

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΒΕΡΟΙΑΣ

+200

*Αριθ. εισ.

705 b

ΔΩΡΕΑ

Αντων. Τσαλέρης

GRVER 00762 gray.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐν τῷ 8/15/53 χειρῶν τῆς Β. Β. Β.

Π Α Υ Λ Ο Υ

ΤΟΥ ΘΕΙΟΥ ΚΑΙ ΕΝΔΟΣΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

Α Ι ΙΔ'. Ε Π Ι Σ Τ Ο Λ Α Ι

ΕΡΜΗΝΕΥΕΙΣΑΙ ΜΕΝ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙ ΤΠΟ ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ

Θ Ε Ο Φ Τ Λ Α Κ Τ Ο Τ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ

Μεταφραδεῖσθαι δὲ εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς κοινοτέραν διάλεκτον, καὶ σημειώμασι
διαφόροις καταγλαϊοθεῖσθαι, παρὰ τῷ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει γενομένῳ

ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΑΓΙΟΡΕΙΤΟΥ

ΑΙ ΤΙΝΕΣ ΑΝΤΙΓΡΑΦΕΙΣΑΙ ΔΙ' ΑΝΑΔΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΟΙΔΙΜΟΥ

Ν Ε Ο Φ Τ Τ Ο Τ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

Ἡ δὲ πρῶτον Τύποις ἐξεδόθησαν τῇ συνδρομῇ καὶ ἀντιλήψει τῶν Παναγιωτάτων Πα-
τριαρχῶν Γρηγορίου καὶ Κυρίλλου, καὶ τῷ Ἐξοχωτάτῳ καὶ Πανεκλάμπρῳ Κόμητι

ΚΤΡΙΟΥ ΚΤΡΙΟΥ

Ι Ω Α Ν Ν Ο Υ Κ Α Π Ο Δ Ι Σ Τ Ρ Ι Α

ΣΤΕΜΒΟΛΟΥ ΚΑΙ ΕΞ ΑΠΟΡΡΗΤΩΝ ΤΟΥ ΣΕΒΑΣΤΟΥ ΤΩΝ ΡΩΣΣΙΩΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ
ΚΑΙ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΟΛΟΝΙΑΣ, ΙΠΠΕΩΣ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΤΑΓΜΑΤΩΝ ΡΩΣΣΙΑΣ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΩΝ ΚΑΙ ΒΑΣΙΛΕΩΝ Κ.Τ.Λ.

Ἄμα δὲ συνδρομῇ καὶ ἄλλων ζήλωτῶν Ἱερομένων τε καὶ Λαϊκῶν.

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

Τῇμ πρὸς Κορινθίους Δωτέρῳ, τῇμ πρὸς Γαλάτας, τῇμ πρὸς Ἐφεσίους,
τῇμ πρὸς Φιλιππησίους, ἔ τῇμ πρὸς Κολασσαῖς περιέχωμ.

Σπουδῇ δὲ καὶ ζήλῳ τῶν ἐλαχίστων Ἱερομονάχων

ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΚΑΙ ΝΕΟΦΥΤΟΥ ΤΩΝ ΑΓΙΟΡΕΙΤΩΝ

ΕΙΣ ΚΟΙΝΗΝ ΑΠΑΝΤΩΝ ΤΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΩΦΕΛΕΙΑΝ.

Ε Ν Ε Τ Ι Η Σ Ι Ν.

ΠΑΡΑ ΠΑΝΩ ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ ΤΩ ΕΞ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ.

Ι 8 Ι 9.

Αρ. Εισ. 705 Β

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

✠ Κ Τ Ρ Ι Λ Λ Ο Σ Ε Λ Ε Ω Θ Ε Ο Τ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ

ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ.

✠ Μεταξύ των νηπτικῶν καὶ ψυχαφελῶν Συγγραμμάτων, ὅσα ὁ εἰς Διδασκάλοις αἰδίδιμος κύρ Νικόδημος, ὁ κατὰ τὸ Ἀγιῶνυμον Ὄρος τῆς Ἀθῆναις τῆς ἀσκητικῆς διαθλήσεως ἀγῶνας, ἐφιλοποιήσατο, καὶ ἐξέδωκε τύποις, ἐνηκολήθη καὶ περὶ τὴν συμεράσιν καὶ ἀπάρτισιν τῶν ἐφεξῆς Ἱερῶν Βιβλίων καὶ Συγγραμμάτων, τῶν νέων δηλονότι Συναξαριστῶν, τῶν εἰς τὰ τῶ Ἀποστόλου Παύλου, τῶ Κήρυκτος Χαρίτων, καὶ ἐξαιρέτως περὶ τὴν συλλογὴν τῶν σωζομένων Θεοπινδύων Συγγραμμάτων τῶ Ἀγίου Γρηγορίου τῶ Παλαμά, ὧν τέως ἀνέκδοτα τὰ πλεῖστα, καὶ διεσπαρμένα τῇδε κατέκειτο, πόνοις ἀτρίτοις καὶ δαπαναῖς ὑπερόγκοις, εἰς εὐὴ συλλεξάμενος ὁ αἰμίμητος ἄγιος Ἀνὴρ, εἰς τρεῖς Τόμους διέειλε. Τεῦχος ὅσον πολύτιμον, ψυχαφέλες, καὶ τοῖς Θεολογῶσιν ἀναγκασιότατον, πόσον σπανιότατον καὶ μοναδικόν. Τῶ αὐτῷ δὲ ἀνδρὶ Νικόδημῳ πόνος ἐστὶ γυναικίος καὶ ἀξιοχρεῶς καὶ ἡ Συλλογὴ τῶν εἰς τὸν Φαλῆρα σοφωτάτων Ἑρμηνειῶν Εὐθυμίου ἐκείνου τῶ Ζυγαδινῆ, καὶ διαφόρων ἄλλων Ὑπομνηματιστῶν, ἕκ τε τῆς ἀνεκδοτῆς καὶ ἐκδομομένης Σειρᾶς, ἅρῃ παρ' αὐτῶν σωπεταγμένη, καὶ ἐκπεδεμένη ἀρμονικώτατα, καὶ ἰδίαις ὑποσημειώσεσι καὶ ἐπεξηγήσεσι διαπεποικιλμένη, ἥ μετὰ τῶν κειμένων τοῦ Φαλῆρος δίτομος ἐκδίδεται νῦν ἐν τοῖς κατ' ἡμᾶς Πατριαρχικοῖς Τυπογραφεῖσι, δι' ἡμετέρας οφειλετικῆς ἀδιαλείπτου προνοίας περὶ τὰ συντείνοντα κατὰ ψυχὴν παντὶ τῷ Χριστιανῶι Πληρώματι, καὶ διὰ φιλοτίμου δαπάνης Χειρομιμήτων καὶ φιλοκάλων Ὁμογενῶν δισσεβῶν Συνδρομητῶν. Ταύτας τὰς Ἱερὰς καὶ ψυχαφελεῖς Βίβλους, ὧν ἡ ποσότης τὸν τέταρτον ἀριθμὸν ἀπαρτίζει, ὑπὸ ζήλῳ ὁ Μακαρίτης ἐκείνος ἀναφλεγόμενος, πρόθετο παραπλησίως Τύποις ἐκδίνει, καὶ ἀπέθετο τὴν ἐπιστάσιν εἰς τινὰς ὁμογενεῖς δισσεβεῖς, ἀποσείλας καὶ αὐτὰ τὰ Συγγράμματα.

Ἀλλ' ἐπεὶ περὶ τὰς ποικίλαις μεταλλαβήσασαι, ἀνεβάλοντο ἄρῃ τῶν τῶν Τυπογραφικῆς Ἐκδόσεως τὸ πέρας· εἰ μὴν δὲ, ἀλλὰ καὶ κίνδυνος ὑποτρέχει, μήτε καὶ τὰ πρωτότυπα ἀπολεσθεῖν παντάπασιν, ὧν εἴνεκα πολλὰ ἐμόγησεν ὁ κοινωφελὴς ἐκείνος Ἀνὴρ, οἱ παρόντες δὲ ὡς Ὀσιώτατοι Ἱερομόναχοι ἐκ τῶ Ἀγιῶνυμον Ὄρους εἴτε κύρ Στέφανος, καὶ ὁ κύρ Νεόφυτος, ὁπαδοὶ καὶ μαθηταὶ γνήσιοι τῶ Μακαρίτη, καὶ ὡς Παρακαταθήκῃ Ἱερῶν διασώζοντες, ἦν ἐν τῷ τέλει τῶ Βίβλου ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ αἰμίμητος ἐντολὴν ἐπ' αὐτῶν τῶν, ἐπὶ δὲ ἰκανὸν ἐνδόξιμον ἔχοντες τὰς Θεοφιλεῖς προτροπὰς καὶ διακελεύσεις τῆς Παναγιωτάτης καὶ Σεβασμιωτάτης Προκατῆρας ἡμῶν κυροῦ Γρηγορίου, τοῦ ἐν τῷ Ἀγιῶνυμον Ὄρει ἐφισυχάζοντος, καὶ τῆς Ἱερᾶς Συνάξεως πάντων τῶν ἐκείνῳ Προκείμενων Ὀσιωτάτων Πατέρων (1), μακρὰς σέλλονται ὁδοπορίας, καὶ ἀπέρχονται πρὸς ἀναζήτησιν, καὶ ἀνέρεσιν, καὶ ἐκτύπωσιν τῶν, ὡς εἴρηται, ἐν ἀπόπτῳ περὶ καὶ ἀγνώστῳ δεισκομένην ψυχαφελῶν ἐκείνων Φιλοποιημάτων.

Εὐκαίρως γὰρ καὶ ἡμεῖς συνιστῶμεν Ἐκκλησιαστικῶς τῶν αὐτῶν Ὀσιότητι, καὶ μετ' ἄλλων ἐγκαρδίων καὶ δλογίων προτρεπόμεθα πᾶσι τοῖς ἐντολόμενοις δισσεβεῖσι καὶ Ὁρθόδοξοις Ὁμογενέσιν ἡμῶν, καὶ πρὸ πάντων τοῖς κατὰ τὴν Ἀρχιερατικῶς Προϊσταμένους, ἐν Ἀγίῳ Πινδύματι ἀγαπητοῖς Συναδελφοῖς, πληροφορέμενοι τὸν θεάρετον σκοπὸν τῆς αὐτῶν Ὀσιότητος, καὶ εἰς ὑπὲρ τῆς κοινῆς ἀφελείας ἀγῶνας ὑποδυόμενοι, ἀναλαμβάνουσι πσαύτας θαλασσοδοπορικὰς κακυχίας, δέχονται αὐτὰς ὁμιλῶντες, καὶ περιποιῶνται φιλοφρόνως, καὶ ὅσοι κατ' οἰονδὴ τινα τρόπον ἔχουσι παρ' ἑαυτοῖς τὰ διαλυφθέντα χειρόγραφα Βιβλία, ἐρχομένησι πρὸς αὐτὰς χωρεῖς τινος διαταγῆς καὶ ἀμφιβολίας σῶμα, ὡς καὶ παρέλαβον, καὶ οἱ Θεόδοι ἔχοντες ἀπορίαν, καὶ δυνάμενοι, συνεργήσωσιν αὐτοῖς μετὰ τῆς θεήσης φιλοτιμίας πρὸς δόδωσιν τῶ ἔργῳ ἐκχερῇ, γινόμενοι Συνδρομηταὶ φιλοσεβῶς καὶ φιλοκάλως περὶ τὴν Τυπογραφικὴν Ἐκδόσιν, ἵνα καὶ ἡ μετὰ πόθεν διαπύρε διαταγὴ τῶ φιλοθέου ἐκείνου Ἀνδρός, τῶ πολλὰ περὶ τὴν συλλογὴν καὶ ἀπάρτισιν αὐτῶν πεπονηκότος, λάβῃ πέρας αἰσίου, καὶ οἱ Ὁμογενεῖς δισσεβεῖς τύχωσι τῆς ἐξ αὐτῶν ἀναπηγαζέσης ψυχικῆς Σωτηρίας, καὶ ἡ αὐτῶν Ὀσιότης, τυχεύει τῆς ἐφέσεως, ἐπανελάθωσι χαίροντες, καὶ δὴ χάριτοι, καὶ τῶν συναυτιλαμβανουμένων αὐτοῖς διαπρύσιοι κήρυκες, καὶ πρὸ πάντων οἱ τῶν καλῶν τῶν συναιτίοι τῆς Οὐρανίης ἀξιαθῶσιν ἀντιμιθίας, ἐν Χριστῷ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν καὶ Θεῷ, εἰ ἡ χάρις καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος, καὶ ἡ δόξα καὶ ἡ δόξα τῆς ἡμῶν μετελότητος εἴη μετὰ πάντων αὐτῶν.

αἰεὶ. Ἐν Μὲνι Μαρτίῳ, Ἰνδικτιῶνος Ε'.

(1) Οὗ μὴν, ἀλλὰ καὶ μετὰ Γράμμα συστατικὸν τῷ Κυρίῳ Γρηγόρι, καὶ ἑτέρον ὁλοσφράγιστον τῶν ἡμεῶν Ἱερῶν Μοναρχῶν τῷ Ἀγιῶνυμον Ὄρει Προϊσταμένων Πατέρων ἐφοδιάσθησαν οἱ ρηδόντες δύο Ἱερομόναχοι.

„Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῷ, καὶ εἰς
„πέρατα τῆς Οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῷ.“ (Ψαλ. ιή. 18.)
„Τὸν λαλῶντά σοι τὸν λόγον τῷ Θεῷ δοξάσεις· μνησθήσῃ
„αὐτῷ ἡμέρας καὶ νυκτός. Τιμήσεις δὲ αὐτόν... ὡς τῷ εὖ εἰναί
„πρόξενον γενόμενον· ὅπου γὰρ ἡ περὶ Θεοῦ Διδασκαλία,
„ὁ Θεὸς πάρεστιν.“ (Διαταγ. τῶν Ἀποστόλων. Βιβλ. ζ'. Κεφ. ε'.)

ΠΑΥΛΟΥ

ΤΟΥ ΕΝΔΟΞΟΥ ΚΑΙ ΠΑΝΕΤΦΗΜΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

ΑΙ ΔΕΚΑΤΕΣΣΑΡΕΣ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

Θεοφυλάκτε Ἀρχιεπισκόπε Βουλγαρίας Ἑρμηνεία εἰς τὴν πρὸς Κορινθίους δευτέραν
τῆ Ἀποστόλου Παύλου Ἐπιστολὴν, μεταφρασθεῖσα εἰς τὸ ἀπλὸν (1).

Ὑπόθεσις τῆς πρὸς Κορινθίους δευτέρας Ἐπιστολῆς (2) κατὰ τὸν
Χρυσόστομον, Θεοδώριτον, Θεοφύλακτον, καὶ Οἰκουμενιον.

Τὰ αἷτια, διὰ τὰ ὅποια ἔγραψε πρὸς τοὺς Κορινθίους τὴν δευτέραν ταύτην Ἐπιστολὴν ὁ Θεὸς Ἀπόστολος, εἶναι τρία· πρῶτον μὲν, διὰ τὴν κατὰ τὸν σοφὸν Θεοδώριτον, καὶ τὸν Θεοφύλακτον, ὑπεσχέθη ὁ μέγας Παῦλος εἰς τὴν πρώτῃν τῆς Ἐπιστολῆς νὰ ὑπάγῃ εἰς Κόρινθον, ἀργοπώρησε δὲ, μὲ τὸ νὰ ἐκίνησεν αὐτὸν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον νὰ καταγίνεται εἰς ἄλλα ἀναγκαιότερα, καὶ μὲ τὸ νὰ ἠκολούθησαν εἰς αὐτὸν πειρασμοί· ὅθεν ἔπρεπε νὰ ἀπολογηθῇ εἰς τοὺς Κορινθίους διὰ τὴν πολλὴν ταύτην ἀργοποιάν, καὶ διὰ πῦτο ἐχρειάσθη νὰ γράψῃ καὶ δευτέραν Ἐπιστολὴν εἰς αὐτοὺς. Δεύτερον δὲ, διὰ τὴν μὲ τὸ νὰ ἔγιναν καλλίτεροι οἱ Κορινθιοὶ ἀπὸ τῆς πρώτης Ἐπιστολῆς, καταιυγνότες μάλιστα διὰ τὴν ἀμαρτίαν τῶ λαβόντος τὴν Μητρυάνην, καὶ λυπηθέντες, διὰ τὴν ἐπαράβλεψαν νὰ γένη εἰς τὸν τόπον τοῦ τοιαύτου παρανομία· διὰ πῦτο ἔπρεπε ὁ Παῦλος νὰ ἐπαιέσῃ αὐτοὺς διὰ δευτέρας Ἐπιστολῆς· δι' ὅ,τι καθὼς ἐκατηγόρει αὐτοὺς ὅταν ἀμάρτησαν, ἔτι ἔπρεπε καὶ νὰ τοὺς ἐπαιέσῃ ὅταν ἐδιωρθώθησαν· ὅθεν ἡδε καταγορητικὴ εἶναι ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη, παρέξ εἰς ὀλίγα τινα μέρη κατὰ τὸ τέλος.

Τελ-

(1) Σημειώσαι ὅτι ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη τετάρτη εἶναι κατὰ τὴν πλῆξιν, καθ' ἣν ἔγραψε πρὸς Ἐπιστολὰς τὰς ὁ Παῦλος, δηλαδὴ μετὰ τὴν πρὸς Θεσσαλονικεῖς πρώτην, καὶ δευτέραν, καὶ τὴν πρὸς Κορινθίους πρώτην, ὡς λέγει ὁ Θεοδώριτος.

Epistole di S. Paolo. Tom. II

(2) Ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη ἐγράφη κατὰ τὸν Μελέτιον, ἔτη κγ' μετὰ τὴν Ἀνάληψιν τῆ Κυρίου. (Τόμ. α. τῆς Ἐκκλησίας. Ἰσορίας.)

Τρίτη δὲ, ἐπειδὴ, κατὰ τὸν Οἰκουμένιον, οἱ Κορινθιοὶ ἐπλανῶντο ἀπὸ τῶν ποιῶντων τὰ σχίσματα, καὶ μάλιστα ἀπὸ τῶν ἐξ Ἰουδαίων ὑπερηφάνους Χριστιανῶν, καὶ ἐπρόσεχαν μὲν εἰς τὸ γράμμα τοῦ παλαιοῦ Νόμου, ἐνόμιζον δὲ ἀδιάφορον τὴν χάριν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀπέβλεπον εἰς τοὺς καυχωμένους κατὰ πρόσωπον, καὶ ἀτιμάζοντας τὸν Παῦλον ὡς ἰδιώτην, καὶ οὐδενὸς λόγου ἄξιον· διὰ τοῦτο ἐχρειάσθη ὁ Ἀπόστολος νὰ γράψῃ καὶ τὴν δευτέραν ταύτην Ἐπιστολὴν· μετὰ τὴν ὁποίαν ἐπαινεῖ μὲν αὐτοὺς, διὰ τὸ ἐξέβαλον ἀπὸ τῆς συναναστροφῆς τῶν μητρομικτικῶν ἐκείνων, προσάξει δὲ αὐτοὺς νὰ δεχθῶν καὶ νὰ συνανασφύονται πάλιν ἐκείνων, ὡς μετανοήσαντα. Διδάσκει δὲ αὐτοὺς καὶ περὶ τοῦ Νόμου, καὶ λέγει, ὅτι δεῖν πρέπει νὰ προσέχουν μόνον εἰς τὸ φαινόμενον γράμμα τοῦ Νόμου, ἀλλὰ νὰ ἐρευνῶν τὸ ἐν τῷ γράμματι κεκρυμμένον νόημα τοῦ Πνεύματος. Καὶ ὅτι, ἀφ' οὗ ὁ Χριστὸς ἦλθεν, ἔγινε καινουργία Κτίσις, καὶ διὰ τοῦτο δεῖν πρέπει νὰ ζοῦν οἱ Χριστιανοὶ κατὰ τὴν παλαιότητα τοῦ Νόμου, ἀλλὰ νὰ γίνονται καινουργοὶ εἰς ὅλα· κατηγορῶντας δὲ τοὺς κατὰ πρόσωπον καυχωμένους ψευδαποστόλους, ἀπαριθμεῖ ὅσα κακὰ ἔπαθον ὑπὲρ τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ διηγεῖται πᾶς ὁπτασία ὅπως εἶδον· ἔπειτα παραγγέλλας εἰς αὐτοὺς νὰ μὴ ἀμαρτάνουν, ἀλλὰ νὰ μετανοῶν οἱ ἀμαρτάνοντες, τελειόνοι τὴν Ἐπιστολὴν μετὰ εὐχαριστίαν.

Ε Ρ Μ Η Ν Ε Ι Α
ΕΙΣ ΤΗΝ Β'. ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

1. „Παῦλος Ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ θελήματος Θεοῦ καὶ Τιμόθεος ὁ ἀδελφός“.

Ε Ρ Μ Η Ν Ε Ι Α.

Ἐπειδὴ ἐν τῇ πρώτῃ Ἐπιστολῇ ἐφανέρωσεν ὁ Θεὸς Παῦλος ὅτι ἔπεμψεν εἰς Κόρινθον τὸν Τιμόθεον, ἔπειτα ἐδέχθη πάλιν αὐτὸν ὅπου ἐγύρισεν ἐκεῖθεν, διὰ τοῦτο εἰς τὴν δευτέραν ταύτην Ἐπιστολὴν ἐνόησι τὸν ἑαυτὸν μετὰ τὸν αὐτὸν Τιμόθεον. Δι' ὅ,τι ἐκεῖ πορευθεὶς ὁ Τιμόθεος, ἔκαμε πρὸς Κορινθίους νὰ δοκιμάσῃ δι' ἔργων τὴν ἀρετὴν αὐτῶν, καὶ ἀπολύτως ἔγινε γνώριμος εἰς αὐτοὺς, μετὰ τὸ νὰ ἐδιώρθασε πολλὰ σφάλματα ὅπως εἶχον· διὰ τοῦτο, λέγω, ὁ Παῦλος συναριθμεῖ καὶ αὐτὸν μετὰ τὸν ἑαυτὸν. Βλέπε δὲ, ὡς ἀναγιγνώσκῃς, πῶς, ποτὲ μὲν ὀνομάζει τὸν Τιμόθεον τέκνον αὐτοῦ· γράφει γὰρ πρὸς Φιλιππησίους περὶ αὐτοῦ ὅτι „ὡς Πατὴρ τέκνον ἐδέξασέ μοι“· (Φιλ. β'. 22.) ποτὲ δὲ τὸν ὀνομάζει, συνεργόν αὐτοῦ· ἔγραψε γὰρ εἰς τοὺς αὐτοὺς Κορινθίους ἐν τῇ πρώτῃ Ἐπιστολῇ περὶ αὐτοῦ „τὸ γὰρ ἔργον Κυρίου ἐργάζεται, ὡς καὶ ἐγώ“· (1. Κορ. ις'. 10.) εἰς δὲ τὴν παρούσαν Ἐπιστολὴν, τὸν ὀνομάζει ἀδελφόν αὐτοῦ· κάμνωντας αὐτὸν ἀπὸ κάθε μέρος, καὶ ἀπὸ κάθε τίμιον ὄνομα, αἰδέσιμον, καὶ σεβάσιμον.

„Τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ τῇ ὄσῃ ἐν Κόρινθῳ“.

Λέγει ἔξωθεν ἐδῶ τὸ, λέγομεν, ἢ τὸ, προσφανόμεν· τί δὲ σὰς λέγομεν; τὸ φανερόντι παρακάτω ὁ Ἀπόστολος. Ἐκκλησίαν δὲ ὀνομάζει πρὸς Κορινθίους, διὰ τὴν ἐνώση αὐτοῦ· ἐπειδὴ ἐκεῖνοι οἱ Χριστιανοὶ ὅπως εἶναι χωρισμένοι ἀναμεταξύων, αὐτοὶ Ἐκκλησία δεῖν εἶναι, ὅτε λέγονται· δι' ὅ,τι Ἐκκλησία θέλει νὰ εἴπῃ, συνάξις, καὶ συμμαζωξίς.

„Σὺν τοῖς Ἀγίοις πᾶσι τοῖς ὄσιν ἐν ὅλῃ τῇ Ἀχαΐᾳ“.

Ἐδῶ ἐνθυμᾶται ὁ Ἀπόστολος ὅλους πρὸς Ἀγίους, ἢ τοὺς πιστοὺς Χριστιανούς, πρὸς εὐεσχομένους εἰς ὅλῃ τὴν Ἀχαΐαν (1), εἴα μὲν, διὰ τὴν τιμὴν πρὸς Κορινθίους· ἐπειδὴ διὰ μέσου τῆς πρὸς αὐτοὺς Ἐπιστολῆς, χαιρετᾷ καὶ ὅλους πρὸς ἄλλους· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὸ μετὰ τὸν κοινὸν εἰς ὅλους χαιρετισμόν αὐτοῦ, συναθροίζει ὅλους πρὸς Πελοποννησίους εἰς ὁμόνοιαν, καὶ συμψυχίαν· καὶ πρὸς τέτοις, διὰ τὸ κοινῶς ὅλοι ἐπάσχον, διὰ τοῦτο καὶ κοινῶς ὅλους πρὸς ἰατροῦς· τὸ ὅποιον τὸτο κάμνει παρομοίως καὶ εἰς πρὸς Γαλάτας, καὶ εἰς πρὸς Ἑβραίους, καὶ

(1) Ποῖον δὲ μέρος τῆς Μωρέας ὀνομάζεται Ἀχαΐα, ὅρα αἱ τὴν ὑποσημείωσιν. (Ῥωμ. ιε'. 26.)

χαίρειν αὐτοὺς ὅλους κοινῶς· ὀνομάσας δὲ Ἀγίους τὰς πιστοὺς, δείχνει μὲν τὸν λόγον τῶν, ὅτι ὅποιος εἶναι ἀκάθαρτος, αὐτοὺς δὲν εἶναι ἄξιους νὰ λάβῃ ἀπὸ τὸν Παῦλον, τὸν κρινόντα τὸν ἀσπασμὸν, καὶ χαίρεισμον.

2. „Χάρις ὑμῖν, καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν, καὶ Κυρίου „Ἰησοῦ Χριστοῦ“.

Τὶ λέγομεν, καὶ τί προσφωνοῦμεν ἡμεῖς εἰς ἐσᾶς, τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κορίνθου; τὸ, νὰ ᾖναι Χάρις καὶ Εἰρήνη τῷ Θεῷ, καὶ τῷ Κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ, εἰς ἐσᾶς· περὶ τούτου δὲ εἰπομεν πλατύτερον καὶ εἰς τὴν πρὸς Κορινθίους πρώτῃ (Κεφ. α'. στίχ. 3.) καὶ ὅρα ἐκεῖ.

3. „Εὐλογητὸς ὁ Θεός, καὶ Πατὴρ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ“.

Υποσχέθη εἰς τὴν πρώτῃ Ἐπιστολῇ ὁ Ἀπόστολος νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Κόρινθον, ἔπειτα ἔπειθ' ἀργοπόρησεν, ὑποπτεύσας ὅτι ἔχουν πολλὰ νὰ λυπηθῶν οἱ Κορινθιοὶ διὰ τὴν ἀργοπορίαν ταύτην, ὡστὶν ὅπου ἄλλους προτιμᾷ καλλίτερα ἀπὸ αὐτὰς, καὶ πηγαίνει καὶ τοὺς ἐπισκέπτεται μὲν τὴν παρεσίαν ταύτην. Θέλωντας λοιπὸν νὰ ἀπολογηθῇ, καὶ νὰ δείξῃ εἰς τὰς Κορινθίους, ὅτι ἐμποδίσθη νὰ ὑπάγῃ πρὸς αὐτοὺς, ἀπὸ πειρασμοῦ πολλοῦ ὅπως τὸ ἡκολούθησαν, κάμνει προσφυσάτω καὶ σοφῶς τὴν ἀπολογίαν ταύτην. Εὐχαριστῶ, λέγει, εἰς τὸν Θεόν, ὅς τις μὲ ἐλύτρωσεν ἀπὸ κινδύνου· διὰ τῆς ευχαριστίας δὲ ταύτης, αἰνιγματωδῶς φαιερόμενοι, ὅτι ἐκεῖνα ὅπως ἐμπόδιζον αὐτὸν νὰ μὴ ὑπάγῃ εἰς αὐτοὺς, ἦσαν μεγάλα κακά, καὶ πειρασμοί· ἀπὸ τῶν ὁποίων, ἔπειθ' ἐκλύθησαν, εὐχαριστῶ τὸν Θεόν. Πρέπει δὲ ὡ ἀναγνώσας, νὰ κάμῃς σιγὴν εἰς τὸ, „Θεός“· καὶ ἔπειτα νὰ ἀρχίσῃς καὶ νὰ εἰπῇς „καὶ Πατὴρ τῷ Κυρίῳ“ (1) Εἶδ' ἐκ ἀναγνώσεως ταῦτα ἐνωμένα, οὕτως „ὁ Θεός καὶ Πατὴρ τοῦ „Κυρίου“ δὲν εὐχαίνει κανένα ἄτοπον νόημα· δι' ὅ,τι, ὁ Θεός καὶ Πατὴρ, τῷ αὐτῷ καὶ ἐνὸς Χριστῷ, κατὰ μὲν τὴν ἀνθρωπότητα, εἶναι Θεός, κατὰ δὲ τὴν Θεότητα, εἶναι Πατὴρ.

„Ὁ Πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν, καὶ Θεός πάσης παρακλήσεως“.

Ο Πατὴρ, λέγει, τῶν οἰκτιρμῶν, ἥτοι ἐκεῖνος, ὅπου ἔδειξεν εἰς ἐμὲ πόσους πολλὰς οἰκτιρμὰς καὶ ἔλεος, ὥστε ὅπου μὲ ἀνέβιβασεν ἀπὸ αὐτὰς τὰς πόρτας τοῦ Ἄδου, εἰς τὰς ὁποίας ἐκατέβην, καὶ μὲ ἤξιώσας νὰ ἀπολαύσω κάθε παρηγορίαν εἰς τὰς θλίψεις μου. Συμψύχων δὲ ἔχουν οἱ Ἅγιοι νὰ ὀνομάζω τὸν Θεόν, ἀπὸ τῆς εὐεργεσίας ὅπου αὐτοὺς ἔθηκε κάμῃ εἰς αὐτούς· χάριν λόγου, ὅταν αὐτοὶ νικήσωσιν εἰς τὸν πόλεμον, ὀνομάζω τὸν Θεόν δυνάμειν τους, καὶ ὑπερασπιστὴν τους· „ἀγαπήσωσε φησι Κύριε, ἡ ἰχὺς μου“ (Ψαλ. 131. 1.) καὶ πάλιν „Κύριος ὑπερασπιστὴς τῆς ζωῆς μου“ (Ψαλ. κς'. 2.) Ὅταν δὲ λυτρωθῶν ἀπὸ τῶν σκόπων τῶν λογισμῶν καὶ λύπῃ, ὀνομάζω τὸν Θεόν φωτισμόν τους „Κύριος φωτισμός μου“ (Ψαλ. κς'. 1.) ποιουποτρόπως καὶ ὁ Παῦλος τὰς ἐδῶ ὀνομάζει τὸν Θεόν, Πατέρα οἰκτιρμῶν, καὶ Θεόν πάσης παρακλήσεως, ἀπὸ τὸ συμβεβηκὸς ὅπου ἡκολούθησεν εἰς αὐτὸν, καὶ ἐλέηθη, καὶ ἐπαρηγορήθη ἀπὸ τὸν Θεόν (2). Βλέπε δὲ, ὡ ἀναγνώσας, ταπεινοφροσύνην τοῦ μεγάλου Παύλου· δι' ὅ,τι αὐτοὺς, ἀγκαλὰ καὶ ἐλυτρώθη ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς ὅπου ἡκολούθησεν εἰς αὐτὸν διὰ τὸ κήρυγμα τῷ Εὐαγγελίῳ, ὅμως ταπεινοφρογῶν, δὲν λέγει ὅτι ἐλυτρώθηκα ἀπὸ αὐτὰς, καθὼς ἦτον ἄξιον εἰς ἐμὲ, ἀλλὰ λέγει, ἐλυτρώθηκα ἀπὸ αὐτὰς διὰ τοὺς οἰκτιρμούς τοῦ Θεοῦ.

4. „Ὁ

(1) Αὐτὸ τὸ ἴδιον λέγει καὶ ὁ Θεοδώριτος ἐρμηνεύων τὸ ῥητὴν τούτου „εὐλογητὸς ὁ Θεός“ ἐν τῇ 23. σελίδι. Καὶ Πατὴρ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ, ἡμῶν γὰρ Θεός, τοῦ δὲ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, Πατὴρ. Ταύτῃ τῇ διαίρεσιν καὶ ὁ Δεσπότης ἡμῶν εὐδοκάζει· ἐν γὰρ τοῖς ἱεροῖς Εὐαγγελίοις ἔφη· „ὅς ἐστις, καὶ μολογούμενοι Πάτερ, Κύριε τῷ Οὐρανῷ καὶ τῇ Γῇ“,

σας διδάσκων, ὡς αὐτοῦ μὲν ἐστὶ Πατὴρ, τῆς δὲ Κτίσεως Ποιητὴς καὶ Δεσπότης.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος ὡς ἐρμηνεύει τὸ, ὁ Πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν ἀντὶ τοῦ „ὁ πᾶς οἰκτιρμὴς πηγάζων“, καὶ τὸν ἔλεον ἀναβλύζων, καὶ πατρικοῖς οἰκτιρμοῖς περὶ ἡμᾶς κεχρημένος.

4. „Ὁ παρακαλῶν ἡμᾶς ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει ἡμῶν“.

Δὲν εἶπεν ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ Θεός ὅπως δὲν μᾶς ἀφίνει νὰ θλιβώμεν, ἀλλὰ ὅπως μᾶς παρηγορεῖ, ὅταν θλιβώμεθα· ἔπειθ' ὁ Θεός μᾶς ἀφίνει νὰ θλιβώμεθα, διὰ νὰ λάβωμεν μισθόν· καὶ ὅταν μᾶς ἰδῇ πᾶς μικροψυχέμεν, καὶ κινδυνεύομεν νὰ ἀποκάμωμεν, τότε μᾶς παρηγορεῖ, καὶ πάντοτε δὲν παύει παρηγορῶντάς μας· διὰ τὸ καὶ ὁ Παῦλος δὲν εἶπεν ὅτι ἐκεῖνος ὅπως μίαν φοράν μᾶς ἐπαρηγόρησεν, ἀλλὰ ὅπου μᾶς παρηγορεῖ, πάντοτε δηλαδὴ· καὶ ὅχι εἰς ταύτῃ τῇ θλίψει μόνον, ἢ εἰς ἐκείνῃ, ἀλλὰ εἰς κάθε μας θλίψει.

„Εἰς τὸ δυνάσθαι ἡμᾶς παρακαλεῖν τὰς ἐν πάσῃ θλίψει, διὰ τῆς „παρακλήσεως, ἧς παρακαλούμεθα αὐτοὶ ὑπὸ Θεοῦ“.

Οχι, λέγει, διὰ τί ἡμεῖς εἴμεθα ἄξιον νὰ παρηγορούμεθα ἀπὸ τὸν Θεόν, διὰ τὸ ὅτι Θεός μᾶς παρηγορεῖ· ἀλλὰ διὰ νὰ ἡμπορώμεν καὶ ἡμεῖς νὰ παρηγορῶμεν ἐκείνους ὅπου εὐερίσκονται εἰς πειρασμούς, ἀπὸ τὸ ἐδικὸν μας παράδειγμα· ἦγουν ἀπὸ τῆς παρηγορίας ὅπου κάμνει εἰς ἡμᾶς ὁ Θεός· ὥστε καὶ ἐσῆς Χριστιανοὶ ἀδελφοί, βλέποντες ἐμὸν ἐτὶ παρηγορούμενον ἀπὸ τὸν Θεόν, μὴ ἀποκάμνετε, μηδὲ μικροψυχεῖτε εἰς τὰς θλίψεις ὅπου δοκιμάζεσθε (1). Μὲ τὸν λόγον δὲ τῶν δείχνει ὁ Ἀπόστολος, ποῖον εἶναι τὸ ἔργον τῶν Ἀποστόλων· δηλαδὴ ὅτι εἶναι, τὸ νὰ παρηγορῶν τὰς τεθλιμμένους, καὶ νὰ παρακίνησιν αὐτὰς εἰς ἀνδρείαν, καὶ ὑπομονὴν (2), καὶ ὅχι καθὼς οἱ ψευδοποιοί, νὰ δίδονται εἰς τὴν ἀνάπαυσιν καὶ τρυφῇ, καὶ μέσα εἰς τὸν οἶκόν των καθήμενοι νὰ παραβλέπουν ἐκείνους τοὺς Χριστιανούς, ὅπως χρειάζονται παρηγορίαν, καὶ παρακίνησιν εἰς τὸ νὰ ὑπομείνουν.

5. „Ὅτι καθὼς περισεύει τὰ τοῦ Χριστοῦ παθήματα εἰς ἡμᾶς, ὅπως „διὰ τῶν Χριστῶν περισεύει καὶ ἡ παράκλησις ἡμῶν“.

Ανέκωτος, λέγει, ἐσὺ ὡ ἀναγνώσας, τὰς θλίψεις καὶ τὰ πάθη καὶ τοὺς πειρασμούς ὅπως ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι δοκιμάζομεν· μὴ καταπέσης καὶ μικροψυχήσης· δι' ὅ,τι ὅταν περισσεύσιν εἰς ἡμᾶς αἱ θλίψεις, καὶ οἱ πειρασμοὶ αὐτοὶ, πόσῃ περισσεύσιν εἰς ἡμᾶς καὶ αἱ παρηγορίαι ἀπὸ τὸν Θεόν· δὲν εἶπε δὲ ἀπλῶς παθήματα, ἀλλὰ τοῦ Χριστοῦ τὰ παθήματα, ἵνα καὶ ἀπὸ τῆς παρηγορίας τῆς πάσχοντος Χριστιανός· δι' ὅ,τι τὰ παθήματα, λέγει, αὐτὰ, ὅπως ἡμεῖς πάσχομεν, εἶναι παθήματα τοῦ Χριστοῦ, καὶ κατ' αὐτὰ κοινοῦν γινόμεθα τῶν παθημάτων ταύτων· ὥστε, αὐτὸ πρέπει νὰ ᾖναι μεγαλωπύτη παρηγορία εἰς ἐσῆς Χριστιανέ, ὅτι ὑπομείνεις τὰς θλίψεις, καὶ τὰ παθήματα τῷ Χριστῷ· καὶ ὅχι μόνον πάσχεις ἐκεῖνα ὅπου ἔπαθεν ὁ Χριστός, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ περισσώτερον· „περισεύει γὰρ, λέγει, τὰ „τῶν Χριστοῦ παθήματα εἰς ἡμᾶς“· ἥτοι περισσώτερον πάσχομεν ἡμεῖς ἀπὸ ἐκείνου ὅπου ὁ Χριστὸς ἔπαθεν. Αἰσθασιεῖς δὲ ὁ Ἀπόστολος ποῖον λόγον μέγαλον εἶπε, συσέλλει αὐτὸν καὶ σμικρύνει λέγωντας· ὅτι ἐτὶ καὶ διὰ τῶν Χριστοῦ περισσεύει ἡ παρηγορία ἡμῶν· ὅλον γὰρ τὸ πᾶν εἰς τὸν Χριστόν τὸ ἀφιερόμεν· καὶ δὲν λέγει ὅτι ἡ παρηγορία εἶναι ἰσόμετρος μὲ τὰς θλίψεις ὅπου πάσχομεν, ἀλλ' ὅτι περισσεύει αὐτὴ τὰς θλίψεις μας, καὶ εἶναι κατὰ πολλὰ ἐκείνων μεγαλιτέρα.

6. „Εἰ-

(1) Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν εἰς τὸ „καὶ οἷον“ ὀλίγον χρόν διὰ τὸν τόμαχον σου“ (α'. Τιμόθ. ε'. 23.) διὰ πᾶσας αἰτίας συγχωρῶνται νὰ θλιβῶνται οἱ Ἅγιοι.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος ὡς ἐρμηνεύει τὸ ῥητὴν ταύτην „δύνασθαι“ τὸν ὅλον Θεόν ἰσομέτρος τοῖς πηρα-

„σμοῖς τὰς παραμυθίας προσφέρουσι“. Οὕτως καὶ ὁ μακάριος ἐφη Δαβὶδ „κατὰ τὸ πληθεῖς τῶν ὀδυμῶν μου, ἐν τῇ καρδίᾳ μου αἱ παρακλήσεις σου εὐφρανεν τὴν ψυχὴν μου“. συνήδως δὲ τῷ μετῴχῳ κεχρημένῳ φρονήματι, ὃ δὲ ἐκείνον, ἀλλὰ διὰ τῶν λαῶν ἐρη, τῆς ψυχολογίας συγχάνει.

6. „Εἴτε θλιβόμεθα, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως, καὶ σωτηρίας“ (1).

Δὲν πρέπει, λέγει, νὰ ταραττεσθε, καὶ νὰ σκανδαλίζεσθε, Χριστιανοί, διὰ τὰς θλίψεις οὐοῦ ἐγὼ ὁ τῷ Χριστῷ Ἀπόστολος πάσχω· διὰ τί πάσχω ταύτας διὰ τὴν ἐδικλήν σας παρηγορίαν, καὶ σωτείαν· ἐπειδὴ εἰς τὴν ἐξουσίαν μας ἦτον νὰ μὴ κηρύττωμεν τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ ἔτσι νὰ εὐερισκώμεθα εἰς ἡσυχίαν, χωρὶς νὰ πάσχωμεν καμμίαν θλίψιν· τώρα δὲ, ἐπειδὴ κηρύττωμεν τὸ Εὐαγγέλιον, διὰ νὰ σώσωμεν ἐσᾶς, καὶ νὰ παρηγορήσωμεν τὰς ψυχὰς σας διὰ μέσσω τῷ κηρύγματος, καὶ τῶν ἐκ τοῦ κηρύγματος προξενουμένων πνευματικῶν ἀγαθῶν, διὰ τὸ πῖπτομεν εἰς θλίψεις καὶ πειρασμούς. Καὶ λοιπὸν, τὰς θλίψεις ὑπομένομεν διὰ τὴν ἐδικλήν σας σωτείαν· ὅθεν ἐσεῖς οἱ δι' ἡμῶν σωζόμενοι, δεῖν πρέπει δι' αὐτὰς νὰ ταραττεσθε.

„Τῆς ἐνεργουμένης ἐν ὑπομονῇ τῶν αὐτῶν παθημάτων, ὧν καὶ ἡμεῖς πάχομεν“.

Η σωτείαν σας, λέγει, αὕτη, ἐνεργεῖται καὶ καπερθόεται, ὅχι μόνον μὲ τὴν ἐδικλήν μας ὑπομονήν, τὴν ὁποίαν δείχνομεν εἰς τὰς θλίψεις οὐοῦ πάσχομεν, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἐδικλήν σας ὑπομονήν· ἦτοι ἡ σωτείαν ἡ ἐδικλή σας, δεῖν εἶναι ἔργον καὶ κατόρθωμα ἐμὴν μόνον τῷ κηρύττοντος τὸ Εὐαγγέλιον· ἀλλὰ καὶ ἐσᾶς τῶν πειθομένων εἰς τὸ κήρυγμά μας· δι' ὅ,τι, καθὼς ἐγὼ πάσχω καὶ θλίβομαι, διὰ τί κηρύττω, ἔτσι καὶ ἐσεῖς θλίβεσθε, καὶ τὰ αὐτὰ κακὰ ὑπομένεται, διὰ τί ἐδέχθητε τὸ ἐδικόν μας κήρυγμα, καὶ ἐπιστεύσατε εἰς τὸν Χριστόν. Μεγάλῳ δὲ ἀρετῷ καὶ αἰδερίαν μαρτυρεῖ ὅτι ἔχον οἱ Κορινθιοί, ἐπειδὴ μὲ πειρασμούς καὶ θλίψεις ἐδέχοντο τὸ κήρυγμα τῷ Εὐαγγελίῳ.

„Καὶ ἡ ἐλπίς ἡμῶν βεβαία ὑπὲρ ὑμῶν“.

Ητοι θαρρόμεν, λέγει, βεβαίως εἰς ἐσᾶς, ἀδελφοί, ὅτι δεῖν θέλετε σαλευθῆτε ἀπὸ τὰς πειρασμῶν. Καὶ πολλῷ μᾶλλον θαρροῦμεν, ὅτι δεῖν θέλετε παραχθῆτε, διὰ τί βλέπετε ἡμᾶς πῶς πάσχομεν θλίψεις καὶ πειρασμούς.

„Εἴτε παρακαλούμεθα, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως καὶ σωτηρίας“ (2).

Επειδὴ εἶπον ἀνωτέρω, ὅτι διὰ λόγους θλιβόμεθα, διὰ νὰ μὴ φαῖν ὅτι λέγει κἀνένα φορτικόν καὶ βαρὺ εἰς αὐτοὺς, διὰ τὸ τὴν τὰς προσθέττει ἐδῶ, ὅτι καὶ διὰ λόγους παρηγορούμεθα· ἦτοι ἡ ἐδική μας παρηγορία, τὴν ὁποίαν λαμβάνομεν ἀπὸ τὸν Θεόν, εἶναι εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν καὶ ἐδική σας παρηγορία· δι' ὅ,τι ἀνίσως ἡμεῖς καὶ λάβομεν ὀλίγῳ παρηγορίαν καὶ ἄνεσιν, αὐτὴ ἡ ἐδική μας ἄνεσις, εἶναι ἀρκετὴ νὰ παρηγορήσῃ καὶ ἐσᾶς· διὰ τί καὶ ἐσεῖς συγκοινωνεῖτε ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἄνεσιν καὶ παρηγορίαν τῷ ἐδικῷ μας.

7. „Εἰδότες ὅτι ὥσπερ κοινωνοί ἐσε τῶν παθημάτων, οὕτω καὶ τῆς παρακλήσεως ἡμῶν“.

Καθὼς, λέγει, ὅταν ἡμεῖς διωκώμεθα, καὶ πάχομεν, καὶ ἐσεῖς λυπεῖσθε, ὥσταν νὰ πάχετε παρομοίως μὲ ἡμᾶς, καὶ νὰ διώκεσθε· τοιοῦτοτρόπως, καὶ ὅταν ἡμεῖς πα-

(1) Ἑλληνιστικὸν σχῆμα μεταχρησίζεται ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος· ἐλπίται γὰρ ἀπὸ κοινῆς καὶ προσυπακτικῆς πρὸς θλιβόμεθα· οἷον „εἴτε θλιβόμεθα, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως, καὶ σωτηρίας θλιβόμεθα“.

(2) Ἑλληνιστικὸν σχῆμα ἐμεταχρησίσθη καὶ ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος· ἐλπίται γὰρ πρὸς παρακαλούμεθα· ἦτοι, ἢτε παρακαλούμεθα, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως καὶ σωτηρίας

παρακαλούμεθα. Πῶς δὲ παρακαλούμεθα; ὅτι κατὰ τὸν Φῶτισιν, ἀπὸ τῆς παρακλήσεως καὶ παρηγορίας, ὅπως ἡμεῖς δοκιμάζομεν εἰς τὰς θλίψεις μας, λαμβάνομεν ἀπόδειξιν ὅτι καὶ ἐσεῖς ἔχετε νὰ παρηγορηθῆτε· ὥςτε διπλῶς παρηγορούμεθα, καὶ διὰ τὴν ἐδικήν μας παρηγορίαν, καὶ διὰ τὴν ἐδικήν σας, τὴν ὁποίαν ἡμεῖς βεβαιῶν ὅτι θέλετε λάβετε.

ρηγορούμεθα ἀπὸ τὸν Θεὸν, καὶ ἐσθὲς νομίζετε πῶς ἀπολαμβάνετε τὴν αὐτὴν παρηγορίαν (1).

8. „Οὐ γὰρ θέλομεν ὑμᾶς ἀγνοῆν, ἀδελφοί, ὑπὲρ τῆς θλίψεως ἡμῶν τῆς γενομμένης ἡμῖν ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ὅτι κατ' ὑπερβολὴν ἐβαρύνθημεν (2) ὑπὲρ δύναμιν, ὥς ἐξαπορηθῆναι ἡμᾶς καὶ τοῦ ζῆν“.

Επειδὴ ἀνωτέρω ἀνέφερον ἀορίστως ὅτι ἐδοκίμαζε θλίψιν ὁ θεῖος Ἀπόστολος, διὰ τὸ πῶρα ἐδῶ προσδιορίζει καὶ ποίαν θλίψιν ἐδοκίμαζε, καὶ εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν δείχνει μὲν τὰ εἰς αὐτὰς, ὅτι πρὸς ἀγάπην· ἐπειδὴ τῶν ἡγαπημένων φίλων εἶναι ἴδιον τὰ φανερόν σου εἶναι εἰς τὸν ἄλλον τὰς περιστάσεις των (3). Καὶ κοινὰ εἰς αὐτὰ, κάμνει καὶ ἀπολογίαν διὰ τὴν ἀργοπόρνησιν τὰ ὑπάρχει εἰς αὐτὰς. Εἰς τὴν Ἀσίαν δὲ, λέγει, ὅτι τοῦ ἡκολούθησεν αὐτῇ ἡ θλίψις, περὶ τῆς ὁποίας ἔπε καὶ εἰς τὴν προτέραν Ἐπιστολὴν, ὅτι ἀποίχθη εἰς αὐτὴν θύρα μεγάλη τῶν πισθύντων, οἱ ἐναντίοι ὅμως ἦσαν πολλοί. (ἀ. Κορ. ις'. 9.) (4) Φαίνεται δὲ τὰ σημαίνει εἶναι καὶ τὸ αὐτὸ, τὸ κατ' ὑπερβολὴν, καὶ τὸ ὑπὲρ δύναμιν· ἀλλὰ δὲν σημαίνει εἶναι καὶ τὸ αὐτὸ· τὸ ῥήμα δὲ, ὅπου λέγει εἶναι τοῖσιν· ὁ πειρασμός ὅπου ἔπαθεν ὁ Ἀπόστολος, ἦν κατ' ὑπερβολὴν, ἦν γὰρ μεγάλος· ἔπειτα, ἐπειδὴ εἶναι δυνατὸν νὰ ᾖναι καὶ μεγάλος ὁ πειρασμός, καὶ νὰ ὑποφέρεται ἕως γενναίως ἀπὸ κρείνους δυνατὸν, καὶ μεγαλόφυχον ἄνδρα· διὰ τὸ λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ πειρασμός ὅπου ἡμεῖς ἐδοκιμάσαμεν, ἦν καὶ μεγάλος, καὶ περισσώτερος ἀπὸ τῆς δυνάμεως ἡμῶν· ἦτοι ἦν ἀβάστακτος, καὶ πόσος πολλός, ὥς ὅπου ἐξηπορήθημεν καὶ ἀπὸ αὐτῆς τὴν ζωὴν· ἦτοι, ὥς ὅπου δὲν ἐλπίσαμεν πλέον ὅτι ἔχομεν νὰ ζήσωμεν. Τὴν πᾶσιν πειρασμὸν ὁ Προφήτης Δαβὶδ ὀνομάζει πόρτας, καὶ κοιλοποιήματα τῶν Ἀδῶν, καὶ παγίδας τῶν θανάτων, ὡς αὐτὸν ὅπου γενεῖ τὸν θάνατον, λέγων· „ὡδὶνες Ἀδῶν περιεκύκλωσάν με· προέφθασάν με παγίδες θανάτου“ (Ψαλ. ις'. 5.)

9. „Ἀλλ' αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς τὸ ἀπόκριμα τοῦ θανάτου ἐχρήκαμεν“.

Ημεῖς, λέγει, ἐλάβομεν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας τὸ ἀπόκριμα, ἦτοι τὴν κρίσιν, καὶ ψῆφον, καὶ ἀπόφασιν ὅπου ἐδίδαν αὐτὰ τὰ πράγματα σχεδὸν φανάζοντα ὅτι ἔχομεν νὰ ἀποθάνωμεν· εἰς τὸν ἑαυτὸν μας δὲ ἐλάβομεν αὐτὴν τὴν κρίσιν καὶ ψῆφον τῶν θανάτου, ἦτοι ἕως εἰς μόνον τὴν λογισμὸν, καὶ ἕως εἰς τὴν ἐδικυῖν μας ὑπόνοιαν ἐστῆναι ἡ ἀπόφασις αὕτη πρὸς θάνατον, τὴν ὁποίαν ἔκαμαν αὐτὰ τὰ ἴδια πράγματα, τὰ τὸν θάνατον κατ' ἡμῶν φοβερίζοντα· περισσώτερον ὅμως ἀπὸ τὴν φόβον τῶν λογισμῶν, τὰ πράγματα δὲν ἐπροχάρησαν· καὶ διὰ τῆς πείρας ἐδοκιμάσαμεν τὸν θάνατον (5).

„Ἰνα

(1) Ὁ δὲ Φώτιος λέγει, ὅτι ἐσθὲς βλέποντες ἡμᾶς πῶς παρηγορούμεθα, ὥστε ἐλπίδες ὅτι θέλετε παρηγορηθῆτε καὶ ἐσθὲς ὅταν πέσητε εἰς θλίψιν καὶ πειρασμὸς· παρηγορία δὲ εἶναι ἡ πρὸς τὰς λύτρωσιν τελείως ἀπὸ πάντων πειρασμῶν, καὶ ὑποφέρειν δὲ αὐτὰς μὲν ἀνδρῶν καὶ γενναίων, δυναμῶν μὲν τὴν βοήθειαν πρὸς Θεῷ, καὶ μὲν τὴν ἐλπίδα.

(2) Ἐν ἀλλοῖς ἐβαρύνθημεν.

(3) Διὰ τὸ ἦν γειραμμένον· ὅτι ὁ Δανιὴλ, ὅταν ὁ Ναυουχοδονόσορ ἐξήσπασεν τὸ θάνατον αὐτὸν, ἐκείνῳ φανερώθη τὸ ὄραμα πρὸς ἐφάνησεν τὴν περιστάσιν αὐτῶν εἰς τοὺς φίλους του αὐτοῦ τρεῖς παῖδας· „Καὶ ἐστὶν Δανιὴλ εἰς τὸν οἶκον αὐτῶν· καὶ τῶν Ἀνανία, καὶ τῶν Μισαὴλ, καὶ τῶν Ἀζαρία πρὸς φίλοις αὐτῶν, τὸ ῥήμα ἐγνώρισεν“ (Δαν. β'. 17.) Καὶ ὁ Σηράχ λέγει „τερξον φίλον, καὶ πιστῶσθι μετ' αὐτῶν“ (Σηρ. κς'. 17.) τὸ γὰρ ἦν ἴδιον πρὸς ἀληθινῆς φιλίας πρὸς τὴν συμμετεχόν οἱ φίλοι, καὶ τὴν

θλίψιν ὅμως, καὶ τὴν παρηγορίαν· ὅθεν ἀπαχὺ ἔπειτα ὁ Παῦλος „χωρὴν μετὰ χαυρόνων, καὶ κλαίων μετὰ κλαυόντων“ (Ῥωμ. ιβ'. 15.)

(4) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει ὅτι ὁ Παῦλος φαιρόντο μὲν τὰ λόγια πάντα, τὴν εἰσιν, καὶ παραχρῆν ὅπου ἐπροξένησεν ὁ Ἀργυροκόπος Δημήτριος ἐν Ἐφέσῳ κατὰ τοῦ Παύλου, ὡς δηλώσιν αἱ Πράξεις ἐν Κεραλαῖς ις'.

(5) Ὁ δὲ Φώτιος ἀπόκριμα θανάτου λέγει, τὸ πᾶν τὸ θάνατον καὶ τὴν ἐκβασιν· ἐστὶ γὰρ συνειδίζομεν νὰ λέγωμεν, ὅτι ἡ ἀσθένεια ἡς ὑμεῖς, ἡ ἡς θάνατον ἀπεκρίθη, ἦτοι ἐξέβη, ἐτελεύτησεν, ἐτελεύτησεν. Τὸ ἀπόκριμα λοιπὸν καὶ τὸ ἐσχάτον τέλος τῶν θανάτων, οὐκ ἀπὸ ἀλλοῦ, ἀλλ' ἡμῶν οἱ ἴδιοι εἰς τὸν ἑαυτὸν μας, ὅχι μόνον ἐλογισάμεθα, ἀλλὰ καὶ ἐχρήκαμεν, ἐχρησάμεθα μὲν τὴν κρίσιν πάντων, τὸ ἀναμφίβολον τὸ θάνατον. Ὁ δὲ Ἰσὺς Χρυσόστομος καθαρώτερον λέγει· ἀπεγνωσθημεν, καὶ δὲν ἐλπίσαμεν πλέον νὰ ζήσωμεν, ἀλλ' ἐτυχοποιήσαμεθα εἰς τὸν ἑαυτὸν μας, ὅτι βίβωσι δέλομεν

„Ἴνα μὴ πεποιθότες ὦμεν ἐφ' ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐπὶ τῷ Θεῷ“.

Διὰ τί δὲ τοῦτο ἔγινε, καὶ ἐπέσαμεν εἰς τόσους θανατηφόρους κινδύνους; διὰ τὴν μάθωμεν νὰ μὴ θαρρῶμεν εἰς τὸν ἑαυτόν μας, καὶ εἰς τὰς δυνάμεις μας, ἀλλὰ νὰ θαρρῶμεν εἰς μόνον τὸν Θεόν· τοῦτο δὲ λέγει ὁ Παῦλος, ὅχι πῶς αὐτὸς δυνήσεται, καὶ τώρα ἐχρειάσθη νὰ μάθῃ· ἐπειδὴ ποῖος περισσότερον ἀπὸ τὸν Παῦλον ἤξευρεν ὅτι πρέπει νὰ θαρρῶμεν εἰς μόνον τὸν Θεόν; ἀλλὰ λέγει τὸτο, διὰ τὴν διδάξῃ τοὺς ἄλλους εἰς τὸ ἐδικόν τε πρόσωπον, τὸ μάθημα τὸτο· καὶ πρὸς τέτοις, διὰ τὴν τὰς νεθεσίῃ νὰ ταπεινοφρονῶν.

10. „Τῷ ἐγάρωντι τὰς νεκρούς· ὅς ἐκ τηλικούτου θανάτου ἐρρύσαστο ἡμᾶς, καὶ ρύεται“.

Πάλιν ἐδῶ ἐνθυμίζει τὰς Κορινθίους τὴν περὶ τῆς ἀναστάσεως λόγον, διὰ τὴν ὁποίαν τὰς εἶπε τόσας διδασκαλίας εἰς τὴν πρώτην Ἐπιστολῇ, βεβαιώνωντας αὐτὰς καὶ ἀπὸ τὰ παρόντα πράγματα ὅπῃ ἔπασχον· ὁ Θεὸς, λέγει, μᾶς ἠλόθερώσεν ἀπὸ τοῦτον μεγάλου θανάτου, καὶ δυνήσεται κινδύνου, ἀλλὰ θανάτου· δι' ὅ,τι ἐπειδὴ ἡ ἀνάστασις εἶναι μέλλον πρᾶγμα, καὶ ἀδηλον· διὰ τὸτο ὁ Παῦλος δείχνει ὅτι αὕτη εἶναι σὺν πρᾶγμα ὅπῃ γίνεται καθεὶ ἡμέραν. Διὰ τί ὅταν ὁ Θεὸς τραβίξῃ σὺν αὐθροπῶν ἀπὸ τὰς πύλας τοῦ θανάτου, εἰς τὰς ὁποίας ἐφθασε, δυνήσεται ἄλλο τι, εἰμὴ ἀνάστασιν· ὅθεν καὶ σωματίζομεν νὰ λέγωμεν διὰ τὰς τοιούτους εἰς θάνατον ἀπηλπισμένους ἀνθρώπους, ὅτι εἶδομεν νεκρῶν ἀνάστασιν.

„Εἰς ὃν ἠλπίκαμεν ὅτι καὶ ἔτι ρύσεται“.

Ἀπὸ τὰ λόγια ταῦτα τῷ Ἀποστόλου μαρτυροῦμεν, ὅτι ἡ ζωὴ τῶν Χριστιανῶν πρέπει νὰ εὐρίσκειται πάντοτε εἰς ἀγῶνα· δι' ὅ,τι λέγωντας ἐδῶ ὁ Παῦλος ὅτι θέλει μᾶς ἐλόθερώσῃ καὶ ἀπὸ ἄλλα ὁ Θεός, προκηρύττει ὅτι μέλλει νὰ λάβῃ πλῆθος θλίψεων καὶ πειρασμῶν.

11. „Συνυπουργόντων καὶ ὑμῶν ὑπὲρ ἡμῶν τῇ δεήσει“.

Ἐπειδὴ ὁ λόγος ὅπῃ εἶπεν ἀνωτέρω, δηλαδὴ τὸ „Ἴνα μὴ πεποιθότες ὦμεν ἐφ' ἑαυτοῖς“ ἐφαίνετο ὅτι ἦν κατηγορία εἰς μερικὸς, καὶ αἰνιγματωδῶς ἐφαίερονεν αὐτοὺς, διὰ τοῦτο ἐδῶ θεραπεύει τὸν λόγον αὐτὸν, καὶ ἐπικαλεῖται τὰς εὐχὰς αὐτῶν ἀντὶ διὰ μέγαλλω βοήθειαν καὶ προσασίαν. Διδασκόμεθα δὲ ἀπὸ ἐδῶ ταπεινοφροσύνην, ἐπειδὴ βλέπομεν ὅτι ἕνας Παῦλος ἐχρειάζετο τὰς προσευχὰς τῶν Κορινθίων· διὰ τί ἡ παρὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶ πλῆθους τῶν Χριστιανῶν γινομένη πρὸς τὸν Θεὸν προσευχή, ὅταν γίνεται κατὰς πρέπει, πολλὴν ἔχει διώκῃν, ὥστε ὅπῃ καὶ ὁ ἴδιος Παῦλος νὰ ἔχῃ χρεῖαν ἀπὸ αὐτὴν (1).

„Ἴνα

λομεν ἀποδάνωμεν „τὸτο γὰρ εἶναι, αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς πο
„ἀπόκριμα τῷ θανάτῳ ἐχέκαμεν· τὸτο ἡμῖν πᾶσι φράγ-
„ματι ἀπεκρίνοντο, ὅτι ἀπολλύμεθα πάντως· καὶ τί-
„νος ἔνεκεν συνεχώρησε μέχρι πύλων κινδύνων ἐλ-
„θὴν ἡμᾶς ὁ Θεός; ἵνα μὴ πεποιθότες ὦμεν ἐφ' ἑαυ-
„τοῖς· ἵτοι ἵνα μὴ μέγα φρονώμεν, ἵνα μὴ ἐπιμυώ-
„μεθα τοῖς κατορθώμασιν“· ἐπειδὴ καὶ παρεμπρός λέ-
„γει· „ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκί“ (τοῦ πηρασ-
„μῆς, καὶ τὸς θλίβοντες αὐτὸν λέγων) ἵνα μὴ ὑπερ-
„ρωμαί· καὶ μ' ὅλον ὅπῃ δι' ἄλλω αἰτίαν ἐσυγχώρησεν ὁ
Θεός· εἰς αὐτὸν πᾶς πηρασμός· ποῖαν; διὰ τὴν λαμψῇ
περισσότερον εἰς αὐτὸν ἡ διώκῃς· „ἡ γὰρ διώκῃς
„με φησιν, ἐν ἀσθενείᾳ τεληῶται“ (β'. Κορ. ιβ'.

87.) Ὁ δὲ Θεοδώρητος, ἀπόκριμα τῷ θανάτῳ, τὴν τῷ
θανάτῳ ψῆφον ἠρμηνεύσει, συμφώνως μετὰ τὸν ἱερὸν Θεο-
φύλακτον προσδάει καὶ τὸτο „σφόδρα δὲ ἀνυπόστατος
„τῶν νεκρῶν ἀναστάσεως ἐμνημόνους, διδάσκων, ὡς
„ἴσον τῷ τῷ τῷ νεκρῷ ἐγῶμαι, τὸ σὺν μεγίστων ἐκ-
„των ἀπαλλάξαι κινδύνων“.

(1) Διὰ τὸτο καὶ τὸν Κορυφαῖον Πέτρον διδασκόμε-
νον εἰς τὴν φυλακὴν, ἡ κοινὴ προσεύχη τῶν Χριστιανῶν
ἠλδοτέρωσεν ἀπὸ τῆς δεσμῆς, κατὰς μαρτυροῦσιν αἱ Πρά-
ξεις· „ὁ μετ' ἐν Πέτρος ἐπαρῆτο ἐν τῇ φυλακῇ“ προσ-
„ευχῇ· καὶ ἦν ἐκτενὴς γινομένη ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας
„πρὸς τὸν Θεὸν ὑπὲρ αὐτῶ“ (Πράξ. ιβ'. 5.)

„Ἴνα ἐκ πολλῶν προσώπων τὸ εἰς ἡμᾶς χάρισμα διὰ πολλῶν εὐχα-
ρισηθῇ ὑπὲρ ἡμῶν“.

Εὐτρώσε, λέγει, ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἀπὸ τὴν κίνδυνον πῦ θανάτου· καὶ θέλει μᾶς λυτρώσει εἰς τὸ μέλλον, ἵνα ἢ διὰ τῶν πολλῶν γνωσμένη εἰς ἐμὴν χάρις, ἢτοι ἢ χάρις διὰ τῶν πολλῶν τῶν ὑπὲρ ἐμῶν προσευχομένων, εὐχαρισηθῇ ἀπὸ πολλὰ πρόσωπα, ἡγοῦμαι ἀπὸ τὰ ἐδικάσας· δι' ὅ,τι τῷ ἐδικῇ μου σωτηρίαν καὶ ἀπολύτρωσιν τῷ διὰ τῶν δούλων σας γνω-
μῶν, εἰς ὅλους ἐσᾶς ἐχάρισεν ὁ Κύριος, ἵνα πολλὰ πρόσωπα καὶ ὑποκείμενα εὐχαρι-
στήσαν τὸν Θεὸν διὰ λόγου μου. Μανθάνομεν δὲ ἀπὸ τὸ ρητὸν πῦτο, ὅχι μόνον νὰ παρακα-
λοῦμεν τὸν Θεὸν ἕνα διὰ τὸν ἄλλον, ἀλλὰ καὶ νὰ εὐχαρισῶμεν αὐτὸν ἑνὸς διὰ τὸν ἄλλον.
Βλέπε δὲ, ὡ ἀναγνώστα, ὅτι εἰς τῷ ἀρχῇ μου εἶπεν ὁ Παῦλος ὅτι ἐσώθη ἀπὸ τῆς πει-
ρασμῶς διὰ τῆς οἰκτιρμῆς τοῦ Θεοῦ· πόρα δὲ, εἰς τὰς εὐχὰς τῶν Κορινθίων τῷ σωτηρίαν αὐ-
τοῦ ἐπιγράφεται· ἐπειδὴ πρέπει μαζί με τὸ Θεὸν ἔλεος, νὰ κάμνωμεν καὶ ἡμεῖς τὸ ἐδικόν
μας χρέος, καὶ νὰ παρακαλῶμεν. Βλέπε δὲ καὶ τὸ τοῦ ἀκόμη ὅτι ὁ Παῦλος ἔτε ὅλον τὸ πᾶν
τοῦ κατόρθωματος, ἢτοι τῆς τῶν πειρασμῶν ἀπολύτρωσιν ἔδωκεν εἰς τὰς εὐχὰς τῶν Κοριν-
θίων, διὰ νὰ μὴ τὰς κάμη νὰ υπερηφανηθῶν· ἔτε πάλιν τελείως τὰς ἀπεξενώσεν ἀπὸ τοῦ
κατόρθωματος τῶτο, διὰ νὰ μὴ τὰς κάμη ἀμελεστέρας. Θέλει, λέγει, με λυτρώσει ὁ Θεὸς
ἀπὸ τῆς πειρασμῶς, καὶ τὰς κινδύνους, ἀνίσως καὶ ἐσεῖς συμβουλήτε εἰς ἐμὴν με τὴν προσ-
δοχήν σας, καὶ δείχνετε καὶ ἐσεῖς τὴν δυνατὴν σας συνεργίαν εἰς τῶτο.

12. „Ἡ γὰρ καύχησις ἡμῶν αὕτη ἐστὶ, τὸ μαρτύριον τῆς συνηθεί-
σεως ἡμῶν“.

Αὐτὸ, λέγει, εἶναι ὅπῃ μᾶς κάμνει νὰ παρηγορέμεθα, ἢ καὶ ἡ συνείδησίς μας, ἢ ὁποία
μαρτυρεῖ πᾶς δυνάμει διακόμεθα καὶ πειρασμοὺς ὑπομείνομεν, διὰ τὰ ποιητὰ ἔργα ὅπῃ ἐπρά-
ξαμεν, ἀλλὰ διὰ τῷ ἀρετῇ καὶ διὰ τῷ τῶν πολλῶν σωτηρίαν. Ἡ προτέρη λοιπὸν
παρηγορία ὅπῃ εἶχομεν, ἦτον ἀπὸ τὸν Θεόν· αὕτη δὲ ἡ παρηγορία ὅπῃ πόρα ἔχομεν,
προέρχεται ἀπὸ τῷ καθαρότητι τῆς συνηθείσεώς μας, διὰ τοῦτο καὶ καύχισιν ὀνομάζει τὴν
ποιαύτην συνηθίσιν, δείχνωντας με τοῦτον τὸν λόγον, τῷ πολλῷ βεβαιότητι ὅπῃ εἶχεν,
ὅτι εἶναι καθαρὰ ἡ συνείδησίς τε.

„Ὅτι ἐν ἀπλότητι, καὶ εἰλικρινείᾳ Θεοῦ“.

Τὴ μαρτυρεῖ, λέγει, ἡ Συνηθίσίς μας; καὶ διὰ τί καυχώμεθα; ὅτι με καθε ἀπλότητι,
ἡγοῦμαι με ἀποκήρυτον γνώμῃν, καὶ με καθε εἰλικρινείᾳ, ἢ καὶ με καθαρότητι διανοίας,
ἣτις δυνάμει εἶχε κἀνένα δόλον καὶ ὑπόκρισιν, ἀλλ' ἦτον ποιαύτη, ὁποῖαν δέχεται ὁ Θεός (1),
με ποιαύτην, λέγω, ἀπλότητι καὶ εἰλικρινείᾳ συνανεγράφημεν με ἐσᾶς. Ταῦτα δὲ λέγει
ὁ Παῦλος διὰ τῆς δολίους ψευδοποσολῆς.

„Οὐκ ἐν Σοφίᾳ σαρκικῇ“.

Ἡτι ἡ συνείδησις ἡμῶν μαρτυρεῖ, πᾶς συνανεγράφημεν με ἐσᾶς, ὅχι με ὁσιότητα λό-
γων, καὶ με περικλοκᾶς, καὶ σοφίσματα· διὰ τὴ αὐτὰ εἶναι ἡ σαρκικὴ σοφία, εἰς τῷ
ὁποῖαν, ἐπειδὴ οἱ ψευδοποσολοὶ ἐκεῖνοι υπερφανεύοντο, αὐτοὶ ἐκ τῆ ἐναντίας ἀποβάλλει
ταύτην, καὶ ἀποσρέφεται.

„Ἀλλ' ἐν χάριτι Θεοῦ ἀνεγράφημεν ἐν τῷ Κόσμῳ“.

Αλλὰ ἡμεῖς, λέγει, ἀνεγράφημεν, ὅχι μόνον εἰς ἐσᾶς, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλον τὸν Κόσμον, με
τῷ παρὰ τῷ Θεῷ χαρισθεῖσαν εἰς ἡμᾶς σοφίαν, καὶ με τὰ σημεῖα καὶ θαύματα, τὰ ὁποῖα
ἦσαν

(1) Ὅτι δὲ ἡ εἰλικρινεία πρὸς τὸν Θεὸν λέγεται, ὅρα τῷ ὑποσημείωσιν καὶ ἐρμηνείαν τοῦ „ἵνα ἦτε
„εἰλικρινεῖς, καὶ ἀπρόσκοποι“. (Φιλίπ. α. 10.)

ἦτον χάρις τῷ Θεῷ. Μεγαλωτάτη δὲ παρηγορία εἶναι, τὸ νὰ γνωρίζῃ τινὰς εἰς τὴν συνείδησίν τε, ὅτι δὲν κάμνει κανένα πρᾶγμα μὲ ἀνθρωπίνῳ δυνάμει, ἀλλὰ μὲ θείαν χάριν.

„Περιοσotέρως δὲ πρὸς ὑμᾶς“.

Πῶς ἀνεγράφημεν, λέγει, μὲ τὴν χάριν τῷ Θεῷ εἰς ἐσᾶς; ὅτι κοινὰ εἰς τὰ σημεῖα, καὶ θαύματα, ἐκήρυξα εἰς ἐσᾶς, καὶ τὸ Εὐαγγέλιον, χωρὶς καμμίας πληρωμῆς. Βλέπετε δὲ, ὡς ἀναγνώσα, ὅτι ἐκεῖνο ὅπου ἦτον κατάρθωμα, καὶ ἀρετὴ τῷ Παύλῳ, αὐτὸς τὸ ἀναφέρει εἰς τὴν χάριν τῷ Θεῷ, πῶς ἦτον ἐκείνης κατάρθωμα.

13. „Οὐ γὰρ ἄλλα γράφομεν ὑμῖν, ἀλλ' ἢ ἃ ἀναγινώσκετε, ἢ καὶ ἐπιγινώσκετε“.

Επειδὴ ἐφάνη ὅτι λέγει μεγάλα ἐγκώμια διὰ λόγους ὁ Ἀπόστολος, διὰ τὰ μὴν εἰπῆν τινὰς, ὅτι αὐτὰ εἶναι κόμπος λόγων μόνων, καὶ ὄχι πραγμάτων, διὰ τὸ πο λέγει ἐδῶ· ὅτι ἐκεῖνα τὰ ἴδια σᾶς γράφομεν, τὰ ὅποια διαβάξετε μὲν εἰς τὰς Ἐπιστολάς μας ταύτας, καὶ εὐρετε δὲ καὶ προλαβόντως διὰ τῆς ἀκοῆς, καὶ ὁράσεως, καὶ σωμαναστροφῆς μας· διὰ τὴν ἢ γνώσεις ὅπου ἐσεῖς ἔχετε διὰ λόγους μας, δὲν εἶναι ἐναντία μὲ τὰ γράμματα καὶ τὰς Ἐπιστολάς μας· ἦτοι ἐκεῖνος ὅπου ἡμῶν εἰς τὸ πρόσωπον, ὅταν σωμαναστροφόμεν μὲ ἐσᾶς, ὁ αὐτὸς εἶμαι καὶ πῶρα ὅταν σᾶς γράφω. Μερικοὶ δὲ ἔτι ἐνόησαν τὸ ῥητόν· ὅτι ἐκεῖνα τὰ ἴδια σᾶς γράφομεν, τὰ ὅποια ἀναγινώσκετε, ἦτοι ἐνθυμίζεσθε μόνον εἰς τὰς Ἐπιστολάς μας· ἐπειδὴ ἀνάγνωσις ὀνομάζεται ἢ ἐνθύμησις, καὶ δευτέρα γνώσις τῶ προεγνωσμένου πράγματος· ἀγκαλὰ λέγεται ἀκόμη ἀνάγνωσις, καὶ ἡ πρώτη γνώσις τοῦ ἄλλοτε μὴ ἐγνωσμένου. Μὰ τί λέγω, ὅτι ἐσεῖς ἐνθυμίζεσθε ταῦτα μὲ τὰς Ἐπιστολάς μας; ἐσεῖς αὐτὰ τὰ καὶ εἴδετε πῶς εἶναι ἐδικά μας, καὶ χωρὶς νὰ χρειασθῇτε τελείως ἐνθύμησιν περὶ τούτων, μὲ τὸ νὰ ἦναι φανερά εἰς ἐσᾶς, καὶ ἐγνωσμένα.

„Ἐλπίζω δὲ ὅτι καὶ ἕως τέλους ἐπιγνώσεσθε“

14. „Καθὼς καὶ ἐπέγνωτε ἡμᾶς ἀπὸ μέρους“.

Εἰς τὸν Θεὸν ἀφιερότοι ὅλον τὸ πᾶν ὁ Ἀπόστολος· δι' ὅ,τι ἐλπίζω, λέγει, εἰς τὸν Θεόν, ὅτι θέλετε μᾶς γνωρίσετε πῶς εἴμεθα ποιῶντες, ὁποῖους μᾶς δείχνουν καὶ ἡ Ἐπιστολὴς μας, καὶ ἡ προτέρα μας ζωὴ βεβαιόνοι· δι' ὅ,τι ἀπὸ μέρος μόνον ἐσεῖς μᾶς ἐγνωρίσετε, ἦτοι μᾶς ἐδοκιμάσετε, μὲ τὸ νὰ ἐδείξαμεν ἡμεῖς εἰς ἐσᾶς μερικά τινα καὶ ὀλίγα σημάδια ζωῆς ἐναρέτου· τοῦτο δὲ λέγει ταπεινοφρονῶντας ὁ Ἀπόστολος (1).

„Ὅτι καύχημα ὑμῶν ἐσμὲν, καθάπερ καὶ ὑμᾶς ἡμῶν, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ“.

Τί λέγει, θέλετε γνωρίσετε; ὅτι εἶμαι καύχημα ἐδικόν σας, ἦτοι ὅτι τοιοῦτος ἱκανὸς εἶμαι, ὥστε ὅπου ἐὰν σᾶς δίδω ἀφορμὴν νὰ καυχᾶσθε δι' ἐμὲ, ὅτι ἔχετε τοιοῦτον Διδάσκαλον, ὅς τις δὲν σᾶς ἐδίδαξε κανένα ἀνθρώπινον, ἕτε εἶναι ὑπελὸς καὶ δολερὸς. Ἐπειτα διὰ τὰ μὴ φαῖν ὅτι λέγει ὁ Ἀπόστολος διὰ λόγους μεγάλα τινα καὶ υπερήφανα λόγια, κάμνει κοινὸν τὸ καύχημα καὶ λέγει· ὅτι ἐσεῖς εἴσθε καύχημα ἐδικόν μας· δι' ὅ,τι ἐγὼ θέλω καυχῆσθαι πῶς ἀπέκτησα τοιάτῃς μαθητάς, ὅπου δὲν σαλεύονται, ἕτε ἀπατῶνται ἀπὸ τῶς ψευδαποστόλης· πότε δὲ, καὶ ἐγὼ θέλω καυχῆσθαι εἰς ἐσᾶς, καὶ ἐσεῖς εἰς ἐμὲ; Καὶ πῶρα μὲν, εἰς τὴν παρῶσαν ζωὴν, μάλιστα δὲ πότε εἰς τὴν ἡμέραν ἐκείνῃ τῆς Κρίσεως· διὰ τί, πῶρα μὲν, οἱ πολλοὶ καὶ ἄγνωστοι ἄνθρωποι, βλέπουσι μόνον τὰς κατηγορίας,

καὶ

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριος λέγει, ὅτι διὰ τοῦτο ἔπειν ὁ Παῦλος, ὅτι ἀπὸ μέρος μόνον μὲ ἐγνωρίσετε, διὰ τὰ κακησίην τοὺς Κορινθίους πῶς δὲν ἀπέβαλον παντελῶς ἀπὸ τῆς ἀκοῆς καὶ ψυχάσων, καὶ κατὰ τὸ Παῦλον γενομένης διαβολῆς παρὰ πᾶν ψευδαπόστολον.

ἢ τὰς ὀνειδισμὰς ἐποῦ κάμνουσι καθ' ἡμῶν οἱ ψευδαπόστολοι· καὶ ἴσως μᾶς κατηγοροῦσι καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι, τότε δὲ εἰς τὴν ἡμέραν τῆς Κρίσεως, μὲ τὸ νὰ ἔχῃ νὰ ξεσκεπασθῇ ὅλα, θέλω φανῶ καὶ ἐγὼ, ὅτι δυνάμει εἶμαι πιστός, καθὼς οἱ ψευδαπόστολοι μὲ κατηγοροῦσι· καὶ ἐσεῖς δὲ, θέλετε γινῆ καύχημα ἐδικόν μου, διὰ τὸ εἰς αὐτὰς δυνάμει ἐπέσθῃτε.

15. „Καὶ ταύτη τῇ πεποιθήσει ἐβουλόμην ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς τὸ πρότερον“.

Με ποίαν πεποίθησιν καὶ θάρρος λέγεις, ὦ Μακάριε Παῦλε, ὅτι ἤθελες νὰ ὑπάγῃς εἰς τὰς Κορινθίους; μὲ τὸ νὰ μὴ ἠξεύρω, λέγει, εἰς τὴν συνειδήσιν μου κανένα πονηρόν· μὲ τὸ νὰ εἶμαι καύχημά σας· μὲ τὸ νὰ μὴ σωανεστράφηκα εἰς ἐσᾶς μὲ σαρκικῶς σοφίαν, ἀλλὰ μὲ χάριν Θεοῦ· καὶ μὲ τὸ νὰ ἔχω ἐσᾶς μάρτυρας ὅλων τῶν πᾶν καλῶν· διὰ ταῦτα, λέγει, ἤθελον νὰ ἔλθω, θαρρῶντας εἰς ἐσᾶς.

„Ἵνα δευτέραν χάριν ἔχητε“.

Ητοι διὰ νὰ ἔχετε διπλὴν χαρὰν, μίαν, διὰ τὴν πρώτῃ Ἐπιστολῇ ὅπου σᾶς ἔσειλα (1)· καὶ δευτέραν, διὰ τὴν παρούσαν μου.

16. „Καὶ δι' ὑμῶν διελθεῖν εἰς Μακεδονίαν“.

Απορία εἶναι ἐδῶ, πῶς εἰς τὴν πρώτῃ Ἐπιστολῇ εἶπεν ὁ Παῦλος ὅτι θέλω ἔλθω εἰς ἐσᾶς, ὅταν διαπεράσω τὴν Μακεδονίαν, ἐδῶ δὲ λέγει ὅτι ἤθελον νὰ ἔλθω προτίτερα εἰς ἐσᾶς, τί λοιπὸν ἐναντιοῦται ὁ Ἀπόστολος αὐτὸς εἰς τὴν αὐτόν τε; μὴ γινώσκοι! δι' ὅ,τι δυνάμει εἶπεν, ὅτι προέγραφα πᾶς ἔχω νὰ ὑπάγω εἰς Μακεδονίαν διὰ μέσσω ἐσᾶς τῶν Κορινθίων· ἀλλ' εἶπεν ὅτι ἤθελον τῆτο. Ἐπειδὴ ἂν καὶ νὰ μὴ σᾶς ἔγραφα ἔτι, λέγει, ὅμως ἐσπάρδαζον καὶ ἤθελον νὰ ἔλθω εἰς ἐσᾶς, καὶ πρὸ τῆ ἀκόμῃ νὰ ἰδῶ τὴν Μακεδονίαν. Καὶ ποσῶν δὲν ἀμέλησα νὰ ἔλθω εἰς ἐσᾶς, καὶ νὰ ἀφελῶμαι τὴν ὑπόσχεσίν μου, ὥστε ὅπῃ καὶ νὰ τελειώσω τὴν ὑπόσχεσίν μου ταύτην ἠθέλησα πρὸ τῆ διορισθείσης καιρῶς.

„Καὶ πάλιν ἀπὸ Μακεδονίας ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς καὶ ὑφ' ὑμῶν προπεμφθῆναι εἰς τὴν Ἰουδαίαν“.

Εἰς τὴν πρώτῃ Ἐπιστολῇ εἶπεν ἀδιορίστως, ὅτι ἐσεῖς ἔχετε νὰ μὲ προπέμψετε ἐκεῖ, ὅπου θέλω νὰ ὑπάγω, φοβόμενος, μήπως εἴπῃ μὲν, ὅτι θέλω ὑπάγω εἰς τὴν Ἰουδαίαν, ἔπειτα δὲ ἀναγκασθῇ ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος νὰ ὑπάγῃ εἰς ἄλλο μέρος, ὥπως ἤθελε φανῇ ψεύτης· πῶρα δὲ, ἐπειδὴ ἀπέτυχεν τῆ σκοποῦ καὶ δυνάμει ὑπάγει εἰς τοὺς Κορινθίους, διὰ τῆτο θαρρῶντας, λέγει εἰς αὐτὰς· ὅτι ἤθελον καὶ νὰ προπεμφθῶ ἀπὸ λόγου σας εἰς τὴν Ἰουδαίαν, ἀλλ' ὁ Θεὸς δυνάμει ἠθέλησεν νὰ ἔλθω τελείως εἰς ἐσᾶς, ἔτε νὰ προπεμφθῶ ἀπὸ λόγου σας εἰς τὴν Ἰουδαίαν· ἄκουε δὲ καὶ τὰ ἀκόλουθα.

17. „Τοῦτο ἔν βεβλόμενος (2) μή τι ἄρα τῇ ἐλαφρείᾳ ἐχρησάμην; ἢ ἃ βουλευόμεναι, κατὰ σάρκα βουλόμην; Ἵνα ἢ παρ' ἐμοὶ τὸ ναί, ναί, καὶ τὸ ὄχι, ὄχι“.

Εδῶ φανερά λέγει ὁ Παῦλος τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ἀργοπόρησε νὰ ὑπάγῃ εἰς τὰς Κορινθίους, καὶ λέγει· διὰ ποίαν αἰτίαν δυνάμει ἦλθον εἰς ἐσᾶς; ἄραγε διὰ τί εἶμαι ἐλαφρὸς

εἰς

(1) Ἐμοὶ δὲ φαίνεται ὅτι ἤθελον ἔχουν διπλὴν χάριν οἱ Κορινθιοὶ, ὅχι διὰ τὴν πρώτην Ἐπιστολὴν τῷ Παύλῳ, ἀλλὰ διὰ τὴν αὐτὴν παρούσαν, ἢ ὁ Παῦλος ἐποίησε πρὸς αὐτοὺς, κηρύττων τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ

διὰ τὴν δευτέραν παρούσαν, ἣν ἐβόλετο εἰς αὐτοὺς ποιῆσαι. Σημειῶσαι ὅτι παρὰ τῷ Θεοδωρίτῳ, ἀντὶ τῆς χάριτος, χαρὰν δύσκειται.

(2) „Βεβλόμενος“ γέγραπται παρὰ τῷ Θεοδωρίτῳ.

εἰς τὸν λογισμόν, καὶ εὐκολομετάβλητος, καὶ ἄλλα μὲν λέγω τὴν μίαν φοράν, ἄλλα δὲ λέγω τὴν ἄλλην; ὅχι· ἀραγε δὲ κατὰ σάρκα, ἦγεν ἀνθρώπινως βουλευομαι, καὶ κυβερνᾶμαι μετὰ τὴν ἐδικήν μου γνώμην, ὥστε ὅπου, ἐκεῖνο ὅπως ἀποφασίσω εἰς τὸν λογισμόν μου, ἐκεῖνο καὶ νὰ τελειώσω, καὶν τε καὶ, καὶν τε ὅχι; ἔτε τοῦτο δὲν εἶναι· διὰ τὴν ἀγορὰν καὶ κυβερνᾶμαι ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ δὲν ἔχω ἐξουσίαν νὰ πηγαίνω ὅπως θέλω, ἀλλ' ὅπως με προσάξει τὸ Πνεῦμα· ὥστε ὅπως, πολλαῖς φοραῖς εἰς ἐμένα, τὸ καὶ, δὲν εἶναι καὶ· ἐπειδὴ δὲν φαίνεται πᾶσι ἀρεστὸν εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. Οὐδὲ τὸ, εἶ, εἶναι κοντὰ εἰς ἐμένα εἶ· διὰ τὴν ἐκεῖνο ὅπως ἐγὼ δὲν θέλω, πᾶσι με προσάξει νὰ κάμω τὸ Πνεῦμα. Βλέπετε δὲ σοφίαν τῷ Παύλῳ, πῶς ἐκεῖνο ὅπου οἱ κατηγορεῖντες αὐτὸν ψευδοπόστολοι, ἐκαμῖαν αἰτίαν κατηγορίας κατ' αὐτοῦ, δηλαδὴ τὸ νὰ ὑποσχεθῇ νὰ ὑπάρῃ εἰς Κόρινθον, καὶ ἔπειτα νὰ μὴ ὑπάρῃ, πῦτο, λέγω, ὁ Παῦλος βάζει ἐδῶ εἰς τὴν ἐγκωμίων· ἥτοι τὸ νὰ μὴν ἐξουσιάζῃ αὐτὸς τὸν ἑαυτοῦ τῶ, ἀλλὰ νὰ φέρεται ἀπὸ τοῦ Πνεύματος τὸ Ἅγιον, ὅπου ἂν ἐκεῖνο θέλῃ. Ἀλλ' ἠθέλει ἀπορήσῃ τις· καὶ τί; ἐκεῖνο ὅπως ὑπόσχετο ὁ Παῦλος ὅτι ἔχει νὰ ὑπάρῃ εἰς Κόρινθον, χωρὶς τὴν ἐνέργειαν, καὶ κίνησιν τῷ Ἁγίῳ Πνεύματος τὸ ὑπόσχετο, καὶ δὲν ἤθελεν ἐκεῖνο ὅπως μέλλει νὰ γινῇ; εἰς τὸ ὅποιον ἡμεῖς ἀποκρινόμεθα, ὅτι, καὶ, δὲν τὸ ἤθελεν· ἐπειδὴ ὅλα δὲν πᾶ ἐγινώσκον· ὅθεν καὶ ἐπαρακάλει νὰ λάβῃ ἐκεῖνα ὅπου δὲν σωφέρον εἰς αὐτόν· καθὼς παρεκάλει τὴν Θεὸν νὰ σηκωθῇ ἀπὸ αὐτὸν ὁ σκόλοψ τῆς σαρκὸς, ἥτοι οἱ ἐναντιούμενοι εἰς τὸ κήρυγμα, καὶ δὲν εἰσηκούσθῃ, διὰ τὴν δὲν ἦσαν συμφέρον. (β'. Κορ. ιβ'. 8.) Καὶ εἰς τὰς πράξεις δὲ φαίνεται ὅτι ὁ Παῦλος θέλωντας νὰ ὑπάρῃ εἰς ἄλλο μέρος, ἐμποδίσθῃ ἀπὸ τοῦ Πνεύματος τὸ Ἅγιον· „ἐλθόντες γὰρ, λέγει ὁ Ἰερὸς Λῳ· „καὶ, κατὰ τὴν Μυσίαν, ἐπείραζον κατὰ τὴν Βιθυνίαν πορεύεσθαι, καὶ ἐκείσε αὐτὸς „τὸ πνεῦμα“. (Πράξ. ις'. 7.) Τῷ δὲ ἐκαμῖαν ὁ Θεὸς συμφερόντως, διὰ νὰ μὴ προσέχων εἰς τὰς Ἀποστόλους οἱ ἄνθρωποι ὡσάν εἰς Θεὸς, καθὼς τὸ ἔπαθον οἱ ἐν τῇ Λυκαονίᾳ καπιπῆντες, καὶ αἰσίζον, τὸν μὲν Βαρνάβαν, Δία, τὸν δὲ Παῦλον, Ἑρμῆν, ὡς φαίνεται εἰς τὰς αὐτὰς πράξεις. (Κεφ. ιδ'. 10.) (1)

18. „Πι-

(1) Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸν φῶτιον, μερικοὶ ἀπαρῶσι λέγοντες· ἀραγε ὁ Παῦλος εἰς ποῖα βεβλῆται, καὶ εἰς ποῖα ὅχι; καὶ ὅσα ἐβεβλῆτο, κατὰ σάρκα καὶ ἐβεβλῆτο, ἢ κατὰ πνεῦμα; εἰς λύσιν τῆς ἀπορίας αὐτῶν λέγομεν σωπῶμεν ἐδῶ· ὅτι πᾶς ἀρχὴ γενικῶς εἰς δύο διαίρεται, εἰς πνευματικὰ καὶ εἰς σαρκικά. Πᾶν τὸ πνευματικὸν εἰς δύο διαίρεται, εἰς τὸ πᾶν δόγματι τῆς πίστεως, καὶ εἰς τὴν ἀρετῇ. Ὁμοίως καὶ πᾶς σαρκική, ἄλλα μὲν εἶναι ἐναντία εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, καθὼς ἦναι ἡ ἀπιστία, ἡ ἀσέβεια, ἡ πορνεία, καὶ ὅλα αἱ ἀμαρτίαι· ἄλλα δὲ, ἦναι διαφορετικά μὲν ἀπὸ τῶν πνευματικῶν, ὅχι ὅμως καὶ ἐναντία εἰς τὸ πνευματικόν· ὅποια ἦναι τὰ ἀδιάβλητα πᾶσι τῆς φύσεως, φαγητὰ, ποτόν, ὕπνος, ἐνδύματα, καὶ πᾶς λοιπὸν. Τῶν αὐτῶν ἀπεγνωσμένων, λέγομεν ὅτι ὁ Παῦλος περὶ μὲν τῶν δογμάτων τῆς πίστεως, καὶ περὶ τῶν κηρυγμάτων, ὅτε ἐβεβλῆτο, ὅτε ὑπόσχετο· ἄλλα μόνον ἐκήρυττε, καὶ δικηκόν, ὡς ἀφωρισμένος καὶ ἀπεσταλμένος εἰς πᾶσι ὑπὸ Θεοῦ. Οἱ δὲ ψευδοπόστολοι, καὶ ἐβεβλῆτο περὶ τούτων, καὶ ὑπόσχετο, ὡς καπιπῶντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ.

Περὶ δὲ τῶν ἀρετῶν, εἰς μὲν τὰς μὴ ὑπὸ τῶ Χρῆστου νομοθετηθείσας, ἐβεβλῆτο ὁ Παῦλος, καὶ ἐδίδε γνώμην ἑαυτοῦ, διὰ τοῦτο καὶ περὶ τῆς Παρθενίας, καὶ τῶν παρθένων ἐλεγεν, „ἐπιτηγῶν Κυρίου, „οὐκ ἔχω, γνώμην δὲ δίδωμι“. (1. Κορινθ. ζ'.) εἰς δὲ τὰς ὑπὸ τῶ Χρῆστου νομοθετηθείσας, δὲν εἶχεν ἐξουσίαν νὰ βεβλῆται, ἀλλὰ νὰ φυλάττῃ αὐτὰς, δι' ὃ καὶ ἐλεγεν „ταῖς δὲ γεγαμῖκόσι παραγγέλλω, „ὡς ἐγὼ, ἀλλ' ὁ Κύριος“. (1. Κορ. ζ'. 10.) Περὶ δὲ τῶν σαρκικῶν τῶν ἐναντίων εἰς τὸ Πνεῦμα, ἐβεβλῆτο μὲν ὁ Παῦλος, ἀλλὰ κατὰ Πνεῦμα ἐβεβλῆτο, διὰ νὰ ἀναμείσῃ, καὶ νὰ ξαναγῶσιν αὐτὰ· εἰς δὲ τὰ

σαρκικά μὲν καὶ μὴ ὄντα ἐναντία εἰς τὸ Πνεῦμα, ἥτοι εἰς τὴν ἀναγκάαν καὶ ἀδιάβλητα πᾶσι τῆς φύσεως, ἐβεβλῆτο καὶ εἰς αὐτὰ, πνευματικῶς ὅμως καὶ κατὰ Πνεῦμα· ὑποπνίζοντες τὸν ἑαυτοῦ τῶ με πᾶσαν, καὶ δίδαν, καὶ ἀγροπνίαν· καὶ ἀπλῶς ἠπῶν, κατὰ σάρκα μὲν, ἦγεν ἐναντία εἰς τὸ Πνεῦμα, ὅτε ποτε ὁ Παῦλος ἐβεβλῆτο, εἰς δὲ πᾶν ἀναγκάαν πᾶσι τῆς φύσεως, πᾶν μὴ ἐναντία εἰς τὸ Πνεῦμα, ἐβεβλῆτο πομπῶς ὁ Παῦλος ἐξω ἀπὸ τῶν βολῶν τῶ Ἁγίου Πνεύματος· ὅθεν δὲν ἠθέλει μὲν νὰ σύμψεται, καὶ ἐτύμπετο· ἠθέλει νὰ ὑπάρῃ πᾶσι, καὶ ἐμποδίζετο ἀπὸ τοῦ Πνεύματος· ἠθέλει νὰ μὴ ἀσθενῇ ὁ Τιμόθεος, καὶ πᾶσι· ἠθέλει νὰ μὴ ἦναι ἐναντίον εἰς τὸ κήρυγμα, καὶ ἦσαν· τὰς ὁποίας καὶ ἐνεμαζέσκετο τῆς σαρκὸς· ὡς τὸ κατὰ σάρκα ὅπως λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, νοῦται, ἀντὶ τῶ αὐτεξουσίας, αὐτοκαταστάσεως, αὐτοκαταστάσεως· ἥτοι αὐτεξουσίας δὲν βεβλῆτομαι ἑαυτὸν ὅπως βεβλῆτομαι. (Ὁρα καὶ τὸν 17. στίχ. τῶ 1. Κεφ. τῆς 1. Ρωμ. καὶ τὸν 18. τῶ β. Κεφαλ. τῆς 1. Θεσσαλονικῆς πρώτης.)

Ὁ δὲ Θεοδώρητος ὅπως ἐρμηνεύει τὸ ρητὸν τοῦτο· „δύο πειθαρχεῖς ἐναντία, ὡς τὸ μὲν προτερον εἰς τῶ, „τῶ, ὅτε κοῦφὸς ἦμι· ὡς τὸ δευτερον· ἔχω τῆς τῆς γνώσεως μετὰβόλῃς, ὅτε, νῦν μὲν τῶτο, νῦν δ' ἐκῆ· „το αἰρεσθῶ· τὸ δὲ δευτερον, τῶτο ὅτε μὴ πᾶσι „ἐκῆ, ἵνα ἐκ παντὸς τρόπου πᾶσι ἐπιθυμίαν πληρωσῶ. τῶτο γὰρ λέγει· ἢ ἢ βεβλῆτομαι, κατὰ σάρκα βεβλῆτομαι, ἵνα ἢ παρ' ἐμοὶ τὸ καὶ, καὶ, καὶ τὸ εἶ, „ὅ· ὁ γὰρ ταῖς τῆς σαρκὸς ἐπιθυμίαις ἐπόμμενος, „ὑπὸ τῶν οἰκῶν σύρεται λογισμῶν, καὶν λίαν τὸ ἀπο, „τον ἔχωσιν· ὁ δὲ σωφρόνως βεβλῆτομμενος, καὶν ἀγα, „θῶντι βεβλῆται, σωφρόνως δὲ τῶτο μὴ σωφρόνως μὲν, „καὶ ἑτέροις, ὅς ἐπιτίθῃσι τῇ βουλῇ τῶ πέρας.“

18. „Πισὸς δὲ ὁ Θεὸς, ὅτι ὁ λόγος ἡμῶν ὁ πρὸς ὑμᾶς, ἔκ ἐγένετο
„ναὶ, καὶ οὐ“.

Εἰδὼ λυεῖ μίαν ἀντίστασιν ὁ Ἀπόστολος· ἀκόλουθον γὰρ ἦτον τὰ εἰρη τινάς· ἀνίσως, ὃ Μακάριε Παῦλε, ἐκεῖνα ὅπῃ λέγεις δὲν εἶναι βέβαια, ἀλλὰ πολλαῖς φοραῖς λέγεις ναὶ, καὶ εὐρίσκεται ὅχι, φοβέμεθα, μήπως καὶ ὁ λόγος σου καὶ τὸ κήρυμά σου εἶναι τοιοῦτον ναὶ, καὶ ὅχι· ἤγυν ἀκατάστατον, καὶ ἀβέβαιον. Ταύτην λοιπὸν τὴν ἀντίστασιν λύων, λέγει· ὅτι τὸ μὲν τὰ ὑποσχεθῶ ἐγὼ τὰ ἔλθω εἰς ἐσᾶς, τῷτο ἦτον εἰς τὴν γνώμην τὴν ἐδικλὴν μου, διὰ τοῦτο καὶ ἀπέτυχον τὸ σκοπεῖν, καὶ δὲν ἦλθον· τὸ δὲ κήρυγμα, καὶ ὁ λόγος μου, δὲν εἶναι ἐδικά μου, ἀλλὰ εἶναι τῷ Θεῷ· ὅθεν εἶναι ἀδύνατον τὰ γενεῖν ψέματα τὰ τῷ Θεῷ πράγματα. Διὰ τῷτο καὶ λέγει· πισὸς εἶναι ὁ Θεός, ἤγυν ἀληθής· ὥστε ἐπειδὴ εἶναι ὁ Θεός ἀληθής, λοιπὸν καὶ ὁ λόγος τῷ Θεῷ, τὸν ὅποιον ἐγὼ ἐκήρυξα εἰς ἐσᾶς, δὲν εἶναι ψεύδης, καὶ ἄσπετος, καὶ ἀβέβαιος, καὶ ποτὲ μὲν ναὶ, ποτὲ δὲ, ὅχι· ἀλλ' εἶναι πάντοτε ἀληθής, καὶ βέβαιος.

19. „Ὁ γὰρ τοῦ Θεοῦ Υἱὸς Ἰησοῦς Χριστός, ὁ ἐν ὑμῖν δι' ἡμῶν κη-
„ρυχθεὶς, δι' ἐμῶ, καὶ Σιλβανῶ (1), καὶ Τιμοθέου, οὐκ ἐγένετο
„ναὶ, καὶ ὁ· ἀλλὰ ναὶ ἐν αὐτῷ γέγονεν“.

Ακολουθῶς λέγει ἐδῶ ὁ Θεὸς Ἀπόστολος, ποῖος λόγος δὲν ἔγινε ναὶ καὶ ὅχι· ἤγυν, ποῖος λόγος, πῶρα μὲν ἐκηρύττετο ἐτζί, πῶρα δὲ, ἀλλεστρόπως· ἀλλὰ ἔγινε μόνον ναὶ· ἤγυν ἐκηρύχθη βεβαίως καὶ ἀπαρασαλεύτως. Λέγει λοιπὸν ὅτι αὐτὸς ὁ λόγος εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τῷ Θεῷ· ἐπειδὴ αὐτὸς ἦτον ὅλη ἡ ὑπόθεσις τοῦ Ἀποστολικῆς κήρυγματος. Ἀεὶ μετὰ δὲ καὶ τὸ πλῆθος ἐκείνων ὅπῃ ἐκήρυξαν τὸν λόγον αὐτόν· οὐα μὲν, διὰ τὰ κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶ ἀξιοπίστον· ἐπειδὴ „ἐπὶ σώματος δύο μαρτύρων, „ἡ τειῶν, σαδησεται πᾶν ῥῆμα“ (Ματθ. ιγ. 16.) Καὶ ἄλλο δὲ διὰ τὰ διδάξῃ τοῦς Κορινθίους πεπεινοφροσύνην· ἐπειδὴ ὁ ποσῆτος καὶ πηλικῆτος Παῦλος τῶς ἐδικῆς του μαθητικῆς οἰομάζει, καὶ κάμνει σιωδιδασκάλης, ὁμοίως μὲ τὸν αὐτόν τε.

20. „Ὅσαι γὰρ ἐπαγγελίαι Θεοῦ, ἐν αὐτῷ, τὸ ναὶ, καὶ ἐν αὐτῷ,
„τὸ, Ἀμήν, τῷ Θεῷ πρὸς δόξαν δι' ἡμῶν“.

Εἰς τὸ κήρυγμα τῷ Εὐαγγελίου πολλὰ εἶναι ἐκεῖνα ὅπου ἐπαγγέλλονται καὶ ὑπόσονται ἀπὸ τὸν Θεόν· ὅσον ἀνάστασις νεκρῶν, ὑπόθεσις, σώματος ἀφθαρσία, καὶ καθολικὴς εἰπεῖν, ἐλπίδες τῷ μέλλοντος αἰῶνος. Λέγει λοιπὸν ὁ Παῦλος, ὅτι ὅχι μόνον τὸ κήρυγμα πάντοτε εἶναι τὸ αὐτό, καὶ βεβαίως ἐκηρύχθη· ἀλλὰ καὶ αἱ ἐν τῷ κήρυγματι ἐπαγγελίαι καὶ ὑποσχέσεις τῷ Θεῷ εἶναι βεβαίαι, καὶ πάντοτε ἡ αὐταῖς· διὰ τί; ὅτι εἶναι ὑποσχέσεις τῷ Θεῷ· ὅσα δὲ ὁ Θεός ὑπόσεται, ἐν αὐτῷ τῷ Θεῷ ἔχει τὸ ναὶ, καὶ τὸ, Ἀμήν· ἤγυν ἔχουσι τὸ βέβαιον, καὶ ἀμετάβλητον (2) διὰ τί δὲν τελειοῦνται μὲ τὴν δύναμιν τινὸς ἀνθρώπου, ἵνα ἀπολεθῇ τὸ τὰ μὴ τελειωθῶν· ἀλλὰ τελειοῦνται μὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, ὅστις εἶναι παντοδύναμος, καὶ δὲν εἶναι τρόπος τὰ μὴ τελειωθῶν, καὶ τὰ μὴ γενεῖν βέβαιαι αἱ ὑποσχέσεις τῷ· ὁ μόνον δὲ διὰ τὸ ὁ Θεός εἶναι παντοδύναμος, διὰ τῷτο τελειό-

101

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι ὁ Σιλβανός ἦναι ὁ ἴδιος Σίλας, περὶ τῶ ὅποιον ὀνόματος ὅρα τίς τὴν ὑποσημασιν πρὸς Κεφαλαίον, καὶ πρὸς τὴν πρὸς Θεσσαλονικεῖς πρῶτον.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος οὕτως ἐρμηνεύει τὸ ῥῆμα· „Πολλὰ τῷ Θεῷ ἀπαγγελίαι, νεκρῶν ἀνάστασις, σώ-
„ματος ἀφθαρσία, ζωὴ ἀπελευθέρωσις, Οὐρανῶν Βασι-
„λεία· ἀλλὰ πᾶσι ὁ πᾶν ὅλων Θεός διὰ τῷ Μονογενεῖ
„Τῷ κεχωρημένῳ· ὁ δὲ χάριν καὶ δὲ αὐτοῦ πᾶσι

„ἀγαθὰ αὐτῷ προσφέρουσιν ὕμνον· Τὸ δὲ ἀμήν
„ἐν πύσῃ, οὐχ' ἀπλῶς προσέθηκεν, ἀλλὰ διδάσκων,
„ὡς ὁ μόνος ὁ προσδουχόμενος Ἰερὴς, προσφέρει τὸν
„ὕμνον, ἀλλὰ καὶ ὁ πῶ, ἀμήν ἐπιλέγει, κοινῇ πρὸς
„προσφερομένης δόξης ὡς“· Φαίνεται δὲ, ὅτι ἐλ-
„ληνιστικὸν σχῆμα μεταχρηρίζεται ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος·
„τὸ δὲ ἀνεκλίπεις πᾶσι εἶναι“ „ὅσα γὰρ ἐπαγγελίαι Θεοῦ,
„ἐν αὐτῷ τῷ Θεῷ ἔχουσι τὸ ναὶ· καὶ ἐν αὐτῷ τῷ
„Θεῷ ἔχουσι τὸ Ἀμήν“.

τοι καὶ τὰς ὑποσχέσεις, ὅπῃ κάμῃ· ἀλλ' ὅτι καὶ αἱ ὑποσχέσεις αὐταί, εἶναι πρὸς δόξαν Θεοῦ. Ὅθεν καὶ ὁ Θεός, ἀν' ὅχι διὰ ἄλλο, ἀλλ' ὅμως διὰ τὴν ἐδικήν τε δόξαν ἐξάπαντος θέλει τὰς τελειώσει· πῶς δὲ θέλει τὰς τελειώσει; διὰ μέσε ἡμῶν τῶν πιστῶν, ἥτοι διὰ μέσε τῶν εἰς ἡμᾶς τὰς πιστὰς ἐνεργειῶν καὶ χαρίων τε· δι' ὅ,τι ἡμεῖς οἱ πιστεύοντες μετὰ τὸ νὰ δεχώμεθα διὰ τῆς Πίστεως τὰ ἐπαγγελίοντα παρὰ τῷ Θεῷ, γινόμεθα αἴτιοι εἰς τὸν Θεὸν νὰ τελειώσῃ τὰς ἐπαγγελίας καὶ ὑποσχέσεις τε. Ἀτίτως λοιπὸν αἱ ἐπαγγελίαι τῷ Θεῷ εἶναι βέβαιαι, πολλῶ μᾶλλον ὁ Θεός, καὶ ὁ περὶ τῷ Θεῷ λόγος εἶναι βέβαιος· ἢ καὶ ἄλλως νοεῖται τὸ δι' ἡμῶν· τέστι, πρὸς δόξαν Θεοῦ, τὴν διὰ μέσε ἡμῶν ποροαγομένην εἰς αὐτόν· διὰ μέσε γὰρ ἡμῶν τῶν πιστῶν, δοξάζεται ὁ Θεός (1).

21. „Ὁ δὲ βεβαιῶν ἡμᾶς σὺν ὑμῖν εἰς Χεῖρόν, καὶ χεῖρας ἡμᾶς „Θεός“.

22. „Ὁ καὶ σφραγισάμενος ἡμᾶς, καὶ δὲς τὸν ἀρράβωνα τῷ Πνεύματος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν.“

Επειδὴ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Παῦλος ὅτι ὁ Θεός τελειώνει τὰς ἐπαγγελίας καὶ ὑποσχέσεις τε, τώρα κατασκευάζει τὸτο καὶ λέγει, ὅτι ὁ Θεός εἶναι ὅπῃ δίδει καὶ αὐτὸ τὸ νὰ σέκεσθῃ ἐσὺ βέβαιος εἰς τὴν Πίστιν τῷ Χεῖρ, καὶ ἐγὼ αὐτὸς ὁ Διδάσκαλός σας· καὶ ὁ Θεός εἶναι ὅπῃ μᾶς ἐχρίσε καὶ μᾶς ἐσφράγισεν, ἥγην μᾶς ἔκαμε Προφήτας, καὶ Βασιλεῖς, καὶ Ἱερεῖς (2). (ἐπειδὴ τὰ τρία τάγματα αὐτὰ ἐχείοντο μετὰ τὸ νομικὸν ἔλαιον). Τοιοῦτος γὰρ εἶναι καθεὶς Χριστιανός ὅπῃ βαπτισθῇ, ἥγην εἶναι Προφήτης, διὰ τὴν εἶδεν ἐκεῖνα ὅπῃ ὀφθαλμός σαρκικός δὲν εἶδε· καὶ ἥκεσεν ἐκεῖνα ὅπῃ αὐτὴ σαρκικὴ δὲν ἥκεσεν· εἶναι Ἱερεὺς, διὰ τὴν χρεωστῇ νὰ προσφέρει τὸν ἑαυτοῦ τῷ Θεῷ ζῶσαν, ἁγίαν, εὐάρεστον τῷ Θεῷ, καθὼς λέγει ὁ αὐτὸς Παῦλος· (Ῥωμ. 12. 1.) εἶναι καὶ Βασιλεὺς καθεὶς Χριστιανός, διὰ τὴν ἔγινεν ὑὸς κατὰ χάριν τῷ ἐπικρανίᾳ Βασιλείας· διὰ τὴν μέλει νὰ γοῖν εἰς τὴν ἄλλω ζωῇ, κληρονόμος τῆς Βασιλείας, καὶ διὰ τὴν εἰς τὴν παρεσαν ζωῇ, βασιλεύει καὶ ἐξουσιάζει τὰς κακὰς λογισμοὺς, καὶ εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ ὅλον τὸν Κόσμον, καὶ τὰ τῷ Κόσμῳ πράγματα. Καθὼς λοιπὸν τὸν παλαιὸν καιρὸν οἱ Προφῆται, καὶ Ἱερεῖς, καὶ Βασιλεῖς ἐχείοντο μετὰ τὸ αἰσθητὸν ἔλαιον· ἐτὶ καὶ πῶρα ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί, ἐχρίσθημεν μετὰ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον τὸ νοητὸν ἔλαιον, μετὰ τὸ νὰ ἔδωκεν ὁ Θεός εἰς τὰς καρδίας μας τὸν ἀρράβωνα καὶ τὸ ἐνέχυρον τῷ Ἁγίῳ Πνεύματος· εἰς δὲ τὸν ἀρράβωνα καὶ τὸ μέρος ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς, βέβαια θέλει δώσει καὶ τὸ ὅλον. Ἀρράβωνα δὲ λέγει ὅλα τὰ χαρίσματα τῷ Ἁγίῳ Πνεύματος, τὰ διδόμενα εἰς τὸς ἀξίους ἐν τῇ παρέσῃ ζωῇ· ἐπειδὴ, κατὰ τὸν αὐτὸν πάλιν Παῦλον „ἐκ μέρες γινώσκομεν, καὶ ἐκ μέρες προφητεύομεν.“ (1. Κορ. 13. 9.) τότε δὲ θέλομεν λάβομεν τὸ τέλειον, ὅταν ὁ Χεῖρ φανερωθῇ εἰς τὴν δόξαν τε, κατὰ τὸν αἰῶνα τὸν μέλλοντα. Μὴ νομίζετε λοιπὸν λέγει, ὦ Χριστιανοί, ὅτι ἡμεῖς εἴμεθα ὅπῃ σὰς ὑποσχέθημεν τὰς ἐπαγγελίας, καὶ διὰ τὸτο ἴσως φοβείσθε ὅτι θέλομεν φανῆμεν ψεῦσαι· ἐπειδὴ, εἰδὲ ἡμεῖς εἴμεθα ὅπου σὰς σιελίζομεν εἰς τὰς ἐπαγγελίας ταύτας, ἀλλ' ὁ Θεός εἶναι ὅπου καὶ ὑπόσχεται καὶ σιελίζει εἰς τὰς ὑποσχέσεις τε καὶ ἡμᾶς, καὶ ἐσὰς· ὅθεν αὐτὸς εἶναι ὅπῃ μέλει νὰ τελειώσῃ καὶ ὅλα ὅσα ὑποσχέθη· δι' ὅ,τι ἐξαισθὲν πρέπει νὰ ὑπανέσθῃ, ὡς ἀναγνώσας, πῶς ἐνοεῖται ἐτὶ ὁ λόγος ἔπος κατὰ ἔμφιν τῷ ῥήτι, ἥγην, ὅτι ὁ Θεός ὁ βεβαιῶν, καὶ χεῖρας, καὶ σφραγισάμενος ἡμᾶς, αὐτὸς τελειώνει καὶ τὰς ἐδικὰς τε ἐπαγγελίας, καὶ ὑποσχέσεις (3).

23. „Εγὼ

(1) Δύναται δὲ τὸ δι' ἡμῶν νὰ νοηθῇ, ἀντὶ τοῦ διὰ μέσε ἡμῶν τῶν Ἀποστόλων, τῶν κηρυξάντων τὸ Εὐαγγέλιον, ἐβεβαίωσεν ὁ Θεός τὰς ἐπαγγελίας τε.

(2) Ἡτοι ἔκαμεν ὁ Θεός ὅλους τοὺς Χριστιανούς Προφήτας, καὶ Βασιλεῖς, καὶ Ἱερεῖς, οὐ κατὰ τὴν ἰδιώτερον λεγομένην Προφητείαν, καὶ Βασιλείαν, καὶ Ἱερωσύνην· κατὰ σπύτῳ γὰρ μόνοι εἶναι Προφῆται, καὶ Βασιλεῖς, καὶ Ἱερεῖς, ὅσοι λαμβάνουν τὸ χάρισμα καὶ τὴν χάριν τοῦ Προφητείας, καὶ Βασιλείας, καὶ Ἱερωσύνης· ἀλλὰ κατὰ τὴν κοινώτερον καὶ καθολικώτερον νομμένην Προφητείαν, καὶ Βασιλείαν, καὶ Ἱερωσύνην· οὕτω γὰρ καὶ ἐν

τῇ Ἀποκαλύψει γέγραπται· „Καὶ ἐποίησεν ἡμᾶς „Βασιλεῖς, καὶ Ἱερεῖς τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ ἀνυσού.“ (Ἀποκ. α. 6.) καὶ πάλιν· „Καὶ ἐποίησας ἡμᾶς „τῷ Θεῷ ἡμῶν Βασιλεῖς, καὶ Ἱερεῖς, καὶ βασιλεύσομεν „ἐπὶ τῆς γῆς.“ (Ἀποκ. ε. 10.)

(3) Ὁ δὲ Φώτιος λέγει, ὅτι δύναται νὰ εὐοδωθῇ τὸ ἀνωτέρω ῥήτι τοῦ Παύλου, καὶ κατὰ ἔμφιν μιᾶς μόνης λέξεως τῆς, εἰσιν· οἷον „ὁ δὲ βεβαιῶν ἡμᾶς εἰς „Χεῖρόν, καὶ χεῖρας ἡμᾶς, Θεός εἰσιν.“ ὅθεν ὅταν ἐτὶ ἀναγνώδῃ, χρειάζεται καὶ ἡσὶ τὸ „χεῖρας ἡμᾶς“ νὰ γένη ὑποσигμή. καὶ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Χρυσόστομος.

23. „Εγὼ δὲ μάρτυρα τὸν Θεὸν ἐπικαλεῖμαι ἐπὶ τῷ ἐμῷ ψυχῷ, ὅτι φαιδόμενος ὑμῶν ἐκ ἔτι ἦλθον εἰς Κόρινθον“.

Απορία γεννᾶται ἐδῶ· διὰ τί, ἀνωτέρω μὲν εἶπεν ὁ Παῦλος, ὅτι διὰ τὸ δὲ ἦλθον εἰς Κόρινθον, διὰ τὸ δὲ ἦν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῷ ἐδικλῶμε, ἀλλὰ ἐμποδίσθην ἀπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου· τὰρα δὲ λέγει, ὅτι λυπέμενος, καὶ ποιῶντας διὰ ἐσᾶς, δὲ ἦλθον; εἰς λύσιν τῆς ἀπορίας ἀποκρινόμεθα, ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ νὰ μὴ ὑπάρῃ ὁ Παῦλος εἰς Κόρινθον λυπέμενος καὶ ποιῶντας διὰ τὰς Κορινθίους, καὶ αὐτὸ, λέγω, ἦν ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· ἐπεὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἁγιον ἐσωθεν ἐκίνησε αὐτὸν νὰ μὴ ὑπάρῃ εἰς Κόρινθον, προβάλλων τῷ διὰ τοὺς Κορινθίους λύπῃ καὶ συμπόνεισιν ὅπως ἔχει νὰ λάβῃ· ἢ καὶ ὅτι, κατὰ μὲν τῷ ἀρχῇ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἁγιον ἐμπόδιζε τὸν Παῦλον νὰ μὴ ὑπάρῃ, ὕστερον δὲ καὶ αὐτὸς ἐσοχόσθη ἀπὸ λόγου, ὅτι τὸ εἶναι καλλίτερον, ὅθεν καὶ ἔμεινε. Βλέπε δὲ τῷ σοφίαν τοῦ Παύλου· ἐπεὶ γὰρ οἱ Κορινθιοὶ ἔλεγον εἰς τὸν Παῦλον, ὅτι διὰ τὸ δὲ ἦλθες, διὰ τί μᾶς ἐμίσησες, ὁ Παῦλος λέγει εἰς αὐτοὺς τὸ ἐναντίον, ὅτι διὰ τὸ δὲ ἦλθον, διὰ τὸ σᾶς ἀγαπᾶν, καὶ δὲ θέλω νὰ σᾶς λυπήσω. Τὸ δὲ τὸ λέγει, διὰ τί ἦν μερικοί εἰς τῷ Κόρινθον ὅπως ἀμάρτανον, καὶ δὲ ἐμετανοῶν, τὰς ὁποίας ἤθελε παιδεύσῃ ὁ Παῦλος, εἰς ἐπήγειον εἰς Κόρινθον, καὶ εὐερίσκον αὐτοὺς ἀδιορθώτως καὶ ἀμετανοήτως. Ἐπρόσκειμε λοιπὸν, ἵνα ὅταν ἐκεῖνοι διορθωθῶσι, τότε καὶ αὐτοὺς ὑπάρῃ, καὶ δὲ εὖρη καὶ μίαν αἰτίαν νὰ τὰς παιδεύσῃ.

24. „Οὐχ ὅτι κυριεύομεν ὑμῶν τῆς Πίσεως, ἀλλὰ συνεργοὶ ἐσμὲν τῆς χαρᾶς ὑμῶν“.

Επεὶ ἐκεῖνος ὁ λόγος ὅπως εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Παῦλος, ἤκουσεν τὸ, ὅτι σᾶς λυπέμαι καὶ δὲ θέλω νὰ σᾶς παιδεύσω, ἐφαίετο ὅτι εἶναι αὐθεντικός καὶ ἐξουσιαστικός· (δι' ὅ,τι ἐκεῖνος ὅπως τινὰς λυπεῖται καὶ δὲ θέλει νὰ παιδεύσῃ, αὐτοὺς εἶναι ἐξουσιαστικὸς καὶ νὰ τὰς παιδεύσῃ.) διὰ τὸ ἰατρικῶς πῶρα ἐδῶ τῷ τραχύτητι τοῦ λόγου καὶ λέγει, ὅτι εἶπον πῶς σᾶς λυπέμαι, καὶ δὲ θέλω νὰ σᾶς παιδεύσω, ὅχι διὰ τὸ εἶμαι ἐξουσιαστικός, καὶ αὐθεντικός τῆς Πίσεώς σας, (ἐπεὶ ἡ Πίσις εἶναι τῆς προαιρέσεως, καὶ κινήσεως δὲ ἀναγκάζει νὰ πισδέσῃ, ἐκεῖνον ὅπως δὲ θέλει) ἀλλὰ εἶπον ὅτι σᾶς λυπέμαι, καὶ δὲ θέλω νὰ σᾶς παιδεύσω, διὰ τὸ ἡ ἐδικλῶσας χαρὰ εἶναι ἐδικλῆ· καὶ διὰ τὸ δὲ ἦλθον εἰς Κόρινθον, διὰ νὰ μὴ σᾶς βάλλω εἰς λύπην, καὶ ἀκολούθως διὰ νὰ μὴ λυπηθῶ καὶ ἐγὼ, δι' ὅ,τι ὅλα τὰ κάμνω διὰ τῷ ἐδικλῶσας χαρὰν· καὶ διὰ τὸ ἔμεινα καὶ δὲ ἦλθον, ἵνα δεισκωνίτας σας διορθώσω ἀπὸ τὸν φοβερισμὸν μόνον ὅπως σᾶς ἔκαμα, σᾶς διαφυλάξω εἰς χαρὰν, καὶ δὲ σᾶς λυπήσω (1).

„Τῇ γὰρ Πίσει ἐσήκατε“.

Με συστολῇ λαλῶ εἰς αὐτοὺς ἐδῶ, διὰ τὸ τὰς ἐπέπληξε πολλὰ εἰς τῷ πρώτῳ Ἐπιστολῇ· ἐκεῖνο δὲ ὅπως λέγει, ἔχει τοῖς αὐτοῖς νόημα· εἰς μὲν τὰ τῆς Πίσεως, λέγει, ἐσέκεσθε, καὶ

Ὁ δὲ Οἰκουμένης λέγει ὅτι διὰ τὸν λόγον τοῦ αὐτοῦ ἐδήλωσεν ὁ Παῦλος σαφέστατα τῷ Ἁγίῳ Τριάδᾳ· ὁ Πατὴρ γάρ, ὁ βεβαιῶν ἡμᾶς εἰς Χριστόν, καὶ Χριστὸς διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, αὐτοὺς πληροὺς καὶ πᾶς ὑποσχέσεως. Ὁ δὲ Εὐαγγελιστὴς ὁ Ἀργεντῆς, ἐν τῷ περὶ Μυστηρίων, Κεφ. 179. λέγει, ὅτι διὰ τὸν ῥηματικὸν πᾶσι τοῦ Ἀποστόλου, διδάσκειται τὸ μυστήριον τοῦ Θεοῦ Μύστη· καὶ ὅ,τι τὰ ἱερῶς χρίοντος τοὺς βεβαπτισμένους, καὶ λέγοντος, σφραγίς δωρεᾶς Πνεύματος Ἁγίου, λαμβάνουσιν εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν οἱ χρισμένοι καὶ σφραγιζόμενοι, τὸν ἀρραβῶνα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Τοῦτο δὲ τὸ Μυστήριον διεπλάθει καὶ

διὰ τὸν ῥηματικὸν ἐκάνων τοῦ Κυρίου, ὃν εἶπε πρὸς τοὺς Ἀποστόλους, ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τῷ ἐπαγγε-
λίαν τοῦ Πατρὸς μου ἐφ' ὑμᾶς· ὑμεῖς δὲ καθίστατε ἐν τῇ πόλει Ἱερουσαλὴμ, ἕως οὗ ἐνδύσησθε δύναμιν ἐξ ὀφείλου. (Λουκ. κα.) Κατὰ τὸν αὐτὸν Ἀργεντῆν.

(1) Σχεδὸν τὰ αὐτὰ λέγει καὶ ὁ Θεοδώριτος· ἐπὶ δὲ γὰρ ἐκός ἐν τινὰς ἐπὶ τὴν σί· ἐν τούτῳ χάριν ἐπιτευσάμεν, ἵνα δουλεύωμεν δεξιμένους, καὶ δεσποτι-
κῶς παρὰ σοῦ παιδεύομεθα; ἀναγκαιῶς ἐπήγαγεν, ὅτι πᾶσι οὐχ ὡς δεσποζὼν ὑμῶν εἶρηκα, ἀλλ' ὡς
ὡς πνευματικῆς ὑμῶν συνεργὸς εὐφροσύνης.

καὶ διὰ τὸ δὲ εἶχον νὰ σᾶς κατηγορήσω εἰς αὐτὰ· εἰς ἄλλα δὲ ἐσαλεύεσθε, τὰ ὅποια, ἐπειδὴ δὲν ἐδιωρθώσατε, ἤθελον νὰ σᾶς παιδεύσω, καὶ ἀκολέθως ἤθελα σᾶς λυπήσω, καθὼς καὶ ἐγὼ ἐλυπήθηκα ἀπὸ λόγους, διὰ τὰ τοιαῦτα ἀμαρτήματα ὅπερ κάμνετε.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Β'.

1. „Ἐκρίνα δὲ ἐμαυτῷ τοῦτο, τὸ μὴ πάλιν ἐν λύπῃ ἔλθῃν πρὸς ὑμᾶς“.

Λέγωντας τὸ „πάλιν“ δείχνει ὁ Ἀπόστολος, ὅτι καὶ ἄλλοτε ἐλυπήθη ἀπὸ τῶν Κορινθίους (1). δὲν εἶπε δὲ φανερά ὅτι μὲ ἐλυπήσατε ἄλλοτε, ἀλλὰ μὲ ἄλλον τρόπον· ἤγουν, ὅτι διὰ τὸ δὲν ἤλθον, διὰ νὰ μὴ σᾶς λυπήσω πάλιν, τὸ ὅποιον, ἔχει μὲν τὸ αὐτὸ νόημα· ἐπειδὴ διὰ τὸ βέβαια καὶ αὐτὸς ἐλύπει τῶν Κορινθίους μὲ τὰ ἐπιτίμια, διὰ τὴν καὶ αὐτοὶ ἐλύπουσαν αὐτὸν μὲ τὰ ἀμαρτήματα ὅπερ ἔκαμνον· ἀγκαλὰ, λέγω, τὸ ἔχει τὸ αὐτὸ νόημα, ὅμως δὲν εἶναι τὸσον ἐπιπληκτικὸν, καθὼς ἦτον αὐτὸς ἐλεγχον, ὅτι μὲ ἐλυπήσατε.

2. „Εἰ γὰρ ἐγὼ λυπῶ ὑμᾶς, καὶ τίς ἐστὶν ὁ εὐφραίνωνμε, εἰ μὴ ὁ λυπῶμενος ἐξ ἐμοῦ“;

Ἀγκαλὰ, λέγει, καὶ σᾶς λυπῶ διὰ τὴν ἐπιτίμω, καὶ σᾶς ἀποσρέφωμαι, ἀλλ' ὅμως δι' αὐτὸ τὸ εὐφραίνομαι, ὅτι, καθὼς φαίνεται, εἰς πολλῶν τιμῶν μὲ ἔχετε, καὶ διὰ τὸ λυπεῖσθε, ὅταν ἐγὼ σᾶς ἀποσρέφωμαι, καὶ σᾶς ἐπιτιμῶ· δι' ὅ,τι κανένας ἄλλος δὲν μὲ εὐφραίνει τὸσον, καθὼς με εὐφραίνει ἐκεῖνος ὅπερ λυπεῖται, ὅταν με βλέπῃ νὰ ὀργίζωμαι· φανερόντοι γὰρ μὲ τὴν λύπην ὅπερ λαμβάνει, ὅτι δὲν μὲ καταφρονεῖ· ὅθον ἐπειδὴ καὶ διὰ τὸ δίδει καλὰς ἐλπίδας ὅτι ἔχει νὰ διορθωθῇ, κατὰ τὸ καὶ ἐμοῖα εὐφραίνει.

3. „Καὶ ἔγραψα ὑμῖν αὐτὸ τὸτο“ (2).

Ποῖον, λέγει, σᾶς ἔγραψα; ὅτι λυπῶμενος νὰ μὴ σᾶς παιδεύσω, διὰ τὸ δὲν ἤλθον. Πῶς δὲ τὸτο ἔγραψα; εἰς τὴν Ἐπιστολῇ ταύτῃ (3).

„Ἰνα μὴ ἔλθῶν, λύπην σχῶ, ἀφ' ὧν ἔδεαμε χαίρειν“.

Διὰ τοῦτο, λέγει, ἔγραψα πῶρα εἰς ἐσᾶς, διὰ νὰ διορθωθῇτε· καὶ διὰ νὰ μὴ ἔλθω, καὶ δεύσκωνιτις σας ἀδιορθώτως, λύπην λάβω διὰ λόγους, οἱ ὅποιοι ἐσεῖς ἔπρεπε, νὰ μοι δίδετε αἰτίας, ὅχι λύπης, ἀλλὰ χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης.

„Πεποιθὼς ἐπὶ πάντας ὑμᾶς, ὅτι ἡ ἐμὴ χαρὰ πάντων ὑμῶν ἐστίν“.

Ἐγραψα, λέγει, θαρρῶντας ὅτι θέλετε διορθωθῇτε, καὶ ἐν τῇ διορθώσεώς σας ταύτης, θέλω χαρᾶ καὶ ἐγὼ· ἡ ἐδικήμει δὲ πάλιν χαρὰ, εἶναι χαρὰ κοινὴ καὶ ὅλων ἐσᾶς· ὥστε διὰ τὸτο

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος, λέγει, ὅτι τὸ πάλιν συνάπτεται ὅχι μὲ τὸ, ἐν λύπῃ, ἀλλὰ μὲ τὸ, ἔλθῃν, ἥτοι μὲ τὴν παρουσίαν· πυντὸν εἶπὴν „ἐκρίνα δὲ ἐμαυτῷ“ τὸ νὰ μὴν ἔλθω δευτέρον εἰς ἐσᾶς μὲ λύπην.

(2) Ἐν ἄλλοις τοῦτο αὐτό.

(3) Εἰς ποῖον δὲ μέρος τῆς Ἐπιστολῆς πύστις τὸτο εἶπεν ὁ Ἀπόστολος; ἀπὸλον εἶναι· ἐν μὲν γὰρ τῇ πρώτῃ κεφαλίδι ἔγραψεν ὅτι· „Καὶ πύστη τῇ πεποιθῇ, θῆσει ἐβουλόμην πρὸς ὑμᾶς ἔλθῃν πρότερον, ἵνα δεύσκειραν χάριν ἔχητε“ (β'. Κορ. α'. 15.)· ἀλλὰ δὲν φανερόντοι εἰς τὰ λόγια πύστη ὁ Παῦλος ὅτι λυπῶμενος διὰ νὰ μὴ σᾶς παιδεύσω δὲν ἤλθον· ἴσως δὲ λέγει

ὁ Παῦλος ὅτι αὐτὸ τὸτο σᾶς ἔγραψα ὅχι εἰς τὴν Ἐπιστολῇ πύστην τὴν δευτέραν, ἀλλὰ εἰς τὴν πρώτην, ὅταν ἔλεγε „τί θέλετε; ἐν ῥάβδῳ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς, ἢ ἐν ἀγάπῃ, πνευματί τε πραότητι“; (α'. Κορινθ. δ'. 21.) Μὲ τὰ ὅποια λόγια πλαγίως φανεροῖται ὁ Ἀπόστολος, ὅτι δὲν θέλει νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Κορινθίους μὲ ῥάβδον καὶ πινυλῆν. Ὁ δὲ Θεοδώριτος αὐτὸς ἐρμηνεύει τὸ ἔγραψα αὐτὸ τὸτο· „τὸτο χάριν πύστην πύστην παρὰ τὴν γράμματα, ἵνα δι' ἐκείνων ἡ θεράπεια γενεμένη, ἐμοὶ προξενήσῃ τὴν εὐφροσύνην“· ἥτοι διὰ τοῦτο σᾶς ἔγραψα τὴν Ἐπιστολῇ πύστην διὰ νὰ διορθωθῇτε· καθὼς παρακάτω λέγει τὸ αὐτὸ καὶ ὁ Θεοφύλακτος.

τὸ εἶπον ἀνωτέρω ὅτι δὲν ἤλθον, διὰ τὰ μὴ λυπηθῶ· ὅχι ἀποβλέπωντας τὸ ἐδικόν μου συμφέρον, ἀλλὰ τὸ ἐδικόν σας· δι' ὅ,τι ἤξούρω, ὅτι, ἐάν με ἴδῃτε νὰ χαίρω, ἔχετε νὰ χαρῆτε καὶ ἐσεῖς, καὶ ἐάν με ἴδῃτε νὰ λυπῶμαι, ἔχετε νὰ λυπηθῇτε καὶ ἐσεῖς.

4. „Ἐκ γὰρ πολλῆς θλίψεως, καὶ σιωχῆς καρδίας ἔγραψα ὑμῖν
„διὰ πολλῶν δακρύων“.

Επειδὴ εἶπεν ἀνωτέρω ὅτι ὅποιος λυπεῖται δι' ἐμὲ, ἐκεῖνος μὲ δὲφραίνει, διὰ τὰ μὲν εἰποῦν, ὅτι ἐσὺ λοιπὸν ὦ Παῦλε, δι' αὐτὸ σπασάσεις νὰ λυπῇς ἡμᾶς, διὰ τὰ χαίρεσαι· διὰ τὸ λέγει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, ὅτι καὶ ἐγὼ πολλὰ λυπῶμαι, καὶ περισσώτερον ἀπὸ ἐσᾶς ὅπῃ ἁμαρτάνετε· δι' ὅ,τι σᾶς ἔγραψα τῷ Ἐπιστολῷ ταύτῃ (1)· ὅχι ἀπὸ θλίψιν ἀπλῶς, ἀλλὰ ἀπὸ θλίψιν πολλῇ· καὶ ὅχι μὲ δάκρυα ἀπλῶς, ἀλλὰ μὲ δάκρυα πολλὰ, καὶ μὲ σιωχὴν καρδίας· ἥτοι ἡ λύπη ἀπόπνιγε τῷ καρδίαν μου, συνέχευε καὶ στενοχωροῦσα αὐτῇ, καὶ διὰ τὸ παρεκινήθηκα νὰ σᾶς γράψω, καθὼς καὶ ὧς πατήρ, καὶ ἰατρός, ὅταν ἔχη νὰ καύσῃ, ἢ νὰ κόψῃ τὴν πληγὴν τῆς ψυχῆς, κατὰ δύο τρόπους λυπεῖται, καὶ διὰ τὸ ὅς τις ἀσθενεῖ, καὶ διὰ τὸ ἀναγκάζεται νὰ κόψῃ, ἢ νὰ καύσῃ τὴν πληγὴν τῆς ψυχῆς. Τοιοτρόπως παθαίνω καὶ ἐγὼ ὁ Πνευματικὸς σας Πατήρ καὶ Ἰατρός· διὰ τὸ λυπῶντας ἐσᾶς ὅπῃ ἁμαρτάνετε, λυπῶμαι καὶ ἐγὼ· κατὰ ἄλλον τρόπον ὅμως, χαίρω καὶ δὲφραίνομαι ὅταν ἐσεῖς λυπησθε, διὰ τὴν ἐλπίδα ὅπῃ ἔχω ὅτι μέλλετε νὰ διορθωθῇτε.

„Οὐχ ἵνα λυπηθῇτε, ἀλλ' ἵνα γινώτε τὴν ἀγάπην, ἣν ἔχω πρὸς
„εἰς ὑμᾶς“.

Η ἀκολληθία τῶ λόγου ἦτον νὰ εἰπῇ, ὅτι σᾶς ἔγραψα, ὅχι διὰ νὰ λυπηθῇτε, ἀλλὰ διὰ νὰ διορθωθῇτε· ὁ δὲ Παῦλος δὲν εἶπεν ἔτι, ἀλλὰ γλυκαίνει τὸν λόγον, θέλωντας νὰ τραβίξῃ αὐτὰς εἰς πειθῶν, μὲ τὸ νὰ τὰς δείξῃ ὅτι περισσώτερον ἀγαπᾷ αὐτὰς ἀπὸ τὰς ἄλλας μαθητάς τε· καὶ ὅτι καὶ τὰς λυπῇ, ἀλλὰ τὰς λυπεῖ ἀπὸ ἀγάπης, καὶ ὅχι ἀπὸ μίσους καὶ θυμοῦ, δι' ὅ,τι σημεῖον, λέγει, μεγάλης ἀγάπης εἶναι, τὸ νὰ λυπῶμαι ἐγὼ διὰ τὸ ἐσεῖς ἁμαρτάνετε, καὶ τὸ νὰ σπασάξω νὰ σᾶς ἐπιτιμῶ, καὶ ἐκ τῆς νὰ σᾶς λυπῶ· δι' ὅ,τι ἂν δὲν σας ἠγάπων, βέβαια ἤθελα σᾶς ἀφήσω ἀλύτους, καὶ ἀκολεθῶς ἤθελα σᾶς ἀφήσω καὶ ἀδιορθώτους.

5. „Εἰδέ τις λελύπηκεν, ἔκ ἐμὲ λελύπηκεν, ἀλλ' ἀπὸ μέρους, ἵνα
„μὴ ἐπιβαρῶ, πάντας ὑμᾶς“.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα θέλει ὁ Ἀπόστολος νὰ γνήν ἀγάπην μὲ τὸν πορνόσαντα τῷ Μητρεῶντι, περὶ τὸ ὅποιον ἔγραψεν εἰς τὴν πρώτῃ Ἐπιστολῇ· ἐπειδὴ καὶ κατὰ τὴν προσαγγελίαν τῷ Παύλῳ, ὅλοι οἱ Κορινθιοὶ ἀπεσάφηνον ἐκεῖνον καὶ δὲν τὸν σιωπεστέφοντο ὡς σιγχαμερόν. Λοιπὸν ἐπειδὴ καὶ πάλιν ἐπροσάχθησαν ἀπὸ τὸν Ἀπόστολον νὰ ἀγαπήσουν, καὶ νὰ σιωπεστέφονται μὲ αὐτὸν, διὰ νὰ μὴ σκανδαλισθοῦν εἰς τὸν Παῦλον ὡς ἀμετάβολον καὶ παλίνβρονον, καὶ ἄλλοτε μὲν, ἐπιτιμῶντας, ἄλλοτε δὲ, συγχωροῦντας· διὰ τὸ ὅ Παῦλος σαφῶς μεταχειρίζεται τὸν λόγον ἐδῶ, καὶ κάμνει καὶ τὰς Κορινθίους συγκατανοεῖ τῆς συγχωρήσεως τῆς μητρονομίας ἐκείνης, λέγων· ὅτι καθὼς αὐτὰς κοιμῶς ἐλύπησεν ἡμᾶς ὅλος μὲ τὴν ἁμαρτίαν, ἔτι καὶ κοιμῶς πάλιν χαροποιεῖ ὅλος μὲ τὴν μετάνοιαν καὶ συγχωρήσιν τῆς. Δι' ὅ,τι δὲν ἐλύπησε, λέγει, μόνον ἐμὲν, ἀλλὰ καὶ ἐσᾶς ὅλος ἐκ μέρους· ἡγοῦν ὀλίγοντι, καὶ μερικῶς ἐλύπησε· λέγω δὲ τὸ ὅτι σᾶς ἐλύπησεν ὀλίγοντι καὶ μερικῶς,

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι ὁ Παῦλος λέγει πῶς ἔγραψε μετὰ λύπης πολλῆς τὴν προτέραν Ἐπιστολήν, ὡς σφοδρότερον αὐτῶν ἐν ταῖς προτέροις καθηφασα γραμμασι· διδάσκει ποῖνον, ὡς ἔκ ἀπλῶς λυπησάμενος.

Epistole di S. Paolo. Tom. II.

„μὲν ἐκείνη γέγραπεν, ἀλλὰ τὴν πᾶν πεπλημμεληκότων ἱατρικῶν πραγματευόμενος, δι' οὓς καὶ πλείους ὁδῶν ἐδέξατο, καὶ θάρρῳ ἐπέστηεν, ἣν ἔχει περὶ αὐτοὺς μύθον διὰθεῖν“.

κῶς, διὰ τὰ μὲν ἐπιφορτίσω βάρος πολὺ ἐπάνω εἰς τὸν πορνέυσαντα αὐτὸν· ἐπεὶ δὲ τῇ ἀληθείᾳ, καὶ ἐσᾶς ἐλύπησεν παρομοίως μὲ ἐμὴν· ὑπερβολικῶς δηλαδὴ· ἀλλ' ὅμως διὰ τὰ μὲν ἐπιφορτίσω βάρος πολὺ κατηγορίας εἰς τὸν ἀμαρτήσαντα αὐτὸν, διὰ τὸτο λέγω, ὅτι ἐκ μέρους καὶ ὀλίγον σᾶς ἐλύπησεν (1).

6. „Ἰκανὸν τῷ τοιούτῳ ἡ ἐπιτιμία αὕτη ἢ ὑπὸ τῶν πλειόνων“.

Δὲν λέγει διωρισμένως ὁ Παῦλος ὅτι εἶναι ἰκανὸν τὸ ἐπιτίμιον αὐτὸ καὶ ὁ Κανὼνας ὅπως ἔγινεν ἀπὸ ὅλης, εἰς τὸν πορνέυσαντα, καὶ μητρομικτῶ· ἀλλ' ἀορίστως εἰς τὸν τοιούτον· καθὼς πισποτρόπως ἀορίστως ἀνομάζει αὐτὸν καὶ εἰς τὴν προτέραν Ἐπιστολῇ· ἀλλὰ τότε μὲν ἐκεῖ δὲν ἤθελεν εἰδὲ τὰ εἰρη τὸ ὄνομά τε· ἐδῶ δὲ πῶρα δὲν τὸν ὀνομάζει, λυπέμενος καὶ συμπονώντας αὐτὸν· διὰ τὸτο εἰς κἀνὸν μέρος τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης ἀναφέρει φατε-
ρὰ τὴν ἀμαρτίαν τε, διδάσκωντας μὲ τὸτο καὶ ἡμᾶς, τὰ ἔμεθα συμπαθεῖς εἰς τὰς μετα-
νοῦντας καὶ σωπετειμένους.

7. „Ὡς ἐναντίον μᾶλλον ὑμᾶς χαρίσασθαι, καὶ παρακαλέσαι (2).“

Ὅχι μόνον, λέγει, λύσατε τὸ ἐπιτίμιον καὶ τὸν Κανὼνα τῷ πορνέυσαντος, καὶ συλλυπε-
θεσθε μὲ αὐτόν· ἀλλὰ χαρίσατε εἰς αὐτὸν καὶ ἄλλοτι περισσώτερον, καὶ παρηγορήσατε αὐτόν·
ἡγοῦν ἀναλάβετε αὐτὸν ἀπὸ τῆς προτέρας λύπης, καὶ ἰατρούσατέ τον· καθὼς καὶ εἴας
ὅπως δέρι τινα, δὲν τὸν ἀφίνει μόνον ἐλδύθερον ἀπὸ τὸν δαρμόν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς
παρακινεῖται τὰ ἰατρούση καὶ τὰς πληγὰς τε· δι' ὅ,τι, διὰ τὰ μὴ νομίση ὁ ἀμαρτήσας ὅτι
ἐσυγχώρηθη διὰ τὴν ἐξωμολογήθη ἰκανῶς, καὶ ἐμετανόησεν ἀρκετὰ· διὰ τὸτο δείχνει ὁ Παῦ-
λος, ὅτι ἐκεῖνος λαμβάνει παρὰ τῷ Ἀποστόλῃ τὴν συγχώρησιν τῆς ἀμαρτίας τε, ὅχι τόσον
ἀπὸ τῆς μετάνοιάν τε, ὅσον ἀπὸ τῆς χάριος ὅπως κἀμνεῖ ὁ Ἀπόστολος πρὸς τὰς συμπα-
τειώσας τε Κορινθίους.

„Μήπως τῇ περισσοτέρᾳ λύπῃ καταποθῇ ὁ τοιούτος“.

Πρέπει, λέγει, τὰ πάρετε τὸν ἀμαρτήσαντα αὐτόν, καὶ τὰ τὸν παρηγορήσετε, καὶ τὰ τὸν
ἰατρούσατε, διὰ τὰ μὴ καταπιωθῇ ἀπὸ τῆς λύπης καὶ ἀπογίωσιν, ὡς ἀν ἀπὸ κἀνὸς θη-
ρίον, ἢ ὡς ἀν ἀπὸ κἀμμίαν φορτῆσαν θαλάσσης, ἢ ὡς ἀν ἀπὸ κἀνὸς σφοδρὸν χειμῶνα,
καὶ ραζδαίαν βροχῇ· καὶ ἔτι ὑπὸ τῆς πολλῆς λύπης καὶ ἀπογνώσεως παρακινεμένος, ἢ
κρεμασθῇ μόνος τε, καθὼς ἐκρεμάσθη καὶ ὁ Ἰσάας, ἢ ἀποσταθῇ ἀπὸ τῆς Πίστις τῷ Χει-
ρῶ, καὶ γυνὴ Ἐλλώμας, μὴ ὑποφέρωντας τὸν πόνον τῷ ἀμέτρῳ ἐπιτίμῃ, καὶ ἔτι κρημισ-
θῇ εἰς μεγαλιτέραν κακίαν καὶ κόλασιν. Βλέπε δὲ, ὡ ἀναγιγῶσα, πῶς ὁ Παῦλος ταπεινόει
τὸν ἀμαρτήσαντα μὲ τὰ λόγια ταῦτα, διὰ τὰ μὴ γυνὴ ἀμελέσεν μὲ τὴν συγχώρησιν τῆς
ἀμαρτίας τε· διὰ τὴν ὡς ἐν τὰ λέγει εἰς αὐτόν· δὲν σοὶ ἐσυγχώρησα, διὰ τὴν ἐξέπλυνες μὲ
τελειότητα τὸν μολυσμὸν τῆς ἀμαρτίας σου, ἀλλὰ διὰ τὰ μὴ πάθης κἀνὸν χειρότερον κακὸν
διὰ τὴν ἀσθενείαν σου (3). Σημειῶσαι δὲ ὅτι δὲν πρέπει τὰ διορίζωμεν τὰ ἐπιτίμια καὶ τὰς
Κανόνας κατὰ τὴν φύσιν τῷ ἀμαρτήματος· ἀλλὰ κατὰ τὴν διάθεσιν τῷ ἀμαρτάνοντος, κα-
θὼς καὶ οἱ θεοὶ Κανόνες τὸτο διορίζουσι· καὶ μάλιστα ὁ ρβ'. τῆς Ἀγίας καὶ Οἰκουμένης
ς'. Συνόδε.

8. „Δι“

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος οὕτως ἐρμηνεύει τὸ ἀπὸ
μέρους, ὅτι δηλαδὴ ὁ μητρομικτὴς ἐκείνος ἐλύπησεν
ὅλον τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας καὶ πάντας τὰς Χερσια-
νὸς, καὶ ὅχι μόνον τὰς Κορινθίους· ὁ δὲ Παῦλος ἀφί-
σας ὅλης τῆς ἀλλοῦ ὅπως ἐλύπησεν ἐκείνος, μόνον ἀνα-
φέρει τὰς Κορινθίους· τὸτο γὰρ δηλοῖ τὸ, ἀπὸ μέρους.

(2) Ἰσως· ἐλλείπει τὸ, δὲ.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος οὕτω τὰ ρητὰ ἐρμηνεύει·
„ἐκέλε μὲν καὶ τὴν τῆς μετάνοιαν ἐπίστασιν, τὴν

„περισσότεραν λύπην ἢ τὴν· χάριν δὲ ὅμως ὀνομάζει
τὴν ἀφέν, μίσησιν τῆς μετάνοιαν τὴν ἀμαρτίαν
„ὀκνῶν“ δεδιώκε δὲ καὶ τὴν τῶν Κορινθίων σπουδὴν·
„ἰκανὸν γὰρ ἔφη τῷ τοιούτῳ ἡ ἐπιτιμία αὕτη ἢ ὑπὸ
„τῶν πλειόνων“ πάντες γὰρ αὐτὸν ἀπέσφραφον ὡς ἐκ-
„λέσει· πρὸς τὸν ἴσχυε καὶ γράφον ὁ σκηνορράφος διὰ
„τὴν ἐνοικῶσαν αὐτῷ δύναμιν· καταποθῆναι δὲ, τὸ
„ἀπογνῶναι ἐκάλεσε, καὶ παντελῶς ἀποστῆναι τῆς πί-
„σεως“.

8. „Δι' ὃ παράκαλῶ ὑμᾶς κυρῶσαι εἰς αὐτὸν ἀγάπην“.

Διὰ τὸ προσάξει πλέον ὁ Παῦλος ὡς διδάσκαλος, ἀλλὰ παρακαλεῖ τὰς Κορινθίους, καθὼς αὖτως ὑπερασπιστὴς παρακαλεῖ τὰς Κεῖτὰς διὰ τὰ βοηθήσουσιν τινα· καὶ εἰ τὰς παρακαλεῖ; καὶ κυρῶσαι εἰς τὸν ἀμαρτήσαντα ἀγάπῃ, ἥτοιμα καὶ βεβαιώσουσιν ἀγάπῃ εἰς αὐτὸν, καὶ τὰ μὴ τὸν δεχθούμινον ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν. Μετὰ τὰ λόγια δὲ ταῦτα δίδει καὶ τὴν ἀρετὴν τῶν Κορινθίων· ἐπεὶ ἐκεῖνοι ὅπως πόσον ἠγάπων πρότερον τὸν πορνείσαντα, ὥστε ὅπως καὶ τὰ συμβουλεύον αὐτὸν εἰς τὴν ἀμαρτίαν, ὕστερον πόσον τὸν ἐμίσησαν καὶ τὸν ἀπεστράφησαν, ὥστε ὅπως ὁ Παῦλος ἐχρειάσθη καὶ τὰς παρακαλῇ διὰ τὰ τὸν ἀγαπήσουσιν.

9. „Εἰς τοῦτο γὰρ καὶ ἔγραψα, ἵνα γνῶτε τὴν δοκιμὴν ὑμῶν, εἰ εἰς πάντα ὑπήκοοί ἐστε“.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα φοβίζει πρὸς Κορινθίους ὁ Ἀπόστολος, διὰ τὰ φοβηθούμιν τὴν κατὰ δίκην τῆς παρακοῆς, καὶ ἀκόλως καὶ συγχωρήσουσιν τὸν ἀνθρώπον· διὰ τὸτο, λέγει, σὰς ἔγραψα διὰ τὰ δοκιμάσω τὴν ἀρετὴν καὶ προθυμίαν ὅπως ἔχετε εἰς τὸ καὶ μου ὑπακούετε· ἥτοιμα διὰ τὰ δοκιμάσω αἰσῶς, καθὼς ὑπακούσατε πρότερον, καὶ ἐπιτιμήσατε τὸν ἀμαρτήσαντα, ἔτι καὶ πέρα ὑπακούσαντε εἰς τὸ καὶ τὴν παρηγορίσετε, καὶ καὶ βεβαιώσατε εἰς αὐτὸν τὴν ἀγάπην· τὸτο γὰρ δηλοῖ τὸ, εἰ εἰς πάντα ὑπήκοοί ἐστε. Καὶ μᾶλλον ὅπως ὁ Ἀπόστολος δὲν ἔγραψεν εἰς αὐτοὺς διὰ τὸτο, ἀλλὰ διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀμαρτήσαντων· ὅμως ὅπως δὲν βλάπτεται τίποτε, κάμνει χάριν καὶ εἰς τὰς Κορινθίους, καὶ τὰς ἐπαινεῖ.

10. „Ὡς δέ τι χαρίζεσθε, καὶ ἐγώ“.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα μαλακίαν τὴν ἀντίτασιν, καὶ φιλονεικίαν ὅπως ἴσως ἦτοίμων ἀκολούθησιν· ἥτοι τὸ καὶ ἀντιταθούμιν οἱ Κορινθιοὶ καὶ τὰ μὴ θέλουσιν καὶ συγχωρήσουσιν τὸν ἀμαρτήσαντα· δι' ὃ, τι ἐδῶ, ἐκεῖνος μὲν κατασταίνει πρῶτος καὶ ἀρχηγὸς τῆς εἰς ἐκείνον χάριτος καὶ συγχωρήσεως, τὸν αὐτὸν καὶ δὲ κάμνει ἀκόλῃστον εἰς ἐκεῖνον, καὶ λέγει, ὅτι εἰς ἐκεῖνον ὅπως εἰς ἐσὶς κάμνεται χάριν, εἰς αὐτὸν κάμνω χάριν καὶ ἐγώ.

„Καὶ γὰρ ἐγώ, εἴ τι κεχάρισμαι, ὧς κεχάρισμαι, δι' ὑμᾶς (1), ἐν προσώπῳ Χριστοῦ“.

Διὰ τὰ μὴ ἰομίσουσι οἱ Κορινθιοὶ πῶς αὐτοὶ εἶναι κύριοι καὶ ἐξουσιασταὶ ἢ καὶ συγχωρήσουσιν τὸν ἀμαρτήσαντα, ἢ καὶ μὴ τὸν συγχωρήσουσιν, καὶ διὰ τὸτο ἀμελήσουσιν καὶ λύσουσιν τὸν ἀνθρώπον ἀπὸ τοῦ ἐπιτίμιον· διὰ τὸτο ὁ Παῦλος δίδει εἰς αὐτοὺς ἐδῶ, ὅτι αὐτοὺς ἐπαρόλαβε καὶ ἐσυχώρησεν αὐτὸν, ὥστε ὅπως εἰς τὸ ἐξῆς καὶ μὴ ἡμπούη τις καὶ ἐναντιωθῇ εἰς αὐτὸν, ἀλλὰ ὅλοι καὶ τὸν συγχωρήσουσιν· διὰ τὰ μὴ λυπηθῶσι δὲ πῶς μένος τὸν ἐσυχώρησε, καὶ ἐπαράβλεψεν αὐτοὺς, διὰ τὸτο λέγει ἀκόλῃστος, ὅτι ἐγὼ ἐσυχώρησα αὐτὸν διὰ τὴν ἀγάπην τὴν ἐδικλῶσας· ἐπεὶ ἡ ἐξουσία ὅτι ἡ συγχώρησις αὕτη εἶναι ἀρετὴ εἰς ἐσᾶς (2). Ἐπειτα διὰ τὰ μὴ φαῖναι πάλιν, ὅτι διὰ τὴν ἀγάπην τὸν ἀνθρώπον ἐσυχώρησε τὸν ἀμαρτήσαντα, διὰ τὸτο ἐπρόσθεσε τὸ, „ἐν προσώπῳ Χριστοῦ“· ἥτοι κατὰ Θεόν, καὶ ὡσανὺ καὶ δεισκόμην ἐνώπιον τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὡσανὺ καὶ με ἐπρόσθετον ἐκεῖνος, πιστοποιήσας τὸν ἀνθρώπον ἐσυχώρησα· ἥτοι „ἐν προσώπῳ Χριστοῦ“ ἰσχύεται, αὐτὸ τὸ εἰς δόξαν Χριστοῦ. Καὶ λοιπὸν αἰσῶς εἰς δόξαν Χριστοῦ γίνεται ἡ συγχώρησις τῶν ἀμαρτήσαντων· πῶς δὲν πρέπει καὶ συχωρηθῇ κοινῶς καὶ ἀπὸ ὅλης σας, διὰ τὰ δοξασθῇ ὁ Χριστός;

11. „Ἰνα

(1) Ἐδῶ φαίνεται καὶ λέγει, ὅτι, κεχάρισμαι· ἥτοι ἐγὼ ἵνα κεχάρισμαι, ὧς κεχάρισμαι, δι' ὑμᾶς κεχάρισμαι.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· ὁ λόγος ὅτι καὶ Ἀ-

ποστόλου φανερὸν αἰνιγματώδες, ὅτι οἱ Κορινθιοὶ ἐκαμαν δέησιν πρὸς τὸν Παῦλον διὰ μίαν τὴν Τίταν, καὶ Τιμαθέον, ἵνα συχωρησῇ τὸν ἀμαρτήσαντα.

11. „Ἴνα μὴ πλεονεκτηθῶμεν ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ· ὁ γὰρ αὐτοῦ τὰ νοήματα ἀγνοῶμεν“ (1).

Πρέπει, λέγει, νὰ συγχωρήσωμεν ὅλοι τὸν ἁμαρτήσαντα, διὰ νὰ μὴ γένη κοινὴ ἡ αὐτοῦ βλάβη, καὶ ὀλιγοσέση ὁ ἀριθμὸς τῆς ποιμένης τοῦ Χριστοῦ· προσφυῶς δὲ ἀνόμασε τὴν ἀπώλειαν ἐκεῖνην, πλεονεξίαν τοῦ Διαβόλου· διὰ τὴν ὁ Διάβολος δὲν ἀρπάζει μόνον τὰ πρόβατα ὅπως εἶναι ἐδικά του, ἡτοι τὰς ἀπίστες καὶ ἀσεβεῖς, ἀλλὰ ἀρπάζει καὶ τὰ ἐδικά του, ἡτοι ἡμᾶς τοὺς Χριστιανούς· καὶ μάλιστα ἀνίσως γένη αἰτία καὶ ἡ ἐδική του μέθοδος, ἡ γοῦν ἡ παρ' ἡμῶν γινομένη ἄμετρος, καὶ ὑπερβολικὴ ἐπὶ τῇ μετανόῃ λύπῃ, ἀπὸ τῆς ὁποίας γεννᾶται ἡ ἀπόγνωσις· διὰ τοῦτο καὶ τοῖς ματα τοῦ Διαβόλου ὁ Παῦλος ἀνόμασε, τὴν πορνείαν τοῦ αὐτοῦ καὶ δολιότητα, διὰ τὴν μὲ σχῆμα, καὶ προσωπεῖον δόλαβείας, ἀπολλύει τὰς ἀνθρώπους· ἐπεὶ δὲ δὲν κηρύττει μόνον τὰς ἀνθρώπους εἰς τὴν ἀπώλειαν μετὰ τὴν πορνείαν, ἢ μετὰ τὴν ἄλλω ἁμαρτίαν, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἄμετρον λύπην, τὴν γινομένην διὰ τὴν ἁμαρτίαν. Πῶς λοιπὸν δὲν εἶναι πλεονεξία ἡ πορνεία, εἰς καιρὸν ὅπου καὶ ἀπὸ ἐκεῖνα ὅπου κάμνομεν ἡμεῖς ὡς καλὰ, αὐτοὺς μᾶς ἀπολλύει, ὅταν τὰ κάμνωμεν χωρὶς μέτρον, καὶ μετὰ ὑπερβολῇ (2);

12. „Ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν Τρωάδα εἰς τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, καὶ Σύρας μοι ἀνεωγμένης ἐν Κυρίῳ“

13. „Οὐκ ἔσχηκα ἀνεσιν, τῷ Πνύματί μου, τῷ μὴ εὐρεῖν με Τίτον, τὸν τὸν ἀδελφόν μου“.

Εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Παῦλος ὅτι ἠκολούθησεν εἰς αὐτὸν Θλίψις μεγάλη ἐν τῇ Ἀσίᾳ, καὶ ὅτι ἠλθὲν ἀπὸ αὐτοῦ· πῶρα δὲ πάλιν λέγει, ὅτι ἐθλίβη καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον, μετὰ τὴν νὰ μὴν ἔρρηκε τὸν Τίτον· δι' ὃ,τι ὅταν τινὰς δὲν ἔχη κείνην ὁμότροπον ἀδελφὸν νὰ τὸν παρηγορήσῃ εἰς τὴν Θλίψιν, τότε ὁ πειρασμὸς, καὶ ἡ Θλίψις, γίνεται εἰς αὐτὸν χειρότερα· ὥστε, μή με κατηγορεῖτε, λέγει, ὡς Κορίνθιοι, πῶς δὲν ἐδωκὴν κατὰ ἔλθω εἰς ἑσᾶς, διὰ τὴν ἔπεσα εἰς πόσας περιστάσεις καὶ ἀνάγκας, ἡ ὁποίαις δὲν με ἀφίνεσι νὰ πηγαίνω ὅπου θέλω. Εἰς τὴν Τρωάδα δὲ λέγει πῶς ἐπῆγον, ὅχι ἀπλῶς καὶ ὡς ἐτυχον, ἀλλὰ διὰ νὰ κηρύξῃ τὸ Εὐαγγέλιον. Πῶς λοιπὸν, ὡς Παῦλε, δὲν ἐκήρυξας; καὶ μάλιστα ὅπου σοι ἀνοίχθη καὶ πόρτα, καθὼς λέγεις; ἐκήρυξα λέγει, ὅχι ὁμῶς εἰς πολλὸν καιρὸν, διὰ τὴν δὲν ἔρρηκε τὸν Τίτον, καὶ ἐκ τῆς δὲν ἔλαβον ἀνεσιν εἰς τὴν ψυχὴν μου, ἡτοι ἐθλίβην πολλὰ διὰ τὴν ἀπεσίαν τοῦ καὶ σέριτιν. Ἀλλ' ἀράγε, διὰ τὴν ἀπεσίαν τοῦ Τίτου, ἀφῆκας ὡς μακάριε Παῦλε, τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ, καὶ δὲν ἐκήρυξας τὸ Εὐαγγέλιον; ὅχι, λέγει, δὲν ἀφῆκα διὰ τοῦτο τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ λέγω τοῦτο, διὰ τὴν ἐμποδίζετο τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, ἐπεὶ δὲ ὁ Τίτος δὲν ἦν παρῶν· δι' ὃ,τι ἐγὼ μὲν καὶ πολλὰ ἐπιθύμην νὰ κηρύξω, ἡ ἀπεσία ὁμῶς καὶ ἑκείνῃς τοῦ Τίτου ἔγινον ὀλίγον ἐμπόδιον· κατ' ὃ,τι πολλὰ ἐσυνήργει εἰς τοῦτο, ὅταν ἦτον παρῶν.

„Ἀλλ' ἀποταξάμενος αὐτοῖς, ἐξῆλθον εἰς Μακεδονίαν“.

Ητοι δὲν διέτετα πολλὸν καιρὸν κηρύττων εἰς τὴν Τρωάδα, μετὰ τὴν νὰ ἐξενωχωρέμην διὰ τὴν ἀπεσίαν τοῦ Τίτου· δι' ὃ,τι πόρτα μὲν μεγάλη ἀνοίχθη τῆς Πίστεως, καὶ τὸ ἔργον, ἡτοι

(1) Ὁ Θεόφορος Μάξιμος ἔτσι λέγει ἐν τῷ ῥητόν αὐτοῦ· „ὁ γινώσκων τὴν πορνείαν τὰ μηχανήματα, καὶ πᾶς συμπλοκαὶ τῶν ἀφανῶν πολεμῶν ἐκ ἀγνοῶν, καὶ ὅπου τῷ φωτὶ τῆς γνώσεως περιλαμβανόμενος, ἄλλος πᾶσι νε λυχνός, τῷ μεγάλῳ Ἀποστόλῳ προσκεκλῆται οὐδὲν γόμενος, οὐ γὰρ αὐτοῦ τὰ νήματα ἀγνοοῦμεν“ (Κεφ. α.η. στίχ. 5. ἑκατοστ. τῶν Θεολογικῶν.)

(2) Διὰ τοῦτο ἔπουν οἱ Πατέρες, ὅτι πᾶς ἄκρα, ἡ γὰρ αἱ ὑπερβολαί, καὶ αἱ ἐκείναις τῶν ἀρετῶν, εἶναι τῶν δαιμόνων ἀποτελέσματα· καὶ οἱ ἔξω σοφοὶ ἔπουν ὅτι „πάν μέτρον ἄριστον“ καὶ ὅτι αἱ ὑπερβασίαι, εἶναι „ἀλειναί“ ἡτοι φευκταί, ἀπὸ τοῦ ἀλείνω, πο ἀποφύγω· Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν αὐτῶν, ἡ δὲ τὴν Κρίσιν „λύπη θάνατον κατεργάζεται“ (β'. Κορ. ζ'. 10.) Ὅρα

ἐκεῖνοι ὅπῃ ἔμελλον νὰ πιστεύσω, ἦσαν πολλοί· ὅμως ἀπὸ τῶν σέρισιν τῶ σωτηρίας Τί-
τε, ἐμποδίζοντο (1).

14. „Τῷ δὲ Θεῷ χάρις, τῷ πάντοτε θριαμβολοῦντι ἡμᾶς ἐν τῷ
„Χριστῷ“.

Επειδὴ πολλὰς λύπας ἀπαρίσμησεν ὁ Ἀπόστολος, ὅπῃ ἠκολούθησαν εἰς αὐτὸν, λέγω
τῷ εἰς τὴν Ἀσίαν γενομένῳ, τῷ εἰς τὴν Τρωάδα, καὶ πρὸς πάντας τὴν λύπην ὅπῃ ἔδο-
κίμασε, διὰ τὴν δὲ ἐπὶ τὴν εἰς Κόρινθον, καθὼς ἐβυβλούετο, τότε χάριν διὰ τὴν μὴ φανῇ
ὅτι ἀειθμεῖ πᾶς λύπας αὐτὰς ὡς θρηνῶν καὶ ὀδυρόμενος, διὰ τὸ λέγει ἐδῶ ὅτι ὁ Χριστὸς
εἰς τὸν Θεόν, ὅπῃ πάντοτε θριαμβολοῦει ἡμᾶς, ἡγοῦμαι μᾶς δείχνει ἐνδόξης, καὶ νικητῆς, καὶ
περιφανείας· θριαμβολοῦν γὰρ λέγεται, ὅταν ὁ Βασιλεὺς, ἢ ὁ Ἀρχιστράτηγος τῆ Βασιλείας,
γυεῖσας ἀπὸ τὸν πόλεμον νικητῆς, καὶ τροπαιῆχος, περὶ εἰς τὸ μέσον τῆς Πόλεως με-
προπομπῇ μεγάλῃ, καὶ δόξαν, καὶ προϋπάντησιν. Καὶ ἡμᾶς, λέγει, ὁ Θεὸς μᾶς κάμνει
περιφανεῖς, καὶ ἐνδόξης, ὅμῃ μὲν τῷ κατὰ τὴν Διαβολῆς νίκῃ καὶ τρόπαιον· διὰ τὴν αἰ φαι-
νόμεναι ἀτιμίαι, καὶ καταφρονήσεις ὅπῃ γίνονται εἰς ἡμᾶς, αὐταὶ εἶναι δόξα ἐδικήμας·
ἐπειδὴ τότε νικᾶται καὶ πίπτει ὁ Διάβολος, ὅταν ἡμεῖς ἀτιμαζόμεθα. Ἐν Χριστῷ δὲ λέγει
ὅτι γίνονται ταῦτα, ἡγοῦμαι διὰ τὸν Χριστόν, καὶ διὰ τὸ κήρυγμα τῆ Εὐαγγελίας· ἢ τὸ,
ἐν Χριστῷ νοεῖται ἀκόμη, ὅτι ἡμεῖς ἐν Χριστῷ θριαμβολοῦμεθα, ἡτοι δοξαζόμεθα· δι' ὅ,τι
ἡμεῖς φέροντες τὸν Χριστόν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας, ὡς ἂν εἴνα νικητικὸν τρόπαιον, μὲν τῷ ἐκεί-
νῃ δόξαν δοξαζόμεθα καὶ ἡμεῖς οἱ τῶν βασιλεύοντες.

„Καὶ τῷ ὁσμῷ τῆς γνώσεως αὐτῆς, φανερωῦντι δὲ ἡμῶν ἐν παν-
„τὶ τόπῳ“.

Μύρον, λέγει, πολυτίμον εἶναι ἡ γνώσις τῆ Θεῶς, τὴν ὁποίαν ζωῶσιν ἡμεῖς φαιερόμεθα
εἰς ὅλας τὰς ἀνθρώπων· ἢ μάλλον εἰπεῖν, δὲν φαιερόμεθα τὸ ἴδιον μύρον, ἀλλὰ μόνον τὴν
ὁσμὴν καὶ διαδίαν τῆ μύρου (2). Ἐπειδὴ ἡ ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ διδασκίῃ ζωῆσις τῆ Θεῶς,
δὲν εἶναι πολλὰ φαιερά, καὶ καταληπτή, ἀλλὰ ὁμοιάζει μὲν τῷ ζωῶσιν ὅπῃ γίνεται διὰ τὴν
καθρέπτει, καὶ διὰ τὴν αἰνίγματος· ἡγοῦμαι εἶναι ἀσαφὲς, καὶ μερικὴ, ὡς εἶπεν ὁ αὐτὸς Ἀ-
πόστολος. „Βλέπομεν ἄρτι δὲ ἐσόπτρου καὶ ἐν αἰνίγματι“. (ἀ'. Κορ. 13. 12.) Καθὼς
λοιπὸν ἐκεῖνος ὅπῃ ὁσφραίνεται τῷ διαδίαν τῆ μύρου, νοεῖ μὲν ὅτι εἶναι μύρον ἐκεῖ κοῦπῃ
δ' εἶσι.

Ὅρα καὶ τῷ ὑποσημειώσιν τῶ „πρὸς πάντας μεθεσθῆναι τῶ
„Διαβολῆ“ (Ἐφ. 5. 11.) διὰ τὴν μάστιγος ὅτι πε-
ρισσότεροι πίπτουν καὶ ἀπόλλυνται ἀπὸ τῆς δεξιᾶς, καὶ πάντες φαιε-
ράς κακίας.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι ἐπειδὴ ὁ Τίτος
ἀπεσταλὴν ἦν πρὸς Κόρινθους διὰ ψυχικῶν αὐτῶν ἀφελ-
εῖαν, καὶ ἀκόμη δὲν εἶχεν εἰλθῇ, καθὼς τὸ φαιεράς
λέγει ὁ Παῦλος „περισσότεροι δὲ μύρον ἐχαίρουν
„ἐπὶ τῇ χαρᾷ Τίτου, ὅτι ἀναπέπταται τὸ πνεῦμα
„αὐτῶ ἀπὸ πάντων ὑμῶν“ (β'. Κορινθ. 13. 13.)
ἐπειδὴ, λέγει, ὁ Τίτος δὲν εἶχεν εἰλθῇ ἀκόμη ἀπὸ
τῶν Κόρινθων, διὰ τὸ ὅτι ὁ Παῦλος ἀρῆκε πᾶσι Τρωάδι-
ταις, καὶ ἀνεχώρησεν, ὡς μὴ εἶχον σύνορον πρὸς τὸν Τίτον.
Ἀναφέρει δὲ ἀκόμη τὸν Τίτον ἐδῶ, διὰ τὴν εἰρεῖαν νὰ
εἶλθῃ πάλιν αὐτὸν ἡς τῶν Κόρινθων μὲν τῶν Ἐπιστο-
λῶν αὐτῶν, ἵνα φανερώσῃ τῶν ἀρετῶν σου μὲν τῶν
λόγια αὐτῶν.

(2) Ὅθεν καὶ ὁ Νύσσης θεὸς Γρηγόριος ἐρμηνεύων
τὸ „μύρον ἐκκενωθῆναι ὀνομάσθαι“ ὅτι φησι „ὅ,τι ἂν
„ἐπινοήσωμεν, φησιν, ὄνομα γνωσετικὸν πρὸς τῆς
„Θεοῦ μύρου, ἐκ αὐτοῦ τὸ μύρον διὰ τῆς ἐμφάνσεως
„τῶν λεγομένων σημαίνοντες, ἀλλὰ βραχυτέρι λέγειται

„αὐτῶ τῆς θεῶς εὐωδίας, πρὸς θεολογικὰς ὀνομασίαν
„ἐκκενωθῆναι“ ὡς ἐπὶ τῶν ἀγγέλων ὡς ἐκκενωθῆναι
„τὸ μύρον, αὐτὸ μὲν τῇ αὐτοῦ φύσει ἀγνείῃ τῶ
„μύρον τὸ ἐκκενωθῆναι τῶν ἀγγέλων οἷον εἶναι, ὡς ἀμυ-
„δρᾶς δέσποτος τῆς ὑποκρινόμενης, ἐκ τῶν αὐτῶν τῶ
„ἀγγέλων ποιήσεως, τοῦ αὐτοῦ τῶν περὶ τῶ ἐκκενω-
„θῆναι μύρου ποιήσεως“ (Ὁμολ. α. εἰς τὸ Ἀσμε-
τῶν Ἀσμετῶν.)

Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ὁσμῷ δὲ γνώσεως τῶ
„παρούσῃ ἐκάλει γνώσιν, ὡς κατὰ τὸν διδάσκων,
„καὶ ὅτι τῆς τελείας γνώσεως μέρος αὐτὴν ἀμικρὸν“ καὶ ὅτι,
„νῦν μὲν ἐκείνη καὶ θάνατος, κατὰ καιρὸν δὲ φανήσεται,
„κατὰ τῶν ἡμεῶν τῶ θυμίσματος, ὁ πολλακίς ἐν θα-
„λάμῃ τινι, προσομιλῶν τῶ πνεύματι, καὶ ἐκτὸς τῶν εὐ-
„οσμίων ἐκπέμπει· οἱ δὲ πάντες μεταλαγχάνοντες,
„ἐκείνῳ μὲν ἔχ' ὁρῶσι, τῆς δὲ ὁσμῆς ἀπολαμβάνουσι“.
Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀλεξανδρινὸς Κύριλλος ἐρμηνεύων τὸ
ρήτον τῶ „ἐφανερωῦνται δὲ διὰ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων
„ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὡς ὁσμὴ τῆς γνώσεως
„τῶ Θεοῦ καὶ Πατρὸς· ἡ γὰρ ἐγνωστικὴ γόν, ἐγνωσ-
„πέντως καὶ τῶν Πατέρων, διὰ τὸ τῆς φύσεως παντὸς
„καὶ κατὰ τὸν ὅ,τι ὅ,τι ἴσως τε καὶ ἀπαράλλακτος ἐχόν“.
(Βιβλ. α. τῶν Γλαφυρῶν.)

διδασκόμενον, δὲν καταλαμβάνει ὅμως τὴν εὐσίαν, καὶ φύσιν ἔχει τὸ μῦρον ἐκείνο· τοιαυτοῦ-
πως καὶ ἡμεῖς, ὅτι μὲν εἶναι Θεός, ἠξάρομεν· τί δὲ εἶναι ὁ Θεὸς κατὰ τὴν εὐσίαν, δὲν
ἠξάρομεν. Λοιπὸν ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι εἴμεθα ὡτάν οὐα βασιλικὸν θυμιάριον, καὶ εἰς
ὅποιον πῖπον πηγαίνομεν, ἐκεῖ φέρομεν μαζίμας καὶ τὴν δαυδίαν τῶ πνευματικῷ μύρῳ, καὶ
θυμιάματα, ἡγοῦν τὴν δαυδίαν τῆς τοῦ Θεοῦ γνώσεως. Ἀφ' ἧ λοιπὸν εἶπεν ἀνωτέρω ὅτι
θριαμβούμεθα, καὶ δοξαζόμεθα πάντοτε καὶ εἰς κάθε καιρὸν, τώρα ἐδῶ λέγει, ὅτι καὶ εὐω-
διάζομεν πᾶς ἀνθρώπος εἰς κάθε τόπον· δι' ὅ,τι, κάθε καιρὸς, καὶ κάθε τόπος εἶναι γεμά-
τος ἀπὸ τῶ πνευματικῶ χρείσματα καὶ ἀγαθὰ ἡμῶν τῶν Ἀποστόλων· ὥστε διὰ τῶτο πρέ-
πει καὶ ὑπομνήσωμεν ἀνδρείως πῆς θλίψεις καὶ λύπας ὅπου μᾶς ἀκολουθοῦν, διὰ τὴν τὸσον
πολλὰ δοξαζόμεθα ἀκόμη καὶ εἰς τὴν παρεσαν ζωὴν, πρὸ τοῦ καὶ ἔλθῃ ἡ μέλλουσα.

15. „Ὅτι Χειροῦ εὐωδία ἐσμὲν τῷ Θεῷ ἐν τοῖς σφζομμένοις, καὶ ἐν
τοῖς ἀπολλυμένοις“.

Η τῶτο λέγει ὁ Παῦλος, ἔτι ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι προσφέρομεν τὸν ἑαυτὸν μας θυσίαν,
καὶ ἀποδιδέσκουμεν διὰ τὴν Χειρὸν, δαυδιάζοντες αὐτὸν μετὰ τὰς ἀτμὰς τοῦ θανάτου μας· ἢ λέ-
γει, ὅτι ἐπάνω εἰς τὴν σφαγὴν καὶ θυσίαν τοῦ Χειροῦ, καὶ ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι βαλλόμεθα
ὡτάν θυμίαμα, καὶ ἐνταυτῷ θυμιάζόμεθα καὶ ἡμεῖς, καὶ θυμιάζομεν καὶ πᾶς ἄλλος· τὸ νόη-
μα δὲ ὅλον τοῦ λόγου εἶναι τοῦτο· ὅτι καὶ σφάζονται μερικοὶ ἀπὸ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγ-
γελίου, καὶ χάνονται, τὸ Εὐαγγέλιον ὅμως μένει, καὶ ἔχει πάντοτε τὴν ἐδικλὴν ἀρετὴν
καὶ δαυδίαν, καὶ ἡμεῖς οἱ τῶτο κηρύττοντες, μένομεν πάντοτε ἐκεῖνο ὅπερ εἴμεθα, δαυδία δη-
λοδὴ τοῦ Χειροῦ· ὅσοι δὲ χάνονται, ἀπὸ τὴν ἐδικλὴν τῆς ἀπιστίας καὶ κακογνωμίας χάνον-
ται· καὶ καθὼς τὸ φῶς, καὶ καὶ σκοτινιάζῃ πᾶς ἀσθενὴς ὀφθαλμὸς, ὅμως φῶς πάντοτε εἶ-
ναι· καὶ καθὼς τὸ μέλι, καὶ καὶ φαίνεται πικρὸν κοινὰ εἰς τὰς ἱκτελικὰς, καὶ βλαμμένῳ
τὴν γέῃσιν ἔχοντας, ὅμως πάντοτε εἶναι μέλι γλυκὺ· ἔτσι καὶ τὸ Εὐαγγέλιον, πάντοτε εἶ-
ναι εὐωδὸς, καὶ σωτηρίας πρόξενον, καὶ καὶ μερικοὶ χάνονται μετὰ τὸ καὶ μὴ πισθῶν εἰς αὐ-
τό· ἔτσι παρομοίως καὶ ἡμεῖς οἱ τὸ Εὐαγγέλιον κηρύττοντες, δαυδία εἴμεθα, καὶ ὅχι ἀπλῶς
εὐωδία, ἀλλὰ δαυδία εἰς τὸν Θεόν· ὅταν δὲ ὁ Θεὸς ἀποφασίσῃ πῶς ἡμεῖς εἴμεθα δαυδία,
ποῖος θέλει ἐναντιωθῇ καὶ καὶ εἰπῇ ὅτι δὲν εἴμεθα τοῦτοι (1);

16. „Οἷς μὲν, ὁσμὴ θανάτου, εἰς θάνατον· οἷς δὲ, ὁσμὴ ζωῆς,
εἰς ζωὴν“.

Επειδὴ εἶπεν ἀνωτέρω ὅτι εἴμεθα εὐωδία εἰς πᾶς ἀπολλυμένης καὶ χαϊμένης, διὰ καὶ μὴ
νομίσῃ τίνας ὅτι καὶ ἐκεῖνοι εἶναι εὐπρόσδεκτοι κοινὰ εἰς τὸν Θεόν, διὰ τῶτο λέγει ἀκολου-
θῶς ἐδῶ, ὅτι τὴν εὐωδίαν ταύτην τὴν ἐδικλὴν μας, ἄλλοι μὲν τὴν δέχονται, διὰ καὶ σω-
θῶν· ἄλλοι δὲ τὴν δέχονται, διὰ καὶ ἀπαλεσθῶν· καθὼς καὶ τὸ μύρῳ τὴν εὐωδίαν, δέ-
χονται τὰ γεράνια, καὶ οἱ κύνες, ἀλλὰ διὰ καὶ πνιγῶν, καὶ καὶ θανατωθῶν, ὡς λέγου-
σιν οἱ Ἰσραηλιτοὶ· ὃν τρόπον καὶ ὁ Χειρὸς πέτρα σκανδάλη ὀνομάζεται, διὰ τὴν εὐρίσκειται
εἰς πᾶς ἀπίστας πῶσις καὶ κηρυγισμός· καὶ τὸ πῦρ, τὸ μὲν χρυσάφι λαμπρύνει, πᾶς δὲ
ἀκάνθας κατακαίει (2).

„Καὶ

(1) Ὁ δὲ Μέγας Βασιλεὺς ἐρμηνεύων διὰ τί ἡς
τὸν παλαιὸν Νόμον ἦσαν ἐμποδισμένοι, ἄλλοι τινὰς
καὶ μὴ θυμιάζεται μετὰ τοῦ θυμιάματος ἐκείνου ὅπου ἐπροσ-
φέρετο εἰς τὸν Θεόν, τὸ ὅποιον ἦσαν σωθεμένοι ἀπὸ
τέσσαρα πράγματα, ἀπὸ σαρκὸς, ἐνυχα, χαλβαρίου
ἡδυσμῶ, καὶ λιθάνων διαρκῆ, ὡς μαρτυρεῖ ἡ Γραφή
λέγουσα· „κατὰ τὴν σωθῆσιν πύστω καὶ ποιηθῆσεται
„ὕμιν εὐατοῖς“· ἀγίασμα ἔσται ὑμῖν Κυρίῳ· ὅς ἂν
„ποιῇσιν ὡσανῶς ἀνὴρ, ὥς ἐσφραγίσθω ἐν αὐτῷ,
„ἀπολήται ἐκ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ“· (Ἐξ. λ'. 37.) τῶτο
λέγω, ἐρμηνεύων ὁ Μέγας Βασιλεὺς, λέγει· „τὸ δὲ
„ποιῶν ἀπηγέρδεται αὐτῷ ποιῶν τινα εἰς ἀπόλαυσιν“

„πατέρι μὴ ἑαυτῷ ἐπιγράφειν τὰ κακὰ ῥήματα· ἀλλ' ἐ-
„πί τὸν Θεόν, ὡς καλὸν τὴν αἰτίαν αἰάγειν· ποιῶν
„ἢν θυμιάμας ὁ Παῦλος ὁ λέγων, Χειροῦ εὐωδία ἐσμὲν“·
„καὶ παλιν „χαρὸς δὲ τῷ Θεῷ τῷ πάντοτε θριαμ-
„βύοντι ἡμᾶς, καὶ τὴν ὁσμὴν τῆς γνώσεως αὐτοῦ φα-
„νεύοντι ἐν ἡμῖν“· (Σελ. 904. τῆς Πεντηκῆς).

(2) Ἀξιάγαστα δὲ εἶναι καὶ ἐκεῖνα ὅπερ λέγει ὁ Νύσ-
σης Γρηγόριος εἰς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ παρὸντος ῥήτου·
„Κατὰ τὴν προσδοκίαν ἐκάστου διαδεδῆν, ἢ ζωοποιός ἐ-
„γίνετο, ἢ θανατοφόρος ἢ εὐνοία· ὡς περὶ τὸ αὐτὸ μῦ-
„ρον, ἢ κανθάριον, καὶ περιεργὰ προστεθῇ, καὶ παντὶ
„ἐφ' ἐκατέρων ἐργάζεται· ἀλλ' ἢ μὲν περιεργὰ ῥωμα-
„λεωτέ-

„Καὶ πρὸς ταῦτα τίς ἱκανός;

Επειδὴ εἶπε μεγάλα λόγια ὁ Παῦλος, ὅτι θριαμβούμεθα, καὶ δοξαζόμεθα, καὶ ὅτι εἴμεθα εὐωδία, πάλιν ἐδῶ λαλεῖ ταπεινά, καὶ λέγει, ὅτι εἰς αὐτὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ γινόμενα μεγαλεῖα εἰς ἡμᾶς, δὲν ἦτον ἀρκετὴ ἡ ἐδικήμας ἀδυναμία, ἀνίσως δὲν ἦτον ἡ τοῦ Θεοῦ δύναμις, ὅπερ τὰ ἐτελείωσε· τὸ Θεῶν γὰρ εἶναι ὅλον τὸ πᾶν, καὶ ὅχι τῆς ἐδικῆς μας ἀρετῆς καὶ δυνάμεως.

17. „Οὐ γάρ ἐσμὲν, ὥς οἱ πολλοὶ (1) καπηλῶντες τὸν λόγον, τὸ Θεῶν“.

Τοὺς ψευδοπροφῆτας ἐδῶ φανεροῖσι ὁ Θεὸς Παῦλος, οἱ ὅποιοι τὴν τοῦ Θεοῦ χάριν ἔλεγον, πῶς εἶναι ἐδικόν τας κατόρθωμα· ὅθεν καὶ λέγει· ὅτι διὰ τοῦτο εἶπον, πῶς δὲν εἶναι τινὰς εἰς αὐτὰ ἱκανός, καὶ εἰς τὸν Θεὸν ἀφιέρωσα τὸ πᾶν, διὰ τὴν δὲν εἶμαι ὡσάν οἱ ψευδοπροφῆται, νὰ καπηλῶ, καὶ νὰ μπασαρδῶ τὸ χάρισμα, καὶ πῶς δωρεὰν τοῦ Θεοῦ· μετὰ τὴν λέξιν δὲ τοῦ καπηλῶ, αἰνιγματωδῶς φανεροῖσι πῶς οἱ ψευδοπροφῆται ἐδόλουν τὴν ἀληθῆ καὶ ἀδολὴν διδασκαλίαν τοῦ Εὐαγγελίου, μετὰ τὰ ψευδοσοφίσματα τῆς ἑξω σοφίας· καθὼς καὶ οἱ κάπηλοι δολοῦσι, καὶ σμίγουν τὸ κρασί μετὰ τὸ νερόν· καὶ πῶς πωλεῖσι μετὰ τὰ ἄσπρα τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποίαν ἔπρεπε νὰ δίδουν δωρεὰν καὶ ἀδωροδοκῆτως· ἡμεῖς ὅμως, λέγει, δὲν εἴμεθα πιεῖται· ὅθεν ἀκολουθῶς ἐπιφέρει.

„Ἀλλ' ὥς ὃς εἰλικρινείας, ἀλλ' ὥς ἐκ Θεοῦ, κατενώπιον τοῦ Θεοῦ, ἐν Χριστῷ λαλῶμεν“.

Ητοι ἡμεῖς λαλῶμεν ἀπὸ καθαρὰν καὶ ἀδολὴν γνώμην, καὶ ἐκεῖνα ὅπερ λέγομεν, τὰ λέγομεν ὡσάν νὰ τὰ ἔχωμεν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅχι ὡσάν νὰ τὰ καπορθώσωμεν ἡμεῖς ἀπὸ λόγους, μετὰ τὰς ἐδικὰς μας δυνάμεις· καὶ ἐν Χριστῷ τὰ λέγομεν, ἡτοι, ὅχι μετὰ τὴν ἐδικὴν μας σοφίαν, ἀλλὰ μετὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ σοφίαν καὶ δυνάμιν ταῦτα ἐνηχήμεθα, καὶ τὰς ἄλλους διδάσκομεν· τὸ δὲ, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ εἶπε, διὰ νὰ δείξῃ τὴν εὐθύτητα, καὶ τὴν εὐπαρρησίαν τῆς καρδίας τῆς· πόσον λέγει, εἶναι καθαρὰ καὶ εἰλικρινὴς ἡ καρδιά μας, ὥστε ὅπερ πῶς φανερούμεν καὶ ἐμπροσθεν τοῦ Θεοῦ (2).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

1. „Ἀρχόμεθα πάλιν ἑαυτὰς συλλογιζάντων“;

Επειδὴ ἀνωτέρω εἶπε μεγάλα λόγια ὁ Ἀπόστολος διὰ λόγους, διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ· ὅτι ἴσως τινὰς ἠθέλων εἰπῇ· τί εἶναι ταῦτα ὅπου λέγεις, ὦ μακάριε Παῦλε; ὑφ' ὧν οὖν τὸν ἑαυ-

1. λεωτέρω διὰ τῆς εὐνοίας σου μύρον γίνεται, ὁ δὲ καὶ ὁ Θεὸς φερέται· ὅτω καὶ ὁ Παῦλος, πρὸς τοὺς ἐκείνους ἐκείνους, ἡ μετὰ τὴν ἡν περὶ τὰς, κατὰ τὴν Τίτον, ἡ Σιλουανόν, ἡ Τιμόθεον. συμμετῆχον αὐτῶν, τῆς εὐδοκίας τοῦ βίου, προκοπῶν ἐν παντί καλῶν, ποῖς κατ' αὐτὸν ὑποδείγμασι· ἡ δὲ Δημιῆς τις ἦν, ἡ Ἀλέξανδρος, ἡ Ἐρμογένης, ἡ φερόντες πρὸς τῆς ἐγκρατίας θυμῶν, καὶ ὁ δὲ δικὴν ὑπὸ τῆς εὐδοκίας ἐφ' ἡμεῶν δίδοντο“.

Καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει· „ἡμεῖς τὸ Χριστὸν τὴν εὐδοκίαν προσφερομεν ἅπασιν, ἀλλ' ὅχι ἅπαντες οἱ μετὰ τὴν ἀνταγωνιστὴν ἀπολαύουσι σωτηρίας· ποῖς γὰρ τοὺς ὁφθαλμοὺς ἀνταγωνιστὴν διακρίνομεν, ἐπὶ βίβλιν πρὸς τὴν καὶ πρὸς τὴν ἀλλήλων, ἀλλ' ὅχι ὁ ἡλίας ἐπιφέρει τὴν βλάβην· φαίνεται δὲ καὶ τὸς γυμναστὰς φερέτω τὸ μύρον τὴν εὐδοκίαν. Μύρον δὲ ὅμως πρὸς μύρον, καὶ οἱ γυμναστὰς ἀποδιδρά-

1. σκωσιν· ὅτω καὶ τὸ σωτήριον κήρυγμα, ποῖς μετὰ πρὸς τὴν πραγματεύεται σωτηρίαν, ποῖς δ' ἀπιστοῦν, ἐπ' αὐτῇ τὸν ὅλον“· Ὁ δὲ Θεὸς Μαξιμὸς λέγει, ὅτι ὁ Παῦλος ἡν ὁσμήν ἀπὸ ζωῆς εἰς ζωὴν, κατ' ὅτι μετὰ τὴν παρακλήσιν αὐτοῦ ἐκάνε τὸς πιστοὺς νὰ κινῶνται εἰς τὴν εὐδοκίαν τὴν ἀρετῶν διὰ πράξεως· καὶ ἀπὸ τὴν αὐτῇ τὴν ἐπὶ τὴν ζωὴν νὰ μεταφέρωνται εἰς τὴν πνευματικῇ ζωὴν οἱ πηδόμενοι εἰς τὴν λόγον αὐτοῦ· ἡν δὲ καὶ ὁσμήν θανάτου εἰς θάνατον, ἐπ' αὐτῇ ἐδίδε νὰ αἰδῶν, θῶν τὴν μέλασιν κόλασιν, ἐκάνε ὅπερ ἀπὸ τὴν θάνατον τῆς ἀγνοίας, ἐφθασαν εἰς τὴν θάνατον τῆς ἀπιστίας“· (Κεφ. κδ' τῆς δ' ἐκαστ. τὴν Θεολογ.)

(1) Παρὰ τῇ Θεοδώριτῳ γράφεται, ὡς οἱ λοιποὶ· (2) Ὅτι δὲ ἡ εἰλικρινὴς, πρὸς τὸν Θεὸν λέγεται, ὅρα τὴν ὑποσημείωσιν καὶ ἐρμηνείαν αὐτῆς ὡς ἡν ἡμεῖς λέγομεν“· (Φιλιπ. α. 10.)

ἐαυτίν σου, καὶ ὑπερηφανεύεσαι, καὶ μὲ αὐτὰ ζητεῖς ἵνα συστήσῃς εἰς ἡμᾶς τὸν ἑαυτὸν σε; Ταύτῳ λοιπὸν τῷ αἰτίᾳσιν λύων ὁ Θεὸς Ἀπόστολος ἀποκρίνεται, ὅτι δὲν λέγομεν ταῦτα ὑπερηφανολόμενοι, καὶ θέλοντες ἵνα συστήσωμεν τάχα τὸν ἑαυτὸν μας κοινὰ εἰς ἐσᾶς, πῶς εἴμεθα καλοί· ἀλλὰ πόσον δὲν χρειάζομεθα συστατικὰς Ἐπιστολάς πρὸς ἐσᾶς, ὥστε ὅπως, ἐσᾶς τὰς ἰδίους ἔχομεν ἀντὶ συστατικῆς ἡμῶν Ἐπιστολῆς, καθὼς ἀκολέθως ταῦτα λέγει κατὰ μέρος ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ῥηθισομένοις.

„Εἰ μὴ χρῆζομεν, ὥς τινες, συστατικῶν Ἐπιστολῶν πρὸς ὑμᾶς, ἢ ὅς ὑμῶν συστατικῶν“;

Τὰ λόγια ταῦτα λέγει ὁ Ἀπόστολος μὲ βαρεῖαν καρδίαν, κάμνωντας τὸν λόγον ἐπιπληκτικώτερον· αἰνιγματωδῶς δὲ φανερόναι τὰς ψευδοπροσώπων, οἱ ὅποιοι μὲ τὸ νὰ μὴ ἔχωμεν πῶς νὰ γνωρίζωνται εἰς τὰς ἀνθρώπους ἀπὸ τὰ ἐδικὰς καλὰ ἔργα καὶ κατορθώματα, ἔκαμναν πλασὰς καὶ ψευδεῖς Ἐπιστολάς, καὶ τὰς ἐπήγαιναν εἰς ἐκείνας ὅπως ἤθελον, καὶ μὲ αὐτὰς ἐσυλιστῶντο καὶ ἐγλαρίζοντο πῶς εἶναι καλοί. Ἐκεῖνο λοιπὸν ὅπως λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος μὲ βαρεῖαν καρδίαν, εἶναι τὸ· ὅτι δὲν εἶναι ἀρκετὸς ὁ πόσος καιρὸς ὅπως μᾶς ἐσύστησε κοινὰ εἰς ἐσᾶς, καὶ μᾶς ἀπέδειξεν ὅτι δὲν εἴμεθα ψευδεῖς Ἀπόστολοι, ἀλλὰ καὶ τώρα πάλιν ἀρχίζομεν ἵνα συσταίωμεν τὸν ἑαυτὸν μας πῶς δὲν εἴμεθα πεισῖτι; ἢ μή πως ἀρά γε χρειάζομεθα ἵνα ἐπιφέρωμεν ἄλλων συστατικὰς Ἐπιστολάς, αἱ ὅποια ἵνα συμισθῶσιν καὶ ἵνα φανερόναι ἡμᾶς ὡς καλὰς, καὶ ἀληθεῖς κοινὰ εἰς ἐσᾶς; ἢ ἐκ τῆ ὀνταντί, μή πως χρειάζομεθα ἵνα ἔχωμεν μαζίμας ἐδικὰς σας συστατικὰς Ἐπιστολάς, αἱ ὅποια ἵνα μᾶς συμισθῶσι καὶ ἵνα μᾶς φανερόναι εἰς τὰς ἄλλας, ὅτι εἴμεθα καλοί, καὶ ἀληθεῖς; ὅχι, δὲν χρειάζομεθα πιαύτας Ἐπιστολάς συστατικὰς τῆς ζωῆς μας, ἢτε ἀπὸ λόγους, ἢτε ἀπὸ ἄλλας (1).

2. „Ἡ Ἐπιστολὴ ἡμῶν ὑμᾶς ἔξε, ἐγγεγραμμένη ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, γινωσκομένη, καὶ ἀναγινωσκομένη ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων“.

Ἡ αἰτία, λέγει, διὰ τὴν ὁποῖαν δὲν χρειάζομεθα ἄλλων συστατικὰς Ἐπιστολάς πρὸς ἐσᾶς, εἶναι, διὰ τὴν ἐσᾶς οἱ ἴδιοι εἶσθε ἢ ἐδικήμας συστατικὴ Ἐπιστολὴ· καὶ ἐκεῖνο ὅπου ἤθελαν κάμωμεν τὰ συστατικὰ γράμματα, συσταίοντα ἡμᾶς, καὶ αἰδεσίμας ποιῶντα, τὸ τὸ κάμνετε ἐσᾶς οἱ ἴδιοι βλέποντες ἀπὸ ὅλης, καὶ ἀκούοντες· καὶ εἰς ὅποιον τόπον ἡμεῖς πηγαίνομεν, πανταχῇ σας περιφέρομεν μαζίμας, ὡς τὴν συστατικὴν μας Ἐπιστολὴν, διὰ τὴν σας ἔχομεν ὅλην γεγραμμένην μέσα εἰς τὴν καρδίαν μας· καὶ ἀνοίγοντες αὐτὴν ὡς βιβλίον καὶ γράμμα, δείχνομεν εἰς ὅλην τὴν ἐδικήν σας ἀρετὴν· ὥστε, ἐπειδὴ ἐσᾶς τὰς ἰδίους ἔχω συστατικὴν καὶ ζωντανὴν Ἐπιστολὴν, ἢ ὁποῖα μὲ συμισθῶ εἰς τὰς ἄλλας ὅπως δὲν μὲ ἠξόβρω, διὰ τὸ δὲν χρειάζομαι ἄλλας ἀψύχας συστατικὰς Ἐπιστολάς ἀπὸ λόγους, ἵνα διὰ μέσων αὐτῶν, γνωρισθῶ εἰς ἐκείνας ὅπως δὲν μὲ γνωρίζουν. Πάλιν δὲ, ἐπειδὴ καὶ ἐσᾶς εἰς τὴν διάνοιαν, καὶ ἐκθύμην μὲ εὐρίσκεσθε πάντοτε γεγραμμένοι, διὰ τὸ δὲν χρειάζομαι ἵνα μὲ συστήσωσιν ἄλλοι πρὸς ἐσᾶς μετὰ γράμματά των· διὰ τὴν τὰ γράμματα τινὰς χρειάζεται, ὅταν πηγαίῃ εἰς ἀνθρώπους ὅπως δὲν τὸν ἠξόβρω, καὶ ὅχι ὅταν πηγαίῃ εἰς ἐκείνας ὅπως τὸν ἠξόβρω· καὶ διὰ τὴν, ἂν ἐγὼ ἔχω ἐσᾶς ὅπως μὲ συμισθῶτε εἰς τοὺς ἄλλους, πῶς ἤθελα χρειασθῶ ἄλλων γράμματα διὰ τὴν μὲ συστήσω εἰς ἐσᾶς; Ἐσεῖς δὲ πόσον εἶσθε ἐντετυπωμένοι εἰς τὴν καρδίαν με, ὥστε ὅπως δὲν διώσθε ἀπὸ ἐκεί νὰ ὀξάλειφθῃτε. Μαρτυρεῖ δὲ μὲ τὰ λόγια ταῦτα εἰς τὰς Κορινθίους ὁ Παῦλος, ὅχι μόνον πῶς τὰς

(1) Οὕτω κατ' ἐρώτησιν θέλουν νὰ ἀναγινώσκηται τὸ ῥητὸν τοῦτο ὁ Οἰκουμενικός, καὶ ὁ Χρυσόστομος, καὶ ὁ Θεοδώριτος καὶ ὁ Θεοφύλακτος· εὐόδοται δὲ, καὶ εἰάν ἀταγῆς ἢ χωρὶς ἐρωτήσεως ἀποφαντικῶς, ἢτοι ἀρχίζομεν τώρα πάλιν νὰ συμισθῶμεν τὸν ἑαυτὸν μας, ὡς ἀγνώστοι τελείως εἰς ἐσᾶς· ἔξω μόνον ἂν ἐπὶ τινὰς, πῶς ὅχι μόνον ἡμεῖς συμισθῶμεν τὸν ἑαυτὸν μας εἰς ἐσᾶς, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ χρειάζομεθα συστατικὰς ἄλλων ἐπιστολῶν

πρὸς ἐσᾶς· τὸ ὅποιον δηλαδὴ εἶναι ἀπρεπὸν εἰς ἡμᾶς, τὸ νὰ χρειασθῶμεν νὰ συστήσωμεν ἀπὸ ἄλλης εἰς ἐσᾶς· εἰάν δὲ ἐρωτηματικῶς ἀναγινώσκηται τὸ ῥητὸν τοῦτο, πρέπῃ τὸ „εἰ μὴ χρῆζομεν“ νὰ ἴπται ὅπως „ἢ, μή χρῆζομεν“, ὡς τινες· καὶ τὸ ἐξῆς· καθὼς καὶ ἐν ἀντίγραφῳ πολλὰ ὡς εὐρίσκειται γεγραμμένον· καὶ παρὰ Θεοδώρητον ἡρωικῶς δὲ λέγει τοῦτο πρὸς αὐτοὺς ὁ Παῦλος, κατὰ τὸν Χρυσόστομον, διὰ τὴν πᾶς ἐπιπληξὴν περισσώτερον.

τὰς ἀγαπᾷ, ἀλλὰ καὶ πῶς ἐκεῖνοι εἶχον ἀρετὰς καὶ κατορθώματα· ἐπεὶ δὴ ἔδειχον εἰς ὅλους τὰς ἀνθρώπους τὴν Διδασκαλίαν αὐτῶν Παύλος τὸ ἀξίωμα· διὰ τὴν τῶν μαθητῶν ἢ ἀρετὴν ἐσ-
λίζει τὸν Διδάσκαλον, καθὼς καὶ ἡ τῶν μαθητῶν κακία, ἐντροπιάζει τὸν Διδάσκαλον τες.

3. „Φανερόμενοι ὅτι ἔξε ἐπιστολὴ Χειρῶν“.

Πῶς λέγει, ἐσεῖς οἱ ἐν Κορίνθῳ Χριστιανοὶ εἰσθε Ἐπιστολὴ τῶ Χειρῶν; ἐπεὶ δὴ ὁ Νόμος καὶ ἡ ἐντολαὶς τῶ Χειρῶν, μένουν ὡσανὺ γράμματα γεγραμμέναις, καὶ ἐντετυπωμέναις μέσα εἰς τὰς καρδίας σας, καὶ φυλάττονται ἀνεξάλειπταις ἀπὸ ἐσᾶς διὰ τῶν ἔργων καὶ τῶν πραγμάτων (1).

„Διακονηθᾶσα ὑφ' ἡμῶν, ἐγγεγραμμένη ἐ μέλανι, ἀλλὰ Πνύμα-
τι Θεῷ ζῶντος· ἐκ ἐν πλαξὶ λιθίναις, ἀλλ' ἐν πλαξὶ καρδίας
σαρκίναις“.

Επεὶ δὴ ἐδῶ ἔλαβον αἰτίαν ὁ Ἀπόστολος καὶ συγκρίνῃ τὸν παλαιὸν Νόμον μὲ τὸ Εὐαγγέλιον, ἀρχινᾷ ἔτι καὶ λέγει· ὅτι καθὼς ὁ Μωϋσῆς ἔγινε διάκονος καὶ ὑπηρετῆς τῶ πα-
λαιῷ Νόμῳ, ἔτι καὶ ἡμεῖς ἐγίναμεν διάκονοι καὶ ὑπηρεταὶ τῶ κηρύγματος τῶ Εὐαγγελίου· καὶ καθὼς ἐκεῖνος ἐπελέκησε τὰς δύο πλάκας, τὰς ὑτέρας δηλαδή, ἔτι καὶ ἡμεῖς ἐπελε-
κήσαμεν καὶ ἐκάμαμεν ἐπιτιθεῖας εἰς τὴν τῶ Εὐαγγελίου ὑποδοχὴν τὰς ἐδικάσας καρ-
δίας· καὶ ὁ μὲν Νόμος ἐγράφη μὲ μελάνι ἀπὸ τὸν Μωϋσῆν, τὸ δὲ Εὐαγγέλιον ἐγράφη εἰς ἐσᾶς μὲ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Ὅσα λοιπὸν διαφέρει τὸ Πνεῦμα ἀπὸ τοῦ μελάνι, καὶ ἡ ἐμφυ-
χος καρδιά τῶ ἀνθρώπου, ἀπὸ τὴν ἀψυχον λίθον, τόσον διαφέρει καὶ ἡ καινὴ διαθήκη τῶ Εὐαγγελίου, ἀπὸ τὴν παλαιὰν τῶ Νόμου. Τὸ δὲ „ἐν πλαξὶ καρδίας σαρκίναις“ εἶναι ἡ-
μα ὑπερβατὸν, καὶ ἀναγινώσκειται ἔτι „ἐν πλαξὶ σαρκίναις“· τὸ δὲ „καρδίας“ εἶναι, διὰ
μέσα· ἢ ἐπεὶ εἶναι καὶ καρδίαις πέτραις, καθὼς εἶναι τῶν σκληρῶν καὶ πεπωρωμένων Ἐ-
βραίων καὶ Ἑθνικῶν· διὰ τὸ τὰς καρδίας τῶν πιστῶν Χριστιανῶν τὰς αἰσθήσεις σαρκίνας,
ὡς αἰσθητικὰς, καὶ ἀπαλὰς, καὶ δεκτικὰς τῶ λόγου τῶ Εὐαγγελίου, περὶ τῶν ὁποίων προ-
εφήτευσεν ὁ Ἰεζεκιήλ, λέγων· „Καὶ ἀφελῶ τὴν καρδίαν τὴν λιθίνην ἐκ τῆς σαρκὸς ὑμῶν,
καὶ δώσω ὑμῖν καρδίαν σαρκίνην“· (Ἰεζ. λς'. 26.) (2)

4. „Πεποίθησιν δὲ ποιούτῃν ἔχομεν διὰ τῶ Χειρῶν πρὸς τὸν Θεόν“.

5. „Οὐχ ὅτι ἱκανοὶ ἐσμεν ἀφ' ἑαυτῶν λογίσασθαί τι, ὡς ὃς ἑαυ-
τῶν“.

Επεὶ δὴ ἔδειξε τὰ τῆς νέας Διαθήκης τῶ Εὐαγγελίου ἀνώτερα, καὶ μεγαλύτερα ἀπὸ τῆς
παλαιᾶς Διαθήκης, ἀκόλουθον ἦτον καὶ συλλογισθῆναι ἔτι καὶ εἰπεῖν· τὸ λοιπὸν καὶ ἡμεῖς
οἱ Ἀπόστολοι διάκονοι τῆς νέας Διαθήκης τῶ Εὐαγγελίου, μεγαλύτεροι ἔμεθα ἀπὸ τὸν
Μωϋσῆν ὅπου ἐσᾶθη διάκονος τῆς παλαιᾶς Διαθήκης· τὸ δὲ ἐφαίμετο πῶς ἦν λόγος
ὑπερήφανος· διὰ τὸ ὁ Παῦλος λέγει μὲ ταπεινοφροσύνῃ, ὅτι ἡμεῖς καίνα ἐδικόνας
κατόρθωμα δυνάμεθα· ἀλλ' ἡ πεποίθησίς μας, ἡρουν τὸ σθένος καὶ καύχημά μας, εἶναι
διὰ μέσα τῶ Χειρῶ πρὸς τὸν Θεόν· διὰ τὴν ὁ Χειρῶ εἶναι αἴτιος, καὶ πρόξενος τῶ καυ-
χόμεθα ἡμεῖς εἰς τὸν Θεόν· καὶ καίνα ἐδικόνας κατόρθωμα δυνάμεθα εἶναι καὶ τὸ παραμικρὸν·

τῷ

(1) Κατὰ δὲ τὸν Θεῶν τῶν ἑρμηνεύων ἔτι ἐρμηνεύεται τὸ
ῥητόν· „ἡμεῖς οὐ δυνάμεθα γραμμάτων· αὐτὰ γὰρ ἡ-
μῖν τὰ πράγματα μαρτυρεῖ καὶ ἐπιστολῇ ἐμφυχον
ἔχομεν πρὸς τὸν Θεόν, ὡς πᾶσι πιστῶν
τῶν ὑμῶν, τῶν πανταχοῦ γῆς καὶ θαλάσσης
ἀδομῶν· ἡμεῖς γὰρ ὑμᾶς τῆς πλάνης ἀπαλλάξαντες,
τῶ τῆς θεογνωσίας φωτὶ προσηγάγομεν“.

(2) Ὁ δὲ Μέγας Βασίλειος ἐρμηνεύων τὸ τοῦ Ἡ-
Epistole di S. Paolo. Tom. II.

σαῖς ἐκάλετο „καὶ τοῖς γράφουσιν πονηρίαν“· (Ἡσ. ι.
1.) λέγει „ἡ μὲν γὰρ καρδιά τῶν δικαίων κατηγέ-
γραπται ἐ μέλανι, ἀλλὰ Πνεύματι Θεοῦ ζῶντος·
ἡ δὲ τῶν ἀδίκων καρδιά, ἐ Πνεύματι Θεοῦ ζῶντος,
ἀλλὰ μέλανι τῶ συγγενῇ τῶ σκότει, καὶ ἐχθρῇ τῶ φωτί·
ὥστε ἕκαστος ἢ ὑπὲρ ἑαυτοῦ συγγράφει, καὶ ἀγαθὰ πράσ-
σων, ἢ κατ' ἑαυτὸν ποιῶν χαρόγραμμα κατηγέγραται
πνηρῶ“.

τὸ γὰρ δηλοῖ μὲ τὸ νὰ εἰπῇ, ὅτι ἡμεῖς δὲν εἴμεθα ἱκανοὶ νὰ συλλογισθῶμεν τίποτε ἀπὸ λόγους, χωρὶς τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ. (Ὁρα καὶ τὴν ἐρμηνείαν τῆς 13. εἰς τὴν β'. Κεφαλαίᾳ τῆς πρὸς Φιλιππησίους Ἐπιστολῆς καὶ τὴν ὑποσημείωσιν).

6. „Ἀλλ' ἡ ἱκανότης ἡμῶν ἐκ τοῦ Θεοῦ ὅς καὶ ἱκανώσεν ἡμᾶς Διακόνους καὶ καὶ νῦν καὶ τῆς Διαθήκης“.

Η δυνάμεις, λέγει, ἡ ἐδικνύμας εἶναι ἀπὸ τὸν Θεόν· διὰ τὸ ὁ Θεὸς εἶναι ὅπως μᾶς ἐδυνατώσῃ, καὶ μᾶς ἔκαμιν ἐπιτηδεύειν εἰς τὸ νὰ γινώσκωμεν Διάκονοι καὶ ὑπηρετοὶ τοῦ μεγάλου τούτου καὶ θεῖου πράγματος, τῆς νέας Διαθήκης.

„Οὐ γράμματος, ἀλλὰ Πνεύματος“.

Καὶ ὁ Νόμος ὁ παλαιὸς πνευματικὸς ἦτον, ἥτοι ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Πνεύματος διὰ τοῦ Μωϋσέως, δὲν ἐδίδεν ὅμως καὶ Πνεῦμα Ἅγιον, καθὼς τὸ δίδει ἡ νέα Διαθήκη τῇ Εὐαγγελίᾳ. Τὰς λοιπὸν λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος· ὅτι ἡμεῖς δὲν ἐμπιστεύθημεν ἀπὸ τὸν Θεόν, ὥστε ἐλάβομεν τὴν δόσιν τοῦ γράμματος, καθὼς ὁ Μωϋσῆς· ἀλλὰ ἐμπιστεύθημεν τὴν δόσιν τοῦ Πνεύματος· ἐπειδὴ οἱ Ἀποστόλοι, ὅχι μόνον ἐδίδασκον πνευματικὰ, καὶ θεῖα διδάγματα καὶ μυστήρια, ἀλλὰ καὶ τὰς χεῖρας βάλλοντες ἐπάνω εἰς τοὺς βαπτιζομένους, ἐδίδαν εἰς αὐτοὺς Πνεῦμα Ἅγιον.

„Τὸ γὰρ γράμμα ἀποκτάνει, τὸ δὲ Πνεῦμα ζωοποιεῖ“.

Ο παλαιὸς Νόμος λέγει, εἰς τὴν εὐρητικὰ ὅπως ἀμαρτίᾳ, καὶ τὸ φαινόμενον παραμικρὸν ἀμάρτημα (καθὼς ἦτον τὸ νὰ συμμαζώξῃ τινὰς ξύλα εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου) θανατοῖ αὐτὸν (1)· τὸ δὲ Ἅγιον Πνεῦμα τῆς νέας Διαθήκης, δέχεται ἐκείνον ὅπου ἠθέλησεν καὶ τὴν μυστήρια κακὰ, καὶ διὰ μέσων τῆς Κολυμβήθρας τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος δικαιοῦν αὐτὸν (2), καὶ τὰς νεκρωθείσας ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας, ζωοποιεῖ.

7. „Εἰ-

(1) Ὅθεν καὶ τὰς Ἀποστολὰς ἦσαν γεγραμμένων, ὅτι ἐπειδὴ εἶναι ἐσυμμαζώξῃ ξύλα καὶ τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου, ἐξῆλθεν ἀπὸ τὸν Νόμον, ἐλιδόβολησαν αὐτὸν ὅλη ἡ Συναγωγὴ· „Καὶ ἐξήγαγον αὐτὸν πᾶσα ἡ Συναγωγὴ“, καὶ ἐξῆλθεν ἀπὸ τὴν Παρεμβολήν, καὶ ἐλιδόβολησαν αὐτὸν πᾶσα ἡ Συναγωγὴ λίθοις ἐξῆλθεν ἀπὸ τὴν Παρεμβολήν, καθὰ „συνέπιξε Κύριος τῷ Μωϋσῇ“ (Ἀριθ. 36). Ὁρα δὲ καὶ εἰς τὸ ὄρθρον Κεφάλαιον τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου, ὅπου ὁ μὲν Νόμος ἔκρινεν νὰ λιθοβοληθῇ ἡ γυνὴ ἐκείνη ἢ ἐπ' αὐτοφώρῳ μοιχολογήσῃ ὁ δὲ Κύριος δὲν κατέκρινεν αὐτήν, ἀλλὰ ζῶσαν ἀπέλευσεν. Ὁρα καὶ εἰς τὸ ἑννατὸν Κεφάλαιον τοῦ Λουκά, ὅπου οἱ Ἀπόστολοι εἶπον· „Κυριε δεῖς εἰπῆμεν πῶς κατεβῆναι ἀπὸ τοῦ ὕψους, καὶ ἀναλῶσαι αὐτὰς, (τὰς Σαμαρεῖς), πᾶσι δηλαδὴ, καὶ μὴ δέλοντες δεχθῆναι τὸν Κύριον“, ὡς καὶ Ἡλίας ἐποίησεν; ὁ δὲ Κύριος εὐφράνθη ἐπετίμῃ αὐτοῖς καὶ εἶπον· ἃς οἶδατε οἶον Πνεύματος; ἔστε ὑμεῖς· ὁ γὰρ λόγος τοῦ ἀνθρώπου ἃς ἦλθεν ψυχὰς ἀνθρώπων ἀπολέσαι, ἀλλὰ σώσαι“ (Λουκ. 11).

(2) Ὁ δὲ Κορῆσιος λέγει, ὅτι καὶ ὁ θεὸς Ἀγαπᾷ, καὶ ὁ Ὁμογενὴς, ἐν τῷ κατὰ Κέλση, καὶ ἄλλοι Πατέρες, τὸ γράμμα λέγουσιν ὅτι ἀποκτάνει, ἦγον ἢ κατὰ τὸ γράμμα μόνον ἐξηγήσιν τὸ Νόμον, εἰ μὴ καὶ τὴν εἰρησὶν ἡλθοῖ σῖσας, ἦγον τὴν κατὰ τὸ νόμον πνευματικῶν τὸ Νόμον ἐξηγήσιν· αὕτη γὰρ ζωοποιεῖ αὐτοὺς τὸ σωσεμολογῇ καὶ ὁ Νύσσης Γρηγόριος φέρων τὸ ρητὸν

αὐτοῦ τοῦ Ἀποστόλου· καὶ ὅρα σελ. 675. τῆς Πεντατεύχου. Μερικὰ γὰρ ἀληθῶς εὐρίσκονται ἐν τῇ παλαιᾷ Γραφῇ, τὰ ὅποια εἶναι ζητήσιμα νὰ καὶ ἐξηγήσῃ μόνον κατὰ τὸ γράμμα, ἐκπληττῇ καὶ ἀποτα, καὶ ἀκολληθῶς ἀποκτενεταὶ κατὰ τὴν ψυχὴν· πλὴν μερικὰ εἶναι πῦρ, καὶ ὅχι ἀπάντα. Ὁ δὲ θεὸς Μαξιμὸς λέγει· „τὸ γράμμα φθίνει ἀποκτάνει, τὸ δὲ Πνεῦμα ζωοποιεῖ“, διὸ καὶ τὸ ἀποκτενετὸν πεφυκὸς ἀποκτενετὸν Πνεῦματι ζωοποιεῖ· σωτηρίαν γὰρ ἀλλήλοις κατ' ἐνέργειαν ἡμᾶς κατὰ τὸ αὐτὸ, τὸ σωματικὸν τοῦ Νόμου, καὶ τὸ θεῖον, ἦγον τὸ γράμμα, καὶ τὸ Πνεῦμα, παντελῶς ἀμύχανον· ὅτι μὴδὲ συμφωνεῖν πέφυκε τῷ παρεχόμενῳ κατὰ φύσιν ζῶντι, τὸ πνεῦμα ἀφαιρῆναι, δυνάμενον“ (Κεφ. αδ' τῆς ζ'. ἐκατοντ. πᾶν Θεολογ.). Λέγει δὲ καὶ ὁ Μεγάλος Βασίλειος· „τὸ γὰρ γράμμα, πᾶσι τῶν ὁ Νόμος, ἀποκτενετὸν τὸ δὲ Πνεῦμα, πᾶσι τῶν σῶματι τὸ Κρεῖσσιν, ζωοποιεῖ· καθὼς αὐτὸς φησιν· „ἡ σὰρξ ὃς ὠφελεῖ ὡς τὸ Πνεῦμα εἰς τὸ ζωοποιεῖν“, τὰ ῥήματά μου Πνεῦμα εἰς, καὶ ζῶντες“ (Λόγ. α'. περὶ Βαπτίσματος· πῶς βαπτίζεται τις ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τοῦ Κυρίου) Ὁ δὲ Ἀλεξανδρινὸς Κύριλλος εἶπεν· „Γράμμα μὲν γὰρ ὀνομάζει τὴν ἐν νόμῳ σκιά, Πνεῦμα δὲ αὐτὸ, τὴν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ λατρίαν, φησὶ δὲ τὴν εὐαγγελικὴν, ἣν τοῖς ἀνθρώποις πᾶσι, τὴν οἰκουμενικὴν κεκινῆσθαι ὁ Χριστὸς“ (Βιβλ. ἐκτὸν Γλαφυρῶν περὶ ἐκλογῆς Ἰησοῦ).

7. „Εἶδὲ ἡ διακονία τῆ θανάτου ἐν γράμμασιν ἐντετυπωμένη ἐν
„λίθοις, ἐγκνέτο ἐν δόξῃ“.

Αφ' ἧ ἐδίδαξαν ἀνωτέρω τὴν διαφορὰν ὅπως ἔχει ἡ παλαιὰ Διαθήκη ἀπὸ τῆς νέας, καὶ ὅ,τι, ἐπεὶ μὲν ἐγράφη μὲ μελάνι, αὕτη δὲ ἐγράφη μὲ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· καὶ ἐκείνη μὲν ἐτυπώθη εἰς τὰς πέτρας, αὕτη δὲ, εἰς τὰς καρδίας· καὶ ἐκείνη μὲν ἐθανάτωσεν, αὕτη δὲ, ζωοποιεῖ· ἀφ' ἧ, λέγω, ταῦτα ἐδείξε, πῶρα ἐδῶ θέλει νὰ δείξῃ, ὅτι καὶ ἡ δόξα τῆ Εὐαγγελίᾳ εἶναι μεγαλιτέρα ἀπὸ τῆς δόξης τῆ παλαιᾶς Νόμου· ἐπειδὴ δὲ ὁ Νόμος αἰσθητῶς εἶχε δόξαν τὴν προερχομένην ἐκ τῶν προσώπων τῆς Μωϋσεως, τὸ δὲ Εὐαγγέλιον ἔχει νοητῶς τὴν δόξαν, τὴν ὁποῖαν δὲ βλέπει τις αἰσθητῶς· διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος ἀπὸ συλλογισμὸν ὁρθὸν δείχνει τὴν ὑπεροχὴν τῆς δόξης τῆς Εὐαγγελίᾳ, καὶ λέγει· ὅτι ὁ Νόμος ἦν διακονὸς μόνον καὶ ὑπηρετὸς τῆς θανάτου, καὶ δὲν εἶπεν ὅτι ὁ Νόμος ἦν ποιητικὸς, καὶ αἴτιος τῆς θανάτου, διὰ νὰ μὴ δώσῃ λαβὴν, καὶ αἰτίαν εἰς τὴν αἰρετικὴν νὰ τὸν κατηγοροῦν· δι' ὅ,τι ἡ μὲν ἀμαρτία ἦν ποιητικὴ αἰτία τῆς θανάτου, ὁ δὲ Νόμος ἐδίδε τὴν παιδείαν τῆς θανάτου, τῆ ἐκ τῆς ἀμαρτίας γεννηθέντος. Ἀλλὰ καὶ πρὸς τοῖς ὁ Νόμος γράμματα μόνον ἦν, τὰ ὅποια, ὅχι μόνον δὲν ἐδίδαν καμμίαν βοήθειαν εἰς τὴν ἀγωνιζομένην κατὰ τῆς ἀμαρτίας, (καθὼς τώρα δίδεται βοήθεια εἰς τὴν ἀγωνιζομένην ἐν τῇ νέᾳ Διαθήκῃ ὑπὸ τῆς Ἁγίας Βαπτίσματος)· ἀλλὰ καὶ ἀκόμη ἀνεξαλείπτως ἐφύλαττον τὰ γράμματα ταῦτα τὴν τιμωρίαν τῶν ἀμαρτανόντων· διὰ τί; ὅτι ἦν ἐντετυπωμένη, λέγει, εἰς σφεαῖς πέτρας ἡ διακονία τῆς θανάτου, δηλαδή ἡ παλαιὰ Διαθήκη· ἀνίσως λοιπὸν ὁ Νόμος ποιῶντος ὧντας, ἐγκνέθη μὲ δόξαν, ἥτοι ἔγινεν ἐνδοξος, πόσω μᾶλλον ἢ χάρις τῆς Εὐαγγελίᾳ εἶναι ἐνδοξος, ἢ ἀσυγκρίτως τῆς Νόμου ὑπερέχουσα (1);

„Ὡς μὴ διώσθαι ἀτρίσαι τὴς ἡοὺς Ἰσραὴλ εἰς τὸ πρόσωπον
„Μωσέως, διὰ τὴν δόξαν τῆς προσώπου αὐτῆς τὴν καταργουμένην“.

Μὲν τὰ λόγια ταῦτα κατηγορεῖ ἀνεπαίσθητος τὴς Ἑβραίων ὁ Θεὸς Ἀπόστολος, δι' ὅ,τι αὐτοὶ ἦν πῶς παχεῖς, καὶ χονδροὶ, ὥς ὅπως εἶδεν τὴν αἰσθητῶς δόξαν τῆς προσώπου τῆς Μωϋσεως ἐδιδόσαν νὰ βλέπωμεν· δὲν εἶπε δὲ ὅτι ὁ Νόμος, καὶ αἱ πλάκες εἶχον τὴν δόξαν, ἀλλὰ τὸ πρόσωπον τῆς Μωϋσεως τῆς βασιλεύουσας τῆς πλάκας· δι' ὅ,τι ὁ Μωϋσῆς ἐφαίνετο ἐνδοξος, καὶ ὅχι αἱ πλάκες τῆς Νόμου· ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν δόξαν τῆς Μωϋσεως καταβιβάζει ὁ Ἀπόστολος ὀνομάζων αὐτὴν καταργουμένην· βλέπε δὲ ὅτι δὲν εἶπε τὴν δόξαν τὴν καλὴν, ἀλλὰ τὴν καταργουμένην, ἥτοι τὴν ἀργεῖαν, καὶ τέλος λαμβάνουσιν, καὶ οὐ διαμένουσιν πάντοτε.

8. „Πῶς ὅχι μᾶλλον ἡ διακονία τῆς Πνεύματος ἔσται ἐν δόξῃ“;

Καθὼς εἶπεν ἀνωτέρω τὸν Νόμον διακονίαν θανάτου, ἔτι ἦν ἀκόλουθον νὰ εἰπῇ καὶ τὸ Εὐαγγέλιον διακονίαν ζωῆς· ὁ δὲ Ἀπόστολος ἀφίσας τὸ μικρότερον, εἶπε τὸ μεγαλύτερον, ὀνομάσας αὐτὸ διακονίαν τῆς Ἁγίας Πνεύματος· δι' ὅ,τι ἡ νέα Διαθήκη τῆς Εὐαγγελίᾳ, δὲν δίδει μόνον ζωὴν, ἀλλὰ δίδει καὶ τὸ μεγαλύτερον τῆς ζωῆς, ἥτοι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, τὸ τῆς ζωῆς χορηγόν· πολλῶν μᾶλλον λοιπὸν λέγει ἡ διακονία αὕτη τῆς Πνεύματος, θέλει γένη μὲ δόξαν, παρὰ ὁ Νόμος, ὁ διακονῶν εἰς τὸν θάνατον;

9. „Εἰ

(1) Καὶ ὁ σοφὸς δὲ Θεοδωρετὸς ἐρμηνεύων τὸ ῥητὸν ποῦτος· „τὴν διακονίαν τῆς Νόμου, διακονίαν θανάτου προσηγόρευεν, ἐπειδὴ τὴν παραβαίνοντα ὁ Νόμος ἐκόλαζεν· εἰ ποῖναι φησὶν, εὐδα τιμωρία, καὶ θάνατος, καὶ γράμματα λίθοις ἐγκεκολλημένα, ποῦτος· τὴν ὁ ποῖναι κομίζων Μωϋσῆς ἐν τῷ προσώπῳ δόξαν ἐδέξατο, πολλῶν μᾶλλον οἱ τῷ θεῷ διακονήσαντες Πνεύματι, πληροὶ ἀπαλαύσει δόξης“. Λέγει δὲ καὶ ὁ Μέγας Βασίλειος· „Κάλλος ἀληθινὸν καὶ ἐρασμιώτατον,

„καὶ μόνον τῷ τὸν τὸν κεκαθαρμένῳ θεωρητῶν, τὸ πλεονεξία τὴν θείαν καὶ μακαρίαν φύσιν εἶναι· εἰ ὁ ἐνατενίσας τὰς μαρμαρυγὰς, καὶ τὰς χάριτι μεταλαμβάνει ἀπ' αὐτῆς, ὥς περ ἀπὸ τινος βαφῆς, αἰγλῶν τινα ἀνδρῶν εἰς τὴν οἰκίαν ὅφιν ἀναχροννύμενος· ὁθεν καὶ Μωϋσῆς τῷ μεταληφέναι τοῦ κάλλους ἐκάνει ἐν τῷ ὁμιλῶν Θεῷ, ἐδέξατο τὸ πρόσωπον“. (Ἐρμηνεία εἰς τὸν κ.δ'. Ψαλμὸν, εἰς τὸ ῥητὸν Κύριε ἐν σφὶ δειλήματι σε παρεσκε τῷ κάλλει με δώσῃν).

9. „Εἰ γὰρ ἡ διακονία τῆς κατακρίσεως δόξα· πολλῷ μᾶλλον ἡ διακονία τῆς δικαιοσύνης περισσεία ἐν δόξῃ“.

Πάλιν τὸ αὐτὸ νόημα, καὶ ἐδῶ λέγει ὁ Παῦλος· ὡσάν γὰρ καὶ ἐρμηνεύει πῶς εἶπεν ἀνωτέρω ὅτι τὸ γράμμα τῶ Νόμου ἀποκτείνει, λέγει ἐδῶ, ὅτι ὁ αὐτὸς Νόμος ἦτον διακονητὴς κατακρίσεως, καὶ ὁ διπλαθὴς ἦτον παιδολυγρὸς τῆς ἀμαρτίας, καὶ ὁχι ποιητικὸς, ἦτοι καὶ ὁ ἐπαίδευσεν τὸς ἀμαρτάνοντας, καὶ ὁχι πῶς ἦτον αἷτιος τῆς ἀμαρτανίου οἱ ἄνθρωποι· διακονίαν δὲ δικαιοσύνης τὸ Εὐαγγέλιον ὠνόμασε· διὰ τὴν αὐτὴν, ὁχι μόνον ἐλδοθερονοί τῆς ἀνθρώπου ἀπὸ τῆς κόλασιν, ἀλλὰ καὶ δικαίους κέρνει τῆς ἀμαρτολῆς διὰ τῆς Ἁγίας Βαπτίσματος· ὅθεν, ἂν ὁ Νόμος καὶ ἡ διακονία τῆς κατακρίσεως τῆς θανάτου, ἐσάθῃ ἐνδοξος, πολλῷ μᾶλλον τὸ Εὐαγγέλιον, ἡ διακονία τῆς δικαιοσύνης, θέλει εἶναι ἐνδοξον.

10. „Καὶ γὰρ εἰ δεδοξασαί τὸ δεδοξασμένον ἐν τέττῳ τῷ μέρει, οὐκ ἐν τῇ τῆς ὑπερβαλλούσης δόξης“.

Καὶ τί, λέγει, συγκρίνω τῷ παλαιῷ μὲ τῷ νέῳ; τὴν πολλὴν εἶναι ἡ ὑπεροχὴ ὅπως ἔχει ἡ νέα Διαθήκη τῶ Εὐαγγελίῳ ἀπὸ τὸν Νόμον, ὥστε ἐν τῷ μέρει τέττω, ἡγοῦμαι ἐν τῇ συγκρίσει ταύτης, εἰ δὲ θέλει νομισθῇ πῶς ἔχει δόξαν τελείως τὸ δεδοξασμένον, ἦτοι ὁ παλαιὸς Νόμος, διὰ τῷ ὑπερβολικῶς δόξαν τῶ Εὐαγγελίῳ· δι' ὅ,τι, ἀγκυλὰ καὶ ὁ παλαιὸς Νόμος εἶναι δεδοξασμένος αὐτὸς καὶ ἑαυτὸν· ὅμως κοινὰ εἰς τῷ ὑπερβολικῶς δόξαν τῶ Εὐαγγελίῳ, ἄδοξος φαίνεται (1). Βλέπε δὲ ὅτι καὶ μόνον ὅπως καταβιβάζει τὸν παλαιὸν Νόμον, μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Ἀπόστολος, ἀλλ' ὅμως μὲ αὐτὰ πάλιν τὰ ἴδια τὸν συσαίνει· διὰ τὴν αἰ συγκρίσεις γίνονται, ὁχι εἰς πράγματα ὅπως εἶναι πάντῃ ἀνόμοια, καὶ ἑτεροφυῇ, ἀλλ' εἰς πράγματα ὅπως εἶναι σύγχρη, καὶ ὁμοφυῇ ἀναμεταξύων, κατὰ τῆς γραμματικῆς.

11. „Εἰ γὰρ τὸ καταργέμενον διὰ δόξης, πολλῷ μᾶλλον τὸ μένον, ἐν δόξῃ“.

Καὶ μὲ ἄλλον συλλογισμόν ἀποδείχνει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος τῷ ὑπεροχῇ τῆς νέας ἀπὸ τῷ παλαιῷ· διὰ τὴν, ἀνίσως, λέγει, ὁ Νόμος ὅπως ἔμελλε νὰ παύσῃ καὶ νὰ γένῃ ἀργός, ἐδόθη μὲ δόξαν, πολλῷ μᾶλλον τὸ Εὐαγγέλιον εἶναι ἐνδοξον, τὸ ὅποιον ἔχει νὰ διαμένῃ πάντοτε ἕως τῆς συντελείας τῶ Κόσμου.

12. „Ἐχοντες εἰς τοιαύτῳ ἐλπίδα, πολλῇ παρρησίᾳ χρώμεθα“.

Επειδὴ πολλῶν, καὶ ὑπερβολικῶς δόξαν ἐμαρτύρησε πῶς ἔχει ἡ νέα Διαθήκη τῶ Εὐαγγελίου, οἱ δὲ ἀκούοντες τὰ λόγια ταῦτα ἴσως ἐπεθύμουν νὰ ἴδωσιν δόξαν αἰσθητῶν, ὡς ἀσθενεῖς ὄντες εἰς τὸν λογισμόν· διὰ τῆς ὁ Παῦλος λέγει ἐδῶ, ὅτι, ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ὅπως ἐπιστάμεθα εἰς τὸ Εὐαγγέλιον ἐλπίδα ἔχομεν. Ποίαν δὲ ἐλπίδα, καὶ ποταπῶν; ὅτι ἡξιώθημεν μεγαλύτερα χαρίσματα ἀπὸ ἐκεῖνα ὅπως ἡξιώθη ὁ Μωϋσῆς· καὶ διὰ τοῦτο ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι πολλῶν παρρησίαν μεταχειριζόμεθα πρὸς ἐσᾶς τῆς μαθητευομένης παρ' ἡμῶν Χριστιανῶς, χωρὶς νὰ ἀποσελλώμεθα, καὶ νὰ κρυπνόμεθα τελείως ἀπὸ ἐσᾶς, καὶ νὰ σκεπάζωμεν τὸ πρόσωπόν μας, καθὼς τότε ὁ Μωϋσῆς ἐσκεπάζετο τὸ πρόσωπόν τε, διὰ νὰ μὴ τὸ ἴδωσιν οἱ ἀσθενεῖς ὀφθαλμοὶ τῶν Ἑβραίων· ἐπειδὴ ἡμεῖς δὲ φοβόμεθα ὅτι ἔχον νὰ βλαφθεῖν οἱ ὀφθαλμοί σας ἀπὸ τῷ θεωρεῖσθαι μας· διὰ τὴν αὐτὴν δὲν εἶναι

(1) Προσφύεσθαι ὁμοίωμα εἰς τῷ ἐρμηνεύει σαυτοῦ τῶν τῶν φέρει ὁ σοφὸς Θεοδώριτος· „ποσάτη ἐστὶν ἡ οὗτε διακονία τῆς χάριτος προσεσομένη δόξα, ὅτι, εἰ δὲ δόξαν εἶποι τις ἂν εἰκότως τῷ Μωσῇ προσγε-

νομένην, ἀποβλέπων εἰς τύπας· ἐν ταύτῃ μὲν γὰρ τὸ λυχνιαῖον φῶς, φανότατον εἶναι δοκῇ, ἐν μισημερίᾳ δὲ μέση, κρύπτεται, καὶ εἰ δὲ φῶς ἦναι νομίζεται“.

εἶναι ἀσθενεῖς καὶ ἀδυνατοί, καθὼς ἦσαν οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν Ἑβραίων· ὁ γὰρ Μωϋσῆς, ἀφ' ἑδούτερον ἐδέχθη τὰς πλάκας, καὶ ἐκατέβη ἀπὸ τὸ ὄρος τῆ Σινᾶ, εἶχε τὸ πρόσωπόν του πόσον λαμπρόν, ὅπῃ δὲν ἐδυῶντο οἱ Ἑβραῖοι νὰ πλησιάσωσι εἰς αὐτόν, καὶ νὰ συνομιλήσωσι, ἕως ὅπῃ ὁ Μωϋσῆς ἔβαλε σκέπασμα ἐπάνω εἰς τὸ πρόσωπόν τε, καθὼς φαίνεται εἰς τὴν Ἀγίαν Γραφήν· „Καὶ εἶδον Ἀαρὼν, καὶ πάντες οἱ πρεσβύτεροι τὸν Μωϋσῆν, καὶ ἡ δὲ δεδοξασμένη ἡ ὄψις τῆ χρώματος τῆ προσώπου, καὶ ἐφοβήθησαν ἐγγίσει αὐτῷ... „Καὶ ἐπέθηκεν ἐπὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ κάλυμμα· ὡς δ' αὖ εἰσπορεύετο Μωϋσῆς ὅταν τι Κυρίως λαλεῖν αὐτῷ, περιερίπτε τὸ κάλυμμα, ἕως τῆ ἐκπορεύεσθαι· καὶ ἐξελεῖται ἐλάλει πᾶσι τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, ὅσα ἐνετείλατο αὐτῷ Κύριος· καὶ εἶδον οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ τὸ πρόσωπον Μωϋσέως ὅτι δεδοξασται, καὶ περιέθηκε Μωϋσῆς κάλυμμα ἐπὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, ἕως αὖ εἰσέλθῃ συλλαλεῖν αὐτῷ“. (Ἐξ. λδ'. 30.) Ταύτῃ δὲ τῇ ἰσορείᾳ ἀναφέρει ὁ Παῦλος ἐδῶ, καὶ πνευματικῶς ἀλληγορεῖ τὴν ἐσήμαινεν.

13. „Καὶ οὐ καθάπερ Μωσῆς ἐτίθει κάλυμμα ἐπὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, πρὸς τὸ μὴ ἀπενίσαι τὰς ὕψις Ἰσραὴλ εἰς τὸ τέλος τῆ καταργουμένης“.

Ητοι δὲν εἶναι χρεῖα, λέγει, νὰ σκεπαζόμεθα ἡμεῖς ἀπὸ λόγους, καθὼς ὁ Μωϋσῆς ἐσκέπαζε τὸ πρόσωπόν τε με σκέπασμα διὰ νὰ μὴ πὺν βλέπομεν οἱ Ἑβραῖοι· ἐπειδὴ ἐσεῖς εἴθε δυνατοὶ νὰ βλέπετε τῇ νοητῇ δόξαν παντὶ τῇ Εὐαγγελίᾳ, τῇ ἐποίᾳ ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι ἔχομεν· καὶ μόνον ὅπῃ ἐτέθη ἡ δόξα τῇ Εὐαγγελίᾳ εἶναι λαμπρότερα ἀπὸ τῇ δόξαν τῇ Μωϋσέως, ἥτοι ἐσεῖς δυῶσθε νὰ νοήτε τὰ Μυστήρια τῇ Θεῷ, καὶ τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι δὲν χρειαζόμεθα νὰ σκεπάζωμεν αὐτὰ ἀπὸ λόγους, ὡς αὐτὸν με σκέπασμα, με τῇ ἀσάφειαν, καὶ σκοτεινὰ πῶν λόγων καὶ νοημάτων. Οἱ δὲ Ἑβραῖοι με τὸ νὰ ἦσαν παχεῖς, καὶ χοῦδροι, δὲν ἐδυῶντο νὰ ἴδωσι καὶ νὰ σοχατθῶσι ὅτι ὁ Νόμος ἔχει τέλος, καὶ ὅτι θέλει μείνῃ ἀρχὴ (1), δι' ὅ,τι τὸ κάλυμμα σημαίνει τὸν παχὺ νοῦν τῶν Ἑβραίων, καθὼς θέλεις μάθης καὶ ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα λόγια τῇ Ἀποστόλου. Μερικοὶ δὲ ἐτίθον εἰκόνα τὸν ῥῆπιν· ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ νὰ μὴ ἡμποροῦν οἱ Ἑβραῖοι νὰ ἴδωσι τῇ δόξαν τῇ Μωϋσέως, ἐφανέρωνε πῶς ἡ δόξα ἐκεῖνα ἔχει τέλος· δι' ὅ,τι με τὸ νὰ μὴ ἐβλέπετο ἀπὸ τῆς ἄλλης, κατὰ τὸν εὐδὲ δόξα ἦσαν λοιπὸν· καὶ ἐτίθον ἐδηλῶτο, ὅτι εἶναι ὀλιγοχρόνιος, με τὸ νὰ μὴ ἐφαίνεται εὐδὲ πῶς ἦσαν δόξα. Εἶπε γὰρ ὅτι δὲν ἐδυῶντο οἱ Ἰσραηλῖται νὰ ἴδωσι εἰς τὸ τέλος τῇ καταργουμένη, ὡς αὐτὸν νὰ ἔλεγον· ὅτι, ἐπειδὴ δὲν ἐβλεπον οἱ Ἰσραηλῖται πὺν δόξαν τῇ Μωϋσέως, λοιπὸν τέλος εἶχε καὶ ἐπαύσατο ἡ δόξα ἐκεῖνη, καὶ ὡς ὀλιγοχρόνιος ἦσαν, ὡς ὅπῃ εὐδὲ ὅπῃ ἀρχισε, καὶ ἐπαυσεν.

14. „Ἀλλ’

(1) Ὁ δὲ σοφὸς Φώτιος περὶ μερικοῦτον ἐρμηνεύων τὸ „εἰς τὸ τέλος τῇ καταργουμένης“ λέγει ὅτι ἐδόθη ἐν πολλῇ εἰς τὸν Ἀδὰμ ἐν τῇ Παραδείσῳ, ἀλλὰ καταργηθῇ καὶ ἐπαύσατο· ἐδόθη καὶ εἰς τὸν Νῶε, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνη καταργηθῇ· ἐδόθη καὶ εἰς τὸν Ἀβραάμ Διαθήκη, ἀλλὰ ὁ Νόμος καταργηθῇ αὐτῇ, με διαφορὰς μεταβολῆς, καὶ προσθήκας· ἐδόθη καὶ ὁ διὰ Μωσέως Νόμος, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς καταργηθῇ, καὶ ἐπαύσατο, ὅχι διὰ νὰ δοθῇ πλεονέκτης Νόμος, καὶ νὰ καταργηθῇ ἐκεῖνος, ἀλλὰ διὰ νὰ μείνῃ εἰς τὸν αἰῶνα. Ὅλοι μετ' οὖν οἱ πρότεροι Νόμοι καταργηθῶσι, ἀλλὰ τέλος τοῦ καταργουμένου ἐγένετο ὁ διὰ Μωσέως Νόμος, ἐπειδὴ ὑπερὰ ἀπὸ αὐτοῦ, ἄλλος δὲν ἐκαταργηθῇ· εἰ δὲ ὁ Νόμος τέλος ἐγένετο τῇ καταργουμένη, λοιπὸν καὶ τὸ πρόσωπον ὅπῃ ἔφερε τὸν Νόμον, φανερόν ὅτι ἦσαν τέλος τῇ καταργουμένη, ἥτοι ὁ Μωϋσῆς· καθὼς καὶ τὸ Εὐαγγέ-

λιον, καὶ ὁ τοῦ Εὐαγγελίου Δοτήρ, μετὰ εἰς τὸν αἰῶνα.

Καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει ἐρμηνεύων τὸ ῥῆπιν τῇ „ἡμεῖς (οἱ Ἀπόστολοι δηλοῦν) οὐ δεόμεθα τοῦ καλύμματος, καθάπερ ἐκεῖνος“ (ὁ Μωϋσῆς δηλ.) „πιστοὶς γὰρ διακεγόμεθα“ πάντες δὲ οἱ πιστεύοντες τῇ τῇ νεορῇ φωτὸς ἀπολαύουσιν αἰγλῆς· δηλοῖ δὲ ὁ λόγος, ὡς τῇ Ἰουδαίων ἀπιστίᾳ ὁ Θεὸς τῇ Μωϋσῆς προδεσπίζων, ἐπετίθει τῇ προσώπῳ τὸ κάλυμμα, διδάσκων ὡς τῇ Νόμῳ τὸ τέλος ἰδὼν καὶ δυτύσσονται· τέλος γὰρ Νόμῳ Χριστὸς καὶ δικαιοσύνη παντὶ τῇ πιστεύοντι· (Ῥωμ. ι. 4.) τὸ γὰρ ἐφ' ἧς πρὸς τὸ μὴ ἀπιστεῖναι τῇ ὑπὲρ Ἰσραὴλ εἰς τὸ τέλος τῇ καταργουμένη· καταργουμένων γὰρ ἐφ' ἧς τὸν Νόμον, κατέστι παυόμενον· τέλος δὲ τῇ καταργουμένη, τὸν ὑπὸ τῇ Νόμου καὶ ρυττόμενον, κατέστι τὸν Χριστόν·

14. „ Ἀλλ' ἐπωρώθησαν τὰ νοήματα αὐτῶν· ἄχρη γὰρ τῆς σήμερον,
 „ τὸ αὐτὸ κάλυμμα ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης
 „ μέγα, μὴ ἀνακαλυπτόμενον, ὅτι ἐν Χριστῷ καταργᾶται “ (1).

Επωρώθη, λέγει, καὶ ἐσκληρώθη, καὶ ἀναίσθητος ἔγινεν ὡσάν τι τὴν πέτραν τὴν καλυμμένην Πωρεῖ, ὁ γὰρ τῶν Ἑβραίων· καὶ διὰ τοῦτο, ὅτε οἱ εἰς τὸν καιρὸν τῆ Μαῦσέως δεισκόμενοι Ἑβραῖοι ἐβλεπον, καὶ ἐσοχάζοντο, ὅτε οἱ πωρινοὶ βλέπουν, ὡς πεπωρωμένοι καὶ ἀναίσθητοι, καὶ ὡς ἔχοντες τὸ ἴδιον σκέπασμα ἐπάνω εἰς τὸ πρόσωπον τῆ Μαῦσέως, ἤσαν ἐπάνω εἰς τὴν κατ' ἐπιφάνειαν ἀνάγνωσιν τῆ παλαιᾶς Νόμου. Μωσῆα γὰρ ὀνομάζει τὸν Νόμον ὁ Κύριος εἰς τὸ Εὐαγγέλιον, καθὼς εἶναι ἐκεῖνο ὅπερ λέγει „ ἔχει Μωσῆα, καὶ „ τὸς Προφήτας “ (Λευκ. 15. 29.) καὶ διὰ τοῦτο δευ' ξεσκεπάζεται εἰς τὸς πωρινὸς Ἑβραίους, εἰς τὴν γινώσκουσαν ἀπὸ αὐτῶν τοῦτο τὸ νόημα, ὅτι δηλαδὴ ὁ Χριστὸς ἐμελλε νὰ καταπαύσῃ τὸν παλαιὸν Νόμον· ὥστε ἡ ἀμαρτία αὐτῶν αὕτη, εἶναι προαιρετική, καὶ τῆς πεισματικῆς αὐτῶν γνώμης, διὰ τὴν ἡ παράωσις, καὶ σκληρότης καὶ ἀναίσθησία τῶ νοός, εἶναι σφάλμα, ὅχι φυσικόν, ἀλλὰ τῆς προαιρέσεως. Μὴ θαυμάζετε, λέγει, ἀνίσως οἱ πωρινοὶ Ἑβραῖοι δευ' ἡμποροῦν νὰ ἴδωσιν τὴν δόξαν τῆ Χρυσῆς, καὶ νὰ πιστεύσωσιν· διὰ τὴν εἰς τὴν δόξαν τῆ παλαιᾶς Νόμου τὴν ὀλιγωτέραν τῆς τῆ Χρυσῆς δόξης, ἐδιώκοντο νὰ βλέπωσιν· ἐπειδὴ, αὐτοὶ ἐβλεπον τὴν δόξαν τῆς Νόμου, βέβαια ἡθέλουν ἰδοῦν καὶ τὴν δόξαν τῆς Χρυσῆς, καὶ τῆς Εὐαγγελίας· δι' ὅ,τι δόξα Νόμου εἶναι τὸ νὰ ἴδῃ τινὰς, καὶ νὰ πιστεύσῃ εἰς τὸν Χριστόν, τὸν ὑπὸ τῆς Νόμου καταργηθόμενον. Πᾶς δὲ ὁ Μαῦσῆς καὶ ὁ Νόμος εἶπεν, ὅτι ὁ Νόμος πάλιν αὐτὸς μέλλει νὰ καταργηθῇ ἐν τῷ Χριστῷ, ἡγοῦν διὰ τῆς Χρυσῆς; εἰς τὸ Δεύτερονόμιον ὅπερ λέγει· „ Προφῆτῳ ὑμῖν ἀναστήσει Κύριος ὁ Θεός· αὐτὸς ἀκέσσει κατὰ πάντα “. (Δευτ. 18. 18.) Ὡς ἐπειδὴ οἱ Ἑβραῖοι ἐπρόσασσοντο ἀπὸ τὸν Μαῦσῆν, καὶ τὸν Νόμον, νὰ ἀκέσωσιν τὴν Χρυσήν· ὁ δὲ Χριστὸς ἔλυσεν τὰ Σάββατα, καὶ τὴν περιτομήν, καὶ τὰ ἄλλα ἱερίδια τῆς Νόμου, (ὅσα δηλαδὴ ἀπέβλεπον εἰς τὸν ἱεραρχικόν, καὶ τελετουργικόν Νόμον, καὶ ἔχοντα ὅσα ἀπέβλεπον εἰς τὸν ἡθικόν, καθὼς εἶναι αἱ δέκα ἐντολαὶ καὶ τὰ ἄλλα· ταῦτα γὰρ καὶ μετὰ τὸ Εὐαγγέλιον ἐνεργῶσι (2)· λοιπὸν ὁ Νόμος ὁ ἴδιος ἐπρόσβαλε τὴν ἐδικλήν τε καταργήσιν· ἀλλὰ καὶ πρὸς τούτοις, ἐπειδὴ ὁ Νόμος ἐπρόσβαλε νὰ γίνωνται μετ' εἰς εὐὰ Ναὸν τῆς Ἱερουσαλὴμ ἢ θυσίαις, ὁ δὲ Χριστὸς προεῖπεν ὅτι θέλει κηρυχθῇ ὁ Ναός· λοιπὸν μετ' τὸν κηρυγισμόν τῆς Ναὸς, ἀνέτρεψε καὶ τὰς θυσίας τῆς Νόμου παντελῶς. Καὶ ὁ Δαβὶδ δὲ εἰπὼν περὶ τοῦ Χριστοῦ ὅτι „ σὺ Ἱερὸς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν „ Μελχισεδέκ “ (Ψαλ. 110. 4.) ἔδειξεν ὅτι ὁ Νόμος καταργήθη, ὁ γὰρ θυσίας τῶν ἀλόγων προσάξων· ἀπὸ ποῖον; ἀπὸ τὸν Χριστόν, ὅς τις, ὅχι διὰ θυσιῶν ἀλόγων, ἀλλὰ δι' ἁρτῶν καὶ οἶνου ἐπρόσβαλε νὰ ἐπιτελέσωσιν τὴν ἀναίμακτον ἱεραρχίαν· καθὼς καὶ ὁ Παῦλος ἀλλὰ καὶ εἶπε· „ μετατιθεμένης τῆς ἱερωσύνης, ἐξ ἀνάγκης καὶ Νόμος μετὰθεσις γίνεται “. (Ἐβ. 7.) Τὸ τοῦ ἴδιον ἀποδείχεται καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο ρητὸν τῆς Δαβὶδ, τὸ ὅποιον λέγει ἐκ μέρους τῆς Χρυσῆς, ἡτοι τὸ „ θυσίαν καὶ προσφοράν ἐκ ἡθέλης, σῶμα δὲ κατηρτίσω „ μοι “. (Ψαλ. 141. 7.) (3)

15. „ Ἀλλ' ἕως σήμερον, ὡς ἀναγινώσκειται Μωσῆς, κάλυμμα
 „ ἐπὶ τῇ καρδίᾳ αὐτῶν καίται “.

Επειδὴ ἀνωτέρω εἶπεν, ὅτι δεισκόμεται σκέπασμα εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῆς παλαιᾶς Νόμου, διὰ νὰ μὴ νομίσῃ τινὰς, ὅτι σκέπασμα λέγει τὴν ἀσάφειαν, καὶ σκοτεινὰ ὅπερ ἔχει ὁ Νό-

(1) Ἐπιτελεῖ ἡμεῖς εἶναι ἐδῶ· τὸ δὲ πλήρες τὸ πᾶσι· „ μὴ ἀνακαλυπτόμενον, ὅτι ἐν Χριστῷ καταργᾶται ἡ „ παλαιὰ Διαθήκη “.

(2) Ὅρα τὴν ὑποσημείωσιν τῆς „ τὸν Νόμον τῶν ἐν- „ σωτῶν ἐν δόγμασι καταργήσας “. (Ἐφ. 2. 15.) καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τῆς „ ὑμεῖς γὰρ ἐπ' ἐλευθερίᾳ ἐκλήθητε, ἀδελ- „ φοί “. (Γαλ. 5. 13.) ἵνα μάθῃς περὶ τῆς καλλίτερης.

(3) Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀλεξάνδριος Κύριος ἑρμηνεύων τὸ ρητὸν τοῦτο „ μὴ ἀνακαλυπτόμενον εἰς τὸ γινώσκειν „ αὐτοῦ, ὅτι ἐν Χριστῷ καταργᾶται ὁ Νόμος· ὁ γὰρ „ Χριστὸς καταργῇ τὸ κάλυμμα· αὐτὸς γὰρ ἂν ἡ ἀλη- „ θεία, πᾶσι τὴν σκιά, καὶ τὴν διπλὴν τῆς Νόμου “. (Βιβλ. τῆς ἑρμηνείας τῆς Λευκῆς παρ' Οἰκουμεν.)

Νόμος εἰς τὸ νὰ νοηθῇ· διὰ τὸτο λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ὅτι σκέπασμα ἐνταῦθα καὶ λέγω τὴν πᾶραν, καὶ αἰσθησίου, καὶ παχύτητα τῆς καρδίας τῶν Ἑβραίων· ἐπειδὴ καὶ τότε εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Μαυσέως δὲν ἦν τὸ σκέπασμα διὰ τὸν Μαυσίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν τῶν θεωρουμένων Ἑβραίων παχύτητα, καὶ ἀσθενείαν τῶν ὀφθαλμῶν τος (1).

16. „Ἦνίκα δ' αὖν ἐπιστρέψῃ πρὸς Κύριον, περιαιρᾶται τὸ κάλυμμα·
„ὁ δὲ Κύριος, τὸ Πνεῦμα ἐστίν“.

Εδῶ λέγει πῶρα ὁ Ἀπόστολος τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον εἶναι δυνατὸν νὰ διορθωθοῦν οἱ Ἑβραῖοι, εἰὰ θελήσωσιν, ὅταν, λέγει, ἐπιστρέψῃ πρὸς Κύριον, ἤγουν ὅταν ὁ Ἑβραῖος ἀφίσσῃ τὸν Νόμον, καὶ γυρίσῃ εἰς τὸ Πνευματικὸν Ευαγγέλιον, τότε ἀσκησίουται ἀπὸ αὐτὸν τὸ σκέπασμα καὶ ἡ παχύτης τῆς καρδίας τῶ· διὰ τὴν, καὶ εἰς τὸν Μαυσίαν ἐτίθι ἡκολούθει· καὶ ὅταν ὁ Μαυσιτὴς ἐγύριζε πρὸς τὸν Θεόν, ἐσήκοιτο τὸ σκέπασμα ἀπὸ τὸ πρόσωπό του· τὸτο δὲ ἦν οὗτος τὸς μέλλοντας· ὅτι ὅταν καὶ ὁ Ἑβραῖος γυρίσῃ πρὸς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, (τὸτο γὰρ εἶναι ὁ Κύριος) τότε θέλει ἰδῇ γυμνόν, καὶ ἀσκέπασον τὸ πρόσωπον τοῦ Νομοθέτου Μαυσέως· ἢ μάλλον εἶπεν, καὶ αὐτὸς θέλει εἶναι εἰς τὰξιν τῶ Μαυσέως, καὶ θέλει ἀπολαύσει τὴν δόξαν τῶ Ευαγγελίου, τὴν ὑπερβάλλουσαν τὴν τῶ Νόμου δόξαν, ὡς εἶπομεν· δι' ὅ,τι ταύτῃ τὴν δόξαν θέλει χαρίσει εἰς αὐτὸν τὸ Πνεῦμα, ὡς Κύριος, καὶ Παντοδυνάμους (2).

17. „Οὐ δὲ τὸ Πνεῦμα Κυρίου, ἐκῇ ἐλευθερία“.

Εἰς τὸν Νόμον, λέγει, ἦτον ζυγὸς καὶ δουλεία· εἰς δὲ τὸν Νόμον τῶ Πνεύματος, ἦτοι εἰς τὸ Ευαγγέλιον, εἶναι ἐλευθερία· ὡς ὅπου, εἰς αὐτὸ βλέπει τιμὰς ἀνεμποδίστως, καὶ ἐλευθερίας τὴν δόξαν τῶ Κυρίου (3).

18. „Ἡ

(1) Ἀξιολογὰ δὲ ἦν αἰσθησίου καὶ ἐκῇ ὅπως λέγει ὁ σοφὸς Θεοδώριος ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ ρητοῦ τούτου ὡς γὰρ φησὶ· „τί σημαίνει τὸ κάλυμμα τὸ ἐπίτε· δὲ τῶ προσώπου τῶ νομοθέτου; ἔχομεν τὸ Ἀπο· 33· εἰς τὴν ἐρμηνείαν· „μεχρι γάρ φησι τῆς σήμερον, ἡνίκα ἀναγνώσκειται Μωσὴς κάλυμμα ἐπὶ τὴν καρ· διὰν αὐτὸν καὶ τὰ, μὴ ἀνακαλυπτομένου, ὅτι ἐν Χριστῷ καταργήται· ἡνίκα δ' αὖν ἐπιστρέψῃ πρὸς Κύριον, περιαιρᾶται τὸ κάλυμμα· ὡς γὰρ πότε θῆκε ἐν· πλῆσθι δόξης τῶ Νομοθέτῃ τῶ πρώτῳ, καὶ τῶ σέ· λος τῶ ἐκῇδου, ὑπὲρ ἀσκησίου ἐκπεμπομένου, ἀντι· βλέπῃ οὐκ ἔτι τῶς ἐντυγχάνοντες, ἀλλ' ἡ ἑτέρωθεν· πρὸς τὸ πρόσωπον τρέπῃ, ἢ τῶς ὀφθαλμοὺς μὴν ἡνάγκα· ζε· καὶ τῶν χαρὶν ἐχρήσῃ τῶ προκαλυμμένῃ, τῶ· λαῶ διαλεγόμενοι· πρὸς δὲ τὸν Θεὸν ἐπιστρέψῃ, γυ· μνόν εἶχε τὸ πρόσωπον· ὡς Ἰσραὴλ, τῶ τῶ Νο· με προσέχοντες γραμματι, τὴν μὲν δόξαν ἀπὸ ὅ· σι, μόνον δὲ τὸ κάλυμμα βλέπῃ· τῇ δὲ τῶ Πα· τῆς Πνεύματος χαρίτι προσίοντες, ἀπαλατάνονται· μὲν τῶ προκαλυμμένῃ, θεωροῦσι δὲ τὴν δόξαν, ἢ· Μωσὴς ἐνπλήσθῃ· Τὸτο γὰρ καὶ ὁ μακάριος λέ· γει Παῦλος, ἡμῖς δὲ πάντες ἀνακεκαλυμμένοι προσώ· πῳ τὴν δόξαν Χριστοῦ καταπτύζομενοι, τὴν αὐτὴν· δόξαν μεταμορφόμεθα, ἀπὸ δόξης ἐν δόξαν, καθά· περ ἀπὸ Κυρίου Πνεύματος“ (Σιλ. 934. τῆς Πνευματικῆς).

(2) Ὁ Μέγας Βασίλειος λέγει διὰ τὴν τῶ Πνεύμα Κυρίου ὀνομάζεται· „Ἐπὶ πάσῃ ἐνέργειᾳ τῶ Τίῳ διὰ τῶ Πνεύματος φανερύεται, Κύριος ὀνομάζεται τῶ Πνεύμα· τῶ τῶ Κυρίου ὀνόματι“ (Ὁμιλ. ἐν τῶ Ἁγίῳ Βαπτισμῷ).

(3) Τὸ ρητὸν τοῦτο τῶ Ἀποστόλου ἐρμηνεύων ὁ Κο·

ρηνόσιος λέγει· „ὅπως τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ἐκῇ ἐλευ· 33· θερία· ἐκ ἐπὶ κάλυμμα· οὐκ ἐπὶ γὰρ καὶ οὐκ· 33· καὶ οὐκ ἐπὶ ἀλόγων ζῶν· καὶ γὰρ ἀμπελὶς ἐπὶ κα· 33· φανὲς τῶ κήρυγμα τῆς Ἁγίας· 33· τῶς ἐκῇ· 33· φανερῶν τῶ Θεοῦ Λόγου· καὶ τῶς ἐκῇ· 33· ἐλευθερία, κατὰ τὸν Χριστόν, ἦγουν ἡ προφητεία· Ἡ δὲ δευτέρα καὶ ἐπομένη, κατὰ τὸν Αὐγυστίνον, ἦν ἡ ἀγκυλὴ τῆς δικαιοσύνης καὶ ἀρετῆς· κατὰ δὲ ἄλλους, ἡ ἐλευθερία τῶ Πνεύματος μὲ δεκάτῃ σιωπῇ· α· μὲ τὴν δυνάμιν τῶ Πνεύματος καὶ τῶ ζήλο· β· μὲ τὴν δραστηριότητα ἐνέργειαν τῶ κήρυγματος· γ· μὲ τὴν σοφίαν τῶν μελλόντων· δ· μὲ τὴν ἀγίαν· ε· μὲ τὴν δυνάμιν τῶν συμμάχων· ζ· μὲ τὴν ἀδυσκρίαν τῶν πραγμάτων ἐχθρῶν σαρκὸς, καὶ Κοσμοῦ, καὶ Κοσμοκράτορος· ζ· μὲ τὴν ἐλπίδα τῶς ὑποστάσεως· η· μὲ τὴν πρὸς Θεὸν φιλίαν ἀγαπῶν· θ· μὲ τὸ πλῆθος τῶν βοηθόντων μετὰ τὸν Ἁγίον· ι· μὲ τὴν ἀδίστακτον ἐλπίδα τῶς ἀποκαταστάσεως τῆς μακαριότητος· Περὶ τῆς ἐλευθερίας σιωπῇ τῶ Πνεύματος εἶπεν ὁ Κύριος· „εἰάν υμεῖς μνηστὴ ἐν τῇ λό· 33· γῳ τῶ ἐμῷ, ἀληθῶς μαρτυρεῖτε, καὶ γινώσκετε τὴν· 33· ἀληθείαν· καὶ ἡ ἀληθὴς ἐλευθερία ὑμῶν· εἰάν ἐν ὁ· 33· ὑμῶν ἐλευθερωσῇ, ὅπως ἐλευθεροὶ ἐσώσῃ“ (1· 32.) Βλέπε δὲ ὅτι καθὼς ὁ υἱὸς ἐλευθεροὶ ἦν καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐλευθεροὶ· ὁμοίως οὖν ἔστιν ἡμῖς τὸν Τίον τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· καὶ λοιπὸν ἐν αὐτῷ μᾶς ἐλευθεροί, πῶς ἂν αἰνέσωμεν, καὶ σπουδάζωμεν οἱ βλασφημῶντες Μακεδονίαν κατὰ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, βλασφημῶν τὴν ἀσυχώρητον· Περὶ τῆς ἐλευθερίας πύξης τῆς πνευματικῆς, ἔγραφε καὶ ἡ τῶς Γαλατίας ὁ Ἀπόστολος· „τῇ ἐλευθερίᾳ ἐν ἣ Χριστὸς ὑμᾶς ἡλευ· 33· θέρωσε, στήκετε, καὶ μὴ πάλιν ζυγῷ δουλείας ἐν· 33· χεσθε· (Γάλ. 5. 1.)

18. „Ἡμᾶς δὲ πάντες ἀνακαλυμμένῳ προσώπῳ τῷ δόξαν Κυρίου
κατοπτριζόμενοι, τῷ αὐτὴν Εἰκόνα μεταμορφόμεθα, ἀπὸ δό-
ξης εἰς δόξαν, καθάπερ ἀπὸ Κυρίου Πνεύματος“ (1).

Τόσω, λέγει, ἐλευθερίαν καὶ εὐχρίειαν ἀπολαμβάνομεν, ὥστε ὅπῃ, ὅχι καθὼς τότε ὁ
κύριος Μωσῆς, ἀλλὰ ὅλοι ἡμεῖς οἱ πιστοὶ Χριστιανοί, βλέποντες τῷ δόξαν τοῦ Κυρίου μέ-
σῳ ἀσκέπασον προσώπῳ, (ἐπειδὴ κοντὰ εἰς τὰς πιστεύσαντας Χριστιανὰς δοῦν εἶναι καὶ σὺν
πασμᾷ) ἡμεῖς ὅλοι, λέγω, βλέποντες τῷ δόξαν τοῦ Κυρίου, μεταμορφόμεθα τῷ αὐτῷ
Εἰκόνα τοῦ δόξης, καὶ γινόμεθα ὡσαύτως καὶ ἡμεῖς ἀπὸ λόγου μας, κατὰ ἀντανά-
κλασιν, ἄλλῳ ὁμοίαν δόξαν. Καὶ καθὼς τὸ καθαρόν καὶ λαμπρὸν ἀσπῆμι, ὅταν βαλθῇ
ἀντικρὺ τοῦ ἡλίου, δέχεται μὲν τὰς ἀκτῖνας, καὶ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, εὐχαίει δὲ καὶ αὐτὸ πάλιν
ἀπὸ λόγου ἄλλας ἀκτῖνας, καὶ φῶς· τοιοτρόπως καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί, καθαριζόμενοι
εἰς τὸ Ἅγιον Βάπτισμα, διὰ μέσου τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ αὐγαζόμενοι ἐν τῇ καρδίᾳ
ἀπὸ τὰς ἀκτῖνας ἐκείνης, εὐχαίσομεν καὶ ἡμεῖς ἀπὸ τῷ καρδίαν μας, μίαν τινα λαμπρότητα
νοητῶν, καὶ μεταμορφόμεθα τὴν αὐτὴν Εἰκόνα, ἀπὸ τὴν δόξαν τοῦ Πνεύματος, εἰς τὴν δόξαν
τὴν ἐδικήν μας· ὅποιαν δόξαν δηλαδὴ εἶναι ἀκόλουθον ἵνα ἔχῃ ἐκεῖνος ὅπῃ φωτίζεται ἀπὸ
τοῦ Πνεύματος, τὸ ὅποιον εἶναι Κύριον πᾶν ἀπάντων, καὶ εἰς κτίοντα δοῦν ὑπόκειται· δι' ὅ,τι
μὲν τὸ ἵνα αὐτὸ Κύριος, καὶ Δεσπότης τοῦ Παντός, ἀκολούθως ἔχει καὶ Δεσποτικόν, καὶ
Θεοπρεπὴ πᾶν φωτισμόν· δι' ὅ,τι ὅλοι οἱ Χριστιανοί γεμίζουν ἀπὸ Πνεύματος Ἁγίου διὰ μέ-
σου τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος, καὶ λάμπει αὐτῶν ἡ ψυχὴ (2), ἐπειδὴ καὶ ὁ Μωϋσῆς βλέπων-
τας

(1) Τοῦτο τὸ ῥητὸν ἐρμηνεύει ὁ Μέγας Βασίλειος
λέγει· „ὁ εὖν ἐν τῇ ἀναγωγῇ πρὸς τὸν Κύριον, ὁ δὲ Κύριος, πᾶν
τὸ Πνεῦμα λέγεται, καὶ ὁμοίως γίνεται τῷ Μωϋσῇ
ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ Θεοῦ τὸ πρόσωπον δεδοξαμέ-
νον ἔχοντι· ὡς γὰρ καὶ ποῖς ἀνδρῶν χράμασι πα-
ρακείμενα, ἐκ τῆς περιρρέουσιν αὐγῆς καὶ αὐτὰ κατε-
χρῶνται, ὅπως ὁ ἐναργῶς ἐκτείνεσθαι τῷ Πνεύματι
τι, ἐκ τῆς ἐκείνης δόξης μεταμορφῶνται πᾶσι πρὸς τὸ
φανώτερον, εἰς τινὲς μορφῇ, τῇ ἐκ τοῦ Πνεύματος
ἀληθείας τῷ καρδίαν κατεχόμενοι· καὶ τὰς ἐπὶ
τὸ μεταμορφῶσαι ἀπὸ τῆς δόξης τοῦ Πνεύματος εἰς τὴν
εἰκὴν δόξης, ἡ μικρολογία, ὅδε ἀμυδρῶς, ἀλλ' ἐπὶ
πᾶσι, ἐφ' ὅσον εἶναι ἡμῶν πᾶν ὑπὸ τοῦ Πνεύματος
φωτίζομενοι“· (Κεφ. κβ. περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.)

Λέγει δὲ καὶ ὁ σοφὸς Θεοδώριτος, ὅτι μὲν πᾶν λόγον
πᾶν ὅπου λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ὀνομάζων Κύριον τὸ
Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ὁρᾷ αὐτὸ ὁμοίον τῷ Θεῷ καὶ
Πατρί· ἐπειδὴ ὁ μέν Μωϋσῆς πρὸς τὸν Θεόν ἐπέστρεψε
τὸ πρόσωπόν σου, καθὼς λέγει ἡ θεία Γραφή· ἡμᾶς δὲ
οἱ Χριστιανοί ἐπιστρέφομεν τὸ πρόσωπόν μας εἰς τὸ Πνεῦ-
μα, ὡς λέγει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος· δοῦν ἡμεῖς δὲ ἀναφέ-
ρῃ ἐδῶ ὁ Παῦλος τὸ Πνεῦμα, διὰ τὴν αὐτὴν τῷ κα-
νὼν Διαθήκῃ μεγαλιτέραν τῆς παλαιᾶς, ἀνίσως καὶ
ἡμεῖς πᾶσι εἶναι κτίσμα τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· δι' ὅ,τι
ἐν τῷ Πνεύματι ἵνα κτίσμα, ὡς βλαστημῶσιν ὁ Ἄρμος,
καὶ ὁ Εὐνόμιος, ἡμᾶς δὲ προσερχόμεθα εἰς τὸ κτίσμα,
ὁ δὲ Μωϋσῆς ἐπρόσρηντο εἰς τὸν Θεόν καὶ Πατέρα, μι-
κροτέρα ἦναι λοιπὸν πολὺ ἢ νῦν Διαθήκῃ ἀπὸ τῷ
παλαιᾷ· ἐπειδὴ δὲ ἡ νῦν Διαθήκη ἵνα καλλίτερη,
καὶ πολὺ μεγαλιτέρα τῆς παλαιᾶς, ἀρα δοῦν εἶναι κτί-
σμα τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ἀλλ' εἶναι μὲν πᾶν Θεόν καὶ
Πατέρα ἰσοδύναμον καὶ ὁμοίον. Εἶδε καὶ οἱ Πνευμα-
τιμαῖοι λέγον ἀναδῶς, ἐπὶ ὁ Ἀπόστολος ἐδῶ τὸν Κύ-
ριον ὀνομάζει Πνεῦμα, καὶ ἔχει τὸ Πνεῦμα ὀνομάζει Κύ-
ριον, τοῦτος ὁ λόγος εἶναι ἀνοήτος· διὰ τί ὁ θῆος Παῦ-
λος καὶν ὅλῳ πᾶν συγκρατῇ τὴν γραμμάτιν, καὶ τοῦ
Πνεύματος· „ἐγγεγραμμένη γὰρ ἴσθι, ἐμέλει, ἀλλὰ
Πνεύματι Θεοῦ ζῶντος“· καὶ πάλιν „ἡ γραμμάτις,
ἀλλὰ Πνεύματος“ καὶ ἀλλὰ· ὁ δὲ πᾶν, ὡς τὸ Πα-
ντοῦ Πνεῦμα Κύριον ὁ θῆος Ἀπόστολος προσηγόρευεν.
Εἶδε τὸν Κύριον Πνεῦμα προσηγόρευεν, ἵπτον ἂν ἡ
δὲ ὁ Κύριος· ἀλλ' ἔχ' ὅπως εἴρηται· ἀλλὰ Πνεῦμα Κυ-
ρίου, ἐπὶ δὲ αὐτοῦ ἡ πᾶσι κεχορηγῆται χάρις· καὶ ἵνα
μή τις αὐτὸ ὑπερῶν ὑπολάβῃ, ἀναγκάτως προσέθε-
ται, ὅτι ὁ δὲ Κύριος τὸ Πνεῦμα ἐστὶ“.

(2) Ταῦτα πάντα λέγει καὶ ὁ θῆος Χρυσόστομος,
ἐφ' ὃ καὶ ἡραρίσθη καὶ ὁ ἱερός Θεολόγος· θρηνῶ ὁ-
μῶς ὁ ἱερός Χρυσόστομος ἀκολουθῶν καὶ λέγει, ὅτι ἡ δό-
ξα αὐτῇ ἡ ἀπόρρητος ὅπου λαμβάνουν οἱ βαπτιζόμενοι
Χριστιανοί, μὲν εἰς αὐτὰς μίαν, ἢ δύο ἡμέρας, καὶ
ἐπὶ κατασβέννεται ἀπὸ τῆς βιωτικῆς φροντίδας, καὶ
πᾶσι μετὰ τὸ Βάπτισμα ἀμαρτίας· „Οἱμοί! καλὸν γὰρ
ἐνταῦθα καὶ σενάζει πικρὸν· ὅτι σποκύνῃ ἀπολαύ-
οντες εὐεργεσίας, ὅδε τὰ λεγόμενα ἱσμεν, διὰ τὸ
παχέως ἀποκλίνειν τὰ πράγματα, καὶ πρὸς τὰ αἰσθη-
τὰ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ. αὐτῇ γὰρ ἡ δόξα ἡ ἀπόρρητος, καὶ
φεικῶδες, μέλει μὲν μίας, καὶ δύο ἡμέρας ἐν
ἡμῖν μένει· τὸ λοιπὸν δὲ αὐτῇ κατασβέννεται, τὸν
χημῶνα ἐπ' αὐτῇ τῶν βιωτικῶν πραγμάτων, καὶ τῇ
πικρῶσιν τῶν νεφῶν ἀποκρέμεται πᾶσι ἀκτῖνας· χε-
μῶν γὰρ τὰ βιωτικά, καὶ χημῶνος σκιδρωτότερον“.

(Ὁμιλ. ζ'. εἰς τὴν πρὸς Κορινθ. β'.) Ταῦτα δὲ πᾶσι
λέγει ὁ Ἅγιος, διὰ τί τῷ πᾶσι καὶ κατὰ μέγαλοι οἱ ἄν-
θρωποι, ὡς ἐπὶ τὸ πᾶσι, ἐβαπτίζοντο· καὶ ἀκολου-
θῶς, ὁ γλῶσσα ἐπίπτον εἰς τὰ προσηγορικὰ ἀμαρτήμα-
τα, καὶ ἐσβύον τῷ δόξαν ἐκείνην, καὶ χάρις ὅτι ἐλάμ-
βανον ἐν τῷ Ἁγίῳ Βαπτίσματι.

τας τὴν δόξαν τῷ Θεῷ, μετεμορφώθη καὶ αὐτὸς πὴν δόξαν ἐκείνου, ἔχουν μετέλαβε καὶ αὐτὸς εἰς τὸν αὐτόν τε πὴν δόξαν ταύτῃ, καὶ διὰ τὸτο ἐλαμπε τὸ πρόσωπόν τε, τὸ ὅποιον ἦτον τύπος ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν (1).

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Δ'.

1. „Διὰ τὸτο, ἔχοντες τὴν διακονίαν ταύτῃ, καθὼς ἡλεήθημεν, „ὅκ ἐκκακῶμεν“.

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Παῦλος πολλὰ, καὶ μεγάλα λόγια, ὅτι οἱ Ἀπόστολοι εἶναι μεγαλύτεροι καὶ ἀπὸ τῶν Ἰωυσῆν· διὰ τί, ἀνίσως ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ εἶναι ἀνώτεροι τῷ Μαυσέως κατὰ τὴν δόξαν, πολλῶ μάλλον οἱ Ἀπόστολοι· διὰ τὸτο τώρα ἐδῶ ἱατρύει τὸν ὄγκον, καὶ τὸ μεγαλεῖον τῶν λόγων, καὶ λέγει, ὅτι τῷ Θεῷ εἶναι ὅλον τὸ πᾶν· διὰ τί ἡμεῖς, λέγει, οἱ Ἀπόστολοι, διάκονοι μόνον, καὶ ὑπηρεταὶ εἴμεθα· καὶ πάλιν ἐδὲ αὐτὴ ἡ διακονία εἶναι ἐδικόν μας κατόρθωμα, καὶ ἀρετὴ· ἀλλὰ καθὼς ἡλεήθημεν ἀπὸ τῶν Θεῶν, ἔττι καὶ ἐλάβομεν τὴν διακονίαν ταύτῃ· ὅθεν καὶ αὐτὴ ἔργον τῷ Θεῷ ἐλέως εἶναι, καὶ ὅχι τῆς ἐδικῆς μας ἀρετῆς. Ὑπερβατὸν δὲ σχῆμα μεταχειρίζεται ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος· τὸ γὰρ διὰ τοῦτο, συνάπτεται μὲ τὸ, ἐκ ἐκκακῶμεν, ἦσαν διὰ τὴν ἡξιώθημεν νὰ λάβωμεν τοιαῦτα χρείσματα, διὰ τοῦτο δὲν ἀποκάμιομεν εἰς τὰς θλίψεις, καὶ τὰς κινδύνους ὅπερ πάσχομεν· ἐπειδὴ καὶ μίαν φοράν ἡλεήθημεν ἀπὸ τῶν Θεῶν, καὶ ἐδιωρίσθημεν εἰς τὸ νὰ ὑπηρετοῦμεν εἰς τὴν χάριν ταύτῃ τῇ Εὐαγγελίᾳ.

2. „Ἀλλ' ἀπαπάμεθα τὰ κρυπτὰ τῆς αἰσχυρίας, μὴ περιπατῶντες „ἐν πανουργίᾳ“.

Τοὺς ψευδαποστόλους φανεροὶ αἰνιγματωδῶς ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, οἱ ὅποιοι ὅλα πλὴ ὑπεκρίνοντο· διὰ τί λαμβάνοντες ἄσπρα κρυφίως, εἰσὶν εἰς τὰ ἔξω ὅτι δὲν λαμβάνουσιν· καὶ νομιζόμενοι κατὰ τὰ ἔξω ἅγιοι, ἦσαν κρυφίως ἀκάθαρτοι. Ἡμεῖς λοιπὸν οἱ Ἀπόστολοι, λέγει, ἀρνηθήκαμεν νὰ πράττωμεν τὰ τοιαῦτα σκοτεινὰ, καὶ ὑποκριτικὰ ἔργα, τὰ ὅποια ὅταν φανερόνται ἐντροπιάζουν ἐκείνους ὅπου τὰ πράττουν· διὰ τὸτο καὶ ἀκολουθῶς λέγει· „μὴ περιπατῶντες ἐν πανουργίᾳ“· ὥστε αὐτὰ εἶναι ὅπερ προξενῶν ἐντροπὴν εἰς τὰς ποιῶντας· τὰ ἔργα δηλαδὴ, τὰ γινόμενα μὲ ὑπόκλεισιν, καὶ πανουργίαν· εἰ δὲ καὶ νοήσεις τὸ ῥητὸν τὸτο, πῶς λέγει διὰ τὰς αἰσχυράς, καὶ ἀκαθάρτας πράξεις, δὲν εἶναι κἀνείνα ἄτοπον· διὰ τί οἱ ψευδαπόστολοι τοῖσιν ἦσαν, αἰσχροποιοὶ δηλαδὴ, καὶ ἀκάθαρτοι (2).

„Μη-

(1) Ὅθεν αξιόλογον εἶναι καὶ ἐκεῖνα ὅπου ἔπερ περὶ αὐτοῦ ὁ μέγας Βασιλεὺς· „καθαρεύεται δὲ ἐν αὐτῷ τὸ αἶσχος, ὃ ἀνεμάχεται διὰ τῆς κακίας, καὶ πρὸς τὸ ἐκ φύσεως κάλως ἐπανελεῖσθαι, καὶ οἷον εἰκὼν βασιλικὴν τὴν ἀρχαίαν μορφήν διὰ καθαρότητος ἀποδόσθαι, ὥστε ἐπὶ μόνως προσεγγίσει τῷ Παράκλητῳ· ὃ δὲ, ὥστε ἡλίου κεκαθαρωμένου ὄμμα παραλαβόν, δόξῃσιν ἐν αὐτῷ τὴν εἰκόνα (ἡτοὶ τὸν Υἱόν) τοῦ αἰθέρος (ἡτοὶ τοῦ Πατρὸς) ἐν δὲ τῷ μακαρίῳ τῆς εἰκόνος δέματι, τὸ ἀρρήτον ὅσον τὸ ἀρχετύπου (ἡτοὶ τοῦ Πατρὸς) κάλως“ (Κεφ. 3. περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος). Καὶ πάλιν, „ὥστε τὰ λαμπρὰ καὶ διαφανῆ τῶν σωμάτων, ἀκτίνος αὐτοῖς ἐμπέσασθαι, αὐταῖς γίνεται περιλαμπρῇ, καὶ ἑτέραν αὐγὴν ἀφ' ἐκείνων ἀποσπᾶσθαι· οὕτως αἱ πνευμαποροὶ ψυχαί, ἐλαμψάσαι, παρὰ τῷ Πνεύματι, αὐταῖτε ἀποτελεῖσθαι Πνευματικά, καὶ εἰς ἑτέροις τὴν χάριν ἐξαποστέλλουσιν“ (αὐτῷ 3.).

Ὁ δὲ ἱερός Θεοδότης, ὅχι κατώτερα λόγια τοῦ Μεγάλου Βασιλεῖος, λέγει περὶ τῶν· „ὥστε καὶ δικ-

Epistole di S. Paolo. Tom. II.

„δὴ κάσπτρα, τῶν ἐσφράντων πρὸς τὸν ἐκμάτηται· ὥστε αἱ καθαρὰὶ καρδίαι, τῷ Θεῷ τὴν δόξαν ἐκδέχονται· δι' ὃ καὶ ὁ Κύριος ἐφ' ἡμᾶς· „Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεόν ὁρῶσιν“ (Ματθ. 5. 8.). „Καὶ ὥστε ὁ Ἰσίδος τὸν Διαβολὸν ἐκδέχασθαι, τὴν ἐκεῖνα πονηρίαν ἐντυπωσάσαι ἐκείνῳ, ὥστε ὁ τῇ θείᾳ χάριτι προσίτω, ταῖς ἐκείνου φερομέναις μαρμαρυγαῖς κατεργάζεται· καὶ ὡς ὁ ἐν σκότει καθεζόμενος, σκοτεινὴ γίνεται, ὁ δὲ ἐν ἡλίῳ, ἡλιοειδής, καὶ φωτεινός· οὕτως ὁ τῷ Θεῷ προσεδρόμων, θεοειδὴς δέχεται χαρακτῆρας“ (Σελ. 934. τῆς Πεντατεύχου). Καὶ πάλιν, „ὥστε τὸ διαφανὲς ὕδωρ ἐκμάττεται τῶν ἐσφράντων πρὸς ὅλως, καὶ αὐτὸ τῷ ἡλίῳ τὸν κύκλον, καὶ τῶν ὑρανῶν τὴν κύτην· ὥστε ἡ καθαρὰ καρδία, τῆς θείας δόξης οἶόν τι ἐκμάτηται, καὶ κάσπτρον γίνεται· ἀπὸ δόξης δὲ λέγει τὸς τῷ Θεῷ Πνεύματος ὡς δόξαν τὴν ἡμετέραν, ἀντὶ τοῦ, ἐκείνου δέχομεθα“.

(2) Ὁ δὲ Θεοδότης κρυπτὰ τῆς αἰσχυρίας λέγει τὴν περιλαμπρῇ, καὶ οἱ δὲ ἐδὲν πεπιστωτοὶ ἐκκρίνουν.

Ε

„Μηδὲ δολῶντες τὸν λόγον τῷ Θεῷ“.

Οχι μόνον, λέγει, ἡ ζωὴ ἡμῶν τῶν Ἀποστόλων εἶναι ἀπλῆ, καὶ ἀπότηρτος, καὶ καθαρά· ἀλλὰ καὶ τὰ δόγματα τῆς Πίσεως, καὶ ὁ λόγος, καὶ ἡ διδασκαλία ὅπως κηρύττομεν, εἶναι ἄδολα, καὶ καθάρ· διὰ τὸ δὲ σμίγομεν μὲ αὐτὰ κἀνὴν ἄλλοτερον φρόνημα τῆς ἔξω σοφίας, οὐδὲ κἀνὴν ἡθὺς κολακeutικόν· ἀλλ' ἔτε ἄσπρα μαζόνομεν ἀπὸ τοῦ κήρυγμα· οὐδὲ, ποτὲ μὲν, τῷ διδάσκομεν, ποτὲ δὲ ἄλλο, συσχηματίζομενοι κατὰ τὰς καιροὺς, καὶ κατὰ τὰ πρόσωπα ὅπως εὖρομεν, καθὼς κἀμὲν οἱ ψευδαπόστολοι, ὅχι· ἀλλὰ πάντοτε, καὶ πρὸς πάντας, τὰ αὐτὰ λέγομεν, καὶ διδάσκομεν.

„Ἀλλὰ τῇ φανερώσει τῆς ἀληθείας σιωπῶντες ἑαυτοὺς πρὸς πάντας
„σιωπῶσιν ἀνθρώπων ἐνώπιον τῷ Θεῷ“.

Οἱ μὲν ψευδαπόστολοι, λέγει, συσαίνον τὸν ἑαυτὸν μετὰ τὴν ὑπόκρισιν, μετὰ τὸ νὰ φαίνονται μὲν ἄλλοι εἰς τὰ ἔξω, ἄλλοι δὲ ὄντες τῇ ἀληθείᾳ εἰς τὴν ἑσὼ καὶ τῷ καρδίαν· ἐγὼ δὲ συσαίω τὸν ἑαυτὸν μου μετὰ τῷ φανέρωσιν τῆς ἀληθείας, ἥτοι αὐτὰ τὰ πράγματα, καὶ τῷ ἀληθεῖαν μάρτυρας μεταχειρίζομαι. χάριν λόγου· λέγω ὅτι δὲν πέρνω ἄσπρα, καὶ ἔχω εἰς τῷ μάρτυρας ἑσᾶς τῆς ἰδίας· ὁμοίως καὶ εἰς τὰ ἄλλα. Ὅθεν με ποιῶ τὸν τρόπον συσαίω τὸν ἑαυτὸν μου εἰς ὅλας τὰς ἀνθρώπων, πόσον τὰς ἀπίστες, ὅσον καὶ τὰς πιστὰς, δείχνωντας καθάραν τῷ ζωῷ ὅπως ζῶ, καὶ φανερόντων εἰς ὅλας τὸ κήρυγμα ὅπου κηρύττω, διὰ τὸ νὰ τὸ μανθάνουσιν· ἐπειδὴ δὲ εἶναι δυνατὸν νὰ λανθάνῃ μὲν, καὶ νὰ κρυβῇ τινὰς ἀπὸ τῆς ἀνθρώπων, ἀπὸ τὸν Θεὸν δὲ, εἶναι ἀδύνατον νὰ κρυβῇ· διὰ τὸ λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ πάντα λέγω, καὶ ποιῶ, τὸν ὅποιον Θεὸν οἱ ψευδαπόστολοι, ποτὲ δὲν ἤθελαν δεχθῶν νὰ ἔχωμαι μάρτυρα, μετὰ τὸ νὰ ἐλέγχωνται ἀπὸ τῆς σιωπῆσιν τοὺς.

3. „Εἰδὲ κεκαλυμμένον ἐστὶ τὸ Εὐαγγέλιον ἡμῶν, ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις ἐστὶ κεκαλυμμένον“.

Επειδὴ εἶπον ἀνωτέρω, ὅτι ἀγκαλὰ εἰς τὰς Ἑβραίας εὐερίσκειται σκέπασμα ἐν τῇ ἀναγκῇ· σκεπάζει τὸ Νόημα, οἱ δὲ πιστοὶ Χριστιανοὶ μετὰ ξεσκεπασμένον πρόσωπον βλέπωσι τῷ δόξαν τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι· τώρα λέγει ἐδῶ, ὅτι ἂν καὶ νὰ ᾖ τὸ Εὐαγγέλιον σκεπασμένον, καὶ δὲν καταλαμβάνεται, ὅμως εἰς τὰς ἀπίστες εἶναι σκεπασμένον, καὶ ἀπὸ αὐτὰς δὲν καταλαμβάνεται· δι' ὅ,τι, καθὼς τότε ἠκολούθει εἰς τὰς Ἑβραίας, καὶ δὲν ἐδιώκοντο νὰ ἰδῶν τὸ πρόσωπον τῷ Μαυσέως, ὡς εἶπομεν· ποιητοτρόπως καὶ τώρα ἀκολουθεῖ εἰς τοὺς ἀπίστες, καὶ δὲν διώκονται νὰ ἰδῶν τὸ Εὐαγγέλιον· τῷ δὲ, δὲν εἶναι ἐγκλημα, καὶ κατηγορία τῷ Εὐαγγελίῳ, ἀλλὰ τῶν ἀπίστων· διὰ τὸ, ἂν αὐτοὶ ἤθελαν πιστεύσαν, βέβαια ἤθελαν ἰδῶν καὶ αὐτοὶ μετὰ ξεσκεπασμένον πρόσωπον τῷ δόξαν τῷ Θεῷ.

4. „Ἐν οἷς ὁ Θεὸς τῷ αἰῶνος τέττε ἐτύφλωσε τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων, εἰς τὸ μὴ αὐγάσαι αὐτοῖς τὸν φωτισμὸν τοῦ Εὐαγγελίου, τῆς δόξης τῷ Χριστῷ“.

Μετὰ τὴν μετὰ πολλὰς, καὶ διαφορὰς ἀπωλεσμούς, συναριθμῶνται καὶ οἱ ἄπιστοι· τέτων δὲ τῶν ἀπίστων τὰ νοήματα ἐτύφλωσεν ὁ Θεὸς τῷ αἰῶνος τούτου· ἐδῶ μὲν οἱ αἰρετικοὶ Μαρκεῖοις λέγουν, ὅτι Θεὸν τῷ αἰῶνος τέττε εἶπεν ὁ Παῦλος τὸν Δημιουργὸν τῷ Κόσμῳ, τὸν ὅποιον λέγουσι δίκαιον, καὶ ἀγαθόν· χωρίζοντες γὰρ ἐκεῖνοι τὸν Δημιουργὸν τῷ Κόσμῳ ἀπὸ τὸν Θεόν· οἱ δὲ αἰρετικοὶ Μανιχαῖοι λέγουσι πάλιν, πῶς εἶπε Θεὸν τῷ αἰῶνος τέττε, τὸν διάβολον (1)· ὅμως ἔτε τὸ εἶναι, ἔτε τὸ ἄλλο ἀπὸ αὐτὰ τὰ νοήματα ἀληθεύει· ἀλλὰ εἶπε τῷ Παυ-

(1) Ὅρα εἰς τὸν β'. Τόμον τῆς Ὀκτωβρίας. σελ. 633. τί λέγει ὁ ὁσος Μάξιμος· ἄκουσον δὲ τί λέγει τὸν διάβολον, (καθὼς δηλ. καὶ ὁ Ἁγιος Μάξιμος)· „ὁ

Παῦλος διὰ τὸν Θεὸν ἡμῶν· εἰδὲ καὶ ὁ Θεός, ὀνομάζεται Θεὸς τῷ αἰῶνι τῶναι, δὲ εἶναι καὶ νῦν ἀποποι, ἐπειδὴ καὶ Θεός τῷ ἑρανῶ λέγεται· „ἐξομολογήσθε ᾧ, λέγει ὁ Δαβὶδ, τῷ „Θεῷ τῷ ἑρανῶ“· (Ψαλ. ρλβ. 26.) καὶ δὲ εἶναι μόνον τῷ ἑρανῶ Θεός, ἀλλ' εἶναι Θεός καὶ τῷ Ἀβραάμ, καὶ τῷ Ἰσαάκ, καὶ τῷ Ἰακώβ· (Ματθ. κβ'. 32.) καὶ ὅχι μόνον ἐκείνων τῶν Προπατόρων εἶναι Θεός, ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν ἀνθρώπων. Τί λοιπὸν θαυμάσιον καὶ παράδοξον εἶναι, ἂν καὶ ὁ Παῦλος πῶρα εἰς καιρὸν ἀρμόδιον, ἀνόμεσεν αὐτὸν Θεὸν τῷ αἰῶνι τῶναι; τὸ γὰρ ἐποίησε, διὰ τὴν διήρη πειραστότερον εἰς τὰς ἀπίστους, ὅτι καὶ αὐτὰ τὰ ὁράματα κτίσματα, ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε, τὰ ὅποια κτίσματα αὐτοὶ ἐντροφῶντες, καὶ ἀπολαμβάνοντες, ἀφαιτοῦσι, καὶ ἀρνεῖνται τὸν τέτων Δημιουργόν. Διούεται δὲ τὰ ἀναγνωσθῆναι καὶ ἐστὶ τὸ ρητόν, ὅτι ὁ Θεός ἐτύφλωσε τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων τῷ αἰῶνι τῶναι· ἐπειδὴ εἰς τῶν αἰῶνα εὐρίσκονται ἀπίστοι, εἰς δὲ τὸν μέλλοντα ἀπίστοι δὲ εἶναι (1). Τί δὲ διηλοῖ τὸ ἐτύφλωσε; ἦγεν ἐσυγχώρησε, καὶ παρεχάρισεν ὁ Θεός τὰ εἶναι τυφλοὶ οἱ ἀπίστοι, καθὼς δηλαδὴ ἐνοεῖται, καὶ τὸ ἄλλο Ἀποστολικὸν ρητὸν τὸ λέγον διὰ τὰς αὐτὰς ἀπίστους Ἑλλήνας· ὅτι „παρέδωκεν αὐτοὺς εἰς πάθη ἀτιμίας“· (Ρωμ. α'. 28.) καθὼς εἶπομεν εἰς τὴν ἐρμηνείαν, αὐτὰ, ὡς καὶ ἀνάγνωθι. Ἐπειδὴ γὰρ οἱ ἀπίστοι παῖτοι ἀπεπῆδησαν, καὶ ἐγκατέλιπον τὸν Θεόν, διὰ τὰ καὶ ὁ Θεός ἀκολούθως ἀφῆκε, καὶ ἐγκατέλιπε αὐτοὺς, ἐπειδὴ ὁ Θεός δὲν βιάζεται διὰ τὴν τὸν σῶσιν· ἀλλὰ θέλει τὴν σῶσιν ὁ καθ' ἑαυτοῦ, καὶ μὴ τὴν ἰδίαν τὴν θέλησιν. Βλέπε δὲ, ὡς ἀναγνώστα, ὅτι δὲν εἶπεν ὅτι ἐτύφλωσεν ὁ Θεός αὐτοὺς εἰς τὸ τὴν ἀπιστίαν, ἀλλὰ εἰς τὸ τὴν μὴ ἰδῆν οἱ ἀνάστατοι καὶ σκοτεινοὶ αὐτῶν ὀφθαλμοί, τὸν φωτισμὸν τῆς δόξης τῷ Χριστῷ, καὶ τῷ Εὐαγγελίῳ· φωτισμὸς δὲ εἶναι, τὸ τὴν πειεύσασιν οἱ ἀπίστοι ὅτι ὁ Χριστὸς ἐσαυρώθη, ὅτι ἀνέστη, ὅτι θέλει δώσει τὰ μέλλοντα ἀγαθά· καὶ καθὼς ἐμποδίζει τινὰς εἶναι, ὅπως ἔχει ποικίλα τὰ ὁράματα, διὰ τὴν μὴ ἰδῆν τὸν ἥλιον, ἵνα μὴ βλάβῃ πειραστότερον· πειραστότερος καὶ αὐτοὶ ἔγιναν μὲν ἀπίστοι ἀπὸ λόγων, καὶ ποικίλα εἶχον τὰ ὁράματα τῆς ψυχῆς τῶν· ἐπειδὴ δὲ πῶς ἔγιναν ἀπ' ἑαυτῶν, διὰ τὸ ἐμποδίσαι καὶ ὁ Θεός ἀπὸ αὐτῶν τὰς ἀπτήνας, καὶ τὸν φωτισμὸν τῆς δόξης τῷ Εὐαγγελίῳ τῷ Χριστῷ διὰ τὴν μὴ βλαβερῶς πειραστότερον, καθὼς καὶ ἀπὸ τῶν Ἑβραίων ἐμποδίζε τὸ τὴν βλέπειν τοῦ Μαυσαίου τὸ πρόσωπον· ἐστὶ ἐπρόσθετον ὁ Κύριος, καὶ εἰς ἡμᾶς ἐν τῷ κατὰ Ματθαίου Εὐαγγελίῳ τὴν μὴ ῥίπτωμεν τὰ Ἅγια εἰς τὰς σκύλας, καὶ πὲρ μαργαρίτας ἐμπροσθεν εἰς τὰς χοίρας „μὴ δώτε τὸ Ἅγιον τοῖς κυσὶ, μὴ δὲ βάλῃτε „τὰς μαργαρίτας ἐμπροσθεν τῶν χοίρων“· (Ματθ. ζ'. 6.) (2) Καλῶς δὲ εἶπεν ὁ Παῦλος καὶ προσφυῶς τὴν λέξιν αὐτάσαι· ἐπειδὴ εἰς τὴν παρεσαν ζωὴν, αὐτῶν μόνον ἔχομεν μετερίαν, καθὼς εἶναι δηλαδὴ τὸ ὀλίγον φῶς τῆς αὐτῆς τῆς ἡμέρας, καὶ δὲν ἔχομεν ὅλον τὸν φωτισμὸν τῆς ἀνέσπερου ἡμέρας ἐκείνης τῷ μέλλοντι αἰῶνι· ταύτῃ τὴν μετερίαν αὐτῶν, καὶ τὸ ἐκταυθα διδόμενοι ὀλίγον φῶς, εὐαδῶν, καὶ ἀρραβῶνα ἀνόμεσε πρότερον ὁ Ἀπόστολος, ὡς εἶπομεν, (β' Κορ. α'. 22. καὶ β'. 15.) διὰ τὴν διήρη, ὅτι τὸ πειραστότερον μέρος, καὶ τὸ ὅλον τῷ φωτισμῷ, ἐκτὸς εἰς τὴν αὐτὴν ζωὴν ἔχομεν τὴν ἀπολαύσασιν.

,,Ὅς

„διὰ τοῦτο ἐτύφλωσεν αὐτὸν πρὸς τὰ νοήματα, καθάπερ ὁ
„Παῦλος φησὶν εἰς τὸ μὴ αὐγάζειν τὸν φωτισμὸν τῆς
„δόξης τῷ Εὐαγγελίῳ τῷ Χριστῷ· ὅτι ἐσφαλὴν αὐτὸς ἐλ-
„πίστος ὁ διηλοῖ“· (Ομιλ. ε. ἐν τῷ Πάσχα) Λέ-
„γεται δὲ οἱ Ἅγιοι ὅτι, Θεὸν τῷ αἰῶνι τῶν διαβολῶν,
„ὅχι ὡς συμφωνοῦντες αὐτῶν ἀρετικῶν Μανιχαίων· ἀλλ' ὅτι
„δὲν ἀκολούθη κατὰ τὴν ἀποποι, ἀλλ' ἐστὶ νουθετὴ τὸ
„ἀποστολικὸν τῶν ρητῶν.

(1) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος εἶπεν εἰς τὴν
γενεθλῖα τῷ Κυρίῳ· „Ἰουδαῖοι σκανδαλίζεσθουσιν·
„Ἐλπίε διαγελοσθῶσαν· ἀρετικῶν γλῶσσοι ἀνέστησαν·
„πότε πιστεύουσιν, ὅταν ἰδῶσιν εἰς τὸν αἰῶνα ἀνέστησαν,
„καὶ ὡς Κριτὴν καθεξέρμεν· Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώ-
„ριτος ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τῶν ρητῶν τούτων· „ἐδῆσαν ἐπὶ τῷ
„δὲ τῷ αἰῶνι ὡς σπινθὴρ περιώρεται· ἐκείνη γὰρ τῷ
„βίῳ γυνὴ πᾶσιν ἡ ἀληθὴς ἀνέστη· ἐτύφλωσε δὲ
„τῶν οἱ Θεός, ὅτι αὐτοὶ αὐτῶν ἀπιστίαν ἐνδεδί, ἀλλὰ
„τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν διασάμενος, ὅτι εἶπεν ἰδὲν καὶ

„κεκρυμμένα μυστήρια· „μὴ δώτε φησι τὸ Ἅγιον τοῖς
„κυσὶ, μὴ δὲ ἵπτε τὸν μαργαρίτας ἐμπροσθεν τῶν
„χοίρων“· (Ματθ. ζ'. 6.) Καὶ πάλιν· „διὰ τὸ
„ἐν παραβολαῖς λαλῶ αὐτοῖς, ὅτι βλέποντες ἢ βλέπα-
„σι, καὶ ἀκούοντες ἢ σμινῶσι“· (Ματθ. 13. 13.)
„Ἦρα καὶ τὸν ὑποσημῶσιν τὰ „Καὶ ἄρα ἐν τῷ Κε-
„ρῷ“· (Ἑβ. β'. 12.)

(2) Ὅθεν καὶ ρητὸν τῶν τῷ Κυρίου ἐρμηνεύων ὁ
δὲν Ἰουδαῖος ὁ Πηλοσίτης λέγει· „εἰς τὴν πιστεύειν τὰ
„Ἅγια, ὅδε τοῖς κυσὶν Ἰουδαίοις, τοῖς ποικίλοις τῶν
„δὲν λόγον κατεδίδουμένοις, καὶ πάλιν ἐπὶ τῶν ἰδίων
„ἐμμεν ὑποστροφῶν· ἡ καὶ δὲ ἀρετικῶν ἐπὶ τὸν ἀληθῆ
„λόγον βαδίζουσι, καὶ παλινστῶσι πρὸς τὸν πρότερον κα-
„ταστοιαν· ὅδε τὸ μυστήριον ῥίπτειν εἰς τὰς πᾶσι συμ-
„φορὰς, καὶ χοιρῶν βίον μετερχομένους, μήποτε
„καταπατήσασιν αὐτοὶ ἐν τοῖς πονηροῖς αὐτῶν ἐπιστάδ-
„μασι, καὶ ἡμᾶς ρηξῶσι τὰς κατηφροντικῶς μετιδόντας
„τῶν μυστηρίων“· (ἐν τῇ σφραγίδι τῷ κατὰ Ματθαίου.)

Ε 2

„Ὅς ἐστὶν Εἰκὼν τῆ Θεοῦ τῆ ἀοράτου“.

Δείχνει μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Παῦλος, ὅτι οἱ ἄπιστοι, ὅχι μόνον δὲν γνωρίζουσι τὴν δόξαν τῆ Χρυσῆ, ἀλλ' ἐδὲ τὴν δόξαν τῆ Πατρὸς· δι' ὃ, τι ἐπειδὴ ὁ Χρυσὸς καθ' ὃ Υἱὸς καὶ Θεὸς, εἶναι Εἰκὼν τῆ Πατρὸς (1)· ὅλον γὰρ ἐν ἑαυτῷ δείχνει τὸν Πατέρα· δι' ὃ λέγει „ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ, ἑώρακε τὸν Πατέρα“· (Ἰω. 14.) λοιπὸν ὅποιος τὸν Χρυσὸν δὲν βλέπει, οὐδὲ τὸν Πατέρα βλέπει, καθὼς οὔτε ὅποιος δὲν βλέπει τὴν Εἰκόνα, οὐδὲ τὸ πρωτότυπον βλέπει.

5. „Οὐ γὰρ ἑαυτὰς κηρύσσομεν, ἀλλὰ Χρυσὸν Ἰησοῦν Κύριον· ἑαυτὰς δὲ δούλους ὑμῶν διὰ Χρυσόν“.

Αντὶ τῶν μὲν εἶπεν ὁ Παῦλος ὅτι ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι δὲν περιπατοῦμεν μὲ πανουργίαν, καθὼς οἱ ψευδαπόστολοι· ἐπειτα ἀναμεταξὺ ἔβαλε τὰ περὶ τῶν ἀπίστων, πῶς εἶναι σκεπασμένοι, καὶ δὲν γνωρίζουσι τὸν φωτισμὸν τῆ Εὐαγγελίου· πῶς δὲ λέγει, ὅτι διὰ τὸ δὲν περιπατοῦμεν μὲ πανουργίαν, διὰ τὴν δὲν κηρύττομεν τὸν ἑαυτὸν μας, πῶς εἴμεθα καλοὶ, καθὼς ποιεῖσιν οἱ ψευδαπόστολοι· ἐκείνοι γὰρ ἐπειθοῦν τὰς μαθητῶν, καὶ ὀνομάζονται ἀπὸ αὐτῶν, καθὼς ἐδήλωσεν ὁ Ἀπόστολος εἰς τὴν πρώτην Ἐπιστολὴν μὲ τὸν λόγον ἐκεῖνον ὅπῃ εἶπεν „ἐγὼ μὲν εἰμι Παῦλος, ἐγὼ δὲ Ἀπολλῶ, ἐγὼ δὲ Κηφᾶ“ (ἀ. Κορ. ἀ. 12.) ἢ νοεῖται καὶ ἔτι πρὸς τὸν ῥητὸν τῶν ὅτι μὴ νομίζετε ἐσθεῖς ὅπῃ μᾶς πολεμεῖτε, ὅτι πολεμεῖτε ἡμᾶς, ὅχι· διὰ τὴν ἡμεῖς δὲν κηρύττομεν τὸν ἑαυτὸν μας, ἀλλὰ τὸν Χρυσόν· λοιπὸν καὶ ἐσθεῖς τὸν ἴδιον Χρυσόν πολεμεῖτε, τὸν κηρύττομενον ἀπὸ λογισμῶν· διὰ τὴν ἡμεῖς τὸσον εἴμεθα μακρὰ ἀπὸ τῆς νᾶς κηρύττομεν τὸν ἑαυτὸν μας, ὥστε ὅπῃ δὲν τὸ ἔχομεν διὰ ἀτιμίαν μας, τὸ νᾶς εἴμεθα δῶλοι ἐδοκίμασας διὰ τὸν Χρυσόν, ἤγουν διὰ τὴν ὁ Χρυσὸς πόσον μᾶς ἠγάπησε, καὶ ἔπραξεν ὅλα τὰ ταπεινά, καὶ ἀνθρώπινα διὰ τὴν ἀγάπην μας.

6. „Ὅτι ὁ Θεὸς ὁ εἰπὼν ἐκ σκοτίας φῶς λάμψαι (2) ὃς ἔλαμψεν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, πρὸς φωτισμὸν τῆς γνώσεως τῆς δόξης τῆ Θεοῦ, ἐν προσώπῳ Ἰησοῦ Χρυσῆ“.

Διὰ τί, λέγει, ἡμεῖς οἱ ἀληθεῖς Ἀπόστολοι δὲν κηρύττομεν τὸν ἑαυτὸν μας; διὰ τὴν ὁ Θεὸς ἔλαμψεν εἰς τὰς καρδίας μας, καὶ καθὼς ἐφώτισε, καὶ ἐδόξασε τὸ πρόσωπον τῆ Μαυσέως,

(1) Ὅθεν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει· „ἐκὼν λέγειται ὁ Υἱὸς τῆ Πατρὸς διὰ τὴν ὁμοειδίαν“ καὶ ὅτι τὸ ἑωρακὲν, ἀλλ' οὐκ ἐκ τοῦτοῦ Πατρὸς· αὐτὸν γὰρ Εἰκόνας φύσις, μίμημα εἶναι τῆ ἀρχετύπου, καὶ οὐ λέγεται· πλὴν ὅτι καὶ πλέον ἐνταῦθα· ἐκὼν μὲν γὰρ ἀκίνητος, κινεμένη· ἐνταῦθα δὲ, ζῶντος, καὶ ζῶσα, καὶ πλέον ἔχουσα τὸ ἀπαράλλακτον, ἢ τῆ Ἀδὰμ ὁ Σίθ, καὶ τῆ γεννώσης παιδὸς τὸ γεννώμενον· παλαιὴ γὰρ ἡ τῶν ἀπλῶν φύσις, μὴ τῶν μὲν, εἰκέναι, τῶν δὲ, ἀπεικέναι, ἀλλ' ὅλον ὅλον τύπον εἶναι, καὶ πῦρ τὸν μᾶλλον, ἢ ἀφομοίωμα“· (Δόγ. β'. περὶ Υἱοῦ.) Ὅρα καὶ τὴν ἐρμηνείαν εἰς τὸ αὐτὸ ῥητὸν, κείμενον ἐν κεφ. α. στίχ. 13. τῆς πρὸς Κολαοῦ· καὶ πλατυτέραν ἔσαν τῆς παρούσης καὶ θαυμασιωτέραν· ὁμοίως καὶ τὴν ὑποσημείωσιν.

(2) Σημειώσαι, ὅτι καὶ κατὰ τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Παύλου, καὶ κατὰ τὸ ἀ. κεφάλαιον τῆς Γενέσεως, τὸ σκοπὸς ἐφορηγῆθαι τῶ φῶτι, τὸ δὲ φῶς ἐδημιουργῆθαι μετὰ τὸ σκοπὸς, ἐν αὐτῇ τῇ φῶτι κατὰβολὴ τῆς δημιουργίας τῆς αἰσθητικῆς αὐτῆς Κτίσεως· ὥστε γὰρ τὸ μὴ εἶναι φρονητὴν τῶ εἶναι τῶν ὄντων, ἢ τοῦ καὶ τὸ σκοπὸς, φρονητὴν τῶ φῶτος· ἐκ τῆ μὴ εἶναι γὰρ λέγομεν

ὅτι παρήγαγεν ὁ Θεὸς τὰ ὄντα· καὶ ἐκ τῆ σκοτίας ἐκίναυ τὰ πρωτογενέας, ὅτι παρήγαγεν ὁ Θεὸς τὸ φῶς. Διὰ τὸ καὶ ἡ τῆ Χρυσῆ Ἐκκλησία, ἐπομένη τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ, ἀφ' ἐσπέρως ἀρχίζει τὸ νυχθήμερον, καὶ ἐκ τῆ σκοτίας ἐξέρχεται εἰς τὸ φῶς· καὶ ὅρα τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ· Καὶ ὅτι ἐπ' αὐτῇ, καὶ ὅτι ἐγήγερται τῇ τριτῇ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς Γραφὰς· (ἀ. Κορ. 14.) ἀναγκοῖαν ἔσαν εἰς τὸ φῶς. Λέγει δὲ καὶ ὁ Νυκτὸς Γρηγόριος· „τοῦ ἐβδόμητικῆς παυσαντικῆς χρόνου ἐνστήσεται ἡμέρα ὅγδοη μετὰ τὴν ἐβδόμην· ὁγδοὴ μὲν λεγόμενη ὅτι μετὰ τὴν ἐβδόμην γίνεται, ἐκ ἐτι δὲ τὴν τῆ ἀριθμῆς διαδοχῇ ἐφ' ἑαυτῆς δεχομένη, μία γὰρ εἰς τὸ διωκεῖ παραμύθη, οὐδέποτε νυκτερινῶ διαρρημένη· ζῶσα γὰρ αὐτὴ ποιῇ ἥλιος, ὁ τὸ ἀληθινὸν φῶς ἀπολάμπων“ ὅς ἐπ' αὐτῇ ἀπαξ ἐπιφανῇ ἡμῖν, καὶ ζωήσῃν ὁ Ἀπόστολος, ἐκ ἐτι ἐν δυσμαῖς κρυπταταῖς· ἀλλὰ πάντε τῇ φωτιστικῇ αὐτῇ δυνάμει περιπτυσσόμενος, διωκεῖ τε καὶ ἀδελδοχὸν τοῖς ἀξίους τῶ φῶς ἐμποῖ, καὶ αὐτῆς τῆς μετεχόντος τῶ φῶτος ἐκένου, ἀλλοῦς ἡλίου ἀπεργαζόμενος“· (Εἰς τὸν 5. Φαλμ.)

σέως, ἔτι καὶ ἡμᾶς ἐφώτισε, καὶ ἐδόξασε. Πλὴν, δὲν ἠκολούθησεν εἰς ἡμᾶς, καθὼς ἠκολούθησεν εἰς τὴν πρῶτην Κτίσιν καὶ Δημιουργίαν, ὅταν εἶπεν ὁ Θεός, καὶ ἔγινε φῶς, ἀπὸ ἐκεῖ ὅπῃ ἦτον σκότος. „Καὶ σκότος γάρ φησιν ἐπαύω τῆς ἀβύσσου· καὶ εἶπεν ὁ Θεός· „γινεῖται φῶς, καὶ ἐγένετο φῶς“ (Γεν. α. 2.) δὲν ἠκολούθησε λέγων καὶ τώρα ἔτι, ἀλλ' εἶπεν ὁ Θεός μετ' ἑαυτοῦ λόγον, καὶ ἔγινε φῶς· ἀλλ' αὐτὸς ὁ ἴδιος Θεός ἔγινε φῶς εἰς ἡμᾶς· δι' ὅ,τι αὐτὸς ἐλάμψεν εἰς ἡμᾶς, ἐν προσώπῳ Χριστοῦ, ἡγοῦν διὰ μέσου τῆ Χρυσῆ· ἐπειδὴ διὰ μέσου τῆ Χρυσῆ λάμπει εἰς ἡμᾶς ὁ Πατὴρ, καὶ χαρίζει τὸν φωτισμὸν τῆς γνώσεως, ἐκ τῆς ἐσίας αὐτῆς καὶ φύσεως· ἀπαρτὶς ἄλλα τῆς ἐσιώδους δόξης αὐτῆς, καὶ φυσικῆς ἐνεργείας· διὰ τὸν Υἱὸν γὰρ ἐχαρίσθη εἰς ἡμᾶς ἡ ἀληθὴς γνώσις τῆ Πατρὸς, καθὼς αὐτὸς εἶπεν ἐν Εὐαγγελίῳ „ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα, τοῖς ἀνθρώποις“· καὶ „ἐγὼ σε ἐδόξασα „ἐπὶ τῆς γῆς“ (Ἰω. ιζ.) Βλέπε δὲ καὶ τώρα κηρυττομένῳ ὑπὸ τοῦ Παύλου τὴν Θεολογίαν, καὶ τὸ ὁμόδοξον τῆς Ἀγίας Τριάδος· περὶ μὲν γὰρ τῆ Πνεύματος εἶπεν ἀνωτέρω· „τὴν „δόξαν τῆ Κυρίου κατοπιτεύζομενοι, ὁ δὲ Κύριος τὸ Πνεῦμα ἐστίν“ (Κεφ. γ'. ιβ.) περὶ δὲ τῆ Υἱοῦ εἶπε· „τὸν φωτισμὸν τῆ Εὐαγγελίου τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ“ (δ'. 4.) περὶ δὲ τῆ Πατρὸς λέγει τώρα „πρὸς φωτισμὸν τῆς γνώσεως τῆς δόξης τῆ Θεῶ“ (1).

7. „Ἐχομεν δὲ τὸν θησαυρὸν τῶτον ἐν ὀσράκινοις σκέλεσιν“.

Επειδὴ πολλὰ, καὶ μεγάλα εἶπε διὰ τὴν ἀπόρρητον δόξαν τῆ Θεῶ, διὰ τὰ μὲν εἶπεν τινες, καὶ πῶς πλέον μενόμεν εἰς τὸ θνητὸν τῶτο σῶμα, ἡμεῖς ὅπῃ ἐλάβομεν ποιαῦτα μεγάλα χαρίσματα, καθὼς ἐστὶ λέγεις ὡς μακάριε Παῦλε; διὰ τῶτο ἀποκεινόμενος λέγει, ὅτι καὶ τῶτο τὸ νὰ ἔχωμεν ἀκόμη φθαρτὸν σῶμα, ἡμεῖς ὅπῃ ποιαῦτα μεγάλα χαρίσματα ἐλάβομεν, καὶ νὰ μὴ ἀφθαρτισθῶμεν ἀκόμη ἀπὸ τῆς τῶτω ζωῆς, καὶ αὐτὸ εἶναι ἔργον, καὶ ἀποτέλεσμα τῆς τῆ Θεῶ διωάμεως, ὅτι πιάτως θησαυρὸς χαρίτων, τὸ ὀσράκινον, καὶ πῆλινον τῶτο σῶμα χωρεῖ (2).

„Ἰνα ἡ ὑπερβολὴ, τῆς διωάμεως ἢ τῆ Θεῶ, καὶ μὴ ᾄξῃ ἡμῶν“.

Καὶ διατί λέγει τοῦτο γίνεται; διὰ τὰ ἵνα ἡ ὑπερβολὴ τῆς φαινομένης εἰς ἡμᾶς διωάμεως τῆ Θεῶ, καὶ διὰ τὰ μὴ γοιζώμεθα ἡμεῖς ἀπὸ τῆς ἄλλης, ὅτι κατορθώομεν ἀπὸ λόγους τίποτε· ἀλλὰ τὰ λέγουσιν ὅλοι ἐκεῖνοι ὅπῃ μᾶς βλέπουσιν, ὅτι τῆ Θεῶ εἶναι τὸ πᾶν· αἰνιγματωδῶς δὲ φανεροί· ὁ Παῦλος μὲν τὰ λόγια ταῦτα τῆς Ἰουδαϊσμοῦ, οἵτινες ἐπέγραφον, καὶ ἐπεφίμιζον τὸ πᾶν εἰς τὴν ἐδικὴν τῆς διωάμεν, καὶ ἀρετῶν.

8. „Ἐν παντὶ θλιβόμενοι, ἀλλ' οὐ στενοχωρούμενοι“.

Καὶ πόσον πολλὰ λέγει εἶναι ὅλον ἡμῶν τὸ κατόρθωμα ἔργον τῆς διωάμεως τῆ Θεῶ, ὥστε ὅπῃ, καὶ μόνον ὅπῃ ἡμεῖς εἴμεθα πῆλινον, καὶ ὀσράκινον, καὶ μόνον ὅπῃ κτυπέμεθα ἀπὸ κάθε μέρος μετὰ τῶν πολλῶν πειρασμῶν, μόνον τῶτο δὲν σωτηριώμεθα· καθὼς εἶναι ἴδιον φυσικὸν τὸ ὀσράκινον καὶ πηλὸν νὰ σωτηριέβηται, ἀλλ' ἔχοντες τὸν θησαυρὸν τῶν χαρισμάτων, ὅπου ἔχομεν κεκρυμμένον μέσα εἰς αὐτὸ τὸ ὀσράκινον σῶμά μας· δι' ὅ,τι

θλι-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριος ἔτι ἐρμηνεύει τὸ, ἐν προσώπῳ Ἰησοῦ Χριστοῦ· „τὸ δὲ ἐν προσώπῳ Ἰησοῦ Χριστοῦ, πούτῳ ἔχει τὴν διάνοιαν· ἐπειδὴ ἡ θεία φύσις ἀράται, διὰ τῆς ληθηνῆς ἀνθρωπότητος τῇ θείᾳ φωτὶ περιλαμπρύνει, καὶ ἀσραπὴς ἀφίστης, καθὼς δὲ ἀνέστιν“· Ὁ δὲ Συμεὼν ὁ Μετσοφασίης τὰς πεντηκοντικὰς λόγους παραφράζων τὸν μεγάλου Μακαρίου ἐρμηνεύει ποιοὶ εἶναι οἱ φωτισμοὶ τῆς χάριτος, καὶ φησιν· „ἡ σοφία τοῦ Πνεύματος ἐλάμψεν, ἐκ τῆς ἐξουσίας τῆς ἐξουσίας· ὡς ἐν ἑνὶ ὅπῃ τῆς ἐξουσίας τῆς ἐξουσίας· ἀλλ' ὑποστατικῶς φωτὸς ἐν ταῖς ψυχαῖς, βεβαίως, καὶ διηνεκῶς ἐλάμψεν· τὸ γὰρ εἶπεν ἐκ σκότους φῶς λάμψαι, ὅς ἐλάμψεν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν

„πρὸς φωτισμὸν τῆς γνώσεως τῆς δόξης τοῦ Θεῶ... καὶ τὰ λοιπὰ τῶν αὐτῶν ἀκολουθίαν τὰ σκοπῶν παρίστανται“ (Κεφ. ρλῆ.) Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ ἔτε ἐν σώματι, ἐκ οὗδ' αὖ (β'. Κορ. ιβ'. 2.)

(2) Σημειώσω ὅτι ὁ μέγας Μακάριος σωμῆρα τῶν ἱερ. Ὀμιλιῶν αὐτῶν ἐκ τῶν πεντηκοντικῶν, ἐπιγράφας αὐτῶν περὶ τῶν θησαυρῶν τῶν Χριστιανῶν τῆ Χρυσῆ, καὶ Πνεύματος Ἁγίου, καὶ διηρημένῳ ἐν κεφάλαια εἴδεκα· ἐρμηνεύων δὲ τὸ ῥητὸν τῶτο λέγει· „ἔχοντες τὸν θησαυρὸν πᾶσαν ἐν ὀσράκινον σκέλεσιν· σωσέν, ὅν ἐν σαρκὶ ὄντες κατήσασθαι ἐν αὐτοῖς κατηνώθησαν, ἡποὶ τὴν ἀγιαστικὴν δύναμιν τῆς Πνεύματος“ (Κεφ. α.)

σλιβόμεθα καὶ, εἰς κάθε καιρὸν, καὶ εἰς κάθε πόνον, καὶ εἰς κάθε πρᾶγμα, καὶ ἀπὸ κάθε πρόσωπον, καὶ ἀπὸ φίλης, καὶ ἀπὸ ἐχθρῶν· ἀλλ' ὅμως πσαῦτα πάσχοντες, διὸ ἐνοχοῦμεθα, μὲ τὸ νὰ πλατυώῃ ὁ Θεὸς τὰς καρδίας μας, διὰ νὰ δέχωνται μὲ δικολίαν τὰς πειρασμῶν, κατὰ τὸ ψαλμικὸν „ἐν θλίψει ἐπλάτυνάς με“· (Ψαλ. δ'. 1.)

„Ἀπορρέμνοι, ἀλλ' ἔκ θ' ἀπορρέμνοι“.

Ητοι, πίπτομεν καὶ εἰς πολλὰς ἀνάγκας, καὶ ἀπορίας, ὅμως πάλιν ὄρθοι ἐκόμεθα, καὶ διὸ ἀπελπιζόμεθα, ἐδὲ νικῶμεθα ἀπὸ τὰς πειρασμῶν· ἀλλὰ πόρος, καὶ τρόπος διεύσκομεν μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, μὲ τὰς ὁποῖας γλυτόνομεν, καὶ νικῶμεν (1).

9. „Διωκόμενοι, ἀλλ' ἔκ ἐγκαταλειπόμενοι“.

Διώκῃσι, λέγει, ἡμᾶς οἱ ἄνθρωποι, ἀλλ' ὁ Θεὸς διὸ μᾶς ἐγκαταλείπει· δι' ὃ, τὶ ταῦτα πάντα τὰ δεινὰ συγχωρεῖ νὰ μᾶς ἔρχωνται, ὅχι διὰ νὰ νικηθῶμεν, ἀλλὰ διὰ νὰ γυμνάζομεθα εἰς τὸν πόλεμον τῶν πειρασμῶν, καὶ διὰ νὰ γινώμεθα δοκιμοί τε καὶ ἔμπειροι.

„Καταβαλλόμενοι, ἀλλ' ἔκ ἀπολλύμενοι“.

Ριπτόμεθα, λέγει, κάτω ἀπὸ τὰς πολέμουιτάς μας, κατὰ τὸ σῶμα, καὶ κατὰ τὰς σωματικὰς περιστάσεις· ἀλλὰ διὸ ἀπολλόμεθα, ἐδὲ χανόμεθα κατὰ τὴν προθυμίαν, καὶ τὴν ἀνδρίαν τῆς ψυχῆς μας· ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτὸ τὸ σῶμα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διαφυλαττούμεθα (2).

10. „Πάντοτε τὴν νέκρωσιν τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι περιφέρομεν, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ φανερωθῇ ἐν τῷ σώματι ἡμῶν“.

Ητοι θανάτου, λέγει, καθημερινὸς ὑπομνόμενος, καὶ μὲ αὐτὰς μιμούμεθα τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου πάντοτε· ἀλλὰ διὰ τὸν θάνατον τέτοιον, καὶ τὴν ζωὴν τοῦ Κυρίου δείχνομεν, ἥτοι τὴν αὐτὴν ἀνάστασιν, εἰς τὸ σῶμά μας τέτοιο, τὸ πάντοτε μὲν πάσχον, ἀπὸ τὰ πάθη δὲ μὴ θανατούμενον· ὅθεν καὶ ἐν τῇ προτέρᾳ Ἐπιστολῇ ὁ αὐτὸς Παῦλος ἔγραφε· „Καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκω, καὶ τὴν ὑμέτεραν καύχῃσιν“· (ἀ. Κορ. ιε'.) δι' ὃ, τὶ ὁποῖος ἀπιστή, ὅτι ἀνέστη ὁ Χριστός, αὐτὸς ἂς ἴδῃ ἡμᾶς, πῶς ἀποθνήσκομεν καθ' ἡμέραν, καὶ πῶς ζωντανοῦμεν πάλιν καθ' ἡμέραν, καὶ βέβαια διὸ ἔχει πλέον νὰ ἀπιστήσῃ.

11. „Ἀλλὰ γὰρ ἡμεῖς οἱ ζῶντες εἰς θάνατον παραδιδόμεθα διὰ Ἰησοῦ, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ φανερωθῇ ἐν τῇ θνητῇ σαρκὶ ἡμῶν“.

Μὲ πὲ λόγια ταῦτα ἐρμηνεύει ὁ Ἀπόστολος, διὰ τὶ εἶπεν ὅτι περιφερόμεν εἰς τὸ σῶμά μας τὴν νέκρωσιν, καὶ τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου· δι' ὃ, τὶ ἡ νέκρωσις αὕτη, καὶ ὁ θάνατος τοῦ Κυρίου, διὸ ἐσαφηνίζετο καλὰ μὲ πὲ ἀνωτέρω λόγια· ἐπειδὴ ὁ Παῦλος συνειδητίζει

πάντοτε νὰ σαφηνίζῃ, καὶ νὰ ἐξηγῇ ἐκεῖνα ὅπῃ εἰπῇ ἀσαφῆ, καὶ σκοτεινά· τὸ δὲ, ἵνα ἡ ζωὴ τῷ Ἰησοῦ φανερωθῇ, κοινὰ εἰς τὴν ἀνωτέρω ἐξηγήσιν ὅπῃ τῷ ἐκάμασεν, καὶ ἔτι· ἡμπορεῖ νὰ νοηθῇ· ὅτι, καθὼς ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι υπομένομεν πῶρα εἰς τὴν παρῶσα ζωὴν τὸν θάνατον τῷ Κυρίῳ, καὶ ζωντανοὶ ὄντες, προτιμᾶμεν καὶ ἀγαπᾶμεν νὰ ἀποθανώμεν δι' αὐτόν· ἔτι καὶ αὐτὸς θέλει ἀγαπήσῃ νὰ μᾶς ζωοποιήσῃ, ἀφ' ἧ ἀποθανώμεν· τὸ ὁποῖον καὶ εἰς ἄλλο μέρος φανερόν· ὁ αὐτὸς Παῦλος λέγων· „εἰ γὰρ σωμαπεθανόμεν, καὶ συζήσομεν“· (β'. Τιμόθ. β'. 11.)

12. „Ὡς, ὁ μὲν θάνατος ἐν ἡμῖν ἐνεργᾷται, ἡ δὲ ζωὴ, ἐν ὑμῖν“.

Θάνατον ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὰς θανατηφόρας πειρασμὰς, καὶ ὅταν νὰ λέγῃ ἔτι· ὅτι ἡμεῖς μὲν οἱ Ἀπόστολοι δεισκόμεθα εἰς κινδύνους θανατηφόρους· ἐσεῖς δὲ οἱ Κορίνθιοι, λαμβάνετε ζωὴν ἀπὸ τῆς ἐδικῆς μας κινδύνους· διὰ τὴν τὸ Εὐαγγέλιον κηρύττεται ἀπὸ ἡμᾶς εἰς ἐσᾶς, διὰ μέσῃ τῶ ὁποῖα, ἐσεῖς ζητεῖτε τὴν αἰώνιον ζωὴν.

13. „Ἐχοντες δὲ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα τῆς Πίσεως, κατὰ τὸ γεγραμμένον· ἐπίδυστα, δι' ὃ ἐλάλησα, (Ψαλ. ριέ. 1.) καὶ ἡμᾶς πιστεύομεν, δι' ὃ καὶ λαλῶμεν“ (1).

Ἀνωτέρω μὲν ἀνέφερον ὁ Ἀπόστολος πειρασμὰς, καὶ θάνατον· ἔπειτα εἶπεν ὅτι καὶ ἀπὸ αὐτῶν μᾶς ἐλδοφόροι οἱ Ἰησοῦ· καὶ κάμνει εἰς τὸ ἐν σὺν συλλογισμῶν, ὅτι, διὰ τὸ μᾶς λυτροῖν, διὰ νὰ βεβαιώσῃ τὴν ἐδικὴν τὴν ἀνάστασιν. Τώρα δὲ λέγει ὅτι αὐτὸ δὲν πρέπει μόνον νὰ τὸ βεβαιώσωμεν μὲ τὸν συλλογισμόν μας, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν Πίσιν· διὰ τὴν, καθὼς ὁ Δαβὶδ εἰς πειρασμὸν δεισκόμενος, καὶ παρὰ μόνην τῇ Θεῷ ἐλδοθεῖς ἀπὸ αὐτῶν, ἔλεγον· „ἐπίδυστα, δι' ὃ ἐλάλησα“· ἔτι καὶ ἡμεῖς, μὲ τὸ νὰ ἔχωμεν ἐκεῖνο τὸ ἴδιον Πνεῦμα τῆς Πίσεως, ὅπῃ εἶχε καὶ ὁ Δαβὶδ, διὰ τῶν πισθόμεν· καὶ διὰ τὴν πισθόμεν, διὰ τὸ καὶ λαλῶμεν· ὅτι καθὼς ὁ Ἰησοῦς ἀνέστη, ἔτι καὶ ἡμεῖς πῶρα θέλομεν νικῆσομεν τὰς θανατηφόρας κινδύνους ὅπῃ πάσχομεν, καὶ θέλομεν ἀναστῆθαι μαζὶ μὲ τὸν Ἰησοῦν. Σημειώσαι δὲ τὸν λόγον τῶν· ὅτι δηλαδὴ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα εἶναι, τὸν εἰς τὴν παλαιὰν Διαθήκην, ὅσον καὶ εἰς τὴν νέαν, διὰ ἐκείνης τῆς αἰρετικῆς ὁποῦ διαβάλλου, καὶ κατηγοροῦ τὸν παλαιὸν Νόμον, ὡς κακὸν, ὁποῖοι ἦσαν οἱ Μανιχαῖοι (2).

14. „Εἰδότες, ὅτι ὁ ἐγάρας τὸν Κύριον Ἰησοῦν, καὶ ἡμᾶς διὰ Ἰησοῦ ἐγερᾷ, καὶ παραστήσῃ σὺν ὑμῖν“.

15. „Τὰ γὰρ πάντα δι' ὑμᾶς, ἵνα ἡ χάρις πλεονάσῃ διὰ τῶν πλεόνων τὴν εὐχαριστίαν, περιστάσῃ εἰς τὴν δόξαν τῇ Θεῷ“.

Τὸ πισθόμεν, λέγει, καὶ τί λαλῶμεν; ὅτι ἡξῶμεν πᾶς καὶ πῶρα ὁ Θεὸς θέλει μᾶς ἐλδοθεῖς ἀπὸ τῆς κινδύνους, καὶ ὕστερον μετὰ τὴν τοῦ Κόσμου σωτηρίαν; θέλει ἀναστήσῃ ἡμᾶς, ὁμοῦ μὲ ἐσᾶς εἰς τὴν Βασιλείαν τοῦ, διὰ νὰ ἀπολαύσωμεν τῆς αἰώνιας ἀγαθῆς. Μὲ ταῦτα δὲ τὰ λόγια παραθάρρυνει ὁ Ἀπόστολος τοὺς Κορίνθιους εἰς τὴν Πίσιν, καὶ εἰς τὴν ἐν ἀρετῇ ζωὴν· φανερόντων δὲ αἰνιγματωδῶς τὰς ψεύδαποστόλους ὁποῦ ἔλεγον ὑπερφημιόμενοι, ὅτι ἡμεῖς εἴμεθα μεσίται, καὶ πρεσβύται εἰς τὰς μαθητάς μας, τῶν παρὰ τῇ Θεοῦ ἀγαθῶν, διὰ τοῦτο λέγει ὁ Παῦλος ἐδῶ, ὅτι

διὰ

(1) Οὕτως ἐρμηνεύει ὁ Θεοδώριτος τὸ ῥητὸν „ἄγαπᾷ“ ὅτι ἀρμενίως τὴν μαρτυρίαν παρήγαγεν· ὁ γὰρ μακάριος Δαβὶδ, ἐν τῇ πρὸ πάντων ψαλμῶν ἡρηνκαί, ὅτι ἐρρύτατο τὴν ψυχὴν μου ἐκ θανάτου, τῶν ὀφθαλμῶν μου ἀπὸ δακρύων, καὶ τῶν ποδῶν μου ἀπὸ οὐκ ἐλπίδος, τῇ εὐαγγελίᾳ ἐν ὅπῃ Κυρίῳ ἐν χώρᾳ ζώντων· ὅχι ἐώρασεν δὲ αὐτὴν ἡ χώρα, ἀρχόμενος τῇ μετὰ τῶν ψαλμῶν ἐφ' ἧς ἐπίδυστα, δι' ὃ ἐλάλησα· τὸ αὐτὸ

„δέ φησι Πνεῦμα, καὶ δι' ἐκείνων ἐφδέξατο, καὶ δι' ἡμῶν φθίγγεται“.

(2) Ὁ δὲ Μέγας Βασιλεὺς ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ ῥητοῦ τῇ Δαβὶδ, πρὸς κληρὸν ἡς τὸν ριέ. Ψαλμὸν, οὕτω λέγει· „τὸ πᾶς θεολογίας Μυστήριον τὴν ἐκ τῆς ἀβασανίστου πίστεως ἐπιζητῆ συγκαταπίσιν... ὅπως δὲ ἡ ἀνὴρ πίστεως ἐπὶ τὸ λαλῆν ἐρχομένη ψυχὴ διακενῆς ληρῆσι, κατ' ὁδοῦς υποκείμεναι

διὰ ἐσᾶς, ἥτοι διὰ ὅλης τῆς πιστεύουσας, εἶναι ὅλα τὰ ἀγαθὰ παρὰ τῷ Θεοῦ, καὶ αὐτὴ ἡ ἀνάστασις, καὶ ὅχι διὰ τὸν θάνατον, καὶ διὰ τὸν θάνατον τοῦτο δὲ ποιεῖ ὁ Θεὸς καὶ κάμνει χάριν, ὅχι εἰς ὀλίγους καὶ μερικούς, ἀλλὰ εἰς πολλούς, ἵνα αὐξήσῃ ἡ χάρις αὐτῷ καὶ ἀπολάβῃ, ἵνα αὐξήσῃ καὶ ἡ εὐχαριστία, προσφερομένη εἰς τὸν Θεὸν διὰ μέσου πολλῶν ἀνθρώπων εἰς δόξαν αὐτοῦ ὥστε οἱ ψαλμοποιοί, ἐπειδὴ καὶ οἰκειοποιεῖται εἰς τὸν ἑαυτὸν τὴν τὴν χάριν τῷ Θεῷ, καὶ λέγουσι, πῶς αὐτοὶ εἶναι ὅπως κατορθῶσι ταῦτα, καὶ ὅχι ὁ Θεός, ἀπολάβῃ αὐτοὶ εἶναι ὅπως ὀλιγοσύνῃ καὶ τὴν δόξαν τῷ Θεῷ.

16. „Δι' οὗ, ἐκ ἐκκαθάρμεν· ἀλλ' εἰ καὶ ὁ ἕξω ἡμῶν ἀνθρώπος φθείρεται (1), ἀλλ' ὁ ἔσωθεν ἀνακαινίζεται ἡμέρα καὶ ἡμέρα“.

Διὰ τῆς, λέγει, ἐπειδὴ ἡξυμένον τὴν δυνάμιν τῷ Θεῷ, ὅτι αὐτὸς καὶ πόρα μᾶς ἐλπί-
θερόνοι ἀπὸ τῆς κινδυνεύουσας, καὶ ὑπερὸν θέλει μᾶς ἀναστήσει λαμπρὴς· διὰ τῆς, λέγω, δεῖ
κακίζομεν, ἐδὲ ἀποκάμνομεν πάσχοντες ἀπὸ τῆς πειρασμῆς· καὶ ὁ μὲν ἕξω ἀνθρώπος,
ἥτοι τὸ σῶμα φθείρεται, μὲ ποῖον τρόπον; διὰ τί δέρνεται, διώκεται, καὶ ταλαιπωρεῖται·
ὁ δὲ ἔσω, ἥτοι ἡ ψυχὴ, ἀνακαινίζεται· πῶς; καὶ διὰ τί; διὰ τί ἔχει καλὰς ἐλπίδας, καὶ
παρήσιν, καὶ χαρὰν λαμβάνει, ὅτι πάσχει διὰ τὸν Θεόν (2).

17. „Τὸ γὰρ παραυτίκα ἐλαφρόν τῆς θλίψεως ἡμῶν, καθ' ὑπερ-
βολὴν εἰς ὑπερβολὴν, αἰώνιον βάρος δόξης κατεργάζεται ἡμῖν“.

Εδὼ ἐρμηνεύει ὁ Παῦλος πῶς ἀνακαινίζεται ὁ ἔσω ἀνθρώπος καὶ ἡ ψυχὴ, καὶ λέγει· ὅτι
διὰ τῆς ἀνακαινίζεται ἡ ψυχὴ, διὰ τὴν εὐχαρίσται, πῶς, ἡ μὲν θλίψις παραυτίκα εἶναι,
ἡτοι προσωρινή, καὶ περαστική· καὶ διὰ τὴν εἶναι περαστική, διὰ τῆς εἶναι καὶ ἐλαφρά, καὶ
ἐκκολοῦπόφερτος· ἡ δὲ δόξα ὅπως προσκείται ἀπὸ τῆς πρόσκαιρον θλίψιν, εἶναι αἰώνιος,
καὶ παντοτινὴ· καὶ πρὸς τούτοις, ἔχει καὶ βάρος δόξης, ἥτοι ἔχει μέγεθος δόξης ὑπερβολικόν,
μὲ ὑπερβολὴν· τῆς γὰρ δηλοῖ τὸ καθ' ὑπερβολὴν εἰς ὑπερβολὴν (3).

18. „Μὴ

„τὸν λόγον προάγῃς· ἀρχὴ πάντων λόγου ἐμφρονος,
„πίστις ἰσχυρῶς τῇ καρδίᾳ τῇ λαλῶντος ἐνδρυμένη... καὶ
„ὅπως ὁ πόνος οἰκόνων καὶ μέτρων πάντων ὄντων ποιημένος,
„ἐλογίζομενος, ὅτι ῥαόνεσι κοτύλῃ μικρὰ πλὴν πα-
„σαν θαλάσσαν ἐκμετρήσῃ, ἡ τῷ ἀνθρώπῳ νῶν τῆς ἀ-
„φάντος μεγαλήτορος τοῦ Θεοῦ περιδράξῃ, ἡ καὶ φυσί-
„μενος, καὶ ἐπαυρόμενος τῇ ματαίωσιν τῆς νοῦς αὐτοῦ,
„ἐδιδάσκει λέγειν τὸ „ἐπίσδυσά δι' ὃ ἐλάλησα“ ἐ-
„πιπνῶν καὶ τὸ ἐφίξις ἐπαύειν αὐτῷ δυνάτον, τὸ „ἐγὼ δὲ
„ἐπαπνῶν δυνάτον σφόνδα“· τὴν γὰρ καὶ ἀλαζονίαν συζη-
„καὶ διακρίνει ῥήμασιν ἐπαγαλίσσεται, τὸ ἐκ τῆς πίστεως
„ἰσχυρὸν μὴ κεκτημένος“.

(1) Ἐν ἄλλοις, διαφθείρεται.

(2) Ὁ δὲ Μέγας Βασιλεὺς ὡς λέγει ἐρμηνεύων
τὸ ῥητὸν τῆς „ὡς περὶ ἐπὶ παραυτίκῃς ἡ τῇ ἐπερὶ συμ-
„μαχίᾳ ἡ τῇ τῇ ποιῇ τῇ ἐτέρου· αὐτὸς ὁ τῇ σαρκί
„προσδεδεμένος, τὸ Πνεῦμα καταγωνίζεται· καὶ ὁ πρὸς
„τὸ Πνεῦμα μεταπατάσκει, καταδεδεμένος τὴν σάρκα·
„πῶς γὰρ ἀλλήλοις ἀντίκειται· ὥστε εἰ βέλῃ ἰσχυρὸν
„ποιῆσαι τὸν νῦν, δυνάμενος τὴν σάρκα διὰ νῆτας.
„πῶς γὰρ εἶναι ὅπως ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ὅσον ὁ ἕ-
„ξωθεν ἀνθρώπος διαφθείρεται, τοσούτον ὁ ἔσωθεν ἀ-
„νακαινίζεται· καὶ τὸ, ὅπως ἀδικῶ, τότε δυνάτος εἰμι“.
(Λόγος α' περὶ Νησιῶν.) Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀλεξανδρινὸς
Κύριος „παινομένη γὰρ καὶ σπαταλῶσα διὰ τῆς (τῶν
„ἐδεδωμένων) ἡ σάρξ, χαλεπὴ τις εἶναι, καὶ ταῖς τῷ Πνεύ-
„ματι ἐπιθυμίαις δυσανταγωνιστοῦ· ἀδικῶσα δὲ, καὶ
„τῷ πνεύματι μὴ βουδμεν, ἐξ ἀνάγκης ἐκάνη δι-
„δῶσι τὸ νῦν. Τῆς καὶ ὁ μακάριος Παῦλος διδάσκει

„ἡμᾶς ὡς φησι· „καὶ γὰρ ὁ ἕξω ἡμῶν ἀνθρώπος δια-
„φθείρεται, ἀλλ' ὁ ἔσω ἀνακαινίζεται ἡμέρα καὶ ἡμέ-
„ραν“ (Λόγος α' εἰς τὸ Πάσχα.)

Ὁ δὲ Μέγας Βασιλεὺς ὡς φησι· „ἀλλ' ἐπὶ τῷ Ἀπο-
„στολῇ λέγοντος· εἰ καὶ ὁ ἕξω ἡμῶν ἀνθρώπος φθείρεται,
„ἀλλ' ὁ ἔσω ἀνακαινίζεται ἡμέρα καὶ ἡμέρα· πῶς ἐν δύ-
„ναμει τὸν αὐτὸν ἀνθρώπον; καὶ φησιν, εἰς τὸν
„φαινόμενον, καὶ εἰς τὸν ὑπὸ τῷ φαινόμενῳ κεκρυ-
„μένον· ἀόρατον τὸν ἔσω ἀνθρώπον, τὸν καὶ κυριώτερον
„καὶ ἀληθέστερον ἀνθρώπον· Ἐσω ποῖνον ἔχομεν ἀνθρώ-
„πον καὶ διπλοῖ σινεσμένον· καὶ τότε ἀληθεῖς λεγομεν,
„ὅτι εὐδὸν ἐσμεν· ἐγὼ γὰρ, κατὰ τὸν ἔσω ἀνθρώ-
„πον· καὶ ἕξω, καὶ ἐγὼ, ἀλλὰ ἐμὰ· ἐγὼ δὲ, τὸ λο-
„γικὸν τῆς ψυχῆς, ὥς τὸ τέλειον ἐν τῷ λογικῷ τῆς
„ψυχῆς· τὸ ἐν σῶμα, ἐμὰ, ὄργανον τοῦ ἀνθρώπου,
„ψυχῆς ὄργανον· ἀνθρώπος δὲ κυριώτης τῷ κατ' αὐτὴν
„τὴν ψυχὴν“ (ἐν τῷ ἐπιγραφόμενῳ τῷ Βασιλεῖ
Λόγῳ περὶ κατασκευῆς ἀνθρώπου).

(3) Ὁ δὲ Δῆμος Χρυσόστομος καὶ ὁ Θεοδώριος λέγει,
ὅτι ὁ Παῦλος ἀντικρὺ βάλλει ἐδὼ καὶ παρόντα μὲ καὶ
μέλλοντα· οἷον ἀντικρὺ εἰς τὸ, παραυτίκα, βάλλει τὸ
αἰώνιον ἀντικρὺ εἰς τὸ βαρὺ, (ἥτοι πολὺ τιμὸν) βάλλει
τὸ ἐλαφρόν· ἀντικρὺ εἰς τὴν θλίψιν, βάλλει ὅχι τὴν
ἀνέναντον, ἀλλὰ τὴν δόξαν, ἥτις εἶναι τῆς ἀνέναντος μεγα-
λιτέρα· καὶ ἀντικρὺ εἰς τὸ, καθ' ὑπερβολὴν, βάλλει τὸ
εἰς ὑπερβολὴν, διὰ τὴν δὲ δὲ, ὅτι ὅσον ὑπερβολικὴ ἡ-
μεῖς ἡ παρούσα προσκαιροῦ, καὶ ἐλαφρὰ θλίψις, ὅσον ἐκ
τῆς ἐναντίας ἡμεῖς ὑπερβολικὴ καὶ ἡ μέλλουσα, αἰώνιος, καὶ
πολύτιμος δόξα.

18. „Μὴ σκοποῦντων ἡμῶν τὰ βλεπόμενα, ἀλλὰ τὰ μὴ βλεπόμενα, τὰ γὰρ βλεπόμενα πρόσκαιρα, τὰ δὲ μὴ βλεπόμενα αἰώνια“.

Εἰδὼ δὲ δείχνει ὁ Παῦλος μὲ ποῖον τρόπον γίνεται ἡ θλίψις ἐλαφρά, καὶ δυσκολοῦπόφερτος· διὰ τί, λέγει, ὅλα τὰ βλεπόμενα τῷ Κόσμῳ πράγματα, εἶναι πρόσκαιρα, ἐπειδὴ καὶ εἶναι βλεπόμενα· διὰ τὸτο γὰρ εἶπε καθολικῶς, πῶς εἶναι ὅλα τὰ βλεπόμενα πρόσκαιρα, διὰ τὴν συμπεριλάβει μαζὶ, καὶ τὴν θλίψιν, καὶ τὴν ἀνάπαυσιν· ἔτε λοιπὸν ἡμεῖς θέλομεν καταπέσομεν, καὶ νικηθῶμεν ἀπὸ τῆς θλίψεως, ἔτε πάλιν ἀπὸ τῆς ἀνάπαυσης, καὶ καλοπάζομεν θέλομεν χαυνωθῶμεν· διὰ τί καὶ τὰ δύο εἶναι πρόσκαιρα, καὶ περαστικά· ἐπειδὴ δὲ ἐκεῖ ὅπου βλέπονται εἶναι τοιαῦτα πρόσκαιρα, ἀκολουθεῖ νὰ ᾖναι αἰώνια, καὶ παντοτινὰ ἐκεῖ ὅπου δὲν βλέπονται, ἢτοι ἡ Βασιλεία τῶν ἁγίων, καὶ ἡ κόλασις· ἵνα τὴν μετὰ Βασιλείαν ποθέωμεν, τὴν δὲ κόλασιν ἀποφύγωμεν (1).

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ε'.

1. „Οἶδαμεν γὰρ, ὅτι ἐὰν ἡ ἐπίγνος ἡμῶν οἰκία τῷ σκηνῆς καταλυθῇ, οἰκοδομὴν ἐκ Θεοῦ ἔχομεν, οἰκίαν ἀχαροποιήτον, αἰώνιον ἐν τοῖς ἁεράνοις“.

Επειδὴ ὁ Ἀπόστολος εἶπεν ἀνωτέρω, ὅτι ὅσον ὁ ἄνθρωπος φθείρεται, ποσῶν ἔσται ἀνακαινῆται, μετὰ τὰ ὁποῖα λόγια ἐφαίνετο, ὅτι λέγει κἀνείνα αἰνίγμα, καὶ παράδοξον· διὰ τὸτο λέγει τώρα ἐδῶ, ὅτι πολλῶν μᾶλλον ὅταν τελείως φθαρῇ τὸ σκηνὸν τῶν σαρκῶν, καὶ γήϊον, πότε θέλει προξενηθῶν εἰς ἡμᾶς μυρία ἀγαθὰ (2)· λέγωντας τὸτο, εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν πάλιν ὁμιλεῖ εἰς τὰς Κορινθίους περὶ τῆς ἀναστάσεως, ἀλλὰ καὶ ὅχι πόσον καθαρά, καθὼς ὠμίλησεν εἰς τὴν προτέραν Ἐπιστολὴν· καὶ τὸτο πάλιν τὸ κάμνει καὶ δὲν ὁμιλεῖ ἐδῶ περὶ τῆς ἀναστάσεως καθαρά, διὰ νὰ μὴ φανῇ ὅτι πῶς μῖζεν ἀκόμη ἀδιορθῶτες εἰς τὸ Δόγμα τῶν, καὶ διὰ τὸτο ἐχρειάσθη πάλιν νὰ ὁμιλήσῃ περὶ τῆς ἀναστάσεως.

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Διοφόρος Ἰγνατίος ἀπὸ τὸν πρὸς Χριστὸν πυρπολούμενος ἔρωτα εἶλετο, „πότε ἔσομαι ἀληθινῶς μαθητὴς Χριστοῦ, ὅταν ἴδῃ τὸ σῶμά μου ὁ Κόσμος, ὅς ἐστιν“· καὶ γὰρ φαινόμενα, πρόσκαιρα, τὰ δὲ μὴ φαινόμενα, αἰώνια“· (Ἐπιστολ. πρὸς Ῥωμαίους).

(2) Τὸ ῥητὸν τῶν τῶν Ἀποστόλων οὕτως ἐρμηνεύει ὁ Θεὸς Νύκτας Γρηγόριος· „ἐὰν ἡ ἐπίγνος ἡμῶν οἰκία τῷ σκηνῆς καταλυθῇ, τότε αὐτῇ εὐρήσομεν οἰκοδομὴν ἐκ Θεοῦ γενεσμένην, οἰκίαν ἀχαροποιήσαν αἰώνιον ἐν τοῖς ἁεράνοις, ἀξίαν τῶν ἁγίων αὐτῆς Θεοῦ κατοικητήριον ἐν Πνεύματι· καὶ μοι μὲν χαρὰ καὶ ἡμέτις, καὶ ἡδοὶ ὑπογράφεται τῆς ἀχαροποιήσεως ἐκείνης οἰκίας, καθ' ὁμοίωσιν τῶν νῦν ἐπιφανομενῶν ἡμῶν χαρὰ καὶ ἡμέτις, διακερυνόντων ἡμᾶς ἀπ' ἀληθῶν τοῖς ἰδύμασιν· ἡ γὰρ μόνος τῆς ἀναστάσεως ἡμῶν παρά τῶν θείων λογίων κεκυρωμένης, ἀλλὰ καὶ τὸ δὲν ἀκατήγητος τῆς ἀνακαινισθῆναι διὰ τῆς ἀναστάσεως, τῆς θείας διεγγυημένης Γραφῆς, ἀνάγκη πᾶσα κεκρυφθῇ πανταπᾶσι καὶ ἄγνωστα πρὸς ὅ,τι ἀκατήγητα· τῶν μὲν ὑποδύναται τῶν ἐλπιζομένων ἐν τῇ κτῆ καθεστῶσαι βίῃ·...· ἀλλ' ὅτι μετὰ γένος ἔσται τῶν πάντων ἐγὼ, ὅταν ἐγὼ σῶμα Χριστοῦ οἱ πάντες γενώμεθα, τῷ ἐνὶ χαρακτὲρ μεμορφωμένοι, ὡς ἀμφιβαλλόμεν, πᾶσι κατὰ τὸ ἴσον τῆς θείας ἐκείνης ἐπιλαμπρόντος· τὴν δὲ ἡμῶν ἀντὶ τῶν ποιεσθῶν ἰδιωμάτων

ἐν τῇ ἀλλαγῇ τῆς φύσεως προσγενήσεται, καὶ τῶν ἡμῶν πᾶσης σοφιστικῆς ἐννοίας ἀπορριπτόμενα“ (Ὁμιλ. ἐς τοὺς Κορινθίους).

Δικαίως δὲ ἐδῶ ἠθέλην ἀπορίσσει τίνας, ὅτι ἂν ἐκείνοι οὐκ ἀναστῶν (οἱ Δίκαιοι δηλ.), ἔχον νὰ γένωσιν, καὶ μετὰ τὴν ἀκατήγητον μεταμορφώσονται, πῶς θέλει γνωρίζοντες ἐγὼ ἀπὸ τῶν ἁγίων; ὁ Θεός, καὶ ὁ Χριστός, ἔχει νὰ γένωσιν πᾶσι ἐν πνεύματι τῇ ἐκείνῃ ἐκείνῃ τῶν Δικαίων ἐξανάστασιν, ἡμεῖς ὁ Παῦλος ἐς τὴν πρὸς Κορινθίους πρῶτον· „ἡ ὁ Θεὸς πᾶσι ἐν πνεύματι“· καὶ πάλιν, „ἀλλὰ πᾶσι καὶ ἐν πνεύματι Χριστοῦ“· (Κολ. γ. 11.) Ἡ δὲ λύσις τῆς ἀπορίας ἀποκρυπνύμεθα, ὅτι οἱ Δίκαιοι τότε θέλει γνωρίζοντες ἀληθῶς ὅχι ἀπὸ τῶν ἐξωτέρων χαρακτῆρων τῶν σώματι, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς ἀποκαλυπτικῆς δυνάμεως τῆς θείας φωτὸς ἐκείνης, μετὰ τὸ ὅποσον θείως περικεχυμένα καὶ δεδοσμένα τῇ σάρκα τῶν κασμάτων. Ὡς περὶ γὰρ ὁ Πέτρος καὶ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης ἐγνωσαν τὸν Μωϋσῆν καὶ τὸν Ἠλίαν ἐς τὸ Θεῶν ὅροι, ἀπὸ τῆς ἀποκαλυπτικῆς δυνάμεως τῆς θείας φωτὸς ἐκείνης ὅτε περιέλαμπε καὶ τῆς Ἀποστόλου τῶν Προφητῶν ἐκείνης, ὡς λίγη ὁ μέγας τῆς Θεοαληκτικῆς, Γρηγόριος· ἐστὶ σοφιστικῶς λέγομεν, ὅτι καὶ μακαριοὶ ἀληθῶς θέλοντες γνωρίζοντες μετὰ τὴν αὐτὴν ἀποκαλυπτικὴν δυνάμιν τῆς θείας φωτὸς, οἱ δὲ περιέλαμπονται

εἰ τότε εἰς πλάτος. Ἐπίγειον δὲ οἰκίαν σκῆυος, ὀνομάζει τὸ σῶμα· ὀνομάζοντας δὲ αὐτὸ σκῆυος, φανερὸν ὅτι αὐτὸ εἶναι πρόσκαιρον, καὶ δικολοδιάλυτον, ἐπεὶ διὰ τοῦτο πρόσκαιρον καὶ δικολοδιάλυτον εἶναι καὶ ἡ σκῆυη. Καὶ ἀγκαλὰ καὶ αἱ ἐν τῷ ἔρῳ ἀναπαύσεις τῶν Δικαίων, ὀνομάζονται πολλαῖς φοραῖς σκῆυαι, ἀλλὰ ὅχι ἀπλῶς σκῆυαι, ἀλλὰ μετὰ προσθήκην, σκηναὶ αἰώνιαι, καθὼς λέγει ὁ Ἰερὸς Ληκᾶς· „Ποιήσατε ἑαυτοῖς φίλους ἐκ τῆ μαμωνᾶ, τῆς ἀδικίας, ἵνα ὅταν ἐκλίπητε, δέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκῆυας“. (Λευκ. 15. 9.) Βλέπε δὲ πῶς ἔβαλεν ὁ Παῦλος κατὰ τάξιν τὰ ἐναντία, μετὰ τὰ ἐναντία, ἦγεν ἀντὶ τῆς ἐπιγείας οἰκίας, ἔβαλε τὴν ἑρᾶν, καὶ ἀντὶ τῆς σκῆυος, ἔβαλε τὴν αἰώνιον οἰκίαν· αὐξάνοντας δὲ τὸ ἐγκώμιον τῆς δόξης, ὅπως μέλλει νὰ λάβῃ τὸ ἐδικὸν μας σῶμα, ὀνόμασεν αὐτὸ, οἰκίαν ἀχειροποίητον, καὶ ὅχι πρὸς διαφορὰν τῆς τῆς σῶματος, ἐπεὶ καὶ τὸ σῶμα τῆτο τὸ πρόσκαιρον, ἀχειροποίητον εἶναι. Ἡ νοεῖται καὶ ἐτῆ· ἐπεὶ οἰκίαν τὸ σῶμα ὀνόμασε, διὰ τῆτο ἐπρόσθεσε καὶ τὸ ἀχειροποίητον, πρὸς διαφορὰν τῆς οἰκίας τῶν ἀνθρώπων, ἡτις δὲν εἶναι ἀχειροποίητος, ἀλλὰ ὑπὸ χειρῶν ἀνθρωπίνων κατασκευάζεται, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. Μερικοὶ δὲ (ἀπὸ τῆς ὁποίας εἶναι καὶ ὁ Φώτιος, καὶ ὁ Θεοδώριτος, καὶ ὁ Ἅγιος Μεθόδιος ἐν τῷ περὶ ἀναστάσεως) οἰκίαν μὲν χειροποίητον λέγουσι, τὴν ἐν τῇ γῇ ταύτῃ ζῶν· σκῆυος δὲ, τὸ σῶμα· ἄλλο γὰρ εἶναι ἡ οἰκία, καὶ ἄλλο τὸ σκῆυος, τὸ ὅποιον εἶναι ἡ οἰκία, καὶ ἄλλο ἡμεῖς, τῶν ὁποίων εἶναι τὸ σκῆυος ἴδιον· ὥστε τὸ λεγόμενον εἶναι τοῦτο· ἀνίσως καταλυθῇ ἡ ἐπὶ τῆς γῆς φθαρτὴ ζῶν τῆς σῶματος ἡμῶν, ἡ ὁποία ἡμπορεῖ νὰ ὀνομασθῇ καὶ χειροποίητος, διατὶ συσάιεται αἰσῶν ἀπὸ χέερα, (δι' ὅ,τι τὸ ψῆμι, καὶ τὸ κρασί, καὶ αἱ ἄλλαι τῆς σῶματος τροφαί, διὰ τῶν χειρῶν τῶν ἀνθρώπων γίνονται) ἀνίσως λέγω καὶ ἡ τοιαύτη ζωῆμας καταλυθῇ, θέλομεν ἀποκτήσομεν ἄλλην ζῶν εἰς τὰς ἑρᾶς, ἀφθαρτὴν, καὶ ἀχειροποίητον, ἡτις δὲν χρειάζεται τὴν ἐργασίαν τῶν ἐδικῶν μας χειρῶν.

2. „Καὶ γὰρ ἐν τῷ τῶν σεναζόμεν, τὸ οἰκητήριον ἡμῶν τὸ ὅς ἑρᾶν, ἐπερδύσασθαι ἐπιποδοῦντες“.

Ποῖον οἰκητήριον λέγει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος; τὸ σῶμα τὸ ἀφθαρτὸν· λέγει δὲ αὐτὸ πῶς εἶναι ἀπὸ τῶν ἑρᾶν, ὅχι πῶς ἀπὸ τῶν ἑρᾶν καταβαίνει, ἀλλ' ὅτι ἀπὸ τῶν ἑρᾶν λαμβάνει τὴν χάριν τῆς ἀφθαρσίας. Τόσον λοιπὸν δὲν πρέπει νὰ λυπημέθα διὰ τῆς μερικῆς τῆς σῶματος πειρασμῆς, ὥστε ὅπως, ὅλον τὸ ἐναντίον, περὶσσότερον πρέπει νὰ σεναζόμεν, διὰ τὴν δὲν ἐκδυόμεθα μετὰ τελειότητα καὶ ὅς ὁλοκλήρως τὸ φθαρτὸν αὐτὸ σῶμα, διὰ νὰ ἐνδυθῶμεν αὐτὸ ἀφθαρτὴν, καὶ ἀθάνατον. Διὰ ταύτην γὰρ τὴν ἀφορμὴν, ἐδὲ σκῆυος αἰόμασε τὸ φθαρτὸν ἐκεῖνο σῶμα, ἀλλὰ οἰκητήριον, ὡς μονιμώτερον, καὶ αἰώνιον (1).

3. „Εἴγε καὶ ἐνδυσάμενοι, ὁ γυμνοὶ ὀρεθισόμεθα“.

Διὰ νὰ μὴ θαρρῶσιν οἱ Κορινθιοὶ Χριστιανοί, ὅτι ὅλοι ἔχον νὰ λάβωσιν τὴν ἑρᾶν, καὶ ἐνδοξὸν ἀφθαρσίαν τῆς σῶματος, διὰ τῆτο ὑποθετικῶς ἔπεν ὁ Παῦλος ἐδῶ, ὅτι ἀνίσως καὶ ἡθέλαμεν ἐνδυθῶμεν τὴν ἀφθαρσίαν, καὶ λάβωμεν σῶμα ἀφθαρτὸν, τότε δὲν ἡθέλαμεν ὀρεθισόμεν γυμνοὶ ἀπὸ τῆς θεϊκῆς δόξης, καὶ σκέπῃ, μετὰ τὸ νὰ μὴ ἔχωμεν τὴν ἀσχημίδα τῆς ἀμαρτίας· δι' ὅ,τι, ὅλοι μὲν οἱ ἄνθρωποι ἔχον νὰ λάβωσιν ἀνάσασιν, ὅλοι δὲ ὅμως, δὲν ἔχον νὰ λάβωσιν δόξαν, καὶ τιμὴν, παρέξ μόνον οἱ ὀρθόδοξοι, καὶ ἀπὸ τῆς ὀρθοδόξης οἱ Δίκαιοι· οἱ δὲ ἄλλοι πάντες, ἀσεβεῖς καὶ ἀμαρτωλοὶ, μετὰ ἀτιμίαν ἔχον νὰ ἀναστῇ (2).

4. „Καὶ

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι οἰκητήριον ὅς οὐρανοῦ, τὴν ἀφθαρσίαν ἔπεν ὁ Παῦλος, καὶ δὲν ἔπεν ἐνδύσασθαι, ἀλλ' ἐπερδύσασθαι· ἐπεὶ δὲ ἐνδύσασθαι ἄλλο σῶμα ἀπὸ τῆτο ὅπως πῶρα φορέμεν, ἀλλὰ τὸ φθαρτὸν τοῦτο σῶμα ἡμῶν, ἐπερδύεται τὴν ἀφθαρσίαν, καὶ ὅπως ἔχον αὐτὴν, ἐνδύσασθαι τῆτο. Ὁ δὲ θεὸς Μαξιμὸς ὅπως ἐρμηνεύει· „οὐράνιον οἰκη-

τήριον εἶναι, ἢ κατ' ἀρετὴν ἀπαθείας ἔξιν, καὶ ἡ μηδὲν ἔχουσα πλάνης πολεμὴν αὐτῇ νόημα γνώσις“. (Κεφ. μ.δ. τῆς ε'. ἐκκεντῶν τῶν Θεολογικῶν.)

(2) Ὁ δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει· „γυμνὸς σπίναι, καλῇ τῆς τῆς θείας δόξης γεγυμνωμένος· οἷς ἑαυτὸν, σωσάμενος ὁ Ἀπόστολος, μετεράζειν καὶ Κορινθίους, καὶ πάντας ἀνθρώπους διδάσκων“.

4. „Καὶ γὰρ οἱ ὄντες ἐν τῷ σκλήρῳ τέτρω, σενάζομεν, βαρέμενοι,
 „ἐφ' ᾧ οὐ θέλομεν ἐκδύσασθαι, ἀλλ' ἐπενδύσασθαι· ἵνα κατα-
 „ποδῇ τὸ θνητὸν ὑπὸ τῆς ζωῆς“.

Επειδὴ ἐφαίνετο βαρὺς ὁ λόγος ἐκεῖνος ὅπῃ εἶπεν αὐτῷ Παῦλος, ὅτι σενάζομεν διὰ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἐλδθερωθῶμεν ἀπὸ τοῦ σώματος, δι' ὃ, τι πολλὴ καὶ ἀρρήτος εἶναι ἡ σχέσις, καὶ οἰκειότης ὅπῃ ἔχει ἡ ψυχὴ μὲν τὸ σῶμα, καὶ οἱ περιεσώτεροι ἄνθρωποι σενάζουν, καὶ θέλουν, ὅχι νὰ ἀποθάνουν, ἀλλὰ νὰ μὴ ἀποθάνουν· διὰ τὸ λέγει ἐδῶ ἐπιδιορθώνωντας τὸν αὐτῷ λόγον, ὅτι δὲν σενάζομεν διὰ τοῦτο, διὰ νὰ ἐλδθερωθῶμεν ἀπλῶς ἀπὸ τοῦ σώματος, ἀλλὰ διὰ τὴν θέλωμεν νὰ τὸ ἐκδυθῶμεν ἁφθαρτον, καὶ ἁδοξον· ἐπειδὴ κατ' ὃ σῶμά μας, ἀδέποτε θέλομεν νὰ τὸ ἐκδυθῶμεν, ἀλλὰ μόνον θέλομεν νὰ ἐλδθερωθῶμεν ἀπὸ τῆς φθορᾶς αὐτῆς· ἵνα ἐξοδῇ, καὶ ἀφανισθῇ ἡ φθορὰ τοῦ σώματος ἀπὸ τῆς ζωῆς, καὶ ὅχι αὐτὸ τὸ σῶμα. Δι' ὃ, τι δὲν βαρυνόμεθα ἀπλῶς διὰ τὸ σῶμα, ἀλλὰ διὰ τὸ φθαρτὸν σῶμα, ἥτοι, διὰ τὴν εἶναι τὸ σῶμά μας φθαρτὸν, καὶ πρόσκαιρον. Ἀπὸ τὰ λόγια δὲ ταῦτα ἐμφράττονται παντελῶς τὰ σώματα τῶν αἰρετικῶν· ἐπειδὴ δὲν λέγει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος διὰ ἄλλο, καὶ ἄλλο σῶμα, ἤγειν πῶς εἶναι ἄλλο μὲν, τὸ σῶμα ὅπῃ τώρα φορέμεν, ἄλλο δὲ, ἐκεῖνο ὅπῃ μέλλομεν νὰ φορέσωμεν μετὰ τῆς ἀνάστασιν· ἀλλὰ λέγει περὶ φθορᾶς, καὶ ἀφθαρσίας, ἡγοῦν ὅτι, τοῦτο μὲν τὸ σῶμα εἶναι φθαρτὸν, ἐκεῖνο δὲ, θέλει εἶναι ἁφθαρτον.

5. „Ὁ δὲ κατεργασάμενος ἡμᾶς εἰς αὐτὸ τῷτο, Θεός“.

Θεός, λέγει, εἶναι ἐκεῖνος ὅπῃ κατεργάσατο καὶ ἐδημιέργησεν ἡμᾶς, δι' αὐτὸ τῷτο, ἡγουν διὰ νὰ γινώμεν ἁφθαρτοι· καὶ δὲν ἐφάνη τώρα τῷτο ἀρεστὸν εἰς αὐτὸν, ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς, καὶ ἀπὸ τοῦ αἰῶνος· ὥστε βέβαια καὶ ἐξάπαντος τῷτο θέλει γινῆναι.

- „Ὁ καὶ δὲς ἡμῖν τὸν ἀρχαβῶνα τοῦ Πνεύματος“.

Θεός, λέγει, Χριστιανὲ ἀπόδειξιν, ὅτι ἔχομεν νὰ γινώμεν ἁφθαρτοι μετὰ τῆς ἀνάστασιν; ἰδέσσοι δίδω καὶ ἄλλω· ποίαν; ὅτι ὁ Θεός μὲν τὸ νὰ ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον διὰ τῆς Βαπτίσματος, ἐν ταυτῷ μᾶς ἔδωκε καὶ τὸν ἀρχαβῶνα τῆς ἀφθαρσίας· διατὶ ἡγίασε τὴν ψυχὴν, καὶ τὸ σῶμά μας, καὶ ἐκάμε καὶ τὰ δύο θεϊότερα, καὶ πνευματικώτερα, μὲν τὸ νὰ τὸ ἡλδθερώσειν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἀπὸ τῆς ὁποίας γεννᾶται ὁ θάνατος, καὶ ἡ φθορά· ὥστε, ἐπειδὴ μᾶς ἔδωκε Πνεῦμα Ἅγιον, φανερόν ὅτι μᾶς ἐλδθερώσειν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας· ἐπειδὴ δὲ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας μᾶς ἐλδθερώσειν, φανερόν ὅτι καὶ τῆς φθορᾶς ἐκατήρηγχε· διὰ τὴν ἡ φθορὰ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας ὡς εἶπον γεννᾶται. Μὲ τέτοιον τρόπον λοιπὸν εἶναι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἀρχαβῶν τῆς μελλούσης ἀθανασίας (1). Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον τῷτο γινῆται· ὅτι ἐπειδὴ ὁ Θεός ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς μερικῶς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, βέβαια κάποιον ἀρχαβῶνα μᾶς ἔδωκεν· ὥστε, ἐκεῖνος ὅπου μᾶς ἔδωκε τὸν ἀρχαβῶνα, αὐτὸς θέλει μᾶς δώσει καὶ τὸ ὅλον. Πῶς δὲ ἤθελε μᾶς δώτῃ τὸ ὅλον, ἀνίσως δὲν εἶχομεν νὰ ἀφθαρτισθῶμεν, καὶ νὰ δοξασθῶμεν κατὰ τὴν ψυχὴν, καὶ κατὰ τὸ σῶμα; Λοιπὸν, ἐπειδὴ ἐστὶ Χριστιανὲ, ἔλαβες πόρα εἰς τὴν παύσαν ζωὴν τὸ ὅλizon, καὶ τὸν ἀρχαβῶνα, ἐλπίζε ὅτι θέλεις λάβῃ; τότε καὶ τὸ ὅλον ὁλόκληρον· καὶ κοινὰ ὅπῃ εἶσαι ἁφθαρτος καὶ ἀθάνατος κατὰ τὴν ψυχὴν, ἔχεις νὰ γινῇς ἁφθαρτος καὶ ἀθάνατος καὶ κατὰ τὸ σῶμα.

6. „Θαρ-

(1) Διὰ τὸ λέγει ὁ μέγας Ἀθανάσιος· „ὅτι γὰρ τὸ φθαρτὸν τῷτο ἐκδύσασθαι ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τῷτο ἐκδύσασθαι ἀθανασίαν· οἱ γὰρ φορῶντες τὸ

Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, ἀφθαρσίαν φορέουσιν· ἀφθαρσία δὲ ἐστὶν ὁ Θεός“· (παρὰ τῷ α'. Τόμῳ τοῦ Βρυεννίου σελ. 214.)

6. „Θαρρόυντες οὖν πάντοτε, καὶ ἰδοῦτες ὅτι ἐνδημῶντες ἐν τῷ σώματι, τι, ἐκδημῶμεν ἀπὸ τοῦ Κυρίου“.
7. „(Διὰ Πίσεως γὰρ περιπατοῦμεν, ὃ διὰ ἔδους.)
8. „Θαρρόμεν δὲ, καὶ ἰδοῦμεν μᾶλλον ἐκδημῆσαι ἐκ τοῦ σώματος, καὶ ἐνδημῆσαι πρὸς τὸν Κύριον (1).

Καὶ μὲν τὰ λόγια ταῦτα κατασκοπεύει, καὶ βεβαιόνοι ὁ Ἀπόστολος ἐκεῖνο ὅπερ εἶπεν ἀνωτέρω· δηλαδὴ ὅτι δυνάμει φροντίζομεν διὰ τῆς κινδυνώσεως, καὶ τὸν θάνατον τοῦ σώματος, διὰ τὸ οἱ κίνδυνοι, καὶ ὁ θάνατος προξενούσιν εἰς ἡμᾶς τὸ ἐπιθυμητὸν πρᾶγμα, τὴν εἰσοδὸν ἀφ' αἰωνίου βλασφασίας δηλαδὴ, διὰ τὴν ὁποίαν καὶ σενάζομεν, καὶ διὰ τὴν οἱ κίνδυνοι, καὶ ὁ θάνατος, μᾶς φέρειν τὸ ἐγγιγνόμενον πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Δεσπότην μας. Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ ἔχομεν θάρρος πάντοτε, καὶ ἠξιοῦμεν ὅτι ἐν ὅτῳ καιρῷ δευσιπρόθετα σώματός με τὸ σῶμα ταῦτο, εἴμεθα χωρισμένοι ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, διὰ τὸ τοῦτο φοβόμεθα ὅτε διωγμὸς, ὅτε ἐπιβλασμία, ὅτε θάνατος. Βλέπει δὲ, ὡς αἰσθάνεται, σοφίαν τὴν Παύλου! διὰ τὴν ἐκρυψε μὲν τὰ ὀνόματα τῶν θανάτων, ἔβαλε δὲ τὸν ἀπὸ τοῦ σώματος χωρισμὸν, καὶ τὴν μετὰ τὸν Θεὸν εὐωσίαν· ἔβαλε δὲ ταῦτα, διὰ τὴν μὲν ἐπιθυμίαν, καὶ ἀποκρεματισταίας ἀπὸ τῆς παρούσης ζωῆς, ἐπειδὴ αὐτὴ μᾶς χωρίζει ἀπὸ τοῦ Κυρίου. Ἐπειτα διὰ τὴν μὲν εἰρηστικῆς, τί λοιπὸν; τὸ σῶμα μᾶς χωρίζει ἀπὸ τοῦ Θεοῦ; διὰ τοῦτο διορθῶσι τὸν λόγον ὁ Παῦλος καὶ λέγει· „διὰ Πίσεως γὰρ περιπατοῦμεν, οὐ διὰ ἔδους.“ ἵτοι ἔδωκε μὲν εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν, γνωρίζομεν τὸν Θεόν, ὀλίγον ὅμως, καὶ μερικῶς, δι' ἐσόπτρου, καὶ ἀνίγματος· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ διὰ Πίσεως· ὅχι δὲ ὡς πρόσωπον πρὸς πρόσωπον· τὸτο γὰρ δηλοῖ τὸ, οὐ διὰ ἔδους (2). Ἐπειδὴ λοιπὸν αὐτὰ ἔπος ἔχουσι, διὰ

(1) Τοῦτο τὸ ῥητὴν ἀναγωγικῶς ὁ Θεοφόρος Μάξιμος ἐρμηνεύει λέγων· „ἀποδύμεν σαρκός, ὁ ὅρος τῆς γνωστικῆς ἐξίτης μεταβάσεως ἀπὸ τῆς πρακτικῆς, ἀρπαξόμενοι ὡς ἐν νεφέλῃσι πρὸς ὑψηλοτέρους νοήμασιν εἰς τὴν διαφανὴν τοῦ Θεοῦ αἶρα, καὶ ὅν σὺ Κύριον εἶναι, δυνάμει πάντοτε· ἐκδημῶν δὲ ἀπὸ τοῦ Κυρίου, ὁ μὴ πῶς δι' αἰσθησὶν ἐνεργειῶν καθαρῶν νοῦν θεωρήσας κατὰ τὸ εἰρηστικὸν καὶ νοήματα μὴ θανάτων, καὶ τὸν περὶ τοῦ Κυρίου λόγον ἀπλῶς χωρὶς ἀνιγμάτων μὴ χωρῶν.“ (Κεφ. ν. δ'. πρὸς β'. ἐκκ. τ. πῶν Θεολογικῶν)

(2) Ὁ δὲ ἀγιώτατος καὶ ὑπερπνεύματος Κλήσιος, λεπτοτέρα καὶ θεωρητικώτερα ἐρμηνεύει τὸ ῥητὴν τῶν τοῦ Ἀποστόλου ἐν Κεφ. ν. δ'. πῶν ἀνεκδότων αὐτοῦ κεφαλαίων· διακρίν γὰρ ὅτι τῶν Πίσεως εἰς δύο καὶ λέγει· ὅτι ἀλλήλη μὲν Πίσις εἶναι, ἥτις λόγῳ μόνῳ φιλοῦται συνείσκει, καὶ χρειαζέται ἀποδείξεως, ἀλλήλη δὲ Πίσις εἶναι, ἥτις δυνάμει χρειαζέται παντελὴ ἀποδείξεως τοῦ πιστευομένου, μὲν γὰρ τὴν πᾶσαν πιστεύουσαν ἀπὸ κάποιας προφανοῦς πράξεως, ἡ ὁποία Πίσις ὀνομάζεται καὶ ἐνυπόστατος· καὶ παραδείγματός· ἐστὶ ἀκούσι πῶς εὐαγγέλιον, κατασκοπεύει εἰς τὴν ὑπόστασιν, καὶ παντὶ πῶς, ζωῆς ποικίλας, καὶ διαφορᾶς· τῶρα ἂν ἐστὶ δυνάμει ἰδῆς τὴν ὑπόστασιν τῶν ὑφ' αὐτῇ ἐκείνη, ἐξ ἀνάγκης χρειαζέσθαι νῦν ἔχει Πίσις, καὶ τὴν πιστεύουσαν μὲν λόγον φίλον, πῶς εἶναι πᾶσι ὑφ' αὐτῇ. Ἀνίσως δὲ τύχη νῦν ἰδῆς καὶ τὴν ὑπόστασιν ἐκείνη, τότε καὶ χωρὶς νῦν αὐτῇ ἄλλος τινάς, ἀπὸ τῆς θεωρίας τῆς ὑπόστατος ἐκείνης γνωρίζει, ὅτι βέβαια ἄνθρωπος κατασκοπεύει τὸ ὑπόσταμα ἐκείνο· ἐπειδὴ ὅτε ἀπὸ λόγου ἡμπορῇ νῦν ὑφ' αὐτῇ τὸ ὑπόσταμα ἐκείνο, οὕτως ἀπὸ κάθεν ἄλλο ζῶν ἐξ ἑαυτοῦ ἄνθρωπον. Τότε λοιπὸν ἀλλήλη Πίσις θεωρητικῇ κρατῇ τῆς ψυχῆς σου, πᾶσι διαφορετικῇ ἀπὸ τῆς πρώτης.

Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ἔδος εἰς δύο διακρίνεται ὁ αὐτός Κλήσιος καὶ λέγει· ὅτι ἄλλο μὲν ἔδος λέγεται ἐκπύ-

σαν, ὅταν δευσιπρόθετος εἷς ἄνθρωπος ὅτε εἶναι ξανθός εἰς τὸ χρώμα, μακρὸς εἰς τὸ μέγεθος, συμμετρικὸς ἔχων πᾶσι ὀφθαλμοῖς, καὶ τὸ πρόσωπον, καὶ τὴν μύτην, καὶ τὰ λοιπὰ ὑποστατικὰ ἰδιώματα. Εἶναι δὲ καὶ ἄλλο ἔδος, ὅπερ λέγεται ἐνυπόστατος, καὶ εἶναι ἐκείνο τὸ ὑφ' αὐτῇ, ὅτε ἡμπορῇ ἀνωτέρω, ὅτι δυνάμει ἀμέσως τὸ πρόσωπόν σου, ἀλλὰ διὰ τοῦ ὑφ' αὐτῇ τὸ ἐκπύσαντα ὅτι ἔχει μὲν ἔδος γενικῶς, καὶ κατὰ τὴν ἀνθρώπινον, ἐνυπόστατον ὅμως, ὡς χωρὶς πᾶσι ὑποστάσεως τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνη, θεωρούμενον.

Ὅλοι λοιπὸν (λέγει ὁ αὐτός Ἅγιος) οἱ θεωρητικοί, μὲν Πίσις περιπατοῦν, ὅχι φιλοῦται, καὶ ἐξ ἀκούσι, ἀλλὰ ἐνυπόστατος διὰ θεωρίας· καὶ βλεπτοῦσι τὸν Θεὸν μὲν ἔδος, ὅχι ἐνυπόστατος, ἀλλὰ ἐνυπόστατος, καὶ γενικῶς θεωρούμενον· δι' ὅ,τι ὁ Θεός, ἀρχαῖα καὶ κατὰ τὴν ὑπόστασιν καὶ φύσιν εἶναι ὑπερκείμενος παντὶ ἔδῳ, καὶ ἔδος δὲ ἔχει, κατὰ τὴν ἐνεργείαν ὅμως, καὶ διὰ προσέτι, λέγεται ὅτι ἔχει ἔδος νοητὸν, καὶ θεωρητικόν· δι' ὅ,τι ἂν ὁ Θεός, δυνάμει ἔχει νοητὸν ἔδος τελείως, βέβαια ὅτε κάλλος ἐπρεπε νῦν λέγεται ὅτι ἔχει, ὅτε πρόσωπον, καὶ ἀκολουθῶς, ἐπρεπε νῦν ἔχει πάντῃ πάντως ἀδέσποτος· ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ λέγεται, ὅτι ἔχει κάλλος, καὶ πρόσωπον, ἀκολουθῶς ἔχει καὶ ἔδος· ἔδος ὅμως, ὡς ἔπος, νοητὸν, εὐπρεπές, ἀξιαγάσσομενον, ἐνδοξόσομενον, ἐκπληξέως παρεκτικῶς τῇ ψυχῇ, νοερού φωτός ἀποπληρῶν τὸν νοῦν, καὶ Θεὸς ἐννοεῖται παρρησιάζον· ὁ καὶ Μωυσῆς φαντασθεῖς „ἀπολώλαμεν, ὡς γυνῆς, ἔλεγε, Θεὸν ἐώρακαμεν.“ Καὶ Μωυσῆς ἐκείνος ἐν σοιούτῃ εἶδη εἶδεν τὸν Θεόν, ὡς γέγραπται „σῶμα κατὰ σῶμα λαλήσω σοι“, ἐν ἔδῳ, καὶ ὡς δι' ἀνιγμάτων, καὶ τῆς δόξης Κυρίου εἶδος.“ (Ἀριθ. ιβ'. 3.) Ὅθεν μὲν τῶν ἀρίστων διαιρέσεων πᾶσι τῶν ἔδῳ, συμβιβάζονται καὶ Κλήσιος ἐκείνος ὅτε λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ὅτι δυνάμει περιπατοῦμεν διὰ ἔδους, καὶ ἐκείνος ὅτε λέγει ὁ Θεός, ὅτι ἐφώτισεν εἰς τὸν Μωυσῆν ἐν ἔδῳ, καὶ ὡς δι' ἀνιγμάτων.

διὰ τὸτο ὀδοῦμεν, ἤτοι πολλά ἐπιθυμοῦμεν τὸ νὰ ἐκδυθῶμεν τὸ φθαρτὸν τὸτο σῶμα, καὶ νὰ εἴμεθα σῶμένοι μετὰ τὸν Κύριον· δὲν εἶπε δὲ ὅτι ἐπιθυμοῦμεν νὰ λάβωμεν τὴν ἀφθαρσίαν· ἀλλ' εἶπε τὸ καλλίτερον, ἦγαν ὅτι ἐπιθυμοῦμεν νὰ εἴμεθα μαζί μετὰ τὸν Κύριον, διὰ τὸ τὸτο εἶναι πολλὰ μεγαλότερον ἀπὸ τὴν ἀφθαρσίαν.

9. „Δὶ ὃ καὶ φιλοτιμώμεθα, ἅτε ἐκδημιουῦτες, ἅτε ἐκδημιουῦτες, εὐάρεστοι αὐτῷ εἶναι“.

Τὸ ζητούμενον ὅλον, λέγει, εἶναι τὸτο, τὸ νὰ ζῶμεν κατὰ τὴν διαρέσιν τῆ Θεοῦ, δι' ὃ, τι, διὰ νὰ μὴ ἀκῆσῃ ἐσὺ ὁ Χριστιανὸς ἐκδημίαν καὶ χωρισμὸν τοῦ σώματος, καὶ νομίσῃς ὅτι αὐτὸς μόνος ὁ χωρισμὸς τοῦ σώματος εἶναι ἀρκετὸς εἰς τὸ νὰ σὲ σώσῃ, διὰ τὸτο λέγει ἀκολούθως ὁ Ἀπόστολος, ὅτι, σκεδάσαι Χριστιανέ, νὰ χωρισθῇς ἀπὸ τοῦ σώματος, καὶ νὰ ὑπάγῃς πρὸς τὸν Χριστὸν διδόκιμος, διὰ μέσσω τῆς ἐν τῷ Κόσμῳ τάτης διαρέσεως ζωῆς σου.

10. „Τοὺς γὰρ πάντας ἡμᾶς φανερωθῆναι δὲ ἔμπροσθεν τῆ βήμα-
τος τῆ Χρυσῆ“.

Φοβίζει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος τὰς Χριστιανὰς, μετὰ τὴν ἐνθύμησιν τῆ φοβερῆς ἐκείνου βήματος τῆ Χρυσῆ, καὶ μετὰ τὸν λόγον ὅπως λέγει, ὅτι πρέπει, καὶ ἀνάγκη εἶναι νὰ φανερωθῶν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἔμπροσθεν εἰς αὐτό. Μὴ σοχασθῇς, λέγει, Χριστιανέ, ὅτι τότε ἐκεῖ εἶναι τοῖχοι, καὶ σκεπάσματα διὰ νὰ σκεπασθῇς, ἢ πῶς τὸ βάθος τῆς καρδίας ἡμπορεῖ νὰ σκεπασθῇ τὰ ἔργα, ἢ τὰς λογισμὰς τῶν ἀνθρώπων· ὅχι μὴ σοχασθῇς τὸτο, διὰ τί, ὅλα, καὶ ἔργα, καὶ λόγια καὶ διαλογισμοί, ἔχον νὰ φανερωθῶν.

„Ἰνα κομίσῃται ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώματος, πρὸς ᾧ ἔπραξεν, ἅτε ἀγαθόν, ἅτε κακόν“.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Παῦλος, τὰς μετὰ ἐναρέτους καὶ ἀγωνιζομένας, κάμνει νὰ ἔχον παλάς ἐλπίδας· διὰ τὸ αὐτοὶ ἔχον νὰ λάβουν παρὰ Θεοῦ τὰς ἀμοιβὰς τῶν ἀγώνων, καὶ τῆς ἀρετῆς τῶν· τὰς δὲ ἀμελεῖς, κάμνει προθύμως μετὰ τὸν φόβον τῆς καταδίκης, καὶ κολάσεως. Βεβαιόνοι δὲ ἐν ταυτῷ μετὰ τὰς λόγους τέρας τὴν ἀνάστασιν τῶν σωμάτων, διὰ τὸ τὸ σῶμα ὅπως ὑπηρετήσῃ τὴν ψυχὴν εἶπε εἰς τὰ καλὰ ἔργα, εἶπε εἰς τὰ κακά, καὶ αὐτὸ ἔχει βέβαια, ἢ νὰ σεφανωθῇ, ἢ νὰ κολασθῇ· ἐμφράττονται λοιπὸν καὶ ἀπὸ τὰ λόγια ταῦτα τῆ Ἀποστόλου, τὰ σώματα τῶν αἰρετικῶν, ὅπως λέγουσι ὅτι δεῦν ἔχει τὸ σῶμα νὰ ἀναστῇ. Καὶ ὁ Θεοδώριτος δὲ λέγει· „Δίκαιος ὢν ὁ Κερίης ὑπὲρ τῶν βεβαιωμένων ἐκάσῳ κατακλήτης τὰς ἀντιδόσεις παρέξει· ἐδείξε δὲ κατὰ ταῦτα καὶ τὰς τιμωμένας, καὶ τὰς κολαζομένας ψυχὰς, μετὰ τῶν σωμάτων δεχομένας τὰς ἀντιδόσεις.“ „Οὐ καὶ τὸ „εἰ ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ“ ἡλιπικότες ἐσμὲν ἐν Χρυσῇ μόνον“ (ἀ. Κοριν. ιε. 19.) ἐν τῇ ὑποσημειώσει.

11. Εἰδότες οὖν τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, ἀνθρώπους πείθωμεν, Θεῷ δὲ
„πεφανερώμεθα· ἐλπίζω δὲ καὶ ἐν ταῖς συναθήσεσιν ὑμῶν πε-
φανερωσθαι“.

Μετὰ τὸ νὰ ἡξήρωμεν, λέγει, τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο κερτήριον τῆ Θεοῦ, διὰ τὸτο κάθε λογὴς τρόπον κάμνομεν, διὰ νὰ μὴ σκανδαλίσωμεν κανένα ἄνθρωπον· τὸτο γὰρ δηλοῖ τὸ „ἀνθρώπους πείθωμεν“· ἀντὶ τῆς, τὰ σκάνδαλα ἰατροῦμεν, καὶ σκηπτόμεν ἀπὸ τὸ μέσον τὰς αἰτίας τῶν σκανδαλισμῶν· διὰ τὸ καὶ, θετέον, καὶ κανένα κακὸν δεῦν κάμνωμεν, δίδωμεν ὅμως ὑποψίαν πῶς τὸ κάμνομεν, βέβαια κατακρινόμεθα, αἰσῶς, διωκόμενοι νὰ διορθώσωμεν τὴν ὑποψίαν, καὶ αἰτίαν τῆ σκανδαλῆς, ἡμεῖς δεῦν τὴν διορθώσωμεν. Εἰς δὲ τὸν Θεὸν εἴμεθα φανεροί, καὶ ἐκεῖνος ἡξήρει πῶς πολιτευόμεθα· διὰ τὸ τὸν Θεὸν δεῦν πρέπει νὰ πείθωμεν, καὶ νὰ πληροφοροῦμεν, ὡσάν ὅπως ἐκεῖνος μᾶς ἡξήρει, καὶ δεῦν σκανδαλίζεται
διὰ

διὰ λόγους· ὅχι μόνον δὲ εἰς τὸν Θεόν, ἀλλὰ καὶ εἰς ἐσᾶς εἰμεθα φαιεροί· ἐπειδὴ καὶ ἐσεῖς πολλὰ καλὰ ἤξούρετε ὅλῳ τῷ ἐδικλῷ μας ζωῷ, καὶ τὰ ἔργα μας, καὶ λοιπὸν δεῖ πρέπει νὰ ζητῶμεν νὰ σᾶς πληροφορῶμεν περὶ τῶν, διὰ τὴν ἐσεῖς δεῖ ἐσκανδαλίσθητε διὰ λόγους.

12. „Οὐ γὰρ πάλιν ἑαυτὸς σιωπῶν ὑμῖν, ἀλλ' ἀφορμῶν δι-
„δόντες ὑμῖν καυχήματος ὑπὲρ ἡμῶν“.

Συχράκις ἀποβάλλει τῷ ὑποφίαν, τῷ ὅτι φαίνεται πῶς καυχᾶται ὁ Ἀπόστολος· διὰ τὸ καὶ ἐδῶ λέγει, ὅτι αὐτὸς τὰ λόγια εἶπομεν, ὅχι διὰ νὰ συστήσωμεν, ἢ γοῦν διὰ νὰ μεγαλυνώμεν, καὶ νὰ ἐγκωμιάσωμεν τὸν ἑαυτὸν μας, ἀλλὰ διὰ νὰ δώτῃμεν αἰτίαν εἰς ἐσᾶς νὰ καυχᾶσθε καὶ νὰ καλωπίζεσθε διὰ λόγους εἰς τὰς ψευδαποστόλους, οἱ ὅποιοι διασύρουν ἡμᾶς, καὶ κατηγοροῦσιν.

„Ἵνα ἔχητε (1) πρὸς τὰς ἐν προσώπῳ καυχώμενους καὶ ὁ καρδία“.

Αφορμῶν, λέγει, δίδομεν εἰς ἐσᾶς, Χριστιανοί, μὲ αὐτὰ ὅπερ λέγομεν, διὰ νὰ ἔχετε νὰ καυχᾶσθε διὰ λόγους εἰς τὰς ψευδαποστόλους, οἱ ὅποιοι εἰς τὸ πρόσωπον μόνον καυχῶνται, ἢ γοῦν κατ' ἐπίδειξιν, καὶ εἰς τὸ πρόσωπον τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὅχι κατὰ ἀλήθειαν διὰ τῶν ἔργων· πιστοὶ γὰρ ἦσαν ἐκεῖνοι, ἔχοντες μὲν ἔξωθεν σχῆμα καὶ προσωπεῖον δολαβείας, ἔσωθεν δὲ εἰς τῷ καρδίαν μὴ ἔχοντες κἀνὸς ἀγαθόν. Ὅρα δὲ ὅτι προσάξει τὰς Κορινθίους ὁ Ἀπόστολος νὰ μὴ καυχῶνται πάντοτε, ἀλλ' ὅταν ἐκεῖνοι οἱ ψευδαπόστολοι ἐπαί- νῃσι, καὶ ὑφόνῃσι τὸν ἑαυτὸν τῶν.

13. „Εἴτε γὰρ ἔξεσημεν, Θεῷ. Εἴτε σωφρονῶμεν, ὑμῖν“ (2).

Αν, λέγει, ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι λέγομεν κἀνὸς μέγαλον, καὶ ὑψηλὸν διὰ λόγους, (ἐκαστὸν δὲ τὸ τοιοῦτόν ἐστι, καθὼς καὶ ἄλλαχθ', ἀφροσύνην τὸ καλεῖ) (β'. Κοριν. ι. α. 21.) διὰ τὸν Θεὸν τὸ τοιοῦτόν λέγομεν, καὶ ποιῶμεν, διὰ νὰ μὴ μᾶς καταφρονῇτε ἐσεῖς καὶ κολάζεσθε, μὲ τὸ νὰ μᾶς νομίζετε ὡς πλεῖστοι καὶ ἀναξίτοι· αὐτὸ δὲ πάλιν λέγομεν κἀνὸς ταπεινὸν καὶ μέτερον διὰ λόγους, τὸ τοιοῦτόν λέγομεν, καὶ ποιῶμεν, διὰ λόγους, δηλαδὴ διὰ νὰ μάθετε ἐσεῖς ἀπὸ λόγους νὰ ταπεινοφρονητε· σωφροσύνην γὰρ τὴν ταπεινοφροσύνην ἀνίστα- σε, κατὰ τὸν Θεοδώρετον. Ἡ καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον τὸ τοιοῦτόν νοεῖται· αἰσῶς τινος ὑποπτῆν πῶς ἡμεῖς εἰμεθα ἔξω φρενῶν, διὰ τὴν λέγομεν μέγαλον τινὰ διὰ λόγους, ἡμεῖς ἐλπίζομεν νὰ λάβωμεν μισθὸν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ τῷ ὑποφίαν, καὶ κατηγορεῖν ταύτην· αἰ- σῶς δὲ πάλιν νομίζῃ πῶς ἔχομεν τὰς φρενας σώας καὶ ὑγιεῖς, αὐτὸς ἀπολαμβάνει τῷ ὠφέλειαν ὅπερ προξενεῖται ἀπὸ τῷ ἐδικλῷ μας σωφροσύνης, καὶ σαθερότητα τῷ νοῷ. Νοεῖ- ται δὲ τὸ τοιοῦτόν καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον· αὐτὸ ἡμεῖς μαινόμεθα, καὶ εἰμεθα ἔξω φρενῶν, διὰ τὸν Θεὸν μαινόμεθα ποικιλοτρόπως, διὰ νὰ παραστήσωμεν, καὶ νὰ προσφέρωμεν ἐσᾶς εἰς τὸν Θεόν (3)· ἐμαίνετο δὲ καὶ ἔξω φρενῶν ἦσαν ὁ Παῦλος, ὅχι μὲ μανίαν παρηγορημένῳ, ἀλλὰ μὲ μαρίαν ἐπαινετῷ, καὶ μακαρίαν, δηλαδὴ μὲ μαρίαν, καὶ ἐκαστὸν ἐρωτικῶς· ἐπειδὴ τό-
σου

(1) Ἐλήπη ἐδῶ τὸ, καυχᾶσθαι, ἦτοι „Ἵνα ἔχητε
„καυχᾶσθαι“, καθὼς ἐρμηνεύει ὁ ἱερός Θεοφύλακτος.

(2) Καὶ ἐδῶ σχῆμα ἐλληπτικόν, καὶ ἀπὸ κοινοῦ
λέγομεν, μετὰχρησιζομένη ὁ Ἀπόστολος· τὸ γὰρ τί-
λειον τῷ τῷ ἐστίν, κατὰ τὸν κρητικὸν Φώτιον· „Εἴτε γὰρ
„ἔξεσημεν, Θεῷ ἔξεσημεν· ἢ τε σωφρονῶμεν, ὑμῖν
„σωφρονῶμεν“.

(3) Ὁ δὲ Φώτιος λέγει, ὅτι ἐπειδὴ ἦσαν ἀνωτέ-
ρω ὁ Παῦλος· „ἐλπίζω καὶ ἐν ταῖς σωτηρίαις ὑμῶν
„πεφανερῶμαι“, καὶ „ἐ γὰρ πάλιν ἑαυτὸς σιωπῶν·
„ἐ γὰρ δεόμεθα συσάσας πρὸς ὑμᾶς“· διὰ τὸ τοιοῦτόν λέγει
ἀπολύτως· „ἢ τε ἔξεσημεν, Θεῷ“· ἢ γοῦν αὐτὸς τινος μᾶς

εἶπεν ὅτι εἰμεθα ἐξεσηκότες, εἰς τὸν Θεὸν τοῦτο γέ-
κεται νὰ τὸ κρημνίσω, καὶ ὅχι εἰς ἐσᾶς· ἐπειδὴ, ὡς ἔ-
πειτα εἰς τῷ προτέρῳ Ἐπιστολῇ· „ἐμοὶ τίς ἐλάχι-
„στον εἶναι, Ἵνα ὑφ' ὑμῶν ἐνακρωθῶ“· ὁ δὲ ἀνακρῖνων
„με Κύριος εἰς“· καὶ δὲ πάλιν νομίζομεθα εἰς τινὰ ὅτι
σωφρονῶμεν, καὶ ἔχομεν τὸν νῦν ὑγιᾶ καὶ ἐρρωμένον,
ἐσᾶς μάλιστα περισσοτέρῳ ἀπὸ τῶν ἄλλων, πρὸς τὸ
νὰ νομίζετε πῶς ἔχομεν τὸν νῦν ὑγιᾶ, διὰ τὴν ἐσᾶς
ἴσδε ἢ σφραγὶς τῆς ἐδικλῆς μου ἀποστολῆς, καὶ ἐσᾶς
ἤξεύρετε περισσοτέρῳ ἀπὸ τῶν ἄλλων πᾶσι κατ' ἐμὴν ὁδὸν
πρὸς τὴν, ὅχι μόνον ἐσᾶς τὸ τοιοῦτόν νομίζετε, ἀλλὰ καὶ πρὸς
τὰς ψευδαποστόλους νὰ τὸ λέγετε, καὶ νὰ τὸ καυχᾶσθε.

σου πολὺ ἔρωτα εἶχεν εἰς τὸν Θεὸν ὁ τεισμακάριςτος, ὥστε ὅπῃ ἦτον τῷ Θεῷ μανικὸς ἔρα-
σης, καὶ μετὰ τὸν ἐρωμένον τὸν Θεὸν μόνον ἔζη, καὶ ὅλος ἔξω ἑαυτοῦ ὦν, ὅλος μετέστη διὰ τῷ
ἔρωτος πρὸς τὸν Θεόν· καὶ δοὺς ἔζη πλέον τὴν ἐδικλήν τε ζωὴν, ἀλλὰ τὴν τῷ ἐραμένῳ Θεοῦ
ζωὴν, ὡς πολλὰ ἐρωτικῶς, καὶ ἀγαπητικῶς· διὰ τῆτο καὶ ἔλεγε, „ζῶ δὲ ἐκ ἔτι ἐγὼ, ζῇ δὲ
ἐν ἐμοὶ Χριστός“. (Γαλ. β'. 20.) (1). Ἀνίσως λοιπὸν καὶ ἐξέστημεν, ἡγοῦν ἐγίναμεν
ἔξω ἀπὸ τὸν ἑαυτόν μας, τῷ Θεῷ πάντως ἐξέστημεν, ἡγοῦν διὰ τὸν Θεὸν ἐγίναμεν τοιοῦτοι,
καὶ διὰ τὸν πρὸς τὸν Θεὸν ἔρωτα, καὶ ὑπερβάλλουσιν ἀγάπῃ.

14. „Ἡ γὰρ ἀγάπη τῷ Χριστῷ σωέχα ἡμᾶς· κέλευσας τῆτο, ὅτι,
„ἐγὼ ὑπὲρ πάντων ἀπέθανον, ἅρα οἱ πάντες ἀπέθανον, καὶ
„ὑπὲρ πάντων ἀπέθανον“.
15. „Ἴνα οἱ ζῶντες, μηκέτι ἑαυτοῖς ζῶσιν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ αὐτῶν
„ἀποθάνοντι, καὶ ἐγερθῶσι“.

Η ἀγάπη, λέγει, ὅπῃ ἔδειξεν ὁ Θεὸς εἰς ἡμᾶς, αὐτὴ μᾶς συσέλλει, καὶ μᾶς παρακι-
νεῖ εἰς τὸ νὰ κινδυνώωμεν διὰ τὸν Θεόν· μετὰ τὸ νὰ ἐκείναμεν καὶ νὰ ἐσοχάσθῃμεν τῆτο κα-
λῶς καὶ φρονίμως, ὅτι, ἐπειδὴ καὶ ὁ Χριστὸς ἀπέθανε διὰ ὅλης τῆς ἀνθρώπου, φαίερὸν εἶναι
ὅτι ὅλοι ἡμεῖς ἡμεῖς ἀποθασμένοι, καὶ χαϊμένοι, καὶ διὰ τῆτο ὁ Χριστὸς ἀπέθανε διὰ ὅλης
τῆς ἀποθασμένης, καὶ χαϊμένης, ἵνα ζωοποιήσῃ ὅλην ἡμᾶς. Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ ὁ Χριστὸς
μᾶς ἐζωοποίησε, διὰ τῆτο δὲν χρεωσθῆμεν πλέον νὰ ζῶμεν εἰς τὸν ἑαυτόν μας, ἀλλὰ νὰ ζῶ-
μεν εἰς τὸν Χριστόν, διὰ τὸν ὁποῖον καὶ ἔχομεν τὴν ζωὴν (2)· ὁ ὁποῖος δὲν ἀπέθανε μό-
νον διὰ λόγους μας, ἀλλὰ καὶ ἀνέστη διὰ λόγους μας, ἡγεν, διὰ νὰ ἀναβιβάσῃ εἰς τὸν ἔρανόν
τὴν ἀπαρχὴν ἡμῶν, ἡγοῦν τὴν αὐτὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, καὶ διὰ μέσου αὐτῆς, νὰ ἀναβιβά-
σῃ καὶ ὅλην ἡμᾶς. Δι' ὅ,τι, τί ὅλως ἔκαμνε χρεῖα νὰ ἀναβῇ ὁ Χριστὸς εἰς τὸν ἔρανόν, ἀνί-
σως καὶ ἡμεῖς δὲν ἐμέλλαμεν νὰ ἀναβῶμεν ἐκεῖ; ὥστε, καὶ διὰ τὴν ἀπέθανεν ὁ Χριστὸς διὰ
λόγους μας, καὶ διὰ τὴν μᾶς ἐζωοποίησε, καὶ διὰ τὴν ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς τὰς ἀρραβῶνας τῆς ἀφ-
θαρσίας, διὰ ταῦτα ὅλα χρεωσθῆμεν νὰ ζῶμεν εἰς τὸν Χριστόν, καὶ ὅχι εἰς τὰς ἐδικὰς μας
ἐπιθυμίας.

16. „Ὡς ἡμᾶς ἀπὸ τῆ νῦν, εἰδέναι οἶδαμεν κατὰ σάρκα“.

Επειδὴ, λέγει, καὶ ὅλοι ἐθανατώθησαν μὲν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας πρῶτον, ἀνεζωώθησαν
δὲ ὑπερον ἀπὸ τὸν Χριστόν διὰ μέσου τῆς Ἁγίας Βαπτίσματος, διὰ τῆτο δικαίως κἀνύνα, λέ-
γει, ἀπὸ τῆς πιστῆς Χριστιανῆς δὲν ἠξοβόρομεν πλέον νὰ ζῇ κατὰ σάρκα, ἡγεν κατὰ τὴν
παλαιάν, καὶ σαρκικὴν πολιτείαν· δι' ὅ,τι, ἐπειδὴ καὶ ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ ἀνεγεννήθησαν
ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, διὰ τῆτο ἀκολούθως καὶ ὅλοι πρέπει νὰ ζοῦν μίαν νέαν καὶ πνεύ-
ματικὴν πολιτείαν.

„Εἰ

(1) Ταῦτα δὲ πᾶς λόγια ἠρανίσθη ὁ ἱερός Θεοφύλα-
κτος ἀπὸ τῶ πεταγόν ἐκείνου τῷ ἔρανῳ, τὸν Ἀρεοπαγι-
τικῶν, λέγων, „Διονύσιον λεγόντα“ „ἐστὶ δὲ καὶ ἐκστατικός
„ὁ θεὸς ἔρας, ἐκ τῶν ἑαυτῶν εἶναι πᾶς ἐρασάς, ἀλ-
„λά τῶν ἐρωμένων.... δι' ὅ καὶ Παῦλος ὁ μέγας ἐν
„κατοχῇ τοῦ θείου γεγονώς ἔρωτος, καὶ πᾶς ἐκστατικῆς
„αὐτοῦ δυνάμεως μεταληφώς ἐνδεῶς στόματι, ζῶ
„ἐγὼ φησὶν; οὐκ ἐστὶ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός· ὡς
„ἀληθῆς ἐρασῆς, καὶ ἐξουσιῶς, ὡς αὐτὸς φησὶ, (ἐδῶ
„δηλαδὴ εἰς τὸ ἀνωτέρω ρητόν) τῷ Θεῷ, καὶ ὁ τὴν
„ἑαυτοῦ ζῶν, ἀλλὰ τὴν τοῦ ἐρασῆς ζωὴν, ὡς σφόδρα
„ἀγαπητικῶς“. (Κεφ. δ'. περὶ θείων ὀνομάτων)

(2) Ἀπὸ πᾶς λόγια ταῦτα πᾶς Ἀποστόλε, συμπε-
ραίνει ὁ Μέγας Βασίλειος ἕνα χρεὸς ὅπῃ ἔχον οἱ μετα-
λαμβανόντες Χριστιανοὶ πᾶς Θεῶν Μυστήρια· ἐπειδὴ γὰρ οἱ
μεταλαμβανόντες καταγγέλλουσιν τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου

διὰ τῆς μεταλήψεως, ὡς λέγει ὁ αὐτὸς Παῦλος· (ἀ.
Κοριν. ια'. 26.) ὁ δὲ θάνατος τῷ Κυρίῳ, ὑπὲρ πάντων
μεταλαμβανόντων, καὶ πάντων ἀπλῶς τῶν ἀνθρώπων ἐ-
γένετο, κατὰ τὸ ἀνωτέρω ρητόν τῷ Παύλῳ, ἡγοῦν τὸ
„ἐγὼ ὑπὲρ πάντων ἀπέθανον, ἅρα οἱ πάντες ἀπέ-
„θανον“. Λοιπὸν οἱ μεταλαμβανόντες χρεωσθῶν νὰ δι-
χῶνεν διὰ τὴν ἀγάπην, καὶ Πίσιν, καὶ ἐντολῆς τοῦ
Θεοῦ μέχρι θανάτου ὑπακούω· καὶ νὰ μὴ ζῶν πλέον
εἰς τὸν Κόσμον, καὶ εἰς τὴν ἁμαρτίαν, καὶ εἰς τὸν ἑαυ-
τόν μας, ἀλλὰ εἰς μόνον τὸν μεταλαμβανόμενον παρ' αὐτῶν
Θεόν, τὸν ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθάνοντα καὶ ἐγερθέντα· κα-
τὰ τὸν ἴδιον πάλιν Παῦλον „ἵνα οἱ ζῶντες φησὶ, μη-
„κέτι ἑαυτοῖς ζῶσιν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθάνον-
„τι καὶ ἐγερθέντι“. καὶ τῆτο, λέγει ὁ Ἅγιος, ὅτι ἡμεῖς
δόγμα παραδεδομένον ἀπὸ τὸν Παῦλον. (Λόγῳ ὅτι δὴ
τὸν ἀνεγεννήθημεν διὰ τῆς Βαπτίσματος, τρέφουσιν.

„Εἰ δὲ καὶ ἐγνώκαμεν κατὰ σάρκα Χριστόν, ἀλλὰ νυν, οὐκ ἔτι γινώσκουμεν“ (1).

Δείχκει μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Ἀπόστολος, ὅτι τὸ νῦν μὴ ζοῦν πλέον οἱ Χριστιανοὶ κατὰ σάρκα, ἀλλὰ κατὰ Πνεῦμα, τότε ἀρχηγὸν ἔχουσι τὸν Χριστόν. Λέγει λοιπὸν, ὅτι, ἀγκαλὰ καὶ ὁ Χριστὸς ἦτον εἰς αἶναιον κατὰ σάρκα, πρὶν τῆς ἀναστάσεως, ἀλλὰ τώρα δὲν εἶναι κατὰ σάρκα· τί λοιπὸν ἔγνω; μή πως ἀπέβαλε τὴν σάρκα; ὄχι· μὴ γένοιτο! διὰ τί καθὼς ἀνελήφθη εἰς τὸν οὐρανόν, ἔτσι καὶ θέλει ἔλθῃ, ὡς εἶπον οἱ Ἄγγελοι εἰς τὰς Ἀποστόλους· ἀνελήφθη δὲ μὲ τὴν σάρκα, ἦτοι μὲ τὸ σῶμα, λοιπὸν καὶ μὲ τὴν αὐτὴν σάρκα, ἦτοι τὸ σῶμα, θέλει ἔλθῃ εἰς τὴν δούτεραν παρουσίαν· διὰ τί λοιπὸν λέγει τοῦτο ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος; ὅτι ἡμεῖς μὲν οἱ φίλοι ἀνθρώποι τότε λεγόμεθα πῶς ζῶμεν κατὰ σάρκα, ὅταν ἀεισχωμέθα εἰς ἁμαρτίας, καὶ εἰς τὰ θελήματα τῆς σαρκὸς, καὶ τότε λεγόμεθα πῶς δὲν ζῶμεν κατὰ σάρκα, ὅταν δὲν ἁμαρτανώμεν· ὁ δὲ Χριστὸς λέγεται πῶς ἔζητε κατὰ σάρκα, ὅταν ἔζη πρὸ τῆς ἀναστάσεως κατὰ τὰ ἀδιάβλητα καὶ ἀκατηγόρητα πάθη τῆς φύσεως, τρώγωντας δηλαδὴ, καὶ πίνωντας, καὶ πεινῶντας, καὶ διψῶντας, καὶ κοιμώμενος, καὶ κοπιᾶζωντας. Τώρα δὲ λέγεται, πῶς δὲν ζῇ κατὰ σάρκα, ἦγεν πῶς ἐλύθην ἀπὸ τὰ ἀνώτερω ἀδιάβλητα, καὶ ἀκατηγόρητα πάθη τῆς φύσεως, καὶ ἔτε τρώγει, ἔτε πίνει, ἔτε διψᾷ, ἔτε κοιμάται, ἔτε κοπιᾷ, καὶ πῶς ἔχει σῶμα ἀπαθές, καὶ ἀθάνατον (2)· διὰ τί δὲ ταῦτα τὰ πάθη ἀπέβαλεν ὁ Κύριος; διὰ νὰ διδάξῃ βέβαια καὶ ἡμᾶς τὰς Χριστιανὰς, καὶ μιμητάς τε, νὰ μὴ ζῶμεν πλέον κατὰ σάρκα, ἦτοι μὲ ἁμαρτίας, καὶ μὲ τὰ θελήματα τῆς σαρκὸς, ἀλλὰ κατὰ Πνεῦμα, ἦτοι μὲ ἀρετῶν, καὶ πρὸς τοὺς διὰ νὰ μᾶς βεβαιώσῃ, ὅτι καὶ ἡμεῖς ἔχομεν τὰ ἀποβάλλωμεν ταῦτα τὰ πάθη, ἀφ' ἧς ἀναστῆθωμεν.

17. „Ὡς, ἅτις ἐν Χριστῷ, καινὴ Κτίσις“.

Οποῖος λέγει, ἐπίστανται εἰς τὸν Χριστόν, αὐτοὶ πλέον ἦλθεν εἰς ἄλλω δημιουργίαν, καὶ νέα κτίσις ἔγινον· ὅθεν δὲν χρεωσθῶμεν πλέον ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ νὰ ζῶμεν τὴν πεπαλαιωμένον ἐκείνην ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας ζωὴν τῆ παλαιᾶς Ἀδὰμ, ἀλλὰ τὴν νέαν ζωὴν τῆς νέας Ἀδὰμ, Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν (3).

„Τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν· ἰδὲ γέγονε τὰ πάντα καινὰ“.

Ποῖα ἀρχαῖα; καὶ τὰ τῆς ἁμαρτίας, καὶ τὰ τῶν Ἑβραίων ἔθνος· διὰ τί, καὶ ἡ παλαιὰ ἁμαρτία ἐπέραςε, καὶ ἡ ψυχῆμας ἔγινε καινέριον, καὶ τὸ σῶμά μας ἔγινε καινέριον διὰ μέσσω τῆς θείας Βαπτίσματος. Καὶ πάλιν τὰ τῶν Ἑβραίων παλαιὰ ἐπέρασαν, καὶ ἔγιναν ὅλα καινέριον

(1) Τὸ ῥητὸν αὐτὸ ἀληγορικῶς ἐρμηνεύει ὁ Διοφύρος Μάξιμος· „ἡ ἀπαρχὴ τῆς πρὸς εὐσεβίαν μαθητείας τῶν ἀνθρώπων πρὸς σάρκα γίνεσθαι πέφυκε· γράμματα γάρ, ἀλλ' οὐ Πνεύματι κατὰ τὴν πρῶτην ἡμῶν εἰς θεοσεβίαν προσβολὴν οὐλοῦμεν· κατὰ μέρος δὲ προβαίνοντες τῷ Πνεύματι, καὶ τὸ παχὺ τῶν ῥημάτων τοῖς λεπτοτέροις θεωρήμασιν ἀποξέοντες, ἐν καθαρῷ καθαρῶς τῷ Χριστῷ γινόμεθα κατὰ τὸ δυνάμει ἀνθρώποις, ἡς τὸ δυνάμει λέγειν κατὰ τὸν μέγαν Ἀπόστολον· „εἰ καὶ ἐγνώκαμεν κατὰ σάρκα Χριστόν, ἀλλὰ νυν οὐκ ἔτι γινώσκουμεν“· διὰ τὴν ἀπλὴν δηλονότι πρὸς τὸν λόγον, χωρὶς τῶν ἐπ' αὐτῷ καλυμμάτων, τὰ νοῦς προσβολῇ, ἀπὸ τῆς σαρκὸς τὸν λόγον γινώσκοντες, εἰς τὴν ὡς μονογενὴς παρὰ Πατρός αὐτοῦ δόξαν φανερῶντες“· (Κεφ. ἑ. ἀ. ἐκαστον. β'. τῶν Θεολογικ.)

(2) Καὶ Κλήμης δὲ ὁ Στρωματὴς συμφώνως λέγει, ὡς ἡμεῖς τὸ κατὰ σάρκα εἶναι, τὸ ἐν ἁμαρτίαις εἶναι, καὶ τὸ ἐξω τῶν, καὶ κατὰ σάρκα· ἔτω καὶ

τὸ Χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα, τὸ ἥκειν τοῖς φυσικοῖς παθεῖν· τὸ μὴ εἶναι δὲ, καὶ κατὰ σάρκα, ἀλλ' ὡς περ φησὶν ἐκεῖνος ἀπηλάγη, ἔτω καὶ ἡμῖς“. (Στρωμ. δ. 1.) Ὁ δὲ Θεοδώριος λέγει· „λελυθῶσα τῷ δεσποτικῷ θανάτῳ μεμαδηκότες τὸν θάνατον, ἐδέξαμεν λοιπὸν ἀνθρώπων θνητὸν ἐπιστάμεθα· εἰ γὰρ καὶ αὐτοὶ ὁ Δεσπότης Χριστὸς παθεῖν ἔσχε τὸ σῶμα, ἀλλὰ μετὰ τὸ πάθος ἀφάρτων ὡς πεποίηκε καὶ ἐθάνατον“.

(3) Διὰ αὐτὸ καὶ ὁ Μέγας Βασίλειος προσφύεσθαι ἔπειτα τὴν ἀξιάγασιν αὐτῶν· „Πρὸς ἐν τὸν θεὸν ἀναστάσεως βίον καταρτίζον ἡμᾶς ὁ Κύριος, τὴν Εὐαγγελικὴν πᾶσαν ἐκτίθετα πολιτείαν, τὸ ἀόργητον, τὸ ἀνεξίκακον, τὸ φιληδονίας ἐρρύπωνον, καὶ τὸ ἀφιλάργυρον τῷ τρόπῳ νομοθετῶν· ὥστε, ὡς ὁ αἰὼν ἐκεῖνος κατὰ φύσιν κέκτηται, αὐτῶν ἀπολαβόντας ἡμᾶς ἐκ ποταμίσσεως καθαροῦ. Εἰ σὺν τῇ δὲ ἀναστάσει βίον ἀποδιδόναι, πᾶσιν, οὐκ ἄν μοι δοκῇ τὸ προσήκοντος ἁμαρτῶν“· (Κεφ. ι. περὶ τῆς Ἀγίου Πνεύματος.)

νέρια εἰς ἡμᾶς τὰς Χριστιανὺς· ἀντὶ τῷ Νόμῳ, ἔγινον εἰς ἡμᾶς τὸ Εὐαγγέλιον· ἀντὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ, ὁ ἕραιός· ἀντὶ τῷ αἰσθητῷ Ναῦ, τὸ ἐσώτερον τῷ νοητῷ καταπεπλάσματος, εἰς τὸ ὅποιον εὐρίσκεται ἡ Ἀγία Τριάς· ἀντὶ τῆς περιτομῆς, τὸ Βάπτισμα· ἀντὶ τῷ μάννῃ, τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ· ἀντὶ τῷ ὕδατι, τὸ αἷμα τοῦ Θεοῦ· ἀντὶ τῆς ῥάβδος τοῦ Μωϋσέως, ἢ τοῦ Ἀαρὼν, εἶναι ὁ Σταυρός· ἀντὶ τῷ Ἀμνέ, εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ· καὶ ἀντὶ τῶν ἄλλων παλαιῶν, εἶναι εἰς ἡμᾶς τὰ νέα χαρίσματα τοῦ Εὐαγγελίου.

18. „Τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ Θεοῦ, τοῦ καταλλάξαντος ἡμᾶς ἑαυτῷ διὰ „Ἰησοῦ Χριστοῦ“.

Αὐτὰ ὅλα, λέγει, τὰ χαρίσματα ὅπῃ ἐλάβομεν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί, ἐδόθησαν εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, ὅστις μᾶς ἐφιλίωσε μὲ τὸν ἑαυτόν τε, ὅπῃ ἑμεῖς πρότερον ἐχθροί τε, διὰ μέσου τῆς μεσιτείας τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ· δι' ὃ, τι ἡμεῖς δυνάμει ἐποσρέξαμεν εἰς τὸν Θεόν, ἀλλ' ὁ Θεὸς ἐκάλεσεν ἡμᾶς εἰς τὸν ἑαυτόν τε, διὰ μέσου τοῦ θανάτου τοῦ μονογενεῖς Υἱοῦ τε.

„Καὶ δόντος ἡμῖν τὴν διακονίαν τῆς καταλλαγῆς“.

Ὁ βάθος φιανθρωπίας τοῦ Θεοῦ! δι' ὃ, τι ὁ Θεός, ἔσειλε μὲν τὸν Υἱόν τε πρέσβιν, καὶ μεσίτην διὰ τὴν φιλιώσιν ἡμᾶς τὰς ἀνθρώπους μὲ τὸν Πατέρα του (1). Βλέπωντας δὲ τὸν Υἱόν τε νὰ σφαγῇ ἀπὸ τὰς ἰδίαις ἐκείνης ἀνθρώπου, διὰ τὴν φιλιώσιν πᾶν ὅποιον ἐσάλθη εἰς τὴν γῆν ὁ μονογενὴς τε αὐτὸς Υἱός, δυνάμει ὥρτισθη, εὐδὲ ἀμέλησε τὰς ἀνθρώπους, καθὼς ἦτον

Ὁ δὲ σοφὸς Φῶτιος τῷτο πὸ ρητὸν ἐρμηνεύων λέγει·
 „φασὶν οἱ Ἕλληνας, καὶ οἱ Ἰουδαῖον (ἡποιοὶ Ἰουδαῖοι.)
 „τί κομπάζει Παῦλος λέγων „ἰδὲ γέγονε καινὰ πᾶν·
 „πα; ἡ τις ἐν Χριστῷ καινὴ Κτίσις; ἐγὼ φησὶν ἔδεν
 „καινὸν βλέπω· ἡμεῖς δὲ ἀποκεκομμεθα, οὐκ ἔχουσιν
 „ὀφθαλμοὺς, ἵνα ἴδῃς αὐτὰ... ἡ βουλὴ δὲ, προῆκε
 „ὅπως γέγονε πᾶντα καινὰ. Κτίσις λέγεται ἐν τῇ
 „Γραφῇ, ἡ μόνον ἡ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι πα-
 „ραγωγή, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκ τοῦ ὄντος ἐπὶ τὸ βελτίον με-
 „ταβολή· ἐκτίσεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανόν· τοῦτο ἐστὶν ἐκ
 „τοῦ μὴ ὄντος, ἐργάσασθαι· κτίζει καὶ ὅταν πᾶν πο-
 „νηρὸν ἀνθρώπων καλὸν ἀπεργάσῃται· ἐν ταῦτα πᾶ
 „κτίζειν φεραγμάτων ἐστὶν ἐπὶ τὸ βελτίον μεταβολή.
 „Καὶ ἄκουσον Δαβὶδ λέγοντος· ἐπιδή γὰρ ἡ ἀνὰ
 „καὶ ἡ καρδίαν αὐτὰ ἐκτίσμεν, ἐρρησώδη δὲ τῇ
 „μοιχείᾳ, καὶ τῷ φόβῳ, καὶ φόρῳ φθορᾶν κατερέπει,
 „παρακαλεῖ τὸν Θεόν, καὶ λέγει· „Καρδίαν καθαράν
 „κτίσον ἐν ἐμοὶ ὁ Θεός·“ ὅχι ὅτι πρότερον ἔκ· ἔχε
 „καρδίαν, ἀλλὰ περὶ τῆς ἀσείας τῆς καρδίας λέγει, ἀλ-
 „λα περὶ τῆς κοσμοῦσιν αὐτῷ ἀρίστης πολιτείας...
 „οὕτω κτίζεται σῶφρον ἡ πόρνη, οὕτως ἐλεημων, ὁ
 „ἄρπαξ· οὕτω μεταβάλλεται εἰς προβατὸν ὁ λύκος, καὶ
 „ὁ ἱερεὺς εἰς περιτεραν· οὕτω κτίσιν· διὰ τοῦτο καὶ τὸ
 „λουτρόν (ἡποιοὶ τὸ Βάπτισμα) κτίσμα λέγεται
 „ἀποδυσάμενοι γάρ φησι τὸν παλαιὸν ἀνθρώπον, ἐνδυ-
 „σάμενοι δὲ τὸν νέον τὸν ἀνακαινόμενον κατ' εἰκόνα
 „τοῦ κτίσαντος αὐτῶν. Ὅραε ὅτι ἐστὶ καινὴ κτίσις; τί
 „γὰρ μοι ὄφελος εἶναι γενέσθαι ὁ ἕραιός καινός, καὶ ἡ γῆ
 „καινὴ, ἐγὼ δὲ ταῖς ἀμαρτίαις πεπληλαίωμαι; ὁ οὐ-
 „ρανός, οἶκός ἐστιν, ἐγὼ δὲ, ὁ διαπορώμενος ἐν αὐτῷ
 „καὶ νοσῶν· ἐάν ἰατρός εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἀρρώστου
 „ἐσέλθῃ, καὶ τὸ μὲν, ἀλλὰ μίαν πρόνοιαν λαβοί, λεί-
 „καὶν δὲ τὸς ποιῇ καὶ χρυσόγραφῇ τὸν ὄροφον, οὐκ
 „ἂν εἴποι αὐτῷ, ἀνθρώπε, ἀνάστησον τὸν νοσούντα. τί
 „τὴν οἰκίαν καὶ ποιῇ; βοήθησον τῷ κημέρῳ· καὶ ὁ
 „Χρυσὸς ἐσῆλθεν εἰς τὸν Κόσμον τῶτον, ἐν ᾧ κα-

„πακημένῳ εὖρε τὴν φύσιν μου νοσῶσαν, καὶ πρὸς τὸν
 „θεραπεύειν αὐτῆς, ἅπαντα δέχεται τὸν ἀγῶνα, καὶ ἀ-
 „νακαινίζει, καὶ ἀνορθοῖ τὴν φύσιν. Τί οὖν τὸν ἰατρὸν
 „μέμψῃ, ὅτι μὴ ταῦτα ποιῇ, τὸν Χρυσόν δὲ πάλιν
 „ὕπο μωμον ποιῇ, ὅτι ταῦτα ποιῇ; οὕτω παρηλθε
 „τὰ ἀρχαῖα· οὕτω γέγονε πᾶντα καινὰ· οὕτω καινὴ
 „κτίσις“ (Ἀμφιλοχ. ζήτημ. ρ π ε.).

Ταῦτα πάντα ἐναντίον αὐτοῦ ἐκ τὸν τὸν χρυ-
 σόμομον ὁ Κελτικὸς Φῶτιος, καὶ ὅρα εἰς τὸν ἡ. τὸ χρυ-
 στομόμον τὸμον πᾶς ἐν Ἑβραίων ἐκδόσεως, σελ. 148. Καὶ ὁ
 Μέγας δὲ Βασίλειος ἐπὶ φησιν· „εἴτε λέγοιτο Κτίσις
 „ἡ ἐν ταῦτα πᾶν ἐξ ἀμαρτίας διαπεπληρωμένη ἐπὶ τὸ
 „βελτίον μετακοσμήσις“. Λέγεται γὰρ καὶ ἐπὶ κατὰ
 „τὴν συνήθειαν τῆς Γραφῆς· ὡς ὅταν Παῦλος λέγῃ „εἴ τις
 „ἐν Χριστῷ καινὴ κτίσις“ (Κερ. ι ε'. περὶ τοῦ
 Ἀγίου Πνεύματος.)

(1) Διὰ τῷτο καὶ ὁ θεοφύλακτος Μάξιμος ἡπεν· „ὅτι
 „τοῦτο ἐστὶ τὸ τὸ Θεοῦ Εὐαγγέλιον, πρεσβεία Θεοῦ καὶ
 „παρακλήσις πρὸς ἀνθρώπους δι' Υἱοῦ σαρκωθέντος, καὶ
 „τῆς πρὸς τὸν Πατέρα καταλλαγῆς, μισθὸν δωρεμένου
 „ποῖς πεινομένοις αὐτῷ τὴν ἀγνήτην δέωσιν· ἀγνή-
 „των δὲ λέγω δέωσιν, τὴν κατ' ἥδους ἐνυπόστατον ἐλ-
 „λαμψιν, ἥτις οὐκ ἔχει γένεσιν, ἀλλ' ἀνεκίνητον ἐν
 „ποῖς ἀξίοις φανερώσιν“. Λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Μα-
 „κάριος· „οἱ Χριστιανοὶ τιμῶν αἰδοῦσι τὴν ψυχὴν ὑ-
 „πὲρ πάντων τὰ δεινὰ ῥημάτων· μόνος γὰρ ὁ ἀνθρώπος
 „κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ ἐγένετο· ἰδὲ ὁ ἕραιός
 „πόσον ἐστὶν ὑπερμεγέθους, καὶ ἡ γῆ, καὶ πᾶς ἐν αὐτοῖς
 „κτίσματα τιμῶν, καὶ μεγάλα πᾶς σκευὴ αὐτῶν! ὁ
 „δὲ ἀνθρώπος ὑπὲρ πάντα πᾶς σκευὴ τίμιος ἐστὶν· ἐ-
 „πειδὴ εἰς αὐτὸν μόνον εὐδόκησεν ὁ Κύριος... Βλέ-
 „πε ἂν σε τὸ ἀξίωμα (Χριστιανὴ) πᾶς εἰ τίμιος· ὁ-
 „τι ὑπὲρ Ἀγγέλους ἐποίησέ σε ὁ Θεός· ὅποτε καὶ αὐ-
 „τὸς δι' ἑαυτοῦ εἰς σὴν πρεσβείαν, καὶ λούτρῳ παρι-
 „γένετο ἐπὶ τῆς γῆς. (Ὁμιλ. ι ε'. κεφ. μ δ.) Τούτο
 „τὸ ἴδιον λέγει καὶ ἐν τῇ κ ε'. Ὁμιλίᾳ, κεφ. α.

ἦτον τὸ δίκαιον· ἀλλὰ τὴν ὑπηρεσίαν τῆς μετὰ Θεοῦ φιλιώσεως ταύτης πῶν ἀνθρώπων, ἔδωκε, λέγει, εἰς ἡμᾶς τὰς Ἀποστόλους, ἵνα ἡμεῖς περιπατῶντες εἰς τὸν Κόσμον, καὶ κηρύττοντες τὸ Εὐαγγέλιον μεσιτεύωμεν εἰς τὰς ἀνθρώπους τὰς ἀποστάτας τῷ Θεῷ, καὶ ἔτι προσφέρωμεν αὐτοῖς φιλιωμένους εἰς τὸν Θεόν.

19. „Ὡς ὅτι Θεὸς ἦν (1) ἐν Χριστῷ Κόσμον καταλλάσων ἑαυτῷ,
„μὴ λογιζόμενος αὐτοῖς τὰ παραπτώματα αὐτῶν“.

Εἶπεν ἀνωτέρω, ὅτι ὁ Θεὸς ἐφιλιώσεν ἡμᾶς μετὰ τὸν ἑαυτὸν τε, λοιπὸν διὰ τὰ μὴ εἶπῃ τινας, καὶ πῶς ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ μᾶς ἐφιλιώσεν, εἰς καιρὸν ὅπῃ ἔπεμψεν τὸν Υἱόν τε; διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ὅτι καὶ, τὸν μετὰ Υἱὸν ἔπεμψεν· ὅμως δὲν ἐκάλεσε τὰς ἀνθρώπους μόνος ὁ Υἱός, ἀλλὰ καὶ ὁ Πατὴρ διὰ μέσων τῷ Υἱῷ αὐτοῦ καὶ Χριστῷ, ἐκάλεσε, καὶ ἐφιλιώσεν τὸν Κόσμον μετὰ τὴν ἑαυτῶν τε· τῷτο γὰρ δηλοῖ τὸ, ἐν Χριστῷ, ἦτοι διὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ ποσαύτῳ φιλιανθρωπίαν ἔδειξεν εἰς τὰς ἀνθρώπους, ὥστε ὅπῃ, ὅχι μόνον δὲ ἐκέλασεν αὐτὰς, καθὼς ἦτον τὸ δίκαιον, διὰ τὴν ἐθανάτωσαν τὸν Υἱόν τε, ἀλλὰ ἀντὶ διὰ τὰ πρὸς κολάσῃ, καὶ ἐφιλιώσῃ ἀκόμῃ μετὰ αὐτὰς· καὶ ὅχι μόνον ἐσυγχώρησε τὰς ἀνθρώπους, ἀλλ' ἐδὲ ἐλογαρίασε τελείως τὰς ἀμαρτίας των· δι' ὅ,τι, αὐτὸν μόνον ἤθελε ζητήσῃ λογαριασμὸν διὰ τὰς ἀμαρτίας των ἀνθρώπων, βέβαια ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἤθελαν ἀπώλεσθαι.

„Καὶ θέμιος ἐν ἡμῖν τὸν λόγον τῆς καταλλαγῆς“.

Διὰ τὴν ἐδιωρίσθημεν, λέγει, τὰ κάμωμεν ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι κἀνὰ βαρὺ καὶ φορτικὸν εἰς ἐσᾶς τὰς Χριστιανὰς, ἀλλὰ τὰ ἐνεργήσωμεν εἰς ἔργον ἐλαφρὸν καὶ χαρποῖον· τῷτο δὲ εἶναι, τὸ τὰ σὰς φιλιώσωμεν μετὰ τὸν Θεόν. Ὁ γὰρ Θεὸς ὥσάν τὰ εἶπεν εἰς ἡμᾶς, ἐπειδὴ εἰς ἐμὴν ἀμέσως οἱ ἄνθρωποι δὲν ἐπέσθηναν, ἔτε εἰς τὸν Υἱόν τε, διὰ τοῦτο ἐσῆς οἱ Ἀπόστολοί μου, μέτετε παρακαλοῦντες τὰς ἀνθρώπους, ἕως οὗ τὰ πρὸς καταπέσετε, καὶ τὰ πρὸς φιλιώσετε μετὰ ἐμὴν.

20. „ὑπὲρ Χριστοῦ οὖν πρεσβόμεν, ὥς τῷ Θεῷ παρακαλῶντος δι' ἡμῶν· δεόμεθα ὑπὲρ Χριστοῦ, καταλλάγητε τῷ Θεῷ“.

ὑπὲρ Χριστοῦ, λέγει, ἡγοῦν ἀντὶ τοῦ Χριστοῦ πρεσβεύομεν, καὶ κάμνομεν εἰς ἐσᾶς μεσιτείαν· δι' ὅ,τι ἐκεῖνῳ τὴν ἰδίαν μεσιτείαν ὅπῃ ἐμελλεν ὁ Χριστὸς τὰ κάμῃ εἰς ἐσᾶς, ταύτῃ ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι ἀνεδέχθημεν πῶρα καὶ τὴν προσφέρωμεν εἰς ἐσᾶς· καὶ καθὼς διὰ μέσων τοῦ Χριστοῦ παρεκάλεσε τὰς ἀνθρώπους ὁ Πατὴρ τὰ φιλιώσῃ μετὰ αὐτῶν, ἔτι παρομοίως καὶ πῶρα διὰ μέσων ἡμῶν πῶν Ἀποστόλων, παρακαλεῖ ὁ ἴδιος Πατὴρ ἐσᾶς, διὰ τὰ φιλιώσῃτε μετὰ αὐτῶν. Διὰ τὴν εἶπε δὲ ὁ Παῦλος, φιλιώσατε τὸν Θεόν μετὰ τὴν ἑαυτῶν σας, ἀλλ' ἐσεῖς φιλιώσῃτε μετὰ τὸν Θεόν· διὰ τὴν ἐσεῖς εἰσθε ὅπῃ ἐχθρεύεσθε, καὶ πολεμεῖτε μετὰ τὸν Θεόν· ὁ δὲ Θεὸς κάμμιαν φορὰν δὲ σᾶς ἐχθρεύεται, ἐπειδὴ εἶναι Θεὸς καὶ Πατὴρ φιλιανθρωπότατος· ὥσάν δὲ τὰ ἔπταισεν εἰς τὰς ἀνθρώπους ὁ Θεός, ποιητοτρόπως κάμει τὴν πρεσβείαν, καὶ μεσιτείαν ταύτῃ ὁ Παῦλος, διὰ τὰ συγχωρήσωσιν οἱ ἄνθρωποι τὸν Θεόν. Ὡς πλεονεξίας τῆς τοῦ Θεοῦ εὐσπλαγχνίας, καὶ συγκαταβάσεως!

21. „Τὸν γὰρ μὴ γνόντα ἀμαρτίαν, ὑπὲρ ἡμῶν ἀμαρτίαν ἐποίησεν,
„ἵνα ἡμεῖς γινώμεθα δικαιοσύνη Θεοῦ ἐν αὐτῷ“.

Διὰ τὰ μὴ λέγω, λέγει, ὅλα τὰ ἄλλα ἀγαθὰ, καὶ τὰς εὐεργεσίας ὅπῃ σᾶς ἔκαμεν ὁ Θεός, ἦσαν ὅτι ἐσεῖς ἀτιμάσατε τὸν εὐεργέτην σας, καὶ ὁ Θεός δὲ σᾶς ἐκαταδίκασε διὰ τὴν
ατι-

(1) Ὁ Θεοδόχος λέγει, ὅτι εἰς τὸν Θεόν, πρέπει τὰ γίνεσθαι σιγή· ἔπειτα τὰ ἀναγινώσκονται τὰ ἐν Χριστῷ· οἷον „ὅτι Θεὸς ὢν, ἐν Χριστῷ κόσμον
„καταλλάσων ἑαυτῷ· αὐτὸς γὰρ φησιν ὁ πῶν ὅλων Θεός,
„διὰ τοῦ Χριστοῦ τὰς ἀπὸς τὰς ἀνθρώπων καταλλαγὰς
„ἐποιήσας“.

ἀτιμίαν αὐτῷ ὅπῃ τῷ ἐκάμετε, καὶ ὅτι αὐτὸς μάλιστα πρῶτος ἠδέλησε νὰ φιλιωθῇτε μὲ αὐτόν· ἀλλ' ὅμως, αὐτὸν διὰ ὅλα αὐτὰ δεῶν θέλετε νὰ φιλιωθῇτε μὲ τὸν Θεόν, πλὴν δίκαιον εἶναι καὶ ἄξιον νὰ φιλιωθῇτε μὲ αὐτὸν καὶ διὰ ταύτην μόνον τὴν εὐεργεσίαν καὶ χάριν ὅπῃ σᾶς ἔκαμε· ποία δὲ εἶναι ἡ χάρις αὐτή; ὅτι τὸν Υἱὸν αὐτοῦ, ὁποῦ δεῶν ἐγνώρισεν ἁμαρτίαν, καὶ ὅπῃ εἶναι αὐτοδικαιοσύνη, αὐτόν, λέγω, τὸν ἀναμάρτητον Υἱόν τε, τὸν ἔκαμε καὶ αποθανῆν διὰ τὴν ἐδικλῦσας ἀγάπην, καὶ σωτηρίαν, ὡς τὰν σὺν ἁμαρτωλὸν, καὶ ὡς τὸν σὺν ἐπικατάραιον, καὶ κακοποιὸν ἄνθρωπον. „Ἐπικατάραιος γάρ, λέγει ἡ Γραφή, πᾶς ὁ κρεμᾶμενος ἐπὶ ξύλῳ“. (Δευτ. κα. 3.) καὶ ὁ Ἡσαΐας λέγει· „Καὶ μετὰ αὐτῶν ἐλογίσθη“. (Ἡσ. λγ'. 12.) Δεῶν εἶπε δὲ ὁ Παῦλος ὅτι ὁ Πατὴρ ἐποίησεν ἁμαρτωλὸν τὸν Υἱόν τε, ἀλλὰ ἁμαρτίαν· τὸ ὁποῖον εἶναι ἀκόμη μεγαλύτερον (1). Διὰ τί δὲ τὸτο ἔγινε; διὰ νὰ δικαιωθῶμεν ἡμεῖς διὰ μέσθ' αὐτοῦ, ὅχι ἀπὸ τῶν ἔργων τῶ Νόμου, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς χάριος τοῦ Θεοῦ· τὸτο γὰρ εἶναι ἡ τῷ Θεῷ δικαιοσύνη, ὅταν τινος δικαιωθῇ μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅταν δεῶν εὐρεθῇ καμμία ἀκαθαρσία ἁμαρτίας εἰς αὐτόν. Διὰ τὸτο καὶ ὁ Παῦλος δεῶν εἶπεν ἵνα ἡμεῖς γινώμεν δίκαιοι· ἀλλ' ἵνα ἡμεῖς γινώμεν δικαιοσύνη Θεοῦ, φανερόντων μὲ τὴν λέξιν ταύτην, τὴν ὑπερβολὴν τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν 5'.

1. „Συνεργοῦντες δὲ καὶ παρακαλῶμεν, μὴ εἰς κενὸν τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ δέξασθαι ὑμᾶς“.

Συνεργοῦμεν, λέγει, ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι, καὶ μὲ ἐσᾶς, καὶ μὲ τὸν Θεόν· μὲ ἐσᾶς μὲν, διὰ νὰ σωθῇτε ἐσῆς· μὲ τὸν Θεόν δὲ, διὰ νὰ πλειώσῃ ὁ Θεὸς τὸ ἅγιόν τε θέλημα· τὸ ὁποῖον εἶναι, τὸ νὰ σώσῃ ἐσᾶς (2)· οὐ μόνον δὲ συνεργοῦμεν, ἀλλὰ καὶ σᾶς παρακαλῶμεν ἀντὶ τοῦ Χριστοῦ, ἕως τὴν δούτεραν τε παρησίαν, καὶ ἕως ὅπῃ δουλοκρίμεθα εἰς τὴν παρῶσαν ζωὴν· διὰ τί δὲ σᾶς παρακαλῶμεν; ἵνα μὴ δεχθῇτε ματαίως τὴν αἰωτέρω ταύτῃ χάριν τοῦ Θεοῦ. Τί γὰρ ὄφελος νὰ ἐλάβετε σωθῶμεν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἀμέλειάν μας νὰ γεμώσωμεν πάλιν ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἁμαρτίας; διὰ τί μὲ τὸν τρόπον, πάλιν ἔχθρα γίνεται ἀνάμεσά εἰς ἡμᾶς, καὶ τὸν Θεόν· καὶ λοιπὸν ἡ χάρις τῆς τοῦ Θεοῦ φιλιώσεως ὅπῃ ἐλάβομεν, ἔγινε κενὴ καὶ ματαία, καὶ ἀνωφελής (3). Ὅθεν μὴ νομίζετε, λέγει, ὅτι τὸ νὰ πισδύσετε εἰς τὸν Θεόν, τὸτο μόνον εἶναι ἀρκετὸν εἰς τὸ νὰ φιλιωθῇτε μὲ τὸν Θεόν· ὅχι· ἀλλὰ εἶναι χρεῖα νὰ ἔχετε ἀκόμη καὶ πολιτείαν ἐν ἀρετῇ.

2. „Λέγα γὰρ, καιρῷ δεκτῷ ἐπήκουσά σε, καὶ ἐν ἡμέρᾳ σωτηρίας ἐβοήθησά σοι. (Ἡσ. μθ'. 8.) ἰδοὺ νῦν καιρὸς ἀπρόσδεκτος· ἰδοὺ νῦν ἡμέρα σωτηρίας“.

Ποῖος εἶναι ὁ ἀπρόσδεκτος καιρὸς; ὁ τῆς χάριτος τοῦ Εὐαγγελίου, εἰς τὸν ὁποῖον καιρὸν, ἔγινε συγχώρησις τῶν ἁμαρτημάτων, καὶ δόσις τῆς δικαιοσύνης τῶν ἁμαρτωλῶν· αὐτὸς εἶναι ὁ

(1) Ἄλλοι δὲ ἔπος ἡρμηνεύσαν· ἁμαρτία λέγεται ἡ ὑπὲρ πάντων ἁμαρτιῶν προσφερομένη θυσία εἰς τὸν Θεόν, κατ' ἐκείνην τὴν τοῦ Ὡση' ἡρμηνεύσαν περὶ τῶν ἱερέων· „ἁμαρτίας λαοῦ μου φάγονται“· (οἱ ἱερεῖς δηλαδή) (Ὡσ δ'. 8.) ἡτοι πᾶς ὑπὲρ πάντων ἁμαρτιῶν προσφερομένη θυσία. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ προσφέρει θυσία εἰς τὸν Θεόν καὶ Πατέρα διὰ τῆς ἁμαρτίας τῶν ἀνθρώπων, τοῦτο χάριν λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ Πατὴρ ἔκαμε τὸν Υἱόν τοῦ ἁμαρτιῶν, ἡτοι διδόκετε νὰ γένηθ' ἡ θυσία διὰ τῆς ἁμαρτίας τοῦ Κόσμου. Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ἁμαρτία γὰρ ἐλδοῦν, θέρει ὧν, τὸν τῶν ἁμαρτωλῶν ὑπερμανεὶ θάνατον, ἵνα τῶν ἀνθρώπων λύσῃ τὴν ἁμαρτίαν, καὶ τὸτο κληθεῖς

„ὅπερ ἡμεῖς ἡμᾶς, ἐκάλεσεν ἡμᾶς, ὅπερ ὑπῆρχεν ὁ αὐτοῦ· τὸν γὰρ τῆς δικαιοσύνης ἡμῖν ἐδωρησάτο“· πλὴτον“.

(2) Λέγει γὰρ ὁ Ἀρεοπαγίτης Διονύσιος· „θέλημα μὲν ἐστὶ τῇ πάντων ἐπέκεινα θεαρχικωτάτη μακαριότης, ἡ λογικὴ σωτηρία τῶν τε καὶ ἡμᾶς καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς οὐσιῶν“· (Κεφ. α'. Ἐκκλ. Ἱεραρχ.) Συμφώνως καὶ ὁ Νύκσις Γρηγόριος λέγει· „θέλημα δὲ, ἡ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων ἐστὶ“· (Λογ. δ'. αὐτὸ Πατερ ἡμῶν.)

(3) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώριτος ἔπος λέγει· „ἐπειδὴ ἡ πεν, ὑπὲρ Χριστοῦ προσβόδιμεν, ἀναγκαστικὴ διδασκαλία, ὡς αὐτοῖς τοῖς παρακαλουμένοις συμπτὰσιν οἱ πρεσ-

ὁ ἀπορόδεκτος καιρὸς, εἰς τὸν ὁποῖον μᾶς δέχεται ὁ Θεός, καὶ μᾶς εἰσακίει, καὶ μᾶς σώζει· δι' ὃ, τι εἰς τὸν καιρὸν τῆς κρίσεως, τότε δεῦν θέλει μᾶς εἰσακίσει πλέον ὁ Θεός, ἕτε θέλει μᾶς βοηθήσει, ἕτε θέλει μᾶς σώσει. Λοιπὸν εἰς τὸν καιρὸν τῆς χάριτος, χρεώσμεν τὰ ἀγωνιζώμεθα καὶ ἡμεῖς, διὰ τὰ εἰσακισθῆμεν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰ ἐπιτύχωμεν μὲ δυνάμει καὶ βραβεῖα, καὶ τὴν σεφάνειαν τῆς αὐτῆς κλήσεως. Διὰ τὸ εἶπεν ὁ Μέγας Βασίλειος· „νῦν καιρὸς ἀπορόδεκτος φησὶν ὁ Ἀπόστολος· νῦν ἡμέρα σωτηρίας· ἕτος ὁ αἰὼν, τῆς μετάνοιας, ἐκεῖνος, τῆς ἀνταποδόσεως· ἕτος τῆς ἐργασίας, ἐκεῖνος τῆς μισθαποδόσεως· ἕτος τῆς ὑπομονῆς, ἐκεῖνος τῆς παρακλήσεως· νῦν βοηθὸς τῶν ἐπιστρέφόντων ἀπὸ ὁδοῦ κακῆς ὁ Θεός· τότε φοβερός καὶ ἀπαραλόγιστος τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων καὶ ἐκθυμημάτων ἐξεταστής· νῦν τῆς μακροθυμίας ἀπολαύομεν, τότε τὴν δικαιοκρισίαν γνωρίσομεν, ὅταν ἀιτωσώμεν, οἱ μὲν, εἰς κόλασιν αἰώνιον, οἱ δὲ, εἰς ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἀπολάβῃ ἕκαστος κατὰ τὴν φράξιν αὐτῆς“. (ἐν τῇ Προοίμ. τῶν κατὰ πλάτ. ὅρων.)

3. „Μηδεμίαν ἐν μηδενὶ διδόντες προσκοπιῶν, ἵνα μὴ μωμηθῇ ἡ διακονία ἡμῶν“ (1).

Εἰπεὶ δὲ ὁ Ἀπόστολος εἶπεν αὐωτέρω ὅτι συμεργῶμεν μὲ τὸν Θεόν, καὶ παρακαλῶμεν ἑσᾶς, πόρα λέγει, καὶ μὲ ποῖον τρόπον συμεργῶμεν, καὶ παρακαλῶμεν· δηλαδὴ μὲ τὸ τὰ πολιτεύμεθα καὶ τὰ ζῶμεν ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι, χωρὶς τὰ δίδουσι καμμίαι αἰτίαι σκανδάλου. Διηγούμενος δὲ ὁ Ἀπόστολος τὴν ἐδικαίωτα ζωὴν, ἐν τῇ διηγῇ εὖως, συμβαλλόμενος καὶ τοὺς ἄλλους Χριστιανούς τὰ ἀποβλέπεται καὶ αὐτοὶ πρὸς τὸ παράδειγμα τὸ ἐδικόν τε, καὶ τὰ μιμνῆται τὴν ζωὴν τε· ὥστε ὅπως, ὅχι μόνον, λέγει, δὲν δίδω εἰς καίρια αἰτίαι τὰ μὲ κατηγορήσῃ διὰ μεγάλα ἐγκλήματα, ἀλλ' ἔδω καὶ μὲ μεμψῇ, καὶ τὰ μὲ φέξῃ διὰ καίρια παραμικρὸν ἐλάττωμα. Διὰ τὸ εἶπεν, ἵνα μὴ κατηγορηθῇ ἡ διακονία, ἀλλ' ἵνα μὴ μωμηθῇ, ἤγουν διὰ τὰ μὴ λάβῃ ἀπότινα εὐδὲ παραμικρὸν φέξιμον, τὸ ἔργον καὶ ἡ διακονία τὴ ἀποστολικήν κηρύγματος (2). Μετριοὶ δὲ ἔτι ἠρμηνεύσαν τὸ ρητὸν τῆτο· ὅτι δὲν δίδω ἐγὼ εἰς καίρια αἰτίαι σκανδάλου, καὶ μέμφω, ἵνα μὴ ἡ μέμφις αὐτὴ ἀναφερθῇ εἰς τὸ κήρυγμά μου· τῆτο γὰρ διακονίαν ὀνομάζει· δι' ὃ, τι ὅταν ἐγὼ ὁ Ἀπόστολος ὅπως κηρύττω, ζῶ καλῶ ζωῶν, βέβαια καὶ τὸ ἀποστολικόν μου κήρυγμα θέλει κατηγορηθῇ, καὶ θέλει καταφρονηθῇ ὡς κακόν. Μὲ κρυφὸν δὲ καὶ αἰνιγματώδη τρόπον φαιερόντι ὁ Ἀπόστολος διὰ τῶν λόγων τῶτων, εἰς τὰς ἐν Κορίνθῳ Χριστιανούς, καὶ ὡς τὰς τῆς λέγει· ὅτι καὶ ἐσῆς, ὅταν ζητε καλῶν, καὶ κατηγορημένῳ ζωῶν, εἰς τὸν Χριστόν, καὶ εἰς τὴν Πίσιν ἀναφέρεται ἡ βλασφημία, καὶ ἡ κατηγορία αὐτῇ τῆς ζωῆς σας.

4. „Ἄλλ’

„βδύσκετε, ἵνα τὸ πᾶς θείας χάριτος κομίσωνται κέρδος, καὶ μὴ κενὴν διέξωσι, καὶ ματαίαν τὴν οἰκονομίαν, ἐναντίον βίον πύστη ἐπιδικνύμενοι“. Ὁ δὲ Μελέτιος ὁ Πλάτων λέγει· „Δι' ὃ καὶ Παῦλος παραγγέλλει Κορινθίους, μὴ εἰς κενὴν διέξωσι τὴν χάριν. Συμβαίνει δὲ πῶς πᾶσι μὴ ἀντεπιδιχνύουσι πρὸς ἑαυτῶν· ἐστὶ δὲ πῶς, πᾶσι μὴ ἀντιπίπτειν, ἢ λακτίζον πρὸς τὰ κενά. Τοῖς ἐν μὴ ἀντιποκρινόμενοι Θεῷ τῷ καλῶντι, καὶ προσεπιφέρουσι τὰ παρ' ἑαυτῶν, καὶ αὐτὰ χάριτος ἐστὶν ἐπιγενήματα, πιστῶν μόνον ζητῶντα γῆν ἢ ἐκβάλλουσιν (ἢ γίνεται κενὴ ἡ χάρις) ὡς ἐστὶν ἰδὲν ἐπὶ τῷ Ἀποστόλῳ, ὅς τινι χάριν δεξάμενος, καὶ τῇ χάριτι ἐπεργαζόμενος, ἥτις ἐν ἐπεξεργαζόμενος τὴν χάριν, ἔλεγε μὴ γεγενῆσθαι τὴν χάριν ἐν αὐτῷ κενῇ· καὶ αὐτὴ ἐστὶ κληῖς, ἢ λεγομένη ἀγία“. (περὶ Χριστιανισμοῦ Βιβλίου α.)

(1) Οὕτως γέγραπται παρὰ τῷ θείῳ Χρυσόστομῳ, τῷ περὶ Θεοδωροῦ, καὶ τῷ Θεοφύλακτῳ τὸ ρητὸν τοῦτο, μὲν τὸ ἡμῶν, ἡγουν ἵνα μὴ μωμηθῇ ἡ διακονία ἡμῶν· ἐν αὐτοῖς δὲ ἀντιγράφοις ἢ πρόσκειται τὸ, ἡμῶν·

καταπληρότερον δὲ εἶναι τὰ γράφεται μὲν τὸ, ἡμῶν· καὶ ὅ, τι πᾶς λόγια ὅπως ἀκολουθεῖ μετὰ τὸ ρητὸν αὐτοῦ, εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Ἀποστόλου ἀναφέρονται, καὶ ὅχι εἰς τὸ τῶν Κορινθίων· καὶ ὡς καὶ αὐτὰ καὶ ἑαυτὰ βεβαιῶσι πῶς, καὶ οἱ πᾶσι ἐρμηνεύται.

(2) Κατὰ γὰρ τὸν Χρυσόστομον, ἄλλο εἶναι ἀνέγκλητος, καὶ ἄλλο, ἀμειπτος· ἀνέγκλητος μὲν γὰρ εἶναι ὁ εἰς μεγάλα πινὰ κατηγορούμενος πταίσματα, ἀμειπτος δὲ, ὁ μὴ εἰς τὰ παραμικρὰ φεγόμενος· ὅπως γὰρ φησὶν ἠρμηνεύων τὸ πρὸς τὸν Ἰωβ ἠρμηνεύων· „Καὶ ὁ ἀνθρώπος ἐκείνος ὡς ἀληθινός, ἀμειπτος“. (Ἰωβ α. 1.) διὰ τί οὐκ ἔπειτα ἀνέγκλητος, ἀλλὰ ἀμειπτος; „ὅτι τὸ μὲν ἐγκλημα, ἐπὶ τῶν μεγάλων ἀμαρτημάτων στίθεται, ἡ δὲ μέμφις ἐπὶ τῶν μικρῶν καὶ ἐλαχίστων“. Ὁ δὲ Σύμμαχος ἀντὶ τῶ, ἀμειπτος, ἀμωμος ἐξέδωκεν· ὅπερ ἠρμηνεύων ὁ αὐτὸς θείος Χρυσόστομος λέγει· „ἀμωμός ἐστιν, ὁ μηδενὸς τῶν ἀγαθῶν ἐλλείπων, ὁ ἀπὸ πάσης κακίας ἀστεινός τῶν βίων αὐτῶν διέξων“. (Ἐρμηνεία εἰς τὸν Ἰωβ.)

6. „ Ἐν ἀγνότητι “.

Αγνόηται ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος τὴν σωφροσύνην, ἢ καὶ τὴν εἰς ὅλα τὰ ἔργα κα-
θαρότητα· καὶ τὸ νὰ μὴ δέχεται δῶρα ἀπότινα, ἀλλὰ νὰ κηρύττῃ τὸ Εὐαγγέλιον, χωρὶς
κῆρυμνιαν πληρωμῇ, καὶ μισθόν (1).

„ Ἐν γνώσει “.

Ητοι ἐγὼ ὁ Παῦλος δείχνω τὸν ἑαυτὸν μὲ Θεῶ διάκονον μὲ θεϊκῶν σοφίαν, ἢ ὁποία
εἶναι γνώσις ἀληθινῇ, καὶ ὅχι μὲ τὴν ἔξω σοφίαν, ἥτις εἶναι γνώσις ψεύδους, τὴν ὁποίαν
οἱ ψευδαπόστολοι ἐμεπεχειρίζοντο. Ὁ δὲ Θεοδώριτος γινώσκει τὴν διδασκαλίαν, ἥτις εἶ-
ναι κοπιασικὴ, καὶ ἐπίπονος.

„ Ἐν μακροθυμίᾳ, ἐν χρηστότητι “.

Αδαμαντίνης ψυχῆς βέβαια εἶναι ἴδιον, τὸ νὰ παρακινῆται μόντινας καὶ νὰ κεντᾷται
ἀπὸ κἀνενός αἰθροπον, διὰ τὴν θυμωθῇ κατ' αὐτὴν, αὐτὸς δὲ, ὅχι μόνον μακροθυμεῖ, καὶ δὲν
θυμόνεται κατὰ τὸ κεντῶντος αὐτὸν, ἀλλὰ ἀκόμη κάμνει καὶ καλὰ, καὶ ἐργασίας εἰς αὐτὸν (2).

„ Ἐν Πνύματι Ἀγίῳ “.

Μὲ τὸν λόγον τῶν δείχνει ὁ Ἀπόστολος μὲ ποίαν βοήθειαν τὰ ἀνωτέρω πάντα ἐκατόρ-
θωσκον, ἢ γὰρ μὲ τὴν βοήθειαν τῆ Ἀγίης Πνύματος. Βλέπε δὲ, ὅτι ὅταν αὐτὸς ἐδείξῃ τὰ
δυνατὰ εἰς τὴν προαίρεσίν τε, τότε ἔβαλε τὴν βοήθειαν τῆ Ἀγίης Πνύματος· νοεῖται δὲ
τὸ, ἐν Πνύματι Ἀγίῳ, καὶ αὐτὴ τῇ, ἐν τοῖς Πνύματικοῖς χαρίσμασι· διὰ τὴν καὶ μὲ τὰ
χαρίσματα αὐτὰ τὰ πνύματικά, δείχνοντες λέγει ἡμεῖς, ὅτι ἡμεῖς διάκονοι τῆ Θεῶ, μὲ
τὸ νὰ κάμνωμεν θαύματα δι' αὐτῶν, ἢ νοεῖται, ὅτι δὲν ἐπροξενήσαμεν σκανδαλον μὲ τὰ
χαρίσματα τῆ Ἀγίης Πνύματος· διὰ τὴν πολλοὶ ἄλλοι ὑπερηφανρόμενοι εἰς τὰ χαρίσματα
αὐτὰ, (καθὼς ὑπερηφανρόντο οἱ διαφορὲς γλώσσας λαλῶντες) δὲν μεταχειρίζονται καθὼς
πρέπει τὰ θεῖα χαρίσματα· ἀλλὰ ὁ Παῦλος δὲν τὰ ἐμεταχειρίσθη μὲ τοιοῦτον τρόπον.

„ Ἐν ἀγάπῃ ἀνυποκρίτῳ “.

Η ἀνυπόκριτος καὶ γνησία πρὸς τὰς ἀδελφὰς ἀγάπη, αὐτὴ εἶναι τὸ αἷτιον ὅλων τῶν ἀγα-
θῶν, καὶ αὐτὴ ἔκαμει νὰ μείνῃ πάντοτε εἰς τὸν Παῦλον τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον.

7. „ Ἐν λόγῳ ἀληθείας “.

Ητοι ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι τῆ Κυρίᾳ δὲν δολόιαμεν τὸν λόγον τῆ Θεῶ μὲ τὸ ψεῦδος, ἀλ-
λὰ κηρύττομεν αὐτὸν, ἀληθῆ, καὶ ἄδολον.

„ Ἐν δυνάμει Θεῶ “.

Κἀνενός, λέγει, δὲν εἶναι ἐδικόν μου, ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ ἔγιναν μὲ τὴν δυνάμειν τῆ Θεῶ·
ἢ νοεῖται καὶ ἔττι τὸ ρητὸν τῶτο· ὅτι ὅλα αὐτὰ ἔγιναν μὲ σημεῖα καὶ θαύματα, καὶ μὲ δυνά-
μειν τῆ Θεῶ, ἥτις ἐργεῖται μὲν τὰς ἐπειθεῖς εἰς τὸ Εὐαγγέλιον, ἐπαίδους δὲ καὶ ἐτιμῶρει
τὰς ἀπειθεῖς.

„ Διὰ

(1) Ἀλλὰ καὶ ὁ σοφὸς Θεοδώριτος ἐν τῇ ἐρ-
μηνείᾳ τοῦ ρητοῦ τούτου λέγει· ὅτι, ἀγνόηται ἐν-
νοεῖ ὁ Παῦλος τὴν τῶν ἁγίων καταφρόνησιν, καὶ πῶς
δὲν ἐλάμβανε αὐτὴν ἀναγκαίως τῆς χρείας ἀπὸ τοῦ Κο-

ρινθίου, ὡς καὶ ὁ Θεοφύλακτος δηλαδὴ ἐρμήνευσεν.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι χρηστότητα μὲν
ἔδειχεν ὁ Παῦλος εἰς τὰς οἰκίας, μακροθυμίαν δὲ
εἰς τὰς ἀποστολὰς.

„Διὰ τῶν ὀπλῶν τῆς δικαιοσύνης τῶν δεξιῶν, ἢ τῶν ἀριστερῶν“.

Οπλᾶ καὶ ἄρματα ἀριστερὰ τῆς δικαιοσύνης εἶναι, ὅλα τὰ ἐναντία καὶ λυπηρὰ τῷ βίου πράγματα· καὶ ἄρματα μετὰ αὐτὰ ὀνομάζονται, διὰ τὴ φυλάττεισι, καὶ κάμνουσιν ἀσφαλῆς ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας ἐκείνης ὅπως τὰ ἔχουσιν· ἀριστερὰ δὲ πάλιν αὐτὰ ὀνομάζονται, διὰ τὴ ἔττει τὰ ὑπολαμβάνειν καὶ τὰ νομίζειν οἱ περισσώτεροι ἄνθρωποι. Διὰ τῆτο καὶ ὁ Κύριος ἐπρόσβαξε νὰ παρακαλέσμεν, διὰ νὰ μὴ ἐμβῆμεν εἰς πειρασμόν· „καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν“· (Ματθ. 5'. 13.) δεξιὰ δὲ ὀνομάζονται, τὰ δέτυχῃ, καὶ χαροποιὰ τῷ βίῳ πράγματα. Ὁ Παῦλος λοιπὸν καὶ τὰ δύο ταῦτα ἀπολαμβάνωντας καὶ δοκιμάζωντας, ἐφάνετο ἀκατηγόρητος, καὶ ἔτε ἀπὸ τῶν λυπηρῶν, καὶ τῶν πειρασμῶν ἐταπεινόειτο, καὶ κατέπιπτεν, ἔτε ἀπὸ τῶν χαροποιῶν ὑπερηφανόειτο, ἀλλ' ἐμεταχειρίζετο καὶ τὰ δύο, ἄρματα τῆς δικαιοσύνης καὶ ἀρετῆς.

8. „Διὰ δόξης, καὶ ἀτιμίας“.

Εἰδὼν οὖν ὁ Ἀπόστολος ποῖα εἶναι τὰ δεξιὰ, καὶ ποῖα τὰ ἀριστερὰ ὅπως εἶπεν ἀνωτέρω, ἤγουν ὅτι εἶναι, ἡ δόξα μὲν, καὶ τιμὴ, δεξιὸν, ἡ δὲ ἀδοξία καὶ ἀτιμία, ἀριστερόν. Πῶς δὲ ἡ δόξα καὶ τιμὴ γίνεται ἄρμα δικαιοσύνης, καὶ ἀρετῆς; διὰ τὴ πολλοὺς παρακινεῖ εἰς τὴν δυσέβειαν καὶ τὴν Πίσιν, τὸ νὰ τιμῶνται καὶ νὰ δοξάζωνται οἱ διδάσκαλοι τῆς δυσεβείας καὶ Πίσεως. Τί λοιπὸν; τῆτο τὸ νὰ δοξάζεται, κατόρθωμα καὶ ἀρετὴ ἦν τῷ Παύλῳ; ναί· διὰ τὴ καὶ μόνον ὅπως ἐδοξάζετο, καὶ ἐτιμᾶτο, ὅμως δὲν ἔχαιτο, ἔτε ἐνικᾶτο ἀπὸ τῶν δόξαν· πάλιν δὲ ἡ ἀδοξία, καὶ ἀτιμία, μετὰ τὸ νὰ ἐφοξύνει εἰς τὸν Παῦλον ὑπομονῇ, ἔκαμιν αὐτὸν δέδοκτον, καὶ ἔττει αἰξάνει καὶ ἐπλάτυνε τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου διὰ πᾶν δὺν τοῦτον ἐναντίων.

„Διὰ δυσφημίας, καὶ δόφνημίας“.

Μέγα ἔργον εἶναι καὶ τῆτο, τὸ νὰ ὑπομείνῃ τινος δυσφήμιαν καὶ κατηγορησὶν ὀνόματα· διὰ τὴ τὰ δυσφήμιαν ὀνόματα μεγάλως κτυποῦν καὶ πληγόνουσι τὴν ψυχὴν τῷ ἀνθρώπῳ· διὰ τῆτο καὶ ὁ Κύριος μακαρίζει ἐκείνους ὅπως ὑπομύνουσιν τῶν ονειδισμῶν, καὶ τῶν ἀτιμίας, λέγων· „Μακάριοί ἐστε ὅταν μισήσωσιν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι καὶ ὅταν ἀφορίσωσιν ὑμᾶς καὶ ὀνειδίσωσι, καὶ ἐκβάλωσι τὸ ὄνομα ὑμῶν ὡς πονηρόν“· (Λκκ. 5'. 22.) δι' ὅ,τι εἰς μετὰ τῶν σωματικῶν βασάνων, καὶ τιμωρίας, μοιράζεται τῶν πόνων τὸ σῶμα μαζὶ μετὰ τὴν ψυχὴν· εἰς δὲ τῶν δυσφημίας, ἡ ψυχὴ μοναχὴ λαμβάνει ὅλον τὸν πόνον καὶ τὸ βάρος. Διὰ τῆτο καὶ εἰς τὸν Ἰωβ βαρύνειρας ἐφάνηκεν ἡ δυσφημία καὶ κατηγορία ὅπως τῷ ἔκαμαν οἱ φίλοι αὐτοῦ, παρὰ ὅλαις ἡ ἄλλαι συμφοραῖς ὅπως τῷ ἠκολούθησαν (1). Ὅρα περὶ τῶν Ἰωβ εἰς τὴν ἐρμηνείαν καὶ ὑποσημείωσιν τῶν „μετὰ χαρᾶς ὀχλασεντες τῷ Πατρὶ“· (Κολ. α'. 12.)

„Ὡς πλάνοι, καὶ ἀληθεῖς“.

Τῆτο εἶναι ἐξηγήσεις καὶ ἐρμηνεία ἐκείνης ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Ἀπόστολος, ἥτοι τῶν διὰ δυσφημίας καὶ δόφνημίας.

9. „Ὡς“

(1) Διὰ τῆτο καὶ ὅταν οἱ τῆς φίλοι αὐτοῦ ἤρχισαν νὰ ἐγγίζον τὸν Ἰωβ εἰς τὴν τιμὴν, καὶ νὰ τὸν λέγουν πᾶς ὁ Θεὸς τὸν ἐπαυδῶν διὰ τῶν ἀμαρτιῶν αὐτοῦ, τότε ὁ Ἰωβ φαίνεται νὰ παραπονῆται ὡς ἄνθρωπος ὅπως ἦν, καὶ νὰ ὀνομάζῃ αὐτὸς παρακλητορας κακῶν· „παρακλητορας κακῶν πάντες“· (Ἰωβ 15'. 2.)· νὰ τῶν λέγῃ ἀνελεημόνας· „ἐπεβήσαν δὲ μοι ἀνελεημόνας“· (Ἰωβ 16'. 2.)· νὰ διηγῇται τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ, (Ἰωβ 23'. 7. 10.) καὶ νὰ λέγῃ ἀκόμη ἄλλας ποικίλας παραπονήματα. Διὰ τῆτο εἶπε καὶ ὁ Σολομὼν „φίμῃ“, δὲ ἀγαθὴ πιαίνει οὐδ'· (Παρ. 15'. 2.)· Ἡ αἰτία

δὲ, διὰ τὴν ὁποίαν ἡ δυσφημία καὶ κατηγορία φαίνονται βαρύτερας εἰς τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τῶν ἄλλων συμφορῶν, εἶναι, διὰ τὴ φυσικὴ ὁ ἄνθρωπος ἔχει φίλους, καὶ ἀκολούθως ἔχει καὶ φιλοδοξίαν· ὁ δὲν ἡ φιλοδοξία ὀνομάζεται ἀπὸ τῶν Πατέρων ἔχαστος χιτὼν τῶν παθῶν, ὁποῖος εὐγύναι ὕστερα ὕστερα· ὁ δὲν εἶπεν Ἡλίας ὁ Ἐκδικὴς· „Πάντες μετὰ τῶν δερματίνων χιτῶν ποιοῦν ὀξυδύναντο· τὸν ἔσχατον δὲ, τὸν τῆς κενοδοξίας μόνον οἱ“, τὴν αὐτῆς μητέρα, τὴν αὐτῆς ἐσχατὴν βδελυγμένην· (Κεφ. ρλ' α'. τῶν Πρακτικῶν καὶ Θεωρητικῶν)

9. „Ὡς ἀγνοούμενοι, ἢ ἐπιγινώσκόμενοι“.

Τὸ λέγει ὁ Παῦλος, δι' ὅ,τι εἰς ἄλλας μὲν ἀνθρώπους ἦτον οἱ Ἀπόστολοι ποθητοὶ καὶ γνώριμοι· εἰς ἄλλας δὲ, τόσον ἦτον μισητοί, ὥστε ὅπῃ ἐκεῖνοι εἶδεν ἢ τὰς ἡξούρου ἡθε-
λαν· τὸτο δὲ εἶναι ὅμοιον μὲ ἐκεῖνο ὅπῃ εἶπεν ἀνωτέρω, διὰ δόξης, ἢ ἀτιμίας.

„Ὡς ἀποθνήσκοντες, ἢ ἰδὲ ζῶμεν“.

Ητοι ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι εἴμεθα ὡσαύτῃ καταδικασμένοι εἰς θάνατον, καὶ ὅσον εἰς τὴν γνώμην ἐκείνων ὅπῃ μᾶς ἐπιβελδύονται, εἴμεθα ἀποθνήσκοντες· διὰ τὴν δυνάμιν ὅμως καὶ βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, ἰδὲ ζῶμεν, καὶ δεῦν ἀποθαίνομεν.

„Ὡς παιδιδύμενοι, ἢ μὴ θανατούμενοι“.

Αὐτὰ, λέγει, ἀφίνει ὁ Θεὸς νὰ ἔρχωνται εἰς ἡμᾶς τὰς Ἀποστόλους, διὰ νὰ μᾶς παι-
δύῃ, καὶ νὰ μᾶς διδάσκῃ τὴν ἐνέργειαν τῆς σωτηρίας, ὥστε καὶ πρὸ τοῦ ἀκόμῃ νὰ λάβωμεν
τὰς ἐκεῖσε μισθὰς τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, δεῦν εἶναι ὀλίγον τὸ κέρδος, καὶ ἡ ὠφέλεια ὅπου
λαμβάνομεν εἰς τὴν παρεσσαν ζωὴν· ῥηλαδὴ ἡ παιδεία αὕτη καὶ διδασκαλία ὅπῃ μωραῖοι
μεν. Τὸτο δὲ ἐδανείσθη ὁ Ἀπόστολος ἀπὸ τὸν Προφήτην Δαβὶδ, ὅστις λέγει· „Παιδύων
ἐπαίδούσέ με ὁ Κύριος, καὶ τῷ θανάτῳ ἐπαρέδωκέ με“· (Ψαλ. ριζ'. 18.)

10. „Ὡς λυπόμενοι, αἰὲν δὲ χαίροντες“.

Κοντὰ μὲν, λέγει, εἰς τὰς ἐξω ἀνθρώπους, φαινόμεθα ὅτι λυπόμεθα· ἡμεῖς ὅμως ἔχομεν
τὴν ἡδονὴν, καὶ χαρὰν ἀκμάζουσιν, καὶ νεαρὰν εἰς τὴν καρδίαν μας, δι' ὅ,τι δεῦν χαίρομεν μερι-
καῖς φοραῖς, ἔτε εἰς ἄλλον μὲν καιρὸν, εἰς ἄλλον δὲ ὅχι, ἀλλὰ πάντοτε, καὶ εἰς κάθε καιρὸν.

„Ὡς πτωχοί, πολλὰς δὲ πλατίζοντες“.

Ο Ἀπόστολος Παῦλος δεῦν ἦτον πλέσιος μόνον κατὰ τὸν πνευματικὸν πλῆτον, μὲ τὸν
ὁποῖον ἔκαμινε πλεσίως τὰς ἄλλας, ἀλλὰ ἦτον πλέσιος ἀκόμῃ καὶ κατὰ τὸν αἰσθητὸν πλῆ-
τον· δι' ὅ,τι, μὲ τὸ νὰ εἶχεν εἰς τὸν ἑαυτὸν τε ἀνοικτὰ ὅλα τὰ ὀσπῆτια τῶν πλεσίων, κα-
τὰ τὸτο ἦτον πλεσιώτατος, καὶ ἐδυνάτο νὰ δίδῃ καὶ εἰς ἄλλας, καὶ νὰ τρέφῃ αὐτὰς, καθὼς
ἔτρεφε καὶ τὰς ἐν Ἱερουσαλὴμ πτωχὰς Ἀγίας Χριστιανὰς, μὲ τὰς ἐλεημοσύνας τῶν Χρυσια-
νῶν· τὸτο δὲ φανεροί, καὶ μὲ τὰ ἀκόλουθα λόγια·

„Ὡς μηδὲν ἔχοντες, καὶ πάντα κατέχοντες“.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα δείχνει ὁ Παῦλος, ὅτι τίποτε δεῦν εἶχε, καὶ ὅτι πάλιν ὅλα τὰ εἶχε·
διὰ τὴν ὁποῖον δεῦν εἶναι προσηλωμένος, καὶ δελωμένος εἰς κἀνὲν πράγμα τοῦ Κόσμου τού-
του, αὐτὸς διὰ τὴν ἀπροσπάθειάν τε, ὅλα τὰ κτήματα τοῦ Κόσμου τὰ εἶχε. Διὰ τὸτο λέγει
ὁ αὐτὸς, ὅτι πάλιν πολλὰ ἀγάπῃ εἶχον εἰς τὸν Παῦλον οἱ Γαλάται, ὥστε ὅπῃ, αὐτὸν ἦτον
δυωπὸν, ἡθέλαν εὐχάλεον τὰ ὀμμάτια τῶν, καὶ νὰ τὰ δώκωμι εἰς τὸν Παῦλον· „εἰ δυωπὸν,
καὶ τὰς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν ἐξορύξαντες αὐτὸν ἐδώκατέ μοι“· (Γαλ. δ'. 15.) ὅθεν πάλιν ἀγά-
πῃ ἔχοντες πρὸς τὸν Παῦλον, πῶς ἦτον δυωπὸν νὰ λυπηθῇν ἄσπρα, καὶ νὰ μὴ δώσωμι
εἰς αὐτὸν ὅσα ἡθέλε τὰς ζητήσεις; Αὐτὰ δὲ ὅλα τὰ λέγει εἰς τὰς Κορινθίους, διὰ νὰ μὴ πα-
ράττωνται εἰς κἀνὲν ἀπὸ τὰ ἐναντία, καὶ λυπηρὰ ὅπῃ τῶν ἀκολουθῶν.

11. „Τὸ σῶμα ἡμῶν ἀνέφερε πρὸς ὑμᾶς, ὦ Κορινθιοί· ἡ καρδιά
ἡμῶν πεπλάτυται“.

Αφ' ὅ ἐδινῆθη ὁ Παῦλος τὰς ἐδικὰς τε ἀγῶνας, καὶ ἔδειξεν εἰς τὰς Κορινθίους, πῶς
πρέπει νὰ τὸν μιμουῖται, ἔχει νὰ τὰς κατηγορήσῃ πῶς δεῦν ἀγαπῶσιν αὐτὸν· πρὸ τοῦ δὲ
νὰ

νὰ κάμῃ τῆτο, δείχνει τὴν ἀγάπην ὅπως ἔχει αὐτὸς εἰς αὐτὰς, καὶ λέγει· ὅτι πάντοτε θέλω, καὶ ἀγαπῶ νὰ συνομιλῶ καὶ νὰ διαλέγωμαι μετ' ἐσᾶς ἀδελφοί μου, καὶ νὰ σᾶς λαλῶ μετὰ παρρησίας, χωρὶς καμμίαν συστολήν· τῆτο γὰρ δηλοῖ ὅτι ἀνοίχθῃ τὸ σῶμα μου εἰς ἐσᾶς (1). Λέγει δὲ ταῦτα τὰ ἀγαπητικά λόγια εἰς αὐτὰς, διὰ τὴν μέλλει νὰ τὰς ἐπιτιμήσῃ, καὶ δείχνει, ὅτι τῆτο μάλιστα εἶναι σημεῖον ἀγάπης, ἡ πρὸς αὐτὰς παρρησία· ὅχι μόνον, λέγει, δείχνω τὴν ἀγάπην ὅπως ἔχω εἰς ἐσᾶς μετὰ τὸ σῶμα μου, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν καρδίαν μου· διὰ τὴν ἔχω ταύτην πλατεῖαν, καὶ ὀρυζοῦμαι εἰς ἐσᾶς· ἐπεὶ δὲ ἡ θερμότης ἡ ὑπερβολικὴ τῆς πρὸς ἐσᾶς ἀγάπης μου, αὐτὴ ἀνοίγει καὶ τὸ σῶμα μου, καὶ πλατυαίει καὶ τὴν καρδίαν μου, καὶ κάμνει ταύτην ὅσον ὀρυζοῦμαι, ὥστε ὅπως νὰ σᾶς χωρὶς ὅλης μέσας· δι' ὃ, καὶ ἀπολύτως λέγει·

12. „Οὐ ξενοχωρεῖσθε ἐν ἡμῖν· ξενοχωρεῖσθε δὲ ἐν τοῖς σπλάγχ-
„χνοις ὑμῶν“.

Ετεῖς, λέγει, μέσα εἰς τὴν ἐδικλὴν μου πλατεῖαν καρδίαν διέλκεσθε, καὶ χωρεῖτε ὅλοι χωρὶς καμμίαν ξενοχωρίαν, καὶ μὴ ὅπως εἰσθε τόσοι πολλοὶ εἰς τὴν ἀειδμεν, ἐγὼ δὲ μέσα εἰς τὰ ἐδικά σας σπλάγχνα, καὶ τὴν καρδίαν, ἔχω πολλὴν ξενοχωρίαν, καὶ οὐκ ἔχω πορὶ νὰ χωρέσω μετὰ πλάτος καὶ ὀρυζοῦμαι, καὶ μὴ ὅπως εἶμαι εἷς μοναχός· ἥτοι ἐγὼ μὲν σᾶς ἀγαπῶ μετὰ ὑπερβολῆς, ἐσεῖς δὲ ἀγαπάτε μετὰ ἐμεῶς, καὶ μετὰ ἔχετε μέσα εἰς τὰ σπλάγχνα σας· ἀλλ' ὅμως, μετὰ ξενοχωρίαν μετὰ ἔχετε, καὶ ὅχι μετὰ πλατυσμόν καὶ ὀρυζοῦμαι.

13. „Τὴν δὲ αὐτὴν ἀντιμισθίαν (2) (ὡς τέκνοις λέγω) πλατυώ-
„θητε καὶ ὑμεῖς“.

Τὴν ἰδίαν, λέγει, ἀνταμοιβὴν καὶ ἰσότητά τῆς ἀγάπης ὅπως ἐγὼ ἔχω εἰς ἐσᾶς, δείξατε καὶ ἐσεῖς εἰς ἐμεῶς, καὶ πλατυώθητε καὶ ἐσεῖς εἰς ἐμέ, καθὼς καὶ ἐγὼ πλατυώμαι εἰς ἐσᾶς. Δείχνει δὲ, ὅτι ἡ ἀνταμοιβή, καὶ ἰσότης αὐτῇ τῆς ἀγάπης, εἶναι χρέος εἰς αὐτὰς· ὡς τέκνοις γάρ φησι, λέγω τῆτο· ἥτοι οὐκ ἔστιν ἀνὰ μέγαλον πρᾶγμα ἀπὸ ἐσᾶς, διὰ τὴν ἐγὼ εἶμαι Πατήρ σας Πνευματικός, καὶ ἐσεῖς εἰσθε πνευματικὰ τέκνα μου· ὥστε ὡς χρέος ζῆ-
τω τὸ νὰ ἀγαπῶμαι ἐγὼ ὁ Πατήρ ἀπὸ τὰ τέκνα μου, ἐπεὶ δὲ τὰ τέκνα, φυσικῶς χρεώσονται νὰ ἀγαποῦν τὸν Πατέρα των.

14. „Μὴ

(1) Ὁ δὲ Φώτιος καὶ ἄλλο νόημα εὐγάτη ἀπὸ τοῦ
„τὸ σῶμα ἡμῶν ἀνέωγε πρὸς ὑμᾶς, ὁ Κορίνθιος“.
ἀντὶ τοῦ, πολλὴν ὕλην μοι δίδετε νὰ ἀνοίγω τὸ σῶ-
μα μου καὶ νὰ σᾶς λαλῶ· διὰ τὴν, ὅτι εἶναι δύο φίλοι,
καὶ ὁ εἷς μετὰ ἀγαπᾷ τὸν ἄλλον μετὰ ὑπερβολῆς, ὁ δὲ
ἄλλος δὲν τὸν ἀγαπᾷ παρομοίως, τότε ὁ ἀγαπῶν φι-
λος ἔχει ὕλην πολλὴν, καὶ εὐπορίαν, καὶ δικαιολογήμα-
τα εἰς τὸ νὰ λαλή, καὶ νὰ παραπονήται πρὸς τὸν μὴ ὁ-
μοίως ἀγαπῶντα φίλον τόν· ὅθεν ἀκολουθεῖ καὶ ὁ
Παῦλος λέγει τὰ δικαιολογήματά του, πῶς αὐτὸς τὰς εἰ-
σοχωρεῖται· ἐκεῖνοι δὲ, οἱ Κορίνθιοι δηλαδὴ, ἐξενωχῶνται
καὶ δὲν ἐπλατύνονται ἐπ' αὐτόν. Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „ἀπὸ
„τοῦ περὶ ὑμᾶς πῦτος λέγειν ἀναγκάζομαι φίλτρου“
„πάντος γὰρ ὑμᾶς ἐν ἐμαυτῷ περιφέρω· ποιάτι γὰρ
„τῆς ἀγάπης ἡ φύσις, ἐυρυχώρως ἐργάζεται πρὸς τὸν
„κεκτημένον καρδίαν· Ὁ δὲ Χριστός μου ὅπως ἀλλὰ καὶ
ἐρμηνεύει τὸ ῥητὸν τῆτο· „τυτὲς γέννη, καὶ σιγὴ καὶ
„σέχνη τὴν ἀγάπην ἡ δύναμις· ἀλλὰ διαπαντός ὑμᾶς,
„καὶ πανταχῶς, καὶ ἐπὶ τῆς διανοίας, καὶ ἐπὶ τῆς γλώτ-
„της περιφέρω“· (Ερμηνεία εἰς τὸν μ.α. Ψαλμὸν.)

(2) Σημειῶσαι, ὅτι κατὰ τὸν Φώτιον, ἐκεῖθεν ἐδό-
τε, ἐπιδέχασθε, ἢ ἐσενέγκατε, ἥτοι τὴν αὐτὴν ἀν-

τιμισθίαν ἐπιδέχασθε καὶ ὑμεῖς· εὐδοῦται δὲ ἡ συν-
ωσις, καὶ ἐάν ὁ δὲ συνδεδεμένος ληφθῇ, ὡς παρέλκων καὶ
περιττός· ἐστὶ δὲ τὸ νόημα τῆτο· „ξενοχωρεῖσθε ἐν
„τοῖς σπλάγχνοις ὑμῶν“· καὶ τότε εἰς τί; εἰς τὴν
αὐτὴν ἀντιμισθίαν· ἀδικον δὲ εἶναι εἰς τὴν αὐτὴν
ἀντιμισθίαν τῆς ἐδικῆς μου ἀξενωχῶντος ἀγάπης, τὸ
νὰ ξενοχωρεῖσθε ἐσεῖς· διὰ τὸν ὅσον εἰς τέκνα σᾶς
λέγω· πλατυώθητε καὶ ἐσεῖς εἰς τὴν αὐτὴν ἀντιμισ-
θίαν, καὶ ἀγαπήσατε ἡμᾶς ἀξενωχῶντως, καθὼς καὶ
ἡμεῖς ἀξενωχῶντως σᾶς ἀγαπᾶμεν· Ὁ δὲ Ἀλεξανδρινὸς
Κύριλλος οὕτω φησι· „Ἰδοὺς μὲν γὰρ προσεφώνη
„Θεὸς διὰ φωνῆς Ἡσαΐα ἀκούσατε λόγον Κυρίου ἄνδρες
„τεθλιμμένοι· καὶ πάλιν· μάθετε ἀκὴν ξενωχῶμε-
„νοι (Ἡσ. κη. 14.)· ἐκβεβηκὸς δὲ ὁ Παῦλος τὴν
„ἐν Νόμῳ σέναν, προσεφώνηκε τίσι πᾶσι ἡδὴ πε-
„πιστευκόσιν· τὸ σῶμα ἡμῶν ἀνέωγε πρὸς ὑμᾶς Κορίνθιοι·
„ἡ καρδία ἡμῶν πεπλάτυται· ἀξενωχῶνται ἐν ἡμῖν·
„ξενωχῶνται δὲ ἐν τοῖς σπλάγχνοις ὑμῶν· τὴν δὲ
„αὐτὴν ἀντιμισθίαν, ὡς τέκνοις λέγω· πλατυώθητε
„καὶ ὑμεῖς· μὴ γίνεσθε ἐπ' ἐπ' ἐπ' ἀπὸ τῶν ἡχο-
„λύτων γὰρ ἐστὶ τοῖς Ἰουδαίων ἐνσέλημασι, καὶ ἀνοήτοις
„ἐκκακοβουλίας“· (Βιβλ. α. τὸν Γλαφυρὸν)

H

Epistole di S. Paolo. Tom. II.

ὅποιον εἶναι μεγαλύτερον, καὶ ἐνεργητικώτερον εἰς τὸ νὰ καταπέσῃ τὸν ἀκροατὴν· ἔβαλε δὲ καὶ τὸν Χρυσὸν, καὶ τὸν Βελίαν, τὸ ὅποιον ὄνομα δηλοῖ Ἑβραϊκῶς ἀποσάττω, ὅστις εἶναι ὁ Διάβολος· καὶ διὰ τῶν ἑκαμὲ τὸν λόγον φοβερώτερον, καὶ δυσωπητικώτερον.

„Ἡ τίς μερὶς πιστῶ μετὰ ἀπίστῃ“;

Εἰδῶ φανερῶς καὶ διωρισμένως ἔβαλε τὰ πρόσωπα τῶν πιστῶ καὶ τῶν ἀπίστῃ, διὰ νὰ μὴ φανῇ ὅτι κατηγορεῖ ἀπλῶς καὶ ἀορίστως τὴν κακίαν, ἐπαινεῖ δὲ τὴν ἀρετὴν.

16. „Τίς δὲ συγκατάθεσις Ναὼ Θεοῦ μετὰ Εἰδώλων; ὑμᾶς γὰρ Ναὸς Θεὸς ἐσε ζῶντος“.

Οἱ μὲν ἄπιστοι, λέγει, εἶναι Ναοὶ τῶν Εἰδώλων, ἢ καὶ αὐτόχρημα Εἰδῶλα· ἐσεῖς δὲ οἱ πιστοὶ Χριστιανοί, εἰσθε Ναὸς Θεῶ· ὅχι ποιεῖτε Θεῶ, καθὼς μυθολογοῦσιν οἱ Ἑλλήνες, οἵτινες λατρεύουσι Θεοὺ νεκρῶς καὶ ἄψυχα Εἰδῶλα, ἀλλὰ ζωντανῶ Θεῶ. Ποία λοιπὸν συγκατάθεσις, ἥτοι ὁμοιότης καὶ ἐνώσις εἶναι ἀνάμεσα εἰς ἐσᾶς, τὸς Ναὸς τῶ ζῶντος Θεῶ, καὶ ἀνάμεσα εἰς τὰ νεκρά, καὶ αἰαίσθητα Εἰδῶλα; βέβαια ἑδεμία (1).

„Καθὼς εἶπεν ὁ Θεός· ὅτι ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐμπεριπατήσω, καὶ ἔσομαι αὐτῶν Θεός, καὶ αὐτοὶ ἔσονται μοι Λαός“· (Λευϊτ. 25. 12.)

Διὰ νὰ μὴ φανῇ ὅτι κολακίζει τὸς Κορινθίους ὁ Θεὸς Ἀπόστολος, διὰ τὸ φέρει τώρα μαρτυρίαν ἀπὸ τῆς Γραφῆς, ὅτι οἱ Χριστιανοὶ εἶναι Ναὸς Θεῶ. Τὸ νὰ κατοικήσῃ λοιπὸν μέσα εἰς ἡμᾶς τὸς Χριστιανούς ὁ Θεός, τὸτο τὸ προξενεῖ ἡ καθαρότης τῆς ζωῆς μας. Τὸ δὲ καὶ νὰ περιπατήσῃ μέσα εἰς ἡμᾶς ὁ αὐτὸς Θεός, τὸτο τὸ προξενεῖ, ἡ μετὰ τὴν ἐνοίκησιν τῶ Θεῶ ἐνάρετος πολιτεία μας· δι' ὅ,τι, ὅταν μὲν καθαρῶς ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὰ πάθη, τότε κατοικεῖ εἰς αὐτὸν ὁ Θεός· ὅταν δὲ πάλιν μετὰ ταῦτα κινῆται ὁ ἄνθρωπος καὶ ποροκόπη εἰς ἔργα θεάρεστα, τότε λέγεται, ὅτι ὁ Θεός περιπατεῖ μέσα εἰς τὴν καρδίαν τε, δείχνωντας γνωσῶς εἰς αὐτὸν ἐνεργῶσαν τὴν χάριν τε, καὶ ἐμφανίζων μὲ πνευματικὰς κινήσεις, καὶ θείας ἐμπνεύσεις τὸ ἅγιον αὐτῶ θεῖον· τότε γὰρ ὁ κοινὸς ὅλων τῶν ἀνθρώπων, καὶ τῶν κτισμάτων Θεός, γίνεται μὲ ἑξάρετον, καὶ ξεχωριστὸν τρόπον Θεός ἴδιος τῶ ἀνθρώπου ἐκείνου· δι' ὃ καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ἀναβαίνει εἰς τὴν τάξιν καὶ τὸ μέτρον τῶν πα.

Ἡσαΐας ἐκεῖνο „καὶ ἀφανισθῇ ἀπ' αὐτῶν (τῶν Ἰσραηλιτῶν) ὁ ζυγὸς αὐτῶν“· (τῶν Ἀσσυρίων δηλ.) (Ἠσ. 10. 24.) Τὸτο λέγω, ἐρμηνεύων φησι, διὰ δὲ καθαρῶς ἀποπαῖσαι ἡμᾶς τὴν ἀμαρτίαν, ἵνα ἐλευθέρωνται ἀπὸ αὐτῆς τῶ ζυγοῦ ἔχοντες τῶν Ἀσσυρίων, (τῶν δαιμόνων δηλ. καὶ παθῶν) καὶ δουλωθῶμεν γενεῇς καὶ Χρυσῶ ὑποζυγίον· δύο γὰρ ζυγοὶ αὐτῶν ἐπικεῖσθαι ἡμῶν τῶν πρᾶξι, τῶν τῶ Κυρίου, καὶ τῶν τῶ Ἀσσυρίων (ἥτοι τῶ διαβόλου) τίς γὰρ μεσοχὴ δικαιοσύνης καὶ ἀνομίας; ἢ τίς κοινωνία φωτὶ πρὸς σκοτὸς“;

(1) Σημειώμεν ἐδῶ, ὅτι ἐπειδὴ οἱ Χριστιανοὶ εἶναι Ναοὶ Θεῶ ζῶντος, αἱ λέγει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, διὰ τὸτο, καθὼς ὁ αἰδητὸς Ναὸς ὁ ἐν Ἱεροσολύμοις ἔχει δίκτυα εἰς τὰ παραδιδράσθαι, διὰ νὰ μὴ ἐμβαίνειν μέσα εἰς αὐτὸν αἱ μύραι καὶ τὰ ἀκάθαρτα ζῶντα· ἔγω γὰρ φησιν ὁ Ἰεζεκιήλ· „Καὶ αἱ θυρίδες, (τῶ Ναὸς δηλ.) δίκτυωται“· (Ἰεζ. 44. 16.) ποιεσθῶντες καὶ οἱ Χριστιανοὶ οἱ νοητοί, καὶ ἑμψυχοὶ Ναοὶ τῶ Θεῶ, πρέπει νὰ ἔχον εἰς τὰ παραδιδράσθαι τῶ Ναὸς, ἥτοι εἰς τὰς πρῶτες αἰδητὸς τῶν δικτύων· δηλαδή νὰ ἔχον εἰς αὐτὰς τὸν φόβον, καὶ τὴν ἐκδύμησην τῶν μελῶν κινήσεων, καὶ κολάσεων, καὶ μὲ τὰ δίκτυα αὐ-

τὰ, νὰ ἐμποδίζον τὰς ἡδονικὰς θεωρίας, καὶ τὰ ἄσεμνα ἀκῆματα, καὶ ἀπλῶς ὅλας τὰς ἐμπαθεῖς εἰκόνας ἀπὸ τὰς αἰδητὸς τῶν, καὶ νὰ μὴ τὰς ἀφίεναι νὰ ἐμβαίνειν μέσα εἰς τὴν καρδίαν τῶν, καὶ νὰ μολύνον τὸν Ναὸν τῶ Θεοῦ· ἐπὶ τὸ παραγγέλλει ὁ σοφὸς Νῆλος· „Ναὸς Θεῶ ὑμῶν ἐσε φησιν ὁ Ἀπόστολος· ὡς ἂν ἔν μὴδὲν ἐσέρπη τῶν ἀκαθάρτων μορφῶν εἰς τὴν σὴν διάνοιαν, δίκτυα λογισμῶν τῶν μελῶν κινήσεων, διάπλεξον ταῖς τῶ σῶματος θυρίσι, ταῖς διὰ τῶν αἰδητῶν ἐσέρχομεναι εἰκόσιν ἀποτρίβων τὴν ἐννοιαν“· (σελ. 813. τῶ β'. Τόμ. τῶ Ὀκτατεύχου.) Ναὸς Θεῶ δὲ μάλιστα γίνεται, ὁποῖος ἔχει εἰς τὴν καρδίαν τῶ πάντοτε πεπηγμένῳ τῶ μνημῶ τῶ Θεῶ, καὶ νοερῶς προσεύχεται, ὡς λέγει ὁ Μέγας Βασίλειος· „ἔγω γινόμεθα γὰρ Ναὸς Θεῶ, ὅταν μὴ φροντίζω γινώσκω τὸ σωχέει τῶ μνήμης διακόπασθαι, μὴδὲ πῶς ἀπροσδοκῆται πάθει· σιν ὁ νῦν ἐκπαράσσεται“· (Ἐπιστολ. α'.) Λέγεται δὲ παρὰ τῶ Βασιλίου, ὅτι Ναὸς Θεῶ εἰν ὁ τῶ Ἁγίας Μοναδὸς θεότης, ἥκειν ἐκεῖνος ὅπου κατασκευάσῃ τὸν νῦν τῶ ἀνείδον, καὶ ἀσχηματιστοῖ ἐν τῇ προσευχῇ, καὶ θεωρεῖ τὸ Μοναδικὸ Θεῶ.

H 2

παλαιῶν Πατριάρχων, τῷ Ἀβραάμ, τῷ Ἰσαάκ, καὶ τῷ Ἰακώβ, τῶν ὁποίων ὁ πῶν παύτων Θεός, ἐλέγετο μεῖν ἰδιαίτερον τρόπον Θεός· „ἐγὼ εἰμὶ ὁ Θεός Ἀβραάμ, καὶ ὁ Θεός Ἰσαάκ, καὶ ὁ Θεός Ἰακώβ“. (Ἐξ. γ'. 6. Ματθ. κβ. 32.) Ὁρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τῷ „καταποιῆσαι τὸν Χριστὸν διὰ τῆς Πίστεως ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν“. (Ἐφ. γ'. 17.)

17. „Διὸ ὁ ἐξέλθετε ἐκ μέσσω αὐτῶν, καὶ ἀφορίσθητε, καὶ ἀκαθάρτου μὴ ἀπτεσθε· καὶ γὰρ ἐσδέχομαι ὑμᾶς, λέγει Κύριος“. (Ἦσ. νβ'. 11.)

Δὲν εἶπε, μὴ κάμνετε ἄτοπα, καὶ ἀκάθαρτα ἔργα, ἀλλὰ εἶπε τὸ μεγαλύτερον, ἡγοῦν μὴ δὲ νὰ ἐγγίζετε εἰς αὐτά. Δύο λογίων δὲ εἶναι ἡ ἀκαθαρσία, μία τῷ σώματι, καὶ ἄλλη τῇ ψυχῇ· καὶ τῇ ψυχῇ μετὰ ἀκαθαρσία εἶναι, οἱ αἰσχροὶ, καὶ σαρκικοὶ λογισμοί, αἱ μνησικακίαι, αἱ δολιότητες, οἱ συνδυασμοί, αἱ συγκαταθέσεις τῆς ἀμαρτίας, τὸ νὰ βλέπη τις μετὰ ἐπιθυμίαν τὰ εὐμορφα καὶ ὁσώπα, τὸ νὰ γλυκαίνεται εἰς τὰ αἰσχροὰ λόγια, καὶ τὸ νὰ μολύνῃ τὰς ἄλλας αἰσθήσεις μετὰ τὰς βλαβεράς, καὶ ἐμπαθεῖς ἡδονάς. Τῷ σώματι δὲ πάλιν ἀκαθαρσία εἶναι, ἡ πορνεία, ἡ μοιχεία, καὶ κάθε ἄλλη ἀσέλγεια διὰ τῶν ἔργων γιτομνή. Διὰ τὸτο θέλει ὁ Θεός, καὶ ὁ Θεὸς αὐτῷ Ἀπόστολος νὰ εἴμεθα ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ καθαροὶ ἀπὸ ὅλα αὐτά, καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν, καὶ κατὰ τὸ σῶμα. Εὐζῆτε λοιπὸν, λέγει, ἐσεῖς οἱ Χριστιανοὶ ἔξω ἀπὸ τῆς συναναστροφῆς τῶν ἀπίστων ἀνθρώπων, καὶ τῶν κοινωρίαν τῶν πονηρῶν ἔργων, καὶ ἀφορίσθητε, ἡγοῦν σαθῆτε κατ' ἰδίαν χωριστὰ ἀπὸ αὐτῶν, καὶ καθαρῶς, καὶ τότε θέλω σᾶς δεχθῶ· δι' ὅ,τι, ὅταν ἐστὶ ὁ Χριστιανός, χωρισθῇ ἀπὸ τῶν ποιητῶν ἀνθρώπων, καὶ ἀπὸ τὰ κακὰ ἔργα, τότε θέλει εὐνοῆς μετὰ τὸν Θεόν.

18. „Καὶ ἔσομαι ὑμῖν ὡς Πατέρα, καὶ ὑμᾶς ἔσεσθέ μοι ὡς υἱός, καὶ θυγατέρας, λέγει Κύριος Παντοκράτωρ“. (Ἱερ. λά. 1.)

Βλέπεις, ἀγαπητὲ ἀναγνώστη, πῶς ὁ Προφήτης Ἱερεμίας ἐπροφήτευσεν ἄνωθεν τὴν ἀναγέννησιν τῷ Ἀγίῳ Βαπτίσματι, καὶ τὴν ὑποστάσιν ὅπως ἡδέλαμεν λάβωμεν εἰς τὰς ὑμέρους χρόνους ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί; ταύτῃ γὰρ δηλοῖ τὸ ρητὸν αὐτοῦ τὸτο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

1. „Ταύτας οὖν ἔχοντες τὰς ἐπαγγελίας ἀγαπητοί, καθαρῶς, ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκός, καὶ πνύματος“.

Ποίας ἐπαγγελίας, καὶ ὑποσχέσεις, λέγει ὁ Παῦλος ἐδῶ, ὅτι ἔχομεν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί; καὶ ἀποκρινόμεθα ὅτι ἔχομεν ταύτας· ἡγοῦν, τὸ νὰ εἴμεθα Ναοὶ τοῦ Θεοῦ· τὸ νὰ ἔχωμεν τὸν Θεόν καὶ Πατέρα κατεκονῶν καὶ περιπατῶν μέσα εἰς τὸν ἑαυτὸν μας· καὶ τὸ νὰ εἴμεθα υἱοὶ, καὶ λαὸς τοῦ Θεοῦ. Διὰ τὸτο λοιπὸν ὡς καθαρῶς, ἑαυτοὺς ἀπὸ τὰ ἀκάθαρτα ἔργα, διὰ τὰ αὐτὰ μολύνει τὸ σῶμά μας· ὡς καθαρῶς, ἑαυτοὺς ἀπὸ τὰς αἰσχροὺς, καὶ βλασφημίας, καὶ ἐμπαθεῖς λογισμῶν, διὰ τὰ αὐτοὶ μολύνει τὸ πνεῦμα, ἥτοι τὴν ψυχὴν μας (1).

„Ἐπι-

(1) Ὁ δὲ Μέγας Βασιλεὺς, ἐρωτᾷ τί εἶναι ὁ μολυσμὸς τῆς σαρκός, καὶ τί εἶναι ὁ μολυσμὸς τοῦ πνεύματος, ἀποκρίνεται, ὅτι μολυσμὸς σαρκός εἶναι τὸ νὰ σμίγῃ τις μετὰ ἐκείνους τοὺς ἀνθρώπους ὅπως πρᾶτται παρὰ ἀλλήλους καὶ παράνομα ἔργα παρὰ ἐμποδισμένα ἀπὸ τῆς Γραφῆς· μολυσμὸς δὲ τοῦ πνεύματος, ὅταν τῇ ψυχῇ, εἶναι τὸ νὰ φαίνεται τις ἀδιάρητος εἰς ἐκείνους ὅπως φρονῶν, καὶ πρᾶττει παρὰ τὰ ἐμποδισμένα ἔργα· τότε δὲ γίνεται καθαρὸς ἀπὸ τῶν ποιοῦντων, ὅταν μὴδὲ συντρέχῃ μετὰ αὐτοῦ ποιοῦντα φρονῶντας, καὶ πρᾶτ-

τοντας, ἥ ὅταν λυπηθῇ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ δι' αὐτοὺς, καὶ ὡς ὁ Δαβὶδ ἐλεγεν· „ἀθυμία κατέχευε ἀπὸ ἀμαρτιῶν τῶν ἐγκαταλημμένων τὸν νόμον σου“· καὶ ὅταν δὴ καὶ ποιοῦντα λύπῃ μεγάλῃ δι' αὐτοὺς, ὅποιον ἐδειξάτο καὶ οἱ Κορίνθιοι διὰ τὸν σμίξαντα μετὰ τῷ μητρὶν αὐτοῦ, ἐν παντί συζητῶντες τὸν ἑαυτοῦν τῶν ὅτι ἦσαν καθαροὶ ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας ἐκείνου· ἁγιασμὸς δὲ εἶναι τὸ νὰ ᾖ τις ἀφιερωμένος εἰς τὸν Ἅγιον Θεόν μετὰ ὅλην τὴν ψυχὴν, καὶ ἀχωρίτως, καὶ ἐν κάθε καιρῷ. (Ὁρ. κατ' ἐπιστολ. ιγ.).

„Ἐπιτελουῦντες ἀγιοσύνην ἐν φόβῳ Θεοῦ“.

Δὲν εἶναι, λέγει, ἀρκετὸν μόνον τὸ νὰ ἀπέχη τινὰς ἀπὸ τῆς ἀκαθαρσίας καὶ ἀμαρτίας, ἀλλὰ πρέπει πρὸς τοὺς καὶ νὰ κάμῃ τὸ ἀγαθόν, καὶ τῇ ἀγιοσύνῃ, ἡγοῦν νὰ ἀποκτήσῃ τῇ καθαρότητι, καὶ σωφροσύνῃ· ἐπρόσθεσε δὲ καὶ τὸ „ἐν φόβῳ Θεοῦ“ ἢ διὰ τί γίνεται καὶ σωφροσύνη ἐπιτετηδύμενη, ἦγεν ἐκεῖνῳ ὅπῃ μεταχειρίζεται ἐπίτηδες τινὰς, διὰ τὴν ἀρέσῃ εἰς τὰς ἀνθρώπους, καὶ ὅχι διὰ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ· ἢ μὲ τὸ μᾶς δείχνει ὁ Παῦλος, τίνι τρόπῳ ἡμπορέμεν νὰ τελέσωμεν τῇ σωφροσύνῃ, δηλαδὴ μὲ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ· δι' ὃ, τι ἀγκαλὰ καὶ νὰ τυραννῇ τὸν ἄνθρωπον ἢ ἐπιθυμία τῆς σαρκός, ἀλλ' ὅμως ὅποιος ἔχει τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ εἰς τῇ καρδίᾳ τῇ, αὐτὸς θέλει καταπαύσει τῇ λύσαν τῆς ἐπιθυμίας· διὰ τὸ εἶπε καὶ ὁ Δαβὶδ· „Καθήλωσον ἐκ τοῦ φόβου σου τὰς σάρκας μου· ἀπὸ γὰρ πάντων κειμάνων σου ἐφοβήθην“· (Ψαλ. ριή. 119.) Μὴ σοχασθῇς δὲ, ὡ ἀναγνώστα, πῶς ἡ ἀγιοσύνη δηλοῖ μόνον τῇ σωφροσύνῃ, ἔχι· διὰ τὴν αὐτὴν δηλοῖ ἀπλῶς καθε καθαρότητι τῆς ζωῆς.

2. „Χωρήσατε ἡμᾶς· ἔδωκα ἡδίκησάμεν, ἔδωκα ἐφθάραμεν, ἔδωκα ἐπλεονεκτήσαμεν“.

Πάλιν ἐδῶ κινεῖ ὁ Ἀπόστολος τὸν λόγον περὶ τῆς ἀγάπης· ἐπεὶ γὰρ ἐπέπληξε τὰς Κορινθίους, μὲ τὸ νὰ εἶπεν εἰς αὐτοὺς, ὅτι φέρονται μετὰ ἀπὸ αὐτῶν, τρέχουσι δὲ καὶ ἐνόονται μὲ τὰς ἀπίστους καὶ ἀκαθάρτους· πῶρα γλυκαίνει αὐτοὺς, καὶ λέγει· χωρήσατε ἡμᾶς, ἦγεν δεχθῆναι με πλατέως μέσα εἰς τῇ καρδίᾳ σας, καὶ ἅς μὴ ἐνοχωρεῖται μέσα εἰς τὰς ψυχὰς σας· φανερόντων δὲ αἰνιγματωδῶς τὰς ψόδαποσόλους λέγει· ὅτι κἀνὶ ἀπὸ ἐσῶς δὲν ἀδίκησάμεν εἰς ἄσπρα, ἦτοι δὲν ἐπῆραμεν ἀδίκως τὰ ἄσπρα τινός· ἐδὲ ἐφθάραμεν, ἡγοῦν ἐδὲ ἀπατήσαμεν τινα, ἐδὲ ἐδιαφθάραμεν τὸν νῦν τῇ μὲ δόγματα ἀσεβῆ· ἐδὲ ἐπλεονεκτήσαμεν, ἡγοῦν δὲν ἀρπάσαμεν, οὐδὲ ἐσυνάξαμεν ἀργύρια, δι' αἰτίαν τῇ κηρύγματος (1).

3. „Οὐ πρὸς κατὰ κερσιν λέγω· προάρηκα γὰρ ὅτι ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἔξε, ἅς τὸ συναποθανῶν, καὶ συζῶ“.

Δὲν σᾶς λέγω ἀδελφοί μου ταῦτα, λέγει ὁ Παῦλος, διὰ τὰ σᾶς κατακείνω· ἀλλὰ πόθεν εἶναι φανερόν, ἀποκρίνονται αὐτοὶ, ὅτι δὲν λέγεις αὐτῇ διὰ τὰ μᾶς κατακείνης, ὡ μακάριε Παῦλε; Ἀπὸ τῆς ἀγάπης, λέγει, ὅπῃ σᾶς ἔχω· διὰ τὴν ἐσῶς δέρισκεσθε μέσα εἰς τῇ καρδίᾳ μου· ἐπεὶ δὲ εἶναι δυνατὸν, νὰ ἀγαπᾷ μὲν τινὰς τὸν ἄλλον, νὰ μὴ θέλῃ δὲ νὰ συγκαταίῃ εἰς τὰς κινδύνους καὶ συμφορὰς τῇ ἡγαπημένῃ τῇ, διὰ τὸ ὁ Παῦλος λέγει ἐδῶ, ὅτι ἐγὼ σᾶς ἀγαπῶ τόσο, ὅπῃ εἶμαι ἐπιμος καὶ νὰ συναποθανῶ μαζί σας· πάλιν δὲ, ἐπεὶ πολλοὶ δὲν συγκαίρουσι διὰ τὸν φόβον, ὅταν οἱ φίλοι των ἐτύχῃσι, διὰ τὸ ἐπρόσθεσεν ὁ Παῦλος καὶ τὸ συζῶ; ἡγοῦν ἐγὼ μὲ τῇ ἀγάπῃ συγκαίρω εἰς τῇ

ἐδὲ.

(1) Οὕτω ποτὲ καὶ ὁ Προφῆτης Σαμὴὴλ ὅταν ἐγύρασεν, εἶπε πρὸς πάντας τὸν λαὸν Ἰσραὴλ· „Ἰδοὺ ἐγὼ, ἀποκρίθητε κατ' ἐμοῦ ἐνώπιον Κυρίου, καὶ ἐνώπιον Χερσὶ ἀποῦ. Μόσθεν τίνος εἴληφα; ἢ ὄνον τίνος εἴληφα; ἢ τίνα κατεδάψατε ὑμῶν; ἢ τίνα ἐξεπίεσα; ἢ ἐκ χαρὸς τίνος εἴληφα ὀβελισμα καὶ ὑποδομήμα; ἀποκρίθητε κατ' ἐμοῦ, καὶ ἀποδοσὺ ὑμῖν.“ Καὶ ἔπαν πρὸς Σαμὴὴλ· ἐκ πῶς ἡμᾶς, καὶ ἐκ κατεδάψατε ἡμᾶς· καὶ ἐκ ἐδάσσατε ἡμᾶς, καὶ ἐκ εἴληψατε ἐκ χαρὸς ὑδενός ὑδενός.“ (ἁ. Βασιλ. 1 β'. 3.) Τὰ αὐτὰ σχεδὸν ἔλεγε καὶ ὁ Μωϋσῆς πρὸς τὸν Θεόν, ὅταν ἐβαρυνόμην διὰ τῇ ἀντίστασιν τοῦ Δαδὰν καὶ Αἰβρων· „Καὶ ἐβαρυνόμην Μωϋσῆς σφόδρα, καὶ εἶπε πρὸς Κύριον· μὴ πρόσχης εἰς τὴν θυρίαν αὐτῶν.“

„ἐκ ἐπιδομήμα ὑδενός αὐτῶν εἴληφα, ἐδὲ ἐκάκωσα ἐδὲ νὰ αὐτῶν.“ (Ἀριδ. 15. 15.) Καὶ ὁ Δαβὶδ ὁμοίως ἔλεγεν· „ἀνδὲ ἀνομίας ἐδραμον καὶ κατεῦδον.“ (Ψαλ. νή. 4.) καὶ πάλιν „εἰ ἐσιν ἀδικία ἐν χερσίν μου.“ (Ψαλ. ζ'. 5.) Ἰδοὺ πῶς πρέπει νὰ εἶναι ἐλδύδεραι ἀπὸ καθε ἀδικίαν, καὶ δωροληψίαν οἱ Κερταί, καὶ προεσώτες τῷ λαῷ, καὶ μάλιστα οἱ Ἱερωεῖς· διὰ τὴν ὅποιος λαμβάνει δῶρα, ἀδύνατον σχεδὸν εἶναι νὰ κάμῃ δικαίαν κερσιν, καὶ νὰ φυλάξῃ ἀπαράβατος τὰς θείους Νομὰς· ὅθεν γέγραπται· „Καὶ δῶρα ἐλήψῃ· πῇ γὰρ δῶρα ἐκτυφλοῖ ὀφθαλμούς βλεπόντων, καὶ λυμαίνεται, καὶ ῥήματα δίκαια.“ (Ἐξοδ. κγ'. 8.) καὶ πάλιν „ἐξόλλυσιν ἑαυτὸν ὁ δωρολήπτης· ὁ δὲ μιστῶν δῶρων καὶ λήψας, σώζεται.“ (Παρ. 16. 27.)

ἐδικήν σας ζωὴν καὶ δότιχίαν. Τὸ δὲ νόημα ὅλον τὸ λόγον εἶναι τὸτο, ὅτι ἐγὼ, ἔχοντας ἀγάπην πρὸς ὑμᾶς, ἔπε ἀπὸ τῆς κινδυνεύουσας θέλω φύγω, ἔπε θέλω φθονήσω εἰς τὰς δότιχίας σας· ἀλλὰ θέλω γινώσκω συγκοινωνὸς καὶ πῶν δύω, καὶ πῶν κινδυνῶν, καὶ πῶν δότιχιῶν σας.

4. „Πολλή μοι παρρησία πρὸς ὑμᾶς· πολλή μοι καύχησις ὑπὲρ ὑμῶν“.

Επειδὴ ὁ Παῦλος ἐφάνητο ὅτι ἐπέπληττεν ἀνωτέρω τὰς Κορινθίους μὲ τὸ νὰ τὰς εἶπεν, ὅτι σκωχωρεῖσθε, καὶ χωρέσατέ με μὲ πλάτος καρδίας· διὰ τὸτο πῶρα ἀπολογεῖται, γλυκαίων αὐτὰς καὶ ἰατρούων· λέγει γάρ, ὅτι δὲν σὰς εἶπον τὰ ἀνωτέρω λόγια ἀδελφοί ὡς κατηγοροῦντάς σας· ἀλλὰ τὰ εἶπον διὰ τὴν πολλὴν παρρησίαν ὅπε ἔχω εἰς ὑμᾶς, καὶ διὰ τὴν θέλω νὰ ποροκόπτετε εἰς τὴν ἀρετὴν· δι' ὅ,τι πᾶς δὲν σὰς κατηγορῶ, φανερόν εἶναι καὶ ἀπὸ τῶτο, ἐπειδὴ ἐγὼ καὶ εἰς τὰς ἄλλας καυχῶμαι διὰ λόγους.

„Πεπλήρωμαι τῇ παρακλήσει, ὑπερπερισσόδομαι τῇ χαρᾷ ἐπὶ πάντῃ τῇ θλίψει ἡμῶν“.

Επειδὴ, λέγει, ἐδιωρθώθητε διὰ τὴν σὰς ἐκατηγόρησα εἰς τὴν πρώτῃ Ἐπιστολῇ, τότε χάριν μὲ ἐγεμίσατε ἀπὸ κάθε παρηγορίας· καὶ ὅχι μόνον παρηγορίαν μοι ἐπροξενήσατε, καὶ ἀπὸ κάθε λύπῃ μὲ ἐλόφτεράσατε, ἀλλὰ καὶ πρὸς πάντας μὲ ἐγεμίσατε μὲ πλεσιότητα ἀπὸ κάθε χαρᾷ· τὴν δὲ πλεσιότητα καὶ τὸ πλῆθος τῆς χαρᾷς φανεροί μοι τὴν λέξιν τῇ ὑπερπερισσόδομαι· καὶ πόση, λέγει, πολλὴ χαρὰ ἐπροξενήθη εἰς ἐμὲ, ὥστε ὅπε αὐτὴ ἡ χαρὰ ἰσχυροῦν εἰς κάθε μεγάλῃ θλίψει ὅπε εἶχον, καὶ ἐσβεστοῦν αὐτὴν. Ταῦτα δὲ ὅπε λέγει ἐδῶ, φαίνονται μὲν ὅτι εἶναι ἐναντία μὲ ἐκεῖνα ὅπε εἶπε πρὸ ὀλίγου περὶ τῶν Κορινθίων, δὲν εἶναι ὁμῶς ἐναντία· διὰ τὴν καὶ αὐτὰ ὅπε λέγει ἐδῶ, καὶ ἐκεῖνα ὅπε εἶπον ἀνωτέρω, εἶναι λόγια ἴδια φίλε καὶ ἡγαπημένε, καὶ ὅχι ἐχθρῶ. Ἐκεῖνα μὲν γὰρ εἶπον, ὡς ἐλέγχων τὰς Κορινθίους, αὐτὰ δὲ εἶπον ὡς βεβαιῶν, ὅτι δὲν ἐπορήθησαν ἀπὸ ἐχθρῶν οἱ ἐλεγχοὶ ἐκεῖνοι, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν πολλῇ, καὶ ὑπερβολικῇ ἀγάπῃ ὅπε τὰς ἔχει.

5. „Καὶ γὰρ ἐλθόντων ἡμῶν εἰς Μακεδονίαν, εἰς μίαν ἔσχηκεν ἡμεῖς ἢ σὰρξ ἡμῶν“.

Εδῶ διηγεῖται τὴν θλίψιν ὅπε ἐδοκίμαστον ὁ Θεὸς Παῦλος εἰς Μακεδονίαν, καὶ δείχνει αὐτῇ μὲ τὸν λόγον μεγάλῃ, διὰ τὴν δέξιν ἀκολούθως μεγάλῃ καὶ τὴν χαρᾷ ὅπου ἐπροξένισαν εἰς αὐτὸν οἱ Κορινθιοί, διὰ μέσου τῆς ὁποίας χαρᾷς, ἀπέβαλε τὴν μεγάλῃ θλίψιν ἐκεῖνῃ· προσφυῶς δὲ εἶπον ὅτι τὸ σῶμά τε δὲν ἔλαβε κάμμίαν ἀνάπαυσιν, ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ τῇ Παύλῳ ἦτον ἀνίκητος, καὶ ἀπὸ κάμμιαν θλίψιν καὶ συμφορᾷ δὲν κατέπιπτεν.

„Ἀλλ' ἐν παντὶ θλιβόμενοι· ἔξωθεν μάχαι“.

Εξωθεν, λέγει, ἀπὸ τῶν ἀπίστων καὶ Ἑλλήνων, μᾶς ἀκολουθεῖν πόλεμοι καὶ ἐναντιότητες· ἔσωθεν φόβοι“.

Ἀπὸ τῶν ἀσθενῶν δὲ πάλιν Χριστιανῶν· τέτοις γὰρ ὀνομάζει ἔσωθεν· μᾶς ἀκολουθεῖν, λέγει, φόβοι, διὰ τὴν φοβέμεθα, μήπως αὐτοὶ ἀπατηθῶν, καὶ πλανηθῶν ἀπὸ τῶν ψευδαποστόλων, καὶ ψευδαδελφῶν.

6. „Ἀλλ' ὁ παρακαλῶν τὰς ταπεινὰς, παρεκάλεσεν ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἐν τῇ παρρησίᾳ Τίτῃ“.

Επειδὴ ἀνωτέρω ἐμαρτύρηστον ὁ Ἀπόστολος εἰς τὰς Κορινθίους μεγάλα ἐγκώμια, διὰ τὸτο φέρει ἐδῶ πῶρα μάρτυρα τῶν τῶν Τίτον. Ποῖος δὲ εἶναι ἐκεῖνος ὅπε παρηγορεῖ τὰς ταπεινὰς; καὶ ἀποκρίνεται ὅτι εἶναι ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος ἐπαρηγόρησε καὶ ἡμᾶς, ἐπειδὴ μᾶς ἔσειλε τὸν

τὸν Τίτον, τῷ ὁποίῳ ἡ παρουσία ἐσάθη ἀρκετὴ εἰς τὸ νὰ διασκεδάσῃ κάθε λύπῃ ἀπὸ τῆς καρδίας μου, ἢ νὰ μὲ παρηγορήσῃ· μετὰ τὰ λόγια δὲ ταῦτα θέλει πρὸς τοὺς ὁ Ἀπόστολος νὰ καταστήσῃ τὸν Τίτον αἰδέσιμον, ἢ σεβάσμιον κοντὰ εἰς αὐτούς· διὰ τὸτο καὶ ἐπαινῇ ὡς μεγάλῳ τῷ παρουσίαντι (1).

7. „Οὐ μόνον δὲ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ παρακλήσει, ἢ παρεκλήθῃ ἐφ' ὑμῖν“.

Ὅχι μόνον, λέγει, ὁ Τίτος μὲ ἐπαρηγόρησε, καὶ ἐχαροποίησε μετὰ τῷ παρουσίαντι, κατὰ τὸτο, καθ' ὃ ἦλθεν εἰς τὸν καιρὸν ὅπῃ εἶχον θλίψιν καὶ λύπῃ εἰς τῷ ψυχῷ μου· ἀλλὰ καὶ καθ' ὃ μᾶς ἐφανερώσε ποιαύτῳ μεγάλῳ τῷ ἀρετῶσας, ἀπὸ τῆς ὁποίας καὶ αὐτὸς ἐπαρηγορήθη καὶ ἐχαροποιήθη διὰ λόγους, ἐπαινήσας καὶ ἐσᾶς, καὶ τὰ κατορθώματά-σας· μετὰ τὰ λόγια δὲ ταῦτα σύντομοι, καὶ οἰκειοποιεῖ τὸν Τίτον μετὰ τὰς Κορινθίους, διὰ τὸ ὅτι Τίτος ἐπαίνεσεν αὐτοὺς πρὸς τὸν Παῦλον.

„Ἀναγγέλλων ἡμῖν τῷ ὑμῶν ἐπιπόθησιν, τὸν ὑμῶν ὄδυρμόν, τὸν ὑμῶν ζῆλον ὑπὲρ ἐμοῦ“ (2).

Ἐπειδὴ ἀκόλουθον ἦτον νὰ περνοῦν, καὶ νὰ λυποῦνται πολλὰ οἱ Κορινθιοὶ διὰ τὸν Παῦλον, λέγοντες, διὰ τί ἐτὶ ἐλυπήθη διὰ λόγους μας ὁ Διδάσκαλος ἡμῶν Παῦλος; διὰ τί τὸσον καιρὸν ἔλειψε, καὶ ὅσον ἦλθε νὰ μᾶς ἐπισκεφθῇ; ὅθεν ταῦτα θέλωντας νὰ φανερώσῃ ὁ Ἀπόστολος, δὲν εἶπεν, ὅτι οἱ Κορινθιοὶ ἐδάκρυον ἀπλῶς, ἀλλ' ὅτι αὐτοὶ ὄδυροντο, καὶ ἐθρήνουσαν δι' αὐτόν· ἐδὲ εἶπεν, ὅτι εἶχον ἀπλῶς ἐπιθυμίαν νὰ τὸν ἴδωσιν, ἀλλ' ὅτι εἶχον ἐπιπόθησιν, ἡτοι σφοδρὰ καὶ ὑπερβολικῶς ζήτησιν· ἐδὲ εἶπεν, ὅτι ἐδειξαν μόνον ὄργῃ, καὶ θυμὸν ἐναντίον τῷ παρὶδύσασαί τοις, ἀλλὰ ὅτι ἐδειξαν ζῆλον, καὶ ὑπερβολικῶς ἐκκαυσιν. Διὰ ἐμῶν ἐθερμαίνθητε, λέγει, ἀδελφοί, καὶ ἀνάψατε, διὰ νὰ τελειώσετε τῷ προσαγῶμῃ· ἢ καὶ ἐλάβετε ζῆλον διακαῇ ἐναντίον εἰς τὰς ψευδαποστόλους διὰ λόγους, ὑπερασπιζόμενοι τὸ ἐδικόν μου ὄνομα, καὶ τῷ ἐδικῷ μου τιμῇ, καὶ ἀγάπῃ. Ταῦτα δὲ λέγει ὁ Ἀπόστολος, ὅχι μόνον διὰ νὰ ἰατροῦσιν τὰς προτέρας ἐπιπλήξεις ὅπῃ ἔκαμε κατὰ τὸν Κορινθίων, ἀλλὰ καὶ ἐν ἀληθείᾳ διὰ νὰ ἐπαινέσῃ τὰς διορθωθέντας καὶ μεταβληθέντας εἰς ἀρετῇ· δι' ὃ, τι, ἀγκαλὰ καὶ πολλοὶ ἦτον ἀνάμεσα εἰς τὰς Κορινθίους κακοὺς, καὶ ἀχρεῖοι, καὶ ἀνάξιοι τῶν αἰωτέρω ἐπαίνων, ὅμως ὁ Παῦλος δὲν χωρίζει τὰς κακὰς ἀπὸ τὰς καλὰς· ἀλλὰ τὸσον τὰ ἐγκώμια, ὅσον καὶ τὰς κατηγορίας καὶ ἐπιπλήξεις, κοινὰ τὰ κάμνει καὶ τὰ δύο εἰς ὅλης ἀπλῶς ἀγαθὰς, καὶ πονηρὰς, ἀφίωντας εἰς τῷ συνείδησιν τῷ κάθε ἑνὸς νὰ διαλέγῃ ἀπὸ αὐτὰ, ἐκεῖνα ὅπῃ εἶναι ἐδικὰ τῷ· ἡγοῦν, αὐτὸ ἦναι τινὰς κακὸς, νὰ δέχεται τὰς ἐπιπλήξεις, καὶ κατηγορίας· καὶ πάλιν ἄν ἦναι καλὸς, νὰ δέχεται τὰ ἐγκώμια.

„Ὡς με μᾶλλον χαρῶμαι“.

Καὶ ἀπὸ τῆς παρουσίας, λέγει, τῷ Τίτῳ ἐχάρηκα· ἀλλὰ περισσώτερον ἐχάρηκα, διὰ τὸ αὐτὸς ἀνήγγειλε καὶ ἐφανερώσε τὰ αἰωτέρω εἰς ἐμὲ, ἡγοῦν τὸν ὑπερβολικὸν ζῆλον, καὶ ὄδυρμόν ὅπῃ ἔχετε διὰ λόγους μου.

8. „Ὡς, εἰ καὶ ἐλύπησα ὑμᾶς ἐν τῇ Ἐπιστολῇ, εἰ μεταμέλομαι, εἰ καὶ μετεμελόμην“.

Ἀγκαλὰ, λέγει, καὶ τὸσον ἐπιπληκτικὰ λόγια σὰς ἔγραψα εἰς τῷ προτέρῳ Ἐπιστολῇ,

(1) Οὕτω δὲ συνιστᾷ καὶ ἐπαινῇ τὸν Τίτον ὁ Παῦλος, ἐπειδὴ μετὰ τὸν Τίτον ἐσηε τῷ παρουσίαν Ἐπιστολῇ, κατὰ τὸν Θεωρητικόν. Σημειώσαι, ὅτι καὶ ἐδὲ σχῆμα ὑπερβατὸν μεταχειρίζεται ὁ Ἀπόστολος, ὅπερ ὡς ἐξομαλίζεται· „ἀλλ' ὁ Θεός, ὁ παρακαλῶν πούς“.

„πατηνός, παρακάλεσεν ἡμᾶς ἐν τῇ παρουσίᾳ Τίτου“.

(2) Καὶ ἐδὲ σχῆμα ὑπερβατὸν μεταχειρίζεται ὁ Ἀπόστολος ἀντὶ τοῦ „τὸν ὑπὲρ ἐμῶν ὑμῶν ζῆλον“· ἢ ἐλληπτικὸν ἀπὸ κοινῆς „τὸν ὑμῶν ζῆλον, τὸν ὑπὲρ ἐμοῦ γινόμενον“.

τῶν, ὥς ὅτε ὑπερέβηκα τὸ μέτρον τῆς ἐπιτιμύσεως, καὶ διὰ τὸ ἐμετανόησα πῶς ὑπέρμετρα σὰς ἐπέπληξα· ὅμως τώρα, σοχαζόμενος τὸ πολὺ κέρδος, καὶ τὴν ὠφέλειαν ὅπου ἐλάβετε ἀπὸ τῆς ὑπέρμετρον ἐκείνῳ ἐπίπληξίν μου, δὲν μετανῶ. Ταῦτα δὲ λέγει ὁ Παῦλος, ὅχι διὰ τὴν ἀμέτρως τῇ ἀληθείᾳ ἐλύπησε τὰς Κορινθίους, ἀλλὰ διὰ τὴν θέλει νὰ αὐξήσῃ τὰ ἐγκώμια τῶν Κορινθίων, ὅπως ἤδη ἐδιωρθώθησαν.

„Βλέπω γάρ, ὅτι ἡ Ἐπιστολὴ ἐκείνη, εἰ καὶ πρὸς ὦραν (1), ἐλύπησεν ὑμᾶς“.

9. „Ναῦν χαίρω, οὐχ' ὅτι ἐλυπήθητε, ἀλλ' ὅτι ἐλυπήθητε εἰς μετάνοιαν· ἐλυπήθητε γὰρ κατὰ Θεόν“.

Πρὸς ὦραν μὲν, λέγει, σὰς ἐλύπησεν ἡ πρώτη μου ἐκείνη Ἐπιστολή· ἀλλὰ τὸ κέρδος καὶ ἡ ὠφέλεια ὅπως ἐλάβετε ἀπὸ αὐτῆς, εἶναι παντοτινά· διὰ τὸ καὶ ἐγὼ χαίρω, ὅχι διὰ τὴν ἐλυπήθητε, (ἐπεὶδὴ τί κέρδος ἤθελα ἔχω ἐγὼ, ἀνίσως μόνον ἠθέλετε λυπηθῆτε;) ἀλλὰ χαίρω, διὰ τὴν ἐλυπήθητε, καὶ διὰ τὴν ἀπὸ τῆς λύπης καὶ τῆς ἐπαρακινήθητε νὰ μετανοήσετε, καὶ νὰ διορθωθῆτε (2). Βλέπε δὲ, ὡ ἀναγιῶσα, πῶς, τῶν μὲν λύπῃ λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι τῶν ἐπροξένησεν ἡ Ἐπιστολή, τῶν δὲ ὠφέλειαν ὅπως ἔλαβον, δὲν λέγει πῶς τῶν ἐπροξένησεν ἡ Ἐπιστολή, τὸ ὅποιον ἦτον ἀληθές, ἀλλὰ κάμνει πῶς τὸ πρᾶγμα, καὶ ἡ ὠφέλεια αὐτῇ, προῆλθεν ἀπὸ τῆς ἀρετῆς· διὰ τὸ λέγει, ὅτι ἐσεῖς ἐλυπήθητε κατὰ Θεόν.

„Ἰνα ὧν μηδενὶ ζημιωθῆτε ἐξ ἡμῶν“.

Επεὶδὴ, λέγει, ἐσεῖς ἐπιπλήχθητε ἀπὸ λόγου μας, διὰ τὸ καὶ ἐλυπήθητε κατὰ Θεόν· λυπηθεῖστές δὲ κατὰ Θεόν, δεῦν ἐζημιώθητε ἀπὸ λόγου μας εἰς κἀνὶ πρᾶγμα· διὰ τὴν ἀπὸ τῆς λύπης αὐτῆς ὅπως ἐλάβετε ἐκ τῆς ἐπιπλήξεώς μου ὅλοι ἐσεῖς, καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ὅπου ἤμαρτε καὶ ἐπῆρε τῶν μνηστῶν, ἐδιωρθώθητε. Ἐπεὶδὴ τότε ζημιόνοι ὁ Διδάσκαλος τὴν μαθητῶν, ὅταν τὸν βλέπῃ πῶς ἀμαρτάνει, καὶ δεῦν τὸν ἐπιπλήττει· διὰ τὴν αὐτὸς ἐπιπλήττετο ἀπὸ τὸν Διδάσκαλόν τε, βέβαια ἤθελε κερδήσῃ τῶν διόρθωσίν τε καὶ σωτηρίαν.

10. „Ἡ γὰρ κατὰ Θεόν λύπη, μετάνοιαν εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητον κατεργάζεται· ἡ δὲ τῆς Κόσμου λύπη, θάνατον κατεργάζεται“.

Εὖν φιλοσοφεῖ καὶ κάμνει θεωρεῖν ὁ Παῦλος περὶ τῆς λύπης· ὅτι δηλαδὴ ἡ λύπη δεῦν εἶναι πάντοτε κακόν, ἀλλὰ μόνον ὅταν γίνεται κατὰ κόσμον, ἥτοι ὅταν λυπῆται τις διὰ ἄσπρα, ἢ διὰ δόξαν, ἢ διὰ τὰς ἀποδαρόντας συγγενεῖς τε· δι' ὅ,τι ἡ λύπη αὕτη προξενεῖ θάνατον ψυχικόν, μὲν τὸ νὰ καταβυθίζῃ τῶν ψυχῶν εἰς προσπάθειαν καὶ ἀγάπῃ ἐκείνων ὅπως ὑπερίθῃ· πολλὰς φορὰς δὲ προξενεῖ καὶ θάνατον σωματικόν· ἐπεὶδὴ πολλοὶ λυπηθέντες ὑπερβολικά, διὰ τὴν ἔχασαν τὰ ἄσπρα, ἢ τῶν δόξαν, ἢ τὰς συγγενεῖς των, ἀπὸ τῆς πολλῆς λύπης ἀπέθανον, μερικοὶ δὲ καὶ ἔπεσαν εἰς τῶν θάλασσαν καὶ ἐπνίγησαν, ἢ ἐκρεμάσθησαν, ἢ ἐκρημίσθησαν, ἢ κατὰ ἄλλον τρόπον ἐφόνευσαν τὸν ἑαυτὸν τῶν.

(1) Σημείωσαι, ὅτι εἰς τὸ „εἰ καὶ πρὸς ὦραν“ πρέπει νὰ γίνεται ὑποσигμή· καὶ νὰ μὴ ἀναγινώσκειται ἐνωμένως μετὰ τῶν „ἐλύπησεν ὑμᾶς“· ἐλπίζε γὰρ εἶναι τὸ νόημα, εἰάν σιωπημένως ἀναγνώσῃ· εἰάν δὲ μετὰ ὑποσигμῆς ἀναγνώσῃ, τέλος ἐστὶ τὸ νόημα· οἷον· βλέπω γὰρ ὅτι ἡ Ἐπιστολὴ ἐκείνη ἐλύπησεν ὑμᾶς, εἰ καὶ πρὸς ὦραν, ἐλύπησε δηλαδὴ.

(2) Ὅθεν καὶ ὁ Μέγας Βασιλεὺς ἐρμηνεύων τὸ πρὸς Ἡσαίου ἐκείνο· „πρὸς σὲ κλαίοντες ἀναβήσονται“ (Ἡσ. 16. 5.) λέγει „ἀρχὴ εὐφροσύνης ἐστὶ τὸ κλαῖναι

καλῶς, καὶ ἀναβήσονται, καὶ προκοπῆς σὺν ἐπὶ τῇ αὐτῇ, ἢ κατὰ Θεόν λύπη· δι' ὅ καὶ ὁ Ἀπόστολος εὐφραίνεται ἀπὸ τῶν λυπημένων, ὁρῶν εἰς σωτηρίαν ἀγοντάς τῶν ἑαυτοῦ λόγους, καὶ ἐνεργαζομένους αὐτοῖς τῶν κατὰ Θεόν λύπῃ, μετάνοιαν εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητον· οἱ γὰρ κλαίοντες ἐπὶ τοῖς κακοῖς ἔργοις, καὶ ταῖς κακαῖς αὐτῶν διανοαῖς, ἐκ τῆς μετάνοιαν κατεβήσονται, καὶ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατὰ Θεόν λύπην· ἀναβήσονται δὲ, οἷον ἡ χηραγωγία τῇ πρὸς τὴν αὐτὴν ὁφίστηται κατὰ Θεόν λύπη κεχηρμένῳ“.

τε· ὅθεν εἶπον ὁ Σιράχ „ἀπὸ λύπης ἐμβαίνει θάνατος· καὶ λύπη καρδίας, κάμψαι ἰσχύον“ (Σερ. λή. 18.) Ὅποιος ὅμως θέλει νὰ λυπηταὶ διὰ τὰς ἀμαρτίας τε, αὐτὸς κατὰ Θεὸν λυπεῖται (1), δι' ὃ, τι τὸ ἱατρικὸν τῷ τῆς λύπης, εἰς ταύτῃ μόνῳ τῷ ἀθέ-
ρειαν ἀρμόζει, ἦγουν εἰς τὰς ἀμαρτίας, καὶ αὐτὴν ὠφελεῖ, διὰ τὴν προξενεῖ σωτηρίαν, διὰ
τῇ ὁποίᾳ σωτηρίᾳ τινὰς ποτὲ δὲν μετανοεῖ· (ἐπεὶ δὲ κἀνέσας δὲν κατηγορεῖ ποτὲ τὸν
ἑαυτὸν τε πῶς ἐλυπήθη διὰ τὰς ἀμαρτίας τε.) καὶ διὰ τὴν ἢ κατὰ Θεὸν λύπην αὐτὴν, λυ-
πρόνοι τὸν ἀνθρώπον ἀπὸ τὸν ψυχικὸν θάνατον. Δύω καλὰ λοιπὸν προξενεῖ ἢ κατὰ Θεὸν
λύπη, κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον, εἴα μὲν, τὸ νὰ μὴ μετανοῇ τινὰς, μηδὲ νὰ κατηγορῇ
τὸν ἑαυτὸν τε πῶς ἐλυπήθη, καὶ ἄλλο δέ, τὸ νὰ κατατῇ ἢ λύπη τε αὐτὴ εἰς σωτηρίαν τῆς
ψυχῆς τε· ἢ δὲ διὰ τὰ τὰ Κόσμου πράγματα λύπη, καὶ ἀπὸ τὰ δύο ταῦτα καλὰ εἶναι ἐσε-
ρημική, α. διὰ τὴν ὅποιος λυπεῖται διὰ τὰ τὰ Κόσμου πράγματα, μετανοεῖ, καὶ κατηγορεῖ
τὸν ἑαυτὸν τε πῶς ἐλυπήθη· ὅθεν καὶ πολλοὶ γονεῖς, λυπηθέντες μὲ ὑπερβολῇ εἰς τὸν
θάνατον τῶν υἱῶν, ἀφ' ὧν ἐπέρασεν ὁ καιρὸς τῶ πένθους, μετανοῶν διὰ τὴν ἐλυπήθησαν τό-
σον· καὶ β'. διὰ τὴν ἢ τοιαύτη λύπη, δὲν προξενεῖ καμμίαν ὠφέλειαν εἰς τὰς λυπημένους,
ἀλλὰ μάλιστα καὶ βλάβην μεγαλωτάτην (2).

11. „Ἰδὲ γὰρ αὐτὸ τὸ κατὰ Θεὸν λυπηθῆναι ἡμᾶς, πόσῳ κα-
ταργάσεται ἐν ὑμῖν σπασθῆναι“!

Δὲν ἀποδείχνω, λέγει, ἀπὸ ἄλλας, πόσῳ ὠφέλειαν προξενεῖ ἢ κατὰ Θεὸν λύπη, ἀλλὰ
ἀπὸ

(1) Διὰ πᾶν λέγει ὁ Νύσης Γρηγόριος· „ἐν ἡμεῖς καὶ
λυπηθῆναι, ἐκείνῳ ἐλπίδα τῷ λυπῶν, τῷ ἐπα-
νεστῶ, καὶ ἐνέρεσεν· ὡς γὰρ τῆς ἡδονῆς, τὸ μὲν
εἶναι κατηνῶδες καὶ ἀλογον, τὸ δὲ καθαρὸν καὶ αὐλόν·
ἐπὶ καὶ τὸ ἀντικείμενον τῇ ἡδονῇ πρὸς κακίαν, καὶ
ἀρετῇ διασπείνεται· ἔστιν ὅτι καὶ πένθος εἶδος μα-
καροῦ, καὶ πρὸς κακίαν ἀρετῆς καὶ ἀποβλήτων,
ὅπερ ἐναντίως ἔχει πρὸς τῷ ἀλογον ταύτην, καὶ ἀν-
δραποδῶδη κατὰ τὴν· ὁ μὲν γὰρ ἐν πύτῃ γενομέ-
νος, ἑαυτοῦ μετὰ ταῦτα διὰ μεταμέλειαν κἀνάσσειται,
ὡς ἐξω τῷ καθεστῶτος παρενεχθεῖς, ὅτε τοῦ πάθους
ἦσαν ἐγχείρησεν· τὸ δὲ μακαροῦ πένθος, ἀμε-
ταμέλητον, καὶ ἀνεπαίσχυντον ἔχει τῷ σκυθρωπό-
τητι... Ἀκούσατε οἱ πρὸς τὸ τῆς λύπης πάθος δὲν
ὡς κατεργαζόμενοι, ὅτι οὐ καλὸν τῷ λυπῶν,
ἀλλ' ἀντὶ τῆς κατεργασμένης τῷ ἀγαθῷ συμβου-
λεύμεν. Μὴ λυπησθε πίνω τὸν τὸ κόσμον λυπῶν,
τῷ κατεργαζόμενῳ τὸν θάνατον, καὶ οὐ φησιν ὁ
Ἀπόστολος, ἀλλὰ τὸν κατὰ Θεὸν, ἢ τὸ πένθος ἢ τῆς
ψυχῆς σωτηρίας· τὸ γὰρ ἡμεῖς καὶ μάστιγος τοῖς κεκοιμη-
μένοις ἐπιχειροῦμεν δακρυῶν, πᾶν καὶ κατεργασίας
αὐτῶν γίνεται τῷ κακῶς οἰκονομῶντι τὸ χρησίμον“.
(Ὁμιλία εἰς τὰς Κοινοκλήσις) Λέγει δὲ καὶ ὁ θεο-
λόγος Γρηγόριος· „ἐστὶν τῆς λύπης χρησιμώτερα, καὶ
τιμιώτερα χάρις“ καὶ ὁ Χρυσόστομος· „καιρὸς
λύπης, οὐχ ὅταν πάσχωμεν κακῶς, ἀλλ' ὅταν δρᾷ-
σωμεν κακῶς“· Εἶπε, δὲ καὶ ὁ Ὅσιος Ἰωάννης ὁ τῷ
Βαρσανυφίῳ, ὁ καλούμενος Προφήτης· „ἐν δὲ ἐπὶ πράγ-
ματι τὸ κόσμου πᾶν λυπηθῆναι ὄλως· ἀλλ' ἐπὶ μόνῃ
τῇ ἀμαρτίᾳ“.

(2) Ὁ δὲ Μέγας Βασίλειος ἐρωτῶν· „τίς ἐστὶν
ἢ λύπη ἢ κατὰ Θεὸν, καὶ τίς ἢ κατὰ Κόσμον, ἀ-
ποκρίνεται· ἢ μὲν κατὰ Θεὸν, ὅταν ἐντολῇ Θεοῦ πα-
ρορθίσῃ, λυπηθῇ τις κατὰ τὸ γεγραμμένον· ἀδύ-
μια κατέσχευε ἀπὸ ἀμαρτωλῶν πᾶν ἐγκαταλιμ-
πανάτων τὸν Νόμον σου· ἢ δὲ τοῦ Κόσμου, ὅταν τι
ἀνθρώπινον, καὶ τὸ Κόσμου ἄξιον ἢ τὸ λυπῶν“ (Ὁρ-
κτὰ ἐπιστομ. ρηβ.) Περὶ τῆς κατὰ Κόσμον λύπης
εἶπε καὶ ἄλλος ὁ Σιράχ· „μὴ ὡς εἰς λύπην τῷ

„λυπῶν, καὶ μὴ θλίψῃς σεαυτὸν ἐν βολῇ σου“
(Σερ. λ'. 22.) Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἢ κατὰ Θεὸν λύπη, ὅταν
ᾖ ὑπερβολικὴ, βλάπτει τὸν μετανοῦντα, διὰ τὴν φέ-
ρει αὐτὸν εἰς ἀπόγνωσιν, καὶ ἐκ τῆς ἀπογνώσεως, προ-
ξενεῖ εἰς αὐτὸν θάνατον· ὅθεν καὶ τῷ τοιαύτῳ ὑπερ-
βάλλεται λύπη, πρέπει νὰ ἀποδιώκῃ ὁ μετανοῶν. Διὰ
ταῦτα εἶπε καὶ ὁ Σιράχ· „παρακάλε τὴν καρδίαν σου,
καὶ λυπῶν μακρὰν (ἢ ὑπερβάλλουσαν, ἢ καὶ πολυ-
χρόνιον) ἀπέστησεν ἀπὸ σου· πολλοὺς γὰρ ἀπέκταν-
εν ἢ λύπη, καὶ ἐκ ἐστὶν ὠφέλεια ἐν αὐτῇ“ (Σερ.
λ'. 23.) Διὰ τὸ καὶ ὁ Ὅσιος Κασσιανὸς, εἴα ἀπὸ
τῆς ὁκτῶ τῆς κακίας λογισμοῦ, λέγει πῶς εἶναι καὶ ὁ
τῆς λύπης· καὶ πεμπτον αὐτὸν κατὰ τὸν πῶν ἀριθμῶν
γράφῃ· „πρὸς τὸν πίνω ἀγνοῦν κατὰ τὸ
πένθος τῆς λύπης, τοῦ ἐμβαλλόντος τῷ λυπῶν
εἰς ἀπόγνωσιν, ὅπως ἀπελάσωμεν αὐτὸ τῆς ἡμετέρας
καρδίας. Ταῦτο γὰρ τῷ Καὶν ἐ συνεχώρησε μετὰ
τῷ ἀδελφοκοτονίᾳ μετανοῆσαι, οὔτε τῷ Ἰούδα, με-
τὰ τῷ τῷ Δεσπότη προδοσίᾳ· ἐκείνῳ μόνῳ τῷ
λυπῶν ἀσκησάμεν, τῷ ἐπὶ μετανοῆσιν πᾶν ἡμερη-
σιων, μετ' ἐλπίδος ἀγαθῆς γινόμενῳ“· περὶ ἧς
ὁ Ἀπόστολος εἶπεν· „ὅτι ἢ κατὰ Θεὸν λύπη, μετὰ-
νοῖαν εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητον κατεργάζεται· ἢ
γὰρ κατὰ Θεὸν λύπη, τῇ ἐλπίδι τῆς μετανοίας δια-
τρέφεται τὴν ψυχὴν, χαρὰ συμμικτος ὑπάρχει· ὅθεν
καὶ πρόθυμον, καὶ ὑπήκουον πρὸς πᾶσαν ἀγαθὴν ἐργασίαν
παρασκευάζει τὸν ἀνθρώπον“ (Φιλκ. σελ. 72.)

Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἅγιος Μάρκος ὁ Ἀσκητής, ὅτι, ὁ-
ποῖος πέσῃ εἰς καμμίαν ἀμαρτίαν πρέπει νὰ λυπηταὶ
ἀναλόγως κατὰ τῷ ἀμαρτίᾳ ὅτῃ ἔκαμεν· ἦγαν ἂν
ᾖναι μεγάλη ἢ ἀμαρτία, μεγάλη πρέπει νὰ ᾖναι καὶ
ἢ λύπη· καὶ ἂν ᾖναι μικρὰ ἢ ἀμαρτία, μικρὰ
πρέπει νὰ ᾖναι καὶ ἢ λύπη· διὰ τὴν ἂν δὲν λυπηθῇ
ὁ ἀνθρώπος κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἀμαρτίας, πάλιν
πίπτει εὐκόλως εἰς τὴν ἰδίαν ἀμαρτίαν· „ἐάν τις περι-
πέσῃ εἰς οἰανδήποτε ἀμαρτίαν, καὶ μὴ λυπηθῇ κατὰ
ἀναλογίαν τῷ σφάλματι, εὐχερῶς πάλιν τῷ αὐτῷ
περὶπίπτει δικτύῳ“ (Κεφ. σι. ε. περὶ πᾶν οἰο-
μένων ἐξ ἔργων δικαιοῦσθαι.)

ἀπὸ ἐσᾶς πᾶς ἰδίως· διὰ τὶ ἐσεῖς, ὅχι, μόνον δὲν ἐμετανοήσατε πῶς ἐλυπήθητε, ἀλλὰ πολλῶν μᾶλλον ἀπὸ τὴν λύπῃ αὐτῇ ἐγίνεστε προσεκτικώτεροι, καὶ εἰς τὴν ἀρετὴν προθυμότεροι.

„Ἀλλ' ἀπολογίαν“ (1)!

Ἡ λύπη, λέγει, αὐτὴ ἐπροξένησεν εἰς ἐσᾶς τὸ νὰ ἀπολογηθῆτε εἰς ἐμένα, διὰ τῆς μετανοίας, ὅπῃ ἐδείξατε.

„Ἀλλ' ἀγανάκτησιν“!

Ἀὐτὴ ἡ λύπη, λέγει, σᾶς ἐπροξένησε τὸ νὰ ὀργισθῆτε ἐναντίον τοῦ πορνέυσαντος καὶ μητρομίκτου, καὶ νὰ χωρισθῆτε ἀπὸ τῆς συναναστροφῆς.

„Ἀλλὰ φόβον“!

Ἀὐτὴ, λέγει, ἡ λύπη σᾶς ἐπροξένησε φόβον εἰς ἐμένα· διὰ τὶ αὐτὴ ἡ πόσον πολλή, καὶ ὀγλίγωρος διόρθωσις ὅπῃ ἐλάβετε, ἐπροξένηθη εἰς ἐσᾶς ἀπὸ τὸν ἐδικὸν με φόβον, ἢ καὶ ἀπὸ τὸν φόβον τῷ Θεῷ, κατὰ τὸν Θεοδώριον.

„Ἀλλ' ἐπιπόθησιν“!

Ἀὐτὴ ἡ λύπη σᾶς ἐπροξένησε πόθον μεγάλον εἰς ἐμένα· ἐπεὶ γὰρ εἶπεν ἀνωτέρω φόβον, διὰ νὰ μὴ φανῇ ὅτι αὐθουτικῶς ἐξουσιάζει αὐτὰς, διὰ τὸ στυγνῶς ἐδιώρθωσε τὸν λόγον, καὶ ἐπρόσθεσε τὴν ἐπιπόθησιν· τὸ ὅποιον εἶναι δηλωτικὸν ἀγάπης, καὶ ὅχι ἐξουσίας.

„Ἀλλὰ ζῆλον“!

Ἀὐτὴ, λέγει, ἡ λύπη σᾶς ἐπροξένησε καὶ ζῆλον, ἥγουν σᾶς ἔκαμε νὰ δείξετε ζῆλον διὰ τὸν Θεόν, καὶ διὰ τὴν τῷ Θεῷ ἀγάπην.

„Ἀλλ' ἐκδίκησιν“!

Ἀὐτὴ ἡ λύπη σᾶς ἔκαμε νὰ κάμετε ἐκδίκησιν πᾶν Νόμων τῷ Θεῷ, οἱ ὅποιοι Νόμοι ὑβρίσθησαν, καὶ ἀτιμάσθησαν ἀπὸ τὸν πορνέυσαντα.

„Ἐν παντὶ σιωπήσατε ἑαυτὰς ἄγνους ὣν τῷ πράγματι“.

Μὲ αὐτὰ, λέγει, ὅλα τὰ καλὰ, ὅπῃ ἐκ τῆς λύπης ἐλάβετε, ὅχι μόνον ἐδείξατε πῶς δὲν ἐπράξατε κἀνεία τοιαῦτον ἁμάρτημα, ὅποιον ἐπραξεν ὁ μητρομίκτης ἐκείνος, ἀλλ' ἐδείξατε πρὸς πάντας καὶ πῶς δὲν ἠδύνητε καὶ ἐσυμμάρεσθητε εἰς τὸ ἁμάρτημα αὐτό. Ἐπεὶ γὰρ ἦν εἰς τὴν προτέραν Ἐπιστολὴν εἶπεν, ὅτι ἐσεῖς εἰσθε πεφυσιωμένοι, ὁ ὁποῖος λόγος ἔδειχεν πῶς καὶ οἱ Κορίνθιοι ἦν συγκοινωνοὶ εἰς τὸ ἁμάρτημα ἐκεῖνο, διὰ τὸ πο λέγει ἐδῶ, ὅτι ἐσεῖς, ἀδελφοί, πᾶρα διεσκεδάσατε τὴν ὑπόψιν αὐτῷ ἀπὸ λόγου σας, καὶ ἐδείξατε πῶς εἰσθε καθαροὶ ἀπὸ τῆς κατηγορίας ταύτης.

12. „Ἄρα εἰ καὶ ἔγραψα ὑμῖν, ὅχι ἕνεκεν τῷ ἀδικήσαντος, καὶ ἐνέκεν τῷ ἀδικηθέντος (2) ἀλλ' ὥστε καὶ τῷ φανερωθῆναι τὴν σπῆ-
„ὁμῶν ἡμῶν τὴν ὑπὲρ ὑμῶν, πρὸς ὑμᾶς, ἐνώπιον τῷ Θεῷ“.

Διὰ νὰ μὴ εἰπῇ εἰς αὐτὸν οἱ Κορίνθιοι, καὶ αἰσῶς ἡμεῖς εἴμεθα ἄγνοοι καὶ καθα-
ροί

(1) Ἐν ἄλλοις· „ἀλλὰ ἀπολογίαν· ἀλλὰ ἀγανάκτη-
σιν... ἀλλὰ ἐπιπόθησιν· ἀλλὰ ἐκδίκησιν“.

(2) Καὶ ἐδῶ ἐκλήπη ἀπὸ κοινοῦ τὸ· „ἔγραψα“·
ἴνα ἢ τὸ ὅλον· „ἄρα εἰ καὶ ἔγραψα ὑμῖν, ὅχι ἕνεκεν

„τοῦ ἀδικήσαντος, καὶ ἐνέκεν τῷ ἀδικηθέντος ἔγρα-
ψα, καὶ πᾶς ἐξ ἡς· ἐν ἄλλοις δὲ γράφεται, ὅχι ἕνεκεν
„τῷ ἀδικήσαντος, καὶ ἐνέκεν τοῦ ἀδικηθέντος, ἀλλ'
„ἕνεκεν τῷ φανερωθῆναι, κατ'“.

ροὶ ἀπὸ τὸ ἀμάρτημα τῆτο, διὰ τί λοιπὸν μᾶς ἐπέπληττε, καὶ μᾶς ἐπετίμας; διὰ τῆτο λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ὅτι τὸσον δόξαριστῶ διὰ τὰ γράμματα ἐκείνα, καὶ διὰ τὴν ἐπίπληξιν ὅπῃ σᾶς ἐκάμα, ὥστε ὅπῃ καὶ λέγω, ὅτι ἐπίπληξες, καὶ δι' αὐτὸ τῆτο τὰ ἔγραψα, ἵνα ἡ ἀγάπη, καὶ σπεδὴ ὅπῃ ἔχω διὰ λόγουσας, φανερῶθῃ εἰς ἐσᾶς, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ· ἦτοι, τὸ Θεὸς ἐφορῶντος καὶ βλέποντος, ὅτι ἡ ἀγάπη καὶ σπεδὴ μὲν αὐτῇ, εἶναι ἀληθινὴ καὶ γνησίᾳ, καὶ ὅχι ψευδοῦς καὶ νενοθευμένη· ἐφοβήθηκα γὰρ μήπως τὸ ἀμάρτημα αὐτὸ, καὶ ἡ ἐκ τῆτο βλάβη, μεταδοθῇ καὶ εἰς ἐσᾶς, ὡσανὺ παινεύλα· ποῖον δὲ λέγει ἀδικήσαντα; τὸν ἄνδρα ὅπῃ ἐπέρνοσε· ποῖον δὲ ἀδικηθέντα; τὴν γυναῖκα καὶ μητρίαν τε, τὴν παρ' ἐκείνῃ πορνεύθεισαν, διὰ τὴν καὶ οἱ δύο εἰς τὸν ἄλλον ἀδίκησαν (1)· διὰ τί δὲ λέγει ὅτι δὲν ἔγραψα διὰ τῆτος; ἡ τῆτο λέγει, ὅτι ἔγραψα μὲν καὶ διὰ τῆτος, ὅχι ὁμως προηγουμένως δι' αὐτῆς, ἀλλὰ διὰ ἐσᾶς, σπευδάζωντας δηλαδὴ καὶ φοβέμενος, μήπως ὅλη ἡ πόλις βλαβῇ ἀπὸ τὴν ἀμαρτίαν ταύτην· τοῦτο δὲ εἶναι ὅμοιον μὲ ἐκεῖνο ὅπῃ λέγει „μήπως μέλει εἰς τὸν Θεὸν διὰ τὰ βόδια“. (ἀ. Κορ. θ'. 15.) τὸ ὅποιον δὲν τὸ λέγει ὅτι δὲν μέλει τὸν Θεὸν δι' αὐτὰ· ἐπειδὴ αὐτὸς ὁ Θεὸς δὲν ἐπροοῖτο διὰ τὰ βόδια, πῶς ἠθέλων συσταθῶν, καὶ νὰ διαμεῖνουν εἰς τὸ εἶναι; ἀλλὰ λέγει τῆτο, ἐπειδὴ προηγουμένως δὲν νομοθετεῖ ὁ Θεὸς διὰ τὰ βόδια, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀνθρώπων, τῶν ὁποίων τὰ βόδια εἶναι κτήματα.

13. „Διὰ τῆτο παρακεκλήμεθα“.

Διὰ τὴν, λέγει, ἡ σπεδὴ καὶ ἡ προθυμία μὲ ἐρανὴ πῶς ἔγινε διὰ λόγουσας, καὶ ἡ ἐλπίδες μὲ δὲν ἐφάνηκαν ψευδεῖς, διὰ τῆτο ἔλαβον παρηγορίαν μεγαλωτάτην.

„Ἐπὶ δὲ τῇ παρακλήσει ὑμῶν, περισσοτέρως μᾶλλον ἐχάρημεν ἐπὶ τῇ χαρᾷ Τίτῃ“ (2).

Τώρα δὲ, λέγει, κοινὰ εἰς τὴν παρηγορίαν καὶ χαρὰν, τὴν ὁποίαν ἔλαβον ἀπὸ λόγουσας, ὡς προείπον, ἀκόμη περισσοτέρον ἐχάρηκα διὰ τὴν χαρὰν τοῦ Τίτῃ. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ χαρὰ τοῦ Τίτῃ, καὶ ἡ παρηγορία, ἀπὸ λόγουσας ἠκολούθησε, καὶ διὰ λόγουσας· ὅθεν λέγει ἀκολουθῶς.

„Ὅτι ἀναπέπταται τὸ πνεῦμα αὐτῷ ἀπὸ πάντων ὑμῶν“.

14. „Ὅτι εἶτι αὐτῷ κεκαύχημαι ὑπὲρ ὑμῶν, ὅς κατηχούθῃ“.

Διὰ τῆτο, λέγει, ἐχάρηκα ὅτι ὁ Τίτῃς σᾶς εὔρε ποιῆτες Ἀγίους, ὁποῖους ἐγὼ ἔλεγον εἰς αὐτὸν πῶς εἶσθε· ὅθεν καὶ αὐτὸς ἀνεπαύθη πῶς σᾶς εὔρε ποιῆτες, καὶ δὲν ἔπαθεν ἀπὸ λόγουσας κἀνείνα λυπηρὸν καὶ ἀνδές· καυχώμενος δὲ ὁ Παῦλος διὰ τῆς μαθητιάς τε, δείχνει ὅτι καὶ οἱ μαθηταὶ τε ἀπὸ τοῦ εἰς μέρος εἶναι ἐνάρετοι, καὶ αὐτὸς ἀπὸ τοῦ ἄλλο εἶναι διδάσκαλος φιλομαθητής, καὶ Πατὴρ φιλότεκνος. Τοῖστοι πρέπει νὰ εἶναι καὶ οἱ πωρινοὶ μαθηταὶ καὶ διδάσκαλοι, ἐνάρετοι δηλαδὴ, καὶ ἡγαπημένοι ἀναμεταξύων.

„Ἀλλ' ὡς πάντα ἐν ἀληθείᾳ ἐλάλησα (3) ὑμῖν, ὅτι καὶ ἡ καύχησις ὑμῶν ἡ ἐπὶ Τίτῃ, ἀληθὴς ἐγενήθη“.

Καθώς, λέγει, ὅσα σᾶς ἐκήρυξα, ἦτον ἀληθῆ, ἡ καὶ ὅσα ἐγκώμια σᾶς εἶπον διὰ τὸν Τίτην, καθώς, λέγω, αὐτὰ ὅλα ἐφάνησαν ἀληθῆ, ἐτὶ καὶ ὅσα διὰ λόγουσας ἐκαυχίθηκα, ὅλα ἀνέστησαν ἀληθινά.

15. „Καὶ“

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος ἀδικηθέντα λέγει τὸν πατέρα τοῦ πορνεύσαντος τὴν μητρίαν τε· διὰ τὴν ἀγκαλιὰ καὶ ἐκείνοι ἦτον ἀποδαμνός, ἀδικηθῆ ὁμως, μὲ τὸ νὰ ὑβρίσθῃ καὶ ἀτιμάσθῃ ἡ γυνὴ παρ' αὐτῷ τῷ ἰδίῳ ὡς πατήρ.

(2) Ἐν ἄλλοις „ἐπὶ τῇ παρακλήσει ὑμῶν“ περισσοτέρως δὲ μᾶλλον ἐχάρημεν ἐπὶ τῇ χαρᾷ Τίτῃ· ὅς καὶ νομίζω κριτικὸν εἶναι.

(3) Ἐν ἄλλοις „ἐλαλήσαμεν“.

15. „Καὶ τὰ σπλάγχνα αὐτῷ περισσοτέρως ἔσιν εἰς ὑμᾶς“.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα συσταίνει τὸν Τίτον εἰς τὰς Κορινθίους ὁ Ἀπόστολος, διὰ τὴν ἀνταγα-
πῶσιν καὶ αὐτὸν τὸν Τίτον, τὸν πολλὰ ἀγαπῶντα αὐτὸς, καὶ καίμενον διὰ λόγου τῶν· διὰ τῆ-
το γὰρ εἶπε τὰ σπλάγχνα αὐτῷ, διὰ τὴν φανερώσιν μὲ τὴν λέξιν ταύτην, τὴν ἐγκάρδιον,
καὶ γνησίαν ἀγάπην, ὅπως εἶχεν ὁ Τίτος εἰς τὰς Κορινθίους.

„Ἀναμιμνησκομένου τὴν πάντων ὑμῶν ὑπακοὴν, ὡς μετὰ φόβου,
καὶ τρόμου ἐδέξασθε αὐτόν“.

Εἰδὼ λέγει ὁ Παῦλος τὰς αἰτίας, διὰ τὰς ὁποίας ὁ Τίτος πόσον ἠγάπα τὰς Κορινθίους·
καὶ δείχνει, ὅτι μὲν, ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς ἀγάπης ταύτης τῷ Τίτῳ, ἀπὸ αὐτῶν ἐπορεύθη, καὶ
ἄλλο δὲ, ὅτι παρακινεῖ τὰς Κορινθίους, νὰ ἔχουν καὶ αὐτοὶ εἰς αὐτὸν τὴν ὁμοίαν ἀγάπην·
δι' ὅ,τι λέγει, ὁὐ ἐδέξατε εἰς τὸν Τίτον ἀγάπην ἀπλῶς, ἀλλὰ ὑπακοὴν, μὲ τὸ νὰ ἐδέχ-
θητε αὐτὸν μὲ πιαυτὴν διάθεσιν, καθὼς δέχονται τὸν πατέρα τὰ τέκνα· ἀλλὰ καὶ πρὸς
τέτοις καθὼς δέχονται οἱ ὑποτασσόμενοι τὸν Ἀρχοντα καὶ Ἐξουσιαστικόν· μὲ φόβον γὰρ
λέγει καὶ τρόμον αὐτὸν ἐδέχθητε· ὅθεν δύο ἀρεταὶ μαρτυρεῖ πῶς ἔδειξαν εἰς αὐτὸν οἱ Κο-
ρινθιοὶ, ἀγάπην ὡσαν εἰς Πατέρα, καὶ φόβον, ὡσαν εἰς Ἀρχοντα, ἵνα μὴτε ἡ ἀγάπη
χαυνομένη καὶ ἀπηνήση, ἔσται χωρὶς φόβον, μὴτε ὁ φόβος μένῃ σοβαρὸς, καὶ ἄχαρις, ὡς
χωρὶς ἀγάπην (1).

16. „Χαίρω ὅτι ἐν παντὶ θαρρῶ ἐν ὑμῖν“.

Δὲν χαίρω, λέγει, διὰ τὸν Τίτον πόσον, πῶς ἐτιμήθη ἀπὸ λόγου σας, ὅσον χαίρω διὰ
τὴν σὰς ἐρίσκειν ποιήσας ἀξίως, ὅπως ὁὐ μὲ κατασχύνετε· ἀλλὰ μὲ κάμνετε νὰ θαρρῶ, καὶ
νὰ παρήστιάζωμαι διὰ ἑσᾶς εἰς κάθε πρᾶγμα, καὶ εἰς κάθε καιρόν. Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρό-
πον ἔχω θαρρῶς διὰ λόγου σας, διὰ τὴν ὅσα ἠθέλα πράξω, ἢ εἰπῶ εἰς ἑσᾶς, μετὰ χαρᾶς
τὰ δέχεσθε, καὶ διὰ τὴν ἐδικλῶσας ὠφέλειαν καὶ διόρθωσιν τὰ λαμβάνετε, καὶ ἵνα χρεῖα
νὰ σὰς ἐπιπλήξω, καὶ νὰ σὰς ἐγκωμιάσω, καὶ ἄλλο τι σὰς προσάξω βαρὺ, καὶ ὀχληρόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

1. „Γνωρίζομεν δὲ ὑμῖν, ἀδελφοί, τὴν χάριν τῷ Θεῷ τὴν δεδο-
μένην ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις τῆς Μακεδονίας“.

Ματαίως ὁ Ἀπόστολος ὁὐ εἶπε τὰ προλαβόντα ἐγκώμια εἰς τὰς Κορινθίους· ἀλλὰ τὰ
εἶπε διὰ τὴν τὰς προσημασίαν, καὶ νὰ τὰς γλυκαῖν, ἐπειδὴ ἔμελλε νὰ τὰς παρακινήσῃ εἰς
φιλοπρωχείαν καὶ ἐλεημοσύνην. Διὰ τῆτο γὰρ εἶπε καὶ ἀνωτέρω, ὅτι διὰ κάθε πρᾶγμα θαρ-
ρῶ εἰς ἑσᾶς, ἢτοι ὅσα ἠθέλα σὰς εἰπῶ, ὅλα τὰ κάμνετε. ὁὐ εἶπε λοιπὸν παρὰ τοῦτο εἰς
αὐτὰς, δότε ἐλεημοσύνην· ἀλλὰ ἐκείνας τὰς ἐλεημοσύνας ὅπως αἱ ἄλλαι Ἐκκλησίαι ἐκαμ-
ναν, αὐτὰς φέρει εἰς τὸ μέσον, καὶ παρακινεῖ καὶ αὐτὰς εἰς τὸν ὅμοιον ζῆλον ἐκείνων. Βλέ-
πε δὲ, ὡς ἀναγνώσας, πῶς χάριν τῷ Θεῷ ὀνομάζει τὴν ἐλεημονητικὴν γνώμην, ὅτι μὲν,
διὰ τὴν κάμνῃ τὸν λόγον χωρὶς φθόνον, ἡγοῦν διὰ τὴν κάμνῃ τὰς Κορινθίους νὰ δίδουν ἐλεη-
μοσύνην ἀφθοιοπάροχον, ὡς χάριν ἔσαν Θεῷ· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν τὰς πείσῃ νὰ προλάβουν
καὶ αὐτοὶ νὰ ἀρπάσουν ταύτην ὡς χάρισμα θεϊκόν· ὁὐ ἐπαίνεσε δὲ μίαν, ἢ δύο πόλεις, ἀλ-
λὰ ὁλόκληρον τὴν Μακεδονίαν, διὰ τὴν μιμηθῶν ἐκείνων καὶ αὐτοὶ, καὶ νὰ κάμνουν τὰ ἴδια (1).

2. „Ὅτι

(1) Διὰ τῆτο καὶ Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης σχεδὸν πᾶν
αὐτὸ λέγει· „καὶ τὰς μαθητευομένας καὶ ὡς Πατέρας
„φιλῶν ὡς ὅπως διδασκαλίας, καὶ ὡς Ἀρχοντας ἐν-
„λαβεῖσθαι, καὶ μὴτε διὰ τὴν ἀγάπην ἐκλῶν τὸν φό-
„βον, μὴτε διὰ τὸν φόβον ἀμαυροῦν τὴν ἀγάπην“.

(2) Ἐκκλησίαι δὲ τῆς Μακεδονίας λέγει ὁ Παῦ-
λος, καὶ τὰς ἄλλας Ἐκκλησίας τὰς ἐν τῇ Μακεδονίᾳ
ἐπισκοπομένας· μάλιστα δὲ τὴν Θεσσαλονικίαν, καὶ ἑξα-
ρῶς, τὴν ἐλεημονητικωτάτην Ἐκκλησίαν τὴν Φι-
λιππησίαν.

2. „Ὅτι ἐν πολλῇ δοκιμῇ θλίψεως ἡ περίσσεια τῆς χαρᾶς αὐτῶν“.

Ητοι, ἀγκαλὰ καὶ αἱ Ἐκκλησίαι τῆς Μακεδονίας τὸσον πολλὰ κακὰ ἔπαθον, καὶ τόσας θλίψεις ὑπέμειναν, ὥστε ὅτε διὰ τῆς ὑπομονῆς των ἐφάνηκαν δόκιμοι εἰς τὴν Πίσιν, καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ, μὲν πάντα, πάλιν δὲ ἐκατάπεσαν, οὐδὲ ἐνικήθησαν, ἀλλὰ πολλῶ μᾶλλον καὶ χαρὰν ἀπὸ τῆς τοιαύτης θλίψεως ἔλαβον, καὶ ὅχι ἀπλῶς χαρὰν, ἀλλὰ χαρὰν μὲ περίσσειαν.

„Καὶ ἡ κατὰ βάθος πτωχεία αὐτῶν, ἐπερίσσευσεν εἰς τὸν πλῆτον τῆς ἀπλότητος αὐτῶν“.

Ητοι καθὼς ἡ πολλὴ θλίψις αὐτῶν ἐπροξένησεν εἰς αὐτὰς πολλὴν καὶ τὴν χαρὰν, ἔτσι καὶ ἡ πολλὴ αὐτῶν καὶ βαθεῖα πτωχεία, ὅχι μόνον δὲ τὴν ἐμπόδισεν ἀπὸ τοῦ νὰ δίδου ἐλεημοσύνην, ἀλλὰ καὶ πολλῶ μᾶλλον τοὺς ἐκατάπεισεν εἰς τὸ νὰ περισσεύουσι εἰς τὸν πλῆτον, ὅχι τῶν δοθέντων παρ' αὐτῶν χρημάτων, ἀλλὰ εἰς τὸν πλοῦτον τῆς ἀφθόρου, καὶ ἐνμεταδόσεως γνώμης αὐτῶν. ἦτοι, ὅσον αὐτοὶ εἶναι πολλὰ πτωχοὶ, τὸσον ἀκολέθως ἔχουσι καὶ πολλὰ πλεσίαν προαίρεσιν εἰς τὸ νὰ ἐλεῇ, καὶ νὰ μεταδίδου. διὰ τί ἡ ἐλεημοσύνη, καὶ ἡ φιλοτιμία τῆς μεταδόσεως, δὲ κείνεται εἰς τὸ πλῆθος τῶν διδομένων, ἀλλὰ εἰς τὴν ἐλπίσιν προαίρεσιν τῆς διδόσης. Τὸ λοιπὸν εἶναι τὸ θαυμαστὸν, ὅτι οἱ ἐν τῇ Μακεδονίᾳ ὄντες Χριστιανοί, ἀγκαλὰ καὶ ἔχον τὸς πολλὴν πτωχείαν (ἐπεὶ ἄρπαξαν τὰ ὑπάρχοντά των οἱ ἴδιοι αὐτῶν συμπατριῶται καὶ ὁμογενεῖς) ὁμῶς ἔδειξαν τὸς πολλὴν φιλοτιμίαν εἰς τὴν ἐλεημοσύνην.

3. „Ὅτι κατὰ δύναμιν, μαρτυρῶ, καὶ ὑπὲρ δύναμιν, αὐθαίρετοι“.

4. „Μετὰ πολλῆς παρακλήσεως δεόμενοι ὑμῶν“.

Εδὼ ὁ ἄγγελος ὁ Ἀπόστολος ἐκείνο ὅτε εἶπεν ἀνωτέρω, καὶ λέγει, ὅτι ὅσω δύναμιν ἔχον οἱ ἐν τῇ Μακεδονίᾳ Χριστιανοί, τὸς ἔδειξαν καὶ τὴν ἐλεημοσύνην. ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, καὶ ὑπὲρ τὴν δύναμιν τὴν ἔκαμαν ἐλεημοσύνην. τὸ γὰρ δηλοῖ ἡ περίσσεια τῆς ἀπλότητος, ὅτε εἶπεν ἀνωτέρω, ἡγουσι τὸ νὰ ἐλεῇσαν περισσώτερον ἀπὸ τὴν δύναμιν τὴν ἔχοντες. Καὶ τὸ μεγαλύνειν εἶναι, ὅτι ἐλεῇσαν ὑπὲρ τὴν δύναμιν τὴν ἔχοντες, χωρὶς νὰ παρακινήσῃ ἀπὸ λόγου μου εἰς τὸ νὰ ἐλεῇσιν. Ἀλλὰ τί λέγω, ὅτι δὲ ἐπαρακινήθησαν ἀπὸ λόγου μου; καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἀκόμη παρεκίνησαν ἑμὲ καὶ παρεκάλεσαν, νὰ δώσω εἰς τὴν ἐν Ἱερουσολύμοις πτωχὴν Χριστιανὴν ἐλεημοσύνην. Ταῦτα δὲ λέγει ὁ Παῦλος, διὰ νὰ παρακινήσῃ καὶ τὴν ἐν Κορίνθῳ Χριστιανὴν, ὅχι τὸς εἰς τὸ νὰ δώσω πολλὴν ἐλεημοσύνην, ἀλλὰ εἰς τὸ νὰ δώσω αὐτῇ μετὰ προθυμίας, καὶ χαρᾶς. διὰ τὸ καὶ ἀργοπορεῖ εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, καὶ πλατυῖ μὲ πολλὰ λόγια τὴν εἰς τὸ παρακίνησιν.

„Τὴν χάριν, καὶ τὴν κοινωνίαν τῆς διακονίας τῆς εἰς τὴν Ἀγίαν“.

Εδὼ λέγει τὸ „δέξασθαι ἡμᾶς“ (1) ἡγουσι παρεκάλουσι ἡμᾶς οἱ ἐν Μακεδονίᾳ Χριστιανοί νὰ δεχθῶμεν τὴν χάριν καὶ κοινωνίαν τῆς διακονίας, ἥτις τὴν ἐλεημοσύνην ὅπου ἔδωκαν διὰ τὴν ἁγίαν πτωχὴν Χριστιανὴν τὴν ὄντα εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ (2). χάριν δὲ ὠνόμασε τὴν ἐλεημοσύνην διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν, ἵνα, ἐπεὶ οἱ Κορίνθιοι ἦσαν ζήλωται καὶ θερμοὶ ἐρασαὶ τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων, ἀκούσαντες πῶς ἡ ἐλεημοσύνη εἶναι χάρισμα, τρέξωσιν εἰς αὐτὴν ὡς εἰς χάρισμα πνευματικόν, καθὼς καὶ ἀνωτέρω εἶπομεν. Κοινωνίαν δὲ πάλιν τὴν ἐλεημοσύνην ὠνόμασε διὰ νὰ μάθωσι ὅσοι ἐλεούσιν, ὅτι

(1) Τοῦτο δὲ εὐρίσκειται καὶ προσεθεμασμένον ἐν ἄλλοις εἰς τὸ καίμενον τῇ Ἀποστόλῃ.

(2) Ὅρα περὶ τούτων τὴν ἐρμηνείαν καὶ ὑποσημείαν.

σιν τοῦ „μόνον τῶν πτωχῶν ἵνα μνημοσύνηται“ ὁ καὶ „ἐσπούδασα αὐτὸ ποῦ ποιεῖσαι“. (Γαλ. β'. 10.)

ὄχι μόνον δίδασιν, ἀλλὰ καὶ λαμβάνουσι· δίδοντες γὰρ ἄσπρα, λαμβάνουσι τὰς παρά τῶν πτωχῶν Χερσικαίων εὐχὰς τε καὶ εὐλογίας· καὶ δίδοντες πρόσκαιρα, λαμβάνουσι παρά Θεοῦ αἰώνιον τῆς ἐλεημοσύνης τὸν μισθόν.

5. „Καὶ οὐ καθὼς ἠλπίσαμεν“.

Ημεῖς λέγει ἠλπίζαμεν, ὅτι οἱ ἐν Μακεδονίᾳ Χερσικαῖοι μὲ τὸ νὰ εὐρίσκοντο εἰς τὴν πολλὴν πτωχείαν, καὶ εἰς τὴν πολλὴν θλίψιν, δὲν θέλουν κάμω τὴν πλεσίαν ἐλεημοσύνην· αὐτοὶ ὅμως οἱ εὐλογημένοι, ὄχι μόνον πλεσίως ἐλέησαν, ἀλλὰ καὶ ἐμὴν ἐπαρακάλεσαν νὰ δεχθῶ τὴν ἐλεημοσύνην τῆς ταύτης.

„Ἀλλ' ἐαυτοὺς ἔδωκαν (1) πρῶτον τῷ Κυρίῳ, καὶ ἡμῖν, διὰ θελήματος τοῦ Θεοῦ“.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα, μαρτυρεῖ ὁ Παῦλος, ὅτι οἱ ἐν Μακεδονίᾳ Χερσικαῖοι, δὲν εἶχον μόνον τὴν ἐλεημοσύνην, ἀλλὰ εἶχον καὶ ἄλλας ἀρετάς· δι' ὅ, τι δὲν ὑπερηφανεύθησαν πῶς εἶχον τὴν ἐλεημοσύνην, καὶ ἐκ τούτου νὰ ἀμελήσουν τὰς ἄλλας ἀρετάς, ἀλλὰ ὅλον τὸν ἑαυτὸν τῆς ἔδωκαν εἰς τὸν Κύριον, διὰ τὰ κάμωμ κάθε ἔργον θεάρετον, νέυσαντες εἰς τοῦτο μὲ ὅλῳ τῆς τὴν ψυχὴν, καὶ ὄχι μὲ δισαγμὸν καὶ διψυχίαν· ἀλλὰ καὶ εἰς ἡμᾶς, λέγει, ἔδωκαν τὸν ἑαυτὸν τους, ἡγοῦν ὑπετάχθησαν, καὶ ἔδειξαν ἀγάπην διὰ θελήματος Θεοῦ, ἡγοῦν καθὼς εἶναι ἀρετὴν εἰς τὸν Κύριον, καὶ ὄχι καθὼς εἶναι ἀρετὴν εἰς τὸν ἀνθρώπινον λογισμόν.

6. „Ὡς ἐπὶ ἡμᾶς παρακαλέσαι (2) Τίτον, ἵνα, καθὼς προειήρξατο, ἐν ὑμῖν οὕτως ἐπιτελέσῃ καὶ τὴν χάριν ταύτην“.

Τὸσον πολλὰ, λέγει, οἱ ἐν Μακεδονίᾳ Χερσικαῖοι ἔδωκαν τὸν ἑαυτὸν τῆς, καὶ ἐπροθυμοποιήθησαν εἰς τὴν ἐλεημοσύνην, ὥστε ὅπως ἐγὼ, βλέπωντας τὴν πᾶσιν σωτήριον τῆς ἐλεημοσύνης τῆς, ἐφρόντισα καὶ διὰ λόγουσας, μήπως ἐσεῖς οἱ Κορινθιοὶ ἐλαττωθῆτε, καὶ φανῆτε κατώτεροι ἀπὸ αὐτῶν κατὰ τὴν ἀρετὴν ταύτην. Διὰ τὸ καὶ παρεκάλεσα τὸν Τίτον νὰ ἔλθῃ εἰς ἐσᾶς, ὁ ὁποῖος καὶ πρὸ τῆς ἀκόμῃ νὰ τὸν παρακαλέσω ἐγὼ, ἔκαμν αὐτὸς πρῶτος τὴν ἀρχὴν, καὶ ἐπροθυμήθη νὰ ἔλθῃ, διὰ τὰ σὰς παρακινήσῃ εἰς τὴν δύσιν τῆς ἐλεημοσύνης· τὸσον ζέσαν καὶ θερμὴν ἔχει τὴν ψυχὴν. Λέγει δὲ τὰ ἐγκώμια ταῦτα διὰ τὸν Τίτον ὁ Παῦλος, διὰ τὰ τὸν φιλιώσῃ καὶ νὰ τὸν οἰκειοποιήσῃ καλλίτερα μὲ τῆς Κορινθίους, ἵνα ὅταν ὑπάγῃ εἰς Κόρινθον, καὶ παρακινή τῆς Χερσικανῶν εἰς τὸ νὰ δώσωμ ἐλεημοσύνην, εὐκολώτερα πεισθῶσιν εἰς τὴν παρακίνησιν τῆς, ὥστε ὅπως εἶναι καλοθελητῆς ἐδικός των. Πάλιν δὲ καὶ ἐδῶ χάριν ἀνόμεσε τὴν ἐλεημοσύνην· ἐπειδὴ τῇ ἀληθείᾳ ἡ ἐλεημοσύνη εἶναι μεγάλον ἀγαθόν, καὶ δῶρον ἀληθὲς τῷ Θεῷ, τὸ ὁποῖον κάμνει ὅμοιον τὸν ἀνθρώπον μὲ τὸν Θεόν. Διὰ τὸ καὶ ὁ Παροιμιαστὴς λέγει „μέγα ἄνθρωπος, καὶ τίμιον ἀνὴρ ἐλεήμων“ (Παρ. κ'. 6.) (3).

7. „Ἀλλ'“

(1) Παρά τῷ Θεῷ γράφεται „παρέδωκαν“.

(2) Ἐν ἄλλοις „εἰς τὸ παρακαλέσαι“· χρηστὸν ὅμως δοκεῖ μοι εἶναι τὸ „ὥς ἐπὶ ἡμᾶς παρακαλέσαι“· ἐν ἄλλοις δὲ τὸ „ἐν ὑμῖν“, ἔχ' εὐρίσκεται· ἀλλὰ παρὰ τῷ ἱερῷ Θεοφύλακτι, σωπάσσεται δὲ, οὐχὶ μὲ τὸ „προειήρξατο“, ἀλλὰ μὲ τὸ „ἐπιτελέσῃ“.

(3) Αὐτὰ πάλιν ἴδια λέγει καὶ ὁ Χρυσόστομος, ἀπὸ τὸν ὁποῖον πάλιν ἐρανίσθη ὁ ἱερὸς Θεοφύλακτος· προσέειπεν δὲ καὶ τὸ μέγα πῦρον τῆς ἐλεημοσύνης ἐγκώμιον ὁ χρυσὸς ῥήτωρ τῆς Ἐκκλησίας, λέγων· „αὐτὸς μὲν ἡ χάρις, ἡ νεκρὸς ἀνίσταν· πῶ γὰρ ἐν τῷ φόνεματι Ἰησοῦ τὸς ἀποθανόντας ἐγήγειν, ποτὶ μὲν τὸ πῶ πεινῶντα τρέφειν τὸν Χερσικόν· ἐνταῦθα μὲν γὰρ,

„σὺ πᾶν Χερσικὸν εὐεργετῇ· ἐκ δὲ, αὐτὸς σέ, καὶ ὁ μισθός δὲ ἐν τῷ ποιῶν εὖ, ἐκ ἐν τῷ πάσχον εὖ“· ἐνταῦθα μὲν γὰρ, ἐπὶ πᾶσι σημείοις λέγω, αὐτὸς ὁ φιλίας τῷ Θεῷ· ἐπὶ δὲ τῆς ἐλεημοσύνης, πᾶν Θεὸν ὁφειλέτω ἔχει“ (Ὁμιλ. ις'. εἰς πρὶν β'. πρὸς Κορινθ.). Καὶ ὁ Συράχ λέγει· „Ἀδελφός, καὶ βοηθός, εἰς κατὰν θλίψεως, καὶ ὑπὲρ ἀμφοτέρων ἐλεημοσύνη ῥύσσεται“ (Σыр. μ'. 24.) Καὶ ὁ θεολόγος Γρηγόριος „ἐδὲν ἄλλος ἄνθρωπος Θεῷ ὁμοιάται ὡς τῷ εὖ ποιῶν“· Καὶ ὁ Ἀδελφός Ιάκωβος „κατὰς ἀνέλεως τῷ μὴ ποιῶντι ἔλεος, καὶ κατακαυχάται ἐλεος κατὰς“ (Ἰάκωβ. β'. 13.)

Ὁ δὲ Νύκσης Γρηγόριος θέλει ὅτι ἡ ἐλεημοσύνη ἀντά

7. „ Ἀλλ' ὥσπερ ἐν παντὶ περισσεύετε, πίσει, καὶ λόγῳ, καὶ γνώσει, καὶ σπουδῇ πάσῃ, καὶ τῇ ἐξ ὑμῶν ἐν ἡμῖν ἀγάπῃ, ἵνα καὶ ἐν ταύτῃ τῇ χάριτι περισσεύητε “.

Μὲ ἐγκώμια, καὶ ἐπαίνους παρακινεῖ τὰς Κορινθίους εἰς ἐλεημοσύνην ὁ Θεὸς Παῦλος, καὶ λέγει· ὅτι καθὼς ὅλας τὰς ἄλλας ἀρετὰς ἔχετε μὲ περίσσειαν καὶ ὑπεβολὴν· ἐτι καὶ εἰς τὴν ἀρετὴν τῆς ἐλεημοσύνης σπουδάσετε, ὅχι νὰ δώσετε ἀπλῶς, ἀλλὰ νὰ περισσεύσετε· ἢτοι, ἢ νὰ δώσετε μὲ περίσσειαν καὶ πλεονότητα, ἢ καὶ νὰ ὑπερβῆτε τὰς Μακεδόνας εἰς τὴν δόσιν τῆς ἐλεημοσύνης. Λέγει δὲ εἰς αὐτὰς, ὅτι ἐσεῖς περισσεύετε, καὶ εἰσθε πλεονιστοί, μὲ τὴν ἀδίστακτον Πίσιν τῶν χαρισμάτων, μὲ τὸν λόγον τῆς σοφίας, μὲ τὴν γνώσιν τῶν δογμάτων, καὶ μὲ καθὲ σπουδῇ, καὶ προθυμίᾳ, ὅπως δείχνετε εἰς τὰς ἄλλας ἀρετὰς, καὶ μὲ τὴν ἀγάπην, ὅπως ἔχετε εἰς ἡμᾶς· εἶπε γὰρ αἰωτέρῳ, ὅτι ἔδειξαν εἰς τὸν Τίτον τὴν διὰ τὸν Παῦλον ἀγάπην τας, ἐπειδὴ καὶ ἐζήλωσαν διὰ τὸ ὄνομα, καὶ τὴν τιμὴν τε.

8. „ Οὐ κατ' ἐπιταγὴν λέγω “.

Τοῦτέσι, δὴν σὰς ἀναγκάζω, λέγει, ὅτε ἐξουσιαστικῶς σὰς προστάζω νὰ δώσετε ἐλεημοσύνην.

- „ Ἀλλὰ (1) διὰ τῆς ἐτέρων σπουδῆς, καὶ τὸ τῆς ὑμετέρας ἀγάπης γνήσιον δοκιμάζων “.

Ηῖτοι, διὰ τοῦτο ἐπαινῶ τὰς Μακεδόνας πῶς ἔκαμαν πλεσίαν ἐλεημοσύνην, ἵνα μὲ τὸ μέσον τῆς ἐκείνων προθυμίας καὶ ἀφθόνης μεταδόσεως, ἀποδείξω τὴν πρὸς τὰς πτωχεύς ἀγίους Χριστιανὰς ἀγάπην καὶ διάθεσίν σας, λαμπροτέραν ἀπὸ τῆς τῶν Μακεδόνων καὶ μεγαλιτέραν.

9. „ Γινώσχετε γὰρ τὴν χάριν τῆς Κυρίας ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι δι' ὑμᾶς ἐπτώχευσε πλεσίος ὢν, ἵνα ὑμᾶς τῇ ἐκείνης πτωχείᾳ πλετίσετε “.

Συλλογισθῆτε, λέγει, καὶ σοχασθῆτε καλῶς ἀδελφοί τὸ μέγα μυστήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν, καὶ βέβαια δὴ θέλετε ἀκριβευθῆτε εἰς κανένα πρᾶγμα· δι' ὅ,τι, αὐτὸς ἐστὶν Χριστιανὸς δὴν πιστεύεις, ὅτι ἡ πτωχεία προξενεῖ πλετον, σοχάσου τὸν Δεσπότην τῶν ἀπῳάνων, καὶ βέβαια θέλεις πισεύσεις· δι' ὅ,τι αὐτὸς ἐκεῖνος δὴν ἠθέλεε πτωχεύσῃ, ἢτοι αὐτὸς ἐκεῖνος δὴν ἀνελάμβανε τὴν ταπεινὴν καὶ πτωχὴν, καὶ ἄτιμον φύσιν τῶν ἀνθρώπων (2) καὶ αὐτὸς δὴν ὑπέμεινε ὅλα τὰ ἄλλα πάθη τὰ καταφρονημένα, διὰ ἡμᾶς τὰς ἐχθρὰς τε καὶ πτωχεύς, βέβαια ἡμεῖς δὴν ἠθέλαμεν πλετίσωμεν· ποῖον δὲ πλετον λέγει ὅτι ἐπλετίσασμεν; τὸν πλοῦτον τῆς εὐσεβείας, καὶ θεογνωσίας, καὶ χάριτος· τὸν καθαρισμὸν, τὸν ἁγιασμὸν, τὴν

εἶναι μία ἐπίστασις καὶ ὑπερβολὴ τῆς ἀγάπης· διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἐλεημων, ὡς τὴν ἀγάπην ἔχων, μακάριος ὀνομάζεται ὑπὸ τοῦ Κυρίου, ἡπόντος· „ μακάριοι οἱ ἐλεημονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται “ (Ματθ. ε. 7.) „ ἐλεός ἐστιν ἡ ἐπὶ πᾶν δυσφορήσαντι ἐπίστασις ἀνταρῶν, ἀγαπητικὴ συνδιάθεσις... καὶ ἔστι ἀκριβὲς ἐξετάσις τοῦ πᾶν ἐλεῖν ἰδίωμα, ἐπίστασις εὐρήσει τῆς ἀγαπῆς διαθέσεως, τῇ κατὰ τὴν λύπην πάθει συν-εξδουμένῳ· ἀλλὰ μὴ, πάντων ομολογῆσαι τῶν ἀγαθῶν ἢ ἀγάπῃ πρὸς κράτιστον εἶναι, ἐπίστασις δὲ ἀγάπης ὁ ἐλεός· κυρίως ἄρα μακαριστός, ὁ ἐν τῇ τοιαύτῃ διαθέσει τὴν ψυχὴν ἔχων, ὡς τὰ ἀκροτάτου κατὰ τὴν ἀρετὴν ἐφαπτόμενος “ (Ὁμιλ. ε. εἰς τὸς Μακαρισμούς.)

(1) Φαίνεται ὅτι ἀπὸ κοινῆς ἐννοεῖται ἐδῶ τὸ „ λέγω “ ἵνα ἡ μετοχὴ μὴ μᾶλλον ἀνανταπόδοτος· ἢτοι „ ἀλλὰ λέγω, δοκιμάζων διὰ τῆς ἐτέρων σπουδῆς “ κτ.

(2) Σημειώσαι ὅτι ὁ Κύριος, ὅχι μόνον λέγεται πτωχός, διὰ τὴν ἐπτώχευσιν τὴν πτωχὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων· ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἦτον πτωχός κατὰ τὴν ζωὴν. Καὶ μαρτυρεῖ ὁ Θεὸς Δαβὶδ ἐκ προσώπου τοῦ Κυρίου λέγων· „ ἐγὼ δὲ πτωχός ἐμὶ καὶ πένυς “ (Ψαλ. λθ'. 23.) ὅπερ ἐρμηνεύει ὁ Μέγας Βασίλειος λέγων· „ μεμνημένος τοῦ Ἀποστόλου εἰπόντος περὶ τοῦ Κυρίου, ὅτι δι' ἡμᾶς ἐπτώχευσε πλεσίος ὢν, „ λογιζομαι ὅτι πτωχός με ἐστὶν ὁ ἀπὸ πλεονῆ κατὰ τὴν εὐδαιμονίαν· πένυς δὲ, ὁ ἐξ ἀρχῆς ἐν ἐν-δύσει ὢν. καὶ εὐαρέσως τῷ Κυρίῳ, κυβερνήσας τὴν τοιαύ-

τὴν ὑποθεσίαν, καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ἀγαθὰ ὅπερ μᾶς ἐχάρισεν ἐν τῇ παρεσθίᾳ ζωῇ, καὶ θέλει μᾶς χαρίσθαι εἰς τὴν μέλλουσαν.

10. „Καὶ

„ποιούτω περισσύν. Ὁ δὲ Δαβὶδ πτωχὸν καὶ πένοντα ἦν, ὡς ὁμολογεῖται, πῆχας μὲν εἰς πρόσωπον τοῦ Κυρίου, καὶ ὡς πῶς λέγων, πτωχὸς μετ' ἀνομαζομένων, κατὰ τὸ ὅτι δι' ἡμᾶς ἐπτωχόσθη πλείους ὢν, πένους δὲ, κατὰ τὸ ὅτι οὐ πλεσίου τινος, ἀλλὰ τέκνονος ἵος τοῦ κατὰ σάρκα ἐχηματίσθη. (Ὁρ. κατ' ἐπιστομ. σελ. β.)

Καὶ βεβαίως ἂν μὴ ἐκ προσώπου τοῦ Κυρίου νοηθῇ τὸ ῥητὸν πῶς, ἀλλ' ἀληθῶς ὁ Δαβὶδ κατὰ τὸ γράμμα λέγων, „ὅτι ἦν πτωχὸς καὶ πέννης“. Βασιλεὺς γὰρ ὢν, ὅταν τὸς Φαλμὺς ἐγραφε, πῶς ἠδούλετο ἀληθῶς λέγων, „ὅτι ἦν πτωχός; Καὶ τέλος ὁ αὐτοῦ Βασιλεὺς ἐν τῇ δ' ἀσκητικῇ Διατάξει περὶ τὸν γένειον τοῦ Κυρίου λέγει, „ἀνδρῶποι γὰρ ὄντες, δίκαιοί μεν καὶ εὐσεβεῖς, πέννυνται δὲ, καὶ πῶν ἀναγκάζονται ἐκ εὐπορίων (καὶ μάρτυς ἡ φάτις τῶν τιμίων σάκων ἡ Δεραπῆα) ἡκότως πόνοις σώματος προσωμίλουν διηκέναι“. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ῥαββὶ Σαμουὴλ ἐν τῷ χρυσῷ καλουμένῳ ποιήματι (σελ. 39.) προτιθεὶς τὸ τοῦ Ζαχαρίου ἔκκρυπτον, „χαίρε σφόδρα θυγατερ Σιών, κηρύσσει θυγατερ Ἱερουσαλὴμ, ἰδοὺ ὁ Βασιλεὺς σου ἐρχεται σοι δίκαιος καὶ σώζων, αὐτὸς πραὺς, καὶ ἐπιβεβηκώς ἐπὶ ὑποζύγιον καὶ πῶλον νέον“. (Ζαχ. δ'. 9.) λέγει, „ὅτι ἐν τῇ Ἀραβικῇ Ἐκδόσει ὅπως κηται“, ἰδοὺ ἐρχεται ὁ Διδάσκαλός σου πτωχός, καὶ ἐπιβεβηκώς κωκὶ τοῦ ὄνου“. Ὁρ. καὶ σελ. 13. τῆς Δωδεκαβίβλου τοῦ Δοσιθέου, ἵνα μάθῃς ὅτι καὶ ὅλοι οἱ συγγενεῖς τοῦ Κυρίου ἦσαν ἀνδρῶποι πολλοὶ πτωχοί, ἐτρώσαν τὸ ψωμίον τοῦ μετ' αὐτοὺς καὶ ἰδῶσι τὸν προσώπωντων, καὶ εἰς ἀπόδειξιν τούτου, εἶχον τὰς χεῖρας γεμάτας ἀπὸ ῥόζων καὶ πυλῶματι, πᾶσι ὅποια ἐγίναν εἰς αὐτοὺς ἀπὸ τῶν χονδρῶ καὶ βαταυτικῶν ἐργόχειρων ὅπου ἐδούλουν, ὡς ἐδούλον αὐτοὺς εἰς τὸν Βασιλεῖα Δομετιανόν, ὅς τις ἐλεήσας αὐτοὺς διὰ τὴν πολλὴν πτωχείαν τῶν καὶ ἀνάγκην, ἀφῆκεν αὐτοὺς, καὶ δὲν τὸς ἐδουλοῦσεν.

Ἀλλὰ γὰρ καὶ ὁ λόγος ἐκείνος, ὃν ὁ Κύριος ἔπεσεν πρὸς τὸν Γραμματεῖα, κατὰ τὸ γράμμα ἐρμηνεύμενος, τὴν μεγάλην πτωχείαν φανεροῖσι τῷ Ἰησοῦ, „αἱ ἀλώπεκες φωσφὸς ἔχουσιν, καὶ πᾶς πετεινὸς τὸ θράσος κατασκηνώσας, ὁ δὲ ἵος τοῦ ἀνθρώπου, ἐκ ἔχῃ τὸ πῶν κεφαλῇ κλίνῃ“. (Ματθ. ἡ. 20.) Ὅπερ ἐρμηνεύων ὁ Διὸς Χρυσόστομος λέγει, „τί γὰρ φασὶ χρήματα προσδοκᾶς ἀκολουθῶν, ἐμοὶ, συλλέγειν; ἔπειτα ἔχ' ὅρας ὅτι οὐτε καταργώγων, ἐμοὶ εἰναι, ἢ δὲ ποσῶν, ὅσον τοῖς ὄρνιθιν, ἢ τοῖς ἀλώπεξι“. Καὶ ὅρα ὡς ἐν πᾶσι πολλὸν τὸ μέτρον ἐνδεδυκται, οὐ γὰρ ἦν, ὅτι ἔχω μόνον, καταφρονῶ δὲ, ἀλλ' ὅτι ἐκ ἔχω. Καὶ αὐτὸ δὲ τὸ φόρεμα τοῦ Κυρίου, ἦτοι ὁ ἀνὴρ ὑφαντός, τὴν πτωχείαν φανεροῖσι αὐτῷ, ποιεῖται γὰρ φόρεμα ἐφόρουσι οἱ πτωχοὶ Γαλιλαῖοι, καθὼς λέγει ὁ Θεὸς Ἰσίδωρος ὁ Πηλυσίτης, γράφει γὰρ αὐτοῖς πρὸς Κέπωνα Μοναχὸν ταῦτα, „ὅτι βλακῆς, καὶ λεπτότης, καὶ εὐχροῖα ἱματίων, ἐσώζει τὸς κατὰ Θεὸν ἀσκήσεις τὸν κατόνα, ἐρώτησον Ἰωάννην τὸν Θεολόγον, τὸν τὸ Κυρίῳ διαγράφοντα χιτῶνα, καὶ φράσει σοι“. ὁ δὲ χιτῶν αὐτῷ ἦν ἀρραφὸς ἐκ τῶν ἀνὴρ ὑφαντός, διότι τῶν δὲ ἀγνοῖ τὴν ὠφελειαν τῶν ἐσθλῶν ἐκείνης, ἢ περ οἱ πτωχοὶ κέχρηται τῶν Γαλιλαίων, καὶ δὲ μάλιστα τὸ ποιεῖται φίλῃ γίνεσθαι ἱματίον, τὸ χιτῶν, ὡς αἱ σινοδοσμίδες, ἀνάγκρουν ὑφανόμενους;... εἰ δὲ τὸν πῶν ἐπιδυμῇ, τὴν Ἰησοῦ εὐτελεῖ ἐκείνη μίμω“. (Ἐπιστ. οδ'. Κέπωνα Μοναχῷ.)

Ἀλλὰ καὶ ὁ Θεοδώριος τὸ ῥητὸν πῶς τὸ Ἀποστόλου ἐρμηνεύων λέγει, „ἀποβλέψατε γὰρ εἰς τὸν πῶν ἔσθ' Ἰησοῦ, τὸν καὶ Δεσπότην, τὸν Μονογενῆ τὸν Θεὸν Υἱόν, ὃς καὶ ὑμετέρας εὐεχὰς σωτηρίας, τὴν ἐσχάτῃ μετελήλυθε, καὶ πέννης, ὑμῖν τὸν ἐκ τῆς πέννης φουμένον παραγαγὼν, ματθόμενος πέννης“. Ἐκ τῶν ῥητῶν δὲ τῶν πῶν Ἀγίων τί συμπεραίνωμεν; ὅτι ἐπειδὴ καὶ ὁ Κύριος ἔχει πῶν ἐσχάτῃ πτωχείαν, ὡς μαρτυρεῖ ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, καὶ αἱ θῆαι Πατέρες, τοιῶν χάριαν ἔχει καὶ δαδὴ καὶ τέχνῃ εἰς εἰς τῆς τελευτῶντας χάριτας τῆς ἡλικίας, διὰ τὴν τριτὴν καὶ αὐτὸς αὐτὸν, καὶ τὴν Ἀγιοπατρίαν Μυτέρα τὴν πτωχὴν ἔσαν, καὶ διὰ τὴν ἐλεῖ καὶ τὸς πτωχοὺς, ὡς γὰρ εἰς τῆς τριάντων χρόνων ἀγνῶρις ἦν ὁ Κύριος ἀπὸ τῆς ἀνδραπείας, ὅθεν καὶ τὴν ὁμοίαν ζωὴν ὅπου ἔζων κατὰ τὸ φαινόμενον οἱ ἄλλοι ἀνδρῶποι, ἔζη καὶ αὐτός, μετὰ δὲ τῆς τελευτῶντας χάριτας, γνωρίσθης εἰς τὸν Κόσμον Διδάσκαλος, ἐτρέφετο ἀπὸ τῶν ὑπάρχοντων τῶν ἀκολουθῶν αὐτῷ πλουσίαν γυναικῶν, ὡς λέγει ὁ Εὐαγγελιστὴς Λυκάς.

Καὶ ἐπειδὴ ταῦτα ὅπως ἔχει, θαυμάζω πῶς τινεὶ μέμφονται, διὰ τὴν γράφεται εἰς τὴν Πνευματικῇ Γυμνασίᾳ, ὅτι ὁ Κύριος ἐδούλετο τὴν τεκτονικὴν τέχνην, ὡς μαρτυρεῖ ὁ ἱερός Μάρκος, (πρὸς δὲ καὶ ἡμεῖς ὡς μαρτυρεῖ ὅτι κατ' οἰκονομίαν πάντες οἱ ἐδούλου ὁ Κύριος τὴν τεκτονικὴν, καὶ οὐ καμμίαν ἄλλην τέχνην) διὰ τὴν καθὼς λεγεται, καὶ ἦν τεκτων, καὶ ἀρχιτεκτων ὅλας τὰς Κόσμου ὁ Κύριος, καὶ ὁ Θεός. „Ματαίως γάρ φησι πάντες ἀνδρῶποι φύσει, οἱ ἐκ τῶν ὁρμῶν ἀγαθῶν, ἐκ ἔχουσιν ἰδέσθαι τὸν ὄντα, ὅτε τοῖς ἐργοῖς προχέοντες, ἐπείγεται τὴν τεχνικὴν“. (Σοφ. 17. 1.) ἔστι ἡτεν ἀκολουθῶν καὶ ἦν τέκτων ὁ αὐτοῦς Κύριος, καὶ κατ' ὁ ἀνθρώπος. Ὅτι δὲ ὁ Κύριος ἐδούλετο τὴν τεκτονικὴν, μαρτυρεῖ καὶ ὁ Ἅγιος Ἰουστίνος ὁ Φιλόσοφος καὶ Μάρτυς ταῦτα λέγων, „Ταῦτα δὲ τὰ τεκτονικά ἐργα ἐργάζετο ὁ Κύριος ἐν ἀνθρώποις ὢν, ἀροστὰ καὶ ζυγὰ, διὰ τούτων καὶ πᾶσι τοῖς δικαιοσυνῇ συμβόλῃ διδάσκων, καὶ ἐνεργῶν τὸν βίον“. (Ἐν τῷ πρὸς Τρύφωναν Διαλόγῳ, σελ. 196, τῆς ἐκ Βενετίας Ἐκδόσεως γενομένης ἐν τῇ α' μζ').) Οἱ μεμφόμενοι λοιπὸν ὅτι μαδίσαντες, ὅποιοι καὶ ἂν ἦναι, ὅτι οὐκ ἐρῶς λεγασί, καὶ ὅτι αὐτὸ ἦναι φανερὸν κοσμητικόν, καὶ ὅποια ἦλθε διὰ τὴν ἀναστροφὴν ὁ Κύριος, νομίζοντες γὰρ ὅτι ὡς ἀτίμους καὶ καταγορημένους πράγμα, τὸ καὶ δαδὴ τινος βαταυτικὸν ἐργόχειρον, ἀκαθάρτως νομίζοντες πῶς ἦτον ἀναξίον τοῦ Κυρίου τὸ καὶ δαδὴ τοιαύτῃ τέχνῃ, καὶ ὡς φαίνεται ἐπειδὴ αὐτοὶ ζῶσι ἀργοί, ἠδὲ καὶ καὶ ἦναι τοιοῦτος καὶ ὁ Κύριος. Ἀλλ' ἐγὼ ἀφίνωντας τοῖς ποιήταις εἰς εὐα μέρος, τρίτερον εἰς δόξαλαίαν, καὶ λέγω, δόξα σοι Κύριε ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστέ, ὅτι τσαυτὴν ὑπερβολικῶς σπατάλῃς ἐμπαχισθῆς, οὐ μόνον διακινῶν τὰς Ἀγίας σου Μαθητάς, καὶ τίτλων αὐτῶν τὰς πόδας, καὶ πᾶν, καὶ θάνατον ἀτιμάσθων τῷ Σπυρί ὑπομένων, ἀλλὰ καὶ δαδὴ τὴν τεκτονικὴν τέχνην, ὡς ὅτι ἀτίμους, οὐκ ἀπὸ ἀτίμων μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ αὐτῶν τοῖς πικρύνοντες εἰς σὲ, δόξα τῇ ἐσχάτῃ πτωχείᾳ σου, καὶ τῇ δι' ἡμᾶς μετ' ἐννομήσῃ, παρ' ἡμῶν δὲ ἀτίμους συγκαταβάσῃ σε. Ὁρ. καὶ τὴν ὑποσημαίνωσιν ταύτην, „μνημονεύετε γὰρ ἀδελφοὶ τὸν κόπον ἡμῶν, καὶ τὸν μόχθον“. (1. Θιωμαλον. β. 9.)

10. „Καὶ γνώμῳ ἐν τῷτῳ δίδωμι· τῷτῳ γὰρ ὑμῖν συμφέρα“.

Βλέπε, ὡ ἀγαθῶσα, πῶς ὁ Ἀπόστολος παρακινῶντας τὰς Κορινθίους εἰς τὸ νὰ ἐλεήσουσι, σπινδαίνει νὰ μὴ φαίνεται ὀχληρὸς καὶ βαρὺς εἰς αὐτάς· διὰ τῷτῳ καὶ λέγει, ὅτι γνώμῳ σὰς δίδω περὶ τῶν συμβεβηλωμένων, καὶ ὅχι ἀνάγκῃ σὰς προσφέρω· καὶ αὐτῷ δὲ τῷ συμβεβηλωτῷ κάμνω, διὰ τὴν ἡ ἐλεημοσύνην περισσώτερον συμφέρει εἰς ἐσᾶς ὅπῃ τῷ δίδετε, παρὰ εἰς ἐκείνας ὅπῃ ἔχον νὰ τῷ λάβουν.

„Οἱ τινες, ὃ μόνον τὸ ποιῆσαι, ἀλλὰ καὶ τὸ θέλει προειρήξασθε ἀπὸ πέρις“.

11. „Νυνὶ δὲ καὶ τὸ ποιῆσαι ἐπιτελέσατε“.

Δὲν παρακινεῖ πλέον ὁ Ἀπόστολος τὰς Κορινθίους εἰς τῷ ἐλεημοσύνῳ, ἀπὸ τῷ σπινδαίνῳ ὅπῃ ἔδειξαν εἰς αὐτῷ οἱ ἐν Μακεδονίᾳ Χριστιανοί· ἀλλὰ παρακινεῖ αὐτὰς ἀπὸ τῷ ἐδικῶντες προθυμίαν καὶ λέγει· ὅτι θεληματικῶς ἐσεῖς ἀπὸ λόγους ἐκινήθητε ἀπὸ πέρις εἰς τὸ νὰ ἐλεήσετε τὰς ἐν Ἱεροσολύμοις πτωχεύοντες Χριστιανούς, καὶ ὅχι μόνον ἐκάμετε ἀρχῇ εἰς τὸ νὰ ἐλεήσετε μετὰ τὸ ἔργον, ἀλλὰ ἐκάμετε ἀρχῇ καὶ εἰς τὸ νὰ θελήσετε ὅλως νὰ ἐλεήσετε, χωρὶς τινος νὰ σὰς παρακινήσῃ. Διὰ τῷτῳ πῶρα σὰς δίδω γνώμῳ, καὶ συμβεβηλωτῷ, διὰ νὰ τελειώσετε καὶ τὸ ἔργον αὐτὸ ὅπῃ ἀρχίσετε, ἥτοι διὰ νὰ συνάξετε καὶ τῷ ἐλεημοσύνῳ αὐτῷ, ὅπῃ ἀπὸ λόγους ἐθέλησατε νὰ κάμετε.

„Ὅπως, καθάπερ ἡ προθυμία τῷ θέλει, ὅτῳ καὶ τὸ ἐπιτελέσαι ἐκ τῷ ἔχον“ (1).

Σὰς δίδω, λέγει, συμβεβηλωτῷ νὰ τελειώσετε καὶ τὸ ἔργον τῆς ἐλεημοσύνης σας ταύτης καὶ προθυμίας, διὰ νὰ μὴ σαθῇ τὸ καλὸν αὐτὸ ἕως εἰς μόνῳ τῷ προθυμίαν σας, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ γινῇ ἐπὶ τῆς τελείας πράξεως τελειότερον· δι' ὅ,τι, καθὼς ἡ ἐδική σας θέλησις ἐκινήσῃ τῷ προθυμίαν εἰς τὸ νὰ ἐλεήσετε, ἔτσι καὶ τὸ ἔργον αὐτὸ, καὶ ἡ πράξις τῆς ἐλεημοσύνης, θέλει γινῇ ἀπὸ τῷ δυνάμει, καὶ τὸν τρόπον ὅπῃ ἔχετε. Ὅποιος λοιπὸν ἔχει δυνάμει καὶ τρόπον διὰ νὰ ἐλεήσῃ, αὐτὸς ἂς κάμῃ καὶ τὸ ἔργον αὐτὸ, ἥγουν αὐτὸς ἂς δώσῃ τῷ ἐλεημοσύνῳ ὅπῃ δύναται· ἐπειδὴ, ἐκεῖνος ὅπῃ δὲν ἔχει δυνάμει νὰ ἐλεήσῃ μετὰ τὸ ἔργον, αὐτὸς τελειόνῃ τῷ ἐλεημοσύνῳ μετὰ μόνῳ τῷ προαίρεσίν τε καὶ προθυμίαν.

12. „Εἰ γὰρ ἡ προθυμία πρόκειται, καθ' ὃ ἐὰν ἔχη τις, ἀπρόσδεκτος, ὃ καθ' ὃ ἐκ ἔχει“.

Βλέπε σοφίαν τῷ μεγάλῳ Παύλῳ ἐδῶ· διὰ τὴν αὐτὸς ἐπαίνεσε μὲν τὰς Μακεδόνας, ἥτοι τὰς Φιλιππησίους, καὶ Θεσσαλονικεῖς, καὶ τὰς ἄλλας Χριστιανούς, τὰς ἐν τῇ Μακεδονίᾳ ἐπισκομύνας, πῶς ἔκαμαν ἐλεημοσύνῳ ὑπὲρ τῷ δυνάμειντας· τὰς δὲ Κορινθίους ζητεῖ νὰ κάμνῃ ἐλεημοσύνῳ κατὰ τῷ δυνάμειντας, καὶ ὅχι ὑπὲρ τῷ δυνάμειντας. Ἀνίσως λοιπὸν, λέγει, ἔχετε τῷ προθυμίαν εἰς τὸ νὰ ἐλεήσετε, δώσετε ἐκεῖνο ὅπῃ ἔχετε, καὶ δέχεται τῷτῳ ὁ Θεός (2).

13. „Οὐ

(1) Ἐλλιπὲς ῥῆμα μεταχειρίζεται ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος· τὸ γὰρ τέλειον τῆς περιόδου ταύτης τοῦτο τυγχόν· ὅπως, καθάπερ ἡ προθυμία ἐκ τῷ θέλει, ὅτῳ καὶ τὸ ἐπιτελέσαι ἐκ τοῦ ἔχον, ἢ ἡ γινῇται“.

(2) Ὅθεν καὶ ὁ Πηλουσιώτης λέγει Ἰσίδωρος· „Καὶ μὴ θαυμάζῃς, εἰ ὁ ὕδωρ παρέχων, ἐκ ἀμίδων, πῶς ποιεῖ· καὶ γὰρ ἀπὸ τῆς προαίρεσως κρίνεται ἡ ἐλεημοσύνη· ὅποτε καὶ ὁ λόγος ἀποδοχῆς ἀξιοῦται“.

Epistole di S. Paolo. Tom. II.

„Ἰδὲ γάρ φησι καὶ λόγος ὑπὲρ δόμα ἀγαθόν“ (Σαρ. 17. 17.) ὃ γὰρ ποσὸν τὸ δοῦν, ὅσον ἡ περιουσία καὶ ἡ προαίρεσις τῷ παρέχοντι ζητᾶται· δι' ὃ καὶ ἡ πρὸς οὐκ ἀποδοχῆς, πάντες τὰς πολλὰς προοίονται ὑπερκοινῆσαι“ (παρὰ τῇ σμρᾷ τῷ κατὰ Ματθ. κεφ. 1.) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ἀναρῶν σωδεσμον καὶ χαροπνίαν (ὁ Πατὴρ αὐτοῦ, δηλ. Γρηγόριος) ὅπερ ἐμοὶ δώματα, μικρολογίαν καὶ δοκιμασίαν πρὸς λατρεῖαν, ὅστις τε ἀξίος εἴη, καὶ ὅς τις“.

13. „Οὐ γὰρ ἵνα ἄλλοις ἄνεστις, ὑμῖν δὲ θλίψις“ (1).

Δεὴ πρέπει, λέγει, ἐσεῖς νὰ δώσετε ἐλεημοσύνην ὑπὲρ τῶν δυνάμιν σας, ἵνα μὴ ἄλλοι μὲν ἐκ τῆς ἐλεημοσύνης σας ἔχον ἄνεσιν καὶ κάθε ἀνάπαυσιν, ἐσεῖς δὲ ἀξ αἰτίας τῆς ὑπὲρ δυνάμιν ἐλεημοσύνης, λάβετε χρεῖαν καὶ σῦναι, καὶ στενοχωρηθῆτε· καὶ μόνον ὅτῃ ὁ Κύριος ἐπαίνεσεν ἐν τῇ Εὐαγγελίῳ τὴν χήραν ἐκείνην, ὅτῃ ἔδωκεν ὅλον τὸν πλεόν της εἰς τὸ γαζοφυλάκιον, καὶ ἔμεινεν εἰδείης καὶ ὑστερημένη· (Ματθ. 1β'.) ἀλλ' ὁ Παῦλος δεὴ κάμνει τῷ, ἕτε παρακινεῖ τὰς Κορινθίους νὰ ἐλεήσουν ὑπὲρ τῶν δυνάμιν σας, εἴα μὲν, μετὰ τὴν νὰ ἦτον ἀσθενεῖς εἰς τὴν Πίσιν καὶ τὸν λογισμόν, καὶ ἄλλο δὲ, μετὰ τὴν νὰ ἦτον πλεῖστοι· καὶ αἰσῶς ἠθέλαν δώσουν κατὰ τὴν δυνάμιν ὅτῃ ἔχον, βέβαια ἠθέλε γινῆ μία δόσις, καὶ σῖναξις πλεσιωτάτη. Καὶ πρὸς τοῖς, διὰ τὴν ἡλπίσαν ὅτι οἱ Κορινθιοὶ ἔχον ἀπὸ λόγου πον νὰ θερμανθοῦν, καὶ νὰ προθυμοποιηθοῦν ἀπὸ τὸ παράδειγμα τῶν Φιλιππησίων, καὶ Θεσσαλονικαίων, καὶ διὰ τὸ ἀφίνει τὸ πρᾶγμα εἰς τὴν ἐξουσίαν σας. Ὅμως εἰς τὰ ἀκόλουθα λόγια, αἰνιγματωδῶς τὰς παρακινεῖ εἰς τὴν νὰ ἐλεήσουν, ὅχι μόνον κατὰ τὴν δυνάμιν σας, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν δυνάμιν σας.

14. „Ἀλλ' ἐξ ἰσότητος (2) ἐν τῷ νῦν καιρῷ, τὸ ὑμῶν περίσδμα
 „ἅς τὸ ἐκάνων ὑσέρημα, ἵνα καὶ τὸ ἐκάνων περίσδμα γείνηται
 „ἅς τὸ ὑμῶν ὑσέρημα“.

Τὸ νόημα τῶν λόγων τῶν τῶν Ἀποστόλων εἶναι τὸ· ἐσεῖς εἰσθε πλεῖστοι καὶ γεμάτοι ἀπὸ ἄσπρα· οἱ πτωχοὶ δὲ πάλιν Χριστιανοὶ ὅτῃ μέλλετε νὰ ἐλεήσετε εἶναι πλεῖστοι, καὶ γεμάτοι ἀπὸ τῆς πρὸς Θεὸν παρρησίας. Δότετε λοιπὸν ἐσεῖς εἰς ἐκείνους ἀπὸ τῶν ἄσπρα ὅτῃ σᾶς περισσόδουν, τὸ ὅποια ἐκεῖνοι δεὴ ἔχον, διὰ νὰ λάβετε καὶ ἐσεῖς ἀπὸ τῆς εἰς Θεὸν παρρησίας, τῶν ὅποια ἐκεῖνοι μὲν ἔχον, ἐσεῖς δὲ ὑστερήσατε (3). Βλέπετε δὲ πῶς κρυφίως, καὶ χωρὶς νὰ τὸ αἰσθανθοῦν, κατασκόλλῃ ὁ Παῦλος καὶ τὴν νὰ δίδουν ὑπὲρ δυνάμιν· δι' ὅ,τι αἰσῶς, λέγει, θέλης νὰ λάβῃς ἀπὸ τὸ περίσδμα τῆς πρὸς Θεὸν παρρησίας τῶν πτωχῶν Χριστιανῶν, δὸς καὶ ἐσύ εἰς αὐτὰς ἀπὸ τὸ περίσδμα τοῦ πλεόντος ὅπου ἔχεις·

„ὅστις δ' καὶ ῥῆμα γογγυσμὸς μετὰ τῆς ἐπιδόσεως,
 „ὅπερ πάσχειν οἱ πολλοὶ, διδόντες μὲν, τὸ δὲ προ-
 „θύμως καὶ προσιδέμεν, ὁ δὲ παρέχων μᾶλλον ἐστὶ καὶ
 „τελειώτερον“· ποῦ γὰρ βέλτερον ἢ καὶ, διὰ τὰς ἀξίας
 „ὁρέγαντες αἰσῶς ἀναξίους, ἢ τὰς ἀξίας ἀποτερνῶν, δὲ τῶν
 „ἀναξίων“· (Λόγ. εἰς τὸν αὐτὸν Πατέρα) διὰ τὸ
 „εἶπεν ὁ Θεὸς Νύκτας Γρηγόριος ὅτι ἡ ἐλεημοσύνη δεὴ
 „ἐκτεταται εἰς τὴν δόσιν τῶν χρημάτων, ἀλλ' εἰς τὴν προ-
 „αίρεσιν τῶν δίδοντας“· „Καὶ μηδὲς ἐν μόναις ταῖς ὕλαις
 „τῶν ἀρετῶν πύτυλιν θεωρεῖται“· οὕτως γὰρ ἂν οὐ παν-
 „τὸς ἂν ἦν τὸ κατόρθωμα τῶν, πλὴν τῶν δυνάμιν τινὰ
 „πρὸς εὐπορίαν ἔχοντας· ἀλλὰ μοι δοκᾷ δικαιοτέρον ἐν
 „προσέσει τὸ ποιῶν βλέπειν“· ὁ γὰρ θελήσας πρὸς
 „τὸ ἀγαθὸν μόνον, κωλυθεὶς δὲ πρὸς τὸ καλὸν τῷ
 „μὴ δυνάσθαι, κατ' ἐξὲν ἐλαττωθῇ τῇ τῆς ψυχῆς
 „διαδίσει, τὴν δὲ τῶν ἔργων τὴν γνῶμιν διέξαντος“·
 („Ὁμιλ. ε. εἰς τὴν Μακαρισμῶν.“)

Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριος τὸ ρητὸν τῶν ἐρμηνεύων
 „τὴν μὲν προθυμίαν τελειάν εἶναι προσήκει, τὴν δὲ
 „προσφερόμενα τῇ δυνάμει μετρίαν ἡῶθεν ὁ πῶν ὅλων
 „Θεός· ὁ γὰρ τὴν ποσότητα, ἀλλὰ τῆς γνῶμης ὅρα τὴν
 „ποιότητα“· „Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημίωσιν τῶν“· „ὁ ἐλεῶν
 „ἐν ἰλαρόσῃ“· (Ῥωμ. 1β. 8.) Καὶ ὁ ἱερός δὲ Αὐγυσ-
 „στίνος λέγει· „οὐδὲς λόγου, ἢ κολάσεως ἀξίος, ὁ μὴ
 „ποιῶν, ὁ ποιῶν ὁ δύνάται· ὁ καὶ πάντα προσάδουσι, καὶ
 „ἐν ὅρεσιν οἱ ποιμενοί, καὶ ἐν δεσποῖς οἱ ποιηταί, καὶ
 „οἱ ἀπαίδευτοι ἐν ταῖς σωστικαῖς, καὶ οἱ πεπαιδευμέ-

„νοι ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις, καὶ οἱ καθηγούμενοι ἐν τοῖς
 „φροντιστηρίοις, καὶ οἱ προεστώτες ἐν τοῖς ἱεροῖς τεμένε-
 „σι“· (Βιβλ. περὶ διττῆς ψυχῆς κεφ. 1α.)

(1) Ἑλληνιστὶ τὸ, γείνηται· ὡς παρακάτω τὸ πρὸ λέ-
 γει ὁ Ἀπόστολος.

(2) Ὁμοίως καὶ ἐδῶ ἡ ἑλληνιστὶ τὸ, γείνηται.

(3) Τοῦτο τὸ ρητὸν ἐρμηνεύειν τροπολογικῶς ὁ μέγας
 Μακάριος, τῶν διὰ τὰς ἡσυχάζοντες καὶ σχολάζοντες· ὅτι
 τῇ προσεύχῃ, ὅσον καὶ διὰ τὰς ἐν κοιταβίῳ ὄντας, καὶ τὰς
 ἡσυχαστάς διακονήσαντας ἀδελφοὺς, καὶ λέγει· ὅτι τὸ πε-
 ρίσδμα τῶν ἡσυχαστῶν, καὶ σχολάζοντων ἐν ταῖς
 προσευχαῖς ἀναπληροῖ τὸ ὑσέρημα τῶν κοινοβιακῶν, καὶ
 διακονήσαντων αὐτῶν· ὁμοίως καὶ τὸ περισσόμενον τῶν κοι-
 νοβιακῶν καὶ διακονήσαντων τῶν ἡσυχαστῶν, ἀναπληροῖ τὸ
 ὑσέρημα τῶν ἡσυχαστῶν· καὶ ἐπὶ διὰ τῆς ἀναπληρώ-
 σεως τῶν ὑσέρηματος καὶ τὰ ἐνὸς μερὸς, καὶ τὰ ἄλλου, γί-
 νεται ἰσότης· „μηδὲ ὁ ἀδελφὸς προσκαρτερῶν ταῖς
 „εὐχαῖς, τὸ μὴ ὅτι ποιῶν δυνάμεν, κατεπαυρέτω“·
 „μηδὲ ὁ τῇ διακονίᾳ ἐκαστὸν ἐκείδων, τὴν τῇ προσευ-
 „χῇ σχολάζοντος κατηγογγυζέτω“· ὡς ἔγωγε μετὰ σπι-
 „αυτῆς ἀπλόστως τε καὶ διαδίσει αἰσῶς, προσφέρει-
 „ται, γίνεται τὸ περισσόμενον τῶν ταῖς εὐχαῖς ἐμπαρα-
 „μενόντων, ἐπὶ τὸ ὑσέρημα τῶν διακονούντων· καὶ αὐτὸς
 „τὸ τῶν διακονούντων περισσόμενον, ἐπὶ τὸ ὑσέρημα τῶν
 „ταῖς εὐχαῖς σχολάζοντων· καὶ ὅτι μάλλον ἢ ἰσότης“·
 (Κεφ. 8. περὶ Προσευχῆς)

ἔχεις· εἰ δὲ καὶ θέλεις νὰ λάβῃς ὁλόκληρον τὴν ἀπαραισβίαν, καὶ τὴν παρρησίαν ὅπως ἔχουν οἱ πτωχοὶ Χριστιανοὶ πρὸς τὸν Θεόν, δός καὶ σὺ εἰς αὐτοὺς ὅλον σε τὸν πλοῦτον· τὸ ὅποιον τὸ εἶναι ὑπὲρ τὴν δύναμιν, ὥσπερ ὅπως εἶναι ἐκ τῆ ὑπερήματος· ἀλλὰ τὸτο, ὡς εἶπον, κρυφίως τὸ φανερόν· ὁ Παῦλος καὶ χωρὶς νὰ τὸ καταλάβουν· κατὰ τὸ φαινόμενον ὅμως τὰς συμβεβηκυίας νὰ ἐλεήσουν κατὰ τὴν δύναμίν τας.

15. „Ὅπως γένηται ἰσότης, καθὼς γέγραπται „ὁ τὸ πολὺ, οὐκ ἐπλεόνασε· καὶ ὁ τὸ ὀλίγον, ἐκ ἡλαττόνησε“ (Ἐξ. 15. 18.) (1)

Πῶς ἤθελε γένῃ ἰσότης; αὐτίσως, λέγει, καὶ ἐσεῖς ὅπως ἐλεεῖτε, καὶ ἐκεῖνοι ὅπως ἐλεοῦνται, δώσετε ὅσας εἰς τὸν ἄλλον ἐκεῖνα ὅπως σὰς περισσεύουν, καὶ ἀκολούθως, εὖ ἀναπληρώσητε ὅσας τῶ ἄλλου τὰ ὑπερήματα. Καὶ ποῖα ἰσότης εἶναι αὕτη, νὰ δίδῃ τινὰς πνευματικὰ ἀγαθὰ, καὶ νὰ πέρῃ σωματικὰ ἀγαθὰ; ἡ ἰσότης ἐδῶ δὲν ἐκνοεῖται, καθ' ὃ εἶναι, πολυτιμότερα, ἢ ἀτιμότερα τὰ διδόμενα, καὶ λαμβανόμενα· ἀλλὰ καθ' ὃ ἐκεῖνο μὲν ὅπως περισσεύει εἰς ἑσάς, τὸ δίδετε εἰς τὰς πτωχάς, ἐκεῖνο δὲ πάλιν ὅπως περισσεύει εἰς τὰς πτωχάς, τὸ δίδασθαι παρομοίως καὶ ἐκεῖνοι εἰς ἑσάς. Καὶ ἐκ τῆ ἐναντίας, ἐκεῖνο ὅπως ἐσεῖς οἱ πλείστοι ὑπερεῖσθε, τὸ λαμβάνετε ἀπὸ τὰς πτωχάς· καὶ πάλιν ἐκεῖνο ὅπως ὑπερεῖνται οἱ πτωχοὶ, τὸ λαμβάνουν ἀπὸ ἑσῶς τὰς πλεονεξίας. Ὅθεν κατὰ τὸτο γίνεται ἰσότης καὶ εἰς τὰ δύο μέρη, τὸν πλουσίων καὶ ἐλεούντων, καὶ τὸν πτωχῶν καὶ ἐλεουμένων (2). Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον· ἡ ἰσότης, λέγει, αὕτη, γίνεται μόνον εἰς τὸν παρόντα αἰῶνα, εἰς δὲ τὸν μέλλοντα, πολὺ ὑπερέχουν ἐκεῖνα ὅπως ἔχουν νὰ δώσουν οἱ πτωχοὶ εἰς τὰς πλεονεξίας· καθ' ὃ, τι ἐκεῖνοι μέλλουν νὰ δώσουν εἰς αὐτὰς αἰῶνια ἀγαθὰ, ἀντὶ τῶν προσκαιρῶν χρημάτων ὅπως ἔλαβον, καὶ μέλλουν νὰ τὰς δεχθῶν εἰς τὰς ἑρμηνείας μονάστων. „Ποιήσατε γάρ φησιν, ἑαυτοῖς φίλους ἐκ τῆ Μαμωνᾶ τῆς ἀδικίας, ἵνα, ὅταν ἐκλίπητε, δέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς“ (Λευκ. 15. 9.) ὥστε συσπλῆντε καὶ ταπεινωθῆτε ἐσεῖς οἱ πλείστοι, ἐπεὶ οἱ πτωχοὶ σὰς ὑπερβαίνειν κατὰ τὰ πνευματικὰ καὶ μόνιμα ἀγαθὰ, ὅπως ἔχουν καὶ σὰς δίδουν. Φέρει δὲ ὁ Παῦλος εἰς παράδειγμα ἐκεῖνο ὅπως ἡκολούθει ὅταν οἱ Ἑβραῖοι ἐμάζοναν τὸ Μάνα· ὅσα μὲν, διὰ νὰ δείξῃ πῶς γίνεται ἡ ἰσότης· ὅτι ὅταν ὁ πλείσιος ὅπως ἔχει τὸ πολὺ, δώσῃ τὸ περισσεύον εἰς ἐκεῖνον ὅπως ἔχει τὸ ὀλίγον, ἕτε ὁ πλείσιος πλεονάζει καὶ αὐξάνει τὸν πλοῦτόν τε, διὰ τὸ δίδει τὸ περισσεύον· οὔτε ὁ τὸ ὀλίγον ἔχων, ἐλαττονεῖται καὶ ὑπερεῖται, διὰ τὸ λαμβάνει ἐκεῖνο ὅπως δὲν ἔχει ἀπὸ τὸν πλείσιον. Ὅμοίως τὸ αὐτὸ ἀκολουθεῖ καὶ εἰς τὴν πρὸς Θεὸν παρρησίαν τῶν πτωχῶν, ἀπὸ τῆς ὁποίας αὐτοὶ δίδασθαι εἰς τὰς ἐλεοῦντας αὐτοὺς πλεονεξίας. Καὶ διὰ ἄλλου αἰτίαν δὲ ἔφερε τὸ παράδειγμα τῆς Μάνης, διὰ νὰ καταρθώσῃ ἄλλο πρᾶγμα μεγαλύτερον, ἢ καὶ διὰ νὰ δείξῃ εἰς τὰς πλεονεξίας, ὅτι καθὼς ἡκολούθει εἰς τὸ Μάνα, καὶ ἐκεῖνοι ὅπως ἐμάζοναν περισσύτερον, ἢ ὀλιγώτερον Μάνα, ὅλοι δέεικοντο νὰ ἔχουν ὅσα καὶ τὸ αὐτὸ ἴσον μέτρον, μὲν τὸ νὰ ἐπαίδευσεν ὁ Θεὸς τὴν πλεονεξίαν καὶ ἀχορτασίαν ἐκείνων ὅπως ἐμάζοναν τὸ περισσεύον.

ειασό-

(1) Ἦτοι ὁ τὸ πολὺ μάννα συζέξας, ἐκ ἐπλεόνασε καὶ ὁ τὸ ὀλίγον μάννα συζέξας, ἐκ ἡλαττόνησεν· οὕτω γὰρ γέγραπται καὶ ἐν τῇ Ἐξοδῷ· „Καὶ συζέξαμεν ὁ τὸ πολὺ, καὶ ὁ τὸ ὀλίγον· καὶ μετρήσαντες γομάρ, ἐκ ἐπλεόνασεν ὁ τὸ πολὺ, καὶ ὁ τὸ ὀλίγον, ἐκ ἡλαττόνησεν“ (Ἐξ. 15. 18.)

(2) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεσσαλονίκης θῆος Γρηγόριος ταῦτα· „δωμάται τις διὰ τῶν γηϊνῶν σούτων καὶ χαμαίηων χρητῶν τοῦ σώματος... κατὰ τὴν Δεισποτικὴν παραγγελίαν καὶ παραινέσιν, εἰς τὰ περισσεύοντα παράσχῃ τοῖς πᾶσι ἀρεταῖς κεκτημένοις, (πτωχοὶ γὰρ ὡς ἐπίπαν ὅσοι τῶν κατὰ τὸ σῶμα χρητῶν) διὰ τῆς μεταδόσεως αὐτῆς, ἀναπληρώσῃ τὴν ἐπ' ἀρεταῖς ἐκκλίνον, καὶ τὴν ἐπὶ τῇ σερίσῃ σούτων, διδωμένη διαφυγῇ· καὶ τοῦτο δηλῶν Παῦλος ὁ μέγας πρὸς τὰς Κορινθίους γράφων, κατανόαν πρὸς τοὺς Ἁγίους τὴν μεταδόσιν αὐτῶν καλῇ“ (β'. Κορινθ. 4. 4.)

καὶ προὖν ἐπάγει, τὸ ὑμῶν περισσεύμα εἰς τὸ ἐκένων ὑπερήμα, ἵνα καὶ τὸ ἐκένων περισσεύμα γένηται εἰς τὸ ὑμῶν ὑπερήμα“ (Λόγος εἰς τὸ Εὐαγγέλιον τῶν Πλουσίων καὶ τοῦ Λαζάρου.)

Ὁ δὲ Θεοδόχατος ἐπεφθασιν· „ὁ θῆος Ἀπόστολος εἰς τὰ μεγάλα νομοθετῇ“, ἀλλὰ τῇ ἀσθενείᾳ τῆς ζωῆς τῆς νόμους μετρεῖ· εἰ δὲ χάσθαι ἐφ' ἵνα ἀλλοῖς ἀνέστι, ὑμῖν δὲ θλίψις, καὶ τῶν περισσεύων μετὰ δῶναι προσέτιξε, καὶ τὸ ἐντεῦθεν φερόμενον ὑπερῆμα κέρδος, ἵνα καὶ τὸ ἐκένων περισσεύμα γένηται εἰς τὸ ὑμῶν ὑπερήμα· ἀντίδοσις, φησὶν, ἀρίστη γενήσεται, καὶ τὰ ἐλαττονα δίδόντες, τὰ μέγιστα λαμβάνετε· τίς γὰρ ἀξιοπαύων καρτερῶν αὐτοῖς κοινωνήσεται· μακάρι δὲ εἰς καὶ τὴν μαρτυρίαν παρεθίκε· καὶ γὰρ ἐπὶ τῆς τῆς Μάνης συζέξης τὴν ἰσότητα αὐτῶν ὁ Δεισπότης ὑπέδειξε· εἰδὲν γὰρ ὅτι ὁ τὸ πλέον συζέξας τὸ γὰρ μέτρον ὁ μεγαλόδωρος τῶν δώρων συνέζευξεν“.

K 2

εισώτερον· τοιαυτοτρόπως καὶ τώρα, δεῦν πρέπει τινὰς νὰ ἀγαπᾷ μὲ πλεονεξίαν καὶ πειρασό-
τερα ἄσπρα, ἀπὸ ἐκεῖνα ὅπῃ τὰ χρειάζονται.

16. „Χάρις δὲ τῷ Θεῷ τῷ δόντι τῷ αὐτῷ σπουδῶν ὑπὲρ ὑμῶν
„ἐν τῇ καρδίᾳ Τίτου“.

Αφ' οὗ ὁ Ἀπόστολος αὐτίκως εἰς τὰς Κορινθίους ὅσα ἦσαν πρέπει περὶ τῆς ἐλεημοσύ-
νης, τώρα λοιπὸν ἐδῶ ἐπαιεῖ ἐκείνους ὅπῃ ἐσάλησαν διὰ νὰ μαζώξουν, καὶ νὰ πάρουν
τῷ ἐλεημοσύνῳ ταύτῳ, νὰ μὲ τὰς ἐπαίνας αὐτῆς, γινόμενοι ἐκεῖνοι ἔξω ἀπὸ καθ' ἑ-
αυτοῦ ὑποψίας, ἐμβάσουν εἰς τὰς καρδίας τῶν Κορινθίων προθυμίαν εἰς τὸ νὰ δώσῃ ὁ καθ' ἑ-
αυτοῦ τῷ κατὰ δύναμιν ἐλεημοσύνῳ· ἐπειδὴ δὲ ἀνάμεσα εἰς τὰς ἀπεσταλμένους, πρῶτος
ἦτον ὁ Τίτος, διὰ τὸ καὶ ὁ Ἀπόστολος πρῶτον τὸν ἐπαιεῖ, καὶ λέγει πῶς ἦτον ἀποτέ-
λεσμα τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, τὸ νὰ παρακινήθῃ αὐτὸς νὰ ὑπηρετήσῃ εἰς τῷ συναξίῳ τῆς
ἐλεημοσύνης ταύτης· διὰ τί ὁ Θεὸς, λέγει, ἔβαλε μέσα εἰς τῷ καρδίαν τοῦ τῷ ἰδίῳ
σπασθῆν καὶ προθυμίαν ὅπῃ καὶ ἐγὼ ἔχω εἰς τὸ πρᾶγμα. Μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα πα-
ρακινεῖ τὰς Κορινθίους ὁ Παῦλος διὰ νὰ κάμουν πλεονεξίαν, καὶ ἀξιόλογον τῷ δόσιν τῆς
ἐλεημοσύνης· δι' ὃ, τι αὖ ὁ Θεός, λέγει, ἐκίνησεν εἰς τὸ πρᾶγμα τὸν Τίτον, φαιερὸν ὅτι καὶ ὁ Θεὸς
εἶναι ὅπῃ ζητεῖ τῷ ἐλεημοσύνῳ ταύτῳ ἀπὸ λόγου σας, καὶ λοιπὸν χρεωστῆτε νὰ κάμετε
τῷ δόσιν ἀξίαν τὸ Θεῷ.

17. „Ὅτι τῷ μετ' ἐμὲ παράκλησιν ἐδέξατο· σπουδαιότερος δὲ ὑπάρχων,
„αὐθαίρετος ἔζηλθε πρὸς ὑμᾶς“.

Πόθεν εἶναι φαιερὸν, ὃ μακάριε Παῦλε, ὅτι ὁ Θεὸς παρεκίνησε τὸν Τίτον νὰ ὑπάγῃ εἰς
Κόρινθον διὰ νὰ συναξῇ τῷ ἐλεημοσύνῳ; διὰ τί αὖθις, λέγει, ὅπῃ ἀπὸ λόγου με παρε-
κινήθη ὁ Τίτος εἰς τὸ, ἐδέχθῃ προθύμως τῷ παρακίνησιν, καὶ δεῦν ἐζόγγυσεν, ἀλλὰ καὶ
αὐτὸς θεληματικῶς ἀπὸ λόγου τοῦ εὐήκε καὶ ἦλθεν εἰς ἐσᾶς· ὥστε, αὖ καὶ ἐγὼ δεῦν ἤθελα
παρακινήσω αὐτὸν, αὐτὸς ἤθελε δεῖξῃ ἀπὸ λόγου τοῦ τῷ ἐδικαίῳ προθυμίαν εἰς τὸ πρᾶγμα.

18. „Συνεπέμψαμεν δὲ μετ' αὐτῶν τὸν ἀδελφὸν, ὃ ὁ ἔπαινος ἐν τῷ
„Εὐαγγελίῳ διὰ πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν“.

Μετριοὶ μὲν λέγουσιν, ὅτι ὁ ἀδελφὸς ἔπος ὅπῃ ἐπέμφθη μαζὶ μὲ τὸν Τίτον, εἶναι
ὁ Εὐαγγελιστὴς Λευκᾶς, διὰ τὸ Εὐαγγέλιον ὅπῃ ἔγραφε· μετριοὶ δὲ πάλιν λέγουσιν, ὅτι
εἶναι ὁ Βαρνάβας, δι' ὃ, τι καὶ τὸ ἄγραφον κήρυγμα, τὸ ὁποῖον ἐκήρυττεν ὁ Βαρνάβας,
Εὐαγγέλιον ὀνομάζεται· δεῦν αὐξάνει δὲ, ἐδὲ πλατύνει ὁ Παῦλος καὶ ἐγκώμια τέτω, κα-
θὼς καὶ τὸ Τίτω, ἴσως διὰ τὸ δεῦν ἦν γνωστὸς εἰς τὰς Κορινθίους, ὁ δὲ Τίτος ἦν γνω-
στὸς εἰς αὐτὰς. Πλὴν καὶ εἰς αὐτὸν ἀρκετὸν πλέκει ἐγκώμιον, διὰ τὸ λέγει πῶς αὐτὸς δεῦν
κηρύττει ἀπλῶς Εὐαγγέλιον, ἀλλὰ καὶ ἐπαιεῖται διὰ τὸ Εὐαγγέλιον, ὅχι ἀπὸ δῶν, ἢ
τρῆς ἀνθρώπων, ἀλλὰ ἀπὸ ὅλης τῆς Ἐκκλησίας τῶν Χριστιανῶν.

19. „Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ χαροτονηθεὶς ὑπὸ τῶν Ἐκκλησιῶν σωθέν-
„δημος ἡμῶν, σὺν τῇ χάριτι ταύτῃ τῇ διακονουμένῃ ὑφ' ἡμῶν“.

Εδῶ ἐπαιεῖ ὁ Παῦλος τὸν ἀποσταλμένον ἀδελφόν, εἴτε τὸν Λευκᾶν, εἴτε τὸν Βαρνάβαν,
ἀπὸ τῷ κρείσιν καὶ ἀπόφασιν ὅπῃ ἔκαμαν ἐκεῖνοι ὅπῃ τὸν ἐδιάλεξαν· ὅχι μόνον λέγει
αὐτὸς κηρύττει τὸ Εὐαγγέλιον, ὡς προκομμένος καὶ διδόκιμος, ἀλλὰ καὶ πρὸς τέτοις ἐχει-
ροτονήθη ἀπὸ τὰς τῶν πιστῶν Ἐκκλησίας συνέκδημος ἡμῶν, ἦτοι διὰ νὰ περπατῇ εἰς τὸ
κήρυγμα μαζὶ μὲ ἐμὸν· ὥστε καθὼς εἶναι κοινὸς τῷ κηρύγματι, ἔτσι εἶναι συγκοινωνὸς
καὶ τῶν πειρασμῶν καὶ κινδύνων ὅπῃ ἀκολουθοῦν εἰς τὸ κήρυγμα. Αὐτὰ δὲ τὰ λόγια πειρασό-
τεροι ἀρμολογῶσιν εἰς τὸν Βαρνάβαν, παρὰ εἰς τὸν Λευκᾶν· διὰ τί ὁ Βαρνάβας ἀφωρίθη ἀπὸ
τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου εἰς τὸ νὰ ἦναι τῷ Παύλῳ συνέκδημος· „εἶπε γὰρ φησι τὸ Πνεῦμα τὸ
„Ἁγιον· ἀφείσατε δῆμοι πάντες Βαρνάβαν, καὶ τὸν Σαῦλον εἰς τὸ ἔργον ὃ προσκέκλημαι
„αὐ-“

αὐτὰς" (Πράξ. ι γ'. 2.)· ἐχειροτονήθη δὲ καὶ ἐψηφίσθη διὰ τὴν διακονήν μαζὶ μετ' ἐμοῦ εἰς τὴν χάριν ταύτην, ἥτοι καὶ εἰς τὴν διακονίαν τῆς ἐλεημοσύνης τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πτωχῶν (1).

„Πρὸς τὴν αὐτὴν τῷ Κυρίῳ δοξάν, καὶ προθυμίαν ὑμῶν“.

Η' τοι διὰ τὴν δοξάζεται καὶ ὁ Θεός, καὶ διὰ τὴν γενῆτε καὶ ἐσεῖς προθυμότεροι· ὥσπερ ὅπου ἐκεῖνοι ὅπως μέλλουν τὰ ἄσπρα τῆς ἐλεημοσύνης σας, οἷος δηλαδὴ ἦτον ὁ Τίτος, καὶ ὁ Βαρνάβας, εἶναι δοκιμοὶ καὶ κἀνέστας δεῖν δύναται τὰ βάλῃ κατ' αὐτῶν κἀμμίαν κακίαν ὑποφάν, ὅτι ἔχον τὰ ἐξοδάσθαι ἀπὸ αὐτὰ, ἢ τὰ οἰκειοποιήσθαι τι ἐξ αὐτῶν.

20. „Σπελλόμενοι τῷτο, μήτις ἡμᾶς μωμήσῃται ἐν τῇ ἀδρότῃ ταύτῃ·
„τῇ τῇ διακοναμένῃ ὑφ' ἡμῶν“.

Α'ξιος εἶναι τῇ ἀληθείᾳ ὁ λόγος ἔπος τῆς Ἀγίας τῇ Παύλου ψυχῆς, καὶ τῆς πολλῆς ἐκείνης προνοίας καὶ συγκαταβάσεως· διὰ τῷτο, λέγει, τὰς ἀδελφὰς τέτας ἐπέμψαμεν, καὶ ὅχι εἷς, ἀλλὰ περισότερας, ἐπειδὴ σπελλόμεθα, ἤγουν φοβέμεθα, διὰ τὴν μὴ μᾶς ὑποπτέσθαι τινος, ὅτι σφετερίζομεν, καὶ οἰκειοποιούμεθα τὰ ἄσπρα τῆς ἐλεημοσύνης· καὶ δεῖν εἶπεν ὅτι φοβέμεθα μήπως ἐσεῖς μᾶς κατηγορήσετε πῶς ἔχομεν τὰ οἰκειοποιήσασθαι, ἀλλὰ ἄλλος τις, διὰ τὴν μὴ θυμωθῶν οἱ Κορίνθιοι πῶς ὑποπτέονται ἀπὸ τὸν Παῦλον, ὅτι πιαῦτα αἰοίκεα φρονέσι περὶ αὐτῷ. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ λέγει ἡ ἀδρότης, ἥτοι τὸ πλῆθος, καὶ ἡ πλεσία σύναξις τῶν ἄσπρων τῆς ἐλεημοσύνης σας, εἶναι ἀρκετὴ τὴν δόσιν ὑποφάν εἰς τὰς περὶέρχας καὶ ποιηρὰς, ὅτι ἔχουν τὰ σφετερισθῆναι, αἰσῶς καὶ δεῖν κἀμωμεν ἀσφάλειαν, καὶ βεβαιότητα εἰς αὐτά.

21. „Προνοῦμενοι καλὰ, ὃ μόνον ἐνώπιον Κυρίου, ἀλλὰ καὶ ἐνώπιον ἀνθρώπων“ (2).

Β'λέπε τὴν ἀγίαν ψυχὴν τῇ μακαρίῃ Παύλῳ πῶς ἐφρόντιζε τὴν μὴ προξενήσῃ αἰτίαν σκανδάλου εἰς κἀνέστα ἀνθρώπον· δι' ὅ,τι δεῖν εἶπεν, ἐγὼ εἶμαι καθαρὸς ἀπὸ τῆς ὑποφάν ταύτης· λοιπὸν ὅποιος θέλει ἄς φλυαρή διὰ λόγους· ἀλλὰ καθὼς προνοῦμαι ἐνώπιον τῷ Θεῷ, ἤγουν καθὼς φροντίζω διὰ τὴν φαίνωμαι ἀνέγκλητος, καὶ ἀκατηγόρητος ἐμπροσθεν τῷ Θεῷ, τοιοτρόπως φροντίζω τὴν φαίνωμαι ἀκατηγόρητος καὶ ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων. Καὶ μάλιστα, ὅσον περισότερον εἶναι οἱ ἄνθρωποι ἀδυνάεις εἰς τὸν λογισμόν, καὶ ὑποπτέουσι, καὶ σκανδαλίζονται, ὅσον περισότερον πρέπει τὴν συγκαταβαίνειν τινὰς εἰς αὐτὰς, καὶ τὴν μὴ τὰς δίδῃ αἰτίαν σκανδάλου· διὰ τὴν καὶ εἰς τὰ μικρὰ παιδία συγκαταβαίνομεν, καὶ κἀμωμεν πολλάκις ἐκεῖνο ὅπως θέλῃσιν, αἰσῶς καὶ ἀγαπῶμεν τὴν βασιλεύσαν τὴν ἀδυνείαν καὶ ἡντιοφροσύνην τας.

22. „Συνεπέμψαμεν δὲ αὐτοῖς τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν, ὃν ἐδοκιμάσαμεν ἐν πολλοῖς πολλάκις σπυδαῖον ὄντα, νυνὶ δὲ πολὺ σπυδαϊότερον, πεποιθήσα πολλῇ τῇ εἰς ὑμᾶς“.

Κ'οντὰ εἰς τὰς ἀνωτέρω δύο Ἀδελφὰς ὅπως ἔσειλον ὁ Παῦλος διὰ τὴν ἐλεημοσύνην, τὸν Τίτον λέγων, καὶ τὸν Βαρνάβαν, προσθέττει ἀκόμη καὶ ἄλλον τρίτον, ὀνομάζωντας αὐτὸν Ἀδελ-

(1) Ὅρα περὶ τῶν εἰς τὸ β'. Κεφάλαιον τῆς πρὸς Γαλάτας, ὅπου γράφεται „καὶ γινόντες τὴν χάριν τὴν δοθένσαν μοι Ἰακώβου, καὶ Κηφᾶ, καὶ Ἰωάννου, οἱ δὲ κύντες σὺλοι ἦναι, δεξιὰν ἔδωκαν ἐμοί, καὶ Βαρνάβαν κοινωσάς, ἵνα ἡμεῖς ἐς τὴν Ἐθνην, αὐτοὶ δὲ εἰς τὴν περιτομήν· μόνον τῶν πτωχῶν ἵνα μνημονεύωμεν, ὃ καὶ ἐσπεύδαμεν αὐτὸ σέσω ποιῆσαι“ (Γαλ. β'. 9.) Καὶ ὁ Θεοδώρητος δὲ λέγει ἐρμηνεύων τὸ ῥητὸν αὐτοῦ· τὸν τερμακαῖον Βαρνάβαν τὸν ἐρμηνεύοντα χαρᾶς καὶ ζῆ· αὐτὸς γὰρ καὶ ἐν Ἀντιοχείᾳ σὺ τῷ μακαρίῳ

„Παύλῳ τῆς χειροτονίας τετύχηκε... καὶ ἐν Ἱεροσολύμοις ὕστερον σὺ αὐτῷ πρὸς τὰς θῆκας Ἀποστόλους ἐποιήσατο σὺς σπυδαῖος“· καὶ φέρει εἰς μαρτυρίαν τὴν ἀνωτέρω ῥητὴν τῶν Πράξεων, καὶ τῆς πρὸς Γαλάτας.
(2) Τῷτο τὸ ἴδιον λέγει καὶ ὁ Παροιμιαστής „Προνοῦ καλὰ ἐνώπιον Κυρίου καὶ ἀνθρώπων“ (Παρ. γ'. 4.) ἀφ' ὅ ἡρανόσθη ὁ Ἀπόστολος καὶ εἰς τὴν πρὸς Ῥωμαίους δὲ εἶπεν ὁ αὐτὸς Παῦλος „Προνοῦμενοι καλὰ ἐνώπιον πάντων ἀνθρώπων“ (1 β'. 17.)

Ἀδελφόν· συζαίνει δὲ αὐτὸν εἰς τὰς Κορινθίους, μὲ τὸ νὰ λέγῃ ὅτι τὸν ἐδοκίμασε, καὶ ἔκρινε πῶς αὐτὸς εἶναι σπουδαῖος, καὶ ἄνακτος εἰς πολλὰ πράγματα, καὶ πολλαῖς φοραῖς· ἐπίτασις δὲ ἐπαίνου εἶναι τὸ νὰ διπλασιάζῃ τὰ ὀνόματα τῶν Ἀδελφῶν τῆς, καλῶν αὐτὸν σπουδαῖον, καὶ σπουδαιότερον. Τώρα γὰρ λέγει, καὶ σπουδαιότερος ἔγινε, διὰ τὴν ἐλπίζον, ὅτι ἐσεῖς θέλετε κάμῃ πλουσιωτέραν τὴν ἐλεημοσύνην, εἰς τὴν ὁποίαν μέλλει αὐτὸς νὰ ὑπηρετήσῃ (1).

23. „Εἴτε ὑπὲρ Τίτου (2) κοινωνὸς ἐμὸς, καὶ εἰς ὑμᾶς συμεργός“.

Ητοι αἰσῶς, λέγει, πρέπη νὰ εἰπῶ τι ἐγκώμιον διὰ τὸν Τίτον (ἐλλειπτικὸν γὰρ σχῆμα ἐμεταχειρίσθη ὁ Παῦλος ἐδῶ) αὐτὸ ἔχω νὰ εἰπῶ δι' αὐτὸν, δηλαδὴ ὅτι εἶμι ἐδικὸς μὲ κοινωνός, καὶ συμεργεῖ εἰς τὴν ἐδικυῖσας διδασκαλίαν, καὶ ὠφέλειαν· ἢ νοεῖται καὶ ἔτι, ὅτι αἰσῶς κάμετε κάμμιαν χάριν, καὶ περισσοτέραν ἐλεημοσύνην διὰ τὴν παρησίαν τῶν Τίτου, νὰ ἡξίωρετε ὅτι δὲν ἐκάμετε τὴν χάριν ταύτην εἰς τὸν τυχόντα ἀνδραπον, ἀλλ' εἰς τὸν ἐδικόν μὲ σύκτροφον, καὶ κοινωνόν.

„Εἴτε (3) ἀδελφοὶ ἡμῶν“.

Τετίςιν αἰσῶς, λέγει, πρέπη νὰ σᾶς εἰπῶ τι ἐγκώμιον καὶ διὰ τὰς ἄλλας δύο ἀδελφάς, τὰς ἀποσελλομενάς μὲ τὸν Τίτον (ἐλλειπτικὸν γὰρ σχῆμα ἐμεταχειρίσθη καὶ ἐδῶ, καθὼς λέγει ὁ Φώτιος Ἐπιστολῇ ρξζ'. Γεωργίῳ Νικομηδείᾳ) καὶ αὐτοὶ ἔχουσι μεγάλα δίκαια νὰ νομίζωνται ἀπὸ λόγουσας πῶς εἶναι ἀξιόπιστοι, διὰ τὴν εἶναι ἀδελφοὶ μου κατὰ Πνεῦμα, γνήσιοι, καὶ ἀληθεῖς.

„Ἀπόστολοι Ἐκκλησιῶν“.

Ητοι αὐτοὶ οἱ δύο ἀδελφοὶ οἱ μὲ τὸν Τίτον ἐρχόμενοι, ἐψηφίσθησαν, καὶ ἀπεσάλθησαν ἀπὸ τὰς Ἐκκλησίας τῶν πιστῶν Χερσιανῶν.

„Δόξα Χερσῶ“.

Τὸ μεγαλύτερον ἐγκώμιον ἐφύλαξεν ἐδῶ ὁ Παῦλος καὶ τὸ ἔβαλεν ὑπεράνω· αὐτοὶ, λέγει, οἱ ἀδελφοὶ, οἱ συναποσπασθέντες μὲ τὸν Τίτον, εἶναι δόξα τῶν Χερσῶ· λοιπὸν ἐκείνην τὴν τιμὴν, καὶ ὑπακοὴν ὅπως ἠθέλετε δείξετε εἰς αὐτοὺς, εἰς τὸν ἴδιον Χερσὸν τὴν δέχνετε.

24. „Τὴν ὃν ἐνδύξιν τῆς ἀγάπης ὑμῶν, καὶ ἡμῶν καυχήσεως ὑπὲρ ὑμῶν, εἰς αὐτοὺς ἐνδύξασθε, εἰς πρόσωπον τῶν Ἐκκλησιῶν“.

Τώρα, λέγει, ἐσεῖς οἱ Κορινθιοὶ, δείξετε πῶς ἀγαπᾶτε ἐμὲν, καὶ πῶς ἐγὼ δεῶ καυχῶμαι ματαίως, καὶ ἰδοὺς διὰ λόγουσας, ἀλλ' ἀληθῶς καὶ συμφώνως μὲ τὰ πράγματα· θέλετε δὲ δείξετε ἀγάπην εἰς ἐμένα, αἰσῶς δείξετε ἀγάπην εἰς αὐτοὺς ὅπως εἶπω· διὰ τὴν ἢ πρὸς αὐτοὺς ἀγάπη, εἰς ἐμένα ἀναφέρεται· ὅχι δὲ μόνον εἰς ἐμένα ἀναφέρεται ἡ πρὸς αὐτοὺς ἀγάπη, ἀλλ' ἀκόμη καὶ εἰς τὸ πρόσωπον τῶν Ἐκκλησιῶν τῶν Χερσῶ· ἔχει νὰ ἀναφερθῇ ἐκείνη ἡ τιμὴ, καὶ ὑπακοή, καὶ ἀγάπη ὅπως ἠθέλετε δείξετε εἰς αὐτοὺς, ἥτοι εἰς τὴν τιμὴν τῶν Ἐκκλησιῶν, αἱ ὁποῖαι τὰς ἐσεῖσαν.

ΚΕ.

(1) Σημειώσαι, ὅτι ὁ Θεοδώριτος λέγει, πῶς ὁ ἀδελφὸς ἔπος ὁ συμπεμφθεὶς μετὰ Τίτῳ, καὶ Βαρνάβῃ, εἶναι ὁ Ἀπολλῶν, ὡς φασὶν ἄλλοι· ἐπειδὴ καὶ ὑπέσχετο ὁ Παῦλος νὰ πέμψῃ τὸν Ἀπολλῶν εἰς τὴν προτέραν πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολὴν· „Περὶ δὲ Ἀπολλῶν τοῦ ἀδελφῆ, πολλὰ παρεκάλεσα αὐτὸν, ἵνα ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς μετὰ τῶν ἀδελφῶν, καὶ πάντως ἐκ ἡν θέλημα“ (Θεὸς δηλ.) ἵνα ἔλθῃ· ἐλθούσας δὲ ὅταν δύναι-

„ρήσῃ“· (ἀ. Κορ. ις. 12.) τὰρ δὲ, ἐπειδὴ, ὡς φαίνεται, εὐκαίρως, ἀπεσάλθη.

(2) Ἡ ἀναπλήρωσις τῆς ἐλλειπτικῆς τούτου αὐτῇ ἐστίν· „εἴτε ὑπὲρ Τίτου χρηρὴ λέγων, κοινωνὸς ἐμὸς ἐστίν, καὶ εἰς ὑμᾶς συμεργός“.

(3) Ἡ ἀναπλήρωσις τῆς ἐλλειπτικῆς τούτου αὐτῇ ἐστίν· „εἴτε ὑπὲρ τῶν ἄλλων δύο χρηρὴ λέγων, ἀδελφοὶ ἡμῶν ὑτοὶ ἐσίν“.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

1. „Περὶ μὲν γὰρ τῆς διακονίας τῆς ἡς τὸς Ἀγίους, περὶ τούτων μοι ἔστι τὸ γράφειν ὑμῖν“.

Αγκαλὰ καὶ ὁ Παῦλος εἶπε τόσα πολλὰ λόγια, διὰ τὰ παρακινήσει τὸς Κορινθίους νὰ δώσουν ἐλεημοσύνην· καὶ ἀγκαλὰ πάλιν ἔχει νὰ εἰπῇ διὰ αὐτήν, μὲ ὅλα ταῦτα ἐδῶ λέγει, ὅτι εἶναι περὶ τούτων εἰς αὐτὸν τὸ νὰ γράφῃ δι' αὐτήν· τὸτο δὲ τὸ κάμνει σοφῶς, διὰ τὰ ἡμπορῇ νὰ τραβίξῃ αὐτοὺς περισσότερον εἰς ἐκεῖνο ὅπῃ θέλει, καὶ διὰ τὰ τὴν καταπείσῃ καλλίτερα· διὰ τὸ αὐτῇ θεῶν ἐντραποῦν, αἰσῶς ὁ μὲν Παῦλος ἔχει ὑπόληψιν δι' αὐτοὺς ὅτι δὲν χρειάζονται συμβαλὴν εἰς τὸ νὰ ἐλκήσουν, αὐτοὶ δὲ ἠθέλουν φανῆν τῆς ὑπολήψεως τῆ μεγάλῃς Πύλης κατώτεροι.

2. „Οἶδα γὰρ τὴν προθυμίαν ὑμῶν, ὡς ὑπὲρ ὑμῶν καυχῶμαι, Μακεδόσιν, ὅτι Ἀχαΐα παρεσκιάσται ἀπὸ πέριττο“.

Ηξόρω, λέγει, καὶ ἐγὼ τὴν προθυμίαν ὅπῃ ἔχετε ἀδελφοί μου εἰς τὸ νὰ ἐλεῇτε· καὶ ὅχι μόνον ἐγὼ ἡξόρω τὸτο, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸς Μακεδόνας, ἥτοι εἰς τὸς Φιλιππησίους, καὶ Θεσσαλονικεῖς τὸ καυχῶμαι, ὅτι ὅχι μόνον ἡ Κόρινθος, ἀλλὰ καὶ ὅλη ἡ Ἀχαΐα (1) εἶναι ἐπίμνη νὰ δώσῃ ἐλεημοσύνην· καὶ ἄλλοι δὲν λείπει, πάρεξ τὸ νὰ ἔλθουν οἱ ἀδελφοὶ νὰ παραλάβουν τὰ συναχθισόμενα τῆς ἐλεημοσύνης χρήματα· ὥς, ἐντροπὴ μεγάλη ἔχει νὰ προξενηθῇ εἰς ἐμένα, αἰσῶς φανῶ πῶς καυχῶμαι ματαίως, καὶ φθόδῳ εἰς τὸς Μακεδόνας· καὶ αἰσῶς δὲν εὖ γη τὸ καύχημά μου ἀληθινόν· δηλαδή, ἔχω νὰ ἐντροπιασθῶ ἐὰν ἡ ἐλεημοσύνη δὲν φανῇ πλεονεία, καὶ ἀξία τῆ καυχήματός μου.

- „Καὶ ὁ ἐξ ὑμῶν ζῆλος ἠρέθισε τὸς πλείονας“.

Καὶ πῶς ἀνωτέρω ἔλεγον ὁ Παῦλος ὅτι οἱ Μακεδόνας ἀπὸ λόγων ἐπαρακινήθησαν νὰ δώσω ἐλεημοσύνην, καὶ τὸν Παῦλον ἐπαρακάλεσαν νὰ τὴν δεχθῇ, τώρα δὲ λέγει, ὅτι ἐπαρακίνησαν αὐτοὺς εἰς τὸτο ὁ ζῆλος τῶν Κορινθίων; Ἡ λύσις τῆς ἀπορίας εἶναι, διὰ τὸ δὲν λέγει ἐδῶ ὅτι ὁ ζῆλος τῶν Κορινθίων ἐπαρακίνησαν εἰς ἐλεημοσύνην ὅλους τὸς Μακεδόνας, διὰ τὸ ἔτι ἠθέλουν ἦναι ἐναντίον μὲ τὸ ἀνωτέρω· ἀλλὰ λέγει ὅτι παρεκίνησε τὸς περισσότερους ἀπὸ αὐτοὺς· δι' ὅ,τι, ἄλλοι μὲν ἀπὸ τὸς Μακεδόνας, ἀπὸ λόγων ἐπαρακινήθησαν εἰς τὸ νὰ ἐλεήσωμεν, καὶ ἄλλοι δὲ, ἐπαρακινήθησαν ἀπὸ τὸν ζῆλον τῶν Κορινθίων· διὰ τὸ οἱ περισσότεροι αὐθροποὶ, κέντρον χρειάζονται, καὶ παρακίνησιν εἰς τὸ καλόν, καὶ ὅλοι ἀπὸ λόγου τῶν δὲν προαιρουμένων τὸ ἀγαθόν, καὶ τὴν ἀρετήν· ἡ νοεῖται καὶ ἔτι τὸ ρητόν· ὅτι δὲν ἐσυμβελεύσαμεν ἡμεῖς, οὐ δὲ ἐπαρακαλέσαμεν τὸς Μακεδόνας εἰς τὸ νὰ ἐλεήσωμεν, ἀλλὰ μόνον ἐπαινέσαμεν ἐσᾶς τὸς Κορινθίους πῶς εἰσθε ἐπιμοὶ νὰ ἐλεήσετε, καὶ τοῦτος μόνος ὁ ἐπαινας ἐσᾶς ἀρκετὸς νὰ πύς παρακινήσῃ. Βλέπετε, ὦ ἀναγνώστα, σοφίαν τῆ μακαρίως Παύλου; πῶς καὶ τὸς Μακεδόνας παρεκίνησαν εἰς τὴν ἐλεημοσύνην μὲ τὸ μέσον τῶν Κορινθίων, καὶ πάλιν τὸς Κορινθίους παρεκίνησε μὲ τὸ μέσον τῶν Μακεδόνων; Διδάσκαλοι, λέγει, ἐγίετε εἰς τὸς Μακεδόνας ἐσῆς οἱ Κορινθιοὶ, καὶ παράδειγμα τῆ καλῆς τῆς ἐλεημοσύνης, λοιπὸν μὴ φανῆτε ἐσῆς οἱ Διδάσκαλοι κατώτεροι εἰς τὴν ἐλεημοσύνην ἀπὸ τῶν μαθητάς σας, ἥτοι ἀπὸ τῶν Μακεδόνων.

3. „Ἐπεμψα δὲ τὸς ἀδελφούς, ἵνα μὴ τὸ καύχημα ἡμῶν τὸ ὑπὲρ ὑμῶν, κενωθῇ ἐν τῷ μέρῃ τούτῳ, ἵνα (καθὼς ἔλεγον) παρασκευασμένοι ᾖτε“.

Εδῶ ὁ Ἀπόστολος ὥσάν νὰ κάμνῃ τὸν ἑαυτόν του πῶς εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς Κορινθίους, καὶ διὰ τὸτο φοβεῖται καὶ ἔχει ἀγῶνα διὰ λόγων· λέγει γὰρ ὅτι, ἐπειδὴ ἐκαυχήθηκα διὰ

(1) Ποῖον μέρος τῆς Μορέως ὀνομάζεται Ἀχαΐα, ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν (Ῥωμ. ιε. 26.).

διὰ λόγους εἰς τὰς Μακεδόνας, ἐφοβήθηκα μήπως φανῶ φεύσης εἰς τὸ καύχημα ὅπου ἔκαμα, καὶ ἐντραπῶ· καὶ διὰ τὸ ἐπεμψα τὰς ἀδελφὰς διὰ νὰ μὴ κενωθῇ, ἢ γὰρ διὰ νὰ μὴ φανῇ ἡ καύχησις ὅπως εἶπον διὰ λόγους, ματαίᾳ, καὶ εὐκερὸς, ἥτοι φλύδῳ· διὰ τὸ ἐγὼ, λέγει, καλῶπιζόμενος διὰ λόγους, ἐκαυχῆθηκα εἰς ὅλας τὰς Μακεδόνας· ὥστε ἐὰν τώρα ἐσεῖς φανῆτε κατώτεροι ἀπὸ τοὺς Μακεδόνας, κατὰ τὴν ποσότητα τῆς ἐλεημοσύνης, κοινὴ ἔχει νὰ γαρή ἡ ἐντροπὴ, καὶ εἰς ἐμένα ὅπου ἐκαυχῆθηκα, καὶ εἰς ἐσᾶς, διὰ τοὺς ὁποίους ἐκαυχῆθηκα· πλὴν φοβῆμαι, λέγει, τὰ μὴν ἐντραπῶ, ὅχι εἰς κάθε ὑπόθεσιν, ἀλλ' εἰς τὸ μέρος τῆτο, ἥτοι εἰς τὴν περὶ ἐλεημοσύνης ὑπόθεσιν ταύτην. Ταῦτα δὲ πάντα ἐποίησα, λέγει, διὰ νὰ εἰσθε ἔτοιμοι εἰς τὸ νὰ ἐλεήσετε, καθὼς καὶ ἔλεγον εἰς τὰς Μακεδόνας, ὅτι ὅλοι οἱ ἐν τῇ Ἀχαΐᾳ Χερσῖανοι εἶναι ἔτοιμοι, καὶ καμμία ἑλλείψις εἰς αὐτὰς δεῖν εἶναι.

4. „Μήπως, ἐὰν ἔλθωσι σὺν ἐμοὶ Μακεδόνες, καὶ εὐρωσιν ὑμᾶς ἀπαρασκευάζουσιν, κατασχυωθῶμεν ἡμεῖς, (ἵνα μὴ λέγωμεν ὑμᾶς (1)) ἐν ταύτῃ τῇ ὑπόστασι τῆς καυχήσεως“.

Πάλιν τὰ αὐτὰ λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, καὶ αὐξάνει περὶ τοῦ φόβου, καὶ τὴν ἀγωνίαν ὅπως ἔχει διὰ τὰς Κορινθίους, καὶ παρακινεῖ αὐτοὺς μὴ ἀνθρωπίνης συλλογισμὸς εἰς τὸ νὰ εἶναι ἐπιμασμένοι νὰ ἐλεήσουν· λέγει γὰρ ὅτι, ἴσως μὲν εἰς ἐμένα θάρρῃτε πῶς σὰς συγχωρῶ, καὶ διὰ τὸ πῶσον δεῖν ἐντρέπεσθε, ἐὰν δεῖν εὐρεθῇτε ἔτοιμοι εἰς τὸ νὰ ἐλεήσετε· ἀλλὰ ἐὰν τύχῃ νὰ ἔλθουν εἰς Κόρινθον μαζί με ἐμένα καὶ Μακεδόνες, τὸ ὅποιον εἶναι ἀκόλυθον, καὶ ἐὰν αὐτοὶ σὰς εὐρωσιν πῶς εἰσθε ἀέτιμοι εἰς τὴν ἐλεημοσύνην, τότε πόσον θέλωμεν ἐντραπῶμεν καὶ ἡμεῖς, καὶ ἐσεῖς; διὰ τὴν μεγαλιτέρα ἐντροπὴ ἀκολυθῇ νὰ γίνεταί πάνποτε, ἔστιν εἶναι παρόντες ἑστέοι, καὶ ἀγνώριστοι ἀνθρώποι, παρὰ ὅταν εἶναι οἰκεῖοι, καὶ γνωστοί. Δεῖν εἶπε δὲ ὅτι αἰσῶς σὰς εὐρωσιν ὅπως νὰ μὴ θέλετε νὰ δώσετε ἐλεημοσύνην, ἀλλὰ αἰσῶς σὰς εὐρωσιν αἰετίμως εἰς ἐλεημοσύνην· δι' ὅ,τι, αἰσῶς ἦναι ἐντροπίας καὶ κατασχυῆν, τὸ νὰ μὴ εἰσθε ἐπιμασμένοι, καὶ τὸ νὰ μὴ δώσετε ὀλίγην καὶ χαλεπὴν ἀργοποιεῖαν τὴν ἐλεημοσύνην, πόσω μᾶλλον εἶναι ἐντροπίας τὸ νὰ μὴ δώσετε τελείως ἐλεημοσύνην; ἢ τὸ νὰ δώσετε αὐτὴν ὀλιγωτέραν ἀπὸ τὸ πρέπον, καὶ κατὰ τὴν ὑπόληψιν ὅπως σὰς εἶχον; Συσέλλει δὲ καὶ μετερίζει τὸν λόγον λέγωντας· ἐγὼ θέλω ἐντραπῶ (διὰ νὰ μὴ λέγω ὅτι καὶ ἐσεῖς θέλετε ἐντραπῆτε) ἐν τῇ ὑπόστασι ταύτῃ τῆς καυχήσεως, ἢ γὰρ ὅχι εἰς ἄλλαν ὑπόθεσιν, ἀλλὰ εἰς ταύτην μόνον τὴν περὶ ἐλεημοσύνης, ἐπειδὴ εἰς ὅλα τὰ ἄλλα εἰσθε ἐπαινετοί, καὶ ἀκατηγόρητοι. Τῆτο δὲ τὸ λέγει ὁ Παῦλος, ὅχι διὰ νὰ τὰς κολακεύσῃ, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ νὰ τὰς κάμῃ προθυμοτέρας εἰς τὴν ἐλεημοσύνην, ἵνα αὐτὴν ὅπου εἶναι ἄξιοι, καὶ εὐδόκιμοι εἰς ὅλας τὰς ἄλλας ἀρετὰς, μὴ φανοῦν ἀδόκιμοι καὶ ἀνάξιοι εἰς ταύτην μόνον τὴν ἀρετὴν τῆς ἐλεημοσύνης, καὶ κατώτεροι τῆς τιμῆς καὶ ὑπολήψεώς των. Λέγωντας δὲ ὅτι, διὰ νὰ μὴ εἰπῶ ὅτι καὶ ἐσεῖς ἔχετε νὰ ἐντραπῆτε, μετὰ τὸν, λέγω, τὸν λόγον δείχνει, ὅτι αὐτὴν ἔχον περιωτέραν ἀπὸ τὴν Παῦλον νὰ ἐντραποῦν· ἐπειδὴ αὐτὸν εἶναι τὸ σφάλμα, καὶ ὅχι τὸ Παῦλος· ὑπόστασιν δὲ ὀνομάζει, αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν, καὶ τὸ πρᾶγμα τῆς καυχήσεως.

5. „Ἀναγκαῖον ὅν ἡγησάμην παρακαλέσαι τὰς ἀδελφὰς, ἵνα προέλθωσιν εἰς ὑμᾶς, καὶ προκαρτίσωσι τὴν προεπηγγελμένην εὐλογίαν ὑμῶν, ταύτην εἶναι ἐτοίμην ὅπως, ὡς ὀλογίαν, καὶ μὴ ὡς πλεονεξίαν“.

Διὰ νὰ μὴ φανῇ ὁ Ἀπόστολος ὅτι λέγει ἐναντία, ἐπειδὴ αὐτῶν μὲν εἶπον ὅτι εἶναι περὶ τὸν εἰς ἐμένα νὰ γράφω εἰς ἐσᾶς περὶ ἐλεημοσύνης, ἔπειτα δὲ πάλιν γράφει περὶ αὐτῆς· διὰ ταῦτα, λέγω, τώρα ἐδῶ διαλέγεται περὶ τῆς πλεονεξίας τῆς μελλέσης γινέσθαι ἐλεημοσύνης.

(1) Ἑλλήνη ἐνταῦθα τὸ, κατασχυοῦν, ἥτοι „ἵνα μὴ λέγωμεν, μήπως ὑμᾶς κατασχυοῦν, ἢ ἵνα μὴ λέγωμεν, ὅτι ὑμᾶς κατασχυοῦν“.

7. „Ἐκαστος καθὼς προαιρᾶται τῇ καρδίᾳ· μὴ ἐκ λύπης, ἢ ὕψους ἀνάγκης· ἱλαρὸν γὰρ δότιμω ἀγαπᾷ ὁ Θεός“. (Παρ. κβ. 8.)

Πλατύνει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος περαιότερον τὸν λόγον πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς τῆς Κορίνθου, ὡς ἐλέησεν με προθυμίαν, καὶ δὲ πλατύνει τὸν λόγον πρὸς τοὺς ἐλεήσους με πλεονεξίας, διὰ τὴν ἡδύτητα, ὅτι τὸ παράδειγμα τῶν Μακεδόνων, καὶ Θεσσαλονικέων, ἦτον ἱκανὸν νὰ παρακινήσῃ αὐτοὺς εἰς τὸ νὰ ἐλεήσουν πλουσίως, ἐντροπιομένους διὰ τὸ μὴ φανοῦν ἀπὸ ἐκείνων κατώτεροι· ἱατρῶν δὲ καὶ τῶν γνώμων ἐκείνων ὅπως ἐμελλον νὰ ἐλεήσουν· ὅτι δηλαδὴ πρέπει νὰ ἐλεήσουν θεληματικῶς, διὰ τὸ ἦναι καὶ ἀρετὴ ἡ παρ' αὐτῶν γινομένη ἐλεημοσύνη· διὰ τὴν τοιαύτην γινομένην, δὲ εἶναι ἀρετὴ (1). Ὁ Παῦλος λοιπὸν, καθὼς εἶναι διδασκαλὸς τῆς ἀρετῆς, θέλει ὅτι οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ νὰ κάμνουν τὴν ἀρετὴν, καθὼς ἀπαιτεῖ τὸ ὄνομα καὶ ὁ ὁρθὸς λόγος τῆς ἀρετῆς. Καὶ πρὸς τοὺς θέλει ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ μισθὸς τῆς ἐλεημοσύνης τῶν Κορινθίων νὰ ᾖ τελειὸς καὶ ὁλόκληρος εἰς αὐτοὺς, μὴ τὸ νὰ κάμνουν αὐτῶν θεληματικῶς· διὰ τὴν ἐκείνο τὸ καλὸν καὶ ἡ ἀρετὴ ὅπως γίνεται σαρκῶς, ἔχει κολοβὸν καὶ ἀτελὴ τὸν μισθόν. Διὰ τοῦτο λέγει, ὅτι καθεὶς εἴας ἀπὸ ἐσᾶς, ὡς καμὴ τὴν ἐλεημοσύνην, καθὼς θέλει καὶ προαιρεῖται, καὶ ὅχι ἀπὸ λύπης, ἢ ἀνάγκης. Φέρει δὲ εἰς τοῦτο μαρτυρίαν ἀπὸ τῶν Σολομώντων ὅπως λέγει· „ἱλαρὸν δότιμω ἀγαπᾷ ὁ Θεός“ (2)· καὶ ἀγκαλὰ ὁ Σολομών εἶπε τὸ ῥητὸν τοῦτο εἰς τὸ νὰ δίδῃ τινὰς με πλεονεξίας, ὁ Παῦλος ὅμως ὥς ἐλάβε τὸ ῥητὸν εἰς τὸ νὰ δίδῃ τινὰς με χαρὰν, καὶ προθυμίαν ψυχῆς· εἰ δὲ θέλεις, νόησον τὸ ῥητὸν ὅτι ἀρμόζει καὶ εἰς τὰ δύο, καὶ εἰς τὴν πλεονεξίαν τῆς ἐλεημοσύνης, καὶ εἰς τὴν προθυμίαν τῆς ψυχῆς, ὅπως δίδει τὴν ἐλεημοσύνην.

8. „Διωκτὸς δὲ ὁ Θεὸς πᾶσαν χάριν περισσεῦσαι εἰς ὑμᾶς“.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα ἀνατρέπει ὁ Ἀπόστολος τὸν λόγον ὅπως συνειθίζουσιν νὰ λέγαν μερικοὶ ὀλιγόπιστοι Χριστιανοί· ἐγὼ αἰσῶς δώσω ποτὶ, φοβῶμαι μήπως γένω πτωχός. Λέγει λοιπὸν εἰς τὴν πίστιν ὁ Παῦλος· Χριστιανοί, ὁ Θεὸς δύναται νὰ σᾶς κάμῃ τόσο ἀνελιπείς ἀπὸ τὰ χρειαζόμενα, ὥστε ὅπως νὰ ἡμπορῆτε νὰ κάμνετε καθεὶς χάριν, ἢ οὐκ ἔχετε νὰ κάμνετε καθεὶς πλεονεξίαν ἐλεημοσύνης εἰς τὴν πτωχείαν. Δότε λοιπὸν πλεονεξίαν, καὶ ἀφθοροπαρόχως, ἵνα καὶ καθεὶς χάρις τῷ Θεῷ περιασθῇ εἰς ἐσᾶς, ἵνα καὶ ἐν τῇ τοιαύτῃ χάριτι τῷ Θεῷ, αὐξάνῃ πάλιν καὶ περιασθῇ πάντοτε ἡ πρὸς τὴν πτωχείαν ἐλεημοσύνη σας.

„Ἴνα ἐν παντὶ πάντοτε πᾶσαν αὐτάρκειαν ἔχοντες, περισσεύετε εἰς πάντα ἔργον ἀγαθόν“.

Βλέπετε, Χριστιανέ, τί γράφει ἐδῶ ὁ Παῦλος; διὰ τί αὐτὸς δὲ εὐχεται εἰς τὴν Κορινθίαν τὸ νὰ ἔχουν πλεονεξίαν, ἀλλὰ τὸ νὰ ἔχουν ὅσα εἶναι αὐτάρκη, καὶ ἱκανὰ εἰς τὴν σωματικὴν χρείαν των. Λέγωντας δὲ τοῦτο, δείχνει πῶς δὲν βιάζεται αὐτοὺς, ἀλλὰ ἀναγκάζει νὰ δίδουν ἐλεημοσύνην ἀπὸ τὰ ὑπερήματα των. Ἐπειδὴ αὐτὸ δίδουν ἀπὸ τὰ ὑπερήματα των, δὲν

(1) Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἡ ἀρετὴ λέγεται ἀρετὴ, διὰ τὴν εἶναι κατὰ ἐαυτὴν ἀρετὴ καὶ θελήσει· ὅθεν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός· „ἀρετὴ δὲ καλεῖται διὰ τὸ ἀρεῖσθαι· ἀρετὴ γὰρ καὶ θελήσει, διὰ τὸ ἀρεῖσθαι καὶ ἀποδεχθῆναι τὸ ἀγαθὸν ποιεῖν ἡμᾶς, ἐκ τῆς ἀβελήτης καὶ ἀναγκαστικῆς“. (Λόγ. περὶ ἀρετῶν καὶ κακίων.) Διὰ τὴν δὲ ἡ ἀρετὴ εἶναι θεληματικὴ, διὰ τὸ εἶναι καὶ ἐπαινετὴ· ἡ γὰρ ἀναγκαστικὴ γινόμενη, οὐκ εἶναι ἐπαινετὴ. Λέγει δὲ καὶ ὁ Νύκτις Γρηγόριος· „ἀδελφοί, γὰρ τὴν χρῆμα ἡ ἀρετὴ, καὶ ἐκείνη· τὸ δὲ κατηναγκασμένον, καὶ βεβιασμένον, ἀρετὴ εἶναι οὐ δύναται“. (Περὶ καπνοσκευῆς ἀνδρώπης κεφ. 15. Τόμ. α.)

(2) Τὸ ῥητὸν τοῦτο ὅπως γράφει ὁ Σολομών· „Ἀνδρα ἱλαρὸν καὶ δότιμω εὐλογεῖ ὁ Θεός“. (Παρ. κβ. 8.) Ὁμοίον δὲ μετὰ αὐτοῦ εἶναι καὶ ἐκείνο ὅπως λέγει ὁ σοφὸς Σιράχ· „ἐν πάσῃ δόξῃ ἱλαρώμενος τὸ προσωποῦ σου“. (λβ. 8.) ὅτι δὲ ἡ ἱλαρότης ἐκείνη ἀπὸ τῶν Σιράχ εἰς τὴν προθυμίαν καὶ χαρὰν τῆς ψυχῆς, μετὰ τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ κάμῃ τὴν ἐλεημοσύνην τινὰς, φανερώς παρέρχεται τὸ ἐπιτερόμενον μετὰ τὸ ἀνωτέρω ῥητὸν· „Καὶ ἐν εὐφροσύνῃ ἀγίασον, δεκάτιμω“. (αὐτοῦ.) πάλιν ὅταν μία ψυχὴ μετὰ προθυμίαν καὶ χαρὰν ἐλεῇ, ἡ χαρὰ αὐτὴ καὶ προθυμία τὴν παρακινεῖ νὰ ἐλεῇ καὶ μετὰ πλεονεξίαν. Ὁρα καὶ τὴν ὑποσημειώσιν τὴν „ὁ ἐλεῶν ἐν ἱλαρότητι“. (Ρωμ. ιβ. 8.)

δὲν ἤθελαν ἔχειν αὐτάρκειαν, ἀλλὰ ἔλειψιν, καὶ εὐδαιαν τῶν ἀναγκαίων· διδάσκει δὲ ἀκόμη καὶ τὸ, πῶς νὰ μεταχειρίζεται τινὰς τὰ δῶρα, καὶ ἀγαθὰ τῷ Θεῷ καθὼς πρέπει, ἡγὼν νὰ τὰ μεταχειρίζεται εἰς τὴν νὰ περισσὴν εἰς κάθε ἔργον ἀγαθόν. Εἰς μὲν τὰ σωματικά, λέγει, εὐχομαι νὰ ἔχετε ὅσα εἶναι αὐτάρκη εἰς τὴν χρείαν σας, εἰς δὲ τὰ πνευματικά (τὸ γὰρ δηλοῖ τὸ „εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν“) εὐχομαι νὰ ἔχετε περισσεύαν, καὶ πλεονότητητα, ἵνα ὅχι μόνον ἐλεῆτε περισσῶς, καὶ πλεονῶς, ἀλλὰ καὶ ἵνα κάμνετε πλεονῶς, καὶ φιλοτίμως κάθε ἄλλο ἔργον ἀγαθόν, καὶ θεάρετον.

9. „Καθὼς γέγραπται „ἐσκόρπισεν, ἔδωκε τοῖς πένησιν· ἡ δικαιοσύνη αὐτῆς μένει εἰς τὸν αἰῶνα“. (Ψαλ. ριά. 5.)

Επειδὴ ὁ Παῦλος εἶπεν ἀνωτέρω, ὅτι διὰ νὰ περισσύνετε, τάχα χάριν πόρα κατασκευάζοντες, καὶ ἀποδείχνοντες τὸ, φέρει μαρτυρίαν ἀπὸ τὸν Προφήτην Δαβὶδ λέγοντα· „ἐσκόρπισε“· δηλοῖ δὲ τὸ ἐσκόρπισε τὴν περισσεύαν, καὶ πλεονότητητα. Τὰ μὲν ἐν ἄσπρα ὅπως δοθῆν ἐλεημοσύνη, δὲν διαμένουσιν· ἡ δὲ δικαιοσύνη, ἥτοι ἡ φιλανθρωπία, καὶ ἡ πρὸς τὰς πτωχὰς ἐσπλαγχνία, ὅπως κερδηθῇ ἀπὸ τὰ δοθέντα ἄσπρα, (δικαιοσύνην δὲ ὀνομάζει τὴν φιλανθρωπίαν ταύτην, διὰ τὴν δικαιοσύνην τὸν ἐλεήμονα, καὶ διαλύει τὰ ἀμαρτήματα·) αὕτη, λέγω, ἡ δικαιοσύνη, καὶ ἡ φιλανθρωπία μένει εἰς τὸν αἰῶνα, ἥτοι καὶ εἰς τὸν παρόντα, καὶ εἰς τὸν μέλλοντα (1). Διὰ τὸ καὶ ὁ ἐλεήμων ἄνθρωπος εἶναι ἐλογημένος, καὶ ἀγαπητὸς ἀπὸ ὅλους· ὅθεν εἶπεν ὁ Σολομών· „ἐλογία εἰς κεφαλὴν τοῦ μεταδιδόντος“ (Παρ. ια'. 26.) καὶ τὰ τέκνα καὶ οἱ ἀπόγονοι τοῦ ἐλεήμονος, εἶναι ἀγαπητοί, καὶ ἐλογημένοι ἀπὸ τὰς μεταγενεστέρας, καθὼς εἶναι γεγραμμένον „ὅλως τὴν ἡμέραν ἐλεῖ καὶ δανείζει ὁ δίκαιος, καὶ τὸ σπέρμα αὐτοῦ εἰς ἐλογίαν ἔσται“ (Ψαλ. λς'. 23.) (2).

10. „Ὁ δὲ ἐπιχορηγῶν σπέρμα τῷ σπείροντι, καὶ ἄρτον εἰς βρῶσιν χορηγήσας, καὶ πληθύνει τὸν σπόρον ὑμῶν, καὶ αὐξήσας τὰ γεννήματα τῆς δικαιοσύνης ὑμῶν“.

Μὲν τὰ λόγια ταῦτα ἐπιδύχεται εἰς τὰς Κορινθίους ὁ Ἀπόστολος ἐνταυτῷ καὶ τὰ σωματικά ἀγαθὰ, καὶ τὰ πνευματικά· καὶ βεβαιῶναι τὸν λόγον, καὶ τὴν δόξαν, ἀπὸ τῆς αἰσθητικῆς γεωργίας· δι' ὅ,τι αἰσῶς ὁ Θεὸς δίδει σπέρμα, καὶ καρποφορίαν εἰς τοὺς γεωργὰς ἐκείνους ὅπως σπείρουν, καὶ αἰσῶς ὁ Θεὸς δίδει τροφήν εἰς ἐκείνους ὅπως τρέφουσιν τὸ σῶμα, πολλῶν μᾶλλον θέλει δώσει τὰ πνευματικά ἀγαθὰ, εἰς ἐκείνους ὅπου γεωργῶσι τὸν ἑαυτοῦ, καὶ τρέφουσιν τὰς ψυχὰς, πῶς πρὸς ἐδικὰς των, ὅσον καὶ πρὸς τὰς πλησίον. Μὲν τὰ λόγια δὲ ὅπου λέγει ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ἄμποτε ὁ Θεὸς νὰ δώσῃ, καὶ νὰ πληθύνῃ τὸν σπόρον σας, φαίνεται ὅτι ὁ αἰσθητὸς πλῆθος γίνεται σπόρος πνευματικός, ὅταν δίδεται εἰς τοὺς πτωχοὺς· δι' ὅ,τι ἀπὸ τὸν σπόρον τοῦτον τὸν πνευματικόν, ἡγὼν ἀπὸ τὸν πλῆθον τὸν εἰς τὰς πτωχὰς μοιραζόμενον, αὐξάνει κάθε ἔργον ἀγαθόν εἰς τὰς ἐλεήμονας, καὶ πληθύνει τὰ χερόβελα τῆς δικαιοσύνης, καὶ ἀρετῶν των· διὰ τὸ καὶ ἀκολούθως λέγει, ὅτι ὁ Θεὸς ἄμποτε νὰ αὐξήσῃ τὰ γεννήματα τῆς δικαιοσύνης σας. (3) Σημειῶσαι δὲ καὶ τὸ ἐδὼ ὅτι ὁ Ἀπόστολος παρακαλεῖ τὸν Θεὸν νὰ δίδῃ εἰς τὰς ἐλεή-

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Μέγας Βασιλεὺς· „πλὴν ἀλλὰ παραδόξον ἴσως φανήσεται σοι ὁ μέλλων λέγειν, παντὶ δὲ εἶναι ἀληθέστερον· σκορπίζομενος ὁ πλεονῶν, καθ' ὃν ὁ Κύριος ὑποτίθεται σπείρον, πέφυκε παραμυνην, συνεχόμενος δὲ, ἀποτρεφόμενος· εἰς φυλάσσει, ἔχ' ἔξῃς· εἰς σκορπίσει, ἔχ' ἀπολήσει· ἐσκόρπισε γὰρ, ἔδωκε ποῖς πένησιν, ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα“. (Λαγ. ιε' πρὸς πλεονῶντας.)

(2) Τοῦ κατ' ἐξοχὴν ἡκολούθησεν εἰς τὰ τέκνα καὶ ἀπογόνους τοῦ Ἀγίου ἐκείνου καὶ ἐλεήμονος Φιλαρέτου· διὰ τί ὁ Κόσμος ὅλος, ὅταν ἐβλεπον τὰ τέκνα, καὶ μα-

λιστα οἱ παρ' αὐτοῦ ἐλεηδότες, ἐσυνείδιζον νὰ λέγουν ἀγαπητικῶς καὶ μετὰ εὐλογίας τὰ λόγια ταῦτα· „ἰδὲ πᾶν εὐλογημένον τέκνον τοῦ ἐλεήμονος Φιλαρέτου“ καὶ λοιπὸν πληροῦται εἰς τὰ τέκνα τοῦ ἐλεήμονος, ἐκείνο ὅπως ὑπεσχέθη ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἡσαΐαν· „ἐγὼ ἐπιθήσω τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τὸ σπέρμα σου, καὶ πρὸς εὐλογίας μου ἐπὶ τὰ τέκνα σου“. (Ἡσαΐ. μδ'. 3.)

(3) Ὁ δὲ Θεοδωρὸς λέγει, ὅτι διὰ τὸ ὅτι Παῦλος ἠνάσκει τὴν εὐχὴν ταύτην μετὰ τὴν παραίνεσιν τῆς ἐλεημοσύνης, διὰ νὰ διδάξῃ τὸν πλεονῶν τῆς θεῆς δυναμὸς· καὶ ὅτι ὁ Θεός, δυνάμει μὲν νὰ δίδῃ πλεονῶς εἰς

ἐλεήμονας, ὅχι τροφίῳ, ἀλλὰ τροφίῳ· ἡγοῦν ὅχι πολυτοίκιλα, καὶ ἡδοικὰ φαγητὰ, ἐπεὶ ἀποβλέπουν εἰς ἐξοφύπωμα, ἀλλὰ φαγητὰ λιτὰ καὶ μονοειδῆ, ὅσα ἀποβλέπουν πρὸς σύσσειν, καὶ χρεῖαν τοῦ σώματος. Ἄρτον γὰρ λέγει εἰς βρώσιν· τὸ τοῦ ἐρανίσθῃ ὁ Ἀπόστολος ἀπὸ τοῦ Προφῆτιου Ἠσαΐαν λέγοντα· „ὡς γὰρ ἐὰν καταβῇ ὑπὸς, ἢ χιῶν ἐκ „τῶ ὕδατος, καὶ ἐμὴ ἀποσραφῇ, ἕως αὐτὸς μεθύσῃ τῷ γίνῳ, καὶ ἐκτέκῃ, καὶ ἐκβλαστήσῃ, „καὶ ὁ σπέρμα τῷ σπείροντι, καὶ ἄρτον εἰς βρώσιν“. (Ἠσα. ιε. 10.)

11. „Ἐν παντὶ πλαστιζόμενοι εἰς πᾶσαν ἀπλότητα, ἥτις κατεργάζεται δι' ἡμῶν ὁ χάρις τῷ Θεῷ“.

Ακόμη καὶ ἐδῶ δείχνει ὁ Ἀπόστολος πῶς πρέπει νὰ μεταχειρίζεται τινὰς τὸν πλοῦτον τε· λέγει γὰρ ὅτι δεῖν πρέπει νὰ σκάνπτῃ τινὰς, καὶ νὰ τὸν κρύπτῃ, ἀλλὰ νὰ τὸν ἔχῃ εἰς κάθε ἀπλότητα, ἡγοῦν νὰ τὸν δίδῃ μὲν κάθε πλασιότητα (1)· ἐπειδὴ ὁμοίως πολλοὶ δίδουν πλοσίως τὸν πλεονέκτης εἰς πόρναις, καὶ μίμῃς, καὶ θεάτρῳ, καὶ παίξιμα, διὰ τοῦτο ἀκολούθως λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι ἡ πλασία δόσις τῶ πλατῆ, πρέπει νὰ γίνεταί, ὅχι εἰς τὰ πιαῦτα καὶ ἄλλα ὅμοια κακά, ἀλλὰ εἰς τὰ καλὰ, καὶ θεάρεστα ἔργα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα προξενεῖται ὁ χάρις καὶ δοξολογία εἰς τὸν Θεόν· καὶ ὅχι μόνον ὁ χάρις εἰς τὸν Θεόν, ἀλλὰ καὶ ἄλλα πολλὰ ψυχωφελῆ, καὶ σωτήρια, τὰ ὁποῖα λέγει παρακάτω. Γράφει δὲ ταῦτα ὁ Παῦλος, διὰ νὰ δείξῃ τὰ καλὰ ὅπως γεννῶνται ἀπὸ τῆς πλασιᾶς ὅστις τῆς ἐλεημοσύνης, καὶ ἀκολούθως διὰ νὰ κάμῃ τὰς Κορινθίους εἰς τὸ νὰ ἐλεήσῃν πλοσίως.

12. „Ὅτι ἡ διακονία τῆς λατρουργίας ταύτης, ὃ μόνον ἐστὶ προσαναπληρῶσα τὰ ὑπερήματα τῶν Ἀγίων, ἀλλὰ καὶ περισσείουσα διὰ πολλῶν ὁ χάρις τῷ Θεῷ“.
13. „Διὰ τῆς δοκιμῆς τῆς διακονίας ταύτης· δοξάζοντες τὸν Θεόν ἐπὶ τῇ ὑποταγῇ τῆς ὁμολογίας ὑμῶν εἰς τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀπλότητι τῆς κοινωνίας εἰς αὐτὸς, καὶ εἰς πάντας“.
14. „Καὶ αὐτῶν δεήσα ὑπὲρ ὑμῶν, ἐπιποθοῦντων ὑμᾶς διὰ τῷ ὑπερβάλλουσιν χάρις τῷ Θεῷ ἐν ὑμῖν“ (2).

Η διακονία, λέγει, ἥτοι ἡ τῆς ἐλεημοσύνης σας δόσις πολλὰ καλὰ κατορθόνοι· διὰ τὴν ἐσῆς μὲν αὐτῷ, ὅχι μόνον τελειοῦτε τὴν χρεῖαν καὶ ἀνάγκην ὅπως ἔχουν εἰς τὴν Ἱερουσαλὺμοις πτωχοὶ Χριστιανοί, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ περισσείουσι, ἡγοῦν περισσώτερον ἀπὸ τῆς χρεῖαντας δίδετε εἰς αὐτούς· ὅθεν καὶ πολλὰ ὁ χάρις εἰς τὸν Θεόν διὰ μέσεως τῆς ἐπαγγελίας ταύτης καὶ μαρτυρικῆς διὰ τῆς φιλαδελφίας ἐλεημοσύνης σας· οἱ γὰρ ἐν Ἱερουσαλὴμ πτωχοὶ Χριστιανοί οἱ τῆς ἐλεημοσύνης σας ταύτης λαμβάνοντες, δοξάζουσι τὸν Θεόν, ὅτι πόσον πολλὰ ὑπετάχθητε εἰς τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, ὥστε ὅπου

τε-

εἰς ὅλους τοὺς πτωχοὺς, τὰ ἀγαθὰ· διὰ τὴν αὐτοὺς ἵνα ὅπου ἐξ ἀρχῆς ἔδωκε τὸν σπόρον εἰς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ποῦτον τρέφῃ, ὅταν βαλῇ εἰς τὴν γῆν, καὶ αὐτοὺς ἵνα ὅπου δίδῃ τῷ ἐκ τοῦ σπόρου τροφὴν τὸ σώματος, ὅμοιος διὰ τῆς ἀφελῆς τῶν ἀνθρώπων, δεῖται διὰ μέσεως τῶν ἀνθρώπων νὰ λαμβάνουν οἱ πτωχοὶ τῷ ζωοτροφίαν αὐτοῦ· καὶ σπόρον μὲν ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὴν ἐλεημοσύνην, γεννήματα δὲ δικαιοσύνης, τὸν ἀφελῆς ἀνόμασε, τὴν ἀπὸ τῆς ἐλεημοσύνης βλαστάνουσιν.

(1) Ὅρα καὶ πῶς „ὁ μεταδίδας ἐν ἀπλότητι“.

(Ῥωμ. ιβ'. 8.) καὶ τῷ εἰς τὸ τοῦ ὑποσημειώσιν.

(2) Ὁ δὲ Κερτικὸς Φώτιος λέγει ὅτι τὰ ῥήματα ταῦτα ὁ Ἀπόστολος, καὶ τὸ χωρὶν τῶτο, ἵνα τιμωρεται μὲν, καὶ μὲν ἐλλείπει, καὶ περισβολαί, καὶ ὑπερβαταὶ ποικιλλόμενοι, καὶ σχηματίζόμενοι· ἡ δὲ αὐτοπείλη

τῶν ῥημάτων ἵνα τοιαῦτα· „Δοξάζοντες ἵνα οἱ Ἀ- „γιοὶ τὸν Θεόν ἐπὶ τῇ ὑποταγῇ τῆς ὁμολογίας ὑμῶν „πρὸς εἰς τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ· καὶ ἐπὶ τῇ ἀ- „πλότητι τῆς εἰς αὐτοὺς κοινωνίας, καὶ εἰς πάντας· „Πάλιν δοξάζοντες ἵνα τὸν Θεόν καὶ ἐπὶ τῇ ὑπὲρ ὑ- „μῶν δεήσει αὐτῶν, τῶν ἐπιποθοῦντων ὑμᾶς διὰ τῷ „ἐν ὑμῖν ὑπερβάλλουσιν χάρις τῷ Θεῷ· καὶ ὅρα ὅπως „σωτῆρα τῶν ὁ χάρις, καὶ ἐλλείπειται, ἡ βούλη „δὲ καὶ περισβολαί· ἡ μὲν ἐξυδενεγε πολλῶν ἐδού- „θη, ἀλλὰ ῥήμασι βραχείσι κατὰ ἐκείνην, καὶ ἀπὸ „κοινῆς παραλαμβανόμενοι, καὶ τὰ ὑπερβαταὶ τὸν καθ' „ἑμὸν ἀπολαμβανόμενος τόπον, εἰς τὸ κοινὸν καὶ σφέ- „σαν τῆς ἐρμηνείας διαμορφωθείς, ἐπανεδράμειν ὁ λό- „γος“. (Ἐπιστολ. ρξξ'. Γεωργίου Νικομηδείας)

τελείοντες τὰς προσαγάς τε μὲν καὶ προθυμίαν καὶ περίεσσαν· δι' ὅ,τι τὸ Εὐαγγέλιον διδάσκει τὴν ἐλεημοσύνην, καὶ παρακινεῖ νὰ ἐλεῶν οἱ ἔχοντες τὰς πτωχάς· „μακάριοι γάρ φησιν, οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται“. (Ματθ. ε. 7.) Δοξάζουσιν ἀκομὴ τὸν Θεὸν οἱ λαμβανόντες τὴν ἐλεημοσύνην, καὶ διὰ τὴν ἡ φιλαδελφία καὶ πλεσιότης τῆς ἐλεημοσύνης σας, δὲν χύνεται μόνον εἰς αὐτὰς, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλας ἀπλῶς τὰς πτωχὰς Χριστιανὰς· διὰ τὴν οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις πτωχοὶ Χριστιανοὶ, δὲν ζηλοῦσι, καθὼς οἱ ἄλλοι πτωχοὶ, πῶς δίδετε καὶ εἰς τὰς ἄλλας· ἀλλὰ μᾶλλον δι' ἡμεῖς τὸν Θεὸν, διὰ τὴν ἐλεῖτε καὶ τὰς λοιπὰς πτωχὰς, τὸ ὅποιον εἶναι σημάδι τῆς ἀφθόνης καρδίας, καὶ φιλαδελφίας, καὶ τῆς μεγάλης αὐτῶν ἀρετῆς· ὥστε περισσώτερον πρέπει νὰ δώσετε εἰς αὐτὰς, οἱ ὅποιοι εἶναι τόσοι φιλάδελφοι, καὶ τόσοι μακραὶ ἀπὸ τὴν φθόρον, καὶ τόσοι ἐνάρετοι· ὅχι μόνον δὲ δι' ἡμεῖς τὸν Θεὸν διὰ τῆς ἐλεημοσύνης σας οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις πτωχοὶ, ἀλλὰ καὶ παρακαλεῖται τὸν Θεὸν νὰ ἀξιώσῃ νὰ σὰς ἰδῇ, καὶ νὰ σὰς ἀπολαύσῃ, ὅχι διὰ τὰ ἄσπρα, καὶ τὴν ἐλεημοσύνην ὅπως δίδετε εἰς αὐτὰς, ἀλλὰ διὰ τὴν χάριν τῆς Θεοῦ, ἡ ὁποία ἐδόθη μὲν ὑπερβαλὼν εἰς ἐσᾶς. Πάλιν δὲ ἐδῶ χάριν ὀνομάζει τὴν ἐλεημοσύνην, διὰ νὰ ἀποδώσῃ τὸ παῦ τῆς ἀρετῆς ταύτης εἰς τὸν Θεόν, καὶ διὰ νὰ μὴ ἐπαίρωνται οἱ Κορινθιοὶ εἰς αὐτὴν· λέγωντας δὲ ὑπερβάλλουσιν χάριν τοῦ Θεοῦ, παρακινεῖ αὐτὰς διὰ νὰ κάμνῃ πλεσιωτέραν τὴν ἐλεημοσύνην, ἵνα μὴ ἄλλοι Χριστιανοὶ ὑπερβάλλουν, καὶ νικήσῃ αὐτὰς κατὰ τὴν πλεσιότητα τῆς ἐλεημοσύνης.

15. „Χάρις δὲ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῇ ἀνεκδιήγητῳ αὐτῇ δωρεᾷ“.

Δωρεᾶν ὀνομάζει τὰ ἀγαθὰ ὅπως γεννῶνται ἀπὸ τὴν ἐλεημοσύνην, τόσοι εἰς τὰς ἐλεῶντας καὶ δίδοντας, ὅσον καὶ εἰς τὰς ἐλεημώνας καὶ λαμβανόντας· ἡ δωρεᾶν ἐννοεῖ τὰ ἀγαθὰ ὅπως ἡξιώθημεν νὰ λάβωμεν διὰ μέσου τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τῆς Χρυσῆς, ὡσαύτῃ νὰ λέγῃ· μὴ νομίσητε, ἀγαπητοί, πῶς κάμνετε κἀνὰ μέγαλον κατόρθωμα, διὰ τὴν δίδετε ἐλεημοσύνην, ἐπειδὴ τὰ ἀγαθὰ καὶ αἱ ἐργασίαι ὅπως ἐλάβετε ἐσᾶς ἀπὸ τὸν Θεόν, εἶναι ἀνεκδιήγητα, καὶ διὰ τὸ πλῆθος, καὶ διὰ τὴν μεγαλειότητα ὅπως ἔχεν· ὅθεν τί μέγαλον πρᾶγμα κάμνετε, αἰσῶς ἐσῆς δίδετε ὀλίγα, καὶ φθαρτὰ ἀγαθὰ, ἀντὶ διὰ τὰ τόσα πολλὰ, καὶ ἀφθαρτὰ ἀγαθὰ ὅπως ἐλάβετε παρὰ Θεοῦ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

1. „Αὐτὸς δὲ ἐγὼ Παῦλος παρακαλῶ ὑμᾶς διὰ τῆς πραότητος, καὶ ἐπιεικείας τῆς Χρυσῆς“.

Ἀφ' ἧς ἐτελείωσε τὰς περὶ τῆς ἐλεημοσύνης λόγους ὁ Θεὸς Παῦλος, τώρα ἀρχινᾷ νὰ λαλῇ αὐστηρότερα εἰς τὰς Κορινθίους, ἐναντίον τῶν ψευδοπροφητῶν ὅπως ἐδιάβαλλον αὐτὸν ὡς ἰδιώτην καὶ ἀγράμματον, καὶ ὡς ὑπερηφανώμενον ματαίως, καὶ χωρὶς νὰ ἔχῃ χαρίσματα ἀποστολικά. Ὅθεν καὶ ἀναγκάζεται νὰ συστήσῃ τὸν ἑαυτὸν τῷ εἰς αὐτὰς, ὅχι διὰ λόγους, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ καταφρονῇται τὸ ἀποστολικόν τε κήρυγμα, καὶ ἐπάγγελμα. Ἀπαρτιζομένη λοιπὸν τὰ κατόρθωμά τε, καὶ τὴν χάριν ὅπως ἐδόθη εἰς αὐτὸν ἀπὸ τὸν Θεόν· ὥστε ὅπου, δὲν ἤθελε σφάλῃ, αἰσῶς καὶ ἤθελεν ὀνομάσῃ τινὰς τὴν Ἐπιστολὴν ταύτην ἐγκώμιον τοῦ Παύλου· ἡ ἀρχὴ δὲ τῶν λόγων τῶντων, πιστὸν ἔχει νόημα, διὰ ἐκείνας ὅπως ἀνόμαζον αὐτὸν ἀδύνατον, καὶ ὑπερήφανον. Λέγει λοιπὸν· σὰς παρακαλῶ αὐτὸς ἐγὼ ὁ ἴδιος Παῦλος, ἦγαν ἐγὼ ὁ Διδάσκαλος τῆς Οἰκουμενῆς· ὁ γὰρ λόγος ἔπος ὅπως λέγει, αὐτὸς ἐγὼ ὁ Παῦλος, ἀξίωμα φατερόν, ὅ,τι λογῆς καὶ ὁ λόγος ἐκεῖνος ὅπως εἶπεν „ἴδε ἐγὼ Παῦλος λέγω ὑμῖν“ (Γαλ. ε. 2.) τὸ ἀξίωμα καὶ τὴν ὀχρῶσαν τῇ Παύλῳ διλοῖ. Σὰς παρακαλῶ λέγει ἐγὼ ὁ Παῦλος, νὰ μὴ μὲ ἀναγκάσῃ ἐκεῖνοι ὅπως μὲ κατηγορεῖν ὡς ἀδύνατον, εἰς τὸ νὰ μεταχειρισθῶ κατ' ἐπαύτων τὴν πνέματικὴν ὀχρῶσαν καὶ δύναμιν ὅπως ἔλαβον ἀπὸ τὸν Θεόν. Καὶ ἀγκυλὰ μεγάλη ἦναι ἡ συγκατάβασις ὅπως κάμνει ὁ Παῦλος, τὸ νὰ παρακαλῇ ὁ ἴδιος τὰς Κορινθίους, ἀλλ' ὅμως ὁ Παῦλος δὲν ἔσκει ἕως ἐδῶ, ἀλλὰ βάζει ἀκόμη καὶ μετὰ τὴν τῆς παρακαλέσεώς τε καὶ τὴν πραότητα τῆς Χρυσῆς, καὶ ὡσαύτῃ νὰ τὰς λέγῃ· ἐντραπήτε τὴν πραότητα, καὶ ἡλικρότητα τῇ Ἰησοῦ Χρυσῇ, διὰ μέσου τῆς ὁποίας σὰς παρακαλῶ· μὲ τὸτο δὲ φατερόν καὶ ἐνταυτῷ, ὅτι πᾶς λυπεῖται καὶ δὲ τὰς παιδεύει, διὰ τὴν

μιμεί-

μιμείται τὴν πραότητα καὶ μακροθυμίαν τῷ Σωτῆρι Χριστῷ, καὶ ὅχι διὰ τὸ εἶναι ἀδύνατος καὶ ἀσθενής. Μὴ λοιπὸν με ἀναγκάσετε, λέγει, νὰ ἀφίσω μεν τὴν πραότητα ταύτην τῷ Ἰησοῦ Χριστῷ, τὴν ὁποίαν πόσον ἀγαπῶ, ὥς ὅτε προβάλλω αὐτῷ ὡς μεσίτῳ, νὰ μεταχειρισθῶ δὲ τὴν αὐστηρότητα.

„Ὅς κατὰ πρόσωπον μεν, ταπεινὸς ἐν ὑμῖν, ἀπὼν δὲ, θάρρῳ εἰς ὑμᾶς“.

Τὸν λόγον τῶν, ἢ εἰρωνικῶς τὸν λέγει ὁ Παῦλος, μεταχειρισθεῖς τὰ ἴδια λόγια ἐκείνων ὅτε τὸν ἐδιάβαλλον ὡς ἀδύνατον· ἔλεγον γὰρ ἐκεῖνοι ὅτι ὁ Παῦλος, ὅταν μεν ᾔηται παρῶν, δὲν εἶναι ἄξιος ἐδυνῶς λόγου, ἀλλὰ εἶναι ταπεινὸς καὶ ἐκκολοκαταφρόνητος· ὅταν δὲ λείπῃ, τότε φυσᾷ καὶ ὑπερηφανεύεται, καὶ θάρρει κατ' ἐπαύμας, καὶ μᾶς φοβερίζει· ἢ λέγει τὸν λόγον τῶν ἀληθῶς διὰ λόγου, ἦγεν ὅτι ἐγὼ ὅτε φαίνομαι ταπεινὸς καὶ πρᾶος εἰς ἐσᾶς, ὅταν εἶμαι παρῶν, πῶρα ὅτε λείπω, ἀγκαλὰ καὶ λέγω μεγάλα λόγια, ἀλλὰ δὲν τὰ λέγω ἀπὸ ὑπερηφανείαν, ἀλλὰ ἀπὸ θάρρους ὅτε ἔχω εἰς ἐσᾶς.

2. „Δέομαι δὲ, τὸ μὴ παρῶν θαρρῆσαι τῇ πεποιθήσῃ (1) ἢ λογίζομαι πολμῆσαι ἐπὶ τινας, τὸς λογιζομένους ἡμᾶς, ὡς κατὰ σάρκα περιπατῶντας“.

Σὺς παρακαλῶ, λέγει, νὰ μὴ με ἀναγκάσετε εἰς τὸ νὰ μεταχειρισθῶ θάρρετὰ τὴν δύναμιν (ταύτῃ γὰρ ὀνομάζει πεποίθησιν) τὴν ὁποίαν λογίζομαι νὰ πολμῆσω νὰ δείξω ἐναντίον εἰς ἐκεῖνους, ὅτε με κατηγόρησι πῶς περιπατῶ κατὰ σάρκα, ἦγεν πῶς εἶμαι ὑποκειτῆς, καὶ ὑπερήφανος. Βλέπε δὲ, ὡς ἀναγνώσας, πῶς ὀνομάζει ὁ Παῦλος τόλμην, τὸ νὰ ἐκδικήσῃ ὅλως, καὶ νὰ παιδύσῃ τινας, καὶ μόνον ὅτε ἐμελλε νὰ κάμῃ δικαίως τὴν παιδείαν, καὶ ἐκδικήσῃ ταύτην· ἀλλ' ὅμως πλέον οἰκειότερον, καὶ ἀρμοδιώτερον εἶναι εἰς εὐα Ἀπόστολον καὶ Διδάσκαλον, τὸ νὰ ἀργοπορῇ νὰ παιδύσῃ τινας, παρὰ τὸ νὰ μεταχειρίζεται τὰς παιδείας ὀλίγωρα.

3. „Ἐν σαρκὶ γὰρ περιπατῶντες, εἰ κατὰ σάρκα στρατευόμεθα“.

Ηγεν, ἀγκαλὰ καὶ φερῶμεν σάρκα, ὅμως δὲν μεταχειζόμεθα ἄρματα σαρκικά. Περιττὸ κηρύγματος δὲ λαλεῖ ἐδῶ· δι' ὅ,τι αὐτὸ δὲν εἶναι σαρκικὸν καὶ ἀνθρώπινον, ἔτε χρειάζεται τὴν παρὰ τῶν ἀνθρώπων βοήθειαν, ἀλλ' εἶναι θεῖον, καὶ πνευματικόν, καὶ ἐραῖον. Λέγοντας δὲ ὅτι „στρατευόμεθα“ φανερόντι με τὴν λέξιν ταύτην, ὅτι ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι, πόλεμον, καὶ μάχην ἐδέχθημεν διὰ τὸ νὰ κάμωμεν με ἀνθρώπους, καὶ με δαίμονας.

4. „Τὰ γὰρ ὅπλα τῆς στρατίας ἡμῶν εἰ σαρκικά“.

Τὰ ἄρματα, λέγει, τὰ ἐδικῶν μας πολέμου, δὲν εἶναι σαρκικά, ἦγεν δὲν εἶναι πλεῖτος, καὶ δόξα, καὶ ἐγλωττία, καὶ κολακείαι, καὶ ὑποκρίσεις, τοιαῦτα γὰρ εἶναι τὰ σαρκικά ἄρματα, ὅχι· τί δὲ εἶναι; ἀπολύτως λέγει.

„Ἀλλὰ δυνατὰ τῷ Θεῷ, πρὸς κατάρεσιν ὀχυρωμάτων“.

Δὲν εἶπεν ὁ Παῦλος ὅτι εἶναι πνευματικὰ τὰ ἄρματα τῶν πολέμων μας· (δι' ὅ,τι ἔτρεπε νὰ εἴπῃ, πρὸς διαφορὰν τῶν σαρκικῶν, ὅτε εἶπεν ἀνωτέρω) ἀλλὰ εἶπεν αὐτὰ δυνατὰ, φανερόντων με τὴν λέξιν ταύτην, ὅτι τὰ ἄρματα ἐκείνων ὅτε ἐδιάβαλλον τὸν Παῦλον, ἦτον ἀσθενῆ, καὶ ἀδύνατα. Καὶ βλέπε τὸ αὐπερήφανον, καὶ ταπεινὸν φρόνημα τῷ μακαρίῳ Παύλῳ· ἐπειδὴ δὲν εἶπεν ὅτι ἡμεῖς εἴμεθα δυνατοί, ἀλλὰ τὰ ἄρματα τῶν πολέμων μας

(1) Ἑλληντικὸν γῆμα καὶ ὑπερβασὸν μεταχειρίζεται ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος· ὅπερ συχνὸν ὥς ἀναπληρῶται καὶ ἐξομαλίζεται· „δέομαι δὲ, ὅτε (ἢ χαρίσασθε)“

„τὸ, παρῶν, μὴ θαρρῆσαι χρήσασθαι τῇ πεποιθήσῃ, ἢ λογίζομαι πολμῆσαι ἐπὶ τινας, καὶ τὰ λοιπὰ“.

μας είναι δυνατόν τῷ Θεῷ, ἥτοι ὁ Θεὸς ἐκατασκόπασεν αὐτὰ δυνατὰ. Ἐπειδὴ γὰρ ἐδιόκουν τοὶ Ἀπόστολοι, καὶ ἐδέροντο, οἱ δὲ σαρκικοὶ ἄνθρωποι ἐνόμιζον ταῦτα πῶς εἶναι ἀσθένειαις, καὶ ἀδυναμίαις, διὰ τὸ ὅτι Παῦλος λέγει ἐδῶ τὸ ἐναντίον· ὅτι αὐτοὶ οἱ δαρμοὶ, καὶ διαγωμοί, καὶ οἱ ἄλλοι κίνδυνοι, ἦσαν ἄρματα δυνατὰ μετὰ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ· διὰ τὴν δυνάμειν τοῦ Θεοῦ μετὰ τὰς ἀδυναμίας ταύτας ἐφαίνετο· καὶ ὁ Θεὸς εἶναι ὅπως ἐνεργεῖ, καὶ πολεμεῖ μετὰ τὰ ἄρματα αὐτὰ, καὶ ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι φαινόμεθα ὅτι τὰ ἔχομεν ἐπ' αὐτῶν φορμύχαι. Εἰς τί δὲ εἶναι τὰ ἄρματα αὐτὰ δυνατὰ; εἰς τὸ νὰ κρημνίζωμεν τὰ σερὰ τείχη· ποῖα δὲ εἶναι τὰ τείχη αὐτά; παρακάτω τὸ λέγει.

„Λογισμὸς καθαιρῶντες“.

Οχυρώματα, λέγει, καὶ σερὰ τείχη, τὰ ὅποια κρημνίζουσι τὰ δυνατὰ ἄρματα μας, εἶναι οἱ συλλογισμοὶ τῆς ἐξωθεν σοφίας πῶν Ἑλλήνων, καὶ ὁ τύφος καὶ ἡ κκοδοξία αὐτῶν· ἡ λέγει, ὅτι μετὰ τὰ δυνατὰ ἄρματα μας κρημνίζομεν μετὰ τὴν πλάνην, καὶ πολυθείαν, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐκράτηντο οἱ λογισμοί, καὶ αἱ ψυχαὶ πῶν Ἑλλήνων, ὑποτάσσουσιν δὲ αὐτὰς εἰς τὴν ἀλήθειαν τῆς θεογνωσίας, καὶ πίσεως· καθὼς, χάριν παραδείγματος, ὁ λογισμὸς, καὶ ἡ μεγαλόνοια τοῦ Ἀρεοπαγίτου Διονυσίου, ἐκρημνίσθη μετὰ ἀπὸ τῆς ἀσέβειας μετὰ τὴν δημηγορίαν τοῦ Παύλου, ὑπετάχθη δὲ εἰς τὴν δόξιν. Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγιῶσα, πῶς δὲν εἶπεν ὁ Παῦλος ὅτι προσφέρομεν εἰς τὰς Ἑλλήνας μηχανήματα, καὶ ἄρματα διὰ νὰ τὰς νικήσωμεν, ἀλλ' ὁ Θεὸς καθαιρῶν αὐτὰς· φαιερόντωντας μετὰ τὴν, τὴν δόξαν, μετὰ τὴν ὁποίαν ἐνίκησαν οἱ Ἀπόστολοι τὰς Ἑλλήνας, καὶ τὴν δύναμιν ὅπως ἔχον τὰ πνευματικὰ ἄρματα, καὶ αἱ σαίται πῶν αὐτῶν Ἀποστόλων.

5. „Καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαίρομενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ“.

Επειδὴ ἀνωτέρω ὁ Ἀπόστολος εἶπε κατὰ μεταφοράν, πόλεμον, καὶ ὀχυρώματα, καὶ ὅπλα· διὰ τὸ ἐπιμύσει εἰς τὴν μεταφοράν αὐτὴν, διὰ νὰ παραστήσῃ δραστηκώπεια καὶ καθαρὰ πέρα ἐκεῖνο ὅπως θέλει. Λέγει λοιπὸν ἐδῶ, ὅτι καὶ ὕψωμα εἰπῆς, ἥτοι πύργον, ἢ κάστρον ἐψηλόν, τὸ ὁποῖον ἀντιστέκεται εἰς τὴν ἀληθῆ γνώσιν τοῦ Θεοῦ, ἥτοι εἰς τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ αὐτὸ τὸ νικῶμεν, καὶ τὸ κατακρημνίζομεν μετὰ τὰ πνευματικὰ ἄρματα (1).

„Καὶ αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ“.

Τὸ ὄνομα τῆς αἰχμαλωσίας δύο πράγματα φανερόναι, καὶ τὸ νὰ χάσῃ τινὰς τὴν ἐλευθερίαν ταύτην, καὶ τὸ νὰ σκλαβωθῇ τελείως ἀπὸ τὰς ἐχθρὰς, ὥστε ὅπως νὰ μὴ δύναται πλέον νὰ ἀντιστάθῃ εἰς αὐτὰς. Ἐδῶ δὲ ὁ Παῦλος πῶρα, κατὰ τὸ δεύτερον σημαίνον, νοεῖ τὸ αἰχμα-

(1) Ὁ δὲ Μέγας Βασίλειος ὕψωμα ἐνοεῖ, τὴν τέλμα καὶ ὑπερφάνειαν ἐκείνων πῶν Χρηστικῶν, ὅπου θεληματικῶς ἁμαρτάνουσιν, καὶ κατ' ἐκφρονητικῶς παραβαίνουσιν πρὸς τὸν Θεὸν ἐντολὰς· ἐρμηνεύων γὰρ οὕτως τὸ, „ψυχὴν ἣτις ποιήσῃ ἐν χαρὶ ὑπερηφανίας, τὸν Θεὸν οὕτως παροξύνει“ (Ἀριθ. 16. 30.) λέγει· „καὶ ἡμεῖς ὑπερηφανίας κατὰ τὴν πολλὰν πῶν ἐκυσίως ἁμαρτανόντων, ὅπερ ὁ Ἀπόστολος ὕψωμα ἐπαίρομενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ ὀνομάζει“. Λέγει λοιπὸν ὅτι εἰάν ἡ ψυχὴ ἐκείνου ὅπως ἁμαρτανῇ σωματικῶς, θεληματικῶς, καὶ κατ' ἐκφρονητικῶς, δὲν ἐκτριβῇ ὡς προσάξει ὁ Θεός, ἡ ἁμαρτία αὐτῆς, ὅχι μόνον εὐρίσκειται εἰς αὐτὴν, ἀλλὰ καὶ εἰς ἐκείνους ἀκαμν ὅπου δὲν δέξωνται τὸν ἴδιον ζῆλον εἰς τὸ νὰ ἐκτριβῇ ὁ ἄνθρωπος ἐκείνος. (σελ. 1265. τῆς Πεντατεύχ.) Ὁ δὲ Προκόπιος ὕψωμα καὶ ὀχυρώματα κατὰ τοῦ Θεοῦ ἐπαίρομενα ὀνομάζει, πῶς μετὰ πειθανάστητος λόγου ἀπατῶν διωκόμενοι. (σελ. 77. τῆς β'. Τομῆς τῆς Ὀκτατεύχ.) Περὶ πῶσων πῶν ὕψωμα πῶν αἰχμαλωτῶν ὁ Σολομών· „πόλις ὀχυρὰ ἐπέβη σοφός, καὶ καθέλετο

„ὀχυρώματα, ἐφ' ᾧ ἐπεποιθήσαν οἱ ἀσέβητες“. (Παρ. κα. 21.) Διὰ τὸ ἐλεγε καὶ ὁ εὐλογημένος ἐκείνος Χαλεβ πρὸς τὸν Ἰησοῦν τοῦ Ναυῆ· „ναὶ δὲ οἱ Ἑβραῖοι ἐκὶ ἐστὶ, πόλις ὀχυρὰ καὶ μεγάλη· εἰάν ἂν Κύριος μετ' ἐμῶν ἦ, ἐξολοθρεύσω αὐτοὺς, ὃν τρόπον ἡπέμοι Κύριος“. (Ἰησ. 10. 12.) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεὸς Χρυσόστομος· „ὑποσχομεθα ὑμῖν μὴ ἀπὸ λογισμῶν εἶναι· πᾶν γὰρ ὅπλα ἡμῶν οὐ σαρκικόν, ἀλλὰ πνευματικόν, λογισμοὺς καθαιρῶντας, καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαίρομενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ· καθαιρῶν πῶν αὐτοὺς, ὅς ἐπαίρουν κελεύμεθα· καταλύειν, ὅς ὀπλιζέσθαι πούτοις προσεταχήμεν“. „λογισμοὶ γὰρ ἐνὶ τῇ ψυχῇ, δαλοὶ εἰσὶ φησὶ· τί ἐστὶ δαλός; ὁ δαλός, καὶ ἐπ' ἀσφαλοῦς βάλῃ χεῖρα, εὐδὲν θορόν, ἀλλὰ δέδοικε καὶ τρέμει· ὥστε καὶ τὸ λογισμῶς ἐπαχθεῖ, καὶ ἀληθεῖ ἦ, πληροφάνειαν εὐδὲν παρέχει τῇ ψυχῇ, καὶ πῶς ἰκανῶς. Ἐπὶ δὲ πῶς πῶν λογισμῶν ἡ ἀσθένεια, φέρεται ἀπὸ πῶν Γραφῶν πῶς φέρει πῶν ἐναντίους μάχης ἀφώμεθα“.

αἰχμαλωτίζοντες, δι' ὅ,τι λέγει· δεῦν νικῶμεν μόνον καθε δianoian καὶ γινώσκιν αἰθρώπῃ, ἀλλὰ καὶ αἰχμαλωτίζομεν αὐτῷ τῶσον, ὅπῃ δεῦν διώταται εἰς τὸ ἐξῆς νὰ μᾶς ἀντισταθῇ· τὸ ὁποῖον τῶτο εἶναι ἡ τελειότης νίκῃ. Ἐπειτα, ἐπειδὴ τὸ ὄνομα τῆς αἰχμαλωσίας, εἶναι ὄνομα βαρὺ, καὶ δύσφημον, διὰ τῶτο ἐπρόσθεσεν ὁ Παῦλος, ὅτι αἰχμαλωτίζομεν καθε νόημα τῶν αἰθρώπων εἰς τῷ ὑπακοῦ τῷ Χριστοῦ· ἡτοι τὸ ὑποτάσσομεν εἰς τῷ δουλείαν τῷ Χριστῷ, ἡ ὁποία δουλεία εἶναι τιμιωτέρα ἀπὸ καθε ἐλευθερίαν, διατὶ ἐλδθερόνομεν τῆς αἰθρώπῃς ἀπὸ τῷ ἀπώλειαν, καὶ τῆς δουλόνομεν εἰς τῷ σωτηρίαν· ἐλδθερόνομεν αὐτῆς ἀπὸ τὸν θάνατον, καὶ τῆς δουλόνομεν εἰς τῷ ζωῇ, ἐπειδὴ καὶ τῆς ὑποτάσσομεν εἰς τὸν Χριστόν, ὅς τις εἶναι ἡ σωτηρία, καὶ ἡ ζωή. Ἐνθυμήσῃ δέ, ὡ ἀγαθῶσα, τῆς ἐν Ἐφέσῃ αἰθρώπῃς, οἵτινες κατέκαυσαν τὰς μαγικὰς αὐτῶν βίβλους, αἱ ὁποῖαι ἄξιζαν πρὸς ἑκατὶ χιλιάδες γρόσια, ὡς ἰσορῶσιν αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων· (Πραξ. ιθ'. 18.) καὶ τότε θέλεις καταλάβῃς πῶς ἡχμαλωτίζομεν ὁ Παῦλος εἰς τὸν Χριστόν τὰ νοήματα τῶν αἰθρώπων· δι' ὅ καὶ αἱ Πράξεις, ὡσαῦτὰ νὰ ἤθελον νὰ φανερώσουν τῷ πνευματικῷ αἰχμαλωσίαν ταύτῃ, ἀκολούθως ἐπιφέρουσιν, ὕστερα ἀφ' ἧ κατέκαυσαν οἱ ἀνωτέρω τὰ μαγικά βιβλία, ὡς ἔγω κατακράτος ὁ λόγος τῷ Κυρίῳ ἡῶσαν καὶ ἰσχυε. (αὐτόθ. 19.)

6. „Καὶ ἐν ἐποίμῳ ἔχοντες ἐκδικῆσαι πᾶσαν παρακοὴν, ὅταν πληρωθῇ ὑμῶν ἡ ὑπακοή“.

Εἰδῶ φοβίζει καὶ τῆς Κορινθίους ὁ Θεὸς Ἀπόστολος λέγων· ἐσᾶς προσμενόμεν, ἵνα ἀφ' ἧ διορθώσωμεν ἐσᾶς με τῷ διδασκαλίαν μας, καὶ σᾶς χωρίσωμεν ἀπὸ τῆς ψευδαποστόλης, τότε θέλομεν τιμωρήσομεν ἐκείνους μόνους, ἐὰν μείνουν ἀνιάτρευτοι, καὶ ἀδιόρθωτοι. Ἐπίμνω λοιπὸν ἔχομεν τῷ κατ' αὐτῶν τιμωρίαν· ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτῶν εἶναι ἀνακατασκευαί με ἐσᾶς, ἐμποδιζόμεθα καὶ δεῦν τῆς τιμωρίας, διὰ νὰ μὴ τύχη νὰ ἐγγίσῃ καὶ εἰς ἐσᾶς ἡ τιμωρία. Αἰσθάνομαι δέ· ὅτι ὅταν τελειωθῇ ἡ ἐκδικήσας ὑπακοή, με τῶτο αἰνιγματωδῶς φανερό· ὅτι καὶ πόρα ὑπακούουσιν εἰς αὐτὰ οἱ Κορινθιοί, ὅχι ὁμῶς τελείως, ἀλλὰ ἀτελῶς. Ταῦτα δέ φοβερίζει ὁ Ἀπόστολος, ἵνα καὶ οἱ Κορινθιοί, καὶ οἱ ψευδαπόστολοι διορθωθῶσι, καὶ κἀκεῖνους νὰ μὴ τιμωρηθῇ (1). Νοεῖται δέ τὰ αὐτῶν εἰρημνία παρὰ τῷ Παύλῳ, καὶ τροπολογικῶς με τοιαύτῃ τάξιν· πρῶτον μὲν γίνονται εἰς ἡμᾶς προσβολαὶ λογισμῶν κακῶν, ἐκ τῶν δαιμόνων· ἔπειτα γίνεται πάλιν, με τὸ νὰ παλῶμεν οἱ κακοὶ λογισμοὶ με τῆς καλῆς· ἔπειτα ἀπὸ τῷ πάλιν, γίνονται οἱ κακοὶ λογισμοὶ ὑψώματα, ἡγὼν ὑψηλοί, ἐπειδὴ νικῶν τῆς καλῆς, καὶ ὑπερηφανύονται κατὰ τῆς γνώσεως τῷ Θεῷ τῶσον, ὅπῃ καὶ γίνονται ὡσαῦτὰ νοήματα φυσικά τῷ αἰθρώπῃ, καὶ ὡσαῦτὰ ἐνθεσιασμοί, ἐπειδὴ καὶ κἀκεῖναι τὸν αἰθρώπον ὅπῃ τῆς ἔχει, ὡσαῦτὰ νὰ ἐνθεσιᾶται καὶ νὰ γίνεται ἔξω τῷ ἐαυτῷ· δι' ὅ,τι, εἶναι μὲν νόσις ἐκ καθαρότητος, καὶ τῆς θείας χάριτος γινομένη, ἡτις εἶναι μία ἀπλή ἐπιβολὴ τῷ νοῶς, χωρὶς συλλογισμὸν· καὶ δείχνει τὰ νοητὰ πράγματα, καθαρώτερα, καὶ ἀκριβέστερα ἀπὸ καθε συλλογισμὸν, καὶ ἀπόδειξιν· εἶναι δέ καὶ ἄλλαι νοήσεις εἰς ἐκείνους ὅπῃ πλανῶνται ἀπὸ τῆς δαίμονας, αἱ ὁποῖαι, φαίνονται μὲν πῶς εἶναι ὁμοίαι με τῆς ἀνωτέρω νοήσεις, τὰς ἐκ καθαρότητος γινομένης, δεῦν εἶναι δέ. Ταύτας λοιπὸν τῆς δαιμονικὰς νοήσεις, ὁ Παῦλος, καὶ ὁποῖος εἶναι ὁμοῖος με τὸν Παῦλον, αἰχμαλωτίζει, καὶ ὑποτάσσει εἰς τῷ ὑπακοῦ, καὶ τὴν ἀπλανῇ γινώσκιν τῷ Ἰησοῦ Χριστῷ.

7. „Τὰ κατὰ πρόσωπον βλέπετε“.

Με τὰ λόγια ταῦτα δεῦν φοβίζει ὁ Ἀπόστολος μόνον τῆς ψευδαποστόλης, ὅπῃ ἐπλάνην τῆς ἄλλης· ἀλλὰ ἐπιπλήττει καὶ τῆς Κορινθίους, ὅπῃ παρ' ἐκείνων ἐπλανῶντο. Διὰ τῶτο, λέ-

(1) Ὁ δὲ Μέγας Βασίλειος ὕψως ἐρμηνεύει τὸ „ἐν ἐποίμῳ ἔχοντες ἐκδικῆσαι πᾶσαν παρακοὴν“. Καὶ ἐνταῦθα, „πάλιν, ὅχι τῷ δε, ἡ τίνα, ἀλλὰ πᾶσαν παρακοὴν“ ἀραγε ἡπάτησεν ἡμᾶς ἡ κακίη συνήθεια· ἀρα κακῶν αἰτία ἡμῖν μεγάλων γέγονεν ἡ διεστραμμένη τῶν αἰθρώπων παράδοσις, πᾶ μὲν, παρὰ τὴν ἀμύνην ὅθεν τῶν ἀμαρτημάτων, πᾶ δέ, ἀδιαφόρως ἀφροσύνη· καὶ κατὰ μὲν τινῶν σφοδρῶς ἀναγκαστῶν

„προσποιημένη, οἷον φόβος, καὶ μοιχεία, καὶ πῶν πονηριῶν· πᾶ δέ, ὅδε φίλης γὰρ ἐπιστημῆς ἀξία κερύματα· ἀλλ' ὅργην, ἡ λοιδορίαν, ἡ μέδην, ἡ πλεονεξίαν, καὶ ὅσα τοιαῦτα· κατ' αὐτὰς ἀπάντων, καὶ ἄλλα· ἔδωκε τῷ αὐτῷ ἀπόφασιν ὁ ἐν Χριστῷ λαλῶν Παῦλος, εἰπὼν, ὅτι οἱ πᾶ τοιαῦτα πράσσοντες, ἀξιοὶ θανάτου εἰσιν“. (Ἐν τῷ Προοίμῳ τῆς ἐπιστολῆς Θεῷ.)

λέγει, ἑσείς οἱ Κορίνθιοι τὰ πράγματα κρίνετε ἀπὸ τῶ ἔξω, καὶ τὰ φαινόμενα μόνον, καὶ ὄχι ἀπὸ τῶ ἔσω, καὶ μὴ φαινόμενα· χάριν λόγου· ἑσείς βλέπετε, καὶ κρίνετε μόνον, αἰσίτως λέγειν τις μεγάλα λόγια διὰ λόγου τε, αἰσίτως ἔχει πλῆτον, καὶ αἰσίτως τινὰς ἵνα ἐν δεδυμμένῳ σχῆμα μόνον, καὶ προσωπεῖον ἀρετῆς, καὶ ὄχι πρᾶγμα, καὶ ἀλήθειαν ἀρετῆς, τὸ ὁποῖον δεῦν πρέπει νὰ κάμνετε.

„Εἴ τις πέποιθεν ἑαυτῷ Χρυστοῦ εἶναι, τὸτο λογιζέσθω πάλιν ἀφ' ἑαυτοῦ, ὅτι καθὼς αὐτὸς Χρυστὸς, ἔγω καὶ ἡμεῖς“.

Οἱ Ἰουδαῖοι ἐμεγαλύνουν καὶ ἔλεγον, πῶς εἶναι τάχα οἰκεῖοι μαθηταὶ καὶ Ἀπόστολοι τοῦ Χρυστοῦ, καὶ αὐτοῦται αὐτῶ· διὰ τὸτο λέγει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ὁποῖος θάρρει εἰς τὸν ἑαυτὸν τὸ πῶς εἶναι Ἀπόστολος, καὶ οἰκεῖος τοῦ Χρυστοῦ, αὐτὸς ἄς σοχασθῇ ἀπὸ λόγου τε, ὅτι καθὼς αὐτὸς εἶναι οἰκεῖος τοῦ Χρυστοῦ, καὶ Ἀπόστολος, ἔτσι εἴμεθα καὶ ἡμεῖς· εἶπε δὲ ὅτι νὰ σοχασθῇ ἀπὸ λόγου τε, ἵνα ἄς μὴ προσμνήνῃ νὰ τὸν ἐπιπλήξω ἐγὼ διὰ τὸτο· ἀλλὰ ἄς ἐννοήσῃ ὅτι, κατ' αὐτὸ ὅπερ αὐτὸς λέγει, πῶς εἶναι οἰκεῖος τοῦ Χρυστοῦ, κατὰ τὸτο· δεῦν ἔχει τὴν περισσώτερον ἀπὸ ἐμὴν· δι' ὅ,τι δεῦν εἶναι, ἐκεῖνος μὲν τοῦ Χρυστοῦ, ἐγὼ δὲ, ἄλλου τινός· ἀλλὰ τὸ σὺν καὶ τὸ αὐτῷ Χρυστῷ εἴμεθα καὶ οἱ δύο. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν λέγει μὲν τρόπον συγκαταβατικόν· ἐπεὶ δὲ πηγαίνωντας παρεμπρὸς, ἀποδείχτει πόσον αὐτὸς ὑπερέχει ἀπὸ τῶν ἄλλων.

8. „Ἐὰν γὰρ περισσόντι καυχῆσθωμαι περὶ τῆς ὀξυσίας, ἧς ἔδωκέ μοι ὁ Κύριος, εἰς οἰκοδομὴν, καὶ ὅχι εἰς κατάρσεις, ὅχι αἰχλυν· θήσομαι“.

Δεῦν εἶπεν ὁ Παῦλος ὅτι, ἐγὼ μὲν ἔχω ὀξυσίαν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ νὰ παιδεύω, καὶ νὰ τιμωρῶ, ἐκεῖνοι δὲ οἱ Ἰουδαῖοι δεῦν ἔχουσιν· ἀλλὰ μὲ συσολῶ, καὶ μετερίπτα εἶπεν, ὅτι ἔχω τὴν περισσώτερον ἀπὸ ἐκεῖνος· καὶ δεῦν εἶπεν ὅτι ἐὰν καυχῶμαι, ἀλλ' ἐὰν καυχῆσθωμαι, ἵνα ἐὰν θέλω νὰ καυχῆθω διὰ τὴν ὀξυσίαν ὅπερ μοι ἔδωκεν ὁ Κύριος, ἀναφέρωντας τὸ πᾶν, καὶ ἀφιερώνωντας εἰς τὸν Κύριον· ταῦτ' ἐγὼ τὴν ὀξυσίαν ἔλαβον, λέγει, ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ οἰκοδομῶ τὰς ἀνθρώπους εἰς τὴν Πίσιν, ἀεργετώντας αὐτὰς, καὶ ὄχι διὰ νὰ τὰς παιδεύω, καὶ νὰ τὰς τιμωρῶ. Καὶ πῶς ἀνωτέρω εἶπες, ὦ μακάριε Παῦλε, ὅτι ἡμεῖς κατάρτεσιν, καὶ κηρύττοντες τὰς κακὰς λογισμὰς; καὶ μᾶς ἀποκρίνεται ὅτι αὐτὸ, λέγει, τὸ νὰ κηρύττονται οἱ τοιοῦτοι κακοὶ λογισμοὶ πᾶν ἀνθρώπων, τὸτο μάλιστα εἶναι ὅπερ οἰκοδομεῖ τὰς ἀνθρώπους· καὶ πῶς λοιπὸν φοβερίζεις αὐτὰς, αἰσίτως δεῦν ἔλαβες ὀξυσίαν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ νὰ κηρύττῃς, ἀλλὰ νὰ οἰκοδομήῃς; ὅτι, ἀποκρίνεται, προηγουμένως μὲν ἔλαβον τὴν ὀξυσίαν ταύτην εἰς τὸ νὰ οἰκοδομῶ μὲν εὐεργεσίας, καὶ χάριτας· αἰσίτως ὁμως καὶ μὲν τινὰς ἀδιόρθωτος, μεταχειρίζομαι ἐπομένως, καὶ τὸ νὰ κηρύττωμαι κακὰ φρονήματα ἐκεῖνος μὲ παιδεύω, καὶ τιμωρῶ. Αἰσίτως λοιπὸν ἐγὼ θελήσω νὰ καυχῆθω, ὅτι ὁ Θεὸς ἔδωκεν εἰς ἐμὴν περισσώτεραν ἀπὸ τῶν ἄλλων ὀξυσίαν, εἰς τὸ νὰ ἀεργετῶ μὲν προηγουμένως, νὰ παιδεύω δὲ ἐπομένως ὅταν ἤθελα ἀναγκασθῶ· αἰσίτως, λέγω, ἔτσι ἤθελα καυχῆθω, δεῦν θέλω ἐντραπῶ διὰ τὸτο, ἵνα δεῦν θέλω φανῶ ὅτι ἐγὼ ἰσχυρὸς, ἢ ὑπερήφανος· διὰ τί εἶναι ἀληθινόν τὸ καύχημά μου, καὶ ἔχω δυνάμιν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ νὰ παιδεύω.

9. „Ἴνα μὴ δόξω ὡς αὐτὸς ἐκφοβᾶν ὑμᾶς διὰ τῶν Ἐπιστολῶν“.

10. „Ὅτι αἱ μὲν Ἐπιστολαί, φησι, βαρεῖαι, καὶ ἰχυραί· ἡ δὲ παρουσία τοῦ σώματος, ἀσθενής, καὶ ὁ λόγος ὀξυσθημένος“.

11. „Τοῦτο δὲ λογιζέσθω ὁ τοιοῦτος, ὅτι οἱ οἰοῖσιν ἑσμεν τῷ λόγῳ δι' Ἐπιστολῶν ἀπόντες, τοιοῦτοι καὶ παρόντες τῷ ἔργῳ“.

Τὸ νόημα ὅπερ λέγει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος εἶναι τοιοῦτον· ἡδυνάμην, λέγει, νὰ καυχῆθω· ἀλλ' ὁμως δεῦν καυχῶμαι, διὰ νὰ μὴ φανῶ πῶς σὰς φοβερίζω μὲ τὰ γράμματά μου· καὶ τῶς

δηλαδή λέγουν εκείνοι οἱ ψευδοπόστολοι ὅτι με κατηγοροῦν· πῶς ὁ Παῦλος ὑπερηφανεύεται μετ' εἰς τὰς Ἐπιστολάς τε, καὶ φοβερίζει μετὰ τὰ γράμματά τε, ὅταν δὲ ἔλθῃ κατὰ πρόσωπον, εἶναι ἄξιος καταφρονήσεως, καὶ δείχνεται διὰ τῶν ἔργων, πῶς δὲν εἶναι τοιοῦτος, καθὼς γράφει· ὡς ἡζόμην, λέγει, ὁμῶς ὁ πιστός ὅτι λέγει ταῦτα, ὁποῖος καὶ αὐτὸς ἦν, ὅτι, ὅχι μόνον διὰ τῶν γραμμάτων φοβερίζομεν βαρέα, ὅταν λέπωμεν, ἀλλὰ καὶ δύναμιν ἔχομεν, ὅταν εἴμεθα παρόντες, νὰ φέρωμεν εἰς ἔργον, καὶ ἐκβασιν τὰς φοβέρας ὅτι γράφομεν.

12. „Οὐ γὰρ πολυῶμεν ἐγκεῖναι, ἢ συγκεῖναι ἑαυτοῦς τισι, τῶν „ἑαυτὰς σωιζανόντων“.

Εἰδὼς μετὰ τὰ λόγια ταῦτα δείχνει ὁ Παῦλος πῶς οἱ ψευδοπόστολοι ἦσαν ὑπερήφανοι, καὶ διὰ τοῦτο ἐκαυχῶντο μεγάλα τινα διὰ λόγων. Λέγει λοιπὸν, ὅτι ἐγὼ δὲν πολυῶ νὰ ἐγκείνω, ἢ γὰρ συναριθμήσω, ἢ νὰ συγκείνω καὶ νὰ παρομοιάσω τὸν ἑαυτὸν μετὰ τινὰς ἀπὸ ἐκείνων, ὅτι σωίσωσι μόνοι, καὶ ἐπαινῶσι τὸν ἑαυτὸν τὰς (1).

„Ἀλλ' αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς ἑαυτὰς μετρῶντες, καὶ συγκρίνοντες αὐτὰς (2) „ἑαυτοῖς, ὧς σωίσουσιν“.

Εκεῖνοι, λέγει, οἱ ψευδοπόστολοι δὲν κείναι ἄξιον τὸ νὰ συγκείναι καὶ νὰ παρομοιάζω τὸν ἑαυτὸν μετὰ ἄλλους τινὰς ἀνθρώπους· ἀλλ' αὐτοὶ συγκρίνονται, καὶ παραβάλλονται πάντες μετὰ τὸν ἰδίον ἑαυτοῦ τὰς, καὶ δὲν αἰσθάνονται οἱ παλαίπρωοι, πῶς εἶναι ἄφρονες καὶ ἄξιοι γέλωτος, διὰ τὸ πιαῦτα ὑπερηφανεύονται. „Ἀνὴρ γάρ φησιν ἄφρων ἐπιχαίρει ἑαυτῷ“ (Παρ. ιζ'. 19.) δι' ὅ,τι ὁ καθ' ἑαυτὸν ἀπὸ αὐτῶν, λέγωντας πῶς εἶναι καλλίτερος ἀπὸ τῶν ἄλλων, μετὰ τὸ δὲν συγχεῖναι, ἀλλὰ κηρύττει τὸν ἄλλον ὁμοίον τε, καὶ ἐτις ὅλοι οἱ ψευδοπόστολοι, ὁ καθ' ἑαυτὸν μετὰ ἄλλων, φαίνεται ἀδόκιμος καὶ ἐπαινετός· καὶ πάλιν ἕνας διὰ μέσου τῶν ἄλλων, φαίνεται ἀδόκιμος καὶ κατηγορημένος· τὸ ὅποιον τοῦτο, καὶ μόνον ὅτι εἶναι ἄξιον γέλωτος, αὐτοὶ ὁμῶς δὲν τὸ καταλαμβάνουσιν (3).

13. „Ἡμεῖς δὲ οὐκ εἰς τὰ ἄμετρα καυχησόμεθα“.

Επειδὴ οἱ ψευδοπόστολοι ἐκεῖνοι τυχόν ὑπερηφανόμενοι, ἐκαυχῶντο, ὅτι ἡμεῖς ἐπήγαμεν εἰς τὰ πέρας τῆς γῆς, καὶ ἐπιστρέψαμεν εἰς τὴν Πίσιν ὅλης τῆς ἀνθρώπου τῆς Οἰκουμένης, διὰ τοῦτο λέγει ὁ Παῦλος ὅτι ἡμεῖς οἱ τῶν Χριστῶ ἀληθεῖς Ἀπόστολοι, δὲν καυχώμεθα ἐτις.

„Ἀλλὰ κατὰ τὸ μέτρον τῆς κακότητος, ὧς ἐμέρισεν ἡμῖν ὁ Θεὸς μέτρον, „ἐφικέσθαι ἄχρι καὶ ὑμῶν“.

Καθὼς καθὼς κτήτωρ κινὸς ἀμπελώματος, διαμοιράζει τὸν ἀμπελῶνα τὸν εἰς τὰς γεωργίας ὅτι ἔχει, δίδοντας εἰς τὸν καθ' ἑαυτὸν ὅσον νὰ θελήσῃ ὅσον μέρος τῶν ἀμπελῶνων κατὰ τὴν δύναμιν

(1) Ὁ δὲ Φώτιος ἐρμηνεύων τὸ ῥητὸν τοῦτο λέγει· ἐστὶ ὁ Ἀπόστολος τολμᾷ καλῶς, τὸ νὰ γράφῃ ὡς καθ' ἑαυτὸν ὁ ψευδοπόστολος, καὶ νὰ ἔχῃ ὅπως ὁμοίωσιν μετ' αὐτοῦ, δεικνύοντας μετὰ τὸ, πόσον μισητοὶ καὶ βδελυκτοὶ ἦσαν ἐκεῖνοι κατὰ εἰς τὸν Θεόν.

(2) Ἐν ἑαυτοῖς, ἑαυτὰς.

(3) Ὁ δὲ Φώτιος τὸ „αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς ἑαυτὰς μετρῶντες“ τὸ ἐννοεῖ εἰς πρῶτον πρόσωπον, ἢ γὰρ ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι δὲν πολυῶμεν νὰ ἐγκείνωμεν, ἢ νὰ συγκρίνωμεν τὸν ἑαυτὸν μετὰ ἑκάνους ὅπου σωίσωσι τὸν ἑαυτὸν τὰς· ἀλλὰ μετρῶμεν αὐτοὶ ἡμεῖς τὸν ἑαυτὸν μετὰ τινὰς ἀνθρώπων καὶ ἐξετάζομεν τὸν ἑαυτὸν μετὰ τινὰς σωίσουσιν μετὰ, μήπως ἐπράξαμεν, ἢ ἐγνωσάμεν κανένα ἄπειρον· καὶ συγκρίνομεν τὸν ἑαυτὸν μετὰ τινὰς ἑαυτὸν μετὰ, μήπως δηλαδή πράξαμεν κανένα ἐναντίον ἀπὸ ἐκείνων ὅπου κηρύττομεν καὶ ἐπαγγελλόμεθα· καὶ δὲν συγκρίνομεν τὸν ἑαυτὸν μετὰ τινὰς σωίσουσιν, ἢτοι μετὰ τὸ ἐξωθεν σωερχόμενον πλήθος, ὅδε καίνομεν αὐτὰς Κελτὰς καὶ Δικαστάς τῆς ἐδικῆς μας συγκρίσεως· ἀλλ' αὐτοὶ αὐτὰς Κριτὰς καὶ Δικαστὰς ποιοῦμεν· τὸ ὅποιον εἶναι ἴδιον τῆς ἀδικίας καὶ κρίσεως. Οἱ δὲ ψευδοπόστολοι οἱ ἑαυτοῦς συνισανόντες, καίνομεν ὅλον τὸ ἐναντίον, καὶ πάντα ποιοῦσι πρὸς ἐπίδειξιν, καὶ πρὸς ἀρέσκην τῶν σωιζόντων πλήθους· διὰ τοῦτο δὲ μετρῶσιν αὐτοὶ ἑαυτὰς, οὐδὲ ἐξετάζουσιν· ἀλλ' ἀρκεῖ μόνον εἰς αὐτὰς, καὶ εἰς τὴν αὐτῶν σύστασιν καὶ εὐδαιμονίαν, τὸ νὰ ἀρέσκουν εἰς τὸ πλήθος τῶν σωιζόντων, ἢτοι σωτρεχόντων εἰς αὐτοὺς.

τε, ποιητοτρόπως, λέγει, καὶ ὁ Θεὸς, ἐμοίρασε τὴν Οἰκονομίαν εἰς ἡμᾶς τὰς Ἀποστόλους τε, δίδοντας εἰς τὸν καθ' ἑαυτὸν ἀπὸ ἡμᾶς ἑκάστη μέρος τῆς Οἰκονομίας διὰ τὴν κηρύξιν εἰς αὐτὸ, καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Πίσιν τὰς ἐν αὐτῷ ἀνθρώπους. Ἡμεῖς λοιπὸν θέλομεν καυχώμεθα ἕως εἰς τὸ μέτρον τοῦ Κανόνος, ὅπερ ἐμοίρασεν ὁ Θεὸς εἰς ἡμᾶς, καὶ ὅχι ἔξω ἀπὸ τοῦ μέτρον ὅπερ ὁ Θεὸς δὸν μᾶς ἔδωκε. Ποῖον δὲ εἶναι τὸ μέτρον ὅπου μᾶς ἔδωκεν ὁ Θεός; τὸ νὰ φθάσωμεν δηλαδὴ νὰ ἔλθωμεν κηρύττοντες ἕως καὶ εἰς ἐσᾶς τὰς Κορινθίους. Ἐπειδὴ λοιπὸν τὸ εἶναι τὸ μέτρον μας, διὰ τὸ καὶ ἡμεῖς ἕως εἰς τὸ μέτρον αὐτὸ, ἥτοι ἕως εἰς ἐσᾶς τὰς μαθητάς μας καυχώμεθα (1), καὶ ὅχι περαιτέρω, εἰς τὰς μὴ παρ' ἡμῶν μαθητοῦσιν.

14. „Οὐ γὰρ ὡς μὴ ἐφικνύμενοι εἰς ὑμᾶς, ὑπερεκτείνομεν ἑαυτὰς·
„μέχει γὰρ καὶ ὑμῶν ἐφθάσαμεν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τῷ Χριστῷ“.

Ακόλουθον ἦτον οἱ ψευδαπόστολοι νὰ πηγαίνον εἰς πολλὰς πόλεις, χωρὶς νὰ κηρύττουν τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ ἀπὸ μόνον τὸν ψιλὸν πηγμόντας νὰ ὑπερηφανώωνται, καὶ νὰ τομίζον, ὅτι αὐτοὶ ἐπιστρέψαν εἰς τὴν Πίσιν τὰς ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις ἀνθρώπους. Λέγει λοιπὸν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ἡμεῖς οἱ ἀληθεῖς Ἀπόστολοι τοῦ Χριστοῦ, δὸν ἔξαπλόνομεν τὸν ἑαυτὸν μας παραπαῖν ἀπὸ τοῦ μέτρον μας, ὥσταν νὰ μὴ ἠθέλωμεν φθάσωμεν ἕως εἰς ἐσᾶς δι' ὅ, τι ἐφθάσαμεν καὶ ἠλθαμεν εἰς ἐσᾶς, ὅχι ἀπλῶς μὲν ψιλὸν ἐρχομὸν, καθὼς οἱ ψευδαπόστολοι, ἀλλ' ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ, ἥτοι ἠλθαμεν εἰς ἐσᾶς κηρύττοντες τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ.

15. „Οὐκ εἰς τὰ ἄμετρα καυχώμενοι ἐν ἄλλοτελοις κόποις· ἐλπίδα
„δὲ ἔχοντες, αὐξανομένης τῆς Πίσεως ὑμῶν, ἐν ὑμῖν μεγαλυν-
„θῶμαι κατὰ τὸν Κανόνα ἡμῶν εἰς περισσῆαν“.
16. „Εἰς τὰ ὑπερεπέκανα ὑμῶν λαγγελίζεσθαι, οὐκ ἐν ἄλλοτελίῳ
„Κανόνι, εἰς τὰ ἔτοιμα καυχήσασθαι“.

Μὲν τὰ λόγια ταῦτα φανεροὶ ὁ Ἀπόστολος, ὅτι οἱ ψευδαπόστολοι ἐκαλλωπίζοντο εἰς τὰς ξένους πόλεις τῶν Ἀποστόλων, καὶ διὰ τὸ ἐκαυχῶντο εἰς τὰ ἄμετρα, ἥτοι ὑπερβολικῶς, καὶ ἔξω τοῦ μέτρον καὶ τῶν κόπων τῶν ἐδικῶν τας· ἡμεῖς ὅμως οἱ ἀληθεῖς Ἀπόστολοι, δὸν κάμνομεν ἔτι, ἀλλὰ ἕως εἰς ἐσᾶς ὅπερ ἐφθάσαμεν καὶ ἠλθαμεν κηρύττοντες τὸ Εὐαγγέλιον, ἕως εἰς ἐσᾶς καὶ καυχώμεθα, καὶ παρήνισιζόμεθα· ἐλπίζομεν δὲ, εἰς τὸν Θεὸν δηλαδὴ (ἐπειδὴ ὁ Παῦλος συνειθίζει νὰ ρίπτῃ τὰ πάντα εἰς τὸν Θεόν διὰ τῆς ἐλπίδος, καὶ νὰ μὴ ἀποφασίζῃ νὰ κάμῃ τι ἀφ' ἑαυτοῦ) ὅτι, ἀφ' ἧς ὁ Θεὸς ἐδίδαξαμεν ἱκανῶς, καὶ αὐξήσαμεν τὴν Πίσιν σας, ἔχομεν νὰ μεγαλυνώμεν, καὶ νὰ δοξασθῶμεν εἰς ἐσᾶς· τότε γὰρ μεγαλύνεται καὶ δοξάζεται ὁ Διδάσκαλος, ὅταν αὐξάνῃ, καὶ προκόπῃ οἱ μαθηταί τε, καὶ ὅταν ὁ Κανὼν αὐτῶν ἀναβαίῃ εἰς περισσώτερον μέγεθος, ἥτοι ὅταν τὸ μέτρον ὅπερ ἔλαχε, περισσώτερον προκόπῃ, καὶ μεγαλύνεται. Τί δὲ ἐλπίζομεν; ὅτι δηλαδὴ θέλομεν κηρύξωμεν τὸ Εὐαγγέλιον καὶ εἰς ἄλλα μέρη μακρύτερα, καὶ τυχὸν θέλομεν καυχώμεθα καὶ εἰς τὰς ἐν ἐκείνοις ἀνθρώπους, ἀνίσως καὶ τὰς ὠφελήσωμεν. Εἰς κάθε δὲ μέρος λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι περιπατεῖ με Κανόνα, καὶ μέτρον· ὁ δὲ Κανὼν καὶ τὸ μέτρον εἶναι ὅργανα, καὶ ἐργαλεῖα τῶν οἰκοδόμων, καὶ ἀρχιτεκτόνων, ἵνα δεχθῇ διὰ τὰς, ἑαυτῶν, ὅτι καὶ ὁ Παῦλος ἦτον οἰκοδόμος, καὶ ἀρχιτεκτων τῆς Οἰκονομίας· καὶ ἄλλο δὲ, ὅτι τὸ Θεὸς εἶναι ὅλον τὸ πᾶν, ὁ ὁποῖος ἔδωκεν εἰς τὸν Παῦλον τὸν Κανόνα καὶ τὸ μέτρον τὸ καὶ διὰ τὸ καὶ ἀκολούθως λέγει·

17. „Ὁ δὲ καυχώμενος, ἐν Κυρίῳ καυχάσθω“ (ἀ. Βασ. β'. 10. Ἱερ. θ'. 23.)

Αγκαλὰ, λέγει, καὶ ἡμεῖς οἱ ἀληθεῖς Ἀπόστολοι τοῦ Χριστοῦ ἔχομεν ποιαῦτα ἔργα καὶ κατορθώματα, ὅμως δὸν ὑπερηφανώμεθα, οὐδὲ λογιζόμεθα εἰς τὸν ἑαυτὸν μας καμμίαν ἀρε-

(1) Ὁ δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει· „Μέτρον κανό-
„νοι τὴν ὑπὸ Θεοῦ δεδομένην ἐκάλεσε χάριν· πιστὴν
„γὰρ ὁ μεγαλοῦρος διενεῖμε τοῖς πιστοῖσι“. Τοῦτο
καὶ Ῥωμαίοις ἐπιστῶν ἐφ' ἧ· „ἐκάλεσε ὡς ὁ Θεὸς ἡμέ-

„εἰσε μέτρον πίστεως“. (Ῥωμ. ιβ'. 3.) Λέγει δὲ
ὅτι τὴν τοῦ φρονήματος περικόπτομεν ἀμετρίαν, εἰς
δὲ πᾶν δεδομένην ἀποβλέπομεν χάριν.

ἀρετῷ· ἀλλὰ τὸ πᾶν τὸ λογιζόμεθα εἰς τὸν Θεόν, καὶ αὐτὸ τὸ ἴδιον μέτρον, εἰς τὸ ὅποιον ἐφθάσαμεν, καὶ εἰς τὸν Θεὸν μόνον καυχώμεθα· ὅθεν καὶ οἱ ψευδαπόστολοι, εἰς τὸν Θεὸν ἔπρεπε νὰ λογιζέται τὸ πᾶν, καὶ εἰς τὸν Θεὸν νὰ καυχῶνται, καὶ ὅχι εἰς τὸν ἑαυτὸν τες.

18. „Οὐ γὰρ ὁ ἑαυτὸν σιωπῶν (1) ἐκεῖνός ἐστι δόκιμος, ἀλλ' ὃν ὁ Κύριος συνίστησιν“.

Δὲν εἶπεν ὅτι ἡμεῖς οἱ ἀληθεῖς Ἀπόστολοι εἴμεθα δόκιμοι καὶ ἄξιοι ἐπαίνων, ἀλλὰ ἐκεῖνος, τὸν ὅποιον ὁ Κύριος συσταίνει, ἥτοι ἐκεῖνος, τὸν ὅποιον ἡ ἀλήθεια τῶν ἔργων καὶ λόγων τα, μαζὶ μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, ἀποδείχνει δόκιμον καὶ ἄξιον ἐπαίνου (2).

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ι Α'.

1. „Ὅφελον ὑμῖν ἔχουσθε με μικρόν τι, τῆς ἀφροσύνης· ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ἔχουσθε με“.

Εἰπερὶ μὲν νὰ ἔμβῃ ὁ Ἀπόστολος εἰς τὰς ἐδικὰς ἐπαίνας, μεταχειρίζεται πρότερον πολλὰς προδιορισμοὺς, καὶ τρόπους, διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὸ φορτικὸν καὶ βαρὺ ὅπως ἀκολυθεῖ, ἀπὸ τοῦ νὰ φαίνεται ὅτι ἐπαινῇ τὸν ἑαυτὸν τες. Ἐφερὲ δὲ τὸν Παῦλον εἰς τὸ νὰ ἐπαινῇ τὸν ἑαυτὸν τες, ἡ ἀνάγκη, καὶ ὁ φόβος ὅπως εἴχον, ὅτι ἔχει νὰ ἀκολουθήσῃ βλάβη εἰς τὰς μαθητὰς τοῦ Χριστιανῆς, ἀνίσως αὐτὸς μὲν ἐξυψελίζεται καὶ καταφρονῆται, οἱ δὲ ψευδαπόστολοι φαίνονται πῶς εἶναι κάποιοι τινὲς μεγάλοι. Ὅτι δὲ ὁ Παῦλος ἀπὸ πολλῶν, καὶ μεγάλῳ ἀνάγκῳ, ἥτις ἦτον ἡ ὀφέλεια τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστιανῶν, ἤλθοι εἰς τὰς ἐδικὰς ἐπαίνας, τὸτο εἶναι φανερόν καὶ εἰς αὐτὰς τὰς πολλὰ ἀνοήτως· διὰ τὴν ἀνίσως ὁ Παῦλος ἐνθυμεῖτο πάντοτε, καὶ μετὰ τὸ Βάπτισμα, τὰς ἀμαρτίας ὅπως ἔκαμε πρὸ τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος, αἱ ὁποῖαι ἐσυγχωρήθησαν διὰ μέσου τοῦ αὐτοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος· καὶ ἀνίσως αὐτὸς ἐνόμιζε τὸν ἑαυτὸν τες ἀνάξιον τοῦ νὰ ὀνομασθῇ Ἀπόστολος· „ἐκ εἰμὶ γάρ φησιν, ἰκα-
νὸς καλεῖσθαι Ἀπόστολος, δι' ὃ, τι ἐδίωξα τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ“ (ἀ. Κορ. ιε. 9.) πῶς πόρα ἤθελε νὰ ἐπαινῇ τὸν ἑαυτὸν τες, καὶ νὰ καυχᾶται, χωρὶς νὰ λάβῃ μεγάλῳ ἀνάγκῳ; Λέγει λοιπὸν εἰς τὰς Κορινθίους, ἅμποτε νὰ ἠθέλετε ὑποφέρει τὴν ἀφροσύνην καὶ ἀγνωσίαν μου (3) ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, καὶ ὑποφέρετε αὐτῷ· ἐπειδὴ φερρῶ ὅτι μὲ ἀγαπᾶτε, καὶ διὰ τῆς ὑποφέρετε ὅλα μου τὰ ἐλαττώματα.

2. „Ζηλώ γὰρ ὑμᾶς Θεὸς ζήλω“.

Δὲν εἶπεν ὅτι σὰς ἀγαπῶ, ἀλλὰ εἶπεν ἐκεῖνο ὅπως εἶναι πολλὰ μεγαλύτερον ἀπὸ τὴν ἀγάπην, ἥτοι ὅτι σὰς ζηλώω· διὰ τὴν ζήλον ζήλον γινώσκω ἀνάμεσα εἰς ἐκεῖνους ὅπως ἀγαπῶν ἀλλήλους, μὲ πολλὴν, καὶ ὑπερβολικὴν ἀγάπην. Ἐπειτα διὰ νὰ μὴ νομίσουν, ὅτι διὰ κάποιον ἀνθρώπινον πράγμα τὸς ζηλοῦν, ἥτοι διὰ ἄσπρα, ἢ διὰ δόξαν· διὰ τὸτο τὰς λέγει, ὅτι τὰς ζηλοῦν μὲ ζήλον Θεοῦ· διὰ τὴν καὶ ὁ Θεὸς λέγεται ὅτι ζηλοῦν ἡμᾶς τὰς ἀνθρώπους· „ἐγὼ
„εἰμὶ φησι Κύριος, Θεὸς ζήλων“ (Ἐξοδ. κ'. 5.) Καὶ πάλιν „ὁ ζήλος Κυρίου Σαβ-
„βαὶθ ποιήσει ταῦτα“ (Ἠσ. λζ'. 32.) Καὶ πάλιν „ἐζήλωκα τὴν Ἱερουσαλὴμ, καὶ τὴν
„Σιών ζήλον μέγαν“ (Ζαχ. α'. 14.) Ζηλοῦν δὲ ὁ Θεὸς ἡμᾶς, διὰ τὴν πολλὰ μᾶς ἀγαπᾶ· ὅχι διὰ νὰ κερδήσῃ αὐτὸς τίποτε εἰς τὸν ἑαυτὸν τες, ἀλλὰ διὰ νὰ σώσῃ ἡμᾶς, σι-
νωντας μὲ τὸν ἑαυτὸν τες, καὶ συγκολλώντας ἡμᾶς εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ ποιῶτος, λέγει, Θε-
κὸς εἶναι καὶ ὁ ζήλος ὅπως ἐγὼ ὁ Παῦλος ἔχω εἰς ἐσᾶς τὰς Χριστιανὰς, ὅχι διὰ νὰ κερδή-
σω ἐγὼ τίποτε, ἀλλ' ἵνα ἐσεῖς μὴ διαφθαρήτε ἀπὸ τὰς ψευδαποστόλων.

„Ἡρμο-

(1) Ἐν ἄλλοις, σιωπῶντων.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος, „ὁ γὰρ ἑαυτοῖς προσήκει προσ-
μαρτυρεῖν ἀρετὴν, ἀλλὰ τὴν θεῖαν ψῆφον προσμενᾶν“.

(3) Ἀφροσύνην δὲ λέγει ὁ Παῦλος τὴν κακίαν ὅπως μέλει νὰ κάμῃ διὰ λόγους παρεμπρός.

„ Ἡρμοσάμην γὰρ ὑμᾶς ἐνὶ ἀνδρεί, παρθεύον ἀγνῶ παραστήσαι
„ τῷ Χριστῷ“.

Αρραβωνίασα, λέγει, ἐγὼ ὁ Παῦλος ἐσᾶς τὰς Χρειαυὰς, καὶ σᾶς ἐώσα πνευματικῶς
μὲ τὸν Χριστόν, λοιπὸν διὰ τὸν Χριστόν σᾶς ζηλώω, καὶ ὅχι διὰ λόγους· ἐπειδὴ ἐγὼ δὲν
εἶμαι ἀνδρᾶς ἐδικός σας διὰ τὰ σᾶς ζηλώω, ἀλλὰ ὁ Χριστός· ἐγὼ δὲ εἶμαι μόνον νυμφα-
γωγός, καὶ προξενητής (1). Βλέπε δὲ πῶς δὲν εἶπεν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι εἶμαι Διδάσκαλός
σας, καὶ διὰ τὴν χρεώσεσιν τὰ μὲ ὑποφέρετε· ἀλλὰ, τὰς μὲν ἐν Κορίνθῳ Χρειαυὰς,
ἐβαλεν εἰς τὴν τάξιν νύμφης, τὸν ἑαυτὸν τε δὲ, ἔταξεν εἰς τόπον προξενητείας, διὰ τὰ μεγα-
λειῶν, καὶ τὰ τιμήσιν αὐτῆς. Παράδοξον δὲ πρᾶγμα εἶναι κατὰ ἀλήθειαν ἐκεῖνο ὅπερ ἀπο-
λαβεῖ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, τὴν Πνευματικὴν Νύμφην τὴν Χρυσήν· δι' ὅ,τι, εἰς μὲν τὸν σω-
ματικόν, καὶ κοσμικόν γάμον, οἱ σύζυγοι δὲν μόνον παρθεύοι, ὑπερὰ ἀφ' ἧς ὑπανδρεύθῃ·
ἐδῶ δὲ εἰς τὸν πνευματικόν γάμον τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τῇ Χρυσῇ, καὶ ἐκεῖνοι ὅπερ δὲν εἶναι
παρθενοὶ προτίτερα, ὑπερὰ ἀπὸ τῆς μετὰ Χρυσῇ ἐώσιν, γίνονται παρθενοὶ. Μὲ τοιαῦτον
πνευματικόν γάμον καθεὶ Ἐκκλησία τῶν Χρειαυῶν, παρθένος εἶναι καὶ ὀνομάζεται· ἐπει-
δὴ εἰς ὅλας κοινῶς τὰς ὑπανδρεύμενας ἀνδρας Χρειαυὰς ταῦτα γράφει ὁ Παῦλος, καὶ εἰς
ὅλας τὰς ὑπάνδρους γυναῖκας Χρειαυὰς. Μὲ ποῖας δὲ ἀρραβωνίας, καὶ προῖκας ἐνυμφόσθῃ
ὁ Χριστός τῇ Ἐκκλησίᾳ; μὲ τὰ ἀγαθὰ τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν. Τέτα τῇ πνευματι-
κῇ γάμῳ τῆς Ἐκκλησίας μετὰ τῇ Χρυσῇ, τύπος ἦτον ἐκεῖνο ὅπερ ἠκολούθησεν εἰς τὸν και-
ρὸν τῇ Πατριάρχῃ Ἀβραάμ· διὰ τὴν, καθὼς ὁ Ἀβραάμ ἐσείλε τὸν δούλόν τε καὶ ὑπά-
γῃ εἰς Μεσοποταμίαν διὰ τὰ ἀρραβωνίση μὲ τὸν υἱόν τε Ἰσαὰκ, κόρην Ἐδρικὴν τῇ
Ῥεβέκκῃ· τοιοτρόπως καὶ ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἐσείλε τὰς δούλας αὐτῆς τὰς Προφῆτας καὶ
Ἀποστόλους, διὰ τὰ ἀρραβωνίση μὲ τὸν Υἱόν τε τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, τῇ Ἐκκλησίᾳ.
Ἐτί· ἀπέστειλε τὸν Προφῆτὴν Δαβὶδ, ὅστις διὰ τὴν ἐλεγον εἰς τὴν Νύμφην Ἐκκλη-
σίαν ταῦτα· „ ἀκυσον θυγάτηρ, καὶ ἴδε, καὶ ἐπιλάθου τὰ λαῖμα, καὶ τὰ οἶκος τοῦ Πα-
τρός σου, καὶ ἐπιθυμήσει ὁ Βασιλεὺς τὴν κάλλος σου“. (Ψαλ. μδ'. ιι.) Ἐτί· ἀπέστειλε τὸν
μακάριον τὸν Παῦλον, ὅστις διὰ τὴν ἐλεγον εἰς τὴν Πνευματικὴν Νύμφην· „ ὑπὲρ Χρι-
στῆ ἐν πρεσβύοις“. (Κορ. ε'. 20.) Ὁμοίως ἐλεγε καὶ τὰ ἀνωτέρω λόγια „ ἡρμοσάμην
„ ὑμᾶς ἐνὶ Ἀνδρεί, Παρθεύον Ἀγνῶν παραστήσαι τῷ Χριστῷ“. Ὁ μὲν ἐν καιρὸς τῆ παρόντος
αἰῶνος, εἶναι καιρὸς μνηστείας καὶ ἀρραβωνίας μὲ τὸν Χριστόν· ὁ δὲ μέλλον αἰὼν, εἶναι και-
ρὸς τῶν γάμων· τότε γὰρ ἔχον τὰ πεπρωμένον οἱ πνευματικοὶ γάμοι τῶν μακαρίων μετὰ
τῇ Χρυσῇ, ἐν τῇ Βασιλείᾳ τῶν Οὐρανῶν. Διὰ τὴν τότε θέλει γοῇ καὶ ἡ φωνὴ αὐτῆ, λέγε-
σα εἰς τὰς παρθεύσας ψυχὰς „ ἴδε ὁ νυμφίος ἔρχεται· ἔξέρχεσθε εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ“.
(Ματθ. κ'. 6.) (2)

3. „ Φο-

(1) Λέγει δὲ καὶ ὁ Κορίνθιος, ὅτι καθεὶ ψυχὴ ἔ-
σται Παρθένη καὶ Νύμφη, ὁ Χριστός δὲ εἶναι Νυμφίος· ὁ
Παῦλος εἶναι Παράνυμφος· ἡ δὲ νυμφόσιν γίνεται διὰ
Πίστεως, Ἐλπίδος, καὶ Ἀγάπης, καὶ τῶν ἀλλων ἀρετῶν·
δι' ὅ,τι, καθὼς ἔπεν ὁ Θεὸς Αὐγουστίνος ἐν τῇ ἐξη-
γήσει τῆς Ἰωάννου, ἡ καθαρότης τῆς νοῦς ὑπάρχει τε-
λεία Πίσις, γερὰ Ἐλπίς, καὶ τελεία Ἀγάπη· καὶ ἐ-
καστὴ δὲ πόσις ἔχει ἡ πόσις ψυχὴν· ὅθεν καὶ ὁ Ὁ-
μοιωτὴς Ὁμιλία β'. εἰς τὸν Λαυτικόν κεφ. β'. ἔπεν·
„ εἰ δέξῃ ἀνδρῶς, ἐν τῇ κοίτῃ τῆς ψυχῆς σου τὸν
„ Διάβολον, πόσῃ τῇ ψυχῇ σου ἐποίησας“· καὶ
πάλιν ὁ αὐτὸς Ὁμιλ. εἰς τοὺς ἀριθμούς, λέγει· „ ὁ
„ πᾶν ἡ ψυχὴ τῇ νυμφίῳ αὐτῇ Χρυσῇ προσαρμά-
„ ζῇται, καὶ ἡ κοίτη τῆς ῥήματος ἐκείνου, κακῶς δέχου-
„ ται ἀναμφισβήτητος, καὶ δὲ ἐκείνου σπέρμα πνευμα-
„ τικόν δέχεται, κατὰ τὸ ῥῆμα τῆς Ἡσά· „ διὰ τὸν
„ φόβον σου Κύριε ἐν γαστρὶ ἐλάβομεν, καὶ ὠδινῶσα-
„ μεν, καὶ ἐτέκομεν Πνεῦμα σωτηρίας σου“. (Ἡσά.
κς. 18.)

Λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Μακάριος· „ ὥσπερ ὁ Θεὸς
„ τὸν ἄνθρωπον, καὶ τὴν γλῶσσαν ἐκτίσεν εἰς τὸ καποικησά
„ τὸν ἄνθρωπον, ὥς καὶ τὸ σῶμα, καὶ τὴν ψυχὴν τῶ ἀν-
„ θρώπῳ ἐκτίσεν εἰς ἰδίαν οἰκίαν, εἰς τὸ ἐνοικῆσαι, καὶ
„ ἀναπαύσασθαι, ὥς ἐν ἰδίῳ οἴκῳ τῷ σῶματι, ἔχον
„ νύμφην καλλὴν τῇ ἐράσμιον ψυχῇ, τῇ κατ' εἰκό-
„ να αὐτοῦ πεποιημένῃ· ἡρμοσάμην γὰρ ὑμᾶς, φησὶν
„ ὁ Ἀπόστολος, ἐνὶ ἀνδρεί παρθεύον ἀγνῶ παραστήσαι
„ τῷ Χριστῷ“. (Ὁμιλ. μδ'. κεφ. δ'.)

(2) Περί τῆς πνευματικῆς πόσις γάμου τῆς Νύμ-
φης, καὶ τοῦ Νυμφίου Χρυσῆ, ἐλεγον ὁ Ἡσαΐας· „ ὡς
„ νύμφη, κατεκόσμησέ με κόσμῳ“. (Ἡσ. ξβ'. 10.)
καὶ πάλιν „ ἔσται ὁν τρόπον εὐφρανθήσεται νυμφίος ἐπὶ
„ νύμφῃ, ὥς εὐφρανθήσεται Κύριος ἐπὶ σοί“. (Ἡσ.
ξβ'. 5.) καὶ πάλιν· „ ὥς ὡς γυναῖκα κατελελειμμέ-
„ νην, καὶ ὀλιγόψυχον κέκληκέν σε ὁ Κύριος, καὶ ὡς
„ γυναῖκα ἐκ νεότητος μεμισσημένην, ἔπεν ὁ Θεός σου·
„ χρόνον μικρόν κατέλειπόν σε, καὶ μετ' ἐλέως μεγάλου
„ ἐκλήσω σε“. (Ἡσ. νδ'. 6.) Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἱερεμίας
„ διὰ

3. „Φοβῶμαι δὲ, μήπως ὡς ὄφρις Εὐὰν ᾔχηπάτησεν ἐν τῇ πανουργίᾳ
 „αὐτῷ, ἔγω φθαρήναι τὰ νοήματα ὑμῶν, ἀπὸ τῆς ἀπλότητος τῆς
 „εἰς Χεῖζόν“.

Φοβῶμαι, λέγει, μήπως, καθὼς ὁ ὄφρις ἐγέλασε τὴν Εὐὰν, ἔτσι καὶ ἐσεῖς αἱ Χεῖζιανοὶ γελασθῆτε ἀπὸ τῆς ψευδαποδόλας, καὶ φθείρετε τὰ νοήματά σας· δι' ὅτι ἀγκαλιὰ καὶ ἡ ζημία καὶ ἀπώλεια ἦναι ἐδική σας, ἀλλ' ὁ φόβος τῆς τοιαύτης ζημίας σας εἶναι ἐδικός μιν. Δὲν λέγει δὲ ἀποφασισικὰ ὅτι διεφθάρητε, καὶ μᾶλλον ὅπως ἦτον τῇ ἀληθείᾳ διεφθαρμένοι, ἀλλὰ λέγει τῆτο μὲ ἀμφιβολίαν· μήπως ὡς ὄφρις ἐγέλασε τὴν Εὐὰν, διὰ τὴν καὶ ὁ ὄφρις τότε ὑποσχέθεις νὰ δώσῃ εἰς τὴν Εὐὰν, καὶ τὸν Ἀδὰμ μεγαλότερα ἀγαθὰ ἀπὸ ἐκεῖνα ὅπως εἶχον „ἐσεσθε γάρ, φησιν, ὡς Θεοὶ, γινώσκοντες καλὸν καὶ πονηρὸν“ (Γεν. γ'. 5.) ταῦτα λέγω ὑποσχέθεις, ἐγέλασεν αὐτῷ πρῶτον, καὶ δι' αὐτῆς ἐγέλασε καὶ τὸν Ἀδὰμ· τοιαυτοτρόπως καὶ οἱ ψευδαπόδοι, ὑπερηφανόμοι, καὶ ὑποσχόμενοι ὅτι ἔχον νὰ σᾶς δώσῃν μεγάλα τινὰ χαρίσματα, σᾶς γελῶν μὲ τὴν πανουργίαν τῶν· ἀλλὰ καθὰς πίτε, ἔτε ἡ πανουργία τῶν ὀφείας, ἔτε ἡ ἀπλότης τῆς Εὐὰς, ἐσάθισαν ἀρκετὰ αἰτία διὰ νὰ προξενήσῃν συγχώρησιν τῶν σφαλμάτων των· τοιαυτοτρόπως ἔδε ἐσεῖς θέλετε λάβετε συγχώρησιν τῶν σφαλμάτων σας, καὶ ἐσεῖς μὲν γελασθε ἀπὸ ἀπλότητά σας, οἱ δὲ ψευδαπόδοι σᾶς γελῶν ἀπὸ τῆς πανουργίας των. Βλέπε δὲ, ὡ ἀναγνώστα, ὅτι δὲν εἶπεν ὁ Παῦλος πῶς ἐγελάσθη ὁ Ἀδὰμ ἀπὸ τῶν ὀφρι, διὰ νὰ φανερώσῃ πῶς τῆς γυναικὸς εἶναι ἴδιον νὰ γελάται, ὡσαν ὅπως εἶναι ἀπαλωτέρα κατὰ τὴν φύσιν, καὶ ὅχι τῶ ἀνδρός (1). Καὶ δὲν εἶπε, φοβῶμαι μήπως γελασθῆτε, ἀλλὰ μήπως φθαρῆναι τὰ νοήματά σας, ἐπιμενώντας εἰς τὴν μεταφορῶν ὅπως ἀναθῶν ἐμεταχειρίσθη, ὀνομαζώντας Παρθένον τὴν Ἐκκλησίαν· ἐπειδὴ φθορὰ κυρίως εἰς τὰς Παρθένους λέγεται. Φοβῶμαι, λέγει, μήπως φθαρῆναι τὰ νοήματά σας, ἀπὸ τῆς ἀπλότητος καὶ ἀπονήρως γινώμην ὅπως ἔχετε εἰς τὸν Χεῖζόν, ἤγουν μήπως γελασθῆτε ἀπὸ τῆς ἀκακίας σας. Μερικοὶ δὲ ἔτσι ἐρμηνεύουσιν τῆτο· φοβῶμαι μήπως μεταγυρίσθε ἀπὸ τῆς ἀπλῆς Πίσις τῶ Χεῖζῶ, εἰς τὴν ἔξω τῶν Ἑλλήνων δεινότητα καὶ πανουργίαν· αὐτὴ γὰρ εἶναι ἡ μεγαλωτάτη φθορὰ μιᾶς ψυχῆς, νουμφορμύνης μὲ τὸν Χεῖζόν.

4. „Εἰ μὲν γὰρ ὁ ἐρχόμενος ἄλλον Ἰησοῦν κηρύσσῃ, ὃν ἐκ ἐκρηύξα-
 „μεν· ἢ πνεῦμα ἕτερον λαμβάνετε, ὃ ἐκ ἐλάβετε· ἢ Εὐαγγέ-
 „λιον ἕτερον, ὃ ἐκ ἐδέξασθε, καλῶς ὑπάχεσθε“.

Τὶ λέγεις ὦ μακάριε Παῦλε; ἐσὺ εἶσαι ὅπως γράφεις εἰς τὴν Γαλάτιαν „ἐάν τις διαγ-
 „γελίῃται ὑμῖν παρ' ὃ παραλάβετε, ἀνάθεμα ἔστω“ (Γαλ. α'. 8.) καὶ πῶς λέ-
 γεις, ὅτι αἰσῶς ἄλλον Ἰησοῦν ἐκήρυττον ἐκεῖνοι οἱ ψευδαπόδοι, καλῶς ἠθέλετε τῶν ὑπο-
 φέρῃ; τῆς ἀπορίας ταύτης ἄκρον τὴν λύσιν, ἀγαπῆτε, καὶ μάθετε τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν εἶπε ταῦτα ὁ Παῦλος. Οἱ ψευδαπόδοι ὑπερηφανόοντο, πῶς αὐτοὶ ἐπροξένισαν εἰς τὴν Κορινθίαν μεγαλότεραν ὠφέλειαν ἀπὸ τῆς ἀληθείας Ἀποδόλας· ἐπειδὴ λοιπὸν πολλὰ, καὶ αἰόνητα λόγια ἐφλυάρεν, μεταχειριζόμενοι τὴν δεινότητα τῆς ἔξω σοφίας, διὰ τῆτο ὁ Παῦλος λέγει ἔδω κατ' ὑπόθεσιν· ὅτι, αἰσῶς αὐτοὶ μὲν ἐκήρυττον ἄλλον Χεῖζόν, ὁ ὅποιος ἔκαμνε χρεῖαν νὰ κηρυχθῇ, ἡμεῖς δὲ ὑπερέμεθα τῶ τοιαύτῃ κηρύγματος, καλῶς ἠθέ-
 λατε

διὰ τὸν χωρισμὸν τῶ ποιούτε γάμιν· „Πλὴν ὡς α-
 „δετὴ γυνὴ ἐστὶν τὸν σώματι αὐτῇ, ὡς ἡδούσῃ ἐν
 „ἐμὲ ὁ οἶκος Ἰσραὴλ, λέγει Κύριος“ (Ἱερ. γ'.
 20.) Κατ' ἐξοχὴν δὲ ὁ Σολομών περὶ τῶ πνευματι-
 κοῦ τούτου γάμου ἀναφέρει ἐν τῷ ᾄσμα τῶν ᾄσμάτων,
 ὑμῶν πολλὰκις ὀνομαζών τὴν Ἐκκλησίαν· „δεῦρο α-
 „πὸ Λιβάνου ὑμῶν“ (Ἀσ. δ'. 8.) „ἀδελφὴ μου ὑμ-
 „νή“ (Ἀσμ. δ'. 10.) καὶ διὰ τὴν ὑμῶν σὺν τῷ
 Σολομῶν Χεῖζῶ λέγει· „ἐξέλθετε καὶ ἴδετε ἐν τῷ

„Βασιλεῖ Σολομών, ἐν τῷ σιφάν, ὃ ἐσφράνισεν
 „αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ, ἐν ἡμέρᾳ νυμφιότητος αὐτοῦ, καὶ
 „ἐν ἡμέρᾳ εὐφροσύνης καρδίας αὐτοῦ. (Ἀσμ. γ'. 11.)
 Ὅρα καὶ τὸ γ'. τοῦ Ἱερ. γ'.
 (1) Διὰ τῆτο ἔπει καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ἐπὶ
 „δὲ φθόνῳ διαβόλου, καὶ γυναικὸς ἐπιπείρας, ἢ τε ἴσα-
 „θεν, ὡς ἀπαλωτέρα, καὶ ἢ προσήγαγεν, ὡς πίδα-
 „νότης“ (Λόγ. ἐν τῇ Γενέσει)

λατε τὰς ὑποφέρειν νὰ λέγουν τὰ ποιαῦτα (1). διὰ τὸ γὰρ ἐπρόσθεσε καὶ τὸ „ὃν ἐκ ἐκινύ-
 „ξαμεν“. Ἐπειδὴ δὲ τὸν αὐτὸν Χριστὸν, ὅπῃ ἡμεῖς ἐκινύξαμεν, κηρύττασι καὶ ἐκεῖνοι, καὶ τὰ
 αὐτὰ τῆς Πίστεως κεφάλαια, τί περισσότερον ἔχουσιν ἐκεῖνοι ἀπὸ ἡμᾶς; βέβαια ἔδει. Καὶ
 βλέπε, ὡ ἀγαθῶσα, πῶς δὲν εἶπεν, ὅτι, ἀνίσως ὁ ἐρχόμενος, ἦτοι ὁ ψευδαπόστολος, ὁ
 ἔξωθεν ἐρχόμενος εἰς ἐσᾶς, κηρύττει περισσότερον ἀπὸ λόγους μας· (ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ἐκ-
 κινύοντες μὲ περισσότεραν αὐθεντίαν ἀπὸ τῆς Ἀποστόλης, καὶ μὲ περισσότερον κάλλος, καὶ
 ῥητορείαν τῶν λόγων) ἀλλὰ εἶπεν· ἀνίσως ὁ ἐρχόμενος ἄλλον Ἰησοῦν κηρύττει, τὸν ὅποιον
 ἡμεῖς δὲν ἐκινύξαμεν, τὸ ὅποιον τὸ κήρυγμα, δὲν χρειάζεται ῥητορικῶς ἐκτετατὴν· εἰ
 Πνεῦμα ἕτερον λαμβάνετε, τῆς αἰσῶς λαμβάνετε διὰ μέσε τῶν ψευδαποστόλων ἄλλο
 Πνεῦμα, τὸ ὅποιον σᾶς κάμνει πλεονεκτήματα εἰς τὰ πνευματικὰ χαρίσματα· ἀλλὰ καὶ αὐ-
 τὸ δὲν χρειάζεται κομψίαν λόγων· ἢ ἀνίσως δέχεσθε Εὐαγγέλιον ἕτερον, τὸ ὅποιον καὶ
 αὐτὸ λόγους ῥητορικῶς δὲν χρειάζεται. Πανταχῇ δὲ φανεροί οἱ Παῦλος, ὅτι δὲν πρέπει
 νὰ προσέχετε ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν, ἀνίσως αὐτοὶ οἱ ψευδαπόστολοι λέγουν καὶνεία τι πε-
 ρισσότερον ἀπὸ ἡμᾶς τῆς ἀληθείας Ἀποστόλης· ἀλλὰ νὰ σοχάζεσθε, ἀνίσως αὐτοὶ λαλῶσι
 καὶνεία ἄλλο ἑστιάδες καὶ ἀναγκαῖον δόγμα, τὸ ὅποιον, εἶναι μὲν χρεῖα νὰ λαλήθῃ, ἡμεῖς
 δὲ, τὸ ἀφήσαμεν, καὶ δὲν τὸ ἐλαλήσαμεν εἰς ἐσᾶς· διὰ τὸ εἶπεν „ἄλλον Ἰησοῦν, ὃν ἐκ
 „ἐκινύξαμεν· Πνεῦμα ἕτερον, ὃ ἐκ ἐλάβετε· Εὐαγγέλιον ἕτερον, ὃ ἐκ ἐδέξασθε“ ὥστε,
 ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ λέγουσι τὰ ἴδια ἐκεῖνα ὅπῃ λέγομεν καὶ ἡμεῖς, τί χάσκετε ἐτὶ καὶ προσέ-
 χετε εἰς αὐτούς; Ἀλλ' ὡ μακάριε Παῦλε, ἐπειδὴ οἱ ψευδαπόστολοι τὰ αὐτὰ λαλῶσι μὲ ἐκεῖ-
 να ὅπῃ λαλεῖς καὶ ἐσύ, διὰ τί τὴν ἐμποδίζεις νὰ μὴ λαλῶσιν; ἐπειδὴ, λέγει, ὑπόκεισιν
 μεταχειριζόμενοι, καὶ φαινόμενοι ὅτι λέγουσι καλὰ, σμίγῃσι μὲ τὰ καλὰ, καὶ τὰ κακὰ, καὶ
 ἄλλα δόγματα δογματίζουσιν.

5. „Λογίζομαι γὰρ μηδὲν ὑπερηκεῖναι τῶν ὑπὲρ λίαν Ἀποστόλων“.

Εἰδὼ συγχεῖναι τὸν ἑαυτὸν τὸν Παῦλος μὲ τὸν Κορυθαῖον Πέτρον, καὶ μὲ τὰς περὶ αὐ-
 τὸν προκείμενους τῶν Ἀποστόλων. Θέλει δὲ νὰ δείξῃ μὲ τὸτο, ὅτι αὐτὸς οἱ ψευδαπόστολοι αὐτοὶ
 ἠξίουσιν τι παραῖω ἀπὸ ἐμῶν, ἢ ἔλαβον χαρίσματα μεγαλύτερα ἀπὸ λόγους μας, λοιπὸν
 καὶ ἀπὸ τὸν Κορυθαῖον Πέτρον, καὶ ἀπὸ τῆς ἐγκρίτης Ἀποστόλης περισσότερα ἠξίουσιν, καὶ
 ἀκολούθως μεγαλύτεροι εἶναι καὶ ἀπὸ ἐκείνων· μὲ τὸν τρόπον δὲ τῶν φέρει τὸν λόγον εἰς
 ἄπορον, καὶ ἀδύνατον. Βλέπε δὲ, ὡ ἀγαθῶσα, ταπεινοφροσύνην τὴν Παύλου· λογίζομαι, λέ-
 γει, ἦτοι νομίζω καὶ ὑπολαμβάνω, καὶ ὄχι ἀποφαντικῶς κυρόω τὸ καὶ δογματίζω· ποῖον;
 ἦγεν ὅτι δὲν εἶμαι κατώτερος, ὄχι ἀπλῶς τῶν Ἀποστόλων, ἀλλὰ τῶν ὑπὲρ λίαν· φανερό-
 νωντας μὲ τὸν τὸν λόγον αἰνιγματωδῶς, τὸν Πέτρον, καὶ Ἰωάννην, καὶ Ἰάκωβον. Ταῦτα
 δὲ τὰ καυχήματα λέγει τώρα ὁ Παῦλος διὰ τί ἦτον χρεῖα καὶ ἀνάγκη νὰ τὰ εἴπῃ, ὡς
 προείπομεν· ἐπειδὴ εἰς ἄλλο μέρος, ὅταν πιαύτη χρεῖα δὲν ἦναι, λέγει πῶς δὲν εἶναι
 ἄξιός νὰ ὀνομάζεται Ἀπόστολος, „ὅς ἐκ εἰμι ἱκανὸς καλεῖσθαι Ἀπόστολος“. (ἀ. Κορ. ιε'. 9.)

6. „Εἰ δὲ καὶ ἰδιώτης τῷ λόγῳ, ἀλλ' ὃ τῇ γνώσει“. (2)

Εἰδὼ εἰς τὸτο ἐκαλλωπίζοντο καὶ ἐκαυχῶντο οἱ ψευδαπόστολοι, δηλαδή, ὅτι δὲν εἶναι
 ἰδιῶται καὶ ἀμαθεῖς κατὰ τὸν λόγον, καὶ τὴν ἔξωθεν εὐλαττίαν ὡσαύτῃ ὁ Παῦλος· διὰ τὸ
 το δεῖχεν ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, ὅτι δὲν ἀποσρέζεται τὴν ἰδιωτείαν ταύτην, καὶ ἀμάθειαν,
 διὰ

(1) Ὁ δὲ Φώτιος τὸ „καλῶς ἠνέχεσθε“ ἐρμηνεύων
 λέγει, ὅτι ὁ Παῦλος δὲν εἶπε τοῦτο, ὡς ἐπαινὸν πρὸς
 Κορινθίους, ἀλλ' ἐλέγχων αὐτοὺς ἐκ περιουσίας· ἐπειδὴ
 φθορὰν ἀνωτέρω φώναζε πρὸς νὰ ἀνέχωνται, καὶ νὰ προσ-
 ἔχουν αὐτοὶ ἡς τοὺς ψευδαποστόλους. Τί εἶναι λοιπὸν
 ἐκεῖνο ὅπῃ ἐλέγχῃ; ἀποφάσις, λέγει, εἶναι ἡ ἀγά-
 πη ὅπου δέχιντε ἡς τοὺς ψευδαποστόλους· διὰ τί ἡς
 κυρὸν ἐπὶ καὶ ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι, καὶ ἐκεῖνοι πρὸς αὐ-
 τὰ φαίνονται πῶς λέγουσιν μὲ ἡμᾶς, διὰ τί ἐσθὶς ἀπὸ
 ἡμᾶς μὲν χωρίζεσθε, ἡς ἐκεῖνοι δὲ προσκολλασθε; δι-
 ὅ, τι δὲν ἔχετε, λέγει, πρόφασιν νὰ εἴπητε, ὅτι τοὺς

ἀγαπᾶτε διὰ τὴν καὶνότητα, καὶ διὰ τὸ ἐνηλλαγμένον
 τῶν δογμάτων, καὶ τοῦ κηρυγματος· ἐνδε γὰρ ἡ και-
 νότης υποκαταλαμβάνει, καὶ ἐφέλκεσθαι τοὺς ἀπληρέεις·
 ἡς ἐσθὶς δὲ, καὶ αὐτὴ ἡ πρῆφαις τῆς καινότητος εὐ-
 ρίσκεται.

(2) Σημειῶσαι, ὅτι κατὰ τὸν Φώτιον, παρὰ τῷ
 Ἀποστόλῳ Παύλῳ, πρὸς σημανόμενα ἔχει ὁ λόγος,
 καὶ πρὸς ἡ γνώσει· καὶ α. μὲν, λόγος εἶναι ἀπλῶς ὁ
 προφορικός· γνώσει δὲ ἡ ἐν τοῖς δόγμασιν εἰδησις· πε-
 ρὶ ὧν λέγει „ἐπλετισθητε ἐν αὐτῷ ἐν παντί λόγῳ“
 „(ἦτοι ἡς καθε γλώσσαν) καὶ πάσῃ γνώσει“. (ἀ.
 Κορ.

διὰ τὴν ὁποίαν τὸν κατηγοροῦσιν, ἀλλὰ μάλιστα καὶ καλῶς πίζεται εἰς αὐτὸν. Καὶ δεῦν λέγει, ὅτι, ἀγκαλὰ καὶ εἶμαι ἰδιώτης, ὅμως εἶναι καὶ οἱ ἄλλοι κορυφαῖοι Ἀποστόλοι, διὰ τὰ μὴ φαίη ὅτι τὸς κατηγορεῖ καὶ αὐτός· ἀλλ' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα γυμνὸν τῆς ἔξωθεν σοφίας καὶ ἐγλωττίας, καταβάλλει, καὶ ἀνατρέπει· καθὼς καὶ εἰς τὴν πρώτην Ἐπιστολὴν ἀπέδειξεν αὐτὸ, πῶς εἶναι, ὅχι μόνον ἀνώφελες, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ βλάπτει τὴν δόξαν, καὶ τὸ καύχημα τῷ Σταυρῷ· κατὰ τὸν λόγον, λέγει, καὶ τὴν ῥητορικὴν ἐγλωττίαν εἶμαι ἰδιώτης καὶ ἀμαθής (1), ἀλλ' ὅχι καὶ κατὰ τὴν γνῶσιν· μετὰ τὸν λόγον δὲ τῶν, αἰνιγματωδῶς φανερόν· τῶς ψαλμοποιήσεως, οἵτινες ὅσον ὑπερφηανόοντο διὰ τὴν ματαίαν ἐγλωττίαν, τῶσον ἦσαν ὑστερημένοι ἀπὸ τὴν ἀληθῆ γνῶσιν τῷ Θεῷ, καὶ τῇ ἀληθείᾳ αὐτοὶ ἦσαν ἰδιῶται, καὶ ἀμαθεῖς εἰς αὐτὴν.

„ Ἀλλ' ἐν παντὶ φανερωθεύτες (2) ἐν πάσιν ἕως ὑμῶν “.

Ημεῖς, λέγει, δεῦν εἶμεθα ἄσπεροι οἱ ψαλμοποιοί, καὶ ἄλλοι μὲν ὄντες κατὰ τὰ ἔργα, ἄλλοι φαινόμεθα καθ' ὑπόκεισιν· ἀλλὰ εἶμεθα φανεροὶ εἰς ἑσᾶς καθ' ὅλα, ὅσα, καὶ κἀμὲν, καὶ λέγομεν· καὶ καμμία διπλὴ γνῶμη, καὶ ὑπόκεισις εἰς ἡμᾶς δεῦν ὑπέρσκειται, καθὼς ὑπέρσκειται εἰς τὸς ψαλμοποιήσεως, οἱ ὅποιοι, ἐνδεδυμένοι ὄντες ἔξωθεν σχῆμα καὶ προσωπεῖον δόξαβείας, κάμνουν ὅλα τὰ χεῖρσιν ἔργα.

7. „ Ἡ, ἀμαρτίαν ἐποίησα ἑμαυτὸν ταπεινῶν, ἵνα ὑμᾶς ὑψωθῇτε· ὅτι ὡρεῶν τὸ τῷ Θεῷ εὐαγγέλιον διηγγελισάμην ὑμῖν “.

Ταύτῃ, λέγει, μόνῃ τὴν ἀμαρτίαν ἔκαμα, καὶ διὰ τὸ ἔχετε νὰ με κατηγορήτε, καὶ νὰ ὑπερφηανέσθε ἐναντίον μου ἑσῆς οἱ Κορίνθιοι, διὰ τὴν ἐγὼ ἐταπεινώσα τὸν ἑαυτὸν μου,

ζη-

Κορ. α.) β'. δέ, λόγος λέγεται τὸ ἔχον χάρισμα διδασκαλικόν, γνῶσις δέ, τὸ συιέναι πὸν πῶς κηρυγματος λόγον, ὅχι ὅμως καὶ τὸ διδάσκει διδάσκειν, καὶ ὠφελεῖν ἄλλους· περὶ ὧν ἔπεν· „ ὃ μὲν γὰρ δίδασκε „ λόγος σοφίας, ἀλλὰ δὲ λόγος γνῶσεως “ (α. Κορ. ιβ') καὶ γ'. λόγος ἐπίστε λέγεται, πὸν νὰ ἦναι τινες γυμνασμένοι εἰς τὴν Ἑλληνικὴν σοφίαν, καὶ νὰ μὴ μετέχη ἀπὸ τῆς θείας, μόνον δὲ νὰ ἦναι ἐγλωττοὶ καὶ σωμῆλος εἰς τὸ λέγειν· γνῶσις δέ, τὸ νὰ ἦναι τινες τέλει εἰς τὴν θείαν σοφίαν, ὥστε ὅπως καὶ αὐτοὶ ἀκριβῶς νὰ ἤξευρον, καὶ τὸς ἄλλους νὰ διδάσκω καὶ νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν Χριστόν· περὶ ὧν λέγει ὁ Παῦλος ἐδῶ τὸ „ Εἰ δὲ καὶ ἰδιώτης τῷ λόγῳ, ἀλλ' οὐ σὴ γνῶσις “ ὥστε λέγει ὁ Παῦλος· ὅτι ἀγκαλὰ καὶ ἐγὼ δεῦν εἶμαι γυμνασμένος, ὥστε ἐμαυτὸν τὴν Ἑλληνικὴν ἐγλωττίαν, καὶ τὸν ῥητορικὸν λόγον, ὅμως ἡμεῖς τέλει εἰς τὴν θείαν σοφίαν, καὶ διδάσκει νὰ διδάσκω καὶ τὸς ἄλλους, καὶ νὰ προσφέρω αὐτοὺς εἰς τὸν Χριστόν.

(1) Ἐδῶ γεννᾶται μία ἀπορία, διὰ τὴν ὅτι ὁ θῆος Χρυσόστομος, εἰς μὲν τὴν πρὸς Κορινθίους πρώτην Ἐπιστολὴν λέγει πρὸς τοὺς Χερσίανους· „ ὅταν οὖν Ἑλληνες κατηγορήσωσι πῶν μαθητῶν, ὡς ἰδιῶτων, πλείον ἡμῖς ἐκείνων κατηγοροῦμεν αὐτῶν· μηδὲ λεγέτω σις, ὅτι σοφός ἦν ὁ Παῦλος, ἀλλ' ἐπαίροντες ἐπὶ σοφίᾳ τὸς μεγάλους παρ' ἐκείνοις, καὶ ἐπὶ ἐγλωττίᾳ θαυμασθέντες, τὸς παρ' ἡμῖν ἅπαντας λέγομεν ἰδιῶτας γεγενῆσθαι “ ἢ μικροὺς γὰρ αὐτοὺς καὶ κατὰ τὸ κατεβαλόμεν τὸ μέρος· οὕτω γὰρ ἔσται λαμπρὰ τὴν νικητικὴν “ (Λόγ. γ'. εἰς τὴν πρὸς Κορ.) Εἰς δὲ τὴν δ'. Λόγον περὶ Ἱερουσαλὴμ λέγει περὶ τοῦ Παύλου ταῦτα· „ ὅταν οὖν καὶ πρὸ πῶν σημείων, καὶ ἐν μέσοις αὐτοῖς φαίνεται πολλὰ κακημεῖας τῷ λόγῳ, πῶς ἐστὶ πολλοὶσιν ἰδιῶτῃ ἡμῖν, πῶν καὶ ἀπὸ τοῦ δικαίου γινώσκω, καὶ δημηγορεῖν μάλιστα θαυμασθέντες παρὰ

„ πᾶσι· διὰ τί γὰρ Λυκάριος αὐτὸν ὑπέλαβον εἶναι Ἑρμῆν· τὸ μὲν γὰρ Θεὸς ὀνομαζήναι, ἀπὸ πῶν σημείων ἐγένετο “ τὸ δὲ, πῶν Ἑρμῆν, ἔκ ἐτι ἀπὸ ἐκείνων ἐγένετο, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ λόγου “ Καὶ πάλιν, „ τὸς τῆς Ἑλληνιστῆς κατεπάλευσε “ ἔκ ἐπὶ κατὰ κράτος· „ εἰς τὴν τῷ λόγῳ· καὶ εἰς πῶν αὐτὸς ἤλαυνε, ὡς καὶ εἰς φόνον παροξυνήναι, μὴ φέροντας τὴν ἡτταν “.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Κριτικός Φώτιος ἀποκρίνεται ὅτι ὁ Παῦλος δεῦν ἦσαν ἰδιῶτης καὶ ἀμαθής κατὰ τὸν λόγον καὶ τὴν ῥητορικὴν ἐγλωττίαν, καὶ εἰς ἄλλα μέρη, μάλιστα δὲ εἰς τοὺς πρὸς τὸν Νικομηδείαν Γεώργιον Ἐπιστολὰς π. Τὴν ἀπορίαν δὲ πύττω λύει ὁ ἴδιος πάλιν Χρυσόστομος ἐν τῇ αὐτῇ περὶ Ἱερουσαλὴμ Λόγῳ, λέγων· ὅτι ὁ Παῦλος ἦσαν ἰδιῶτης τῷ λόγῳ, καθ' ὃν δεῦν ἡσκήθη τὴν περὶ τὴν πῶν ἐξωθεν λόγον, καὶ καθ' ὃν τὴν ἐγλωττίαν δεῦν ἔχεν ἀπὸ τέχνης, καὶ μελέτης, ὡς λέγει ὁ Φώτιος, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς ἀνῶθεν χάριτος, καὶ ἀπὸ τοῦ ἐμφυτοῦ κράτους καὶ δυνάμειος τῆς διανοίας π. διὰ τὴν ὅσα εἰς τὸς ἐξω ῥήτορας αἱ τέχναι, καὶ αἱ μελέται ἐκατέρωθεν, ταῦτα ἦσαν εἰς τὸν Παῦλον πρόχειρα καὶ εὐκόλα· διὰ τὴν ἐκ τῆς σχεδὸν ὁ Παῦλος αὐτὴν ἐμπειροχρηζέτο. Ἐν δὲ τῇ πρὸς Γεώργιον Μητροπολίτην Νικομηδείας, ρξξ. Ἐπιστολῇ λέγει ὁ αὐτὸς Φώτιος, ὅτι ὁ Παῦλος διὰ σπουδαίων ὀνομαζέει πῶν ἐκαστόν του ἰδιῶτῃ τῷ λόγῳ, καθὼς ὀνομαζέει πῶν ἐκαστόν του καὶ πρῶτον πῶν ἀμαρτωλῶν, καὶ ἔσχατον πῶν Ἀποστόλων, καὶ ἐκ τρωμα, καὶ περικάδαρμα τῷ κόσμῳ, καὶ πάντων περιέφημα· Ὅρα καὶ εἰς τὴν ὑποσημειώσιν τῆς „ ἦτε διακονίαν, ἐν τῇ διακονίᾳ “ (Ρωμ. ιβ'. 7.) καὶ ἐν τῇ Προσμίᾳ τῇ εἰς τοὺς Ἐνταύθετους.

(2) Λέπει τὸ ἰσμεν· ἀλλ' ἐν παντὶ φανερωθεύτες ἑσμεν, καθὼς λέγει ὁ Φώτιος· ὁ δὲ Θεοδώρητος ἐρμηνεύων τὸ ῥητὸν τοῦτο λέγει· „ τῶν δὲ καὶ ὑμῖς μάρτυρες· ὅτι γὰρ ὑμῖν ἐγένετο πᾶ ἡμέτερα “.

ζητώντας ἀπὸ ἄλλης, καὶ πειρασμός ὢντας, διὰ τὴν ὑψωθῆτε ἐσεῖς, ἥτοι διὰ τὴν οἰκοδομηθῆτε ἐσεῖς εἰς τὴν πίσιν, καὶ τὴν μὴ λάβετε καμμίαν αἰτίαν σκανδάλου· δι' ὅ,τι αὐτοὶ ἐσκαυδίζονται, εἰς τὸν Παῦλον τὸν Πέτρου ἀπὸ αὐτῶν τὰ πρὸς τὴν χρείαν, καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον δὲ οἰκοδομῶντο, παρέξ ἂν ἐβλεπον τὸν μακάριον Παῦλον τὸν πνίγεται, καὶ τὴν κινδυνεύει ἀπὸ τῆς πείνης. (τὸ ὅποιον πῶς ἦτον μεγαλωπία κατηγορία τῶν Κορινθίων καὶ σημεῖον τῆς ὑπερβολικῆς αὐτῶν ἀσπλαγχνίας.) Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἐκατηγόρει τὸν Παῦλον, ὅτι, ὅταν μετ' ἦναι παρὼν αὐτοπροσώπως, εἶναι ταπεινός· ὅταν δὲ λείπῃ, κομπάζει καὶ ὑπερηφανίζεται, διὰ τὸ ἐδῶ ὑπὲρ τῆς ἀπολογίας, κτυπᾷ καὶ ἐπιπλήττει αὐτὸς, λέγων· ὅτι ἐγὼ διὰ τῆς ἔγναι ταπεινός, διὰ τὴν ὑψωθῆτε ἐσεῖς.

8. „Ἀλλας Ἐκκλησίας ἐσύλησα, λαβὼν ὀψώνιον πρὸς τὴν ὑμῶν „διακονίαν“.

Καὶ μόνον ὅπως ὁ Ἀπόστολος ἐδύνατο νὰ εἰπῇ, ὅτι ἀπὸ τὸν κόπον τῶν χειρῶν με ἐτρέφα, καὶ ἐτρέφω· ὅμως διὰ τὴν καμὴν τὸν λόγον ἐπιπληκτικώτερον, λέγει ὅτι ἐγὼ ἔλαβον ἀπὸ ἄλλης τὰ πρὸς τὴν χρείαν, διὰ τὴν διακονήσω εἰς ἐσᾶς, καὶ τὴν σᾶς κηρύξω τὸ Εὐαγγέλιον τῆς Χρυσῆς· τὸ δὲ „ἐσύλησα“ δηλοῖ ὅτι ἐγύμνωσα, καὶ ἔκαμα ἄλλης Χριστιανῶν πτωχῶν· φανεροί δὲ τὰς Μακεδόνας καὶ Φιλιππησίους, οἱ ὅποιοι, καὶ μόνον ὅπως ἦτον πτωχοπάτι, ὅμως εἶχον καὶ ἐμένα ὅπως τὰς ἐνώχλων· ἀγκαλὰ καὶ δὲ ἐλάμβανον περὶ τὰ καὶ ὑπὲρ τῆς χρείας, ἀλλὰ τὰ ἀναγκαῖα μόνον· ὀψώνιον γάρ φησιν ἔλαβον, ἥτοι τὸ ἀναγκαῖον με σιτηρέσιον (1)· καὶ μόνον πῶς, εἰς αὐτὰ τὰ ἀναγκαῖα μοι ἐδῶκατε, ὡς Κορινθιοί, τὸ ὅποιον εἶναι μεγαλωπία κατηγορία σας, καὶ τὸ χειρότερον, ὅτι καὶ αὐτὰ ὅλα τὰ ἔλαβον διὰ τῆς ἐδικλῆσας ὑπηρεσίας καὶ ὠφέλειαν· δι' ὅ,τι εἰς καιρὸν ὅπως ἐκήρυττον εἰς ἐσᾶς, καὶ ἐπιμελέμενοι τῆς ἐδικλῆσας σωτηρίας, ἐτρέφω ἀπὸ ἄλλης. Ὅρα τὸν 10. 15. καὶ 16. 51· χον τὰ πρὸς Φιλιππησίους δ'. Κεφαλαῖα.

9. „Καὶ παρὼν πρὸς ὑμᾶς, καὶ ὑπερηθῆς, κατενάρκησα ἑδενός“.

Τρία ἐγκλήματα, λέγει, ἔχετε ἐσεῖς, ὡς Κορινθιοί· α'. διὰ τὴν ἀπεισκόμην αὐτοπροσώπως εἰς ἐσᾶς· β'. ὅτι ἐδιακόνει, καὶ ἐκήρυττον τὸ Εὐαγγέλιον εἰς ἐσᾶς· καὶ γ'. ὅτι καὶ μόνον ὅπως ὑπερέμην τῶν ἀναγκαιῶν, πάλιν δὲ ἠξιώθηκα νὰ λάβω ἀπὸ ἐσᾶς καμμίαν πρόνοιαν, καὶ βοήθειαν· δι' ὅ,τι ἐσεῖς, ὅχι μόνον δὲ ἐπέμψατε εἰς ἐμένα κανένα χρεώδης, ὅταν ἀπεισκόμην εἰς ἄλλον τόπον, καθὼς οἱ Μακεδόνες μοι ἐπεμπον· ἀλλ' ἐδὲ ὅταν ἦμουν παρὼν εἰς τὴν Κόρινθον με ἐτρέφετε· τὸ δὲ „κατενάρκησα ἑδενός“ πῶς δηλοῖ, ὅτι δὲ ἐπαραβάρυνα κανένα ἀπὸ ἐσᾶς· φανεροί δὲ με τὴν λέξιν ταύτην, ὅτι οἱ Κορινθιοί ἐδίδαν τὴν ἐλεημοσύνην εἰς τὰς πτωχὰς με ὀκνηρίαν, καὶ αἰμωδίασμα· νάρκη γὰρ λέγεται τὸ αἰμωδίασμα τινὸς μέλους τῆς σώματος· λέγεται δὲ καὶ εἶνα μικρὸν ὀφάριον, τὸ ὅποιον ὅταν κτυπήσῃ τὸν ἄνθρωπον, κάμνει νὰ αἰμωδιάσῃ τὸ χέρι τῷ. Μετριοὶ δὲ (ὁποῖος εἶναι ὁ σοφὸς Θεοδώριτος) λέγουσι, ὅτι τὸ „κατενάρκησα“ σημαίνει ἀντὶ τῆς, δὲν ἠμέλησα, ἐδὲ ὀκνηρότερος ἔγιναι εἰς τὸ κήρυγμα· ἀλλὰ ὅσα ἦτον χρεῖα νὰ γένων διὰ τῆς ἐδικλῆσας σωτηρίας, ὅλα ἔγιναν ἀπὸ λόγου με χωρὶς νὰ σᾶς παραβαρύνω· δι' ὅ,τι ἐγὼ εἰς ἔνδειαν ἀπεισκόμους, δὲν ἐζήτησα ἀπὸ κανένα βοήθειαν, ἐδὲ ἀδυνατήσα εἰς τὴν ὑπομονῇ, αἰμωδιάσας τρόπον τινα καὶ ἀμελήσας εἰς τὸ κήρυγμα με.

„Τὸ

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι ἐπειδὴ ἐμπροσθεν ὁ Παῦλος ἀνέφερε κρατίαν καὶ πόλεμον „τὰ γὰρ ὅπλα“, φησὶ τῆς κρατίας ἡμῶν καὶ σαρκικῆς“. (β'. Κορ. 1. 4.) διὰ τοῦτο ἀκολουθῶν εἰς τὴν μεταφορὰν πύτλιν, ὠνομασεν ὀψώνιον τὴν ἀναγκαῖαν τῶν χρεῶν, ἐπειδὴ ὀψώνιον κυρίως λέγεται τὸ σιτηρέσιον τῶν κρατιωτῶν· ὅθεν καὶ ὁ Πρόδρομος Ἰωάννης ἔλεγε πρὸς τὰς κρατιω-

μενους „καὶ ἀρκῆσθε πῶς ὀψωνίους ὑμῶν“. (Λακ. γ'. 14.) Διὸ καὶ λοιπὸν ὁ Παῦλος με τὸν λόγον τοῦτον κρατιωτῶν τὸν ἑαυτοῦ τῶν, καὶ ὅτι καθ' ὅσον κρατιώτης ἦχε δίκαιον νὰ πέρνῃ τὸ σιτηρέσιόν τῶν, καὶ ὅχι νὰ τὸ ὑπερήσας, καὶ νὰ ἀρέφεται ἀπὸ λόγου τῶν „τίς γὰρ φησὶ κρατιώτης ἰδίους ὀψωνίους ποτε;“ (α'. Κορ. 9. 7.)

„Τὸ γὰρ ὑσέρημά μιν προσανεπλήρωσαν οἱ ἀδελφοὶ ἐλθόντες ἀπὸ Μακεδονίας“.

Μὲν τὰ λόγια ταῦτα βάλλει εἰς ζῆλον τὰς Κορινθίους, διὰ τὰς παρακινήσει περισσώτερον εἰς τὴν ἐλεημοσύνην, ἵνα μὴ καταδεχθῶσι, καθὼς ἐνικήθησαν πρότερον ἀπὸ τὰς Μακεδόνιας, κατὰ τὴν τῷ Παύλῳ ζωοτροφίαν, νὰ νικηθῶσι καὶ πῶρα ἀπὸ αὐτῆς κατὰ τὴν ἐλεημοσύνην. Λέγωντας δὲ ὑσέρημα, δείχνει ὅτι δὲν ἔλαβε τίποτε παράνω ἀπὸ τῆς χρείας τῆς οἱ Φιλιππησίῳ δὲ ἦσαν ἐκεῖνοι ὅπῃ τὸν ἔδρεψαν, καὶ ὅρα τὸν 10. 15. καὶ 16. εἶχον τὴν πρὸς Φιλιππησίους δ'. Κεφαλαίᾳ, ὡς προείπομεν.

„Καὶ ἐν παντὶ ἀβαρῇ ὑμῖν ἐμαυτὸν ἐτήρησα, καὶ τηρήσω“.

Δείχνει μὲν τὰ λόγια ταῦτα ὁ Ἀπόστολος, ὅτι οἱ Κορινθιοὶ ἐνόμιζον διὰ βάρος καὶ αὐτὸ τὸ νὰ δίδεν τὴν ἀναγκαίαν τροφὴν εἰς τὸν Παῦλον· καλῶς δὲ εἶπεν, ὅτι ὅχι μόνον ἐφύλαξα τὸν ἑαυτόν μου καὶ δὲν ἐπροξενήσα βάρος εἰς ἐσᾶς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἐξῆς τὸ πρὸς θεῶν φυλάξω. Μὴ νομίζετε, λέγει, ὅτι εἶπον αὐτὰ διὰ νὰ λάβω εἰς τὸ ἐξῆς τίποτε ἀπὸ λόγου σας, ὅχι· ἀλλὰ καθὼς ἕως πῶρα δὲν σᾶς ἐπαρσώρην, ἐτὶ καὶ εἰς τὸ ἐξῆς δὲν θέλω σᾶς παραβαρύνω· ὁ ὁποῖος λόγος ἔπος, εἶναι μία μεγάλη πληγὴ ἐναντίον τῶν Κορινθίων, ἐπειδὴ καὶ εἰς τὸ ἐξῆς θαρρεῖ εἰς αὐτὰς, ἀλλὰ ἀπὸ μιᾶς ἀπελπίσθη, καὶ δὲν ἔχει νὰ λάβῃ τι ἀπὸ αὐτῆς.

10. „Ἐστὶν ἀλήθεια Χειρὶς ἐν ἐμοὶ, ὅτι ἡ καύχησις αὕτη ἐ φραγθήσεται εἰς ἐμέ ἐν τοῖς κλίμασι τῆς Ἀχαΐας“.

Διὰ νὰ μὴ νομίσουν οἱ Κορινθιοὶ ὅτι διὰ τὸ εἶπεν ὁ Παῦλος ὅτι θέλω φυλάξω τὸν ἑαυτόν μου ἀβαρῇ καὶ εἰς τὸ μέλλον, διὰ νὰ τὰς ἐλκύσῃ περισσώτερον εἰς τὸ νὰ τὴν δάσκει, τὴν χάριν λέγει ἐδῶ, κατὰ ἀλήθειαν τὴν ἐν Χειρὶς Ἰησοῦ, σᾶς λέγω, ὅτι βέβαια δὲν θέλω λάβω ἀπὸ λόγου σας καμμίαν μου χρεῖαν, καὶ βοήθειαν. Πάλιν δὲ διὰ νὰ μὴ νομίσῃ τινες πῶς αὐτὸς λέγει ταῦτα λυπόμενος, καὶ ἢ ὀργιζόμενος, διὰ τὸ καύχησιν τὸ πρᾶγμα ὀνομάζει, ἦγεν τὸ νὰ μὴ λάβῃ τι ἀπ' αὐτῆς· ἐπειδὴ τινὰς δὲν λυπεῖται, ἔπε ὀργίζεται ποτε διὰ ἐκεῖνο ὅπῃ ἔχει καύχημά τι, καὶ σέφαιον· δι' ὅ,τι τὸ νὰ κηρύττῃ ὁ Παῦλος τὸ Εὐαγγέλιον δωρεάν, καὶ χωρὶς κατὰ νόμον μισθόν, τὸ πρᾶγμα ἦν καὶ καύχημα εἰς αὐτόν, ὡσαύτως ὅπῃ μὲν τὸ πρὸς ὑπερέβαινον ἀπὸ τῆς ὁρᾶς, καὶ τὴν πᾶσιν τῶν Χειρῶν, ὅπῃ παρήγγειλεν εἰς τὰς Ἀπόστολους τὴν νὰ τρέφονται ἀπὸ τὸ κήρυγμα τῶν Εὐαγγελίων. Καὶ τὸ „ἐ φραγήσεται“ δὲ εἶπεν ἀπὸ μεταφορᾶς, καὶ ὁμοιότητος τῶν ποταμῶν· ἐπειδὴ γὰρ ἡ φήμη τῆς ὅτι ὁ Παῦλος δὲν λαμβάνει τὴν ζωοτροφίαν τι ἀπὸ τὸ κήρυγμα, ἔτρεχε ὡσανύ ποταμὸς εἰς κάθε πόρον, καὶ ἐδιαλαλεῖτο· διὰ τὸ λέγει ἐδῶ, ὅτι τὸ ἐπαινεῖν, καὶ ἐδοξοῦν ρεῦμα καὶ τρέξιμον τῆς φήμης ταύτης, δὲν θέλει φραγῇ καὶ ἐμποδισθῇ, ἐπειδὴ καὶ ἐγὼ δὲν ἔχω νὰ λάβω τίποτε· εἰ γὰρ λάβω, παρὰ τοῦ καὶ αὐτὸ θέλει ἐμποδισθῇ. Καὶ ὁ λόγος δὲ ὅπῃ λέγει, εἰς τὰ κλίματα καὶ μέρη τῆς Ἀχαΐας (1), ἐπίπληξις εἶναι· δι' ὅ,τι, ἂν τὸ νὰ μὴ πέριγῃ ὁ Παῦλος τὰ πρὸς τὴν χρεῖαν τι ἀπὸ τὸ κήρυγμα, ἦν καὶ καύχησις εἰς αὐτόν, ἔπρεπε νὰ φυλάττῃ τὴν καύχησιν αὐτὴν εἰς κάθε πόρον, καὶ νὰ μὴ πέριγῃ τι παράτιτος· ἐπειδὴ δὲ εἰς τὴν Ἀχαΐαν τὸ Μορέος τὸ πρὸς ἐφύλαττε, φανερόν εἶναι, ὅτι καὶ οἱ Ἀχαιοὶ μόνοι ἐσκαιδαλίζοντο διὰ τὴν ἔπαινον ὁ Παῦλος, καὶ δὲν ἦν ἐλδύθεροι, καθὼς ἦν οἱ Μακεδόνες, ἦτοι οἱ Φιλιππησίῳ· ὅθεν καὶ ὁ Παῦλος εἰς ἀνείρεσιν τὴν σκαιδαλίαν, ἐφυλάττετο νὰ πάρῃ τι ἀπὸ αὐτῆς (2).

11. „Διὰ

(1) Ποῖον δὲ μέρος τῆς Μορέος λέγεται Ἀχαΐα, ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν. (Ῥωμ. 15. 26)

(2) Ὅρα δὲ καὶ τὴν αἰτίαν πλατύτερον γραφομένην ἐν τῷ δ'. κεφαλ. τῆς πρὸς Φιλιππησ. Στίχ. 10. διὰ τὴν ὅποιαν ὁ Παῦλος παρὰ τῶν Μακεδόνων μεν καὶ

Φιλιππησίων ἔπαινον ἐλεημοσύνην, παρὰ δὲ τῶν Κορινθίων δὲν ἔπαινον. Ὁ δὲ Θεοδώρητος τὸ „φραγήσεται“ ἐρμηνεύει, ἀντὶ τῆς, ὡς δὲ δὲ ἐμφράξαι τὸ στόμα μου, ἀπὸ τὸ νὰ καυχᾶται διὰ τὴν φιλοτιμίαν αὐτῶν, τὸ νὰ μὴ πάρῃ τι ἀπὸ τῆς Ἀχαΐας.

11. „Διὰ τί; ὅτι ἐκ ἀγαπῶ ὑμᾶς; ὁ Θεὸς οἶδεν“.

Θέλωντας ὁ Ἀπόστολος νὰ εἰπῇ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν δὲν ἔλαβε τι ἀπὸ τῶν Κορινθίων, ὅτι δηλαδὴ ἦτον διὰ τὰς ψευδαποδόλους, οἱ ὅποιοι ἔλεγον ὅτι ὁ Παῦλος διὰ τὸ κηρύττει, διὰ τὴν συνάγην ἀργύρια· τῆς, λέγω, θέλωντας νὰ εἰπῇ ὁ Παῦλος, ἀνατρέπει πρῶτον τὴν ὑπόνοιαν πῶν Κορινθίων, οἵτινες ἔλεγον εἰς τὸν ἑαυτὸν τὸς, ὅτι ὡς φαίνεται, ἐσύ ὦ Παῦλε, δὲν λαμβάνεις ἀπὸ ἡμᾶς τίποτε, διὰ τὴν μᾶς μισεῖς· ὅθεν καὶ ἀποκρίνεται πρὸς τὸν ὁ Ἀπόστολος λέγων· ὅτι διὰ τὴν δὲν λαμβάνω, διὰ τὸ περὶ πλεονέκτερον σὰς ἀγαπῶ· δὲν θέλω γὰρ νὰ βλαβῆτε ἐσεῖς ἀπὸ τῆς, ὡσαν ὅπως δίκως σκανδαλίζεσθε· ἀλλ' ἐτὶ μὲν φανερά δὲν τὸ λέγει, διὰ τὴν μὲν ἐλέγξει τὴν ἀσθενεῖαν πῶν λογισμῶν τῶν, ἀλλὰ γυρίζει τὴν αἰτίαν εἰς ἄλλας, καὶ λέγει·

12. „Ὁ δὲ ποιῶ, καὶ ποιήσω, ἵνα ἐκκόψω τὴν ἀφορμὴν τῶν θελούντων ἀφορμῶν, ἵνα ἐν ᾧ καυχῶνται, ὡς ἐθέλωσι, καθὼς καὶ ἡμεῖς“.

Εἰδὼ φανερώμεται λέγει ὁ Παῦλος τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν δὲν ἐλάμβανε τι ἀπὸ τῶν Κορινθίων· ἐπεὶ γὰρ ἤξελεν ὁ Διάβολος, ὅτι οἱ φιλόπλετοι ἄνθρωποι εἰς τὸ μάλιστα διαχρεῖσθαι, καὶ θεραπεύονται, ὅταν οἱ διδάσκαλοι αὐτῶν δὲν λαμβάνουν τίποτε ἀπὸ λόγων· διὰ τὸ ἐδίδασκε καὶ τὰς ψευδαποδόλους νὰ ὑποκρίνονται τὸ, καὶ τὰ μὴ πέρνουν τίποτε. Εἶπον δὲ νὰ ὑποκρίνονται τὸ, ἐπεὶ τῇ ἀληθείᾳ δὲν ἐκαπώρθον τὴν ἀρετὴν αὐτῶν, τὸ νὰ μὴ πέρνουν διλαδὴ, ἀγκαλὰ καὶ ἦσαν πλάσιοι, καὶ δὲν εἶχον χρεῖαν· ἀλλὰ ἐφαίνοντο μὲν καὶ ὑποκρίνοντο πῶς δὲν λαμβάνουν, ἐλάμβανον ὅμως τῇ ἀληθείᾳ. Διὰ τὸ δὲν εἶπεν ὁ Παῦλος, ἵνα ἐν ᾧ κατορθῶσιν, ἀλλὰ ἐν ᾧ καυχῶνται, τὸ ὅποιον ἦτον καὶ τῆς ὑπερηφανίας αὐτῶν σημεῖον· δι' ὅ,τι, καὶ μόνον ὅπως ἔπερνον, ἐκαυχῶντο ὅμως καὶ ὑπερηφανίζοντο ὅτι δὲν ἔπερνον. Ὁ Παῦλος λοιπὸν τὸ ἤξελεν, ἀπεφάσισεν εἰς τὸν ἑαυτὸν τὸ νὰ μὴ πάρῃ τι ἀπὸ κἀνενός, καὶ μόνον ὅπως ἦτον πτωχὸς, καὶ χρεῖαν ἔχων, διὰ τὴν κόψῃ τὴν ἀφορμὴν τῶν ψευδαποδόλων ἐκείνων, καὶ διὰ τὴν μὲν εὖρεν ἄδειαν νὰ κατηγορῶσιν αὐτὸν (1), καὶ μόνον ὅπως τὸ δὲν ἦτον κατηγορία τῶ Ἀποστόλου, ἐπεὶ καὶ ἦτον Νόμος Χρυσῆ· ἀλλ' ὅμως ἐπεὶ οἱ Κορινθιοὶ ἐσκανδαλίζοντο εἰς τὸ, ὡς ἀσθενεῖς εἰς τὸν λογισμὸν, διὰ τὸ ἐφυλάχθη ὁ Ἀπόστολος καὶ δὲν ἐλάμβανε· ὅθεν οἱ ψευδαποδόλοι, καθὼς εἰς τὰς ἄλλας ἀρετὰς, ἦτον κατώτεροι ἀπὸ τὸν Παῦλον, ἐτὶ καὶ εἰς τὸ, ἦτοι εἰς τὸ μὴ λαμβάνειν, δὲν εἶχον τι παραῶν ἀπὸ αὐτῶν· ἔξω αὖ θέλησιν νὰ εἰπῇ, ὅτι καὶ κατὰ τὸ ἐφάνηκαν κατώτεροι τῷ Παύλῳ, καθ' ὅ,τι ἐκείνοι μὲν πλάσιοι ὄντες, δὲν ἐλάμβανον, ὁ δὲ Παῦλος καὶ πτωχὸς ὢν, καὶ χρεῖαν ἔχων πολλῶν, δὲν ἐλάμβανε· καὶ πρὸς τούτους, καθ' ὅ,τι ἐκείνοι μὲν δὲν ἐκαπώρθον τὸ ἀληθῶς, τὸ νὰ μὴ λαμβάνουν, ἀλλὰ καθ' ὑπόκρισιν μόνον ἐφαίνοντο πῶς δὲν λαμβάνουν· ὁ δὲ Παῦλος ἀληθῶς ἐκαπώρθε τὸ, καὶ δὲν ἐλάμβανε τι ἀπὸ κἀνενός Κορινθίου.

13. „Οἱ γὰρ τοῖςτοι, ψευδαποδόλοι, ἐργάται δόλιοι, μεταχηματίζόμενοι εἰς Ἀποστόλους Χρυσῆ“.

Τὴν λέγεις ὦ μακάριε Παῦλε; ἐκεῖνοι ὅπως κηρύττει τὸν Χρυσὸν, ἐκεῖνοι ὅπως δὲν διδάσκουσιν ἄλλο Εὐαγγέλιον ἀπὸ τὸ ἐδικόν σου, καθὼς ἐσύ ὁ ἴδιος εἶπας ἀνωτέρω, αὐτοὶ πῶρα εἶναι ψευδαποδόλοι; καὶ, λέγει, δι' αὐτὰ ταῦτα ὅπως εἶπον εἶναι ψευδαποδόλοι· διὰ τὴν αὐτοὶ, ὑποκρινόμενοι πῶς κηρύττει, καὶ διδάσκουσιν ταῦτα, κρυφίως ὅμως σμίγουν εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς ξένης, καὶ ἄλλοτετα δόγματα τῆς τῆς Χρυσῆ Πίσεως· ἐργάται δὲ δόλιοι εἶναι, καθ' ὅτι φαίνονται μὲν ὅτι ἐργάζονται εἰς τὸν ἀμπελῶνα τῆς Εὐαγγελίας, καὶ τῆς Πίσεως, ἀσπῶσιν ὅμως ἀπὸ τῆς ῥίζης τὰ πεφυτωμένα, καὶ ῥιζωμένα δένδρα, καὶ ῥῆμα μόνον ἔχον ἔξωθεν τῶν Ἀποστόλων, καὶ δέρμα προβάτων, λύκοι δὲ ὅμως εἶναι τῇ ἀληθείᾳ.

14. „Καὶ“

(1) Διὰ τὸ καὶ ὁ θεοφόρος Ἰγνατίος αὐτὸ πρὸ ἰδίου „ἐχέτωσι“ μὴ ἀφορμὰς δίδετε τοῖς ἐθέουσιν, ἵνα μὴ σχεδὸν γράφει λέγων· „μηδέ τις ὑμῶν κατὰ τὴν πλησίον „δι' ὀλίγους ἄφρονες, πρὸς ἐνδεὲς πληθὺς βλαπορήματα“.

14. „Καὶ ὁ Θαυμασὸν· αὐτὸς γὰρ ὁ Σατανᾶς μεταχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός·

Αἰσῶς, λέγει, ὁ διδάσκαλος πᾶν ψευδοποσὸν Διάβολος καὶ Σατανᾶς, πᾶτα τολμᾷ νὰ κάμῃ, δὲ εἶναι κἀνὸς Θαυμασὸν, αἰσῶς καὶ αὐτοὶ οἱ μαθηταὶ τὴν μιμνῶνται τὸν διδάσκαλόν τιν. Ἄγγελον δὲ φωτός ὀνομάζει ἐκείνον, ὅπῃ ἔχει κοντὰ εἰς τὸν Θεὸν παρρησίαν, καὶ παρασέκεται εἰς τὸ ἀληθεῖν φῶς τῷ Θεῷ, καὶ ἐκείνον ὅπῃ ἀγγέλλει, ἤγεν μὴ νύει, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι φῶς, μετὰ τὸ νὰ ᾔναι καὶ αὐτὸς φῶς· εἰς τοῦτον δὲ φωτός Ἄγγελον, μεταχηματίζεται μόνον καὶ ὁ Διάβολος, ἀλλὰ δὲ γίνεται καὶ τοῖς πᾶσι τῇ ἀληθείᾳ, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς εἶναι σκότος (1). Τοιοτρόπως λοιπὸν καὶ οἱ ψευδοποσὸι ἔτοι, σχῆμα μόνον ἔχουσι πᾶν Ἀποσὸν, ἀλλ' ὅχι καὶ τὸ πρᾶγμα, καὶ τὴν ἐνέργειαν πᾶν Ἀποσὸν. Μανθάνομεν δὲ ἀπὸ τῆτο, ὅτι τὸ νὰ κάμῃ τινος τὰς ἀρετὰς κατ' ἐπίδειξιν μόνον, καὶ ὅχι κατὰ ἀλήθειαν, τῆτο εἶναι ἰδίωμα τῷ Διαβόλῳ οἰκειότατον ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα.

15. „Οὐ μέγα ὢν, εἰ καὶ οἱ διάκονοι αὐτοῦ μεταχηματίζονται ὡς διάκονοι δικαιοσύνης· ὧν τὸ τέλος ἔσαι κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν·

Δὲ εἶναι, λέγει, μέγα ὢν καὶ Θαυμασὸν πρᾶγμα, αἰσῶς καὶ οἱ ὑπηρετοὶ τῷ Διαβόλῳ σχηματίζονται καὶ φαίνονται πῶς εἶναι ὑπηρετοὶ τῆς δικαιοσύνης, ἤγεν τὸ Εὐαγγέλιον,

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Ἅγιος Ἑρραῖμ εἰς τὸν βίον τοῦ Ὁσίου Ἀβραμίου γράφει ὅτι ὁ Διάβολος θέλωντας νὰ ἀπατήσῃ τὸν Ὁσίον Ἀβραμίον, ἔκα ὅπῃ κατὰ τὸ μεσονύκτιον ἐφάλλεν ὁ Ὁσίος, ἐλαμψεν τὸ κεφάλιον τῆς καὶ ἤκουσε φωνὴν λέγουσαν· „Μακάριος εἰ Ἀβραμίε, ὅτι ὁδὸς ἐστὶν ὁμοίος σοι· πάντα γὰρ ἐτέλεσας κατὰ προστάτι· μακάριε· ὁ δὲ Ἀβραμίος ἀπεκρίνατο· ἡ σὴ σκοτία· εἰ μετὰ σοὶ εἰς ἀπώλειαν, μετὰ ψεύδους καὶ ἀπάτης· ἐγὼ γὰρ ἀνθρώπος ἀμπερωλός εἰμι·“

Πάλιν ἐς τὸν Συμεὼν τὸν Στυλιτὴν ἐφάνη ὁ Διάβολος πλήρης φωτός μετὰ κόκκινον ἀλογα λέγων· ὁ Κύριος ἐπέμψεν ἐμὲ πρὸς ἄγγελον τῶν, ὅπως ἀρπάσωσιν, ὡς ἤρπασαν τὸν Ἡλίαν· ἀναβῆθι λοιπὸν εἰς τὸ ἀμάξι διὰ νὰ ὑπαγῶμεν εἰς τὸν ἄραν, ἐπειδὴ καὶ ὅλοι οἱ Ἄγγελοι, καὶ οἱ Ἅγιοι, θέλουν νὰ σε ἴδω· ἐπειδὴ δὲ ἠβλήθη ἀναβῆναι, ἐποίησε τὸ σημεῖον τῷ Σταυρῷ· καὶ εὐδὺς ἔγινεν ἀφανὴς ὁ Διάβολος, ὡς διηγᾶται Ἀντώνιος ὁ αὐτῷ μαθητῆς. Διὰ τῆτο καὶ ὁ Ἀββᾶς Ἀρσένιος, ἐπειδὴ παρὰ τῷ Διαβόλῳ ἤκουσεν, ὅτι ἐγὼ εἰμι ὁ Χερὸς, ἀπεκρίνατο· „εἰ βούλομαι Χερὸς ἰδῆν ἐν τῷ τῷ Κόσμῳ, ἀλλ' ἐν τῷ μέλλοντι·“ Ὁ Ὁσίος Ἰωάννης (ὁ ἐς τὴν προῆλθεν εἰς τὸν Βασιλεῖα Θεοδοσίον τῷ νίκῳ ὅπου ἐμελλε νὰ κάμῃ κατὰ τὸν Βαρβάρων) ἤδεν ἀμάξιον, καὶ ἀλογα ὀλοαμπῇ, καὶ ἤκουσε φωνὴν λέγουσαν· „Ἄνθρωπε καλῶς πάντα ἐπράξας, γνώρισόν με νῦν σὺν Βασίλειᾳ, καὶ λάτρευσόν μοι·“ Ὁ δὲ Ἰωάννης ἔπε· „Κύριον τὸν Θεόν μου προσκυνήσω, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσω·“

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν μέγα Παχώμιον ἐφάνη ὁ Διάβολος εἰς ἴδον Χερὸς, καὶ ἔπε· „ὦ Παχώμιε, ἐγὼ εἰμι ὁ Χερὸς, καὶ ἤλθον πρὸς σε τὸν πιστὸν μου φίλον· Ὁ δὲ Παχώμιος ἀπεκρίθη· ὁ μὲν Χερὸς εἶναι ἡρώην, σὺ δὲ ὅλον με θορύβῳ ἐνέπλησας· ὁ δὲ ποιήσαντος τὸν Σταυρὸν, ἔγινεν ἀφανὴς ὁ Διάβολος· τῆτο δὲ διηγᾶται ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ Διονύσιος τις. Καὶ τὸν Μοναχὸν δὲ Οὐάλεντα ἡπάτησεν ὁ Διάβολος, καὶ ποῖα καὶ μετὰ ἐφάνη εἰς αὐτὸν ὡς Ἄγγελοι· ἔπει δὲ ἤκουε Χερὸς λαβὼν ὁ κατάρπας, καὶ ἔχων μετὰ αὐτῷ πολλοὺς Δαίμονας λαμπόντας, ἰδὼς τὸ ἔπε· ἤλθεν ὁ Χερὸς πρὸς ἐσένα. Καὶ ἐστὶ ὁ δὲ

εὐχὴς Οὐάλης ἐλάτρευσεν τὸν Διάβολον· ἐπειδὴ δὲ ἤλθε καὶρός νὰ μεταλάβῃ οἱ Πατέρες, καὶ ὅλοι ἐκοινώνησαν, αὐτοὶ „δὲν θέλω, ἔπε, νὰ κοινωνήσω, ἐπειδὴ ἐγὼ τὸν Χερὸν εἶρακα·“ καὶ ἐστὶ ἐδῆσαν αὐτὸν οἱ ἀδελφοὶ ὡς τρελὸν καὶ παράφρονον, καδὼς τοῦτο διηγᾶται ὁ Παλλεῖδιος. (παρὰ Κορεσίῳ)

Σημειῶσαι δὲ ὅτι ὁ μέγας Μακάριος ὁ Αἰγύπτιος, ἐρωτηθεὶς, ὅτι, ἐπειδὴ ὁ Διάβολος μεταχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός, καὶ γίνονται πᾶσι τῆς πλάνης, παρόμοια μετὰ τῆς χάριτος, πῶς δύναται νὰ νοήσῃ τινὰ καὶ νὰ διακρίνῃ τῆς χάριτος ἀπὸ τῆς πλάνης; εἰς τὴν ἐρωτησίαν λοιπὸν αὐτὴν ἀποκρίναται ὁ Ἅγιος καὶ λέγει ὅτι „τῆς χάριτος χαρὰν ἔχει, ἡρώην ἔχει, ἀγάπην, πλὴν ἔχει, ἀληθινὰ ἔχει· αὐτὴ ἡ ἀληθὴς ἀγάπη, καὶ τὸν ἀνθρώπον ἀληθινὰ ἐπίζητι·“ καὶ τῆς ἀμαρτίας ἔδειξεν στενοχωρημένη, καὶ ὅχι ἔχει ἀγάπην, καὶ χαρὰν πρὸς τὸν Θεόν· ὡς περὶ γὰρ ἡ πικρὴ (ἡσυχία, ἡ πικραλὶδα, καὶ τὸ ἀντίδι) ὁμοίᾳ τῆς θορυβίας, (ἡσυχία τῆς μαρυλίας) τὸ μὲν εὖ, γλυκὺ, τὸ δὲ ἐν, πικρὸν· καὶ ἐν αὐτῇ δὲ τῇ χάριτι, εἰς ὁμοίᾳ ἀληθινῆς, θύας, καὶ εἰς αὐτὴν ἡ ὑποστάσις τῆς ἀληθινῆς. (Ὁμιλ. ζ'. ἐρωτησ. γ.) Καδὼς λοιπὸν ἡ γεῦσις εἶναι ὅπου διακρίνῃ τὸ πικρὸν ἀντίδι, ἀπὸ τῆς γλυκῆς μαρυλίας, ἐστὶ καὶ ἡ πρᾶξις, ἡ ἡρώην τῆς καρδίας, εἶναι ὅπου διακρίνῃ τῆς πλάνης διαμάχῃ, ἀπὸ τῆς χάριτος.

Ὁ δὲ Ἅγιος Παῦλος ὁ ἐν τῷ Λάτρῳ, ἐρωτηθεὶς ἀπὸ τὸν μαθητὴν τὴν τί διαφέρει τὸ φῶς τὸ διαβολοῦ, ἀπὸ τῆς χάριτος, ἀπεκρίθη· „ὅτι τὸ μετὰ τῆς ἀντικειμένης δυνάμεως φῶς, τυραννίδος ἐστὶ, καὶ κατὰ τὴν αἰσθητὴν πυρὸς ὁμοίον· καὶ ἐπειδὴ αὐτὸ μετριοπαθὲς καὶ κακαδερμένη ψυχὴ δεκτικὴ, αἰσθῶν ἔχει πρὸς αὐτὸ, καὶ βδελύσσεται·“ καὶ τῆς ἀγαθῆς ἀγαθὸν (φῶς), χαρμίνης τε εἶναι, καὶ ἀκραφῆς, καὶ προσβαλὼν ἀγιάζει, φῶς τε καὶ χαρὰς, καὶ ἡλαρότητα, πληροὶ τῷ ψυχῷ, καὶ ὑπὲρ αὐτὴν, καὶ φιλεῖν θροῦν, πρὸς ἀπεργάζεται. (Κεφ. ἐγ'. τῷ Ἁγίῳ Καλλίστῳ καὶ Ἰγνατίῳ Φιλοκαλ. 1067.)

λίαν, τὴν τὴν δικαιοσύνην ἔχοντος· ἢ λέγει αὐτὰς ὡς ὑπέρβας τῆς δικαιοσύνης, καθ' ὅ,τι οἱ ψευδοπόσολοι, ἐνδύονται ἔξωθεν καὶ λαμβάνειν ὑπόληψιν ἀπὸ τῶς πολλὰς, πῶς εἶναι ἀνθρώποι δίκαιοι, ἀλλ' ὅμως ἕως τέλους δὲν θέλουν γλυτώσαν· διὰ τὴν κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν, θέλει γένῃ καὶ τὸ τέλος αὐτῶν· ἦτοι καθὼς εἶναι τὰ ἔργα των πονηρὰ καὶ κακὰ, ἔτι καὶ τὸ τέλος των θέλει γένῃ πονηρὸν καὶ κακόν, ὥστε ἀπὸ τὰ ἔργα αὐτῶν, θέλομεν τὴν γνωρίσωμεν· ἐπειδὴ τὸ τέλος των θέλει γένῃ σύμφωνον μὲ τὰ ἔργα των· καὶ αὐθιγὸν ἡμᾶς λανθάνειν εἶποι, ὅμως τὸν ἀκούοντων ὀφθαλμὸν τῶ Θεοῦ, δὲν θέλουν λανθάνειν, ἀλλ' ἔχουν παρ' ἐκείνου νὰ παιδευθῶν, ὡς λέγει ὁ Φῶτιος (1).

16. „Πάλιν λέγω· μήτις μὲ δόξη ἄφρονα εἶναι· ἢ δὲ μήγε, καὶ ὥς ἄφρονα δέξαοθέ με, ἵνα καὶ γὰρ μικρόν τι καυχῆσώμαι“.

Αγαθὰ, λέγει, καὶ ἐμεταχειρίσθηκα πρότερον καποίας προδιορῶσεις εἰς ἐσᾶς, διὰ ἐκεῖνα τὰ καυχήματα ὅπερ ἔχω νὰ εἰπῶ· ἀλλ' ὅμως δὲν ἀρκῶμαι εἰς μόνας ἐκεῖνας, ἀλλὰ καὶ πάλιν σᾶς λέγω· ὅτι νὰ μὴ νομίσῃ τινὰς ἀπὸ λόγου σας πῶς εἶμαι ἄφρων, καὶ ἀνόητος· δι' ὅ,τι τὸ νὰ καυχᾶται τινὰς, ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε, χωρὶς νὰ λάβῃ καμμίαν ἀνάγκην εἰς τὸτο, βέβαια εἶναι σημεῖον ἀφροσύνης, καὶ ἀγνωσίας (2), ἐγὼ ὅμως δὲν κάμνω τὸτο τὸ νὰ καυχῶμαι, ὡς ἄφρων καὶ ἀγνώστος, χωρὶς αἰτίαν καὶ ἀνάγκην· ἀλλ' ἀναγκαζόμενος, τὸτο ποίω, ὅθεν καὶ ὡς φρόνιμος πρέπει νὰ λογίζωμαι· ὅμως ἀνίσως ἐσῆς δὲν μοι συγχωρήτε τὸτο, ἔτε ὡς φρόνιμοι μὲ νομίζετε, ἀλλὰ ὡς ἄφρονα, (καὶ μᾶλλον ὅπερ ἀπὸ ἀνάγκης καυχῶμαι) δὲν παραιτῶμαι καὶ τὸτο, ἀλλὰ δέχομαι τὸ ὅτι μὲ νομίζετε ἄφρονα. Λοιπὸν ὑποφέρετέ με ὡς ἄφρονα, διὰ νὰ καυχῇσθε καὶ ἐγὼ, καθὼς δηλαδὴ καὶ οἱ ψευδοπόσολοι καυχῶνται, πλὴν διὰ νὰ καυχῇσθε ὀλίγον τι καὶ παραμικρόν.

17. „Ὁ λαλῶ, οὐ λαλῶ κατὰ Κύριον, ἀλλ' ὡς ἐν ἀφροσύνῃ, ἐν ταύτῃ τῇ ὑποστάσει τῆς καυχήσεως“.

Εκεῖνο μὲν, λέγει, ὅπερ λαλῶ, ἦτοι τὰ λόγια μόνα, καὶ τὰ φιλά ρήματα τῆς καυχήσεως, δὲν εἶναι κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου, διὰ τὴν φαίνονται ὑπερήφανα (3)· ὁ σκοπὸς δὲ καὶ τὸ τέλος, διὰ τὸ ὁποῖον λέγω τὰ λόγια ταῦτα, καὶ ρήματα, εἶναι καὶ πολλὰ σύμφωνος μὲ τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου· δὲν εἶπε δὲ ἐν ἀφροσύνῃ, ἀλλ' ὡς ἐν ἀφροσύνῃ· δι' ὅ,τι ἡ καυχῆσις μου, λέγει, ὁμοιάζει μὲν μὲ ἀφροσύνην, καὶ ἀγνοσίαν, δὲν εἶναι δὲ τῇ ἀληθείᾳ ἀφροσύνη. Διὰ νὰ μὴ νομίσῃς δὲ σὺ, ὡ ἀναγιῶσα, ὅτι εἰς κάθε μέρος των Ἐπιστολῶν τοῦ λαλεῖ ὁ Παῦλος μὲ ἀφροσύνην, καὶ ὅχι κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου, διὰ τὸτο ἐπρόσθεσον ἐν τῇ ὑποστάσει, ἦγαν ἐν τῷ μέρει τῷ καὶ τῇ ὑποθέσει τῆς καυχήσεως, ἦγαν εἰς τὸτο μόνον τὸ μέρος τῆς καυχήσεώς μου, φαίνομαι πῶς εἶμαι ἄφρων, καὶ μᾶλλον ὅπερ δὲν εἶμαι, ὅχι δὲ καὶ εἰς ἄλλα τινα.

18. „Ἐπὶ πολλοὶ καυχῶνται κατὰ σάρκα, καὶ γὰρ καυχῆσώμαι“.

Επειδὴ, λέγει, πολλοὶ καυχῶνται κατὰ σάρκα, ἦγαν ἀπὸ τὰ ἔξωθεν πράγματα τοῦ κόσμου, ἀπὸ τῆς δόξης, ἀπὸ τῆς περιουσίας ὅπερ ἔχουν, καὶ διὰ τὴν οἱ πρόγονοί των εἶ-

ναι

(1) Ὁ δὲ Μέγας Βασίλειος, ἐρμηνεύει εἰς τὸν Ἡσαΐαν, λέγει ὅτι ὁ Διάβολος ἀκόμη ματασχηματίζεται εἰς Ἀγγέλων φῶτος καὶ εἰς ὅλους ἐκείνους ὅπερ νομίζουσιν εὐτυχίαν καὶ μακαριότητα τὸν πλοῦτον, τὴν δόξαν, τὴν ἡδονὰς τῆς σαρκός, τὰ καλά τῶν σωμάτων, καὶ τὰ γυναικα πράγματα· ἔδωκε καὶ ὁ Προφήτης Δαβὶδ τὴν τρυφήν καὶ τὰ ξεφαντώματα ἐνομιζέει διὰ φωτισμόν, τὰ ὅποια ἦσαν τῇ ἀληθείᾳ νύκτα καὶ σκότος· διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγε· „καὶ νῦν φωτισμοὶ ἐν τῇ τρυφῇ μου“· (Ψαλ. ρλ η.) τὸ ὁποῖον ῥητὸν ὅπου μεταφράζει ὁ θεολόγος Γρηγόριος· „φωτισμὸν γὰρ εἶναι τὴν τρυφὴν ὑπελαμβάνον“.

(2) Ὅρα περὶ τῶν τῶν ὑποσημαίων τῶν „ἵνα,“ καθὼς γέγραπται, ὁ καυχώμενος ἐν Κυρίῳ καυχῆσθω“· (1. Κορ. α. 31.)

(3) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώριος λέγει· „Νόμος ἐστὶ δεσποτικός διδάσκων, ὅταν παντὶ πάντα ποιήσῃτε, λέγετε, ὅτι ἀχρεοὶ δούλοι ἐσμεν, ὅτι ὁ ἀφελόμενος ποιῆσαι, πεποιήκαμεν“· (Λεκ. ιζ. 10.) Τάδε γὰρ καὶ ὁ δεσπότης ἐφη Παῦλος· „ὁ λαλῶ, ὁ λαλῶ κατὰ Κύριον· ἀντὶ τοῦ, παρὰ τὸν αὐτὸν Νόμον πάντα λέγω“.

ναι Ἑβραῖοι· τὸ γὰρ εἶναι ἐκεῖνο ὅπῃ εἶπον ἀνωτέρω ὁ Παῦλος, πῶς δὲν τὸ λαλεῖ κατὰ Κύριον, τὸ νὰ καυχᾶται δηλαδὴ εἰς τὰ τοιαῦτα τῆς σαρκὸς προνόμια· ἐπειδὴ τί ὄφελος εἶναι εἰς τὴν ψυχὴν, ἀπὸ τοῦ νὰ ᾔναι τινὰς ἐν προγράνων Ἑβραίων; βέβαια ἔδεν. Δὲν νομίζω, λέγει, ἐγὼ ταῦτα ὡς ἀρετὴν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐκεῖνοι οἱ Ἰουδαῖοι καυχῶνται εἰς αὐτὰ, διὰ τὸ καὶ ἐγὼ ἀναγκάζομαι ἔδω νὰ συγκριθῶ μὲ αὐτοὺς, καὶ νὰ καυχῶμαι.

19. „Ἡδέως γὰρ ἀνέχεσθε τῶν ἀφρόνων, φρόνιμοι ὄντες“.

Εσείς, λέγει, μὲ ἀναγκάζετε νὰ καυχῶμαι, καὶ νὰ λέγω ταῦτα, διὰ τὴν αἰσῶς ἐσεῖς δὲν ἐδέχεσθε τὴν Ἰουδαϊκὴν ἐκείνης νὰ καυχῶνται, καὶ αὐτὸς ἐγὼ δὲν ἐβλεπον πῶς ἐσεῖς βλάπτεσθε ἀπὸ τὰ τοιαῦτα καυχήματα ἐκείνων, ποτὲ δὲν ἤθελα ἔλθω εἰς τὸ, ἦναι εἰς τὸ νὰ καυχῶμαι· ἀφρονες δὲ καὶ ἀγνώστες ὀνομάζει ἐκείνης ὅπῃ ἐκαυχῶντο εἰς τὰ σαρκικά, ἦναι εἰς τὰ τῆς σαρκὸς, καὶ τὴν γένεσιν προνόμια· δι' ὅ, τι αἰσῶς καὶ τὸ νὰ καυχᾶται τινὰς εἰς τὰ πνευματικά, ἦναι ἴδιον μαρίας καὶ ἀγνοσίας, πόσω μᾶλλον τὸ νὰ καυχᾶται ὅλως τινὰς εἰς τὰ μὴ ὄντα πνευματικά; Ὁ δὲ λόγος ὅπῃ λέγει εἰς αὐτοὺς, ὅτι εἰσθε φρόνιμοι, φαίνεται μὲν πῶς εἶναι ἰλαρὸς, καὶ ἐπαινετικὸς, ὅμως περισσότερον εἶναι κατηγορητικὸς, καὶ ἐπιπληκτικὸς· ἐπειδὴ, λέγει, ἐσεῖς ἐν γνώσει ἁμαρτάνετε, ὡσάν ὅπῃ εἰσθε φρόνιμοι· δι' ὅ, τι αὐτὸς ἦσθε μωροὶ, καὶ ἀνόητοι, ἠθέλετε εἰσθε καὶ ἄξιοι συγκληρώσεως.

20. „Ἀνέχεσθε γὰρ, ἔτις ὑμᾶς καταδολοῖ“.

Βλέπε, ὡ ἀναγνώστη, πόσῳ δολοπρέπειαν λέγει ὁ Παῦλος πῶς εἶχον οἱ Κορίνθιοι, μὲ τὴν ὁποίαν ἦσαν ὑποδεδωμένοι ὑπερβολικὰ εἰς τὴν Ἰουδαϊκὴν.

„Εἴτις κατεδίει, ἔτις λαμβάνει“.

Βλέπεις, ἀγαπῆτε, πῶς ὁ Ἀπόστολος ἀποδείχνει μὲ τὰ λόγια ταῦτα τὴν Ἰουδαϊκὴν, ὅτι ἐπερναν ἄσπρα, καὶ ὅτι τὰ ἐπερνον μὲ ὑπερβολῇ; δι' ὅ, τι τὸ „κατεδίει“ τὸ φανερόν, τὴν πολλὴν αὐτῶν ἀρπαγὴν, καὶ πῶς κατέτρωγαν τὴν Κορινθίαν· ὥστε, ἐκεῖνο ὅπου ἀνωτέρω εἶπε περὶ αὐτῶν, ἦναι τὸ „ἐν ᾧ καυχῶνται“ ἀληθῶς, καὶ προσφυῶς τὸ εἶπε· δι' ὅ, τι, ὡς καύχημα μόνον ἔλεγον τὸ, ἀλλ' ὅμως δὲν εἶχαν τὸ καὶ ἀληθινόν· καθ' ὑπόκεισιν γὰρ μὴ λαμβάνοντες, τῇ ἀληθείᾳ ἐλάμβανον.

„Εἴτις ἐπαίρεται“.

Ητοι ἐσεῖς ὑποφέρετε αἰσῶς τινὰς ὑπερηφανύεται κατ' ἐπαύσας, καὶ σὰς ἐξουσιάζει τυραννικῶς· ἐπειδὴ οἱ αὐθένται καὶ ἐξουσιασταὶ σας Ἰουδαῖοι, εἶναι βαρετοὶ, καὶ φορτικοὶ εἰς ἐσάς.

„Εἴτις ὑμᾶς εἰς πρόσωπον δέρε (1) κατὰ ἀτιμίαν λέγω“.

Ε

21. „Ὡς ὅτι ἡμεῖς ἠθροίσμεν“.

Διὰ ποίαν, λέγει, αἰτίαν ὑποφέρετε ἐσεῖς οἱ Κορίνθιοι τὴν Ἰουδαϊκὴν νὰ σὰς κἀμνουν ταῦτα; διὰ τί ἡμεῖς οἱ ἀληθεῖς τῇ Χρυσῇ Ἀπόστολοι ἀσθενήσαμεν, καὶ δὲν ἡμ-

πο-

(1) Ἐν ἁποῖς, δαίρει.

πορεύμεν νὰ σὰς μεταχειρίζομεθα μὴ ποιῶντων ἐξουσιαστικὸν, καὶ τυραννικὸν τρόπον; ὅχι· (1) διὰ τὴν καὶ ἡμεῖς ἠμποροῦμεν νὰ ἐτζί ὑβριστικῶς, καὶ αὐθεντικῶς νὰ ἀναστρεφώμεθα εἰς ἐσὰς· ἀλλὰ δὲν θέλομεν νὰ φερώμεθα ἕως, καὶ καὶ ἐσεῖς νομίζετε, ὅτι δὲν ἠμποροῦμεν, ὡς λέγει ὁ Θεοδώριτος. "Ὁλλὼ λοιπὸν τὴν αἰτίαν τῆς τῶν ψευδαποστόλων ὑπερηφανίας, ἀποδείξει ὁ Παῦλος εἰς τὴν δαλοπρέπειαν, καὶ ὑπόκλισιν τῶν Κορινθίων· ἐσεῖς, λέγει, μὲ πὸ νὰ ὑποκλίνεσθε εἰς τὰς ψευδαποστόλους δαλοπρεπῶς, διὰ τὸ γίνεσθε αἰτίοι, εἰς ἐκείνους μὲν τοῦ νὰ σὰς ἀτιμάζουν ἐτζί, εἰς ἐμὲν δέ, τοῦ νὰ σὰς γράφω τὰ λόγια ταῦτα, καὶ πὺς κατηγορίας.

„Ἐν ᾧ δ' αὐτίς πολμᾶ, (ἐν ἀφροσυνῇ λέγω) πολμῶ καὶ γώ“.

Βλέπε πῶς ἐδῶ ὁ Παῦλος ὀνομάζει τὴν καύχησιν πόλμαν, καὶ ἀγνῶσιν· καὶ σχεδὸν λέγει, ὅτι ἀπὸ βίαν ἀναγκαζόμενος, ἔρχομαι εἰς τὸ νὰ καυχῶμαι, καὶ μῶλον ὅπε προήπε, πόσα προδιωριστικά, καὶ προθεραπευτικά λόγια τῆς τριαύτης καυχήσεως, ὡς προείπομεν. Ταῦτα δὲ κάμνει ὁ Ἀπόστολος διὰ τὰ διδάξῃ καὶ ἡμᾶς, νὰ μὴ ἐρχώμεθα εἰς τοιαύτης καυχηματικὰς λόγους, χωρὶς νὰ ᾖναι ἀνάγκη. Λέγει λοιπὸν, ὅτι εἰς ὅποιον πρᾶγμα πολμᾶ νὰ καυχῶμαι τινὰς, εἰς τὸ πὸ ἴδιον πολμῶ νὰ καυχῶμαι καὶ ἐγώ· (ἐλλείπεισι γὰρ ταῦτα τὰ λόγια, καὶ ἐξῶθεν συμπληροῦνται) ἥτοι, ὅσα προνόμια ἔχον ἐκεῖνοι οἱ ψευδαπόστολοι, ταῦτα δὲν λείπουν καὶ ἀπὸ ἐμὲν· ἀκολουθῶν δὲ λέγει καὶ ποῖα εἶναι τὰ προνόμια αὐτῶν.

22. „Ἑβραῖοι ἐσὶ; καὶ γώ· Ἰσραηλῖται ἐσὶ; καὶ γώ· σπέρμα Ἀβραάμ ἐσὶ; καὶ γώ“.

Επειδὴ ὅλοι οἱ Ἑβραῖοι δὲν ἦσαν καὶ Ἰσραηλῖται, διὰ τὴν καὶ οἱ Μωαβῖται, καὶ Ἀμμανῖται οἱ υἱοὶ τῆ Λὼτ, Ἑβραῖοι μὲν ἦσαν, (2) ἀλλὰ δὲν ἦσαν καὶ Ἰσραηλῖται, ἥτοι ἀπὸ τοῦ γένους τῆ Ἰακώβ τῆ μετενομασθέντος Ἰσραὴλ· διὰ τὸ καθερίζοντος ὁ Παῦλος τὸ αἷμα, καὶ τὴν ἐλπίαν τῶν γένους τῶν ἀκολουθῶν λέγει, ὅτι αὐτοὶ οἱ καυχώμενοι ψευδαπόστολοι, εἶναι Ἰσραηλῖται, καὶ ἀπὸ τοῦ σπέρματος τῆ Ἀβραάμ, ἥτοι ἀπὸ τὸν ἐξ ἐπαγγελίας Ἰσαὰκ, τοιοῦτος εἶμαι καὶ ἐγώ, καὶ ἔχω νὰ καυχῶμαι εἰς αὐτῶν.

23. Διάκονοι Χεῖςδ ἐσὶ; (παραφρονῶν λαλῶ) ὑπὲρ ἐγώ“.

Λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι, ὅτι δὲν ἔπρεπεν ὁ Ἀπόστολος νὰ κόμη τὸν λόγον κατὰ σύγκρισιν, ἀλλὰ νὰ ἀρνηθῇ παιτάσας πᾶς οἱ ψευδαπόστολοι εἶναι Διάκονοι Χεῖςδ· ἡμεῖς δὲ λέγομεν, ὅτι ἀνωτέρω μὲ μίαν λέξιν ἐφανέρωσαν αὐτὸς πᾶς δὲν εἶναι Χεῖςδ Διάκονοι, ἐπειδὴ τὸς ἀνόμασε ψευδαποστόλους. Τώρα δὲ ἐδῶ, ἀρχίσας νὰ συγκρίνῃ τὸν ἑαυτὸν τοῦ μὲ ἐκείνους, φέρει τὴν διὰ τῶν πραγμάτων ἀπόδειξιν, καὶ δίδει εἰς τὸν ἀναγινώσκοντα νὰ νοήσῃ, ὅτι αὐτὸς μὲν εἶναι Διάκονος Χεῖςδ, ἐκεῖνοι δὲ, δὲν εἶναι. Λέγει λοιπὸν, ὅτι, αὐτὸ καὶ καθ' ὑπόθεσιν οἱ ψευδαπόστολοι εἶναι Διάκονοι Χεῖςδ, ἀλλ' ὅμως ἐγώ εἶμαι κατὰ τὸ πρῶτον ἀνώτερος ἀπὸ αὐτῶν. Πάλιν δὲ ἀφροσυνῶν, καὶ μαρίαν τὴν καύχησιν ταύτῃ ὀνομάζει ὁ Θεὸς Παῦλος, διὰ τὸ πέλαγος τῆς ταπεινοφροσύνης τῆς (3).

ἢ Ἐν

(1) Κατὰ τὴν ἑρμηνείαν ταύτην, φαίνεται ὅτι κατ' ἐρώτησιν πρέπει νὰ ἀναγινώσκηται τὸ ῥητὸν, ὡς „ὅτι ἡμεῖς ἠσθενησαμεν“; ὅχι ὁπλοῦς οὐκ ἠσθενησαμεν, ἀλλὰ καὶ παντοχρῶς ἀποφαντικῶς γράφεται.

(2) Ὁ δὲ Κορίνθιος λέγει, ὅτι ὀνομάσθησαν Ἑβραῖοι, ἢ παρὰ τὸν ἄβερ, ὃ ὁπλοῦς τὸ διεπέρασε· ἐπεὶ δὲ ἐκ τῆς Χαλδαίων γῆς φαίνοντες, διεβήσαν τὸν Εὐφράτην ποταμὸν· διὰ τὸν πέραν τὴν Παλαιστίνην· ὅθεν καὶ ὁ Ἀβραάμ πρῶτος μετὰ τὴν διάβασιν τῶν Εὐφράτης, ὀνομασθὲν Ἑβραῖος, ἤγεν περάτης· δι' ὃ καὶ ἡ Γραφή λέγει „παραγενόμενος δὲ τις τῶν σωδωμίων, ἀπήγγαλεν Ἀβραμ τῇ περάτῃ“· (Γεν.

ιδ'. 13.) Περὰς δὲ κατὰ τὴν Συριακὴν γλῶσσαν δελεῖ νὰ εἴπῃ Ἑβραῖος, καθὼς καὶ ὁ Ἀκύλας ἐξέδωκε, καὶ ὁ Γεροντίδιος, καὶ Ἀκάλιος λέγουσι, τὸ ἀνωτέρω ῥητὸν ἐρμηνεύοντες· ἢ ὀνομάσθησαν Ἑβραῖοι ἀπὸ τῆ Προπάτορος αὐτῶν Ἑβρῶν, οἱ οἵτινες ἐν τῇ συγχύσει τῶν γλωσσῶν τῆς Βαβέλ, μὲνοι διεπέρασαν τὴν Ἑβραῖαν γλῶσσαν.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι εἰς μὲν πρὸ ἀνωτέρω φυσικὰ προτερήματα τῶν ψευδαποστόλων, ἤγον ἐν τῇ εὐγενείᾳ καὶ πρὸ ἐκ σπέρματος εἶναι τῶν Ἀβραάμ, ἐδεξεν ὁ Παῦλος τὸν ἑαυτὸν ταῦ, ἴσων μὲ αὐτοῦ· εἰς δὲ τὰ πρῶτα κατὰ τὸν ἑαυτὸν ταῦ, ἤγον ἐν τῇ πρὸ Χεῖςδ διακονίᾳ, δέχων τὸν ἑαυτὸν ταῦ ἀνώτερον ἀπὸ ἐκείνους.

„Ἐν κόποις περισοτέρως· ἐν πληγαῖς ὑπερβαλλόντως· ἐν φυλακαῖς περισοτέρως“.

Εἰδὼ ἐπαρθεμεὶ ὁ Παῦλος ἐκεῖνα ὅπερ χαρακτηρίζου, καὶ δηλοποιουῖν τὰς ἀληθεῖς τοῦ Χριστοῦ Ἀποστόλους, καὶ ἀφίνοντας τὰ σημεῖα καὶ θαύματα, τὰ ἴδια τῶν Ἀποστόλων, ἄρχεται νὰ τὰς φανερῇ ἀπὸ τὰς πειρασμῶν, καὶ τὰς θλίψεων, καὶ λέγει· ὅτι, ἐγὼ ὁ ἀληθὴς τῶ Χριστοῦ Ἀπόστολος, καὶ κόπας περισοτέρας λαμβανῶ, περιπατῶντας ἀπὸ τόπον εἰς τόπον, καὶ διδάσκωντας νύκτα καὶ ἡμέραν, καὶ κοντὰ εἰς αὐτὰ, ἀκόμη καὶ δουλεύοντας ἐργόχειρον μετὰ τὰς χεῖράς μου. Τὸ δὲ μεγαλότερον, ὅτι καὶ πληγὰς πρὸς τέτοις, καὶ δαρμούς, ὑπομῶν, καὶ δαρμῶν, ὅχι ὀλίγας, ἀλλὰ πολλὰς, καὶ μετὰ ὑπερβολῇ· καὶ τὰ πολλὰ ἀκόμη μεγαλότερον, ὅτι μαζί με τοὺς δαρμῶν, βάλλομαι καὶ εἰς φυλακῶν. Τὸ δὲ, ὑπερβαλλόντως, καὶ τὸ περισοτέρας, συγκεκριτικὰ μὲν εἶναι, καὶ λέγονται ὡς πρὸς τὰς ἰσχυροτάτους· πλὴν λέγονται καὶ ὑπόθεσιν, οἷον ἔσω, ὅτι ἐκεῖνοι κοπιᾶζουσιν, ἀλλ' ἐγὼ περισοτέρας, καὶ ὑπερβαλλόντως ἀπὸ αὐτῶν κοπιᾶζω. Μερικοὶ δὲ λέγουσι, πῶς δὲν λέγονται αὐτὰ κατὰ σύγκρισιν τῶν ἰσχυροτάτων, ἀλλ' ἀπλῶς εἶναι δηλωτικά ὑπερβολῆς πολλῆς καὶ ἐπιτάσεως τῶν κόπων, καὶ πληγῶν, καὶ φυλακῶν τῷ μακαρίῳ Παύλῳ.

„Ἐν θανάτοις πολλάκις“.

Οχι μόνον, λέγει, ἐγὼ μετὰ τὴν προαίρεσιν κατὰ ἡμέραν ἀποθνήσκω, ὡς ἔλεγον εἰς τὴν πρῶτῃ Ἐπιστολῇ, (ἀ. Κορ. ιε. 31.) ἀλλὰ καὶ εἰς κινδύνους ἐκδίδομαι, οἵτινες τῇ ἀληθείᾳ εἶναι θανατηφόροι.

24. „ὑπὸ Ἰουδαίων πεντάκις τεσσαράκοντα παρὰ μίαν ἔλαβον“.

Διατὶ παρὰ μίαν; Νόμος ἦτον, καὶ ὁποῖος ἤθελε λάβῃ περισοτέρας ξυλίας ἀπὸ τὰς τεσσαράκοντα, αὐτὸς ἦτον ἄτιμος ἄνθρωπος (1)· διὰ τὸ λοιπὸν ἐδιώρισεν ὁ Μωϋσῆς νὰ δίδωσιν εἰς τὸν πταίσαντα παρὰ μίαν τεσσαράκοντα, ἢτοι τετρακονταξέας ξυλίας, μετὰ σκοπὸν, ἵνα αἰσθῶν ἐκεῖνος ὅπερ κτυπᾷ τὰς ξυλίας, ἀπὸ τῆς ὀργῆς φερόμενος, ἤθελε δώσῃ καὶ μίαν ξυλίαν παραῶν, νὰ δώσῃ μόνον τεσσαράκοντα, καὶ ὅχι παραῶν· καὶ ἔτσι νὰ μὴ γινῇ ἄτιμος ἐκεῖνος ὅπερ ἐξυλίζετο, ὡσαύτῃ δὲν ἐξυλίσθη ἔξω ἀπὸ τὸν νόμιμον ἀειθμὸν τῶν τεσσαράκοντα· ὅθεν ὁ Παῦλος πέντε φοαῖς ἐδάρθη ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἔλαβε ξυλίας ἑκατὸν ἐνενήνταπεντέ.

25. „Τεὶς ἐρράβδίσθην· ἅπαξ ἐλιθάσθην“.

Ο ἱερὸς Λουκᾶς εἰς τὰς Πράξεις δὲν φανερῶν ὅλα, ὅσα ἔπαθεν ὁ μακάριος Παῦλος, δι' ὅ,τι βλέπεις, ὅτι πολλὰ ἀπὸ ἐκεῖνα ὅπου ἀπαρθεμεὶ εἰδὼ ὁ Παῦλος, δὲν τὰ ἀναφέρει ὁ θεῖος Λουκᾶς ἐκεῖ (2), ἐπεὶ δὲ τὴν συγγραφὴν τῶν Πράξεων, δὲν τὴν ἔκα-

(1) Οὕτω γὰρ διορίζεται τὸ Δευτερονόμιον· „Καὶ ἐῖμαι, εἴαν ἀξίος ἢ πληγῶν ὁ ἀσεβὴς, καὶ διὰς αὐτὸν ἐναντι τῶν Κριτῶν, καὶ μαρτυρῶσιν αὐτὸν ἐναντίον καὶ τῶν ἀσεβῶν αὐτῶν καὶ ἀριθμῶν τεσσαράκοντα καὶ μαρτυρῶσιν αὐτὸν· ἐὰν δὲ προσθῇ καὶ μαρτυρῶσιν ὑπὲρ αὐτοῦ πέντε πληγὰς πλείους, ἀσχημονήσῃ ὁ ἀδελφὸς σου ἐναντίον σου“. (Δευτερ. κ. 2.)

(2) Οὕτω μὲν λέγει ὁ ἱερὸς Θεοφύλακτος. Ὁ δὲ ἱερὸς Λουκᾶς ἀναφέρει εἰς τὰς Πράξεις καὶ τὰς δύο φοαῖς αὐτῶν, καὶ ὅτι ἐρράβδίσθη ὁ Παῦλος, καὶ τὸν λιθάσαν· πλὴν μετὰ μίαν φοαῖν εἰς τὰς Φιλιππους, περὶ ἧς λέγει· „Καὶ ἀπεπέσθη ὁ ὄχλος κατ' αὐτὸν, καὶ οἱ κραστητοὶ περιρρήξαντες αὐτὸν πᾶσι μαρτίαις, ἐκείδον βαλδύζην, πολλὰς τε ἐπιθέτες αὐτοῖς (τῷ Παύλῳ δουλοῦ καὶ

τῷ Σίλῳ) πληγὰς, ἔβαλον εἰς φυλακῶν“. (Πράξ. ις. 22.) τὴν δὲ δευτέραν φοαῖν, ὅταν ὁ χιλιάρχος ἔπειν εἰς τὸν ἑκατόνταρχον, καὶ μαρτυρῶσιν αὐτῶν· „τὸν“· πρὸς τὸν ὅποιον ἔπειν ὁ Παῦλος· „εἰ ἄνθρωπον Ῥωμαῖον, καὶ ἀκατάκριτον ἔξεσθαι ὑμῖν μαρτυρῶν“. (Πράξ. κβ'. 24.) Φαίνεται δὲ ὅτι καὶ τὰς τρεῖς φοαῖς αὐτῶν, ἐρράβδίσθη ὁ Παῦλος ἀπὸ Ἑθνικῶν καὶ Ἑλληνικῶν, μετὰ ξυλίας ἀδιορίζουσας, καὶ ὅχι ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων. Περὶ ἐκείνων γὰρ ἔπειν ἀνωτέρω· „ἅπαξ δὲ ἐλιθάσθη ὁ Παῦλος εἰς τὴν Λύτραν καὶ Δέρβιν πόλιν τῆς Λυκαονίας“. περὶ ἧς λέγει ὁ ἱερὸς Λουκᾶς· „ἀπῆλθεν δὲ ἀπὸ Ἀντιοχείας καὶ Ἰκονίου Ἰσθῆσαι, καὶ πῆσαντες τὰς ὁχλῶν, καὶ λιθάσαντες τὸν Παῦλον, ἔσυρον ἐξ αὐτοῦ πόλεις, νομίσαντες αὐτὸν τεθνήσκειν“. (Πράξ. ιδ'. 19.)

με διὰ τὴν δειξὴν φιλοτιμίαν καὶ ἑπαινον, ὥστε ὅπως νὰ πᾶ εἰπῇ ὅλα, καὶ νὰ μὴ ἀφήσῃ τίποτε, ἀλλὰ μόνον διὰ τὴν φανερώσῃ τὰ περισσώτερα, καὶ ἀναγκαιότερα.

„Τεὶς ἐναυάγησα· νυχθήμερον ἐν τῷ βυθῷ πεποίηκα“.
26. „Ὀδοιπορίαις πολλάκις“ (1).

Πρὸς ταῦτα ἤθελεν εἰπῇ τινὰς· καὶ αὐτὸς ὁ μακάριος Παῦλος, ἐφ' ἑρπετιάζουσι, καὶ ἐκα-
ραβοτζακίσουσι εἰς τὸ πέλαγος, τί ἔχει νὰ κάμῃ εἰς ταῦτα τὸ Εὐαγγέλιον; Καὶ μᾶς
ἀποκρίνεται ὁ Ἀπόστολος λέγων, ὅτι διὰ τὴν αἰτίαν τῆς Εὐαγγελίης, ἐγὼ ταξιδεύωντας,
καὶ εἰς μακρὰς ἐσάτας διὰ γῆς, καὶ θαλάσσης ἀποσελλόμενος, ἐκαραβοτζακίσθηκα· οὐα δὲ
ἡμερονύκτιον διεπέρασε κολυμβῶντας εἰς τὴν θάλασσαν, ὥς ἔδωκεν εἰς τὴν στερεάν.
Μερικοὶ δὲ λέγουν ὅτι ὁ Παῦλος ὕστερα ἀφ' ἧς ἐγλύτωσεν ἀπὸ τὸν κίνδυνον ὅπως τὸ ἡκολό-
θησεν εἰς τὴν Λύτραν, κατέβη εἰς οὐα ξηροπήγαδον, καὶ ἐκρύβη, τὸ ὅποιον ὠνομάζετο Βυ-
θός· καὶ περὶ τῆς λέγει ἐδῶ (2).

„Κινδυνῶσι ποταμῶν“ (3).

Οχι μόνον εἰς τὴν θάλασσαν ἐκινδύνευσεν ὁ τρισόλβιος Παῦλος, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς πο-
ταμῶν, ὅταν ῥυαγκαζέτο νὰ διαπεράσῃ αὐτὸς μὲ μικρὰ βαρκόπελα, καὶ σχεδίας.

„Κινδυνῶσι λησῶν· κινδυνῶσι ἐκ γένους· κινδυνῶσι ὅτι Ἐθνῶν· κιν-
δυνῶσι ἐν Πόλει· κινδυνῶσι ἐν ἐρημίᾳ· κινδυνῶσι ἐν θαλάσσῃ“.

Εἰς κάθε μέρος, καὶ εἰς κάθε τόπον, ὅπως ἐπεριπάτει ὁ αἰδιδίμος Παῦλος, καὶ ἐδιάττειβε,
καὶ ὁ Διάβολος ἐπολέμει αὐτὸν, πότε μὲ οὐα, καὶ πότε μὲ ἄλλο μέσον· καὶ πάλιν ὁ Χει-
σὸς ἔδειχεν αὐτὸν νικητὴν ὅλων τῶν πειρασμῶν, καὶ τὸν ἐσεφάονε· δι' ὅ, τι καὶ κλέπται
ἐσηκόνοντο κατ' ἐπάνω τε, καὶ τὸν ἐπίανον εἰς τὰς δρόμους· καὶ ἀπὸ τὰς ἀλλοφύλων Ἑθνικῶν καὶ
Ἑβραίων κινδύνους πολλοὺς ἐδοκίμαζεν, ὁμοίως καὶ ἀπὸ τὰς ὁμοφύλων τε Ἰουδαίων, οἱ
ὅποιοι καὶ περισσώτερον ἀπὸ τὰς ἄλλων τὸν ἐπολέμων, ἀγριαιόμενοι κατ' ἐπάνω τε ὡσαύ-
τως θηρία, διὰ τὴν ζήλοτυπίαν καὶ τὸν φθόνον ὅπως τὰ εἶχον· διὰ τὴν Ἑβραίων ὄντας ἐπίστυ-
σαν εἰς τὸν Χριστόν, καὶ ἐκήρυττε τὸ ὄνομά τε. Ἀλλὰ τάχα ὅταν εὗρισκετο μέσα εἰς κἀμ-
μίαν Πόλιν, ἦν χωρὶς κίνδυνον ὁ τεισμακάριος τῆς Κυρίας Ἀπόστολος; ὄχι· ἢ ὅταν εὗ-
ρίσκετο εἰς ἐρημον τόπον, τάχα καὶ ἐκεῖ ἔμενεν ἀκίνδυνος; ἔδὲ ἐκεῖ, ὁ τῶν Οὐρανῶν ἄξιός,
εὗρισκεν ἀνάπαυσιν, καὶ αὐτὸς ἀπὸ τῶν γλῶν ἐφύγε, καὶ ἐγλύττει, διεδέχοντο αὐτὸν οἱ τῆς θα-
λάσσης κίνδυνοι.

„Κινδυνῶσι ἐν ψόδ' ἀδελφοίς“.

Τὸ πάλιν εἶναι ἄλλο εἶδος πειρασμῶν, πολλὰ λυπηρότατον· δηλαδή τὸ νὰ ἐπιβεβληθε-
ται, καὶ νὰ κατατρέχεται τινὰς ἀπὸ ἐκείνων ὅπως φαίνονται μὲν, πῶς εἶναι ἀδελφοὶ γνή-
σιοι, καὶ ἀληθινοί, αὐτοὶ δὲ εἶναι ψόδ' ἀδελφοὶ ἐχθροί, καὶ ὑποκεταί, καθὼς ἐπιβεβλήετο
ἀπὸ τὰς ποιήτας ὁ μακάριος Παῦλος· διὰ τὸ ὅποιον τῆτο καὶ ὁ Προφήτης Δαβὶδ κλαίει, καὶ
πα-

(1) Ἦτοι ἐν ὁδοιπορίαις πολλάκις εἰμι· κατ' ἐλ-
λην, ἢ ὁδοιπορίαις πολλάκις χρῶμαι.

(2) Ὁ δὲ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς ἀληγορευτικῶς ἡρ-
μηνεύει ταῦτα ὅτι τρίς ἐναυάγησεν ἢ ἀνθρωπίνῃ φυ-
σιν· μίαν φοράν εἰς τὸν Παράδεισον διὰ τῆς παραβά-
σεως τῆς θείας ἐντολῆς, δεύτερον εἰς τὸν κατακλυσμὸν,
καὶ τρίτον ἀφ' οὗ ἐδέχθη τὸν Νόμον· καὶ ὅτι νυχθί-
μερον αὐτὸς ἦσαν ἐν τῷ βυθῷ· καὶ νύκτα μὲν λέγουσι
τὴν πρὸ τῆς ἐλευσεως τῆς Χερσὸς ἐν τῇ σκοτεινῇ πλά-
γι διατριβῇ, ἡμέραν δὲ, τὴν μετὰ Χερσὸν φωτεινῇ

διαγωγῇ τῆς Βαπτίσματος. Ὁ δὲ Θεοδώρητος πρὸς „νυ-
χθήμερον ἐν τῷ βυθῷ πεποίηκα“ ὅπως ἐρμηνεύει „τα-
ξέσι, πρὸς σκάφους διαλυθέντος, πάσαν τὴν τε νύκτα,
καὶ τὴν ἡμέραν διετέλεσα, τῆδε κακίᾳς ὑπὸ τῶν κυ-
μάτων φερόμενος“.

(3) Ἦτοι ἐν κινδυνῶσι ποταμῶν εἰμι· ὁμοίως καὶ ἐν
κινδυνῶσι λησῶν, καὶ ἐν κινδυνῶσι ἐκ γένους, ὁμοίως καὶ
εἰς τὰ λοιπὰ κατ' ἐμφανὴς δηλαδή· ἢ κινδυνῶσι σωμα-
τικῶν, ἢ ἄλλο ποιῶν ῥήμα.

παραπονείται λέγων· „Εἰ ὁ ἐχθρὸς ἀνείδισέ με, ὑπώλεγκα αὐτὸν· σὺ δὲ ἀνθρώπε ἰσόφυ-
 „χε, ἡγεμών μου καὶ γνώσέ με“; (Ψαλ. νδ'. 14.) καὶ πάλιν· „ὁ ἀνθρώπος τῆς εἰρήνης
 „με ἐφ' ὃν ἤλπισα, ἐμεγάλυνεν ἐπ' ἐμὲ πτερνισμόν“. (Ψαλ. μ'. 10.)

27. „Ἐν κόπῳ, καὶ μόχθῳ, ἐν ἀγρυπνίαις πολλάκις“.

Δὲν ἦτον ἀρκετοὶ εἰς τὸν Παῦλον οἱ πειρασμοὶ ὅτε ἐλάμβανεν ἀπὸ τῆς ἐξωθεν σαρ-
 κῶς, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ αὐτὸς ἀπὸ λόγου τοῦ θεληματικῶς, ἐσκληραγώγει τὸν ἑαυτόν τε μὲ κό-
 πος, καὶ μόχθος, καὶ ἀγρυπνίας ὁ ἀξιωμακάριτος (1).

„Ἐν λιμῷ, καὶ δίψῃ, ἐν νηστείαις πολλάκις· ἐν ψύχα καὶ
 „γυμνότητι“.

28. „Χωρὶς τῶν παρεκτός“.

Καὶ μᾶλλον ὅτε ὁ τρισόλβιος Παῦλος ἐπασχε τόσα καὶ τόσα δεινὰ, ὅμως ἔτε τὴν αὐαγ-
 καίαν τροφὴν εἶχε διὰ τὰ παρηγορήσει τὴν πείνάν τε, ἔτε τὰ ἀναγκαῖα ῥέχα, καὶ σκεπάσ-
 ματα, διὰ τὰ σκεπάσει τὸ ταλαιπωρημένον σῶμά τε· ἀλλὰ καὶ πειρασμένος ὢν τας, καὶ
 γυμνός, ὁ τῆς Οἰκουμένης Διδάσκαλος, ἀγωνίζετο, καὶ ἐπάλλετο μὲ ὅλον τὸν Κόσμον. Ἀ-
 γκαλὰ δὲν ἀπαριθμεῖ ἐδῶ ἅλα τὰ λυπηρὰ ὅτε ἐδοκίμαζεν ἡ ἀδαμαντίνη ἐκείνη ψυχὴ τε,
 ἀλλὰ ἀφῆκε τὰ περσιότερα· τῷ γὰρ διλοῖ τὸ, χωρὶς τῶν παρεκτός, ἦτοι χωρὶς ἀπὸ
 τὰ ἄλλα δεινὰ ὅτε ὑπομείνω, τὰ ὅποια ἀφῆκα ἐκτός, καὶ ἐξω τῶ λόγου, καὶ δὲν τὰ ἐ-
 διηγέθηκα (2)· μᾶλλον δὲ, καὶ αὐτὰ τὰ ὀλίγα ὅτε εἶπε, δὲν τὰ εἶπε κατ' εἶδος, καὶ
 καταλεπτῶς· ἀλλ' ὅσων μὲν δεινῶν ὁ ἀριθμὸς ἦτον ὀκτολοκατάληπτος, αὐτὰ ἀρίθμησε
 μόνον, λέγωντας, πεντάκις, καὶ τρίς, καὶ ἅπαξ· ὅσων δὲ δεινῶν ὁ ἀριθμὸς ἦτον δυσ-
 κολοπερίληπτος, αὐτὰ τὰ ἀνέφερεν ἀόριστως, καὶ χωρὶς ἀριθμὸν, εἰπὼν μόνον· πολλά-
 κίς, περισσotέρως, καὶ ὑπερβαλλόντως. Βλέπε δὲ, ὡ ἀναγνώστᾳ, πῶς εἶπε μὲν ὁ Παῦλος ὅσα
 κακὰ ἐδοκίμαζε, δὲν εἶπε δὲ καὶ πόσα ἔδην ἐπίσρεψεν εἰς τὸν Χριστὸν, καὶ εἰς τὴν Πί-
 σιν· οὐα μὲν, διὰ τὴν ἄκραν ταπεινοφροσύνῳ τε, καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὰ μᾶς διδάξει, ὅτι
 ἐκεῖνος ὅτε ἀγωνίζεται τὰ ὠφελήσῃ διὰ λόγου καὶ διδασκαλίας τῆς ἀδελφῆς τε, καὶ κα-
 νὸς εἰς αὐτῶν δὲν ὠφελήσῃ, αὐτὸς ὅμως ἔχει τὰ λάβῃ παρὰ Θεοῦ τέλειον τὸν μισθὸν τῶ
 ἀγῶνος καὶ κόπου τε (3).

„H

(1) Δι' ὅ, τι κατὰ τὸν Θεοδώριον, καὶ μέσα εἰς τὰ
 δεσμωτήρια εὐερισκόμενος ὁ τρισόλβιος τῷ Κυρίῳ Ἀπό-
 σολος, καὶ πᾶς χείρας δεδεμέναι φέρων μὲ βαρυτίπις
 σιδηρᾶς αλυσῆς, καὶ ἀσφαλισμένος ὢντας κατὰ πᾶς πό-
 δας μέσα εἰς τὰ κῆτ' ἔχοντα, ὑπὸν γλυκὺ καὶ ἀναπαυτι-
 κὸν δὲν ἀπελάμβανεν· ἀλλὰ ἡγρύπνουσιν τὸ περισσotέρον
 μέρος τῆς νυκτός, εἰς δοξολογίαν Θεοῦ, οἱ ἀγιώτατοι, καὶ
 θεοπτικώτατοι ὀφθαλμοὶ τε· καὶ μαρτυρῇ παῦται τὸ ἐν
 Φιλιπποῖς γεγονός σύμβημα, τὸ ὅποιον διηγῶνται αἱ ἱε-
 ραὶ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων· „κατὰ τὸ μεσονύκτιον γὰρ
 „φασὶ Παῦλος καὶ Σίλας προσδυχόμενοι, ὕμνουσιν τὸν
 „Θεόν, ἐπηκροῶντο δὲ αὐτῶν οἱ δεσμοὶ“. (Κεφ.
 15. 25.)

(2) Καὶ ὁ Θεοδώριος δὲ ὅπως ἐρμηνεύει τὸ „χω-
 „ρὶς τῶν παρεκτός“· „ὀλίγα φησὶν ἐκ πολλῶν ἡναγκα-
 „σθην διελθῆν“· λέγει δὲ ὁ αὐτὸς ὅτι τὸ μὲν „ἐν λιμῷ,
 „καὶ δίψῃ“, ποῦτο ἦτον πᾶσι τῷ Παύλῳ ἀκούσιον· τὸ
 δὲ, ἐν νηστείαις πολλάκις, ποῦτο ἦτον ἀρετὴ τῷ Ἀποστό-
 λῳ ἐκείνῳ. Ἀπορῇ δὲ ὁ μέγας Βασίλειος, διὰ τί, ὁ
 μὲν Σολομών λέγει· „ὁ λιμοκτονῶν Κύριος ψυχῆς
 „δικαίων“. (Παρ. ι. 3.) ὁ δὲ Παῦλος ἐπασχε
 ἀπὸ τὸν λιμὸν καὶ τὴν πείναν; λύων δὲ τὴν ἀπορῇ
 λέγει· „ὁ γὰρ περὶ σωματικῆς λιμῆς λέγει· ἡ γὰρ αὖ
 „εἶπε, σῶματι δικαίων, ἀλλὰ περὶ τῆς ψυχικῆς· ὁ γὰρ

„λιμοκτονῶν ψυχῆς δικαίων· ὅτω δ' αὖ καὶ ἐναντίω-
 „μα ἦν πρὸς τὸν πᾶν μακαρίων βίον· ἥπερ Παῦλος
 „μὲν ἐν ποῖς καυχήμασιν ἀρίστην τὴν, ἐν νηστείαις πολ-
 „λάκις, καὶ τὸ, ἐν λιμῷ καὶ δίψῃ· τὸν δὲ λιμὸν ἀπέ-
 „χεται ποῖς δικαίους ὁ Προφήτης· ἀλλὰ βέλτιον τῶν
 „ἐκείνων κατὰ τὸν ὑψηλότερον περὶ ἐνδείας νῦν ἐξ-
 „κούειν. Τοῦτο ἐστὶ καὶ τὸ, ὅτι ἡδὸν δίκαιον ἐγκατα-
 „λήμμενον, ὅτε τὸ σπέρμα αὐτοῦ ζητοῦν ἄρτους· με-
 „μνημεῖα γὰρ Ἡλίου ζητοῦσαντος ἄρτον παρὰ τῆς Σι-
 „θωνίας, ἀλλὰ καὶ τὸ σπέρμα Ἰακώβ τῷ δικαίῳ ἄρτους
 „ἐξῆτη εἰς Αἴγυπτον“. (Ἑρμηνεία εἰς τὸ, „νηστείαν,
 „καὶ ἀργίαν μισθὸν ἢ ψυχὴν μὲν“. Ἡσαΐα α. 13.)

(3) Διὰ τὸ λέγει καὶ ὁ ἁγιὸς Χρυσόστομος πρὸς ἐν-
 τὸς ἀποστολικά, καὶ φιλαδέλφῃ παύται λόγια· „Πάλιν
 „εἶπῃ, πάλιν λαλήσῃ· καὶ γὰρ μὴ πάντες ἀκούσωσιν,
 „οἱ ἡμίσεις ἀκούονται· καὶ μὴ οἱ ἡμίσεις ἀκούωσι, τὸ
 „σῶμα μέρος· καὶ μὴ τὸ πνεῦμα, τὸ πνεῦμα καὶ
 „μὴ τὸ πνεῦμα, καὶ δέκα· καὶ μὴ δέκα, καὶ πέν-
 „τε· καὶ μὴ πέντε, καὶ ἑς· καὶ ἑς, ἐγὼ τὸν μισθὸν
 „ἀπληρτισμένον ἔχω“. (Δόγ. ὅτε τῆς Ἐκκλησίας ἐ-
 ξω εὐρεθείς Εὐτρώπιος, ἀπεσταδῇ.) Σημειώσω, ὅτι
 παρὰ τῇ ἐρμηνείᾳ τῆς ἱερᾶς Θεοφυλάκτου τῆς „ἐν λιμῷ,
 „καὶ δίψῃ, εἰς εὐερισκῆται γεγραμμένον“.

„Ἡ ἐπισύσασίς με ἡ καθ' ἡμέραν“.

Ητοι χωριστὰ ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα δεινὰ ὅπῃ δοκιμάζω, τὸ χειρότερον εἶναι τὸ τοῦ θηρώδους, καὶ μανιώδους ὁρμῆς, καὶ ἐπανάσσεως, τὴν ὁποίαν κάμνεσιν ἐναντίον μου καθ' ἡμέραν, ὅλα τὰ πλήθη, καὶ οἱ δῆμοι τῶν πόλεων, με καινῶν γνώμων καὶ συμφωνίαν.

„Ἡ μέριμνα πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν“.

Τὸ εἶναι τὸ κεφάλαιον, καὶ ἡ κορωνὶς, καὶ κορυφὴ ὅλων τῶν κόπων τῆς αἰοδίμου Παύλου, τὸ νὰ ἔχη τὴν μέριμναν ὅλων τῶν τῶν Θεῶν Ἀγίων Ἐκκλησιῶν· διὰ τὴν αἰσώστικον οἰκονόμους ὅπῃ ἔχει πρόνοιαν καὶ φροντίδα διὰ τὰ οἰκονομήσει εἰς αὐτὸν ὅσπῃτιον, δὲν ἔμπορεῖ νὰ ἀναπνέσῃ ἀπὸ τῆς φροντίδας, καὶ μέριμνας, καὶ μόνον ὅπῃ ἔχει καὶ θέλησιν, καὶ οἰκονόμους ἄλλους τῶν ὁσπῃτίων. Τί εἶναι ἀκόλουθον νὰ συμπεραίνωμεν, ὅτι ἐπάσχειν ἡ μία ψυχὴ τῆς μακαρίου Παύλου; ἥτις μαζὶ με πόσας, καὶ πόσας πειρασμούς, καὶ κινδύνους ὅπῃ ἐπάσχειν, ἐφροντίζει ἀκόμη καὶ διὰ ὅλων τῶν Οἰκουμένων, καὶ διὰ τὰς ψυχὰς ὅλων τῶν ἀνθρώπων; βέβαια αὐτὸ καὶ ἄλλο δεινὸν ὁ Θεοπέσιος Παῦλος δὲν ἐπάσχειν ἔξωθεν, ἀρκετὸς μόνον ἦτον ὁ εἶδον πόλεμος αὐτοῦ ὅπῃ ἐδοκίμαζε, κατὰ τὸν Χρυσόστομον, καὶ ἱκανὰ ἦτον τὰ ἄλλεπάλληλα κύματα τῶν λογισμῶν, καὶ φροντίδων, νὰ διασπῶσιν τὴν ἁγίαν ψυχὴν αὐτοῦ, καὶ νὰ κατακόπτει τὴν καρδίαν καὶ διάνοιάν τε εἰς μυρία κομμάτια (1).

29. „Τίς ἀσθενεῖ, καὶ ἐκ ἀσθενῶ“;

Διὰ νὰ μὴ εἰπῇ τις, ὅτι ὁ Παῦλος, ἐμερίμνα μὲν καὶ ἐφροντίζει, ἀπλῶς ὅμως καὶ χωρὶς νὰ δοκιμάσῃ κατὰ τὴν ἐλευθερίαν, διὰ τὸ λέγει ἐδῶ καὶ τὰ δεινὰ ἀποτελέσματα ὅπῃ ἐπάσχειν ἀπὸ τῆς μέριμνας ταύτης. Ποῖος, λέγει, ἀσθενεῖ, καὶ δὲν ἀσθενῶ καὶ ἐγὼ μαζὶ με αὐτόν; Καὶ βλέπει ἀγαπῆτε, πῶς δὲν εἶπεν, ὅτι καὶ ἐγὼ συγκοινωνῶ εἰς τὴν λύπην τῆς ἀσθενείας, ἀλλὰ καὶ ἐγὼ ἐτίζετο διατίθεμαι εἰς τὴν ψυχὴν, καὶ καρδίαν μου, ὥσταν νὰ εἶμαι ἀσθενής. Ἀσθενεῖαν δὲ θέλεις νοῆσεις ἐδῶ, ὅχι μόνον τὴν τῆς σῶματος, ἀλλὰ μάλιστα τὴν τῆς ψυχῆς· τὸ δὲ „τίς ἀσθενεῖ“ εἶπε, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι, καὶ μέγας, καὶ ἀξιώματικός, καὶ πλάσιος ἢναι ἐκεῖνος ὅπῃ ἀσθενεῖ, καὶ παραμικρός, καὶ πύνης, καὶ ὀυελῆς, αὐτὸς ὅμως ἀδιαφόρως, καὶ παρομοίως σωησθεῖ, ὅσον με τὸν εἶς, ὅσον καὶ με τὸν ἄλλον.

„Τίς σκανδαλίζεται, καὶ ἐκ ἐγὼ πυρᾶμαι“;

Βλέπε ἐδῶ, ὡς ἀναγνώσας, πῶς ἐπαράσσει τὴν ὑπερβολὴν τῆς πόνης ὅπῃ ἐδοκίμαζεν εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὁ Ἅγιος Ἀποστόλος· πυρᾶμαι, λέγει, ἤγουμαι καίνομαι, καὶ καταφλέγομαι ἀπὸ τὸν πόνον καὶ λύπην μου, ὅταν τις Χριστιανὸς σκανδαλίζεται (2). Καὶ διὰ τοῦτο τὰ ἄλλα δεινὰ, καὶ πειρασμούς ὅπου ἐπάσχειν ὁ Θεός Παῦλος, ἔχαιρεν· ἐπειδὴ καὶ ἐπάσχεταυ-

(1) Ὅθεν καὶ ὁ σοφὸς Θεοδώριτος ἄνω κερμένεισε τὸ ῥητόν· „Εἰ δέποτε φησι, καὶ παύσαιτο οἱ διώκοντες, αὐτὴ με τῶν Ἐκκλησιῶν ἡ φροντίς κατασφίξει· πάσης γὰρ τῆς οἰκουμένης ἐν ἐμαυτῇ περιφέρει τὴν μέριμναν“.

(2) Ὅθεν καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ἐγραφε εἰς τὸν ἀπολογητικόν αὐτοῦ· „Τί Παῦλος αὐτὸς φησι περὶ Παύλου, ἀκούσωμεν· εἰ λέγειν πᾶσι τοῖς, τὰς ἀγρυπνίας, πᾶσι φόβους, πᾶσι ἐν λιμῇ καὶ διψῇ κακοπείᾳ, πᾶσι ἐν ψυχῇ, πᾶσι ἐν γυμνότητι, πᾶσι ἐξωθεν ἐπιβουλεύοντα, πᾶσι εὐδοκίαν ἀντιπράττοντα· ἀφίμῃ πᾶσι διωγμῶν, πᾶσι συνεδρίαις, πᾶσι δεσμοφύλαξι, πᾶσι δεσμοῖς, πᾶσι κατηγορίαις, πᾶσι δικαστήριας, πᾶσι καθ' ἡμέραν καὶ ὥραν θανάτου, τὴν σαργάνην, πᾶσι λιλασιμῶν, πᾶσι ραβδισμῶν, τὴν περιόδον, πᾶσι κατὰ γῆν κινδύνους, πᾶσι κατὰ θάλασσαν, πᾶσι βυθόν, πᾶσι ναυαγία, κινδύνους ποταμῶν, κινδύνους ληστῶν, κινδύνους ἐκ γυναικῶν, κινδύνους ἐν τοῖς ἀδελφοῖς, πᾶσι ἐκ χειρῶν βίον, τὸ ἀδάπανον Εὐαγγέλιον, ὡς δέει τὸν ἡν καὶ Ἀγγέλους, καὶ ἀνθρώπους, μέσος Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἱστάμενος, ὑπὲρ πάντων, ἀγωνιζόμενος, τῷ δὲ προσάγων λαόν, καὶ οἶκον, λαόν περισσόν· χωρὶς πάντων παρεκτόςων, τίς ἂν ἀξίως διέλθοι τὴν καθ' ἡμέραν ἐπίστασιν; τὴν τῶν καθ' ἑκάστον κηδεμασίαν; τὴν μέριμναν πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν; τὸ πρὸς πάντας συμπάσεις καὶ φιλάδελφον; προσέκοπτε τίς, καὶ Παῦλος ἡσθένει· ἄλλος ἐσκανδαλίζεται, καὶ Παῦλος ἦν ὁ φλεγόμενος“. Σημειώσω ὅτι ἀπὸ τὰ λόγια ταῦτα τὸ Θεολόγον ἐρανίσθη ὁ Ἅγιος Ἀνδρέας πᾶσι δὲ τὴν τῆς Λίπης εἰς τὴν ἑορτὴν τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου.

ταῦτα διὰ τὸν Δεσπότην του Χριστοῦ· διὰ δὲ τὰ σκανδαλα καὶ τὰς πειρασμὸς, ὅπως ἐλάβανον οἱ ἀδελφοί τοι Χριστιανοί, καὶ μάλιστα ὅταν αὐτοὶ ἦτον πτωχοί, καὶ ἀπερρίμμενοι, διὰ ταῦτα, λέγω, ἐπληρόνετο ἡ μακαρία ψυχὴ τοῦ, καὶ ἐλυπεῖτο κατὰ καρδίαν. Ὁ δὲ Προφήτης Δαβὶδ μᾶς δίδει νὰ ἐννοήσωμεν, ὅτι τὸ πυροῦμαι ὅπου λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, εἶναι ἀντὶ τοῦ σκανδαλίζομαι· καθὼς γὰρ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Ἀπόστολος, „τίς ἀσθενεῖ, καὶ οὐκ ἀσθενῶ;“ ἔτσι καὶ ἐδῶ λέγει, ὅτι καὶ τινες σκανδαλίζονται, καὶ ἐγὼ φαίνομαι ὅτι σκανδαλίζομαι, καὶ σπουδάζω νὰ ἰατρεύσω τὸ πάθος ἐκείνου, καὶ σκανδαλον, ὥσάν νὰ ἦτον καὶ ἐδικόν μου σκανδαλον. Πᾶς δὲ ὁ Δαβὶδ δίδει εἰς ἡμᾶς τὸ νὰ ἐννοήσωμεν; εἰς τὸν ἐννατον ψαλμὸν, ὁπεφισιν „ἐν τῷ ὑπερηφανεύεσθαι τὸν ἀσεβῆ, ἐμπυρεῖται ὁ πτωχός“ (Ψαλ. 9. 23.) ἥτοι σκανδαλίζεται ὁ πτωχός, βλέπωντας καὶ σοχαζόμενος, ὅτι οἱ ἀμαρτωλοὶ, καὶ ἀσεβεῖς, καὶ ἀνάξιοι, εἶναι πλάσιοι, καὶ ἀξιωματικοὶ, καὶ ὑπερηφανεύονται.

30. „Εἰ καυχᾶσθαι δεῖ, καὶ τῆς ἀσθενείας με καυχῆσομαι“.

Ασθενείαν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Οὐρανοβάμων Παῦλος τὰς διωγμὸς, καὶ τὰς ἄλλας περσάσεις, καὶ πειρασμὸς ὅπως τὸ ἡκολάθην, δι' ὅ,τι, ὅταν πεινᾷ τινες, καὶ δέρνεται, καὶ καρβοτσακίζεται, καὶ διώκεται, καὶ ὅλα τὰ ἄλλα πάσχει δεινὰ, τότε καὶ ἡ ἀνθρωπίνη φαίνεται ἀσθενεία· θαύματα δὲ ἐδῶ, δεῖ ἀναφέρει τελείως ὁ Παῦλος, διὰ τὴν ἐκείνην ἦτον δαρεὰ γυμνῇ, καὶ δυνάμει Θεοῦ. Τὰ δὲ δεινὰ ταῦτα ὅπως ἀναφέρει ἐδῶ, αὐτὰ κοντὰ ὅπως φανερώνουσι καὶ τῷ βοήθειαν καὶ δυνάμει τοῦ Θεοῦ, φανερώνουσιν ἀκόμη καὶ τῷ μεγαλοφυΐαν ἐκείνου ὅπως τὰ ὑπομένει.

31. „Ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, οἶδεν (ὁ ὢν) „εὐλογητὸς εἰς τὰς αἰῶνας) ὅτι ἐψάλλομαι“.

Εἰς κἀνείνα ἀπὸ ὅσα προεῖπεν ὁ μακάριος Παῦλος, δεῖ κάμνει κάμμιαν διαμαρτυρίαν, καὶ δεῖ φέρει τὸν Θεὸν εἰς τὸ μέσον πρὸς βεβαίωσιν τῶν λόγων τοῦ, ἀλλὰ μόνον ἐδῶ κάμνει τὸτο, καὶ βεβαιόνοι, καὶ πιστόνοι ἐκεῖνα ὅπως ἔχει νὰ εἴπῃ, φέροντας μάρτυρα τὸν Θεόν· ἴσως δὲ κάμνει τὸτο, διὰ τὴν αὐτὴν ὅπως μέλει νὰ εἴπῃ πῶς ἔπαθεν, ἦτον παλαιότερον καὶ ἀδυνάτοτερον εἰς τὰς Κορινθίους, ἐπειδὴ τὰ ἄλλα ὅπως εἶπεν ὅτι ἔπασχε, ἥτοι τῷ μέμνηται τῶν Ἐκκλησιῶν, καὶ τῷ ἐπανάσσειν τῶν λαῶν, καὶ τὰ λοιπὰ, ἦτον γνώριμα, καὶ φανερά εἰς τὰς Κορινθίους (1).

32. „Ἐν Δαμασκῷ ὁ Ἐθνάρχης Ἀρέτα τοῦ Βασιλέως, ἐφρόρε τιλὴν „Δαμασκητῶν Πόλιν πιᾶσαιμε θεῶν“.

Βλέπε, ὡ ἀναγνώστη, πόσον μέγας ἦτον ὁ πόλεμος ὅπως ἔδοκίμασεν ὁ γενναίος Παῦλος· ἐπειδὴ δι' αὐτὸν καὶ μόνον, ἐφύλαττεν ἀπὸ καθε μέρους με στρατιωτικὰ τάγματα ὅλην τὴν Πόλιν τῆς Δαμασκῆς, ἥτοι τὴν νῦν Τερκισί λεγομένην Σάμι, ὁ τῆς Πόλεως ταύτης Ἄρχων καὶ Ἐξουσιαστὴς· καὶ βέβαια δεῖ ἡθελε διατεθῇ ἔτσι, ἔτε ἡθελε κινήθῃ με πόσῳ μανίαν, καὶ σπουδῇ, καὶ προφύλαξιν ὁ τῆς Δαμασκῆς Ἐθνάρχης, καὶ Ἐξουσιαστὴς, ἀνίσως καὶ ὁ διὰ Χριστοῦ ζῆλος τοῦ Παύλου, δεῖ ἐκατάκαιεν ὅλα ἐκεῖνα τὰ μέρη, καὶ δεῖ ἐπίστρεφον εἰς τῷ Πίσιν τοῦ Χριστοῦ, πολὺ πλῆθος λαοῦ· ὁ δὲ Βασιλεὺς Ἀρέτας, ἦτον πενθερός Ἡρώδης τοῦ Τετράρχου, τὸν Πρόδρομον Θανατώσαντος.

33. „Καὶ διὰ θυμὸς ἐν σαργαὶν ἐχαλάσθην διὰ τοῦ τείχεος, καὶ „ἔξέφυγον τὰς χεῖρας αὐτῆς“.

Εξέφυγεν ὁ Παῦλος, καὶ ἐγλύτωσεν ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ Ἀρχοντος τῆς Δαμασκῆς, φυλάττωντας καὶ τὸν Νόμον τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ, καὶ τὸ ἴδιον παράδειγμα τοῦ· δι' ὅ,τι ὁ Κύριος, ὁ Χρῖ

(1) Διὰ τὴν ὁ Ἀπόστολος εὐδὺς ὅπως ἀνέφερεν ἐδῶ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, ἔκαμε Δοξολογίαν αὐτῶν „ὁ ὢν εὐλογητὸς εἰς τὰς αἰῶνας“· Ὁρα τῷ ὑ-

ποσημῶσιν τοῦ „τῷ δὲ Θεῷ καὶ Πατρί ἡμῶν δόξα εἰς τὰς αἰῶνας τῶν αἰώνων Ἀμήν“· (Φιλ. δ'. 20.) γλαφυράν ἔσαν.

ὅχι μόνον παρήγγειλον εἰς τὰς Μαθητάς τε λέγων· „ὅταν δὲ διώκωσιν ὑμᾶς ἐν τῇ πόλει
 „ταύτῃ, φεύγετε εἰς τὴν ἑτέραν“· (Ματθ. ι'. 23.) ἀλλὰ καὶ ὅταν ἤκουον ὅτι ὁ Ἰωάννης
 ἐβάρυνε ἀπὸ τὸν Ἡρώδην εἰς τὴν φυλακὴν, ἔδωκε τόπον, καὶ ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη τῆς
 Γαλιλαίας· „ἀκούσας γὰρ φησὶν ὁ Ἰησοῦς, ὅτι Ἰωάννης παρεδόθη, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Γα-
 „λιλαίαν“· (Ματθ. δ'. 12.) ποικιλοτρόπως λοιπὸν καὶ ὁ Παῦλος, καλῶς ποιῶν, ἔφυγεν
 ἀπὸ τῆς χειρὸς τοῦ Ἀρχιεπισκοπῆς Δαμασκῆ, διὰ τὸ μὴ τὴν θανάτωσιν· ἐπειδὴ ἀπὸ λόγου
 δὲν πρέπει νὰ ρίπτωμεν τὸν ἑαυτὸν εἰς τὰς πειρασμὰς (1), δι' ὅ,τι, ὅπως μὲν οἱ πει-
 ρασμοί, καὶ τὰ κακὰ ὅπως μέλλομεν νὰ πάθωμεν εἶναι ἀφεντα, καὶ δὲν ἡμπορῶμεν νὰ τὰ
 ἀποφύγωμεν· τότε εἶναι χρεῖα μόνον τοῦ Θεοῦ διὰ νὰ μᾶς λυτρώσῃ ἀπὸ αὐτῶν, καὶ ἀπὸ ἐκεί-
 νων μόνον πρέπει νὰ ζήτωμεν, καὶ νὰ προσμενώμεν τὴν ἀπολύτρωσιν· ὅταν δὲ ὁ πειρα-
 σμὸς ᾖ καὶ σύμμετρος, καὶ δὲν ᾖ καὶ πόσον ἀβόλητος, τότε καὶ ἡμεῖς ἀπὸ λόγου πρέπει νὰ
 ἐπινοήσωμεν τέχνας, καὶ μηχανὰς διὰ νὰ γλυτώσωμεν, πλὴν καὶ τότε εἰς μόνον τὸν Θεὸν πρέ-
 πει νὰ ἀποδίδωμεν τὸ πᾶν, καθὼς ἔκαμε καὶ ὁ Παῦλος, καὶ εὖρε μηχανὴν διὰ νὰ γλυτώ-
 σῃ· ἐκατεβάσθη γὰρ μετὰ ζυμῆν ἀπὸ τὸ τεῖχος τῆς Δαμασκῆ, καὶ ἔτις ἐγλύτωσεν
 ἀπὸ τὸν κίνδυνον (2)· δι' ὅ,τι, ἀγκαλιὰ καὶ αὐτὸς ἐπεθύμει νὰ ᾖ καὶ μετὰ τὸν Χριστὸν εἰς τὰ
 ὑράνια, ἀλλὰ ἐπεθύμει ἀκόμη καὶ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἐφύλαττε τὸν ἑαυτὸν τε
 διὰ νὰ κηρύττῃ εἰς τὴν Ἑθνην, καὶ νὰ ἐπιστρέφῃ πολλὰς ψυχὰς εἰς τὸν Χριστόν· καὶ πρὸς τὰς
 τοὺς ἔκαμε τρόπον καὶ ἐγλύτωσε, διὰ τὴν ἀκόμη δὲ ἦτον καιρὸς νὰ μαρτυρήσῃ, καὶ νὰ ἀπο-
 θανῇ διὰ τὸν Χριστόν· ὡσαύτως ὅπως τὸ τε ἠκολούθησεν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς εἰς τὸν Χριστόν ἐπι-
 στροφῆς τε, καθὼς μαρτυροῦσιν αἱ Πράξεις, ἔτις λέγεσθαι· „Καὶ οὕτως (μετὰ τὴν ἐπι-
 „στροφὴν τε δηλαδὴ) ἐν ταῖς συναγωγαῖς ἐκήρυττε τὸν Χριστόν· Σαῦλος δὲ μᾶλλον ἐνεδύ-
 „ναμιζον, καὶ σιωπῶν τὰς Ἰουδαίους τὰς κατοικοῦντας ἐν Δαμασκῷ, συμβιβάζων ὅτι ἔτος
 „ἔστιν ὁ Χριστός·“ ὡς δὲ ἐπληρύντο ἡμέραι ἱκαναί, συνεβελόσαντο οἱ Ἰουδαῖοι ἀνελεῖν αὐ-
 „τὸν· ἐγνώσθη δὲ τῷ Σαύλ ἡ ἐπιβουλὴ αὐτῶν, παρετίθειτο τὰς πύλας ἡμέρας τε καὶ νυκτός,
 „ὅπως αὐτὸν ἀνελῶσιν· λαβόντες δὲ αὐτὸν οἱ Μαθηταὶ νυκτός, κατέθηκαν διὰ τῶν τείχεων,
 „κατάσαντες ἐν σπυρίδι“· (Πράξ. 9'. 22.)

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ι Β'.

1. „Καυχᾶσθαι δὴ ἔσμεν συμφέραμοι· ἐλπίσομαι γὰρ εἰς ὀπίσθιας,
 „καὶ ἀποκαλύψας Κυρίῳ“.

Επειδὴ ὁ μακάριος Παῦλος εἰς ἄλλο εἶδος καυχήσεως μεταβαίνει τὸ τῶν Ἀποκαλύψεων,
 τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει μὲν πῶς μισθόν, ἔκαμε δὲ αὐτὸν εὐδοξον καὶ λαμπρόν κοντὰ εἰς τὰς
 πολλὰς, καὶ ἔτι εἰς τὰς ἀκραιβὰς ἐξετάζοντας· διὰ τὸ λέγει, ὅτι δὲν εἶναι συμφέρον εἰς
 ἡμᾶς νὰ καυχώμεν περὶ σφόδρα εἰς τὰς πειρασμὰς, καὶ τὰ δεινὰ ὅπως διὰ τὸν Χριστόν ἐδοκί-
 μα-

(1) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „Νόμοι
 „μαρτυρίας, μήτε ἐδεχόμενοι πρὸς τὸν ἀγῶνα χωρῶν,
 „φθοῖ τοὺς διώκοντας, καὶ τὸν ἀσθενέστερον, μήτε πα-
 „ρόντας, ἀναδύειν· σὺ μὲν γὰρ θράσεις, τὸ δὲ, αἰ-
 „νανδρίας ἐστίν· (Ἐπιτομή εἰς τὸν Μέγαν Βασίλειον)
 Ὅρα καὶ τὸν 17'. Κανὼνα τοῦ Ἁγίου Ἱερομάρτυρος Πέ-
 τρου Ἀλεξανδρείας κατὰ πλάτος λέγοντι περὶ τῶν Ἀποστό-
 λων Παύλου ἔτι· „Καὶ γὰρ πολλοὶ διαγμῶς ἔξενύσαι,
 „πολλὰτε ἄλλα ἀγωνισμάτων ἐνδοξάμενος, ὁ μακάριος
 „Ἀπόστολος Παῦλος, ἐγνωκὼς ὅτι καλὸν ἐστὶν ἀναλυ-
 „σαι καὶ σὺ Χριστῷ εἶναι, ἐπιφέρει λέγων· σὺ δὲ
 „ἐπιμύνηται τῇ σαρκὶ ἀναγκαϊότερον δι' ὑμᾶς· (Φι-
 „λιπ. α'.) σκοπῶν γὰρ ὅτι αὐτὸν συμφέρον, ἀλλὰ τὸ
 „τῶν πολλῶν ἵνα σωθῶσιν, ἀναγκαϊότερον τῆς ἑαυτοῦ α-
 „ναπαύσεως ἡγήσατο, σὺ παραμένειν πῶς ἀδελφοί, καὶ
 „ἐπιμελεῖσθαι αὐτῶν· Λέγει δὲ καὶ ὁ ἁγιὸς Χρυσόστομος·
 „Χρὴ καὶ τοὺς εἰδότας τὰ μέτρα διατηρεῖν, καὶ μήτε αὐ-

„τομάτως ἐπὶ τὸν θάνατον ἵεναι ποτε, καὶ μὴ μετὰ αὐ-
 „τὸν θάνατον, μήτε ἐλκομένους ὑπὲρ τῶν τῷ Θεῷ δοκούν-
 „των, ἀναδύειν, καὶ ὀκνῶν, ἀλλὰ θάρρουντας ἀποδύε-
 „σθαι, τὴν μέλουσαν τῇ παρουσίᾳ ζωῆς προσιμῶν-
 „τας“· (Ὁμιλ. π' εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην.)

(2) Ὁ δὲ περὶ αὐτοῦ λέγει ὁ μέγας Μακάριος
 ὅτι καὶ οἱ Ἀπόστολοι δὲν ἐσυγχωρῶντο νὰ κάμνουν ὅσα
 θάματα ἤθελον, ἀλλ' ὅσα μόνον ἦσαν συμφέρον καὶ οἰ-
 κονομία Θεῷ· „ὁμοίως καὶ Παῦλος ὅτε ἐκρατήθη ὑπὸ
 „τοῦ Ἐθνάρχου, καὶ ἤθελον ἡ σὺν αὐτῷ χάρις, ἐποίη-
 „σεν Ἐθναρχῶν, καὶ τὸ τῆς χάριτος διαρρηγνῆναι ἀνθρώπου
 „ἔχον Παράκλητον· ἀλλὰ διὰ σαργάνης χαλάται ὁ
 „Ἀπόστολος· καὶ τὸ ἡ σωθεῖσα διὰ δυνάμει· πᾶσι οἰ-
 „κονομικῶς ἐγένετο, ἵνα τινὰ πράγματα ποιῶν αὐτοῦ
 „σημῶν, καὶ θαυμάσια, καὶ ἡσυχία ἀδελφῶν αὐτοῦ·
 „ἵνα ἐν τοῖς διακρίσει ἡ πίστις τῶν ἀπίστων, καὶ τῶν
 „πίστων, καὶ τὸ αὐτεξουσίον δοκιμασθῇ, καὶ φανερωθῇ“·
 (Ὁμιλ. κ'. Κεφ. ε'.)

μασα· αὐτὰ γὰρ εἶναι τὰ μεγάλα τῇ ἀληθείᾳ καυχήματα· δὲν μοὶ συμφέρει δὲ νὰ καυχώμαι εἰς αὐτὰ, εἴα μὲν διὰ νὰ μὴ ἔλθω εἰς ἑπαρσιν, καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὶ ἔχω καὶ ἄλλα καυχήματα νὰ εἰπῶ πρὸς τὸν Ἀποκαλύψων, τὰ ὅποια καὶ αὐτὰ δὲν μοὶ συμφέρει· ἰὰ τὰ λέγω διὰ τὴν ἑπαρσιν, ἀναγκάζομαι ὅμως νὰ τὰ εἰπῶ· ἀλλὰ αἰσῶς εἰς ἄλλας δὲν εἰπῆς πρὸς Ἀποκαλύψεις ταύτας, ὡς θεσπέσιε Παῦλε, δὲν πᾶς ἠξιώσεις μόνος σε; καὶ ἠξιώωντας αὐτὰς, δὲν ὑπερηφανώσεται; καὶ, λέγει, ναί· ἀλλ' ὅμως δὲν ὑπερηφανώμεθα πόσον οἱ ἄνθρωποι, ὅταν ἡμεῖς μόνον ἠξιώωμεν πᾶς ἀρετῆς, καὶ χαρίσματά μας, ὅσον ὑπερηφανώμεθα ὅταν αὐτὰ λέγωμεν, καὶ φανερόωμεν εἰς τὰς ἄλλας. Λέγει δὲ ὁ Παῦλος ὅτι φέρει αὐτὸν εἰς ἑπαρσιν ἡ καύχησις τῶν Ἀποκαλύψεων, ὅχι διὰ τὶ αὐτὸς ἔμελλε νὰ ὑπερηφανώθῃ, ἀλλὰ διὰ νὰ διδάξῃ ἡμᾶς νὰ μὴ λέγωμεν εἰς τὰς ἄλλας τὰ χαρίσματα ὅπως λαβόμεν ἐκ Θεοῦ, ἀλλὰ νὰ τὰ φυλάττωμεν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας μυστικά, καὶ ἀπόκρυφα. Καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον, εἰ συμφέρει τὸ νὰ καυχᾶται ὁ Παῦλος εἰς τὰς Ἀποκαλύψεις τὰς, διὰ νὰ μὴ νομίσῃ τινὰς, ὅτι αὐτὸς ἔγινεν ὑπὲρ ὃ βλέπεται, ἥτοι ὑπὲρ ἀνθρώπων, καθὼς πῶτο παρακάτω λέγει. Καὶ οἱ μὲν Ἰουδαῖοι, καὶ ἡμεῖς νὰ ἔχον κατένα θεῖον χάρισμα, ἢ Ἀποκαλύψιν, ἐκαυχώτο πῶς ἔχον· ὁ δὲ Παῦλος, καὶ μόνον ὅπως εἶχε νὰ εἰπῇ πῶς καὶ πῶς Ἀποκαλύψεις Κυρίου ὅπως ἠξιώθῃ, ὅμως μίαν μόνον ἐκδηλώνει, καὶ ἀναφέρει ἐδῶ· καὶ αὐτῷ πάλιν τὴν ἀναφέρει, ἀναγκάζομενος, καὶ ἡμεῖς νὰ φέλῃ. ἠξιώσει δὲ, ὡς ἀναγνώσας, ὅτι ἡ Ἀποκάλυψις, ἔχει διαφορὰν ἀπὸ τῆς ὁπτασίας· δι' ὅ,τι, ἡ μὲν Ἀποκάλυψις ἔχειτι περισσότερον ἀπὸ τῆς ὁπτασίας, ἐπεὶ δὲ ἡ μὲν ὁπτασία, δίδει μόνον νὰ βλέπῃ μυστηριώδη τινα, ἐκεῖνος ὅπως ὁπτάται· ἡ δὲ Ἀποκάλυψις, φανεροὶ ἀκόμη καὶ κάποια βαρύτερα ἀπὸ ἐκεῖνα ὅπως βλέπονται (1).

2. „Οἶδα ἄνθρωπον ἐν Χερσὼ, πρὸ ἐτῶν δεκατεσσάρων“.

Ὅτε ὅλας τὰς Ἀποκαλύψεις ὅπως εἶδεν ὁ μακάριος Παῦλος ἀναφέρει ἐδῶ, ὡς εἶπομεν, (ἐπεὶ δὲ ἤθελε γοῆ φορτικός, καὶ βαρὺς, μὲν τὸ νὰ ἦτον πολλαί) ἔτε πάλιν ὅλας τὰς σιωπᾶ· ἀλλὰ ἀναφέρει μίαν καὶ μόνον, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι ἀναγκάζομενος καὶ αὐτῷ ἀναφέρει. Ἐπρόσθεσε δὲ ὁ Παῦλος τὸ ἐν „Χερσὼ“ διὰ νὰ μὴν εἰπῇ οἱ Ἰουδαῖοι, ὅτι ἀρπάχθῃεν ἀπὸ τῆς Δαίμονας, ὡσανὺ οὐρανῶν· λέγει δὲ, καὶ ὅτι πρὸ χρόνων δεκατεσσάρων εἶδε τῷ Ἀποκαλύψιν ταύτῃ, ὅχι ἀλόγως καὶ χωρὶς αἰτίας, διὰ νὰ μάθῃ· ἐστὶ ὁ ἀναγνώστης, ἂν ὅτι αὐτὸς ὅπως ἐσιώπησε, καὶ ἐκρυψε τῷ ὁπτασίαν ταύτῃ δεκατέσσαρς χρόνους, βέβαια ἐδὲ πῶρα δὲν ἤθελε τῷ φανερώσῃ, ἐὰν δὲν ἐλάμβανεν ἀνάγκην· καὶ β'. ὅτι αἰσῶς ὁ Παῦλος πρὸ δεκατεσσάρων χρόνων, πᾶσι τοῖς Ἀποκαλύψεων ἠξιώθῃ, πότος μέγας εἶναι πῶρα, καὶ ποίων χαρισμάτων ἠξιώθῃ, ὅσα ἀφ' ἧς ὑπέμεινε διὰ τὸν Χερσὼν πότος καὶ πότος κινδύνους; Δὲν λέγει δὲ εἰς πρῶτον πρόσωπον, ὅτι οἶδα ἐγώ· ἀλλὰ εἰς τρίτον πρόσωπον, οἶδα ἄνθρωπον, ὡσανὺ νὰ ἦτον ἄλλος ὅπως εἶδε τῷ Ἀποκαλύψιν ταύτῃ· εἴη μὲν, διὰ ταπεινοφροσύνην, καθὼς καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης τριτοπροσώπως εἶπε διὰ λόγους· „Ἐ-“ „ἔγνων ἐν ὁ μαθητὴς ὁ ἄλλος, ὃς ἡ γινώσκος τῷ Ἀρχιερεῖ“. (Ἰωάν. 16.) Καὶ πάλιν „Καὶ ὁ ἑωρακὴς μεμαρτύρηκε, καὶ ἀληθινή ἐστι ἡ μαρτυρία αὐτοῦ“ (Ἰωάν. 19. 35.) καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὶ εἶναι σιωπῶντες εἰς πολλὰς, καὶ ἐξωτερικὰς, καὶ ἐσωτερικὰς, τὰ διηγῆται εἰς τρίτον πρόσωπον τὰ ἐδικάτων κατορθώματα, ὡσανὺ τὰ τὰ ἔκαμαν ἄλλοι.

„Εἶτε

(1) Ἐπὶ βλῆτομεν ὅτι ὁ Θεολόγος Ἰωάννης, πολλὰ θεάματα ὅπως ἐβλεπεν ἐν τῇ Ἀποκαλύψει, καὶ μὴ εἰδὼς τί ἦναι, ἀπεκαλύπτετο ταῦτα πρὸς τὸν Ἀγγέλῳ τῷ Ἀποκαλύψιν διηκύνοντος· „ἔπε γὰρ μοι“, φησὶν ὁ Ἀγγέλῳ· διὰ τί ἐδιδόμασαι; ἐγὼ σοὶ ἐρῶ „πρὸ μυστήριον πᾶς γυναικὸς, καὶ τὸ διηγεῖται τὸ βασιλεῖον“, πρὸς αὐτῷ, πρὸς ἑχόντος πᾶς ἐπὶ κεφαλῇ, καὶ πρὸς δεξιᾷ κεράτω“. (Ἀποκ. 17. 7.) Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀγγέλῳ Μακάριος, ὅτι ἄλλο ἦναι ὄρασις, καὶ ἄλλο ἦναι φωτισμός, καὶ ἀποκάλυψις· „εἰσὶν αἰσθησις, καὶ ἐστὶν

ὄρασις, καὶ ἐστὶ φωτισμός· καὶ οὗτος ὁ ἔχων τὸν φωτισμόν μαζὶν ἐστὶ πρὸς ἑχόντος τῷ αἰσθῆσιν· ἐφωτισθῇ γὰρ ὁ νῦν αὐτῷ, ὡς ὅτι μετὰ τινὰ μαζὶν εἶναι, ἐλαβε, παρὰ τὸν πρὸς αἰσθῆσιν ἔχοντα· ἐπειδὴ εἶδεν, ἐν αὐτῷ τινὰ πληροφορεῖται ὄρασις· πλὴν ἄλλο ἐστὶν ἀποκάλυψις, ὅπε πρᾶγματι μέγα, καὶ μυστήριον· Θεὸς ἀποκαλύπτει τῇ ψυχῇ“. (Ὁμιλ. ζ'. Ἀποκρ. ε.) Περὶ τῆς ἀποκαλύψεως ὅρα εἰς τῷ ἐρμηνεύοντι τῷ „ἐάν μὴ ὑμῖν λαλήσω ἐν ἀποκαλύψει“, (π. Κορ. 14. 6.)

„Εἴτε ἐν σώματι, ἢ οἶδα, εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος, ἢ οἶδα (ὁ Θεὸς οἶδεν) ἀρπαγύντα τὸν τοιοῦτον ἕως τρίτου οὐρανοῦ“.

Βλέπε ταπεινοφροσύνην τοῦ Οὐρανοβάμονος Παύλου, πῶς ὁμολογεῖ ὅτι δὲν ἠξάνει, εἴτε μὲν τὸ σῶμα ἦτον, εἴτε χωρὶς τοῦ σώματος, ὅταν ἠρπάγῃ (1). τρίτον δὲ οὐρανόν, ἔγω δύναμαι νὰ νοήσω· ἀ. μὲν οὐρανὸν ὀνομάζει εἰς πολλὰ μέρη ἢ ἀγία Γερρή, τὸν αέρα, „Καὶ ἀρχε-“
 „τε τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ, ἦτοι τὸ αἶρος“ (Γεν. α'. 18.), „Καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ“ (Ψαλ. 103. 8.) Καὶ „δῶνται Κύριος ἀπὸ τῆς δρόσου τοῦ οὐρανοῦ“ (Γεν. κζ'. 28.) β'. δὲ οὐ-
 ρα-

(1) Ὅχι μόνον διὰ ταπεινοφροσύνης ὁ Παῦλος ὁμολογεῖ ἐδῶ, ὅτι δὲν ἠξάνει ὅταν ἠρπάγῃ, εἴτε μὲν τὸ σῶμα ἦτον, εἴτε χωρὶς τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ τῇ ἀληθείᾳ δὲν ἠξάνει· καὶ ἂν καθ' ὑπόθεσιν ἤθελε θελήσει νὰ ἠπῇ, δὲν ἠξάνει τι νὰ ἠπῇ· δι' οὗ, καὶ ὁ θεολογικῶτατος ἐκείνος καὶ διαβατικῶτατος θεὸς Γρηγόριος ὁ Θεσσαλονίκης γράφει ἐν εὐχῇ πρὸς τὸν Ἀκίνδυνον ἀντιρρήτικῶν, ὁ δὲ διὰ τῆς πείρας εἰδὼς τὸ πῶς ὑπεραγνίσκει, καὶ ὑπερφύει πρὸς Θεὸν ἀρπαγῆς μυήριον, καὶ ὁ μὴ μόνον μαδῶν παρὰ τῶν πεπειραμένων, ἀλλὰ καὶ παδῶν, καὶ περαθείς· καὶ ὡς, λέγει, ὅπως γράφει, ἡ θεία ἀρπαγὴ ἔγω γίνεταί πρὸς τοὺς ἀξίους τοῦ μυήριου τῶν· οἱ τῶς, λέγει, παδόντες, ἐν ᾧ καρπὸς μέλλουσιν ἀρπαγῆναι, θείας καὶ ἀπορήτης ἐλλαμψίως ἀξιοῦνται, πρῶτον, ἡτις νομίζεται ἀπὸ αὐτοῦ, ὅτι ἔρχεται ἀνωθεν· ἡ ἀπορήτης δὲ αὐτῇ ἐλλαμψίᾳ, εὐδύς τὸν νῦν πῶς ἀρπάσσει, καὶ πάντων τῶν ὄντων ἀειδιῶν, καὶ νοη-
 τῶν, καὶ αὐτὸν αὐτῇ ἀπανησῆσεν, ὅλον δὲ ὅλον αὐτοῦ ποιεῖ· ὡς ὅτε, ὁ τῶν μακαρίων πύττω παδῶν ἀλλοίωσιν, καὶ τὸν ὑπὲρ ἐνοικίαν φωτισμόν, πάντων ἐξε-
 στικῶς, ἡδὴ δὲ καὶ αὐτοῦ, ἢ οἶδε ἢ μετὰ σώματος ἐστὶν ἐν τῷ καρπῷ ἐκείνῳ, εἰ χωρὶς τοῦ σώματος· πᾶσιν γὰρ ὡς ὁ νῦν ὑπὸ τοῦ μέγιστος, καὶ ἀνωτέρου, καὶ κρείττονος, καὶ ὑπερφύους, ὁ δυνάμει ἐνεργήσας πᾶσι τῶν αὐτῶ φύσεως· διηλαδὴ ὁ δυνάμει νοησάτι τῶν ὄντων, ἔτε αὐτὸς αὐτῶν, ὑπὸ τῷ θῆναι ἐκείνῳ, καὶ ἀρρήτων καποχήν, εὐελκόμενος· καὶ γὰρ νοήσει τι τῶν ὄντων, ἢ τῷ αὐτοῦ κατέσσειν, ἢ ἔτι ἐστὶν ἐν τῷ Θεῷ· ὡς πρὸς τὸ ὑπὲρ νῦν ἠρπάγῃ καὶ κρύφιον ἐν· ἀφ' οὗ δὲ ὑπὸ τῆς ἀρρήτου ἐκείνης αἰγλῆς οικονομικῶς ἀφείδῃ, καὶ ἐπι-
 γραφῇ εἰς τὸν αὐτὸν τῶν, ὡς γνωρίζω, ὅτι ἐν τῷ τότε καρπῷ, ἔξω ἦν αὐτοῦ, καὶ πῶς ἐπασχε ξένον τι, καὶ πῶς αὐτῇ φύσεως ἀνωτέρου, καὶ ὅτι τῇ ἀληθείᾳ ἢ οἶδεν, εἴτε ἐν σώματι ἦτον, εἴτε χωρὶς τοῦ σώματος.

Σημειῶσαι ὅτι αὐτὰ ἔγραψα, κατὰ τὴν ἐνοικίαν μόνον τῶν λόγων τοῦ Ἁγίου ἢ ἐμνημονόουν, καὶ ἔτι κατὰ λέξιν· ἐπειδὴ δὲν ἔχον παρὸν τὸ βιβλίον τοῦ θείου Πατρὸς, καὶ τοῦτο δὲ ἀκόμη προσσημειῶσαι ὅτι ὁ νῦν ὑπὸ τῆς θείας χάριτος ἀρπαζόμενος, ἀγκαλὰ καὶ γίνεταί ὑπὲρ τὴν αὐτῇ φύσιν, δὲν παραστέταται ὅμως, ὡς πᾶσιν καμμίαν εἰς τὸ χῆρον ἀλλοίωσιν, ὅποιαν πᾶ-
 ρουσιν οἱ ὑπὸ τῶν δαιμονίων ἐνεργήσαντες ψευδοπροφῆται καὶ μάντις· ἀλλὰ μένων καθάρος, καὶ ἀτάραχος, πᾶσιν ἀλλοίωσιν εἰς τὸ κρείττον, καὶ ὑπὲρ φύσιν, ἐν ἐκπλήξει καὶ θαυμασμῷ εὐελκόμενος· καὶ ὅρα πᾶσι ὑποσημειῶσαι τὸ οἶδατε, ὅτι ὅτε ἔδωκε ἡμεῖς· (ἀ. Κορ. ιβ'. 2.)

Περὶ τῆς ἀρπαγῆς αὐτῆς, γράφει ὁ αὐτὸς θῆος Γρηγόριος εἰς τῷ Μοναχῷ ξένῳ, πᾶσι ἀξιαγάσσα πῶς τα· ἡμέρας δὲ διαυγασάσης καὶ φωσφόρου ἀναστή-
 λαντος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, κατὰ τὸν ἐν Ἀπο-

στολικοῖς Κοριθαῖον, ἔχουσι κατὰ τὸ Προφητικὸν ἐκάνο λόγιον, ὁ ὄντως ἀνθρώπος ἐπὶ τῷ ὄντως ἐργασίαν αὐτῷ, καὶ τῷ φωτὶ χρώμενος ὁδῷ, ἀνίσιν, ἢ ἀνά-
 γεται ἐπ' ὅρη αἰώνια, καὶ τῶν ὑπερχοσμίων ἐν πούτῳ τῷ φωτὶ πραγμάτων· (ὁ τῷ θαύματος!) ἐπόπτης καθίσταται, μὴ διαζευγνυμένος, ἢ διαζευγνυμένος πᾶσι τῷ ἀρχίῳ συμπροηγμένης ὕλης, ὡς οἶδεν ἢ ὁδός (ὅπερ παντὶ ἐστὶ μὲν τὸ Ἀποστολικὸν πᾶς, εἴτε ἐν σώματι, εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος ἢ οἶδα· ὁ Θεὸς οἶδεν)· ἢ γὰρ διανοίας φανταστικαῖς ἀνίσιν πτεροῖς· ἢ πάντα καθάπερ τυφλῇ, περιπολῇ, μὴτ' ἐπὶ τῶν ἀ-
 πόντων αἰδιότητων, μὴτ' ἐπὶ τῶν ὑπερανάβηκτων νοη-
 τῶν πᾶσι ἀκέρβους, καὶ ἀνευδοκίαν κατελήλθεως ἀντι-
 λαμβανόμενῃ· ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας ἀνίσιν ἀρρήτων πνεύ-
 ματος δωμάτι, καὶ πνευματικῇ καὶ θείᾳ ἀντιλήξει τῶν ἀρρήτων ρημάτων διακρίν, καὶ ὅρα τὰ ἀδέατα, καὶ τὰ θαύματος ὅλος τῶν τευδῶν ἐστὶ τε καὶ γίνεταί, καὶ ἐ-
 καδῶν ἀπῇ.

Καὶ σημειῶσαι κατὰ τοῦτον τὸν Ἁγίον, καὶ πάντας τὰς νηπτικὰς Πατέρας, ὅτι εἰ μὴ ἀξιώσῃ τις τοῦ ἐν καρδίᾳ φωτισμοῦ (ὡς τις καλεῖται καὶ ἐνυπόστατος, διὰ τὸ παραμένειν ἐν τῇ ψυχῇ κατ' ἐξίν, καὶ οὐχὶ δίκῃ νοημάτων γινόμενος καὶ ἀπογιόμενος) εἰ μὴ, λέ-
 γω, δὲν φωτιδῇ ἢ καρδίᾳ πρῶτον, νὰ ἀρπάγῃ πρὸς Θεόν, ὁ δυνάμει ὁ νῦν ὑπὸ τῷ φωτισμῷ γὰρ ἐκείνῳ τῷ ἐν καρδίᾳ πληθύνουσιν, καὶ πλημμυρήσαντες, ὡς λέγει Γωσφὶ ὁ Καλοδέτης, ὁδηγούμενος ὁ νῦν, ἀνίσιν ἢ ἀνέχεται, εἰς θείας Ἀποκαλύψεις τῆς τοῦ Θεοῦ ζωά-
 μεως, καὶ σοφίας, καὶ ἀγαθότητος· καὶ ἀρπάζεται εἰς τὰ πρὸ τῆς δημιουργίας τῆς κτίσεως αἰδία, καὶ φυσικὰ προσόντα τοῦ Θεοῦ· καὶ μελλόντων ἐκβάσεις ὅρα, καὶ ἀλ-
 λα μυθικά καὶ ἀπορήτητα μυήρια βλέπει, ὅσα ἠδὲ καὶ ἀποκαλύψῃ αὐτῷ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἁγίον, ἀναλόγως κα-
 τὰ τῷ αὐτοῦ καθάρωσι. (Ὁρα καὶ ἐν τῇ Φιλοκα-
 λία Καλλίστου τοῦ Καπυφυγιώτου, Κεφ. νβ'. νγ'. νδ'. νε'. νς'. νδ'. ξγ'. ξδ'. ξε'. ξδ'.)

Εἴτε δὲ καὶ Συμεὼν ὁ Μεταφραστὴς, παραφράζων τὸς πενήκοντες λόγους τοῦ μεγάλου Μακαρίου· „Καὶ τῷ μακαρίῳ δὲ φησι Παῦλος τὸ ἐλλαμψάν ἐν τῇ οὐ-
 ρῶν δι' ἧς καὶ εἰς τρίτον οὐρανὸν ἦρται, καὶ μυηρίων ἀλλοίωσιν ἀκρίτως ἐγένετο, ὁ νοημάτων τις καὶ γνώσεως φωτισμός ἦν, ἀλλὰ δυνάμει τῷ ἀγαθῷ Πνεύματι κατ' ὑπόστασιν ἐν τῇ ψυχῇ ἐλλαμψί· οὗ τῷ ὑπε-
 βολῇ τῆς λαμπρότητος οἱ τῆς σαρκὸς ὀφθαλμοὶ μὴ διενεγκόντες, ἀπετυφλώθησαν· δι' ἧς πᾶσα γνώσις ἀπο-
 καλύπτεται, καὶ Θεὸς πρὸς ἀλήθειαν τῇ ἀξίᾳ, καὶ φι-
 λημένη ψυχῇ γνωρίζεται“. (Κεφ. ρλδ'.) Ὁ μὲν οὖν ἐγκάρδιος καὶ ἐκπληκτικὸς καλούμενος θεὸς ἔρω, ἐξίστα τὸν ἐρωσθητῆκαμενον ἀπὸ τῆς τῆς ψυχῆς δυνά-
 μεως μόνον, ὁ μὲν δὲ καὶ ἀπὸ τῶν αἰσθησιν, κατὰ τὸν Συναί-

ρανὸν ὀνομάζει τὸ σπέρμα· λέγει γὰρ ὁ Μωϋσῆς, „Καὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὸ σπέρμα ἑρα-
τόν“. (Γεν. α'. 8.) γ'. δὲ ἑρανὸν ὀνομάζει τὸν πρῶτον ἑρανόν, τὸν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Κόσμου
δημιουργηθέντα ὁμοῦ μετὰ τῷ γλῶ, καὶ τὰ ἄλλα στοιχεῖα· „ἐν ἀρχῇ γὰρ φησὶν ἐποίησεν ὁ
„Θεὸς τὸν ἑρανὸν καὶ τῷ γλῶ“ (Γεν. α'. 1.) (1).

3. „Καὶ οἶδα τὸν τοῖστον ἄνθρωπον (εἴτε ἐν σώματι, οὐκ οἶδα.
„εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος, ἔκ οἶδα, ὁ Θεὸς οἶδεν“) (2).

4. „Ὅτι ἡρπάγη εἰς τὸν Παράδεισον, καὶ ἤκουσεν ἄρρητα ῥήματα, α'
„ἐκ ὧν ἀνθρώπῳ λαλήσαι“.

Εἰδὼ λέγει, ὅτι ἀπὸ τὸν τρίτον ἑρανόν, πάλιν ἀρπάχθηκεν ὁ Παῦλος εἰς τὸν Παράδει-
σον· διὰ τί δὲ ἀρπάχθη εἰς τὸν ἑρανόν, ὅπως ἐστὶν ὁ Χεῖρός; διὰ τὸ μὴ ἵσθαι κατὰ τὸτο
κατώτερος τῶν λοιπῶν Ἀποστόλων, οἵτινες σωματεγράφηκαν μετὰ τὸν Χεῖρόν· ἀρπάχθηκε δὲ
καὶ εἰς τὸν Παράδεισον, ἐπειδὴ τὸ ὄνομα τοῦ τότε τότε τοῦ Παραδείσου, πολλὰ ἐφημίζετο·
ὅθεν καὶ ὁ Κύριος ὑπεσχέθη νὰ δώσῃ τῶν εἰς τὸν λαλῶν· ἄρρητα δὲ ῥήματα ἤκουσεν
ὁ Παῦλος, τὰ ὅποια δὲ εἶναι συγκεχωρημένον νὰ λαλήσῃ ἐκεῖνοι, ὅπως φρονεῖν ἀνθρώπι-
να καὶ σαρκικά, καὶ δὲ ἔχον πνευματικὸν φρόνημα. Ἀπὸ τοῦτο δὲ εἶναι φανερόν, ὅτι ἡ λε-
γομένη Ἀποκάλυψις τοῦ Παύλου, εἶναι νόθος καὶ ψευδογράφος, διὰ τὸ ὅτι μὲν Παῦλος
λέ-

Συναίτιον Γρηγόριον· (Κεφ. νη'. νδ'.) ἡ δὲ ἀπα-
γή, καδ' ἦν ὁ ἐκστατικός καλούμενος ἔρως ἐγγίνεσθαι,
(Κεφ. νδ'. ριη.) καὶ ἀπὸ αὐτοῦ τῷ αἰσθησὶν ἐξι-
στὰ τὸν θεωρούμενον, μόνῃ δὲ ἡ πνοὴ μένει ἐν αὐτῷ·
ὅθεν αἰσθάνεσθαι τὸ ἀρπάγῃς τὸ σῶμα, ἐμπνέει μετὰ
καὶ ζωτανόν, ἀναίσθητον δὲ ὅθεν ἔπεν ὁ Θεὸς Νῦλος
„ἐστὶ μὲν προηγουμένη τὴν τελείαν προσευχὴν, ἀρπα-
„γὴ τίς τῶ νῦ, καὶ τὴν κατ' αἰσθησὶν ἐκστασίς ολοκληρῆς“.
Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Μέγας Ἀθανάσιος (Δόγ. δ'. κατὰ
Ἀρειανῶν) „οἶδα, λέγει, ὅτι ἡρπάγη ὁ Παῦλος, πῶς
„δὲ ἡρπάγη, ἐκ οἶδα“· καὶ ὁ Θεὸς δὲ Μάξιμος λέγει
ὅτι „ὅποτε καὶ αὐτὸς ὁ τρόπος καδ' ἐν ὁ Θεὸς θέλων
„μετέχεται, μένει διηλεκτὸς πῶς πᾶσι ἀνεκφάντος“.
Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος ὅτω φησὶ „Παῦλῳ δὲ,
„ἡ μὲν ἐκφορά ἦν, ἡπερ ἔχον ὁ τρίτος ἑρανός, καὶ ἡ
„μέχρις ἐκείνου πρῶτος, ἡ ἀνάβασις, ἡ ἀνάληψις“· σί-
„χα αἱτι περὶ Θεῷ πλέον ἐγνωμένον, ἡπερ τῶσδε ἡ
„πῶς τῆς ἀρπάγῃς μυήριον“· (Δόγ. β'. περὶ Θεολο-
γίας) Σημειώσω δὲ ὅτι τὸ μυήριον τοῦτο πῶς διέας
ἀρπάγῃς, εἰς πολλὰ σπανίους Ἀγίους ἐδόθη, καὶ μόλις
ἀπὸ γενοῦς εἰς γενοῦς χαρίζετο Χεῖρ, καδὼς λέγει ὁ
Ἅγιος Ἰσαάκ· (Δόγ. λβ'. σελ. 200.) ὅθεν καὶ ὁ
Θεσσαλονίκης Γρηγόριος ἀνέμασε τῶσδε ἐν τῷ τῷ Ἀ-
θανάσιου Πέτρου βίβλ' „δυσέκμαρτον, καὶ δυσεκλάλητον,
„καὶ δυσεπίτρεκτον χρῆμα“· Πότε δὲ ἀξιοῦσθαι τινος
τῶ μυήριον πᾶσι τῆς ἀρπάγῃς; „ἐν τῷ καιρῷ τῆς
„Προσευχῆς, ἀποκρίνεται ὁ Ἅγιος Ἰσαάκ“· (Δόγ.
λβ'. σελ. 206.) Ὅθεν ἡπερ παρ' αὐτῷ καὶ ὁ Θεὸς Γρη-
γόριος „Προσευχὴ εἰς καθαρότης νοῦς, ἡτις μόνῃ ἐκ τῶ
„φωτὸς τῆς Ἀγίας Τριάδος μετ' ἐκπλήξεως σπέννεται“·
καὶ ὁ Ἅγιος Νῦλος „Κατὰσταίς ἐστὶν προσευχῆς, ἐξῆς
„ἀπαθείς, ἔρωσι ἀκροσάτω, εἰς ὅπως νοσῶν ἀρπάξουσιν
„τὸν φιλόσοφον νῦν“· (Κεφ. νγ'. περὶ Προσευχ.)

(1) Σημειώσω δὲ ὅτι κατὰ τὸν Κορίθιον εἶναι ἡ-
να ὁ ἑρανός κατὰ τὸ ὅλον, οἱ δὲ μερικοί ἑρανοί, μέ-
ρη εἶναι τῶ ὅλου ἑρανοῦ· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Πλάτων πα-
ρωμοιάζει τὸν ἑρανόν μετὰ τὸ ζῶον, τὸ ὅποιον εἶναι ἑνα
μεν κατὰ τὸ ὅλον, ἔχει δὲ μέλη πολλὰ.

(2) Λυπηρόν μοι ἐφάνη νὰ μὴ προσθέσω ἐδῶ τῷ
ὑψηλῷ ἐρμηνεύσαν, ὅτι καμνὴ ὁ Θεοφόρος, καὶ φερανύ-
μας μέγιστος Μάξιμος εἰς τὸ ἀνωτέρω ρητόν τοῦ Θεολό-
γου Γρηγορίου, ἡτοι εἰς τὸ „Παῦλῳ δὲ, ἡ μὲν ἐκφο-
„ρα ἦν“· καὶ πῶς ἐρμηνεύει τῷ τοῦ Παύλου πρῶτον,
ἡ ἀνάβασιν, ἡ ἀνάληψιν. Λέγει λοιπὸν ὅτω „πῶς δὲ
„καὶ ἐξίστησιν αὐτὸς τὸν θεωρούμενον ἡ θεωρεῖ, ἡ ποῖς ὁ-
„ποῖς τῆς φύσεως αὐτοῦ ἐμπροσθέντι καὶ σιωπῇ οὐκ
„ἔχω“· δι' ὃ πρῶτον μετὰ αὐτὸν (τὸν θεωροῦν Γρηγό-
„ριον δηλ.) ὑπαντῶ λέγειν, τῷ ἐξῶ τῆς φυσικῆς ἀ-
„νάγκης τὸν Ἅγιον Ἀπόστολον κατεκρίνασθαι, τῆς ἀρε-
„τῆς κατὰ τῷ ἐξῆς ἀπάθειαν, καδ' ἦν ὑδεμίαν εἰ-
„λετο πρὸς τῷ φύσιν ἔχον προαίρεσιν χάριν, ὡς καὶ
„αὐτοῖς τῆς κατ' αἰσθησὶν φυσικῆς ἐνεργείας ἐξῶ γενομέ-
„νον· μάλλον δὲ καὶ αὐτοῦ τῷ πρὸς πνευματικῶν ἐξῆς με-
„ταβιβάσθαι· ἀνάβασιν δὲ, τῇ τε τῶν αἰσθητῶν πάντων
„ἀπόληψιν, ἐκ ἐστὶ ἐνεργεῖαν, ἡ ἐνεργουμένων παρ
„αὐτῷ κατὰ τὴν αἰσθησὶν, καὶ τῆς περὶ αὐτὴ κατὰ φύσιν
„ἐν πνεύματι γνωτικῆς θεωρίας ὑπερβάσιν· ἀνάληψιν
„δὲ, τῷ ἐν τῷ Θεῷ γενομένῳ αὐτῷ μετὰ πᾶσι μο-
„νήν τε καὶ ἰδρύσιν· ἡ προσφόρος ὁ Διδάσκαλος (ὁ Γρη-
„γόριος δηλ.) ἀνάληψιν ἔπεν, ὡς παρόντι μακρόν,
„ἡ δρᾶσαντα τὸν Ἀπόστολον τῷ ἀνάληψιν ἐνδεικνύμε-
„νος· ἡ ἀνάληψις γὰρ πάθος ἐστὶ τῷ ἀναλαμβάνοντι,
„ἐνεργεῖα δὲ τῷ ἀναλαμβάνοντι· ὡς ποιητὰς φυσικῶν,
„καὶ χετικῶν ὀνομάτων ὑπῆρχε Κύριος ὁ Ἀπόστολος, κα-
„τὰ τὴν φύσιν, καὶ χάριν ὑπερέβη τῷ κλήσιν, ὑπερ
„φύσιν, καὶ ἀρετῇ, καὶ γνώσιν ἀνθρωπίνῳ γενομένου·
„ὁ δὲ μάλλον ἀπῆρως ἀπέδειξεν ὅτι ὀνομαστος, πῶς κα-
„τὰ χάριν μετέχευε τῆς κλήσεως· Θεὸς ἀντὶ πάντας
„ἄλλοι προσόντος ὀνομαστος, φυσικῶς, καὶ χετικῶς, τῇ
„ἀνάληψιν γενομένου, καὶ καλούμενος“· Ταῦτα μετὰ
ὑψηλοῦ, καὶ Θεολογῆ ὁ τῷ ὄντι Θεοφόρος καὶ Θεολόγος
Μάξιμος· ἐμοὶ δὲ πᾶσι γραφόντι, ἐπέρχεται θαυμα-
ζαν, καὶ λεγὴν· ὅτι πᾶσι τῶν Θεολόγων ἐξηγητῶν ἔπρε-
πε νὰ ἔχῃ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος, ἵνα ὁ Θεολόγος τῷ
τοῦ Θεολογῆ Θεολογικῶς Θεολογῇ.

λέγει ἐδῶ, ὅτι ἐκεῖνα ὅπῃ ἤκουσεν, ἦτον ἀρρήτα, καὶ ἀνεκδιήγτητα· ἡ δὲ ψευδογράφος ἐκείνη Ἀποκάλυψις, λέγει, καὶ διηγείται ταῦτα (1). Κατὰ μὲν ἐν τῷ γράμματι ἄλλος ἐστὶν ὁ Οὐρανός, καὶ ἄλλος ὁ Παράδεισος· κατὰ δὲ ἀληθοειήν καὶ ἀναγωγὴν, ἴσως μὲν εἶναι ὁ αὐτός, ἴσως δὲ ὁ αὐτός εἶναι ὁ αὐτός, ἀλλὰ ἄλλος. Ἐπειδὴ δὲ πολλὰ περὶ τῆς τῆς ῥήτης ἀναγωγικῶς λέγονται παρὰ πολλῶν Πατέρων, ἡμεῖς θέλομεν εἰπεῖν ἐδῶ ὀλίγα, πλὴν ὅσοις ἀπολογιστάμεθα. Πρῶτος λοιπὸν Οὐρανός, κατὰ τὸν Ἅγιον Μάξιμον, εἶναι τὸ τέλος καὶ ὁ περιεορισμός τῆς Ἠθικῆς καὶ Πρακτικῆς Φιλοσοφίας, μετὰ τὴν ὁποίαν ρυθμίζονται τὰ ἥθη, καὶ τελειοῦνται τὰς ἀρετὰς. Δεύτερος Οὐρανός, εἶναι ἡ φυσικὴ θεωρία τῶν ὄντων, μετὰ τὴν ὁποίαν περιεορίζονται εἰς τὴν διαίτησιν, ὅσον τὸ δυνατόν, τὴν γνῶσιν, καὶ τὰς λόγους τῆς φύσεως τῶν ὄντων, αἰσθητῶν τε, καὶ νοητῶν. Τρίτος δὲ Οὐρανός, εἶναι ἡ Θεολογία, μετὰ τὴν ὁποίαν φθαίνει τινες, διὰ τῆς θείας χάριτος καὶ ἀρπαγῆς τῆς τοῦ Θεοῦ, εἰς τὸ δυνατόν μέτρον τῆς κατελήφθαι τῶν ὑπὲρ γνῶσιν τῶ Θεοῦ μυστηρίων (2). Καὶ ὁ Παῦλος λοιπὸν ἀνέβη εἰς τὴν θεωρίαν τῶν περὶ τὴν Ἁγίαν Τριάδα ὑπερκοσμίων τῶν, ἀρπαχθεὶς βέβαια εἰς αὐτὴς ἀπὸ τῆς ἀρρήτου δυνάμεως τῆς Ἁγίας Πνεύματος, καὶ ὑπερβάς ὅλα τὰ κτίσματα αἰσθητὰ, καὶ νοητὰ, καὶ αὐτὰ τῶν Ἀγγέλων τὰ πνεύματα· καὶ ἔτε εἰς τὸ σῶμά τε ἦτον ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀρπαγῆς ταύτης, ἐπειδὴ δὲ ἐνέργειαν τότε αἱ τῶ σώματός τε αἰσθήσεις· ἔτε πάλιν ἦτον ἔξω ἀπὸ τοῦ σώματος, ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ ἡ νόσις καὶ ἐνέργεια τῆς τοῦ Θεοῦ, ἔπαυσε, καὶ δὲ ἐνέργει· ἔτε αἱ ἄλλαι δυνάμεις καὶ ἐνέργειαι τῆς ψυχῆς, καὶ ἀπολέσθαι δὲ ἐνὶ ὧν ἐστὶν τὴν αὐτὴν κατέσασιν, ποῖα εἶναι. Δι' οὗ, τὴν εἰς τὰ θεία πράγματα, ἀργεῖ ὅλη ἡ ἀνθρωπίνη νόσις, μετὰ τὴν ἀρπάξεται τότε ὁ νῦν τῶ ἀνθρώπου ἀπὸ τῶν Θεῶν, καὶ ἀπὸ ἐκείνων φέρεται καὶ ἐνεργεῖται, καθὼς, καὶ ὅπως, καὶ εἰς ὅσα μυστήρια ἐκείνος θέλει καὶ βέλεται. Ἐπειδὴ δὲ καὶ εἰς τὰς ὑπερκοσμίας ἐκείνας τῶν τῆς Ἁγίας Τριάδος, βαθεῖαι, καὶ ἀναβάσεις εἶναι αἰσθητὰ, καὶ κατώτερα, διὰ τῶν ὁ Παῦλος ἀρπαχθεὶς πρῶτον εἰς τὸν τρίτον Οὐρανόν, ἀπὸ τοῦ τρίτου Οὐρανοῦ ἀρπάχθη πάλιν εἰς τὸν Παράδεισον (3) καὶ ἀνέβη εἰς μυστικώτερα θεάματα, καὶ ἀποκαλύψαις βαθυτέρας τῆς ὑπερκοσμίας Θεότητος· τὰ ὅποια πάντα εἶναι ἄγνωστα εἰς τὸν νῦν, καὶ ἀρρήτα εἰς τὸν λόγον, καὶ δὲ ἡμπορεῖ τινες γὰρ τὰ δεχθῆναι καὶ τὰ νοῆσαι, αὐτὸ δὲ εὖ καὶ ἔξω ἀπὸ τῶν ἀνθρωπίνων φυσικῶν δυνάμεων, καὶ ταπεινώσιν, καὶ νὰ ἀναβῇ εἰς τὸ ὑπὲρ φύσιν, μετὰ τὴν ἀρρήτου δυνάμειν τῆς Ἁγίας Πνεύματος.

5. „ὑπὲρ

(1) Λέγει δὲ ὁ Κορίνθιος παῖς· ὅτι ἤκουσεν ὁ Παῦλος ἐν τῷ τῆς ἀρπαγῆς ἐκείνης καιρῷ τὰς τάξεις τῶν Ἀγγέλων, καὶ ἑμαυτὸν αὐτῶν, καὶ πάντας παρέδωκεν εἰς τὸν θῆον Διόνυσον τῶν Ἀρεοπαγίτων, ὡς λέγει ὁ Διάλογος· (Ὁμιλ. δ. εἰς τὸν Ἰεζεκιήλ) ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὅτι ἤκουσε τὰς περὶ τῶν προφητῶν λόγους, καὶ τὰς περὶ τῶν τῆς Εὐαγγελίας ἀπολυτρώσεως, καὶ τὰς ἀρετῶν ὕμνους. Τί δὲ καὶ εἶδε τότε ὁ Παῦλος; ὁ μὲν Ἀνγέλιος λέγει (Ἐπιστολ. ριβ.) ὅτι εἶδε τὴν ἐξουσίαν τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ τὴν αὐτὴν αὐτῶν εἰς καθεστῶτα γένεσιν, ἐπειδὴ ὁ ἴδιος Παῦλος εἶπεν· „ὅν εἶδον, ὅταν ἀνθρώπων, ἔτε ἴδον δυνάμει“· (α. πρὸς Τιμόθεον, σ. 16.) καὶ ὁ Θεὸς δὲ εἶπε πρὸς τὸν Μωϋσῆν· „εἶδόν σε πρόσωπόν μου, καὶ ζήσεται“. Καὶ μὲν εἶναι λοιπὸν νὰ εἰπῶμεν, ὅτι εἶδον ἐλαμψὶν καὶ δόξαν Θεοῦ, καθὼς εἶδον οἱ ἄλλοι Ἀπόστολοι ἐπὶ τοῦ ὄρους Θαβὼρ· ἐπειδὴ ἡ ἐξουσία τοῦ Θεοῦ ἦναι ἀπέραντος, καὶ ὁ δυνάμει περατῶσαι· ἡ δὲ ἐλαμψὶς τοῦ Θεοῦ περατῶσαι, ἐπὶ τὴν ὑπὸ τῆς νῦν μετέχεται. Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος ὅτι ὁ Παῦλος δὲν εἶπε „μὴ εἶναι ἀνθρώπων“, πρὶν ἀκούσαι, ἀλλὰ λαλῆσαι· εἰ γὰρ μὴ εἶδον ἀνθρώπων, πρὶν ἀκούσαι, πῶς αὐτὸς ἤκουσεν; ἀλλὰ ἤκουσε μὲν, ἐξῆν δὲ αὐτὰ εὐκατέστησε. Τινες δὲ φασὶν τὰ ῥήματα, πράγματα εἶναι.

(2) Ὁ δὲ Περμεριος λέγει, ὅτι ὁ Παῦλος ἠρπάγη εἰς τὸν πρῶτον οὐρανόν, τὸν ἐμπύρνον δηλαδὴ, ὅπως ὑπεστήθετο ὅτι εἶναι ὁ θρόνος τοῦ Θεοῦ.

Epistole di S. Paolo. Tom. II.

(3) Μετὰ τοῦ δὲ λέγουσιν, ὅτι ἠρπάγη ὁ Παῦλος εἰς τὸν Παράδεισον, καὶ ὅτι ἐμνήθη τὰς περὶ Παράδεισον μυστικὰς, καὶ ἀπορήτους λόγους, οἱ τινες μέχρ' ὅσον σήμερον εἶναι ἀτάκτοι εἰς ἡμᾶς· ἦγαν, ποῖον ἦτον τὸ ζῆλον τῆς ζωῆς τοῦ ἐν μέσῳ τοῦ Παράδεισου· τί ἦν τὸ ζῆλον τῆς γνώσεως· τί ἦσαν τὰ Χερυβίμ καὶ ἡ φλογίνη ῥάμφα, πῶς φυλάττονται τὴν πύλιν τῆς Ἐξόδου· τί ἦτον τὰ ζῦλα, ἀπὸ τῶν ὅποια ἐδιώριστη ὁ Θεὸς τὸν Ἀδὰμ νὰ πρῶγῃ, καὶ πῶς λοιπὰ πάντα, πῶς ὅποια, ἀγκυλὰ καὶ οἱ θῆοι Πατέρες ἠδέλησαν νὰ ἐρμηνεύσωσι, ἀλλ' ὅμως δὲν τὰ ἐσαφηνίσαν μετὰ ἀκρίβειαν. Διὰ τὸν ἀναγνώσκοντα εἰς τὰς ὑποθέσεις ὅπως ἐξήλθεν ὁ Ἀντιστοχέας Ἰωάννης, ἐν χερυβίμοις σφραγισμένος, ὅτι ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Βορρῖνος, ὁ κατὰ πνεύματος ἀκατάρτων ἔχων τὴν ἐξουσίαν, ἐπεστήμεν ἐν τῷ ὀνόματι Κυρίου τὰς παρ' αὐτῶν διαχθονίαις δαιμόνιαις, καὶ ἦτον αὐτῶν βιαζόμενοι ὑπὸ τῆς θείας δυνάμεως, περὶ τῶν ζῦλων τῆς ζωῆς, καὶ τῶν γινώσκων καλῶ καὶ πονηρῶν, καὶ ἄλλα πολλὰ περὶ τοῦ Παράδεισου, τὰ ὅποια γράφει ἡ Ἱστορία, ὅτι δὲν σμυθέρε νὰ τὰ φανερώσῃ ὁ Ἅγιος μετὰ γραφῆν· καὶ ἴσως τὸν ὅτι λέγεται ἐδῶ περὶ τοῦ Παύλου, ὅτι „ἠρπάγη εἰς τὸν Παράδεισον, καὶ ἤκουσεν ἀρρήτα ῥήματα“, ἀλλὰ ἐξὸν ἀνθρώπων λαλῆσαι· ἴσως, λέγω, τὸν ὅτι ἐξὸν τῶν, ἐνοεῖται, ὅτι δὲν ἦτον συγκεχωρημένον εἰς ἀνθρώπων νὰ τὰ λαλήσῃ, διὰ τῆς δὲ σμυθέρεν εἰς τὰς ἀκούσας. Παράδεισος δὲ εἶναι λέξις Περσικὴ, καὶ θίλει νὰ εἴπῃ κήπος κατὰφυγὸς ἀπὸ διαφορῶν δεινῶν.

P

κατὰ

5. „Υπὲρ τῶ τοιούτου καυχῆσομαι“.

Βλέπε τὸ αὐτοπερήφανον τῷ Παύλῳ, καὶ ταπεινὸν φρόνημα, πῶς διηγείται τῷ Ἀποκάλυφιν, ὡσὰν νὰ τῷ εἶδεν ἄλλοστινας, καθὼς προείπομεν· ὑπὲρ τῶ τοιούτου γάρ, λέγει, ἀνθρώπων, θέλω καυχῆσθαι. Καὶ ἂν ἄλλος ἀνθρώπος ἠρπάχθῃ, καὶ εἶδε τῷ Ἀποκάλυφιν παύτως, ἐσύ, ὦ μακάριε Παῦλε, τί καυχᾶσαι; ὥς φανερόν ἐστιν, ὅτι διὰ λόγου τε αὐτὰ λέγει, καὶ διὰ τοῦτο καυχᾶται.

„Υπὲρ δὲ ἑμαυτῷ εὐκαυχῆσομαι“.

Ητοι χωρὶς νὰ ᾔναι ἀνάγκη, ἐγὼ δὲν θέλω καυχῆσθαι ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε διὰ λόγου μου, καὶ νὰ εἰπῶ πῶς εἶδον τοιαύτῳ Ἀποκάλυφιν· ἢ λέγει τῷτο διὰ νὰ συσκιάσῃ, ὅσον τὸ δυνατὸν, τὸν λόγον, καὶ νὰ κρύβῃ τὸν ἑαυτὸν τε. (1)

„Εἰ μὴ ἐν ταῖς ἀδυναμίαις μου“.

Ητοι διὰ τὸν ἑαυτὸν μου δὲν ἔχω νὰ καυχῆσθαι, παρέξ εἰς μόνους τὰς θλίψεις, καὶ τὰς διωγμούς, καὶ πειρασμούς ὅπῃ δοκιμάζω.

6. „Ἐὰν γὰρ θελήσω καυχῆσασθαι, ἐκ ἔσομαι ἄφρων· ἀλήθειαν γὰρ ἐρῶ“.

Διὰ τί ὁ Παῦλος πρότερον μὲν εἶπεν, ὅτι τὸ νὰ καυχᾶται τινες εἶναι ἀφροσύνη, καὶ ἀγνοσία· τώρα δὲ λέγει, ὅτι ἀνίσως καυχῆσθαι, δὲν θέλω γινῶν ἄφρων; εἰς τῷτο ἀποκρινόμεθα· ὅτι, τώρα λέγει πῶς δὲν θέλει εἶναι ἄφρων, ὅχι κατὰ τὸ καυχᾶσθαι, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἔλθασθαι· δι' ὅ, τι λέγει ἀκολέθως, ἀλήθειαν γὰρ ἐρῶ· ὥς, ἐπειδὴ ἀληθινὰ εἶναι αὐτὰ τὰ καυχήματα ὅπῃ λέγω, διὰ τῷτο δὲν θέλω νομισθῶ μαῦρος, καὶ ἄγνωστος.

„Φάδομαι δὲ, μή τις εἰς ἐμὲ λογίσηται ὑπὲρ ὃ βλέπαμε, ἢ ἀκῶα τι ἔξ ἐμοῦ“.

Αὕτη εἶναι ἡ φανερά, καὶ καθολικὴ αἰτία, διὰ τῷτο ὁποῖαν ὁ Παῦλος δὲν θέλει νὰ καυχᾶται, καὶ νὰ φανερόνῃ τὰ παρὰ Θεοῦ χαρίσματα, καὶ τὰς Ἀποκαλύψεις, καὶ ἀρπαγὰς ὅπῃ ἡξιώ-

κατὰ τὸ ὀνομαστικὸν τῷ Παλυνεύκῳ, καὶ τὸν Ξενοφῶντι· Ἑβραϊστὶ δὲ ὀνομάζεται Πάρτες, ἀπὸ τοῦ παρὰ, ὃ σημαίνει τὸ ἐκαρποφόρησε· καὶ ἀπὸ τοῦ ἀντάρ, ὃ σημαίνει τῷ μυστήριον, κατὰ τὸν Κορέσιον.

Διὰ ποίαν δὲ ἄλλην αἰτίαν ὁ Παῦλος ἠναγκάσθῃ νὰ ἡπῇ ὅτι ἠρπάγη, ποὶ λέγει ὁ Ἅγιος Ἰσαάκ· „Ἐπειδὴ τινες ἐν τῇ φαντασίᾳ τῶν Δαιμόνων ἐφθαρμένοι ἄνθρωποι, ἠθέλησαν φθῆραι τῷ διδασκῇ τῶν μακαρίων Ἀποστόλων, ἠναγκάσθῃ ὁ Θεὸς Ἀπόστολος κατελύσαι τὸ καύχημα τῶν αἰρετικῶν, τῶν καυχώμενων ἐν τῇ σκιά τῆς ἐργασίας τῶν Δαιμόνων, καὶ τῶν φανομένων αὐτοῖς, ἡνίκα διηγᾶται τῷ Θεῷ θεωρίαν τῷ ἑαυτῷ, ἐν ταπεινώσει, καὶ φόβῳ πολλῷ, εἰς πρόσωπον ἄλλου ἀναφέρον αὐτῷ“· „Εἶδον γάρ φησιν ἄνθρωπον ἐν Χερσὶν πρὸ ἐσῶν δεκατεσσάρων, εἶτε ἐκτὸς τοῦ σώματος, ἢ ἐν σώματι, ἐκ οἷδα... ἠρπάγη οὐκ ἠρπάγη, λέγει, καὶ ἔχ' ὅτι ἐκουσίως ἀνῆλθεν ἐν τῷ νοῦ αὐτοῦ, ἐν τῇ θεωρίᾳ εἰς τὸν τρίτον ἔρανον· ἀλλ' ὅτι εἶδε θεωρίας, ἔγραψε, καὶ ὅτι ἠκούσε ῥήματα, ἔπε· τινες δὲ εἰσιν οἱ λόγοι, ἢ οἱ τύποι τῶν θεωρίων, ἐκ ἡδυνήθη γράφει· ὁ γὰρ νῦν ἡνίκα ἐν τῷ πνεύματι τῆς Ἀποκαλύψεως εἶδεν αὐ-

τὰ ἐν τῷ ἑαυτῷ πόπῳ, ἐκ ἐδέξατο· παράδωκεν λαλήσαι αὐτὰ, ἐν τῷ πόπῳ τῷ μὴ ἰδίῳ αὐτῶν· ἔτε δὲ εἰ ἠθέλησε λαλήσαι αὐτὰ, ἠδυνήθη· δι' ὅ, τι ἐκ ἐν ταῖς σωματικαῖς αἰσθήσεσιν εἶδεν αὐτὰ... μνημονεύει δὲ μόνον, ὅτι εἶδεν αὐτὰ, πῶς δὲ, εἰ τρανῶς γινώσκῃ διηγῆσασθαι“· (Ἐπιστολ. δ'. σελ. 578.)

(1) Ἰσως δὲ λέγει ὅτι διὰ μὲν τὸ ποῖον χαρίσμα, ἡτοι διὰ τῷτο ποιαύτῳ δεῖκναι ὁπποῖαν, καὶ Ἀποκάλυφιν, θέλω καυχῆσθαι ἐν Κυρίῳ, καὶ ὅχι διὰ τὸν ἑαυτὸν μου· δι' ἐκείνην γὰρ καυχῶμαι, ὅτι τὸ πᾶν αὐτῆς ἦσαν τῆς χάριτος, καὶ τῆς δωάμεως τοῦ Θεοῦ, τῷ ποιαύτῳ ὑπερφυῇ ἀξιώσει τὸν ἄνθρωπον· διὰ δὲ τὸν ἑαυτὸν μου, δὲν ἔχω τίποτε νὰ καυχῆσθαι ὡς ἐνεργήσαντος εἰς αὐτῷ· ἐπειδὴ ἡ Ἀποκάλυψις αὕτη καὶ ἀρπαγὴ, δὲν ἦσαν ὅλως κατορθώματα καὶ ἀρετὴ ἐδική μου· πῶς γὰρ ὁ κατὰ φύσιν ἄνθρωπος δυνάται ἀφ' ἑαυτοῦ νὰ γένη ὑπὲρ φύσιν, καὶ νὰ ἀξιώσῃ ποῖον μυστήριον χωρὶς τῆς ὑπερφυσικῆς δωάμεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος; Διὰ τὸν ἑαυτὸν μου λοιπὸν δὲν ἔχω ἄλλο τὰ καυχῆσθαι, παρὰ τὴν περασμένην ὅπῃ δοκιμάζω, εἰς πᾶς ὁποῖαι, φαίνεται μετὰ καὶ ἡ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, φαίνεται δὲ καὶ ἡ ὑπομονὴ ἡ ἐδική μου· καὶ μέρος μὲν ἔχει ὁ Θεός, μέρος δὲ ἔχω καὶ ἐγώ.

ἡξιώθη· δηλαδή, διὰ τὰ μὴ θεοποιήσαν αὐτὸν οἱ ἄνθρωποι, καὶ τὸν νομίζεν πῶς διγῆκεν ἔξω ἀπὸ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, διὰ τὸ καὶ πάντοτε ἐσιώπα τὰς ἐδικὰς τὴν ἐπαίνους· καὶ αὐτὴν κάμμιαν φορὰν ὑπερβόλῃ διὰ λόγου τὴν κἀνύα ὑψηλὸν, πάλιν τὸ συνεσκίαζε, καὶ τὸ ἐκρυβε, διὰ τὰ μὴ λάβειν οἱ ἄνθρωποι, οἱ βλέποντες αὐτὸν, καὶ ἀκούοντες, μεγαλιτέραν τῆς ἀξίας, καὶ θεοπρεπὴ ἰδέαν περὶ αὐτῶν· δι' ὅ, τι δεὺν εἶπεν, ὅτι φείδομαι καὶ φυλάττομαι ἀπὸ τοῦ νὰ καυχῶμαι, καὶ νὰ λέγω τὰ ὑψηλά, διὰ τὰ μὴ εἰπῇ τινὰς ἐγκώμια θεοπρεπὴ διὰ λόγου μου· ἀλλὰ εἶπε, διὰ τὰ μὴ νομίσῃ τελείως τινὰς διὰ λόγου μου, κἀνύα τι μεγαλότερον τῆς ἀξίας μου· δι' ὅ, τι αἰσῶς οἱ ἄνθρωποι τῆς Λυκαονίας ἐθεοποίησαν τὸν Παῦλον, ὀνομάζοντες αὐτὸν Ἑρμῶν, καὶ ἤθελον νὰ θυσιάσῃν ταύτης εἰς αὐτὸν, ὡς αὐτὸν εἰς Θεὸν, διὰ τὸ θαῦμα ὅπου ἔκαμε, καὶ ἀνάρθωσε τὸν χωλὸν, ὡς φαίνεται εἰς τὰς Πράξεις (Πράξ. ιδ'. 13.) τί δὲν ἤθελαν κάμναι οἱ ἄνθρωποι εἰς αὐτὸν, αἰσῶς καὶ ἤθελε φανερόν· εἰς αὐτὸς τὰς Ἀποκαλύψεις ὅπως ἡξιώθη;

7. „Καὶ τῇ ὑπερβολῇ τῶν Ἀποκαλύψεων ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι, ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκί, Ἄγγελος Σατᾶν, ἵνα με κολαφίσῃ, ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι“.

Μερικοὶ ἐνόμισαν, πῶς Ἄγγελος Σατᾶν, καὶ σκόλοψ, ἦτον ἡ κεφαλαλγία ὅπως ἔπαχεν ὁ Παῦλος ἐκ συνεργίας τοῦ Διαβόλου (1)· ἀλλὰ μὴ γένοιτο νὰ ᾔναι τὸ νόημα! Πῶς γὰρ τὸ σῶμα τοῦ Παύλου ἤθελε παραδοθῇ εἰς τὸν Διάβολον, εἰς καιρὸν ὅπου ὁ Παῦλος μάλλον ἐπρόσβαλε τὸν Διάβολον, καὶ ὅρα ἐβαλῶν εἰς αὐτὸν, ὅταν τὸ ἐπαράδειξε τὸν ἐν Κορίνθῳ μητρομικτῶν, πόσον νὰ τὸν παιδεύσῃ, καὶ τὰ ὅρα αὐτὰ ὁ Διάβολος νὰ παραβῇ δὲν ἐτόλμησε; Ποῖον εἶναι λοιπὸν τὸ νόημα τῶν ῥητῶν; Σατᾶν, κατὰ τὴν Ἑβραϊκὴν διάλεκτον, λέγεται ὁ ἀντικείμενος (2)· ὅλοι λοιπὸν ἐκεῖνοι ὅπως ἦσαν ἀντικείμενοι εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Παύλου, Ἄγγελοι ἦσαν τῶν Σατανᾶ· ὅποιοι ἦσαν Ἀλέξανδρος ὁ Χαλκεύς, Ἐλύμας ὁ μαγικός, ὁ Ἰμέναιος, ὁ Φιλιππῆς, καὶ οἱ λοιποὶ ὅπως ἔθλιβον καὶ ἐκακοποίησαν αὐτὸν, ἐπεὶ αὐτοὶ ἐπραττον τὰ ἔργα τῶν Σατανᾶ. Λέγει λοιπὸν ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν ἄφησε τὸ κήρυγμα νὰ αὐξάνῃ, καὶ νὰ προχωρῇ εἰς τὸ ἐμπροσθεν χωρὶς κινδύνους, καὶ πειρασμῶν· διὰ τί; διὰ τὰ μὴ ὑπερφημῶμαι ἐγὼ διὰ τὰς πολλὰς Ἀποκαλύψεις, καὶ θείας ἀρπαγὰς ὅπως ἡξιώθηκα· διὰ τί δὲ, δὲν εἶπεν ὅτι ἐδόθησαν εἰς αὐτὸν Ἄγγελοι Σατᾶν πληθυντικῶς, ἀλλὰ Ἄγγελος ἐνικῶς; ἴσως ἐπεὶ εἰς κάθε τόπον, ἕνας εὐρίσκειτο ὅπως ἀντίσταν εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Παύλου· ἀντισεκόμος δὲ ὁ ἕνας, ἐπαρακινεῖ καὶ τὸν λαόν· ἢ (τὸ ὅποιον εἶναι προσφυέςτερον) αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, ἦγεν τὴν ἐναντιότητα, καὶ ἀντίσταν ὅπως ἔκαμνον ὁ Σατανᾶς εἰς τὸ κήρυγμα, καὶ τὴν ἐπιφορὰν τῶν κινδύνων, Ἄγγελον Σατᾶν ὁ Παῦλος ἀνόμεμασεν. Αὐτὸς δὲ ὁ τῶν Σατᾶν Ἄγγελος, καὶ ἡ πρὸς τὸ κήρυγμα ἐναντιότης, ἀπὸ ποῖον ἐδόθη εἰς τὸν Παῦλον; ἀπὸ τὸν Θεὸν συνεχωρήθη, καθὼς τὸ λέγει μόνος· τὸ γὰρ ἐδόθη ὅπως λέγει ἐδῶ, συνεχωρήθη διλοῖ· καὶ δὲν ἐσυνεχωρήθη λέγει νὰ με κολαφίσῃ, καὶ νὰ με πληγώσῃ μίαν φορὰν, ἀλλὰ πάντοτε· διὰ τὸ δὲν εἶπεν, ἵνα με κολαφίσῃ, ἀλλ' ἵνα με κολαφίσῃ·

μερι-

(1) Ὁ δὲ Κορίνθιος λέγει ὅτι σκόλοψ τῆς σαρκός, ὁ μετ' Ἱερώνυμος (Κεφ. δ'. πρὸς Γαλάτ.) καὶ ἄλλοι θέλουσι νὰ ᾔναι ἡ ἀδυναμία τῆς σαρκὸς τοῦ Παύλου, καὶ ἡ συνεχὴς κεφαλαλγία· ὁ δὲ Νικητὴς αὐτῇ Λόγῳ τοῦ Θεολόγου Γρηγορίου θέλει νὰ ᾔναι ποδᾶγμα· ἄλλοι δὲ, νὰ ᾔναι ἀσυνία σωματική, καὶ ἀρρώστια, συμφωνοῦν μετὰ τὸν Ἀύγουστίνον εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῶν ψαλμῶν, καὶ μετὰ τὸν Μεγαν Βασίλειον λέγοντι· „εὐρομεν δὲ καὶ ἄλλαν αἰτίαν ἀρρωστημάτων ποῖς Ἁγίοις συμβαίνουσιν, ὡς ἐπὶ τοῦ Ἀποστόλου· ἵνα μὴ δόξῃ ὑπερβαίνειν τὸν ὅρον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, καὶ μηδὲ αὐτὸν λογίσαι· τὰ ἐν τῇ φυσικῇ κατωσκειῇ ἔχον τι περισσόν... εἰς παράστασιν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, τῇ ἀρρώστια, τῇ σαυῇ διαρκείᾳ“· (ὅρα κατὰ πλάτος τ. ε'.) Ὁ δὲ Φώτιος θέλει ὅτι, Ἄγγελος μετὰ Σατᾶν, νὰ ᾔναι ὁ ὑπηρετὸς τῶν ἀντικειμένων Δαίμονι καὶ Διαβόλῳ ἀνθρω-

πος, σκόλοψ δὲ σαρκὸς οἱ πειρασμοί, καὶ αἱ θλίψεις ὅπως ἐπρόξενον εἰς τὸν Παῦλον οἱ ὑπὸ τοῦ Διαβόλου κινούμενοι ἄνθρωποι.

(2) Διὰ τὸ τοῦ λέγει ἡ Ἁγία Γραφή· „Καὶ ἦγαγε Κύριος Σατᾶν τῷ Σολομῶν, τὸν Ἀδερ τὸν Ἰδουμαῖον καὶ τὸν Ἑσραῖμ υἱὸν Ἐλιαδά“· (γ'. Βασιλ. ια'. 14.) Καὶ πάλιν· „Καὶ ἦν Σατᾶν (ἦτοι ἀντικείμενος ἐχθρὸς, ἐναντίος) τῷ Ἰσραὴλ πάσας τὰς ἡμέρας Σολομῶντος“· (αὐτόθι. 25.) Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Παῦλος ἀπαχὺ σαφηνίζει, πῶς ἦσαν Ἄγγελοι τῶν Σατᾶν, ἦσαν ἀντικείμενοι, ὅλοι ἐκεῖνοι ὅπως ἀντίσταν εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Παύλου· λέγει γάρ· „Θύρα γάρ μοι ἀνεῴχθη, μεγάλη καὶ ἐνεργής, καὶ ἀντικείμενοι πολλοί“· (α'. Κεφ. ιε'. 8.) Οὕτως συμφωνοῦν ἐρμηνεύει τὸ ἀνωτέρω ῥητόν, ὅ, τε θεὸς Χρυσόστομος, καὶ ὁ Θεοδώρετος, καὶ ὁ Οἰκουμενικός, καὶ ὁ Ἀμβρόσιος.

μερικοί δὲ (1) τὸ „ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι“ ἐνόησαν ὅτι διλοῖ, ἵνα μὴ ὑπὸ πᾶν ἀνθρώπων δοξάζωμαι· ἀλλὰ δὲν λέγει τὸτο ὁ Παῦλος ἐδοῖ, ἀγκαλὰ καὶ νὰ εἴπῃ τὸτο ἀνωτέρω, ἀλλὰ καθὼς εἶναι ἐτὶ τὸ λέγει, ἦνεν διὰ νὰ μὴ κροδοῖ, ἐπειδὴ ἄνθρωπος ἦτον καὶ αὐτός.

8. „ὑπὲρ τούτου τρεῖς τὸν Κύριον παρεκάλεσα, ἵνα ἀποσῇ ἀπ' ἐμοῦ“.

9. „Καὶ ἤρκεμόι· ἀρκᾶ σοι ἡ χάρις μου“.

Τρεῖς, λέγει, ἦτοι πολλάκις παρεκάλεσα τὸν Κύριον διὰ νὰ μὲ ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τῆς ἐναντιότητος τοῦ κήρυγματός μου, καὶ δὲν εἰσηκούσθηκα. Καὶ τούτο δὲ εἶναι ἴδιον τῆς ταπεινοφροσύνης τοῦ Παύλου, τὸ νὰ ἐμολογῇ ὅτι δὲν ὑπέφερε τὰς ἐπιβλάδας καὶ τὰς θλίψεις ὅπως τὸ ἠκολούθησεν εἰς τὸ κήρυγμα, καὶ διὰ τούτο παρεκάλει τὸν Θεὸν νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ ἀπὸ αὐτῆς. Εἶπε λοιπὸν, λέγει ὁ Χειρὸς εἰς ἐμοῦ· ἀρκετὸν εἶναι εἰς ἐσένα, ὦ Παῦλε, ὅτι σοι ἔδωκα πιαύτῳ μεγάλῳ χάριν, καὶ ἀσάπνης νεκρῶς, καὶ νὰ κάμῃς διάφορα θαύματα, καὶ μὴ ζητῇς νὰ προβαίῃ, καὶ νὰ αἰξάνῃ καὶ τὸ κήρυγμά σου χωρὶς κινδύνους, καὶ πειρασμούς· περὶ τὸν γὰρ, καὶ ἀσφαλὲς εἶναι τούτο εἰς ἐσένα· ἐκεῖνο δὲ ὅπως ἦτον ἀρκετὸν εἰς τὸ νὰ σε ἐνδυναμόνῃ, τὸ ἔλαβες.

„Ἡ γὰρ δυνάμις μου ἐν ἀσθενείᾳ πελαῖται“ (2).

Αλλ' ἴσως πονεῖς, καὶ λυπῆσαι, ὦ Παῦλε, (τὸ λέγει ὁ Κύριος) μήπως ἡ ἐναντιότης, καὶ οἱ πειρασμοὶ ὅπου ἀκολουθοῦν εἰς τὸ κήρυγμα, τομίσθην ὅτι προέρχονται ἀπὸ τῆς ἐδικῆς σου ἀσθενείας· ἤγουν, ὅτι ἐγὼ δὲν ἔχω δύναμιν νὰ τὰς σηκώσω ἀπὸ τὸ μέσον· εἰ, λέγω, διὰ τούτο λυπῆσαι, ἔχε θάρρος· διὰ τὴν τότε περὶ αὐτὸ φαίνεται μεγαλιτέρα ἡ δύναμις μου, ὅταν ἐσὺ ὁ διωκόμενος, καὶ περαζόμενος Ἀπόστολός μου, νικᾷς τὰς διώκοντας, καὶ περᾷς αὐτούς. Βλέπε δὲ, ὦ ἀγαθὸς, πῶς ὁ μὲν Παῦλος εἶπεν, ὅτι διὰ τῆς αἰτίας ταύτης ἐσυγχωρήθη νὰ ἔχῃ πειρασμούς, καὶ θλίψεις, ἦτοι διὰ τὴν μὲν ὑπερβαίνει· ὁ δὲ Θεὸς εἶπεν, ὅτι ἄλλῃ εἶναι ἡ αἰτία· δηλαδὴ διὰ νὰ φαίνεται πῶς τὸ εἶναι ἡ θεῖα δύναμις τὸ τέλειον, ὅταν οἱ Ἀπόστολοί τε εὐρίσκονται ἐν ἀσθενείᾳ, ἤγουν εἰς διωγμούς, καὶ κινδύνους.

„Ἡ δὲ“

(1) Ὁ Φώτιος οὕτως εἶναι, ὅστις καὶ λέγει, ὅτι τούτο ἦναι καλλίτερον νόημα, καθ' ὅ,τι ἡ τοῦ Παύλου ψυχὴ, δὲν ἐχρημάζετο χαλινόν, τὰς θλίψεις, καὶ τὰς πειρασμούς, διὰ νὰ μὴν ὑπερβαίνειται.

(2) Ὁ δὲ Κορίνθιος τὸ ῥητὸν τούτο ἐρμηνεύων λέγει· ἡ χάρις πελαῖται ἐν πειρασμοῖς, καὶ ἐν ὑπομονῇ· καὶ γὰρ ὅτε δάκνυται ἡ ἀνδρεία, καὶ ἡ σωφροσύνη ἐν τῇ στρατιᾷ τοῦ Χειρῶ, ὡς ἐδόχθη ἐν τῇ Ἰωσήφ, καὶ τῇ Σωσάννῃ, καὶ μάλιστα ἡ ταπεινότης· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον· „κάμνεται ψυχὴ, ἐγγύς ἐστὶ Θεοῦ· καὶ τὸ χρῆσθαι, ἐπιστρέφει πρὸς τὸν δόνα δύναμιν, τὸ ἀφένει τῆς δυνάμεως τυχόν καὶ κατὰ φρονέμενον“ (Λόγ. πρὸς τὰς πελιδνομένους Ναζιανζῶ) καὶ πάλιν λέγει· „σωφρόνων δ' ἀνδρῶν, οἱ σινες παιδεύονται τὰς συμφορὰς, καὶ ὡς χρυσὸς πυρὶ καθαίρονται, λέγει· „ἀγαθόν μοι ὅτι ἐσπένυσάς με, ὅπως ἂν μάθω πᾶν δικαίωμα σου“ ὡς νικᾷς τῆς ταπεινώσεως, τὸ γινώσκῃ πᾶν δικαίωμα, καὶ τὸ τῷ Πέτρῳ πᾶσιν ἐπικαλεσάμενος τὴν σωτηρίαν, ἐν τῷ μέλει κατεδύεσθαι, ἵνα μάθῃ προσχωρῶσι Θεῷ διὰ τὴν ἀλήθειαν, καὶ πᾶν εὐεργέτην οἰκονομῇ διὰ τῆς θλίψεως“ (αὐτοῦ). δι' ὅ,τι ἀνίστα κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη, ἡ δύναμις ἀσκημένη αὖξαι, πάντως καὶ ἡ σωφροσύνη, καὶ ἡ ταπεινότης αὖξαι ἐν πειρασμοῖς· ὁ δὲν ἔπειτα τινὲς ὅτι ἡ ἐδική σου δύναμις, εἶναι ἡ γνώσις τῆς ἐδικῆς σου ἀσθενείας, καὶ ταπεινώσεως· διὰ τούτο ὁ Ἰε-

ρῶνμος ἔγραψε πρὸς Κορινθίους, ὅτι ἡ τελειότης τῆς παύσεως ζωῆς, γίνεται διὰ τῆς γνώσεως τῆς ἡμετέρας ἀσθενήσεως, διὰ τῆς ὁποίας ἐς τὸν Θεὸν πλησιάζομεν. Εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἅγιος Μάξιμος, ὅτι, καὶ ὁ ἀσθενὴς διὰ τῆς ἀσθενείας αἰ διὰ τῆς τῆς μεγαλοφυχίας μετὰ πρὸς Θεὸν εὐχαριστῶν· καὶ ἂν μὲν ἦναι σιδήρος, ἢ χρυσοῦ ἀκαρπώδους, καποβάλλῃ τῆς σκληρίας διὰ τῆς πυρὸς τῆς ἀσθενείας· εἰ δὲ ἦναι χρυσάφι, μένει καθαρός καὶ λαμπρὸς διὰ τῆς ὑπομονῆς, καὶ τῆς ἀνδρείας, καὶ ταπεινώσεως καὶ ἐλπίδος· ἐπειδὴ καὶ ὁ Παῦλος διὰ τούτο δὲν ἐφάνη κατώτερος τῶν πρώτων Ἀποστόλων, ἐπειδὴ δὲν ἐσχεάσθη πῶς εἶναι τι, διὰ τῆς πολλῆς ἀσθενείας ὅπου ἐπάσχετο. Διὰ τούτο καὶ ὁ Ἀρσενάσιος Διονύσιος περὶ τῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμεως ταύτης θεολογῇ ἐν τῷ περὶ δυνάμεων ὀνομάτων Κεφαλαίῳ ἡ. „Ἀλλήγομεν, ποῖνον ὅτι δύναμις ἐστὶν ὁ Θεός, ὡς πᾶσαν δύναμιν, ἐν ἐαυτῷ προέχων, καὶ ὑπερέχων, καὶ ὡς πάσης δυνάμεως αἴτιος.... καὶ τὸ ἀφδέγκτω, καὶ ἀγνώστῳ, καὶ ἀνεπινοήτῳ τῆς πάντας ὑπερχύσεως αὐτῆς δυνάμεως, ἡ δὲ διὰ τῆς ἐκείνης τῆς δυνάμεως, καὶ τῆς ἀδελφικῆς δυνάμεως, καὶ τῆς ἐκείνης τῆς ἀπηνειότητος αὐτῆς σωεῖται καὶ διακρᾶται· καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν κατ' αἰδουμένων δυνάμεων ὁρᾷμεν, ὅτι τὰ ὑπερλαμπρὰ φῶτα, καὶ μέγιστα, τῶν ἀμβλητῶν ὁράσεων φθάνει, καὶ τῆς μεγάλης φασί, τῶν φέων, καὶ εἰς τὰς μὴ λίαν εὐκόλως τῶν ἡχῶν, ἀντιλαμβανόμενας ἀκοῆς εἰσδύεσθαι“.

„Ἦδιστα οὐκ μᾶλλον καυχῆσομαι ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου, ἵνα ἐπι-
σκυώσῃ ἐπ' ἐμέ ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ“.

Επειδὴ, λέγει, ταῦτα ἤκουσα, ὅτι ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ ἐν ἀσθενείᾳ τελειῖται, λοιπὸν θέλω καυχῆσθαι καὶ ἐγὼ εἰς τὰς ἀσθενείας μου, δι' ὅ,τι, ὅσον αἱ ἀσθενεῖαί μου αὐταὶ εἶναι περισσώτεραι, πόσον καὶ περισσώτεραν προσενῶσιν εἰς ἐμένα τὴν δύναμιν τοῦ Χριστοῦ. Διὰ τοῦτο μὴ νομίζετε, ἀδελφοί, πῶς, ὡς λυπέμενος εἶπον ἀνωτέρω περὶ τοῦ σκόλοπος, καὶ τῶν ἀντικειμένων ἀνθρώπων εἰς τὸ κήρυγμά μου, ἀλλὰ μάλιστα τὸ εἶπον χαίρων, καὶ καυχώμενος, διὰ τὸ μὴ τὸ μέσον αὐτῶν, τραβίζω εἰς τὸν ἑαυτόν μου μεγαλιτέραν τὴν δύναμιν τοῦ Χριστοῦ.

10. „Δι' ὃ εὐδοκῶ ἐν ἀσθενείαις, ἐν ὕβρεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν διωγμοῖς, ἐν σενοχωρίαις ὑπὲρ Χριστοῦ“.

Επεθύμουν, λέγει, ὡς ἄνθρωπος, καὶ ὡς ἀσθενὴς ὢν κατὰ τὴν φύσιν, γὰρ ἐλευθερωθῶ ἀπὸ τὰς δεινῶν, καὶ τὰς πειρασμῶν, καὶ μὲ ἐυρυχωρίαν γὰρ προβαίην εἰς αὐξήσιν τὸ κήρυγμά μου· ἐπειδὴ δὲ ἤκουσα τοῦ Χριστοῦ γὰρ μοι εἶπεν τὰ ἀνωτέρω λόγια, διὰ ταῦτα ἀπὸ τότε καὶ ὕστερα καυχῶμαι, καὶ εὐδοκῶ, ἥτοι ἐπιδωραίνομαι, καὶ εὐαρεσῶμαι εἰς τὰς ἀσθενείας (1). Ἐπειτα διὰ τὸ μὴ νομίσῃ τινὰς ὅτι ἀσθενείας λέγει τὸ σῶμα, θερμὸν, ἢ κεφαλόποινον, ἢ ἄλλας νόσους, διὰ ταῦτα ἐρμηνεύει, τί εἶναι αὐταῖς ἡ ἀσθενείαις, ἡγοῦν ὅτι εἶναι αἱ ὕβρεις, αἱ ἀνάγκαι τῆς ζωοτροφίας, οἱ διωγμοί, καὶ αἱ λοιπαὶ σενοχωρίαι, καὶ θλίψεις· ταῦτα δὲ εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν, ἐντροπιάζουσι μὲν τὰς ἡδοναποσώλους, οἱ ὁποῖοι ὡς ἀντίθεοι, καὶ ἀντίχριστοι ἐκαυχῶντο εἰς τὰ ἐναντία τούτων, ἡγοῦν εἰς τὰς δόξας, εἰς τὰς εὐτυχίας, καὶ εἰς τὰς ἀναπαύσεις· παρηγορεῖ δὲ ταῦτα καὶ τὰς Χριστιανὰς, τὰς μαθητάς τοῦ Παύλου, καὶ κἀμνησθῇ αὐτὰς γὰρ μὴ ἐντρέπωνται πῶς πάσχει ὁ Διδάσκαλός των ὁ Παῦλος, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ γὰρ χαίρουσιν, καὶ γὰρ καλλωπίζονται εἰς τὰ πάθη τοῦ Διδασκάλε των· ἐπειδὴ τὰ πάθη αὐτὰ, τὰ θέλει ὁ Θεὸς, καὶ γίνονται διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ.

„Ὅταν γὰρ ἀσθενῶ, τότε δυνατός εἰμι“.

Τί θαυμάζεις, λέγει, Χριστιανὲ ἀδελφέ μου, αἰτίως ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ δείχνεται, καὶ τελειῖται εἰς τὴν ἀσθενείαν, καὶ τὰς πειρασμῶν; Καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος Παῦλος, τότε εἶμαι δυνατὸς, ὅταν πάσχω τὰς τοιαύτας ἀσθενείας, καὶ πειρασμῶν· διὰ τὸ τότε ἔρχεται εἰς ἐμὲ περισσώτερον ἢ χάρις, καὶ δύναμις τοῦ Θεοῦ, καθὼς ἠκολούθησεν εἰς τὴν Ἐπαρχίαν πῶν Φιλιππῶν· καὶ ὅταν ἐδάρθῃ, καὶ ἐκλείσθῃ ὁ Παῦλος εἰς τὴν φυλακὴν, τότε ἔλυσε πένδεσμά των φυλακωμένων, καὶ τὸν δεσμοφυλάκα ἐκατήχησε, καὶ ἐβάπτισεν· (Πράξ. 15'. 31.) καὶ ὅταν ἐπαρβοτζακίσθῃ ὁ αὐτὸς Παῦλος εἰς τὴν Μάλταν, καὶ ἐπιάσθῃ ἀπὸ τῆς ἑχιδνῆς, τότε τὰς ἐν τῇ Μάλτᾳ βαρβάρους ἐξέπληξε (Πράξ. κη'. 7.)· καὶ ὅταν δεσμὸς ἐπαρσάσθῃ εἰς τὸν Βασιλέα Ἀγρίππαν, καὶ τὸν Ἡγεμόνα Φίλωνα, τότε ἐνίκησεν αὐτὸς, καὶ ἐκείνους ὅπως τὸν ἐκατήγορον, πόσον, ὅπου ἔκαμε καὶ τὸν Βασιλέα Ἀγρίππαν γὰρ εἶπεν τὸν λόγον τούτον „ἐν ὀλίγῳ με πείσεις Χριστιανὸν γυνέσθαι“· (Πράξ. κς'. 28.) Καὶ ἀπλῶς εἰπὲν, ὅταν ὁ Παῦλος ἦεν ἀσθενὴς, ἡγοῦν ὅταν εὐρίσκετο εἰς κινδύνους, καὶ ἀτιμίας, τότε ἦτον δυνατὸς, καὶ εὐδοξός, καὶ λαμπρός (2).

11. „Γέγονα ἄφρων καυχώμενος· ὑμεῖς με ὑψαγκάσατε“.

Πάλιν ἐδῶ ἀπολογεῖται ὁ Ἀπόστολος διὰ τὴν καύχησιν ὅπως κἀμνει· καὶ ἀνωτέρω μὲν ἔλεγεν· „ὡς ἄφρονα δέξασθέ με“· καὶ „ὡς ἐν ἀφροσύνῃ λαλῶ“· τώρα δὲ σηκώνοι ἀπὸ τοῦ μέ-

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώρητος τὸ εὐδοκῶ ἐρμηνεύων λέγει· „ὡς εἶπεν ὑπομένω, ἀλλ' εὐδοκῶ· πάντες χαίρω, εὐφραίνομαι, μετ' εὐθυμίας δέχομαι τὰ προσπίπτοντά“.

(2) Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τῆς „εἰ καὶ ὁ ἐξω ἡμῶν ἄνθρωπος φθίρεται“· (β. Κορ. δ'. 16.)

μέσον τὸ αἶς, καὶ ἄφρονα γυμνῶς ὀνομάζει τὸν ἑαυτὸν του, ἐπειδὴ γὰρ κατέσκευασεν ἐκεῖνο ὅπῃ ἤθελεν, ἤγουν τὸ νὰ καυχῇθῃ· τῶρα λοιπὸν κατηγορεῖ τὸ ἐλάττωμα τῆς καυχήσεως, διδάσκων ἡμᾶς μὴ ὑπερβολῶν, νὰ μὴ καυχώμεθα πώποτε, χωρὶς νὰ ᾔναι ἀνάγκη· ἀγκαλὰ καὶ ὅταν αὐτὸς ἔλαβεν ἀνάγκην νὰ καυχῇθῃ, πάλιν ὠνόμασε τὸν ἑαυτὸν του μαρὸν, καὶ ἄφρονα· λέγει ὁμοίως, ὅτι ἐσεῖς μὲ ἀναγκάσατε νὰ καυχῇθῶ, διὰ τὸ ἐγὼ, προνοῶντας διὰ τὴν σωτηρίαν σας, ταῦτα ἐκαυχίθην· ἐπειδὴ γὰρ ἐβλεπον πῶς οἱ ψευδαπόστολοι ἀπὸ τῆς καυχήσεως ὅπου κἀμνησι ψεύδως, γελοῦν, καὶ διαφθείρουν ἐσᾶς, ὅπῃ προσέχετε, καὶ χάσκετε εἰς αὐτοὺς, διὰ τὸ καὶ ἐγὼ ἐκεῖνα νὰ καυχῇθῶ ἀληθῶς ὀλίγον τι, διὰ τὴν ἐδικλῶσας σωτηρίαν (1).

„Εγὼ γὰρ ὥφελον ὑφ' ὑμῶν σωθῆναι“.

Επρεπε, λέγει, ἐσεῖς περισσότερον νὰ ἀειδῆτε τὰ ἐδικάμου κατόρθωματα, καὶ καυχήματα, καὶ νὰ τὰ ἐπαινῆτε, καὶ ὅχι ἐγὼ· ἐπειδὴ δὲ ἐσεῖς τὸ δὲν ἐκάμετε, ἀλλὰ ἐπροσέχετε καὶ ἐχάσκετε εἰς τὴν ψευδαποστόλους, διὰ τοῦτο καὶ ἐγὼ εἶπον αὐτὰ, διὰ νὰ μὴ πλατῶσθε ἀπὸ ἐκείνους.

„Οὐδὲν γὰρ ὑξέρησα τῶν ὑπὲρ λίαν Ἀποστόλων, εἰ καὶ ὁδὲν εἰμι“.

Ανατέρω μὲν εἶπον ὁ Παῦλος μὲ ἀμφίβολον γνώμην, ὅτι ἐγὼ λογιᾶζω πῶς δὲν ἐλαττώθην εἰς κἀνὴν πρᾶγμα ἀπὸ τῆς προκείμεας Ἀποστόλης (β'. Κορ. ια'. 5.)· τῶρα δὲ ἀποφαντικώτερον εἶπον, ὅτι δὲν ὑξέρησα εἰς κἀνὴν πρᾶγμα, ἥτοι δὲν ἦλθον κατόπιν, ὅτε ἐφάνηκα κατώτερος ἀπὸ τῆς μεγάλης, καὶ κορυφαίας Ἀποστόλης, τὸν Πέτρον, λέγω, καὶ τὸν Ἰωάννην, καὶ Ἰάκωβον. Πλὴν καὶ ταῦτα λέγωντας, δὲν ἀληθισμόνησε πάλιν ὁ μακάριος Παῦλος τὴν ἀγίαν συνήθειαν τῆς βαθείας τε ταπεινώσεως, ἀλλ' εἶπε παρευθὺς, ἀγκαλὰ καὶ δὲν εἶμαι τίποτε „εἰ καὶ ὁδὲν εἰμι“. Βλέπε δὲ, ὡ ἀναγνώσα, τὴν σύνεσιν, καὶ φρονιμάδα τῷ μεγάλῳ Παύλῳ· δι' ὃ, τι δὲν συγκρίνει πλέον τὸν ἑαυτὸν τε μὲ τῆς ψευδαποστόλους, ἀλλὰ τῆς ἐδὲ λόγῳ ἀξιόναυτας, βεβαίονοι ὅτι εἶναι ἴσος μὲ τῆς πρώτης Ἀποστόλης· καὶ ἐτὶ δείχνει τὸν ἑαυτὸν τε πῶς κρατεῖ, καὶ ὑπερέχει τῆς ψευδαποστόλης βεβαίως καὶ μὲ ὑπερβολῶν. Καὶ πρὸς τῆς δεικνύει μὲ τὰ λόγια ταῦτα, ὅτι οἱ Κορίνθιοι ὑβρίζουσι τῆς Κορυφαίας Ἀποστόλης, ἐπειδὴ αὐτοὶ, τὸν ἴσον μὲ ἐκείνους Παῦλον, ἔχουσι κατώτερον ἀπὸ τῆς ψευδαποστόλης.

12. „Τὰ μὲν σημεῖα τῶ Ἀποστόλου καταργάσθῃ ἐν ὑμῖν“.

Εγὼ μὲν, λέγει, δὲν εἶμαι τίποτε· ἐσεῖς δὲ, ὦ Κορίνθιοι, μὴ βλέπετε τὸ, ἀλλὰ σοχάεσθε, ὅτι κἀνὴν σημάδι ἀπὸ ἐκείνου ὅπῃ χαρακτηρίζουσι, καὶ συνισῶσι τῆς ἀληθείας Ἀποστόλης, δὲν ἔμεινεν, ὅπῃ νὰ μὴ τὸ ἔχω καὶ ἐγὼ· δι' ὃ, τι ἐσεῖς οἱ ἴδιοι εἰσθε μάρτυρες, ὅτι ὅλα τὰ σημάδια τῶν ἀληθινῶν Ἀποστόλων, τὰ ἔκαμα, καὶ τὰ ἔδειξα εἰς ἐσᾶς.

„Εν πάσῃ ὑπομονῇ“.

Πρῶτον χαρακτηριστικὸν σημάδι τῶ ἀληθινῶ Ἀποστόλου, εἶναι ἡ ὑπομονή, καὶ τὸ νὰ ὑποφέρῃ γενναίως ὅλα τὰ συμβαίνοντα εἰς αὐτὸν δεινά· Βλέπε δὲ, ὡ ἀναγνώσα, τὴν ταπεινοφροσύνην τῷ μεγάλῳ Παύλῳ· διὰ τὸ μὲ μίαν λέξιν τῆς ὑπομονῆς, αἰνιγματωδῶς ἐφάνερωσε, καὶ παρέτρεξε πόσας κινδύνους, πόσας διαγμᾶς, καὶ πόσας πολέμους, καὶ τῶν ἐσω Χριστιανῶν, καὶ τῶν ἔξω Ἑθνικῶν, ὅπῃ ἐδοκίμασε. Καὶ ἐκεῖνο μὲν ὅπῃ ἦτον κατόρθωμα, καὶ ἀρετὴ ἐδική τε, ἦγαν, τὴν εἰς ὅλας τὰς πειρασμᾶς ὑπομονήν τε, μὲ μίαν μοναχὴν λέξιν ἐφάνερωσε. Τὰ δὲ σημεῖα, καὶ θαύματα, τὰ ὅποια δὲν ἦτον ἐδικὰ τε κατόρθωματα, ἀλλὰ τῆς χάριτος τῷ Θεῷ, αὐτὰ λέγω, μὲ λέξεις, καὶ ὀνόματα περισσότερα ἐφάνερωσε, καὶ ἄλλε τι λέγει.

„Εν

(1) Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τῆς „ἵνα καθὼς γέγραπται, ὁ καυχώμενος ἐν Κυρίῳ καυχάσθω“ (ἀ. Κοριν. α'. 31.)

„Εν σημαίοις, ἡ πέραςι, ἡ δυνάμεσι“.

Τῇ διαφορᾷ ἔχει τὸ σημεῖον ἀπὸ τὸ πέρας, ἔπομον εἰς τὴν πρὸς Ῥωμαίους Ἐπιστολῇ (Κεφ. ιε'. 19.) καὶ ὅρα ἐκεῖ· διὰ τὰ μὴ νομίσης δὲ, ὅτι τὰ σημεῖα αὐτὰ, καὶ θαύματα ἔκαμεν ὁ Ἀπόστολος εἰς τὸ νὰ διεργετήσῃ μόνον τὰς δούλους, διὰ τὸ ἐπρόσθεσε καὶ τὸ, „δυνάμεσι“· δι' ὅ,τι ἡ δύναμις δηλοῖ τὰ θαύματα ἐκεῖνα ὅπερ ἐποίησεν ὁ Ἀπόστολος, εἰς παιδείαν τῶν ἀπειθῶν, ὃν τρόπον δηλαδὴ ἐτύφλωσε τὸν Ἑλύμαν τὸν μάγον, καὶ ἄλλα. Βλέπε δὲ καὶ ἐδῶ, πῶς με ὀλίγα λόγια, ἐφάνερασεν ὁ Παῦλος πόσας νεκρὰς, πόσας λεπρὰς, πόσας τυφλὰς, πόσας δαιμονισμένους, καὶ πόσας ἄλλας ὅπερ διεργετήσῃσαν διὰ μέσῃ τῶν θαυμάτων του· ὁμοίως καὶ πόσους, ὅπου ἐσωφρονίσθησαν μετὰ τὴν παιδευτικὴν δυνάμιν τε.

13. „Τί γὰρ ἐσιν ὃ ἡττήθητε ὑπὲρ τὰς λοιπὰς Ἐκκλησίας;

Διὰ τὰ μὲν εἶπῃ τινὰς, ὅτι, ναὶ μέγας εἶσαι, ὦ Παῦλε, ὅμως δὲν ἔκαμες πόσα, ὅσα ἔκαμαν οἱ λοιποὶ Ἀπόστολοι εἰς τὰς ἄλλας Ἐκκλησίας τῶν Χριστιανῶν· διὰ τὸ ἀποκρίνεται ἐδῶ καὶ λέγει ὁ Ἀπόστολος· τί ἡττήθητε; ἦτοι τί ὀλιγώτερον ἔχετε ἐσεῖς οἱ Κορίνθιοι ἀπὸ τὰς ἄλλας Ἐκκλησίας; μὴ πως ἐλάβετε χαρίσματα ὀλιγώτερα, ἀπὸ ὅσα ἔλαβον οἱ ἄλλοι πιστεύσαντες Χριστιανοί; ὅχι βέβαια· ἀλλὰ ἐλάβετε ἴσα, καὶ ὅμοια χαρίσματα μετὰ ἐκείνους.

„Εἰμὴ, ὅτι αὐτὸς ἐγὼ οὐ κατενάρκησα ὑμῶν; χαρίσασθέ μοι τὴν ἀδικίαν ταύτην“.

Με βαρεῖαν καρδίαν, ἐπιπλήττει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος τὰς Κορινθίους, λέγων· ὅτι, ἀνίσως καὶ με κατηγορεῖτε, ὦ Κορίνθιοι, διὰ τὴν δὲν σὰς κατενάρκησα, ἦτοι δὲν σὰς παρεβάρυνα νὰ πάρῃ τίποτε ἔξοδα ἀπὸ λόγους διὰ τὰς χρεῖας με, ἀλλὰ χωρὶς κἀμμίαν πληρωμὴν ἐκήρυξα εἰς ἐσὰς τὸ Εὐαγγέλιον τῷ Χριστῷ· διὰ τὸ ζῆτῶ συγχώρησιν ἀπὸ λόγους· χαρίσασθέ μοι αὐτῷ τῷ ἁμαρτίαν, καὶ ἀδικίαν ὅπερ σὰς ἔκαμα. Περιέχει δὲ ὁ λόγος ἔπος ὅμῃ καὶ ἐγκώμιον τῶν Κορινθίων, ἐπειδὴ αὐτοὶ ἐνόμιζον πῶς ἀδικεῖνται, διὰ τὴν ὃ Παῦλος δὲν ἐκαπαδέχθη νὰ λάβῃ κἀνένα πρᾶγμα ἀπὸ λόγους.

14. „Ἰδὲ τρίτον τὸ (1) ἐπιμῶς ἔχω ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ οὐ κατενάρκῃσω ὑμῶν· εἰ γὰρ ζῆτῶ τὰ ὑμῶν, ἀλλ' ὑμᾶς“.

Διὰ τὰ μὴ φανῇ ὅτι συνεχῶς λέγει εἰς τὰς Κορινθίους ὁ Παῦλος πῶς δὲν ἐπῆρε τίποτε ἀπὸ αὐτῶν, με σκοπὸν διὰ τὰν πάρῃ εἰς τὸ ἐξῆς, διὰ τὸ λέγει, ὅτι, ὅχι διὰ τὴν δὲν πέριω ἀπὸ λόγους τίποτε, διὰ τὸ δὲν ἔρχομαι καὶ εἰς ἐσὰς· ἀλλὰ καὶ δεύτερον ἦλθον εἰς ἐσὰς (2) καὶ τώρα πάλιν ἐπιμῶς εἶμαι νὰ ἐλθῶ· πλὴν δὲν ἔχω νὰ σὰς παραβαρύνω, καὶ νὰ πάρῃ ἀπὸ λόγους τίποτε· καὶ διὰ τὴν δὲν ἔχω νὰ πάρῃ; ὅχι διὰ τὴν ἐσεῖς λυπεῖσθε, ἢ ἀσθενεῖτε εἰς τὸν λογισμὸν, πῶς ἐγὼ ἔχω νὰ πάρῃ ἀπὸ λόγους, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐγὼ ζῆτῶ ἐσὰς τὰς ιδίους, καὶ ὅχι τὰ ἐδικάσας πράγματα, ἦτοι ἐγὼ ζῆτῶ τὰς ψυχὰς καὶ τὴν σωτηρίαν σας, καὶ ὅχι τὰ ἀσπρασας.

„Οὐ γὰρ ὀφάλα τὰ τέκνα τοῖς γονεῦσι θησαυρίζαν, ἀλλ' οἱ γονεῖς τοῖς τέκνοις“.

Επειδὴ ἀκόλουθον ἦτον νὰ εἰποῦν οἱ Κορίνθιοι, καὶ πῶς; δὲν εἶναι δυνατὸν, ὦ μακάριε Παῦλε, εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν νὰ ἔχῃς καὶ ἡμᾶς, καὶ νὰ ἔχῃς καὶ τὰ ἐδικάμας ἄσπρα; ἦτοι

(1) Ἐν ἄλλοις πῶς, τὸσο ἢ γέγραπται· ἀλλὰ μόνον· Ἰδὲ τρίτον ἐπιμῶς ἔχω, κτ.

(2) Καθὼς δηλαδὴ ὑπεσχέθη εἰς τὴν πρώτῃ Ἐπιστολῇ ἐν Κεφ. ιε'. ὅτι ἔχει νὰ ὑπάγῃ εἰς Κόρινθον,

ἐπλήρωσε τὴν ὑπόσχεσίν τε, καὶ ἐπῆγε δεύτερον· ἦτον δὲ δεύτερον, διὰ τὴν πρῶτον ἐπῆγεν ὁ Παῦλος εἰς Κόρινθον, ὅταν ἐκήρυξεν εἰς αὐτοὺς τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ πῶς ἐπίστρεψεν εἰς τὴν Πίειν.

ἦτοι τὸ εἶναι διωγόν· ὥστε μὲ τὸ ὅτι ἐσύ δὲν θέλεις νὰ πάρῃς τὰ ἐδικάμας ἄσπρα, δείχνεις ὅτι δὲν μᾶς ἀγαπᾷς· διὰ ταῦτα, λέγω, φέρει ὁ Παῦλος εἰς αὐτοὺς τὸν φυσικὸν συλλογισμόν, καὶ λέγει εἰς αὐτούς· ὅτι οἱ γονεῖς χρεωσθῶν νὰ δίδουν εἰς τὰ τέκνα, καὶ ὅχι τὰ τέκνα νὰ δίδουν εἰς τὰς γονεῖς· νοεῖ δὲ, γονεῖς μὲν, τὰς Διδασκάλους, ἦτοι τὸν ἑαυτὸν τε, τέκνα δὲ, τὰς Μαθητὰς, ἦτοι ἐκείνους· καὶ δείχνει μὲ τὸ παράδειγμα τὸτο, ὅτι αὐτὸς χρεὸς πληρόνοι, καὶ ἀπαραίτητον πρᾶγμα κάμνει, ὅταν δὲν πέρνῃ ἀπὸ αὐτῆς (1).

15. „Ἐγὼ δὲ ἥδιστα θαπανήσω, καὶ ἐκθαπανηθήσομαι ὑπὲρ πάντων ψυχῶν ὑμῶν“.

Εγὼ, λέγει, ὅχι μόνον δὲν θέλω πάρῃ τίποτε ἀπὸ λόγους, ἀλλὰ καὶ πρὸς τέτοις θέλω σᾶς δώσω· τὸτο γὰρ δηλοῖ τὸ „θαπανήσω“. Μὰ τί λέγω, ὅτι θέλω ἐξοδεύσω ἄσπρα διὰ λόγους; καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος, λέγει, θέλω θαπανήσω τὸν ἑαυτὸν με, ἦτοι εἰς ἀμὴν χρεῖα καὶ νὰ ἐξοδεύσω τὸ σῶμά μου, δὲν θέλω τὸ λυπηθῶ· ἀλλὰ γλυκύτατα θέλω τὸ ἐξοδεύσω, καὶ θέλω τὸ παραδώσω εἰς θάνατον, διὰ τὴν σωτηρίαν πάντων ψυχῶν σας.

„Εἰ καὶ περισσοτέρως ὑμᾶς ἀγαπῶν, ἦττον ἀγαπῶμαι“.

Καὶ τὸν πὺν λόγον λέγει ὁ Παῦλος μὲ κατηγορίαν ὁμῶς, καὶ ἀγάπῃ· δι' ὅ, τι λέγει, ἀγκαλὰ καὶ ἐγὼ ὅλα αὐτὰ τὰ κάμνω, ἥτι καὶ ἄσπρα δὲν λαμβάνω, καὶ τὸ σῶμα μου τὸ ἐξοδεύω διὰ ἑσᾶς, ὅμως ἐσεῖς ἀγαπᾶσθε μὲν ἀπὸ λόγους περισσώτερον, ἀγαπᾶτε δὲ ἐσεῖς ἐμὲ ὀλιγώτερον, καὶ ἔχει περισσώτερον, καθὼς ἀπαιτεῖ τὸ χρεὸς τῆς ἀγάπης, ἥτις ὀρίζεται ὅτι εἶναι ἀντιδιδουμένη διάθεσις. Βλέπε, δὲ ἀγαπητέ, πόσους βαθμοὺς ἔχει τὸ πρᾶγμα, καὶ ἡ ἀρετὴ τῆς μεγάλης Παύλου· α'. ἔπρεπε νὰ λάβῃ ὁ Παῦλος ἀπὸ τῶν Κορινθίους, καὶ δὲν ἔλαβε· β'. ὅτι καὶ μὲν ὅτι ἦτον ὑπερημνίας, καὶ χρεῖαν ἔχων, δὲν ἔλαβε· γ'. ὅτι δὲν ἔλαβε, καὶ εἰς καιρὸν ὅτε ἦτον παρὼν, καὶ ἐκήρυττεν εἰς αὐτούς, καὶ ὅχι ὅταν ἦτον εἰς ἄλλο μέρος, καὶ ἐκήρυττε· δ'. ὅτι ὅχι μόνον δὲν ἐλάμβανεν, ἀλλὰ ἀπόμνη καὶ ἐδίδεν· ε'. ὅτι ὅχι ἀπλῶς ἐδίδεν, ἀλλὰ καὶ μὲ φιλοτιμίαν, διὰ τί ἐδίδεν εἰς αὐτούς ἐκ τῆς ὑπερημνίας· ς'. ὅτι ἐδίδεν, ὅχι μόνον ἄσπρα, ἀλλὰ καὶ τὸν ἴδιον ἑαυτὸν τε· ζ'. ὅτι ἐδίδε τὸν ἑαυτὸν τοῦ διὰ ἐκείνους ὅτε δὲν ἠγάπων αὐτὸν πόσον· καὶ ἡ. ὅτι ἀγκαλὰ καὶ ἐκεῖνοι πόσον δὲν ἠγάπων αὐτὸν, αὐτὸς ὅμως ὑπερβολικὰ τὰς ἠγάπα. Διὰ τὸτο καλὰ εἶπεν ὁ Θεοφόρος Μάξιμος· „οἱ μὲν τῶ Χριστῷ φίλοι, πάντας ἀγαπῶσι γνησίως, ἔχ' ὑπὸ πάντων δὲ ἀγαπῶνται· οἱ δὲ τῶ Κόσμου φίλοι, ἐδὲ ὑπὸ πάντων ἀγαπῶνται· καὶ οἱ μὲν τῶ Χριστῷ, μέλει τέλος τῶν συνέχειαν τῆς ἀγάπης διατηρῶσιν· οἱ δὲ τῶ Κόσμου, μέλει ἔσθ' ἀλλήλοις διὰ τῶ Κόσμου προσκρέσασιν“. (Κεφ. ιη. τῆς δ'. Ἑκατοτ. πὺν περὶ ἀγάπης)

16. „Ἐγὼ δὲ, ἐγὼ αὐτὸν κατεβάρησα ὑμᾶς· ἀλλ' ὑπάρχων πανουργός, δόλῳ ὑμᾶς ἔλαβον“ (2).

17. „Μήτινα ὦν ἀπέσειλα πρὸς ὑμᾶς, δι' αὐτὸ ἐπλεονέκτησα ὑμᾶς“;

Τὸ νόημα τῶ παρόντος ῥητῆ εἶναι τὸτο· ὡς ἦναι, λέγει, πῶς ἐγὼ δὲν σᾶς ἐπλεονέκτησα, ἔπε ἐπῆρα τίποτε ἀπὸ λόγους· ἀλλ' ἴσως ἔχει τινὰς νὰ ὑποπτευθῇ, ὅτι ἐγὼ, μὲ τὸ νὰ μὴ ἐπῆρα τίποτε ἀπὸ λόγους, μὲ τὸτο ἐκατασκεύασα ὡς πανουργός, ὅτι εἰς τὸ πρόσωπον τὸ ἐδικόν μου νὰ ζητήσουν νὰ πάρουν ἀπὸ λόγους οἱ ἀδελφοὶ ἐκεῖνοι ὅτε ἔσειλα εἰς

(1) Πλὴν καὶ τὰ τέκνα χρεωσθῶν νὰ θησαυρίζαν διὰ τῶν γονεῶν των, δηλαδὴ νὰ γηροκομῶν καὶ νὰ ἀρέσκων αὐτοῖς, ὅταν χρεῖαν ἔχουσιν.

(2) Σημειώσαι ὅτι ὁ Μέγας Βασίλειος πρὸς „δόλῳ ὑμᾶς ἔλαβον, ἀπλῶς ἐκλαμβάνων“· ἀντὶ τοῦ μετὰ δόλῳ ἦλθον εἰς ἑσᾶς, καὶ μὲ τὸ νὰ μὴ ἐπῆρα ἄσπρα ἀπὸ λόγους, μὲ τῶν μέθοδον αὐτῶν σᾶς ἀπάτησα, καὶ ἐκήρυξα εἰς ἑσᾶς τὸ τοῦ Χριστοῦ Εὐαγγέλιον· τοῦτο,

λέγω, οὕτως ἐκλαμβάνων, λέγει καθολικῶς· ὅτι πρὸ ἐπίβουλον, καὶ φιδώδες, καὶ δολερὸν ἦθος, εἶναι εἰς τὸν Θεὸν μισήτων, καὶ εἰς τὰς ἀνθρώπων· ὅταν τινὰς κατασκευάζῃ ἐπιβελῶν, καὶ φεῦδος, καὶ δολιότητι, ὅχι διὰ τῶν ἐδικῶν αὐτοῦ ἀφέλειαν, ἢ ἄλλων εὐεργεσίαν, ἢ διὰ ἄλλῳ φιλήνθρωπον οἰκονομίαν, ἀλλὰ διὰ βλαβῶν, καὶ ζημίαν ἄλλων, καθὼς ὁ διάβολος ποιεῖ τῶν δολιότητι, καὶ φεῦδος ἐμεταχειρίσθη κατὰ τὸν ἀνθρώπων· καθὼς ὁ

εἰς ἑσᾶς· καὶ ἔτι με πιαύτῳ καλῶ μέθοδον, νὰ λάβω ἀπὸ λόγους, καὶ πάλιν νὰ φανῶ πῶς δὲν ἔλαβον. Στοχασθῆτε λοιπὸν καὶ ἰδέτε αἰσῶς καὶ τῷ ὅπῃ λέγω, ἔγινε, καὶ εἶναι ἀληθές· φανερόν γάρ εἶναι ὅτι τῷ δὲν ἔγινε, ἕτε πιαύτῳ μέθοδον πανουργίας ἐγὼ ἐμεταχειρίσθηκα. Πάλιν δὲ πλεονεξίαν ὀνομάζει τὸ νὰ πάρῃ τίποτε ἀπὸ τῆς Κορινθίων καταγορεύσας αὐτὰς καὶ ἐντροπιάζοντας, καὶ δείχνοντας ὅτι αὐτὴ καὶ ἠθέλει δώσει τίποτε εἰς τὸν Παῦλον, σανικῶς ἠθέλει τὸ δώσειν, καὶ ὥσπερ νὰ ἐπλεονεκτῶντο, καὶ νὰ ἀδικῶντο. Τῷ γὰρ ὀνομάζεται πλεονεξία, τὸ νὰ πάρῃ τινὰς τὸ πρᾶγμα τῶ ἄλλῳ, χωρὶς ἐκεῖνος νὰ θέλῃ· τὸ ὁποῖον τῷ ἦτον μεγαλωπία κατασχὺν τῶν Κορινθίων, αἰσῶς ἐνόμιζον πῶς πλεονεκτῶνται, διὰ τὴν ἔτρεφον τὸν Διδάσκαλόντας.

18. „Παρεκάλεσα Τίτον, καὶ σωμαπέσεια τὸν ἀδελφόν· μήτι ἐπλεονέκτησεν ὑμᾶς Τίτος“;

Καὶ τῶν τὸν λόγον ὀνειδιστικῶς λέγει ὁ Παῦλος, δὲν ἔπεμψα, λέγει, ἀλλὰ παρεκάλεσα τὸν Τίτον νὰ ἔλθῃ εἰς ἑσᾶς· δείχνοντας μὲ τῶν τὸν λόγον, ὅτι, καὶ αὐτὸς ἔλαμβανε τίποτε ὁ Τίτος ἀπὸ αὐτῶν, δικαίως ἠθέλει τὸ λάβῃ, ἐπεὶδὴ παρακαλεσθεὶς ἦλθεν· ἀλλ' ὅμως, καὶ μὴ ὅπως ἐπαρακαλέσθῃ καὶ ἦλθε, πάλιν ἐμείνε καθαρός, καὶ δὲν ἐπῆρε τίποτε· ἔσειλε δὲ ὁ Παῦλος καὶ ἄλλον ἀδελφόν ὅμῃ μὲ τὸν Τίτον, καθὼς εἶπε καὶ πρότερον, εἰς τὸ ἦ. Κεφ. εἰχ. 28. τὸν ὁποῖον λέγουσι τινὲς νὰ ἦναι ὁ Λουκάς, ἢ ἀληθέστερον, ὁ Βαρνάβας.

„Οὐ τῷ αὐτῷ πνύματι πέρεπατήσαμεν“;

Ητοι δὲν ἐπολιτεύθημεν εἰς ἑσᾶς ὅλοι, καὶ ἐγὼ, καὶ ἐκεῖνοι μὲ τὸ αὐτὸ πνύματικὸν χάρισμα; χάρισμα δὲ ὀνομάζει τὸ νὰ ἐνοχωρεῖται μὲ, αὐτῶς τε, καὶ οἱ ἄλλοι, καὶ νὰ ἔχουν ἀνάγκην καὶ χρεῖαν, νὰ μὴ λαμβάνοσι δέ. Καὶ ἀγκαλὰ τῷ κατόρθωμα ἦτον τοῦ Παύλου, καὶ τῶν ἄλλων, ἀλλ' ὅμως ἀναφέρει τῷ εἰς τὸν Θεὸν ὡς χάρισμα ἐδικόν τε, ἐπεὶδὴ διὰ τῆς χάριτος τῷ Θεῷ, καὶ δυναμὲως τὸ ἐκατόρθωσαν.

„Οὐ τοῖς αὐτοῖς ἴχνεσιν“;

Οὐδὲ ὀλίγον τι, λέγει, ὀλίγον ἀπὸ τὸν δρόμον τὸν ἐδικόν μου, ὁ Τίτος καὶ οἱ μετ' αὐτῶν ἀδελφοί, ἀλλ' ἐδείξαν εἰς ὅλα, καὶ ἐφύλαξαν τῷ αὐτῷ μὲ ἐμὴν ἀκρίβειαν, καὶ πολιτείαν. Βλέπετε δὲ, ἀγαπητέ, πῶς, ὅχι μόνον ὁ Παῦλος ἐπαιδαγώγησε τὸν ἑαυτὸν τε νὰ περπατῇ μὲ πιαύτῳ ἀκρίβειαν, ἀλλὰ καὶ τῶ μετ' αὐτῶν Ἀποστόλος ἐπαίδεψε νὰ μὴ λάβω τίποτε, καὶ νὰ μολυνθῶν μὲ πάρσιμον τῶ οἰκονομῶντος πράγματος, καὶ νὰ δίκαιον ἦτον.

19. „Πά-

Καὶ τὸν κατὰ τὴν ἀδελφῶν· καθὼς ἡ Ἰεζάβελ κατὰ τοῦ Ναβυθαί· καὶ καθὼς οἱ Ἰουδαῖοι, κατὰ τὴν Κυρίαν· ἐμεταχειρίσθησαν ὅμως καὶ πολλοὶ Δίκαιοι καὶ Ἅγιοι δολιοτυπία καὶ ψεύδος, ἢ μάλλον εἴπῃ, ἐμεταχειρίσθησαν δικαίαν μέθοδον, μὲ τῷ ὅποῖον ἐκρυβάν δικαίως καὶ σοφῶς τὴν ἀλήθειαν, ἐπράξαν ὅμως καὶ ἐναντία τῶν ἐπιβούλων, καὶ δολερῶν, καὶ ψεύσαν· διὰ τὴν καὶ τὸν ἑαυτὸν τῶν ὀφελισαν διὰ τῆς μεθόδου αὐτῶν, καὶ τοὺς ἄλλους· καθὼς ὁ Μωϋσῆς, ὅπου εἶπε πρὸς τὸν Φαραὼ, ὅτι ἔχει νὰ ἐκβάλλῃ τὸν λαόν εἰς τὴν ἐρημον, διὰ νὰ λατρεύσῃ εἰς τὸν Θεόν· καὶ μὴ ὅπως ἔχει σκοπὸν νὰ τῶν ἐλευθερώσῃ τελείως ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου· καθὼς ὁ Σαμουὴλ, ὅστις προσεχθεὶς ἀπὸ τὸν Θεὸν νὰ χεῖρ τῶν Δαβὶδ, ἐκαμῶδῃ πῶς πηγαίνει νὰ χεῖρ θυσίαν εἰς τὸν Θεόν, διὰ νὰ μὴ κινδυνεύσῃ ἀπὸ τὸν Σαὺλ· καθὼς ὁ Δαβὶδ εἶπε πρὸς τὸν Ἰσραὴλ Ἀβιμέλεχ, ὅτι ἐπέμφθη ἀπὸ τὸν Σαὺλ

διὰ ἀναγκαίαν ὑπόθεσιν, ἵνα διὰ τῶ δολοφονίας διασώσῃ τὸν ἑαυτὸν τῶ. Ὁμοίως καὶ ὅταν ἐπῆγεν εἰς τὸν Βασιλέα Ἀγχούρ, ἐκαμῶδῃ πῶς ἦναι σαλός, διὰ νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ τῶς Ἀποφύλης· καθὼς ἡ Ἰσραὴλ ἐπότισε γάλα τὸν Σισάραν, καὶ ἐδέχθη αὐτὸν εἰς τῷ σκηνωσίῳ, καὶ ἐπῆγε τὸν ἐθανάτωσεν· ὁμοίως καὶ ἡ Ἰσραὴλ ἐπῆγεν εἰς τῷ σκηνῇ τῶ Ὀλοφέρνη, καὶ μετὰ δόλου ἐθανάτωσεν αὐτὸν, διὰ νὰ λυτρώσῃ τῶς Ἰσραηλῆτας· ἔτι λοιπὸν παρομοίως, λέγει καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, μετὰ δόλου προσῆλθε τοῖς Ἰουδαίοις ὡς Ἰουδαῖος, ἵνα Ἰουδαῖος κερδήσῃ· δι' ὃ καὶ λέγει „ὑπάρχων πανουργὸς δόλῳ ὑμᾶς ἔλαβον“ ἐπὶ τοῖς „ποῖοις ἐν δόλοις, καὶ ψεύδεσιν, οὐ ψεύτας, φησὶν, „ἐδὲ δολερὸς τῶς Ἀγίους διὰ καλῶν· ἀλλὰ σοφῶς μετὰ „πρὸς τὸν ἀγαθόν, ἀκεραίως δὲ φέρῃς τὸ κακόν“. (Παρά Ἀνεκασίῳ τῷ Συναίσῃ ἐρωτήσῃ 5.)

19. „Πάλιν δοκᾶτε ὅτι ὑμῖν ἀπολογώμεθα; κατενώπιον τῷ Θεῷ
 „ἐν Χερσὶ λαλήσω“.

Εφοβήθη ὁ Παῦλος μήπως ὑποπτεύῃ ὅτι κολακεύει αὐτὸς, καὶ διὰ τῆτο λέγει, ὅτι
 δεῦν λέγομεν ταῦτα διὰ χάριν ἐδικλύσας, καὶ κατὰ πρόσκλησιν· ἐδὲ λέγομεν αὐτὰ διὰ τὴν
 ἀπολογηθῶμεν, καὶ τὴν συσῆσωμεν τὸν ἑαυτὸν μας εἰς ἐσᾶς, ὅχι· ἀλλὰ λαλήσω, καὶ λέ-
 γομεν ταῦτα πόσον ἀπαθῶς καὶ ἀληθῶς, ὥσπερ τὰ λέγομεν ἐνώπιον τῷ βλέποντος καὶ
 ἀκούοντος ταῦτα Θεῷ, ἐν Χερσὶ, ἦγεν διὰ μέσσω τῷ Ἰησοῦ Χριστῷ (1)· ὥστε, ἐκεῖνα μόνον
 λέγομεν ὅπως ἔγιναν, καὶ καθὼς ἔγιναν, χωρὶς προσθήκης, ἢ ἀφαιρέσεως· καὶ ἐκεῖνα ὅπου
 γινώσκονται ἀπὸ τὸν ἀλάθητον ὀφθαλμὸν τῷ Θεῷ· καὶ ὅχι διὰ τὴν συσῆσω ἐγὼ τὸν ἑαυτὸν
 με, καθὼς καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς Ἐπιστολῆς, τῆτο τὸ ἴδιον ἔλεγον.

„Τὰ δὲ πάντα, ἀγαπητοί, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν οἰκοδομῆς (2)“.

Δεῦν εἶπεν, ὅτι διὰ τῆτο αὐτὰ ὅλα τὰ ἔκαμα, καὶ δεῦν ἐπῆρα τίποτε ἀπὸ λόγους, διὰ
 τὴν ἐσῆς εἶσθε ἀσθενεῖς εἰς τὸν λογισμόν, καὶ φειδωλοί· ἐπειδὴ ἔτι ἐγίνετο ὁ λόγος ἐ-
 πιπληκτικός· ἀλλὰ τὰ ἔκαμα, λέγει, αὐτὰ ὅλα διὰ τὴν ἐδικλύσας οἰκοδομῆν, ἦγουν,
 διὰ τὴν μὴ σκανδαλίζεσθε εἰς ἐμένα, καὶ τὴν λέγετε, ὅτι ἐγὼ κηρύττω διὰ τὴν συνάγω ἀρ-
 γύειαν, καὶ διὰ τῆτο δεῦν ἔλαβον, διὰ τὸ ἐδικλόντας ἀσκανδάλισον, καὶ διὰ τὴν ἐδικλύσας
 ὠφέλειαν.

20. „Φοβοῦμαι γάρ, μήπως ἐλθὼν, οὐχ' οἷός τις θέλω εὐρὼ ὑμᾶς·
 „καὶ γὰρ ὄρεθῶ ὑμῖν, οἷον εἰ θέλετε“.

Βλέπεις, ὦ ἀγαθὸς, ποίαν πρόνοιαν, καὶ ἀγάπην πατρικῶς εἶχεν ὁ μέγας Παῦλος
 εἰς τὴν Χερσιανῆς; ἄλλοι ἡμάρτανον, καὶ αὐτὸς ὁ τεισμακάριος ἐφοβήτο δι' αὐτὸς· ἐκ
 ἀποφασιστικῶς δὲ εἶπεν, ἀλλὰ ἀμφιβάλλωντας ἀκόμη· μήπως, λέγει, ἐλθὼ εἰς Κόρινθον,
 καὶ σᾶς εὐρὼ ποιήσας, ὅποιος δὲν σᾶς θέλω, ἦτοι σᾶς εὐρὼ ἀμαρτάνοντας, καὶ διεφθαρμέ-
 νους· καὶ ἀκολούθως ἀναγκασθῶ τὴν εὐρεθῶ καὶ ἐγὼ εἰς ἐσᾶς ποιήσας, ὅποιον δὲν με θέλετε·
 ἦτοι ὄρεθῶ εἰς ἐσᾶς τιμωρητὴς, καὶ παιδευτὴς, καὶ σᾶς παιδεύσω με τὴν τιμωρητικῶν δύ-
 ναμιν τῷ Ἀγίῳ Πνεύματι.

„Μήπως ἔρας, ζῆλοι, θυμοί, ἐρίθαι, καταλαλαί, ψιθυρισμοί
 „φυσιώσεις, ἀκατασασίαι“ (3).

Πρῶτον ἔπρεπε τὴν βάλλῃ ὁ Ἀπόστολος εἰς τὴν τάξιν τὰς φυσιώσεις καὶ ὑπερηφανίας·
 ἐπειδὴ διὰ μέσσω αὐτῶν ἐναντίον τῷ Παύλῳ ὑπερηφανύοντο οἱ Κόρινθοι, καὶ ἐτίμων τὰς
 ψευδαποστόλους· ἀλλ' ὅμως διὰ τὴν μὴ φαῖν ὅτι ζητεῖ τὸ ἐδικλόντε, καὶ τὴν ἐδικλύτε ἐκδι-
 κησιν, διὰ τῆτο πρῶτον εἰς τὴν τάξιν ἔβαλε τὸ κοινὸν εἰς ὅλας κακὸν, ἦγεν τὰς φιλονει-
 κίας, καὶ φθόνους· διὰ τὴν ἀπὸ τὰς φιλονεικίας, καὶ τὰς φθόνους, ἐγεννῶντο εἰς τὰς Κορι-
 νθίους ὅλα τὰ ἄλλα κακά· καὶ πάλιν ἀπὸ τὰ ἄλλα ἐκεῖνα κακά, ἀναπτάν, καὶ αὐξαναν πε-
 ρισσότερον αἱ αὐταὶ φιλονεικίαι, καὶ οἱ φθόνοι· ἐρίθαι δὲ οἰομάζεται, ὅταν τινες με φι-
 λόνει-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος ἔπος ἐρμηνεύει· „ἴσως, φη-
 „σι, καὶ τὴν ἀπολογίαν τεκμήριον εὐτελείας νομίζετε·
 „ἀλλ' ἡμᾶς ὑπὸ μάρτυρι τῷ Θεῷ παῦσαι φημεν, ὑπὸ
 „τῶν ἐντολῶν τοῦ Δεσπότου Χερσὶ φωτιζόμενοι· τὸ
 „γὰρ ἐν Χερσὶ, ἀντὶ τοῦ, κατὰ τὴν τῷ Χερσὶ νόμον·
 „αὐτοῦ γὰρ ἐστὶ νόμος· „οὕτω λαμβάνω τὸ πᾶς ὑμῶν
 „ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων· ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ κα-

„λά ἔργα, καὶ δοξάσωσιν τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς
 „ἐρανοῖς“· (Ματθ. ε. 16.)

(2) Ἐλλείπει ἐν ταῦτα τὸ, ποιῶμεν, κατὰ τὸν Θεο-
 φύλακτον, οἷον „τὰ δὲ πάντα, ἀγαπητοί, ὑπὲρ τῆς ὑ-
 „μῶν οἰκοδομῆς ποιῶμεν, ἢ πραγματεύομεθα“ κατὰ
 τὸν Θεοδώρητον.

(3) Ἐλέγη ἐν ταῦτα τὸ „ἐν ὑμῖν ὥσιν“.

λόεικον τρόπον καλῆτινα εἰς κἀνεία πρᾶγμα (1). Ψευδισμόν δὲ ὀνομάζει τὴν διαβολὴν, καὶ συκοφαντίαν· φυσιώσεις δὲ, τὰ ὑπερήφανα, καὶ πεφυσιωμένα ἦδη· ἢ φυσιώσεις ὀνομάζεται, ὅταν ἡ οἰκισις, καὶ κονοδοξία κατασταθῇ, καὶ γὰρ μετὰ τὴν πολυκαίριαν φύσιν δειντέρα.

21. „Μὴ πάλιν ἐλθόντα με ταπεινώσῃ ὁ Θεός με πρὸς ὑμᾶς“.

Ητοι ἀρχῶσι, λέγει, αἱ πρότεραι παιδεῖαι, καὶ τὰ ἐπιτίμια ὅπερ σᾶς ἔκαμα· φοβῆμαι δὲ καὶ νῦν μήπως ἐρχόμενος εἰς εἰσάς, ἀναγκασθῶ νὰ σᾶς μεταχειρισθῶ με αὐστηρότητα, καὶ νὰ σᾶς παιδύσω. Ταπεινώσιν γὰρ ὀνομάζει ὁ Παῦλος, τὸ νὰ τιμωρήσῃ ὅλως τινα· καὶ μᾶλλον ὅπερ οἱ πολλοί, ἔχουσιν τὸτο δόξαν ἐδικλῶ τες, τὸ νὰ παιδύων τὰς ἀμαρτάνοντας, καὶ ἀπειθεῖς, μετὰ τὴν δυνάμιν τῆς Ἁγίας Πνεύματος. Δὲν εἶπε δὲ, μήπως ταπεινωθῶ, ἀλλὰ μήπως με ταπεινώσῃ ὁ Θεός, διὰ τὰ δείξῃ με τὸτο, ὅτι καὶ τὴν παιδείαν, διὰ τὸν Θεὸν ἔχει νὰ τὴν κάμῃ, καὶ ὅχι διὰ λόγου, καὶ διὰ ἐκδίκησιν ἐδικλῶ τῃ· καὶ αὖ ὁ Θεός δὲν ἦν εἰς τὸ μέσον, καὶ τὸ τῷ Θεῷ πρόσαγμα, ὁ Παῦλος δὲν ἤθελε φαῖν ποτὲ αὐστηρός, καὶ τιμωρητής· λέγωντας δὲ ὁ Θεός με, φανερόντι ὁ μακάριος τὴν ὑπερβολικὴν ἀγάπην ὅπερ εἶχεν εἰς τὸν Θεόν· ἐπειδὴ τὸν κοινὸν ὅλων πᾶν ἀνθρώπων Θεόν, αὐτὸς διὰ τῆς ἀγάπης τὸν οἰκειοποιεῖται, καὶ τὸν λέγει ἐδικλὸν τῷ (2).

„Καὶ πενθήσω πολλὰς τῶν προημαρτηκότων, καὶ μὴ μετανοησάντων
„ἐπὶ τῇ ἀκαθαρσίᾳ, καὶ πορνείᾳ, καὶ ἀσελγείᾳ, ἣ ἔπραξαν“.

Βλέπε, ὡ ἀναγνώστα, τὰ ἀποστολικὰ καὶ πατερικὰ σπλάγχνα τῷ Παύλῳ, διὰ τὴν αὐτὸς πενθεῖ, καὶ κλαίει διὰ τὰ ἀμαρτήματα ὅπερ οἱ ἄλλοι ἔπραξαν· δὲν εἶπε δὲ, ὅτι ἔχει νὰ κλαύσῃ ὅλως, ἀλλὰ πολλὰς· καὶ ὅχι πᾶς ἔχει νὰ κλαύσῃ ἐκείνους ὅπερ ἡμαρτον ἀπλῶς, ἀλλὰ ἐκείνους ὅπερ δὲν ἐμετανοήσαν· δι' ὅ,τι αὐτοὶ κατὰ ἀλήθειαν, ἦτον ἄξιοι πένθους, καὶ κλαυθμοῦ, μετὰ τὸ νὰ ἔμεινον εἰς τὴν πληγὴν τῆς ἀμαρτίας, καὶ δὲν ἰατρούοντο. Βλέπε δὲ, πῶς, εἰδὲ τὰς ἀμετανοήτους τῶν ἀμαρτωλῶν φαιρόντι κατ' ὄνομα ποῖοι εἶναι, διὰ τὰ κάμῃ μετὰ τὸν τρόπον εἰς αὐτὰς εὐκόλον τὴν ἐπιστροφὴν, καὶ μετανοίαν· ὅταν γάρ τινας φανερώς ἐλεγχοθῇ, ἀπαυθαδιάζει, καὶ φύγει ἀπὸ τῆς μετάνοιαν. Ὅθεν διὰ τὸτο ἀναφέρει καὶ τὴν μετάνοιαν ἐδῶ, διὰ τὰ μεταχειρισθῆναι, καὶ νὰ ἀγαπήσῃ αὐτὴν οἱ ἀμαρτήσαντες, καὶ ἔτσι, ὅταν ὑπάρῃ ὁ Παῦλος εἰς Κόρινθον, νὰ μὴ τὰς παιδύσῃ, καὶ τὰς ἐπιτιμήσῃ, εἰδὲ νὰ πενθήσῃ αὐτὰς, ἥτοι νὰ λυπηθῇ ὑπερβολικὰ δι' αὐτὰς. Σημείωσαι ἐδῶ τὸ περὶ μετάνοιαν τὸτο ρήτον διὰ τὰς σχισματικὰς Ναυατιανὰς, οἵτινες δὲν ἐδέχοντο εἰς τὴν μετάνοιαν ἐκείνας ὅπερ μετὰ τὸ Βάπτισμα ἀμάτητον, μὴ ἀκούοντες οἱ ἄφρονες τὰ λόγια ταῦτα τῷ Παύλῳ, μετὰ τὰ ὅποια δέχεται πάντας τὰς ἀμαρτωλὰς εἰς μετάνοιαν. Ἀκαθαρσίαν δὲ θέλεις νοήσεις ἀγαπητὲ, πῶς εἶναι κάθε ἀμαρτία· ἐπειδὴ κάθε ἀμαρτία καθολικῶς κάμνει ἀκάθαρτον ἐκεῖ-

(1) Ὁ δὲ Μέγας Βασίλειος ἐρωτηθεὶς „τί εἰναι ἔρις, καὶ τί εἰναι ἐρίδιαι“ ἀποκρίνεται· „ἔρις μὲν εἰναι ὅταν τις, ὑπὲρ τῆς μὴ ἐλάττωσαν φανήσῃ τινός, σπευδάσῃ ποιήσῃ· ἐρίδιαι δὲ, τὸ ὅτε ὡς ποιεῖ τις, ἐπιδιαικίῃ· πῶς, ἢ κονοδοξίᾳ προκαλεῖσθαι, καὶ ἐρεθίζειν ἄλλους· ἢς πᾶσι ὁμοία· καὶ γὰρ ὁ Ἀπόστολος, ποτὲ μὲν, ἐρίδας μνημονεύων, τὴν κονοδοξίαν ἐπισυνάπτει, ἢ πᾶν μὴδὲν κατ' ἐρίδιαν, ἢ κονοδοξίαν· ποτὲ δὲ, κονοδοξίαν προσηλαί, μετὰ πύτης καὶ τὴν ἐρίδιαν· ἢ ἑτέρῳ ὀνομασίᾳ ἀπαγορεύει λέγων· „μὴ γινώμεθα κενοδοξοί, ἀλλήλους προκαλέμενοι“. (Γαλ. ε' 26.) (Ὁρῶ κατ' ἐπισημ. ζς.) Ὁρᾷ καὶ τὴν ἐρμηνείαν τῆς „ἵνα μὴ εἰς ὑπὲρ τῆς ἐνός φυσιώδῃ“. (ἀ. Κορ. δ' 6.) καὶ τὸ „Καὶ ὑμῖς πεφυσιωμένοι εἰστέ“. (ἀ. Κορ. ε' 2.) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώρητος, ὅτι διὰ τὰ ἴδια αὐτοὶ πᾶσι δὲ ὁ Παῦλος κατηγορεῖ τὰς Κορινθίους καὶ ἐν τῇ πρώτῃ Ἐπιστολῇ (Κερ. γ' 3.) ἀναφέρει δὲ ὁ Ἀπόστολος

ἐδῶ καὶ περὶ καταλαλίας, ἢ ὅποια ἦναι κάθε λόγος ὅπερ δειλὴν πολεῖται νὰ ὁμιληθῇ ἐμπροσθεν τῶν ἀδελφῶν, καθὼς ἐρεθίζει αὐτὴν εἶναι διακεκτικὸς ἐν τῷ Γερουτικῷ· „εἶπε Γερων, ὅτι πᾶν ρήμα, ὃ εἰς δυνάμει τις λαλῇ, σαὶ ἐμπροσθεν τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν, καταλαλία εἰναι“. Ὁ δὲ Μέγας Βασίλειος λέγει, ὅτι ὅταν τινὰς λέγῃ τῷ ἄλλῳ τὸ σφάλμα, ἢ διὰ τὰ διορθώσῃ ἐκείνον τὸν ἴδιον, ἢ διὰ τὰ ὠφελεῖσθαι ἄλλον, καθὼς καὶ ὁ Παῦλος ἔγραφε πρὸς τὸν Τιμόθεον· „Ἀλέξανδρος ὁ Χαλκίδης πολεῖ μοι κατὰ ἐνεδήξασθαι· ὃν καὶ σύ φυλάσσε“· ποτὲ λέγων, ἢ ναί συγκεχωρημένον νὰ εἴπῃ τινὰς κατὰ τινος· ἐξω δὲ ἀπὸ αὐτοῦ, εἰάν τινὰς εἴπῃ τὸ σφάλμα τοῦ ἄλλου, διὰ τὰ διασύρῃ αὐτὸν, κατὰ λαλῶς εἶναι, καὶ καὶ τὸ κεχόμενον ἦναι ἀληθινόν. (Ὁρ. κατ' ἐπισημ. κ ε.) (2) Ὁρᾷ περὶ τῆς ἐν τῷ ἀ. Κεφαλ. τῆς πρὸς Ρωμαίους εἰς χ. 8. καὶ ἐν τῇ τῇ ὑποσημείωσιν.

ἐκείνον ὅπῃ τὴν πράξιν (1) ἢ ἐννοεῖται ἀκαθαρσία μετ' ἐξωρεῖσθαι τρόπον, καὶ πονηρὰ πράξεις τῶν σαρκικῶν μίξεων, καὶ συνουσιῶν· δι' ὅ, τι δὲ ἦτον εἰς Κόρινθον σᾶς μόνος ὅπῃ ἐπὶ ὁρμήσει (καθὼς ἦτον ὁ μητρομικτικὸς ἐκείνος) ἀλλὰ πολλοὶ, καὶ εἰς πολλὰ εἶδη τῆς ἀσελγείας ὁρμήσκοντες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

- 1 „Ἰδὲ τρίτον τῷτο ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς· ἐπὶ σώματος δύο μαρτύρων, καὶ τριῶν σταθίσειται πᾶν ῥῆμα“. (Δόκτ. 13. 15.)

Καθὼς ὁ Θεὸς ἀπειλεῖ μὲν καὶ φοβερίζει διὰ τῶν λόγων, πῶς ἔχει καὶ κάμναι πολλὰ κακὰ, ἀργοπαρεῖ δὲ πάντοτε εἰς τὸ καὶ κάμναι διὰ τῶν ἔργων, ἐκεῖνα ὅπῃ φοβερίζει (2)· τοιαυτοτρόπως καὶ ὁ τῷ Θεῷ μιμητὴς Παῦλος προδιαμαρτύρεται, καὶ φοβερίζει πολλὰ, καὶ λέγει· ὅτι καθὼς εἶναι γεγραμμένον, ὅτι ἐμπροσθεν δύο καὶ τριῶν μαρτύρων βεβαιόγεται, καὶ λαμβάνει τὸ κύρος καὶ ἀμφίβολος ὑπόθεσις· τοιαυτοτρόπως καὶ ἐμπροσθεν τῶν τριῶν παρυσίων τῶν ἐδικῶν μου, τῶν δύο ὅπῃ ἦλθον, καὶ τῆς μίας, τὴν ὁποίαν μέλλω καὶ κάμναι, θέλει κατασταθῇ, καὶ βεβαιωθῇ καὶ φοβεριστικὸς λόγος ὅπῃ ἐλάλησα ἐναντίον σας, ἐὰν δὲ μετανοήσετε· ἀντὶ μαρτύρων γὰρ βάλλει τὰς παρυσίας τὰς ὁ παρόντος Ἀπόστολος.

2. „Προεῖρηκα, καὶ προλέγω, ὡς παρὼν τὸ δόκτ. καὶ ἀπὸν νῦν γράφω, τοῖς προημαρτηκόσι, καὶ τοῖς λοιποῖς πᾶσιν, ὅτι ἐὰν ἔλθω εἰς τὸ πάλιν, ἔφασκομαι“.

Καὶ πρότερον, λέγει, σᾶς εἶπον, καὶ πῶρα πάλιν σᾶς προλέγω· δι' ὅ, τι, καθὼς ὅταν ἦλθον δόκτ. εἰς τὴν Κόρινθον, καὶ ἦμην παρὼν, σᾶς προεῖπον, ἔττι καὶ πῶρα λείποντας ἀπὸ ἐσᾶς, προλέγω διὰ τῶν γραμμάτων καὶ τῆς Ἐπιστολῆς με ταύτης· εἰς ποίους δὲ προλέγω; εἰς μὲν ἐκείνους ὅπῃ ἦμαρτον, προλέγω, διὰ τὴν χρειάζονται διόρθωσιν· εἰς δὲ τὰς ἄλλας ὅπῃ δὲ ἦμαρτον προλέγω, διὰ τὸ εἶναι μάρτυρες τῶν λόγων με τῶν· τί δὲ προλέγω; ὅτι ἀνίσως καὶ ἔλθω πάλιν τρίτῃ φορᾷ εἰς τὴν Κόρινθον, δὲ θέλω λυπηθῶ, καὶ σπλαγχνισθῶ τὰς ἁμαρτήσαντας, καὶ μὴ μετανοήσαντας· καὶ δὲ εἶπον ὅτι θέλω τὰς παιδεύσω, ἀλλ' ἐμεταχειρίσθην μίαν πατεριῶν λέξιν τῆς φειδῆς, καὶ ἀσπλαγχνίας, „καὶ φείσομαι“· δι' ὅ, τι, ἂν εὖρω, λέγει, τῶτος ἀδιορθώτης, πλέον δὲ θέλω ἀναβάλω τὸν καιρὸν, ἀλλ' ἔχω ὅ,τις ἐὰν τὰς τιμωρήσω.

3. „Ἐπὶ δοκιμῇ ζητᾶτε τὸ ἐν ἐμοὶ λαλῶντος Χειρῶς“.

Με πολὺ μὲν, δίκαιον δὲ θυμὸν, λέγει ταῦτα ὁ Ἀπόστολος, εἰς ἐκείνους ὅπῃ τὸν κατεφρόνουν ὡς ἀδύνατον, καὶ ὑπιδανόν· ἐπειδὴ, λέγει, θέλετε καὶ δοκιμάσετε ἀνίσως καὶ ὁ Χειρῶς κατοικῇ εἰς ἐμένα, καὶ διὰ τῶτο με περιγελάτε ὡς ἀδύνατον, καὶ ὡς ἔρημον ἀπὸ τῆς χάρις καὶ δυνάμει τῆς Χειρῶς· τότε θέλετε με γνωρίσετε βέβαια, ἀνίσως καὶ μέρετε ἀδιορθώτοι. Δείχνει δὲ με τῶτο ὁ Παῦλος, ὅτι τὰ φοβεριστικὰ ταῦτα λόγια, εἶναι λόγια τῆς Ἀγίας Πνεύματος τῆς ἐν αὐτῷ κατοικῶντος, καὶ λοιπὸν πρέπει καὶ φοβηθῆναι αὐτὰ, ὡς ἂν ὅπῃ τὰ λαλεῖ

(1) Διὰ τῶτο καὶ ὁ Σολομών λέγει· „Ἀνὴρ ἄφρων, καὶ παράνομος, χάρις οἷς μισᾷ ὁ Θεός“ σωτρίβεται, „δὲ δι' ἀκαθαρσίαν ψυχῆς“. (Παρ. 1. 16.) Καὶ πάλιν· „ἀκάθαρτος ἐναντὶ Κυρίου πᾶς παράνομος“. (Παρ. 7. 32.) Καὶ πάλιν· „Ἀκάθαρτος παρὰ Θεῷ, πᾶς ὑφ' ἡλοκαύριος“. (Παρ. 15. 6.)

(2) Ἐττι ὁ Θεὸς ἐφοβέρισε μὲν, ὅτι ἔχει καὶ ἀπο-

δοῦναι ὁ Ἀδάμ, εὐδὲς ὅπῃ φάγη ἀπὸ τοῦ ξύλου τοῦ γινώσκοντος καλὸν καὶ πονηρὸν· ἀπέθανε δὲ διὰ τῶν ἔργων, μετὰ ἑννεακοσίων τετρακοντα χρόνους· ἐφοβέρισε δὲ καὶ τὴν Κατακλυσμὸν ἐπὶ τῷ Νῶε, ἀλλὰ ἐπερασάν μετὰ τῶν φοβερισμῶν αὐτῶν, ἐκατὸν χρόνοι, καὶ ἔγινε διὰ τῶν ἔργων ὁ Κατακλυσμὸς, ἵνα διὰ τῆς ἀργοπαρείας αὐτοῦ δώσῃ καιρὸν μετανοίας εἰς τὰς αἰδρωπίας.

λαλεῖ ὁ Χρῆστος, καὶ τὸ πνεῦμα (1.). Πλὴν δεῦν ἐπαίδους πρὸς Κορινθίους ὁ Παῦλος, πᾶσα διὰ τὰ τὰς κἀρην τὰ δοκιμάσαν τὴν ἐν αὐτῷ χάριν, καὶ δύναμιν τοῦ Χρῆστου· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ἀμάρτανον ἀνιάζοντα, καὶ ἀμετανοήτα, διὰ τὸτο τὰς λέγει, ὅτι, αὐτὰς ἀναγκασθῶ, καὶ σὰς παιδύσω, τότε θέλετε μάθετε διὰ τῶν ἔργων καὶ τῶν πραγμάτων, τὴν δοκιμὴν ὅπως ζητεῖτε, αὐτὸς ὁ Χρῆστος κατοικῇ εἰς ἐμὴν.

„Ὅς εἰς ὑμᾶς ὅκ ἀδενᾶ, ἀλλὰ δυνατᾶ ἐν ὑμῖν“.

Διὰ τί ὁ Παῦλος ἐπρόσθεσε καὶ εἶπεν, ὅτι ὁ Χρῆστος εἶναι δυνατὸς εἰς τὰς Κορινθίους, καὶ μῶλον ὅπως αὐτὸς εἶναι πανταχῶ, καὶ εἰς πάντας δυνατός; δι' ὃ, τι ἀκόλουθον εἶναι τὰ ἐδοκίμασαν οἱ Κορινθιοὶ καὶ προτίτερα τὴν δύναμιν τοῦ Χρῆστου. Λέγει λοιπὸν· ὅτι ἀπὸ ἐκεῖνα ὅπως ἕως πέρα ἐδοκίμασατε ἀδελφοί, γνωρίζετε βέβαια ὅτι εἰς ἐσὰς δεῦν εἶναι ἀσθενὴς ὁ Χρῆστος, ἀλλὰ δυνατῇ, ἢ καὶ δύναται, καὶ κἀρην πολλὰ θαυμάσια, καὶ δυνάμεις· ἢ νοεῖται καὶ ἐτζί· ὅτι ὁ Χρῆστος, εἰς μὲν τὴν παρεσαν ζωὴν δείχνει εἰς ἐσὰς τὴν δύναμιν, παιδύων καὶ τιμωρῶν ἐκεῖνες ὅπως δύνανται τὰ διορθώσαν, διὰ τὰ μὴ σὰς παιδύσῃ εἰς τὴν ἄλλω ζωῇ· εἰς δὲ τὰς ἀπίστας, εἰς μὲν τὴν παρεσαν ζωὴν, δεῦν δείχνει τὴν τιμωρητικὴν δύναμιν· εἰς δὲ τὴν ἄλλω, θέλει δείξει αὐτὴν κατ' αὐτῶν (2.). Δείχνει δὲ πρὸς τὰς καὶ μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Παῦλος ὅτι ἀνίσως καὶ ἔχη τὰ τιμωρήσῃ, αὐτὸς δεῦν θέλει τὴν τιμωρήσῃ, ἀλλὰ ὁ Χρῆστος, ὁ ἐν αὐτῷ κατοικῶν, καὶ λαλῶν, καὶ ἐνεργῶν.

4. „Καὶ γὰρ εἰ ἐσαυρώθη ἐξ ἀσθενείας, ἀλλὰ ζῇ ἐκ δυνάμεως Θεοῦ“.

Πολλοὶ σκανδαλίζονται ἀπὸ τοῦ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Παύλου· ἀλλὰ μάθε ἐσὺ ὅπου ἀναγινώσκεις αὐτὸ, ὅτι λέγεται μὲν α'. ἀσθενεία, ἢ τὸ σώματος ἀρρώστια· λέγεται β'. ἀσθενεία, ἢ εἰς τὴν Πίσιν σαθρότης, καὶ ἀπεισιότης, καθὼς δηλοῖ τὸ ἀποστολικὸν ἐκεῖνο „τὸν δεῦν ἀσθενῶντα τῇ Πίσει, προσλαμβάνεσθε“. (Ρωμ. ιδ'. 1.) λέγεται καὶ γ'. ἀσθενεία, αἱ ἐπιβλαῖ, οἱ κίνδυνοι, αἱ ἀτιμῖαι, καὶ τὰ ὅμοια, περὶ, καὶ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Παῦλος ὅτι· „ἀδοκᾶ ἐν ἀσθενείαις, ἐν θλίψεσιν“. (β'. Κορ. ιβ'. 10.) Κατὰ τὸ γ'. λοιπὸν τὸτο σημασιόμορον τῆς ἀσθενείας, λέγεται ὅτι ἀπὸ ἀσθενείαν ἐσαυρώθη ὁ Κύριος· ἐπειδὴ ὑπέμενον ἐπιβλαῖ, καὶ κίνδυνον, καὶ ὕβρεις, καὶ πάθη· δι' ὃ, τι ταῦτα ὅλα φαίνονται κοντὰ εἰς τὰς πολλὰς ἀνθρώπων, πῶς γίνονται ἀπὸ τὴν ἀσθενείαν τὴν πάσχοντος ἀνθρώπου. Καθὼς λοιπὸν μωρίαν ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, ὅχι πῶς εἶναι τῇ ἀληθείᾳ μωρία, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐτζί νομίζεται ἀπὸ τὰς ἀπίστας καὶ ἑβραίων· πικροτρόπως λέγει καὶ ἐδῶ, ὅτι ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χρῆστος ἐσαυρώθη ἀπὸ ἀσθενείαν, τὴν νομιζομένην μὲν ἀπὸ τὰς ἀπίστας, καὶ Ἰουδαίους (διὰ τὸτο γὰρ ἔλεγον ἐκεῖνοι „Ἄλλως ἔσωσεν, ἐκυτὸν καὶ δύναται σωσαι“; Ματθ. κζ'.) μὴ ἔσαν δὲ ἀσθενείαν τῇ ἀληθείᾳ (3)· ζῇ ὅμως ὁ Χρῆστος

505

(1) Ὅθεν καὶ ὁ θεὸς Χρυσόστομος λέγει· „διὰ τοῦτο γὰρ συνεχῶς ὑπὲρ πάντων ἐπὶ τὴν ἀγίαν ἐκάνω (τὸ Παῦλον) καταφεύγω· ὅτι χρήσιμοί σιντες, καὶ θεοὶ Νόμοι τοῦ Παύλου ῥήματα· οὐ γὰρ Παῦλος ἐστὶν ὁ καλῶν, ἀλλ' ὁ Χρῆστος ὁ τὴν ἐκάνω· ὅτι ἐκεῖνος γὰρ φέγγεται πάντα, ἀπὸ ἐκείνου ἔπαι·“. (Λογ. ἐπὶ ἐπικίνδυνον τὸ πρὸς χάριν δημουργῆν, Τόμ. η'.) Ὅρα καὶ τὸ „ἐγὼ λέγω, ὅτι ὁ Κύριος“ (α'. Κορ. ιζ'. 12.) ἐν τῇ ὑποσημείωσιν. Ὅρα καὶ τὸ „ἐπὶ δόκῃ Προφήτης εἶναι, ἢ Πνευματικός, ἐπιγινώσκοντα ἃ γράφω ὑμῖν, ὅτι τὸ Κυρίον εἰσιν ἐντολαί“. (α'. Κορ. ιδ'. 37.) Ὅρα καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς Βίβλου πρὸς τοὺς Ἑνταυθενέας.

(2) Ὅρα καὶ τὸ „κελονόμενοι δὲ, ὑπὸ Κυρίου παιδολόμεθα“. (α'. Κορ. ια'. 32.)

(3) Εἰ γὰρ καὶ ἀσθενεία ἢ συγκατάβασιν λέγεται τοῦ Θεοῦ Λόγου, καὶ δὲ ἢ καὶ ἐσαυρώθη, ὅμως ὅχι ἀπλῶς ἀσθενεία, ἀλλὰ ἀσθενεία ἀπαραδύναμος καὶ δεαρχική· ὅθεν ὁ Ἀρεοπαγίτης Διονύσιος τὴν συγκατά-

βασιν ταύτην „ἀπαραδύναμον ἀγαθότητι τῆς δεαρχικῆς ἀσθενείας“ ὀνόμασε. (Κεφ. γ'. περὶ θεῶν ὀνομάτων.) Ὁ δὲ Φώτιος οὕτως ἐρμηνεύει τὸ ῥητὸν· „διὰ τὰς ἡμῶν ἀσθενείας, καὶ ἀμαρτίας, ὁ ἰσχυρὸς, καὶ ἀνκαμάρτητος ἐσαυρώται“· ἢ ὅτι ἀσθενείας ὡς εἰ Ἰουδαῖοι ἔλεγον „ἄλλως ἔσωσεν ἐαυτὸν καὶ δύναται σωσαι“. (Ματθ.) Ὁ δὲ Θεοδώριτος· „ἐξ ἀσθενείας λέγει ἐσαυρώθη, ὡς ὑμῖν ἀκόλουθον νομίσαι· ἢ γὰρ δοκιμὴν ἐπὶ ζητᾶτε, καὶ τὸν σαυρὸν ἄρα ἐξ ἀσθενείας νομίζετε ὑπομένειν“. Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς· „εἰ γὰρ καὶ τοῦ σαυροῦ τὸ πάθος ὑπέμενε διὰ τὴν θνητὴν φύσιν“, ἀλλὰ ζῇ, καὶ ζωὴ ἐστίν, ὡς Θεὸς, καὶ Θεοῦ Υἱός“. Καὶ ἀπλῶς εἶπεν, ἐπειδὴ ὁ Χρῆστος ἦτον Θεός, καὶ ἀνθρώπος, καὶ ὁ μὲν ἀνθρώπος ἐσαυρώθη διὰ τὴν ἀδυναμίαν τῆς παθητικῆς καὶ θνητῆς αὐτοῦ ἀνθρωπότητος· καὶ δὲ Θεός, ἀνέστη, καὶ ζῇ, διὰ τὴν δύναμιν, καὶ ἐνεργίαν τῆς παντοδυνάμου αὐτοῦ Θεότητος. Περὶ τὰ ῥητὰ ταῦτα ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τῆς „καὶ γὰρ ἐκλονα τὰ ἰδόναισι ἐν ὑμῖν“ (α'. Κορ. β'. 2.) τί λέγει ὁ θεὸς Μάρκος.

σὸς ἀπὸ τῆς δυνάμιν τῆ Θεοῦ, ἥτοι τῆ Πατρὸς, ταυτὸν εἰπεῖν ἀπὸ τῆς δυνάμιν τῆς ἐδικῆς τῆς. Ἐπειδὴ ὅλα τὰ τῆ Πατρὸς, εἶναι καὶ τῆ Υἱῶ· καὶ ἀντιστρόφως, ὅλα τὰ τῆ Υἱῶ, εἶναι καὶ τῆ Πατρὸς· ὥστε καὶ ἡ δύναμις ἐκείνη, ἀπὸ τῆς ὁποῖαν ἀνέστη ὁ Χριστὸς, καὶ ζῇ, κοινὴ ἦτον καὶ τῆ Πατρὸς, καὶ αὐτῆς τῆ Χρυσῶ· ἢ μάλλον εἰπεῖν, καὶ αὐτὸς ὁ Υἱὸς κατὰ τὴν Θεότητα, εἶναι δύναμις τοῦ Πατρὸς, καθὼς λέγει ὁ Παῦλος, „Χριστὸν Θεοῦ δυνάμιν, καὶ Θεοῦ σοφίαν“ (ἀ. Κορ. α'. 24.) Λοιπὸν καὶ ὁ Χριστὸς, αὐτὸς τὸν ἑαυτὸν τὴν ἀνέστησε, καθὼς καὶ προεῖπε, „λύσατε τὸν νῶτον τῶτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν“ (Ἰω. β'. 19.) Ταῦτα δὲ πάντα λέγει ὁ Παῦλος, ἐπειδὴ τὸν ἐκαταφρόνουν ὡς διωκόμενον, καὶ ἐπιβλαβόμενον, καὶ κινδυνεύοντα· καὶ ἐπειδὴ ἐνόμιζον αὐτὸν πῶς πάσχει αὐτὰ ὅλα ἀπὸ ἀσθενείαν, καὶ ἀδυναμίαν. Δείχεται λοιπὸν, ὅτι καὶ ὁ Χριστὸς δὲν ἐβλάβη τίποτε ἀπὸ τῆς νομιζομένης ταύτης ἀσθενείαν, καὶ ἀδυναμίαν.

„Καὶ γὰρ καὶ ὑμεῖς ἀσθενεῖτε ἐν αὐτῷ· ἀλλὰ ζησόμεθα σὺν αὐτῷ, ἐκ δυνάμεως Θεοῦ, εἰς ὑμᾶς“.

Καὶ ἡμεῖς, λέγει, οἱ Ἀπόστολοι τῆ Χρυσῶ, ἀσθενεῖτε ἐν αὐτῷ, ἥτοι διωκόμεθα, καὶ ἐπιβλαβόμεθα, καὶ κινδυνεύομεν· αὐτὰ γὰρ εἶναι ἡ ἀσθενεία ὅπερ λέγει· ἐν αὐτῇ δὲ εἶπεν, ἦγεν δι' αὐτὸν τὸν Χριστόν, καὶ διὰ τὸ κήρυγμα αὐτῶ ταῦτα πάσχομεν· ἀλλὰ καθὼς ἐκεῖνος δὲν ἐβλάβη τίποτε ἀπὸ τῆς ἐπιβλήτης, καὶ κινδυνεύοντος, καὶ πάθῃ ὅπερ ἔλαβεν· ἐτ-ζὶ ἐδὲ ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοί τε, θέλομεν λάβομεν ἐκ τῶν κινδύνων κακόν· ἀλλὰ μάλιστα θέλομεν ζῆσομεν ἐν αὐτῷ, ἦγεν θέλομεν ἐρεθίσμεν ἀνίκητοι ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τὰ δεινὰ μετὰ τῆς δυνάμιν αὐτῆς τῆ Χρυσῶ· διὰ τί; διὰ λόγους, καὶ διὰ τῆς ἐδικῆς ὡφέλειαν. Τῶτο γὰρ δηλοῖ τὸ „εἰς ὑμᾶς“· ἴσως δὲ καὶ μετὰ τὰ λόγια ταῦτα φοβερίζει τὰς Κορινθίους ὁ Ἀπόστολος, ὅτι αὐτοὶ καὶ ἐσθὲς νομίζετε πῶς ἡμεῖς εἴμεθα ἀδυνατοι, καὶ ἀσθενεῖς, καὶ ἡξιάζετε ὅμως, ὅτι εἴμεθα ζωντανοὶ, καὶ δυνατοὶ εἰς ἐσθὲς, ἦγεν εἰς τὸ νὰ παιδίσωμεν ἐσθὲς, ἐὰν δὲν διορθωθῇτε (1).

5. „Ἐαυτὸς παράζετε ἂ ἐς ἐν τῇ Πίστει (2) ἑαυτὸς δοκιμάζετε“ (3).

Καὶ τί λέγω, φησι, διὰ λόγους, ὅτι ὁ Χριστὸς κατοικεῖ, καὶ λαλεῖ μέσα εἰς ἐμεῖς, καὶ ὅτι ἔχω μετὰ δύναμιν νὰ σᾶς παιδίσω, ἐκείνον δὲ μιμήμενος τὸν σταυρωθέντα, δὲν σᾶς παιδίσω; καὶ ἐσθὲς οἱ ἴδιοι, ἐὰν θελήσετε νὰ ἐξετάσετε τὸν ἑαυτὸν σας, θέλετε ἰδῆ, καὶ θέλετε γνωρίσει πῶς ὁ Χριστὸς κατοικεῖ μέσα εἰς τὴν καρδίαν σας, ἀνίσως καὶ ἔχετε πίσιν εἰς αὐτόν (οἱ γὰρ τότε πιστεύοντες, ἔκαμναν θαύματα, καὶ χαρίσματα διάφορα ἐλάμβανον τῆς Ἁγίας Πνεύματος δυνάμεως ὅπερ ἐβαπτίζοντο, καὶ ἀκολούθως αὐτοὶ ἐγνώριζον γνωστῶς, καὶ μετὰ αἰσθησιν πνευματικῶς αἰσθάνοντο, ὅτι ἡ χάρις καὶ ὁ Χριστὸς κατοικεῖ καὶ ἐνεργεῖ μέσα εἰς τὰς καρδίας των) ἢ τῆς ἀπλῆς καὶ κοινῆς εἰς ὅλους Πίσιν, ἢ τῆς Πίσιν τῶν σημείων καὶ θαυμάτων, ἥτις εἶναι ἰδιαιτέρα καὶ ξεχωριστὴ, διδομένη εἰς μερικούς· ὥστε, αὐτοὶ μέσα εἰς ἐσθὲς κατοικῇ, καὶ ἐνεργῇ ὁ Χριστὸς, ὅπερ εἶσθε μαθηταί μου, πολλῶν μάλλον κατοικεῖ, καὶ ἐνεργεῖ μέσα εἰς ἐμεῖς, ὅπερ εἶμαι Διδάσκαλός σας;

„Ἡ

(1) Καὶ ὁ Φῶτιος δὲ τοῦτο τὸ ῥητὸν ἐρμηνεύει λέγον· „μὴ καταφρονεῖτε ἡμῶν, ὡς ὁρῶντες ἡμᾶς διωκόμενους, καὶ μετὰ πάσχοντες· οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς καταφρονήθη σταυρώμενος, ἀλλ' ἀνίσταται, πάντας ὅσους ἠθέλησεν ἐποίησε· καὶ ἡμᾶς δὲ ἂν πάσχομεν, δι' αὐτόν πάσχομεν· ὥστε καὶ καὶ πάσχομεν, ἐκείνος δὲ ζῇ καὶ δυνάται, καὶ ἡμᾶς σὺν αὐτῷ, καὶ ζῶμεν, καὶ δυνατοὶ ἐσμέν ποιῆσαι, ὃ βεβλήμεθα, εἰς ὑμᾶς· ὅτι πολλὰ ἔχομεν ἀπειθῶντων ὑμῶν, δικαιώματα κατὰ ὑμῶν.“

(2) Ἐν ἁλλοῖς, ἐρμήνευται ἐν τῇ Πίστει.

(3) Ὁ δὲ σοφὸς Φῶτιος κατ' ἐρώτησιν θέλει νὰ ἀναγινώσκειται τὸ ῥητὸν τοῦτο, ἥτοι „ἂν μὴ ἑαυτοὺς παραζήτετε ἂ ἐς ἐν τῇ Πίστει; ἀλλὰ μὴ ἑαυτοὺς δοκιμάζετε“; τὸ γὰρ νὰ ζητήτε ἀκόμη, δοκιμῶν τῶν

ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος Χριστοῦ, καὶ ἀκόμη νὰ μὴ εἶσθε πληροφορημένοι ἀκριβῶς ὅτι ἡ ἐμεῖς τὸν Διδάσκαλόν σας λαλῇ ὁ Χριστὸς, τί ἄλλο εἶναι, παρά νὰ δοκιμάζετε καὶ τὸν ἑαυτὸν σας ἀνίσως ἦσθε πιστοί, καὶ νὰ ἀμφιβάλετε διὰ λόγους σας; ἢ μάλλον ἡπάν, καὶ τελείως, νὰ μὴ ἡξιάζετε ἐὰν ὁ Χριστὸς εὐρίσκειται μέσα εἰς ἐσθὲς; δι' ὅ,τι ἂν ἡμεῖς τὸν Διδάσκαλόν σας ἐμεῖς δὲν ἦναι ὁ Χριστὸς, ὡς νομίζετε, πολλῶν μάλλον δὲν εἶναι εἰς ἐσθὲς τοὺς μαθητάς μου; ἀλλὰ διὰ τί, λέγει, δὲν γνωρίζετε ὅτι εὐρίσκειται ἡ ἐμεῖς ὁ Χριστὸς, ὅς τις σᾶς ἐπληρώσει μετὰ διάφορα χαρίσματα; πᾶν, διὰ τί μετὰ πᾶς πονηρίας σας πράξεις ἐκάμετε ἀδόκιμον τὸν ἑαυτὸν σας, καὶ ὑπερήδητε τὰ χαρίσματα ὅπου ὁ Χριστὸς σᾶς ἔδωκε.

„Ἡ ἐκ ἐπιγινώσκετε ἑαυτὸς, ὅτι Ἰησοῦς Χριστὸς ἐστὶν ἐν ὑμῖν (1);
 „ἢ μή τι ἀδόκιμοί ἐστε“.

Καὶ δὲν ἤξεύρετε, λέγει, τὸν ἑαυτὸν σας, πῶς ὁ Χριστὸς κατοικεῖ μέσα εἰς τὰς καρδίας σας; ἔξω μόνον αὐ εἶσθε ἀδόκιμοι, ἢ γὰρ ἔξω μόνον αὐ ἔχασετε τὴν χάριν τῶν σημείων καὶ θαυμάτων ὅπῃ ἐκάνετε, ἥτις χωρὶς τὴν ἐνοίκησιν τοῦ Χριστοῦ δὲν δίδεται· αἰνιγματωδῶς δὲ φανεροὶ ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, ὅτι οἱ Κορινθιοὶ ἦσαν διεφθαρμένοι εἰς τὴν ζωὴν· δι' ὅ, τι, ἐπειδὴ πολλοὶ μετ' αὐτῶν εἶχον Πίσιν, δὲν εἶχον δὲ τὴν ἐνέργειαν καὶ δύναμιν τῶν θαυμάτων, μετὰ τὸ νὰ ἐφθείραν τὴν ζωὴν τὰς, καὶ καθαρότητα μετὰ ἀμαρτίας· διὰ τὸτο, λέγει ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ὡς φαίνεται, δὲν γνωρίζετε τὸν ἑαυτὸν σας πῶς ὁ Χριστὸς κατοικεῖ μέσα εἰς ἐσᾶς· δὲν κατοικεῖ δὲ ὁ Χριστὸς μέσα εἰς ἐσᾶς, μετὰ τὸ νὰ εἶσθε ἀδόκιμοι, καὶ διεφθαρμένοι εἰς τὴν ζωὴν ἀπὸ ἀμαρτίας· δὲν εἶπε δὲ ἀποφαντικῶς, ὅτι εἶσθε ἀδόκιμοι, διὰ τὸ νὰ μὴ τὰς ἐπιπλήξῃ, ἀλλὰ εἶπε τὸτο, μετὰ ἀμφίβολον, καὶ κολασικὸν τρόπον „εἰ μή τι ἀδόκιμοί ἐστε (2)“.

6. „Ἐλπίζω δὲ ὅτι γνώσεσθε, ὅτι ἡμᾶς ἐκ ἐσμεν ἀδόκιμοι“.

Πολὺς φαίνεται ὁ φοβερισμὸς τοῦ Παύλου καὶ εἰς ταῦτα τὰ λόγια· δι' ὅ, τι, ἐπειδὴ, λέγει, ἐσεῖς θέλετε νὰ λάβετε δοκιμὴν μετὰ τὴν παιδείαν ὅπῃ ἠθέλα σᾶς κάμω, αὐτὸ ὁ Χριστὸς κατοικῇ εἰς ἐμὴν, καὶ αὐτὸ ἐγὼ δὲν εἶμαι ἀδόκιμος καὶ διεφθαρμένος· ἐπειδὴ λέγω, τὸτο θέλετε, ἐλπίζω ὅτι δὲν θέλω φανῶ ἐκλιπὴς εἰς τὸ νὰ σᾶς κάμω τὴν ἀπόδειξιν ταύτην· πῶς ἐγὼ δηλαδὴ, δὲν εἶμαι ἀδόκιμος, εἰδὲ ἔχασα τὴν χάριν, καὶ δύναμιν τῶν θαυμάτων· ἢ διὰ τὸ νὰ εἰπῶ σαφέστερον, θέλω σᾶς ἀποδείξω ὅτι ἐγὼ δὲν ἐφθάρθην εἰς τὴν ζωὴν ἀπὸ ἀμαρτίας, ἵνα ἐκ τῆς ἀναχωρήσῃ καὶ ὁ Χριστὸς ἀπὸ λόγου μου· ἀλλ' ἔχω ζωὴν ἀδόκιμον μετὰ τὰς ἀρετὰς, καὶ διὰ τὸτο ὁ Χριστὸς κατοικεῖ εἰς ἐμὴν, ὅστις δι' ἐμὲ θέλει τιμωρήσῃ, ἐκείνης ὅπῃ ἀπειθῶν ἀπὸ λόγου σας.

7. „Εὐχομαι δὲ πρὸς τὸν Θεὸν μὴ ποιῆσαι ὑμᾶς κακὸν μηδεὶν ἐχ'·
 „ἵνα ἡμᾶς δόκιμοι φανῶμεν, ἀλλ' ἵνα ὑμᾶς τὸ καλὸν ποιῇτε,
 „ἡμᾶς δὲ ὡς ἀδόκιμοι ὤμεν“.

Βλέπε, ὡ ἀγαπῶσα, σπλάγχνα πατερικά, καὶ ἀγάπῃ τοῦ Χριστοκέρυκος Παύλου· αὐτὸς κατεφρονεῖτο ἀπὸ τῆς Κορινθίας, καὶ ἐπειρηαίετο, πῶς δὲν ἔχει καμμίαν δύναμιν, καὶ χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀλλὰ μόνον εἰς τὰς Ἐπιστολάς, καὶ γράμματάς τε ὑπερφηανδύεται· καὶ μόλα ταῦτα ὁ φιλοσοργότατος Παῦλος, αὐτὸ νὰ τὰς παιδέσῃ, καὶ νὰ τὰς τιμωρήσῃ παρόδους, αὐτὸς ὅμως, ὅχι μόνον ἀναβάλλει, καὶ βραδύνει τὴν τιμωρίαν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τῆς κάμνει ἐκτὸς εἰς τὸν Θεόν, μήτε οἱ Κορινθιοὶ νὰ ἀμαρτήσῃ ποτε, μήτε αὐτὸς νὰ ἔλθῃ εἰς ἀνάγκην νὰ τὰς τιμωρήσῃ. Διὰ τί ἐγὼ, λέγει, δὲν σπευδάω πῶς νὰ φανῶ δόκιμος μετὰ τὴν δύναμιν ὅπῃ ἔχω νὰ σᾶς παιδέσω· ἀλλὰ τὸτο σπευδάω, πῶς ἐσεῖς νὰ κάμνετε τὸ καλὸν πάντοτε, καὶ καὶ ἀμαρτήσετε καμμίαν φοράν, πάλιν νὰ μετανοήτε. Καὶ ἐὰν ἐσεῖς ταῦτα τὰ καλὰ ποιῇτε, ἐγὼ ἀγαπῶ νὰ εἶμαι ἀδόκιμος, ἢ γὰρ ἐγὼ ἀγαπῶ νὰ νομίζωμαι ἀπὸ ἐσᾶς, πῶς εἶμαι ἀσθενής, καὶ δὲν ἔχω δύναμιν, μετὰ τὸ νὰ μὴ ὀφείσκω αἰτίαν ἀξίαν, διὰ τὸ νὰ σᾶς παιδέσω, καὶ νὰ δείξω τὴν δύναμίν μου. Καλῶς δὲ εἶπεν· ἵνα ἡμεῖς ὤμεν, ὅχι ἀδόκιμοι, ἀλλὰ ὡς ἀδόκιμοι, ἐπειδὴ τῇ ἀληθείᾳ μετὰ τὸτον τὸν τρόπον,

ὁ

(1) Ἐν ἄλλοις, ὅτι Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν ὑμῖν ἐστίν;

(2) Ὁ δὲ Θεοδώρητος πρὸς ἀδόκιμοι “ ἡμῶν δὲ σὺν, ἀντὶ τῆς ἐρημίας ἐστὶς πίστεως· ὅπου γὰρ φησὶ “ Πρὸς “ ἢ καὶ γὰρ ὑμᾶς ἠδυνάμην, ὅτι αὐτὸν ἐνοίκον ἔχετε τὸν “ Δεσπότην Χριστόν· ὁ γὰρ παντὶ οὐκ ἔχων τὴν “ γνῶσιν, πῶς πίστεως ἐρημίας· τοῦτο γὰρ ἦπεν ἀδόκιμοι, ἐπειδὴ γὰρ ἐφ’ ὑμῶν βραχέως ἐν αὐτῷ τὸν Χρι-

“ σὸν φέγγεσθαι, ἐδίδαξεν αὐτὰς ὅτι ἐν αὐτοῖς οἱ “ καὶ καὶ ἐμπειρησάμεν, κατὰ τὴν προφητικὴν χρησιμο “ λογίαν· δηλαδὴ πρὸς “ ὑμῖν ἐστὶς καὶ Θεοῦ ζώντος, “ καὶ ὡς ἦπεν ὁ Θεός· ὅτι ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμ “ περικησώ “. (β'. Κορ. γ'. 16.) Ὅρα καὶ τὴν “ ὑποσημείωσιν τοῦ “ κατοικήσω τὸν Χριστόν διὰ τῆς “ πίστεως ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν “. (Ἐφ. γ'. 17.)

ὁ Παῦλος δὲν ἔμελλε νὰ νομισθῇ ἀπὸ τῆς φρονίμης ἀδόκιμος, καὶ ἀδύνατος, ἀλλὰ μᾶλλον δόκιμος, καὶ δυνατός· οἱ γὰρ φρόνιμοι εἶχον νὰ εἰπῶν ὅτι ὁ Παῦλος πόσον παιδαγωγεῖ, καὶ διδάσκει τὰς μαθητάς τε, ὥστε ὅπως αὐτοὶ δὲν ἀμαρτάνουν εἰς τίποτε. Πλὴν διὰ τὴν ὑπόληψιν τῶν πολλῶν καὶ ἀνοήτων, εἶπεν, ὅτι ἐσεῖς κάμνετε τὸ καλὸν, καὶ τὴν ἀρετὴν, καὶ ἡμεῖς ἅς νομιζώμεθα ὡς ἀδόκιμοι (1).

8. „Οὐ γὰρ δυνάμεθα τι κατὰ τῆς ἀληθείας, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς ἀληθείας“.

Διὰ νὰ μὴ φανῇ ὁ Ἀπόστολος, ὅτι πρὸς χάριν αὐτῶν λαλεῖ ταῦτα, διὰ τὸ το λέγει· ἐγὼ ταῦτα λαλῶ, καὶ πράττω μὲ γνώμην ἀκροδόξον καὶ ἀπροσπαθῆ· ὅτι δηλαδὴ αἰσῶς καὶ σὰς εὖρω διαρθωμένους, καὶ μὴ σφάλλοντας, δὲν θέλω δυνηθῶ νὰ σὰς τιμωρήσω· ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἐπιχειρήσω νὰ σὰς τιμωρήσω, ὁ Θεὸς δὲν θέλει συνεργήσῃ εἰς τὴν ἐδικμῶν με γνώμην, καὶ ἐπιχείρησιν· ἐπεὶ δὲ ὁ Θεὸς ἔδωκε δύναμιν εἰς ἐμένα, διὰ νὰ κάμνω ἀπόφασιν, νὰ κρίνω μὲ ἀλήθειαν, καὶ ὅχι νὰ ἀποφασίζω ἐναντίον εἰς τὴν ἀλήθειαν (2). Κάμνει δὲ ἀπόφασιν καὶ κρίνει μὲ ἀλήθειαν, ὁποῖος τιμωρεῖ καὶ παιδεύει ἐκείνον ὅπως εἶναι ἄξιος παιδείας, καὶ τιμωρείας· ἀποφασίζει δὲ ἐναντίον εἰς τὴν ἀλήθειαν, ὁποῖος ἐπιχειρεῖ νὰ παιδεύῃ ἐκείνον ὅπως δὲν ἥμαρτεν, ὥστε εἶναι παιδείας ἄξιος.

9. „Χαίρομεν γὰρ ὅταν, ἡμᾶς μὲν ἀσθενῶμεν, ὑμᾶς δὲ δυνατοὶ ᾖτε“.

Πάλιν δείχνει ὁ Παῦλος φίλον, καὶ οἰκεῖον τὸν ἑαυτὸν τε εἰς τὰς Κορινθίους, μὲ τὰ λόγια ταῦτα, διὰ τὴν λέγει εἰς αὐτούς· μὴ νομίζετε ἀδελφοί ὅτι λυπῶμαι, διὰ τὴν δὲν ἡμπορῶ νὰ δείξω τὴν τιμωρητικὴν δύναμίν μου εἰς ἐσάς, ὅταν ἐσεῖς δὲν ἀμαρτάνετε· ὅχι· δὲν λυπῶμαι διὰ τὸτο, ἀλλὰ μάλιστα χαίρω· ὅταν, ἐγὼ μὲν νομίζωμαι ὡς ἀσθενής, καὶ ἀδύνατος, μὲ τὸ νὰ μὴ δείχνω τὴν δύναμίν μου εἰς τὸ νὰ τιμωρήσω τινὰ ἀμαρτωλὸν ἀπὸ λόγους· ἐσεῖς δὲ ἦσθε δυνατοὶ, ἦγεν ὅταν ἐσεῖς ἦσθε ἄπταιστοι, καὶ ἐνάρετοι, καὶ διὰ τὸτο δὲν ὑποκείσθε εἰς τιμωρίαν.

„Τὸτο δὲ καὶ εὐχομαι τὴν ὑμῶν κατάρτισιν“.

Οχι μόνον, λέγει, θέλω, καὶ ἀγαπῶ τὸ νὰ νομίζωμαι ἐγὼ ἀδύνατος, καὶ τὸ νὰ ἦσθε ἐσεῖς οἱ Χριστιανοὶ δυνατοὶ καὶ ἀθῶοι· ἀλλὰ καὶ πρὸς πάντας, εὐχομαι, καὶ παρακαλῶ τὸν Θεὸν νὰ ἦσθε ἀνδύθυνοι, καὶ κατηρτισμένοι, ἦτοι τελειωμένοι εἰς τὰς ἀρετάς, καὶ καμμίαν λαβὴν καὶ αἰτίαν νὰ μὴ δίδετε εἰς τὸ νὰ παιδεύθῃτε.

10. „Διὰ τὸτο ταῦτα ἅπῶν γράφω· ἵνα παρὼν, μὴ ἀποτόμως χρήσωμαι, κατὰ τὴν ἔξουσίαν, ὡς ἔδωκέ μοι ὁ Κύριος εἰς οἶκον, ὁμοίῳ, καὶ ὅς εἰς καθάρεισιν“.

Επεὶ δὲ καὶ αἰετέρῳ μὲ ὑπερβολῶν ἐπίπληξε, καὶ ἐφοβέρισε τὰς Κορινθίους ὁ Θεὸς Ἀπόστολος, διὰ τὸτο πῶρα ἀπολογεῖται καὶ λέγει ὅτι, διὰ τὸτο σὰς ἔγραψα ἔτι ἐπιπληκτικὰ,

(1) Τὰ αὐτὰ δὲ λέγει καὶ ὁ σοφὸς Φώτιος.

(2) Ἀπὸ τῶν λόγων ταῦτα τῷ Ἀποστόλῳ μανθάνομεν, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν συνεργεῖ, ὡς ἀκολουθεῖ εἰς τοὺς ἀλόγους ὁρμὰς ἐκείνων πᾶν Ἀρχιερέων, ὅπως παιδεύουν μὲ ἀπορρομῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς ἐπιτίμιας πᾶς μηδὲν ἀδικησαντις· ὅταν ἦτε καὶ ὁ Ἀρεοπαγίτης Διονύσιος· „ἔπειτα καὶ τοὺς ἀπορρηκτικὰς ἔχουσιν οἱ Ἱεράρχαι δυνάμεις, ὡς ἐκφαντοὶ πάντων θῶν δικαιομασίαν, ὅχι, ὡς ταῖς αὐτῶν ἀλόγοις ὁρμῆς πᾶς πανσόφου δεαρχίας, εὐφύμως ἐπὶ πᾶν, ὑπερηλικῶς ἐπομένους· ἀλλ' ὡς αὐτῶν, ὑποφ-

„τικῶς ὑποκινῶντι τῷ τελεταρχικῷ Πνεύματι, τοὺς κεκερμένους Θεῷ κατ' ἀξίαν ἀφορρίζοντων“· „λάβετε γὰρ φησι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· ἀντιπῶν ἀφῆτε τοὺς ἀμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς, ἀντιπῶν κρατῆτε, κεκράτηνται· καὶ τῷ πᾶσι θείας Ἀποκαλύψεως τοῦ παναγέστατου Πατρὸς ἐλλαμπόμενοι, (ἡτοι τῷ Πέτρῳ) πᾶσι λογία φησιν „ὅ ἐάν ὁμῶς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς· καὶ ὅ ἐάν λύσῃ ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς“· (περὶ Ἐκκλησι. Ἱεραρχ. κεφ. ἡ.)

καὶ, καὶ φοβερικὰ, διὰ τὸ θέλω νὰ μένῃ ἡ ἐπίπληξις, καὶ ὁ φοβερισμὸς μὲν, ἕως εἰς μό-
 ρα ψιλὰ τὰ γράμματα, καὶ τὰ λόγια, καὶ ὅχι νὰ ἔλθῃ εἰς τὰ ἔργα καὶ πράγματα· δι' ὅ, τι,
 αὐτοὶ ἐσεῖς δὲν διορθωθῆτε, βέβαια θέλω σᾶς τιμωρήσῃ με ἀσπλαγχνίαν, ἐπεὶδὴ μοὶ
 ἔδωκαν ἐξουσίαν τοιαύτην ὁ Κύριος. Μὲ τὸν δὲ πὺν λόγον δείχνει, ὅτι ὁ Κύριος παιδεύει
 καὶ τιμωρεῖ τὰς ἀδιορθώτως ἀμαρτάνοντας με τὸ μέσον τῆ Παύλου, καὶ ὅχι ὁ Παῦλος μό-
 νος. Διὰ τὸ νὰ δείξῃ δὲ πάλιν ὅτι δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ μεταχειρισθῇ τὴν ἐξουσίαν αὐτὴν, εἰς
 τὸ νὰ τιμωρήσῃ τὰς Κορινθίους. διὰ τὸτο ἐπρόσθεσεν, ὅτι νὰ ἔλαβε πὺν ἐξουσίαν αὐτὴν
 μὰ ὅχι διὰ καθεύρεσιν, ἀλλὰ διὰ οἰκοδομίαν· ἦγεν, προσηγορικῶς ὁ Κύριος δὲν θέλει νὰ
 κηρύττῃ, ἥτοι νὰ τιμωρῇ δι' ἐμὲ τὰς ἀνθρώπους, ἀλλὰ θέλει νὰ τὰς οἰκοδομῇ, ἥτοι νὰ τὰς
 οὐεργετῇ· ὅμως καὶ τὸ νὰ τιμωρῇ ἐκείνους ὅπῃ μένουσιν ἀδιορθῶτοι, καὶ αὐτὸ οἰκοδομῇ, καὶ
 οὐεργεσία εἶναι.

11. „Τὸ λοιπὸν, ἀδελφοί, χαίρετε“.

Εγὼ, λέγει, ἕκαμα τὸ ἐδικὸν μὲ ἔργον, ὅσον ἡδυνάμην, καὶ σᾶς ἐπέπληξα, καὶ σᾶς
 ἐφοβέρισα διὰ νὰ διορθωθῆτε· ὑπόλοιπον δὲ εἶναι εἰς τὸ ἐξῆς νὰ κάμετε καὶ ἐσεῖς τὸ ἐδι-
 κόν σας ἔργον, καὶ νὰ διορθωθῆτε· δι' ὅ, τι ἐὰν διορθωθῆτε, θέλετε ἀποκτήσετε παντοτινὴν
 καὶ ἀμάραντον τὴν ἀπὸ τῆς συλλειψέως σας χαρὰν· ἀγκαλὰ καὶ ἐλυπήθητε, διὰ τὰ λυπη-
 ρὰ λόγια ὅπῃ σᾶς προεῖπον.

„Καταρτίζεσθε“.

Ηῖτοι τέλειοι γίνεσθε, πόσον εἰς τὰ ὀρθὰ Δόγματα τῆς Πίσεως, ὅσον καὶ εἰς τὴν ἐνά-
 ρετον ζωὴν καὶ πολιτείαν, καὶ ὅσα κατορθώματα, καὶ ἀρεταὶ λείπουν ἀπὸ ἐσᾶς, σπευδάτε
 νὰ τὰς ἀναπληρώσατε.

„Παρακαλεῖσθε“.

Επειδὴ ἦτον εἰς τὴν Κόρινθον πολλοὶ πειρασμοὶ, καὶ κίνδυνοι, διὰ τὰτο τὰς λέγει ὁ
 Παῦλος ἐδῶ νὰ παρηγορῶνται, καὶ ἀπὸ λόγων ὁ καθεὶς, καὶ ἀναμεταξύων, ὅσας ἀπὸ τὸν
 ἄλλον· καὶ πρὸς τέτοις νὰ παρηγορῶνται, ἀπὸ αὐτῶν κατ' αὐτὴν τὴν ἀποχὴν τῆ κακῆς, καὶ
 τὴν ἀποκρίσιν τῆς ἀρετῆς· δι' ὅ, τι μεγάλη παρηγορία εἶναι, τὸ νὰ ἀφεθῇ·τινας ἀπὸ τὴν
 κακίαν, καὶ νὰ ἐργάζεται τὴν ἀρετὴν, διὰ τὴν παρηγορίαν ὅπῃ τῇ προξενεῖ ἡ ἀγαθὴ τῇ
 συλλειψίσει (1).

„Τὸ αὐτὸ φρονεῖτε, εἰρυνεύετε“.

Τὸτο τὸ ἴδιον παρήγγελον εἰς αὐτὰς νὰ κάμνουν καὶ εἰς τὴν πρῶτην Ἐπιστολῇ· τὸ νὰ
 εἶναι δηλαδὴ ὁμόφρονες καὶ εἰρυνικοί, ἐπειδὴ ἦτον διηρημένοι, καὶ εἶχον σχίσματα ἀναμε-
 ταξύων· εἶναι δὲ διωκτὸν, καὶ νὰ φορῇ τινὰς τὸ αὐτὸ καὶ τὸ αὐτὸ μετὰ τὸν ἄλλον, κατὰ τὰ δόγ-
 ματα, καὶ τὴν Πίσιν, καὶ νὰ μὴ εἰρυνεύῃ μετὰ τὸν ἄλλον κατὰ τὴν ἀγάπην, καὶ πολιτείαν·
 ὁ δὲ Παῦλος ζητεῖ χρεωστικῶς ἀπὸ αὐτὰς νὰ ἔχουν καὶ τὰ δύο, ἦγεν καὶ νὰ εἶναι ὁμόφρονες
 κατὰ τὴν Πίσιν, καὶ νὰ εἶναι εἰρυνικοί ἀναμεταξύων κατὰ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ζωὴν.

„Καὶ ὁ Θεὸς τῆς εἰρῆνῆς, καὶ ἀγάπης ἔσαι μετ' ὑμῶν“.

Οχι μόνον ὁ Παῦλος συμβεβῆκε καὶ παραγγέλλει τὰ πρέποντα εἰς τὰς ἐν Κόρινθῳ
 Χειρουργίας, ἀλλὰ καὶ εὐχεταὶ καὶ παρακαλεῖ δι' αὐτὰς τὸν Θεὸν διὰ μέσας τῶν λόγων τῶν, ἢ ὁ
 λό-

(1) Διὰ τοῦτο ἦπε καὶ ὁ δῶς Νύσης Γρηγόριος·
 „οὐδὲν οὕτω βαρὺ τὴν ψυχὴν, καὶ κατέλκει κατὰ
 „ὡς ἀμαρτίας σωαδός, καὶ οὕτω πτεροὶ καὶ μετέωρον

„ποιεῖ, ὡς δικαιοσύνης κτήσις καὶ ἀρετῆς. (ἐν τῇ σερᾷ
 τῇ κατὰ Ματ. κεφ. ια. σίχ. 30.)

λόγος ἔπος δὲ εἶναι ὁλὴν, ἀλλὰ εἶναι μία προειδήσις· λέγει γὰρ εἰς αὐτούς· ὅτι ἐὰν εἰρνώμετε, βέβαια ὁ Θεὸς θέλει εἶναι με' ὑμᾶς. Λέγεται δὲ ὁ Θεός, Θεὸς ἀγάπης, ἢ διὰ τί εἶναι αἰτία καὶ πηγὴ τῆς ἀγάπης, ὥσπερ ὁ Θεὸς ἔδειξε τὴν ἀγάπην εἰς ἡμᾶς με' ὑπερβολὴν· ἢ διὰ τί, ὅπου εἶναι ἡ ἀγάπη, ἐκεῖ καὶ ὁ Θεὸς εἶναι, καὶ φαίνεται, ὡς Δεσπότης ταύτης καὶ Κύριος· ὁμοίως ὁ Θεὸς λέγεται καὶ Θεὸς τῆς εἰρήνης, ἢ διὰ τί εἶναι αἰτίας καὶ πηγὴ τῆς εἰρήνης, ἢ διὰ τί εἰρνώμετε τὰ ἐν ὑμῶν καὶ τὰ ἐπὶ γῆς, ἢ διὰ τί εἶναι τὸ κτήματός τῆς εἰρήνης Δεσπότης καὶ Κύριος (1).

12. „Ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἁγίῳ“.

Ασπάσασθε, λέγει, ὥσπερ τὸν ἄλλον σας με' φίλημα ἁγίον, ὥσπερ οἱ ἀδελφοὶ φιλοῦσι τὰς ἀδελφάς, καὶ οἱ γονεῖς τὰ παιδιά, καὶ τὰ παιδιά τῶν γονεῖς, καὶ ὅχι με' φίλημα ὑψηλόν καὶ δολερὸν, καθὼς ὁ Ἰσδὰς ἐφίλησε τὸν Χριστόν (2)· ἐπειδὴ διὰ τοῦτο φιλοῦμεν ὥσπερ τὸν ἄλλον, ἵνα με' τὸ ἔξωθεν φίλημα τῷ σώματι, ἀνάψωμεν τὴν εὐδοχίαν ἀγάπης τῆς καρδίας μας περισσώτερον· δι' ὅ,τι ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα μέλη τῷ σώματι, τὸ εἶναι ὅπου περισσώτερον ἐνόησι καὶ συνάπτει τὰς ψυχὰς τῶν φιλομενόντων· διὰ τοῦτο, καὶ ὅταν τινες φίλοι λείπωσι πολὺν καιρὸν εἰς μακρινὸν τόπον, καὶ ἐπαναγυρίσαντες ἀπ' αὐτῶν, φιλοῦνται εἰς τὸ εἶναι ὥσπερ με' τὸν ἄλλον, διὰ τὴν δέξιν με' τὸ ἔξωθεν φίλημα τῷ σώματι τὴν εὐδοχίαν ὅπως ἔλαβον ἔσωθεν αἱ ψυχαί των· καὶ κατὰ ἄλλο δὲ νόημα, κάμνῃσι τὸ ἁγιον φίλημα οἱ Χριστιανοί, καθὼς τὰς παραγγέλλει ὁ Ἀπόστολος· ἐπειδὴ ὡς λέγει ὁ Θεὸς Χρυσόστομος, κάθε Χριστιανὸς εἶναι Ναὸς τοῦ Θεοῦ Πνευματικὸς, καὶ Ἅγιος, ὡς λέγει ἄλλα καὶ ὁ Παῦλος· „ὁμοίως ἔσεσθε Ναὸς Θεοῦ ζῶντος“ (β'. Κοριν. 5. 16.) ἐπειδὴ καὶ ἔχει μέσα εἰς τὴν καρδίαν καὶ κάθε Χριστιανὸς τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος· πόρτα δὲ καὶ πρὸς τοῦτον τὸν Ναὸν πύλη τὸ πνευματικόν, ἡτοι τῆς καρδίας τῷ Χριστιανῷ, εἶναι τὸ εἶναι· ὅθεν καθὼς οἱ Χριστιανοὶ συνεισίστανται εἰς τὴν φιλήν ἔξωθεν τὰς πόρτας καὶ τὰ πρόθυρα τοῦ αἰσθητοῦ Ναοῦ, ὅταν δρεῖσκον αὐτὸν κεκλεισμένον, ἄλλοι μὲν σκύπτοντες καὶ φιλοῦντες ἀμέσως τὰς πόρτας αὐτὰς, ἄλλοι δὲ, πιαίνοντες μὲν με' τὸ χεῖρ τὰς πόρτας τοῦ Ναοῦ, καὶ τὰ πρόθυρα, ἔπειτα δὲ, φιλοῦντες τὸ χεῖρ ὅπως ἐπίσσει αὐτὰ, διὰ ἁγιασμόν των· τοιαύτῳ τρόπῳ, ἐπειδὴ καὶ ὁ Πνευματικὸς Ναὸς, ἡτοι ἐπειδὴ καὶ ἡ καρδία τῶν Χριστιανῶν εἶναι κλεισμένη, διὰ τοῦτο φιλοῦνται ἕνας με' τὸν ἄλλον εἰς τὸ ἔξωθεν εἶναι, διὰ τὴν ἁγιασμόν των· ὥσπερ ὅτι τὸ εἶναι, εἶναι ἡ πόρτα, καὶ τὸ πρόθυρον, διὰ μέσα τὰ ὅποια ἐμβαίνει ὁ Χριστὸς μέσα εἰς τὸν Πνευματικὸν Ναόν, ἦσαν μέσα εἰς τὴν καρδίαν τῶν Χριστιανῶν ὅταν κοινωνοῦν τὰ ἁγία Μυστήρια, τὸ σῶμα δηλαδὴ, καὶ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ. Παραγγέλλει δὲ πρὸς πάντας ὁ Παῦλος εἰς τὰς Χριστιανὰς τὰ φιλοῦνται με' φίλημα ἁγιον, ἦσαν ἁγνόν, καὶ καθαρὸν ἀπὸ κάθε πάθους· καὶ ὅχι με' φίλημα σαρκικόν, ἀκάθαρτον καὶ μεμολυσμένον, ὅποιον εἶναι τὸ ἐμπαθές, καὶ ἐρωτικόν (3).

„Ἀσπά-

(1) Ὅρα καὶ τὸ „ὁ Θεὸς τῆς ἐρήνης ἔστι μεθ' ὑμῶν“ (Φιλιπ. 4. 9.) καὶ τὴν ὑποσημείωσιν ἐπ' αὐτό.

(2) Καθὼς καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Δαβίδ, δολίως ζητήσας τὴν φιλήσιν τὸν Ἀμεσσαί, ἀντὶ τὴν φιλήσιν, ἐθανάτωσεν αὐτὸν με' τὴν μάχαιραν ὅπου ἐβάστα ἐπὶ τὸ χεῖρ κρυφίως· „Καὶ ἔπεν Ἰωάννης τῷ Ἀμεσσαί· ὦ υἱαῖνις ὁ ἀδελφεῖ· καὶ ἐκράτισεν ἡ δεξιὰ Ἰωάννου τοῦ πύργου Ἀμεσσαί τὸ κατωφίλισμα αὐτοῦ· καὶ Ἀμεσσαί οὐκ ἐφυλάξατο τὴν μάχαιραν τὴν ἐν τῇ χειρὶ Ἰωάννου· καὶ ἔπαυσεν αὐτὸν ἐν αὐτῇ· Ἰωάννης εἰς τὴν φόνον, καὶ ἐξεχύθη ἡ κοιλία αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ οὐκ ἐδευτέρωσεν αὐτῷ, καὶ ἀπέθανε“ (β'. Βασιλ. 2. 9.).

(3) Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Χρυσόστομος Ῥήτωρ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ χαριστήριμος Ἰωάννης· „Καὶ γὰρ οὐχ' ὡς ἐστὶν τὸ εἶναι ἡμῶν τετιμῆται δεχόμενον τὸ Σῶμα τὸ Δεσποτικόν· διὰ τοῦτο μάλιστα ἐνταῦθα φιλοῦ-

μεν· ἀκνέωσιν οἱ αἰσχροὶ φθαρτοὶ, οἱ λοιδοροὶ ἐξάγοντες, καὶ φρενέτωσαν, οἷον κατασχύνουσιν τὸ εἶναι· ἀκνέωσιν οἱ αἰσχροὶ φιλοῦντες· ἀκνέωσιν οἱ αἰσχροὶ ἐχρηστές διὰ τοῦ σώματος τοῦ Θεοῦ, καὶ φυλάξον αὐτὸ ἀκνέωσιν“· Ὅθεν καὶ ἡ Ἐκκλησία τῷ Χριστῷ ἔχον ἀρχιεπισκοπὴν σωτήριαν, τὰ ἀσπάζονται ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ οἱ ἐν τῇ λειτουργίᾳ εὐρισκομετοί, με' φίλημα ἁγιον· λέγει γὰρ τὸ 13. Κεφάλαιον τοῦ β'. Βιβλίου τῶν Ἀποστόλων Διατηγῶν· „λεγομένη ὁ παρὲς τῷ Ἀρχιεπίσκοπῳ Διάκονος, μή τις καπίσιν, μή τις ἐν ὑποκρίσει“· Καὶ πάλιν, „ἀσπάζεσθωσαν ἀλλήλους οἱ ἄνδρες· καὶ ἀλλήλους αἱ γυναῖκες τὸ ἐν Κυρίῳ φίλημα“· Τοῦτο τὸ ἴδιον λέγει καὶ ὁ 13. Κεφάλαιον τοῦ β'. Βιβλίου τῶν Ἀποστόλων· „ὅτι τὸ πρὸς τοὺς ἀδελφούς τὸν ἁγίον·“ (ἡτοι τὸν ἐν Χριστῷ ἀσπασμόν)· ὅπως τὸς λαϊκοὺς τὴν εἰρήνην διδόναι· καὶ ὅπως τὴν ἁγίαν Προσφορὰν ἐπιτελεῖσθαι· ἀλλὰ καὶ ὁ Θεὸς Ἰσχυρὸς πάντοτε σωτοῦς ἡμῶν

„ Ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ Ἅγιοι πάντες “.

Εκείνους μὲν ὅπῃ ἦσαν παρῶν, τὰς ἐνόνοι ὁ Παῦλος διὰ μέσε τῆ ἀγίης φιλήματος τοῦ σώματος· ἐκείνους δὲ ὅπῃ ἔλειπαν, τὰς ἐνόνοι διὰ μέσε τῆ χαιρετισμοῦ· ἀλλὰ καὶ τέτως τὸ σῶμα τὰς ἐνόνοι, διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ σώματος διαγίνει ὁ χαιρετισμός.

13. „ Ἡ χάρις τῆ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ ἀγάπη τῆ Θεοῦ καὶ Πατρός, καὶ ἡ κοινωνία τῆ Ἁγίης Πνεύματος, μετὰ πάντων ὑμῶν. Ἀμήν “ (1).

Επειδὴ αἰωτέρω ὁ Παῦλος ὡς ὅσον ἄλλος τὰς ἐν Κορίνθῳ Χριστιανούς, ἄλλως μὲν, μετὰ τὴν φιλήμα, ἄλλως δὲ, μετὰ τὴν ἀσπασμόν, πῶρα ἐδῶ εὐχεται κατὰ τὴν συνήθειαν ὅπῃ ἔχει καὶ κάμνη εἰς ἄλλας τὰς Ἐπιστολάς τας, εὐχεται, λέγω, καὶ ἡμεῖς αὐτὰς ἡ χάρις τῆ Τιῆ, διὰ μέσε τῆς ὁποίας μᾶς ἔσωσε, καὶ ὅχι διὰ μέσε τῶν ἐδικῶν μας ἔργων· κατὰ χάριν γὰρ ἰδίαν, καὶ ὅχι κατὰ χρέος ἐσφαγιάσθη ὁ Ἰησὺς Χριστός διὰ τὴν σωτηρίαν μας. Εὐχεται καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτὴν καὶ ἡ ἀγάπη τῆ Θεοῦ καὶ Πατρός, μετὰ τὴν ὁποίαν ἡγάπησεν ἡμᾶς, καὶ ἔδωκε τὸν μονογενῆ Υἱὸν διὰ λόγος μας· ὡς δὲ καὶ ἐραπίσθη, πόθεν προέρχεται ἡ χάρις τῆ Τιῆ; καὶ ἀποκρίνεται, ὅτι προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀγάπῃ τῆ Πατρός· τί δὲ ἐκαπάρθωσεν αὐτὴ ἡ χάρις τῆ Τιῆ; καὶ τί μᾶς ἔδωκε; τὴν κοινωνίαν, λέγει, τῆ Ἁγίης Πνεύματος, ἡ γουν τὴν μετὰ τὴν, καὶ μετὰ τὴν, διὰ μέσε τῆς ὁποίας ἀγιαζόμεθα μετὰ τὸν ἐρχομόν καὶ ἐπιφοίτησιν τῆ Ἁγίης Πνεύματος, γενόμενοι κοινωνοὶ αὐτῆς, καὶ γενόμενοι καὶ ἡμεῖς Πνεῦμα, ὅχι κατὰ τὴν ἐστίαν, ἀλλὰ κατὰ τὴν μέθεξιν τῆ Πνεύματος. Πᾶ εἶναι λοιπὸν ἐκεῖνοι ὅπῃ ἀρνεῖται τὴν Θεοότητα τῆ Ἁγίης Πνεύματος, καὶ λέγουσι πῶς δὲν εἶναι Θεός, διὰ τὴν ὁ Παῦλος δὲν συλαβίσει αὐτὸ μετὰ τὸν Πατέρα, καὶ μετὰ τὸν Υἱὸν εἰς τὰς ἀρχὰς τῶν Ἐπιστολῶν τας; ἰδὲ γὰρ ὅπῃ τὸ ἐσυναρτίσθησεν ἐδῶ φανερώς μετὰ τὸν Πατέρα, καὶ μετὰ τὸν Υἱόν, καὶ λοιπὸν ἡ Ἁγία Τριάς τελείως ἀρτίσθη ἀπὸ τὸν Παῦλον (2). Ἀπὸ τὴν ὁποίαν Ἀγίαν Τριάδα ἀμφο-

λογῶ ἀπολογία β'. καὶ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρὸς παιδαγωγὸς β'. Ὁ δὲ Ἱεροσολύμων Κυριλλὸς κατηχήσ. ε. λέγει, ὅτι τὸ φιλήμα εἶναι σημάδι πῶς ἡ ψυχὴ τῶν φιλοῦντων εἶναι ἐνωμένης, καὶ πῶς ἐξώρσεν ἀπὸ λογισμῶν καθε μνησικακίαν· „ σημεῖον ἐστὶ τὸ φιλήμα τῶν ἀνακραδῶναι πᾶς ψυχῆς, καὶ πᾶσαν ὁδοῦ· ὅθεν γέγραπται ἐν τῇ Γερωντικῇ· „ ἔπει Γέρων, ὅτι ποδάκις τῶ Διακόνος λέγοντος „ ἀσπάζασθε ἀλλήλους, ἔδον τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον εἰς τὸ σῶμα τῶν ἀδελφῶν “. (Ὁρα καὶ τὸν Εὐεργάτιον Ἀργέντιω σελ. 275.) Ἀλλ' ἡ ἀρχαιοπία καὶ ἀγνοία αὐτῆς σιωπῆς, πῶρα ἔληξεν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν τῶ Χριστοῦ, καὶ μόνον ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς Ἀναστάσεως γίνεται. (Καὶ ὅρα εἰς τὴν ἱερὰν Κατήχησιν σελ. 117.) Γράφει δὲ καὶ ὁ Ξενοφὼν ἐν τῷ α. τῆς Κύρου Παιδείας, ὅτι καὶ οἱ Ἕλληνες μετὰ φιλήμα ἡσπάζοντο ὡς τὸν ἄλλον· τοῦτο τὸ ἴδιον λέγει καὶ ὁ Ἡρόδοτος ἐν τῇ Κληῶ.

(1) Αὐτὴ τὰ ἴδια λόγια τοῦ Ἀποστόλου ἐρανίσθησαν ὁ, τε θεὸς Χρυσόστομος, καὶ ὁ Μέγας Βασίλειος, καὶ ἔγραψαν αὐτὰ εἰς τὰς ἱερὰς Λειτουργίας των, μετὰ ὅποια ὁ Ἱερεὺς ἐν ἐκάστῃ Λειτουργίᾳ εὐχεται λέγων· „ ἡ χάρις τῆ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ “ κτ.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος τὸ ῥητὸν τῶτο ἐρμηνεύων λέγει· „ ὅ κατὰ διαίρεσιν πάντων τέθεικεν, ὡς πᾶς μετὰ τῷ Χριστῷ ἀπεινῆμε, πᾶ δὲ, τῷ Πατρὶ, πᾶ δὲ, τῷ Πνεύματι· πολλὰς γὰρ τὴν ἀγάπῃ ἐπὶ τοῦ Πνεύματος τέθεικεν, καὶ τὴν κοινωνίαν ἐπὶ τῇ Τιῇ,

καὶ τὴν χάριν ἐπὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός· οὕτω καὶ ἐν τῇ προτέρᾳ Ἐπιστολῇ, τὴν ἐνέργειαν ἐπὶ τοῦ Πατρός τεθεικώς, μετὰ ὀλίγα, αὐτὴν ἐπὶ τῇ Πνεύματος ἔρηκν, ἐτέρως δὲ καὶ τὴν πᾶσιν τέθεικε τῶν προσώπων, καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ Κυρίου τεθεικὴν ἀνατρέπων· ἀλλὰ διδάσκων, ὡς ἡ πᾶσι τῶν οὐρανῶν καὶ τῆ γῆς φύσις ἐστὶν ἐτερότητα, ἡ δυνάμεις, ἡ ἀξιώματα διαφορὰν. Συμφάνως δὲ τῷ Θεοδώριτῳ λέγει καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Τὰ αὐτὰ (πρόσωπα δηλαδὴ τῆς Ἁγίας Τριάδος) καὶ προαριθμῆται, καὶ ὑπαριθμῆται, καὶ συναριθμῆται παρὰ τῇ Γραφῇ διὰ τὴν ἰσοτιμίαν τῆς φύσεως “. (Λόγος περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.)

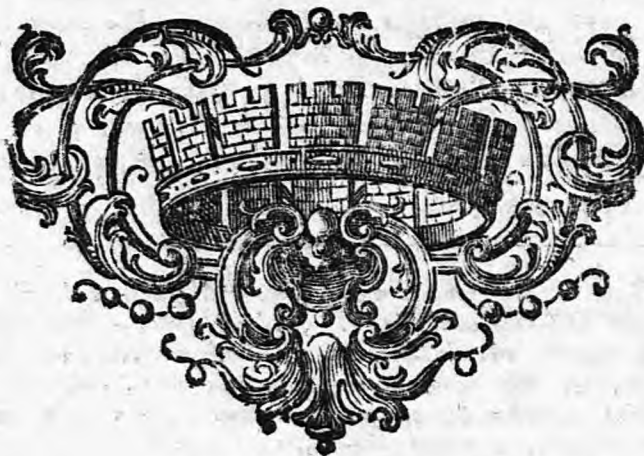
Καὶ πάλιν· „ Μετὰ Παῦλον θεολογήσαμεν τὰ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀρπαγέντας, ποτὲ μετὰ συναριθμῆντας, πᾶς τρεῖς ὑποστάσεις, καὶ τοῦτο ἐνηλλαγμένως, καὶ τετηρημένως τὰς πᾶσι, προαριθμῆντας, ἐναριθμῆντας, ὑπαριθμῆντας τὸ αὐτὸ, ἵνα δηλώσῃ τὴν ἰσοτιμίαν τῆς φύσεως “. Ἀλλὰ καὶ ὁ Μέγας Ἀθανάσιος, προστιθεὶς τὸ ἴδιον τῶτο ῥητὸν τοῦ Παύλου, ὡς αὐτὸ ἐρμηνεύει ἐν τῇ πρὸς Σεραπίωνα Ἐπιστολῇ· „ ἡ γὰρ διδομένη χάρις καὶ δωρεὰ, ἐν Τριάδι δίδεται, παρὰ Πατρός δι' Υἱοῦ καὶ Ἁγίου Πνεύματος· ὡς περὶ ἐκ Πατρός ἐστὶ δι' Υἱοῦ ἡ διδομένη χάρις, ὡς καὶ ἐκ γένεσις κοινωνία τῆς δόξης ἐν ἡμῖν, ἡμεῖς ἐν τῷ Πνεύματι τῷ Ἁγίῳ· πᾶς γὰρ μετέχοντες, ἐχομεν τῷ Πατρὶ τὴν ἀγάπην, καὶ τοῦ Υἱοῦ τὴν χάριν, καὶ αὐτὴ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι τὴν κοινωνίαν. Μία ἀρα καὶ ἐκ τῶν ἡ τῆς Τριάδος ἐνέργειαι δέκνυνται· καὶ γὰρ ὡς περὶ ἐκάστη

ἄμποτε ἡ δὲ διαφυλατπόμεθα καὶ ἡμεῖς, κρατύντες τὰ δόγματα τῆς Πίστεως, καὶ δείχνοντες διὰ τῶν ἔργων καθαράν καὶ ἀδιάφθορον πολιτείαν, διὰ τὴν ἡμεῖς τελεῖοι τῇ ἀληθείᾳ, ἔχοντες καλῶς τὴν ὑγιᾶς καὶ κατὰ τὰς δύο, καὶ φαινόμενοι δελοὶ τελεῖοι τῇ τελείᾳ ἐν Τεταδί Θεῷ· ὃ ἡ δόξα εἰς τὰς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν (1).

„διηρημένα, καὶ διάφορα τὰ διδόμενα σημαίνει ὁ Ἀποστολὸς· ἀλλ' ὅτι τὰ διδόμενα, ἐν Τεταδί δίδονται, καὶ τὰ πάντα ἐξ ἐνὸς Θεοῦ.“ (παρὰ τῷ α'. Τίμ. τῇ Βρυσηνίᾳ Λόγ. δ'. σελ. 68.) Σημειῶσαι δὲ καὶ τὴν ὅτι τὸ „ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ“, καὶ τὰ λοιπὰ, εἶναι ἀσπασμὸς τοῦ Παύλου, πῶν ὁποῖον ἰδιοχέρως ἐγράφει ἐν πάσῃ Ἐπιστολῇ, κατὰ τὴν Θεο-

δώκετον· καὶ εἶναι ἀντὶ τοῦ „ἐρρῶσθε“, ὅπου ἡμεῖς πρὶν γράφομεν ἐν τῷ τελειῷ τῶν Ἐπιστολῶν· καὶ ἄρα ἡ δὲ τέλος τῆς πρὸς Θεσσαλονικῆς β'.

(1) Ἡ πρὸς Κορινθίους δευτέρα αὐτῆς Ἐπιστολὴ ἐγράφη ἀπὸ Φιλίππων τῆς Μακεδονίας, διὰ Τίτου καὶ Λεκᾶ, ἡ μάλλον εἶπεν, Βαριάβα· καὶ ὅρα εἰς τὴν ἡ. Κεφ. τῆς παρῆς, Στίχ. 12.

ΠΑΥΛΟΥ

ΤΟΥ ΕΝΔΟΞΟΥ ΚΑΙ ΠΑΝΕΤΦΗΜΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΑΙ ΔΕΚΑΤΕΣΣΑΡΕΣ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

Θεοφυλάκτῃ Ἀρχιεπισκόπῳ Βουλγαρίας Ἑρμινείᾳ εἰς τὴν πρὸς Γαλάτας τῇ Ἀποστόλῃ
Παύλου Ἐπιστολὴν, μεταφρασθεῖσα εἰς τὸ ἀπλοῦν.

Ὑπόθεσις τῆς πρὸς Γαλάτας Ἐπιστολῆς (1) κατὰ τὸν Χρυσόστομον,
Θεοδώριτον, Θεοφύλακτον, καὶ Οἰκουμένιον.

Η αἰτία διὰ τῇ ὁποίᾳ ἐγράφη ὁ Ἀπόστολος Παῦλος τῇ παρούσῃ Ἐπιστολῇ, εἶναι αὕτη· οἱ Γαλάται (2) ἐδιδάχθησαν πρότερον ἀπὸ τὸν Παῦλον, καὶ ἐπίσταντες εἰς τὸν Χριστόν· ἀφ' οὗ δὲ ὁ Παῦλος ἀνεχώρησεν ἀπὸ αὐτῶν, οἱ ὧν Ἑβραίων πιστεύσαντες, κρατοῦντες ἀκόμῃ τὸν παλαιὸν Νόμον, ὅμῃ δὲ καὶ θέλοντες νὰ εἶναι, καὶ νὰ ὀνομάζωνται διδάσκαλοι, ἐδίδασκον τὰς ἐπιλοίπους Χριστιανὰς Γαλάτας, ὅτι πρέπει νὰ περιτέμνωνται, καὶ νὰ φυλάττῃν τὰς ἐορτὰς τῶν Σαββάτων, καὶ τὰς νεομηνίας, καθὼς ὁ Νόμος διδάσκει, προβάλλοντες εἰς αὐτοὺς, ὅτι καὶ ὁ Κορυφαῖος Πέτρος καὶ οἱ μετ' αὐτῶν Ἀπόστολοι, δυνάμει ἐμποδίζουσιν τὰς ποικίλας νομικὰς παρατηρήσεις, καὶ ἔθιμα. Καὶ ἀληθῶς ἐκεῖνοι δυνάμει ἐμποδίζον αὐτὰ, ὅχι ὅμως διὰ τὴν ἐδογματίζαν καὶ τὴν ἔλεγον πῶς εἶναι καλὰ καὶ ἄξια νὰ φυλάττωνται· ἀλλὰ διὰ τὴν ἐσυγκατέβαινον εἰς τὴν ἀσθενείαν τῶν νεοφωτίστων Ἰουδαίων, εἰς τοὺς ὁποίους ἐκήρυττον. Ὁ δὲ Παῦλος, μετὰ τὴν ἐκήρυξιν εἰς τὴν Ἐθνη, δυνάμει ἔχει χρεῖαν νὰ κάμῃ ποικίλως συγκατάβασιν· ὅταν δὲ χρεῖαν ἔλαβε, τότε καὶ αὐτὸς ἐσυγκατέβη, καὶ περιέτεμε τὸν Τιμόθεον, (Πράξ. 15'. 3.) καὶ ἡγήσθη αὐτὸς ὁ ἴδιος κατὰ τὸν παλαιὸν Νόμον· (Πράξ. κα'. 26.) ἀλλ' οἱ ἀπατεῶνες ἐκεῖνοι, οἱ ὧν Ἰουδαίων λέγω πιστεύσαντες, μὴ λέγοντες τὰς αἰτίας ταύτας τῆς συγκαταβάσεως, διὰ τὰς ὁποίας ὁ Πέτρος, καὶ οἱ περὶ αὐτὸν Ἀπόστολοι δυνάμει ἐμποδίζον τὰ νομικὰ ἔθιμα, ἐπλάθον τὰς ἀπλοϊκωτέρους Γαλάτας, καὶ εἰς κατηγορίαν τῷ Παύλῳ ἔλεγον, ὅτι αὐτὸς ποτὲ μὴ περιτέμνει, ποτὲ δὲ πάλιν ἀνατρέπει τὴν περιτομήν, καὶ ἄλλοτε ἄλλα κηρύττει.

Καὶ

(1) Ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη ἐγράφη, κατὰ τὸν Μελέτιον, ἔτη χ γ'. μετὰ τῇ Ἀναλήφῃ, ὀλίγον τι πρότερον ἀπὸ τῇ πρὸς Ῥωμαίους, ἢ κατ' ἄλλας ἀφ' ἑκ. Τόμ. α'. σελ. 41. αἰ. Ἐκκληστ. Ἱστορίας.

(2) Σημειῶσαι ὅτι Γαλάται ὀνομάζονται ἀπὸ τῇ ἐν τῇ Ἀσίᾳ εὐρισκομένην Γαλατίαν· ἡ δὲ Γαλατία πάλιν ὀνομάσθη ἀπὸ τῶν ἐν τῇ Δύσει Γάλλων, ἢ ποὶ τῶν νῦν λεγομένων Φραντζέζων, καθ' ὅ, τι οἱ Γάλλοι ἐξελθόντες ἐκ τῆς Γαλλίας, ὡδήγη· ὄντος αὐτοῦ τοῦ

Βρέννου, ἐμετοίκησαν εἰς τὴν ἐν τῇ Ἀσίᾳ Γαλατίαν, καὶ εἰς ἄλλους τόπους· ὅθεν ἡ Γαλατία αὕτη ἐκαλεῖτο πρότερον Γαλλογαυκία, ἢ Γραυκογαυκία, καὶ ὕστερον ὀνομάσθη Γαλατία. (Μελέτ. Γεωγραφ. Σελ. 67.) Καὶ τῷδε δὲ ἀκόμῃ σημειῶσαι, ὅτι καὶ αὐταὶ αἱ Γαλλίαι, Γαλατία ὀνομάζονται, κατὰ τὰς ἐξ ὧν δυνάμει, ὡς λέγει ὁ Θεοδώριτος, πρὸς τὰς ὁποίας ἐπορεύθη ὁ Κρησκῆς. (β'. Τιμόθ. δ'. 10.)

Καὶ ἐπάνω εἰς ὅλα ἔλεγον, ὅτι δεῦν πρέπει νὰ πειθώμεθα εἰς τὸν Παῦλον, ὁ ὁποῖος ἕτερον Χριστὸν εἶδε σωματικῶς, οὔτε ἐσάθη Μαθητὴς ἀμέσως τῷ Χριστῷ· ἀλλὰ εἶναι Μαθητὴς τῶν Μαθητῶν καὶ Ἀποστόλων τῷ Χριστῷ· εἰς δὲ τὸν Πέτρον καὶ πρὸς περὶ αὐτῶν Ἀποστόλους, πρέπει νὰ ἀκολουθῶμεν, καὶ τὰ παρ' αὐτῶν γινόμενα νὰ δεχώμεθα.

Διὰ ὅλα ταῦτα λοιπὸν, ἀνάψας τὴν ψυχὴν ἀπὸ τὸν ζῆλον ὁ Μακάριος Παῦλος, ἔγραψε τὴν παρῶσαν Ἐπιστολὴν, ὅχι μὲ ἄλλων χεῖρας, ὑπαγορεύωντας, καθὼς ὑπαγορεύσκει ὅλας τὰς ἄλλας τῆς Ἐπιστολᾶς· ἀλλὰ μὲ τὰς ἰδίας ἀγίας τοῦ χεῖρας, καθὼς μόνος τὸ λέγει· „ἴδετε πηλικοὶς ὑμῖν γράμμασιν ἔγραφα τῇ ἐμῇ χεὶρ·“ (Γαλ. 5'. 11.) (1). Καὶ τὸ μὲν Προοίμιον, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, καὶ Θεοφύλακτον, γράφει μὲ θυμὸν πολὺν, καὶ σχεδὸν ὅλῃ τῇ Ἐπιστολῇ· δι' ὅ,τι τὸ νὰ φαίνεται τινὰς πάντοτε πρῶτος καὶ ἡμερος εἰς τὰς μαθητὰς ἐκείνας ὅπου χρειάζονται ἐπίπληξιν, δεῦν εἶναι ἴδιον Διδασκάλου ἀληθινῶς ὅπου θέλει νὰ ἀφελήσῃ τὰς μαθητὰς τῶν· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος, μακαρίσας πρῶτον τὸν Πέτρον, ὕστερον τὸν ἐπετίμησε λέγων· „ὑπάγε ὀπίσω μου Σατα· νὰ, ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τῶ Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων·“ (Ματθ. 15'. 17.) ὁμοίως καὶ „τὰς ἄλλας τὰς μαθητὰς ἀσωμένως ὠνόμασε λέγων· „ἀκριβῶς καὶ ὑμεῖς ἀσύνοπέεστε·“ (Ματθ. 16'. 16.) πιεστικῶς λοιπὸν καὶ ὁ Παῦλος μὲ αὐστηρότητα ἔγραψε καὶ πρὸς τὰς Κορινθίους πρότερον, καὶ πρὸς τὰς Γαλάτας τούτους τώρα· καὶ πρῶτον μὲν ἀποκρίνεται πρὸς ἐκεῖνο ὅπῃ ἐκεῖνοι οἱ ἀπατεῶνες ἔλεγον, διὰ νὰ ἀναιρέσουν τὴν τῷ Παύλῳ καλὴν ὑπόληψιν καὶ τὸ ὄνομα, ὅτι δηλαδὴ, αἱ μὲν ἄλλοι Ἀπόστολοι εἶναι Μαθηταὶ τῷ Χριστῷ, ὁ δὲ Παῦλος εἶναι τῶν Μαθητῶν τῷ Χριστῷ καὶ Ἀποστόλων Μαθητὴς, καὶ ὅχι τῷ Χριστῷ· ἔπειτα ἐπαινεῖ αὐτὰς διὰ τὴν γνησίαν Πίσιν καὶ ἀγάπην ὅπῃ εἶχον εἰς τὸν Χριστόν· καὶ ὕστερον κατηγορεῖ αὐτὰς, διὰ τὸ ὡς ἀνόητοι ἐμεταβάλλθησαν.

Γράφει δὲ καὶ περὶ τῶ Νόμου, καὶ πρὸς τὸν Ἀβραάμ Πίσεως, καὶ ἀποδείχνει πόσον ἀπὸ τὸν Νόμον, ὅσον καὶ ἀπὸ τὰς γυναικας τῷ Ἀβραάμ, ὅτι ἡ περικοπή καὶ ὅλα τὰ τῶ Νόμου, ἐδόθησαν μέχρι καιρῶ τινος, καὶ μετὰ ταῦτα ἔπαυσαν μὲ τὴν παρουσίαν τῷ Χριστῷ· καὶ ταῦτα ἀποδείξας, συμβελεύει αὐτὰς νὰ μὴ προσέχων εἰς τὰ λόγια ἐκείνων τῶν ἀπατεῶνων, ἀλλὰ νὰ φυλάττουν τὴν εἰς Χριστόν Πίσιν καὶ χάριν, ἥτις καταργεῖ τὴν κατὰ σάρκα περικοπὴν, καὶ ἔτσι, παραινέσας αὐτὰς εἰς τὰ ἥθη καὶ εἰς τὸν βίον, τελειόνοι τὴν Ἐπιστολὴν (2).

E P-

(1) Οὐ μόνον δὲ τὴν Ἐπιστολὴν αὐτῇ, ἀλλὰ καὶ τὴν πρὸς Φιλήμονα ἰδίαν χερσὶν ἔγραψεν ὁ θῆος Ἀπόστολος· καὶ δηλοῖ αὐτὸ λέγων· „ἐγὼ Παῦλος ἐ-3, γράφα τῇ ἐμῇ χεὶρ· ἐγὼ ἀποτίσω“. (Πρὸς Φιλ. 19.)

(2) Σημειώσαι ὅτι ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη εἶναι ὁγδόη κα-

τὰ τὴν αἴξιν, καὶ τὰς χρόνους, καθ' ὅς ὁ Παῦλος ἔγραψε τὰς Ἐπιστολάς τας, δηλαδὴ μετὰ τὰς β'. πρὸς Θεσσαλονικεῖς, καὶ τὰς β'. πρὸς Κορινθίους, καὶ τὴν πρῶτην πρὸς Τιμόθεον, καὶ τὴν πρὸς Τίτον, καὶ τὴν πρὸς Ῥωμαίους, καθάπερ λέγει ὁ Θεοδώριτος ἐν τῇ προοιμίᾳ τῶν τῷ Παύλῳ Ἐπιστολῶν.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ ΓΑΛΑΤΑΣ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

1. „Παῦλος Ἀπόστολος, οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων, εἰδὲ δι' ἀνθρώπου“.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

Παρόλθους εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης ἀναιρεῖ ὁ Παῦλος πῶς δεῖ εἶναι Μαθη-
τῆς καὶ Ἀπόστολος τῶν ἀνθρώπων· δι' ὅ,τι λέγει, πῶς δεῖ ἐκκαλέσθαι ἀπὸ ἀνθρώπου,
ἀλλ' ἄνωθεν καὶ ἀπὸ τῶν Οὐρανῶν· καὶ ὅχι διὰ μέσετινος ἀνθρώπου, ἀλλὰ διὰ τοῦ Ἰησοῦ
Χριστοῦ. Ἐπειδὴ, ἐβάπτισεν μὲν αὐτὸν, Ἀνανίας ὁ Ἀπόστολος, ἀλλὰ δεῖ ἐκκαλεῖν καὶ αὐ-
τὸν ἐκεῖνος εἰς τὴν Πίσιν, καὶ τὸ Ἀποστολικὸν ἐπάγγελμα· ἀλλὰ ὁ Χριστὸς τὸν ἐκκαλε-
σεν ἀπὸ τῶν Οὐρανῶν ἐν τῷ καιρῷ τῆ μεσημερίας, διὰ τῆς ὑπὲρ ἡλίου λαμπρότης φο-
βερᾶς ὀπτασίας ἐκείνης. (Πράξ. 9.) Διὰ τί δὲ, δεῖ εἶπε, Παῦλος κλητὸς, καθὼς γρά-
φει εἰς τὴν πρὸς Ῥωμαίους, καὶ πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολῇ, ἀλλὰ εἶπεν Παῦλος Ἀπόστολος;
διὰ τὴν περὶ τούτου ἦτον ὅλη ἡ ὑπόθεσις τῆς λόγου, μὲν τὸ νὰ ἔλεγον οἱ ἑξ Ἰουδαίων νεωστὶ
πιστεύσαντες, ὅτι ὁ Παῦλος ἐψηφίσθη ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων Ἀπόστολος, καὶ ὅχι ἀπὸ τῶν
Χριστῶν ἀμέσως, ὡς προείπομεν εἰς τὴν ἀρχὴν ἐν τῇ ὑποθέσει τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης.
Εἰς τὸν λόγον λοιπὸν τῶν ἐναντιούμενων ὁ Παῦλος, ἔγραψε τὸ, Ἀπόστολος, δείχνωντας
μὲν τὸ, ὅτι δεῖ ἦτον μαθητῆς τῶν ἀνθρώπων, ὥστε ἦτον ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων ψηφισμέ-
νος Ἀπόστολος.

„Ἀλλὰ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ Θεοῦ Πατρὸς, τῷ ἐγείραντος αὐτὸν
ἐκ νεκρῶν“.

Αἱ μὲν Πράξεις τῶν Ἀποστόλων φανερόντις ὅτι ὑπὸ τῷ Ἁγίου Πνεύματος ἐδιωρίσθη ὁ
Παῦλος Ἀπόστολος· „λειτεργούντων γάρ φησιν, αὐτῶν τῷ Κυρίῳ, καὶ ὑποδύντων, εἶπε τὸ
„Πνεῦμα τὸ Ἅγιον“ ἀφορίσατε δῆμοι πάντες Βαρνάβαν, καὶ τὸν Σαῦλον, εἰς τὸ ἔργον ὃ
„προσκέκλημαι αὐτός“. (Πράξ. 13. 2.) Ἐδῶ δὲ λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι ἐδιωρίσθη Ἀπό-
στολος ὑπὸ τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, διὰ τὸ νὰ μάθωμεν ἡμεῖς, ὅτι μία εἶναι ἡ ἐξουσία Πα-
τρὸς, Υἱοῦ, καὶ Ἁγίου Πνεύματος, τῆς ἀδιαίρετης καὶ ὁμοσιᾶς Ἁγίας Τριάδος. Ἀλλως τε δὲ,
καὶ ἀπὸ τῶν Υἱῶν ἀπεσάλη· αὐτὸς γὰρ εἶπε πρὸς αὐτὸν· „πορεύεσθαι ἐγὼ εἰς Ἑβρὴν μα-
„κράν ἐξαποσελῶσε“. (Πράξ. 18. 21.) Σημειώσαι δὲ ὅτι ἡ, διὰ, πρόθεσις δίδσκεται
ἐδῶ καὶ ἐπὶ τοῦ Πατρὸς· καὶ ὅτι πρῶτον ὁ Υἱὸς ἐτάχθη ἀπὸ τῶν Πατέρων, διὰ ἐκείνης τῆς αἰ-
ρετικῆς, ὅπως περιεργάζονται ταῦτα· ἀδιάφορος γὰρ εἶναι κοινὰ εἰς τὸν Παῦλον ἡ τάξις τῶν
προθέσεων, καὶ τῶν Θεῶν Προσώπων τῆς Ἁγίας Τριάδος, διὰ τὴν αὐτῶν ὁμοσιότητα·
ἀγκαλὰ καὶ ἡ φυσικὴ τάξις αὐτῶν πρέπει νὰ φυλάττεται ἀμετάθετος, καθὼς παρέδωκεν
αὐτῷ εἰς ἡμᾶς ὁ Κύριος ἐπὶ τῷ Βαπτίσματι, ὡς γράφει ὁ Μέγας Βασίλειος, καθὼς
ἀλλὰ-

ἀλλαχῇ εἵπομεν (1). Ἐν καιρῷ δὲ τῷ πρέποντι ἐνθυμᾶται ὁ Παῦλος τὸν θάνατον, καὶ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ, διὰ τὴν πείσιν τοῦ Γαλάταις, νὰ μὴ προσέχων πλέον εἰς τὸν Νόμον, καὶ τὰ τοῦ Νόμου ἔθιμα, ὥσθι ὅπως ὁ Νόμος δὲν ἐπροξένησεν εἰς αὐτοὺς καμμίαν ὠφέλειαν· ἀλλὰ νὰ προσέχων, καὶ νὰ πείθωνται εἰς τὸν Χριστόν, ὅς τις ἀπέθανε, καὶ ἀνέστη διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν καὶ ὅτι τὸ νὰ χωρίζονται, καὶ νὰ μακρύνων ἀπὸ τοῦτον διεργέτω, τὸν Χριστόν δηλαδὴ, εἶναι ἔργον μεγαλωπίας ἀχαρείας. Λέγει δὲ ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ Πατὴρ ἀνέστησε τὸν Χριστόν ἀπὸ τῶν νεκρῶν, οὗ μόνον, διὰ τὸν ἀσθενῆ λογισμόν τῶν Γαλατῶν, καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν εἰς τὸν Πατέρα ἀναφέρονται, ὡς εἰς ρίζαν καὶ αἰτίαν τῆς Θεότητος, ὅσα ὁ Υἱὸς ἐνήργει καὶ ἔκαμνεν· ἐπεὶ δὲ ὁ Υἱὸς δὲν ἦτον ἀδύνατος νὰ ἀνάσῃ τὸν ἑαυτοῦ τε, ὅς τις ἔδωκε δύναμιν εἰς τὴν ἄλλαν ὅπως τὸν ἐπίσδυσαν, νὰ ἀναστῇ νεκρῶν, ἀπὸ μοναχῶν τὴν σκιά τῶν σωμάτων τῶν. Διὰ τὸ καὶ εἶπε· „λύσατε τὸν Ναὸν τῶν, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν“... ἐκεῖνος δὲ ἔλεγε περὶ τοῦ Ναοῦ τοῦ σώματος αὐτοῦ. (Ἰω. β'. 19.)

2. „Καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ πάντες ἀδελφοί“.

Ἐπεὶ δὲ οἱ ἐξ Ἰουδαίων πισδύσαντες ἐκατηγόρουν τὸν Παῦλον, πῶς μόνος κηρύττει νὰ ἀθετῇται ὁ παλαιὸς Νόμος, καὶ τὰ νομικὰ ἔθιμα· διὰ τὸ δεῖχναι πῶρα ἐδῶ ὅτι ἔχει πολλὰς ἄλλας ἀδελφὰς καὶ συναποστόλους, συγκοινωνοὺς τῆς αὐτῆς γνώμης καὶ συμφωνίας εἰς ὅσα γράφει ἐν τῇ Ἐπιστολῇ ταύτῃ.

„Ταῖς Ἐκκλησίαις τῆς Γαλατίας“.

Βλέπε, ὡ ἀγαθῶσα, τὸν θυμὸν καὶ τὸν πότον τοῦ μακαρίου Παύλου· διὰ τὴν δὲ εἶπεν, „τοῖς ἀγαπητοῖς, τοῖς ἡγιασμένοις, εἰς ταῖς Ἐκκλησίαις τοῦ Θεοῦ“ καθὼς ἔχει σωήθειαν νὰ γράφῃ εἰς τὰς ἄλλας Ἐπιστολάς, ἀλλ' ἀπλῶς εἶπε „ταῖς Ἐκκλησίαις τῆς Γαλατίας“. Ἐπεὶ δὲ καὶ εἶχον σχίσματα, καὶ ἐχωρίζοντο οὗτος ἀπὸ τῶν ἄλλων, διὰ τὸ πρεπόντως Ἐκκλησίας πολλὰς αὐτὲς ὀνομάζει, καὶ ὅχι Ἐκκλησίαν μίαν· ὅμως δὲ ἐντροπιάζονται αὐτὸς μὲ τὸ ὄνομα τῆς Ἐκκλησίας, τὴν παρακινεῖ νὰ ἔλθῃ εἰς οὐσίαν καὶ συμφωνίαν· ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνοι ὅπως εἶναι εἰς πολλὰ μέρη σχισμένοι καὶ χωρισμένοι, δὲν ἠμποροῦν νὰ ὀνομαδῶν μὲ τὸ τὸ ὄνομα τῆς Ἐκκλησίας, διὰ τὴν Ἐκκλησίαν θέλει νὰ εἰπῇ οὐσίαν, καὶ συμφωνίαν, καὶ εἰς τὴν συνάθροισιν· καὶ ὅρα περὶ τῆς εἰς τὴν πρώτην πρὸς Κορινθίους, κεφ. α'. σίχ. 2.

3. „Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη“.

Ἐπεὶ δὲ οἱ Γαλάται ἐκιδύναλον νὰ ξεπέσῃ ἀπὸ τῆς χάρις τοῦ Θεοῦ, μὲ τὸ νὰ ἐπρόσεχον εἰς τὸν παλαιὸν Νόμον, καὶ τὰς τοῦ Νόμου παρατηρήσεις, διὰ τὸ τὸ Παῦλος ἐδῶ εὐχεταί εἰς αὐτοὺς τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ· πάλιν δὲ ἐπεὶ οἱ Γαλάται ἔκαμαν τὸν ἑαυτοῦ τε ἐχθρόν μὲ τὸν Θεόν, θέλοντες νὰ συστήσουν τὰ τοῦ Νόμου, τὰ ὅποια ὁ Θεὸς κατήργησε καὶ ἔπαυσε, διὰ τὸ μὲ τὸ ὄνομα τῆς εἰρήνης ἐπαναγυρίζει πάλιν αὐτοὺς ὁ Παῦλος εἰς τὴν μετὰ τοῦ Θεοῦ εἰρήνην. (Ὁρα καὶ τὴν ἐρμηνείαν τῆς χάρις ὑμῖν εἰς τὴν πρὸς Κορινθίους α'. κεφ. α'. σίχ. 3.)

„Ἀπὸ Θεοῦ Πατρός“.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἔγινε Πατὴρ ἐδικός μας· ἀπὸ ποίαν αἰτίαν; ἀπὸ τὸν Νόμον, εἰς τὸν ὅποιον ἰσοῦς οἱ Γαλάται προσέχετε χάσκοντες, ἢ ἀπὸ τὸ Βάπτισμα τοῦ Χριστοῦ; φαιερὸν ὅτι ἀπὸ τὸ Βάπτισμα τοῦ Χριστοῦ· λοιπὸν πῶς ἰσοῦς ἀποσρέφεσθε τὸν διεργέτω σας Χριστόν; Σημείωσαι δὲ τὸ „ἀπὸ Θεοῦ Πατρός“ γεγραμμένον χωρὶς τῶν ἄρθρων, διὰ ἐκ τῶν ὅπως λέγουσι κατόπιν τὸν Υἱόν, μὲ τὸ νὰ λέγῃ αὐτὸν ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης Θεόν, χωρὶς ἄρθρων· „Καὶ Θεὸς ὡς ὁ Λόγος“. (Ἰωάν. α'. 1.)

„Καὶ

(1) Ὁρα περὶ τῆς ἐν τῇ ὑποσημείωσιν σου· „ὁ δὲ αὐτὸς Θεὸς ὁ ἐνεργῶν πᾶσι πάντας ἐν πᾶσι“. (α'. Κορινθ. β'. 6.)

„Καὶ Κυεῖς ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ“.

Δέν εἶναι, λέγει, ὡ Γαλάται, Κύριος ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν ὁ Νόμος, εἰς τὸν ὁποῖον ἐσεῖς προσέχετε· ἀλλὰ εἶναι Κύριός μας, ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Καὶ αὐτὰ δὲ τὰ ὀνόματα τοῦ Κυεῖς, εἶναι δηλωτικὰ καὶ παραστατικὰ τῆς διεργασίας ὅπῃ μᾶς ἔκαμν. Ἰησοῦς γὰρ ὀνομάζεται, διὰ τὴν μᾶς ἔσωσεν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, καθὼς εἶπεν ὁ Ἀγγελος· „αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτὸ ἀπὸ πᾶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν“ (Ματθ. α. 21.) Καὶ Χριστός δὲ ὀνομάζεται ἀπὸ τῆς χρείας τῆς Ἁγίας Πνεύματος, τῇ ὁποίᾳ ἐχρίσθη διὰ λόγου μας, ἀγιάσας ὅλῳ τῇ ἐδικῇ μας φύσιν διὰ μέσου τῆ προσλήμματός τε, καὶ χαρίσας εἰς ἡμᾶς τὸ νὰ ὀνομαζώμεθα ἀπὸ τὸ ὄνομά τε Χριστιανοί (1).

4. „Τὸ δόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν“.

Ιδὲ πῶς εἰδὼ λέγει ὁ Παῦλος ὅτι ὁ Χριστός ἔδωκε τὸν ἑαυτὸν τε θεληματικῶς καὶ ὀψιστατικῶς διὰ τῆς ἁμαρτίας μας· λοιπὸν δεῖ ὑπεργίᾳ εἰς τὴν οἰκονομίαν, καθὼς ἔλεγον οἱ Ἀρειανοί, ὡσαύτῃ δὲ ὅλος. Ὅταν λοιπὸν ἐσὺ ἀκέρως ὅτι ὁ Χριστός ἐδόθη ἀπὸ τὸν Πατέρα, „Πατὴρ γὰρ ἡμεῖς ἐγεννήθη ἡμῖν Υἱός, καὶ ἐδόθη ἡμῖν“ (Ἠσ. θ'. 6.) ἐννόησον διὰ τῆς δόσεως παύτης, τῇ ὁδοκίᾳ καὶ θέλῃσιν τῆ Πατρὸς, καθὼς καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος εἶπε· „τῇ ὁδοκίᾳ τῆ Πατρὸς, ἀποσολῶ εἶναι νόμισον“ (Λόγ. εἰς τὴν Γενέθλ. καὶ εἰς τὸ Πάσχα.) Ἐδωκε λοιπὸν ὁ Χριστός τὸν ἑαυτὸν τε θεληματικῶς διὰ νὰ ἐλδοθερώσῃ ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἀπὸ τῆς ὁποίας ὁ Νόμος δεῖ ἐδύνετο νὰ μᾶς ἐλδοθερώσῃ· πῶς λοιπὸν ἐσεῖς οἱ Γαλάται, ἀφήκατε τὸν ἐλδοθερωτῶσας Χριστόν, καὶ προσέχετε εἰς τὸν Νόμον, ὁ ὁποῖος δεῖ σᾶς ὠφέλησε τίποτε;

„Ὅπως ὄξέληται ἡμᾶς ἀπὸ τῆ ἐνεσῶτος αἰῶνος πονηρῶς“.

Εἰδὼ εἰς τὸ ρητὸν τῆτο πηδῶσιν οἱ αἰρετικοὶ Μανιχαῖοι, καὶ λέγουσιν· ὅτι, νὰ ὅπῃ ὁ Ἀπόστολος ἀνόμασε πονηρὸν τὸν ἐνεσῶτα αἰῶνα, ἥτοι τῇ παρῶσαν ζωῇ μας. Πλὴν δεῖ ἔχει ἔτι τὸ ῥήμα, καθὼς αὐτοὶ οἱ φρονοβλαβεῖς λέγουσιν· διὰ τὴν ἔτι αἱ ἡμέραι αὐταὶ κατ' ἑαυτὰς εἶναι πονηραὶ καὶ κακαί· ἐπεὶ τί πονηρίαν ἔχει ὁ δρόμος, καὶ ἡ κίνησις τοῦ ἡλίου, τῆ ποιῆντος τὰς ἡμέρας καὶ χρόνους; ἢ ποῖαν κακίαν δύναται νὰ ἔχῃ τὸ διάστημα τῶν ἡμερῶν; βέβαια εἰδὲ μίαν· ἔτε, λέγω, αἱ ἡμέραι εἶναι κακαὶ κατ' ἑαυτὰς, ἔτε ἡ παρῶσα ζωὴ μας εἶναι κακὴ καὶ πονηρὰ κατ' ἑαυτὴν· πῶς γὰρ αὐτὴ εἶναι πονηρὰ, μὲ τῇ ὁποίᾳ γνωρίζομεν τὸν Θεόν, καὶ μὲ τῇ ὁποίᾳ ἐργαζόμεθα τὰς ἐντολάς τε, καὶ φιλοσοφῶμεν περὶ τῶν μελλόντων πραγμάτων; Αἰῶνα λοιπὸν πονηρὸν ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὰ πονηρὰ ἔργα, καὶ τῇ πονηρᾷ καὶ διεφθαρμένῳ προαίρεσιν τῆ αὐθρόπης, ἀπὸ τῇ ὁποίᾳ τὰ ἔργα γίνονται· διὰ τὴν καὶ ἡμεῖς ἐτὶ συνεθίζομεν νὰ λέγωμεν, κακὴν ἡμέραν εἶχον σήμερον, κατηγορεῦντες μὲ τῆτο, ὅχι τῇ ἡμέρᾳ, καὶ τὸν καιρὸν, ἀλλὰ τῇ περιστάσει, καὶ πράξει, καὶ δυσυχίᾳ, ὅπῃ μᾶς ἠκολούθησεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ (2). Ὅθεν ὁ Χριστός δεῖ ἀπέθανε, διὰ νὰ μᾶς θανατώσῃ, καὶ νὰ μᾶς ἐκβάλῃ ἀπὸ τῆς παρῶσαν ζωῆς, καθὼς οἱ Μανιχαῖοι φλυαροῦσιν· ἀλλὰ διὰ νὰ μᾶς ἐλδοθερώσῃ ἀπὸ τῶν πονηρῶν ἔργων. Ἐπεὶ γὰρ εἶπεν αὐτοτέρῳ, ὅτι ὁ Χριστός ἔδωκε τὸν ἑαυτὸν τε διὰ νὰ μᾶς ἐλδοθερώσῃ ἀπὸ τῶν προγεγονότων καὶ ἀπερασμῶν ἁμαρτημάτων μας, διὰ τῆτο λέγει εἰδὼ τώρα, ὅτι καὶ εἰς τὸ μέλλον μᾶς ἔδωκεν ἀσφάλειαν καὶ σιγερρότητα νὰ μὴ ἁμαρτανώμεν, καὶ μᾶς ἐλδοθερώσῃ ἀπὸ τῆς πονηρᾷ καὶ φαυλόβιον ζωῆς· ὁ Νόμος δὲ, εἰς τὸν ὁποῖον ἐσεῖς οἱ Γαλάται προσέχετε, ἔτε τὰ ἀπερασμῶν ἁμαρτημάτων μας ἐξάλειψεν, ἔτε μᾶς ἐδυνάμωνε νὰ μὴ ἁμαρτανώμεν εἰς τὸ μέλλον (3).

„Κα-

(1) Περὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ, ὅρα εἰς τὴν α'. κεφ. καὶ ἰ. στίχ. τῆς πρὸς Ῥωμ. ἐν τῇ ὑποσημείωσιν.

(2) Ὅρα καὶ τῇ ἐρμηνείᾳ τῆς „ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραὶ εἰσιν“ (Ἐφ. ἰ. 16.)

(3) Ὅρα καὶ τῇ ἐρμηνείᾳ καὶ ὑποσημείωσιν τοῦ „ἁμαρτία γὰρ ὑμῶν ἔστι κυριότης“ οὐ γὰρ ἐστε ὑπὸ νόμον, ἀλλ' ὑπὸ χάριν“ (Ῥωμ. γ'. 14.)

„Κατὰ τὸ θέλημα τῷ Θεῷ καὶ Πατρὸς ἡμῶν“.

Επειδὴ ἐνόμιζον οἱ Γαλάται ὅτι ἐὰν ἀφίσαν τὸν Νόμον, παρακῆσι τῷ Θεῷ, διὰ τοῦτο διορθῶσι ὁ Παῦλος ἐδῶ τὴν ὑπόνοιαν ταύτην, καὶ δείχνει ὅτι θέλημα τῷ Πατρὶ εἶναι, τὸ νὰ ἐλευθερωθῶμεν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς θανάτου, διὰ μέσων τῷ Υἱῷ τε, καὶ ὅχι διὰ μέσων τῷ Νόμῳ. Βλέπε δὲ ὅτι δὲν εἶπεν ὁ Υἱὸς μᾶς ἡλωθέρωσε κατὰ προσηλὺν τῷ Πατρὶ, ἀλλὰ κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς, ἡγουν τὴν δόξαν, λέγωντας δὲ, Πατέρα μας τὸν Θεόν, πάλιν μᾶς ἐνθυμίζει τὴν διεργεσίαν μας Χριστῶν, ὁ ὁποῖος τὸν κατὰ φύσιν αὐτοῦ Πατέρα, ἔκαμεν ἡμῶν κατὰ χάριν Πατέρα· πῶς λοιπὸν ἐσεῖς ὦ Γαλάται, ἀπὸ τοιούτων διεργεσίαν μακρύνετε;

5. „Ὡς ἡ δόξα εἰς τὰς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν“.

Εἰς καμμίαν ἄλλαν Ἐπιστολὴν προοίμιον, δὲν ἔβαλεν ὁ Παῦλος τὸ, ἀμήν, πάρεξ εἰς ταύτην καὶ μόνον, διὰ τὰ δείξει, ὅτι ὁ λόγος αὐτῷ ἐτελείωσε, καὶ ὅτι εἶναι ἱκανὰ ὅσα εἶπεν εἰς κατηγορίαν τῶν Γαλατῶν· ἐνθυμηθεὶς γὰρ ἀνωτέρω τὰς ἀναριθμήτας διεργασίας τῷ Θεῷ, ἀπὸ τῆς ὁποίας οἱ Γαλάται κατεκρίνοντο, μετὰ τὸ νὰ ἀφίσαν τὸν ταύτης χειροσάμενον εἰς αὐτὰς διεργεσίαν Χριστῶν· ἔπειτα θαυμάσας καὶ ἐκπλαγεὶς δι' αὐτὰς, καὶ μὴ ἔχοντας τί ἄλλο νὰ εἰπῇ εἰς ἔπαινον αὐτῶν, λοιπὸν ἐτελείωσε τὸν λόγον εἰς δοξολογίαν καὶ εὐχαριστίαν Θεοῦ, καὶ τὴν δοξολογίαν ταύτην ἐπισφράγισε, καθὼς εἶναι σύνηθες, μετὰ τὸ Ἀμήν (1).

6. „Θαυμάζω πῶς εἴπω ταχέως μετατίθεσθε ἀπὸ τῷ καλέσαντος ὑμᾶς ἐν χάριτι Χριστῷ“.

Δείχνει μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Παῦλος, ὅτι εἶχε μεγάλῃ τινι ὑπόληψιν διὰ τῶν Γαλατῶν, ὅθεν καὶ λέγει· θαυμάζω καὶ ἀπορῶ ἀνίσως ἐσεῖς οἱ Γαλάται, ὅπως πόσον πολλὰ ἐκοπιάσατε εἰς τὴν πίσιν τῷ Χριστῷ, πόσον πολλὰ ὀγλίγωρα μεταγυρίζετε ἀπὸ αὐτοῦ. Δύο δὲ κατηγορίας τῶν Γαλατῶν φανεροί ἐδῶ· μίαν μὲν, ὅτι μετεγύρισαν ἀπὸ τῆς πίσεως τῷ Χριστῷ, καὶ ἄλλω δὲ, ὅτι ὀγλίγωρα μετεγύρισαν, ὥστε ὅπως, μηδὲ πολυκαιρίαν δὲν ἐχρησάσθισαν οἱ αὐτοὶ ἀπατήσαντες, εἰς τὸ νὰ τὰς πλανήσῃ· τὸ ὁποῖον τῷ δείχνει τοὺς Γαλάτας πῶς ἦσαν κῆφοι καὶ ἐλαφροὶ εἰς τὸν λογισμόν, καὶ δὲν εἶπεν ὅτι ἐμεταγυρίσατε, ἀπὸ τῆς πίσεως τῷ Χριστῷ, εἰς χρόνον ἀπερασμένον καὶ τέλειον· ἀλλὰ μεταγυρίζετε, εἰς χρόνον ἐνεσῶτα καὶ ἀτελῆ, ἡτοι ἀκόμη δὲν πισδῶ, εἰς γὰρ νομίζω, ὅτι νὰ ἐπλανέθητε τέλεια. Βλέπε δὲ, ὡς ἀγνώστα, σοφίαν τῷ Παύλῳ· ἐπειδὴ οἱ Γαλάται κρατῶντες τὸν Νόμον, ἐνόμιζον πῶς μετὰ τὸ θραπείαν καὶ ἄφεσιν τὸν Θεόν καὶ Πατέρα, διὰ τῶν ὁ Παῦλος ἀποδείχνει ὅλον τὸ ἐναντίον, ὅτι ἐκεῖνοι ὅπως προσέχον εἰς τὸν Νόμον, αὐτοὶ, ὅχι μόνον δὲν ἄφεσιν τὸν Πατέρα, ἀλλὰ καὶ μετατίθενται καὶ μακρύνον ἀπὸ αὐτοῦ· εἶπε γὰρ πρὸς αὐτοὺς ὅτι „μετατίθεσθε ἀπὸ τῷ καλέσαντος ὑμᾶς“ ἡτοι τῷ Πατρὶ „ἐν χάριτι Χριστῷ“· ἡτοι ἐκαλέσθητε ἀπὸ τὸν Πατέρα, διὰ τὰ δικαιωθῆτε ἀπὸ τὸν Χριστῶν, ὅχι μετὰ ἔργα σας, ἀλλὰ μετὰ τὴν χάριν αὐτοῦ· ὁ μὲν γὰρ Πατὴρ σᾶς ἐκάλεσεν εἰς τὸ νὰ λάβετε συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν σας, ὁ δὲ Χριστὸς σᾶς ἔδωκε τὴν συγχώρησιν αὐτὴν μετὰ τὴν χάριν τε.

7. „Εἰς ἕτερον Εὐαγγέλιον, ὃ ἐκ ἑσιν ἄλλο, εἰμὴ τινὲς ἄσιν οἱ παράσ-
σοντες ὑμᾶς, καὶ θέλοντες μεταστρέψαι τὸ Εὐαγγέλιον τῷ Χριστῷ“.

Επειδὴ οἱ ἀπατεῶνες ἐκεῖνοι, ὅπου ἐπλάνουν τὸς Γαλάτας, Εὐαγγέλιον ὠνόμαζον τὴν πλατύνουσαν, διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος, καὶ εἰς αὐτὸ τὸ φίλον ὄνομα τοῦ Εὐαγγελίου ἐκεί-
νων,

(1) Περὶ τοῦ Ἀμήν, ὅρα εἰς τὰς ὑποσημειώσεις π. β'. χαριεῖ, ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ 20. Στίχ. Κεφ. τῆς πρὸς Ῥωμαίους, στίχ. 25. διὰ τὴν δὲ ὁ Ἀπόστολος ὅταν ἐνθυμηθῇ τὸν Πατέρα, δοξολογῇ καὶ εὐχαριστήσῃ, ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ 20. Στίχ. Κεφ. αὐτοῦ πρὸς Φιλιππησίους.

των, ἐναντιῶνται καὶ μάχεται (1). λέγει γάρ, ὅτι δὴν εἶναι ἄλλο Εὐαγγέλιον ἔξω ἀπὸ ἐκεῖνο ὅπῃ εἴσιν οἱ Γαλάται παρελάβετε ἀπὸ λόγου με· διότι, εἴα εἶναι τὸ Εὐαγγέλιον ὅπῃ περιέχει τὴν ὀρθοδοξίαν, ἐκεῖνο δηλαδὴ ὅπῃ ἐγὼ σᾶς ἐκήρυξα, ἔξω μόνον αὐτὸ εἶναι τινες ὅπῃ παρὰ τὴν καὶ συγχύζεν τὰς νοτιὰς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς σας, καὶ ἀπολόθως σᾶς κάμινεν νὰ βλέπετε ἄλλα ἀντ' ἄλλων, μὲ σκοπὸν διὰ νὰ ἀνατρέψεν τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, καθὼς καὶ ἐκεῖνοι ὅπῃ μὲ τὸ δάκτυλον σαλεύοντες τὸ ὁμματόκλαδόντες, κάμινον τὸν ὀφθαλμόντες νὰ βλέπῃ τὸ εἴα δύο, καὶ τὰ δύο νὰ βλέπῃ ὡς πολλὰ. Ἀγκαλὰ δὲ καὶ οἱ εἴα Ἰσδαίων πιστεύσαντες ἐν τῇ Γαλατίᾳ, δὴν ἀνέτρεπον ὅλον τὸ Εὐαγγέλιον, ἀλλὰ μόνον ἐδίδασκον νὰ φυλάττεται ἡ ἐντολὴ ἢ περὶ τῶ Σαββάτου, καὶ τῆς περικομῆς· ἀλλ' ὅμως ὁ Παῦλος δείχνει ὅτι καὶ ὀλίγοντι νὰ μετασφαλῶσιν ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιον, ἐκεῖνο τὸ ὀλίγον μετασφαλῶν καὶ ἀνατρέπει ὅλον τὸ Εὐαγγέλιον, καθὼς καὶ ὅποιος κόψῃ ὀλίγοντι μέρος ἀπὸ τῆς βασιλικῆς μονέαν, ὅλην τὴν μονέαν τὴν κάμνει κρεμυλὴν καὶ ἄχρηστον. Σημείωσαι δὲ τὸτο, διὰ ἐκεῖνας ὅπῃ φρονεῖν ἀδιαφορίαν, καὶ λέγειν, ὅτι τὸτο εἶναι μικρὸν ἁμάρτημα καὶ ὀλίγη παράβασις, καὶ διὰ τὸτο πρέπει νὰ συγχωρῇται νὰ γίνεταί (2). Οἱ δὲ αἰρετικοὶ Μαρκιωνισταὶ πιαμέν τὸ ῥῆμα τὸτο τῷ Παύλῳ, καὶ λέγειν, ὅτι ἀπὸ αὐτοῦ δείχεται πῶς δὴν πρέπει νὰ δεχώμεθα τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια πῶν θείων Εὐαγγελιστῶν, ἀλλὰ εἴνα μόνον· τὸτο δὲ τὸ εἴα συγχύσαντες καὶ περικόφαντες εἰς διάφορα μέρη, ἐσύνδεσαν ἑπὶ καὶ ἀναγινώσκουσιν αὐτό· ἰδοὺ γάρ, λέγουσιν, ὁ Παῦλος θέλει νὰ ἦναι εἴα τὸ Εὐαγγέλιον· πρὸς τὰς ὁποίας ἡμεῖς ἀποκρινόμεθα· ὅτι τί ἔχει νὰ κάμῃ ὁ λόγος τῷ Παύλῳ, μὲ τὸ νόημα αὐτὸ ὅπῃ εἴσιν τὴν κάμνετε; Καὶ ἡμεῖς τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια ὅπῃ δεχόμεθα, εἴα Εὐαγγέλιον λέγομεν πῶς εἶναι, διὰ τὴν μίαν συμφωνίαν ὅπῃ ἔχον· διότι, εἴα ὁ Παῦλος ὁμιλεῖ ἐδῶ περὶ ἀρετῆς καὶ ποσότητος Εὐαγγελίων, ἀλλὰ περὶ διαφανείας καὶ διαφορᾶς Εὐαγγελίων· ἐπειδὴ γάρ λέγει τὸ Εὐαγγέλιον καὶ τὸ κήρυγμα πῶν πλάνων καὶ ἀπατεσίων εἶναι ἐναντίον καὶ διαφορετικόν, ἀπὸ τὸ ὑπὸ πῶν Ἀποστόλων κηρυττόμενον Εὐαγγέλιον, διὰ τὸτο δὴν εἶναι Εὐαγγέλιον· ἐπειδὴ αὐτὸν συμφωνον μὲ ἐκεῖνο, βέβαια ἤθελεν ἦτον καὶ αὐτὸ Εὐαγγέλιον, ἦγον κήρυγμα Ἀποστολικόν· ὥστε τὰ λόγια πῶν Μαρκιωνιστῶν, εἶναι φλυαρία.

8. „Ἀλλὰ καὶ ἡμᾶς, ἢ Ἄγγελος ὃς οὐρανοῦ ἀγγεγελίζεται ὑμῖν
„παρ' ὃ ἀγγεγελισάμεθα ὑμῖν, ἀνάθεμα ἔσω“ (3).

Διὰ νὰ μὴ εἰπῇ τις ὅτι διὰ φιλοδοξίαν συζαίνει ὁ Παῦλος καὶ βεβαιώσῃ τὰ ἐδὲν κά πῶν δόγματα, διὰ τὸτο ἀνάθεματίζει ἐδῶ καὶ πῶν ἴδιον εαυτὸν· ἐπειδὴ δὲ οἱ Γαλάται

(1) Περὶ τῶ Εὐαγγελίου ὅρα εἰς τὸ 18. Κεφάλαιον τῆς πρὸς Ῥώμ. Στίχ. 24. ἐν ταῖς ὑποσημνώσεσι.

(2) Πόσον κακὸν εἶναι ἡ ἀδιαφορία, δεικνύται ἀπὸ πῶν ἐπισημασμένων Κανόνων τῆς Μεγάλῃς Βασιλικῆς, εἰς πῶν ὁποίων παρακαλῇ ὁ Ἅγιος νὰ μὴν εὐρεθῇ τὸ κακὸν αὐτὸ εἰς τὰς Ἐπισκοπὰς τῶν „ὅπῃ ἀπευχόμεθα ἐφ' ὑμῖν εὐρεθῆναι“. Καὶ ὁ θῆος Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης φησὶν· „τὸ λέγειν, οὐδὲν παρὰ τοῦτο, τὴν κακίαν ἐπισκοπῶνται τῷ βίῳ πεποιήκων“. (Ἐπιστολ. 8 σλγ.) Καὶ ὁ θῆος Χρυσόστομος· „τοῦτο δὴ καὶ ἡμῖν ποιῶμεν, καὶ τὴν ἐν ἡμῖν κακίαν ἀναστέλλομεν μετὰ πολλὰ τὸ πάχος, ἵνα μὴ προΐσῃ αὐτῇ τὴν νόσον· καὶ γὰρ ἀμελεῖμεθα μὴζονα γίνεταί πῶν ἁμαρτιῶν τὰ τραύματα, καὶ ἡ μέχρη τραυματῶν ἵσταται πᾶς νόσος καὶ ἀρρώστια, ἀλλὰ καὶ θάνατος τίχεται πῶν ἀθανάτων· ὥσπερ αὖ ἐξ ἀρχῆς, πᾶς μικρὰ ἀνελωμένον, οὐδὲ πᾶς μεγάλη ἐφέται“. (Ἑρμηνεία εἰς τὸν 5. Ψαλ.) Καὶ πάλιν· „καὶ πῶν μικρῶν καὶ εὐτελεῶν εἶναι δοκούστων ἁμαρτιῶν, ἢτε ἐν λόγῳ, ἢτε ἐν πράξει· ἀπεχέσθαι σπουδάζομεν· ὥτο γὰρ οὐδὲ ποτε πᾶς μὴζονα περὶ τῶν ἁμαρτιῶν, εἴαν πῶν μικρῶν ἀπεχόμεθα“. (Λογ. 18. εἰς τὴν Γένεσιν.) Καὶ ὁ θῆος Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης πάλιν λέγει· „Πέφυκε πᾶς μέγιστος πῶν πλημμελημάτων ἐκ βραχυτέρων τίκασθαι“. (Ἐπιστ. 8. Ἀετίφ) Καὶ ὁ Χρυ-

σοστόμῳ· „δαίον γὰρ δαίον τοῖς πονηροῖς τῶν πᾶσι· „δεσὶ δῶναι χώραν· δι' ὃ καὶ παντὶ τῶν διακρίσεων· „δα, καὶ ἐξωθῶν αὐτῶν τὴν ἴσιν· ὅταν γὰρ ἐπιλάβονται τῆς ψυχῆς, καὶ κατακρατῶσιν, καθάπερ πῦρ εἰς ὕλην ἐμπεσόν, οὕτω λαμπρὴν τὴν φλόγα ἀνάπτει. Δι' ὃ παρακαλῶ πάντα ποιῆν, ὥστε ἀποτῆχίζην αὐτοῖς τὴν ἴσιν, μὴδὲ τὸ ψυχροδόρῳ· „λογισμῶν παραμυθόμενος ἑαυτὸς, πᾶσαν ἐπιστάμεν πονηρίαν, λέγοντας τί παρὰ τῶ; καὶ τί παρ' ἐκείνο; τὴν γὰρ μυρία κακὰ ἐντεύθεν τίχεται· ὁ γὰρ διάβολος μαρὸς ὢν, πολλὰ κέχρηται τῇ κακουργίᾳ, καὶ εὐνοίᾳ, καὶ συγκαταβάσει πρὸς τὴν πῶν ἀνθρώπων ἀπάλην, καὶ ἀπὸ πῶν μικροτέρων προσβάλλει. Δι' ὃ καὶ παντὶ ποιῆν, ὥστε πᾶς ἀρχὴ αὐτῶν ἀναρῇ· μὴ γὰρ δι' ὅτι πρὸς τὴν φύσιν ἴδῃς τὰ ἁμαρτίματος, ὅτι μικρὸν, ἀλλ' ὅτι μετὰ γίνεταί ῥίζα ἀμελεμένη“. (Ὁμιλ. π 5. εἰς τὸ κατὰ Ματθ.) Ὁρα καὶ τὴν ὑποσημνωσιν τοῦ· „ἐν τῇ χάριτι τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ“. (β. Τιμοθ. β. 1.)

(3) Τὴν αὐτὴν αὐτῶν ὑπόθεσιν καὶ ὑπερβολὴν ἐμπαχεύσθη ὁ Παῦλος καὶ ἐν τῷ· „Πεισισμαὶ γὰρ ὅτι ἢτε θάνατος, ἢτε ζωὴ, ἢτε ἄγγελοι, ἢτε ἀρχαί, ἢτε δυνάμεις... ἢτε τίς τις ἐτέρω δυνήσεται ἡμεῖς χάρισμα ἀπὸ τῆς ἀγάπης τῆς Θεοῦ“. (Ῥώμ. 8. 38.)

ται κατέφθλυνον εἰς ἀξιώματα ἀνθρώπων, καὶ ἐπρόβαλον τὸν Κορυφαῖον Πέτρον, καὶ ἰάκωβον, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς προκρίτας Ἀποστόλους, διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος ἀναφέρει καὶ τὸς Ἀγγέλους. Ἐπρόσθεσε δὲ καὶ τὸ ἐξ ἑρανεῖ· ἐπεὶ καὶ οἱ ἱερεῖς, Ἀγγελοι ὀνομάζονται, κατ' ἐκεῖνο τὸ τῷ Μαλαχίᾳ· „χεῖλη ἱερέως φυλάσσεται γνώσιν... διότι Ἀγγελος Κυρίου „ Παντοκράτορός ἐστιν“ (Μαλαχ. β'. 7.) ὅθεν διὰ τὰ μὴ νομίσει τινὰς ὅτι λέγει τὸ περὶ ἱερέως, διὰ τὸ μὲν τὴν προσθήκην τῷ ἐξ ἑρανεῖ, ἐφανέρωσε πῶς τὸ λέγει διὰ τῶν ἑρανεῖς Ἀγγέλους. Καὶ δεῦν εἶπεν, ὅτι, ἐὰν κηρύττωσιν ἑαυτὰ, ἀλλὰ καὶ ἀγγελίζονται ὀλίγοντι ἔξω ἀπὸ ἐκεῖνα ὅπῃ ἡμεῖς σὰς ἀγγελίσσαμεν, νὰ εἶναι ἀνάθεμα (1). Καὶ ἀγκαλὰ οἱ ἀγαθοὶ Ἀγγελοι, ὡς λέγει ὁ Χρυσόστομος, δεῦν εἶναι δυνατόν ποτε νὰ εὐαγγελίσαν ἔξω ἀπὸ τὸ τῷ Χρυσῷ Εὐαγγέλιον, μόνον τὸτο ὁ Παῦλος τὸ εἶπε καθ' ὑπόθεσιν ἀδύνατον, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ, ἐκ περιστάσεως καὶ μὲ ὑπερβολῇ, κάθε εἴδη, ὁποῖος καὶ αὐτὸς ἦναι, ὅπῃ ζητεῖ νὰ διδάσκῃ παρὰ τὰ διατεταγμένα.

Ἀναθεματίσας λοιπὸν τὸς Ἀγγέλους, ἐὰν καθ' ὑπόθεσιν αὐτοὶ ἐδίδασκον ἄλλα ἔξω ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιον, μὲ τὸτο ἐκβάλλει κάθε ἀξίωμα καὶ ἐνδοξον ὑποκείμενον, πόσον ἑρανεῖ ὅσον καὶ ἐπίγειον· ἀναθεματίσας δὲ καὶ τὸν ἑαυτὸν τε, ἐὰν καθ' ὑπόθεσιν καὶ αὐτὸς ἐδίδασκε τὰ ἐναντία τῷ Εὐαγγελίῳ, μὲ τὸτο ἐκβάλλει ἔξω καὶ κάθε οἰκεῖον πρόσωπον. Μήμῃ εἰπὴς, λέγει, ἐσὺ ὦ Γαλάται, ὅτι νὰ ὅπῃ ὁ Πέτρος, καὶ οἱ περὶ αὐτὸν συναπόστολοι σὺ, διδάσκῃσιν ἄλλα ἀπὸ ἐκεῖνα ὅπῃ κηρύττεις ἐσὺ· διὰ τὴν ἐγώ, εἰδὲ τὸν ἑαυτὸν μου λυπεῖμαι, ἀλλὰ τὸν ἀναθεματίζω, αἰσῶς καὶ σὰς κηρύττω ἄλλα ἔξω ἀπὸ ἐκεῖνα ὅπῃ σὰς ἐκήρυξα πρότερον. Δεῦν λέγει δὲ ταῦτα ὁ Παῦλος διὰ νὰ κατηγορήσῃ τὸς Ἀποστόλους, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀποφράξῃ τὰ σόματα ἐκείτων τῶν πλάνων ὅπῃ ἐπλάυνον τὸς Γαλάτας, καὶ νὰ δείξῃ ὅτι δεῦν ἐντρέπεται κανεῖν ἀξίωμα ἀνθρώπου, ὅταν ὁ λόγος ἦναι περὶ δογμάτων καὶ πίστεως.

9. „Ὡς προηρήκαμεν καὶ ἄρτι πάλιν λέγω· εἴτις ὑμᾶς ἀαγγε-
„λίζεται παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔσω“.

Διὰ νὰ μὴ νομίσει οἱ Γαλάται ὅτι ἀπὸ θυμὸν παραχθεὶς ὁ Παῦλος, κατὰ συναρπαγῇ εἶπε τὰ ἀνωτέρω, διὰ τὸτο καὶ δεῦν λέγει τὰ αὐτά· διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι δὲν τὰ εἶπεν ἀκρίτως· ἀλλὰ κυρώσας ταῦτα εἰς τὸν ἑαυτὸν τε βεβαίως καὶ σερεῶς (2), ἔττι τὰ εἶπεν ἀποφασιστικῶς.

10. „Ἄρτι γὰρ ἀνθρώπους πείθω, ἢ τὸν Θεόν; ἢ ζητῶ ἀνθρώποις
„ἀρέσκαν“;

Μέλλει νὰ ἀπολογηθῇ ὁ Παῦλος διὰ ἐκεῖνα ὅπῃ ἐκατηγορεῖτο, δηλαδὴ πῶς δὲν εἶναι Μαθητὴς τῷ Χρυσῷ, ἀλλὰ τῶν Ἀποστόλων. Καὶ λοιπὸν διὰ νὰ μὴ ὑπερφημῶνται οἱ Γαλάται πῶς κρίνονται μὲ τὸν Διδάσκαλόν τε, καὶ ἔχον διαφορὰ μὲ αὐτόν, διὰ τὸτο ὁ Παῦλος λέγει· μὴ νομίζετε πῶς ἐγὼ ἀπολογεῖμαι, καὶ κρίνομαι εἰς ἐσᾶς, ἢ πῶς ζητῶ νὰ σὰς πείσω ὅτι εἶμαι Μαθητὴς τῷ Χρυσῷ, καὶ ἐχὶ τῶν ἀνθρώπων· πρὸς τὸν Θεὸν κάμνω ὅλῳ τὴν κρίσιν, καὶ τὴν ἀπολογίαν μου· ὅθεν δὲν γράφω ταῦτα, διὰ τὴν ἀγαπῶ νὰ ἀπολαύσω ἀπὸ λόγους δόξαν, ἢ διὰ νὰ ἔχω ἐσᾶς μαθητάς μου, ὅχι· ἀλλὰ γράφω ταῦτα, ἀπολογούμενος εἰς τὸν Θεόν, διὰ τὰ δόγματα τῆς πίστεως ὅπῃ κηρύττω, καὶ ὅχι διὰ τὴν θέλω νὰ ἀρέσω εἰς τὰς ἀνθρώπους (3)· ἢ νοεῖται καὶ ἔττι· ἐπεὶ οἱ ἐξ Ἰουδαίων πισδύσαντες

(1) Τί δὲ θέλει νὰ εἴπῃ ἀνάθεμα, καὶ ὅτι δεῦν πρέπει νὰ ἀναθεματίζῃ τινὰς, ὅρα εἰς τὴν ἐρμηνείαν καὶ ὑποσημείωσιν τῶν „ὑποχόμεν γὰρ αὐτὸς ἐγὼ ἀνάθεμα“ (Ῥωμ. 8. 3.) Ὅρα καὶ εἰς τὰ προλεγόμενα ὅτι ἐν Γαγγρᾷ Συνοδὸς ἐν τῷ ἡμετέρῳ Κανονικῷ.

(2) Βεβαίως γὰρ εἶναι σημεῖον, πὸ νὰ λέγῃ τινὰς εἰς τὸν αὐτὸν λόγον, κατὰ τὴν Ῥήσιν.

(3) Σημείωσαι ὅτι κατὰ τὸν Μέγαν Βασίλειον „πὸν ποιῶντα ἐν πολλῇ Θεῷ δεῖ ἀξίαν τῇ καρποφώματι ἔχον“ „τὴν διάνοιαν, ἐλέγχεται γὰρ ὁ ἀνθρωπάρεστος, ὅταν“ „ἐπὶ μὲν τῶν ἐπαινετῶν σπουδῇ ἐπιδάξῃται, ἐπὶ δὲ τῶν“ „ἰσχυρῶν, ὀκνηρὸς γενήται“· εἰ γὰρ τῷ Κυρίῳ ἀρέσκον“ „βυλεῖται, πάντοτε καὶ πανταχῶς αὐτὸς εἶναι, πληρὸν πὸ“ „ἐμψύχον“ διὰ τῶν ὅλων τῆς δικαιοσύνης τῶν δεξιῶν“ „καὶ ἀρετῶν“ (Ὁρ. κατ' ἐπιστομ. λγ.) Πῶς δ' αὖ φύγη

ἐν τῇ Γαλατίᾳ πιστεύσαντες ἐκατηγόρουν τὸν Παῦλον, ὅτι ἄλλα μὲν κηρύττει εἰς ἄλλους· ἄλλα δὲ εἰς ἄλλους, καὶ κατὰ τὰς ἀνθρώπους, ὅτι μεταβάλλεται καὶ αὐτός· διὰ τὸτο λέγει· ὅτι ἄραγε ἐγὼ σπευδάω νὰ πείθω τὰς ἀνθρώπους, καὶ νὰ ἀρέσω εἰς αὐτὰς, καὶ ὅχι εἰς τὸν Θεόν; μὴ γένοιτο! διὰ τὸ αὐτὸ ἤθελον νὰ ἀρέσω εἰς τὰς ἀνθρώπους, βέβαια ἤθελα κάμνω αὐτὸ ὅπῃ λέγετε, καὶ νὰ μεταβάλλω τὸ κήρυγμά μου, κατὰ τὰς ἀνθρώπους ὅπῃ δρίσκω.

„Εἰ γὰρ ἔτι ἀνθρώποις ἤρεσκον, Χρυσὸν δῶλος ἔκ αὐτῶν ἦμινα“.

Εἰδὼ κατασκολεῖ με τὸτον τὸν λόγον ὁ Παῦλος, καὶ δείχνει πῶς δὲν σπευδάσει νὰ ἀρέσκῃ εἰς τὰς ἀνθρώπους, καὶ πῶς ἔτε τὰς Γαλάτας κολακίει, ἔτε ἄλλα εἰς ἄλλους κηρύττει· δι' ὅ,τι, λέγει, αὐτὸς ἐγὼ ἐσπεύδαζον νὰ ἀρέσω εἰς τὰς ἀνθρώπους, δὲν ἤθελα ἀφήσω τὰ νόμιμα καὶ τὰς παρατηρήσεις τῶν Ἰουδαίων, καὶ νὰ προσρέξω εἰς τὸν Χρυσόν· ἔτε ἤθελα καταφρονήσω συγγενεῖς, φίλους, καὶ πόσω δόξαν ὅπῃ εἶχον κοινὰ εἰς τὰς Ἰουδαίας, καὶ νὰ προτιμήσω νὰ ὑποφέρω διωγμούς, καὶ κινδύνους καὶ ἀτιμίας διὰ τὸν Χρυσόν.

11. „Γνωρίζω δὲ ὑμῖν, ἀδελφοί, τὸ Εὐαγγέλιον τὸ ἀγγελισθεὺν ὑπὲρ ἐμοῦ, ὅτι ἔκ ἐξί κατὰ ἀνθρώπων“.

Επειδὴ μέλλει νὰ δείξῃ εἰς τὰς Γαλάτας ὁ Θεὸς Ἀπόστολος, ὅτι κατὰ ἀλήθειαν ἀφῆκε τὸν Νόμον, καὶ τὰ τῶν Νόμων, καὶ ἐγύρισεν ὅλος εἰς τὸν Χρυσόν· διὰ τὸτο ἀναφέρει ἐδῶ τὴν προτερὰν ζωὴν τε, καὶ τὴν ἀπ' ἐκείνης ὀγλίγωρον μεταβολὴν τε εἰς τὸν Χρυσόν· διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι δὲν ἤθελε μεταβληθῇ πόσον ὀγλίγωρα, αἰσῶς δὲν ἐλάμβανε κάποιαν θείαν καὶ ἐρασίον πληροφορίαν εἰς τὴν καρδίαν τε· διὰ τὸτο καὶ λέγει ὅτι δὲν εἶναι κατὰ ἀνθρώπων τὸ Εὐαγγέλιόν μου, ἥτοι ἐγὼ δὲν ἔλαβον ἀνθρώπων διδάσκαλον, ἀλλ' αὐτὸ τὸ ἴδιον Χρυσὸν ἔγινε Μαθητής.

12. „Οὐδὲ γὰρ ἐγὼ παρὰ ἀνθρώπων παρέλαβον αὐτὸ, ἔτε ἐδιδάχθην· θίω· ἀλλὰ δι' ἀποκαλύψεως Ἰησοῦ Χρυσὸν“.

Επειδὴ ἐκεῖνοι ὅπῃ ἐκατηγόρουν τὸν Παῦλον ἔλεγον, ὅτι αὐτὸς δὲν ἔγινεν αὐτόπτης, καὶ αὐτήκοος Μαθητής τῶ Χρυσῷ, καθὼς οἱ λοιποὶ Ἀπόστολοι, ἀλλὰ ἀπὸ τὰς ἀνθρώπων, παρέλαβον ὅλα ὅσα κηρύττει· διὰ τὸτο καὶ ὁ Παῦλος λέγει ἐδῶ ὅλα τὰ ἐναντία, ὅπῃ ἔλεγον ἐκεῖνοι, καὶ ὅτι ἐκεῖνος ὁ ἴδιος Χρυσὸς ὅπῃ ἐμαθήτεύσε καὶ ἐδίδασκε τὸν Πέτρον, καὶ τὰς περὶ τὸν Πέτρον προκρίτες Ἀποστόλους, αὐτὸς ἀπεκάλυψε καὶ εἰς ἐμένα τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ τὸ ἀποστολικὸν τὸτο κήρυγμα ὅπῃ κηρύττω.

13. Ἐκούσατε γὰρ τὴν ἐμὴν ἀναστροφὴν ποτε ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ“.

Πόθεν εἶναι φανερόν ὅτι με θείαν ἀποκάλυψιν παρέλαβον ἐγὼ ὁ Παῦλος τὸ Εὐαγγέλιον; ἀπὸ τῆς προτερὰν μου ζωῆς καὶ ἀναστροφῆς· διότι ἐγὼ ὁ πόσον μέγας διώκτης τῶν Χριστιανῶν, πῶς πόσον ὀγλίγωρα ἤθελα μεταβληθῶ εἰς τὴν πίσιν τῶ Χρυσῷ, αἰσῶς δὲν ἤθελε με τραβίξῃ εἰς αὐτὸν, θεϊκὴ καὶ ὑπερφυσικὴ ἀποκάλυψις; ὅτι δὲ ἡμεῖς μέγας καὶ θερμὸς διώκτης τῶ Χρυσῷ, καὶ τῶν Χριστιανῶν, φανερόν εἶναι καὶ ἀπὸ ἐσῆς τὰς Γαλάτας, οἱ ὅποιοι

φύγη τις τὸ πάθος τῆς ἀνθρωπαρεσκείας; ἀποκρίνεται ὁ αὐτὸς Βασίλειος, ὅτι θέλει φύγη αὐτὸς, „πληροφορεῖται πῶς τὸ Θεὸν παρασίαις, καὶ ἀπειροσπᾶσιν φροσιδί, πῶς πρὸς τὸν Θεὸν εὐαρεσθήσεως, καὶ διαπύρρῃ ἐπιθυμίᾳ, πῶν παρὰ τῷ Κυρίῳ μακαρισμῶν“· ἔδει γὰρ ἐν ὅλῃσι Δεισπότῳ πρὸς ἀρεσκίαν σιωδῆσαι, ἐπὶ ἀτιμίας τῷ Δεισπότῳ, καὶ κατακρίσει ἑαυτοῦ μεταωρίζεται“· (Ὁρ. κατ' ἐπιτ. λ. δ.) Ἄλλο δὲ εἶναι κενόδοξος, καὶ ἄλλο εἶναι ἀνθρωπάρεστος κατὰ τὸν αὐτὸν Βασίλειον λέγοντα·

„λογίζομαι ὅτι κενόδοξος μὲν εἶναι ὁ Φίλιππος εὐεκεν τῆς ἐν κόσμῳ δόξης, τῆς παρὰ πῶν ὁρώντων, καὶ ἀκούωντων, ποιῶν τι καὶ λέγων· ἀνθρωπάρεστος δὲ ὁ πρὸς τὸν Θεὸν, λιμάντιος ἀνθρώπων εἰς ἀρέσκην αὐτῷ ποιῶν, καὶ ἀτιμίας ἀξίον ἢ τὸ γινόμενον“· (Ὁρ. κατ' ἐπιτ. ν. β.) Ὅρα δὲ ὅτι ὁ Ἀπόστολος ἐδῶ λέγει, πῶς ὅποιος εἶναι ἀνθρωπάρεστος, αὐτὸς δὲν εἶναι δῶλος Χρυσῷ, καθὼς καὶ ἄλλαχῃ τὸτο λέγει· „μὴ κατ' ὀφθαλμοδουλίαν ὡς ἀνθρωπάρεστοι, ἀλλ' ὡς δούλοι Χρυσῷ“· (Ἐφ. γ'. 6.)

ὅποιοι καὶ μᾶλλον ὅπῃ ἀπέχετε ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλὴμ πόσον πολὺ διάστημα τόπῃ, ἠκούσατε ὅμως τῆς σφοδρᾶς καταδρομῆς καὶ τὸν διωγμὸν ὅπῃ ἐποίουν ἐναντίον εἰς τὰς Χερσιανὰς, καθὼς ἐρμηνεύει ὁ Σόληριανός (1).

„Ὅτι καθ' ὑπερβολὴν ἐδίωκον τὴν Ἐκκλησίαν τῷ Θεῷ, καὶ ἐπόρ-
θον αὐτῇ“.

Βλέπε πῶς ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος ἔβαλε καθε μίαν λέξιν με αὐξήσιν· δι' ὃ, τι δὲν εἶπεν, ὅτι ἐδίωκον ἀπλῶς τὴν Ἐκκλησίαν τῷ Θεῷ, ἀλλὰ τὴν ἐδίωκον με καθε ὑπερβολῇ· καὶ δὲν ἠρκέσθη εἰς μόνον τῷ, ἀλλὰ ἐπρόσθεσε καὶ ὅτι ἐπόρθον αὐτῇ, ἦγαν ἐπεχείρησαν νὰ κατασκάψω, καὶ νὰ τὴν ἀφανίσω· τὸ γὰρ εἶναι τὸ ἔργον ἐκεῖνος ὅπῃ πορθεῖ καμμίαν πόλιν καὶ κάσρην, τὸ νὰ κατασκάψῃ, καὶ νὰ ἀφανίσῃ αὐτῇ.

14. „Καὶ προέκοπτον ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ ὑπὲρ πολλὰς συνηλικιώτας ἐν
τῷ γένει, περαιοτέρως ζηλωτὴς ὑπάρχων τῶν πατερικῶν καὶ
παрадόσεων“.

Περαιοτέρων, λέγει, ἀπὸ ὅλων ἐκείνων τὰς Ἑβραίας καὶ ζηλωτὰς τῷ Νόμῳ, ὅπῃ ἦσαν συν-
ομήλικοι καὶ ισόχρονοί μου, ἐγὼ ἐδύναμαι θερμότητι καὶ ζήλῳ περαιοτέρων εἰς τὸν Νόμον, καὶ
ἐπρόκοπτα, ἦτοι αὐξάνα εἰς τὸν πόλεμον τὸν κατὰ τῶν Χερσιανῶν, ἢ τὸ „προέκοπτον ἐν τῷ
„Ἰουδαϊσμῷ“ ἡμεῖς, ὅτι ἡμεῖς ἐντιμὸς κοινὰ εἰς τὰς Ἰουδαίους, ὡς νομομαθὴς καὶ τῷ Νόμῳ
Διδάσκαλος καὶ ὑπερασπιστής. Μὴ νομίσῃς δὲ, ὡ ἀναγιῶνα, ὅτι ἡ κατὰ τῶν Χερσιανῶν
κίνησις αὕτη τῷ Παύλῳ, ἦτον ἀποτέλεσμα τῆς κενοδοξίας, ἢ τῷ θυμῷ, ὅχι· ἀλλὰ ἦτον
ἔργον τῷ ζήλῳ ὅπῃ εἶχον εἰς τὸν παλαιὸν Νόμον τῷ Θεῷ. Ἀνίσως λοιπὸν, λέγει, ἐγὼ
ἐδίωκον τὴν Ἐκκλησίαν τῷ Χριστῷ πρότερον, ὅχι διὰ νὰ ἀρέσω εἰς τὰς ἀνθρώπους, ἢ διὰ
ἄλλο καίνα ἀνθρώπινον τέλος, ἀλλὰ μόνον διὰ ζήλῳ Θεῷ ἀγκαλὰ καὶ πεπλανημένον,
πῶς πόρα ὅπῃ ἐγνώρισα τὴν ἀλήθειαν, θέλω κηρύττω ἄλλα καὶ ἄλλα διὰ ἀνθρωπαρέσ-
κειαν; ἢ καὶ διὰ ἀγάπην τῆς ἀνθρωπίνης δόξης; ἢ πῶς θέλω διδάσκω ἄλλα, ἔξω ἀπὸ
τῆς ἀλήθειαν, καὶ ἔξω ἀπὸ ἐκεῖνα ὅπῃ ὁ Χριστὸς με ἐδίδασκε; Τὸ εἶναι παντελῶς ἀνακό-
λεστον καὶ ἀπίστον.

15. „Ὅτε δὲ ἐδόκησεν ὁ Θεός, ὁ ἀφορίσας με ἐκ κοιλίας μητρός μου.“

Ανίσως ὁ Παῦλος ἐδιωρίσθη εἰς τὸ Εὐαγγέλιον τῷ Χριστῷ ἐκ κοιλίας μητρός τῆς (2), καὶ
ἀνίσως ἐδιαλέχθη εἰς τὸ εἶναι ἀπὸ τὸν Θεόν, βέβαια διὰ κάποιαν ἄλλαν οἰκονομίαν ἐμμένον
εἰς

(1) Τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Θεοδώριτος „ἐδὲν ἡμᾶς
„λέληθε πῶν κατ' ἐμέ“· εἰ γὰρ πολλοὶς σαδμοῖς ἀρεσῇ-
„κατε πῶς Ἰουδαίους, ἀλλ' ἐν ἡ φήμῃ διέδραμε πάντο-
„σε, καὶ ὅληα πᾶ κατ' ἐμέ πεποιήκεν ἀπασιν, ὅτι πᾶ-
„λαι δυσμενὴς τῆς Ἐκκλησίας, καὶ προφανὴς ἡμῶν πο-
„λεμῖος, σκοπὸν ἔχων ἐκ βάδρων ἀνασπάσαι πᾶ ταύ-
„της θεμέλια“.

(2) Σημειώται ὅτι ὁ Θεὸς Αὐγουστίνος θέλει, πῶς
ὅταν λέγεται περὶ τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου, καὶ τῷ Προ-
φήτῳ Ἰερεμίου, ὅτι ἠγιασθήσαν ἐκ κοιλίας μητρός
αὐτῶν, νὰ μὴ νοῦται ὁ Ἁγιασμός οὕτως διὰ τὸ προ-
πατορικὸν ἀμάρτημα, ἦγαν νὰ μὴ νοῦται πῶς αὐτοὶ ἦ-
σαν καθαροὶ ἀπὸ τοῦ προπατορικὸν ἀμάρτημα (μόνος
γὰρ ὁ Κυβερνῶν ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἦτον πᾶσι ἀνῆτε-
ρος, ὡς μὴ ἐκ σπέρματος συληφθῆς) ἀλλὰ μόνον νοῦται
ὁ ἁγιασμός οὕτως διὰ τὸν Θεὸν προορισμὸν, καθὼς πε-
ρὶ αὐτοῦ βέβαιον ὁ μακάριος Παῦλος λέγων· „ὅτε δὲ
„ἐδόκησεν ὁ Θεός ὁ ἀφορίσας με ἐκ κοιλίας μητρός

„μου, καὶ καλῆσαι διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ“· (Σελ. 7.
τῆς δωδεκαβίβλ. τοῦ Δοσιθεοῦ) Ἐκ αὐτοῦ λόγου λοιπὸν
τῶν τῶν ἱερῶν Αὐγουστίνου δυνάται νὰ συμπεράνηται,
ὅτι ἐπειδὴ οἱ ἐκ κοιλίας μητρός αὐτῶν ἠγιασμένοι διὰ
τῶν λέγονται ἠγιασμένοι, διὰ τί προωρίσθησαν ὑπὸ
Θεοῦ ἐξαίρετω προῶν ἐκ κοιλίας μητρός τῶν· ὁ δὲ
Παῦλος λέγει ἐδῶ ὅτι προωρίσθη ὑπὸ Θεοῦ ἐκ κοιλίας
μητρός τῆς, λοιπὸν δεῖν εἶναι καίνα ἀποπὸν νὰ εἰπῶμεν
ὅτι αὐτοὶ ἦσαν καὶ ἠγιασμένοι ἐκ κοιλίας μητρός τῆς· καὶ
ἂν ὁ Πατεράρχης Ἰακώβ ἦσαν ἠγιασμένοι ἐκ μητρός,
κατὰ τὸν Ἀμβρόσιον, καὶ ὁ Ἀδελφός τοῦ Ἰακώβου, κατὰ
τὸν Ἠγήσιππον, καὶ Ἐπιφανιον· καὶ ὁ μνήτωρ Ἰωσήφ
κατὰ τὸν Γέροντα καὶ τὸ Ἱεροσολυμιτικὸν Πουτικόν, καὶ
ὁ Μωυσῆς κατὰ τὸν Ἐφραίμ τὸν Σύρον· καὶ ὁ Σαμ-
ουὴλ, κατὰ τὸν Εὐσέβιον, καὶ ὁ μέγας Νικόλαος, καὶ
Σάββας κατὰ τινὰς Συγγραφῆς, πᾶσι θαυμαστὸν εἶναι ἂν
καὶ ὁ Παῦλος ὁ μέγας Ἀπόστολος, ἦσαν ἠγιασμένοι ἐκ
κοιλίας μητρός τῆς;

εἰς τὸν Ἰουδαϊσμόν ἐν τῷ μεταξύ χρόνῳ* ποῖα δὲ ἦσαν ἡ οἰκονομία αὐτῆς; ἵνα ἡ αἰφνίδιος καὶ παράδοξος αὐτῆς μεταβολὴ εἰς τὸν Χριστόν, πολλὰς Ἰουδαίας πληροφορήσῃ, καὶ τραβίξῃ αὐτὰς εἰς τὴν πίσιν τῶ Χριστοῦ. Ἐδιώρισεν δὲ τὸν Παῦλον ὁ Θεὸς εἰς τὸ Εὐαγγέλιον τῶ Χριστοῦ, ὅχι κατὰ τύχην καὶ ἀποπλήρωσιν, ἀλλὰ διὰ τὴ προεγνώρισεν αὐτὸν ὅτι εἶναι ἄξιος.

„Καὶ καλέσας διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ“.

Ο μὲν Θεός, διὰ τὴν ἀρετὴν καὶ ἀξιοπρέπειαν τῶ Παύλου, ἐκάλεσεν αὐτὸν εἰς τὸ Εὐαγγέλιον κήρυγμα* „Σκεῦος γάρ, εἶπε πρὸς τὸν Ἀνατίαν, ἐκλογῆς μοι εἶναι εἶπες“ (Πράξ. 9. 15.) ὁ δὲ Παῦλος ταπεινοφρονῶν, εἶπεν, ὅτι διὰ μέσας τῆς χάριτος τῶ Θεοῦ ἐκαλέσθη, καὶ ὅχι διὰ τὴν ἀξιοπρέπειάν τιν, ἀλλὰ διὰ τὸ τῶ Θεοῦ ἔλεος.

16. „Ἀποκαλύψαι τὸν Υἱὸν αὐτοῦ ἐν ἐμοί“ (1).

Δὲν εἶπεν ὁ Παῦλος ὅτι ὁ Πατὴρ ἀπεκάλυψεν ἐν ἐμοί, ἥτοι εἰς ἐμένα, τὸν Υἱόν τιν, ἀλλὰ ἐν ἐμοί, ἥτοι μέσα εἰς ἐμένα, διὰ τὴν νὰ δείξῃ μὲ τῆτο, ὅτι δὲν ἔμαθε μόνον μὲ λόγον ἀπὸ τὸν Θεόν, ἀλλὰ καὶ ἐγέμισεν ἡ καρδία τιν ἀπὸ πολλῶν χάριν καὶ δυνάμιν τῶ Ἁγίου Πνεύματος, μὲ τὸ νὰ ἐβάβη ἡ τῶ Χριστοῦ γνώσις μέσα εἰς τὸν ἐντὸς ἀνθρώπον, καὶ ὁ Χριστὸς ἐλάλει μέσα εἰς αὐτόν (2).

„Ἴνα Δαγγελίζωμαι αὐτὸν ἐν τοῖς Ἑθνεσιν“.

Απεκάλυψε, λέγει, ὁ Πατὴρ καὶ ἐφανερώσεν εἰς ἐμένα μὲ ὑπερφυσικὸν τρόπον καὶ ἐλλάμψιν τὸν Υἱόν τιν, ὅχι διὰ τὴν ἰδὴν ἐγὼ μόνος, καὶ νὰ τὸν κρύψω εἰς τὴν καρδίαν μου, ἀλλὰ διὰ τὴν νὰ τὸν φαιερῶσω καὶ εἰς τὰς ἄλλας διὰ μέσας τῶ Εὐαγγελικῆς κηρύγματος* διότι μὲ τὸ μέσον τῆς Θείας ὁπτασίας καὶ ἀποκαλύψεως ἐκείνης ὅπως ἠξιώθη ὁ Παῦλος, ὅχι μόνον αὐτὸς ἐπίσθυσεν εἰς τὸν Χριστόν, ἀλλὰ καὶ ἐχειροποιήθη ἀπὸ τὸν Θεόν εἰς τὸ νὰ κηρύττῃ πρὸς τὰ Ἑθνη (3). Ἄν λοιπὸν ἐγὼ ἐδιδάχθην ἀπὸ τὸν Θεόν, πῶς ἐσεῖς ὦ Γαλάται, λέγετε ὅτι ἐδιδάχθην ἀπὸ τῶς ἀνθρώπων; αὐ ἐγὼ ἐψηφίσθην ἀπὸ τὸν Θεόν διὰ τὴν κηρύττω ὅχι ἀπλῶς, ἀλλὰ εἰς τὰ Ἑθνη, πῶς ἢ μπορῶ πλέον νὰ κηρύττω περὶ τὴν εἰς τὰ ἀπερίτμητα Ἑθνη;

„Εὐθέως δ' προσανεθέμην σαρκὶ καὶ αἵματι“.

Ητοι ἀφ' οὗ, λέγει, ὁ Πατὴρ διὰ τῆς ὑπερφύσης ἐλλάμψεως ἀπεκάλυψε μέσα εἰς τὴν καρδίαν μου τὸν Υἱόν τιν, δι' οὗ δὲν ἦλθον εἰς λόγον καὶ συνομιλίαν μὲ τὰς Ἀποστόλους τῶ Κυρίου* τέπως γάρ ὁνομάζει σάρκα καὶ αἷμα, καλῶν αὐτὰς ἔτι ἀπὸ τὴν φυσικῶν τῶ Ἑβραϊκῶ γένους συγγένειαν* ἢ σάρκα καὶ αἷμα ὁνομάζει καθολικῶς ὅλους τὰς ἀνθρώπων, καὶ ὡσαύτῃ νὰ λέγῃ, ὅτι ἀπὸ καίενος ἀνθρώπου δὲν ἔμαθον τίποτε περὶ τῆς εἰς Χριστόν πίστεως, ἀλλὰ ἀρκέσθην εἰς μόνην τὴν θεϊκὴν ἀποκάλυψιν (4).

17. „Οὐ-

(1) Ὅρα ὅτι, ἀγκαλιὰ καὶ ὁ Υἱὸς ἀπεκάλυψεν ἑαυτὸν εἰς τὸν Παῦλον, διὰ τῆς ὑπὲρ ἡλίον λαμπρότης ὁπτασίας ἐκείνης* „ἐγὼ εἰμι γάρ φησιν Ἰησοῦς, ὃν σὺ διώκεις“ (Πράξ. 9. 5.) μόνον πῶς ὁ Παῦλος εἶπεν λέγει, ὅτι ἀπεκάλυψεν εἰς αὐτόν ὁ Πατὴρ τὸν Υἱόν* ἐπειδὴ πάντα πρὸς τὸν Υἱόν, εἶναι καὶ πρὸς τὸν Πατέρα διὰ τὴν ὁμοουσιότητα* εἶπεν καὶ ὁ Θεοδώριτος εἶπε* „Πάλιν ἐν τῇ παύσει συνῆλθε τῷ Υἱῷ τὸν Πατέρα, καὶ αὐτὸν εἶπεν, καὶ πρὸ αἰῶνων προεγενεσθαι πρὸς αὐτόν, καὶ μετὰ τῇ παύσει κεκληκέναι, καὶ ὃν κενὸν ἐδοκίμασεν“.

(2) Ὁ δὲ Προκόπιος οὕτως ἐρμηνεύει τὸ ρητὴν πῶς λέγων „ὅτι, ἰδὲ πῶς παρ' ἐμοί, τὸν Πατέρα νοήσω, μὲν“ ὡς γὰρ ὁ Υἱὸς ἀποκαλύπτει τὸν Πατέρα, εἶπεν

„Πέτρος καὶ Παῦλος τὸν Υἱόν ὁ Πατὴρ ἀπεκάλυψεν* ὁ μὲν γὰρ ὡς ἐκ Πατρὸς μαθὼν τὸν Υἱόν, μακαρίζεται* ὁ δὲ φησιν* ὅτε εὐδόκησεν ὁ Θεὸς ὁ ἀφορίσας με ἐκ κοιλίας μητρός μου, ἀποκαλύψαι τὸν Υἱόν αὐτοῦ ἐν ἐμοί“ (Σελ. 927. τῆς Πενταπόλεως)

(3) „Σκεῦος γάρ φησιν ἐκλογῆς μοι εἶναι εἶπες, τὸ βαστάσαι τὸ ὀνομά μου ἐνώπιον Ἑθνῶν καὶ Βασιλείων, ἡνὼν τε Ἰσραὴλ“ (Πράξ. 9. 15.) Καὶ πάλιν* „Περδίου, ὅτι ἐγὼ εἰς Ἑθνη μακρὰν ἐξαποστελῶ“ (Πράξ. κβ'. 21.)

(4) Ὁ δὲ Οἰκουμένης ἐρμηνεύει τὸ „εὐθέως δ' προσανεθέμην σαρκὶ καὶ αἵματι“ λέγων* „δι' οὗ εἰς ἀπεκλίνα εἰς ἀνέσιν καὶ ἡδυσθῆσαν, εἰς ὡς μεγαλὴ κα-

πρ-

17. „Οὐδὲ ἀνῆλθον εἰς Ἱεροσόλυμα πρὸς τὰς πρὸ ἐμῶν Ἀποστόλους“.

Εκεῖνο ὅπῃ εἶπεν ἀνωτέρω σκοτεινῶς, ὅτι ἐπροσανέθετο σαρκὶ καὶ αἵματι, τὸτο ἐδῶ σαφέστερον λέγει, ὅτι διηλαθὴ δὲν ἐπῆγεν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα διὰ τὴν ὁμιλήσῃ μὲ τῆς ἄλλης Ἀποστόλης. Διὰ ποίαν δὲ αἰτίαν λέγει ταῦτα ὁ Παῦλος; ἄραγε τόνον ἦτον ὑπερήφανος, ὥστε ὅπῃ ἐνόμιζε πῶς εἶναι αὐτάρκης αὐτὸς εἰς τὸν ἑαυτὸν τῶν, καὶ δὲν χρειάζεται ἄλλον σύμβουλον; καὶ πῶς δὲν ἤκουσε τὸν Παροιμιαστὴν ὅπῃ λέγει· „μὴ ἴσθι φρόνιμος παρὰ σεαυτῷ“; (Παρ. γ'. 7.) οὐδὲ τὸν Ἡσαΐαν λέγοντα· „καὶ οἱ συνετοὶ ἐν ἑαυτοῖς, καὶ ἐνώπιον αὐτῶν ἐπισήμονες“; (Ἡσ. ε'. 21.) Μὴ γυνόιτο λοιπὸν τὴν ἦτον ποιῆτος ὑπερήφανος ὁ Παῦλος! ἀλλ' ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ὅπῃ τὸν ἐκατηγόρειν ἔλεγον, ὅτι πρέπει νὰ ἀκολουθῶμεν εἰς τὰς ἄλλας Ἀποστόλους, ὅπῃ ἦτον προπύτερα ἀπὸ τὸν Παῦλον, καὶ ὅχι εἰς τὸν Παῦλον ὅπῃ ἦτον ὑπερώτερος· διὰ τὸτο ῥησὶς ὁ Ἀπόστολος νὰ εἴπῃ ταῦτα, διὰ νὰ κατασιγῇ τὰς πλάνους ἐκείνας ὅπῃ ἔλεγον ταῦτα. Ἐπειδὴ ἄλογον ἦτον καὶ πάντῃ ἀνοίκειον, ἐκεῖνος ὅπῃ ἔμαθον ἀμέσως ἀπὸ τὸν Θεόν, ἦτοι ὁ Παῦλος, νὰ προσέχῃ πλέον εἰς διδασκαλίαν ἀνθρώπων. Δὲν λέγει λοιπὸν ταῦτα ὁ Παῦλος ὑπερηφανοῦς, ἀλλὰ διὰ νὰ δείξῃ τὸ ἀξίωμα τῆς ἐδικῆς τῆς κηρύγματος· καὶ ἐπῆγεν ὁ Παῦλος ἀπὸ τῆς Δαμασκὸν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ διὰ τῆς Βαρνάβαν ἀνταμώσθη μὲ τὰς Ἀποστόλους ὡς μαρτυρῶσιν αἱ Πράξεις, (Κεφ. 9.) πλὴν ὅχι διὰ νὰ μάθῃ τι, ἀλλὰ διὰ νὰ πληροφορήσῃ τὰς ἄλλας ὅτι ἐκεῖνα ὅπῃ κηρύττει εἶναι καὶ εἰς τὰς ἐν Ἱεροσολύμοις Ἀποστόλους δεκτὰ καὶ ὀφείματα· ἔπειτα δὲ, καὶ αὐτὸς ἐπῆγεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ἀνταμώσθη τὰς Ἀποστόλους, δὲν ἐπῆγε παρὸς αὐτοὺς ὅπῃ ἐπίσδωσεν, ἀλλὰ μετὰ ταῦτα· καὶ τότε, διὰ νὰ πληροφορήσῃ, ὡς εἶπον, τὰς ἄλλας, καὶ ὅχι διὰ νὰ μάθῃ αὐτὸς τίποτε ἀπὸ τὰς Ἀποστόλων.

„Ἀλλὰ ἀπῆλθον εἰς Ἀραβίαν, καὶ πάλιν ὑπέστρεψα εἰς Δαμασκόν“.

Ο Παῦλος δὲ οὕτως ὅπῃ ἐπίσδωσεν, περιεπάτει εἰς τὰς χέρσας καὶ ἀγεωργήτους τόπους ἀπὸ τῆς Εὐαγγελικῆς κήρυγμα· δι' ὅ,τι αὐτὸς ἦτον μαζί μὲ τὰς Ἀποστόλους, ἤθελεν ἐμποδισθῇ τὸ κήρυγμα, καὶ δὲν ἤθελεν ὁραπλωθῇ τόνον ὀλίγη ῥα εἰς τὰς ἀγροὺς καὶ μακρινὰς τόπους· ἐπειδὴ δὲ μόνος ἦτον ὁ Παῦλος, διὰ τὸτο ἔτρεχεν εἰς τὰ βαρβαρώτατα ἔθνη, ὅποιοι ἦτον οἱ Ἀραβες. Βλέπε δὲ ταπεινοφροσύνην τῆς Παύλου, ὅτι αὐτὸς ἀπαλειψάμενος τὰς πόλεις καὶ ἑπαρχίας ὅπῃ ἐκήρυξε, δὲν φανερόντι καὶ πόσας ἀνθρώπους ἐγύρισεν εἰς τὴν πίσιν. Καὶ μόνον ὅπῃ εἰς μόνον τὴν Δαμασκόν, ἦτοι τὸ νυν λεγόμενον Σάμι, τόνον πολλὰ ἐσύγχυσε καὶ ἐπάραιξε τὰς ἐκεῖ ὀρισκομένους Ἑβραίους, ὥστε ὅπῃ ἐπιβουλόσθη νὰ πιασθῇ ἀπὸ τὸν Ἐθναρχὴν καὶ Ἐξουσιαστὴν τῆς Δαμασκῆς, τὸν ὅποιον εἶχε καταστήσῃ ἐκεῖ ὁ Βασιλεὺς Ἀρέτας, καθὼς τὸ λέγει μόνος εἰς τὸ τέλος τῆς δεκάτης Κεφ. τῆς πρώτης πρὸς Κορινθίους· ἐτῆς λοιπὸν ὁ Παῦλος, ἐκεῖνα τὰ μεγάλα ὅπῃ φαίνεται πῶς λέγει διὰ λόγους, δὲν τὰ λέγει διὰ φιλοτιμίαν καὶ δόξαν, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ βλαβῇ τὸ κήρυγμα, ὡς εἴπομεν εἰς τὸν δεκάτον καὶ δωδέκατον Κεφάλαιον τῆς πρὸς Κορινθίους δούτερας· ἐπειδὴ ἀπιστεῖτο ὡς ὀφειλέτης ἀπὸ τὰς ἄλλας, καὶ ὡς Μαθητὴς τῶν Μαθητῶν καὶ Ἀποστόλων τῶν Χριστῶν.

18. „Ἐπειτα μετὰ ἔτη τέρα, ἀνῆλθον εἰς Ἱεροσόλυμα ἰσορῆσαι Πέτρον“ (1)

Καὶ τὸτο σημεῖον εἶναι τῆς μεγάλης ταπεινοφροσύνης τῆς Παύλου, ἐπειδὴ αὐτὸς ὅπῃ πόσα ἐκαπόρρωσε, καὶ εἰς πόσας τόπους ἐκήρυξεν, ἐπῆγεν εἰς τὸν Πέτρον, ὅχι διὰ νὰ μάθῃ τι, ἢ νὰ

„παρὰ τὸν Θεόν, εἰς ῥαυτῶν καὶ ὀλίγων ἀνέπειτα, ἀλλὰ σὺν τῶν πᾶσι τῶν Εὐαγγελιστῶν δρόμον ἐποιέμεν“· ἢ ὅπως, ἐπὶ προετιμησάμεν ἰδεῖν συγγενεῖς, ἢ οἰκίαν, ἢ σὺν τοῖς, ἢ πατρὶδα· ἀλλὰ πάντα λιπὼν, (καὶ γὰρ ἐν ταῖς πύξιν πᾶσι περὶ Πέτρον, καὶ Ἰωάννην ἐλαττάμεναι, εὐδένως εἰς Ἀραβίαν, καὶ εἰς Δαμασκόν, καὶ εἰς τὸ κήρυγμα ἔτρεχον“· Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τῆς „κα-

τὰ σκοπὸν διώκω ἐπὶ τὸν βραβεῖον τῆς αἰῶν κλήσεως“· (Φιλιπ. γ'. 14.) ἵνα ἴδῃς πῶς ὁ Παῦλος ἔτρεχεν ὡς δρομεύς, κατὰ τὸν Βασίλειον.

(1) Διαφωνία φαίνεται ἀνάμεσα εἰς τὰς Πράξεις, καὶ εἰς τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Ἀποστόλου· αἱ γὰρ Πράξεις φαίνονται ὅτι ὁ Παῦλος μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τῆς ἐπῆγεν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἀπὸ τῆς Δαμασκῆς· „παρὰ“· γυνό-

να ὠφελιθῇ ἀπὸ αὐτὸν, ἀλλὰ μόνον διὰ τὴν ἰσορήσιν, καὶ τὴν ἰδῆ, τιμῶντας αὐτὸν ὡς Κορυφαῖον, καὶ ὡς μεγαλιτέρον τε· διὰ τὸ δὲ εἶπεν ὅτι ἐπῆγεν εἰς Ἱεροσόλυμα διὰ τὴν ἰδῆ τὸν Πέτρον, ἀλλὰ διὰ τὴν ἰσορήσιν, καθὼς συνεκρίβην τὴν λέγουσαν οἱ περιηγηταὶ ἐκεῖνοι ὅτι ἰσορῶσι, καὶ μανθάνουσι τὰς μεγάλας καὶ λαμπρὰς πόλεις, καὶ τὰς ἀρχαιολογίας τῆς Κόσμου· ἢ καθὼς καὶ ἡμεῖς λέγομεν ὅταν πηγαίνωμεν νὰ ἀνταμώσωμεν τινὰς μεγάλους καὶ Ἀγίους Ἄνδρας· ἀλλὰ ἡμεῖς μὲν πηγαίνομεν εἰς ἐκεῖνας διὰ ὠφέλειάν μας ψυχικῶς, ὁ δὲ Παῦλος ἐπῆγεν εἰς τὸν Πέτρον, διὰ τιμὴν μόνον, καὶ ὄχι διὰ ὠφέλειάν τε.

„Καὶ ἐπέμεινα πρὸς αὐτὸν ἡμέρας δεκαπεντέ“.

Τὸ μὲν νὰ ἰσορήσῃ τὸν Πέτρον ὁ Παῦλος, τὸ ἦτον σημεῖον τιμῆς πρὸς τὸν Πέτρον, πρὸς δὲ καὶ νὰ μείνῃ εἰς αὐτὸν, τὸ ἦτον σημεῖον φιλίας καὶ ἀγάπης πολλῆς. Δὲν εἶπε δὲ, ὅτι ἐδιδάχθηκα ἀπὸ τὸν Πέτρον, ἀλλὰ μόνον ὅτι ἔμεινα εἰς αὐτὸν, ἦτοι ὅμειν με αὐτόν.

19. „Ἐπερον δὲ τῶν Ἀποστόλων ἔκ ἄδον, ἀμὴ Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν
„τῷ Κυρίῳ“ (1).

Επῆγε μὲν ὁ Παῦλος εἰς Ἱερουσαλὴμ διὰ τὴν ἰσορήσιν τὸν Πέτρον, ἐπειδὴ πόσον ἐτίμα, καὶ ἐπόθει αὐτόν· εἶδε δὲ καὶ τὸν Ἰάκωβον, ὄχι τὸν ἀδελφὸν τῷ Ἰωάννῃ, ἀλλὰ τὸν ἀδελφὸν τῷ Κυρίῳ· μετὰ τὸν δὲ αὐτὸν ἐνθυμᾶται καὶ ἀναφέρει· πόσον ἦτον ὁ τρισμακάριστος Παῦλος ἐλόγθερος ἀπὸ κάθε βασιτανίαν καὶ φθάνον· καὶ μόλον ὅτι, εἰ μὴ ἤθελε νὰ φανερώσῃ τὸν Ἰάκωβον ποῖος εἶναι, δὲν τὸν ἀνόμεζεν ἀδελφὸν τῷ Κυρίῳ, ἀλλὰ, ἢ ἦν τῷ Κλωπᾷ κατὰ νόμον, ἢ ἦν τῷ Ἰωσήφ κατὰ φύσιν· ἐπειδὴ ὁ Ἰάκωβος δὲν ἦν κατὰ σάρκα ἀδελφὸς τῷ Κυρίῳ, ἀλλὰ ἐνομιζέτο μόνον. Πῶς δὲ ἦν κατὰ νόμον υἱὸς τῷ Κλωπᾷ; ἄκουσον· ὁ Κλωπᾶς, καὶ ὁ Ἰωσήφ, ὁ μνήτωρ τῆς Θεοτόκου, ἦν ἀδελφοὶ κατὰ σάρκα· ἐπειδὴ δὲ ὁ Κλωπᾶς ἀπέθανεν ἄτεκος, ὁ Ἰωσήφ ἐπῆρε τῇ γυναῖκα τῆς ἀδελφῆς τῷ Κλωπᾷ, καὶ ἀνέστησαν εἰς αὐτὸν σπέρμα, γεννήσας τῶν τῶν Ἰάκωβον, καὶ ἄλλας τρεῖς ἀδελφάς τὸν Ἰωσήφ, τὸν Ἰάκωβον, καὶ Σίμωνα, καὶ μίαν θυγατέρα Μαρίαν ὀνομαζομένην, τῇ ὁποίᾳ ἀδελφῇ τῆς Θεοτόκου ὀνομάζει τὸ Ἅγιον Εὐαγγέλιον, (Ἰωάν. 19. 25.) εἰς αὐτὸν, ὡς συγγενίδα, καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν ὅτι ὁ Ἰωσήφ εἶχε πρὸς τῇ Θεοτόκῳ πατρὸς πρόνοιαν καὶ οἰκειότητα περισσέτερον, παρὰ ὅτι εἶχε πρὸς αὐτῇ, ἀνδρὸς οἰκειότητα, καὶ διάθεσιν.

20. „Α

„γενόμενος γὰρ φασιν, ὁ Σαῦλος εἰς Ἱερουσαλὴμ, ἐπὶ παρά τὸν κολλᾶσθαι τοῖς μαθηταῖς, καὶ πάντες ἐφοβήθησαν αὐτόν, μὴ πιστεύοντες ὅτι εἰς μαθητὴς· Βαρνάβας δὲ ἐπιλαβόμενος αὐτόν, ἤγαγε πρὸς τοὺς Ἀποστόλους, καὶ διηγῆσατο αὐτοῖς πᾶς ἐν τῇ ὁδῷ εἶδε τὸν Κύριον“, καὶ πᾶς ἐξῆς. (Πράξ. 9. 26.) Ἐδῶ δὲ λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι μετὰ ἐτη τρεῖς τῆς ἐπιστροφῆς αὐτοῦ, ἐπῆγεν εἰς Ἱεροσόλυμα, ἀλλὰ ἀπὸ ποίου χρόνου ἐπῆγε δὲν φανερόν· ἀλλ' ἐπειδὴ παρὰ τὸν εἶπεν, ὅτι μετὰ τὴν ἐπιστροφήν αὐτοῦ ἐπῆγεν εἰς Ἀραβίαν, καὶ πάλιν ὑπέστρεψεν εἰς Δαμασκόν, ἵσως διατρέχας εἰς ἄλλας πόλεις πᾶς τρεῖς ἐτη ὅπου λέγει ἐδῶ, πάλιν ἐνύκτισεν εἰς Δαμασκόν, καὶ ἀπὸ τῆς Δαμασκὸν ἐπῆγεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ τότε διὰ τῶν Βαρνάβαν προσήχθη εἰς τοὺς Ἀποστόλους, καθὼς λέγουσιν αἱ Πράξεις· ἄλλως γὰρ συμβιβάζω αὐτὴν ἐν δυνάμει καθὼς καὶ ὁ Οἰκουμένης ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τῶν Πράξεων, ἀγωνίζεται καὶ βασανίζεται μετὰ πᾶσι ἐξ ὁδοῦ, νὰ συμβιβᾶσθαι πᾶς τῶν Παύλου ἐλευσεν εἰς Ἱεροσόλυμα, πᾶς τε ἐν ταῖς Πράξεσι διηγεσθαι, καὶ πᾶς ἐν τῇ πρὸς Γαλάτας αὐτῇ Ἐπιστολῇ, καὶ δὲν δύναται· καὶ τέλος, λέγει, ὅτι ὁ Παῦλος ἐδῶ, ἄλλον λέγει καιρὸν, πᾶν ὅπου ὁ Λεκάς εἰς τὰς Πράξεις δὲν ἀναφέρει, ὡς ποτὶς συντεμῶν, καὶ πολλὰς καὶ εἰς αὐτὴν συναίρει.

Epistole di S. Paolo. Tom. II.

(1) Ἰσως δὲ οἱ δύο οὗτοι Ἀπόστολοι ἦν ἐκεῖνοι, πρὸς τοὺς ὁποίους ὁ Βαρνάβας ἤγαγε τὸν Παῦλον, ὡς αἱ Πράξεις ἰσορῶσιν. (Κεφ. 9. 27.) Τρεῖς δὲ Ἰάκωβοι ἦν, πρῶτος ὁ ἀδελφὸς Ἰωάννης, ὃν ἐδιδάσκον οἱ Ἑβραῖοι· δεύτερος ὁ πῦρ Ἀλφάιου, οἱ σινες ἦσαν καὶ οἱ δύο Ἀπόστολοι ἐκ τῶν 12. καὶ τρίτος ὁ ἀδελφὸς τῷ Κυρίῳ, ὁ ἐκτεθῆς ἀναφερόμενος, ὁστις δὲν ἦν ἐκ τῶν 12. Ἀποστόλων, ὡς λέγει ὁ Ἰερώνυμος ἐν τῇ ἐξηγήσει τῆς πρὸς Γαλάτας αὐτοῦ Ἐπιστολῆς καὶ ἐν τῇ περὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Συγγραμμάτων. (Παρά Κορινθίω.) Οὕτως ὁ Ἰάκωβος ἐλέγετο Μικρὸς κατὰ τὸν Θεοφύλακτον, πρὸς διαφορὰν τῷ Ἰακώβῳ τοῦ υἱοῦ Ζεβεδαίου, ὁστις ἐλέγετο Μέγας, ὡς αἱ ἐκ τῶν δώδεκα καὶ ὡς πρόκλητος· περὶ δὲ ἦπε Μάρκος ὁ Εὐαγγελιστὴς· „ἦσαν δὲ καὶ γυναῖκες ἀπὸ μακρόθεν θεωρησάσαι, ἐν αἷς ἦν Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ, καὶ Μαρίαν, ἢ τὴν Ἰακώβου τῷ Μικρῷ, καὶ Ἰωσήφ μητρί“. (Μάρκ. 16. 40.) ὅπου, Μαρία λέγεται ἢ Θεοτόκος, ἢ ὡς μήτηρ νομιζομένη τοῦ Ἰακώβου πᾶν, καὶ τῷ Ἰωσήφ τῶν υἱῶν τοῦ Ἰωσήφ· ὅτι δὲ ὁ Ἰάκωβος ὅπου ἦν ἡγιασμένος ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ, καὶ κρασί, ἢ ῥακί δὲν ἐπὶ ποτε ὡς Ναζιραῖος, καὶ κρασί δὲ ἐφῆγεν, οὐδὲ ἐξουστῆθη, οὐδὲ μὲν λαδὶ ἐχρίσθη (καθὼς ἦν τότε σωτηρία, πρὸς ἰλαρότητα τῷ σώματι) ὅτε εἰς λατρίαν ἐλθὼν,

20. „Α δὲ γράφω ὑμῖν, ἰδὲ ὡς ἐνώπιον Θεοῦ, ὅτι εἰ ψάλλομαι“.

Ὡσαύτῃ νὰ ἐμελλεν ὁ μακάριος Παῦλος νὰ δώσῃ ἀπολογία ἐνώπιον τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ, ἔτι ἀγωνίζεται καὶ σπεύδει νὰ ἀποδείξῃ τὰ λόγια ταῦτα εἰς τὰς Γαλάτας, διὰ νὰ φανῇ εἰς αὐτάς ὅτι εἶναι ἀξιόπιστος καὶ ἀληθινός.

21. „Ἐπειτα ἦλθον εἰς τὰ κλίματα τῆς Συρίας, καὶ τῆς Κιλικίας“.

22. „Ἡμεῖς δὲ ἀγνοούμενοι πρὸ προσώπου ταῖς Ἐκκλησίαις τῆς Ἰουδαίας ταῖς ἐν Χερσῶ“.

23. „Μόνον δὲ ἀκούοντες ἦσαν, ὅτι ὁ διώκων ἡμᾶς ποτε, νυνὶ δὲ αὖθις γελίζεται τὴν πίσιν, ὡς ποτε ἐπόρθε“.

Τὴν πρώτην φοράν μένον διὰ νὰ ἰδῇ τὸν Πέτρον ἐπῆλθεν ὁ Παῦλος εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ· καὶ πάλιν ἀνεχώρησεν ἀπὸ αὐτῶν, εἰς μὲν διὰ τὴν ἀπεσάλην κήρυξιν εἰς τὰ Ἑθνη, καὶ εἰς αὐτὰ ἐπρεπε νὰ κηρύττῃ τὸ Εὐαγγέλιον· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν δούλῃν ὑπέφερε νὰ οἰκοδομῇ ἐπάνω εἰς ἄλλων Ἀποστόλων θεμέλιον, ἦγεν νὰ κηρύττῃ εἰς τὰς Ἑβραίας, εἰς τὰς ὁποίας ἐκήρυττον οἱ ἄλλοι Ἀπόστολοι, ἀλλὰ νὰ κηρύττῃ εἰς τὰ ἄγρια καὶ βάρβαρα Ἑθνη, εἰς τὰ ὁποία δούλῃν ἔχον ἀκόμῃ ὑπάγει νὰ κηρύξῃ πάντας Ἀπόστολος· διὰ τὸ λέγει, ὅτι δούλῃν ἔχον ἰδὲ ἀκόμῃ εἰς τὸ πρόσωπον οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ Χερσιανοί. Καὶ λοιπὸν αὖ αὐτοὶ ἀκόμῃ δούλῃν ἔχον με ἰδὲ, πῶς ἠδεύα κηρύξω εἰς αὐτάς περιτομῶν, ἦγεν νὰ περιτέμνωνται, καθὼς μὲ κατηγοροῦν οἱ ἐξ Ἰουδαίων πιστεύσαντες Χερσιανοί ἐν τῇ Γαλατίᾳ; τὸ γὰρ εἶναι παντελῶς ἀνάρμος καὶ ἀνακόλουθον· μόνον δὲ, λέγει, οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ Χερσιανοί ἦγον διὰ λόγου με ὅτι ἐπίσρεψα εἰς τὸν Χερσὸν, καὶ ἐκήρυττον τὴν πίσιν ἐκεῖνῳ, τὴν ὁποίαν πρότερον ἐδίωκον, καὶ ἐπεχείρην νὰ ἀφανίσω (1).

24. „Καὶ

ἐλεύσθην, τὸ γράφει ὁ Παμφίλος Εὐσέβιος βιβλ. β'. πρὸς Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν φέρον μάρτυρας Κλημεντα τὸν Στραυματίαν καὶ τὸν Ἡγήσιππον, οἱ οἱ γράφον ὅτι εἰς τὰς πόδας αὐτοῦ δὲν ἔβαλε σκάνδαλα ὁ αἰδιδίμος οὗτος, ἀλλὰ ἐπεριπάτει γυμνός, καὶ πάντοτε ἐφόρει λυγρὰ καὶ λευκὰ ἱμάτια· ὅθεν καὶ λέγει ὁ Ἐπιφάνιος καὶ ὁ Γερώνυμος, ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ νεανίσκος ἐκείνος, ὃς τις εἰς τὸν καιρὸν τοῦ πατρὸς ἀφῆκε τὴν συνδόναν αὐτοῦ καὶ ἐφυγεν, ὡς γράφει ὁ Εὐαγγελιστὴς Μάρκος ἐν κεφ. ιδ'. 51. ἐπιδή καὶ αὐτὸς μόνος ἐλθὼν ἀνάμεσα εἰς τοὺς Ἀποστόλους. (ὅθεν κατὰ μίμησιν τῶν ἐπὶ ἐκτεράτησε συνήθεια νὰ φορῶν ὅλοι οἱ Πατριάρχαι τῶν Ἱεροσολύμων, οἱ καὶ μακάριον Ἰακώβου διάδοχοι, λυγρὰ μεταξωτὰ· διὰ τὸ καὶ ὁ Ἅγιος Εὐδύμιος ἀπὸ τοῦ λαμπροῦ καὶ λευκοῦ ἱματισμοῦ προῆδεν, ὅτι Ἀναστάσιος ὁ Πρεσβύτερος ἐμίμει νὰ πατερμαρχειῖ τῶν Ἱεροσολύμων, καθὼς καὶ συνέβη κατὰ ἀληθινὰν σελ. 402. πρὸς Δωδεκαβίβλιν.) Ἐπαρθεῖν δὲ καὶ εἰς ὅλῳ σου τὴν ζωὴν ὁ τερμακακάριος, καὶ ἀπὸ τῆς συχρῆς γονυκλισίας ὅπου ἔκαμνεν, ἐπὶ τῶν γονάτων αὐτοῦ ἱσάμενος καὶ προσκυνοῦντος, ἐξωγκώδησαν τὰ γόνατά τε καὶ ἐγένοντο σκληρὰ ὡς ἡ πρὸς καμήλου· προσδέττει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος, ὅτι μετὰ τὴν ἐκτύπον συχρῆς τὸ μέτωπόν σου εἰς τὴν γῆν, ὡγκώδη καὶ ἐγένετο μαῦρον· καὶ δὲ κράσπεδα τῆς ἱματίου μικροὶ καὶ μεγάλοι ἀμμιλῶντες νὰ τὰ ἀσπάζωνται, κατὰ τὸν Γερώνυμον· ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ Ἀγία τῶν Ἀγίων ἐμβαίνει καὶ ἐκὴν προσκύχων ὑπὲρ τῶν τῆς λαοῦ ἀγνοημάτων· ὅθεν καὶ Ὁβελίος ἐπανομάσθη, ἦγεν Δίκαιος, καὶ τὸ χρυσὸν πέταλον τοῦ νομικοῦ Ἀρχιερέως, ἐφόρει εἰς τὴν κεφαλῇ, ὡς μαρτυροῦσιν ὁ Κλημης, καὶ ὁ Ἐπιφάνιος. Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος

ἐρμηνεύων τὸ, „Ἐπειτα ᾤφθη Ἰακώβ“, ὅτι πρῶτον τῶν ἐκτεράτησε ὁ Κύριος Ἐπισκοπὸν τῶν Ἱεροσολύμων. (Λόγ. 38. εἰς τὴν α. πρὸς Κοριν.)

Καὶ ὁ Ἐπιφάνιος αἰρεῖ. οἱ. καὶ ὁ Εὐσέβιος, πῶς τὸ ἴδιον λέγουσιν· ἀγκαλὰ καὶ ὁ Κλημης ὁ Στραυματίης λέγει, ὅτι μετὰ τὴν Ἀνάληψιν τῆς Χερσῶς, ὁ Πέτρος, καὶ Ἰακώβος, καὶ Ἰωάννης, οἱ πρόκριτοι τῶν Ἀποστόλων, ἐδιέλεξαν τὸν Ἰακώβον τῶν νὰ ᾖναι Ἐπίσκοπος τῶν Ἱεροσολύμων· ἡκοσιενετία δὲ χρόνου ἐπισκοπήσας εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, μαρτυρεῖ τέλος ἡζιῶν ὁ τερμακακάριος· δι' ὅτι, ἀναβιβασθεὶς εἰς τὸ πτερύγιον τοῦ Ἱερὸς παρὰ τῶν παρανόμων Ἱερῶν καὶ ῥαμματῶν, ἐπιδή ἐφώνησεν ἐκείθεν εἰς ἐπίσκοπον πάντων· „τί με ἐρωτᾶτε διὰ τὸν Ἰησοῦν τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; αὐτὸς καὶ ζητᾶ ἐκ δεξιῶν τὰ παντοδυναμία Θεοῦ· καὶ μετὰ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ, μέλλει νὰ ἔλθῃ νὰ κρίνῃ, καὶ κρίνῃ καὶ ἀνταποδίδειν“· πῶς λέγει ἐπιδή ἐκείθεν ἐφώνησεν, εὐδύ, ὁρμήσαντες κατ' αὐτοῦ οἱ Γραμματεῖς, καὶ Ἱερῖς, ἐκρήμνισαν αὐτὸν κάτω ἀπὸ τὸ πτερύγιον, καὶ ἐγένοντο αἱμορραγίαι οἱ ἅγιοι πόδες αὐτοῦ· κλίνας δὲ τὰ γόνατα, καὶ ὑπὲρ τῶν φονεῶν εὐχόμενος, ἐλιθοβολήθη. Ὅρα περὶ τῶν ἐν τῇ α. Βιβλ. καὶ Κεφ. α'. πρὸς τοῦ Δοσιθέου δωδεκαβίβλιν. Λέγει δὲ ὁ Μέγας Ἀθανάσιος ὅτι ὁ Ἰακώβος ὅπως μετέφρασεν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν τὸ Ἑβραϊκὸν Εὐαγγέλιον τοῦ κατὰ Ματθαίου, καὶ ὅρα σελ. 9. πρὸς Δωδεκαβίβλιν.

(1) Διὰ τί δὲ λέγει ὁ Λουκᾶς εἰς τὴν Πράξιν, ὅτι ὅταν ὁ Βαρνάβας ἐπῆλθεν πρὸς Παῦλον εἰς τὰς Ἀποστόλους, „ὁ Παῦλος ἦν μετ' αὐτῶν ἐσπορεύμενος καὶ ἐκπορεύμενος ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ παρήρσιαζόμενος ἐν τῇ ὀνομασίᾳ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, ἐλάλει καὶ καὶ σωεζήτει“ πρὸς

24. „Καὶ ἐδόξαζον ἐν ἐμοὶ τὸν Θεόν“.

Καὶ ἔπος ὁ λόγος εἶναι σημεῖον τῆς ταπεινοφροσύνης τῆ μακαρίου Παύλου, δι' ὃ, τι δευ' εἶπεν, ὅτι μὲ ἐθαύμαζον, ἢ μὲ ἐπαίνων, ἀλλὰ ἀναφέρει τὸ παῦ εἰς τὴν χάριν τῆ Θεοῦ· τὸν Θεόν, λέγει, ἐδόξαζον εἰς ἐμένα, ὅς τις ὅ, τι ἔγινεν εἰς ἐμένα, ὅλον αὐτὸς τὸ ἐκατόρ-
θωσε, καὶ ὅχι ἐγώ (1).

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Β'.

1. „Ἐπατα διὰ δεκαπενσάρων ἑτῶν πάλιν ἀνέβην εἰς Ἱεροσόλυμα με-
τὰ Βαρνάβαν, συμπαραλαβὼν καὶ Τίτον“.
2. „Ἀνέβην δὲ κατὰ ἀποκάλυψιν“.

Τῆς μὲν πρώτης ἀναβάσεως τῆ Παύλου εἰς Ἱεροσόλυμα, ὁ Πέτρος ἦτον αἰτία, ἦγεν διὰ τὴν ἰσοψηίαν τὸν Πέτρον, ὡς εἶπεν ἀνωτέρω· τῆς δὲ δευτέρας ταύτης ἀναβάσεως, ὅπως λέγει ἐδῶ, αἰτία ἦν ἡ Θεία καὶ ὑπερφυσικὴ Ἀποκάλυψις, ὅπως τῆ ἔγινεν· εἶχε δὲ, λέγει, καὶ μαζί τὴν Βαρνάβαν καὶ τὸν Τίτον, ὡσαύτ' μαρτύρας τῆ ἐδικῆς τῆ κηρύγματος· ὅτι δηλαδὴ τὸ κή-
ρυγμά τῶ ἦτον ἀρετὸν καὶ δεκτὸν καὶ εἰς ἄλλους Ἀποστόλους.

„Καὶ ἀνεθέμην αὐτοῖς τὸ Εὐαγγέλιον, ὃ κηρύσσω ἐν τοῖς Ἑθνεσιν“.

Ητοι ἀνέφερε εἰς τὰς Ἀποστόλους τὸ κήρυγμα, ὅπως κηρύττω εἰς τὰ Ἑθνη, χωρὶς να κηρύττω εἰς αὐτοὺς ὅτι να περιτέμνωνται. Διὰ ποίαν δὲ αἰτίαν ὕστερα ἀπὸ πόσας χρόνους ἀνέφερον εἰς τὰς Ἀποστόλους τὸ Εὐαγγέλιον ὅπως κηρύττει, εἰς καιρὸν ὅπως ἔπρεπε να ἀνα-
φέρῃ εἰς τὴν ἀρχὴν ὅταν ἐπίσθουσε, διὰ να γνωρίσῃ ἐὰν καλῶς τρέχῃ, ἢ ἐὰν κακῶς; αἰσθάνον γὰρ ἔργον ἦτον τῇ ἀληθείᾳ, ἀφ' ἧ ἔτρεχε δεκαεπτὰ χρόνους καὶ ἐπέκεινα, κηρύττων-
τας τὸ Εὐαγγέλιον, να ἔχῃ χρεῖαν να μανθάνῃ, ἀρά γε καλῶς τρέχει, ἢ ματαίως ἐκο-
πίασεν· ὅθεν, εἰ μὲν ἀνέφερε τὸ κήρυγμά τῶ εἰς τὰς Ἀποστόλους διὰ να μάθῃ αὐτοὺς, πε-
ρὶ τῆ δρόμου ὅπως ἐπεριπάτησε, βέβαια ἔτι αἰσθάνον ἦτον, ὡς εἶπομεν, καὶ ἀσυλλόγιστον τὸ
γινώσκον. Ἐπειδὴ δὲ ἔβλεπε πολλὰς ὅπως ἐσκαιδαλίζοντο, πῶς ὁ μὲν Πέτρος ἐδέχετο τὴν
περιτομὴν καὶ περιέτεμε πολλὰς, αὐτοὺς δὲ, δευ' τὴν ἐδέχετο, καὶ ἀκολούθως ὑπωπτόμετο
ὅτι παρανομεῖ, διὰ ταῦτ' ἡ, λέγω, τὴν αἰτίαν ἐπῆγεν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα· τὸ δὲ τὸ να
ὑπάγῃ, τὸ ἐσυμβάλλουσιν εἰς αὐτὸν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, κατὰ ὑπερφυσικῶς Ἀποκάλυψιν,
διὰ να πεισθῇ καὶ να πληροφορηθῇ ἐκεῖνοι ὅπως ἐσκαιδαλίζοντο, ὅτι καμμία ἐναντιοφω-
νία καὶ διαφορὰ δευ' εἶναι ἀνάμεσα εἰς τὸ κήρυγμα τῶ Πέτρου, καὶ εἰς τὸ κήρυγμα τῶ Παύ-
λου, ἀλλὰ κατ' οἰκονομίαν καὶ συγκατάβασιν ἐσυγχάρεται ὁ Πέτρος τὴν περιτομὴν, ὡσαύτ'
ὅπως ἐκήρυττεν εἰς τὰς περιτετμημένους Ἑβραίους. Λοιπὸν δευ' ἦτον αἰσθάνον τὸ ὅπως ἔκαμεν
ὁ Παῦλος να ὑπάγῃ εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ να ἀναφέρῃ εἰς τὰς Ἀποστόλους περὶ τῆ κηρύγ-
ματός τῶ ὕστερα ἀπὸ πόσας χρόνους· διὰ τὴν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐκίνησεν αὐτὸν να ὑπάγῃ,
καὶ αὐτοὺς ὑπήκουσε μὲ δίκαιον καὶ εὐλογον τρόπον.

„Κατ' ἰδίαν δὲ τοῖς δοκῶσι“.

Επειδὴ πολλοὶ ἦτον ἐκεῖνοι ὅπως ἐσκαιδαλίζοντο, διὰ τὸ ὁ Παῦλος κατ' ἰδίαν ἐσυμ-
μίσσησε μὲ τὸν Πέτρον καὶ τὰς σὺν αὐτῷ πορεύετας Ἀποστόλους, διὰ να μὴ ἀκολούθῃ
ταρα-

„πρὸς τοὺς Ἑλληνιστάς, οἱ δὲ ἐπεχείρουν αὐτὸν ἀνελθόν“;
(Πράξ. 21. 28.) Ἀνίσως λοιπὸν καὶ ὁ Παῦλος συ-
μμισησὶ καὶ ἐλάλη μὲ τὰς Ἑλληνιστάς, ἦτοι μὲ τὰς Ἑ-
βραίους, τὰς δεχομένους τὴν Ἀγίαν Γραφήν, καθὼς μεθ-
ερμύωσαν αὐτῶν Ἑλληνιστῶν οἱ ἐβδολογῶντες, πῶς
ἐδῶ λέγει ὁ Παῦλος ὅτι δευ' ἦχον ἰδῆ αὐτὸν αἱ ἐν τῇ
Ἰουδαίᾳ Χριστιανοί; ἢ λέγει, ὅτι δευ' ἦσαν, καὶ δευ'

ἦδον αὐτὸν, οὐχί οἱ ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ Χριστιανοί,
πρὸς αὐτὸν γὰρ συμμισησὶ ἀλλὰ οἱ εἰς τὰ ἄλλα μέρη
τῆς Ἰουδαίας, καὶ Παλαιστίνης κατοικοῦντες Χριστιανοί.

(1) Ὁ δὲ Φώτιος ἐρμηνεύων λέγει· „ἐδόξαζον τὸν
Θεόν ἐν ἐμοί, πατέρι δι' ἐμέ, καὶ οὐχί τὸν δῆνα,
ἢ τὸν δῆνα διδάσκαλον, ἀλλ' αὐτὸν τὸν Θεόν· αὐτοὺς γὰρ
ἦν ὁ ἀποκαλύψας ἐμοί, καὶ διδάξας τὸ κήρυγμα“.

παραχὴ καὶ πόλεμος, καὶ γὰρ μεγαλίτερον τὸ σκάνδαλον· δι' ὅ,τι, μὲ τὸ νὰ ἦτον εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ μυριάδες, καὶ πολλαὶ χιλιάδες (1) Ἑβραίων, ὅτε ἐσκανδαλίζοντο, ὡς εἶπομεν, αὐτοὶ δὲ οὗτοι ὅτε ἤθελαν ἀκέσθαι ὅτι ὁ Παῦλος καὶ μέσα εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ ἐλθισκόμενος, καταργεῖ καὶ δὲν δέχεται τὴν περικομὴν, ἀκόλουθον ἦτον νὰ συγχυσθῇ, καὶ νὰ παράξῃ τὰ πάντα· ὅθεν διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην κατ' ἰδίαν καὶ κατὰ μέρος ἐτυμωμίσθη μετὰ τῶν Κορυφαίων Ἀποστόλων. (2) Εἶχε δὲ μαζί τε τὸν Τίτον, καὶ τὸν Βαρνάβαν ὅταν ἐτυμωμίσθη μετὰ τῶν Ἀποστόλων, διὰ νὰ μαρτυρῇ αὐτοὶ εἰς τὰς ἄλλας, ὅτι οὐδὲ εἰς τὰς Ἀποστόλους ἐφάνη ὁ Παῦλος ὅτι κυρύττει κἀντὶ ἐναντίον. Λέγων δὲ τὰς Ἀποστόλους δοκῦντας καὶ φαινομένους, δὲν ἀναιρεῖ μὲ τὸν λόγον τῶτον, πῶς δὲν ἦτον τῇ ἀληθείᾳ οἱ περὶ τὸν Πέτρον Ἀπόστολοι, μεγάλοι καὶ ἀπόκριτοι· ἀλλὰ εἶπε τῶτο, διὰ νὰ συναρθεῖται καὶ τὴν κοινὴν ψῆφον καὶ δόξαν τῶν ποσῶν μετὰ τὴν ἐδικλῶν, ἥτοι διὰ νὰ δείξῃ πῶς, ὅχι μόνον εἰς τὸν Παῦλον ἐνομίζοντο μεγάλοι οἱ περὶ τὸν Πέτρον Ἀπόστολοι, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἄλλους, καθὼς καὶ αὐτὸς ὁ Παῦλος τῶτο τὸ ἴδιον λέγει διὰ τὸν ἑαυτὸν τε, „δοκῶ δὲ καὶ „γὰρ Πνεῦμα Θεοῦ ἔχειν“ (ἀ. Κορινθ. ζ'. 40.) ὅχι διὰ νὰ ἀναιρέσῃ πῶς ἔχει τῇ ἀληθείᾳ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, ἐφαίμετο δὲ πῶς τὸ ἔχει· ἀλλὰ διὰ νὰ φανερώσῃ καὶ τὴν κοινὴν ὑπόληψιν τῶν ἀνθρώπων, κοινὴ εἰς τὰς ὁποίας ὁ Παῦλος ἐδόκει καὶ ἐνομίζετο πῶς εἶχε Πνεῦμα Θεοῦ. Εἰς τὰς δοκῦντας λοιπὸν, λέγει, Ἀπόστολος, κατ' ἰδίαν ἀμείλησα, ἦσαν εἰς τὰς μεγάλας, καὶ ἐνδόξους, καὶ παρὰ πᾶσι νομιζομένους τοιαύτας.

„Μήπως εἰς κενὸν τρέχω, ἢ ἑδραμον“.

Τοῦτέστι διὰ νὰ διδάξῃ ἐκεῖνος ὅτε σκανδαλίζονται δι' ἐμὴν, ὅτι δὲν τρέχω οὐδὲ κυρύττω κενῶς καὶ ματαίως, καὶ ὅχι διὰ νὰ μάθω ἐγώ· πῶς γὰρ ἐχρειάζομαι νὰ μάθω ἐγώ, ὅτε ἀποκαλύφθηκα παρὰ τῷ Πατρὶ τὸν Υἱόν τε, καὶ τὸ Εὐαγγέλιον τῷ Υἱῷ τε; (3) ἢ πῶς ὑπερὰ ἀπὸ τῶν χρόνων ἐχρειάζομαι νὰ πληροφορηθῶ, ἀν' ὃν τρέχω κενῶς καὶ ματαίως, ἐγὼ ὅτε ἔλεγον „ἔγω τρέχω“, ὡς οὐκ ἀδήλως· οὕτω πυκτεύω ὡς ἐκ ἀέρα „δέρων“; (ἀ. Κορινθ. θ'. 26.) τῶτο γὰρ εἶναι παντελῶς ἀνακόλουθον.

3. „Ἀλλ' εἰ δὲ Τίτος ὁ σὺν ἐμοὶ, Ἐλλῶ ὢν, ὑποαγκάσθῃ περὶ τμηθῶναι“.

Ο Τίτος, λέγει, καὶ μόνον ὅτε ἦτον Ἐλλῶς καὶ ἀπερίτμητος, δὲν ἀναγκάσθῃ ὁμοίως νὰ περιτμηθῇ, τὸ ὁποῖον τῶτο ἦτον μεγαλωπία ἀπόδειξις, ὅτι μὴδὲ ὁ Πέτρος, καὶ αἱ περὶ τὸν Πέτρον Ἀπόστολοι, ἐδέχοντο τὴν περικομὴν κατὰ προηγούμενον λόγον, ἀλλὰ κατ' οἰκονομίαν καὶ συγκατάβασιν, διὰ τοὺς περιτμημένους Ἑβραίους· ὅθεν διὰ τῶτο, εἰδὲ ἐκατηγόρησαν τὸν Παῦλον, καὶ τὸ κήρυγμα τῷ Παύλῳ, τοῦ ὁποίου ὁ μαθητὴς Τίτος ἦτον ἀπερίτμητος.

4. „Διὰ

(1) Οὕτω γὰρ ἔλεγον οἱ περὶ τὸν Ἀδελφόνδεον Ἰάκωβον πρὸς τὸν Παῦλον· „θεοὺς ἀδελφε, πόσω μυ-
„εῖς εἰσὶν Ἰουδαῖοι πᾶν πεπιστεύκοις, καὶ πάντες
„ζηλωταὶ τοῦ Νόμου ὑπάρχουσιν· κατηχήθησαν δὲ πε-
„ρὶ σὲ, ὅτι ἀποστασίαν διδάσκεις ἀπὸ Μωσέως, τοῦ
„κατὰ τὰ Ἑθνη πάντας Ἰουδαίους, λέγων μὴ περιτέ-
„μεναι αὐτοὺς τὰ τέκνα, μὴδὲ ποῖς ἐθνεσὶ περιπατεῖν“.
(Πράξ. κα. 2.)

(2) Ὁ δὲ Φώτιος οὕτως ἐρμηνεύει τὸ „κατ' ἰδίαν
„δὲ ποῖς δοκῶσι, μήπως εἰς κενὸν τρέχω ἢ ἑδραμον“·
„διὰ τί κατ' ἰδίαν; ἵνα μὴ ἐμπροσθεν πάντων ἀναδῇς,
„σκανδαλίσω νεοπαγεῖς ὅπως ὅτε τοῖς ἐκ περιτομῆς, καὶ
„ἀποσημα αὐτοὺς παρασκώδω διόλου τῆς πίστεως τῷ Χρι-

στῷ, καὶ ἀπολέσω τὸν δρόμον μου, καὶ κενὸς διαχθῇ ὁ
„ἀγὼν μου· πῶς γὰρ ἐκ ἐστὶ κενὸν τρέχειν καὶ ἑδρα-
„μηκεῖν, ὅταν τρέχων ἵνα σώσω, ἑτέρους πάλιν διὰ
„τῆς ἀπερμακῆπου ἀκομβίας ἀπολέσω; πῶς ἐν νῦν καὶ
„δημοσίᾳ ἐλέγχει; (τὴν περικομὴν δηλ. εἰς τὰς Γα-
„λάτας) ὅτι προκοπὴ ἦν (τῆς Πίστεως δηλαδὴ)· καὶ ὅτι
„δόγμα τινος τὴν οἰκονομίαν ἐτόλμων ποιεῖν.“

(3) Ὁ δὲ Φώτιος λέγει ἐπὶ τὸ „μήπως εἰς κενὸν
„τρέχω ἢ ἑδραμον“ διώκεται νὰ ἀναγνωσθῇ καὶ ἐρωτη-
„ματικῶς· μήπως εἰς κενὸν τρέχω ἢ ἑδραμον; ἔχι· δη-
„λαδὴ δὲν τρέχω εἰς κενόν, ὅτε ἑδραμον· ἀλλὰ παν-
„τα σὺν ἀσφαλείᾳ ἐπράττειν καὶ προνοεῖν.

4. „Διὰ δὲ (1) τῶς παρεισάκτες ψευδαδέλφους, οἵτινες παρεισήλθον κατασκοπῆσαι τὴν ἐλευθερίαν ἡμῶν, ὡς ἔχομεν ἐν Χρῆστῷ Ἰησοῦ, ἵνα ἡμᾶς καταδυσώσονται“.

Η συνάξεις τῆς περιόδου ταύτης εἶναι πιαύτη· οὐδὲ διὰ τῶς παρεισάκτες ψευδαδέλφους ὑποτάσσονται Τίτῳ περιτμηθῆναι, ἀπὸ κοινῆ λαμβανομένη τῇ ἐδέῃ· ἦτοι καὶ μετ' ὅλον ὅπως οἱ κρυφίως ἐλθόντες καὶ ἐπιβλαβέοντες (τῶν γὰρ πολλοὶ τὸ παρεισάκτες) ψευδαδελφοί, ἦσαν παρόντες, καὶ ἐναντιόνοντο εἰς ἐμὴν, ὅμως οὔτε δι' αὐτῶν, οὔτε διὰ τὴν ἐναντιότητά των, ἠναγκάσαν οἱ Ἀπόστολοι νὰ περιτμηθῇ ὁ Τίτος. Διὰ τί δὲ ὁ Παῦλος ψευδαδέλφους ὀνομάζει ἐκείνους ὅπως ἐδέχοντο τὴν περιτομὴν, εἰς καιρὸν ὅπως καὶ οἱ ᾠρόκετοι Ἀπόστολοι ταύτῃ ἐδέχοντο; ἐπειδὴ, οἱ μὲν Ἀπόστολοι ἐδέχοντο καὶ τὴν περιτομὴν, ἀλλὰ συγκαταβαίνοντες εἰς τὴν ἀσθενείαν τῶν ἐξ Ἰουδαίων πιστευσάντων Χριστιανῶν, διὰ τὸ ἐκέρυττον αὐτὴν εἰς τῶς περιτμημένους Ἑβραίους· οἱ δὲ ψευδαδελφοί, καὶ παρείσαντο ἐκεῖνοι, ἐνομοθέτην, πῶς προηγουμένως ᾤεται νὰ γίνεταί ἡ περιτομή, τάχα διὰ νὰ δεφεντρίσων μετ' ὅλον τὸν παλαιὸν Νόμον, ὅθεν καὶ ψευδαδέλφους διὰ τὸ αὐτὸς ὀνομάζει. Λέγωντας δὲ καὶ ὅτι οἱ ψευδαδελφοί αὐτοὶ παρεισήλθον, φανεροὶ μετ' ὅλον λέξιν ταύτῃ, τὴν κρυπτὴν αὐτῶν ἐπιβλαβὴ· ὁμοίως λέγωντας, καὶ ὅτι κρυφίως ἐμβῆκαν διὰ νὰ κατασκοπῶσιν τὴν ἐλευθερίαν μας, φανεροὶ πῶς αὐτοὶ ἦσαν ἐχθροὶ καὶ πολέμιοι· ἐπειδὴ ὅσοι εἶναι κατὰσκοποι, διὰ κινήσας ἄλλο τέλος δὲν ἐμβαίνειν κρυφίως εἰς τὰς πόλεις, παρέξ διὰ νὰ μάθων λεπτομερῶς ὅλα τὰ μέρη, καὶ τὰς τόπους τῆς πόλεως, καὶ ἐν τῇ νὰ ἡμπορῇ μετ' ὅλον δύκολιαν νὰ κατασκάψῃ τὴν πόλιν ἐκείνην, καὶ νὰ τὴν σκλαβώσῃ· τὸ ὅποιον τὸ ἐργὸν ἔκαμναν καὶ οἱ ψευδαδελφοί, καὶ κατὰσκοποι ἐκεῖνοι· δι' ὅ, τι ἐσοχάζοντο καὶ ἐβλεπον τεργύρω, ποῖοι εἶναι ἀπερίτμητοι, καὶ ἔχον ἐλευθερίαν τὴν ἐν Χρῆστῳ, ἦσαν δὲ εἶναι ὑποκείμενοι εἰς τὰ ἔθιμα καὶ τὴν δουλείαν τῶν παλαιῶν Νόμων, διὰ νὰ εὕρην πιάσιμον, καὶ νὰ ἀναγκάζωσιν αὐτὸς νὰ περιτμηθῇ, καὶ μετ' ὅλον τὸν τρόπον, πάλιν νὰ τῶς ὑποτάσων εἰς τὴν δουλείαν τῶν Νόμων, ἀπὸ τὴν ὁποίαν δουλείαν ὁ Χριστὸς μᾶς ἠλευθέρωσε. Καὶ ἀπὸ ἐδῶ λοιπὸν εἶναι φανερόν, ὅτι οἱ μὲν Ἀπόστολοι ἐσυγχώρουν μερικὰ ἔθιμα τῶν Νόμων, διὰ νὰ ἡμπορέσουν κατ' ὀλίγον νὰ ἐλευθερώσων τῶν Ἰουδαίων ἀπὸ τὴν δουλείαν τῶν Νόμων· οἱ δὲ ψευδαδελφοί αὐτοὶ, ἐκατασκόπων ὅλον τὸ ἐναντίον, τὸ νὰ αὐξήσων διπλῶν καὶ νὰ σφερώσων τὴν δουλείαν τῶν Νόμων.

5. „Οἷς οὐδὲ πρὸς ὥραν ἔξαμεν τῇ ὑποταγῇ, ἵνα ἡ ἀλήθεια τοῦ Εὐαγγελίου διαμάνῃ πρὸς ὑμᾶς“.

Δὲν εἶπον ὅτι ἐδὲ πρὸς ὀλίγον ἐπέισθμεν εἰς τὸν λόγον τῶν ψευδαδέλφων, ἀλλὰ εἰς τὴν ὑποταγὴν αὐτῶν· ἐπειδὴ αὐτοὶ δὲν ἔκαμναν αὐτὰ διὰ νὰ μᾶς διδάξων τὰ τῶν Νόμων, ἀλλὰ διὰ νὰ μᾶς ὑποτάξων, καὶ νὰ μᾶς ὑποδουλώσων εἰς τὸν Νόμον. Διὰ τὸ, εἰς μὲν τῶς Ἀποστόλους ἐπέισθμεν καὶ ὑπακούσαμεν, εἰς τῶς ψευδαδέλφους δὲ τίτῳ, δὲν ὑπακούσαμεν· διὰ τί; διὰ νὰ μὴνσι, λέγει, βέβαια καὶ ἀληθῆ ἐκεῖνα ὅπως ἐκηρύξαμεν εἰς ἐσᾶς· ποῖα; ὅτι τὰ ἀρχαῖα ἐπέρασαν, καὶ ὅτι ὁ Νόμος κατηργήθη καὶ ἔπαυσε, καὶ ὅτι ἐκείνους ὅπως περιτέμνονται ὁ Χριστὸς δὲν τῶς δέχεται, ἐδὲ τῶς ὠφελεῖ τίποτε. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἀντιστάθμεν εἰς τῶς ψευδαδέλφους ἐκείνους, μετ' ὅλον ἐδείξαμεν ὅτι εἶναι ἀληθινὰ ἐκεῖνα ὅπως ἐκηρύξαμεν εἰς ἐσᾶς, διὰ τὴν ἀργίαν τῶν Νόμων, καὶ τὴν κατὰπαυσίν των· λοιπὸν προσέχετε νὰ μὴν δυγῆτε ἔξω ἀπὸ αὐτῶν τὴν ἀλήθειαν (2).

6. „Ἀπὸ

(1) Σημειώσαι ὅτι ὁ Θεοδώριτος, θέλει νὰ ᾄδῃ περὶ τοῦ οὗτο· ἐστὶ δὲ ἡ διάνοια τῆς ῥητῆς αὐτῆς „καὶ ἐδὲ“ ὅτι Τίτος ὁ σὺ ἐμοί, καὶ οἱ Ἑβραῖοι, ἠναγκάσθη περιτμηθῆναι διὰ τῶς παρεισάκτες ψευδαδέλφους· καὶ τὰ ἐξῆς.

(2) Ὁ δὲ Φώτιος τοῦτο τὸ ῥητὴν ἐρμηνεύων λέγει ἀπορητικῶς· „Εἰ ἐδὲ ὁ Τίτος ἠναγκάσθη περιτμηθῆναι, ἐδὲ διὰ τῶς παρεισάκτες ψευδαδέλφους, διὰ τί τὸν Τιμόθεον περιτέμεν, καὶ λόγον ἔποιηται τῶν ψευδαδέλφων; ἐδὲ ἐκάνον διὰ τῶν περιτέμεν· μὴ

„γένοιτο! ἀλλ' ἵνα κερδήσῃ τῶς δι' ἀσθενείαν τῶν λογισμῶν σκανδαλιζομένων· τοῖς μὲν γὰρ ἀσθενέσι δὲ συγκαταβαίνειν ἐπὶ θεραπείᾳ πρὸς τὴν ἀρρώστειαν, τοῖς δὲ ἐκ κακουργίας καὶ πονηρίας γνώμης ὁρμωμένοις, ἐδὲ πρὸς ἐλάχιστον ὑπέκειν· οὗτοι γὰρ ἔμνον ἐδέοντο θεραπείας, κρείττους ἀπάσης θεραπείας τῆς πάσης αὐτοῖς ἐνσυνιχθῆναι· ἀλλὰ καὶ τῶς πλησίον ζητῶσι τῆς οἰκίας νόσον ἀναπλῆσαι· δι' ὅ ἐδὲ πρὸς ὥραν αὐτοῖς ἔξαμεν, καὶ ὁ θεὸς ἀποφάνεται Παῦλος“.

6. „ Ἀπὸ δὲ τῶν δοκούντων ἑναί τι , ὁποῖοί ποτε ἦσαν , εἰδέν μοι διαφέρει πρόσωπον Θεὸς ἀνθρώπου εἰ λαμβάνει “.

Επειδὴ ἀκόλουθον ἦτον τὰ ἐναντιωθῆναι τινες εἰς τὸν Παῦλον , καὶ τὰ εἰπῆ καὶ πῶς λοιπὸν οἱ Ἀπόστολοι ἐπρόσβλεπον τὰ περιτέμνεται οἱ εἰς Ἰουδαίων πιστεύσαντες ; διὰ τὸ τοῦτο λέγει ἐδῶ τὴν ἐναντιολογίαν ταύτην καὶ τὴν μετ' ἀληθείαν αἰτίαν δεῦν λέγει , διὰ τὴν ὁποίαν οἱ Ἀπόστολοι οἰκονομικῶς καὶ κατὰ συγκατάβασιν ἐπρόσβλεπον τὴν περιτομὴν , ἵνα μὴ ἀκώσῃσι τὸ οἱ εἰς Ἰουδαίων πιστεύσαντες , ὅτι οἱ Ἀπόστολοι οἰκονομικῶς , καὶ ὅχι ἀληθῶς συγχωρῶσι τὴν περιτομὴν , καὶ διὰ τὸ τοῦτο χωρισθῶσιν ἀπὸ αὐτῶν , ὡς καταλύοντες τὸν Νόμον . δι' ὅ, τι ἐκεῖνοι , διὰ τὸ τοῦτο ἐπρόσβλεπον εἰς τὰς Ἀποστόλους κατὰ τὸ παρὸν , κατ' ὅ, τι ἐφύλαττον τὰ τὸ Νόμον . Αὐτὴν λέγω τὴν αἰτίαν ὁ Παῦλος σιωπᾷ καὶ δεῦν τὴν φανερόν διὰ τὴν ὠφέλειαν τῶν εἰς Ἰουδαίων πιστεύσαντων . λέγει δὲ εἰς λόγον πολλὰ βαρύνει περὶ τῶν Ἀποστόλων ὅτι εἰδέν μοι διαφέρει , ἦν ἐγὼ καμμίαν φροντίδα δεῦν λαμβάνω περὶ τῶν δοκούντων ἑναί τι , ἦν περὶ τῶν μεγάλων Ἀποστόλων , εἴτε περιτομὴν ἐκήρυττον , εἴτε δεῦν ἐκήρυττον . δι' ὅ, τι αὐτοὶ θέλουν δώσιν λόγον εἰς τὸν Θεὸν περὶ τῶν , καὶ δεῦν θέλει δυσωπηθῆναι , εἴτε ἐντραπὴ τὸ πρόσωπον αὐτῶν ὁ Θεός , ἐπειδὴ καὶ εἶναι μεγάλοι καὶ ἑξάρχοντες τῶν Ἀποστόλων . ἀπορροπολήτης γὰρ εἶναι ὁ Θεός . Βλέπε δὲ , ὡς ἀναγνώσας , πῶς δεῦν εἶπεν , ὁποῖοι καὶ αὐτοὶ εἶναι πῶρα , ἀλλ' ὁποῖοι καὶ αὐτοὶ ἦτον πότε , διὰ τὰ δεῦν ὅτι πῶρα λοιπὸν καὶ οἱ Ἀπόστολοι ἐπαυσαν ἀπὸ τῶν τὰ κηρύττειν ἐτῆ , καὶ τὰ δέχονται τὴν περιτομὴν , ὡσαύτ' ὅ, τι τὸ κήρυγμα τῶν Εὐαγγελίων πανταχῶς ἔλαμψε , καὶ ἡ Πίσις τῶν Χριστῶν ἐπρόκοψε καὶ αὐξήσῃ . Ταῦτα δὲ λέγει ὁ Παῦλος , ὅχι διὰ τὰ κατὰ φροντίδα τῶν Ἀποστόλων , ἀλλὰ διὰ τὰ ὠφελήσῃ ἐκείνους ὅ, τι τὸν ἦκεον .

- „ Ἐμοὶ γὰρ οἱ δοκουῦντες εἰδέν προσανέθεντο “.

Εκεῖνοι μετ' αὐτοῦ , λέγει , οἱ μεγάλοι καὶ πρόκριτοι τῶν Ἀποστόλων , ὁποῖοι καὶ αὐτοὶ ἦτον τότε , ὁ Θεός θέλει φροντίσει περὶ τῶν . ἐγὼ δὲ τὸ τοῦτο ἠξιώσω , ὅτι αὐτοὶ εἰς ἐμὴν πλείως δεῦν ἐναντιώθησαν , εἰδὲ ἐπρόσβλεπον τίποτε παραῶν εἰς τὸ κήρυγμα , ἢ ἐδιώρθωσαν αὐτό .

7. „ Ἀλλὰ τὸναντίον , ἰδόντες ὅτι πεπίσθαιμι τὸ Εὐαγγέλιον τῆς ἀκροβυστίας , κατ' ὅ, τι Πέτρος τῆς περιτομῆς “.
8. Ὁ γὰρ ἐνεργήσας Πέτρῳ εἰς τὴν ἀποστολὴν τῆς περιτομῆς , ἐνήργησεν καὶ ἐμοὶ εἰς τὸ Ἔθνη “.
9. „ Καὶ γινόντες τὴν χάριν τῶν Θεῶν τὴν δοθεῖσάν μοι Ἰάκωβος , καὶ Κηφᾶς , καὶ Ἰωάννης , οἱ δοκούντες σύλοι ἑναί , δεξιὰς ἔδωκαν ἐμοὶ καὶ Βαρνάβαν κοινωνίας , ἵνα ἡμᾶς εἰς τὸ Ἔθνη , αὐτοὶ δὲ εἰς τὴν περιτομὴν “.

Μερικοὶ ἐτῆ ἠρμύδωσαν τὸ ῥητὸν τῶν , ὅχι μόνον οἱ πρόκριτοι Ἀπόστολοι δεῦν ἐδιώρθωσαν τίποτε ἀπὸ τὸ ἐδικόν μου κήρυγμα . ἀλλὰ ἐκ τῶν ἐναντίων ἐδιώρθωσαν ἐκεῖνοι ἀπὸ τὸ κήρυγμα . πλὴν δεῦν εἶναι τὸ τοῦτο τὸ νόημα τῶν Παύλων . ἐπειδὴ τί ἠθέλον διωρθῶσθαι οἱ μεγάλοι Ἀπόστολοι ἀπὸ τὸ κήρυγμα τῶν Παύλων , εἰς καιρὸν ὅ, τι κατ' εἰς ἀπὸ ἐκεῖνους ἦτον τέλειος ; Τὸ τοῦτο λοιπὸν λέγει ὁ Παῦλος μετ' σχῆμα ὑπερβατὴν , ὅ, τι ἔπος ἐξομαλίζεται . „ ἀλλὰ πῶναντίον , δεξιὰς ἔδωκαν ἐμοὶ κοινωνίας “ . εἶπα τὰ ἄλλα λόγια , εἶναι διὰ μέσον ἦτοι τὸ „ ἰδόντες ὅτι πεπίσθαιμι τὸ Εὐαγγέλιον τῆς ἀκροβυστίας “ , καὶ τὰ λοιπὰ . πόσον , λέγει , μακρὰν ἦτον οἱ Ἀπόστολοι ἀπὸ τὸ τὰ μετ' διορθῶσιν , ὡς ὅ, τι ἀκόμη καὶ μετ' ἐπαίνεσαν , καὶ ἐσυμφώνησαν , ὅτι ἐγὼ μετ' καὶ ὁ Βαρνάβας , τὰ κηρύττωμεν τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τὴν ἀκροβυστίαν , ἦτοι εἰς τὸ Ἔθνη , αὐτοὶ δὲ , τὰ τὸ κηρύττειν εἰς τὴν περιτομὴν , ἦν εἰς τὰς Ἑβραίας . δι' ὅ, τι περιτομὴν , καὶ ἀκροβυστίαν ἐδῶ ὁ Παῦλος , δεῦν ὀνομάζει αὐτὰ γυμνά τὰ πράγματα τῆς περιτομῆς , καὶ ἀκροβυστίας , ἀλλὰ ὀνομάζει τὰς ἀκροβύς , ἦτοι τὰς ἀπειρημέτους Ἑθνικὰς , καὶ τὰς περιτετμημένας Ἑβραίας , τὸ ἀφηρημένον αὐτὴ τὴν συγκεκριμένην .

Δείχεται

Δείχνει δὲ ὁ Παῦλος ἐδῶ τὸν ἑαυτὴν ταῖς ἰσότημον μὲ τὸν Πέτρον· ἐπειδὴ ὁ ἴδιος Θεὸς ὅπως ἔδωκεν εἰς τὸν Πέτρον τὴν ἐξουσίαν πρὸς τὰς Ἑβραίους ἀποστόλους καὶ ἐνεργεῖται πρὸς τὴν Εὐαγγελίαν, αὐτὸς ἔδωκε καὶ εἰς τὸν Παῦλον τὴν ἀποστολὴν εἰς τὰ Ἑθνη. Βλέπε δὲ πῶς ἔδειξεν ὁ Παῦλος ὅτι τὸ κήρυγμά του δὲν ἦτον μόνον ἀρᾶς εἰς τὰς Ἀποστόλους, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν Θεόν· δι' ὅ,τι αἱ Ἀπόστολοι, λέγει, γνωρίζαντες τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἐδόθη εἰς ἐμὴν, καὶ δὲν εἶπεν ἀκούσαντες, ἀλλ' ἀπὸ αὐτῶν τὰ πράγματα γνωρίζαντες· δι' ὅ,τι αὐτοὶ δὲν ἦτον τὸ κήρυγμά μου ἀρᾶς εἰς τὸν Θεόν, πῶς ἠθέλε μοι δώσῃ ὁ Θεὸς τὴν χάριν ταύτην; Ἀκούον δὲ πῶς ἀναφέρει ὁ Παῦλος τὰς τρεῖς προκείμεναι Ἀποστόλους, τὸν Πέτρον, τὸν Ἰάκωβον (1) καὶ Ἰωάννην, μὲ ἐπαινον καὶ ἐγκώμια· λέγει γὰρ δι' αὐτούς· οἱ δοκῶντες σύλοι εἶναι, ἦτοι οἱ μεγάλοι, τὰς ὁποίας ὅλοι εἰς κάθε μέρος διφνημίζουσι, καὶ δοξάζουσιν, αὐτοὶ εἶναι ὅπως μαρτυρήσιν, ὅτι τὸ κήρυγμά μου εἶναι ἀρᾶς εἰς τὸν Χριστόν· διὰ τοῦτο καὶ ἔδωκεν εἰς ἐμὴν καὶ εἰς τὸν Βαρνάβαν, δεξιὰς κοινωνίας, ἦτοι ἐσυμφώνησαν καὶ μᾶς ἔκαμαν κοινωνίας πῶν, καὶ ἔδειξαν ὅτι ἀρέσκονται εἰς τὸ κήρυγμά μου, ὥσταν ὅπως αὐτὸ δὲν διαφέρει τίποτε ἀπὸ τοῦ ἐδικόν τους.

10. „Μόνον τῶν πτωχῶν ἵνα μνημονώωμεν, ὃ καὶ ἐσπέδατα αὐτὸ τῷ „το ποιῆσαι“.

Τὸ μὲν κήρυγμα, λέγει, τὴν Εὐαγγελίαν ἐμοιράσθημεν μὲ τὰς λοιπὰς Ἀποστόλους, καὶ ἐκεῖνοι μὲν ἐκήρυττον εἰς τὰς Ἑβραίους, ἐγὼ δὲ καὶ ὁ Βαρνάβας, εἰς τὰ Ἑθνη· τὰς πτωχὰς ὁμοίως δὲν ἐμοιράσθημεν, ἀλλὰ τὰς εἰχομεν ἀμοιράσας καὶ κοινὰς, καὶ ἐκεῖνοι καὶ ἡμεῖς· δι' ὅ,τι εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα ἦτον πολλοὶ ἀπὸ τὰς ἐξ Ἑβραίων πιστεύσαντας Χριστιανούς, οἵτινες διηρπάχθησαν καὶ ὑστερήθησαν τὰ ὑπάρχοντά τους ἀπὸ τὰς ἀπίστας Ἑβραίας, καὶ δὲν ἔχον ἔτε τὴν ἀναγκαίαν τὰς τροφὴν. Ἐπειδὴ δὲν ἐπολέμουν πόσον οἱ Ἑβραῖοι τὰς ἐκ τῶν Ἑλλήνων πιστεύσαντας εἰς τὸν Χριστόν, ὅσον ἐπολέμουν οἱ Ἑβραῖοι τὰς ἐξ Ἑβραίων πιστεύσαντας· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος πολλὴν σπεδὴν εἶχε διὰ τὰς ἐπιμελήτας, καὶ τὰ φροντίζῃ τὰ πρὸς τὴν χρείαν τους, καθὼς καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος τὸ ἀμολογεῖ ἐδῶ λέγων· ὅτι ἐσπέδατα αὐτὸ τῷ ποιῆσαι· ἐπειδὴ πάντες ἐπιμελεῖτο τὰ συνάγειν ἀπὸ τὰς μαθητάς τοῦ Ἑθνικοῦ Χριστιανισμοῦ ἐλεημοσύνην, καὶ τὰ πηγαίνει ταύτην εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα μόνος, ἢ καὶ τὴν σέλλῃ μὲ ἄλλους (2).

11. „Ὅτε δὲ ἦλθε Πέτρος εἰς Ἀντιόχειαν, κατὰ πρόσωπον αὐτοῦ „αὐτίςιν“.

Πολλοὶ νομίζεν πῶς ὁ Παῦλος κατηγορεῖ ἐδῶ τὸν Πέτρον ὡς ὑποκριτὴν· ἀλλὰ δὲν εἶναι ἔτι τὸ πρᾶγμα· δι' ὅ,τι ὅσα φαίνεται πῶς εἶπεν ὁ Παῦλος ἐναντίον τοῦ Πέτρου, ὅλα οἰκονομικῶς τὰ εἶπε, καὶ τὰ ἐπραξεν· ἡ αἰτία δὲ τῆς ὑποθέσεως ταύτης ἦτον αὕτη· ὁ Πέτρος, διεισκόμμενος μὲν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, ἐσυγχώρει τὰ περιτέμνωται οἱ ἐξ Ἰουδαίων πιστοί, ἐπειδὴ δὲν ἦν δύνατον μίαν φοράν τὰς ἀποσπᾶσθαι ἀπὸ τοῦ Νόμου· ὅταν δὲ ἦλθον εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, συνέτρωγε μαζί μὲ τὰς Ἑθνικὰς καὶ ἀπεριτμήτας, καὶ συνανεσρέφετο μὲ αὐτὰς ἐλεύθερως· ἐπειδὴ δὲ εὐτυχῶς τὰ ἦλθεν μερικοὶ Ἱεροσολυμίται ἐξ Ἑβραίων πιστεύσαντες εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, τότε βλέπων αὐτὰς ὁ Πέτρος, ἐσυσέλλετο ἀπὸ τὰς Ἑθνικὰς, καὶ δὲν συνέτρωγεν, ἔτε συνανεσρέφετο μὲ αὐτὰς, ὡς τὸ πρότερον, ὥσα μὲν, διὰ τὰ μὴ σκανδαλίσῃ τὰς Ἱεροσολυμίτας ἐκεῖνας, καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὰ δώσῃ εἰς τὸν Παῦλον εὐλογον ἀφορμὴν τὰ τὸν ἐπιπλήξῃ· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἐπέπληξε τὸν Πέτρον, καὶ ὁ Πέτρος ὑπέμεινε τὴν ἐπίπληξιν, χωρὶς καμμίαν ἀντίστασιν· δι' ὅ,τι μὲ τῶν τῶν τρόπον ἐμελλόν οἱ Ἱεροσολυμίται ἐκεῖνοι καὶ μαθηταὶ τοῦ Πέτρου, τὰ μετατεθεῖν ἀπὸ τῆς περιτομῆς καὶ

(1) Τὸν Ἀδελφόνδεον Ἰάκωβον φαίνεται τὰ λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, τὰ ὁποίου καὶ πρότερον ἐμνήσθη ἡμῶν· ἕτερον δὲ τῶν Ἀποστόλων ἃν εἶδον, ἡμῶν Ἰάκωβον, τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κυρίου (Γαλ. α'. 19.) καὶ μετ' ὀλίγον δεῖται ἡμῶν περὶ αὐτοῦ, πρὸ γὰρ τῆς ἐλθῆναι τῆς, καὶ ἀπὸ Ἰακώβου (Γαλ. β'. 12.) τὸν Ἀδελφόνδεον δηλαδὴ, ὡς ἐρμηνεύει ὁ Θεοφύλακτος· ὁ γὰρ Ἰάκωβος ὁ

ἀδελφὸς Ἰωάννη, φαίνεται ὅτι ἔχε μαρτυρήσῃ προλαβόντως, ὡς μαρτυροῦν αἱ Πράξεις.

(2) Ἡ πρὸς τὰς Ἀγίας τὰς ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐλεημοσύνη αὕτη, ἣτοι εἰς τὰς πτωχὰς Χριστιανὰς τὰς ἐν Ἱερουσαλὴμ, ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Παύλου μάλιστα. (ἀ. Κορ. 15'. 1.) (β'. Κοριν. π. 4. 9. 1.) (Ρωμ. 15. 26.)

καὶ τὰ τῷ Νόμῳ ἔδιμα, ὅταν ἔβλεπον πῶς ὁ Διδάσκαλος αὐτῶν Πέτρος ἐπιπλήττεται δι' αὐτὰ καὶ κατηγορεῖται ἀπὸ τῶν Παύλων, καὶ σιωπᾷ, μὴ ἔχων τί νὰ εἰπῇ. Τὸ νὰ ἀντισταθῇ λοιπὸν ὁ Παῦλος εἰς τὸν Πέτρον, τῷ σχῆμα μάχης ἦτον μόνον, καὶ ὄχι μάχη ἀληθινῆς, διατὶ αὐτῷ ἦτον ἀληθινὴ μάχη, δεῦν ἤθελεν ἐπιπλήξῃ τὸν Πέτρον ὁ Παῦλος ἐμπροσθεν εἰς τὰς Ἱεροσολυμίτας ἐκείνας μαθητάς τε, ἐπειδὴ πολλὰ ἤθελεν σκανδαλίσαι αὐτάς, βλέποντας τὰς δύο Κορυφαίας Ἀποστόλους νὰ μάχωνται· τώρα δὲ ὡς ἐν τῷ φανερῷ ἐκείνῃ σχηματισθεῖσα μάχη, ἐγίνε διόρθωσις τῶν μαθητῶν· ὅθεν ἔδεν ὁ Πέτρος ἀντιλέγει εἰς αὐτῷ, φανερόντων ὅτι ἀπεδέχετο καὶ ἔσεργε τῷ ἀντίστασιν πύτῳ τῷ Παύλῳ διὰ οἰκονομίαν.

„Ὅτι κατεγνωσμένος εἰμι“.

Δεῦν εἶπεν ὅτι ὁ Πέτρος ἦτον κατηγορημένος ἀπὸ ἐμοῦ, ἀλλ' ἀπλῶς ἀπὸ ἄλλου, ὅπου δεῦν ἤθελεν τῷ οἰκονομίᾳ ὅπως κάμνει, ἀλλ' ἐνόμιζαν, πῶς ὁ Πέτρος εἶναι ὑποκριτής, καὶ ὅταν οἱ Ἱεροσολυμίται ἔλειπαν ἀπὸ τῆν Ἀντιόχειαν, συνέτρωγε καὶ συναγεσρέφετο μετὰ τὰς Ἑθνικὰς· ὅταν δὲ ἐκείνοι ἦλθον, τότε ἐσυσάλλει ἀπὸ αὐτῆς (1). Μερικοὶ δὲ ἐτίθει ἐνόησαν τοῦτο· ὅτι ὁ Πέτρος ἦτον προκατηγορημένος διὰ τί σιωπᾷ μετὰ τῶν Ἑθνικῶν Κορινθίων, καθὼς μαρτυροῦσιν αἱ Πράξεις, (Κεφ. 1.) καὶ διὰ τὸ τώρα ὅπως ἦλθον οἱ Ἱεροσολυμίται εἰς Ἀντιόχειαν, ἐφοβήθη μήπως πάλιν κατηγορήσῃ αὐτὸν, καὶ διὰ τὸ ἐσυσάλλει καὶ ἐχωρίσθῃ ἀπὸ τὰς Ἑθνικὰς· ἐπειδὴ δὲ ἐσυσάλλει ἀπὸ αὐτῆς, διὰ τὸ λέγει καὶ ἐγὼ ὁ Παῦλος ἀντιτάθηκα εἰς αὐτόν.

12. „Πρὸ γὰρ τῆς ἐλθεῖν τινὰς ἀπὸ Ἰακώβου, μετὰ τῶν Ἑθνῶν συνήσθιεν· ὅτε δὲ ἦλθον, ὑπέεξελλε, καὶ ἀφώριζεν ἑαυτὸν, φοβόμενος τὰς ἐκ περιτομῆς“.

Εἰδὼς λέγει καὶ τῷ αἰτίᾳ, διὰ τῷ ὁποίαν ἐκατηγόρει τὸν Πέτρον· ἀπὸ τῶν Ἰακώβου λέγει τῶν Ἀδελφῶν, τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις διδάσκοντα, ὡς Ἐπίσκοπον αὐτῶν, ἐσάλλησαν μερικοὶ, ὅς Ἰουδαῖοι Χριστιανοὶ εἰς τῷ Ἀντιόχειαν, οἱ ὁποῖοι ἐπίσταντο μὲν εἰς τὸν Χριστόν, ἀκόμη δὲ ἐκράτην τὸν παλαιὸν Νόμον. Τέτοις βλέποντας ὁ Πέτρος, καὶ φοβηθεὶς, ὄχι διὰ νὰ μὴ κινδυνεύσῃ αὐτός, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ σκανδαλίσῃ αὐτὰς, καὶ τὰς κάμῃ νὰ χωρίσθῃν τελείως ἀπὸ τῷ τῷ Χριστῷ Πίστιν, ἐχωρίσθη ἀπὸ τῷ συναναστροφῇ τῶν Ἑθνικῶν. Τέτο λοιπὸν βλέποντες μερικοὶ νὰ κάμῃ ὁ Πέτρος, καὶ μὲν ἤθελόντες διὰ τί τὸ κάμνει, ἐκατηγόρει αὐτόν.

13. „Καὶ σιωυπεκερίθησαν αὐτῷ καὶ οἱ λοιποὶ Ἰουδαῖοι, ὥς καὶ Βαρνάβας σιωυπήχθη τῇ ὑποκρίσει αὐτῶν“.

Υποκρίσιν ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὸ πρᾶγμα καὶ τῷ οἰκονομίᾳ τῷ Πέτρῳ· εἴα μὲν, ἐπειδὴ δεῦν θέλει νὰ φανερώσῃ μετὰ ποίαν γνώμην καὶ σκοπὸν ὁ Πέτρος ἐχώριζε τὸν ἑαυτοῦν ἀπὸ τῷ συναναστροφῇ τῶν Ἑθνικῶν· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ νὰ ἀνασπάσῃ ἀπὸ τῷ ῥίζαν τῷ

διὰ-

(1) Διὰ τί δὲ ὁ Παῦλος ἐσιώπησε, καὶ δεῦν εἶπε πῶς κάμει οἰκονομίαν ὁ Πέτρος καὶ συγχωρεῖ τῷ περιτομῇ; καὶ πῶς οἰκονομῶς δεῦν συναγεσρέφεται μετὰ τὰς Ἑθνικὰς καὶ ἀπεριτομήτους; ἀποκρίνεται ὁ σοφὸς Φώτιος καὶ λέγει· ὅτι ἂν ὁ Παῦλος ἤθελεν εἰπεῖ πῶς κατ' οἰκονομίαν ὁ Πέτρος συγχωρεῖ τῷ περιτομῇ, εἴμελλε νὰ σωίσῃ ἐκείνους, ὅπως ἐπολέμει νὰ ἀναρῇ, καὶ νὰ δέχεται δηλαδὴ τῷ περιτομῇ· δι' ὃ, τι ἤθελεν εἰπεῖν οἱ ἀκούσαντες, ὅτι ἂν ὁ Πέτρος κάμῃ καλά, καὶ συγχωρῇ οἰκονομῶς τῷ περιτομῇ, διατὶ καὶ ἐσὺ, ὦ Παῦλε, δεῦν ἂν συγχωρῇς; τί δὲ καὶ κατηγορεῖς αὐτῷ, τῷ ὁποίαν ὀνομάζεις οἰκονομίαν; συγχωρεῖται νὰ γίνεταί, καὶ μὴ τῷ ἐπιτιμᾷ, καὶ ὅπως θέλεις

ὀνομάζει αὐτῷ, εἴτε οἰκονομίαν, ἢτε δόγμα καὶ ἀκριβαν· ἐπειδὴ ὅταν μία ψυχὴ ἀγαπᾷ ἕνα πρᾶγμα, εὐδὺς ὅπως λάβῃ ὀλίγην ἀφῆρμην, περισσότερον οἰκονομᾷ καὶ περιπλέκεται εἰς ἐκείνους· ὅθεν διὰ νὰ μὴ συλλογίζονται καὶ νὰ λέγαν αὐτὰ οἱ ἐν τῷ Νόμῳ προσέχοντες, διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος, σοφῶς ἐσιώπησε μετὰ τῆς οἰκονομίας τῷ Πέτρῳ, δριμύτως δὲ κατηγορεῖ τῷ πρᾶξι αὐτῷ τῆς περιτομῆς, καὶ ἐλέγχει ὡς παρανόμου τὰς αὐτῷ συγχωρεῖντας, ἵνα μετὰ τῷ σφοδρῇ ἐπιπλήξῃ, καὶ ἀληθῶς παρανομῶντας καὶ περιτεμνομένους φοβῇ καὶ διορθώσῃ. Διὰ τοῦτο καὶ δοκῶντας καὶ κατεγνωσμένους, καὶ ὑποκρινομένους, καὶ μὴ ὀρθοποδοῦντας δεῦν παραιτᾶται νὰ ὀνομάζῃ αὐτὰς.

διάθεσιν καὶ κλίσιν ὅπῃ εἶχον οἱ Γαλάται εἰς τὸν παλαιὸν Νόμον· λοιπὰς δὲ Ἰουδαίας ὀνομάζει ὁ Παῦλος, ἔχοντες τὰς ἐξ Ἱερουσαλὴμ ἐλθόντας Ἰουδαίας, ἀλλὰ τὰς ἐν Ἀντιοχείᾳ δεισσομένους, οἱ ὅποιοι καὶ αὐτοὶ, βλέποντες τὸν Πέτρον χωριζόμενον ἀπὸ τῶν συναναστροφῶν τῶν Ἑθνικῶν, ἐχωρίσθησαν καὶ αὐτοὶ ἀπὸ αὐτῶν.

14. „ Ἀλλ' ὅτε εἶδον ὅτι οὐκ ὀρθοποδοῦσι πρὸς τῶν ἀλήθειαν τοῦ Εὐαγγελίου, εἶπον τῷ Πέτρῳ ἔμπροσθεν πάντων “.

Ας μὴ σε ταρατῶν, ὡ ἀναγιῶσα, τὰ φιλά ταῦτα λόγια τῷ Παύλῳ, ἥτοι τὸ „ ἐκ ὀρθοποδοῦν πρὸς τῶν ἀλήθειαν τοῦ Εὐαγγελίου “· διὰ τὴν αὐτὴν δυνάμιν λέγει ταῦτα διὰ τὴν κατηγορίαν τὸν Πέτρον, ἀλλὰ διὰ ἐκείνας ὅπῃ ἔμελλον νὰ ὠφεληθῶν ἐκ τῆς φήμης καὶ ἀκοῆς ταύτης, ὅτι δηλαδὴ ὁ Πέτρος ἐπιτιμῆθη καὶ ἐπιπλήχθη διὰ τὴν κρατῆν τὰ ἔθιμα τοῦ Νόμου. Ὅθεν εἶχε δίκαιον νὰ εἰπῇ καθ' ἑαυτοῦ εἰς αὐτὴν, καὶ αὖ ὁ Πέτρος ἐπιπλήχθη διὰ τὰ ἔθιμα τοῦ Νόμου, πῶς ἐσεῖς εἰς τὸ ἐξῆς ἀποπολῶτε νὰ τὰ φυλάττετε; διὰ τὸ γὰρ καὶ ὁ Παῦλος ἔμπροσθεν εἰς ὅλους ἐπιτίμησε καὶ ἐπέπληξε τὸν Πέτρον, διὰ νὰ ἀκούσῃ ἐκεῖνοι καὶ νὰ φοβηθῶν, πῶς ὁ πλειεῖς μέγας κύλος τῶν Ἀποστόλων ἐπιτιμῆθη, καὶ δυνάμειν εἶχε τὴν νὰ ἀπολογηθῇ (1). Ὁ δὲ Εὐσέβιος ὁ Καισαρείας λέγει, πῶς δυνάμειν ἐπιτιμῆθη ὁ μέγας καὶ Κορυφαῖος Πέτρος ἀπὸ τῶν Παύλων, ἀλλὰ ἄλλος τις, ὀνομαζόμενος Κηφᾶς, ὅς τις ἀπὸ τῶν ἐβδομήκοντα Ἀποστόλων· καὶ κατασκευάζωντας τάχα τὸν λόγον τῷ, λέγει, ὅτι δυνάμειν ἦτον ὡς χρειαζομένη ἑτέραν ἐπιτίμησιν καὶ ἐπίπληξιν ὁ Πέτρος, ὅς τις ἀπελογηθῇ εἰς τὴν ἀρχὴν τῷ κηρύγματός τε, ὅταν ἐσκαιδάλισσε μερικὸς, διὰ τὴν σιωπῆν μετὰ τὸν Ἑθνικὸν Κορινθίον (2)· ἀλλ' ἡθέλει εἰπῆν τινος εἰς τὸν Εὐσέβιον, ὡς σοφώτατε, εἰδὲ ἡμεῖς λέγομεν πῶς ὁ Πέτρος ἐπιτιμῆθη ἀπὸ τῶν Παύλων διὰ τὴν δυνάμειν ἡζούρε τὸ πρέπον, ἀλλὰ πῶς θεληματικῶς ὑπέμεινε τῶν ἐπιτίμησιν τῷ Παύλῳ, διὰ νὰ διορθωθῶν οἱ ἄλλοι.

„ Εἰ σὺ Ἰουδαῖος ὢν, Ἑθνικῶς ζῆς, καὶ οὐκ Ἰουδαϊκῶς, τί τὰ Ἑθνη ἀναγκάζεις Ἰουδαΐζαν “;

Σχεδὸν μὲν τὰ λόγια ταῦτα φωνάζει ὁ Παῦλος εἰς τὰς ἀπὸ τῶν Ἰακώβου σαλευτάς, καὶ τότε παρόντας, καὶ εἰς ὅλους ἀπλῶς τὰς κρατῶντας τὰ τοῦ Νόμου Χριστιανούς· μνησθῆτε τὸν Διδάσκαλον τῶν Πέτρων, ὡ ἀδελφοί, διὰ τὴν καὶ αὐτὸς Ἰουδαῖος ὢντας, ἰδὲ ὅπῃ συνέφαγε μετὰ τῶν Ἑθνικῶν. Βλέπε δὲ πῶς δυνάμειν κατηγορεῖ ὁ Παῦλος τὸν Πέτρον, ὅτι κάμνει κακὰ διὰ τὴν φυλάττει τὸν Νόμον, ἀλλ' ἐπιπλήττει αὐτὸν διὰ τὴν ὠφέλειαν τῶν ἐδικῶν τε μαθητῶν, τῶν Ἑθνικῶν δηλαδὴ· ἐπειδὴ καὶ ὁ Πέτρος ἀναγκάζει αὐτὸς νὰ περιτέμνῃται, καὶ νὰ φυλάττῃ τὰ τῶν Ἰουδαίων· δι' ὅ,τι μὲν τῶν ἐπιτίμησιν αὐτῷ, ἔμελλε νὰ γινῇ τὸ κήρυγμα τῷ Παύλῳ πλέον ἀπαράδεκτον εἰς τὰς μαθητάς τε.

15. „ Ἡμεῖς φύσει Ἰουδαῖοι, καὶ ἐκ ὧν ἔσονται Ἑθνῶν ἀμαρτωλοί “.

Ημεῖς, λέγει, εἴμεθα φύσει Ἰουδαῖοι, ἦσαν ὅχι προσήλυτοι, καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν θρησκείαν τῶν Ἰουδαίων ἀπὸ τῶν Ἑθνικῶν, ἀλλὰ εἴμεθα γενήματα φυσικά, ἀπὸ γονεῖς, καὶ
προ-

(1) Ὁ δὲ Οἰκουμενικὸς λέγει ὅτι ὁ Παῦλος μὲν τὸ νὰ μὴ θέλῃ νὰ φανερώσῃ τῶν οἰκονομῶν, μὲν τῶν ὁποίων ὁ Πέτρος ἐχωρίζε τὸν ἑαυτοῦ ἀπὸ τῶν Ἑθνικῶν, διὰ τοῦτο εἶπεν ὅτι ἐκ ὀρθοποδοῦν πρὸς τῶν ἀλήθειαν τοῦ Εὐαγγελίου· καθὼς δηλαδὴ διὰ τῶν αὐτῶν αἰτίων εἶπε καὶ ἀνωτέρω τὸ, συνυπεκρίθησαν· ἐκ ὀρθοποδοῦν δὲ ταῦτα πρὸς τῶν ἀλήθειαν τοῦ Εὐαγγελίου, καθὼς ὅτι ἡ ἀλήθεια τοῦ Εὐαγγελίου αὐτῇ εἶναι, μὴτε νὰ περιτέμνῃ, μὴτε νὰ χωρίζεται τινος ἀπὸ τῶν Ἑθνικῶν καὶ ἀκροβύτους· ἐπειδὴ ἐν Χριστῷ ἐκ ἐνὶ περιτομῇ, καὶ ἀκροβυστία, ὥστε Ἰουδαῖος καὶ Ἕλλην. (Κολ. γ'. ιι.)

(2) Ὅταν γὰρ ἀνέβη Πέτρος εἰς Ἱερουσαλὴμ, καὶ διεκρίνοντο πρὸς αὐτὸν οἱ ἐκ περιτομῆς, λέγοντες, ὅτι πρὸς

ἀνδρας ἀκροβυστίας ἔχοντας ἐσπῆλθε, καὶ συνέφαγεν αὐτοῖς, τότε αὐτὸς ἀρχαίως ἐδηγήθη τῶν ὁποίων ὅπῃ εἶδε τῆς ἀπ' οὐρανόθεν καταβάντος τοῦ πνεύματος. Καὶ ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον εἶπεν εἰς αὐτὸν νὰ ὑπάγῃ ὅμῃ μετὰ τοῦς τρεῖς ἀνδρας τοῖς ἀπεσταλμένοις ὑπὸ τῶν Κορινθίων. Καὶ ὅτι εὐθύς ὅπου ἀρχισε νὰ λαλῇ εἰς αὐτοὺς τὸν λόγον τῷ Θεῷ, ἐπέπεσε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐπὶ τὸς περὶ τῶν Κορινθίων καὶ πᾶσι λοιπῶν, ἅπερ ὅρα ἐν τῷ ια'. Κεφαλ. τῶν Πράξεων. Καὶ ὡς ἀκούσαντες ταῦτα οἱ Ἑβραῖοι, ἠσυχάσαν καὶ ἐδόξασαν τὸν Θεὸν λέγοντες· ἄραγε καὶ τοῖς Ἑθνεσιν ἐδώκεν ὁ Θεὸς τῶν μετὰ τοῖς εἰς ζωὴν.

προγόνους Ἰουδαίους, καὶ ἀνατραφεύς με τὰ ἔθιμα τῆ παλαιᾶς Νόμου, ἀφήκαμεν τὴν σὺν-
τροφον πολιτείαν μας ταύτην, καὶ τὰ τῆς Νόμου, καὶ ἐκαταφύγαμεν εἰς τὴν τῆ Χριστοῦ Πίστιν.

16. „Εἰδότες, ὅτι ὁ δικαιῖται ἄνθρωπος διὰ ἔργων Νόμου, ἐὰν μὴ
„διὰ Πίσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ· καὶ ἡμεῖς εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν ἐπι-
„σῴσαμεν, ἵνα δικαιωθῶμεν ἐκ Πίσεως Χριστοῦ, καὶ οὐκ διὰ
„ἔργων Νόμου. Διὸ, τι ὁ δικαιωθήσεται διὰ ἔργων Νόμου πάσα
„σάρξ“ (1).

Βλέπε ἐδῶ πῶς με ἀσφάλειαν καὶ ἀκρίβειαν ὅλα τὰ λέγει ὁ Παῦλος· διὸ, τι ἡμεῖς, λέ-
γει, παραιτήσαμεν τὸν Νόμον, ὅχι ὡς πονηρὸν καὶ κακόν, καθὼς οἱ Μανιχαῖοι ἐβλασφή-
μου, ἀλλὰ ὡς ἀσθενῆ, καὶ ἀδυνάτην εἰς τὸ νὰ μᾶς δικαιώσῃ, ἐπεὶ δὴ κἀνεὺς δυνά-
μετο νὰ τελειώσῃ τὰ ἔργα καὶ προσάγματα τῆς Νόμου, μετὰ τὸ νὰ ᾔπην βαρέα, καὶ δυσκολοκα-
πύρωτα, ὅχι διὰ τὴν μεγαλειότητάν, ἀλλὰ περισσότερον διὰ τὴν μικρολογίαν αὐ-
τῶν, ἥτοι διὰ τὴν τῶν μικρῶν καὶ ὀψιῶν παρατήρησίν τε· ἢ καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον, ἡμεῖς
παραιτήσαμεν τὸν Νόμον, διὰ τὴν δυνάμειν τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ μόνον ἐκατάβριζε τὰς μο-
λυσμὰς τῆς σαρκὸς· διὰ τὴν λοιπὸν περιττὴν, καὶ ματαίαν εἶναι τὴν περιτομήν· παρεμπαρὸς
δὲ ἔχει νὰ εἰπῇ ὅτι ἡ περιτομή εἶναι ἀκόμη καὶ ἐπικίνδυνος, μετὰ τὸ νὰ χωρίζῃ τὰς ἀν-
θρώπους ἀπὸ τῆς Χριστοῦ.

17. „Εἰ δὲ ζητοῦντες δικαιωθῆναι ἐν Χριστῷ, ὀρέσθημεν καὶ αὐτοὶ
„ἀμαρτωλοὶ, ἅρα Χριστὸς ἀμαρτίας διάκονος“.

Εζητήσαμεν, λέγει, ἡμεῖς οἱ ὅτι Ἰουδαίων πιστεύσαντες Χριστιανοὶ νὰ δικαιωθῶμεν ἐν τῇ Χρι-
στῷ καὶ διὰ τὸ ἀφήκαμεν τὸν Νόμον· ἐπεὶ δὲ, καθὼς ἐσθὲς οἱ Γαλάται λέγετε, ἀμαρτία
εἶναι τὸ νὰ ἀφῇσιν τινας τὸν Νόμον, λοιπὸν εἰς ταύτην τὴν ἀμαρτίαν ὁ Χριστὸς μᾶς ἐκήρυξεν,
ἐπεὶ δὴ δι' ἐκείνον, ἀφήκαμεν ὅλα τὰ Νόμου τὰ ἔθιμα, ὥστε, ὅχι μόνον δυνάμει μᾶς ἐδικαίωσεν
ὁ Χριστὸς, καθὼς ἐσθὲς λέγετε, ἀλλὰ καὶ περισσότερας ἀμαρτίας, καὶ κατακρίσεως ἔγινεν αἴ-
τιος εἰς ἡμᾶς, διὰ τὴν μᾶς ἐκατάπεισε νὰ ἀφῇσωμεν τὸν Νόμον, καὶ νὰ ἀκολουθήσωμεν αὐτόν.

„Μὴ γένοιτο“!

Επεὶ δὴ ὁ Ἀπόστολος ἔφερε τὸν λόγον εἰς ἄπορον νόημα, ἤκουον ὅτι ὁ Χριστὸς ἔγινεν αἴ-
τιος ἀμαρτίας, δυνάμει ἐχρησάσθην νὰ ἀνασχεθῶμεν μετὰ ἄλλα πολλὰ λόγια τὸ ἄπορον αὐτό·
ἀλλὰ ἀρκέσθην εἰς μόνον τὴν ἀρετήν, λέγων· μὴ γένοιτο νὰ ἔγινεν ὁ Χριστὸς αἴτιος καὶ
παράνομος ἀμαρτίας! τὸ ὅποιον τὸ σχῆμα τῆς λόγου τὸ ἀρνητικόν, σωειδίξει νὰ κάμνῃ
πάντοτε ὁ Παῦλος εἰς ἐκεῖνα τὰ πράγματα, ὅπου εἶναι τελείως ἐμποδισμένα, καὶ φα-
νερά ἄτοπα.

18. „Εἰ γὰρ ἂν κατέλυσα, ταῦτα πάλιν οἰκοδομῶ, παραβάτω
„ἐμαυτὸν σωίσημι“.

Βλέπε, ὦ ἀγαθὴ σοφία τῆς μεγάλης Παύλου· οἱ Γαλάται ἔλεγον, ὅτι ὅποιος λύσῃ
τὸν Νόμον, εἶναι παραβάτης· ὁ δὲ Παῦλος δείχνει ὅλον τὸ ἐναντίον· ὅτι ὅποιος φυλάττει
τὸν

(1) Ὁ Οἰκουμένης δέλει, ὅτι καὶ τὰ λόγια ταῦτα
νὰ ἐρρέθησαν πρὸς τὸν Πέτρον ἐνώπιον πάντων παρὰ
τῷ Παύλῳ· προὐτὸν δὲ ὁ αὐτὸς λέγει, ὅτι ἢ πρὸς τὸν
Πέτρον ἀντίστασις, μόνον ἐκεῖνα τὰ λόγια ἦσαν· „εἰ
„σὺ Ἰουδαῖος ὢν, Ἑβραϊκῶς ζῆς καὶ Ἰουδαϊκῶς, τί σὺ
„ἔδωκεν ἀναγκάζει Ἰουδαῖον“; καὶ δὲ λοιπὰ πάντα ἐρ-

ρέθησαν πρὸς τοὺς Γαλάτας· δύνανται ὅμως, λέγει,
ἀρμόζειν καὶ πρὸς τὸν Πέτρον. Σημειώσαι ὅτι ἐκ
τῶν λόγων τῶν τῷ Παύλῳ, συναγνίσκει οἱ θεολογῶντες
τὴν δικαιοσύνην καλυμμένην Πίστιν· περὶ ἧς ὅρα σὺ ὁ
ποσημείωσιν τῶν „ἀλλὰ πίστες δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη“.
(Γαλ. ε. 6.)

τὸν Νόμον, ἡμεῖς εἶναι παραβάτας, ὅχι μόνον διὰ τὴν παραβαίνειν τὴν Πίσιν τῷ Χριστῷ, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν παραβαίνειν αὐτὸν τὸν ἴδιον Νόμον· ἐπεὶ δὲ ὁ Νόμος ὠδήγησεν ἡμᾶς εἰς τὴν Πίσιν τῷ Χριστῷ, καὶ μὲν ἔπεισε νὰ ἀφήσω αὐτὸν, καὶ νὰ ἀπολεθῶ τὸν Χριστόν· ἀλλὰ τὸ μὲν θέλει τὸ δείξει παρεμπρός ὁ Ἀπόστολος· τώρα δὲ κατὰ τὸ παρὸν λέγει, ὅτι ὁ Νόμος ἔπαυσε, καὶ τὸ πᾶν ὁμολογήσαμεν ἡμεῖς οἱ ἔξ Ἑβραίων πιστεύσαντες εἰς τὸν Χριστόν, μὲ τὸ νὰ κατελύσαμεν, καὶ κατηργήσαμεν αὐτόν, χωρισθέντες καὶ ἀφήσαντες αὐτόν. Καὶ λοιπὸν αὐτὸν φιλονεικῶμεν νὰ συζητήσωμεν πάλιν τὸν Νόμον, καὶ νὰ ἐνεργῶμεν πρὸς αὐτὸν ἔτι· μα, βέβαια γινόμεθα παραβάται, διὰ τὴν συνιστῶμεν τὸν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καταλυθέντα.

19. „Ἐγὼ γὰρ διὰ Νόμου Νόμῳ ἀπέθανον“.

Εἰδὼν ὁ Ἀπόστολος κατανοεῖ, καὶ ἀποδείχνει πῶς κατέλυσε τὸν Νόμον, καὶ λέγει ὅτι διὰ μέσε τῷ Νόμῳ τῆς χάριτος καὶ τῇ Εὐαγγελίᾳ, ἐγὼ ἀπέθανον εἰς τὸν Νόμον τὸν παλαιὸν τῷ Μωϋσέως. Ἡ νοεῖται καὶ ἔτι· ἐγὼ ἀπέθανον τῷ Νόμῳ διὰ τῷ Νόμῳ, ἥτοι αὐτὸς ὁ ἴδιος Νόμος μὲ ὠδήγησε νὰ μὴ προσέχω πλέον εἰς αὐτόν, ἀλλὰ εἰς τὸν Χριστόν, διὰ μέσε τῶν λόγων τῷ Μωϋσέως, καὶ τῶν Προφητῶν· ὁ γὰρ Μωϋσῆς, καὶ οἱ Προφῆται περὶ τοῦ Χριστοῦ προφητεύσαντες, διδάσκουσιν ὅπως νὰ πιστεύσωμεν εἰς αὐτόν· ὥστε, αὐτὸς ἐγὼ προσέχω πάλιν καὶ ἀπολεθῶ τὸν Νόμον, αὐτὸν τὸν ἴδιον Νόμον παραβαίνω. Ἡ νοεῖται καὶ ἔτι· ὁ Νόμος ἐπαύσατο, ὅτι ἄποιοι ἤθελε παραβῇ τὰ προστάγματα ἐκείνα ὅπως αὐτὸς ἐδιώριξε, νὰ παιδεύεται καὶ νὰ θανατώνεται· λοιπὸν ἐπεὶ καὶ ὁ Νόμος ἦτον ἀδύνατος εἰς τὸ νὰ τελειωθῇ καὶ νὰ φυλαχθῇ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων, διὰ τὸ ἐγὼ ὁ τῷ Νόμῳ προσέχω, ὅσον τὸ εἰς αὐτόν, ἐθανάτωθην, διὰ τὴν δυνάμειν νὰ τὸν φυλάξω. Λοιπὸν εἰς τὸ ἐξῆς ἂς μὴ προσέχω ὁ Νόμος ἡμᾶς ὅπως ἀπέθανον (ὅσον τὸ εἰς αὐτόν) μὲ διπλοῦν θάνατον· μὲ θάνατον ψυχικόν, διὰ τὴν ἁμαρτίαν, μὲ τὸ νὰ μὴ δύναμαι νὰ τελειώσω τὰ προστάγματα· καὶ μὲ θάνατον σωματικόν, διὰ τὴν ὅτι ὁ Νόμος καταδικάζει εἰς θάνατον ἐκείνους ὅπως τὸν παραβαίνουσιν· ὅθεν ἐπεὶ προξενεῖ εἰς ἡμᾶς διπλὸν τὸν θάνατον, πῶς πλέον νὰ προσέχω εἰς αὐτόν, ὅπως μὲ θανατόν;

„Ἰνα Θεῷ ζήσω, Χριστῷ συνεσαύρωμαι“.

Διὰ νὰ μὴ εἰρητινας, καὶ πῶς ἐσὺ, ὦ μακάριε Παῦλε, ζῆς, εἰς καιρὸν ὅπου ἀνωτέρω εἶπες ὅτι ἀπέθανες ἀπὸ τοῦ Νόμου, διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ, ὅτι ὁ μὲν Νόμος, ζωντανὸν ὄντα μὲ ἐθανάτωσεν· ὁ δὲ Χριστός, νεκρὸν με λαμβάνωντας ἀπὸ τοῦ Νόμου, ἐζωοποίησε, διὰ τὴν ἡμεῖς ἐσαυρώθηκα μὲ αὐτόν, καὶ ἀπέθανον μαζίτε εἰς τὸ Ἅγιον Βάπτισμα· ἐπεὶ δὲ τὸ Βάπτισμα τύπον ἔχει, καὶ τῷ θανάτῳ καὶ τῷ θανάτῳ, καὶ τῇ παύσει τῷ Κυρίου, καὶ τῇ ἀναστάσει. Διπλὸν δὲ εἶναι τὸ θάνατον, καὶ διὰ τὴν ὅτι ὁ Χριστός μὲ ἐζωοποίησε, καὶ διὰ τὴν μὲ ἐζωοποίησε διὰ τῷ θανάτῳ (1).

20. „Ζῶ“

(1) Ὁ δὲ Κορίνθιος πᾶσι τὸ ρητὸν ἐρμηνεύωντας λέγει, ὅτι ὁ φιλὸν τὸν Χριστόν μεταμορφῶται εἰς τὸν Χριστόν· ἐπεὶ δὲ κατὰ τὸν θεὸν Ἀυγεστίνον (Ἐξηγῆσις. ἐκ τῆς α'. Ἐπιστολῆς πρὸς Ἰωάννην.) ἡ ἀγάπη μεταμορφῶται τὸν φιλοῦντα εἰς τὸν φιλούμενον· ὅθεν ἡ φιλήσις Θεόν, Θεὸς ἐστὶν· ἡ δὲ φιλήσις διαβολὸν, διάβολος ἐστὶν· ἡ δὲ σὰρκα, σὰρξ. Σημειώσω δὲ ὅτι τὸ α'. ἔργον τῷ θεῷ ἐρώσιν εἶναι τὸ νὰ ἐνὸν τὸν φιλοῦντα μετὰ τοῦ φιλούμενου· ὅθεν ὁ θεὸς Διονύσιος ἔπεισε, ὅτι τὸ ὄνομα τῷ θεῷ ἐρώσιν, ὡς αὐτὸς ἐστὶν ἐνοποιὸς καὶ σωστικὸς, καὶ διαφερόντως συγκαταστήσιν ἐν τῷ καλῷ καὶ ἀγαθῷ. (Περὶ θεῶν ὀνομάτων. Κεφ. δ'.) β'. ἔργον τῷ θεῷ ἐρώσιν εἶναι, τὸ ἀμοιβαῖον, καθὼς λέγει τώρα ἐδῶ ὁ Παῦλος, ὅτι καθὼς ὁ Χριστός ἐσαυρώθη δι' ἐμὲ, ὥστε καὶ ἐγὼ ἀμοιβαῖως Χριστῷ συνεσαύρωμαι· γ'. τὸ νὰ καμνῇ τὸν φιλούμενον νὰ φιλή τὸν φιλοῦντα, καὶ νὰ ἐντυπῶνται αὐ-

τὸν εἰς ὅλας τὰς ὁράμενας, καὶ νοούμενας· καὶ δ'. ἔργον ἐστὶ τῷ θεῷ ἐρώσιν, τὸ νὰ προξενῇ ἑκάστω εἰς τὰς ἐργασίας· ὅθεν ὁ θεὸς Διονύσιος ἔπεισε, „ἐστὶ δὲ καὶ ἑκάστω τὸς ὁ θεὸς ἐρώσιν· ὅτι ἐὰν ἐαυτὸν ἦναι τὰς ἐργασίας, ἀλλὰ τὸν ἐρωμένον“. (Κεφ. δ'. περὶ θεῶν ὀνομάτων.) Διὰ τὸ καὶ ὁ θεὸς Ἰγνατίος ἐγράφει πρὸς Ῥωμαίους τῷ τῷ Χριστῷ πυρποκούμενος ἐρώσιν· „ὁ ἐμὸς ἐρώσιν ἐαυτῷ· Ῥωμαί“· διὰ τὸ καὶ ὁ Νύκτις Γρηγόριος ἔπεισε περὶ τοῦ Παύλου, ὅτι ἡ ἀγάπη ἔκαμε τὸν Παῦλον νὰ μὴ αἰδανέται, μήτε ἡδονήν, μήτε πόνον, μήτε φόβον, μήτε ἀνθρωπίνην ὁλὴν κτίσιν, ἀλλ' ὅλας νὰ μεταβληθῇ εἰς τὸν Χριστόν· διὰ τὸν θεὸν τὸτον ἐρώσιν, καὶ τῷ τοῦ Θεοῦ ἀγάπην, ὁ Ἀνδρέας κατακρηδίζει εἰς τὸν θάνατον ἀπὸ τοῦ Ἀιγυπτίου, τὸν ἡγεμόνα τῆς Ἀχαΐας, ἐλέγχει· „ὦ σαυρὲ, τὸν ὅποιον πάλαι ἐπόθεν, ἰδὲ πῶς ὅπως ἀπολαμβάνει τὴν τελειότητα τῷ πόδεμα“.

V 2

Διὰ

20. „Ζῶ δὲ ἔτι ἐγὼ, ζῆ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός“.

Λέγωντας μὲν ὁ Παῦλος „Χριστὸν συνεσαύρωμαι“ ἐφάνερωσε τὸ Βάπτισμα αἰνιγματωδῶς· λέγωντας δὲ πάλιν „Ζῶ δὲ ἔτι ἐγὼ“ ἐφάνερωσε τὴν μετὰ τὸ Βάπτισμα χρεώσεμίνην πολιτείαν τῶν Χριστιανῶν, διὰ μέσθης τῆς ὁποίας νεκρόντο τὰ μέλη ἡμῶν εἰς τὸ νὰ μὴ ἐνεργῶμεν πῇν ἁμαρτίαν. „Ζῆ δὲ ὁ Χριστός ἐν ἐμοί“ ἡτοι κάτεστα ἔργον σωματικόν, ἢ κίνημα ψυχικόν δὲ γίνεται εἰς ἐμὸν, ἀπὸ ἐκείνου ὅπῃ δὲ θέλει ὁ Χριστός· ἀλλ' ὁ Χριστός εἶναι ὁ παῦται ποιῶν εἰς ἐμὸν, καὶ κρατῶν, καὶ ἐξουσιάζων· καὶ τὸ μὲν ἐδικόν μὲς θέλημα, εἶναι νεκρὸν, τὸ δὲ θέλημα τῶ Χριστοῦ, εἶναι ζωντανὸν εἰς ἐμὸν, καὶ κυβερνᾷ τὴν ζωὴν μὲς. (1) Ἀνίσως λοιπὸν ἐγὼ ζῶ εἰς τὸν Θεὸν ἄλλην ζωὴν ἔξω ἀπὸ τῆς Κόσμου, καὶ αὐτὸ ἐγὼ ἐνεκράθηκα, φανερόν εἶναι, ὅτι δὲ διώμαι εἰς τὸ ἐξῆς νὰ φυλάττω κατεστά από τὰ τῶ Νόμου.

„Ὁ δὲ νυνὶ ζῶ ἐν σαρκί, ἐν πίσει ζῶ τῇ τῶ Υἱοῦ τῶ Θεοῦ“.

Εκείνου, λέγει, ὅπῃ εἶπον ἀνα ἔρω, τὰ εἶπον διὰ τὴν νοητὴν καὶ ψυχικὴν ζωὴν, πλὴν καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν αἰσθητὴν ζωὴν, τὴν ὁποίαν τώρα ζῶ, θέλεις τὴν εὐρεῖς, ὅτι μοι τὴν ἔδωκεν ὁ Χριστός· δι' ὅ,τι, ὁ μὲν Νόμος μὴ φυλαττόμενος, ἀλλὰ παραβαινόμενος ἀπὸ τῆς ἀνθρώπου, τὸς ἐκαταδίκασεν ὅλης ὑποκάτω εἰς τὴν παιδείαν καὶ ἁμαρτίαν, καὶ τίποτε δὲ ἐμποδίζε νὰ θανατωθῇ ὅλοι, καὶ νὰ ἀπολεσθῇ, ὡς παραβάται τῶ Νόμου· καθὼς ἀπωλίσθησαν καὶ πρὸ τῶ γραπτῶ Νόμου, ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, οἱ παραβάται τῶ φυσικῶ Νόμου, εἰς τὸν καιρὸν

Διὰ τὴν θείαν ἀγάπην ὁ Πέτρος ἔλεγε πρὸς τὸν Νέρωνα νὰ τὸν σταυρώσῃ κατὰ κεφαλήν. Διὰ τὴν θείαν ἀγάπην ὁ Φίλιππος ἐσταυρώθη ἐπὶ Κλαυδίου Καίσαρος, ὡς λέγει ὁ Εὐσέβιος. Διὰ τὴν θείαν ἀγάπην ὁ Σίγκσος ἐσταυρώθη ἐπὶ Δεκίου, καὶ Βαλεριανοῦ τῶν Βασιλέων, κατὰ τὸν Πρωτότυπον. Διὰ τὴν θείαν ἀγάπην ὁ Διονύσιος ἐσταυρώθη ὑπερὰ ἀπὸ πολλὰς τιμωρίας, ἐπὶ Ἀδριανῶ. Διὰ τὴν θείαν ἀγάπην ἐσταυρώθη ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς μεγάλης Παρασκευῆς, ὁ Ἅγιος Μάρτυς Καθολικός ὁ μαθητὴς τῶ Διονυσίου, κατὰ τὸν Σάββαν. (Ὁρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τῶ „τὸς ἐχθρὸς τῶ Σταυροῦ τῶ Χριστοῦ“· Φιλίπ. β'. 18.) καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι, ἡμῇ ἐν τῶ Σταυρῷ τῶ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ“· (Γαλ. ε'. 14.)

(1) Ὁ δὲ Ἀρεοπαγίτης Διονύσιος ὑψηλότερον τὸ ποιῶν τὸν ῥητὸν ἐρμηνεύει ὡς ἀποτέλεσμα τῶ ἐν τῷ Παύλῳ ἐκστατικῶ τῶ Θεοῦ ἔρωτος· ὅπῃ γὰρ λέγει· „εἰ δὲ καὶ ἐκστατικός ὁ θεὸς ἔρως, ἔκ ἐὼν ἐαυτῶν εἶναι τὸς ἐραστας, ἀλλὰ τῶν ἐρωμένων... Δι' ὅ καὶ Παῦλος ὁ μέγας ἐν κατοχῇ τῶ Θεοῦ γεγονώς ἔρωτος, καὶ τῆς ἐκστατικῆς αὐτοῦ δυνάμεως μεταληφώς, ἐνδύει σῶματι, ζῶ ἐγὼ φησὶν ἔτι· ζῆ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός, ὡς ἀληθινὸς ἐραστής, καὶ ἐξουσιάζων, ὡς αὐτὸς φησὶ, τῷ Θεῷ· καὶ οὐ τὴν ἐαυτοῦ ζωὴν, ἀλλὰ τὴν τοῦ ἐραστοῦ ζωὴν, ὡς σφόδρα ἀγαπητὴν“· (Κεφ. δ'. περὶ θείαν ὀνομάτων.) Λέγει δὲ ὁ μέγας τῆς Θεσσαλονίκης Γρηγόριος ἡς τὸ ποιῶν τὸν ῥητὸν τοῦ Παύλου, ἐν τῇ πρὸς Ἀκινδύμων ἐπιστολῇ· „ἀρὰ σαφὲς ὅτι ἀκτιστός ἡ χάρις; οὐ μόνον δὲ ἡ ποιῶσα χάρις ἀκτιστός ἐστιν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς τοῦ Θεοῦ ποιῶσης ἐνεργήσεως, ἀκτιστός ἐστι· ταῦτ' ἄρα καὶ ὁ μέγας Παῦλος τὴν χρονικὴν μικρὴν ζῶν ζωὴν, ἀλλὰ τὴν τοῦ ἐνοικησάντος λόγου θείαν καὶ αἰδίου, ἀναρχος γέγονε καὶ ἀτελεύτητος· χάριτι“· Καὶ μετ' ὀλίγα· „Κτιστός ἦν ὁ Παῦλος· μέχρ' ἂν ἐξῆς τὴν προσάγματι Θεοῦ ἐξ οὐκ ὄντων

„γεγονῆσαν ζωὴν“ ὅτε δὲ μικρὴν πύλιν ἐξῆς, ἀλλὰ τὴν ἐνοικήσῃ τῷ Θεῷ προσκομίσῃ, ἀκτιστός γέγονε τῇ χάριτι· καὶ τῆς ὁ ζῶντι καὶ ἐνεργούντι μόνον τῶν τοῦ Θεοῦ λόγων κηρύττεται“.

Καὶ ὁ Θεοφόρος δὲ Ἰγνατίος τῇ αὐτῇ σχεδὸν λόγια λέγει τῷ Παύλῳ, ὡς ἀπὸ τῶν αὐτῶν θείων ἔρωτος πυρπολόμενος· „ἔκ' ἡδονῆς προφῆς φθορᾶς, καὶ ἡδονῆς τῶ βίᾳ πάσης“· ἄρτοι τοῦ Θεοῦ θέλω· ἄρτοι ἀρετῶν, ἄρτοι ζωῆς... καὶ πόμα θέλω τὸ πόμα αὐτοῦ, ὁ ἐστὶν ἀγάπη ἀφ' ὁποῦ, καὶ ἀέναντος ζωῆς· οὐκ ἔστι θέλω κατὰ ἀνθρώπου, τῆς ζῆν· ποῦ δὲ ἐστὶν ἐάν ὑμῶς θέλητε· „Χρηστὸν συνεσαύρωμαι· ζῶ δὲ οὐκ ἔστι ἐγὼ, ἐπὶ δὲ περὶ ζῆν ἐν ἐμοὶ ὁ Χριστός“· (Ἐπιστολ. πρὸς Ρωμαίους.) Ὁρα καὶ ἡς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „ἀπεδάνατε γὰρ, καὶ ἡ ζωὴ ὑμῶν κέκρυπται σὺ τῷ Χριστῷ ἐν τῷ Θεῷ“· (Κολ. γ'. 3) Ὅτι δὲ τοῖς σημανόμενα ἔχει ἡ ζωὴ, ὅρα ἡς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ „ἐμοὶ γὰρ τὸ ζῆν Χριστός“· (Φιλίπ. α'. 2.) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος τὸν ῥητὸν αὐτοῦ ἐρμηνεύων λέγει· „ἐκάν, καὶ μικρὴν ὁ Παῦλος ζῆν, ὁ τῷ Κόσμῳ σταυρωθείς, ἀλλ' ὁ Χριστός ἐν αὐτῷ ζῆν, πᾶν τὸ παρά τῷ Παύλῳ γινόμενον τὸ καὶ λεγόμενον, ἐκόπως ἡς τὸν ἐν αὐτῷ ζῶν· τὰ Χριστὸν ἀναφέρειται· καὶ γὰρ τὰ ῥήματα τῶ Παύλου, παρά τῷ Χριστῷ λαλῆσθαι φησὶν ὁ ἑαυτῶν· „ἐδοκιμῶ ζῆτατε τὸ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος Χριστοῦ, καὶ τὰ εὐαγγελικά καταδύματα, οὐκ αὐτοῦ φησὶν εἶναι, ἀλλὰ τῇ χάριτι τῶ Χριστοῦ τῇ οἰκίᾳ ἐν αὐτῷ, ἀνατίθεται“· (Ὁμιλ. ἡς τῶ, „ὅπῃ δὲ ὑποταγῇ αὐτῷ πᾶντα“· πῶμ. β'.) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει, ὅτι ὅλοι οἱ βαπτισθέντες Χριστιανοί, χρεώσονται νὰ λέγουν μετ' ἀληθείαν τὸν λόγον τοῦτον τοῦ Ἀποστόλου· „ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ, ζῆ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός“· καὶ ὅρα πᾶς λόγια τῶ Πατρός ἡς τὴν ὑποσημείωσιν τῶ „δι' ἐμοὶ Κόσμος ἐσαύρωται“· (Γαλ. ε'. 14.)

τῷ κατακλυσμῷ· ἐλθὼν ὁμοῦς ὁ Χριστὸς μᾶς ἐλύτρωσεν ἀπὸ τῆς καταδίκης ταύτης τῷ Νόμῳ, καὶ τὴν ἀπώλειαν, καὶ μᾶς ἐδικαίωσε μὲ τὸν θάνατόν τε· ὥστε καὶ αὐτὸ τὸ νῦν ζῶμεν αἰσθητῶς, καὶ ἐν σαρκί, τὸ ἔχομεν διὰ τὴν εἰς τὸν Χριστὸν Πίσιν, ἥτις μᾶς ἐδικαίωσε, καὶ ἀπὸ τῆς καταδίκης τῷ θανάτῳ μᾶς ἠλυθέρωσεν.

„Τὸ ἀγαπήσαντός με, καὶ παραδόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἐμοῦ“.

Διὰ τί ὁ Παῦλος λέγει ἐδῶ ὅτι ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν αὐτὸν, καὶ παρέδωκε τὸν ἑαυτοῦ του διὰ τὴν ἀγάπην τε, εἰς καιρὸν ὅπῃ ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν ὅλους τὰς ἀνθρώπους, καὶ παρέδωκε διὰ ὅλους τὸν ἑαυτοῦ τε; εἰς λύσιν τῆς ἀποκεινόμεθα· ὅτι, τῷτο λέγει ὁ Παῦλος, εἰ μὴ, μὲ τὸ νῦν ἐσοχάσθῃ ἀπὸ ποῖα κακὰ μᾶς ἠλυθέρωσεν ὁ Χριστὸς, καὶ ποῖα ἀγαθὰ μᾶς ἐχάρισε, καὶ ἀνάψας ἀπὸ τῆς ἀγάπης, ὠνόμασεν ἰδίαν καὶ ἐδικλῶτε τὴν ἀνθρωπίνην ὑπὲρ πάντων ἀγάπην καὶ παραδόσιν τῷ Χριστῷ, καθὼς καὶ οἱ Προφῆται τὸν κοινὸν ἀπαύτων τῶν ἀνθρώπων Θεόν, ἐδικλῶντες Θεὸν ὀνομάζουσι, κατ' ἐκείνο τὸ ψαλμικόν „ὁ Θεός, ὁ Θεός μου“, „πρόσχεσ μοι“, (Ψαλ. ιζ'. 3.) καὶ ἄλλα πολλὰ ῥήματα, περὶ ἧς ὅρα εἰς τὸ πρῶτον κεφάλαιον τῆς πρὸς Ῥωμαίους εἰς ὅσον οὐδὲν. Καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὸ νῦν δεῖξαι, ὅτι τὸς πολλὰ χάριν πρέπει ὁ καθέννας Χριστιανὸς νῦν ὁμολογῇ εἰς τὸν Χριστόν, ὅσον ἤθελεν ὁμολογῇ, καὶ αὐτὸν μόνον ἤθελεν ἀποθανῇ ὁ Χριστός· διὰ τί, τὴν δυνάμειν ταύτην ἔλαβον ἀπὸ τὸν Χριστόν κυρίως καὶ ἐξαιρέτως· μόνοι οἱ Χριστιανοὶ ὅπῃ ἐπίσταντες εἰς αὐτὸν (1), ὥστε ὅποιος Χριστιανὸς ὕστερα ἀπὸ τὸ Βάπτισμα, καὶ ὕστερα ἀπὸ τὴν πρῶτην δυνάμειν τῷ Χριστῷ, προσέχει εἰς τὸν Νόμον, αὐτὸς δείχνει πῶς ὁ Χριστὸς δὲν ἀπέθανε διὰ λόγους. Καὶ λοιπὸν, πῶς ἐσὺ, ὡς ἀνὴρ Νομολάτρα Χριστιανὸς, δὲν φρίττεις, ἀλλὰ πάλιν μετὰ τὸ Βάπτισμα ἐπαναγυρίζεις εἰς τὸν Νόμον, καὶ μὲ τῷτο ἀποδείχνεις πῶς ὁ θάνατος τῷ Χριστῷ εἶναι ἄχρηστος; Σημειώσαι δὲ τὸν λόγον τῷτο ὅπῃ λέγει ὁ Παῦλος ἐδῶ, ὅτι ὁ Χριστὸς παρέδωκε τὸν ἑαυτοῦ τε εἰς θάνατον, (θεληματικῶς δηλαδὴ) διὰ τὰς αἰρετικὰς Ἀρειανὰς, αἵτινες βλασφημοῦσιν, ὅτι ὁ Χριστὸς κατὰ προσαγωγή μόνον τῷ Πατρὶ, καὶ ἐχὶ κατὰ θέλησιν ἐδικλῶτε, παρεδόθη εἰς θάνατον.

21. „Οὐκ ἄθετῶ τι καὶ χάριν τῷ Θεῷ“.

Επειδὴ ὅσα εἶπον ἀνωτέρω ὁ Ἀπόστολος ἦτον ἀπὸ συλλογισμῶν ὑποθετικῶν, διὰ τῷτο πῶρα ἐδῶ ἀποφασιστικὰ δογματίζει καὶ λέγει, ὅτι, δὲν ἀποβάλλω τὴν δωρεὰν τῷ Χριστῷ, τὴν ὅποιαν μοι ἐχάρισε, δικαίως με χάρις ἔργων μὲ τὸν θάνατόν τε· καὶ πλέον εἰς τὸν Νόμον δὲν προσέχω, καὶ τὰ τῷ Νόμῳ.

„Εἰ γὰρ διὰ Νόμου δικαιοσύνη, ἄρα Χριστὸς δωρεὰν ἀπέθανε“.

Αίτις, λέγει, καὶ ὁ Νόμος ἔχει δυνάμειν νῦν σώζει καὶ νῦν δικαιοῖ τὸν ἄνθρωπον, λοιπὸν ὁ Χριστὸς ματαίως καὶ ἀνωφελῶς ἀπέθανεν· ἐπειδὴ διὰ τῷτο ἀπέθανεν ὁ Χριστὸς, διὰ νῦν σώσει αὐτὸς τὰς ἀνθρώπους διὰ τῷ θανάτῳ τε, ὥσπερ ὅπῃ ὁ Νόμος, τῷτο νῦν καμὴ δὲν ἐδύνετο· ὥστε, αὐτὸ ὁ Νόμος σώζει τὸν ἄνθρωπον, περιττὸς εἶναι ὁ τῷ Χριστῷ θάνατος· βλέπεις πῶς κατηντὰ ἡ βλασφημία;

Κ Ε.

(1) Διὰ τοῦτο συμφώνως μὲ τὸν Παῦλον ἔλεγεν ἑρωτικῶς καὶ ὁ τῶν ἡμετέρων Ἰγνατίος· „τὸν Ἰησοῦν, φίλῳ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν ὑπὲρ ἐμοῦ ἀποθανόντα, καὶ ἐγερθέντα“. (Ἐπιστολ. πρὸς Ῥωμαίους) Καὶ πάλιν· „τὸν Κύριον ποδῶ, τὸν Υἱὸν τοῦ ἀληθινοῦ Πατρὸς Ἰησοῦ τὸν Χριστόν· ἐκείνον ζῶντα τὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντα καὶ ἀναστάντα· συγγνωμονήτε μοι ἀδελφοί“.

„μὴ ἐμποδίστητέ μοι εἰς ζωὴν φθάσαι. Ἰησοῦς γὰρ ἐστὶν ὁ ζῶν τὸν πιστῶν· μὴ δειλήσητέ μοι ἀποθανόν· θάνατος γὰρ ἐστὶν ἡ ἀντὶ Χριστοῦ ζωὴ... πιστεύσατέ μοι, ὅτι τὸν Ἰησοῦν φίλῳ τὸν ὑπὲρ ἐμοῦ παραδοθέντα· σί· ἀνταποδώσω τῷ Κυρίῳ περὶ πάντων, ὧν ἀνταπέδωκε μοι“; (Αὐτὸς.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ.

Ι. „Ω ἀνόητοι Γαλάται, τίς ὑμᾶς ἐβάσκανε (1) τῇ ἀληθείᾳ μὴ
παύσασθαι“;

Ἀφ' οὗ πρότερον ἔδειξεν ὁ Παῦλος, ὅτι δυνάμει ἐχειροτονήθη ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων Ἀπόστολος, ἐδὲ διὰ μέσων τινος ἀνθρώπου, καὶ ἀφ' οὗ ἐκατάστησε τὸν ἑαυτοῦ τὰ ἀξιοπίστον, ὁμιλεῖ πλέον εἰς τὰς Γαλάτας μὲν περισσότεραν ἐξουσίαν καὶ αὐθεντίαν. Καὶ ἐπειδὴ μέλλει νὰ συγκρίνῃ τὴν Πίσιν μὲν τὸν Νόμον, διὰ τὸ προτίτερα ὀνομάζει αὐτοῦ τὰς Γαλάτας· ὅχι ὡς παραβαίνοντας τὸν Νόμον τῷ Χριστῷ, ὅπου ἐπρόσβαλε νὰ μὴ ὀνομάζῃ τινὰς τὸν ἀδελφὸν τῶν μαρτῶν (Ματθ. ε. 22.) ἀλλὰ μάλιστα καὶ φυλάττων αὐτὸν· δι' ὃ, τι δυνάμει καταδικάζεται ὁποῖος ὀνομάσῃ τὸν ἀδελφὸν τῶν μαρτῶν δικαίως· ἀλλ' ὁποῖος τὸν ὀνομάσῃ μαρτῶν, ματαίως, καὶ ἀδίκως· οἱ δὲ Γαλάται ὅλοι, δικαιότατοι ὀνομάσθησαν ἀνόητοι ἀπὸ τὸν Ἀπόστολον, διὰ τὸ ἔμμενον ἀνάσθησι τὸν πόσων ἀγαθῶν καὶ εὐεργετιῶν τῷ Χριστῷ, καὶ ἔκαστην ἀχρηστον τὸν τὰτα θάνατον. Βλέπε δὲ, ὡς ἀγνώστα, ὅτι ὑμεῖς ἀφ' οὗ ἀπέδειξεν ὁ Παῦλος εἰς αὐτὰς τὴν τῷ Νόμῳ κατάργησιν, τότε τὰς ἐπιτιμὰς, καὶ παράθους ἔπαυσε τὴν ἐπιτίμησιν· διὰ τὸ δυνάμει εἶπεν εἰς αὐτὰς· τίς σᾶς ἐγέλασεν; ἀλλὰ τίς σᾶς ἐφθόνησε; μετεωρότερον· διὰ τὸ δειξέειν ὅτι πρότερον ἔπραττον ἔργα καλὰ, ἀξία φθόνης καὶ βασκανίας (2). Φανερόντι δὲ πρὸς τὰς μετὰ τὴν λέξιν τῆς βασκανίας, καὶ τῆς φθόνης, ὅτι ἐκείνοι ὅπῃ τὰς ἐπειθον νὰ περιτέμνωται, καὶ νὰ φυλάττων τὰ τῷ Νόμῳ, δὲν ἦσαν προνοηταί, καὶ ἐπιμεληταί τῆς σωτηρίας των, οὐδὲ ἐδίδασκον ταῦτα διὰ τὸ ἀναπληρώσειν τὴν ἔλθειν τῆς ἀρετῆς των Γαλατῶν, ἀλλὰ μάλλον διὰ τὸ κολοβάσαν, καὶ νὰ ἐλαττώσων τὴν ἀρετὴν των. Τοῖσιν γὰρ κακὸν εἶναι ὁ φθόνος, ἐμποδιστικὸν τῆς προκοπῆς καὶ αἰξήσεως τῆς φθονομενῆς· δυνάμει εἶπε δὲ τὰτα ὁ Παῦλος, διὰ τὸ ὅτι φθόνος κατ' ἑαυτὸν ἔχει πόσῳ δυνάμει νὰ ἐνεργῇ ταῦτα, ἀλλὰ διὰ τὸ, οἱ ταῦτα διδάσκοντες τὰς Γαλάτας, ἀπὸ φθόνου καὶ βασκανίας των ἐκινήθησαν νὰ τὰς τὰ διδάσκων.

„Οἷς κατ' ὀφθαλμοὺς Ἰησοῦς Χριστὸς προεγράφη, ἐν ὑμῖν ἐσαυρωμένος“.

Διὰ ποίαν ἀφορμὴν λέγει ὁ Παῦλος ἐδῶ ὅτι ἔμπροσθεν εἰς τὰς ὀφθαλμοὺς των Γαλατῶν ἐσαυρώθη ὁ Χριστὸς, εἰς καιρὸν ὅπῃ αὐτὸς ἐσαυρώθη εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ (3); Ἀποκρινόμεθα, ὅτι τὸτο πὸ λέγει, διὰ τὸ μὲν τὰς ὀφθαλμοὺς τῆς Πίσεως, εἶδον τὸν σαυρὸν νοητῶς οἱ Γαλάται, πλέον ἀκριβέστερα καὶ καθαρώτερα ἀπὸ ἐκείνης ὅπῃ ἦσαν, παρόντες εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ εἰς τὴν Γολγοθᾶν, καὶ εἶδον αὐτὸν ματαίως· δι' ὃ, τι πολλοὶ μετὰ ἀπὸ ἐκείνης ὅπῃ τότε τὸν εἶδον σωματικῶς, τίποτε δυνάμει ὠφελήθησαν ἀπὸ τῆς θεωρίας ταύτης· οἱ δὲ Γαλάται, καὶ πάντες οἱ πιστεύσαντες Χριστιανοί, ἀγκαλὰ καὶ αἰσθητῶς καὶ ὀφθαλμοφανῶς δὲν εἶδον ἐσαυρωμένον τὸν Κύριον, διὰ τῆς Πίσεως ὅμως καὶ τῆς διανοίας, τὸν εἶδον ἀκριβέστερα ἀπὸ ἐκείνης.

Προε-

(1) Ἐν ἄλλοις, ἐβάσκηκε.

(2) Ὅθεν ὁ Θεοδώριτος ἄνω ἡρμήνευσεν· „μετ' εὐφημίας ἢ παροινίας“ βασκαίνει γὰρ τις εὐπόρῳ, οὐ πένητι· εὐημεροῦσιν, ἢ δυσπραγοῦσι. Ἀλλοὶ ποῖναι, ὁ λόγος των προτέρων αὐτῶν περὶ τὴν εὐσέβειαν προθυμίαν· ἐκφαίνει δὲ καὶ τὴν πατρικὴν τῷ Ἀποστόλῃ φιλοσοργίαν· ὁλοφύρεται γὰρ αὐτοῦς, ὡς τὸν σωτηριάζοντες ἀπολέσαντας πλουτῶν. Ποῖος φησι, δαίμων φθονερός τε καὶ βασκαίνων τὸν ἀξιάγαστον ὑμῶν ἐσὺλησεν πλουτῶν“;

(3) Ἀγκαλὰ καὶ κατὰ τὸν Οἰκουμένιον, δυνάμει εἶπεν ὁ Παῦλος, ὅτι ἐσαυρώθη εἰς τοῦς Γαλάτας ὁ Χριστός, ἀλλ' ὅτι προεγράφη ἐσαυρωμένος· ἦτοι „τὸ κήρυγμα“

„ἐξωγράφισεν ὑμῖν τὸν σαυρὸν, ὑμῖν δὲ ποῖς τῆς πίσεως ὀφθαλμοῖς, ὡς παρόντα αὐτὸν εἶδετε· οὕτω γὰρ ἐπιστεύσατε, ὡς αὐτὸν τῷ Χριστῷ τὸν σαυρὸν θεασάμενοι“. Τὸτο πὸ ἴδιον λέγει καὶ ὁ Θεοδώριτος· λέγει δὲ καὶ ὁ Δεσπότης τῆς Ἀλεξανδρίας Κύριλλος· „ὁ γὰρ τύποις ἐστὶ προσκείμενος, μετὰ τὴν ἀνάληψιν Ἰησοῦ, κατὰ τὸν μὲν τὸν ἱερὸν ὡς ἀποπέταται, ἀπὸ κληρῶν δὲ καὶ ἀμέσυχος παντελῶς των διὰ Χριστὸν χαρισμάτων ἀποδοχῆσθαι· τοῦτο ποῖ παρόντας των ἐν Γαλατίᾳ τινὰς ἐλεγχῃ σαφῶς ὁ Δεσπότης γράφων „Παῦλος“ „ὡς ἀνόητοι Γαλάται, τίς ὑμᾶς ἐβάσκηκεν; οἷς κατ' ὀφθαλμοὺς Ἰησοῦς Χριστὸς προεγράφη ἐσαυρωμένος“. (Βιβλ. ε. των Γαλατῶν)

Προεγράφη λοιπόν ὁ Χρῆστος, ἥτοι ἀπορῶνα γραφῆθη διὰ μέσου τῆ κηρύγματός μου ὁ Χρῆστος ἐσαυρωμένος· ἐσεῖς δὲ οἱ Γαλάται, πιστεύσαντες εἰς τὸ κήρυγμά μου, ἴδετε καὶ τὸν Χρῆστον ἐσαυρωμένον, ὅσαυτὰ νὰ ἦτον παρὼν ἐμπροσθέν σας. Ταῦτα δὲ τὰ λόγια, καὶ ἔπαινος εἶναι τῶν Γαλατῶν ἐνταυτῷ, καὶ κατηγορία· ἔπαινος μὲν, ὅτι ἐδέχθησαν ταῦτα μὲ πόνῳ Πίσειν καὶ πληροφορίαν· κατηγορία δὲ, ὅτι τὸν Χρῆστον, ὅπῃ εἶδον γυμνόν, ἐσαυρωμένον, καὶ θνήσκοντα διὰ τὴν ἀγάπην τῆς, ἀφῆκαν, χωρὶς νὰ ἐντραπῶν τὰ πάθη του, καὶ ἐπρόσβρεξαν εἰς τὸν Νόμον. Βλέπε δὲ, ὡ ἀναγνώστα, πῶς ὅλα μὲν τὰ ἄλλα πάθη, καὶ τὰ διὰ τὸν ἀνθρώπου οἰκονομικὰ ἔργα καὶ Μυστήρια τῷ Χρῆστῳ, ἀφῆκεν ὁ Παῦλος, μόνον δὲ τὸν σαυρόν φέρει εἰς τὸ μέσον· διὰ τὶ ὁ σαυρὸς μάλιστα, ἦτον τὸ κεφάλαιον τῆς περὶ ἡμῶν προνοίας καὶ κηδεμονίας τοῦ Χριστοῦ, ὡς λέγει ὁ Χρυσορρήμων.

2. „Τὸ μόνον θέλω μαθεῖν ἀφ' ὑμῶν, ἐξ ἔργων Νόμου τὸ Πνεῦμα ἐλάβετε, ἢ ὅξ ἀκοῆς Πίσεως“;

Ἐπειδὴ, λέγει, ἐσεῖς οἱ Γαλάται δὲν ἠμπορεῖτε νὰ καταλάβετε τὰ πολλὰ λόγια, καὶ τὰς μακρὰς ἀποδείξεις, εἰδὲ θέλετε νὰ σοχασθῆτε τὸ βάθος τῆς οἰκονομίας τοῦ Χριστοῦ, τὸ μόνον τὸ σιῶπιμον καὶ ἐκλογιστόν σας λέγω· ἀποκρίθητέ μοι εἰς τὸ το μικρὸν ἐρώτημα ὅπῃ σας κάμνω, καθὼς λέγει ὁ Θεοδώριτος· ἀπὸ πῶς ἐλάβετε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, καὶ ἐκάματε πῶς θαύματα καὶ σημεῖα; ἀπὸ τῶν ἔργων τοῦ Νόμου, ἢ ἀπὸ τῆς Πίσεως; φανερόν εἶναι ὅτι ἀπὸ τῆς Πίσεως· ἐπειδὴ ὅταν ἐκρατεῖτε τὸν Νόμον, τότε δὲν εἶχετε Πνεῦμα Ἅγιον, ἔτε θαύματα ἐποιεῖτε. Πῶς λοιπόν τώρα ἀφήσατε τὴν Πίσιν, ὅπῃ σας ἐχάρισε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, καὶ κρατεῖτε πάλιν τὸν Νόμον.

3. „Οὕτως ἀνόητοί ἐσε· ἐναρξάμενοι Πνέματι (1) νυνὶ σαρκὶ ἐπιτελᾶσθε“.

Πάλιν εἰς καιρὸν τὸν πρέποντα ὑβρίζει αὐτοὺς καὶ ὀνομάζει ἀνόητους· ἔπρεπε, λέγει, ἐσεῖς νὰ κάμνετε προσθήκην καὶ αὐξήσιν τῆς Πίσεως, μαζί με τὴν προσθήκην τῶ χρόνου καὶ αὐξήσιν· ἐσεῖς δὲ, ὅχι μόνον δὲν ἐπήγετε ἐμπρός, εἰδὲ αὐξήσατε εἰς τὴν Πίσιν, ἀλλὰ ἐκάματε τὸ ἐναντίον, καὶ ἐβυρίσατε εἰς τὰ ὀπίσω· δι' ὅ,τι τὸ μὲν νὰ κάμνετε σημεῖα, τοῦτο ἦτον ἔργον πνευματικόν, καὶ τελειωτικόν τῆς πνευματικῆς καταστάσεώς σας, τὴν ὁποίαν εἶχετε εἰς τὴν ἀρχὴν ὅταν ἐπιστάσατε· τὸ δὲ νὰ περιτέμνησθε, τὸ εἶναι ἔργον σαρκικόν, καὶ τῆς σαρκικῆς σας δηλωτικὸν καταστάσεως, τὴν ὁποίαν ἠγαπήσατε τώρα εἰς τὸ τέλος. Δεὺ εἶπε δὲ ὅτι ἐν σαρκὶ τελεῖτε, ἐνεργητικῶς· ἀλλὰ τελείσθε, παθητικῶς· διὰ νὰ δείξη, ὅτι οἱ οὗτοι Ἰουδαῖοι πιστεύσαντες ἐκεῖνοι ἀπατεῶνες, πέριπτοι εἰς τὰς χεῖράς των τῶν Γαλάτας, κατέκοπτον αὐτοὺς διὰ τῆς περιτομῆς, καθὼς κατακόπτην καὶ δυνάμιζεν οἱ ἀνθρώποι τὰ ἄλογα ζῶα. Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Πνεῦμα τὴν χάριν ἐκάλεσε, σὰρκα δὲ, τὴν κατὰ Νόμον πολιτείαν, ἐπειδὴ σωματικὰ ἦν, τῷ Νόμῳ τὰ περιτὰ“.

4. „Τοσαῦτα ἐπάθετε ἐκῆ· ἄγε καὶ ἐκῆ“.

Πολλὰς περασμὲς ὑπέμειναν οἱ Γαλάται διὰ τὴν τῷ Χρῆστῳ Πίσιν· διὰ τὸτο ὁ Παῦλος λέγει εἰς αὐτοὺς ἐντροπιαστικῶς· πόσας καὶ πόσας περασμὲς ἐπάθετε ματαίως καὶ ἀνωφελῶς· δι' ὅ,τι ἀπίστως ἐσεῖς περιτέμνησθε, ὅλα ἐκεῖνα ματαίως καὶ ἀνωφελῶς τὰ ἐπάθετε πρότερον· καὶ σοχασθῆτε πόνῳ ζημίαν σας ἐπροξένησαν, καὶ πόσας στεφάνους σας ὑβέρνησαν οἱ πλάνοι ἐκεῖνοι, ὅπῃ σας διδάσκον νὰ περιτέμνησθε. Ἐπειτα διὰ νὰ δώσῃ εἰς αὐτοὺς ἐλπίδα μετανοίας καὶ ἐπιστροφῆς εἰς τὸν Χρῆστον, προσθέττει τὸ, εἴγε καὶ ἐκῆ· ἥτοι, εἰὰν θελήσετε

TE

(1) Ὁ δὲ Οἰκουμενικὸς λέγει, ὅτι λέγεται ἐδὲ πῶς, ἐπιτελῆσθαι· ἥτοι ἐναρξάμενοι Πνεύματι ἐπιτελῆσθαι. Πνεύματι γὰρ ἐπιτελῶνται οἱ Γαλάται, τὰ σημεῖα ποιοῦντες· ἀλλ' ἀνοίκεται ἴσως τῷ δοκῇ εἰς τὸ νόημα τοῦ

Ἀποστόλου· ὁ γὰρ Παῦλος θέλει νὰ φανερώσῃ διὰ τοῦτο, ὅτι ἀρχισαν μὲν οἱ Γαλάται, κατὰ Πνεῦμα, τελειοῦν δὲ, κατὰ σὰρκα.

τε νὰ ἀνιψήτε καὶ νὰ μετανοήσετε, δὲν ἐπάδετε ἐκεῖνα τὰ προλαβόντα ματαίως καὶ ἀνωφελῶς, ἀλλὰ θέλετε φανερωθῆτε δι' αὐτὰ (1). Ἐκ τῶν τῶν λόγων ἃς ἐντραπὺν ἐκεῖνοι ὅπῃ ἀνιψῶν τὴν μετάνοιαν, ὅποιοι ἦσαν οἱ σχισματικοὶ Ναυατιανοί· δι' ὅ,τι νὰ ἐπὶ οὗτοι οἱ Γαλάται, ἦτον θαυματουργοί, καὶ ὁμολογηταί, καὶ μάρτυρες, ἀλλ' ἐξέπεσαν ἀπὸ τὴν εἰς Χριστὸν Πίσιν· καὶ ἀφ' ἧς ἐξέπεσαν, ὁ Παῦλος δὲν τὺς ἀποβάλλει, ἀλλὰ τὺς δέχεται πάλιν γλυκέως εἰς τὴν Πίσιν καὶ τὴν μετάνοιαν.

5. „Ὁ ὃν ἐπιχορηγῶν ὑμῖν τὸ Πνεῦμα, καὶ ἐνεργῶν δυνάμει ἐν ὑμῖν, ὃς ἐργῶν Νόμον, ἢ ὃς ἀκοῆς Πίσεως“;

Ο Θεὸς, λέγει, ὅπῃ ἔδωκεν εἰς ἐσᾶς τὴν χάριν τῷ Πνεύματος, ὥστε ὅπῃ νὰ προφητεύετε με αὐτῇ, καὶ νὰ λαλήτε γλώσσας, καὶ ὁ Θεὸς ὅπῃ ἐνεργεῖ εἰς ἐσᾶς δυνάμει σημεῖων καὶ θαυμάτων, εἰπατέ μοι, διὰ τὰ ἔργα τῶ Νόμου σᾶς ἔδωκε τὴν χάριν ταύτῃ, καὶ ἐνεργεῖτε τὰς δυνάμεις ταύτας (ἐλλείψαι γὰρ ταῦτα, καὶ πρέπει νὰ συνυπακένται ἀπὸ κοινῆς οὐτως· ὃς ἐργῶν Νόμον ἐπεχορήγησεν ὑμῖν τὸ Πνεῦμα, καὶ ἐνήργησεν ἐν ὑμῖν τὰς δυνάμεις) διὰ τὰ ἔργα, λέγω, τῶ Νόμου, σᾶς ἐχάρισε ταῦτα ὁ Θεός, με τὸ νὰ θεραπεύεται ἀπὸ λόγου σᾶς ὅταν τὰ τῶ Νόμου ποιεῖτε, ἢ σᾶς τὰ ἐχάρισε διὰ τὴν Πίσιν ὅπῃ ἐδείξατε εἰς τὸν Χριστόν; φανερόν ἐστιν, ὅτι διὰ τὴν Πίσιν σᾶς ἐχάρισε ταῦτα. Πῶς λοιπὸν ἀφήσατε τὴν Πίσιν, με τὴν ὁποίαν ἐδοξάσθητε ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ προσρέχετε πάλιν εἰς τὸν καταργηθέντα Νόμον, ὅπῃ δὲν σᾶς ἐχάρισε τίποτε;

6. „Καθὼς καὶ Ἀβραάμ ἐπίσδυσεν τῷ Θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς „δικαιοσύνην“. (Γεν. 15. 6.)

Επρεπε, λέγει, ἐσεῖς μάλιστα ἀπὸ τὰ σημεῖα καὶ θαύματα ὅπῃ ἐκάμετε, νὰ γνωρίζετε τὴν δυνάμει τῆς Πίσεως τῷ Χριστῷ· πλὴν αὐτὸ δὲν ἐγνωρίζετε ἐκ τῶν σημεῖων τὴν Πίσιν, καὶ δώσατε μίαν θεωρίαν καὶ σοφασμὸν εἰς τὸν προπάτορά σας Ἀβραάμ, τῶ ὁποῖα ὁ ἑπαινος καὶ ἡ φήμη εἶναι μεγάλη καὶ πολλὴ κοντὰ εἰς ἐσᾶς, καὶ θέλετε εἰδῆ, πῶς καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὴν Πίσιν ἐδικαιώθη. Ἀνίσως λοιπὸν ὁ πατὴρ τῆς χάριτος ὢν Ἀβραάμ, ἐδικαιώθη διὰ μέσου τῆς Πίσεως, πολλῶν μᾶλλον ἐσεῖς ὅπῃ ἀξιοθνήσκετε νὰ λάβετε τὴν χάριν, χρεωεῖτε νὰ κρατῆτε τὴν Πίσιν, με τὴν ὁποίαν ὁ προπάτωρ σας ἐδικαιώθη (2).

7. „Γινώσχετε ἄρα, ὅτι οἱ ἐκ Πίσεως, ὅσοι εἰσιν υἱοὶ Ἀβραάμ“.

Επειδὴ, οἱ Γαλάται ἐφοβῶντο μήπως ξεπέσῃ ἀπὸ τὴν συγγένειαν τῷ Πατριάρχῃ Ἀβραάμ, με τὴν ὁποίαν πολλὰ ἐσεμνύνοντο, ἐὰν παραιτήσαν τὸν Νόμον, καὶ τὴν περιτομὴν, τὴν

(1) Τινὲς δὲ Πατέρες τοῦ, ἐκκλῆ πᾶσι, ἐρμηνεύουσιν ὅτι „πᾶσι πᾶσι ὑπεμείνατε προτίτερα ματαίως καὶ ἀνωφελῶς“· ἀνίσως καὶ πρέπει νὰ ἠπώμεν ὅτι πᾶσι ἐπάδετε ματαίως καὶ ἀνωφελῶς, καθ' ὅ,τι δι' ἐκείνα ἔχετε περυσότερον νὰ κατακοιμηθῆτε· δι' ὅ,τι γλυτάμενοι ῥημάτων Θεοῦ καλῶν, καὶ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ ἀπολαύσαντες, ἐγυρίσατε εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ τῆς χάριτος ὑστερήσατε, καὶ διὰ τοῦτο ἐγίνετο τιμωρία μεγαλιτέρας ὑπεύθυνοι· λέγει γὰρ ὁ Σολομών· „κεῖς ἀπόστομος ἐν τοῖς ὑπερέχουσιν γίνεται“· ὁ γὰρ ἐλάχιος, συγγνωστός ἐστιν ἐλέως, δυνατοὶ δὲ, δυνατῶς ἐπασθίσοντα.... τοῖς δὲ κραταιοῖς ἰσχυρὰ ἐφίσταται ἔρδυνα“ (Σοφ. 5. 6.) Ὅθεν καὶ ὁ Οἰκουμενικὸς συμφῶνως με τῶ Πατρὶσι πᾶσι ἐρμηνεύει τὸ, ἐκκλῆ πᾶσι, ὥστε καὶ ὅ,τι φησιν, ἀλλὰ μὴ ἐπιζημίως· ἐκκλῆ γὰρ μενέει, τὸ μὴδὲν, μήτε προσλαβεῖν, μήτε ἀποδέσσει· ὁ δὲ ἐναρξάμενος Πνεύματι, καὶ διὰ τοῦτο πολλοὺς περιτῶν πηρασμοῖς, εἴτε μεταβαλλόμενος, οὐ μόνον ἐκκλῆ

ἐπαδεσθῇ, ἀλλὰ καὶ ἐπιζημίως, ἀπολέσας αὐτὸν ἐκ τῆς χάριτος, αὐτῷ διὰ τοῦ ὑπὲρ Χριστοῦ θλίψαι, καὶ τοῦτο πηρασμοῦς ἐπαδεσθῇ. Λέγει δὲ καὶ ὁ Μέγας Βασίλειος ἐν τῷ κατὰ μεθυστικῶν Λόγῳ, οἷον· τὸ ἐκκλῆ πᾶσι ἐρμηνεύει· „Πόσας ἡμέρας ἐκκλῆ σιωπῶν ἐσθῆτε, ἅγε καὶ ἐκκλῆ“ ὁ γὰρ ἐν προκοπῇ γεόμενος ἀγαθῶν ἐργῶν, εἴτε παλινδρομῆσαι πρὸς τὴν ἀρχαίαν σιωπῶν, ἢ μόνον τὸν ἐπὶ τοῖς πεπονημένοις μισθὸν ἐπιζημιώσῃ, ἀλλὰ καὶ βαρυτέρας ἀξιοῦται τῆς κατακοιμήσεως· ὅτι γλυτάμενος καλῶν Θεοῦ ῥημάτων, καὶ γνώσεως μυστηρίων ἀξιώσεως, πάντα προέδωκεν, ἠδὲν βραχείᾳ δειλασθῆς.

(2) Ταῦτα διδάσκει πλατύτερον ὁ Ἀπόστολος ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους Ἐπιστολῇ, κεφαλῇ δ'· κατὰ τὸν Θεοδώρητον, ἀποδιδόνον ὅτι ὁ Ἀβραάμ ἐκ τῆς Πίσεως ἐδικαιώθη· καὶ ὅτι οἱ τῆς Πίσεως τῷ Ἀβραάμ ἀκόλουθοι, ὅσοι καὶ υἱοὶ τοῦ Ἀβραάμ χρηματίζουσιν.

πὴν δοθεῖσαν εἰς τὴν Ἀβραάμ· ἐπειδὴ, λέγω, τὸτο ἐφοβήντο, διὰ τὸτο ὁ Παῦλος ἐδῶ δεί-
χνει εἰς αὐτὸς ὅλον τὸ ἐναντίον, ἤγειν, ὅτι ἡ Πίσις περισσώτερον τὰς κάμνει ἢ οὗς τῶ πι-
στῷ Ἀβραάμ, παρὰ ὁ Νόμος, καὶ ἡ περιτομή· διὰ τὴν πειρομὴν ἔλαβεν ὁ Ἀβραάμ εἰς
σημῆον μόνον ἐξωτερικόν, πῶς ἐν τῇ ψυχῇ αὐτῇ προὑπαρχέσης ἐσωτερικῆς Πίσεως.

8. „Προῖδῃσα δὲ ἡ Γραφή, ὅτι ἐκ Πίσεως δικαιοῖ τὰ Ἔθνη ὁ Θεός,
„προδηγγεγέλισατο τῷ Ἀβραάμ· „ὅτι ἐν σοὶ ἀλογηθήσονται
„παῦτα τὰ Ἔθνη“. (Γεν. ιβ'. 3. καὶ κβ'. 18.)

Εδῶ ἀποδείχνει ὁ Ἀπόστολος πῶς οἱ τὴν Πίσιν ἔχοντες τὴν Ἀβραάμ, αὐτοὶ εἶναι καὶ
ἡοὶ τῷ Ἀβραάμ· καὶ φέρει μαρτυρίαν ἀπὸ τῆν Γραφῇ τὴν λέγουσαν· ὅτι ἐν σοὶ θέλουσιν
ἀλογηθῆν ὅλα τὰ Ἔθνη, ἀντὶ τῆς, ἐν τῇ μιμήσει τῆς ἐδικῆς σου Πίσεως (1). Δείχνει δὲ
πρὸς τέτοις μὲν τὰ λόγια ταῦτα, καὶ ὅτι ἡ Πίσις εἶναι προτέρα ἀπὸ τὸν Νόμον, ἐπειδὴ ἡ
Πίσις μόνη ἐδικαίωσε τὸν Ἀβραάμ, πρὶν τοῦ ἀκόμη εἶναι δοθῇ ὁ Νόμος· καὶ ὅτι, καθὼς ὁ
Θεὸς προῖπεν, ἐτὶ γίνεται καὶ τὰ νῦν γινόμενα πράγματα. Προῖδῃσα γάρ φησιν ἡ Γρα-
φή, ἥτοι ὁ Θεὸς ὁ τὴν Γραφῇ καὶ τὸν Νόμον δὲς, ἐπρογνώρισε καὶ ἐπροῶρισε εἰς δικαιοσύνην
οἱ ἄνθρωποι, ὅχι ἀπὸ τὸν Νόμον, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν Πίσιν. Καὶ δὲν εἶπεν ὅτι ἀπεκάλεψεν,
ἡ ἐφαρέωσεν εἰς τὸν Ἀβραάμ· ἀλλὰ ἀνηγγεγέλισατο, διὰ εἰς μάθην, ἐσὺ, ὅτι καὶ ὁ Ἀβ-
ραάμ ἔχαιρε καὶ ἀφραίετο διὰ τὸν τρόπον τῶτον τῆς δικαιοσύνης, ἤγειν πῶς μὲν τὴν Πίσιν
ἔχεν εἰς δικαιοσύνην ὅλα τὰ Ἔθνη, καὶ ἐπόθει εἰς τελειωθῇ, καὶ εἰς ἔλθῃ διὰ τῶν πραγμά-
των εἰς ἐκβασιν.

9. „Ὡς οἱ ἐκ Πίσεως, ἀλογεῖνται σὺν τῷ πιστῷ Ἀβραάμ“.

Επειδὴ οἱ Γαλάται ἐφοβήντο, μήπως εἶναι ἐπικατάρατοι ἐὰν δὲ μὴν εἰς τὸν Νόμον
(ἥτοι γὰρ γεγραμμένον· „ἐπικατάρατος πᾶς ἄνθρωπος, ὃς ἐκ ἐμμελείας ἐν πᾶσι τοῖς λό-
„γοις τῷ Νόμῳ τῶτε ποιῆσαι αὐτὸς“.) (Δάτερ. κζ'. 26.) διὰ τὸτο ὁ Παῦλος ἐδῶ
δείχνει ὅλον τὸ ἐναντίον, ὅτι ἀλογημένοι εἶναι, ὅχι ἐκεῖνοι ὅπως μένεν καὶ φυλάττειν τὸν
Νόμον, ἀλλὰ ἐκεῖνοι ὅπως ἀφίσταν τὸν Νόμον, καὶ προστρέξεν εἰς τὴν Πίσιν, καθὼς καὶ ὁ
πιστὸς Ἀβραάμ, διὰ εἰς προστρέξῃ εἰς τὴν Πίσιν, ἀλογηθῇ.

10. „Ὅσοι γὰρ ἐξ ἔργων Νόμου εἰσὶν, ὑπὸ κατάραν εἰσι· γέγρα-
„πται γὰρ „ἐπικατάρατος πᾶς ὃς ἐκ ἐμμελείας ἐν πᾶσι τοῖς γε-
„γραμμένοις ἐν τῷ βιβλίῳ τῷ Νόμῳ, τῷ ποιῆσαι αὐτὸς“. (Δά-
„τερ. κζ'. 26.)

Διὰ εἰς μὴν ἐναντιωθῆναι καὶ εἰς εἰπῇ, ὅτι, καὶ ὁ Ἀβραάμ δικαίως ἐδικαίωθῃ καὶ ἀ-
λογηθῇ ἀπὸ τῶν Πίσιν, διὰ τὴν ἀκόμη Νόμος δὲν ἦτον· ἐσὺ δὲ ὦ μακάριε Παῦλε, δεῖξόν
μοι, ἀνίσως ἡ Πίσις δικαιοῖ καὶ ἀλογῇ τὸν ἄνθρωπον, ἀφ' ἧς ἐδόθη ὁ Νόμος· διὰ τὸτο ὁ
Παῦλος ἐδῶ ἀποδείχνει, ὅχι μόνον πῶς ἡ Πίσις ἀλογεῖ καὶ δικαιοῖ, ἀλλ' ὅτι καὶ πῶς ὁ
Νόμος γίνεται αἴτιος κατάραν καὶ ἀμαρτίας· ἐπειδὴ κανένας δὲν ἔμπορεῖ εἰς κάμνη ὅλα
ἐκεῖνα ὅπως γράφει ὁ Νόμος· ὅποιος δὲ ταῦτα δὲν κάμνει, εἶναι κατάραν, καθὼς ὁ
αὐτὸς Νόμος προσάξει· ὥς τῆς Πίσεως μόνος εἶναι ἴδιον εἰς εὐλογίαν τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὅχι
τῷ Νόμῳ· καὶ λοιπὸν ματαίως εἰσεῖς φοβέσθε πῶς θέλετε γινῆ ἐπικατάρατοι, ἀνίσως ἀφί-
σετε τὸν Νόμον, διὰ τὴν, ἐὰν προσέχετε εἰς τὸν Νόμον, περισσώτερον εἰσθε κατάραν, διὰ
τὴν δὲν ἔμπορεῖτε εἰς τελειώσετε ἐκεῖνα ὅπως ὁ Νόμος προσάξει.

11. „Ὅτι

(1) Ἐτὶ ἐρμηνεύει τὸ ῥῆσιν τοῦτο καὶ ὁ Ἀλεξαν-
δρίαν Κύριος· „ἐν σοὶ, κατὰ μίμησιν σου καὶ ὁμοί-
οι“.

(Βιβλ. β'. περὶ αἵς ἐν Πνεύματι, καὶ ἀλη-
θινῆς λατρείας)

Epistole di S. Paolo. Tom. II.

X

11. „Ὅτι δὲ ἐν Νόμῳ ὁ δίκαιος δικαιᾶται παρὰ τῷ Θεῷ, δῆλον· ὅτι ὁ δίκαιος ἐκ Πίσεως ζήσεται.“ (Ἀββακ. β'. 4.) (1)
12. „Ὁ δὲ Νόμος ὃς ἐστὶν ἐκ Πίσεως, ἀλλ' ὁ ποιήσας αὐτὸν ἀνθρώπος, ζήσεται ἐν αὐτοῖς.“ (Λαβί. ιη'. 5.)

Αφ' οὗ ἔδειξεν ὁ Παῦλος ὅτι ὁ μὲν Νόμος κάμνει κατηραμένους ἐκείνους ὅπου τὸν φυλάττει, ἡ δὲ Πίσις πρὸς ἀλόγει, πῶρα δείχνει ἐδῶ, ὅτι καὶ ἡ Πίσις μοναχὴ δικαιόνοι τὸν ἀνθρώπον, καὶ ὅχι ὁ Νόμος, καὶ φέρει μάρτυρα τὸν Ἀββακὺν ὅπως λέγει· ὅτι ὁ δίκαιος θέλει ζῆσαι ἀπὸ τῆς Πίσεως, καὶ ὅχι ἀπὸ τοῦ Νόμου· ἐπεὶ ὁ Νόμος δὲ ζητεῖ μόνον Πίσιν, ἀλλὰ καὶ ἔργα· τὰ δὲ ἔργα τῷ Νόμῳ τινὰς δὲν ἐδύνατο νὰ φυλάξῃ. Καλῶς δὲ εἶπε „παρὰ τῷ Θεῷ“· ἐπεὶ κατὰ μὲν εἰς τὰς ἀνθρώπους, ἴσως φαίνονται δίκαιοι ἐκεῖνοι ὅπως φυλάττει τὸν Νόμον, ὅποιοι ἦν οἱ Φαρισαῖοι, οἵτινες ἐδικαίουν τὸν ἑαυτὸν τὴν ἐμπροσθεν εἰς τὰς ἀνθρώπους· „ὁμοῦς ἐστέ οἱ δικαιοῦντες ἑαυτοὺς ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων“· (Λακ. ιε'. 15.) Ἐπεὶ λοιπὸν ὁ Νόμος, διὰ τὴν ἦτον δύσκολος εἰς τὸ νὰ φυλαχθῇ, δὲν ἐδικαίονε πρὸς ἀνθρώπους, ἀλλὰ πρὸς ἑαυτὸν καὶ καταράτης, διὰ τὸτο ἦλθεν ἡ χάρις, καὶ μᾶς ἔδειξεν εὐκόλον δρόμον τὴν Πίσιν, διὰ μέσου τῆς ὁποίας καὶ δικαιούμεθα, καὶ ἀλογούμεθα· ὥστε, ἰδὲ ἀπεδείχθη, ὅτι ἡ Πίσις, ὅχι μόνον ἀλόγει καὶ ἐδικαίονε πρὸς ἀνθρώπους πρὸ τῷ νὰ δοθῇ ὁ Νόμος, ἀλλὰ περισσόπερον πρὸς ἐδικαίονε, καὶ ὕστερα ἀφ' ἧς ἐδόθη ὁ Νόμος.

13. „Χειρὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρας τῷ Νόμῳ, γινόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρ· γέγραπται γάρ· „ἐπικατάρτος πᾶς ὁ κρεμάμενος ἐπὶ ξύλῳ“· (Δαλτερ. κα'. 23.) (2)

Διὰ τὴν μὲν ἀντιπαρῶν τινὰς ἀπὸ τῆς Γαλατίας καὶ εἶπῃ, ὅτι, ἀληθὲς μὲν εἶναι ὅτι ὁποῖος δὲν κάμνῃ τὰ ἔργα τῷ Νόμῳ, εἶναι κατηραμένος, καὶ ὅτι ἡ Πίσις δικαιόνοι τὸν ἀνθρώπον, ἀπὸ πᾶς δὲ εἶναι φανερόν, ὅτι καὶ ἡ κατάρ ἐκείνη τῷ Νόμῳ ἐλύθη καὶ ἀσκησθῇ ἀπὸ τοῦ μέσου; ἡμεῖς γὰρ φοβούμεθα, μήπως ἀκόμη δεισκαίμεθα ὑποκάτω εἰς ἐκείνῳ τὴν κατάραν τῷ Νόμῳ, ἐπεὶ ἐφθάσαμεν μίαν φοράν καὶ ὑπετάχθημεν εἰς τὴν δευτέραν τῷ Νόμῳ· διὰ ταῦτα λοιπὸν ὁ Παῦλος ἀποδείχνει ἐδῶ ὅτι ἐλύθη ἡ κατάρ ἐκείνη μετὰ τὸ μέσον τῷ Ἰησοῦ Χριστῷ· δι' ὃ, τι αὐτὸς, ἐπεὶ θεληματικῶς ἔγινε κατάρ, ἔδωκεν πληρωμὴν αὐτῷ τῷ κατάραν ὅπως ἔλαβε, καὶ μετὰ τὴν πληρωμὴν ταύτην μᾶς ἐξαγόρασεν ἀπὸ τῆς κατάραν τῷ Νόμῳ· τὴν ὁποίαν κατάραν, ὁ μὲν Χριστὸς δὲν ἦν δίκαιος νὰ λάβῃ, διὰ τὴν ἐπλήρωσεν ὅλον τὸν Νόμον, καὶ διὰ τὴν ἦτον ἀναμάρτητος· ἡμεῖς δὲ εἶμεθα ὑπόδουνοι ὑποκάτω εἰς τὴν κατάραν αὐτὴν, μετὰ τὴν μὲν ἐδυνάμεθα νὰ πληρώσωμεν ὅλα τὰ ἔργα τῷ Νόμῳ, καὶ μετὰ τὴν νὰ εἶμεθα παραβάται καὶ ἁμαρτωλοὶ· ὅθεν καὶ ἠκολούθησεν ὅσα ποιῶμεν, καθὼς λόγῳ χάριν αἰσῶς τινὰς ἠθέλε καταδικασθῇ νὰ ἀποθάνῃ διὰ τὰς κακίας τε, ἢ πειτῆ ἠθέλων ἄρεθῇ ἄλλος ἀθῶος, ὅς τις νὰ ἐλθῇ ἐκείνῳ μὲν ἐκείνῳ ἀπὸ τὸν θάνατον, αὐτὸς δὲ νὰ προτιμήσῃ νὰ ἀποθάνῃ διὰ τὴν ζωὴν καὶ ἀγάπην ἐκείνην. Ἐδέχθη λοιπὸν ὁ Χριστὸς τὴν κατάραν, ὅπως ὁ Νόμος ἐδίδεν εἰς ἐκείνῳ ὅπως ἠθέλε κρεμασθῇ εἰς τὸ ξύλον, χωρὶς νὰ ἦναι ὑποκείμενος εἰς αὐτὴν, ὅσα μὲν, διὰ τὴν ἐπλήρωσεν ὅλον τὸν Νόμον, καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν ἁμαρτίαν καὶ παράβασιν δὲν ἔκαμε· καὶ ἔτσι ἔλυσε τὴν ἄλλην κατάραν, ὅπως ὁ Νόμος ἐδίδεν εἰς ἡμᾶς, διὰ τὴν δὲ ἐδυνάμεθα νὰ τὸν τελειώσωμεν ὅλον, καὶ νὰ μὴ ὦμεν πᾶντοτε εἰς αὐτὸν.

14. „Ἰνα

(1) Τὴν ἐρμηνείαν πρὸς ῥητὴν ταύτην τοῦ Ἀββακούμ, ὅρα εἰς τὸ πρῶτον Κεφάλαιον πρὸς Ῥωμαίους, στίχ. 17.

(2) Σημειώσαι ὅτι ἡ περιτομή αὐτὴ τῷ Ἀποστόλῳ, ὡς τοῦ „Ἰνα τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Πνεύματος λάβωμεν διὰ τῆς Πίσεως“, ἐνωμένη ὅμως μετὰ τὴν περιτομήν τῇ πέμπτῃ Κεφ. πρὸς Κορινθίους, ἡτοι

μέ το· „Ἀδελφοί, μικρὰ ζύμη, ὅλον τὸ φύραμα „ζυμοί“, ὡς τοῦ „ἀλλ' ἐν ἀζύμοις ἐλικερνίας καὶ „ἀληθείας“· αὐταὶ, λέγω, αἱ δύο περιτομαὶ τῷ Ἀποστόλῳ ἐνωμεται, ἀναγιγνώσκονται εἰς τὸν Ὅρθρον τῷ Ἀγίῳ καὶ Μεγάλῳ Σαββάτῳ, ὡς ὁ Ἀπόστολος τῆς μεγάλης ἐκείνης, καὶ φρικτῆς, καὶ σεβασμιωτάτης ἡμέρας.

14. „Ἴνα εἰς τὰ Ἑθνη ἡ δόλογία τῷ Ἀβραάμ γένηται ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ“.

Διὰ ταῦτα, λέγει, ἔγινε κατὰ τὸν Χριστόν, ἵνα εἰς τὰ Ἑθνη, ἦσαν εἰς ἐκείνους ὅπου δὲν μεταχειρίζονται τὸν Νόμον, ἡ δόλογία τῷ Ἀβραάμ, ἥτοι ἡ ἐκ τῆς Πίστεως, γένη ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἦσαν ἐν τῷ σπέρματι τῷ Ἀβραάμ, καθὼς καὶ γέγραπται· „Καὶ ἐνδολογηθήσονται ἐν τῷ σπέρματι σου πάντα τὰ Ἑθνη τῆς γῆς“, (Γεν. κβ'. 18.) ἥτοι ἐν τῷ Χριστῷ, ὅς τις μέλει νὰ ζωννηθῇ ἀπὸ λόγου σου κατὰ σάρκα, θέλει ἐνδολογηθῇ ὅλοι ἐκείνοι ὅπου πιστεύουσιν εἰς αὐτόν.

„Ἴνα τὴν ἐπαγγελίαν τῷ Πνεύματος λάβωμεν διὰ τῆς Πίστεως“.

Διὰ ταῦτα, λέγει, ἐνδολογήθησαν ὅλα τὰ Ἑθνη, διὰ νὰ λάβωμεν καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον διὰ μέσου τῆς εἰς τὸν Χριστόν Πίστεως· δι' ὅ,τι ἐπειδὴ δὲν ἦσαν δυνατοὶ νὰ λάβωμεν τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐκείνοι ὅπου ἀκόμη ἀδείκνυντο ὑποκάτω εἰς τὴν κατάραν τῷ Νόμῳ, ὡς μὴ φυλάξαντες αὐτόν, διὰ ταῦτα ἐλύθη ἡ κατὰ ἐκείνη μετὰ τὴν κατάραν, ὅπου ἔλαβεν ὁ ἐνδολογημένος Χριστός, κρεμασθεὶς εἰς τὸ ξύλον τῷ Σταυρῷ· ἀφ' ἧς ἐλύθη ἡ κατὰ ἐκείνη, ἐνδολογήθησαν ὅλα τὰ Ἑθνη ὅπου ἐπίστευσαν εἰς τὸν Χριστόν. Καὶ ἔτι ἐνδολογηθέντα καὶ δικαιωθέντα διὰ τῆς Πίστεως, ἔλαβον τὴν ἐπαγγελίαν καὶ ὑπόσχεσιν τῷ Πνεύματος, ἡγοῦν ἐκείνα τὰ ἀγαθὰ ὅπου ὑποσχέθη νὰ δώσῃ ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἀβραάμ, καθὼς ἦσαν ἡ δόλογία, ἡ αὐξήσις τῶν γένων τῶν, ἡ κληρονομία τῆς Ἱερουσαλὴμ, καὶ τὰ ἄλλα, τὰ ὅποια ὁ Παῦλος νοεῖ, πῶς ἦσαν ὅλα πνευματικά, καὶ ἀπολύτως πῶς ἐδόθησαν πέρα πνευματικῶς εἰς ἡμᾶς τοὺς πισδύσαντας Χριστιανούς (1).

15. „Ἀδελφοί, κατὰ ἀνθρώπον λέγω“.

Αντιπαραστήσω μὲν ἀνόμαστον τὸν Γαλάτην, ἀνοήτον, πέρα δὲ τὸν ὀνομάζει ἀδελφός· ἐκεῖνος μὲν γὰρ εἶπε, διὰ νὰ τὸν τύψῃ καὶ νὰ τὸν ἐλέγξῃ· ταῦτα δὲ τὸ εἶπε, διὰ νὰ τὸν παρηγορήσῃ· ἀνθρώπινον, λέγει, παράδειγμα ἔχω νὰ σοῦ φέρω εἰς τὸ μέσον (2).

„Ὅμως ἀνθρώπου κεκυρωμένῳ Διαθήκην οὐδὲς ἀθετεῖ, ἢ ἐπιδιατάσσεται“.

16. „Τῷ δὲ Ἀβραάμ ἐδόθησαν αἱ ἐπαγγελίαι, καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ· ὃ λέγει καὶ τοῖς σπέρμασιν, ὡς ἐπὶ πολλῶν· ἀλλ' ὡς ἐφ' οὐδὲν, καὶ τῷ σπέρματι, ὅς ἐστι Χριστός.“ (Γεν. κβ'. 18.)

17. „Τὸ δὲ λέγω Διαθήκῃ κεκυρωμένῳ ὑπὸ τῷ Θεῷ εἰς Χριστόν, ὁ μετὰ ἑτὴ τετρακόσια καὶ τεσσαράκοντα γεγονώς, Νόμος (3) οὐκ ἀκυροῖ εἰς τὸ καταργῆσαι τὴν ἐπαγγελίαν“.

Τὸ θέλει νὰ δείξῃ ὁ Ἀπόστολος μὲ τὰ λόγια ταῦτα, ὅτι ἡ Πίσις εἶναι διαθήκη ἀρχαιότερα ἀπὸ τὸν Νόμον, καὶ ὅτι δὲν εἶναι δίκαιον νὰ προτιμηθῇ ὁ Νόμος ἀπὸ τὴν Πίσιν ταύτην.

(1) Ὁ δὲ Οἰκουμενικὸς ὁμοῦς ἐρμηνεύει τὸ ῥητὸν αὐτοῦ· „ἡ μὲν κατὰ ἐλύθη τῷ σταυρῷ· διὰ δὲ τῆς εἰς Χριστόν Πίστεως δικαιοσύνη γεγέννηται· ἐκ δὲ δικαιοσύνης, ἐπισπασμός τῷ Παρακλητικῷ Πνεύματος. Καὶ γὰρ καὶ τὸ Πνεῦμα ἐν ἐπαγγελίᾳ ἦν· ὁ γὰρ ἑπών, ὅτι ἐν σοὶ ἐνδολογηθήσονται τὰ Ἑθνη, τῇ τοῦ Πνεύματος ἐπιφοίτῳ, ὡς εἰς τὴν εὐλογίαν ἐπηγγέλαιτο“... Πῶς δὲ διὰ τοῦ Χριστοῦ ἐδόθη ἡ ἐπαγγελία τῷ Ἀβραάμ εἰς τὰ Ἑθνη; ἐπειδὴ εἰς τὸ σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ ἐδόθησαν αἱ ἐπαγγελίαι· σπέρμα δὲ τοῦ Ἀβραάμ εἶναι ὁ Χριστός κατὰ τὸν ἀνθρώπινον· λοιπὸν ὁ Χριστός κατὰ τὸν ἀνθρώ-

πος, κληρονομήσας τὰς ἐπαγγελίας τοῦ Ἀβραάμ, ὡς ὅς αὐτῷ, ἔδωκεν αὐτὰς εἰς τὸς ἀνθρώπους τοὺς ἐδικούς του, ἡγοῦν εἰς ἐκείνους, ὅπου τὸν πιστεύουσιν.

(2) Συμφώνως καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει· „ἀντὶ τῆς ἀνθρωπίνου πράξεως κεκρημαί“.

(3) Οἱ ἀκριβέτεροι τῶν τῆς Χρονολογίας ἀρεθμοῦσιν, ἀκολουθῶντες εἰς τὸ ῥητὸν αὐτοῦ τῷ Ἀποστόλῃ, πλ. 430. εἶπεν μὲν ποῦθεν τρόπον εὐρίσκουσιν ὅταν ὁ Θεὸς ὑποσχέσῃ νὰ δώσῃ τὴν γῆν Χαναάν εἰς τὸν Ἀβραάμ, ἦσαν ὁ Ἀβραάμ χρόνων 75. κατὰ τὸ 18. τῆς Γεντεσεως· ἐγέννησε δὲ τὸν Ἰσαὰκ ὅταν ἦσαν χρόνων ἑκατὸν· ἀπὸ

ταύτην· διὰ τὸ καὶ τὸ παράδειγμα τὸτο ἔφερον, δηλαδὴ, αἰσῶς κἀνέναντι ἀνθρώπος καὶ κἀμὴ διαθήκῃ, ἀποτολμᾶτινας μετὰ ταῦτα νὰ ἀνατρέψῃ τὴν διαθήκῃν τῆς ἀνθρώπου ἐκείνῃ, καὶ νὰ διατάξῃ ἄλλα, ἢ γὰρ νὰ προσθέσῃ ἢ νὰ ἀγάγῃ ἀπὸ τὰ γεγραμμένα εἰς τὴν διαθήκῃν ἐκείνῃ· ὅχι βέβαια δὲν ἀποτολμᾷ, κατὰ τὰς Πολιτικὰς, καὶ Βασιλικὰς Νόμους· Τώρα, αὐτὸς ἀνθρώπος κεκυρωμένῃ διαθήκῃ δὲν δύναται τινὰς νὰ ἀνατρέψῃ, πόσω μάλλον δὲν δύναται νὰ ἀνατρέψῃ τὴν διαθήκῃν τῆς Θεῆς; Δι' ὅ,τι ὁ Θεὸς διαθήκῃν ἔκαμε μὲ τὸν Ἀβραάμ νὰ ἐλογηθῇ τὰ Ἔθνη εἰς τὸ σπέρμα· τὸ δὲ σπέρμα τῆς Ἀβραάμ, εἶναι ὁ Χριστὸς κατὰ τὸ ἀνθρώπινον· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς δὲν εἶπε νὰ ἐλογηθῇ τὰ Ἔθνη εἰς τὸ σπέρματά σε πληθυντικῶς, διὰ νὰ μὴ νομίσῃτινας πῶς εἶπε τὸτο διὰ τὰς Ἰουδαίας καὶ Ἰσραηλῖτας, τὰς καταγομένους ἀπὸ τὸν Ἀβραάμ· ἀλλὰ εἶπε νὰ ἐλογηθῇ τὰ Ἔθνη εἰς τὸ σπέρμα σε ἐνικῶς, τὸ ὁποῖον εἶναι ὁ Χριστὸς, ὡς προείπομεν. Πῶς λοιπὸν δύναται ὁ Νόμος νὰ ἀνατρέψῃ καὶ νὰ κἀμὴ ἀκυρὸν τὴν πιαύτην διαθήκῃν καὶ συμφωνίαν καὶ ὑπόσχεσιν τῆς Θεῆς; δηλαδὴ τὸ νὰ μὴ ἐλογηθῇ τὰ Ἔθνη εἰς τὸν Χριστόν, ἀλλὰ εἰς τὰς τῆς Νόμου ἐντολὰς; δι' ὅ,τι τὸτο δὲν εἶναι ἄλλο, πᾶρεξ νὰ καταργηθῇ καὶ ἡ διαθήκη καὶ ὑπόσχεσις τῆς Θεῆς, τὸ ὁποῖον εἶναι ἄτοπον (1).

18. „Εἰ γὰρ ἐκ τῆς Νόμου ἡ κληρονομία, οὐκ ἔτι ἔξ ἐπαγγελίας·
„τῷ δὲ Ἀβραάμ δι' ἐπαγγελίας κεχάριται ὁ Θεός“.

Αἰσῶς, λέγει, ὁ Νόμος χαλεπὴν τὰς εὐλογίας τῶν Ἐθνῶν, καὶ κἀμὴ τὰς ἀνθρώπους κληρονομίας ζωῆς καὶ δικαιοσύνης, λοιπὸν ἡ ἐπαγγελία καὶ ὑπόσχεσις τῆς Θεῆς ἢ πρὸς τὸν Ἀβραάμ, ἀκυρὸς εἶναι καὶ ἀπόβλητος· ἀλλὰ ἡ ἐπαγγελία τῆς Θεῆς δεῖ εἶναι δυνατὴν νὰ ἀκυρωθῇ· διὰ τὴν ὅτι ὁ Νόμος μὲ τὸ νὰ ᾖ ὑπεράνωτος, δεῖ ἢ μὴ νὰ ἀνατρέψῃ τὴν προτέραν διαθήκῃν τῆς Θεῆς. Καὶ μέλει τότε ὁμοιάζει μὲ τὴν ὑπόθεσιν τὸ παράδειγμα τῆς διαθήκης τῆς Θεῆς ὅπῃ ἀνέφερον ὁ Παῦλος· διὰ τὸ μὴ σπατάζης ἐσὺ, ὡς ἀγνώστῃ, νὰ παρομοιάσῃς κατὰ πάντα τὴν πρὸς τὸν Ἀβραάμ διαθήκῃν τῆς Θεῆς, μὲ τὸ παράδειγμα τῆς διαθήκης τῆς ἀνθρώπου· ἐπειδὴ ἐκείνη εἶναι θεϊκὴ διαθήκη, τὸτο δὲ εἶναι παράδειγμα ἀνθρώπου.

Δὲ τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰσαὰκ ἕως τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰακώβ, ἐπέρασαν χρόνοι 60. ὁ δὲ Ἰακώβ ὅταν ἦσαν χρόνοι 130. κατέβη εἰς Αἴγυπτον. Οἱ 25 λοιποὶ χρόνοι τοῦ Ἀβραάμ (ἀπὸ γὰρ τοῦ 100. χρόνου) εὐσεβεῖς ἀφαιρούμενοι πᾶν 75. μένουσι 25.) καὶ οἱ 60. τῷ Ἰσαὰκ ἐδόσαντο, γίνονται 215. ἀπὸ Ἰωσήφ ἦσαν 40. χρόνοι, ὅταν ὁ πατήρ του Ἰακώβ κατέβη εἰς Αἴγυπτον, ἐξῆσε δὲ χρόνοι 110. λοιπὸν ἀπὸ τῆς ἐπαγγελίας ὅπου ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἀβραάμ ἕως τοῦ θανάτου τῷ Ἰωσήφ, χρόνοι ἐπέρασαν 285. ἀπὸ τοῦ θανάτου δὲ τῷ Ἰωσήφ ἕως τῆς γεννήσεως τοῦ Μωϋσέως, ἐπέρασαν χρόνοι 75. ὁ δὲ Μωϋσῆς ὅταν ἐξῆλθεν ἀπὸ τῆς Αἴγυπτου ἦσαν χρόνοι ὀγδοήκοντα· λοιπὸν ἀπὸ τῆς ἐπαγγελίας τῆς πρὸς τὸν Ἀβραάμ, ἕως τῆς ἐξόδου πᾶν Ἰσραηλῖταιν ἐξ Αἴγυπτου, χρόνοι ἐπέρασαν 440. (ὅρα πᾶς σημειώσις πᾶς ἐν σελ. 377. σημ. τοῦ Χρυσόστομου πᾶς κατὰ τὸ Παρμενίου ἐκδόσεως.) ἐπὶ δὴ δὲ δεῖ εἶναι ἀκριβὲς φανερόν ποῦ εἶπε τὸ Ἀβραάμ, κατὰ τὸ ὅποιον πρέπει νὰ καμνῶμεν ἀρχὴν τῆς χρονολογίας πᾶσι, διὰ τοῦτο δεῖ εἶναι σφαιρὸν τὸ νὰ ἐκλαμβάνωμεν πᾶς 440. ἔτη ὡς 430. καθὼς ὁ Ἀπόστολος ἐδὴ λέγει. (σελ. 207. πᾶς Πεντετεύχ.) Συμφωνεῖ δὲ μὲ τὸν Παῦλον καὶ ἡ θία Γραφή λεγούσα· „Ἡ δὲ παροικία πᾶν ἡμῶν Ἰσραὴλ, ἣν παροίκησαν ἐν γῇ Αἴγυπτου, καὶ ἐν γῇ Χαναάν, αὐτοὶ καὶ οἱ Πατέρες αὐτῶν, τετρακόσια τριάκοντα ἔτη· καὶ ἐγένετο, πο μετὰ τετρακόσια τριάκοντα ἔτη, ἐξῆλθε πᾶσα ἡ δύναμις Κυρίου ἐκ γῆς Αἴγυπτου νυχθός“ (Ἐξ. 12. 40.) ὁ δὲ Νόμος ἐδόθη εἰς πᾶν αὐτὸν χρόνον, ἐν ᾧ

ἐξῆλθεν ἀπὸ τῆς Αἴγυπτου οἱ Ἰσραηλῖται, κατὰ πᾶν τρίτον μῆνα, ὡς λέγει ἡ Γραφή· „τοῦ δὲ μηνὸς τῆς τρίτης τῆς ἐξόδου πᾶν ἡμῶν Ἰσραὴλ ἐξ Αἴγυπτου, τῇ ἡμέρᾳ αὐτῇ, ἦλθεν εἰς τὴν ἔρημον Σινᾶ“ (Ἐξ. 13. 1.)

(1) Οὕτως ἐρμηνεύει τὸ ρητὸν τῶν Θεοδώρων· „Καὶ ἡ πάλαι Γραφή διαθήκῃν τοῦ Θεοῦ καλῶς τῷ πρὸς τὸν Ἀβραάμ γεγεννημένῃ ἐπαγγελίᾳ· οὐχ εἰόντε πᾶσι, ἢ προσθήκῃν τινὰ, ἢ ἀφαιρέσιν, ἢ λύσιν ἐκείνῃ λαβεῖν διὰ τῆς τῆς Νόμου δεσμεύσεως, ὡς μετὰ πλείονος γεγεννηται χρόνον· ἐπισημαίνω δὲ πᾶς τὸ σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ εὐλογητὴν ἔσθαι ἔθνη ὁ πᾶν ὅλων Θεός. Τὸτο δὲ τὸ σπέρμα αὐτοῦ εἰναι ὁ Δεσπότης Χριστός· δι' αὐτοῦ γὰρ πέραν ὑπόσχεσις ἔλαβε, καὶ τὰ ἔθνη τῆς εὐλογίας τετύχηκεν· οἱ δὲ ἄλλοι πάντες, καὶ οἱ πᾶς ἀκρὸς ἀρετῆς ἐπληρημένους, ἢτε Μωϋσῆς, ἢτε Σαμουὴλ, ἢτε Ἡλίας, καὶ ἀπαξαστῆς, ἀπαντες οἱ ἐξ Ἰσραὴλ τὸ γένος κατήγονται, σπέρμα μὲν αὐτοῦ κατὰ φύσιν καλῶνται, ἢ μὴ ἐκείνῳ εἰς τὴν γῆν τῆς εὐλογίας κομίσαντες ἔθνη· τούτω γὰρ λέγει ὁ Θεὸς Ἀπόστολος· οὐ λέγει καὶ πᾶς σπέρμασιν, ὡς πολλῶν· ἀλλ' ὡς ἐφ' ἐνός, καὶ σὺ σπέρματι σε, ὡς εἰς Χριστός· οὐκ ἐπειδὴ ἂν ἐξ Ἀβραάμ τὸ γένος κατὰ φύσιν κατὰ φύσιν, σπέρμα τῷ Ἀβραάμ ὀνομαζόμενοι· ἀλλ' ὅτι οὕτως κυρίως πᾶσι ἔχῃ τὴν κλησίν, ὡς τε δὴ μόνος κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν, θαυματοποιεῖς εὐλογίαν, πᾶσι ἔθνεσιν... ὁ Χριστὸς ὁ Θεὸς Ἀπόστολος δεικνύσι τὴν ἐπαγγελίαν ἰσχυρότεραν τῷ Νόμῳ“.

αἰθρώπιον, ὡς εἶπεν ὁ Ἀπόστολος· ὥς δὲ εἶναι παράδειγμα, αὐτὸ δὲ δυνάται τὸ αἰθρώπιον παράδειγμα νὰ ὁμοιάσῃ κατὰ πάντα μὲ τὸ θεϊκόν· ἐπεὶ δὲ αὐτὸ τὸ παράδειγμα ἦτον κατὰ πάντα ὅμοιον μὲ τὸ παραδειγματιζόμενον πρᾶγμα, δὲ ἦτον πλέον παράδειγμα, ἀλλὰ ἤθελεν ἦτον αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον εἶναι παράδειγμα.

19. „Τί οὖν ὁ Νόμος; τῶν παραβάσεων χάριν προστετέθη“.

Ἐπεὶ δὲ ὕψωσε τὴν Πίσιν, καὶ ἔδειξεν αὐτῇ προτέραν ἀπὸ τὸν Νόμον, ἐκ τούτου ἀντί-
στασις καὶ ἀπορία ἐγενήθη τοιαύτη· ἐπεὶ δὲ ἡ Πίσις εἶναι προγενετέρα τῷ Νόμῳ, καὶ ἡ Πί-
σις ἔδιδε τὰς εὐλογίας εἰς τὰ ἔθνη, λοιπὸν διὰ ποίαν αἰτίαν ἐδόθη ὁ Νόμος; λύων δὲ
τὴν ἀντίστασιν ταύτῃ ὁ Παῦλος λέγει, δὲ ἐδόθη ὁ Νόμος ματαιῶς καὶ χωρὶς ωφέλειαν,
ἐπεὶ δὲ ἐδόθη διὰ τὰς πολλὰς παραβάσεις καὶ ἁμαρτίας, ὅπως ἔκαμιναν οἱ πρὸ τῷ Νόμῳ αἰ-
θρώπιοι, διὰ τὰ ἦναι κοντὰ εἰς τὰς Ἰουδαίας ὥσπερ σὺν χαλινάρι, ὅπως ἐμποδίζον αὐτοὺς νὰ
μὴ παραβαίνω, αὐτοὶ ὅχι ὅλας τὰς ἐντολάς, ἀλλ' ὅμως ὀλίγας καὶ μερικὰς. Καλῶς δὲ
εἶπεν, ὅτι ὁ Νόμος ἐπροσέθη, διὰ τὰ δείξῃ, πῶς δὲ ἐδόθη ὁ Νόμος προηγουμένως, καὶ
κατὰ πρῶτον σκοπὸν, καθὼς ἐδόθησαν αἱ ἐπαγγελίαι εἰς τὸν Ἀβραάμ· ἀλλὰ τρόπον τι-
να, ἔξωθεν, καὶ κατὰ δεύτερον λόγον ἐπροσέθη, διὰ τὰς πολλὰς παραβάσεις τῶν Ἰουδαίων,
ἵνα ἀπὸ τὰς πολλὰς, καὶ ἐμποδίξῃ ὀλίγας.

„Ἀχρὶς οὖν ἦλθε τὸ σπέρμα, ὃ ἐπήγγελλται“.

Ἐδόθη δὲ, ἢ μάλλον εἰπεῖν, ἐπροσέθη ὁ Νόμος, ὅχι, λέγει, διὰ τὰ φυλάττεται παι-
ποτινὰ, ἀλλὰ ἕως οὗ νὰ ἔλθῃ τὸ σπέρμα τῷ Ἀβραάμ, ἦτοι ὁ Χριστός, εἰς τὸν ὁποῖον
ἦτον ἡ ἐπαγγελία τῷ Θεῷ, ὅτι ἔχον νὰ εὐλογηθῇ τὰ ἔθνη εἰς αὐτόν. Ἀνίσως λοιπὸν
ὁ Νόμος ἐπροσέθη διὰ τὰ φυλάττεται ἕως ὅπως νὰ ἔλθῃ ὁ Χριστός, διὰ τί ἐσθὲ οἱ Γα-
λάται, ζητεῖτε νὰ φυλάττεται αὐτόν, καὶ ὑπερὰ ἀπὸ τῶν τῷ Χριστῷ παρεσθάν;

„Διαταγὰς δι' Ἀγγέλων ἐν χειρὶ μεσίτου“.

Ἐδόθη, λέγει, ὁ Νόμος, ὑπηρετουμένων, καὶ διακονούντων εἰς τὴν δόξιν αὐτοῦ, ἢ τῶν
ιερέων, οἵτινες ὀνομάζονται Ἀγγελοι, κατὰ τὸν Μαλαχίαν, (Μαλαχ. β'. 7.) ἢ καὶ τῶν
αὐτῶν Ἀγγέλων· ἐπεὶ δὲ Ἀγγελοι ἐδιακονοῦν καὶ εἰς τὰς σάλπιγγας ἐκείνας ὅπως ἀκούοντο
εἰς τὴν ἔρημὸν τῷ Σινᾷ, ὅταν ὁ Θεὸς ἐκατέβη νὰ δώσῃ τὸν Νόμον, καὶ εἰς τὰς βροντὰς, καὶ
εἰς τὰ ἄλλα φοβερά θεάματα ὅπως ἐφαίνοντο εἰς τὸ ὄρος (1). Ἐδόθη δὲ λέγει πρὸς τὰς
ὁ Νόμος ἐν χειρὶ μεσίτου, ἦτοι τοῦ Χριστοῦ· θέλει γὰρ νὰ δείξῃ ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ Χρι-
στός ἔδωκε τὸν Νόμον, ὥς αὐτὸς ὅπως τὸν ἔδωκεν, αὐτὸς πάλιν εἶναι Κύριος καὶ ἐξουσιαστὴς
πάλιν νὰ τὸν λύσῃ.

20. „Ὁ δὲ μεσίτης, ἑνὸς ἑξ ἑσιν· ὁ δὲ Θεός, εἷς ἐστίν“.

Ὡς ἐπεὶ δὲ ὁ μεσίτης δὲ εἶναι ἑνὸς, ἀλλὰ δύο, ἢ καὶ πολλῶν διαφορομένων ἀναμε-
ταξύων, λοιπὸν ὁ Χριστός δύο τιμῶν εἶναι μεσίτης, τοῦ Θεοῦ δηλαδὴ καὶ τῶν αἰθρώπων
ὄλων· δι' ὅ,τι αὐτὸς ἐμεσίτοῦσεν ἀνάμεσα εἰς τὰς δύο, καὶ ἐφιλίωσε καὶ εἰρήνώθηκε τὸν Θεόν
μὲ

(1) Διὰ τοῦτο ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος τοῦτο δηλοποιῶν
ἐλεγε ἄλλαχθ' „εἰ ὁ δὲ Ἀγγέλων λαληθεὶς λόγος
„(ἡτ' ἐν ὁ Νόμος) ἐγένετο βέβαιος“ (Ἑβρ. β'. 2.)
Καὶ ὁ Ἀρχιδιάκονος Στέφανος ἔλεγε πρὸς τὰς Ἰουδαίας, οἱ
„σινες ἐλάβετε τὸν Νόμον εἰς διαταγὰς Ἀγγέλων, καὶ
„καὶ ἐφυλάξατε“ (Πράξ. ζ. 53.) Λέγει δὲ συμφωνῶς
καὶ ὁ Ἀρεοπαγίτης Διονύσιος „ἢ οὐχὶ καὶ τὴν ἱε-
„ραὴν τοῦ Νόμου δεσμοδεσίαν ἢ τὴν λογίαν παραδο-
„σιν, ὡς αὐτὸς μετ' ἡμῶν ἐκ Θεοῦ τῷ Μωσῇ δέδοται

„μενῶν, ὅπως αὐτὸς ἡμᾶς ἀληθῶς μύση τὸ θεῖον αὐ-
„τῶν εἶναι καὶ ἱερὰς ὑποτύπων; διδάσκει δὲ καὶ τὸτο
„σοφῶς ἡ Θεολογία, ὅτι δι' Ἀγγέλων αὐτὴν εἰς ἡ-
„μᾶς προελθὴν“ (περὶ Οὐραν. Ἱεραρχ. Κεφ. δ'.)
Δι' ὅ κατὰ τὸν Θεοδώρον, καὶ τὸν Μιχαὴλ αὐτοῖς
(τοῖς Ἰουδαίοις δηλ.) ἐπέστησεν ὁ πᾶν ὄλων Θεός, καὶ
τὸτο ἡμᾶς ὁ μακάριος ἐδίδαξε Δανιὴλ (Δαν. ι. 21.)
καὶ τῷ μεγάλῳ δὲ Μωσῇ ὑπέχετο συμπετέμην τὸν Ἀγ-
γελον τῷ λαῷ. (Ἑβρ. λβ'. 34.)

με τὰς ἀνθρώπους, καὶ ἀντιτρόφως τὰς ἀνθρώπους μετὰ τὸν Θεόν, καὶ ἔλυσε τὸν πόλεμον καὶ τὴν ἐχθρὰν ὅπως εἶχον ἀναμεταξύων· ἀφ' οὗ γὰρ ὁ Τίος τῷ Θεῷ ὑπόσχεσε μετὰ τὴν ἐδικαίωσιν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, ἀπὸ τότε ἔκαμε τὴν μεσιτείαν καὶ τὴν εἰρήνην· ἐπειδὴ ὑπόσχεσε παραδόξως τὴν πολέμιαν καὶ ἐχθρὰν τῷ Θεῷ φύσιν τῶν ἀνθρώπων μετὰ τὴν θείαν φύσιν. Λοιπὸν, ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ αὐτὸς καὶ μεσίτης καὶ διαλλακτής, φανερόν ἐστι αὐτὸς εἶναι καὶ ὅπως σφίζει, καὶ ὅχι ὁ Νόμος. (1)

21. „Ὁ ἔν Νόμος κατὰ τῶν ἐπαγγελιῶν τῷ Θεῷ; μὴ γένοιτο“!

Ανίστως, λέγει, αἱ μὲν πρὸς τὸν Ἀβραάμ ἐπαγγελίαι τῷ Θεῷ, ἔδιδαν τὰς ἐλλογίας εἰς τὴν Ἐθνη, ὁ δὲ Νόμος τὸ ἐναντίον, δίδει κατάραν εἰς ἐκείνας ὅπως δὲν τὸν φυλάττω ὅλον, φανερόν ἐστίν, ἐάν δεχόμεθα τὸν Νόμον τὸν πῖν κατάραν δίδοντα, ὡς ἔχοντα τὸ κύρος, ἀκολουθεῖ μετὰ τὸ νὰ λύωμεν τὰς ἐπαγγελίας τῷ Θεῷ ὅπως δίδουσι τὰς ἐλλογίας· ἀλλὰ μὴ γένοιτο νὰ ἴδωμεν ὁ Νόμος ἐναντίος καὶ λυτικός τῶν τῷ Θεῷ ἐπαγγελιῶν! Ἀκουε δὲ καὶ τὰ ἀκόλουθα (2).

„Εἰ γὰρ ἐδόθη Νόμος ὁ δυναμώμενος ζωοποιῆσαι, ὅπως ἂν ἐκ τοῦ Νόμου ἡ δικαιοσύνη“ (3).

Τότε, λέγει, ὁ Νόμος ἠθέλησεν ἥτον δυνατώτερος ἀπὸ τῆν Πίσιν, καὶ τὰς ἐκ Πίσεως ἐπαγγελίας, καὶ ἠθέλησεν ἐλλογίῃ καὶ δικαιοσύνῃ τὸν ἀνθρώπον, ἀνίστως καὶ ἠδύνατο νὰ ζωοποιήσῃ, καὶ νὰ σώσῃ τὰς ἀνθρώπους· ἀλλὰ τώρα ὁ Νόμος, ὅχι μόνον δὲν ζωοποιεῖ, ἔτε σφίζει,

(1) Ὁ δὲ Ἅγιος Γεωργίου ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἐρμηνεύων τὰς ἀνωτέρω ρητὰς τοῦ Παύλου λέγει· „Μω-
„σῆς μὲν ἐμεσίτῳσε πρὸς τὸν δόσιν τῷ Νόμῳ· ἀλ-
„λ' ἐνὶ μόνῳ ἐμεσίτῳσεν Ἐθνη· δὲ δὲ τὸν ὡς ἀληθῶς
„μέλλοντα μεσιτεύειν πρὸς τὸν πῶν ἀπάντων Ἐθνῶν ἕνα
„Θεόν, καὶ ὑπὲρ ἐνὸς Ἐθνους, ἀλλ' ὑπὲρ πάντων κοινῇ
„τῷ μεσιτείαν ποιησάσθαι· ἐπειδὴ καὶ πάντων Ἐθνῶν
„ἡς ἐστὶ Θεός· ἢν δ' ἂν ὅπως ὁ φίλος ἀνθρώπου οἷος
„Μωσῆς, ἀλλὰ Χριστὸς ὁ Τίος τοῦ Θεοῦ, Θεός τε καὶ
„ἀληθὴς ὁ αὐτὸς ἄμα καὶ ἀνθρώπος ἀληθῶς, καὶ τῇ συγ-
„γενείᾳ τῇ πρὸς ἑκάτερον, εἰς ἕν σωζόντων ἐν ἑαυτῷ
„τὰ ἑκάτερα· αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὁ ποιή-
„σας τὰ ἀμφοτέρω ἐν· ὁ δὲ μεσίτης ἐνὸς καὶ ἐστὶν·
„ὁ γὰρ ἐνὸς γέγονε Μεσίτης, ἀλλὰ Θεοῦ καὶ ἀνθρώ-
„πων· ἡ δὲ αὐτοῦ ἐμεσίτῳσέ φησιν, αὐτοῦ καὶ σώσει·
„ὁ δὲ Θεὸς ἡς ἐστὶν. Εἰ οὖν τὸν μεσίτην ἀνάγκη
„πᾶσα δύω τινῶν, ἢ καὶ πλεονῶν πρὸς ἑαυτὴν διαφω-
„ρομένων ἵνα μεσίτην, ὁ δὲ Θεὸς ἡς ἐστὶν, εὐδη-
„λον, ὅτι τῷ Θεῷ καὶ πῶς ἀνθρώποις ἐμεσίτῳσε,
„καὶ ἀποκατήλασεν ἡμᾶς πρὸς αὐτὸν. Εἰ ἔν ὁ Χρι-
„στὸς ἡμᾶς, καὶ ὅχι ὁ Νόμος ἀποκατήλασεν, εὐδην ὡς
„ὁ Χριστὸς, καὶ ἡ ἡς αὐτὸν Πίσις σώζει, καὶ ὅχι ὁ Νό-
„μος“. Γλαφυρόν δὲ ἵνα ἐκεῖνο ὅπου λέγει Ἰωσήφ ὁ
„Βρυένιος περὶ τῆς μεσιτείας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· ὅτι
„καθὼς ἕνας ὅπως μεσιτῳεῖ ἀναμεταξύ ἡς δύω ἐχ-
„θρούμενους ἀνθρώπων, καὶ θέλει νὰ πῶς φιλήσῃ, με-
„τὰ τὴν χεῖρα πέρνει τὸν ἕνα, καὶ μετὰ τὴν ἄλλο χεῖρα
„πέρνει τὸν ἄλλον, καὶ ὅπως τοὺς ἐνόησι καὶ πῶς κάμνει
„νὰ ἐναγκαλισθῶν καὶ νὰ φιλήσῃ· ἐπὶ καὶ ὁ Ἰησοῦς
„Χριστός, ὁ μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, κάμνωντας
„τῷ μεσιτεῖν καὶ φιλήσιν τῷ ἐδικλῶμας μετὰ τῷ
„Θεῷ, καὶ τὸν μετὰ Θεόν, ἐπῆρε μετὰ τῷ θανάτῳ
„φύσιν ὡς ἂν μετὰ δεξιᾷ χεῖρ, τοὺς δὲ ἀνθρώπους,
„ἐπῆρε μετὰ τῷ ἀνθρωπίνῳ φύσιν, ὡς ἂν μετὰ ἀριστε-
„ρᾷ χεῖρ, καὶ ὅπως ἦν ὡς καὶ πῶς δύω, καὶ τοὺς ἐφι-

„λίωσεν“. Ὁρα καὶ τὴν ἐρμηνείαν τῶν ἡς καὶ μεσίτης
„Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων“, (α. Τιμ. β'. 5.) καὶ τῷ ἐν
τοῦτο ὑποσημειώσιν.

(2) Ὁ Φώτιος ἐρμηνεύων τὸ ρητὸν τοῦτο λέγει, ὅτι
ὁ Παῦλος λὴν ἐδὲ μίαν ἀντίστασιν· ἠδύνατο γὰρ νὰ
εἰπῇ τινες, ὅτι ὁ Νόμος ἤρπασε τὸ δικαίωμα τῶν ἐπαγ-
γγελιῶν τῷ Θεῷ, καὶ ἐδόθη ἐναντίον αὐτῶν· ἀλλὰ μὴ
γένοιτο! δὲ ὅτι, εἰ μὲν ὁ Νόμος ἐδύνατο νὰ ζωοποιήσῃ
καὶ νὰ δικαιώσῃ τὰς ἀνθρώπους, τότε δικαίως ἠδελε νομιζή-
σιν, ὅτι ἐδόθη ἐναντίον τῶν ἐπαγγελιῶν, καὶ ὅτι ἀρ-
πάξῃ τὸ ἐκεῖνον δικαίωμα· ἐπειδὴ δὲ ὁ Νόμος δὲν δύναι-
ται νὰ κάμῃ καὶ ἐνα καὶ πῶς, καὶ ὅτε ζωοποιεῖ, ὅτε δι-
καίωναι τὰς ἀνθρώπους, φανερόν ἐστι δὲν ἐδόθη ἐναντίον
τῶν ἐπαγγελιῶν· αὐταὶ γὰρ θέλουν δέξιν τὸ ἐδικλῶμα
δικαίωμα καὶ ἀξίωμα, τὸ ὅποιον ἵνα πῶς νὰ δικαιώσῃ, καὶ
νὰ σώζῃ τὰς ἀνθρώπους διὰ τῆς Πίσεως· καὶ βλέπει, ὡς
ἀναγκάσθαι, σοφίαν τοῦ Παύλου, ἐκεῖνο ὅπου ἄλλος ἠδελεν
εἰπῇ ἡς κατηγορίαν τοῦ Νόμου, ὅτι αὐτοῦ δὲν ζωο-
ποιεῖ, καὶ δὲν δικαίωναι, τοῦτο ὁ Παῦλος μεταχειρίζε-
ται ἡς ἐγκώμιον τῷ Νόμῳ· διὰ τὸ τοῦτο, λέγω, ὁ Νό-
μος δὲν ἐγένετο ἐναντίον τῶν ἐπαγγελιῶν, διὰ τὴν δὲν
ἐδύνατο νὰ δικαιώσῃ, καὶ νὰ σώσῃ, ὡς περὶ ἐκεῖνα· καὶ
ὅχι μόνον δὲν ἐγένετο ἐναντίον τῶν ἐπαγγελιῶν, ἀλλὰ
πρόπον τινὰ καὶ σωήρησεν ἡς αὐτὰς, καθ' ὅτι, ἐπει-
δὴ δὲν ἐσώζεν, ὅτε ἐδικαίωνε, διὰ τὸ τοῦτο παρεκίνησε
τὰς ἀνθρώπους νὰ τρέξιν ἡς τῷ δικαίωσαν πίσιν· πα-
ρακινῶντας δὲ αὐτὰς ἡς τῇ Πίσιν, σωήρησεν ἡς πῶ
νὰ τελεωθῶν αἱ ἐκ τῆς πίσεως ἐπαγγελίαι.

(3) Τὸ τοῦτο ρητὸν ὁ Θεοδώρητος ἐρμηνεύων λέγει·
„τὸ τοῦτο καὶ διὰ τῆς ἱερεῖας ἡμεῖς ὁ πῶν ὅλων Θεός· καὶ
„ἐγὼ ἐδῶκα αὐτοῖς προσάγματα οὐ καλὰ, καὶ δικαιο-
„μακα, ἐν οἷς ὁ ζῆσονται ἐν αὐτοῖς“ (ἱερ. κ'. 25.)
„αὐτὰς λέγων, ὡς ἐκ περὶ τῆς πίσεως ὁ Νόμος, ἀπερὶ
„φύσιν ὡς διηγοῦνται, πᾶς περὶ θυσίαν, καὶ λεπτῶν, καὶ γο-
„νορῶν, καὶ πᾶς τῶντοι παραπλήσια· ὅτι γὰρ πᾶς αἱ
„ναγκαῖα

ζει, ἀλλὰ καὶ θανατόν τι τὴν προσέχοντες εἰς αὐτὸν, καθ' ὅτι δὲν δύναται νὰ τὴν ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας. Καὶ λοιπὸν, πῶς θέλει ὑπερικήσει τὴν Πίσιν, ἡ ὁποία ἔχει δύναμιν νὰ ζωοποιῇ τὴν πισδύοντες διὰ μέσῃ τῷ Ἀγίῳ Βαπτίσματος, καὶ νὰ τὴν ἐλογῇ, καὶ νὰ τὴν δικαιώσῃ;

22. „ Ἀλλὰ συνέκλεισεν ἡ Γραφή τὰ πάντα ὑπὸ ἁμαρτίαν, ἵνα ἡ
„ ἐπαγγελία ἐκ Πίσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, δοθῇ τοῖς πισδύουσιν“.

Ο Νόμος, λέγει, δὲν ἐδύνατο νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν ἀνθρώπου ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ εἰς τὸτο συνήργησεν, εἰς τὸ νὰ τὴν συγκλείσῃ ὑποκάτω εἰς ἁμαρτίαν, ἥτοι εἰς τὸ νὰ δείξῃ αὐτὴς πῶς ἁμαρτάνουν, καὶ ἐτίζει νὰ τὴν παρακινήσῃ νὰ ἐπιθυμήσῃ τὴν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν τῆς, καὶ νὰ προσδράμῃ εἰς τὸν Χριστόν, ὅπῃ ἔχει δύναμιν νὰ χαρίσῃ ταύτῃ τὴν συγχώρησιν. Ἐπειδὴ γὰρ οἱ Ἑβραῖοι πρὸ τῷ Νόμῳ, ἁμαρτάνον μὲν, δὲν αἰσθάνοντο ὅμως τὴν ἁμαρτίαν ὅπῃ ἔκαμναν, διὰ τὸτο ὁ Θεὸς ἔδωκε τὸν Νόμον εἰς αὐτὴς διὰ νὰ τὴν συγκλείσῃ, ἥγυν διὰ νὰ τὴν συγχωρήσῃ καὶ νὰ τὴν σφίγῃ μετὰ τὴν ἐλέγχου (1) καὶ νὰ τὴν ἀποδείξῃ ἁμαρτωλὴς· καὶ ἐτίζει νὰ τὴν βιάσῃ εἰς τὸ νὰ ζητήσῃ τὸν τρόπον, μετὰ τὸν ὁποῖον ἦτον δυνατόν νὰ συγχωρηθῇ αἱ ἁμαρτίαι τῶν· ὁ τρόπος δὲ αὐτὸς εἶναι ἡ εἰς τὸν Χριστόν Πίσις, διὰ μέσῃ τῆς ὁποίας ἐλογέμεθα, καὶ δικαιέμεθα, καὶ λαμβάνομεν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν μας.

23. „ Πρὸ τῷ δὲ ἐλθεῖν τὴν Πίσιν, ὑπὸ Νόμον ἐφραρέμεθα, συγ-
„ κεκλεισμένοι εἰς τὴν μέλλουσαν Πίσιν ἀποκαλυφθῶναι“.

Ο Νόμος, λέγει, πολλὴν ἀσφάλειαν καὶ προφύλαξιν ἐχάριζεν εἰς ἐκείνους ὅπῃ ἐπρόσ-
εχον εἰς αὐτόν, μετὰ τὸ νὰ τὴν ἐμπόδιζεν ἀπὸ τὰς περὶ τὸν ἁμαρτήματα· καὶ τρέποντινα, ἦτον ὡσαύτῃ τῷ τείχεος ὅπῃ ἐκλείει τὴν ἀνθρώπου, καὶ τὴν ἐσυμμάζονεν εἰς τὴν τῷ Χριστοῦ Πίσιν ὡσαύτῃ μέσα εἰς μανδράν. Πῶς, καὶ μετὰ τί τρόπον; ἐπειδὴ ἤλεγχε μὲν καὶ ἐφανερώνε τὴν ἁμαρτίαν τῶν ἀνθρώπων, μὴ δυνάμενος δὲ νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν ἀνθρώπου ἀπὸ αὐτῆς, ἐξ ἀνάγκης ἔδειχεν εἰς αὐτὴς τὴν Πίσιν, ἥτις τὴν ἐδικαίωσε, καὶ ἐλευθεύονεν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας· ἡ Πίσις δὲ αὕτη ἦτον μὲν καὶ παλαιά, ἐκρύπτετο δὲ, ὕστερον ὅμως ἐφανερώθη, ὅταν καὶ ὁ Θεὸς ἐφανερώθῃ εἰς τὸν Κόσμον μετὰ σάρκα.

24. „ Ὡς ὁ Νόμος παιδαγωγὸς ἡμῶν γέγονεν εἰς Χριστόν, ἵνα ἐκ
„ Πίσεως δικαιωθῶμεν“.

Καθὼς ὁ παιδαγωγός, ἥτοι ὁ διδάσκαλος τῶν μικρῶν παιδίων, ἐλευθερόντι μὲν τὰ
παιδιά ἀπὸ κάθε κακίας, καὶ τὰ κάμνει ἐπιτήδεια εἰς τὸ νὰ δεχθῇ μετὰ κάθε ἐπιμέλειαν
καὶ

„καγκῆα τῷ Νόμῳ, ζωοποιῶν, πάλιν δὲ αὐτὸς τὸ Προ-
„ φῆτε ἔφηκε· „ Καὶ ἔδωκε αὐτοῖς τὰς προτάγματάς μου,
„ καὶ τὰς δικαιώματάς μου ἐγνώρισεν αὐτοῖς, ὅσα ποιήσῃ
„ αὐτὴν ἀνθρώπου, καὶ ζήσεται ἐν αὐτοῖς“ (ἐξ. κ'. 11.)
„ ἐπειδὴ δὲ ταῦτα, φησι, παρέβησαν, ἔδωκε αὐτοῖς
„ προτάγματα καὶ καλὰ, καὶ δικαιώματα, ἐν οἷς οὐκ ἔ-
„ σονται ἐν αὐτοῖς· καὶ ὁ αὐτὸς ἔφη κακὰ, ἀλλ' οὐ
„ καλὰ, τελείους ἀνάρμοστα παντελῶς· ὥστε πᾶν γὰρ τῆς
„ διηλῆς, τοῖς μὲν τελείοις εἰναι ἀνδράς, τοῖς δὲ βρέφεσιν,
„ ἐπιστήδεια· τὸτο καὶ ἐνταῦθα εἶπεν ὁ θεὸς Ἀποστόλος“.

(1) Διὰ τὸτο καὶ ὁ Θεοδώριος πρὸς, συνέκλεισε, δι-
„ ἤλεγχε ἐρμηνεύει, εἰπὼν· „ Διήλεγχε ἡ θεία Γρα-
„ φὴ καὶ τὸν πρὸ Νόμου, καὶ τοὺς ἐν Νόμῳ, τὴν μὲν
„ τὸν τῆς φύσεως παραβαίνοντας Νόμον· τοὺς δὲ τὸν
„ Μωσαϊκόν· ἀλλ' ἐφάρμακον δὲ καὶ τούτοις, καὶ κἀνταῦθα

„ τὴν ἐπαγγελίαν διὰ τῆς Πίσεως προσεήνεχε σα-
„ σφίαν· πάλιν γὰρ τὸ συνέκλεισε, ἀντὶ τῷ, ἤλεγχε
„ τὸν θεόν· „ Ὁ δὲ Οἰκουμενικός πρὸς, συνέκλεισε ἐρμη-
„ νεύων λέγει· „ οἷον περιέλαβε, καὶ περιέκλεισε πάντας
„ εἰς ἁμαρτίαν· ἁμαρτωλοὺς ἀπέδειξε· πῶς; ἔφη γὰρ
„ ἐπικατάρατος πᾶς ὁ οὐκ ἐμμένει ἐν πᾶσι τοῖς γε-
„ γραμμένοις πρὸς ποιῆσαι αὐτὰ“ (Δαυτ. κζ'. 16.)
„ τοῦτο δὲ ἦτον ἀδύνατον, ὅχι μόνον διὰ τὸ ὅλοι οἱ ἐν τῷ
„ Νόμῳ δὲν ἔκαμναν ὅλα τὰ προτάγματα τοῦ Νόμου·
„ ἀλλ' ὁ μὲν ἀπὸ αὐτῶν ἐδωκὴν νὰ τὰ φυλάξῃ
„ ὅλα, ἀλλὰ μόλις οἱ ἐγκρατέστεροι ἀπὸ τοῦ Ἑβραίου
„ ἐδωκὴν νὰ φυλάξουν τὰ περὶ τὸν ἁμαρτήματα· ὥστε, ἐπειδὴ
„ καὶ δὲν τὰ ἐφύλαξαν ὅλα, λοιπὸν καὶ ἐκείνοι ἦτον ὑποκά-
„ τω εἰς κατὰ τὴν καὶ ἁμαρτίαν· ὅλοι ἄρα ἦτον συγκεκλει-
„ μένοι εἰς τὴν ἁμαρτίαν.

ἢ προσοχῇ, μαθήματα ὑψηλότερα ἀπὸ τὸν ἀνώτερον διδάσκαλον (1)· τοιοῦτόπως καὶ ὁ Νόμος, ἐδίδασκε μὲν τὰς μαθητάς τε κάποιαν ἀρετὴν σύμμετρον καὶ οἰκείαν εἰς ἀρχαίαις, ὠδήγει δὲ τὰς μαθητάς τε εἰς τὸν Χριστόν, ὅς τις ἦτον ὁ τέλειος Διδάσκαλος τῶν τελείων καὶ τῶν ὑψηλοτέρων μαθημάτων. Μὲ τί δὲ τὰς ὠδήγει; μὲ τὸ νὰ ἐδιδάσκον εἰς αὐτὰς τὰ ἁμαρτήματα ὅπως ἔκαμναν, καὶ διὰ τὰς τὰς ἔκαμνε προθυμοτέρως εἰς τὸ νὰ ζητήσιν τὸν Χριστόν ὅπως δίδει τὴν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ δικαιοῖται τὰς ἀνθρώπους ἀπὸ μόνου τὴν εἰς αὐτὸν Πίσιν. Ἄς ἐντραπῶν λοιπὸν οἱ αἵρετικοὶ Μανιχαῖοι, καὶ οἱ ἄλλοι ὅπως διαβάλλουν καὶ κατηγοροῦν ὡς κακὸν τὸν παλαιὸν Νόμον· διὰ τί, ἔτε ὁ παιδαγωγὸς εἶναι ἐναντίος μὲν τὸν διδάσκαλον, ἔτε ὁ παλαιὸς Νόμος, μὲ τὴν καινὴν Διαθήκην τε Εὐαγγελίᾳ (2).

25. „Ἐλθέσης δὲ τῆς Πίσεως, ἔκ' ἔτι ὑπὸ παιδαγωγὸν ἔσμεν“.

26. „Πᾶντες γὰρ Υἱοὶ Θεοῦ ἔσε' διὰ τῆς Πίσεως ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ“.

Αφ' ἧς λέγει, ἦλθον ἡ Πίσις, ἥτις κάμνει τελείας ἀνδρας τὰς αὐτὴν δεχομένους, δεῶν εἶναι πρέπον νὰ εἴμεθα πλέον ὑποκάτω εἰς παιδαγωγόν, ἡμεῖς ὅπως ἐγίναμεν τέλειοι ἀνδρες διὰ μέσου τῆς Πίσεως, καὶ ὑπερέβημεν τὴν παιδικὴν ἡλικίαν· ὅτι δὲ εἴμεθα τέλειοι ἀνδρες διὰ τῆς Πίσεως, τὸ εἶναι φανερόν ἀπὸ τῆς, ἦγυν, διὰ τί εἴμεθα υἱοὶ Θεοῦ διὰ τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ Πίσεως· (ἔπο γὰρ εἶναι ἡ εὐθεία σύνταξις τῆς ὑπερβαῖς·) ὁποῖος δὲ ἀξιοῦν νὰ γινῇ υἱὸς Θεοῦ, αὐτὸς πλέον δεῶν εἶναι νήπιος, εὐδὲ ἀπλῆς, ἀλλ' ἐξάπαντος εἶναι τέλειος ἀνδρας· ὥστε, ἄξιον γέλωτος πρᾶγμα εἶναι, νὰ ὑποτάσσονται εἰς τὸν παιδαγωγόν καὶ ἀρχαίικον Νόμον, ἐκεῖνοι ὅπως ἐγιναν ἀνδρες τέλειοι· καθὼς εἶναι ἀξιογέλαστον καὶ τὸ νὰ μὴ βλέπῃ τινὰς τὸν ἥλιον, ἀφ' ἧς ἀνατείλῃ ἡ ἡμέρα, ἀλλὰ νὰ βλέπῃ τὸν λύχνον. Βλέπε δὲ, ὡ ἀναγνώστα, πῶς, ἀνώτερω μὲν ἐδείχεν ὁ Ἀπόστολος ὅτι ἡ Πίσις κάμνει τὰς ἀνθρώπους υἱοὺς τῆς Ἀβραάμ, τώρα δὲ ἐδῶ ἀποδείχνει, ὅτι ἡ Πίσις κάμνει τὰς ἀνθρώπους υἱοὺς Θεοῦ· τὸσον μεγάλη ἐργα ἔχει δύναμιν νὰ κατορθώῃ ἡ Πίσις.

27. „Ὅσοι γὰρ εἰς Χριστόν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε“.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα κατασκιάζει ὁ Ἀπόστολος πῶς γινόμεθα υἱοὶ Θεοῦ· καὶ λέγει, ὅτι διὰ μέσου τῆς Ἀγίας Βαπτίσματος γινόμεθα υἱοὶ τῆς Θεοῦ· δεῶν εἶπε δὲ, ὅτι ὅσοι ἐβαπτίσθητε, ἐγίνεστε υἱοὶ Θεοῦ, καθὼς καὶ ἡ ἀκολουθία τῶν λόγων τὸ ἐζητεῖ, ἀλλὰ εἶπε, τὸ πολὺ ἀκόμη μεγαλύτερον, καὶ φοβερώτερον, ἦγυν ὅτι ἐνεδύθητε τὸν Χριστόν· δι' ὅ,τι αἰσῶς ἐνδυσθήκαμεν τὸν Χριστόν, ὅς τις εἶναι Υἱὸς τῆς Θεοῦ, λοιπὸν καὶ ὅμοιοι ἐγίναμεν μὲ τὸν Υἱὸν τῆς Θεοῦ, καὶ ἔτσι ἐλάβαμεν μίαν συγγένειαν, καὶ ὁμοιότητα μὲ αὐτὸν, καὶ ἐγίναμεν κατὰ χάριν, ἐκεῖνο ὅπως εἶναι αὐτὸς κατὰ φύσιν (3).

28. „Οὐκ

(1) Κατὰ μὲν τὴν παλαιάν σωήθειαν, Παιδαγωγὸς ἦτον, ἔχι ὁ Διδάσκαλος, ἀλλ' ἐκῆνος ὅπως ἐρρύθμιζε πᾶσι τὴν πᾶν μικρῶν παιδιῶν, καὶ τὰ ἐπαίδευε νὰ μὴ ἀπακτῶν· ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὴν παλαιάν σωήθειαν, παιδαγωγὸς ἐνομάζεται ὁ παραδιδούς πᾶσι τοῖς παισὶν, καὶ τὴν μάθησιν τῶν γραμμάτων εἰς τὰ μικρὰ παιδάκια, διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς ὅπως αὐτὸν ἐρμηνεύομεν.

(2) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κορέσιος λέγει, „ὁ Νόμος τοῦ Μωϋσῆ παιδαγωγὸς ἦτον εἰς τὸν Χριστόν“· ἐπειδὴ διὰ τοῦτο ἐμεσίτευσεν μετὰ τοῦ φυσικοῦ Νόμου, καὶ τοῦ Εὐαγγελίου, διὰ νὰ διώξῃ μὲν τὴν εὐδολοκατρίαν, τὴν διαφθάρσαν τὸν φυσικὸν Νόμον· νὰ προσεγγίσῃ δὲ εἰς τοὺς πεινομένους, τὴν ἐπαγγελίαν τὴν δοθεῖσαν τῷ Ἀβραάμ διὰ τῆς τῆς Χριστοῦ Πίσεως, καὶ διὰ νὰ συνηλθῇ οὗτοι Ἰουδαῖοι ἀπὸ τῆς βαρβαρῆς ἁμαρτίας διὰ θυσιῶν, καὶ ἡδῶν, καὶ ἀπλῶς διὰ προσφορῶν.

(3) Διὰ τί δὲ λέγει ὁ Παῦλος ὅτι ἐβαπτίσθημεν εἰς τὸν Χριστόν, καὶ ὅχι εἰς τὴν Ἀγίαν Τριάδα, ὅρα εἰς τὸν 3. σίχον τοῦ 5, Κεφαλῆς τῆς πρὸς Ῥωμαίους.

Ὁ δὲ Κορέσιος λέγει, ὅτι διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος εἶπε, „Χριστὸν ἐνεδύσασθε“ διὰ τί, καθὼς ἡ ὕλη ἐνδύνεται τὸ φυσικὸν ἔδος, καὶ γίνεταί εἰς αὐτὸ· καὶ καθὼς ἐνδύνεται τινὰς τὸ φόρεμα, ἔτσι καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἐνδύνονται τὸν Χριστόν. Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει, ὅτι καθὼς ἐκῆνος ὅπως φορῇ τὸ ῥῆχον, ἐκεῖνο φαίνεται εἰς τοὺς ἄλλους, ὅπως εἶναι καὶ τὸ ῥῆχον· ἔτσι καὶ ὁ Χριστιανός, ἐκῆνος πρέπει νὰ φαίνεται, ὅπως εἶναι καὶ ὁ Χριστός. Ὁ δὲ σοφὸς Φώτιος ἐρωτηθεὶς πῶς οἱ εἰς Χριστόν βαπτιζόμενοι, Χριστὸν ἐνδύνονται, ἀποκρίνεται· „ὅτι ἐκῆνοι, ὅπου ἐνδύνονται τὸν Χριστόν, τὸ Πνεῦμα τοῦ Ἁγίου ἐνδύνονται“ ὁ γὰρ Κύριος εἶπεν εἰς τοὺς Ἀποστόλους, „ὅτι ὑμεῖς δὲ καθίστατε ἐν τῇ πόλει Ἱερουσαλὴμ, ἔως ὃ ἐνδύσῃτε δύναμιν ἐξ ὕψους, ἐπελθόντες τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι ἐφ' ὑμᾶς. Λοιπὸν καὶ τὸ εὐδύμα τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὸ εὐδύμα τῆς Ἀγίας Πνεύματος, ὁμοῖον εἶναι, καὶ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν τῆς ευεργεσίας καὶ χάριτος, ὅπως περιεσπῇται αὐθεντία. Ἐνδύμα δὲ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον λέγεται τῶν πιστῶν, οὐχ' ὡς ἱμάσιον, ἀλλ' ὡς ἐνδύμα.

28. „Οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος, ἔδὲ Ἑλλῆς· ἔκ ἑνι δὲ ἄλλος, ἔδὲ ἑλδύτερος·
 „ἔκ ἑνι ἄρρεν καὶ θήλυ· πάντες γὰρ ὑμῖς ἕς ἕξε ἐν Χριστῷ
 „Ἰησοῦ“.

Κάθε σῶμα, λέγει, ἀπὸ τῆς βαπτισθούσης Χριστιανῆς, ἀπέβαλε μὲν τὰ φυσικὰ, ἢ τὰ ἐπικτήτα γνώσιμα ὅσα εἶχε, τὴν Ἰουδαίαν τυχὸν, ἢ τὴν Ἑλλήνικον· τὴν δὲ ἑλδύτερον· τὴν ἄρρεν, ἢ τὴν θήλεον (1)· ὅλοι δὲ ἔλαβον μίαν μορφὴν, ὡς αὐτὸν, καὶ ὡς γνώσιμα, ὅχι Ἀγγέλου, ἢ Ἀρχαγγέλου, ἀλλὰ αὐτοῦ τῷ Δεσπότῃ τῶν Ἀγγέλων Χριστῷ· μὲν τὸ νὰ δείχνει ὅλοι εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς μεμορφωμένου τὸν Χριστόν (2)· ὡς ὅλοι οἱ βαπτισθούσες Χριστιανοί, ὡς εἰμεθα ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· ἥτοι κατ' ὁ μίαν μορφὴν ἔχομεν τοῦ Χριστοῦ, τυπωμένῳ εἰς τὴν ψυχὴν μας, ἢ κατ' ὁ ὅλοι οἱ Χριστιανοί εἰμεθα ὡς σῶμα, καὶ ἔχομεν μίαν κεφαλὴν τὸν Χριστόν.

29. „Εἰ δὲ ὑμῖς Χριστοῦ, ἄρα τῷ Ἀβραάμ σπέρμα ἔξε, καὶ κατ'
 „ἐπαγγελίαν κληρονόμοι“.

Επειδὴ πρότερον εἶπεν, ὅτι ὁ Χριστός ἐστὶν τὸ σπέρμα ἐκεῖνο τῷ Ἀβραάμ, εἰς τὸν ὁποῖον ἐπηγγέλατο καὶ ὑποσχέθη ὁ Θεὸς καὶ δόλοισι ὅλα τὰ ἔθνη· καὶ ἐπειδὴ ἀπέδει-

ξεν,

„ἐνδύεσθαι σιδηρὸν πύρ, καὶ ἐξωθεῖν περιβαλλόμενος,
 „ἀλλ' ὅλος διόλε· οὕτω γὰρ καὶ τὸν Χριστόν, καὶ τὸ
 „Πανάγιον Πνεῦμα, καὶ ὡς ἱμάτιον ἐξωθεῖν περιβα-
 „λλόμενος περιβαλλόμεθα· ἀλλ' ὡς τὴν καρδίαν, καὶ τὴν
 „λογισμὸν πληροῦμεν τε φωτός, καὶ τὸ πρόσωπον χα-
 „ρίτος· δι' ὃ καὶ ἀντιζήνουμεν εἰς τὸ πρόσωπον Στεφάνου
 „οἱ ἐπαινεῖσθαι, ἰδὼν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς πρὸς
 „σωτὸν Ἀγγέλου“ (Ἀμφιλ. Ζητήμ. ρμ. ἡ.)

(1) Ὁ δὲ Νύκτος Γρηγόριος λέγει, ὅτι ἡ κατὰ τὸ
 ἄρρεν, καὶ θήλυ τῶν ἀνδρῶν διαφορά, ἐγνωρίσθη μετὰ
 τὴν παράβασιν τῷ Ἀδάμ, πρὸ δὲ τῆς παραβάσεως ἡ
 ποιεῖται διαφορά, ἥτις μὲν, δὲν ἐγνωρίζετο δὲ ἀπὸ
 τῆς Προπατορίας. „Ἀλλὰ προτερόν τι νοερὸν, καὶ
 „παρὰ τῶν τῶν ἀνδρωποιοῦσαν ἐν τῇ διεξελθούσῃ
 „ἐμάδομεν· ἐπιγεννηματικὴν δὲ εἶναι τῶν ἀνδρῶν τὴν
 „πρὸς τὸ ἄλογον κοινωνίαν τε καὶ συγγένειαν· πρῶτον
 „μὲν γὰρ φησὶν, ὅτι ἐποίησεν ὁ Θεὸς κατ' εἰκόνα
 „Θεοῦ τὸν ἀνδρῶν, θεκνὺς διὰ τὴν ἐρημίαν, καθὼς
 „φύσιν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ἐν τῷ τοῦτο ἄρρεν καὶ θή-
 „λυ ἔκ ἐστιν· ἐπὶ ἐπ' αὐτῇ τῇ ἀνδρωπίνῃ φύσει καὶ ἰ-
 „διώματι, ὅτι ἄρρεν καὶ θήλυ ἐποίησεν αὐτὸς“ (Ὁμιλ. περὶ κατασκευῆς ἀνδρῶν, Κεφ. ις'. Τόμ. α.)

(2) Πῶς δὲ ἔλαβον ἡς τὸν ἑαυτὸν καὶ οἱ Χριστιανοί
 μίαν μορφὴν, καὶ ὡς αὐτὸν, καὶ γνώσιμα τοῦ Χρι-
 στοῦ; ἀρά γε κατὰ τὸ ἑξῆς σχῆμα, καὶ τὴν διάπλασιν
 τῶν σώματος; ὅχι· διὰ τί καὶ μετὰ τὸ Βάπτισμα,
 οἱ αὐτοὶ χαρακτηρῆται τοῦ σώματος μένουσι, καὶ ὁ
 ἀνδρῶν, μέντοι ἀνδρῶν παλιν, καὶ τὸ θήλυ μέντοι πέ-
 λιν θήλυ· κατὰ τὴν ψυχὴν λοιπὸν γίνεται ἡ μεταβο-
 λή ἐν τῷ Ἀγίῳ Βαπτίσματι, κατὰ τὴν ἀλλαγὴν
 τῆς προτέρας κακῆς ζωῆς, καὶ τῶν διεφθαρμένων ἡδῶν
 καὶ ἀπλῶς, κατὰ τὴν ἐκδυσιν τοῦ παλαιῦ ἀνθρώπου,
 καὶ κατὰ τὴν ἐκδυσιν τοῦ νέου· ἐπ' αὐτὸν βεβαίῳ ὁ Θεὸς
 Νύκτος Γρηγόριος λέγων ἡς τῆς Χριστιανῆς· „δῆξατέ
 „μοι μετὰ τὴν μουσικὴν χάριν (τὸ Βάπτισμα τοῦ δι-
 „λαδῆ) τὴν τῶν τρόπων ἐναλλαγὴν, καὶ τῆς ἐπὶ τὸ
 „κρίττον μετακοσμήσεως τὴν διαφορὰν, τῇ καθαρό-
 „τητι τῆς πολιτικῆς γνωρίσατε· τὴν μὲν γὰρ ὑπο-

„πιπτόντων τοῖς ὀφθαλμοῖς, οὐδὲν ἀκρίβειαν· οἱ δὲ
 „τοῦ σώματος χαρακτηρῆται, μένουσιν ἀμετάβλητοι, καὶ
 „ἡ τῆς ὁμοειδούς φύσεως διάπλασις, οὐκ ἀμεταβλητὴ·
 „χρὴς δὲ πάντως τινὸς ἐναργὺς ἀποδείξεως, δι' ἧς
 „ἐπιγνωστέμεθα τὸν ἀρτίστοκον ἀνθρώπον, συμβολαῖς
 „τις φανεραῖς τὸν νέον ἀπὸ τοῦ παλαιῦ διακρίνοντες·
 „πῶς δὲ οἱμα τυγχάνειν, καὶ κατὰ πρόθεσιν τῆς
 „ψυχῆς κινήματα, ἀφ' ὧν ἐαυτὴν χωρίζουσα τῆς πα-
 „λαιᾶ σαρκινῆς, νεωτέραν δὲ τέμνουσα τῆς πολιτικῆς
 „οὐδὲν, διδάξει σαφῶς πῶς γνωρίμεν, ὡς ἄλλη τις ἐξ
 „ἄλλης γεγεννηται, ὡς τῆς παλαιᾶς ἐφελκομένη γνῶ-
 „ρισμα“ (Λογ. εἰς τὴν Θεοφάνειαν Τριμ. γ.)

Διὰ τὸ καὶ ὁ Θεοφάνης Μαξιμὸς τὸ ῥητὸν τοῦτο
 τῷ Ἀποστόλῃ τροπολογικῶς, καὶ ἀληγορικῶς ἐρμηνεύσας,
 ἄρρεν μὲν λέγων, τὸν θυμὸν, θήλυ δὲ, τὴν ἐπιθυ-
 μίαν· καὶ Ἰουδαῖον μὲν, τὴν περὶ Θεοῦ μονοπροσώπων
 μοναρχίαν, Ἑλλήνα δὲ, τὴν πολυθεῖαν παλαιαρχίαν·
 „ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ ἔκ ἐστιν ἄρρεν καὶ θήλυ, καὶ ση-
 „μεῖα δηλαδὴ, καὶ τὰ πάθη τῆς ὑπὸ φθορὰν καὶ γένεσιν
 „φύσεως· ἀλλ' ἡ μόνον θεοειδὴς λόγος γνῶσις δείξει πε-
 „ποιμένους, καὶ γνώμης μοναδικὴν κίνησιν, μόνῳ ἀρε-
 „μένη τὴν ἀρετὴν· οὕτε Ἑλλῆς, καὶ Ἰουδαῖος, δι' ὧν
 „τῆς περὶ Θεοῦ δόξης ὁ διάφορος σημεινέται λόγος· ἡ
 „ὅγε μάλλον ἀληθέστερον εἰπεῖν, ἀντικείμενος“ (Ἑρ-
 „μην. Εἰς τὸν Πατέρα ἡμῶν) Καὶ παλιν· „ἔκ ἐστιν ἄρ-
 „ρεν, καὶ θήλυ, τῆς ἐπιθυμίας, καὶ ἐπιθυμίας· ὁ μὲν
 „τυραννικῶς ἐκφέρει τὸν λογισμόν, καὶ τὸ νόμον τῆς
 „φύσεως ἐξω ποιόμενος τὴν διάνοιαν· ἡ δὲ, τῆς μίας
 „καὶ μόνης ἐφετῆς τε καὶ ἀπαθείας αἰτίας καὶ φύσεως ποιε-
 „μένη καὶ μετ' αὐτὴν ἐκσμιώτερα“ (Αὐτόθ.)
 „Ἀλλ' ὡς ἐν τῷ Χριστῷ λέγει ἡμεῖς περὶ τομῆς καὶ ἀκρο-
 „βυσίας, αἱ τῶν δηλαδὴ κατὰλληλοι λατρεῖαι· ὅτε Βέρ-
 „βαρος καὶ Σκυθῆς, ἥτοι ἡ πρὸς ἐαυτὴν εὐσεβεία τῆς
 „μίας φύσεως κατὰ γνώμην διάστασις, ὅτε ὁ ἄλλος, καὶ ἑ-
 „λεύθερος ἡ τῆς αὐτῆς δηλαδὴ φύσεως παρὰ γνώμην
 „διαίρεσις· ἀλλὰ καὶ πάντα καὶ ἐν πᾶσι Χριστός, διὰ τὸν
 „ὑπὲρ φύσιν καὶ νόμον τὴν τῆς ἀνάρχης Βασιλείας δημι-
 „ῶν μορφῶν“ (αὐτόθ.)

Υ

Epistole di S. Paolo. Tom. II.

ξον, ὅτι καὶ οἱ εἰς τὸν Χριστὸν βαπτισθέντες ἔχουσι μίαν μορφὴν τῷ Χριστῷ, διὰ τὸ πῶρα συμπεραίνει τὰ ἀνωτέρω καὶ λέγει· λοιπὸν καὶ ἐσεῖς οἱ Γαλάται, σπέρμα τῷ Ἀβραάμ ἐσθε, διὰ τὸ ἐβαπτίσθητε εἰς τὸν Χριστὸν, ὅστις κατὰ τὸ ἀνθρώπινον εἶναι σπέρμα τῷ Ἀβραάμ, καὶ λοιπὸν ἐσθε καὶ κληρονόμοι τῆς ὑποσχέσεως εὐλογίας εἰς τὸν Ἀβραάμ, διὰ τὸ ἐνεδύθητε τὸν Χριστὸν, ὅστις, καθ' ὃ σπέρμα καὶ υἱὸς τῷ Ἀβραάμ, ἐκληρονόμησε τὴν εὐλογίαν ὅπως ἐδόθη εἰς τὸν Ἀβραάμ, καὶ καθ' ὃ εἰς αὐτὸν ὑπεσχέθη ὁ Θεὸς νὰ εὐλογήσῃ ὅλα τὰ ἔθνη. Καὶ λοιπὸν διὰ τί πάλιν προσέχετε εἰς τὸν Νόμον, ἐπεὶ ὅπως εὐλογήθητε διὰ μέσου τῷ Χριστῷ, καὶ ἐνεδυνήκατε καὶ ὁμοιωθήκατε μὲ αὐτόν; καὶ ἐσεῖς ὅπως ἀκολούθως ἐγίνεσθε σπέρμα τῷ Ἀβραάμ; ἄπορον γὰρ καὶ ἀνόικτον εἶναι τὸτο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

1. „Λέγω δὲ ἐφ' ὅσον χρόνον ὁ κληρονόμος νήπιός ἐστιν, οὐδὲν διαφέρει δὲ ὅλως, κύριος πάντων ὢν.
2. „Ἀλλὰ ὑπὸ ἐπιτρόπου ἐστὶ καὶ οἰκονόμος, ἄχρι τῆς προθεσμίας τῷ Πατρί.”

Εἰδὼ φέρει παράδειγμα ὁ Παῦλος τῷ κληρονόμῳ ἐνὸς ἀνθρώπου, καὶ ἀνθρώπου ἀξιωματικῆς καὶ ἀρχοντος, ἢ καὶ Βασιλέως αὐτῷ· ὁ ὁποῖος κληρονόμος, ἐν ὅσῳ μὲν εἶναι ἀνήλικος, καὶ εἰς παιδικὴν ἡλικίαν, οὐ διαφέρει τίποτε ἀπὸ ἑνα δέλου, ὡς ὑπεξέστις ὅπως εἶναι, καὶ μόνον ὅπως αὐτὸς εἶναι κύριος, καὶ κληρονόμος τῷ πλεῖτε καὶ τῶν ὑποσατικών τῷ πατρί. διὰ τὸ παραδίδεται ἀπὸ τὸν πατέρα τῷ εἰς ἄλλας ἐπιτρόπους καὶ οἰκονόμους, διὰ νὰ παιδαγωγῇται ἀπὸ αὐτοῦ καὶ νὰ μαθησθῇ τὰ χρηστὰ ἥθη, καὶ ἀπλῶς, διὰ νὰ δόξῃται ὑποκάτω εἰς τὴν ἐξουσίαν ἐκείνων, καὶ τίποτε νὰ μὴ δόξῃ, ἕως ἢ νὰ διορίσῃ ὁ πατήρ τῷ, καὶ ἕως ἢ νὰ φθάσῃ εἰς νόμιμον καὶ τελείαν ἡλικίαν, εἰς τὴν ὁποῖαν συμπληρῇται ἡ διακρίσις τῷ λογικῷ· ὁ δὲ υἱὸς ἐκείνος, εὐργεῖ τὸν διορισμὸν τῷ πατρί, καὶ τὴν εἰς τὰς ἐπιτρόπους ἐκείνας ὑπεξουσίαν (1).

3. „Οὕτω καὶ ἡμεῖς, ὅτε ἦμεν νήπιοι, ὑπὸ τὰ σιχαῖα τῷ Κόσμῳ ἦμεν δεδωμένοι.”

Τοιοτρόπως, λέγει, καὶ ἡμεῖς οἱ Ἰουδαῖοι, ὅπως εἴμεθα υἱοὶ τῷ ἐπερατῇ Βασιλέως Θεῷ, ὅταν εἴμεθα νήπιοι, ὅχι κατὰ τὴν ἡλικίαν, ἀλλὰ κατὰ τὴν περὶ Θεοῦ γινώσκιν, δεισκόμεθα ὡσαν εἰς ἐπιτρόπους καὶ οἰκονόμους, ὑποκάτω εἰς τὰ σιχαῖα τῷ Κόσμῳ. Ποῖα δὲ εἶναι τὰ σιχαῖα ταῦτα; εἶναι τὰ σάββατα, καὶ αἱ νεομνίαι, αἱ ὑπὸ τῷ Νόμῳ διοριζόμεναι· διὰ τὸ καὶ αἱ ἡμέραι, καὶ αἱ νύκτες, καὶ αἱ ἐβδομάδες, καὶ οἱ μῆνες, καὶ οἱ χρόνοι, γίνονται ἀπὸ τὸν δρόμον τῷ ἡλίου, καὶ τῆς σελήνης, πῶν δύο φωστῆρων, οἵτινες εἶναι ὡσαν σιχαῖα τῷ Κόσμῳ· (2) ὅταν δὲ ἤλθωμεν εἰς τελείαν ἡλικίαν, ἐλευθερώθημεν ἀπὸ τῶν ἐπιτρόπων καὶ οἰκονόμων, ἦγον, ἀπὸ τῶν ἔθιμα καὶ τῶν παρατηρήσεων τῷ Νόμῳ, καθὰ πα-

(1) Καὶ ὁ Θεοδώριτος πρὸς αὐτὰ λέγει· „πᾶσι κοινὴν ἡμεῖς πατέρες ἐπιτρόποις τῶν νεῶν παιδῶν τελευτῶντες οἱ Πατέρες ἐπιτρόποις τῶν νεῶν ἐγχερίζουσιν, ἐκείνους αὐτῶν ἐπιμελεῖσθαι κελεύουσιν, ἕως ἂν εἰς ἀνδρας τελέσωσι.” τὸτο γὰρ λέγει ἄχρι τῆς προθεσμίας τῷ πατρί· αὐτὴ δὲ ἐστὶν ἡ τελεία ἡλικία.

(2) Συμφάνως καὶ ὁ Θεοδώριτος πρὸς αὐτὸ ῥητὸν ἐρμηνεύει λέγων· „ἡλικία νήπιοι καὶ ἀτελής ἡμεῖς, οἵοντινα ἐπιτροπὸν καὶ οἰκονόμον ἔχομεν τὸν Νόμον· σιχαῖα γὰρ τοῦ Κόσμου πᾶς νομικὴ παρατήρησις αὐτοῦ, ἐπὶ ἡμεῖς ἀπὸ ἡλίου, καὶ σελήνης, νύξ καὶ ἡμέρα καλεῖται· ἀπὸ δὲ ἡμερῶν, ἐβδομάδες, καὶ μῆνες, καὶ ἐνιαυτοὶ σωρίζονται· ὁ δὲ Νόμος σάββατα καὶ νεμνίαι, καὶ ἐνιαυσίαι ἐορταί, καὶ ἐνιαυτῶν ἐβδομάδας

φυλάττειν ἐκέλευσε· τὰτα χάριν ἔπειν ὑπὸ τὰ σιχαῖα δεδωμένοι, ἐπειδὴ καὶ ἐκ τῶν ὁ χρόνος συνίσταται.” Ὁ δὲ Ἅγιος Γενηνάδιος ὁ Κωνσταντινουπόλεως σιχαῖα ὀνομάζει, ἢ τὸν σιχαῖα καὶ ἡσυχαστικὸν Νόμον (ὡς ῥηθίσαντα κατωτέρω) ἢ τὰς ἡμέρας, καὶ ὁ δὲ πῦρ, ἀπὸ τῶν ὁποῖα ἐμέτεχαν αἱ παρατηρήσεις τοῦ Νόμου· ἀπὸ τῶν ἡμερῶν γὰρ ἐμέτεχαν τὰ σάββατα, καὶ αἱ νεομνίαι, καὶ αἱ ἐν τῇ ὁδοῇ περιπομαί τῷ Νόμῳ· ἀπὸ τῶν νεῶν ἐμέτεχαν οἱ βαπτισμοί, καὶ οἱ τῷ σώματι νομικοὶ καθαρισμοί, καὶ τὰ πλουσιμὰ ἀπὸ δὲ τῶν πῦρ ἐμέτεχαν ἡ παρατήρησις τοῦ Νόμου, ἡ διορίζουσα νὰ μὴ ἀνάπτεται πῦρ εἰς τὴν ἡμέραν τῷ σαββάτῳ διὰ μαγνήτημα φαγνῶν, ἀλλὰ νὰ βῶνται τὰ προμαγνήτημα φαγνῶν ἀπὸ τῶν παρασκήνι.

παρακάτω τὸ λέγει πλατύτερα· σοχαθῆτε λοιπὸν ἐσεῖς, ὦ Γαλάται, ὅτι ἐκεῖνοι ὅπερ σὰς ὑποτάσκειν εἰς τὰ τῶ Νόμου ἔθιμα, πῶς ὅπερ ἐγίνετο ἄνδρες τέλειοι, καὶ υἱοὶ Θεοῦ, καὶ οἰκοκύριοι καὶ κληρονομοὶ· αὐτοὶ, λέγω, μὲν τὴν ὑποταγὴν ταύτην τῷ εἰς τὸν Νόμον, σὰς ἀποδείχσαν πῶς εἶσθε ἀκόμη νήπιοι εἰς τὴν γνῶσιν, καὶ ἀτελεῖς. Μαρτυροῦμεν δὲ ἀπὸ τῶ λόγια ταῦτα τῷ Ἀποστόλῃ, ὅτι ὁ Θεὸς ἐξ ἀρχῆς ἠθέληε νὰ μᾶς χαρίσῃ τὴν ὑιοθεσίαν· (αὐτὴ γὰρ εἶναι ἡ κληρονομία ὅπερ εἶχε νὰ μᾶς δώσῃ, ἡπὶ τὸ νὰ μᾶς κάμῃ υἱοὺς τε Θεοῦ, καὶ κατὰ χάριν) ἡ νηπιότης ὅμως καὶ ἀτελής γνῶσις ὅπερ εἰχομεν, ἐμπόδιζε τὸν Θεόν, καὶ δὲν μᾶς τὴν ἐδίδο. Θέλωντας δὲ ὁ Παῦλος νὰ κηρύξῃ τὸν Νόμον, δὲν εἶπεν ὅτι ἡμεῖς δαλωμένοι εἰς τὰς ἡμέρας, ἀλλὰ εἰς τὰ σοιχεῖα τῶ Κόσμου, διὰ τὰ ἐντροπιάσθη περισσότερον ἐκείνους τοὺς ἀπατεῶνας, ὅπερ ἔπειθον τὰς Γαλάτας νὰ προσέχουσιν εἰς τὸν Νόμον. Μὴ παραχθῆς δὲ, ὦ ἀναγνώστα, αἰσῶς κατὰ τὴν ἀκολουθίαν τῶ ἀνωτέρω παραδείγματος τῶ Ἀποστόλου, νοῦνται ἐπίτροποι, καὶ οἰκονόμοι τὰ σοιχεῖα τῶ Κόσμου· δι' ὅ,τι, πρῶτον μὲν ἐπίτροπον καὶ οἰκονόμον, εἰς τὸν ὁποῖον παρέδωκεν ὁ Θεὸς τὰς ἀνθρώπους, πρέπει νὰ νοῆς τὸν Νόμον, καθὼς καὶ παιδαγωγὸν, καὶ ὅχι τὰ σοιχεῖα· εἶπειτα σοιχεῖα ὁ Παῦλος ἐνοεῖ τὰς νεμηνίας, καὶ τὰ σάββατα, ὡς προείπομεν. Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, σοιχεῖα ὠνόμασε ταῦτα, διὰ τὰ

μα-

Ὁ δὲ Εὐσέβιος ὁ Παμφίλος, ἐν τοῖς περὶ Εὐαγγελικῆς Προπαρσχούσεως, τὸ ρητὸν τοῦ Παύλου ἐρμηνεύει, λέγειν εἶναι νοῦμα, παραξενὸν μὲν εἰς τὴν ἀκρότητα, πιθανὸν ὅμως καὶ ἀξιόπιστον· δηλαδή πῶς ὁ Θεὸς διὰ τὴν παρεχώρησιν νὰ προσκυνῶν οἱ ἄνθρωποι τὰ σοιχεῖα τῶ Κόσμου, ἡπὶ τὸν ἥλιον, τὴν σελήνην, τὰ ἄστρα, καὶ τὸν ὕμνον, καὶ νὰ λατρεύον ταῦτα ὡς Θεοὺς, διὰ τὰς προσηλωσάμεναι εἰς αὐτὰ, καὶ ἐτὶ νὰ δεχθῶν εὐκολῶς τὴν τῶ ἀληθείᾳ Θεοῦ ἐπίγνωσιν· εὐκολώτερα γὰρ ἡμπορεῖ νὰ πιστεύσῃ εἰς τὸν ἀληθινόν Θεόν, ἔνας ὅπερ ἔχει ἰδέαν Θεοῦ, καὶ νὰ φάσθῃ ἡμεῖς ὁ Θεὸς αὐτοῦ, καὶ νὰ λατρεύσῃ τὸν ἀληθινόν Θεόν, εἰς τὸν ὅπερ ἐσωμάτωσε νὰ λατρεύσῃ εἰς τὸν φερόμενον, πᾶρξεν νὰ πιστεύσῃ, καὶ νὰ λατρεύσῃ τὸν αὐτὸν ἀληθινόν Θεόν, ἕνας ἄθεος, ὅπου δὲν ἔχει τελείως ἰδέαν Θεοῦ εἰς τὴν φαντασίαν, ὅτε ἐσωμάτωσε ποτὲ νὰ προσκυνῇ, καὶ νὰ λατρεύῃ Θεόν. Τὸ φάνεται νὰ βεβαιῇ, καὶ νὰ σωμολογῇ καὶ ὁ Θεὸς Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς ἐν τῇ Τροπαίῳ τῆς οὐδοῦς φησὶν· «εἰς τὴν Χρυσῇ Γέννησιν καμβικῶς κανόνος αὐτοῦ, λέγων· „Λύμην φυγούσα τῷ θεῷ τῇ πλάνῃ“· „ἀληκὼν ὑμνῶν τὸν κενομενὸν λόγον“· „νεανικῶς ἀπασα“· „σὺ τὸν τρόπον κτίσις“· „ἀδόξον εὐχὴν δαμασκηνὴν φέρον“· „ρόβῳ γένωσα, καὶ σοφῶς ἐκάρτερον“· „διηλοῖ δὲ τὸ, καὶ σοφὸς ἐκάρτερον, ὅτι, ἡ Κτίσις καὶ μῶλον ὁ πᾶς ἐφοβᾶτο νὰ θεοποιητῇ ἀπὸ τῶ Ἐδνῆ, ὅμως ἐκάρτερον καὶ ὑπέφερε πούτῳ τῷ ἀτιμὸν τιμῇ καὶ θεοποιήσιν, διὰ τὰ φέρῃ εὐκολώτερα τὸς πούτῳ θεοποιήσαντες ἀνθρώπους, εἰς τὴν τῶ ἀληθείᾳ Θεοῦ λατρίαν καὶ γνῶσιν. (ἀγαλλὰ καὶ ἄλλοι ἐρμηνεύουσι πῶς ἐκάρτερον ἡ κτίσις σοφῶς τῷ φθορᾷ.) Καὶ ἡ ἀγία δὲ Γραφή τοῦτο μαρτυρεῖ λέγουσα· „Καὶ μὴ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἰδὼν τὸν ἥλιον, καὶ τὴν σελήνην, καὶ τὰς ἀστέρας, καὶ πάντα τὸν κόσμον τῶ οὐρανοῦ, πλανηθεὶς προσκυνήσας αὐτοῖς, καὶ λατρεύσας αὐτοῖς, ὁ ἀπέναντι με Κύριος ὁ Θεὸς σα πᾶσι τοῖς Ἐδνῆσι τοῖς ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ“· (Δαύτερ. δ. 19.)

Ταῦτα δὲ ἐρμηνεύων Κλημὲς ὁ Στρωματεύς οὕτως λέγει· „ἐδῶκε τὸν ἥλιον, καὶ τὴν σελήνην, καὶ τὰ ἄστρα εἰς δρησῆσαν, ὁ ἐποίησεν ὁ Θεός, τοῖς Ἐδνῆσι, φησὶν ὁ Νόμος, ἵνα μὴ τέλειον ἄθεον χυμῶμεν, τοτέως καὶ διαφθαρέσιν· οἱ δὲ, καὶ ταύτην γένοντο σὴ ἐπιλήθῃ ἀγνώμονες, γλυπτοῖς προσεσχῆσαν, ἀγάλμασι, καὶ μὴ μετανοήσωσι, κελώνται... καὶ μὴ μὲν κελῶνται οἱ ἀπὸ τῶς πᾶν ἄστρον σεβήσεως,

„μὴ ἐπαταδραμόντες ἐπὶ τὸν πότον ποιητὴν· ὁδὸς γὰρ ἦν αὐτῇ δοθῆσα τοῖς Ἐδνῆσιν, ἀνακύψας πρὸς Θεόν, διὰ τῶς πᾶν ἄστρον δρησῆσαι· οἱ δὲ μὴ ἐπὶ τῷτοις θελήσαντες ἐπιμῆναι τοῖς δοθέντι αὐτοῖς ἄστρον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀποπεισόντες, εἰς λίθους, καὶ ξύλα, ὡς χυμῶσιν ἐλογίσθησαν, καὶ ὡς σαγῶν ἀπὸ καδῶς“·

Ἀλλὰ καὶ ὁ Ὀριγένης οὕτως αὐτὰ ἐρμηνεύει· „Πῶς ἀπέναντι πᾶσι τοῖς Ἐδνῆσιν, ἥλιον καὶ σελήνην, καὶ πάντα τὸν κόσμον τοῦ οὐρανοῦ ὁ Θεός; οὐχ ὅτι δὲ ὡς αὐτὰ τῷ Ἰσραὴλ; τῷ πᾶσι μὴ δωσάμεν ἐπὶ τὴν νοητὴν ἐπαδραμὴν φύσιν, δι' αἰδητῶν Θεῶν κινῶμεν περὶ Θεοπότητος, ἀγκυπητῶς καὶ ἐν πούτοις ἵστασθαι, καὶ μὴ πίπτειν ἐπὶ ἑδῶλα καὶ δαίμονα“· (Σελ. 1439. τῆς Πενταπόλεως.)

Συμμεῖσαι ὅμως ὅτι, τὸ ἀπέναντι, ὅπερ λέγει ἐδῶ ἡ Γραφή, δὲν δηλοῖ ἐνέργειαν, ἀλλὰ συγχώρησιν καὶ παρεχώρησιν τῶ Θεοῦ· δι' ὅ,τι ὁ Θεὸς δὲν ἐδῶκε τὸν οὐρανόν, καὶ τὰς φασῆρας, καὶ τὰ ἄστρα εἰς τὰ Ἐδνῆ διὰ τὰ τὰ προσκυνῶν· αὐτοῖς γὰρ μέλιστα εἰς τὰς μέρη τῶ ἐμπόδιζε, καὶ κατηγορεῖ τοὺς προσκυνῶντας αὐτὰ· ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ Ἐδνῆ ἐμελλον νὰ τὰ προσκυνῶν, τῶν χάριν παρεχώρησε τῶτο ὁ Θεὸς εἰς αὐτοὺς, ἵνα, ὡς ἔπομεν, ἔχουσιν ἰδέαν Θεοῦ, καὶ ἵνα εὐκολώτερα ἐκ τῶν μεπατεδῶσιν εἰς τὴν τῶ ἀληθείᾳ Θεοῦ προσκύνῃσιν καὶ λατρίαν· ὡς περὶ γὰρ γράφει ὁ Ἀπόστολος, ὅτι παρέδωκεν ὁ Θεὸς τὰς Ἑλλήνας εἰς πάθη ἀτιμίας, καὶ εἰς ἀδόκιμον νόον, ποιῶν αὐτοὺς μὴ καθεκόντα, ἐν τῷ πρώτῳ Κεφαλῶ τῆς πρὸς Ῥωμαίους Ἐπιστολῆς, δηλῶν ὡς ἐνέργειαν Θεοῦ, τὴν τῶ Θεοῦ παρεχώρησιν· πιστοτρόπως καὶ τὸ ἀπέναντι ἐδῶ εἶπεν ὁ Μωϋσῆς· Συμφάνως δὲ με τὰς ἀνωτέρω λέγει καὶ ὁ Θεὸς Νύσσης Γρηγόριος· ἀλλὰ καὶ τὰ σοφῶ Πλάτωνος τοῦ Ἱεραρχοῦ τῆς Μόσχας τὸ ρητὸν, ὅπερ εἶπω φησὶν εἰς τὴν ὁρδοδόξον αὐτοῦ Διδασκαλίαν· „Τόσον εἶναι ἱχυρὰ εἰς τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, ὡς ἡ συμβάσει τῆς θύρας ὑπάρξεως, ὡς προσκυνῇ λίθους, ἢ ἄλλο τι φθορὸν πρᾶγμα, προτιμώτερον παρὰ νὰ πιστεύσῃ ὅτι δὲν εἶναι Θεός“· καὶ τοῦτο λέγω, τὸ ἀνωτέρω νοῦμα χεδόν βεβαίον· Ὁ δὲ Ἰσίδωρος ὁ Πηλυσιώτης τὸ, ἀπέναντι, ἐρμηνεύει ἀντὶ τῶ ἀπέναντι πρὸς διδασκαλίαν, πρὸς παιδείαν, πρὸς γνῶσιν· ἵνα ἐκ τῶ μεγέθους, καὶ τῆς κακότητος τῶν κτισμάτων, ὁ γινώσκων ἀόρατος πᾶν, καθοράται· καὶ ὅχι· δηλαδή εἰς προσκύνῃσιν αὐτῶν“·

μακρύνει τὰς Γαλάτας ἀπὸ τὸν Νόμον, καὶ νὰ τὰς ἐντροπιάσῃ περὶ αὐτότερον, καθὼς καὶ εἰς τὰ ἀκόλουθα λόγια θέλει τὸ δείξῃ περὶ αὐτότερον. Μερικοὶ δὲ (ὅποιοι εἶναι ὁ Ἅγιος Γεννάδιος ὁ Κωνσταντινουπόλεως) σοιχεῖα ἐνόησαν, τὸν σοιχειώδη, καὶ εἰσαγωγικὸν Νόμον, τὸν εἰς τὰς ἀρχαίους, καὶ πρωτοπείρους ἀρμόδιον, καὶ ὅχι εἰς τὰς τελείας.

4. „Ὅτε δὲ ἦλθεν τὸ πλήρωμα τῷ χρόνῳ, ἔξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυναικὸς, γενόμενον ὑπὸ Νόμον“.
5. „Ἴνα τὰς ὑπὸ Νόμον ἔξαγοράσῃ, ἵνα τὴν ὑποθεσίαν ἀπολάβωμεν“.

Εως, λέγει, ἡμεῖς νήπιοι, διετρίβομεθα ὑποκάτω εἰς τὰ σάββατα, καὶ νεμύλιας, καὶ τὰς ἄλλας παρατηρήσεις τῇ Νόμῳ· ὅταν δὲ ἦλθεν ὁ ὠρισμένος καιρὸς τῆς ἐσάρκας Οἰκονομίας, ὅταν ἡ ἀνθρωπίνη φύσις, κάθε εἶδος κακίας πληρώσασα, ἐχρειάζετο ἰατρείαν, (τὸ γὰρ δηλοῖ τὸ πλήρωμα τῷ χρόνῳ) (1) ἔξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ, γενόμενον ὅχι διὰ γυναικὸς· (διὰ τὰ μὲν εὔρειν αἰτίαν οἱ αἰρετικοὶ Οὐαλυντινοὶ, νὰ λέγῃν ὅτι ὁ Κύριος διεπέρασεν ἀπὸ τὴν Παρθένον, ὡσὰν ἀπὸ σωλῶναρι, κατὰ φαντασίαν δηλαδή, καὶ ἐχὶ κατὰ ἀλήθειαν γενόμενος ἀνθρώπος) ἀλλ' εἶπεν ἐκ γυναικὸς, ἥτοι ἐκ τῆς ἐσίας, καὶ τὸν πανάγιον αἱμάτων τῆς Παρθένης, σῶμα λαβόντα, καὶ καρπὸν ὄντα τῆς κοιλίας αὐτῆς (2).

Ἔγινε

(1) Ὁ δὲ Οἰκουμένης ἐρμηνεύων τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου λέγει· „Ποῖον πλήρωμα χρόνου; καὶ ὅν χρόνον; εἶδε φησὶν ἐλθεῖν τὸν Χριστὸν· προῤῥιστο γὰρ ὁ χρόνος τῆς ἐλευσεως τοῦ Χριστοῦ παρὰ τοῦ Δανιὴλ τοῦ Προφῆτου, ὃς ἐλάβε τέλος ἐπὶ τῆς Βασιλείας Κασίας· ὅτε καὶ ἡ ἐσάρκας οἰκονομία τῷ Χριστῷ ἀρχὴν ἐλάβεν“. Ὁρα καὶ τὴν ἐρμηνείαν τῆς „νῦν“, δὲ ἀπ᾿ ἐπὶ σωτηρίας πάντων αἰώνων“. (Ἑβρ. δ'. 26.) Ὁ δὲ μακάριος Αὐγουστίνος ἐν ποτε περὶ Τριάδος βιβλίοις, ἐρμηνεύων τὸ „ὅτε δὲ ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου“, λέγει, ὅτι, ὅταν οἱ ἄνθρωποι ἐγίναν δεκτικοὶ καὶ χωρητικοὶ τῆς γνώσεως τῆς Ἁγίας Τριάδος, καὶ δὲ ἐβλάπτοντο ἀπὸ τοῦ κήρυγμα τοῦ πρὸς τὸν αἰῶνα τῆς Θεότητος, ὥστε ὅσα νὰ πᾶσαν εἰς πολυθεΐαν, ὥστε ἦλθεν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀπεκάλυψεν ἡς τὸν Κόσμον πᾶς ἔχει Πατέρα, καὶ ἀκολουθῶν πᾶς ἵνα ὁ Θεὸς πρὸς τὸν αἰῶνα τῆς Θεότητος· τῆς ὁποίας αὐτοῦ γνώσεως τῆς Ἁγίας Τριάδος δὲν ἦσαν χωρητικοὶ οἱ Ἰουδαῖοι πρὸ τῆς ἐσάρκας παρουσίας τῆς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Ὁρα καὶ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ „κατὰ τὴν οἰκονομίαν τοῦ Θεοῦ τὴν δοῦσαν μοι ἡς ὑμᾶς πληρῶσαι πᾶν λόγον τοῦ Θεοῦ“ (Κολασσ. α'. 25.) ἵνα μάθῃς, ὅτι πᾶς ἡσὶ οἰκονομία Θεοῦ, πᾶς νὰ φανερωθῇ τὸ μυστήριον τοῦ Ἐυαγγελίου, ὅταν οἱ ἄνθρωποι ἐγίναν ἐπιτίμιοι ἡς τὸ νὰ τὸ νοήσῃν.

(2) Ὁσὼ συμφώνως ἐρμηνεύει τὸ ῥητὸν τοῦτο καὶ ὁ μέγας Βασίλειος λέγων· „ὁ Ἀπόστολος τὴν ἐμφανήσαν φωνὴν προετίμησε, τὴν ἐκ, δηλαδή, καὶ ἐχὶ τὴν διὰ, ἡσὶν „γενόμενον ἐκ γυναικὸς“. πᾶς μὲν γὰρ διὰ τῆς γυναικὸς, παροδικὴν ἐμελε τὴν ἐννοίαν τῆς γεννήσεως ὑποφαίναν· τὸ δὲ ἐκ τῆς γυναικὸς, ἱκανῶς παρρησιάζει τὴν κοινωνίαν τῆς φύσεως τῆς στικτικῆς πρὸς τὴν γεννήσαν“. (Κεφάλαιον ἐπερὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἅγιος Ἐφραίμ ὁ Σύρος ἐν τῷ Λόγῳ, ὅπου παρομοιάζει μὲ πᾶν μαργαρίτω, τὴν ἐκ Παρθένης γεννήσαν τοῦ Θεοῦ Λόγον, γράφει, ὅτι ἐκείνη ὅπου λέγει ὁ Ἐυαγγελιστὴς Λουκάς, πᾶς ἡσὶν ὁ Ἄγγελος πρὸς τὴν Θεοτόκον ὅταν αὐτὴν εὐαγγελίσεν, ἡσὶν πᾶς „διὸ καὶ τὸ γεννώμενον Ἅγιον κληθήσεται Υἱὸς Θεοῦ“ (Λουκ. α'. 35.) τοῦτο, λέγω, πᾶς ῥητὸν λέγει ὁ Ἅγιος Ἐφραίμ ὅτι ἵνα οὕτω γεγραμμένον· „διὸ καὶ τὸ γεννώμενον

ἐκ σῆς“ (συμφώνως δηλονότι καθὼς λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, γενόμενον ἐκ γυναικὸς) ἵνα δὲ, λέγει, ἀντίγραφον τοῦτο ἐκ ἔχασι, ποῖς αἰρετικοὶς χαρίζομεθα. Ὅθεν κατὰ τὸν Ἅγιον πᾶσαν, ἀναγκαστικῶς πρέπει νὰ προσέθετα πᾶς, ἐκ σῆς, ἡς τὸ ἀνωτέρω Ἐυαγγελικὸν ῥητὸν.

Λέγει δὲ ὁ Φώτιος· ὅτι πᾶς „γενόμενον ἐκ γυναικὸς“ πρέπει νὰ γράφεται μὲ ἕνα ν, καὶ ὅχι μὲ δύο· καθὼς μὲ ἕνα ν, γράφεται καὶ τὸ ἀκόλουθον· „γενόμενον ὑπὸ Νόμον“ διὸ, τι, γενεήνεται μὲν ὁ Χριστὸς ἐκ Παρθένης, πᾶς γενεήνεται διὰ δύο νν, γραφομένη, ἐχὶ δὲ καὶ γενεήνεται, ἐπεὶ ἀπ᾿ ἐκ Παρθένης γενεήνεται. Εἰ δὲ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει· „Χριστὸς γενεήνεται“ ἀλλὰ τοῦτο ἡσὶ, διὰ τὴν πᾶσαν παρουσίαν ἡ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως ἡμέρα, καὶ ὅχι διὰ τὴν πάντοτε ἐκ Παρθένης γενεήνεται. (Ἀμφιλόχ. Ζητήμ. πδ'.) Ταῦτα δὲ λέγει ὁ σοφὸς Φώτιος, διὰ τὴν, ἡν ἡμεῖς γενεώμενον ἐκ γυναικὸς μὲ δύο νν, φανεροῦμεν ὅτι πᾶς, καὶ πάντοτε γενεήνεται ὁ Χριστὸς, ὅπερ ἐστὶ Ἰουδαῖς· χρόνα γὰρ ἐνεσῶτος καὶ παραπαιτικῶς ἡσὶν τὸ γεννώμενον. Πᾶς παρὰ τῷ Θεοδωρίτῳ, καὶ ἄλλοις, εὐρίσκειται γεγραμμένον, καὶ πᾶς εἶνα, καὶ πᾶς ἄλλο, ἡσὶν, καὶ γενόμενον ἐκ γυναικὸς, καὶ γεννώμενον. Σημειώσαι δὲ ἐστὶ δύο σημειώμενα ἐχὶ τὸ ὄνομα τῆς γυναικὸς, πᾶς μὲν εἶνα, κύριον, πᾶς δὲ ἄλλο, κατωχηρικόν· κυρίως μὲν γὰρ γυνὴ δέλε νὰ ἡσὶν ὅλη ἡ φύσις τῆς γυναικὸς, ἡσὶν παρθένην, ἡσὶν ὑπάνδρην, καθὼς καὶ πᾶς ὄνομα, ἡσὶν, δηλοῖ τὴν φύσιν ὅλων τῶν ἀνδρῶν, ἡσὶν ἀγάμων, ἡσὶν, ὑπὸ γάμον· κατωχηρικῶς δὲ καὶ ἰδικωτέρῳ λόγῳ, γυνὴ εἶνα ἡ ὑπάνδρος, καὶ ἐχὶ ἡ παρθένη· ὅθεν ἡσὶν ὁ Κύριος, καὶ ἐγγύγετα ἐν γενεήνεται γυναικὸν μὲν Ἰωάννην τῷ Βαπτιστῷ· ἡσὶν γυναικὸν ὑπάνδρην, καὶ μὴ παρθένην, αἰ ἐρμηνεύει ὁ ἱερεὺς Θεοφύλακτος. Τῶν ὅσων ἐρμηνεύων, πᾶς ὄνομα τῆς γυναικὸς ἀρμόζει ὁ Παῦλος ἐδῶ τῇ Ἁγίᾳ Παρθένῳ, κατὰ τὸ πᾶς σὺν σημειώμενον μόνον, καθὼς καὶ ὁ Ἐυαγγελιστὴς Ἰωάννης πᾶς ἡσὶν περὶ αὐτῆς· „τί ἐμοὶ καί σοι γυνὴ“ (Ἰω. β'. 4.) καὶ „γυνὴ, ἴδε ὁ Υἱὸς σου“ (Ἰω. ιδ'. 26.) ἴσως δὲ καὶ λέγει πᾶς ὁ Παῦλος, διὰ τὴν ἡσὶν παρθένην Θεοτόκον γυνὴ ἐνομίζετο πᾶς τέκνοντος Ἰωσήφ, καὶ μόνον ὅπῃ δὲν ἡσὶν αὐτῆς ἀνὴρ, ἀλλὰ μνηστὴρ μόνον, μᾶλλον δὲ φυλάξ, καὶ προστάτης αὐτῆς.

Ἐγινε δὲ ὑποκάτω εἰς τὸν Νόμον ὁ Χριστός, ἐπειδὴ καὶ περικυβήθη, καὶ ἐτέλεσεν ὅλα τὰ τῷ Νόμῳ, καθὼς τὸ εἶπε μένος· „ἐκ ἡλθο καταλύσαι τὸν Νόμον, ἀλλὰ πληρῶσαι“· (Ματθ. ε. 17.) καὶ μὲ ποιῶν τρόπον, γενόμενος ὁ Κύριος ἔξω τῆς κατάρας τῷ Νόμῳ, τῆς λεγούσης· „ἐπικατάρτος πᾶς ἄνθρωπος, ὅς ἐκ ἐμμένει ἐν πᾶσι τοῖς λόγοις τοῦ „Νόμου τούτου ποιῆσαι αὐτὸς“· (Δευτ. κζ'. 26.) ὡς πληρώσας πᾶν τὸν Νόμον, ἐξαγοράσεν ἡμᾶς ἀπὸ τὴν κατάραν ταύτην τῷ Νόμῳ, ὡσαύτῃ ἡμεῖς, δὲν ἐδυνάμεθα νὰ φυλάξωμεν ὅλα τὰ τῷ Νόμῳ προσάγματα. Δύω δὲ κατηρώματα λέγει ἐδῶ, πῶς ἐκατέρωθεν ἡ ἐνανθρωπήσις τῷ Χριστῷ, εἴνα μὲν, τὸ νὰ μᾶς ἐξαγοράσῃ ἀπὸ τὴν κατάραν, καὶ ἄλλο δὲ, τὸ νὰ μᾶς χαρίσῃ τὴν ὑιοθεσίαν. Εἶπε δὲ ὁ Παῦλος ὅτι ἀπελάβομεν τὴν ὑιοθεσίαν, διὰ τὸ νὰ δείξῃ ὅτι αὐθάρ καὶ ἔξ ἀρχῆς ἡ ὑιοθεσία αὐτῇ, ἦν μὲν χρεωσμένη εἰς ἡμᾶς ἔξ ἐπαγγελίας τῷ Θεῷ, δὲν ἐδίδετο δὲ, διὰ τὴν νηπιότητα, καὶ ἀτέλειαν τῆς γνώσεώς μας· δι' ὅ,τι ἡ πρὸς τὸν Ἀβραάμ ἐπαγγελθεῖσα ἀπὸ τὸν Θεὸν κληρονομία, ἡ ὑιοθεσία ἦν, ἥτοι τὸ νὰ γένωμεν ἡμεῖς οἱ πισδύσαντες Χριστιανοί, υἱοὶ Θεοῦ, ὡς εἶπομεν αἰωτέρω, καὶ ἀκολούθως νὰ γένωμεν καὶ κληρονόμοι τῷ Θεῷ· ἐπειδὴ ὁ υἱὸς εἶναι ὅπως κληρονομεῖ, κατὰ πάντας τὰς φυσικὰς, καὶ πολιτικὰς Νόμους, καὶ ὅχι ὁ δούλος, καθὼς καὶ ὁ Κύριος ἐδήλωσεν εἰπών· „ὁ δούλος ἐ μένει ἐν τῇ οἰκίᾳ εἰς τὸν αἰῶνα· ὁ υἱὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα“· (Ἰω. ἡ. 35.)

6. „Ὅτε δὲ ἔξε υἱοὶ, ἐξαπέσταλεν ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τῷ Υἱῷ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν, κράζον, Ἀββᾶ ὁ Πατήρ“.

7. „Ὡς οὐκ ἔτι ἔστι δούλος, ἀλλ' υἱὸς· εἰ δὲ υἱὸς, καὶ κληρονόμος, κληρονόμος μὲν Θεοῦ, συγκληρονόμος δὲ Χριστοῦ“.

Ἀπὸ τί εἶναι φαιερὸν, ὅτι ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ἡξιώθημεν νὰ γένωμεν υἱοὶ Θεοῦ; Τὸ ἀπέδειξε μὲν καὶ αἰωτέρω ὁ Παῦλος, ὅταν εἶπεν, ὅτι ὅσοι ἐβαπτίσθησαν, εἶναι ἐνδεδυμένοι τὸν Χριστόν, ὅστις εἶναι Υἱὸς Θεοῦ· δείχνει δὲ καὶ τώρα τὸ αὐτό· δηλαδὴ, ὅτι εἴμεθα υἱοὶ Θεοῦ, μὲ τὸ νὰ ἐλάβομεν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, τὸ ὁποῖον μᾶς κάμνει νὰ ὀνομάζωμεν Πατέρα μας τὸν Θεόν, ἐπειδὴ καὶ ἐνεργεῖ ἐσωθῆναι τὰς καρδίας μας μὲ ἐνδοξαστικὸν καὶ παράδοξον τρόπον· αὐτὴ δὲ ἡ ὑπερφυσικὴ ἐνέργεια τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, βέβαια δὲν ἠθελε γένῃ εἰς ἡμᾶς, ἀνίσως καὶ δὲν εἴμεθα υἱοὶ Θεοῦ. Καὶ λοιπὸν, ἐπειδὴ εἴμεθα υἱοὶ Θεοῦ, ἀκολούθως εἴμεθα καὶ κληρονόμοι, ὅχι μικρῶν, καὶ τυχόντων πραγμάτων, ἀλλὰ τῆς αἰωνίου Βασιλείας τῷ ἰδίῳ Θεῷ· καὶ συνακολουθῶς εἴμεθα καὶ συγκληρονόμοι τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· διὰ τί, ἐκεῖνο ὅπου εἶναι ὁ μονογενὴς κατὰ φύσιν, τούτο ἡμεῖς γινόμεθα κατὰ χάριν· Ὡς, ἂν ἐσεῖς, ὦ Γαλάται, ἐγίνετε υἱοὶ Θεοῦ, διὰ τί τώρα γίνεσθε πάλιν δούλοι; καὶ διὰ τί ἀδεύετε μὲν τὴν Πίσιν τοῦ Χριστοῦ, μὲ τὴν ὁποίαν ἐλάβετε τὴν ὑιοθεσίαν, προσέχετε δὲ εἰς τὸν Νόμον (1);

8. „Ἀλλὰ τότε μὲν ἐκ εἰδότες Θεόν, ἐδοξάσατε τοῖς μὴ φύσει θεοῖς“.

Ἐδῶ γυρίζει τὸν λόγον ὁ Ἀπόστολος εἰς ἐκείνους τοὺς Χριστιανούς, ὅπου ἐπίδωσαν ἀπὸ τὰ Ἑθνη, καὶ δείχνει, ὅτι τὸ νὰ παραπτῶν αὐτοὶ τὰς ἡμέρας, καὶ νὰ λέγουν πῶς, ἄλλαις μὲν

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Οἰκουμενικὸς λέγει· „Πῶς οὐκ ἀποπον τὰς γενόμενους ὑπὸ Θεοῦ, διὰ τε Χριστοῦ, καὶ διὰ Πνεύματος, ἐπιστρέφει πάλιν εἰς τὸν Νόμον; καὶ ὅρα ἐμφανιστὴς τῆς Ἁγίας Τριάδος· ὁ Πατήρ ἀπέστειλεν, ὁ Υἱὸς ἐσαρκώθη, καὶ τὸ Πνεῦμα ἐσαρκώθηκεν, ὃ καὶ εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν ἐπιστράφηκεν, διδάσκει λέγων „Ἀββᾶ ὁ Πατήρ“· διὰ τί δὲ ἔπειτα ὁ Παῦλος μὲ Ἑβραϊκὸν ὀνομαζέται Ἀββᾶ ὁ Πατήρ, ὅρα εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῆς ἡ. Κεφ. τῆς πρὸς Ῥώμ. εἰς. 15. ἐν τῇ υποσημείωσιν. Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος ἐν τῇ εἰς ἐκείνην ἐρμηνείᾳ αὐτῶν· „τὸ δὲ Ἀββᾶ προσέθηκε

„τῷ παρρησίᾳ τῶν καλόντων διδάσκων· τὰ γὰρ τῶν παιδῶν πλεονοῦν παρρησία κεχρημένα πρὸς τοὺς πατέρας· ἀδέπω γὰρ τελέειαν τὴν διάκρισιν ἔχον· συχνότερον πρὸς αὐτοὺς τῇ δὲ κέχρηται τῇ φωνῇ· ὥς δὲ καὶ ἡμεῖς διὰ τῆς ἀρρήτου αὐτοῦ φιλανθρωπίας, καὶ ἀμέτρητον ἀγαθότητα, Πατέρα μὲν καλεῖμεν, ὡς προσεπαύθημεν, τῶν ὅλων τὸν Ποιητὴν, ἀγνοοῦμεν δὲ, ὅσον αὐτῷ, καὶ ἡμῶν τὸ διάφορον, ὥστε ἡμᾶς αὐτοὺς ἀνεκρίτως ἐπιστάμενοι, καὶ αὐτῷ τῷ φύσιν παντελῶς μὴ γινώσκοντες“.

ὅπῃ λέγει ἔδω διλοῖ, πῶς οἱ Γαλάται δὲν ἦτον τελείως ἀπαλεσμένοι, ἀλλὰ ἀκόμῃ εἶχον σπέρμα ὀσεβείας καὶ πίσεως εἰς τὴν ψυχὴν τῶν· καὶ διὰ τῆτο ὁ Παῦλος, μὲ τὸν λόγον τῶτον, δίδει καλὰς ἐλπίδας εἰς αὐτοὺς, ὅτι, εἰὰ θέλουν νὰ μετανοήσῃν, καὶ νὰ διορθωθῇν, δὲν θέλει γινῇ κενός, καὶ μάταιος ὁ κόπος ὅπῃ ἔκαμνεν εἰς αὐτοὺς. Καὶ ὡσαύτῃ νὰ τὰς λέγῃ ἔτι· ἐνθυμηθῆτε, ὦ ἀδελφοί, καὶ τέκνα μου, τὴν κόπῃ καὶ ἰδρωτὶ ὅπῃ ἔχυσά, κυρύττωντας εἰς ἐσᾶς τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ μαθητεύωντάς σας τὴν Πίσιν τῷ Χριστῷ, καὶ μὴ δείξετε ματαίως τὴν τὴν κόπῃ μου.

12. „Γίνεσθε ὡς ἐγὼ, ὅτι καὶ γὰρ ὡς ὑμᾶς“.

Ταῦτα τὰ λόγια λέγει ὁ Ἀπόστολος εἰς τὰς εἰς Ἰσδαίων πιστεύσαντας, ὅτι μιμηθῆτε, λέγει, ἀδελφοί καὶ ἐσεῖς ἐμένα, δι' ὅ,τι καὶ ἐγὼ πρότερον ὑπερμάχην καὶ ἐκατόμην διὰ τὸν Νόμον, καθὼς πῶρα καὶ ἐσεῖς ὑπερμαχεῖτε, καὶ καίεσθε δι' αὐτόν· ἀλλ' ὅμως ἀφῆκα τὸν Νόμον, καὶ πῶρα ὑπερμαχῶ διὰ τὴν Πίσιν τῷ Χριστῷ. Τοιοῦτοι λοιπὸν ὑπερμαχοὶ τῆς Πίσεως γινῆτε καὶ ἐσεῖς. Καλῶς δὲ ὁ Παῦλος ἔβαλεν ὑστερον τῆτο τὸ ἐπιχείρημα· διὰ τί οἱ ἄνθρωποι περισσότερον τραβίζονται καὶ πείθονται ἀπὸ τοῦ παραδείγματος τῶν ὁμογενῶντας, παρά ὅπῃ πείθονται ἀπὸ τῶν ἄλλων συλλογισμῶν, καὶ τὰς ἀποδείξεις.

„Ἀδελφοί, δέομαι ὑμῶν· εὐδοκίμησέτε.“

Επειδὴ ἀνωτέρω πολλὰ ἐκατηγόρησε τὰς Γαλάτας ὁ Ἀπόστολος, διὰ τῆτο ἔδω θέλει πάλιν νὰ γλυκαῖν καὶ νὰ μαλακώσῃ αὐτοὺς· διὰ τί, ὅτε ἡ πολλὴ ἐπίπληξις ἀφελῇ, ὅτε πάλιν ἡ πολλὴ γλυκύτης καὶ συγκατάβασις. Διὰ τῆτο καὶ ἀδελφές αὐτοὺς ὀνομάζει, καὶ τὰς ἐνθυμίζει τὴν χάριν τῷ ἁγίῳ Βαπτίσματος, ἀπὸ τῆν ὁποίαν ὀνομάζονται ἀδελφοί, ὅλοι, ὅσοι ἐγεννήθησαν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ Πατέρα, τὸν Θεόν, καὶ ἀπὸ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν Μητέρα, τὴν ἁγίαν Ἐκκλησίαν, καὶ ἀπὸ μίαν μήτραν, τὴν ἱερὰν Κολυμβήθραν. Ἀπολογεῖται δὲ καὶ διὰ τὰ λόγια ὅπῃ εἶπεν εἰς αὐτοὺς πρότερον, ὀνομάζων αὐτοὺς ἀνόητους, ὅτι δηλαδὴ δὲν ἐρρέθησαν ἀπὸ αὐτὸν μὲ κἀνὴν μῖσος, καὶ ἔχθραν, ἐπειδὴ, λέγει, τίποτε δὲν με ἀδικήσετε, διὰ νὰ φερθῶ με ἐσᾶς ἐχθρῶς· ἀλλὰ μάλλον ἐδείξατε εἰς ἐμένα ἔργα καὶ ἀποτελέσματα πάμπολλα τιμῆς μεγάλης, καὶ ἀγάπης, καὶ χάριτος. Πῶς λοιπὸν ἤθελα εἰπῶ με ἔχθραν, καὶ μῖσος ἐκεῖνα τὰ λόγια; ἀλλὰ φανερόν ἐστίν, ὅτι τὰ εἶπον, φροντίζοντας διὰ τὴν σωτηρίαν σας, καὶ θέλωντας νὰ κάμω καὶ ἐγὼ χάριν εἰς ἐσᾶς, ἀντὶ διὰ τὰς χάριτας ὅπῃ καὶ ἐσεῖς μοι ἐκάμετε (1).

13. „Καὶ τὸν παρασμὸν τὸν ἐν τῇ σαρκί μου ἐκδέσθην, καὶ ἐδὲ διεπτύσατε.“

Ηξόλρετε, λέγει, ἐσεῖς ἀδελφοί, ὅτι με ἀσθενέαν τῆς σαρκὸς, ἤγεν με διωγμὸς καὶ κινδύνος (2) ἐκήρυξα εἰς ἐσᾶς τὸ Εὐαγγέλιον τῷ Χριστῷ, καὶ ἐσεῖς δὲν με ἀποσραφήκετε διὰ τί ἐδιωκόμην, καὶ ἐπάσχα τὴν σὰς θλίψεις· ἐδὲ ὁ πειρασμός μου αὐτὸς, ἤγεν οἱ διωγμοί, καὶ οἱ δαρμοί, καὶ οἱ κίνδυνοι ὅπῃ ἐδοκίμαζον, δὲν σᾶς ἐσκανδάλισαν, ὅτε σᾶς ἔκαμνεν νὰ με καταφρονήσετε, καὶ νὰ μὴ δεχθῆτε τὸ κήρυγμά μου. Με τὰ λόγια δὲ ταῦτα, κρυφίως ἐντροπιάζει τὰς Γαλάτας ὁ θεῖος Ἀπόστολος, διὰ τί δείχνει τὸ ἔπαθε δι' αὐτοὺς, ἀπὸ τῶν ἐναντίων τῆς Πίσεως.

„Ἀλλ' ὡς ἄγγελον Θεοῦ ἐδέξασθέ με, ὡς Χριστὸν Ἰησοῦν“.

Τόσον πολλὰ, λέγει, με ἐτιμῆσατε, ὅπῃ ἐνομίζετε πῶς δὲν εἶμαι ἄνθρωπος, ἀλλὰ ὡς ἄγγελος, ἀνώτερος τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· ἢ ὡσαύτῃ νὰ εἶμαι αὐτὸς ὁ ἴδιος Ἰησοῦς Χρί-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος τὸ ρητὸν πῶς ἐμελευδύον λέγει, „τῆς ἐδωῆς τὸ πάθος συνεχῶς αὐτὸν μετὰβῆναι, ἀναγκάζει τὰ λόγια τὸ ἔδος, καὶ νῦν μετ' ἐπιτιμῶν, ὡς ἰσὺ δὲ, παρακαλῶν, καὶ ποτὲ μετ' κατηγορίαν, ποτὲ δὲ, θρηνην“.

(2) Ὁ δὲ Ἱερώνυμος πειρασμὸν καὶ ἀσθενέαν νοεῖ τὴν κεφαλαλίαν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ὁ Παῦλος, καὶ ἀπλῶς τὴν τὴν σωματικὴν ἀσθενέαν· περὶ ἧς ὅρα τὴν ὑποσημείωσιν εἰς τὸ „ἐδοξή μοι σκόλοψ τῇ σαρκί“ (β'. Κορ. ιβ'. 7.) (παρὰ Κορεσίφ.).

Χειρός. Πῶς λοιπὸν δεῶν εἶναι ἄπονον, τότε μὲν ὅπῃ ἐδιωκόμην, καὶ ἐκινδύνουσα, νὰ με δεχθῆτε ὡσαύτ' Ἀγγελον, καὶ ὡσαύτ' Χειρὸν, καὶ νῦν ὅπῃ σᾶς συμβεβλήω τὰ πρέποντα, νὰ με νομίζετε ὡς ἐχθρόν σας; καὶ νὰ μὴ δέχεσθε τὰ λόγια μου;

15. „Τίς ἔν ὑμῶν ὁ μακαρισμὸς ὑμῶν“!

Απορεῖ ἐδῶ ὁ Παῦλος, καὶ θαυμάζωντας λέγει· τί ἔγινε λοιπὸν ὡς Γαλάται ἀδελφοί μου! τί ἔγινεν ὁ μακαρισμὸς σας ἐκεῖνος (1)! ἦγαν, πῶς ἐπῆγαν, καὶ πῶς ἀφανίσθησαν ὅλα ἐκεῖνα τὰ τῆς Πίσεως κατηρνώματά σας, διὰ τὰ ὅποια ἐμακαρίζεσθε ἀπὸ ὅλων, καὶ ἐπαινέσθε ὡς φιλοδιδάσκαλοι; Ποῖος εἶναι νῦν, καὶ εἰς τί μετεβλήθη ὁ μακαρισμὸς σας ἐκεῖνος καὶ ἔπαινος; ἐπειδὴ νῦν δεῶν βλέπω αὐτὸν εἰς ἐσᾶς, διὰ τὴν ἐσῆς μετεβλήθητε, καὶ ἔχετε ἐναντίαν διάθεσιν εἰς ἐμένα ἀπὸ τὴν πρώην.

„Μαρτυρῶ γὰρ ὑμῖν, ὅτι, εἰ διωκτὸν, τὰς ὀφθαλμῶν ὑμῶν ὄξο-
„ρύξαντες αὐτὸν ἐδώκατέ μοι“.

Καὶ ἀπὸ τῆς ἰδίας σας, λέγει, ὀφθαλμῶν, τιμιώτερον ἐνομίζετε ἐμένα τότε, διὰ τὴν σᾶς ἐκήρυξα τὸ Εὐαγγέλιον τῷ Χριστῷ· ὅθεν τί μετεβολὴ εἶναι αὐτὴ ὅπῃ ἠκολούθησεν εἰς ἐσᾶς, καὶ νῦν με ὑποπτύετε ὡς ἐχθρόν σας; διὰ τί, ἄπονον εἶναι τῇ ἀληθείᾳ, τὸ νὰ νομίζετε ὅτι ἐγὼ, ὅπῃ ἐτιμήθηκα πῶσον ἀπὸ λόγους, νῦν σᾶς λέγω ταῦτα μὴ ἐχθρικὴν γνώμην.

16. „Ὡς ἐχθρὸς ὑμῶν γέγονα ἀληθείᾳ ὑμῖν“.

Αλλῶ, λέγει, αἰτίαν ἐχθρας πρὸς ἐσᾶς, δεῶν γνωρίζω εἰς τὸν ἑαυτόν μου, παρέξ διὰ τὴν σᾶς εἶπον τῷ ἀλήθειαν, καὶ διὰ τὴν σᾶς ἐλεγξα πῶς ἐφθάρηκατε εἰς τὰ τῆς Πίσεως δόγματα, ἀλλὰ διὰ τὸτο μάλιστα ἔπρεπε περισσότερον νὰ με ἀγαπήσετε, διὰ τὴν ἐδείξα εἰς ἐσᾶς ἔργον πατρὸς, καὶ προνοίαν, καὶ ἔχει ἐχθρὸν κακοθελητῆ σας.

17. „Ζηλοῦσιν ὑμᾶς οὐ καλῶς· ἀλλ' ἐκκληῖσαι ὑμᾶς θέλωσιν, ἵνα αὐτοὶς ζηλῶτε“.

Ζηλος μετὰ καλὸς εἶναι, ὅταν τινὰς μιμῆται τὴν ἀρετὴν τῷ ἄλλῳ· ζηλος δὲ κακὸς εἶναι, ὅταν τινὰς σπευδᾷ νὰ χωρίσῃ τὸν ἄλλον, ἀπὸ τὴν ἀρετὴν, καὶ τὸ καλὸν ὅπῃ κάμνει. Αὐτοὶ λοιπὸν, λέγει, ὅπῃ σᾶς διδάσκον νὰ περιτέμνεσθε, καὶ νὰ φυλάττετε τὸν Νόμον, σπευδᾷ με ζῆλον κακόν, νὰ σᾶς κλείσῃ ἐξω, καὶ νὰ σᾶς εὐγάλην ἀπὸ τὴν ἐν Χριστῷ τελειότητι κατέσασιν, καὶ γινώσκιν, καὶ ἐκ τῆς ἐναντίας, νὰ σᾶς ἐμβάσῃ πάλιν εἰς τὴν ἀτελῇ τῷ Νόμῳ κατέσασιν, με σκοποῦν, διὰ νὰ τὴν τιμᾶτε ἐσῆς ὡς διδασκάλους σας, καὶ ὡς μαθηταίων νὰ τὴν μιμῆσθε, καὶ νὰ τὴν ζηλοῦτε. Ἐγὼ ὅμως ἤθελα ὅλον τὸ ἐναντίον, ἦγαν, ἤθελα ὅτι ἐσῆς νὰ εἰσθε καὶ εἰς αὐτοὺς, καὶ εἰς ὅλους τὴν ἄλλους, διδασκαλοὶ εἰς τὰ τελειότερα, καὶ ὑψηλότερα· τὸ ὅποιον πῶτο προνόμιον, καὶ κατόρθωμα τὸ εἶχετε, ὅταν ἐγὼ ἦμην εἰς ἐσᾶς. Ταῦτα δὲ καὶ παρακάτω, αἰνιγματωδῶς φανεροὶ ὁ Ἀπόστολος.

18. „Καλὸν δὲ τὸ ζηλοῦσθαι ἐν καλῷ πάντοτε, καὶ μὴ μόνον ἐν τῷ παρ᾽ ἐνὶ μένῃ πρὸς ὑμᾶς“.

Βλέπεις ὅτι ἐδῶ αἰνιγματωδῶς φανεροὶ ὁ Παῦλος, πῶς οἱ Γαλάται, ὅταν μὲν ἦσαν ὁ Παῦλος παρὼν εἰς αὐτοὺς, ἦσαν ἀπὸ ὅλων ζηλωταὶ διὰ τὴν τελειότητα τῆς Πίσεως ὅπου εἶχον·

(1) Παρομοίως καὶ ὁ Φώτιος λέγει, ὅτι θαυμαστικῶς πρέπει νὰ ἀναγινώσκῃς ὁ λόγος ἐσῆς· „τίς ἔν ἡν ὁ μακαρισμὸς ὑμῶν· ἡλικὸς ἦν φησὶ· θαυμαστός· ἡλικὸς μακαρισμὸς ἐπέσαστε“· ἡ ἀναγινώσκῃς καὶ κατ' ἐρώτησιν· „τίς ἦν; ἀναμνήσθητε, λέγει, τίς ἦν ὁ μακαρισμὸς

„ὑμῶν; λίαν γὰρ ὑμᾶς ἐμακάριζον· νῦν δὲ τί; ἐ-
„λεγχῶ“ διὰ τὸτο μισῶμαι· διὰ τὴν δὲ ἐλεγχῶ; διὰ
„τὴν σωτηρίαν ὑμῶν“· Καὶ ὁ Θεοδώριος λέγει σὺ
„ἐρμηνεύει“· „πῶς πρὸς τὴν Πίσιν κατηρνώμα-
„τα;· πῶς γὰρ τίς, ἐντὶ αὐτῷ, πῶς, τέτακον“.

ἔχον· ὅταν δὲ ἀπὸ αὐτῶν ἔφυγε, τότε ἔχασαν τὴν τελειότητα ταύτην; διὰ τὸ το μακαρισμὸν ἄξιον, λέγει, πῶς εἶναι ἐὰν οἱ μαθηταὶ φρονῶσι καὶ πράττῃσι τὰ πρέποντα, ὅχι μόνον ὅταν ᾖναι παρὼν ὁ Διδάσκαλός των, ἀλλὰ καὶ ὅταν λείπῃ.

19. „Τεκνία μου, οὓς πάλιν ὠδίνω, ἄχρεις οὐ μορφωθῇ Χεῖρὸς ἐν ὑμῖν“ (1).

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα μιμεῖται ὁ Παῦλος μίαν φιλοσοφίαν μητέρα, ἡ ὁποία τρέμει, καὶ καίεται, καὶ σπαράττεται διὰ τὰ φίλιστα τῆς παιδείας· διεφθέραι, λέγει, ὦ τεκνία μου, καὶ ἔχαλάσετε τὴν μορφὴν τῆς Χεῖρ, τὴν ὁποίαν ἐλάβετε μέσα εἰς τὴν καρδίαν σας διὰ μέσου τῆς χάριτος τῆς Ἁγίας Βαπτίσματος, καὶ ἔχετε μεμορφωμένον τὸν Χεῖρ ἐν τὸν ἑαυτὸν σας. Λοιπὸν χρειάζεσθε πάλιν ἄλλω δόλῳ πέραν αἰαγνήτησιν, καὶ ἀνάπλαισιν, διὰ τὸ γὰρ πάλιν εἰς τὰς καρδίας σας ἡ μορφή τῆς Χεῖρ, ὥστε ὅπως νὰ εἰδοποιησθε, καὶ νὰ ἔσθε μεμορφωμένοι ἀπὸ αὐτόν· διὰ τὸ πάλιν σὰς κοιλοποιῶ, καὶ διὰ μέσα τῆς διδασκαλίας μου πάλιν σὰς αἰαγνῶ, δι' ὅ,τι δὲν σὰς ἀπελπίζω· ἀλλὰ διὰ τὸ σὰς ὀνομάζω τεκνία μου, διὰ τὸ νὰ μὴ ἀπελπισθῇτε καὶ ἐσθῆς. Λέγει δὲ αὐτὸς, ὅχι τέκνα, ἤγουν παιδία, ἀλλὰ τεκνία, ἥτοι παιδάκια, ἡ διὰ τὸ νὰ δείξῃ μὲ τὸ τρυφερότερον αὐτό, καὶ οἰκειότερον ὄνομα, τὴν γνησίαν, καὶ πατρικὴν ἀγάπην, ὅπως ἔχει εἰς αὐτὸς ὁ φιλοσοργότατος Παῦλος· ἡ διὰ τὸ νὰ δείξῃ, ὅτι ἦτον σπληνῶδεις εἰς τὸν νῦν, καὶ δολοπαταῖ, ὥσαν τὰ βρέφη, καὶ νήπια, καὶ τὰ μικρὰ παιδάκια. Τῶτον τὸν λόγον σημειῶσαι, ὡ ἀναγιῶσα, διὰ τὴν ἀνατρέψει τὴν κακοδοξίαν τῶν χρισματικῶν Ναυατιανῶν (2), οἱ ὁποῖοι δὲν ἐδέχοντο τὴν ἐκ μετανοίας διόρθωσιν· ἐπειδὴ, ἰδὲ ὅπως ἐδῶ ὁ Παῦλος τὰς Γαλάτας πάλιν κοιλοποιεῖ, καὶ ἀναμορφῶν εἰς αὐτὸς τὴν προτέρα χάριν ὅπως ἔχασαν.

20. „Ἦθε-

(1) Τὸ ῥητὸν τὸτο ὅπως ἐρμηνεύει ὁ Ἀλεξανδρινὸς Κύριλλος· „μορφῶται γὰρ Χεῖρ ἐν ὑμῖν ἔτι· ῥως, ἡ μὴ διὰ πίστεως ἀνεγκλήσει, καὶ πολιτικῶς εὐαγγελικῶς· ἡ γὰρ ἐν παλαιότητι γραμμάτος, ἀλλ' ἐν καινότητι Πνεύματος περπατῶν αἰαγνῶν, πῶς οἱ γε βαδίζοντες ἰέντες πρὸς Θεόν“ (Ὁμιλ. ἰ. εἰς τὸ Πίσχα). Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς λέγει· „ἄχρεις ἡ μορφῶ, ὅτι Χεῖρ ἐν αὐτοῖς· πῶς ἐστίν, ἄχρεις ἂν οἱ μεγάλοι, καὶ ὑπερφύεις τῆς Θεότητος αὐτοῦ χαρακτηρεῖ εἰς τὸν ἐκείνων ἥρμα διαπλάττειν τὸν“ (Βιβλ. α. τῶν Γλαφυρῶν· ἐν ᾧ περὶ Ἀβραάμ λέγει).

(2) Διὰ τὸ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ἀπὸ τὸν λόγον τῶτον τῷ Παύλῳ, ἀνατρέπει πῶς αὐτὸς Ναυατιανούς, καὶ σημειῖται ὅτι εἶναι δυνάμει διὰ τῆς μετανοίας νὰ λάβῃ πάλιν τινὰς τῶν προτέρων χάριν τοῦ Πνεύματος ὅπως ἔχασε. „Γαλάτας γράφον ὁ Ἀπόστολος φησὶν, ὅτι ἔλαβον Πνεῦμα· μὴ τοῦτο ἐκαργέστερον ζητῆς; ἀλλ' ἐπιφέρει· ὡς ἀνοητοὶ ἔσε, ἐναρξάμενοι Πνεύματι, ἐν σαρκὶ ἐπιτελεῖσθε ἐξεπίστατε ἀπὸ Χεῖρ· ἰδὲ αὐτὸς ἔχοντας τὸ Πνεῦμα; ἡκούσας ὅτι κατηργήθη· τε ἀπὸ Χεῖρ, ὁμοίως καὶ τῆς χάριτος ἐξεπίστατε; ὅτι μὲν ταῦτα ἐπιφέρει διδόντος τόπον ἐγκαινισμοῦ; τεκνία μου εἰς πάλιν ὠδίνω· ἀπαξ ἢ γυνήσας· ἀλλ' ὅχι ὁ ἀπαξ γυνήσας, παραστήται καὶ ἐκ δευτέρου γυνήσας εἰς σωτηρίαν“ (Λόγ. περὶ Μετανοίας).

Συμμεν δὲ ὁ νέος Θεολόγος περὶ τῆς ἐν ὑμῖν τοιῆς μορφῶσεως τῆς Χεῖρ, ταῦτα λέγει πρὸς ἀξιάγαστα· „Κα- λὸς τοῦτος εἶναι ἐκείνος ὅπως ἰδὴ τὸ πῶς τὸ Κόσμος, ἡγὼν τὸν Χεῖρ, πῶς ἐμορφώθη μέσα, ὅτι αὐτὸς δέλεα τομίσθη Μήτηρ Χεῖρ, ἔχοντας τὸν Χεῖρ μέσα, ὡς βρέφος, καὶ αὐτὸς ὁ ἀλφιδέσας ὑπὸ τῆς χεὶρ μένου· Μήτηρ μου, καὶ ἀδελφοί μου, καὶ φίλοι μου οὗτοι ἴσιν, οἱ ἀκούοντες τὸν λόγον τῷ Θεῷ καὶ ποιῶντες αὐτόν· ὡς ἐκείνοι ὅπως δὲν φυλάττω

πῶς ἐντολῶν, ὑπερῶνται διηλεκτικῶς ἀπὸ τῶν ποι- αὐτῶν χάριν· ἐπειδὴ αὐτοὶ τὸ πρᾶγμα, καὶ ἦτον, καὶ εἶναι, καὶ θέλει εἶναι δυνάμει, καὶ ἔγινε, καὶ γίνε- ται, καὶ θέλει γὰρ εἰς ὅλους ἐκείνους ὅπως καίμενοι πῶς ἐντολῶν· ὁμοίως διὰ τὸ μὴ ἀφήσωμεν τὸ πῶς, χω- ρὶς μαρτυρίας, καὶ δώσωμεν ὑποψίαν, ὅτι λέγουμεν τίποτε ἀπὸ λόγου μου, καὶ ὅχι ἀπὸ τῶν θεῶν Γρα- φῶν, καὶ ὅτι δογματίζομεν ὡς δυνάμει τὰ ἀδυνάτα, φέρομεν πάλιν μαρτυρίαν ἀπὸ τὸν μακάριον Παῦ- λον, τὸν σοφὸν τοῦ Χεῖρ, ὅπως λέγει· „Τεκνία μου, εἰς πάλιν ὠδίνω, ἄχρεις ἡ μορφῶθῇ Χεῖρ ἐν ὑμῖν“· μὴ ἀράγε εἰς τοῖον τῶτον, καὶ μέρος τῶν σωματικῶν μου νομίζετε πῶς λέγει, ὅτι θέλει μορφώθῃ ὁ Χεῖρ; εἰς τὸ πρόσωπον, ἡ εἰς τὸ σῆμα; ὅχι, ἀλλὰ μέσα εἰς τὴν καρδίαν μου μορφῶνεται· καὶ ὅχι σωματικῶς, ἀλλὰ σωματικῶς, καὶ καὶ πῶς πῶς εἰς τὸν Θεόν· πλὴν καὶ ὅταν ἦναι ἐγγεγραμμένη ἡ γυναῖκα τῷ γυναικί, φανερά, ἐπειδὴ καὶ σκιρτᾷ τὸ βρέφος εἰς τὴν κοιλίαν, πῶς, καὶ δὲν εἶναι δυνάμει νὰ μὴ γινώσκῃ πῶς ἔχει μέ- σατος βρέφος· ποιητοτρόπως καὶ ἐκείνος ὅπως ἔχει τὸν Χρι- τὸν μεμορφωμένον εἰς τὸν ἑαυτὸν τῶν, γινώσκῃ τὰ σκιρ- τήματα καὶ κινήματα αὐτοῦ, ἡγὼν πῶς ἐλάμψῃ καὶ πῶς ἀστράπτῃ, καὶ βλέπῃ μέσα τῶν μορφῶσιν τοῦ Χεῖρ, ὅτι λογὸς δέχεται τὸ πῶς τῆς λαμπρόδος μέσα εἰς τὸν καθρέπτην· ὅχι μὲ φάντασμα ἀνυπό- στατον, καὶ αὐτὸς ἐκείνο ὅπως φαίνεται εἰς τὸν καθρέ- πτην· ἀλλὰ δέχεται μὲ πῶς ἐνυποστάτως καὶ ὑπὸ- στατός, ὁρῶμενον ἀσάτως, καὶ κατανοημένον ἀκατανοη- τῶς, μὲ μορφὴν ἀμορφον, καὶ μὲ ἰδεῖν ἀνίδεον“ (Λόγ. ν. σελ. 304).

Τὰ αὐτὰ λέγει καὶ ὁ Θεοφάνης Μαξίμος· „ὁ τῷ Θεῷ Λόγος ἐφάπαξ κατὰ σάρκα γυνήσας, καὶ γυνήσας δέλεον κατὰ Πνεῦμα διὰ φιληνθρωπίας πῶς δέλουσι, καὶ γίνονται βρέφος, ἐκείνους ἐν ἐκείνοις διαπλάττων

ταῦς

20. „Ἦθελον δὲ παρᾶναι πρὸς ὑμᾶς ἄρτι, ἢ ἀλλάξαι τιτὸ φωνῶν
 „μὲ· ὅτι ἀπορῶμαι ἐν ὑμῖν“.

Δὲν ἀρκῆμαι, λέγει, εἰς ταύτην τὴν Ἐπιστολὴν ὅπῃ σὰς γράφω, ἀλλὰ ἤθελον νὰ εἶμαι
 καὶ παρὸν εἰς ὑμᾶς, καὶ νὰ ἀλλάξω τὴν φωνὴν μου, ἥτοι νὰ μεταβάλλω τὴν φωνὴν μου εἰς
 κλαυθμὸς, καὶ δάκρυα· διὰ τὴν ἀπορῶ καὶ δὲν ἤξεύρω τί νὰ εἰπῶ διὰ λόγους· πῶς εἰσὶς
 ὅπῃ πρότερον ἐφθάσατε εἰς πόσω τελειότητα, ὥστε ὅπῃ καὶ νὰ κινδυνεύσατε διὰ τὴν Πί-
 σιν, καὶ διὰ μέσσω αὐτῆς τῆς Πίσεως νὰ κάμντε θαύματα, πῶρα ἐμεταβλήθητε, καὶ ἐκρη-
 μνίσθητε εἰς τὴν ἐπέλειαν τῆ παλαιᾶς Νόμου· διὰ τὸ λοιπὸν ἤθελον νὰ εἶμαι παρὸν, καὶ
 διὰ τὴν ἀπορίαν καὶ θαυμασμόν μου νὰ κλαύσω. Τὸ δὲ λέγει ὁ Παῦλος, διὰ τὴν ὅταν οἱ
 αὐθροποὶ ἀπορήσουν, καὶ δὲν ἔχουν τί νὰ εἰπῶν, τότε φυσικῶς τῷ τρόπῳ συνειδίζουσιν νὰ
 κλαίουν (1).

21. „Λέγετέ μοι οἱ ὑπὸ Νόμον θέλοντες εἶναι, τὸν Νόμον (2) οὐκ
 „ἀκούετε“;

Εἰπεδὴ ἀρκετὰ ἐγλύκαμε, καὶ ἐμαλάκωσε τὰς Γαλάτας, πάλιν ἐμβαίνει εἰς ἀγῶνας καὶ
 ἀποδείξει ὁ Ἀπόστολος, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ἐδὲ αὐτὸς ὁ ἴδιος Νόμος θέλει νὰ φυλάττεται
 πλέον ἀπὸ τῆς Χρυστιανῆς· καλῶς δὲ εἶπον εἰς αὐτὴν, τὸ, θέλοντες, ἐπειδὴ δὲν ἦτον φρε-
 στον, καὶ ἀκόλουθον πρᾶγμα, τὸ νὰ φυλάττῃν οἱ Γαλάται τὸν Νόμον· ἀλλὰ τὸ ἦτον ἀπο-
 τέλεσμα τῆς ἐκείνων φιλοκειῆς θελήσεως. Νόμον δὲ ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Παῦλος, τὸ βιβλίον
 τῆς Γενέσεως, διὰ τὴν ἔχει συνήθειαν νὰ ὀνομάζῃ Νόμον ὅλῳ τῇ Παλαιᾷ Γραφῇ.

22. „Γέ-

„ταῖς ἀρεταῖς, καὶ ὡσάων φαινόμενος, ὅσον χωρὶν ἐ-
 „πίσταται τὸν δεχόμενον· καὶ ὡσάων σμικρῶν πῶ οἱ-
 „κῆς μεγέθους πῶ ἐκφασιν, ἀλλὰ μέτρησαν σαδμίζων
 „τῶν ὅρων προδόντων τῶν δυνάμει· ὡς καὶ καὶ φαινό-
 „μενος ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος ποῖς τροποῖς τῶν μεσῶν,
 „καὶ διαμερῶν κατὰ τῶν ὑπερβολῶν τῶν μυητικῶν ποῖς
 „πᾶσιν ἀδέσποτος“· (Ἐκατοντὰ γ. κεφ. η.) Καὶ πάλιν
 „ὁ αὐτὸς, καὶ δὲ τὸν Χριστὸν γεννᾶται μουσικῶς, διὰ
 „τῶν σωζομένων σαρκούμενος· καὶ μητέρα παρδένει
 „ἀπεργαζόμενος τῶν γεννῶσαν ψυχῶν“· (Ἑρμη-
 „ν. π. Πατερ. ἡμῶν.)

Ἀλλὰ καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος ἐν ταῖς πρὸς Ἀν-
 τίστοχον ἀποκρίσεσιν ἔστω λέγει· „πόθεν ἐπιγινώσκῃ
 „ὁ ἄνθρωπος, ὅτι ὅλος ἐβαπτίσθη, καὶ Πνεῦμα Ἅ-
 „γιον ἔλαβεν, ὡς ἦν ἡπίος ἐν τῷ Ἁγίῳ Βαπτί-
 „σματι; καὶ ἀποκρίνεται αὐτῷ ὁ Προφῆτης Ἠσαΐας
 „φῆσι πρὸς τὸν Θεόν· „διὰ τὸν φόβόν σου Κύριε ἐν
 „γαστρὶ ἐλάβομεν, καὶ ὠδινῶμεν Πνεῦμα σωτηρίας·
 „ὡς περ εὖν ἡ ἐν γαστρὶ λαβὼσα γυνὴ ἐκ τῶν σκιρτη-
 „μάτων τῶν βρέφους τῷ ἐν τῇ μήτρᾳ αὐτῆς, ἐπίσταται
 „ἀφ' ὧδός, ὅτι καρπὸν ἔλαβεν· ὡς καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ
 „ἀληθῶς Χρυστιανῆ, ἡ διὰ ῥημάτων γονέων, ἀλλὰ διὰ
 „πραγμάτων, καὶ σκιρτημάτων τῆς καρδίας αὐτῆς· μά-
 „λιστα τῷ καιρῷ τῶν ἑορτῶν, καὶ τῶν φωτισμάτων, καὶ
 „τῆς Μεταληψῆς τοῦ Ἁγίου Σώματος καὶ Αἵματος τοῦ
 „Χριστοῦ, μανθάνει ἐκ τῆς χαρᾶς τῆς ψυχῆς αὐτοῦ
 „ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἔλαβε βαπτισθῆς“· Ὁρα
 „καὶ τῶν ὑποσημειώσιν τῶ ἐκτε εἶχε τῶ ἐκτε κεφαλῆς
 „τῆς πρὸς Ἑβραίους. Λέγει δὲ καὶ ὁ Νύκτος δῶς Γρη-
 „γοριος· „ὅπερ γὰρ ἐν τῇ ἀμείντῃ Μαρία γέγονε σω-
 „ματικῶς, τὸ πληρώματος τῆς Θεότητος ἐν τῇ Χρῆ-
 „στῷ διὰ τῆς Παρδένος ἐκλάμψαντος, τοῦτο καὶ ἐπὶ

„πᾶσι ψυχῆς, κατὰ λόγον παρδενδύσεως γίνεται·
 „ὡς ἐπὶ σωματικῶς παιμῶν τοῦ Κυρίου τῶν παρ-
 „σιν... ἀλλὰ πνευματικῶς εἰσχιζόμενος, καὶ τὸν
 „Πατέρα αὐτοῦ σωτηροῦντες“· (Λόγ. περὶ Παρ-
 „δεν. κεφ. β. π. μ. γ.)

Ὁ δὲ Ἅγιος Μακάριος λέγει „ὅτι καὶ δὲ σημαδι
 „τῆς γυναικὸς ὅπῃ συνέλαβε ἦναι τὸ νὰ μὴ δέλῃ, μηδὲ
 „νὰ ὀρέγεται πρὸς γυνῆς φαντασί· ἐπὶ εἶναι σημαδι καὶ
 „τῆς ψυχῆς ὅπῃ συνέλαβῃ τὸν Χριστόν, καὶ τὸ Πνεῦμα
 „τὸ Ἅγιον, τὸ νὰ μὴ ὀρέγεται πρὸς ἡδονικὰ τῶ κόσμου
 „πράγματα“· Καὶ πάλιν λέγει τὸν φοβερὸν τῶτον λό-
 „γον· ὡς περ τὸ νόμισμα τῶ χρυσοῦ, ἐὰν μὴ λαβῇ καὶ
 „ἐντοπιστῇ πῶ βασιλικῶν ἐκδοκῶν, οὕτως καὶ ἐμπροσθεν
 „ἀπέρχεται, ὅτε καὶ Βασιλεὺς θησαυρὸς ἀποτίθεται,
 „ἀλλ' ἀπόβλητον τυγχάνει· οὕτως καὶ ἡ ψυχὴ ἐὰν μὴ
 „ἔχῃ ἐκδοκὰς τοῦ ἐπουρανίου Πνεύματος ἐν φωτὶ κρή-
 „στῃ, Χριστὸν ἐντετυπωμένον ἐν αὐτῇ, καὶ χρησιμὴν
 „εἰς τὰς ἀντι θησαυροῦς, καὶ ὑπὸ τῶν ἐμπόρων τῆς βα-
 „σιλείας τῶν καλῶν Ἀποστόλων ἀπόβλητος γίνεται· καὶ
 „γὰρ ὁ κληθεὶς καὶ μὴ φορῶν τὸ εἶδμα τοῦ γάμου,
 „ὡς ἀλλότριος ἐξεβλήθη· καὶ τὸ ἀπόστριον σκέτος, μὴ
 „φορῶν τῶν ἐκδοκῶν τῶ ἐπουρανίου“· (Ὁμιλ. λ' Κι-
 „φαλ. ε.) ὡς ὅποιος ἀκόμιν ὀρέγεται τοῦ κόσμου τῆς
 „ἡδονῆς, αὐτὸς δὲν συνέλαβεν καὶ τῶν καρδίας τοῦ τῶν
 „Χριστοῦ.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος ὡς ἐρμηνεύει· „πυρπολι-
 „μενος ὑπὸ τοῦ πάθος γενέσθαι ὑπόπτεροι ἡδονῶν,
 „καὶ δρᾶμεν, καὶ ἰδὼν τὸ γινόμενα, καὶ τῶν μετ', τῶν
 „ἐκτροπῶν θρηνησας, τῶν δὲ, τὸ βέβαιον θαυμάσαι·
 „ὡς γὰρ φησὶν ἀπὸν, ἀπορῶ τί ἔστω· τί φθίγγω-
 „μαι; τί δούλωμαι“;

(2) Ἐν ἀποκρίσει τοῦ Νόμου.

22. „Γέγραπται γάρ, ὅτι Ἀβραάμ δύο υἱὸς ἔσχευ, εἷς ἐκ τῆς
„παιδίσκης, καὶ εἷς ἐκ τῆς ἐλδοθέρας“.

Εἰπεν αὐτέρω, ὅτι οἱ Γαλάται, καὶ πάντες οἱ πισδύσαντες Χριστιανοί, εἶναι υἱοὶ τοῦ Ἀβραάμ, διὰ μέσου τῆς εἰς Χριστὸν Πίστεως· ἐπεὶ δὲ οἱ υἱοὶ τοῦ Ἀβραάμ δὲν ἦν μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἀξίας, ἀλλ' ὁ μὲν Ἰσμαὴλ, ἦτον γεννημένος ἀπὸ τὴν δέλλω Ἀγαρ, ὁ δὲ Ἰσαὰκ, ἦτον γεννημένος ἀπὸ τὴν Σάρραν τὴν γνήσιαν γυναῖκα τοῦ Ἀβραάμ· διὰ τοῦτο πῶρα ὁ Ἀπόστολος δείχνει, ὅτι οἱ Γαλάται, καὶ ὅλοι οἱ πιστοὶ Χριστιανοί, εἶναι, ὅχι μόνον ἀπλῶς υἱοὶ τοῦ Ἀβραάμ, καὶ ἀλλὰ πᾶσι υἱοὶ, ὅποιος ἦτον ὁ Ἰσαὰκ, ὁ ἐλδοθερός, καὶ διγενῆς υἱὸς τοῦ Ἀβραάμ· τοιοτρόπως ἡ Πίσις ἐγέννησε τὰς πισδύσαντας Χριστιανές.

23. „Ἀλλ' ὁ μὲν ἐκ τῆς παιδίσκης, κατὰ σάρκα γεγενῆται· ὁ δὲ
„ἐκ τῆς ἐλδοθέρας, διὰ τῆς ἐπαγγελίας“.

Επεὶ δὲ αὐτέρω εἶπεν ὅτι οἱ πισδύσαντες εἰς Χριστὸν εἶναι υἱοὶ τοῦ Ἀβραάμ, ἐφαίνετο δὲ ὅτι λέγει ἀπίδανα πράγματα, διὰ τὴν ἀνόμασιν υἱὸς τοῦ Ἀβραάμ ἐκείνης, ὅπου δὲν ἐγεννήθησαν ἀπὸ τὸν Ἀβραάμ κατὰ σάρκα· διὰ τοῦτο πῶρα ἐδῶ λέγει, ὅτι οὐδὲ αὐτὸς, ὁ Ἰσαὰκ, ὁ διγενέστερος, καὶ οικειότερος υἱὸς τοῦ Ἀβραάμ, οὐδὲ αὐτὸς λέγων ἐγεννήθη κατὰ σάρκα ἀπὸ τὸν Ἀβραάμ· πῶς γὰρ ἤθελε γεννηθῇ κατὰ τὸν φυσικὸν νόμον τῆς σαρκὸς εἰς καιρὸν ὅπῃ ἡ φύσις καὶ τὰ πατρός τοῦ Ἀβραάμ, καὶ τῆς μητρός τοῦ Σάρρας, ἐνεκράθη διὰ τὸ γηρατειόν, καὶ πρὸς τῶν ὅπῃ καὶ ἡ μήτρα τῆς μητρός τοῦ Σάρρας, ἦτον σῆρα καὶ ἄγονος κατὰ φύσιν; μᾶλλον τῶτο ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ Ἐπαγγελία ὅπῃ ἔδωκεν εἰς αὐτὸς ὁ Θεὸς, αὐτὴ διέπλασε τὸν Ἰσαὰκ· ὁ δὲ Ἰσμαὴλ ἐγεννήθη μὲν κατὰ τὴν ἀκολαδίαν καὶ νόμον τῆς φύσεως· τῶτο γὰρ δηλοῖ τὸ κατὰ σάρκα· ἐπεὶ δὲ καὶ ἦτον δούλος, ὡς ἀπὸ δέλλω γεννηθεὶς, ἀκολαδῶς ἦτον ἀποξενωμένος τῆς κληρονομίας τοῦ Ἀβραάμ· ὁ δὲ Ἰσαὰκ, ἀγκαλὰ καὶ δού ἐγεννήθη κατὰ σάρκα, ὅμως ὡς γεννηθεὶς ἀπὸ τὴν ἐλδοθέραν, καὶ γνήσιαν γυναῖκα τοῦ Ἀβραάμ, διὰ τοῦτο ἦτον καὶ γνήσιος κληρονόμος τοῦ Ἀβραάμ. (1) Κατὰ τὰ παραδείγματα λοιπὸν πάντες, τί ἐμποδίζει καὶ ἐσεῖς οἱ Γαλάται, ἵνα εἰσθε υἱοὶ τοῦ Ἀβραάμ, αὐ καὶ κατὰ σάρκα δού ἐγεννήθητε ἀπὸ τὸν Ἀβραάμ; διὰ τὴν καὶ ἐσεῖς διεπλάσθητε, καὶ ἐγεννήθητε μετὰ τὴν διώαμιν τῶν λόγων, τῶν ἐπὶ τῆς Ἀγίας Κολυμβήθρας τοῦ Βαπτίσματος λεγομένων ὑπὸ τοῦ Ἱερέως, ἡτοὶ διὰ τῶν τελῶν ἐπικλήσεων τῆς προσκυνητῆς καὶ Ἀγίας Τελεῆδος.

24. „Ἀτινά ἐστιν ἀλληγορέμενα“.

Ητοι ἡ ἰσορεία αὕτη τῶν δύο υἱῶν τοῦ Ἀβραάμ, ὅχι μόνον τῶτο δηλοῖ ὅπῃ εἶπον αὐτέρω, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ ἄλλα τινα σημαίνει μετὰ τρόπον ἀλληγορικόν· διὰ τοῦτο καὶ ἀλληγορεία αὕτη ὀνομάζεται· ἐπεὶ δὲ ἡ ἰσορεία αὕτη ἦτον τύπος τῶν ἐπὶ τῆς χάριτος τοῦ Εὐαγγελίου τῶρα γινομένων (2).

25. „Αὐ-

(1) Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀλεξανδρεὺς Κύριος ἐν τῇ Ἀγίᾳ περὶ τῆς ἐν τῇ οἰκῇ περιτομῆς (τόμ. καὶ βιβλ. εἰς κεφ. ζ'). „ὅτι ὁ μὲν Ἰσμαὴλ, ὡς κατὰ σάρκα γεννηθεὶς, καὶ ἐν τῇ δεκάτῃ αἰσθῇ τῆς ἡλικίας αὐτοῦ περιτμήθηκεν, ἐξέπεσε τῆς ἐν τῇ οἰκῇ ἡμέρας γενομένης ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, ὡς πᾶσι μὴ δεξάμενος τὸ σωτήριον κήρυγμα· ἐξέπεσε δὲ καὶ τῆς δωδεκάτης, ὡς ἀποστεφόμενος τῶν χορὸν τῶν δώδεκα Ἀποστόλων· ὁ δὲ Ἰσαὰκ ἐν τῇ οἰκῇ περιτέμνεται· καὶ ὁ, τῆς, λέγει, οἱ τῆς ἐλδοθέρας ἐλευθεροὶ υἱοί, τῆς ἀνὰ φαινὸν Ἰουδαίᾳ, προσδεχόμενοι τὴν ὁ ἡδὴ ἀνὰ τὴν τὴν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὴν ἐν Πνεύματι περιτομὴν πεπληρωμένων, ἀπασιν αὐτοῖς ἐλευθερώσαντες ἀμαρτίας· καὶ θανάτῳ μετὰ ἀπαλλαγῆσαν, ἐπικλή καὶ ἀμαρτίας, ἐξ ἧς καὶ δι' ἡν ὁ δού-

„τατος, εἰς δὲ τὴν τὴν Χριστὸν ζῶν μεθαρμόζουσιν“.

(2) Καὶ ὁ Φώτιος ὡς ἐρμηνεύει· ἡτοι „τύποι ἦσαν τῶν μελλουσῶν διαδικῶν αὐτῆς γενήσεως τῶν δύο τῶν παιδίων· οὐ γὰρ μόνον τὰ ὀνόματα, ἀλλὰ καὶ ἡ περὶ ὑπαγορεύσεως οἱ πατρὶς· τῶτο γὰρ ἐστὶν ἀλληγορέμενα, ἀντὶ τοῦ ἑτέρως νοούμενα“. Σημειώσαι δὲ ἐντυπώσαι ὅτι καλῶς λεγουσιν ἐκείνοι, ὅτι θέλουν ὅτι πρῶτοι ὅπῃ ἐκάμην ἀλληγορεῖν εἰς τὴν παλαιάν Γραφήν, εἶναι ὁ Ὀριγῆνης, ἢ ὁ Φίλων ὁ Ἰδαῖος· ἰδὲ γὰρ πρῶτος μετὰ Χριστὸν ἐμετὰ κληροδοῦν τὴν ἀλληγορίαν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ ρητοῦ τῶτο. Ἀλλὰ καὶ ὁ Θεόδωρος ὡς ἐρμηνεύει· „ἀλληγορέμενα ἔπειτα ὁ ὁ Ἰσὶος Ἀπόστολος, ἀντὶ τοῦ, καὶ ἑτέρως νοούμενα“· καὶ γὰρ τὴν ἰσορίαν ἀνέλεον, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἰσορίᾳ προτυπωμένῃ διδάσκει.

25. „Αὗται γάρ εἰσιν αἱ δύο Διαθήκαι· μία μὲν ἀπὸ Ὄρους Σινᾶ
 „εἰς δαλείαν γυνῶσα, ἥτις ἐστὶν Ἀγαρ“.
26. „Τὸ γὰρ Ἀγαρ, Σινᾶ Ὄρος ἐστὶν ἐν τῇ Ἀραβίᾳ, συσσιχᾶ δὲ τῇ
 „νῦν Ἱερουσαλήμ, δαλεία δὲ μετὰ τῶν τέκνων αὐτῆς“.

Αὗταις, ποίαις; αἱ δύο γυναῖκες δηλαδὴ, ἡ Ἀγαρ, καὶ ἡ Σάρρα, ἀλληγορικῶς νοῦνται εἰς τὴν παλαιὰν καὶ νέαν Διαθήκην· πῶς, καὶ μὲ ποῖον τρόπον; ἡ μὲν Ἀγαρ, ἔχει τύπον τῆς παλαιᾶς Διαθήκης, ἐπεὶδὴ ἡ παλαιὰ Διαθήκη καὶ ὁ Νόμος, ἐδόθη ἀπὸ τοῦ Ὄρους Σινᾶ· τὸ δὲ Ὄρος πάλιν τῷ Σινᾶ, δίδεσθαι μὲν εἰς τὴν ἔρημον Ἀραβίαν, ὀνομάζεται δὲ μὲν γλῶσσαν Ἀραβικὴν, Ἀγαρ (1)· συσσιχᾶ δὲ, ἤγουν πλησιάζει καὶ γειτνιάζει, ἢ καὶ παρομοιάζεται μὲ τὴν κατὰ Ἱερουσαλήμ, καὶ εἰς αὐτὴν νοεῖται καὶ ἐκλαμβάνεται, μὲ τὸ γὰρ ἔχουν ὁμοιότητα ἀναμεταξύ των ταῦτα τὰ δύο, τὸ Σινᾶ Ὄρος, καὶ ἡ κατὰ Ἱερουσαλήμ· δι' ὅ, τι καθὼς ἡ Ἀγαρ ἦν δαίμων, καὶ εἰς τὴν δαλείαν ἐγέννησε τὸν υἱὸν τῆς Ἰσμαὴλ· ἐτὶ καὶ ὁ Νόμος ὁ δοθείς εἰς τὸ Σινᾶ Ὄρος, τὸ ὀνομαζόμενον μὲν Ἀγαρ (2) παρομοιάζομενον δὲ μὲ τὴν κατὰ Ἱερουσαλήμ, ὡς γειτνιῶν μὲ αὐτὴν, ἐτὶ λέγω, καὶ ὁ Νόμος, εἰς δαλείαν γυνῆ, ἥτοι δαίμων ποιεῖ ἐκείνας, ὅπως προσέχων εἰς αὐτὴν· ἐπεὶδὴ εἰς τὸν παλαιὸν Νόμον, πολλὴ ἀεὶ δαλεία καὶ δαλεία δίδεσθαι· δι' ὅ, τι καὶ ἡ ἀρετὴ τῶν τῷ Νόμῳ μαθητῶν, ἐνομοθετεῖτο, καὶ ἐγένετο διὰ μισθὸν πρόσκαιρον καὶ φθαρτὸν, δηλαδὴ διὰ τὰ πρόσκαιρα ἀγαθὰ τῆς παρούσης ζωῆς· ὁμοίως καὶ ἡ ἀποχὴ τῷ κακῷ, ἐνομοθετεῖτο, καὶ ἐγένετο διὰ τὸν φόβον τῶν τιμωριῶν, καὶ τῷ θανάτῳ.

27. „Ἡ δὲ ἄνω Ἱερουσαλήμ, ἐλδιδερά ἐστὶν, ἥτις ἐστὶ Μήτηρ πάντων
 „ἡμῶν“.

Ο μὲν τύπος τῆς Ἀγαρ πιστὸς ἦν. Βλέπε δὲ πῶρα καὶ τὸν τύπον ὅπως ἔχει ἡ Σάρρα, διὰ τὴν αὐτὴν προετύπον τὴν ἄνω καὶ ἐράνιον Ἱερουσαλήμ· (3) ἐκείνη γὰρ εἶναι ἡ Πόλις καὶ Πατεὶς τῶν πιστῶν Χριστιανῶν, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐδόθη εἰς ἡμᾶς καὶ ἡ νέα Διαθήκη τῷ Εὐαγγελίῳ· διὰ τὴν τὸ Εὐαγγέλιον ἀπὸ τῶν Οὐρανῶν ἐδόθη, καθ' ὅτι ἐξ Οὐρανοῦ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐπεπιφοίτησεν εἰς τὰς Ἀποστόλους, καὶ ἀνέδειξεν αὐτοὺς Κύριους τῷ Εὐαγγελίῳ· ἐλδιδερά δὲ εἶναι ἡ Πόλις αὕτη ἀπὸ τῆς δαλίκας παρατηρήσεως τῷ Νόμῳ, καὶ ὅλα τὰ προσάγει μὲ ἐλδιδερίαν καὶ μὲ δόξαν· διὰ τὴν ἡμεῖς οἱ τὰ προσάγματα ταύτης φυλάττοντες Χριστιανοὶ, δὲν κάμνομεν κάμμιαν ἀρετὴν καὶ κατόρθωμα, διὰ μισθὸν πρόσκαιρον, εὐδὲ ἀποφύγομεν τὴν κακίαν, διὰ φόβον τιμωριῶν τῷ σώματι· ἀλλὰ καὶ αἱ ὑποσχέσεις ὅπου δίδει εἰς ἡμᾶς ἡ Μήτηρ ἡμῶν ἄνω Ἱερουσαλήμ, εἶναι θεϊκαίς, καὶ ἐράνιαις· καὶ αἱ τιμωρίαι αὐτῆς πρέπουσι εἰς δόξας υἱοῦς, καθὼς εἶναι τὸ γὰρ ἐπιτιμώμεθα μόνον ὡσαύτως δόξας υἱοί,

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος, λέγει, „ὅτι διὰ τὴν πᾶσαν τὴν Σινᾶ ὄρος ὀνομάσθη Ἀγαρ, διὰ τὴν τὴν γένος καὶ οἱ ἀπόγονοι τῆς Ἀγαρ, αἱ πᾶσι μέρει τοῦ Σινᾶ ὄρος ἐκατοίκησαν, συμφωνοῦν δὲ ταῦτα, φησι, τοῖς ἡμετέροις· καθάπερ γὰρ ἐκεῖ, αἱ μὲν πατὴρ, δύο δὲ μητέρες, καὶ δύο παῖδες· ὡς καὶ ταῦτα, αἱ μὲν Θεοὶ, δύο δὲ Διαθήκαι, καὶ δύο λαοί· ἀλλὰ τῆς μὲν πρώτης Διαθήκης, ἡ Ἀγαρ εἰκὼν, τῆς δὲ δευτέρας, ἡ Σάρρα“.

(2) Καὶ ὁ Κορίνθιος δὲ λέγει ὅτι τὸ Σινᾶ ὄρος, καὶ διὰ τὴν ἀγῶν ἦν, καὶ διὰ τὴν ἐξω τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας, καὶ διὰ τὴν ἐτεκε δούλους Ἀραβες, τύπον ἔχει τῆς παλαιᾶς Διαθήκης.

(3) Σημειώσω ὅτι κατὰ τὸν Κορίνθιον, τὸ ὄνομα τῆς Ἱερουσαλήμ εἶναι συνθεμένον ἀπὸ τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἡρέ, τὸ ὅπου ὁ δαίμων, ὁ φεταί, καὶ ἀπὸ τοῦ παλαιᾶς ὀνομασθαι τὴν Σαλήμ, ὁ δαίμων εἰρήνης· ὡς Ἱερουσαλήμ,

δίδει γὰρ ἡ ἡγή, ὁρασις, ἡ εἶς εἰρήνη· ἐν αὐτῇ γὰρ ὁ Ἀβραάμ μετῴντας τὰ θυσιάζοντες ὄντες, καὶ ἐρωτῶντες παρ' αὐτῶν ἀπεκρίθη, „ὁ Θεὸς ὁ φεταί αὐτῶν προβατοὶ εἰς ὁλοκάρπωσιν τέκνον“· (Γεν. κβ'. 8.) Ἀλλοὶ δὲ αὖτις ἔπαιον παρὰ τῆς Ἱερουσαλήμ· Ὁ μὲν γὰρ Προκόπιος λέγει, ὅτι ἐπειδὴ ἡ Σαλήμ καὶ Ἱερουσαλήμ ἐκαλεῖτο, ἡ σωθεῖς τῶν δούλων τῶν ὀνομασθαι, Ἱερουσαλήμ ἐποίησαν· στρατομέου δὲ τὰ β, εἰς τὸ ρ, Ἱερουσαλήμ ἐγένετο. (σελ. 198. τῆς Πεντητεύχ.) Ὁ δὲ Ἰωάννης λέγει, ὅτι ὁ Μελχισεδέκ ὁ πρῶτος κτίσας Πόλιν ἐν τῇ Παλαιστίνῃ, ἐπειδὴ καὶ ἐκτίσεν Ἱερὸν, ἐξ αὐτῆς τῆς Πόλεως Ἱερουσαλήμ ἐκάλει, Σόλουμεν καλεσμένην πρότερον. (Βιβλ. ζ. κεφ. ιη. περὶ Ἰουδαίας) Πλὴν ὅπως καὶ αὐτῶν, τὸ ὄνομα Ἱερουσαλήμ εἶναι Ἑβραϊκόν· ἢ μὴ τι δίδει τὰ ἡγή ὅτι εἶναι Ἑλληνιστικόν· Ὁρα καὶ εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τῆς ζ'. Κανόνος τῆς Οἰκουμένης πρώτης Σωφίας ἐν τῇ ἡμετέρῃ Καινοκρίτῳ.

υιοί, γὰρ μὴ μεταλαμβάνωμεν ἀπὸ τῶν τῶν Μουσικῶν πνευματικῶν τράπεζαν τῆ ἐδικυῖμας Δεσπότης, καὶ οὕτως γὰρ ἀπέχωμεν ἀπὸ αὐτῆν, καὶ μὴ μόνον τὴν ἐπιτίμησιν ταύτῃ γὰρ διορθωμένα (1).

„Γέγραπται γάρ· „ὁφράνθητι σῆρα ἢ οὐ τίκτουσα· ῥῆξον καὶ
„βόησον ἢ οὐκ ὠδίνουσα· ὅτι πολλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου, μᾶλλον ἢ
„τῆς ἐχέσης τὸν Ἄνδρα“. (Ἡσ. νδ'. 1.) (2)

Δεῦ ἀρκεῖται ὁ Ἀπόστολος εἰς μόνους τὰς τύπας τῶν δύο γυναικῶν τῆ Ἀβραάμ, ἐδὲ εἰς μόνον τὴν ἐδικυῖμα ἀληγορίαν, ἀλλὰ φέρει καὶ μάρτυρα τὸν Προφήτην Ἡσαΐαν, ὅς τις λέγει, σείρας μὲν καὶ ἔρημον, τὴν δὲ Ἐθνῶν Ἐκκλησίαν· ἐπεὶ αὐτὴ ἦτον ἔρημος ἀπὸ τῶν γυνῶσιν τῆ ἀληθινῆς Θεῶ, καὶ ἄτεκνος, διὰ τὸ δὲ ἐγέννησε κατὰ τὴν Προφήτιαν τῆ Θεῶ, ἡ Διδάσκαλος Ἁγίων· γυναῖκα δὲ ἔχουσαν ἄνδρα, ὀνομάζει ὁ Προφήτης τὴν Συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίων, ἡ δὲ διὰ τὸ εἶχε τὸν Νόμον τῆ Θεῶ ὡσαύτῃ ἄνδρα, διακονοῦντα, καὶ διοικούντα αὐτῇ, ἡ δὲ διὰ τὸ εἶχε τὸν ἴδιον Θεόν. Λέγει λοιπὸν εἰς τὴν σείραν καὶ Ἐθνῶν Ἐκκλησίαν ὁ Ἡσαΐας· ῥῆξον, ἤγειν φωνάζον με φωνῇ ὑψίστης καὶ ἀγαλλιάσεως· διὰ τὸ πῶρα διὰ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τῆ Χρυσῆς ἐγεννήθησαν πολλὰ τὰ τέκνα σου, καὶ Προφῆται, καὶ Διδάσκαλοι, καὶ υἱοὶ Θεῶ ἀπὸ ἐσέως ἐβλάστησαν, καὶ ὅλα τὰ Ἐθνη τῆς Οἰκουμένης ἐσὺ ἐγέννησας διὰ τῆς Βαπτίσματος, καὶ ὅχι οὐ μόνον Ἐθνος, καθὼς ἡ τῶν Ἑβραίων Συναγωγὴ (3).

28. „Ἡμεῖς δὲ ἀδελφοί, κατὰ Ἰσαὰκ ἐπαγγελίας τέκνα ἐσμέν“.

29. „Ἀλλ' ὥσπερ τότε ὁ κατὰ σάρκα γεννηθεὶς, ἐδῶκε τὸν κατὰ
„πνεῦμα, ἔτω καὶ νῦν“.

Ἡ Ἐκκλησία τῶν Ἐθνῶν, λέγει, ἀγκαλὰ καὶ ἦτον σείρα, καθὼς ἡ Σάρρα, ὅμως ὅχι μόνον ἔγιγε πολύτεκνος, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ὑπερφυσικὴν, καὶ παράδοξον τρόπον ἐγέννησεν ὡσαύτῃ ἡ Σάρρα· δι' ὅ,τι καθὼς τὴν Σάρραν ἔκαμε μήτέρα, ὅχι ἡ φύσις αὐτῆς ἡ νεκρωμένη, καὶ διὰ τὰ γηρατεῖα, καὶ διὰ τὴν στείρωσιν, ἀλλὰ ἡ ἐπαγγελία τῆ Θεῶ· (δι' ὅ,τι ὁ λόγος ἐκεῖνος ὅπως τῆς εἶπεν ὁ Θεός· „Κατὰ τὸν καιρὸν τῶτον ἐλδύσομαι, καὶ ἔσαι τῇ Σάρρᾳ Ἰός“ (Γεν. ιη'. 10.) αὐτὸς, λέγων, εἰσελθὼν εἰς τὴν μήτραν τῆς, τὸ βρέφος διέπλασε) ποιητικῶς ἠκολούθησε καὶ εἰς τὴν δὲ Ἐθνῶν Ἐκκλησίαν, ὡς ἔπομεν ἀνωτέρω· διὰ τὸ τὰ λόγια τῆ Θεῶ τὰ λεγόμενα ὑπὸ τῆς ἱερῆς ἐπὶ τῆς Ἀγίας Κολυμβήθρας τῆς Βαπτίσματος, ἡτις εἶναι ὡσαύτῃ μήτρα, ἡ κοιλία τῆς Ἐκκλησίας, αὐτὰ εἶναι ὅπως ἀναγεννῶσι, καὶ διαπλάττωσι τὰ τέκνα τῆς, δηλαδὴ τὸς βαπτιζομένους Χριστιανούς, καὶ κάμνουναι τῶτας υἱὸς τῆ Θεῶ. Ἐπειτα διὰ τὰ μὲν εἰρητινας, καὶ ποῖα ἐλδύσεως εἶναι αὐτὴ ὅπως ἔχεν

(1) Ὅρα καὶ εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῆ 15. εἰχ. πῶ ἡ κεφαλ. τῆς πρὸς Ῥωμαίους διὰ τὰ ἴδιαι ἐκὶ πόσαι διαφοράς ἔχον οἱ ἐν τῇ χάριτι ἀπὸ τῶν ἐν Νόμῳ.

(2) Οὕτω παρομοιάζει τὸν τύπον τῆς Σάρρας μετὰ τῆς ἐξ Ἐθνῶν Ἐκκλησίας ἡμεῖς· „καθὰπερ ἡ Σάρρα“, ἐν γῆρα γεννήθηκε παρὰ πᾶσαν ἀνθρωπίνην ἐλπίδα· „ὅτω περ Ἐθνη παρ' αὐτῇ πρὸς τὸ βίβλος τέλος τῆς Διογνώσεως πετύχοντες, καὶ νενικηκέναι ἡ σείρα πρὸς πληθὺν τῶν γεννηθέντων τῶν πάλαι πολυτεχνῶν.

(3) Ἐπεὶ δὲ Σάρρα μετὰ τὴν ῥ. δέλη τὰ ἴδιαι, ἀρχὴ μὲν καὶ μετὰ τὴν ῥ. Σάρρα, δέλη τὰ ἴδιαι ἀρχαῖα, ὡς λέγει ὁ Φίλων, ἢ ὡς λέγει ὁ Κορέσιος, δέλη τὰ ἴδιαι ἀρχαῖα· διὰ αὐτὸ αὐτὴ εἶναι εἰς τὸν τύπον τῆς τῆς Χρυσῆς Ἐκκλησίας, ὅπως Ἐκκλησία ἔχει δὲ ἴδιαι κατὰ τὸν Κορέσιον· α. ὅτι ἡ κεφαλὴ αὐτῆς ὁ Χρυσός, εἶναι ἀνώτερος, καὶ ἡ πίστις αὐτῆς, καὶ ἐλπίς, καὶ ἀγάπη, καὶ τῶν Μουσικῶν ἡ δυναμὶς· β. ὅτι εἶναι ἐλευθερία, καὶ τῶν παθῶν κυριεύουσα δι' ἀγάπην, καὶ ὅ-

χι διὰ φόβον, ἡτοι κατὰ τὸν τῆς ὑποδείσεως τρόπον· γ. ὅτι Ἱερουσαλὴμ εἶναι, ἡτοι ὅρασις ἀρήνης· ὅτι μήτηρ γόνιμος ἐγένετο, ἐπεὶ πολλὰς καὶ ἐγέννησε, διὰ τὸ εἶναι ἀμώμος κατὰ σωματικὸν· εἶναι γόνιμος κατὰ τὸν σῶκον, εἶναι Παρθένος κατὰ τὴν σεμνότητά· καὶ Παρθένος ὅσα, ἡμεῖς ἐγέννησεν, ὅχι ἐκ σπέρματος, ἀλλὰ ἐκ Πνεύματος. Διὰ τὸ τοῦτο ὁ Θεὸς Ἰερώνυμος εἶπεν, ὅτι ἡ πάλαι ἀγονὸς Ἐκκλησία, νῦν ἐχέστω γόνιμος, ἀφ' ἧς ὁ Κύριος ἐγεννήθη ἐκ τῆς Παρθένου· διὰ αὐτὸ δὲ καὶ ὁ πρότερον, ὅταν ἔτεκε τὸν Ἰσραὴλ, καλεόμενος Ἀβραάμ, ὁ δὲ Πατὴρ μετὰ τὸν Φίλωνα, ὑστερον ὅταν ἔμελλε νὰ λάβῃ τὴν ἐπαγγελίαν καὶ σωματικῶς παρὰ Θεοῦ διὰ τὰ γεννήσῃ τὸν Ἰσραὴλ, τὸν τύπον ὅτι Χρυσός, ἐκλήθη Ἀβραάμ, ὁ δὲ Πατὴρ ἐκλεκτός ἦχε, κατὰ τὸν αὐτὸν Φίλωνα, ἡ Πατὴρ πλῆθος μεγάλη, κατὰ τὸν Κορέσιον· ἢ ὅπως ὀνομασθῇ, διὰ τὰ διελθῇ ἡ τῆς τῆς Χρυσῆς Ἐκκλησίας πολυγυνία, καὶ πολυτεχνία.

ἔχον οἱ ὧν Ἐθνῶν πισδύσαντες Χριστιανοί, εἰς καιρὸν ὅπῃ πρὸς δέριον, καὶ πρὸς δούλον οἱ Ἰουδαῖοι, οἱ δὲ οἱ δούλοι οἱ Νόμοι, οἱ δὲ φαινόμενοι πῶς εἶναι ἐλεύθεροι Ἐθνικοί, ἀνέκονται; Διὰ τὸ λέγει ὁ Ἀπόστολος, ὅτι καὶ εἰς τὸν τύπον τὸ τοῦ ἴδιου σωβειναι· δι' ὅ, τι ὁ Ἰσμαὴλ, ὁ ἐκ τῆς δούλης Ἀγάρ γεννηθεὶς, ἐδίωκε τὸν ἐλεύθερον, καὶ ἐκ τῆς ἐλεύθερας Σάρρας γεννηθέντα Ἰσαὰκ (1)· ἀλλ' ὅμως ὁ διωκόμενος Ἰσαὰκ, δὲ ἐμποδίζετο τίποτε ἀπὸ τὸν διωγμὸν τῷ Ἰσμαὴλ, εἰς τὸ νὰ ᾔσῃαι γνήσιος, καὶ ἐλεύθερος ὡς τῷ Ἀβραάμ, καὶ αὐθεντίας τῷ διώκοντι Ἰσμαὴλ· ὥστε καὶ ἀπὸ αὐτοῦ, λέγει, τὸ νὰ διώκεσθε ἐσθὲς οἱ Χριστιανοί ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων, δείχνεται ἡ ὁμοιότης ὅπῃ ἔχετε μὲ τὸν γνήσιον ὡς Ἰσαὰκ, καὶ ἡ οἰκειότης ὅπῃ ἔχετε μὲ τὸν Ἀβραάμ. Τοιοτρόπως ἐρμηνεύει τὸ ρητὸν τὸ τοῦ Παύλου καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας Κύριλλος.

30. „Ἀλλὰ τί λέγει ἡ Γραφή; „ἔκβαλε τὸν υἱὸν τῆς παιδίσκης·
„ὁ γὰρ μὴ κληρονομῆσα ὁ υἱὸς τῆς παιδίσκης μετὰ τῷ υἱῷ
„τῆς ἐλεύθερας“. (Γεν. κα. 10.) (2)

Διὰ τὰ μὲν εἰρητινας, καὶ τί παρηγορεῖαν προξενεῖ εἰς τὴν Χριστιανὴν ὅπῃ πῶρα διώκονται ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων, τὸ νὰ ἐδίωκετο τότε καὶ ὁ Ἰσαὰκ ἀπὸ τὸν Ἰσμαὴλ; διὰ τὸ λέγει ὁ Παῦλος ἐδῶ· ἄκουσον ἐσὺ ὁ Χριστιανὸς, ὅπῃ διώκεσαι ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἀπίστων, τί λέγει περὶ τῆς ἡ Γραφῆς, καὶ τίς θέλεις παρηγορηθῆς; δι' ὅ, τι θέλεις ἰδῆς, ὅτι ὁ Ἰσμαὴλ, ἀπὸ τὸν πρόσκαιρον διωγμὸν ὅπῃ ἔκαμν εἰς τὸν Ἰσαὰκ, τελείως ἐξεβλήθη καὶ ἐδιώχθη ἀπὸ τὴν πατρικὴν οἰκίαν τῷ Ἀβραάμ· καὶ δὲ ἐστάθη ἀρετὴ μόνῃ ἡ τιμωρία αὐτῇ εἰς τὸν διώκτην Ἰσμαὴλ, ἀλλὰ ἀκόμη ἐπροσέθη εἰς αὐτὸν καὶ ἄλλη· διπλασθὴ, τὸ νὰ μὴ γένῃ κοινῶς, καὶ κληροδόμος ἐδὲ τῶν ἀγαθῶν ἐκείνων τῷ Ἀβραάμ, ὅπῃ ἦν ἐπιμασμοῦς αὐτῷ νὰ δοθῇ εἰς τὸν δούλον τῷ, ἀλλὰ νὰ γένῃ ἀπόκληρος πάντῃ· τὸ ὅποῖον τὸ τοῦ Ἰσμαὴλ μέγα τιμωρία καὶ κόλασις εἰς τὸν Ἰσμαὴλ, ἡτις ἔλαβε τὴν ἀρχὴν καὶ αἰτίαν ἀπὸ τὴν κρίσιν καὶ ἀπόφασιν τῷ Θεῷ, καὶ ὅχι ἀπὸ τὸν διωγμὸν ὅπῃ ἔκαμν κατὰ τὸν Ἰσαὰκ. Ὁ γὰρ Θεὸς εἶπε πρὸς τὸν Ἀβραάμ ὅπῃ τῷ ἔκακοφάν· πῶς τῷ εἶπεν ἡ Σάρρα νὰ διώξῃ τὸν Ἰσμαὴλ· „μὴ σκληρὸν ἐσὼ ἐναντίον σου περὶ τῷ παιδί, καὶ περὶ τῆς παιδίσκης· πάντα ὅσα αὐτῷ εἰρησοὶ Σάρρα, ἀκούε τῆς φωνῆς αὐτῆς· ὅτι ἐν Ἰσαὰκ κληθήσεται σοὶ σπέρμα“ (Γεν. κα. 12.) (3). Βλέπε δὲ, ὡς ἀναγνώσας, πῶς ἀνέμασεν ὁ Παῦλος τὸν Ἰσμαὴλ, ὅχι ὡς τῷ Ἀβραάμ, ἀλλὰ ὡς τῷ παιδί, ἀπὸ τὸ χειρότερον καὶ ἀτιμότερον μέρος, διὰ τὸ δὲ ἦν ἄξιός νὰ κληρονομήσῃ τὸν Ἀβραάμ ὅμῃ μὲ τὸν γνήσιόν τῷ υἱὸν Ἰσαὰκ. Στοχάσασθε λοιπὸν ὅτι ἐδείξεν ὁ Παῦλος, πῶς αὐτὸς ὁ ἴδιος Νόμος ἐδίδασκε τὴν ἐδικλῶν κατέρχουσιν· ἐπειδὴ ὅλα αὐτὰ ὅπῃ ἐρρέθησαν περὶ τῶν δούλων καὶ γυναικῶν τῷ Ἀβραάμ, ἦν τύπος τῶν γυναικῶν πῶρα εἰς τὴν χάριν τῷ Εὐαγγελίῳ· καὶ πάλιν ὅλα αὐτὰ ἰσορρύνται εἰς τὸν Νόμον, ἡτοι εἰς τὸ βιβλίον τῆς Γενέσεως, καὶ τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς.

31. „Ἄρα ἀδελφοί, οὐκ ἐσμεν τῆς παιδίσκης τέκνα, ἀλλὰ τῆς ἐλεύθερας“.

Αὐτὰ ὅλα τὰ λέγει ὁ Παῦλος, καὶ τὰ κινεῖ, διὰ τὰ δείξῃ, ὅτι αὐτὸ ὅπῃ ἔγινεν εἰς ἡμᾶς τὸς Χριστιανούς, πόσον τὸς ὧν Ἰουδαίων πισδύσαντες, ὅσον καὶ τὸς ἐκ τῶν Ἐθνῶν, δὲ εἶναι

(1) Ἡ δὲ Γραφή δὲ λέγει ὅτι ἐδίωκεν ὁ Ἰσμαὴλ τὸν Ἰσαὰκ, ἀλλὰ λέγει, ὅτι ἐπαίξεν· „ἰδοὺσα δὲ ἡ Σάρρα τὸν υἱὸν Ἀγάρ τῆς Αἰγυπτίας... παῖς, ζῶντα μετὰ Ἰσαὰκ τῷ υἱῷ αὐτῆς“. (Γεν. κα. 9.) ἀλλὰ ἡ παιδί αὐτῆς, μάχη ἦν, καὶ ὁ Ἰσμαὴλ ἐτυππε τὸν Ἰσαὰκ, καὶ ἐκωλύετο, καὶ ἐμάχετο μὲ αὐτὸν· ἐπὶ δὲ αὐτῶν ποῖον τῆμα σωβειναι ἡ Γραφή νὰ μεταχειρίζεται τὸ παιζέν· ἔπειτα γὰρ ἡ β. πῶν Βασιλικῶν γραφῶν· „ἀναστήσαντες δὲ τὰ παιδάκια, καὶ παιζάσαντες ἐν αὐτοῖς ἡμῶν“, (β. Βασιλ. β. 14.) ἀπὸ τῶν μαχιστάσθων· ὅθεν καὶ ὁ Ἀκάκιος, καὶ ὁ Διόδωρος, καὶ ὁ Κύ-

ριλλος, καὶ πρὸ πάντων ὁ μέγας Παῦλος, ἐδῶ ἰτὶ ἐρμήνευσαν τὸ παιζέν τῷ Ἰσμαὴλ μετὰ τῷ Ἰσαὰκ.

(2) Τὸ ρητὸν αὐτὸ ἐρμηνεύων ὁ Θεοδώριος λέγει· „ὅτι Σάρρα τῷ Ἰσαὰκ τῷ υἱῷ αὐτῆς, τῆς Γραφῆς ὑπορμήματα, τὸν σκοπὸν διέκρινε τῆς Γραφῆς, ὅτι τὸν χάριν ἀνάγρῃσιν αὐτῶν πεποιήκεν, ἵνα καὶ μετὰ σὺν ἀλήθειαν ὁ τύπος διαχθῇ.“

(3) Διὰ τοῦτο εἶναι γεγραμμένον ἐν τῇ δὲ Γραφῇ· „ἔδωκε δὲ ὁ Ἀβραάμ πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ Ἰσαὰκ τῷ υἱῷ αὐτοῦ“. (Γεν. κα. 6.)

εἶναι κρινέριον, ἀλλὰ ἀνῶθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς ἀπὸ πολλῶν χρόνων ἐτυπῆτο καὶ εἰκονίζετο· πῶς λοιπὸν, λέγει, δεῖ εἶναι ἄποπον, ἡμεῖς ὅτε ἠξιώθημεν εἰσελθεῖν πρὸ πόσων χρόνων, νὰ γινώμεθα πόρα δεῖλοι μὲ τὸ θέλημα μας (1), μὲ τὸ νὰ ὑποτασώμεθα, εἰς τὴν δουλείαν τοῦ Νόμου;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

1. „Τῇ ἐλθούσῃ ἐν, ἡ Χειρὸς ἡμᾶς ἠλθούσεως, σήκετε“.

Μήπως, λέγει, ἐσεῖς ἐλθούσεως τὸν ἑαυτὸν σας; ὄχι· ἀλλὰ σᾶς ἠλθούσεως ὁ Χειρὸς, ὅστις ἔδωκε τιμὴν τὸν ἑαυτὸν τε, καὶ μὲ αὐτῷ σᾶς ἐξαγόρασεν ἀπὸ τὴν δουλείαν τοῦ Νόμου (2). Πῶς λοιπὸν ἐσεῖς οἱ Γαλάται, ὑποδελνέτετε πάλιν τὸν ἑαυτὸν σας ὑποκάτω εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Νόμου, ἐξω ἀπὸ τῷ γινώμῳ τοῦ Χειρὸς, ὅτε σᾶς ἠλθούσεως; Λέγοντας δὲ ὁ Παῦλος „σήκετε“ ἔδειξε μὲ τὸν λόγον τῶτον, ὅτι ἐσαλεύοντο εἰς τὴν Πίσιν.

„Καὶ μὴ πάλιν ζυγῷ δουλείας ἐνέχεσθε“.

Λέγοντας μὲν ζυγὸν ὁ Ἀπόστολος, ἐφανερώσε τὸ βάρος τῆς τοῦ Νόμου δουλείας· λέγοντας δὲ, πάλιν, κατηγορεῖ τὸς Γαλάτας ὡς αἰσισθῆτες· ἐπειδὴ ὕστερα ἀφ' ἑμαυτοῦ μὲ τὴν δοκιμῇ πόσον βαρεῖα, καὶ φορτικὴ εἶναι ἡ δουλεία τοῦ Νόμου, πάλιν τρέχουσι μόνοι πᾶν εἰς αὐτὴν· „δις γὰρ ἐπὶ τῷ αὐτῷ λίθῳ προσκρῖναι, πῶς ἀνοήτοις ἢ παροιμία δίδωσιν“.

2. „Ἴδε ἐγὼ Παῦλος λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν περιτέμνησθε, Χειρὸς ὑμᾶς ἔσθ' ὠφελήσα“.

Λέγοντας ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, ἴδε ἐγὼ Παῦλος, βάλλει τὴν ἀξιοπιστίαν τοῦ ὀνόματός τε, αὐτὴν οὐκ ἀλλῶν δυνατωτέρων ἀπόδειξιν· δεῖ ὠφελεῖ δὲ ὁ Χειρὸς ἐκεῖνον ὅτε περιτέμνεται, διὰ τὸ ὁ περιτεμνόμενος ἀθετεῖ τὴν χάριν τοῦ Χειρὸς, καὶ προστρέχει μὲν εἰς τὸν Νόμον ὡς διεργέτω αὐτὸν, ἀπιστεῖ δὲ εἰς τὸν Χειρὸν, καὶ δεῖ πισθεῖν βεβαίως ὅτι ὁ Χειρὸς τὸν διεργέτησεν· ὅποιος δὲ ἀπιστεῖ, τίποτε δεῖ ὠφελεῖται, οὐδὲ κερδαίνει ἀπὸ τὸν ὑπ' αὐτῷ ἀπιστέμενον.

3. „Μαρτύρομαι δὲ πάλιν παντὶ ἀνθρώπῳ περιτεμνομένῳ, ὅτι ὄφρα, λέτεις ἐς ἅν ὅλον τὸν Νόμον πληρῶσαι“.

Διὰ τὸ μὴ νομίσαν οἱ Γαλάται, ὅτι ταῦτα λέγει ὁ Παῦλος μὲ ἔχθραν πρὸς αὐτοὺς, διὰ τῆς λέγει· ὅτι μὴ νομίσετε πῶς λέγω τὸ ἐξῆς ρηθισόμενον εἰς ἐσᾶς μόνους, ἀλλὰ καὶ εἰς καθὲ ἄλλον ἀνθρώπον ὅτε περιτέμνεται, διαμαρτύρομαι, καὶ βεβαιῶν, ὅτι μεγάλον βάρος ἐπιφορτίζετε εἰς τὸν ἑαυτὸν σας· ἐπειδὴ τὰ διατάγματα τοῦ Νόμου εἶναι ἀλληλοῦδετα, καὶ κρατῆται εἷς ἀπὸ τοῦ ἄλλου, ὡσὰν ἀλυσίδα. „Ὅθεν, ὅταν ἐσεῖς δεχθῆτε εἰς τὸν ἑαυτὸν σας εἷς διάταγμα, καὶ ἔθος τοῦ Νόμου, καὶ ὑποτάξετε τὸν ἑαυτὸν σας εἰς τὸν ζυγόν τε, νὰ ἠξούρετε, ὅτι ὑποτάξετε τὸν ἑαυτὸν σας καὶ εἰς ὅλῳ τὴν δεσποτείαν καὶ ἐξουσίαν τοῦ Νόμου· διὰ τὸ ἡ περιτεμνὴ, ζητεῖ νὰ γοῖ ἡ διὰ τὸν περιτεμνόμενον καὶ θυσία· ζητεῖ καὶ παρατήρησιν ἡμέρας, ἢ νὰ ᾖ ἡ ὁρδὴ ἡμέρα ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ παιδὸς· ἡ δὲ θυσία πάλιν αὐτῇ,

τη,

(1) Ὁ δὲ Οἰκουμενικὸς ἐρμηνεύων τὸ ρητὸν ποῦπο λέγει· „ἐκ ἐσμεν ὡς παιδίσκης τέκνα, ἐπὶ μήτε ἡμῶν τύποι· ἢ Ἀγαρ, ἀλλὰ πᾶν Ἰουδαίων· ἡμῶν γὰρ ἢ Σάρρα τύπος“.

(2) Μὲ πόσα συνίσταται ἡ κατὰ Χειρὸν πνευματικὴ ἐλευθερία ὅρα εἰς τὴν ὑποσημαίνωσιν σου· „οὐ δὲ τὸ Πνεῦμα Κυρίου ἐκᾶ ἐλευθερία“· (β. Κορ. γ'.

17.) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριος· „ἐλθούσαν τὴν ἐξω τοῦ Νόμου πολιτείαν καλῇ, ζυγὸν δὲ δουλείας, τὴν κατὰ νόμον ζωὴν· ὅσο γὰρ καὶ ὁ θῆος Πέτρος ἐν ταῖς Πράξεσιν ἐφη· „τί πιναρίζετε τὸν Θεὸν ἐπιθῆναι ζυγὸν ἐπὶ τὸν τραχιὸν τῶν μαθητῶν, ἐν, οὐτε οἱ Πατέρες ἡμῶν, οὐτε ἡμεῖς ἰχθυοῦμεν βασανισαί“· (Πράξ. 10.)

τη, ζητεῖ καὶ τόπον ἀρμόδιον, καὶ τρόπον, καὶ καθαρισμὸς, καὶ πλουσίματα, καὶ ἱερεῖς, διὰ τὸ ὅποιοι εἶναι ἀκάθαρτοι, καὶ ἀνέρος δὲν ἡμπορεῖ νὰ κάμῃ θυσίαν· οἱ καθαρισμοὶ δὲ πάλιν ζητῶν ἄλλας παρατηρήσεις. Βλέπετε πῶς ὅποιοι μίαν φοράν ἀποστασῇ ἀπὸ τὸν Χριστὸν, ὅχι μόνον τίποτε δὲν ὠφελεῖται ἀπὸ τὸν Χριστὸν, ἀλλὰ καὶ πρὸς ταῦτοις εἰς μυρία βάρη ὑποτάσσει τὸν ἑαυτὸν τε (1); δι' ὃ, τι, ἀλλ' ὁ Νόμος ἦναι κύριος, καὶ αὐθεντίας, ὡς νομολάτρα Χριστιανέ, λοιπὸν φύλαξον ὅλον τὸν Νόμον· εἰδὲ ὁ Νόμος δὲν εἶναι αὐθεντίας, λοιπὸν μηδὲ μέρος τῶ Νόμου καταδέξαι νὰ φυλάξῃς.

4. „Κατηργήθητε ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, οἱ τινες ἐν Νόμῳ δικαιώσθε· τῆς χάριτος ὤξεπέσατε“.

Ητοι ἀδελφίαν κοινωνίαν ἔχετε μὲ τὸν Χριστὸν, ἐσεῖς οἱ Γαλάται, ὅτε νομίζετε πῶς δικαιώσθε εἰς τὸν Νόμον· ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ Εὐαγγελίου ὤξεπέσατε, ἥτις ἀληθῶς σὰς δικαίονοι. Μεγάλος λοιπὸν εἶναι ὁ παραβοησιασμός, καὶ ἡ ἀπώλεια αὐτῇ ἐποῦ ἐπάθετε, ἐπειδὴ, ὅχι μόνον τὸν Νόμον δὲν φυλάττετε, ἀλλὰ καὶ τὴν χάριν ἀπεβάλετε, καὶ ἐχάσατε.

5. „Ἡμεῖς γὰρ Πνύματι ἐκ Πίσεως ἐλπίδα δικαιοσύνης ἀπεκδέχομεθα“.

Ημεῖς, λέγει, οἱ πιστοὶ Χριστιανοί, ἐλπίζομεν νὰ δικαιωθῶμεν, ὅχι μὲ τὸν Νόμον τοῦ Μωϋσέως, ἀλλὰ μὲ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· πῶς δέ, καὶ μὲ πόσον τρόπον ἐλπίζομεν νὰ δικαιωθῶμεν; ἀπὸ τὴν Πίσιν· δι' ὃ, τι πρέπει πρῶτον νὰ προηγηται ἡ Πίσις τοῦ πιστεύοντος, καὶ δεύτερον, νὰ λαμβάνῃ ὁ πιστῶν τὴν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν τε μὲ τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ Ἁγίου Πνύματος, καὶ νὰ δικαιόνηται μὲ τὸ Βάπτισμα (2).

6. „Ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ, ἔτε περιτομήτι ἰχῦα, οὔτε ἀκροβυσία, ἀλλὰ Πίσις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη (3)“.

Διὰ τί ἀνωτέρω μὲν εἶπεν ὁ Παῦλος, ὅτι βλάπτει ἡ περιτομή ἐπειδὴ, χωρίζει ἀπὸ τὴν Πίσιν τοῦ Χριστοῦ, τώρα δὲ λέγει πῶς αὐτὴ εἶναι ἀδιάφορος; εἰς τὸ ἀποκρινόμεθα, ὅτι ἀνωτέρω μὲν εἶπε διὰ τὴν περιτομὴν, ὅτε λάβῃ τινὰς μετὰ τὸ Βάπτισμα, καὶ διὰ τὸ εἶπε

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος οὕτως ἀναπτύσσει τὸ ῥητόν· „Καὶ μάλα ἐκόπαι· ἐπαράται γὰρ ὁ Νόμος τοῖς μὴ πάντα πληροῦσι καὶ διηγουμένοις· ἄλλως τε ὁ γνῶμη τῶν ἐλευθερίαν καταλιπῶν, καὶ δουλεύειν ἐλόμενος, πᾶσιν ὑπόκειται τοῖς τοῦ Δεσπότου προστάγμασι“. Ὁ δὲ Μέγας Βασίλειος πῶς τὸ ῥητόν προσιδέμενος λέγει· „σαφῶς δὲν σωίσεται, ὅτι πᾶς ὁ βαπτισθεὶς πρὸς τὸ Εὐαγγέλιον Βάπτισμα καθὼς γεγραπται, ἐπίσης ὀφειλέτης ἐστὶ, κατὰ τὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἀπεθανόντος, καὶ ἐγερθέντος, λόγον τῷ πληρῶσαι τὸ γεγραμμένον ὑπ' αὐτοῦ τῷ Ἀποστόλῃ· ἡ γὰρ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ συνέχει ἡμᾶς καὶ πᾶς ἐξ ἡμῶν· εἰ γὰρ ὁ περιτομηθεὶς μέρος τι τοῦ σώματος τὴν κατὰ Μωσὴν περιτομὴν, ὀφειλέτης ἐστὶν ὅλον τὸν Νόμον ποιῆσαι, πόσον μάλλον ὁ περιτομηθεὶς τῶν κατὰ Χριστὸν περιτομῆν, ἐν τῇ ἀπεκδύσει, ὅλον τοῦ σώματος τῶν ἁμαρτιῶν πᾶς σαρκοῦ, καθὼς γεγραπται, ὀφειλέτης ἐστὶ πληρῶσαι τὸ ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου ἐρημύον, ἐμοὶ ὁ κόσμος ἐσάρωται, κατὰ τὸν κόσμον“; (Λογ. β. περὶ Βαπτίσμ. ἐρωτ. α.)

(2) Ὁ δὲ Κορέσιος λέγει, ὅτι ἐλπίς δικαιοσύνης, κατὰ τινὰς μὲν εἶναι, ἡ αἰδὸς δόξα, κατὰ τινὰς δὲ, ἡ ἐλπιζομένη δικαιοσύνη.

(3) Ὁ δὲ Κορέσιος λέγει, ὅτι ἡ Πίσις ἐνεργὴ διὰ τῆς ἀγάπης, ὅχι ὡς ποιητικὴ αἰτία δι' ὅργανον, ἀλλ' ὡς διαδότης διὰ τῶν ἰδῶν ἐνεργῇ πρὸς τὸ διαπίδησαι· ὡς καὶ ἡ θερμότης διὰ τῶν αἰδῶν τοῦ πυρὸς, λέγεται ἐνεργῇ τῷ ξύλῳ τῶν καύσιν, καὶ τῶν ἐν τῷ πυρὶ μεταβολῶν· ὡς καὶ ἡ Πίσις διὰ τῆς ἀγάπης ἐνεργῇ, πᾶς θεαρέτης πράξις πράττουσα, καὶ πᾶς ἐνεργείας τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῦ πλησίον, καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν ἐπιτίττανται· καὶ γὰρ ἡ ἀγάπη ἐκ ἐστὶν ἰδὸς μισῶδες, ἀλλ' ἐπισπῶδες, ἥτις στῆναι πίση, καὶ πᾶσι τοῖς ἀγαθοῖς ἐργοῖς, ζῶν, καὶ ῥῶσιν, καὶ μισθὸν παρέχει, κατὰ τὸν πρὸς τὸ ὕψιστον τέλος ἀναγωγίῳ· ὅτε γὰρ ἀγάπη, ἐκείνη καὶ ἀρετὴ παρέσι, καὶ ἐλπίς μισθῷ.

Σημειώσαι ὅτι πρὸς τὴν αἰδὴ Πίσεως εὐρίσκονται ἐς τὴν Γραφήν. Καὶ πρώτη μὲν Πίσις εἶναι ἡ δικαιοσύνη τῶν ἀνδρῶν, περὶ ἧς εἶπεν ὁ Παῦλος πρότερον ἐς τὴν παρῶσαν Ἐπιστολήν· „Καὶ ἡμεῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἐπισπῶμεν, ἵνα δικαιωθῶμεν ἐκ πίσεως Χριστοῦ“ (Γαλ. β. 16.) Δεύτερα εἶναι ἡ καλουμένη ἰσορροπία, μετὰ τῶν ὁποίων πιστῶν μὲν ὁ ἀνθρώπος ἐς τὸν Χριστὸν, καὶ ἐς τὴν περιεχόμενα ἐν ταῖς Γραφαῖς ὅτι εἶναι ἀληθῆ, διὰ τὴν δόξαν ὅμως τῶν ἀνθρώπων, ἢ διὰ φόβον τῆς ζωῆς, δὲν ὁμο-

εἶπε πῶς αὐτὴ βλάπτει· ἐδῶ δὲ λέγει διὰ τὴν περιτομὴν ὅπῃ ἔχει τινὰς τὸ τῷ νὰ πιν-
 εῖσθαι, καὶ νὰ βαπτισθῇ, καὶ διὰ τὸ λέγει πῶς αὐτὴ εἶναι ἀδιάφορος, καὶ κάμειαν δὲ ἔχει
 διαίαν· ὥστε νὰ ἔλεγον, ὅτι ἐκεῖνοι ὅπῃ ἐπίσταν εἰς τὴν νέαν Διαθήκην, καὶ χάριν τῇ
 Εὐαγγελίᾳ, ἔτε αὐτοὶ εἶναι περιεπιτημένοι ὡφελῆναι τίποτε ἀπὸ τὴν προτέραν περιτομὴν τῆς,
 ἔτε εἶναι ἀκρόβυτοι, καὶ ἀπερείτητοι, βλάπτονται· ἐπεὶ δὲ ἡ Πίσις εἶναι ὅπῃ κάμει
 πᾶσι (1) ὅχι ὁμῶς, ἡ φιλὴ Πίσις καὶ ἀνενέργητος, ἀλλὰ ἡ Πίσις ἡ δι' ἀγάπης ἐνεργου-
 μένη, ἥτοι ἐκεῖνη ὅπῃ χρεώσεται πάντες νὰ ἦναι ζωντανή, καὶ ἐνεργητικὴ, διὰ μέσους τῆς εἰς
 Χριστὸν ἀγάπης, καὶ τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν. Μετὰ λόγια δὲ ταῦτα αἰνιγματωδῶς ὁ Ἀ-
 πόστολος φανερώνει τὰς Γαλάτας, πῶς ἐπίσταν μὲν εἰς τὸν Χριστὸν, δὲ ἐρριζώθησαν
 ὁμῶς καὶ εἰς τὴν ἀγάπην τῷ Χριστῷ· καὶ διὰ τὸ, μετὰ τὸ νὰ μὴ εἶναι ἐρριζωμένοι εἰς τὴν
 ἀγάπην τῷ Χριστῷ, ἀφῆκαν τὸν Χριστὸν, καὶ ἐπρόσβλεψαν θεληματικῶς εἰς τὸν Νόμον· ἡ λέ-
 γωντας, ὅτι ἡ Πίσις ἰσχύει, ἡ δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη, μετὰ τὸν λόγον αὐτὸν διορθοῦν τὴν
 πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην τῶν Γαλατῶν. Καὶ πρὸς τῆς δέχεται, ὅτι ἐκεῖνοι οἱ ψευδαπό-
 στολοι, ὅπῃ ἐπλάσαν τὰς Γαλάτας, αὐτοὶ εἶχον ἀληθινὴν ἀγάπην πρὸς αὐτὰς, δὲ ἤθελαν
 πολυμήσαν νὰ κάμνουν ταῦτα, καὶ νὰ τὰς πλανῶν ἀπὸ τὴν Πίσιν τῷ Χριστῷ. Μάθετε λοιπὸν
 ἐσὺ, ὡς ἀναγνώσας, ὅτι ἡ Πίσις ἐνεργεῖται μὲν μετὰ τὸ μέσον τῆς ἀγάπης, ἥτοι δέχεται
 ζωντανή· ὅταν δὲ ἡ Πίσις δὲ ἔχη τὴν ἀγάπην, εἶναι νεκρά, καὶ ἀνενέργητος. Ὁμοίον δὲ
 τὸ εἶναι μετὰ ἐκεῖνο ὅπῃ εἶπον ὁ Ἀδελφός Θεὸς Ἰάκωβος, ὅτι „ἡ Πίσις χωρὶς ἔργων, νε-
 κρά“· (Ἰάκ. β'. 17.) Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τῆς „διὰ Πίσεως περιπατῶμεν“ (β'.
 Κορ. ε'. 7.) ἵνα μάθης ποία εἶναι Πίσις φιλὴ καὶ ὅχι ἀκοῆς, καὶ ποία ἡ θεωρητικὴ, ἥτις
 καὶ ἐνυπόστατος λέγεται.

7. „Ἐτρέχετε καλῶς· τίς ὑμᾶς ἐνέκοψε τῇ ἀληθείᾳ μὴ πείθεσθαι“!

Δὲ λέγει ταῦτα ὁ Ἀπόστολος ἐρωτηματικῶς, ἥγαν δὲ ἐρωτᾷ τὰς Γαλάτας διὰ νὰ μά-
 θῃ, ἀλλὰ τὰς λέγει ἐρωτηματικῶς καὶ ἀπορητικῶς· ἐσεῖς, λέγει, ἐφθάσατε εἰς τὴν τελειότη-
 τα, καὶ τώρα τί μεταβολὴ εἶναι αὐτὴ ὅπῃ εἰς ἐσᾶς ἔγινε! ποῖος πλάτος τόσον ἐδωκῆθη με-
 τὰ λόγια τῆς, ὥστε νὰ σᾶς ἐμποδίσῃ νὰ μὴ πείθεσθε εἰς τὴν ἀλήθειαν τῇ Εὐαγγελίᾳ,
 ἀλλὰ εἰς τὴν σκιά τῷ Νόμῳ (2)!

8. „Ἡ πεισμονὴ, ἣ ἐκ τῷ καλῶντος ὑμᾶς“.

Ταῖς, τὸ νὰ πείθεσθε ἐσεῖς οἱ Γαλάται εἰς ἐκεῖνους τὰς ψευδαποστόλους ὅπῃ σᾶς ἀπα-
 τῶν, δὲ εἶναι ἀπὸ τὸν Χριστὸν· ἐπεὶ δὲ ὁ Χριστὸς δὲ σᾶς ἐκάλεσε διὰ νὰ πείθεσθε εἰς
 ἐκεῖνους ὅπῃ σᾶς συμβεβόλεν νὰ ἐκδίδετε (3).

9. „Μι-

ἀμολογῇ τὴν Πίσιν αὐτῶν· ποιοῦσι ἦσαν ἐκεῖνοι οἱ ἀρ-
 χοντες, οἱ τινες ἀρχαὶ καὶ ἐπίσταν εἰς τὸν Χριστὸν,
 ἀλλὰ διὰ τῶν Φαρισσαίων, ἢ ὡμολογῶν, ἵνα μὴ ἀποσυ-
 γάγωσι γελῶνται· „ἡγάπησαν γὰρ τὴν δόξαν τῶν ἀν-
 ὄρων μᾶλλον ὑπὲρ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ“· (Ἰω. ιβ'.
 42.) Τρίτη Πίσις εἶναι ἡ καλουμένη πρόσκαιρος, τὴν
 ὁποίαν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ὀνομάζει Πίσιν τῶν και-
 ρῶν. Τοιαύτη εἶναι ἡ Πίσις ἐκεῖνη ὅπῃ μετὰ χαρὰς μὲν
 δέχονται τὸν λόγον εἰς τὴν ἀρχὴν, ὑστερον δὲ ὅταν
 ἀκολουθήσῃ πειρασμός, παραιτῶσι τὴν Πίσιν, ὡς εἶπεν
 ὁ Κύριος· „ἐποὶ ρίζαν ἔκ ἔχουσιν, οἱ πρὸς καιρὸν πι-
 εῖσθαι, καὶ ἐν καιρῷ πειρασμοῦ ἀφίστανται“· (Λουκ.
 ιι'. 13.) Τετάρτη Πίσις εἶναι ἡ τῶν σημειῶν καλου-
 μένη, μετὰ τὴν ὁποίαν πιστεύει ὁ ἄνθρωπος ὅτι ὁ Θεὸς
 δυνάται ποιῆσαι σημεῖα καὶ θαύματα ἢ ἀμύσεις, ἡ διὰ
 αὐτὸς τινος φιλοδέει, ἡ καὶ διὰ μετὰ αὐτῶν τῶν ἰδίων ὅπῃ
 πιστεύει. Τοιαύτη ἦσαν ἡ Πίσις τῶν ἐκαστοπαρχῶν, (Ματθ.
 ιι'. 8.) καὶ ἡ τῶν προσενηκάντων τὸν παραλυτικὸν εἰς
 τὸν Χριστὸν. (Αὐτῶν. ε'. 2.) Πέμπτη δὲ καὶ τελευ-

ταία εἶναι ἡ διὰ τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν, καὶ μάλιστα
 διὰ τῆς ἀγάπης ἐνεργουμένη. Αὕτη λέγεται Πίσις ζῶ-
 σα καὶ σώζουσα, καὶ ἀνωτέρα ὅλων τῶν ἄλλων, καθὼς ὅτι
 πᾶσαι μὲν αἱ ἄλλαι δυνάμεις νὰ ἐκπέσῃ, καὶ νὰ κο-
 λασθῶν οἱ πύλας ἔχοντες, αὐτὴ δὲ μόνη νὰ ἐκπέσῃ
 δὲν δύναται, ὡς τῇ ἀγάπῃ ἠνωμένη τῇ μὴ ἐκπιπτῆσθαι.

(1) Καὶ ὁ Θεοδώριος λέγει· „ἐραστὴς εἶ τῷ Νόμῳ;
 „φυλαττε τὸν Νόμον πᾶσι ἀναγκάσι“ κατῆσαι τὴν περὶ
 „τὸν πέλας ἀγάπην“ διὰ γὰρ ταύτης ἀπας ὁ Νόμος
 „πληροῦται“ περιτομῆς δὲ καὶ ἀκρόβυτίας διαφορὰν ἀ-
 νῆκεν ἡ Πίσις· οὐδὲ γὰρ ἐν ποῖς τραγωδίαις τὸν λό-
 γον, ἡ πρὸ μέλαν, ἀλλὰ τὴν πολεμικὴν ἐμπειρίαν ἐπι-
 ζητοῦσιν οἱ στρατηγοί“.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριος ἔτι φησὶν· „ἐπεινὴ τὸν
 „δρόμον, καὶ δρῶν τὸν δρόμον τὴν πύλαν“.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριος· „ἰδίον Θεοῦ πρὸς καλὴν, πρὸς
 „δὲ πειθεσθαι, τῶν ἀκούων“· Ὅρα καὶ εἰς τὸ „καὶ γὰρ
 „πάντων ἡ Πίσις“· (β'. Θεσσαλ. γ'. 2.)

9. „Μικρά ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ“.

Διὰ τὰ μὲν εἰπῶν οἱ Γαλάται, τί πόσον μᾶς κατηγορεῖς ὡς μακάριε Παῦλε; μίαν ἐντολὴν τῷ Νόμῳ ἐφυλάξαμεν, τὴν περιτομὴν δηλαδή, καὶ πόσον μεγαλιεύεις τὸ σφάλμα μας; διὰ τοῦτο ἀποκρίνεται ὁ Ἀπόστολος, ὅτι αὐτὸ ὅπῃ φαίνεται εἰς ἐσᾶς μικρὸν, καὶ ὀλίγον σφάλμα, βλάπτει εἰς τὰ καίρια, καὶ μεγάλα· ἐπεὶ δὲ, καθὼς τὸ προζύμι, μεταβάλλει εἰς τὸν ἑαυτὸν τὸ ὅλον τὸ ἄλφρον, καὶ τὴν ζύμην, καὶ μῶλον ὅπῃ εἶναι μικρὸν, καὶ ὀλίγον· ποικιλοτρόπως καὶ ἡ περιτομή, ἀγκαλὰ καὶ ἦναι μία ἐντολή τῷ Νόμῳ, ὅμως σᾶς μεταβάλλει ὅλως εἰς τὸν ἰσθαῖσμόν (1). Τὸ τοῦ ἰδίου ῥητὸν εἶπεν ὁ Παῦλος καὶ ἀλλοῦ· „μικρά ζύμη, ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ“ (ἀ. Κορ. ε. 6.)

10. „Ἐγὼ πέποιθα εἰς ὑμᾶς ἐν Κυρίῳ, ὅτι ἔδεν ἄλλο φρονήσετε“.

Θαρρῶ, λέγει, εἰς ἐσᾶς ὡς Γαλάται, ἐπεὶ δὲ καὶ ἡζόμην ποῖας μαθητὰς ἔχω, καὶ ἐπεὶ δὲ γνωρίζω πῶς εἰσθε δικολοδιόρθωτοι· Θαρρῶ λοιπὸν εἰς ἐσᾶς, πῶς ἄλλα δὲν θέλετε φρονήσετε, ἢ καὶ Θαρρῶ πῶς δυνάσθε νὰ διορθωθῆτε πάλιν· Θαρρῶ δὲ καὶ εἰς τὴν βοήθειαν καὶ δυνάμιν τῆς Κυρίας, ὅς τις δὲν θέλει νὰ ἀπωλεσθῇ ἐδὲ ὁ παραμικρὸς ἀνθρώπος, ὅτι νὰ σᾶς βοηθήσῃ εἰς τὸ νὰ διορθωθῆτε. Μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα παρακινεῖ τὸς Γαλάταις νὰ κάμνῃ καὶ αὐτοὶ τὸ ἐδικόν τες ἔργον καὶ κατὰ δύναμιν, ἢ καὶ νὰ ἐλπίζεν εἰς τὸν Κύριον· ἐπεὶ δὲ κατὰ ἄλλον τρόπον δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτύχετε, λέγει, τὴν παρὰ τῷ Θεῷ βοήθειαν, αἰσίως καὶ ἐσεῖς δὲν εἰσφέρετε τὸ ἐδικόν σας μέρος, καὶ δὲν κάμετε τὸ κατὰ δυνάμιν (2).

„Ὁ δὲ παράσσω ὑμᾶς, βασιάσει τὸ κρέμα, ὅς τις αὐτῷ ἦ“.

Εἰσεῖς, λέγει, θέλετε διορθωθῆτε· πλὴν ἐκεῖνοι ὅπῃ σᾶς ἐπλανήσαν, δὲν ἔχον νὰ ἐλδοθεῖν ἀπὸ τὴν κόλασιν καὶ τιμωρίαν, διὰ τὴν ἐδικλῶ σας διόρθωσιν· ἀλλὰ θέλουν τιμωρηθῆν, καὶ μεγάλοι τινες φαίνονται πῶς νὰ ἦναι καὶ ἀξιόπιστοι· τὸ τοῦ γὰρ δηλοῖ τὸ „ὅς τις αὐτῷ ἦ“· λέγει δὲ τὸ τοῦ Παύλου, ἵνα μὴ καὶ ἄλλοι τινες πλῆνιοι, ἐπιφορτισθῶν πάλιν τὸς Γαλάταις καὶ τὸς πλανῶν (3).

11. „Ἐγὼ δὲ, ἀδελφοί, εἰ περιτομὴν ἔτι κηρύσσω, τί ἔτι διώκομαι“;

Εἰπεὶ δὲ ἐκατηγόρει τὸν Παῦλον οἱ Ἰουδαῖοι ἐκεῖνοι καὶ ἔλεγον, ὅτι εἶναι ὑποκριτής, καὶ εἰς ἄλλα μὲν μέρη, κηρύττει νὰ περιτέμνῃται, εἰς ἄλλα δὲ, δὲν κηρύττει τὸ τοῦτο, διὰ τὸ

(1) Ὁ δὲ Κορέσιος λέγει ὅτι κατὰ τινὰς προζύμι εἶναι ἡ ψευδής καὶ ὑποκριτικὴ τῶν Ἰουδαίων διδασκαλία, καθὼς καὶ ὁ Κύριος αὐτῶν οὕτως ἐνόμασεν ἡμῶν· „πρῶτον προσέχετε ἑαυτοῖς ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων, ἣτις ἐστὶν ὑπόκρισις“ (Λυκ. 1 β. 1.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ἐκ ἡμῶν εἰς φρονήσε, ἀλλὰ εἰς φρονήσετε· ποῖς γὰρ ἡδὴ γεγεννημένοι εἰσιμένονται, εὐχεται δὲ ἰδεῖν τὴν ἐπὶ τὸ κρεῖττον μετὰ βολήν“.

(3) Γλαφυρὰ δὲ εἶναι καὶ ἡ ἐρμηνεία ὅπου κάμνει ὁ Θεὸς Χρυσόστομος εἰς τὸ ῥητὸν τὸ τοῦτο· ὅτι τοῦτο τὸ ἴδιον μεταχειρίζονται καὶ οἱ πατέρες εἰς τὰς ὑόψων· καὶ ὅσαι τινες πατὴρ συμβουλήν τὴν ὑόνσε, ὅς τις διεφθάρη, καὶ ἔκαμε ποτὰ κακὰ, καὶ ὁ πατὴρ ἐκείνος ἡξεύρη τὴν ὑόνσε, ὅτι ἀπὸ τῆς κακῆς γνώμης ἔγινε κακός, ὅμως ῥίπτει εἰς ἄλλον τὸ σφάλμα, καὶ λέγει εἰς αὐτὸν· „οἶδα ὅτι εἰ σὺν γέγονε σὺ ἀμαρτήματα· ἐπεροῖσε, διεφθιραν καὶ ἡπάτησαν· ἐκείνων ἐστὶν ἅπαν τὸ πλῆμα, μέλημα“· διὰ τὴν ὅς ἐκέναντας ταῦτα αἱ λόγια τῷ

πατρί, θέλει ἡμπορέσει νὰ σοχασθῇ τὴν κακίαν σου, καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ πάλιν εἰς τὴν ἀρετὴν, ἐντροπόμενος νὰ φανῇ ἀνάξιος τῆς ἐδικῆς σου δόξης καὶ ὑπολήψεως· τὸ τοῦ ἰδίου κάμνει καὶ ὁ Ἀπόστολος γράφωντας εἰς τὸς Γαλάταις· καὶ ὑμεῖς ἀπὸ τῶν ποτὰ λόγια, καὶ τῆς μυστικῆς κατηγορίας ὅτι ἔπε κατ' αὐτῶν, κοντὰ εἰς τὸ τέλος τῆς Ἐπιστολῆς, θέλωντας νὰ σινάξῃ ἀπὸ λόγου σου τὴν κατηγορίαν, ἵνα ὀλίγον ἀναπαυθέντες ἀπὸ τῆς κατηγορίας, δυναθῶν νὰ ἀπολογηθῶν, ἔγχι πρὸς λέγει· „ἐγὼ πέποιθα εἰς ὑμᾶς ὅτι οὐδὲν ἄλλο φρονήσετε“· ὁ δὲ παράσσω ὑμᾶς βασιάσει τὸ κρέμα, ὅς τις αὐτῷ ἦ· ἐπὶ καὶ Δαβὶδ ἐποίησε· διὰ τὴν νὰ λέγῃ πρὸς τὸν Σαούλ· „ἵνα, τί ἀκούεις τῶν λόγων τῶ λαοῦ, λεγόντων· ἰδοὺ Δαβὶδ ζητῇ τὴν ψυχὴν σου;“ (ἀ. Βασιλ. κδ'. 10.) ἐδὲν ἐπὶ τῶν ὄντων τῶν παροῦντων, ἐτέρως τῶν διαφθερόντων· παντὶ τρόπῳ σπουδάζων ἀπολογίαν αὐτῷ παραχρῆν τῶν ἐγκλημάτων“ (Σελ. 443. Τόμ. β. τῆς Ὁκτωβρίου.)

το λέγει ἐδῶ, πῶς ἐσεῖς εἰσθε μάρτυρες, ὅτι ἐγὼ διώκομαι ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων· καὶ λοιπὸν εἰ μὴ ἐγὼ κηρύττω περὶ τοῦ κυρίου, διὰ τί ἄλλο ἤθελαν μὲ διώκειν οἱ Ἰουδαῖοι; φανερόν γάρ ἐστιν, ὅτι διὰ τὸ κατελύειν τὰ πάτρια ἔθνη τῷ Νόμῳ αὐτῶν, διὰ τοῦτο μὲ διώκουσιν. Εἰ δὲ καὶ κηρύττω τὴν περὶ τοῦ κυρίου, ἐγὼ βέβαια μὲ αὐτὴν συνιστῶ καὶ βεβαιῶν τὰ πάτρια καὶ νόμιμα ἔθνη τῶν Ἑβραίων· ὅθεν διὰ τί πλέον νὰ διώκων ἐμένα, ὅπερ συνιστῶ τὰ τῷ Νόμῳ; Ἀλλὰ τί λέγουν μερικοὶ; καὶ πῶς ὁ Παῦλος ἐπετίμηκε τὸν Τιμόθεον; ναί, ἀποκρινόμεθα, ἐπετίμηκε τὸν Τιμόθεον ὁ Παῦλος, ἀλλὰ κατ' οἰκονομίαν, καὶ συγκατάβασιν· καὶ μίαν φορὰν ἐπετίμηκεν, ἐκὶ πάντοτε, καὶ ἐκέρυττεν εἰς τὰς ἄλλας νὰ περιτέμνωνται· ἄλλο δὲ εἶναι τὸ νὰ περιτέμνηται μίαν φορὰν, καὶ ἄλλο εἶναι τὸ νὰ κηρύττῃ νὰ περιτέμνωνται πάντοτε. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἀπόστολος δεῦν εἶπεν, ὅτι, ἀνίσως καὶ ἕκαστα περὶ τοῦ κυρίου, ἀλλὰ ἀνίσως κηρύττω περὶ τοῦ κυρίου· δι' ὅ,τι ἐκεῖνος ὅπερ κηρύττει περὶ τοῦ κυρίου, δογματίζει πῶς πρέπει νὰ γίνεταί πάντοτε ἡ περιτομή, ὡς ἀπλῶς καλὸν ἔργον· ἐκεῖνος δὲ ὅπου κατ' οἰκονομίαν περιτέμνηται, δεῦν κάμνει τοῦτο, ὡς ἀπλῶς καλὸν, ἀλλὰ ὡς χρεῖαδες, κατὰ καιρὸν, καὶ κατὰ περιστάσιν (1).

„Ἄρα κατήργηται τὸ σκάνδαλον τοῦ Σταυροῦ“.

Ἀνίσως, λέγει, ἐγὼ κηρύττω νὰ περιτέμνωνται οἱ Χριστιανοί, λοιπὸν ἔπαυσε τὸ σκάνδαλον, τὸ ὅποιον σκανδαλίζονται οἱ Ἑβραῖοι διὰ τὸν Σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ· ἐπειδὴ αὐτοὶ διὰ ἄλλο δεῦν σκανδαλίζονται, παρέξ διὰ τὴν κηρύττωσαν τὸν Σταυρὸν, καὶ διὰ τοῦτο τὸ κήρυγμά μας δεῦν δέχονται, διὰ τὴν ἀπὸ αὐτοῦ κατελύεται ἡ περιτομή καὶ ὁ Νόμος· ὥστε, εἰ μὴ ἡ περιτομή κηρύττεται ἀπὸ ἐμένα, ἔπαυσε ἡ μάχη, καὶ ὁ πόλεμος ὅπερ ἔχον οἱ Ἑβραῖοι μὲ τὸν Σταυρὸν, καὶ κατηργήθη τὸ σκάνδαλον, τὸ ὅποιον σκανδαλίζονται διὰ τὸν Σταυρὸν.

12. „Ὁφελον καὶ ἀποκόψονται οἱ ἀνὰ σατάνης ὑμᾶς“.

Εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ὅπερ ἐπλανήθησαν καὶ ἐπεριτέμνοντο, ἀνόμασεν ἀνόητος εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ Ἀπόστολος, καὶ ἐπὶ πληξεν αὐτὸς, ὅχι περὶ αὐτὸν ἀπὸ τὰ ἀνόητα παιδία· ἐκεῖνος δὲ, ὅπερ ἐπλανήσαν αὐτὸς, καταρτᾶται ἐδῶ, ἐπειδὴ καὶ ἐνόσουν ἀνάστα, καὶ ἐμνον ἀδιόρθωτοι. Ποία δὲ εἶναι ἡ κατὰ ὅπερ λέγει κατ' αὐτῶν; ἀμποτε, λέγει, αὐτοὶ, ὅχι μόνον νὰ περιτέμνωνται, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀποκόψων τελείως ὅλα τὰ κρύφια μέλη τῶν· ἡ ἀποκοπή γὰρ τῶν καὶ ὁ ἐνισχυσμός, προξενεῖ θάνατον, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, εἰς τὰς παθόντας (2).

Βλέ-

(1) Ἀνά δε καὶ γλαφυρά εἶναι ἡ αἰτία, ὅπερ δίδει ὁ σοφὸς Νικήτας, διὰ τὴν ὅποιαν ὁ Παῦλος περιτέμνει τὸν Τιμόθεον, καὶ ὁ ὁμοίους, τὴν ὅποιαν κάμνει ἐπ' αὐτῶν εἰς τὸν Παῦλον, λέγει, ἐμμένει τὰς ἀληθείας καὶ φαρμάκων· διὰ τὴν καθὼς οἱ φαρμακοὶ δὲν ῥίπτουσιν εἰς τὴν θάλασσαν γυμνὸν τὸ ἀγκίστρι, ἀλλὰ σκεπάζουσιν αὐτὸ μὲ τὸ δόλωμα, καὶ ἐπὶ τὴν παλαίπρωον ὄψαν, βλέποντες τὸ δόλωμα, ἀρπάζουσιν τὸ ἀγκίστρι καὶ ἐλευθέρως πιάονται ἀπὸ αὐτοῦ· οὕτως τὸ Παῦλος ἐποίησε. Καὶ θάλασσα μὲν εἶναι ὁ Κόσμος, ὄψαν δὲ ἦσαν οἱ Ἰουδαῖοι· τὸ ἀγκίστρι, ἦσαν ὁ Τιμόθεος· τὸ δὲ δόλωμα, ἦσαν ἡ περιτομή καὶ τὸ Τιμόθεον· ὁ δὲ Παῦλος ἦσαν ὁ φάρμακον. Ἐρρίψε λοιπὸν ὁ Παῦλος τὸν Τιμόθεον ὡς ἀγκίστρι εἰς τὴν θάλασσαν τοῦ Κόσμου· ὅχι ἄμωσ γυμνόν, ἀλλὰ σκεπασμένον μὲ τὸ πρᾶν καὶ δόλωμα τῆς περιτομῆς, ἥγουν ἀπέστειλεν ὁ Παῦλος τὸν Τιμόθεον εἰς τὸν Κόσμον, ὅχι ἀκράβυστον καὶ ἀπερίτμητον· διὰ τὴν ἂν τὸ ὄψαν, ἥγουν οἱ Ἰουδαῖοι ὅπερ ἐμελλον νὰ δεχθῶν τὸν Τιμόθεον ἐβλεπον αὐτὸν ἀπερίτμητον, εὐδὲς ἠδὲ λαν φύγον ἀπὸ αὐτοῦ, καθὼς καὶ τὰ ὄψαν φύγουν μακρὰν ἀπὸ τὸ γυμνὸν ἀγκίστρι· ἀλλὰ ἀπέστειλε τὸν Τιμόθεον σκεπασμένον μὲ τὴν περιτομήν, ἵνα οἱ Ἰουδαῖοι, ἰδόντες, καὶ γνωρίζοντες τὸ σκεπασμένον εἰς αὐτὸς ση-

μαὶον τῆς περιτομῆς τρέξωσιν εἰς τὸ ἀγκίστρι τοῦ Τιμοθέου, καὶ τραβιχθῶσι μὲν ἀπὸ τῆς περιτομῆς, πιαθῶσι δὲ ἀπὸ τῶν λόγων τῆς διδασκαλίας τοῦ Εὐαγγελίου τῆς χάριτος· καὶ ἐπὶ ὁ Τιμόθεος μὲ τὸ νὰ ἔχῃ τὴν περιτομήν, κατέλυσε τὴν περιτομήν· ἐπειδὴ οὕτως εἶναι πρὸς τὴν οἰκονομίαν· ἐσυγκατέβη πρότερον ὁ Παῦλος καὶ ὑστερον ἀνέσπασεν ὡς ὄψαν τῶν Ἰουδαίων, ἀπὸ τὸν βυθὸν τῆς ἀγνοίας, καὶ προσπαθῆναι τὴν παλαιὰν Νόμον, καὶ τὰς ἐφερον εἰς τὸ Εὐαγγέλιον. (παρὰ τῇ Σαρ. τοῦ κατὰ Ματθ. κεφ. β.)

(2) Εἰδὲ καὶ ἀπορήσει τις διὰ τὴν ὅτι ὁ Παῦλος καταρτᾶται, ἀποκρίνεται ὁ θεὸς Γερμανός, ὅτι καταρτᾶται ὁ Παῦλος, ὅχι ἀπὸ ἐχθρῶν καὶ μίσος, ἀλλὰ ἀπὸ ζήλων εὐδὲς, καθὼς καὶ ὁ Πέτρος ἐκαπαράθη τὸν Σίμωνι Μάγον, ἐπὶ πρὸς αὐτὸν· „τὸ ἀργυρίον σου σῶ, σοὶ εἴη εἰς ἀπώλειαν, ὅτι τὴν δωρεάν τοῦ Θεοῦ ἐνόμισας διὰ χρημάτων κτεσθαι“. (Πράξ. π. 20.) Καὶ καθὼς ὁ Ἐλισσαῖος ἐκαπαράθη πρὸς παιδία, ὅπερ τὸν ἐπερχέοντα, περιτμίζοντα ἐμπυτῶν καὶ τὴν ἀναβάσει τὴν διδασκαλίαν Προφῆτη Ἠλιῶ· (δ'. Βασίλ. β. 14.) Ὁ δὲ Ἀνδρέας φησὶν, ὅτι λέγει εἰς αὐτὸς ὁ Παῦλος νὰ περιτμυθῶ κατὰ τὴν πρᾶν, τὸ ὅποιον δεῦν εἶναι κατὰ, ἀλλὰ εὐχὴ. (παρὰ Κορινθ. γ.)

A a 2

Βλέπε, δὲ ἀγαπητέ, πῶς εἶπε τὰς πλάνους ἐκείνας ἀνασταίντας, τὸ ὁποῖον ὄνομα τὸτο λέγομεν εἰς ἐκείνας ὅπῃ σκλαβόναν τὰς ἀνθρώπους· διὰ τὴν καὶ αὐτοὶ ἐσέκοσαν τὴν ἐλδοθερίαν τῶν Γαλατῶν Χριστιανῶν, καὶ πέρνοντες τὰς πύδας ἀπὸ τὴν αἰῶν καὶ ἐλδοθερίαν Ἱερουσαλήμ, ἥτοι τὴν νέαν χάριν, ἐμετατόπιζον αὐτὰς, ὡσαύτῃ σκλάβας, καὶ μετανάστευαν ἀνθρώπους, εἰς τὸν Νόμον, καὶ εἰς τὴν Ἰουδαϊκῶν μικρολογίαν καὶ δουλείαν. Σημειώσαι δὲ τὸ ρητὸν τὸτο τῷ Ἀποστόλῃ, ἐναντίον εἰς ἐκείνας ὅπῃ ἀποκόπτειν τὰ μέλητων καὶ δυνεχίζονται, διὰ τὴν τραβίζειν εἰς τὸν ἑαυτὸν τὰς τὴν κατάραν ταύτην τῷ Ἀποστόλῃ· δι' ὃ καὶ ὁ κβ'. καὶ κγ'. καὶ κδ'. Κανὼν τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων, ὡς φονέα κανονίζαν ἐκείνον, ὅπῃ ἤθελεν δυνεχισθῇ, καὶ ὡς ἐχθρὸν τῆς τῷ Θεῷ δουμιργίας, καὶ ὡς ἐπίβουλον τῆς ζωῆς τῆς.

13. „Τμᾶς γὰρ ἐπ' ἐλδοθερίᾳ ἐκλήθητε, ἀδελφοί, μόνον μὴ τῷ
„ἐλδοθερίαν (1) εἰς ἀφορμῶν τῇ σαρκί“.

Εσείς, λέγει, ἀδελφοί, ἐκαλέσθητε ἀπὸ τῶν Χριστῶν, ὅχι διὰ τὰ δουλεύετε εἰς τὸν Νόμον, ἥγαν εἰς τὸν τελετεργικόν, ἀλλὰ διὰ τὰ εἰσθε ἐλδοθεροὶ ἀπὸ τὸν ζυγὸν καὶ τῷ δουλείαν τῷ ποιᾶτε Νόμῳ. Ἐπειτα, διὰ τὰ μὴ ὑποπτόσθιντας καὶ τὰ συλλογισθῇ, ὅτι ἐπειδὴ καὶ ὁ Χριστὸς μᾶς ἐχάρισεν ἐλδοθερίαν, λοιπὸν εἶναι συγχαρημένον εἰς ἡμᾶς τὰ κάμνωμεν ἐκεῖνα τὰ κακὰ ὅπῃ θέλομεν, διὰ τὸτο ὁ Ἀπόστολος διορθῶναι τὴν ὑποψίαν ταύτην, καὶ λέγει· ὅτι, ἂς μὴ ἔχωμεν τὴν ἐλδοθερίαν „εἰς ἀφορμῶν τῇ σαρκί“ ἥγαν εἰς τὰς σαρκικὰς ἐπιθυμίας, δι' ὅτι δὲν ἐλδοθερώθημεν διὰ τὸτο ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῷ Νόμῳ, διὰ τὰ κατὰ κληρονομίαν εἰς τὰ πάθη, καὶ τὰ δουλωθῶμεν εἰς τὰ κακὰ· ἀλλὰ διὰ τὰ περιπατῶμεν εὐτακτα τὴν ζωὴν μας, καὶ χωρὶς τὰ ἔχωμεν τὸν τῷ Νόμῳ ζυγόν, ὡσαύτῃ καλῶς ἐπαυδαγωγῆθημεν πρότερον ἀπὸ τὸν Νόμον· καὶ ἀπλᾶς εἰπεῖν, ἡμεῖς δὲν ἐλδοθερώθημεν διὰ τὸτο ἀπὸ τὰ τελετεργικὰ προσάγματα τῷ Νόμῳ, διὰ τὰ παραβαίνωμεν καὶ αὐτὰς τὰς ἡθικὰς ἐντολὰς τῷ Νόμου, ὅποιος εἶναι ὁ Δεκάλογος, καὶ ἄλλαι (2)· ἀλλὰ ἐλδοθερώθημεν διὰ τὰ κάμνωμεν καὶ παραύω ἀπὸ τὰς φροναγὰς τῷ Νόμῳ.

„Ἀλλὰ διὰ τῆς ἀγάπης δουλεύετε ἀλλήλοις“.

Επειδὴ ἐσέκοσαν ὁ Ἀπόστολος ἀπὸ τὸ μέσον, τὸν ζυγὸν τῷ παλαιῷ Νόμῳ, πῶρα ἐπιφορτίζει εἰς τὰς Χριστιανὰς ἄλλον ζυγὸν τὸν τῆς ἀγάπης, ἐλαφρότερον ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῷ Νόμῳ, καὶ δυνατώτερον· φανερόναι δὲ αἰνιγματωδῶς, ὅτι οἱ πλάνοι ἐκεῖνοι ἐμβήσαν μέσα εἰς τὰς Γαλάτας, ἀπὸ τὴν φιλαρχίαν αὐτῶν καὶ φιλοδοξίαν· ἡ γὰρ φιλαρχία εἶναι ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ ρίζα ὅλων τῶν αἰρέσεων. Ἐπειδὴ λοιπὸν, λέγει, ἡ φιλαρχία σας ἐσχίσε καὶ σας ἐχώρισεν ἀπ' ἀλλήλων, διὰ τὸτο εἰς τὸ ἐξῆς δουλεύετε, καὶ ὑποτάσσεσθε ὅσας εἰς τὸν ἄλλον διὰ μέσον τῆς ἀγάπης. Ἐδήλωσε δὲ μετὰ τὴν λέξιν τῷ δουλεύετε, τὴν ἐπιτεταμένῃ, καὶ ὑπερβολικῶν ἀγάπῃ, μετὰ τὴν ὁποῖαν χρεώσαν τὰ γίνονται ὅσοι ὅσας εἰς τὸν ἄλλον οἱ Χριστιανοί· καὶ ἐπειδὴ ἐγύρισε τὸν λόγον τῷ ὁ Ἀπόστολος εἰς τὸ ἡθικόν, δείχνει τρόπον εἰς τὰς Γαλάτας, τὴν ἀγάπῃ, διὰ μέσον τῷ ὁποῖο ἤθελε κατὰρθῶθαι ἀπὸ αὐτὰς τὸ τὰ μὴ δουλεύαν εἰς τὰς σαρκικὰς ἐπιθυμίας (3).

14. „Ὁ

(1) Ἐλλάττει τὸ, ἔχετε, ἥτοι „μόνον μὴ τῷ
„δουλείαν ἔχετε εἰς ἀφορμῶν τῇ σαρκί“.

(2) Εἰς τρία γὰρ μέρη διαίρεται ὁ παλαιὸς Νόμος· εἰς τελετεργικόν, ἡθικόν, καὶ πολιτικόν· καὶ τὸ μετὰ τελετεργικόν εἶναι ἐκείνο, ὅπου διορίζει διὰ τὰς θυσίας, διὰ τῶν περιτομῶν, καὶ διὰ ἄλλα ἔθιμα, ὅπῃ ἀνήκουν εἰς τὴν Ἰουδαϊκὴν θρησκείαν· τὸ δὲ ἡθικόν, εἶναι ἐκείνο τὸ μέρος ὅπου περιέχει τὰς δέκα ἐντολὰς, καὶ τὰς λοιπὰς ὅπῃ διορθεύονται, καὶ ρυθμίζονται πρὸς τὴν κατὰ ἀνθρώπου· τὸ δὲ πολιτικόν, ἥτοι ἐκείνο τὸ μέρος, ὅπου ἐδιώριζε διὰ τῶν πολιτικῶν διοικήσεων τῷ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ ἰδιαιτέρον· ἀπὸ τὰ τρία δὲ

μέρη τῷ Νόμῳ ταῦτα, μόνον τὸ ἡθικόν μέρος χρεώσαν τὰ φυλαττομεν ἡμᾶς οἱ Χριστιανοί, διὰ τὴν ἀπὸ αὐτοῦ ρυθμίζονται πρὸς τὴν ἡθικήν, καὶ διὰ τὴν τὸ μέρος αὐτὸ εἶναι Νόμος αἰώνιος καὶ ἀμετάβλητος, ὡς οἰκοδομημένος ἐπάνω εἰς τὸν φυσικὸν Νόμον, καὶ ὡς διδάσκων πρὸς τὴν καθήκοντα, πῶς πρὸς τὸν Θεόν, ὅσον καὶ πρὸς τὸν πλησίον, καὶ πρὸς τὸν ἑαυτὸν μας. Ὅρα πρὸς τὴν καὶ τῶν ὑποσημασμένων τῶ „ἡ γὰρ ἐδόθη Νόμος, ὁ δὲ δυνάμενος ζωοποιῶσαι“ (Γαλ. γ'. 21.)

(3) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριος ἐρμηνεύων τὸ ρητὸν τοῦτο „ὁ γὰρ ἐκκλησιαστικὸς ἀγαπῶν, ὁ δὲ δουλεύειν παρα-
„τῇται τῷ φιλομυμῷ“.

14. „Ὁ γὰρ πᾶς Νόμος ἐν ἐνὶ λόγῳ πληρῆται „ ἐν τῷ ἀγαπήσας
 „ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν “. (Λαβ. 18.)

Ανίσως, λέγει, καὶ ἐσεῖς θέλετε νὰ φυλάττετε τὸν Νόμον, μὴ τὸν φυλάττετε μὲ τὴν πειρομὴν, ἀλλὰ μὲ τὴν ἀγάπην. Ἐπειδὴ καὶ ἡ πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπη εἶναι ἐντολὴ τῆ παλαιᾶς Νόμου· τὸ γὰρ Λαβ. 18. λέγει· „ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν“ (Λαβ. 18.) καὶ ἡ ἀγάπη εἶναι τὸ πλήρωμα τῆς Νόμου, ἥγαν ὅποιος φυλάξῃ τὴν ἀγάπην, αὐτὸς ἐφύλαξεν ὅλον τὸν Νόμον. Βλέπε δὲ, ὡ ἀναγνώστα, πῶς ὁ Ἀπόστολος, καὶ μόνον ὅτε ἐγύρισε τὸν λόγον πρὸς τὸ ἡθικόν, πάλιν δὲν λησμονεῖ τὸ δογματικόν· πόσον πολλὰ ἐλυπεῖτο καὶ ἐπόνει τὴν καρδίαν, διὰ τὴν οἱ Γαλάται οἱ μαθηταῖς, ἐπλανήθησαν ἀπὸ τὴν Πίσιν, καὶ ἤθελον νὰ περιτέμνωται (1).

15. „Εἰ δὲ ἀλλήλους δάκνετε, καὶ κατεσθίετε, βλέπετε μὴ ὑπ' ἀλλήλων ἀναλωθῆτε“.

Εκείνο ὅτε ἤθελε βεβαίως ὁ Παῦλος πᾶς κάμνουν οἱ Γαλάται, τὸ γράφει ὡς ἀμφιβάλλοντας· διὰ τὸ καὶ μὲ ὑπόθεσιν εἶπεν, ὅτι ανίσως δακνᾶτε καὶ κατατρώγετε ἑαυτοὺς τὸν ἄλλον, σοχασθῆτε μήπως καταφθαῖντε ἑαυτοὺς ἀπὸ τὸν ἄλλον. Εἶπε δὲ ταῦτα ὑποθετικῶς, διὰ τὴν τὴν φοβίαν, καὶ νὰ τὴν προφυλάξῃ, καὶ ὅχι διὰ τὴν τὴν καταδικάσῃ· δὲν εἶπε δὲ, δακνᾶτε ἑαυτοὺς, τὸ ὅποιον κάμνουν ἐκεῖνοι ὅτε θυμωθῶν· ἀλλὰ καὶ κατατρώγετε ἑαυτοὺς τὸν ἄλλον, τὸ ὅποιον δηλοῖ ἀπανθρωπίαν μεγάλῃ, καὶ εἶναι ἴδιον τῶν ἀγρίων θηρίων. Ταῦτα δὲ λέγει μὲν ὁ Ἀπόστολος καὶ διὰ τὰ διεφθαρμένα δόγματα τῆς Πίσεως, ὅπου ἐδέχοντο οἱ Γαλάται (2)· νοεῖται δὲ, καὶ διὰ τὴν ἡθὴν, ἥγαν διὰ τὴν ἐπιβουλὰς, καὶ ἀρπαγὰς, καὶ πλεονεξίας, ὅπου οἱ Γαλάται ἔκαμναν ἑαυτοὺς εἰς τὸν ἄλλον· ἐπειδὴ δὲ ἐκεῖνοι ὅπου ἀδικεῖν, καὶ ἐπιβουλεύονται, φαίνονται ὅτι φθείρουν τὸν ἄλλον καὶ ὅχι τὸν ἑαυτὸν τὴν, διὰ τὸ λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι σοχασθῆτε καλὰ, ἀδελφοί, μήπως ἀπὸ τῆς ποιότητος ἐπιβελὰς, καὶ καταδρομὰς ὅτε κάμνετε, δὲν φθείρετε ἄλλους, ἀλλὰ τὸν ἴδιον ἑαυτὸν σας.

16. „Λέγω δὲ, πνέματι περιπατᾶτε, καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ
 „ μὴ τελέσητε“.

Επειδὴ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Ἀπόστολος ὅτι τὸ νὰ δακνᾶν, καὶ νὰ κατατρώγῃ τινὰς τὸν ἄλλον, εἶναι φθαρτικὸν τῷ ἑαυτῷ, διὰ τὸ λέγει ἐδῶ τὸ ἱατρικόν τῷ κακῷ τῷ· τὸ ὅποιον ἱατρικόν καὶ τὴν ἀγάπην φυλάττει, καὶ πάλιν αὐτὸ φυλάττεται ἀπὸ τὴν ἀγάπην· τὸ δὲ εἶναι, τὸ νὰ περιπατῶν οἱ Χριστιανοὶ κατὰ Πνεῦμα, καὶ νὰ εἶναι Πνευματικοί, ἥτοι τὸ νὰ ζῶν μὲ προσοχὴν τῷ νοῷ, καὶ νῆφιν, καὶ πνευματικῇ ἐργασίᾳ, καὶ προσοχῇ· διὰ τὴν ἐὰν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ εἴμεθα Πνευματικοί, καὶ προσέχωμεν πάντοτε εἰς τὴν καρδίαν μας, με νῆφιν, καὶ νοεράν προσοχῇ, βέβαια θέλομεν διώκομεν καὶ κάθε προσβολῇ τῶν αἰσχυρῶν, καὶ πονηρῶν λογισμῶν, ὅτε μᾶς προσβάλλει ὁ διάβολος· διώκοντες δὲ ἀπὸ λόγου μας τὰς προσβολὰς τῶν αἰσχυρῶν, καὶ πονηρῶν λογισμῶν, βέβαια ἐδὲ σαρκὸς ἐπιθυμίαν, οὐδὲ ἄλλω καμμίαν ἁμαρτίαν θέλομεν τελέσομεν, τὴν ἐν τῶν αἰσχυρῶν, καὶ πονηρῶν λογισμῶν τιπομένῃ· ἐπειδὴ ὁ λογισμὸς εἶναι ἡ ρίζα τῆς πράξεως τῆς ἁμαρτίας, ἡ δὲ πράξις εἶναι τὸ βλαστᾶν· ὅθεν ὅποιος κόπτει τὴν ρίζαν, ἥγαν τὸν λογισμὸν, αὐτὸς κόπτει ἑαυτὸν καὶ τὸ βλα-

(1) Ὁ δὲ Αὐγουστίνος (Βιβλ. ἡ. περὶ Τριῶν) λέγει· „πᾶς Νόμος περιέχει ἢ τὴν ἀγάπην τῷ Θεῷ, ἢ τὴν ἀγάπην τῷ πλησίον· ἡ δὲ ἀγάπη τοῦ πλησίον περιέχει τὴν ἀγάπην τῷ Θεῷ, ἐπειδὴ διὰ τὸν Θεὸν ἀγαπᾶται ὁ πλησίον· λοιπὸν ὁ ἀγαπῶν τὸν πλησίον, καὶ τὸν Θεὸν ἀγαπᾷ“.

(2) Ἐπειδὴ κατὰ τὸν Οἰκουμένιον „ἐπορεύοντο σῶμα

„δαπανᾶται κατεσθιόμενον, ὅσον ψυχὴ φθίρεται ἐκ τῶν ποσῶν δόγματων“· καὶ κατὰ τὸν θ. Χρυσόστομον· „ὅχι ὥστε ὁ ἀνθρωπίνης ἀπογένησθαι σαρκὸς ἐβλάψεν, ὡς ὁ δῆγματι εἰς τὴν ψυχὴν πηγνύει“· „ὅση γὰρ ψυχὴ τιμιωτέρα σώματος, ποσούτων χαλεπώτερα ἢ πάσης βλάβης“· (Ἑρμηνεία εἰς τὸ πᾶν ῥητόν.)

βλασάει, ἢ γὰρ τὴν πράξιν τῆς ἀμαρτίας, καὶ ἐλευθερος γίνεται· καὶ ἔτι ἔτε πρὸς τὸν Θεὸν ἀμαρτάνει, ἔτε πρὸς τὸν πλησίον (1).

17. „Ἡ γὰρ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ Πνύματος· τὸ δὲ Πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκός. (2) ταῦτα δὲ ἀντίκεινται ἀλλήλοις, ἵνα μὴ ὁ ἄνθρωπος θέλητε, ταῦτα ποιῇτε“.

Εἰς τὸ τοῦτο ῥητὸν πολεμῶσιν οἱ αἰρετικοὶ Μανιχαῖοι, καὶ ὅσοι ἄλλοι εἶναι ὅμοιοι τῶν Μανιχαίων· λέγουσι γὰρ ἔτι ὅτι ὁ ἄνθρωπος συντίθεται ἀπὸ δύο φύσεις καὶ ἐσίας ἐναντίας, καὶ μαρτυρεῖ ὁ Ἀπόστολος μετὰ τὸ λόγιον τὸτο ὅπως λέγει ἐδῶ· ἀλλὰ δεῦν εἶναι τοῖσιν τὸ νόημα τῶν Ἀποστόλων· ἐπεὶ δὲ δεῦν ὁμιλεῖ ἐδῶ ὁ Παῦλος διὰ τὴν ἐσίαν καὶ φύσιν τῆς σαρκός, ἔτε διὰ τὴν φύσιν καὶ ἐσίαν τῶν Πνύματος, ἢ τοῦ τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ σάρκα ἐνοεῖ τὸν γεῶδη λογισμόν τῶν ἀνθρώπων καὶ ῥάθυμον, καὶ τὸν τὰ ὕλικα φρονέοντα. Ὁμοίως καὶ Πνεῦμα πάλιν ἐνοεῖ τὸν πνευματικόν, καὶ ἰσορρὸν λογισμόν, τὸν τὰ αὔλα καὶ πνευματικὰ φρονέοντα, καὶ ὅχι τὴν ἐσίαν τῆς ψυχῆς (3). Ὁ γεῶδης λοιπὸν, καὶ ἐμπαθὴς λογισμὸς, ἐναντιοῖται μετὰ τὸν πνευματικόν λογισμόν τὸν τὰ αὔλα φρονέοντα· καὶ ἀντιστρόφως ὁ πνευματικὸς λογισμὸς, ἐναντιοῖται μετὰ τὸν γεῶδη καὶ ἐμπαθῆ. Ὁ Ἀπόστολος λοιπὸν ἐδῶ λέγει πῶς εἶναι μάχη τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν πονηρῶν λογισμῶν ἀμέσως, καὶ ὅχι τῶν σώματος καὶ τῆς ψυχῆς· δι' ὅ, τι τὸ νὰ θέλῃ, ἢ νὰ μὴ θέλῃ ὁ ἄνθρωπος τὸ καλόν, ἢ τὸ κακόν, τὸτο προέρχεται ἀμέσως ἀπὸ τὸν λογισμόν τῆς ψυχῆς τῆς λογικῆς, καὶ ὅχι ἀμέσως ἀπὸ τῆς ψυχῆς, ἢ ἀπὸ τοῦ σώματος. Διὰ τὸτο ἀκολούθως λέγει ὁ Παῦλος „ἵνα μὴ ὁ ἄνθρωπος θέλητε, ταῦτα ποιῇτε“· διὰ τί τὸ σῶμα αὐτὸ κατ' αὐτὸ, καὶ κατὰ τὴν αὐτῆς φύσιν, συτεργὸν καὶ συμβουδὸν εἶναι τῆς ψυχῆς, καὶ ὅχι ἐναντίον· καὶ πάλιν ἡ ψυχὴ συκρατεῖ τὸ σῶμα, καὶ καθεὶ τρόπου κάμνει, καὶ πᾶσχει διὰ νὰ μὴ τὸ ἀφήσῃ· ὅθεν καὶ ὅταν χωρίζεται ἀπὸ τοῦ σώματος διὰ τὸ θάνατον, πονεῖ καὶ λυπεῖται. Πῶς λοιπὸν εἶναι ἐναντία αὐτὰ, ὅπως ἔχον πόσῳ σχέσιν, καὶ συμπάθειαν, καὶ πόσῳ ἀγάπῃ καὶ οἰκειότητι ἀναμεταξύων (4);

18. „Εἰ

(1) Διὰ τὸτο ἔπειτα καὶ ὁ ὑποκείμενος ἐκάστος καὶ πνευματικὸς Πατὴρ θῆκε Διάδοχος ὁ Φωτικὸς Ἐπίσκοπος, ὁ ἐνδημῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καρδίᾳ, ἐκδημῶν πάντως τῶν πᾶσι βίᾳ ἡρώων· πνεύματι γὰρ περιπατῶν, πᾶσι τῆς σαρκὸς ἐπιθυμίας ἐδρεῖν καὶ δυνάσκει. (κεφ. 1 ζ'.) Εἶπε δὲ καὶ ὁ Μέγας Ἀρσένιος· „Πᾶσάν σου τὴν σπαθίαν ποιήσον, ἵνα ἡ ἐξουσία σου ἐργασίᾳ κατὰ Θεὸν ᾖ, καὶ νικήσῃς πᾶσι ἐξω πᾶσιν“. (ἐν τῷ Βίῳ αὐτοῦ.) Λέγει δὲ καὶ ὁ Μέγας Βασίλειος ἐρμηνεύων τὸ „Μακάριοι οἱ ἄνθρωποι οἱ ἐκ ἐπαρόθυμῃ ἐν βελῇ ἀσεβῶν“. (Ψαλ. α. 1.) „Πρώτως ἐν μακαριστῶν πᾶσι ἐν τῇ διανοίᾳ ἡμῶν καθαρὸν· ἐπεὶ δὲ ῥίζα πάντων διὰ τὸ σῶμα, πᾶσι ἐνεργῶν πᾶσι ἐν καρδίᾳ βελῆμα· ἡ γὰρ μοιχία ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ φιληδονοῦ πρῶτον ἀναφλεχθεῖσα, ἔπειτα τῷ σώματι διὰ τοῦ σώματος φθορὰν ἀπεργάζεται· ὅθεν καὶ ὁ Κύριος ἐνδοθεν φησὶν εἶναι πᾶσι κοινῶνται τὸν ἄνθρωπον“. (Ματθ. 1 ε. 11.) Καὶ ὁ Θεοφύλακτος Μάξιμος ἐπεὶ φησὶν· „ὁ ἀδιαλείπτως περὶ τῆς ἐξουσίας πᾶσι διατελεῖς, βίᾳ ποιημένος, σωφρονεῖ, μακροθυμεῖ, καὶ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ θεωρεῖ, καὶ θεωροῦν, καὶ προσδύχεται· καὶ τῶν πᾶσι ἐστίν, ὁ λέγει ὁ Ἀπόστολος „Πνεύματι περιπατεῖτε, καὶ ἐπιθυμίας σαρκὸς καὶ μὴ τελείετε“. (Κεφ. 5 δ. τῆς δ'. Ἐκκεκρυφ. τῶν Θεολογικῶν.)

(2) Ἡ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνύματος, λέγει ὁ Κορίνθιος, κατὰ τὴν φύσιν, καὶ ἀσθητικῶς δυνάμει· πάντων ἡττῶν ἡ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνύματος μετὰ τὴν σαρκικὴν πᾶσιν, πορνείας, μοιχείας, φιληδονίας, καὶ ἄλλων· ἡ δὲ ψυχὴ ἐπιθυμεῖ κατὰ τῆς σαρκὸς, μετὰ τῆς ἀρετῆς. Διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Ἀββᾶς Ἀχιλλεύς, ὅτι ἡ κακὴ ἐπιθυμία εἶναι ἡ τὸν ἄνθρωπον εἰς δαίμων πολεμικός, ἢ εἰς ὄργανον δαίμονος.

(3) Συμφωνεῖ λέγει καὶ ὁ Θεοδώριτος ἐρμηνεύων ταῦτα· „Σάρκα λέγει τὴν ἐπὶ τῇ χεὶρὶ τῆς γυναικὸς ῥοπήν, Πνεῦμα δὲ τὴν ἐνοικίαν χάριν· αὐτὴ γὰρ ἐπὶ τῇ κρείττω ποδὶ τῆς ψυχῆς· πῶς δὲ δυνατὸν νικήσαι τῆς σαρκὸς τὴν παθῆματι; ἵνα μὴ ὁ ἄνθρωπος θέλητε, ταῦτα ποιῇτε, μὴ τοῖς ἀσπῶσι ἐπισθε λογισμοῖς· ἀντὶ τῆς περὶ γυναικὸς ῥοπῆς, ἔχοντες σωτηρίαν τὴν χάριν τῶν Πνύματος“. Ὁ δὲ Κύριος ὁ Ἀλεξανδρινὸς πρὸς τὸν πᾶσι τῶν Παύλου προτιθεὶς λέγει· „ἀλλὰ κρατήσῃς μετὰ τῆς σαρκὸς, αἰχρὸς τε καὶ ἀσελγῆς ὁ νενικημένος, καὶ βορβόρα πάντως μικρότερος, ἡττωμένος δὲ, καὶ παραχωρήσῃς τῷ πνεύματι, λαμπροῖς τε, καὶ ἀξιώματι τοῖς νικῶσιν οἱ σέφανοι· εἰσονται γὰρ ὁδοὶ, μωμῶν τε ἀμύνει, καὶ φαυλότητος ἀπωπῆσιν, καὶ πᾶσι ἐξ ἀρετῶν, αὐχμήμασι διαπρέποντες“. (Ὁμιλ. 1 η. εἰς τὸν Πάσχα.)

(4) Ναὶ ἡ ἀνθρωπίνη σὰρξ ἀπὸ τῆς παραβάσεως τῆς Ἀδὰμ ἐφάρη, καὶ ἐπὶ τῇ μετὰ τὸν ἥδονα σπέρματι, καὶ συλλαμβάνεται, καὶ ἀνατρέφεται, διὰ τοῦτο κλίνει πάντοτε εἰς τὴν ἥδοναν, καὶ εἰς τὴν ἐμπαθῆ ἐπιθυμίαν· ἀλλ' ὅμως χωρὶς ὁ λογισμὸς νὰ πᾶσιν πρῶτον καὶ να συγκατανύσῃ εἰς τὴν ἥδοναν, ἡ σὰρξ ἀφ' ἑαυτῆς δὲν ἡμπορεῖ νὰ νικήσῃ τὸν λογισμόν καὶ τὴν ψυχὴν, καὶ νὰ τῷ βιάσῃ εἰς τὸ νὰ πράξῃ τὴν ἀμαρτίαν· ὅθεν εἰς ὅλα τὰ πᾶσιν τῆς ἐπιθυμίας, πρωτοπαυδὲς εἶναι ὁ λογισμὸς, κατὰ τὸν Θεοφύλακτον μέγαν Γρηγόριον. (ἐν τοῖς πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν.) Διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὴν μικρὰ παιδείαν βλέπομεν, ὅτι ἀρχαῖα καὶ πᾶσι παιδαγωγικὰ αὐτῶν μόρια κινεῖται, μετὰ τὸ νὰ μὴ πάσχει ὁμοῦ ὁ νῦν αὐτῶν, καὶ νὰ ἡδύμεται εἰς τὴν πᾶσιν, ἀπαυδῶς ἐκίνα κινεῖται, καὶ πρὸς οὐσίαν μόνον τῆς φύσεως, καὶ πρὸς ἥδοναν, κατὰ τὸν αὐτὸν δὲν Γρηγόριον. (αὐτῶν.) ὅθεν

18. „Εἰ δὲ πνύματι ἄγεσθε, ἔκ ἔσε ὑπὸ Νόμον“.

Οποῖος ἔχει τὸ Πνεῦμα τῷ Θεῷ, ἥτοι τὴν χάριν τῆς Ἁγίας Πνύματος εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, σβύνει τὰς πονηρὰς ἐπιθυμίας· ὁποῖος δὲ ἐλδιδερῶδῃ ἀπὸ τὰς πονηρὰς ἐπιθυμίας, αὐτὸς δεῦν χρειάζεται πλέον τὰς συμβουλὰς, καὶ διδασκαλίας τῶ παλαιῷ Νόμῳ, οὔτε εἶναι πλέον ὑποκείμενος εἰς αὐτόν· χάριν λόγῳ, ὁποῖος μὴδὲ θυμόνεται κατὰ τὸ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, πῶς αὐτὸς χρειάζεται πλέον τὸν Νόμον, ὅπῃ παραγγέλλει νὰ μὴ φονδῇ τινὰς; ὁ γὰρ φόνος εἶναι τῷ θυμῷ ἀποτέλεσμα· καὶ ὁποῖος μὴδὲ ἐπιθυμεῖ εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ, πῶς αὐτὸς χρειάζεται πλέον τὸν Νόμον νὰ τὸν διδάξῃ νὰ μὴ πορνδῇ; ἡ γὰρ πορνεία, βλασφῶς εἶναι τῆς ἐπιθυμίας· αὐτὸς δὲ πορλαβὼν, ἀνέσπασε τὴν ρίζαν ταύτῃ, καὶ σὺν αὐτῇ ἀνέσπασε καὶ τὸ ἐκ τῆς ρίζης βλασφῶς· τὸ ὁποῖον τῷ καὶ εἰς ἄλλο μέρος εἶπεν ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος, ὅτι· „Δικαίῳ Νόμος ἔκεῖται“. (ἀ. Τιμ. ἀ. 5.) Τὰ λόγια δὲ ταῦτα φαίνεται ὅτι τὰ λέγει ὁ Παῦλος εἰς ἐγκώμιον τῷ παλαιῷ Νόμῳ· ἐπειδὴ τὴν τάξιν, ὅπῃ ἔχει πῶρα εἰς ἡμᾶς τὰς Χριστιανὰς τὸ Πνεῦμα, ταύτῃ εἶχεν ὁ Νόμος εἰς τὰς Ἰουδαίους, διὰ τὴν ἐπαυδαγῶγην αὐτὰς κατὰ τὴν δυνάμιν αὐτοῦ, ὅταν εἶχε τὸν καιρὸν, καὶ ἥκμαζε. Πῶς λοιπὸν, λέγει, πῶρα ἐσεῖς οἱ Γαλάται ὑποτάσσεσθε πάλιν εἰς τὸν παιδαγωγὸν Νόμον, καὶ ἀφίνετε τὸ Πνεῦμα τῆς χάριτος, τὸ ὁποῖον κατασφαίνει τελείως εἰς τὴν Πνύματικὴν ἡλικίαν; τῷ γὰρ εἶναι ὁμοῖον, ὡσαῦν, ἀνίσωστινας ὄντας Φιλόσοφος, πηγαίνῃ ζῆπῶντας παιδαγωγὸν καὶ γραμματιστῶν, διὰ νὰ τῷ παραδῶσῃ τὰ πρῶτα σοιχεῖα τῷ ἀλφαβῆτῳ.

19. „Φανερά δὲ ἐσὶ τὰ ἔργα τῆς σαρκὸς· ἅτινά ἐσὶ, πορνεία, μοιχεία“.

Τὰ ἔργα, λέγει, τῆς σαρκικῆς, καὶ γεῶδης, καὶ διεφθαρμένης προαιρέσεως τῷ ἀνθρώπου εἶναι αὐτὰ, ἀπὸ τὰ ὁποῖα καὶ γνωρίζεται ἡ πιαύτη σαρκικὴ προαίρεσις, ἥκην εἶναι ἡ πορνεία καὶ ἡ μοιχεία· διαφέρει δὲ ἡ πορνεία ἀπὸ τὴν μοιχείαν, καθ’ ὅτι πορνεία μεν εἶναι ὅταν τινος πέσῃ μεν γυναικα ἀνύπανδρον, μοιχεία δὲ, ὅταν πέσῃ μεν γυναικα υπανδρδμνῶν.

„Ἀκαθαρσία, ἀσέλγηνα“.

Τρόπῳς αἰσχροῦς σαρκικῶν ἁμαρτιῶν ἐνοεῖ ἐδῶ αἰνιγματωδῶς ὁ Ἀπόστολος, μεν τὰ ὀνόματα τῆς ἀκαθαρσίας, καὶ ἀσελγείας, τὰς ὁποῖας τρόπῳς εἰδὲ νὰ εἰπῇ ἡθέλησε κατ’ ὄνομα, διὰ τὴν αἰσχροπῆτα (1).

20. „Εἰδωλολατρεία, φαρμακεία, ἔχθραι, ἔρας, ζῆλοι, θυμοὶ, ἐρίδια, διχοσασίαι, αἰρέσεις“.

21. „Φθόνοι, φόνοι, μέδια, κῶμοι, καὶ τὰ ὁμοῖα τέτοις· ἃ προλέγω ὑμῖν (2) καθὼς καὶ προῆπον, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες, Βασιλείαν Θεῷ ἔ κληρονομήσουσιν“.

Α΄ς

ὁδον σὺντο δελώντας νὰ φανερώσῃ ὁ αὐτὸς Παῦλος ἔλεγεν ἄλλαχῇ· „Ποιῶντες σὶ δελήματα τῆς σαρκὸς, καὶ τῶν διανοιῶν“ (Ἐφ. β΄. 3.) ὡς διὰ νὰ συμπεράνωμεν πῶ πάν, ἡ σὰρξ κατὰ τὸ Πνεῦμα δεῦν εἶναι ἐναντία ἀμέσῳ, ἡμῇ ἐμμέσῳ διὰ τῆς προσβολῆς τῷ ἐμπαδῶς λογισμῷ· καὶ ἀντιστοφῶς ἔτε τὸ Πνεῦμα εἶναι ἐναντίον κατὰ τῆς σαρκὸς. Ὅμοιον δὲ εἶναι πῶ μεν τῷ· „Βλέπω δὲ ἔτερον Νόμον ἐν ποῖς μέλεσί μου ἀντιστραδόμενον τῷ Νόμῳ τῶ νοοῦ μου, καὶ αἰχμαλωτίζοντά με τῷ Νόμῳ τῆς ἁμαρτίας, τῷ ὄντι ἐν ποῖς μέλεσί μου“ (Ῥωμ. ζ΄. 23.) καὶ ὅρα τὴν ἐρμηνείαν αὐτοῦ καὶ ὑποσημείωσιν. Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν αὐτῇ· „μὴ δίδοτε ὡπὸν τῷ διαβόλῳ“ (Ἐφ. δ΄. 27.)

(1) Ὁ δὲ μέγα Βασίλειος ἐρωτηθεῖς „τί εἶναι ἀκα-

θαρσία, καὶ τί εἶναι ἀσέλγηνα, ἀπεκρίθη, τὴν μεν ἀκαθαρσίαν ὁ Νόμος ἐδῆξε, χρησάμενος τῷ ὀνόματι, ἐπὶ τῶν ἀκαθαρσιῶν ἐκ φυσικῆς ἀνάγκης συμβαινόντων· τὴν δὲ ἀσελγείαν, δοκῇ μοι ἐκφαίναν ὁ σὸφῶπιτος Σολομών, ἡδὺν καὶ ἀνάληγον ὀνομάσας· (Παρ. ιδ΄. 25.) ὡς εἶναι τὴν ἀσελγείαν διάδουσαν, ἡ μὴ ἐχυσαν, ἡ μὴ φέρσαν ἄλγος ἀδελφικόν· ὡς περ καὶ ἀκρασία εἶναι, ἡ μὴ σχῶσα κράσις κατὰ τῶν ἐνοχλησῶν ἡδονῶν. (Ὁρ. κατ’ ἐπιτ. εζ΄.)

(2) Τὸ „ἃ προλέγω ὑμῖν“ φαίνεται ὅτι εἶναι ἐληπτικόν· ἴσως γὰρ ἐλλήπῃ ἐξῶθεν ἡ διὰ τῆς ἡτοι „διὰ προλέγω ὑμῖν, καθὼς καὶ προῆπον, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες, κατ’.

Ας ἀποκριθῶν τώρα εἰς ἡμᾶς ἐπεῖνοι, ὅπῃ διαβάλλουσιν, καὶ κατηγοροῦσιν ὡς κακῶς τὴν σάρκα· ὡς ἦναι, καθὼς ἐσεῖς θέλετε, ὅτι ἡ ἀσέλγεια, καὶ ἡ πορνεία εἶναι ἀμαρτήματα τῆ σαρκός· αἱ δὲ αἵρέσεις, καὶ αἱ ἔχθραι, καὶ αἱ ἐριδές, καὶ εἰδέσθαι, πῶς εἶναι τῆ σαρκός ἀμαρτήματα· ὥστε φανερόν εἶναι, πῶς αὐτὰ εἶναι ἔργα καὶ ἀποτελέσματα, ὅχι τῆ σαρκός, ὅχι τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ τῆς διεφθαρμένης καὶ γεώδους προαιρέσεως τῆ ἀνθρώπου· δι' ὃ, τι αὐτὰ τὰ ἀμαρτήματα ἦτον φυσικὰ, καὶ συσάτικα τῆ σαρκός, πῶς ἤθελαν μᾶς ὑπερῶν τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν, καὶ νὰ μᾶς κολάζουν; ἡ γὰρ κόλασις, καὶ οἱ ἐφαινοί, δὲν δίδονται διὰ τὰ φυσικὰ, καὶ ἀδιάβλητα πάθη τῆ σαρκός, ἀλλὰ διὰ τὰ προαιρετικά ἀμαρτήματα ἢ ἀρετάς. Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, αἰσῶς τὰ πάθη, καὶ τὰ ἀμαρτήματα ἦτον καθ' αὐτὰ τῆς φύσεως, καὶ ὅχι τῆς κακῆς προαιρέσεως, δὲν ἤθελον εἰπῇ ὁ Ἀπόστολος, οἱ πράσσοντες αὐτὰ, ἀλλὰ οἱ πάσχοντες· δι' ὃ, τι τὸ νὰ παύσῃ τις, προαίρεσιν φανερόν· ἐπειδὴ ὁ, τι καὶ αὐτὸς παύσῃ ὁ ἄνθρωπος, μὲ προαίρεσιν τὸ παύσῃ. Ἐχθρας δὲ λέγει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος ἐκείνας ὅπῃ γίνονται ἀδίκως· διὰ τὶ εἶναι καὶ ἔχθραις δίκαιαις, αἱ ὁποῖαι γίνονται διὰ τὴν Πίσιν, ἐναντίον εἰς τὰς ἀσεβεῖς καὶ αἰρετικές, καὶ ἐναντίον εἰς τὸν διάβολον, καὶ εἰς ἐκείνους ὅπῃ παραβαίνουσι τὴν δικαιοσύνην, καὶ τὴν ὁφείλαν κείσιν (1). Ζήλους δὲ λέγει τὰς ζηλοτυπίας καὶ φθόνους· διὰ τὶ εἶναι καὶ ζῆλος καλός, ὅταν τινὰς μιμῆται ἐκείνον ὅπῃ παύσῃ τὸ ἀγαθόν καὶ τὴν ἀρετὴν. Καλῶς δὲ ἔβαλε τὰς αἵρέσεις ὑπερὰ ἀπὸ τῆς ἐριδίας (2) καὶ διχοστασίας· διὰ τὶ καθε αἵρεσις γεννᾶται ἀπὸ τὴν φιλονεικίαν, μὲ τὸ νὰ θέλῃ νὰ ἐκσῇ τὸ ἐδικόν τε θέλημα καθε φιλονεικός, καὶ διὰ νὰ ἐκσῇ τὸ κακόν τε θέλημα, συωιστὰ τέλος πάντων καὶ αἵρεσιν. Καὶ ὁ φθόνος δὲ γεννᾶται, ἀπὸ τὸν φθόνον· ὁμοίως καὶ οἱ κῶμοι, ἤσαν ἢ μακινάδες, καὶ τὰ ἐν νυκτὶ γενόμενα πορνικὰ, καὶ ὑβριστικὰ ἄσματα, καὶ παιγνίδια, ἀπὸ τὴν μέθῃ γεννῶνται. Διὰ τὸ καὶ ὁ Ἀπόστολος παρῶν ἔβαλε τὰ αἷτια καὶ τὰς ρίζας, ἔπειτα ἔβαλε τὰ ἐξ αὐτῶν γεννόμενα βλασάφια. Ὅλοι, λοιπόν, λέγει, ὅπῃ παύσῃ οἱ ὅλα τὰ αἰῶν εἰρημονῶν κακὰ, ἐκπίπτουσιν μὲν ἀπὸ τὴν Βασιλείαν τῆ Θεοῦ ἐξίσου, καὶ οἱ τὰ μικρὰ ἐκ τῶν, καὶ οἱ τὰ μεγάλα ποιήσαντες, διαφορετικῶς ὅμως τὴν κόλασιν ἔχουσιν, καθὼς εἶπομεν καὶ εἰς τὴν πρὸς Κορινθίους παρῶν, ἐν Κεφαλαίῳ 5'. στίχ. 9. 10.

22. „Ὁ δὲ καρπὸς τῆς πνεύματος ἐστὶν ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη“.

Τὰ μὲν πονηρὰ ἔργα γεννῶνται ἀπὸ μόνες ἡμᾶς τὰς ἀνθρώπων, ἤσαν ἀπὸ μόλις τὴν κακοντρεχίαν γεννῶν καὶ προαίρεσιν· διὰ τὸ καὶ ὠνόμασεν αὐτὰ ὁ Παῦλος ἔργα τῆς σαρκός. Πρὸς τῆς ὠνόμασεν αὐτὰ ἔργα, καὶ διὰ τὶ ἔχον δυσκολίαν καὶ βάρος εἰς τὸ νὰ γένῃ, ἐπειδὴ ἔργον θέλει νὰ εἰπῇ, δύσκολον· τὰ δὲ καλὰ, καὶ ἡ ἀρεταίς, δὲν χρειάζονται μόνον τὴν ἐδικὴν μᾶς ἐπιμέλειαν διὰ νὰ γένῃ, ἀλλὰ χρειάζονται καὶ τὴν τῆ Θεοῦ βοήθειαν, καὶ σπουδῆν· διὰ τὸ καὶ καρπὸν αὐτὰ ὠνόμασε τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, καθ' ὃ, τι ἀπὸ λόγου μᾶς μὲν καταβάλλεται καὶ φυτῶνται ὁ σπόρος τῶν ἀρετῶν, ὅς τις εἶναι ἡ καλήμας γεννῶν καὶ προαίρεσις· τῆς δὲ τῆ Θεοῦ δωδέμεως εἶναι ἔργον, τὸ νὰ γενῇ αὐταὶ καρπός, καὶ νὰ πελασφορήσῃ (3). Βάλλει δὲ παρῶν ὁ Παῦλος τὴν ρίζαν ὅλων τῶν ἀγαθῶν καὶ ἀρετῶν τὴν ἀγάπην, ἔπειτα τὴν χαρὰν· διὰ τὶ ἐκεῖνος ὅπῃ ἀγάπῃ, πάντοτε χαίρει, ὅχι μόνον ὅταν δερζεῖται ἀπὸ τὸν ἀδελφόν τε, ἀλλὰ καὶ ὅταν κακοποιῆται ἀπὸ αὐτόν· διὰ τὶ μὲ τὸ μέσον τῆς ἀγάπης, νομίζει μὲν ὡς δερζέτω τε ἐκείνον ὅπῃ τὸν κακοποιεῖ, χαίρει δὲ εἰς τὸν Θεόν, ἐπειδὴ διὰ τὸν Θεόν ὅλα τὰ κάμνει, καὶ τὰ ὑπομένει, καὶ διὰ τὸ ὁφραίνεται μὲ τὴν ἀγάπῃ.

(1) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος ἔπεν ἄλλοι· „εἰ δὴ αὐτὸν πᾶσι ἡμῶν μετὰ πάντων ἀνθρώπων ἐπιδείξετε“ (Ρωμ. 1 β'). ὡς εἶναι δῆλον, κατὰ τὸν Οἰκουμενικόν, ὅτι εἰν ὅτε, ἐκ ἐστὶ τοῦτο δωατόν.

(2) Τί δὲ εἶναι ἡ ἐρις καὶ ἡ ἐριδία ἔπομεν εἰς τὸ 1 β'. Κεφαλαίον τῆς πρὸς Κορινθ. β'. Στίχ. 20. καὶ ὅρα ἐκῆ.

(3) Ὅτι δὲ ἡ μόνον τὸ τέλος τῶν ἀρετῶν καὶ ἀγαθῶν ἔργων, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀρχὴ αὐτῶν ἐκ τῆς θείας προερχεται χάριτος, ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τῆς „ὁ Θεὸς γὰρ“ εἰς τὸν ὅτι ἐνεργῶν ἐν ὑμῖν καὶ τὸ θέλει καὶ τὸ ἐνεργεῖν.

(Φιλιπ. β'. 13.) Λέγει δὲ ὁ Θεοδόσιος εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῆς ρήσεως αὐτοῦ ὅτι „εἰ σὺ σάρκα ἦν ἐκείνη, νὰ μόνον (τὴν ἀνωτέρω δηλαδὴ πᾶσιν) εἶναι δαχθῆναι καὶ τὰ τῆς ψυχῆς ἔργα, ἀλλὰ καὶ τῆς σαρκός· πίνω ὡς σάρκα μὲν τὸ σαρκικόν ἐκάλεσε φρονῆμα, κατέστι τῆς ψυχῆς τὴν ἐπὶ τὸ χάρω ροπῶν, Πνεῦμα δὲ καλὴ τὴν δεδομένην χάριν· διὰ τοῦτο αὐτὸ καὶ καρπὸν τῆς Πνεύματος τὴν ἀγάπην, καὶ τὴν χαρὰν, καὶ τὰ λοιπὰ προσηγορεύουσιν· ἐκείνου γὰρ τῆς ψυχῆς σπουδῶντος, τῶν ἑκαστῶν κακοποιεῖται“.

Θλῶ συνείδησιν ὅπῃ ἔχει· ὁποῖος δὲ πάλιν ἔχει τὴν ἀγάπην, καὶ τὴν χαρὰν, αὐτὸς εἰρηνεύει κατὰ τὴν ψυχὴν καὶ καρδίαν· διὰ τὴν ἔπε ἀπὸ τῆς λογισμῆς ἐσωθεὶν παράττειται, ἔπε ἀπὸ τῆς ἐξωθεὶς πειράζοντος αὐτὸν ἀνθρώπου, ἢ δαίμονος. Καὶ αὐτὴ τὴν ἐχθρότητα τινὰ ἐκείνος, ὅπῃ ἔχει τὴν ἀγάπην, καὶ τὴν χαρὰν, δὲν ἐχθρότητα τὸν ἀνθρώπον, ἀλλὰ τὴν κακίαν τοῦ ἀνθρώπου, τὸν δὲ ἀνθρώπον ἀγαπᾷ ὡς ἀδελφόν τε· καὶ διὰ τὸ συμφέρον αὐτῆς, δεῖχεται πῶς ἔχει ἐχθραν μὲ αὐτὸν, ἵνα μὲ τὴν φαινομένην ἐχθραν τε, κάμῃ αὐτὸν νὰ διορθωθῇ (1).

„Μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίσις, πραότης, ἐγκράτεια“.

Μικροθυμία κατὰ τὸτο διαφέρει ἀπὸ τὴν πενιχρότητα, κοινὰ εἰς τὴν Ἀγίαν Γραφήν, καθ' ὃ „ὁ μὲν μακρόθυμος εἶναι πολὺς ἐν φρονήσει“ ὡς λέγει ὁ Παροιμιαστής· (Παρ. ιδ'. 31.) ἐπειδὴ δὲν δίδει ὀλίγη ἡ τὴν πενιχρότητα τιμωρίαν εἰς ἐκείνον ὅπου τοῦ σφάλματος, ἀλλὰ μὲ ἀργοπορίαν καὶ πολυχρονιότητα· ὁ δὲ πενιχρός, συγχωρεῖ καὶ τελείως τὸ σφάλμα ὅπως τὸ κάμει· καθὼς ὁ Μαυσοῦς, διὰ τὴν συγχωρήσῃ τελείως τὸ σφάλμα καὶ τὴν κατηγορίαν ὅπως ἔκαμαν κατ' αὐτὴν οἱ ἀδελφοί τε, ὁ Ἀαρὼν, καὶ ἡ Μαριὰμ, διὰ τὸτο ἀνομάσθη πενιχρότερος ἀπὸ ὅλους τὰς ἀνθρώπους τῆς γῆς· „καὶ ἐλάλησε, φησι, Μαριὰμ, καὶ Ἀαρὼν κατὰ Μαυσοῦ, εἶπεν τῆς γυναικὸς τῆς Αἰθιοπίου, ὡς ἔλαβε Μωσῆς, ὅτι γυναῖκα καὶ αἰθιοπίου ἔλαβε, καὶ εἶπαν· μὴ Μωσὴς μόνον ἐλάλησε Κύριος; ἔχῃ καὶ ἡμῖν ἐλάλησῃ; καὶ ἤκουσε Κύριος. Καὶ ὁ ἄνθρωπος Μαυσοῦς πρὸς σφοδρὰ παρὰ πάντας τὰς ἀνθρώπους τὰς ὄντας ἐπὶ τῆς γῆς“· (Ἀειθ. ιβ'. 1.) ἡ δὲ χρηστότης εἶναι καθολικωτέρα ἀπὸ τὴν ἀγαθωσύνην, καθ' ὅ,τι, ἡ μὲν χρηστότης τὴν Κυρίαν εἰς ὅλους εἶναι ἀπλωμένην κατὰ τὸ „Χρηστὸς Κύριος τοῖς σύμπασιν“· (Ψαλ. ρμδ'. 4.) Ἡ δὲ ἀγαθωσύνη τὴν Κυρίαν, μόνους πρὸς ἀξίους ἀπεργεῖ, κατὰ τὸ „ἀγαθὸν Κύριος πρὸς ἀγαθοὺς“· (Ψαλ. ρκδ'. 4.) (2) Πίστιν δὲ λέγει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, ὅχι τὴν ἀπλήν, καὶ φιλήν Πίστιν τὴν ἐξ ἀκοῆς, ἀλλὰ τὴν θεωρητικὴν, καὶ ἐνυπόστατον καλεσμένην (3) καὶ χάρισμα ἔσται καὶ καρπὸν τῆς Ἀγίας Πνεύματος, ἡ ὁποία μετατοπίζει τὰ βυτιά, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος, καὶ πιστεύει ἀδιστακτικῶς ὅτι τὰ παρὰ ἀνθρώποις ἀδυνάτα, εἶναι δυνατὰ κοινῶς εἰς τὸν Θεόν· ὕστερα δὲ ἀπὸ ὅλα ἐβάλλθη ἡ ἐγκράτεια, ἥτις εἶναι ἀποχή, ὅχι μόνον τῶν ἡδονικῶν βρωμάτων καὶ πομάτων, ἀλλὰ καὶ κάθε ἄλλης πονηρῆς λόγου, καὶ ἔργου, καὶ πράξεως (4).

23. „ K α -

(1) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ θεὸς Χρυσόστομος τὸ ῥητὸν τοῦ ἐρμηνεύων τοῦ Παύλου λέγει, „ὅρα μοι λέξεις ἀκρι-
βειαν, καὶ διδασκαλίας ἀκολουθεῖαν· προέπαξεν τῷ
ἀγάθῃ, καὶ τότε τὸν ἐξῆς ἐμνημόνευσεν· ἔθηκε πη-
ρίξαν, καὶ τότε τὸν καρπὸν ἀπεδέξε· κατέβαλε τὸν
θεμέλιον, καὶ τότε τῷ οἰκοδομῷ ἐπηγάγεν· ἀπὸ
τῆς πηγῆς ἤρξατο, καὶ τότε ἦλθεν ἐπὶ τὰς ποταμίας·
οὗτο γὰρ ἡ τοῦ χαρᾶς πρότερον ἐπισημασθεὶς ὑποδεσις
διωκταῖ, ἀν μὴ πᾶς ἀγάθης ἡ ῥίζα φανῇ· οὗτο τῷ
ἐκ τῆς ἡρηνῆς περιλαλήσει καλὸν δυναμίδα, ἀν μὴ πρό-
τερον οἰκᾷ αὐτοῦ τοῦ πλησίον ἀπαντα λογισαίμεθα.“
Καὶ πάλιν „ἀγάθῃ ῥίζα, καὶ πηγῇ, καὶ μήτηρ ἐστὶν ἀ-
πάντων τῶν ἀγαθῶν· καὶ γὰρ ὡς ῥίζα μυρίους τῆς ἀ-
ρετῆς τὰς κλάδους ἀναδίδωσι· καὶ ὡς πηγῇ, ποταμὸν τί-
κει καὶ νάμασται· καὶ ὡς μήτηρ, ἡσὼ τῶν ἐκ τῆς κόλ-
πων περιφύγει τὰς εἰς αὐτῇ καταφεύγοντας.“ ὁ δὲν
καὶ ὁ σοφὸς Ψευδὸς ἦπεν εἰς τὰς περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας
ἐκείνης, ἔγωγε πηγῇ, καὶ περιάρρῳ κύκλῳ· τὰς γὰρ ἀ-
ρετὰς ἀρετῆς σφίγγω κύκλῳ.“ Διὰ τοῦτο καὶ μετὰ τοῦ
ἐπιμελοῦσθαι τῷ ἀγαθῷ, ἀπὸ τοῦ, ἀπὸ, ἡτοὶ ἐξεσιαί-
ζει, ἢ καὶ φέρει ἐν αὐτῇ, πάσας τὰς ἀρετὰς.

(2) Συμφώνως ἐρμηνεύει καὶ ὁ μέγας Βασίλειος πῶς χρῆσθαι καὶ ἀγαθωσύμῃ ἐν τῷ ἰδ. κατ' ἐπιστομὴν αὐτοῦ, ἐφ' ᾧ καὶ ὁ Θεοφύλακτος πῶς ἐρμηνεύει πᾶσι τῶν ἀρνήσαντο· „Πλατυτέραν οἶμα, εἶναι τῷ χρηστό-
τητι εἰς ἐργασίαν πᾶν ὁπωδιησάτων ἐπιδεικνύων πᾶ-
σης, σωτηριεύει δὲ τῷ ἀγαθωσύμῃ, καὶ τοῖς πᾶσι
δικαιοσύνης λόγοις ἐν ταῖς εὐεργεσίαις συγχρωμένῃ“.

(3) Περί τῆς ἐμπροσθέν Πίστεως παύτης, ὅρα ἐν τῷ κεφ. τῆς πρὸς Κορ. β'. σίχ. 7.

[illegible]

B b

Epistole di S. Paolo. Tom. II.

23. „Καὶ τῶν τοιούτων ἔκ ἐστι Νόμος“.

Διὰ τὴν λέγει, ἐδῶ ὁ Παῦλος τῆτο; ὅτι ἡ ψυχὴ ἐκεῖνη ὅπῃ ἀποκρίσῃ τὰς αἰῶν εἰρημίας καρπὸς τῆ Ἁγίας Πνεύματος, αὐτὴ πλέον δεῖν χρειάζεται τὰς ἀπὸ τοῦ Νόμου ρυθμισίας, μετὰ τὴν ἐγγίνα ὑψηλοτέρα ἀπὸ τὸν Νόμον, καθὼς καὶ τὰ ἄλογα ἐκεῖνα ὅπῃ εἶναι φυσικὰ ὀγκλίγωρα εἰς τὸν δρόμον, αὐτὰ δεῖν χρειάζονται κέντρον καὶ δάρισμον διὰ τὰ περιπατῶν. Δεῖν ἀποβάλλει δὲ ἔτε ἐδῶ ὁ Παῦλος τὸν Νόμον ὡς πονηρὸν, ἀλλὰ ὡς κατώτερον ἀπὸ τῆς φιλοσοφίας, καὶ ἀρετὰς ὅπῃ χαρίζει τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· σύμφωνον δὲ εἶναι τῆτο μετὰ ἐκείνο ὅπῃ λέγει ὁ Παῦλος ἄλλαχθ'· „δικαίῳ Νόμος ἐ κεῖται“· (ἀ. Τιμ. ἀ. 9.) περιττὸς γάρ ἐστιν ὁ Νόμος πῶς κατορθῶσι τῶν ἀρετῶν, κατὰ τὸν Θεοδώρετον.

24. „Οἱ δὲ τῷ Χριστῷ, τῶν σάρκα ἐσαύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασι, καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις“.

Ωσαύτῃ τὰ ἤθελεν εἰπῆ τινὰς εἰς τὸν Παῦλον· καὶ ποῖος εἶναι ἐκεῖνος ὅπῃ ἐκατέρωθεν καὶ ἀπόκρισε τὰς ἀνωτέρω καρπὸς τῆ Ἁγίας Πνεύματος ὅπῃ ὕψας ὡς μακάριε Παῦλε; ὅθεν εἰς τῆτο ἀποκρινόμενος λέγει, ὅτι ἀπόκρισαν αὐτὰς, οἱ τῷ Χριστῷ, ἦσαν ἐκεῖνοι ὅπῃ εἶναι οἰκεῖοι, καὶ πῶς μελὶδος τῷ Χριστῷ, διὰ τὴν αὐτὴν ἐσαύρωσαν τῶν σάρκα, ἦτοι ἐνέκρωσαν τὸ φρόνημα τῆς σαρκός· (καὶ ὅχι δηλαδὴ ἐθανάτωσαν τὸν ἑαυτὸν τῶν· ἐπειδὴ, ὡς λέγουσιν οἱ Πατέρες, παθοκτόνοι θέλει ὁ Κύριος τὰ ἑμῶν, καὶ ὅχι σώματοκτόνοι) δι' ὅ,τι μὴ νοήσης ἐδῶ πῶς λέγει ὁ Παῦλος τὴν ἐστίαν καὶ φύσιν τῆς σαρκός καὶ τῆ σώματος, ἀλλὰ τὸν σαρκικὸν καὶ γεῶδη καὶ ἐμπαθεῖ λογισμόν, ὡς πορεύομεν· ὥστε ὅπῃ μὴτε τὰ παθήματα τῶν θυμικῶν μερῶν τὰ ζῆν εἰς τὸν ἑαυτὸν τῶν, μὴτε ἡ ἐπιθυμία καὶ ἡδοναίς, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ, καὶ ἐκεῖνα ὅμῃ, τὰ εἶναι ἐσαυρωμένα καὶ νεκρωμένα· ἡ καὶ παθήματα ἀπλῶς οἰομάζει, τὰς ἐμπαθεῖς πράξεις, καὶ ἔργα, καὶ ἀπὸ τὸν θυμὸν γεννῶνται, καὶ ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν (1). Ὅχι μόνον λοιπόν, λέγει, τὰ νεκρῶμεν τὰς ἐμπαθεῖς πράξεις καὶ ἔργα, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐν τῇ καρδίᾳ ἐπιθυμίας, καὶ κλίσεις, καὶ ὁρέξεις, ἡ ὁποίαις εἶναι ἀρχαίς καὶ ρίζαις τῶν πράξεων καὶ τῶν ἔργων.

25. „Εἰ ζῶμεν Πνεύματι, Πνεύματι καὶ σοιχῶμεν“.

Επειδὴ, λέγει, πόση εἶναι ἡ διύαμις τῆ Ἁγίας Πνεύματος, καὶ ποιῶν καρπὸς χαρίζει, λοιπόν ἂς ζῶμεν καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ἐν τῷ Πνεύματι, καὶ εἰς μόνον τὸ Πνεῦμα ἂς σοιχῶμεν, ἦτοι ἂς ἀκολουθῶμεν καὶ ἂς ἀρκέμεθα· τῆτο γὰρ δηλοῖ τὸ „σοιχῶμεν“· αὐτὴ τῇ, ἂς ἀρκεσθῶμεν εἰς τὴν διύαμιν τῆ Πνεύματος, καὶ ἂς ἐσαυρώμεν καὶ ἡμεῖς τὴν σάρκα μας σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις, καὶ ἂς μὴ ἐπιζητήμεν ἄλλῃ προσθήκῃ τὴν ἀπὸ τῆ παλαιᾶς Νόμου· ἔπος ἀπαραλλάκτως ἐμυλῶν τὸ ρητὸν τῆτο καὶ ὁ σοφὸς Φώτιος.

26. „Μὴ

(1) Ὁ δὲ Κλήμης ὁ Στρωματεύς ἐν τῇ πέμπτῃ αὐτοῦ υποτυπώσεων ὅπως ἐρμηνεύει τὸ ρητὸν τοῦτο· „Εἰ-
 „σα ἵνα μὴ λέγωσι, καὶ τίς παῦσα ποιῇ; φησὶν· ὅποι εἰ-
 „σιν οἱ παῦσα ποιῶντες, οἱ τινες τῶν σάρκα τῷ Χριστῷ,
 „ἦτοι τὸ σῶμα τῷ (σὰρξ γὰρ Χριστῷ εἶναι τὸ εἰδικόν μας
 „σῶμα) ἐσαύρωσαν, καὶ τρεπομένη ἐνέκρωσαν ἀπὸ τῆ
 „σωματικῆς πάθης· καὶ ὅχι μόνον τὸ σῶμα ἐσαύρωσαν εἰς
 „τὸ τὰ μὴ ἐνεργῶν τὰ πάθης, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ ἐσαύρωσαν
 „τὰ πάθης, εἰς τὸ τὰ μὴ ἐνεργῶνται ἀπὸ αὐτῶν“· πάλιν
 „κατὰ τῶν ἐρμηνειῶν αὐτῶν, τὸ δὲ, εἶναι περιττὸν, ἐν
 „τῷ „οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ“· ἡ καὶ ὅπως „τί λεγόμενα πρὸς
 „ἐν ἑαυτοῦ ἀρετῆς“· εἰναι τινες οἱ τινες ἐσαύρωσαν μετὰ

τὸν ἑαυτὸν τῶν, ὅσον πρὸς τὸ τὰ μὴ ἐνεργῶν αὐ-
 τοῖς τὰ πάθης, ἐσαύρωσαν δὲ καὶ τὰ πάθης, ὅσον εἰς τὸ
 τὰ μὴ ἐνεργῶν αὐτοῖς εἰς αὐτοῦς· ὅμοιον μετὰ ἐκείνο ὁ-
 ποῦ λέγει· „ἐμοὶ ὁ Κόσμος ἐσταυρώται, καὶ γὰρ τῷ
 „Κόσμῳ“· (Γαλ. 6.) γοῖται οὖν τὸ, οἱ δὲ, ὅπως·
 „ἐπὶ δὲ εἰσιν, ὡς εἶπον, οἱ τινες τῷ Χριστῷ τῶν σάρ-
 κα ἐσαύρωσαν, καὶ τὰ ἐξῆς· Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀλεξαν-
 δρεῖας Κύριλλος ἐρμηνεύων τὸ ρητὸν τοῦτο· „ἀγιο-
 „σπερπὴ γὰρ ὁ βίος τοῖς ἐν Χριστῷ, καὶ σαρκικῶν ἐπι-
 „κανα παθῶν, καὶ γεῶδης ἀκαθαρσίας“· (βιβλ. ἀ.
 των Γλαφυρῶν)

26. „Μὴ γενώμεθα κενόδοξοι, ἀλλήλους προκαλούμενοι, ἀλλήλοις φθονῶντες“.

Δείχρει μὲ τῆτα τὰ λόγια ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ἐκεῖνοι ὅπῃ ἐπλαίσαν τὰς Γαλάτας καὶ τὰς ἔπεισαν νὰ περιτέμνωνται, ἐκινήθησαν ἀπὸ φιλοδοξίαν· διὰ τὴν ἢ φιλοδοξίαν εἶναι ἀρχὴ καὶ αἰτία ὅλων τῶν κακῶν· τὸ δὲ ἀλλήλους προκαλούμενοι εἶναι, ὅταν τινὰς λέγῃ εἰς τὸν ἀντίμαχόν τε ταῦτα· αὐτοὶ ἦσαν δυνατοί, ἔλα νὰ κάμωμεν τῆτο· ἐπειδὴ δὲ ὁ φθόνος γυνάται ἀπὸ τὴν κενοδοξίαν, διὰ τῆτο ὁ Ἀπόστολος ἐμποδίζει καὶ τῆτον (1).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

1. „Ἀδελφοί, ἐὰν καὶ προληφθῇ ἄνθρωπος εὐτιμὴν παραπτώματι, ὑμεῖς οἱ Πνύματικοὶ καταρτίζετε τὸν τοιοῦτον ἐν πνύματι πραότητος“.

Επειδὴ κοντὰ εἰς τὰς Γαλάτας ἦτον πολλοὶ, οὔτινες φαινόμενοι πῶς ἐπιτιμῶν καὶ κανονίζουν τὰς ἀμαρτανόοντας, ἔκαμιν ἐκδίκησιν τῶν παθῶν καὶ τῆς μνησικακίας ὅπῃ εἶχον πρὸς αὐτοὺς, παρακινῶμενοι εἰς τῆτο ἀπὸ τῆς φιλαρχίας· διὰ τῆτο ὁ Παῦλος ἐδῶ λέγει, ὅτι αἰσῶς τινὰς προληφθῇ, ἦγουν συναρπασθῇ καὶ δελεασθῇ ἀπὸ τὸν διάβολον, ἐνοχληθεὶς καὶ πολεμηθεὶς ἀπὸ αὐτοῦ εἰς καμμίαν ἀμαρτίαν, ἐσεῖς οἱ Πνύματικοὶ καταρτίζετε αὐτὸν, ἦγουν μὴ παιδεύετε αὐτὸν καὶ τιμωρεῖτε, ἀλλὰ διορθοῦντέ τον με Πνεῦμα πραότητος. Δὲν εἶπε δὲ μὲ, πραότης, ἀλλὰ με πνεῦμα πραότητος, διὰ νὰ δείξῃ μὲ τὸν λόγον τῆτον, ὅτι τὸ καὶ διορθοῦν οἱ Πνύματικοὶ τὰς ἀμαρτωλοὺς με πραότης, τῆτο εἶναι ἀρετὴν εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. Καὶ πρὸς τούτοις, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι τὰ Πνύματικὰ χαρίσματα εἶναι ἴδιον, τὸ νὰ διορθῶν τὰς ἀμαρτωλοὺς με ἡμερότητα· καὶ ὁ Θεοδώριτος ἕως ἐρμηνεύει τὸ καταρτίζετε, αὐτὶ τὴ διορθώσθε, σκελίζετε, τὸ ἐλλείπον ἀναπληρῶτε.

„Σκοπῶν σεαυτὸν, μὴ καὶ σὺ παρασθῇς“.

Διὰ νὰ μὴ ὑπερηφανώθῃ ἐκεῖνος ὅπῃ καταρτίζει, καὶ διορθῶν τὸν ἄλλον, διὰ τῆτο προφυλάττει αὐτὸν ὁ Ἀπόστολος με ταῦτα τὰ λόγια. Βλέπε, λέγει, καὶ ἐσύ, καὶ φύλαττε τὸν ἑαυτόν σου, μήπως καὶ σὺ πέσῃς εἰς τὰ ἴδια ἀμαρτήματα καὶ πάθῃ ἐκεῖνα ὅπῃ διορθῶν οἱς, με τὸ νὰ πάθῃς πειρασμὸν καὶ πόλεμον ἀπὸ τὸν διάβολον. Ἐμφαντικῶς δὲ καὶ παρήσιαστικῶς εἶπε τὸ, σὺ· διὰ νὰ φανερώσῃ μὲ τῆν λέξιν αὐτῆν, τῆν ἀνδραπίνην ἀσθενείαν, ἦγουν μήπως πειρασθῇς ἀπὸ τὸν διάβολον καὶ σὺ ὁ ἀδυνάτος ἄνθρωπος, καὶ σὺ ὅπῃ εἶσαι τρεπτός καὶ ὑποκείμενος εἰς τῆν αὐτῆν ἀσθενείαν τῆς φύσεως· ὅθεν συμπτέουσιν τὸν ἀσθενῆ, καὶ πληγώσονται ἀδελφόν σου.

2. „Ἀλλήλων τὰ βάρη βασάζετε“.

Επειδὴ ὅποιος εἶναι ἄνθρωπος, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι ἀναμάρτητος, διὰ τῆτο συμβελεύει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος διὰ νὰ μὴ ἀκρεβολουσθῶν οἱ Χριστιανοὶ καὶ νὰ ἐξετάζον με λεπτολογίαν τὰ πῶν ἀδελφῶντους ἀμαρτήματα· ἀλλὰ νὰ ὑποφέρων ταῦτα, ἵνα πάλιν καὶ τὰ ἐδικάτων ἀμαρτήματα ὑποφέρωσιν ἄλλοι (2).

„Καὶ

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος ἕως ἐρμηνεύει τὸ ῥητόν· „τῆν κενοδοξίαν, καὶ τὸν φθόνον ἢ διάστασις ἐκινήσῃ πεποιθῆν· κεν“· ἴσως γὰρ ἐκεῖνοι ὅπῃ ἦτον σκεπτοὶ εἰς τῆν τὴν Χριστὸ Πίσιν, κατηγοροῦντες συνεχῶς τὰς ἀπὸ τὴν Πίσιν παρασκαλίσαντας, ἐπαρκεῖν αὐτὰς εἰς φιλοδοξίας καὶ μαχίας· διὰ τῆτο, συμβελεύει ὁ Ἀπόστολος τὰς σκεπτοὺς εἰς τῆν Πίσιν νὰ δώσιν χάρις βοηθείας εἰς ἐκεῖνους ὅπῃ ἐπαρασκάδωσαν ἀπὸ τὴν Πίσιν, καὶ ἐκλιναν εἰς τὸν Νόμον.

(2) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος ἐρωτᾷ· „τί εἶναι τὸ ἀλλήλων τὰ βάρη βασάζετε, καὶ ἕως ἀναπληρῶσθε τὸν Νόμον τῆ Χριστὸ“· ἀποκρίνεται· „Βαρὴα ἢ ἀμαρτία καὶ κατέλκουσα τῆν ψυχὴν εἰς τυδμεύει· ῥόδου ἢν ἀπορμεν ἀλλήλων καὶ περιεργόμεν, εἰς ἐπιτροπὴν ἀγόντες πρὸς ἀμαρτανότας“· τῶ δὲ βασάζει· „ἀντὶ τοῦ ἀρεῖ, σωήνδης καὶ τοῖς ἐπιχωρητοῖς πεχηρῶν· ὡς πολλὰκις παρὰ πολλῶν ἀντὸς ἦκεν· Νόμον

„Καὶ ὅτως ἀναπληρώσατε τὸν Νόμον τοῦ Χριστοῦ“.

Δὲν εἶπε πληρώσατε, ἀλλὰ ἀναπληρώσατε, ἦσαν κοινῶς ὅλοιςας πληρώσατε τὸν Νόμον καὶ τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, μετὰ τὸ νὰ ὑποφέρετε εἰς τὸν ἄλλον, καὶ νὰ βασάζετε τὰ σφαλμάτα· χάριν λόγου, ὅποιος ἀδελφὸς εἶναι ὀξυκίνητος, καὶ ὀγλίγωρος εἰς κάθε ἔργον, ὡς ὑποφέρει τὸν ἀμελῆ καὶ ἀργοκίνητον· ὁμοίως καὶ ὁ ἀργοκίνητος ἀδελφός, ὡς ὑποφέρει τὴν πολλὴν ὀγλιγωράδα τοῦ ὀξυκίνητου, καὶ ἔτι ἔτε ὁ ὀξυκίνητος θέλει ἀμαρτήσῃ, μετὰ τὸ νὰ ὑποφέρεται ἀπὸ τὸν ἀργοκίνητον ἀδελφόν τε, ἔτι ὁ ἀργοκίνητος, μετὰ τὸ νὰ ὑποφέρεται ἀπὸ τὸν ὀξυκίνητον. Μετὰ τοῦτον λοιπὸν τρόπον, δίδοντες χάριν, καὶ βοήθειαν εἰς τὸν ἄλλον, ἀναπληρώσατε εἰς τὸν ἄλλον τὸν Νόμον τοῦ Χριστοῦ· ἐπειδὴ τὸτο πεινῶντες, ἀναπληροῦντε, καὶ ἀποσόνετε ἐκείνῳ τὴν ἀρετὴν ὅπως λείπει ἀπὸ τὸν ἀδελφόν σας, βασάζοντες, καὶ ὑποφέροντες τὸ ἐλάττωμα ἐκείνου. Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον τὸτο νοεῖται· τῆς ἀγάπης εἶναι ἴδιον νὰ βασάζῃ τοῦ ἄλλου τὰ βάρη· ἡ δὲ ἀγάπη πάλιν, εἶναι πλήρωσις ὅλων τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ· „ἐὰν γάρ, φησιν ὁ Χριστός, ἀγαπάτε με, πῶς ἐντολὰς τὰς ἐμὰς τηρήσατε“ (Ἰωάν. 14. 15.) καὶ πάλιν· „αὐτὴ δὲ ἐστὶν ἡ ἐντολή ἡ ἐμὴ, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς“ (Ἰωάν. 13. 34.) (1)

3. „Εἰ γὰρ δοκῇ τις ἑνᾷ τι, μηδὲν ὦν, ἑαυτὸν φρεναπατᾷ“.

Πάλιν ὁ Παῦλος ἐδῶ καταβάλλει καὶ κρημνίζει τὴν οἴησιν, καὶ κερδοξίαν, διὰ τὴν μετὰ λόγια ταῦτα δείχνει, ὅτι ὅποιος νομίζει πῶς εἶναι κάποιόν τι μέγαλον, αὐτὸς δὲν εἶναι τίποτε· διὰ τὴν δαίχνει σημάδι φανερόν τῆς ἀσθενείας τε, αὐτὸ τὸ νὰ νομίζῃ πῶς εἶναι κἀνὴν μέγαλον πρᾶγμα, καὶ διὰ τὸτο δὲν πλανᾷ ἄλλον κἀνὴν, πάρεξ τὸν ἑαυτὸν τε.

4. „Τὸ δὲ ἔργον αὐτοῦ δοκιμαζέτω ἕκαστος, καὶ τότε εἰς ἑαυτὸν μόνον, τὸ καύχημα ἔξῃ, καὶ ἔκ εἰς τὸν ἕτερον“.

Αὗτος ὁξετάζῃ, λέγει, ὁ καθ' εἰς τὰς ἐδικάτας ἔργα (τὸτο γὰρ δηλοῖ τὸ „δοκιμαζέτω“) μήπως κάμνῃ τὰ ἔργα ταῦτα μετὰ κερδοξίαν, ἢ μετὰ ὑπόκρισιν, ἢ μετὰ κἀνὴν ἄλλο τέλος, καὶ σκοπὸν κοσμικὸν καὶ ἀνθρώπινον, καὶ ὅχι διὰ μόνον τὸν Θεόν· καὶ τότε, ὅταν εὕρῃ τὸν ἑαυτὸν τε ἀδῶν ἀπὸ αὐτῶν, καὶ ἀκατηγόρητον, ὡς μὴ καυχᾶται ἐναντίον τοῦ ἄλλου ἀδελφοῦ· ἀλλ' ἐὰν ᾔναι πῶσον αἰσχύνης, καὶ ἐμπαθείας, καὶ δὲν ἠμπορῇ νὰ ταπεινῇ τὸ φρόνημά τε, ὡς ἔχει καὶ τὸ καύχημα αὐτὸ εἰς μόνον τὸν ἑαυτὸν τε· ἦτοι, αὐτὸς μετὰ τὸν ἑαυτὸν τε συγκρινόμενος, ὡς νομίζῃ καλλίτερον τὸ σημερινόν τε ἔργον ἀπὸ τοῦ χθεσινόν, καὶ ὡς σεμνύνεται εἰς τὸ ἀγαθόν τε. Ταῦτα δὲ λέγει ὁ Παῦλος κατὰ συγκατέβασιν, καὶ ὅχι κατὰ ἀκρίβειαν καὶ νομοθεσίαν· ἦρουν ταῦτα λέγει συγκαταβαίνωντας εἰς τὴν ἀσθενείαν τῶν Γαλατῶν, διὰ τὴν δύνηθ' ἡμεῖς τὴν συγκατέβασιν αὐτῶν νὰ πᾶς ξεκόψῃ ὀλίγον ὀλίγον ἀπὸ τοῦ νὰ μὴ καυχῶνται τελείως· δι' ὅ,τι ὅποιος συνεθίσῃ νὰ μὴ καυχᾶται ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ τε, καθὼς ὁ Φαρισαῖος ἐκαυχᾶτο κατὰ τὴν Τελώνου, καὶ τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων, λέγων· „ἐκ εἰμὶ ὥσπερ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων“ (Λευκ. 14. 11.) αὐτὸς ὀγλίγωρα θέλει ἀφεθῇ ἀπὸ τοῦ νὰ καυχᾶται καὶ εἰς τὸν ἑαυτὸν τε.

5. „Ἐκαστος γὰρ τὸ ἴδιον φορτίον βασάσῃ“.

Τὴν καυχᾶσαι, λέγει, ἐσὺ Χριστιανέ, ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ σου; καὶ ἔχεις τὸν ἑαυτὸν σου μεγαλίτερον ἀπὸ τὸν ἄλλον; καὶ σὺ, καὶ ἐκεῖνος θέλετε βασάσετε τὰ ἐδικάσας φορτία· καὶ τότε

„δὲ τοῦ Χριστοῦ ἀναπληρώσμεν τὴν ἐπόντος“, ἔκ ἡλ-
 „θον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἀμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν“·
 „καὶ ἡμῖν νομοθετήσαντος, ὅτι ἐὰν ἀμαρτῇ ὁ ἀδελφός
 σου, ὑπάγε ἐλεγξον αὐτόν· ἐάν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδῃσας
 τὸν ἀδελφόν σου“· (κατ' ἐπιτομήν. ὅρα ροζ.)

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι Νόμον Χριστοῦ
 τὴν ἀγάπην ἐκάλεσεν ὁ Ἀπέστολος· τὸ Χριστὸν γὰρ

εἶναι φωνὴ αὐτῆς „ἐντολὴν καὶ δίδωμι ὑμῖν ἵνα ἀ-
 „γαπάτε ἀλλήλους“· (Ἰω. 13. 34.) Ὁ δὲ Κορίνθιος
 λέγει, ὅτι βασάζομεν τὸ σφάλμα τοῦ ἀδελφοῦ μας,
 ὅχι μόνον ὑποφέροντες αὐτὸ, ἀλλὰ καὶ διορθώνοντες αὐτὸ
 διὰ τοῦ λόγου, ὡς ἔπει καὶ ὁ μέγας Βασιλεὺς, καὶ
 προσευχόμενοι πρὸς τὸν Θεὸν ὑπὲρ αὐτῶν.

ποτε εἰς τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως, θέλει δοκιμασθῇ τὸ ἔργον πᾶς καὶ τοῦ κυρίου, ἢ καλὸν εἶναι, ἢ κακόν· ὥστε, ἐπειδὴ ἡ σὺ ἔχεις φορτία καὶ βάρη ἁμαρτιῶν, μὴ κοχλάσαι πῶς εἶσαι τοῦ ἄλλου ἀνώτερος, μηδὲ ὑπερηφανεύου εἰς τὸν ἑαυτὸν σου διὰ τὰ καλὰ ἔργα ὅπου κάμνεις (1).

6. „Κοινωνήτω δὲ ὁ κατηχούμενος τὸν λόγον, τῷ κατηχοῦντι ἐν πᾶσι ἀγαθοῖς“.

Εδὼ ὁμιλεῖ ὁ Παῦλος περὶ τῶν Διδασκάλων, καὶ λέγει, ὅτι ἐκεῖνοι ὅπως κατηχοῦνται, καὶ διδάσκονται, πρέπει νὰ μεταδίδουσιν εἰς τὰς κατηχητὰς αὐτῶν καὶ Διδασκάλας, ὅχι ὥς ἀγαθόν, ἀλλὰ ὅλα τὰ ἀγαθὰ, ἥγουν νὰ δίδουν εἰς αὐτὰς, καὶ φαγητὰ, καὶ ποτιὰ, καὶ ἐνδύματα, καὶ τιμὴν, καὶ ἀγάπην, καὶ τὰ λοιπὰ· ἐπεὶ καὶ ἐκεῖνοι ὅπως διδάσκονται, περισσότερα λαμβάνουν ἀπὸ τὰς Διδασκάλων αὐτῶν, παρὰ ὅπως τὰς δίδουσι· διὰ τί ἀντὶ διὰ πρόσκαιρα καὶ ἐπίγεια ἀγαθὰ ὅπως τὰς δίδου, λαμβάνουν ἀπὸ αὐτὰς παντοτινὰ καὶ ὑράνια, διὰ τῆς οὐρανίης διδασκαλίας αὐτῶν, καὶ τὴν θείαν λόγον. Διὰ τὸτο ὁ Παῦλος κοινοῖαν τὸ πρᾶγμα, καὶ τὴν μετάδοσιν ταύτην ὀνομάζει· διὰ τί εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν ὅπως δίδει ὁ μαθητὴς, καὶ διδασκόμενος Χριστιανὸς εἰς τὸν Διδάσκαλόν τε, κοινωνεῖ καὶ ἀντιλαμβάνει καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὸν Διδάσκαλόν τε. Διὰ ποίαν δὲ αἰτίαν ἐδιώρισεν ὁ Χριστὸς νὰ ῥέφονται οἱ Διδάσκαλοι ἀπὸ τὰς μαθητῶν; Εἶπε γὰρ ὅτι „ἄξιός ἐστις ὁ ἐργάτης τῆς ἱερωσύνης αὐτῆς ἐστίν“ (Ματθ. ι. 10.) διὰ τέσσαρα αἰτία· πρῶτον, διὰ νὰ μὴ ὑπερηφανεύονται πολλὰ οἱ Διδάσκαλοι, ἀλλὰ νὰ ταπεινοφρονοῦν, ὥσαν ὅπως ἔχουν χρεῖαν καὶ αὐτοὶ ἀπὸ τὰς μαθητῶν· δεύτερον, διὰ νὰ κατηγίνωνται ὅπως διόλου εἰς μόνον τὸν τῷ Θεῷ λόγον, καὶ τὴν διδασκαλίαν, καὶ νὰ μὴ περισπῶνται, καὶ ἐξοδεύουν τὸν καιρὸν εἰς τὸ νὰ φροντίζουν διὰ τὴν τροφήν καὶ χρεῖαν τῶν σώματός των· τρίτον, ἵνα οἱ μαθηταὶ καὶ διδασκόμενοι μὴ τὴν εὐγνωμοσύνην, καὶ εὐχαριστίαν ὅπως δείχνουν εἰς τὰς Διδασκάλων των, μαθητῶν νὰ γίνωνται εὐχάριστοι καὶ πρὸς τὰς ἄλλας ἀνθρώπους· καὶ τέταρτον, ἵνα οἱ αὐτοὶ μαθηταὶ μὴ ἐντρέπωνται, εἰάν εἶναι πτωχοὶ, καὶ ζητοῦν ἀπὸ τὰς ἄλλων τὰς χρεῖας των· εἰς καιρὸν ὅπως οἱ Διδάσκαλοί των, εἶναι ποιητοὶ πτωχοὶ, καὶ ἀπὸ ἄλλων ζητοῦν τὰ χρεῖά δι, καὶ ἀναγκαῖα.

7. „Μὴ πλανᾷσθι· Θεὸς ἔμυκτηρίζεται· ὁ γὰρ αὐτὸς πᾶν αὐ-
τὸν ἰσχυρὸς, τὸ αὐτὸ καὶ ποιήσει“.

8. „Ὅτι ὁ σπείρων εἰς τὴν σάρκα αὐτοῦ, ἐκ τῆς σαρκὸς θείσει
 „φθοράν· ὁ δὲ σπείρων εἰς τὸ Πνεῦμα, ἐκ τοῦ Πνύματος θείσει
 „ζωὴν αἰώνιον (2).

Επειδὴ πολλαῖς φοραῖς ἀκολοθεῖ καὶ μετεοὶ κατηγορεῖντες τὰς διδασκάλας τῶν, πῶς εἶναι κακῆς ζωῆς ἄνθρωποι, παραβλέπουν αὐτὰς, καὶ δυν τὰς τρέφουν, ἕτε τὰς βοηθοῦν ὅτε εἶναι πτωχοί, καὶ ἔχουν χρεῖαν βοηθείας· διὰ τὸτο ὁ Παῦλος, εἶπε μετ' ἀνωτέρω περὶ πάντων, ἔχει δὲ νὰ εἰπῇ καὶ ἔμπροσθεν ὅταν λέγῃ, „τὸ δὲ καλὸν ποιῶντες, μὴ ἐκκακῶμεν ἑαυτοὺς· ἀλλὰ καὶ τώρα ἐδῶ φανερόν, ὅτι οἱ μαθηταὶ καὶ διδασκόμενοι Χριστιανοί, πρέπει νὰ μὴ ἀκριβεύωνται εἰς τὰς διδάσκοντας αὐτὰς τὸν λόγον τῶ Θεοῦ· ἐπειδὴ τὰ ἐξοδα ὅτε γίνονται

(1) Ἐδῶ ὡπορὴ ὁ θῆος Ἰερώνυμος καὶ λέγει, ὅτι ὁ Ἀποστόλος ἔπει προτερον, ὅτι ἀλλήλων πὰ βάρη βασάζετε· ἔπει ἔδῳ δὲ πῶς λέγει, ὅτι ὁ καθ' εἰσας θέλει βασάζει τὸ ἐδίκοντου φορτίον· ἐναντία γὰρ ἰσὶ πάντων αὐτῶν δὲ πῶς ἀπορῶν λέγει, ὅτι, πὸ μεν, ἀλλήλων πὰ βάρη βασάζετε, ἔπει διὰ τὸν παρεῖναι αἰῶνα· ἔδῳ γὰρ πρέπει νὰ βασάζωμεν εἰς αἰῶνα τοῦ αἵματος τὸ σφάγμα· τὸτό δὲ ἔπει λέγει ἔδῳ, τὸ λέγει διὰ τὸν μέλλοντα αἰῶνα· ἔπει γὰρ ὁ καθ' εἰσας θέλει βασάζει τὸ ἐδίκοντου φορτίον, καὶ καὶνῶν δὲ θέλει ἔχει καὶ τὸν συμβουλήσῃ. (παρὰ Κορινθίω.)

(2) Ὁ μέγας Βασιλικὸς Πνεῦμα εἶπα ἔνοη τοῦ
Πνεύματος τοῦ Ἁγίου, οὕτω λέγων· „ὁμοίως δὲ καὶ περὶ
τοῦ Πνεύματος τητηρήκαμεν ποταμοῦ τοῦ ἐξ οὗ κη-
μενον· ὁ γὰρ σπέρων φησιν εἰς τὸ Πνεῦμα, ἐκ τῶ
Πνεύματος θερίσῃ ζωὴν αἰώνιον“. (κεφ. ε. περὶ
τῶ Ἁγίου Πνεύματος.) Ὁ αὐτὸς δὲ Βασιλικὸς ἐρμη-
νεύων τὸ τὸ Ἡσαΐα ἐκάνω „Ἀποσελῶ ὡς ἔρπεται ἐπὶ
τῇ γῇ“ (Ἡσ. ις. 1.) λέγει, ὅτι ὅποιος σπεί-
ρῃ εἰς τὴν σάρκα, αὐτὸς παρομοιάζει μὲ τὸν ὄφιν, ὅπως
ἐκασπιδόκασι ναὶ τρώγῃ τῇ γῇ ὅλην τῇ ζωῇ·
οὕτως ἐν τῇ γῇ κασιπιδέται, καὶ ὁμοιούται τῷ ὄφιν,
περὶ

ται εἰς αὐτὰς, εἰς ἱερὸν καὶ πνευματικὸν πρᾶγμα γίνονται· ἔδω συγκεῖναι οὗτος ὁ Ἀπόστολος τὰ ἔξοδα ὅτε κάμνουντες εἰς τὰ σωματικά καὶ πνευματικά, καὶ τὰ ἔξοδα ὅτε κάμνουν εἰς τὰ ψυχικά καὶ πνευματικά, λέγει, ὅτι εἰς ἐν ἐσὺ Χριστιανέ, ἔξοδός σου τὸν πλετόν σου εἰς τὸ σῶμα, ἦγεν ἐπιμάζοντας τραπέζια, καὶ φαγητά, καὶ ποτὰ, καὶ καρυκεύματα τῆς κοιλίας, καὶ σπέρνεις τὰ ἄσπρα σου εἰς μέθην, καὶ τρυφήν, καὶ πολυφάνειαν, ἠξίουσε ὅτι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς θανάτου, θέλεις θείσεις ἀπὸ τὸν σπόρον αὐτόν, φθορὰν καὶ σαπῆλαν· διὰ τί αὐτὰ ἔχον νὰ φθαρῇ, καὶ νὰ σαπῇσιν ὁμοῦ μετὰ τὸ σῶμά σου· καὶ ὅχι μόνον τῶτο, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως θέλεις θείσεις καὶ ἐντροπὴν, καὶ ἀτιμίαν, καὶ κόλασιν· εἰς δὲ ἐν τῇ ἐναντίᾳ ἔξοδός σου τὸν πλετόν σου εἰς τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ψυχὴν, καὶ σπέρνεις αὐτόν εἰς τὰ πνευματικά ἔργα, κάμνωντας ἐλεημοσύνην εἰς ὅλους, καὶ ζώντας ζῶν σωφρονισμένῳ, ἠξίουσε ὅτι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, θέλεις θείσεις ζωὴν αἰώνιον. Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς δὲν περιπαίχεται, ἄτε γελᾶται, ἀλλὰ θέλει δώσει εἰς τὸν καθ' ὅσα κατὰ τὰ ἔργα σου, ὡς λέγει ὁ Σολομών, „ὁ πλάσας πνοὴν πᾶσιν, αὐτὸς οἶδε „πάντα· ὅς ἀποδίδωσιν ἐκάστῳ κατὰ τὸ ἔργον αὐτοῦ“. (Παρ. κδ'. 12.) Διὰ τῶτο λοιπὸν καλλίτερον εἶναι νὰ ἔξοδός σου ἐσὺ Χριστιανέ, τὰ ἄσπρα σου εἰς τὰ πνευματικά ἔργα, μαζὶ μετὰ ὅποια συμπεριλαμβάνεται καὶ ἡ πρὸς τὰς διδασκάλας βοήθεια, καὶ μετὰ δόσεις, παρὰ νὰ τὰ ἔξοδός σου εἰς τὰς σαρκίους ἡδονάς, ἡ ὁποῖαις, ὅχι μόνον φθείρονται, ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμά σου φθείρουσι καὶ τὴν ὑγίαν σου· διὰ τί ἀπὸ τὰς ἡδονάς, καὶ τρυφᾶς ἀκολουθεῖ ἡ περισσότερις ἀσθενείαις τῷ σώματι, πολλάκις δὲ καὶ θάνατος (1).

9. „Τὸ δὲ καλὸν ποιοῦντες, μὴ ἐκκακῶμεν· καιρῷ γὰρ ἰδίῳ θε-
„εῖσθε μὴ ἐκλυόμενοι“.

Τώρα ἐδῶ καθαρώτερα φανεροῖται ὁ Ἀπόστολος, ὅτι καὶ κακοὶ ἄνθρωποι εἶναι ἐκεῖνοι ὅτε ζητοῦν τὴν ἐλεημοσύνην, ἡμεῖς δὲν πρέπει νὰ ἐκκακῶμεν, ἡτοι νὰ ἀποκάμνω-
μεν εἰς τὸ νὰ ἀγαθοποιῶμεν αὐτούς· λέγωντας δὲ ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐκκακῶμεν, φανερό-
ναι πῶς πρέπει, καὶ νὰ δίδωμεν ἐλεημοσύνην, καὶ νὰ πῶν δίδωμεν πλεσίαν, καὶ παντοτινὴν. Ἐπειτα ἐπειδὴ μεγάλον πρᾶγμα ἐξήγησε νὰ κάμνουν οἱ Χριστιανοί, ἦγεν τὸ νὰ ἐλεῖν καὶ πλεσίως, καὶ πάντοτε· διὰ τῶτο παρὰ τοῦ λέγει καὶ τὸν εἶπεν ὅτι ἔχον νὰ λάβει, ἦγεν ὅτι θέλεις θείσεις ζωὴν αἰώνιον· πῶς δὲ θέλεις θείσεις αὐτήν; μὴ ἐκλυόμενοι, ἦγεν χω-
εῖς νὰ ἀποκάμνουν καὶ νὰ δοκιμάσιν κενεὴν κόπον, ἀλλὰ ἔχοντες καθεὶς ἀνάπαυσιν· δι' ὅ, τε εἰς μετὰ τὴν παρεῖσαν ζωὴν, ἀκολουθεῖ κόποι, καὶ ἰδρώτες, καὶ καύματα ὅταν θείσῃ τις· εἰς δὲ τὴν αἰώνιον ζωὴν, ὅταν θείσῃ τις καὶ ἀπολαμβάνῃ τὰ αἰώνια ἀγαθὰ, κενεὴν τοῦτον κόπον δὲν δοκιμάζει, ἀλλὰ ἔχει καθεὶς ἀνάπαυσιν καὶ μακαριότητα (2).

10. „Ἄρα

„περὶ εἰρηται ὅτι γὰρ φαγὴ πᾶσαι αἱ ἡμέραι σου“
(Γεν. γ'. 14.) οὕτως ἀπαρτίζονται ὡς αἱ ἐρπεταί·
γὰρ δὲ ἐσθίει, ὁ σπέρνῃ εἰς τὴν σάρκα, καὶ ἐκ
αὐτῆς σαρκὸς θείσῃ φθορὰν. Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς ἐρ-
μηνεύων τὸ, „καὶ διφραγνέσονται ἐν σπίνῃ σου, ὡς οἱ
„διφραγνέμενοι ἐν ἀμύτῳ“· (Ἠσ. 57. 4.) λέγει·
„ὁ γὰρ σπέρνῃ ἄνθρωπος, τῶτο καὶ θείσῃ· ἐν δὲ τῇ
„ἡμέρᾳ τῆς ἀναπαύσεως, οἱ τὸν λόγον δεξάμενοι, καὶ
„καρποφορήσαντες, κατὰ ἀναλογίαν πῶν ἐνταῦθα αὐ-
„τοῖς καταβιβασθέντων, κομιζόμενοι παρὰ τὴν δι-
„καιοῦ Κερατοῦ αἱ ἀντιμισθίας, διφραγνέσονται, ὡς
„οἱ διφραγνέμενοι ἐν ἀμύτῳ· καὶ ὅν τρόπον, οἱ δια-
„ρήμενοι σκύλα· οἱ μὲν διφραγνέμενοι ἐν ἀμύτῳ, ἐκ
„τῶν ἰδίων πόνων αἱ ἀρχαὶ αἱ ἐφροσύνης· ἔχουσιν·
„οἱ δὲ ἀπὸ σκύλων πλεονέκτες, ἄδραν ὑποδέχονται
„τὴν πλεονεξίαν τῆς ἐφροσύνης“. Καὶ ἐρμηνεύων δὲ τὸ
„καὶ οἱ μὲν οἱ πράκτορες ὑμῶν καταμύονται ὑμᾶς“ (Ἠσ.
„γ'. 12.) λέγει· „ὁ γὰρ σπέρνῃ ἄνθρωπος, τῶτο καὶ θεί-
„σῃ· ὁ ποῖναι τὴν ἀξιολόγῳ μεταμελεῖται πλεονεξίαν σπῆ-
„ρων εἰς τὸ πνεῦμα, ἐλεημοσύνην, δισπληγνίαν,
„ἰκεσίαν, δικαιοσύνην, δάκρυον διωκτικῆς· ὅπως σπῆ-

„ρων ἐν δάκρυον, ἐν ἀγκυλίᾳ θείσῃ, ἄρων τῆς
„μετανοίας τὰ ἁμαρτήματα, ὡς τῶ πρᾶκτορι ὅλον ἀπο-
„τίσαι τὸ χρέος“. (Ἠσ. πῶν ἐπὶ τῶν κολλήσεων τε-
„πιγμῶν“.)

(1) Δι' ὅ, τι ἐπὶ τῷ πολλῷ τρυφῶν, γίνονται οἱ
τρυφῶντες παχύσαρκοι, οἱ δὲ παχύσαρκοι πάλιν, ἐ-
γλιγωρότερα ἀποδύνουσιν ἐπὶ τῆς λεπτοσάρκους· ὅθεν ἔ-
πεν ὁ Ἰσραήλ ἐν τῇ ἀφορισμῇ σου· „οἱ παχέες
„σφόδρα, παχυδάνατοι γίνονται μάλλον τῶν ἰσχυρῶν“·
ἐκ τῆς ἐναντίας δὲ, ἀπὸ τῆς ἐγκρατείας, καὶ ἐλιγο-
φάνειαν, γεννᾶται ἡ ὑγίαι, καὶ ἡ πολυζήτεια· ἔδω
εἶπε πάλιν ὁ αὐτὸς Ἰσραήλ· „Μήποτε ὑγίαις
„ἀκορὴν τροφῆς, καὶ ἀκορὴν πόνων“. Σημειώσαι ὅτι πῶ,
„ὁ γὰρ ἂν σπέρνῃ ἄνθρωπος, τῶτο καὶ θείσῃ“· ἡρα-
νὴ ὁ Ἀπόστολος ἀπὸ τῶν Σολομώντι· λέγει γὰρ ἐκεῖ-
νος· „ὁ σπέρνῃ φαῦλα, θείσῃ κακὰ“. (Παρ. κβ'. 8.)

(2) Ὁ δὲ Φωστὸς τὸ „ἐκλυόμενοι“ ἡρμηνεύει· „μὴ
„ἀποκαρκεῖν, μηδὲ τῆς ἀγαθοποιίας ἀφίστασθαι“· τῶν
„γὰρ εἰς τέλος ἀγαπῶμεν αὐτοὺς οἱ εἰρηνοὶ“. Καὶ
ὁ Θεὸς δὲν αὐτοὺς ἐρμηνεύει· „μηδὲ τῶν ἀνιερῶν
„διακοπῶν τῶν περὶ τὰ καλά προθυμίων· τῶν
„γὰρ

10. „Αρα οὖν ὡς καιρὸν ἔχομεν, ἐργαζόμεθα τὸ ἀγαθὸν πρὸς πάντας, μάλιστα δὲ πρὸς τοὺς οἰκίας τῆς Πίσεως“.

Καθὼς δὲ εἶναι κάθε καιρὸς ἐπιτήδειος διὰ τὰ σπέρνητινας, καιρὸς γάρφῃσι τοῦ „φυτεῦσαι“ (Ἑκκλ. γ'. 2.) ἐτὶ δὲ εἶναι καὶ κάθε καιρὸς ἐπιτήδειος διὰ τὰ ἐλεῆν· καὶ μαρτυροῦσι τὸ αὐτὸ αἱ πρῶτε μωραὶ Παρθενοί, αἱ ὁποῖαι ἐζήτην τὰ βάλλαν ἔλαιον εἰς τὰς λαμπάδας των, ἦγον τὰ κάμην ἐλεημοσύνην, εἰς τὸν καιρὸν τῆς Ἀναστάσεως· ὁμοίως καὶ ὁ ἀσπλαγχνος, καὶ πηγαυζόμενος ἐν τῇ γαστρίᾳ πλέσιος, ὅστις ἐζήτει ἀπὸ τὸν Ἀβραάμ τὰ γυεῖσθαι πάλιν εἰς τὸν Κόσμον τῶν, διὰ τὰ κάμη ἀγαθοεργίας· ἀλλὰ ἔτε ἐκεῖναι ἐπέτυχον τὸ ποθέμενον, ἔτε ἔπος· διὰ τὸ παραγγέλλει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ἔως ἐποῦ εὐερισκόμεθα εἰς τὴν περὶ ζωνήν, καὶ ἔχομεν καιρὸν, πρέπει τὰ ἐργαζόμεθα τὸ καλὸν, ἥτοι τὰ κάμμεν ἐλεημοσύνην, καὶ ἀγαθοεργίας, ὅχι μόνον εἰς τὰς ἱεροκήρυκας καὶ διδασκάλους μας, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλους ἀπλῶς Ἰουδαίους τε, καὶ Ἑλλήνας, καὶ ἀπίστους· ὁμοίως δὲ πρέπει τὰ ἐλεῆμεν τὰς ἀπίστους, καὶ τοὺς πιστὰς Χριστιανούς, ἐξίσου, καὶ μὲ τὸ αὐτὸ μέτρον τῆς ἐλεημοσύνης· ἀλλὰ εἰς τὰς πιστὰς ἀδελφάς μας, πρέπει τὰ δείχνωμεν περισσώτερον φιλοτιμίαν, καὶ ἔλεος· τὸ γὰρ δηλοῖ τὸ „μάλιστα“ ὅπερ λέγει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος. Βλέπε δὲ, ὡ ἀναγνώστα, πῶς καὶ μὲ τὸ ὅπερ παραγγέλλει ἐδῶ, χωρίζει τὰς Γαλάτας ἀπὸ τῶν τῶ παλαιῶ Νόμου ταπεινότητι· διὰ τί, ὁ μὲν Νόμος ἐπαγγέλλει εἰς τὰς Ἰουδαίους, τὰ ἐλεῆν μόνους τὰς ὁμοφυλίας των „ἀνοίγων γάρ φησιν, ἀνοίξεις τὰς χεῖράς σου τῷ ἀδελφῷ σου τῷ πρῶντι, καὶ τῷ ἐπιδομομένῳ τῷ ἐπὶ τῆς γῆς σου“ (Δευτερ. 15. 11.) ἡ δὲ χάρις τῶ Εὐαγγελίου, γῆν, καὶ θάλασσαν, καὶ ὅλους τὰς ἐν τῇ Οἰκουμένῃ πτωχὰς καλεῖ εἰς τὴν τῆς ἐλεημοσύνης τράπεζαν καὶ μετάδοσιν, ἀγκαλὰ καὶ ὅχι μὲ οὐα καὶ τὸ αὐτὸ μέτρον, ὡς εἶπομεν ἀνωτέρω.

11. „Ἰδετε πηλίκους ὑμῖν γράμμασιν ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρὶ“!

Αφ' οὗ εἶπεν ὁ Ἀπόστολος ὀλίγα λόγια εἰς τὴν διόρθωσιν τῶν ἡδῶν, πάλιν ἐδῶ ἐπαναγυρίζει εἰς τὴν προτέραν ὑπόθεσιν, ἥτις ἐλύπει τὴν καρδίαν του περισσώτερον· καὶ φανεροῖσι, ὅτι μὲ τὰς ἐδικὰς τε μακαρίας, καὶ ἀγίας χεῖρας ἔγραφον ὅλῳ ταύτῳ τὴν Ἐπιστολήν, οὐα μὲν, διὰ τὰ δείξῃ πῶς ἔχει ἀγάπῃ γνησίαν εἰς τὰς Γαλάτας, καὶ ἄλλα δὲ, διὰ τὰ ἀνατρέψῃ τὴν ὑπόψιν ὅπερ εἶχον κατ' αὐτὰ· ἐπεὶ γὰρ ἐκατηγορεῖτο ἀπὸ τὰς ἐν τῇ Γαλατίᾳ ψευδοπροσδίδας καὶ ἀπατεῶνας, ὅτι ἄλλα κηρύττει εἰς οὐα μέρος, καὶ ἄλλα εἰς ἄλλο· διὰ τὸ ἡναγκάσθῃ τὰ κάμη ἔγγραφον καὶ ἰδιοχείρῳ μαρτυρίαν τοῦ κηρύγματός τε διὰ τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης. Εἶπον δὲ ὅτι ἔγραφον ἰδιοχείρως ὁ Παῦλος ὅλῳ τὴν παρῶσαν Ἐπιστολήν· διὰ τί, τὰς μὲν ἄλλας Ἐπιστολάς ὑπαγόρευον αὐτός, καὶ ἔγραφον ἄλλοι, καθὼς εἶναι φαιερὸν ἀπὸ τῆν πρὸς Ῥωμαίους Ἐπιστολήν, εἰς τῆς ὁποίας τὸ τέλος γράφεται ἐτὶ· „ἀσπάζομαι ὑμᾶς ἐγὼ Τέρτιος ὁ γράφας τὴν Ἐπιστολήν“ (Ῥωμ. 15. 22.) μόνον δὲ τὸν ὑποκάτωθεν χαιρετισμὸν ἔγραφον ἰδιοχείρως, καθὼς ὁ ἴδιος τὸ λέγει· „ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ Παύλου“ (1. Κορ. 15. 21.) (1). Τὸ δὲ „πηλίκους“ ὅπερ λέγει

„γὰρ δι' ἡμᾶς διελοσόμεθα τὰ σπέρνόμενα“· διὰ τὸ αὐτὸ καὶ ὁ Δαβὶδ ἔλεγεν· „οἱ σπέρνόντες ἐν δάκρυσιν, ἐν ἀγάλλῃσιν θερεῖσι“· πορεύόμενοι ἐπορεύοντο, καὶ ἔκλειον· βάλοντες τὰ σπέρματα αὐτῶν, ἐρχόμενοι δὲ ἦξουσιν ἐν ἀγαθῇσιν αἵροντες τὰ δράγματα αὐτῶν“ (Ψαλ. κβ'. 8.) Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀββᾶ Μακάριος ὁ Αἰγυπτίος· „ὡς γὰρ ὁ φυτὸς ἀμπελὸν πρὶν ἢ ἀρξάσθαι τὸ καμᾶν ἔχει τὴν χεῖράν ἐν αὐτῷ καὶ τὴν ἐλπίδα, καὶ προδιαγράφει ἐν τῷ νῷ οἰκῶντας, (ἥτοι βασιλοῦσιν, ῥῆα) καὶ ψιφίζει προσόδους, καὶ ὡς ἀναδέχεται τὸν κάμμεν· ἡ γὰρ ἐλπίς, καὶ ἡ προσδοκία ποιεῖ αὐτὸν· προθύμως κάμνει, καὶ τὸς ἐκ τῶ οἴκου πολλὰς δαπάνας· σκορπίζει· ὁμοίως καὶ ὁ οἰκοδομῶν οἶκον, καὶ ὁ γεω-

γῶν, πρῶτον ἐκ τῶν ἰδίων πολλὰ σκορπίζει διὰ τὴν ἐλπίδα τῆς μεθῦσης προσόδου· ὡς καὶ κηρύττει, εἰάν μῆτις ἔχη πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν χεῖράν, καὶ τὴν ἐλπίδα, ὅτι μέλλει λυσώσεως τυγχάνειν, καὶ ζῶντος, καὶ διωκτοῦ ὑπομένειν πᾶσι θλίψεσι, ἔτε τὸ φαρτίον, καὶ τὴν σελὴν ὁδὸν ἀναδέξασθαι“ (Ὁμιλ. κς'. κεφ. ια.) (1) Ὁ ἀσπασμὸς ὅπερ ἔγραφον ὁ μακάριος Παῦλος ἦσαν ὁ τελειώσις λόγος ὅπερ συνῆδίζει καὶ γράφει εἰς πᾶσαν σχεδὸν Ἐπιστολήν, ἦσαν τὸ· „ἡ χάρις καὶ ἡ εὐεχία ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ ὑμῶν“ Ἀμὴν· καθὼς λέγει ὁ Θεοδώριτος· ὅπερ ἔστι ὁμοίον μὲ ἐκεῖνο ὅπου ἡμεῖς γράφομεν πᾶρα εἰς τὸ τέλος τῶν ἐπιστολῶν· ἔρρωσο, ἡ υγιάνε, ὡς περ τὸ πολλαχὲς προήπομεν.

χει ἰδῶ, δεῦν φανερόν· πῶς τὰ στοιχεῖα τῶν γραμμάτων τῷ Παύλῳ ἦσαν μεγάλα εἰς τὸ μέγεθος, ἀλλὰ φανερόν· πῶς ἦτον ἀσχημα, καὶ ἀχρεῖα, ὥσπερ ἡ τὴν ἐλεγον ἔτι. Ἰδτε πῶς, καὶ μόνον ὅτι δεῦν ἡξίω νὰ γράφω εὐμόρφα, καὶ καλὰ γράμματα, ὅμως διὰ τὴν πολλὴν σας ἀγάπην, ἀναγκάσθηκα νὰ γράψω ἰδιόχειρον τὴν Ἐπιστολήν. (1)

12. „Ὅσοι θέλουσιν ἀπρωσώπῃσαι ἐν σαρκί, οὗτοι ἀναγκάζουσιν ὑμᾶς περιτέμνεσθαι“.

Ὅσοι, λέγει, θέλουν νὰ φαίνονται εὐδόκιμοι καὶ ἐπαινετοὶ ἐν σαρκί, ἦσαν κοινὰ εἰς τὰς ἀνθρώπους, τὰς Ἑβραῖους δηλαδή, (οἱ γὰρ ἄπιστοι Ἑβραῖοι, ἀνεδίδον τὰς εἰς Ἑβραίων πιστεύσαντας Χριστιανούς, πῶς ἀφῆκαν τὰ τῶν Πατέρων τὰς ἐθιμα) αὐτοὶ, λέγει, εἶναι ὅτι σὰς ἀναγκάζουν νὰ περιτέμνεσθε, καὶ διὰ μέσων τῆς ἐδικῆς σας σαρκός, ἥτοι τῆς ἐδικῆς σας περιτομῆς, ἀπολογῶνται εἰς τὰς Ἰουδαίους, καὶ λαμβάνουν ἐπαινον παρ' αὐτῶν, ὡς τῷ Νόμῳ ζηλωταὶ καὶ ὑπέρμαχοι. Λέγωντας δὲ ὁ Παῦλος, ὅτι ἀναγκάζουσιν αὐτὰς, δείχνει μὲν τὸ, ὅτι χωρὶς νὰ θέλουν οἱ Γαλάται πάσχειν τὸ καὶ περιτέμνονται, καὶ ἀκολούθως δίδει αἰτίαν εἰς αὐτὰς, νὰ ἀναχωρήσεν ἀπὸ τὰς πλαγὰς ἐκεῖνας, ὥσπερ ὅτι σφάλλαν χωρὶς νὰ θέλουν.

„Μόνον ἵνα μὴ τῷ Σταυρῷ τῷ Χριστῷ διώκωνται“.

Ὅχι μόνον, λέγει, αὐτοὶ σὰς ἀναγκάζουν νὰ περιτέμνεσθε, διὰ νὰ ἐπαινῶνται ἀπὸ τὰς ἀπίστους Ἑβραίους, ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλου ἀκόμη αἰτίαν· δηλαδή, διὰ νὰ μὴ διώκωνται ἀπὸ τὸν Σταυρὸν τῷ Χριστῷ, καὶ τὴν εἰς Χριστὸν Πίσιν· ἐπειδὴ γὰρ οἱ εἰς Ἑβραίων αὐτοὶ πιστεύσαντες, παραβαίνουσι τὴν εἰς Χριστὸν Πίσιν, μὲν τὸ νὰ περιτέμνουν τὰ τέκνα των, διὰ τὸ διδάσκουν νὰ περιτέμνονται καὶ οἱ ἄλλοι, ἵνα μὲν τὸν τὸν τρόπον ἔχουν καὶ ἄλλες συγκοινωνῶς τῆς περιτομῆς, καὶ παραβάσεώς των, καὶ δεῦν ἐλέγχωνται μόνοι των (2).

13. „Οὐ δὲ γὰρ οἱ περιτεμνόμενοι αὐτοὶ Νόμον φυλάσσουσιν (3)
„ἀλλὰ θέλουσιν ὑμᾶς περιτέμνεσθαι, ἵνα ἐν τῇ ὑμετέρᾳ σαρκὶ
„καυχῶνται“.

Ὅχι μόνον, λέγει, δι' ἀνθρωπινῆς αἰτίας, ἀλλὰ καὶ διὰ φιλοδοξίαν οἱ ἀπατεῶνες ἐκεῖνοι σας διδάσκουν νὰ περιτέμνεσθε· ἐπειδὴ δεῦν κάμνουν τὸ διὰ ζῆλον τῷ Νόμῳ, ἐδὲ διὰ τὴν δυσέβειαν, ἀλλὰ διὰ καύχησιν καὶ κενοδοξίαν· τὸ γὰρ δηλοῖ τὸ „ἵνα ἐν τῇ ὑμετέρᾳ σαρκὶ καυχῶνται“· τῆς τῆς, ἵνα μὲν τὴν περιτομὴν τῆς ἐδικῆς σας σαρκός, αὐτοὶ καυχῶνται πῶς εἶναι διδάσκαλοί σας, καὶ πῶς ἔχουν ἐσᾶς μαθητὰς καὶ ὑπηκόους εἰς τὸ.

14. „Ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ Σταυρῷ τῷ
„Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ“.

Ἐκεῖνοι μὲν, λέγει, οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ λαοπλάνοι καυχῶνται εἰς τὴν περιτομὴν, πρᾶγμα ὅτι εἶναι ἀτελέστατον καὶ καταργημένον, εἰς ἐμένα δὲ μὴ γένοιτο νὰ καυχῶμαι εἰς ἄλλο κἀντὶ πρᾶγμα, πᾶρξ εἰς τὸν Σταυρὸν τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ (4)· ὁ
ὁποῖος

(1) Σημειῶσαι δὲ ὅτι καὶ τὴν πρὸς Φιλήμονα, ὅλην ἔγραψεν αἱ μακάριαι χεῖρες τοῦ Ἀποστόλου, καθὼς ἐπομεν καὶ εἰς τὴν ἐρμηνείαν ἐκείνης, καὶ εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος ὅπως ἐρμηνεύει τὸ ῥητὸν τῶν „σὺ παρὰ ἀνθρώπων δηρώμενοι δόξαν, καὶ τῆς ἀσφαλείας προκηδύμενοι τῆς οἰκίας, τὴν ἀναγκασίαν, καὶ τῆς περιτομῆς ὑμῖν διδασκαλίαν προσφέρουσιν, ἵνα μὴ παραπλησίως ἡμῖν σοὶς κηρύττωσι τὸν Χριστόν; ἀκρίβησιν, καὶ καθήκοντα“.

(3) „Πῶς γὰρ, λέγει ὁ Θεοδώριτος, εἰς αὐτὰς φυλάξαι τὸν Νόμον παρὰ τῶν Ἱεροσολύμων διάγοντας; πῶς ἐπιτελεῖσαι αἱ ἐορταί, πῶς αἱ δυσίας προσφέρει; πῶς ἀκαθάρτων ἀπαύμενοι περιεργάζονται“;

(4) Ὁ Παῦλος καυχᾶται ἐν τῷ Σταυρῷ, λέγει ὁ Κορίνθιος, διὰ Πίστεως δηλαδή καὶ χάριτος, ἐνδυμένους τὴν ἀντιλήψιν, καὶ δικαιοσύνην ὅτι ἔχει λάβει ἀπὸ τοῦ Σταυροῦ· ἐπειδὴ διὰ τοῦ Σταυροῦ καὶ τὸ μέγεθος τῆς ἀμαρτίας, καὶ τὸ μέγεθος τῆς χάριτος φιλαθροῦται γνωρίζεται, ὡς λέγει ὁ ἁγὸς Χρυσόστομος, ἁδεν

ὁποῖος Σταυρός, ἐκατήργησε τὸν παλαιὸν Νόμον· ἔπε γινώσκωμαι νὰ καυχῶμαι εἰς ἄλλο, πᾶρεξ εἰς τὴν Πίσιν τῷ Ἐσαυρώμενῳ. Δὲν εἶπε δὲ ὁ Παῦλος, κατὰ τὸν θεὸν Χρυσόστομον, ὅτι ἐγὼ δὲν καυχῶμαι, ἢ δὲν θέλω νὰ καυχῶμαι εἰς ἄλλο, παρὰ εἰς τὸν Σταυρὸν τῷ Χριστῷ, ἀλλὰ εἶπον, εἰς ἐμένα δὲ, νὰ μὴ γινῇ ποτὲ τὸ νὰ καυχῶμαι εἰς ἄλλο, παρὰ εἰς τὸν Σταυρὸν τῷ Χριστῷ, παρακαλῶντας διηλαθῆναι τὰ λόγια ταῦτα τὸν Θεόν, τὰ μὴ δώσῃ τῷ ποτὲ εἰς αὐτὸν, καὶ ἐκ τῶ ἐναντίου ἐπικαλέμενος τὴν βοήθειαν τῷ Θεῷ, εἰς τὸ νὰ καταρθώσῃ τὸ νὰ καυχᾶται εἰς μόνον τὸν Σταυρὸν. Μὲ ποῖον δὲ τρόπον ἐκαυχᾶτο ὁ Παῦλος εἰς τὸν Σταυρὸν; καὶ μὲ ποῖον τρόπον πρέπει νὰ καυχᾶται εἰς αὐτὸν καθε Χριστιανός; ἀκούσον· ἐὰν σοχαζέται καὶ λέγει ἔτζι· ὁ Χριστός, ὁ Δεσπότης πῶν ἀπάντων, δι' ἐμένα τὸν ἀχρεῖον δῦλον, καὶ ἐχθρὸν, καὶ ἀχάριστον ἑπαθε, καὶ ἐσαυρώθη, καὶ πῶσον πολλὰ μὲ ἠγάπησεν, ὥστε ὅπως παρέδωκε τὸν ἑαυτὸν τῷ εἰς εὐὰ ἄτιμον, καὶ καταδικασμένον θάνατον τῷ Σταυρῷ. Ὅθεν τί ἄλλο καύχημα εἶναι εἰς ἐμὲ ἴσον, ἢ ὁμοιον μὲ ἐτό; Καύχημα λοιπὸν τῷ Παύλῳ, καὶ καθε πιστῷ Χριστιανῷ εἶναι ὁ Σταυρός· διὰ τὴν μὲ τὸ μέσον τῷ Σταυρῷ, δείχεται ἡ πόρος ἡμᾶς πῶς δέλεος ὑπερβάλλουσα ἀγάπη τῷ Δεσπότης ἡμῶν Χριστῷ. Ποῖος δὲ δῦλος δὲν καυχᾶται, καὶ δὲν σεμνύνεται, ὅταν ἀγαπᾶται ἀπὸ τὴν Δεσποτικῇ τῷ; βέβαια καθε δῦλος ἔχει τὸ εἰς μέγαλον τῷ καύχημα, χωρὶς νὰ ἐξαιρεθῇ εἰς εἰς.

„Δὶ ὃ ἐμοὶ Κόσμος ἐσαύρωται, καὶ γὰρ τῷ Κόσμῳ“.

Κόσμον ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Ἀπόστολος, ὅλα τὰ βιωτικά πράγματα, δόξαν, πλῆτον, τρυφάς, ἡδονάς, καὶ τὰ ὅμοια· αὐτὰ λοιπὸν, λέγει, ἔγιναν νεκρά, καὶ ἀνενέργητα εἰς ἐμένα· ἀλλὰ καὶ ἐγὼ ἀντιστρόφως ἔγινον νεκρός καὶ ἀνενέργητος εἰς αὐτὰ, μὲ τὸ νὰ ἔγινε διπλὴ ἡ νέκρωσις, καὶ ἔπε ἐκεῖνα ἔχον δυνάμιν νὰ μὲ ἐλκύουν εἰς τὴν ἀγάπην αὐτῶν, ἐπεὶ εἶναι νεκρά εἰς ἐμένα· ἔπε ἐγὼ ἔχω δυνάμιν νὰ ἐπιθυμήσω ἐκεῖνα, ἐπεὶ καὶ εἶμαι νεκρός εἰς αὐτὰ (1).

15. „Εἰ“

ὅθεν ἤπερ ὁ Αὐγουστίνος, ὅτι ὁ Παῦλος ἐδύνατο νὰ καυχᾶται εἰς τὴν σφίαν τῷ Χριστῷ, καὶ εἰς τὴν δυνάμιν, ἀλλὰ ἐκαυχῆθη εἰς μόνον τὸν Σταυρὸν, διὰ μέσον τῷ ὁποῖου ὁ κατὰ Κόσμον φιλόσοφος, ἐρυσθῆ, καὶ ἐντρίπτεται, καὶ ὁ Ἀπόστολος, θησαυρὸν θείαν· ὅπως γὰρ πιστεύουσιν, ἐκὴν ἐφάνη μεγαλειότης· ὅπως ἀδυναμία, ἐκὴν ἐφάνη θανάτου· ὅπως θάνατος, ἐκὴν ζωὴ. Ὁ δὲ θεὸς Μάξιμος ἔπει· „ὁ φόβος τῷ Θεῷ Σταυρός ἐστίν, καὶ ἡ μετάνοια τῶν πάντων, καὶ ἡ κυριότης κατὰ τῶν παθῶν, ἡ ποὶ κατὰ τῷ θυμῷ καὶ τῷ ἐπιθυμίας· καὶ ἡ ἀποστρέφαις ἀπὸ τῆς ἀγάπης τῶν συγγενῶν, καὶ φίλων διὰ τὸν πρὸς Θεὸν ἔρωτα“. Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀββᾶς Ἡσαΐας ὅτι „ὁ Σταυρός, κατήργησις ἐστὶ πάσης ἁμαρτίας“. καὶ ὁ Ὅσιος Μάρκος „Πᾶσα ἀρετὴ Σταυρός ἐστίν“. Ἀνεπίγραφος δὲ τῷ ἐρμηνεύει τῷ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίου, ἀληγορικῶς ἔξηγῇ εἰς τὸν Σταυρὸν τὸ ρητὸν ἐκείνου τοῦ Κυρίου, τὸ „Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὅστις παρέλθῃ ὁ ὕψους, καὶ ἡ γῆ, ἰώσῃ ἐν, ἢ μίαν κεραίαν, ἢ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ Νόμου“. τὸ μὲν γὰρ ἰώσῃ, δηλοῖ τὸ ὁρδίων μέρος τοῦ Σταυροῦ, ἢ δὲ κεραία, δηλοῖ τὸ πλάγιον τοῦ Σταυροῦ μέρος· δηλοῖ εὖν μὲ πᾶσι λόγοις ταῦτα ὁ Κύριος, ὅτι τὸ κατὰ τὸν Σταυρὸν αὐτὸ μυστήριον, καὶ τῶν ὑψώνων ἐστὶ μετάνοιαν, καὶ τῆς γῆς ταπεινότητα, καὶ πᾶσι τῶν πάντων ἐνστάσεις διαρκέστερον. (παρὰ τῇ συμφ. τῷ κατὰ Ματθ. κεφ. ε. 18.)

(1) Ὁ δὲ θεὸς Γρηγόριος ὁ Θεσσαλονίκης ἐρμηνεύων τὸ ρητὸν τῷ εἰς τὴν γ'. Κυριακῇ τῶν Νηστῶν, λέγει τὸ „Δὶ ὃ ἐμοὶ Κόσμος ἐσαύρωται“, φανερόν ὅταν ἡμᾶς ἀναχωρήσωμεν αἰσθητικῶς ἀπὸ τὸν Κόσμον, καὶ παραταμῶμεν πλῆτον, καὶ δόξαν, καὶ ἡδονάς, τὸ ὁποῖον εἶναι εὐχολον εἰς τὸν κατὰ ἐνὸς τὸ καμῖν.

Epistole di S. Paolo. Tom. II.

τὸ δὲ „Καὶ γὰρ τῷ Κόσμῳ“· δηλοῖ, ὅταν καὶ ἡμᾶς ὅπως ἀνεχωρήσωμεν ἀπὸ τὸν Κόσμον αἰσθητικῶς, ταπεινωθῶμεν εἰς τὸν Κόσμον καὶ λογιστικῶς· δηλαδή, ὅταν ἀποβῶμεν ἀπὸ τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν μας, καὶ αὐτὰ τὰ πάθη, καὶ ἐνθυμήσεις, καὶ ἐπιθυμίας τῷ Κόσμῳ, καὶ δὲ ἐνοχλήσωμεν ἀπὸ αὐτῶν, τὸ ὁποῖον εἶναι δυσκολώτερον ἀπὸ τὸ πρῶτον· καὶ ὅ, τι, πολλοὶ μὲν εἶναι μακρὰν ἀπὸ τὸν Κόσμον κατὰ τὸ σῶμα καὶ κατὰ τὴν αἰσθητικῇ, κατὰ δὲ τὸν λογισμὸν, καὶ νῦν, καὶ καρδίαν, διεσκοῦνται ἀκόμη εἰς τὸν Κόσμον, ἀγαπῶντες καὶ ἐπιθυμῶντες τὰ τῷ Κόσμῳ ἡδέα. Τοῦτο ἐννοῖ καὶ ὁ Ἅγιος Ἰσαάκ ἐν οἷς λέγει· „Ἡ πράξις τῷ Σταυρῷ διπλὴ ἐστίν· καὶ τῷ πρὸς τὸ διπλοῦν τῆς φύσεως, τὸ διαρρέμενον εἰς δύο μέρη, καὶ ἡ μὲν, πρὸς τὸ ὑπομῆναι τῆς θλίψεως τῆς σαρκός... καὶ καλεῖται πράξις· ἡ δὲ, ἐν τῇ λεπτῇ ἐργασίᾳ τοῦ νῦν, καὶ ἐν τῇ θείᾳ διεσκοῦται ἀδολογησίᾳ, ἐπὶ καὶ ἐν τῇ διαμονῇ τῆς προσδοχῆς, καὶ καλεῖται θεωρία· καὶ ἡ μία μὲν, ἦεν ἡ πράξις, τὸ παθητικὸν μέρος τῆς ψυχῆς καθαρίζουσα ἐν τῇ δουλείᾳ τῷ ζήλῳ· ἡ δ' ἄλλη, τὴν ἐνέργειαν τῆς ἀγάπης τῆς ψυχῆς“. (Λόγ. λ. σελ. 190.) Διὰ τῷτο καὶ ὁ θεὸς Χρυσόστομος λέγει, ὅτι τὸ ρητὸν τοῦτο τῷ Παύλου πρέπει νὰ τὸ ἔχη εἰς τὸ σῶμα καὶ καθε Χριστιανός, καὶ νὰ τὸ λέγῃ· „Τοῦτο εἶναι κατὰ τὸν Χριστιανόν· ταῦτα εἶναι τὴν πᾶν περιφέρειν· δι' αὐτὸ ἐμοὶ Κόσμος ἐσαύρωται, καὶ γὰρ τῷ Κόσμῳ· εἰς τὴν νεκρώσεως ταύτης μακρῶτερον· αὐτὴ γὰρ ἐστὶ τῆς μακαρίας ζωῆς ἡ ὑπόδειξις“. (Ἑρμην. εἰς τὴν παραπάνω Ἐπιστολ.)

Τὸ αὐτὸ μὲ τὸν θεὸν Χρυσόστομον λέγει θεὸν καὶ ὁ μέγας Βασίλειος, ὅτι ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ νὰ λέγουν μετὰ παρρησίας τὸν λόγον αὐτὸν· „Δὶ ὃ ἐμοὶ Κόσμος ἐσαύρωται“.

Сс

15 κα.

15. „Ἐν γὰρ Χειρῶ Ἰησοῦ, οὔτε περιτομήτι ἰσχὺς, οὔτε ἀκροβυσία, ἀλλὰ καινὴ κτίσις“.
16. „Καὶ ὅσοι τῷ κανόνι τῷ τοῦ ζοιχήσουσιν, εἰρήνῃ ἐπ' αὐτὰς καὶ ἔλεος, καὶ ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ τῷ Θεῷ“.

Μήμης προβάλλης, λέγει, ἐσὺ ὦ Ἰουδαίφρον Χριστιανέ, ὡσαύ μεγάλο πρᾶγμα τὴν περιτομήν· διὰ τί αὐτὴ εἶναι ἀχρηστος, καὶ δεῦν ἔχει καμμίαν δυνάμιν, καθὼς δεῦν ἔχει δυνάμιν, ἔτε ἡ ἀκροβυσία, καὶ τὸ νὰ ἡναιτινας ἀπερίτμητος· ἐπεὶ καὶ ὁ Χριστὸς ὅλα τὰ ἔκαμε καινέρια, καὶ διὰ τὸ καινέριον καὶ ἄλλω ζωῇ πιδυματικῇ ζητεῖ ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς Χριστιανούς· ὅθεν καὶ ἡ κατὰ Χριστὸν ζωὴ τῶν Χριστιανῶν ὀνομάζεται καινέρια κτίσις, καθὼς εἰς ἄλλο μέρος τὸ λέγει ὁ αὐτὸς Παῦλος· „εἰτις ἐν Χειρῶ καινὴ κτίσις“ (β'. Κορινθ. ε'. 17.) ἐπεὶ καὶ αἱ ψυχαὶ ἡμῶν τῶν βαπτισθέντων Χριστιανῶν ὅτε ἦσαν παλαιωμέναι ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν, ἀνεκαινεργώθησαν ἀπὸ τὸ Ἅγιον Βάπτισμα ἐν τῇ παρέσῃ ζωῇ, καὶ ἐν τῇ μελλέσῃ δέ, θέλουν ἀνακαινεσθῆναι τὰ σώματά μας, καὶ θέλουν τιμηθῆναι μὲ τὴν δόξαν, καὶ ἀφθαρσίαν τῆς ἀνάστασεως. (1) Ὅσοι λοιπὸν Χριστιανοὶ μένουσιν εἰς τὴν τὸν κανόνα, καὶ νόμον τῆς κατὰ Χριστὸν καινέριος ζωῆς, καὶ ἀποσρέφονται τὴν παλαιάν, καὶ ἀχρηστον περιτομήν, αὐτοὶ θέλουν ἀπολαύσεν τὴν παρὰ τῷ Θεῷ εἰρήνῃ· διὰ τί ἠδὲν ἐργώθησαν διὰ τῆς Πίσεως ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, αἱ ὁποῖαι κάμνουν ἐχθρόν τὸν Θεὸν κατεπανώμας· καὶ αὐτοὶ θέλουν λάβει φιλικὴν φιλανθρωπίαν καὶ ἔλεος ἀπὸ τὸν Θεόν· διὰ τί δεῦν θέλουν μισῶνται πλέον ἀπὸ τὸν Θεόν, ἀλλὰ μέλλουν νὰ φιλιωθῶν, καὶ νὰ ἐλεηθῶν ἀπὸ αὐτὸν, ὡσαύ ὅτε ὁ Θεὸς ἔκαμεν εἰρήνῃ μὲ αὐτὰς διὰ μέσε τῆ Σαυρῆ, καὶ τῆς χάριτος τῆ Ἰῆς τῆ Ἰησοῦ Χριστοῦ· αὐτοὶ αὐτοὶ εἰς ὅλον τὸ ὕψερν, εἶναι, καὶ ὀνομάζονται κυρίως καὶ ἀληθῶς Ἰσραὴλ· διὰ τί εἶναι νέες ὅτε ὁρῶσι τὸν Θεόν, καθὼς ἐκ τῆς ὀνομάσεως Ἰσραὴλ, καὶ ὁ Πατριάρχης ἐκεῖνος Ἰακώβ· „εἰ κληθήσεται γάρφωσιν ἔτι τὸ ὀνομάσαι Ἰακώβ, ἀλλ' Ἰσραὴλ ἔσαι τὸ ὀνομά σου, ὅτι ἐνίσχυσας μετὰ Θεοῦ, καὶ μετὰ ἀνθρώπων δυνατὸς ἔσθι“ (Γεν. λβ'. 26.) Καὶ ὅσοι δεῦν εἶναι πιστοὶ Χριστιανοί, κατὰ τὴν Πίσιν, καὶ ζωῇ, αὐτοὶ δεῦν εἶναι τῇ ἀληθείᾳ Ἰσραὴλ· ἀλλὰ ψευδῶς ὀνομάζονται Ἰσραὴλ, καὶ κατὰ γινώσκονται ἀπὸ τὸ γένος τῷ Ἰσραὴλ· τὸ ρητὸν δὲ τὸ τοῦ εἰσαγόμενου ὁ Παῦλος ἀπὸ τὸν Δαβὶδ ὅτε λέγει· „εἰρήνῃ καὶ ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ“ (Ψαλ. ρκδ'. 5.) (2)

17. „Τε-

καθαρεῦσαι ἀναγκαῖον, πάντε τῷ διαβόλῳ ἐπιθυμιῶν, καὶ τῷ πᾶσι τοῦ κόσμου μεταφωρισμῶν, καὶ τῶν ἀνθρωπίνων παραδόσεων, καὶ τῶν ἰδίων διλημάτων, καὶ εὐπροσώποτεροι εἶναι δόξωσι, καὶ ὑπὸ τῷ Νόμῳ σωτηροῦνται, καὶ καὶ πρὸς ὀλίγον ἀναβολῇ ἐμποιήσωσι τῇ ἐφελκόμενῃ οὐρανότῃ σπαθῇ τῶν διλημάτων τοῦ Θεοῦ· ἵνα οἱ ἐν τῷ ποιοῦντῳ Βάπτισματι ὁμολογήσαντες σωθεῖν τελευτήσωμεν τῷ Χειρῶ, σωτηριώδησιν, συντελεσθῶμεν, συμπεφυτεύσωμεν, σωτηριώδησιν, παρρησίαν ἔχωσι μετὰ ἀληθείας ἡμῶν· ἐγὼ τῷ Κόσμῳ ἐσταυρώμαι· πολὺ δὲ πρότερον, τῷ διαβόλῳ καὶ ὁ κόσμος ἐμοί· ζῶ δὲ ἐκ ἐγὼ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοί Χριστός“ (Λόγ. περὶ Βαπτίσματος πῶς βαπτίζεται ἡ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ.)

(1) Διὰ τὸ πᾶσι καὶ ὁ μέγας Βασιλεὺς, προδιατύπωσις, λέγει, ὅτι εἶναι τοῦ ἐξαναστάσεως βίᾳ τὸ Εὐαγγέλιον· καὶ ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τῆ ἀνωτέρᾳ ρητοῦ. (β'. Κορινθ. ε'. 17.) Ὅθεν καὶ ὁ σοφὸς Θεοδωρετὸς λέγει· „καινὴ κτίσις κυρίως μὲν καλὴ τὴν ἐσομένην, μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν τῶν πραγμάτων μεταβολῇ· ὅτε γὰρ καὶ ἡ κτίσις τῆς ἐπικημέριος ἐλθούσης φθορᾶς, καὶ τῶν ἀνθρώπων ἡ φύσις τὴν ἀθανάσιαν ἐκδύεται· οἷον δὲ τίνα τῶν μελλόντων εἰκόνα δεικνύσι τὸ Σωτήριον Βάπτισμα· ἐν τῷ γὰρ ἀποδυόμεθα τῷ παλαιῷ ἀνθρώπῳ, ἐκδύμεθα δὲ τῷ νέῳ, καὶ τῶν ἁμαρτημάτων τὸ φορτίον ἀποτιδέμενοι, δεχομεθα τὴν χάριν τῷ Πνεύματι. Οὔτε πίνωσιν

Πανάγιον Βάπτισμα, ἔτε ὁ μέλλων βίος οἷδε περιτομῆς, καὶ ἀκροβυστίας διαφορᾶν“· ὁ δὲ μέγιστος Μάρτυρ ἀλληγορικῶς ἐρμηνεύων τὸ ρητὸν πᾶσι, λέγει· „ὅτε τὴν ἐν Χειρῶ ζῆσας ζωῇ, τὴν τῷ Νόμῳ, καὶ τῆς φύσεως ὑπερέβη δικαιοσύνην· ὅτε ὁ θῆος ἐνδοκνύμενος Ἀπόστολος φησιν· „ἐν γὰρ Χειρῶ Ἰησοῦ, ὅτε περιτομή ἐστίν, ὅτε ἀκροβυστία· διὰ μὲν τῆς περιτομῆς, τὴν νομικὴν δικαιοσύνην δηλώσας· διὰ δὲ τῆς ἀκροβυστίας, τὴν φυσικὴν ἰσονομίαν αἰνίζαμενος“ (Κεφ. ξβ'. πρὸς β'. Ἐκαστον. τῶν Θεολογικῶν.)

(2) Ὁ δὲ κερτικώτατος Φώτιος λέγει, ὅτι καὶ τὰς δύο τῆς εἰχῆς, ἦγον τὸ ὅτε περιτομήτι ἰσχὺς, ὅτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ καινὴ Κτίσις. Καὶ ὅσοι τῷ Κανόνι τῷ τοῦ ζοιχήσουσιν, εἰρήνῃ ἐπ' αὐτὰς, καὶ ἔλεος, καὶ ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ τῷ Θεῷ· αὐτὰ λέγω, γνωματεύει ὁ Φώτιος ὅτι ὁ Παῦλος πρὸ ἐρανίσθῃ ἐκ τῶν ἀποκρύφων τοῦ Μωϋσεως, πρὸ ὁποῖα τὴν σήμερον οὐ σῶζονται· καθὼς καὶ ὁ Ἀπόστολος Ἰούδας ἐρανίσθῃ ἐκ τῶν αὐτῶν τῶν ὁ δὲ Μιχαὴλ, ὁ Ἀρχάγγελος, ὅτε τῷ διαβόλῳ διακονήμενος διελέγετο περὶ τῷ Μωϋσεως σώματος, ὅτε ἐπὶ ὅλην κείνῃ ἐπενεγκέν βλασφημίας, ἀλλ' ἔπειτα ἐπιτιμήσαι σοι Κύριος“ (Ἰούδ. 9.) (Ἀμφιλοχίαν ζητήματι ροβ'.) „Κανὼν δὲ λέγει ὁ Θεοδωρετὸς, τὴν προκημενὴν διδασκαλίαν ἐκάλεσεν, ὡς διδύστητι κοσμημένην, καὶ μήτε ἐλαττώσῃ, μήτε περιττόν ἔχουσιν“.

17. „Τελειπῶ κόπας μοι μηδὰς παρεχέτω“.

Ταῦτα λέγει ὁ Θεὸς Ἀπόστολος, ὅχι πῶς ἀμέλῃσει καὶ ἐκάνει· δι' ὅ,τι, πῶς ἤθελον εἶπῃ τῆτο ὁ Παῦλος, ὅπῃ αὐτὸς συμβεβῆκε τὸν Τιμόθεον, καὶ τῷ λέγει, νὰ σέκη καὶ νὰ διδάσκη, καὶ ὅταν δεισῇ καὶ αἰρὸν ἀρμόδιον, καὶ ὅταν δὲν δεισῇ; „ἐπίσηθι δὲ καί τῳ ἀκαί-
„ ρως“· (ἀ. Τιμ. δ'. 2.) ἀλλὰ λέγει ταῦτα, εἴα μὲν, διὰ τὴν ἡθελὲ νὰ μὴν ἀκίνητα, καὶ ἀμετασάλευτα τὰ δόγματα τῆς Πίσεως, καὶ τὸ Εὐαγγέλιον, ὅπῃ αὐτὸς κηρύττει. Καὶ ἄλλο δὲ, διὰ νὰ μὴ ἐλπίζεν πλέον οἱ Γαλάται νὰ ἀκούσιν ἄλλῳ διδασκαλίαν ἀπὸ λό-
 γου, ἀλλὰ νὰ ἔχεν τελείαν πληροφορίαν, ὅτι αὐτὸ εἶναι τὸ κήρυγμά τε.

„Εγὼ γὰρ τὰ σίγματα τῷ Κυρίῳ Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματί μου βασιάζω“.

Εἰς ἐκείνης, λέγει, ὅπῃ μὲ κατηγορῶν πῶς εἶμαι ὑποκειτὴς, καὶ πῶς εἰς ἄλλα μέρη κη-
 ρύτω περικυβέτω, ἔχω νὰ δώσω τὴν ἀπολογίαν ταύτην· ποίαν; τὰ σίγματα, καὶ πάθη, καὶ τὰς κινδύνους, ὅπῃ ὑπομείνω διὰ τὸν Χριστόν· διὰ τὴν αὐτὴν μαρτυρίαν λαμπρότερον ἀπὸ
 κάθε φωνῇ, καὶ σάλπιγγα, ὅτι ἐγὼ δὲν τὰ ὑπομείνω διὰ τὸν παλαιὸν Νόμον, ἀλλὰ διὰ
 τὸ Εὐαγγέλιον τῷ Χριστῷ· δὲν εἶπε δὲ, ὅτι ἔχω τὰ σίγματα τῷ Ἰησοῦ, ἀλλὰ τὰ βασι-
 ζῶ, ὡσανὺ εἴα σέφανον νικητικὸν δηλαδὴ, καὶ ὡσανὺ εἴα παράσημον, καὶ διάδημα βασιλι-
 κόν, καὶ εἰς αὐτὰ καυχῶμαι, καὶ μεγαλύνωμαι, καὶ παρήστιάζομαι εἰς τὸν Κόσμον.

18. „Ἡ χάρις τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ τῷ Πνεύματι
 „ ὑμῶν, ἀδελφοί· Ἀμὴν“.

Μὲ τὴν τελουταίαν δὲχλὼ ταύτῃ, ὅπῃ κάμνει διὰ τὰς Γαλάτας ὁ Ἀπόστολος, δείχνει,
 ὅτι ὅσα εἶπον εἰς ἄλλῳ τὴν Ἐπιστολὴν ἐπιπληκτικά, δὲν τὰ εἶπον ἀπὸ θυμὸν καὶ ἔχθραν,
 ἀλλὰ ἀπὸ ἀγάπης· τὰ λόγια δὲ ταῦτα, δὲν εἶναι μόνον εὐχὴ, ἀλλὰ καὶ διδασκαλία, ἡ
 ὁποία σφραγίζει ὅλα ὅσα εἶπον· ἐπειδὴ ἀναφέρει εἰς τὰ λόγια ταῦτα τὴν χάριν ὅπῃ ἀπό-
 λουσιν οἱ Γαλάται, ὅχι διὰ μέσῃ τῷ Νόμῳ, ἀλλὰ διὰ τῆς Πίσεως τῷ Χριστῷ. Καὶ δὲν
 εἶπον, ἡ χάρις τῷ Χριστῷ εἴη μετὰ ὑμῶν, ἀλλὰ μετὰ τῷ πνεύματι ὑμῶν, διὰ νὰ τὰς μα-
 κρύνῃ μετὰ τὸν λόγον τῶν ἀπὸ τὰ σαρκικά φρονήματα, τὰ ὁποία εἶναι ἐναντία εἰς τὸ
 πνεῦμα· καὶ διὰ νὰ δείξῃ εἰς αὐτὰς, πῶς δὲν ἔλαβον τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἀπὸ τὸν Νό-
 μον, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν χάριν, καὶ τὸ Εὐαγγέλιον τῷ Χριστῷ, καὶ πῶς ὁ Νόμος, καὶ ἡ περι-
 πνὴ, δὲν ἔμπορῶν νὰ φυλάξῃ εἰς αὐτὰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· ἀλλὰ ἡ χάρις, καὶ Πίσις
 τῷ Χριστῷ, καθὼς καὶ ἡ χάρις τῷ Χριστῷ ἔδωκεν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν εἰς αὐτὰς τὸ Πνεῦμα τὸ
 Ἅγιον. Λέγωντας δὲ ὁ Παῦλος ἀδελφές τὰς Γαλάτας, τὰς ἐνθύμισεν τὴν Κολυμβήθραν
 τῷ Ἁγίῳ Βαπτίσματος, ἀπὸ τὴν ὁποίαν, ὡσανὺ ἀπὸ μήτραν, ἀναγεννώμεθα, καὶ γινόμεθα
 ἀδελφοί κατὰ Πνεῦμα, καὶ υἱοὶ ἐνός Πατρὸς τῷ Θεῷ, καὶ ὅχι ἀπὸ τὸν Νόμον. Ἀμποτε δὲ
 καὶ μὲ ἡμᾶς τὰς ἀναγιγνώσκοντας, καὶ ἀκούοντας νὰ ᾔνῃ ἡ χάρις τῷ Θεῷ, μὲ τὸ νὰ πολι-
 τώμεθα πνευματικῶς, καὶ νὰ μὴ ἀποβάλλωμεν τὴν ἀγιασμὸν τῷ Θεῷ Πνεύματος, καὶ τὴν
 καθαρότητα, μὲ τὸν βόρβορον τῶν ἁμαρτιῶν· ἀλλὰ μάλιστα νὰ αὐξάνωμεν τὸν ἀγιασμὸν
 αὐτὸν περὶ ὅσον εἰς τὸν ἑαυτὸν μας, μὲ τὴν χάριν τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ, ὅς τις
 μᾶς ἔδειξε τὴν καινέαν, καὶ πνευματικὴν ζωὴν, μὲ τὴν ἀποβολὴν τῆς παλαιᾶς, καὶ σαρ-
 κικῆς ζωῆς· ᾧ ἡ δόξα εἰς τὰς αἰῶνας τῶν αἰώνων· Ἀμὴν.

Ἡ πρὸς Γαλάτας αὕτη Ἐπιστολὴ ἐγράφη ἀπὸ Ῥώμης.

ΠΑΥΛΟΥ

ΤΟΥ ΕΝΔΟΞΟΥ ΚΑΙ ΠΑΝΕΤΦΗΜΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

ΑΙ ΔΕΚΑΤΕΣΣΑΡΕΣ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

Θεοφυλάκτῃ Ἀρχιεπισκόπῃ Βουλγαρίας Ἑρμηνεία εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσίους τῆς Ἀποστόλου
Παύλου Ἐπιστολὴν, μεταφρασθεῖσα εἰς τὸ ἁπλοῦν.

Ὑπόθεσις τῆς πρὸς Ἐφεσίους Ἐπιστολῆς (1) κατὰ τὸν Χρυσόστομον,
Θεοδώριτον, Θεοφύλακτον, καὶ Οἰκουμένιον.

Η Ἐφεσος ἦν Μητρόπολις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, καὶ ἐλάτρωε τὴν Ἰσίδοθεαν Ἀρτέμιδα, τῆς ὁποίας ἦσαν καὶ ναὸς εἰς τὴν Ἐφεσον μεγαλώτατος, καὶ ὡραιότατος, τιμώμενος ἀπὸ ὅλης τῆς Ἐφλάας, μάλιστα δὲ ἀπὸ τῆς Ἐφεσίας (2). ὅθεν καὶ ἡ Ἐφεσος ὀνομάζετο νεώκορος τῆς Ἀρτέμιδος, καὶ τὰ εἰδώλια αὐτῆς τὰ καλεσμένα Διοπετῆς, καθὼς ἰσορῶσιν αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων (Κεφ. 19.) εἰς τὴν Ἐφεσον διέτριβε τὸν περὶ αὐτὴν καιρὸν ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ ἐτελεύτησε (3). Καὶ ὁ Παῦλος εἰς τὴν Ἐφεσον ἀφῆκε διδάσκαλον καὶ Ἀρχιερέα τὸν Τιμόθεον, καὶ οἱ τῆς Ἀσίας Φιλόσοφοι, οἱ περὶ αὐτὸν καὶ σοφώτεροι ἠλθισαν εἰς τὴν Ἐφεσον.

Ἐπει-

(1) Ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη ἐγράφη, κατὰ τὸν Μελέτιον, ἐστὶν κζ'. μετὰ τὴν Ἀνάκλησιν τῇ Κυρίᾳ. Τόμ. α. σελ. 41. τῆς Ἐκκλησ. Ἱστορίας.

(2) Ὁ ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος ἦν εὖ ἀπὸ πᾶσι ἐπὶ τὰς δυνάμεις τῷ Κόσμῳ, ὥς τις ἐκτίσθαι μὲν τὴν συνδραμὴν ὅλης τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, εἰς διάστημα χρόνων διακοσίων, ὡς λέγει ὁ Πλίνιος. Ἦσαν δὲ, αἱ μὲν τῷ μήκῳ, ποδῶν τετρακοσίων ἐκκοσίων, εἰς δὲ τὸ πλάτος, διακοσίων ἐξηκίδες, ἐπὶ αὐτῷ εἰς ἑκατὸν ἐκκοσίων κοίνας, ἀπὸ πᾶσι ὁποίας ἡ καθεμία ἦν ποδῶν ἐξήκοντα πέντε, ἀνέρισμα ἐνὸς Βασιλέως (ἐπὶ δὲ τῷ πλάτει καθεμία πόλις ἐκυβερνῶτο ἀπὸ εὐαὶ διοικητῶν, ὥς τις ὀνομάζετο Βασιλεὺς) καὶ καθεμία ἦν πολυέξοδος καὶ τεχνουργημένη ἀπὸ ἐπισπιδίαι τεχνίτας. Οἰκοδομήθη ὁ ναὸς οὗτος ἀπὸ τὸν περὶ τὴν ἀρχιτέκτονα Κτισσιφῶντα, ἢ Κρησιφῶντα, καὶ Μεταγρένη τὸν ὄντα... ἐπυρπολήθη δὲ κατὰ τὴν ἡμέραν ὅτε ἐγεννήθη ὁ μέγας Ἀλέξανδρος. Ἦναι

ἄνθρωπος ποταπὸς, ὀνόματι Ἐρώστρατος, ἔβαλε τὴν φωτίαν, ὥς τις βασανιζόμενος διὰ τὴν ὁμολογήσιν πύδου ἐπαρακινήθη νὰ τὸν καύσῃ, ἀπεκρίθη, ὅτι ἐπαρακινήθη εἰς τὸν, διὰ τὴν ἀφήσιν τὸ ὄνομα τῶν ἀδελφῶν ὅθεν ἡ Ἀσία διὰ τὴν ματαιώσιν τὸν σκοπὸν τοῦ Ἐρώστρατος, ἔδωκε ψήφισμα νὰ μὴ πολυμῆσιν τινὰς νὰ ἀναφέρῃ τὸ ὄνομα τῶν ἀδελφῶν, ἀλλὰ τὸ ψήφισμα αὐτὸ ἐξύπνισε τὴν περιέργειαν τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἔκαμε τοὺς ἰστορικοὺς νὰ ἀναφέρων ἐπὶ αὐτῷ καὶ κατὰ εἰς τὰς ἱστορίας τὸ ὄνομα τῶν Ἐρωστράτων.

(3) Σημειώσω ὅτι καὶ ὁ ὁσὶς Χρυσόστομος, καὶ ὁ μαθητὴς αὐτοῦ Θεοδώριτος, καὶ ὁ Θεοφύλακτος, καὶ οἱ τῶν συμφώνων λέγουσιν, ὅτι ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ἐτελεύτησεν, ἦτοι ἐκοιμήθη καὶ ἀπέθανεν ἐν τῇ Ἐφέσῃ καὶ ὁ Πολυκράτης δὲ Ἐπίσκοπος Σμύρνης, ἢ Ἐφέου κατ' αὐτοὺς, ἐν τῇ πρὸς Βίκτωρα τὸν Ῥώμης Ἐπίσκοπον ἐπιστολῇ, πούτῳ τὸ ἴδιον μαρτυρεῖ λέγων· „καὶ γὰρ κατὰ τὴν

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ Ἐφεσος ἦτον πόσον πολλὰ ἔκδοτος εἰς τὴν θρησκείαν τῆς Ἀρτέμιδος, καὶ πῶν λοιπῶν δαιμόνων, καὶ ἐπειδὴ ἦτον πεπλευτισμένη ἀπὸ πόσας σοφίας, διὰ τὸτο καὶ ὁ Παῦλος ἐμεταχειρίσθη πολλῶν σπεδῶν καὶ προθυμίας, διὰ τὰ γράφει εἰς τὰς ἐν αὐτῇ πινυῖς τὴν παρῶσαν Ἐπιστολὴν· καὶ ἐπειδὴ οἱ Ἐφέσιοι ἦτον κατηχημένοι πρότερον, διὰ τὸτο ἐμπιστεύει εἰς αὐτὰς καὶ φανερόν τοι βαθυτέρα καὶ ὑψηλότερα νοήματα τῆς Πίστεως, καὶ τῆς Θεολογίας, καὶ ἐνσάρκου Οἰκονομίας. Καὶ πρῶτον μὲν γράφει εἰς αὐτὰς, ὅτι τὸ μυστήριον τῆς Πίστεως πῶν Χριστιανῶν, δὲν εἶναι νεώτερον, ἀλλὰ αἰῶθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς, καὶ πρὸ καταβολῆς κόσμου ἦτον ὁδοκία καὶ θέλημα Θεοῦ, τὰ σαρκωθῆ ὁ Χριστὸς διὰ λόγου μας, καὶ ἡμεῖς νὰ σωθῶμεν. Δεύτερον γράφει εἰς αὐτὰς περὶ τὸ καλέσματος πῶν ἐθνῶν, διὰ τὰ τὰς δείξει ὅτι ἀξίως ἐπίσταντες εἰς τὸν Χριστόν, καὶ ὅτι τὸ καλέσμά τις ἐγένετο, ὅχι δι' ἀνθρώπου, ἀλλὰ διὰ τῶ Ἰησοῦ Χριστοῦ τῶ Τιῷ τῶ Θεῷ, ἵνα ἐκ τῆς μάθωσιν οἱ Ἐφέσιοι, ὅτι πισδύσαντες εἰς τὸν Χριστόν, δὲν ἐγιναν ἀνθρωπολάτραι, ἀλλὰ ἐγιναν ἀληθινοὶ θεοσεβεῖς.

Λέγει δὲ ὁ Παῦλος, ὅτι καὶ αὐτὸς ἀπεσάλθη ἀπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ τὰ κηρύξῃ τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ ὅτι ἐφρόντιζε διὰ τὰς Ἐφεσίους· ἐπειτα συμβαλοῦναι ἀνδράς τε καὶ γυναῖκας καὶ τέκνα, καὶ αὐθύντας, καὶ δούλους, καὶ ἀρματώσας αὐτὰς ὡς στρατιώτας, καὶ παρακινήσας ὡς καλὸς ἀρχιστράτηγος νὰ πολεμῶν κατὰ τὰ διαβόλα, καὶ πῶν δαιμόνων, τελειόνοι τὴν Ἐπιστολὴν, τὴν ὁποῖαν γράφει ἀπὸ τῶ Ρώμῃ δεδεμένος ὄντας. Λοιπὸν πολλῶν προσοχῶν χρειαζόμεθα νὰ ἔχωμεν καὶ ἡμεῖς ὅπως τὴν ἀναγινώσκωμεν, διὰ τὰ καταλάβωμεν τὰ ἐν αὐτῇ ὑψηλὰ καὶ βαθεὰ μυστήρια (1).

ΕΡ-

„τὴν Ἀσίαν μεγάλην τοιχεῖα κεκοιμήται· Φίλιππος, ὅς κεκοιμήται ἐν Ἱερουσολαίμῃ· ἐπὶ δὲ καὶ Ἰωάννης ὁ ἐπὶ τῷ σῆδος Ἰησοῦ αἰαπεσών, ὃς ἐγενήθη Ἱερεὺς, καὶ πέπλον πεφορηκὸς, καὶ μάρτυς καὶ Διδάσκαλος, ὅπως ἐν Ἐφέσῳ κεκοιμήται.“ Ἀγκαλά καὶ Νικηφόρος ὁ Βλεμνίδης ἐν τῷ εἰς αὐτὸν ἐγκωμίῳ χρονογράφῳ λέγει, ὅτι ἐνημέγη ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, καὶ ὁ ἐν τῷ αἵμα ἀποτινάξας τὴν φθορὰν, ἀφθαρτίσθη, καὶ ἡδὴ ζῇ· ἡ ἀλλαγή δὲ αὐτοῦ, ὡς θάνατος λογίζεται καὶ κοιμήσις· καὶ ὅπως ἐπληρώθησαν καὶ τὰ δύο λόγια τῶ Εὐαγγελίου περὶ αὐτοῦ· ἵπτοι πρὸς, καὶ ἐκ ἡπεν αὐτῶ ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἐκ ἀποδήσκει· καὶ πρὸς, εἰς αὐτὸν δέλω μένειν ὡς ἐρχομαι εἰς πρὸς σέ· (Ἰω. κα. 22.)

(1) Σημειώσω ὅτι ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη ἐνδεκάκις ἔχει κατὰ τὴν πλὴν καὶ τοὺς χρόνους, καὶ οὗς ὁ Παῦλος ἐγράφε τὰς Ἐπιστολάς, ὡς λέγει ὁ Θεοδώριτος· δηλαδὴ μετὰ πρὸς β'. πρὸς Θεσσαλονικεῖς, καὶ πρὸς β'. πρὸς Κορινθ. καὶ τὴν πρῶτην πρὸς Τιμόθεον, καὶ πρὸς Τίτον, καὶ πρὸς Ῥωμαίους, καὶ τὴν πρὸς Γαλάτας, καὶ πρὸς Φιλιππησίους, καὶ τὴν πρὸς Φιλήμονα.

Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος πρὸς τούτους, ὅτι πρῶτος ὁ Παῦλος ἐκήρυξεν εἰς τὴν Ἐφεσον τὸ σωτήριον κήρυγμα, καὶ ἐκί· ὁ Θεολόγος Ἰωάννης, καθὼς καὶ ἡ ἱστορία διδάσκει πῶν Πράξεων· ἐν τῇ Ἐφέσῳ ὁ Παῦλος εὗρε τοὺς δώδεκα μαθηταί, τοὺς βαπτισμένους μόνον εἰς τὸ Βάπτισμα Ἰωάννου, καὶ ἐβάπτισεν αὐτὰς, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἐν τῇ Ἐφέσῳ δὲ χρόνους ὁ Παῦλος διέτριψε διδάσκων τοὺς Ἐφεσίους, καὶ πρῶτον μὲν διελέγετο εἰς πᾶς συναγωγὰς· ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἰουδαῖοι ἀντελέγοντο, διέτριβετο ἐν τῇ σχολῇ τῶ Τυράννου. Ἐν Ἐφέσῳ τοῦ Παύλου εὗρισκομεν, πᾶς σεδάρα, (ἡτοι πᾶς μανδήλια) καὶ σιμικίνδια (ἡτοι πᾶς φακίλια, ἡτοι πᾶς ζωνάρια, κατὰ τὸν Ἡσύχιον) αὐτοῦ ἐδαυματῆργον· καὶ ὁ δαίμων ἐφαλόμενος εἰς τοὺς ἡμέτερος Σκευᾶ, ἔπει· πῶν Ἰησοῦν γινώσκω, καὶ πῶν Παῦλον ἐπίσταμαι, ὑμῖν δὲ πίνεις ἐσέ· (Πράξ. 19. 14.) καὶ ἐν τῇ Ἐφέσῳ κατεκρήσαντο πρὸς βιβλία πῶν μάγων, πῶν ὁποῖων ἡ τιμὴ ἐσυμπίσταντο εἰς πέννησας χιλιάδας ἀργύρια, (Πράξ. 19. 18.)

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

1. „Παῦλος Ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ θελήματος Θεοῦ“.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

Ιδὲ ἐδῶ ὁ Παῦλος ἔβαλε τὴν διὰ πρόθεσιν εἰς τὸν Πατέρα, ὅθεν σημείωσαι τῆτο, ὃ ἀναγνώσας, διὰ τὰς Ἀρειανὰς, οἵτινες λέγουσιν, ὅτι ὁ Υἱὸς δὲν εἶναι ὁμοούσιος μὲ τὸν Πατέρα, ἀλλὰ κτίσμα καὶ ὄργανον τῷ Πατρί· ἐπεὶ δὲ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ἔβαλεν εἰς αὐτὸν, ὅχι τὴν εἰς πρόθεσιν, ἀλλὰ τὴν διὰ, καὶ εἶπε· „πάντα δι' αὐτὸν ἐγένετο“ (Ἰωάν. ἀ. 2.) διὰ τὴν, καὶ ὅτι καὶ ὁ Παῦλος ἔβαλε τὴν αὐτὴν πρόθεσιν ἐπὶ τῷ Πατρί.

„Τοῖς Ἀγίοις τοῖς ἔσιν (1) ἐν Ἐφέσῳ, καὶ πιστοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ“.

Βλέπε πόση ἦτον ἡ ἀρετὴ τῶν παλαιῶν Χριστιανῶν, διὰ τὴν ὁ Παῦλος ὀνομάζει Ἀγίους, ἀνθρώπους κοσμικὰς, ὅτε εἶχον γυναῖκας, καὶ παιδιὰ, καὶ ὀσπήτια· τώρα δὲ, εἰς ἐκεῖνοι ὅτε καποικῶν εἰς τὰ ὄρη καὶ σπήλαια, δὲν εἶναι τοιαῦτοι Ἅγιοι.

2. „Χάρις ὑμῖν καὶ ἀρρώγη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν, καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ“.

Πρῶτον ἐδῶ λέγει χάριν, ἔπειτα λέγει Θεὸς Πατὴρ, διὰ τὴν δεῖξαι μὲ τῆτα τὰ λόγια, τὴν κατόρθωσιν καὶ ἀποτέλεσμα μεγάλον ἐνήργησεν ἡ χάρις τῷ Θεῷ, δηλαδὴ τὸ καὶ ἡμῶν Πατέρα ἐδικὸν μας τὸν Θεόν, καὶ Δεσπότην τῶν ἀπάντων· ἀλλὰ καὶ ὁ Κύριος, ἦτοι ὁ Υἱὸς τῷ Θεῷ, διὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς χάριν ἐγένετο Ἰησοῦς καὶ Χριστός· ἐπεὶ δὲ ἀφ' οὗ ἐγένετο αὐτῷ.

(1) Σημείωσαι ὅτι κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον, εἰς μερικά ἀντίγραφα, δὲν εὐρίσκειται τὸ „ἐν Ἐφέσῳ“, ἀλλὰ μόνον τὸ „τοῖς Ἀγίοις τοῖς ἔσιν, καὶ πιστοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ“· γράφει γὰρ ὅπως· „ἐπὶ τῶν, καὶ ἀληθινῶν, καὶ ζωῶν ὁ Θεός, οἱ τῷ Θεῷ τῶν ὄντων μὴ ἡνωμένοι κατὰ τὴν πίσιν, τῇ δὲ ἀνταρξίᾳ τῷ Θεῷ· οἱ κληθέντες διὰ τῆς περὶ τὰ εἰδωλὰ πλάνης, εἰκότως, οἱμαί, διὰ τὴν σένησιν αὐτῶν ἀληθείας, καὶ τὴν ἀπὸ τῆς ζωῆς ἀποστρίψιν, μὴ ὄντες προσηγορευθέντες“ (καὶ οὐ μὴ ὄντες γάρφουσιν, ἦτοι καὶ ἐδὴν, ἐξελήξατο ὁ Θεός. ἀ. Κορ. β.) ἀλλὰ καὶ τοῖς Ἐφεσίοις

ἐπιστάλων, ὡς γνησίως ἠνωμένοις τῷ ὄντι (ἦτοι τῷ Θεῷ) δι' ἐπιγνώσεως, ὅπως αὐτοὶ ἰδιαζόντως ὠνόμασεν ἡμῶν „τοῖς Ἀγίοις τοῖς ἔσιν, καὶ πιστοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ“· ὅπου γὰρ καὶ οἱ πρὸ ἡμῶν παραδεδομένοι, καὶ ἡμεῖς ἐν τοῖς παλαιαῖς τῶν ἀντιγράφων εὐρηκαμεν. (Λόγ. β. κατ' Εὐνομίαν.) Τὰ γὰρ εἰδωλὰ καὶ οἱ θεοὶ τῶν ἐθνῶν οὐκ εἰσιν, ὡς λέγει ὁ Ἰερμίας. „ὠμνυσαν ἐν τοῖς μὴ οὖσι θεοῖς“· καὶ ἡ Ἐδὴρ· μὴ παραδῶς Κύριε τὸ σκῆπτρόν σου τοῖς μὴ οὖσι“· καὶ ὁ Παῦλος· „καὶ ἐδιδάξατε τοὺς μὴ φύσει ὄντας θεοὺς“.

Θρωπος, ὠνομάσθη Ἰησοῦς, ὁμοίως ὠνομάσθη καὶ Χριστός, διὰ τὸ ἔχεισε τὴν ἀνθρωπότητα μετὰ τὴν αὐτῆς Θεότητα· περὶ ἧς ὅρα τὸ πρῶτον κεφάλαιον τῆς πρὸς Ῥωμαίους εἰς. 1. ὅρα δὲ καὶ τὸν 3. εἰς. τῆς α'. κεφ. τῆς πρὸς Κορινθ. α'.

3. „Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ“.

Ιδὲ ἐδῶ ὁ αὐτὸς ὀνομάζεται Θεὸς καὶ Πατὴρ τῷ αὐτῷ καὶ κύριος Χριστῷ· Θεὸς μετὰ αὐτῷ, καθ' ὃ ἐγένεν ἀνθρωπος· Πατὴρ δὲ αὐτῷ, καθ' ὃ εἶναι Θεὸς Λόγος καὶ Υἱός.

„Ὁ Ἀλογήσας ἡμᾶς ἐν πάσῃ Ἀλογίᾳ πνευματικῇ“.

Πρὸς διαφορὰν τῆς ἀλογίας τῶν Ἰουδαίων, ἔβαλεν ἐδῶ ὁ Παῦλος τὸ ὄνομα πνευματικῇ· ἐπειδὴ ἡ τῶν Ἰουδαίων ἀλογία ἦτον σωματικὴ, καὶ διὰ πρόσκαιρα ἀγαθὰ γινομένη· „ἀλογήσῃ, γίγνεται γὰρ φησὶν ὁ Θεὸς τὰ ἔκγονα τῆς κοιλίας σου“· (Δούτ. ζ'. 13.) „Κύριος ἀλογήσῃ, σὺ πάντα τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου“· (Δούτ. κη'. 12.) ἡ δὲ ἀλογία τῶν Χριστιανῶν, εἶναι ὅλη πνευματικὴ, καὶ διὰ αἰώνια ἀγαθὰ γινομένη· ὥστε καὶ νῦν χάρισμα δὲν λείπει ἀπὸ ἡμᾶς τὰς Χριστιανὰς, ἐπειδὴ ἐγέναντο ἀθάνατοι, καὶ υἱοὶ Θεοῦ, καὶ συγκληρονόμοι τῷ Χριστῷ· καὶ ἡ ἀπαρχὴ τῆς ἐδικῆς μας φύσεως, προσκυνοῖται ἐν τῷ Χριστῷ, ἀπὸ ὅλα τὰ πύγματα τῶν Ἀγγέλων. Δικαίως λοιπὸν εἶπεν ὁ Παῦλος ἐδῶ, ὅτι ὁ Θεὸς μᾶς ἀλόγησε μετὰ ἑκάστη ἀλογίαν, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἐχάρισεν εἰς ἡμᾶς ὅλα τὰ θεῖα καὶ πνευματικά.

„Ἐν τοῖς ἐπερανίοις“.

Μετὰ τὴν λέξιν ταύτῃ, ὥσπερ νὰ ἐξηγῇ ὁ Παῦλος, πῶς καὶ τίνι τρόπῳ εἶναι πνευματικὴ, ἡ παρὰ τῷ Θεῷ ἀλογία τῶν Χριστιανῶν, δι' ὃ λέγει „ἐν τοῖς ἐπερανίοις“· ἡ μετὰ γὰρ τῶν Ἰουδαίων ἀλογία ἦτον εἰς τὴν γλῶσσαν ταύτῃ, καὶ διὰ τὸτο ἦτον καὶ σωματικὴ· „ἐγὼ γὰρ φησὶ θελήτε καὶ εἰσακούστέ με, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φάγετε“· (Ἠσ. α'. 19.) Καὶ „ὡμίκα, καὶ αὐτὸς εἰσέλθης εἰς τὴν γλῶσσαν, γλῶσσαν ῥέεσαν γάλα καὶ μέλι“· (Δούτ. κζ'. 3.) ἐδῶ δὲ εἰς τὴν χάριν τῆς Εὐαγγελίας, καὶ εἰς τὴν ἀλογίαν τῶν Χριστιανῶν, δὲν περιέχεται καὶ νῦν ἀγαθόν, ἀλλὰ ὅλα εἶναι ἐπερανία· διὰ τὸτο καὶ ἡ ἐδικῆς μας ἀλογία εἶναι πνευματικὴ. Βασιλεία γὰρ ἑρρανῶν ὑπεσχέθη νὰ δοθῇ εἰς τὰς πτωχάς· καὶ ὁ μισθὸς εἰς τὰς δεδιωγμένους ἔχει νὰ δοθῇ πολὺς εἰς τὰς ἑρρανάς· κατὰ τὸ· „μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτοὶ ἔσιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν“· (Ματθ. ε'. 3.) καὶ „χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς ἑρρανοῖς“· (αὐτόθ. 12.)

„Ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ“.

Ητοι, διὰ μέσου τῷ Ἰησοῦ Χριστῷ ἐδόθη ἡ πνευματικὴ ἀλογία εἰς ἡμᾶς τὰς Χριστιανὰς, καὶ ὅχι διὰ μέσου τῷ Μωϋσέως, καθὼς ἡ σωματικὴ ἀλογία ἐδόθη εἰς τὰς Ἑβραίας· ὥστε ὅπως ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ δὲν ὑπερβάλλομεν τὰς Ἑβραίας μόνον κατὰ τὴν ποιότητα τῶν ἀγαθῶν ὅπως ἐλάβομεν, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ κατὰ τὸν μεσότην τῶν ἀγαθῶν τέτων, ὅς τις εἶναι ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τῷ Θεῷ.

4. „Καθὼς ὄξελέξατο ἡμᾶς ἐν αὐτῷ πρὸ καταβολῆς Κόσμου“.

Ο Θεὸς, λέγει, καθὼς ἀλόγησεν ἡμᾶς τὰς Χριστιανὰς διὰ μέσου τῷ Ἰησοῦ Χριστῷ, ἔτι καὶ διὰ μέσου τῷ αὐτῷ Χριστῷ ἐδιάλεξεν ἡμᾶς, ἡτοι διὰ μέσου τῆς εἰς τὸν Χριστὸν πίστεώς μας· μᾶς ἐδιάλεξε δὲ πρὸ τῆς νὰ θεμελιωθῇ, καὶ νὰ κτισθῇ ὁ κόσμος· ἐπειδὴ ἀνωθεν, καὶ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῶν αἰώνων, ἐπροωρίσθη ἡ ἐδικῆς μας κλήσις καὶ σωτηρία· καὶ δὲν εἶναι αὕτη γεωτέρα, ἀλλὰ διωρισμένη καὶ ἡμερισμένη ἀπὸ τῶν αἰώνων. Προσφυῶς δὲ εἶπε καταβολῇ, τὸ τῷ κόσμῳ θεμέλιον, διὰ νὰ δείξῃ μετὰ τὴν λέξιν ταύτῃ, ὅτι ἀπὸ τὴν διώταμιν τῷ Θεῷ, ὥσπερ ἀπὸ καὶ νῦν ὕψος, κατεβλήθη καὶ ἐθεμελιώθη ὁ κόσμος, συγκαταβαίνοντος τῷ Θεῷ ἀπὸ τὸ ἄπειρον ὕψος τῆς μεγαλειότητός τε, εἰς τὸ νὰ κτίσῃ κόσμον· τὸ δὲ ἐδιάλεξε, φανερόν ἐστιν αὐτῷ καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τῷ Θεῷ, καὶ τὴν ἀρετὴν τῶν διαλεχθέντων ἀνθρώπων.

ἄνθρωπων· διὰ τί ὁ Θεὸς διαλέγει, ὅχι ἀπλῶς πάντας, ἀλλὰ ἐκείνους ὅπῃ γνωρίζει πῶς μέλλειν εὖ γινῆναι δόκιμοι καὶ ἐκλεκτοὶ (1).

„Εἶναι ἡμᾶς Ἁγίους καὶ ἀμώμους κατενώπιον αὐτοῦ“.

Διὰ τὴν ἐκλογήν αὐτὴν, ὡς ἀναγνώσας, ἀκῶσας ὅτισε ἐδιάλεξεν ὁ Θεός, διὰ τὸ ἐπρόσθεσεν ἀκολούθως ὁ Παῦλος ἐδῶ, ὅτι διὰ τὸ μᾶς ἐδιάλεξεν ὁ Θεός, διὰ τὸ εἶμεθα Ἁγιοὶ καὶ ἀμώμοι, ἦσαν ἀκατηγόρητοι, καὶ ἀπίστοι ἀπὸ κάθε πάθος, καὶ τὸ παραμικρόν· καὶ διὰ τὸ μὴ ὥσπερ πάντες εἰς τὴν ἀγιότητα ἐκείνῳ καὶ καθαρότητι, ὅπῃ μᾶς ἐχάρισεν ὅταν ἐβαπτίσθημεν, μετὰ τὸ νὰ ζῶμεν ζωὴν θεοφιλή καὶ ἐνάρετον· διότι Ἁγιὸς μὲν εἶναι, ἐκεῖνος ὅπῃ ἔχει τὴν Ἁγίαν Πίσιν πῶν Χριστιανῶν· ἀμώμος δὲ εἶναι, ἐκεῖνος ὅπου εἶναι ἀκατηγόρητος κατὰ τὴν ζωὴν· πλὴν καὶ τὴν ἀγιότητα ταύτην τῆς Πίσεως, καὶ τὸ ἀκατηγόρητον τῆς ζωῆς, ζητεῖ ὁ Θεός νὰ τὰ ἔχωμεν, ὅχι ἀπλῶς καὶ ὡς ἐτυχον, ἀλλὰ ἐμπροσθέν τε· διὰ τί εἶναι πολλοὶ ὅπῃ φαίνονται μὲν Ἁγιοὶ καὶ ἀκατηγόρητοι ἐμπροσθέν εἰς τὴν αὐθρόαν, καθὼς ἦσαν οἱ Φαρισαῖοι· δεῦν εἶναι ὅμως ποῖοι καὶ ἐμπροσθέν εἰς τὸν Θεόν· διὰ τὸ καὶ ὁ Δαβὶδ λέγει· „κατὰ τὴν καθαρότητα πῶν χειρῶν μου“· ποῖαν καθαρότητα; τὴν ἑσάν ποιαύτην, λέγει· „ἐνώπιον πῶν ὀφθαλμῶν τοῦ Θεοῦ“· (Ψαλμ. 133. 25.) καὶ διὰ τὴν ἡσυχίαν ὁ Θεὸς παραγγέλλει ταῦτα· „λέσασθε καὶ καθαροὶ γίνεσθε· ἀφέλετε τὰς πονηρίας, ἀπὸ πῶν ψυχῶν ὑμῶν, ἀπείαντι πῶν ὀφθαλμῶν μου“· (Ψαλμ. 139. 16.)

5. „Ἐν ἀγάπῃ προσείσας ἡμᾶς εἰς ὑποθεσίαν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς αὐτόν“.

Επειδὴ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Παῦλος, ὅτι ἐδιάλεξεν ἡμᾶς ὁ Θεός, μετὰ τὸν λόγον τῶτον ἐδωκεν νὰ νοήσῃ τινὰς, ὅτι μᾶς ἐδιάλεξεν ὡς δοκίμους διὰ τὴν ἀρετὴν ἡμῶν· ἐπειδὴ ὅμως ἡ σωτηρία μας δεῦν κατορθῆται ἀπὸ μόνῳ τὴν ἀρετὴν ἡμῶν, διὰ τὸ ἐπρόσθεσεν ἐδῶ, ὅτι μᾶς ἐπροώρισε μετὰ ἀγάπῃ, ἥτοι διὰ τὴν ἐδικλῶν φιλανθρωπίαν ἀγαπήσας ἡμᾶς, ἐπροώρισε μας. Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον νοεῖται τὸ· ὅτι τὸ μὲν νὰ πισθώμεν, καὶ νὰ πλησιάσωμεν εἰς τὸν Χριστόν, τὸ εἶναι τῆς ἐδικλῆς μας προαιρέσεως κατόρθωμα· (ἀγκαλὰ τὸ ἦναι ἐν ταυτῇ καὶ κατόρθωμα τοῦ Θεοῦ ὅπῃ μᾶς ἐκάλεσεν εἰς τὴν Πίσιν·) τὸ δὲ νὰ ἀξιώθωμεν νὰ γινώμεν υἱοὶ τοῦ Θεοῦ, ἀφ' ὧν ἐπισθώμεν, τὸ εἶναι ἴδιον κατόρθωμα μόνης τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ καὶ φιλανθρωπίας. Διὰ τὸ καὶ ὁ Παῦλος ἐπρόσθεσεν ἐδῶ, καὶ εἶπεν, ὅτι μᾶς ἐπροώρισεν εἰς ὑποθεσίαν· ποῖαν ὑποθεσίαν; ἐκείνῳ δηλαδὴ ὅπῃ ἀναβιβάζει εἰς τὸν Θεόν τὸ γένος πῶν ἀνθρώπων, καὶ κάμνει τὸ οἰκεῖον τοῦ Θεοῦ· πλὴν καὶ τὸ τὸ χάρισμα ἐγένετο εἰς ἡμᾶς, διὰ μέσῃ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· ὁ μὲν γὰρ Πατὴρ ἐπροώρισεν ἡμᾶς, ὁ δὲ Χριστὸς μᾶς ἐπρόσφερεν εἰς τὸν Πατέρα· ἐπειδὴ διὰ μέσῃ τοῦ Ἰησοῦ ἐχαρίσθησαν ὅλα τὰ πνευματικὰ ἀγαθὰ εἰς ἡμᾶς, καὶ ὅχι διὰ μέσῃ τινὸς δέλου· ὅθεν καὶ ἡ φιλοτιμία καὶ δωρεὰ αὐτῇ, εἶναι διὰ τὸ λαμπρότερα, καὶ μεγαλοπρεπέστερα.

6. „Κατὰ τὴν ἐδοκίαν τοῦ θελήματος αὐτοῦ, εἰς ἔπαινον δόξης τῆς χάριτος αὐτοῦ“.

Διὰ τὸ καὶ, λέγει, ὁ Θεὸς προώρισεν ἡμᾶς εἰς ὑποθεσίαν, διὰ τὸ ἠθέλε τὸ καὶ ἐπεθύμει πολλὰ (τὸ γὰρ δηλοῖ ἡ ἐδοκία), ἵνα μετὰ τὸ δεῖξῃ ἡ δόξα τῆς χάριτος καὶ τῆς δωρεῆς αὐτοῦ· τάχα δὲ ἐπιθυμεῖ καὶ ὁ Θεὸς τὴν δόξαν, καὶ διὰ τὸ λαλεῖ ἐτὶ ἐδῶ ὁ Παῦλος;

(1) Διὰ τὸ εἶπεν ὁ ἱερός Ἀυγουστίνος (ἐν κεφ. 1. περὶ τῶν προορισμῶν πῶν Ἀγίων) ὅτι ἡ ἐκλογή πῶν προορισμένων διὰ Χριστοῦ ἐγένετο ὡς παθόντες, ὁ δὲ Χριστὸς προώρην ἀπλῶς διὰ τὴν δέαν φιλανθρωπίαν. Μερικοὶ δὲ θέλουν, ὅτι καὶ οἱ Ἄγγελοι τριχῶς ἔλαβον τὴν χάριν διὰ τοῦ Χριστοῦ· τελικῶς, παραδειγματικῶς, καὶ μισθωτῶς· πλὴν πρῶτος μὲν ἔλαβον τὴν χάριν οἱ ἄν-

θρώποι, διὰ τὰς ὁποίας ὁ Χριστὸς ἐσαυρώθη, ἐπομένως δὲ καὶ οἱ Ἄγγελοι. (παρὰ Κορ. 13. 2.) Ὅρα καὶ εἰς τὴν ὑποσημείωσιν αὐτῇ τὴν δοξάσαν ἡμῖν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, πρὸ χρόνων αἰώνων. (β. Τιμόθ. 1. 9.) Ὅρα καὶ εἰς τὸ τέλος αὐτῆς πρὸς πῶν Ἁγίων Ἰωαννῶν συμβολικῶς.

λος; μὴ γένοιτο! ἐπεὶ ὁ Θεὸς δὴ ἔχει χρεῖαν ἀπὸ δόξης, ἀλλὰ θέλει νὰ δοξάζεται ἀπὸ λόγους, διὰ νὰ ἀγαπῶμεν ἡμεῖς αὐτὸν περισσύτερον· διότι ὅποιος θαυμάζει, καὶ ἐπαινεῖ τὰς ὑπερβασίας ὅπως γίνονται εἰς αὐτὸν, αὐτὸς καὶ σπευδάζει νὰ μὴ σφάλῃ εἰς τὸν ὑπερβέβηκεν· καὶ ὅσας φορὰς τινὰς ἐνθυμᾶται πρὸς ἀγάπην ὅπως λάβῃ, τὸσον περισσύτερον ἀγαπᾷ καὶ ἐκείνον ὅπως ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ταῦτα. Εὐδοκία λοιπὸν κατὰ τὸν Ἅγιον Ἰωάννην τὸν Δαμασκηνὸν (βιβλ. β'. κεφ. μς'. περὶ Πίστεως) εἶναι τὸ προηγούμενον θέλημα τοῦ Θεοῦ· χάριν λόγου, πρῶτον θέλημα τοῦ Θεοῦ εἶναι, τὸ νὰ μὴ ἀπολεσθῇ τινὰς ἀνθρώπος· δεύτερον δὲ καὶ ἐπόμενον θέλημα τοῦ Θεοῦ εἶναι, τὸ νὰ ἀπολεσθῇ καὶ νὰ κολλασθοῦν ἐκεῖνοι ὅπως γίνονται κακοὶ ἀφ' ἑαυτῶν· θέλει γὰρ ὁ Θεός, ὡς δίκαιος, νὰ κολλάζονται οἱ κακοὶ· ἡ εὐδοκία λοιπὸν εἶναι θέλημα προηγούμενον τοῦ Θεοῦ, τὸ ὁποῖον εἶναι ὅχι αὐτὸ, καὶ ἐκ τῆς ἀγαθότητος αὐτῆς· τὸ δὲ δεύτερον, καὶ ἐπόμενον θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὀνομάζεται παραχώρησις, ἥτις προέρχεται ἀπὸ τῆς ἐδικλῆμας αἰτίας, ἥτις ἀπὸ τῆς κακοστρεχῆμας προαίρεσιν.

„Ἐν ᾗ ἔχαρίτωσεν ἡμᾶς ἐν τῷ ἡγαπημένῳ“.

Δὲν εἶπον ὅτι ἐχάρισεν, ἀλλὰ ἔχαρίτωσεν, ἥτις χαρισμάτης καὶ ἐρασμιωτάτης ἡμᾶς ἐποίησε (1)· καὶ καθὼς, χάριν παραδείγματος, ἀνίσως ἤθελε πάρῃ τινὰς οὐα γεροντα φαισασμύον, λελωβημύον, ἀπὸ τῆς πείναν ὀξηραμύον καὶ διεφθαρμύον, καὶ διὰ ταῦτα πάντα ἀσχημιότατον ὄντα, ἔπειτα δὲ θύς ἤθελε κάμῃ αὐτὸν νέον, καὶ εὐμορφον, χαρίτωσας αὐτὸν, καὶ γεμάσας ἀπὸ κάθε χάριν καὶ ἀγαθόν· τοιαυτοτρόπως ἔκαμε καὶ ὁ Θεός, διὰ τὴν πένοντάς ἡμᾶς τὰς ἀνθρώπων ὅπως ἡμεῖς γεμάτοι ἀπὸ κάθε ἀσχημάδα καὶ ἀσθενείαν καὶ γηρατειῶν τῆς ἀμαρτίας, μᾶς ἀπέδειξε νέος, χαρισμάτης καὶ ὠραιοτάτης· ὁ δὲ εἶπον ὁ Δαβὶδ περὶ τοῦ κάλλους καὶ τῆς ὠραιότητος ταύτης, πρὸς τῆς Ἐκκλησίας καὶ πρὸς κάθε φυλῆν· „Ἀκουσον θυγατερ καὶ ἴδε καὶ ἐπιλάθε τοῦ λαοῦ σου, καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός σου, καὶ ἐπιθυμήσει ὁ Βασιλεὺς τοῦ κάλλους σου“ (Ψαλμ. μδ'. 12.) ἔχαρίτωσε δὲ ἡμᾶς ὁ Πατὴρ ἐν τῷ ἡγαπημένῳ, ἥτις διὰ τοῦ ἡγαπημένου Υἱοῦ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ (2).

7. „Ἐν ᾗ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ, τὴν ἄφεσιν τῶν παραπτωμάτων“.

Ἐν τῷ ἀγαπητῷ, λέγει, Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν· ποῖα δὲ εἶναι ἡ ἀπολύτρωσις αὕτη; εἶναι ἡ ἄφεςις, καὶ συγχώρησις τῶν ἀμαρτιῶν μας· πῶς δὲ καὶ μέ ποῖον τρόπον ἡ συγχώρησις αὕτη ἐγίνε; διὰ μέσε τοῦ αἵματος αὐτοῦ· τῆς γὰρ εἶναι τὸ φοβερώτατον χάλισμα ἀπὸ ὅλα, ὅτι ὁ Πατὴρ σφάζας τὸν μονογενῆ, καὶ ἡγαπημένον τοῦ Υἱοῦ, ἔδωκεν εἰς τιμὴν, καὶ ὀξαγορὰν τὸ αἷμα τοῦ (3) καὶ ἔτι ἐλύτρωσεν ἡμᾶς τὰς μισομένους, καὶ ἡλύ-

(1) Συμφώνως ἐρμηνεύει τὸ ῥητὸν αὐτὸ καὶ ὁ Θεοδωρίτος.

(2) Οὕτως γὰρ αὐτὸν ὁ Πατὴρ αὐτοῦ ὁ ἀγαπητὸς ἐμαρτύρησε, ὡς ἐπὶ τοῦ Ἰορδάνου· „ἐπὶ ἐστὶν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾗ εὐδόκησα“ (Ματθ. γ'. 17.) ὅσον καὶ ἐπὶ τοῦ ὄρους Θαβὼρ, „ἐπὶ ἐστὶν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾗ εὐδόκησα“ αὐτὸς ἀνέστη (Ματθ. ζ'. 5.) Τὸτο δὲ τὸ ὄνομα καὶ οἱ θεῶν Προφῆται τῷ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ προσαρμόζουσιν· ὁ μὲν γὰρ Δαβὶδ „ὡδὴ φησὶν ὑπὲρ τοῦ ἀγαπητοῦ“ (Ψαλμ. μδ'. 1.) ὁ περ ἐρμηνεύων ὁ πολὺς πᾶσι δὴ Βασιλεὺς· „ἀπὸ σοι διηγήσομαι, φησὶ, τὸν ἀγαπητόν, ὃν σὺ τὰ λόγους ἰνᾶς φησιν, ἡ καὶ πρὸς τὸν ἐμὸν λόγον ἐπίστασαι, μεμνημένος πᾶσι ἐν τῇ Εὐαγγελίᾳ φωνῆς;“ ἐπὶ ἐστὶν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός, αὐτὸς ἀκούετε· ἀγαπητός γὰρ, τῷ Πατρὶ μὲν, ὡς μονογενῆς· τῇ Κτίσει δὲ πάλιν, ὡς Πατὴρ φιλόανθρωπος, καὶ ἀγαθὸς προσάτης· τὸ αὐτὸ δὲ ἐστὶ τῇ φύσει, καὶ ἀγαπητὸν, καὶ ἀγαθόν· διό, ὅτι

„καλὸς ὡρίσαντο ἡδὴ τινες (ἥτις ὁ Ἀριστοτέλης, Νικομαχ. α.) ἀγαθόν εἶναι ὃ πάντα ἐρίεται. Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς Δαβὶδ· „ὁ Βασιλεὺς τῶν δυνάμεων πῶς ἀγαπητὸς“ (Ψαλμ. ζζ'. 13.) Ὁ δὲ Ἡσαΐας λέγει· „ἄσω δὴ τῷ ἡγαπημένῳ ἄσμα τοῦ ἀγαπητοῦ μου“ (Ἠσ. ε. 1.) Ὁ δὲ Ἰερემίας· „πῶς ἀγαπητοῦ ποίησαι σεαυτὴν“ (Ἰερ. ε'. 26.) Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἅγιος Ἰσαάκ· „Πρόσωπον αἰδήμονος μιμᾶται τὴν ταπεινότητα τοῦ ἡγαπημένου“ (Λόγ. β'. σελ. 12.) Ὁ δὲ Θεοδωρίτος τὸν ἀγαπητὸν Υἱὸν καὶ ἡγαπημένον, ἀντὶ τοῦ γνήσιον ἐρμηνεύει, καὶ ὅρα ἐν τῇ υποσημειώσει τῇ „καὶ μετέστησεν εἰς τὴν Βασιλείαν τοῦ Υἱοῦ τῆς ἀγάπης“ αὐτοῦ“ (Κολαοσ. α. 13.)

(3) Ἀπορία εἶναι, πῶς γράφει ἐδῶ ὁ Ἱερὸς Θεοφύλακτος, ὅτι ἔδωκεν ὁ Πατὴρ τὸ αἷμα τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ τιμὴν, καὶ ὀξαγορὰν; εἰς ποῖον γὰρ ἔδωκε τὸ αἷμα; εἰς τὸν διάβολον, ὅπως ἐκράτει ἡμᾶς αἰχμαλωτῆς; ἀλλ' ὁ Θεολόγος Γρηγόριος αὐτὸ οὐ δέχεται· „ἡ μὲν γὰρ φησὶ, τῷ

ἡλώθ' ἔρωςεν ἀπὸ τῆς τυραννίδος τῷ θανάτῳ καὶ τῇ διαβολῇ. Βλέπε δὲ, ὡς ἀσυνήτως, ὅτι τὸ χάρισμα τῷ, εἶναι μεγαλύτερον ἀπὸ τῆς ἰδίας ἀκόμης ὑποθεσίαν ὅπως μᾶς ἐχάρισεν ὁ Θεός· δηλαδή, τὸ νὰ μὴ ἀκριβοῦσθῃ τὸν κατὰ φύσιν, καὶ μονογενῆ τῷ Υἱὸν διὰ λόγους· ὅθεν καὶ ὁ Ἀπόστολος, ἀρ' ἔειπεν ἐκεῖνο, ἔβαλε τὸ ὡς μεγαλύτερον, ἀρχινῶντας ἀπὸ τὰ μικρότερα, καὶ ἀναβαίνωντας εἰς τὰ μεγαλύτερα.

„Κατὰ τὸν πλεόντων τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἧς ἐπερίσσευεν εἰς ἡμᾶς“.

Τὸ ἐπὶ, λέγει, τὸ νὰ μᾶς ἐξαγοράσῃ ὁ Πατὴρ μὲ τὸ ἴδιον αἷμα τῷ ἀγαπῶντι Υἱῷ τῷ, τὸ ἔκαμε κατὰ τὸν πλεόντων τῆς χάριτος τῷ. Βλέπε δὲ τὰς ὑπερβολὰς ὅπως γράφει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ὅτι ἐμεταχειρίσθῃ ὁ Θεός. Πλεόντως, λέγει, ἐδόθη εἰς ἡμᾶς· καὶ ὅχι ἀπλῶς πλεόντως, ἀλλὰ πλεόντως Θεῷ· καὶ ὅχι ἀπλῶς τῷ Θεῷ, ἀλλὰ τῆς χάριτος τῷ Θεῷ· καὶ ὅχι ἀπλῶς τῆς χάριτος, ἀλλὰ τῆς χάριτος ἐκείνης, ἣτις ἐπερίσσευεν εἰς ἡμᾶς, ἥτοι ἀφθόγως καὶ πλεονάζως ἐξεχούσθῃ.

8. „Ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ φρονήσει, γνωρίσαι (1) ἡμῖν τὸ μυστήριον τῷ θελήματι αὐτοῦ“.

Ηῖτοι τῷ χάριτι ἐξέχεε, καὶ ἐπερίσσευεν εἰς ἡμᾶς, ἵνα σοφὴς καὶ φρονίμος ποιήσας πρότερον, ἐτίθει ὑπερὺν γνωρίσῃ εἰς ἡμᾶς τὸ μυστήριον τῷ θελήματι αὐτοῦ· ὥσαν νὰ ἠθέλε εἰπῇ· ὅτι ὁ Θεός καὶ Πατὴρ ἐφανέρωσεν εἰς ἡμᾶς τὰ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἀπόκρυφα μυστήρια· ἢ νοεῖται καὶ ἐτίθει τὸ ρητὸν μὲ σχῆμα προθύσερον „γνωρίσαι ἡμῖν τὸ μυστήριον τὸ ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ φρονήσει“ ἥτοι τὸ μυστήριον ὅπως εἶναι γεμᾶτον ἀπὸ κάθε σοφίας καὶ φρόνησιν· διὰ τί, τὸ νὰ ἀξιώσῃ ὁ Θεός ποιῶντων μεγάλων ἀγαθῶν ἡμᾶς τὰς μιστυμμένους ἐχθράς τῷ, καὶ ἀπερρίμμενους, καὶ μάλιστα νὰ μᾶς ἀξιώσῃ τέτων εἰς τὸ τέλος πάντων καιρῶν, καὶ διὰ μέσου τοῦ Σταυροῦ, αὐτὰ ὅλα, λέγω, πῶς δὲ ἦτον ἔργα γεμᾶτα ἀπὸ μεγαλωπιάτης σοφίας (2);

9. „Κατὰ τῷ εὐδοκίᾳ αὐτοῦ ὡς προέθετο ἐν αὐτῷ“.

Εποίησε δὲ, λέγει, τῷ ὁ Θεός, καθὼς ἠθέλησε, καὶ καθὼς προέθετο καὶ προώρισεν ἐν αὐτῷ, τῷ Χριστῷ δηλαδή· ὁ Χριστὸς γάρ ἐστιν ἡ ἀρχὴ καὶ κεφαλὴ τῷ προωρισμῷ ὅλων τῶν προωρισμένων, κατὰ τὰς Θεολόγους· ἐπειδὴ ἐν αὐτῷ, καὶ δι' αὐτῷ προωρίσθησαν, ὅσοι προωρίσθησαν.

10. „Εἰς

„τῷ πονηρῷ ἐδόθη· φεῦ τῆς ὑβρεως! εἰ μὴ παρὰ τοῦ Θεοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν Θεὸν αὐτὸν λύτρον ὁ ληστὴς λαμβάνει, καὶ μισθὸν οὕτως ὑπερφυῆ, τῆς αὐτοῦ τυραννίδος, δι' ὃν καὶ ἡμῶν φείδεσθαι δίκαιον ἦν“ (Λόγ. εἰς τὸ Πάσχα) Λοιπὸν, καθὼς ἐκῇ ὁ Θεολόγος θέλει, τὸ αἷμα τῷ Υἱῷ τῷ ἔλαβεν ὁ Πατὴρ, ὅχι ζητήσας αὐτὸ ἀπὸ τοῦ Υἱοῦ, ἀλλ' ἐχρησάμενος, ἀλλὰ διὰ τῷ οἰκονομίᾳ, καὶ διὰ τί ἔπρεπε νὰ ἀγιασθῇ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις μὲ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐτίθει νὰ μᾶς λυτρώσθῃ αὐτὸς ὁ Πατὴρ, ἀπὸ τῷ τυραννίδος τῷ διαβόλῳ, νικήσας αὐτὸν μὲ βίαν, ὡς τυραννὸν, διὰ τῆς μιστιμίας τῷ Υἱῷ. Τοιοῦτοτρόπως πρέπει νὰ νοησωμεν ἐδῶ ὅτι ὁ Πατὴρ ἐδωκεν εἰς τὸν ἑαυτοῦ τῷ αἵματι τῷ Υἱῷ τῷ αὐτὸν ἑαυτὸν, ὅτι αὐτὸς ὁ ἴδιος τῷ ἑαυτοῦ, καὶ ἐτίθει μᾶς ἐλυτρώσεν ἀπὸ τῷ τυραννίδος τῷ διαβόλῳ.

Τῷ τῷ ἴδιον λέγει καὶ ὁ σοφὸς Φώτιος· „ὁ Πατὴρ μὲν δέχεται τὸ αἷμα τοῦ παιδός, πόθεν τῷ ἐκβεβηκότι· (ἥτοι διὰ τὴν ἀγάπην τῷ τέλει καὶ τῷ σωστικῷ, ὅτι τῶν ἀνθρώπων, ἣτις ἐπρόβλεπτο διὰ τοῦ αἵματος

„τοῦ τοῦ Υἱοῦ τῷ.“) ὁ δὲ πονηρὸς ἐπὶ μᾶς μὲν καὶ ἐδρασύνετο λαβεῖν, ἀντέλαβε δὲ τῆς τυραννίδος αὐτοῦ τῷ τῷ καθάρισεν, καὶ τῷ ἀπροσδόκητον τε καὶ ἀνίσχοντον πληγῇ, ἦν καὶ ὑπερδοκίμος, αἵματι ἐπιπῆκε τῷ τῷ σκυρῷ, καὶ αἷμα σωετέλει τε καὶ ἀφίστατο τῷ θεομαχίας ὁρμῇ.“ (Ἀμφιλοχ. ζητήματι κ γ.) Εἰς πόσα δὲ χρησιμὸν τὸ λύτρον, ὅρα τὸν ὑποσημειώσιν τῷ „ὅπως ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάντων“ (ἀ. Τιμοθ. β. 6.)

(1) Ἐν αἵματι γνωρίσας.

(2) Ὁ δὲ Φώτιος οὕτως ἐρμηνεύει τὸ ρητὸν· „ἢ ὅτι, μὲν μόνον τὸ πραχθῆναι τὸ περὶ ἡμᾶς μυστήριον διὰ τῷ Υἱῷ, προωρίσθη γενέσθαι κατ' εὐδοκίαν τῷ θελήματι τῷ Πατρός· ἀλλὰ καὶ τὸ ἀξιώσθαι ἡμᾶς μαθεῖν τῷ τῷ, ὁμοίως διὰ τῷ Υἱῷ ἡμῖν γέγονε, κατ' εὐδοκίαν τοῦ Πατρός· πάντα μὲν γὰρ ὁ Υἱὸς ἐποίησε, καὶ ἐπαδεν ἵνα ὑποδείξῃ καὶ ὑποδείξῃ, καὶ ἀπεκαλύψεν ὅτι ὑποδείξῃ· ἀλλὰ καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ὑπόδειξεν ὁ Πατὴρ καὶ ὑποδείξῃ“.

10. „Εἰς οἰκονομίαν τῆς πληρώματος τῶν καιρῶν“.

Καὶ τὴν δόξαν, λέγει, ταύτῃ καὶ τὴν θέλησιν προέθετο καὶ προώρυσεν ὁ Πατὴρ εἰς οἰκονομίαν, καὶ διοίκησιν, καὶ κατέσασιν τῆς πληρώματος τῶν καιρῶν· δι' ὅ, τι τὸ μὲν πλήρωμα τῶν καιρῶν, ἦτοι οἱ ἔσχατοι καὶ ὑστερινοὶ ἔσσι χρόνοι, ἐζήτεν ἀπὸ τὸν Θεὸν πόλυσιν, καὶ τιμωρίαν τῶν ἀνθρώπων· διὰ τὴν ἐπληρωθῆναι, καὶ ἐκορυφώθῃ εἰς αὐτὰς ἡ ἀνθρωπίνη κακία· (1) ἡ δὲ εὐσαρκος παρεσία τῆς Τίμης τοῦ Θεοῦ, αὐτὴ κολάσεως καὶ τιμωρίας, οἰκονόμησε τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων εἰς τὰς ἐσχάτας καιροὺς· τὸ ὅποσον τὸτο εἶναι ἔργον μίας ἀκατανοήτης σοφίας, καὶ ἀγαθότητος.

„Ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ Χριστῷ, τὰ ἐν τοῖς ὕρανοῖς, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς ἐν αὐτῷ“.

Χωρισμὸς, λέγει, καὶ σχισμὸς ἦν τὰ ἑρηνία ἀπὸ τὰ ἐπίγεια, καὶ δὲν εἶχον μίαν, καὶ τὴν αὐτὴν κεφαλὴν· διὰ τὴν ἀγκαλὰ καὶ κατὰ τὸν λόγον τῆς δημιουργίας εὐας Θεὸς ἦν εἰς ὅλα τὰ κτίσματα ἑρηνία, καὶ ἐπίγεια, ἀλλ' ὅμως κατὰ τὸν λόγον τῆς οἰκειώσεως, δὲν ἦν εἰς ὅλα αὐτὰ ὁ Θεός, μετὰ τὴν ἐπροσκύωντο αὐτῷ Θεῷ, τὰ κτίσματα. Προέθετο λοιπὸν ὁ Πατὴρ καὶ ἀνακεφαλαιώσῃ τὰ ἑρηνία μετὰ τὰ ἐπίγεια, ἦτοι καὶ βάλῃ ἐπάνω εἰς ὅλα αὐτὰ, μίαν κεφαλὴν τὸν Χριστόν· εἰς μὲν τὰς Ἀγγέλους καὶ βάλῃ αὐτὸν κεφαλὴν, κατὰ τὴν ἀσώματον φύσιν τῆς Θεότητος (ἢ τῆς ἀσωμάτου ψυχῆς)· εἰς δὲ τὰς ἀνθρώπους, καὶ βάλῃ αὐτὸν κεφαλὴν, κατὰ τὴν φύσιν τῆς σαρκὸς καὶ τῆς ψυχῆς. Λέγεται δὲ ἀνακεφαλαιώσας, τὸ καὶ εἰρητίζας μετὰ συστομίαν, ἐκεῖνα ὅσα ἐρρέθησαν μετὰ πολλὰ καὶ μακρὰ λόγια· εἰς τὸν Χριστόν λοιπὸν ἀνακεφαλαιώσῃ τὰ πάντα ὁ Πατὴρ, ἥτοι ἐσωώτερε τὰ οἰκονομώμενα διὰ πολλῶν καὶ μακρῶν χρόνων· δι' ὅ καὶ ὁ Ἡσαΐας μετὰ τὴν Ἀποστόλου εἶπε· „λόγον σωτῆ-
“ λων καὶ συστήνων τὸν ἐν δικαιοσυνῇ“. (Ἡσ. ἱ. 22.) (Ῥωμ. 9. 28.) (2)

11. „Ἐν ᾧ καὶ ἐκληρώθημεν, προορισθέντες κατὰ πρόθεσιν τῆς τὰ πάντα ἐνεργούντος κατὰ τὴν βουλὴν τῆς θελήματος αὐτοῦ“.

Εἶπεν αὐωτέρω ὁ Ἀπόστολος ὅτι ἐδιάλεξεν ἡμᾶς ὁ Θεός· πῶρα δὲ πάλιν λέγει, ὅτι ἐκληρώθημεν ἐν τῷ Χριστῷ, ἥτοι διὰ τοῦ Χριστοῦ· ἐπεὶ δὲ ὁ κληρὸς τῆς τύχης πρᾶγμα εἶναι, καὶ κατὰ τύχην ἀκολουθεῖ, καὶ δὲν εἶναι ἔργον τῆς ἀρετῆς τοῦ ἀνθρώπου, εἰδὲ τῆς προα-
ρέσεως· διὰ τὸτο διορθόνοι τὴν λέξιν ταύτῃ ἀκολουθῶς ὁ Παῦλος, καὶ λέγει· ὅτι ἐπροω-
ρίσθημεν κατὰ πρόθεσιν τοῦ Θεοῦ· δι' ὅ, τι δὲν ἠθέλε μᾶς προσεῖσθαι, εἰ καὶ μᾶς ἐγνώρι-
ζεν ἀξίους, ἐπεὶ δὲ ἐπρόβλεπον ἡμᾶς πρὸ τοῦ καὶ γινώμεν, καὶ διὰ τὸτο ἐκληρώσεν ἡμᾶς, καὶ ἀφώρυσεν εἰς τὴν αὐτότητα τοῦ καὶ πάντα ἐνεργῶν Θεοῦ· ὥστε, καὶ τὴν ἐδικὴν μας ἐκλογὴν, καὶ κληρώσιν ἐνεργήσας ὁ αὐτὸς Θεός, δὲν ἐσφαλῇ. Σημῶν δὲ καὶ ἀποδείξεις μακαριότητος εἶ-
παι, τὸ καὶ κληρωθῶμεν ἡμεῖς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅτι ὅτι μετὰ πόπον ἐδικόν μας, ἀλλὰ μετὰ μόνον τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, ἡ τοιαύτη κληρώσις ἐγένετο, ἀγκαλὰ καὶ εἰς ἀξίους ἐγένετο.

Κα-

(1) Ὅρα καὶ τὸ „ὅτε δὲ ἦλθεν τὸ πλήρωμα τοῦ χρό-
νου“ (Γαλ. 4. 4.) καὶ τὸ „νῦν δὲ ἀπαξ ἐπὶ συντε-
λήσει πάντων αἰώνων“ (Ἐβρ. 9. 26.) διὰ τὴν λέγεται
πλήρωμα χρόνου, ὁ καιρὸς, καὶ ὃν ἦλθεν ὁ Κύριος.

(2) Καὶ ὁ Θεοδώριτος δὲ τὸ αὐτὸ λέγει· „ἀνακε-
φαλαιώσιν κατὰ τὴν σωστομένην πάντων πραγμάτων βο-
λήν· διὰ γὰρ τῆς κατὰ τὸν Δεσπότην Χριστόν οἰκο-
νομίας, καὶ τῶν ἀνθρώπων ἢ φύσιν ἀνίσταται, καὶ τὴν
ἀφθαρσίαν ἐκδύεται· καὶ ἡ ὁραμένη κτίσις τῆς φθορᾶς
ἐκδιδραμεμένη, τὸ δὲ τῆς ἀφθαρσίας, καὶ τῶν ἀο-
ράτων οἱ δῆμοι ἐν εὐφροσύνῃ διατελεσοῦσιν, ἐπειδὴ
ἀπὸ τῆς οὐδυνῆ καὶ λύπης καὶ στεναγμοῦ, καὶ τῶν διὰ τὸν
δεσπότην ῥημάτων ἐκδιδάσκον ὁ Ἀπόστολος, ὁ γὰρ ἀπλῶς

εἶπε τὸν ἑρηνόν, καὶ τὴν γῆν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν τοῖς
ἑρηνίοις, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς· Ὅρα καὶ τὸ „ὅπως χά-
ριτι Θεοῦ ὑπὲρ πάντων γεύσεται θανάτου“ (Ἐβρ.
9. 26.) Ὁ δὲ Ἀλεξανδρινὸς Κύριλλος ἐπὶ τὴν ἀνα-
κεφαλαιώσιν ἐρμηνεύει· „ὁνομασθῆναι ἀληθῶς, καὶ ἱερά-
τως Παῦλος τῆς διὰ Χριστοῦ σωτηρίας ἐνενοηκώς
τὸ μυστήριον, ἀνακεφαλαιώσιν ἐν αὐτῷ γενέσθαι φυ-
σιν, τῶν τε ἐν ἑρηνῷ, καὶ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐν εὐδο-
κίᾳ τε καὶ θελήσει τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, τὴν πάντων ὅλων
ἐπανόρθωσιν, καὶ τὴν εἰς ὅπερ ἦν ἐν ἀρχῇ ἀναφοί-
τησιν τῶν κατεφθαρμένων τῶν τῆς ἀνακεφαλαιώσεως
σαφηνίζων ὀνόματι“ (Βιβλ. α. τῶν Γλαφυρῶν ἐν
ᾧ λέγει περὶ τοῦ Ἀδάμ.)

Κατὰ τὴν βουλὴν δὲ λέγει τὸ θελήματος τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἐγένοντο ἡ τοιαύτη εἰς ἡμᾶς ἐνέργεια, καὶ κλήρωσις, καὶ προορισμός· διὰ τὴν δέξιν μὲν τὴν λέξιν τῆς βουλῆς, ὅτι δυνάμει ἐκλήθησαν τὰ ἔθνη κατὰ παράδοσιν, ἀφ' ἧς οἱ Ἑβραῖοι ἀπέειπεν· ἀλλὰ ἀνῶθεν, καὶ πρὸ πάντων αἰώνων ἡ κλήσις αὐτῶν προωρίσθη· καὶ ἡ κλήσις αὐτῶν ἦτον βουλὴ τοῦ Θεοῦ ἀρχαία, καὶ θέλημα. Διότι ἀγκαλὰ καὶ ὁ Χριστὸς εἶπεν εἰς τὰς Ἀποστόλους· „εἰς ὁδὸν ἔθνῶν μὴ ἀπέλθιτε“· (Ματθ. 1. 5.) „καὶ ἐκ ἀπεσάλλω εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραὴλ“· (Ματθ. 16. 25.) ἀλλ' ὁμοίως ταῦτα εἶπεν ὁ Κύριος, διὰ τὴν παρακινήσῃ περισσότερον τὰς Ἰουδαίας, καὶ τὰς ἐλκύσῃ εἰς τὴν πρὸς αὐτὸν Πίσιν, κολακδομένους ὡσαύτῃ τὰ νήπια· ἐπειδὴ ἡ ἀλήθεια εἶναι αὐτὴ, ὅτι ἡ κλήσις πάντων ἔθνῶν εἰς τὴν Πίσιν, ἦτον ἀνῶθεν, καὶ ἀπὸ τοῦ αἰῶνος προωρισμένη.

12. „Εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς εἰς ἔπαινον δόξης αὐτοῦ, τὰς προηλπικότητας ἐν τῷ Χριστῷ“.

Διὰ τοῦτο, λέγει, ἐκάλεσεν ἡμᾶς τὰ ἔθνη ὁ Πατὴρ, διὰ τὴν ἡμεῖς εἰς δόξαν αὐτοῦ, ἡμεῖς οἱ προελπίσαντες εἰς τὴν Χριστόν, ἥτοι ἡμεῖς ὅπως ἐπιστάμεν εἰς τὸν Χριστόν, καὶ πρὸ τοῦ ἀκόμῃ νὰ ἔλθῃ ὁ μέλλων αἰὼν, μὲν τὸ νὰ ἐλπίσαμεν βεβαίως ἐκεῖνα τὰ ἀγαθὰ, ὅπως μέλλαν τότε νὰ δοθῇ εἰς ἡμᾶς· δι' ὅ,τι δόξα, καὶ ἔπαινος εἶναι τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ, τὸ νὰ σώσῃ ἡμᾶς, ὅπως ἡμεῖς τόσον χωρισμένοι, καὶ μεμακρυμένοι ἀπὸ αὐτοῦ.

13. „Ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς ἀκέσσαντες τὸν λόγον τῆς ἀληθείας τὸ Εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας ὑμῶν“.

Ἐν ᾧ ἥτοι διὰ μέσων τοῦ Χριστοῦ· ἐτζι γὰρ γράφει καὶ εἰς τὴν πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολῇ αὐτοῦ Παῦλος· „ἐλάλησεν ὑμῖν ἐν Τίμῳ“· (Ἑβρ. 4. 2.) λόγον δὲ ἀληθείας λέγει ἐδῶ, πρὸς διαφορὰν τοῦ Νόμου, ὅστις ἦν τυπικὸς καὶ σκιαῶν, καὶ ὅχι τῆς ἀληθείας· ὁμοίως καὶ Εὐαγγέλιον σωτηρίας ὠνόμασε, πρὸς διαφορὰν καὶ τοῦ ἀπερασμένου Νόμου τοῦ θανατόντος, καὶ ἀπολλύοντος, καὶ τῆς μελλέσης κολάσεως τῆς ἀπολλύσεως τὰς ἀνθρώπους· δι' ὅ,τι τῆς μεν πρώτης παρυσίας τοῦ Χριστοῦ τὸ κήρυγμα, ἔγινε διὰ τὴν σωτείαν τῶν ἀνθρώπων· τὸ δὲ κήρυγμα τὸ διὰ σάλπιγγος γενησόμενον τῆς δευτέρας τοῦ Χριστοῦ παρυσίας, θέλει γυνῇ διὰ τὴν κόλασιν τῶν ἀπίστων, καὶ ἀμαρτωλῶν ἀνθρώπων.

„Ἐν ᾧ καὶ πισδύσαντες ἐσφραγίσθητε τῷ Πνεύματι τῆς ἐπαγγελίας τῷ Ἁγίῳ“.

Ἐν ᾧ ἥτοι ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τῆς σωτηρίας πισδύσαντες ἐσθῆς οἱ ἔθνηκοι, ἡ καὶ ἐν τῷ Χριστῷ, ἥτοι διὰ τῆς τοῦ Χριστοῦ χάριτος πισδύσαντες ἐσθῆς, ἐσφραγίσθητε μὲν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ἵνα διὰ τῆς σφραγίδος ταύτης ἦναι φανερόν εἰς ὅλους, ὅτι εἴσθε κληρὸς, καὶ λαχόντες, καὶ μερεῖς τοῦ Θεοῦ. Καὶ οἱ μὲν Ἰουδαῖοι ἐσφραγίσθησαν μὲν τὴν σωματικὴν σφραγίδα, καθὼς καὶ τὰ ἄλογα ζῶα σφραγίζονται μὲν σωματικῶς σφραγίδα· ἡμεῖς δὲ οἱ Χριστιανοί, ἐπειδὴ ἡμεῖς υἱοὶ τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο ἐσφραγίσθημεν μὲν τὸ ἀνώματον Πνεῦμα Ἅγιον. Ἐπαγγελίας δὲ Πνεῦμα εἶπεν αὐτὸ, ἡ διὰ τὴν ἐπαγγελίαν καὶ ὑποσχέσεως τοῦ Θεοῦ ἐδόθη εἰς ἡμᾶς· διὰ γὰρ τὸ προφητὴ Ἰωὴλ ὑποσχέθη ὁ Θεὸς λέγων· „ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα“· (Ἰω. β'. 28.) δηλαδὴ τὴν πισδύσαντες κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον· καὶ ὁ Δεσπότης Χριστὸς ὑποσχέθη εἰς τὰς μαθητάς τε λέγων· „λήψεσθε δυνάμιν, ἐπελθόντος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐφ' ὑμᾶς“· (Πράξ. 4. 8.) καὶ πάλιν· „ὑμεῖς δὲ καθίστατε ἐν τῇ πόλει Ἱερουσαλὴμ, ἕως ἢ ἐκδύσησθε δυνάμιν ἐξ ὕψους“· (Λουκ. 24. 49.) ἡ λέγεται ἐπαγγελίας Πνεῦμα τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, καθ' ὅ,τι αὐτὸ βεβαίον, διὰ τῆς εἰς ἡμᾶς διδομένης ἐνεργείας καὶ χάριτος τε, τὰς ἐπαγγελίας καὶ ὑποσχέσεις τῶν μελλόντων ἀγαθῶν· δι' ὅ,τι αὐτὸ, μὲν τὸ νὰ ἐδόθη τώρα εἰς ἡμᾶς τὰς Χριστιανὰς, πιστεύται καὶ πληροφορεῖ τὰς καρδίας μας, ὅτι θέλομεν λάβομεν καὶ τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ· διὰ τοῦτο καὶ ἀρράβων ὀνομάζεται ἀπὸ τὸν Ἀπόστολον καὶ εἰς ἄλλα μέρη· „δὲς, γάρ φησι τὸν ἀρράβων· νὰ τοῦ Πνεύματος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν“· (β'. Κορ. 1. 22.) καὶ ἐδῶ ἀκολούθως, λέγει γάρ·

14. „Ὅς

14. „Ὅς (1) ἐστὶν ἀρράβων τῆς κληρονομίας ἡμῶν“.

Ο Θεός, λέγει, διὰ τὴν πολλὴν ἀγάπην ὅπερ μᾶς ἔχει, ἀγόρασεν ἀπὸ λόγου μας, ὅχι ἄλλο, ἀλλὰ πάλιν αὐτὴν τὴν ἰδίαν μας σωτηρίαν, καὶ αὐτὴ δι' αὐτὴν, ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς κατὰ τὸ παρὸν, ἀρράβωνα τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, διὰ τὴν μᾶς πιστῶσιν μὲ τὸν ἀρράβωνα τὸν, ὅτι θέλει μᾶς δώσει καὶ τὴν κληρονομίαν τῶν μελλόντων ἀπορρήτων ἀγαθῶν. ὅθεν ἐκεῖνοι ὅπερ τῇ ἀληθείᾳ καὶ ἐν αἰσθήσει νοεῖν μετέχον ἀπὸ τῆς χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, αὐτοὶ ἀπὸ ἐδῶ ἀκόμη, γνωρίζουν ὅτι ἡ χάρις ἐκείνη ὅπερ ἐνεργεῖ εἰς τὴν καρδίαν μας, εἶναι ἀρράβων τῆς τελείας κληρονομίας τῆς αὐτῆς Ἁγίου Πνεύματος, ὅπερ ἔχον τὴν λάβειν εἰς τὸν μελλόντα αἰῶνα. ὁποῖος ἦν καὶ ὁ Ἀπόστολος εἰς Παῦλος, ὁ ὁποῖος ἐσκόπευε, καὶ ἐζητεῖ τὴν λάβειν τὸ τέλειον, καὶ τὴν ἡμεῖς μὲ τὸν Χριστόν. „ἐπιθυμῶ ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι“ (Φιλιπ. α.) ἡμεῖς δὲ οἱ ταλαίπωροι, οὔτε τὸν ἀρράβωνα τῆς χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἔχομεν εἰς τὴν καρδίαν μας, καθὼς πρέπει, ὅτε τὸ τέλειον ἐπιθυμῶμεν τὴν λάβωμεν, μὲ τὸν εἶμεθα τῆς τοῦ Θεοῦ γλυκύτης ἀγούσης (2).

„Εἰς ἀπολύτρωσιν τῆς περιποιήσεως“.

Περιποιήσιν ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Παῦλος τὴν κηδεμοσίαν καὶ σπυδῶ καὶ πρόνοιαν, ὅπου ἔδειξε καὶ δείχνει εἰς ἡμᾶς τὸς Χριστιανούς ὁ Θεός. Λέγει λοιπὸν, ὅτι ὁ ἀρράβων τῆς χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, φέρει ἡμᾶς εἰς τὴν τελείαν ἀπολύτρωσιν, καὶ τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ καθαρὰν ἡμῶν περιποιήσιν, καὶ διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην ἐδόθη εἰς ἡμᾶς. τότε γὰρ θέλει γνῶν ἡ τελεία ἐλευθερία καὶ ἀπολύτρωσις ἡμῶν, ὅταν παντελῶς καταργηθῇ καὶ ἀφανισθῇ ἡ ἁμαρτία. καὶ ὅταν ἐλευθερωθῶν οἱ Ἅγιοι καὶ ἀπὸ τῆς συναναστροφῆς καὶ συγκατοίκησιν τῶν ἁμαρτωλῶν, καὶ φανῶν καθαρὰ ἐκεῖνοι ὅπερ ἐπεποιήθησαν καὶ ἀποκτήθησαν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν ἡμεῖς λαὸς ἐδικός τε, καθὼς εἶπεν ὁ κορυφαῖος Πέτρος. „λαὸς εἰς περιποιήσιν“ (ἀ. Πέτ. β'. 9.) Μερικοὶ δὲ περιποιήσιν ἐνόησαν πῶς εἶμεθα ἡμεῖς οἱ ἴδιοι, τὸ ἀφηρημένον αὐτὴ τῇ συγκεκριμένῳ λαμβάνοντες, κατὰ τὸ ἀνωτέρω ρητὸν τοῦ Πέτρου. Εἰς ἀπολύτρωσιν λοιπὸν τῆς περιποιήσεως λέγει, ἥτοι εἰς ἀπολύτρωσιν ἡμῶν, οἱ ὁποῖοι ἡμεῖς εἶμεθα περιποιήσεις, καὶ ἀπόκτημα, καὶ περιεχίμα καὶ πλεονεξία τοῦ Θεοῦ.

„Εἰς ἔπαινον τῆς δόξης αὐτοῦ“.

Συχνὰ λέγει τὴν τὸν λόγον ὁ Παῦλος, διὰ τὴν μᾶς δώσιν πληροφορίαν, ὅτι ὅξάπαντος θέλει γνῶν ὅσα ἐπηγγελῆται καὶ ὑποσχέσθαι ὁ Θεός. δι' ὅ,τι, αἰσῶς διὰ λόγου μας, καὶ διὰ τῶν ἐδικῶν μας ἀρετῶν μόνον ἐμελλε τὴν δώσιν ὁ Θεός καὶ ἀγαθά τε εἰς ἡμᾶς, ἦτον κάποια ἀμφιβολία. πῶρα δὲ, ἐπειδὴ ἔχει τὴν δώσιν καὶ ἀγαθά τε εἰς ἡμᾶς, διὰ τὴν φανῇ ἡ ἐδική τε ἀγαθότης, καὶ διὰ τὴν δοξασθῇ αὐτός, ποῖος πλέον δυνάται τὴν ἀμφιβάλλειν, ὅτι δοῦν ἔχει τὴν μᾶς χαρίτη ταύτην; Διὰ τὸ καὶ ὁ Θεός εἰς πολλὰ μέρη ὑπόσχεται τὴν μᾶς ἐλεήσει, ὅχι διὰ ἄλλο, ἀλλὰ διὰ τὴν δόξαν τε, καὶ διὰ τὸ ὄνομά τε. „καὶ ἐποίησα, ὅπως τὸ ὄνομά μου τὸ παράπαν μὴ βεβηλωθῇ ἐνώπιον τῶν ἐθνῶν“ (Ἰεζεκ. κ'. 9.) καὶ πάλιν. „τάδε λέγει Κύριος, ἐχ' ὑμῖν ἐγὼ ποιῶ οἶκος Ἰσραὴλ, ἀλλ' ἢ διὰ τὸ ὄνομά μου τὸ Ἅγιον“ (Ἰεζεκ. λγ'. 22.) καὶ πάλιν. „ἐνεκεν ἐμοῦ ποιήσωσι, ὅτι τὸ ἐμὸν ὄνομα βεβηλῆται, καὶ τὴν δόξαν

(1) Ἐδῶ, κατὰ τὸν σοφὸν Φώτιον, ἔπρεπεν ὁ Ἀπόστολος νὰ εἴπῃ „ὅς ἐστιν (ἦγεν τὸ Πνεῦμα, ὅπερ εἶπεν ἀνωτέρω) ἀρράβων“ ἢ περὶ τοῦτο ἔπος, ὅχι ἀπὸ τῆς προφορᾶς τοῦ Πνεύματος, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς ἐννοίας τοῦ Θεοῦ. ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν ἀνωτέρω, ὅτι ἐσφραγίσθητε τῷ Πνεύματι, τὸ δὲ Πνεῦμα ἐστὶν Θεός, διὰ τὸν ἀκολουθῶν λόγον „ὅς Θεός, ἐστὶν ἀρράβων“, βαδύτερον σωπίζων μὲ τὸ νοούμενον τοῦ Πνεύματος. ἢ συνπίπτει ταῦτο, ὅχι μὲ τὸ πρηνυμένον ὑδέτερον, ἥτοι μὲ τὸ Πνεῦμα, ἀλλὰ μὲ τὸ ἐπόμενον ἀρσενικόν, ἥτοι μὲ τὸν ἀρράβων,

κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν Ἀπτικῶν, κατ' ἐκείνην. „Πόλις ἐκείνη ἐστίν, ὅς φωνεῖται εἶναι νομίζεις“.

(2) Ὁ δὲ Θεοδωρὸς ἔπος ἐρμηνεύει τὸ ρητὸν „ἐδεξε τῶν προσδοκωμένων τὸ μέγεθος“ ἢ γὰρ ἡ δοθέντα χάρις, δι' ἧς τὰ δαύματα ἐνεργήσονται, καὶ νεκροὶ ἢ γέροντες, καὶ λεπροὶ ἐκαθαίρονται, καὶ δαίμονες ἡλαύνονται, καὶ τὰ ἄλλα τὰ πούτοις ἐγίνετο παραπλήσια, ἀρράβωνος τῆς χάριτος ἀπολαύσονται.

„Ξαν με ἐτέρω εἰδώσω“· (Ἡσ. μ.ή. 11.) καὶ ὁ Δαβὶδ ἔλεγε· „μὴ ἡμῖν, Κύριε, μὴ ἡμῖν, ἀλλ' ἢ τῷ ὀνόματί σου δὸς δόξαν“· (Ψαλμ. ριγ'. 1.)

15. „Διὰ τὸτο καὶ γὰρ ἀκέσας τὴν κατ' ὑμᾶς πίσιν ἐν τῷ Κυρίῳ
„Ἰησοῦ, καὶ τὴν ἀγάπῃν τὴν εἰς πάντας τὰς Ἀγίας, εἰ παύομαι
„ἐλχαριστῶν ὑπὲρ ὑμῶν“.

Διὰ τὸτο, ποῖον; διὰ τί, λέγει, εἰς οἱ Ἐφεσίοι πιστεύσαντες εἰς τὸν Χριστόν, ἐσφραγίσθητε μετὰ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, καὶ ἀρραβῶνα ἐλάβετε τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, καὶ τῆς τελείας ἀπολυτρώσεως ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας, καὶ τῆς φθορᾶς· καὶ διὰ τί μέλλετε τὰ ἀπολαύσετε τὰ ἀγαθὰ, ὅπως εἶναι ἐτοιμασμένα εἰς ἐκείνας τὰς Χριστιανὰς, ὅπως ζῶσιν ὀρθῶς καὶ ἐν ἀρετῇ πολιτείας· διὰ τὸτο, λέγει, δὲν παύομαι νὰ ἐλχαριστῶ τὸν Θεόν. Βλέπε, ἀγαπητέ, σπλάγχνα πατερικὰ τῷ μακαρίῳ Παύλῳ! πῶς διὰ ὅλης τῆς Χριστιανικῆς ἐλχαριστεῖ τὸν Θεόν, ὥσταν νὰ ἤθελον διεργετηθῇ αὐτὸς ὁ ἴδιος ἀπὸ τοῦ Θεοῦ· διότι δὲν γράφει τὸτο εἰς μόνους τὰς Ἐφεσίους, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς Κορινθίους, καὶ εἰς ὅλους ἀπλῶς τὰς πιστὰς, εἰς τὰς ὁποίας ἔγραψεν· ἄξιον λοιπὸν εἶναι νὰ ἐλχαριστῶμεν τὸν Θεόν, διὰ ὅλα τὰ ἀγαθὰ ὅπως μᾶς ἠξίωσεν· ἄξιον δὲ εἶναι νὰ τὸν ἐλχαριστῶμεν ἀκόμη, καὶ διὰ τί ἐπίστευσαν οἱ ἄπιστοι ἐθνικοὶ εἰς τὸν Χριστόν, καὶ διὰ τί πόσον ἐφωτίσθησαν, εἰς τρόπον ὅτι, ἐμακρυνθῆσαν μὲν ἀπὸ τὸν ἀπολλύοντα αὐτὰς διάβολον, ἐπλησίασαν δὲ καὶ ἠγάθησαν μετὰ τὸν Σπαιρὸν τῷ Σωτήρῳ τῶν· τὸτο γὰρ εἶναι ἴδιον φιλαδελφίας, τὸ νὰ μὴ ἐλχαριστῇ τις τὸν Θεόν μόνον διὰ λόγον τε, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς ἀδελφίας τῆς. Ἀκέσας, λέγει, τὴν πίσιν σας τὴν διὰ τὸν Κύριον Ἰησοῦ· καὶ ὅχι μόνον τὴν πίσιν σας, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀγάπῃν σας, ἦγεν τὴν ἐλεήμονα καὶ φιλαδέλφον γνώμην, ὅπως ἔχετε εἰς ὅλους, ὅχι μόνον εἰς τὰς ὁμοπατερίδας, καὶ πλυσίνας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ξένας καὶ πτωχὰς Ἀγίας, ἦγεν τὰς Χριστιανὰς· τὸτο, λέγω, ἀκέσας, ἐλχαριστῶ τὸν Θεόν (1). Βλέπε δὲ πῶς ὁ Παῦλος εἰς καθὲ μέρους ἐνόησι ὅμως μετὰ τὴν πίσιν, καὶ τὴν ἀγάπῃν, ἥτις γεννᾷ τὴν ἐν ἀρετῇ ζωὴν· διότι τὸ εἶνα χωρεῖς τὸ ἄλλο, εἶναι ἀργὸν καὶ νεκρὸν, ἦγεν ἡ πίσις χωρεῖς τὰ ἔργα καὶ τὴν ζωὴν, καθὼς καὶ ἡ ζωὴ χωρεῖς τὴν πίσιν.

16. „Μνησθῆναι ὑμῶν ποιούμενος ἐπὶ τῶν προσδωχῶν μου“.

Στοχάσασθαι, ἀγαπητέ ἀδελφε, πόσους ἀνθρώπους εἶχεν ὁ Παῦλος εἰς τὴν διάνοιάν τε, καὶ πόσον πληθὺς Χριστιανῶν ἐνθυμῆτο εἰς τὰς προσδωχὰς τῆς· ἡμεῖς δὲ, εἰς τὸν ἑαυτὸν μας μόνον ἐνθυμώμεθα, καθὼς πρέπει, ὅταν προσδωχώμεθα.

17. „Ἵνα ὁ Θεὸς τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ ὁ Πατὴρ τῆς δόξης“.

Διὰ τί, ὦ μακάριε Παῦλε, δέεσαι καὶ παρακαλεῖς τὸν Θεόν διὰ λόγον μας; ἤθελον εἰπῇ τις ἐκ τῶν Ἐφεσίων· διὰ νὰ σᾶς σοφίσῃ, ἀποκρίνεται ὁ Παῦλος, καὶ διὰ νὰ σᾶς φωτίσῃ ὁ Θεός, ὅς τις, εἶναι Θεός μὲν τῷ Κυρίῳ Ἰησοῦ, κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, Πατὴρ δὲ τῆς δόξης, ἥτις αὐτὸς εἶναι ὅπως ἐχάρισεν εἰς ἡμᾶς τὰ μεγάλα, καὶ ἐδόξα ἀγαθὰ· διότι ὁ Παῦλος σκευδαίνει νὰ ὀνομάζῃ τὸν Θεόν ἀπὸ τῆς ὑπόθεσιν, ὅπως προκρίται ἐμπροσθέν τε, καθὼς τὸν ὀνομάζει, καὶ ἀπὸ τῆς οἰκτιρμῆς, καὶ τὴν παρηγορίαν ὅπως δίδει· „ὁ Πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν, καὶ Θεὸς πάσης παρακλήσεως“· (β'. Κορ. α'. 3.) ἔτι καὶ ὁ Προφήτης Δαβὶδ ὀνομάζει τὸν Θεόν ἀπὸ τὰς περιστάσεις, ὅπως τὸ ἠκολούθησαν λέγων· „Ἀγαπήσω σε Κύριε ἡ ἰσχύς μου, Κύριος σφετέρῃς μου, καὶ καταφυγῆς μου, καὶ ῥύσεώς μου“· (Ψαλμ. 138. γ') Καὶ ἐδῶ λοιπὸν ὁ Παῦλος, ἐπειδὴ μεγάλα καὶ ἐδόξα ἐχάρισεν εἰς ἡμᾶς ὁ Θεός

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει ὅτι ἀπὸ τῶν λόγων ταύτων τοῦ Ἀποστόλου ἐνόμισαν μερικοὶ, ὅτι δὲν εἶδε τὰς Ἐφεσίους σαματιτικῶς ὁ Ἀπόστολος, καὶ διὰ τὴν ἔγραφεν εἰς αὐτοὺς τὴν ἐπιστολήν· ἐπρεπε, λέγει, ὅμως αὐτοῖς νὰ στοχασθῶν ὅτι καὶ εἰς τὰς Κορινθίους ἐγράψεν Ἐπιστολήν, διὰ τί ἦκουσε περὶ αὐτῶν λυπηρὰ,

καὶ ὅχι διὰ τί δὲν εἶδεν αὐτάς· „ἐδηλώθη γὰρ μοι“, φησι, περὶ ὑμῶν ἀδελφοί μου, ὑπὸ τῶν Χλῆτος, ὅτι „ἐρίδες ἐν ὑμῖν εἰσι“· καθὼς λοιπὸν εἰς ἐκείνους ἔγραφε λυπημένος, διὰ τὴν λυπηρὰ, ἐποῦ ἔμαθεν· ἐτί γράφει καὶ εἰς τοὺς Ἐφεσίους χαρῆς μου, διὰ τὴν χαροποιὰν, ὅτι περὶ αὐτῶν ἔμαθε, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐλχαριστῶ.

Θεός, διὰ τὸ Πατέρα δόξης αὐτὸν ὠνόμασεν, ἦγεν αἷτιον τῆς ἐδικῆς μας δόξης· ἐπειδὴ δὲν εἶχεν ἀπὸ ἄλλο νὰ ὀνομάσῃ τὸν Θεόν, παρέξ ἀπὸ ἐκεῖνο ὅπῃ φαίνεται λαμπρότερον εἰς τὰς ἀνθρώπους, ἤτοι ἀπὸ τῆς δόξης. Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος δόξαν ἐνόησε τῷ Θεότητι τῷ Μονογενεῖ· (Λόγ. β'. περὶ Τίτῃ) ὥστε ὅπῃ ὁ αὐτὸς Θεὸς καὶ Πατὴρ, τὸ αὐτὸ καὶ ἐνὸς Χριστοῦ, καθ' ὃ μὲν ἀνθρώπων, εἶναι Θεός, τῆς δὲ δόξης αὐτῆς, ἤτοι τῆς Θεότητος αὐτῆς, εἶναι Πατὴρ, ὡς γεννῶν αὐτὸν ἀνάρχως, καὶ αἰδίως κατὰ τῷ Θεότητι (1).

„Δώη ὑμῖν Πνεῦμα σοφίας, καὶ ἀποκαλύψεως, ἐν ἐπιγνώσει αὐτοῦ,
„πεφωτισμένους τὰς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας (2) ὑμῶν“.

Ηῖτοι εὐχομαι τῷ Θεῷ διὰ νὰ δώσῃ χάρισμα εἰς ἐσᾶς, ὥστε ὅπῃ νὰ φωτισθῆτε ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· ἐπειδὴ, αὐτὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον δὲν ἀποκαλύψῃ τὰ κεκρυμμένα μυστήρια, ἀδυνάτον εἶναι κατὰ ἄλλον τρόπον νὰ τὰ μάθῃ τις· δι' ὅ,τι, ὅχι ἄλλος τις, ἢτε Ἄγγελος, ἢτε Ἀρχάγγελος, ἀλλ' αὐτὸ μόνον τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ὅλα τὰ ἐρῶντα, καὶ αὐτὰ τὰ βᾶθρα τῆς Θεῆς, ὡς εἶπεν ἀλλοχρῶς ὁ Ἀπόστολος· „ἡμῖν δὲ ὁ Θεὸς ἀπεκάλυψε „διὰ τὸ Πνεύματος αὐτοῦ· τὸ γὰρ Πνεῦμα πάντα ἐρῶντα, καὶ τὰ βᾶθρα τῆς Θεῆς“. (ἀ. Κορ. β'. 10.) Ὅταν λοιπὸν ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἀποκαλυφθῇ εἰς ἡμᾶς τὰ μυστήρια τῆς Θεῆς, τότε καὶ ἡμεῖς ἐρχόμεθα εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τῆς Θεῆς, καὶ φωτίζονται οἱ ὀφθαλμοί μας, καὶ πλέον δὲν ἀμφισβάζομεν, ἡδὲ λέγομεν, ὅτι ἀδυνάτον εἶναι νὰ γινῇ τὸ, ἢ ἐκεῖνο, ἀλλὰ βλέπομεν ὅλα, καθὼς ἔχουσι, καὶ κατὰ τὸν λόγον τῆς φύσεώς των (3).

„18. „Εἰς τὸ ἁδύναι ὑμᾶς τίς ἐστὶν ἡ ἐλπίς τῆς κλήσεως αὐτοῦ“.

Ηῖτοι διὰ τὸ εὐχομαι τῷ Θεῷ νὰ σᾶς δώσῃ πνεῦμα σοφίας καὶ ἀποκαλύψεως, διὰ νὰ γνωρίζετε, διὰ ποίας ἐλπίδας ἐκαλέσθητε ἀπὸ τὸν Θεόν· φανερόν γάρ εἶναι ὅτι ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ἐκαλέσθημεν, διὰ νὰ γινώσκωμεν ὑποὶ Θεῆς, καὶ διὰ νὰ ἀπολαύσωμεν τὰ ἐραῖα ἀγαθὰ, καὶ διὰ νὰ ᾖ καὶ κεφαλὴμας ὁ Χριστός· ἐπειδὴ δὲ ταῦτα εἶναι μέλλοντα, ὥσπερ ὅπῃ εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα ἔχομεν νὰ τὰ ἀπολαύσωμεν τελείως, διὰ τὸ χρειαζόμεθα εἰς τὸ νὰ τὰ μάθωμεν καθὼς πρέπει, τῷ παρὰ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι ἀποκαλύψιν.

„Καὶ τίς ὁ πλῆθος τῆς δόξης τῆς κληρονομίας αὐτοῦ ἐν τοῖς Ἁγίοις“.

Καὶ τὸ ἀκόμη μὲν τὸ νὰ ᾖ ἁπλῶν εἰς ἡμᾶς, καὶ μέλλον, διὰ τὸ χρειαζέται τῷ παρὰ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι ἀποκαλύψιν, ἤτοι διὰ νὰ μάθωμεν ποῖα ἀγαθὰ μέλλωμεν νὰ κληρονομήσωμεν οἱ Ἅγιοι· μεγάλα γὰρ εἶναι ταῦτα· διὰ τὸ καὶ ὁ Ἀπόστολος ἐδῶ πλῆθον δόξης αὐτὰ ὀνομάζει, ἤτοι ἄρρητον δόξαν, καὶ ὑπερβολικῶς· ἀλλὰ καὶ κληρονομίαν αὐτὰ ὀνομά-

(1) Καὶ ὁ Θεοδώριτος δὲ ὥσπερ ἐρμηνεύει· „δόξαν „γὰρ τῷ Θεῷ φύσιν ὀνομάσεν· ὡς καὶ ἐν τῇ πρὸς „Εβραίους Ἐπιστολῇ, ὅς ὢν ἀπαύλασμα τῆς δόξης, „πατέρι τῆς Θεῆς φύσεως· ὡς καὶ ὁ Θεὸς Ἰεζεκιήλ „σὺ πόφῃσιν, ὁμοίωμα δόξης Κυρίου· (Ἰεζ. β'. 1.) „ἐπὶ τῇ γὰρ τῷ Θεῷ φύσιν διαγνώσκει παμπαν ἀδύ- „νατον, δόξαν αὐτῷ ὀνομάζουσιν, ἀπὸ τῆς προσκυνη- „σεως καὶ δοξολογίας τῷ προσηγερῶν τιθέντες“.

(2) Ἐν ἄλλοις, διανοίας.

(3) Διὰ τὸ, ἀξιόλογα εἶναι ἐκεῖνα ὅπου ὁ θεωρητικώτατος Κάλλιος ἐγραφε, εἰς τὸ ῥῆσιν τοῦτο ὑποθέσκει· λέγει γὰρ αὐτός, ὅτι καθὼς ἡ κίνησις τοῦ σώματος χρειαζέται καὶ ὁμμάτια, καὶ αἰσθητὸν φῶς, ἔξω ἀπὸ τῆς ἐδικῆς αὐτοῦ φύσιν· ἔτσι καὶ ἡ κίνησις τοῦ νοῦς χρειαζέται καὶ ὀφθαλμοὺς, καὶ φῶς ὑπὲρ τῆς ἐδικῆς αὐτοῦ φύσιν· ὀφθαλμοὶ δὲ τῶ νοῦς ἵνα, τὸ ἐν πίστι γινόμενον τῆς καρδίας ἀνοιγῇ· φῶς δὲ εἶναι αὐτός ὁ Θεὸς ὁ ἐνεργῶν καρδιακῶς ἐν τῷ Πνεύματι· καὶ κα-

θῶς τὸ αἰσθητὸν φῶς δὲν κινεῖ ὁρῶς ἐκεῖνον ὅπου δὲν ἔχει ὁμμάτια· ἔτσι καὶ τὸ νοητὸν φῶς, ἦγεν ὁ Θεός, δὲν κινεῖ τὸν νοῦν ἐκεῖνον τῷ ἀνθρώπῳ, ὅπῃ δὲν ἔχει τὸ ἀνοιγμα τῆς καρδίας. Καὶ πάλιν· καθὼς οἱ ὀφθαλμοὶ δὲν ἡμποροῦν νὰ ἰδῶν χωρὶς φῶς, ἔτσι καὶ τὸ ἀνοιγμα τῆς καρδίας, τὸ ὅποιον εἶναι οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς ψυχῆς, δὲν ἡμποροῦν νὰ θεωρήσωμεν χωρὶς τοῦ Θεοῦ φῶς· ἡ μάλ- λον ἐπὶ τῶν, ἡδὲ ἀνοιγμα τῆς καρδίας δυνάμει νὰ γινῇ, αἰτίως ὁ Θεὸς δὲν ἐνεργήσῃ, καὶ δὲν ὁραθῇ διὰ τῆς χάριτος, καὶ τῆς Θεῆς φωτός περὶ τῇ καρδίᾳ. (Κεφ. μδ'. πῶν ὑπερὺν εὐρεθέντων ἀνεκδόσεων.) Λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος, „ὡς ἡ δυνάμεις τῶ ὁρᾶν ἐν τῷ „ὕμναιονσι ὀφθαλμῶν, ὡς ἡ ἐνεργεῖα τῆς Πνεύματος „ἐν τῇ κεκαθαυμένη ψυχῇ· δι' ὃ καὶ Παῦλος εὐχεται „Εἰσεῖς, πεφωτισμένους τὰς ὀφθαλμοὺς εἶναι αὐτῶν „ἐν Πνεύματι τῆς σοφίας“. (Κεφ. κς'. περὶ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος.)

ονομάζει, ἐπειδὴ καὶ μέλλων νὰ δοθῇ εἰς τὰς ἡμᾶς τῷ Θεῷ, τὰς κληρονόμους αὐτῆς, ἥτοι εἰς τὰς Ἀγίους. (1)

19. „Καὶ τί τὸ ὑπερβάλλον μέγεθος τῆς δυναμείως αὐτῆς εἰς ἡμᾶς
„τοὺς πισδύοντας, κατὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ κράτους τῆς ἰσχύος
„αὐτῆς“.

20. „Ἦν ἐνήργησεν ἐν τῷ Χριστῷ, ἐγείρας αὐτὸν ἐκ τῶν νεκρῶν“.

Ὅσα μὲν εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Ἀπόστολος, ἦτον περὶ μελλόντων πραγμάτων· τὸτο δὲ ὅπου λέγει ἐδῶ εἶναι ἀπερασμύνον, καὶ γεγεννημένον· ἀναφέρει δὲ τὸτο, διὰ νὰ πιστώσῃ ἀπὸ τῆς καὶ ἐκεῖνα· ποῖον λοιπὸν εἶναι αὐτό; δηλαδὴ τὸ νὰ πισδύσωμεν ἡμεῖς οἱ ἐθνικοὶ εἰς τὸν Χριστόν· ἐπειδὴ, λέγει, καὶ τὸτο χρειάζεται ἀποκάλυψιν, διὰ νὰ τὸ μάθετε καλὰ, καὶ νὰ τὸ καταλάβετε. Τί λοιπὸν; καὶ δὲν ἤξυδραν οἱ Ἐφέσιοι ὅτι ἐπίσδυσαν, καὶ ἐχρειάζοντο διὰ νὰ τὸ μάθουν; ναὶ ἤξυδραν μὲν τὸτο, ἀλλὰ δὲν τὸ ἤξυδραν πόσον καλὰ, καθὼς λέγει πῶρα ἐδῶ ὁ Παῦλος, διὰ τὴν δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ τὸ καταλάβῃ τινὰς· ἐπειδὴ τὸ νὰ πείσῃ τινὰς τὴν ψυχὴν τῆς ἀνθρώπου, καὶ νὰ τὴν μεταθέσῃ ἀπὸ τὴν πλάνης, τὸτο ἀληθῶς χρειάζεται μεγαλιτέραν δυνάμιν, ἀπὸ τὸ νὰ ἀναστήσῃ νεκρόν· διὰ τὴν βλέπομεν πῶς ὁ Κύριος, μὲν οὐαὶ μόνον λόγον ἀνάσθησε νεκρὸς· ἀλλὰ τὰς Ἰουδαίους δὲν ἐκατάπεισε μὲν πόσους μακρὰς λόγους καὶ διδασκαλίας τε, καὶ μὲν πόσα παράδοξα ἔργα καὶ θαύματα ὅπως ἐνήργησε. Λέγει λοιπὸν ὁ Παῦλος, ὅτι καὶ εἰς τὸ νὰ καταλάβωμεν τὸτο, χρειάζομεθα τὴν παρὰ τῆς Ἀγίας Πνεύματος ἀποκάλυψιν, διὰ νὰ μάθωμεν δηλαδὴ, ὅτι τὸ νὰ πισδύσωμεν εἰς τὸν Χριστόν ἡμεῖς οἱ ἐθνικοὶ, ἦτον ἔργον καὶ ἀποτέλεσμα μόνης τῆς τοῦ Θεοῦ μεγάλης δυναμείως, καὶ ἐνεργείας· διὰ τὴν καθὼς ὁ Θεὸς ἐμεταχειρίσθη μεγάλῃ δυνάμει, διὰ νὰ ἀναστήσῃ τὸν Χριστόν ἀπὸ τῆς νεκρῆς, ἔτσι παρομοίως ἐμεταχειρίσθη μεγάλῃ δυνάμει, καὶ διὰ νὰ ἀναστήσῃ ἡμᾶς ὅπως εἴμεθα νεκροὶ ἀπὸ τὴν ἀπιστίαν. Δι' ὃ ὑπερβάλλον μέγεθος τῆς δυναμείως τοῦ Θεοῦ τὸ ἔργον τὸτο ὠνόμασε, καὶ κράτος τῆς ἰσχύος αὐτῆς· διὰ τὴν, εἰς οὐαὶ καιρὸν ὅπως ὅλος ὁ Νόμος, καὶ οἱ Προφῆται τίποτε δὲν ἐκατέρωθωσαν· εἰς οὐαὶ καιρὸν ὅπου ὅλη ἡ ὁρατὴ κτίσις τίποτε δὲν ἔκαμε, διδάσκουσα ἡμᾶς μὲν τὴν δόξαν τῆς τῶν δημιουργῶν· καὶ εἰς οὐαὶ καιρὸν ὅπως ἡ ἀόρατος κτίσις τῶν Ἀγγέλων, δὲν ἐδωθήνῃ νὰ μᾶς διορθώσῃ· τότε παραδόξως, καὶ ἔξω ἀπὸ κάθε ἐλπίδα, ἐσώθημεν διὰ τῆς τοῦ Χριστοῦ πίστεως· (2) τὸ δὲ „ἐνήργησεν ἐν τῷ Χριστῷ“ νόησον ὅτι τὸ εἶπεν ὁ Παῦλος διὰ τὴν ἀνθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ· ἐπειδὴ ἐκεῖνο ὅπως ἀνέστη, ἦτον ἀνθρώπος, ἀγκαλὰ καὶ ἦτον σώματόν μὲν τὸν Θεὸν λόγον· δι' ὃ, κατὰ τὴν Θεότητα, καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς ἀνέσθησε τὸν ἑαυτὸν τε· „λύσατε γὰρ φησι τὸν Ναὸν τῶτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν“. (Ἰωάν. β'. 19.)

„Καὶ ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ αὐτῆς ἐν τοῖς ἐπουρανίοις“.

21. „ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς, καὶ ἐξουσίας, καὶ δυναμείως, καὶ κυ-
„ριότητος“.

Δὲν εἶπεν ὁ Ἀπόστολος αὐτῷ, ἀλλὰ ὑπεράνω, διὰ νὰ φανερώσῃ τὸ ἀκρότατον ὕψος, εἰς τὸ ὅποιον ἀνέβη ὁ Χριστὸς, ἀνώτερον πᾶς ὁποῖα δὲν δέσκεται· ἐπειδὴ ἀπὸ τὸν κατώτατον βαθμὸν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, ἀνέβιβασεν εἰς τὸν ὑψηλότετον βαθμὸν καὶ τόπον τὴν ἐν Χρ-
Χρ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος ἔπος ἐρμηνεύει πᾶ ἀνωτέρω πᾶντα ῥητά· „γλώττη σαρκικὴ διαλεγόμενος ὁ Ἀπόστολος, καὶ μὴ δυνάμενος ὡς βέλεται τὸν Δεσπότην ὑμῆσαι, καὶ πᾶν δωρὸν ὑποδεῖσαι τὸ μέγεθος, πολλὰ κατὰ πᾶντὸν ὀνόματι συναθροίζει, δέξαι πάντα φιλονικῶν κατὰ δυνάμιν διὰ τοῦτο ἐλπίδα κλητεύει, καὶ πλεονὸν δόξης κληρονομίας, καὶ ὑπερβαλὸν μέγεθος δυνάμεως, καὶ εὐδοκίαν θελήματος, καὶ πᾶ ἄλλα, ὅσα ποιαῦτα, συναγέρει“.

(2) Ὁ δὲ Φώτιος πρὸ ὑπερβαλὸν μέγεθος τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ, ἔπος ἐρμηνεύει· „τὸ καθ' ὑπερβολὴν

„μέγεθος τῆς ἀφανῶς δυνάμεως αὐτοῦ, καὶ εἰς ἡμᾶς τοὺς πισδύοντας ἐπιδεδύκνται· πῶς; ὅτι ποῖς παθεῖσι πάσας αἰσθήσεις νενεκρωμένους ἔχοντας, καὶ αὐτὸν τὸν λογισμὸν τᾶς ἐντεταγμένον, καὶ συγκεχωσμένον, ἀνέσθησε καὶ ἐξώσεν εἰς τὸ δέξασθαι ἡμᾶς τῆς πίστεως αὐτοῦ τὴν ἀγλὴν καὶ τὴν λαμπρότητα· ὡς τοῦτο κράτος ἰσχύος αὐτοῦ· δι' ὃ καὶ συνιέναι αὐτὸς διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος σοφίας ἐπιδύχεται πᾶς· ἂν γὰρ σωθῶμεν, ὁ δὲ ἐργετήμεθα, μᾶλλον τε πᾶς δῶρον περιεπυζόμεθα, καὶ τῷ εὐεργετῇ εὐχαριστοῦμεθα“.

Χειρὶ ἀνθρωπίνῳ φύσιν· ἐπειδὴ ὁ Παῦλος ἐδῶ διὰ τὴν τῆ Χειρὶ ἀνθρωπίνῳ φύσιν ὁμιλεῖ, τὴν ἀποθανῆσαν, καὶ ἀνάσθαι, καὶ ἀναληφθεῖσαν, καὶ ὑψωθεῖσαν, ὡσαύτῃ οὕτως ἡ φύσις τῆς Θεότητος, ἔτε ἀπέθανεν, ἔτε ἀνέστη, ἔτε ἀνελήφθη, καὶ ὑψώθη, ἥτις πάντοτε δέχεται ἐπαύω ἀπὸ κάθε ὑψος· ὑπεράνω λοιπὸν ἀπὸ κάθε δυνάμει ἀγγελικῇ ἐκάθισεν, ἢ πρῶτον ἔστα σιγχαμερὰ καὶ μισμερὴ φύσις τῶν ἀνθρώπων (1).

„Καὶ παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου, ἢ μόνον ἐν τῷ αἰῶνι τέτρω, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι“.

Οἷ, τι πρᾶγμα, λέγει, καὶ κτίσμα αὐτὸν δέχεται εἰς τὸν ἔρανόν, τὸ εἶναι κατώτερον ἀπὸ τὸν προσληφθέντα ὑπὸ τῆ Θεᾶ λόγῳ ἀνθρώπου, καὶ ὑψωθέντα· καὶ αὐτὸς εἶναι ἀπὸ ὅλα ἀνώτερος· ἀπὸ τὸν λόγον δὲ τῶν τῆ Ἀποστόλου μανθανόμεν, ὅτι εἶναι καὶ ἄλλαι δυνάμεις τῶν Ἀγγέλων, τῶν ὁποίων, τὰρα μὲν δὲ ἡξέδρομεν τὰ οἰόματα, τότε δὲ εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα, ἔχεν νὰ ἀποκαλυφθῇ εἰς ἡμᾶς, καὶ νὰ τὰ μάθωμεν.

22. „Καὶ πάντα ὑπέταξεν ὑπὸ τῆς πόδας αὐτοῦ“.

Αἰκάντας ἐσὺ, ὦ ἀναγνώστα, ὅτι ὁ Χειρὶς ἐκάθισεν ὑπεράνω ἀπὸ κάθε τάξιν τῶν Ἀγγέλων, διὰ τὴν μὴ νομίσῃς ὅτι ἐπροτιμήθη μόνον ὁ Χειρὶς, κατὰ σύγκρισιν περιωρότερον ἀπὸ τῆς Ἀγγέλου, καὶ ὅχι τίποτε ἄλλο ἔλαβε, διὰ τὸ ὁ Παῦλος δείχνει ἐδῶ, ὅτι ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἔκαμε τὸν Χειρὶν Δεσπότην καὶ ἐξουσιαστὴν ὅλων τῶν ἀγγελικῶν Ταγμάτων κατὰ τὸν ἀνθρώπου, (2) καὶ ὅλα τὰ κτίσματα ὁρατὰ καὶ ἀόρατα ἔκαμεν ὑπόδουλα εἰς αὐτόν· ὑπόταξε γὰρ, λέγει, πάντα εἰς αὐτόν, καὶ ὅχι ἀπλῶς τὰ ὑπόταξεν, ἀλλὰ μὲ μίαν ἐσχάτην καὶ δαδικαυτῇ ὑποταγῇ, ὅτι ἀπὸ τῶν ὁποίων ἄλλη κατωτέρα δὲ εἶναι· τὸ γὰρ δηλοῖ τὸ ὑπὸ τῆς πόδας αὐτοῦ· ὅθεν δικαίως ἐδῶ πρέπει νὰ ἐκφωήσῃ τινὰς, τὰ θαυμαστικὰ λόγια ὅπως εἶπον ὁ Θεὸς Χρυσόστομος εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῆς ρητῆς τῆς „εἰ πάντα τὰ ἔστιν ὡς σαγῶν, εἰς ἀνθρώπου πόσον ἄρα μέρος τῆς σαγῶνος; ἀλλὰ τῶν πάντων ἀνώτερον ἐποίησε. Βαβαί! φρενὴς ὅπως τὰ πράγματα! ἀνθρώπου γέγονε δέλη πᾶσα, ἢ κτιστὴ δυνάμεις, διὰ τὸν ἐνοικῶντα Θεὸν Λόγον· τὸ μέγα ὅπως καὶ θαυμαστόν“! (Λόγ. γ'. εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσ.).

„Καὶ αὐτὸν ἔδωκε κεφαλὴν ὑπὲρ πάντα τῇ Ἐκκλησίᾳ“.

Ὡς τὰ θαύματος! καὶ τὴν Ἐκκλησίαν ὅλων τῶν Χειριανῶν εἰς αὐτὸν ἐκάθισε τὸν βασιλικὸν καὶ δεϊκὸν θρόνον ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ· διὰ τὴν, ὅπως δέχεται ἡ κεφαλὴ τῆς Ἐκκλη-

(1) Τί δὲ σημαίνει ἡ δεξιὰ ὅρα εἰς τὸ „ὅς ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ“. (Ρωμ. η. 34.)

(2) Ἀξιάστος εἶναι ἀληθὺς καὶ ἡ ἐρμηνεία τοῦ μακαρίου Θεοδώρου ἡ εἰς τὰς ρητὰς αὐτοῦ γινόμενη· δὴλον δὲ ὅτι πάντα πάντα ὡς περὶ ἀνθρώπου τέθηκε· πούτο γὰρ αὐτῷ καὶ τὴν ἐκπληξιν ἐποίησε· τὸ γὰρ τὸν Θεὸν ὅπου συνεδρῶν τῷ Θεῷ, καὶ τὸν ὅπου συμβασιλεύει τῷ Πατρὶ, θαυμαστόν ἐδῶ· τῇ ταπεινότητι γὰρ τῆς φύσεως ἡ κοινωνία τῆς ἐξουσίας σωζέσθαι· τὸ δὲ τὴν ληρθεῖσαν ἐξ ἡμῶν φύσιν, τῆς αὐτῆς τῷ λαβόντι μετέχον τιμῇ, ὡς μετὰ τὴν φανερὰν διαφορὰν προσκυνήσεως, ἀλλὰ διὰ τῆς ὁραμένης φύσεως τὴν ἀόρατον προσκυνῆσαι Θεότητα, τὸ πάντως ἐπέκεινα θαύματος· διὰ τοῦτο τὸν ὁ Θεὸς Ἀπόστολος ὑπεραγαθὸς, πρῶτον μὲν ὑμῖν καὶ ὑπερβαλὼν μέγεθος τῆς δυνάμεως· ἔπειτα τὴν ἐνέργειαν τῆς κράτους τῆς ἰσχύος, καὶ ζητᾷ ὀνόματα δηλωσαί δυνάμεως· νὰ τὰ πράγματα τὸ παράδοξον· πρῶτον μὲν γὰρ φησιν ἡγήρεν αὐτοὺς ἐκ νεκρῶν· δὴλον ὅτι ὡς ἀνθρώπων· ἔπειτα ἐκάθισε, καὶ δακτύς τὸ μέγεθος τῆς τιμῆς προσέδει-

„κεν ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ“· ἐπιδείκνυσιν δὲ καὶ τὰ Βασιλεία, ἐν ταῖς ἐπαρνήσις· ἔπειτα καὶ τῆς ὑψηλότητος, ὑπεράνω πάντων ἀρχῆς καὶ ἐξουσιῶν· καὶ διεξελθὼν πάντα, ὅσα ἐδίδου, δαχθῆμεν, τῶν ἀόρατων ὀνομάτων, προσέδεικνεν, ὅτι καὶ ἡ τῆς τῶν ἀγνοούμεν, μετὰ δὲ πάντα γνωστόμεθα ἐν τῷ μέλλοντι βίῳ, καὶ ὅτι πάντες ὑπόκυνται· καὶ τὴν προφητικῇ ἐπήγαγε μαρτυρίαν, „πάντα γὰρ ὑπέταξεν ὑπὸ τῆς πόδας αὐτοῦ“· καὶ πᾶσα δὲ ὁ Προφήτης ὡς περὶ ἀνθρώπου τέθηκε. Καλῶς δὲ λέγει ἐδῶ ὁ σοφὸς Θεοδώρος ὅτι διαφορὰ προσκυνήσεως δὲν εἶναι μετὰ τῷ Θεῷ Λόγῳ, καὶ τῆς προσληφθείσης παρ' αὐτοῦ ἀνθρωπότητος· μία γὰρ ἀμφοτέρων ἡ προσκυνήσις· ὅθεν εἶπεν ἐν τῷ ὁμόδοι κατὰ Νεσερὶς ἀναμαρτυρῶν ὁ Θεοπέσις τῆς Ἀλεξανδρείας Κυρίλλος, τῷ λέγοντι τὸν ἀναληφθέντα (ἢ τοῦ προσληφθέντα) ἀνθρώπου συμπροσκυνῆσαι δὲν τῷ Θεῷ Λόγῳ, καὶ σωδοξάζεσθαι ὡς ἑτερον ἐν ἑτέρῳ, καὶ ἔτι μὴ προσκυνῆσαι, καὶ δόξῃ τιμῶντι τὸν Ἐμμανὴλ, ἢ ὁ Λόγος, σὰρξ ἐγενετο, ἀνάδεμα“.

κλησίας, ἥτοι ὁ Χριστός, ἐκεί δεικνύεται καὶ τὸ σῶμα τῆς Χρυσῆς, ἥτοι ἡ Ἐκκλησία, καὶ μετὰ τὴν μέσον δυνάμει διαχωρίζεται τὸ σῶμα ἀπὸ τῆς κεφαλῆς· διὰ τὴν αὐτὴν ἐχωρίζετο, ὅτε ἡ κεφαλὴ ἤθελεν ἦναι κεφαλὴ, ὅτε τὸ σῶμα, σῶμα· τὸ δὲ ὑπὲρ πάντων τῶν διηλοῖ, ὅτι ὁ Πατὴρ ἔδωκε τὸν Χριστὸν κεφαλὴν, ὑψηλὴν, καὶ ὑπὲρ πάντα ὅσων, ὑπὲρ Ἀγγέλων, καὶ ὑπὲρ Ἀρχαγγέλων (1).

23. „Ἦτις ἐστὶ τὸ σῶμα αὐτῆς, τὸ πλήρωμα τῶν πάντων ἐν πάσι πλη-
ρυσμένου“.

Διὰ τὴν μὲν ἀνάστασιν ἐστὶ ὁ ἀναγνώστης κεφαλὴν, καὶ νομίσας ὅτι τὸ ὄνομα τῶν διηλοῖ ἀρ-
χὴν τινὰ μόνον, καὶ ὁμοίαν (ἐπειδὴ ἡ κεφαλὴ σημαίνει καὶ ταῦτα· κατὰ τὸ „ἡ κεφαλὴ
τῆς κυκλώματος αὐτῶν“ (Ψαλμ. ρλθ'. 8.) ἥτοι ἡ ἀρχὴ καὶ ὁ πρῶτος τῆς κυκλώματος τῶν
ἀμαρτωλῶν.) διὰ τῶν ἀκολουθῶν ἐδῶ προστίθεται ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ Χριστός ἐστὶ κεφαλὴ
τῆς Ἐκκλησίας, ὡς τὸ σῶμα ἐδικάτω· καὶ εἶναι πόσον συγγενὴς, καὶ ὡς ὁμοίος μετὰ τῆς
Ἐκκλησίας, καθὼς εἶναι συγγενὴς, καὶ ὡς ὁμοίος μετὰ τῶν σῶμα καὶ ἡ κεφαλὴ· ὅθεν ἀκολου-
θῶν καὶ ἡ Ἐκκλησία εἶναι πλήρωμα τῆς Χρυσῆς, διὰ τὴν, καθὼς τὸ σῶμα εἶναι πλήρωμα
τῆς κεφαλῆς, ἐπειδὴ καὶ ἀναπληροῖ τῆς κεφαλῆς μετὰ ἐδικάτω μέλη, καὶ κάμνει αὐτῇ
ἀνέλλιπῇ, καὶ τελείαν· ἔτι καὶ ἡ Ἐκκλησία ὅλων τῶν Χριστιανῶν, εἶναι πλήρωμα, καὶ ἀνα-
πλήρωσις τῆς Χρυσῆς, ὅς τις ἀναπληρῶνται, καὶ τρόπον τινὰ ἀναγεμίζεται καθ' ὅλα τὰ μέλη
τα, μετὰ ὅλους τὰς κατὰ μέρος πτυχὰς Χριστιανῶν· χάριν λόγου, ἀναπληρῶνται καὶ λαμβάνει ὁ
Χριστός τὸ εἶναι τὴν χεῖρ, μετὰ τὸν ἐλεήμονα Χριστιανόν, ὅπως μοιράζει εἰς τὰς πτυχὰς μετὰ τὴν
χεῖρ τῆς ἐλεημοσύνης· ἀναπληρῶνται, καὶ λαμβάνει τὸ ἄλλο τὴν χεῖρ, μετὰ τὸν Χριστιανόν
ἐκεῖνον ὅπως ἐπισκέπτεται, καὶ ἐπιμελεῖται τὰς ἀσθενεῖς· ἀναπληρῶνται, καὶ λαμβάνει τὰς
πόδας τῆς Χρυσῆς, μετὰ ἐκεῖνον τὸν Χριστιανόν ὅπως τρέχει ἐπάνω καὶ κάτω, διὰ τὴν κηρύττη
τὸν λόγον τῆς Θεῆς, καὶ μετὰ ἐκεῖνον ὅπως τρέχει εἰς τὴν ἐπίσκεψιν, καὶ βοήθειαν τῶν ἀδελ-
φῶν τῶν· καὶ ἄλλο μέλος τῶν ἀναπληροῖ καὶ λαμβάνει μετὰ ἄλλον Χριστιανόν· καὶ μετὰ τὸν τρόπον
ἀναπληροῖ, καὶ λαμβάνει ὅλα τὰ μέλη ὁ Χριστός μετὰ ὅλους τὰς Χριστιανῶν, ἥτοι διὰ
μέσω ὅλων τῶν Χριστιανῶν, μετὰ τὸν ἀναπληρόν, ἄλλος μετὰ Χριστιανός, ἄλλο μέλος τοῦ
Χρυσῆς, ἄλλος δὲ, ἄλλος· ὅπως γὰρ πληρῶνται, καὶ γεμίζεται ἡ κεφαλὴ μας ὁ Χριστός, ἥτοι τὸ-
τε λαμβάνει τέλειον τὸ σῶμά της, ὅταν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί, εἰμεθα ὅλοι ὁμοῦ ἐνωμένοι,
καὶ συγκεκολλημένοι εἰς μετὰ τὸν ἄλλον διὰ τῆς ἀγάπης (2).

ΚΕ-

(1) Προσέτι ὁ θεὸς Χρυσόστομος τὸ ὑπὲρ πάντα ὡς
ἐρμηνεύει· „τί ἐστὶν ὑπὲρ πάντα; ἡ τὸν ὅντα ὑπὲρ πάντα
„τὰ ὁρώμενα, καὶ τὰ νοούμενα Χριστὸν· ἡ ὑπὲρ πάντα
„τὰ ἀγαθὰ τῶν πεποιθῆκε, τὸν τὸν Ἰσὺν δυνάμι κεφα-
„λῇ, ἢ Ἀγγέλων, ἢ Ἀρχαγγέλων, ἢ ἄλλων ὑδένων
„ἀφῆκεν ἀνώτερον“. Ὁ δὲ θεὸς Ἰερώνυμος ἀναγινώσ-
κει τὸ ῥητὸν τῶν τοῦ Παύλου οὕτως· „Καὶ αὐτὸν ἔ-
„δωκε κεφαλὴν ὑπὲρ πάντων τῶν Ἐκκλησιῶν“ δηλα-
δὴ τῇ τῇ ἐπὶ γῆς ἐκκλησίᾳ, καὶ τῇ ἐν οὐρα-
νοῖς θριαμβούσαν· τῇ τῇ τῶν ἀνθρώπων, καὶ τῇ τῶν
Ἀγγέλων· τῇ τῇ τῶν θνητῶν, καὶ τῇ τῶν μακαρίων.

(2) Ὁ δὲ Κορίνθιος λέγει, ὅτι ὁ Χριστός τελειο-
ται, καὶ πληρῶνται ἀκρεβέστερον ἀπὸ τὰς ἐκκλησίας ἐν τῇ
μακροῦ δόξῃ, κατὰ τὸν Θεοδώρετον· ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν
παθημάτων, πλήρωμα γινόμεθα τοῦ Χρυσῆς, κατὰ τὸ
„καὶ ἀναπληρῶνται τὰ ὑστερήματα τῶν διηλοῖ τῷ Χρι-

„στῷ ἐν τῇ σαρκί μου“. (Κολαοσ. α'. 24.) Σημειώ-
σαι ὅτι ὁ Θεοδώρετος τῇ Ἐκκλησίᾳ λέγει, σῶμα
μετὰ τῆς Χρυσῆς, πλήρωμα δὲ τοῦ Πατρός· ἐπειδὴ καὶ
ὁ Πατὴρ ἐπλήρωσε τὴν Ἐκκλησίαν παντοδαπῶν χαρισ-
μάτων, καὶ οἶκα ἐν αὐτῇ καὶ ἐμπειροπατῆ, κατὰ τῇ
προφητικῇ φωνῇ· ὁμοίως τὸν αὐτὸν Πατέρα λέγει
πάντα ἐν πάσι πληρούμενον, κατὰ ἐκεῖνο ὅπου λέγει
εἰς τὰς Κορινθίους· „ἵνα ἡ ὁ Θεὸς καὶ πάντα ἐν πάσι“.
„(α'. Κορ. ιε'. 26.) κατὰ τὸν παρόντα βίον
„ἐν πάσι μεν εἰς ὁ Θεός, ἀπερὶγραπτον γὰρ ἔχει
„τῇ φύσιν· οὐ πάντα δὲ ἐν πάσι· ἐπειδὴ, οἱ μετὰ
„δυσσεβούσιν, οἱ δὲ παρανομοῦσιν· οἶκα δὲ ἐν ποῖς φο-
„βεμένοις αὐτόν, καὶ ἐν ποῖς ἐλπίζουσιν ἐπὶ τῷ ἔλεος
„αὐτοῦ· ἐν δὲ τῇ τῇ βίῃ τῆς θνητότητας παυο-
„μένης, καὶ τῆς ἀθανάσιας χορηγημένης, καὶ τῆς ἀμαρ-
„τίας ἢ ἐτι χάρις ἔχουσι, πάντα ἐν πάσι εἶναι“.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

1. „Καὶ ὑμᾶς ὄντας νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι, ἢ ταῖς ἀμαρτίαις“.
2. „Ἐν αἷς ποτε περιπατήσατε, κατὰ τὸν αἰῶνα τῷ κόσμῳ τῷ
„τῷ, κατὰ τὸν ἄρχοντα τῆς ἑξουσίας τῷ αἵερος τῷ πνύματος“.

Εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Παῦλος, ὅτι τὴν αὐτὴν διώκω, καὶ ἐνέργειαν, ὅπως ἔδειξεν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ εἰς τὸν Χριστὸν, τὴν αὐτὴν ἔδειξε καὶ εἰς τὰς ἐξ ἔθνων πισδύσαντας· καὶ περὶ μὲν τῷ Χριστῷ εἶπεν, ὅτι ἀνέστησεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς νεκρῆς, καὶ ἐκάθισεν ὑπεράνω ἀπὸ ὅλων τῶν κτίσματος τῶν αἰσθητῶν, καὶ νοητῶν· διὰ τῆς Ἑθνικῆς δὲ, λέγει πῶρα ἐδῶ, ἦγεν ὅτι ἀνέστησεν ὁ Θεὸς καὶ ἐσᾶς τὰ ἔθνη, ὅπως εἰσθε νεκροὶ, ὅχι κατὰ τὴν σωματικὴν νέκρωσιν, ἥτις ἄρχισεν ἀπὸ τῆς παράβασιν τῷ Ἀδὰμ, ἀλλὰ κατὰ τὴν ψυχικὴν, ἥτις γίνεται ἀπὸ λόγου μας, ἥτοι ἀπὸ τῆς κακίας μας γνώμης, καὶ ἀπὸ τῆς προσωπικῆς ἀμαρτίας μας· ὥστε ὅπως, μὲν τὴν ἰδίαν διώκω, τὴν ὁποίαν ὁ Πατὴρ ἀνέστησε καὶ ἐσᾶς τὰ ἔθνη, ἀπὸ τῆς ψυχικῆς θανάτου τῶν ἀμαρτιῶν· ἢ μᾶλλον εἶπεν, μεγαλύτερον θαῦμα ἐνέργησεν ὁ Θεός, ἐν μεταπίσει καὶ ἐν ἀνάστασι τῆς ψυχᾶς σας, ἀπὸ τῆς πλάνης τῆς ἀπιστίας, καὶ εἰδωλολατρίας, παρὰ ἐν ἀνάστασι τῆς νεκρῆς, καθὼς εἶπομεν ἀνωτέρω. Τὸ μὲν ἐν νόημα ὅλα τὰ ρητὰ εἶναι ποιῶν· ἀποδίδεται δὲ ἡ μακρὰ αὕτη περίοδος, κάτω εἰς τὸ· „συνεξωποιοῦντε τῷ Χριστῷ“· ἀναμεταξὺ γὰρ ἐβάλλθησαν πολλὰ ἄλλα λόγια, καὶ ἐπανάληψις ἔγινε τῆς περιόδου εἰς τὸ· „ὁ δὲ Θεὸς πλέσιος ὢν ἐν ἐλέει“· μᾶλλον δὲ ἡ ἐπανάληψις ἔγινεν εἰς τὸ· „καὶ ὄντας ὑμᾶς νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι“· Ἀφ' ἧς λοιπὸν ἔδειξεν ὁ Ἀπόστολος ὅτι οἱ Ἑφῆσιοι, καὶ ὅλοι οἱ Ἑθνικοὶ, ἦσαν νεκροὶ ἀπὸ τῶν παραπτώματων καὶ τῆς ἀμαρτίας, ὑπερον παρηγορεῖ αὐτοὺς μὲν δύο τρόποις· εἴς αὐτοὺς μὲν τὸ ἐν εἰρήνῃ· „ἐν αἷς ποτε περιπατήσατε“ καὶ ὅχι διηλαθὴ πῶς περιπατεῖτε τώρα, εἰς τῆς ἀμαρτίας ἐκείνας, εἰς τῆς ὁποίας ἕνα καιρὸν ἐπεριπατήσατε· καὶ ἄλλον δὲ, μὲν τὸ ἐν εἰρήνῃ, ὅτι ἀμαρτάνετε νῦν, ὅμως ἀπὸ τῶν διάβολον ἐξουσιαζόμενοι καὶ κυριεύμενοι· ὅθεν δὲν ἦσαν ὅλον τὸ πᾶν τῶν ἀμαρτιῶν, τῆς ἐδικῆς σας γνώμης, ἀλλὰ καὶ τῆς συνεργῆς τῶν ἀμαρτιῶν διαβόλου, ὅς τις πόσον δυνατὴ σας κατεκυριεύει. Ἀμαρτήσατε, λέγει, λοιπὸν ἐσεῖς τὰ ἔθνη, μὲν τὸ ἐν εἰρήνῃ ἐπεριπατεῖτε κατὰ τὸν αἰῶνα τῷ κόσμῳ τῷ, ἥτοι μὲν τὸ ἐν εἰρήνῃ τὰ τῷ κόσμῳ, καὶ τὰ πρόσκαιρα πράγματα, καὶ ἐμπαχειρίζετε κακῶς τὸν αἰῶνα τῶν· ἐπεὶ δὲ ὁ αἰὼν κατ' ἐαυτὸν δὲν εἶναι κακός, ἀλλὰ ἡ παράχρησις τῷ αἰῶνος· ὁ μὲν γὰρ αἰὼν ἔπος, μὲν τὸ ἐν εἰρήνῃ φθαρτός, καὶ πρόσκαιρος, ἐδόθη ὡσαύτῃ οὕτως εἰς ὑμᾶς ἀπὸ τῶν Θεῶν, διὰ τὴν μᾶς παρακλήν, καὶ τὴν μᾶς ἐξουσίαν, εἰς τὸ ἐν ἀγαπῶμεν τὰ ἀφθάρτα, καὶ αἰώνια· ἡμεῖς ὅμως, μὲν τὸ ἐν εἰρήνῃ εἰς τὴν φθορὰν τῷ αἰῶνος τῷ, ἐκάμαμεν αὐτὸν, ὅχι οὕτως εἰς τὴν ἀφθαρσίαν, ἀλλὰ ἐμπόδιον. Ἀρχοντα δὲ τῆς ἑξουσίας τῷ αἵερος, τὸν διάβολον ὀνομάζει ὁ Παῦλος, καὶ ὅχι τὸν δημιουργόν, καθὼς βλασφημῶσιν οἱ κατὰρτοι Μανιχαῖοι. Ἀρχοντα λοιπὸν αὐτὸν ὀνομάζει, διὰ τὴν οἱ ἀνθρώποι αὐτοὶ ἀφ' ἐαυτῶν ὑπετάχθησαν εἰς αὐτὸν, καὶ οἱ περισσότεροι δελοῦν εἰς αὐτὸν, ὡσαύτῃ εἰς Θεόν· ὅμως εἰς μόνον τὸν αἰῶνα τῶν εἶναι, καὶ κρατεῖ ἡ ἀρχὴ καὶ ἑξουσία τῷ διαβόλῳ, καὶ εἰς τὸν αἶρα ἔχει τὴν ἑξουσίαν, καὶ ὅχι παραπῶ ἀπὸ τῶν αἶρα· ἐπειδὴ εἰς τὸν ἔρανόν, χώραν, καὶ πόσον δὲν ἔχει ὁ διάβολος, ἀλλὰ ὑποκάτω ἀπὸ τὸν οὐρανόν, ὅπως ἐστὶ καὶ ὁ αἶρ· διὰ τῶν καὶ ὁ Παῦλος ἄρχοντα τῆς ἑξουσίας τῷ αἵερος λέγει τὸν διάβολον, ὅχι διὰ τὴν ἑξουσιάζει τὸν αἶρα, καὶ οἰκονομεῖ αὐτὸν, ἀπαγε τῆς βλασφημίας! ἀλλὰ διὰ τὴν εἰς τὸν αἶρα ἐμφιλοχαρεῖ· δι' ὅτι, μὲν τὸ ἐν εἰρήνῃ πνεῦμα ὁ διάβολος, διὰ τῶν διατρέβει καὶ εἰς τὸν αἶρα, ὅς τις εἶναι καὶ αὐτὸς πνεῦμα, καὶ ἕως εἰς τὸν αἶρα ἔχει τὴν διώκω, καὶ ἑξουσίαν, ὡς ἄρχων ἐκείνων ὅπως θεληματικῶς εἰς αὐτὸν ὑποτάσσονται (1).

Με.

(1) Μερικοὶ δὲ ἄρχοντες τοῦ αἵερος ἐνόησαν τὸν διάβολον, κατ' ὅσον ὅλη ἡ διώκω αὐτοῦ, μὲν τὴν ὁποίαν πλάνην τῶν ἀνθρώπων, εἶναι ἡ διάφορος, καὶ ποιητικὸς τῶν φαντασιῶν, πῶς ὁποίας πλάνης καὶ σχηματίζει εἰς τὸν αἶρα, πόσον ὅταν οἱ ἀνθρώποι εἶναι ἐξυπνοί, ὅσον καὶ ὅταν εἶναι κομμάμενοι· διὰ τοῦτο

καὶ οἱ Πατέρες, παντομίμητον μὲν καὶ ἀρχαῖον ζωγράφον ὀνομάζουσι τὸν διάβολον, τὴν δὲ φαντασίαν, γέφυραν, διὰ μὲν τῆς ὁποίας διαπερνῶντες οἱ δαίμονες, συμμεγύνονται μὲν τὴν ψυχὴν, καὶ κάμνουν αὐτὴν οἰκητήριον τῶν ἀκαρπῶν καὶ ἐμπαθῶν ἐννοιῶν, ὡς λέγει ὁ θεὸς Κάλκισος. (Κεφ. ξδ'. σελ. 1068 τῆς Φιλοκαλίας)

Μερικοί δὲ, ὅποῖος εἶναι ὁ Θεὸς Χρυσόστομος, καὶ ὁ Ἅγιος Κύριλλος, ἄρχοντα τῷ αἵθερι, ἦτοι τῶν ἐναερίων δυνάμεων ἐνοῦσι· διὰ τὸ καὶ ἀκολούθως λέγει ὁ Παῦλος, τῷ πνύματι, ἦτοι κατὰ τὸν ἄρχοντα καὶ ἐξουσίαν παντὸς ἐναερίου πνύματος· ἐπεὶ γὰρ ὁ διάβολος ἄρχων ἐγένετο εἰς τὰς Ἀγγέλους ἀπὸ τὸν Θεόν, φαίνεται ὅτι καὶ μετὰ τὸ πέσιμον αὐτοῦ, δυνάμει ἐπέπεσεν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας, ἀλλὰ ἐξουσιάζει ὅλως ἐκείνους ὅτε μὲ αὐτὸν ἐπέσαν ἀπὸ τῆς ὑψώσεως (1).

„Τῷ νυνὶ ἐνεργούντος ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας“.

Δυνάμει ἐπεὶ πῶς ὁ διάβολος ἀναγκάζει τὰς ἀνθρώπους, ἀλλὰ πῶς ἐνεργεῖ εἰς τὰς υἱὰς τῆς ἀπειθείας, (2) ὅθεν ἀπὸ τούτου εἶναι φανερόν, ὅτι ἐξουσιάζει αὐτὰς μὲ τὸ θέλημα τῶν δι' ὅ,τι, ἀνίστως ἐξουσιάζει ἡμᾶς σαρκῶς, βέβαια ἤθελε καὶ μᾶς ἀναγκάζει· καὶ ἀπὸ τὸν ἀκολούθως δὲ λόγον ὅτε λέγει ὁ Παῦλος, εἶναι φανερόν, ὅτι ὁ διάβολος δυνάμει ἀναγκάζει κατένευ· ἐνεργεῖ γὰρ φησὶν ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας· ἦτοι εἰς ἐκείνους ὅτε δυνάμει πείθονται εἰς τὸν Θεόν, ἀλλὰ πείθονται εἰς τὸν διάβολον, χωρὶς γὰρ ἀναγκάζονται ἀπὸ αὐτοῦ (3).

3. „Ἐν“

Ὁ δὲ Ὁσιος Πατὴρ Συμεὼν ὁ Θαυματουργὸς, ἄρχοντα τῆς ἐξουσίας τοῦ αἵθερος ἐνόησε τὸν διάβολον, καὶ ὅτι αὐτὸς ἐν τῷ αἵθερι ἰσάμενος, ἐμποδίζει τὰς ψυχὰς μετὰ θάνατον καὶ μὲν ἀνέλθων εἰς τοὺς οὐρανοὺς· αὐτὰ γὰρ φησὶν ἐπὶ λέξεως· „Τούτων τὸν διάβολον, ὡς μετέωρον δικαίῳ καθήμενον, διδάσκει αὐτὸς ὁ Θεός· Ἀπόστολος λέγων, κατὰ τὸν ἄρχοντα τῆς ὑψώσεως τοῦ αἵθερος τῷ νυνὶ ἐνεργούντος ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας· αὐτοὶ γὰρ ὁ Ἀπόστολος ὡς περὶ αὐτοῦ ἐν τῷ ἀρπαγῇ, ἥτε ἐν σώματι, ἥτε χωρὶς σώματος, ἥτε ἐν οὐρανῷ, καὶ ἰδὼν τὸν πᾶν ψυχῶν ἐν αἵθερι, πολυμερῶς, πούποτε διηγήσατο“. Ἀκολούθως δὲ λέγει ὁ Ἅγιος, ὅτι τὰ δαίμονια ὅτε ἐπισκατοῦσιν εἰς καθεστῶς, αὐτὰ ἐξετάζουν καθεστῶ ψυχῶν ἀνερχομένων, καὶ κερνύουσιν αὐτῶν, ἰσάμενα πρὸ πᾶν θυρῶν τῶν οὐρανῶν. Ταύτῃ τῇ γνώμῃ βεβαίως καὶ ὁ βίος τῶ μεγάλου Ἀντωνίου, καὶ τοῦ μεγάλου Μακαρίου, ὅτι διάφορα εἰσι τελώνια τῶν δαίμονων ἐν τῷ αἵθερι, καὶ ὅποια ἐξετάζουν τὰς ψυχὰς τῶν ἀνερχομένων. Ἀνάγνωθι καὶ τὸν λβ. Λόγον τοῦ Ὁσίου Νίκωνος ἐν τῷ α. Τόμῳ αὐτῷ, καὶ εὐρήσεις κατὰ πλάτος φέροντα μαρτυρίας εἰς τὴν ὑπόθεσιν παύτως· ἐν ᾧ καὶ τούτων τὸν φοβερόν λόγον εὐρήσεις, ἐν ἡλεγεῖ ὁ ἀντιπρὸς Θεὸς Συμεὼν, ὅτι οὐδὲ ἐγὼ ἀνθρώπων ἐν τῇ γενεῇ παύτη πεπληροφημένον, ὅτι τῷ ὀλίγῳ ἐρέσκοντα οἱ εἰς χίρας Ἀγγέλων παραδίδόντες τὰς ψυχὰς αὐτῶν· ἐπληρώθη γὰρ ἡ ἀνομία καὶ ἡ ἀδικία· καὶ δαίμονες εἰσιν οἱ παραλαμβάνοντες αὐτοὺς. Ἐπὶ τῷ Θεῷ (ὁ ἀντιπρὸς Ἅγιος δηλαδὴ) μαρτυρεῖται περὶ τοῦ ῥήματος τῷ, καὶ ἐχρηματίσθη αὐτῷ διὰ τοῦ πνύματος τῷ Ἁγίου, ἀπὸ μυρίων μίαν μόνον ἐρέσκοντα ψυχῶν ἐν τοῖς ἐνεστώσι χρόνοις ἐν χερσὶ τῶν Ἀγγέλων, προερχομένων ἐκ τοῦ σώματος. Ὡς, ἴλεως ἴλεως γένοιτο ἡμῖν ὁ Θεός!

(1) Σημείωσαι δὲ, ὅτι ἀγχαλὰ καὶ οἱ δαίμονες ὑποτάσσονται πᾶσι εἰς τὸν διάβολον, ὅμως εἰς τὴν τελειοτάτην ἡμέραν τῆς Κρίσεως, ἔχον γὰρ ὑβρίσιν, καὶ γὰρ καταβασθὲν αὐτῶν, βλέποντες πᾶσι δυνάμει ἐλαβον κατένευ καλὸν ἀπὸ τὴν ὑποταγῇ, ἀλλὰ μάλιστα κολάσιν ἀτελεύτητον· ἐστὶ γὰρ λέγει ὁ Θεολόγος Γρηγόριος·

„Ὁ πᾶς καὶ μετέπειτα δίκαιος τίς ἐστιν ἀταρξίας,

„Τῆς ἀπαιτήσεως, ὅτε ἐμπυρὸς ἐστὶν ἀμάρτιας,

„Πολλὰ πάροισιν ἐοῖσιν ἐνὶ δρηστήρι δαίμονες,

„Τετοιοῦς· πᾶς γὰρ ἐστὶ κακὸς γεννητὸς τίς ἐστι,

(Λόγ. 5. εἰς τὴν ἀπόρρητον, ἢ περὶ ἀρχῶν.)

(1) Ποῖος εἶναι υἱὸς τῆς ἀπειθείας, ὅρα εἰς τὸ „διὰ“ ἐρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τὰς υἱὰς τῆς ἀπειθείας“ (Κολ. γ. 6.)

(3) Ἀπορία γεννᾶται ἐδῶ, διὰ τί ὁ μὲν Θεὸς Χρυσόστομος, καὶ ὁ Ἅγιος Κύριλλος ἔπουν ὅπισθεν, ὅτι ὁ διάβολος εἶναι ἄρχων τῶν ἐναερίων πνύματων, καὶ πᾶσι δυνάμει ἐπέπεσεν ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν ὅτε τῷ ἐδάκρυ ὁ Θεός, καὶ ἀρχὴ ὑπὸ πᾶν οὐρανόν, καὶ μετὰ τὴν παραβάν τῆς πείσεως· ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει τὸ ἐναντίον, ὅτι ἐπέπεσεν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῷ μετὰ τὴν ἐσθάρκον οἰκονομίαν, καὶ τὸ πᾶθος τῷ Χερσὶ, ἐπὶ τῶν, ὅτι ἀρχὴν τῶ κόσμῳ τῷ ἐκβληθῆται ἐξω“. (Ἰω. 1β. 31) Λέγει γὰρ ὁ μέγας Βασίλειος δηλαδὴ, „τὸς τῆς ἀρχῆς (τῷ διαβόλῳ) ὁ ἐναερίος, ὡς φησὶν ὁ αὐτὸς (Παῦλος δηλαδὴ) κατὰ τὸν ἄρχοντα τῆς ἐξουσίας τῷ αἵθερος, τῷ πνύματος τῷ νυνὶ ἐνεργούντος ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας· διὰ τούτου καὶ κόσμῳ ἀρχὴν λέγεται, ἐπειδὴ περιγῆος αὐτῷ ἐστὶν ἡ ἀρχή“ (Τόμ. α. ὁμιλ. 3.) καὶ κατωτέρω „εἰδέναι χρὴ ὅτι οὐρανὸν συνήδως ἡ Γραφὴ τῶν αἵρων καλεῖ“ ὡς τὸ „τὰ πετινὰ τῷ ἑρα“ καὶ τὸ „ἀναβαίνουσιν εἰς πᾶν οὐρανόν“, ὡς τῶν ἐπιπλῶ τῷ αἵθερος ὑψώσιν· διὰ τούτου καὶ ὁ Κύριος εἶδε τὸν σατανᾶν ὡς ἀτραπὴν ἐκ τῶ οὐρανοῦ πεσόντα, ὡς τῶν οἰκίας ἀρχῆς ἐκπεσόντα, καὶ κατὰ κήρυκτον, ὡς τῶν παπτῶν ὑπὸ πᾶν εἰς Χριστὸν ὑποταγῶν“. Συμφώνως δὲ μὲ τὸν Βασίλειον λέγει καὶ ὁ Θεοδώριτος· „Σαφῶς ἡμᾶς ἐδίδαξεν ὁ Ἀπόστολος, ὡς πάλαι μὲν ὁ διάβολος τῷ αἵθερος ἐνεπιστάθη τῷ ἐξουσίαν, ἐκπεσὼν δὲ παύτως διὰ τὸν πονηρίαν, διδάσκαλος δυσσεβείας, καὶ πονηρίας ἐγένετο“. Εἰς λύσιν λοιπὸν τῆς ἀπορίας λεγομένη, α. ὅτι κατὰ τὸν Χρυσόστομον, καὶ τὸν Κύριλλον ὁ διάβολος δυνάμει ἐπέπεσε μὲν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας τῶν ἀνωτέρων αὐτῷ ὑποταγῶν, δαίμονων· καὶ ὅτι καὶ ἐκείνοι ἐπέπεσαν μὲν μὲ αὐτῶν ἀπὸ τῶν οὐρανῶν, καὶ μετὰ τὴν πᾶσιν ὑποτασσονται εἰς αὐτὸν· ἐπέπεσεν ὅμως κατὰ τὸν Βασίλειον, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας, καὶ τυραννίαν ὅτε ἔχει κατὰ τῶν ἀνθρώπων· ἐπειδὴ ὁ διάβολος ἄρχων μὲν εἶναι καὶ ἐξουσίας τῶν ὑπὸ αὐτῶν, καὶ μετὰ αὐτῶν πεσόντων δαίμονων· τῶν δὲ ἀνθρώπων δυνάμει ἐξουσιάζει, ἀλλὰ μόνον ἐνεργεῖ εἰς αὐτοὺς. Λέγομεν δὲ καὶ β. ὅτι εἰν ἡ ἀρχὴ τῷ διαβόλῳ νοητῇ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ εἶναι ὁ Θεὸς Χρυσόστομος λέγων, ὅτι δυνάμει ἐπέπεσε ὁ διάβολος ἀπὸ τῆς ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας τῶν ἀνθρώπων· ἀλλὰ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐξουσίας· ἀπὸ αὐτῶν κληπτικῶν δηλαδὴ καὶ ληστρι-

3. „Ἐν οἷς καὶ ἡμεῖς πάντες ἀνεστράφημεν ποτε ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς σαρκὸς ἡμῶν, ποιοῦντες τὰ θελήματα τῆς σαρκὸς, καὶ τῶν δια- νοιών“.

Δὲν ἐπαρηγόρησε τὰς Ἐφεσίους ὁ Παῦλος μὲ τὸν λόγον μόνον, ὅπως τὰς εἶπεν, ὅτι ὀξυσιαζόμενοι ἀπὸ τὸν διάβολον ἀμαρτάνουν, ὡς εἶπομεν ἀνωτέρω, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ ὅτι σὺν αὐτῷ καὶ ὁ Ἀπόστολος τὸν ἑαυτὸν τε, καὶ ὅλους τὰς ἄλλας ἀνθρώπους, ὅμως μὲ τὰς Ἐφεσίους, ἐπειδὴ κἀνένας ἀνθρώπου δὲν ἦν ἀμαρτήτης· ἐπιθυμίας δὲ σαρκὸς λέγει τὰς ἐπιθυμίας τῆς σαρκικῆς καὶ ἐμπαθεῖς φρονήματος· διότι φανερόν ἐστίν ὅτι δὲν κατηγορεῖ τὴν σάρκα ὡς κακὴν, διὰ τὴν, ἀφ' ἧς εἶπε, „ποιοῦντες τὰ θελήματα τῆς σαρκὸς“ ἀκολούθως εἶπε καὶ τῶν διανοιών, ἡτοι τῶν ἐμπαθεῶν λογισμῶν, τῶν ἐδὲν πνευματικῶν φρονήσεων· ὥστε ἡ σάρκα κατ' ἑαυτὴν δὲν εἶναι ἀξία κατηγορίας, ἀλλ' ἡ διάνοια καὶ ὁ λογισμὸς, ὁ καταφερόμενος εἰς τὰ πάθη τῆς ἡδονῆς. Ἡ καὶ εἶπω νόησον τὸ ρητόν· ὅτι καὶ τὰς διανοίας καὶ λογισμὰς μας ἐμολώσαμεν πρότερον, συλλογιζόμενοι τὰ κακὰ καὶ ἀμαρτίας, ὁμοίως ἐμολώσαμεν καὶ τὴν σάρκα μας πράττοντες τὰ κακὰ· ἡμπορεῖς δὲ νὰ νοήσης ἔργα μὲν τῆς σαρκὸς, πορνείαν, μοιχείαν, καὶ τὰ ἄλλα σαρκικά καλέμενα ἀμαρτήματα· ἔργα δὲ τῶν διανοιών, φθόρον, μνησικακίαν, καὶ τὰ ἄλλα πάθη τὰ καλέμενα ψυχικά (1).

„Καὶ

ληστικῶν, καὶ τὴν μερικῶν, μὲ τὴν ὅποιαν καὶ μετὰ τὴν εὐσαρκον οἰκονομίαν τῆς Χρυσῆς, ὡς ἀνὴρ κλέπτης, καὶ ληστής, δολίως καὶ ἐπιβόλως, καὶ μὲ τρόπον ἀπόκρυφον, ὑποπλάσας πᾶσι ἀνθρώποις, διὰ τῶν ἡδονῶν, καὶ πλεον, καὶ δόξης, καὶ διὰ τῶν ἐπιθυμιῶν τῆς σαρκὸς.

Ἀλλ' ἰδοὺ δὲ ὁμοίως καὶ ὁ μέγας Βασιλεὺς αὐτῶν τῶν Θεοδώρων ὅπως λέγει, ὅτι ἐξέπεσεν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς καὶ ἐξεδίαισεν ὁ διάβολος· ἀπὸ ἀπὸ ποίαν ἀρχῆς; ἀπὸ τῆς καθόλου δηλαδὴ καὶ τυραννικῆς, καὶ φανεράν, μὲ τὴν ὅποιαν πρὸ τῆς εὐσαρκῆς οἰκονομίας, ἐτυράννε φανερώς καὶ μὲ παρρησίαν πᾶσι ἀνθρώποις, ὑποπλάσας αὐτοῖς, καὶ κατεβυσσάζων, καὶ ὑπ' αὐτῶν ὡς θεὸς προσκυνημένους πάντας. Καὶ μαρτυρεῖ καὶ πᾶσι δύο πύπας ἀρχαί καὶ ἐξουσίαι τῆς διαβολικῆς φανερώς ὁ ἴδιος Βασιλεὺς λέγων· „Ἐπεὶ ἔν ἐξεβλήθη ἡ πονηρὰ αὐτῆς τυραννίς, καὶ ἐκαθάριον ὁ περίγυρος πόπος διὰ τῆς σωτηρίας πάντας τῶν ἐρηθισάντων πᾶσι ἐπὶ τῆς γῆς καὶ τῶν ἐν οὐρανοῖς, κηρύσσεται ἡμῖν λοιπὸν ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν“ (ὡμ. α. ὁμ. δ.). Καὶ πάλιν· „ἐπειδὴ πᾶσι πᾶσι ἐκείνη δύναμις ὁ Δεσπότης νόμοις ἀλύτοις κατέδωκε (βλέπε ἐδὼ ὡς ἀναγκῶς, ὅτι δὲν κατηργήθη ὅλη ἡ δύναμις τῆς διαβολῆς, ἀλλὰ ἡ πολλὴ καὶ ἡ μετὰ παρρησίας καὶ ἡ τυραννικὴ) καὶ ἐκ ἡσυχίας ἐσάπαξ ὁρμήσαντες πᾶσι γένος ἐκείνου τῆς γῆς· κλέπτει τὴν καθ' ἡμῶν νίκην λοιπὸν ἐκ τῆς ἡμετέρας ἀνοίας ὁ βασίλευς, πᾶσι τῶν κοσμικῶν τέρψεων ὑποτρέχων σκιάς, καὶ περὶ τὴν ὁδὸν πᾶσι βίβας πειφύκας, δυνάμει κρύπτει ληστῶν, καὶ πᾶσι ἐπιβυβλύνοντα ποιῆσαι λαθόν“ (Τόμ. α. Ὁμ. λ. γ.). Βλέπε ἐδὼ καὶ τὴν ληστικὴν ἀρχὴν τῆς διαβολῆς, ἀπὸ τῆς ὅποιαν δὲν ἐξέπεσε κατὰ τὸν Χρυσόστομον.

Συμμετρικῶς δὲ πᾶσι καὶ ὁ ἀδελφὸς τῶν μεγάλων Βασιλέων Θεὸς Νύσσης Γρηγόριος λέγων, ὅτι μετὰ τὴν εὐσαρκον Οἰκονομίαν ἐσυντρίβη ἡ κεφαλὴ τῆς δράκοντος διαβολῆς, ἦγεν ἡ ὑπερβολικὴ καὶ τυραννικὴ αὐτῆς ἐξουσία, καὶ μόνον ἡ ἡρὰ τῆς ἐμάνε, σαλεύουσα, καὶ κινεμένη διὰ γύμνασιν καὶ σέφανον τῶν πιστῶν· εἰς δὲ τὴν δυνάμειν παρρησίας τοῦ Κυρίου, ὅτε ἔχει νὰ νεκρωθῇ τελείως, καὶ νὰ ἀφανισθῇ καὶ αὐτὴ ἡ ἡρὰ τῆς, ὅπερ ἐστὶν ὁ θάνατος· ὡς καὶ ὁ τοῦ δράκοντος ἀναγέρτης, ὅτε πολὺ γέγονε

„τὸ θηρίον... τὴν κεφαλὴν ἀνελάν... ὁδὸν τοῦ κατόπιν ὁλοῦ πεποιήται λόγον, εἰς ἀφορμὴν γυμνασίας· πᾶσι ἐφῆκε, τὴν ἐν τῷ νεκρῷ θηρίῳ κίνησιν ὑποληφθῆναι ποιήσεις“ (Λόγ. εἰς τὴν Χρυσῶν γεννησιν.).

Καὶ πούτος δὲ σημειώμεν ἐδὼ, ὅτι καὶ πᾶρα οἱ δαίμονες ἐνδικατρίβουσιν εἰς τὸν αἴρα καὶ ἀπλῶς εἰς τὴν ὑπ' ἐρανόν, ὡς λέγουσιν οἱ θεολογῶντες, καὶ ὡς ἡμεῖς εἶπομεν ἀνωτέρω, κατὰ θεῖαν ὁμῶς ἀδελφὴν, ἐνδιατελέουσιν ἐχθρὸς ἐν τῷ διωρισμένῳ τῆς καταδίκης αὐτῶν, ἀλλὰ διὰ ἀγῶνιαν τῶν ἐκλεκτῶν, καὶ διὰ παιδείαν τῶν ἀμαρτανόντων· κατὰ τὸ „ὁ ἀντίδικος ὑμῶν διάβολος ὡς λέων ὠρυόμενος περιπατῶν ζητῶν τίνα καταπίῃ“ (ἀ. Πέτ. ε. 8.) καὶ πᾶσι τοῦ Ἰωβ „περιελθὼν τὴν γῆν, καὶ ἐμπεριπατήσας τὴν ὑπ' ἐρανόν“ (Ἰωβ. α. 7.) ἐν τῷ αὐτῷ δὲ κατεχόμενοι, ἐκίσε τὴν τελείαν καταδίκην, προσμένον· ὁ φθὸς γὰρ εἶναι ὁ διωρισμένος ποπὸς τῆς αὐτῶν καταδίκης, καὶ πᾶσι ἐν τῷ αὐτῷ κολαστήριον· κατὰ τὸ ἐρρέθη περὶ τῆς Ἐωσφόρος· „νῦν δὲ εἰς εὐδὴν καταβίβησιν, καὶ εἰς τὰ θεμέλια τῆς γῆς“ (Ἠσ. ιδ'. 15.) καὶ ὁ Ἀπόστολος Ἰούδας ἔπειτα περὶ αὐτῶν· „Ἀγγέλους τε τοὺς μὴ τηρήσαντας τὴν ἑαυτῶν ἀρχήν, ἀλλ' ἀπολιπόντας τὸ ἴδιον οἰκητήριον, εἰς κρήσιν μεγάλαις ἡμέρας, δεσμοῖς αἰδίοις ὑπὸ ζόφον τετίθηκον“ (Ἰούδ. εἰχ. 6.).

(1) Τὴν αὐτὴν σχεδὸν ἐρμηνείαν τοῦ ρητοῦ πούτος κάμνει καὶ ὁ μέγας Βασιλεὺς (ὅπως κατ' ἐπίτομον σ. 55.) „θέληματα μὲν σαρκὸς λέγων, ὅπερ ὁ Ἀπόστολος ἀρξάμενος εἰς ἄλλο μέρος, (Γαλ. ε. 19.) θέληματα δὲ τῶν διανοιών, τοὺς λογισμούς, περὶ ὧν εἶπεν ὁ αὐτὸς Παῦλος, λογισμὸς καθαυρὸν, καὶ πᾶν ὕψωμα ἐμπεριόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, καὶ νοήματα μὴ ἀίχμαλωτιζόμενα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ· δι' ὅπερ ἀναγκαῖον καὶ ἀσφαλεὲς εἶναι καὶ πανταχοῦ φυλάσσειν ἐκείνο πᾶσι τῶν Δαβιδ ἠρημένων, καὶ καὶ αὐτῶν συμβεβλημένων, πᾶσι δικατωματίαν· Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τῆς „μὴ δίδετε ὅππῃ τῷ Διαβόλῳ“ (Ἐφ. δ'. 27.) καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „ἡ γὰρ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τὸ Πνεῦμα“ (Γαλ. ε. 17.) Ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος εἰς τὴν διακρίσιν τῶν θέλημα λέγων· „θέλημα θεῖον, πᾶσι προτάγματα τοῦ Θεοῦ“ θέλημα

32 φύσι-

„Καὶ ἡμεῖς τέκνα φύσιν ὀργῆς, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ“.

Εἵμεθα, λέγει, ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, πόσον Ἰσραῖλοι, ὅσον καὶ Ἑθνικοὶ τέκνα ὀργῆς, αὐτὶ τῷ, παρωργίσαντες τὸν Θεόν, καὶ ἄλλοτε δὲν ἡμεῖς, παρὰ μόνον ὀργὴν αὐτοχρημα, καὶ ὕλη, καὶ ὑπόθεσις τῇ τῇ ὀργίζεται ὁ Θεὸς καθ' ἡμῶν διὰ τὰς πολλὰς ἁμαρτίας μας· καὶ καθὼς τὸ τέκνον τῷ ἄνθρωπῳ, εἶναι φυσικὰ ἄνθρωπος, ἔτσι καὶ ἡμεῖς ἡμεῖς τέκνα τῆς τῷ Θεῷ ὀργῆς· καὶ καθὼς λέγονται υἱοὶ γεέννης καὶ υἱοὶ ἀπωλείας ἐκεῖνοι, ὅπως πράττετε ἔργα ἄξια τῆς γεέννης καὶ τῆς ἀπωλείας· ποικιλοτρόπως λέγονται καὶ τέκνα ὀργῆς, ἐκεῖνοι ὅπως πράττετε ἔργα ἄξια τῆς τῷ Θεῷ ὀργῆς, καὶ ἀγανακτήσεως. Τὸ δὲ φύσει ἐδῶ νοεῖται, αὐτὶ τῷ ἀληθῶς καὶ πραγματικῶς· Ἐπρόσθετε δὲ ὁ Ἀπόστολος τὸ „ὡς καὶ οἱ λοιποὶ“ ἐπειδὴ πάντας ἄνθρωπος δὲν ἦν ἐλπίδος ἀπὸ ἁμαρτίας· „πάντες γὰρ ἡμαρτον, ὡς ὁ αὐτὸς λέγει Παῦλος „ἀλλὰ καὶ ὑπερέντα τῆς δόξης τῷ Θεῷ, δικαίεμενοι δωρεὰν τῇ αὐτῇ χάριτι“. (Ῥωμ. γ'. 23.) (1)

4. „Ὁ δὲ Θεὸς πλάσιος ὢν ἐν ἐλέει“.

Ημεῖς μὲν, λέγει, ἐπράτταμεν ἔργα ἄξια θείας ὀργῆς, καὶ ἀδιαλλάκτως ἀγανακτήσεως, ὁ δὲ Θεὸς ἐν τῷ ἐναντίῳ, μὴ τὸ νὰ ἦναι, ὅχι ἀπλῶς ἐλεήμων, ἀλλὰ καὶ πλάσιος ἐν ἐλέει, συνηζωποῖν ἡμᾶς μαζὶ μετὰ τὸν Χριστόν, ὡς λέγει παρακάτω.

„Διὰ τὴν πολλὴν ἀγάπην αὐτοῦ, ἣν ἠγάπησεν ἡμᾶς“.

Καὶ ἡ ἀγάπη, λέγει, τῷ Θεῷ, ἀπὸ τὸ πολὺ αὐτὴ ἔλεος ἐγενήθη· διὰ τὴν πῶς ἦν δυνατὸν νὰ ἀγαπηθῶμεν ἀπὸ τὸν Θεόν ἡμεῖς, ὅπως ἡμεῖς τέκνα τῆς ὀργῆς, ἐὰν ὁ Θεὸς δὲν μας ἐσπλαγχνίζετο, καὶ ἐὰν δὲν ἐκινεῖτο ἀπὸ τοῦ πλάσιον ἔλεος;

5. „Καὶ ὄντας ἡμᾶς νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι, συνηζωποῖσεν τῷ Χριστῷ“.

Εδῶ γίνεται ἡ ἀπόδοσις, καὶ τὸ τέλος τῆς νοήματος ὅλα, ὅπως ἄρχισεν ὁ Ἀπόστολος ἀπὸ τοῦ β'. Κεφάλαιον, τὰ δὲ ἄλλα λόγια, ἐβάλθησαν διὰ μέσεως. Καὶ ἐπειδὴ ἡ περίοδος ἔγινε μακρὰ, διὰ τὸ ἐπανέλαβεν ἐδῶ πάλιν ὁ Ἀπόστολος νόμον ῥητορικῆς, πρὸς σαφήνειαν τῆς „Καὶ ὄντας ἡμᾶς νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι“ τὸ ὁποῖον εἶπε καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς Κεφαλῆς. (Ἀγκαλὰ καὶ τὸ ἡμᾶς, ἐπανέλαβεν, ὅχι εἰς δούτερον πρόσωπον, ὡς ἦν ἐκεῖ, ἀλλὰ εἰς πρῶτον· ἢ διὰ τὴν αἰ ἐπαναλήψεις, δὲν γίνονται πάντοτε ὁμοίαις καὶ ἀπαράλλακταις μετὰ τὰ προηγμένα κῶλα, τῶν ὁποίων εἶναι ἐπαναλήψεις κατὰ τὰς ῥήτρας· ἢ διὰ τὴν πρῶτον πρόσωπον, ὅπερ ἀνέφερεν εἰπὼν· „ἐν οἷς καὶ ἡμεῖς πάντες ἀνεσθάνημεν“ συλλαμβάνει τὸ δούτερον πρόσωπον, καὶ τὸ ὑπερῆκεν ἐν τῇ συλλήψει, κατὰ τὰς Γραμματικὰς.) Βλέπε δὲ, ὡς ἀναγνώσας, πῶς πάλιν ἐδῶ ὁ Χριστὸς μεσίτης δέρεται τῆς ζωοποιήσεώς μας· καὶ τὸ πρᾶγμα φαίνεται ἀξιόπιστον· διὰ τὴν αἰσῶς ἡ ἀπαρχὴ ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων

3, φυσικὸν φύσει λογικῆς, ἡ ἐργασία τοῦ θείου δελήματος· δέλημα σαρκικόν, ἡ παρακοή τῷ θείῳ Νόμῳ. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀναστάσιος ὁ Συναΐτης· „τελῶς λέγει, εὐρίσκουμεν ἐν τῇ Γραφῇ τὸ δέλημα λεγόμενον δελήκον, φυσικὸν καὶ σαρκικόν· ὅπερ σημαίνει τὸ διαβολικόν· δέλημα φυσικὸν καὶ θεοκτιστὸν ἐστίν, κινήσεις νοε-
3, ρὰ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ μέλους τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ πο-
3, θούμενον σωωθῆναι τὸν ἄνθρωπον· δέλημα δὲ φυσι-
3, κὸν παρὰ ἀνθρώποις, ἡ τῆς ἐμφύτης νοερᾶς ὀρέξεως
3, πρὸς τὸ κατὰ φύσιν ἐκ τοῦ παρὰ φύσιν ἐπιζητεῖν· δέ-
3, λημα σαρκικὸν ἐμπαδὲς ἐστίν, ἡ τοῦ κατὰ φύσιν πρὸς
3, τὸ παρὰ φύσιν τῆς ψυχῆς παρατροπή“. (παρὰ τῇ
3, α. Τόμῳ τοῦ Ὁσίου Νίκωνος.)

(1) Ὅτι δὲ οἱ υἱοὶ τῆς ἀπαθείας λέγονται καὶ τέκνα ὀργῆς, ὅρα (Κολασσ. γ. 6.) ἐν τῇ ὑποσημειώσει. Καὶ ὁ Θεοδώριτος δὲ ἐρμηνεύει ἔτσι· „τέκνα δὲ φύσει ὀργῆς ἔσμεν, ἀντὶ τῆς ὀργῆς ἄξιοι, καὶ τιμωρίας ἐχόντες“. οὕτω τὸν ἀντίχριστον ὑπὸ ἀπωλείας ἀνόμασε, κατέτιν ἀπωλείας ἄξιον. Καὶ ὁ Δεσπότης τῆς Ἀλεξανδρίας Κύριλλος τὸ, τέκνα φύσει ὀργῆς, ἀντὶ τοῦ ἀληθῶς τέκνα ὀργῆς ἠρμηνεύσεν ἐν τῇ ἐπιλήσει τοῦ γ', ἀναθεματισμοῦ κατὰ Νεστορίαν· καὶ ἐν τῇ ἀπολογίᾳ πρὸς τὴν ἀντιρρῆσιν τῶν Ἀνατολικῶν, καὶ ἐν τῇ ἀπολογίᾳ πρὸς τὴν ἀνατροπὴν τοῦ Θεοδορίτου· συμφώνως δηλαδὴ τῇ ἱερᾷ Θεοφυλάκτῳ.

πων ἢ ἐν τῷ Χριστῷ, φανερόν ὅτι καὶ ἡμεῖς, ἐκ τῶν ὁποίων εἶναι ἡ ἀπαρχὴ αὐτῆ, ζώμεν ἐν τῷ αὐτῷ Χριστῷ· ὁ γὰρ Πατὴρ ἐζωοποίησε τὸν Χριστὸν κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, καὶ ἡμᾶς· τὸν μὲν Χριστὸν, ἐνεργείᾳ καὶ πραγματικῶς· ἡμᾶς δὲ ἐζωοποίησε διώμει καὶ πίστει κατὰ τὸ παρὸν, μετὰ ὀλίγον δὲ, θέλει μας ζωοποιήσει καὶ ἐνεργείᾳ, καὶ πράγματι. Ἰδὲ τὸ εἶναι τὸ ὑπερβάλλον μέγεθος τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ, τὸ ὁποῖον εἶπεν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς Ἐπιστολῆς· ἰδὲ αὕτη εἶναι ἡ ἐλπίς τῆς κλήσεως ἡμῶν, περὶ τῆς ὁποίας εἶπεν εἰς τὸ πρῶτον Κεφάλαιον.

„(Χάριτι ἐξὲ σεσωσμένοι “.)

Τὸν τὸν λόγον τὸν ἔβαλε διὰ μέσου ὁ Παῦλος, καὶ ἐξεφώνησεν αὐτὸν ἀπὸ μίαν ἐνδιάθετον ἐκπληξιν, καὶ θαυμασμόν· ἐθαύμασε γὰρ μετὰ τὸν, τίω ἄφατον, καὶ ὑπερβάλλουσαν χάριν, καὶ δωρεὰν τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ, λέγει, ἐσéis οἱ Ἑθνικοὶ ἐσωθήκετε, ὅχι μετὰ κόπου καὶ ἔργα ἐδικάσας, ἀλλὰ μετὰ μόνῳ τίω χάριν τοῦ Θεοῦ· δι' ὅ,τι, ὅσον ἀπὸ τὰ ἔργα σας, ἄξιοι ἦσθε κολάσεως καὶ ἔργης, καὶ ὅχι σωτηρίας.

6. „Καὶ σωήγαρε καὶ συνεκάθισεν (1) ἐν τοῖς ἐπερανίοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ“.

Καθὼς ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἀνέστησε τὸν Χριστὸν κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, τὴν ἀπαρχὴν, καὶ κεφαλὴν ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων, ἔτσι διὰ μέσου αὐτοῦ συνανέστησε καὶ ἡμᾶς. Καὶ καθὼς ἐκάθισεν τὸν Χριστὸν, τίω κεφαλῇ μας, κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, εἰς τὰ δεξιὰ, ἔτσι μαζί με τίω κεφαλῇ μας, συνεκάθισεν καὶ ἡμεῖς ὅπως εἴμεθα σώματός· διὰ τὸ καὶ εἶπεν „ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ“ ἥτοι μετὰ τὸ νὰ ἐκάθισεν ὁ Χριστὸς εἰς τὰ ἐπερανία, διὰ τὸ καὶ ἡμεῖς καθήμεθα (2). Ἡ τὸ σωήγαρε πρέπει νὰ νοήσωμεν ὅχι εἰς τίω μέλλουσαν ἀνάστασιν τῶν σωμάτων μας, ἀλλὰ εἰς τίω ἀναζωοποίησιν τῶν ψυχῶν μας, τίω ὑποίαν ἐλάβομεν τώρα διὰ τὴν ἁγίαν Βαπτίσματος· Ἐὰν λοιπὸν ἐπὶ τῆς τῶν ψυχῶν ἀναζωοποιήσεως νοηθῇ τὸ σωήγαρε, πῶς διώταται νὰ νοηθῇ ἐπὶ τῆς αὐτῆς καὶ τὸ, συνεκάθισεν; Οὕτω λοιπὸν θέλει νοηθῇ· αἰσῶς δηλοῦν ὑπομνήσωμεν τὰς θλίψεις καὶ τὰς πειρασμούς, τὰς διὰ τὸν Χριστὸν ἐρχομένας· ἐὰν γὰρ αὐτὸς εὐχαρίσως ὑπομνήσωμεν, καὶ νικῶμεν τὰ πάθη, ἔχομεν νὰ καθίσωμεν μαζί μετὰ τὸν Χριστὸν, καὶ νὰ συμβασιλεύσωμεν, καθὼς ἀλλὰ ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος γράφει· „εἰ ὑπομνήσωμεν, καὶ συμβασιλεύσωμεν“ (β'. Τιμ. β'. 12.) καὶ ὁ ἴδιος Χριστὸς ὑπόσχεται τὸ καὶ εἰς τίω ἱερᾷ Ἀποκαλύψει· „ὁ νικῶν, δώσω αὐτῷ καθίσαι μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ θρόνῳ μου, ὡς καὶ ἐγὼ ἐνίκηκα, καὶ ἐκάθισα μετὰ τοῦ Πατρὸς μου ἐν τῷ θρόνῳ αὐτοῦ“ (Ἀποκ. γ'. 21.) Καὶ πάλιν· „ὁμοῖς καθίσασθε ἐπὶ δώδεκα θρόνους“ (Ματθ. 19. 28.) Καὶ πάλιν· „τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ ἐξουσιῶν μου, καὶ εἶναι ἐμὸν δεῖναι, ἀλλ' ὅ,τις ὑπομνήσας“ (Ματθ. 1. 40.) ὥστε ὑπομνήσασθαι εἶναι νὰ καθίσεν μετὰ τοῦ Χριστοῦ, οἱ τὰ ὑπὲρ Χριστοῦ παθήματα ὑπομνήσαντες.

7. „Ἴνα ἐνδύξῃται ἐν τοῖς αἰῶσι τοῖς ἐπερχομένοις τὸν ὑπερβάλλοντα, πλῆτον τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἐν χρηστότητι ἐφ' ἡμᾶς, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ“.

Διὰ νὰ μὴ ἀπισήσῃ τις εἰς τὰ χαρίσματα ὅπως εἶπεν αἰωτέρῳ ὁ Παῦλος, ὅτι ἔχει νὰ δώσῃ εἰς ἡμᾶς τὰς Χριστιανὰς ὁ Θεός, διὰ τὸ ἐδῶ κάμνει τὸν λόγον πιθανόν, καὶ λέγει,

(1) Ἐν αἰῶσι πρόσκειται „καὶ συνεκάθισεν ἡμεῖς“.

(2) Συμφώνως ἐρμηνεύει καὶ ὁ Θεοδώριτος· „αὐτὸν γὰρ ἀναστάντος, ἡμεῖς τῇ ἐλπίδι ἀνέστημεν“ καὶ αὐτῷ τῷ Πατρὶ συνεδρεύοντος μετέχομεν καὶ ἡμεῖς τῆς τιμῆς, καὶ κεφαλὴ γὰρ ἡμῶν ὁ συνεδρεύων ἀπαρχὴ ἡμῶν ὁ συμ- βασιλεύων· τίω γὰρ ἡμετέραν ἐνδεύσασθαι φύσιν“ Ὁ δὲ μέγας Μακάριος ὁ Αἰγυπτίος λέγει· „ἀν' ἐκπεπαισμένης τοῦ ὀφθαλμοῦ πρὸς τὸν ἥλιον, εὐρίσκει ἐν οὐρανῷ τὸν κύκλον αὐτοῦ, πρὸς δὲ τοῦ, καὶ πᾶς ἀκτίνης ἐπὶ τὴν γῆν ρεπύσας, καὶ πᾶσαν τίω δυνάμειν τοῦ φωτός, καὶ

„τίω λαμπρότητι πρὸς γῆν φερομένην“ οὕτω καὶ ὁ Κύριος ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς, ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας καθίσταται, τὸν δὲ ὀφθαλμόν αὐτοῦ εἰς πᾶς καρδίαν πάντων ἐπὶ γῆς ἀνθρώπων ἔχει πεταμένον, ὥστε τοὺς ἀπεκδεχομένους τίω παρ' αὐτοῦ βοήθειαν ἀνεγείνη, ἐνθα αὐτοῦ ὑπάρχει, ἐπειδὴ λέγει· „ὅσα ἐγὼ εἶμι, ἐκὼ καὶ ὁ Διάκονος ὁ ἐμὸς ἐσμι“ (Ἰω. 13. 26.) Καὶ πάλιν ὁ Παῦλος· „ὅτι σωήγαρε, καὶ συνεκάθισεν ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ ἐν τοῖς ἐπερανίοις“ (Ὁμιλίᾳ με. κεφ. 6.)

χει, ὅτι, αὐτὸ καὶ ὁ Θεὸς δὲν δάσῃ τὰ χαρίσματα ταῦτα, διὰ τὴν ἀγάπην ὅπως ἔχει εἰς ἡμᾶς, ὅμως ἔχει νὰ μᾶς τὰ δάσῃ, καὶ διὰ τὴν θέλει νὰ δώσῃ τὸν πλεονεκτήματα τῆς θεϊκῆς ἀγαθότητος· δι' ὅ,τι πῶρα μὲν πολλοὶ δὲν πιστεύουσι πῶς ἔχει νὰ χαρίσῃ ταῦτα ἀγαθὰ ὁ Θεός· τότε δὲ εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα, βλέποντες τὰς Ἁγίας Χειρὶνες νὰ δίδωσιν εἰς ἀνεκδιήγητον δέξαν, θέλουν γνωρίσῃν ὅλοι ποῖα ἀγαθὰ, καὶ δωρεὰς εἰς τὰς ἀνθρώπους ἐχάρισεν ὁ Θεός. (1) Τὸ δὲ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ δηλοῖ, ὅτι δὲν θέλουν δοθῆναι τὰ ἀγαθὰ ταῦτα εἰς μόνον τὸν Χριστὸν (κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα δηλαδή) ὑδὲ ἕως εἰς τὸν Χριστὸν μόνον ἔχον ταῦτα νὰ σταθῇ· ἀλλὰ διὰ μέσε τῆ Χριστοῦ θέλουν ἔλθῃν ταῦτα καὶ εἰς ἡμᾶς, ὥσπερ ἀπὸ ἀπαρχῆς εἰς τὸ ὅλον, καὶ ὥσπερ ἀπὸ κεφαλῆς εἰς τὸ σῶμα· καὶ θέλομεν αἰσθηθῶμεν καὶ ἡμεῖς, καὶ θέλομεν συγκαθίστομεν μετὰ τὸν Χριστόν. Οὕτως ἐρμηνεύει τὸ ρητὸν τὸ ὁ μέγας Χρυσόστομος Ἰωάννης, εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολὴν· εἰς τὴν ἐρμηνείαν ὅμως τῆ κατὰ Ματθαῖον λέγει, ὅτι κἀνένας δὲν θέλει καθίσει τότε εἰς τὴν κρίσιν τῆ Χριστοῦ· ὥστε χρεῖα εἶναι εἰς ἡμᾶς Πιότητος Ἁγίης καὶ ἀποκαλύψεως, διὰ νὰ νοήσωμεν τὸ βάθος τῶν μυστηρίων τῶν· Ἐμπορεῖ δὲ νὰ εἰπῇ τις εἰς τὸ, ὅτι καθὼς ἡμεῖς οἱ εἰς Χριστὸν πιστεύοντες, λεγόμεθα ὅτι προσκυνέμεθα ἀπὸ τὰς Ἀγγέλων, ὅχι διὰ τὴν αὐτοπροσώπως προσκυνέμεθα ἀπὸ ἐκείνων, ἀλλὰ διὰ τὴν προσκυνῆται ἀπὸ τὰς Ἀγγέλων ἡ φύσις ἡμῶν, ἡ ὡμότης κατὰ ὑπόστασιν μετὰ τὸν Θεὸν Λόγον, καὶ ἀκολούθως δι' ἐκείνης διαβαίνει καὶ εἰς ἡμᾶς ἡ προσκυνησις καὶ ἡ δόξα· τοιοῦτόπως λεγόμεθα καὶ ὅτι θέλομεν νὰ συγκαθίστομεν μετὰ τὸν Χριστόν· κατὰ ὅ,τι, ἐκεῖνα καθεζόμενοι ἐν τῷ θρόνῳ καὶ ἐν τοῖς δεξιοῖς τῆ Πατρὸς, καὶ ἡμεῖς ἐν ἐκείνῳ θέλομεν καθίστομεν, καὶ δι' ἐκείνην ἡ καθεδρὰ καὶ ἡ δόξα καὶ εἰς ἡμᾶς διαβαίνει· ἐπεὶ δὲ ὅμως καὶ ὁ Κύριος ὑπόσχεται νὰ μᾶς καθίσῃ εἰς τὸν θρόνον τῆ, ὡς εἶπομεν, καὶ ὁ Θεὸς Χρυσόστομος ρητῶς γράφει ταῦτα, τὸ ἐν λέγει (ὁ Παῦλος δηλαδή) ὅτι καὶ ἡμεῖς καθεζόμεθα· διὰ τὸ ἀκόλουθον εἶναι, νὰ εἰπῶμεν ἐδῶ καὶ τὰ θαυμαστικὰ λόγια τῶ αὐτοῦ μεγάλου Χρυσορρήμονος, διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς χάριτος καὶ τῆς δωρεᾶς ὅπως ἔχει νὰ χαρίσῃ εἰς ἡμᾶς ὁ Θεός· ἔγω γὰρ λέγει· „καὶ καλῶς ἐν χρυσόπῳ ἐφ' ἡμᾶς „ἐν χρυσόπῳ Ἰησοῦ· τὸ γὰρ καθίσει ἐκ δεξιῶν, τιμῆς ἐστὶ τῆς ὑπὲρ πάντων τιμῆς, καὶ μεθ' „ὡς ἑτέρα· ἐκ ἑστίν· ὅπως ὑπερβάλλων πλεῖς! ὅπως ὑπερβάλλων τὸ μέγεθος τῆς δυνά- „μεως αὐτοῦ, μετὰ Χριστῷ καθίσει! καὶ μυρίας ψυχὰς εἰ ἔχεις, ἐκ ἀπολλύεις αὐτὰς οὐ- „κὼς αὐτῶν; εἰ γὰρ εἰς πῦρ ἐμβλῦναι ἔδει, τὸ ἐκ ἐχρῶ ἐπίμως ὑπομῆναι; εἰ γὰρ κα- „τακλίπτεσθαι ἔδει κατὰ ἐκαστὴν ἡμέραν ὑπὲρ πάντων, ἐκ ἐχρῶ προθύμως καταδέχεσθαι; „ἐνίκησον πᾶν ἐκάθισεν ἐκεῖνος; ἐπάνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας· καὶ τί τι συγκαθίστομεν; „ἐκείνῳ· τίς ὢν; νεκρός· φύσει τέκνον ὀργῆς· καὶ τί κατάρθωσας; ὑδὲν· ὅπως καὶ εὐκαί- „ρον ἀναβοῶσαι· ὦ βάθος πλούτου, καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ!“ (Ρωμ. ι. 33.) (Λόγ. δ' εἰς τὴν παρῶσαν (2).

8. „Τῇ γὰρ χάριτι ἔσε σενωσμένοι διὰ τῆς πίστεως“.

Ἀφ' οὗ εἶπε τὰ τῶ Θεοῦ, ὅτι ἐσώθημεν μετὰ τὴν χάριν αὐτοῦ, ἀκολούθως λέγει ἐδῶ καὶ τὸ ἐδικὸν μας, ἦγεν ὅτι ἐσώθημεν διὰ μέσε τῆς πίστεως, ὅπως ἐδείξαμεν εἰς τὸν Χριστόν, διὰ νὰ μὴ ἀναιρεθῇ τὸ αὐτεξέσιον τῶ ἀνθρώπου.

„Καὶ τὸτο ἐκ ἐξ ἡμῶν, Θεὸς τὸ δῶρον“.

Εἰπὼν ἀνωτέρω, ὅτι διὰ τῆς ἐδικῆς μας πίστεως ἐσώθημεν, πάλιν ἐδῶ ἀνατρέπει καὶ χα- λατὴν τὸτο, καὶ λέγει, ὅτι ὑδὲ ἡ πίστις ἦτον ἀπὸ λόγου μας, διότι αὐτὸ ὁ Χριστὸς δὲν ἤθελεν ἔλθῃ, καὶ αὐτὸ δὲν μας ἐκάλει εἰς τὴν πίστιν αὐτοῦ, βέβαια ἡμεῖς δὲν ἠθέλαμεν ὑπακούω- μεν.

(1) Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ· „εἰς οὗ πᾶς πᾶν πᾶν αἰῶνα κατήντισε“. (α. Κορ. ι. 11.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώρητος ἄπὸς ἐρμηνεύει τὸ ρητὸν τοῦ· „ἵνα ἐνδείξηται ἐν τοῖς αἰῶσι τοῖς ἐπερχομένοις· „νῦν γὰρ πᾶν ἐλπίζομεν ἀγαθῶν τὸ μέγεθος τοῖς „μετὰ ἀπίστοις ἀδελφὸν παντελῶς· οἱ δὲ γε πιστοὶ, ὡς ἐν „ἐσώπῳ βλέπουσι, καὶ ἀνίγμῳτι· „διὰ πίστεως γὰρ

„περιπατοῦσιν, ἢ διὰ ἑδῶς· ὥστε δὲ, πρόσωπον πρὸς „πρόσωπον ὄφονται· ὥστε καὶ οἱ πιστοὶ καὶ ἄπιστοι σὺν „ἐξ ἡμῶν ληφθῆσαν φύσιν δεύονται, παρὰ πάντας „πρακτικὰς καὶ κατὰ τὴν Ἁγίαν συμβασι- „λεῖοντες· εἰ γὰρ ἀπεδιδόμενοι ῥησι, καὶ συζητοῦμεν· εἰ „ὑπομῆνομεν, καὶ συμβασιλεύομεν. (β. Τιμ. β. 11.)

μεν εἰς τὸ καλεσμά τι, καὶ νὰ πισδύσωμεν· „πῶς γὰρ, λέγει ὁ αὐτὸς Παῦλος, πισδύσωμεν „εἰ μὴ ἀκούσωσι“; (Ρωμ. ι. 14.) ὥστε καὶ ἡ πίσις αὐτῇ ὅπῃ ἡμεῖς ἐδείξαμεν, δῶρον εἶναι Θεοῦ. Ἡ καὶ ἄλλως νοεῖται· δὲν λέγει τὴν πίσιν αὐτῶν κατ' αὐτῶν, δῶρον Θεοῦ ὁ Ἀπόστολος, ἀλλὰ τὸ νὰ σωθῶμεν ἡμεῖς διὰ μέσῃ τῆς πίσεως, τῆτο εἶναι δῶρον Θεοῦ· δι' ὅ,τι, ὡς ἴναι ὅτι ἡ πίσις εἶναι ἔργον, καὶ κατόρθωμα ἐδικόν μας, ἀλλὰ πῶς αὐτὴ μο-
ραχὴ ἡ ἐδική μας πίσις, ἡθελε δυσηθῇ νὰ μᾶς σώσῃ, εἰ μὴ ὁ Θεὸς δὲν ἡθελε μᾶς δεχθῇ διὰ τῆς τοιαύτης μας πίσεως; πλὴν διὰ νὰ μὴ εἴμεθα καὶ ἡμεῖς τελείως ἀργοὶ, ἀλλὰ διὰ νὰ φαινόμεθα ὅτι ἐπροσφέραμεν εἰς κάποιον ὀλίγον, δι' τῆτο ὁ Θεὸς ἐζήτησεν ἀπὸ λόγου μας τὴν πίσιν αὐτῶν, τὸ νὰ πισδύσωμεν δηλαδὴ καὶ ἡμεῖς εἰς τὸν Χριστόν.

9. „Οὐκ ἔξ ἔργων, ἵνα μὴ τις καυχῆσῃται“.

Δὲν μᾶς ἀπεστράφη, λέγει, ὁ Θεὸς, εἰς καιρὸν ὅπῃ εἶχομεν ἔργα καλὰ, ἀλλὰ μάλιστα ἐγινε τὸ ἐναντίον, καὶ εἰς καιρὸν ὅπῃ εἶχαμεν ἔργα πονηρά, καὶ ἀπὸ τῆς κακίας ἡμεῶν διεφ-
θαρμενοί, χάριπα μᾶς ἐσώσεν ὁ Θεός· ὥστε ἐκ τῆ ἀποτελέσματος, νὰ μὴ ἔχη νὰ καυ-
χαίται τινες λοιπὸν· τὸ γὰρ ἵνα, δὲν εἶναι ἐδῶ αἰτιολογικόν, ἀλλὰ ἀποβατικόν, ἡγοῦν ἐπειδὴ καὶ διὰ τὰ καλὰ μας ἔργα δὲν ἐσώθημεν, ἐκ τῆς ἀπέβη νὰ μὴ ἡμπορή τινες νὰ καυχῶνται, πῶς ἐσώθη ἀπὸ τὰ ἔργα τα, καὶ ὅχι πῶς, διὰ τῆτο δὲν εἶχομεν ἔργα καλὰ, διὰ νὰ μὴ ἡμπορή τινες νὰ καυχῶνται (1).

10. „Αὐτῷ γὰρ ἐσμὲν ποίημα, κτισθέντες ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἐπὶ ἔρ-
γοις ἀγαθοῖς, οἷς προητοίμασεν ὁ Θεός, ἵνα ἐν αὐτοῖς περ-
πατήσωμεν“.

Επειδὴ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Παῦλος, ὅτι ἀπὸ τὰ ἔργα μας δὲν ἐσώθημεν, ἀλλὰ ἀπὸ μὴ-
νῶν τῶν πίσιν, καὶ τῶν θείων χάριν, διὰ νὰ μὴ ἀκούσῃ ἐσὺ τῆτο, καὶ ἀμελήσῃ εἰς τὰ
ἔργα, διὰ τῆτο λέγει πῶρα ἐδῶ, ὅτι ὕστερα ἀπὸ τῶν πίσιν, εἶναι χρεῖα νὰ ἔχωμεν καὶ ἔργα·
ἐκτίσθης, λέγει, ἐσὺ ὦ Χριστιανέ, ἐν τῷ Χριστῷ, καὶ νέον ποίημα ἐγίνης, μετὰ τὸ νὰ ἀπέθα-
ναι εἰς τὸ ἅγιον Βάπτισμα ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος ὅπῃ ἦσαν ἐνδεδυμένος· καὶ κατὰ τὴν ἀρ-
χὴν τῆς πλάσεως, ἐγίνης ἀπὸ τῆ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι, ἐττί καὶ πῶρα σὲ ἀνέπλασεν ὁ Θεός,
καὶ σὲ ἔφερον ἀπὸ τὸ κακῶς εἶναι, εἰς τὸ καλῶς εἶναι· (2) ἐκτίσθης δὲ, ὅχι διὰ νὰ μόνῃς
ἀργός, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐργάζεσαι, καὶ νὰ περπατῇς εἰς τὰ καλὰ ἔργα, ἡγοῦν διὰ νὰ περ-
πατῇς ὅλῳ τῶν σφάτων τῆς ζωῆς σου μετὰ καλὰ ἔργα· ὅχι εἰς χρόνον, ἢ δύο, ἢ τρεῖς, ἀλ-
λὰ ὅλῳ τῶν σφάτων τῆς ζωῆς σου. Τῆτο γὰρ αἰνιγματικῶς φανερὸν ὁ Ἀπόστολος μετὰ τῶν
λέξιν ὅπῃ λέγει, τὸ „περπατήσωμεν“· δι' ὅ,τι ὁ Θεός, λέγει, προητοίμασε τὰ καλὰ ἔργα
παῦτα, διὰ νὰ τὰ ἐργασθῶμεν ἡμεῖς· λοιπὸν δὲν εἶναι τρόπος νὰ ἀργοπορήσωμεν, καὶ νὰ
τὰ ἀφήσωμεν εἰς ἄλλον καιρὸν, ἐπειδὴ εἶναι διωρισμένα ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ τὰ κάμω-
μεν. Δὲν εἶπε δὲ οὐκῶς κτισθέντες ἐπὶ ἔργῳ ἀγαθῷ, ἀλλὰ πληθυντικῶς „ἐπὶ ἔργοις
ἀγαθοῖς“· διὰ νὰ φανερῶσιν ὅτι ὅλα τὰ ἀγαθὰ ἔργα, πρέπει νὰ τὰ κάμνωμεν ἡμεῖς οἱ
Χριστιανοί· διὰ τί, αὐτὴν λέγει εἰς μόνον καλὸν ἔργον ἀπὸ ἡμᾶς, δὲν εἶναι ἡ ἀρετὴ μας τε-
λεία,

(1.) Ὁ δὲ σοφὸς Φάτιος ποὶ ῥησὸν τῶν καὶ τὸ ἀκόλου-
θον ἐρμηνεύων λέγει, ὅτι δὲν ἐσώθη τινες ἀπὸ τὰ ἔρ-
γα τα, διὰ νὰ μὴ ἔχη ἀφορμὴ νὰ ὑπερηφανεύεται·
ἀγαθὰ, καὶ ἀντιπᾶς ἐδύνετο νὰ σωθῇ ἀπὸ τὰ ἔργα τα,
τῆτιν δὲν ἐπρεπε νὰ καυχῶνται, καὶ νὰ ὑπερηφανύ-
νται· διὰ τί; ὅτι ἡμεῖς, ὅχι μόνον ἡμεῶν ποιήματα
τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐκτίσθημεν διὰ νὰ κάμωμεν καλὰ·
ὥστε καὶ ἀν' ἀπὸ τὰ ἔργα μας ἐσώζομεθα, εἰς τὸν Θεὸν
ἐπρεπε νὰ ἀποδιδώμεν τῶν αἰτίαν καὶ τῶν εὐχαριστίαν,
ὅπου διὰ τῶν μᾶς ἐκτίσε, καὶ ὅχι εἰς τὸν αὐτὸν μας·
ὅπου δὲ ἡμεῖς ὅπῃ ἐκτίσθημεν, διὰ νὰ ἐργασθῶμεν
ἐν ἀγαθῷ, καὶ ἐν ἀγαθῷ δὲν ἐκατωρδύσαμεν, ἀλλὰ
μάλιστα ἐπράξαμεν ποσὰ κακά, καὶ πράξαμεν τὰ κα-

κά, δὲν ἐπιστραφήκαμεν εἰς τὸν Θεὸν ἀφ' αὐτῶν μας, καὶ
νὰ μετανιωσώμεν, ἀλλὰ ἐπιστραφήκαμεν ἀπὸ τῶν χά-
ριν τοῦ Θεοῦ· οἱ ποιητοτρόπως, λέγω, εὐεργετηθέντες
ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ποσῶ χρεωστούμεν νὰ τὸν εὐχαριστήσωμεν·
ἢ πῶς δυνάμεθα πλεον νὰ καυχώμεν; Ἀλλὰ καὶ ὁ
Θεοδώτης ὅπου λέγει· „ὁ γὰρ αὐτόμασσι πεπιστεύκα-
μεν, ἀλλὰ κληθέντες, προσεληλυθάμεν“ καὶ προσ-
ελθόντας οὐκ ἀπήσθεν (ὁ Θεός) καθαροῦ βίου,
ἀλλὰ μόνον τῶν πίσιν δεχάμενος, τῶν τῶν ἀμαρτιῶν
ἀφῆσιν ἐδώρησας“.

(2.) Οὕτω καὶ ὁ Θεοδώτης λέγει· „τὸ κτισθῆναι
ἐν αὐτῷ ἐπὶ τῆς ἀναγκαστικῆς περικύβητος“.

λεία, ἀλλὰ κολοβή. Σημείωσαι δέ, ὅτι ὁ Θεολόγος Γρηγόριος τὸ „κτισθέντες ἐπὶ ἔργοις „ἀγαθοῖς“ δυνάμει ἐνόησε διὰ τὴν ἀνάγκησιν τὴν ἐν τῷ βαπτίσματι, ἀλλὰ διὰ τὴν πρῶ-
τὴν δημιουργίαν, καὶ τὴν οὗ ἀρχῆς κτίσιν· καθ' ὅ,τι ὁ Θεὸς μᾶς ἐδημιέργησεν, ὅχι διὰ
τὰ μὲν ἄργοι, ἀλλὰ διὰ τὰ ἐργαζόμεθα ὅλα τὰ ἀγαθὰ ἔργα (1).

11., Διὸ μνημονύετε, ὅτι ὑμεῖς ποτε τὰ ἔθνη ἐν σαρκί, οἱ λεγόμε-
νοι ἀκροβυστία ὑπὸ τῆς λεγομένης περιτομῆς ἐν σαρκὶ χαρο-
ποιήτε, ὅτι ἦτε ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ χωρὶς Χειρῶν.

Αφ' ἧς εἶπον ὁ Ἀπόστολος ὅτι ὁ Θεὸς ἀνέστησεν ἡμᾶς, ὅπως ἡμεῖς νεκροὶ, πῶρα ἔχει νὰ
εἰπῇ μὲ ποῖας μᾶς ἔκαμιν ἴσας καὶ συγκληρονόμους, ἦσαν ὅτι ἡμᾶς τὰ ἔθνη μᾶς ἔκαμιν
ἴσας μὲ τὰς Ἰσραηλίτας, ἐπεὶ τὸ ἀξίωμα τῶν Ἰσραηλιτῶν ἦτον μέγαν. Λέγει λοιπὸν·
διὰ τὸ ἐνθυμᾶσθε· διὰ ποῖον; διὰ τὴν ἐκτίσθησιν διὰ τὰ κάμωμεν ἔργα ἀγαθὰ. Ἐπει-
δὴ τὸ μόνον εἶναι ἀρκετὸν νὰ μᾶς καταπείσῃ, νὰ ἐπιμελέμεθα, καὶ νὰ πράττωμεν τὴν
ἀρετὴν, τὸ νὰ ἐνθυμῶμεθα ὅτι διὰ τὸ ἐκτίσθημεν, διὰ τὰ ἐργαζόμεθα τὰ καλὰ καὶ
τὰς ἀρετὰς· ἐνθυμᾶσθε δὲ εἶπεν εἰς τὰς Ἑθνικὰς Ἐφεσίους· διὰ τὴν εἶναι σωθήθεια, εἰς
ἐκείνας ὅπως ἀπὸ πολλῶν ἀπέλειαν, καὶ ἀτιμίαν ἀναβῆν εἰς ὑψος δόξης, καὶ τιμῆς, νὰ μὴ
ἐνθυμῶνται τὴν προτέραν τὰς περικρατῶν κατάστασιν, καὶ νὰ ταπεινῶνται· τί δὲ νὰ ἐνθυ-
μᾶσθε; ὅτι ἦσαν μακροσμένοι ἀπὸ τὸν Χριστόν, εἰς τὰς πρώτας καιρὰς τῆς πλάνης, καὶ
εἰδωλολατρίας σας· πῶρα δὲ ἐγίνεστε οἰκεῖοι, καὶ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ, καθὼς ἦτον οἰκεῖοι τοῦ Θεοῦ
καὶ οἱ Ἰσραηλίται, ἀλλὰ καὶ οἰκειότεροι ἀκόμη ἀπὸ τὰς Ἰσραηλίτας ἐσθὲς ἐγίνεστε. Τὸ λοι-
πὸν εἶναι ὁ σκοπὸς τοῦ Ἀποστόλου νὰ δείξῃ ἐδῶ. Βλέπε δὲ, ἀγαπῆτε, πόσον σοφῶς κα-
ταβάλλει καὶ κηρύττει τὴν περιτομὴν τῶν Ἰουδαίων· διὰ τὴν δείχνει πῶς αὐτὴ διαφέρει
ἀπὸ τὴν ἀκροβυστίαν τῶν Ἑθνικῶν, ὅχι μὲ ἔργον, ἀλλὰ μὲ λόγον μόνον· φιλον· ἐσθὲς
γὰρ, λέγει, τὰ ἔθνη ἐν σαρκί, ἀλλ' ὅχι ἐν πίστει, (2) καὶ ἐσθὲς οἱ λεγόμενοι μόνον,
ἀλλ' ὅχι καὶ ὄντες τῇ ἀληθείᾳ ἀκροβυστία· ὥσαυτὰ νὰ ἔλεγεν, ὅτι ἐσθὲς οἱ ἀκρόβυσοι Ἑθ-
νικοὶ, κατὰ τὴν σάρκα, καὶ κατὰ τὸν λόγον μόνον εἶσθε κατώτεροι ἀπὸ τὰς περιτετμημένους
Ἰουδαίους, καὶ ὅχι κατὰ τὸ πνεῦμα, καὶ κατὰ τὸ πρᾶγμα· ἀπὸ ποῖας δὲ λέγεσθε ἀκροβυ-
στία; ἀπὸ τὴν λεγομένην ἐν σαρκὶ περιτομῇ, ἥτις ἀπὸ τὰς περιτετμημένους Ἰουδαίους,
φανερῶντας μὲ ταῦτα, ὅτι κατὰ τὸν λόγον μόνον ἡ περιτομὴ ἔχει τὴν προτίμησιν ἀπὸ
τὴν ἀκροβυστίαν, καὶ ὅχι κατὰ τὸ πρᾶγμα καὶ τὴν ἀλήθειαν. Ἡ μὲν ἀκροβυστία λοιπὸν τῶν
Ἑθνικῶν, δυνάμει ἦτον πρᾶγμα κακόν, ἐδὲ σιγχαμερόν, ἀγκαλὰ καὶ οἱ περιτετμημένοι Ἰου-
δαῖοι, εἶχον ὡς σιγχαμερὸς τὰς ἀπεριτμήτους Ἑθνικὰς· τὸ δὲ νὰ εἶναι οἱ ἀπεριτμητοὶ Ἑθ-
νικοὶ χωρισμένοι ἀπὸ τὸν Χριστόν, τὸ τῇ ἀληθείᾳ ἦτον τὸ κακίον καὶ αὐτόφορον· διὰ
τί δὲ ὁ Παῦλος εἰς τὸν καιρὸν ὅπως θέλει νὰ δείξῃ τὰς Ἑθνικὰς συγκοινωνὰς τῆς δόξης καὶ
ἀξίας τῶν Ἰσραηλιτῶν, εἰς τὸν αὐτὸν κηρύττει τὴν ἀξίαν τῶν Ἰσραηλιτῶν; εἰς τὸ ἀπο-
κρυπτόμεθα, ὅτι καὶ κηρύττει τὸ ἀξίωμα τῶν Ἰσραηλιτῶν, ἀλλ' ὅχι εἰς τὰ ἀναγκαῖα, καὶ
ἐσιώδῃ, ὅποια ἦτον ἢ πρὸς τὸν Θεὸν οἰκειώσις καὶ λατρεία αὐτῶν, ἀλλὰ εἰς τὰ μὴ ἀναγ-
καῖα, καὶ περιττὰ ἢ ἀδιάφορα, ὅποια ἦτον ἢ περιτομὴ· εἰς δὲ τὰ ἀναγκαῖα καὶ ἐσιώδῃ,
πολλὰ μεγαλύνει τὰς Ἰουδαίους, ὀνομάζοντας αὐτὰς Ἀγίους καὶ οἰκεῖους τοῦ Θεοῦ.

12., Ἀπὸ τῆς

(1) Λέγει δὲ καὶ ὁ ἁγιος Χρυσόστομος· „κληθεῖσθε
„οὐκ ἐπ' ἔργοις ἀγαθοῖς, μὲνόμεν ἀπαντα ἐργαζόμε-
νοι· διὰ τὸ γὰρ ἐκλήθημεν, οὐχ ἵνα ἐν ἔργον ἐρ-
„γασώμεθα, ἀλλ' ἵνα πάντες· ὥστε γὰρ αἰσθῆται ἡ-
„μῖν πρῶτον εἰς, καὶ πᾶσαι εἰς θεὸν κεκλησθῇ δὲ,
„οὕτως καὶ πᾶσαι τῆς ἀρετῆς· εἰ δὲ τίς σωφρονισ-
„μὸν, ἀνελεῖται δὲ εἴη· ἢ ἐλεῖται μὲν εἴη, πλεο-
„νέκτης δὲ· ἢ ἀπέχου μὲν τῶν ἀποστεινῶν, τῶν δὲ
„αὐτῶ μὴ μεταδίδω, πάντα εἰκὴ γίνεται· οὐ γὰρ

„ἀρκῇ μία μόνον ἀρετὴ παρασῆσαι τῷ βήματι τοῦ
„Χριστοῦ μετὰ παρήσιας ἡμῶν· ἀλλὰ πολλὰς ἡμῖν δὲ,
„καὶ ποικίλῃ, καὶ παντοδαπῇ, καὶ πάσης αὐτῆς·
(Λόγ. δ. εἰς τὴν παρῆσαν.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριος λέγωντας ὅτι πρέπει νὰ εἰ-
ζώμεν εἰς τὸ „ὑμεῖς ποτε τὰ ἔθνη“, καὶ ἔπαυεν νὰ ἀ-
ναγινώσκωμεν „ἐν σαρκὶ οἱ λεγόμενοι ἀκροβυστία“,
φανερῶντας ὅτι τὰ ἔθνη ἐλέγοντο ἀκροβυστία ἐν σαρκί,
ἀπὸ τὴν λεγομένην ἐν σαρκὶ περιτομῇ.

12. „Απηλλοτριωμένοι τῆς πολιτείας τῆς Ἰσραήλ“.

Δὲν εἶπε χωρισμοί, ἀλλὰ ἀποξενωμοί· διὰ τὸ καὶ πολλοὶ ἀμελεῖς Ἰσραηλίται, ἦτον καὶ χωρισμοὶ ἀπὸ τῆς κατὰ Θεὸν πολιτείας, ὅπερ ἐζητεῖ ὁ Νόμος, ὅμως δὲν ἦτον τελείως ἀποξενωμοί, καθὼς ἦτον οἱ Ἑθνικοί.

„Καὶ ξοῖοι πῶν διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας“.

Καὶ πῶς ἀκόμην ἦτον μέγας χωρισμὸς πῶν Ἑθνικῶν, διὰ τὸ δὲν εἶπεν ὁ Παῦλος ὅτι ἐσεῖς οἱ Ἑθνικοὶ δὲν ἐπροσέχετε εἰς τὰς διαθήκας καὶ ὑποσχέσεις τῆς Θεῆς, ἀλλὰ ὅτι εἰσθε πάντῃ ξοῖοι ἀπὸ αὐτῆς· δι’ ὃ, τι ἀγκαλὰ καὶ οἱ Ἰσραηλίται ἐξέπεσον ἀπὸ τῆς ἐπαγγελίας τῆς Θεῆς, ὅχι ὅμως ὡς ξοῖοι, ἀλλὰ ὡς ἀμελεῖς καὶ ῥάθυμοι. Ποίαις δὲ ἦτον ἡ διαθήκαις τῆς ἐπαγγελίας; ἦτον αὐταῖς· „Σοὶ δώσω τὴν γῆν ταύτην καὶ τῷ σπέρματί σου“· (Γεν. 12.) καὶ ὅσα ἄλλα ὑποσχέθη νὰ δώσῃ ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἀβραάμ, τὰ ὅποια νοῦνται πνευματικῶς εἰς ἡμᾶς τὰς πισδύσαντας Χριστιανές.

„Ἐλπίδα μὴ ἔχοντες“.

Εσεῖς, λέγει, οἱ Ἑθνικοὶ ἦσθε πρότερον χωρὶς ἐλπίδα, ὅτι ἔχετε νὰ ἀνάσῃτε, καὶ νὰ λάβετε τὴν ἀπαπόδοσιν πῶν ἔργων σας.

„Καὶ ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ“.

Καὶ πῶς εἶπον ἄθεοι τὰς Ἑθνικὰς, οἵτινες ἐπροσκύνουν θεούς; ἐπειδὴ οἱ Θεοὶ ὅπερ ἐπροσκύνουν δὲν ἦτον ἀληθεῖς Θεοὶ, ἀλλὰ ψεῦδοθεοί· ἐπρόσθεσε δὲ τὸ „ἐν τῷ κόσμῳ“ διὰ νὰ δείξῃ μὲ πῶς, ὅτι οἱ Ἑθνικοὶ ὅχι μόνον ἦτον κατώτεροι πῶν Ἰουδαίων, κατὰ τὰ βράνεια, καὶ πνευματικὰ ἀγαθὰ, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰ γήινα, καὶ σὺνδοξα ἀγαθὰ· ἐπειδὴ οἱ Ἰσραηλίται διὰ τὴν θεοσέβειαν, καὶ θεογνωσίαν ὅπερ εἶχον, ἐγιναν καὶ σὺνδοξοὶ καὶ δυνάστες κατὰ κόσμον (1).

13. „Νυνὶ δὲ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὑμᾶς οἱ ποτὲ ὄντες μακρὰν, ἐγγὺς, ἐγενήθητε ἐν τῷ αἵματι τῆς Χριστοῦ“.

Μακρὰν ἡμεῖς ἡμεῖς οἱ Ἑθνικοὶ ἀπὸ τὴν Θεὸν, ὅχι κατὰ τὸν τόπον, ἀλλὰ κατὰ τὴν προαίρεσιν καὶ πολιτείαν· πῶρα δὲ ἐγίναμεν κοντὰ εἰς τὸν Θεόν, ὅχι κατὰ τὴν πολιτείαν, ἐπειδὴ καὶ νῦν ἀγαθὸν ἔργον δὲν εἶχομεν, ἀλλὰ διὰ μέσου τῆς Χριστοῦ, καὶ τῆς αἱματός αὐτοῦ· διότι ὁ Χριστὸς χύσας τὸ αἷμα, καὶ δὲς τὸν ἑαυτὸν διὰ λόγους, μᾶς ἠλθὲν εὐφραντὸν ἀπὸ τῆς σκλαβίαν τῆς διαβολῆς, ἣτις μᾶς ἐμάκρυνεν ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ ἐτί μᾶς ἔφερε κοντὰ εἰς τὸν Θεόν. Ἡμπορεῖς δὲ καὶ ἐτί νὰ νοήσῃς τὸ ῥήτον, ὅτι ἡμεῖς οἱ Ἑθνικοὶ ἡμεῖς πρότερον μακρὰν ἀπὸ τῆς Ἰσραηλίας, κατὰ τὴν θεογνωσίαν, καὶ κατὰ τὴν ἐνάρητον πολιτείαν, πῶρα δὲ ἠλθομεν κοντὰ εἰς αὐτὴν καὶ κατὰ τὰ δύο.

14. „Αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ἡ ἀρτιότης ἡμῶν, ὁ ποιήσας τὰ ἀμφότερα εὖ“.

Πρὸ μετὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως τῆς Υἱοῦ τῆς Θεῆς, μεγάλη ἔχθρα καὶ μάχη ἦτον ἀνάμεσα εἰς τὰς περὶ τὴν Ἰουδαίαν, καὶ εἰς τὰς ἀπεριτμητὰς Ἑθνικὰς· πῶρα δὲ μετὰ τὴν ἐνανθρωπήσιν

(1) Ὁ δὲ Οἰκουμενικὸς λέγει, ὅτι διὰ τὸ πῶς ἦπεν ὁ Ἀπόστολος πρὸς „ἐν τῷ κόσμῳ“ διὰ τὴν φανερῶσιν, ὅτι ὅσοι γίνονται ἄθεοι, εἰς τὸν μόνον τὸν κόσμον εἶναι ἄθεοι· διὰ τὸ εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα, τινες δὲν δελεῖ ἵνα ἄθεοι, διὰ τὸ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἔχουν νὰ γνωρίσῃ καὶ χωρὶς νὰ δελεῖν, τὸν ἀληθινόν Θεόν, καὶ ὅλοι ἔχουν νὰ προσκυνῇ αὐτὸν καὶ μὴ δέλοντες· διὰ τὸ

καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος εἶπεν· „Ἰουδαῖοι ἀκανθάλισαν, ζῆσθωσαν, Ἕλληνες διαγελάσθωσαν, αἰρετικοὶ γλασσοσάλγισαν, πῶς πιστεύουσιν, ὅταν ἰδῶσιν ἡμᾶς ἐν οὐρανὸν ἀνέρχομενον· εἰ δὲ μὴ πῶς, ἀλλ’ ὅταν ἐξ ἀνάντων ἐρχόμενον, καὶ ὡς Κριτὴν καθεζόμενον“· (Δόγ. εἰς τὴν Γενέθλια) Ὅρα καὶ τὴν ἐρμηνείαν τῆς „ἐν οἷς ὁ Θεὸς πᾶς αἰῶνας πᾶς“· (β. Κορ. δ. 4.)

πισιν αὐτῶ, ἐρλυώσαμεν, μετὰ τὸ νὰ ἐγίναμεν καὶ οἱ δύο εἷα, κατὰ τὴν πίσιν· ἐπεὶ δὲ
 δεῦ ἔχομεν διαφορετικά σημάδια, ὁ εἷας τὴν περικομὴν, καὶ ὁ ἄλλος τὴν ἀκροβυσίαν,
 ἀλλ' εἷα καὶ τὸ αὐτὸ σημάδι ἔχομεν καὶ οἱ δύο, τὴν εἰς Χριστὸν πίσιν· διότι, καθὼς χά-
 ει·ν παραδείγματος, εἷας αὐθρότης ἔχει δύο αὐθρότητας, τὴν εἷα δέλον, καὶ τὴν ἄλλον ἵόν
 τὴ θετόν· ἔπειτα αἰσῶς σφάλει καὶ οἱ δύο εἰς τὸν αὐθρότῳτες, καὶ ὁ μὲν θετὸς ἵός ἡθε-
 λε πράξῃ ἔργα ἄξια διὰ τὸ ἀποκηρυχθῆ, καὶ τὸ διωχθῆ ἀπὸ τὸν κατὰ θέσιν πατέρα τῶ,
 ὁ δὲ δέλος ἡθελε φύγει κρυφίως ἀπὸ τὸν αὐθρότῳτες· ἔπειτα πάλιν αἰσῶς καὶ οἱ δύο
 μετανοήσαντες, γένον κληρονόμοι καὶ ἡαὶ κατὰ θέσιν τῶ αὐθρότε ἐκείνῃ, ἰδὲ ὅπῃ αὐτοὶ
 καὶ οἱ δύο, ἦλθον εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν τιμὴν, καὶ ἔγιναν τὸ εἷα. Τοιοῦτρόπως καὶ οἱ
 Ἑθνικοὶ, καὶ οἱ Ἰσραηλῖται· οἱ μὲν Ἑθνικοὶ, ὡς δέλοι ἐσφαλαν εἰς τὸν Θεόν, προσκυών-
 τες τὰ εἰδῶλα, καὶ τὰς ψεῦδοθεάς· οἱ δὲ Ἰσραηλῖται ἐσφαλαν εἰς τὸν Θεόν ὡς ἱοὶ, μετὰ
 τὸ μὴ εὐφύλαττον τὰς ἐπιτάλας τῶ Θεοῦ, καὶ Πατρός τῶν, ἀλλὰ ἔκαμναν ἔργα ἄξια διὰ τὸ
 γένον ἀπόκληροι· ὕστερον δὲ διὰ μέσῃ τῆς εἰς Χριστὸν πίσεως ἐπιστραφόντες εἰς τὸν Θεόν
 καὶ οἱ δύο, ἔγιναν ἱοὶ γνήσιοι τῶ Θεοῦ, καὶ κληρονόμοι τῆς αὐτῆς τιμῆς, καὶ τὸν αὐτὸν ἀγα-
 θῶν. Διὰ τί λοιπὸν σὺ ὦ μακάριε Παῦλε, λέγεις, ὅτι εἶναι μεγάλον ἀξίωμα τὸ νὰ γέ-
 νωμεν ἡμεῖς οἱ Ἑθνικοὶ, κοινωνοὶ μετὰ Ἰσραηλῖτας; ἐπὶ αἰωτέρῳ εἶπες, ὅτι ὁ Χριστὸς
 μᾶς ἀνέβιβασεν εἰς τὰς ἑρρανές, καὶ μᾶς ἐκάθισεν ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας, καὶ
 πῶρα πῶς μᾶς λέγεις, ὅτι εἶναι μεγάλον ἀξίωμα τὸ νὰ ἐνώθεμεν μετὰ τῆς Ἰσραηλῖτας;
 Εἰς τῶτο μᾶς ἀποκρίνεται ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ναὶ, ἐκεῖνα μὲν ὅπῃ εἶπον, ὅτι ὁ Χριστὸς μᾶς
 ἀνέβιβασεν εἰς τὰς ἑρρανές, πρέπει νὰ τὰ νοῦμεν ὅτι τὰ ἐλάβομεν, κατὰ τὴν εἰς Χριστὸν
 πίσιν· μέγα δὲ εἶπον, τὸ νὰ γένωμεν συγκοινωνοὶ τὸν Ἰσραηλιτῶν, κατὰ τὰ ἔργα, καὶ κα-
 τὰ τὴν πολιτείαν τὸν δικαίων Ἰσραηλιτῶν. Καὶ ἄλλως δὲ, καὶ λέγει μέγα ὁ Ἀπόστολος τὸ
 νὰ συγκοινωνήσωμεν μετὰ τῆς Ἰσραηλῖτας, ἡμεῖς οἱ Ἑθνικοὶ, καὶ νὰ ἀναβῶμεν εἰς τὴν δόγ-
 νειαν ἐκείνων· ἐπεὶ δὲ ὁ Χριστὸς ἀνέβιβασεν ἐξ ἴσου, καὶ ἐκείνας, καὶ ἡμᾶς, εἰς μεγαλιτέραν
 τιμὴν, καὶ δόγνειαν· ἀλλὰ λέγει τῶτο, διὰ τί μεγαλιτέρα εἶναι ἡ δόγνεια ὅπῃ ἔκαμεν ὁ
 Θεὸς εἰς ἡμᾶς πρὸς Ἑθνικὴς, παρὰ εἰς τὰς Ἰουδαίους· καθ' ὅ,τι, εἰς ἐκείνας μὲν, εἶχεν ὑπό-
 σχεσιν ὁ Θεὸς τὸ νὰ τὰς δόγνείσῃ, εἰς ἡμᾶς δὲ, ὑδεμίαν εἶχεν ὑπόσχεσιν· καὶ ὅτι ἐκεῖνοι
 μὲν ἀπὸ κοιτὰ ἔδραμον εἰς τὴν πίσιν, ἡμεῖς δὲ ἀπὸ μακρόθεν, κατὰ τὸ αἰωτέρῳ παρά-
 δεῖγμα, τῶ δέλοι, καὶ τῶ θετῶ ὅπῃ ἀνέβιβασεν.

„Καὶ τὸ μεσότοιχον τῶ φραγμῶ λύσας, τὴν ἔχθραν ἐν τῇ σαρ-
 „κὶ αὐτοῦ“.

Εἰδὼν ἐρλυώνει ποῖον ἦτον τὸ μεσότοιχον τῶ φραγμῶ, καὶ λέγει ὅτι ἦτον ἡ ἔχθρα ὅπου
 ἔχον πρὸς τὸν Θεόν, πόσον οἱ Ἑθνικοὶ, ὅσον καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, ἡ ὅποια ἐγενήθη ἀπὸ τὰς
 ἁμαρτίας καὶ τῶ αἰὸς μέρας, καὶ τῶ ἄλλῃ, καθὼς λέγει ὁ Προφήτης Ἡσαΐας· „ἐχὶ αἱ ἁμαρ-
 „τίαι ὑμῶν δις ὧσιν ἀνήμεσον ἐμὴ καὶ ὑμῶν“; (Ἠσ. νθ'. 2.) Τῶτο λοιπὸν τὸ μεσότοι-
 χον τὸν ἁμαρτιῶν, καὶ τὴν ἔχθραν, ἔλυσεν ὁ Χριστὸς μετὰ τὴν ἐδικλῶσε σάρκα· πῶς; καὶ τί-
 μι ττρόπῳ; μετὰ τὸ νὰ ἐσαμάτισεν εἰς αὐτὴν, τὴν ἔχθραν ταύτην· δι' ἣν τὸ Τίος τῶ Θεοῦ,
 κατὰ τὸ ἰσῶσε τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν κατὰ ὑπόστασιν μετὰ τὴν Θεότητά τῶ, διὰ τῆς αἰώσεως
 ταύτης ἐπροξένησε καταλλαγὴν καὶ φιλίαν τῶ Θεοῦ, καὶ τὸν ἀνθρώπων, μετὰ τὸ νὰ ἐναγκαλίσθη-
 σαν αἰαμεταξύτων αἱ δύο φύσεις, τῆς Θεότητος, καὶ τῆς ἀνθρωπότητος (1). Καὶ κατὰ
 ἄλλον δὲ τρόπον ἔλυσεν τὴν ἔχθραν, καὶ τὸ μεσότοιχον τῆς ἁμαρτίας ὁ Χριστὸς, κατὰ τὸ
 ἁμαρτίαν καὶ ἐποίησε, καὶ κατὰ τὸ ὅλον τὸν Νόμον ἐπλήρωσε· διὰ τὸ ὁ Νόμος, ἦτον μὲν φρα-
 γμὸς, κατὰ τὸ ἐδόθη πρὸς ἀσφάλειαν τὸν ἀνθρώπων, διὰ τὸ τὰς ἀποφράττει, καὶ νὰ τὰς
 ἐμποδίσῃ ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας· παραβαιόμενος ὅμως καὶ μὴ φυλαττόμενος, κατὰ τῶτο ἔδει-
 ξε

(1) Ὁ δὲ θεὸς Μάξιμος ὅπως ἐρμηνεύει τὸ μεσό-
 τοιχον, καὶ τὸν φραγμὸν· „Μεσότοιχον, τὸν κατὰ φύ-
 „σιν, ὡς οἶμαι, νόμον τῶ σώματος κέκληκε· φραγμὸν
 „δὲ τὴν ἐν τῷ νόμῳ τῆς σαρκὸς πρὸς τὰ πάθη χεί-
 „σιν, ἦγεν τὴν ἁμαρτίαν· μόνη γὰρ ἡ πρὸς τὰ πάθη
 „τῆς ἀτιμίας χείσιν τῶ νόμου τῆς φύσεως (πατέρι τῶ
 „παυτικῷ τῆς φύσεως μέρῳ) φραγμὸς γίνεται, καὶ

„ψυχῆς τὸ σῶμα διασχιζόν, καὶ τὸ λόγῳ τὸν ἀν-
 „τὸν τὴν πρὸς σάρκα διὰ μισθῆ· ψυχῆς κατὰ τὴν
 „πράξιν, μὴ συγχωρῶν γενέσθαι διάβασιν· ὁ δὲ λό-
 „γος παραγενόμενος, καὶ τὸν τῆς φύσεως νόμον, ἦγεν
 „τὸ τῆς φύσεως παυτικὸν καταπαύσας, τὴν ἐν αὐ-
 „τῷ τὸν παρὰ φύσιν παδῶν χείσιν κατήργησε“· (Κεφ.
 „ἐγ', τῆς 5. Ἐκαστοτ. τῶν Θεολογικ.)

ἐκ τῆς ἀμαρτίας μεσότοιχον, ὅχι πλέον διὰ τὴν ἀσφαλίξιν τῆς ἀνθρώπου, ἀλλὰ διὰ τὴν τῆς χάριτος ἀπὸ τοῦ Θεοῦ (1).

15. „Τὸν Νόμον τῶν ἐντολῶν ἐν δόγμασι καταργήσας“.

Διὰ τὴν μὲν εἰρηναίαν, καὶ τί λοιπὸν ἐκερδήσαμεν ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, αἰσῶς μᾶς ἠλθούμεθα μὲν ἀπὸ τῆς προτέρας παραβάσεως τοῦ Νόμου, πάλιν δὲ ἀναγκαζόμεθα νὰ φυλάττωμεν τὸν αὐτὸν Νόμον; διὰ τὸτο ὁ Ἀπόστολος λέγει ἐδῶ, ὅτι ὁ Χριστὸς καὶ αὐτὸν τὸν Νόμον ἔλυσε· δι' ὅ,τι ὁ Χριστὸς μᾶς ἔδωκε τὸν Νόμον, διὰ τὴν μᾶς προφυλάττην ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας· ἐπεὶ δὲ ὅμως ἡμεῖς δεῦν τὸν ἐφυλάξαμεν, εἰς καιρὸν ὅπῃ ἔπρεπε νὰ μᾶς παιδύσῃ ὡς παράβατος τοῦ Νόμου, αὐτὸς ἔλυσε καὶ τὸν Νόμον αὐτὸν, καὶ ἡμᾶς ἀπὸ αὐτοῦ ἠλθούμεθα· καθὼς ἤθελε καὶ ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς φιλόσοφος πατὴρ, ὅστις παραδὸς τὸ παιδίον τὸ εἰς παιδαγωγὸν διὰ τὴν τὸ παιδαγωγίαν, καὶ ἐπεὶ τὸ παιδίον τὸ δεῦν ὑπακούει, ὁ πατὴρ τὸ αὐτὸ νὰ τὸ παιδύσῃ, ἤθελε τὸ ἐλθούμεθα τελείως καὶ ἀπὸ τοῦ παιδαγωγοῦ ἐκείνου. Νόμον δὲ ἐντολῶν ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὸν παλαιὸν Νόμον, ὡς αὐτὸς ἐδίδασκε τὴν ἀνθρώπου περὶ πολιτείας· δόγματα δὲ ὀνομάζει τὴν εἰς τὸν Χριστὸν πίσιν, ὡς αὐτὸς ἐδίδασκε διὰ τὴν μέσιν τῶν περὶ Θεοῦ δογμάτων· (2) ὡς αὐτὸς ἐλέγεν, ὅτι ὁ Θεὸς αὐτὸν τὸ βίβη καὶ τῆς πολιτείας, ἐνομοθέτησεν εἰς ἡμᾶς τὴν πίσιν· ἐπεὶ δὲ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ δεῦν ἐδικαιώθημεν ἀπὸ τῆς ἐντολῆς τοῦ Νόμου, ὅπῃ διορίζον νὰ κάμνωμεν τὰς καὶ τὰς· ἀλλὰ πιστεύσαντες μόνον μὲν τὴν καρδίαν, καὶ ὁμολογήσαντες μὲν τὸ εἶμα Κύριον τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ἐσώθημεν· „ἐὰν γὰρ φησὶ πισθῆναι τὴν καρδίαν σου, καὶ ὁμολογήσῃς τῷ εἶματί σου, σωθήσῃ“· (Ῥωμ. 10, 9) Ἡ δόγματα ὀνομάζει τὰς ἀποφαστικὰς τῆς Κυρίου παραγγελίας, οἷον „ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, μὴ ὀμῶσαι ὅλως“· (Ματ. 5, 34.) „ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ“· (αὐτόθ. 39.) „ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ἀγαπάτε τὴν ἐχθρὸν ὑμῶν“· (αὐτόθ. 44.)

„Ἰνα τὴν δύω κτίσῃ ἐν ἑαυτῷ εἰς εἷα καινὸν ἄνθρωπον“.

Δὲν λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος πῶς ἔκαμεν ὁ Χριστὸς τὸν Ἑβραῖον καὶ Ἑθνηκόν, Ἰουδαῖον· ἀλλὰ πῶς ἀνέβησεν καὶ τὴν δύω εἰς καλλιτέραν κατάστασιν· (3) δεῦν εἶπε δὲ ἵνα μεταβάλλῃ αὐτὸς, ἀλλὰ ἵνα κτίσῃ, διὰ τὴν δεῖξῃ φανερά τὸ λεγόμενον· καὶ ὅτι δεῦν πρέπει ἵνα παραιτῶν τὴν τοιαύτην κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνέβησάν τινες ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ, οἱ Ἑθνηκοὶ, καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, καθὼς ἐδὲ τῆς κτίσεως καὶ φύσεως ἰδιώματα, ἡμπορῶν νὰ παραιτήσων, καὶ νὰ ἀρνηθῶν. Τὸ δὲ „ἐν ἑαυτῷ“ νοεῖται, ἢ ἀντὶ τῆς δι' αὐτὸς· ἐπεὶ δὲ ἄλλος τινὰς ταύτῃ τὴν κτίσιν

(1) Ὁ δὲ Φώτιος λέγει ἔλυσε τὴν ἐχθρὰν ἐν τῇ σαρκὶ αὐτῷ ὁ Χριστός, ἵππῃ διὰ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ· ἢ γὰρ μὴ ἀπέθανεν ὑπὲρ ἡμῶν, δεῦν ἤθελε λυθῇ ἡ ἀμαρτία ὅπῃ μᾶς ἐχώριζεν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ· ἐπὶ τῇ δὲ ἡσὺν ἡ ἐχθρὰ, καὶ διπλὸν τὸ μεσότοιχον, ἢ καὶ τὴν πλὴν· ἡσὺν ἡ ἐχθρὰ ὅπῃ ἔχον οἱ Ἰουδαῖοι μετὰ τοῦ Ἑθνηκοῦ· ἡ ἐχθρὰ ὅπῃ ἔχον οἱ δύω ἵππῃ μετὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ ἐχθρὰ ὅπῃ ἔχον ὅλον τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων μετὰ τοῦ Ἀγγέλου· ὁ δὲ Χριστὸς ἔλυσε καὶ τὰς τῆς ἐχθρᾶς αἰτίας· Ὁ δὲ Κορέσιος λέγει ὅτι κατὰ τὸν Ἀμβρόσιον, καὶ τὸν Γερωνύμου, μεσότοιχον ἡσὺν ἡ εὐδοκαστορία, καὶ ὅλως ἡ ἡδονὴ δρῶσα κατ' ἄλλους δὲ, ἡσὺν ἡ ἐχθρὰ ὅπῃ ἔχον ἀναμετρήτων οἱ Ἰουδαῖοι μετὰ τοῦ Ἑθνηκοῦ· οἱ μὲν γὰρ Ἰουδαῖοι καυχώμενοι εἰς τὴν περὶ τὴν καὶ εἰς τῆς κτίσεως πλάκας τοῦ Νόμου, ἐμίσησαν ὡς κινῶν τοὺς Ἑθνηκούς, οἱ δὲ Ἑθνηκοὶ πάλιν κατεργάζον τὴν Ἰουδαίαν, διὰ τὴν καὶ ἀντεμίσησαν αὐτὴν.

(2) Συμφωνοῦν καὶ ὁ Θεόδωρος λέγει „ὁ Χριστὸς ἔπαυσεν ὅσα ἡμᾶς, κακίαν ἐχώριζε“· τὸ γὰρ εἶπε τὸν Νόμον τῶν ἐντολῶν, οὐ γὰρ αἶνετε τὸ, οὐ μοιχεύετε, ἢ φονεύετε, ἢ κλέβετε, ἢ ψευδομαρτυροῦσθε, κατὰ τὴν πλησίον σου μαρτυρίαν ἡδονῇ αὐτῇ

„τὸ τίμα τὸν πατέρα σου, καὶ τὴν μητέρα“ οὐδὲ τὸ „ἐκ ἐπιθυμίας τὴν γυναικα τοῦ πλησίον σου“ καὶ ὅσα ποιῶντα· αὐτὰ γὰρ καὶ τῷ μαθάν βεληθεῖν τῆς αἰωνίου ζωῆς τὴν ὁδόν, ὁ Δεσπότης Χριστὸς ὑπέδειξε· δόγματα δὲ τὴν εὐαγγελικὴν διδασκαλίαν ἐκάλεσεν· ἐπὶ τῇ ἐν τῇ αἰρέσει τῆς γνώμης, κατὰ τῆς περὶ τῆς κατὰ τὴν ζωῆς· ὁ δὲ δυνάμενος γάρφῃ τὴν χωρὶν, „χωρήτω“· (Ματθ. 13, 12.) Καὶ ἀπλῶς Νόμον ἐντολῶν, λέγει ὁ Παῦλος ὅτι κατήργησεν ὁ Χριστός, τὸ μέρος τοῦ Νόμου τὸ λειτουργικὸν καλούμενον, τὸ ὁποῖον ἐδίδασκε τὴν Ἰσραηλῆτι καὶ Ἰερὺς περὶ θυσιῶν, περὶ ἐκτενισμῶν, περὶ τῆς περὶ τῆς καὶ τῶν ἄλλων περὶ τῆς καὶ μὴ ἀναγκαίων εἰς τὴν φύσιν· ὁμοίως καὶ τὸ μέρος τοῦ Νόμου τὸ καλούμενον πολιτικόν, τὸ ὁποῖον ἐδίδασκε περὶ τῶν ἀνθρώπων εἰς τὴν ἰδιαιτέραν διοίκησιν τοῦ γένους τῶν Ἰουδαίων, καὶ οὐχὶ τὸ ἡθικόν καλούμενον μέρος τοῦ Νόμου· αὐτὸ γὰρ ἐκ ἡλθε καταλύσαι ὁ Χριστός, ἀλλὰ πληρῶσαι· καὶ ὅρα περὶ τοῦτου εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „ὡς γὰρ ἐπ' ἐλθούμεθα ἐκκληθήσθε ἀδελφοί“· (Γαλ. 3, 13.)

(3) Ὁ δὲ Κορέσιος λέγει ὅτι ἠνώσεν ὁ Χριστὸς τὴν Ἑθνηκὴν καὶ Ἰουδαίαν εἰς εἷα καὶ, καὶ εἰς εἷα αἷμα.

κτίσιν ἢ σῶσιν τῶν δύο, δὲν ἐνήργησε, παρέξ ἑαυτοῦ ὁ Χριστός, διὰ μέσε τῶ ἐαυ-
 τῷ· ἀναχωρήσας γάρ τὸν Ἰουδαϊόν, ἢ τὸν Ἑθνικόν, ὥσπερ μέσα εἰς χωρὶς· ἔδειξε τὸς
 δύο εἶνα καὶ νέον ἢ θαυμαστὸν ἄνθρωπον. Ἡ νοεῖται ἢ ἔπος· ὅτι αὐτὸς πρῶτος ὁ Χρι-
 στός· ἔδωκεν εἰς τὰς Ἑθνικὰς ἢ Ἰουδαίας, τύπον ἢ παράδειγμα· καὶ φανεῖς αὐτὸς πρῶτον,
 ἐκεῖνο ὅπερ ἐκεῖνες ἔκαμιν, ἦγεν ἄνθρωπος ἀμαρτῆτος, εἴτα γενόμενος μεσότης ἀναμέσων
 τῶν δύο αὐτῶν, ἢ πιάσας ἀπὸ τοῦ εἶνα χεῖρ τὸν Ἰουδαϊόν, ἢ ἀπὸ τοῦ ἄλλο τὸν Ἑθνικόν,
 ἢ σμίξας αὐτὰς, ἢ ἀφανίσας καθεῖς ἰδίωμα ἢ πάθος ἀλλοτέρου τῆς φύσεώς των,
 ἀνέπλασε δούτερον αὐτὰς διὰ πυρός, καὶ ὕδατος, ἦτοι διὰ τῶ θείου Βαπτίσματος, καὶ τῶ
 ἁγίου Πνεύματος. Ἐν ἐαυτῷ λοιπὸν ὁ Θεὸς Λόγος, ἦτοι εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, τὴν κοι-
 νὴν ἔσαν, πόσον εἰς τὰς Ἰουδαίας, ὅσον ἢ εἰς τὰς Ἑθνικὰς, ἢ δι' αὐτὰς τὰς δύο παρ' αὐτὰ
 προσληφθεῖσαν· εἰς ταύτην, λέγω, καθαρὰν ἔσαν ἀπὸ καθεῖς φθορᾶς ἢ παλαιότητος τῆς
 ἀμαρτίας, ἐκτίσσε τὰς δύο λαὸς εἰς εἶνα καὶ νέον ἄνθρωπον, ἐλδύτερον ἀπὸ τοῦ γηρατειῶν ἢ
 παλαιότητος τῆς ἀμαρτίας· ἐπεὶ πλεον οἱ Ἑθνικοί, καὶ οἱ Ἰουδαῖοι δὲν χαρακτηρίζονται,
 μετὰ τὰ παλαιὰ ἰδιώματα ὅπερ εἶχον, οἱ μὲν Ἑθνικοὶ μετὰ τὴν ἀκροβυστίαν, οἱ δὲ Ἰουδαῖοι,
 μετὰ τὴν περιτομήν· ἀλλὰ τὰ ἰδιώματα τῶ εἶδος ἀνθρώπου τῶ κατὰ Χριστὸν μορφωθέντος, αὐ-
 τὰ χαρακτηρίζουσι ἢ τὰς δύο. Καθαρῶτερα δὲ θέλει καταλάβῃς τὸ λεγόμενον ἐδῶ ὑπὸ τῶ
 Ἀποστόλου, ἀνίσως νοήσης, τὸν μὲν Χριστὸν ὡς λίθον ἀκρογωνναῖον, τὰς δὲ Ἰουδαίας, ἢ Ἑθ-
 νικὰς εἶνα νοήσης, ὡς δύο τοίχους κτιζομένους ἢ ἐνωμένους εἰς τὸν λίθον αὐτὸν· καθὼς ἢ ὁ Κύ-
 ριος ἔπος ἐπαρωμοίωσε τὸν ἑαυτὸν τῶ εἰπὼν περὶ ἑαυτὸ ἐκεῖνο τὸ ψαλμικόν· „λίθον δὲ ἀ-
 „πεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομηταί, ἔπος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας“. (Ματθ. κ. 42.)

„Ποιῶν εἰρήνην“.

Εποίησεν εἰρήνην ὁ Χριστός, ἐνώσας ἀναμεταξύ των τὸν Ἰουδαϊόν μετὰ τὸν Ἑθνικόν· τὸ ὅποιον
 τῶ γίνεται, ὅταν καὶ οἱ δύο πιστεύσιν εἰς τὸν Χριστόν· μάλιστα δὲ ἐποίησεν εἰρήνην ὁ
 Χριστός ἐνώσας αὐτὰς τὰς δύο μετὰ τὸν Θεόν· τὸ ὅποιον τῶ νόημα εἶναι οἰκειότερον ἀπὸ
 τοῦ πρῶτον, καθὼς φανερὸν ἢ τὰ ἀκόλουθα λόγια τῶ Παύλου.

16. „Καὶ ἀποκαταλλάξῃ τὰς ἀμφοτέρους ἐν ἐνὶ σώματι τῶ Θεῷ διὰ
 „τῶ Σταυροῦ“.

Δὲν εἶπε διὰ τὰ καταλλάξῃ, ἦγεν διὰ τὰ φιλιώσῃ ὁ Χριστός, ἀλλὰ διὰ τὰ ἀποκατα-
 λάξῃ, ἦγεν διὰ τὰ ἀποφιλιώσῃ, φαιερόντων μετὰ τὴν λέξιν ταύτην ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ἡ
 ἀνθρωπίνη φύσις, ἐφιλιώθη μὲν μετὰ τὸν Θεόν διὰ μέσε τῶ Νόμου, ἔπειτα δὲ πάλιν διὰ τῆς
 παραβάσεως τῶ Νόμου, ἐγένετο ἐχθρὰ, καὶ πολεμία περισσότερον μετὰ τὸν Θεόν· διὰ τῶ
 ἐχρεώσθη πάλιν τὰ φιλιωθῇ μετὰ αὐτόν· ἡ φιλιώσις δὲ αὕτη, μετὰ τὸ νὰ ἔγινε πλήρης καὶ
 τελεία, διὰ τῶ δικαίως ἀνομάσθη ἀπὸ τὸν Παῦλον ἀποκαταλλάξῃ, ἦτοι ἀποφιλιώσις·
 διὰ τὴν ἢ ἀπὸ πρόθεσις, σημαίνει τὸ ὅλον, καὶ τέλειον. Ἐν εἶνι δὲ σώματι τὰς ἀμφοτέρους
 ἀποφιλιώσεν ὁ Χριστός, ἦτοι εἰς τὸ ἐδικόν τε σῶμα, τελείως ἐφιλιώσε μετὰ τὸν Θεόν τὰς Ἰ-
 ουδαίας ἢ Ἑθνικὰς, μετὰ τὸ νὰ ὑπομείνῃ αὐτὰς, διὰ μέσε τῶ σταυροῦ θανάτου, τὴν καταδίκην
 ὅπερ ἐχρεώσθη νὰ δοθῇ εἰς αὐτὰς· τὸ ὅποιον τῶ καὶ ἀνωτέρω τὸ φανέρωσεν ὁ Ἀπόστολος
 εἰπὼν „ὅτι ὁ Χριστός ἔλυσε τὴν ἐχθρὰν ἐν τῇ σαρκὶ αὐτῇ· καὶ ὅτι ἐκτίσσε τὰς δύο ἐν
 „ἐαυτῷ“· μερικοὶ δὲ τὸ „ἐν εἶνι σώματι“ νοήσιν, ὅτι ὁ Χριστός τὰς Ἰουδαίας, ἢ Ἑθνικὰς,
 εἶνα σῶμα γνησιμῶν, τὰ ὅποιε σώματος αὐτὰς εἶναι κεφαλὴ, ἐτὶ τὰς ἐφιλιώσε τελείως
 μετὰ τὸν Θεόν ἢ Πατέρα (1).

„Ἀπο-“

(1) Ἀπὸ τῶς μερικῆς τούτης εἶδος εἶναι καὶ ὁ σοφὸς
 Φωτιστὸς ὅστις λέγει, ὅτι μετὰ „ἐν εἶνι σώματι“ φανε-
 ροῖται ὁ Παῦλος τὴν φιλίαν ὅπερ ἔκαμιν οἱ δύο λαοί,
 οἱ Ἰουδαῖοι καὶ οἱ Ἑθνικοὶ ἀναμεταξύ των· μετὰ „Θεῷ δὲ“
 φανερὸν τὴν φιλίαν ὅπερ αὐτοὶ οἱ δύο ἔκαμιν μετὰ τὸν
 Θεόν. Ὁ δὲ Θεοδώριτος συμφωνεῖ μετὰ τὸν ἱερὸν Θεοφύλα-
 κτον ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ αὐτοῦ ὅτι „ἀπέκτανε, λέγει,
 „ὁ Χριστός τὴν ἐχθρὰν ἐν τῷ Σταυρῷ, τὴν ἀμμοῖν

„δυσίαν προσμεγέλην“ κατέπαυσε δὲ ἀμφοτέρους, κατέ-
 „ει τὰς ἐξ Ἑθνῶν, καὶ τὰς ἐξ Ἰουδαίας, ἐν εἶνι σώμα-
 „τι τῷ ὑπὲρ πάντων προσεχθέντι, ὥς αὐτὰς, εἰς
 „εἶνα σῶμα τέλειον· πάντες δὲ τὰς πιστεύουσας εἶνα κί-
 „κλινον ἄνθρωπον· ἐπεὶ μία μὲν ἀπάντων κεφαλὴ
 „ὁ Θεσπότης Χριστός, πᾶσι δὲ αὐτῶ σώματι, οὗ ἐκείνη
 „σιν οἱ ὡς σωτηρίας ὑψωμένοι“.

„Αποκτείνας τὴν ἔχθραν ἐν αὐτῷ“.

Δὲν εἶπε λύσας τὴν ἔχθραν, ἀλλὰ μὲ λέξιν πλέον ζωντανὴν εἶπεν, ἀποκτείνας καὶ θανατώσας αὐτὴν τελείως· ὥστε ὅπως πλέον καὶ μὴν ἡμπορῇ ἡ ἔχθρα αὕτη νὰ ἀναστῇ, καὶ νὰ ζωντανεύσῃ. Ἀλλὰ πῶς πάλιν ἀνασταίνεται ἡ ἔχθρα αὕτη, καὶ γίνονται οἱ ἀνθρώποι ἐχθροί, καὶ πολέμιοι μετὰ τὸν Θεόν; εἰς τὸ ἀποκεινόμεθα, ὅτι ἐκεῖνη ἡ πρώτη ἔχθρα, καμμίαν φοράν πλέον δεὺν ζωντανεύει, ὥστε ἀνασταίνεται, ἀλλὰ ἡμεῖς μετὰ τὰς ἀμαρτίας, ὅπου κάμνομεν, ὑπερα ἀπὸ τὸ Ἅγιον Βάπτισμα, γεννώμεν ἄλλω ἔχθραν μετὰ τὸν Θεόν. Τὸ δὲ „ἐν αὐτῷ“ δηλοῖ, πῶς ἐθανάτωσε τὴν ἔχθραν ὁ Χριστὸς ἐν τῷ Σταυρῷ, ἢ ἐν τῷ Θεοῦ ποσάτω σώματι αὐτοῦ· διὰ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἔχθραν τῶν ἀνθρώπων, ὁ Χριστὸς ἐθανάτωσε καὶ μετὰ τὸν Σταυρὸν, καὶ μετὰ τὸ σῶμά τε, μετὰ τὸ ὅποιον ἐδέχθη καὶ τὸν σταυρικὸν θάνατον.

17. „Καὶ ἐλθὼν ἀηγγελίσατο εἰρῴνῳ ὑμῖν τοῖς μακρῶν, καὶ τοῖς ἐγγύς“.

Δὲν ἐπεμψε, λέγει, Ἀγγελον, ἢ ἀνθρώπον, ἀλλ' αὐτὸς ὁ ἴδιος Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἦλθεν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἀναδεξάμενος πᾶσιν καὶ σῆμα δικτύου, καὶ ὑπηρετᾶ, καὶ κήρυκος, ἐμύλυσε τὴν πρὸς τὸν Θεὸν εἰρῴνῳ τῶν ἀνθρώπων, καὶ εἰς τὰς μακρὰς ὁδοὺς τοῦ Θεοῦ, ἦτοι εἰς τὰς Ἑθνικὰς, καὶ εἰς τὰς ἐγγύς, ἦτοι εἰς τὰς Ἰουδαίας· ἐπειδὴ οἱ Ἰουδαῖοι ἐφάνοντο κορτίπεροι εἰς τὸν Θεόν· ὅθεν περὶ τῆς εἰρῴνῳ ταύτης ὁ Κύριος ἔλεγεν· „εἰρῴνῳ ἀφήνι ὑμῖν“. (Ἰω. 18. 27.) Καὶ „θαρσείτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον“. (Ἰω. 16. 33.) Καὶ „ὁ Πατὴρ ὑμᾶς φιλεῖ, ὅτι ὑμεῖς ἐμὲ πεφιλήκατε“. (Ἰω. 16. 23.) Καὶ „παῦτα ὅσα αὐτὸς αἰτήσῃ, σθε, λήψεσθε“. (Ματθ. 18. 24.) Ὅλα γὰρ τὰ ρητὰ ταῦτα, εἶναι τῆς πρὸς τὸν Θεὸν εἰρῴνῳ τῶν ἀνθρώπων σημεῖα ἀληθέστατα.

18. „Ὅτι δι' αὐτὸ ἔχομεν τὴν προσαγωγὴν οἱ ἀμφοτέροι ἐν ἐνὶ πνύματι πρὸς τὸν Πατέρα“.

Ο Δεσπότης μας Χριστὸς, τὴν μετὰ ὀργὴν, λέγει, ὅπως ἔχον ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ κατὰ τῶν ἀνθρώπων, τὴν ἐδιάλυσε μετὰ τὸν θάνατον· ἀφ' οὗ δὲ ταύτῃ ἔλυσε, μᾶς ἔκαμε καὶ ἀξιαγαπήτης ἀπὸ τὸν Πατέρα, διὰ μέσσω τοῦ Ἁγίου Πνύματος, χαριώσας καὶ τὰς δύο, καὶ Ἑθνικὰς, καὶ Ἰουδαίας, μετὰ μίαν καὶ τὴν αἰτὴν χάριν· διὰ τὴν δεὺν ἔδωκεν εἰς μετὰ τὰς Ἰουδαίας περισσοτέραν χάριν, ὥς κορτίτερον ὄντας τοῦ Θεοῦ, εἰς ἡμᾶς δὲ τὰς Ἑθνικὰς ὀλιγωτέραν, ὥς μακρύτερα ὄντας τοῦ Θεοῦ, ὅχι· ἀλλὰ μετὰ ὅσα καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, ἔδωκε καὶ εἰς τὰς δύο μίαν καὶ τὴν αὐτὴν χάριν, καὶ ἔτι ἐπρόσφερε καὶ τὰς δύο χαριτωμένους εἰς τὸν ἐρατὴν Πατέρα. Ἡ τὴν, ἐν, εἶναι αὐτὴ τῆς διὰ, καὶ ἰδοῦται ὁ λόγος μετὰ τὸν τρόπον· ὅτι δι' αὐτὸς τὸ Υἱὸν, καὶ τὸ Πνύμα, ἐπροσφέρθημεν ὅλοι καὶ Ἑθνικοὶ καὶ Ἰουδαῖοι εἰς τὸν Θεόν· δι' οὗ καὶ ὁ Κύριος εἶπεν· „ἔδεξαι ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμὲ“. (Ἰω. 14. 6.) (1)

19. „Ἀρα ὃν ἔτι ἐξ ἐξένοι καὶ πάροικοι, ἀλλὰ συμπολιτῆται τῶν Ἀγίων“.

Επειδὴ ὁ δῆλος ἐ μένει ἐν τῇ οἰκίᾳ, ὁ δὲ υἱὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος, (Ἰω. 14. 35.) λοιπὸν ἐκεῖνοι ὅπου δεὺν μέλλον νὰ ἐπιτύχων τὴν αὐτὴν πόλιν, καὶ κατοικίαν τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, αὐτὴν δεὺν εἶναι υἱοὶ, ἀλλὰ δῆλοι· ἡμεῖς ὅμως οἱ Χριστιανοὶ, λέγει ὁ Παῦλος, δεὺν εἶμεθα πάρα ποῖον, ἀλλὰ εἶμεθα συμπολιτῆται τῶν Ἀγίων· ὅχι ἀπλῶς τῶν Ἰουδαίων, ἀλλὰ τῶν Ἀγίων ἐκείνων καὶ δικαίων Πατριάρχων, καὶ Προφητῶν, καὶ εἰς τὴν αὐτὴν κατοικίαν καὶ πόλιν ἀπογραφθέντων καὶ ἡμεῖς, δηλαδὴ τὴν ἐν ἐρατοῖς, τὴν μένουσαν, τὴν ὁποῖαν καὶ ἐκεῖνοι ἐπόθεν (2).

„Καὶ“

(1) Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν εἰς τὸ „δι' ἐλάν· βόμεν χάριν καὶ ἀποσολῶν“. (Ρωμ. 8. 5.)

τὴν Θεοδωρίαν, περὶ τοῦ Ἀβραάμ· „ἐξεδέχαστο γὰρ τὴν τὴν πρὸς θεμελίαν ἔχουσαν πόλιν, ἢς τεχνίτης καὶ δὲ μισργὸς ὁ Θεός“. (Εβρ. 11. 10.)

(2) Διὰ τὴν καὶ ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀπόστολος ἔλεγε, κατὰ

„Καὶ οἱ κᾶοι τῷ Θεῷ“.

Εκεῖνο, λέγει, ὅπῃ οἱ παλαιοὶ δίκαιοι, ἢ Ἅγιοι, οἱ πρὸ τῷ Νόμῳ, ἢ ἐν τῷ Νόμῳ, μὲ πολλὰς κόπας ἀπόκτησαν, τῷτο ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ τὸ ἀποκτήσαμεν χάριτα, δηλαδὴ τὸ νὰ οἰκωδοῦμεν μὲ τὸν Θεόν. Ἰδὲ ἡ ἐλπίς τῆς κλήσεως τῶν Χριστιανῶν ποία εἶναι, περὶ ἧς εἶπεν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ὁ Παῦλος· ἰδὲ διὰ ποίας ἐλπίδας ἐκαλέσθημεν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν πίσιν, διὰ νὰ λάβωμεν δηλαδὴ τοιαῦτα μεγάλα χαρίσματα.

20. „Ἐποικοδομηθεύτες ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν Ἀποστόλων ἢ Προφητῶν“.

Θέλωντας ὁ Ἀπόστολος νὰ φανερώσῃ τὴν ὑπερβολικὴν εὐωσίαν, ὅπῃ ἔλαβον οἱ Ἑθνικοὶ μὲ τὰς Προφῆτας, ἢ Ἀποστόλους, εἶπεν ὅτι οἱ Ἑθνικοὶ ἐκτίσθησαν ἐπ' αὐτῶν εἰς τὸ θεμέλιον τῶν Ἀποστόλων καὶ Προφητῶν· ὡσαύτ' νὰ ἔλεγεν, ὅτι, οἱ μὲν Προφῆται καὶ Ἀπόστολοι εἶναι θεμέλιος, ἐσεῖς δὲ οἱ Ἑθνικοὶ ἀνεπληρώσατε τὴν λοιπὴν οἰκοδομὴν· ὥστε ὅπῃ ὅλοι, καὶ ἐκεῖνοι, ἢ ἐσεῖς, ἐγίνετε εὐας ναὸς, ἢ μία κατοικία Θεοῦ. (1) Τῷτο δὲ ὅπῃ λέγει ἐδῶ οἰκοδομὴν τῶν Ἑθνικῶν, ἐπ' αὐτῶν εἰς τὰς Προφῆτας, ἢ Πατεράρχας, ὠνόμασεν ἐγκεντρίσμον εἰς τὴν πρὸς Ῥωμαίους Ἐπιστολὴν· (Ῥωμ. ια'. 19.) πρῶτος δὲ τὰς Ἀποστόλους ἔβαλε κατὰ τὴν ἀξίαν καὶ τῆξιν, ἀγκαλὰ καὶ νὰ εἶναι τῶν Προφητῶν ὕψεροι κατὰ τὸν χρόνον.

„Ὁντος ἀκρογωνιαίος αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ“.

Εκεῖνος, λέγει, ὅπῃ συνέχει καὶ συγκατεῖ τὰ πάντα, εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὁ ἀκρογωνιαίος λίθος· διὰ τὴν καθὼς ἡ πέτρα, ὅπῃ τίθεται εἰς τὴν γωνίαν τῆς τοίχης, συγκατεῖ καὶ τὰς δύο τοίχας, καὶ τὰ θεμέλια, ποιητοτρόπως καὶ ὁ Χριστὸς ἡ ῥομφαία πέτρα, συγκατεῖ καὶ τὰς θεμελίους τῶν Ἀποστόλων καὶ Προφητῶν, καὶ τὰς τοίχας καὶ τὴν οἰκοδομὴν τῶν Ἑθνικῶν, καὶ Ἰουδαίων. Βλέπε δὲ, ὡ ἀναγινῶσα, πῶς ποτὲ μὲν ὁ Παῦλος λέγει τὸν Χριστόν, ὅτι ἀπὸ αἰῶθεν συσφίγγει καὶ συγκατεῖ ὅλον τὸ σῶμα, ὅταν αὐτὸν ὠνόμαζεν αἰωτέρῳ κεφαλῇ· ποτὲ δὲ λέγει, ὅτι ὁ Χριστὸς συγκατεῖ ἀπὸ κατωθεν ἑλθὼν τὴν οἰκοδομὴν τῆς Ἐκκλησίας, καθὼς ἐδῶ πῶρα τὸν ὠνομάζει λίθον ἀκρογωνιαίον· ἀλλὰ καὶ δὲ ὠνομάζει αὐτὸν θεμέλιον διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν· „θεμέλιον γάρ φησιν ἄλλον ἑδὲς διώταται θεῖται παρὰ τὸν κείμενον, ὃς ἐστὶν Ἰησοῦς ὁ Χριστός“· (ἀ'. Κορ. γ'. 11.)

21. „Ἐν ᾧ πᾶσα οἰκοδομὴ σωμαρολογημένη, αὐξᾷ εἰς Ναὸν ἁγίον ἐν Κυρίῳ“.

Επ' αὐτῷ, λέγει, εἰς τὸν ἀκρογωνιαίον λίθον τῶτον, ἢτοι εἰς τὸν Χριστόν, ὅλη ἡ οἰκοδομὴ, ἢτοι ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ σωμαρολογημένοι καὶ ἐνέμενοι προσφυσῶς καὶ ἀχωρίτως, αὐξάνουσι, καὶ ἀναπληρῶνται, ὥστε ὅπῃ γίνονται ὅλοι ἕνας Ναὸς Ἅγιος τῷ Θεῷ, κατὰ τὸ γεγραμμένον· „ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω“· (Λευιτ. κς'. 11.) διὰ τὴν καὶ ὅλη κοινῶς ἡ Ἐκκλησία, καὶ τὸ σωμαρολογισμὸς τῶν Χριστιανῶν, ἕνας Ναὸς τῷ Θεῷ εἶναι· καὶ πάλιν ὁ καθὲς Χριστιανὸς χωριστὰ χωριστὰ, Ναὸς εἶναι τῷ Θεῷ· τὸ δὲ „ἐν Κυρίῳ“ δηλοῖ, ἀντὶ τῆς διὰ τῆς χάριτος τῷ Κυρίῳ γινόμεθα Ναὸς τῷ Θεῷ, καὶ ὅχι διὰ τῶν ἐδικῶν μας κόπων. Λέγωντας δὲ ὁ Παῦλος „σωμαρολογημένοι“ φανερώνει ὅτι κατὰ ἄλλον τρόπον δὲν ἡμποροῦμεν νὰ γέρωμεν Ναὸς τῷ Θεῷ, πᾶρεξ αἰίσας καὶ ἔχωμεν ζῶν· ἐνάρετον, καὶ ὁμοίαν μὲ τὸν ἀκρογωνιαίον λίθον, ἢτοι τὸν Χριστόν, ἐπ' αὐτῷ εἰς τὸν ὁποῖον οἰκοδομώμεθα.

22. „Ἐν

(1) Διὰ τῷτο καὶ ὁ θεοφόρος Ἰγνατίος ἐγράψεν ἐν τῇ πρὸς Ἐφεσίους Ἐπιστολῇ ὅτι „ἐθεμελίωσεν ἡμεᾶς ὁ Χριστὸς ἐπὶ τῆς πέτρας, ὡς ἐκλεκτὸς λίθος, ἐπιτηδεύς πρὸς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ Πατρὸς, εἰς τὴν αἰῶνα, διὰ Χριστοῦ τένοντες, καὶ ὑπὲρ ἡμῶν σωρευθέντες, καὶ χρησαμένους ἀντὶ τῆς χάριτος τοῦ Παναγίου Πνεύματος“. Ὁ δὲ Ἰερώνυμος „εἰ ἐμὲν, ἔλεγε, λίθοι ζῶντες, καὶ

εὐ κατασκευασμένοι, συναχθέντες ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ“· πῶς δὲ θελομεν γένομεν λίθοι σιταγῶν, καὶ ἐπιτηδεῖν, εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ οἴκου Κυρίου; μᾶς ἐρμηνεύει ὁ Ἀββᾶς Δωρόθεος λέγων· „ἡ ὑπομονή, καὶ ἡ ἀγάπη, καὶ ἡ πατήσις, σιταγῶν τῶν λίθων ἐργάζονται, μηδεποτε ἐκπίπτουσα ἐκ τῆς συνδεσμῶς τῆς οἴκου τοῦ Θεοῦ“· (Παρά Κορινθίῳ.)

22. „ Ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς συνοικοδομᾶσθε εἰς κατοικητήριον τοῦ Θεοῦ ἐν πνεύματι “.

Καὶ ὅλοι μὲν οἱ Χριστιανοί, λέγει, ἐπαύω εἰς αὐτὸν τὸν λίθον τὸν Χριστὸν διηλαδῇ συνοικοδομῶνται· μαζί δὲ με αὐτὰς συνοικοδομεῖσθε καὶ ἐσεῖς οἱ Ἐφέσιοι, διὰ τὰ εἰσθε ὅλοι εἰς κατοικητήριον τοῦ Θεοῦ ἐν πνεύματι, ἦγαν διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος ἐνεργείας καὶ χάριτος· ἢ εἶπε „ τὸ ἐν πνεύματι “ πρὸς διαφορὰν τῆς αἰσθητῆς οἰκοδομῆς, ὡσὰν τὰ ἔλεγε, διὰ τὰ γίνεσθε κατοικητήριον τοῦ Θεοῦ πνευματικόν. Συμπεραίνεται λοιπὸν ἐκ τῶν λόγων τούτων, ὅτι ἡ συνοικοδόμησις αὕτη ἔχει τὰ γίνεσθαι, ἕως τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Χριστοῦ, διὰ τῶν καθ' ἑκάστην ἡμέραν πισδόντων εἰς τὸν Χριστὸν, καὶ οἰκεισμένων με αὐτὸν διὰ τῶν ἀγαρέων ἔργων.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Γ'.

1. „ Τάττε χάριν ἐγὼ Παῦλος ὁ δέσμιος Ἰησοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ ὑμῶν τῶν ἔθνων (1). “

Αφ' οὗ εἶπεν ὁ Ἀπόστολος τὴν εἰς ἡμᾶς τὰς Ἐθνικὰς γενομένην πρόνοιαν καὶ φιλανθρωπίαν τοῦ Χριστοῦ, τώρα ἐμβαίνει καὶ εἰς τὴν πρόνοιαν ὅπως, αὐτὸς ἔδειξε διὰ τὰς αὐτὰς Ἐθνικὰς, καὶ ὡσὰν τὰ λέγει, ἐπειδὴ ποιαύτῳ κηδεμονίαν ἔδειξεν ὁ Δεσπότης καὶ Χριστὸς εἰς ἐσᾶς, ἀιάζει λοιπὸν εἶναι τὰ δεῖξαι καὶ ἐγὼ εἰς ἐσᾶς τὴν κατὰ δύναμιν πρόνοιάν μου. Καὶ ἰδὲ πῶς διὰ τὴν ἐδικήν σας σωτείαν, δεικνύμαι εἰς τὰς ἀλυσίδας, καὶ τὰ δεσμά· καὶ ἂν ὁ Κύριος ἐσαυράθῃ διὰ λόγους σας, ἀλλὰ καὶ ἐγὼ εἶμαι δεμνός διὰ ἐσᾶς· εἶπε δὲ ὅτι εἶμαι δεμένος διὰ ἐσᾶς τὰ ἔθνη, διὰ τὰ φανερώσῃ πῶς, ὅχι μόνον δεῖ σας σιγχαίνομαι ὡς ἀπεριτμήτης καὶ Ἐθνικῆς, καθὼς οἱ λοιποὶ Ἰουδαῖοι σας σιγχαίνονται, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ δεσμὰ λαμβάνω διὰ τὴν ἀγάπην σας, καὶ καυχῶμαι τὰ ὀνομάζω τὸν ἑαυτὸν μου δέσμιον τοῦ Χριστοῦ διὰ λόγους σας.

2. „ Εἴ γε ἠγάσσατε τὴν οἰκονομίαν τῆς χάριτος τῆς δοθείσης μοι εἰς ὑμᾶς “.

Εἰδὼ φανερόντι ὁ Παῦλος τὴν πρόρρησιν, ὅπως εἶπεν ὁ Κύριος εἰς τὸν Ἀπόστολον Ἀνανίαν δι' αὐτὸν, ἦγαν τὸ „ ὅτι σκευὸς ἐκλογῆς μοι ἐστίν ἔσος, τὸ βασάσαι τὸ ὄνομα μου ἐνώπιον ἔθνων, καὶ βασιλεύειν, ἐν τῇ Ἰσραήλ “ (Πράξ. 9. 15.) καὶ τὴν ἀποκάλυψιν δὲ τῆς μυσηρίας τῆς τῶν ἔθνων πίσεως, οἰκονομίαν χάριτος ὀνομάζει, τὴν ὁποίαν ἀπὸ ἀνθρώπου ὁ Παῦλος δεῖ ἔμαθεν· ἔτι λέγει, οἰκονομήσεν ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ, τὰ καλεσθῶ ἀνωθεν ἀπὸ τῆς ἐρανῆς, καὶ τὰ τυφλωθῶ ἐγὼ, ὅπως ἦμην ἀπειθὴς εἰς τὸ φῶς τῆς τοῦ Χριστοῦ πίσεως, ἵνα καὶ με τὴν τυφλωσιν τῶν αἰσθητῶν μου ὀφθαλμῶν, καταπεισθῶ εἰς τὸ φῶς αὐτὸ καὶ πισθῶ· προσθέττει δὲ ὅτι εἰς ἐσᾶς ἐδόθη ἡ χάρις αὕτη· ὁ γὰρ καλέσας με Ἰησοῦς Χριστὸς εἰπέ μοι· „ Πορεύου ὅτι εἰς ἔθνη μακρὰν ἐγὼ ἐξαποσελῶ σε “ (Πράξ. κβ'. 21.) ὡς τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ εἶναι ὅλον τὸ πᾶν, καὶ ἐγὼ ἀπὸ λόγου μου δὲν ἐπρόσφερα τίποτε εἰς αὐτό.

3. „ Ὅτι κατὰ ἀποκάλυψιν ἐγνωρίσέ μοι τὸ μυσῆριον “.

Ιδὲ τῆς θείας χάριτος τὸ ἔργον, διηλαδῇ ἡ τῆ περὶ τῶν ἔθνων μυσηρία ἀποκάλυψις· δι' οὗ, τι μυσῆριον ἀληθῶς εἶναι, τὸ τὰ ἀναβιβασθῆναι τὰ ἔθνη ἀπὸ τῆς ἄκρας ταπεινότητος καὶ ἐτέλειαν ὅπως εἶχον, εἰς τιμὴν, καὶ ἀξίαν μεγαλιτέραν ἀπὸ τῆς τῶν Ἰουδαίων.

„ Κα-

(1) Σημειῶσαι ὅτι κατὰ τὸν Θεοδώρετον, ἡ ὀνομαστικὴ αὕτη ἀποδίδεται κάποι εἰς τὸ „ κάμπω πρὸς γονατάς μου πρὸς τὸν Πατέρα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ “. Στίχ. ιδ'. καὶ δὲ ἄλλα λόγια καὶ ἀπὸ τῶν

καὶ μέχρις ἐκείνου τοῦ σίχου, ἔστιν διὰ μέσου. Λέγεται δὲ πρὸς τὴν Περβολὴν, κατὰ τοὺς ῥήτορας, καὶ πνεῦμα, διὰ τῆς μακροσκελείας οὗτοῦ ἔχει.

„Καθὼς προέγραψα ἐν ὀλίγῳ“.

Ητοι περὶ ᾧν εἶπον ἀνωτέρω, δηλαδή περὶ τοῦ πῶς ἐκαλέσθησαν τὰ ἔθνη ὅπου ἦτον μακριὰ ἀπὸ τὸν Θεόν, περὶ τῆς πῶς οἰκοδομήθησαν αὐτὰ ἐπάνω εἰς τὰς Προφῆτας, καὶ Πατριάρχας, καὶ ὅσα ποιαῦτα· ἐν ὀλίγῳ δέ, ἀπὸ τοῦ, συντόμως, καὶ διὰ βραχείων σὰς ἐφανέρωσα (1).

4. „Πρὸς ὃ δυνάσθε ἀναγινώσκοντες, νοῆσαι τὴν σωῆσίν μου ἐν τῷ „μυστηρίῳ τῷ Χριστῷ“ (2).

Εγραφα, λέγει, ὅχι ὅσον ἔπρεπον, ἀλλὰ κατὰ τὴν δυνάμιν σας, καὶ ὅσον ἐσεῖς ἐδύνασθε νὰ καταλάβετε· πλὴν καὶ ἀπὸ τὰ ὀλίγα ὅπερ ἀνωτέρω ἔγραφα, ἠμπορεῖτε νὰ νοήσετε τὴν σωῆσιν καὶ γινώσιν ὅπερ ἔχω εἰς τὸ μυστήριον τῷ Χριστῷ, ἤγουν πῶς ἐγνώρισα τὸ μυστήριον τῷ Χριστῷ, καὶ ἐκατάλαβα ὅτι κἀκεῖται ὁ Χριστὸς εἰς τὰ δεξιὰ τῷ Θεοῦ καὶ Πατρός· ὅτι συνεκάθισε καὶ ἡμᾶς μαζί με τὸν ἑαυτὸν πᾶ· ὅτι εἰς τὸν ἑαυτὸν πᾶ ἔκτισε τὰς δύο λαὸς τὰς Ἑθνικὰς καὶ Ἰουδαίους, εἰς εἷα καινέριον ἄνθρωπον, καὶ ὅσα ἄλλα εἶναι οἰκεία τοῦ μυστηρίου τούτου. Ἀπὸ αὐτὰ λοιπὸν ὅπερ μοι ἐφανέρωσεν ὁ Θεός, θέλετε γνωρίσετε, λέγει, τὸ ἀξίωμα καὶ τὴν μέγαλυνσιν σύνεσιν καὶ τιμὴν· δι' ὃ, τι πῶς εἶναι τιμὴ μεγάλη, καὶ μακαρίστis εἰς ἐκεῖνον, ὅπερ φανερόν· ὁ Θεὸς τὰ μυστήρια ταῦτα, τῷ προλαβὼν ὁ Δαβὶδ ἀνεβόησεν· „ὅς ἐποίησεν ἔργα παντὶ ἔθνει, καὶ τὰ κείμενα αὐτῷ ἐκ ἐδήλωσεν αὐτοῖς“· (Ψαλμ. ρμζ'. 8.) καὶ ὁ Βαρὺχ λέγει· „μακάριοί ἐσμεν Ἰσραὴλ, ὅτι τὰ ἀρεῖς, ὅσα τῷ Θεῷ, ἡμῖν γνωστὰ εἰσι“· (Βαρ. δ'. 4.)

5. „Ὁ ἐτέραις γενεαῖς οὐκ ἐγνωρίσθη τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, ὥς νῦν ἀπεκαλύφθη τοῖς ἁγίοις αὐτῷ Ἀποστόλοις καὶ Προφήταις ἐν πνεύματι“.

Τί λοιπόν; δὲν ἤξευραν οἱ Προφῆται περὶ τῷ Χριστῷ μυστήριον; καὶ πῶς λέγει ὁ Χριστὸς ὅτι ὁ Μωϋσῆς, καὶ οἱ Προφῆται περὶ ἐμὲ ἔγραφον; „εἰ ἐπιστεύετε γὰρ φησι Μωσῆ, ἐπιστεύετε αὐτῷ ἐμοί· περὶ γὰρ ἐμὲ ἐκεῖνος ἔγραφεν“· (Ἰω. 5. 46.) Καὶ πάλιν „δεῖ πληρωθῆναι πάντα τὰ γεγραμμένα ἐν τῷ νόμῳ Μωσέως, καὶ Προφῆταις, καὶ ψαλμοῖς περὶ ἐμὲ“· (Λουκ. κδ'. 44.) Καὶ πάλιν „ἐρένατε τὰς Γραφάς... ἐκεῖναι γὰρ εἰσιν αἱ μαρτυρεῖσαι περὶ ἐμὲ“; (Ἰωάν. 5. 39.) Εἰς τῷ δὲ ἀποκεινόμεθα, πρῶτον μὲν, ὅτι ὁ Παῦλος λέγει ἐδῶ, πῶς δὲν ἀπεκαλύφθη τὸ μυστήριον τῷ Χριστῷ ὅχι εἰς τὰς Προφῆτας, ἀλλὰ εἰς ὅλους τὰς ἀνθρώπους· διὰ τῷ καὶ ἐπρόσθεσεν „ὁ ἐτέραις γενεαῖς ἐκ ἐγνωρίσθη τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων“· Καὶ δεύτερον, ὅτι τὸ μυστήριον τῷ Χριστῷ καὶ εἰς τὴν Προφῆτας δὲν ἀπεκαλύφθη πόσον φανερά, καθὼς ἀπεκαλύφθη πῶρα διὰ τῶν πραγμάτων εἰς τὰς Ἀποστόλους, καὶ εἰς τὰς ἐν τῇ καινῇ Διαθήκῃ Προφῆτας, διὰ μέσου τῷ ἁγίῳ Πνεύματι· δι' ὃ, τι αὐτὸ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον δὲν ἐδίδασκε τὸν κορυφαῖον Πέτρον διὰ τῆς ἀπ' ἐρανῶς ἐλθέσης συνδόξης, τῆς ἐχέσης ὅλα τὰ θηρία τῆς γῆς, καὶ αὐτὸ δὲν ἀπεκαλύπτειν εἰς αὐτὸν, ὅτι ὅλα τὰ ἔθνη δέχεται ὁ Θεὸς εἰς τὴν πίσιν, βέβαια ὁ Πέτρος δὲν ἤθελε δεχθῆναι.

(1) Καὶ ὁ Θεοδώριτος συμφώνως ἐρμηνεύει τὸ ῥητὸν τοῦτο „τὸ μέγα προέγραψα ἐν ὀλίγῳ, ὅς ὡς τινες ὑπέλαβον, ὅτι ἐτέραν Ἐπιστολὴν γεγραφεῖν“· ἀλλὰ γὰρ „περὶ τῶν καθ' ἑαυτὸν ἔφη ὅτι προέγραψα, ἀλλὰ περὶ τοῦ μυστηρίου“· αὐτοῦ γὰρ ἔφη, ὅτι κατὰ ἀπεκαλύφιν ἐγνωρίσθη μοι τὸ μυστήριον, καθὼς προέγραψα ἐν ὀλίγῳ, περὶ οὗ νῦν ἔγραψα· καὶ γὰρ περὶ τούτου διεξελήλυθεν ἀπὸ τῶν προοιμίων, μέγα καὶ τῷδε τοῦ χωρίου“.

(2) Σημειώσαι ὅτι, κατὰ τὸν κριτικὸν Φώτιον, τὸ ῥητὸν τοῦτο ἢ διὰ τῆς καθ' ὑπερβάσιν χρηματικῆς πρὸς τὸν ὁρδὸν καὶ σωῆσιν τῆς φράσεως ἐπαναγεται· ἦτοι, πρὸς ὃ δυνάσθε νοῆσαι τὴν ἐν τῷ μυστηρίῳ τῷ Χριστῷ σωῆσιν μου· ἢ διὰ τῆς κοινοποιήσεως ἐκκλησιαστικῆς τοῦ ἐφεξῆς πᾶς προσηκόντως· ἤγουν· „νοῆσαι τὴν σωῆσιν μου, τὴν ἐν τῷ μυστηρίῳ τῷ Χριστῷ“· (Ἐπιστολ. ρεζ'. Γεωργίου Νικομηδείας)

ἢ τὰ βαπτίσματα τὸν Κορινθίων, καὶ ὅλων τὴν οἰκίαν του. (Πράξ. ι.) (1) Καὶ βλέπε πῶς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον δὲν ἀπεκάλυψεν εἰς τὸν Πέτρον διὰ τὰς Ἰουδαίας, ἀλλὰ διὰ τὰς Ἑθνικὰς· ἐπεὶ δὲ ἀληθῶς μέγα πρᾶγμα ἦν, τὸ νὰ δεχθῶν εἰς τὴν τῶ Χριστοῦ πίσιν οἱ σιγαίοντες Ἑθνικοί. Διὰ τὸτο οἱ πρὸ τῆς χάριτος Προφῆται δὲν ἤξεύραν πόσον καθαρά τὸ μυστήριον τὸτο, εἰς καιρὸν ὅπῃ ὁ πόσον μέγας καὶ κορυφαῖος Πέτρος, ἐχρειάσθη νὰ διδάχθῃ περὶ τῶ μυστηρίου τῆς τῶν Ἑθνικῶν, ἀπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου.

6. „Εἶναι τὰ ἔθνη συγκληρονόμα, καὶ σύσσωμα, καὶ συμμετόχα τῆς ἐπαγγελίας αὐτῆς, ἐν τῷ Χριστῷ διὰ τῶ Εὐαγγελίου“.

Δὲν ἀπεκαλύφθη, λέγει, τὸ μυστήριον τὸτο εἰς ἄλλας γενεάς, τὸ νὰ εἶναι δηλαδὴ καὶ τὰ ἔθνη συγκληρονόμα, μαζί με τὰς Ἰουδαίας, καὶ συμμετόχα τῆς ἐπαγγελίας, καὶ ὑποχρέωσης, ὅπῃ ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἀβραάμ· ἐμέτερον γὰρ οἱ Ἰσραηλίται τὴν ἐπαγγελίαν ταύτην τῷ Θεῷ, ὡς ἔθνος ἅγιον ὅπῃ ἦν· ἐμέτερον δὲ μαζί με τὰς Ἰουδαίας τὴν ἰδίαν ἐπαγγελίαν καὶ οἱ Ἑθνικοί, οἱ λογιζόμενοι ἀκάθαρτοι· ἀλλὰ με ποῖον τρόπον ἐμέτερον αὐτῶν; „ἐν τῷ Χριστῷ“ ἦτοι διὰ μέσου τῆς εἰς Χριστὸν πίσεως, ἡ ὁποία πίσις ἐπροξενήθη εἰς αὐτοὺς, διὰ μέσου τῆς κηρύξεως τῶ Εὐαγγελίου. Δὲν ἀρκέσθη δὲ ὁ Παῦλος νὰ ὀνομάσῃ τὰ ἔθνη, συγκληρονόμα μόνον, καὶ συμμετόχα, ἀλλὰ διὰ νὰ φανερώσῃ τὴν πολλὴν καὶ ὑπερβολικὴν συγχύειαν, καὶ εἰσὶν, ὅπῃ ἔλαβον τὰ ἔθνη με τὰς Ἰουδαίας, αἰσώμασεν αὐτὰ καὶ σύσσωμα· ἐπεὶ δὲ οἱ Ἑθνικοί, καὶ οἱ ἅγιοι Ἰουδαῖοι, εἷς σῶμα ἔγιναν καὶ οἱ δύο, συζηρατέμενοι ἀπὸ μίαν κεφαλὴν τὸν Χριστόν.

7. „Οὗ ἐγνώμην διάκονος, κατὰ τὴν δωρεὰν τὴν χάριτος τοῦ Θεοῦ τὴν δοθῆσάν μοι, κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς δυνάμεως αὐτῆς“.

Εἰπὼν, λέγει, ἔγινα διάκονος καὶ ὑπηρετῆς τῶ ἀνωτέρῳ εὐαγγελικῷ κηρύγματι, διὰ μέσου τῶ ὁποῖο ἐπίσδυσαν τὰ ἔθνη εἰς τὸν Χριστόν, καὶ διὰ τὸ Εὐαγγελικὸν αὐτὸ κήρυγμα δεισσομαι πόρᾳ εἰς τὰ δεσμά· πλὴν ἡ διακονία αὕτη δὲν εἶναι κατέρθωμα ἐδικόν μου, ἀλλὰ εἶναι δωρεὰ τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος, ἡ ὁποία ἐδόθη εἰς ἐμοί, ὅχι ἀπλῶς, καὶ πτωχικῶς, ἀλλὰ δυνατῶς, καὶ πλεονοπαρόχως, καθὼς ἔπρεπεν εἰς τὸν Θεόν, ὅπῃ ταύτῃ ἐνέργειαν εἰς ἐμέ. Ἡ γοῦται καὶ ἔττει, ὅτι ὁ Θεός, ὅπῃ μοι ἐχάρισε τὴν διακονίαν ταύτην τῶ Εὐαγγελίῳ, αὐτῶς μοι ἐχάρισε καὶ τὴν δυνάμιν· ἐπεὶ δὲ δὲν ἦτον ἀρκετὸν μόνον τὸ ἀξίωμα καὶ ἡ χάρις αὕτη ὅπῃ μοι ἔδωκεν, αἰσῶς δὲν ἤθελε προσεθῇ εἰς ἐμέ καὶ δυνάμεις παρ' αὐτῆς· διότι τεῖρα πράγματα πρέπει νὰ προσφέρῃ οἱ Ἱεροκλήρυκες καὶ Διδάσκαλοι, εἰς τὴν διακονίαν τῶ

Εὐαγγ-

(1) Καὶ ὁ Κορέσιος ἀπορᾷ ἐδῶ καὶ λέγει, ἂν ὁ Χριστὸς καὶ ἡ κλήσις τῶν ἔθνων ἦτον προεγνωσμένη εἰς τὰς Προφῆτας, πῶς λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι οὐκ ἐγνωσθῆναι αὐτὴν ποῖς τοῖς ἁγίοις ἀνθρώποις; εἰς λύσιν δὲ τῆς ἀπορίας φέρει τὸν Χρυσόστομον, καὶ τὸν Γερώνυμον λέγοντες, ὅτι εἰς τὰς ἡμέρας τῶν ἀνθρώπων δὲν ἦτον ἐγνωσμένη, καὶ ὅχι εἰς τὰς Προφῆτας· οἱ γὰρ Προφῆται δὲν ἦναι ἡοὶ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ ἡοὶ τοῦ Θεοῦ· ἡ ἡ κλήσις τῶν ἔθνων δὲν ἦτον ἐγνωσμένη εἰς πολλοὺς, ἀλλὰ εἰς ὀλίγους, κατὰ τὸν αὐτὸν Χρυσόστομον· καὶ δὲν ἦτον ἐγνωσμένα τὰ ἔθνη, ὅτι ἔχον νὰ ὁμοιωθῶν κατὰ τὴν χάριν καὶ πίσιν, με τοὺς Ἰουδαίους, καὶ ὅτι ἔχον ἀκομήν καὶ νὰ ὑπερβῶν αὐτοὺς. Ἀλλὰ καὶ ὁ Θεοφόρος Μαξίμος ἀπορᾷ προτὶναι τοιαύτῃ· ὅτι ἂν ὁ Κύριος ἔπει μετὰ τὴν ἀνάστασιν, πορεύσασθαι μαθητεύσας, τε πάντα τὰ ἔθνη· ποῖ ὅτερον ὁ Πέτρος ἐχρημάσθη ἀποκαλύψιν διὰ τῆς ἀπ' οὐρανοῦ κατελθούσης σφύρας, ἵνα μὴ ὅτι δέχεται τὰ ἔθνη ὁ Θεός; ἡ πῶς οἱ ἐν Ἱερουσολύμοις. Ἀποστόλοι ἀκούσαντες ὅτι ὁ Πέτρος ἐβάπτισεν τὸν Κορινθίον, καὶ ὅλον τὸν οἶκόν του, διεκρίνοντο

πρὸς αὐτόν; Δύναται λοιπὸν τὴν ἀπορίαν ταύτην, λέγει ὅτι καὶ πολλὰ ἐχρημάσθη ὁ Πέτρος ἀποκαλύψιν θείαν περὶ τῶν ἔθνων· ἐπιδῶν δὲν ἤξεύρεν ὅτι δὲν ἦναι καμμία διαφορὰ περιτομῆς καὶ ἀκροβυστίας κατὰ τὴν πίσιν, ὅτε ἤξεύρε καθαρά, ὅτι ἔπρεπε νὰ μαθητεύθῃν τὰ ἔθνη χωρὶς τῆς κατὰ Νόμον φαινομένης λειτουργίας· διὰ τὸτο καὶ ὁ Κύριος ἀπεκάλυψεν εἰς αὐτόν τὸ περὶ τοῦτο μυστήριον τῆς ἀπορήτου βαλῆς τῆς· διὰ τί, ἄλλος ἦναι ὁ λόγος τῆς ἐντολῆς, καὶ ἄλλος ἦναι ὁ τρόπος, κατὰ τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ γίνῃ ἡ ἐντολή· ὅθεν ὁ Πέτρος λαβὼν παρὰ τοῦ Κυρίου τὴν ἐντολήν, καὶ νὰ μαθητεύσῃ τὰ ἔθνη, δὲν ἐπεχαιρέσει νὰ τὰ μαθητεύσῃ, ἀλλὰ ἀνέμεινε νὰ διδάχθῃ παρὰ Χριστοῦ καὶ τὸν τρόπον, μετὰ τὸν ὁποῖον ἐμελλε νὰ τὰ μαθητεύσῃ, εἰ, τις ἦτον ὅτι τὰ ἔθνη ἔπρεπε νὰ καλεσθῶν καὶ νὰ σωθῶν, χωρὶς περιτομῆς, καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ Νόμου σημεῖα· ἐπιδῶν ὁ λόγος ἤξεύρει πνευματικὴν περιτομήν, τὴν ἐκτομὴν τῆς πρὸς τὸ σῶμα τῆς ψυχῆς ἐμπάδας χείσεως. (παρὰ τῇ Σμάρτῃ τοῦ κατὰ Ματθ. Κεφ. κη. 19.)

Εὐαγγελικῆ κηρύγματος· ψυχῶν, ὅπῃ νὰ ἀγαπᾷ τὰς κινδυνεύουσας· σοφίαν, καὶ σωῶσιν, καὶ ζωὴν ἀκατηγόρητον· εἶναι χρεῖα δὲ πρὸς πάντας, νὰ δίδῃ καὶ ὁ Θεὸς δυνάμειν εἰς αὐτοὺς, διὰ μέσσω τῆς ὁποίας ταῦτα τὰ τεῖλα θεῶν γίνονται ἐνεργητικὰ, καὶ καρποφόρα· „Κύριος γάρ, ἡ φησί, δώσει ῥῆμα τοῖς ἀγγελίζομενοις διδάμει πολλῇ“· (Ψαλ. λθ'. 12.)

8. „Ἐμοὶ τῷ ἐλαχιστότέρῳ πάντων τῶν Ἀγίων, ἐδόθη ἡ χάρις
„αὕτη“.

Επειδὴ ὁ Παῦλος ἔχει νὰ εἰπῇ τὸ μεγαλεῖον τῆς θείας χάριτος ὅπῃ ἐδόθη εἰς αὐτὸν, βλέπει τί λέγει διὰ λόγους ἀπὸ ταπεινοφροσύνης· διὰ τί αὐτὸς, ὕστερα ἀπὸ πόσα κατάρθωματα, καὶ ἀρετὰς, καὶ ἀγῶνας, ὀνομάζει τὸν ἑαυτὸν τῷ ἐλαχιστότερον, ὅχι μόνον ἀπὸ τῆς Ἀποστόλης, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ὅλης τῆς Ἀγίας, ἦσαν τὰς Χριστιανίας· ἕως δὲ ὁ λόγος εἶναι μεγαλιώτερος ὅσον εἰς τὴν ταπείνωσιν, ἀπὸ τὸν λόγον ἐκεῖνον ὅπῃ εἶπεν· „ὅς ἐκ εἰμὶ ἰκανὸς καλεῖσθαι Ἀπόστολος“· (ἀ. Κορ. ιε'. 9.)

„Ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἀγγελίσασθαι τὸν ἀνεξιχνίασον πλῆθον τῶ
„Χριστοῦ“.

Ποία χάρις, λέγει, μοὶ ἐδόθη; τὸ νὰ κηρύττω εἰς τὰ ἔθνη τὸ Εὐαγγέλιον· δι' ὃ, τι οἱ μὲν ἄλλοι Ἀπόστολοι ἐκήρυττον τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τὰς περιτριμμημένας Ἰουδαίας, ὁ δὲ Παῦλος ἐκήρυττεν αὐτὸ εἰς τὰ ἔθνη· ὅθεν ὁ ἀπὸ τῆς ἄλλης ἐλαχιστότερος, ὅπῃ ἐπεπιστάθη τὴν μεγαλιώτεραν διακονίαν, ἀκολούθως ἐχρεώζετο νὰ ἔχῃ καὶ μεγαλιώτεραν χάριν· διὰ τί ἐκεῖνος ὅπῃ ἐδιωρίσθη ἀπὸ τὸν Θεὸν νὰ ἐπιστρέφῃ εἰς τὴν πίσιν τῆς Ἑθνικῆς, τῆς χειροτέρας ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας, αὐτὸς κατὰ τὰτο εἶναι μέγας, καὶ καὶ ἦτον μικρὸς· ὥστε τῆς θείας χάριτος ἦτον τὸ κατάρθωμα τῆτο. Ἀνίσως δὲ ὁ πλῆθος τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὕστερα ἀφ' ἧς ἐφανερώθη, εἶναι ὅχι μόνον ἀκατάληπτος, ἀλλὰ καὶ ἀνεξιχνίαστος, ἥτοι εἰς τὰ ἴχνη αὐτοῦ νὰ ἀρεθῶν διώκονται, πόσω μᾶλλον ἢ εἰς τὰς καὶ φύσεις τῆς αὐτοῦ Θεότητος; ὅθεν πῶς ὁ αἱρετικὸς Εὐνόμιος ὑπερηφανώετο, ὅτι νοεῖ καὶ καταλαμβάνει τὴν ἐστίαν τοῦ Θεοῦ (1);

9. „Καὶ φωτίσαι πάντας, τὶς ἡ οἰκονομία τοῦ μυηθεῖς τοῦ ἀποκε-
„κρυμμένου ἀπὸ τῶν αἰώνων ἐν τῷ Θεῷ“.

Οτι μὲν ἔμελλον νὰ καλεσθῶν τὰ ἔθνη εἰς τὴν πίσιν τοῦ Χριστοῦ, τῆτο ἴσως τὸ ἠξίου-
ραν, διὰ τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, καὶ οἱ Προφῆται, καὶ οἱ Ἄγγελοι· ὅτι δὲ ἔ-
μελλον νὰ καλεσθῶν, διὰ νὰ λάβωμ ποταῦτα μεγάλα χαρίσματα, καὶ διὰ νὰ καθίσωμ με-
τὰ τῷ Χριστῷ εἰς τὸν θρόνον τοῦ Θεοῦ, τῆτο παῖος ἠθέλουν ἐλπίσῃ νὰ γένη; βέβαια εὐδαί-
μον· διὰ τῆτο ὁ Ἀπόστολος ἐδόξ, μυήριον αὐτὸ ὀνομάζει ἀποκεκρυμμένον εἰς τὸν Θεὸν ἀπὸ τῶν
αἰώνων, ἥτοι ἀνωθεν καὶ ὅξ ἀρχῆς· ἐπειδὴ ἡ οἰκονομία αὕτη τοῦ Θεοῦ δοῦν εἶναι καινέρια,
ἀλλὰ ἀπὸ αὐτὸν μόνον ἐγινώσκετο ἀπὸ τῶν αἰώνων.

„Τῷ τὰ πάντα κτίσαντι διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ“.

Καλῶς ἐδόξ ὁ Παῦλος ἀναφέρει τὴν κτίσιν, διὰ τί ὁ Θεὸς ἐκεῖνος ὅπῃ ἐκτίσεν ὅλα τὰ
κτίσματα διὰ τοῦ Χριστοῦ, νοεμένον κατὰ τὴν Θεότητα (λέγει γάρ ὁ Ἰωάννης, „πάντα δι'
„αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο ἑδὲ ἓν ὃ γέγονεν“·)· (Ἰω. ἀ. 3.) ὁ Θεὸς, λέγω,
καὶ Πατὴρ ὁ διὰ τοῦ Χριστοῦ τὰ πάντα κτίσας, αὐτὸς καὶ τῆτο τὸ μυήριον περὶ τῆς τῶν ἐθ-
νῶν κλήσεως, καὶ δόξης, ἀποκαλύπτει διὰ μέσσω πάλιν τῷ αὐτῷ Χριστῷ.

10. „Ἰνα

(1) Τὰ αὐτὰ λέγει καὶ ὁ Θεοδώριτος προσειδὼς καὶ
πῶς „ὅτι ὁ μὲν Εὐνόμιος ποιητὴν τοῦ Χριστοῦ τὸν Πα-
„τέρα λέγων καὶ τὴν αὐτοῦ τοῦ Πατρὸς ἐστίαν ἐφη
„κατεληφέναι· ὁ δὲ θεὸς Ἀπόστολος οὐ μόνον τοῦ

„Χριστοῦ τὴν θείαν φύσιν, ἀλλὰ καὶ τὸν πλῆθον ἀνεξι-
„χνίασον κέκληκε. Καὶ πῶς κηρύττει, ἥπερ ὁ πλῆ-
„θος ἀνεξιχνίαστος; πῶς γὰρ αὐτοῦ φησι κηρύττω ὅτι
„ἀνεξιχνίαστος· πῶς γὰρ ἐπάγει“.

10. „Ἴνα γνωρισθῇ νῦν ταῖς ἀρχαῖς, καὶ ταῖς ὀξυσταῖς ἐν τοῖς ἐπὶ-
 „ρανοῖς, διὰ τῆς Ἐκκλησίας (1) ἡ πολυποίκιλος σοφία τοῦ Θεοῦ“.

Οὕτε αἱ αὖν τῶν Ἀγγέλων ἀρχαί, καὶ ὀξυσταί, ὅτε αἱ κάτω ἡξόδραν ἀκριβῶς τὸ μυ-
 στήριον τῆς δόξης, ὅπερ ἐμελλόν νὰ λάβεν οἱ Ἑθνικοί· δι' ὅ,τι οἱ αὖν ὄντες Ἀγγελοι, καὶ
 οἱ Ἀρχάγγελοι, τῆτο μόνον ἡξόδραν, ὅτι ὁ λαὸς τῆ Ἰσραὴλ, ἦτον μερὶς τοῦ Κυρίου καὶ
 λαὸς αὐτῆς, καθὼς εἶναι γεγραμμένον· „Καὶ ἐγνωσθή μερὶς Κυρίου λαὸς αὐτῆς Ἰακώβ·
 „σχοίνισμα κληρονομίας αὐτῆς Ἰσραὴλ“· (Λέβ. λβ'. 9.) Καὶ ὁ κάτω ἀποσταλὴς Ἀρ-
 χάγγελος Γαβριήλ τῆτο μόνον ἡξόδραν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς θέλει γλυτώσει τὸν λαόν τε, τὸν
 Ἰουδαϊκὸν δηλαδὴ, ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας των· „αὐτὸς γάρ φησι, σώσει τὸν λαόν αὐτῆς ἀπὸ
 „τῶν ἀμαρτιῶν αὐτῶν“· (Ματθ. α'. 21.) (2) Πῶς δὲ οἱ Ἑθνικοὶ καὶ εἰδωολόγτραι ἐμελλ-
 λον νὰ λάβεν πῶς μεγαλύνει τιμὴν, καὶ δόξαν, τῆτο ἐγνώρισαν τώρα, μετὰ τὴν ἐκτακτὴν
 οἰκονομίαν, καὶ οἱ αὖν ἐν τῷ ἑρανοῦ ὄντες Ἀγγελοι, καὶ οἱ ἐν τῇ γῇ κάτω, διὰ μέσου τῆς
 Ἐκκλησίας, ἦτοι διὰ μέσου τῶν εἰς ἡμᾶς γνωστικῶν παρὰ Θεοῦ ἀγγελιστῶν· δι' ὅ,τι αἱ ἀν-
 γεσταὶ ὅπερ ἐδόθησαν εἰς ἡμᾶς τῆς ἐξ ἑθνῶν Χριστιανῆς, αὐταὶ ἐδίδαξαν τὴν Ἀγγέλων
 τὴν πολυποίκιλον σοφίαν τοῦ Θεοῦ· δὲν εἶπε δὲ τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ, ἀπλῶς ποικίλῳ, ἀλλ-
 λά πολυποίκιλον, διὰ τὴν φανερὰν μὲν τὴν λέξιν ταύτην, τὸ πάντεχρον αὐτῆς καὶ ἀκατανόη-
 τον· Ὁ δὲ Θεὸς Γρηγόριος ὁ Νύκτας ἐτζί ἐρμηνεύει τὸ ῥητὸν τῆτο (Ὁμιλ. ἡ. εἰς τὸ ἄσμα
 τῶν Ἀσμάτων.) ὅτι προτίτερα μὲν ἀπὸ τῆς ἐνανθρώπησιν τοῦ Θεοῦ Λόγου, αἱ ἑραναὶ δυνάμεις
 τῶν Ἀγγέλων, ἀπλῶς ἐγνώριζον τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ· χάριν λόγου· ὁ Θεὸς ἐδημιῆρξεν
 τὰ πάντα μὲ μόνῳ τὴν θέλησίν τε· ἐν τῇ δὲ ἐγνώριζον οἱ Ἀγγελοι τὸν Θεὸν δυνατόν
 καὶ παντοδύναμον· ὁ Θεὸς διεφύλαττε τὰ δημιουργηθέντα κτίσματα, μὲ τὴν σοφίαν τε πρόνοιαν·
 ἐκ τῆς δὲ οἱ Ἀγγελοι ἐγνώριζον αὐτὸν σοφόν καὶ προνοητὴν· καὶ κἀνείνα ποικίλον δὲν ἦτον
 εἰς αὐτὰ, ἦσαν κἀνείνα πρᾶγμα δὲν ἦτον εἰς αὐτὰ, ὅπερ νὰ ἦναι μὲν ἄλλο, νὰ γινῇ δὲ
 ἄλλο ἀποτέλεσμα· Ἀφ' ὅ,τι ἐσαρκώθη ὁ Θεὸς Λόγος ἔγινε πολυποίκιλος ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ,
 διὰ τὴν κατωρθώθησαν καὶ ἔγιναν τὰ ἐναντία διὰ τῶν ἐναντίων, ἦσαν διὰ θανάτου ἔγινε
 ζωὴ· διὰ ἀσθενείας, δυνάμεις· διὰ ἀτιμίας, δόξα· καὶ διὰ μέσου τῶν ὀξυστῶν καὶ ἀνθρω-
 πίνων, ἔγιναν τὰ μεγάλα ἔργα καὶ θεοπρεπῆ· ὅθεν μὲ πᾶσι τὸν τρόπον ἐγνωρίσθη τώρα εἰς
 τὰς ἑραναὶς δυνάμεις, ἡ πολυποίκιλος αὐτῆς σοφία τοῦ Θεοῦ· δι' ὅ,τι ἀφ' ὅ,τι ἡμεῖς οἱ ἄνθρω-
 ποι ἐμάθομεν πῶς πιαυτῶν σοφίαν τοῦ Θεοῦ, πῶς καὶ αἱ δυνάμεις τῶν Ἀγγέλων, ἐμάθον
 αὐτῶν διὰ μέσου ἡμῶν, ἐπειδὴ εἶδον πῶς Ἐκκλησίαν καὶ τὸ συνάθροισμα τῶν Χριστιανῶν,
 ποῖα μεγάλα καὶ παράδοξα ἡξιώθη, καὶ ἀκολέθως, δι' αὐτῆς ὠδηγήθησαν εἰς πῶς γινώσκιν
 τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ.

11. „Κατὰ πρόθεσιν τῶν αἰώνων, ἡ ἐποίησεν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ
 „Κυρίῳ ἡμῶν“.

Τώρα μὲν, λέγει, εἰς τῆς ἐσχάτης καιρῆς, ἐγνωρίσθη ἡ σοφία τῶν εἰς ἡμᾶς τῆς Ἑθνε-
 κῆς γνωστικῶν ἀγγελιστῶν τοῦ Θεοῦ· ἦτον δὲ αὕτη αὐτὴν καὶ ὅ,τι ἀρχῆς προωρισμένη ἀπὸ
 τὸν Θεόν, κατὰ πρόθεσιν τῶν αἰώνων, ἦτοι κατὰ πρόγνωσιν τῶν μελλόντων αἰώνων· δι' ὅ,τι
 ἡξόδραν ὁ Θεὸς ἐκεῖνα ὅπερ μέλλεν νὰ γινῇ, καὶ διὰ τῆτο ἔτζί τὰ ἐπρωίσει· τὸ δὲ, „ἡ
 „ἐποίησεν ἐν Χριστῷ“ νοεῖται διὰ πῶς σοφίαν, ἦτοι διὰ πῶς οἰκονομίαν ὅπερ ἔκαμεν ὁ Πα-
 τὴρ διὰ μέσου τοῦ Υἱοῦ· Ὁ δὲ Χρυσόστομος ἀναγινώσκει τὸ ῥητὸν ἔτζί· „κατὰ πρόθεσιν τῶν
 „αἰώνων, ὧν ἐποίησεν ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ“.

12. „Ἐν

(1) Ὁ δὲ Θεὸς Χρυσόστομος λέγει „ὅτι ἡ διὰ, πρό-
 „θεσις ἐφ' ἧς ἐκτελεσθῇ ἀντὶ τῆς, σύν· ὡς πιαυτῶν ἐν-
 „νοῖαν ἔχον τὸ ἀποστολικὸν τοῦτο ῥητὸν, ὅτι σύν τῇ
 „κατὰ ἡμᾶς Ἐκκλησίᾳ, καὶ οἱ Ἀγγελοι οἱ ἐν ἑρανοῖς,
 „τὰ ἀπορρήτα τοῦ Θεοῦ ἐμνήσθησαν μυήματα“.

(2) Ἦσαν διὰ νὰ γνωρισθῇ τοῖς καλοῖς Ἀγγέλοις,

κατὰ τὸν Ἱερώνυμον, καὶ οὐχὶ τοῖς κακοῖς, κατὰ τὸν
 Ἀμβρόσιον, ἀγκαλὰ καὶ ὁ Ἀυγουστίνος (βιβλ. ε. περὶ
 τῆς Γενέσεως κατὰ τὸ γράμμα κεφ. ιδ'.) Ἐκκλησίαν,
 νοῦ πῶς ἐπουράνιον, γνωρίσαντες τοῖς κατωτέροις τὰ ποι-
 αὐτὰ μυήματα. (παρὰ Κορναλίῳ).

12. Ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν παρρήσίαν, ἢ τὴν προσαγωγὴν, ἐν πεποι-
 ,, θήσῃ διὰ τῆς πίστεως αὐτῆς“.

Πῶς, λέγει, ἔγινε τὸ παῦ τῆς πρὸς τὰ ἔθνη ἐργασίας τῆ Θεῶ, διὰ μέσου τῆ Χρυσῆ, φαιερὸν εἶναι ἐν τούτῳ, διὰ τὸ ὅτι ὁ Χρυσὸς εἶναι ὅπου μᾶς ἐπρόσφερεν εἰς τὸν Πατέρα· πλὴν δὲ ἐπρόσφεθημεν εἰς τὸν Πατέρα παρὰ τῆ Χρυσῆ, ὡς σκλάβοι, εὐδὲ ὡς ἀμαρτωλοί· ἀλλὰ ὡς παρρησίαν ἔχοντες, καὶ ὅχι ἀπλῶς παρρησίαν, ἀλλὰ παρρησίαν ἐνώμιον ὅμῃ μὲ ἐλπίδα καὶ θάρρους. Αὐτὰ δὲ ὅλα διὰ τίνος μέσου ἐδόθησαν εἰς ἡμᾶς; διὰ τῆς πίστεως, λέγει· διὰ τὴν αὐτὴν ἢ πίσιν, μὲ τὸ νὰ μᾶς ἐλύτρωσεν ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας, ἔβαλεν εἰς τὴν καρδίαν μας παρρησίαν καὶ θάρρους.

13. ,, Διὸ αἰτῶμαι μὴ ἐκκακῶν ἐν ταῖς θλίψεσί μου ὑπὲρ ὑμῶν (1)·
 ,, ἥτις ἐστὶ δόξα ὑμῶν“· (2)

Διὰ τῶτο, λέγει, ποῖον; διὰ τὸ εἶναι Μίχα τὸ μυθήριον τῆ εἰς τὴν πίσιν καλέσματος ἐσᾶς τῶν Ἑθνικῶν, καὶ διὰ τὸ ἐγὼ ἐμπιστεύθηκα μεγάλῳ διακονίᾳ, νὰ σᾶς κηρύττω τὸ Εὐαγγέλιον τῆ Θεῶ· καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ λαμβανῶ δεσμὰ, καὶ νὰ πάσχω κακὰ ἀπὸ ἐκείνων, ὅπως δὲ καταλαμβάνω τὸ μυθήριον τῶτο, ἀλλὰ ἐναντιόνομαι εἰς αὐτὸ, διὰ τῶτο λέγω, σᾶς παρακαλῶ, ἀδελφοί μου, νὰ μὴ ἐκκακῶτε, ἢ γὰρ νὰ μὴ παράττεσθε, καὶ νὰ λυπηθεῖτε, ὡς νὰ γίνεταί κανεὶς πρᾶγμα παράξενον· ἐπειδὴ τὰ δεσμὰ, καὶ αἱ θλίψεις, ὅπως ἐγὼ δοκιμάζω διὰ λόγου σας, αὐτὰ εἶναι δόξα καὶ σέφανός σας· φανερώνουσι γὰρ αὐτὰ, ὅτι ὁ Θεὸς πόσον πολλὰ σᾶς ἠγάπησεν, ὥστε ὅπως, ὅχι μόνον ἔδωκε τὸν μονογενῆ υἱὸν διὰ τὴν ἀγάπην σας, ἀλλὰ καὶ ἡμᾶς πᾶς δέλεος τε παραδίδει εἰς κινδύνους καὶ δεσμὰ, διὰ τὴν ἐδική σας ἀφέλειαν. Καὶ αὐτὴ ἡ ἐδικαῖός μου θλίψις εἶναι δόξα ἐδική σας, πολλῶν μᾶλλον εἶναι δόξα σας αἱ θλίψεις καὶ τὰ κακὰ, ὅπως ἐσεῖς οἱ ἴδιοι ἠθέλετε πάθετε διὰ τὸν Χρυσόν. Λοιπὸν, δὲν πρέπει νὰ παράττεσθε καὶ νὰ λυπηθεῖτε, εὐδὲ ὅταν ἐσεῖς θλίβεσθε.

14. Τότε χάριν κάμπτω (3) τὰ γόνατά μου πρὸς τὸν Πατέρα τῆ
 ,, Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χρυσῆ“.

15. Ἐξ ὧ πάντα πατεῖα ἐν ὕραν καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται“.

Επειδὴ, λέγει, ἐσεῖς οἱ Ἑθνικοὶ πόσον ἠγαπήθητε ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ πόσον μεγάλα, καὶ ἀκατάληπτα εἶναι τὰ ἀγαθὰ ὅπως ἐλάβετε, καὶ θέλετε λάβετε ἀπὸ αὐτὸν· διὰ τῶτο καὶ ἐγὼ ὁ κήρυξ καὶ διδάσκαλός σας, παρακαλῶ διὰ νὰ σᾶς δοθῇ ἡ χάρις τῆ καπικῆσαντος εἰς ἐσᾶς Χρυσῆ, ἵνα διὰ τῆς χάριτος ταύτης καταλάβετε τὰ ἀγαθὰ ταῦτα, καὶ γνωρίσετε πόσον ἠγαπήθητε ἀπὸ τὸν Θεόν. Εἶπε δὲ ὅτι κάμπτω τὰ γόνατά μου, διὰ νὰ φανερώσῃ καὶ μὲ τὸ σχῆμα, τὴν κατανυκτικὴν δέησιν, ὅπως ἐπρόσφερεν εἰς τὸν Θεόν δι' αὐτῆς· λέγει δὲ ὅτι καθε πατεῖα προέρχεται ἀπὸ τὸν ἀνώτατον Πατέρα. Καὶ τὰς μὲν ἐπὶ τῆς γῆς γυνεᾶς τῶν ἀνθρώπων πατεῖας ὀνομάζει, διὰ τὸ ἔττι συνηθίζονται νὰ ὀνομάζωνται ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ, ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τῶν ἐπιγείων αὐτῶν Πατέρων· τὰ δὲ ἐν τῷ ὕραν πάντα καὶ συ-
 σήματα τῶν Ἀγγέλων, πατεῖας ὀνομάζει, ἐπειδὴ ἐκεῖ γυνεᾶς δὲν εἶναι, ἔτε κανεὶς
 ἀπὸ

(1) Ὑπερβατὸν σχῆμα μεταχειρίζεται ἐδῶ ὁ Ἀποστόλος, ἥτοι ἐν ταῖς ὑπὲρ ὑμῶν θλίψεσί μου· ἡ ἐκ-
 πτικὸν σχῆμα τὸ ἀπὸ κοινῆς λεγόμενον, ἥτοι, ταῖς ὑ-
 πὲρ ὑμῶν γινόμεναις, κατὰ τὸν σοφὸν Φωτίον. (Ἐπιστολὴ
 ρξζ'. Γεωργίου Νικομηδείας)

(2) Τὸ, ἥτις πρὸς τὸ ἐπόμενον δόξα συνέπαξε,
 καὶ ὅχι πρὸς τὰς θλίψεις, τὸ προηγούμενον, ἀπτικῶς
 κατὰ τὸ „ πόλεις ἐκείναι εἰσιν, ὅς φωλιεὺς εἶναι να-
 „ μίσεις“.

(3) Ἐδῶ ἀποδίδεται ἡ ὀνομαστικὴ ἢ ἐν τῇ ἀρχῇ
 τῶν Κεφαλαίων, ἥτοι πὸς, „ τούτῳ χάριν ἐγὼ Παῦλος ὁ
 „ δέσμιος Ἰησοῦ Χρυσῆ κάμπτω τὰ γόνατά μου ὡς ἡπο-
 „ μεν“· ἐπειδὴ δὲ πολλὰ λόγια ἔβαλεν ὁ Παῦλος ἐν
 τῷ μεταξύ καὶ ἡς μῆκος πολὺ ἐξετάσῃ ἡ περίοδος, διὰ
 τοῦτο ἐκαμῶν ἐδῶ δευτέραν ἐπαναλήψιν τῷ αὐτῷ λόγῳ,
 ἢ γὰρ τῷ „ τούτῳ χάριν“· διὰ νὰ ἀνάξῃ τὸν λόγον ἐν
 τῷ σαφέστερον, κατὰ ρήματος.

ἀπὸ τῶν Ἀγγέλων γεννᾶ, ἢ γεννᾷται. Ὅλας λοιπὸν καὶ πᾶς αὐτῶν, καὶ πᾶς κατὰ πατέρα, ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἐποίησε, καὶ ὅσοι ὀνομάζονται πατέρες, ἀπὸ αὐτῶν ἕως ὀνομάζονται (1).

16. „Ἵνα δώῃ ὑμῖν κατὰ τὸν πλῆθον τῆς δόξης αὐτοῦ, δυνάμει κρα-
ταιωθῆναι διὰ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ, εἰς τὸν ἔσω αὐθροπον“.

17. „Κατοικῆσαι τὸν Χεῖρόν διὰ τῆς πίστεως ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν,
ἐν ἀγάπῃ ἐρριζωμένοι, καὶ τεθεμελιωμένοι“ (2).

Τί, λέγει, σὰς εὐχομαι διὰ τὰς δώσῃ ὁ Θεὸς ὡς πλέσιος ὅπῃ εἶναι, καὶ ὡς θεί-
λων τὰ δοξάζεται, τὸ τὰ σερεωθῆτε εἰς τὰς πειρασμούς, ὥστε τὰ μὴ παράττεσθε δι' αὐτοὺς,
καὶ τὰ παραφέρεσθε. Δὲν ἀρκέσθη δὲ μόνον τὰ εἰπῇ, τὸ τὰ σερεωθῆτε, ἀλλὰ ἐπρόσθε-
σε καὶ τὸ „ἐν δυνάμει“· διὰ τὴν εὐχεται τὰ δοθῆναι εἰς αὐτοὺς τὰ ἀγαθὰ, μὲ πλεσιότητα, μὲ
δυνάμειν, καὶ μὲ ὑπερβολῇ· πῶς δὲ τὰ σερεωθῆτε; διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· δι' ὅ,τι τὸ
Πιεῦ-

(1) Διὰ τὸ καὶ ὁ θεὸς Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, τὸ
ὄνομα τῆς πατρότητος λέγει, ὅτι ἐκ τῶν θεῶν ἐδόθη
εἰς ἡμᾶς πᾶς ἀνθρώπος ἐκ τῶν ἀνθρώπων, δηλαδὴ εἰς πᾶ-
κάτω, καὶ ὅχι ἐκ τῶν κατὰ τὸν εἶναι πᾶν ἄνω. Τὸ το
ἴδιον λέγει καὶ ὁ Ἱερώνυμος· λέγεται δὲ ἡ πατρία Ἐ-
βραΐς, μισαχὰ, καὶ σημαίνει φυλὴν ἐκ τῆς ἀρχῆς κα-
ταγομένην, καὶ συγγενεῖαν, καθ' ἣν ἐκδοχῶν ἐξέλαβε
τὸ ὄνομα τὸ τοῦ εἰδὸς ὁ Ἀποστόλος, κατὰ τὸν Χρυσόστομον
(παρὰ Κοροσίῳ)· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „κυρίως
Πατὴρ καὶ ἀληθὴς Πατὴρ ὁ Θεός· ὁ γὰρ ἐγένετο πρῶ-
τον Υἱός, ἔπειτα Πατὴρ, ἀλλ' ἀπὸ Πατὴρ ἐστὶ, καὶ φύσει
Πατὴρ, οἱ δὲ ἄλλοι πατέρες, ἢ τε σωματικοί, ἢ τε
πνευματικοί, ἀναδύναι τῷ προσηγόρῳ εἰληυσαν· λέ-
γει δὲ ἐπὶ γῆς πατέρας, πᾶς φύσει πατέρας, οὐρα-
νίου δὲ πατέρας τῶν πνευματικῶν καλῶν· τοῦτο δὲ ἦν
αὐτὸς ὁ θεὸς Ἀπόστολος... ἰκετεύοντες τὸν τὸ Κυ-
εἰς Ἰησοῦ Χριστοῦ Πατέρα, ὅς ἐστι παρ' ἡμῶν τοῦτο λα-
βὼν ἔχει, ἀλλ' αὐτὸς ποῖς ἄλλοις μεταδέδωκε τὸ το“.

(2) Τὸ „ἐν ἀγάπῃ ἐρριζωμένοι καὶ τεθεμελιω-
μένοι“ λέγει ὁ Φώτιος, πῶς εἶναι, ἢ σφάλμα γραφι-
κόν· διὰ τὴν ἐπὶ τὴν νῦν εἰς πτωσὶν αἰτιατικῶν,
καθὼς τὸ ἀπαιτῆ ἢ σωπῆς· ἢ τοῖς ἐρριζωμένοις καὶ
τεθεμελιωμένοις· ἢ τῷ αἰτιατικῶν πτωσὶν ἐμπε-
χεύσθη ὁ Παῦλος εἰς πτωσὶν ὀνοματικῶν κατὰ ἀν-
τίπτωσιν μετοχῆς, καθὼς τὸ σχῆμα τοῦτο συνειδί-
ξεν καὶ πολλοὶ ἐξωπτετικοὶ Ἕλληνες Συγγραφῆς, καὶ μά-
λιστα ὁ Θακυδίδης· καὶ ἡ σωπῆς δὲ τῶν ἀρχαίων συν-
πῆξιν τῶν Ἑλλήνων ἄνω γραφῆς ἢ εὐδοῦται ἢ σωπῆ-
ξιν, καὶ εἰς κατὰ ὑπερβατὸν σχῆμα νοηθῇ, τὸ ὁποῖον
ἡμῶν μάλιστα μεταχειρίζεται ὁ θεὸς Παῦλος· οὕτω
γὰρ σωπῆσεται τὸ ρητόν· „Ἵνα, ἐν ἀγάπῃ ἐρριζωμέ-
νοι, καὶ τεθεμελιωμένοι, ἐξέλθωμεν καταλαβεσθαι τὸν
πᾶσι τοῖς Ἁγίοις, τὴν τὸ πλάτος, καὶ τὴν ἔξιν“· Ὁ-
ρα δὲ ὅτι ἡ καρδία τῶ ἀνθρώπου κατοικία ἐστὶ τῷ Χρι-
στῷ διὰ τῆς χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· ὁ δὲ ἐπὶ
ὁ Ὅσιος Μαρκος· „χρητῶν ἐν τῇ καρδίᾳ ἐνε-
ργῶσαν ἔχον τὴν χάριν τοῦ Παναγίου Πνεύματος, καὶ
ὅ,τι κατὰ τῷ ἀναλογίαν ἐσελθὴν εἰς τῷ Βασιλείαν
τῶν Οὐρανῶν“· Τὸ το φανερωσὶν ὁ Κύριος ἐλέγει·
„ἡ Βασιλεία τῶν ἁνθρώπων, ἐν τοῖς ὑμῶν ἐστὶ“· τὸ το καὶ
ὁ Ἀπόστολος δηλῶν ἐγράφει· „ἐαυτοὺς δοκιμάζετε εἰ
ἔσε ἐν τῇ πίστει; ἢ οὐκ ἐπιγινώσκετε ὅτι Ἰησοῦς
Χριστός ἐστι ἐν ὑμῖν“; εἰ μὴ τι ἀδόκιμοι ἐσε. Καὶ
ὁ μέγας Μακάριος ἄνω λέγει· „ὁ Κύριος παραγενόμε-

νοι εἰς τὰς οἰκους τῶν ψυχῶν ἡμῶν, ἀναπαύεται εἰς
τὴν καλὴν τῆς καρδίας ἡμῶν, ἐκῆς οἰκῆς, παρερ-
χομένων λοιπὸν τῶν κυμάτων τοῦ ἀγίου χαίματος,
καὶ τοῦ σκότους· καὶ καὶ αὐτὴ λάμπειν αἰ ἀκτίνες,
φωτὸς ἡδονῆς γέμαται, εἰρήνης βαθέας ἐπιστελδύσης
τῷ οἴκῳ πάντῳ“. Λέγει δὲ καὶ ὁ Νύκτος Γρηγό-
ριος· ὁ μὲν τῶν πιστῶν γίνεται Θεὸς ἵσπος· ὁ δὲ,
οἰκος· ἄλλος δὲ, θρόνος· καὶ ἕτερος ὑποπόδιον· ἐστὶ
δὲ τις καὶ ἄρμα γινόμενος, ἢ ἵππος εὐήνης, δεχόμε-
νος ἐφ' ἑαυτῷ τὸν ἀγαθόν ἐπιβάτην, καὶ πρὸς τὸ δο-
κῶν τῷ εὐδύνοντι διανύων τὸν ὁρόμον“. (Ὁμιλ. εἰς
τὸ Ἀσμα τῶν Ἀσμάτων.) Πλὴν, καθὼς ἡ καρδία τῷ
Χριστῷ γίνεται κατοικία τοῦ Χριστοῦ, διὰ τῆς χάρι-
τος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· ἐστὶ καὶ αὐτὴ καρδία γινε-
ται κατοικία καὶ τῷ διαβόλῳ, (ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ αὐ-
τῆς κατοικῆσας, ὡς λέγει ὁ θεὸς Διὰδοχος, καὶ ἐκ' ἡ
εἰς τὸ βάθος)· ἐστὶ, λέγω, ἡ αὐτὴ καρδία γίνεται
κατοικία τοῦ διαβόλου, καὶ τῶν δαιμόνων, διὰ τῆς ἐνε-
ργίας καὶ ἐξουσίας τῶν παθῶν καὶ τῆς ἀμαρτίας. Διὰ τὸ το
προσφύεσθαι ἔπειτα ὁ σφόντι μέγας Μακάριος· „ὡς-
περ ἐστὶν ὀφθαλμὸς μικρὸς παρ' ὅλα τὰ μέλη· καὶ αὐ-
τῇ ἢ κόρη μικρὰ ἔσται, μέγα ἐστὶ σκεῦος. Βλέπει γὰρ
ὕψ' ἐν, οὐρανόν, ἀστέρων, ἡλίου, σελήνης, πόλεως,
καὶ ἄλλα κτισμάτων· ὁμοίως καὶ αὐτὴ τὰ ὀρώμενα ὑπὸ
τὸ το, τῇ μικρᾷ κόρῃ τῷ ὀφθαλμῷ ἐμμορφοῦται καὶ
ἀκτινίζεται· οὕτω ἐστὶ καὶ ὁ νῦν εἰς τῷ καρδίαν· καὶ
αὐτὴ ἡ καρδία μικρόντι σκεῦος ἐστὶ· καὶ ἐκ' ἡ δὲ δρᾶ-
κοντες, καὶ ἐκ' ὁι λέοντες· ἐκ' ἡ πᾶς ἰοβόλα θηρία,
καὶ ὅλοι οἱ θησαυροὶ τῆς κακίας· καὶ ἐκ' ἡ αἱ τραχὺς,
καὶ ἀνώμαλοι οδοὶ· ἐκ' ἡ αἱ φεραγγες· ὁμοίως πάλιν
ἐκ' ὁ Θεός· ἐκ' ἡ καὶ οἱ Ἀγγελοι· ἐκ' ἡ ἡ ζωὴ, καὶ
ἡ Βασιλεία· ἐκ' ἡ τὸ φῶς, καὶ οἱ Ἀπόστολοι· ἐκ' ὁι θη-
σαυροὶ τῆς χάριτος· ἐκ' ἡ πᾶς πάντ' ἐστὶ“. (Ὁμιλ.
μγ. κεφ. 8.) Καὶ μετ' ὀλίγα φησιν ὁ αὐτός· „ὡς-
περ καπνοῦ πληθὺς ἐστὶ ἐν οἴκῳ ἐνί· ὅπως ἐστὶ καὶ
ἡ ἀμαρτία μετὰ τῶν ῥυπαρῶν λογισμῶν αὐτῆς, ἐγ-
καθεζομένη καὶ ἐφάρπουσα εἰς τὰς λογισμοὺς τῆς καρ-
δίας, καὶ ἀπὸ τῶν πληθὺς δαιμόνων“. (Αὐτοδιδ.)
Διὰ τὸ το καὶ ἀπαχθὲ ὁ Παῦλος ἐλέγει· „Χεῖρος δὲ ὡς
ἡ ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ· ἐν οἴκῳ ἐσμεν ἡμεῖς, εἰάν
περ τὴν παρρησίαν, καὶ τὸ καύχημα τῆς ἐλπίδος με-
χειρὲς τέλος βεβαίαν καταχόμεν“. (Εβρ. γ'. 6.)
Ὁρα καὶ τὴν ὑπόσημειώσιν τῶ „ὅτι ἐνοικήσω ἐν αὐ-
τοῖς, καὶ ἐμπερικατήσω“. (β'. Κορ. 5. 16.)

Πνεῦμα τὸ Ἅγιον εἶναι ὅπῃ δίδει τὴν δύναμιν, καὶ πῇ σερεῶσιν, δι' ὃ καὶ ὁ Ἡσαΐας, „Πνεῦμα ἰσχύος“ αὐτὸ ὀνομάζει. (Ἡσ. ια'. 2.) Δὲν εἶπε δὲ μόνον τὸ νὰ σερεῶσθῃτε, ἀλλὰ εἶπε καὶ τὸ μεγαλύτερον, ἦγεν τὸ νὰ κατοικήσῃ ὁ Χριστὸς εἰς τὸν ἐσωτερικόν σας ἄνθρωπον, ἥτοι μέσα εἰς τὰς καρδίας σας, ὅχι εἰς τὴν ἐπιπολὴν καὶ ἐπιφάνειαν, ἀλλὰ εἰς τὸ βάθος· πῶς; καὶ μὲ ποῖον τρόπον; διὰ μέσῃ τῆς πίστεως· δι' ὃ, τι εἰς τὰς καρδίας των πιστῶν κατοικεῖ ὁ Χριστός, ἐρχόμενος ὁμοῦ μὲ τὸν Πατέρα τε, καὶ κάμνωσας μονὴν καὶ κατοικίαν εἰς αὐτὰς, καθὼς τὸ ὑπεσχέθη ὁ ἀψύδῃς αὐτῶν· „ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μου πρήσει, καὶ ὁ Πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτόν· καὶ πρὸς αὐτόν ἐλθούμεθα, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν“. (Ἰω. ιδ'. 23.) Αὐτὰ δὲ, λέγει, θέλετε τὰ ἀπολαύσετε, αἰσῶς καὶ εἰσθε ἐρριζωμένοι εἰς τὴν ἀγάπην τῆ Ἰουῆ Χριστοῦ, καὶ δεῦν παραφέρεσθε καὶ μετασπαύετε ἀπὸ αὐτῶν· ἢ δύο τινὰ λοιπὸν εὐχεται εἰς τὰς Ἐφεσίους ὁ Παῦλος, τὸ νὰ σερεῶσθῃ διὰ τῆς Ἀγίας Πνεύματος, καὶ τὸ νὰ κατοικήσῃ ὁ Χριστός εἰς τὰς καρδίας των· ἢ λέγει, ὅτι εὐχομαι νὰ σερεῶσθῃτε διὰ τῆς Πνεύματος, καὶ νὰ γνητέ ἐπιτηδεῖσι εἰς τὸ νὰ κατοικήσῃ ὁ Χριστός εἰς τὸν ἐσωτερικόν σας ἄνθρωπον, ἥτοι εἰς τὰς καρδίας σας.

18. „Ἵνα ἔξιςχύσητε καταλαβέσθαι σὺν πᾶσι τοῖς Ἀγίοις, τὸ πλάτος, καὶ μῆκος, καὶ βάθος, καὶ ὕψος“.

Εἰκεῖνο ὅπῃ δὲχθῇ ὁ Παῦλος εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς Ἐπιστολῆς, ἦγεν τὸ νὰ δοθῇ εἰς τὰς Ἐφεσίους πνεῦμα σοφίας καὶ ἀποκαλύψεως, διὰ νὰ γνωρίσῃν ποία εἶναι ἡ ἐλπίς πῶς εἰς τὴν πίσιν καλέσματος αὐτῶν, καὶ τὰ ἐξῆς, τὰτο πῇ ἴδιον εὐχεται καὶ ἐδῶ νὰ δοθῇ εἰς αὐτούς· Ἵνα, λέγει, δυνηθῇτε νὰ καταλάβετε μὲ ὅλως τὰς πιστὰς Χριστιανὰς (τέτῃς γὰρ ὀνομάζει Ἀγίας) τὸ μυήριον ὅπῃ οἰκονομήθῃ διὰ λόγους σας ἀπὸ τὸν Θεόν, τὸ ὁποῖον εἶναι τόσον μεγάλον, ὥστε ὅπῃ ἐξαπλόνεται εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς Κόσμου· διὰ τὰτο καὶ μὲ σωματικά, καὶ ὕλικά σχήματα αὐτὸ ἐπερίγραφεν, εἰπὼν, τὰ ἄνω, τὰ κάτω, καὶ τὰ πλάγια μέρη σας εἶπον, λέγει, καὶ ἐγὼ περὶ τὰ μυήρια τέτα· πλὴν δεῦν εἶται δυνατόν μὲ τὰ ἐδικά μου λόγια μόνον, νὰ μάθετε αὐτὸ ἀρκετὰ, ἀλλὰ διὰ μέσῃ τῆς Ἀγίας Πνεύματος. Καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον δεῦν θέλετε δυνηθῇτε νὰ καταλάβετε αὐτὸ, αἰσῶς πρῶτον δεῦν σερεῶσθῃτε μὲ τὴν δύναμιν τῆς Ἀγίας Πνεύματος· (χρεῖα γὰρ εἶναι νὰ λάβετε πνευματικὴν δύναμιν) καὶ αἰσῶς δεῦν κατοικήσῃ ὁ Χριστός εἰς ἐσάς, τίποτε δεῦν θέλετε δυνηθῇτε νὰ κατορθώσετε (1). Ὁ δὲ Θεὸς Νύσσης Γρηγόριος (Λόγ. α'. εἰς τὸ Πάχχα) καὶ ἐν τῷ Κατηχητικῷ Κεφ. λβ'. λέγει, ὅτι διὰ μέσῃ των πεσάρων τέτων μερῶν, τῆς πλάτους, καὶ μήκους, καὶ βάθους, καὶ ὕψους, ὁποῦ ἀναφέρει ἐδῶ ὁ Παῦλος, δηλοποιεῖται ὁ τετραμερὴς σαυρὸς τῆς Χριστοῦ. Εὐχεται λοιπὸν ὁ Ἀπόστολος εἰς τὰς Ἐφεσίους, τὸ νὰ δυνηθῇν νὰ καταλάβῃ τῆς σαυρὸς τὸ μυήριον, διὰ τὴν ὅλην ἡ ἐσάρκος οἰκονομία τῆς Χριστοῦ μέσα εἰς τὸν σαυρὸν περιλαμβάνεται· καὶ τῆς οἰκονομίας, καὶ ἐνανθρωπήσεως τῆς Χριστοῦ τὸ φοβερώτατον ἔργον, εἶναι

(1) Ὁ δὲ Φώτιος λέγει· „τίνος πλάτος, καὶ μήκος; καὶ βάθος, καὶ ὕψος, ἢ τοῦ μυήριου ἐκκαπτι· καὶ· ἢ νοῦτα καθ' ὑπερβάσιν· Ἵνα ἔξιςχύσητε καταλαβέσθαι τὸ πλάτος, καὶ μῆκος, καὶ βάθος, καὶ ὕψος τῆς γνώσεως τῆς Χριστοῦ· γνωναίτε τὴν ὑπερβάλλουσαν εἰς ὑμᾶς ἀγάπην αὐτοῦ“· γνωσις δὲ Χριστοῦ εἶναι, ἢ τῆς περὶ ὑμᾶς αὐτοῦ οἰκονομίας φανέρωσις· καὶ ὅτι τὴν πράξιν αὐτῆς τὴν ὑπερδύναμιν, αὐτοῦ ἐργάσασθαι καὶ οὐκ ἄλλος ὑπὲρ ὑμῶν· καὶ ὅτι αὐτοῦ εἶναι ὁ χορηγὸς ἡμῖν πάντης τῆς γνώσεως· καὶ ὅτι δι' αὐτοῦ ἐγνωρίσαμεν μάλιστα τὸν Χριστόν· καὶ ἡ μὲν γνώσις τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ εἶναι· μῆκος δὲ τῆς γνώσεως αὐτοῦ εἶναι, πὸ νὰ προσερχῇ αὐτῇ πρὸς πᾶν αἰῶνα ἀνάρχως· πλάτος δὲ τῆς γνώσεως πάντης εἶναι ὅτι καὶ ὅλως καὶ τὰς ἀνθρώπων, καὶ τὰς Ἀγγέλους, καὶ εἰς τὰ ἐράνια, καὶ εἰς τὰ ἐπίγεια, καὶ εἰς Ἰουδαίους καὶ Ἑθνικούς, καὶ εἰς τὰς ζῶντας καὶ ἀποθανόντας, ἡ εὐεργεσία αὐτοῦ ἐξαπλόνεται· ἐπεὶ δὲ ὁ Χριστὸς εἰρήνην ἐποίησεν εἰς τοὺς Ἀγγέλους καὶ εἰς τοὺς ἀν-

θρώπων, ὅπῃ ἦσαν ἀναμετρώσων ἐχθροὶ· καὶ βάθος μὲν τῆς γνώσεως πάντης εἶναι, ὅτι ὁ Χριστός καὶ εἰς τὰ παμμεῖα τοῦ αἵου ἐδῶκε τὴν ἀφ᾽ αὐτοῦ ἐνεργεσίαν καὶ δύναμιν, πᾶσι μὲν αἵμα καταργήσας καὶ ἀίχμαλωτίσας, τοὺς δὲ ἐκῆναι ἀίχμαλωτῶς ἐλευθερώσας· ὕψος δὲ τῆς γνώσεως τῆς Χριστοῦ εἶναι, ὅτι ὁ καταβάς αὐτὸς εἶναι καὶ ὁ ἀναβάς ὑπεράνω πᾶν ἐρανῶν, ὅπου καὶ ἀνέβησεν τὴν ἀπαρχὴν τῆς ἡμῶν φύσεως, ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας καὶ δυνάμεως.

Ταῦτα λοιπὸν πᾶς πείραμα εὐχεται ὁ Παῦλος νὰ καταλάβῃ οἱ Ἐφεσίαι, καὶ πάντες ἡμῶς οἱ Χριστιανοί· ἂν δὲ πάντες καταλάβωμεν, τί ποτε θέλομεν γνωρίσωμεν; τὴν εἰς ὑμᾶς ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ· ἂν δὲ γνωρίσωμεν τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ, ποῖος θέλει ἀμφιβάλῃ σπλεον, πῶς δεῦν θέλομεν πληρωθῆμεν ἐν παντὶ πληρώματι Θεοῦ; ἥτοι πῶς δεῦν θέλομεν δεχθῶμεν ὅλον μέσῃ μας, διὰ πᾶν ἀγαθὸν ἔργον, πᾶν ἔπος ἀγαπήσαντα ὑμᾶς Χριστόν.

εἶναι ὁ σαυρός· ἀπὸ τὸν ὁποῖον καὶ ἡ ἀγάπη τῷ Θεῷ πρὸς τὰς ἀνθρώπους, μάλιστα καὶ ὁξαιρέτως φανερώνεται, καθὼς λέγει ὁ Κύριος· „μείζονα ταύτης ἀγάπῃς εἰδὲς ἔχει, ἵνα τις τὴν „φυλὴν αὐτῆς θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτῆς“· (Ἰω. ιε'. 13.) διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἀκολέθως λέγει περὶ τῆς τῷ Θεῷ ἀγάπης (1).

19. „Γινώσκειτε τὴν ὑπερβάλλουσαν τῆς γνώσεως ἀγάπην τῷ Χριστῷ“.

Καὶ τοῦτο τὸ ῥητὸν κρέμεται ἀπὸ τὸ ἀνωτέρω, ἦγαν διὰ τὰ διωκθῆτε, λέγει, τὰ γνωρίζετε τὴν ἀγάπην ὅπερ ἔχει ὁ Χριστὸς εἰς τὰς ἀνθρώπους, ἡ ὁποία ὑπερέχει κάθε γνώσιν τῶν ἀνθρώπων. Ἀλλ' ἠθέλων εἰπῆ τινας, ἐπειδὴ ἡ ἀγάπη τῷ Χριστῷ ὑπερβαίνει κάθε γνώσιν, πῶς ἡμεῖς, ὁ μακάριε Παῦλε, ἀνθρώποι ὄντες, θέλομεν τὰ τὴν γνωρίσωμεν; καὶ εἰς τοῦτο μᾶς ἀποκρίνεται, ὅτι ἐγὼ μὲν σὰς εἶπον, πῶς ἡ ἀγάπη τῷ Χριστῷ ὑπερβαίνει κάθε γνώσιν, τῶν ἀνθρώπων δηλαδή· ἐσεῖς ὁμῶς δεῶν ἔχετε τὰ γνωρίζετε τὴν ἀγάπην αὐτῆς, μὲ ἀνθρωπίνῃ καὶ φυσικῇ γνώσιν, ἀλλὰ ὑπερφυσικῶς διὰ Πνεύματος Ἁγίου. Ἐπειτα, δεῶν εἶπον ὁ Παῦλος, ὅτι ἔχετε τὰ γνωρίζετε τὴν ἀγάπην αὐτῆς τῷ Χριστῷ πόσον μεγάλη εἶναι· ἀλλὰ μόνον πῶς ἔχετε τὰ γνωρίζετε αὐτῆς, ὅτι εἶναι μεγάλη, καὶ ὅτι ὑπερέχει κάθε γνώσιν ἀνθρωπίνῃ· διὰ τοῦτο, λέγει, παρακαλῶ ἐγὼ τὸν Θεόν, τὰ ἡμπορέσετε τὰ μάθετε παρὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὅτι εἶναι μεγάλη καὶ ὑπερέχουσα ἡ πρὸς τὰς ἀνθρώπους ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ποῖος τοῦτο δεῶν ἡξέυρει, ὁ μακάριε Παῦλε; ὅλοι, ἀποκρίνεται, ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ Χριστιανοὶ δὲν τὸ ἡξέυρουν, ὅσοι λυπῶνται καὶ δεῶν ὑπομένουν εὐχαρίστως τὰ κακὰ ὅπερ πάσχουν, καὶ ὅσοι προτιμῶν τὸν μαρτυρῶν καὶ ἀδικον πλῆτον περισσώτερον ἀπὸ τὸν Θεόν· δι' ὅ,τι αὐτοὶ ἐγνωρίζουν τὴν μεγάλην, καὶ ὑπερέχουσαν ἀγάπην ὅπερ ἔχει ὁ Χριστὸς πρὸς τὰς ἀνθρώπους, βέβαια πάσχοντες τὰς παρὰ τὸν Θεόν, ἠθέλων γογγύζον κατὰ τῆς θείας Προνοίας, εἰδὲ ἠθέλων προσέχον εἰς πλῆτον φθαρτὸν, καὶ πρόσκαιρον, χωριζόμενοι ἀπὸ τὸν Θεόν, ὅπερ πόσον τὰς ἡγάπησε. Σημειώσαι· δὲ καὶ τοῦτο κατὰ τῶν αἰρετικῶν Εὐνομιανῶν, ὅπερ καυχῶνται ἀνοήτως ὅτι γνωρίζουν τὴν εἰσὶν τῷ Θεῷ· δι' ὅ,τι αὐτὴ ἡ ἀγάπη τῷ Χριστῷ ὑπερέχει κάθε γνώσιν ἀνθρώπων, πόσῳ μᾶλλον ἡ εἰσὶν τῆς Θεότητος του;

„Ἵνα πληρωθῆτε εἰς πᾶν τὸ πλήρωμα τοῦ Θεοῦ“.

Τὸ κατὰ δύο τρόπους ἐνόησαν μερικοὶ, ὁποῖος μάλιστα ἐστὶν ὁ Θεὸς Χρυσόστομος, ἦγαν ἵνα γνωρίζετε, λέγει, ὅτι ὁ Θεὸς ἡμῶν, προσκυνεῖται, καὶ λατρεύεται ἐν Πατρὶ, Υἱῷ, καὶ Ἀγίῳ Πνεύματι· τοῦτο γὰρ εἶναι τὸ πλήρωμα τοῦ εἰσὶν Θεοῦ, τὸ τὰ προσκυνεῖται ἐν τρισὶ προσώποις, ὡς Τριάς, ἐπειδὴ ὁποῖον πρόσωπον ἐκ τῶν τριῶν ἀφεθῇ, ἐλλειπὴς μένει ὁ Θεός·

(1) Καὶ ὁ Κορνήλιος δὲ λέγει ὅτι ὁ Ἀπόστολος ἐδῶ περιγράφει τὸ πλάτος καὶ μῆκος, βάθος καὶ ὕψος τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ· ἐπειδὴ ἡ ἀγάπη καὶ εὐεργεσία τοῦ Χριστοῦ, ἐκτείνεται κατὰ πλάτος μὲν εἰς ὅλα τὰ ἔθνη, καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους τοὺς πρὸ τοῦ Νόμου, καὶ ἐν Νόμῳ καὶ μετὰ Νόμον, καὶ εἰς ὅλα τὰ πέρατα τοῦ κόσμου. Κατὰ μῆκος δὲ διὰ τὴν αἰδίαν, καὶ προαιώνιον φῆρον καὶ θεῶν προορισμὸν· κατὰ δὲ βάθος, διὰ τὴν εἰς ἄδην κάθοδον· ἢ διὰ τὸ βάθος τῆς σοφίας, κατὰ τὴν πᾶν ποι-αὐτῆς εὐεργεσίαν ἐπέτελε· κατὰ δὲ τὸ ὕψος, διὰ τὴν εἰς ἄνακτος πᾶν προορισμὸν ἀνάβασιν· ἢ μῆκος εἶναι ἡ πίστις· πλάτος ἡ ἐλπίς· ὕψος ἡ ἀγάπη· βάθος ἡ πα-πτήτως· ἢ μῆκος εἶναι ἡ διαμονὴ ἐν τῇ χάριτι, πλά-τος ἡ ἀγάπη, ὕψος ἡ ἐλπίς, βάθος τὰ τῷ Θεῷ κρί-ματι.

Ὁ δὲ Σωφρόνιος ἐν τῇ εἰς τὴν Χερσὺ Γαλήνην Ὁμιλίᾳ λέγει· „αἰδίδος ἢ ὁ Χριστὸς“ (ἰδὲ τὸ μῆκος.) „πλατὺς κατὰ τὴν ἀγάπην, ὕψηλος κατὰ τὴν φύ-σιν, βάθους κατὰ τὴν σοφίαν.“ Ἐλαβε δὲ αὐτοὺς τὰ διαιρηματὰ ὁ Παῦλος ἀπὸ τῶν Ἰωβ λέγοντα· „ἢ ἰχ-

„νος Κυρίου εὐρήσεις; ἢ εἰς πᾶν ἔσχατον ἀφίκου, ἢ ἐ-„ποιήσεν ὁ παντοκράτωρ; ὕψηλος ὁ ἄνακτος, καὶ τί „ποιήσεις; βαθύτερα δὲ πᾶν ἐν ἄδην, τί εἰδὼς; ἢ μα-„κρότερα μέτρου γῆς; ἢ εὐρεῖς θαλάσσης.“ (Ἰωβ ια'. 7.) Λέγει δὲ καὶ ὁ Δαβὶδ τὰ τέσσαρα διαιρηματὰ αὐτοῦ· „εἰς πᾶν πορεύω εἰς τὸν οὐρανόν, οὐ ἐκί εἰ-„(ἰδοὺ τὸ ὕψος)· ἐάν καταβῶ εἰς τὸν ἄδην, πᾶ-„ρη“ (ἰδὲ τὸ βάθος)· ἐάν ἀναλάβωμαι πᾶς παρην-„γάς μου κατ' ὄρθρον, ἦγαν τὴν ἀνάπληξιν“ (ἰδοὺ τὸ „μῆκος)· καὶ κατασκηνώσω εἰς πᾶν ἔσχατον τῆς θαλάσ-„σης, ἡτοι τὸ νοτὸ“ (ἰδὲ τὸ πλάτος)· Λέγει δὲ καὶ τὸ πτερινόν τοῦ οὐρανοῦ ὁ Ἀρεοπαγίτης Διονύσιος, πρὸς τοὺς ἀνωτέρω Πατέρας, αὐτοῦ· „Πλάτος μὲν „ἐν θεῶν ῥήτεσιν τὴν ὑπερδουλοῦσαν ἐπὶ πάντι τῷ Θεῷ „προδόν· μῆκος δὲ τὴν ὑπερεκτινημένην πᾶ ὅλα δύ-„ναμιν· βάθος δὲ τὴν πᾶσι τοῖς ἐσὶν ἀπεριληπτοῦ „κρυφιοτήτα, καὶ ἀγνωσίαν.“ (Κεφ. δ'. περὶ θεῶν ὁ-νομιάτων)· Πρόδον δὲ ὑπερδουλοῦσαν τῷ Θεῷ, ἐρμηνεύει ὁ „Παχυμέρης, τὴν εἰς τὸ παραγαγῆναι πᾶ πάντας, καὶ „εἰς τὸ κυβερνᾶν, καὶ φρονεῖν αὐτῶν“.

Epistole di S. Paolo. Tom. II.

Hh

Θεός· ἢ λέγει, ὅτι διὰ τὰ ἡσθε πεπληρωμένοι καὶ γεμάτοι ἀπὸ κάθε ἀρετῇ, ἀπὸ τῶν ὁποίων εἶναι πλήρης ὁ Θεός. Πλὴν ἐγὼ νομίζω πῶς εἶναι προσφύεσθαι τὸν Θεόν· διὰ τὰ ἡσθε τέλειοι εἰς ὅλῳ τῷ κατὰ Θεὸν τελειότητι, γινώσκοντες ὅσον εἶναι δυνατὸν ὅλα τὰ θεῖα δόγματα, καὶ μυήματα (1).

20. „Τῷ δὲ δυναμένῳ ὑπὲρ πάντα ποιῆσαι, ὑπερεκπερισσὸν ὧν αἰ-
„τμέθεα, ἢ νοῶμεν, κατὰ τὴν δύναμιν τῇ ἐνεργασμένῳ ὧν
„ἡμῖν“.

21. „Αὐτῷ ἡ δόξα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, εἰς πάσας τὰς
„γενεὰς τῶν αἰώνων τῶν αἰώνων. Ἀμήν“.

Εγὼ μὲν, λέγει, εὐχομαι εἰς τὸν Θεόν, διὰ τὰς ἁγίας ἀξιώσεις τὰς καταλάβετε τὰ αὐτῶν εἰρημνία· ὁ δὲ Θεός, θέλει δώσει εἰς ἑσάς, καὶ μεγαλτέρα ἀκομή ἀπὸ ἐκείνα, ὅπως ἐγὼ τὸν παρακαλῶ· ἐπειδὴ ὁ Θεός ἔχει δύναμιν τὰ διδοῖν, ὅχι μόνον ἐκείνα τὰ ζητήματα ὅπου τὸ ζητεῖ τις, ἀλλὰ καὶ τὰ κάμνῃ παραπάνω ἀπὸ αὐτὰ, καὶ τὰ κάμνῃ ὅχι ἀπλῶς, ἀλλὰ ὑπερεκπερισσὸν, ἢ ἡμεῖς φιλοτιμώμεθα, πλεονεξοῦμεν, καὶ θεωροῦμεν. Δύω δὲ ὑπερβολὰς βάζει ἐδῶ ὁ Παῦλος, τὴν ὑπὲρ πάντα, καὶ τὴν ὑπερεκπερισσὸν, διὰ τὴν εἶναι δυνατὴν τὰ διδοῖν τινὰς περισσότερα ἀπὸ ἐκείνα ὅπως τὸ ζητεῖ τις, δὲν τὰ δίδει ὅμως καὶ ὑπερεκπερισσὸν, ἢ ἡμεῖς μετὰ πολλὴν φιλοτιμίαν καὶ πλεονεξίαν· ὁ δὲ Θεός καὶ τὰ δύω δύναται τὰς κάμνῃ, καθὼς καὶ τώρα, καὶ τὰ δύω αὐτὰ ἐνήργησεν εἰς ἡμᾶς τὰς ἀνθρώπους· διὰ τὴν, καὶ μεγάλην, καὶ ἐξαισία ἔργα ἔκαμε, ποιήσας ἡμᾶς κατὰ χάριν τὴν πρῶτον ἐχθρὸς τῶν Ἑθνικῶν· καὶ διὰ τὴν ἔκαμεν αὐτὰ μετὰ ὑπερβάλλουσιν, καὶ θεωροῦμεν φιλοτιμίαν καὶ πλεονεξίαν· ὥστε ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ ὅπως ἕως τώρα ἐνήργησεν εἰς ἡμᾶς, εἶναι φανερόν, ὅτι καὶ εἰς τὸ μέλλον θέλει ἐνεργήσει πολλὰ μεγαλτέρα. Δικαίως δὲ τελειοῦσι τὸν λόγον εἰς δοξολογίαν ὁ θεὸς Ἀπόστολος, εὐχαριστοῦν, διὰ τὰς δόξας τὴν εὐεργεσίαν τῆς Θεοῦ (2), καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὰς δόξας μετὰ τῶν δοξολογιῶν, τὸ μέγεθος τὴν γενναιοδωρίαν τῆς Θεοῦ ἀγαθῶν εἰς ἡμᾶς· διότι ὁ Θεός. Δὲν ἤθελε θαυμάζεται, ἔπε ἤθελε δοξολογῆται, αἰσθάνεται καὶ τὰ ἀγαθὰ ὅπως ἐχάρισε, δὲν ἦτον πιαῦτα μεγάλα, ὅπως τὰς ἀνθρώπους εἰς θαῦμα καὶ δοξολογίαν Θεοῦ. Δὲν εἶπε δὲ ἀπλῶς τὰ ἡμεῖς ἡ δόξα εἰς τὸν Θεόν, ἀλλὰ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ· ἀληθῶς γὰρ κέντρως ἀνθρώπος δὲν δύναται μετὰ ἄλλον τρόπον τὰς δοξολογήσει τὸν Θεόν καὶ Πατέρα, παρά μετὰ τῷ χάριν καὶ δυνάμει τῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ὁ Χριστός γὰρ εἶναι ὅπως μᾶς χαριτόνοιοι, διὰ τὰς δοξολογεῖν τὸν Θεόν, καὶ ὅπως μᾶς διδάσκει πῶς πρέπει τὰς δοξολογεῖν. Καλῶς δὲ εἶπεν ὅτι εἰς τῷ Ἐκκλησίᾳ εἶναι ἡ δόξα τῷ Θεῷ· διὰ τὴν καθὼς ἡ Ἐκκλησία διαμύνει πάντες, καὶ πύλαι ἅδῃ κατισχύουσιν αὐτῆς, ἐτὶ ἀκολουθῶν καὶ ἡ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ δοξολογία τῷ Θεῷ, διαμύνει πάντες, καὶ εἶναι αἰώνιος (3).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ. Δ'.

1. „Παρακαλῶ ὑμᾶς ἐγὼ ὁ δέσμιος ἐν Κυρίῳ, ἀξίως περιπατῆ-
„σαι τῆς κλήσεως, ἣς ἐκλήθητε“.

Ο Διδάσκαλος δὲν πρέπει τὰ ἡμεῖς ὡς αὐτοῦ, καὶ ὁμοειδούς, ἀλλὰ πρέπει τὰ φαί-
νεται ὡς ὁ δὲ εἰς τὴν μαθητῶν τὴν διὰ τῶν σωτηρίαν αὐτῶν· διὰ τὴν καὶ ὁ Παῦλος ἐδῶ ὡς ὁ δὲ εἰς τὴν παρακαλεῖ τὴν Ἐφεσίους, προβάλλει δὲ εἰς παρακλήσεις καὶ μεσιτείας τὰς δεσ-
μῶν, ὅπως ἦτον φορεμῶν διὰ τὸν Χριστόν, καὶ διὰ τὴν Χριστιανὸν· δέσμιος, λέγει, εἶμαι ἐν
Κυ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριος λέγει „ἵνα πληρωθῆτε ἐν
„πάντ τῷ πληρηματι τοῦ Θεοῦ“, ἀντὶ τῶ „ἵνα τελήσῃ
„αὐτὸν εὐδοκίαν δέξασθε“.

(2) Ὅρα περὶ τῶν καὶ τῶν ὑποσημειώσεων τῶν εἰς
τὸ δ. Κεφάλαιον τῆς πρὸς Φιλιππησίους, εἰς 20. ἀξιό-
λογον ἔστιν· ὅτι οἱ Χριστιανοὶ πρέπει τὰς δοξολογεῖν,

ὅσας φορές ἀναφέρουν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ.

(3) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριος „ὕμνω αὐτὸν, ὅτι καὶ
„δυνατὴς, καὶ βούλεται, καὶ πλεονεξῶν αὐτῶν δυνά-
„ται· αὐτὸν δὲ καὶ παρά πάντων ὑμνῶσαι προσήκει,
„ἐν τῇ παρόντι βίῳ, καὶ ἐν τῇ μέλλοντι“.

Κυρίῳ, ἦγεν δεσμά καὶ ἀλυσίδας φορῶ, ὅχι διὰ κἀνὸν κακόν με ἔργον, ἀλλὰ διὰ τὸν Κύριον. Ἐντραπήτε λοιπὸν ἐσεῖς οἱ Χριστιανοὶ τὰ διὰ τὸν Θεὸν δεσμά με ταῦτα (1). τί δὲ σᾶς παρακαλῶ; ὅχι διὰ λόγον με, ἀλλὰ διὰ λόγους, διὰ νὰ περιπατῆτε ἀξίως κατὰ τὸ κάλεσμα ὅπῃ σᾶς ἔκαμν ὁ Κύριος· ἐπειδὴ δὲν ἐπαλέσθητε ἀπὸ τὸν Θεὸν διὰ παραμικρὰ πράγματα, ἀλλὰ διὰ μεγάλα, καὶ θαυμασά, ἦγεν διὰ νὰ συγκαθίσετε μαζί με τὸν Χριστόν, καὶ διὰ νὰ συμβασιλεύσετε αἰώνια με αὐτὸν εἰς τὰς ἡρανεῖς· ὅθεν δεῖν πρέπει νὰ ἐντροπιάζετε τὸ κάλεσμα αὐτὸ καὶ ἀξιώματάς, με ἔργα ἀνάξια τῶ Χριστοῦ καὶ τῶν Χριστιανῶν. Βλέπε δὲ ὅτι ἀπὸ τὸ δογματικὸν κατέβη ὁ Παῦλος ἐδῶ εἰς τὸ ἡθικόν, διὰ νὰ γλυκάνῃ τὸν λόγον.

2. „Μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης“.

Εἰδῶ δείχνει πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ περιπατῶν οἱ Χριστιανοὶ ἀξίως κατὰ τὸ κάλεσμα ὅπῃ ἔλαβον ἀπὸ τὸν Θεόν, δηλαδὴ αἰσίως καὶ εἶναι ταπεινοί. Θέλει δὲ γίνεσθαι ταπεινοί, αἰσίως καὶ νοῶσι ποιοὶ ἦσαν πρότερον, ἦγεν πῶς ἦσαν ἀσεβεῖς καὶ ἀμαρτωλοὶ καὶ ἐχθροὶ τοῦ Θεοῦ, καὶ ποῖα ἀγαθὰ ἠξιώθησαν νὰ λάβωσιν ὑπερὸν ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ ἐτῆι θέλει ταπεινωθῆναι, καὶ θέλει σπευδάσθαι νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν διεργέτην τῆς Θεοῦ. Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, ἡ ταπείνωσις εἶναι τὸ θεμέλιον κάθε ἀρετῆς· διὰ τῷ καὶ ὁ Κύριος ἀπὸ τῷ ταπεινοφροσυνίῳ ἄρχισε τὰς μακαρισμῶς, καὶ αὐτῷ ἔβαλε θεμέλιον τῶν, εἰπών· „Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι“· (Ματθ. ε. 3.) ἦτοι μακάριοι εἶναι οἱ ταπεινόφρονες· εἶπε δὲ με κάθε ταπείνωσιν, δηλαδὴ ὅχι μόνον με τῷ εἰς τὰ λόγια ταπείνωσιν, ἀλλὰ καὶ με τῷ εἰς τὰ ἔργα, καὶ νοήματα, καὶ σχήματα καὶ κάθε τρόπον, καὶ ὅχι μόνον με τῷ πρὸς τὸν ἑαυτὸν, ταπείνωσιν, ὅχι δὲ πρὸς τὸν ἄλλον, ἀλλὰ με τῷ εἰς ὅλας ταπείνωσιν, καὶ μικροὶ εἶναι, καὶ μεγάλοι.

„Καὶ

(1) Λυπηρόν μοι εἶναι νὰ μὴν εἰπῶ μερικοῦς ἐπαίνους ἀπὸ τοῦ πολλοῦ ὅπου πλέκει εἰς τὰ δεσμά τοῦ μακαρίου Παύλου ὁ χρυσὸς ῥήτωρ τῆς Ἐκκλησίας· „ὅθεν οὕτω λαμπρόν, ὡς δεσμοὶ διὰ Χριστόν“ ὡς αἱ ἀλύσις αἱ περιχήμεναι τῆς ὁσίας χερσὶν ἐκάνει· τὰ Ἀπόστολον εἶναι, τὰ Διδάσκαλον εἶναι, τὰ Εὐαγγελιστῶν εἶναι, τῷ λαμπρότερον, τὸ δέσμιον εἶναι διὰ τὸν Χριστόν· ἡ τις φιλεῖ τὸν Χριστόν, ἐγὼ τὸ λεγόμενον· ἡ τις μῖνεται καὶ περικαίεται τοῦ Δεσπότη, οἷδε τῷ δυνάμει τῶν δεσμῶν· ὁ ποιῶν εἶποι αὐτὸν δεσμιος εἶναι διὰ Χριστόν ἢ τοῦ οὐρανοῦ οἰκῶν... πάρε τοῦ καδίσαι ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τοῦτο λαμπρότερον τοῦ καδίσαι ἐπὶ δεξιάς θρόνων, τοῦτο σεμνότερον, τὸ δεῖναι δι' αὐτόν· ἡ τις ἐμοὶ τὸν ὄρατὸν ἐχαίρειται πάντε, ἡ τῷ αὐτοῦ ἐκένει (τοῦ Παύλου) ἐκένει αὐτὸν ἐγὼ προτίμησα· ἡ τις με μετὰ τῶν Ἀγγέλων ἴση ἦν, ἡ μετὰ Παύλου δεδεμένον, τὸ δεσμωτήριον αὐτὸν εἰλόμην· ἡ τις με ἐκένει εὐαί ποίησιν τῶν δυναμειῶν, τῶν περὶ τὸν οὐρανόν, τῶν περὶ τὸν θρόνον τὸν βασιλικόν, ἡ δεσμῶν ποιούτων, τοιοῦτοι αὐτὸν εἰλόμην δεσμῶν· καὶ ἐκός· οὐδὲν γὰρ τῆς ἀλύσεως ἐκάνει μακαριώτερον... ὅχι οὕτω μακαρίζω Παύλον ὅτι εἰς Παράδεισον ἦν πάρε, ὡς ὅτι εἰς τὸ δεσμωτήριον ἐμβλήθη· οὐχ οὕτως αὐτὸν μακαρίζω, ὅτι ἦν ἄρρηκτο ῥήματι, ὡς ὅτι ὑπέμεινε τὰ δεσμά· αἰρετώτερον ἐμοὶ παθεῖν κακῶς ὑπὲρ Χριστοῦ, ἢ τιμᾶσθαι παρὰ τῷ Χριστῷ· τοῦτο μεγάλη τιμή· τοῦτο δόξα ἢ πάντα ὑπερβάλλουσα· ὡς τῶν μακαρίων δεσμῶν· ὡς τῶν μακαρίων χερῶν, ὡς ἐκόσμησεν ἡ ἀλύσις ἐκένει· ὅχι ἦσαν ὅτι τιμῶν καὶ χήρες Παύλου, τὸν χυλὸν τῶν ἐν Αὐστρίαι ἀναστήσασαι καὶ ἐγῆρασαι, ὡς τὰ δεσμά περιχήμεναι· ἡ κατ' ἐκένει τοὺς χρόνους ἢ ἐγὼ, τότε αὐτὸν μαλιστα

„αὐτὸς περιεπτυσάμην, καὶ ἐπὶ πᾶς κόρας ἐθίκα, πᾶς ἐμᾶς· οὐκ αὐτὸς ἐπαυτάμην καταφιλῶν χήρας, καταξινώθησιν ὑπὲρ τοῦ Δεσπότη δεξιῶν τοῦ ἐμῶ· θαυμάζεις Παύλον ὅτι καθεῖλε αὐτοῦ ἡ ἐχίς τῆς χήρας, καὶ ἐδῶ ἐποίησε; μὴ θαυμάσεις· ἡδέθη γὰρ τῷ αὐτοῦ· καὶ θαλάττα δὲ ὁλόκληρος παύτῳ ἡδῆτο· καὶ τότε γὰρ ἐδέδετο· ἡ τις μοι νεκροῦς ἐδόκει ἀναστήσαι νῦν, οὐκ αὐτὸν εἰλόμην, ἀλλὰ τῷ αὐτοῦ· ἡ τῶν ἐκκλησιαστικῶν φροντίδων ἐκός· ἡμῶν, καὶ τὸ σῶμα εὐρωστὸν ἔχον, οὐκ αὐτὸν παρητήσαμην ἀποδημίαν ποσούτῳ ποιήσασθαι, ὑπὲρ τοῦ πᾶς ἀλύσις Παύλου μόνον ἰδῶν· ὑπὲρ τῶν δεσμῶν πῆρον εἶδα ἐδέδετο... πόσον καύχημα ἡδέναι, ὅτι διὰ τὸν Χριστόν ἐδέδη; πόση ἡδονή! πόση τιμή! πόση λαμπρότης! ἐβλόμην διαπαντός παύτα φέγγει· γὰρ ἐβλόμην ἐχέσθαι πᾶς ἀλύσεως· ἐβλόμην· ἡ καὶ τῷ πράγματι ἀπετέριμα· ἀλλὰ τῷ λόγῳ περιδῆναι τὸν αὐτοῦ τῇ ψυχῇ διὰ τῆς διαδέσεως“· (Λόγ. ἡ. εἰς τῷ πρὸς Ἐφεσ. αὐτοῦ.)

Προσδέττει δὲ καὶ τῷ οὗτος Χρυσόστομος ὅτι ὁ μακάριος Μάρτυς Βαβυλῆς ἐδέδη καὶ αὐτὸς ἀπὸ τῷ αὐτοῦ αἰτίαν, ἀπὸ τῷ ὅποιον ἐδέδη καὶ ὁ Πράδρομος Ἰωάννης, διὰ τὴν ἡλεγε τὸν παράνομον Βασιλεῖα ἀποδυνήσκωντας δὲ ὁ θεὸς αὐτοῦ βαβυλῆς, παρηγγαλε νὰ βαλεν τὰ δεσμά εἰς τὸ σῶμα τῶ, καὶ ἐτῆι μένον νὰ τὸ ἐντρυφήσῃ· ὅθεν καὶ εἰς τῆς σήμερον διέσχονταί αἱ ἀλυσίδες καὶ τὰ δεσμά αὐτοῦ ἐμᾶς με τὸ σῶμα· πόσον πόσον ἔχον εἰς τὰ διὰ τὸν Χριστόν δεσμά ὁ μακάριος! (Ὁμιλ. δ'. εἰς τῷ πρὸς Ἐφεσ.) Καὶ σημειώσω ὅτι πᾶς δὲ παύτας Ὁμιλίας τῆς πρὸς Ἐφεσίους, τῷ ὁδοῦν δηλαδὴ, καὶ ἐνῆναι, ἐξοδῶν ὁ θεὸς Χρυσόστομος εἰς ἔπανον τῶν τῶ Παύλου δεσμῶν.

Η h 2

„Καὶ πραότης, μετὰ μακροθυμίας“.

Επειδὴ καὶ εἶναι δυνατὸν νὰ ᾔῃται μὲν τινὰς ταπεινός, ὅξυς δὲ καὶ θυμώδης, διὰ τὸτο ὁ Παῦλος προσθέτει ἐδῶ τὴν πραότητα καὶ τὴν μακροθυμίαν, διὰ νὰ φανερώσῃ ὅτι ὅποιος εἶναι ταπεινός, πρέπει ἐνταυτῷ νὰ ᾔῃται καὶ πρῶτος, καὶ νὰ μὴ θυμώνεται εὐκόλῃ· διὰ τὸτο καὶ ὁ Κύριος εἶπε· „μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πρῶτος εἰμὶ καὶ ταπεινός τῇ καρδίᾳ, καὶ ὀρίσσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν“ (Ματθ. ια'. 29.) διὰ νὰ φανερώσῃ ὅτι αἱ δύο αὗται ἀρεταὶ ἢ πραότης καὶ ἡ ταπεινώσις εἶναι μία ἀπὸ τῶν ἄλλων ἀχάριςτος.

„Ἀνεχόμενοι ἀλλήλων ἐν ἀγάπῃ“.

Εδῶ διδάσκει ὁ Παῦλος ποῖον εἶναι τὸ κέρδος τῆς πραότητος καὶ μακροθυμίας, ἥτοι τὸ νὰ ὑπομύνῃ οἱ Χριστιανοὶ εἰς τὸν ἄλλον. Ἐπειτα διὰ νὰ μὴ εἰπῇ τινὰς, καὶ πῶς θέλω υποφέρειν τὸν ἀδελφόν μου ὅπῃ θυμόνῃ καὶ μὲ ὑβρίζει; διὰ τὸτο ὁ Παῦλος προσθέτει ἀκολούθως καὶ μὲ ποῖον τρόπον διώταται νὰ τὸν υποφέρει, ἤγερ μετὰ τὴν ἀγάπην· διὰ τὸ αἰσῶς ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ἔχωμεν τὴν ἀγάπην, εὐκόλως θέλομεν υποφέρομεν εἰς τὸν ἄλλον.

3. „Σπαραζόντες τῆρᾷν τὴν ἐνότητά τῆς πνύματος ἐν τῷ σιωδέσμῳ τῆς εἰρήνης“.

Καθὼς εἰς τὸ φυσικὸν σῶμα, τὸ πνεῦμα τὸ καλέμενον ψυχικόν καὶ αἰγοειδές, αὐτὸ εἶναι ὅπῃ συκρατεῖ καὶ εὐνοοῖ ὅλα τὰ μέλη, καὶ καὶ εἶναι ταῦτα διάφορα· πεισποτρόπως καὶ εἰς τὴν Χριστιανὴν ἡμᾶς, τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἶναι, ὅπῃ μᾶς εὐνοοῖ ὅλας, καὶ καὶ ἔχωμεν διαφορετικὰ γένη, καὶ ἐπαγγέλματα, καὶ γινώμας, καὶ διὰ μέσῃ πάντῃ τῷ Ἅγιῳ Πνεύματι, ὅλοι γινόμεθα εἰς σῶμα. Ἀς σπαραδάσωμεν λοιπὸν, λέγει, διὰ νὰ φυλάττωμεν αὐτὴν τὴν εὐνοίαν τὴν διὰ τῷ Ἅγιῳ Πνεύματι γινομένην, μετὰ τὴν ἀναμεταξύμας εἰρήνην· δι' ὅτι αὐτὸν ἔχωμεν τὸν σιωδέσμον τῆς ἀγάπης, καὶ ἐὰν δὲν εἰρηνώσωμεν ἀνάμεσονμας, βέβαια θέλομεν χάσομεν τὴν εὐνοίαν, ὅπῃ μᾶς ἐχάρισε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, καθὼς ἀκολουθεῖ καὶ εἰς τὸ φυσικὸν σῶμα· καὶ αὐτὸ, θετόν, χωρεῖται τὸ χεῖρ, ἢ τὸ ποδάρι ἀπὸ τὸ ἐπίλοιπον σῶμα, καὶ αὐτὸ διακοπῇ τὰ μέλη ἀπὸ τῆς σιωδέσεως, καὶ εὐνοίαν ὅπῃ ἔχεν εἰς πρὸς τὸ ἄλλο, πλέον δὲν συκρατεῖται ἀπὸ τὸ εἶναι καὶ τὸ αὐτὸ φυσικὸν πνεῦμα. Χρειαζόμεθα λοιπὸν νὰ ἔχωμεν πολλὴν σπιδίαν, καὶ κόπον, καὶ ἐπιμέλειαν, διὰ τὸ χωρεῖς κόπον δὲν θέλομεν δυνηθῶμεν νὰ ἔχωμεν πάντοτε εἰρήνην μετὰ τὴν ἀδελφείμῃς, καὶ ὅς σιωδεύομεν μετὰ τὸν ἑαυτὸν μας εἰς τὸν ἄλλον, καὶ ὅπου ὁ εἰς κινεῖται καὶ φέρεται, ἐκεῖ καὶ ὁ ἄλλος ὅς φέρεται· ἐπειδὴ πεισποτρόπως συκρατεῖται, καὶ συμφέρονται καὶ ἐκεῖνοι ὅπῃ εἶναι ὁμῶς δεδεμένοι μετὰ εἰς τὸν αὐτὸν δεσμόν· καὶ ὅς μὴ φαινόμεθα ὅτι αὐθεντικῶς ἐξεσιάζομεν εἰς τὸν ἄλλον, ἵνα μετὰ τὸν τρόπον συκρατέμεθα ἀπὸ εἰς καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα Ἅγιον.

4. „Ἐν σῶμα καὶ ἐν πνεύματι“.

Δὲν ζητεῖ ὁ Παῦλος ἀπὸ τῶν Χριστιανῶν ἀγάπην ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ ζητεῖ ποιοῦτῃ σφικτικῇ ἀγάπῃ, ἥτις κάμνει ὅλας τὴν Χριστιανὴν εἰς σῶμα, διὰ τὴν ἀκριβῆ εὐνοίαν ὅπῃ ἔχεν εἰς τὸν ἄλλον· ὥστε ὅπῃ, καθὼς τὰ μέλη τῷ σώματι συμπάσχειν εἰς μετὰ τὸ ἄλλο, καὶ πάλιν συχαίρειν εἰς μετὰ τὸ ἄλλο, ὥτω καὶ οἱ Χριστιανοὶ πρέπει νὰ συμπάσχειν καὶ νὰ συχαίρειν εἰς μετὰ τὸν ἄλλον. Καλῶς δὲ εἶπε καὶ ἐν πνεύματι, διὰ νὰ δείξῃ μετὰ τὸτο, ὅτι διὰ νὰ ᾔῃται εἰς σῶμα, ἐκ πάντῃ ἀκολουθεῖ νὰ ᾔῃται καὶ εἰς πνεῦμα· ἢ λέγει τὸτο, διὰ τὸ, εἶναι μὲν δυνατὸν νὰ εἶναι τινὲς εἰς σῶμα, νὰ μὴ εἶναι ὅμως καὶ εἰς πνεῦμα· καθὼς λόγῃ χάριν ἡμπορεῖ νὰ ᾔῃται τινὰς ὁδοδότης, φίλος κατὰ τὸ σῶμα μετὰ τὴν αἰρετικὴν, νὰ μὴ εἶναι δὲ φίλος κατὰ τὸ πνεῦμα, ἥτοι κατὰ τὰ δόγματα καὶ τὴν αἵρεσιν· ἢ νοεῖται καὶ ἔτσι· ὅτι ἐπειδὴ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ἐλάβομεν εἰς πνεῦμα διὰ μέσῃ τῆς πίστεως, διὰ τὸτο χρεωσθῶμεν νὰ ἔχωμεν καὶ ὁμόνοιαν ἀναμεταξύμας· ἢ πνεῦμα λέγει ἐδῶ

ἐδῶ τὴν μίαν προθυμίαν καὶ ὁμοτροπίαν καὶ σύμπνοιαν, ὡσαύτῃ νὰ ἔλεγον, ὅτι νὰ εἴσθε εἷς σῶμα, καὶ μία ψυχὴ (1).

„Καθὼς καὶ ἐκλήθητε ἐν μιᾷ ἐλπίδι τῆς κλήσεως ὑμῶν“.

Ο Θεὸς, λέγει, ἐκάλεσεν ὅλους ἐσᾶς τὰς Χερσιανὰς, διὰ νὰ σᾶς δώσῃ τὰ αὐτὰ χαρίσματα· εἰς ὅλους γὰρ ἐχάρισε ζωὴν, καὶ ὅλων εἶναι ἐξέσχε κεφαλὴ· καὶ ὅλους τὰς συνανέστησε, καὶ συνεκάθισεν εἰς τὰ ἑπεραῖα, καὶ ὅλους ἀπλῶς καὶ μὲ ὁμοτιμίαν οἰκειοποιήθη· καὶ τὰ αὐτὰ ἀγαθὰ ἐλπίζομεν νὰ ἀπολαύσωμεν ὅλοι κοινῶς οἱ Χερσιανοί· διὰ τὸ λοιπὸν χρῶσθε, λέγει, νὰ εἴσθε τὸ εἷς κατὰ τὴν εὐωσίαν τῆς ἀγάπης· διὰ τὴν εἰς τὰς ἑρρανὰς, ὅλοι ἴσοι θέλουσιν εἶναι οἱ Χερσιανοί, ὡς ἐν τῇ αὐτῇ Βασιλείᾳ τῶν Οὐρανῶν δεισκόμενοι, καὶ εἰς τὴν γλῶσσαν δεισκόμενοι, διαφέραν εἷς ἀπὸ τῶν ἄλλων.

5. „Εἰς Κύριον, μία Πίσις, ἐν Βάπτισμα“.

Ενας, λέγει, εἶναι ὁ Κύριος ὅλων τῶν Χερσιανῶν, καὶ δὲν ἔχει ὁ ἕνας μὲν μεγαλύτερον Κύριον, ὁ δὲ ἄλλος, μικρότερον· ἐδὲ ὁ ἕνας μὲν, ἐσώθη ἀπὸ τῆς πίσεως, ὁ ἄλλος δὲ, ἐσώθη ἀπὸ τῶν ἔργων, ἀλλὰ ὅλοι ἀπὸ τῆς πίσεως ἐσώθησαν· μηδὲ ὁ ἕνας μὲν, ἔγινεν υἱὸς Θεοῦ ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Βάπτισμα· ὁ δὲ ἄλλος, δὲν ἔγινεν, ἀλλὰ ὅλοι κοινῶς ἀπὸ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ Βάπτισμα ἔγιναν υἱοὶ Θεοῦ (2).

6. „Εἰς Θεὸς καὶ Πατὴρ πάντων, ὁ ἐπὶ πάντων, καὶ διὰ πάντων, καὶ ἐν πᾶσι ὑμῶν“.

Ενας, λέγει, εἶναι ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ὅλων τῶν ἀνθρώπων· „ὁ ἐπὶ πάντων“ ἦγεν ἐκεῖνος ὅπως εἶναι ἐπάνω ἀπὸ ὅλα· καὶ διὰ πάντων, ἦτοι ὁ εἰς ὅλα καὶ ὅπου χωρῶν μὲ τὴν αὐτὴν πρόνοιαν καὶ διοίκησιν· „καὶ ἐν πᾶσι“ ἦτοι ὁ εἰς ὅλους σας κατοικῶν. Σημειώσαι δὲ, ὅτι οἱ αἱρετικοὶ λέγουσι πῶς ἢ μὲν διὰ, πρόθεσις, δίδεται εἰς μόνον τὸν Υἱόν· ἢ δὲ ἐν, εἰς μόνον τὸ Πνεῦμα, ὡσαύτῃ ὅπως δηλοῦσιν ἐλάττωσιν· ἐπειδὴ δὲ ἐδῶ καὶ αἱ δύο αὐτὰ προθέσεις δεισκόονται εἰς τὸν Πατέρα, λοιπὸν δὲν φανερόντες ἐλάττωσιν, ὅθεν καὶ σφάλλουσιν οἱ αἱρετικοὶ (3).

7. „Ἐν“

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος ὅπως ἐρμηνεύει τὸ ρητόν· „εἰς εἷς ἀπὸ τῶν αὐτῶν Πνεύματος“ εἰς εἷς σῶμα τελειῖται· „μία ἐλπίς ὑμῖν δέδοται πῶς τε ἀνασῶσθε, καὶ πῶς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν“.

(2) Ὁ μέγας Βασίλειος πῶς τὸ ρητόν ἐρμηνεύει λέγει· „διὰ τὸ πᾶν καὶ ἰσχυρῶς ἐφ' ἑκάστῳ μολύσκει· ἀποκαθάρσει, ἀλλ' ἐν οὐδενί τῳ σῶματι βύπτισμα· ἐπειδὴ εἰς ἐστὶν ὁ ὑπὲρ τῶν κόσμων θάνατος, καὶ μία ἡ ἐκ νεκρῶν ἐξανῆσθαι, ὧν τύπος ἐστὶ τὸ βάπτισμα“ (Κεφ. ι. ε. περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος). Τὸ μοναδικὸν τὸ βάπτισμα φανερόντως ὁ Ἀπόστολος ἔλεγεν ἀπαρχῇ· „ἀδυνατῶν γὰρ πᾶσι ἀπαρξὶ φωτισθῆναι, γὰρ δὲ μὲν τε πᾶσι δωρεὰς πᾶσι ἐπαρῶν, καὶ παραπεσόν· πᾶσι, πάλιν ἀνακαίνιζεν εἰς μετάνοιαν, ἀναστυρῶντας· αὐτοὺς τὸν Υἱόν τοῦ Θεοῦ καὶ παραδειγματίζοντας“ (Ἐβρ. γ. 4.) Καὶ πάλιν· „ἐκαστὸς γὰρ ἁμαρτανῶν τῶν ἡμῶν, μετὰ τὸ λαβὴν τὴν ἐπίγνωσιν πᾶσι ἀληθῆ· καὶ ἐτι περὶ ἁμαρτιῶν ἀποκαίπεται θυσιᾷ“ (ἡμεῖς βύπτισμα). (Ἐβρ. ι. 26.) Διὰ τί δὲ πρῶτον εἶπεν ὁ Ἀπόστολος, μία πίσις, καὶ ἐπὶ τῇ αὐτῇ εὐχῇ τὸ βάπτισμα; ἐπειδὴ ἡ πίσις προσηγορεύεται τῷ Βαπτίσματι· πρῶτον γὰρ πρέπει νὰ πισύσῃ ὁ ἄνθρωπος, καὶ δόξῃ· καὶ νὰ βαπτισθῇ· ὁθεν λέγει ὁ μέγας Βασίλειος· „πισί-

ς, καὶ βάπτισμα, δύο τρόποι πᾶσι σωτηρίας, συμφορῆς ἀληθῆ, καὶ ἀδιάρετοι· πίσις μὲν γὰρ τελειῖται διὰ βάπτισμα· βάπτισμα δὲ δεικνύεται διὰ τῆς πίσεως, καὶ διὰ τῶν αὐτῶν ὀνομάτων ἐκάτερε πληροῦται· ὡς γὰρ πισδύομεν εἰς Πατέρα, καὶ Υἱόν, καὶ Ἅγιον Πνεῦμα, ὅπου καὶ βαπτίζομεθα εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· καὶ προέγινε μὲν ἡ ὁμολογία πρὸς τὴν σωτηρίαν εἰσαγάσσει, ἐπακολουθεῖ δὲ τὸ βάπτισμα, ἐπισφραγίζον ἡμῶν πᾶν ἐν συγκατάθεσιν“ (Κεφ. ιβ. περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος) καὶ πάλιν λέγει· „βαπτίζομαι δὲ, ὡς παρελάβομεν, πισδύον δὲ, ὡς βεβαπτίσμεθα, δεξάμεν δὲ, ὡς πισδύομεν“ (Λόγ. περὶ ἀσκήσεως).

(3) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „Πανταχοῦ τὸ ἐν, καὶ εἰς σφαιρικῶς συμφωνίαν συνάπτων τὴν Ἐκκλησίαν· εὐαφισί Κύριον ἔχομεν· εἰς βάπτισμα· ἀπὸ τῶν αὐτῶν· μίαν πίσιν προσενηνοχάμεν· εἰς ὃ πάντων ἡμῶν Θεὸς καὶ Πατὴρ. Προσηγορεύοντες ἡμᾶς· ὡς ἀδελφοὺς, τὴν περὶ ἀληθῆ εἶχον ὁμολογίαν· πᾶσι μὲν ἐπὶ πάντων, τὴν δεσποσίαν σημαίνει, τὸ δὲ διὰ πάντων, τὴν πρόνοιαν, τὸ δὲ ἐν πᾶσι, τὴν ἐνοικήσιν“.

7. „Ἐνὶ δὲ ἐκάσῳ ἡμῶν ἐδόθη ἡ χάρις, κατὰ τὸ μέτρον τῆς δω-
ρεᾶς τῆς Χρείας“.

Ισως ἤθελεν ἀπορήσει τις καὶ εἰπῆ· ἐπειδὴ, ὡς μακάριε Παῦλε, ἐσύ λέγεις ὅτι οἱ Χριστιανοὶ ἔχον ὅλα τὰ χαρίσματα κοινὰ καὶ ἴσα, πόθεν τῷτο προέρχεται, καὶ ὁ ὧς μὲν, ἔχει χάρισμα μεγαλύτερον, ὁ δὲ ἄλλος, ἔχει μικρότερον; τῷτο γὰρ ἔκαμνε καὶ τὸς Ἐφε-
σίους, καθὼς καὶ τὸς Κορινθίους καὶ ἄλλους πολλούς, καὶ ἔχον φθόνον ἀναιμαξήτων. Λύων-
τας λοιπὸν ὁ Θεὸς Ἀπόστολος τῷ ἀπορίᾳ ταύτῃ ἐδῶ λέγει, ὅτι εἰς τὸν καθὲ Χρεια-
νὸν ἐδόθη χάρισμα, καθὼς ἐμέτρησεν ὁ τὸ χάρισμα δωρησάμενος Χριστός· ὥστε, ἐπειδὴ
δωρεὰ καὶ χάρισμα εἶναι, σέργε καὶ ὁ Χριστός καὶ ἐσύ Χριστιανέ, ὅπως ἔχεις τὸ μικρότερον
χάρισμα, διὰ τὸ ὅπως ἔλαβες· δι' ὅ,τι ὡς χρέος δυνάσῃ ἐδόθη τὸ χάρισμα αὐτὸ ἀπὸ τοῦ
Θεοῦ. Καὶ ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι ὅπως ὁρίζει, καὶ ζυγιάζει τὸ μέτρον τῆς καθὲ χαρίσματος,
εἴτε μικρὸν εἴτε μέγα, ἐσύ πλέον μὲν ἐρόντας περὶ τῷτο· διὰ τὸ αὐτὸ ὁ Θεὸς ἐδιάρισε
τὸ μέτρον τῆς καθὲ χαρίσματος, βέβαια πρὸς τὸ συμφέρον τῷτο ἐποίησεν. Ὅσα λοιπὸν εἶ-
ναι ἀναγκαῖα, χωρεῖς τῶν ὁποίων δυνάμει εἶναι ἵνα ᾖ τινὰς Χριστιανός, αὐτὰ ὅλα,
λέγω, εἶναι κοινὰ καὶ ἴσα εἰς ὅλους τὸς Χριστιανούς· εἰ δὲ ὁ ὧς Χριστιανός ἔχει κρείσσον χά-
ρισμα μεγαλύτερον ἀπὸ τοῦ ἄλλου, τῷτο ἂς μὴ λυπῇ ἐσὺ ὅπως δυνάμει τὸ ἔχεις· διὰ τὸ ἐκεί-
νος ὅπως ἔλαβε τὸ μεγαλύτερον χάρισμα, ἔκαμνε καὶ μεγαλύτερον κόπον, καθὼς παρακάτω
θέλει τὸ εἰπῆ ὁ Ἀπόστολος. Βλέπε δὲ ὅτι δυνάμει εἶπε κατὰ τὸ μέτρον τῆς καθὲ εὐδὸς πί-
στεως, διὰ καὶ μὴ βάλῃ εἰς λύπην ἐκείνους, ὅπως ἔχον τὰ μικρότερα χαρίσματα· ἀλλὰ ἀνέ-
φερε τὸ μέτρον τῆς καθὲ χαρίσματος εἰς τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ ὅπως τὰ δίδει, διὰ καὶ μὴ πολ-
μῶσι τελείως καὶ ἐξετάζουσι περὶ τῷτο.

8. „Δι' ὃ λέγει· ἀναβάς εἰς ὕψος, ἠχημαλώτισεν αἰχμαλωσίαν, καὶ
ἔδωκε δόματα τοῖς ἀνθρώποις“. (Ψαλ. ξζ'. 19.)

Πῶς δὲ ὁ Θεὸς εἶναι ὅπως δίδει τὰ χαρίσματα εἰς τοὺς ἀνθρώπους, φανερόν, λέγει, εἶναι
ἀπὸ τῶν λόγια τοῦ Προφήτου Δαβὶδ, ὅστις λέγει ὅτι ὁ Θεὸς ἔδωκε δόματα, ἤγειν δωρεὰς καὶ
χαρίσματα εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Ἀλλὰ ὁ Δαβὶδ λέγει ὅτι ἔλαβες δόματα, καὶ ὄχι ἔδωκες,
πλὴν ὧς καὶ τὸ αὐτὸ νοεῖται ἐδῶ τὸ ἔλαβες, καὶ τὸ ἔδωκες, διὰ τὸ ὅτι Χριστός δίδωντας τὰ
χαρίσματα εἰς τοὺς ἀνθρώπους, αὐτὸ δι' αὐτὰ λαμβάνει τὴν διακονίαν ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου,
ἐπειδὴ ὁποῖος ἀνθρώπος λάβῃ χάρισμα, διὰ τῷτο τὸ λαμβάνει διὰ τὴν ἐνεργεῖαν καὶ ποῖαν
διακονίαν εἰς τὸν Θεόν, καὶ κοπιᾷ (1). Λοιπὸν δυνάμει πρέπει διὰ τῷτο καὶ λυπηταί τις·
ἀνέβη δὲ ὁ Χριστός ἢ εἰς τὸ ὕψος τοῦ Σταυροῦ, ὅταν ἐσταυρώθῃ, ἢ εἰς τὸ ὕψος τοῦ θρανίου, ὅ-
ταν ἀνελήφθῃ· τὸ ὁποῖον τῷτο εἶναι προσφύεσθαι, καθὼς ἀπὸ τῶν ἀκόλουθα λόγια γίνεται
φανερὸν. Ποῖαν δὲ αἰχμαλωσίαν αἰχμαλώτισεν ὁ Χριστός; τὴν τῆς διαβόλου δηλαδὴ, ἐπει-
δὴ σκλάβους ἔλαβεν ὁ Χριστός, τὸν διάβολον, καὶ τὸν θάνατον, καὶ τὴν κατάραν, καὶ τὴν
ἀμαρτίαν, καὶ ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους ὅπως εἴμεθα ὑποκάτω εἰς τὴν σκλαβίαν τῆς διαβόλου, καὶ
τῶν λοιπῶν· καὶ ὄχι μόνον μᾶς ἠλωθέρωσεν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τιμωρίας, ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς
δόματα καὶ χαρίσματα, ὡς λέγει ὁ σοφὸς Φωτίος.

9. „Τὸ δὲ ἀνέβη, τί ἐστίν, εἰ μὴ ὅτι καὶ κατέβη πρῶτον εἰς τὰ κατώ-
τερα μέρη τῆς γῆς“;
10. „Ὁ καταβάς, αὐτὸς ἐστὶ καὶ ὁ ἀναβάς ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρα-
νῶν, ἵνα πληρώσῃ τὰ πάντα“.

Επειδὴ ὁ Παῦλος ἐδῶ ὁμιλεῖ διὰ τὴν ταπεινοφροσύνην, διὰ τῷτο φέρει τὸν Χριστὸν πα-
ράδειγμα, καθὼς πῶν φέρει καὶ εἰς τὴν πρὸς Φιλιππησίους Ἐπιστολὴν, καὶ λέγει· ὅτι καθὼς
ὁ Χριστός δυνάμει ἐπαραιτήσε, τὸ καὶ κατέβη ἀπὸ τοῦ θρανίου καὶ καὶ ταπεινωθῇ, ἐτὶ καὶ ἐσεῖς
οἱ

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ἀμφότερα δὲ γιγνέσθαι, καὶ τὸ ἔλαβε, καὶ τὸ ἔδωκε· λαμβάνων γὰρ πῶν
πίστιν, ἀντιδίδωσι τὴν χάριν“.

οἱ Χριστιανοὶ μὴ παραιτεῖσθε, τὸ νὰ συγκαταβαίετε διὰ ταπεινώσιν εἰς τὰς παραμικροὺς ἀδελφάς σας. Ὅτι δὲ ὁ Χριστὸς ἐκατέβη, φανερόν ἐστι ἀπὸ τὸν λόγον τῆς Δαβὶδ, ὅπως ἔπρεπε ὅτι ἀνέβη. „ἀναβάς γὰρ φησὶν εἰς ὕψος“ (Ψαλ. 138. 8.) δι' ὅ,τι ἐπὶ τῷ Θεῷ ὅταν ῥηθῇ πῶς ἀνέβη, ἀνάγκη εἶναι νὰ ἐννοῶμεν ὅτι πρῶτον κατέβη ἀπὸ τὸ ὕψος ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὅποιον πρὸ τῆς δόξης κατέβη. ἐπὶ δὲ τῶν ἀνθρώπων δὲν ἀκολούθει τὸ, καθ' ὅτι ὅσοι ἄνθρωποι ἀναβαίνειν εἰς καίσινα ἀξιώματα θεῶν, ἢ ἀνθρώπων, δὲν δέσονται προτίτερα εἰς αὐτὸ, ἀλλὰ κάτωθεν ἀναβαίνειν ἀνω, καὶ ἀπολαμβάνειν τὸ ἀξίωμα τούτο. Πῶς δὲ ἐκατέβη ὁ Χριστός; εἰς τὴν ἄδην· τὴν ἄδην γὰρ ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, κατώτερα μέρη τῆς γῆς, κατὰ τὴν συνήθειαν ὅπως ἔχει ἡ Γραφή, καὶ κατὰ τὴν κοινὴν ὑπόληψιν ὅπως ἔχον οἱ ἄνθρωποι, ὅτι ὁ ἄδης εἶναι τὸ κάτω μέρος τῆς γῆς· ἐτὶ γὰρ ὁ Ἰακώβ ἔλεγε πρὸς τὰς ἑτάδας· „Καὶ κατὰ τὴν γῆράς μου μετ' ὁδοῦν εἰς ἄδην“ (Γεν. 48. 38.) καὶ ὁ Δαβὶδ· „Κύριε ἀνήγαγες ἐξ ἄδης τὴν ψυχὴν μου· ἔσωσάς με ἀπὸ τῶν καταβαινόντων εἰς λάκκον“ (Ψαλ. 139. 3.) Κατέβη λοιπὸν ὁ Χριστὸς εἰς τὰ πλέον κατώτερα μέρη τῆς γῆς, ὕστερα ἀπὸ τὰ ὅποια δὲν εἶναι ἄλλα κατώτερα. Καὶ ἔπειτα ἀπὸ ἐκεῖ κάτω, ἀνέβη ὑπεράνω ὅλων τῶν ἐρανῶν, ἐπάνω ἀπὸ τὰς ὁποῖας ἄλλοι ἀνώτεροι ἐρανοὶ δὲν εἶναι· καὶ ἡ ἄκρα κατάβασις ὅπως ἔκαμε, δὲν τὸν ἐμπόδισε τίποτε ἀπὸ τὸ νὰ ἀναβῇ εἰς τὸ ἀνώτατον ὕψος (1). Καὶ ἐσεῖς λοιπὸν οἱ Χριστιανοί, ἀνίσως ταπεινώνεσθε, βέβαια θέλετε ἰψωθῆτε· ἐπεὶ δὲ ὁ Παῦλος διὰ τούτο ἀναφέρει, καὶ λεπτολογεῖ ταῦτα, διὰ τὴν διδασκίαν τῆς ἀνθρώπων ταπεινοφροσύνης· ἀνέβη δὲ, λέγει, ὁ Χριστὸς ὑπεράνω πάντων, διὰ τὴν πληρώσιν καὶ τὴν γεραίρωσιν ὅλας τὰς κτίσεις καὶ ὅλης τῆς τῆς, ἀπὸ τῆς μετὰ τῆς ἀνθρώπων δεισιμασίας αὐτῆς καὶ ἐνέργειας, διὰ τὴν μετὰ τῆς Θεότητος, ἐνέμορσον ὅλης τῆς τῆς τῆς παντὸς πρὸς τῆς ἐκείνης πύσεως, πανταχῶς ὦν, καὶ ὑπὲρ τὸ πᾶν, ὡς ἄπειρος. (2) Σημειώσαι, ὡς ἀναγνώστη, ταῦτα τὰ ῥητὰ ἐναντίον τῆς Σαμοσατέως Παύλης, καὶ τῆς Νεσερείς, τῶν φροῦντων ἡμῶν ἀνθρώπων τὸν Χριστὸν, καὶ ἄλλον μοι, πρὸς τὸν Θεόν, ἄλλον δὲ, τὸν Υἱὸν τῆς Παρθένου λεγόντων· διὰ τὴν ἐκείνος ὅπως ἐκατέβη, φανερόν ὅτι ἐπάνω ὄντας πρότερον, ἐκατέβη μὲν εἰς τὴν γῆν, σαρκαθεὶς δὲ καὶ ἀποθανὼν εἰς τὸν Σταυρόν, κατέβη ἔπειτα καὶ εἰς τὴν ἄδην· ὥστε εὐχὰς καὶ ὁ αὐτὸς Υἱὸς τῆς Θεᾶς εἶναι ἐκεῖνος, ὅπως ἔκαμε τὴν κατάβασιν ταύτην, καὶ τὴν ἀνάβασιν, καὶ δὲν εἶναι ἄλλος ὁ καταβάς, καὶ ἄλλος ὁ ἀναβάς (3).

11. „Καὶ αὐτὸς ἔδωκε“.

Μετὰ ἐμφασιν ἔπρεπε ὁ Παῦλος τὸ „αὐτός“· διὰ τὴν φανερῶσιν ὅτι ὁ Χριστὸς ἐκεῖνος, ὅπως πόσον πολλὰ ἐπρονόησαν ἡμᾶς τὰς ἀνθρώπων, καὶ ὅπως διὰ τῆς ἀγάπης καὶ δὲν παραίτησε τὸ νὰ κατέβη ἕως εἰς τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς· αὐτὸς εἶναι ὅπως διανοήσασθε καὶ τὰ χαρίσματα εἰς τὰς ἀνθρώπων, ὅχι ἀπλῶς καὶ ὡς ἐτυχον, ἀλλὰ παυσίφως καὶ συμφερόντως· ὅθεν, διὰ τί ἐστὶ ἀδελφεὶ νὰ λυπησῶμαι, πῶς δὲν ἔλαβες μεγαλύτερον χάρισμα; μετὰ τῆς λύπης

(1) Ὁ δὲ σοφὸς Φώτιος ἐρμηνεύει ὅτι τὸ ῥητὸν τούτο· ἐπὶ ἐκεῖνος ὅπως ἀναβαίνει, ἢ ὅταν ἀναβαίνει, ἀρχίζει νὰ γίνεται ἀνω, μὴ ὡς πρότερον ἀνω· ἢ δὲν ἀρχίζει νὰ γίνεται ἀνω ὅταν ἀναβαίνει, ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς ἦν μὲν ἀνω, κατέβη δὲ ἐκείθεν, καὶ πάλιν ἀναβαίνει ἐκτὸς διὰ τὸ ὅτι Παῦλος λέγωντες περὶ τοῦ Χριστοῦ, τὸ ἀναβάς, ἐρμηνεύει πῶς πρέπει νὰ νοῦμεν τὸ ἀναβάς τούτο, ἢ ὅτι αὐτὸς δὲν λέγεται πῶς ἀνέβη, διὰ τὴν ἀρχὴν τῶρα νὰ ἀναβαίνει, (ἐπεὶ αὐτὸς ἦν ἐξ ἀρχῆς εἰς τὸ ὕψος τῆς δεξιᾶς ἀξίας, καὶ τῆς πατρικῆς δόξης) ἀλλὰ διὰ τὴν ἀνελθὼν ἀπὸ τῆς μετὰ τὴν ἀνθρώπων συγκαταβάσεως εἰς τὴν πρέπουσαν τῇ δόξῃ αὐτοῦ ἀξιώματος δόξαν, λέγεται ὅτι ἀνέβη· Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι κατώτερα μέρη τῆς γῆς, τὸν θάνατον ὀνομάσκει· ὡς γὰρ καὶ ὁ Προφῆτης φησὶν· „Ἐδυνάτω με ἐν λάκκῳ καταπτώ“ (Ψαλ. 139. 19.) Καὶ πάλιν· „Καὶ ἡ ὑπόστασις μου ἐν τοῖς καταπτώσις τῆς γῆς“ (Ψαλ. 139. 15.) (2) Ἀπὸ τῶν ῥητῶν ἐναντίον τῆς Θεοδόχης Γρηγόριος ἔπει· „πληρωθῆναι δὲ πᾶσι πάντας δόξης Θεοῦ,

ἐπὶ καὶ Θεῷ“. Καὶ ὁ Μάρκος ὁ Ἰδρῆντος ἐν τῇ τροπαίᾳ τῆς ἀ. φῶν τῶ κανόνος τῶ μεγάλου Σαββάτου, ἀπὸ τῶ ῥητῶν τούτου, καὶ ἀπὸ τῶ Θεολόγου ἐρανιστῆς, ἔπρεπε· „ἵνα σε πᾶς δόξης πᾶσι πληρώσῃς, καταπύσεως, ἐν καταπτώσις τῆς γῆς· ἀπὸ γὰρ σὺ ἐκ ἐκρύβη, ἡ ὑπόστασις μου ἢ ἐν Ἀδὰμ“. Λέγει δὲ καὶ ὁ Κύριος εἰς τὸν Μωϋσῆν· „ζῶ ἐγώ, καὶ ζῶν σὺ ὄνομός μου, καὶ ἐμπλήσῃς ἡ δόξα Κυρίου πάντας τὴν γῆν“ (Αἰθ. 18. 21.) καὶ πρὸς Σεραφίμ δὲ ὕμνων παρὰ τῷ Ἡσαΐᾳ· „Ἅγιος Ἅγιος, Ἅγιος Κύριος Σαββᾶθ, πληρὴς πάσης ἡ γῆ τῆς δόξης αὐτοῦ“ (Ἠσ. 6. 3.) (3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ἐκ ἄλλος κατελήλυθε, καὶ ἄλλος ἀνελήλυθεν· ἀλλ' ἵνα συνάμωμος ἦται, ἄλλος κατελήλυθεν, ἄλλος ἀνελήλυθεν· ἀσώματος γὰρ κατελθὼν, μετὰ σώματος ἀνελήλυθεν· ἢ δευτερογενὴς βασις, οὐ τοπικῶς τίνα σημαίνει μετέβασιν, ἀλλὰ τῆς οἰκονομίας διδασκῇ τὸ μέγεθος, ὅτι ὁ Ὑψίστος, τούτου ἡνέσχετο ταπεινότητος“.

λύπῳ γὰρ αὐτῷ δείχνεις, πῶς ὁ Χριστὸς δὴ ἐμοίρασε τὰ χαρίσματά τε, με δικαιουσύνῳ καὶ εὐλογον τρόπον, καὶ κατὰ τὸ αὐτισέκεις εἰς τὸν Χριστόν. Εἰς δὲ τὴν πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολῇ λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον εἶναι ὅπῃ διαμοιράζει τὰ χαρίσματα· „πάντα γάρ φησιν, ἐνεργεῖ τὸ εὖ καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, διαιρῶν ἰδίᾳ ἐκάσῳ, κατὰ τὸν ὅσον βούλεται“ (ἀ. Κορ. ιβ'. ιι.) καὶ ἐν ταῖς Πράξεσι γέγραπται ὅτι εἶπεν ὁ αὐτὸς Παῦλος πρὸς τοὺς Ἐπισκόπους τῆς Ἐφέσου· „προσέχετε ἑαυτοῖς, καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ, ἐν ᾧ ὑμᾶς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἔθετο Ἐπισκόπους“ (Πράξ. κ'. 28.) εἰς ἄλλο δὲ μέρος λέγει ὅτι ὁ Πατὴρ ἐνεργεῖ τὰ χαρίσματα· „ἔθετο ὁ Θεὸς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, πρῶτον Ἀποστόλους, δεύτερον Προφῆτας, τρίτον Διδασκάλους“ (ἀ. Κορ. γ'. 6.) ἐδῶ δὲ λέγει, ὅτι ὁ Υἱὸς διαμοιράζει τὰ χαρίσματα. Λοιπὸν μία εἶναι ἡ ἐνέργεια τῶν τριῶν προσώπων τῆς Ἁγίας Τριᾶδος, καθὼς εἶναι μία καὶ ἡ οὐσία αὐτῶν.

„Τὸς μὲν Ἀποστόλους, τοὺς δὲ Προφῆτας“.

Πρῶτοι εἶναι οἱ Ἀπόστολοι, ἐπεὶ αὐτοὶ εἶχον καὶ τὰς Προφητείας τῶν ἐν τῇ νέᾳ Διαθήκῃ Προφητῶν· οἱ δὲ τῆς νέας χάριτος Προφῆται δὴ εἶχον καὶ τὸ χάρισμα τῆς ἀποστολῆς· διὰ τοῦτο καὶ δεύτεροι ἀπὸ τῶν Ἀποστόλων εἰς τὴν τάξιν ἐβάλλθησαν· ἦσαν δὲ Προφῆται ἐν τῇ νέᾳ χάριτι, ὅποιοι καὶ ὁ Ἀγαθος, καὶ οἱ εἰς Ἀντιόχειαν ἐλθόντες Προφῆται, περὶ ὧν γέγραπται· „ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις κατήλθον ἀπὸ Ἱεροσολύμων Προφῆται εἰς Ἀντιόχειαν“ (Πράξ. ια'. 27.)

„Τὸς δὲ Εὐαγγελιστάς“.

Εὐαγγελιστὰς ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Παῦλος, ἢ ἐκείνους ὅπῃ ἐσύγγραφον Εὐαγγέλια, ἢ ἐκείνους ὅπῃ δὴ περιήρχοντο μὲν εἰς τὸν κόσμον πανταχῶς καὶ κηρύττειν, ἐκεῖ ὅμως ὅπῃ δίδεισκον, εὐαγγελίζοντο τὰ λαὸς μετὰ τὸ κήρυγμα, καθὼς ἦσαν ἡ Πρίσκιλλα καὶ ὁ Ἀκύλας (1).

„Τὸς δὲ Ποιμένας, καὶ Διδασκάλους“.

Ποιμένας ἐδῶ ὀνομάζει τὸς Ἐπισκόπους, τὸς ἔχοντας τὴν προεστίαν τῶν Ἐκκλησιῶν, ὅποιοι ἦσαν ὁ Τιμόθεος, ὁ Τίτος, καὶ οἱ πῶποτε ἄλλοι. Ἡμπορεῖς καὶ νοήσης Ποιμένας μὲν, καὶ τὸς Πρεσβυτέρους, Διδασκάλους δὲ τὸς Διακόνους· ἐπεὶ αὐτοὶ τὴν καθαρτικὴν τάξιν ἔχοντες ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ὡς λέγει ὁ Ἀρεοπαγίτης Διονύσιος, διὰ τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς θεῆς λόγου καθαρίζουσι τὸς ἀνθρώπους (2).

12. „Πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῶν Ἁγίων, εἰς ἔργον διακονίας, εἰς οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ“.

Βλέπεις, ὦ ἀναγνώστη, πόσον εἶναι τὸ ἀξίωμα τῶ καθ' ἑαυτὸν Χριστιανῶν; ὁ καθ' ἑαυτὸν λέγει, καταρτίζει τὸν ἄλλον· ὁ καθ' ἑαυτὸν διακονεῖ εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, ἡ τοῦ τῆς Ἐκκλησίας· ὥστε τί λυπῆσαι ἐστὶ Χριστιανῶν, πῶς ἔλαβες μικρότερον χάρισμα; ἴδου καὶ

(1) Τεῖχος ἦν καὶ ὁ Διάκονος Φίλιππος, περὶ ὃ γέγραπται· „τῇ δὲ ἐπαύριον ἐξεληθέντες οἱ περὶ τὸν Παῦλον ἠλθομεν εἰς Κωσάρεαν, καὶ ἐσελθόντες εἰς τὴν οἶκον Φιλίππου τῷ Εὐαγγελιστῇ (ὃν ὄνομα ἐκ τῶν ἐπὶ) ἐμείναμεν παρ' αὐτοῦ“ (Πράξ. κα'. 8.) Γράφει δὲ καὶ ὁ Παῦλος πρὸς τὸν Τιμόθεον· „ἔργον ποιήσαι Εὐαγγελιστῇ“ (β'. Τιμόθ. δ'. 5.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει ὅτι Ποιμένας μὲν καὶ Διδασκάλους, καὶ κατὰ πόλιν καὶ κατὰ χωρίον διορισμένους ὀνομάζει ὁ Παῦλος, Εὐαγγελιστὰς δὲ, τὰς περιερχομένους καὶ κηρύττοντας τὸ Εὐαγγέλιον. Ὁ δὲ Εὐσεβίος ὁ Παμφίλος αὐτὰ λέγει περὶ τῶν Εὐαγγελιστῶν· „Τῶν

„δὲ κατὰ τὴν διακονίαν τῶν χρόνων, Κοδράκτος ἦν, ὃς ἄμα ταῖς Φιλίππου συγκατάκειτο, προφητικῶς χαρίσματι λόγος ἔχει διαπρέψαι· καὶ ἄλλοι δ' ἐπὶ τοῖς τοῖς πλείους ἐγνωρίζοντο κατὰ τὸν δὲ, τὴν πρῶτην τάξιν αὐτῶν τῶν Ἀποστόλων ἐπέχοντες διαδοχῆς· οἱ καὶ ἄτε τιμὴν δὲ ὄντες μαθηταὶ Θεοπροπέτας, τὰς κατὰ πάντα τὸν τῶν Ἐκκλησιῶν προκαταβληδύνας ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων θεμελίους ἐτακοδομῶν, αὐξοῦντες εἰς πλεον τὸ κήρυγμα, καὶ πᾶσι σωτήρια σπέρματα τῆς τῶν Οὐρανῶν Βασιλείας, ἀνὰ πᾶσαν εἰς πλάτος ἐπισπένοντες τὴν οἰκουμένην“ (Βιβλ. γ'. κεφ. κζ'. τῆς Ἐκκλησίας. Ἱεροσολ.).

καὶ ἐσὺ χρησιμεύεις εἰς τὸν καταρτισμὸν πᾶν Ἀγίαν, ἥσαν εἰς τὴν ωφέλειαν καὶ τελειότητα τῶν Χριστιανῶν. Βλέπε λοιπὸν ἀδελφε καὶ πρόσεχε, μήπως λαμβάνοντας χάρισμα, διὰ τὴν οἰκοδομὴν τῆς ὁδοῦ σου ἀδελφές, ἔπειτα φθονῶντας ἐκείνας, ὅπως ἔχεν τὰ μεγαλύτερα χαρίσματα, ἐκ τῆς ἀπολέσης τὸν ἑαυτὸν σε· ἔπειτα καὶ τὸ ποιοῦν σοχάσῃ, ὅτι αὐτὸ καὶ ὁ ἄλλος ἔλαβε μεγαλύτερον χάρισμα ἀπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν ωφέλειαν τῶν Χριστιανῶν, πλὴν καὶ ὁ κόπος, καὶ ἡ διακονία, ὅπως ἔκαμνεν εἶναι μεγαλύτερα· ἀκολούθως δὲ καὶ ἡ κόλασις εἶναι μεγαλύτερα εἰς αὐτὸν, ἐὰν δὲ μεταχειρισθῇ καλῶς τὸ ποιῶν χάρισμα ὅπως τὸ ἐδόθη. Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, πῶς δὲ εἶναι σατανικὸν πάθος αὐτὸ, ὅπως ἐσὺ πάσχεις, δηλαδὴ τὸ νὰ φθοῖς τὸν ἔχοντα τὸ μεγαλύτερον χάρισμα ἀδελφόν σου, ὅστις καταρτίζει καὶ οἰκοδομεῖ τὸ σῶμα καὶ τὴν Ἐκκλησίαν τῶ Χριστοῦ; ἀντιχεῖς γὰρ καὶ ἀντιθές εἶναι γυνήμα ὁ πιοῦτος φθόνος.

13. „Μέχρις καταντήσωμεν οἱ πάντες εἰς τὴν ἐνότητα τῆς πίσεως, καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ“.

Εως τότε, λέγει, πρέπει νὰ ἐργάζωνται καὶ νὰ κοπιᾶζεν, καὶ τὰ οἰκοδομῶν τῆς Χριστιανικῆς, ἐκείνοι ὅπως ἔλαβον χαρίσματα, ἕως ἢ νὰ φθάσωμεν ὅλοι εἰς τὴν ἐνότητα τῆς πίσεως, ἥτις ἕως οὗ νὰ ἀποδειχθῶμεν ὅλοι πῶς ἔχομεν μίαν καὶ τὴν αὐτὴν πίσιν· καὶ μήτε κατὰ τὰ δόγματα νὰ διαφερώμεθα, μήτε κατὰ τὴν ζωὴν, καὶ τὰ ἔργα νὰ ἔχωμεν σχίσματα ἀναμεταξύ μας· τότε γὰρ θέλει γένη ἡ ἀληθινὴ ἐνώσις τῆς πίσεως, καὶ τότε θέλομεν γνωρίσωμεν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ὅταν καὶ εἰς τὰ δόγματα εἴμεθα ὁμοδόξοι, καὶ τὸν συνδύσωμεν φυλάττωμεν τῆς ἀγάπης, ἡ ὁποία ἀγάπη εἶναι ὁ Χριστός (1).

„Εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ“.

Ανδρα τέλειον, καὶ μέτρον ἡλικίας λέγει ὁ Παῦλος, τὴν τελειότεραν γνώσιν τῶν δογμάτων τῆς πίσεως, καθὼς καὶ πληρῶμα Χριστοῦ ὀνομάζει τὴν παντελῆ, καὶ ὁλόκληρον αὐτὴν γνώσιν καὶ πίσιν· ὅτι δηλαδὴ, εἰς ὧν τῆς Ἀγίας Τριᾶδος καὶ ἴσος τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ Ἀγίῳ Πνεύματι, ἔγινεν ἄνθρωπος, χρηματίσας μία ὑπόστασις ἐν δύο φύσεσι, καὶ θελήμασιν, καὶ ἐνέργειαις· καὶ ὅτι μετὰ τὸ σῶματος συγκάθηται μετὰ τὸν Πατέρα, καὶ θέλει ἔλθῃ μετὰ τὸ αὐτὸ σῶμα, διὰ τὴν κείνῃ ζωὴν καὶ νεκρὸς, καὶ ὅσα ἄλλα δόγματα περὶ Χριστοῦ νοεῖται ὁρθῶς καὶ λέγονται, παρὰ τῶν ἱερῶν Συνοδῶν, καὶ Διδασκάλων, καὶ Θεολόγων τῆς Ἐκκλησίας. (2) Πῶς δὲ εἰς ἄλλα μέρη τῶν Ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου λέγει ἀπὸ τῆς

(1) Καὶ ὁ Οἰκεμενικός δὲ λέγει, ὅτι ἀπὸ ἐστὶν ἐπιγνώσις τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, πὸ μὴ διαφωνῆν περὶ αὐτοῦ· ἀπὸ τοῦ ῥήτου δὲ τοῦ τοῦ Παύλου ἐρανισθέντες οἱ θεοὶ Πατέρες, οἱ πᾶσι ἱεράς Λειτουργίας συγγράφαντες, ὁ Βασίλειος, ὁ Χρυσόστομος, καὶ Γρηγόριος ὁ Διάλογος, αὐτῶνται παρὰ τοῦ τὴν ἐνότητα τῆς πίσεως, ὅπως ἐρμηνεύων ὁ σοφὸς Νικόλαος ὁ Καββασιλαίος, ὁ Δυρράχιος Ἐπίσκοπος λέγει· „τί δὲ εἶναι ἡ τῆς πίσεως ἐνότης; ἀνὴρ φησὶ διΰψυχος, ἀκατάστατος ἐν πάσαις ταῖς ἐξουσίαις αὐτοῦ“· (1. α. 8.) διΰψυχον λέγων τὸν ἀμφοβόλον, τὸν ἀδύνατον βεβαῖον· ὁ γὰρ ποιῶντος ἐφ' ἑκάστης κλίνας, ἐδεδεσμένον βαίνει βεβαίως· οὕτως τὸ ἐναντίον δηλοῦται διὰ τῆς ἐνώσεως, πὸ πᾶν, πὸ βεβαῖον, πὸ ἐπὶ· ὁ μὲν γὰρ πιστὸς βεβαίως, ἐν τῇ ζωῇ καὶ περὶ τοῦ πράγματος, ἢ πὸ εἶναι, ἢ πὸ μὴ εἶναι· ὁ δὲ ἀμφίβολος πρὸς ἀμφὶν ῥέπων, καὶ ἀπὸ τῆς προσήκουσας γίνεται ὁ δῆλος“· (Κεφ. ιγ. τῆς ἐρμηνείας τῆς θείας Λειτουργίας.) ὥστε κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ σοφοῦ αὐτοῦ, ὁ Παῦλος εὔχεται νὰ φθάσιν ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ εἰς τὴν τελειάν πίσιν, τὴν τῶν δογμάτων, τὴν καὶ μεγαλίαν, καὶ τῆς θεωρίας καλουμένην, μηδὲν διακρινόμενοι εἰς ὅσα αὐτῶν αὐτῶν, καὶ καὶ πᾶσι

καὶ προσάξον νὰ μεταβῶν εἰς ἄλλον τρόπον· βέβαιοι καὶ πληροφορημένοι ὄντες, ὅτι πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντι, καὶ ὅτι ὁ Θεὸς πάντα ποιῆσαι δύναται. Ἐπιγνώσιν δὲ τῶν Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἐκνεῖ ὁ Παῦλος ἐδῶ, ὅχι τὴν γινωσκὴν τὸν Θεόν, διὰ τῆς θεωρίας τῶν κτισμάτων, καὶ τῶν θείων Γραφῶν· πνεύμα γὰρ καὶ οἱ ἀκατάστατοι δύνανται νὰ ἔχον· ἀλλὰ λέγει τὴν διὰ θείας ἐκκαμψίας, καὶ φωτισμοῦ ἐννοουμένη ἐν καρδίᾳ, ὑπερφυσικὴν γνώσιν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ἥτις μόνοις δίδεται τοῖς τελείοις, καὶ τελείως καθαρμοῖς ἀπὸ πᾶσι σαματικαῖς πάσιν καὶ ψυχικαῖς, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ εὔχεται, νὰ φθάσιν ὅλοι οἱ Χριστιανοί.

(2) Ὁ δὲ Οἰκεμενικός ἐρμηνεύων τὸ ῥήτον τοῦτο λέγει· „ἵνα μὴ ἀκούσας ἄνδρα τέλειον, καὶ μέτρον ἡλικίας, τὴν σωματικὴν νοήσῃ, ἐπιγνῶν, τὸ πληρῶμα τοῦ Χριστοῦ· ὡς εἰ ἔλεγε· μέχρις οὗ εἰς τελειότητα φθάσωμεν τῆς ὁλοτελούς τοῦ Χριστοῦ πίσεως, καὶ γνώσεως· οὐ γὰρ ὁ τυχερὸς γίνεσθαι μέρος τοῦ ὅλου πληρώματος, ἥτις τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, ἀλλ' ὁ εἰς ἄνδρα τέλειον τῆς γνώσεως αὐτοῦ καταπίπτει, καὶ εἰς μέτρον ἡλικίας ἀξίως τῶν πληρώματος τοῦ Χριστοῦ“. Καὶ ὁ Θεολόγος δὲ Γρηγόριος περὶ τούτου ἔλεγε ἐν

πὴν γινώσκιν ὅπῃ ἡμεῖς ἔχομεν περὶ τῆς Χρυσῆς; „βλέπομεν γὰρ ἄρτι φησὶ δι' ἐσόπτρου, καὶ ἐν αἰνίγματι“ (α'. Κορ. ιγ'. 12.) ἢ λέγει τῷ γινώσκιν ἡμῶν ἀπελθὼν, πρὸς διαφορὰν τῆς ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι γνώσεως, ἣτις ἔσται παντελής καὶ ὁλόκληρος· ἐδῶ δὲ ὠνόμασε τῷ γινώσκιν τελείαν, διὰ τὸ σερεὸν καὶ ἀμετάπτωτον, διότι ὅταν ἡμεῖς δεῦν μεταπίπτωμεν, ἀλλὰ ἐκεῖνο τὸ ὀλίγον ὅπῃ ἐλάβομεν, τὸ κρατῶμεν μὲν καθεσπεδῶ καὶ βεβαίως, τότε τέλειον λεγόμεθα, καθὼς τῷτο δῆλνται, καὶ ἀπὸ τῶν ἀκόλουθα λόγια τῷ Ἀποστόλῃ.

14. „Ἵνα μὴ κέτι ὦμεν νήπιοι, καὶ κλυδωνιζόμενοι, καὶ περιφερόμενοι „παντὶ ἀνέμῳ τῆς διδασκαλίας“.

Ἵνα, λέγει, αὐτὸ τὸ ὀλίγον μέτρον τῆς γνώσεως ὅπῃ ἐλάβομεν, κρατῶμεν βεβαίως καὶ σερεῶς, καὶ Ἵνα μὴ σαλεύόμεθα καὶ περιφερόμεθα πλέον, ὡσανὺ ἀνίσταται νήπια ἀπὸ καθε διδασκαλόν· ἐπειδὴ διὰ τῷτο ἐδόθησαν τὰ χαρίσματα, διὰ τὰ οἰκοδομεῖν καὶ τὰ ὠφελεῖν τὰς ἄλλας οἰκαυτάς ἔχοντες, καὶ ἀκολούθως διὰ τὰ μὴ σαλεύεται ἡ τῆς Ἐκκλησίας οἰκοδομή. Λέγωντας δὲ ὁ Παῦλος ὅτι πλέον τὰ μὴ σαλεύόμεθα, ἔδειξεν ὅτι καὶ προτίτερα ἐσαλεύθησαν οἱ Ἐφεσίοι· λέγωντας δὲ καὶ τὰ μὴ σαλεύόμεθα εἰς πρῶτον πρόσωπον, σωμαρικῶς καὶ τὸν ἑαυτὸν τῷ ὁ Ἀπόστολος μὲν τὰ σαλεύομεν, διὰ τὰ μὴ φαίνεται πῶς ἀνιδίδει τὰς Ἐφεσίους, καὶ ἔτι οἰκωλύτερα διορθώσῃ αὐτούς· εἶπε δὲ πῶς ἐκλυδωνίζοντο, καὶ εἶχον φερτάναν εἰς τὸν ἑαυτὸν τῶν, διὰ τὰ δέξῃ μὲν τὴν λέξιν αὐτὴν, εἰς ποῖον κίνδυνον καὶ παραχλὺν ἐκρίνοντο, αἱ ψυχαὶ ἐκεῖναι ὅπῃ εἶναι ἀπαγεῖς, καὶ ἀσκήκταις εἰς τὴν ὁρθόδοξον πίσιν· μόνωντας δὲ εἰς τὴν μεταφορὰν τῆς φερτάνας, ἀκολούθως ὠνόμασεν ἀνέμους, τὰς διαφορούς καὶ πεπλανημένους διδασκαλίας τῶν ἀνθρώπων (1).

„Ἐν τῇ κυβάδι τῶν ἀνθρώπων, ἐν πανουργίᾳ πρὸς τὴν μεθοδεῖαν „τῆς πλαίνης“.

Κυβέται λέγονται ἐκεῖνοι ὅπῃ παίζον τὰ ἀζάρια· τοῖσι δὲ εἶναι καὶ οἱ ἡδωδοδιδάσκαλοι, διὰ τὴν μεταθέττον εἰς τὴν πλαίνην τῆς καθὼς θέλουν τὰς ἀπλῆς καὶ ἀκάκας ἀδελφές, ὡσανὺ τὰ ἀζάρια· διὰ τῷτο, λέγει, ὅτι ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ δεῦν πρέπει τὰ περιφερόμεθα, καὶ τὰ μεταγυρίζωμεν εἰς τὴν κυβεῖαν ταύτην καὶ πλαίνην. Πῶς δὲ ἡμεῖς περιφερόμεθα εἰς αὐτήν; μὲν πανουργίαν πρὸς τὴν μεθοδεῖαν τῆς πλαίνης, ἢτοι πρὸς ἐκεῖνο ὅπῃ θέλει ἡ τῶν ἡδωδοδιδασκάλων πλαῖος τέχνη καὶ μέθοδος· ἐπειδὴ ὅλα ὅσα μεθοδεύοι καὶ τεχνεύονται οἱ τοῖσι, δεῦν τὰ κάμνουν δι' ἄλλο, πᾶρεξ διὰ τὰ πλανέσθαι· καλῶς δὲ ἐπρόθεσε καὶ τὸ „ἀνθρώπων“ ἐπειδὴ τὰ πράγματα καὶ ἡ διδασκαλία τῷ Θεῷ, δεῦν ἔχουν καμμίαν κυβεῖαν καὶ πλαίνην.

15. „Ἀλη-

τῶν εἰς τὴν Γενέθλια Λόγῳ· „Διὰ πασῶν ὁδῶν ἀμέμπτως πάντων ἡλικίων τοῦ Χριστοῦ καὶ δυνάμεως, ὡς Χριστοῦ μαθητῆς, ἀγνίσθητι, περιεσπῆθητι... τέλος, συναυρώσθητι, σωτηρώσθητι, σωπῶντι προθύμως, Ἵνα καὶ σωσασθῆς καὶ σωδοξασθῆς, καὶ συμβασιλεύῃς“· Ὅτι μὲν ἂν δεῦν ἴναι ἀδύνατον, ἀλλὰ δυνατὸν καὶ φθάσῃ τινες εἰς τὴν ἐν Χριστῷ τελειότητα, μαρτυρεῖ σαφῶς ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος· ὅτι δὲ εἶναι δύσκολον καὶ φθάσῃ τινες τῷ τοιαύτῳ τελειώματι μαρτυρεῖ ὁ εἰς τὴν δυνατὴν πῶς ἀνθρώποις τελειώματι φθάσαι Ἅγιος Μακάριος λέγων· „τίς δὲ ὁ ἐλθὼν εἰς τὸ μέτρον τῷ τέλειον ἐν καιροῖς, καὶ γούσάμενος, καὶ πᾶσαν ἔχων ἐκέναν τῶν αἰῶνι; ἀκμῶ γὰρ εὐδέναι εἶδον τέλειον ἄνθρωπον Χριστιανόν, ἢ ἐλδύδρον· ἀλλ' εἰ καὶ ἀναπαύεται τις ἐν τῇ χάριτι, καὶ ἡσέρεται εἰς μυστήρια, καὶ ἀποκαλύψῃ, καὶ εἰς ἡδύτητα πολλῶν τῆς χάριτος· ὅμως καὶ ἡ ἀμνηστία σώσει ἀκμῶ ἔστω· αὐτοὶ δὲ, διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν χάριν, καὶ τὸ ἐν αὐτοῖς ὡς, νομίζουσιν ἐλδύδροι εἶναι καὶ τέλειοι, παρὰ ἀπληροῦσιν ἀποδομένους, ἐπειδὴ ἔχουσιν ἐνέργειαν τῆς χάριτος· ἀκμῶν δὲ οὐδέναι εἶδον ἐλδύδρον· ἐπειδὴ κατὰ μερικῶς ἐν και-

„ρεῖς τισιν ἡσπῆδον εἰς ἐκτὸς τὸ μέτρον, καὶ οἶδα καὶ παμαδῶν, πῶς ἐκ εἰς τέλειος ὁ ἄνθρωπος“· (Ὁμιλ. η'. κεφ. ε'.) Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τῇ „ὅσοι οὖν τέλειοι, πῶς φρονῶμεν“· (Φιλιπ. γ'. 15.) Ἵνα μάθῃς, ὅτι, ὅσον καὶ ἂν γένη τινες τέλειος ἐν ἀνθρώποις, πάντοτε πρέπει τὰ πηπνένεται, σοχαζόμενος ὅτι εἶναι πολλὰ μακρὰν ἀπὸ τῆς οὐκ ἀληθείας τελειότητος· δι' ὅ, τι λέγει ὁ ῥηδὴς μέγας Μακάριος· „ὅτι πολλὰς εὐρομένον ἐν τοῖς ἀδελφοῖς, ὅτι ποσούτην εὐρον χάριν, καὶ χάριν, ὡς ἐν πεύτῃ, καὶ ἐξ ἑτέρι λέγον αὐτοῖς, ὅτι ἐξηράνθη ἡ ἐπιθυμία· καὶ μετὰ τούτου ὡς ἐνόμισαν ἡλδύδρωμα ἀπ' αὐτοῖς, ἐγκρυβήσα ἡ κακία ἐπεκινήθη αὐτοῖς, καὶ κατεκαύθησαν σὴ ἐπιθυμία, ὡς ἐκκαύθη αὐτοῖς καὶ λέγειν· ὅτι μετὰ ποσούτην χάριν πόδεξ ἡμῖν ἐπαγγελία ποσούτη κακία; ὁδὸς οὖν τῶν ἐχεφροῦν τοῦμα ἡμῖν, ὅτι, σωσῆς μοι τῆς χάριτος, τὸ ὅλον ἡλδύδρωμα τῆς ἀμαρτίας· (Ὁμιλ. ιζ'. κεφ. ε'.)

(1) Ὅρα καὶ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ „διδασκαλίας ποιή- λως καὶ ἐκκαί μὴ περιφύρεσθαι“· (Ἐβρ. ιγ'. 9.)

15. „ Ἀληθεύοντες δὲ ἐν ἀγάπῃ, αὐξήσωμεν εἰς αὐτὸν τὰ πάντα,
 „ ὅς ἐστιν ἡ κεφαλὴ, ὁ Χριστός“.

Οἱ μὲν πανῆργοι, καὶ κυβύταί τῶν λόγων, καὶ ψευδοδιδάσκαλοι, ὅλα τὰ ἔχον νόθα, ψεῦδη, καὶ πεπλανημένα, καὶ κἀνείνα ὑγιές καὶ ἀληθινόν εἰς αὐτὸς δὲν δέχεται· ἡμεῖς δὲ οἱ Χριστιανοί, ἐπειδὴ ἀληθεύομεν μετὰ τῷ πρὸς τὸν Θεόν, καὶ τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπῃ, καὶ ἐπειδὴ κἀνείνα ψευδές, καὶ νόθον δόγμα δὲν ἔχομεν, μήτε ζῶμεν μετὰ ὑπόκρισιν καὶ πανουργίαν (φαίνεται γὰρ ἐδῶ ὁ Παῦλος ὅτι ὁμιλεῖ εἰς τὰς Ἐφεσίους, ὅχι μόνον διὰ τὰ δόγματα τῆς πίστεως, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐνάρετον ζωὴν) εἰς αὐξήσωμεν, λέγει, εἰς τὸν Χριστὸν ὅλα τὰ ἐδικά μας, ἦγον καὶ τὰ ὀρθὰ δόγματα, καὶ τῷ ἐνάρετον ζωῇ μας· διὰ τὴν μὲν τὸ νὰ ᾖ ὁ Χριστός κεφαλὴ μας, ἡμεῖς δὲ μέλη τε, χρεώσμεν νὰ προσαρμόζωμεν εἰς αὐτὸν ὅλα τὰ ἐδικά μας, ἵνα μὲν τῶν τῶν τρόπον δὲν ἔχωμεν κἀνείνα δόγμα καὶ ἔργον ἀνάρμοστον καὶ ἀνάξιον τῆς κεφαλῆς μας τῷ Χριστῷ, ἀλλὰ πάντα νὰ τὰ αὐξάνωμεν εἰς αὐτὸν καὶ νὰ τὰ συγκολλώμεν.

16. „ Ἐξ ὧ πάντῃ τὸ σῶμα συναρμολογούμενον, καὶ συμβιβάζομενον
 „ διὰ πάσης ἀφῆς τῆς ἐπιχορηγίας, κατ' ἐνέργειαν ἐν μέτρῳ
 „ ἐνὸς ἐκάστω μέρει, τῷ αὐξήσιν τῷ σώματος ποιᾶται, εἰς οἷ
 „ κοδομὴν ἑαυτῷ ἐν ἀγάπῃ“.

Σκοτεινὴ μὲν εἶναι, καὶ ἀσαφὴς ἡ φράσις τῶν ῥητῶν τῶν, τὸ νόημά τε δὲ εἶναι τῶτο. Καθὼς εἰς τὸ φυσικὸν σῶμα, τὸ ψυχικόν, καὶ καθαρὸν πνεῦμα ὅπερ καταβαίνει ἀπὸ τὸν ἐγκέφαλον διὰ μέσων τῶν ἰδίων (τὰ ὅποια ἔχον τῷ ῥίζωντες εἰς τὴν κεφαλὴν, κατὰ τὰς φυσικὰς, καὶ ἰατρικὰς) δὲν δίδει ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν εἰς ὅλα τὰ μέλη τὴν αἰσθησιν, καὶ τὴν κίνησιν, ἀλλὰ κατὰ ἀναλογίαν· δηλαδή κατὰ τὴν δεκτικὴν δύναμιν ὅπερ ἔχει τὸ κάθε μέρος, ἔτσι δίδει καὶ τὴν αἰσθησιν, καὶ κίνησιν· καὶ εἰς ἄλλο μὲν μέρος, δίδει περισσότεραν, εἰς ἄλλο δὲ, ὀλιγωτέραν· τοιοτρόπως καὶ ἡ κεφαλὴ μας ὁ Χριστός, δίδει τὰ χαρίσματά τε εἰς τὰς ψυχὰς μας, αἱ ὅποια εἶναι μέλη τε· δίδει δὲ αὐτὰ, ὅχι ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ κατὰ τὸ μέτρον τῷ κάθε Χριστιανῷ, ἥτοι καθὼς ἔχει δύναμιν νὰ χωρέσῃ ὁ κάθε Χριστιανός· καὶ ἔτσι ὅλον τὸ σῶμα τῶν Χριστιανῶν κάμνει τὴν οἰκοδομὴν, καὶ αὐξήσιν αὐτῷ μετὰ ἀγάπην· ἐπειδὴ κατὰ ἄλλον τρόπον, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ δεχθῇ τῷ ὅσιν τῶν χαρισμάτων τῷ Πνεύματος, ὅπερ καταβαίνει ἀνωθεν ἀπὸ τῷ νοτιῷ κεφαλῇ μας τὸν Χριστόν, ἀπὸ τὸ ὅποιον Πνεῦμα καὶ ζωογονέμεθα καὶ αὐξάνομεν, πάρεξ ἀνίσως δὲν εἴμεθα συνδεδεμένοι μετὰ τὴν ἀγάπην, καὶ ἐνωμένοι ὡσανύς εἷς σῶμα· δι' ὅ,τι, καθὼς ἐὰν, θετέον, τὸ χέρι χωρισθῇ ἀπὸ τὸ σῶμα, δὲν ἔμπορεῖ πλέον νὰ δεχθῇ τὸ ψυχικόν, καὶ αἰσθητικόν πνεῦμα τὸ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς καταβαῖνον, μετὰ τὸ νὰ ἐκόπη ἀπὸ τῷ συνέχειαν τῷ ὅλῳ σώματος· τοιοτρόπως καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί, ἀνίσως δὲν εἴμεθα ἐνωμένοι ἀναμεταξύ μας, δὲν ἔμπορῶμεν νὰ δεχθῶμεν τῷ χέρι τῷ Πνεύματος, τῷ καταβαίνοντι ἀνωθεν ἀπὸ τῷ κεφαλῇ μας τὸν Χριστόν. Διὰ τῶτο καὶ ὁ Ἀπόστολος εἶπεν ὅτι „τὸ σῶμα συναρμολογούμενον καὶ συμβιβαζόμενον“ ἥτοι ὅτι πρέπει νὰ εὐερίσκονται τὰ μέλη τῷ σώματος, ὅχι ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν τεθεμελίον, ἀλλὰ ἐνταυτῷ νὰ ᾖ καὶ ἐνωμένα ἀναμεταξύ των, καὶ τὸ κάθε εἷς νὰ ἔχη τὸν ἐδικόν τε φυσικὸν τρόπον, καὶ νὰ μὴ ᾖ ἐυγαλμένα ἔξω ἀπὸ τὴν ἀρμονίαν, καὶ θέσιν, καὶ ἡμῶν. Ἐδικόν μας λοιπὸν εἶναι τὸ νὰ συναρμόζωμεν καὶ νὰ συμβιβάζωμεν τὸν ἑαυτὸν μας μετὰ τῷ ἀγαπῷ, τῆς δὲ κεφαλῆς μας πάλιν, ἥτοι τῷ Χριστῷ, εἶναι ἴδιον τὸ νὰ σέλλῃ εἰς ἡμᾶς διαπεθεμελίον, τῷ χέρι τῷ Ἁγίῳ τε Πνεύματος. Ὅλος λοιπὸν ὁ λόγος τοῦ Ἀποστόλου εἶναι ἐδῶ περὶ ταπεινοφροσύνης, καὶ ἐνώσεως· τὸ δὲ „διὰ πάσης ἀφῆς καὶ ἐπιχορηγίας“ δηλοῖ, ὅτι τὸ ψυχικόν πνεῦμα τῷ σώματος, τὸ καταβαῖνον ἀπὸ τὴν κεφαλὴν, ἀπτεται, καὶ διαμερίζεται εἰς ὅλα τὰ μέλη τῷ σώματος (1). Τὸ σῶμα λοιπὸν αὐξάνει.

(1) Ὁ δὲ Ὁσιώτης ὅπως ἐρμηνεύει τὸ „διὰ πάσης ἀφῆς“· „ἵνα, λέγει, μὴ ὁ μὲν σῶμα ἀναπαύεται, ὁ δὲ, τῷδε· ἀλλὰ πάντες πᾶσι· διὰ γὰρ τῆς πάντων

„συνᾶφης, ἡ κοινὴ τοῦ σώματος παντός αὐξήσις γίνεται“ ἢ δὲ ἀφῆ καὶ συνᾶφης πόθεν φέρεται; ἐκ τῆς ἐπιχορηγίας τοῦ Χριστοῦ· ἐπιχορηγίαν δὲ αὐτῷ ὀνομάζει,

ξάνει καὶ οἰκοδομεῖται, διὰ τὴν ἡρώ τῆ ψυχικῆς πνεύματος, ἐγγίζει τὰ μέλη, καὶ ἐνεργεῖ εἰς αὐτά· τὸ γὰρ δηλοῖ τὸ κατ' ἐνέργειαν, ἢ δηλοῖ, ὅτι τὸ πνεῦμα εἶναι ὅπως δίδει εἰς τὰ μέλη τὴν ἐνέργειαν, καὶ τὴν κίνησιν.

17. „Τὰτο ἔν λέγω καὶ μαρτύρομαι ἐν Κυρίῳ, μηκέτι ὑμᾶς περιπατῆν, καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ Ἐθνη περιπατεῖ ἐν ματαιότητι τῶ νοὸς αὐτῶν“.

Τὸ διδασκάλος εἶναι ἴδιον, ὅχι μόνον τὸ γὰ συμβεβόλη, ἀλλὰ καὶ τὸ γὰ φοβίζῃ, κάμνοντας τὸν Θεὸν ἔφορον καὶ ἐπιστάτην εἰς τὰς μαθητάς τε· διὸ καὶ ὁ Παῦλος, ὡς διδάσκαλος τῆς Οἰκουμενικῆς, τὸτο κάμνει ἐδῶ· μαρτύρομαι γὰρ, λέγει, ὑμᾶς ἐν Κυρίῳ, ἡπὶ μάρτυρα κάμνω τὸν Κύριον, ὅτι δὲν ἐκρυψα ἀπὸ λόγου σας ἐκεῖνα ὅπως ἔπρεπε γὰ σας εἰπῶ· δὲν εἶπε δὲ ὅτι γὰ μὴ περιπατῆτε πλέον, καθὼς πρότερον ἐπεριπατεῖτε, διὰ γὰ μὴ τὸς ἐπιπλήξῃ· ἀλλὰ γὰ μὴ περιπατῆτε πλέον, καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ Ἐθνη περιπατοῦσι, σωφρονίζων αὐτοὺς καὶ συσέλλων ἀπὸ τὸ παράδειγμα τῶν ἄλλων· ἐν ματαιότητι δὲ τὸ νοὸς περιπατοῦσι τὰ Ἐθνη, ἔνα μὲν, διὰ τὴν σέβονται τὰ εἰδωλα, τὰ ὅποια ὀνομάζονται μάταια καὶ ἀνωφελῆ, καθὼς λέγει ὁ Ἱερემίας, „καὶ ἐπορεύθησαν ὀπίσω τῶν ματαίων καὶ ἐματαιώθησαν“ (Ἱερ. β'. 5.) Καὶ πάλιν, „τὰ νόμιμα τῶν Ἐθνῶν, μάταια“ (Ἱερ. ι'. 3.) Καὶ ὁ Ἡσαΐας, „ἀέποιον, σαν προσκυνεῖν πῶς ματαίοις, καὶ ταῖς τυχεύουσιν“ (Ἡσ. β'. 20.) Καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν δεδῶκεν εἰς τὰ πάθη, καὶ εἶναι προσηλωμένοι εἰς τὸν κόσμον τὰ μάταια πράγματα, τὰ ὅποια καὶ ματαιότης ὀνομάζονται διὰ τὸτο, διὰ τὴν ἡμεῖς τὰ μεταχειριζόμεθα ματαιῶς· „ματαιότης γὰρ φησὶν ὁ Σολομών, ματαιότητων, τὰ πάντα ματαιότης“ (Ἐκκλ. α'. 1.) ἐπειδὴ κατὰ τὴν φύσιν τας, δὲν εἶναι μάταια, ἀλλὰ εἶναι πρὸς τι χρήσιμα, καθ' ὃ καὶ ὡς καλὰ λίαν παρὰ Θεὸν ἐκτίσθησαν. (Γεν. α'. 31.) (1).

18. „Ἐσκοτισμένοι τῇ διανοίᾳ, ἀπηλλοτριωμένοι τῆς ζωῆς τῆ Θεοῦ“.

Τὸ μὲν φῶς, πόσον τῆς τῆ Θεοῦ γνώσεως, ὅσον καὶ τῆς ἐναρέτης ζωῆς, ἐλαμπεν εἰς τὸν κόσμον, διὰ κτίσεως καὶ τῆ φυσικῆς νόμου, τὰ δὲ Ἐθνη ἐσκοτίσαν τὸν ἑαυτὸν τας, διὰ τὴν ἔκαμαν ἀσθενεῖς τὸ διορατικὸν ὁμμάτι τῆς ψυχῆς τῶν, μὲ τὸ σκόπος τῶν παθῶν καὶ τῶν βιωτικῶν φροντίδων· ἐπειδὴ πόσον τὰ πάθη, ὅσον καὶ αἱ φροντίδες τῶ κόσμου, εἶναι ὡσανῶς εἶνα ρεῦμα πολὺ καὶ δυσκολοῦν ἀντὶ τῶν, τὸ ὅποιον θολόνοι καὶ σκεπάζει τὸν ὀφθαλμὸν τῆ νοός· διὰ τὸτο καὶ ἐκεῖνοι ὅπως εἶχον τὸ πιεῖται ρεῦμα καὶ τὴν ἐπίχυσιν εἰς τὰς ὀφθαλμῶν τῶν, ἡπὶ χωρισμένοι ἀπὸ τῆς ζωῆς τῆ Θεοῦ, ἡπὶ ἀπὸ τῆς ἐπίγνωσιν τῆ Θεοῦ· ἐπειδὴ τῆ λογικῆς ἢ ζωῆς, εἶναι τὸ γὰ νοῦ καὶ γὰ γνώσει τῆς ἀλήθειαν· ὅποιος δὲ λογικὸς τυφλωθῇ εἰς τὴν ἀλήθειαν παντῶν, αὐτὸς δικαίως λέγεται ὅτι δὲν ζῇ, ἀλλ' εἶναι νεκρὸς, διὰ τὴν ἢ ἀλήθεια εἶναι ἡ εὐσία καὶ τὸ φῶς, καὶ ἀκολούθως ἡ ζωὴ τῆ λογικῆς νοός (2).

„Διὰ τὴν ἀγνοίαν τὴν ἔσαν ἐν αὐτοῖς, διὰ τὴν πώρωσιν τῆς καρδίας αὐτῶν“.

Καὶ ὡς οἱ Ἐθνικοὶ εἶχον ἀγνοσίαν, διὰ τὴν κατηγορεῖς αὐτοὺς ὡς μακάριε Παῦλε; ἐκεῖνος γὰρ ὅπως δὲν ἠξάρει, πρέπει καὶ διδάσκειται καὶ γὰρ μανθανῇ, καὶ ὅχι γὰρ κατηγορεῖται· ἀλλ' ἀπο-

ζει, διὰ τὴν μαζὶ μὲν τῆς ἀπῆς διερρηγίας, ὅπως δίδει ὁ Χρῆστος εἰς τὸ σῶμα, ἐπιχορηγῇ ἀκόμη καὶ τὴν ἀληθῆ συνάφην· τὸ δὲ κατ' ἐνέργειαν δηλοῖ, ὅτι ὁ Χρῆστος, ὅχι μόνον μᾶς δίδει τὴν ἐπισημνότητα εἰς τὸ γὰ συναπαικόμεθα, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ γὰ συναπαικόμεθα ἐνεργεῖα, τῆς ἐκείνου ἐπιχορηγίας εἶναι· ἵνα δὲ ἐσὺ Χρῆστιανὲ μὴ ἀμελήσῃς, ἀκῶσας ὅτι ὁ Χρῆστος μᾶς κάμνει ἐπισημνῶν γὰ συναρμολογούμεθα, καὶ κατ' ἐνέργειαν μᾶς συνάψῃ· διὰ τὸτο ἐπρόσδεσε τὸ „ἐν μέτρῳ ἐνός ἐ-“, καὶ μέτρον“· δηλαδή· ἡ ἐπιχορηγία καὶ διανομή τῆ Πνεύματος τῆ Χρῆστου γίνεται, κατὰ τὸ μέτρον τῆς προ-
δομίας τῆ καὶ ἐνός, ὅπως τὴν ὑποδέχεται.

(1) Ὁ δὲ Φάβριος ὡς ἐρμηνεύει τὸ „ἐν ματαιότητι

“, τὸ νοὸς αὐτῶν“· ὅτι οἱ Ἐθνικοὶ καὶ ἠδωλοῦστρον, δὲν ἐφρόνουν πῶς τῆς ἀληθείας, οὐδὲ ἐπίσδον καὶ ἀπεδέχοντο τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ ἐπίσδον ἐκείνα ὅπως ὁ λογισμὸς αὐτῶν ἀνέπλεσσε μὲ τὴν φαντασίαν καὶ ἐσφαλίζετο· τί δὲ καλὸν ἠδυνάτο γὰρ συλλογισθῆναι, οἱ ἔχοντες ἐσκοτισμένην τὴν διάνοιαν; βέβαια ὁδεῖ.

(2) Διὰ τὸτο καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ἔπε περὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου· „ἐν αὐτῇ ζωῇ ἦν· καὶ ἡ ζωὴ ἦν πᾶς φῶς τῶν ἀνθρώπων“ (Ἰωάν. α'. 4.) ὡσανῶς ἐλεγε, ὅτι τὸ νοητὸν φῶς, καὶ ἡ γνώσις τοῦ Θεοῦ καὶ ἀλήθεια, αὐτὴ εἶναι ἡ ζωὴ τῶν λογικῶν ἀνθρώπων. Ὁ δὲ Θεοδώ-
ελτος λέγει, ὅτι ζωὴ τοῦ Θεοῦ, τὴν ἐν ἀρετῇ ζω-
ὴν λέγει.

ἀποκρίνεται ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ἡ ἀγνοία τῶν Ἑθνικῶν ἔγινε θεληματικὴ, διὰ τὴν πᾶρσιν καὶ ἀναισθησίαν τῆς καρδίας αὐτῶν· ἡ δὲ ἀναισθησία πάλιν αὐτῇ ἠκολούθησεν εἰς αὐτὰς, ἀπὸ τῆς ἀκαθαρσίας ζωῆς, καὶ ἀπὸ τῆς κλίσεως ὅπως εἶχον εἰς τὰ πάθη, ὥστε διὰ τὸ εἶναι ἄξιοι κατηγορίας (1)· ἐλήφθη δὲ ἡ λέξις τῆς παρώσεως ἀπὸ τῆς πέτρας τῆς καλυσμένης πωρὶ, ἵνα δι' αὐτῆς δηλωθῇ ἡ σκληρότης καὶ λιθίνη ἀναισθησία τῆς καρδίας, καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ εἶπομεν.

19. „Οἱ τινες ἀπηλγνηκότες ἑαυτὰς παρέδωκαν τῇ ἀσελγείᾳ, ἃς ἐργασίαν πάσης ἀκαθαρσίας ἐν πλεονεξίᾳ“.

Βλῖπεις, ἀδελφε, ὅτι ἡ ἀναισθησία τῶν Ἑθνικῶν ἦτον προαιρετικὴ· ἀπηλγνηκότες γὰρ ἦσαν, ἤσαν ἀμελήσαντες ἑτοί, καὶ μὴ θέλοντες νὰ κοπιᾶσεν διὰ τὰ εὖρεν τὸ καλὸν, καὶ τὴν ἀληθινὴν Θεὸν· καὶ μὴ πονῆντες, μηδὲ λυπέμενοι διὰ τῆς ἀπώλειάς τας, ἀλλὰ γενόμενοι μαυροὶ καὶ ἀναισθητοί, ἔττι παρέδωκαν τὸν ἑαυτὸν τας εἰς τὴν ἀσελγείαν· διὰ τί τέλος; διὰ τὰ κάμνειν τῇ ἀκαθαρσίᾳ τῆς σαρκὸς, ἔχοντες αὐτῇ μελέτῃ, καὶ ἔργον παντοτινόν, καὶ ὅχι διὰ τὰ κάμνειν οὐα εἶδος μόνον ἀκαθαρσίας, ἀλλὰ κάθε εἶδος. Καὶ πῶς λοιπὸν δεῖν ἔμελλον νὰ εἶναι ἀναισθητοί, αὐτοὶ ὅπως ἐπαράδωκαν θεληματικῶς τὸν ἑαυτὸν τας εἰς κάθε ἀκαθαρσίαν καὶ ἁμαρτίαν; διὰ τί ἡ ἀκαθαρσία ζωῆς, εἶναι αἰτία καὶ δογματῶν πονηρῶν, καὶ προξενεῖ ἀγνωσίαν κάθε καλῆς καὶ ἀρετῆς. Ὅταν λοιπὸν ἐστὶ ἀκέρως τὸν Ἀπόστολον νὰ λέγῃ εἰς τὸ α. κεφάλαιον τῆς πρὸς Ῥωμαίους, ὅτι ὁ Θεὸς παρέδωκε τὰς Φιλοσόφους καὶ Ἑθνικούς εἰς ἀδόκιμον νῦν, ἐκδυμήσας ὅμως καὶ τὸ ρητὸν τὸ ὅπως λέγει ἐδῶ, καὶ συμφωνῶντας καὶ τὰ δύο, νόησον ὅτι ὁ Θεὸς λέγεται πῶς παραδίδει εἰς ἀδόκιμον νῦν ἐκείνους τὰς ἀνθρώπους, ὅπως εἰς αὐτὸν παρέδωκαν μόνοι τὸν ἑαυτὸν τας, ἤσαν συγχωρεῖ ὁ Θεὸς καὶ ἐγκαταλείπει αὐτὰς, ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖνοι ἔκαμαν τὸν ἑαυτὸν τας ἄξιον τῆς τῆ Θεοῦ ἐγκαταλείψεως. Ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ εἴπῃ ὁ Παῦλος „ἐν πλεονεξίᾳ“ μαρτυρεῖ μὲν τὸ ὅτι προαιρετικῶς εἶχον οἱ Ἑθνικοὶ τῇ ἀναισθησίᾳ (2), διὰ τί ἦτον δυνατὸν εἰς αὐτὰς νὰ ἀπολαμβάνω καὶ ἄσπρα, καὶ ὕδατος, μετ' ὁμοιοῦ καὶ μετ' ὁμοιοῦ χρῆσιν· ἐπειδὴ δὲ αὐτοὶ ἐμεταχειρίσθησαν ταῦτα, μετ' ὁμοιοῦ, καὶ μετ' ὁμοιοῦ μετ' ὁμοιοῦ, διὰ τὸ ἡλθον εἰς πᾶρσιν καὶ ἀναισθησίαν κάθε ἀγαθῆς καὶ ἀρετῆς.

20. „Ὑμεῖς δὲ ὅχι ὥτως ἐμάθετε τὸν Χριστόν“.

21. „Εἴ γε αὐτὸν ἠγάσσατε, καὶ ἐν αὐτῷ ἐδιδάχθητε, καθὼς ἐσιν ἀλήθεια ἐν τῷ Ἰησοῦ“.

22. „Ἀποθέσθαι ὑμεῖς κατὰ τὴν προτέραν ἀναστροφὴν τὸν παλαιὸν ἀνθρώπον“.

Τὰ μὲν Ἑθνη καὶ οἱ ἄπιστοι, λέγει, ὥπως ἔχουσιν· ἐσεῖς δὲ οἱ Χριστιανοὶ δεῖν ἐμάθετε ἔττι τὸν Χριστόν, ἤσαν δεῖν ἐπιστάσατε εἰς τὸν Χριστόν, διὰ τὰ κάμνετε ποικίλα πονηρὰ ἔργα, καὶ νὰ ζῆτε ποικίλῃ ἑθνικῶς ζωῇ· τὸ δὲ „εἴ γε ἠγάσσατε τὸν Χριστόν“, δεῖν τὸ λέγει ὁ Παῦλος, ὡς ἀμφιβάλλοντας, ἀλλὰ καὶ ὡς πολλὰ διαβεβαιώμενος, ἤσαν, ἐπειδὴ ἠγάσσατε, καὶ ἐδιδάχθητε τὸν Χριστόν, καθὼς εἶναι ἀλήθεια εἰς τὸν Ἰησοῦ. Λέγει δὲ ταῦτα ὁ Ἀπόστολος, διὰ τὰ δεῖξῃ ὅτι τὸ νὰ ζῇ ὁ Χριστιανὸς ὁρθῶς καὶ ἐναρέτως, τὸ αὐτῶς εἶναι τὸ νὰ μάθῃ καὶ νὰ διδασθῇ τὸν Χριστόν· ὡσαύτως ὅπως ἐκεῖνος, ὅπως ζῇ καλῶς ζωῇ, αὐτὸς κατὰ τὸ αὐτὸ ἀγνοεῖ, καὶ δεῖν ἡδέρεται τὸν Χριστόν· δι' ὃ καὶ ἀλλαχοῦ ὁ αὐτὸς Παῦλος

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος ὥπως ἐρμηνεύει τὸ ρητὸν τοῦτο· „λέγει ὁ Παῦλος τῇ τῆς παρανομίας αἰτίαν“ ἢ „ὅτι καὶ ὁ Δαβὶδ ὁ Προφήτης λέγει· ἔπειτα ἄφρον ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ ἦν ἐστὶ Θεός· διεφθάρσαν καὶ ἐρδελύχθησαν ἐν ἐπιποδύμασι“· (Ψαλ. 13. 1.) πόρρωσιν δὲ καρδίας (ὅπως γὰρ γράφει διὰ τῆς, ο, τῇ λέξιν αὐτῇ ὁ Θεοδώριτος) σὺν ἐσχάτῃ ἀναγκασίᾳ ἐ-

„κάλεσε“ καὶ γὰρ αὐτὸ τῷ σώματι ἐγγινόμενον παρὰ τῆς, „εὐδελίαν αἰδῆσιν ἔχοντι, διὰ τὸ παντελῶς νεκρωθῆναι“.

(2) Ὁ δὲ Οἰκουμένιος λέγει ὅτι τὸ „ἐν πλεονεξίᾳ“ δύναται νὰ νοηθῇ, ἀντὶ τῆς, μετ' ὑπερβολῇ καὶ περισσῶς ἐργάζοντο οἱ Ἑθνικοὶ κάθε ἀκαθαρσίαν τῆς σαρκὸς· καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει· „πλεονεξίαν γὰρ τῇ ἀμελείᾳ ἐκάλεσαν ὁ Ἀπόστολος“.

λος ἔλεγε· „Θεὸν ὁμολογῶσιν εἰδέναι, τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνῶνται.“ (Τίτ. α'. 16.) τὸ δὲ „καθὼς ἐστὶν ἀλήθεια ἐν τῷ Ἰησοῦ“ ἔτι νοεῖται· ὅτι δὲν ἐσυμφωνήσατε ἐσῆς οἱ Χριστιανοὶ μὲ τὸν Χριστὸν ὅταν ἐπιστρέψετε, τὰ περὶ πατὴρ εἰς τὴν κακὰ, καθὼς καὶ τὰ ἔθνη περὶ πατὴρ· ἐπεὶ τὰ τῷ Χριστῷ πράγματα δὲν εἶναι ψεύδη καὶ ματαιότητες, καθὼς εἶναι τὰ τῶν ἐθνῶν, ἀλλὰ εἶναι ἀλήθεια, πόσον κατὰ τὰ δόγματα τῆς πίστεως, ὅσον καὶ κατὰ τὴν ζωὴν ὅτε ἀπαιτεῖ τὰ ζῆν οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ· ἢ μὴ γὰρ ἀμαρτία εἶναι ψεύδος, ὡσαν ὅτε δὲν ἔχει ὑπόστασιν, καὶ τέλος, καὶ σκοπὸν, ἀλλὰ παρυπόστασιν καὶ χωρὶς τέλος, καὶ χωρὶς σκοπὸν· (1) ἢ δὲ ἀρετὴ εἶναι ἀλήθεια, ὡσαν ὅτε εἶναι πρᾶγμα ὑφ' ἑσῶς, καὶ ἔχει τέλος καὶ σκοπὸν. Τί δὲ ἐδιδάχθητε ἐν τῷ Χριστῷ; καὶ ποία εἶναι ἡ κατὰ Χριστὸν ἀλήθεια; τὸ τὰ ἀποβάλετε τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, ἥτοι τὸν τρόπον τῆς προτέρας ἀνατροφῆς σας, καὶ τὴν παλαιὰν καὶ ἀμαρτωλὴν ζωὴν. Διὰ τὴν δὲ λέγεται παλαιὸς ἄνθρωπος, ὅρα τὴν ὑπόσημείωσιν τῆς 5. Κεφαλαίᾳ τῆς πρὸς Ῥωμ. εἰχ. 6. Ὁρα καὶ τὴν ἐρμηνείαν τῆς γ'. κεφ. τῆς πρὸς Κολασσαίς, εἰχ. 6. ἦσαν τῶν „ἀπεκδυσάμενοι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον συν ταῖς πράξεσιν αὐτῶν“ γλαφυρὰν ἔσαν.

„Τὸν φθαρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης“.

Δύο λογίων ἡμπορεῖς τὰ νοήσας τὸ ρητὸν τῆτο ἀγαπητέ· ἢ πῶς, καθὼς ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκὸς φθείρεται, ἔτι καὶ ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος, ἥτοι ὁ εὐπαθείης λογισμὸς, φθείρεται καὶ δὲν διαμένει· πῶς δὲ φθείρεται ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκὸς; διὰ τί καὶ τὸ σωματικὸν κάλλος, ὅτε ἐπιθυμῇ τινος, μαράσσεται, καὶ φθείρεται ἀπὸ ἀσθενείας, ἢ ἀπὸ γῆρας· καὶ ὁ λογισμὸς δὲ, καὶ ἡ δυνάμις τῆς σαρκὸς ἐκείνη, ὅτε ἐπιθυμῇ, καὶ αὐτὴ παρομοίως φθείρεται, καὶ εἰς ὅλον τὸ ὑστερον καὶ τὰ δύο ὅμως μὲ τὸν θάνατον διαλύονται· „ἐν ἐκείνῃ“ γὰρ φησὶν ὁ Δαβὶδ, τῇ ἡμέρᾳ, ἀπολένται πάντες οἱ διαλογισμοὶ αὐτῶν· (Ψαλ. ρμ δ'.) ἢ τὸ „κατὰ τὰς ἐπιθυμίας“ νοεῖται ἀντὶ τῆς, ὑπὸ τῶν ἐπιθυμιῶν· διὰ τί ἀπὸ τὰς ἐπιθυμίας φθείρεται ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος, καθὼς καὶ τὸ μαλλί, ἀπὸ τῆς σκώληκος ὅτε γυνῆ, ἀπὸ αὐτῆς τῆς ἰδίας καὶ φθείρεται· ὁμοίως καὶ τὸ σῖνδρον, ἀπὸ τῆς ἰδίας σκυρίαν ὅτε γυνῆ, ἀπὸ αὐτῆς καὶ κατατρώγεται· ἐπεὶ καὶ ὁ ἔρως τῆς δόξης, καὶ τῆς τιμῆς φθείρει μὴ βέβαια τὴν ψυχὴν, πολλαῖς φοραῖς δὲ φθείρει καὶ τὸ σῶμα, καὶ προξενεῖ εἰς αὐτὸ θάνατον· ὁμοίως ποιεῖ καὶ αἱ σαρκικαὶ ἡδοναί, καὶ ὁ τῆς κόσμου πλῆτος. Καλῶς δὲ καὶ προφηνῶς αἰνόμενον ὁ Παῦλος ἀπάτῃ τὴν ἀπὸ τὰς ἐπιθυμίας ταύτας γυναικὸς ἡδονῆς· διὰ τί ἡ ἡδονὴ αὐτῶν, σχηματίζεται μὴ καὶ φαίνεται πῶς εἶναι ἡδονή, καθ' ὑπόκρισιν καὶ ψεύδος, τῇ δὲ ἀληθείᾳ, εἶναι πικρία καὶ θάνατος. Τῆτο λοιπὸν εἶναι ἡ ἀπάτη, τὸ τὰ φαίνεται μὴ πῶς εἶναι ἡδονή, τὰ ἦναι δὲ τῇ ἀληθείᾳ καὶ τῷ πράγματι, ἄλλο (2).

23. „Ἀνανεῶσθε (3)· δὲ τῷ πνεύματι τῶ νοὸς ὑμῶν“.

Διὰ τὸ μὴ νομίσῃ τινὰς ὅτι ἄλλον ἄνθρωπον νομοθετεῖ πῶς εἶναι ὁ Παῦλος, διὰ τῆτο λέγει ἐδῶ „ἀνανεῶσθε“ ἥτοι τὸν ἴδιον ἐκείνον ἄνθρωπον ὅτε φορεῖτε, ὅστις ἐγήρασεν ἀπὸ.

(1) Ὁ δὲν ἔπει καὶ ὁ Νύσσης Γρηγόριος· „ἀμαρτία ἐστὶν ἡ τοῦ Θεοῦ ἀποστρέφωσις, ὅς ἐστιν ἀληθινή τε καὶ μόνη ζωή“· (Λόγ. β'. κατ' Εὐνομίαν) Καὶ πάλιν· „κακὴν γὰρ ἐξω προμερέως κήρυξον, καὶ κατ' ἰδίαν ὑπόστασιν θεωρῶμενον, ἐν τῇ φύσει πάντων ὄντων ἐστὶν ἡ δὲ“· (Λόγ. περὶ Παρθένου. κεφ. ιβ'.) Διὰ τὴν γὰρ καὶ ἡ ἀμαρτία λέγεται ἀμαρτία, ἥτοι ἀποτυχία· διὰ τί ἐκάνει ὅπου τὴν πρᾶξιν, ἀποτυγχάνουσι τὰ πέλου, καὶ τὰ σκοποῦ τῆς δυνάμει μακαριότητος, διὰ τὴν ὅποιαν ἐκτίδησαν. Λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος· „τὸ κακὸν οὐ γέγονε παρὰ Θεοῦ, ἀλλ' ἐν Θεῷ, ὅτε ἐξ ἀρχῆς γέγονεν, οὕτε αἰτία τις ἐστὶν αὐτῶν“· (Λόγ. κατὰ Ἐληνων.) Καὶ πάλιν ὁ Νύσσης φησὶ· „τὸ μὴ ἐν τῷ ὄντι εἶναι (ἥτοι ἐν τῷ καλῷ) ἀληθές, ἐστὶν εἶναι· εἰδέ τι τὸ ὄντως ἐκπέπρωκεν (ἥτοι τὸ καλοῦ) οὐδὲ ἐν τῷ ὄντι ἐστὶ· τὸ γὰρ ἐν κακίᾳ εἶναι,

οὐκ ἐστὶ κακίᾳ εἶναι· δι' ὅ, τι αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἢ κακία ἐκείνη, ἀλλ' ἡ τῆς καλῆς ἀντιπαρῆς, κακία γίνεται“· (ἐρμηνεία εἰς τὴν Ψαλ.) Ὁ δὲ ἱερός Αυγουστίνος· „ὁ δὲ ἕτερον ἐστὶ φησὶ τὸ κακόν, ἢ τὸ ἀγαθὸν σέρισις· τὸ κακόν σίνουσι ὅτε ἐστὶν· ὅσακις πίνωσι ἐλτρήθη τὸ ἀγαθόν, αὐτὸν τὸ λόγῳ χωρίζεται· αὐτὸς γὰρ ἐστὶ τὸ γὰρ, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲν γίνῃ, ὅτι χωρὶς ἐστὶ τὸ λόγῳ, ὃ χωρὶς γέγονεν ἀλλ' ἐν“· (Εὐχὴ ἑρμ. δ'.)

(2) Ἄλλοι δὲ τὸ „κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης“ ἐρμηνεύουσιν, ἀντὶ τῆς, κατὰ τὰς ἀπαθείας ἐπιθυμίας, κατὰ περιφρασιν· ὡς καὶ ἡ δ'. τῶν Βασιλικῶν ἐν κεφ. β'. εἰχ. 15. λέγει ὅτι ἀπέστησαν πεντήκοντα ἡμέρας ὑμῶν, διὰ τὸ ζήτησεν τὸν Ἡλίαν, ἥτοι ἡμῶν δυνατὸς, ὡς ἐρμηνεύει ὁ Θεοδώριτος.

(3) Ἐν ἀλλοῖς, ἀνανεῶσαι, ἐξηρημασμένον τὸ ἀπαρημασμένον ἐκ τῆς, ἐδιδάχθητε.

ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας, αὐτὸν ἀνακαινίζετε, καὶ κάμνετε καινέριον μὲ τὰς ἀρετὰς· ὥστε, τὸ μὲν ὑποκείμενον, καὶ ὁ αἰθρῶπος, εἶναι ὁ αὐτός, ἡ δὲ μεταβολὴ τῆς αἰθρῶπος τῆς, εἶναι κατὰ τὸν τρόπον καὶ τὴν γνώμην. Πῶς δὲ, καὶ μὲ τί τρόπον γίνεται ἡ τῆς παλαιᾶς αἰθρῶπος ἀνανέωσις; γίνεται διὰ μέσου τῆς Ἁγίας Πνεύματος, τῆς κατοικούντος εἰς τὸν νῦν ἡμῶν καὶ τὴν καρδίαν, ἐπειδὴ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ὁὐκ ὑποφέρει πράξεις καὶ ἔργα παλαιὰ καὶ ἀμαρτωλά. Τὸ ρητὸν λοιπὸν τῆτο θέλει νὰ εἴπῃ, ἀνανεώσατε Χριστιανοὶ πνευματικῶς ἀνανέωσιν μὲ τὸν νῦν σας, καὶ ὅχι σωματικῶς, τὴν μὲ τὸ σῶμα γινόμενῳ (1).

24. „Καὶ ἐνδύσασθε τὸν καινὸν αἰθρῶπον“.

Βλέπετε, ὡ ἀναγνώστα, ὅτι τὸ μὲν ὑποκείμενον, ἦτοι ὁ αἰθρῶπος, εἷας καὶ ὁ αὐτὸς εἶναι, ὁ ἐκδυόμενος καὶ ἐνδυόμενος· τὰ δὲ ἐνδύματα εἶναι διαφορετικὰ, ἦτοι ἡ παλαιότης καὶ ἡ νεότης, ἦτοι ἡ κακία καὶ ἡ ἀρετὴ· διότι καθὼς τὸ νὰ ἐκδυθῇ, καὶ τὸ νὰ ἐνδυθῇ τινὰς τὸ φόρεμά τε, εἶναι εὐκόλον, ἐτὶ εἶναι εὐκόλον καὶ τὸ νὰ ἐκδυθῶμεν τὴν κακίαν, καὶ νὰ ἐνδυθῶμεν τὴν ἀρετὴν, ἐὰν προθύμως θελήσωμεν. Διὰ τί δὲ παλαιὸν αἰθρῶπον ὀνομάζει τὴν κακίαν, τὴν δὲ ἀρετὴν νέον αἰθρῶπον; διὰ τὴν ἀπὸ τῶν ἔργων, καὶ ἀπὸ τῆς κακίας, ἢ τῆς ἀρετῆς, χαρακτηρίζεται ὁ αἰθρῶπος, καὶ αὐτὰ εἶναι ὅπως σηματοδοτοῦσι καὶ ἀποδείκνυσιν τὸν αἰθρῶπον, εἴτε τὸν καλὸν εἴτε τὸν κακόν, ὅχι ὀλιγώτερον ἀπὸ τὰ τῆς φύσεως χαρακτηριστικὰ ἰδιώματα. Καὶ ὅρα τὴν ἐρμηνείαν τῆς γ'. κεφ. τῆς πρὸς Κολασ. σίχ. 6. Καινέριος λοιπὸν αἰθρῶπος εἶναι ὁ νέος Χριστιανὸς ὅπως βαπτισθῇ, ὁ ὁποῖος χρεώσεται νὰ ᾔσῃ δυνατός, ἦτοι νὰ μὴ νικᾶται ἀπὸ τὰ πάθη, καὶ τὸν διάβολον· χρεώσεται νὰ μὴ ἔχῃ ζαραμοτάδας εἰς τὸ πρόσωπον, ἀλλὰ νὰ ᾔσῃ ἁγίος, ἦτοι νὰ ᾔσῃ εἰς ὅλα τέλειος· καὶ πρὸς τέτοιον χρεώσεται νὰ ᾔσῃ καὶ ὑγιεινός, ἦτοι νὰ μὴ ἔχῃ καμμίαν ἀσθενεῖαν ἀμαρτίας· ταῦτα γὰρ εἶναι τὰ φυσικὰ καὶ χαρακτηριστικὰ ἰδιώματα τοῦ νέου αἰθρῶπου, τὰ ὁποῖα χρεώσεται νὰ ἔχῃ καὶ κάθε βαπτισμένος Χριστιανός.

„Τὸν κατὰ Θεὸν κτισθέντα ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ ὁσιότητι τῆς ἀληθείας“.

Οὗτος, λέγει, ὁ νέος αἰθρῶπος, καὶ βαπτισμένος Χριστιανὸς ἐκτίσθῃ, ὅχι κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης, ἀλλὰ κατὰ Θεόν, ἦτοι ὑπὸ Θεοῦ ἐκτίσθῃ μὲ κτίσιν τοιαύτην, εἰς τὴν ὁποίαν διαρεσῆται ὁ Θεός, διὰ μέσου τῆς ἁγίας κολυμβήθρας τῆς θείας Βαπτίσματος· ἔχῃ μὲ γνῶν, καὶ νερὸν, καὶ τὰ ἄλλα στοιχεῖα, καθὼς ἐκτίσθῃ τὸ πρῶτον, ἀλλὰ μὲ δικαιοσύνην, καὶ ὁσιότητα· αὐταῖς γὰρ ἡ ἀρετὰς εἶναι ἡ σύστασις καὶ ἡ εἴσα τῶν ποιῶν τοῦ αἰθρῶπου, καὶ βαπτισμένου Χριστιανῆ. Δικαιοσύνη λοιπὸν εἶναι ἡ καθόλου καὶ γενικὴ ἀρετὴ· ὅθεν καὶ συνειθίζομεν νὰ ὀνομάζωμεν δίκαιον, τὸν αἰθρῶπον ἐκεῖνον ὅπως ἔχει ὅλας τὰς ἀρετὰς, καὶ εἶναι ἀπίστος ἀπὸ κάθε κακίας· διὰ τῆτο καὶ ὁ Κύριος εἶπεν· „ἐὰν μὴ περιστέλῃ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν (ἦτοι ἡ καθόλου ἀρετὴ) πλεῖον τῶν Γραμματέων, καὶ τῶν Φαρισαίων, καὶ μὴ εἰσέλθῃτε εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν“ (Ματθ. ε'. 20.) Ὁσιότης δὲ λέγεται ἡ καθαρότης, καὶ τὸ νὰ τελειώσῃ τινὰς κάθε χρέος ὅπως χρεώσεται· διὰ τῆτο συνειθίζομεν νὰ λέγωμεν εἰς τὰς νεκρὰς τὴν ὁσίαν, ἦτοι ὅταν τινὰς πληρώσῃ ὅλα τὰ εἰς τὰς νεκρὰς ὀφειλόμενα χρέη, καὶ ἔθιμα· ὁμοίως λέγομεν καὶ τὸ, ἀφωσιωσάμεν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ εἰς τὴν παλαιὰν Διαθήκην ἐλέγετο δικαιοσύνη, διὰ τῆτο λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι ἡ δικαιοσύνη ἐκείνη, ἦτοι σκιαῶδες καὶ τυπικὴ· ἐγὼ δὲ σὰς λέγω τὴν δικαιοσύνην τῆς ἀληθείας, καὶ τῆς Εὐαγγελίας· ἡ τῆς „ἀληθείας“ εἶπε, πρὸς διαφορὰν τῆς ἐν πράγματι δικαιοσύνης, καὶ τῆς ἐν ὑποκρίσει καὶ σχήματι. Ἐκτίσθῃ λοιπὸν, ἦτοι ἀνεγερθήθῃ ὁ Χριστιανὸς ἐν τῇ βαπτίσματι, διὰ δικαιοσύνης, καὶ ὁσιότητος, ἀλλὰ πρέπει ὁ αὐτὸς Χριστιανὸς νὰ ἐκδυθῇ καὶ τὸν νέον αἰθρῶπον, διὰ τῆς ἐναρέτης ζωῆς, καὶ τῶν καλῶν ἔργων. Ὅταν δὲ ἐσὺ ἀναγνώστα ἀκέσῃς νὰ ἐκδυθῇ ὁ Χριστιανὸς τὴν ἐναρέτην ζωὴν, ἐννοεῖς ὅτι ὁὐκ πρέπει πλέον νὰ ἐκδυθῇ αὐτὴν τὴν ζωὴν· διὰ τὴν ἡ Ἁγία Γραφή συνειθίζει νὰ λέγῃ ἐπὶ τῶν ἀμεταβλήτων πραγμάτων τὸ, ἐκδύεται, καθὼς τῆτο δηλοῦται καὶ διὰ τῆς ψαλμικῆς ἐκείνης· „ἐνεδύσατο κατάραν, ὡς

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „πνεῦμα νόου, τὴν ποσημείωσιν αὐτῆς“· ἀλλὰ μεταμορφῶσαι τὴν ἀνακαινώσιν, ὡς νοῦς ὑμῶν“ (Ρωμ. 12. 2.)

„ὡς ἱμάτιον“· (Ψαλ. ρή. 18.) καὶ τὸ „ἀναβαλλόμενος φῶς ὡς ἱμάτιον“· (Ψαλ. ργ'. 2.) καὶ ἡμεῖς συνειδέζομεν νὰ λέγωμεν διὰ τοῦτο ἀνθρώπων, ὅτι δὲν ἡμπορεῖ πλέον νὰ ἀποβάλῃ τὴν σωμαναστροφὴν εἰς ἄλλαν, ὅτι ὁ θεὸς τὸν θεῖον ἐνεδύσατο.

25. „Διὸ ἀποθέμενοι τὸ ψεῦδος, λαλήτε ἀλήθειαν ἕκαστος μετὰ τῷ πλησίον αὐτοῦ, ὅτι ἐσμὲν ἀλλήλων μέλη“.

Αφ' οὗτοῦ εἶπεν ὁ Ἀπόστολος καθολικῶς τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, καὶ τὴν ἐφάρμακτον ζωὴν, λοιπὸν ἀκολούθως δηλοποιεῖ αὐτὸν καὶ μετὰ τὰς κατὰ μέρος κακίας· καὶ πρῶτον μὲν διδάσκει νὰ ἀποβάλλῃ οἱ Χριστιανοὶ τὸ ψεῦδος ἀπὸ λόγων (1), καὶ λέγει διὰ ποῖα αἰτία πρέπει τὸτο νὰ ἀποβάλλῃ, δηλαδή διὰ τὴν εἰμεδα πλησίον, καὶ ἀδελφοὶ εἴας τῷ ἄλλῳ· καὶ τὸ μεγαλύτερον, διὰ τὴν εἰμεδα καὶ μέλη εἴας τῷ ἄλλῳ· ὡσὰν νὰ λέγῃ τὸτο· καθὼς τὸ ὁμμάτι τῷ ἀνθρώπῳ, ὅταν ἰδῇ κἀνείνα ὄφιν, ἢ κἀνείνα φοβερόν, καὶ ἀνθρωποκτόνον θηρίον, δὲν λέγει ψεύματα εἰς τὸ ποδάρι, ὅτι δὲν βλέπει τίποτε· ἀλλὰ δι' οὗτοῦ δίδει εἰδῆσιν ἀληθείᾳ εἰς αὐτὸ, καὶ φέγγει ἀπὸ τῷ βλάβῳ· ἢ ὅταν θεῖον τὸ ποδάρι πατήσῃ εἰς εἷα λάκκον βαθυὸν, ὅτι δὲν φαίνεται, ἀλλὰ εἶναι σκεπασμένος ἐπ' αὐτὸν ἀπὸ χώμα, καὶ χόρτα, καὶ καλάμῳ, καθὼς, λέγω, ὅταν τὸ ποδάρι πατήσῃ, καὶ γνωρίσῃ πῶς εἶναι λάκκος, δὲν λέγει ψεύματα εἰς τὸ ὁμμάτι, ἀλλὰ δίδει εἰς αὐτὸ εἰδῆσιν ἀληθείᾳ, διὰ τὴν ἰδὴ νὰ εὕρῃ ἀπὸ ἄλλο μέρος πέραμα νὰ περάσῃ, καὶ νὰ φυλαχθῇ· καὶ ἀπλῶς, καθὼς ὅλα τὰ μέλη τῷ ἀνθρώπῳ, ὅταν αἰσθανθῶν κἀμμίαν βλάβῳ, τὴν φανερόν ἀληθῶς εἰς τὰ ἄλλα μέλη, διὰ τὴν ἀποφύγειν· ποιητοτρόπως καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί, ἐπειδὴ καὶ εἰμεδα μέλη ἑκαστοῦ τῷ ἄλλῳ, διὰ τὸτο δὲν πρέπει νὰ λέγωμεν ψεύματα ἑκαστοῦ εἰς τὸν ἄλλον, ἀλλὰ νὰ λέγωμεν τὴν ἀλήθειαν, διὰ νὰ γνωρίζωμεν ἢ τὸ καλόν, καὶ νὰ τὸ κυνηγῶμεν, ἢ τὸ κακόν, καὶ νὰ τὸ ἀποφύγωμεν.

26. „Ὁργίζεσθε, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε“· (Ψαλ. δ'. 5.)

Εἶπεν αὐατέρῳ ὁ Ἀπόστολος νὰ μὴ ψεύδωνται οἱ Χριστιανοί· ἐπειδὴ δὲ πολλαῖς φοραῖς ἀπὸ τοῦ ψεύδους γεννᾶται ὀργὴ καὶ θυμὸς, διὰ τὸτο ἀκολούθως καὶ ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος λέγει, ὅτι εἶναι μὲν καλόν νὰ μὴ θυμόνεται τις Χριστιανὸς παντελῶς· ἐπειδὴ ὅμως συμβαίνει νὰ θυμωθῇ, διὰ τὸτο παραγγέλλει, ὅτι αὐτὴν τὴν καὶ θυμωθῇτε ὡς Χριστιανοί, καὶ μὴ μεταχειρίζεσθε τὸν θυμὸν ἄμετρα, καὶ διὰ τὸτο νὰ πίπτετε εἰς ἁμαρτίαν, ἀλλὰ νὰ καταπαύετε ὀλίγῳ τὸν θυμόν σας, βάλλοντες εἰς αὐτὸν χαλινάρι, τὸ λογικόν. Ἐδανεῖσθαι δὲ τὸ ρητὸν τὸτο ὁ Ἀπόστολος ἀπὸ τὸν Προφῆτῳ Δαβὶδ. Μερικοὶ δὲ λέγουν, ὅτι εἴας μόλιον θυμὸς γίνεται χωρὶς ἁμαρτίαν, ἐκείνον ὅτι ἔχει τις ἐναντίον τῶν δαιμόνων, καὶ τῶν παθῶν, καὶ τῆς ἁμαρτίας, καὶ περὶ τῆς τῷ θυμοῦ μᾶς παραγγέλλει ἐδῶ ὁ θεὸς Ἀπόστολος (2).

„Ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν“.

Αφ' οὗτοῦ μὴ παραμύνη, λέγει, εἰς εἰσὶν ἀδελφοί, τὸ πάθος τῷ θυμῷ εἰς πολλῶν ἡμερῶν διάσημα, μηδὲ ὁ ἥλιος ὡς βασιλεὺς, καὶ ὡς σῶς ἀφίγη ἐχθρὰς καὶ συγχυσμένους μετὰ τὰς ἀδελφείας σας, εἴα μὲν, μήπως καὶ ἡθελε φαίῃ, πῶς ἀνέτειλε τὸ φῶς τῷ εἰς ἀνθρώπους ἀναξίως τῷ φωτός· καὶ ἄλλο δὲ, μήπως ἡ νύκτα μεσοπαθήσασα, ἡθελεν ἀνάψῃ περὶ αὐτὸν τὸ πῦρ τῷ θυμῷ, καὶ ἡθελε κατασκυδῶσιν μηχανὰς, καὶ ἐπιβλάσας τὸ εἶος κατὰ τὸ ἄλλῳ (3).

27. „Μὴ

(1) Ὅρα καὶ τὴν ἑρμηνείαν τῆς „μὴ ψεύδεσθαι εἰς ἀλλήλους“ ἐν κεφ. γ'. στίχ. 9. τῆς πρὸς Κολοσσαῖς.

(2) Ὅθεν ἦπε καὶ ὁ μέγας Βασιλεὺς· „νεῦρον γὰρ ἐστὶ τῆς ψυχῆς ὁ θυμὸς, πῶς αὐτὴ πρὸς τὴν πᾶσαν κακὴν ἐνέτασιν ἐμποῖαν... ἢ γὰρ ἡμῶν θυμωθῆναι κατὰ τοῦ ποιητοῦ, δυνατόν σοι μισῆσαι αὐτὸν ὅσον ἀξίον· δὲν γὰρ οἶμαι τὴν ἰσὴν ἀπεδῶν ἔχον περὶ τὴν ἀγάπην τῆς ἀρετῆς, καὶ περὶ τὸ μῖσος τῆς ἁμαρτίας“· (Λόγ. κατὰ ὀργίζεσθαι.)

(3) Τὸ ρητὸν τὸτο ἑρμηνεύει ὁ Θεολόγος Γρηγόριος

λέγει· „ὡς περὶ γὰρ τὴν ὀργὴν μὴ διημερεύειν, ἀλλὰ προκαταλύειν ἡλίου, καλόν, καὶ τῷ Θεῷ φίλον, χρὸς νικῶν τε καὶ ἀταγχνικῶς, ἐπιδυέειν γὰρ ὀργίζεσθαι, ἡμῖν οὐκ ἀσφαλὲς τὸν τῆς δικαιοσύνης ἥλιον· ἡμῶν τὴν ποιανύτῳ βρώσιν μὴ διανυκτερεύειν, μηδὲ εἰς τὴν ἐξῆς ἀποτιδέειν“· (Λόγ. εἰς τὸ Πάχα) Καὶ ὁ Θεὸς δαίμων λέγει· „μέτρον ἔδωκε τῷ θυμῷ, τῆς ἡμέρας τὸ μέτρον· ὑφορεῖται γὰρ, μὴ νυκτὸς ἡσυχάζων, ὁ λογισμὸς, ἐπιτείνῃ τὴν νόσον“.

27. „Μὴ δίδετε τόπον τῷ διαβόλῳ“.

Τὸ νὰ πολεμῶμεν οὐκ ἔστιν ὁ ἄλλος, καὶ νὰ θυμονάμεθα ἀναμεταξύμας, τὸ εἶναι ὁποῦ δίδει τόπον εἰς τὸν διάβολον· διότι ἐν ὧσιν ἔμεθα σίνωμοι, καὶ πεποικνωμένοι οὐκ ἔστιν ὁ ἄλλος διὰ τῆς ἀγάπης, δὲν διυλάται ὁ διάβολος νὰ ἐμβάσῃ ἀνάμεσόν μας καμμίαντα ἐπιβελῶν, καὶ κακίαν, μετὰ τὸ νὰ μὴ δέισκῃ τὸν, καὶ εἰσοδόν· ὅταν δὲ εὖρῃ κἀνέστα διαχώρισμα, καὶ τόπον εὐκερον ἀνάμεσόν μας, τότε καὶ ἐκεῖνος δέισκωτος τὸν τόπον ἄδειον, ἐμβάζει ἀνάμεσόν μας τὴν κεφαλὴν τε, ὡς τὸ ὄφιν· ἀφ' οὗ δὲ ἐμβάσῃ τὴν κεφαλὴν τε, τραβίζει μαζί καὶ ὅλον τὸ ἐπίλοιπον μέρος τῆς σαματός τε, καὶ ὅλως μᾶς κυριεύει (1). Οὗ δὲ Οἰκεμενίου λέγει ὅτι τὸ „μὴ δίδετε τόπον τῷ διαβόλῳ“ κρέμεται ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ εἰρημνίου· „μὴ ἐπιδοῦντο ὁ ἥλιος ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν, ἵνα μὴ δοθῇ τίς τῷ διαβόλῳ“ διὰ τὸν κατὰ τὴν νύκτα λογισμῶν, καὶ ἐκκαύσῃ ἡμᾶς εἰς περαιωτέραν ἔχθραν κατὰ τῶν ἀδελφῶν ἐκείνων, μετὰ τοίς ὁποίοις ἐσυγχύσθημεν τὴν ἡμέραν.

28. „Ὁ

(1) Μερικοὶ δὲ Πατέρες πῶς ῥητὸν τὸ τοῦ Ἀποστόλου ἐρμηνεύουσιν ὡς· ὅτι ὅταν ὁ διάβολος προσβῇ εἰς ἡμᾶς κἀνέστα λογισμὸν αἰσχροῦ, ἢ πονηροῦ, πρέπει νὰ τὸν μισοῦμεν καὶ νὰ τὸν ἀντικεινόμεθα, καὶ ἐκ πρώτης προσβολῆς νὰ τὸν ἀποδιώκωμεν ἀπὸ λογισμοῦ, καὶ δὲ ὁ Ἀδελφός Ιάκωβος μᾶς συμβουλεύει λέγων· „ἀντίστητε τῷ διαβόλῳ, καὶ φουξέσται ἀφ' ὑμῶν“ (Ἰακ. δ. 7.) καὶ νὰ μὴ συνομιλέμεν γλυκέως, καὶ νὰ συνδύαζωμεν μετὰ τὸν κακὸν λογισμὸν ἐκάνον, μηδὲ νὰ κάμνωμεν συγκατάθεσιν εἰς τὸ νὰ τὸν πράξωμεν διὰ τῶν ἔργων· διὰ τί, ἐάν ἐστὶ καμῶμεν, δίδομεν τόπον εἰς τὸν διάβολον· ποίος δὲ εἶναι ὁ τόπος; εἶναι ἡ καρδιά μας, εἰς τὴν ὅποιαν ἐστέχεται ὁ διάβολος, ὅταν ἡμᾶς δεχθῶμεν τὴν προσβολὴν τοῦ λογισμοῦ του, καὶ κάμνωμεν συγκατάθεσιν εἰς τὴν καρδίαν μας. Τὸ τοῦ δὲ ἰδίου παραγγέλλει καὶ ὁ Ἐκκλησιαστής λέγων· „ἐάν πνεῦμα (ἡτοι λογισμὸς) τῷ ἐξουσιάζοντι (ἡτοι τοῦ διαβόλου) ἀναβῇ ἐπὶ σέ, τόπον (ἡτοι τὴν καρδίαν σου) μὴ ἄρῃς“ (Ἐκκλ. ι. 4.).

Διὰ τὸ καὶ ὁ Θεὸς Κύριος ὁ Ἀλεξανδρινὸς ἐρμηνεύων τὸ „ὅταν ἐστέχεται εἰς ἐκάνον (ἡτοι εἰς τὸν Ἰδαν) ὁ σαπνός, λέγει· „ἐστέχεται λοιπὸν ὁ σαπνός, καθάπερ σινὰ πύλιν τῆς τοῦ φυλάττοντος ἐρήμιον τῆς φωνῆς, αἱ κατεκασθῆσαν αὐτῇ τὴν καρδίαν εὐρών, καὶ αἰδύρωτον ὅντι θεωρῶσαι τὸν νῦν, θεμῶν τε ἡδὴ, πρὸς τὸ βέλτε· οὐκ ἔστιν, ἀπερ αὐτὴ ἐδέχθη καὶ διασκέπτεται... πρόσι· μετὰ γὰρ ἐν ἀρχαῖς τῆς τῶν σεβομένων τῶν Θεῶν δοκιμασίας, καὶ τῶν εἰς τὸ φαῦλον ὑδοναῖς, πρὸς πᾶν ἡδὸς ἡμᾶς ἐρεδίζει πτωσμάτων, μάλιστα δὲ πρὸς ἐκάνον πίπτει βαρὺς, πρὸς ὅπερ αὐτὴν βλέπει προσπεπνῶσται ἡδὴ (ἡτοι ἔχοντες προσπᾶν) καὶ προσπᾶν... καὶ κατωτέρω· καὶ πᾶσι μὲν αὐτοῖς, ὅσοις ὁ φαῦλον φησὶ· „πρὸ τοῦ μετὰ πτωσθῆναι, ἐγὼ ἐπλημμελίσκα“ (Ψαλ. ριθ. 67.) πρὸ γὰρ τῶν πᾶσιν τελείως τὴν ἀμαρτίαν (ἡτοι πρὸ τοῦ νὰ πράξωμεν τελείαν τὴν ἀμαρτίαν) προπλημμελοῦμεν ἡμᾶς τῇ συνέσει τῶν λογισμῶν, τιμῶντες αὐτῶν, καὶ κατὰ δεχόμενοι, καὶ τόπον ἐστέχεται διδόντες διὰ τούτου τῶν σαπνῶν· ἐστέχεται δὲ τῶν κακῶν τοῦ πράγματος, τοῦ προδότης τὸ πάθος“ (Τόμ. δ. βιβλ. δ. κεφ. ιγ.).

Epistole di S. Paolo Tom. II.

Ὁ αὐτὸς δὲ Κύριος ἐρμηνεύων τὸ ἀνωτέρω ῥητὸν τοῦ Ἐκκλησιαστῆ· „ἐάν πνεῦμα τῷ ἐξουσιάζοντι ἀναβῇ ἐπὶ σέ, τόπον σου μὴ ἄρῃς, ὅτι ἱάμα καταπαύσει ἀμαρτίας μεγάλας“ λέγει· „ἐπιτιμώμενα γὰρ ἐν ἀρχαῖς τῶν πατέρων, παύονται καὶ ἀνακόπτονται“· πλὴν τῶν δὲ ὡσπερ καὶ ἀναδεδίοντο εἰς λαβὴν τὴν εἰς τὴν χάριν πρόσδον, ὅλης διὰ κατεκασθῆσαν τῆς φωνῆς, καὶ λογισμοῦ τοῦ κολάζοντος οὐκ αἰέχοντα“ (ἐρμηνεία εἰς τὸν Ἰωὴλ κεφ. α. Τόμ. γ.). Καὶ λοιπὸν τὸ „ἱάμα καταπαύσει ἀμαρτίας μεγάλας“· διὰ τὸ ἡτῆς, ὅτι ἡ ἱατρία, ὅπου ἡδελε καμῇ τινὰς εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἀμαρτίας, ἡγοῦν τὸ νὰ μὴ δεχέται εἰς τὴν καρδίαν τε τὴν προσβολὴν τῶν κακῶν λογισμῶν, ἀλλὰ νὰ μισῇ αὐτῶν, καὶ νὰ ἀποσφρατίζεται, αὐτὸ τὸ μῖσος καταπαύει τὰς μεγάλας ἀμαρτίας· διὰ τί δὲ αἰετὶ αὐτοῖς νὰ ἔρχονται εἰς τὴν πρᾶξιν καὶ τὸ ἔργον, καὶ ὡς νὰ γίνονται θαύματα, καὶ μεγάλα· Ὁρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν· „ἡ σὰρξ ἐπιθυμῇ κατὰ τὸ πνεύματος“ (Γαλ. ε. 17.) Ὁμοίως ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τῶν „καὶ ὑποσημειώματα τῶν πόθων“ (Ἐφ. ε. 15.) Διὰ τούτου χρειαζομένη οἱ Χριστιανοὶ νὰ ἐναντιώνονται καὶ νὰ πολεμῶσι τοὺς αἰσχροὺς καὶ βλασφημοὺς, καὶ πονηροὺς λογισμοὺς, καθὼς ἐναντιοῦνται καὶ πολεμῶσι καὶ πᾶσι αἰσχροῖς ἔργοις καὶ πράξεσι, καὶ καθὼς ἀσφαλίζονται εἰς τὴν ἐξω, ὡς νὰ ἀσφαλίζονται καὶ εἰς τὴν ἐσω· ὅθεν ἡμεῖς ὁ μέγας Μακάριος· „Εἰσίστιναι τὸ τοῦ λέγοντες, ὅτι ὁ Κύριος μόνος φανερός καρπὸς ἀπ᾿ αὐτῆς παρὰ τῶν ἀνδρώπων· καὶ δὲ κρυπτοῦ, ὁ Θεὸς κατορθοῦ· οὐχ· οὐτῶν δὲ εἰς τὴν πρᾶξιν, ἀλλ' ὡσπερ εἰς τὸν ἐξω, ἀνδρώπων ἀσφαλίζεται· ὡς οὐκ ἔστιν καὶ ἐν τοῖς λογισμοῖς ποιῶν ἀγῶνα καὶ πόλεμον· ἀπατάσσει γὰρ ὁ Κύριος, ἵνα ὀργισθῇ σεαυτῷ, καὶ μάχῃ ποιήσῃ μετὰ τοῦ νοῦ σου· καὶ μὴτε συμφωνήσῃ, μὴτε σω· ἡδὴ τῆς τοῖς λογισμοῖς τῆς κακίας“ (Ὁμιλ. γ. κεφ. γ.). Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεὸς Χρυσόστομος ὅτι ὅποιος νικᾷ τὰς κακὰς λογισμοὺς, αὐτὸς γίνεται Βασιλεὺς· „Καὶ ἄλλως δὲ Βασιλεὺς γινόμεθα, ἐάν βαλθῶμεν κρατῆν τῶν ἀποπῶν λογισμῶν· ὅτι γὰρ ὁ ποταπὸς βασιλεὺς, καὶ μάχων, ἢ ὁ τὸ διάδημα περιχέμενος, ἡδὴ τούτου ποιήσῃ δῆλον ὑμῖν“ (Ὁμιλ. γ. εἰς τὴν πρὸς Κορινθ. β.).

Kk

28. „Ὁ κλέπτων μὴκέτι κλεπτέτω“.

Βλέπεις, ὡ ἀναγνώστη, ποῖα εἶναι τὰ μέλη τῆ παλαιᾶ ἀνθρώπου; ψεύδος, θυμὸς, μνησικακία, κλεψία, περὶ τῶν ὁποίων εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Ἀπόστολος, καὶ ἐδῶ λέγει· ὁ δὲ εἶπε δὲ, ἐκεῖνος ὅπῃ κλέπτει ὥς παιδύεται, ἀλλὰ ὥς παύσῃ ἀπὸ τοῦ κακοῦ· διότι ἡ παιδεία καὶ τιμωρία τῶν κλεπτῶν, αὐτὴ εἶναι ἔργον τῶν ὁσώτερον κριτῶν, τὸ δὲ νὰ παύῃ ὁ κλέπτης ἀπὸ τῆς κλεψίας, τὸ εἶναι ἔργον τῆς τῆ Χρυσῆς διδασκαλίας. Πᾶς εἶναι πῶρα οἱ Ναυατιανοὶ, οἱ λεγόμενοι Καθαροί, οἱ γεμάτοι ὄντες ἀπὸ καθε ἀκαθαρσίας, οἱ τινες αἰσῶν τῶν μετάνοιαν; ὥς ἀκούσεν τῆ Ἀποστόλου Παύλου, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἀποπλυνῇ τινὰς τῶν ἀμαρτιάν τε, ὅχι μόνον μὲ τὸ νὰ κάμῃ ἀποχλὴ αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ νὰ ἐργάζεται τὸ ἀγαθόν· λέγει γὰρ ἀκολουθεῖς ταῦτα.

„Μᾶλλον δὲ κοπιᾷτω, ἐργαζόμενος τὸ ἀγαθὸν ταῖς χερσὶν, ἵνα ἔχῃ μεταδιδόναι τῷ χρεῖαν ἔχοντι“.

Επειδὴ δὲ εἶναι ἀρκετὸν τὸ νὰ ἀφήσῃ μόνον τινὰς τῶν ἀμαρτιάν, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ ἐργασθῇ τῶν ἐναντίων τῆς ἀμαρτίας ἀρετῶν· διὰ τὸ λέγει ὁ Παῦλος ἐδῶ, ὅτι ὁ κλέπτης ὅπῃ ἐκλεπτε πρότερον, καὶ ἔκαμνε τῶν κακίαν τῆς κλεψίας, πῶρα ὥς κάμνῃ τῶν ἀρετῶν τῆς ἐλεημοσύνης· καὶ ὅχι ἀπλῶς ὥς κάμνῃ αὐτῶν, ἀλλὰ μὲ κόπον καὶ μέχθον, ἥτοι μὲ τέχνῳ, καὶ ἐργόχειρον· εἰς μὲν, διὰ τὸ νὰ βασανίσῃ, καὶ νὰ σιωπῇ διὰ τῶν ἐργόχειρον τὸ σῶμά τε, τὸ ὁποῖον διὰ τῶν ἀργίαν, ὅπῃ εἶχε πρότερον, ἔμαθε νὰ κλέπτῃ τὰ τῶν ἄλλων, καὶ νὰ τρέφεται ἐξ αὐτῶν· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὸ ἔχῃ πλείον τὸν τρόπον, καὶ πόρον τῆς ζωῆς ἀπὸ τῶν τέχνῳ καὶ τὸ ἐργόχειρόν τε, καὶ ἐτὶ ἔχωντας τὸν τρόπον, νὰ ἐλεῇ καὶ τὰς ἄλλας ὅπῃ δὲν ἔχον· καὶ αὐτὴ διὰ ἐκεῖνα ὅπῃ ἐκλεπτε πρότερον ἀπὸ τὰς ἄλλας, πῶρα νὰ διεργετῇ, καὶ νὰ δίδῃ εἰς τὰς ἄλλας. Ὡ τῷ θαύματος! (εὐκαίρον γὰρ εἶναι νὰ ἐκφωησῶ ἐδῶ) πῶς ἡ ζωὴ τῆ Ἀγίας Εὐαγγελίας κάμνει καθαρὸς, καὶ Ἀγγέλους ἐκεῖνες, ὅπου ἦσαν πρὸ τῆς ἀμαρτωλότητος, καὶ δαίμονες (1).

29. „Πᾶς λόγος σαπρὸς ἐκ τοῦ σώματος ὑμῶν μὴ ἐκπορεύσθω“.

Σαπρὸν, καὶ βρομερὸν λόγον ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, τὸν ἀργόν, καὶ ἄκαιρον, καὶ μάταιον· καθὼς λόγος χάριν εἶναι ἡ μαρολογία, ἡ εὐτραπλία, ἥτοι ἡ ἀσεβότης, καὶ οἱ χοραταίδες, καὶ ἄλλα ὅμοια (2)· χειρότερος δὲ ἀκόμη καὶ βρομερώτερος λόγος ἀπὸ τὸν σαπρὸν εἶναι, ἡ αἰσχρολογία, ἡ λοιδορία, ἡ καταλαλιά· ἐπειδὴ ἔχομεν νὰ κατακρίθωμεν, ὅχι μόνον διὰ τὰ πονηρὰ ἔργα ὅπῃ πράττομεν, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ διὰ τὰ ἀργὰ λόγια ὅπου λαλῶ-

(1) Καὶ ὁ Θεοδώριτος δὲ ἐρμηνεύων τὸ ῥῆμα τοῦτο λέγει· „ἐπὶ τῇ ἡ ἀργία πῶς τὴν διαφέρονται τὴν ἀμαρτίαν (ἥτοι τῶν κλεψιών) γενεῶν, ἐκδοῦν αὐτῇ τῶν ἀγαθῶν ἐργασίαν ἀντιπῆξαι· παρεγγυᾷ δὲ μὴ μόνον εὐεκεν τῆς γαστρὸς μετένευαι τὴν ἐργασίαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν χρεῶν τῶν δεσμεύων“.

(2) Σημειώσαι ὅτι ἀγκαλιὰ καὶ ὁ ἱερός Θεοφύλακτος λέγει ἐδῶ ὅτι ἡ μαρολογία καὶ εὐτραπλία εἶναι λόγος ἀργός, πλατύτερον ἐκλαμβάνει τὴν πᾶν ἀργὴν λόγον ἐννοίαν, κατὰ ἀκρίβειαν ὅμως, πολὺ χειρότερα καὶ καταδικαστικὰ περισσότερα αἰτία ἢ καὶ ἡ μαρολογία καὶ εὐτραπλία ἀπὸ τὴν ἀργὴν λόγον· καθὼς ὅτι ἡ μαρολογία καὶ εὐτραπλία πᾶν σώματι καὶ εὐαγερὸν τῆς διανοίας διαλύει, καὶ γέλωτος κινῶν εἰς τὰς ἀκρότητας, προφανῶς ἀμαρτωδὴς εἶναι· ὁ δὲ ἀργὸς λόγος δὲ σοφιστικὸς εἶναι. Καὶ ἀκούσον τί λέγει ὁ μέγας Βασίλειος· ἐρωτηθεὶς γὰρ ὅπως ἐκ ποίων ῥημάτων ἡ ἀργολογία κριίνεται, ἀπεκρίνεται

ἔφη· „Καθόλου πᾶν ῥῆμα πᾶν μὴ σωστὸν πρὸς τὴν προκειμένην ἐν Κυρίῳ χρεῖαν, ἀργόν ἐστὶ καὶ σαπρὸν· ἐστὶ πᾶν ῥῆμα πᾶν ὁ κίνδυνος, ὅτι καὶ ἀγαθόν ἢ πᾶν λεγόμενον, μὴ πρὸς οἰκοδομίαν δὲ τῆς πίστεως οἰκονομῆται, ἐκ ἐν τῇ ἀγαθότητι τῶν ῥημάτων ὁ λαλῶν εἶναι πᾶν ἀκίνδυνον, ἀλλὰ ἐν τῇ μὴ πρὸς οἰκοδομίαν οἰκονομῆται πᾶν ῥῆμα, λυπητὸ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον τῷ Θεῷ. Τὸ γὰρ σαφὲς εἰδόμενον ὁ Ἀπόστολος εἰπὼν πᾶς λόγος σαπρὸς ἐκ τοῦ σώματος ὑμῶν μὴ ἐκπορεύσθω· ἀλλὰ ἡτικα ἀγαθὸς πρὸς οἰκοδομίαν τῆς πίστεως, ἵνα δὲ χάριν ποῖς ἀκούσι“ καὶ τὸ ἐπαγαγὼν „καὶ μὴ λυπητὸ τὸ Πνεῦμα τῷ Ἅγιον τῷ Θεῷ, ἐν ᾧ ἐσφραγίσθητε“ πᾶν δὲ λυπητὸν τὸ Πνεῦμα τῷ Ἅγιον, ὅσον ἐστὶ κακόν, τί δὲ λέγειν“; (Ὁρ. κατ' ἐπιστολὴν κ γ.) ὥστε κατὰ τὸν Ἅγιον τοῦτον, ὁ ἀργὸς λόγος ἀκολουθεῖ νὰ ἦναι πᾶν καὶ ἀγαθόν· ἡ δὲ μαρολογία καὶ εὐτραπλία πάντως εἶναι κακὴ καὶ ἀμαρτωδὴς.

λαλῶμεν, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος· „λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι πᾶν ῥῆμα ἀργόν, ὃ ἐὰν λαλήσωσιν „οἱ ἄνθρωποι, ἀποδώσει περὶ αὐτὸ λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως“. (Ματθ. 1β. 36.) (1).

„Ἀλλ' εἴ τις ἀγαθὸς πρὸς οἰκοδομὴν τῆς χρείας, ἵνα δῶ χάριν τοῖς „ἀκούουσιν“.

Ηγὼν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ἐκεῖνον μόνον τὸν λόγον πρέπει νὰ λαλῶμεν, ὅς τις εἶναι ἀναγκαῖος εἰς τὴν ὑπόθεσίν μας, καὶ εἰς τὴν χρείαν ὅπῃ ἔχομεν· καθεὶ δὲ λόγον ὅπῃ δὲν εἶναι ἀναγκαῖος εἰς τὴν ὑπόθεσίν μας, αὐτὸν δὲν πρέπει νὰ λαλῶμεν ἀκαίρως καὶ ἀχρήσως, ἵνα οἱ ἀκούοντες τῶν καιρῶν, καὶ χρησίων μας λόγων, μᾶς γνωρίζωσι χάριν· διὰ τὸ ὅταν λαλῶμεν λόγια ψυχωφελῆ, καὶ σωτήρια, θέλει μᾶς εὐχαριστήσων οἱ ἀκούοντες ταῦτα, διὰ τὸ ὠφελήθησαν ἐξ αὐτῶν. Ἡ δὲ „ἵνα δῶ χάριν τοῖς ἀκούουσιν“ τὸ δηλοῖ· ὅτι ὁ καλὸς καὶ ψυχωφελὲς λόγος, θέλει χαριτώσῃ ἐκείνους ὅπῃ τὸν ἀκούον· ἐπεὶ δὲ καθὼς τὸ μῦρον δίδει χάριν καὶ δωδῖαν εἰς ἐκείνους ὅπῃ τὸ ἀλείφονται· τοιοτρόπως καὶ ὁ θεϊκὸς, καὶ ὠφέλιμος λόγος δίδει χάριν καὶ δωδῖαν πνευματικῶς εἰς τοὺς αὐτὸν ἀκούοντας (2). Βλέπεις, ἀγαπητέ, πῶς ὁ Παῦλος ἐκεῖνο ὅπῃ συμβουλεύει πάντοτε εἰς τοὺς Χριστιανούς, τὸ καὶ πόρα διδάσκει μὲ τὰ λόγια ταῦτα; παρακινεῖ γὰρ ἡμᾶς νὰ οἰκοδομῶμεν, καὶ νὰ ὠφεληθῶμεν τὸν ἀδελφόν μας, ταυτὸν εἰπὴν, νὰ ὠφεληθῶμεν τὸν ἑαυτὸν μας· διὰ τὸ ἐκεῖνος ὅπῃ συμβουλεύει εἰς τοὺς ἄλλους τὰ ψυχωφελῆ καὶ σωτήρια, αὐτὸς προτίτερα ἀπὸ ἐκείνους συμβουλεύει τὸν ἑαυτόν τε, καὶ ὠφελεῖ.

3ο. „Καὶ μὴ λυπᾶτε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον τῷ Θεῷ.

Ανίσως, λέγει, καὶ ἐσύ Χριστιανέ, εἰπῆς κανένα λόγον βρομερὸν, καὶ ἀνάξιον τῷ Χριστιανικῷ σώματι, δὲν λυπεῖς ἄνθρωπον, ἀλλὰ λυπεῖς αὐτὸ τὸ ἴδιον Ἅγιον Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ τοῦ ὁποῖον ἐνεργηθῆς, καὶ ἀπὸ τοῦ ὁποῖον ἡγιασθῇ τὸ σῶμα σου· ἡ λύπη δὲ αὕτη ὅπῃ ἐσύ προσκινεῖς εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, εἶναι ἀμάρτημα πολλὰ φοβερὸν, καὶ τρομερὸν εἰς ἐσένα ἀδελφέ· διὸ καὶ ἄλλα καὶ ὁ ἴδιος Ἀπόστολος ἔλεγεν· „ὁ ἀφελὼν, οὐκ ἔστι ἄνθρωπον ἀφελῆ, ἀλλὰ τὸν Θεόν“· (1. Θεσ. δ'. 8.) ἀκολούθως δὲ λέγει ὁ Παῦλος, καὶ τὴν ἐνεργεσίαν ἐλάβομεν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου.

„Ἐν ᾧ ἐσφραγίσθητε ἕως ἡμέραν ἀπολυτρώσεως“.

Διὰ τί, λέγει, αὐτὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἶναι, ὅπῃ μᾶς ἐσφράγισε μὲ τὴν χάριν τε, ὡσανὺ μὲ σφραγίδα καὶ βύβαν βασιλικῶν, καὶ μᾶς ἐδίδαξε πῶς εἴμεθα καὶ ἡμεῖς πρόβατα τῆς θεϊκῆς τε ποιμνῆς καὶ μαῦδρας· αὐτὸ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, δὲν ἀφήκεν ἡμᾶς νὰ σκεῶμεθα μαζὶ μὲ τοὺς καταδικῆς, καὶ ὑπεδωμένους εἰς τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ ἐβύβλωσεν ἡμᾶς, καὶ μᾶς ἐξεχώρισεν εἰς τὸ νὰ εἴμεθα ἐλδοῦντοι ἀπὸ τῆς θεϊκῆς ὀργῆς ταύτης (3). Δὲν ἐντρέπομεθα λοιπὸν νὰ λυπῶμεν τὸν πόσον ἄκρον μας εὐεργέτην; ἐσφραγίσθη, καὶ ἐβύβλω-

(1) Σημειώσαι ὅτι, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον, πᾶν ἀρετὴν νομογράφον τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, καὶ αὐτὰ αἱ τῆς καρδίας ἡμῶν ἐννοίαι, καὶ οἱ λόγοι, ἔργα λέγονται, πλατυτέρως τῆς σημασίας τοῦ ἔργου λαμβανόμενης· ὅπως γὰρ ἐρμηνεύων τὸ ψαλμικὸν ἐκείνο· „ὁ πλάσας „κατὰ μόνους τὰς καρδίας ἡμῶν, ὁ συνίης εἰς πάντα „τὰ ἔργα αὐτῶν“, (Ψαλ. λβ'. 15.) ἔπω λέγει· „ἔργα δὲ λεγομένη καὶ τὰς λόγους, καὶ τὰς ἐννοίας, καὶ „πᾶσαν ἀπάσπλην τὴν τοῦ ἀνθρώπου κίνησιν· ποῖα „γὰρ διαδίδει, καὶ τίτι προδίδει κινῆμεθα· πότερον „ἡς ἀνθρώπων ἀρεσκείαν, ἢ ἡς ὑποουργίαν τῶν δέδο- „μένων ἡμῖν προσοργμάτων παρὰ Θεοῦ, μόνος εἶδεν ὁ „συνίης πάντα τὰ ἔργα ἡμῶν· διὰ τοῦτο καὶ περὶ παν- „τός ῥήματος ἀργοῦ δίδομεν λόγον· καὶ ἕως ποτὲ

ἡδύτης ψυχῇ πᾶν μὲν ἐκ ἀπόκρυμνον, διὰ τὸ εἶς „πάντα ἡμῶν τὰ ἔργα συνίηται τὸν Κύριον“.

(2) Οὕτω λέγει καὶ ὁ δῆος Χρυσόστομος· „Καθάπερ „ὁ μῦρον χάριν δίδωσι τοῖς μεταλαμβάνουσιν, οὕτω „καὶ λόγος ἀγαθός“· διὰ τοῦτο καὶ τις ἔλεγε· „μῦρον „ἐκκενωθὲν ὀνομασθεῖς“ (1. Κορ. α'. β'). ἀποπνῖν „αὐτοὺς ἐποίησεν ἀπὸ τῆς εὐωδίας ἐκείνης“ (Δόγ. 1δ'. εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσ.). Καὶ ὁ Ἰωάννης τῆς Κλίμακος ἐπω φησιν· „ὡς περὶ ὁ ἀρώματα βραζίζων, καὶ μὴ δειλὸν „ἐλέγχεται ἀπὸ τῆς οσμῆς· οὕτω καὶ ὁ Πνεῦμα Κυ- „ρίου ἔχων, ἐκ τῶν αὐτῶν λόγων ἐλέγχεται, καὶ τῆς „πνευματικῆς“ (Δόγ. κς').

(3) Ὡς περὶ τὸ „εἰς ἡμέραν ἀπολυτρώσεως“ ἐρμηνεύει ὁ ἱερός Θεοφύλακτος, ὅτι εἶναι ἡ ἡμέρα τῆς κρίσεως, αὐ-

βελώνη, λέγει, τὸ σῶμα, Χειριανέ, ἀπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου, ὥστε ὅπως μὴ λαλῇ κἀντα λόγον ἀνάξιον τῆς χαριότητος· λοιπὸν μὴ λύσης τὴν σφραγίδα ταύτην, καὶ θεῖκω βέλαν, ἀλλὰ λέγε καὶ σὺ μὲν τὸν Δαβὶδ· „Ὁ Κύριος φυλακὴν τῷ σῶματί μου, καὶ θύραν „περιοχῆς περὶ τὰ χεῖρά μου“. (Ψαλ. ρμ'. 3.) (1).

31. „Πᾶσα πικρία, καὶ θυμὸς, καὶ ὀργή, καὶ κραυγὴ, καὶ βλασφημία, ἀρδῆτω ἀφ' ὑμῶν σὺν πάσῃ κακίᾳ“.

Αγαθὰ καὶ αἰετρεφε τὸν θυμὸν ὁ Ἀπόστολος, καὶ μὲν τὰς ἀνωτέρω συμβουλὰς ὅπως εἴποι, ἀλλὰ περὶ αἰασπᾶς τῶν ἀπὸ τῆς ρίζας· διὰ τί ἡ πικρία, εἶναι ἡ ρίζα καὶ ἡ ἀρχὴ τῶν θυμῶν καὶ τῆς ὀργῆς· διὰ τί καθὼς ὁ χυμὸς τῆς σαρκὸς, ὅταν γινῇ πικρὸς καὶ δειμύς, χυῖται εἰς ὅλον τὸ σῶμα, καὶ κάμνει τὸν ἄνθρωπον ἄγειον, ὡς τὸν θνήσκον· τοιοτρόπως κάμνει ἄγειον αὐτὸν καὶ ἡ πικρία, (2) ἐπειδὴ ἡ πικρία εἶναι μία ὑπερόπτης καὶ δολιότης τῆς ἡθικῆς, καὶ ἐπιμασία, καὶ σπυδὴ εἰς τὸ νὰ κακοποιήσῃ τινὰς τὸν ἄλλον· ὁ δὲ θυμὸς, εἶναι μία ἀναθυμίασις καὶ ζέσις τῆς περικαρδίας αἵματος, καθὼς τὸν ὀρίζει ὁ μέγας Βασιλεὺς (Λόγ. κατὰ ὀργιζομένων) καὶ μία ἀρχὴ τῆς ὀργῆς· ὀργὴ δὲ εἶναι ἐκεῖνο ὅπως ἄρχισεν ἡδὴ νὰ ὀρῇ εἰς τὸ νὰ κάμῃ κακόν. Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν Βασιλεῖον, ἡ ὀργὴ εἶναι, μία ἔμμοιρος λύπη τῆς καρδίας, πρὸς ἐκδίκησιν ἐκείνων ὅπως ἀδίκησαν τὸν ἄνθρωπον· ἐπειδὴ δὲ ἡ ὀργὴ, ἀνίσως δὲν ἔχῃ τὰς μεγάλας φωνάς, καὶ κραυγὰς νὰ τὴν ἀνάπτωσιν, εὐκόλως καὶ ὀχλίζωρα σβύλλει· διὰ τοῦτο λέγει ἑδῶ ὁ Ἀπόστολος, ὅτι καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἡ κραυγὴ, καὶ μεγάλη φωνή, ἡ ἐκ τῶν θυμῶν καὶ τῆς ὀργῆς γινομένη, πρέπει νὰ σιωπῇ τελείως καὶ νὰ ἀφανισθῇ ἀπὸ τῆς Χειριανῆς, ὥστε ὅπως, ὥστε λείψανον κἀντα τῆς ὀργῆς νὰ μὴν εἰς αὐτὸς· διότι ἡ μὲν κραυγὴ, καὶ ἡ μεγάλας φωναὶς, εἶναι ὡς τὸν ἵππον καὶ ἄλογον, καβαλάρης δὲ ὅπως κάθεται ἐπάνω εἰς τὸν ἵππον αὐτὸν, εἶναι ἡ ὀργὴ καὶ ὁ θυμὸς. Λοιπὸν ἐσὺ Χειριανέ, συμπόδισον, καὶ κρήνισον κάτω τὸ ἄλογον τῆς κραυγῆς, καὶ βέβαια θέλεις κρημνίσαις ἐμὲ καὶ τὸν καβαλάρην, ἥτοι τὸν θυμὸν καὶ τὴν ὀργὴν· ἀπόβαλε δὲ καὶ τὴν βλασφημίαν, ἥτοι τὴν ὕβριν καὶ λοιδορίαν τὴν κατὰ τὰ ἀδελφεὰς, ἡ ὁποία ὕβρις, γινώσκειται μὲν ἀπὸ τῆς ὀργῆς, ἀνάπτεται δὲ περισσώτερον διὰ μέτρα τῆς κραυγῆς. (3) Ἐπειδὴ δὲ

πὸ τῆς ὁποίας ἔχομεν νὰ λυτρωθῶμεν διὰ τῆς σφραγίδος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ὁ δὲ Οἰκεμένιος, ἡμεῖς ἀπολυτρώσεως λέγει, καὶ ἡν ἐλάβομεν τὸ Ἅγιον Βάπτισμα, ὅτε καὶ σφραγίσθημεν τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι διὰ τῆς χειρὸς τοῦ ἁγίου μύρου.

(1) Διὰ τοῦτο ἔπει καὶ ὁ θεὸς Χρυσόστομος· „ἀν ἡπνε ὑβριστικὸν ῥήμα, ἀν πληξῆς τὸν ἀδελφόν, οὐκ ἐκένον ἐπληξῆς, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα ἐλύπησας“. (Λόγ. 18. εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσ.)

(2) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ μέγας Βασιλεὺς παρομοιάζει τοὺς πικρὸς καὶ ὀργίλους ἀνθρώπους μὲν τὴν μέλισσαν, ἡ ὁποία πληγόνεσσι τὸν ἄνθρωπον μὲν τὸ κεντρεῖ τῆς, εὐδὺς ἀποδύσκει, βλάπτει περισσώτερον τὸν ἐαυτὸν τῆς παρὰ τοὺς ἄλλους· „ἐστὶ δὲ καὶ ἡ μέλισσα μικρὸν ζῶον, καὶ ἁδονέες, ἀποδύσκει ἐν τῷ ἀμύμῳ ὁμοῦ γὰρ εὐθὺς τὸ κέντρον, καὶ σιωπᾷ τὴν πληγὴν· καὶ τὸν μὲν τρωδεντα μικρὸν ἐβλάψεν, ἐαυτὸν δὲ τῆς ζωῆς ἀπεστέρησε· ποικύει τὸν πικρὸν ἀνθρώπον, καὶ πνέει μάταιον ἢ φύσις, μείζονα κακούντων ἐαυτοῦς διὰ τῆς πονηρίας, ἡ ὅσοι ἀν αὐτῶν τῇ ὀργῇ περιτρυφῶσιν“. (Ἑρμηνεία εἰς τὸ ῥητὸν τῆς Ἠσαΐου) „Καὶ τῇ μελίσει, καὶ ἐστὶν ἐν χώρᾳ τῶν Ἀσσυρίων“. (Ἠσ. ζ'. 19.).

(3) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ μέγας Βασιλεὺς ἐν τῇ κατὰ ὀργιζομένων Λόγῳ συμβαλόντι, ὅτι, ἀντιπαινεῖ τὴν κηδεῖαν τὸν θυμὸν, καὶ παραχθῇ εἰς τὴν καρδίαν, νὰ βιάζῃ τὸν ἐαυτὸν νὰ μὴ λαλήσῃ τίποτε, καὶ εὐκόλως δέλῃ νικῆσαι τὸ πάθος· „ἐάν μὴ διχθῇς, ἀπὸ τῆς εἰς· ἐάν δὲ καὶ παθῇς τὴν ψυχὴν, ἐν σεαυτῷ κατὰ

τὸ λυπηρόν· ἐν ἐμοὶ γάρ φησιν ἐπαράχθῃ ἡ καρδία μου· ἀντίειν, οὐ διεδίδῃ πρὸς τὸ ἐξω τὸ πάθος· ἀλλ' οἶοντι κύμα ἡσὼ πῶν αἰγιαλῶν κατακλασθῆναι ἐσο· ῥέει· καθισχυχασόν μοι τὴν καρδίαν ὑπακίωσαν καὶ ἀγορεύουσιν“. Καὶ ὁ θεὸς Χρυσόστομος ἔπει λέγει· „ἀκτέπσαν παῦται μέλιστα αἱ γυναῖκες, αἱ ἐν παντὶ κρᾶζουσαι, καὶ βοῶσαι... Καὶ ἡ βέλῃ μαθὴν διὰ τῶν πραγμάτων, μὴδὲ ποτε κρᾶζει, καὶ ἀδύποτε ὀργισθῇ· ἰδοὺ τροπὴ· ὀργισθῆναι· ὡς γὰρ οὐκ ἐνὶ τῶν μὴ κρᾶζοντι ὀργισθῆναι, οὕτως, οὐκ ἐν τῶν κρᾶζοντι μὴ ὀργισθῆναι... ὥστε οὐ μικρὸν πρὸς τὸ το συμβαλέται, τὸ παιδεύσαι τὴν ψυχὴν μὴδὲ ποτε κρᾶζεν, καὶ βοᾷν· τὰ πτερὰ περιτρυφῶν τῆς ὀργῆς, τὴν κραυγὴν περιτρυφῶν· τὸ οἶδημα καταστῆναι τῆς καρδίας“. (Λόγ. 18. εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσ.) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Δημιουργὸς ἐρωτᾷ τὸν ὑπόπινον ἡγεμόνα, πῶς εἰ ἀρῶτα διδύνοι τὸ ἐράτῳμα, ἀπεκρίθη, ὅτι τοῦτο θέλει κατορθώσαι, ἡ ὀργὴ ἀποροίη. Λέγει δὲ πρὸς τῆς οἰκίας ὁ μέγας Βασιλεὺς· „θυμὸν μὲν καὶ ὀργὴν ἡ διαφορά, τὰ καὶ ἐν διαδέσει, καὶ ὀργὴν κατὰ, τὰ μὲν ὀργιζομένων ἐν διαδέσει μόνῃ ἔχοντος τὸ πάθος· ὡς διλοὶ ὁ εἰπὼν· „ὀργίζεσθε, καὶ μὴ ἀμαρτανεῖτε, τοῦ δὲ θυμῶν, ἡδὴ τὴν καὶ πλεον δακνύσας· „θυμὸς γὰρ αὐτοῖς, φησι, κατὰ τὴν ὁμοίωσιν τῇ ὀργῇ. Καὶ ὁ Ἠσαΐας ἡν θυμομαχῶν Τυβέρῳ καὶ Σιδωνίοις· τὸ δὲ σφοδρότερον ἀπὸ θυμοῦ κίνημα, παροξυσμὸς ὀνομαζέται· ἡ δὲ πικρία, κατὰ τὸν δυνάστην τῆς κακίας ἐμφανίη“. (Ὁρ. κατ' Ἐπιστομ. ν.ε.)

δὲ πολλοὶ ἄνθρωποι εἶναι, οἱ ὅποιοι, εἰς μὲν τὸ φανερόν, δὲν λέγουσι καμμίαν ὕβριν, κρυφίως ὅμως ἐπιβαλόντες, καὶ κακοποιῶσι, φυλάττοντες τὴν κακίαν ἀφανῆ μετὰ εἰς τὴν καρδίαν τες, καθὼς καὶ μερικοὶ σκύλοι, οἱ καλέμενοι λαθροδῆκται, δὲν γαυγίζουσι, κρυφίως ὅμως δαγκάνουσι· διὰ τῆτο καὶ ὁ Ἀπόστολος ἐπρόσθεσεν ἐδῶ τὸ „σὺ πάση κακίᾳ“· λέγων, ὅτι ὁ θυμὸς, καὶ ἡ ὀργὴ πρέπει νὰ σηκωθῇ ἀπὸ τῆς Χρυστιανῆς, μὲ καθε κακίαν ἄλλω, φανεράν καὶ ἀφανῆ, μικράν καὶ μεγάλην.

32. „Γίνεσθε δὲ εἰς ἀλλήλους χρησοὶ, εὐσπλαγχνοὶ, χαρίζόμενοι ἑαυτοῖς“.

Επειδὴ δὲ εἶναι ἀρκετὸν μόνον τὸ νὰ ἀπέχη τις ἀπὸ τῆς κακῆς, εἰς τὸ νὰ ἀξιώθῃ τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν, ἀλλὰ χρειάζεται καὶ νὰ κάμνῃ τὸ ἀγαθόν· κατὰ τὸ „ἐκκλινὸν ἀπὸ „κακῆς, καὶ ποίησον ἀγαθόν“· (Ψαλ. λς'. 28.) (ἵνα οὕτως λείψωμεν καὶ δὲν κάμωμεν τὸ ἀγαθόν, κολαζόμεθα, καὶ τὸ κακὸν δὲν πράττωμεν, καθὼς εἶναι τῆτο φανερόν ἀπὸ τῆς πούτε μωρᾶς παρθένου, καὶ ἀπὸ τῆς ἐξ ἀριστέρων ἐσώτης ἀμαρτωλῆς, οἱ ὅποιοι ἐκαταδικάσθησαν, ὅχι διὰ τὴν ἀδίκησιν, ἀλλὰ διὰ τὴν δὲν ἔκαμαν ἐλεημοσύνην) διὰ τῆτο, λέγω, καὶ ὁ Παῦλος, ἀφ' ἧς ἐπαράγγειλε νὰ μὴ κάμνουν οἱ Χρυστιανοὶ τὰ κακά, πῶρα ἐδῶ τῆς συμβαλόντος καὶ ὅτι αὐτοὶ πρέπει νὰ ἐργάζονται τὰ καλὰ, καὶ τῆς λέγει νὰ γίνωνται χρησοὶ καὶ ἡμεροὶ, πρὸς διαφορὰν ἐκείνων ὅπως γίνονται ἄγριοι ἀπὸ τὴν θυμὸν· ὁμοίως νὰ γίνωνται καὶ εὐσπλαγχνοὶ, πρὸς διαφορὰν τῆς πικρίας τῆς θυμῆ· τῆς λέγει δὲ, καὶ νὰ χαρίζονται εἰς τὸν ἑαυτὸν τες, ἥτις νὰ εἶναι συγχωρονικοὶ, καὶ συμπαθητικοὶ, συγχωρῶντες εἰς ἐκείνους ὅπως ἤθελαν τῆς σφάλαν, πρὸς διαφορὰν τῶν υβριζόντων, καὶ μνηστικακέντων ἐν τῇ καρδίᾳ.

„Καθὼς καὶ ὁ Θεὸς ἐχαρίσατο ἡμῖν ἐν Χρυσῷ Ἰησῷ“.

Επειδὴ τὰ παραδείγματα εἶναι πάντοτε δυσωπιτικώτερα, καὶ κινητικώτερα εἰς τὸ νὰ πείθουν τῆς ἀνθρώπων, διὰ τῆτο καὶ ὁ Παῦλος φέρει ἐδῶ παράδειγμα τὸν Θεόν. Καὶ ἡμπορεῖσε μὲν νὰ εἰπῇ ὅτι ὁ Θεὸς εἶπεν· „εὐὰ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, ἀφῆσει καὶ ὑμῖν ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ ὁρατός“· (Ματθ. 5'. 14.) ἐπειδὴ ὅμως εἰς τὴν μέλλουσαν πράγματα οἱ πολλοὶ δὲν πιστεύουσι, διὰ τῆτο φέρει εἰς τὸ μέσον τὰ ἀπερασμῶνα, καὶ λέγει, ὅτι ὁ Θεὸς ἐχαρίσεν εἰς ἡμᾶς, ἥτοι ἐσυγχώρησεν ἡμᾶς εἰς ὅσα τὰ ἐσφάλαμεν· πῶς δὲ μᾶς ἐσυγχώρησεν; ἐν τῷ Χρυσῷ, ἥτις μὲν τὸν κίνδυνον, καὶ τὸν θάνατον τῆς Τίε τῆς Ἰησῷ Χρυσῷ. Καὶ ἐσὺ μὲν Χρυστιανέ, ἴσως χαρίζεις, καὶ συγχωρεῖς τὸν ἀδελφόν σου, χωρεῖς νὰ λάβῃς κἀνὸν κίνδυνον· ὁ δὲ Θεὸς δὲν σοὶ ἐσυγχώρησε χωρεῖς τὸν κίνδυνον τῆς ζωῆς τῆς Τίε τῆς, καὶ ἐσὺ μὲν συγχωρεῖς, καὶ κάμνεις χάριν εἰς τὸν ἄλλον, ὅπως εἶναι κατὰ φύσιν, καὶ χάριν ἀδελφόν σου, ὁ δὲ Θεὸς ἐσυγχώρησεν ἐσὺν, ὅπως ἦσεν ἐχθρὸς τῆς. Βλέπε δὲ, ὡ ἀναγιῶσα, πῶς ὁ Θεὸς Ἀπόστολος, αὐτὴν νὰ εἰπῇ χαρίζόμενοι ἀλλήλοις, εἶπε, „χαρίζεσθε ἑαυτοῖς“ διὰ νὰ δείξῃ μὲ τὴν λέξιν ταύτῃ, ὅτι ὅταν ἡμεῖς οἱ Χρυστιανοὶ κάμνωμεν χάριν εἰς τὸν ἀδελφόν μας, εἰς τὸν ἴδιον ἑαυτὸν μας κάμνομεν τὴν χάριν ἐκείνῳ.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ε'.

1. „Γίνεσθε ἐν μιμηταὶ τῷ Θεῷ, ὡς τέκνα ἀγαπητὰ“.

Καθὼς, λέγει, ὡ Χρυστιανέ, ὁ Δεσπότης σου Θεὸς ἠγάπησεν ἐσὺν τὸν δέλον, ἔτ' καὶ ἐσὺ ὁ δέλος, ἀγάπησον τὸν ὁμόδελον ἀδελφόν σου, καὶ ἔτ' ἐγίνες μιμητὴς τῷ Θεῷ, κατὰ τὸ δυναπίν σοι· ἐπειδὴ ἐδῶ δὲν ἡμπορεῖ τις νὰ εὕρῃ πρόφασιν τὴν πτωχείαν, καὶ τὴν ζημίαν τῶν ἄσπρων, καὶ νὰ εἰπῇ, ὅτι ἂν ἐγὼ συγχωρήσω τὸν ἀδελφόν μου ζημιόνομαι εἰς τὰ ἄσπρα μου, ὅχι· ποιαὺτὴ ζημία δὲν ἀπολεθεῖ ἐδῶ, καὶ μὴ φοβῶ Χρυστιανέ· ἀλλὰ συγχώρησον τὸν ἀδελφόν σου, χωρεῖς νὰ λάβῃς καμμίαν ζημίαν καὶ ἐξοδόν· καὶ αὐτὴν τὴν ἀζήμιον αὐτῷ συγχώρησιν, ἐκέρδισας ἐνὰ μεγαλώτατον κέρδος, διὰ τὴν ἐμιμήθηκας τὸν ἴδιον Θεόν· Ἐπειτα καὶ ἄλλω αἰτίαν φέρει ὁ Παῦλος εἰς τῆτο πλεόν ὀφεικωτέραν· ἐσεῖς, λέ-

247

γει, οἱ Χρειαστοὶ εἶσθε τέκνα τῷ Θεῷ, λοιπὸν ὡς τέκνα ἀγαπῆται τῷ Θεῷ, ἔχετε χρέος νὰ μιμῶσθε τὸν ἐράνιον σας Πατέρα· ἐπεὶ δὲ ὅλα τὰ τέκνα δὲν μιμῶνται τὸν Πατέρα τῶς, διὰ τὸ ἐπρόσθεσον ὁ Παῦλος τὸ „ἀγαπῆται“ διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι οἱ ἡγαπημένοι υἱοί, αὐτοὶ φυσικὰ μιμῶνται τὸν ἀγαπητόν τῶς Πατέρα (1).

2. „Καὶ περιπατᾶτε ἐν ἀγάπῃ, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἡγάπησεν ἡμᾶς, καὶ παρέδωκεν ἑαυτὸν (2) προσφοράν, καὶ θυσίαν τῇ Θεῷ εἰς ὁσμὴν δωδίας“.

Ιδὲ ποία εἶναι ἡ ὑπόθεσις καὶ αἰτία ὅλων τῶν καλῶν, ἡ ἀγάπη· διὰ τί, ὅπερ ἦναι ἡ ἀγάπη, ἐκεῖ δὲν εἶναι κραυγὴ, ἐκεῖ δὲν εἶναι θυμὸς, ἐκεῖ δὲν εἶναι βλασφημία, καὶ ὕβρεις, ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ λείπουν καὶ ἀφανίζονται· διὰ τὸ καὶ ὁ Παῦλος ὕπερον ἀπὸ ὅλα ἔβαλεν ἐδῶ τὴν ἀγάπην ὡς δυνατοτέρα· διδάσκει δὲ καὶ ἀπὸ ποίαν αἰτίαν ἐγίναμεν τέκνα Θεῷ, δηλαδὴ ἀπὸ τῆς ἀγάπης. Λοιπὸν τὴν ἀγάπην χρεώσμεν νὰ φυλάττωμεν, ὡς αὐτὸ ὅπερ ἐγίνετο πρόξενος τῆς θείας ὑποθεσίας μας· διὰ τί, καθὼς ὅταν ἔμεθα ἀσθενεῖς, καὶ ἰατροῦθώμεν ἀπὸ κακῆς ἰατρικῆς, τιμῶμεν καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα τῆς ἰατρικῆς ἐκείνης, διὰ τί μᾶς ὠφέλησε· ποιητοτρόπως χρεώσμεν νὰ τιμῶμεν, καὶ νὰ φυλάττωμεν τὴν ἀγάπην, ὑπὸ τῆς ὁποίας ὁ Δεσπότης Χριστὸς κινῶμενος, παρέδωκε τὸν ἑαυτὸν διὰ λόγον μας· καὶ μὴ ὅλον ὅπερ, ἐκεῖνος μὲν, παρέδωκε τὸν ἑαυτὸν διὰ τὸς ἐχθρούς τε, ἐσὺ δὲ Χρειαστέ, ἀγαθοποιεῖς τὸς ἀδελφούς καὶ φίλους σου· πλὴν τότε ἀληθῶς θέλεις μιμῶσθαι τὸν Δεσπότην σου Χριστόν, ὅταν τὸς ἐχθρούς σου ἐξεργεῖς· τότε γὰρ φυλάττεις τὸν λόγον τῶτον ὅπερ λέγει ὁ Παῦλος ἐδῶ ἦγεν τὸ „καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἡγάπησεν ἡμᾶς“ δηλαδὴ ὅταν τὸς ἐχθρούς σου συγχωρῇς, καὶ ἀγαθοποιῇς αὐτούς. Πότε δὲ γινόμεθα θυσία, καὶ ὁσμὴ δωδίας, ὅταν διὰ τῆς σωτηρίας τὸν ἐχθρῶν μας, πάθωμεν κακὰ καὶ ἀποδαίωμεν· διὰ τί καὶ ὁ Χριστὸς ἐγίνετο θυσία ἐπὶ τῷ Σταυρῷ, καὶ ἐπροσφέρθη ὁσμὴ δωδίας πρὸς τὸν Πατέρα, ἐπεὶ καὶ ἀπέθανε διὰ ἡμᾶς τὸς ἐχθρούς τε (3). Τὸ λοιπὸν εἶναι τὸ νὰ μιμῶμεν ἡμεῖς οἱ ἀνθρώποι τὸν Θεόν, ὅταν διὰ τῆς ἀγάπης τῶν ἐχθρῶν μας πάσχωμεν.

3. „Πορνεία δὲ, καὶ πᾶσα ἀκαθαρσία, ἢ πλεονεξία, μηδὲ ὄνομα ζέσθω ἐν ὑμῖν, καθὼς πρέπει Ἀγίοις“.

Επεὶ δὲ δύο εἶναι τὰ καθολικὰ πάθη τῆς ψυχῆς, θυμὸς, καὶ ἐπιθυμία, διὰ τὸ ἀφ' ὧ ὁ Ἀπόστολος εἶπεν ἀνωτέρω διὰ τὸν θυμὸν, (τὸ ὅποῖον εἶναι πάθος χειρότερον καὶ δυσκολοπολέμητον) (4) πᾶρα ἐδῶ λέγει καὶ διὰ τὴν ἐπιθυμίαν, τὸ ὅποῖον εἶναι πάθος καὶ κακὸν ὀλιγώτερον· διὰ τὸ καὶ ὁ νομοθέτης Μωϋσῆς, πρῶτον ἔβρισε τὸν φόνον εἰς τὸν Δεκάλογον, ὅστις γυνάται ἀπὸ τὸν θυμὸν, εἶπε· ἄρ· „ἐφοβίσεις“· (Δευτ. ε. 17.) καὶ δεύτερον ἔβρισε τὴν μοιχείαν, ἥτις γυνάται ἀπὸ τῆς ἐπιθυμίας, εἶπε γάρ· „ἐμοιχεύσεις“.

(1) Διὰ τὸ καὶ ὁ θεὸς Χρυσόστομος πρὸς τὸν τῆς ἐρμηνείας λέγει· βαβαί! τί παύεις τῆς φωνῆς μακαρώτερον γυνάται· καὶ βασιλείαν ἔπης, καὶ ὅ, τι ἐν, οὐδὲν ἴσον· τὸν Θεόν μιμῶ· τῷ Θεῷ ἐξομῶσαι, ὅταν συγχωρήσῃς ἐκείνῳ· μάλλον ἀμαρτίαν, μακάριον συγχωρῶν, ἢ χρημάτων· χρημάτων μὲν γὰρ ἐάν συγχωρήσῃς, οὐκ ἐμιμῶσθαι τὸν Θεόν· ἀμαρτίαν, παρὰ δὲ ἐάν συγχωρήσῃς, τὸν Θεόν μιμῶ· (Λογ. ιζ. εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσ.) Ὁ δὲ Κορηνεὺς λέγει, ὅτι διδάσκει ἡμᾶς ὁ Ἀπόστολος νὰ ἔμεθα μιμῶσθαι τῷ Θεῷ, οὐ κατὰ τὴν δύναμιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν πρόσθεσιν, καὶ ἀγάπην· καὶ ἀπλῶς κατὰ αὐτὴν φυσικὰς τελειότητας, πᾶς ἡμῖν προβαλλομένης εἰς μίμησιν, αἵτινες καὶ ἡδιστα λέγονται διὰ τοῦτο ἀπόστολοι Θεολόγοι.

(2) Ἐν ἁλλοῖς, ὑπὲρ ἡμῶν.

(3) Ἀνθρωποπρεπῶς εἶπεν ἐδῶ ὁ Παῦλος, ὅτι ἐ-

πρόσφερεν ὁ Χριστὸς ἑαυτὸν ὡς θυσίαν τῷ Πατρὶ εἰς ὁσμὴν εὐωδίας, καθὼς ἔτι γράφεται καὶ περὶ τῶν ἐν τῷ νόμῳ θυσιῶν καὶ καρπωμάτων· „ὁλοκαύτωμά ἐστι θυσία ὁσμὴ εὐωδίας τῷ Κυρίῳ“· (Δευτ. α. 9.) ὁσμὴ δὲ εὐωδίας αὐτῷ ὠνόμασε, διὰ τί ἐγίνετο δεκτὴ ἀπὸ τὸν Πατέρα, καὶ διὰ τί ἦτον θυσία πνευματικὴ· ἡδὲ αὖ, ὡς ἡ θυσία ἐκλεκτὸν, κατὰ τὸν Κορηνεὺς.

(4) Ὅθεν καὶ ὁ θεοφόρος Μάξιμος εἶπε· „δυσκαταγνώριστα μάλλον πᾶ τοῦ θυμικοῦ μέρους τῆς ψυχῆς, πάθη, παρὰ πᾶ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ συγχάνει· διὸ καὶ μᾶλλον τὸ φάρμακον κατ' αὐτοῦ ἡ ἐντολή τῆς ἀγάπης ὑπὸ τῷ Κυρίῳ ἐδόθη“· (Κεφ. πρ. β'. Ἐκκατοντ. περὶ ἀγάπης) καὶ διὰ τοῦτο, ὡς φαίνεται, καὶ ὁ Παῦλος, ἀφ' ὃ εἶπεν ἀνωτέρω πᾶ τῇ θυμῷ ἀποτελέσματος, εἶπε καὶ πρὸς ἰατρικὸν αὐτοῦ τὴν ἀγάπην, „περιπατᾶτε ἐν ἀγάπῃ, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἡγάπησεν ἡμᾶς“.

πισδόντων εἰς τὴν σφεραὴν πέτραν, τὸν Χρυσόν, ὅχι· ἀλλὰ εἶναι ἴδιον τῶν ἀκαταστάτων, καὶ ἀσφραγίστων εἰς τὸν λογισμὸν (1), ἥτοι τῶν ἀπίστων, καὶ Ἑθνικῶν.

5. „Τοῦτο γὰρ ἔξε γινώσκοντες, ὅτι πᾶς πόρνος, ἢ ἀκάθαρτος, ἢ πλεονέκτης, ὃς ἐστὶν εἰδωλολάτρης, οὐκ ἔχει κληρονομίαν ἐν τῇ „Βασιλείᾳ τοῦ Χριστοῦ, καὶ Θεοῦ“.
6. „Μηδαὶς ὑμᾶς ἀπατάτω κενοῖς λόγοις“.

Ὡς φαίνεται ἥτοι μερικοὶ εἰς τὴν Ἐφεσον ὅπου ἔλεγον, ὅτι ὁ Θεός, θέλωντας νὰ φοβερῇ τὰς ἀνθρώπους, ἐμπόδισε νὰ μὴ λέγουν, ἢ νὰ κάμνουν τὰ παραμικρὰ ἀμαρτήματα, καὶ ὅχι πῶς διὰ ταῦτα ἔχει νὰ τὰς κολάσῃ· ἐπεὶ δὲ τί ἀμάρτημα μέγαλον εἶναι, τὸ νὰ εἰπῇ τινὰς τὸν ἄλλον, μωρὸς, καὶ διὰ τὸν παραμικρὸν αὐτὸν λόγον, νὰ γίνεταί ἐνοχος εἰς τὴν γέννησιν τοῦ πυρός; „ὃς δ' αὖ εἶπῃ μωρὸς, ἐνοχος ἔσται εἰς τὴν γέννησιν τοῦ πυρός“ (Ματθ. 5. 22.) ἢ πῶς ὁ πλεονέκτης, εἶναι εἰδωλολάτρης. Τέτλης λοιπὸν αἰνιγματωδῶς φανερόντων εἰς τὸν ὁ Ἀπόστολος λέγει· κἀνένας ἅς μὴ σᾶς γελᾷ με εὐκερα λόγια· εὐκεροι γὰρ λόγοι εἶναι ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι πρὸς ὧραν μὲν προξενῶσι κάποιαν χάριν καὶ οὐ χαρίζουσιν εἰς τὰς ἀκούσας, ἐπὶ δὲ τῶν πραγμάτων, καὶ ἔργων, φαίνονται ἀχρηστοί· διὰ τὸ καὶ τὸ, „ἀπατάτω“ εἶπεν ὁ Ἀπόστολος, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ἀπάτη καὶ γέλασμα εἶναι, τὸ νὰ κάμῃ χάριν τινὰς εἰς τὰς ἄλλας μετὰ ταῦτα ἀχρηστὰ λόγια. Ὅτι δὲ ὁ πλεονέκτης εἶναι εἰδωλολάτρης, μάθετε τὸ ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Εὐαγγελίου· εἶπεν ὁ Κύριος ὅτι „ἐδουλάσθε Θεῷ, ἀδελφεοὶ καὶ μαμμωνᾶ“ (2) (Ματθ. 5. 24.) λοιπὸν, ὅποιος εἶναι πλεονέκτης, αὐτὸς χωρίζεται ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀδελφεὶ εἰς τὰ χρήματα· ὅθεν πῶς ὁ πλεονέκτης δὲν εἶναι εἰδωλολάτρης; εἰ δὲ καὶ λέγῃς πῶς ὁ πλεονέκτης δὲν ἔσθινον εἰδωλὸν αἰσθητὸν τῶ χρυσίῳ, ὅτε ἐπροσκύνησεν αὐτὸ αἰσθητῶς, τί ἀπὸ τῆς; εἰ δὲ οἱ σοφώτεροι ἀπὸ τῆς Ἑλλήνας ἀπολόγηται, πῶς προσκυνοῦν εἰδωλὰ, ἀλλ' ἔλεγον πῶς προσκυνοῦν τὴν Ἀφροδίτην, καὶ τὸν Ἀρίον· ταῦτα δὲ εἶναι πάθη, ἢ μὲν Ἀφροδίτη τῆς πορείας καὶ τῶν ἄλλων σαρκικῶν παθῶν, ὁ δὲ Ἀρίων, τὸ θυμὸν καὶ τῆς μάχης, καὶ τῆς μνησικακίας· ὅθεν καὶ ὁ πλεονέκτης, ὡς λατρεύων, καὶ προσκυνοῦν εἰς τὸ πάθος τῆς πλεονεξίας, εἰδωλολάτρης ἐστίν (3). Ἀλλὰ λέγεις ὅτι

(1) Καὶ ὅλοι μὲν οἱ εὐτράπελοι, καὶ χοροπαγίδες ἀμαρτανῶσι, πολλὰ δὲ μάλλον ἐκείνοι ὅπου χοροπαγίδες μετὰ τῆς θῆρας λόγια, καὶ μεταχειρίζονται τοὺς λόγους τῆς Ἁγίας Γραφῆς εἰς εὐτραπελίαν· ἀξιοὶ γὰρ εἶναι οἱ ποῖται νὰ τοὺς κατακλύσῃ ὁ Θεὸς μετὰ ἀσφαλείας, καὶ κεραυνῶσι, καθὼς λέγει ὁ Θεὸς Χρυσόστομος· „εἰδὼν τοῦ εὐτράπελου ἀνίσχυρότερον... οὐ χεῖρας αὐτοῦ γέμει τὸ σῶμα, ἀλλ' οὐδὲν· πᾶς γὰρ οὐκ ἐστὶ τὸ πᾶν νόσημα λοιπὸν; ἥδη καὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἡσυχία· ἥδη καὶ τῶν γραφῶν ἡ ἡσυχία· ἐτυχέ τις ὡς παρὰ τὴν τῶν ἐπὶ γνώσει μέγα φρονούντων... καὶ τὰ πικρὰς προκατενόητος ἔλεγε· δρᾷσθε παιδία, μήποτε ὀργισθῇ κοιλία· καὶ πάλιν ἑτεροί φασιν· οὐαὶ σοὶ τῇ μαμμωνᾷ, καὶ τῇ μὴ ἔχοντί σε· καὶ πολλὰ ποιοῦν· οὐαὶ σοὶ ἡ εὐτραπελία· ἐπιστήγαν· ἀρ' ὅχι σκηπτῶν ἀξία τοῦτο“; (Λόγ. 13. εἰς τὴν πρὸς Ἐφ.)

Καὶ Ἰωάννης ὁ Καρπαάσιος λέγει· „εἰδὼν ὅπως ἐξαφανίζην τὴν ἀρετὴν πέφυκεν, ὡς ἡ εὐτραπελία, καὶ τὸ παίξιν, καὶ ἡ ἀργολογία“ (Κεφ. κ'. σελ. 244. τῆς Φιλοκαλ.). Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεὸς Νῆλος τοῦτον τὸν φοβερόν λόγον· „Λέγει ὅτι παίξιν ἐλεεινότης, ὅτι ἐκείνους παίξιν καὶ ἠρωδισμοῦς ὑποστῇ τὴν αἰώνιον κολάσιν· καὶ μετενοήσαντες, παύσιν εἰς τὸ πᾶν τὸ αἰώνιον“· ὅπου δείχνει νὰ ἡπῇ, ὅτι οἱ χοροπαγίδες λέγοντες, χοροπαγίδες ἔχουν νὰ ὑπάγουν εἰς τὴν κολάσιν. Περὶ τῆς εὐτραπελίας καὶ ἡμεῖς ἔπομεν κατὰ

πλάτος εἰς τὸν ζ'. Λόγον τῆς νεωτὴ συντεθείσης παρ' ἡμῶν Χρηστοθέας τῶν Χριστιανῶν.

(2) Σημῶσαι ὅτι ὁ μὲν Θεὸς Χρυσόστομος τὸν μαμμωνᾶν ἐρμηνεύει, ὅτι εἶναι ὁ χρυσὸς καὶ τὰ χρήματα. Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει, ὅτι εἶναι πᾶν τὸ περιττὸν καὶ ὑπὲρ τῆς χρείας. (Ὁρ. κατ' ἐπίτομον.) Καὶ ὁ Θεσσαλονίκης Θεὸς Γρηγόριος (Ὁμιλ. εἰς τὸ Εὐαγγέλιον τῆς Πλεσίς καὶ τῆς Λαζάρου) λέγει „μαμμωνᾶν, νὰν ἀδικίαν πᾶν τὸ περιττὸν τῆς χρείας, καὶ μὴ πρὸς τὰς δεομένας μετιδόμενον“· ἐκάλεσε δὲ ὁ Χρυσὸς τὸν μαμμωνᾶν κύριον καὶ αὐτοκράτην, οὐ διὰ τὴν οἰκίαν φύσιν, ἀλλὰ διὰ τὴν πᾶν ὑποκνημῶν αὐτοῦ σκλαυτωμένην· ὅπου καὶ τὴν κοιλίαν, δεόντων κοιλιδούλων ὁ Παῦλος ἐκάλεσεν· ἐστὶ ἐρμηνεύει αὐτὸ ὁ Θεὸς Χρυσόστομος.

(3) Ἀρμόζον ἐδῶ τὰ λόγια τῶ μεγάλου Ἀθανασίου, ὅτι ἐστὶν αὐτὸ τὸ μαρτυρῆσαι· μαρτυρῆσαι τῇ συνειδήσει σου· ἀπόδαναι τῇ ἀμαρτίᾳ· νεκρῶσαι τὰ μέλη τὰ ἐπὶ γῆς, καὶ γέγονας μάρτυς τῇ προαίρεσιν· ἔχοντες πρὸς βασιλεῖς, καὶ ἀρχοντας ἐμάχοντο· ἔχοντες καὶ σὺ ἀντίπαλον τὸν διάβολον, τὸν βασιλεῖα τῆς ἀμαρτίας, καὶ ἀρχοντας τῶν δαιμόνων· ὁ γὰρ παρᾷ διελθὼν, καὶ ἡδοναῖς προλάζον, τὸν Ἰησοῦν ἠρνήσατο, καὶ εἰδὼλον προσκυνοῖ· ἔχει γὰρ ἐν αὐτῷ τῆς Ἀφροδίτης τὸ ἀγαλμα, τῆς σαρκὸς τὴν αἰσχρὰν ἡδονήν· πάλιν ὁ „ἀργυρῇ“

ὅτι ὁ πλεονέκτης δὲν σφάζει πρόβατα, ἢ τε θυσιάζει αὐτὰ εἰς τὴν πλεονεξίαν, ἀλλ' ὅμως σφάζει ἀνθρώπους, καὶ ψυχὰς λογικὰς, τὸ ὅποιον εἶναι χειρότερον· καὶ οἱ μὲν Ἕλληες ἐπροσκύνησαν τὰ κτίσματα τῷ Θεῷ, ὁ δὲ πλεονέκτης, τὸ εἶδόν του ποῖημα προσκυνοῦ· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς πλεονεξίαν δὲν ἐποίησεν, ἀλλ' ἡ ἀχορτασία πᾶν ἀνθρώπων αὐτῷ ἐφύρκει· νομίζω δὲ ὅτι ὁ Παῦλος ἐρανίσθη τὸν λόγον τῶτον ἀπὸ τὸν Δαβίδ, ἐνοήσας αὐτὸν μὲ τρόπον ἀντίστροφον· ὁ μὲν γὰρ Δαβίδ λέγει· „τὰ εἰδῶλα πῶν ἐθνῶν, ἀργύριον καὶ χρυσίον“· (Ψαλ. ριγ'. 15.) ὁ δὲ Παῦλος κατὰ τὴν μεγάλῃ αὐτῷ σοφίαν ἀντέστρεψε τὸ ρητὸν καὶ εἶπεν, ὅτι τὸ ἀργύριον, καὶ τὸ χρυσίον εἶναι εἰδῶλα, λοιπὸν καὶ ὁποῖος λατρεύει, τὸ ἀργύριον καὶ τὸ χρυσίον, αὐτὸς εἶναι βέβαια καὶ εἰδωολάτρης.

„Διὰ ταῦτα γὰρ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τῷ Θεῷ ἐπὶ τὰς ὑὰς τῆς ἀπειθείας“.

Δι' αὐτὰ, λέγει, ἦγεν διὰ τὴν πορνείαν, καὶ ἀκαθαρσίαν, καὶ τὴν πλεονεξίαν, καὶ διὰ τὰ τοιαῦτα λόγια πῶν ἀπατεῶνων, ἔρχεται ἡ ὀργὴ τῷ Θεῷ εἰς τὰς ὑὰς τῆς ἀπειθείας· ἀπειθείας δὲ ὑὰς ὀνομάζει τὰς πολλὰς ἀπειθεῖς, τὰς ἀπιστίας εἰς τὸν Θεόν, καὶ τὰς δογματίζοντας τὰ τοιαῦτα (1).

7. „Μὴ ὅν γίνεσθε συμμετόχοι αὐτῶν· ἦτε γὰρ ποτε σκότος, νυνὶ δὲ φῶς ἐν Κυρίῳ“.

Αλλ' ἐσεῖς, λέγει, οἱ Χριστιανοί, οἱ Χριστὸ μαθηταί, μὴ συγκοινωνεῖτε μὲ τὰς ποιήτας ὑὰς τῆς ἀπειθείας· ἐπειτα ἐνθυμίζοντας αὐτοὺς τὴν προτέραν κακίαν καὶ ζωὴν ὅπῃ εἶχον, λέγει· ἐνθυμηθῆτε ἀδελφοί τί ἦσθε πρότερον, καὶ τί εἰσθε τώρα· καὶ ὅτι ἀπὸ τοῦ σκότους τῆς ἀγνωσίας, καὶ τῆς κακίας, ἦλθετε εἰς τὸ φῶς τῆς θεογνωσίας, καὶ ἀρετῆς· ἐπειδὴ, πρότερον μὲν ἦσθε σκότος αὐτόχρημα, τὸσον κατὰ τὰ δόγματα, καὶ τὴν πίσιν, ὅσον καὶ κατὰ τὰ ἔργα, καὶ τὴν ζωὴν· τώρα δὲ εἰσθε φῶς αὐτόχρημα, διὰ τὴν καὶ τὸν ἀληθινὸν Θεόν, τὸν φῶς ὄντα ἐγνωρίσατε, καὶ τὰ ἔργα τῷ φωτὶ μεταχειρίζεσθε. Τὰτο δὲ ἐγένεον εἰς ἐσᾶς, ὅχι ἀπὸ τῆς ἐδικνύσας ἀρετῆς, ἀλλ' ἐν Κυρίῳ, ἦγεν διὰ τῆς χάριτος τοῦ Κυρίου. Λοιπὸν δὲν χρεώσετε νὰ συγκοινωνῆτε μὲ τὰς ὑὰς τῆς ἀπειθείας, κατ' ἐπαύω πῶν ὁποίων ἔρχεται ἡ ὀργὴ τῷ Θεῷ, διὰ τὴν εἴνα καιρὸν καὶ ἐσεῖς ἦσθε ἄξιοι τῆς τοιαύτης ὀργῆς τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ τώρα δὲν εἰσθε τοιοῦτοι, ὅθεν μὴ γυρίσετε πάλιν εἰς τὸ σκότος, καὶ γυρῆτε τῆς θείκης ὀργῆς ἄξιοι.

8. „Ὡς τέκνα φωτὸς περιπατᾶτε“.

Ηγεν, καθὼς ἐκεῖνος ὅπῃ δέρεσκεται εἰς τὸ φῶς, περιπατεῖ μὲ σχῆμα σεμνόν, καὶ εὐτακτον, διὰ τὴν φαίνεται ἀπὸ ὅλης, ἔτι· πρέπει νὰ περιπατῆτε καὶ ἐσεῖς οἱ Χριστιανοί, ὅπῃ δέρεσκεσθε εἰς τὸ φῶς τῆς θεογνωσίας, καὶ ἀληθῆς πίστεως, καὶ βλέπεσθε ἀπὸ ὅλης· (2) ἢ μάλλον εἰπεῖν, μὲ τὰ λόγια ταῦτα παραγγέλλει ὁ Ἀπόστολος, νὰ ἔμεθα ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί φῶς καὶ εἰς τὰς ἄλλας ἀπίστας· διὰ τὴν, ἐκεῖνος ὅπῃ εἶναι τέκνον, καὶ γυνήμα

„ὀργὴ καὶ θυμὸς ἠττώμενος, καὶ μὴ ἐκκόπτων ἑαυτοῦ τὴν μακίαν, πῶν Ἰησοῦν ἠρνήσατο, καὶ πῶν Ἀρεὰ ἐ-
αὐτῷ Θεὸν ἔχει· ὑπέκυψε γὰρ τῇ ὀργῇ, ὁπέρ ἐστι
μακίαι εἰδῶλον· ἕτερος φιλάργυρος καὶ φειδωλὸς ὦν,
κλήων τὰ σπλάγχνα αὐτῷ, καὶ μὴ ἐλεῶν πῶν πλη-
σίον, πῶν Ἰησοῦν ἠρνήσατο, καὶ εἰδῶλοις λατρεύει· ἐ-
καὶ γὰρ ἐν ἑαυτῷ τὸ σὺ Ἑρμῆ εἰδῶλον, καὶ τῇ κτι-
σει λατρεύει παρὰ πῶν κτισάντων“· Λέγει δὲ καὶ ὁ
θεοφόρος Μάξιμος ἐρημολόγος τὸ „ὅταν δὲ ἴδῃτε τὸ
βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως ἐς τὴν ἐν πόπῃ ἀγίῳ·
(Ματθ. κδ'. 15.) πόπῃς ἅγιος, καὶ ναὸς Θεοῦ, ὁ
νὸς ὑπάρχει τῷ ἀνθρώπῳ, ἐν ᾧ οἱ δαίμονες διὰ
πῶν ἐμπαθῶν λογισμῶν τὴν ψυχὴν ἐρημώσαντες,

τὸ εἰδῶλον τῆς ἀμαρτίας ἐγνήσαν“· (παρὰ τῇ σημῇ τοῦ κατὰ Ματθ.)

(1) Ὅρα εἰς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ἰδίου τοῦτε ρητοῦ (Κολασ. γ'. 6.) καὶ εἰς τὴν εἰς τὴν ὑποσημείωσιν.

(2) Λέγει δὲ καὶ ὁ Κορέσιος, σκοπὸς εἶναι ἡ ἀμαρτία· διὰ τὴν μισθὸν τὸ φῶς, διὰ τὴν σκοτίζει πῶν νοῦν· διὰ τὴν ἡ ἀμαρτία γεννᾶται ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦ σκό-
τους, ἦγεν τοῦ διαβόλου ἐκ τοῦ ἐναντίου δὲ ἡ ἀρετὴ καὶ τὸ καλὸν εἶναι φῶς, διὰ τὴν φωτίζει πῶν νοῦν, διὰ τὴν γεννᾶται ἐκ τοῦ πρώτου φωτὸς τοῦ Θεοῦ· ὁθεν καὶ ὁ ἐνα-
ρετος ἀγαπᾷ τὸ φῶς, καὶ ἔρχεται εἰς τὸ φῶς, καὶ ἀπὸ ὅλης φαίνεται φῶς· ὁθεν εἶπεν ὁ Κύριος „αὐτὴ δὲ
ἐστὶν ἡ κρίσις, ὅτι τὸ φῶς ἐλήλυθεν εἰς τὸν κόσμον

τῷ φωτός, βέβαια φῶς εἶναι καὶ αὐτός, καὶ καθ' ὃ φῶς, πρέπει νὰ φωτίζῃ καὶ τὰς ἄλλους, καὶ νὰ ἐλέγχῃ τὰ πονηρὰ αὐτῶν ἔργα.

9. „(Ὁ γὰρ καρπὸς τῷ Πνύματος ἐν πάσῃ ἀγαθωσύνῃ, καὶ δικαιοσύνῃ, καὶ ἀληθείᾳ.“.)

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὡσαύτ' νὰ ἐξηγῇ ὁ Ἀπόστολος, τί εἶναι τὸ τέκνον τῷ φωτός ὅπῃ εἶπεν ἀνωτέρω, καὶ λέγει· ὅτι ἐκεῖνος ὁ Χριστιανὸς εἶναι τέκνον τῷ φωτός, ὅποιος ἔχει εἰς τὸν ἑαυτὸν τὰς καρπὰς τῷ Ἁγίῳ Πνύματος· διὰ τί τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον καρποφορεῖ εἰς τὸν Χριστιανόν, ὅχι ὀργλῇ καὶ ἀκαθαρσίᾳ, καὶ πλεονεξίᾳ, τὰ ὅποια εἶπε προτίτερα, ἀλλὰ τὰ ἐναντία τούτων, ἥγαν καρποφορεῖ ἀγαθωσύλῃ, ἥτις εἶναι ἐναντία μὲ τῷ πικρίᾳ καὶ τῷ ὀργλῇ, καρποφορεῖ δικαιοσύνῃ, ἥτις εἶναι ἐναντία μὲ τῷ πλεονεξίᾳ, καρποφορεῖ καὶ ἀληθείᾳ, ἥτις εἶναι ἐναντία μὲ τῷ ψεύτικῳ ἡδονῇ τῆς ἀκαθαρσίας καὶ σαρκικῆς ἀμαρτίας· πᾶσαν δὲ ἀγαθωσύλῃ λέγει ὅτι καρποφορεῖ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον εἰς τὰς Χριστιανούς, ἥγαν ἀγαθωσύλῃ εἰς ὅλας τὰς ἀνθρώπους, ὅχι μόνον εἰς τὰς φίλους καὶ οἰκείους, ἀλλὰ πολλῶ μᾶλλον εἰς τὰς ἐχθρὰς καὶ ξένους.

10. „Δοκιμάζοντες τί ἐσὶν δάρεσον τῷ Κυρίῳ“.

Τὸ νὰ δοκιμάζῃ τινὰς καὶ νὰ κρίνῃ ποῖον εἶναι τὸ δῶρεσον εἰς τὸν Κύριον, τὴν εἶναι ἔργον τῶν τελείων, καὶ ἐκείνων ὅπῃ ἔχον διάκρισιν πνευματικῇ· ὥστε τὸ νὰ θέλῃ τινὰς, καὶ τὸ νὰ κάμνῃ ἐκεῖνα ὅπῃ δὲν ἀρέσκον εἰς τὸν Κύριον, ὅποια ἦσαν τὰ ἀνωτέρω πάθη, ὅπῃ ὁ Ἀπόστολος ἀπαρίθμησε, τὴν εἶναι ἴδιον ἀτελεῖς καὶ ἀδοκίμη νοός.

11. Καὶ μὴ συγκοινωνεῖτε τοῖς ἔργοις τοῖς ἀκάρποις τῷ σκότους, μάλλον δὲ καὶ ἐλέγχετε“. (1)

12. „Τὰ γὰρ κρυφῇ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν, αἰσχροὶ ἐσὶ καὶ λέγαν“.

Τὰ σκοτεινὰ καὶ ἀμαρτωλὰ ἔργα, εἶναι ἄκαρπα, διὰ τί ἄλλοτι δὲν καρποφοροῦσι, παρέξ θάνατον καὶ ἐντροπὴν εἰς ἐκείνους ὅπῃ τὰ κάμνουν· διὰ τὴν λέγει ὁ Ἀπόστολος, ὅτι οἱ

„καὶ ἡγάπησαν οἱ ἄνθρωποι μᾶλλον τὸ σκότος ἢ τὸ φῶς· ἢν γὰρ πονηρὰ αὐτῶν τὰ ἔργα· πᾶς γὰρ ὁ φαῦλα πράξαν μισοῖ τὸ φῶς, καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς· ἵνα μὴ ἐλεγχθῇ τὰ ἔργα αὐτοῦ· ὁ δὲ πσιῶν τῷ φῶς ἀληθεύει, ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα φανερωθῇ αὐτῷ τὰ ἔργα, ὅτι ἐν Θεῷ εἰν ἔργασμένα“ (1ω. γ'. 19.) Ὁ δὲ Θεοδώρετος λέγει· „ἐπιδὴ φῶς αὐτοῦ προσηγόρευσε φῶς δὲ ἀληθινόν ὁ Κύριος κεκληται, φῶς αὐτοῦ προσηγόρευσε τέκνα“.

(1) Τὸ „μᾶλλον δὲ καὶ ἐλέγχετε“ ἑρμηνεύει ὡς ὁ Φῶτιος· ἐλέγχετε, λέγει, μὲ τῷ σύγκρισιν τῆς ἐδικῆς φωτεινῆς ζωῆς· διὰ τί καὶ χωρὶς νὰ λαλήτε καὶ νὰ φανερόντε διὰ λόγου τὰ σκοτεινὰ τῶν ἀμαρτωλῶν ἔργα, θέλων ἐλεγχθῶν αὐτὰ ἀπὸ τῆς ἐδικῆς ἀρεπῆς καὶ τὰ ἔργα· ἢ καὶ οὕτως· ἐλέγχετε, λέγει, τὰ σκοτεινὰ ἐκείνων ἔργα, μὲ τῶν ἐδικῶν λαμπρῶν καὶ ἐνάρκων βίον, καὶ μὴ προσμένετε ἐκείνους νὰ τὰ φανερόντων· διὰ τί ἐκεῖνοι, ἀγκαλιὰ καὶ κάμνουν τὰ αἰσχροὶ ἔργα, γνωρίζοντες ὅμως τῷ πολλῷ τῆς αἰσχρότητος, ἐντρέπονται καὶ δὲν τὰ φανερόντων· ἐάν δὲ φανερώσετε ἐσὶς τὰ ἔργα ἐκείνων, κατηγοροῦν ἐκεῖνοι, καὶ μέμφονται τὸν ἑαυτῶν τῆς πᾶς ἡμαρτων· ἢ δὲ αὐτομμεψία καὶ κατηγορία αὐτῇ τοῦ ἑαυτῶν, γίνονται ἐς αὐτὰς ἀρχὴ μετανόας· ὅθεν εἶπεν ὁ Θῆος Νῆλος· „ἀρχὴ σωτηρίας

ἢ ἑαυτῷ κατήγνωσις“· ἢ δὲ μετάνοια πάλιν τὰς φέρει ἐς τῷ ἐργασίᾳ τῆς ἀρεπῆς, ἥτις ἵνα φῶς, ὡς πρόξενον τῷ μέλλοντος φωτός. Διὰ τὴν καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἐκείνοι ὅπῃ ἀμαρτάνουν, πρέπει νὰ δέχωνται τοὺς ἐλέγχους ἐκείνους, ὅπου ἡδεῖαν κάμνουν ἐς αὐτὰς οἱ διδάσκαλοι, καὶ οἱ ἄλλοι Χριστιανοί· διὰ τί οἱ ἀδελφικοὶ αὐτοὶ ἐλέγχοι, εἶναι ἰατρικὰ τῆς ἀμαρτίας τῶν, καὶ σωτηρία τῆς ψυχῆς τῶν· ὅποιος δὲ ἀποστρέφεται τὸ νὰ τὸν ἐλέγχων οἱ ἄλλοι, αὐτὸς ἀποστρέφεται ἐν παντὶ καὶ τὴν σωτηρίαν τῶν· ὅθεν εἶπεν ὁ Ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος· „ἔτις ἐλεγχον δίκων ἢ ἀδίκων ἐξ ἑαυτῶ ἀπερρίψατο, ἔστος τῷ ἑαυτοῦ σωτηρίαν ἠρνήσατο· εἰδὲ τίς τοῦτον μετὰ πόνη, ἢ καὶ ἀπόνως κατεδέξαστο, καὶ πᾶσι τῆς τῶν ἑαυτοῦ πταισμάτων ἀφεσέως τῷ δέξεται“ (Λόγ. δ'. περὶ ὑπακοῆς) Ὅτι δὲ οἱ Χριστιανοὶ πρέπει νὰ ἐλέγχων, ὅχι μὲ πάθος καὶ ὑπερηφάνειαν, ἀλλὰ μὲ ἀγάπῃ καὶ ταπείνωσιν τοὺς ἀμαρτάνοντας ἀδελφούς τῶν, μαρτυρῇ ὁ ἴδιος Θεὸς λέγων· „ἐλεγμὼ ἐλέγξῃς τὸν πλησίον σου, καὶ ὁ ληψὲ δι' αὐτὸν ἀμαρτίαν“ (Λευιτ. 19. 17.) καὶ ὁ Σολομὼν λέγει· „ὁ ἐλέγχων ἀνθρώπου ὁδόν, χαλεπὴς ἐστὶ μᾶλλον τοῦ γλωσσοχαλεπῆτος“ (Παρ. κη'. 23) Ὅρα καὶ ἐς τῷ ἐμῇ νεοσύστατον Χριστιανῶν, πῶς πρέπει νὰ γίνεται ὁ πρὸς τοὺς ἀδελφούς ἐλέγχος.

οἱ Χριστιανοὶ δὲν πρέπει νὰ συγκοινωνῶν μὲ τὰ πονηρὰ σκοτεινὰ ἔργα, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ τὰ ἐλέγχων, ἵτοι νὰ παιδεύων καὶ νὰ σωφρονίζων ἐκείνους ὅπως τὰ πράττουσι. Καὶ πῶς εἰς ἄλλο μέρος ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος λέγει· „μὴ πρὸ καιρῶν τι κείνετε“; (ἀ. Κορ. δ'. 5.) καὶ ὁ Κύριος πῶς εἶπε „μὴ κείνετε“; (Ματθ. ζ'. 1.) αὐτὶ τῶ, μὴ κατακείνετε; ἀλλ' εἰς τὸ ἀποκρινόμεθα, ὅτι ἄλλο εἶναι ἔλεγχος, καὶ ἄλλο εἶναι κατακείναι· ὁ μὲν γὰρ ἔλεγχος γίνεται πρὸς διόρθωσιν τῶ ἀμαρτάνοντος· ἡ δὲ κατακείναις γίνεται, διὰ κατηγορίαν μόνον, καὶ ἐκπρόμπεδον τῶ ἀμαρτήσαντος ἀδελφοῦ, καὶ ὅχι διὰ διόρθωσιν αὐτοῦ. Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, τὸ „μὴ κείνετε“ τὸ εἶπεν ὁ Κύριος διὰ παραμικρὰ ἀμαρτήματα· καὶ φανερόν εἶναι τῶ ἀπὸ ἐκείνου ὅπως λέγει ἀκολούθως· „τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ „τῶ ἀδελφοῦ σου“; (Ματθ. ζ'. 3.) ἢ περὶ τὰ μικρὰ τὰ ἀμαρτήματα; ὁ δὲ Παῦλος ἐδῶ ἀνιγματοδῶς φανερώνει, πῶς εἰς τὴν Ἐφεσον ἐγίνοντο ἀμαρτίαις, πόσον μεγάλαις καὶ πόσον αἰσχραῖς, ὅπως διὰ τὴν πολλὴν αὐτῶν αἰσχρότητα, δὲν ἦτον πρόπον εἰδὲ μὲ τὸν λόγον νὰ φανερωθῶν (1).

13. „Τὰ δὲ πάντα ἐλεγχόμενα ὑπὸ τῆς φωτὸς φανεῖται“.

Αφ' οὗ εἶπεν ὁ Ἀπόστολος ὅτι ἐσεῖς οἱ Χριστιανοὶ εἶσθε φῶς, τὸ δὲ φῶς φυσικῶς τῶ τρόπῳ, φανερόν ἐκείνα ὅπως εἶναι μέσα εἰς τὸ σκότος, διὰ τὸ ἀκολούθως λέγει ἐδῶ, ὅτι, αὐτοὶ ἐσεῖς ἦσθε ἐν ἀρεπῇ, καὶ φωτεινὰ ἔργα ἔχετε, δὲν θέλει νὰ κρυφθοῦν ἀπὸ ἐσῶς οἱ τὰ κακὰ ἔργα πράττοντες· δι' οὗ, καθὼς ὅταν ἀνάπτῃ ὁ λύχνος, δὲν πολεμᾷ κλέπτει νὰ ἐμβῇ μέσα εἰς τὸν οἶκον· τοιοτρόπως καὶ ὅταν τὸ φῶς λάμπῃ τῆς ἐδικῆς σας ἀρετῆς, ἐκεῖνοι ὅπως κάμνουν τὰ αἰσχρὰ, καὶ σκοτεινὰ ἔργα, φανερόνται· καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον αὐτοὶ φανερόνται, ὅταν ἐλέγχωνται ἀπὸ τῆς ἐδικῆς σας λόγους, τῆς πρὸς διόρθωσιν αὐτῶν γινομένης.

„Πᾶν γὰρ τὸ φανερόμενον φῶς ἐστὶ“.

Καθὼς ἡ πληγὴ, ὅταν ᾖ σκεπασμένη καὶ δὲν φαίνεται, καμμίαν ἰατροίαν δὲν λαμβάνει, τοιοτρόπως καὶ ἡ ἀμαρτία, ἐν ὅσῳ μὲν εἶναι κεκρυμμένη, πράττεται μὲ κατὰ ἄδειαν ἀπὸ τῶν κατὰ σῶα, ὅταν δὲ φανερωθῇ, γίνεται φῶς, ὅχι αὐτὴ ἡ ἀμαρτία, ἀλλ' ἐκεῖνος ὅπως κάμνει τὴν ἀμαρτίαν (2). διὰ τὴν ὅταν ἐσὺ μὲν ἐλέγξῃς τὸν ἀμαρτάνοντα, αὐτὸς δὲ μετανόησιν, διὰ τὸν ἐλεγμὸν ὅπως τῶ ἔκαμες, καὶ λάβῃ τὴν συγχώρησιν, τότε δὲν ἐκαθάρισε τὸν ἀμαρτωλὸν αὐτόν; τότε δὲν ἔκαμες φῶς τὸ πρότερον σκότος τῶ; καὶ βέβαια ἐκαθάρισε αὐτόν, καὶ φῶς τὸν ἔκαμες (3). Καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον δὲ τὸ τοιοῦτον νοεῖται, ὅτι δηλαδή ἡ ζωὴ τῶν Χριστιανῶν, μὲ τὸ νὰ ᾖ φανερά, καὶ καὶ σκότεινόν ἔργον δὲν ἔχη, ἀκολούθως εἶναι καὶ φῶς, καὶ φαίνεται εἰς ὅλους· διὰ τὴν καὶ σκότεινόν δὲν ἔχῃ, τὴν κα-

(1) Μερικοὶ δὲ ἔχον γνώμην, ὅτι πῶς λέγει ὁ Ἀπόστολος ἐδῶ, διὰ τοὺς Νικολαῖτας, οἱ ὅποιοι ἐπράττον πόσας αἰσχραῖας, ὅπως ἐντρέπεται τινες καὶ νὰ πῶς ἡτῇ, καὶ νὰ πῶς γράψῃ· καθὼς περὶ τῶν λέγει ὁ Ἅγιος Ἀπόστολος Ἰάκωβος εἰς τὴν καθολικὴν τὴν Ἐπιστολήν, καὶ ὁ θῆος Ἐπιφάνιος ἐν τοῖς περὶ ἀρέσεων.

(2) Διὰ τὸ καὶ ὁ θῆος Χρυσόστομος λέγει· „ὅς περ τὸ τραῦμα, εἰς αὐτὸ ἐμφωλὸν καλυπτόμενον ἀνέστη, καὶ διὰ βλάβης τρέχῃ, ἀδελφεὶς ἀπ' αὐτοῦ τῆς ἐπιμελείας· ὅπως καὶ ἀμαρτία, εἰς μὲν αὐτὴν κρύπτεται, καθάπερ ἐν σκότῳ, μετὰ αὐτῆς πολυπραγνία· ὅπως ἐπὶ αὐτὴν δὲ φανερωθῇ, γίνεται φῶς· ὅχι αὐτὴ ἡ ἀμαρτία (πῶς γὰρ;) ἀλλ' ὁ ἐργαζόμενος“. (Λογικὴ. ἐν τῇ παλαιᾷ πρὸς Εφεσίους.) Καὶ ὁ θῆος Ἰωάννης τῆς Κλημάτος· „μολώπες θραυκόμενοι εἰς πρὸς κοίτας ἐπὶ τὸ χεῖρον“ καὶ πάλιν· „εὐχὴ ἐξαγορεύουσιν ἐννομήν, ὡς ὑπὸ χεῖρος, ὑποπύπτῃ κατεῖται μὴ ἀμαρτάνειν“ ὅτι γὰρ ἀνεξαγόρευται, ὡς ἐν

„σκότειν ἀδελφεὶς λοιπὸν πράττωμεν“. (Λόγῳ δ'. περὶ ὑπακοῆς.)

(3) Διὰ τὸ καὶ ὁ θῆος Χρυσόστομος λέγει, ὅτι ὁ Θεὸς ἐβάλε τὸν Χριστιανὸν εἰς τὸν κόσμον, διὰ νὰ ᾖ διδάσκαλος, καὶ φῶς, καὶ προζύμι, καὶ ἄλλας τῶν ἀτίμων καὶ ἀσεβῶν, διὰ νὰ ἐπιστρέψῃ αὐτοὺς μὲ τὴν κακίαν τῶ ζωῆς, εἰς τὴν πίσιν, καὶ τὴν ἐκκερτομένην ζωῆς· ὅθεν καὶ ἔχη νὰ ζητήσῃ ὁ Θεὸς ἀπὸ τῶν κατὰ Χριστιανῶν, ὅχι μόνον τὴν σωτηρίαν τῶ ἐδικῆς, ἀλλὰ καὶ τὴν σωτηρίαν τῶν ἄλλων· „καὶ γὰρ διδάσκαλος, καὶ ζύμιον, καὶ φῶς, καὶ ἄλλας ἵνα βάλῃται (ὁ Θεὸς) τὸν Χριστιανόν· τί δὲ ἐστὶ τὸ φῶς; βίος καμπτῶν, μηδὲν ἔχον ἐσκοτισμὸν“ τὸ φῶς οὐχ ἑαυτοῦ, χρησιμὸν, οὐδὲ τὸ ἄλλο, οὐδὲ ἡ ζύμη, ἀλλ' ἡ ἐπεροὺς ἐπιδιαικνύται τῶ ὀφέλειαν· ὅτι τὸν ἑαυτοῦ ὀφέλειαν ἀπαιτεῖται μόνον, καὶ καὶ τῶ ἑτέρων“ (Ὁμιλ. γβ'. εἰς τὸν Ἰωάννην.)

καθαράν, καὶ ἀκατηγόρητον πίσιν καὶ πράξιν· τὰ δὲ ἔργα ὅπῃ κρύπτονται, διὰ τὸ κρύπτονται, διὰ τὸ εἶναι κακά, καὶ ἀκολούθως εἶναι ἄξια σκότους καὶ κρύψεως· ταῦτα δὲ πρέπει νὰ ἐλέγχῃ τινὰς, καὶ νὰ τὰ φανερώσῃ διὰ νὰ διορθωθῶν.

14. „Δὶ ὃ λέγει· ἔγγραυι ὁ καθαίδων, καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ἐπιφάυσασοι ὁ Χριστός“.

Κοιμώμενον καὶ νεκρὸν ὀνομάζει ὁ Παῦλος ἐδῶ τὸν εἰς τὰς ἀμαρτίας δεισκόμενον Χριστιανόν· διὰ τὸ ὁ ἀμαρτωλὸς εἶναι βρομερός μὲν, καθὼς εἶναι βρομερός καὶ ὁ νεκρὸς· ἀκίνητος δὲ καὶ ἀνενέργητος, καθὼς εἶναι ἀκίνητος καὶ ἐκεῖνος ὅπῃ κοιμάται· διὰ τὸ καὶ οὐεῖρατα βλέπει, καὶ φαντάζεται ἄλλα αὐτ' ἄλλων πεπλανημένα, καὶ αὐτοπόστα εἰδῶλα· ὅταν δὲ ὁ ἀμαρτωλὸς σηκωθῇ ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας, τότε καὶ ὁ Χριστὸς ἐπιφάυσκει, ἢ καὶ ἐπιλάμπει εἰς αὐτὸν, καθὼς καὶ ὁ ἥλιος λάμπει εἰς ἐκείνους ὅπῃ σηκωθῶν ἀπὸ τὸν ὕπνον· ἐν ὅσῳ δὲ ὁ ἀμαρτωλὸς εὐρίσκεται εἰς τὴν ἀμαρτίαν, μισεῖ τὸ φῶς, καὶ δεῦν θέλει νὰ ἔλθῃ εἰς αὐτό. Ταῦτα δὲ λέγει ὁ Θεὸς Ἀποστόλος, ὅχι μόνον διὰ τὰς ἀπίστους ὅπῃ κοιμῶνται εἰς τὸ σκότος τῆς ἀσεβείας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς πιστὰς Χριστιανὰς, ὅπῃ κοιμῶνται εἰς τὸ σκότος τῆς ἀμαρτίας. Διαφορὰ δὲ ἔχει ὁ κοιμώμενος ἀπὸ τὸν νεκρὸν, καθ' ὃ, τι πολλοὶ μὲν ἀμαρτωλοὶ κάμνουν τὴν ἀμαρτίαν, δεῦν ἐπαινῶν ὁμῶς τὴν ἀμαρτίαν, ἐδὲ δεφενδεύουν ἐκείνους ὅπῃ τὴν κάμνουν, οἱ ὅποιοι ἡμπορῶν νὰ ὀνομασθῶν κοιμώμενοι, οἵτινες καὶ ὀγλίγωρα ἐξυπνῶν καὶ σηκῶνται ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας· καὶ πρὸς τῆς ἀρμόζει ὁ λόγος αὐτὸς τῷ Ἀποστόλῃ τὸ „ἔγγραυι ὁ καθαίδων“· ἄλλοι δὲ καὶ κάμνουν τὴν ἀμαρτίαν, καὶ δεφενδεύουν ἀκόμη καὶ τὰς ἀμαρτανόντας, οἱ ὅποιοι ἡμπορῶν νὰ ὀνομασθῶν νεκροὶ, ὡσὰν ὅπῃ δυσκόλως ἀνακαλῶνται εἰς τὸ καλὸν καὶ εἰς τὴν μετάνοιαν· ὁμῶς καὶ εἰς αὐτὰς ὁ Χριστὸς, ζωὴ ὢν, φωνάζει νὰ ἀναστῇ, καὶ νὰ μετανοήσῃ λέγων· „ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν“· ἐπεὶ δὲ ἡ τρεπτὴ φύσις τῶν ἀνθρώπων δεῦν πρέπει ποτὲ νὰ ἀπογινώσκειται (1).

15. „Βλέπετε ἔν πῶς ἀκριβῶς περιπατᾶτε, μὴ ὡς ἄσσοι, ἀλλ' ὡς σοφοί“.

Καὶ μετὰ τὰ λόγια ταῦτα ἐμποδίζει ὁ Ἀπὸστολος ἀπὸ τὰς Χριστιανὰς τὴν πικρίαν καὶ τὴν ὀργὴν, καὶ ὡσὰν νὰ λέγῃ εἰς αὐτὰς, ὅτι ἐσεῖς οἱ Χριστιανοί, εἰσθε ὡσὰν τὰ πρόβατα ἀνάμεσα εἰς τὰς λύκους, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος· „Ἴδὲ ἀπέστειλα ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων“ (Ματθ. ι. 16.) Καὶ πολλοὶ ἀπὸ τὰς ἀπίστους ἔχουν νὰ φανῶν κατ' ἐπ' ἀνάσας ἄγριοι, ὡσὰν λύκοι· λοιπὸν ἐσεῖς προσέχετε νὰ μὴ δώσετε εἰς αὐτὰς καμμίαν αἰτίαν ἔχθρας καὶ μίσους· καὶ ἔξω ἀπὸ μόνῳ τὴν πίσιν, εἰς ἄλλοι μὴ κατηγορεῖτε αὐτὰς, ἀλλὰ καὶ κάθε τιμῶν, καὶ ὑπακοὴν δείχνετε εἰς αὐτὰς· ἐπεὶ δὲ ὅπῃ ἡ πίσις δεῦν βλάπτεται, ἐκεῖ μὴ ὀργίζεσθε, ἀλλὰ φαίεσθε πρᾶοι, καὶ ἄκακοι ὡσὰν τὰ περιέσεια, τὰ ὅποια δεῦν κακίζουσιν εἰς ἐκείνους ὅπῃ πέρνουν τὰ πηλῖα τῶν· τὸ γὰρ εἶναι ἴδιον τῆς σοφίας καὶ φρονιμῆδας τῷ Χριστιανῷ, τὸ νὰ φυλάττῃ τὸν ἑαυτὸν τῷ ἀπίστῳ ἀπὸ κάθε πάθος καὶ ἀκατηγόρητον, καὶ κακῶς ἀνθρώπον νὰ μὴ ἐκδικῇ.

16. „Ἐξα-

(1) Τὸ ῥητὸν πᾶσα λέγει ὁ σοφὸς Φωτῖος εἰς τὴν Ἀμφιλόχια (ζητήματα ραβ.) ὅτι τὸ ἐρανίδιον ὁ Παῦλος ἀπὸ τὰ ἀπόκρυφα τῶ Προφήτῃ Ἱερεμίου, τὰ εἰς τὸν καιρὸν τῶν Ἀποστόλων σωζόμενα, ἀλλὰ νῦν οὐ σωζόμενα· ὁ γὰρ Παῦλος φησὶ, δι' ὃ λέγει· ἐν δὲ τῇ Ἀγίᾳ ὅλῃ Γραφῇ ποιῶν ῥητὸν αὐτολεξὶ ἔχ' εὐρίσκειται, ἴσως δὲ καὶ ἐρανίδιον πᾶσι ὁ Ἀπὸστολος, ὡς ἐμπειροὶ τῶν Γραφῶν, ἀπὸ κακῶς μέρους τῆς Γραφῆς, τὸ ὅποιον σώρ' ἔχ' εὐρίσκειται, καθὼς ἔπομεν καὶ περὶ τῷ „ἀλλ' ὡς σοφοί“ γέγραπται, ὃ ὀφθαλμὸς ἐκ εἶδε, καὶ ὃς

„ἐκ ἡκούσεν“ (ἐν κεφ. β'. εἰχ. 9. τῆς α'. πρὸς Κορινθ.). Ὅσοι δὲ, κατὰ τὸν Κορέσιον εἶναι ἡ ἀμαρτία· ὕπνοι δὲ καὶ ὁ ἀμαρτωλὸς· ὁμοίως ἡ ἀμαρτία εἶναι θάνατος, ὅθεν καὶ ὁ ἀμαρτωλὸς εἶναι νεκρὸς, δι' ὃ καὶ παρομοιάζει μετὰ τὸν νεκρὸν Λάζαρον, πρὸς τὸν ὅποιον φωνάζει ὁ Χριστὸς διὰ τῆς διεγερτικῆς χάριτος τῆς „Λάζαρε ἀνάστηθι ἐκ τῶν νεκρῶν καὶ δεῦρο ἔξω“ (ἀ. Κορινθ. ιδ. 26.) ἐν τῇ ὑποσημείωσιν, τί λέγει διὰ τῶ ῥητὸν πᾶσι ὁ Θεοδώρητος.

16. „Εξαγοραζόμενοι τὸν καιρὸν“.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα δὲν διδάσκει ἡμᾶς τῆς Χριστιανῆς ὁ Ἀπόστολος νὰ εἴμεθα ποικίλοι, καὶ κατὰ τὸν καιρὸν νὰ μετασχηματίζωμεθα, ὅχι· ἀλλὰ τὰτο μᾶς διδάσκει, ὅτι ἐπειδὴ ὁ καιρὸς τῆς παρέσης ζωῆς δὲν εἶναι ἐδικός μας, μὲ τὸ νὰ εἴμεθα ἑσῶι καὶ πάροικοι εἰς τὸν κόσμον τῆτον, διὰ τὸτο μᾶς λέγει, μὴ ζητεῖτε ὡς Χριστιανοὶ, τιμὴν καὶ δόξαν εἰς τὴν ζωὴν ταύτην, μηδὲ κάμνετε ἐκδίκησιν εἰς ἐκείνον ὅπῃ σᾶς βλάβῃ· ἀλλὰ ὑπομένετε κάθε θλίψιν καὶ ἀτιμίαν εὐχαρίσως, καὶ μὲ τὴν ὑπομονὴν σας αὐτῇ, ἀγοράζετε τὸν καιρὸν, καὶ ὅσα αὐτὴν ζητῶν οἱ ἄπιστοι, καὶ ἀσεβεῖς ἀπὸ λόγους, δόσετε τα, ἔξω μόνον ἀπὸ τὴν πίσιν. Καὶ καθὼς ὅταν ἀκώσωμεν, πῶς εἴας πλέσιος, βλέπωντας κλέπτας ὅπῃ ἔρχονται κατ' ἐπαίαν τε διὰ νὰ τὸν φονεύσῃν, ἔδωσαν ὅλον τὸν πλετόν τε, καὶ ἐγλύτωσε τὴν ζωὴν τε, τότε λέγομεν ὅτι ὁ ἀνθρώπος ἐκεῖνος ἐξαγόρασε τὸν ἐαυτόν τε μὲ τὸν πλετόν τε· ἐτὶ καὶ ἐσῶι οἱ Χριστιανοί, ὅλα τὰ ἄσπρα σας, καὶ τὰ ὑπαρχοντά σας δότε εἰς τὰς ἀπίσους, μόνον διὰ νὰ γλυτώσετε τὸ κεφάλαιον, ἦγυν διὰ νὰ ἐξαγοράσετε μὲ αὐτὰ τὴν ὁρθόδοξον πίσιν σας. Διὰ τῆς γὰρ ἀλλαγῆς προσάξει ὁ Ἀπόστολος, νὰ πληρῶναι οἱ Χριστιανοὶ ὅλα τὰ χαράτζια καὶ δασίματα εἰς τὰς ἀπίσους, μόνον διὰ νὰ φυλάξῃν τὴν πίσιν σας· „ἀπόδοτε πᾶσι τὰς ὀφειλάς, τῷ τὸν φόρον, τὸν φόρον, τῷ τὸ τέλος, τὸ τέλος“ (Ῥωμ. ιγ'. 7.) (1).

„Ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραὶ αἰσι“.

Δὲν κατηγορεῖ ἐδῶ ὁ Παῦλος τὴν φύσιν καὶ ἡσῖαν τῶν ἡμερῶν, διὰ τὴν ἡσῖαν καὶ φύσιν τῶν ἡμερῶν εἶναι τυχόν τὸ φῶς, καὶ ἡ ὥραις, καὶ τὰ λεπτά ὅπῃ περιέχῃσι· ποία δὲ πονηρία εἶναι εἰς τὸ φῶς, καὶ εἰς τὰς ὥρας, καὶ εἰς τὰ λεπτά; βέβαια ἑδεμία. Δὲν κατηγορεῖ λοιπὸν ὁ Παῦλος ἐδῶ τὰς ἡμέρας καθ' ἑαυτὰς, ὡς πονηρὰς καὶ κακὰς, ἀλλὰ διὰ τὰ κακὰ καὶ ἁμαρτίας ὅπῃ γίνονται εἰς τὰς ἡμέρας, δι' αὐτὰ φαίνεται ὅτι κατηγορεῖ καὶ τὰς ἡμέρας· καθὼς καὶ ἡμεῖς συνειθίζομεν νὰ λέγωμεν, ὡς καὶ τί κακὴν ἡμέραν ἐπέρασα σήμερον; κατηγοροῦντες τὴν ἡμέραν, διὰ τὰ κακὰ ὅπῃ ἐλάβομεν εἰς αὐτὴν ἀπὸ τῆς πονηρῆς ἀνθρώπου, καὶ ὅχι ἀπὸ τὸν Θεόν· διὰ τὸτο λοιπὸν αἱ ἡμέραι λέγονται πονηραὶ, διὰ τὴν ἔχῃν τὰς πονηρὰς ἀνθρώπους, ὅπῃ ἐξασιάζουσιν εἰς αὐτάς (2).

17. „Διὰ“

(1) Ὅρα καὶ τὴν ἑρμηνείαν αὐτῆς δ' κεφ. πρὸς Κολαοσ. εἰχ. 5. ἦγυν πᾶς, τὸν καιρὸν ἐξαγοραζόμενοι· διὰ τοῦτο μακάριοι ἀληθῶς ἵνα ἐκῆνοι οἱ Χριστιανοί, ὅπου μετὰ χάριος πληρῶναι τὰ δασίματά των εἰς τοὺς ἀπίστους, πόσον πᾶ κεφαλαιώτικα λεγόμενα, ὅσον καὶ τὰ παχὺν καὶ ὁ σπέντζας· μακάριοι δὲ ἵνα ἐκῆνοι οἱ Χριστιανοί, ὅπου δίδωσιν ὅ, τι ἠδελαν τοὺς ζητήσωσι οἱ ἀσεβεῖς, καὶ μὴ ἔχοντες τὸν τρόπον, ἐμβαλῶναι εἰς χρέος, καὶ πληρῶναι βαρύνοντες διάφορα, μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ φυλάξῃν τὴν ὁρθόδοξον πίσιν σας· καὶ μακάριοι πρὸς ἵνα ἐκῆνοι οἱ Χριστιανοί, οἱ ὅποιοι κοιτᾷ ὅπως ὑπερβῇσαν ὅλην τὴν ὑπαρχόντωντας, πρὸς τὰς καὶ ὑπομένον εὐχαρίσως, ἀγγαρεῖας, ξυλίας, δαρμάς, δεσμά, φυλακὰς, καὶ ὅλα τὰ ἄλλα θανά, πᾶ παρὰ τῶν ἀλλοτρίων εἰς αὐτοὺς προξενούμενα· αὐτοὶ ἀληθῶς θέλουν ἀξιώδην μετὰ θάνατον νὰ κατοικήσῃν ἐν τῷ ἁγίῳ, εἰς παλάτια φωτανὰ καὶ ὠρανόπαια, καὶ ἔχουσιν νὰ χαίρουν εἰς αἰῶνα αἰῶνος μὲ μίαν χάριν ἀνεκλάλητον· καὶ ὅτι τὸτο ἵνα ἀληθές, ἰδὲ πρὸς παρηγορίαν τῶν τυραννουμένων καὶ κακοπαθόντων Χριστιανῶν γράφω ἐδῶ τὴν ὑπαίτιαν ὅπου ἔδεν ὁ Ὀσιώπαιος ἐκῆνος, καὶ

προορατικὸς θῆος Ἀκάκιος, ὁ ἐν τῇ σκῇ τοῦ Καυσοκαλυβία ἀσκήσας, ἔχουσιν ἕως· ὅτος ὁ Ὀσιος ποτὲ προσευχόμενος, ἦλθεν εἰς ἑκαστὴν καὶ βλέπει ὡσάν εἶνα ἄνδρα θαυμασίον, ὅπῃ τὸν ἐπίσταν ἀπὸ τοῦ χέρι, καὶ τὸν ἐπῆγεν εἰς εἷνα κάμπον, πόσον μεγάλον, ὡς ὅπῃ ἄκρα αὐτῷ δὲν ἐφαίνετο, οἱ τις ἦτον γεμάτος παλάτια, καὶ ὁσπῆσια ὠρανόπαια, εὐκῆρα ὅμως ἀπὸ ἀνθρώπων. Θαυμάζων δὲ περὶ τῆς Ὀσίου, ἠρώτησε τὸν ὁδηγόντα διὰ τί τὰ παλάτια ταῦτα ἵνα εὐκῆρα; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς ἔπει· ὁ σῶπος ὅτος, καὶ τὰ παλάτια ταῦτα ἵνα ἐπιμασμένα, διὰ νὰ κατοικήσῃν εἰς αὐτὰ μετὰ τὴν κοινὴν ἀνάστασιν οἱ Χριστιανοὶ ἐκῆνοι ὅπῃ πληρῶναι εἰς τὰς Τύρας χαράτζια, καὶ ἄλλα δασίματα, καὶ ὑπομένον εὐχαρίσως διὰ τὸν Χριστὸν πόσας κακοπαθείας· ὅθεν ὁ Ὀσιος ἐκραξε πᾶς τοὺς μετ' αὐτοῦ ὄντας ἀδελφεῖς, καὶ πᾶς ἔπει· ἔάν ἔχετε ἄσπρα, πηγαίνετε, καὶ πληρώσετε τὸ χαράτζιας, διὰ νὰ γένωμεν καὶ ἡμεῖς συγκοινωνοί, μὲ τὰς Χριστιανούς ὅπου πληρῶναι· καὶ οὕτως ἐδηγῆθη κατὰ τὴν εἰς αὐτὰς τὴν ὁπτασίαν ὅπῃ ἔδεν.

(2) Ὅρα περὶ τῆς εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ κεφαλ. πρὸς Τιμόθεον β'. Ἐπιστολῆς εἰχ. 1.

17. „Διὰ τὸ το μὴ γίνεσθε ἄφρονες, ἀλλὰ συνιέντες τί τὸ θέλημα
τῷ Κυρίῳ“.

Επειδὴ, λέγει, αἱ ἡμέραι τῆς παρέσης ζωῆς ἔχουσι πονηρὰς ἀνθρώπους, διὰ τὸ εἶς οἱ Χερσιανοὶ μὴ γίνεσθε ἄφρονες, (1) ἀλλὰ ὡς φρόνιμοι καὶ σοφαστικοὶ ἐπιμελεσθε νὰ μὴ δίδετε καμμίαν ἀφορμὴν εἰς τὰς ποικίλας ἀνθρώπων· διὰ τὴν τὴν εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, τὸ νὰ φυλάττετε μαζὶ μὲ τὴν πίσιν σας, καὶ τὸν ἑαυτὸν σας ἀκατηγόρητον καὶ ἀπίαν ἀπὸ κάθε πάθος καὶ ἁμαρτίαν.

18. „Καὶ μὴ μεθύσκεσθε οἴνῳ“.

Καὶ μὲ τῶν τὸν λόγον ἐμποδίζει ὁ Ἀπόστολος ἀπὸ τῆς Χερσιανῆς τὸν θυμὸν, καὶ τὴν ὀργὴν, καθὼς καὶ ἀνωτέρω μὲ πολλὰ τὸν ἐμποδίσαν· ἐπειδὴ τὸ πολὺ κρασί πινόμενον, κάμνει τὰς πίνοντας θυμώδεις. Διὰ τὸ εἶπεν ὁ Μωϋσῆς· „θυμὸς δρακόντων ὁ οἶνος αὐτῶν, καὶ θυμὸς ἀσπίδων ἀρίστος“ (Δούτ. λβ'. 33.) Καὶ ὁ Σειράχ λέγει· „πληθύνει μέθῃ θυμὸν ἄφρονος“ (Σειρ. λδ'. 35.) τὸ πολὺ δὲ κρασί κάμνει τὰς πίνοντας καὶ αἰθάδεις καὶ ὑβριστάς· ὅθεν εἶπεν ὁ Σολομών· „ἀκόλαστον οἶνον, καὶ ὑβριστικὸν μέθῃ“ (Παρ. κ'. 1.) Ὅτι δὲ ὁ Ἀπόστολος ἐδῶ τὴν ἀμετείαν καὶ ὑπερβολικὴν πόσιν τοῦ κρασίου κατηγορεῖ, καὶ ὅχι τὸ κρασί καθ' ἑαυτὸ, φανερόν ἐστίν· ἐπειδὴ δεῦρ' εἶπε, μὴ πίνετε κρασί Χερσιανοὶ, ἀλλὰ μὴ μεθύετε, καθὼς καὶ ὁ Προφήτης Ἀγγαῖος λέγει· „ἐπίετε, καὶ ἐλ εἰς, μέθῃ“ (Ἀγγ. δ'. 6.) ἡ δὲ μέθῃ γυνάται ἀπὸ τὴν πολλὴν πόσιν τοῦ κρασίου· (2)

δι

(1) Διὰ τί δὲ ἀπαχού λέγει ὁ Παῦλος νὰ μὴ γίνονται φρόνιμοι οἱ Χερσιανοὶ εἰς τὸν ἑαυτὸν σας, ὅρα εἰς τὴν πρὸς Ῥωμ. ιβ'. 16.

(2) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Προφήτης Ἰωὴλ παραγγέλλει νὰ θρηνῶν οἱ πίνοντες τὸν πολὺν οἶνον καὶ μεθύοντες, διὰ τὴν πολλὰ κακὰ ὅτε προξενῇ ἡ μέθῃ· „ἐκνήψατε οἱ μεθύοντες ἐξ οἴνου, καὶ θρηνήσατε οἱ πίνοντες οἶνον“ (Ἰωὴλ α'. 5.) Καὶ ὁ Ἀμὼς ἐλεηολογῇ τὰς πίνοντας τὸν διυλισμένον οἶνον· „καὶ οἱ πίνοντες τὸν διυλισμένον οἶνον“ (Ἀμ. γ'. 6.) καὶ ὁ Σειράχ· „πικρὰ ψυχῆς οἶνος πολὺς“ (Σειρ. λδ'. 34.) Καὶ πάλιν „ἐν οἴνῳ μὴ ἀνδρίζεσθαι πολλὰς γὰρ ἀπώλεσεν ὁ οἶνος“ (Σειρ. λδ'. 29.) Καὶ ὁ Ἡσαΐας ποὶ καὶ ἐπιλέγει εἰς τὰς πίνοντας τὸν πολὺν οἶνον· „καὶ οἱ ἐγερόμενοι πρὸ πρῶτ', καὶ πρὸ σίκερα διώκοντες, οἱ μένοντες πρὸ ὀφεί· ὁ γὰρ οἶνος αὐτὰς συγκαύσει“ (Ἡσ. ε'. 11.) ὅπερ ἐρμηνεύων ὁ μέγας Βασιλεὺς λέγει· „τῆς ἀποστολικῆς λέξεως τὴν ἐξηγήσιν πρὸ παρὸν πρὸς μέρος τῆς προφητικῆς περιέχει· διότι μεθύουσι Βασιλείαν Θεοῦ καὶ κληρονομήσουσι“ (α. Κορ. ι'. 6.) σίκερα δὲ πᾶν τὸ δυνάμενον μέθῃ ἐμποῦσαι πόμα, ποῖς Ἑβραίοις ὀνομάζην σιμήδες... ὁ γὰρ οἶνος αὐτὰς συγκαύσει· τὸ δὲ ἐκ τῶν οἴνων πῦρ ἐγγινόμενον τῇ σαρκί, ἔξαμμα γίνεται πᾶν πεπυρωμένων βελῶν τοῦ ἔχθρου· πᾶν μὲν γὰρ λογισμόν καὶ πᾶν νῦν ὁ οἶνος καταβαπτίζει, ποῖς δὲ ἐπιθυμίας καὶ ἡδονῆς, ὥστε τὸ ἐρμηνεύον, ὅτι ὁ οἶνος αὐτὰς συγκαύσει, ἢ ἐπὶ τὴν εἰς τὸ πίνειν μόνον ἐπιθυμίαν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τὴν λοιπὴν τῶν σώματος πύρωσιν ἐκτελεστέα· (Ἑρμηνεία εἰς τὸν Ἡσαΐαν ὁρᾶσι ε'.)

Καὶ ἀπαχού ὁ Ἡσαΐας πάλιν λέγει· „οὐαὶ οἱ ἰσχυρόντες ὑμῶν, οἱ πίνοντες τὸν οἶνον, καὶ οἱ δυνασταὶ οἱ κεραυνῶντες πρὸ σίκερα“ (Ἡσ. ε'. 22.)

Διὰ τὸ καὶ ὁ Κύριος παραγγέλλει λέγων· „προσέχετε, καὶ ἐὰν ποῖς μὴ ποτε βρυνθῶσιν ὑμῶν αἱ καρδίαι ἐν κρατῶν καὶ μέθῃ, καὶ μεθύνοντες βιωτικαί, καὶ αἱ φηδίοι ἐφ' ὑμᾶς ἐπιστῇ ἡ ἡμέρα ἐκείνη“ (Λουκ. κ'. 34.) Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς Ἡσαΐας λέγει ὅτι ὁ πολὺς οἶνος πλάττει μυθίας γενεὰ εἰς πᾶν τὸν, καὶ καταπίπτει ἐκείνη ὅτε πᾶν πίνουσι· „ἐπὶ οἴνῳ πεπληνημένοι εἰσι, καὶ τεπόθησαν διὰ τὸν οἶνον“ (Ἡσ. κη'. 7.) Οὐ μόνον δὲ πρὸ ἀνωτέρω κακὰ ἡ μέθῃ γεννᾷ, ἀλλὰ καὶ πτωχὰς κάμνει πρὸς αὐτοὺς μαθητὰς· ὅθεν ἡ περὶ ὁ Σολομών· „πᾶς γὰρ μεθύσας πτωχὸς ἐστί“ (Παρ. κγ'. 21.) Καὶ πάλιν „ἀκανθα φουρτῶν ἐν χερσὶ μεθύσας“ (Παρ. κς'. 9.) Καὶ ὁ Σειράχ λέγει· „ἐργασίαι μέθυσοι, καὶ πλεονεξήσουσι“ (Σειρ. ιδ'. 1.) μαλίστα δὲ ἐάν ἡ γυνὴ ἦναι μεθύσας, αὐτὸς ἦναι μία μαγαλωτάτη ὀργή· „ὀργὴ μεγάλη, γυνὴ μεθύσας“ (Σειρ. κς'. 9.)

Σημειῶσαι δὲ ὅτι τριῶν λογίων εἶναι ἡ μέθῃ· ἡναι μέθῃ, ὅτις γίνονται ἀπὸ τὴν πολλὴν πόσιν τοῦ οἴνου, καθὼς ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος λέγει, καὶ πάντες πρὸ ῥητῆς ὅτε ἐφέραμεν μαρτυροῦσιν· εἶναι μέθῃ, ὅτις γίνονται ἀπὸ τὴν πᾶσιν καὶ τὸ πολὺ πληθὺς τῶν ἁμαρτιῶν, περὶ τῆς ὁποίας λέγει ὁ Ἡσαΐας· „καὶ τὸ σφραγῆν τῆς ὑβρεως... οἱ μεθύοντες ἀνδρῶν οἶνον“ (Ἡσ. κη'. 1.) Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς λέγει περὶ τῆς Ἰερουσαλὴμ· „ἄκουε τεταπνηνωμένη, καὶ μεθύσας ἀνδρῶν οἴνου“ (Ἡσ. να'. 21.) Ὅθεν λέγει καὶ ὁ μέγας Βασιλεὺς· „ὁ ὅποιονδήποτε πᾶσι τῆς ψυχῆς κεκρασμένους, οἶνον εἰς μεθίαν ἐναχθῆς, κατὰ τὴν ἐγγονομενίαν αὐτῶν ὑπὸ τῶν πᾶσιν ἐκκασιν, πίναν οἶνον λεγεται, καὶ κινῶν ἑαυτῶν σίκερα“ καὶ πάλιν „μέθῃ δανὴ φιλοδοξία, καὶ φιλαρχία· δανὴν μεθύσμα φθόνος· δανὴν ἢ ὑπόκρισις, καὶ ἢ τῶ πλησίον καταλαλῆς, οἱ μεθύσας ψυχὴν, ἐπιλανθάνεται τῆς σοφίας“

δι' ὅτι ἡ σύμμετρος καὶ ὀλίγη πόσις τῆ κρασίε, καὶ ὑγίαν προξενεῖ εἰς τὸ σῶμα (καθ' ὡς ὁ ἴδιος ἔπος Παῦλος τὸ λέγει γράφων εἰς τὸν Τιμόθεον, νὰ πίνῃ ὀλίγον κρασί, διὰ τὴν δυναμὸν τῆ ἀσθενείαν τῆ σωματικῆς. „Καὶ οἶνον ὀλίγον χρῶ διὰ τὸν σωμαχόν σου, καὶ τὰς πυκνάς σου ἀσθενείας“ (ἀ. Τιμόθ. ε. 23.) ὅχι μόνον, λέγω, ὑγίαν προξενεῖ τὸ ὀλίγον κρασί πινόμενον, ἀλλὰ καὶ εὐφροσύνην, καὶ χαρὰν προξενεῖ εἰς τὴν καρδίαν, καθ' ὡς λέγει ὁ Δαβὶδ. „Καὶ οἶνος εὐφραίνει καρδίαν ἀνθρώπου“ (Ψαλμ. ργ'. 15.) Καὶ ὁ υἱὸς τῆ Δαβὶδ ὁ Σολομὼν ἔτι γράφει εἰς τὰς παροιμίας τῆς. „δοτε μέθην (ἦτοι διά- „χυσιν καὶ χαρὰν) τοῖς ἐν λύπαις, καὶ οἶνον τοῖς ἐν οὐδίαις, ἵνα ἐπιλάθωνται τῆς πενίας, „καὶ πῶν πόνων μὴ μνησθῶσιν ἔτι“ (Παρ. λγ'. 6.) ἐπεὶ δὲ τὸ ὀλίγον κρασί διαλύει τὸ τραχύ καὶ λυπηρὸν κατὰ τὴν ψυχὴν, καὶ τὸ σώφρον τῆς ἀθυμίας διώκει. Διὰ τὸ καὶ ὁ Θεὸς σύμμετρα ἔκαμε τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων, ὥστε ὅπως νὰ ἀρκύνται εἰς ὀλίγα φα- „γητὰ, καὶ ποτὶ, διὰ τὴν μᾶς διδάξῃ μὲ τὸ, ὅτι δὴ μᾶς ἔπλασε διὰ τὴν ζωὴν ταύτην, ἕτε διὰ τὴν τραγωμένην, καὶ νὰ πίνωμεν ἄμετρα, ὥσπερ τὰ ἄλογα ζῶα, ἀλλὰ μᾶς ἔκαμεν ἐπιτηδεύειν, διὰ τὴν ἀπολαύσωμεν τὴν ἄλλαν ζωὴν.

„Ἐν ᾧ ἔστιν ἀσωτία“.

Ητοι εἰς τὴν πολλὴν πόσιν τῆ οἴνου, ἀκολουθεῖ φθορά, καὶ ἀπώλεια, ἐπεὶ δὲ ὁ πολὺς οἶνος, δὴ σφάζει, εἰδὲ προξενεῖ ὑγίαν, ἀλλὰ φθείρει καὶ θανατόν, ὅχι μόνον τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχὴν. καὶ τὸ εἶναι ἡ ἀσωτία. (1) ἡ ἀσωτία ἐννοεῖ ἐδῶ ὁ Παῦλος, τὴν ὑπὸ τῶν ἰδιωτῶν ὀνομαζομένην ἀκολασίαν εἰς τὰ σαρκικά πάθη. διὰ τὴν ἀπὸ τῆς μέθης γεννᾶται ἡ ἀκολασία, καὶ ἀσελγεία. Διὰ τὸ εἶπον ὁ μέγας Βασίλειος. „παρὰ πῶν με- „θυόντων γίνονται αἱ τῆς φύσεως ἐναλλαγαί, ἐν ἁρτί μὲν τὸ θῆλυ, ἐν δὲ τῷ θήλει, „τὸ ἁρτί ἐπιζητῶντων“ (Λόγ. ἀ. περὶ νηστείας) Ὅρα καὶ τὴν ἐρμηνείαν τῆς „μὴ κώ- „μοις καὶ μέθαις, μὴ κοίταις καὶ ἀσελγείαις“ (Ῥωμ. ιγ'. 13.)

19. „Ἀλλὰ πληρῶσθε ἐν Πνύματι, λαλῶντες ἑαυτοῖς ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις, καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς, ᾄδοντες καὶ ψάλλοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τῷ Κυρίῳ“.

Θέλεις, λέγει, νὰ χαίρῃς καὶ νὰ εὐφραίνεσαι Χειριστῆ; φεῦγε ἀπὸ τῆς νὰ γεμόζῃς τὴν κοιλίαν σου ἀπὸ τὸ κρασί, καὶ ἀγάπησον τὸ νὰ γεμόζῃς τὴν ψυχὴν σου ἀπὸ Πνεύματος Ἁγίου. τὸ δὲ θέλει γινῆναι εἰς ἐσέ, ἀνίσως μάθῃς νὰ ψάλλῃς, διὰ τὴν ἐκείνοι ὅπως ψάλλουν πνευματικὰ ᾄσματα, γεμόζον ἀπὸ Πνεύματος Ἁγίου. (2) καθ' ὡς ἐκ τῆς ἐναντίου γεμόζον ἀπὸ

„φίαις“ ἔδεν γὰρ ἔτι συγχῆ τὰ ἀπὸ σοφίας θεωρήμα- „τα, ὡς πῶς πᾶσι πᾶσι καὶ πᾶσι ἀμαρτίαις“ (Ἐρ- „μηνεία εἰς τὸν ε. τῆς Ἡσαΐα.) Εἶναι καὶ μέθη, ἥτις γί- „νεται ἀπὸ τὸν πολλὴν ἔρωτα, καὶ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν „χάρειν τῷ Θεῷ, ἥτις προξενεῖ νῆψιν εἰς τὸν νῦν, καὶ „σωφροσύνην εἰς τὸ σῶμα, περὶ ἧς ἔλεγεν ἡ ἀσματί- „ζουσα Νύμφη. „φάγετε ἀδελφοί μου, καὶ πίετε, καὶ με- „θύσητε ἀδελφοί“ (Ἄσμ. ε. 2.)

(1) Διὰ τὸ εἶπον ὁ μέγας Βασίλειος. „μέθη „κακίας μήτηρ, ἀρετῆς ἐναντίωσις“ τὸν ἀνδρῶν, δε- „λὸν ἀποδείκνυσιν. πῶν σωφρονα, ἀσελγῆ· δικαιοσύνην „ἐκ οὗδε φρόνησιν ἀναρῆ· ὥσπερ γὰρ ὕδωρ πολέμιον „ἔστι πυρὶ, ὥσπερ ἀμετρία εἶναι λογισμὸν κατασβεῖν- „σιν... οἱ μεθύοντες, ἔτι τὴν ψυχὴν ἀποκωλύ- „ουσι, ὡς ὑπὸ πάσης κηλίδος εἶναι κατεσιγμένοι, ἔτι „καὶ αὐτὴν τοῦ σώματος τὴν ἔξιν προσδιαφθέρουνται, „καὶ μόνον τῇ ὑπερβολῇ πᾶν ἡδονῶν ἐξοισρασὼν ἐπὶ λεγ- „νίας, ἐκτετηκότες, καὶ διαρρέοντες, ἀλλὰ καὶ αὐτῇ τῇ „ἐγκῶ, πεπλησμένοι, καὶ βρωῶδες, καὶ τῇ ζωτικῇ τόνῃ „λελυμένον τὸ σῶμα φέροντες“ (Λόγ. κατὰ μεθύοντων.)

(2) Ἐστὶ καὶ ὁ Προφήτης Ἐλισσαῖος ἐνεπλήθη Πνεύ- „ματος Ἁγίου, καὶ ἐπροφήτευσεν, ἀκούων τῶν ψάλλοντος „ἔτι γὰρ γέγραπται. „Καὶ νῦν ἴδε λάβε μοι ψάλλον- „τα· καὶ ἐγένετο ὡς ἐψάλλον ὁ ψάλλων, καὶ ἐγένετο „ἐπ' αὐτὸν χεὶρ Κυρίου. Καὶ ἔπειτα „πῶς λέγει Κύριος“ (δ'. Βασιλ. κεφ. γ'. 15.) ὅπερ ἐρμηνεύων ὁ Θεοδώ- „ρατος λέγει. „οἱ Δούλοι ἐχρῶντο τῇ πνευματικῇ τῇ „Δαβὶδ μελωδίᾳ· τῶντων εἷς μετακληθῆναι προσέτα- „ξεν ὁ Προφήτης· ἐκένε δὲ ψάλλοντος, ἡ τῇ Πνεύ- „ματος χάρις τὸ πρακτικὸν ἐσήμαινε“. Καὶ ὁ Χρυσόστο- „μος λέγει. „ἦρχε ἡ καθαρότης τῇ Προφῆτῃ προσκα- „λεσασθαι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· διὰ τί ἂν λέγει, „δοτε ἀνδράς ἰδοὺτε ψάλλον; ἐχ' ἵνα τὸ Πνεῦμα τερ- „φῇ διὰ τῆς ψαλμωδίας, ἀλλ' ἵνα ἐκένε ψάλλοντος, ὁ „νῦν τοῦ Προφήτου ἀνακαινιστῆς, ἅγιος γενῆται τῆς „τῇ Ἁγίου Πνύματος ἐπιφοιτήσεως· διὰ τοῦτο τὸ „Πνεῦμα καλῇ, ἵνα δάξῃ, ὅτι οὐ τῇ ψαλμωδίᾳ ἐ- „δέλχθη, ἀλλὰ τῇ ψυχῇ τῇ ὑπὸ τῆς ψαλμωδίας „διεγερθείσῃ· οὐκ ἦλθεν ἐπὶ τὸν ψάλλοντα, ἀλλ' ἐπὶ „τὸν ἀκούοντα“.

ἀπὸ Πνεύμα δαιμονικόν, καὶ ἀκάθαρτον ἐκείνοι, ὅπῃ τραγῶδαν τὰ σατανικά τραγῶδια. (1) Παραγγέλλει δὲ ὁ Ἀπόστολος νὰ ψάλλωμεν εἰς τὴν καρδίαν μας, οὐ μόνον, διὰ τὴν διδῆναι πῶς ὄχι μόνον μετὰ τὸ σῶμα πρέπει νὰ ψάλλωμεν, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸν νῦν καὶ τὴν καρδίαν· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν μᾶς διδάξῃ νὰ ψάλλωμεν μετὰ σιῶσιν καὶ προσοχῇ τῷ νοῷ· διὰ τὴν ἐκείνους ὅπως προτέχει εἰς τὰ ὑπὸ τῷ σώματι ψαλλόμενα πνευματικά λόγια, αὐτοὺς ψάλλει μετὰ τὴν καρδίαν τε. Βλέπε δὲ ἀγαπητέ, ὅτι, ἀφ' ὧν ὁ Ἀπόστολος ἐκαθάρισε τὴν ψυχὴν τῶν Χριστιανῶν ἀπὸ τῆς πικρίας καὶ ὀργῆς, καὶ τὰ ἄλλα πάθη, περὶ τῶν ἐποίων εἶπεν ἀνωτέρω· καὶ ἀφ' ὧν ἐκατασκόπασε τὰς Χριστιανὰς διαπλάγχυντας, καὶ συμπαθητικὰς πρὸς τὰς ἀδελφάς των, τότε παραγγέλλει νὰ γεμόζῃν ἀπὸ Πνεύματος Ἁγίου· ἐπεὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, δὲν ἔρχεται ἀπλῶς εἰς τὸν ἀνθρώπον, ἀλλὰ πληροῖται ὅλῃ τῇ καρδίᾳ τῆς ἀνθρώπου· ὅθεν χρεῖα εἶναι νὰ καθαρῶται πρότερον ἡ καρδιά, ἢ μέλλουσα νὰ δεχθῇ πλυσίαν τῇ τῷ Πνεύματος χάριτι· ἐὰν δὲ ἡ χάρις αὕτη τῷ Πνεύματος εὐερίσκειται πλουσία εἰς ἡμᾶς, εὐκολοῦ λοιπὸν θέλει εἶναι εἰς ἡμᾶς ἡ ἀπόκλισις καὶ τῶν λοιπῶν ἀρετῶν.

20. „Εὐχαρισθῆντες πάντοτε ὑπὲρ πάντων, ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου
„ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῷ Θεῷ καὶ Πατρί“.

Πάντοτε, λέγει, ἀδελφοί μου εὐχαριστεῖτε τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, ὅχι μόνον ὅταν εὐερίσκεισθε εἰς αἴσιν, καὶ ὑγείαν, καὶ εὐτυχίαν, ἀλλὰ καὶ ὅταν εὐερίσκεισθε εἰς θλίψιν, καὶ ἀσθένειαν, καὶ δυσυχίαν· καὶ ὅχι μόνον εὐχαριστεῖτε διὰ τὰ ἀγαθὰ ὅπως λαμβάνετε, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ λυπηρά, καὶ ἀπλῶς, διὰ ἐκεῖνα ὅπου ἡξεύρετε καὶ δὲν ἡξεύρετε· ἐπεὶ μὲ ὅλα ὅσα μᾶς ἔρχονται, εὐεργετούμεθα ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ καὶ ἡμεῖς δὲν γνωρίζομεν πῶς, καὶ τίνι τρόπῳ εὐεργετούμεθα. (2) Πρέπει δὲ νὰ εὐχαριστῶμεν τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, ἐν τῷ ὀνόματι ὅπως τῷ Κυρίου, ἡγῶν ὀνομαζοῦντες τὸ γλυκὺ καὶ πρᾶγμα καὶ ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῷ Υἱῷ τῷ Θεῷ, καὶ πέρνοντες μαζὶ καὶ τὸν Ἰησοῦν, αἰς μεσίτην ὄντα καὶ ὅλων τῶν ἀγαθῶν ὅπως λαμβάνομεν, καὶ αὐτῆς τῆς ἰδίας εὐχαριστίας, ὅπως προσφέρομεν εἰς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα (3).

21. „ὑποτασσόμενοι ἀλλήλοις ἐν φόβῳ Θεοῦ“.

Ιδὲ καὶ ἐδῶ διορίζει ὁ Ἀπόστολος τὴν ἀγάπην, διὰ τὴν ἀπὸ τὴν ἀγάπην γινώσκειν καὶ τὴν νὰ ἔχωμεν ὑποταγὴν οὐκ εἰς τὸν ἄλλον, ὅχι διὰ κἀνὸς κοσμικόν, καὶ ἀνθρώπινον τέλος, ἀλλὰ διὰ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ· ἐπεὶ ἐκεῖνοι ὅπως διὰ τὸν Θεόν, καὶ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ ὑποτάσσονται οὐκ εἰς τὸν ἄλλον, αὐτοὶ ποτὲ δὲν θέλουν σκανδαλισθῆναι, ἕτε θέλουν διαχωρισθῆναι ἀναμεταξύ των, μετὰ τὴν νὰ ἔχουν τοιαῦτον διωκτὸν σιωδισμόν ὅπως τὰς δύνει, τὴν κατὰ Θεὸν ἀγάπην· „εἰρήμην γάρ φησι πολλήν, τοῖς ἀγαπῶσι τὸν νόμον σου, καὶ ἐκ ἔστιν, αὐτοῖς σκανδαλόν“ (Ψαλμ. ριή.)

22. „Αἱ“

(1) Διὰ τοῦτο καὶ ὅλοι κοινῶς οἱ Ἅγιοι Ἀπόστολοι ἐμποδίζουσιν κενεῖν Χριστιανὸς νὰ μὴ λέγῃ τραγῶδια ἐθνικά, καὶ πορνικά, μήπως ἀντὶ τῆς ἐκβῇ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐκ τῆς καρδίας ταύτης, ἐκβῇ δαιμόνιον, καὶ πνεῦμα πονηρὸν· οὕτω γὰρ λέγειν εἰς τοὺς διαπαγὰς των· „ἡδὲ ἐν ταῖς Κυριακαῖς ἡμέραις πάντες ἐφροσύναν ἐπιτρέποντες ὑμῖν ἀσμενόν τι, ἢ φθέρηναι, ἢ πρᾶττειν“· λέγει γὰρ περὶ τῆς Γραφῆς· „δαδείσατε τῷ Κυρίῳ ἐν φόβῳ, καὶ ἀγαλλιάσθε αὐτῷ ἐν τρόμῳ. Καὶ αἱ ἀγαλλιάσεις ἐν ὑμῶν, μετὰ φόβου καὶ τρόμου γίνεσθαι“· χρὴ δὲ γὰρ τοῖς Χριστιανῶς ὁ πιστός, ἡδὲ ὡς ἐθνή, κλῶν ὁφθαλμοὺς λέγειν, οὐτε ἄσμα πορνικόν· ἐπὶ συμβίβηται αὐτῷ διὰ τοῦ πῶς ὡς, ἐδῶλων μεμνημένον ὁ νόμος δαιμονικά, καὶ ἀντὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἐσφρήσκει ἐν αὐτῷ τὸ πονηρὸν“· (Διαπαγὴν βιβλ. ε. κεφ. ι.) Ὅτι δὲ οἱ Χριστιανοὶ δὲν πρέπει νὰ παύζῃν ὅργανα καὶ νὰ τραγῶδῃν, εἰπομεν ἡμῖς κατὰ πλά-

τος εἰς τὸν β'. Λόγον τῆς Χρηστοθείας. Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τῆς „ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τῷ Κυρίῳ“ (Κολ. γ'. 16.) γλαφυράν εἶσαν καὶ ἀναγκαίαν.

(2) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς Χρυσόστομος ἐπυνέδιδε νὰ λέγῃ πάντοτε εἰς ὅλα ὅσα αὐτῷ ἤρχοντο, πῶς τὸ ἀξιοσημειώσαν ἀποφθεγμα· „Δόξα τῷ Θεῷ πάντων ἐνεκεν“· (Ἐπιστολ. ια'. πρὸς τὴν Ὀλυμπιάδα) καὶ ὁ μέγας Θεσσαλονίκης Γρηγόριος τὸν Θεὸν Χρυσόστομον μιμνήσκων, πῶς τὸ ἴδιον ἔλεγε.

(3) Διὰ τοῦτο καὶ οἱ Θεοὶ Πατέρες οἱ καλέμενοι Μητρίκοι ἐνομοθέτησαν νὰ προσεύχονται πῶς οἱ Μοναχοί, ὅσον καὶ οἱ Λαϊκοὶ καὶ νὰ λέγῃ τὴν σύντημον ψαλμῶν, καὶ μονολογιστὸν καλεμὲν προσευχῇ, πότε μετὰ τὸ σῶμα, καὶ πότε περισσότερο καιρὸν μετὰ τὸν νῦν, καὶ τὴν καρδίαν· „Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ Υἱέ τοῦ Θεοῦ ἐκείνῳ δόν με“.

22. „Αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίαις ἀνδράσιν ὑποτάσσεσθε, ὡς τῷ Κυρίῳ“.

Ὅχι ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε φροντίζει καὶ ἐπιμελεῖται ὁ μέγας Παῦλος διὰ τὸν γάμον, καὶ διὰ τὰς ὑπανδρῳμένους Χριστιανὰς, ἐπειδὴ καὶ ὁ Θεὸς ἐξ ἀρχῆς, διὰ τὸν γάμον ἐφρόντισεν ὑπερβολικῶς· διὰ τὸ μὲν τὸν πρωτόπλαστον Ἀδὰμ ὡσεὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, τὴν θυγατέρα καὶ σάρκα τῆς Εὕαν· ἀφ' ἧς δὲ ἐπλήθυνε τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, ἐξάπλωσε τὸν γάμον καὶ εἰς τὰς μακρὰν ὄντας ἀνθρώπους κατὰ τὸ γένος, καὶ δεῦν ἀφῆκε νὰ ᾖναι συμμαζωμένη ἡ σαρκικὴ ἀγάπη, ἕως εἰς μόνους τὰς συγγενεῖς· ἀλλὰ καὶ ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων ὅλη, διὰ μέσσω τῶν γάμων καὶ τῶν συνοικεσίων συσφαίνεται. Διὰ ταῦτα ἐν παντὶ ἐπιμελεῖται ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος τὰ ἀνδρόγυνα τῶν Χριστιανῶν, καὶ λέγει, ὅτι αἱ γυναῖκες νὰ ὑποτάσσωνται εἰς τὰς ἀνδρας τῶν, διὰ τὸ, ὅταν τὰ ἀνδρόγυνα ἔχον ὁμόνοιαν καὶ ἀγάπην ἀναμεταξύων, βέβαια καὶ τὰ τέκνα τῶν τρέφονται καλῶς, καὶ μὲ φόβον Θεοῦ, καὶ οἱ δούλοι καὶ δούλαις διάγουν εὐτακτα, καὶ ὅλα τὰ πράγματα τῆς οἴκου καὶ τῆς φαμιλίας εὐτυχῶσιν· ἀλλὰ καὶ οἱ γείτορες καὶ φίλοι, εἰρηνικῶς ἔχουσιν πρὸς αὐτάς. Διὰ τί δὲ ὁ Παῦλος εἶπεν ἐδῶ, ὅτι αἱ γυναῖκες νὰ ὑποτάσσωνται εἰς τὰς ἀνδρας τῶν, ὡσαύτῃ νὰ ὑποτάσσωνται εἰς τὸν Κύριον, εἰς καιρὸν ὅπῃ ὁ Κύριος εἶπεν· „ἔτις ἔρχεται πρὸς με, καὶ ἐμισεῖ τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα, καὶ τὴν γυναῖκα, καὶ τὰ τέκνα.... ἐδιδωταί μου εἶναι μαθητής“; (Λευκ. ιδ'. 26.) καὶ αὐτὴ αἱ γυναῖκες πρέπει νὰ ὑποτάσσωνται εἰς τὰς ἀνδρας τῶν, ὡσαύτῃ εἰς τὸν Κύριον, πῶς ὁ Κύριος λέγει νὰ χωρίζωνται αἱ γυναῖκες ἀπὸ τῶν ἀνδρας τῶν διὰ τὸν Κύριον; Εἰς τὸ ἀποκεκρυμμένον, ὅτι πῶς, ὅπῃ λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, δεῦν φανερόν· οἱ πάντες καὶ ἐξάπαντος ἰσοτιμίαν καὶ ἀπαράλλακτον ὁμοιότητα· ἡ λέγει νὰ ὑποτάσσωνται αἱ γυναῖκες εἰς τὰς ἀνδρας, ἐπειδὴ καὶ γνωρίζον πῶς με τὴν ὑποταγὴν αὐτῶν, δευδύαν καὶ ὑποτάσσονται εἰς τὸν Κύριον, δηλαδὴ ὅτι αὐτὴ καὶ προηγουμένως αἱ γυναῖκες δεῦν ὑποτάσσονται διὰ τὰς ἀνδρας τῶν, ἀλλὰ τὸ ὀλιγώτερον διὰ τὸν Κύριον, πρέπει νὰ ὑποτάσσωνται εἰς αὐτὸς· ἐπειδὴ αὐτὸς ἐκεῖνος, ὅπῃ ἀντισέκει εἰς τὰς ἐξωπεικλὰς ἐξουσιασὰς, ἀντισέκει εἰς αὐτὴν τὴν διαταγὴν τῷ Κυρίῳ, ὅπῃ τὰς ἐξωπεικλὰς ἐξουσιασὰς ἐδιδώκεν, καθὼς λέγει ὁ αὐτὸς Παῦλος, (Ρωμ. ιγ'. 2.) πολλῶ μᾶλλον ἀντισέκεται εἰς τὴν διαταγὴν τῷ Θεῷ ἐκεῖνῃ ἡ γυναῖκα ὅπῃ ἀντισέκεται εἰς τὸν ἀνδρα τῆς· ὡσεὶ ἐκ τῶ ἐναντίου, καὶ ἐκεῖνη ἡ γυναῖκα ὅπῃ ὑποτάσσεται εἰς τὸν ἀνδρα τῆς, εἰς αὐτὸν τὸν Κύριον ὑποτάσσεται, τὸν τὸν γάμον διαταξάμενον.

23. „Ὅτι ὁ ἀνὴρ ἐστὶ κεφαλὴ τῆς γυναικὸς, ὡς καὶ ὁ Χριστὸς κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας“ καὶ αὐτὸς ἐστὶ σωτὴρ τῷ σώματι“.

Ἀπὸ ἀνθρωπίνων συλλογισμῶν συσφαίνει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος ὅτι πρέπει νὰ ὑποτάσσωνται αἱ γυναῖκες εἰς τὰς ἀνδρας τῶν, καὶ βάλλει ὑπόθεσιν καὶ ἀφορμὴν τῆς ἀγάπης τῶν ἀνδρῶν τῶν αὐτῶν, δηλαδὴ, ὅτι, ὁ μὲν ἀνδρας ἔχει τὰξιν ἀρχοντος καὶ προϊοντῆς ἐπ' αὐτῇ εἰς τὴν γυναῖκα· κεφαλὴ γὰρ λέγει ὅτι εἶναι ὁ ἀνδρας, καὶ σωτὴρ τῆς γυναικὸς, ἡ δὲ γυναῖκα ἔχει τὰξιν ὑποτασσομένης πρὸς τὸν ἀνδρα· σῶμα γὰρ αὐτὴ εἶναι, τὸ ὅποιον ὑποτάσσεται εἰς τὴν κεφαλὴν· καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς, μετὰ τὸ νὰ ᾖναι κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας, προνοεῖται καὶ σώζει αὐτὴν, ἔτι λοιπὸν καὶ ὁ ἀνδρας εἶναι κεφαλὴ καὶ σωτὴρ τῷ σώματι τῷ, ἥτοι τῆς γυναικὸς τῆς· ὅθεν πῶς δεῦν χρεωστῇ καὶ τὸ σῶμα (ἥτοι ἡ γυναῖκα) νὰ ὑποτάσσεται εἰς τὴν κεφαλὴν τῆς (ἥτοι εἰς τὸν ἀνδρα τῆς); ἡ ὁποία κεφαλὴ προνοεῖται, καὶ σώζει αὐτήν.

24. „Ὡς περ ἡ Ἐκκλησία ὑποτάσσεται τῷ Χριστῷ, ἔτω καὶ αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίαις ἀνδράσιν ἐν παντί“.

Ἀπὸ τὰ λόγια ταῦτα μανθανόμεν καθαρῶτερα ἐκεῖνο, ὅπῃ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Ἀπόστολος, ἦγαν τὸ „αἱ γυναῖκες ὑποτάσσασθε τοῖς ἀνδράσιν ὡς τῷ Κυρίῳ“· ἐπειδὴ γὰρ αἱ γυναῖκες χρεωστῶν νὰ ὑποτάσσωνται εἰς τὰς ἀνδρας, καθὼς καὶ ἡ Ἐκκλησία ὑποτάσσεται εἰς τὸν Χριστόν, ἡ δὲ Ἐκκλησία περιέχει καὶ γυναῖκας, λοιπὸν ἡ γυνὴ χρεωστῇ νὰ ὑποτάσσεται εἰς τὸν ἀνδρα, καθὼς καὶ εἰς τὸν Χριστόν. Διὰ τί δὲ προσάξει ὁ Ἀπόστολος νὰ ὑποτάσσωνται αἱ γυναῖκες εἰς τὰς ἀνδρας τῶν ἐν παντί πράγματι; ἄραγε πρέπει νὰ ὑποτάσσωνται

ται εἰς αὐτὸς καὶ ὅταν αὐτοὶ παρακινῶν τὰς γυναῖκας πρὸς τὴν ἀπίσταν; ἄπαγε! διὰ τὸ ὁ Παῦλος ἐδῶ δὲν ὁμιλεῖ περὶ ἀνδρῶν ἀπίστων καὶ ἀσεβῶν, ἀλλὰ περὶ πιστῶν καὶ Χριστιανῶν, πρὸς τὰς ὁποίας καὶ ἔγραψεν (1).

25. „Οἱ ἄνδρες ἀγαπάτε τὰς γυναῖκας ἑαυτῶν, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς
„ἠγάπησε τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς“.

Εἶδες Χριστιανὲ πῶς ἐπαρακίνησε, καὶ ῥημάτισε τὴν γυναῖκα ὁ Παῦλος νὰ ὑποτάσσεται εἰς τὸν ἄνδρα, μὲ ἐκεῖνο τὸ μέτρον καὶ τὴν τάξιν, μὲ τὴν ὁποίαν καὶ ἡ Ἐκκλησία ὑποτάσσεται εἰς τὸν Χριστόν; ἄκουσον δὲ καὶ πῶς πάλιν ἐδῶ παρακινεῖ, καὶ ἀναγκάζει τὸν ἄνδρα, νὰ ἀγαπᾷ τὴν γυναῖκα τὴν, καὶ ὅχι νὰ φέρεται εἰς αὐτὴν ὡς πρὸς αὐτοκράτορα καὶ ἐξουσιαστήν. „Αγαπάτε, λέγει, οἱ ἄνδρες τὰς γυναῖκας σας“· μὲ ποῖον μέτρον; μὲ ὁποῖον δηλαδὴ καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησε τὴν Ἐκκλησίαν· καὶ προνοεῖτε καὶ ἐπιμελεῖσθε τὰς γυναῖκας σας, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς προνοεῖ τὴν Ἐκκλησίαν· καὶ αὐτὸν καμὴν χρεῖαν νὰ πάθετε τίποτε, ἢ καὶ νὰ ἀποθάνετε διὰ τὰς γυναῖκας σας, μὴ τὸ παραινήσετε· διὰ τὸ, ἐπεὶ μὲν θέλετε ὑπομῶντες τὰ πάθη ταῦτα, καὶ τὸν θάνατον, διὰ τὰς ἐδικὰς σας γυναῖκας, ὅπως σὰς ἀγαπᾷ, καὶ φυλάττειν τιμὴν, καὶ σωφροσύνην· ὁ δὲ Χριστὸς ὑπέμεινε πάθη καὶ θάνατον θανάτου θανάτου διὰ τὴν Ἐκκλησίαν, ὅπως ἦν πρὸ τῆς μοιχαλίας, λατρεύοντα τὰ εἰδώλα, καὶ ἠγάπα μὲν τὰς δαίμονας καὶ τὰς ἀμαρτίας, ἐμίσει δὲ τὸν Χριστόν· καὶ καθὼς ὁ Χριστὸς ἐτραβίξεν εἰς τὴν ἀγάπην, τὴν ἀποστροφὴν αὐτὴν Ἐκκλησίαν, ὅχι μὲ ὕβρεις καὶ φοβερισμὸς· ἔτσι καὶ ἐπεὶ οἱ ἄνδρες, εἰὰ ἰδῆτε τὰς γυναῖκας σας καὶ σὰς ἀποσρέφονται, σπευδάζετε νὰ τὰς τραβίξετε εἰς τὴν ἀγάπην, μὲ πολλὴν ἀγάπην καὶ ἐπιμέλειαν, καὶ αὐτὸν πάθετε τίποτε κακὸν διὰ τὰς γυναῖκας σας, μὴ τὰς ὀνειδίσετε πῶς πάσχετε δι' αἰτίας· διὰ τὴν καὶ ὁ Χριστὸς δὲν ὤνειδισε τὴν Ἐκκλησίαν, πῶς ἔπαθε δι' αὐτὴν τόσα πάθη, καὶ θάνατον θανάτου.

26. „Ἴνα αὐτὴν ἀγιάσῃ, καθαρίσας τῷ ὕδατι τοῦ ὕδατος ἐν
„ῥήματι“.

Ο Χριστὸς, λέγει, δὲν ἐσιγχαθῇ τὴν Ἐκκλησίαν, ὅπως ἦν πρότερον μεμολυσμένη, καὶ ἀκάθαρτος, καὶ ἄσχημος· καὶ σὺ ὁ ἄνδρας ὁμοίως μὴ σιγχαθῇ τὴν γυναῖκά σου, καὶ ἦναι ταπεινὴ, καὶ ἄσχημοτάτη. „Ὅτι δὲ ἡ Ἐκκλησία ἦν ἄσχημος, ἄκουσον τί εἶπε δι' αὐτὴν ἡ ἀνωτέρω ὁ Παῦλος· „ἦτε γὰρ ποτε σκότος“ (Ἐφ. ε. 8.) τί δὲ εἶναι μαυρότερον, καὶ ἄσχημότερον ἀπὸ τοῦ σκοταδίου; δι' ὃ καὶ ἐν τῷ ῥήματι ἡ αὐτὴ Ἐκκλησία διὰ τὴν προτέραν τῆς ἀσχημίας ἔλεγε· „μέλαινα εἰμι ἐγώ“ (ἄσμ. α. 4.) Ἡ Ἐκκλησία πρότερον ἦν δόλη εἰς τὴν κακίαν, καὶ εἰς τὸν διάβολον, τί δὲ ἄλλο εἶναι ἀπὸ τὴν κακίαν, καὶ τὸν διάβολον ἀκαθάρτοτερον; ἡ Ἐκκλησία πρότερον ἦν ἀπειθή, ἀνόητος, καὶ βλάσφημος· τί δὲ ἄλλο ἀπὸ τὰ πάθη αὐτὰ, εἶναι ἀνοήτοτερον; μὲ ὅλα ταῦτα ὁ Χριστὸς διὰ τὴν Ἐκκλησίαν αὐτὴν, τὴν τόσον ἄσχημον, καὶ ἀνόητον, καὶ ἀκάθαρτον, ἔδωκε τὸν ἑαυτὸν τὴν εἰς θάνατον, καὶ ἐκαθάρισεν αὐτὴν, μὲ τὸ ὕδωρ τοῦ ὕδατος, ἦτοι μὲ τὸ Ἅγιον Βάπτισμα, καὶ μὲ ῥῆμα· ποῖον; ἦν μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, εἰς τὸ ὁποῖον βαπτίζομεθα.

27. „Ἴνα παραστήσῃ αὐτὸς ἑαυτῷ εὐδοξίαν τὴν Ἐκκλησίαν“.

Εἔδωκε, λέγει, ὁ Χριστὸς τὸν ἑαυτὸν τὴν διὰ τὴν Ἐκκλησίαν, διὰ νὰ παραστήσῃ αὐτὴν εἰς τὸν ἑαυτὸν τὴν, ὅχι ἀπλῶς καθάραν, ἀλλὰ εὐδοξον, καὶ λαμπράν. Καθὼς λοιπὸν ὁ Χριστὸς ἔγινεν αἴτιος εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ὅλων τῶν ἀγαθῶν, ἔτσι καὶ σὺ ὁ ἄνδρας γίνε εἰς τὴν

(1) Σημειώμεν ἐδῶ, ὅτι αἱ γυναῖκες δὲν πρέπει νὰ ὑποτάσσωνται ὡς τοὺς ἄνδρας, ὅχι μόνον ὅταν οἱ ἄνδρες τὰς παρακινῶν εἰς τὴν ἀπίσταν, ἀλλὰ καὶ ὅταν τὰς παρακινῶν νὰ κάμνουν καμμίαν πράξιν καὶ ἔργον παράφυσιν, καὶ ἔξω ἀπὸ τὰς ἐντολὰς τοῦ Χριστοῦ· οἱ αὐτοὶ γὰρ καὶ παράνομα, καὶ παράφυσιν ἔργα, πρέ-

πει νὰ ἀντιστήκων εἰς τὰς ἐντολὰς τῶν, καὶ σελήως νὰ μὴ τὰς ὑπακούων· διὰ τὴν εἰς τὰς ὑπακούων καὶ ἀμαρτίαν, κολλάζονται καὶ αὐταῖς μαζί μὲ τὰς ἐντολὰς τῶν. „Ὅρα καὶ αὐτὴν ἡμεῖς τὰς· „αἱ γυναῖκες ὑποτάσσονται τοῖς ἰδίοις ἄνδράσιν, ὡς ἐκκλησία ἐν Κυρίῳ“ (Κολοσ. γ. 18.)

τὴν γυναῖκά σου ἄτιος καθε καλῶ· καὶ καθὼς ὁ Χριστὸς ἐπιμελήθη διὰ τὸ ψυχικὸν καὶ ἄλλος τῆς Ἐκκλησίας, ἑστὶ καὶ σὺ ὁ ἄνδρας μὴ σπευδάξης πῶς νὰ ᾔῃαι ἡ γυνή σου ὡραία εἰς τὸ σῶμα, ἀλλὰ πῶς νὰ ᾔῃαι ὡραία εἰς τὴν ψυχὴν· θέλεις δὲ κάμῃς ὀγλίγωρα ὡραίαν εἰς τὴν ψυχὴν τὴν γυναῖκά σου, ἀνίστως ὑπακτῆς τῇ ἡθικῇ, ἀνίστως τὴν διδασκίαν νὰ φυλάττῃ τὰς ἐντολὰς τῶ Κυρίου, ἀνίστως τὴν μαρτυρίαν νὰ εὐλογεῖται μετὰ τὰς ἀρετὰς, καὶ ὅχι μετὰ εὐμορφα φορέματα, καὶ μάταια εὐλόγια, καὶ ἀνίστως παρασαίνῃς αὐτὴν λαμπράν, καὶ εὐδοξοῦ κατὰ τὴν ψυχὴν, τόσον εἰς τὸν ἑαυτὸν σου, ὅσον καὶ εἰς τὸν Θεόν.

„Μὴ ἔχουσιν σπιλον ἢ ρυτίδα, ἥτι τῶν τοιούτων· ἀλλ' ἵνα ἡ ἀγία καὶ ἁμωμος“.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα φανερόν ἐστι ὁ Ἀπόστολος τὰ πάθη τῆς ψυχῆς· δι' ὅ,τι, σπιλοι μὲν, καὶ μολυσμοί, εἶναι τὰ καινάρια καὶ συγγνωστά πάθη, ὅπερ ἀποκρίσῃ ἡ ψυχὴ (τὰ ὅποια εἶναι εὐκόλως νὰ τὰ ἀποπλύνῃ τις) διὰ τὴν προξενῶσιν ἀσχημίαν εἰς τὴν ψυχὴν, καὶ ἀχρεΐσαι τὴν αὐτῆς ὡραιότητα· ρυτίδες δὲ, ἦεν ζαρωματῆδες, εἶναι τὰ πάθη, ὅπερ παλαιῶσιν εἰς τὴν ψυχὴν, καθὼς καὶ ἡ ζαρωματῆς τὴν προσώπου, προξενῶνται ἀπὸ τῶ παλαιότητος, καὶ τὸ γυμνασίον· ταῦτα δὲ τὰ πάθη κάμνουν τὴν ψυχὴν ἀκαθάρτον, μετὰ τὸ νὰ καταλείπονται μετὰ δυσκολίαν. Αὐτὰ λοιπὸν τὰ πάθη εἶχον ἡ Ἐκκλησία, ἀλλὰ τὸ Ἅγιον Βάπτισμα ὅλα τὰ ἐκαθάρισε, καὶ ἀγίας, καὶ ὡραίας ἔκαμε τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων· πλὴν καὶ τὸ δεύτερον Βάπτισμα, ἦεν ἡ μετάνοια, καὶ τὰ δάκρυα, ἀπὸ ὅλα αὐτὰ καθαρίζον τὴν ψυχὴν, καὶ κάμνουν αὐτὴν ὡραίαν, καὶ πάγκαλλον. Τοιοτρόπως λοιπὸν καὶ σὺ ὁ ἄνδρας, ἐπιμελῶ νὰ καθαρῶς τὴν γυναῖκά σου ἀπὸ καθε μολυσμὸν τῆς ἀμαρτίας, μετὰ τὰς νεθεσίαις σου, καὶ μετὰ τὸ καλὸν παράδειγμα τῆς ζωῆς σου.

28. „Οὕτως ὁφείλουσιν οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶν τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας, ὡς τὰ ἑαυτῶν σώματα“.

Τὸ παράδειγμα, ὅπερ τώρα φέρει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, ἦεν τὸ νὰ ἀγαπᾶν οἱ ἄνδρες τὰς γυναῖκάς των, καθὼς ἀγαπᾶ καὶ τὰ σώματά των, ἥτοι, λέγω, ὅσον τὸ φέρει ὡς μεγαλύτερον, καὶ δυνατώτερον εἰς τὸ νὰ καταπέσῃ· διὰ τὴν τὸ παράδειγμα ὅπερ εἶπεν ἀνωτέρω, τὸ, ὅτι οἱ ἄνδρες πρέπει νὰ ἀγαπᾶν τὰς γυναῖκάς των, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἀγαπᾶ τὴν Ἐκκλησίαν, εἶναι ἀκόμη μεγαλύτερον, καὶ δυνατώτερον ἀπὸ τὸ, καθ' ὅτι περσιότερον ὁ Χριστὸς ἀγαπᾶ τὴν Ἐκκλησίαν, παρὰ ὅπερ οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶν τὰ σώματά των, καὶ τὰς γυναῖκάς των· ἔφερε δὲ τὸ παράδειγμα τὸ ὁ Παῦλος, ὡς πλέον οἰκειότερον, καὶ φανερώτερον· δι' ὅ,τι διὰ τὸ μὴ ἔχει τίνας νὰ λέγῃ, ὅτι ὁ Χριστὸς ἦεν Θεός, καὶ διὰ τὸ ἔδωκεν εἰς θάνατον τὴν ἑαυτῆς, διὰ τὴν ἀγάπην τῆς Ἐκκλησίας· τὴν χάριν ὁ Παῦλος ἀπὸ ἄλλο ἐπιχείρημα λέγει ἐδῶ, ὅτι καὶ οἱ ἄνδρες ἀναγκάζονται νὰ ἀγαπᾶν παρομοίως τὰς γυναῖκάς των, καθ' ὅ,τι ὀφείλουσιν νὰ τὰς ἀγαπᾶν, ἦεν ὅσον εἶναι κατὰ χάριν ἡ ἀγάπη τῶν γυναικῶν τῶν, ἀλλὰ κατὰ χρέος καὶ ἀνάγκην· διὰ τί; διὰ τὴν ἡ γυναῖκα εἶναι σῶμα τῆς αὐτοῦ· ὅσα μὲν, διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ σώματος τῆς αὐτοῦ ἐπλάσθη εἰς τὴν ἀρχὴν· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν μετὰ αὐτὴν ἔγενεν ὅσα σῶμα διὰ τῆς μίξεως· „ἔσονται γάρ φησιν οἱ δύο εἰς σάρκα ἓν, μίαν“· (Γεν. β'. 24.) Τὸ μὲν ἐν παράδειγμα τῶ Κυρίου μετὰ τὴν Ἐκκλησίαν, ἐμεταχειρίσθη ἀνωτέρω ὁ Παῦλος, ὅχι μόνον διὰ τὸ νὰ ἀγαπᾶ ὁ ἄνδρας τὴν γυναῖκά του, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ νὰ τὴν ὑπακτῇ, καὶ νὰ τὴν κάμῃ ὡραίαν εἰς τὴν ψυχὴν μετὰ τὰς ἀρετὰς· „ἵνα ἡ, λέγει, ἀγία καὶ ἁμωμος“· τὸ δὲ παράδειγμα τὸ τῆς σαρκὸς, τὸ ἀνέφερε, διὰ τὸ νὰ δείξῃ μόνον πῶς πρέπει ὁ ἄνδρας νὰ ἀγαπᾶ τὴν γυναῖκά του, καὶ ὅχι διὰ ἄλλο.

„Ὁ ἀγαπῶν τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἑαυτὸν ἀγαπᾷ“.

29. „Οὐδὲς γάρ ποτε τὴν ἑαυτοῦ σάρκα ἐμίσησεν, ἀλλ' ἐκτρέφει καὶ θάλπει αὐτὴν, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς τὴν Ἐκκλησίαν“.

Καθὼς, λέγει, καθε ἄνθρωπος προσφέρει εἰς τὸ σῶμά του καθε ἐπιμέλειαν, καὶ ὑπερβολικὴν ἀγάπην καὶ περιποίησιν, ἑστὶ καὶ σὺ ὁ ἄνδρας χρεωστὴς νὰ δείχῃς εἰς τὴν γυναῖκά σου,

κάσα, κάθε ἀγάπην, καὶ ὑπερβολικὴν ἐπιμέλειαν. Φέρει δὲ πάλιν καὶ εἰς τὸ Παῦλος παράδειγμα τὸν Χριστὸν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν, διὰ τὴν δεῖξαι, ὅτι καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, καθὼς ἠγάπησε καὶ τὸ ἴδιόν τε σῶμα.

30. „Ὅτι μέλη ἐσμὸν τοῦ σώματος αὐτοῦ“.

Ητοι γνησιότητα καὶ οἰκειότητα πολλὴν πρὸς τὸν Χριστὸν ἔχομεν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί, οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτὸν, οἵτινες λεγόμεθα τῷ Χριστῷ Ἐκκλησία.

„Ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῶν ὀστέων αὐτοῦ“.

Απὸ τὴν σάρκα, λέγει, καὶ ἀπὸ τὰ κόκκαλα τοῦ Χριστοῦ ἔμεθα ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί· διὰ τὴν, καθὼς ἡ Εὐὰ ἐγένετο ἀπὸ τοῦ σώματος τοῦ Ἀδάμ, ἔτσι καὶ ὁ Χριστὸς ἐγένετο ἀπὸ τὴν ἰδικήν μας φύσιν· καὶ ὅση συγγένεια ἐγένετο τότε ἐκεῖ τῷ Ἀδὰμ μετὰ τὴν Εὐάν, ὅση συγγένεια ἐγένετο καὶ πᾶσα εἰς τὸν Χριστὸν μετὰ ἡμᾶς τὴν Ἐκκλησίαν. Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί ἔμεθα ἀπὸ τὴν σάρκα τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀπὸ τὰ κόκκαλά του· ἀ. διὰ τὴν, καθὼς ὁ Χριστὸς ἐγεννήθη χωρὶς σπορὰν ἀνδρὸς ἐκ Πνεύματος Ἁγίου, ἔτσι καὶ ἡμεῖς ἀναγεννώμεθα διὰ Πνεύματος Ἁγίου, μετὰ τὸ λυτρὸν τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος· καὶ β. διὰ τὴν μεταλαμβάνοντες ἀπὸ τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου, μεταβαλλόμεθα εἰς αὐτὰ, καὶ γινόμεθα σῖσάωμοι μετὰ τὸν Χριστόν. Καὶ διὰ τὴν εἰπαμεν μετὰ συντομίαν, διὰ τὸ λέγει ὁ Παῦλος πᾶς ἔμεθα ἀπὸ τὴν σάρκα, καὶ ἀπὸ τὰ κόκκαλα τοῦ Χριστοῦ, διὰ τὴν ἄκραν καὶ ὑπερβολικὴν εὐωσιν, καὶ οἰκειότητα, ὅπως ἔχομεν μετὰ τὸν Χριστόν· διὰ τὴν, καὶ κατ' αὐτὸ τὸ φαινόμενον, ὁ Χριστὸς ἐκοινωνήσεν εἰς ἡμᾶς τὸ σῶμά του, καὶ τὸ αἷμά του· καὶ κατὰ τὸ νοῆμα, διὰ τὴν ὅτι ὁ Χριστὸς ἐγένετο αἷτιος τοῦ ναῦ ἀναπλασθῶμεν ἡμεῖς πνευματικῶς διὰ τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος, καθὼς καὶ ὁ Ἀδὰμ ἐγένετο αἷτιος (ὕλικῶς διπλασθῶν) τῆς πλάσεως τῆς Εὐας.

31. „Ἀντὶ τούτου καταλείψα ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται ὡς ἓν σὰρκα μία“ (Γεν. β'. 24. Ματθ. ιθ'. 5.)

Ιδὲ καὶ ἄλλο αἷτιον καὶ δικαίωμα, ὅπως ἔχει ὁ ἄνθρωπος τὴν ἀγάπην τὴν γυναικῶς, ἥγουν διὰ τὴν ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἀφίνει μετὰ τὰς ἰδίας γονεῖς, σφύεται δὲ μετὰ τὴν γυναῖκα· καὶ δεῦν εἶπε συγκατοικεῖ, ἀλλὰ προσκολλᾶται μετὰ τὴν γυναῖκα, διὰ τὴν φανερώσῃ μετὰ τὴν λέξιν ταύτην, τὴν ἀχώριστον εὐωσιν ὅπως ἔχει ὁ ἄνθρωπος μετὰ τὴν σύζυγον. Τὸ δὲ εἰς σὰρκα μία, λέγει ὁ μέγας Χρυσόστομος, ὅτι ἐκλαμβάνεται μετὰ καὶ ἀπλῶς, πᾶς ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ γίνονται μία σὰρκα διὰ τῆς μίξεως, φανερόντι ὅμως καὶ εἰς ἄλλο νόημα βαθυτέρον, ἥτοι πᾶς ὁ ἄνθρωπος καὶ ἡ γυνὴ οἱ δύο ὅμως σμίγονται διὰ τὴν ἐπιτελέσθαι μία σὰρκα, ἥγουν διὰ τὴν γενήσθαι εἰς ἓν παιδίον.

32. „Τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν· ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν Χριστόν, καὶ ἡ Ἐκκλησία“.

Ητοι ὁ Μωϋσῆς, λέγει, μέγα καὶ θαυμαστὸν πρᾶγμα ἐφανερώσεν εἰπὼν εἰς τὸ Βιβλίον τῆς Γενέσεως, ὅτι ὁ ἄνθρωπος θέλει ἀφήσῃ τὰς γονεῖς, καὶ τὴν γυναῖκα· δι' ὅ,τι ἀληθῶς μυστηριώδες πρᾶγμα, καὶ ἀπόκρυφον εἰς τὸν νῦν εἶναι, τὸ ναῦ ἀφίνει ὁ ἄνθρωπος τὰς γονεῖς ἐκείνας ὅπως τὸν ἐγέννησαν, καὶ ἐκοπίασαν ναῦ τὸν αἰσθρῆσαι, καὶ τὸν διεργέτησαν δίδοντες εἰς αὐτὸν τὸ εἶναι, καὶ πάλιν μετὰ τὴν θέλησιν τῶν ἰδίων αὐτῶν γονεῶν, τὰ πηγαῖν ναῦ προσκολλᾶται μετὰ μία γυναικα, ὅπως ποτὲ δεῦν εἶδε, καὶ ὅπως δεῦν τὸ ἔκαμε κἀνεία ἀγαθὸν καὶ διεργεσίαν, ἀληθῶς μέγα εἶναι τὸ μυστήριον τοῦτο· ἐκλαμβάνεται ὅμως καὶ νοεῖται ἀπὸ ἐμένα τὸν Παῦλον, εἰς τὸν Χριστόν, καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν· ὥσταν ὅπως τὸ ἐρρέθη ἀπὸ τὸν Ἀδὰμ, καὶ ἀπὸ τὸν Μωϋσῆν προφητικῶς διὰ τὸν Χριστόν· διὰ τὴν καὶ ὁ Χριστὸς ἀφῆκε τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα, ὅχι μετὰ τοπικῶς μεταβάσιν, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐνανθρωπήσεως συγκατάβασιν, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Νύμφην, τὴν Ἐκκλησίαν,

σίαν, ἡ ὁποία ποτὲ δὲν τὸν ἐγνώρισε διὰ Θεόν, καὶ ἐγίνετο μὲ αὐτῷ εἰς Πνεῦμα διὰ τῆς Ἀγίας Βαπτίσματος· ἐπειδὴ „ὁ κολλώμενος τῷ Κυρίῳ, εἰς Πνεῦμα ἐστὶ“ κατὰ τὸν αὐτὸν Παῦλον. (ἀ. Κορ. 5. 17.) (1) Πῶς λοιπὸν κατηγορεῖται τινες τὸν γάμον ὅτι εἶναι κακὸς, εἰς καιρὸν ὅπῃ ὁ μέγας Παῦλος ἔφερεν αὐτὸν εἰς παράδειγμα τῷ κατὰ Χριστὸν μυστηρίου, καὶ εἰς καιρὸν ὅπῃ ὀνομάζει αὐτὸν μυστήριον; ὅπως κακῶς οἱ κακοὶ ἔτοι καὶ παρανόμως τὸν κατηγοροῦσι (2).

33. „Πλὴν καὶ ὑμεῖς οἱ καθ' εἴα, ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα οὕτως ἀγαπάτω ὡς ἑαυτόν“.

Πλὴν, λέγει, ἀγκαλὰ καὶ ἐγὼ ἀλληγορικῶς, καὶ πνευματικῶς ἐνόησα τὰ ἀνωτέρω προφητικά λόγια τῷ Ἀδὰμ, καὶ τῷ Μωϋσέως, εἰς τὸν Χριστὸν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν, ὅμως κατὰ τὸ γράμμα, ἐρρέθησαν αὐτὰ καὶ διὰ τὰ ἀνδρόγυνα· καὶ δὲν ἀντρέπει ἡ πνευματικὴ ἀλληγορία αὐτῇ, τὴν κατὰ τὸ γράμμα εὐνοίαν καὶ σαρκικῶς σχέσιν, ὅπῃ πρέπει νὰ ἔχη ὁ ἄνδρας μὲ τὴν γυναῖκα· δι' ὅ,τι καθεὶς ἄνδρας χρεώσεται νὰ ἀγαπᾷ, καὶ νὰ περιθάλπῃ τὴν γυναῖκά τιν, καθὼς ἀγαπᾷ καὶ περιθάλπει καὶ τὸν ἑαυτόν τιν. Καὶ μή μιν λέγῃς ἐσὺ ὁ ἄνδρας, ὅτι τὸ πᾶν καὶ πᾶν ἐλάττωμα ἔχει ἡ γυναῖκά σου, καὶ διὰ τὸ δὲν τὴν θέλω· διὰ τὴν, καθὼς ἐσὺ ὅταν ἔχῃς κἀνὴν ἐλάττωμα εἰς τὸ σῶμά σου, ἢ ὅταν ἦναι τὸ χέρι σου κελκὸν, ἢ τὸ ποδάρι σου κνιζὸν, ἢ τὸ ὄμματι σου ἀλλοιθῶρον, ἢ ἄλλο σου μέλος ἔχει κἀνὴν βλάβημον, δὲν ἀποκόπτεις ἀπὸ τὸ σῶμά σου τὸ μέλος ἐκεῖνο, ἀλλὰ μάλιστα περιεσώπτερον τὸ ἐπιμελῆσαι διὰ νὰ τὸ ἰατρούσῃς· τοιοτρόπως καὶ ἐὰν ἡ γυναῖκά σου ἔχῃ ἐλαττώματα καὶ ψεγάδια, δὲν πρέπει νὰ τὴν χωρίζῃς δι' αὐτὰ, ἀλλὰ μάλιστα νὰ τὴν ἐπιμελῇσαι, διὰ νὰ τὴν ἰατρούσῃς (3).

„Ἡ δὲ γυνὴ ἵνα φοβῇται τὸν ἄνδρα“.

Επειδὴ ἡ κατὰ πάντα ἰσοτιμία τῷ ἄνδρὶ μετὰ τῆς γυναικὸς, προξενεῖ ἀκαταστασίαν εἰς τὰ ἀνδρόγυνα, καὶ εἰς τὰς οἰκίας, διὰ τὸ ὅτι Παῦλος ἐδῶ λέγει, ὅτι ἡ γυναῖκα πρέπει νὰ ἔχῃ καὶ φόβον εἰς τὸν ἄνδρα τιν, ἵνα διὰ μέσων τῶ φόβου αὐτῆς, δέξικται εἰς τὰ ἀνδρόγυνα μία ἀρχή, καὶ ὕψιστος, καὶ κεφαλὴ ὁ ἄνδρας μόνον, καὶ ὅχι ἡ γυναῖκα· φόβον ὅμως πρέπει νὰ ἔχῃ ἡ γυνὴ πρὸς τὸν ἄνδρα, ὅχι δελικὸν, ὡσαύτ' ἀλκῇ, ἀλλὰ εἰς φόβον ὅπῃ πρέπει εἰς τὰς ἐλδοθέρας, ὅστις δὲν εἶναι ἄλλο, πᾶρξ μία ὑπερβολικὴ δὐλάβεια καὶ συστολή, καὶ ἐντροπή, τὴν ὅποιαν πρέπει νὰ ἔχῃ εἰς τὸν ἄνδρα τιν· ἐπειδὴ ἀπὸ τὸν τοιαύτον φόβον, καὶ τὴν δὐλάβειαν, καὶ ἐντροπὴν, θέλει συνίσταται περιεσώτερον ἡ ἀγάπη τῶν ἀνδρῶν· καὶ πάλιν ἀντιστρόφως ἀπὸ τὴν τοιαύτην ἀγάπην θέλει συνίσταται ὁ τοιαύτος φόβος, καὶ ἡ δὐλάβεια· διότι ἡ γυνὴ θέλει μὲν ἀγαπήσῃ τὸν ἄνδρα τιν, ὡσαύτ' μέλος καὶ σῶμά τιν· θέλει δὲ φοβεῖται, καὶ δὐλαβεῖται αὐτὸν καὶ ὡσαύτ' κεφαλὴν τιν, ἐπειδὴ ἔτι καὶ ὁ Θεὸς ἐπρόσβαξεν εἰς τὴν ἀρχὴν τῷ Κόσμῳ τὴν Εὐαν, νὰ ἔχῃ δὐλάβειαν, καὶ φόβον εἰς τὸν ἄνδρα τιν τὸν Ἀδὰμ, λέγων· „πρὸς τὸν ἄνδρα σε ἡ ἀποστροφή σου, καὶ αὐτὸς σε κυριεύσει“. (Γεν. γ'. 16.) Ἀλλ' ἵτως ἡθέλει εἰπῇ κἀνὴν ἄνδρας· τί λοιπὸν νὰ κάμω ἐγὼ, ὅπῃ ἡ γυναῖκά μου δὲν με φοβεῖται, ἐδέ με ἐντρέπεται; εἰς τὸν ὅποιον ἀποκεινόμεθα, ὅτι ἐσὺ ὁ ἄνδρας ἀγάπα τὴν γυναῖκά σου, καὶ κάμνε τὸ ἐδικόν σου χρέος, καὶ μὲ τὴν πολλὴν σου ἀγάπην, θέλεις καταπεῖσεις εἰς ὅλον τὸ ὕψος τὴν γυναῖκά σου, καὶ νὰ σε ἐντρέπεται· ὁμοίως καὶ ἐσὺ ἡ γυναῖκα, αὐτὴ καὶ δὲν ἀγαπᾷ ἀπὸ τὸν ἄνδρα σε καθὼς πρέπει, ὅμως ἐσὺ κάμνε τὸ χρέος σου, καὶ φοβέ, καὶ ἐντρέπε τὸν ἄνδρα σε, καὶ μὲ τὴν ἐδικὴν σου ἐντροπὴν καὶ δὐλάβειαν, θέλεις κατα-
ταπεί-

(1) Διὰ τὸν γράφον καὶ ὁ μέγας Μακάριος· „Παῖ, ἀδελφε, τῷ ὀδηγῶντι Θεῷ· κοινωνήσῃς ἡ ψυχή σου τῷ Θεῷ, ὡς κοινωνῇ νύμφη νυμφίῳ· σὸ γὰρ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστὶ, φησὶν· ἐγὼ δὲ λέγω εἰς Χριστὸν, καὶ εἰς τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν“. (Ὁμιλ. λη. κεφ. ε'.)

(2) Τοιοῦτοι ἐσάδθησαν οἱ Μανιχαῖοι, καὶ ὁ Σαπρὶ-
λος, καὶ οἱ Εὐσεβιανοὶ, καὶ ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν

αὐτῶν· „κολύουσιν γαμῶν“. (ἀ. Τιμοθ. δ'. 3.) Διὰ τὸν καὶ ἡ ἐν Γάγγρᾳ Σωὸδος πᾶσι ἀναδεικνύει τὴν Κα-
νὸν α'.

(3) Περὶ αὐτοῦ, ὅτι δὲν πρέπει νὰ χωρίζουν οἱ ἄν-
δρες τὰς γυναῖκάς τιν, ὅρα τὴν κατὰ πλάτος ὑποση-
μείωσιν τῷ μη. Ἀποστολικῶν, ἐν τῷ ἡμετέρῳ νεοτυπώ-
τῳ Κανονικῷ.

ταπεινούς τὸν ἄνδρα σε εἰς ὅλον τὸ ὕψeron καὶ εἰς τὸ νὰ σε ἀγαπᾷ. Βλέπε δὲ, ὡ ἀναγιγνώ-
 σα, πῶς ὁ Ἀπόστολος μὲ πολλὰ μετὰ λόγια ἐπλάτυνε καὶ ἀπέδειξε, πῶς ὁ ἄνδρας πρέπει
 νὰ ἀγαπᾷ τὴν γυναῖκα τὴν· μὲ εἷς δὲ μόνον λόγον ἐφανέρωσεν, ὅτι ἡ γυναῖκα πρέπει νὰ
 φοβῆται τὸν ἄνδρα, χωρὶς νὰ τὸ πλατυνῇ μετὰ πολλὰ, διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι εἰς τὰ ἀν-
 δρόγυνα θέλει μάλιστα νὰ κυριεύῃ περισσώτερον ἢ ἀγάπῃ, παρὰ ὁ φόβος· ἀγκαλὰ καὶ ἡ
 γυνὴ, ὡς ἔπομεν, χρεώσῃ νὰ ἔχῃ πρὸς τὸν ἄνδρα εἷς φόβον, ὅπῃ νὰ ῥυθμίσῃ ἐνώμιος
 μετὰ τὴν ἀγάπην, καὶ ὅχι εἷς φόβον ὅπῃ νὰ τὴν κάμνῃ νὰ τρέμῃ καὶ νὰ δειλιά· διὰ τὴν
 ἀπὸ τὸν ποιῶν φόβον δεῖ γυναικῶν ἀγάπῃ καὶ εὐνομίᾳ, ἀλλὰ μάλιστα μῖσος, καὶ διχό-
 νοια· καὶ πρὸς τέτοις νὰ ἔχῃ εἷς φόβον ἢ γυνὴ, ὥστε ὅπῃ νὰ μὴν ἀντιλέγῃ εἰς τὸν ἄνδρα
 πῃ, μηδὲ νὰ σηκώνεται κατ' ἐπάνω τῷ ἀνδρὶ, καὶ νὰ ζητῇ τὴν πρωτεύειαν· δι' ὅ,τι, ἀγκαλὰ
 καὶ ἡ γυνὴ ἵναί μίαν σάρκα μετὰ τὸν ἄνδρα, καὶ ἔχῃ καὶ αὐτὴ ἐπάνω εἰς τὰ γυναικῶνα παι-
 δία, μίαν ἀρχὴν μετὰ τὸν ἄνδρα ἰσοτίμον κατὰ τὸ· ὅμως εἶναι ἀρχὴ δούτερα, πῇ δὲ πρῶ-
 τῇ καὶ μεγαλιτέραν ἀρχὴν καὶ ἐξουσίαν ἔχει ὁ ἄνδρας (1).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 5'.

1. „Τὰ τέκνα ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν ὑμῶν ἐν Κυρίῳ“.

Καθὼς εἷς τεχνίτης ὅπῃ ζητεῖ νὰ κατασκευάσῃ εἷς ἀνδριάντα ἀνθρώπινον, πρῶτον
 μετὰ κατασκευάζει τὴν κεφαλὴν, ἔπειτα τὸν λαιμὸν, καὶ τὰς ὤμους, καὶ τὰς χεῖρας, καὶ περὶ-
 ταῖον κατασκευάζει τὰς πόδας· τοιοτρόπως κάμνει καὶ ὁ ἀρχιτέκτων πῃ τῷ Θεῷ Ἐκκλη-
 σίας Παῦλος, καὶ πρῶτον μετὰ εἶπε περὶ τῷ ἀνδρὶ, ὅστις εἶναι ἡ κεφαλὴ, καὶ ἡ πρώτη ἀρχὴ
 τῷ ἀνδρογυνίᾳ· δούτερον δὲ εἶπε περὶ τῇ γυναικὶ, ἥτις εἶναι δούτερα ἀρχὴ τῷ αὐτῷ ἀνδρο-
 γυνίᾳ· πῶρα δὲ λέγει ἐδῶ καὶ διὰ τὰ τέκνα, τὰ ὁποῖα εἶναι τρίτη ἀρχὴ, ὡς ἐξουσιάζοντα
 τὰς δούτερας· καὶ μετὰ ταῦτα θέλει εἰπῇ καὶ διὰ τὰς δούτερας, οἵτινες ἔχον τῇ πόδι ἐν τῇ οἰ-
 κίᾳ· δι' ὅ,τι πῃ μετὰ γυναικὶ ἀρχὴ εἶναι μόνος ὁ ἄνδρας· τῶν δὲ παιδίων ἀρχὴ εἶναι ὁ
 ἄνδρας ὅμῃ καὶ ἡ γυνὴ, ὡς μήτηρ· τῶν δὲ δούλων ἀρχὴ, εἶναι καὶ τὰ τέκνα, ὡς κληρονόμοι
 τῶν γονέων. (2) Παραγγέλλει λοιπὸν ὁ Παῦλος εἰς τὰ τέκνα, νὰ ὑπακούῃ εἰς τὰς γονεῖς
 τῶν, ἀλλὰ ἐν Κυρίῳ, ἥτοι ὅταν ἡ προσαγωγὴ τῶν γονέων εἶναι κατὰ Κύριον, ἥγυν σύμ-
 φωνοί μετὰ τὰς προσαγάς, καὶ τὸν νόμον τῷ Κυρίῳ· διὰ τὴν αἰτίαν οἱ γονεῖς παρακινῶσι τὰ
 τέκνα πῇ εἰς τὴν ἀσέβειαν καὶ ἀπιστίαν, ἢ θέλουν νὰ κάμνῃ πόρνῳ τῷ θυγατέρα τῶν, ἢ
 νὰ μάθῃ τὸν υἱὸν τῶν κῆμμίαν αἰσχροὺς τέχνῃς, καθὼς εἶναι τῶν μίμων, τῶν παιγνιδιωτῶν,
 τῶν ρεφανίων, καὶ τῶν ἄλλων θεατρικῶν ἀνθρώπων, ἢ ἄλλῃ κῆμμίαν κακίαν νὰ τὰ δι-
 δάσκῃ.

(1) Ὅθεν ἔπεν ὁ Θεὸς Χρυσόστομος· „ἂν ὅταν
 „πῇ οἰκίᾳ διακίωμεν πῇ αὐτῶν, καὶ πρὸς ἐκκλησίας
 „ἐπιστάσιαν ἐσόμεθα ἐπιτιθεσθαι· καὶ ἡ οἰκία γὰρ ἐκ-
 „κλησία ἐστὶ μικρὰ, ὅπως εἰς ἄνδρας καὶ γυναῖκας γενο-
 „μένους ἀγαθούς, πάντες υπερβαλέμεθα. Ἐννοήσαν τὸν Ἀ-
 „βραάμ καὶ τὴν Σάρραν, καὶ τὸν Ἰσαάκ, καὶ τὰς τρια-
 „κοσίους δέκα καὶ ὀκτὼ οἰκογενεάς· πῇ πᾶσα ἡ οἰκία
 „συγκεκρόσθη· πῇ ἅπαντα εὐλαβέως ἔγεμεν· ἐκίνη
 „καὶ τὸ ἀποστολικὸν ἐπλήρη παράγγελμα, καὶ τὸν ἄνδρα
 „ἐφοβῆτο· ἄκουε γὰρ αὐτοῦ λεγούσης· „ἔγω μέμφοι
 „γέγονεν ἔως τῶ νῦν, ὁ δὲ κυριεύει μετὰ πρεσβυτέρους·
 „(Γε. 18. 12.) καὶ ἡ αὐτὴ ὡς ἡγάπα, ὡς πάν-
 „τα κελύμενη πῇ δέδοται· καὶ τὸ παιδίον ἐνάρπεν ἡν, καὶ
 „οἱ οἰκογενεὶς καὶ αὐτοὶ δαυμασὶ... ὅταν δὲ καὶ ἐν-
 „σταῖ ὅταν ἀνὴρ, καὶ γυνὴ, καὶ παιδία, καὶ οἰκέται
 „ὡς πῇ αὐτῶν ἐπιμελούμενοι, πολλὴ πῇ οἰκίας ἡ ὁ-
 „μόνοια. Πολλὴ ἂν πρόνοια παιάμεθα, καὶ γυναικῶν,
 „καὶ παίδων, καὶ δούλων, ἵδοτε, ὅτι τῇ ἀρχῇ ἡ-
 „μῖν αὐτοῖς εὐχολον καταστήσομεν, καὶ ὅτι πῇ εὐ-
 „δυναί ἡμέτερος καὶ ἐπιτακτεῖς ἔσομεν, καὶ ἐρῶμεν· ἡ-
 „δὲ ἐγὼ καὶ τὰ παιδία ἡμοὶ ἐδωκεν ὁ Θεός.“ (Ἡσ.
 „18.) (Λόγ. κ'. εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσ.)

(2) Ὅθεν προσφύεσθα ἔπεν ὁ πάμμακας, καὶ πᾶν-
 σοφος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ὅτι καθεὶ ὁσπῆτιον, ἔπε
 πλυσί, ἔπε πτωχῷ, εἶναι μία ὁλόκληρος πόλις, καὶ
 εὐρίσκονται εἰς αὐτὴν ἄρχοντες διάφοροι, καθὼς εὐρίσκον-
 ται καὶ εἰς μίαν πόλιν· ἡ μάλλον ἔπεν, εἰς τὴν καθεὶ
 ὁσπῆτιον εὐρίσκεται εἷς βασιλεὺς, καὶ ἔχει ἀρχιεπισ-
 ὑποπεταγμένους εἰς αὐτὸν· ὅταν γὰρ φησὶν ἐπὶ λέξεως·
 „Πόλις ἐστὶν ἡ ἐκάστη οἰκία· ἀρχὸν ἐστὶν ἕκαστος πῇ
 „ἐαυτοῦ οἰκίας· καὶ ὅτι μετὰ ταῦτα ἡ πῇ πλεονέ-
 „των, εὐδελον· εὐδα καὶ ἀγροὶ (ἡγυν πλεονεχία)
 „καὶ ἐπίτροποι, καὶ ἀρχόντες ἐπὶ ἀρχαῖς· ἐγὼ δὲ
 „καὶ τῇ πῇ πλεονεχίαν οἰκίαν, φησὶ πόλιν εἶναι· καὶ
 „γὰρ καὶ ἐνταῦθα εἰσιν ἀρχαί, εἰς κρατὶ πῇ γυ-
 „νακὸς ὁ ἀνὴρ· ἡ γυνὴ πῇ οἰκίας· οἱ οἰκέται πῇ
 „ἰδίων γυναικῶν· πάλιν αἱ γυναῖκες καὶ οἱ ἀνδρες πῇ
 „παιδίων. Ἀρα ὁ δοκῇ σοὶ καθάπερ σοὶ βασιλεὺς εἶναι,
 „ποσῶτος ἀρχόντης ἔχων ὑποπεταγμένους ἐαυτῷ, καὶ
 „πάντων προσήκων αὐτῷ οἰκονομικώτερον εἶναι καὶ πε-
 „λιτικώτερον.“ (Λόγ. κβ'. εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσ.)
 Τότε δὲ μάλιστα γίνεται τὸ ὁσπῆτιον, καὶ ἡ οἰκία πῇ
 καθεὶ Χριστιανοῦ μία Ἐκκλησία, καὶ μία πόλις, ὅταν
 δεῖ χωρίζονται οἱ γονεῖς ἀπὸ τῶν τέκνων, καὶ τὰ τέκνα
 ἀπὸ

δάξεν· τότε ἡ προσαγὰς τῶν παιδῶν γονέων, δεῦν εἶναι κατὰ τὸ θέλημα καὶ τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου, διὰ τοῦτο εὐδὲ τὰ τέκνα πρέπει νὰ ὑπακούσιν εἰς αὐτάς, ἀλλὰ νὰ ἐνθυμῶνται τὸν λόγον τοῦ Κυρίου ὅπως εἶπεν· „ὁ φιλῶν πατέρα, ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμέ, ἐκ ἐστὶ με ἀξιος“. (Ματθ. 1. 37.)

„Τὸτο γὰρ δίκαιον“.

2. „Τίμα τὸν πατέρα σου, καὶ τὴν μητέρα σου, (Ἐξ. κ'. 12.) ἥτις ἐστὶν ἐντολὴ πρώτη ἐν ἐπαγγελίαις“.

Δίκαιον, λέγει, εἶναι νὰ ὑποτάσσωνται τὰ τέκνα εἰς τὰς γονεῖς, καὶ νὰ τιμῶσιν αὐτάς, διὰ τὴν καὶ ὁ φυσικὸς νόμος τοῦτο θέλει, καὶ ὁ γραπτὸς νόμος τοῦτο προσάγει· πῶς δὲ λέγει

ἀπὸ τὰς γονεῖς· ἀλλὰ καὶ πρὸ τοῦ γάμου, καὶ μετὰ τὸν γάμον, συγκατοικῶν ὅλοι μαζὶ καὶ γονεῖς, καὶ υἱοὶ καὶ θυγατέρες, καὶ ἐγγόνια, καὶ δούλοι, ἵπτοι συμπεριλαμβανόμενοι εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν οἰκίαν τὰ ὁσπῆτιά των· καὶ ὅταν ὅλοι ἔχοντες εἷς κοινὸν πυχῆον, συντρώγαν, καὶ συμπίναν ὅλοι ὁμοῦ εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν τράπεζαν, καὶ ἔχον τὰ πάντα κοινοβιαστικά. Μίαν ποιεῖσθαι ἐπιμενέτω σωηθεὶς εὐρίσκομεν ὅτι ἔχον εἰς τὰς παλαιὰς χρόνους ὁ Πατριάρχης Ἀβραάμ· κοινοβιακῶς ζωὴν ζῶν μετὰ τὰς τετρακοσίαις δεκαοκτὼ οἰκογενεῖς των· καὶ ὁ Πατριάρχης Ἰακώβ μετὰ τῶν δωδεκά ἡνῶν των, καὶ δούλων των· καὶ ὁ δίκαιος Ἰάβ, καὶ ἄλλοι πολλοί. Τοιαύτην σωηθεὶς εὐλογημένῳ ἔχον ἕως τῆς σήμερον εἰς πᾶσι μέρη της Ἀνατολῆς, ὅχι μόνον πολλοὶ Χριστιανοί, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ Ἀγαθῶν οἱ καλέμενοι Γιουδαῖοι, οἱ ποιμενικὸν βίον ἔχοντες, καὶ κατοικῶντες εἰς σκηνὰς καὶ τσάδια, κατὰ μίμησιν τῶν παλαιῶν ἐκλήτων Ἀγίων Πατριάρχων, περὶ ὧν ἠπομην. Αὐτῶν τῶν ἁγίων καὶ εὐλογημένων σωηθεὶς πρέπει νὰ μιμῶνται καὶ οἱ εἰς τὰ ἐδικὰ μας μέρη εὐεσκόμμενοι Χριστιανοί· καὶ οὕτως οἱ γονεῖς νὰ χωρίζονται ἀπὸ τὰς ἡῶν των, ὅταν τὰς ὑπανδρεύσιν, οὕτως οἱ υἱοὶ νὰ χωρίζονται ἀπὸ τῶν γονεῖς των ἀφ' οὗ ὑπανδρεύσιν, καὶ νὰ πηγαινὺν εἰς ἄλλα ὁσπῆτια· ἀλλὰ νὰ μένουν συγκατοικῶντες ὁμοῦ, καὶ σωτρώγοντες, καὶ συμπίνοντες. Τέτα γὰρ μεγάλη καλὰ ἐκ τῆς συγκατοικίσεως παύτης προξενῶνται εἰς αὐτάς. Α'. διὰ τὴν ἐκ τῆς συγκατοικίσεως παύτης προξενῶνται ὁμόνοια περισσότερα εἰς τὰς ψυχὰς των, ἀγάπη μεγαλιτέρα, αὐξήσει τῆς κοινῆς συμβουλῆς περὶ τῶν πρακτέων τῆ βίης, χαρὰ, ἐντροπή, σεβας, ὑπακοή καὶ κάθε ἄλλο καλὸν ψυχικόν. Β'. διὰ τὴν προξενῶνται ἐκ τῆς ποιοῦσθαι συγκατοικίσεως καὶ βοήθεια μεγάλη εἰς τὰ πᾶσι βίῃ πράγματα· διὰ τὴν ἐκάνο ὅπως δεῦν ἔχει ὁ εἷς, πῶς φέρει ὁ ἄλλος· καὶ ἐτὶ ὅλοι μετὰ ἀπολαμβάνουσι τὰ πράγματα τῶν καθεένος· ὁ καθ' εἷς δὲ ἀπολαμβάνει τὰ πράγματα ὅλων· καὶ ὁ καθ' εἷς ἔχει τὰ καθεένος, καὶ ὅλοι ἔχουσι τὰ πράγματα ὅλων. Γ'. διὰ τὴν τελευτάων, διὰ τὴν καὶ τὴν ἐξοδα ὀλιγότερα γίνονται, ὅταν συγκατοικῶν οἱ γονεῖς μετὰ τῶν ὑπανδρευμένων τέκνων, καὶ τρώγαν εἰς μίαν τράπεζαν, πᾶρεξ ὅταν εἴναι χωρισμένοι, καὶ τρώγαν εἰς πολλὰς τράπεζας· ὅθεν καὶ ὁ Θεὸς Χρυσόστομος, ἐρμηνεύων τὸ ῥητὸν ἐκάνο τῶν Ἀποστολικῶν Πράξεων, ὅτι οἱ ἐν ἀρχῇ τῆς Εὐαγγελίᾳ πιστεύσαντες Χριστιανοὶ ἔχον ἅπαντα κοινὰ, καὶ κτήνας δὲν ἦσαν πτωχοί, (Πράξ. 2.) τοῦτο, λέγω, ἐρμηνεύων, πολλὰ ἐπαίνει τὰ ὁσπῆτια ἐκάνο τῶν Χριστιανῶν, εἰς τὰ ὅποια συγκατοικῶντες οἱ γονεῖς, καὶ τὰ τέκνα, καὶ αἱ γυναῖκες, καὶ οἱ δούλοι ὁμοῦ, ἔχουσιν ἅπαντα κοινὰ· καὶ ἀποδεικνύει ὅτι τὰ ἐξοδα τῶν ποιού-

των, εἶναι πολλὰ ὀλιγότερα, ἀπὸ τὰ ἐξοδα τῶν χωριστῶν κατοικούντων· ὅπως γὰρ φησὶν· „ἵνα δὲ δέξω ὅτι τὸ διασπασμένον τοῦτο, διαπαικρὸν, καὶ πενίας ποιητικόν, ἐστὶ οἰκία εἷς παιδία δέκα, καὶ γυνή, καὶ ἀνὴρ· καὶ ἡ μετ', ἐλευργέτω· ὁ δὲ, ἐξώθεν φερέτω προσόδους· ἠπὲρ δῆμοι, ἐπὶ κοινῇ σιτέμενοι, καὶ μίαν ἔχοντες οἰκίαν, πλήντοι ἂν ἀταλίσκοιεν, ἢ διασπασθέντες; εὐδην ὅτι διασπασθέντες· εἰ γὰρ μέλοιεν διασπᾶσαι τὰ δέκα παιδία, δέκα καὶ οἰκημάτων χρήσι· δέκα τραπεζῶν· δέκα ὑπηρετῶν, καὶ τῆς ἄλλης προσόδου· ποσούτης· τί δὲ εἷς δούλων πληθὺς ἐστὶν; οὐχὶ διὰ τοῦτο πάντες μίαν ἔχουσι τράπεζαν, ὥστε μὴ πολλῶν γινέσθαι τὴν δαπάνην; ἡ γὰρ διαίρεσις αὐτῶν ἐλαττωσιν ἐμποιᾷ· ἡ δὲ ὁμόνοια καὶ συμφωνία, αὐξήσει· ὅπως οἱ ἐν τοῖς μοναστηρίοις ζῶσι νῦν, ὥστε οἱ πτωχοὶ· τίς ἀπέθανεν ἐν ἀπὸ λιμῆς; τίς δὲ ἐδιετράφη μετὰ ἀφρονίας πολλῆς“; (Ὁμιλ. 1. εἰς τὰς Πράξεις).

Καὶ τῇ ἀληθείᾳ, ὡ καὶ τῇ μεγάλῃ εὐτυχίᾳ ὅπου εἶναι εἰς εἷς τοῦτον ὁσπῆτιον καὶ φιλίαν Χριστιανῶν· νὰ βλέπῃς τῶ πρώτῳ τὸν πατέρα νὰ προσάξῃ τὸς ὑπανδρευμένους ἡῶς των νὰ πηγαινὺν ὁ εἷς εἰς τὴν μίαν τέχναν, καὶ ὁ ἄλλος, εἰς τὴν ἄλλην· ὁμοίως καὶ τὴν μητέρα νὰ προσάξῃ τὰς ὑπανδρὺς θυγατέρας της, νὰ ἐργάζεται ἡ μία τὸ μαζὶ, καὶ ἡ ἄλλη τὸ βαμπακί· καὶ τῶ βράδῳ, νὰ βλέπῃς νὰ συμμαζεύονται ὅλοι, φέροντες ὁ εἷς εἷς φαγητόν, καὶ ὁ ἄλλος, ἄλλο· καὶ ὅπως νὰ κάθωνται εἰς μίαν κοινὴν τράπεζαν ὅλοι νὰ τρώγαν καὶ νὰ πίναν μετὰ εὐπείας εἰς δόξαν Θεοῦ, προκαθήμενῶν τῶν γονέων· ἐπ' ἀληθείας, λέγω πάλιν, ὅτι κοινὴ χαρὰ καὶ παρηγορία εὐρίσκεται πάντοτε εἰς τὴν τοιαύτην φιλίαν, καὶ λύπη δεῦν δυνάται νὰ κυριεύσῃ ποτε τὸ τοῦτον ὁσπῆτιον. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς Χρυσόστομος ὑπόσχεται, ἂν ὁ Θεὸς δώσῃ ζωὴν εἰς αὐτὸν, νὰ κάμῃ ὅλα τὰ ὁσπῆτια τῶν Χριστιανῶν κοινόβια, διὰ τὴν πολλὰ καλὰ ὅπως προξενῶνται ἐκ τῆς ποιοῦσθαι κοινοβιακῆς ζωῆς καὶ συγκατοικίσεως· „Πλὴν, ἀλλ', εἰάν ὁδὸν προβαίνωμεν, πιστεύω τῷ Θεῷ ὅτι καὶ πῶς ἐστὶν, πειθιστέ μοι μόνον, καὶ κατὰ πάσιν κατορθώσωμεν, καὶ τὰ πράγματα· καὶ ἂν ὁ Θεὸς ζῶν δῶ, πιστεύω ὅτι, παχέως εἰς αὐτῶν ὑμᾶς ἀξίωμεν τῶν πολιτῶν“. (Αὐτόθ.) Ἐκ τῆς ἐναντίου δὲ, ἀπανδρωπία, καὶ λύπη, καὶ θρηλιότης μεγάλη εἶναι κατὰ ἀλήθειαν, νὰ βλέπῃς τινὰ νὰ χωρίζονται οἱ γονεῖς ἀπὸ τὰ τέκνα, καὶ τὰ τέκνα ἀπὸ τὰς γονεῖς ἀφ' οὗ ὑπανδρεύσιν· καὶ τὰ μὲν τέκνα, νὰ κατοικῶν εἰς ὁσπῆτια λαμπρά καὶ μεγάλα, καὶ νὰ τρώγαν καὶ νὰ πίναν λαμπρῶς καὶ μετὰ κατὰ αὐτάρχειαν· οἱ δὲ γονεῖς των, νὰ κατοικῶν εἰς παλαιόσπητια· τίνα καὶ ἐρείτια, νὰ εἶναι πτωχοὶ καὶ ἐνδεεῖς, καὶ νὰ μὴ ἔχον τὸν ἐπίστολον ἄρτον.

ὁ Παῦλος, ὅτι τὸ „τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου“ εἶναι πρώτη ἐντολή; πρώτη γὰρ ἐντολή τῆς Δεκαλόγου, εἶναι τὸ „ἐγὼ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου, ἐν ἔσονται σοὶ Θεοὶ ἕτεροι „πλὴν ἐμῶν“. (Ἐξ. κ'. 2.) Καὶ κατὰ τὴν τάξιν δὲ ὅπῃ ὁ Κύριος ἐξεφώνησεν ἐν ταῖς Εὐαγγελίαις πρὸς ἐντολὰς, πρῶτον ἔβαλε τὸ „ἐ φοβούσῃς“ καὶ τὸ „ἐ μοιχάσῃς“, καὶ ὕστερον ἔβαλε τὸ „τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα“. (Ματθ. ιθ'. 18. Μάρκ. ι'. 19. Λουκ. ιη'. 20.) Εἰς τὸτο λοιπὸν ἀποκρινόμεθα ὅτι δὲν εἶπεν αὐτῷ τὴν ἐντολὴν ὁ Παῦλος πρῶτῳ ἀπλῶς, ἀλλὰ ἐπρόσθεσεν „ἐν ἐπαγγελίαις“. διὰ τὴν ἅπτην πρώτην ἐντολὴν τῆς Δεκαλόγου, ἔτε καμμία ἄλλη, ἔχουσιν ἐπαγγελίας καὶ μισθὸς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ. ἐπειδὴ εἰς καμμίαν ἀπὸ τῶν δέκα, ὑποσχέθη ὁ Θεὸς νὰ δώσῃ μισθὸς ἀγαθῶν πρὸς τὰς ταύτας φυλάττοντας. ἀλλ' εἰς ταύτῃ καὶ μόνῃ ὑποσχέθη νὰ δώσῃ ταῦτα. „ἵνα, λέγει, μακροχρόνιος γινῇ ἐπὶ τῆς „γῆς τῆς ἀγαθῆς, ἧς Κύριος ὁ Θεός σου δίδωσί σοι“. (Ἐξ. κ'. 12.) καθὼς ὁ Παῦλος λέγει τὸτο παρακάτω. Καὶ ἀφίνω νὰ λέγω, ὅτι κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόσομον, καὶ τὸν ἱερὸν τῶν Θεοφύλακτον, αἱ πρὸ τῆς ἐντολῆς ταύτης ἐντολαὶ, κατὰ τὴν τάξιν ὅπῃ ὁ Κύριος τὰς ἐξεφώνησεν, ἦγυν τὸ „ἐ φοβούσῃς, καὶ ἐ μοιχάσῃς“ δὲν ἔχον ἐπαγγελίας καὶ μισθὸς, ἀλλὰ μόνον ἀποχαί εἶναι τῶν κακῶν, καὶ ὅχι ἐργασίαι τῶν ἀγαθῶν. καὶ τὰς δὲ μισθὸς δὲν χρεωσέται εἰς ἐκείνον, ὅπῃ ἀπέχει μὲν ἀπὸ τοῦ κακοῦ, δὲν πράττει ὅμως καὶ τὸ ἀγαθόν. αὕτη δὲ ἡ ἐντολή, ἐπειδὴ περιέχει ἐργασίαν τὴν καλὴν, διὰ τὸτο καὶ πρώτη αὐτῇ τὴν ἐπαγγελίαν ἐδέχθη. Θαυμάσιον δὲ εἶναι καὶ ἡ τάξις τῶν ἐντολῶν. ἐπειδὴ γὰρ ὁ Μωϋσῆς, μᾶλλον δὲ ὁ Θεός, ἐμάκρυνε πρῶτον τὰς ἀνθρώπους ἀπὸ τὰ κακὰ ἔργα, μετὰ τὰς ἄλλας ἐντολὰς, καὶ θέλωντας νὰ τὰς ἐμβάσῃ εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν καλῶν, πρῶτῳ ταύτῃ ἐπαξέ τὴν ἐντολὴν, ἦγυν τὴν παρὰ τῶν τέκνων εἰς τὰς γονεῖς τιμὴν. ἐπειδὴ γὰρ οἱ γονεῖς εἶναι οἱ πρῶτοι μετὰ Θεοῦ διεργέται εἰς τὰς ἀνθρώπους, καθ' ὅ εἶναι αἰτίοι τῆς ζωῆς καὶ τῆς εἶναι τῶν. (1) διὰ τὸτο δικαίως καὶ πρῶτον οἱ γονεῖς πρέπει νὰ ἀπολαμβάνουσι τὰς παρὰ τῶν τέκνων τὰς καρπὰς, ἥτοι νὰ ἀπολαμβάνου τὰ πρῶτα ταῦτα ἀπὸ τὰ τέκνα τῶν, ὑπακοῇ, τιμῇ, ἀγάπῃ, ὀχλασίαν, καὶ ὑπομονῇ εἰς τὰ ἐλαττώματά τῶν, ἐν καιρῷ τῆς γῆρας καὶ ἀσθενείας τῶν, καθὼς εἶναι γεγραμμένον εἰς τὸν Σειράχ. „τέκνον, ἀντιλαβὲ „ὅν γῆρας πατρός σου. καὶ ἀπολίπη σιώσῃς, συγγνώμῃ ἔχε, καὶ μὴ ἀτιμάσῃς αὐτὸν ἐν „πάσῃ ἰσχυρίσει“. (Σειρ. γ'. 12.)

3. „ἵνα εὖ σοι γινῇται, καὶ ἔσῃ μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς“. (2) (Ἐξοδ. κ'. 12.)

Ταῦτα μόνον τὰ ὀλίγα λόγια εἶπεν ὁ Παῦλος, διὰ τὴν ὑποταγὴν τῶν τέκνων πρὸς τὰς γονεῖς τῶν, καὶ δὲν εἶπε περὶ ἄλλα, μετὰ τὸ νὰ μὴ δυνάμηνται νὰ χωρέσιν αὐτὰ τὰ παιδία, διὰ τὴν νηπιότητά τῶν. Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον ὀλίγα εἶπε περὶ τῆς ὑπακοῆς τῶν τέκνων ὁ Ἀπόστολος, καθ' ὅτι, ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος καὶ ἡ γυναῖκα, οἱ γονεῖς τῶν παιδίων, ἐδιδάχθησαν καὶ ἐπακίπτησαν τὰ ἡθῶν κατὰ τὰς νόμους καὶ λόγους, ὅπῃ προλαβὼν ἐνομοθέτησε περὶ αὐτῶν ὁ Παῦλος. διὰ τὸτο οἱ πικτοτρόπως ἡθοποιούμενοι γονεῖς, δὲν χρειάζονται πολὺν κόπον, ἔτε πολλὰ λόγια διὰ νὰ ὑποτάξῃν τὰ τέκνα τῶν, καὶ νὰ τὰ ἐπακίπῃ. ἀλλ' ὅδε ἀναφέρει ἐδῶ ὁ Παῦλος, πῶς ἔχον τὰ τέκνα νὰ κληρονομήσιν Βασιλείαν Οὐρανῶν, καὶ τὰ ἀπόρρητα ἀγαθὰ τῆς μέλλοντος αἰῶνος, ἐὰν ὑποτάσσωνται καὶ τιμῶν τὰς γονεῖς τῶν. ἀλλὰ ἀρνήσθη εἰς μόνον τὰ λόγια τῆς Ἀγίας Γραφῆς, καὶ ἐκεῖνα μόνον εἶπεν, ὅσα ζητεῖ καὶ ἀγαπᾷ ἡ νηπιώδης καὶ ἀτελής ψυχὴ τῶν παιδίων. πρὸς αὐτὰ γὰρ ἀποτείνει τὸν λόγον τῶν. ἐπειδὴ τί ἄλλο εἶναι γλυκύτερον εἰς τὰ μικρὰ παιδία, ὡτὰν τὸ νὰ ἐτυχήσιν, καὶ νὰ μακροχρονήσιν εἰς τὸν τὸν κόσμον; διὰ τὸτο καὶ εἰς τὰς Ἑβραίας, ὅπῃ ἦτον νηπίοι, καὶ ἀτελεῖς, ταῦτα μόνον ἐνομοθέτησεν ὁ Θεός, διὰ τὴν δὲν ἐδούλοντο νὰ ἀκύνῃν καὶ νὰ χωρέσιν περὶότερα καὶ ὑψηλότερα.

4. „Καὶ

(1) Διὰ τὸτο, κατὰ τὸν Φίλων τὸν Ἰουδαῖον, θεοὶ κατωικίδες ὠνομάζον οἱ Ἕλληνες τὰς γονεῖς. ὅθεν καὶ οἱ ἀδελφοὶ τῶν θεῶν τῶν, ἥτοι τῶν γονεῶν, ὠνομάζονται κατὰ παραγωγὴν δῶσι.

(2) Σημειώσαι ὅτι κατὰ τὸν Θεοδώρετον, μετὰ τὰ λόγια ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἀπόστολος, „ὅτι τὰ μετὰ τῶν

„μετὰ τῶν Νόμων (καθὼς ἦτον τὸ τελευταῖον μέρος „αὐτῶν, τὸ περὶ τῶν θυσιῶν, καὶ τῶν ἄλλων διουρίων) „μετὰ τῶν τῶ Νομοθέτη παραστὰν ἐπαυσατο. καὶ διὰ τὴν „φυσικὰ προνομήματα (ὅποιοι ἦτον ὁ Δεκάλογος) „καὶ μετὰ τὴν κατὰ τὴν Διαθήκην κρατῇ.

4. „Καὶ οἱ πατέρες μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν“.

Δὲ εἶπεν ὁ Παῦλος ὅτι ἐσεῖς οἱ γονεῖς πρέπει νὰ ἀγαπᾶτε τὰ τέκνα σας, ἐπεὶδὴ τὸ αὐτὸ ἢ ἰδίᾳ φύσιν ἀπαιτεῖ ἀπὸ τῶν γονεῖς, καὶ χωρὶς νὰ θέλῃ, ἥτοι τὸ νὰ ἀγαπᾷ τὰ τέκνα τῶν· ἀλλὰ εἶπε, μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα σας, ἥτοι μὴ τὰ κάμνετε ἀποκλήρης τῆς κληρονομίας σας, μήτε ἐπιφορτίζετε εἰς αὐτὰ τόσον, ὥστε νὰ τὰ μεταχειρίζεσθε, ὅχι ὡσαύτῃ ἐλπίδα, ἀλλὰ ὡσαύτῃ σκληρόπυλα, γογγύζοντες πάντοτε, καὶ θυμονόμοιοι ὅταν-τίον τῶν·

„Ἀλλ' ἐκτρέφετε αὐτὰ ἐν παιδείᾳ, καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου“.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα ἀναβιβάζει τὴν διδασκαλίαν τε ὁ Θεὸς Ἀπόστολος εἰς τὴν πρώ-τῃν ἀρχὴν καὶ αἰτίαν τῆς ὑποταγῆς τῶν τέκνων, ὅστις εἶναι ὁ Θεὸς, καὶ δείχνει εἰς τὴν γο-νεῖς, πῶς θέλῃ καταπείσῃ καὶ ὑποτάξῃ τὰ τέκνα τῶν· αἰσῶς, λέγει, ἐσεῖς οἱ γονεῖς καὶ θέλετε νὰ σᾶς ὑπακούῃ τὰ τέκνα σας, τρέφετε αὐτὰ μὲ τὰ θεῖκα λόγια, καὶ βάζετε τὰ παιδία σας εἰς τὸ σχολεῖον, διὰ νὰ μαθαῖναι τὰ ἱερὰ γράμματα· μὴ εἰπῆτε, ὅτι τῶν Ἱερέων, καὶ τῶν Καλογέρων εἶναι ἴδιον νὰ μαθαῖναι γράμματα, καὶ νὰ διαβάζῃ τὰς θείας Γραφάς, καὶ ὅχι τῶν παιδίων τῶν κοσμικῶν, καὶ λαϊκῶν· εἰπῆτε ἐπεὶ τὰ βαρ-βαρικά λόγια· καὶ τί χρειάζεται ἐμεῖς τὸ παιδί μὲ γράμματα; ἐγὼ δὲ ἔχω νὰ τὸ κάμω Παπᾶν, ἢ Καλόγηρον, ἀλλὰ ἔχω νὰ τὸ κάμω κοσμικὸν ἄνθρωπον· διὰ τί καὶ Χριστιανῶς εἶναι ἴδιον τὸ νὰ μαθαῖναι γράμματα, διὰ νὰ ἡξήρῃ νὰ διαβάζῃ τὰς θείας Γραφάς· καὶ μάλιστα τῶν κοσμικῶν, ἐπεὶδὴ καὶ οἱ κοσμικοὶ περισσότεραν χρεῖαν ἔχον νὰ μαθαῖναι γράμματα, καὶ νὰ διαβάζῃ τὰς ἀγίας Γραφάς, παρὰ ὅτι ἔχον χρεῖαν οἱ Καλόγηροι καὶ Μοναχοί· διὰ τί οἱ κοσμικοὶ, μὲ τὸ νὰ εὐερίσκωνται μέσα εἰς τὰ αἰτία τῶν παθῶν, καὶ τῆς ἀμαρτίας, καὶ μὲ τὸ νὰ εἶναι ὡσαύτῃ μέσα εἰς παντοτινὴν φερόμενον καὶ ζάλλω τῆς τῆ Κόσ-μου θαλάσσης, ἀπολέθως χρειάζονται καὶ περισσότεραν ἀπὸ τῶν Μοναχῶν βοήθειαν, διὰ νὰ σωθῶν· ταύτῃ δὲ τῇ βοήθειαν ἀπὸ ἄλλο μέρος δὲν ἔμπορῃ νὰ ἀποκτήσῃ, πᾶρεξ ἀπὸ τῆς ἀνάγνωσιν τῶν θείων Γραφῶν. Ἡ ἀνάγνωσις δὲ πάλιν τῶν Γραφῶν δὲν ἔμπορῃ ἀλλέως νὰ ἀποκτηθῇ, πᾶρεξ ἐὰν μάθῃ τινὰς ἀπὸ παιδιόθεν τὰ ἱερὰ γράμματα· ὥστε, ἐὰν ἐσεῖς οἱ γονεῖς ἐπιμελήσθε νὰ μαθαῖναι τὰ τέκνα σας γράμματα, αὐτὰ μετὰ ταῦτα ἔχον νὰ διαβάζῃ τὰς ἀγίας Γραφάς, διὰ τὸ ἐδικόν σας καλὸν, καὶ συμφέρον· ἐπεὶδὴ ἀπὸ τῶν θείας Γραφῶν μαθαίνοντες οἱ υἱοὶ σας τὸ „τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου“, ἔχον νὰ σᾶς τιμῶν, καὶ νὰ σᾶς περαιοῦνται ὡς γονεῖς τῶν ἡγαπημένων· Ἐπειτα πολλοὶ Χριστιανοὶ ἀγαπᾷ νὰ βάζῃ τὰ τέκνα τῶν εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ σχολεῖα, διὰ νὰ διαβάζῃ τὰς λόγους τῶν Ἑλλήνων, καὶ τῶν ὀξωτερικῶν Φιλοσόφων, ἀπὸ τῶν ὁποῖας λόγους μαθαίνουσι τὰ παιδία ὅλα τὰ κἀκίς, καὶ διεφθαρμένα ἦδη, καὶ τὰς κακίας· καὶ λοιπὸν πῶς δὲν πρέπει μάλιστα οἱ αὐτοὶ γονεῖς νὰ παραδίδουσι τὰ τέκνα τῶν εἰς διδασκαλίας, διὰ νὰ τὰ μαθαίνουσι τὴν Χριστιανικὴν Διδασκαλίαν, τὴν Κατήχησιν τῆς Πίστεως, καὶ τὰ ἱερὰ Βιβλία τῶν ἀγίων Γραφῶν καὶ τῶν θείων Πατέρων; ἡ μάθησις γὰρ τῶν θείων Γραφῶν, αὐτὴ εἶναι ἡ παιδεία καὶ νουθεσία Κυρίου, μὲ τὴν ὁποῖαν παραγγέλλει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος νὰ ἀνατρέφῃ οἱ Χρι-στιανοὶ τὰ τέκνα τῶν, καὶ ὅχι ἡ τῶν ἑξωθεν λόγων, καὶ μαθημάτων ἀσκησις καὶ ἀπόκτησις· αὕτη γὰρ περισσότερον βλάπτει τὰς νέας καὶ ἀρχαίους, παρὰ ὅτι τὰς ὠφελεῖ (1).

5. „Οἱ

(1) Διὰ αὐτὸ καὶ οἱ Διδάσκαλοι τῶν Ἑλληνικῶν Σχολείων, πρέπει νὰ μὴ παραδίδουσι εἰς τὰς πρωτοπείρας καὶ ἀρχαίους νέας, τὰς νεκρικοὺς διαλόγους τοῦ ἀδελφοῦ Λυκίου, εἰδὲ τῶν Ὀμηρῶν, καὶ Εὐριπίδων, καὶ Ἀριστοφάνους, καὶ τῶν ἄλλων Παισιᾶς· ἀλλὰ διὰ τί οἱ παραδιδόμενοι αὐτὰς νέοι, ἀρχά-ριοι ὄντες καὶ ἀδιάκριτοι, πολεῖσθαι, καὶ ἰδὲ μανθάνουσι ἀπὸ τῶν ποιητικῶν λόγων, καὶ ποιητικῶν, καὶ ὡς κηρὸς ἀπαλὸς ἐντυπώνουσι αὐτὰς εἰς τὴν φαντασίαν αὐτῶν, καὶ

μέχρι τέλους ἀνεξέλεπτα διασπῶσιν· ὅθεν ἔπειτα ὁ Θεὸς Χρυσόστομος· „πολλὴ γὰρ ἡ ἀνοία ἐν ἡλικίᾳ τῇ ἡλικίᾳ τοῖς παισὶ· τῇ δὲ ἀνοίᾳ προδίκη γίνεται καὶ „πᾶς παρὰ τῶν ἑξωθεν λόγων, ὅταν μάθωσιν ἐκ τῶν „παρ' αὐτοῖς θαυμάζομενος Ἡρώας, παθῶν δούλους „ὄντας, καὶ δειλοὺς πρὸς θάνατον“· (Ὀμιλ. καὶ. ἐς τὴν πρὸς Ἐφεσ.) Καὶ β. δὲ, διὰ τί ἐν τοῖς Ἑλ-ληνικοῖς Συγγράμμασι τῶν ἀνωτέρων Ποιητῶν, ἀναγινω-σκόν-

5. „Οἱ δούλοι ὑπακούετε τοῖς κατὰ σάρκα κυρίοις“.

Επειδὴ ἡ τῶν δούλων ἀρετὴ συμφέρει πολλὰ εἰς τὴν σύστασιν τῶν οἰκῶν, καὶ τῆς φαι-
λίας τῶν Χριστιανῶν, διὰ τὴν καὶ ὁ Ἀπόστολος εἰς τὸ μέρος τῆτο ἀμελεῖ· ἀλλὰ τε-
λευταῖον ἔρχεται μετὰ τὸν λόγον διὰ τὴν διδασκίαν καὶ τὰς δούλους, καὶ τὰς συμβουλευσὶν τὰ
πρέποντα, ὡς αὐτὸ οἱ δούλοι εἶναι ὑπερῆκοι καὶ τελειῶται ἀπὸ ὅλων, πᾶσιν ποδῶν ἔχοντες
ἐν τῇ οἰκίᾳ, ὡς εἴπομεν. Δὲ ὁμοίᾳ δὲ εἰς τὰς δούλους ὁ Παῦλος ὡς αὐτὸ εἰς παιδιὰ νή-
πια, καὶ ἀτελῆ, ἀλλὰ ὡς αὐτὸ εἰς τελείους ἀνδρας, καθὼς ἔμπροσθεν θέλομεν δείξομεν· κα-
τὰ τὰ σάρκα δὲ κυρίως ὀνομάζει τὰς προσωρινὰς αὐτῶν αὐθεντίας· μετὰ τὴν λέξιν δὲ ταύτῃ ἐν-
θὺς παρηγορεῖ τὰς δούλους, δείξας, ὅτι ἡ δουλεία αὐτῶν εἶναι προσωρινή, καὶ ὁμῶς μετὰ τὸ
σῶμα καταλύεται, καὶ παύει καὶ αὐτὴ (1).

3, Με-

κόντων τῶν νέων, καὶ τῶν διδασκάλων ὁμῶς τοὺς μύθους,
καὶ αἱς ἰδουλογίαις τῶν Ἑλλήνων καὶ τὰ ὀνόματα τῶν
ἰδουλοῦντων, καὶ δαμνόντων ἐπὶ σώματος φερόντων, κίνδυ-
νος ἀκολουθεῖ, μήπως καὶ ἐμὴ δαμνόντων καὶ πνεῦμα
ἀκαθάρτων καὶ εἰς τὰς παραδίδοντας αὐτὰ διδασκάλους,
καὶ εἰς τὰς παραδιδόμενους μαθητάς, καθὼς εἶπον οἱ θεοὶ
Ἀπόστολοι, „ὁ γὰρ σοὶ Χριστιανὸς ὁ πιστός, οὐδὲ ὡ-
δὴ ἐθνικῶς ὀφείλει λέγειν, ὅτε ἄσμα παρηνικόν. Ἐ-
πὶ συμβήσεται αὐτῷ διὰ τῆς αἰδοῦς (πρόσδεξαι καὶ
διὰ τῆς ἀναγνώσεως) ἡδωλὼν μνημονεύειν ὀνόματα
δαμνικὰ, καὶ ἀντὶ τῶ Ἁγίου Πνεύματος, ἡσφρήσθαι
ἐν αὐτῷ τὸ ποικρὸν“ (Διαπύ. Βιβλ. ε. κεφ. ι.).
Διὰ τὸ τοῦ οἱ ἡμετέροι ἅγιοι Διδασκαλοὶ, ἀντὶ τῶν
Ἑλληνικῶν λόγων, καὶ ἐξωστρελῶν Ποιητῶν, παρακα-
λῶ ἂς παραδίδωμι εἰς τὰς νέας, τὰς ἱερὰς λόγους τῶν
θεῶν Πατέρων, τοὺς Ἑλληνιστὶ συγγεγραμμένους,
καὶ μάλιστα πᾶσι τῷ μεγάλῳ Πατρί Βασιλεῖ καὶ αὐτῇ
τῶν ἐξωδων ποιητῶν, ἂς παραδίδωμι τὰ τοῦ μεγάλου
Γρηγορίου ἡμετέρα ποιήματα· ὅσα γὰρ καλὰ ἐκ τῆς
παραδόσεως τῶν λόγων τῶν οἱ νέοι κερδίζουσιν, καὶ τὸ
να μανθάνωσι τὴν τέχνην τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, καὶ
τὸ να τυπῶνται πρὸς τὴν ἀρετὴν.

Εἰδὲ καὶ προβάλλει σινὰς ὅτι ὁ μέγας Βασιλεὺς
γράφει λόγον ἐλόκληρον ὅτι να παραδίδωνται οἱ νέοι
τὰς Ἑλληνικὰς λόγους, ἀποκρίνομαι, ὅτι οὐ κατὰ προη-
γούμενον σκοπὸν γράφει, καὶ συμβουλεύει πῶς ὁ μέγας
Πατὴρ· ὅτι ἐπειδὴ πολλοὶ νέοι ἀναγινώσκοντες τοὺς
Ἑλληνικὰς λόγους, ἐβλάπτοντο εἰς τὴν ψυχὴν· πούπου
χάρτι ἐσυγκρίθη ὁ ἅγιος καὶ ἔγραφε τὸν λόγον ἐκεί-
νον, πῶς, καὶ ποῖον τρόπον οἱ νέοι μεταχειρίζονται,
ἔχον να ἀφελῶνται ἀπὸ τοῦ Ἑλληνικῆς λόγους, καὶ ὁ-
χι να βλάπτωται· καὶ σημειῶσαι πόσα ἐκὼ προφυ-
λακτικὰ διορίζει ὁ θεὸς Πατὴρ, διὰ να προφυλάτῃ
οἱ νέοι τὸν ἑαυτῶν πνεῦμα ἀπὸ τῆς βλάβης, καὶ τὸν κίνδυ-
νον. Ἀλλὰ τίς ἡ χρεία να ῥίψῃ σινὰς τὸν ἑαυτῶν σου
εἰς τὸν κίνδυνον; Καὶ ἂν ὁ αὐτὸς μέγας Βασιλεὺς
ἐμπόδιζεν τὴν ἀναγνώσιν τῆς παλαιᾶς Ἀγίας Γραφῆς
ἀπὸ τῆς ἀτελείας, διὰ τὸν κίνδυνον τῆς βλάβης, ὡς γρά-
φει εἰς τὸν Χίλωνα τὸν αὐτοῦ μαθητῶν· πόσῳ μάλλον
ἐμπόδιζεν τὴν ἀναγνώσιν καὶ παραδόντι τῶν ἐξωδων λό-
γων, ἀπὸ τῆς ὅποιος προφανῶς πολλοὶ ἐκινδυνύουσιν, καὶ
ἐβλάπτονται, καὶ ἐλπομένη κινδυνεύουσι καὶ βλάπτονται; Διὰ
τούτω παραγγέλλει ὁ Χρυσόρρημων ταῦτα πρὸς τὸν πα-
τέρα· „μὴ ζῆσθαι πῶς εὐδοκίμων ἐργάσθαι ἐν διδασκαλίᾳ
πῶς ἐξωδων τὸν ἰόν, καὶ ἐπίδοξον ποιήσῃ, ἀλλὰ

„φρόντισον, πῶς αὐτὸν διδάξῃς καταφρονεῖν τῆς δόξης
τῆς ἐν τῷ βίῳ πούτῳ· ταῦτα οὐκ εἰς διδασκαλίαν
μανθάνειν τίς, εἰς διὰ σέχνης, ἀλλὰ διὰ τῶν θεῶν
λογίων“ (Λόγ. καὶ εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσ.).
Ἀκούσον δὲ τί λέγει καὶ ὁ μέγας Βασιλεὺς· „ἐπὶ
καὶ ἡ τῶν μαθημάτων ἀνάληψις παιδιὰ λέγεται
(κατὰ τὸ γεγραμμένον περὶ τοῦ Μωσέως, ὅτι ἐπαι-
δεδόθη ἐν πάσῃ σοφίᾳ Αἰγυπτίων, Πράξ. ζ. 22.)
τὸ μὴ ποιεῖ συχουσίαν ἑαυτῶν μαθημάτων ἐπιβάλλειν,
ἀλλὰ γινώσκει τὴν χρησιμωτάτην παιδείαν, ἡ μικρὸν πρὸς
σωτηρίαν“ Ἀκολουθεῖ δὲ λέγειν ὁ ἅγιος ὅτι πολλοὶ,
μετὰ τὴν καταγίνωσιν εἰς τὴν Γεωμετρίαν, Ἀστρολο-
γίαν, Ποιητικὴν, Ῥητορικὴν καὶ Σοφιστικὴν, παρέβλε-
ψαν τὴν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ· ἔπειτα οὖν πολλοὶ
καὶ τῇ περὶ ταῦτα σπουδῇ, πῶς περὶ Θεοῦ γινώσκουσιν
καταμέλῃσαν ἐν τῇ τῶν ματαίων ἐρώτη καταγνή-
σαντες, ἀναγκάει ἡ τῆς παιδείας ἐπιγνώσις, πρὸς τὴν
τὴν ἀρετὴν τῆς ὠφελίμης παιδείας, καὶ πρὸς τὴν ἀ-
ποφυγὴν τῆς ἀνομιᾶς καὶ βλαβερᾶς“ (εἰς τὴν ἀρ-
χὴν τῶν Παραομιῶν.) Παραγγέλλει δὲ καὶ οἱ θεοὶ Ἀ-
πόστολοι παντὶ Χριστιανῷ εἰς τὴν Διαπύγαν τῶν ταῦτα
τῶν Ἑθνικῶν βιβλίων πάντων ἀπέχεσθαι· τί γὰρ σοὶ,
καὶ ἀλλοτρίοις λόγοις, ἢ νόμοις, ἢ ἰδουλοπροφήταις,
ἀλλὰ καὶ παρατρέπει τὴν πίστιν τῆς καρτερίας· τί γὰρ
σοὶ καὶ λήρη ἐν τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ, ἵνα ἐπὶ ἐκίνα
τὴν ἐθνομυθὰ ὁρμήσῃς; ἵτε γὰρ ἰσορροπία θέλεις διερχε-
σθαι, ἔχεις τὴν Βασιλείαν· ἵτε σοφιστικὰ, καὶ ποιητικὰ,
ἔχεις τὰς Προφῆτας, τὸν Ἰσὺν, τὸν Παραομιῶν, ἐν
οἷς πᾶσι ποιήσῃς, καὶ σοφιστικὰ πλήρη ἀγχίνουσαν ἐν-
ρήσῃς, ὅτι τοῦ Κυρίου τοῦ μόνα σοφῆ καὶ φέγγμα-
τα· ἵτε ἀσματικῶν ὁρέγῃ, ἔχεις τὰς Φαλμὰς· ἵτε
ἀρχαιογονίας, ἔχεις τὴν Γένεσιν· ἵτε νομίμων πα-
ραγγελμάτων, ἔχεις τὸν ἐνδοξον τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ
νόμον. Πάντων οὖν τῶν ἀλλοτρίων, καὶ διαβολικῶν ἰσ-
χυρῶς ἀπέχεσθαι.

(1) Σημειῶσαι, ὅτι δούλοι κυρίως ὀνομάζονται ἐκεί-
νοι, ὅσοι ἐξαγοραῶν ἀπὸ τοῦ αὐθεντίας τῶν οἱ δὲ με-
μῶν δουλοῦντες, καταχρηστικῶς ὀνομάζονται δούλοι,
κυρίως δὲ ὀνομάζονται μιδωτοί· ὁ δὲ Ἀπόστολος εἰδὼς
ὁμοίᾳ διὰ τῶν κυρίως λεγομένων δούλων, ἵπαι τὰς ἐξα-
γορασμένους, καὶ ὁχι διὰ τῶν μιδωτῶν· καὶ ὅρα εἰς τὸν
2. εἶχον τὸ 5. Κεφαλαίου τῆς πρὸς Τιμόθεον πρώτης.
Κατὰ πόσους δὲ τρόπους γίνονται αἱ αἱ δούλοι, ὅρα εἰς τὴν
ὑποσημειῶσιν πρὸς δούλους ἐκκλησίας; μὴ σοὶ μελέτω.
(ἀ. Κορ. ζ. 21)

„Μετὰ φόβου καὶ τρόμου, ἐν ἀπλότῃ καρδίᾳ ὑμῶν, ὡς τῷ Χριστῷ“.

Εἰς μὲν τὴν γυναικα εἶπε ἀπλῶς ὁ Ἀπόστολος ὅτι νὰ φοβῆται τὸν ἄνδρα τῆς· ἐδῶ δὲ λέγει τὸν φόβον μὲ ἐπίτασιν, καὶ ὑπερβολῶς, διὰ τὴν λέγει, ὅτι οἱ δῆλοι νὰ ὑπακούω εἰς τὰς αὐθεντίας τῶν μὲ φόβον, καὶ τρόμον· ὁ δὲ τρόμος εἶναι ἐπίτασις τῶ φόβου καὶ ὑπερβολή· ἢ μὲν γὰρ γυναικα εἶναι ἴση καὶ ὁμοία εἰς τὴν τιμὴν μὲ τὸν ἄνδρα, καὶ ἐλδοτέρα· οἱ δὲ δῆλοι δὲ ἔχον τὴν ἴσιν, καὶ ὁμοίαν τιμὴν μὲ τὴν γυναικα, δι' ὅ,τι, ἀγκαλὰ καὶ οἱ δῆλοι εἶναι ἀδελφοὶ κατὰ Χριστόν, ἐπειδὴ ὁμοίως ὁ Ἀπόστολος προσάξει ἀνωτέρω, ὅτι ὅλοι οἱ κατὰ Χριστόν ἀδελφοὶ, καὶ ἐλδοτεροὶ ὄντες, νὰ ὑποτάσσονται ὅσας εἰς τὸν ἄλλον, ὑποτασσάμενοι γὰρ φησὶν ἀλλήλοις ἐν φόβῳ Θεοῦ· (Εφ. ε. 21.) καὶ ἐπειδὴ ὁμοίως προσάξει ὅτι καὶ ἡ γυναικα νὰ ὑποτάσσεται εἰς τὸν ἄνδρα, πόσῳ μᾶλλον προσάξει τὰς δούλῃς νὰ ὑποτάσσονται εἰς τὰς αὐθεντίας τῶν; δι' ὅ,τι τὸ νὰ ὑποτάσσεται τις καὶ νὰ δαδῇ εἰς τὸν ἄλλον, τὸ πο δὲ εἶναι ἀτιμία τῶ γένους τε, καὶ τῆς ἀρετῆς τε, ἀλλὰ μᾶλλον αὐτὴ εἶναι πρώτη διγεία καὶ ἀρχογία, τὸ νὰ ἡδύρη τις νὰ ταπεινῶνται, καὶ νὰ ὑποτάσσεται εἰς τὸν ἀδελφόν τε· ὅθεν καὶ ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος ἔγραψεν εἰς τὰς Γαλάτας· „διὰ τῆς ἀγάπης δαδῶτε ἀλλήλοις“· (Γαλ. ε. 13.) Ἐπειδὴ δὲ πολλοὶ μὲν δῆλοι ὑποτάσσονται εἰς τὰς αὐθεντίας τῶν, ὅχι ἀπὸ ἀγάπης καὶ εὐνοίας θεληματικῶς, ἀλλὰ ἀπὸ φόβου καὶ τυραννίαν σαρπηῶς, (ὅθεν καὶ κρυφίως οἱ πλεῖστοι δῆλοι ἐπιβεβλῶνται, καὶ κακοποιῶν τὰς αὐθεντίας τῶν) διὰ ταῦτα, λέγω, ὁ Ἀπόστολος ἐπρόσθεσε τὸ „ἐν ἀπλότῃ καρδίᾳ“ διὰ νὰ διδάξῃ τὰς δούλῃς μὲ αὐτὸ, νὰ μὴ κακοποιῶν κρυφίως, καὶ μὲ πονηρίαν τὰς αὐθεντίας τῶν, ἀλλὰ νὰ τὰς δουλόω, μὲ ἀπλῶς, καὶ ἄδολον καρδίαν.

6. „Μὴ κατ' ὀφθαλμοδολίαν, ὡς ἄνθρωπάρεσκοι“.

Ητοι ἐσεῖς οἱ δῆλοι μὴ δαδῶτε τὰς αὐθεντίας μόνον ὅταν εἶναι αὐτοὶ παρόντες, καὶ σὰς βλέπουν, διὰ νὰ φαίεντο ὅτι τὰς ἀρέσετε, ἀλλὰ πόσον ὅταν εἶναι παρόντες οἱ αὐθεντίας, ὅσον καὶ ἂν λείπουν, ὅξισα πρέπει νὰ τὰς δαδῶτε.

„Ἀλλ' ὡς δῆλοι Χριστοῦ“.

Ως, ὅποιος εἶναι ἄνθρωπάρεσκος, αὐτὸς δὲ εἶναι δῆλος Χριστοῦ, καθὼς καὶ ἀπαχού ὁ αὐτὸς Παῦλος τὸ λέγει· „εἰ ἄνθρωποις ἡρέσκον, Χριστοῦ δῆλος ἔκ αὐτῶν ἦμιν“· (Γαλ. α. 10.) (1)

„Ποιῶντες τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἐκ ψυχῆς μετ' ἐννοίας“.

Επειδὴ εἶναι δυνατὸν νὰ δαδῇ μὲν ὁ δῆλος τὴν αὐθεντίαν ἀδέλῳ καὶ μὲ ἀπλότῃ καρδίᾳ, ὅχι ὁμοίως καὶ μὲ ὀλίγῃ τὴν δυνάμιν, ἀλλὰ νὰ κάμῃ μόνον τὴν διωρισμένην ὑπηρεσίαν τῶ αὐθεντίας, καὶ ὅχι ἄλλο τι περισσώτερον· διὰ τὸ προσθέττει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ δῆλος πρέπει νὰ δαδῇ τὴν αὐθεντίαν ἀπὸ ψυχῆς, ἢ γὰρ μὲ ὀλίγῃ τὴν δυνάμιν, καὶ προθυμίαν· ἀλλὰ καὶ μὲ εὐνοίαν καὶ ἀγάπην, ἢ γὰρ μὲ κάθε ἀποδοχῇ, καὶ μὲ κάθε θέλῳ, καὶ ὅχι ἀπὸ βίαν, καὶ ἀνάγκην. Μὲ ποιῶν τὸν τρόπον ὅταν ὁ δῆλος δαδῇ τὸν αὐθεντίαν, ἀσκηνοῦται ἀπὸ αὐτὸν ἡ δυσγεία, καὶ τὸ φαινόμενον ἄτιμον ἐπάγγελμα τῆς δαλείας, ὅταν δηλαδὴ θεληματικῶς κάμῃ τὸ καλόν, καὶ τὴν ὑποταγὴν εἰς τὸν αὐθεντίαν, καὶ ὅταν δὲ προσμνή νὰ ἀναγκάζεται, καὶ νὰ δέριεται διὰ νὰ ὑπακούῃ. Θέλημα δὲ Θεοῦ εἶναι, ἢ τὸ νὰ ὑποτάσσονται οἱ δῆλοι εἰς τὰς αὐθεντίας τῶν, ἐπειδὴ τὸ θέλει ὁ Θεός, τὴν ἐπιτάξιν τὸν ἄνθρωπων· ἢ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ τὸ δηλοῖ, ὅτι οἱ δῆλοι πρέπει νὰ ὑποτάσσονται εἰς τὰς αὐθεντίας τῶν εἰς ἐκεῖνα μόνον τὰ πράγματα καὶ τὰς ὑπηρεσίας, ὅπῃ θέλει ὁ Θεός. Τυχόν γὰρ οἱ αὐθεντίας, βιάζονται πρὸς δούλῃς τινάς.

(1) Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „εἰ ζῇ τὸ ἀνθρώπου ἀρεσκῶς, καὶ πῶς ἡμπορεῖ τις νὰ ἐλδοτερωδῇ ἀνθρώποις ἀρέσκον“; (Γαλ. α. 10.) ποῖος εἶναι ὁ πό τὴν ἀνθρωπάρεσκον.

τινας πράξεις, ἢ εἰς τὴν ἀσέβειαν, τὰ ὅποια δὲν εἶναι ἀρετὰ εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ μᾶλλον μισητά. Εἰς ταῦτα λοιπὸν, κατ' ἐξουσίαν τρόπον δὲν πρέπει οἱ δέσλοι νὰ ὑπακούουν, ἀλλὰ νὰ ἀντιστέκονται εἰς τὰς αὐθεντίας των, καὶ κάλλιον νὰ προκρίνουν θάνατον, παρά νὰ κάμνουν κῆνσά παρανόμον, καὶ θεομίσητον ἔργον (1).

7. „Δεδόοντες τῷ Κυρίῳ, καὶ ἔκ ἀνθρώποις“.

Οἱ δέσλοι, λέγει, δεδόντες τὰς αὐθεντίας των, πρέπει νὰ νομίζουν ὅτι δελεύουν τὸν Κύριον, καὶ ὄχι ἀνθρώπους· ἐπεὶδὴ ὁ Κύριος εἶναι ὅπῃ δέχεται εἰς τὸν ἑαυτὸν τὴν τὴν εὐχάριστον διάθεσιν πᾶν δέλων, μετὰ τὴν ὁποῖαν δελεύουν τὰς αὐθεντίας των, ὥσπερ ὅπῃ ὁ Κύριος εἶναι ὅπῃ ἐνομοθέτησε καὶ τὴν εὐταξίαν ταύτην εἰς τὰς ἀνθρώπους, καὶ ἐδιώρισεν, οἱ μὲν αὐθενταὶ νὰ ἐξουσιάζουν τὰς δέλους, οἱ δὲ δέσλοι νὰ ἐξουσιάζωνται ἀπὸ τὰς αὐθεντίας των, καὶ ὅποιος δὲν δελεύει εἰς τὸν αὐθεντὴν τὴν, κατὰ τὴν πρόβλεψιν, αὐτὸς ἐναντιόγεται εἰς τὸν θεῖκόν νόμον (2).

8. „Εἰδότες ὅτι εἰς τὴν ἑκάστην ποιήσῃ ἀγαθόν, τὸτο κομιᾶται παρὰ τοῦ Κυρίου, ἢτε δούλος, ἢτε ἐλεύθερος“.

Επεὶδὴ ἀκόλουθον ἦτον νὰ εἶναι πολλοὶ αὐθενταὶ Ἑβραῖοι καὶ ἄπιοι, οἱ τινες δὲν ἔκαμναν κῆνσά καλὸν, ἔπε μισθὸν ἐδίδαν εἰς ἐκείνους, ὅπῃ τὰς ἐδέχοντο ἐμπιστοσύνην καὶ κατὰ τὴν πρόβλεψιν, διὰ τὸ λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ὅτι ἐπεὶ οἱ δέσλοι, καὶ μισθὸν δὲν λαμβάνετε ἀπὸ τὰς κατὰ σάρκα αὐθεντίας σας, ὅμως νὰ τὰς δελεύετε, καὶ τὸν μισθὸν θέλετε λάβετε ἀπὸ τοῦ Αὐθεντὴν πᾶν ἀπάντων Θεόν. Μετὰ ταῦτα δὲ τὰ λόγια δείχνει ὁ Παῦλος, ὅτι ὁμιλεῖ εἰς τὰς δέλους, ὥσπερ εἰς τελειότερας κατὰ τὴν γινώσκον, καὶ ὄχι ὥσπερ εἰς ἀτελεῖς παιδιὰ· διὰ τὴν, εἰς μὲν τὰ παιδιὰ ἐπρότεινον ἀνώτερον μισθόν, τὴν ἐπὶ γῆς εὐτυχίαν, καὶ πολυχρότιον ζωὴν, ἀνίσως ὑπακούουν καὶ τιμῶν τὰς γονεῖς των, εἰς δὲ τὰς δέλους ἐπρότεινε μισθόν, τὴν πᾶν μελλόντων ἀγαθῶν ἀπάλαυσιν.

9. „Καὶ οἱ κύριοι τὰ αὐτὰ ποιεῖτε πρὸς αὐτούς“.

Καὶ ἐπεὶ οἱ αὐθενταὶ, λέγει, πρέπει νὰ κάμνουν τὰ αὐτὰ εἰς τὰς δέλους σας· ποῖα δὲ τὰ αὐτὰ; ἦγεν τὸ νὰ δελεύετε εἰς τὰς δέλους σας, ὄχι ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλὰ μετὰ φόβον, καὶ τρόμον τοῦ Θεοῦ, δι' ὃ,τι καὶ ὁ Παῦλος δὲν εἶπε ταῦτα αὐτοεξεί, ὅμως αὐτὰ ἐνοεῖνται πῶς θέλει νὰ κάμνουν καὶ οἱ αὐθενταὶ εἰς τὰς δέλους των, ἐπεὶδὴ καὶ κατὰ αὐθεντίας δελεύει διὰ τὸν δέλόν τὴν. Πῶς; καὶ μετὰ τί τρόπον; διὰ τὴν μεριμνᾶ, καὶ φροντίζει δι' αὐτόν· διὰ τὴν δίδει εἰς αὐτόν ὅλα τὰ χρειώδη τῆς ζωῆς τῆς· διὰ τὴν ὑπομένει τὰ ἐλαττώματά τῆς, καὶ συγκαταβαίνει εἰς τὴν ἀσθενειάν τῆς· καὶ ἀπλῶς, διὰ τὴν συμπεριφέρεται εἰς τὴν γινώσκον τὴν δέλουν τῆς· ἄλλα δὲ καὶ τὰ λοιπά.

„Αἰέν-“

(1) Διὰ τὸ ἀναγινώσκον καὶ εἰς τὰς Ἰσραήλ οἱ εἶναι νῆος Σπαρτιάται, αἰχμαλωτιστὴς ἀπὸ κουρσάρους, ἐπωλήθη εἰς εἰς· προσαχθεὶς δὲ ἀπὸ τὸν αὐθεντὴν τὴν νὰ κάμνουν εἰς ἔργον ἀνάξιον τῆς γένουσας, μετὰ ἐλπίδα ἀπεκρίθη, ὅτι δὲν ὑπακούει· λέγοντος δὲ τῆς αὐθεντίας πρὸς αὐτὸν ναι, θέλω νὰ ὑπακούῃς, ὅτι ἐγὼ σε ἠγόρασα δούλον· τῶρα τοῦ ἀπεκρίθη ὁ νέος, πᾶρα θέλεις ἰδῆς πῶς ἀγόραστε δούλον· καὶ εὐδὺς ῥίψας τὸν ἐαυτὸν ἀπὸ τοῦ παραθύρου, ἐπροτίμησε κάλλιον νὰ ἀποθάνῃ, παρά νὰ πράξῃ κῆνσά ἀνάξιον ἔργον.

(2) Ὁ γὰρ Θεὸς ἐνομοθέτησε τὴν δουλίαν εἰς τὰς ἀνθρώπους· αὐτὸς γὰρ εἶπε περὶ τοῦ Ἠσαῦ „ὅτι ὁ μὲν δουλεύσει τῷ ἐλάσῳ“ (ἢ τοῦ τῷ Ἰακώβ.) (Γεν. κε. 23.) καὶ πρὸς τὰς Ἰσραηλῖτας εἶπε „Καὶ πᾶς καὶ παιδίσκη, ὅσοι ἂν γίνωνται σοι, ἀπὸ πᾶν ἔθνους, ὅσοι κυκλώσῃς ἐσίν, ἀπ' αὐτῶν κησέσθαι δούλους καὶ δούλην“ (Λευϊτ. κε. 44.) Σημειώσαι ὅμως

ὅτι ἀπ' ἀρχῆς ὁ Θεὸς δὲν ἔκαμε τοὺς ἀνθρώπους, διὰ νὰ ἦναι αὐθενταί τινες εἰς αὐτοὺς καὶ δέσλοι· ἀλλὰ μετὰ τὴν παράβασιν ἐβρίσκον εἰς τὸν κόσμον ἡ κακὴ διαίρεσις αὐτῆς τοῦ δεσποῦ καὶ τοῦ δέλου, κατὰ τὴν λέγει ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ἐν τοῖς πεπρασίχαις ἰάμβοις· „τί δεσπότης, ἢ δούλος, ἢ φαύλη κομῆ“, „εἰς πᾶσι πλασθεῖς, ἢς νόμος, καὶ οἱ μὲν“, „ὕπνιστος μὲν, ὡς δὲ σύν“, „δουλον βλέπε“, „ὅταν δὲ λυθῇς, τιμιώτερος φανῇς“ (ὅχι δηλαδὴ, δὲν θέλεις φανῇς ἐστὶν ὁ αὐθεντὴς τῆς δουλου τιμιώτερος ματὰ τὸν θάνατον, ἴσως δὲ καὶ θέλεις φανῇς κατώτερος, εἰάν ὁ δούλος ἦναι ἀπὸ ἐξουσίας ἐναρεπώτερος.) Καὶ ὁ μέγας δὲ Βασίλειος λέγει· „παρὰ μὲν ἀνθρώποις τῇ φύσει δούλος οὐδεὶς... ὥστε, καὶ ὁ μὲν, δεσπότης, ὁ δὲ, οἰκείως λέγεται, ἀλλ' ἐν πᾶσι τῆς κατὰ τὴν πρὸς ἀλλήλους ἐμοτιμίας, καὶ ὡς κῆμα τῆς πεποιθήσεως ἡμῶν, ἐμόδουλα“. (Περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, Κεφ. κ.)

„Ανιέντες τὴν ἀπαλλύ“.

Δὲν εἶπεν ὅτι οἱ αὐθύνται νὰ ἀφίενεν τὰς δαρμὰς τῶν δέλων τὰς, ἀλλὰ καὶ αὐτὰς ἀκόμῃ τὰς φοβέρας τῶν δέλων τὰς· ὅθεν, αὖ τὰς φοβερισμὰς τὰς κατὰ τῶν δέλων πρέπει νὰ ἀφίενεν οἱ αὐθύνται, πολλῶ μᾶλλον πρέπει νὰ ἀφίενεν τὰς τιμωρίας· ὡσαύτ' νὰ τὰς λέγῃ· ἐσεῖς οἱ αὐθύνται πόσον δὲν πρέπει νὰ φαίνεσθε βαρεῖς καὶ φορτικοὶ εἰς τὰς δέλας σας, ὥστε ὁποῦ οὐδὲ πρέπει νὰ θυμόεσθε, καὶ νὰ φοβερίζετε αὐτοὺς ὅτι ἔχετε νὰ τοὺς παιδεύσετε.

„Εἰδότες, ὅτι καὶ ὑμῶν αὐτῶν ὁ Κύριός ἐστιν ἐν ὕρανοῖς“.

Βλέπε, ὡ ἀναγνώστα, πῶς φοβερίζει ὁ Ἀπόστολος τὰς αὐθύντας· μετὰ τὸ μέτρον, λέγει, ὅπῃ ἐσὺ ὁ αὐθύντης μετρεῖς εἰς τὸν δελόν σου, μετὰ τὸ αὐτὸ μέτρον θέλει ἀντιμετρηθῇ καὶ εἰς ἐσένα ἀπὸ τὸν Θεόν, τὸν ἐδικόν σου Αὐθύντῳ καὶ Κυρίῳ τῶν ἀπάντων· „ἐν ᾧ γάρησι, μέτρῳ μετρεῖτε, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν“ (Ματθ. ζ'. 2.) ἤγουν, καθὼς ἐσὺ κάμνεις εἰς τὸν δελόν σου, ἔτσι θέλει κάμῃ καὶ εἰς ἐσὲ ὁ Θεός· ὅθεν πρόσεχε, μήπως εἰπῇ καὶ εἰς ἐσένα ὁ Αὐθύντης σου Θεός· „πονηρὲ δέλε, πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν ἀφῆκά σοι· ἔκ' ἔδει καὶ σὲ ἢ ἐλεῆσαι τὸν σὺ δελόν σου, αἷς καὶ γὰρ ὡσεὶ ἠλέησα“; (Ματθ. ιη'. 32.)

„Καὶ προσωποληψία ἔκ' ἐστὶ παρ' αὐτῷ“.

Μὴ νομίσης, λέγει, ἐσὺ ὁ αὐθύντης, ὅτι ἀνίσως φανῆς σκληρὸς καὶ ἀπάνθρωπος εἰς τὸν δελόν σου, πῶς δὲν θέλεις ἐξετασθῆς διὰ τὴν σκληρότητά σου ἀπὸ τὸν Θεόν, ἐπειδὴ τάχα ὁ δελὸς εἶναι πρόσωπον εὐτελές; ὄχι, μὴ ἔτσι νομίσης· ὁ Θεός δὲν ἀποβλέπει εἰς πρόσωπα· διὰ τί οἱ ἔξωτερικοὶ νόμοι, αὐτοὶ εἶναι ὅπῃ κάμνουν διαφορὰς αὐθύντων, καὶ δέλων, εὐγενῶν, καὶ δυσγενῶν, μετὰ τὸ νὰ εἶναι νόμοι ἀνθρώπων θνητῶν, ἀλλ' εἰς τὰς νόμους τῶ Θεοῦ, τῶτο δὲν ἀκολουθεῖ· διὰ τί καὶ ἐσὺ ὅπῃ εἶσαι αὐθύντης, εἶσαι δελὸς τῶ Θεοῦ, ὅς τις εἶναι αὐθύντης καὶ ἐσένα, καὶ τῶ δέλῳ σου· ὅθεν αὖ ἐσὺ φανῆς αὐστηρὸς, καὶ ἀσπλαγχνος εἰς τὸν ὁμόδελόν σου, ἡξούρει ὅτι θέλεις παιδευθῆς ἀπὸ τὸν κοινόν Αὐθύντῳ Θεόν· ἐπειδὴ καὶ ὁ Θεός ἔκαμεν ἐξ ἀρχῆς κἀνέναν ἀνθρώπον δελόν εἰς τὸν ἄλλον, ἀλλ' ἡ πλεονεξία τῶν ἀνθρώπων, καθὼς εἶναι οἱ τῶν ληστῶν καὶ πολεμίων, καὶ ἡ πρὸς τὰς πατέρας ὕβρις, καὶ ἀτιμία, καθὼς ἦτον ἡ τῶ Χανααν πρὸς τὸν Νῶε, αὐτὰ ἐμβάσαν τὴν δελείαν εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἔκαμνεν τὰς ἀνθρώπων δέλας καὶ αἰχμαλωτάς· (1) πλὴν, ἀγκαλὰ καὶ ὁ Θεός προηγουμένως δελείαν δὲν ἔκαμε, νομοθετεῖ ὅμως τὴν ὑποταγὴν, κατὰ συγχώρησιν, καὶ ἐπόμενον λόγον, ἤγουν διορίζει νὰ ὑποτάσσωνται οἱ ἄνθρωποι πρὸς τὰς ἄλλας, οἱ μικρότεροι πρὸς τὰς μεγαλιτέρας, διὰ τὴν εὐταξίαν καὶ σύστασιν τῶ κόσμου, καὶ διὰ νὰ μὴ γεμόζη ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ πολέμου καὶ αἱματοχυσίας, μετὰ τὸ νὰ μὴ θέλουν νὰ ὑποτάσσωνται οἱ ἄνθρωποι ἑαυτοὺς εἰς τὸν ἄλλον.

10. „Τὸ λοιπὸν, ἀδελφοί μου, ἐνδυναμοῦσθε ἐν Κυρίῳ, καὶ ἐν τῷ κράτει τῆς ἰσχύος αὐτοῦ“.

Η οἰκία καὶ φαμίλια τῶ καθε Χριστιανῶ παρομοιάζει μετὰ τὸ στρατόπεδον, καὶ τὴν παρεμβολὴν τῶν πολεμικῶν στρατοδωμάτων· ὅθεν ὁ Παῦλος ἀφ' οὗ ἔβαλεν εἰς τάξιν τὰ πράγματα τῆς οἰκίας καὶ τῆς φαμίλιας τῶν Χριστιανῶν, πόρα ἐδῶ εὐγάζει καθε Χριστιανόν εἰς τὸν κατὰ τῶ διαβόλου νοπὲν, καὶ ἀόρατον πόλεμον· διὰ τί, ὅταν ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἡ γυναῖκα, καὶ τὰ τέκνα, καὶ οἱ δέλοι φυλάττουν τὴν πρέπουσαν τάξιν τὰς, καὶ δὲν εὐγαίουν ἔξω ἀπὸ τὰς διωρισμένους ἐκ Θεοῦ νόμους, τότε καὶ ὁ πόλεμος, ὅπῃ ἔχουν νὰ κάμνουν κατὰ τῶν δαιμόνων, μέλλει νὰ εὐτυχίσῃ, καὶ νὰ καταβυθωθῇ· ἐπειδὴ δὲ ἐπρόσβαξε πολλὰ πράγματα ὁ Ἀπόστολος,

τὰ

(1) Ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τῶ „δελὸς ἐκλήθη, μὴ σοι μελέτω“ (1. Κορ. ζ'. 21.)

τὰ ὅποια φαίνονται δυσκολοκατόρθωτα, διὰ τὸτο λέγει ἐδῶ, μὴ φοβηθῆτε καὶ δειλιάσετε Χριστιανοί, ἀλλὰ δυναμόεσθε, καὶ θαρσύνετε εἰς τὴν δυνάμιν τοῦ Κυρίου, ἐπεὶ εἰς τὸν Κύριον δεῖ εἶναι μόνον δυνάμεις ἀπλῶς, ἀλλὰ κράτος δυνάμεως, ἥτις ἀνεκδιήγητον δυνάμιν ἔχει ὁ Κύριος, ἥτις κρατεῖ, καὶ νικᾷ, καὶ κυριεύει ὅλα τὰ πνεύματα.

11. „Ἐνδύσασθε τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ, πρὸς τὸ δυνάσθαι ὑμᾶς
„στῆναι πρὸς τὰς μεθοδείας τοῦ διαβόλου“.

Ποία εἶναι ἡ πανοπλία, ἥτις ὅλη ἡ ἀρματωσία τοῦ Χριστιανῆ, παρὰ κατὰ θέλει διδάξει ὁ Ἀπόστολος. Βλέπε δὲ, ὡς ἀναγιγνώσκω, πῶς δεῖ εἶπεν ὁ Παῦλος μάχας, καὶ πολέμους τοῦ διαβόλου, ἀλλὰ μεθοδείας· μεθοδεῖα δὲ εἶναι, τὸ νὰ πάσχη ὁ ἐχθρὸς τὰ ἀπατήσῃ καὶ νὰ νικήσῃ τὸν ἄλλον μετέχοντα, καὶ μηχανῶν, (1) δι' ὅ,τι ὁ διαβόλος δὲν δείχνει φανερά τὰς ἀμαρτίας εἰς τὰς ἀνθρώπους, ἥτις δὲν συμβαλεῖται τὸν ἀνθρώπον φανερά νὰ γένη εἰδωλόλατρός, ἢ νὰ πορνεύσῃ, ἢ νὰ φονεύσῃ· ἀλλὰ μετ' ἄλλον τρόπον κατασκοπεύει πάντα, καὶ μετ' ἐκείνης καὶ τέχνας τὸν ρίπτει εἰς τὰ ἀμαρτήματα πάντα, ἥτις ἢ μετὰ τὰ δεξιὰ τὸν πλανᾷ, ἢ μετὰ πιδανὴς ἄλλας λογισμῶς, τὰς ὁποίας μεταχειρίζεται ὡς αὐτὸν προσώπειον καὶ σκέπασμα τῆς κακίας τοῦ (2). Δείχνωντας δὲ ὁ Παῦλος πῶς ὁ ἐχθρὸς τῶν Χριστιανῶν εἶναι

(1) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ σοφὸς Νῆλος θαυμαζῶν καὶ ἀπορῶν εἰς τὰς ποικίλας μηχανὰς τοῦ διαβόλου, φέρει μάρτυρα εἰς τοῦτο καὶ τὸν δῆον Ἰωβ· ὅπως γὰρ φησὶν· „ὁ δὲ θαυμασιὸς Ἰωβ ἀπορῶν περὶ τοῦ ποιοῦντος φησὶ· τίς ἀποκαλύψει πρόσωπον ἐνδύσεως αὐτοῦ, εἰς δὲ πᾶσιν θάρακας αὐτοῦ, τίς ἀν' ἡσάλθοι; πύλας δὲ προσώπου αὐτοῦ τίς ἀνοίξει;“ (Ἰωβ μα. 13.) ὁ δὲ λέγει, ποιῶντες εἶναι· „οὐκ ἐσιφισί, τὸ φαινόμενον πρόσωπον ἐπ' αὐτοῦ· πολλαὶ γὰρ ἐνδύσεσι καλύπτει τὴν ποιοῦντα· δελεάζων μετὰ τὸ φαινόμενον ἀπατήσας, ἐνεδρεύτικώς δὲ τὸ κεκρυμμένον τεκταίνων τὸν ὁλεθρὸν· καὶ ἵνα μὴ καὶ αὐτὸν σωτηριάζῃ ποῖς ἀγνοοῦσι πᾶς κατ' αὐτὸν, λέγει πᾶς σκεπήματα αὐτοῦ σάφως, ἡδὼς πᾶσαν τὴν περὶ αὐτὸν περιτροχίαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ, λέγων, ἡδὼς ἐως φόρου, πᾶς δὲ ἐγχαίρει αὐτῷ, αἰσώδεις“. (Ἰωβ μα. 18.) Καὶ τοῦτο φησὶν, ἐλέγχων τὴν ἐκείνου κακουργίαν· ὡς διὰ μετὰ τοῦ ἐπιμορφάζεσθαι τοῦ ἐως φόρου ἡδὼς, ἐπισπάζει πρὸς αὐτοῦ τὸν ὀφθαλμὸν· διὰ δὲ πᾶν ἐκείνου ἀσπίδων, θάνατον ποῖς προσεγγίζουσι πραγματευόμενοι“. (Λόγ. ἀσκητικῶ.) Ὡς ἡ μηχανὴς ὅτι ὁ διαβόλος μεταχειρίζεται εἰς τὸν κατὰ τὸν Χριστιανὸν πόλεμον, εἶναι δυσκολοποιήσας· πάντες δὲ εἶναι ἐκείνοι, ὡς λέγει ὁ αὐτὸς Νῆλος, ὅπου πᾶς μηχανὰς τοῦ καταλαμβάνουσιν, ὅποιοι ἦσαν ὁ Ἰωβ, ὡς εἶπομεν· ὅποιοι ἦσαν ὁ Παῦλος, καὶ ὅσοι κατὰ Παῦλον. Διὰ τοῦτο, αὐτοῖς περὶ τῆς ἐλέγχου· „οὐ γὰρ αὐτοῦ πᾶς νοήματα ἀγνοοῦμεν“. (β. Κορ. β. 11.) ὅθεν καλὰ ἔπειν ὁ μέγας Μακάριος ὅτι κἀνέας δὲν δυνάμει νὰ καπλάσῃ μετὰ πᾶσι μεθοδείας καὶ τέχνας τοῦ διαβόλου, καὶ νὰ νικήσῃ, ἢ μὴ μοτοῖ ὁ Θεός· διὰ τὸτο ἔπειν ὁ Παῦλος ἀλλοχθῶν· „ὁ δὲ Θεὸς πᾶς ἡγήτης σωτηρίας τὸν σπαιτὸν ὑπὸ τὰς πόδας ὑμῶν ἐν πάχι“. (Ρωμ. 15. 20.) Διὰ τοῦτο πρὸς τὸν Θεὸν μόνον πρέπει νὰ προστρέχωμεν, καὶ νὰ παρακαλῶμεν αὐτὸν, ἵνα αὐτὸς σωτηρίῃ πᾶς κατὰ ὑμῶν παγίδας, καὶ μεθοδείας τοῦ διαβόλου, ἔχοντες σωτηρίαν εἰς τοῦτο καὶ τὴν μακαρίαν πατήνωσιν, ἡ τις δυνάται νὰ ἀποδύγῃ πᾶς τοῦ ἐχθροῦ παγίδας, καὶ εὐφρανόμενος ὁ Ἀγγέλους εἰς τὸν μέγαν Ἀντώνιον, ὅταν εἶδε πᾶς παγίδας τοῦ διαβόλου ὑπλωμένας εἰς ὅλην τὴν γῆν.

(2) Δι' ὅ,τι, καθὼς οἱ Ἰσραῆλτες σκεπάζοντες τὸν ἀγκιστρὸν μετὰ τὸ δόλωμα, καὶ ἐστὶν πιάνοντες τὴν δυστυχὴν ὀφθαλμῶν καὶ καθὼς ἐκείνοι, ὅπως διδοῖ τὸ πικρὸν φάρμακον, χεῖρσι τὸ ποτήριον μετὰ τὸ μέλι· ἐστὶ καὶ ὁ διαβόλος δὲν δείχνει γυμνῶς τὴν ἀμαρτίαν εἰς τὰς ἀνθρώπους, ἀλλὰ τὴν σκεπάζει ἐπὶ τὸ δόλωμα τὸ καλὸν, καὶ τὴν χεῖρ μετὰ τὸ μέλι τῆς ἀρετῆς, καὶ ἐστὶ γὰρ τὸς πελαγοῦντες ἀνθρώπους καὶ τοὺς ἀγκιστρῶντες, πολλὰς δὲ καὶ θανατοῦ μετὰ τὸ φάρμακον τῆς ἀμαρτίας· ἐπὶ δὲ, ἂν εἶδαμεν γυμνῶς τὴν ἀμαρτίαν, ἡδὼς βλέπουν αὐτῶν ἀπὸ μακρόθεν οἱ ἀνθρώποι, καὶ δὲν ἡδὼς τρέχον νὰ ἀγκιστρῶνται ἀπὸ αὐτῶν καὶ νὰ θανατώνονται· ὅθεν σοφώτατα ἔπειν ὁ Νύκτας Γρηγόριος· „ἡ γυμνὴ προέκθεσις ἡ κακία τῶν βίβων, μὴ τινὶ καλὰ φαντασίᾳ προσκεχωρημένη, ἀλλὰ πᾶσι πᾶσι πρὸς αὐτῶν τὸ ἀνθρώπινον· ὅθεν περισσότεροι ἀνθρώποι πλανῶνται ἀπὸ πᾶς δεξιᾶς, καὶ κἀνέσι τὸ κακὸν, παρὰ ὅταν πλανῶνται ἀπὸ πᾶς ἀριστερᾶς. Διὰ τὸτο ἔπειν ὁ Φαλμάδος, ὅτι ἀπὸ μετὰ πᾶς ἀριστερᾶς, πίπτουν χίλιοι, ἥτις ἐν ὀνόματι τοῦ καλοῦ καὶ τῆς ἀμαρτίας· ἀπὸ δὲ πᾶς δεξιᾶς, πίπτουν δέκα χιλιάδες, ἥτις ἐν ὀνόματι τοῦ καλοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς· περὶ τὰς ἐκ τῆς κλίτης σου (ἥτοι ἐκ τῆς ἀριστερᾶς μερὸς) χιλιάς, (ἥτοι ὀλιγοτέροις) καὶ μυριάς ἐκ δεξιῶν σου“. (ἥτοι περισσότεροι) (Φαλμ. 4. 7.) Ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ Ἀριστοτέλης Διονύσιος ὅτι ὅσοι κἀνέσι τὸ κακὸν, τὸ κἀνέσις ὡς δόκον ἀγαθόν· τὸ κακὸν τὸ ἦναι δευτέρον κατὰ συμβεβηκός, καὶ δι' αὐτὸ, καὶ ἐκ τῆς ἀρχῆς οἰκίας, ὡς τὸ γινόμενον, ὁρδὸν μὲν εἶναι δευτέρον, ὅτι τὰ ἀγαθὰ εὐεκά γίνονται· τῶντι δὲ ἐκ ὁρδὸν εἶναι· δι' ὅ,τι τὸ μὴ ἀγαθόν, ἀγαθὸν οἰομεθα“. (Κεφ. 8. περὶ τῶν ὀνομάτων.) ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώριος ὡς ἡμῶν πᾶς μεθοδείας τοῦ διαβόλου, μεθοδείας πᾶς μηχανὰς ἐκάλεσε· πολλὰς γὰρ καὶ διὰ τῶν τῆς ἀρετῆς ἡδὼς ἐκείνου κατασκοπεύει κακίαν, καὶ εἰς ὅτι καὶ σὴν νηστὶ καὶ προσεύχῃ, καὶ τῇ πᾶσι δεομένῃ ἐπιμελεῖται, τὴν κενὴν ἀναμύνησιν δοῦναι καὶ μετὰ πᾶς καὶ τῇ σωφροσύνῃ τῇ τύφῃ πᾶσι μακρὸν ἐντίθησιν· ὅρα καὶ τὴν ὑποσημειώσιν σου, ἵνα φανῇ ἀμαρτία διὰ τὸ ἀγαθὸν μοι καταργηζομένη θάνατον“. (Ρωμ. 7. 13.)

Δι-

εἶναι δυνατὸς, φοβερός, καὶ πολυμήχανος, τὰς παρακινεῖ νὰ μὴ κοιμῶνται, καὶ νὰ ἀμελῶν, ἄλλὰ νὰ εἶναι ἐξυπνοί, καὶ πρόθυμοι εἰς τὸν κατὰ τὴν ἐχθρὰ ἀόρατον πόλεμον. πᾶν ὅποιον ἱερὸν καὶ ἅγιον ὀνομάζει ὁ Θεὸς Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας λέγων. „ἡμῖν δὲ πῶς ἐν Χριστῷ διὰ πίστεως εὐδοκίμεῖν εἰωθόσιν, ὅτι πρὸς αἷμα καὶ σάρκα ὁ πόλεμος, ἀλλ' οὐδὲ ῥώμης ἐπίδειξις τὸ χρῆμα σαματικῆς· τὰ γὰρ ὅπλα τῆς στρατείας ἡμῶν ἐσὶν σαρκικά· καὶ τὰ πᾶν τὰ Παῦλος φωνεῖ· ἀλλ' ἐπ' αὐτὰς ἦδη τὰς πάλαι κρατήσαντας, (δαίμονας δηλαδὴ) καὶ κατὰ παντὸς τοῦ ἐν ἡμῖν ὄντος πάθους ἱερὸς τε καὶ ἅγιος αἶρεται πόλεμος.“ (Ὁμιλ. ιε'. εἰς τὸ Πάσχα)

12. „Ὅτι ἔκ ἐστὶν ἡμῖν ἡ πάλαι πρὸς αἷμα καὶ σάρκα.“

Καὶ τῆτον τὸν λόγον λέγει ὁ Παῦλος ἐδῶ, ὅχι διὰ νὰ φοβίσῃ τὰς Χριστιανὰς, ἀλλὰ διὰ νὰ τὰς κάμῃ πλέον προσεκτικὰς· διὰ τὴν ὅποιος ἀρχιστράτηγος διηγείται εἰς τὰς ὑποκειμένας τε στρατιώτας τὴν διώσασιν καὶ τέχνην τὴν ἐχθρὰν, μετὰ τὸν ὅποιον ἔχεν νὰ πολεμήσῃ, τὰς κάμνει πλέον ἀσφαλεστέρας καὶ ἀνδρειότερας. Δὲν ἔχομεν, λέγει, ὡς Χριστιανοὶ ἀδελφοί, καὶ συστρατιῶταί μου, δὲν ἔχομεν νὰ πολεμήσωμεν μετὰ ἀνθρώπους ὁμοιοπαθεῖς ὡσὰν καὶ ἡμεῖς, ὅτε ἰσοδυναμῶμεν μετὰ ἡμῶν.

„Ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ὀφθάλμους.“

Ἀλλὰ ἔχομεν, λέγει, νὰ πολεμήσωμεν μετὰ νοητὰς καὶ ἀοράτως ἀρχοντας καὶ ὀφθάλμους, ἡτοι τὰς δαίμονας· δι' ὅ,τι καθὼς ὁ Θεὸς ἔχει εἰς τὸν ἑρμῆν διάφορα τάγματα Ἀγγέλων Ἀρχαῶν, καὶ Ἐξουσιῶν, τοιαυτῶν καὶ ὁ τύραννος καὶ ἀποστάτης τῷ Θεῷ διάβολος, ἔχομεν εἰς τὴν γλῶσσαν διάφορα τοιαῦτα τάγματα, διὰ νὰ νομίζεται τρόπον τινὰ καὶ αὐτὸς ὡσὰν Θεός (1).

„Πρὸς

Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεὸς Αὐγουστίνος περὶ τῶν διαφορῶν περασμῶν τοῦ διαβόλου πᾶσι· „αὐτοὶ ἐστὶ, Κύριε, ὁ δρῶν ὁ μέγας καὶ φοινίκης, ὁ ἀρχαῖος ὄφις, ὁ σατανᾶς καὶ διάβολος ἐπικεκλημένος.... Ἰδὲ πρὸ πάντων τῶν ἡμῶν θῆκεται ἀπείρας παγίδας· καὶ πᾶσας πᾶς ὁδὸς ἡμῶν ἀπάτης ἐπλήρωσεν, ὥστε τὰς ἡμετέρας ἀπάτησαι ψυχὰς, καὶ τίς διαφυγέται; παγίδας ἀπέκρυψεν ἐν πλάτῃ, ἐν πενίᾳ· παγίδας θῆκε ἐν ἐν προφῇ, ἐν ποσὶ, ἐν ἡδοῇ, ἐν ὑπνῷ, ἐν ἀγρυπνίᾳ, ἐν λόγῳ, ἐν ἐργῳ, ἐν πασῇ ὁδῷ ἡμετέρᾳ.“ Καὶ πάλιν· „ῥύσαι ἡμᾶς τὰ κακῶμεν ἡμῶν ἀντιδίκου, ὅς, ἢτε κακῶμεν, ἢτ' ἀγρυπνοῦμεν, ἢτε ἐδίδμεν, ἢτε πίνομεν, ἢτ' ἀποτι ἐργαζόμεθα, πᾶσι τρόποις ἐρέσθηεν ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς, τεχνίαις, ἀπάταις, νυκτερίαις, νυκτερίαις, δηλαδὴ περιττῶν κατὰ ἡμῶν πέμπτων βέλῃ, ὡς ἀποκτείναι τὰς ἡμετέρας ψυχὰς.“ (Εὐχὴ ἰ.ε. τῶν Ἑρωτικῶν.) Διὰ τὸ καὶ ὁ Θεοφόρος Μαξιμὸς περὶ τῶν δειξιῶν τοῦ διαβόλου λογισμῶν ἔπει· „τὰς μετ' ἄλλους δαίμονας, πᾶσι τῶν ὁ ἀσκήτης κατελαβόμενος, ῥα δίδωσι τῷ θεῷ αὐτῶν βλάβην διδιδράσκει, τοὺς δὲ δοκῶντες σωθεῖν τῷ δρῶν πᾶσι ἀρετῆς, καὶ οἷον συν-οικοδομῆν βυλομένης τὸν τῶν Κυρία, τίς ἂν τῶν ἀγνῶν ὑψηλὴν κατελάβη νοῦς, χωρὶς τῆς διὰ πάντων χωρῶντες ἐνεργεῖς λόγου, καὶ ζῶντος.“ (Κεφ. ο.α. π.ε. Ἐκτενὴς τῶν Θεολογικῶν.) Γρηγόριος δὲ εἶναι αἱ κινήσεις, διὰ τὰς ὅποιας ἐγένοντο οἱ διάβολοι πολυμήχανοι καὶ πᾶν κατὰ τὸν ἀνθρώπου ἀόρατον πόλεμον· α. διὰ τὴν αὐτῶν, καὶ οἱ ὑπηρετοῦντες δαίμονες, ἡτοι φυσικὰ πιδύματα λεπτὰ, καὶ ἀκόλουθως ἡτοι ἐφ' ὅσοντι πιδύματα, καὶ ἀκατανόητον στρατηγημάτων καὶ μηχανῶν· β.

διὰ τὴν ὁ διάβολος μετὰ τῶν δαιμόνων, ἐπειδὴ καὶ εἶναι ἐπὶ χιλιάδων καὶ τετρακοσίων χρόνων, ἀκόλουθως διὰ τὴν πολυχρονιότητα ταύτην ἐγένετο πολυμαθέστατος ἐν πᾶσι μεθοδῶν καὶ γ. διὰ τὴν ὁ διάβολος καὶ οἱ δαίμονες, πολεμῶντες ὅλους τὰς ἀπὸ τῆς Ἀδὰμ ἀνθρώπους, εἰς τὰς, καὶ μάστιγα τὰς ἐν ἀσκήσει λαμβάνοντας Ὀσιούς, καὶ Ἑρημίτας καὶ ἀντιπολεμοῦμενοι παρ' αὐτῶν, ἐμάχοντο διὰ τὴν πᾶσαν καὶ τοῦ πολέμου περισσοτέρας μεθοδῶν, καὶ σκευῶν, καὶ ἀκόλουθως ἐγυμνασθῆσαν καὶ ἐγένοντο ἐμπειροτάτοι, καθὼς ὁ, τε Ἅγιος Ἰσαάκ, καὶ Συμεὼν ὁ νέος Θεολόγος, καὶ ὁ μέγας Μακάριος λέγουσιν· ὅθεν ἀγρυπνοῦν προσοχῶν, καὶ τίττιν πρὸς τὸν Θεὸν θερμῶν, καὶ προθυμῶν ὑπερβαλλούσων χρησάζομεθα διὰ νὰ νικήσωμεν τὴν μηχανὰν τῶν.

(1) Σημειώσωμεν ὅτι ὁ μετ' ἡμῶν Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, καὶ ὁ ἱερὸς Μάξιμος πρῶτον ἦσαν τῶν Ἑωσφόρων τῆς ἐσχάτης, ἡτοι τῆς ἐννάτης αἰῶνος τῶν Ἀγγέλων, καὶ ἀπὸ αὐτῶν μόνον ἐπέσον, ὅσοι Ἀγγελοὶ ἐπέσον. Ὁ δὲ Τερτυλλιανὸς τὸν Ἑωσφόρον ὠνομασεν ἔχοντα ἀπάντων τῶν Ἀγγέλων, καὶ σωφιστῶν· καὶ ὁ Χρυσόστομος λέγει ὅτι ὁ Ἑωσφόρος ἦτον πρῶτος τῶν Ἀγγέλων, καὶ ἐξετραχιλίσθη ἀπὸ τῶν ἀγγελικῶν κοσμών· μετὰ τὸν ὅποιον συμφωνῇ καὶ ὁ ἱερὸς Αὐγουστίνος καὶ ὁ Διάλογος. Ὁ δὲ Ἱερώνυμος ἀνέπατον ἀπάτην ὑπέλαβε τὸν Ἑωσφόρον, καὶ ὅτι οἱ ἐκπεσόντες Ἀγγελοὶ θῆκεσαν ὅχι ἀπὸ εἰνός, ἀλλὰ ἀπὸ πολλῶν· καὶ βεβαίως τὸν λόγον τὸν ἀπὸ τοῦ ἀνωτέρου ρητὸν τοῦ Παύλου, τὸ λέγον· „οὐκ ἐστὶν ἡμῖν ἡ πάλαι πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ὀφθάλμους.“ διότι γὰρ ὁ Παῦλος μετὰ τὰ λόγια ταῦτα, ὅτι οἱ δαίμονες ἐπέσον ἀπὸ τῶν αἰμάτων τῶν ἀρχῶν, καὶ τῶν ὀφθαλμῶν· ὁ δὲ Ἑωσφό-

„Πρὸς τὰς κοσμοκράτορας“.

Κοσμοκράτορας ὀνομάζει τὰς δαίμονας ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, (1) ὅχι πῶς κρατῶν καὶ ἐξουσιάζων τὸν κόσμον, ἦσαν τὰ τῷ Θεῷ κτίσματα· μὴ γένοιτο! ἀλλὰ κόσμον συνειδίζοντα ὡς ὀνομάζει ἡ Ἀγία Γραφή, τὰς πονηρὰς καὶ κακὰς πράξεις, καὶ ἐκείνας τὰς ἀνθρώπους, ὅπως τὰς πράξεις ταύτας ἐργάζονται· διὰ τὸ εἶπεν ὁ Κύριος πρὸς τὰς Ἀποστόλους· „ὕμεις ἐκ τῶν ἐκ τοῦ κόσμου“ (Ἰωάν. 17. 19.) ἦσαν ἐσεῖς δὲν εἰσθε ἀπὸ ἐκείνων, ὅπως πράττειν τὰ πονηρὰ ἔργα, καὶ φρονέειν τὰ τοῦ κόσμου τὰ πρᾶγματα. Αὐτὰ λοιπὸν τὰ πονηρὰ ἔργα, καὶ τὰς κοσμοφρονὰς ἀνθρώπους, κρατῶν καὶ κυριεύον οἱ δαίμονες, μετὰ τὸ νὰ ἐδουλώθησαν ἐκείνοι θεληματικῶς εἰς αὐτούς.

„Τῷ σκότειν τῷ αἰῶνος τούτου“.

Σκότειν ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὴν κακίαν καὶ ἁμαρτίαν, ἡ ὁποία εἰς τὸν μόνον τὸν αἰῶνα ἐνεργεῖται καὶ φαίνεται, καὶ περισσώτερον δὲν ἔχει τὰ ἐνεργήσῃ.

„Πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας“.

Πνευματικὰ τῆς πονηρίας ὀνομάζει ὁ Παῦλος ἐδῶ αὐτὰς τὰς ἰδίαις δαίμονας· ἐπειδὴ γὰρ καὶ οἱ Ἄγγελοι εἶναι πνεύματα, διὰ τὸ ἐπρόσθεσεν ἐδῶ τῆς πονηρίας, διὰ τὸ φανερώσῃ, ὅτι οἱ μὲν Ἄγγελοι εἶναι πνεύματα ἀγαθὰ, καὶ φωτεινὰ, καὶ ἅγια· οἱ δὲ δαίμονες εἶναι ἐκ τοῦ ἐναντίου πνεύματα πονηρὰ, σκοτεινὰ, καὶ ἀκάθαρτα. Ἀφ' ἧ δὲ εἶπεν ὅτι ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ δὲν ἔχομεν πόλεμον μετὰ αἶμα καὶ σὰρκα, ἦτοι μετὰ σωματικὰς, καὶ ὁρατὰς ἐχθρὰς, κάμει τὴν διαφορὰν, ὅπως ἔχον οἱ ἐχθροὶ μας ἀπὸ τῆς σωματικῆς ἐχθρῆς, καὶ λέγει, ὅτι οἱ ἐχθροί, μετὰ τὰς ὁποίας ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ πολεμεῖμεν, εἶναι πνευματικοί, ἦσαν κῆφοι, καὶ ἐλαφροί (2) καὶ ἀόρατοι· εἶναι δὲ καὶ παντόνηροι, καὶ ἀκολούθως εἶναι δυσκολοπολέμητοι, καὶ δυσκολονίκητοι. Εἶναι χρεῖα λοιπὸν νὰ ἔχωμεν προτοχὴν μεγάλην, καὶ προθυμίαν εἰς τὸν κατ' αὐτὸν νοητὸν πόλεμον.

„Ἐν τοῖς ἐπερανίοις“ (3)

Μετὰ τὸν λόγον τούτον ἐξυπνᾷ πάλιν ὁ Ἀπόστολος τὰς Χριστιανὰς, καὶ λέγει εἰς αὐτὰς· ὦ Χριστιανοί, μὴ λογιᾶσθε ὅτι διὰ ἐπίβρισην, καὶ φθαρτὰ, καὶ παραμικρὰ πρᾶγματα μᾶς πο-

Εὐσφόρος ἀπὸ τοῦ πᾶν Σαραφίμ ἐξέπεσε· δὲ ὀνομαζέσθαι ὁμοῦ Σαραφίμ, καὶ Θεοφάνη, καὶ Κυριόπτης, διὰ τὸ πᾶν ὑπεροχὴν δηλοῦν, ἥτοι ἔχον ἀρμόζειν εἰς τὰς δαίμονας. Ὁ δὲ νεώτερος Θεοφάνης ὁ Ἀκρίβιος, σὺν τῷ Διδασκάλῳ τῶν Γνωμῶν ἐνόμισαν, ὅτι ὁ Εὐσφόρος διαμοιράζει εἰς δαίμονας εἰς καθεστὸς ἀνθρώπων· καὶ ὁ Θεοφάνης δὲ λέγει ἐρμηνεύων τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Ἀποστόλου· „ἐκ τῶν Ἀγίων ἦσαν πνεύματα οἱ πονηροὶ δαίμονες, ἀλλὰ καὶ διὰ πονηρίαν, τῆς παλαιᾶς ἐκείνης δεξιότητος, ἔχοντι δὲ καὶ νῦν τὴν πρὸς πονηρίαν, εἰς ἐλεγχον τῆς βουλήσεως“.

(1) Διὰ τὸ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ἐρμηνεύων τὸ τῷ Ἰωάννῃ ἐκῆνο· „Κύριος ἐνέταλται ἐνὶ ὀπλομάχῳ“ (Ἰω. 17. 5.) λέγει ὅτι Ἐθνοὶ ὀπλομάχον ἦσαν οἱ πονηροὶ δαίμονες, ὡς γὰρ φησὶν· „ὅπλα ἔχουσιν οἱ πονηροὶ δαίμονες ἀπεναντίας· διακείμενα τῇ καρδίᾳ, σκεδὴ τῶν ὀπλῶν τῶ δικαίου· ὁ μὲν γὰρ δίκαιος, θυρεὸν ἔχει πίστεως· τῷ δὲ πονηρῷ ὁ θυρεὸς, θυρεὸς ἐστὶν ἀπιστίας· ὡς μάχεσθαι λόγου, ἐκείνος μάχεσθαι ἀλογίας· οὗτος δὲ δικαιοσύνης ὑποφάνισται, ἐκείνος δὲ δικαίᾳ ἀδικίᾳ ὑμψίεσται· τῷ τῷ κεφαλῷ περισφίγγει περικεφαλῶν σωτηρίας, ἐκείνῳ περιέχεται περικεφαλῶν ἀπολλείας· οὗτος πᾶς πόδας ἔχει πρὸς

τὸ εὐαγγέλιον τῆς εἰρήνης, ἐκείνῳ οἱ πόδες τρέχουσιν πρὸς τὴν ἀπαγγελίαν τῶν κακῶν“. Βλέπεις ἀγαπητέ μου ἀδελφέ, μετὰ ποῖα ὅπλα ἦσαν οἱ ἐχθροὶ μας ἀρματωμένοι; Ἀγρυπνεῖ λοιπὸν, καὶ προσέχε ἀντιπολεμῶν αὐτοῖς, καὶ μὴ φοβηθῇς· διὰ τὸ, ἀγκαλὰ καὶ οἱ δαίμονες, κατὰ τὸ ἀσώματος, ἦσαν δυνατώτεροι ἀπὸ ἡμᾶς τὰς ἐχθρὰς σῶμα, ὁμοῦ ὁ Δεσπότης μας Χριστός, ὅπως συμπολεμή μετὰ ἡμᾶς, εἶναι δυνατώτερος πάντων, καὶ οἱ Ἄγγελοι, οἱ μὲν ἡμῶν σωματικοὶ καὶ βοηθῶντες, ἦσαν περισσώτεροι ἀπὸ τούτων δαίμονας, καὶ ὡς εἶπεν ὁ Προφήτης Ἐλισαῖος πρὸς τὸ παιδάριόν σου· „μὴ φοβῇ, ὅτι πλείους οἱ μετ' ἡμῶν, ὑπὲρ τῶν μετ' αὐτῶν“ (2. Βασιλ. 5. 16.)

(2) Διὰ τὸ καὶ ὁ Ἱερειῆς ἐδρῆνα λέγων· „κούφοι ἐγένοντο οἱ διακόντες ἡμᾶς ὑπὲρ αὐτῶν ἀρετῶν“ (Θη. 8. 19.) καὶ ὁ σοφὸς Νῆλος· „εἰ γὰρ κῆφοι εἴσιν οἱ διακόντες κατὰ τὸν λόγον, (Ἱερειῆς δηλ.) ἡμεῖς δὲ βαρύνοντες ἐκείνους κοσμητικῶς πρᾶγμασι, δηλονότι ἀργότερον κινούμενοι πρὸς δρόμον, εὐχερὲς παύει τὸν ἐχθρὸν καταληφθῆναι μετὰ“ (Λόγ. Ἀσκητ.)

(3) Ἐν τῇ δὲ ἀντιγράφῳ εὐρίσκειται· „ἐν ποῖς ὑπεπερανίοις“ καὶ ὅτι οἱ δαίμονες ἔχον τὴν ἐξουσίαν ὅχι εἰς τὸν ἀέραν, ἀλλὰ εἰς τὴν ὑπὲρ ἀέραν, παντὸς ἡμῶν ἐν τῷ ἀέρι, καὶ ὁ Παῦλος εἶπεν ἀντιτρεφὲς περὶ αὐ-

πολεμῶν οἱ δαίμονες, καὶ ἡμεῖς τὰς ἀντιπολεμῶμεν, ὅχι· ἀλλὰ διὰ τὰ ἐπεραῖα, διὰ τὰ ἀφθάρτα, καὶ διὰ τὰ ἀνεκλάλητα ἀγαθὰ τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ· τὸ γὰρ ἐν, εἶναι αὐτὴ τῇ ὑπὲρ, καὶ ἀντὶ τῆς διὰ, ἦγεν ὑπὲρ πῶν ἐπεραίων, καὶ διὰ τὰ ἐπεραῖα γίνεται ὁ πόλεμος ἡμῶν μετὰ τῶν δαίμονων, ἵπτοι διὰ τὰ κερδήσωμεν τὰ ἐπεραῖα ἀγαθὰ, καὶ νὰ μὴ τὰ ὑπερθεώμεν· ὅθεν πρέπει νὰ εἰμεθα ἐξυμνοί, προθύμοι, καὶ προσεκτικοί.

13. „Διὰ τὸτο ἀναλάβετε τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ, ἵνα δυναθῇτε ἀντιστῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ“.

Διὰ τὸτο, λέγει, ἀρματωθῇτε ἐσεῖς οἱ Χριστιανοί, μετὰ ὅλῳ τῷ νοητῷ ἀρματωσίᾳ τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ ἡμπορέσετε νὰ ἀντιστῆτε εἰς τὴν πονηρὰν ἡμέραν. Ποίαν δὲ λέγει πονηρὰν ἡμέραν; τὴν παρόντα αἰῶνα, καὶ τὴν παρεῖσαν ζωὴν· πονηρὸν δὲ αὐτὸν ὀνομάζει, ὅπου τὰς πονηρίας ὅπῃ γίνονται εἰς αὐτὸν, καθὼς ἔπομεν καὶ εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῆς „ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραὶ εἰσιν“ (Ἐφ. ε. 16.) Παρηγορεῖ δὲ ὁ Ἀπόστολος τὰς Χριστιανὰς, ἐπειδὴ καὶ δείχνει πῶς εἶναι ὀλίγος, καὶ πρόσκαιρος ὁ καιρὸς τῆς νοητῆς πολέμου ὅπῃ ἔχει νὰ κάμῃ ἡμέραν γὰρ ὀνόμασεν ὅλον τὸν καιρὸν τῆς παρέσεως ζωῆς, διὰ τὸ τὰς ἐλιγοχρόνιον.

„Καὶ ἅπαντα κατεργασάμενοι ζυῶναι“.

Ὅλα, λέγει, τὰ πάθη, καὶ τὰς κακὰς ἐπιθυμίας πρέπει ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί νὰ καταπολεμήσωμεν, καὶ νὰ νικήσωμεν, καὶ τότε νὰ δυναθώμεν νὰ σταθώμεν· (1) ἐπειδὴ γὰρ πολλοὶ ἀφ' ἧς νικήσεν τὴν ἐχθρὸς πῶν, πάλιν νικῶνται, καὶ πίπτουν· διὰ τὸτο λέγει ἰδὼ ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί, ἀφ' ἧς νικήσωμεν τὰ κατώτερα πάθη, καὶ τὴν διάβολον, πρέπει νὰ σταθώμεν ἀνίκητοι πάντοτε, καὶ πλέον νὰ μὴ πέτωμεν εἰς τὰ αὐτὰ πάθη καὶ νὰ νικηθώμεν· δι' ὅ,τι αὐτὸ ἀμελήσωμεν, ὁ νικηθεὶς ἐχθρὸς-μας διάβολος καὶ κερωθεὶς, πάλιν ἔχει νὰ ἀναζήσῃ, καὶ πάλιν ἔχει νὰ μᾶς πολεμήσῃ. Βλέπε δὲ, ὡς ἀναγνώσα, ὅτι δυνάμει ἀδυνατοί, ἀλλὰ δυνατὸν εἰς ἡμᾶς· τὸ νὰ νικήσωμεν τὰ πάθη, καὶ τὸν διάβολον, καὶ νὰ σταθώμεν ἀνίκητοι. Διὰ τὸτο δὲν πρέπει νὰ ἀμελήσωμεν, προφασίζόμενοι ὅτι οἱ ἐχθροὶ μας εἶναι δυνατοί, καὶ ἀνίκητοι· ἐπειδὴ καὶ δυνάμει μεγάλῃ ἐλάβομεν διὰ τῆς πίστεως ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ (2) καὶ τοιαύτῃ τέχνῃ ἐμάθομεν, ὥστε ὅπῃ νὰ ἡμπορώμεν νὰ ἀντιπολεμήσωμεν καὶ μετὰ αὐτὰς τὰς δαίμονας· μάλλον δὲ ἐδὲ νὰ ἀντιπολεμήσωμεν αὐτὰς, ἀλλὰ πόσον φοβεροὶ εἰς ἡμεῖς εἰς τὰς δαίμονας, διὰ τὴν δυνάμει τῆς Χρυσῆς τῆς κατοικῆτος μέσα εἰς ἡμᾶς, ὥστε ὅπῃ, μηδὲ πόλεμον νὰ χρειαζώμεθα νὰ κάμωμεν μετὰ αὐτὰς· ἀλλὰ μόνον νὰ τὰς καταπατήσωμεν ὡς τὰ ὀφελήματα ζωῆς· „Ἰδὲ γὰρ φησι δίδωμι ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν τὴν πατεῖν, ἐπ' αὐτὰ ὄφεις καὶ σκορπίων“ (Λευ. ι. 19.) Ταῦτα δὲ γράφει ὁ Παῦλος εἰς τῆς Ἐφεσίων, διὰ τὴν εἶχον πολλὰς ἐχθρὰς. Διδάσκει λοιπὸν πόσον αὐτὰς, ὅσον καὶ ὅλῃς τὰς Χριστιανὰς, ὅτι δὲν μᾶς πολεμῶσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ οἱ δαίμονες διὰ μέσων τῶν ἀνθρώπων· ὥστε ἐσεῖς οἱ Χριστιανοί, μὴ θυμόνεσθε ἐναντίον τῶν ἀνθρώπων ὅπῃ δὲν πταίεν, ἀλλὰ ἐναντίον τῶν δαιμόνων, ὅπῃ μεταχειρίζονται ὄργανα τὰς ἀνθρώπων καὶ σὰς πολεμῶν.

14. „Στῆ-“

αὐτῶν „τὸν ἄρχοντα τῆς ἐξουσίας τοῦ αἵρος“ (Ἐφ. β. 2.) Καὶ ἐν τῷ Ταβ δὲ γέγραπται περὶ αὐτοῦ „περιελθὼν τὴν γῆν, καὶ ἐμπεριπατήσας τὴν ὑπ' οὐρανὸν πᾶσιν“ (Ἰωβ. α. 7.) ἐπειδὴ ὁ ἄρχων τοῦ αἵρος ἐστὶν ὁ πονηρὸς δαίμων ἐστὶν, κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Χριστοῦ „καὶ ἐδὲ κατὰ παντὸς πανταχὶ παρέσιν, ἀλλ' ἐκ περιόδου“· Ὁ δὲ σοφὸς Φώτιος λέγει, ὅτι μερικοὶ μετέπλασαν τὴν λέξιν, καὶ ἔπουν ἐν τοῖς ὑπερανθρώτοις· ἔκ ἀρεσκῆς ὁμοῦ εἰς αὐτὸν ὁ ποιητὴς μετεπλάσμος· εἰς αὐτὸν, ὅτι δὲν πρέπει νὰ παραχαράσσονται αἱ ἱερὰ λέξεις, ἐδὲ εἰς εἰς αὐτὸν· καὶ ἄλλο δὲ, ὅτι καὶ ὡς μένοντες τοῦ ῥήτου, τὸ νόημα δὲν ἐμποδίζεται, καθ' ὅ,τι ἐπεραῖα συνειδίζει ἡ Γραφή νὰ ὀνομάζῃ καὶ τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ περιεχόμενα, ὅποιοι εἶναι ὁ αἶρ· (Ἀμφιλοχ. ζητήματα ρμγ.)

Epistole di S. Paolo. Tom. II.

Οο

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Προφήτης Ἰερεμίας περὶ τῆς κατὰ τῶν παθῶν πολέμου αὐτῶν τροπολογικῶς λέγει· „ἀναλάβετε ὅπλα, καὶ ἀσπίδας· προσάγετε εἰς πόλεμον“ „ἐπιστάτε τὰς ἰππεὺς· ἐπιβήτε οἱ ἰππεῖς, καὶ κατὰ τὴν ἐν ταῖς περικεφαλαῖαις ὑμῶν· προβάλετε τὰ δόρατα, καὶ ἐκδύσατε τοὺς θώρακας ὑμῶν“ (Ἰερ. μ. 3.) Τὸτο δὲ τὸ ῥητὸν προτιθεὶς ὁ Ἀλεξανδρινὸς Κύριλλος ἀκολουθεῖ λέγων· „χρὴ γὰρ ἡμᾶς ἀντανίστασθαι φιλήν, καὶ μάλα νεανικῶς, ταῖς ἐν φαντασίᾳ καὶ λόγῳ ἡδοναῖς, καὶ ταῖς τῷ Πνεύματι πατηδύχαις, ἐνηρμοσμένους, κατεστρατοδύσασθαι τῶν παθῶν“ (Ὁμιλ. ιη. εἰς τὸ Πάσχα)

(2) Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν καὶ ἐρμηνείαν τοῦ „ἀμαρτία γὰρ ὑμῶν ἐ κυριεύσῃ“ (Ῥωμ. ε. 14.)

14. „ΣΤῆτε ὃν περιζωσάμενοι τῷ ὀσφυϊ ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ“.

Εἰς τὰ τακτικά καὶ πολεμικά στρατόματα πρῶτον μάθημα εἶναι, τὸ νὰ ἤξωρῃ ὁ καθ' ἑαυτοῦ στρατιώτης νὰ εἴκῃ καλῶς εἰς τὴν τάξιν τε· δεύτερον δὲ μάθημα εἶναι, τὸ νὰ ἤξωρῃ ὁ καθ' ἑαυτοῦ στρατιώτης νὰ φορέῃ, καὶ νὰ μεταχειρίζεται καθῶς πρέπει τὰ ἄρματα τε· διὰ τῆτο καὶ ὁ Παῦλος ἐδῶ ὡς στρατηγὸς τῶ ροντῆ πολέμου τῶ κατὰ τῶν δαιμονίων, πρῶτον μάθημα δίδει εἰς τὰς Χρυσιανὰς, τὰς στρατιώτας τῶ Χρυσῷ, πῶς νὰ εἴκωνται εἰς τὴν τάξιν τῆς καλῆς, καὶ εὐτακτα, καὶ καθῶς πρέπει· δι' ὅ,τι ἐκεῖνος ὅπῃ τῇ ἀληθείᾳ εἴκει, αὐτὸς εἶναι ὀρθὸς, καὶ δὲν κλίνει μετὰ τὴν καρδίαν τε, ἥτοι δὲν προσπαθεῖ εἰς κανένα πρᾶγμα τῶ κόσμου τῆτο, καθῶς ἐκ τῶ ἐναντίου καὶ ὁποῖος δὲν εἴκει, αὐτὸς εἰς ὀρθὸς εἶναι· χάριν λόγου· ὁποῖος εἶναι φιλήδονος, καὶ φιλάργυρος, καὶ τρυφηλός, αὐτὸς δὲν εἴκει ὀρθός, ἀλλὰ εἶναι κλιμένος, διὰ τὴν κλίνει μετὰ τὴν προσπάθειαν τῆς καρδίας τε εἰς τὰς ἡδονὰς, καὶ τὰ ἀργύρια, καὶ τὰς τρυφάς. Ἀφ' ὧ δὲ ἐδίδαξεν ὁ Παῦλος τὰς Χρυσιανὰς πῶς νὰ εἴκωνται εἰς τὴν πολεμικὴν τάξιν τῆς, τότε δίδει δεύτερον μάθημα εἰς αὐτὰς, τὸ νὰ ζώνεται ὁ καθ' ἑαυτοῦ στρατιώτης· ὅθεν ὡσανῶς ἔμπειρος ἀρχιστράτηγος, ζώνει ροντῶς τὸν καθ' ἑαυτοῦ στρατιώτην τῶ Χρυσῷ μετὰ τὴν ζώνην, καὶ μετὰ αὐτὴν περισφίγγει τὰς ἐπιθυμίας τῶ καθ' ἑαυτοῦ Χρυσιανῆ, ὅπῃ διαρρέουσι καὶ κλίνουσιν εἰς τὰ κάτω καὶ γῆιν· καὶ ἡ ζώνη γὰρ ἡ αἰσθητὴ σφίγγει, καὶ συμμαζόντι τὰ ἱμάτια τῶ ἀνθρώπου, καὶ δὲν τὰ ἀφίνει νὰ σύρονται κάτω, εἰς τὴν ὀσφυῖ δὲ καὶ μέσῳ ζώνει ὁ Παῦλος τὴν ζώνην ταύτην· διὰ τὴν ὀσφυῖς διλοῖ τὴν δυνάμιν τοῦ ἀνθρώπου, τὴν βαρύνονσαν ὅλον τὸ βάρος τῶ σώματος· δι' ὅ,τι, καθῶς εἶναι ἡ καρίνα εἰς τὰ καράβια, ἔτσι εἶναι καὶ ἡ μέση εἰς τὰ ζῶα· ἡ καθῶς εἶναι τὸ θεμέλιον εἰς τὴν οἰκίαν, ἔτσι εἶναι καὶ ἡ μέση εἰς τὸν ἄνθρωπον· ὅθεν ὅταν τύχη νὰ κερασθῶμεν, καὶ νὰ ἀποκάμωμεν, βάλλωμεν τὰς χεῖράς μας εἰς τὴν μέσῳ μας, καὶ ἔτσι βαρύνωμεν τὸν ἑαυτοῦν μας· καθῶς δὲ ἡ αἰσθητὴ ὀσφυῖς καὶ μέση, βαρύνει ὅλον τὸ βάρος τῶ σώματος, ἔτσι καὶ ἡ ροντὴ ὀσφυῖς βαρύνει ὅλον τὸ βάρος τῆς ψυχῆς· τὴν ὁποίαν ὀσφυῖ προσάγει ὁ Ἀπόστολος νὰ ζώνωμεν, τὸσον μετὰ τὴν ἀλήθειαν τῶν ὀρθῶν δογμάτων, καὶ τῆς πίστεως, ὅσον καὶ μετὰ τὴν ἀλήθειαν τῆς ἐναρέτου ζωῆς μας. (1) Ὅθεν κἀνένας αἰρετικὸς, καὶ ψευδὴ δόγματα ἔχων, δὲν ζώνει τὴν μέσῳ τε μετὰ τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ ὅλοι οἱ κακόδοξοι εἶναι χωρεῖς ζώνῳ, διὰ τὴν σύρονται εἰς τὰ κάτω, καὶ γῆιν, καὶ κανένα δόγμα ὑψηλὸν καὶ ἀληθινὸν νὰ νοήσῃ δὲν δύναται· ἀλλὰ μετὰ ἀνθρωπίνους, καὶ ψευδεῖς, καὶ χαμερπεῖς συλλογισμούς, ἐξετάζουσι τὰ θεῖα καὶ βράβια· ὁμοίως καὶ ἐκεῖνοι ὅπῃ ἔχον ζῶν πενηραὶ, καὶ ἀμαρτανῶν, καὶ ἐκεῖνοι ὅπῃ προσέχον εἰς τὴν ἀπάτην τῶ κόσμου τῆτο, εἰς αὐτοὺς ζώνον τὴν μέσῳ τῆς μετὰ τὴν ἀλήθειαν· διὰ τὴν ἔχοντες τὰς καρδίας τῶν κλινέσας εἰς τὰ γῆιν, χάνουσιν εἰς τὰ ψευδῆ, καὶ τὰ μάταια· ἀλλὰ ἡμεῖς οἱ Χρυσιανοὶ δὲν πρέπει νὰ ἐμμεθα τοῖσπε, ἀλλὰ ὅλα πρέπει νὰ μεταχειρίζομεθα μετὰ ἀλήθειαν, καὶ δόγμα ἦναι καὶ νόμιμα πνευματικόν, πρέπει νὰ ζητῶμεν τὸ ἀληθές· καὶ ἔργον καὶ πράξις ἡθικὴ ἦναι, πρέπει νὰ ἐργαζόμεθα τὸ ἀληθές, καὶ ὅχι τὸ ψευδές, καὶ ὑποκριτικόν, ἄλλοι φαινόμενοι ἔξωθεν, καὶ ἄλλοι ὄντες ἔσωθεν. Ἐὰν ποιητοτρόπως ἔχωμεν τὴν μέσῳ μας ἐζωσμένῳ, καὶ κατὰ τὰ δόγματα καὶ κατὰ τὰ ἔργα, καὶ ζῶμεν μίαν ζῶν ἁδολον, καὶ ἀνυπόκριτον, ταυτὸν εἰπεῖν ἀληθῆ, θέλωμεν δυνηθῶμεν καὶ νὰ τρέχωμεν ἀπροσκόπως εἰς τὴν εὐρίαν τῆς σωτηρίας μας, καθῶς τρέχον ἐλευθερα

καὶ

(1) Ποία δὲ εἶναι ἡ ροντὴ αὐτῆς ὀσφυῖς καὶ μέσης; εἶναι ἡ διάνοια τῶ ἀνθρώπου. Αὕτη λοιπὸν ἡ διάνοια δὲν πρέπει νὰ ἦναι λυτὴ καὶ ἀζῶση, ἥταν δὲν πρέπει νὰ χύνεται εἰς τὰ ἔξω πράγματα τῶ Κόσμου, καὶ νὰ τρέχη εἰς ἐκεῖνα ὅπῃ εἶδε τινὰς, καὶ ἤκουσε, καὶ ὠσφρανθῇ, καὶ ἐγείνη, καὶ ἐπίσας· καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, ὁ ἄνθρωπος δὲν πρέπει νὰ ἀφίη τὴν διάνοιάν τε νὰ περιπατῇ εἰς τὰ αἰσθητὰ καὶ μάταια πράγματα, ἀπὸ τῶ ὁποῖα δὲν συναγαγῇ ἄλλο τι, εἰ μὴ πᾶσιν, καὶ ἀμαρτίαις, καὶ μολυσμός· ἀλλὰ πρέπει νὰ βάλῃ ζῶν τὴν αὐτὴν. Ποία δὲ εἶναι ἡ ζώνη; εἶναι ἡ προσοχή, καὶ ἡ πρὸς τὴν καρδίαν βία ἐπιστροφῆς τῆς αὐτῆς διανοίας. Μετὰ τὴν προσοχὴν λοιπὸν ὡσανῶς μετὰ ζώνῳ, καὶ μετὰ τὸ κράτημα τῆς ἀπατηνῆς, πρέ-

πει νὰ σφίγγῃ τινὰς τὴν διάνοιάν τε δυνατῶς, καὶ νὰ τὴν γυρῇ μέσα εἰς τὴν καρδίαν τε, καὶ ἐκῇ τραβί-ζωνται τὴν, νὰ τὴν συνιδίξῃ νὰ μένῃ, καὶ νὰ λίγῃ· „Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ Τίε σε Θεὸ ἐλέησον με“· καθῶς ταῦτα πάντα φανεροὶ οἱ μέγας καὶ κορυφαῖοι Πί-τρος, μετὰ ἐκεῖνα τὰ λόγια οὗτοι λίγα· „ἀγαπητοί, ἀναζωσάμενοι τὰς ὀσφυῖς τῆς διανοίας ὑμῶν, νήφον-τες, τελεῖως ἐλπίζατε, ἐπὶ τῷ φερόμενῳ ὑμῖν· χαρὸν ἔν ἀποκαλύψει Ἰησοῦ Χριστοῦ“ (ἀ. Πέτ. α. 13.) καθῶς ἄνω ἐρμηνεύει τὸ ρητὸν τῶς τῶ Κορυφαίου εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, ὁ μέγας τῆς Θεσσαλονικῆς Γρηγόριος. (Λόγ. εἰς τὴν γ'. Κυριακὴν τῶν Νηστῶν.)

καὶ ἐκεῖνοι ὅπως εἶναι ἐξωσμένοι. Λέγωντας δὲ ὁ Παῦλος ὅτι νὰ εἴμεθα ἐξωσμένοι, φανεροῦν ὅτι ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ πάντοτε πρέπει νὰ εἴμεθα ἀρματωμένοι, καθὼς καὶ ὁ Δαβὶδ τὸ πᾶν δηλῶν ἐλεγε· „ὡσεὶ ζῶν, ἢ διαπαντὸς περιζώνεται“· (Ψαλμ. ρή. 18.) καὶ ὁ Κύριος μᾶς προσάγει λέγων· „ἔσθωσαν αἱ ὀσφύες ὑμῶν περιζωσμέναι“· (Λυκ. ιβ'. 35.) Πρέπει δὲ νὰ εἴμεθα πάντοτε ἐξωσμένοι καὶ ἀρματωμένοι, διὰ τὴν καὶ πάντοτε δεισκόμεθα εἰς τὸν κοινὸν πόλεμον· καὶ ἐκεῖνοι γὰρ οἱ στρατιῶται ὅπως δέσονται εἰς τὸν αἰσθητὸν πόλεμον, ποτὲ δὲν λύνουν τὴν ζώνην καὶ νὰ κοιμηθῶν, ἀλλὰ κοιμῶνται ἐξωσμένοι· ῥαθύμως γὰρ, καὶ μαλθακῶς, καὶ ἐκτεταμένως ἀνδρῶς εἶναι ἴδιοι, τὸ νὰ λύσῃ τὴν ζώνην, καὶ νὰ κοιμηθῶν. Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος, ὁσφυὶ καὶ μέσῳ ἐννοεῖ τὸ ἐπιθυμητικόν· ἐπειδὴ εἰς τὴν μέσῳ εἶναι αἱ νεφροὶ, αἱ ὁποῖαι εἶναι σημεῖα τῆς ἐπιθυμητικῆς κοινῆς εἰς τὴν θεῖαν Γραφήν (εἰς τὰς νεφροὺς γὰρ ὡς ἐπιτοπλεῖσιν δέσεται τὸ ἐπιθυμητικόν, καὶ ἡ γονὴ τῆς σπέρματος, κατὰ τὰς ἰατρὰς, καὶ φυσικὰς) (1)· ἀληθεύει δὲ ὀνομάζει τὸ θεωρητικόν (2), διὰ τὴν ἢ ἀλήθεια εἶναι τέλος τῆς θεωρίας, καθὼς καὶ τῆς πράξεως τέλος εἶναι τὸ ἀγαθόν. Λέγει λοιπὸν ὁ Θεολόγος, ὅτι ὁ Ἀπόστολος συμβουλεύει ἡμᾶς τὰς Χριστιανὰς νὰ περισφίγγωμεν τὴν ἐπιθυμίαν μας μετὰ τὴν θεωρίαν καὶ κατανοήσιν τοῦ Θεοῦ· δι' ὅτι ἐκεῖνος ὅπως θεωρεῖ τὸν Θεόν, καὶ ἠδύνηται εἰς τὴν θεωρίαν αὐτῆς, ὡς ἀληθῶς ἐρασῆ καὶ ἄκρα ἐφετῆ, αὐτὸς δὲν θέλει ἀφήσῃ τὴν ἐπιθυμίαν καὶ νὰ καταβῇ εἰς τὰ κάτω, καὶ νὰ συρθῇ εἰς τὴν προσπάθειαν καὶ ἀγάπῃ πᾶν γήινον πράγμα (3).

„Καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης“.

Δικαιοσύνην ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Ἀπόστολος τὴν καθόλου ἀρετὴν, καὶ τὴν ἐνάρετον πολιτείαν, καὶ ὡσαύτῃ νὰ λέγῃ· ἐγκολπωθῆτε ὡς Χριστιανοί, καὶ ἐνσυνιδῆτε ὅλα τὰ δίκαια πράγματα· διὰ τὴν καθὼς ὁ θώρακας, ἢ τὸ σιδηροποκάμισον ἀπλήγῳ διαφυλάττει τὸν στρατιώτην, ἐτῆ καὶ ἡ δικαιοσύνη, καὶ ἡ καθόλου ἀρετὴ, ἀπλήγῳ φυλάττει ἀπὸ κάθε κακῶν τὸν Χριστιανόν.

15. „Καὶ ὑποδησάμενοι τὰς πόδας ἐν ἐτοιμασίᾳ τοῦ Εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης“.

Καλῶς ἐνδύνει τὰς πόδας μας ὁ Ἀπόστολος μετὰ ὑποδήματα, καὶ κάρτζας· δηλοῖ δὲ μετὰ αὐτὰ, ἢ πῶς πρέπει νὰ εἴμεθα ἔτοιμοι εἰς τὸ νὰ εὐαγγελιζώμεθα, καὶ νὰ κηρύττωμεν εἰς τὰς ἄλλας πᾶσι τοῖς Θεοῦ λόγια· λέγει γὰρ ὁ Ἡσαΐας περὶ τῆς· „ὥραιοι οἱ πόδες τῶν εὐαγγελιζομένων τῶν εἰρῶν, καὶ τὰ ἀγαθὰ“· (Ἡσ. ιβ'. 7.) ἢ πῶς ὅλοι ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ πρέπει νὰ εἴμεθα πάντοτε ἔτοιμοι, εἰς τὸ νὰ περιπατήσωμεν εἰς τὴν εὐαγγελίαν τῆς ἀλλῆς ζωῆς, καθὼς μᾶς παραγγέλλει ὁ Παροιμιαστής· „ἐτοίμαζε εἰς τὴν ἐξοδὸν τὰ ἔργα σου“· (Παρ. κδ'. 27.) (4) Αὕτη δὲ ἡ ἐτοιμασία θέλει γινῇ εἰς ἡμᾶς, αἰσῶς ζῶμεν

(1) Ὅσον καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει· „ἐν γὰρ τῇ ὀσφυὶ διακένται οἱ νεφροί, ἐν ἐκείνοις δὲ ἡ τῆς ἐπιθυμίας ἐνέργεια“· οὕτω καὶ ὁ μακάριος ἐφη Δαβὶδ· „τὴν τῆς μοιχείας ἀμαρτίαν ὀλοφυρόμενος· ὅτι αἱ ἰσχυροὶ ἐπλησθῶσαν ἐμπυγμάτων· ἀπὸ τῆς αἰχμῆς τοῦ δόκου ἐχρησάμενος τῇ ἐπιθυμίᾳ τῆς φύσεως“· οὕτω καὶ περὶ τοῦ Λοῦθι ὁ θεὸς Ἀπόστολος ἐφη· „ἐπεὶ γὰρ ἐν τῇ ὀσφυὶ τὸ πατὴρ ἦν, ὅτε σπυρτήσαν αὐτῷ ὁ Μελχισεδέκ“· (Ἑβρ. ζ'. 5.) Λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ἐρμηνεύων τὸ πᾶν Ἡσαΐαν ἐκεῖνο· „Διὰ τὸ πᾶν ἡ ὀσφυὶ τῆς Μωαβίτιδος βοᾷ“· (Ἡσ. ιε'. 5.) ἢ ὅσους πολεμῶν ἀπὸ τῶν γεννητικῶν λαμβάνεται... νοῦμεν ἂν ὅτι αἰσῶται συστῆλαι πᾶσι εἰς γεννήσιν ὑπογενέας ὀρέξεις“.

(2) Τὰ λόγια τῆς μεγάλης Γρηγορίας εἰσι πῦρ· „ζητῶ τί κοινὸν ὀσφυὶ καὶ ἀλήθεια“; τί δαὶ τῷ Ἀβελί· Πάυλῳ ἰσχυρὰ τὸ φάσμα“· „εἴτε ἂν περιζω-

σάμενοι τὴν ὀσφυὶ ὑμῶν ἐν ἀλήθειᾳ; μὴ ποτὲ ὡς τὸ θεωρητικὸν τὸ ἐπιθυμητικὸν περισφίγγωμεν, καὶ ἐκ τῶν αἰσῶν φερεσθῶμεν“· οὐ γὰρ ἐδέχθη τὸ πᾶν τὴν διακέναν ἐρωτικῶς, πρὸς πᾶσι ἄλλας ἡδονὰς τῶν αὐτῶν ἔχον δύναμιν“· (Λόγ. εἰς τὸ Παῖον).

(3) Ὁ δὲ Οἰκουμενιστὴς λέγει, ὅτι δύνασαι νὰ νοήσῃς καὶ τὸν Χριστὸν ἀληθινόν· αὐτὸς γὰρ εἶναι ἡ ὄντως ἀλήθεια· καθὼς πᾶσι ἔπε μόνος· „ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδός, καὶ ἡ ἀλήθεια, καὶ ἡ ζωή“· (Ἰω. ιδ'. 6.) Τὸν Χριστὸν λοιπὸν πρέπει οἱ Χριστιανοὶ ὅχι μόνον νὰ εἶναι ἐξωσμένοι, ἀλλὰ καὶ ἐνδεδυμένοι, καθὼς ὁ Παῦλος τοῦς παραγγέλλει· „ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνδύσασθε“· (Γαλ. γ'. 27.)

(4) Ὡς δὲ ἐξοδὸν ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Παροιμιαστής, ὅχι μόνον τὴν ἐκ τῆς παρόντος βίης, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκ τῆς ἀμαρτίας· ὅσοι δὲ θέλουν νὰ εὕγουν ἐξω ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας, πρέπει νὰ φορῶν ὑποδήματα εἰς τὰς πόδας, καθὼς καὶ οἱ Ἑβραῖοι.

Θρῶν, ἔτι καὶ ἡ ἀδίστατος πρὸς τὸν Θεὸν πίσις, φυλάττει ὅλῳ τῷ ψυχῷ ἀπὸ τῆς προσβολῆς τῶν δαιμόνων καὶ τῶν παθῶν. Ἡ πίσις λοιπὸν ἢ πρὸς τὸν Θεὸν, εἶναι τὸ ἀληθινὸν σκεπάζει, ὅπῃ σκεπάζει καὶ προφυλάττει τὴν ψυχὴν, καὶ ὅχι τὰ σοφίσματα καὶ οἱ ψευδοσυλλογισμοὶ τῶν αἰσθητῶν, τὰ ὁποῖα πλανῶσι καὶ κηρύττουν τὰς ψυχὰς, καὶ ὅχι τὰς προφυλάττουσι.

„Ἐν ᾧ διωθήσεσθε πάντα τὰ βέλῃ τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα
„σβέσαι“.

Μὲ τὸ σκεπάζει, λέγει, τῆς πίσεως, θέλετε διωθῆτε νὰ σβύσετε ὅλας τὰς κακὰς ἐπιθυμίας, καὶ τὰς λογισμὰς τῆς ἀπιστίας καὶ βλασφημίας ὅπῃ σὰς προσβάλλει ὁ πονηρὸς διάβολος, καὶ σὰς λέγει· ἀρά γε θέλει γυνὴ ἀνάσσειν; ἀρά γε θέλει γυνὴ κείσιν; ταῦτα γὰρ ὠνόμασε σαίτας πεπυρωμένας τῷ διαβόλῳ· διὰ τί ἡ μὲν ἐπιθυμία πυρόνεται, καὶ ἀνάπτει τὸ σῶμα εἰς τὰς αἰσχρὰς πράξεις τῆς ἀμαρτίας, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐπιθυμίας κατακαίεται ἡ συνείδησίς μας ἔσωθεν, ἐλέγχουσα ἡμᾶς καὶ πληγόνουσα, διὰ τὴν τὰς δεχόμεθα· ὁμοίως δὲ καὶ οἱ λογισμοὶ τῆς ἀπιστίας καὶ βλασφημίας καταφλέγουσιν ἡμᾶς, καὶ οἱ διάφοροι πειρασμοὶ ὅπῃ μᾶς ἔρχονται. Ἡ πίσις λοιπὸν τὰ σβύνει ὅλα αὐτὰ· διὰ τί αὐτὴ ἡ πίσις ὑποτάττει καὶ νικά καὶ διώκει αὐτὰς τὰς ἰδίους δαίμονας, πόσω μᾶλλον ὑποτάττει, καὶ νικά, καὶ διώκει τὰ πάθη, τὰ τῶν δαιμόνων γεννήματα; ὅθεν αὖ ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκὸς σὲ φλογίζει Χριστιανέ, μὴ φοβῶ· διὰ τί ἐσὺ πιστεύωντας εἰς τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ, καὶ εἰς τὴν χαρὰν ὅπῃ ἔχεις νὰ ἀπολαύσῃς μετὰ θανάτου, διώσῃς νὰ σβύσῃς τὴν φλόγα αὐτῇ, καὶ ἀκόλως νὰ τὴν ὑποφέρῃς· αὐτοὶ πειρασμοὶ καὶ θλίψεις σοὶ ἀκολουθήσου, μὴ φοβῶ· διὰ τί ἐσὺ πιστεύωντας ὅτι διὰ τὰς προσκαίρας θλίψεις αὐτὰς, ἔχεις νὰ λάβῃς βασιλείαν αἰώνιον, θέλεις παρηγορηθῇς εἰς τὰς θλίψεις σου· ὁμοίως καὶ αὐτοὶ οἱ λογισμοὶ τῆς ἀπιστίας καὶ βλασφημίας ἔσωθεν σὲ ἐνοχλεῖν, ἐσὺ ἔχωντας πίσιν ἀδίστατον εἰς τὸν Κύριον, θέλεις διασκορπίσεις αὐτὰς, ὡσανῶς αἶρα καὶ καπνόν. Στοχάσῃ πῶς καὶ ὁ Ἀβραάμ ἐκατακαίετο ἔσωθεν ἀπὸ τῆς λογισμῆς, καὶ τὸν πόθον τὸν φυσικόν, ὅταν ἐμελλε νὰ θυσιάσῃ τὸν υἱόν τε τὸν Ἰσαάκ· ἀλλ' ὅμως ἡ πολλὴ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν πίσις, ἔσβυνε τὴν φλόγα, καὶ ἐνίκη τὸν πόθον τῆς φύσεως.

17. „Καὶ τὴν περικεφαλαίαν τῇ σωτηρίᾳ δέξασθε“.

Περικεφαλαίαν, ἥτοι μπαρπῆταν, σωτηρίᾳ ὀνομάζει ὁ Παῦλος ἐδῶ, τὴν πρὸς Θεὸν ἀκλόνητον ἐλπίδα, ἡ ὁποία σφίζει καὶ διαφυλάττει τὴν κεφαλὴν μας, ἥτοι τὸν νῦν καὶ τὸ ἡγεμονικόν μας ἀπὸ κάθε προσβολῆς τῶν κακῶν λογισμῶν· διὰ τί ἐὰν ἔχωμεν τὴν πρὸς Θεὸν ἀδίστατον πίσιν, ἥτις εἶναι τὸ σκεπάζει τῇ Χρυστιανῇ, ὁ γλίσγωρα θέλομεν λάβομεν ἑμὲ μετὰ τὴν πίσιν, καὶ τὴν εἰς Θεὸν ἀδιάκριτον καὶ σερεὰν ἐλπίδα, ἥτις εἶναι ἡ τῇ Χρυστιανῇ περικεφαλαία· ἐπεὶ αὐταῖς ἡ δύω θεολογικαῖς ἀρεταῖς, μαζὶ ἀγαποῦν νὰ δύνωσι (1).

„Καὶ τὴν μάχαιραν τῇ Πνύματος, ὃ ἐστὶ ρῆμα Θεοῦ“.

Τὰ ἄρματα μὲν, ὅπῃ ἔδωκεν ὁ Παῦλος ἀνωτέρω εἰς τὰς Χρυστιανὰς, ἦτον διὰ νὰ δεφωδῶνται, καὶ νὰ μὴ πληγόνωνται αὐτοὶ ἀπὸ τῆς ροπῆς ἐχθρῆς· τὸ ἄρμα δὲ ὅπῃ πόρα δί-
δει εἰς αὐτὰς, εἶναι διὰ νὰ πληγόνων, καὶ νὰ θανατόνων αὐτοὶ τὰς ἐχθρὰς· τῆτο δὲ εἶναι
ἡ

(1) Διὰ τοῦτο περὶ τῆς νοητῆς καὶ ἀόρατης πολέμου πρὸς τὸν Θεὸν Χρυστός· εἰς τοὺς Χρυστιανὰς· „εἰ ποτε πολέμος ἐστὶν“· εἰ ποτε αὐτοὶ αἱ παραπλῆξεις ἡσὶν· „εἰ ἀσώματα αἱ ἀρχαί, εἰ κοσμοκράτορες, εἰ πνύματα, τὰς πονηρίας, πῶς σφυγῶν ἡμέτεροι; πῶς διαχέμεθα; πῶς ἀφωπλισμένοι περιγενέσθαι δύνησόμεθα; ταῦτα ἕκαστος ταυτὰ λεγόμενα καὶ ἐκαστὸν ἡμέ-

„ραν, ὅταν ὑπὸ τῇ θυμῷ κρατῆται, ὅταν ὑπὸ ἐπιθυμί-
„ας, ὅταν τὸν ὑγρὸν πᾶσαν βίον μέτληται καὶ ἐκὴν ἐπί-
„πῃ· ἀπὸ τῆς πᾶς μακαρίας Παύλου λεγόντος· „ἐκ ἐστὶν
„ἡμῖν ἡ πᾶλη, πρὸς αἶμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς
„ἀρχὰς πρὸς αἰς ἐξουσίας· χαλεπώτερος ἔστος ὁ πόλε-
„μος τῇ αἰδητῇ· σφοδρότερα ἡ μάχη“· (Διόχ. κβ·
εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσ.)

ἡ μάχαιρα τῆ Πνύματος, ἥτις εἶναι λόγος Θεοῦ. Μάχαιραν λοιπὸν τῆ Πνύματος ὀνομάζει ὁ Παῦλος, ἡ αὐτὸ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, κατὰ περιφρασιν, ἥτοι πᾶς χάρις τῆς Ἁγίου Πνύματος, ἡ πῖν πνύματικῶς πολιτεία, διὰ μέσῃ τῆς ὁποίας πνύματικῆς μαχαίρας, κόπτεται ἡ κεφαλὴ τῆ διαβόλου· ἡ δὲ πνύματικὴ αὕτη μάχαιρα, ῥῆμα εἶναι Θεοῦ, ἡ οὖν πρόσαγμα τοῦ Θεοῦ· διότι ἐὰν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ φυλάττωμεν τὰς προστάτας, ἡ ἐπιλάας τῆ Κυρίου, θανατόνομεν τὸν νοτὸν δράκοντα καὶ τὸν σκολιὸν ὄφιν, καθὼς λέγει ὁ Ἡσαΐας· „ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, ἐπάξει ὁ Θεὸς τὴν μάχαιραν τὴν ἁγίαν, καὶ τὴν μεγάλην, καὶ τὴν ἰσχυράν, ἐπὶ τὸν δράκοντα ὄφιν φάγοντα, ἐπὶ τὸν δράκοντα ὄφιν σκολιόν· „αἰελεῖ τὸν δράκοντα“· (Ἡσ. κζ'. 1.) ἡ ῥῆμα Θεοῦ λέγει, τὸ ὄνομα τῆ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τὸ ὅποιον οἱ Ἀπόστολοι εὐζωσαν τὰ δαιμόνια, καὶ ἰάτρον τὰς ἀσθενείας· „ἐν τῷ ὀνόματι γάρ φησιν Ἰησοῦ Χριστοῦ τῆ Ναζωραίου, ἐγείραι, καὶ περιπάτει“· (Πράξ. β'. 6.) (1) ἡ ἀπλῶς μάχαιραν τῆ Πνύματος ὀνομάζει, πῖν ἐν Πνύματι σοφίαν, καὶ κάθε λόγον πνύματικόν· ἐπειδὴ, καθὼς ἀλλὰ λέγει ὁ αὐτὸς Παῦλος· „ὁ λόγος τῆς Θεοῦ, ζῶν ἐστὶ καὶ ἐνεργὴς, καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίσομον“· (Ἑβρ. δ'. 12.) ἀλλὰ καὶ ὁποῖος ἔχει τὸ χάρισμα τῆς πνύματικῆς ταύτης μαχαίρας, καὶ λαλεῖ τὰ τῆς Θεοῦ λόγια μετὰ παρρησίαν, καὶ ἐλδοθεροσίαν, ὁποῖος ἦν ὁ ἴδιος ἄπὸς Παῦλος, (2) καὶ αὐτὸς, λέγει, φοβερός εἶναι καὶ αἰκνῆτος ἀπὸ τῶν δαίμονας, καὶ ἀπὸ τὰ πάθη καὶ ἀπὸ τὰς ἀπίστες ἀνθρώπων.

18. „Διὰ πάσης προσδύχης καὶ δεήσεως, προσδύχομενοι ἐν παντὶ καὶρῷ ἐν Πνύματι“.

Ἀφ' οὗ ὁ Παῦλος ἀρμάτωσε τὰς Χριστιανὰς μετὰ τὰ πνύματικὰ ἄρματα, τώρα ἔδωκε τὰς παρασαίνει καὶ ἐμπροσθεν εἰς αὐτὸν τὸν Βασιλέα Θεόν, διὰ τὰ παρακαλῶν αὐτὸν τὰς δώσῃ βοήθειαν· ἐπειδὴ γὰρ αἰωτέρῳ εἶπον, ὅτι ἐσεῖς θέλετε διωκθῆτε καὶ σβύσετε τὰς πεπυρωμένας τῆ διαβόλου σαῖτας· διὰ τὰ μὴ ὑπεριφανθῆναι, λέγει τώρα εἰς αὐτὰς, ὅτι χρεῖαν ἔχετε Χριστιανοί, εἰς τὸν νοτὸν πόλεμον, τῆς βοηθείας τῆς Θεοῦ, πῖν ὁποίαν βοήθειαν θέλετε ἀποκτῆσετε, αἰσῶς προσεύχεσθε, ὅχι ἀπλῶς, ἀλλὰ μετὰ κάθε προσδύχῃ καὶ δέσει, ἡγῶν καὶ προσδύχεσθε εἰς τὸν Θεόν διὰ τὰ σὰς βοηθήσῃ, μετὰ κάθε εἶδος προσδύχης καὶ μετὰ κλαυθμῶν, καὶ μετὰ δάκρυα, καὶ μετὰ κτύπημα τῆς σῆθας, καὶ μετὰ γονυκλισίας, καὶ μετὰ εὐχαριστίας μετανοίας, καὶ μετὰ ἐπαρσιν καὶ ὑψώσιν τῶν χειρῶν· καὶ προσεύχεσθε δὲ, ὅχι μόνον εἰς τὰς ἐπτά διωρισμένους καιροὺς τῆς προσδύχης, ἀλλὰ καὶ εἰς κάθε καιρόν· καὶ καὶ προσεύχεσθε ἐν πνεύματι, ἡγῶν καὶ μὴ ζητῆτε κἀνὴν κοσμικὴν καὶ γῆινον πρᾶγμα ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ζητῆτε μόνον τὰ πνύματικὰ καὶ ἐπερανία· ἡ τὸ „ἐν Πνύματι“ δηλοῖ, ὅτι καὶ μὴ προσδύχεσθε μόνον μετὰ τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸν νῆν καὶ καρδίαν, προσέχοντες εἰς τὰ τῆς προσδύχης λόγια. Λέγωντας δὲ ὁ Παῦλος ὅτι καὶ προσδύχεσθε μετὰ κάθε προσδύχῃ, αἰνιγματωδῶς ἐφανέρωσεν, ὅτι εἶναι δυνατὸν καὶ προσδύχεσθαι τινὰς, καὶ πάλιν καὶ μὴ προσδύχεσθαι, ὅταν τινὰς προσδύχομενος βαττολογῇ, ἡγῶν ὅταν λέγῃ λόγια πολλὰ, χωρὶς καὶ προσέχῃ εἰς αὐτὰ, νομίζοντες ὅτι μετὰ τὴν πολυλογίαν μόνον ἔχει καὶ εἰσακουσθῇ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καθὼς εἶπον ὁ Κύριος· „προσδύχομενοι δὲ μὴ βαττολογῆσθε“· (3) ἐν τῇ προσδύχῃ, ὥσπερ οἱ Ἑβραῖοί· δοκᾷ γὰρ ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ αὐτῶν εἰσακουσθήσονται“. (Ματθ. 5. 7.)

„Καὶ“

(1) Διὰ τῶν καὶ οἱ Θεοὶ Πατέρες οἱ καλόμενοι Νηπτικαί, παραδίδοντες τὴν πρακτικὴν μέθοδον τῆς νοερᾶς καὶ καρδιακῆς προσδύχης, παραγγέλλουσιν εἰς ὅλους τὰς Χριστιανὰς καὶ ἐπικαλῶνται τὸ ὄνομα τῆ Κυρίου Ἰησοῦ, καὶ καὶ λέγῃ ἐν τῇ καρδίᾳ πύστω τὴν μονολογίαν προσδύχῃ· „Κυριε Ἰησοῦ Χριστέ Τίε τῆ Θεοῦ ἐ-“ „λέγουμε“· τὸ γὰρ ἅγιον καὶ φοβερὸν ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καλούμενον ἐν τῇ καρδίᾳ, καὶ ὡς μάχαιρα σφαιρούμενον ἐν αὐτῇ, πληγνῶν καὶ θανατώνει τὸν δράκοντα διαβόλον τὸν καποικῶντα εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς καρδίας· ὅθεν εἶπεν ὁ Ἰωάννης τῆς Κλίμακος· „Ἰησοῦ ὀνόματι μάστιζε πολέμιόν σου“· εἶπε δὲ καὶ ὁ Θεὸς Διάδο-

χοι· „τὴν πονηρὰ πνύματα περὶ τὰ μέλη τῆς καρδίας ἐνδιατρίβει“· ὅπερ αὐτόποτε θέλει παρὰ ἀνθρώπων πιστῶν οἱ δαίμονες, ἵνα μὴ ὁ νοῦς τῶν αὐτῶν εἰδῶς ἀκρωβῶς, τῇ μνήμῃ τῆς Θεοῦ κατ' αὐτῶν ὁπλίσθῃται“. (Κεφ. λγ'. Φιλοκαλ. σελ. 212.)

(2) Ὅσα ἐμπροσθεν περὶ τῶν 19. καὶ 20. εἶχον τὴν ἰδίαν τὴν κεφαλάν, ὅσα μάχαιραν τῆς Πνύματος ὀνομάζει ὁ Θεοφύλακτος τὴν παρρησίαν καὶ ἐλδοθεροσίαν τῆς Παύλου.

(3) Ὁ Θεὸς Χρυσόστομος ἐρμηνεύων τὸ ῥητὸν τοῦτο λέγει· „βαττολογίαν δὲ τὴν φλυαρίαν λέγει, ἡ τὴν πολυλογίαν, ἀπὸ Βάττω τινὸς Ἑλλήνου, μακρὸς καὶ πολυ-“

„Καὶ εἰς αὐτὸ τὸτο ἀγρυπνῶντες“.

Αγρυπνῶντες ἔδω λέγει, ἢ τὰς παυνοχίδας, ἢ γεν τὰς εἰς ὅλῳ τῷ νύκτα γινομένης προσοχῆς καὶ δοξολογίας· ἢ λέγει τῷ ἀγρυπνῶν προσοχῇ, καὶ νῆψιν τῷ νοός· διὰ τὴν καὶ τὴν δύω εἶναι δεκτὰ καὶ δώρετα εἰς τὸν Θεόν· ὁποῖος γὰρ προσδέχεται, καὶ παρασέκεται ἀρματωμένος ἐμπροσθεν τῷ ἐρανοῦ Βασιλέως, πρέπει νὰ ᾔναι καὶ ἀγρυπνός, καὶ προσεκτικός.

„Ἐν πάσῃ προσκαρτερήσα καὶ δεῖσα“.

Μετὰ τὸν λόγον τῶν δεικνύει ὁ Παῦλος, ὅτι πρέπει οἱ Χριστιανοὶ νὰ προσεύχωνται, ὅχι μίαν, ἢ δύο ἢ τρεῖς φορὰς, ἀλλὰ πολλὰς, καὶ μετὰ καθελογῆς ὑπομονῆς καὶ καρτερίας, καὶ ὅχι εἰς ὀλίγην ὥραν, καθὼς ἐπαρακάλει ἡ Χαραναία, ἡ Χίρα, ἡ Ἄννα· αὐτὴ γὰρ εἶναι ἀληθῶς προσοχή, καὶ αὐτὴ εἰσακέεται ἀπὸ τὸν Θεόν, ἡ μετὰ ὑπομονῆς καὶ καρτερίας γινομένη.

„Περὶ (1) πάντων Ἀγίων, καὶ ὑπὲρ ἐμῶν“.

Εκ τῶν λόγων τῶν δεικνύει, ὅτι δεῖν πρέπει νὰ προσερχώμεθα μόνον διὰ λόγους, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς ἄλλας ἀδελφάς μας. Βλέπε δὲ, ὡς ἀναγνώσα, ταπεινοφροσυνῶν τῇ μεγάλῃ Παύλῳ διπλῶν, καὶ ὅτι ὕστερον ἀπὸ τὰς ἄλλας ἐβαλε τὸν ἑαυτὸν τε, καὶ ὅτι χρειάζεται τῶν μαθητῶν τὴν προσοχήν· καὶ πότε; ὅταν ᾖτον φορεμένος διὰ τὸν Χριστὸν δεσμὰ καὶ ἀλυσίδας εἰς τὰς χεῖρας· καὶ τὸτο δεῖν εἶναι παράδοξον, διὰ τὴν καὶ ὁ Πέτρος μετὰ ἀλυσίδας ᾖτον δεμένος ἐν τῇ φυλακῇ· πλὴν δι' αὐτὸν ἐγένετο προσοχή ἐκτενής εἰς τὸν Θεόν ἀπὸ τὰς ἄλλας πειρῶν, καὶ εἰσακκοθεῖσα, ἡλδοθέρωτον αὐτὸν ἀπὸ τὰ δεσμὰ καὶ ἀπὸ τὴν φυλακῶν, ὡς μαρτυροῦσιν αἱ Πράξεις. (Πράξ. 1β'.)

19. „Ἰνα μοι δοθῇ λόγος ἐν ἀνοίξει τῷ σώματός μου“.

Απὸ τὸν λόγον τῶν συμπεραίνομεν, ὅτι ὁ Ἀπόστολος Παῦλος δεῖν ἐμελέτα πρόπερον τὴν εἶχε νὰ εἰπῇ· ἀλλ' ἐκεῖνα τὰ λόγια ὅπῃ τῇ ἐδίδοντο ἀπὸ τὸν Θεόν, ἐκεῖνα καὶ ἔλεγον· ἐφύλαττε γὰρ τῷ ἐντολῷ τῷ Χριστῷ τῇ εἰπόντος· „ὅταν δὲ παραδιδώσιν ὑμᾶς, μὴ μερῖ· μνήσθε πῶς, ἢ τί λαλήσετε· δοθήσεται γὰρ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τί λαλήσετε· οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστέ οἱ λαλῶντες, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τῷ Πατρὶ· ὑμῶν τὸ λαλῆν ἐν ὑμῖν“· (Ματθ. 10. 19.) Ὅθεν καὶ ὁ Ἀπόστολος ἀνοίγωντας τὸ σῶμα τῷ, ἐλάλει ἐκεῖνα ὅπῃ τῇ ἐδίδοντο τότε ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τῷ Ἁγίῳ· ἐτζί ὅλα ὅσα καὶ αὐτὸς ἔλεγε, καὶ ἔκαμνεν ὁ Παῦλος, μετὰ τῷ θεῖαν χάριν καὶ τὰ ἔλεγε, καὶ τὰ ἔκαμνεν. Ἀπὸ τὸ ρητὸν δὲ τῷ θεῖς νοήσεις ἀγαπητὴ καὶ ποία εἶναι ἡ μάχαιρα τῷ Πνεύματος· ὅτι δηλαδὴ εἶναι ρῆμα καὶ λόγος Θεοῦ, περὶ τῷ ὁποῖο εἶπεν ἀνωτέρω εἰς τὸν 17. σίχον τῷ ἰδίῳ τῷ κεφαλαίῳ.

„Ἐν παρρησίᾳ γνωρίσας τὸ μυστήριον τῷ Εὐαγγελίῳ“.

20. „ὑπὲρ ὃ πρεσβύω ἐν ἀλύσει, ἵνα ἐν αὐτῷ παρρησιάσωμαι, ὡς δὲ με λαλήσαι“.

Ηγεν παρακαλέσατε, λέγει, ἀδελφοί, τὸν Θεόν, διὰ νὰ ἀπολογηθῶ καθὼς πρέπει, μετὰ παρρησίαν, καὶ ἀνδρείαν, καὶ σωῶσιν πολλῶν, ἐμπροσθεν τῶν ἀπίστων διὰ τὸ Εὐαγγέλιον ὅπῃ κηρύττω. Πρὸς ποίους δὲ ἐσάλθης ἀπὸ τὸν Θεόν πρέσβεις, ὡς μακάριε Παῦλε; πρὸς

1) πολυτίχαι ὕμνοι ποιήσαντες εἰς τὰ ἱδῶλα, καὶ πνευματο-
1) γίαν ἔχοντας· βαττολογία δὲ εἶναι, ὅταν πᾶσι μὴ προσ-
1) ἡκούσῃ αἰσῶμεν παρὰ τοῦ Θεοῦ· οἷον δυναστείας, καὶ

1) τὸ ἐχθρῶν περιγενέσθαι, καὶ χρημάτων περιουσίαν, καὶ
1) ἀπλῶς πᾶσι μηδὲν ἡμῖν διαφέροντα“.
(1) Ἐν ἁλλοῖς, ὑπὲρ.

πρὸς τὰς ἀνθρώπους, λέγει, τὰς ἀπίστους, διὰ τὰ τὰς φιλιώσω με τὸν Θεόν· ἀλλ' αὐτοὶ οἱ ἀχάριστοι μὴ γνωρίσαντες τὴν ἔργασίαν ὅπως τὰς κάμνω, με ἐδέσμευσαν με τὰς ἀλυσίδας, καὶ μὴ ὅλον ὅπως εἶναι νόμος, οἱ πρέσβεις καὶ μεσίται καὶ διαλλακταὶ καὶ ἐλτζίδες, τὰ μὴ παθαίνεν κανένα κακὸν ἀπὸ ἐκείνης τὰς ἀνθρώπων, πρὸς τὰς ὁποίας ἀποστέλλονται. Ἡ μὲν ἐν ἀλυσίδα, λέγει, ἐβάλθη εἰς ἐμοῦ, διὰ τὰ ἐμποδίσῃ τὴν πρὸς τὸ Εὐαγγέλιον παρρησίαν μου· ἡ ἐδικήσας ὁμως δὲχῃ, ἐκ τῆ ἐναντίας θέλει ἀνοίξῃ τὸ στόμα μου, διὰ τὰ παρρησιασθῶ, καὶ τὰ εἰπῶ ὅλα ἐκείνα, ὅσα με ἐπρόσβαζεν ὁ Χεῖσδός, ὅπως με ἔσειλε πρέσβιν, καὶ μεσίτην εἰς τὰ Ἑθνη. Βλέπεις ἐδῶ ὡς ἀναγνώστα, μάχαιραν, τὴν παρρησίαν καὶ ἐλευθεροποιίαν τὴν ῥήματος τῆ Θεῶ; τὸ ὁποῖον ῥῆμα ὁ Παῦλος ἔμελλε τὰ λαλῇ ἐν ἀνοίξει τῆ στόματός τε;

21. „Ἰνα δὲ εἰδῆτε καὶ ὑμᾶς τὰ κατ' ἐμέ, τί πράοσω, πάντα ὑμῶν
„γνωρίσαι Τυχικός, ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφός, καὶ πιστὸς διάκονος ἐν
„Κυρίῳ.

Ὅσα μὲν ἦσαν περὶ δογμάτων, καὶ πολιτείας ἐναρέτη, καὶ παρηγορίας πνευματικῆς, ταῦτα πάντα τὰ ἐφανέρωσεν εἰς πλάτος ὁ Ἀπόστολος διὰ τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης· ἐπειδὴ δὲ ἐδῶ ἀνέφερε διὰ τὰ δεσμά ὅπως εἶχε, δεῶ πολυλογεῖ δι' αὐτὰ, ἀλλὰ ἀφίνει τὰ εἰρη διὰ ζωῆς φωτὸς ὁ τῆς παρρησίας Ἐπιστολῆς διακομιστὴς Τυχικός, (1) διὰ τὰ μὴ φαίνεται πῶς εἶναι ἀχρηστὸς ἡ αὐτὴ παρρησία· ὅς τις, ἐπειδὴ, λέγει, εἶναι ἀγαπητὸς, βέβαια ἢ ἔδει ὅλα τὰ κατ' ἐμέ περιστατικά· καὶ ἐπειδὴ εἶναι πιστὸς, καὶ ἀληθὴς, δεῶ θέλει σὰς εἰπῇ ψεύματα· διάκονος δὲ εἶναι ἐν Κυρίῳ, ἦγεν διὰ τὸν Θεὸν διακονεῖ καὶ ὑπηρετεῖ· καὶ διὰ τὰ θεῖα πράγματα (ὅποια ἦσαν τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ τὸ κήρυγμα, καὶ αἱ πᾶν Ἀποστόλων διακονίαι.) ὑπηρετεῖ, καὶ ὅχι διὰ κανένα κοσμικὸν πρᾶγμα, ἢ γῆινον· ἢ τὸ σχῆμα εἶναι ὑπερβατὸν, καὶ συνάπτεται ἔτι· ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφός ἐν Κυρίῳ, ἦγεν ὁ πνευματικὸς καὶ κατὰ Θεὸν ἀδελφός.

22. „Ὅν ἔπεμψα πρὸς ὑμᾶς εἰς αὐτὸ τῆτο, ἵνα γινώτε τὰ περὶ
„ἡμῶν, καὶ παρακαλέσῃ τὰς καρδίας ὑμῶν“.

Ὁ Θεὸς Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἔτσι ἀνέγνωσε τὸ ῥητὸν τῆτο· „ἵνα γινώτε τὰ περὶ ἡμῶν“ ἦγεν διὰ τὰ σὰς φανερώσῃ τὰ ἐδικά μου πράγματα ὅπως ἔχουσιν, καὶ ἔτσι τὰ μὴ σὰς ἀφήσῃ τὰ λυπησθῆ διὰ λόγους μου, πῶς τάχα δεινίσκομαι εἰς δεινὰ, καὶ φορῶ ἀλυσίδας· τῆτο δὲ φανερόν ἐστιν ἐν ταυτῷ καὶ τὴν ὑπερβολικὴν ἀγάπην, ὅπως εἶχεν ὁ Παῦλος διὰ τὰς Ἐφεσίους, καὶ ἀντιστρόφως, τὴν ἀγάπην ὅπως εἶχον οἱ Ἐφέσιοι διὰ τὸν Παῦλον.

23. „Εἰρυνὴ τοῖς ἀδελφοῖς, καὶ ἀγάπη μετὰ πίστεως ἀπὸ Θεοῦ Πα-
„τρός, καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ“.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα εὐχεται ὁ Παῦλος εἰς τὰς ἐν Ἐφέσῳ Χριστιανὰς τὰ ἔχεν εἰρυνὴν, καὶ μετὰ πίστεως ἀγάπην· τῆτο δὲ, πιστὸν ἔχει νόημα· ἢ ὅτι τὰ μὴ ἀγαπᾶν ἑτεροδόξους, ἀλλὰ μόνους τὰς πιστάς· ἢ ὅτι πρέπει τὰ ἔχεν αὐτοὶ καὶ πίσιν, ὥστε τὰ θάρρῃν βεβαίως, ὅτι ἔχον τὰ ἀπολαύσεν τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ· ἐπειδὴ χωρεῖ τὴν πίσιν, ἡ ἀγάπη δεῶ ὠφελεῖ τίποτε· ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, ἐδὲ ἀγάπη ἡμπορεῖ ὅπως τὰ γνήν χωρεῖ τὴν πίσιν· διὰ τῆτο εἶπεν εἰρυνὴν, καὶ ἀγάπην μετὰ πίστεως. Διδάσκωντας δὲ πῶς ἠθέλε τὰ ἀποκτηθῇ ἡ εἰρυνὴ αὕτη, ἀκολουθῶν λέγει, ὅτι ἀποκτᾶται διὰ τῆς ἀγάπης· ἡ ἀγάπη δὲ πάλιν πῶς ἀποκτᾶται; ἐὰν ἔχωμεν πίσιν.

24. „Ἡ

(1) Ὁ Τυχικός ἔπος ἦσαν κατὰ τὸ γένος Ἀσιανός, καθὼς ἰσορᾷ ὁ ἱερός Λουκάς εἰς τὰς Πράξεις λέγων, ὅτι συνηκολούθη τῷ Παύλῳ· „Ἀσιανὸς Τυχικός καὶ Τρόφιμος“. (Πράξ. κ'. 4.) Καὶ ἐν τῇ πρὸς Τι-

μόθεον δευτέρᾳ Ἐπιστολῇ (ἥτις ἔστι ἡ ἐσχάτη πᾶσιν τῷ Παύλῳ Ἐπιστολῶν) ἀναφέρει ὁ Ἀπόστολος τὴν ἀποσπασμένην τῷ Τυχικοῦ ᾠδῇ εἰς Ἐφεσον ἡμῶν· „Τυχικόν“ δὲ ἀπέπεσε εἰς Ἐφεσον“. (β'. Τιμ. δ'. 12.)

24. „Ἡ χάρις (1) μετὰ πάντων τῶν ἀγαπώντων τὸν Κύριον ἡμῶν
„Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν ἀφθαρσίᾳ. Ἀμιῶν“.

Εἰδὼς ὁ Ἀπόστολος ἐχώρισε τὴν εἰρήνην ἀπὸ τῆς χάριτος, καὶ ἔβαλε χωριστὰ τὴν καθε μίαν, καὶ μόνον ὅπως εἰς ὅλας τὰς ἄλλας Ἐπιστολάς τε τὰς βάλλει μαζί· πρὸς δὲ „ἐν ἀφθαρσίᾳ“ ἡ δηλοῖ ὅτι ἐκεῖνοι ὅπως ἀγαπῶσι τὸν Χριστὸν, πρέπει νὰ τὸν ἀγαπῶν μὲ κοσμιότητα καὶ παρθενίαν· ἡ δηλοῖ ὅτι, ὅχι διὰ πλεον, καὶ διὰ δόξαν πρέπει νὰ ἀγαπῶν τὸν Χριστὸν, ἥτοι διὰ φθαρτῶν, καὶ ῥέοντα πράγματα, ἀλλὰ διὰ τὰ ἀφθάρτα ἀγαθὰ καὶ χαρίσματα· ἡ δηλοῖ ὅτι οἱ ἀγαπώντες τὸν Χριστὸν, πρέπει νὰ τὸν ἀγαπῶν διὰ τῆς ἀρετῆς, ἥτις εἶναι ἀφθαρσία, καὶ ὅχι διὰ τῆς ἀμαρτίας, ἥτις εἶναι φθορά· διὰ τὴν καθὼς λέγομεν, ὅτι ἡ κατὰ τὸ σῶμα παρθενός φθείρεται, μὲ πῶν τῷ σώματος φθορᾷ· ἐτὶ λέγομεν ὅτι καὶ ἡ κατὰ πνεῦμα παρθενός ψυχὴ, φθείρεται μὲ πνευματικῶς φθορᾷ, διὰ τῆς συγκαταθέσεως τῶν αἰσχυρῶν λογισμῶν· διὰ τὸ καὶ ὁ αὐτὸς Παῦλος ἔγραφε περὶ τῆς τοιαύτης πνευματικῆς φθορᾶς „μήπως φθαρῇ τὰ νοήματα ὑμῶν“· (β'. Κορ. ια'. 3.) Καὶ ἀλλὰ καὶ „ἄνθρωποι κατεφθαρμένοι, νοι τὸν νῦν“· (β'. Τιμ. γ'. 8.) Ἀμποτε δὲ καὶ ἡμεῖς νὰ δείχνωμεν τὴν πρὸς Χριστὸν ἀγάπην πόσον μὲ τὴν σεμνότητα καὶ κοσμιότητα τῶν ἡθῶν μας, ὅσον καὶ μὲ τὴν ζήτισιν τῶν ἀφθάρτων ἐκείνων ἀγαθῶν· καὶ ἀπλῶς, μὲ ὅλῳ τῷ ἐν ἑαυτοῖς πολιτεῖαν μας, ἡ ὁποία διαφυλάττει ἀφθαρτον τὴν ψυχὴν, καὶ δὲν ἀρίνει αὐτῇ νὰ διαφθείρεται μὲ ποικίλᾳ ἐπιτηδύματα, καὶ ἀμαρτίας· ἐν αὐτῷ Χριστῷ, τῷ ἀφθάρτῳ Νυμφίῳ τῶν παρθενῶν καὶ ἀδιαφθόρων ψυχῶν· ὃ ἡ δόξα σου τῷ Πατρὶ, καὶ Πνεύματι, εἰς τὰς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμιῶν.

Ἡ πρὸς Ἐφεσίους αὕτη Ἐπιστολὴ ἐγράφη ἀπὸ Ῥώμης διὰ Τυχικῆς.

ΠΑΥ-

(1) Ὁ Θεοδώρητος λέγει ὅτι ὁ Παῦλος λέγωντας εἰδὼς ἡ χάρις, ἐφάνερωσε τὸ Πανάγιον Πνεῦμα (οὗ ἡ χάρις ἐστίν,) ὅτι εἶναι χορηγὸν τῆς εἰρήνης καὶ ἀγάπης καὶ πίστεως τῶν ἀνωτέρω ἐρημικῶν μαζί μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱόν. Λέγει δὲ πρὸς τοὺς αὐτοὺς, ὅτι

Epistole di S. Paolo. Tom. II.

τὸ „ἡ χάρις μετὰ πάντων“ καὶ τὰ λοιπὰ, ἐσωκρίζεν ὁ μακάριος Παῦλος νὰ γράφῃ ἰδιοχείρως ἀντὶ ἀσπασμοῦ εἰς ὅλας τὰς Ἐπιστολάς· καὶ δηλοῖ ἐκεῖνο ὅτι ἡμεῖς συνειδίζομεν νὰ γράφωμεν πᾶσα εἰς τὰ τέλη τῶν ἐπιστολῶν, ἔρρωσο, ἡ ὑγίαινε.

Pp

ΠΑΥΛΟΥ

ΤΟΥ ΕΝΔΟΞΟΥ ΚΑΙ ΠΑΝΕΤΦΗΜΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

ΑΙ ΔΕΚΑΤΕΣΣΑΡΕΣ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

Θεοφυλάκτῃ Ἀρχιεπισκόπῃ Βελγαρίας Ἑρμνεΐα εἰς τὴν πρὸς Φιλιππησίους τῇ Ἀποστόλῃ
Παύλου Ἐπιστολὴν, μεταφρασθεῖσα εἰς τὸ ἀπλοῦν.

Ὑπόθεσις τῆς πρὸς Φιλιππησίους Ἐπιστολῆς (1) κατὰ τὸν Χρυσόστομον,
Θεοδώριτον, Θεοφύλακτον, καὶ Οἰκουμένιον.

Οἱ Φιλιππηῖοι εἶναι ἀπὸ μίαν Πόλιν πῶν ἐν τῇ Μακεδονίᾳ εὐρισκομενῶν Φιλίππων, ἔτι καλεσμένῳ ἀπὸ τὸν κατοικητῶν αὐτῆς Φιλίππων· ἦτον δὲ πρῶτον ἡ Πόλις πῶν Φιλίππων ὑπὸ τὸν θρόνον τῆς Θεσσαλονίκης, πῶρα δὲ ὑπόκειται εἰς τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, Μητρόπολις ὑπάρχουσα μὲ Μητροπολίτῳ, Φιλίππων καὶ Δράμας ἐπονομαζόμενον. (2) Πολλὰ δὲ καλὰ καὶ ἀρετὰς μαρτυρεῖ ὁ Παῦλος εἰς τὰς Φιλιππησίους. Ἐγράφε δὲ τῷ Ἐπιστολῷ ταύτῳ εἰς αὐτὰς, δεισκόμενος ἐν τῇ Ῥώμῃ δεδεμένος μὲ ἀλύσεις, καὶ βαλμένος εἰς φυλακὴν· ἐπειδὴ ὕστερα ἀπὸ τῷ πρώτῳ ἀπολογίᾳ, ὅπῃ ἔκαμν ἐνώπιον τῷ Βασιλέως Νέρωνος, τῷ ὁποίῳ ἀναφέρει εἰς τῷ πρὸς Τιμόθεον δευτέρῳ Ἐπιστολῇ, εἰπὼν „ἐν τῇ πρώτῃ μου ἀπολογίᾳ οὐδεὶς μοι συμπαραγενέτω, ἀλλὰ πάντες με ἐγκατέλιπον“ (β'. Τιμόθ. δ'. 16.) μετὰ τῷ πρώτῳ, λέγω, ἀπολογίᾳ, πάλιν ἐδέσθην καὶ ἐβάλθην εἰς φυλακὴν. Ἐκεῖ ἔν εἰς τῷ φυλακῷ εὐρισκομενῶν τῷ Παύλῳ, ἔστειλαν οἱ Φιλιππηῖοι εἰς αὐτὸν τὰ πρὸς τῷ χρεῖαν, διὰ μέσσω τῷ Ἐπαφροδίτῃ, καὶ ἠγάπησεν νὰ μάθῃν τὰ περὶ τῷ Διδασκάλῳ αὐτῶν Παύλῳ, πῶς ἔχουσιν· ἐπειδὴ ἀκούσαντες πῶς εὐρίσκεται εἰς τὰ δεσμά, ἐλυπῶντο καὶ ἐπαράττειντο. Διὰ ταῦτα ἔν, καὶ διὰ τί μερικοὶ Ἰουδαῖοι ἐν σχήματι Χριστιανισμοῦ, διέφθειρον τὰς ἀπλουτέρους, λέγοντες, ὅτι χωρὶς τὸν παλαιὸν Νόμον, καὶ τῷ περικομῶν, δεῖ δύνανται νὰ δικαιωθῶν· δι' αὐτὰ, λέγω, ὅλα ἐπαραινέθη ὁ Παῦλος νὰ γράψῃ τῷ Ἐπιστολῇ ταύτῳ· καὶ πρῶτον μὲν τὰς διδάσκει, ὅτι τὰ δεσμά, καὶ ἡ διὰ τὸν Χριστὸν φυλακὴς, δεῖ εἶναι πρόξενον λύπης, καὶ παραχῆς, ἀλλὰ μάλιστα χαρᾶς, καὶ ἀγαλλιάσεως· ἀποδέχεται δὲ καὶ ἐπαινεῖ τῷ πίσιν αὐτῶν, καὶ λέγει, ὅτι τὰς ἐνθυμείται.

(1) Ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη ἐγράφη κατὰ τὸν Μελέτιον, ἔστι κ'. μετὰ τῷ Ἀνάληφιν τῷ Κυρίου. Τόμ. α'. σελ. 41. τῆς Ἐκκλησ. Γραφῆς.

(2) Περὶ τῶν Φιλίππων ταῦτα λέγουσιν αἱ Πράξεις

τῶν Ἀποστόλων· „ἐκῆθεν τε ἦλθομεν εἰς Φιλίππους, ὅστις ἐστὶ πρῶτη τῆς μεθόδου τῆς Μακεδονίας Πόλις, Κολώνια“. (Πράξ. 15. 12.)

ται. Γράφει, ὅτι ἀπελογήσατο ἐν τῇ Ῥώμῃ, καὶ πῶς μερικοὶ ἀπὸ φθόνοντες ἐπρόσχνησαν εἰς αὐτὸν περισσοτέραν θλίψιν, καὶ κακῆσίαν. Συμβιβάζει αὐτὰς περὶ ὁμοιοῦς, καὶ ταπειοφροσύνης, καὶ φέρει εἰς παράδειγμα τῷ μέλει θανάτου σαυρικῶς ταπεινώσιν τὸ τίς τῷ Θεῷ. Ἐπειτα ἀποδεικνύει ὅτι ὁ παλαιὸς Νόμος, καὶ ἡ περιτομή ἔμειναν ἀργά, καὶ ἀπρακτα, καὶ φέρει παράδειγμα εἰς ταῦτα τὸν ἑαυτὸν τε, ὅστις διὰ τὸν Χριστὸν ὅλα τὰ ἐνόμιζε ζημίαν, καὶ σκύβαλα, κατηγορεῖ δὲ καὶ τὸς Ἰουδαίους ἐκείνους τὸς τῷ περιπεμνὼν διδάσκοντας, καὶ ὀνομάζει αὐτοὺς σκύλας, καὶ κακὰς ἐργάτας, καὶ ἐχθροὺς τῷ Σταυρῷ. Ἀποδέχεται δὲ καὶ ἐπαινεῖ τῷ πρὸς αὐτὸν γενομένῳ ἐλεημοσύνῳ καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, μετρίμῳ πρὸς τὸς Φιλιππησίους τῶς ὁμιλεῖ ὁ Ἀπόστολος· ἐπειδὴ καὶ τῇ ἀληθείᾳ πολλῶν ἀρετῶν, καὶ ἐπιτηδεύοντα ἔδειξαν εἰς τὸν πίσιν τῷ Χριστῷ· διὰ τὸ, ἐδῶ εἰς τὸς Φιλίππους ἦτον ἡ πορφυρόπωλις γυνὴ Λυδία ἐκ Πόλεως Θυατείρων, τῆς ὁποίας διήνοιξεν ὁ Κύριος τῷ καρδίαν, καὶ ἐπρόσεχεν εἰς τὰ λόγια τῷ Παύλῳ, καὶ ἐπίστευσεν εἰς τὸν Κύριον, καὶ ἐβαπτίσθη μετ' ὅλον τῆς τὸν οἶκον. (Πράξ. 16. 14.) Ἐδῶ εἰς τὸς Φιλίππους ἐδάρθην ὁ Παῦλος ὁμῶς μετ' ὅλον τῆς τὸν οἶκον. (Πράξ. 16. 33.) Ἐδῶ καὶ ὁ δεσμοφύλαξ ἀπὸ τοῦ κυῖα θαῦμα ὁποῦ εἶδεν, ἐπίστευσεν εἰς τὸν Χριστὸν, καὶ ἐβαπτίσθη μετ' ὅλον τῆς τὸν οἶκον. (Πράξ. 16. 34.) Ἐδῶ καὶ οἱ στρατηγοὶ ἀκούσαντες ὅτι ὁ Παῦλος ἔστιν Ῥωμαῖος, ἐφοβήθησαν, καὶ τὸν ἐπαρκαλέσαντο νὰ ἀναχωρήσῃ. Κοντὰ δὲ εἰς τὰ ἄλλα μαρτυρεῖ ὁ Παῦλος, καὶ πῶς οἱ Φιλιππησίοι ὑπέμειναν κινδύνους διὰ τῷ πίσιν, καὶ πῶς εἶχον εὐμετάδοτον, καὶ ἐλεήμονα προαίρεσιν, διὰ τὰ ὁποῖα ὅλα φαίνεται ὅτι τὸς ἀγαπᾷ, καὶ τὸς τιμᾷ μετ' ὑπερβολῇ (ε).

ΕΡ-

(1) Σημειώσαι ὅτι ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη ἐννάτη εἶναι κατὰ τὸν πλῆθος, καὶ τὸς χρόνους, καὶ ὅτι ὁ Παῦλος ἔγραψε τὰς Ἐπιστολάς αὐτάς, μετὰ τὰς δύο πρὸς Θεσσαλονικεῖς δηλαδὴ, καὶ τὰς δύο πρὸς Κορινθίους, καὶ τῷ πρώτῃ

πρὸς Τιμόθεον, καὶ τῷ πρὸς Τίτον, καὶ τῷ πρὸς Ῥωμαίους, καὶ πρὸς Γαλάτας, ὡς λέγει ὁ Θεοδώρητος ἐν τῇ Προομιᾷ τῶν Ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου.

Ε Ρ Μ Η Ν Ε Ι Α

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΗΣΙΟΥΣ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Ι. „Παῦλος, ὁ Τιμόθεος δᾶλοι Ἰησοῦ Χριστοῦ.“

Ε Ρ Μ Η Ν Ε Ι Α.

Εἰς τὴν Ἐπιστολὴν ταύτῃ δὲν βάλλει ὁ Παῦλος τὸ ἀξίωμα ὅπῃ ἔχει, ἦσαν γὰρ, Ἀπόστολος, ἀλλὰ δὲλον Ἰησοῦ Χριστοῦ ὀνομάζει τὸν ἑαυτὸν τῷ· τὸ ὅποιον ὄνομα τῷτο, ἀγκαλὰ καὶ ἦναι μέγαλον, πλὴν εἶναι κοινότερον καὶ εἰς τὰς ἄλλας ἀνθρώπους· εἰς δὲ τὰς Κορινθίους, καὶ εἰς τὸν Τιμόθεον γράφων, Ἀπόστολον ὀνομάζει τὸν ἑαυτὸν τῷ. Διὰ ποίαν δὲ αἰτίαν τοῦτο ποιεῖ; ὅτι εἰς μὲν τὰς Κορινθίους, καὶ εἰς τὸν Τιμόθεον, ἐμελλε νὰ διατάξῃ καὶ νὰ διορίσῃ ὡς Ἀπόστολος τῷ Κυρίῳ πολλὰ πράγματα, καὶ διὰ τῷτο εἰς τὴν ἀρχὴν ἔγραψε τὸ ἀξίωμα τῷ Ἀποστόλῃ· ἐδῶ δὲ, ἐπειδὴ δὲν ἔχει νὰ διορίσῃ τίποτε ἀπὸ ἐκεῖνα, διὰ τῷτο τιμᾷ τὰς Φιλιππησίας, ὡς ὁμοτίμους, καὶ ὁμοδούλους τῷ Χριστῷ.

„Πᾶσι τοῖς Ἀγίοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, τοῖς οὖσιν ἐν Φιλίπποις“.

Επειδὴ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ὀνομάζουσι τὸν ἑαυτὸν τῷ Ἀγίῳ, ὡσανὺ ὅπῃ ἦσαν ποτὲ λαὸς Ἅγιος τῷ Θεῷ, διὰ τῷτο ὁ Παῦλος ἐδῶ ἐπρόσθεσε τὸ „ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ“· δι' ὅτι οἱ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἦτοι οἱ διὰ τῆς πίστεως τῷ Ἰησοῦ Χριστῷ ἁγιασθέντες, αὐτοὶ εἶναι ἀληθῶς Ἅγιοι· οἱ δὲ Ἰουδαῖοι, εἶναι ἀκάθαρτοι, ὡς μὴ διὰ τῷ Χριστῷ τὸν ἁγιασμόν δεξάμενοι.

„Συνὸ Ἐπισκόποις, καὶ Διακόνοις.“

Επισκόπους ἐδῶ ὀνομάζει τὰς Πρεσβυτέρους, καὶ Ἱερεῖς, ἐπειδὴ δὲν ἦσαν νόμιμον νὰ διέστανται εἰς μίαν, καὶ τὴν αὐτὴν πόλιν πολλοὶ Ἀρχιερεῖς, καὶ Ἐπίσκοποι (1)· τῷ τότε γὰρ καιρῷ πῶν Ἀποστόλων, δὲν ἦσαν ἔτι ξεχωρισμὸν τὰ ὀνόματα τῶν Ἐπισκόπων, καὶ Πρεσβυτέρων, καθὼς εἶναι τώρα· ἐπειδὴ τώρα Ἐπίσκοποι λέγονται, μόνον αἱ Ἀρχιερεῖς, καὶ ὅχι οἱ Ἱερεῖς, ἀλλὰ τότε Ἐπίσκοποι ὀνομάζοντο καὶ οἱ Ἱερεῖς, καὶ οἱ Διακόνους· διὰ τῷτο ὁ αὐτὸς Παῦλος ἔγραψεν εἰς τὸν Τιμόθεον ταῦτα „τὴν διακονίαν σου (ἦτοι τὸ Ἐπισκοπικόν σου ἐπάγγελμα) πληροφόρησον“· (β'. Τιμ. δ'. 5.) πάλιν „μὴ ἀμέλει τῷ ἐν σοὶ χαρίσματος, ὃ ἐδόθη σοι διὰ προφητείας, μετὰ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τῶν Πρεσβυτέρων“, (α'. Τιμ. δ'. 14.) ἦτοι πῶν Ἐπισκόπων· ἐπειδὴ Πρεσβύτεροι δὲν ἐχειροτόνουν τὸν Ἐπίσκοπον, ἀλλ' Ἐπίσκοποι, κατὰ τὸν α'. Κανόνα τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων λέγονται· „Ἐπίσκοπος χειροτονείσθω ὑπὸ Ἐπισκόπων δύο ἢ τριῶν“. Ἀντιστρόφως δὲ οἱ Πρεσβύτεροι, καὶ Ἱερεῖς, ὀνομάζοντο Ἐπίσκοποι τῷ τότε καιρῷ, καθ' ὅτι ἐπισκόπων, ἦτοι ἐθεώρουν καὶ αὐ-

(1) Τὸ νὰ μὴ εἶναι δύο Ἐπίσκοποι εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν πόλιν, φανερώς μετ' ἐμποδίζετο ὁ ἡ. Κατὰ τὴν Οἰκουμενικὴν πρῶτην Συνόδον, συνεπυγμαίνετο δὲ καὶ πάλιν ἐμποδίζετο αὐτὸν ὁ λ. ἡ. Κατὰ τὴν Οἰκουμενικὴν ἑκτὴν Συνόδον, συνεπυγμαίνετο αὐτὸν ὁ κ. ἡ. Οἰκουμενικὴς ἑκτὴν.

αὐτοὶ τὸν λαόν, διὰ τὰ καθαρίζειν, καὶ τὰ φωτίζειν ἐκείνους, ὅπως εἶχον χρεῖαν καθάρσεως, καὶ φωτισμῶ· καὶ τοῦτο δηλοῦται ἀπὸ τῶν πράξεων τῶν Ἀποστόλων, αἱ ὁποῖαι γράφουν ὅτι ὁ Παῦλος „ἀπὸ τῆς Μιλήτης πέμψας εἰς Ἐφέσον μετεκαλέσατο τὰς Πρεσβυτέρους τῆς Ἐκκλησίας“· (Πράξ. κ'. 17.) καὶ παρακάτω, τὰς Πρεσβυτέρους αὐτὰς ὀνομάζει Ἐπισκόπους „προσέχετε γὰρ φησὶν ἑαυτοῖς, καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ, ἐν ᾧ ὑμεῖς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἔδετο Ἐπιστάτας“· (αὐτόθ. 28.) καὶ πρὸς τούτοις γράφει ὁ Παῦλος „τὰς χάριν κατέλιπόν σε ἐν Κρήτῃ, ἵνα καταστήσῃς κατὰ πόλιν Πρεσβυτέρους“ ἢ πᾶσι Ἐπισκόπους, ὡς ἐρμηνεύει ὁ Χρυσόστομος· (Τίτ. α'. 5.) ἐπιφέρει γὰρ κατὰ τὸν Θεοδώριτον „δεῖ γὰρ τὸν Ἐπίσκοπον ἀνέγκλητον εἶναι“· (αὐτόθ. 6.) Διὰ ποίαν δὲ αἰτίαν γράφει ὁ Παῦλος ἐδῶ εἰς τὸν Κλῆρον τῶν Φιλιππησίων, τὸ ὅποιον εἰς ἄλλῳ Ἐπιστολῷ δὲν ἔγραψεν; διὰ τὴν ὁ Κλῆρος, καὶ τὸ Ἱερατεῖον τῶν Φιλιππῶν ἔσειλαν τὸν Ἐπαφρόδιτον φέροντα εἰς τὸν Παῦλον τὰ χρειώδη, καὶ ἀναγκαῖα· ὅθεν καὶ ὁ Παῦλος δικαίως πρὸς αὐτὸς ἀποκρίνεται (1).

2. „Χάρις ὑμῖν, καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς, καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ“.

Τὶ σὰς λέγω ἐγὼ καὶ ὁ Τιμόθεος; ὅτι τὰ ἦναι χάρις, καὶ εἰρήνη εἰς ἐσᾶς (2)· σωή-
θως γὰρ αὐτὰς ἐπιδέχεται, καὶ προσαγορεύει, ὅτι τὰ ἦναι χαριτωμένοι, καὶ εἰρηνικοί, ὥστε
ὅπως τὰ μὴ ὑπερφημιθεῖν ἕνας κατὰ τὰ ἄλλα, καὶ ἀκολούθως τὰ μὴ ξεπέσουν ἀπὸ τῆς
εἰρήνης, καὶ τῆς ὁμόνοιας· ἐπεὶ τὰ θεῖα χαρίσματα εἰς ἐκείνους, ὅπως δὲν προσέχων,
γίνονται πρόξενος τύφου, καὶ ὑπερφημίας.

3. „Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ με ἐπὶ πάντῃ τῇ μνηα ὑμῶν“.

4. „Πάντοτε ἐν πάσῃ δέησα με, ὑπὲρ πάντων ὑμῶν“.

Οσαις φοραῖς, λέγει, σὰς ἐνθυμηθῶ (καθὼς πάντοτε σὰς ἐνθυμῶμαι) δοξάζω τὸν
Θεὸν ὅτι ἐπροκόψατε εἰς πόσῳ προκοπῇ ἀρετῆς· καὶ ἀγκαλὰ ἐσεῖς εἰσδε προκομμένοι, καὶ
εὐδόκιμοι εἰς τὰς ἀρετάς, ἐγὼ ὅμως δὲν παύω ἀπὸ τῆς τὰ παρακαλῶ τὸν Θεὸν διὰ ὅλες
σας, ἵνα ἐννόμως προκόψετε, καὶ αὐξηθῆτε.

- „Μετὰ χαρᾶς τῷ δέησιν ποιέμενος“.

Επεὶ δὲ εἶναι δυνατὸν τὰ ἐνθυμᾶται τινὰς τὸν ἄλλον, καὶ τὰ παρακαλῇ με λύπῳ, κα-
θὼς ὁ αὐτὸς Παῦλος ἔγραφε πρὸς Κορινθίους „ἐκ γὰρ πολλῆς θλίψεως, καὶ συμποχῆς
καρδίας ἔγραφα ὑμῖν“· (β'. Κορ. β'. 4.) διὰ τὸ ἐδῶ λέγει, ὅτι ἐνθυμῶτο τὰς Φιλιπ-
πησίας, καὶ ἐπαρακάλει δι' αὐτὰς με χαρᾶν· τὸ δὲ εἶναι σημάδι τῆς ἐκείνων προκοπῆς,
καὶ ἀρετῆς.

5. „Ἐπὶ τῇ κοινωνίᾳ ὑμῶν ἕς τὸ Εὐαγγέλιον, ἀπὸ πρώτης ἡμέρας
ἄρχομαι τῶ νῦν“.

Μεγάλον πρᾶγμα, καὶ τῇ ἀληθείᾳ ἀποστολικὸν μαρτυρεῖ ὁ Παῦλος με τὰ λόγια ταῦτα
εἰς τὰς Φιλιππησίας· λέγει γὰρ ὅτι ἐσεῖς ἐγίνετε συγκοινωνοί, καὶ σωῖτροφοὶ τῶν κόπων
ὅπως ἐγὼ ἐδοκίμασα εἰς τὸ Εὐαγγέλιον τῶ Χριστοῦ· ὅχι οὐα χρόνον, ἢ δύω, ἀλλὰ ἀκόμη
ἀπὸ τὸν καιρὸν ἐκείνου, καθ' ὃν ἐπιστάσατε, ἕως τώρα. Πῶς δὲ ἐγίνετε συγκοινωνοί μου;
διὰ τί μοι ἐσέλλετε λέγει τὰ χρειώδη, καὶ ἀναγκαῖα τῆς ζωῆς, καὶ διὰ τί ἔχετε τῷ φρον-
τίδα, καὶ ἐπιμέλειά με· ἐπεὶ ὅποιος με κάθε δυνατὸν τρόπον συνεργεῖ, καὶ συμβοηθεῖ
ἐκεῖ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος ὅτι ὑποκάτω ἐν τὸν διαφ. φαίνεται ὅτι ἦσαν Ἐπίσκοποι τῶν Φιλιππησίων·
Ἐπαφρόδιτον ἦσαν ὑποκείμενοι οἱ ἐδῶ ὀνομασθέντες (2) Ὅρα περὶ τῆς αἰτίας αἰ. κεφ. πρὸς Κοριν-
Ἐπίσκοποι, ἢ πᾶσι Πρεσβύτεροι· ὥστε ὁ Ἐπαφρό-
δίτου αἰ. εἰς χ. 3.

ἐκεῖνον ὅπῃ πράττει, καὶ μεταχειρίζεται τὸ καλόν· αὐτὸς γίνεται, καὶ σωτήροφος, καὶ συμμοιραστὴς τῆ καλῆ ἐκείνου (1)· ἐτὶ χάριν λόγῳ, ὅσοι Χριστιανοὶ ἐπιμελῶντο τῆς Ἀγίου Μάρτυρος εἰς τὰς φυλακάς, καὶ ὅσοι προξενῶν ἀμεριμνίαν εἰς τὴν Ὀσίαν, καὶ Ἀσκητὰς, διδόντες αὐτοῖς τὰ πρὸς τὴν χρείαν, καὶ ὅσοι κάμνουν τῆς Διδασκαλῆς αὐτῶν ἀπεισπάσους διὰ τῆς δόσεως τῶν ἀναγκαίων, ὅλοι, λέγει, αὐτοὶ γίνονται συγκοινωνοί, καὶ συμμοιρασταὶ τῶν σεφαίων ἐκείνων, ὅπου ἔχουν νὰ λάβουν οἱ Μάρτυρες, καὶ οἱ Ὀσιοί, καὶ οἱ Διδάσκαλοι (2).

6. „Πεποιθὼς αὐτὸ τῷτο, ὅτι ὁ ἐναρξάμενος ἐν ὑμῖν ἔργον ἀγαθὸν ἐπιτελέσει“.

Εὐχαριστῶ, λέγει, καὶ χαίρω, θαρρῶντας ὅτι ὁ Θεὸς, ὅπῃ ἄρχισεν εἰς ἐσὰς τὰ ἀγαθὰ ἔργα, αὐτὸς καὶ θέλει τελειώσει αὐτὰ, ἐπεὶ ἀπὸ τὰ ἀπερασμιὰ συμπεραίνει καὶ τὰ μέλλοντα. Βλέπε δὲ πῶς διδάσκει τῆς Φιλιππησίας ὁ Παῦλος διὰ τὰ ταπεινῶνται διὰ τὴν ἀναφέρει, καὶ ἀφιστόντο ὅλα τὰ καλὰ ἔργα πᾶν εἰς τὸν Θεόν, καὶ ὅχι εἰς αὐτὰς μοναχὰς· πάλιν εἰς ἐτὶ δευτέρῃ τῆς Φιλιππησίας ἀπὸ ἐγκώμια· ἐπεὶ εἶπεν ὅτι

(1) Πρέπει ὅμως ἐκεῖνοι ὁ ἐναρξάμενος, ὅπου λαμβάνει τὴν πλὴν παρὰ τῶν ἀλλῶν βοήθειαν, καὶ ἐλεημοσύνην, νὰ ἔχη χρείαν καὶ εὐδοκίαν πᾶν ἀναγκαῖον κατὰ ἀλήθειαν· καὶ ὅχι νὰ ἔχη μὲν τὸν τρόπον, νὰ ὑποκρίνεται δὲ πᾶς δὲν ἔχει, διὰ τὴν ἀμαρτανίαν· ἔδωκε γὰρ φασιν οἱ θεοὶ Ἀπόστολοι εἰς τὰς Διακονίας τῶν· „Καὶ γὰρ ἀληθεῖς μακάριοι εἰσιν ὁ δυνάμενος ἐαυτῷ βοηθῆν, καὶ μὴ διλίσβην πόπον ὀφθαλοῦ, ἢ χήρας, ἢ ἄλλων· ἐπεὶ καὶ ὁ Κύριος· Μακάριον ἔπαινε ἦναι τὸν δίδοντα, ὑπὲρ τὸν λαμβάνοντα· καὶ γὰρ ποῖς ἔχουσιν, καὶ ἐν ὑποκρίσει λαμβάνουσιν, ἢ δυνάμενοι βοηθῆν ἐαυτοῖς, καὶ λαμβάνειν παρ' ἐτέρων βολομένους· ἐκότεροι γὰρ ἀποδώσει λόγον Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἐν ἡμέραις κρίσεως· ὁ μὲν γὰρ δι' ἡλικίαν ὀφθαλμοῦ, ἢ γυναικὸς, ἢ ἀδωμάρειας, ἢ νόσου πρόσπτωσιν, ἢ τέκνων πολυτροφίαν λαμβάνων· ὁ ποῖτος, καὶ μόνον αὐτὸν μιμνήσεται, ἀλλὰ καὶ ἐπιανεθήσεται... ὁ δὲ ἔχων, καὶ δι' ὑποκρίσειν, ἢ ἀργίαν λαμβάνων, κατακριθήσεται ὑπὸ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν“· διὰ τὴν καὶ ὁ Παῦλος, ὅπῃ ἐλαμβάνειν ἐλεημοσύνην ἀπὸ τοῦς Φιλιππησίας, διὰ τοῦτο τὴν ἐλάμβανε διὰ τὴν δὲν ἔχει τὸν τρόπον, καὶ διὰ τὴν δὲν εὐδοκίαν νὰ δευτέρῃ, μὲν πᾶν νὰ εὐδοκίαν εἰς τὴν δεσμίαν· ὅταν δὲ ἦσαν κλυμμένοι ἀπὸ δεσμῶν, τότε εὐδοκίαν, καὶ ἐλεημοσύνην παρ' ἀλλῶν νὰ λάβῃ δὲν ἐχρηάζετο.

(2) Καὶ τοῦτο δηλοῖ ὁ Κύριος ἐλεγε· „ὁ δεχόμενος Προφῆτην εἰς ὄνομα Προφήτου, μισθὸν Προφήτου λήψεται, καὶ ὁ δεχόμενος δίκαιον εἰς ὄνομα δίκαιου, μισθὸν δικαίου λήψεται“ (Ματ. 1. 41.) ἦτοι πᾶν μισθὸν ὅπῃ ἔχει νὰ λάβῃ ἀπὸ τὸν Θεόν ὁ Προφήτης, καὶ δίκαιος, πᾶν αὐτὸν μισθὸν ἔχει νὰ λάβῃ, καὶ ὅποιος δέχεται, καὶ τρέφει, καὶ φιλοξενεῖ τὸν Προφῆτην, καὶ δίκαιον, πᾶν καὶ λαϊκὸς ἦναι, καδὼς ἐρμηνεύει τὸν ῥητὸν τῷτο ὁ Χρυσόρρημος· „πᾶσι, εἰ μὴ διὰ βιωτικῶν προσάσιν, μηδὲ δι' αἰσθητικῶν ἐπιπλήρων δεξίται, ἀλλ' ἐπεὶ ἡ Προφήτης εἰσιν, ἢ δίκαιος, μισθὸν Προφήτου, καὶ μισθὸν δικαίου λήψεται· ἀντὶ τῆς, εἰς εἰκὸς τὸν Προφῆτην, ἢ δίκαιον δεχόμενον λαβεῖν· ἢ εἰς ἐκείνους μέλλει λαμβάνειν· ὅπερ καὶ ὁ Παῦλος ἐλεγε· πᾶν ὑμῶν περίσδμα, εἰς τὸν ἐκείνων ὑσέρημα, ἵνα καὶ τὸ ἐκείνων περίσδμα γένηται εἰς τὸ ὑμῶν ὑσέρημα“ (β'. Κορ. 1. 14.)

Καὶ εἰς τὸν πρῶτον δὲ λόγον τῆς πρὸς Φιλιππησίας

αὐτοῦ λέγει, τὸν ῥητὸν τῷτο ἐρμηνεύων τὸ Παύλου· „ὁ δύνανται νηστεύειν· οὐδὲ μετρωθῆναι· οὐδὲ χαμεύθῃ· οὐδὲ παννυχίσαι· ἐνέσι σοι τῶν ἀπάντων μισθὸν λαβεῖν, ἂν ἐτέρως τὸ πρᾶγμα μεθοδεύῃς, πᾶν ἐν τῷτοι κάμνοντα δεραπύων, καὶ ἀναπαύων, καὶ ἀληθῶν σωθεῖς, καὶ πᾶν ἀπὸ τοῦτων ἐπικυφίσων πόνον· αὐτὸς ἐστὶν μαχόμενος, αὐτὸς τραυμάζει λαμβάνων, σὺ δεραπύεις ἀπὸ τοῦ ἀγῶνος ἐπανίστα, δέχεαι ὑπὲρ τῆς χερσίν, ἀπὸ τοῦ ἰδρώτα, ἀναπαύων, παρακαλῶν, παραμυθῶν, ἀνακτῶ τὴν πεπότην, καὶ τὴν ψυχὴν· ἂν μετὰ πᾶσι τῶν προθυμῶν διακονῶμεν τοῖς Ἀγίοις, μετὰ πᾶν μισθὸν αὐτῶν ἐσόμεθα“· Λέγει δὲ καὶ ὁ Πηλοσίτης Ἰαίδωρος· „ἐκίς τῆς καδ' ἐτέρων τινὰ χρείαν, ἢ πρόφασιν, τιμὴν ἀξιοῖ τὸ καλόν, ἢ δὴ καὶ τῆς τοῦ καλῶς μεδέει δόξης· ἀλλ' ἐκείνους τῷ ἀγαθῷ συνδοξαθήσεται, ὁ αὐτὸς πᾶν ἀγαθὸν δι' αὐτὸν τιμήσας· πολλοὶ γὰρ Προφῆταις, ἢ δίκαιους τιμῶσιν, ἢ διὰ δόξαν ἀνδραπίνην, ἢ διὰ κέρδος βιωτικόν... ἀλλ' ἐκ ἀντιφάσει τῆς μισθὸν Προφήτου λαμβάνειν· εἰ δὲ τίς ἀπὸ τῶν ποικίλων ἐπικυφίσων, γυμνῇ τῇ ψυχῇ πρὸς τὸ ἀγαθὸν βλέπων, τιμήσας τῶν Ἀγίων, ὁ ποῖτος μετὰ τῶν Ἀγίων ἡκόπως συνδοξαθήσεται“ (Περὶ τῆς σφραγὸς κατὰ Ματθ.) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώρετος· „κοινωνίαν ἡκόπως ἐκάλεσε· καὶ γὰρ ὁ Κύριος ἐφ' ἡ ποιήσατε ἐαυτοῖς φίλους ἐκ τοῦ μαμωνᾶ τῆς ἀδικίας, ἵνα ὅταν ἐκλήπητε, δέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους αὐτῶν σκηνάς· καὶ ὁ θεὸς Ἀπόστολος, πᾶν ὑμῶν περίσδμα, εἰς τὸ ἐκείνων ὑσέρημα, ὅπως γένηται ἰσότης· κοινωνία ποῖται ἐστὶν, καὶ ἀντιδόσεις· ὁ μὲν γὰρ δίδωσι χρήματα, ὁ δὲ ἀντιδίδωσιν δολογίαν, καὶ ἐστὶν πᾶν δεομένη πᾶν μίσση“· Ὅρα περὶ τῶν ἐκτείνωνται καὶ δεξιούμενων τοῦς ἐναρξάμενος, ἐν τῇ ὑποσημασίᾳ τοῦ ἀσπάζεσθαι ὑμᾶς Γαῖος ὁ ξένος μου, καὶ τῆς Ἐκκλησίας ὅλης· (Ῥωμ. 15. 23.) Διὰ τὴν δὲ ὀνομάζεται κοινωνία ἢ ἐλεημοσύνη, ὅρα εἰς τὴν ὑποσημασίᾳ πᾶν εὐδόκησαν γὰρ, καὶ ὀφειλέται αὐτῶν εἶναι· (Ῥωμ. 15. 27.) καὶ ὅτι ὁ ἐλεούμενος χρεώσθαι νὰ προσδύχεται ὑπὲρ τοῦ ἐλεῶντος, ὅρα καὶ τὴν ὑποσημασίᾳ πᾶν ὅτι πολλὰ καὶ μετὰ ἀνέψυξε· (β'. Τιμόθ. 4. 16.) ἵνα μάθῃ ὅτι καὶ οἱ φυλακιστὰς πᾶν σκέπῃ πᾶν κρατίαν συμμοιράζοντες πᾶν κέρση μετὰ τῆς κρατίως.

ὅτι ὁ Θεὸς ἄρχισεν εἰς ἐσᾶς τὰ ἀγαθὰ ἔργα, ἦγεν, καὶ ὁ Θεὸς ἄρχισεν, ἀλλὰ μὲ πῶς ἐδικ-
κλώσας προαίρεσιν· διὰ τὴν αὐτὴν ἢ προαίρεσιν τὰ ἀνθρώπων δυνάμει, ἐδὲ ὁ Θεὸς θέλει ἐνεργή-
σῃ εἰς τὴν ἀνθρώπων τὴν χάριν τε. Καὶ γὰρ αὐτὸς ὁ Θεὸς ἐνεργᾷ τὴν χάριν τε ἀπλῶς καὶ
ὡς ἔτυχεν, δυνάμει ἢ ὅπως ἐμπόδιον νὰ ἐνεργήσῃ ταύτῃ καὶ εἰς τὴν ἑλλείπον, καὶ εἰς ὅλους
τὴν κακοπροαίρετος ἀνθρώπων· ὥστε μὲ τὰ λόγια ταῦτα δυνάμει ἐγκωμιάζει ὀλίγον τὴν Φιλιπ-
πησίαν ὁ Θεὸς Ἀπόστολος· διὰ τὴν αὐτοὶ μὲ πῶς καλῶς τὴν προαίρεσιν ἐτράβιξαν τὴν χά-
ριν τὴν Θεοῦ εἰς τὴν αὐτὴν τὴν, διὰ τὴν τὴν σπουδῇ εἰς τὰ καλὰ ἔργα· καὶ διὰ τὴν πόσον με-
γάλα κατορθώματα, καὶ ἀρετὰς ἔχον, ὥστε ὅπως αὐτὰ δυνάμει ἐδυνάμυντο νὰ ἐνεργήσῃ ἀπὸ
δυνάμει ἀνθρώπων, ἀλλὰ ἀπὸ δυνάμει Θεοῦ· ὅμως δὲ καὶ παραδαρτῶν μὲ τὰ λόγια ταῦτα
τὴν Φιλιππησίαν, ὥστε νὰ μὴ ἀμελῶν εἰς τὸ ἐξῆς· διὰ τὴν αὐτὸς ὁ Θεὸς ἔχει νὰ τελειώσῃ τὰ
ἀγαθὰ αὐτῶν ἔργα, λοιπὸν αὐτοὶ δυνάμει θέλουν ἔχειν πόσον κόπον εἰς τὸ νὰ τὰ ἐργασθῶν.
Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τὴν „ὁ γὰρ Θεὸς ἐστὶν ὁ ἐνεργῶν ἐν ὑμῖν καὶ τὸ θέλει, καὶ τὸ
ἐνεργεῖ“· (Φιλιπ. β'. 13.)

„Ἀχρὺς ἡμέρας Ἰησοῦ Χριστοῦ“.

Η ποι ἕως τὴς παρουσίας τοῦ Κυρίου· ἔτσι, λέγει, ἐγὼ θαρρῶ ὅτι ὁ Θεὸς θέλει ἐνεργή-
σῃ τὴν χάριν τε, ὅχι μόνον εἰς ἐσᾶς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἀποχρῆσιν σας, ἕως τὴς σωτηρίας
τὴν κόσμου· ἢ νοεῖ ἐδῶ ἡμέραν Χριστοῦ, τὸ τέλος τὴν κάθε Φιλιππησίαν, καὶ τὴν θαύματον, ὅς
τις, καὶ σωτέλεια μερικὴ ὀνομάζεται.

7. „Καθὼς ἐστὶ δίκαιον ἔμοι τὸτο φρονᾶν ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, διὰ
τὸ ἔχον με ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμᾶς, εἴτε τοῖς δεσμοῖς μου, καὶ τῇ
ἀπολογίᾳ, καὶ βεβαίωσιν τὴν Εὐαγγελίᾳ“.

Πληροφορεῖμαι, λέγει, ὅτι ἕως τέλους τοῦτοι καλοπροαίρετοι θέλατε εἶσθε, ὡς ἀδελφοί,
καὶ τὸτο φρονῶ, καὶ σοχαζομαι διὰ λόγους· διὰ τὴν πάντοτε σᾶς ἔχω εἰς τὴν καρδίαν μου,
καὶ ἀκολουθῶς ἠξιάζω τὰ κατορθώματα, καὶ ἀρετὰς σας, καὶ διὰ τὴν, μὴ ὅλον ὅπως εἶσθε μα-
κραὶ ἀπὸ λόγους κατὰ τὸν τύπον, σπουδάζετε ὅμως, καὶ ἀγωνίζεσθε μὲ τὴν προαίρεσιν,
καὶ γνώμῃ, νὰ γίνεσθε συγκοινωνοί, καὶ σωῦντες τὴν χάριν τὴν Εὐαγγελίᾳ μου, καὶ τῶν
δεσμῶν μου· ὥστε δίκαιον ἔχω νὰ σοχαζομαι καὶ ἐγὼ διὰ λόγους τὰ τοιαῦτα, καὶ ἀπὸ τῆς
προοίμια, καὶ τὴν καλὰς σας ἀρχάς, νὰ συμπεραίνω καὶ τὸ καλὸν σας τέλος. Θαυμάζον δὲ
τῇ ἀληθείᾳ, καὶ μέγα ἐγκώμιον τὴν Φιλιππησίαν εἶναι, τὸ νὰ δεικνύονται αὐτοὶ εἰς τὴν
καρδίαν τοῦ Παύλου· τὸ Παῦλος, λέγω, ἐκεῖνος, ὅπως δυνάμει ἡγάπα ἀπλῶς, καὶ ὡς ἔτυχεν,
ἀλλὰ ἡγάπα μὲ κρίσιν, καὶ ὁρθὸν λογαριασμόν, καὶ ἐκεῖνος ὅπως ἦτον ἄξιος ἀγάπης· ἀλλ'
ἐδὲ ὅταν, λέγει, ἐπαράσεν εἰς τὸν Βασιλέα Νέρωνα, καὶ ἀπελογεῖται διὰ τὸ Εὐαγγέλιον
ὅπως κηρύττω, ἐδὲ τότε, λέγει, δυνάμει διγύκετε ἀπὸ τὴν μνήμην μου. Βεβαίωσιν δὲ τὸ Εὐαγγ-
γέλιον ὀνομάζει τὰ δεσμά, καὶ τὴν θλίψεις· ἀλλὰ καὶ ἀπολογίαν τὴν Εὐαγγελίου ἠθέλησεν
εἰπεῖν, ὅτι τὰ δεσμά, καὶ ἡ θλίψεις εἶναι (1). Φανερόν γὰρ εἶναι εἰς τὸν κάθε σῶν, ὅτι αὐ-
τὸς Παῦλος δυνάμει ἦτον βέβαιος πῶς ἔχον νὰ δοθῇ εἰς αὐτὸν αἰταμοίβα ἀνεκλάλητοι εἰς τὴν
ἀλλῶ ζωῇ, καὶ ἄρρητα ἀγαθὰ, δυνάμει ἠθέλε δεσμηταί, καὶ νὰ πάσχη, ἕτε ἠθέλεν ἐναν-
τιόνηται εἰς σῶν Καίσαρα, καὶ Ἀυτοκράτορα τὸν Κόσμον Νέρωνα, αἰσῶς καὶ δυνάμει ἔβλεπεν
ἐμπροσθέν τινος νοεῶς, ἄλλον Βασιλέα μεγαλότερον, καὶ μοιμώτερον τὸν Χριστόν· ὥστε αἱ
θλίψεις, καὶ τὰ δεσμά τοῦ Παύλου, βεβαίωσις ἦτον τὴν Εὐαγγελίᾳ.

„Συγ-“

(1) Καὶ ὁ Χρυσόστομος δὲ λέγει ὅτι „οὐ γὰρ
μόνον οἱ ἀνιστάμενοι νεκροί, ἐδὲ οἱ λεπτοὶ καθαρο-
μενοι, ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς δεσμεύμενοι, βεβαίωσιν τὸ
Εὐαγγέλιον· πῶς; καὶ τίνι τροπῇ; ὅτι μὴ πᾶ-
σιν ἡμεῖς, καὶ μὴ ἐνδιδόντες, ἀλλὰ προθυμότεροι γενό-
μενοι, ἰκανῶς παρέχοντες ἀπόδοσιν, τοῦ ἀληθείας
εἶναι κήρυκες· καὶ θεῶν τινος δυνάμει ἐν ἡμῖν εἶναι,

καὶ πῶς πάντες ἐξομαρτίζοντες, καὶ ἐκ εἰσῶν τῶν
παρασῶν τὸ πλῆθος περιγενέσθαι τῶν κηρυττόντων·
καὶ γὰρ ἐστὶν ἀνθρωπίνης δυνάμει, διὰ ποσὸν χρό-
νον πᾶσι τῶν κλημάτων· ἢ τοῖς ἀλλοῖς δὲ μόνον πῶς
βεβαίωσιν τοῦ Εὐαγγελίου, ἀλλὰ καὶ ἡμῖν αὐτοῖς·
δοκιμώτερος γὰρ ἡμᾶς ἐργάζεται, καὶ ἰσχυρότερος
καταφρονεῖ τῶν ἐπιβλητῶν“.

„Συγκοινωνήσμοι τῆς χάριτος παῦταις ὑμῶς ὄντας“.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα δείχνει ὁ Παῦλος, ὅτι δὲν ἀγαπᾷ τὰς Φιλιππησίους ἀδιακρίτως, καὶ χωρὶς λογαριασμῶν· διὰ τὸτο, λέγει, σὰς ἔχω εἰς τὴν καρδίαν μου, διὰ τὸ καὶ ἐσεῖς εἰσθε συγκοινωνοὶ τῆς εἰς ἐμὲ χάριτος, ἥτοι τῶν δεσμῶν, καὶ τῶν θλίψεών μου, καὶ σπυδάζετε νὰ μὴ φανῆτε κατώτεροι ἀπὸ ἐμένα κατὰ τὰς θλίψεις, ἀλλὰ νὰ γινῆτε σιωπῶντες, καὶ συμμοίρασαι τῶν πειρασμῶν, ὅπερ δοκιμάζω διὰ τὸ τῷ Χριστῷ Εὐαγγελίον. „Ὅτι δὲ τὰ δεσμά, καὶ οἱ διὰ τὸ Εὐαγγέλιον πειρασμοί, εἶναι χάρις, μάρτυς εἶναι ὁ Κύριος ὁ εἰπὼν εἰς τὸν Παῦλον· „ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου· ἡ γὰρ διωγμὸς μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται“. (β'. Κορ. ιβ'. 9.) Μᾶλλον δὲ, φανερόν ἐστίν τὸτο ἀπὸ τὸν λόγον, ὅπερ λέγει παρακάτω ὁ ἴδιος Παῦλος· „ὑμῖν ἐχαρίσθη τὸ ὑπὲρ Χριστοῦ, καὶ μόνον τὸ εἰς αὐτὸν πισθῆναι, ἀλλὰ καὶ „τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν“. (Φιλιπ. α'. 29.) Βλέπε δὲ, ὡς ἀναγνώσας, πῶς δὲν εἶπον ὁ Παῦλος τὰς Φιλιππησίους κοινωνῆς, ἀλλὰ συγκοινωνῆς, δείχνωντας μὲ τὸτο, ὅτι καὶ ὁ Παῦλος πάλιν ἦτον μὲ ἄλλας συγκοινωνῶς, καθὼς ὁ ἴδιος τὸ λέγει· „ἵνα συγκοινωνῶς τοῦ „Εὐαγγελίου γινώσκωμαι“. (α'. Κορ. θ'. 23.) ἥτοι ἵνα συγκοινωνήσω καὶ ἐγὼ τὰ ἡτοιμασμένα ἀγαθὰ, μαζὶ μὲ ἐκείνους ὅπερ κηρύττων τὸ Εὐαγγέλιον.

8. „Μάρτυς γάρμου ἐστὶν ὁ Θεὸς, ὡς ἐπιποθῶ παῦταις ὑμῶς ἐν „σπλάγχνοις Ἰησοῦ Χριστοῦ“.

Δὲν φέρει ἐδῶ μάρτυρα τὸν Θεὸν ὁ Παῦλος, διὰ τὸ δὲν πισθίζεται ἀπὸ τὰς Φιλιππησίους, ὅχι, ἀλλὰ διὰ τὸ θέλει νὰ παραστήσῃ τὴν πολλὴν ἀγάπην ὅπερ ἔχει εἰς αὐτὰς, καὶ μὴ δυνάμενος νὰ τὴν φανερώσῃ διὰ λόγον, ἀφίνει τὸτο εἰς τὸν Θεόν, τὸν ἐξετάζοντα τὰς καρδίας. Σημεῖον δὲ εἶναι πῶς λέγει ἀλήθειαν ὁ Παῦλος, τὸ νὰ φέρῃ μάρτυρα τὸν Θεόν· διὰ τί, αὐτὸς ἔλεγε ταῦτα μόνον διὰ νὰ κολακώσῃ τὰς Φιλιππησίους, ἥτοι αὐτὸς ἔλεγε ταῦτα ψευδόμενος, βέβαια δὲν ἠθέλησεν ὀνομάσῃ τὸν Θεὸν μάρτυρα τῶν λόγων τε· „ἐν σπλάγχνοις „δὲ εἶπον Ἰησοῦ Χριστοῦ“ ἥτοι ταῦτα σὰς λέγω, ὅχι διὰ κἀνενός μου ἀνθρώπου τέλος, ἕτε διὰ τί μοι ἐπέμψατε τὰ πρὸς τὴν χρεῖαν, ἀλλὰ τὰ λέγω μὲ κατὰ Θεὸν ἀγάπῃ· ἡ τὸ „ἐν „σπλάγχνοις Ἰησοῦ Χριστοῦ“ τὸτο δηλοῖ, ὅτι, ἐπειδὴ ἐγὼ ὁ Παῦλος ἔγινα πνευματικὸς πατὴρ ἐδικὸς σας, διὰ τῆς εἰς τὸν Χριστὸν πίστεως, τότε χάριν ἔχω εἰς ἐσὰς σπλάγχνα Πατρὸς· ὅχι ὅμως πιαῦτα σπλάγχνα, ὅποια ἔχουσιν οἱ σαρκικοὶ πατέρες, ἀλλὰ τιαῦτα, ὅποια χαρίζει ὁ Χριστὸς εἰς τὰς γνησίους τε δούλους, οἵτινες γεννῶσιν εἰς αὐτὸν τέκνα πνευματικά διὰ τῷ Εὐαγγελίῳ· ὅλος δὲ, λέγει, σὰς ἐπιποθῶ, ἐπειδὴ καὶ ὅλοι ἐσθε συγκοινωνοὶ τῆς χάριτος τῶν δεσμῶν μου, καὶ ἀπλῶς, ἐπειδὴ καὶ ὅλοι ἐσθε ἀξιοὶ τῶ πόθου, καὶ τῆς ἀγάπης μου.

9. „Καὶ τὸτο προσδύχομαι, ἵνα ἡ ἀγάπη ὑμῶν ἔτι μᾶλλον, καὶ „μᾶλλον περισσάῃ“.

Καὶ μ' ὅλον ὅπερ ὁ Παῦλος πόσον πολλὰ ἠγαπᾷ ἀπὸ τὰς Φιλιππησίους, ὅμως ἀκόμη θέλει νὰ ἀγαπᾶται ἀπὸ αὐτὰς περισσότερον, ἐπειδὴ τῆς ἀληθινῆς, καὶ γνησίης ἀγάπης μέτρον εἶναι, τὸ νὰ μὴ σέκεται ποτὲ, ἀλλὰ πάνποτε νὰ αὐξάνῃ (1). Βλέπε δὲ πῶς ἐμεταχειρίσθη ὁ Ἀπόστολος λέξεις ὑπερβολικὰς, εἰπὼν· „ἔτι, καὶ μᾶλλον, καὶ μᾶλλον, καὶ „περισσάῃ“. λέγει δὲ ταῦτα ὅχι μόνον διὰ νὰ ἀγαπῶσι τὸν Παῦλον οἱ Φιλιππησίους, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀγαπῶσι καὶ αὐτοὶ ὅλους τὸν ἄλλον.

„Ἐν ἐπιγνώσει, καὶ πάσῃ αἰσθήσει“.

Ητοι τὸτο προσδύχομαι τὸ νὰ ἀγαπᾷτε ὅλους ἐσεῖς ἀδελφοί, ὅχι ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχον, ἀλλὰ μὲ κάθε δοκιμασίαν, καὶ γνώσιν, καὶ διάκρισιν· διὰ τὸ εἶναι πολλοί, ὅπερ ἀγαπᾷν

(1) Καὶ ὁ θεὸς δὲ Χρυσόστομος λέγει, μέτρον ἀγάπης τὸ μηδὲμὶ ἴσαθαι. (Λόγ. β'. εἰς τὴν πρὸς Φιλιππ.)

πᾶν ἀλόγως, καὶ ἀδιακρίτως· ὅθεν εἶναι σερραὶ αἱ φιλῖαι τῶν ποιέων, καὶ αἱ ἀγάπαι· ἢ λέγει, ὅτι μὲ δοκιμασίαν, καὶ ἐπίγνωσιν νὰ ἀγαπᾶτε, διὰ τὰ μὴ τύχη νὰ ἀγαπήσεν αἰρετικὸς, καὶ φαυλοβίος ἀνθρώπος (1).

10. Εἰς τὸ δοκιμάζην ὑμᾶς τὰ διαφέροντα·.

Ητοι τὰ συμφέροντα· διὰ τὸ, λέγει, ἀνίσως μὲ δοκιμῶ, καὶ κείσιν ἀγαπᾶτε, ἡμπορεῖτε νὰ γνωρίσετε ποίους πρέπει νὰ ἀγαπᾶτε (δηλαδή τὰς ὁμοπίστους, καὶ ἐναρέτους Χριστιανούς) καὶ ποίους δὲν πρέπει νὰ ἀγαπᾶτε (ἦτοι τὰς ἀπίστους, καὶ ποινηρὸς). Πῶς δὲ εἰς ἄλλο μέρος λέγει ὁ Παῦλος· „εἰ διωγὰν τὸ εἶναι ὑμῶν μετὰ πάντων ἀνθρώπων εἰρηνόετε“; (Ρωμ. ιβ'. 18.) Εἰς τὸτο ἀποκρινόμεθα, πρῶτον μὲν, ὅτι δὲν εἶπεν ἀπλῶς, εἰρηνόετε μετὰ πάντων ἀνθρώπων, ἀλλὰ ἐξεχώρισε τὸτο, καὶ ἐπροσδιώρισεν, εἰπὼν, εἰ διωγὰν, μετὰ πάντων εἰρηνόετε· δεύτερον δὲ, ὅτι ἄλλο εἶναι τὸ νὰ εἰρηνώῃ τινὰς μὲ τὸν ἄλλον, καὶ ἄλλο τὸ νὰ τὸν ἀγαπᾷ· δι' αὐτὸ, τὸ μὲν εἰρηνόετε, ζητεῖ νὰ μὴ μάχεται τινὰς μὲ τὸν ἄλλον· τὸ δὲ νὰ τὸν ἀγαπᾷ, ζητεῖ ψυχῆς φιλικῶς διάθεσιν, καὶ εὐωσίαν, καὶ ὁμοιότητα τῆ ἡθικῆς, τὰ ὅποια ταῦτα δὲν πρέπει νὰ τὰ δείχνωμεν εἰς τὰς αἰρετικὰς, καὶ φαυλοβίους ἀνθρώπους· εἶπε γὰρ ὁ Κύριος περὶ τῶν ποιέων ὅτι „Εἰ ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζεισε, ἢ ἐκκοψον αὐτόν.“ (Ματθ. ε'. 23.)

„Ἵνα ἦτε ἐλικρινεῖς, καὶ ἀπρόσκοποι εἰς ἡμέραν Χρυσῆ“.

Δεν σὰς λέγω ταῦτα, λέγει, διὰ τὸ ἐδικόν μου συμφέρον, ἀλλ' Ἵνα ἑσεῖς μὴ δεχθῆτε κἀνείνα αἰρετικόν, καὶ νενοθωμένον δόγμα ἀπὸ τὰς αἰρετικὰς, θέλοντες τάχα νὰ τὰς ἀγαπᾶτε· εἶπε δὲ, τὸ μὲν νὰ εἰσθε ἐλικρινεῖς, ὡς πρὸς τὸν Θεόν (2), τὸ δὲ νὰ εἰσθε ἀπρόσκοποι, ἥγαν ἀσκανδάλιστοι, ὡς πρὸς τὰς ἀνθρώπους· διὰ τὸ εἶπω, ὅτι ἑσὶν δὲν βλάπτει τὸ νὰ ἔχης φιλίαν, καὶ ἀγάπην μὲ τὰς αἰρετικὰς, καὶ φαυλοβίους ἀνθρώπους, ἀλλ' ὅμως τὸν ἄλλον βλάπτει· διὰ τὸ ὅποιος Χριστιανός, βλέπει ἑσὶνὰ πῶς ἀγαπᾷς τοὺς αἰρετικὰς, καὶ κακοτρόπως, σκανδαλίζεται, καὶ σὲ κατηγορεῖ πῶς εἶσαι καὶ ἐσὺ ὁμοίος ἐκείνων κατὰ τὴν αἵρεσιν, καὶ κακοτροπίαν· ὥστε πῶς ἐσὺ θέλεις ὀρεθῆς ἐλικρινεῖς, καὶ καθαρὸς εἰς τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως τῆ Χρυσῆ, ὅταν σκανδαλίζῃς τὰς ἀδελφεὰς σου (3);

11. „Πεπληρωμένοι καρπῶν δικαιοσύνης, τῶν διὰ Ἰησοῦ Χρυσῆ, εἰς δόξαν, καὶ ἔπαινον Θεοῦ“.

Ητοι ἐγὼ, λέγει, προσδύχομαι διὰ τὰ ἔχετε ἑσεῖς οἱ ἐν Φιλίπποις Χριστιανοὶ, μαζί μὲ τῷ ὁρθότῃ τῶν δογμάτων τῆς πίστεως, καὶ ζωῇ ἀκατηγόρητον. Δικαιοσύνην δὲ ὀνομάζει,

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώρητος λέγει, ὅτι ἐδῶ ἀνίσταται ὁ Παῦλος τὰς ἀπατεώνας ἐκλήνας, ὡς ἐξ Ἰουδαίων πιστεύσαντας, καὶ τὴν περιτομὴν καὶ τὰ ἔθιμα τοῦ νόμου φυλάττεσθαι διδάσκοντας.

(2) Ὅτι δὲ ἡ ἐλικρινεῖα λαμβάνεται πρὸς τὸν Θεόν, μαρτυρεῖ μὲν καὶ ὁ Ἀπόστολος ἀλλοχού λέγων· „ἢ γὰρ καύχησις ἡμῶν αὐτῇ ἐστὶ, τὸ μαρτύριον τῆς συνειδήσεως ἡμῶν, ὅτι ἐν ἐλικρινείᾳ Θεοῦ... ἀνεγράφημεν ἐν τῷ κόσμῳ“ (β'. Κορ. α'. 12.) Μαρτυρεῖ δὲ καὶ ὁ μέγας Βασιλεὺς, ὅστις τὸ ἴδιον πᾶσι ρησὶν τοῦ Ἀποστόλου ἐρμηνεύων, λέγει· „Εἰλικρινεῖς λογίζομαι εἶναι, τὸ ἀμειγρὸς, καὶ ἄκρως καθαρισμένον ἀπὸ παντὸς ἐναντίου· συνηγμένον δὲ, καὶ ἀπεπηγμένον πρὸς τὸν μόνον Θεοῦ· ἢ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ πᾶσι ἐν ἑκάστῳ καιρῷ, καὶ πράγματι πρὸς τὸν πάντες (τῆς Θεοσεβείας) δηλ.) σκοπὸν ἐπιζητούμενα (ἐλικρινεῖν λέγονται) ὥστε μηδὲ πρὸς τὴν συγγενὴ τῶν καταδωμάτων ἀπομετεωρίζεσθαι τὸν ἑασι σαχθυῖναι“ Ὅτι δὲ τὸ πρὸς

μόνῳ τῷ Θεοῦ εἶναι διωρημένον, ἐλικρινεῖς λέγεται, φανερόν ἐστιν ἀπὸ ἐκείνου ὅπου λέγει ὁ Ἀπόστολος· „οὐ γὰρ ἐσμεν ὡς οἱ πολλοὶ κατηλθόντες τὸν λόγον, τῷ Θεῷ, ἀλλ' ὡς ἐξ ἐλικρινείας“ καὶ δὲν ἔκει εἰς ἐδῶ, ἀλλὰ ἀκολούθως λέγει· „ἀλλ' ὡς ἐκ Θεοῦ, κατενόησιον τοῦ Θεοῦ ἐν Χρυσῇ λαλῶμεν“ (β'. Κορ. β'. 17.) (Ὁρ. κατ' Ἐπιτ. σξδ'.)

(3) Διὰ τὸ ἀναγινώσκοντες ἐν τῷ Ἀγίῳ Γραφῷ, ὅτι ἐπειδὴ ὁ Ἰωσαφάτ Βασιλεὺς Ἰουδα ἐφελθὼν μὲ τὸν παράνομον Ἀχαάβ, Βασιλεῖα Σαμαρείας, ἀπέτελεν ὁ Θεὸς τὸν Προφήτην Ἰησοῦ, καὶ ἠλεῖσεν αὐτὸν μὲ πᾶσι ταῖς λόγια· „Καὶ ἐξηλθεν ἐκ ἀπάντησιν αὐτοῦ (τοῦ Ἰωσαφάτ δηλαδὴ) Ἰησοῦ ὁ πῦρ Ἀνα· τὴν ὁ Προφήτης, καὶ ἔπειν αὐτῷ· Βασιλεῦ Ἰωσαφάτ, ἢ ἀμαρτωλῷ σὺ βοηθῆς; ἢ μισομενόμενος ὑπὸ Κυρίου, φιλιᾷς; διὰ τοῦτο ἐγένετο ἐπὶ σὲ ὀργὴ παρὰ Κυρίου“ (β'. Παραλ. ιδ'. 2.) Ὅρα καὶ τὸ „μὴ γί· νειδε ἐπεροζυγούται“ (β'. Κορ. γ'. 14.)

μάζει, ἢ τὴν καθόλου ἀρετὴν, ὡς καὶ ἄλλοτε εἶπομεν, ἢ τὴν ἐλεημοσύνην, μετὰ τρόπον ξεχωριστόν. Εὐχομαι δὲ, λέγει, ὅχι διὰ τὰ ἐργάζεσθε τὴν ἀρετὴν, ἢ τὴν ἐλεημοσύνην ἀπελῶς, ἀλλὰ διὰ τὰ εἶσθε γεμάτοι ἀπὸ τῆς καρπῆς τῆς δικαιοσύνης, καὶ ἐλεημοσύνης· ἐπειδὴ δὲ καὶ οἱ Ἑλλῆνες ἐφαίνοντο ὅτι ἐργάζοντο ἀρετὴν, καὶ ἐλεημοσύνην, διὰ τὸ ὅτι Παῦλος ἐπρόσθεσε, τὸ, „διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ“ διὰ τὴν φανερῶσιν, ὅτι ἡ ἀρεταὶς μετὰ πᾶν Χριστιανῶν γίνονται διὰ τῆς βοηθείας, καὶ χάριτος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀκολούθως εἶναι γεμάταις ἀπὸ παπείνωσιν· ἡ δὲ ἀρεταὶς τῶν Ἑλλήνων, ἐγίνοντο διὰ τῆς ἐδικῆς τῶν διωγμάτων, καὶ ἀκολούθως ἦσαν γεμάταις ἀπὸ κενοδοξίαν, καὶ ἀνθρωπαρέσκειαν. „Εἰς δόξαν δὲ Θεοῦ“ εἶπε, καὶ ὅχι ἡμεῖς τὸ διδάσκοντες ταῦτα· ὥστε, εἰσεῖς πρέπει νὰ ἐργάζεσθε τὰς ἀρετὰς, διὰ τὴν μὴ ἐμποδίσετε τὴν ἐκ τῶν ἀρετῶν σας προξενουμένην δόξαν εἰς τὸν Θεόν· ὁμοῦ δὲ, καὶ παραθάρρυνει τὰς Φιλιππησίους μετὰ τὰ λόγια ταῦτα, ὥσπερ ὅτι ὁ Θεὸς μέλλει νὰ συνεργῇ εἰς τὰ ἔργα αὐτῶν, τὰ εἰς τὴν ἐδικὴν τε δόξαν ἀποβλέποντα.

12. „Γινώσκων δὲ ὑμᾶς βάλομαι, ἀδελφοί, ὅτι τὰ κατ' ἐμὲ, μάλλον εἰς προκοπὴν τοῦ Εὐαγγελίου ἐλήλυθεν“.

Ακόλουθον ἦσαν νὰ παράττωνται, καὶ νὰ λυπῶνται οἱ Φιλιππησίιοι, μετὰ τὸ νὰ ἔμαθον, ὅτι ὁ Διδάσκαλος αὐτῶν Παῦλος δεισκέσεται εἰς τὰ δεσμά, καὶ ὅτι ἐξ αἰτίας τῶν δεσμῶν, ἐμποδίζεται τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου· ὅθεν ὁ Παῦλος διὰ τὴν ἀποτινάξαι τὴν παραχλὺν ταύτην, καὶ λύσειν ἀπὸ τῆς καρδίας τῶν, εἶπεν, ὅτι τὰ δεσμά, καὶ ἡ ἀλυσίδες, ὅχι μόνον δυνάμει ἐμπόδισαν ἀπὸ τοῦ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, ἀλλὰ καὶ περισσώτερον αὐξήσαν αὐτὸ, καὶ ἐξάπλωσαν (1).

13. „Ὡς τὰς δεσμὰς μου, φανερὰς γενέσθαι ἐν Χριστῷ, ἐν ὅλῳ τῷ πραιτωρίῳ, καὶ τοῖς λοιποῖς πᾶσι“.

Ητοι καὶ δεδεμένος, λέγει, ὧντας ἐγὼ, δὲν σιωπῶ, ἀλλὰ περισσώτερον παρρησιάζομαι, καὶ κηρύττω τὸ Εὐαγγέλιον, ὥς ὅτι τὸ κήρυγμά μου ἐφθασεν ἕως εἰς αὐτὸ τὸ πραιτώριον, ἦγεν ἕως εἰς αὐτὸ τὸ παλάτι τοῦ Νέρωνος, (2) καὶ εἰς ὅλῳ τῷ Πόλει τῆς Ῥώμης· τὸ δὲ ἔργον ἐν Χριστῷ, ἦγεν αὐτὸ εἶναι κατόρθωμα τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὅχι τῆς ἐδικῆς μου διωγμάτων· ἢ τὸ „ἐν Χριστῷ“ εἶναι σχῆμα ὑπερβατὴν, καὶ συνάπτεται ἔτι· „ὥς τὰς ἐν Χριστῷ δεσμὰς μου, φανερὰς γενέσθαι“.

14. „Καὶ τὰς πλείονας τῶν ἀδελφῶν, ἐν Κυρίῳ πεποιθότας τοῖς δεσμοῖς μου, πολλῶν περισσώτερος, ἀφόβως λαλεῖν τὸν λόγον“.

Καὶ πρότερον μὲν, λέγει, οἱ ἄλλοι συναπόστολοί μου ἐπαρρησιάζοντο, καὶ ἐκήρυττον· τώρα δὲ βλέποντες ἐμένα, πῶς δεδεμένος ὧντας, μετὰ περισσώτερον παρρησίαν κηρύττω, περισσώτερον καὶ αὐτοὶ ἐπαρρησιάζοντο, καὶ κηρύττεσι τὸ Εὐαγγέλιον· διότι βλέποντες ἐμένα ἀλυσοδεμένον, ἐξεθάρρυνον περισσώτερον, καὶ εἰς τὸν ὅμοιον ζῆλον τὸν ἐδικόν μου ἐφλέχθησαν καὶ αὐτοί· ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἀπόστολος μέγαλον πρᾶγμα ἐφαίνετο πῶς λέγει, ὅτι ἐγὼ τὰς ἐπαραθάρρυνα, διὰ τὸ ἐσύσειλον αὐτὸ, καὶ εἶπεν „ἐν Κυρίῳ“ ἦγεν μετὰ τὴν βοήθειαν, καὶ δύναμιν τοῦ Κυρίου, εἰς τὸ ἐξεθάρρυνον. Καὶ λοιπὸν, αἰσῶς ἐκεῖνοι ὅτι δεισκονταὶ ἐδῶ εἰς τὴν Ῥώμην κοντά μου, καὶ μετὰ βλέποντες, δυνάμει λυπῶνται, εἰς τὰ παράττωνται διὰ τὰ δεσμά μου, ἀλλὰ μάλλον καὶ περισσώτερον θάρρος λαμβάνειν ἀπὸ αὐτῶν· ἀν, λέγω, ἔπει δυνάμει λυπῶνται διὰ τὰ δεσμά μου, πολλῶν μάλλον ἐσεῖς οἱ Φιλιππησίιοι δυνάμει πρέπει δι' αὐτὰ νὰ λυπησθε, καὶ νὰ παράττεσθε.

15. „Τι-

(1) Καὶ ὁ Θεοδώριτος προκοπὴν τοῦ Εὐαγγελίου, τὸ πλῆθος τῶν πιστευόντων ἀνόμασε.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι ἐπὶ τὴν νῦν ἀννομάζοντο κατὰ τὸν καιρὸν ἐκείνον, Πραιτώριον, τὰ Βασιλεῖα.

15. „Τινές μεν διὰ φθόνον, ἢ ἔριν, τινές δὲ δι' ἄδοκίαν, τὸν Χριστὸν κηρύττουσιν“.

Επειδὴ καὶ ὁ Παῦλος ἐδεσμεύθη, καὶ δέλεικετο εἰς τὴν φυλακὴν, διὰ τὸ πολλοὶ ἀπὸ τῆς ἀπίστεως ἐκήρυττον τὸν Χριστὸν, ὅχι ἀπὸ τῆς εἰς Χριστὸν ἀγάπῃ παρακινήμενοι, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν φθόνον, καὶ τῆς κακίας ὅπως ἔχον ἐναντίον τῷ Παύλῳ· δι' ὅτι αὐτοὶ μὲν τὸ κήρυγμα ὅπως ἔκαμνον τῷ Χριστῷ, ἔχον σκοπὸν νὰ ἀνάψω τὸν Βασιλεῖα Νέραν εἰς περισσότερον θυμὸν, διὰ νὰ θανατώσῃ τὸν μακάριον Παῦλον, μίαν ὥραν πρότερον, διὰ τὴν αὐτὸς ἐγένετο αἰτία νὰ κηρύττῃ τὸν Χριστὸν οἱ ἄπιστοι, καὶ εἰδωλολάτραι, καὶ νὰ σπείρεται πανταχῶς ἡ τῷ Χριστῷ πίστις· ἢ καὶ διὰ φθόνον τὸ ἐκαμναν, διὰ τὴν ἡθελον καὶ αὐτοὶ νὰ τιμῶνται, καθὼς ὁ Παῦλος, καὶ νὰ τραβίξῃ εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς τῆς δόξης τῷ Παύλῳ· ἐπειδὴ ἡ τιμὴ, καὶ δόξα τῷ Παύλῳ ἦσαν μεγάλη κοίτη εἰς ὅλους· ἄλλοι δὲ ἐκήρυττον τὸν Χριστὸν δι' ἄδοκίαν, ἔχον χάρις καμμίαν ὑπόκεισιν, ἀλλὰ μὲν ἀλήθειαν, καὶ καλῶς καὶ ἄδολον γνώμην.

16. „Οἱ μεν, ὅς ἐριθείας τὸν Χριστὸν καταγγέλλουσιν ὅχι ἀγνώως“.

Επειδὴ αὐτῷ ἀνέτερον ὁ Παῦλος ἐκείνους, ὅπως ἐκήρυττον τὸν Χριστὸν διὰ φθόνον ἐδικόν τε, διὰ τὸ πῶς ἐδῶ πλατύτερον ὁμιλεῖ περὶ αὐτῶν λέγων· ὅτι, ἄλλοι μὲν κηρύττειν τὸν Χριστὸν, ὅχι καθαρῶς, ἀλλὰ δι' αὐτὸ κατ' αὐτὸ τὸ καλὸν, ἀλλὰ διὰ τῆς φιλοκεικίας, καὶ τὸν φθόνον ὅπως ἔχουσιν ἐναντίον μου.

„Οἱόμενοι θλίψιν ἐπιφέρουν τοῖς δεσμοῖς μου“.

Αὐτοὶ, λέγει, ὅπως διὰ τὸν κατ' ἐμὲ φθόνον κηρύττειν τὸν Χριστὸν, νομίζον, ὅτι μὲν τὸ κήρυγμα τῷ Χριστῷ ὅπως κάμνει, θέλον μὲ βάλῃ εἰς περισσότερον κίνδυνον, καὶ θέλον προξενῶν εἰς ἐμὲ θλίψιν ἐπάνω εἰς τὴν θλίψιν· ἀλλ' ὅμως δὲν θλίβει κατὰ τὴν θέλησίν τες ἡ τέχνη αὐτοῦ, καὶ κακουργία· ἐπειδὴ ἀπὸ τὸ κήρυγμα αὐτοῦ, γίνεται λαμπρότερον τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ ἡ ἐδική μου χαρὰ γίνεται μεγαλιτέρα. Βλέπετε ἐδῶ, ὡς ἀγνώως, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ κάμῃ τινὰς εὖ καλὸν ἔργον, ὅχι ὅμως ἀπὸ προαίρεσιν καλῶς; καὶ πῶς εἶναι δυνατόν, ἀπὸ εὖ καλὸν ὅπως κάμνει τινὰς μὲ καλὸν σκοπὸν, νὰ μὴ λάβῃ μισθόν, ἀλλὰ καὶ κόλασιν αἰώνιον (1);

17. „Οἱ δὲ, ὅς ἀγάπης· εἰδότες, ὅτι εἰς ἀπολογία τῷ Εὐαγγελίῳ λίς κεῖμαι“.

Αλλοὶ δὲ, λέγει, κινήμενοι ἀπὸ τῆς ἀγάπῃ ὅπως ἔχον εἰς τὸν Χριστὸν, καὶ εἰς ἐμένα, κηρύττειν τὸν Χριστὸν, ἠξούροντες, ὅτι ἐπειδὴ καὶ ἐγὼ μέλλω νὰ ἀπολογηθῶ εἰς τὸν Θεόν, ὅπως μὲ ἐπρόσβαλε νὰ κηρύττω, διὰ τὸ καὶ αὐτοὶ συμβουλεύονται εἰς τὴν ἀπολογία ταύτῃ· δι' ὅτι ἀπίστως εἶναι πολλοὶ ἐκεῖνοι, ὅπως πιστεύοντες εἰς τὸ κήρυγμά μου, εὐκολος θέλει γένῃ

(1) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ μέγας Βασιλεὺς, γράφας πρῶτον τὸν ῥήτον τῷ Παύλῳ, ὑστερον λέγει, ὅτι προσοχὴν μεγάλῃ χρειαζέσθαι νὰ ἔχῃ καθεὶ Χριστιανός. ἵνα φυλάττῃ τὸν νοῦν, καὶ τῆς καρδίας, καὶ ὅ,τι καὶ ἀνέμνη, νὰ τὰ κάμνῃ εἰς δόξαν Θεοῦ μὲ σκοπὸν καλόν· „Παντὶ ἂν λόγῳ ἀναγκαῖα ἡ ἐπιμέλεια τοῦ ἔσω ἀνθρώπου, ὡς ἀμετέωροισιν ἵνα τὸν νοῦν καὶ ὡς περὶ δὴ προσλωθῶσι τῷ σκοπῷ πῶς τῷ Θεῷ δόξης, ἵνα φυλάσσοντες τὸ πρόσχαμα τῷ Κυρίῳ ἠπτόμενοι, ποιήσῃτε τὸ καλὸν καλόν, καὶ τὸν κατὸν αὐτοῦ καλόν“. Καὶ πάλιν „Φαρισαῖοι τυφλοὶ, καθαίρετε τὸ πρῶτον τὸ ἐνὸς τὸ ποιεῖν, καὶ πῶς τὸ ἐκτός αὐτοῦ ἔσται καθαρόν, ὅλον· ἐκ περιουσίας καρδίας ἀγαθῆς καρποφορῶ-

„μεν, ὁ μὲν, ἑκατὸν, ὁ δὲ ἐξήκοντα, ὁ δὲ τετράκοντα, ἢτε δι' ἔργων, ἢτε διὰ λόγων, εἰς δόξαν τοῦ Θεοῦ, καὶ τῷ Χριστῷ αὐτῷ, φυλάσσοντες πανταχοῦ τὸ ἅλυστον τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι“· (Λόγ. α. περὶ Βαπτίσματος) δι' ὅ,τι ἐκάνοι, ὅπου μετὰ χολῶνται πᾶς χαρὴν τοῦ Θεοῦ μὲ καλὸν σκοπὸν, ὁμοιάζον λέγει ὁ αὐτὸς Βασιλεὺς, μὲ ἐκένετο ὅπου μετὰ χολῶνται πᾶς ἰατρικὴ βόσκησις, ὅργανα εἰς τὸ νὰ θανατώσῃ τὸν ἀνθρώπου καὶ ὅχι εἰς τὸ νὰ τὸν ἰατρῶν, καὶ ὅτι αὐτοὶ εἶναι ἐργάται πῶς ἀνομίας, καθὼς ὁ Κύριος πῶς ἀνομίασεν, ἡπὼν εἰς τὸς προφητὰς ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ, καὶ θαυματοργήσαντας, „αποχωρήστε ἀπ' ἐμοῦ, οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν“. (Ματθ. ζ'. 23.)

γούη ἢ εἰς τὸν Θεὸν ἀπολογία μὲν, καὶ δὲν θέλω ἐντραπῶ δι' αὐτῶν· ὅσον γὰρ περὶ αὐτοῦ ἐπιστρέψω εἰς τὸν Χριστὸν, τόσον περὶ αὐτοῦ παρρησίαν θέλω λάβω ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως. Εἰς τὸ λοιπὸν μὲ συμβουλεύει ἐκεῖνος, ὅπως κηρύττωσιν ὁ ἀγάπης μὲ τὸν Χριστὸν, μὲ τὸ γὰρ κατὰ τὸν, καὶ ἐπιστρέψω πολλὰς εἰς τὴν πίσιν.

18. „Τί γάρ; πλὴν παντὶ τρόπῳ, εἴτε προφάσει, εἴτε ἀληθείᾳ, „Χριστὸς καταγγέλλεται“.

Καὶ τί πρέπει, λέγει, γὰρ λέγω πολλὰ; ἢ τί με μέλει αὐτὸ ἀπὸ φθόνου, ἢ αὐτὸ ἀπὸ ἀγάπης τινὲς κηρύττωσιν τὸν Χριστὸν; καὶ αὐτοὶ ἄλλοι μὲν ἀπὸ πρόφασις, ἢ γὰρ ἀπὸ φιλονεικίαν, καὶ ὑπόκρισιν, ἄλλοι δὲ ἀπὸ ἀληθείαν, καὶ εὐθύτητα γνώμης, τὸν Χριστὸν καταγγέλλουσιν; ἐγὼ οὖν μόνον φροντίζω, καὶ θέλω, τὸ γὰρ κηρύττεται ὁ Χριστὸς εἴτε ὅπως, εἴτε ὅπως. Ἀλλὰ μερικοὶ ἀνίστανται, ἀπὸ τὰ λόγια ταῦτα τῷ Παύλῳ ἐνόμισαν σφαλερῶς, ὅτι ὁ Παῦλος δίδει ἄδειαν εἰς τὰς αἰρετικὰς γὰρ κηρύττειν τὰς αἱρέσεις των· λέγει γὰρ ὁ Παῦλος ἐδῶ, ὅτι τὸν Χριστὸν ὡς κηρύττει τινὰς, καὶ ἡ αἰρετικὸς εἶναι, ἢ ὁρθόδοξος, τὸ εἶναι πρᾶγμα ἀδιάφορον· ἀλλὰ ἀποκρίνομαι εἰς τὰς πρᾶγμα ὑπολαμβάνοντας, ὅτι, πρῶτον μὲν ὁ Παῦλος, δὲν ἐνομοθέτησε τὸ, ὅπως προσεκτικῶς εἶπεν, ὁ Χριστὸς ὡς κηρύττεται, ἀλλὰ εἶπεν, ὁ Χριστὸς κηρύττεται, ὁρῶν διὰ τὴν μόνον ἐκεῖνο τὸ πρᾶγμα ὅπως ἐγίγιντο· δεύτερον δὲ, ὅτι, αὐτὸ καὶ τὸ εἶπεν ὁ Παῦλος, ὡς νομοθετῶν, πάλιν ἐδὲ ἐπὶ δίδει εἰσοδόν, καὶ ἄδειαν εἰς τὰς αἰρετικὰς γὰρ κηρύττειν τὰς αἱρέσεις των. Διὰ τί; ὅτι οἱ μὲν ἀνώτεροι, διὰ τὰς ὁποίας λαλεῖ ὁ Παῦλος, δὲν ἐκήρυττον δόγματα αἰρετικά, καὶ βλάσφημα, ἀλλὰ ἐκήρυττον ὁρθὰς διδασκαλίας· δὲν τὰς ἐκήρυττον ὁμῶς καὶ μὲ ὁρθόν, καὶ ἴσον σκοπόν· οἱ δὲ αἰρετικοί, πρῶτον μὲν ὁρθὰς διδασκαλίας δὲν κηρύττωσιν, ἀλλὰ διεστραμμένας, καὶ βλασφήμους· καὶ δεύτερον δὲ, διὰ τί καὶ ταύτας κηρύττωσιν μὲ σκοπὸν διεστραμμένον, καὶ μὲ γνώμην σκολιάν (1).

„Καὶ ἐν τῷ τῷ χαίρω, ἀλλὰ καὶ χαρήσομαι“.

Εκεῖνοι μὲν, λέγει, κάμνουν τὸν, καὶ κηρύττωσιν τὸν Χριστὸν διὰ τὸ μὲ λυπήσαν, ἀλλὰ ἐγὼ χαίρω, διὰ τὸ ὅτι ὁ Χριστὸς μὲ τὸν τρόπον τῶν περὶ αὐτοῦ κηρύττεται· καὶ αὐτοὶ εἰς τὸ ἐξῆς ἔχουν γὰρ κηρύττειν τὸν Χριστὸν κατὰ φθόνον, καὶ ἐγὼ ἀκολούθως ἔχω περὶ αὐτοῦ γὰρ χαρῶν. Βλέπεις, ὡ ἀγαπῶσα, πῶς αἱ τέχναι, καὶ μηχαναὶ, ὅπως ὁ διάβολος μεταχειρίζεται ἐναντίον τοῦ Χριστοῦ, καὶ τῶν αὐτοῦ δούλων, αὐτὸν τὸν ἴδιον πολεμοῦσι, καὶ θανατοῦσιν;

19. „Οἶδα γὰρ ὅτι τὸτό μοι ἀποβήσεται εἰς σωτηρίαν“.

Τὸ, λέγει, θέλει προξενῆται εἰς ἐμένα σωτηρίαν· ποῖαν; τὸ γὰρ αὐξάνη διὰ τὴν, καὶ ἐξαπλύνεται εἰς τὸν κόσμον τὸ κήρυγμα τῷ Χριστῷ, διὰ μέντοι πῶς πρὸς ἐμὲ ἔχθρας, καὶ φθόνους τῶν τῶν κηρυττόντων.

„Διὰ τῆς ἡμῶν θεήσεως, καὶ ἐπιχορηγίας τοῦ Πνεύματος Ἰησοῦ Χριστοῦ“.

Βέπε, ὡ ἀγαπῶσα, τὴν ταπεινοφροσύνην τῷ μακαρίῳ Παύλῳ· διὰ τὸ αὐτὸς χρεώσκει μὲν σχεδὸν ἔχων τὴν σωτηρίαν, ἀπὸ τὰ μυστήρια κατωρθώματα, καὶ ἀρετάς τε, ἀλλὰ ὅμως λέγει ἐδῶ, ὅτι ἀνίστως, ὡ Φιλιππησίῳ, ἀξιοῦμαι γὰρ λάβω τὰς ἐδικὰς σας δόχας· καὶ

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι ὁ Παῦλος, ὅχι μόνον δὲν προσάγει, οὐτε νομοθετῶν γὰρ διδάσκων τὰς αἱρέσεις των οἱ αἰρετικοί, ἀλλὰ καὶ κατηγορεῖ αὐτοὺς· ἐπὶ κατηγορεῖ τὸν Φύγετον, καὶ τὸν Ἐρμογένην· ἐπὶ

σημειοῦται τὸν Ὑμέναιον, καὶ Φιλιππὸν, καὶ ἐπὶ λέγει· „αἰρετικὸν ἄνθρωπον μετὰ πρῶτον καὶ δευτέρων νεθεσιῶν παραιτοῦ“ (Τίτ. γ'. 10.)

αὐτὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον τῷ Ἰησοῦ Χριστῷ, δοθῇ περισσότερον εἰς ἐμὲ διὰ τῶν προσδωχῶν
σας, ἐκ τῶν θέλει γοῇ σωθεῖα εἰς ἐμὲ· ἐπιχορηγίαν γὰρ ὀνομάζει, τὴν περισσο-
τέραν δόσιν τῆς χάριτος τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι (1).

20. „Κατὰ τὴν ἀποκαταδοκίαν, καὶ ἐλπίδα μὲ“.

Αποκαταδοκίαν ὀνομάζει ὁ Ἀπόστολος, τὴν βεβαίαν, καὶ ἀμετάθετον ἐλπίδα, παρὰ τὴν
τὴν κάραν ὅλῳ δοκεῖν καὶ ἐπιδεῖν εἰς τὸ βεβαίως ἐλπίζομεν. Λέγει λοιπὸν ὅτι, ἐλπί-
ζω βεβαίως, πῶς θέλω σωθῶ· σωθεῖαν δὲ ἡμπορεῖς νὰ νοήσης, καὶ τὴν ἀπολύτρωσιν καὶ
ἐλδοθεῖαν τῷ Παύλῳ, ἀπὸ τῆς τυραννίδας τῆς Βασιλέως Νέρωνος· δι' ὅ,τι, καθὼς, λέ-
γει, ἐγλύτωσα ἀπὸ τῶν πρῶτων κινδύνων τῆς Βασιλέως, ἔτι θέλω γλυτώσω, καὶ ἀπὸ τῶν
παρόντων. Διδάσκει δὲ ὁ Ἀπόστολος, πῶς δεῖν πρέπει νὰ ἀφίναμεν τὸ παῦ εἰς τὰς προσδω-
χὰς τῶν ἄλλων, ἀλλὰ νὰ κάμνωμεν καὶ ἡμεῖς ἐκεῖνο ὅπερ διωόμεθα, καθὼς καὶ αὐτοί, καὶ
τὴν προσδωχὴν τῶν Φιλιππησίων ἐζητεῖ, καὶ τὴν ἐλπίδα βεβαίαν ἔχει, ἥτις εἶναι αἰτία
ὅλων τῶν ἀγαθῶν. Λέγει δὲ καὶ ὁ Προφήτης Δαβὶδ· „γένοιτο Κύριε τὸ ἔλεός σου ἐφ' ἡμᾶς,
„(ἰδὲ ἐκεῖνο ὅπερ ἐζητεῖ ἀπὸ τῶν Θεῶν)·“ κατὰ περ ἠλπίσαμεν ἐπὶ σέ“· (Ψαλ. λβ'.
28.) (ἰδὲ ἐκεῖνο ὅπερ καὶ αὐτοὶ ἐπρόσφερον ἀπὸ λόγου, τὴν εἰς Θεὸν, λέγω, ἐλπίδα·)
καὶ ὁ Σειράχ λέγει· „ἐμβλέψατε εἰς τὰς ἀρχαίας γενεάς, καὶ ἴδετε, τίς ἐνεπίστυσε Κυρίῳ,
„καὶ κατασχυνθῇ“; (Σειράχ β'. 10.) καὶ ὁ ἴδιος δὲ ἔπος Παῦλος λέγει· „ἡ ἐλπίς,
„κατασχυνθεῖ“· (Ῥωμ. ε'. 5.)

„Ὅτι ἐν ἔδωκ' αἰσχυρῶς“.

Ηπι ἐλπίζω βεβαίως, ὅτι δεῖν θέλω ἐντραπῶ εἰς κἀνὸν πρᾶγμα, ἀλλὰ θέλω λάβω
ὅλα τὰ αἰτήματά μου, καὶ ἔτε εἰς τὴν ζῶν ταύτην, λέγει, θέλω ἐντραπῶ, διὰ τὴν κηρύτ-
τω τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ τινὰς δεῖν θέλω με ἐμποδίσαι ἀπὸ τοῦ κήρυγμα· ἔτε εἰς τὸν θάνα-
τον, διὰ τὴν οἱ ἐχθροὶ τῆς πίστεως, δεῖν θέλουν με νικῆσαι· ἀλλὰ καὶ ἂν με θανατώσιν, τότε
μάλιστα θέλει γοῇ ἡ δόξα μου πεπαρρησιασμένη, καὶ ἀκαταίσχυτος· πλὴν ἐλπίζω ὅτι
ἐδὲ θέλουν με θανατώσιν νῦν.

„Ἀλλ' ἐν πάσῃ παρρησίᾳ μεγαλυνθήσεται Χριστὸς ἐν τῷ σώματί
„μὲ, εἴτε διὰ ζωῆς, εἴτε διὰ θανάτου“.

Εκεῖνοι μὲν, λέγει, οἱ φθόνον ἔχοντες κατ' ἐμὲ, κηρύττωσι τὸν Χριστὸν, μὲ σκοπὸν διὰ
τὰ προξενήσαν βάσανα περισσότερα, καὶ θάνατον εἰς ἐμὲ, ὁ σκοπὸς ὅμως αὐτῶν δεῖν θέ-
λει λάβῃ τέλος, καὶ ἐκβασιν· διὰ τὴν μὲ καθε παρρησίαν, ἥτοι φανερά, καὶ χωρὶς τινὰς νὰ
ἐναντιωθῇ, θέλει μεγαλυνθῇ, καὶ δοξασθῇ ὁ Χριστὸς εἰς τὸ σῶμά μου· ἐπειδὴ δεῖν θέλω
ἀποθανῶ κατὰ τὸ παρὸν, ἀλλὰ ἔχω νὰ ζήσω ἀκόμη· καὶ τὸ σῶμα τὸ μέλλω νὰ περιφέ-
ρω εἰς δόξαν τῷ ὀνόματι τῷ Χριστῷ. Διὰ τὰ μὲν εἶπ' ὅτι, καὶ ἐὰν ἐσὺ ἀποθά-
νῃς ὡς μακάριε Παῦλε, καὶ δεῖν ζήσης, ὁ Χριστὸς πλέον δεῖν θέλει μεγαλυνθῇ; διὰ τὸ
λέγει ἀκολούθως, ὅτι ναὶ, καὶ μὲ τὸ μέσον τῷ θανάτῳ μὲ ἔχει νὰ μεγαλυνθῇ ὁ Χριστός·
πῶς; διὰ τί με ἔκαμε δυνατότερον ἀπὸ τὸν θάνατον, καὶ ἐγὼ δεῖν ἐφοβήθηκα αὐτὸν, ἀλλὰ
μὲ χαρὰν, καὶ γοηταίαν τὴν ὑπέμεινα· πλὴν κατὰ τὸ παρὸν, μὲ τὸ μέσον τῆς ζωῆς
μὲ ἔχει νὰ μεγαλυνθῇ ὁ Χριστός, διὰ τὴν μὲ ἐλδοθέωσιν ἀπὸ τῆς κινδυνεύουσας, καί μοι
ἐχάρισε τὴν ζωὴν (2). Λέγει δὲ ὁ Παῦλος, ὅτι καὶ μὲ τὸν θάνατόν τε ἔχει νὰ μεγαλυνθῇ

(1) Καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει „Πνεῦμα δὲ Ἰησοῦ
„τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος προσηγοῦνται, ἐπὶ δὲ
„αὐτοὺς αὐτοὺς ἐχορήγηται“ κατὰ γὰρ τὸν θεο-
„πέσιον Ἰωάννην, ἐκ τῆς πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάν-
„τες ἐλάβομεν“· (Ἰωάν. α'. 16.)

(2) Τὸ μεγαλυνθήσεται ὁ Χριστός, ἔπος ἐρμηνεύει
ὁ Θεοδώριτος· „τὸ μεγαλυνθήσεται ἔρκεται, ἀντὶ τῆς

„δαχθήσεται ὡς ἐστὶ· διὸν αὐτοῦ τὸ πᾶν διωόμενος γε-
„νήσεται μέγας... ἐὰν μὲν γὰρ κρείττω γενώμεαι
„τῶν κινδύνων, θαυμάσουσιν ἅπαντες τὸν ἐκ σοῦ ποῦ
„με, καὶ πολλοὺς ἀρκύνει ἀρπάσανται· εἰδὲ καὶ ἀνα-
„ρεθῇ, ἐκπλαγίσενται τοῦ κήρυγματος τὴν ἔχον·
„ὅτι καὶ θανάτῳ καταφρονῶν παρασκάδαται τὸν κήρυ-
„μα“.

ὁ Χριστός, ὅχι διὰ τὸ τότε ὀλίγηρα ἔμελλε νὰ ἀποθάνῃ, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ λυπηθῶν οἱ Φιλιππησίαι, αὐτὸς καὶ θάνατος, θάτερον, ἢ θελε τῷ ἀκολουθήσῃ, ἐπειδὴ πολλὰ ἠγάπων τὸν Παῦλον, καὶ ἀκολουθῶς ἐλυπῶντο διὰ τὸν θάνατόν τε (1).

21. „Ἐμοὶ γὰρ τὸ ζῆν, Χριστός, καὶ τὸ ἀποθανεῖν, κέρδος“.

Ητοι ἐγὼ δὲν ζῶ πλέον ζωὴ φυσικῇ, καὶ τὴ παλαιᾷ Ἀδὰμ, ἀλλὰ ζῶ μίαντινα καινῆσαν, καὶ πνευματικῇ ζωῇ, διὰ τὸ ὅτι ὁ Χριστός εἶναι εἰς ἐμένα ὅλα τὰ πράγματα, καὶ ζωὴ, καὶ πνοή, καὶ φῶς, ἐπειδὴ τὸ ὄνομα τῆς ζωῆς τέλει σημαίνοντα ἔχει· σημαίνει γὰρ πρῶτον, τὴν φυσικὴν ζωὴν. „ἐν αὐτῇ γὰρ φησιν ὁ αὐτὸς Παῦλος, ζῶμεν, καὶ κινῶμεθα, καὶ ἐσμεν“ (Πράξ. 13. 28.) σημαίνει δεύτερον, τὴν ἀμαρτωλὴν ζωὴν, καθὼς ὁ ἴδιος πάλιν λέγει· „οἱ τινες ἀπεθαίνοντο τῇ ἀμαρτίᾳ, πῶς ἔτι ζήσομεν ἐν αὐτῇ“ (Ῥωμ. 7. 2.) σημαίνει τρίτον, τὴν αἰώνιον, καὶ κατὰ Χριστὸν ζωὴν, ὡς τὸ μαρτυρεῖ πάλιν ὁ αὐτός· „ἡμῶν τὸ πολίτευμα (ἡτοι ἡ ζωὴ) ἐν ἐρανοῖς ὑπάρχει“ (Κολ. 3. 20.) καὶ πάλιν „τὸ δὲ χάρισμα τῆς Θεοῦ ζωῆς αἰώνιος“ (Ῥωμ. 5. 23.) Τὰ λοιπὸν ὁ Παῦλος δὲν λέγει ἐδῶ πῶς δὲν ζῇ τὴν φυσικὴν ζωὴν, ἀλλὰ πῶς δὲν ζῇ τὴν ἀμαρτωλὴν ζωὴν, τὴν δουλοκρασίαν εἰς τὰ πάθη, καὶ εἰς τὰς ἐπιθυμίας τῆς κόσμου· ὁμολογεῖ δὲ πῶς εἶναι ὁ Χριστός εἰς αὐτὸν ζωὴ πνευματικὴ, καθὼς καὶ εἰς ἄλλο μέρος ὁ αὐτὸς λέγει· „ζῶ, δὲ ἐκ ἔτι ἐγὼ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός· ὁ δὲ νυνὶ ζῶ ἐν σαρκί, ἐν πίστει ζῶ τῇ τῆς Τίμῃ τῆς Θεοῦ τῆς ἀγαπήσαντός με“ (Γαλ. 1. 20.). (2) Κέρδος δὲ ἦτον εἰς τὸν Παῦλον τὸ νὰ ἀποθάνῃ, διὰ τὸ μετὰ θάνατον ἔμελλε νὰ συνδράσκηται μετὰ τὸν ἐρωμένον τὸν Χριστὸν κατὰ θάνατον· ὥστε, λέγει, ἐκεῖνοι ὅπως σπευδᾶμεν νὰ μὲ εὐγάλην ἀπὸ τῆς παρεῖσαν ζωῆς, αὐτοὶ θέλουν μοι προξενήσων κέρδος, διὰ τὸ ἔχον νὰ μὲ πέμψων εἰς τὸν Χριστόν, ὅς τις εἶναι ἡ ἐδική μου ζωὴ.

22. „Εἰ δὲ τὸ ζῆν ἐν σαρκὶ τὸτό μοι καρπὸς ἔργου, καὶ τὸ αἰρήσομαι, ὃ γινώσκω“.

Διὰ νὰ μὴ ἰομίσῃς ἐσὺ ὡς ἀναγνώστης, ὅτι ὁ Ἀπόστολος κατηγορεῖ τὴν παρεῖσαν ζωὴν, διὰ τὸτο λέγει, ὅτι αἰσῶς τὸ νὰ ζῶ μετὰ τὸ σῶμα τὸτο, εἶναι εἰς ἐμένα καρπὸς ἔργου, ἡτοι εἶπον μετὰ αὐτέρω, ὅτι τὸ νὰ ἀποθάνω, εἶναι κέρδος εἰς ἐμέ· ἐπειδὴ ὅμως καὶ τὸ νὰ ζῶ μετὰ τὸ σῶμα, τὸτο δὲν εἶναι ἄκαρπον εἰς ἐμένα· (διὰ τὸ κάμνω καρπὸν μετὰ τὴν ζωὴν αὐτὴν, διδάσκωντας, καὶ φωτίζωντας τὰς ἀνθρώπους·) τὴν χάριν, δὲν ἠξεύρω ποῖον νὰ προτιμήσω ἀπὸ τὰ δύο καλλίτερα, τὸν θάνατον, ἢ τὴν ζωὴν. Ἀπὸ τὰ λόγια δὲ αὐτὰ, φράζονται τὰ σώματα τῶν αἰρετικῶν ἐκείνων, ὅπως κατηγοροῦν τὴν παρεῖσαν ζωὴν, ὡς κακὴν· ἐπειδὴ ἡ ζωὴ αὕτη, δὲν εἶναι κακὴ, καὶ ποιηρὰ, διὰ τὸ μᾶς προξενεῖ καρπὸς εἰς τὴν ψυχὴν· ὥστε διὰ νὰ συμπεραίνωμεν ὀρθῶς, ἡ ζωὴ αὕτη δὲν εἶναι κακὴ κατ' ἐαυτήν, (μάλιστα δὲ εἶναι εὐα ἀγαθὸν ἀπὸ τὰ πρῶτα, ἐπειδὴ διὰ μέσε αὐτῆς, ἡμποροῦμεν νὰ εὐαρεστήσωμεν τῷ Χριστῷ μετὰ τὴν ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν τε, καὶ νὰ κερδήσωμεν τὴν αἰώνιον ζωὴν·) ἀλλ' ἡ προαίρεσις ἐκείνων ὅπως, μεταχειρίζονται κακῶς τὴν ζωὴν ταύτην, ἐκείνη εἶναι

(1) Ὁ δὲ Φώτιος ἐρμηνεύων τὸ ῥητὸν τῆς λέξεως ὅτι ὁ Χριστός ἐμεγαλύνετο πάντοτε ἐν τῷ Παύλῳ, καὶ ὅταν ἐσυγχώρη νὰ πάσχη βασανία, καὶ ὅταν τὸν ἐλύθρηνεν ἀπὸ τὰ βασανία· διὰ τὸ, ὅταν μετὰ τὸν ἀφίενον ὁ Θεὸς νὰ πάσχη, βλέποντες τὸν οἱ ἄπιστοι πάσχοντα, ἐσοχάζοντο ὅτι αὐτὸς τὸ κήρυγμα τοῦ Παύλου δὲν ἦν ἀληθές, καὶ δείκον, δὲν ἠδὲ διδῶ ὁ Παῦλος τὸν ἑαυτὸν εἰς τὰ βασανία πῦρ· ἐπειδὴ ἦν δυνατὸν νὰ παύσῃ τὸ κήρυγμα, καὶ εὐδὲς νὰ παύσῃ καὶ τὰ βασανία τῶν ὁδῶν ἐκ τῶν βασάνων τοῦ Παύλου ἐμεγαλύνετο ὁ Χριστός· ἐμεγαλύνετο δὲ πάλιν ὁ Χριστός, καὶ ὅταν ἐλύθρηνεν τὸν Παῦλον ἀπὸ τὰ βασανία, καὶ τοὺς κινδύνους· διὰ τὸ ἔχοντο ὅπως ἐβλεπαν τὴν ἐκ

τῶν βασάνων ἐλύθρηνεν τὸν Παῦλον, ἐσυχοῦντο, ὅτι αὐτὸς δὲν ἦν ὑπὲρ ἀνθρώπων, καὶ ὑπὲρ φύσιν ἢ δυνάμεις, καὶ ἡ χάρις, ὅπως ἐλύθρηνεν τὸν Παῦλον, πῶς ἠδὲ ἐλευθέρωνται τὰ δεσμά; πῶς ἠδὲ ἐλευθέρωνται μόνοις ἢ πόρταις τῶν φυλακῶν; ἢ πῶς ἠδὲ ἐλευθέρωνται τὰ μυστὰ ἐκείνα θαύματα; Λοιπὸν ὁ μετὰ Χριστός, ἐμαρτύρη τὸν Παῦλον πῶς εἶναι ἐδικός σου, μετὰ τὰ θαύματα ἀπὸ ἐνέργει εἰς αὐτόν· ὁ δὲ Παῦλος πάλιν, ἐμαρτύρη πῶς εἶναι δείκον τὸ κήρυγμα τὸ μετὰ τὸν πηρασμὸν ὅπου ὑπέμεινε· καὶ μετὰ τὰ δύο ἐμεῖς, ἐμεγαλύνετο, καὶ ἐδοξάζετο ὁ Χριστός. (Ἀμφιλοχ. ζητήμ. ρμ. α.)

(2) Ὅρα εἰς τὴν πρὸς Γαλασίαι, τὴν ἐρμηνείαν τῶ ῥητὸς τῆς, καὶ τὴν ὡς τοῦτο ὑποσημαίνω.

και κακή. Πρὸς τούτοις δὲ, μετὰ τὰ λόγια ταῦτα φανερόκοι ὁ Παῦλος εἶνα μυσησιώδης, καὶ ἀπόκρυφον νόημα· διὰ τὸ δείχνει μὲ αὐτὰ, πῶς αὐτὸς εἶναι κύριος καὶ ἐξουσιαστὴς, καὶ τῆς ζωῆς, καὶ τῆς θανάτου. Ἀνίσως, λέγει, ἐγὼ θελήσω νὰ ζήσω ἀπὸ τὸν Θεόν, θέλει μοι δώσει χάριν, μετὰ τὴν ὁποίαν ὅταν θελήσω νὰ ἡμπορῶ, ἢ νὰ ζήσω ἀκόμη, ἢ νὰ ἀποθάνω· ὥστε, καὶ ἀπὸ τὴν χάριν ταύτῃ τὸ Θεὸς τὴν δυνατόν εἰς ἐμὲ, πρέπει νὰ παρηγορηθεῖ ἐσεῖς ὡς ἀδελφοὶ Φιλιππησίοι· διὰ τὸ αὐτὸ καὶ ἀποθάνω, δεῖ ἀποθάνω ἀπὸ τὴν κακίαν, καὶ τὰ βάσανα τῶν τυραννῶν, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ θέλημα, καὶ τὴν οἰκονομίαν τοῦ Θεοῦ.

23. Συνέχομαι γὰρ ἐκ τῶν δύο, τὴν ἐπιθυμίαν ἔχων εἰς τὸ αὐτῶν, λῦσαι, καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι, πολλῶ (1) μᾶλλον κρεῖσσον·

24. „Τὸ δὲ ἐπιμενέαν ἐν τῇ σαρκί, ἀναγκαιότερον δι' ὑμᾶς“.

Ταῦτα λέγει ὁ Παῦλος, προετοιμάζων τὰς Φιλιππησίους νὰ ὑπομείνουν μετὰ γυναικακαρδίαν τὴν ἀκοὴν τῆς θανάτου, καὶ νὰ μὴ λυπηθῶν· τί, λέγει, λυπεῖσθε, ὡς ἀδελφοί, διὰ τὸν θάνατόν μου; ἐγὼ τῆτον ἐπιθυμῶ· διὰ τὸ ὁ θάνατος εἶναι πρᾶγμα καλλίτερον εἰς ἐμὲ, ἐπεὶ καὶ μοι προξενεῖ τὸ νὰ εὖρωθαι μετὰ τὸν ἡγαπημένον μου Χριστόν, καὶ νὰ εὐρίσκωμαι πάντοτε μετὰ αὐτόν· ὥστε ἐσεῖς, δεῖ πρέπει νὰ λυπησθε διὰ τὸ τοιοῦτον καλόν μου. Πλὴν πάλιν τὸ νὰ μὴν ἀκόμη εἰς τὸ σῶμα, καὶ νὰ εὐρίσκωμαι εἰς τὴν παρεῖσαν ζωὴν, τῷτο εἶναι ἀναγκαιότερον διὰ τὴν ἐδικήν σας ὠφέλειαν· ἐπεὶ ἐγὼ δὲν ζητῶ τὸ ἐδικόν μου συμφέρον, τὸ ὁποῖον προξενεῖται εἰς ἐμὲ διὰ τῆς θανάτου, ἀλλὰ ζητῶ τὸ ἐδικόν σας συμφέρον, τὸ ὁποῖον προξενεῖται εἰς ἐσᾶς διὰ τῆς ζωῆς μου. Στενοχωρέμενος λοιπὸν καὶ ἀπὸ τὰ δύο ταῦτα, καὶ ἀπὸ τὸν θάνατον, ὡς συμφερότερον εἰς ἐμὲ, καὶ ἀπὸ τὴν ζωὴν μου, τὴν συμφέρουσαν εἰς ἐσᾶς, καὶ μὴ ἡξεύρωντας ποῖον νὰ προτιμήσω καλλίτερα, ἐκεῖνα ἀναγκαιότερον, τὸ νὰ ζῶ ἀκόμη διὰ νὰ ὠφελῶ ἐσᾶς· Ἀράγε εὐρίσκεται, ὡς ἀγνώστα, καὶ ἐνῶς πρᾶγμα ὠπτασίον τῆς τοῦ Ἁγίου Παύλου μακαρίας ψυχῆς; ὅχι βέβαια δεῖ εὐρίσκειται· διὰ τὸ αὐτὸς ὁ φιλαδελφώτατος τῶν Κυρίων Ἀπόστολος, ἐκεῖνε προτιμώτερον τὴν ὠφέλειαν τῶν Χριστιανῶν, ἀπὸ τὴν ὠφέλειαν τὴν ἐδικήν τε, ἥτοι ἀπὸ τὸ νὰ συνδράσκειται μετὰ τὸν Χριστόν· ἀγκαλὰ καὶ ἡ προτίμησις αὕτη τῆς ὠφελείας τῶν Χριστιανῶν, καὶ ἡ ἀργοπορία τοῦ Παύλου ἐν τῇ παρεῖσιν ζωῇ, τὸν ἔκαμε νὰ οἰκειωθῇ μετὰ τὸν Χριστόν περαιότερον (2).

25. „Καὶ τῷτο πεποιθὼς οἶδα, ὅτι μὲν, καὶ συμπαραμενῶ πᾶσιν ὑμῖν, ἅς τὴν ὑμῶν προκοπὴν, καὶ χαρὰν τῆς πίστεως“.

Ἐπεὶ δὲ, λέγει, ἀναγκαιὸν εἶναι διὰ τὴν ἐδικὴν σας ὠφέλειαν τὸ νὰ μὴν ἀκόμη εἰς τὸ σῶμα, καὶ νὰ ζῶ, διὰ τῷτο ἐγὼ βεβαίως καὶ ἀναμφιβόλως ἡξάρω, ὅτι θέλω ζῆσαι ἀκόμη, καὶ ὅχι ἀπλῶς νὰ ζήσω, ἀλλὰ νὰ ζήσω μαζί με ἐσᾶς, ἥτοι ἔχω νὰ σας ἰδῶ πάλιν, καὶ νὰ συνασπασθῶ μετὰ ἐσᾶς. Διὰ ποίαν ἀφορμὴν; διὰ νὰ προκόψετε ἐσεῖς εἰς τὴν πίσιν, ἦγαν διὰ νὰ σπειρῆτε, καὶ νὰ βεβαιωθῆτε ἐσεῖς εἰς τὰ δόγματα τῆς πίστεως, καὶ εἰς τὴν ἐνάρετον ζωὴν· ἡ προκοπή σας δὲ αὕτη, εἶναι χαρὰ ἀληθινὴ ἐδική σας, καὶ ἐδική μου. Μετὰ τὰ λόγια δὲ ταῦτα φοβίζει τὰς Φιλιππησίους ὁ Παῦλος, καὶ ὡσανὺ νὰ πῶς λέγει· βλέπετε ὡς Φιλιππησίοι, ὅτι ἐγὼ μὲν διὰ τὴν ἐδικὴν σας ὠφέλειαν, ἐπρότιμῃσα νὰ ζήσω ἀκόμη, καὶ νὰ ὑπερηθῶ τὴν εὖωσιν τῆς γλυκυτάτης μου Χρεῖς· ὅθεν καὶ ἐσεῖς μὴ δείξετε ματαίαν, καὶ ἀνωφελὴ τὴν εἰς τὴν ζωὴν ταύτῃ ἀργοπορίαν μου· ἀλλ' ἴσως ἡθελεν εἰπῇ τινὰς, τί λοιπὸν; καὶ διὰ μόνες τὰς Φιλιππησίους ἔμενον ὁ Παῦλος εἰς τὴν ζωὴν ταύτην;

Καὶ

(1) Ἐν ἄλλοις „πολλῶ γὰρ μᾶλλον κρεῖσσον“ ὁ καὶ ὁρδότερον εἶναι δοκίμ.

(2) Ὁ δὲ θεοφόρος Μαξιμὸς ἀναγωγικῶς ἐρμηνεύει τὸ ῥητὸν τοῦτο, λέγων· „Σημειώτεον ὡς εὐδὲς τῶν Ἀ- γίων ἐκουσίως φαίνεται κατελθὼν εἰς τὴν Βαβυλῶ- νίαν· ὅ γὰρ δέμας, ὅτε σωθήσεται ἐστὶ λογικῶς, τῶν ἀγαθῶν ἀνδραγαθῶν πρὸς χεῖρονα τοῦς τῶν Θεοῦ ἀγα- θῶντας· ἡδὲ τινες αὐτῶν κατὰ βίαν ἐκείνῃ τῇ λαῶ συν- ἀπῆχθησαν, νοοῦμεν διὰ τῶν τούς μὴ προηγουμέν-

ως, ἀλλὰ κατὰ περίστασιν, σωτηρίας εὐεκεῖ τῶν χρη- σάντων χρημαγωγίας, ἀφέντας τὸν ὑψηλότερον πρὸς γνώ- σεις λόγον, καὶ τὴν περὶ παθῶν μετερχομένην διδα- σκαλίαν, κατὰ ἣν καὶ ὁ μέγας Ἀπόστολος ἐν σαρκὶ λυσιτελέστερον ἔκρινεν εἶναι· πᾶσι τῇ ἡδικῇ διδασκα- λίᾳ διὰ τοῦ μαθηταί, ὅλον ἔχων τὸν πόδον ἀναλυ- σαι τῆς ἡδικῆς διδασκαλίας, καὶ σὺν Θεῷ γενέσθαι διὰ τῆς ὑπὲρ νοῦν, καὶ ἀπλῆς θεωρίας“· (Κεφ. μδ'. σ' β'. Ἐκκλ. τῶν Θεολογικ.)

Καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι ὅχι διὰ τῆς μόνης, ἀλλὰ καὶ διὰ ὅλης τῆς τότε Χριστιανῆς· λέγει δὲ τὸ ἐπὶ ὁ Ἀπόστολος, εἴα μὲν, διὰ τὴν γλυκαὴν τῆς Φιλιππησίας περισσώτερον, καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν παρακινήσιν αὐτῆς εἰς τὸ νὰ ἔχῃ περισσώτερον προσοχὴν, καὶ προφύλαξιν.

„26. Ἵνα τὸ καύχημα ὑμῶν περισσώδῃ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἐν ἐμοί, διὰ τῆς ἐμῆς παρουσίας πάλιν πρὸς ὑμᾶς“ (1).

Επειδὴ αἰωτέρω εἶπεν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι διὰ τὴν ἐδικλῶσας προκοπὴν ἀκόμη ἔχω νὰ μείω εἰς τὴν ζωὴν ταύτην, διὰ τὸ ποῦ δέχεται ἐδῶ, ὅτι καὶ αὐτὸς κερδαίνει κάποιον κέρδος ἀπὸ τῆς ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ ἀργοπορίας. Ποῖον δὲ εἶναι τὸ κέρδος αὐτό; τὸ νὰ καυχᾶται δηλαδὴ περισσώτερον διὰ τῆς Φιλιππησίας, πῶς προκόπτουσιν εἰς τὰ πνευματικά, διὰ μέσους αὐτῆς παρουσίας καὶ ζωῆς· ἀράγε δὲ, ἐπῆγε πάλιν ὁ Παῦλος εἰς τῆς Φιλιππῆς, καθὼς λέγει; τὸ ποῦ εἶναι ἄδελον, καὶ ζητῶμενον (2).

27. „Μόνον ἀξίως τῆς Εὐαγγελίᾳ τῆς Χριστοῦ πολιτεύεσθε“.

Τὸ ποῦ, λέγει, μόνον ζητῶ ἀπὸ λόγουσας ἀδελφοί μου, τὸ νὰ προκόπτετε εἰς τὴν ἀρετὴν, καὶ νὰ πολιτεύεσθε ἀξίως, καθὼς προσάξει τὸ Εὐαγγέλιον τῆς Χριστοῦ· ἀξίως δὲ τῆς Εὐαγγελίᾳ πολιτεύεται, ὅποιος Χριστιανὸς ἀρνηθῇ τὸν ἑαυτόν τε, καὶ σηκώσας τὸν σταυρόν τε, ἀκολουθεῖ τὸν Χριστόν· ταύτῃ γὰρ τὴν διδασκαλίαν προσάξει εἰς τῆς Χριστιανῆς ὁ Χριστός ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ λέγων· „ὅς τις θέλει ὀπίσω με εἰλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν, καὶ ἀράγε τὸν σταυρόν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθεῖτω μοι“. (Ματθ. 15. 24.)

„Ἵνα εἴτε ἐλθὼν, καὶ ἰδὼν ὑμᾶς, εἴτε ἀπὸν, ἀκούσω τὰ περὶ ὑμῶν“.

Δὲν λέγει ταῦτα ὁ Παῦλος, διὰ τὴν ἐμεταγνώμην εἰς ἐκεῖνα, ὅπῃ ἔλεγε πρότερον· ἢ διὰ τὴν δὲν ἤθελε νὰ ὑπάγῃ εἰς τῆς Φιλιππῆς· ἀλλὰ λέγει ὅτι, καὶ ἐὰν, τυχόν, δὲν ἐλθῶ, ὅμως καὶ λείπωντας ἀπὸ ἐσᾶς, ἔχω νὰ ὀφραίνωμαι, ἀκούωντας τὴν Εὐαγγελικὴν ζωὴν ὅπῃ ζῆτε. Λοιπὸν μὴ ἀμελήσετε, καὶ ἐγὼ δὲν ἐλθὼ νὰ σᾶς ἰδῶ, ἀλλὰ προσέχετε, καὶ πολιτεύεσθε ἐναρέτως, διὰ τὴν ἐγὼ ἔχω νὰ μάθω τὴν ἐδικλῶσας κατίσασιν.

„Ὅτι σήκετε ἐν εἰρήνῃ Πνεύματι, μιᾷ ψυχῇ“.

Εἴχω, λέγει, νὰ ἀκούσω, ὅτι ἐσεῖς σέκεσθε εἰς τὸ αὐτὸ χάρισμα τῆς ὁμοιοῦσας· διὸ ὅτι τότε σέκονται οἱ Χριστιανοὶ μὲ μίαν ψυχὴν, ὅταν ἔχῃ ὁμοιοῦσαν, καὶ ὁμοψυχίαν ἀναμεταξύων, καὶ ὅταν ἔχῃ εἴα καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα.

„Συνασθῶντες τῇ πίστει τῆς Εὐαγγελίᾳ“.

Ητοι συμπαραλαμβάνοντες εἴα τὸν ἄλλον, καὶ συμβουλεύμενοι εἰς τὴν ἀθλήσιν, καὶ τὸν ἀγῶνα τὸν διὰ τὴν πίσιν γινόμενον.

28. „Καὶ μὴ πτυρόμενοι ἐν μηδεὶ ὑπὸ τῶν ἀντικαμνῶν“.

Εἴχω, λέγει, νὰ ἀκούσω, ὅτι ἐσεῖς οἱ Φιλιππησίαι, ὅχι μόνον δὲν νικᾶσθε ἀπὸ τῆς ἐναντίας τῆς πίστεως, ἀλλ' ἐδὲ πτύρεσθε, ἢ ἐν ἐδὲ παρὰ τῆς ὁλως, ἢ ἐν φοβέσθε, καὶ

(1) Ἦτοι διὰ τῆς πρὸς ὑμᾶς πάλιν ἐμῆς παρουσίας, κατὰ σχῆμα ὑπερβατόν· τούτῳ διὰ τῆς παρουσίας ὅπου ἔχω νὰ κάμω δεύτερον εἰς ἐσᾶς.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριος λέγει, ὅτι τέλος ἡ πρόρρησις ἐλαβε· διέφυγε γὰρ τὸ πρῶτον τοῦ Νέρωνος τὸν θυμὸν· καὶ τοῦτο ἐν ποίᾳ πρὸς τὸν μακάριον Τιμόθεον ἐπέλεγε γράμμασιν, εἰπὼν· „ἐν τῇ πρώτῃ μου ἀπο-

„λογία εἰδὼς μοι συμπαραγενέτω... καὶ ἐρρύσθην ἐκ „τόματος λένου““ (β. Τιμόθ. δ. 16.) καὶ αἱ Πράξεις δὲ ἰσορροῦσιν, ὅτι δύο χρόνους ὁ Παῦλος τὸ πρῶτον ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐπέραςεν ἐν ἰδίῳ μισθώματι· ἐκείθεν δὲ ἐπῆγεν εἰς αἱ Σαπείας, καὶ ἐκεῖ κηρύξας τὸ Εὐαγγέλιον, ἐπανεγύρεται, καὶ πάλιν ἀπετμήθη τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ.

καὶ αὐτοὶ φοβερὰ ἐν τῇ σᾶς προξορήσειν κινδυνεύουσιν, καὶ αὐτοὶ σᾶς προξορῶν θάνατον, διὰ τὸ μὴ αὐτὰ ὅλα, τίποτε δὲ κατὰ θέαν· ἀλλὰ μόνον σᾶς σαλεύουσιν, καὶ ἄλλο τίποτε κακὸν δὲ ἡμπορῶν νὰ σᾶς κάμῃ· πόσον εἶναι ἀδυνάτοι.

„Ἦτις (1) ἐσιν, αὐτοῖς μὲν εὐδαίεως ἀπώλειας, ὑμῖν δὲ σωτηρίας“.

Αὐτὰ ὅλα, λέγει, τὰ κακὰ, ὅπερ ἤθελαν σᾶς κάμῃ οἱ ἐχθροὶ τῆς πίστεως, εἰς αὐτὰς μὲν εἶναι σημεῖον, καὶ ἀπόδειξις ἀπώλειας, εἰς ἐσᾶς δὲ, εἶναι ἀπόδειξις σωτηρίας· διὰ τὸ, ὅταν αὐτοὶ ἴδωσιν πῶς μὲν τὰ τόσα δεινὰ ὅπερ περὶσσεύονται, εὐδὲ νὰ σᾶς σαλεύουσιν ἡμπορῶν, βέβαια τὸτο θέλουν τὸ φοβασθῆναι εἰς αὐτὰς ἀληθινόν, ὅτι, τὰ μὲν δόγματα, καὶ φρονήματα τῆς ἐδικῆς τῶν πλάνης, εἶναι ἀδυνάτα, καὶ χαϊμμένα, τὰ δὲ τῆς ἐδικῆς σᾶς πίστεως δόγματα, εἶναι δυνατὰ, καὶ ἀνίκητα, καὶ ἀπὸ λόγων εἶναι σερεὰ, καὶ βέβαια εἰς τὸ νὰ σώσῃ τὸς παῦτα πιστεύοντας.

„Καὶ τὸτο ἀπὸ Θεοῦ“.

29. „Ὅτι ὑμῖν ἐχαρίσθη τὸ ὑπὲρ Χριστοῦ, ἑμόνον τὸ εἰς αὐτὸν πισδεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν“.

Χάρισμα ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Παῦλος, τὸ νὰ πάσχη τινὰς διὰ τὸν Χριστόν· καὶ ἐκ τούτου κατὰ θέαν οὐκ ἀγαθὰ, εἶνα μὲν, τὸ νὰ μὴ ἐντρέπωνται καὶ νὰ λυπῶνται οἱ Χριστιανοί, ὅταν πάσχῃ διὰ τὸν Χριστόν· ἐπειδὴ ὅταν τινὰς λαμβάνῃ χάρισμα, δὲ ἐντρέπεται, ὅτε λυπῶνται, ἀλλὰ μάλιστα χαίρει. Καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὸ μὴ ὑπερηφανώωνται οἱ Χριστιανοί, ὅταν πάσχῃ διὰ τὸν Χριστόν· ἐπειδὴ αὐτὸ εἶναι χάρισμα, καὶ δωρεὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅχι ἐδικὸν τῶν κατὰ θέαν. Διὰ τὸτο γὰρ ὁ Παῦλος καὶ τὰς ἀρετὰς, χάρισμα τὸ Θεοῦ ὀνόμασεν ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους Ἐπιστολῇ εἰπών· „ἐχόντες χάρισμα, κατὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσαν ὑμῖν διάφορα“ (Ῥωμ. ιβ'. 6.) ὅχι διὰ τὸ σπλάγχθη τὸ αὐτεξέστητον, καὶ ὅχι πῶς ὁ ἀνθρώπος δὲ ἐργάζεται καὶ τὸ ἐδικόν τινος μέρος εἰς τὰς ἀρετὰς, ἀλλὰ διὰ τὸ καμῆναι τὴν ἀρετῇ, ταπεινῶν· ἐπειδὴ χωρὶς τῆς βοήθειαν, καὶ χάριν τοῦ Θεοῦ, καμμίαν ἀρετὴν δὲ ἡμπορῶν μόνον νὰ κατὰ θέαν (2)· τάχα δὲ τὸ χάρισμα, τὸ νὰ πάσχη τινὰς διὰ τὸν Χριστόν, εἶναι μεγαλίστην, ἀπὸ τὸ νὰ ἔχη χάρισμα νὰ θαυματουργῇ, καὶ νὰ ἀνασταίνῃ νεκροὺς (3)· ἐπειδὴ διὰ τὸ νὰ ἀνασταίνῃ τινὰς νεκροὺς, αὐτὸς εἶναι χρεώστης τοῦ Χριστοῦ, ὅπου ἔδωκεν

εἰς

(1) Τὸ ἦτις, δὲ συνάπτεται μὲν πρὸς προηγμένα, ἡγὼν μὲν τὰ δεινὰ ὅπερ οἱ ἐναντίοι τῆς πίστεως ἐπρόξενον εἰς τὴν Φιλιππησίαν· ἀλλὰ μὲν τὸ ἐπόμενον, ἡγὼν μὲν τὴν εὐδαίαν, κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν Ἀστικῶν κατ' ἐκείνην τὴν πόλιν ἐκείνην οὐκ ὡς φησὶν εἶναι νομίζουσιν· ἡ δὲ, ἡσυχία, συνάπτεται μὲν τὸ ἐξωθεν νομίζον, ἡ δὲ ἐπὶ ἀνάστασις, ἡ ἐπὶ ἐκείνην αὐτῶν, εἰς αὐτοὺς κατ' ἐκείνην δὲ γράφεται οὕτως· „ἦτις, αὐτοῖς μὲν εἰς εὐδαίαν ἀπώλειας“.

(2) Προδίδεται δὲ ὁ Θεὸς Χρυσόστομος καὶ αὐτῶν· ὅτι ὁ Παῦλος, καὶ, ὀνομάζει χάρισμα καὶ τὰς ἀρετὰς, ἡγὼν τὴν διακονίαν, τὴν ἐλεημοσύνην, τὴν προσκομίαν τῶν ἀδελφῶν, τὴν ἀγάπην, καὶ τὰς ἀλλὰς· δὲ εἶναι ὅμως ἡ ἀρετῇ αὐταῖς χάρισμα ποιῶν, καὶ ὡς εἶναι ἡ προφητεία, αἱ γλώσσαι, αἱ ἐρμηναῖαι τῶν γλωσσῶν· διὰ τὸ αὐτῶν μὲν εἶναι καὶ ὀνομάζονται χάρισμα, καὶ ὁ ὁλόκληρος δίδονται ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ὑπερφυσικῶς· καὶ πλὴν τῆς πίστεως, ὁ ἀνθρώπος δὲ ἡμπορῶν νὰ καμῇ κανένα ἔργον, πρὸς τὸν τῶν ποιῶν χάρισμα· ἡ δὲ ἀρετῇ, ἀγαθὰ καὶ εἶναι χάρισμα, διδόμενα ἀπὸ τοῦ Θεοῦ (πᾶσαι γὰρ αἱ ἀρεταί, κατὰ τὸν Ἅγιον Μάξιμον, ἐκ τοῦ Θεοῦ εἰσιν, ὡς ἐνέργειαι αὐτοῦ, καὶ ὡς προσδοκίαι, καὶ τελειότητες φυσικαὶ τοῦ Θεοῦ)· εἶναι ὅμως καὶ ἐδικαίωμα, καὶ ὅτι καὶ ἡμῶς προσφέρωμεν τὴν ἐδικὴν μας δύναμιν εἰς τὰς ἀρετὰς, διὰ τοῦτο,

καὶ λόγος, καὶ ἔργον· πλὴν ἐπειδὴ, καὶ τὸ περισσώτερον μέρος τῶν ἀρετῶν, εἶναι ἐκ τοῦ Θεοῦ, διὰ τὸ καὶ τὸ ὅλον αὐτῶν λέγεται ὅτι εἶναι ἐκ τοῦ Θεοῦ. Ὁ δὲ Θεοδότης ὡς ἐρμηνοῦν τὸ ρητὸν· „δῶκε Θεὸς κέκληκε, καὶ τὸ πιστεῦσαι, καὶ τὸ λαμπρῶς ἀγωνισαῖν, οὐκ ὡς αὐθαίρετον τῆς γνώμης ἐκβάλλον, ἀλλὰ διδάσκων, ὡς αὐτὴ κατ' αὐτὴν ἡ γνώμη, γεγυμνασμένη τῆς χάριτος, ὡς δύναται κατὰ θέαν τῶν ἀρετῶν· ἀμφοτέρων γὰρ χρεια, καὶ τῆς ἡμετέρας προθυμίας, καὶ τῆς δέας ἐπικυρίας, ὅτε γὰρ τοῖς τὴν προθυμίαν ἐκ ἔχουσιν, ἐπαρκῆ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὅτ' αὐτοὶ πάλιν ἡ προθυμία αὐτῆς ἐκτελεσμένη, τῆς ἀρετῇ δύναται συναδρῶσαι τὸν πλῆθος“.

(3) Ὁ δὲ Χρυσόστομος Ἰωάννης δὲ λέγει διδακτικῶς μὲν τὸ τάχα, ὅτι εἶναι μεγαλίστην ἀπὸ τὸ νὰ ἀνασταίνῃ τινὰς νεκροὺς, τὸ νὰ πάσχη διὰ τὸν Χριστόν· ἀλλὰ τὸ λέγει ἀποφαντικῶς, καὶ ὁριστικῶς, χωρὶς τὸ τάχα· ὡς γὰρ φησὶ· „χαρὶν εἶναι, λέγει, καὶ χάρισμα, καὶ δωρεάν, τὸ πάσχειν ὑπὲρ Χριστοῦ· καὶ γὰρ εἰς ὅπως, τὸ νεκρῶς ἀνίστην πολλῶν, καὶ σημεῖα ποιῶν, θαυμαστότερον· ἐκὼ μὲν γὰρ (εἰς τὴν δύναμιν δηλαδὴ) ὀφειλέτης εἰμι (τῷ Χριστῷ δηλαδὴ) ἐκ τούτου δὲ (εἰς τὸ πάσχειν ὑπὲρ Χριστοῦ) ὀφειλέτω ἔχω τὸν Χριστόν· ὡς, ὁ μόνον ἀσχυρῶν ἐν χρεῇ, ἀλλὰ καὶ ἀγαπῶμαι, ὡς χάρισμα ἔχοντες“ (Λόγ. δ. εἰς τὴν πρὸς Φιλίππ.).

Epistole di S. Paolo Tom. II.

R 1

εἰς αὐτὸν ποιῶν χάρισμα· διὰ δὲ τὸ νὰ πάσχη τινὰς διὰ τὸν Χριστὸν, αὐτὸς δεῶν εἶναι χρεωφειλέτης εἰς τὸν Χριστὸν, ἀλλ' ὁ Χριστὸς εἶναι χρεωφειλέτης εἰς αὐτὸν, ἐπειδὴ καὶ πάσχει διὰ τὴν ἀγάπην τε. Ὡς μέγα θαῦμα, ὅπως εἶναι πῶς κατὰ ἀλήθειαν ἀδελφοί! διὰ τί ὁ Χριστὸς εἶναι, ὅπως χαρίζει τὸ νὰ πάσχη τινὰς διὰ λόγον τε, καὶ ὁ Χριστὸς πάλιν εἶναι, ὅπως χρεώσῃ εἰς τὸν ἔχοντα τὸ χάρισμά τε τὸτο, καὶ πάσχοντα δι' αὐτόν.

30. „Τὸν αὐτὸν ἀγῶνα ἔχοντες, οἷον ἴδετε ἐν ἐμοί, καὶ νυνὶ ἀκθετε ἐν ἐμοί“.

Μὲν τὰ λόγια ταῦτα δείχνει ὁ Παῦλος, ὅτι οἱ Φιλιππηῖοι ἠγωνίζοντο διὰ τὴν πίσιν, παρομοίως μὲν τὸν Παῦλον· καὶ τὴν ἰδίαν μὲν αὐτὸν ἀθλήσιν, καὶ μαρτύριον ἐδοκίμαζον· τὸ ὅποιον τὸτο μαρτυρεῖ, ὅτι οἱ ἐν Φιλίπποις Χριστιανοὶ ἔχον μεγάλῳ ἀρετῷ. Ἐχετε, λέγει, ἐμὴν παράδειγμα τῶν ἀγῶνων, καὶ τῆς ἀθλήσεως ἀδελφοί· διὰ τί ἴδετε πρότερον ποῖον μαρτύριον ἔλαβον, ὅταν ἦμην εἰς τὴν πατερίδασας· εἰς τὴν Φιλίππας γὰρ δόρισκος, ἐδάρθη ὁ Παῦλος μὲν τὸν Σίλαν, καὶ ἐβάλλθη εἰς φυλακὴν, ὡς μαρτυρεῖν τὸτο αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων· (Κεφαλ. 15'.) καὶ νῦν δὲ πάλιν ἀκθετε, λέγει, πῶς ἐγὼ ἐδῶ εἰς τὴν Ῥώμῃ δόρισκομαι εἰς δεσμὰ, καὶ φυλακὴν, καὶ ὑπομένω μαρτύριον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

1. „Εἴ τις ἐν παρακλήσις ἐν Χριστῷ· ἅτι παραμύθιον ἀγάπης· ἅτις κοινωνία Πνεύματος· ἅτινα σπλάγχνα, καὶ οἰκτιρμοί“.
2. „Πληρώσατέ με τὴν χαρὰν, ἵνα τὸ αὐτὸ φρονῇτε“.

Τὸ νόημα τῶν λόγων τῶν ἐκείνων εἶναι τοῦτο· αἰσῶς, λέγει, ὁ Φιλιππηῖοι, θέλετε νὰ προσκνήσθε εἰς τὰ δεσμὰ, καὶ τὴν πειρασμὸν καμμίαν πεισύνῃν παρηγορίαν, ὅποιαν ἡ κατὰ Χριστὸν ἀγάπη γεννᾷ· αἰσῶς καὶ θέλετε νὰ δείξετε ὅτι ἔχετε κοινωνίαν τινὰ μὲ ἐμὴν εἰς τὰ πνευματικά· αἰσῶς καὶ μὲ σπληγχνίζεσθε, καὶ μὲ λυπεῖσθε διὰ τὰ κακὰ ὅπως πάσχω· αὐτὰ ὅλα θέλετε τὰ δώσει εἰς ἐμὴν, ἐγὼ καὶ ἐσεῖς ἀγαπάτε ἑαυτοὺς τὸν ἄλλον. Βλέπετε ἐδῶ, ὡς ἀγαπῶσα, πατερικὰ σπλάγχνα τῷ μακαρίῳ Παύλῳ! διὰ τί νομίζει ἐδικὴν τε εὐεργεσίαν, τὸ νὰ ἔχον οἱ Φιλιππηῖοι ἀγάπην, καὶ ὁμόνοιαν ἀναμεταξύ των· καὶ τὸτο τὸ λογιάζει, ὥσπερ νὰ λαμβάνῃ αὐτὸς σπλάγχνος, καὶ παρηγορίαν ἀπὸ αὐτῶν. Δεῶν εἶπε δὲ, προσκνήσατέ μοι χαρὰν, ἀλλὰ πληρώσατέ με τὴν χαρὰν· ἀρχίσετε, λέγει, ἕως νῦν νὰ δίδετε εἰς ἐμὴν τὴν χαρὰν, ἐπιθυμῶ ὅμως νὰ δείξετε πλήρη, καὶ τελείαν εἰς ἐμὴν τὴν πεισύνῃν χαρὰν, καὶ νὰ μὴν ἀφίσετε αὐτὴν ἀτελεῖ, καὶ κολοβήν. Ποία δὲ εἶναι ἡ ἐδική μου χαρὰ; αὕτη εἶναι· δηλαδή, ὅχι τὸ νὰ ἐλθῇ δερῶν ἐγὼ ἀπὸ τῆς κινδυνεύουσ· ὅχι τὸ νὰ λάβω τίποτε ἀπὸ λόγου σας, ἀλλὰ τὸ νὰ φρονῇτε ἐσεῖς ὅλοι ὡς καὶ τὸ αὐτὸ, καὶ νὰ ἔχετε ὁμόνοιαν ἀναμεταξύ σας.

„Τὴν αὐτὴν ἀγάπην ἔχοντες“.

Τὸ εἶναι, λέγει, ἐδική μου χαρὰ, ὅχι μόνον τὸ νὰ φρονῇτε ὡς καὶ τὸ αὐτὸ ἐσεῖς οἱ ἐν Φιλίπποις Χριστιανοί, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ ἔχετε ἀναμεταξύ σας τὴν αὐτὴν ἀγάπην, τὸ ὅποιον τὸτο, εἶναι μεγαλύτερον ἀπὸ ἐκεῖνο· ὅθεν αὖ ἐσεῖς Χριστιανέ, ἀγαπᾶ ὑπερβολικὰ ὁ ἀδελφός σε, ἐσύ μὴ τὴν ἀπαγαγῇς ὀλίγον τι, ἀλλὰ ἀγάπατον καὶ ἐσύ ὑπερβολικὰ, καὶ μὲ τὸ αὐτὸ μέτρον τῆς ἀγάπης, μὲ τὸ ὅποιον καὶ ἐκεῖνος σε ἀγαπᾷ.

„Σύμφυχοι, τὸ ἐν φρονέοντες“.

Τὸ εἶναι, λέγει, ἐδική μου χαρὰ, τὸ νὰ εἰσθε ὅλοι ἐσεῖς οἱ ἐν Φιλίπποις Χριστιανοί, μία ψυχὴ, ὅχι κατὰ τὸν ἀειδμόν, καὶ τὴν ποσότητα, ἀλλὰ κατὰ τὴν γνώμην, καὶ τὴν ὁμόνοιαν, καὶ κατὰ τὸ ὡς φρόνημα· ἡ γὰρ σύμφυχία καπορθόνηται μὲ τὸ ὡς φρόνημα.

3. „Μη-

3. „Μηδεὺν κατ' ἐρίθαι, ἢ κενοδοξίαν“.

Τῷτο, λέγει, εἶναι ἡ ἐδική μου χαρὰ, τὸ νὰ μὴ κάμνετε ἐσεῖς οἱ Χριστιανοὶ κἀνὸς πρᾶγμα μὲ συνερίαν· συνερία δὲ εἶναι, τὸ νὰ λέγη τις, ἐγὼ σπεύδω, καὶ ἐπιμελεῖμαι νὰ κάμω τὸτο τὸ ἔργον, διὰ νὰ μὴ μὲ ὑπερβῇ, καὶ νὰ μὴ μὲ νικήσῃ ὁ ἄλλος· μετὰ τὴν συνερίαν δὲ φέρει ὁ Παῦλος τὴν κενοδοξίαν, ἥτις εἶναι μήτηρ, καὶ αἰτία τῆς συνερίας· διὰ τί, ἀπὸ τὴν κενοδοξίαν γεννᾶται ἡ συνερία· ἐπεὶ δὴ, ὅταν ἡμεῖς ἀγαπῶμεν τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων, ποίας συνερίας δεῦν κάμνομεν διὰ νὰ τὴν ἀποκρίσωμεν;

„Ἀλλὰ τῇ ταπεινοφροσύνῃ ἀλλήλους ἡγάμενοι, ὑπερέχοντας ἑαυτῶν“.

Τώρα ἐδῶ δείχνει ὁ Παῦλος μίαν εὐρίαν, διὰ μέσῃ τῆς ὁποίας θέλομεν ἐλθερωθῶμεν ἀπὸ τὴν κενοδοξίαν, ὅπῃ εἶπεν ἀνωτέρω, καὶ ἀναφέρει εἰς τῷτο, ἡ εὐα δόγμα ἡδικόν, ἡ εὐα κανὼν καθολικόν, ὁ ὁποῖος εἶναι συστατικὸς τῆς ἐδικῆς μας σωτηρίας· δι' ὅ,τι, αἰτίσας, λέγει, ἐσὺ Χριστιανέ, νομίσῃς ὅτι ὁ ἀδελφός σου εἶναι μεγαλύτερος ἀπὸ λόγους, ὅχι ἀπλῶς καὶ ὁλῆγοντι, ἀλλ' ὅτι μὲ ὑπερβολὴν εἶναι μεγαλύτερός σου, καὶ αὐτὸ ἀπὸ πολλὴν ταπεινοφροσύνην καταπίσης τὸν ἑαυτόν σου, ὅτι ὁ ἀδελφός σου εἶναι κατὰ πολὺ ἀνώτερός σου· βέβαια ἔχεις νὰ τιμήσῃς αὐτόν· ἐὰν δὲ ἐσὺ τιμᾷς αὐτόν, πλέον δεῦν θέλεις φθονήσῃς, ἢ λυπηθῇς, ὅταν ἰδῇς νὰ τιμοῦν αὐτόν καὶ οἱ ἄλλοι· ἐπεὶ δὴ ὁ φθόνος ἀκολουθεῖ ὡς ἐπιπολῆσαι εἰς ἐκείνους τὰς ἀνθρώπους ὅπῃ εἶναι ἴσοι, καὶ ὁμοιοὶ κατὰ τὴν τάξιν, καὶ τὸ ἐπάγγελμα, καὶ ὅχι εἰς ἐκείνους, ὅπῃ εἶναι κατὰ τὴν τάξιν, καὶ τὸ ἀξίωμα πολλὰ ὑπερέχοντες, καὶ μεγαλύτεροι· ἀλλὰ καὶ ἐὰν ὁ ἀδελφός σου, λέγει, σὲ ὑβείσῃ, ἢ σε δέρῃ, δίκως θέλεις ὑποφέρεῖς τὴν ὑβρίν, καὶ τὸ δάρσιμον, ὅταν ᾖσαι πληροφορημένος πῶς ὁ ὑβείσας καὶ υείρας σε ἀδελφός, εἶναι μεγαλύτερος ἀπὸ λόγους· τῷτο δὲ ὅπῃ ἐσὺ ἤθελες νομίζῃς διὰ τὸν ἄλλον, αἰτίσας ἀντιστόφως καὶ ὁ ἄλλος ἤθελε νομίζῃ διὰ ἐσένα, καὶ ἤθελε σὲ ἔχει διὰ μεγαλύτερον τε, βέβαια καμμία πλέον μάχη δεῦν θέλει ἀκολουθεῖ εἰς τὰς Χριστιανὰς, ἀλλὰ θέλει βασιλεύει εἰς αὐτὰς εἰρήνῃ, καὶ ἀπαραξία μεγάλη.

4. „Μὴ τὰ ἑαυτῶ ἕκαστος σκοπάτω, ἀλλὰ καὶ τὰ τῶ ἑτέρω ἕκαστος“ (1).

Ας μὴ ζητῇ, λέγει, ὁ καθ' ἑῷας Χριστιανός, μόνον τὸ ἐδικόν τε συμφέρον, ἀλλὰ ἂς ζητῇ καὶ τὸ συμφέρον τῶ ἀδελφῶ τε· ὅταν δὲ ἐγὼ μὲν, θετέον, ζητῶ τὸ ἐδικόν σου συμφέρον, καὶ ἐσὺ πάλιν ζητεῖς τὸ ἐδικόν μου συμφέρον, τότε πλέον δεῦν δέσκει χάραν ἡ κενοδοξία, ἔτε ἡ συνερία, ἔτε κἀνὸς ἄλλο πάθος, ἀλλὰ θέλει πολιτεύεται ἀναμέσα εἰς τὰς Χριστιανὰς, μία ζωὴ θεία, καὶ ἀγγελική.

5. „Τῷτο γὰρ φρονέστω ἐν ὑμῖν, ὃ καὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ“.

Καθὼς ὁ Χριστὸς παραγγέλλει εἰς τὸ Ἅγιον Εὐαγγέλιον λέγων· „γίνεσθε οἰκτίρμονες, ὡς περ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος οἰκτίρμων ἐστίν“ (Λουκ. 5'. 36.) καὶ πάλιν· „μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πραῖός εἰμι, καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ“ (Ματθ. 11'. 29.) ἔτ' ἐκὼ καὶ ὁ Παῦλος ἐδῶ ταπεινοφροσύνῃ διδάσκωντας τὰς Χριστιανὰς, φέρει εἰς τὸ μέσον παράδειγμα τὸν Χριστόν, διὰ νὰ μᾶς παρακινήσῃ περὶ αὐτόν εἰς τὴν ταπείνωσιν· καθὼς καὶ εἰς ἄλλο μέρος ὁ αὐτὸς Παῦλος, παρακινῶντας ἡμᾶς εἰς τὴν πτωχείαν, τὸν Χριστόν ἔφερε παράδειγμα εἰπὼν· „γινώσκετε τὴν χάριν τῆς Κυρίας ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι δι' ὑμᾶς ἐπτώχθη πλείσις ὧν, ἵνα ὑμεῖς τῇ ἐκείνῃ πτωχείᾳ πλουτήσῃτε“ (β'. Κοριν. 8'. 9.) καὶ πανσόφως φέρει ὁ Παῦλος ἐδῶ τὸν Χριστόν, τῆς ταπεινοφροσύνης παράδειγμα· διὰ τί, ὅταν δείξῃ, πῶς ὁ Υἱὸς τῆς Θεᾶς, ὁ ὑπερανὼν καθεὺς ὕψους, καὶ δόξης εὐεισκόμος, κατέβη εἰς τὰ κατώτατα μέρη τῆς γῆς, καὶ ἐταπεινώθη πῶσον, ποῖον ὑπερήφανον δεῦν θέλει ἐντροπιάσει; ἢ ποῖον ὑψηλόφρονά δεῦν θέλει παρακινήσει εἰς τὴν ταπείνωσιν (2);

6. „Ὅς“

(1) Ἐν ἄλλοις „μὴ τὰ ἑαυτῶν ἕκαστος σκοπῇτε, ἀλλὰ καὶ τὰ ἑτέρων, ἕκαστος“.

(2) Ὁ δὲ σοφὸς Φώτιος πρὸς τὸν ῥητὸν τοῦτο ἑρμηνεύων λέγει· θέλετε νὰ καταλάβετε ὅτι ἡ ταπεινοφρο-

6. „Ὁς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ' ἀρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ“.

Μ: τὰ λόγια ταῦτα τῷ Παύλῳ πάνπολλοι αἵρετικοὶ κρημνίζονται, καὶ ἀποσομίζονται· καὶ αἰεθμεὶ πῶρα αὐτῶς, ὃ ἀγαπῆτε ἀναγνώσα, Μαρκίαν, ὁ ἀπὸ τὸν Πόντον, ἦτοι ἀπὸ τὴν Μαύρην Θάλασσαν κατογόμενος, ἔλεγε, ὅτι ὁ κόσμος εἶναι κακός, καὶ ἡ σὰρκα, καὶ διὰ τὸ δεῦν ἀέλαβεν αὐτὴν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ κατὰ φαντασίαν ἐφάνη ἀνθρώπος. Μαρκελλὸς ὁ Γαλάτης, καὶ ὁ Φωτεινός, καὶ ὁ Σαφρόνιος, ἔλεγον, πῶς ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ δεῦν εἶναι εἰσία ἐνυπόστατος, ἀλλὰ μία ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ ἐνυπόστατος· αὐτὴ δὲ ἡ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ, ἐκαπύκηνεν εἰς τὸν ἐκ σπέρματος τοῦ Δαβὶδ γεννηθέντα Χριστόν. Παῦλος ὁ Σαμωσατεύς ἔλεγε, ὅτι ὁ Χριστὸς ἔλαβε τὴν ἀρχὴν, καὶ τὸ εἶναι ἀπὸ τῆς Μαρίαν, καὶ δεῦν ἦτο ἀπ' ἀρχῆς Θεὸς νομίζων αὐτὸν εἶναι ἀπλὴν Προφήτην, θείας χάριτος μόνον ἡξιωμένον. Σαβέλλιος ὁ Λίβυς ἔλεγε, ὅτι ὁ Πατὴρ, καὶ ὁ Υἱὸς, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, εἶναι ὀνόματα μόνον φιλά, εἰς εἷα πρόσωπον σωμαεισφύμενα, ὅθεν ἐβλασφήμει, ὅτι ἡ Παρθένος ἐγέννησεν, ὅχι τὸν Υἱόν, ἀλλὰ τὸν Πατέρα, καὶ αὐτὸν νοτήν. Ἀπολλινάριος ὁ Λαοδικεύς ἐβλασφήμει, ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ δεῦν ἔλαβε ψυχὴν νοεράν· ἀλλὰ ἀντὶ τοῦ τοῦ Θεοῦ, ἐνέργει ἡ Θεότης ἐν τῷ Χριστῷ. Καὶ ἄλλοι πολλοὶ, καθὼς ἦσαν οἱ Νεσοριανοὶ, καὶ οἱ Εὐτυχισταί, οἱ ὁποῖοι ὅλοι πίπτει καὶ θανατοῦνται μετὰ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν μάχαιραν, ἦσαν μετὰ μόνον τὸν λόγον τῶν τοῦ Παύλου „ὁς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων“. Πῶς γὰρ ἐσεῖς οἱ Μαρκελλῖται λέγετε, ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ δεῦν εἶναι εἰσία, ἀλλὰ ἐνέργεια; ἰδὲ γὰρ ὁ Παῦλος ἐν μορφῇ Θεοῦ λέγει αὐτόν· μορφὴ δὲ Θεοῦ, ἡ εἰσία τοῦ Θεοῦ εἶναι, καὶ ὅχι ἡ ἐνέργεια, καθὼς καὶ δέλου μορφὴ εἶναι, ἡ φύσις τοῦ δέλου (1). Πῶς δὲ καὶ ἐσεῖς οἱ Παυλιανοὶ λέγετε, ὅτι ἀπὸ τὴν Μαρίαν ἔλαβε τὴν ἀρχὴν τὸ Χριστόν; ἰδὲ γὰρ ὁ Παῦλος λέγει ἐδῶ, ὅτι ὁ Χριστὸς κατὰ τὴν Θεότητα προϋπῆρχεν ἐν τῇ μορφῇ, καὶ εἰσία τοῦ Θεοῦ. Βλέπε δὲ καὶ πῶς κρημνίζεται ὁ Σαβέλλιος· „ὁ ἀρπαγμὸν ἡγήσατο, λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ“. Ἰσὸν δὲ, εἰς εἷα πρόσωπον μόνον ποτὲ δεῦν λέγεται, ἀλλὰ τὸλάχιστον εἰς δύο· ἐπειδὴ τὸ ἴσον, μετὰ ἄλλο εἶναι ἴσον· ὥστε δύο πρόσωπα παρασαίνονται μετὰ τὸν λόγον τῶν τοῦ Παύλου. Ὁ δὲ Ἄρειος,

φροσύνῃ δεῦν σὰς βλάβει, ὥστε σὰς ζημιῶν ὁ Χριστιανός, ὃς σὰς κατεβάζει ἀπὸ τοῦ ὕψους ὅπου ἔχετε; ἀλλὰ μάλλον αὐτὴ εἶναι ἀποδύξις τοῦ ἀληθινοῦ σας ὕψους. σοχασθεὶ τὸν Χριστόν· διὰ τί αὐτὸς μετὰ τὸ μάλιστα ἀπεδείχθη ὅτι εἶναι Θεὸς φύσις, μετὰ τὸ νὰ πεπαινωθῇ, καὶ νὰ φορεθῇ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν· ἐπειδὴ ἤξευρεν ὅτι ἀπὸ τῆς πεπαινώσεως πύττει, δεῦν δέλη ζημιωθῇ ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ κατὰ φύσιν τῆς Θεότητος τοῦ· καὶ δὲ καὶ εἶχε τὴν Θεότητα ἐπίκτητον ἐξωθεν, βέβαια ἤθελε φοβηθῇ νὰ πεπαινώσῃ τὸν ἑαυτὸν τοῦ, διὰ νὰ μὴ χάσῃ τὸ μόνον ἀποκτηθέν ἀπὸ αὐτοῦ ἀξίωμα. Ἀποδείξει λοιπὸν τοῦ κατὰ φύσιν ὕψους τῆς Θεότητος τοῦ, εἶναι ἡ πεπαινώσις· καὶ λοιπὸν ὅποιος εἶναι ὑψιλόος κατὰ τὸν ἀρετῶν, καὶ ἀγαπᾷ νὰ ἦναι μέγας, αἱ ταπεινοφρονεῖ· ἐπειδὴ ἡ πεπαινώσις εἶναι ἐκάνη ὅπως δέχνη, καὶ μαρτυρεῖ τὸ ὕψος τῆς ἀρετῆς· καὶ αὐτὸς αἱ μιμνῆται τὸν Χριστόν, καὶ τίποτε δεῦν δέλη χάσῃ εἰς πεπαινωθῇ, μάλιστα δὲ, καὶ μέγας δέλη κερδήσῃ· ὅποιος δὲ εἶναι πτωχὸς εἰς τὴν ἀρετῶν, αὐτὸς δεῦν δύναται νὰ πεπαινωθῇ· ἐπειδὴ φοβήσῃ μὴπως ξεπέσῃ καὶ χάσῃ τὸ ἱδιόν, καὶ υποκριτικὸν ὕψος τῆς ἀρετῆς τοῦ· ὁ δὲ τῇ ἀληθείᾳ πλούσιος, καὶ ὑψιλόος εἰς τὴν ἀρετῶν, αὐτὸς πεπαινώνεται· διὰ τί μετὰ τὸ δέχνη περισσώτερον τὸν ἑαυτὸν τοῦ πῶς εἶναι τῇ ἀληθείᾳ ὑψιλόος, διὰ τί δεῦν φοβήσῃ νὰ πεπαινωθῇ. Ὁ Χριστὸς λοιπὸν καὶ Θεὸς ἡμῶν, δεῦν ἐξήσῃ μόνον τὸ ἐδικόν τοῦ, ἀλλὰ καὶ τὸ συμφέρον, καὶ σωτήριον ὅλων τῶν ἀνθρώπων· διὰ τὸ πῶς καὶ ἐπαινώσῃ τὸν ἑαυτὸν τοῦ διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως, καὶ διὰ μέσῃ τῆς

ἐδικῆς τῆς πεπαινώσεως, ὕψους ὅλος ἡμῶν· ὅθεν ὅποιος πεπαινώσῃ τὸν ἑαυτὸν τοῦ, τὸ Χριστὸν γίνεσθαι μιμητὴς· καὶ μὴ ὅπως αὐτὸς Θεὸς ὢντες φυσικά, καὶ ὑψιλόος κατὰ τὴν εἰσάν, ἐπαινώσῃ τὸν ἑαυτὸν τοῦ· οἱ δὲ παρὰ ἀνθρώποις ὑψιλοὶ, ἀποκτᾷ τὸ ὑψιλόον, ἢ ἀπὸ ἀρπαγῆς, ἢ ἀπὸ πλεονεξίας· διὰ τί ἡ φύσις αὐτῶν εἶναι ἴση, καὶ ὁμοίσιος μετὰ τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων, ὅπως εἶναι ἀπεινή, καὶ εὐτελής· ἀντὶ τοῦτο ὁ κατὰ φύσιν Θεός, καὶ ὑψιλόος, ἐπαινώσῃ τὸν ἑαυτὸν τοῦ διὰ λόγους, πῶς ἡμῶν αἱ ἀνθρώποις, ὅπως εἶμεθα κατὰ φύσιν ὁμοίσιος, καὶ ἀπεινοὶ παρεμνοῦς ὅλοι, πῶς, λέγω, ἡμῶν δὲν χρεωσώμεθα νὰ πεπαινώμεθα εἰς αἱ τὸν ἄλλον, καὶ νὰ γνωρίζωμεν πῶς ἐδικαίως μέτρα· Ἀνίσως λοιπὸν ἡμῶν πεπαινωθῶμεν, ὁ Θεὸς μᾶς ὑπερυψώσει, καθὼς καὶ τὸν Χριστόν ὑπερύψωσε κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, καὶ χαρίζῃ εἰς ἡμῶν „ὁ ὀρθακμὸς ἐκ εἶδε, καὶ ἐκ οὐκ ἦκασι, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου ἐκ ἀνέβη“.

(1) Κατὰ γὰρ τὸν Βλαμμίδην ἐν τῷ περὶ πίστεως, καὶ πάντας σχεδὸν τοῦς Θεολογαντες, μορφὴ, καὶ φύσις, καὶ εἰσία, πύκτον εἶναι ἐπὶ Θεοῦ ὁμοίως καὶ ὑπόστασις, καὶ πρόσωπον, καὶ ἄπομον. Λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος· „ἐγὼ γὰρ καὶ τὸ ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, ἴσον“ „δύναμαι τῷ ἐν εἰσίᾳ Θεοῦ ὑπάρχον φησὶ“ ὡς γὰρ πῶς μορφῇ ἀταλπεινὰ δούλω, ἐν τῇ οὐσίᾳ αἱ ἀνθρώπων, πῶς τὸν Κύριον ἡμῶν γεγενῆσθαι σημαίνει· ὡς, καὶ λέγω, τὸ ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, τῆς θείας εἰσίας, περιέχοντι πάντως τὴν ἰδιότητα· ὁ ὡρακμὸς εἰς ἡμῶν, ὡρακμὸν τὸν Πατέρα“. (Λόγ. α. κατ' Εὐαγγέλιον)

Ἄρειος, μὲ πολλὰς μαχαίρας τῷ ῥήτι τῷ θανάτῳ· ἐπεὶ δὲ ὁ Παῦλος λέγει ἐδῶ, „ὡς μορφῇ Θεοῦ“ ἦτοι ὡς ἰσὶς· καὶ δὲν εἶπε πῶς ἔγινεν, ἢ πῶς ἐκτίσθη, καθὼς ὁ Ἄρειος ἐβλασφήμει, ἀλλὰ πῶς ὑπῆρχε, καὶ ἦτον, τὸ ὅποιον τῷ εἶναι ὁμοίον μὲ ἐκείνο ὅπῃ εἶπεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Μαῦσιλῶν· „ἐγὼ εἰμι ὁ ὢν“· (Ἐξ. γ'. 14.) Καὶ πάλιν εἶπεν ὁ Παῦλος· „ἔχ' ἀρπαγμὸν ἠγάσασθαι τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ“· βλέπετε, ὡς ἀναγνώσα, τὴν ἰσότητά ὅπου ἔχει ὁ Υἱὸς μὲ τὸν Πατέρα; καὶ λοιπὸν, πῶς λέγεις ἐσὺ Ἄρειε, ὅτι ὁ Πατὴρ εἶναι μεγαλύτερος, ὁ δὲ Υἱὸς εἶναι μικρότερος; ἀλλὰ τί σοφίζεται ὁ αἰόσιμος καὶ λέγει, ὅτι μὲ τὸ εἶναι ἴσος ὁ Θεὸς ὁ Υἱὸς, δὲν ἄρπασε τὸ εἶναι ἴσος μὲ τὸν μέγαν Θεόν, ἦτοι τὸν Πατέρα. Εἰς αὐτὸ δὲ ἡμεῖς ἀποκρινόμεθα· πρῶτον μὲν, ὅτι ποία Γραφή, ὡς αἰόσιμος, διδάσκει, πῶς εἶναι μικρὸς, καὶ μέγας Θεός; αὐτὰ γὰρ τὰ λόγια εἶναι τῶν Ἑβραίων ἴδια, οἱ τινες ἔλεγον τὰς Θεὰς τῶν μικρὰς, καὶ μεγάλας, καὶ ὅχι τῶν ὀρθοδόξων Χριστιανῶν· ὅτι δὲ καὶ ὁ Υἱὸς εἶναι μέγας Θεός, ἄκουσον τὴν Παύλου ὅπῃ λέγει· „προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα, καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου Θεοῦ, καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ“· (Τίτ. β'. 13.) Δεύτερον δὲ λέγομεν, ὅτι αὐτὸς ὁ Υἱὸς ἦτον μικρὸς Θεός, πῶς ἠθέληεν ἀρπάσῃ τὸ εἶναι γένῃ μέγας Θεός; Πρὸς τῆς, ὁ Παῦλος ἐδῶ θέλει εἰπεῖν τὴν διδασκαλίαν περὶ ταπεινοφροσύνης τῆς Χριστιανῆς· ἀποπαθεῖν βέβαια ἠθέληεν εἰπεῖν εἰς τὰς Χριστιανῆς, ὅτι ἐπεὶ καὶ ὁ μικρὸς Θεὸς δὲν ἀντιστάθῃ εἰς τὸν μέγαν, διὰ τὸ χρεώσασθαι καὶ ἐστὶς τὸ ταπεινώσασθαι εἰς τὸν ἄλλον· ποία γὰρ ταπεινοφροσύνη εἶναι, τὸ εἶναι ἀντιστάθῃ ὁ μικρὸς Θεὸς εἰς τὸν μέγαν; τὸ γὰρ δὲν εἶναι ταπεινοφροσύνη, ἀλλὰ ἀσθενεία, καὶ ἀδυναμία· τὸ δὲ εἶναι γένῃ θεληματικῶς ἀνθρώπος ἐκεῖνος, ὅπῃ ἦτον ἴσος, καὶ ὁμοδύναμος μὲ τὸν Θεόν, τὸ τῇ ἀληθείᾳ εἶναι ἄκρα ταπεινώσεως. Καὶ πάντα μὲν εἶναι ἱκανὰ πρὸς αἰρέσεις τῶν μεγαλιτέρων αἰρετικῶν· τώρα δὲ πρέπει εἰπεῖν καὶ τὴν ἐρμηνείαν τῶν Ἀποστολικῶν ῥημάτων. Τί λοιπὸν ἐννοεῖ ὁ Παῦλος μὲ τὸ „ἔχ' ἀρπαγμὸν ἠγάσασθαι τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ“; ἄκουσον ἀγαπητέ· ὅταν τινὰς ἀρπάσῃ καμμίαν ἐξουσίαν, ἢ ἄλλο τι ἀξίωμα, ἐπὶ δὲν ἦτον ἐδικόν τε, φοβεῖται εἰς ἀφῆσθαι αὐτό, διὰ τὸ μὴ πάρῃ αὐτὸ ἄλλος, καὶ τὸ χάσῃ, μὲ τὸ εἶναι μὴ ἦτον ἐξ ἀρχῆς ἐδικόν τε, ἀλλὰ τὸ ἄρπασε μὲ ἀδικίαν· ὅταν δὲ ἔχῃ τὴν ἐξουσίαν, καὶ τὸ ἀξίωμα αὐτό, φυσικῶς κληρονομίαν ἀπὸ τῶν πατέρων τε, διὰ τὸ αἰετῶς αἰετῶς αὐτό, ἠδὲ ὡς ἔστιν, ὅτι δὲν θέλει τὸ χάσῃ· ἀλλὰ, καὶ αὐτὸ φαίη πῶς τὸ ἀφῆσθαι πρὸς ἄλλον, ὅμως πάλιν μέλλει ἐξάπατος εἰς τὸ πάρῃ· τοιαυτῶς λοιπὸν, λέγει, καὶ ὁ Υἱὸς τῷ Θεῷ, δὲν ἐφοβήθη εἰς κατωβῆ ἀπὸ τοῦ εἶκόσ τε ἀξίωμα, ἦν ἀπὸ τοῦ εἶναι ἴσος μὲ τὸν Θεόν, καὶ Πατέρα· ἐπεὶ δὲ δὲν εἶχεν αὐτὸ ἀπὸ ἀρπαγῆς, ἀλλὰ εἶχεν αὐτὸ φυσικόν· διὰ τὸ καὶ ἠθέλησε εἰς ταπεινώσθαι, καὶ εἰς γένῃ ἀνθρώπος, ἐπεὶ δὲ ἐν τῇ ταπεινώσει τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως γενόμενος, ἐφύλαττε τὸ ὕψος, καὶ ἀξίωμα τῆς Θεότητός τε (1), ἀγκαλιὰ καὶ εἶχεν αὐτὸ σκεπασμένον εἰς τὸ ταπεινὸν σχῆμα τῆς ἀνθρωπότητος, τὸ ὅποιον καὶ

(1) Ἀπὸ τῶν ῥημάτων τούτων ἐδανήθη ὁ Δισπότης μακρὸς Κοσμοῦ καὶ προσηγορίας ἐκείνου τῆς αἰ. ῥήσις τοῦ Τελεῖναι τῇ μεγαλῇ Δουλείᾳ τὸ λέγον· „Ἡ ἀπορρήσιμος λόγος Θεοῦ κατέβηκε, ὅπως Χριστὸς αὐτὸς εἰς Θεὸς καὶ ἀνθρώπος, τὸ Θεὸς ἔχ' ἀρπαγμὸν εἶναι ἠγάσασθαι, ἐν τῇ μορφῇ τοῦ δούλου, δεκνύει τοῖς μαθηταῖς“· ἦτοι ὁ Χριστὸς, οἱ εἰσι, Θεὸς, ὅμως καὶ ἀνθρώπος, αὐτὸς μὲ τὸ εἶναι ἐμορφώθη τὸν δούλον, ἠγούσιν τὴν τῷ δούλου ἀνθρώπου φύσιν, μὲ τὸ εἶναι, λέγω, δεκνύει εἰς τὰς μαθητάς του· τί; ὅτι δὲν εἶχεν ἀρπαγῇ τὸ εἶναι ἴσος μὲ τὸν Θεόν, καὶ διὰ τοῦτο ἐκείνην καὶ ἐσυγκατέβη ἀπὸ τοῦ ἀξίωματος αὐτοῦ τῆς Θεότητος. Ὁ δὲ σοφὸς Θεοδόχος ὁ πτωχὸς Προδρομος, ὁ πᾶν Κανὼν ἐρμηνεύων, δὲν ἐξέφυγε πῶς δὲν ἐρμηνεύει ἐστὶς τὸ „δεκνύει τοῖς μαθηταῖς“, ἀλλὰ λέγει, ὅτι εἰς τὴν ἀκρίβειαν τροπάζει δεκνύει εἰς τὰς μαθητάς τοῦ Κυρίου τὴν ταπεινώσιν, καὶ τὴν ἀγάπην· ἐμοὶ ὅμως τῷ ἡμαδίᾳ ἐκ ἔδωκε νοῦσαι, πῶς τοῦτο εἶπε. Συμμεύσαι δὲ ὅτι ὁ Κύριος προσηγορικῶς μόνον λέγεται δούλος, κατὰ τὸν θῆλον Ἰωάννου τὸν Δαμασκηνόν, ἦτοι κατὰ τὸ ἐνείκαζε τὴν κοινὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων, τὴν δούλειαν ἡσαν κατὰ ἐαυτῶν, καὶ κατὰ τὸν Θεόν, καὶ κατὰ

τὸ ἡμέτερον πρόσωπον οἰκνῶν, καὶ ἐν ἐαυτῷ ἐτύπη τὸ ἡμέτερον· „προσηγορικῶς ὡς λέγεται δούλος, ἐκ αὐτοῦ τῶν ὡν τῶν, δι' ἡμᾶς δὲ δούλου μορφῇ ἐλήφθη, καὶ δούλος μετ' ἡμῶν κεκλημένος“· ἀπαύτως γὰρ ὡν, δι' ἡμᾶς ἐδούλωσε παῖσι, καὶ διάκονος τῆς ἡμῶν σωτηρίας γέγονε. (Περὶ Πίς. βιβλ. γ'. κεφ. ξη.) κατὰ τὸ γὰρ καὶ ἀγνοῶν λέγεται ὁ Χριστὸς ὡς τὴν ἀγνοῶσαν φύσιν ἀναλαβὼν, ἢ μὴ αὐτὴ ἠνώσθη τῷ Θεῷ Λόγῳ· ἐπεὶ δὲ αὐτὴ ἀπαύτως ἠνώσθη τῷ Θεῷ Λόγῳ, οὐκ εἶναι δόλη· εἰς γὰρ ὡν ὁ Χριστὸς, καὶ δυνάσται δούλος εἶναι ἐαυτοῦ καὶ Κυρίου, ἀλλ' ὡς ἀγνοῶσα εἶναι· διὰ γὰρ τὴν τῆς ὑποστάσεως πτωχότητά, καὶ τὴν ἀδιάσπαστον ἐνώσιν, κατεπλήρωσεν ἢ τὸ Κυρίου Λογὴ τὴν πᾶν μετάνοιαν γένῃ· ὥστε διὰ τὸ συμπερανόμενον τὸ πᾶν, λογόμεθα μὲ τὸν θῆλον Δαμασκηνόν· „οἱ λέγοντες τὸν Χριστὸν δούλον διῶσιν τὸν εἶνα Χριστὸν εἰς δούλον, καθάπερ Νεστόριοι· ἡμεῖς δὲ Διαπόνην αὐτὸν φαινοῦν καὶ Κυρίου πάσης κατὰ τὴν πᾶν εἶνα Χριστὸν τὸν αὐτὸν ὅμως Θεόν, καὶ ἀνθρώπον, καὶ πᾶντα εἶδεναι, ἐν αὐτῷ γάρ ἡμεῖς πάντες οἱ θεσφαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως ἀποκρυφοί“· (αὐτοῦ δὲ).

καὶ κείνῳ ὀνομάζει παρακάτω ὁ Παῦλος. "Ορα καὶ εἰς τὴν πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολὴν Κεφάλ. α'. σ'ιχ. 2. πῶς ἐρμηνεύει ὁ Νύκτας τὸ ρητὸν τῷ Παύλῳ ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τῇ „ καὶ χα-
„ ρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτῆς “.

7. „ Ἀλλ' ἐαυτὸν ἐκείνωσε μορφῇ δούλου λαβὼν “.

Πᾶ ἐνταῦθα οἱ Ἀρειανοὶ, ὅπως λέγουν ὅτι ὁ Θεὸς Λόγος ἐκατέβη καὶ ἐγένετο ἄνθρωπος, ὄχι αὐθεντικῶς καὶ θεληματικῶς, ἀλλὰ δουλικῶς, καὶ χωρὶς τῆς θέλησιν, πληροῦντας τὴν προσαγωγὴν τῷ Πατρὶ τῷ; ὡς ἀκούσιν ἐδῶ τῇ μεγάλῃ Παύλῳ ὅπως λέγει, ὅτι ὁ Υἱὸς τῷ Θεῷ ἐκείνωσε τὸν ἑαυτὸν τῷ, ἦγεν Θεὸς κείνωτας, ἐσυγκατέβη ἀπὸ τὴν δόξαν, καὶ τὸ ἀξίωμα τῆς Θεότητος τῷ, αὐθεντικῶς καὶ ὁμοειδικῶς, ὡς δεσπότης καὶ αὐτεξούσιος, καὶ ἔλαβε τὴν ταπεινὴν καὶ ἄδοξον μορφὴν τῷ δούλῳ (1). μορφὴν δὲ δούλου λέγουσιν ὁ Παῦλος, κατασχέ-
ρει, καὶ ἐπισομίζει τὸν Ἀπολλινάριον, ὅπως ἐφλυάρεται ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν εἶχε ψυχὴν νοε-
ραὴ· ἐπεὶ δὲ ὁ Χριστὸς λαβὼν μορφὴν, ἦτοι φύσιν τῷ δούλῳ, ἦτοι ἀνθρώπου, βέβαια ἔλαβε καὶ ψυχὴν νοεραὴν, τὴν ἀναγκαίως συμπεριλαμβανομένην εἰς τὴν τῷ ἀνθρώπῳ φύσιν. Λέγει δὲ ὁ Οἰκουμενικὸς· βλέπε ἀσφάλειαν τῶν λόγων τῷ Παύλῳ· ἐπὶ μὲν γὰρ τῆς Θεότητος, τὸ ὑπάρχον εἶπε, διὰ τὴν φαιερώσῃ τὸ συναΐδιον τῆς Θεότητος· ἐπὶ δὲ τῆς ἀνθρωπότητος, τὸ λαβὼν, καὶ τὸ γινόμενος ἔγραψε, διὰ τὴν δεῖξιν ταύτῃ ἐπίκλητον, καὶ ἐξωθεν προσ-
ληφθεῖσαν.

„ Ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γερόμενος “.

Απὸ τῶν ῥητῶν τῶν ἐπὶ ἀνέστησαν οἱ Μαρκιωνισταί, καὶ εἶπον, ὅτι ὁ Θεὸς Λόγος κατὰ φαντασίαν ἐσαρκώθη· βλέπεις (φλυαροῦσιν αὐτοὶ) ὅτι ὁ Παῦλος λέγει, πῶς ὁ Υἱὸς τῷ Θεῷ ἔλαβεν ἀνθρώπου ὁμοίωμα, καὶ ἐσχηματίσθη μόνον ὡς ἄνθρωπος, δὲν ἐγένετο ὁμοῦ καὶ κατ' οὐσίαν ἄνθρωπος; τί δὲ ἡμεῖς εἰς τὴν ἀληθινὴν καὶ ἀπλανῆ ἐρμηνείαν τῶν ῥητῶν τῶν λέγομεν; ὅτι ὁ Κύριος δὲν εἶχε ὅλα τὰ ἐδικάμας ἰδιώματα, ἀλλὰ ἦσαν καὶ μερικά, ὅπως δὲν τὰ εἶχε· καθὼς δὲν εἶχε τὴν γέννησιν ἀπὸ συνουσίας, καὶ σπέρμα ἀνδρός, καὶ τὴν καμὴ ἀμαρ-
τίαν. Καὶ πρὸς τοῖς, ὁ Κύριος δὲν ἦτον μόνον ἐκεῖνο ὅπως ἐφαίνετο, ἦγεν ἄνθρωπος φι-
λὸς, καθὼς εἴμεθα ἡμεῖς, ἀλλὰ ἦτον καὶ Θεός· ἐπεὶ δὲ λοιπὸν ταῦτα τὰ ἰδιώματα δὲν εἶχε ὁ Κύριος, διὰ τῶν λέγει ὁ Παῦλος ἐδῶ, ὅτι ὁ Κύριος ἐγένετο ἐν ὁμοιώματι ἀν-
θρώπων· καὶ ὄχι πῶς ἐνοεῖ ὁ Ἀπόστολος, ὅτι δὲν ἐγένετο ὁ Κύριος κατ' οὐσίαν ἄνθρω-
πος· διὰ τὴν καὶ ὅταν λέγῃ, πῶς ὁ Κύριος ἦτον „ ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἀμαρτίας “
(Ῥωμ. 8. 3.) δὲν ἐνοεῖ πῶς δὲν εἶχε ἴσα ἀπλῶς, ἀλλὰ πῶς ἡ Θεοῦ πόσας ἐκεί-
νη σάρκα τῷ, δὲν ἦμαρτον· ἀλλ' ἦτον μὲν ὁμοία μὲν τὴν ἀμαρτωλὴν σάρκα τῶν ἀνθρώπων
κατὰ τὴν φύσιν, δὲν ἦτον ὁμοῦ καὶ ὁμοία κατὰ τὴν ἀμαρτίαν τῆς σαρκὸς τῶν ἀνθρώπων·
„ ἀμαρτίαν γὰρ φησὶν ἐκ ἐποίησεν, ἐδὲ ὁρίσθη δόλος ἐν τῷ σώματι αὐτῷ “ (Ἠλ. 1. 9.)
Καθὼς λοιπὸν εἰς τὸ ἀνωτέρω ῥητὸν, τὸ ὁμοῖον ἐνοεῖται, δηλαδὴ, ὄχι κατὰ τὴν φύσιν τῆς σαρ-
κὸς, ἀλλὰ καθ' ὃ ὁ Κύριος δὲν εἶχε τὴν ἀμαρτίαν τῆς σαρκὸς· τοιαυτοτρόπως καὶ εἰς τὸ
ῥητὸν τῶν ἐνοεῖται τὸ ὁμοίωμα, δηλαδὴ ὄχι κατὰ τὴν φύσιν τῆς ἀνθρωπότητος, ἀλλὰ καθ' ὃ
ὁ Κύριος δὲν ἐγεννήθη ἀπὸ συνουσίας ἀνδρός, ὡς οἱ λοιποὶ ἄνθρωποι, καὶ καθ' ὃ ἦτον
ἀναμάρτητος, καὶ καθ' ὃ δὲν ἦτον φίλος ἄνθρωπος, ὡς εἶναι οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι, ἀλλὰ
ἦτον ὁμοῦ Θεός, καὶ ἄνθρωπος (2).

8. „ Καὶ “

(1) Οὕτως ἐρμηνεύει τὸ κενῶσαι ὁ θεολόγος Γρηγό-
ριος εἰς δύο μέρη· ἐν μέρει γὰρ τῷ εἰς τὴν Γενέθλια
Λόγῳ εἶπω λέγει· „ Καὶ ὁ πλήρης κενούται, κενούται
„ γὰρ τῆς ἑαυτοῦ δόξης ἐπιμικρύν, ἵνα ἐγὼ τῆς ἐκείνου
„ μεταλάβω πληρώσεως “· ἐν δὲ τῷ Λόγῳ εἰς τὸ ῥητὸν
ὅτι ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους “ εἶπω φη-
σιν· „ ἀλλ' ἐπεὶ κενούται δι' ὑμᾶς, ἐπεὶ κατέρ-
„ χετο “ κενῶσιν δὲ λέγω, τῷ τῆς δόξης, οἷον ὅ-
„ φησιν τε καὶ ἐλάττωσιν, διὰ τῶν χωρητικὸς γίνεται “·
τινὲς δὲ καὶ τὸ φαλμικὸν ἐκείνο· „ Κύριος ἐκλινεν ἑαυτὸν
„ καὶ κατέβη “ (Ψαλ. 138. 11.) εἰς τῷ κενῶσιν αὐ-
τῷ τῷ Θεῷ Λόγῳ ἐκλαμβάνουσιν· ὅτι ἐκλινε τοὺς ἡ-
ρανὲς, ἵνα ἀφῇκε τῷ ἐκ ἡρανοῦ δόξαν αὐτῷ, καὶ ἐ-
ξί ἐγένετο ἄνθρωπος. Λέγει δὲ καὶ ὁ σοφὸς Νικηταὶς
σχολιαζὼν πρὸς τὴν Πράξιν Λόγον Γρηγορίου τῷ Θεο-
λόγῳ· „ οἰκονομία ἐστίν, ἐπὶ μὲν ἀνθρώπων, μεταχί-
„ σις ἐστὶν πραγμάτων πρὸς τὸ συμφέρον· ἐπὶ δὲ Θεῷ, ἡ
„ τῷ οἴκῳ μεγάλῃς ἐκείνου συγκατάβασις “.

(2) Ἀλλὰ καὶ τὰ κατέμενα φυσικὰ καὶ ἀδιάβλητα
πάθη τὰ ἐκ ἐφ' ἡμῶν ὄντα, κατὰ τὸν δᾶν Ἰωάννην πρὸν
Δαμασκηνόν, ὅσα ἐκ τῆς ἐπὶ τῇ παραβάσει κατακρί-
σις εἰς τὸν ἀνθρώπινον ἐσπλάγχιον· οἷον πάντα, δι-
ψα,

8. „Καὶ σχήματι ἄρεθῆς ὡς ἄνθρωπος“.

Επειδὴ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Ἀπόστολος ὅτι ὁ Κύριος ἐκέρωσε τὸν ἑαυτὸν τε, διὰ τὰ μὴ νομίση τινὰς τὴν ἐκέρωσιν ταύτην, ὅτι ἔγινε μεταβολή, καὶ μετατροπὴ τῆς φύσεως τῆς Θεότητος, διὰ τὸ λέγει ἀκολούθως ἐδῶ, ὅτι ὁ Θεὸς Λόγος, μενῶντας ἄτρεπτος, κατ' ἐκεῖνο ὅπῃ ἦτον, ἦγεν κατὰ τὴν Θεότητα, ἔλαβεν ἐκεῖνο ὅπῃ δού ἦτον, ἦτοι τὴν ἀνθρωπότητα· καὶ ἡ φύσις τῆς Θεότητος δού μετετράπη, ἀλλὰ ἔγινεν ἐν σχήματι, ἦγεν ἐν τῇ σαρκί· ἐπειδὴ τῆς σαρκὸς εἶναι ἴδιον τὸ νὰ σχηματίζεται, καὶ ἐχὶ τῆς ἀσχηματίστου Θεότητος· καὶ ἐπειδὴ εἶπεν ἀνωτέρω, ὅτι ὁ Κύριος ἔλαβε ἄλλαν μορφήν, ἦτοι φύσιν, διὰ τὸ ἐξετάρδυσεν ἐδῶ νὰ εἴπῃ, καὶ ὅτι ἔγινεν ἐν σχήματι τῆ δού, ὡταὶ ὅπῃ ἡ τῆ δού μορφή, ἀκολούθως εἰσάγει καὶ τὸ σχῆμα τῆ δού· προσφυῶς δὲ εἶπε καὶ τὸ, ὡς ἄνθρωπος, ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς, δού ἦτον ὅπλως εἷας ἀπὸ τῆς πολλῆς ἀνθρώπου, ἀλλὰ ὡταὶ εἷας ἀπὸ τῆς πολλῆς ἀνθρώπου· δι' ὅ,τι δού ἐτράπη ὁ Θεὸς Λόγος εἰς ἄνθρωπον, ἀλλὰ Θεὸς ὢν, ὡς ἄνθρωπος ἐφάνη, καὶ ἀσχηματίστου ὢντας, ὑποκάτω εἰς σχῆμα ἔγινε· καὶ ἀκολούθως δού ἦτον ἄνθρωπος· φίλος, καθὼς οἱ λοιποὶ ἄνθρωποι, ἀλλὰ Θεὸς ὅμῃ καὶ ἄνθρωπος. Μερικοὶ δὲ Πατέρες, ἐτζί ἐρμυνεύουσι τὸ „ὡς ἄνθρωπος“ ἦγεν ὡς ἀληθῶς ἄνθρωπος· καθὼς καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης λέγει· „καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτῆ, δόξαν ὡς μονογενοῦς „παρὰ Πατρός“· (Ἰω. ἀ. 14.) αὐτὶ τῆ, ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτῆς τοιαύτην, ὅποιαν πρέπη νὰ ἔχῃ ὁ ἀληθὴς, καὶ μονογενὴς Υἱὸς τῆ Πατρός· ὡταὶ τὸ ὡς, ἐδῶ, σημαίνει μὲν, διασημὸν, καὶ ὁμοίωμα, ὡς ἐρμυνεύσαμεν ἡμεῖς· σημαίνει δὲ καὶ βεβαίωσιν, καὶ διορισμὸν ἀναμφίβολον, ὡς ἐρμυνεύουσι μερικοὶ (1).

„Ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν, γινόμενος ὑπὸ ἡκούς μέχρι θανάτου, θανάτου „δὲ σαυροῦ“.

Πάλιν καὶ ἐδῶ λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ Χριστὸς ἐταπείνωσε τὸν ἑαυτὸν τε, διὰ τὰ μὴ νομισθῇ πῶς ἐσυγκατέβη καὶ ἐταπεινώθη σαρκικῶς· ἀλλὰ λέγουσιν οἱ Ἀρειανοὶ, ὅτι νὰ ὅπου λέγει ὁ Παῦλος, πῶς ὁ Χριστὸς ἔγινεν ὑπὸ ἡκούς εἰς τὴν Πατέρα τε, πρὸς τῆς ὁποῖας ἀποκρινό-

τα, κόπος, πόσις, τὸ δάκρυον, ἡ φθορά, ἡ δουλεία, ἡ ἀγωνία, καὶ αὐτὸς ὁ θάνατος, καὶ αὐτὴ λέγω τὰ φυσικὰ πάθη ἅλως καὶ εἶχεν ὁ Χριστὸς καὶ ἅλως καὶ ἔχομεν ἡμεῖς οἱ φίλοι ἄνθρωποι· ἀ. διὰ τὴν ἡμεῖς δοκιμάζομεν τὰ πάθη αὐτὰ σαρκικῶς, καὶ χωρὶς νὰ θέλωμεν ὡς ποινὰς τῶν προπατορικῶν ἀμαρτημάτων, μὲν τὸ ὅποιον συνηλθῆμεν· πίνωμεν γὰρ καὶ διψώμεν, καὶ κοπιᾶζομεν καὶ τὰ ἄλλα πάθομεν χωρὶς νὰ θέλωμεν, ἐξ ἀνάγκης τῆς διεφθαρμένης ἡμῶν φύσεως· ὁ δὲ Χριστὸς, ἐπειδὴ δού συνηλθῆναι μὲν προπατορικὴν ἀμαρτίαν, ἀκολούθως καὶ ὡς ποινὴν τῆς ἀμαρτίας ἐκίνησε καὶ πάθη ταῦτα ἐδέχθη· ἀλλὰ ἀνέλαβεν αὐτὰ διὰ τὰ καὶ ἀγίαση, καὶ διὰ τὰ καὶ νικήσῃ, καὶ ἐτζί ποιήσῃ ταῦτα καὶ ἡς ἡμεῖς εὐκολονέκηται· ὅθεν οὐ σαρκικῶς καὶ ἡναγκασμένως ταῦτα ἐδοκιμάζον ὡς ἡμεῖς, ἀλλὰ θεληματικῶς καὶ αὐτεξουσίως· διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ θεὸς Δαμασκηνός· „ἀμέλει καὶ „φυσικὰ ἡμῶν πάθη, κατὰ φύσιν καὶ ὑπὲρ φύσιν ἦσαν ἐν τῷ Χριστῷ, κατὰ φύσιν μὲν γὰρ ἐκινήσας ἐν αὐτῷ ὅτε παρεχώρησεν τῇ σαρκὶ πάθειν καὶ ἴδια· ὑπὲρ φύσιν δὲ, ὅτι οὐ προηγῆτο ἐν τῷ Κυρίῳ τῆς θελήσεως καὶ φυσικῶς· οὐδὲν γὰρ ἡναγκασμένον ἐπ' αὐτῷ θεωρεῖται· ἀλλὰ πάντα ἐκούσια· θέλων γὰρ ἐπένησε· θέλων ἐδίψησε· θέλων ἐδούλησε· θέλων ἀπέθανεν“· (περὶ Πίς. βιβλ. γ'. κεφ. ξζ'.) β'. δὲ, διὰ τὴν καὶ ἀνωτέρω ἀδιάβλητα πάθη, ἡμεῖς μὲν οἱ φίλοι ἄνθρωποι πάντες σχεδὸν διαβεβλημένως καὶ ἀμαρτητικῶς

δοκιμάζομεν· καθ' ὅτι μεταχειρίζομεθα αὐτὰ ἢ παρὰ καρὸν, ἢ παρὰ τὸ μέτρον, ἢ παρὰ τὴν καλῶς χρῆσιν, ἢ παρὰ τὸν τρόπον καὶ ἁπλῶς μεταχειρίζομεθα αὐτὰ μὲν πολλὰς ὑπερβολὰς καὶ ἐλλείψεις, καὶ καταχρήτης· ὁ δὲ Κύριος Ἰησοῦς, ἐμεταχειρίζετο ταῦτα ἀναμαρτήτως καὶ ἀδιάβλητος· καὶ αὐτὸς μόνος εἶχε ταῦτα ἀληθῶς καὶ φερωνύμως, ἀδιάβλητα. Εἶπον δὲ ὅτι ἡμεῖς ἀμαρτητικῶς καὶ μὲν καταχρήσεις πολλὰς μεταχειρίζομεθα καὶ ἀδιάβλητα πάθη τῆς φύσεως, ἦτοι τὴν τῶν ἀδιάβλητων παθῶν ἀνακούφισιν καὶ παρηγορίαν, δηλαδὴ τὸ φαγεῖν, τὸ πίνειν, τὸ ὑπνῶσθαι, καὶ τὰ λοιπὰ συστατικὰ τῆς φύσεως· ὁ δὲ Χριστὸς πάντα ταῦτα ἐμεταχειρίσθη ἀναμαρτήτως.

(1) Οὕτω γὰρ ἐρμυνεύει τὸ „ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς“· ὁ θεὸς Χρυσόστομος λέγων· „ὡς αὐτὸς εἰ ἐλέγεν, ἐθεασάμεθα „τὴν δόξαν οἷαν ἐπρεπε, καὶ ἡκοῦς ἔχον, μονογενῆ „καὶ γνήσιον Υἱὸν ὄντα τοῦ πάντων Βασιλέως Θεοῦ· ὡς „ὅτε Βασιλεὺς πομπῆς σφόδρα κεκοσμημένον ὄντων „τινέων... ἐπιδὸν πρὸς τινὰς διηγῶνται τὸ καλὸς ἐκεῖνο, „τὸν κόσμον, τὴν δόξαν, λέγουσι μὲν, ὅσαπερ αὐτὸς „ἠδύσθη... ἐπιδὸν δὲ μὴ δυνάμεν ἀπασαι τὴν λόγον „παράσῃσαι τὴν λαμπρότητα, εὐθέως τὸ ἐπάγασαι· „καὶ τί δὲ καὶ πολλὰ λέγουν; ἀπαξ ὡς Βασιλεὺς· διὰ „τὰ ὡς, καὶ τὸ Βασιλεὺς ὁμοίον εἶναι, δεῖται βεβαιώσε- „ναι τοῦτον, περὶ ὃ πάντα λέγουσιν· ἀλλὰ τὸ αὐτοβα- „σιλεὺς γνήσιον εἶναι“· (Ὁμιλ. ια'. τίς τὸν Ἰωάννην...)

κρινόμεθα· καὶ τί ἄτοπον ἀκολουθεῖ ἀπὸ τούτου, ὃ ἀκούτοι; καὶ ἡμεῖς πολλάκις ὑπακούομεν εἰς τὰς φιλίας μας, τὰς ἴσας ὄντας μετ' ἡμᾶς, καὶ ἡ ὑπακοὴ αὐτῇ, δὲ καὶ κάμνει μικροτέρους πῶν φίλων μας· ἐτὶ καὶ ὁ Χριστὸς, ὡς Υἱὸς ὁμοούσιος ὑπήκουσε θεληματικῶς εἰς τὸν Πατέρα, διὰ τὸ νὰ δείξῃ καὶ μετὰ τὴν ὑπακοὴν ταύτην, τὴν γνησιότητα ὅπου ἔχει μετ' αὐτόν· ἐπεὶ δὲ ἴδιον εἶναι τὴν γνησίαν, καὶ ἀληθῆς ὧς, τὸ νὰ τιμᾷ τὸν πατέρα τε. Βλέπετε δὲ, ὡς ἀναγνώ-
 ςα, πόσας ὑπερβολὰς ταπεινώσεως λέγει ὁ Παῦλος ὅτι ἔδειξεν ὁ Υἱὸς τῷ Θεῷ· α. ὅτι ἐγενε-
 νε δούλος· β. ὅτι κατεδέχθη νὰ λάβῃ θάνατον· καὶ γ. ὅπερ εἶναι μεγαλύτερον, τὸ νὰ
 λάβῃ καὶ θάνατον ἀτίμων, καὶ ἀνειδισμένων· „μέχρι θανάτου γάρ φησι, θανάτου δὲ σαυροῦ“.
 ἦγεν θανάτου ἐπικαταράτου· „κεκατηραμένος γὰρ λέγει ὑπὸ Θεοῦ ἐστίν, πᾶς ὁ κρεμᾶμενος
 „ἐπὶ ξύλῳ“· (Δευτερ. κα. 23.) θανάτου ἀτίμου, καὶ θανάτου διωρισμένου διὰ τὰς παρα-
 νόμους ἀνθρώπων.

9. „Δὶ' ὃ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε, καὶ ἔχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα,
 „τὸ ὑπὲρ πάντων ὄνομα“.

Ὅταν ὁ Παῦλος ἀρχίσῃ νὰ ὁμιλῇ περὶ τῆς σαρκὸς, καὶ ἀνθρωπότητος τῷ Χριστῷ, λαλεῖ
 δι' αὐτὴν χωρὶς φόβου ὅλα τὰ ταπεινά, ὡς αὐτὴ ὅπου ἡ φύσις τῆς σαρκὸς εἶναι δευτική τέ-
 των, καὶ ὅχι ἡ φύσις τῆς Θεότητος· ὅθεν καὶ ἐστὶν ὡς ἀναγνώσα, ὅταν ἀκούῃς τὰ ταπεινά ταυ-
 τα ἰδιώματα, καὶ πᾶσιν, εἰς τὴν φύσιν τῆς σαρκὸς τῷ κυρίῳ Χριστῷ νὰ τὰ ἀποδίδῃς, καὶ ὅχι
 εἰς τὴν φύσιν τῆς Θεότητος αὐτοῦ· καὶ μὴ χωρίζῃς τὸν κύριον Χριστὸν κατὰ τὴν ὑπόστασιν·
 ἐπεὶ δὲ κύριος καὶ ὁ αὐτὸς Χριστὸς εἶναι, ὅπου, κατὰ μὲν τὴν φύσιν τῆς ἀνθρωπότητος ἔπα-
 θε, κατὰ δὲ τὴν φύσιν τῆς Θεότητος ἔμεινεν ἀπαθής. Ποῖον δὲ εἶναι τὸ ὄνομα, ὅπου ἔχα-
 ρίσθη εἰς τὴν ἀνθρωπίνῳ φύσιν τῷ κυρίῳ Χριστῷ (1) ; εἶναι τὸ ὄνομα, Υἱὸς Θεοῦ, τὸ ὄνο-
 μα, Θεός (2)· ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ εἰς Χριστὸς, ὁ γεννηθεὶς κατ' ὃν ἄνθρωπος, αὐτὸς φωνάσθη
 Υἱὸς

(1) Σχεδὸν πᾶς αὐτὴ λέγει μετὰ τὸν Παῦλον καὶ ὁ
 Κορινθαῖος Πέτρος ἐν ταῖς Παράξεσι πᾶν Ἀποστόλων,
 ὅτι τὸν Ἰησοῦν ἐποίησεν ὁ Θεός (κατὰ τὸ ἀνθρώπινον
 δηλαδή) Κύριον, καὶ Χριστὸν (ἡτοι Βασιλέα ὡς ἐρμην-
 νόει ὁ Νύσσης Γρηγόριος ἐν τῷ ε. Λόγῳ κατ' Εὐνο-
 μίαν) μετὰ τὸ πάθος καὶ τὸν θάνατον, καὶ ὅτι ὕψωσεν
 αὐτὸν ὁ Θεός τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ· αὐτῷ γάρ φησιν ἐπὶ λέ-
 ξεως· „ἀσφαλῶς ἐν γνησιότητι πᾶς οἶκος Ἰσραὴλ, ὅτι
 „Κύριον, καὶ Χριστὸν αὐτὸν ὁ Θεὸς ἐποίησε, πᾶσι τὸν
 „Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς ἐσαυρώσατε“· (Πράξ. β'. 36.)
 Καὶ πάλιν „τῇ δεξιᾷ ἐν τῷ Θεῷ ὕψωσας, τῷ τε ε-
 „παγγελίαν τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι λαβὼν παρὰ τῶ Πα-
 „τρός, ἐξέχει πᾶσι, ὃ νῦν ὑμεῖς βλέπετε καὶ ἀκούετε“·
 (αὐτοῦ. 33.) μετὰ ταῦτα δὲ φανερὸν ὁ θεὸς Νύσσης
 Γρηγόριος, ὅτι ὁ αὐτὸς Χριστὸς, κατὰ μὲν τὴν Θεο-
 πότην ἔχει τὸ ὑπὲρ πάντων ἔννομα, κατὰ δὲ τὴν ἀνθρω-
 πότητα προσκυνᾶται παρὰ πάντας τῆς κτίσεως, „ὁ γὰρ
 „αὐτὸς καὶ τὸ ὑπὲρ πάντων ὄνομα ἔχει, καὶ ἐν τῷ ἀνθρω-
 „πίνῳ τῷ κατὰ Ἰησοῦν ὀνόματι, παρὰ πάντας προσκυ-
 „νῶνται τῆς κτίσεως“· (Λόγ. ε. κατ' Εὐνομίαν)

(2) Οὕτως ἐρμηνεύει τὸ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πάντων ὄνομα
 ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ἁπλῶς· „τί δὲ μέζον ἀνθρώπου
 „παπεινότητι, ἢ Θεῷ πλακύναι, καὶ γενεσθαι Θεόν
 „ἐκ τῆς μίξεως; καὶ ποσῶν ἐπισκεψάμεθα ἀνατολῇ ἐξ
 „ὑψους, ὥστε καὶ τὸ γεννώμενον Ἅγιον, Υἱὸν Ὑψίστου
 „κληθῆναι, καὶ χαρισθῆναι αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πάντων
 „ὄνομα; πῶς δὲ, τίποτε ἄλλο ἐστίν, ἢ Θεός; καὶ τὸ
 „πάν γόνυ κάμψαι τῷ κενωθέντι δι' ὑμᾶς, καὶ τῷ
 „θεῷ ἁγίῳ δουλικῇ μορφῇ συγκερασάντι; καὶ γινώ-
 „ναι πάντα οἶκον Ἰσραὴλ, ὅτι καὶ Κύριον αὐτόν,
 „καὶ Χριστὸν ὁ Θεὸς ἐποίησε; γέγονε γὰρ πάντα, ἐ-
 „κ τῆς γενέσεως μετὰ τοῦ γεννηθέντος, εὐδοκίᾳ δὲ τοῦ Γεν-

„νήτορος“· (Λόγ. β'. περὶ Υἱοῦ) Ἀλλὰ καὶ ὁ Θεο-
 δότης λέγει, ὅτι τὸ ὄνομα ἐδοῦν, δόξαν ἡμελιώσαν
 μερικοί, αὐτὸς ὁμοῦ δίδει ὅτι πῶς εἶναι ἐκείνο ὅπου
 ὁ Παῦλος ἔπειν ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολῇ „πο-
 „σῆτι κλήτων γενόμενος (ὁ Χριστὸς) πᾶν Ἀγγέ-
 „λων, ὅσοι διαφορώτερον παρ' αὐτοῦ κεκληρονόμηκεν ὁ-
 „νομα“· τίτι γὰρ ἔτι ποτε πᾶν Ἀγγέλων, Υἱὸς μου ἢ
 „σύ, ἐγὼ σήμερον γενενηθήσῃς; καὶ πάλιν· ἐγὼ ἐ-
 „σομαι αὐτῷ εἰς Πατέρα, καὶ αὐτὸς ἔσται μοι εἰς Υἱόν“·
 (Ἑβρ. α. 34.)

Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος· „ἡ ἀπλότης πᾶν τῆς ἀλη-
 „θείας, φησι, δογματῶν, πᾶν Θεόν, ὅπερ ἐστίν, ὑποτί-
 „θεται, ὅτε ὀνόματι, ὅτε διανοήματι, ὅτε τινὶ ἄλλῃ
 „καταληπτικῇ ἐπινόῃ περιληφθῆναι δυναμένον... α-
 „φρατόντι, καὶ ἀτεκνῶντων, καὶ πάσης τῆς διὰ λόγων ση-
 „μασίας ἀνώτερον· ἐν ὀνόματι γνωστικῶν τῆς ἰδίας ἔχον-
 „τα φύσεις, τὸ μόνον αὐτῶν ὑπὲρ πάντων εἶναι ὄνομα· ὁ δὲ καὶ
 „τῷ Μονογενεῖ κεχάρισται· διὰ τὸ πάντας ὅσους ἔχει ὁ Πα-
 „τήρ, καὶ τῷ Υἱῷ εἶναι“· (Λόγ. α. κατ' Εὐνομίαν) Ὁ δὲ
 θεὸς Χριστότομος ὄνομα ὑπὲρ πάντων ὄνομα, τὴν δόξαν τὴν
 ὑπὲρ πάντων δόξαν, καὶ τὴν φήμην τὴν ὑπὲρ πάντων φή-
 μιν, τὴν χαρισθῆναι τῷ Χριστῷ διὰ τὸ πάθος τοῦ
 θανάτου λέγει· συμφώνως δὲ τῷ θεῷ Χριστοτόμῳ λέγει
 καὶ αἱ θεαὶ Γραφαί· ὁ γὰρ Κύριος ἐξήγαγε μετὰ τὴν
 δόξαν τῆς ἀνθρωπότητος τε πρὸ τοῦ πάθους ἁπλῶς „δό-
 „ξαζόμεναι Πάτερ παρὰ σεαυτῷ τῇ δόξῃ ἣ ἔχον πρὸ
 „τοῦ πᾶν κόσμου εἶναι παρὰ σοί“· (Ἰω. ιζ'. 5.) ἔλα-
 βε δὲ παντὶ μετὰ τὸ πάθος, καὶ τὴν ἀνάστασιν· ὁ-
 δὲν ἔλεγεν „ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐ-
 „πὶ γῆς“· (Ματθ. κα. 18.) καὶ πάλιν ἔλεγεν·
 „ἐχὼ πάντα ἐδωκεν πᾶσι τοῖς υἱοῖς τοῦ Χριστοῦ; καὶ ἡσυχάζει
 „τῷ δόξαν αὐτοῦ“· (Λουκ. καδ'. 26.) καὶ ἀπλῶς
 ὁ Παῦλος

Τίος Θεῷ· καθὼς καὶ ὁ Ἀρχάγγελος Γαβριήλ εἶπε πρὸς τὴν Παρθένον ὅταν τὴν ἐνηγγέλσει·
 „δὲ ὁ καὶ τὸ γεννώμενον (1) Ἅγιον, κληθήσεται Τίος Θεῷ“. (Λυκ. α. 35.)

10. „Ἰνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψῃ, ἐπερανίων, καὶ
 ἐπιγείων, καὶ καταχθονίων“.

Ητοι ὁλος ὁ κόσμος, καὶ οἱ οὐρανοὶ Ἀγγελοὶ, καὶ οἱ ἐπίγαιοι ἄνθρωποι, καὶ οἱ
 καταχθόνιοι δαίμονες, ἢ καὶ οἱ δίκαιοι, καὶ οἱ ἀμαρτωλοὶ, καὶ οἱ δισεβεῖς, καὶ οἱ ἀσε-
 βεῖς, ὅλοι θέλουν ὑποταχθῆναι, καὶ θέλουν προσπέσουν εἰς τὸ φοβερὸν ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χρι-
 στοῦ· δι' οὗ καὶ οἱ δαίμονες, καὶ οἱ ἀσεβεῖς, θέλουν γνωρίσουν τὸ ὄνομα, καὶ τὴν
 δόξαν, καὶ τὴν δυνάμιν τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, καὶ πανικῶς θέλουν προσ-
 πέσουν εἰς αὐτὸν δεικνύοντες, καὶ νὰ προσκυνήσων, μετὰ τὸ νὰ μὴ δυνάμνται πλέον νὰ ἀντιμά-
 χωνται εἰς τὴν ἀλήθειαν· δι' οὗ καὶ οἱ δαίμονες καὶ πρὸ τοῦ καιρὸς τῆς κρίσεως ἔλεγον εἰς
 τὸν Ἰησοῦν· „οἶδαμεν σε τίς εἶ“· (Λυκ. δ. 35.) πόσω μᾶλλον τότε ἔχεν νὰ γνωρίσουν
 τὸν Ἰησοῦν, καὶ νὰ φοβηθῶν τὴν δυνάμιν αὐτοῦ (2)· Ὁ δὲ Θεοδώριτος, καταχθονίας λέγει τὰς
 πεθεωτάς· ὅρα καὶ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ „ὅταν καταργήσῃ πᾶσαν ἀρχὴν, καὶ πᾶσαν ἐξουσίαν
 καὶ δυνάμιν“· (ἀ. Κορ. ιε. 24.) καὶ τὴν „πάντα γὰρ ὑπέταξεν ὑπὸ τῆς πόδας αὐτοῦ“.
 (αὐτόθ. 27.) Τὸ ἴδιον τῆτο, ὅπως λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, λέγει καὶ ὁ Ἰωάννης ἐν τῇ Ἀπο-
 καλύψει· „Καὶ πᾶν κτίσμα, ὃ ἐστὶν ἐν τῷ ὕρῳ, καὶ ἐν τῇ γῇ, καὶ ὑποκάτω τῆς γῆς,
 καὶ ἐπὶ τῆς θαλάσσης ἅεσι, καὶ πᾶν ἐν αὐτοῖς πάντα ἡκούσα λέγοντα· „τῷ καθήμενῳ ἐπὶ
 τῷ θρόνῳ καὶ τῷ ἀρνίῳ ἡ δόξα, καὶ ἡ τιμὴ, καὶ ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος εἰς τὰς αἰῶνας τῶν
 αἰώνων“· (Ἀποκαλ. ε. 13.) Σημείωσαι ὅτι ὁ Νύστης Γρηγόριος θέλει νὰ δηλω-
 ται

ὁ Παῦλος ἔλεγε· „τὸν δὲ βραχύτι παρ' Ἀγγέλων ἡλατ-
 „παμμενὸν βλέπομεν Ἰησοῦν, διὰ τὸ πάθημα τοῦ θά-
 „νάτου, δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφανωμένων“· (Ἑβρ. β. 9.)
 ὅθεν καὶ οἱ Ἀγγελοὶ ἐν τῷ ὕρῳ, καὶ οἱ πρεσβύτεροι,
 καὶ πᾶς τέσσαρα ζῶα ἔλεγον πᾶσι· „ἅξιόν ἐστι τὸ ἄρνιον τοῦ
 „ἐσθραγγεῖον λαβάν τὴν δυνάμιν, καὶ πλῆσιν, καὶ σο-
 „φίαν, καὶ ἰσχύον, καὶ τιμὴν, καὶ δόξαν, καὶ εὐλογίαν“.
 (Ἀποκαλ. ε. 2.)

Ὁ δὲ θεὸς Κύριος ὁ Ἀλεξανδρινός· τὸ ῥητὸν τῆτο
 ἐρμηνεύων λέγει· „ἐπειδὴ ὁ Μονογενὴς τῷ Θεῷ Λόγος,
 „Θεὸς ὑπάρχων ἐκ Θεοῦ, κεκένωκεν ἑαυτὸν κατὰ τὰς
 „Γραφάς, καθὼς ἐδεδοκίμησεν ἑαυτὸν εἰς ὅπερ ἔκρινεν, καὶ
 „τὴν ἀδοξον παύσιν σάρκα ἡμπεχέσας, καὶ ἐν τῇ τῷ θά-
 „νατῳ μορφῇ πέφνηκε, γεγωνὴς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς
 „μέχρι θανάτου. Ταύτην σοὶ λοιπὸν ὑπερυψώσας λέγε-
 „ται, καὶ ὡς ἐκ ἔχων, διὰ τὸ ἀνδρώπινον, μονογενὴς,
 „καὶ ἐν χάριτι μίση λαμβάνει τὸ ὄνομα τοῦ ὑπὲρ πάν-
 „τοῦ ὀνόματος, κατὰ τὴν τοῦ μακαρίου Παύλου φωνὴν· ἀλλ'
 „ἦν τὸ χρεῖμα κατὰ τὸ ἀληθινόν, ὡς ἐκ ἀρχῇ
 „πάν ἔκ ἐνόντων αὐτῷ φυσικῶς· πολλὰ γὰρ καὶ δὴ νοοῖτο
 „δ' ἀνμᾶλλον ἀναφοίσις, καὶ ἀναδρομὴ πρὸς τὸ ἐν ἀρ-
 „χή, καὶ ἀσιωδὸς καὶ ἀναποβλήτως ὑπάρχον αὐτῷ·
 „τοιγάρτοι καὶ ἐφασκεν ὁ τοῦ ἀνδρώπινου τοῦ σμικροῦ
 „πρεπὲς ὑποδύς οἰκονομικῶς· Πάτερ δόξα σοὶ μετὰ τῇ
 „δόξῃ ἣ ἔχον πρὸ τοῦ πᾶν κόσμου εἶναι παρά σοι“.
 (Ἰωαν. ιζ. 5.) (Σελ. 538. τῆς Πεντατεύχου.)

(1) Πρόσδεξαι ἐδῶ, δι' οὗ καὶ τὸ γεννώμενον ἐκ σοῦ,
 καθὼς ἀνέγνω τὸ ῥητὸν ὁ Ἅγιος Ἐφραίμ, καὶ ὅρα εἰς
 τὸ δ. κεφάλαιον τῆς πρὸς Γαλάτας εἰς τὴν 4. ἐν τῇ
 ὑποσημείωσιν.

(2) Τὸ γλυκὺ, καὶ παμπόθητον, καὶ σιωπῶν ὀνο-
 μα τὸ Ἰησοῦ, διὸ ἦν ἀνδρώπινον, ἀλλὰ θεὸν καὶ ἁρά-
 νιον· οὐδὲ ἐπεδὴ ἀπὸ ἀνθρώπου εἰς τὸν Ἰησοῦν, ἀλλ' ὁ
 ἁράνιος, καὶ ἀναρχὸς Πατὴρ ἐδέσσε τοῦτο εἰς τὸν ἐσαρ-
 κωμένον καὶ Τίον, καὶ διὰ προσαγωγῆς τοῦ Πατρὸς ἔφερε τὴν

γνωσιν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν οὐρανῶν πρὸς τὴν Παρθένον, ὁ
 Ἀρχάγγελος Γαβριήλ, καθὼς μαρτυρεῖ ὅσον Νικήτας
 ὁ Σερραῖν (σηρὰ εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον, κεφ. α. 21.)
 ὅσον καὶ ὁ θεὸς Εὐαγγελιστὴς Λεκάς· „ἰδὲ γὰρ φησι
 „συλλήλη ἐν γαστρὶ, καὶ τέκεν Τίον, καὶ καλίσας τὸ
 „ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν“· (Λυκ. α. 31.) Ἐστὶ δὲ τὸ
 ὄνομα τοῦτο, κατὰ τὸν Κορέσιον, ὅχι ἐκ τοῦ ἱερῆ,
 καὶ ἱατροῦ, ἐτυμολογούμενον, καθὼς ἄπει, λέγει,
 ὅ,τε Ἐπιφανὴς, αἰρέσι. κς'. καὶ ὁ Κύριος ἐν ταῖς
 κατηχήσεσιν· ἀλλ' ἡναὶ Ἑβραϊκόν, ἐκ τῆς ῥίζης τοῦ
 ἱαχὰ παραγόμενον, ὁ διηλοὶ ἐσώσας· ἀφ' οὗ λέγεται
 ἱεχά, ἡ γὰρ σωτὴρ, ὡς εἰρηται· „αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν
 „λαόν αὐτὸ ἀπὸ πάντων ἀμαρτιῶν αὐτῶν“· (Ματθ. α.
 21.) τῆτο δέ ἐστι τὸ κυριον ὄνομα τῷ Μετσίῳ, κατὰ
 τὸν Αυγουστίνον, (ἐρμην. τῆς ἀ. Ἐπιστολῆς Ἰωάννου.)
 καὶ συνέχευε πᾶσαν τὴν ἐσαρκον οἰκονομίαν, καὶ τὴν
 σοφίαν, καὶ δυνάμιν, καὶ ἀγαθότητα, καὶ τὴν πρόνοιαν
 τοῦ Θεοῦ· καὶ ἀπλῶς ἐπισομὴ εἰς πάντων τῶν πρὸς τὸ
 ἐξῶ ὀνομάτων τοῦ Θεοῦ· Ὅρα περὶ τῆς παμπόθητου
 ὀνομαστικῆς αὐτοῦ καὶ ἐκείνα, ὅπως εἶπομεν ἐν τῷ βιβλίῳ
 τοῦ ἀσράτου πολέμου, σελ. 320. καὶ ἐν τῷ βιβλίῳ
 τῶν πνευματικῶν γυμνασμάτων, σελ. 222. ἵνα μὴ πᾶ
 αὐτὰ λέγωμεν καὶ ἐδῶ· ἐκείνα δὲ μόνον προσδέτσομεν
 ὡς περιεργον, ὅπερ λέγει ὁ Θεοφύλιος Μάξιμος περὶ τοῦ
 θεοῦ ὀνόματος τῷ Ἰησοῦ· ἀληγορῶν γὰρ ἔπει τοῦ „ἐ-
 „χὶ δύο σφραδία ἀσφραδισθέντα“· λέγει „τί βού-
 „λειται πνευματικῶς δεωμένον, τὸ, δύο σφραδία ἀσ-
 „φραδισθέντα; φασὶν οἱ τὸ ἀσφραδισθέν δεκάλογον
 „εἶναι (ἡτοι δέκα νομῖα περιέχον, ἡδὲ δὲ μονέδας
 „τὸ νομῖον) δηλεῖται δὲ διὰ τῶν δέκα, τὸ ἰῶτα γράμ-
 „μα· (τὸ γὰρ ἰῶτα, δέκα ἀριθμοὶ δηλοῖ) ἀρχὴ δὲ
 „τὸ ἰῶτα, τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἰησοῦ· ἀσφραδισθέντα εἰς
 „διὰ τῶν ὀνομάτων τοῦ Ἰησοῦ ὡς δύο σφραδία, ὁ παλαιός
 „καὶ ὁ νέος λαός, καὶ ὁ ἔσω, καὶ ὁ ἐξῶ ἡμῶν ἄνθρωπος“.
 (παρὰ τῇ σηρὰ τῷ κατὰ Ματθαῖον κεφ. ι. 29.)

ται διὰ πῶν λόγων τῶν τῷ Παύλῳ, τὰ τέσσαρα μέρη τῷ Σταυρῷ· τὸ ὕψος διὰ πῶν ἐρα-
νίων, τὸ βάθος διὰ πῶν καταχθονίων, τὸ δὲ πλάτος, καὶ μήκος διὰ πῶν ἐπιγείων· „ἐν-
„ ταῦθα πῶν μέσῳ καὶ γαῖαν μιᾷ προσηγορία καταλαμβάνει, πᾶν τὸ διὰ μέσῳ, πῶν ἐπε-
„ ρανίων, καὶ ὑποχθονίων ὀνομάσας ἐπιγείων“. (Δόγ. κατηχητικ. κεφ. λβ'.)

11. „Καὶ πᾶσα γλῶσσα ὁμολογήσεται, ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χρι-
„ στός, εἰς δόξαν Θεῷ Πατρός“.

Η γὰρ διὰ τὰ εἶπεν ὅλοι καὶ Ἄγγελοι, καὶ ἄνθρωποι, τῶν τὸν λόγον, ὅτι ὁ Ἰησοῦς
Χριστός, εἶναι Κύριος καὶ Θεός· τὸ δὲ εἶναι δόξα τῷ Πατρί, ὅτι ἔχει πᾶσαν ἐνδοξὴν
Υἱόν, εἰς τὸν ὁποῖον τὰ πάντα ὑποκλίνονται. Βλέπεις, ὡ ἀγαπῶσα, ὅτι ἡ δόξα, καὶ ὁ
ἔπαινος τῷ μονογενεῖ Υἱῷ, εἶναι δόξα, καὶ ἔπαινος ἐνταυτῷ καὶ τῷ Πατρί; ὥστε καὶ ἐκ τοῦ
ἐναντίου ἡ ἐλάττωσις, καὶ ἀτιμία τῷ Υἱῷ, εἶναι ἐλάττωσις, καὶ ἀτιμία τῷ Πατρί (1).

12. „Ὡς ἀγαπητοί μου, καθὼς πάντοτε ὑπήκουσάτε“.

Αἱ συμβελαὶ, καὶ αἱ παραγγελίαι, πρέπει νὰ γίνωνται ὁμῶς μετὰ ἐγκώμια ἐκείνων,
πρὸς τὰς ὁποίας αἱ συμβελαὶ αὐταὶ γίνονται, ἐπειδὴ ὅταν ἡ συμβελαὶς εἶναι εὐαγγελίαις
μετὰ ἐπαίνους τινάς, δεικνύονται ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων· διὰ τὸ καὶ ὁ Παῦλος ἐδῶ,
ἐγκωμιάζει τὰς Φιλιππησίας, ὀνομάζοντας αὐτὰς ἀγαπητὰς, καὶ λέγων, ὅτι, καθὼς πάν-
τοτε ὑπήκουσάτε· ὥστε νὰ τὰς λέγῃ μετὰ τῶν, ὅτι σὰς ἐδείξα, ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐγένετο
ὑπήκουος μέχρι θανάτου θανάτου, λοιπὸν καὶ ἐσεῖς μιμηθεῖτε ἐκεῖνον· μιμηθεῖτε δὲ καὶ τὸν
ἴδιον ἑαυτὸν σας, διὰ τὸ ἐσεῖς πάντοτε ἐφάνητε ὑπήκουοι εἰς τὰς παραγγελίας μου.

„Μὴ ὡς ἐν τῇ παρεσσίᾳ μου μόνον, ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον ἐν τῇ ἀπα-
„ σίᾳ μου“.

Τότε μὲν λέγει ἐφαίνεσθε, ὅτι ὑπήκουσάτε καὶ ἐφυλάξατε τὰς παραγγελίας μου, διὰ τὴν
ἐντροπὴν τὴν ἐδικλῶν μου, ὅπως ἤμην παρῶν· τώρα δὲ, ἀνίσως καὶ ὑπακούετε, καὶ αὐξήσετε
εἰς τὴν ἀρετὴν, βέβαια θέλετε δεῖξτε, ὅτι ὅχι διὰ λόγου μου ὑπακούετε, ἀλλὰ διὰ τὸν
Θεόν, καὶ διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ.

„Μετὰ φόβου καὶ τρόμου τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν κατεργάζεσθε“.

Δὲν σὰς παρακαλῶ, λέγει, Χριστιανοί, διὰ λόγου μου, ἀλλὰ διὰ τὸ καλὸν τὸ ἐδικόν
σας, καὶ διὰ τὰ ἐργάζεσθε τὴν ἐδικλῶν σας σωτηρίαν μετὰ φόβον, καὶ τρόμον· ἐπειδὴ, χωρὶς
τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐν καλῶν ἔργων δυνάμει καταρθώνεται, ἢ εἰς τὰς βαναύσους, καὶ σω-
ματικὰς τέχνας, ἢ εἰς τὰς πιδύματικὰς καὶ ψυχικὰς. Πῶς δὲ θέλει καταρθῶν ὁ φόβος
αὐτὸς τοῦ Θεοῦ; ἀνίσως καὶ σοχαζώμεθα ὅτι πανταχῶς, καὶ εἰς καθὲν μέρος δέσκεται παρῶν
ὁ Θεός· καὶ ὅτι ἀκούει, καὶ βλέπει, ὅχι μόνον ὅσα ἔργα πράττωμεν, ἀλλὰ καὶ ὅσους λογισ-
μοὺς

(1) Ὁ μέγας Βασιλεὺς λέγει, ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ ὑπὲρ
πάν ὀνομα, καὶ ἡ ὁμολογία πάντων γλῶσσας, ἐδόθη εἰς
τὴν ἀνθρωπότητα τῷ Χριστῷ, καὶ ὅχι εἰς τὴν Θεότητα·
διὰ τὸ ἂν αὐτὰ ἐχάρισκεν εἰς τὸν Υἱόν ὁ Πατήρ,
καθ' ὃν Θεόν, ἐχάρισε δὲ πάντας εἰς αὐτόν, ἔχον πρό
πῃς ἐνανθρωπήσεως, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐνανθρώπησην, λοι-
πὸν ἀκολουθεῖ τὰ ἐγίνετο μείζων ὁ Υἱὸς μετὰ τὴν ἐναν-
θρώπησην, παρὰ ὅτι ἦν πρό πῃς ἐνανθρωπήσεως,
τὸ ὁποῖον εἶναι πολλὰ ἀποπῶν· ὥστε εἰς τὴν ἀνθρωπότητα
αὐτὴ ἐννοεῖται, καὶ ὅχι εἰς τὴν Θεότητα. (Δόγ. δ.
κατ' Εὐνομίαν.) Ὁ δὲ ἀδελφός αὐτῷ θεῷ Νύσσης Γρη-
γόριος περὶ τῆς ὁμολογήσεως συνήθως ἔφη φησιν· „ἐν
κύμβαλον ἡ ὑπερκόσμιος πᾶν Ἀγγέλων φύσις· ἔτε-

ρον κύμβαλον, ἡ λογικὴ πᾶν ἀνθρώπων κτίσις· ἀλλὰ
διέτηκεν ἡ ἀμαρτία πῶς ἐκείνη· ὅταν ἔν παλιν ἡ
τῷ Θεῷ φιλικὴ ἀνθρωπία σωθήη ἀπὸ ἀμφοτέρων, τῶ-
τε ἡ χύσις πᾶν αἶνον ἐκείνον πᾶν δύω μετ' ἀλλήλων γε-
γόμενα, ὡς φησιν ὁ μέγας Ἀπόστολος· ὅτι πᾶσα
γλῶσσα ὁμολογήσεται ἐπερανίων, καὶ ἐπιγείων, καὶ
καταχθονίων, ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστός εἰς δόξαν
Θεοῦ Πατρός, ἡ γενομένη, ἐπινίκιον ἀλλάξει ὁ
πᾶν κυμβάλων πᾶν ἦχος διὰ τῆς κοινῆς σωφροσύνης,
ἐπὶ τῷ ἀφανισμῷ τοῦ πολεμίου γενομένου“. (Βιβλ.
α. εἰς τὰς ἐπιγραφάς πᾶν ψαλμῶν, ῥητοῦ προκημένου
αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν κυμβάλοις ἀψύχοις.)

μᾶς σοχασθῶμεν, καὶ ἐννοήσωμεν. Διὰ τὸτο εἶπε καὶ ὁ Θεὸς Δαβίδ· „δεσπόσατε τῷ Κυ-
„εἶω ἐν φόβῳ, καὶ ἀγαλλιᾶσθε αὐτῷ ἐν τρόμῳ“· (Ψαλ. β'. 11.) ἀγαλλίασις δὲ μὲ
τρόμον εἶναι, ὅταν τινὰς κάμνωνας τὸ καλὸν μὲ τὸν τῷ Θεῷ φόβον, ἔχη παρρησίαν εἰς
τὴν ψυχὴν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ δὲν ἐλέγχεται ἔσωθεν ὑπὸ τῆς συνειδήσεως, ὅτι κάμνει κάμνοσα ἔργον
ἔξω ἀπὸ τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ· κατεργάζεσθε δὲ εἶπε, καὶ ὅχι ἐργάζεσθε, ἦγαν μὲ πολ-
λὴν σπουδὴν, καὶ ἐπιμέλειαν ποιεῖτε τὴν σωτηρίαν σας (1).

13. „Ὁ Θεὸς γὰρ ἐστὶν ὁ ἐνεργῶν ἐν ὑμῖν, καὶ τὸ θέλει, καὶ τὸ
„ἐνεργεῖν“.

Επειδὴ εἶπεν αἰωτέρω ὁ Παῦλος μετὰ φόβου, καὶ τρόμου, διὰ τὰ μὴ δειλιάσασιν οἱ Φι-
λιππησίοι, λέγει τώρα ἐδῶ, ὅτι μὴ φοβηθῆτε, ἀδελφοί, αὐτὰ ὅπερ σὰς εἶπον· ἐπειδὴ δὲ
εἶπον τὸτο διὰ τὰ δειλιάσετε, καὶ τὰ ἀποκάμειτε, εἰς τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς, καὶ τῆς σωτη-
ρίας σας, ὅχι, ἀλλὰ διὰ τὰ προσέχετε εἰς τὸν ἑαυτὸν σας· διὰ τί ἐὰν ἐσεῖς προσέχετε,
καὶ προσφυλάττεσθε, βέβαια ὁ Θεὸς θέλει ἐργασθῇ ὅλα τὰ πρὸς σωτηρίαν σας· ἐπειδὴ ὁ
Θεὸς εἶναι, ὅπερ δίδει καὶ τὴν προθυμίαν εἰς ἡμᾶς διὰ τὰ θέλωμεν, καὶ τὰ ἀγαπῶμεν τὸ
ἀγαθόν, καὶ ὁ Θεὸς εἶναι, ὅπερ φέρει εἰς τέλος αἰσίον, καὶ τὴν ἐργασίαν τῷ ἀγαθῷ ὅπου
κάμνομεν· ἐνεργεῖ γὰρ ὁ Θεὸς εἰς ἡμᾶς τὸ θέλει, ἦγαν συνεργεῖ εἰς ἡμᾶς, τὰ τὰ θέλω-
μεν τὸ ἀγαθόν, καὶ αὐξάνει τὴν πρὸς τὸ ἀγαθόν θέλησίν μας, καὶ ἀνάπτει αὐτὴν, εἰς τὸ
τὰ ἐργάζεται θερμότερα τὸ ἀγαθόν· καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον τὸτο νοεῖται, ἐπειδὴ γὰρ

(1) Ὁ δὲ σοφὸς Φάτιος οὕτως ἐρμηνεύει τὸ ῥητὸν
τοῦ Παύλου· πρέπει, λέγει, νὰ φοβώμεθα, καὶ νὰ
σπείνωμεν ὅταν ἐργαζώμεθα τὴν σωτηρίαν μας, μὴ πο-
τε ἀπατηθῶμεν, καὶ ἐκπέσωμεν ἀπὸ τῆς σωτηρίας·
ἐπειδὴ πολλοὶ ἦναι οἱ παρασμοί, καὶ πολλοὶ οἱ ἐπιβυ-
λδύοντες δαίμονες ὅθεν εἰς μερικούς, καὶ αὐτὴ ἡ ἀσκη-
σις τῆς ἀρετῆς ἐγίνε κακία, διὰ τὴν αὐτὴν ἐγένετο εἰς αὐ-
τοὺς αἰτία ὑπερηφανίας. Διὰ τὸτο μετὰ φόβου, καὶ τρό-
μου, πρέπει νὰ ἐργαζώμεθα τὴν σωτηρίαν μας· διὰ τὴν
αὐτὴν ὁ Θεὸς, ὅπου βλέπει τὴν μετὰ φόβου ἀποουδίαν μας,
δεῦν μᾶς συμβουλίαν εἰς τὴν ἀρετὴν, καὶ αὐτὴ ἡ θέ-
λησίς μας δεῦν θέλει λαβὴν τέλος ἀγαθόν· καὶ αὐτὴ ἡ ἐ-
νεργησάμενος δεῦν θέλει νομιμὴν πράξεως καὶ ἔργον ἀγαθόν·
ὅθεν ὁ Κρίτ, ἀγκαλὰ καὶ ἠδελήσε, καὶ ἐνέργησε πρᾶγ-
μα ἀγαθόν, προσενεγκὼν δυσίαν εἰς τὸν Θεόν, ἀλλ'
ὅμως ὁ Θεὸς, οὐτε τὴν θέλησίν τε ἐδέχθη, ὅτε τὴν
ἐνέργησαν, καὶ πρᾶξιν τε· διὰ τί; διὰ τὴν δὲν ἦσαν μὲ
φόβον καὶ τρόμον· διὰ τὸτο ὅτε ὁ Θεὸς αὐτὸν ἐσυμβου-
λήσεν, ὅτε εἰς τέλος Χριστὸν ἀπέβησαν ἡ θέλησις αὐ-
τοῦ καὶ ἐνέργεια. Λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Μακάριος· „Α-
„γνίσκοντες σπένοντες καὶ παραφυλακτοὶ καὶ ἡμᾶς πάσῃ συ-
„νέσει, μετὰ φόβου τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν κατεργάζε-
„σθαι, καθὼς γέγραπται· ὅσοι ἐν μέσσοις τοῦ Πνεύμα-
„τος Χριστοῦ γενοῦνται, ἐν μηδενὶ πράγματι, μήτε ἐν
„μικρῷ, μήτε ἐν μεγάλῳ καταφρονητικῶς διαπεθῆναι,
„καὶ τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος μὴ ἐνυβρίσητε, ἵνα μὴ
„τῆς ζωῆς ἐκτὸς γένητε, ἥς μέτριοι ἦδη γενοῦνται“.
(Ὁμιλ. 16. Κεφ. δ'.)

Ἀλλὰ καὶ ὁ πολυμαθὴς Κορέσιος, ὅτι πρέπει νὰ
ἐργαζώμεθα τὴν σωτηρίαν μας μὲ φόβον, καὶ τρόμον·
αἰ. διὰ τὴν δὲν ἠξούρομεν, ἀνίσως καὶ εὐλοσώμεθα εἰς
τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ· β'. διὰ τὴν δὲν ἠξούρομεν, τὰ κρυ-
πτὰ τῆς καρδίας μας, ἂν ἦναι καθαρά, οὐδὲ γνωρίζο-
μεν τὰ ἐκτὸς ἐμφωλδύοντες πᾶσιν· γ'. διὰ τὴν πᾶς κρεμα-
στα Κυρίου ἦναι ἄβυσσος πολλή, καὶ ἄλλα μὲν εἶναι αἱ κρί-
σεις αἱ ἐδικαί μας, ἄλλα δὲ εἶναι αἱ κρίσεις τοῦ Θεοῦ· δι'
ὅ καὶ ὁ Δαβίδ παρακαλεῖ τὸν Θεόν νὰ μὴ ἐσέλθῃ εἰς

καρτίαν μετὰ τῷ δούλῳ, ἦγαν νὰ μὴ τὸν κρίνῃ κατὰ
τὰ ἔργα καὶ τὰς διαλογισμούς πρὸς τὸν Θεόν. Καὶ ὁ Ἰωβ ἔλεγε τῷ
πρὸς τὸν ἴδιον σχεδόν, μὲ ἄλλα λόγια· „ἀπόστα ἀπ' ἐμοῦ“
„κενὸς γάρ μου ὁ βίος“· (Ἰωβ ζ'. 16.) Καὶ πάλιν·
„ἐκ ἀντίπαις πρὸς εὐὰ λόγον αὐτοῦ ἐκ χιλιῶν“· (Ἰωβ
δ'. 3.) δ'. διὰ τὴν ἡ ἀδυναμία, καὶ τρεπτότης τῆς σαρ-
κός, ἦναι πολλή, δι' ἣν ἐγκτεῖται ἡ δικαιοσύνη τοῦ ἀνθρώπου
ἐπὶ τὰ πονηρὰ ἐκ νεότητος αὐτοῦ· ε'. διὰ τὴν ἔχοντες
ἐχθρὸς, δυνατὸς ἐχθρὸς φθονερὸς, ἐχθρὸς παγκρατί-
σας, καὶ αὐτῶν. Διὰ τὸτο καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγε· „ὑπο-
„παίτωμεν τῷ σώματι καὶ δουλαγωγῶ, μήπως καὶ ἄλλοις κη-
„ρυξας, αὐτοὶ ἀδοκίμοι γένωμεν“· (1. Κορ. δ'. 27.)

Ὅπως γὰρ ὁ φόβος, διαμονὴ ἐν τῇ χάριτι, καὶ
σωτηρίαν ἐργάζεται· ἐπειδὴ γὰρ ὅλος ὁ κόσμος εἶναι
γεμάτος ἀπὸ παγίδας τοῦ διαβόλου, καὶ εἰς καθεὶν πρᾶγμα
ἦναι κεκρυμμένα τὰ βρόχια τῆς ἀμαρτίας καὶ τῶν πα-
θῶν, διὰ τὸτο ὁ παλαίμαρος ἄνθρωπος πρέπει νὰ περι-
πατῇ μὲ φόβον, καὶ εἰς καθεστὸ βῆμα καὶ κίνημα, πρε-
πτεῖ νὰ προμαζῇ, μήπως καὶ πιαθῇ ἀπὸ καμμίαν παγί-
δα, καθὼς καὶ τὰ τετράποδα θηρία, καὶ τὰ πετεινά,
μὲ ποῦτον φόβον περιπατοῦσι, καὶ πετῶν, καὶ πάλιν δεῦν
ἠμποροῦν τὰ ἄδλια νὰ γλυτώσιν ἀπὸ τῶν κεκρυμμένων
παγίδων τῶν κυνηγῶν· ὅθεν, ὁ μεν Σολομὼν ἀπὸ τοῦ
εὐὰ μέρος, ἐπ' εἰς μᾶς παραγγέλλει· „μὴ ὄρεσιν ὑπὸν
„σοῖς ὀμμασι, μηδὲ ἐπινοήσῃς σοῖς βλεφαροῖς, ἵνα
„σώζῃς ὡς περὶ δορκὰς ἐκ βρέχων, καὶ ὡς περὶ ὄρνεις ἐκ πα-
„γίδος“· (Παρ. ε'. 5.) Ὁ δὲ Σιμεὼν ἀπὸ τοῦ ἀλλοῦ
„ἐπίγνωθι ὅτι ἐν μέσσοις παγίδων διαβαίνεις, καὶ ἐπὶ
„ἐπάλξεων πόλεως περιπατεῖς“· (Σιμ. δ'. 13.) Ση-
μειώσαι ὅμως ὅτι εἶναι καὶ φόβος ἐχθρὸς, κατὰ τὸν
μεγὰν Βασίλειον, περὶ τοῦ οὗτου ἔλεγε ὁ Δαβίδ·
„ἀπὸ φόβου ἐχθροῦ ἐξέλειψεν τὴν ψυχὴν μου“· (Ψαλ.
ξγ'. 2.) ἐχθρὸς φόβος, ὁ τὸ θανάτου ἡμῶν διελάν ἐμ-
ποιοῦν, ὁ προσώπων ὑπεροχὰς καταπατήσας ἡμᾶς ἀνα-
παίδων· τὸν ποῦτον φόβον φοβῆσαι ἡμᾶς ὁ Κύριος ἐβέ-
λεται λέγων· „μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτενομένων
„τοῦ σώματος“· (Παρά τῇ σειρά τῇ κατὰ Ματθ. ι. 28.)

ὁ Θεὸς ἐπιθέττει τὸ τέλος εἰς κάθε ἀγαθὸν ἔργον, οἱ δὲ ἄνθρωποι ἡμεῖς, βλέποντες τὰ ἔργα ὑπὸ Θεοῦ τελειούμενα, ἐκτείνομεν εἰς αὐτὰ καὶ τὴν θέλησίν μας περισσότερον, καὶ τὰ ἀγαπᾶμεν. Διὰ τὸτο λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι καὶ τὸ θέλει ἐνεργεῖται εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τὸν Θεόν· χάριν λόγου, ἐσὺ ἠθέλησες νὰ κάμῃς εὖ καλὸν ἔργον, καὶ ἄρχισες νὰ τὸ κάμῃς· αὐτίσως μὲν καὶ βλέπεις ὅτι τὸ ἔργον σου αὐτὸ δοῦνται, καὶ λαμβάνει τέλος δεξιὸν, τότε θέλεις καὶ ἀγαπᾷς περισσότερον ἐκεῖνο τὸ ἔργον· εἰ δὲ καὶ βλέπεις ὅτι τὸ ἔργον σου δὲν δοῦνται, καὶ δὲν λαμβάνει τέλος δεξιὸν, αἰμωδιάζει καὶ ἀποκάμνει ἢ πρὸς αὐτὸ θέλησίν σου. Ἐπειδὴ λοιπὸν τὸ τέλος κάθε καλοῦ ἔργου γίνεται ἀπὸ τὸν Θεόν, τὸ δὲ τέλος πάλιν παρακινεῖ, καὶ ἀνάπτει τὴν θέλησίν μας εἰς αὐτὸ, διὰ τὸτο ὁ Παῦλος δικαίως λέγει, ὅτι τὸ θέλει δίδεται εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τὸν Θεόν (1)· ἢ καὶ ἀπὸ πολλὴν ἐγνωμοσύνην, καὶ ἐκχαρίσιν πρὸς Θεὸν διάθεσιν, λέγει ὁ Παῦλος ὅτι τὸ θέλει ἐνεργεῖται εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τὸν Θεόν· καθώς καὶ τὰς ἀρετὰς καὶ καπορθώματα, χαρίσματα τῷ Θεῷ ὀνομάζει (καὶ ὅρα εἰς τὸ 1 β'. κεφ. τῆς πρὸς Ῥωμαίους καὶ τὸν 29. εἶχον τοῦ α. κεφαλαίου τῆς παρέσης Ἐπιστολῆς) ὅχι διὰ νὰ ἀναιρέσῃ τὸ αὐτεξέσιον τῶ ἀνθρώπου, ἀλλὰ θέλωντας διὰ νὰ μᾶς κάμῃ νὰ ἐκχαριστοῦμεν πάντοτε τὸν Θεόν, καὶ νὰ ἀφιερώνωμεν ὅλας τὰς ἀρετὰς μας εἰς αὐτόν. Βλέπε δὲ καὶ τὰ λόγια τῷ Παύλῳ κατὰ λέξιν· εἶπε γὰρ, ὅτι εἰς ἐσᾶς τὰς κατεργαζομένους τὴν σωτηρίαν σας μὲ φόβον, καὶ τρόμον, εἰς ἐσᾶς, λέγω, καὶ τὰς ὁμοίους σας, ἐνεργεῖ ὁ Θεὸς τὰ πάντα.

„Ὑπὲρ τῆς δόξης“.

Η* πει διὰ τὸτο ὁ Θεὸς ἐνεργεῖ εἰς ἐσᾶς καὶ τὸ θέλει καὶ τὸ ἐνεργεῖν διὰ νὰ τελειωθῇ εἰς ἐσᾶς τὰς Χριστιανὰς ἡ δόξα, καὶ τὸ ἀγαθὸν θέλημα τῷ Θεῷ, καὶ διὰ νὰ ζῆτε, καθὼς ὁ Θεὸς θέλει καὶ ἀγαπᾷ· ὥστε καὶ ἀπὸ τὸτο ἔχετε θάρρος καὶ μὴ δειλιάτε, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς βέβαια θέλει συνεργήσῃ εἰς ἐσᾶς, τὸ νὰ ζῆτε ὀρθῶς, καὶ ἐναρέτως, αὐ ὅχι δι' ἄλλο τι, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν αὐτὸς τὸτο θέλει καὶ ἀγαπᾷ.

14. „Καὶ“

(1) Ταῦτα μὲν λέγει ὁ δὲος Πατὴρ· σὺ δὲ ὡ ἀναγνώστη, ἡξῶρε, ὅτι κατὰ τὸν μέγαν Βασιλεῖον, ἡ θέλησις καὶ προαίρεσις τῶ ἀνθρώπου, μετὰ τὴν προπατορικὴν ἀμαρτίαν, ἐχολώνθη, καὶ ἀπὸ λόγου σου δὲν δύναται νὰ κινηθῇ εἰς τὸ ἀγαθόν, αὐτίσως δὲν κινηθῇ ἀπὸ τὴν χάριν καὶ ἐνεργίαν τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῷ Παράδεισῳ, ἐδύνατο μὲν ὁ Ἀδὰμ νὰ κινηθῇ εἰς τὸ ἀγαθόν, καὶ νὰ φυλάξῃ τὴν ἐντολήν, ἀλλ' ἠθέλησε δὲ· τὸτο χάριν θέλει τῶρα νὰ κινηθῇ εἰς τὸ καλόν, καὶ δὲν δύναται· καὶ μάστιγα εἰς τὸ ἀληθινὸν καλὸν τῆς πίστεως, καὶ ἀρετῆς τῆς σωτηρίας εἰς τὴν αἰώνιον σωτηρίαν· ὅθεν χάριν ἔχει νὰ κινηθῇ ἀπὸ Θεοῦ. Διὰ τὸτο εἶπεν ὁ Σολομὼν, καὶ ἐποίησε· καὶ αὐτὸς ἀκόμη ὁ νοῦς, ὁ προτερόντων τῆς διλήσεως, δὲν δυνάται νὰ νοήσῃ, καὶ νὰ συλλογισθῇ ἀφ' ἑαυτοῦ μόνος τὸ καλόν, χωρὶς νὰ φωτισθῇ ὑπὸ τῆς προκαταρκτικῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ· καὶ ταῦτα μαρτυρεῖ ὁ αὐτὸς Ἀποστόλος λέγων, „ὅχι ὅτι ἱκανοὶ ἐσμεν ἀφ' ἑαυτῶν λογισασθῆναι, ὡς ἐξ ἑαυτῶν, ἀλλ' ἡ ἱκανότης ἡμῶν ἐκ τοῦ Θεοῦ“ (β'. Κορ. γ'. 5.) Λέγουσι γὰρ οἱ Θεολόγοι, καὶ μάστιγα ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ἐν τοῖς ἐπιστολῇ, ὅτι καθὼς δὲν δυνάται νὰ κινηθῇ πρὸς περὶ τὰ χωρὶς αἶρα, καὶ πρὸς τὰς ὁφείλει χωρὶς ὕδωρ, ποιηστροφῆς καὶ ὁ ἀνθρώπος δὲν δύναται νὰ νοήσῃ, ἢ νὰ θελήσῃ, ἢ νὰ πράξῃ τι ἀγαθόν, χωρὶς τὴν θεῖαν χάριν καὶ βοήθειαν· ἐπειδὴ ὁ Κύριος εἶπεν, „ὅτι χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιῆν οὐδέν“ (Ἰω. 15. 5.) Διὰ τὸτο καὶ οἱ ἀρετικοὶ ἀναθεματίσθησαν, καὶ ἀνετραπύθησαν ἀπὸ τῆς κανόνος τῆς ἐν Καθαργείῃ Ἀγίᾳ Σωφείας οἱ Πελαγίται, ὅτι ἐλεγον ὅτι ἀπὸ τοῦ αὐτεξέσιον τῶ ἀνθρώπου κρέμεται ὅλη ἡ σωτηρία· ὁμοίως καὶ οἱ Ἡμιπελαγίται, οἱ οὗτοι ἐλεγον ὅτι ἡ μὲν ἀρχὴ τῆς σωτηρίας

προέρχεται ἀπὸ τοῦ αὐτεξέσιον, χρηματίζεται ὁμοῦ νὰ ἀκολουθῇ καὶ ἡ χάρις, καὶ ὅχι νὰ προηγῇται, ἀλλ' ἡ χάρις ποτε· ἀνατρέπονται γὰρ καὶ αὐτοὶ ἀπὸ τοῦ ῥήτον τοῦτο τῷ Ἀποστόλῃ, „ὁ Θεὸς ἐστὶν ὁ ἐνεργῶν ἐν ὑμῖν, καὶ πρὸς θέλει, καὶ τὸ ἐνεργεῖν“ καὶ ἀπὸ τὸν ρκδ'. Καίνα τῆς ἐν Καθαργείῃ, καὶ ἀπὸ τὸν ἱερὸν Αὐγουστίνον εἰπόντι, „τῷ ἐν αὐτῷ ἐνεργῶντι Χριστῷ, συνεργῶν ὁ ἀνθρώπος εἰς σωτηρίαν αἰώνιον, καὶ εἰς δικαιοσύνην“ (Βιβλ. εἰς τὸν Γεώργιον.).

Ὅθεν καὶ ὁ σοφὸς Μελέτιος ὁ Πηγᾶς, ἐρμηνεύων τὸ ῥήτον τοῦτο τῷ Ἀποστόλῃ, λέγει, „αὐτὸς ἐστὶν ὁ ἐνεργῶν πρὸς πάντα ἐν πάσιν· αὐτὸς τοῖς βελομένους, καὶ προαρημένους, τοῖς πο προαρηθεῖς παρέχων· θεὸν γὰρ, φησὶ Γρηγόριος, „θεὸν τι δῶρον ἐστὶ τὸ προαρηθεῖς πρὸς θεόν“ καὶ πρὸς ὁ Θεὸς χαρίζεται· θεὸν γὰρ ἐστὶν ἡ πίστις, καὶ χρῆμα θεοδότης, καὶ δυνάμει ὁ Θεὸς χορηγεῖ· αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ὁ ἐνδυναμῶν ὑμᾶς· πάντα γὰρ φησὶν ἰσχύω ἐκ τῷ ἐνδυναμῶντι με Χριστῷ. Αὐτὸς ἐν ἐστὶν ἐν ἡμῖν ὁ ἐνεργῶν, καὶ πρὸς θέλει, καὶ πρὸς ἐνεργεῖν ὑπὲρ ὧς δόξης“ (Βιβλ. α. περὶ Χριστιανισμοῦ.) Καὶ πάλιν λέγει ὁ αὐτὸς, „Εἰ γὰρ ἐστὶς ὁλόκληρος καὶ ὕγιος, καὶ δικαιοσύνης σῆμα ὁ παλαιὸς Ἀδὰμ, ἀφ' ἑαυτοῦ πρὸς πτωχεῖ, πῶς πρὸς, καὶ ἐν ἀδυναμίᾳ καποτάς, ἀναστήσεται ἀφ' ἑαυτοῦ, χωρὶς τῆς βοηθείας τῶ νέου Ἀδὰμ χάριτος; ὡς περ φησὶ καὶ Αὐγουστίνος· ἡ γὰρ φύσις ἡ ἀνθρωπίνη, ἡ καὶ ἐν ἐκίνη τῇ ὁλοκληρῇ διέσταν, ἐν ἡ ἐκτίσθη, κατ' ὁδὸν τρόπον ἑαυτοῦ, ἐφύλαξεν ἑν, μὴ βοηθοῦντος τῷ αὐτοῦ Ποιητοῦ. Ἐπειδὴ ποῖν χωρὶς χάριτος Θεοῦ, ἐκ ἂν ἠδυνῶνται φυλάξαι τὴν σωτηρίαν ἢν ἔλαβε, τίνι τρόπῳ χωρὶς χάριτος Θεοῦ ζῶνται ἀνακτησά, ἢν ἀπώλεσε“ (αὐτὸς.).

14. „Καὶ πάντα ποιεῖτε χωρὶς γογγυσμῶν, καὶ διαλογισμῶν“.

Ο διάβολος ὅταν δυνῇ ἡμπορέσῃ νὰ ἐμποδίσῃ τὸν ἄνθρωπον μὲ τελειότητα ἀπὸ τὸ καλόν, καὶ τὴν ἀρετὴν, ἐμβάζει εἰς αὐτὸν ὑπερηφάνειαν, ἢ κενοδοξίαν, ἢ γὰρ παρακινεῖ τὸν ἄνθρωπον νὰ ὑπερηφανῶνται, καὶ νὰ κενοδοξῇ διὰ τὸ καλὸν ὅπῃ κάμνει, ἢ αὐτὸν ἡμπορέσῃ νὰ ρίψῃ εἰς αὐτὰ τὸν ἄνθρωπον, τὸν κάμνει νὰ γογγύσῃ, ἢ νὰ ἀμφιβάλλῃ, καὶ νὰ ἀπιστῇ διὰ τὸ καλὸν ὅπῃ ἐργάζεται· καὶ ἐκ τῆ γογγυσμῆ καὶ τῆς ἀπιστίας, κάμνει αὐτὸν, ἢ νὰ ὑστερῇται τὸν μισθὸν τῆ καλῆ ἐκείνου, ἢ νὰ ἀμελῇ καὶ νὰ μὴ τὸ ἐργάζεται μὲ προθυμίαν, καὶ καθὼς πρέπει (1). Ἐπειδὴ λοιπὸν οἱ ἐν Φιλίπποις Χριστιανοὶ δεικνύοντο εἰς ἀδιακόπους κινδύνους, καὶ πειρασμούς, ἀπὸ δὲ τῆς πειρασμῆς πολλοὶ κρημνίζονται εἰς γογγυσμὸν, καὶ βλασφημίας, ὅντες ἀνυπομόνητοι, τότε χάριν ὁ Ἀπόστολος ἐδῶ λέγει εἰς αὐτοὺς, ὅτι ὅλα τὰ ἐργασίας Χριστιανοί, νὰ τὰ πράττετε χωρὶς γογγυσμῶν· ἐπειδὴ ἐκεῖνος ὅπῃ γογγύζει, εἶναι ἀχάριστος εἰς τὸν Θεόν, καὶ βλάσφημος. Διαλογισμὸς δὲ ὀνομάζει τὴν διάκρισιν, ἢ τὴν ἀμφιβολίαν καὶ τὸν δισταγμὸν· χάριν λόγῳ, ὅταν τινὰς θέλωντας νὰ πράξῃ μίαν ἐντολὴν τῆς Χρείας, δισάζῃ, καὶ λέγῃ εἰς τὸν ἑαυτὸν τὸ ἔτσι· ἀράγε ἀνίσως καὶ ἐγὼ πράξω τὰτῳ τὴν ἐντολὴν, ἔχω νὰ λάβω μισθὸν ἀπὸ τὸν Θεόν, ἢ ὄχι; ἀράγε καλὸν εἶναι τὸ νὰ πράξω αὐτὴν τὴν ἀρετὴν; καὶ ἄλλα ὅμοια. Δὲν πρέπει δὲ εἰς τὰ τοιαῦτα νὰ δισάζῃ τινὰς, ἀλλὰ νὰ κάμῃ τὴν ἐντολὴν τῆς Θεῆς ἀδιστακτικῶς, καὶ θαρρῶν· καὶ κἂν κόπος ἀκολουθεῖ, κἂν ἄλλη δυσκολία, νὰ μὴ διακρίνεται, καὶ ἀμφιβάλλῃ εἰς τὸν λογισμὸν τῆς.

15. „Ἵνα γενησθε ἀμεμπτοι καὶ ἀκέραιοι“.

Ητοι διὰ νὰ γερῇτε κατὰ πάντα ἀκατηγόρητοι, καὶ καθαροί· ἐπειδὴ τὸ νὰ γογγύσῃ τινὰς ὅταν πράττῃ ἐντολὴν Θεῆς, δὲν εἶναι ὀλίγη μέμφις, καὶ κατηγορία· δὲν εἶπε δὲ ἐδῶ εἰς τῆς Φιλιππησίων ὁ Ἀπόστολος, καθὼς εἶπεν εἰς τῆς Κορινθίων, ὅτι χρεωστῆται κόλασις, καὶ παιδεία εἰς ἐκείνους ὅπῃ γογγύζον· „μὴδὲ γογγύζετε, καθὼς καί τινες αὐτῶν ἐγόγγυσαν, καὶ ἀπώλοντο ὑπὸ τῆς ὀλοθρύτης“ (ἀ. Κορ. ι. 10.) δὲν εἶπε, λέγω, ἔτσι εἰς τῆς Φιλιππησίων, διὰ τὴν ὁμιλίαν εἰς αὐτοὺς ὡσὰν εἰς ἐλδιδέρας ὑμῶν, καὶ ὄχι ὡσὰν εἰς δάσους ἀγνώμονας· ἄκουε δὲ καὶ τὰ ἐπίλοιπα.

„Τέκνα Θεῆς ἀμώμητα“.

Ως τὸ νὰ γογγύσῃ τινὰς, τῶτο εἶναι ἴδιον πᾶν δάσους καὶ ἀχαρίστων, καὶ ὄχι πᾶν τέκνων τῆς Θεῆς πᾶν ἐλδιδέρας καὶ δούλων, καὶ ἀκατηγόρητων· ἐπειδὴ ποῖος ὑὸς, κοπιᾷζωντας εἰς τὰς ἐντολὰς τῆς πατρὸς τῆς, καὶ διὰ τὸ καλὸν τὸ ἐδικόν τῆς, γογγύζει; βέβαια εἰδὲς.

„Ἐν μέσῳ γενεᾶς σκολιᾶς καὶ διεσραμμένης“.

Ηξόδῳ, λέγει, ὅτι ἐκεῖνοι οἱ σκολιοὶ καὶ διεσραμμένοι ἄνθρωποι, ὅπῃ σὰς πολεμῶν εἶναι πολλοί, καὶ ἐκεῖνοι, ὅπῃ σὰς βιάζον εἰς τὸ νὰ γογγύζετε· ἀλλὰ τότε μάλιστα εἶναι τινὰς ἐπαινετός, ὅταν καὶ παρακινέμενος ἀπὸ τῆς ἄλλης εἰς τὸ νὰ γογγύσῃ, αὐτὸς δὲν γογγύζει, ἀλλὰ μένει δούλους τῶν εἰς τὸν Θεόν.

„Ἐν

(1) Ὅθεν σοφῶς εἶπε τὸ ἀξιολογηθέντα πῦμα λόγια ὁ δῆος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος· „πρὸς ἡμῖν βοδύνει, οἱ δαίμονες ὀρύσσουσιν· καὶ πρῶτον μὲν παλαίουσιν ἵνα τὸ ἀγαθὸν καλύψωσι γενέσθαι· δεύτερον δὲ, μετὰ τὴν πρῶτην αὐτῶν ἡσυχίαν, ἵνα μὴ κατὰ Θεὸν τὰ ποιοῦνται· ὅταν δὲ καὶ τούτω οἱ κλέπται τῶ σκοποῦ ἀποτύχωσι, τότε λοιπὸν ἡσύχως ἐπιστάντες ἐν τῇ

ἡμετέρα ψυχῇ, μακαρίζουσιν ἡμᾶς ὡς κατὰ Θεὸν πολιτδομεύουσιν“ (Λόγ. κς. περὶ διακρίσεως) Πα-
ραγγέλλει δὲ καὶ ὁ Σολομὼν νὰ φυλακτάμεθα ἀπὸ γογγυσμῶν ἀνωφελῶν· „φυλάξασθε πῶτε γογγυσμῶν ἀνωφελῶν“ (Σοφ. α. 11.) Ὅρα δὲ καὶ τὴν ὑποσημα-
σιν τῇ ι. κεφαλῇ τῆς α. πρὸς Κορινθ. εἰς χ. 10. ὅπου ἐνρίσκει τὸ ῥητὸν πρὸς Ἀββᾶ Ἰσαὰκ περὶ γογγυσμῶν.

„Ἐν οἷς φαίνεσθε ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ“.

16. „Λόγον ζωῆς ἐπέχοντες“.

Καθὼς, λέγει, οἱ φωστῆρες λάμπουν εἰς τὸ σκότος, ἐτὶ καὶ ἐσεῖς οἱ Χριστιανοί, ὅταν ᾔσθε ἀπλοῖ εἰς τὴν γνώμην, καὶ ἄκακοι, λάμπετε ἀνάμεσα εἰς τὰς σκοτίας καὶ διεστραμμένους ἀνθρώπους, μᾶλλον δὲ καὶ σπενδάτε πάντοτε, νὰ λάμπετε εἰς αὐτοὺς, ὡσανὺ φωστῆρες· τὸ γὰρ φαίνεσθε, νομίζω ὅτι δυνάμει εἶναι ῥῆμα ὀρεστικόν, ἀλλὰ προσακτικόν· λόγον δὲ ζωῆς ἔχοντες εἶπον, ἥτοι ἔχοντες εἰς τὴν αὐτὴν σας σπέρμα ζωῆς, καὶ μέλλοντες νὰ ζήσετε· ἐπειδὴ ἀπὸ ἐδῶ ἀκόμη, ἐλάβετε τὸν ἀρραβῶνα τῆς σωτηρίας· ἢ, καθὼς οἱ αἰσθητοὶ φωστῆρες ὁ ἥλιος, καὶ ἡ σελήνη, φωτίζοντες τὴν γῆν, ἀναζωόνουσι τὰ σώματα μετὰ τὴν θέρμην, (καὶ ἡ σελήνη γὰρ θερμὴ, καὶ ὑγρὰ εἶναι, κατὰ τὰς ἀστρονόμους, καὶ φυσικὰς) ἐτὶ καὶ ἐσεῖς οἱ Χριστιανοί, σπενδάσατε νὰ εἰσθε εἰς τὰς ἄλλας ἀπίστες ἀνθρώπους, διὰ τῆς ζωτικῆς, καὶ μεταδοτικῆς ζωῆς καὶ σωτηρίας (1).

„Εἰς καύχημα ἑμοὶ ἄς ἡμέραν Χριστῷ“.

Τόση, λέγει, ἄς ᾔναι ἡ ἐδική σας ἀρετὴ, ὥστε ὅπως, ὅχι μόνον ἐσὰς νὰ φέρετε εἰς τὴν ζωὴν καὶ σωτηρίαν, ἀλλὰ καὶ ἑμὴν τὸν διδασκαλόν σας νὰ κάμῃ λαμπρότερον, καὶ ἐνδοξότερον εἰς τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως.

„Ὅτι ἐκ ἄς κενὸν ἔδραμον, εἰδὲ ἄς κενὸν ἐκοπίασα“.

Τῆτο, λέγει, εἶναι καύχημα εἰς ἑμὴν, ὅτι ἐγὼ σὰς ἐδίδαξα, καὶ σὰς ἔκαμα ποιήτας τελείας Χριστιανούς, καὶ ὅτι ὁ κόπος, ὅπως ἔκαμα εἰς ἐσὰς, μαθητεύσας διὰ τοῦ Εὐαγγελίου, δυνάμει ἐγενετο εὐκέρως, καὶ μάταιος.

17. „Ἀλλ' ἐγὼ καὶ σπένδομαι ἐπὶ τῇ θυσίᾳ καὶ λειτουργίᾳ τῆς Πίστεως ὑμῶν, χαίρω, καὶ συγχαίρω πάντιν ὑμῖν“.

Αίσις, λέγει, καὶ ἀποθνήσκω· σπονδὴν γὰρ ἐνομάζει τὸν θάνατον, ὅμως ἀποθνήσκω ὑπερὰ ἀπὸ τῆς θυσίας, καὶ λειτουργίας τῆς Πίστεώς σας, ἥτις, προτίτερα ἐθυσίασα ἐσὰς, καὶ ἐπρόσφερα λειτουργίαν, καὶ προσφοράν εἰς τὸν Χριστόν, μετὰ τὸ νὰ σὰς ἔκαμα πιστὰς Χριστιανούς, καὶ ἔπειτα ἐγὼ ἀποθνήσκω· διὰ τοῦτο καὶ δυνάμει λυπηταί πῶς ἀποθνήσκω, ἀλλὰ μάλιστα χαίρω, καὶ συγχαίρω μετὰ ὅλους ἐσὰς· χαίρω μὲν διὰ τὸ γίνεσθαι σπονδὴν, καὶ θυσίαν εἰς τὸν Χριστόν, συγχαίρω δὲ, διὰ τὸ προσφέρειν εἰς τὸν Χριστόν ὡσανὺ θυσίαν, τὴν ἐδικήν σας Πίσιν (2).

18. „Τὸ

(1) Τὸ „λόγον ζωῆς ἐπέχοντες“ ἔπος ἐρμηνεύει ὁ Θεοδώρετος ἀντὶ τοῦ τῷ λόγῳ προσέχοντες τῆς ζωῆς, ἔπος γὰρ καὶ Τιμόθεῳ γράφων ἔφη· „ἐπέχε σεαυτῷ καὶ τῇ διδασκαλίᾳ“ (1. Τιμόθ. β'. 14.) ἀλλ' ἐάν τις ἐρμηνεύῃ, ὁφείλει γράφειν· λόγον ζωῆς ἐπέχοντες.

(2) Διότι δὲ νοηθῆναι τὸ „ἐγὼ καὶ σπένδομαι ἐπὶ τῇ θυσίᾳ καὶ λειτουργίᾳ τῆς Πίστεως ὑμῶν“ κατὰ τὸν Φώτιον, οὕτως· ἥτοι δύομαι διὰ τῆς θυσίας καὶ λειτουργίας τῆς Πίστεώς σας, καὶ χαίρω μὲν ὡς ἀληθῶς, ἐπειδὴ χαρὰ τοῦ διδασκάλου εἶναι ἡ τῶν μαθητῶν τελειότης· συγχαίρω δὲ, ὅτι καὶ ἐσὶς τελειούμενοι χαρὰς ἀπολαύετε μεγάλης· φαίνεται δὲ ὅτι τὸ „ἀλλ' ἐγὼ καὶ σπένδομαι“ ὅτι ἐξωθεν φέρει ἄλλην ἐννοιαν· δηλαδή, ὅτι ἂν ὁ Παῦλος δυνάμει ἀπέθνησκε διὰ τῆς θυσίας καὶ Πίσεως τῶν Φιλιππησίων, καὶ ὅλων τῶν ἄλλων Χριστιανῶν, ἠδὲ λυπηταί· καὶ λέγομεν, ὅτι καὶ τοῦτο τὸ νόημα,

δυνάμει εἶναι ἀποθνήσκων· ἐπειδὴ γὰρ ὁ Παῦλος προέβλεπε, ὅτι ἔκρινεν ἀναγκαϊότερον τὸ νὰ ἐπιμένῃ ἐν τῇ σαρκί, καὶ ἐν τῇ ζωῇ παύσῃ, διὰ τὴν προκοπὴν τῶν μαθητῶν καὶ τελειώσιν, βέβαια ἠδὲ λυπητὴν, ἀνίστατο ἐθυσίαζετο καὶ ἀπέθνησκε, πρὸ τοῦ νὰ τελειώσῃ ἐκέννη, καὶ νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν Χριστόν ὡς θυσίαν, τὴν Πίσιν σας. Δύναται καὶ ἐτὶ νὰ νοηθῇ· ἀλλ' ἐγὼ καὶ δύομαι ἀπὸ τῆς πειρασμοῦ, καὶ τῆς θλίψεως, καὶ τῆς μαρτυρίας, ἀλλ' ὅμως διὰ τῆς θυσίας, καὶ λειτουργίας τῆς Πίστεώς σας, χαίρω. Ὁ δὲ Θεοδώρετος ἔπος ἐρμηνεύει τὸ „ἀλλ' ἐγὼ καὶ σπένδομαι ὑπὲρ τῆς ὑμετέρας Πίστεως, καθάπερ θυσιάζω τῇ Θεῷ προσφερόμενος, ὁδοῦμαι καὶ ἡδύομαι“· προσήκει δὲ καὶ ὑμᾶς κοινωνεῖν μοι τῆς εὐφροσύνης. Ταῦτα δὲ λέγει ψυχολογῶν αὐτοὺς, καὶ διδάσκων τοὺς μαθητὰς τὸ μέγεθος, ὅτι σπονδὴν τινος, καὶ θυσίας, καὶ πᾶσιν ἐπέχει.

18. „Τὸ δ' αὐτὸ καὶ ὑμᾶς χαίρετε“.

Ομοίως, λέγει, καὶ ἐσεῖς χαίρετε, διὰ τὶ ἐπροσφέρθητε ἀπὸ λόγου μεθυσία εἰς τὴν Χερσὸν διὰ μέσου τῆς πίστεως.

„Καὶ συγχαίρετέ μοι“.

Ομοίως συγχαίρετε καὶ ἐσεῖς μαζὶ με ἐμένα, διὰ τὶ μέλλωντας νὰ προσφερθῶ μεθυσία εἰς τὴν Χερσὸν, χαίρω διὰ τῆτο καὶ δὴφραίνομαι.

19. „Ἐλπίζω δὲ ἐν Κυρίῳ Ἰησοῦ, Τιμόθεον ταχέως πέμψαι ὑμῖν, ἵνα καὶ γὰρ ἀψυχῶ, γνῶς τὰ περὶ ὑμῶν“.

Ο μακάριος Παῦλος, καθὼς ὅλα ταῦτά πράγματα τὰ ἀφιέρωνε εἰς τὴν Χερσὸν, ἔττι ἀφιερῶντοι ἐδῶ καὶ τὸ σάλσιμον τῷ Τιμόθεῳ· διὰ τῆτο καὶ λέγει, ἐλπίζω εἰς τὸν Κύριον Ἰησοῦν, ὅτι θέλω πέμψω εἰς ἐσᾶς τὸν Τιμόθεον, ἥγην πληροφορεῖμαι ὅτι ὁ Κύριος Ἰησοῦς θέλει διευκολύνει τὸν ἐρχομόν τε, ἵνα, καθὼς ἐσεῖς ἔχετε νὰ καλοκαρδίσετε, καὶ νὰ παρηγορηθῆτε, ἀφ' ἧς μάθετε διὰ τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης, ὅτι τὰ μὲν ἐδικὰ με πράγματα ἔφθασαν εἰς προκοπὴν καὶ αὐξήσιν τῇ Εὐαγγελίᾳ, τὰ δὲ τῶν ἐχθρῶν τῆς Πίστεως, ἐγύρισαν εἰς ὀλιγόδοσιν, ἔττι ἔχω καὶ ἐγὼ ἀμοιβαίως νὰ καλοκαρδίσω, καὶ νὰ παρηγορηθῶ, ἀφ' ἧς μάθω διὰ μέσου τῷ Τιμόθεῳ τὰ ἐδικὰ σας πράγματα καλῶς ἔχοντα.

20. „Οὐδένια γὰρ ἔχω ἰσόψυχον, ὅς τις γνησίως τὰ περὶ ὑμῶν μεμνήσῃ“.

Εἶχον, λέγει, τὸν τρόπον νὰ πέμψω καὶ ἄλλον ἀδελφὸν εἰς ἐσᾶς, ἀλλ' ὅμως κἀνέναν ποῖός τις δὲν εἶναι ἰσόψυχος με ἐμένα, ὥσων ὁ Τιμόθεος, ἥπι δὲν εἶναι ἄλλος νὰ φροντίζῃ διὰ τὰ ἐδικὰ σας πράγματα, καθὼς φροντίζω καὶ ἐγὼ διὰ αὐτὰ, εἰμὶ ὁ Τιμόθεος· αὐτὸς γὰρ εἶναι, ὅπερ θέλει φροντίσει γνησίως διὰ λόγους, ἥγην πατερικῶς. Βλέπε δὲ, ὡ ἀναγνώστα, ποίαν πρόνοιαν πατερικῶς εἶχεν ὁ φιλοσοργότατος τῷ Κυρίῳ Ἀπόστολος διὰ τῆς Χερσιανῆς· ἐπειδὴ ὅταν αὐτὸς δὲν εἶχε καιρὸν νὰ πηγαίῃ μόνος νὰ ἐπισκέπτεται τὰς μαθητὰς καὶ πνευματικὰς ὑμῶν, ἔστειλεν ἄλλος εἰς αὐτὰς· καὶ τῆτο τὸ ἔκαμτε, διὰ νὰ μὴ ἀμελῶν οἱ μαθηταὶ τε εἰς κἀνένα καιρὸν.

21. „Οἱ πάντες γὰρ τὰ ἐαυτῶν ζητῶσιν, ὃ τὰ τῷ Χερσῷ Ἰησοῦ“.

Ηπι ὅλοι, λέγει, ζητῶσι τὴν ἐδικὴν τὰς ἀνάπαυσιν, καὶ τὸ νὰ εἶναι αὐτοὶ ἀσφαλεῖς, καὶ ἀκίνδυνοι· ἐπειδὴ κἀνέναν ἀπὸ τῆς ἄλλης ἀδελφῆς, δύνανται δὲν θέλει νὰ ἀναδεχθῇ τόσῳ πολλῇ ὁδοιπορίᾳ διὰ ξηρᾶς, καὶ θαλάσσης διὰ τὴν ἐδικήν σας σωτηρίαν, ταυτὸν εἰπεῖν, διὰ τὸν Ἰησοῦν Χερσόν. Ταῦτα δὲ λέγει ὁ Παῦλος, ἕνα μὲν, διὰ νὰ ἐγκωμιάσῃ τὸν Τιμόθεον, καὶ ἄλλο δὲ, διὰ νὰ διδάξῃ τὰς Φιλιππησίους, ὅπερ τὸν ἀνέκεν, νὰ μὴ ζητῶν τὴν ἐδικὴν τὰς ἀνάπαυσιν· ἐπειδὴ ὅποιος ζητεῖ τὴν ἐδικὴν τὰς ἀνάπαυσιν, δὲν ζητεῖ τὰ τῷ Χερσῷ πράγματα. Ἀλλοίμοιον! πόσον ἡμεῖς οἱ πωρενοὶ Χερσιανοὶ, εἴμεθα μακριὰ ἀπὸ τὸν Χερσόν, διὰ τὶ πάντες ζητῶμεν τὴν ἐδικήν μας ἀνάπαυσιν, καὶ ἀσφάλειαν, καὶ διὰ τὸν Χερσόν δὲν θέλομεν νὰ λάβωμεν κἀνένα πειρασμόν, καὶ θλίψιν.

22. „Τὴν δὲ δοκιμὴν αὐτῷ γινώσκετε, ὅτι ὡς πατεὶ τέκνον, σὺν ἐμοὶ ἐδύλασεν εἰς τὸ Εὐαγγέλιον“.

Εσεῖς, λέγει, οἱ ἴδιοι εἴσθε μάρτυρες, ὅτι ὁ Τιμόθεος ἐδέλωσε κοινὰ εἰς ἐμένα ὥσων ἡμεῖς κοινὰ εἰς τὸν πατέρα τε, ὅχι εἰς τὴν ὑπηρεσίαν μόνον τῷ σώματι, ἀλλὰ εἰς τὸ πολλὰ μεγαλότερον, ἥγην εἰς τὸ κήρυγμα τῇ Εὐαγγελίᾳ· ὥστε, καὶ ὡς τέκνον ἐδικόν με,

μα, πρέπει νὰ τὸν τιμήσετε, καὶ πολλῶ μᾶλλον πρέπει νὰ τὸν τιμήσετε, ὡς λειτουργὸν καὶ ὑπηρετὴν Θεοῦ. Μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα συζαίνει τὸν Τιμόθεον εἰς τὰς Φιλιππησίους ὁ Παῦλος, τόσον διὰ νὰ κάμῃ χάριν εἰς τὸν Τιμόθεον, ὅσον καὶ διὰ νὰ κάμῃ χάριν εἰς τὰς Φιλιππησίους· δι' ὅτι αὐτοὶ περιποιήθην τὸν Τιμόθεον, ὡς ἄξιον περιποιήσεως καὶ τιμῆς, βέβαια ἔχεν νὰ ὠφεληθῇ ἀπὸ τῆς λόγους τε, καὶ ἀκολούθως θέλεν λάβει μισθὸν παρὰ Θεοῦ περισσότερον.

23. „Τῷτον μεν οὖν ἐλπίζω πέμψαι, ὡς αὐτὸν ἀπιδῶ τὰ περὶ ἐμεῖ
„ὅς αὐτῆς“.

Αὐτὸς δὲ, λέγει, ἰδὼ ποῖον τέλος ἔχεν νὰ λάβῃ τὰ ἐδικά μου πράγματα, τότε ὅς αὐτῆς, ἤγαν ἀπὸ τὴν ἰδίαν ἡμέραν ἐκείνῳ, καὶ ὥραν, ταυτὸν εἰπεῖν, ὡς αὐτὸς θέλω πέμψω αὐτὸν εἰς ἐσᾶς.

24. „Πέποιθα δὲ ἐν Κυρίῳ, ὅτι καὶ αὐτὸς ταχέως ἐλεύσομαι πρὸς
„ὕμᾱς“.

Δὲν σᾶς πέμπω, λέγει, τὸν Τιμόθεον, ἀδελφοί, διὰ τὸ ἐγὼ ἀπὸ μιᾶς παραιτήθηκα, καὶ δὲν ἔρχομαι εἰς ἐσᾶς, ἀλλ' ὅτι καὶ ἐγὼ ἐλπίζω εἰς τὸν Θεὸν νὰ ἔλθω· διὰ τὸτο σέλω αὐτὸν πρότερον διὰ νὰ μάθω πῶς ἔχετε. Βλέπε δὲ, ὡς ἀναγνώσα, πῶς ὁ Παῦλος κρεμᾷ ἀπὸ τὸν Θεὸν τὸν πρὸς Φιλιππησίους πηγμον τῶ· ἐλπίζω, λέγει, καὶ θαρρῶ εἰς τὸν Κύριον νὰ ἔλθω, ἤγαν ἐὰν ὁ Θεὸς θέλῃ, διὰ νὰ διδάξῃ καὶ ἡμᾶς νὰ κρεμῶμεν ἀπὸ τὸν Θεὸν ὅλα μας τὰ κινήματα, καὶ τὰς ὑποθέσεις (1).

25. „Ἀναγκαῖον δὲ ἡγησάμην Ἐπαφρόδιτον τὸν ἀδελφόν, καὶ συνερ-
„γόν, καὶ συσρατιώτην μου“.

Μὲ ἐπαίνες, καὶ ἐγκώμια ἀποσέλλει καὶ τὸν Ἐπαφρόδιτον τῶτον εἰς τὰς Φιλιππησίους ὁ Θεὸς Ἀπόστολος, καθὼς μὲ τὰς αὐτὰς ἐπαίνες ἀποσέλλει καὶ τὸν Τιμόθεον, διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, ὅπῃ εἴπαμεν ἀνωτέρω, ἤγαν διὰ νὰ φροντίσῃ καὶ αὐτὸς γνησίως, ὡς καὶ ὁ Τιμόθεος, τὴν βελτίωσιν τῶν Φιλιππησίων· μεγαλύτερος δὲ εἶναι ὁ συσρατιώτης ἀπὸ τὸν συνεργόν· διὰ τὸ ὁ συνεργός, συνεργεῖ καὶ εἰς πράγματα, ὅπῃ δὲν ἔχεν κίνδυνον ζωῆς· ὁ δὲ συσρατιώτης, βέβαια εἰς κινδύνους, καὶ πειρασμοὺς δέσσεται, συμπολεμῶν, καὶ συναγωνιζόμενος, μὲ τὰς λοιπὰς στρατιώτας· καθὼς καὶ ἔπος ὁ Ἐπαφρόδιτος συσπολεμέμει μὲ τὸν στρατηγὸν Παῦλον, ἐν τῇ κηρύγματι τῇ Εὐαγγελίᾳ.

„Ἰμῶν δὲ Ἀπόστολον, καὶ λειτουργὸν τῆς χρείας μου πέμψαι πρὸς
„ὕμᾱς“.

Ητοι αὐτὸν, ὅπῃ ἐσεῖς οἱ Φιλιππηῖοι ἐσείλετε εἰς ἐμένα, ἤτοι τὸν Ἐπαφρόδιτον, αὐτὸν τὸν ἴδιον ἀντίσέλω καὶ ἐγὼ εἰς ἐσᾶς καὶ χαρίζομαι· μὲ τὸ μέσον γὰρ τῷ Ἐπαφροδίτῃ τέτε ἐσείλαν εἰς τὸν Παῦλον τὰ πρὸς τὴν χρείαν οἱ Φιλιππηῖοι· ἢ Ἀπόστολον ὀνομάζει, ὡς Διδάσκαλον ὄντα αὐτῶν (2).

26. „Ἐπει-

(1) Περὶ πάντων ὅρα τίῳ ἐρμηνεύειν τὸ „ἐλεύσομαι“ δὲ ταχέως πρὸς ὑμᾶς, ἐὰν ὁ Κύριος θελήσῃ“. (α. Κορ. δ. 19.) καὶ τοῦ „ἐὰν περ ἐπιτρέπῃ ὁ Θεός“. (Ἐβρ. ε. 3.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι Ἀπόστολον αὐτὸν κέκληκεν αὐτῶν, ὡς τίῳ ἐπιμελεῖαν αὐτῶν ἐμπεισιδύ-

μεῖον· ὡς εἶναι δῆλον, ὅτι ὑποκάτω εἰς τὸν Ἐπαφρόδιτον τοῦτον ὀφείλοντο οἱ ἐν ἀρχῇ τῆς Ἐπιστολῆς πύ-
της ὀνομαζόμενοι Ἐπίσκοποι, οἱ τῷ πρεσβυτέρῳ δηλονό-
τι τίῳ σάξιν πληρῶντες· αἰδὲ τοῦτο, ἀκολουθεῖ ὅτι ὁ Ἐπαφρόδιτος νὰ ἦτον πᾶν Φιλιππησίων Ἐπίσκοπος, ὡς προέκομεν.

26. „Ἐπαθὴ ἐπιποθεῖν ὑμῶς ἰδεῖν, καὶ ἀδελφονῶν δι' ὅ,τι ἠγάσσατε, ὅτι ἠσθένησε.

27. „Καὶ γὰρ ἠσθένησε παραπλήσιον θανάτῳ“.

Ηξέδρωντας, λέγει, ὁ Ἐπαφρόδιτος ὅτι τὸν ἀγαπᾶτε, καὶ ὅτι ἐλυπήθητε διὰ τὴν ἀσθενείαν τε, διὰ τὸ ἐπιποθεῖν νὰ σὰς ἰδῇ, διὰ νὰ σὰς χαροποιήσῃ, καὶ νὰ σὰς ἐλθῇ ῥώσῃ ἀπὸ τῆς λύπης ὅπῃ εἴχετε διὰ τὴν αὐτὴν ἀσθενείαν. Κατασκευάζει δὲ καὶ ἄλλο νόημα μὲ τὰ ποιαῦτα λόγια ὁ Θεὸς Ἀπόστολος, ἐπειδὴ ἀπολογεῖται εἰς τὰς Φιλιππησίους διὰ τὴν πέμψει εἰς αὐτὰς τὸν Τιμόθεον, καὶ τὸν Ἐπαφρόδιτον μὲ πολυχρονιότητα, καὶ ἀργοποιεῖαν, καὶ ὡσαύτ' νὰ τὰς λέγῃ· ὅχι διὰ ἀμέλειάν μιν δυνάμει ἐπεμψα τῆς ὀλίγῳ, ἀλλὰ διὰ τὴν μὲν Τιμόθεον ὡς ἰσόψυχόν μιν κρατῶ, καὶ ἔχω κοντὰ μιν· ὁ δὲ Ἐπαφρόδιτος πάλιν ἠσθένησε, καὶ διὰ τὸ δυνάμει ἦλθε πρὸ πολλῶν· ἡ γὰρ ἀσθένεια αὐτῆς ἦτον πολυκαιρὴ, καὶ παρομοία μὲ θάνατον, ἥτοι θανατηφόρος.

„Ἀλλ' ὁ Θεὸς αὐτὸν ἠλέησε“.

Τὶ λέγεις τώρα ὦ αἰρετικὲ Μανιχαῖε; αἰσῶς ἦναι ὁ κόσμος κακός, καὶ ἡ εἰς τὸν κόσμον τῶν ζῶντων εἶναι καθ' ἑαυτὴν κακὴ, καὶ πονηρὰ, καθὼς ἐστὶ φλυαρεῖς, πῶς ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος ὀνομάζει ἕλεος Θεῶ, τὸ νὰ ἀφήσῃ τὸν Ἐπαφρόδιτον ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ; ἀλλ' οἱ μὲν Μανιχαῖοι καὶ αἰρετικοί, δυνάμει εἰς τὸ τὴν νὰ ἀπολογηθῶν· οἱ δὲ Χριστιανοὶ τοιοῦτον ἠθέλουν ζητήσιν, ὅτι, αἰσῶς ἦναι καλὸν τὸ νὰ ἀποθάνῃ τις, ὡς ἔλεγον ὁ αὐτὸς Παῦλος, καὶ νὰ ἦναι μαζί μὲ τὸν Χριστόν· „ἐμοὶ γὰρ φησὶ τὸ ζῆναι Χριστός, καὶ τὸ ἀποθάνειν κέρδος“ (Φιλιπ. α'. 23.) διὰ τί τώρα ὀνομάζει ἕλεος Θεῶ, τὸ νὰ μὴν τινὰς εἰς τὴν ζωὴν ταύτην; Πρὸς τὸ τὸ ζῆμα ἀποκεινόμεθα, ἢ πῶς ὁ Ἐπαφρόδιτος μὲ τὸ νὰ ἦτον διδάσκαλος καὶ κήρυξ τῆς Εὐαγγελίας, ἔμελλε νὰ φέρῃ περισσοτέρας ψυχὰς σωσμοσύνας εἰς τὸν Χριστόν, αἰσῶς καὶ ἠθέλεε ζῆσι καὶ χρόνον περισσοτέρον, τὸ ὅποιον τὸ, ἥτοι ἡ σωτηρία τῶν ψυχῶν, εἶναι ἀναγκασιότερον ἀπὸ τὸ νὰ ἀποθάνῃ τις, καθὼς εἶπεν αὐτῶν ὁ Παῦλος· „τὸ δὲ ἐπιμένειν ἐν τῇ σαρκί, ἀναγκασιότερον δι' ὑμᾶς“ (Φιλ. α'. 24.) ἢ ἀποκεινόμεθα πῶς ὁ Ἀπόστολος ὀμιλεῖ πολλὰ λόγια, καθὼς ἔχον συνηθίσαν νὰ ὀμιλῶν οἱ ἀκούοντες τῶν λόγων τε, καὶ πάντες, καὶ εἰς καθὲν μέρος, δυνάμει φιλοσοφεῖ, καὶ δυνάμει ἀκριβολογεῖται. Ἐπειδὴ γὰρ ἐλάλει πρὸς ἀνθρώπους κοσμικὰς, οἱ ὅποιοι ἀκόμη ἐφοβήντο τὸν θάνατον, διὰ τὸ καὶ ποικιλοτρόπως λαλεῖ, ὀνομάζων ἕλεος Θεῶν, τὴν εἰς τὴν παρῶσαν ζωὴν ἐπιμονὴν τῆς Ἐπαφροδίτης. Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, ἡ παρῶσα ζωὴ εἶναι πρᾶγμα ἀγαθόν αὐτῇ καθ' ἑαυτὴν, διὰ τὴν δίδει καιρὸν εἰς τὰς ζῶντας νὰ μετανοήσῃ, καὶ νὰ ἐργασθῇ πρὸς ἀρετὰς, καὶ τὴν σωτηρίαν τὰς· ὅθεν καὶ εἰς τὴν παιδείαν καὶ τιμωρίαν ἡ Ἁγία Γραφή βάλει τὰς αἰῶνας, καὶ παρὰ καιρὸν γινομένης θανάτου· ὅθεν ὁ Δαβὶδ ἔλεγε· „μὴ ἀναγᾶν με ἐν ἡμίσει ἡμερῶν μου“ (Ψαλ. ρα'. 25.) Καὶ πάλιν· „ἄνδρες αἰμάτων, καὶ δολιόπτες, ἔμὴ ἡμισθῶσιν τὰς ἡμέρας αὐτῶν“ (Ψαλ. νδ'. 27.) Καὶ ὁ Παῦλος δὲ ἀλλοῦ ἔλεγε· „διὰ τὸ ἐν ὑμῖν πολλοὶ ἀσθενεῖς, καὶ ἄρρώστοι, καὶ κοιμῶνται (ἥτοι ἀποθνήσκουσιν πρὸ τῆς καιρῆς) ἱκανοί“ (ἀ. Κορ. ια'. 30.) Ἡ γὰρ μέλλουσα ζωὴ δυνάμει εἶναι καλλίτερα ἀπὸ τὴν παρῶσαν ζωὴν, ὡς κακὴν ταύτην ἔσαν· (διὰ τὴν αὐτὴν ἦτον ἐκεῖνη καλλίτερα ἀπὸ τὴν πονηρὰν καὶ κακὴν ταύτην, ἐδὲ καλὴ, καὶ ἀγαθὴ καθ' ἑαυτὴν ἠθέλεε λογίζεται ἡ ζωὴ αὕτη·) ἀλλὰ ἀπὸ τῆς καλῆς ταύτης ζωῆς, εἶναι καλλίτερα ἐκεῖνη.

„Οὐκ αὐτὸν δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐμέ“.

Βλέπεις, ὦ ἀγαθὸς, πῶς καὶ ἀπὸ τὸν λόγον τῶν κάμνει ὁ Παῦλος τὸν Ἐπαφρόδιτον, αὐτόστιμον, καὶ ἄξιον δόξαβείας κοντὰ εἰς τὰς Φιλιππησίους; ἐπειδὴ, τὴν ἐκ τῆς ἀσθενείας αὐτῆς ἀνάρρωσιν, καὶ ὑγίαν, ἕλεος, καὶ ἐκ Θεῶ διεργασίαν ἐδικλύνει νομίζει.

„Ἵνα μὴ λύπῃ ἐπὶ λύπῃ σχῶ“.

Τῆς διὰ τὸ ὁ Θεὸς με ἠλέησε, καὶ ὑγίανεν τὸν Ἐπαφρόδιτον, Ἵνα μὴ κοντὰ εἰς τὴν λύπην ὅπῃ ἐδοκίμασα διὰ τὴν ἀσθενείαν τε, λάβω ἀκόμη καὶ ἄλλῃ λύπῃ διὰ τὸν θάνατόν τε.

28. „Σπευδαιότερως δὲ ἔπεμψα αὐτὸν, ἵνα ἰδόντες αὐτὸν χαρῇτε“.

Η γὰρ χωρὶς ἀναβολῆς καιρῶ, καὶ χωρὶς ἀργοπορίαν τὸν ἔσειλα, διὰ τὴν ἰδέσθαι αὐτὸν, καὶ ἀκολούθως διὰ τὴν ἐλθεῖν φερωθῆναι ἀπὸ τῆς λύπης, ὅπως ἐλάβετε δι' αὐτὸν, καὶ χαρῇτε ψυχῇ τε, καὶ σώματι.

„Καὶ γὰρ ἀλυπότερος ὢ“.

Π ὥς λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ὅτι ἐγὼ θέλω εἶμαι ἀλυπότερος; ὅτι δηλαδὴ αἰσῶς ἐσεῖς χαίρετε, καὶ ἐγὼ χαίρω· δὲν εἶπε δὲ ὅτι καὶ ἐγὼ θέλω εἶμαι ἀλυπος, ἀλλὰ ἀλυπότερος, διὰ τὴν δείξαι μὲ τῆς λέξιν ταύτης, ὅτι πάντοτε ἡ μακαρία τῆ ψυχῆ δύνεικετο εἰς λύπην· „τίς γάρ, λέγει, ἀσθενεῖ, καὶ ἐκ ἀσθενῶ; τίς σκανδαλίζεται, καὶ ἐκ ἐγὼ πυρῶμαι“; (β'. Κορ. ια'. 29.)

29. „Προσδέχεσθε ὃν αὐτὸν ἐν Κυρίῳ μετὰ πάσης χαρᾶς“.

Η τοὶ δεχθῆτε αὐτὸν μὲ καθεὺς ὑποδοχῶς τῷ κατὰ Θεὸν, καθὼς ὁ Θεὸς ἀποδέχεται· ἢ ταυτὸν εἰπεῖν, δεχθῆτε αὐτὸν ἀξίως, καθὼς πρέπει οἱ Ἅγιοι καὶ Ἀποστολικοὶ ἄνδρες τὰ δέχονται παρὰ τῶν Χριστιανῶν. Ταῦτα δὲ λέγει ὁ Παῦλος διὰ τὸ κέρδος, καὶ τὴν ὠφέλειαν τῶν Φιλιππησίων, ἐπειδὴ περισσότερον κέρδος ἔχει ἐκεῖνος, ὅπως δέχεται καὶ δαμιγερτεῖ τοὺς Ἅγίους, παρὰ οἱ ὑποδεχόμενοι, καὶ δαμιγερτέμενοι παρ' αὐτῶν Ἅγιοι.

„Καὶ τὰς τοιαύτας ἐντίμως ἔχετε“.

Διὰ τὴν μὴ φαῖναι ὁ Παῦλος, ὅτι εἰς μόνον τὸν Ἐπαφρόδιτον κάμνει χάριν, καὶ λέγει τὰ τὸν περιποιηθῆναι, διὰ τὸτο προσθέττει ἐδῶ κοινῶς, ὅτι πρέπει τὰ ὑποδέχονται, καὶ τὰ τιμᾶν ὅλους ἐκεῖνας, ὅπως ἔχον τῷ αὐτῷ ἀρετὴν τῷ Ἐπαφρόδιτῃ.

30. „Ὅτι διὰ τὸ ἔργον τῆς Χρυσῆς μέλει θανάτου ἤγγισε, παραβλάσάμενος τῇ ψυχῇ“.

Τὸν Ἐπαφρόδιτον ἔπεμψαν οἱ Φιλιππησίοι πρὸς τὸν Παῦλον ἐν τῇ Ῥώμῃ, φέροντα εἰς αὐτὸν τὰ πρὸς τὴν χρείαν, ὡς εἶπομεν πρότερον· πηγαίνοντας δὲ εἰς τὴν Ῥώμην ὁ Ἐπαφρόδιτος, εὑρε τὸν Παῦλον εἰς κινδύνους καὶ δεσμά, καὶ φυλακῇ, ὅταν ἦτον ἐπικίνδυνον τὴν πλησιάζειν τινὰς, καὶ τὴν συνομιλήσει μὲ αὐτὸν, διὰ τῆς ἔχθραν καὶ μῖσος καὶ τὸν θυμὸν ὅπως εἶχεν ὁ Βασιλεὺς Νέρων ἐναντίον τε. Τότε λοιπὸν ὁ Ἐπαφρόδιτος, καταφρονήσας καθεὺς κινδύνου, καὶ τὸν θυμὸν τῷ Βασιλεῶς μὴ λογισάμενος, ἐπῆγε κοινὰ εἰς τὸν Παῦλον, καὶ ὑπηρετήσων αὐτῷ· τὸτο ἔν λέγει τώρα ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος. Βλέπε δὲ πῶς δὲν εἶπεν ὁ Παῦλος ὅτι ὁ Ἐπαφρόδιτος παρεβλάσασατο, ἦσαν ἔρριψε τὸν ἑαυτὸν εἰς κίνδυνον θανάτου διὰ ἐμεία, ἀλλὰ διὰ τὸ ἔργον τῆς Θεοῦ· εἰ δὲ καὶ δὲν ἀπέθανε, τὸτο ὁ Θεὸς τὸ οἰκονόμησε, καὶ ἐφύλαξεν αὐτὸν· αὐτὸς ὅμως ἔδειξε τῷ προαίρεσίν τε, καὶ ἐπρωτίμην τὴν θανάτου διὰ τὸ τῆς Θεοῦ ἔργον. Διὰ τὸτο καὶ ἡμεῖς ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ ἂς πάρωμεν παράδειγμα ἀπὸ τῶν μακάριων Ἐπαφρόδιτων τῶν, καὶ ὅταν βλέπωμεν τὰς ἀγίας ἀνθρώπους, καὶ διδασκάλους τὰ δύνεικων εἰς κινδύνους, ἂς παραβλαδόμεθα, καὶ ἂς ῥίψομεν κινδυνώμεθα δι' αὐτὰς, διὰ τὴν τὸτο εἶναι ἀσφάλεια, καὶ σωτηρία ἐδικήμας, τὸ τὴν ῥίψομεν κινδυνώμεθα διὰ τὰς Ἀγίας (1).

„1α

(1) Προδέττει δὲ ὁ Χρυσόστομος καὶ ταῦτα· „ἐγὰρ μόνον ὑπὲρ τῆς μὴ θύσαι μαρτυρίας σφαιρόν ἐστιν ἀναδύσασθαι, ἀλλὰ καὶ αἱ τοιαῦται προφάσεις (ἡτοι αἱ τῶν Ἀγίων ἐν κινδύνους ὄντων ὑπηρεσίαι καὶ ἐπισκέψεις) μαρτύριον ποιοῦσι... καὶ εἰ δὲ τι θανάτου ἐκπῆν, πολλῶν μᾶλλον αἱ τοιαῦται, ἢ ἐκείναι· ὁ γὰρ ὑ-

πὲρ τῶ ἐλάττωτος καταπολεῖν τὴν θανάτου, πολλῶν μᾶλλον ὑπὲρ τῆς μέλλουσας; ὥστε καὶ ἡμεῖς ὅταν ἴδωμεν Ἀγίους ἐν κινδύνους, παραβλαδόμεθα· οὐ γὰρ ἐνὶ μὴ σπληνῶνται, γεννηθῶσι πράξαι ποτε· ἀλλὰ ἀνάγκη τὸν πῶς ἐνταῦθα ἀσφαλείας προνοούμενον, ἐκπεσῆν αὐτοῦ μελέτης“. (Ὁμιλ. δ'. ἐν τῷ πρὸς Φιλίππ.)

„Ἰνα ἀναπληρώσῃ τὸ ὑμῶν ὑσέρημα τῆς πρός με λειτουργίας“.

Εταῖς, λέγει, δεὺ ἦσθε παρόντες εἰς τὴν Ῥώμην διὰ τὰ με ὑπηρετήσετε, ἀγκαλὰ καὶ πὰ πρός τὴν χρείαν μοι ἐπέμψατε· τὸ λοιπὸν τὸ ἐδικόν σας ὑσέρημα, καὶ τὴν ἔκλειψιν τῆς πρός ἐμέ διακονίας τῆς ἐδικῆς σας, τῆς διὰ χειρῶν, καὶ διὰ σώματος γινομένης, ὁ Θεὸς Ἐπαφρόδιτος ἀνεπλήρωσε, καὶ αὐτὴ διὰ ὅλης ἐσᾶς, αὐτὸς με ὑπηρετήσεν, ὥς δίκαιον εἶναι τὰ ἀπολαύσῃ καὶ αὐτὸς πᾶσα τὴν ἀπὸ ὅλης σας ὑποδοχὴν, καὶ ἀγάπην· ὡσαύτῃ ὅπῃ, μόνον αὐτὸς ἀνεπλήρωσε τὸ χρέος τῆς διακονίας ὅλων ὑμῶν. Βλέπε δὲ, ἀγαπητέ, πῶς τὴν βοήθειαν, καὶ τὴν διακονίαν τὴν εἰς τὰς Ἀγίας, ὀνομάζει ὁ Παῦλος λειτουργίαν, καὶ ὑσέρημα, διὰ τὰ δείξῃ μετὰ λόγια ταῦτα, ὅτι χρέος, καὶ ὀφειλὴ εἶναι, τὸ τὰ βοηθεῖν με καθεστὸς λογῆς τρόπον, καὶ με χρήματα, καὶ με ὑπηρεσίαν σώματος, ἐκεῖνοι οἱ Χριστιανοί, ὅπῃ δρέσκονται εἰς ἀνέσιν, ἐκεῖνος τὰς Χριστιανὰς, ὅπῃ δρέσκονται εἰς κινδύνους διὰ τὴν Πίσιν, καὶ διὰ τὴν τὴν Χριστὸν ἐντολήν, καὶ διὰ τὰς παραδόσεις τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ὅτι ὁποῖος Χριστιανὸς δεὺ βοηθεῖ τὰς ποιήσας, αὐτὸς ὑσερεῖ, καὶ δεὺ πληρόν τοι ὀφειλόμενον αὐτῷ χρέος, καθὼς ὑσερεῖ καὶ ἐκεῖνος ὅπῃ δεὺ πληρόν τοι δημοσία, καὶ βασιλικὰ λειτουργήματα, ἢ τοι δοσίματα. Καὶ λοιπὸν διὰ τὰ μὲν ὑπερφηανέσθην οἱ Φιλιππησίοι πῶς ἐπέμψαν εἰς τὸν Παῦλον πὰ πρός τὴν χρείαν, καὶ ἐκ τῆς ὑπερφηανίας χάσασιν τὸν μισθόν τας, διὰ τὸ τὴν βοήθειαν, ὅπῃ τῷ ἔσειλαν, ὠνόμασεν ὁ Ἀπόστολος λειτουργίαν, διὰ τὰ τὰς κάμῃ τὰ ταπεινοφρονεῖν, ὡσαύτῃ ὅπῃ ἐπλήρωσαν τὸ χρέος των μόνον, καὶ δεὺ ἕκαμαν ἄλλο τι περισσώτερον.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Γ'.

1. „Τὸ λοιπὸν Ἀδελφοί μου, χαίρετε ἐν Κυρίῳ“.

Επειδὴ οἱ Φιλιππησίοι δρέσκοντο μεν εἰς λύπην, διὰ τὴν δεὺ ἤξουν πῶς δρέσκοντο πὰ τῇ διδασκάλῃ αὐτῶν Παύλῳ πράγματα, καὶ πῶς ἦσαν τὸ κήρυμά τας, καὶ ποῖον τέλος ἔλαβον ἢ θανατηφόρος ἀσθενεία τῇ παρ' αὐτῶν ἀποσταλέντος Ἐπαφροδίτου· διὰ τὸ ὁ Παῦλος ἔλυσεν ὅλην αὐτὴν τὴν λυπηρὴν λογισμὴν τῶν Φιλιππησίων, μετὰ τὸ τὰ εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι καὶ τὸ κήρυγμα τῇ Εὐαγγελίᾳ προκόπτει καὶ πηγαίνει εἰς αὐξάνειν, καὶ ὅτι αὐτὸς θέλει ὑπάγῃ εἰς αὐτὰς, καὶ ὅτι ὁ ἐδικὸς των Ἀπόστολος Ἐπαφρόδιτος ὑγίαιε, καὶ πέμπεται εἰς αὐτὰς. Ὅθεν ἀκολούθως λέγει πᾶσα εἰς αὐτὰς· „τὸ λοιπὸν Ἀδελφοί μου χαίρετε“· ἐπειδὴ καὶ καμμία πλέον αἰτία λύπης δεὺ ἔμεινεν εἰς ἐσᾶς. Βλέπε δὲ, ὡ ἀγαγιώτα, ὅτι τὰς μεν Γαλατίας, τεκνία ὀνομάζει ὁ Παῦλος, ἐπειδὴ καὶ ἐχρεάζοντο διόρθωσιν· „τεκνία μου, οὓς πάλιν ὠδίνω“ (Γαλ. δ'. 19.) τὰς δὲ Φιλιππησίας τὰς ὀνομάζει Ἀδελφάς, ἐπειδὴ μετὰ τὴν εἰς αὐτὰς ὁμιλίαν· καλῶς δὲ εἶπε τὰ χαίρειν ἐν Κυρίῳ, ἐπειδὴ τὸ τὰ χαίρειν τινὰς, κατὰ τὴν χαρὰν τῇ κόσμῳ, αὐτὸ δεὺ εἶναι χαρὰ ἀληθινή· ἐν τῷ Κυρίῳ ὅμως, καὶ αὐταὶ αἱ θλίψεις ἔχον χαρὰν· ἢ λέγει ἐν Κυρίῳ, ὅτι ἐπειδὴ καὶ ὁ Κύριος ἐποίησε πὰ πράγματα εὐκόλα, καὶ ἐδιάλυσεν ὅλα τὰ λυπηρά, διὰ τοῦτο χαίρετε ἐν αὐτῷ, καὶ ἀγαλλιᾶσθε.

„Τὰ αὐτὰ γράφον ὑμῖν, ἐμοὶ μεν ἐκ ὀκνηρόν, ὑμῖν δὲ ἀσφαλές“.

Αφ' ὧν αὐτοῖς ἐπαίνεσε πολλὰ τὰς Φιλιππησίας ὁ μέγας Ἀπόστολος, πᾶσα φέρει εἰς αὐτὰς καὶ τὴν πρέπουσαν συμβουλίαν περὶ τῶν Ἰουδαϊστικῶν, πῶν τὴν περιτμὴν διδασκόντων, διὰ τὰ μὴ φαῖν φορτικός, καὶ βαρὺς, ἀτίμως ἔλεγε περὶ τῶν αὐτῶν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς Ἐπιστολῆς (1).

2. „Βλέπετε τὰς κινήσας“.

Εἰς τὰς Φιλιππας ἦσαν μερικοὶ Ἰουδαῖοι, οἱ ὅποιοι ὑποκεινόμενοι ὅτι εἶναι Χριστιανοί, καὶ ὅτι κηρύτταν τὰς τὴν Εὐαγγελίαν, μαζὶ μετὰ τὸ κήρυγμα τῇ Εὐαγγελίᾳ, ἐσμιναν καὶ τὰς τῶν

(1) Τοῦτο ἐρμηνεύει ὁ Θεοδώριτος λέγει· „οὐκ ἄλλω αὐτοῖς Ἐπιστολῇ γέγραπεν, ἀλλ' ἐν ταύτῃ τολᾷ· λαὶ αὐτοῖς προσήνεγκεν ἐσηγήσας.“

τῶν Ἰουδαίων ἔθιμα, καὶ τὰς παρατηρήσεις τῶ Νόμου. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἔποι δυσκόλως ἐγνωρίζοντο ἀπὸ τῶς ἀπλυστέρως, διὰ τὸτο λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, βλέπετε καλὰ, ὡς Φιλιππησίοι, καὶ φυλάττεσθε καὶ προσέχετε, μήπως κρυφθῶσιν οἱ Ἰουδαϊσμοί, καὶ δὲν τὰς γνωρίσετε. Σκύλοι δὲ, ὠνομάζοντο μὲν πρότερον οἱ Ἑθνικοί, ὡς ἀκάθαρτοι, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος εἰς τὴν Ἑθνικῶν Χαναταίαν, „ἐκ ἔστι καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων, καὶ βαλεῖν τοῖς „κυναρίοις“. (Ματθ. 15. 26.) Τὰρὰ δὲ, οἱ μὲν Ἑθνικοὶ ὀνομάζονται ὑπο, οἱ δὲ Ἑβραῖοι, σκύλοι, ὡς αὐθάδεις, καὶ ὡς ἀνάσχυται ὁρμῶντες ἐναντίον εἰς τὸ φῶς τῆς ἀληθείας, καὶ Πίσεως τῶ Χριστῷ, καὶ ὡς γαυγίζοντες κατὰ τῶν Χριστιανῶν.

„Βλέπετε τὰς κακὰς ἐργάτας“.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὰς Ἰουδαϊσμούς ἐκείνας, χειρότερας καὶ ἀπὸ τῶς σκύλων· διὰ τὸ, πολλοὶ μὲν σκύλοι δύνανται εἰς τὰς τραπέζας τῶν αὐθιγῶν τὰς, καὶ τρώοντες τὰ πίμπωτα ἀπὸ τῆς τραπέζης φαγητὰ, φυλάττουσι τὰ ὁσπτήτιά των· οἱ δὲ Ἰουδαϊσμοὶ ἔποι, ἐργάζονται μὲν καὶ δελεῶν, ὅχι ὅμως διὰ καλὸν, ἀλλὰ διὰ κακόν· καὶ καλλίον ἦσαν τὰ ἔμμενον τελείως ἀργοί, παρὰ τὰ ἐργάζονται, καὶ τὰ κάμνουν ποιαῦτα ἔργα, χειρότερα ἀπὸ καθε ἀργίαν· διὰ τὸ μὲ τὰ ἔργα των αὐτὰ, δὲν φυτεύουσιν, ἐδὲ οἰκοδομοῦσι τὰς ἀδελφὰς των, ἀλλὰ ἀνασπῶσιν ἀπὸ τῶν ρίζαν τὰς καλῶς φυτεύουσας, καὶ κρημνίζουσι τὰς οἰκοδομηθείσας.

„Βλέπετε τὴν κατατομὴν“.

Ηῦτοι προσέχετε, λέγει, καὶ φυλάττεσθε, ἀδελφοί, ἀπὸ τῶς Ἰουδαϊσμοί, τὰς ἔχοντες τὴν περιτομήν· πόσον δὲ τίμιον πρᾶγμα ἦν κοινὰ εἰς τὰς Ἰουδαίας ἡ περιτομή, ὥστε οὐκ οὐκ αὐτὴν ἐλύετο τὸ Σάββατον· καὶ ὅταν ἐτύχαιε βρέφος τὰ ἦναι ὀκταήμερον ἐν ἡμέρᾳ Σαββάτῃ, ἐπεριτέμετο ἀπαραιτήτως, καὶ δὲν ἐμμενέτο ἡ περιτομή διὰ τὴν ἑορτικὴν τῶ Σαββάτῃ. Καθὼς καὶ ὁ Κύριος ἔλεγον εἰς τὰς Ἰουδαίας, „εἰ περιτομὴ λαμβάνει ἄνθρωπος ἐν Σαββάτῳ, ἵνα μὴ λυθῇ ὁ Νόμος Μωσέως“. (Ἰω. 7. 23.) Λοιπὸν ἐπειδὴ ἡ περιτομή ἔγινε ματαία καὶ ἀργή, ἀφ' ἧ ἦλθεν ὁ Κύριος, διὰ τὸτο αὐτὴν, ἄλλοτι δὲν εἶναι πῶρα, παρὰ μία κατατομή ἀνωφελής· ὅθεν τὴν σάρκα των μόνον κατακόπτουσιν οἱ νῦν περικομμένοι Ἰουδαῖοι, διὰ τὸ παλαιόμως περικομνόμενοι ὑπερα ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιον· ἡ λέγει κατατομήν τὸς Ἰουδαϊσμούς, διὰ τὸ ἐπεχέρειν μὲ τὰς διδασκαλίας των τὰ κατακόψαν καὶ τὰ διαιρέσαν εἰς πολλὰ σχίσματα τὴν μίαν Ἐκκλησίαν τῶν Χριστιανῶν.

3. „Ἡμεῖς γὰρ ἐσμὲν ἡ περιτομή, οἱ πνεύματι Θεῷ λατρεύοντες“.

Ανίσως, λέγει, καὶ πρέπει τὰ ζητήσῃ τινὰς περιτομὴν ἀληθινὴν, ταύτῃ θέλει εὖρη κοινὰ εἰς ἡμᾶς τὰς Χριστιανὰς· διὰ τὸ ἡμεῖς πνευματικῶς, ἦμεν μὲ ψυχῇ καὶ νῦν λατρεύομεν εἰς τὸν Θεόν. Ἐπειδὴ ἐκεῖνος ὅπως περικομὴ τὰ πάθη τῆς ψυχῆς, καὶ διὰ τῆς ἀπαθῆς ψυχῆς λατρεύει, καὶ δελεῖ τὸν Θεόν, ὅποιοι εἶναι οἱ Χριστιανοί, αὐτοὶ εἶναι ὅπου ἔχει τὴν εὐγενικὴν περιτομήν, τὴν πόσον ὑπερέχουσαν ἀπὸ τὴν σαρκικὴν περιτομήν, ὅσον εἶναι ὑπερέχουσα ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὴν σάρκα. Δὲν εἶπε δὲ ὁ Παῦλος ὅτι εἰς ἡμᾶς τὰς Χριστιανὰς εἶναι ἡ περιτομή, ἀλλ' ὅτι ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ἔμεθα ἡ περιτομή· τὸτο γὰρ εἶναι ὁ ἀληθινὸς Χριστιανὸς, ἡ περιτομή τῶν παθῶν ἡ ἐνάρετος (1)· ἐδὲ πάλιν εἶπεν, ὅτι εἰς ἐκείνας τὰς Ἰουδαϊσμούς εἶναι ἡ κατατομή, ἀλλ' ὅτι ἐκεῖνοι εἶναι αὐτόχρομα ἡ κατατομή, καὶ ἡ κακία, καὶ ἡ ἀπώλεια.

„Καὶ καυχώμενοι ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἐκ ἐν σαρκὶ πεποιθότες“.

Ποῖον λοιπὸν εἶναι καλλίτερον, λέγει, τὸ τὰ καυχώμεθα εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ὅς τις περικομνέται τὰ πάθη τῶν καρδιῶν μας, καὶ μᾶς ἀναβιβάζει εἰς τὴν εὐγένειαν τῶν ὑἱῶν τοῦ Θεοῦ,

(1) Περί τῆς κατὰ Πνεῦμα περιτομῆς, ὅρα εἰς τὰς ἐρμηνείας, καὶ ὑποσημασίαις τῶ „περιτομὴ μὲν γὰρ ὥρεται, καὶ ἔάν Νόμον πράσῃ“. (Ῥωμ. β'. 25.) καὶ τοῦ „Καὶ περιτομή καρδίας ἐν Πνεύματι ἐ γράμματι“. (αὐτόθ. εἰχ. 29.)

Θεῶ, διὰ μέσων τῆς πίστεως, καὶ τῷ Ἁγίῳ Βαπτίσματι τῆς ἀχειροποιήτης περιτομῆς, ἢ τῷ νὰ καυχώμεθα, καὶ νὰ ὑπερηφανώμεθα εἰς τὴν σάρκα; ἤγουν εἰς τὴν σαρκικὴν περιτομὴν, ἣτις μᾶς κάμνει μόνον ὑπὲρ σαρκικῆς τῆς Ἀβραάμ; φανερόν ἐστίν ὅτι τὸ πρῶτον εἶναι ἀσυγκρίτως καλλίτερον (1).

4. „Καί περ ἐγὼ ἔχων πεποιθήσιν ἢ ἐν σαρκί“.

Ανίσως, λέγει, καὶ ἐγὼ ἡμῶν ἀπὸ τῆς ἔθνης, εἶχε νὰ εἰπῇ τινας, ὅτι διὰ τὸ κατηγορῶν τὴν περιτομὴν πᾶν Ἰουδαίων, διὰ τὴν εἶμαι ὑπερηφανώμενος ἀπὸ τὴν σαρκικὴν εὐγνώσκειαν τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ· πῶρα δὲ, ἐπειδὴ καὶ ἐγὼ ἔχω ταύτην, ὅπως ἐσεῖς ὀνομάζετε καύχησιν, καὶ πεποιθήσιν ἐν τῇ σαρκικῇ περιτομῇ, ἥτοι ἐπειδὴ καὶ ἐγὼ εἶμαι περιτετμημένος, φανερόν ἐστίν ὅτι δὲν κατηγορῶ τὴν περιτομήν, διὰ τὴν εἶμαι ὑπερηφανώμενος ἀπὸ τῆς νομιζομένης ταύτης εὐγνώσκειαν πᾶν Ἰουδαίων, ἀλλὰ δι' αὐτὴν κατ' αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν.

„Εἴ τις δοκᾷ ἄλλος πεποιθέναι ἐν σαρκί, ἐγὼ μᾶλλον“.

Βλέπε σοφίαν τῆς μεγάλης Παύλου· δὲν ἀναφέρει κατ' ὄνομα τὴν Ἰουδαϊστικὴν ἐκείνης Χριστιανῆς, ὅπως ἐπλάυνεν τὴν Φιλιππησίαν, διὰ τὴν νὰ κάμῃ τὸν λόγον τῆς ἀβάρης, καὶ ὑπερηφανείας εἰς αὐτὴν· λέγωντας δὲ, καὶ ὅτι ὁποῖος ἄλλος φαίνεται πῶς καυχᾶται, καὶ ἐλπίζει εἰς τὴν περιτομήν καὶ εἰς τὴν εὐγνώσκειαν τῶν Ἰουδαίων, ἐγὼ ἔχω περὶ αὐτὸν δίκαιον νὰ καυχώμαι εἰς αὐτὸν, μετὰ τὸν λόγον τῶν φανερόν, ὅτι ἄλλοι ἀνάγκασαν αὐτὸν νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν λόγον τῆς πίστεως, καὶ νὰ εἰπῇ ταῦτα, καὶ ὅχι αὐτὸς ἀπὸ λόγου τῆς πίστεως. Καλῶς δὲ λέγει ὁ Παῦλος τὸ, ὁποῖος φαίνεται πῶς καυχᾶται εἰς τὴν σαρκικὴν περιτομήν· ἢ διὰ τὴν ἐκείνοι οἱ Ἰουδαῖοι φρονεῖς δὲν εἶχον πόσον πολὺ δίκαιον νὰ καυχῶνται εἰς τὴν τῶν Ἰουδαϊσμοῦ, ὅσον εἶχον αὐτὸς· ἢ λέγει τὸ, φαίνεται, διὰ τὴν ἢ διὰ τὴν περιτομὴν ἐλπίς καὶ καύχησις, δὲν ἦτον ἀληθής, καὶ πραγματικὴ, ἀλλὰ φαινομένη μόνον.

5. „Περιτομὴ ὀκταήμερος“ (2).

Εκείνο ὅπως οἱ Ἰουδαῖοι φρονεῖς ἐκείνοι ἐκαυχῶντο, καὶ ἔλεγον πῶς εἶναι περιτετμημένοι κατὰ τὸν Νόμον, τὸ καὶ ὁ Παῦλος ἐδῶ πρῶτον ἔβαλε· προσθέσας δὲ τὸ „ὀκταήμερος“ ἐφάνερωσεν ὅτι ὁ Παῦλος δὲν ἦτον προσήλυτος, καὶ ἀπὸ τῆς ἔθνης ἐλθὼν εἰς τὸν Ἰουδαϊσμόν· οἱ γὰρ προσήλυτοι εἰς ἡλικίαν μεγάλῃ ὄντες, ἐπεριτέμνοντο· ἀλλὰ ἦτον ἐκ προγόνων Ἰουδαῖοι, καὶ ἡ περιτομὴ ἔγινεν εἰς αὐτὸν ὀκταήμερος, ἤγουν ὅταν ἀπέρασαν ὀκτὶ ἡμέραι ἀπὸ τῆς γεννήσεώς τε· „Παιδίον γὰρ φησὶν ὀκτὶ ἡμερῶν, περιτετμηθήσεται τὴν σάρκα τῆς ἀκροβυστίας, αὐτὸ“ (Γεν. ιζ'. 12.).

„Ἐκ γένους Ἰσραὴλ“.

Ητοι δὲν ἡμῶν, λέγει, ἀπὸ προσήλυτης γενεῆς καταγόμενος, ἀλλὰ ἀπὸ γενεῆς Ἰουδαίου.

„Φυλῆς Βενιαμίν“.

Ητοι ἐγὼ ἡμῶν ἀπὸ τῆς φυλῆς τῆς Βενιαμίν, ἣτις φυλὴ ἦτον πολεμικὴ, καὶ τὸ εὐδοκίμον μέρος τῆς Ἰσραηλιτικῆς γενεῆς· διὰ τὴν ἢ μητρόπολιν Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἢ ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ δια-

(1) Τοῦτο τὸ ῥητὸν ἐρμηνεύων ὁ Ἀλεξανδρεὺς Κύριλλος λέγει· „καύχημα μὲν γὰρ τῆς κατὰ σάρκα περιτομῆς, εἰ μὴ νοοῖτο, καὶ τὸ ἐκ τῆς θεωρίας ἐκ ἑχέμεθα κάλλος, ἔδεν οἶμαι παρὰ πᾶσι εὐφρονεῖσιν εὐφρομένη ποτε· ὅτε δὲ τῆς ἐν Πνεύματι περιτομῆς ἵστος, φέρει τὸν τύπον, καὶ τὸν ἐν καρδίᾳ καθαρισμὸν ὑποσημαίνουσα φαίνεται· τότε δὴ τῆς ἐπαινήσεως μὲν ἴσως,

„ὡς ἄρτια σχηματίζουσαν τὸν ἐν λεπτῇ θεωρίᾳ κάμνον, ἀποφοιτῶσι δὲ δηλονότι τὰ παλαιὰ, τὸν ἐν καρδίᾳ μελετήσαντα καθαρισμὸν“· (Ὁμιλ. ε'. εἰς τὸ Πάσχα).

(2) Ἐκεῖνός τῶν ἐστίν, ἀναπληρῶνται δὲ τυχὸν οὕτως· „ἐγὼ ἐγενόμην περιτομὴ ὀκταήμερος“· καθὼς καὶ ὅπου δὲν εἶρηκεν· „ἡμεῖς γὰρ ἐσμὲν ἢ περιτομὴ“· εἰχ. 3.

διατεβή πῶν Ἰερέων, εἰς τὴν κληροδοσίαν δρέσκετο τῆς φυλῆς τῆ Βενιαμίν (1), καθὼς εἶναι γεγραμμένον εἰς τὸν Ἰησοῦν τῆ Ναυῆ· „Καὶ Ἰεβὼς· αὕτη ἐστὶν Ἰερουσαλήμ, καὶ Ἰαβαθ, Ἰαβὴμ, πόλεις δεκατρεῖς, καὶ αἱ κῶμαι αὐτῶν· αὕτη ἡ κληρονομία υἱῶν Βενιαμίν, κατὰ δῆμους αὐτῶν“· (Ἰησ. ιβ'. 28.)

„Ἐβραῖος ὃς Ἐβραίων“.

Αναθεὶ καὶ ἐξ ἀρχῆς, λέγει, ἐγὼ εἶμαι ἀπὸ τῆς εὐδοκίμης, καὶ εὐγενεῖς Ἰουδαῖος, δι' ὅτι ἦτον μὲν δυνατὸν νὰ ἦναι τινὰς ἀπὸ τοῦ γένους τῆ Ἰσραὴλ, νὰ μὴν ἦναι δὲ καὶ Ἐβραῖος ἕτε ἀπὸ τῆς Ἐβραίας· δι' ὅτι, πολλοὶ ὄντες κατὰ τὸ γένος Ἰουδαῖοι, διέφθειραν τὴν εὐγενεῖαν τῆς· καὶ μὲν τὸ νὰ ἐσμιζαν μὲν τὰ ἔθνη, δευτὴν ἤθελουν τὴν Ἐβραϊκὴν γλῶσσαν· καὶ ἀκολούθως, δευτὴν ἐδιώκοντο νὰ ἀναγνώσκον, ἕτε νὰ ἐξετάσων μὲ ἀκριβεῖαν τὰς Γραφάς· ὅθεν καὶ ὡς δυσγενεῖς, καὶ χυδαῖοι ἐνομίζοντο· ἐγὼ ὅμως, λέγει, Ἐβραῖος εἶμαι, ἥτοι φυλάττω ὁλόκληρον τὸν χαρακτῆρα τῶν Ἐβραίων, διὰ τὴν ἡξεύρω τὴν Ἐβραϊκὴν διάλεκτον, καὶ δι' αὐτῆς ἀναγιγνώσκω, καὶ ἐξετάζω τὰς θείας Γραφάς (2)· ἡ λέγει πῶς εἶναι Ἐβραῖος, διὰ νὰ δείξῃ πῶς ἦτον εὐγενής.

„Κατὰ Νόμον Φαρισαῖος“.

Επειδὴ ὅσα εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Παῦλος, φυσικὰ ἦτον, καὶ ὄχι προαιρετικὰ, ἦγεν τὸ νὰ περιτμηθῇ, τὸ νὰ ἦναι ἐκ γένους Ἰσραὴλ, καὶ τὰ λοιπὰ· πῶρα ἀπαρτίζει ἐδῶ καὶ ἐκεῖνα, ὅπως ἦτον κατορθώματα τῆς προαιρέσεώς τῆς· καὶ λέγει, ὅτι ἦτον κατὰ Νόμον Φαρισαῖος, ἦγεν κατὰ τὴν τῆς Νόμου μάθασιν· ἐπειδὴ ἡ πλέον δόδοκιμωπάτη αἵρεσις κοινὰ εἰς τὰς Ἰουδαίας, ἦτον ἡ τῶν Φαρισαίων.

„Κατὰ ζῆλον διώκων τὴν Ἐκκλησίαν“.

Επειδὴ ἦτον πολλοὶ μὲν Φαρισαῖοι, δευτὴν ὅμως τὸσον ζήλωται τῆς Νόμου, διὰ τὸ ποῦ ὁ Παῦλος λέγει ἐδῶ, ὅτι ἐγὼ, ὄχι μόνον ἡμῶν Φαρισαῖος, ἀλλὰ καὶ τὸσον ζῆλον θερμὸν εἶχον, ὥστε ὅπως ἐδίωκον τὰς Χριστιανούς.

„Κατὰ δικαιοσύνην τὴν ἐν Νόμῳ γινόμενος ἀμεμπτος“.

Επειδὴ πολλοὶ ἔχουσι ζῆλον, ὄχι διὰ τὸν Νόμον τῆς Θεῆς, ἀλλὰ διὰ φιλαρχίαν, καὶ ἀνθρωπαρέσκειαν, καὶ διὰ ἄλλα αἷτια, πῶς χάριν λέγει ὁ Παῦλος ἐδῶ ὅτι ἐγὼ εἶχον ζῆλον διὰ μόνον τὸν Νόμον τῆς Θεῆς, ἐπειδὴ καὶ ἦμην ἀμεμπτος, καὶ ἀκατηγόρητος κατὰ τὴν δικαιοσύνην τῆς Νόμου· ὅθεν ἐπειδὴ καὶ ἦμην ποιῆτος, πῶς ἤθελα διώκω τὰς Χριστιανούς διὰ κακίαν καὶ τέλος ἀνθρώπων, καὶ ὄχι διὰ τὸν τῆς Θεῆς ζῆλον; τὸ ποῦ εἶναι πάντῃ ἀπίθανον.

7. „Ἀλλ' ἄτινα ὑμεῖς μοι κέρδη, ταῦτα ἡγήμαι διὰ Χριστὸν ζημίαν“.

8. „Ἀλλὰ μενδύγε καὶ ἡγάμαι πάντα ζημίαν ἂναι, διὰ τὸ ὑπερέχον τῆς γνώσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ τῆς Κυρίως μα“.

Εδῶ εἰς τὰ λόγια ταῦτα τῆς Ἀποστόλου ἐπισημαίνουσιν οἱ αἵρετικοὶ Μαρκανισαῖ, καὶ οἱ Μαριχαῖοι, κατηγοροῦντες τὸν Νόμον ὡς κακόν, καὶ λέγουσιν· νὰ ὅπως ὁ Παῦλος ὀνομάζει ζημίαν τὸν

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος ἄπως ἐρμηνεύει· „Καὶ οὐδὲ πῶν ἡμιδύλων ἡμῖν, ἀλλ' ἐκ τῆς ἐλδοδέραις ἐβλάσθησα, ἐκ τῆς Ραχὴλ τῆς ἡγαπημένης, ὑπὲρ ἧς ὁ Πατριάρχης Ἰακώβ ἐδέλωσεν· ὅς γάρ ἦσαν ὁ Βενιαμίν καὶ τῆς Ραχὴλ· Βενιαμίν δὲ θέλει νὰ εἴπῃ ὅς οὐδύνης“· ποῖος δὲ ἦσαν καὶ ὁ Παῦλος· πρῶτον ὅς οὐδύνης, ὡς κατὰ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Χριστοῦ φερόμενος, ὑστερον δὲ ἐγινεν ὅς δωάμενος, καθὼς λέγει ὁ ἄγιος ἐρμηνεύτης τῆς Γενέσεως. (Σελ. 4. 14. τῆς Πενταπόλεως.)

(2) Καὶ ὁ Οἰκαμένιος δὲ λέγει, ὅτι διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος εἶπεν, ὅτι ἦναι Ἐβραῖος, διὰ τὴν δειξὴν πῶς εἶχε τὴν ἡδύνην τῆς Ἐβραϊκῆς γλώσσης, καὶ ἐξηκρίβωνε τὰς Γραφάς, ὡς ἂν ὅπως οἱ ἄλλοι Ἰουδαῖοι μὲν πρὸς νὰ ἐμίγησαν μὲν πρὸς ἔθνη, δευτὴν ἤθελουν τὴν πατρίαν αὐτῶν γλῶσσαν, ἀδὲ ἐξηκρίβωναν τὰς Γραφάς, καὶ τὸν Νόμον. Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τῆς „Ἐβραῖος εἶμι καὶ γὰρ“· (β'. Κορινθ. ια'. 22.)

τὸν Νόμον· πῶς λοιπὸν ὁ Νόμος ζημιώδης ὢν, ἐδόθη ἀπὸ τὸν Θεόν; Ἡμεῖς δὲ ἀποκεινόμεθα, ὅτι πρῶτον μὲν, πρέπει νὰ ὀυχαρισήσωμεν τὸν Θεόν, ὅτι οἰκονόμησε καὶ αὐτὸ τὸ νὰ δεχθῇ οἱ αἱρετικοὶ ἔπει τὰ λόγια ταῦτα τῷ Ἀποστόλῃ, νομίσαντες πῶς εἶναι βοηθητικά τῆς αἱρέσεώς των· διὰ τὴν αὐτὴν δὲ ἠθέλησαν τὰ νομίσαι ὡς βοηθητικά των, ἴσως καὶ ἠθέλησαν ἐξαλείφειν αὐτὰ ἀπὸ τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης τῷ Παύλῳ, καθὼς καὶ ἄλλα πολλὰ ρητὰ ἐξέλειψαν. Δεύτερον λέγομεν, ὅτι σοχάσῃ ὡ αἱρετικὴ Μανιχαῖς, πῶς δὲν εἶπεν ὁ Παῦλος ἀπλῶς, ὅτι εἶναι ζημία ὁ Νόμος, ἀλλ' ὅτι νομίζω αὐτὸν ζημίαν. Ἐπειδὴ, φυσικὰ μὲν δὲν εἶναι ὁ Νόμος ζημία· πῶς γὰρ ἠθέλησε ἦναι ζημία αὐτός, ὅπου καλῶς νοόμενος ὁδηγεῖ τὰς ἀνθρώπους εἰς τὸν Χριστόν; Ἐπειδὴ δὲ ἐγὼ ὁ Παῦλος πρότερον μὲν κακῶς νοῶντας τὸν Νόμον, δὲν ἐπρόσρεχα εἰς τὴν τῷ Χριστῷ Πίσιν, ὕστερον δὲ καλῶς νοήσας αὐτὸν, καὶ γνωρίζοντας τὴν ἀλήθειαν, ἐπρόσρεξα εἰς τὴν Πίσιν τῷ Χριστῷ· διὰ τὸ ἐφάνη, ὅτι ὁ Νόμος ἐγενετο εἰς ἑμὴν ζημίαν κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, κατὰ τὸν ὁποῖον, κακῶς νοῶντας τὸν Νόμον, δὲν κατέφυγα εἰς τὸν Χριστόν (1)· ἐπειδὴ κατὰ τὴν ἐδικὴν τῆ φύσιν ὁ Νόμος κέρδος εἶναι, καὶ ὄχι ζημία. Καὶ ἄκουσον ὅτι δὲν εἶπεν ὁ Παῦλος· ἐκεῖνα ὅπερ ἐνόμιζα κέρδι, ἀλλὰ ἐκεῖνα ὅπερ ἦτον τῇ ἀληθείᾳ κέρδι· ἀληθῶς γὰρ κέρδος εἶναι ὁ Νόμος, διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἀνθρώπου ἀπὸ κάθε ἀγριότητος τῶν ἡδῶν, καὶ ἀπὸ κάθε δεισιδαιμονίαν, καὶ πλάνην τῆς ἀσεβείας, καὶ γινόμενος ὡσαύτῃ σκάλαν, ἀναβιβάζει τὰς ἀνθρώπους εἰς τὴν Πίσιν, καὶ ἐπιγινώσκουσιν τὸν Χριστόν. Καθὼς λοιπὸν ἐκεῖνος ὅπερ ἀναβῇ ἀπὸ τῆς σκάλας, δὲν κατηγορεῖ τὴν σκάλαν, ἀλλὰ μάλιστα καὶ χάριν γνωρίζει εἰς αὐτὴν, διὰ τὴν αὐτὴν σκάλαν αὐτὴ δὲν ἦτον, δὲν ἠθέλησε ἀναβῇ· ποιητοτρόπως καὶ ὁ Νόμος, κέρδος μὲν ἦτον πρότερον, τώρα ὅμως ζημίαν νομίζουν αὐτὸν οἱ Χριστιανοί· ὄχι διὰ τὴν ὁ Νόμος εἶναι ζημία καθ' ἑαυτὸν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἡ χάρις τῇ Εὐαγγελίᾳ εἶναι κέρδος μεγαλύτερον· τὸ δὲ νὰ προτιμᾷ τινὰς τὸ μικρότερον κέρδος, καὶ νὰ ἀφίη τὸ μεγαλύτερον, βέβαια ζημιόζεται· καὶ καθὼς, χάριν παραδείγματός, ὅταν βασιλεὺς τινὰς ἀσῆμι, ὕστερον δεισέσκει χρυσάφι· καὶ ἐπειδὴ δὲν ἔμπορεῖ ἐν ταύτῃ νὰ βασιλεὺς καὶ τὸ ἀσῆμι, καὶ τὸ χρυσάφι διὰ τὸ πολὺ βάρος, ζημίαν νομίζει τὸ νὰ κρατῇ τὸ ἀσῆμι, διὰ τὸ ὀλιγώτερον κέρδος ὅπερ ἔχει, ὅθεν ἀφίησιν αὐτὸ, πέρνει μόνον τὸ χρυσάφι, καὶ τὸ βασιλεὺς· ποιητοτρόπως καὶ ὁ Νόμος, πρότερον μὲν ἦτον κέρδος, ὀλίγον ὅμως· μετὰ δὲ τῆς ἐνανθρώπησιν τῷ Χριστῷ, ζημία λογίζεται, διὰ τὴν μᾶς χωρίζει ἀπὸ τῆς Πίσιν καὶ χάριν τῷ Χριστῷ, τὴν κερδαλεωτέραν, καὶ πλεσιωτέραν ἀπὸ τὸν Νόμον. Ὅχι μόνον λοιπὸν, λέγει ὁ Παῦλος, ἐγὼ ἐνόμιζα παλαιὰ, πῶς ὁ Νόμος ἦν ζημία, ἀλλὰ καὶ τώρα τὸν νομίζω πῶς εἶναι ζημία· διὰ τί; διὰ τὸ ὑπερέχον, καὶ πλεσιωτέρον τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ. Βλέπεις, ἀδελφε, ὅτι σύγκρισιν κάμνει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος τῷ Νόμῳ, καὶ τῆς χάριτος (2); ἡ δὲ σύγκρισις τῶν ὁμοιογενῶν πραγμάτων, εἶναι σύγκρισις, καὶ ὄχι τῶν ἀνομοιογενῶν, καθὼς λέγουσιν οἱ κατόεις τῆς γραμματικῆς (εἰδὲς γὰρ συγκρίνει τὸν ἀνθρώπον μὲ τὸν λέοντα, ἀλλὰ τὸν ἀνθρώπον μὲ τὸν ἄλλον ἀνθρώπον) καὶ τὸ ὑπερέχον, πῶς ὁμοιογενὲς ὑπερέχει, καὶ ὄχι τῶν ἀνομοιογενῶν· ὥστε καὶ ὁ Νόμος ἦν μὲν γινώσκεις, ὀλιγώτερον ὅμως ἀπὸ τῆς γνώσιν τῷ Χριστῷ· ὁμοίως ἦν καὶ χάρις, ὀλιγώτερον ὅμως τῆς χάριτος τῷ Χριστῷ· „χάριν γὰρ φησιν ὁ Εὐαγγελιστὴς ἐλάβομεν ἀπὸ τῆς χάριτος“ (Ἰωάν. α.) καθὼς καὶ ὁ λύχνος εἶναι μὲν φῶς, δὲν εἶναι δὲ ποιῶν φῶς, καθὼς εἶναι τὸ φῶς τῆς ἡλίου.

„Δι' οὖν τὰ πάντα ἐζημιώθην, καὶ ἡγῶμαι σκύβαλα εἶναι, ἵνα Χριστόν κερδήσω“.

Διὰ τὸν Χριστόν, λέγει, τὰ πάντα ἐζημιώθην, ἤγειν ἢ ἐλογίασα πῶς εἶναι ζημία, ἢ πῶς τὰ ἀπέβαλα ὅλα διὰ τὸν Χριστόν. Βλέπεις, ὡ ἀναγνώστη, ὅτι ὁ Νόμος δὲν ἦτον αὐτὸς

(1) Καὶ ὁ Οἰκουμένης δὲ συμφώνως λέγει ὅτι ὁ Παῦλος ὁμιλῇ ἐδῶ, ὅχι πῶς τώρα ζημιώνεται ἀπὸ τὸν Νόμον, (ἐπειδὴ αὐτὸς ἠθέλησε τότε νὰ μεταχηρῆται τὸν Νόμον πνευματικῶς, καὶ νὰ μὴ ζημιώνεται ἀπὸ αὐτοῦ· πνευματικῶς γὰρ νοόμενος ὁ Νόμος εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ Πίσιν παραπέμπει.) ἀλλὰ πῶς ἐζημιώθη πρότερον τὸν καιρὸν, καὶ δὲν ἐπίσταντο εἰς τὸν Χριστόν, μετὰ τὸ νὰ ἐφύλασσε τὸν Νόμον σωματικῶς· διὰ τὴν οἱ ἄνθρωποι, ὅταν πᾶσαν καμμίαν ζημίαν, καὶ ἀπ' ἐπεράση ἢ

ζημία ἐκάνη, ἐνθυμώμενοι αὐτῇ, σωματοῖζον νὰ λέναν· ὡ καὶ τί ζημίαν ἐπάδαμεν!

(2) Καὶ ὁ Θεοδώριτος δὲ οὕτως ἐρμηνεύει τὸ ρητόν „τῇ παραδείσῃ τῶν καρπῶν, ζημίαν ἀνόμασε“ „τὰ ἐλαττώματα· περὶ τῶν γὰρ ὁ λύχνος, τῆς ἡλίου φαιάντος· περὶ τῶν ὁ παιδαγωγὸς ποῖς τῆς τελείας σοφίαν δεξαμενῆς· ἀχρηστὸν ἐστὶ τῆς τιτθῆς τὸ γάλα, ποῖς μεταλαχῶσι τελείας τροφῆς“.

τὸς καθ' ἑαυτὸν φυσικὰ ζῆμια, ἀλλὰ διὰ τὸν Χριστὸν (1). σκύβαλα δὲ, δεῶν εἶναι φανερόν αὐτὸν ἀνόμασε τὸν Νόμον ὁ Παῦλος· ἀκόλουθον δὲ εἶναι νὰ λέγῃ σκύβαλα τὰ τῷ κόσμῳ πράγματα, πλεῖον, καὶ δόξαν, καὶ ἡδονάς, τὰ ὅποια ὅλα ἀπερρίψεν ὁ τρισμακάριος διὰ τὸν Χριστόν· δι' ὃν γὰρ εἶπε, τὰ πάντα ἐζημιώθην, ἦγεν τὰ τῷ παρόντι κόσμῳ τυχὸν ἀγαθά. Αἰσῶς δὲ καὶ νοήσωμεν, ὅτι καὶ τὸν Νόμον ἀνόμασε σκύβαλα, ἐδὲ μὲ τὸ ὄνομα τῷτο ὑβρίζεται ὁ Νόμος· διὰ τὴν σκύβαλα τῶ σιταίῳ, εἶναι τὰ ἄχυρα, ἦγεν ἡ καλαμία· ἀλλ' ἡ καλαμία, συνεκτικὴ, καὶ φυλακτικὴ εἶναι τῶ σιταίῳ, καὶ σῆμα αὐτῶ· καὶ αὐτὴ ἡ καλαμία δεῶν ἦτον, ἐδὲ τὸ σιταῖον δεῶν ἤθελε γένῃ· ἀφ' ἧς ὁμοῦς τὸ σιταῖον ἤθελε φανῇ, καὶ διαλεχθῇ, ἡ καλαμία πλέον καὶ τὸ ἄχυρον εἶναι ἄχρηστον· ποιητοτρόπως καὶ ὁ Νόμος, εἶναι μὲν βεβαιωτὴς, καὶ μάρτυς τῆς χάριτος τῷ Εὐαγγελίῳ· ἀφ' ἧς ὁμοῦς ἡ χάρις ἐφανῇ, δεῶν πρέπει πλέον νὰ προσέχωμεν εἰς τὸ γράμμα τῶ Νόμου (2).

9. „Καὶ ὄρεθῶ ἐν αὐτῷ μὴ ἔχων ἐμὴν δικαιοσύνην τιῶν ἐκ τῶ
„Νόμου, ἀλλὰ τιῶν διὰ Πίσεως Χριστοῦ, τιῶν ἐκ Θεοῦ δικαιοσύνην“.

Ὅλα, λέγει, τὰ ἀπερρίψα, διὰ νὰ μὴ ἔχω ἐδικήν μου δικαιοσύνην, καὶ ἀρετήν, τιῶν ἀπὸ τῶν ἔργων τῶ Νόμου αποκτεμένῳ, καὶ διὰ νὰ μὴ καυχῶμαι πῶς ἐκαπώρθωσα τὰ τῷ Νόμῳ ἔργα, ἐπειδὴ ἐδὲ δικαιοσύνη ἀπὸ τῶν ἔργων τῶ Νόμου τελείως αποκτᾶται, οὐδὲ ἐγὼ ἐκαπώρθωσα τὰ ἔργα ταῦτα, ἀλλὰ τὰ ἀφῆκα ὅλα, διὰ νὰ ἔχω τὴν δικαιοσύνην, ὅπως αποκτᾶται διὰ τῆς Πίσεως τῷ Χριστῷ· ἡ ὁποία Πίσις τῷ Χριστῷ, εἶναι δικαιοσύνη ἀπὸ τὸν Θεόν, ἥτοι εἶναι δῶρον Θεοῦ, καὶ κατὰ χάριν δικαιοῦντο ἐκεῖνοι ὅπως πιστεύουσιν· „ἐὰν γὰρ λέγῃ, πιστεύσης τῇ καρδίᾳ σου, καὶ ὁμολογήσης τῷ σώματί σου, σωθήσῃ“· (Ρωμ. 10. 9.) ὅσα δὲ εἶναι δῶρα Θεοῦ, αὐτὰ ὑπερβαίνει τὰ καπώρθωματα, καὶ τὰς ἀρετὰς, τὰς γινόμενάς με ἀνθρώπινῳ ἐπιμέλειαν, καὶ σπαδῶν, καθὼς καὶ τὸ σιταῖον ὑπερβαίνει τὰ σκύβαλα· εὐτελής γὰρ, καὶ ὑδαμινὴ εἶναι κάθε ἀνθρώπινῃ ἀρετῇ, συγκεινομένη μετὰ Θεῶν χαρίσματα.

10. „Ἐπὶ τῇ πίστει τῷ γνωῖναι αὐτὸν, καὶ τιῶν δυνάμιν τῆς ἀνάστα-
„σεως αὐτοῦ“.

Ἀπὸ τῶν λόγια ταῦτα τοῦ Ἀποστόλου συμπεραίνεται λοιπὸν, ὅτι ἡ γινῶσις τῷ Θεῷ, καὶ τῆς ἀναστάσεως, διὰ πίσεως αποκτᾶται. Ἐπειδὴ ποῖος νῆς, καὶ λογαριασμός ἀνθρώπου, ἢ ποῖος τρόπος ἐγίνεν ἡ ἀνάστασις τῷ Χριστῷ; βέβαια κἀνέσας, ἀλλὰ μόνῃ ἡ Πίσις· αἰσῶς δὲ ἡ ἀνάστασις τῷ Χριστῷ, μετὰ μόνῳ τιῶν Πίσιν καταλαμβάνεται, καὶ ὅχι μετὰ λογισμὸν ἀνθρώπινον, πῶς θέλει καταληφθῇ ἀπὸ λογισμὸν ἀνθρώπου τὸ μεγαλύτερον, ἦγεν ἡ ἄσπορος αὐτῶ ἐκ τῆς Παρθένου γέννησις; διὰ τί δὲ εἶναι μεγαλύτερον ἡ γέννησις τῷ Χριστῷ ἀπὸ τιῶν ἀνάστασίν τε; διὰ τί, τῆς μὲν ἀναστάσεως, πολλὰ εἶναι τὰ παραδείγματα· ἐπειδὴ καὶ πρὸ τῷ Χριστῷ ὁ Ἡλίας ἀνέστη πρὸν ἡμῶν τῆς χήρας, καὶ ὁ Ἐλισ-

(1) Ὁ δὲ Φώτιος λέγει, ὅτι τὸ μὲν, ἡγῆμαι ζῆμιαν τὸν Νόμον, ἔπε, πρὸς συγκρίσιν τῆς κερδαλεωτέρας χάριτος τοῦ Εὐαγγελίου· τὸ δὲ, ἐζημιώθην, ἔπει, ὡς πρὸς τιῶν φύσιν τοῦ Νόμου· ἢ καὶ τῷτο λέγομεν, ὅτι ὁ Παῦλος δεῶν φροντίζει νὰ διαλέγῃ τὰς Ἑλληνικὰς λέξεις καὶ ὀνόματα· ἀλλ' εἴνα μόνον σοχάζεται πῶς νὰ φανερώσῃ τιῶν προκειμένῳ ὑπόθεσιν· ὅθεν πολλὰς φορὰς μετὰ εὐφημίας ὀνόματα φανερῶναι τὰ δύσφημα πράγματα, καθὼς ἀνόμασε βασιλεῖαν, τὴν ἐξουσίαν, καὶ τυραννίδα τὴν θανάτον, ἐπὶ τῶν „ἀλλ' ἐβασίλευσεν ὁ θάνατος“· καὶ ἀντιστρόφως μετὰ εὐφημίας πράγματα, φανερῶναι μετὰ δύσφημα ὀνόματα, καθὼς ἐδῶ τιῶν ἀποβολῶν τῶν ἐπιζημιῶν, ὅπως ἦναι εὐφημος, τιῶν ἐφανερώσε μετὰ δύσφημον λέξιν τοῦ, ἐζημιώθην.

(2) Ὁ δὲ Οἰκουμενικός λέγει, ὅτι καὶ κατὰ ἄλλον

τρόπον χρηστέος ἦτον ὁ Νόμος, καθ' ὃ ἦτον μέσος τῆς ἐδωλολατρίας τῶν Ἑλλήνων, καὶ καὶ τῆς πίσεως καὶ χάριτος τῷ Χριστῷ· καὶ τῶν μὲν Ἑλληνικῶν δογματῶν, ἦτον φιλοσοφώτερος, καὶ λεπτότερος· τῆς δὲ χάριτος τῷ Χριστῷ, ἦτον παχύτερος· ὅθεν ποιητοτρόπως μετὰ τῶν τῆς ἐδωλολατρίας, καὶ τῆς πίσεως τῷ Χριστῷ, ἀπὸ μὲν τιῶν ἐδωλολατρίας εὐγαλεῖν ὀλίγον κατ' ὀλίγον πρὸς ἀνθρώπου, καὶ ἀπὸ τιῶν τῶν Ἑλλήνων παχύτητι, ἔκαμε δὲ αὐτὸς ἐπιπονηστερος ἡς τὸ νὰ πισύσεν, ὅταν ἤθελε φανῇ ὁ Χριστός. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Νόμος ἐτελέωσε τὸ ἐδικόν τε ἔργον, καὶ ἔφερε τοὺς ἀνθρώπους ἡς τὸν Χριστόν, περιττὸν ἦναι νὰ φυλάττεται εἰς τὸ ἐξῆς σωματικῶς, καθὼς καὶ τὸ φόρεμα εἰς μικρὰ παιδία μένει ἄχρηστον, ὅταν τὸ παιδίον γένῃ ἄνθρωπος τέλειος.

Ἐλισαῖος ἀνέστησε δύο νεκροὺς, ζῶντας μὲν, τὸν ἕνα, ἀποθανόντων δὲ, τὸν ἄλλον· ἀπὸ παρθέτων ὁμοῦς κρῖνας ἀνθρώπος εἰς τὸν κόσμον δὲν ἐγενήθη, ἢτε πρότερον, ἢτε ὕστερον, εἰ μὴ μόνος ὁ Χριστός. Ἡ ἐκ τῆ Θεοῦ λοιπὸν δικαιοσύνη εἰς τὴν Πίσιν εἶναι, ἥτοι ἐπαύω εἰς τὴν Πίσιν ἀκωμβίζει, καὶ σπείζεται, καὶ τὴν Πίσιν ἔχει θεμέλιον· δυνάμιν δὲ ἀνάστασιν εἶπεν, ἐπεὶ τῇ ἀληθείᾳ μεγάλη, καὶ τῇ Θεότητι δυνάμει ἦτον, τὸ νὰ ἀνασθῇ ἀπὸ τῶν νεκρῶν ὁ Χριστός. Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, ἡ ἀνάστασις τῷ Χριστῷ δυνάμιν θεῖαν ἐμβάζει μέσα εἰς τὴν καρδίαν μας, καὶ μᾶς κἀμνεὶ νὰ τρέχωμεν τὴν αὐτὴν ὁδοῦ τῶν Κυρίων, ἥτοι νὰ πάσχωμεν, καὶ νὰ ἀποθνήσκωμεν, διὰ τὴν πάλιν ἔχομεν νὰ ἀνασθῶμεν, καθὼς καὶ ὁ Κύριος (1).

„Καὶ τὴν κοινωνίαν τῶν παθημάτων αὐτοῦ“.

Οταν, λέγει, ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι, καὶ οἱ Χριστιανοὶ διωκόμεθα, καὶ θλιβόμεθα, τότε γινόμεθα συγκοινωνοὶ τῶν παθημάτων τοῦ Χριστοῦ, καὶ τῆτο διὰ τῆς Πίσεως· διὰ τὴν ἀνάστασιν δὲν ἐπιστεύομεν πῶς ἔχομεν νὰ συμβασιλεύσωμεν μετὰ τὸν Χριστὸν εἰς τὰς ἡρανὺς, πῶς ἦτον δυνατὸν νὰ πάσχωμεν ποσαῦτα πολλὰ, καὶ πιαῦτα ἀνυπόφορα πάθη, καὶ βάσανα; βέβαια δὲν ἐδυνάμεθα νὰ τὰ πάσχωμεν. Σημειῶσαι δὲ τῆτο ὅπως λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ὅτι ἐκεῖνος εἶναι ὅπως πιστεύει μάλιστα, ὅτι ὁ Χριστός ἀνέστη, ὁποῖος πάσχει διὰ τὸν Χριστὸν· καὶ ἄκουε τί λέγει παρακάτω.

„Συμμορφόμενος τῷ θανάτῳ αὐτοῦ“.

Ητοι ἐγὼ ὁμοιοῦμαι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ· διὰ τί, καθὼς ὁ Χριστός ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου ἐπαθεν, ἔτσι πάσχω καὶ ἐγὼ· ἐπεὶ οἱ διωγμοί, καὶ τὰ παθήματα ζωγραφίζουσιν εἰς τὰς πάσχοντας τὴν εἰκόνα τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ· καὶ ὅσοι Χριστιανοὶ πάσχουν διὰ τὸν Χριστὸν, χριστοὶ γίνονται καὶ αὐτοὶ κατὰ τῆτο, καθ' ὃ πάσχει. Βλέπεις, ἀδελφέ μου Χριστιανέ, τί μεγάλον κατόρθωμα προξενεῖς τὰ διὰ Χριστὸν πάθη;

II. „Εἴπως καταντήσω εἰς τὴν ὀξυαναστασιν τῶν νεκρῶν“.

Τί λοιπόν; καὶ αὐτὸν ἡμεῖς πάθος ὡς μακάριε Παῦλε, δεῦν ἐμελλες νὰ ἀνασθῇς; ὄχι, ἀποκρίνεται· ἐμελλον νὰ ἀνασθῶ, ἀλλ' ὄχι μετὰ ὁδοῦ ἀνάστασιν, τὴν ὁποίαν ἀλλοι καὶ οἰομάζει κρείττονα ἀνάστασιν. „ἵνα κρείττονος ἀνάστασιν τύχωσι“ (Ἑβρ. ια'. 35.) ὁξυαναστασιν γὰρ ἐδῶ νοεῖ τὴν μετὰ δόξης ἀνάστασιν, καὶ τὴν ἐπὶ τῶν νεφελῶν ὕψωσιν· δι' ὃ, τι ὅλοι μὲν οἱ ἄνθρωποι ἔχον νὰ ἀνασθῶν, ὅλοι ὁμοῦ δὲν ἔχον καὶ νὰ ὁξυανασθῶν· ἀλλ' οἱ μὲν ἁμαρτωλοὶ, κατὰ μένοντες εἰς τὴν γῆν, προσμένουσι τὸν Κεῖρην· οἱ δὲ Ἅγιοι, καὶ δίκαιοι, αὐτοὶ, ἀφ' ὧν ἐνδόξως ἀνασθῶν, ἀρπάζονται ἀπὸ τῶν νεφελῶν ὕψωσιν εἰς τὸν αἴρα, διὰ τὴν προὑπαντήσαν τὸν Κύριον, ἐρχόμενον ἀπὸ τῶν ἡρανῶν, ἵνα κείνη τὸν κόσμον· „καὶ ἡμεῖς γάρψομεν, ἀρπαγνόμεθα ἐν νεφέλαις, εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου εἰς αἴρα“ (ἀ. Θεσσαλ. δ'. 17.) Θέλεις δὲ ἰοῦσαι τὸ ρητὸν τῆτο, ἀγαπητέ, καὶ ἀπὸ τῆς ἀκολουθίαν, καὶ τῆς ταύτης· ἀπέθανε, λέγει, ὁ Χριστός δι' ἐμέ, ἀποθνήσκω καὶ ἐγὼ δι' αὐτὸν· ἀνέστη ἐκεῖνος ἐνδόξως, σπευδάζω καὶ ἐγὼ νὰ ἐπιτύχω τοιαύτῃ ἀνάστασιν ἐνδόξω (2). Βλέπε δὲ καὶ τὴν ταπεινώσιν, καὶ δούλαβειν, καὶ συστολὴν τῶν τεισμηκεῖς Παύλου· δι' ὃ, τι αὐτὸς ὅπως ἐκατόρθωσε τόσας πολλὰς ἀρετὰς, καὶ ἐγένετο ὑπὲρ ἄνθρωπον, αὐτὸς, λέ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος τὴν δυνάμιν τῆς ἀνάστασιν, τὴν σκοπὸν εἶπε τῆς ἀνάστασιν· „καθ' ὅτι ὁ Κύριος, διὰ τοῦτο ἀνέλαβε τὴν ἡμετέραν φύσιν, καὶ ἀνέστη, ὥστε ἔλαβε σῶμα, τὴν κοινὴν ἀπάντων ἀνθρώπων ἀνάστασιν μηχανώμενος“.

(2) Ὁ δὲ μέγας τῆς Θεσσαλονίκης Γρηγόριος λέγει ὅτι ἀνάστασις μὲν εἶναι, ἡ τῶν ἀναστανόντων, καὶ πάλιν ἀποθανόντων ἐγερσις, ὡς ἡ τοῦ Ἀλζάρ, καὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἰαίρου, καὶ τῆς υἱοῦ τῆς χήρας, καὶ τῶν ἀνα-

στανόντων ὑπὸ Ἡλίου, καὶ Ἐλισαίου· ὁξυαναστασις δὲ εἶναι, ἡ τῶν ἀναστανόντων, καὶ ἄλλων φορὰν μὴ ἀποθνήσκόντων, οἷον ἡ τελεῖα καὶ ὁλοκληρὸς ἀνάστασις, τῆς ἐξ προδέσεως, τοῦ ὅλου καὶ τέλειον σημερινῆς· ὅθεν ἡ τοῦ Χριστοῦ ἀνάστασις, ὁξυαναστασις κυρίως λέγεται, ἐπεὶ ὁ Χριστός ἐκ νεκρῶν ἐγερθεὶς, ὅς ἐστι ἀποθνήσκων· ὁμοίως καὶ ἡ τῶν ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ κόσμου ἀναστανόντων νεκρῶν. Ὅρα καὶ τὴν ἐρμηνείαν τῆς „ἵνα κρείττονος ἀνάστασιν τύχωσι“ (Ἑβρ. ια'. 35.)

λέγω, πάλιν δὲν ξεθαρρέει νὰ εἰπῇ, ὅτι θέλω φθάσω βεβαίως εἰς τὴν ὀξανάσασιν τῶν νεκρῶν, ἀλλὰ λέγει μὲ δισταγμὸν, ἀνίσως φθάσω· πόσον ἐταπεινοφρόνει ὁ τῷ ἑρὰν ὑψηλότερος· δι' ὃ καὶ ὁ αὐτὸς ἄλλαχὲ λέγει· „ὁδοῦν ἐσαΐαι βλεπέτω μὴ πέσῃ“· (ἀ. Κορ. ι. 12.) καὶ πάλιν· „μή πως ἄλλοις κηρύξας, αὐτὸς ἀδόκιμος γινώμαι“· (ἀ. Κορ. θ'. 27.)

12. „Οὐχ' ὅτι ἤδη ἔλαβον, ἢ ἤδη τετελείωμαι“.

Επειδὴ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ἀνίσως φθάσω, κατασκιάζει τὸτο ἐδῶ καὶ λέγει, ὅτι διὰ τὸτο ἔττι εἶπον διστακτικῶς, διὰ τὴν ἀκόμην δὲν ἔλαβον τὸν στέφανον, ὅτε ἀκόμην ἔγινε τέλειος.

„Διώκω δὲ, ἢ καὶ καταλάβω, ἐφ' ᾧ καὶ κατελήφθην ὑπὸ τῆς Χειρὸς τοῦ Ἰησοῦ“.

Ακόμην, λέγει, εἶμαι εἰς ἀγῶνα· ἀκόμην διώκω, καὶ κυνηγῶ, ἀνίσως καὶ ἡμπορέσω νὰ φθάσω τὴν τελειότητα, καὶ τὸν στέφανον. Ἐπειτα θέλωντας νὰ δείξῃ, ὅτι ὁ ἀγῶνας αὐτοῦ, καὶ τὸ τρέξιμον διὰ νὰ φθάσῃ τὴν τελειότητα, εἶναι χρέος τῷ, τὸτο, λέγω, θέλωντας νὰ δείξῃ, λέγει ἀκολούθως· ὅτι διὰ τὸτο τρέχω νὰ πιάσω τὸν Χριστόν, διὰ τὴν καὶ ἐγὼ ἐπιάσθην ἀπὸ τὸν Χριστόν, ἥτοι, ἐγὼ μὲν ἦμην εἰς αὐθροπὸς ἀπολλυμένος, καὶ ἀπελπισμένος, καὶ μεμακρυμένος ἀπὸ τὸν Χριστόν· ὁ δὲ Χριστὸς μὲ ἐκωλύνησε, καὶ φεύγοντα ἀπὸ αὐτοῦ, αὐτὸς μὲ ἐκατάφθασε καὶ μὲ ἐπίασε, μὲ τὴν ὑπὲρ ἥλιον λαμπρότητα ἐκείνῳ, ὅπῃ μοι ἔδειξεν ἀπὸ τῆς ἑρὰν, εἰς τὴν σράταν τῆς Δαμασκῆ· καὶ πιάσας με, ἐπὶ σρεψεν εἰς τὴν αὐτὴν Πίσιν, καὶ χάριν· λοιπὸν χρεώσῃ καὶ ἐγὼ νὰ κυνηγήσω τὸν Χριστόν, ἕως ὅπου νὰ τὸν πιάσω. Μὲ ἔμφασιν δὲ μεγάλῃ εἶπεν ὁ Παῦλος πῶς διώκει, καὶ κυνηγᾷ τὸν Χριστόν· ἐπειδὴ ὅποιος διώκει, καὶ κυνηγᾷ ἄλλον, εἰς ἄλλο κἀνείνα πρᾶγμα δὲν βλέπει ἀπὸ ἐκείνα, ὅπῃ τὸν ἀπαντᾷ εἰς τὸν δρόμον, εἰμὴ εἰς μόνον τὸν αὐθροπὸν ὅπου κυνηγᾷ· ὅλα τὰ παρατρέχει· ὅλα τὰ καταφρονεῖ, καὶ τέκνα, καὶ γονεῖς, καὶ φίλους, καὶ αὐτὰ τὰ αἰαγκαῖα τῆς σώματος· τοις τοτρόπως χρεώσῃ καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί, νὰ κυνηγῶμεν τὸν Χριστόν, καὶ ἀπὸ κἀνείνα πρᾶγμα τῷ κόσμῳ τῷ νὰ μὴ ἐμποδιζώμεθα.

13. „Ἀδελφοί, ἐγὼ ἑμαυτὸν ἔπω λογίζομαι καταληφέναι“.

Επειδὴ ὁ Ἀπόστολος ἐπαίνεσε πρότερον πολλὰ τὰς ἐν Φιλιππίοις Χριστιανὰς, πόρα ἐδῶ ταπεινόνει τὸ φρόνημά τας μὲ τὸ ἐδικόν τε παράδειγμα, καὶ λέγει· ὅτι ἐγὼ ὁ πηλικῆτος, καὶ πῶτος τὴν ἀρετῇ, ἐγὼ ὁ Διδάσκαλος ὁ ἐδικός σας, δὲν λογιᾶζω ἀκόμην νὰ ἔφθασα ὅλην τὴν γιῶσιν, καὶ ἀρετῇ, καὶ νὰ ἔγινε τέλειος, ὅχι· καθὼς χάριν παραδείγματος, ἠθέλουν εἰπῇ τινὰς καὶ διὰ εἰς σραπκόπον, ὅτι ὁ σραπκόπος ἔτος, δὲν ἐτελείωσεν ἀκόμην ὅλῃν τὴν σράταν ὅπῃ ἔχει νὰ κάμῃ, ἀλλ' ἠθέλουν ἀπορήσῃ τινὰς· καὶ πῶς εἰς ἄλλο μέρος λέγει ὁ αὐτὸς Παῦλος· „τὸν δρόμον πετέλεκα“; (β'. Τιμόθ. δ'. 7.) καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι τῶτον τὸν λόγον, ἦτον ἀκόλουθον νὰ εἰπῇ ὁ Παῦλος, διὰ τὴν τότε ἦτον κοντὰ εἰς τὸν θάνατον.

14. „Ἐν δὲ, τῶν μὲν ὀπισθεν ἐπιλανθανόμενος, τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος“.

Εἴνα, λέγει, μόνον φροντίζω καὶ μελετῶ (ἐλείπει γὰρ ἔξωθεν τὸ ρῆμα, κατὰ τὸν Φώτιον) ἢ καὶ εἰς λογίζομαι καταληφέναι, ἥτοι εἰς μόνον ἐκατάλαβα τέλει· ποῖον; τὸ νὰ προκόπτω πάντοτε, καὶ νὰ πηγαίνω εἰς τὸ ἔμπροσθεν· πῶς; καὶ μὲ ποῖον τρόπον; ἀλησιμονῶντας δηλαδὴ τὰς προτέρας ἀρετὰς ὅπῃ ἐκατέρωθον, καὶ ἀφίνωντας αὐτὰς ὀπίσω με, καὶ εἰς ἐνθυμέμενος ταύτας ὁλόπελα· ἔττι τρέχω εἰς τὸν ἔμπροσθεν δρόμον τῶν ἀρετῶν ὅπῃ μὲ λείπει, καὶ τὸτο εἶναι ἡ τελειότης με, τὸ νὰ τρέχω πάντοτε, καὶ νὰ μὴ ἐσέκω· ἐπειδὴ ὅποιος νομίσῃ ὅτι ἔγινε τέλειος, αὐτὸς πάυει καὶ ἀπὸ τὸ νὰ τρέχῃ εἰς τὸ ἔμπροσθεν, ὡσαν ὅπῃ λογιᾶζει ὅτι ἤδη ἐκατέρωθον τὸ παῦ, καὶ ἔφθασε τὴν τελειότητα, τὸ ὅποῖον τὸτο εἶναι πλάνη μεγάλη. Τί δὲ θέλει νὰ εἰπῇ τὸ „ἐπεκτεινόμενος“; ἦγεν πρὶν νὰ φθάσῃ, τρέχω διὰ

να λάβω τὴν τελειότητα, καὶ τὸν σέφανον· καὶ τρέχοντας, σπευδάζω να προπεράσω μετὰ τὸ ἐπίλοιπον σῶμά μου καὶ αὐτὰ τὰ ποδάριά μου ὅπως τρέχουν· καὶ ἡ μὲν κεφαλὴ μου, καὶ τὸ σῆ-
δος μου, καὶ ὅλον τὸ σῶμά μου κλίνειν ἔμπροσθεν, καὶ τὰ χεῖρά μου ὀξυπλόνοται ἔμπροσθεν
ὡσὰν περὰ, τὰ δὲ ποδάριά μου δυνάμει προφθάνουν τὸ ἐπίλοιπον σῶμα, ἀλλὰ μένεσιν ὀπίσθιν·
τὸ ὅποιον τῆτο ἀκολουθεῖ να γίνεται ἀπὸ τὴν πολλῶν προθυμίαν, καὶ θερμότητα ἐκείνη ὅπως
τρέχει, καὶ σπουδάζει να φθάσῃ τὸ ποδοῦμενον τέλος τῆ δρόμου μίαν ὥραν πρότερον (1).

„Κατὰ σκοπὸν διώκω, ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς αἰῶν κλήσεως τῷ Θεῷ,
ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ“.

Καθὼς ἄλλαχῇ ἔλεγεν ὁ μακάριος Παῦλος· „ἔγω τρέχω ὡς ἐκ ἀδήλας, ἔγω πυκνῶω
ὡς ἐκ ἀέρα δέρων“· (ἀ. Κορ. Σ'). ἔτσι καὶ ἐδῶ λέγει, ὅτι δυνάμει τρέχω ἀσκόπως, καὶ
χωρὶς τέλους, καὶ λογαριασμῶν, ἀλλὰ ἀποβλέπω εἰς τὸ τέλος, καὶ τὸν σκοπὸν· ποῖος δὲ εἶ-
ναι ὁ σκοπὸς αὐτός; εἶναι τὸ βραβεῖον, καὶ ὁ σέφανος τῆς αἰῶν κλήσεως, ἦγουν ἡ ἀφθαρ-
τος, καὶ ἐράσιος βασιλεία τοῦ Χριστοῦ· δι' ὅτι, κάτω μὲν εἰς τὴν γλῶσσαν γίνεται ὁ ἀγῶνας, ἀλ-
λά ὁ σέφανος εἶναι αἰῶν εἰς τὸν ἔρανον, καὶ εἰς τὴν πᾶν Ἀγίων λαμπρότητα, ἐπεὶ ὁ Βα-
σιλεὺς, καὶ σεφανοδότης Χριστός, δυνάμει σφαιρόνιοι ἐδῶ εἰς τὴν γλῶσσαν· ἀλλὰ θέλωντας να δοξά-
σῃ περισσώτερον τὰς ἀγωνιστάς, καλεῖ αὐτάς εἰς τὸν ἔρανον, καὶ εἰς τὰ βασιλικά τε παλά-
τια, καὶ ἐκεῖ πύς σεφανόνιοι μετὰ πολλῶν δόξαν, ἐνώπιον ὅλων τῶν ἐρανίων Ἀγγέλων
τῶν. (2) Διὰ να δείξῃ δὲ ὁ Παῦλος ὅτι ἡ τῶν Χριστῶν βοήθεια, καὶ δυνάμις, αὐτὴ εἶναι ὅπου
κατορθάνοι τὸ πᾶν, καὶ χωρὶς αὐτῶν μόνον ὁ δρόμος ἀπλής, διὰ τῆτο ἀκολουθῶν λέγει
„ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ“ ἦγουν διὰ τῆς τῶν Χριστῶν συνεργίας, καὶ βοηθείας ἐγὼ τρέχω εἰς τὸ βρα-
βεῖον τῆς αἰῶν κλήσεως.

15. „Ὅσοι ἐν τέλει τῆτο φρονῶμεν“.

Τοῦτο, ποῖον; τὸ να ἀλητμονῶμεν διηλαθὴ τὰ ὀπίσθιν, καὶ να τρέχωμεν εἰς τὰ ἔμ-
προσθεν· τοῦ τελείει γὰρ εἶναι ἴδιον, τὸ να μὴ νομίζῃ τὸν ἑαυτὸν τῶν τέλειον· ἐπεὶ δὴ
τῆτο

(1) Διὰ τῆτο γράφει ὁ χρυσοῦς τοῦ Ἰωάννου κάλε-
μος „ὅσοι ἐν ἡμῶν δὴ εἰς λογίζεσθαι, καὶ μυσία
κατορθώσωμεν ἀγαθὰ· εἰ γὰρ Παῦλος μετὰ μυσίου
θανάτου, μετὰ ποσῆτος κινδύνου, τῆτο ἐλογίζετο, πολ-
λὴν μάλλον ἡμῶν;... ὅσοι καὶ ἡμῶν χρὴ ποιεῖν, ἐπι-
λανθάνεσθαι πᾶν κατορθώματον, καὶ ἀφίεναι αὐτὰ ὅ-
πως· καὶ γὰρ ὁ δρομέης, ἐκ ὅσων ἡνύσεν ἀναλο-
γίζεται διαύλης, ἀλλ' ὅσων λείπεται καὶ ἡμῶν, μὴ
ὅσον ἡνύσαμεν τῆς ἀρετῆς ἀναλογίζομεθα, ἀλλ' ὅσον
ἡμῶν λείπει· τί γὰρ ἡμῶν ὠφελὴ τὸ ἀνυσθῆναι, ὅταν
τὸ λατόμενον μὴ προσέδῃ“; (Ὁμιλ. 1β'. εἰς τὴν
πρὸς Φιλίππ.). Ὅθεν καὶ ὁ θεὸς Ἰωάννης τῆς Κλίμα-
κος ἔπειν „ἡ τελεία πᾶν τελείων ἀτέλετος τελειότης“.
(Λόγ. κδ'). Λέγει δὲ ὁ αὐτοῦ Ἰωάννης τῆς Κλίμα-
κος, ὅτι τὸν λόγον τῆτον (δηλ. ὅτι ἡ ἀπάθεια εἶναι ἡ
τελεία τῶν τελείων ἀτέλετος τελειότης) ἔπειν εἰς αὐτὸν
εἶναι ὅπου ἐγλύθη τὴν ἀπάθειαν, καὶ ἀμὲν τις αὐτῆς
„γλυτάμενος, ὑψηλῆσεν“· ὅπου δὲ εἶναι ὁ Ἅγιος Ἐ-
φραίμ, ὁ πᾶν ἀπαθῶν ἀπαθέτερος ἐκείνος, καὶ ὡς ἐρ-
μηνεύει ὁ τῶν Λόγων ἐκείνη σχολιαστής. Καὶ ὁ θεὸς δὲ
Αὐγουστίνος λέγει· „τελειότης ἀνθρώπου, τὸ λογίζεσθαι
ἑαυτὸν ἀτελῆ“.

(2) Διὰ τῆτον λέγει καὶ ὁ Χρυσόστομος· „ἀνὴρ ὁ πο-
βραβεῖον διδοὺς ἐστικεν· ἀνὴρ κῆται τὸ βραβεῖον· ὅρα
πόσον τὸ διάστημα τοῦτο διαδραμῆναι· (ἦγουν τὸ ἀπὸ
τῆς γῆς εἰς τοῦ οὐρανοῦ) ὅρα πόσον τὸ ὕψος· ἐκ
δὲ πεταδῶναι πῶς τοῦ πνεύματος πατεροῦ· ἐτέρως

„γὰρ ἐκ εἰς τὸ ὕψος τοῦτο πεμῆν· μετὰ τοῦ σώμα-
τος ἐκείνου δὲ βαδίσαι· ἔξεσι γὰρ... ὅθεν ἀνὴρ τὴν
κεφαλὴν, ἀνὴρ τὸ ὄμμα, ἀνὴρ δὲ κάτω νεύσης, κατέπε-
σει, ἐξεχύθη· ἀνὴρ βλέπε, ὅπως τὸ βραβεῖον εἶναι· ἀν-
τι τὸ βραβεῖον ἡ ὄψις, μετὰ τὴν ποῖν τὴν προάρε-
σιν· οὐκ ἀφίεναι ἀφίεναι τῶν πόνων· τὸ μήκος μι-
κρόν ποῖν φαίνεται· τί δὲ τὸ βραβεῖον εἶναι; ὁ κλά-
δος φοίνικος· ἀλλὰ τί; Βασιλεία Οὐρανῶν, ἀνάπαυσις
αἰώνιος, δόξα μετὰ Χριστοῦ, κληρονομία, ἀδελφότης,
μυσία ἀγαθὰ, ἃ οὐκ εἰς ἡμῶν· οὐκ εἰς τοῦ βρα-
βεῖον ἐκείνη τὸ κάλλος διηγῆσθαι· ὁ κρατῶν, αὐτὸς
οἶδε μόνος, καὶ ὁ μέλλων αὐτὸ λαμβάνειν· ἐκ εἰς
χρυσὸν, οὐκ εἰς διαλίδον, ἀλλὰ πολλῶν τέτων τιμῶ-
ν· ὁ χρυσὸς, βόρβορος πρὸς ἐκείνη τὸ βραβεῖον· ἐκ
λίθοι τιμίον, πλίνθος, πρὸς τὸ κάλλος ἐκείνη τοῦ
βραβεῖον“· (Λόγ. 1β'. εἰς τὴν πρὸς Φιλίππ.). Λέγει
δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος, ἐρμηνεύων τὸ ῥητὸν τοῦ Ἠ-
σαίου τὸ λέγον· „τοῦτο πρῶτον πῆς, σπεύχου ποῖν
(Ἠσ. Σ'. ι.)· μὴ χαύνως, μηδὲ καταβεβηκευμέ-
νως, μηδὲ ἀσπόνδως, μηδὲ ἐκλύτως ἐπὶ τὴν τῶ ἐρ-
γῶ ἐρχεσθαι παραδοχῶν· ἀλλὰ σωπόνως, καὶ κατεσπύ-
μενως· οἷος ἦν Παῦλος· ὁμοῦ τε ἔπειν τὴν πίσιν, καὶ
ἐκείνη κατὸν ἀνεβάλλετο πρὸς τὸ κηρύγμα· ὅς γε οὐ-
δὲ προσανέδρετο σαρκὶ καὶ αἵματι· ἀλλ' εὐδύνως, ὡσπερ
στὶς δρομέης, ὁμοῦ τε ἔλαβε τὸ τοῦ δρόμου σωδῆμα,
καὶ πρὸς τὸ τέλος ἠπάγετο, κατὰ σκοπὸν διώκων ἐπὶ
τὸ βραβεῖον τῆς αἰῶν κλήσεως“.

τὸ εἶναι τελείους, τὸ νὰ μὴ θάρρῃ ποτέ, καὶ νὰ νομίζῃ τινὰς ὅτι ἔφθασε πρὸς τελειότητα (1).

„Καὶ ἔτι ἐτέρως φρονεῖτε, καὶ τὸ Θεὸς ὑμῶν ἀποκαλύψῃ“.

Μετὰ λόγια ταῦτα προασφαλίζεται, καὶ προφυλάττει ὁ Ἀπόστολος πρὸς Φιλιππησίους· λέγει γὰρ εἰς αὐτοὺς· αὐτῶς ἐσεῖς Χριστιανοὶ καὶ νομίζετε κατὰ ἄλλον τρόπον, ἔξω ἀπὸ ἐκεῖνο ὅπῃ ἐγὼ σὰς εἶπον, ἤγουν ἀνίσως καὶ ἐσεῖς λογιάζεσθε, ὅτι ἐκατορθάσετε τὸ παῦν, καὶ ἐφθάσατε εἰς τὴν τελειότητα, βέβαια ὁ Θεὸς θέλει φανερώσει εἰς ἐσᾶς, ὅτι καλῶς τὸ φρονεῖτε, διὰ νὰ μὴ πλανᾶσθε· διὰ τί, ὅποιος φρονεῖ πῶς ἔφθασε τὴν τελειότητα, αὐτὸς γίνεται ἀμελέστερος. Ταῦτα δὲ λέγει ὁ Θεὸς Παῦλος, διὰ τὴν ἐνταῦθα ἀτελή τελειότητα πᾶς κατὰ Χριστὸν ζωῆς, καὶ διὰ νὰ μὴ νομίζῃ τὸν ἑαυτὸν πρὸς οἱ Φιλιππησίους τέλειον.

16. „Πλὴν, εἰς ὃ ἐφθάσαμεν, τῷ αὐτῷ σοιχαῖν κανόνι, τὸ αὐτὸ φρονεῖν“.

Κατὰ τὸ παρὸν ὁμῶς, λέγει, (ἤγουν ἕως ὅπῃ ὁ Θεὸς νὰ σὰς ἀποκαλύψῃ ἐκεῖνο ὅπῃ πρέπει νὰ φρονεῖτε, κατὰ τὸν Φῶτιον) ἃς κρατῶμεν ἐκεῖνο ὅπῃ ἐφθάσαμεν νὰ κατορθώσωμεν, ἤγουν ἃς κρατῶμεν τὴν ὁμολογίαν, καὶ τὴν εἰρηνίαν, ὅπῃ προλαβόντως ἐκατορθάσαμεν· καὶ ἃς ἀκολουθῶμεν ὅλοι εἰς τὸν αὐτὸν κανόνα, ἤγουν εἰς τὴν αὐτὴν πίσιν, καὶ εἰς τὸν αὐτὸν ὅρον, καὶ τὰ δόγματα· (2) ἐπειδὴ κατὰ τὸν κανόνα, ἔτε προσθήκην δέχεται,

ἔτε

(1) Διὰ τὸ λέγει καὶ ὁ Νύκτος Θεὸς Γρηγόριος, ὅπως πᾶς ἀσθενοῦς εἶναι πρὸς τὸν Θεὸν ἀνισῶν ὁ δρόμος; πᾶς τὸ εἶναι καταλαμβανόμενος, ἀρχὴ πρὸς τὸ ὑπερκρίμενον γίνεται; τοῦτο οὖν διὰ τὸν εἰρημῶνα πρὸς δόγμα μανθάνομεν, ὅτι πάντοτε πρὸς ἐπὶ τὰ μέγιστα προκόπτουσιν ἀσθενοῦς εἶναι ἡ τοῦ Ἀποστόλου φωνὴ ἢ λέγουσα, ὅτι ἔτις δοκῇ ἐγνωκέναι, ἔπω ἐγνω κατὰ τὸν δὲ γινώσκω. (Ὁμιλ. ια. εἰς τὸ φῶμα.) Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς ἐρμηνεύων πρὸς ὑμᾶς Κύριον τὸν Θεὸν ὑμῶν καὶ προσκυνεῖτε τῷ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν αὐτοῦ· τοῦ υἱοῦ Φαλμῆ, ἔπω λέγει· ὅσον χωρὶς ὑμῶν ὁ λογισμὸς, ποσὸν τὸ Θεὸν τὴν δόξαν ὑψώσατε, εἰδότες, ὅτι ὅσον ἂν ὑπερταθῇ ὑμῶν ἡ διανοία, καὶ πᾶσαν παρέλθῃ ὑψηλῶς φαντασίαν ἐν ταῖς περὶ Θεοῦ ὑπολήψεσι, τότε πρὸς τὸν ὑψιστόν ἐκείνον, καὶ προσκυνούμενον, οὐκ αὐτῇ ἡ μεγαλειότης τῆς ζητούμενης εἶναι, ἀλλὰ πρὸς ὑποπόδιον τῶν ποδῶν αὐτοῦ, πρὸς ὑποβεβηκὸς διὰ τὴν πρὸς κατὰ καίμενον πρὸς διανοίας ὑμῶν, ἐν συγχρησῇ τῆς ἀνεφίκεται κατωλήψεως διεμμελῶν. (Τομ. α. εἰς τὰς ἐπιγραφὰς τῶν Φαλμ. Κεφ. δ.) Καὶ πάλιν, πρὸς εἰς προκοπὴν ἐν τῷ ζητῆν, καὶ μηδέποτε τῆς ἀνὸς, δὲ πᾶν ἐστὶν, πρὸς τὴν ἀληθείαν τοῦ ποδῶν αὐτοῦ ἀπολαύσει, πρὸς πάντοτε πληρωμένης προθυμίας, ἐτέραν ἐπιθυμίαν τῆς ὑπερκρίμενης ζητούσης. (Ὁμιλ. ιγ. εἰς τὸ φῶμα.) Καὶ πάλιν ἐρμηνεύων πρὸς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν ἐκκλήσιν, καὶ τῶν ζητῶν, λέγει, τί μεν ζητῆσαι θεόν, ἢ προφητείας δέκνυσιν λέγουσα· ζητῆσαι τε τὸν Κύριον καὶ κραταῶσθε· καὶ, ζητῆσατε τὸν Κύριον, καὶ ἐν τῷ εὐρίσκῃ αὐτὸν ἐπικαλέσασθε. (Ἠσ. ν. 6.)

Ἐγνωσ τοίνυν διὰ τὸν εἰρημῶνα ὅπερ ζητῆσαι χρὴ, ἡτοί τὸν Θεόν· ὅς ἡ εὐρεσίς ἐστιν, αὐτὸ πρὸς εἰς τὴν· οὐ γὰρ ἄλλο ἐστὶ τὸ ζητῆν, καὶ ἄλλο τὸ εὐρίσκειν· ἀλλὰ τὸ τῆς ἐκζητήσεως χρεός, αὐτὸ τὸ ζητῆσαι εἶναι· βέβαια καὶ τὴν εὐκωλύαν μαθεῖν, τίς καιρὸς τοῦ ζητῆν τὸν Κύριον; σωπόμενος λέγω· ὁ βίος ὅλος, ἐπὶ πᾶσι γὰρ μοῖρα εἰς καιρὸς τῆς σπουδῆς ἐστίν, ἢ σπουδῇ

πᾶσα· οὐ γὰρ ἀποτεταγμένη τινὶ καιρῷ, καὶ χρόνῳ ἀφορισμένη πρὸς τὴν τὸν Κύριον, ἀγαθόν ἐστιν· ἀλλὰ πρὸς μὴτε ὅπως διακρίνῃ ἀπὸ τῶν ζητούντων, τοῦτο εἶναι ἡ ἀληθὴς εὐκαιρία. (Ὁμιλ. ζ. εἰς τὸν Ἐκκλησιαστικόν.) Καὶ πάλιν, πρὸς ἀπερληπτοῦ, περιληφθῆναι φύσιν ἢ ἐκείνη· ἀλλὰ πᾶσα πρὸς τὸ καλὸν ἢ ἐπιθυμία, ἢ πρὸς τὴν ἀνοδὸν ἐκείνην ἐρελκομένη, εἰς τὴν δρόμον τῶν πρὸς τὸ καλὸν ἰεμένων σμειπτινέται· καὶ πρὸς τὴν εὐπορίαν ἰδὼν τὸν Θεόν, πρὸς μὴτε ποτε πρὸς ἐπιθυμίας κόρον· ἀλλὰ καὶ χρὴ πάντοτε βλέποντα, διὰ τὸν ἐστὶ δύνασθαι τὸν ὁρᾶν, πρὸς τὴν τῆς πλεον ἰδὼν ἐπιθυμίαν ἐκκαίεσθαι. (Ἠσ. τὸν βίον Μωσέως, Τομ. α.) Ὅσον καὶ Γεωργίου ὁ Κορέσιος ἐρμηνεύων τίς εἶναι ὁ σκοπὸς ὁ ὑπὸ τοῦ Παύλου ἐνταῦθα δηλωμένος, λέγει· ὅτι σκοπὸς εἶναι ἡ Χριστιανικὴ τελειότης· ἀπὸδύναται δὲ πρὸς αὐτὸν τὸν σκοπὸν, ὁ λογισόμενος ἀτελῶς ἔχειν· διὸ, πρὸς τὸν αὐτὸν πάντοτε, καὶ προκοπῇ. Λέγει δὲ καὶ ὁ Ὁσίος Νήλος· δύο τελειότητες νοητέες, μίαν μεν πρόσκαιρον, μίαν δὲ αἰώνιον· περὶ ἧς γράφει ὁ Ἀπόστολος· ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλειον, ποτε πρὸς ἐκ μέρους καταργηθήσεται· πρὸς γὰρ, ὅταν ἔλθῃ τὸ τέλειον, σημαίνει, ὅτι ἐνταῦθα ἡ διωμάμεθα χωρήσας τὴν δυνάμιν τελειότητα. Καὶ πάλιν λέγει, δύο τελειότητες Παῦλος ὁ διεισπείσας ἐπίσταται, καὶ αἰδὲ τὸν αὐτὸν τέλειον, καὶ τὸν τέλειον ἀνδρωπὸν· ὡς μεν πρὸς τὸν παρόντα βίον, τέλειον λεγόμενον ἀνδρωπὸν· ὡς δὲ πρὸς τὸν ἀληθῶς τέλειον, ὁ τέλειον· διὸ φησιν· ἔχ' ὅτι ἡδὴ ἔλαβον, ἡ ἡδὴ τετελειώμαι· καὶ μετ' ὀλίγου λέγει· ὅσοι ἐν τέλει, τοῦτο φρονώμεν. (Παρά Καλλίστῳ τῷ Ξανδοπούλῳ, ἐν κεφ. πζ.) Ὅρα καὶ τὴν τὴν ὑποσημειώσιν πρὸς εἰς ἀνδρὰ τέλειον. (Ἐφ. δ. 13.) ἵνα μάθῃς, ὅτι ὑδὲ ἐστὶ τέλειος.

(2) Ὁ δὲ Θεοδόσιος κανόνα λέγει πρὸς Εὐαγγελικὸν κήρυγμα· ὁ δὲ κατὰ τὴν εὐδύτησιν ὁρᾷ, ὑδὲ πρὸς προσδοκίαν. Παρεγγυᾷ τοίνυν αὐτοῖς μὴ ἀνέχεσθαι, πρὸς τὴν πρὸς τὴν Εὐαγγελίᾳ παραμηνύσαν.

ἔτε ἔλλειψιν, ἔτι καὶ ἡ πίσις· ὥστε καὶ ἐσεῖς μὴ μεταβάλλετε τὰς παραγγελίας, καὶ δόγμα-
τα τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, ἀλλὰ μένετε ἀπαρασάλευτα εἰς αὐτά (1).

17. „Συμμιμηταίμεν γίνεσθε ἀδελφοί, καὶ σκοπεῖτε τὸς ὅτι περ-
πατῶντας, καθὼς ἔχετε τύπον ἡμῶς“.

Εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἀπόστολος, βλέπετε τὰς σκύλας, ἡτοι τὰς Ἰεδαίοφρονας, καὶ μὲ τὸν
λόγον τῶτον ἐμάκρυνε τὰς Φιλιππησίας ἀπὸ τῆς συναστροφῆς ἐκείνων· τῶρα δὲ συγκολ-
λᾷ, καὶ οὐνοὶ τὰς Φιλιππησίας μὲ ἐκείνας, ὅπως περιπατῶν καλῶς εἰς τὴν ἐράταν τῆς κατὰ
Χριστὸν ζωῆς· τὸ γὰρ δηλοῖ, τὸ „σκοπεῖτε“ ἤγειν προσέχετε εἰς τὰς ποιήτας ἐναρέτους, ὡς
Χριστιανοί, καὶ βλέποντες εἰς αὐτὰς, ὡσὰν εἰς εἰκόνα καὶ πρωτότυπον, τυπώνετε τὴν ἀρετὴν
τὴν εἰς τὸν ἑαυτὸν σας· καὶ καθὼς ἔχετε ἐμὴν τύπον, καὶ παράδειγμα τῆς ἀρετῆς, ἔτι καὶ
ἔχετε καὶ ἐκείνας· ὁ γὰρ Ἅγιος Ἀπόστολος, δὲν ἐδίδασκε μόνον μὲ τὰ λόγια τῆς Χρυσ-
τιανῆς, ἀλλὰ καὶ ἐπρόθεττον εἰς αὐτὰς τὸν ἑαυτὸν τε τύπον καὶ παράδειγμα διὰ τῆς ἐναρέτης
ζωῆς, καὶ τῶν Θεοφιλῶν ἔργων· τὸ γὰρ εἶναι ἡ τελεία διδασκαλία, ἡ πείθεσσα τὰς
ἀκούοντας καὶ ὁρῶντας.

18. „Πολλοὶ γὰρ περιπατῶσιν, ὅς πολλαῖς ἔλεγον ὑμῖν, νῦν δὲ
καὶ κλαίων λέγω“.

Δὲν ἀναφέρει κατ' ὄνομα τὰς Ἰεδαίοφρονας τέρας, ὅπως κατηγορεῖ ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, διὰ
τὰ μὴ τὰς ἐπιπλήξῃ· δίδει δὲ εἰς τὰς Φιλιππησίας τὰ καταλάβεν ποῖοι εἶναι αὐτοί·
δι' ὃ λέγει, ὅτι εἶναι ἐκεῖνοι, τὰς ὁποίας ἔλεγον πολλαῖς φοραῖς εἰς ἐσᾶς· τῶρα δὲ, ἐπει-
δὴ αὐξήσαν ἡ κακία αὐτῶν, καὶ ἐπλατυθῇ, διὰ τὸ δὲν ἡμπορῶν τὰς ἐνθυμηθῶ χω-
εἰς δάκρυα. Βλέπε, ὡς ἀδελφε, σπλάγχνα πατερικά, καὶ συμπάθειαν ἀποστολικὴν τῷ μα-
καρίῳ Παύλῳ! αὐτὸς δὲν ἔκλαιε διὰ τὰ ἐδικά του κακά (ἐπειδὴ δὲν εἶχεν) ἀλλ' ἔκλαιε,
διὰ τὴν ἄλλοι ἐμμενον ἀνάσθητον, καὶ δὲν ἐφρόντιζον διὰ τὴν σωτηρίαν τὴν, ἀλλὰ ἐξῆσαν μὲ
τρυφὰς καὶ ἡδυπαθείας.

„Τὸς ἐχθρὸς τῷ Σταυρῷ τῷ Χριστῷ“.

Ητὸν μείκοι εἰς τὰς Φιλίππας, οἱ ὁποῖοι ἐφαίνοντο μὲν Χριστιανοί, ἔζων ὅμως μὲ
τρυφῇ, καὶ ἀέσιν· τέρας λοιπὸν ὁ Παῦλος ἐδῶ ὀνομάζει ἐχθρὸς τῷ Σταυρῷ τῷ Χριστῷ,
δι' ὃ, τι ὁ μὲν Σταυρὸς τῷ Χριστῷ, ζητεῖ ἀπὸ τῆς Χριστιανῆς τὰ ἔχον ψυχῇ ἐτοιμασμένην
εἰς τὸν θάνατον, καὶ διψῶσαν κινδύνους, καὶ βάσανα· ἐκεῖνοι δὲ, ἦτον ἀμελεῖς καὶ παραλε-
λυμένοι, καὶ ζῶντες μίαν ζωὴν ἐναντίαν τῷ Σταυρῷ, ἐπειδὴ, αὐίσως ἡγάπων τὸν Σταυρὸν,
βέβαια ἤθελαν σπυδαῖν τὰ ζῶν καὶ μίαν ζωὴν ἐσαυρωμένην, ἢ καὶ νεκρωμένην, καὶ
πεθλιμμένην. Ἄς φείδωμεν, ἀδελφοί, ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί, ὅπως ἀναγινώσκωμεν ταῦτα· διὰ
τὴν ὁ φίλος τῆς τρυφῆς, καὶ τῆς τῷ κόσμῳ ἀνέσεως, καὶ δότυχίας, αὐτὸς εἶναι καὶ ὀνομάζεται
ἐχθρὸς τῷ Σταυρῷ τῷ Χριστῷ (1).

19. „Ὡν

(1) Ὁ δὲ Φώτιος λέγει· ὅτι „τὸ τῷ αὐτῷ σοιχῆν
„κανόνι“, ἡ προτροπὴ καὶ συμβουλὴ εἶναι λόγος, ἡ εὐ-
χὴ· καὶ ἡ μὲν εἶναι συμβουλὴ, πρέπει ἐξωθεν ταῦτο ἡ-
ταῖς τῷ δὲ, ἡ γὰρ δὲ ὑμᾶς σοιχῆν τῷ αὐτῷ κανόνι· τὸ αὐτὸ
φρονεῖν· ἡ δὲ εὐχὴ, πρέπει ἀπὸ κοινῆς νάληθῃ τῷ, ἀπο-
καλύψει, ἡ γὰρ ὁ Θεὸς ἀποκαλύψει ὑμῖν τῷ αὐτῷ σοι-
χῆν κανόνι, καὶ τὸ αὐτὸ φρονεῖν· ὅχι μόνον περὶ πί-
στεως καὶ δόγματος, ἀλλὰ καὶ περὶ πολιτείας· διὰ
τὴν, καθὼς ὅποιος ἀλλοίωσι κανὼνα ἀπὸ τῶν δόγματι τῆς
πίστεως, καταλύει ἀπαντα τὰ ἐμπροσθεν ὑπ' αὐτῷ πι-
εδομένα, ἔτι καὶ ὅποιος μεταδῇ τὴν ζωὴν τῆς, καὶ δὲν
φυλάττει τὴν αὐτῇ ἀκρίβειαν, καὶ τὰς προλαβείας
αὐτῆς ἀρετῆς ἡφάνισεν. Ἐπειτα διὰ τὴν μὴ φαῖναι ὅτι πα-

ραγγέλλει εἰς αὐτὰς δύσκολον πρᾶγμα, τὸ νὰ γυμνάζων-
ται ὅλην τὴν τὴν ζωὴν μὲ τὴν εὐσέβειαν, καὶ τὰς ἀρε-
ταῖς, ἀκολούθως λέγει· „μιμηταίμεν γίνεσθε“· εὐκολον
λέγει εἶναι τοῦτο ὅπως λέγω, καὶ ζητῶ ἀπὸ λόγου σας,
καὶ δὲν εἶναι ἀδύνατον· διὰ τὴν καὶ ἐγὼ ἀνδρωπὸς εἶμαι,
ὁμοιοπαθὴς ὡσὰν ἐσᾶς, καὶ καθὼς ἐμὴν βλέπετε, καὶ
ἀγωνίζομαι, ἔτι καὶ ἐσεῖς ἀγωνίζεσθε.

(1) Διὰ τὸ αὐτὸν ὁ Θεὸς Χρυσόστομος· „ἐδὲν ὅ-
πως ἀναρμεσον, καὶ ἀποστρέψωμεν τὸν Χριστιανόν, ὡς ἀνεσιν καὶ
ἀνάπαυσιν ζητῶν· ἐδὲν ὅπως ἐπαγγελίας, καὶ ἐρα-
τολογίας ἀλλότριον, ὡς τῷ παρόντι φρονητικῶς βίῳ.
Ὁ Δεσπότης σε ἐσαυρώδῃ, καὶ σὺ ἀνεσιν ζητῆς· ὁ Δεσ-
πότης σε προσηλώδῃ, καὶ σὺ τρυφᾷς· καὶ ποῦ ταῦτα
εἶναι

19. „Ὡν ὁ Θεὸς ἡ κοιλία“.

Αὐτοὶ, λέγει, λατρεύουσι τὴν κοιλίαν τὰς ὥσων Θεὸν καὶ κάθε θεραπείαν, καὶ ἀνάπαυσιν εἰς αὐτὴν προσφέρουσιν· δι' ὅ,τι, εἰς ἄλλας μὲν εἶναι Θεὸς, τὰ χρήματα, καὶ ἡ πλεονεξία, περὶ πῶν ὁποίων εἶπεν ἄλλαχθ' ὁ Παῦλος· „Πᾶς πόρνος, ἢ ἀκάθαρτος, ἢ πλεονέκτης, ὅς ἐστιν εἰδωλολάτρης“ (Ἐφ. ε'. 5.) (1) εἰς ἄλλας δὲ, Θεὸς εἶναι ἡ κοιλία, καθὼς εἶναι ἔτσι, περὶ πῶν ὁποίων ὁμιλεῖ ἐδῶ ὁ Παῦλος· καὶ ἐκεῖνοι, περὶ ὧν εἶπεν ἄλλαχθ' „φάγωμεν, καὶ πίωμεν, αὐρεῖον γὰρ ἀποθνήσκωμεν“ (ἀ. Κορ. ιε'. 32.) (2) Καὶ ἰδὲ πῶς, χωρὶς τῆς αἰνῆς ὁ Χειρταῖος εἰδῶλα, καὶ ἀγάλματα πῶν δαιμόνων, γίνεται εἰδωλολάτρης, ὅταν λατρεύῃ διπλὰ καὶ προσκυῖ τὰ πάθητα. Σημειώσαι ὅτι ἔτσι, περὶ πῶν ὁποίων λέγει τὰς ἀνωτέρας κατηγορίας ὁ Παῦλος, ἦσαν οἱ ἐξ Ἰουδαίων πιστεύσαντες· τῆς γὰρ κατηγορεῖ ὡς γαστριμαργίας καὶ ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους Ἐπιστολῇ λέγων· „οἱ γὰρ ποῖτοι, τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ ἐδεδόσαντο, ἀλλὰ τῇ ἑαυτῶν κοιλίᾳ“ (Ῥωμ. ιε'. 18.) καὶ ἐν τῇ πρὸς Τίτον· „κατὰ θηρία γαστέρες ἀργαῖ“ (Τίτ. ἀ. 12.) (3).

„Καὶ

„κρατῶντα γενναίαν·... σαυρώσον σαυρόν, καὶ μὴδὲς
„σε σαυρώσῃ“ σαυρώσον σαυρόν, λέγω, οὐχ ἵνα σαυ-
„ρῶν ἀνέλῃς· μὴ γένοιτο· τὰ γὰρ ἀσβεστὰ ἀλλ' ὡς Παῦ-
„λος ἐλεγεν, „ἐμοὶ κόσμος ἐσαυρώται, καὶ γὰρ τῷ κόσ-
„μῳ“· εἰ φιλεῖς τὸν Δεσπότην σου, τὸν θάνατον ἀπόδαναι
„τὸν ἑαυτοῦ· σαυρόν ὁ Χειρταῖος πᾶσι πᾶσι λέγει, ὡς ὅταν
„λέγῃ „ὅς τις θέλει ὀπίσω με εἰλθεῖν ἀπαρνησάσθω ἐ-
„αυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθήτω
„μοι“ (Ματθ. ι'). Ὁ γὰρ σταυρὸς ψυχῆς ἐστὶ παρατεταγ-
„μένης, θανάτου, ἢ δὲν ἀνεστῇ ἐπὶ ζωῆς“ (Ὁμιλ.
ιγ'. εἰς τὴν πρὸς Φιλιππησ.). Λέγει δὲ καὶ ὁ Ὁ-
„σῖος Ἡσαΐας· „ὁ σταυρὸς κατήργησιν ἐπὶ πάσῃ ἀμαρ-
„τίας“· καὶ ὁ Ἅγιος Μάρκος· „πᾶσαι ἀρεταὶ σταυρὸς ἐ-
„στίν“· Ὁρα καὶ τὰς ὑποσημαίνουσιν πρὸς Χριστὸν συνεταύ-
„ρωμαι“ (Γαλ. β'. 19.) καὶ πρὸς ἐμοὶ δὲ μὴ γένοι-
„το καυχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ“ (Γαλ. ε'. 14.)
(1) Ὁρα τὴν ἐρμηνείαν τῆς ρητῆς τῆς.

(2) Σημειώσαι ὅτι τὰς λατρεύουσιν τὴν κοιλίαν αὐ-
τῶν ὡς Θεὸν, ἐγγαστριμύδαι, καὶ ἐκ τῆς κοιλίας φωνῶν-
τες ὀνομάζῃ ὁ μέγας Βασιλεὺς ἐρμηνεύει τὸ ρητὸν ἐ-
κκῆνο τῷ Ἡσαΐου πρὸς λέγον· „ζητήσατε τὸς ἐγγαστριμύ-
„δας... οἱ ἐκ τῆς κοιλίας φωνῶσιν“ (Ἡσ. η'. 19.)
„φῶσι γὰρ „ἡ πᾶσα ἐκ τῆς κοιλίας φωνῶσιν, ὧν ὁ Θεὸς ἡ
„κοιλία“ οἱ πάντες πραγματευόμενοι τῶν ἐν τῷ ἐδῶν,
„καὶ πίνον ἐν ἐκείνῃ ἡδονῇ· ὥς ἐκ ἀντι ἀμαρτίας ἐπὶ
„ἐγγαστριμύδαι, καὶ ἐκ τῆς κοιλίας φωνῶνται, τοὺς
„ὕπὲρ τῆς τῶν γαστέρας πληρώσει διδασκαλίαν χρηματι-
„ζομένους, καὶ εὐλαβῆσαι ἑαυτοὺς περιτιθέμεναι μορφῇ·
„οἱ διὰ τὸ μὴ ἀπὸ διαθέσεως τῶν λόγων προφερέσθαι,
„κενολογεῖσιν, ἐκώσως· ὁ γὰρ μὴ ποιῶν, καὶ διδάσκων,
„ἀναξιοπιστὸς ἐστὶν ἢς ἀρέσκων“.

(3) Διὰ τὸ καὶ οἱ θεοὶ Πατέρες, δίκαιον ἔχον
τὰ κατηγορεῖν τὴν τρυφὴν, καὶ τὴν γαστριμαργίαν μέ-
πολας, καὶ διαφόροις κατηγορίαι· ὁ μὲν γὰρ μέγας
Βασιλεὺς οὕτω φησὶ· „αἱ τρυφαί, καὶ οἱ κόροι, καὶ αἱ
„σωεχῆς ἀπολαύσεις, ἔχουσιν τὸ ποικίλον τὸν νοσημα-
„των, καὶ τὸ πολυιδεῖς τὸν παθῶν“ (Ἐρμηνεία εἰς τὸν
λγ'. ΐαλμόν.) Ὁ δὲ θεὸς Χρυσόστομος οὕτω λέγει·
„Καὶ γὰρ τὸν Ἀδὰμ ἡ ἀκρασία τῆς γαστρός ἐξέ-
„βαλε τὸν Παραδείσον· καὶ τὸν κατακλυσμὸν τὸν ἐπὶ τῷ
„Νῶε, αὐτὴ πεποίηκε· καὶ τοὺς Σοδόμων κεραυνούς
„αὐτὴ κατηγάγεον· ἡ γὰρ καὶ πορνεία ἐγκλημα ἦν, ἀλλ-
„λ' ὅμως ἐκατέρως τῆς κοιλίας ἡ ρίζα ἐντείνετο
„ἐφ' ἣ· ὅπερ καὶ ὁ Ἰεζεκιήλ ἀνιπτόμενος ἐλεγε· „πλην

„τῶν πρὸ ἀνομία Σοδόμων, ὅτι ἐν υπερφανίᾳ, καὶ
„πλησμῶνι ἄρτων, καὶ ἐν εὐδυνάμει ἐσπατάλων“ (Ἰεζ.
„ις'. 48.) ἔπειτα καὶ Ἰουδαῖοι πρὸς μέγιστον ἀργάσαντο κακὰ,
„ἀπὸ τῆς μεθῆς καὶ τῆς τρυφῆς ἐπὶ τὴν ἀνομίαν ἐξο-
„κάλαντες“ (Ὁμιλ. ιγ'. εἰς τὸ κατὰ Ἰωάν.). Καὶ ὁ
„θεὸς Ἰσίδωρος ὁ Πηλεσιώτης· „Τὸ σῶμα, ὃ βέλτεται,
„τρυφῆς δύναιται, καὶ τρυφῆς· ὀλιγοδύναιται, καὶ πλησμῶνι·
„αὐταρκτικὸς καὶ πολυτελής· αἱ μὲν γὰρ, καὶ τὴν ψυ-
„χὴν, καὶ τὸ σῶμα ἀφελᾷσιν, ὑγίαν, καὶ ῥαμνί, καὶ
„διεξίαν τίκτωσιν· αἱ δ' ἀμφὶ καταβλαπτοῦσιν, καὶ μὴ
„νον τὴν ὑγίαν διαφθείρουσιν, ἀλλὰ καὶ νοσήματα ἀργα-
„λεώτερα ὠδύνουσιν· ἀποδίδει δὲ σφῆς τὸ τῆς
„ὀλιγοδύναιται ἀσκητικῆς τὸν τὸν ἀβροδίαν ἐλομένον βίον,
„καὶ σωματοτέρως, καὶ σωφρονετέρας, καὶ ὑγινοτέρας ἔ-
„ναι“ (Ἐπιστολ. νζ'. Παλαδίου.) Ὁ δὲ Θεολόγος
Γρηγόριος οὕτω φησὶ· „τὰ σῶματα κάμνουνται μὲν,
„ταῖς θεραταῖς ἀναφέρει καὶ ταῖς ἐνδοῖς· ἀνεγκλόν-
„ται δὲ, ταῖς κατὰ μικρὸν ἀμελείαις, καὶ ταῖς πλησ-
„μοναῖς, πάλιν ὑπορῇ, καὶ πρὸς τῆς αὐτῆς ἀρρώστιας
„ἐπάνησι“ (Λόγ. β'. κατὰ Ἰουλιανόν.).

Ὁ θεὸς Ἰωάννης ὁ τῆς Κλίμακος· „Κράτα κοιλίας,
„πρὶν αὐτὴν κρατῆσαι, καὶ τότε μέλλεις μετ' αἰχρῶ-
„νους ἐγκρατεῖσθαι· οἷδασι τὸ ἡρμηνεύον, οἱ τῶν ἀρρή-
„των βόδρῳ (τῆς πορνείας διπλ.) περιπεσόντες“ (περὶ
„τῆς δεσποίνης γαστρός Λόγ. ιδ'.) Τὸ δὲ φοβερώτερον
αὐτὸ ὅλα ἔχει ἐκείνο ὅπου λέγει ὁ μέγας Βασιλεὺς·
„διπλὰ, ὅτι οἱ γαστριμαργοὶ ἔναι ἀδιορθῶται· „πολ-
„λὰς ἐγὼ πᾶσι κρατηδύναι, ἔδον ἐν ὑγείᾳ γενν-
„μεναι, εἴα δὲ ἐκ πάντων λαθροφάγον, ἢ γαστριμαρ-
„γον, ἐκ ἔδον· ἀλλ' ἡ ἀπορραγνύμεται τὰ ἐγκρατεῖς βίαι,
„καὶ τῷ κόσμῳ διαφθαρεύεται, ἢ τοῖς ἐγκρατεῖς ἐναι-
„ποκρῦπτεσθαι πηρωμένους, καὶ τῷ διαβόλῳ τῇ ἡδυνά-
„θει συνασπισσομένους... ἵνα γὰρ τὸ τῆς γαστριμαρ-
„γίας παθὸς σκεπάζουσι, τῷ ἐσμῷ τῶν κακῶν περ-
„πίπτουσιν, οἱ τινες, τῷ μὲν χρηματὶ εἶναι ἐν τοῖς σπ-
„ζομένοις, τῷ δὲ πράγματι ἐν τοῖς κατακεκαρμένοις...
„Διὰ τὴν τῆς γαστρός ἡδονὴν Νῶε γελάται, καὶ Χάμ κε-
„κατήραται· Ἡσαὺ τὸν πρωτοπλάκων ἐκτίπτει, καὶ τοῖς
„Χαναταῖς ἐπιγαμβρόνεται. Λὼτ θυγατρώγαμος γίνε-
„ται, γαμβρὸς ἑαυτοῦ καὶ πενθερός· ὁ πατὴρ ἀνὴρ, καὶ
„ὁ πάππος πατήρ, ἐκατέρωθεν τὰς ὁδοὺς τῆς φύσεως
„ἐνυβρίζων· αὐτὴ καὶ τὸν Ἰσραὴλ ἐδῶκε προσκυνησθῆναι
„ἐπαίσει, καὶ τῶν πᾶν καλῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ πεσῆναι πα-
„ρεσθιάσθαι“ (Λόγ. ἀσκητικῶν) ἐν ᾧ παραίνεσις πε-

ει

„Καὶ ἡ δόξα ἐν τῇ αἰσχυρῇ αὐτῶν“.

Μερικοὶ ἐνοῦν πῶς λέγει τὸν λόγον τῶν ὁ Παῦλος, διὰ τὴν ἐν σαρκὶ περιτομῇ, τὴν ὁποίαν, οἱ μὲν Ἰουδαῖοφρονες Χριστιανοὶ, εἶχον εἰς δόξαν τας, αὐτὴ ὅμως εἶναι αἰσχυρὴ καὶ ἀτιμία τας· πλὴν δὲ τὸ ἐνοῦν καλῶς· ἐπεὶ δὲ ὁ Παῦλος μὲ τὰ λόγια πεῦται, δείχνει τὴν ἀναισθησίαν, καὶ ἀμετανοησίαν τῶν τρυφῶν, δι' ὅ, τι, αὐτὴ νὰ ἐντρέπωνται, καὶ νὰ αἰσχύνονται, αὐτοὶ ὅμως τὴν κατασχυρῶν νομίζον ὡς δόξαν τας.

„Οἱ τὰ ἐπίγεια φρονῶντες“.

Οἱ Θεὸν, λέγει, ἔχοντες τὴν κοιλίαν, αὐτοὶ δὲ νοῶσι κἀνείνα πνευματικόν, καὶ ἑραῖον ἀγαθόν, ἀλλὰ μόνον τὰ τῆς γῆς ταύτης πρόσκαιρα ἀγαθὰ φρονῶν, καὶ συλλογίζονται (1).

20. „Ἡμῶν δὲ τὸ πολίτευμα ἐν ἑρανοῖς ὑπάρχει, ὅς ἐ (2) καὶ Σω-
τῆρα ἀπεκδεχόμεθα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν“.

Η πολιτεία, λέγει, καὶ ἡ πατεὶς ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν, εἰς τὰς ἑρανας εἶναι, καὶ ὅχι εἰς τὴν γῆν, ὥστε, πᾶσι αὐτοῖς πρέπει νὰ φρονῶμεν, καὶ πρὸς τὴν ἑραῖον πατείδα μας πρέπει νὰ ἀποβλέπωμεν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐδωείσθημεν νὰ ζῶμεν, καὶ νὰ πολιτευώμεθα· ἐπεὶ δὲ εἰς τὰς ἑρανας δρέσκεται καὶ ὁ ἐδικός μας Βασιλεὺς, καὶ Αὐτοκράτης, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, καὶ ἀπὸ τὰς ἑρανας προσμύομεν αὐτὸν νὰ ἔλθῃ μὲ τὴν δόξαν τῶ Πατρός τε, ἡγοῦν μὲ τὴν δόξαν τὴν Θεοῦ, συντροφισμός μας μετὰ τῶν Ἀγγέλων, καὶ τῶν Ἀγίων. Λοιπὸν ἐντραπήτε καὶ ἐσεῖς ἀδελφοί μου Χριστιανοί, καὶ πεισθῆτε διὰ νὰ ζητετε πνευματικῶς ζωὴν, αὐτὸ ὅχι δι' ἄλλο, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν τόπον, ἡγῶν διὰ τὸν ἑρανον, ὅστις εἶναι ἡ πατεὶς μας, καὶ διὰ τὸν Βασιλέα ὅπως προσμύομεν νὰ ἔλθῃ ἀπὸ τὰς ἑρανας, ὅστις εἶναι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς

εἰ ἀποπαῖς βίου, καὶ τελειώσεως πνευματικῆς γίνε-
ται.) Καταρτίζονται δὲ καὶ οἱ θεοὶ Προφῆται πρὸς τρυ-
φῆς· ὁ μὲν γὰρ Ἰερემίας ἔτω λέγει· „οἱ ἐσθον-
τες πᾶς τρυφῆς ἠφάνισαν“ (Θρήν. δ. 5.) Καὶ
ὁ Μιχαίας, ἀπορρίφθησονται ἐκ τῶν οἰκῶν τρυφῆς.
(Μιχ. β. 9.) Καὶ ὁ Σολομὼν δὲ λέγει, „ὁ συμφέ-
ρῃ ἀφρονὶ τρυφῇ“ (Παρ. ιδ. 10.) Καὶ ὁ Σαράχ·
„μὴ εὐφραίνε ἐν πολλῇ τρυφῇ“ (Σαρ. ιη. 32.)
Καὶ πάλιν „μὴ ἀπλησθῶν ἐν πάσῃ τρυφῇ“ (Σαρ.
λζ. 32.) Λέγει δὲ καὶ ὁ θεὸς Κύριος ὁ Ἀλεξανδρινός·
„τρυφὴ μὲν γὰρ ἡ σωματικὴ, ῥίζατις ὡς περὶ ἐν καὶ γέ-
νεσις πικρῶν καὶ ἀπιδάσων ἡδονῶν, καὶ ἀντεξάγει δι-
κῶς ταῖς εἰς τὸ ἀγαθὸν προθυμίαις, ἀνεπιτηλέως ὅρ-
μας χωροῦσα πρὸς τὰ αἰετῶν“ (Ὁμιλ. κβ. εἰς
τὸ Πάσχα.)

(1) Περὶ τῶν λέγει ὁ θεὸς Χρυσόστομος· „οἱ ἐπί-
γεια φρονῶντες· οἱ λέγοντες οἰκοδομήσωμεν οἰκίας·
πᾶς ἐν τῇ γῇ φησὶ· κτισώμεθα ἀγῶν, ἐν τῇ γῇ
πάλιν· ἐπιτιμώμεν ἀρχῆς, πάλιν ἐν τῇ γῇ· τυ-
χόμεν δόξης, πάλιν ἐν τῇ γῇ· πλεστησώμεν, πάν-
τα ἐν τῇ γῇ“ (Λόγ. ιγ. εἰς τὴν πρὸς Φίλιππ.)
Λέγει δὲ καὶ ὁ Κορνεσίος, ὅτι ἔχει τὸ πολίτευμα ἐν
ἑρανοῖς ὁ ἐγκόσμιος, καὶ μὴ ἐγκόσμιος ἄνθρωπος, ἀλ-
λὰ τρέχων πρὸς τὸ οὐράνιον τέλος, καὶ προτιμῶν πᾶν
γῆινον πᾶς ἑρανας ἐμπορίας, καὶ ὅπως ὁ τὴν ἑραῖαν
διανύων πολιτὴς, ὡς λέγει ὁ Μάξιμος ἐν τῇ περὶ
μοναδικῆς πολιτείας, ὅπως ἐστὶ διὰ τῆς ἐλπίδος ἑρανίου·
ὅπως ἐστὶ ὁ ἑρανὶος πολιτὴς, περὶ οὗ ἐγράφε πρὸς Ἑρε-
σίαν ὁ Παῦλος· „ἡ ἐν τῇ γῇ ζῶντες, καὶ παροῖκοι, ἀλλὰ
συμπολιτῆται τῶν Ἀγίων καὶ οἰκοῖοι τοῦ Θεοῦ“ (Ερ.

β. 19.) ὅπως ἐστὶν ὁ γραφόμενος δὲ γεννῆς ἐν τῇ βιβλίῳ
τῆς ζωῆς, καθὼς ἔλεγεν ὁ Δαβὶδ· „ἐπὶ τὸ βιβλίον
σου πάντες γραφήσονται“ (Ψαλ. ρλθ. 5.) Δύο
λογίων δὲ ἄνθρωποι εἶναι, οἱ μὲν ἀγαθοί, καὶ μέχρη
τέλους διαμένοντες ἐν τῇ χάριτι· οἱ δὲ κακοί, καὶ ἐ-
ξαλειφόμενοι ἀπὸ τῆς βίβλου τῆς ζωῆς· κατὰ τὸ „ἐ-
ξαλειφθήσονται ἐκ βίβλου ζώντων, καὶ μετὰ δικαίων
μὴ γραφήσονται“ (Ψαλ. ξη. 33.)

(2) Δὲν ἔπειτα ἐξ ὧν, (ἑρανῶν δηλαδὴ) ἀλλ' ἐξ ὧν,
ἀποδιδόντες τὸ πᾶν, ὅχι πρὸς τὰς ἑρανας, ἀλλὰ πρὸς τὸν
τόπον, ἡγῶν ἐξ ὧν πᾶν ἑρανον· ἡ ἐπὶ τῇ ὁ ἑρα-
νός ὅλος μετὰ πᾶν αὐτῷ μερῶν οὐρανῶν νοόμενος εἶναι
εἶναι, καθὼς καὶ τὸ σῶμα ἐν εἶναι μετὰ πᾶν αὐτοῦ
μερῶν, ὡς ἔλεγεν ὁ Πλάτων. Διὰ τοῦτο ὁ Ἀπόστολος
ἀπέδωκε τὸ ἐξ οὗ, ὅχι πρὸς τὰς κατὰ μέρος ἑρανας,
πολλὰς ὄντας, ἀλλὰ πρὸς τὸν ὅλον ἑρανον, ὅστις εἶναι
κύριος. Σημνοὶ δὲ ὁ μέγας Βασιλεὺς, ὅτι καθὼς ἐκεί-
νοι ὅπου γεννηθὲν σαρκικῶς, ἀλλάζουσι τὸν τόπον, καὶ
ἀπὸ τῆς κοιλίας τῆς μητρός ἐρχονται εἰς τὸν κόσμον
τῶν ἐσθῶν καὶ οἱ Χριστιανοί, ὅπου γεννῶνται Πνευμα-
τικῶς διὰ τὸ Βαπτίσματος, ἀλλάζουσι τὸν τόπον, καὶ ἀντὶ
τοῦ κόσμου τῶν ἐσθῶν, ἔχουσι τὸν οὐρανόν· „ἐν τῇ γῇ δὲ
πάλιν μιμνησώμεθα πᾶν κατὰ σάρκα γεννησιν· πρῶ-
τον μὲν τὸν τόπον μεταλλάξαντες, καὶ τὸν τόπον
μετασχηματισθέντες διὰ τοῦ κραταιωθῆναι Πνεύμα-
τι τὸν ἐσθῶ ἄνθρωπον, ὡς δύνασθαι ἡμᾶς λέγειν· ἡμῶν
δὲ τὸ πολίτευμα ἐν ἑρανοῖς ὑπάρχει, τὸ μὲν σῶμα,
ὡς σκίαν περισύροντες ἐπὶ τῆς γῆς, τὴν δὲ ψυχὴν
συμπολιτεύομεν τοῖς ἑρανοῖς φυλάσσοντες. (Λόγ.
α. περὶ Βαπτίσμ.)

Ἰησοῦς Χριστός. (1) Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας Κύριλλος: „ περιπατῶντες ἐπὶ τῆς γῆς, ὡς ἐν ἔρανῳ ποιῶμεθα τὸ πολίτευμα, διαζῶν σπευδάζοντες, σαρκικῶς μὲν ἐκ ἐτι, ἀγιοπρεπῶς δὲ μᾶλλον, καὶ πνευματικῶς“. (Βιβλ. ἀ. τῶν Γλαφυρῶν.)

21. „Ὅς μεταχηματίσει τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν“. (2)

Τὸ σῶμα τὸ ἐδικόν μας, πολλὰ πάθη πάσχει εἰς τὴν παρεῖσαν ζωὴν, δεσμεύεται, δέρνεται, φυλακίζεται, καίεται, κόπτεται, καὶ εἰς ἄλλα μυρία βάσανα ὑποβάλλεται· διὰ τὸ ποιοῦν αὐτὸ ὁ Ἀπόστολος, σῶμα ταπεινώσεως, διὰ τὸ εἶναι ὀυτελὲς καὶ ὑποκείμενον εἰς πόνους, καὶ φθορὰν, καὶ θάνατον, καὶ τελευταῖον εἰς τὴν ἐν γῇ διάλυσιν· „γῆ γὰρ φιλοῦσιν εἶ, καὶ εἰς γῆν ἀπελδοῖσιν“. (Γεν. γ'.) ἀλλ' ὅμως αὐτὸ τὸ ταπεινόν, καὶ ὀυτελὲς σῶμα· θέλει μετασχηματισθῇ, ἵνα μείοντας τὸ αὐτὸ κατὰ τὸ ὑποκείμενον, (ἐκ τῶν τεσσάρων γὰρ ἔσαι στοιχείων συγκείμενον καὶ τὸ μέλλον ἀναστῆναι σῶμα, ἐξ ὧν καὶ τώρα συγκείται·) τὸ ταπεινόν, λέγω, τὸ σῶμα, μείοντας τὸ αὐτὸ θέλει ἐνδυθῇ ἀφθαρσίαν· μετασχηματισμὸν γὰρ τὸ σώματος νόστον πῶς εἶναι, ἢ ἀπὸ τῆς φθορᾶς καὶ θνητότητος τῆς ἀλλαγῆς, εἰς ἀφθαρσίαν, καὶ ἀθανασίαν (3).

„Εἰς τὸ γνωέσθαι αὐτὸ σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ“ (4).

Επειδὴ, λέγει, τὸ σῶμα τῶν ἀληθινῶν Χριστιανῶν, σύμμορφον ἔγινεν ἐν τῇ παρεῖσαν ζωῇ μὲν τὸ σῶμα τῷ Δεσπότῃ Χριστῷ, διὰ τῆς συγκοινωνίας, καὶ μετοχῆς τῶν ὑπὲρ Χρ-
58

(1) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἱερός Αὐγουστίνος δίκαιον εἶχε νὰ ἐπιθυμῇ πάντοτε τὴν ἑαυτοῦ Πατριδα, καὶ νὰ παρακαλῇ τὸν Κύριον νὰ ἔλθῃ νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τοῦ τῆς γῆς ἐξορίαν· „ὁ πατεὶς ἡμετέρη, πατεὶς ἀσφαλὴς, πόρρωθεν σε ὀράμεν· ἀπὸ ταύτης σε πῶς θαλάσσης ἀσπάζομεθα· ἐκ τῆς κοιλάδος πύθης πρὸς σε ἀναπνέομεν, καὶ παρῶμεθα διὰ δακρύων, ὡς δυνάμεθα κατέραι πρὸς σε· Ἐλπίς τῶ ἀνδραπίνου γένους Χριστέ, Θεὸς ἐκ Θεοῦ, δυνάμεις ἡμετέρας καὶ κατεφυγὴ· ὁ πὸ φῶς ἐν τοῖς σκοτεινοῖς νεφέσι τῶ θαλάσσης κλυδωνος, ὡς περ ἄστρον πῶς ἡμετέρους ὀφθαλμοῖς ἀκτινοβολῇ, ἵδουνα ἡμᾶς πρὸς τὸν ἡμέτερον κυβερνήσαν τὴν ἡμετέραν ναῦν τῇ δεξιᾷ σου, καὶ τοῖς ἡλοῖς τῶ σαυροῦ σου, ἵνα μὴ ἀπολώμεθα ἐν τοῖς κύμασιν“. (Εὐχὴ ἐρωτική λδ.) Καὶ ὁ εὐσεβὴς ἐκείνος Ἀναξαγόρας, καὶ μέλον ἐπεὶ ἦσαν Ἑθνικός, ἀνόμαζε πατριδα τὴν τὸν ἑρανόν, πόσῳ μᾶλλον πρέπει νὰ ἐκμαζῇ τὸν ἑρανόν πατριδα τῶν οἱ Χριστιανοί; Ὁ Ἀναξαγόρας δὲν ἠδέλησε νὰ κερῶν μὲ πῶς ἀντιζηλοῦσιν, οἱ τινες τῶ ἐπῆραν τὸν πλοῦτον σου· καὶ κατηγορούμενος διατί ἀφῆκε καὶ ἐπῆραν ἀδίκως πῶς ὑπάρχοντά σου, ἐδίδε με τὸν δάκτυλόν σου τὸν ἑρανόν, λέγωντις· ἐκεῖ· καὶ ἐκεῖ ἡ πατρις μου· ἐκεῖ ἐστιν ἡ κληρονομία μου· ἐκεῖ ἐστὶν ὁ πατὴρ μου, καὶ οὐκ ἔστιν ἡ γῆν· Καὶ οἱ Χριστιανοί, ὅταν ἀδικῶνται, καὶ ὑπερένται τὰ ὑπάρχοντά σου, πρέπει νὰ μὴ ζητῶν κλήσεις καὶ λογομαχίας, ἀλλὰ νὰ τὰ ἀφῶν αἰλῶντις εἰς τὴν ἀδικίαν, καὶ νὰ λέγουν τὸ ρητὸν τοῦ τῶ Παύλου· „ἡμῶν τὸ πολίτευμα καὶ ἡ πατρις, ἐν ἑρανοῖς ὑπάρχει· ὁ ἑρανός ἐστιν ἡ κληρονομία μας, καὶ οὐκ ἐστὶν γῆν· καὶ οὐκ ἐστὶν κόσμος πρᾶγματι“. (Ὁρα εἰς τὸ Θεῖον τὸ πολιτικόν, Σελ. 320.)

(2) Σῶμα τῆς ταπεινώσεως, ἀντὶ τῶ ταπεινόν, κατὰ περιφρασιν ἴσως ἔρρηται.

(3) Σημειώσω ὅτι οἱ αἱρετικοὶ Μανιχαῖοι καὶ οἱ Ὡριγενεῖς, τὸ Ἀποστολικόν τοῦτο ρητὸν κακῶς ἐρμηνεύοντες, ἔφροναν, ὅτι θέλει μεταχηματισθῆναι ὅλα τὰ

μέλη τῶ σώματος ἐν τῇ ἀναστάσει, καὶ νὰ λάβω ἀλλὰ θείαν ἀπό ἐκείνου, ὅτι ἔχον τώρα· τῶν δὲ τῶ αἱρετικῶν φρόνημα ἀνατρέπων ὁ θεὸς Τίτος, ὁ Ἐπίσκοπος Βόσρων, ὡς φησιν· „ὁ γὰρ σῶματις ἐφῆ μετασχηματισμὸν ὁ Ἀπόστολος, ἀλλὰ τῆς τῶ σώματος ταπεινώσεως· τῶ τῶ θανάτου, καὶ φθορᾶς, καὶ ἀσθενείας, καὶ τῆς λοιπῆς κατὰ τὸν βίον ταπεινώσεως· περὶ ὧν σαφέστερον ἐν τῷ περὶ ἀναστάσεως, Κορινθίαις γράφων φησιν· ἀφῆται ἐν φθορᾷ, ἐγέρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ“, καὶ πᾶ ἐξῆς. Φέρει δὲ καὶ παραδειγμα τὸ ὄνομα τῆς μεταμορφώσεως τῶ Κυρίου· ὅτι ὁ Κύριος μεταμορφώθηκε, καὶ τῶ θείῳ ἡμῶν τῶ προσώπῳ αὐτοῦ, ἀλλὰ τῇ δόξαν μόνον· (παρὰ τῷ Δαμασκηνῷ Ἰωάννῃ, Τόμ. β. σελ. 767.) ὁ δὲ συμφώνως καὶ ὁ Θεοδώριτος ἔπει· „ὁ δὲ μετασχηματισμὸς ἐκ ἐπὶ τῆς μεταμορφώσεως τῶ ἡμῶν τῶ σώματος τῶ θανάτου, ἀλλὰ ἐπὶ τῆς ἀπαλλαγῆς τῶ φθορᾶς“.

(4) Ἐδὼ τῷ „σώματι τῆς δόξης“ κατὰ περιφρασιν νομίζω ὅτι ἔπει ὁ Ἀπόστολος, ἀντὶ τῶ, τῷ σώματι τῷ ἐνδόξῳ καὶ τῷ δεδοσμένῳ. Σημειώσω δὲ ὅτι ὁ Ἅγιος Μεθόδιος ἐν τῷ περὶ ἀναστάσεως λόγῳ, ὡς φησιν· τὸ σῶμα τοῦτο ἡμῶν, ἡμῶν εἰς αἰὶνόν σῶμα δόξης, πρὸ τῆς παραβάσεως τῶ Ἀδάμ, καὶ πόσον εὐδοξον ἦτον, ὡς ἐπεὶ μετὰ τὴν παραβάσιν, σῶμα λέγεται ταπεινώσεως, πρὸς συγκρίσιν ἐκείνης τῆς προτέρας δόξης, ἢ ἔχει πρὸ τῆς παραβάσεως· ἐπειδὴ, ἐν πρώτῳ δὲ ἦτον εὐδοξον, δὲ ἡδὲν ὀνομάζεται τώρα ταπεινόν· ταπεινώνεται γὰρ, καὶ ὀυτελὲς γίνεται τὸ εὐδοξον, διὰ τῆς ἀμαρτίας· ὅτι ἐκεῖνο ὅτι ἦτον πάντοτε ταπεινόν, ποτὲ δὲ ἡδὲν ἐπῆ τινος, ὅτι διὰ τὴν παραβάσιν ἐταπεινώθη, καδὼς καὶ ἡμῶν συνεπίζομεν νὰ λέγωμεν διὰ ἐκεῖνο ὅτι ἐπέστη, ἐάν πῶς, ὅτι ἔπεισε, καὶ ποτὲ δὲν λέγει τινος, ὅτι ἔπεισε, ἐκεῖνο ὅτι ἦν πάντοτε πεποιημένον· ὡς τὸ σῶμα, ἀφθαρτὸν, καὶ εὐδοξον γινόμενον, ἀνίσταται, καὶ οὐκ ἄλλο, καδὼς ἐφῆλθεν ὁ Ὡριγενεῖς.

κεσθε ἔτ' ἐξ ἑσπερίων, καὶ ἀκλόνητοι, καθὼς καὶ σέκεσθε, ἦγεν μὲ τὸ νὰ ἐλπίζετε ὅτι ἔχετε νὰ συνδοξασθῆτε μετὰ τὸν Χριστόν, ὡς προείπομεν. Βλέπε δὲ, ὡς ἀναγνώσας, πόσα ἐγκώμια πλέκει ὁ Παῦλος εἰς τὰς Φιλιππησίους· πρῶτον τὰς ὀνομάζει ἀδελφές, καὶ ὅχι ἀπλῶς ἀδελφές, ἀλλὰ ἀγαπητὰς ἀδελφές· καὶ πρὸς τούτοις τὰς ὀνομάζει καὶ ἐπιποθήτας, ἦγεν ζήταμένους ἀπὸ λόγου μα, πότε νὰ φανῆτε νὰ σὰς ἰδῶ· δεύτερον, τὰς ὀνομάζει χαράντες, καὶ τρίτον τὰς ὀνομάζει σέφανόντες, ἀπὸ τοῦ ὁποῖον τὸτο ὄνομα, καὶ ἐγκώμιον, ἄλλο ἐνδοξότερον δὲ εἶναι· τί γὰρ ἄλλο ἢμπορεῖ νὰ ᾖναι ἴσον, ἢ μεγαλύτερον, ἀπὸ τοῦ νὰ ᾖναι τινὰς τῶ Παύλου σέφανος; Καὶ σοχάσῃ, ἀγαπητέ, πῶς καὶ πρὸ τῆς συμβολῆς ἐγκωμιάσας τοὺς Φιλιππησίους ὁ Ἀπόστολος, εἰπὼν· „τὸ λοιπὸν ἀδελφοί μου, χαίρετε ἐν Κυρίῳ“ (Κεφ. γ'. ι.) καὶ μετὰ τὴν συμβολὴν, πάλιν ἐδῶ τὰς ἐγκωμιάζει· πόσον ἦτον ἐνάρτετοι καὶ ἀξιόλογοι οἱ ἐλλογήμενοι, ὥστε ὅτε ἀξιόωθησαν νὰ λάβουν τὴν τιμὴν ἀπὸ τοῦ μακάριον Παύλου.

2. „Εὐδοίαν παρακαλῶ, καὶ Σωτύχῳ παρακαλῶ, τὸ αὐτὸ φρονᾶν ἐν Κυρίῳ“.
3. „Καὶ ἐρωτῶ καὶ σὲ γνήσιε σύζυγε, συλλαμβάνει αὐταῖς“.

Αἱ γυναῖκες αὐταί, ὅτε ἀναφέρει ἐδῶ ὁ Παῦλος, νομίζω ὅτι ἦτον αἱ πρῶται, καὶ ἐναρτετώτεραι τῆς Ἐκκλησίας τῶν Φιλιππῶν· ταύτας δὲ ἀφιερῶν ὁ Ἀπόστολος εἰς τὸν ἄνδρα θαυμαστὸν, καὶ ἐνάρτετον, ὅς τις ἦτον ἢ ἀδελφὸς τῆς μῆτρὸς τῶν γυναικῶν τέκων, ἢ καὶ ἄνδρας αὐτῆς. Ἰσως δὲ καὶ ἦτον ἕτος ὁ δεσμοφύλαξ Στεφανᾶς, ὁ πισδύσας εἰς τὸν Χριστόν ἐν Φιλίπποις, καθὼς ἰσορῶσιν αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, (Κεφ. ις'.) καὶ ὡσαύτ' νὰ λέγῃ εἰς αὐτόν· πῶρα εἶσαι γνήσιος ἀδελφός, πῶρα εἶσαι ἄνδρας γνήσιος, αἰσῶς συμβουλή τῆς γυναικὸς ταύτης, καὶ μὲ τὸν αὐτὸν ζυγὸν τὰς τραβίξης εἰς τὸ ἔργον τῆ Θεοῦ. Μερικοὶ δὲ ἐπλανήθησαν ἀπὸ τοῦ λόγον τούτου, καὶ εἶπον, ὅτι ὁ Παῦλος προσκαλεῖ ἐδῶ τὴν γυναῖκα τὴν νὰ συμβουλή τῇ Εὐδοίᾳ, καὶ Σωτύχῳ, τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει ἔτι, καὶ διὰ τὴν ἀφήσας ὅλα τὰ ἄλλα, πῶς δηλαδὴ, αὐτὴ ἦτον γυνὴ τῷ Παύλῳ, πῶς δὲν ἀφῆκεν αὐτῷ εἰς Ταρσὸν τὴν πατερίδα, ἐν ᾗ ἐγεννήθη, ἢ εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, ἐν ᾗ ἀνέτρεφε; ἀλλὰ εἰς Φιλίππους· τὸτο μόνον λέγω, ὅτι ἔπρεπε νὰ εἴπῃ ὁ Παῦλος, ἐρωτῶ καὶ σὲ γνήσιε σύζυγε. Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει, ὅτι μερικοὶ θέλουν νὰ ᾖναι ὄνομα κύριον τὸ σύζυγε· ἐὰν δὲ ὁ Παῦλος ἦτον ἀνύπανδρος, ἢ δὲν ἦτον, ὅρα εἰς τὴν ὑπόσημειώσιν τῆς ζ'. Κεφαλαίᾳ τῆς α'. πρὸς Κορινθ. εἰχ. 8.

- „Αἵτινες ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ σωήθησάν μοι, μετὰ καὶ Κλήμεντος, καὶ τῶν λοιπῶν συνεργῶν μου“.

Δούμοι ἐβοήθησαν, λέγει. αἱ γυναῖκες αὐταῖς ὀλίγον εἰς τὸ κήρυγμα τῆς Εὐαγγελίας, ἀλλὰ πολὺ· καὶ μὴ ὅλον ὅτε ἦτον καὶ ἄλλοι πολλοὶ οἱ εἰς τὸτο μοι συνεργῶντες, καὶ μάλιστα ὁ Κλήμης, (1) σωήθησαν γὰρ, ἦγεν συνηγωνίσθησαν καὶ αὐταῖς μαζί με ἐμένα. Ἐπειδὴ τῷ τότε καιρῷ οἱ Χριστιανοί, καὶ ἄνδρες, καὶ γυναῖκες, ἐσυμβουλεύοντο, καὶ ἐσυναγωνίζοντο εἰς τὰ καλὰ, καὶ μετὰ λόγον, καὶ μετὰ ἔργον, καὶ μετὰ κάθε λογῆς τρόπον· καὶ ὁ κύριος ἄνδρας ἐτίμα τὸν ἄλλον ἄνδρα, καὶ ἡ μία γυναῖκα, ἐσυμβουλεύει τῷ ἄλλῳ γυναικί, καὶ οἱ ἄνδρες ἐβοήθησαν τὰς γυναῖκας, καὶ ἀντιστρόφως ἡ γυναῖκες ἐβοήθησαν τὰς ἄνδρας· ἀλλὰ πῶρα, πῶς πολιτοδόμεθα ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί; ἀλλοίμονον! οἱ ἄνδρες τὰς γυναῖκας, καὶ αἱ γυναῖκες τὰς ἄνδρας, καταβάλλομεν καὶ ἀπολλύομεν· διὰ τὸτο ἡ κατὰσσις τῆς ψυχῆς μας εἶναι ὅλως ἐναντία μετὰ τὴν κατὰσσιν τῶν παλαιῶν ἐκείνων Ἀγίων Χριστιανῶν, ἦγεν εἶναι διεσπασμένη καὶ ποιηρά.

„Ων

(1) Ὁ Ὁριγενὴς λέγει, ὅτι ὁ Κλήμης ἦτο, τὸν χρηματίσας Ἐπίσκοπος· καὶ ὅρα εἰς τὸν β'. Τόμον τῆς ὁποῖον ὁ Παῦλος ἐνδυμάται ἐδῶ, εἶναι ὁ τῆς Ῥώμης Ὁκτατάχου, σελίδ. 199.

„Ὡν τὰ ὀνόματα ἐν βίβλῳ ζωῆς“.

Βλέπεις ἀγαπῆτ', πόσῃν μεγάλῃ ἀρετῇ μαρτυρεῖ ὁ Παῦλος πῶς εἶχον αἱ αἰωτέραι γυναῖκες; δι' ὅ,τι ἐκείνο ὅπῃ εἶπεν ὁ Κύριος εἰς τὰς Ἀποστόλους „χαίρετε ὅτι τὰ ὀνόματά ὑμῶν ἐγγράφη ἐν τοῖς ἑρανοῖς“ (Λευκ. ι. 20.) τὸτο τὸ ἴδιον λέγει καὶ ὁ Παῦλος εἰς τὰς γυναῖκας ταύτας, ὅτι δηλαδὴ ἐγγράφησαν τὰ ὀνόματα τέτων μαζί με τὰς λοιπὰς, ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ζωῆς. βίβλος δὲ ζωῆς εἶναι ἡ γνῶσις καὶ ἡ φήρος τῆ Θεοῦ, ἡ ὁποία ἀπὸ ἐδῶ ἀκόμη, ἐφίφισε, καὶ ἐκύρωσε τὰ δάσῃ εἰς αὐτὰς τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, καθὼς καὶ ἐκ τῶ ἐναντίου ἐκείνου ὅπῃ δὲν πισθεύει, ἀπὸ ἐδῶ ἀκόμη εἶναι κατακεκριμένος, ὡς εἶπεν ὁ Κύριος. „ὁ ἀπίστων ἡδὴ κέκερται“ (Ἰω. γ'. 18.) καὶ τάχα τὸ ὄνομα πῶν ἀπίστων, ἢ πῶν ἀποδοκιμασμένων, καὶ ἀμετανοήτων Χριστιανῶν, εἶναι μὲν ἐξαλειμμένον ἀπὸ τοῦ βιβλίου τῆς ζωῆς, γεγραμμένον δὲ εἰς τὸ βιβλίον τῆς θανάτου.

4. „Χαίρετε ἐν Κυρίῳ πάντοτε“.

Καὶ αὖ ὁ Κύριος λέγει, ὅτι „μακάριοι οἱ πενθῶντες“ (Ματθ. ε. 4.) καὶ „μακάριοι οἱ κλαίοντες νῦν“ (Λευκ. ε'. 21.) πῶς ἐδῶ ὁ Παῦλος λέγει τὸ ἐναντίον, καὶ παραγγέλλει εἰς τὰς Φιλιππησίας τὰ χαίρειν; εἰς τὸ ἀποκεινόμεθα, ὅτι δεῦν εἶναι ἐναντία τὰ λόγια τοῦ Κυρίου, μετὰ τὸ λόγιον τὸτο τοῦ Ἀποστόλου διὰ τὴν τὰ πενθῶν τινὰς, καὶ τὰ κλαίειν, πῶς ἐλύπησε τὸν Θεὸν διὰ τὰς ἀμαρτίας τῶν, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος, καὶ αὐτὸ χαρὰ εἶναι, καὶ χαρὰν προξενεῖ, καὶ εἶναι τὸ ἴδιον μετὰ τὸ χαίρειν ὅπῃ λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος. „μακάριοι ἡ γάρ φησιν οἱ πενθῶντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται, καὶ μακάριοι οἱ κλαίοντες νῦν, ὅτι ἡ γέλῳτα προσενέσονται“.

Βλέπεις, ἀδελφέ, ὅτι, τὸ πένθος καὶ ὁ κλαυθμός, χαρὰ καὶ γέλῳτα προσενέσονται; ἔπειτα ὁ Παῦλος δεῦν εἶπεν ἀπλῶς, χαίρετε, ἀλλὰ ἐπρόσθεσεν, ἐν Κυρίῳ. ὁποῖος δὲ εἶναι ἐν τῷ Κυρίῳ, καὶ φυλάττει τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου, ἀπεχόμενος ἀπὸ τὰς ἀμαρτίας, αὐτὸς πάντοτε χαίρει, καὶ εὐφραίνεται, καὶ ἀλυσίδας λαμβάνει, καὶ ξέεται, καὶ βασιλεύεται εἰς τὸ σῶμα διὰ τὴν ἔχει ἔσωθεν τὴν συνείδησιν ὁφθαλμίζουσαν αὐτὸν, καὶ διὰ τὴν ἡ ἐλπίς τῶν μελλόντων ἀγαθῶν τὸν χαροποιεῖ. (1) ὅθεν εἶναι γεγραμμένον περὶ τῶν Ἀποστόλων, ὅτι ἀφ' ὧ ἐδάρθησαν, ἔχαιρον, διὰ τὴν μετὰ τὸν θάνατον ἀτιμάσθησαν διὰ τὸν Χριστόν.

(1) Καὶ ἐν τῇ πρὸς Θεσσαλονικεὺς δε' Ἐπιστολῇ πᾶσι τοῖς ἴδιον παραγγέλλει ὁ Ἀπόστολος λέγων, „πάντοτε χαίρετε“ (α'. Θεσ. ι. 16.) ἐπειδὴ δὲ πολλοὶ ἀγνώστοι λέγουσιν, ὅτι εἶναι ἀδύνατον πᾶσι οὕτω λέγειν ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, τὸ τὰ χαίρειν τινὰς πάντοτε, διὰ τὸ πᾶσι ὁ μέγας Βασιλεὺς ἐγγράφει ὁλόκληρον Λόγον περὶ τοῦτο, ἐπιγράφει αὐτὸν περὶ Εὐχαριστίας. εἰς τὸν ὅποιον ἀποδεικνύει, ὅτι τῷτο εἶναι δυνατόν. ἐν ᾧ καὶ ταῦτα λέγει, „οἱ ποίνον ἀπαιδεύονται ἔχοντες τὴν ἀποστολικὴν διανοίαν, καὶ μὴ συνιέντες, ὅτι πρὸς τὴν εὐαγγελικὴν ἡμᾶς προσκαλεῖται ζωὴν, πολλῶσι κατηγορήν τοῦ Παύλου, ὡς ἀδύνατον ἡμῖν διακρίνοντες. ἀλλὰ μὴ διδάσκειν ὡς αἱ τὰ χαίρειν εὐλόγως ἀφορμῇ, διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ μεγαλοδωρεῖαν ἡμῖν προκένωται. ὅλως δὲ ψυχῇ ἢ ἀπαξ προσεδέξατο τῷ καλῇ τῇ κτίσαντος, καὶ τοῖς ἐκὰς καλῶσιν ἐνδυσμῇ τῇ φαιδρύνειν, τὸ περὶ χαρὰς αὐτοῦ καὶ εὐδμον, ὑπὸ τῆς ποικίλης μεταπτώσεως τῶν σαρκικῶν παθημάτων, ἢ μεταβαλῇ. ἀλλὰ τὰ ποῖς ἄλλοις λυπηρὰ, προσθήκῃ εὐφρασύνης ποιησέται. οἷος ἦν ὁ Ἀπόστολος, εὐδοκῶν ἐν ἀδελφαῖς, ἐν θλίψεσιν, ἐν διωγμοῖς, ἐν ἀνάγκαις, καυχώμενος ἐκαστῇ τῇ ἐνδύει ποιούμενος ἐν λιμῇ, καὶ δίψῃ, ἐν ψυχῇ, καὶ γυμνοσίῃ, ἐν διωγμοῖς, καὶ σενωχωρίαις. ἐφ' οἷς ἄλλοι δυσαναχέτωσι, καὶ πρὸς τὸν βίον ἀπαγορεύουσιν, ἐπὶ τῷτο

αὐτοῦ ἀγαλλιώμενος“. Οὐ μόνον δὲ τὸ πένθος, καὶ ὁ κλαυθμός διὰ τὴν ἐλπίδα τῆς μελλούσης μακαριότητος προξενεῖ χαρὰν, ἀλλὰ προξενεῖ χαρὰν καὶ αὐτὰ καθ' αὐτὰ. καὶ ἐν ᾧ καὶ τῷ πενθῶν τινὰς καὶ κλαίειν, ὑδύνεται καὶ χαίρει. ὅθεν καὶ χαρμολύπῃ τὸ πένθος ἦτον οἱ δεῦν Πατέρες. Καὶ ὁ μέγας δὲ Βασιλεὺς κατὰ φυσικὸν λόγον πᾶσι ἀποδεικνύει λέγων, „αἱ γὰρ ἐκ τῆς λύπης ἀναδυμιάσεις, καὶ οἱ ἐκ τῆς ἐπὶ τὸ βάθος τοῦ θυμοῦ συστολῆς ἀναπνεύμενοι ἄτμοι, τὰ χρίματα πληρύνει τὰ ἐγκεφαλὰ, περιδόνει τὴν κεφαλὴν, ἰλίγγες ἐμποιῶντες, καὶ σκοτώσεις. ἵτα τὸ πάχος τῶν ἰσχυρῶν, ἢ τὸ πῶς ὑγρὸ βάρος εἰς δάκρυον, ὡς περὶ νεφρὸς εἰς τὰ κατὰ, διαλυόμενον, δι' ὅχτων τινῶν τῶν κατὰ τὰς ὀφθαλμοὺς πόρων ἀποσκηδύζεται. εἴδεν καὶ ἡδονὴν, τῆς, φησὶ, τοῖς λυπημένοις περὶ τὸν θῆνον, λανθάνοντος διὰ τὴν κλαίειν κενόμενος αὐτοῖς τὰ βαρύνοντος“. Λέγει δὲ καὶ ὁ Κορέσιος εἰς τὸ ρητὸν τὸτο τοῦ Ἀποστόλου ταῦτα, „ὁ οὐράνιος ἐν μόνῳ τῷ Κυρίῳ τὴν χαρὰν ἔχει, ἢ τῇ εὐφραυνόμενος, ἢ τῇ λυπούμενος. ἢ γὰρ χαρὰ ἐν τῇ πίστει, ἐν τῇ χαρῇ, ἐν τῇ εὐσεβείᾳ, ἐν τῇ ἐλπίδι, ἐν τῇ μίσει τῶν μελλόντων. Ἀρμῶν εἰς τὸ παρὸν ρητὸν καὶ ἐκείνο ὅπῃ ἐλεγεν ὁ μέγας Ἀπόστολος, ὅτι κατὰ ἄλλον τρόπον δεῦν νικᾷ τινὰς τὸν ἐχθρόν, παρὰ ἀνίσως πολεμῶντας αὐτόν, ἐν τοῖς πνευματικοῖς ὁφθαλμοῖς πάντοτε.

X x 2.

5ον· „οἱ μὲν ἔν ἐπορεύοντο χαίροντες ἀπὸ προσώπου τῶ σωθεῖν, ὅτι ὑπὲρ τῶ ὀνόματος „ αὐτὴ κατηξιώθησαν ἀτιμασθῆναι“. (Πράξ. ε. 41.)

„Πάλιν ἐρῶ χαίρετε“.

Επειδὴ πῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἡ φύσις, καὶ μεταβολὴ λύπῃ προξενεῖ, διὰ τὸ ὁ Παῦλος μὲ τὸν διπλασιασμὸν ὅπῃ κάμνει ἐδῶ πῶς χαρᾶς, ἀποδεικνύει εἰς τὰς Φιλιππησίους, ὅτι πρέπει νὰ χαίρουν πάντοτε κατὰ Κύριον.

5. „Τὸ ἐπιακὲς ὑμῶν γνωστὸν πᾶσιν ἀνθρώποις“.

Επειδὴ ἀνωτέρω ἐκατηγόρησε τὰς τρυφιλῆς Χριστιανὰς ὁ Ἀπόστολος, ὡς ἐχθρὰς τῶ Σταυροῦ, διὰ τὸ ἐδῶ συμβαλῆναι τὰς Φιλιππησίας, νὰ μὴ φέρονται πρὸς τὰς ποίετας μὲ ἔχθραν, καὶ μῖσος, ἀλλὰ νὰ μεταχειρίζονται αὐτὰς μὲ ἐπιείκειαν, καὶ πραότητα, καὶ καὶ ἐχθροὶ αὐτῶν εἶναι (1).

6. „Ὁ Κύριος ἐγγὺς, μηδεὶ μεμνᾷτε“.

Ισως ἐκ πῶν Φιλιππησίων τινες ὀλιγόπιστοι ἤθελαν εἰπῆν, ὅτι ζηλοῦμεν τὰς τρυφιλούς Χριστιανὰς, διὰ τὸ αὐτοὶ μὲν δύνανται εἰς αἴεσιν, ἡμεῖς δὲ δύνανται εἰς θλίψιν καὶ στενοχωρίαν· ὅθεν πρὸς τὰς ἀποκεινόμενος ὁ Ἀπόστολος λέγει· ὁ Κύριος εἶναι κοντὰ νὰ ἔλθῃ, καὶ σχεδὸν ἔφθασεν ἡ ἡμέρα τῆς κτίσεως, ὅθεν ἂν μὴ σὰς μέλη ἀδελφοί, διὰ τὴν ἐκείνων τρυφίαν, καὶ αἴεσιν, ἔτε διὰ τὴν ἐδικὴν σας θλίψιν· ἐπειδὴ ἐκεῖνοι μὲν ἔχον νὰ δώσωσι λόγον εἰς τὸν Θεὸν διὰ τὴν τρυφίαν σας, ἐσεῖς δὲ θέλετε ἀναπαυθῆτε διὰ τὰς θλίψεις σας, εἰς τὰς κόλπας τῶ Ἀβραάμ.

„Ἀλλ' ἐν παντὶ τῇ προσόχῃ, καὶ τῇ δεήσει μετὰ δ' χαρισίας τὰ αἰτήματα ὑμῶν γνωρίζετε πρὸς τὸν Θεόν“.

Ιδὲ καὶ ἄλλῃ παρηγορίαν προσφέρει ἐδῶ εἰς τὰς Φιλιππησίας ὁ Θεὸς Παῦλος· αὕτη δὲ εἶναι, τὸ νὰ προσδύχωνται εἰς κάθε πρᾶγμα, καὶ περισσασιν, ὅπῃ τὰς ἀκολουθεῖ, ἀλλὰ νὰ προσδύχωνται μετὰ δ' χαρισίας· ἐπειδὴ, πῶς θέλει ζητήσει τινὰς ἀπὸ τὸν Θεὸν τὰ μέλλοντα ζητήματά τε, ὅταν δὲν δ' χαρισίῃ πρῶτον τὸν Θεόν, διὰ τὰ ἀπερασμὲνα ζητήματα ὅπῃ τὰ ἐχάρισεν; ὥστε διὰ ὅλα τὰ πρᾶγματα, καὶ διὰ αὐτὰ τὰ φαινόμενα ἐναντία καὶ θλίβερα, πρέπει νὰ δ' χαρισῶν οἱ Χριστιανοὶ τὸν Θεόν· δι' ὅτι, τὸ νὰ δ' χαρισῶν τινὰς τὸν Θεόν ὅταν ἀπολαμβάνῃ τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰς δ' τυχίας τῶ κόσμου, τὸ ἢ φύσις πῶν πραγμάτων χρεωσικῶς τὸ ἀπαιτεῖ· ὅθεν εἶπεν ὁ Φαλμαδός· „ἐξομολογήσεται σοι (ἢ γὰρ θέλει δοξολογήσει καὶ δ' χαρισίῃ σε Κύριε ὁ ἄνθρωπος) ὅταν ἀγαθῶς αὐτῷ“ (Ψαλ. μί. 19.) ἢ γὰρ ὅταν δώσης εἰς αὐτὸν ἀγαθὰ, καὶ δ' τυχίας· τὸ δὲ νὰ εὐχαρισῇ τινὰς τὸν Θεόν καὶ εἰς τὰ ἐναντία, ἢτοι εἰς τὰς δυσυχίας, καὶ θλίψεις, τὸ εἶναι τῇ ἀληθείᾳ ψυχῆς εὐγνώμονος, καὶ εὐχαρίστη κατόρθωμα. (2) Αἱ πιαῦται λοιπὸν εὐχαριστικαὶ προσόχαι, φατερόνεσι τὰ αἰτήματά μας πρὸς τὸν Θεόν· τὰς δὲ προσόχας, ὅπῃ δὲν προσφέρονται μὲ εὐχαρίστην, αὐτὰς ὁ Θεὸς δὲν τὰς γνωρίζει, καὶ ἀκολουθεῖ, ἔτε τὰς εἰσακτεῖ.

7. „Καὶ

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος ἄνω ἐρμηνεύει τὸ ῥητὸν τῶ „ φέρετε γενναίως πῶν ἐναντίων τὰς προσβολὰς“ μὴ αὐτὸς μὴν δε κακῶ πὸ κακόν.

(2) Ὅθεν καὶ ὁ ἁγίος Χρυσόστομος ἐκτινάζει πάντως νὰ λέγῃ τῶ πρὸς ἀξιωματικόν ἀπόφθεγμα εἰς κάθε περιστάσειν· „δόξα τῷ Θεῷ πάντων εὐεκεν“ ὅπερ „ὁ παύσομαι ἐπιλέγων ἢ ἐπὶ πᾶσι μοι οὕτως συμβαί-

νυσιν“. (Ἐπιστολὴ ι. α'. πρὸς τὴν Ὀλυμπιάδα) Τὸν δὲ ἁγίον Χρυσόστομον πάλιν μιμούμενος ὁ μέγας πῶς Θεσσαλονίκης Γρηγόριος, αὐτὸ τῶ ἐκτινάζει νὰ λέγῃ εἰς κάθε ὑπόθεσιν, ὡς ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ ὁραται. Ὅρα καὶ πῶν ι. ε'. εἰχ. αὐτ. γ'. Κεφαλ. πῶς πρὸς Κολλασαί, ἦτοι πῶς „εὐχαρίστη γίνεσθαι“.

7. „Καὶ ἡ εἰρήνῃ τῷ Θεοῦ ἡ ὑπερέχουσα παῦται νοῦν, φανερώσει τὰς καρδίας ὑμῶν, καὶ τὰ νοήματα ὑμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ“.

Εἰρηνίω τῷ Θεῷ ὀνομάζει ὁ Παῦλος, τὴν καταλλαγὴν, καὶ φιλίωσιν πῶν ἀνθρώπων, ὅτε ἔκαμιν ὁ Υἱὸς διὰ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας μετὰ τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα· αὕτη δὲ ἡ εἰρήνῃ, καὶ καταλλαγῇ, ὑπερέχει ἀληθῶς κάθε νῦν, ὅχι μόνον πῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ πῶν Ἀγγέλων, ὡς αὐτὸς ἐλέγχει ἐν τῇ· ὅτι ὁ Χριστὸς ὅτε μᾶς ἐλύτρωσε, καὶ μᾶς εἰρηνόωσε μετὰ τὸν Θεόν, καθὼς δὲ δύναται νὰ καταλάβῃ τὸ πᾶν κτίσος νῦν, καὶ πεπερασμένους· (ἐπεὶδὴ τίς ἠθέλησεν ἐλπίσῃ ποτὲ, ὅτι ἔχεν νὰ χαρισθῇ εἰς ἡμᾶς τὰς ἀνθρώπους τόσα ἀγαθὰ; ἢ πῶς ἔχομεν νὰ φιλιωθῶμεν μετὰ τὸν Θεόν, οἱ πρῶτοι ὄντες μεγάλοι ἐχθροὶ τῶν (1); βέβαια οὐδεὶς·) αὐτὸς, λέγω, ὁ Χριστὸς, ὅτε μᾶς εἰρηνόωσε, καὶ μᾶς ἐφιλίωσε ἐν τῇ, αὐτὸς ἄμποτε νὰ σᾶς φυλάξῃ, καὶ νὰ προασφαλίσῃ τὰς καρδίας, καὶ τὰς διαλογισμύσας ἐν εἰρηνῇ καὶ ἀπαρξίᾳ, ὥστε ὅτε νὰ μὴ ἐννοήσεται κανεὶς πονηρόν, καὶ μὴ ἀρέσκον εἰς τὴν θείαν τὴν μεγαλειότητα (2)· ἡ εἰρηνίω ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Ἀποστόλος τὸ χάρισμα τῆς εἰρήνης, τὸ ὁποῖον ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τὰς Ἀποστόλους, καὶ διὰ τῶν Ἀποστόλων εἰς πάντας τὰς Χριστιανούς, εἰπὼν· „εἰρηνίω ἀφίημι ὑμῖν, εἰρήνῃ τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν“· (Ἰωάν. 14. 27.) Αὕτη λοιπὸν, λέγει, ἡ εἰρήνῃ, θέλει σᾶς φυλάξῃ ἡσύχως, καὶ ἀπαρξῇ, διὰ τὴν καὶ ἡ εἰρηνίω αὕτη κάθε νῦν ὑπερβαίνει· ἐπεὶδὴ διὰ μέσου αὐτῆς μᾶς προσάγει ὁ Κύριος νὰ εἰρηνεύωμεν μετὰ τὰς ἐχθρὰς μας, καὶ μετὰ ἐκείνους ὅτε μᾶς ἀδικῶν, τὸ ὁποῖον εἶναι ὑπερφυσικόν, καὶ παράδοξον· „μετὰ πῶν μισάντων γάρ φησιν τὴν εἰρηνίω, ἡμῶν εἰρηνικός“· (Φαλ. ριθ'. 6.) Ἀνίσως δὲ ἡ εἰρηνίω τῷ Θεῷ ὑπερβαίνει κάθε νῦν, καὶ πέρας δὲν ἔχει· „τῆς εἰρήνης γὰρ αὐτὴ ἐκ ἔστιν ὅριον“· (Ἠσ. 54.) πόσω μᾶλλον ἡ εἰρήνῃ; ὅθεν αἰσχυρέσθωσαν οἱ Εὐνομιανοὶ, οἱ καυχώμενοι ὅτι καταλαμβαίναν τὴν εἰρήνῃ τῷ Θεῷ· τὸ δὲ „ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ“ ἐπρόσθεσεν ὁ Παῦλος διὰ νὰ φανερώσῃ ὅτι ἡ εἰρηνίω αὕτη θέλει τὰς φυλάξῃ ἐν τῷ Χριστῷ, ἦγεν διὰ τὴν μὴ ἐκπέσειν ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ μένῃ εἰς αὐτὸν σῶματός·

8. „Τὸ λοιπὸν ἀδελφοί“.

Τῆς πρὸς τοὺς λόγους λέγει ὁ μακάριος Παῦλος, ὡς αὐτὸς ἐσπεύδαζε νὰ ἀφήσῃ τὸν κόσμον τῶν, καὶ ὡς αὐτὸς νὰ μὴ ἔχῃ πλέον καμμίαν κοινωνίαν, καὶ σχέσιν πρὸς τὰ παρόντα πράγματα.

„Ὅσα ἀληθῆ“.

Συλλογίζεσθε, λέγει, καὶ σοφάζεσθε, ἀδελφοί μου, ὅλα ὅσα εἶναι ἀληθῆ, ἦγεν ἐν ἀρέτῃ, ἐπεὶδὴ ἡ κακία εἶναι ψευδὸς, ὁμοίως καὶ ἡ τῆς κακίας ἀπόλαυσις, καὶ ἡδονή.

„Ὅσα

(1) Ὅθεν καὶ ὁ κρυφιομύνης Διονύσιος περὶ τῆς εἰρήνης παύσης ὅπως ἐκφαντορικῶς λέγει· „τί ἄν τις εἴποι, περὶ τῆς κατὰ Χριστὸν ἐρηνοχύτου φιλανθρωπίας, καδ' ἦν ἡ μὴ μᾶδωμεν ἐστὶ πολεμῆν, οὔτε ἐαυτοῖς, οὔτε ἀλλήλοις, ὅτε Ἀγγέλοις; ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς πᾶσι θεῶν, κατὰ δύναμιν συνεργήσομεν, κατὰ πρόνοιαν Ἰησοῦ, πᾶσι πᾶσι ἐν πᾶσιν ἐνεργήσαντος, καὶ ποιήσαντος εἰρήνῃν ἀρρήτων καὶ ἐξ αἰῶνος προωρισμένων, καὶ ἀποκαταστασάντων ἡμᾶς ἐαυτῷ ἐν Πνεύματι, καὶ δι' ἐαυτῶν, καὶ ἐν ἐαυτῷ, τῷ Πατρὶ“· (Περὶ θείων ὀνομάτων. Κεφ. 14.) Καὶ πάλιν λέγει· „Περὶ μὲν ἐν αὐτῇ, ἐστὶ πᾶσι ἐστὶ, τῆς θείας εἰρήνης, καὶ ἡσυχίας, καὶ ὁ ἰσχυρὸς Ἰησοῦς ἀφ' ἑαυτοῦ καλεῖ, καὶ ἐπὶ πᾶσαν γινώσκον, μένῃ πρὸς δὲ ἀκινήσιαν· ὅπως τε ἡμεῖς, καὶ ἡσυχίαν ἄγῃ, καὶ ὅπως ἐν ἐαυτῇ, καὶ ἐν ἐαυτῇ ἐστὶ, καὶ πρὸς ἐαυτὴν ὅλην ὅλην ὑπερήνηται, καὶ ὅτε ἐν ἐαυτῇ, τὴν ἡσυχίαν, καὶ πᾶσι πᾶσι ἐαυτῇ, ἀπολύει

„τὴν ἐαυτοῦ ἐν ὅσῃν· ἀλλὰ καὶ πρόνοιαν ἐπὶ πᾶσι, ἐν ὅσῃν ὅλην μένῃ δι' ὑπερβολῆς τῆς πᾶσι ὑπερεχούσης, ἐν ὅσῃν, οὔτε ἐπὶ, οὔτε ἐννοῶσιν τινὶ πᾶσι ὄντων, οὔτε δεικνύον, οὔτε ἐφικτόν“· (Αὐτοῦ.)

(2) Ὅθεν καὶ ὁ μέγας τῆς Θεσσαλονίκης Γρηγόριος δῶρον χωρητικόν πῶν χαρισμάτων τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, τὴν πᾶν λογισμῶν ἐρήνῃν ἀνέμασεν, ἐν τοῖς πρὸς τὴν Ζεῖν καὶ τῇ ἀληθείᾳ ὅποιος ἀγαθὸς νὰ κατοικήσῃ ἐν τῇ καρδίᾳ τῇ ὅτῃς εἰρήνης Ἀρχῶν καὶ Βασιλέως Θεός, πρέπει πάντοτε νὰ φυλάττῃ ἐν εἰρηνῇ καὶ ἀπαρξίᾳ τὴν καρδίαν, καὶ διὰ κανεὶς πράγμα νὰ μὴ παρατασσεται πώποτε· ἐπεὶδὴ ὁ πότος καὶ ἡ κατοικία τῇ εἰρηνικῇ Θεῷ, ἐν εἰρηνῇ πρέπει νὰ ᾔῃ, καθὼς γέγραπται· „ἐγενήθη ἐν εἰρηνῇ ὁ πότος αὐτοῦ“· (Φαλ. ο. 2.) πόσων δὲ λογίων εἶναι ἡ εἰρήνῃ, ὅρα ἐν τῇ ὑποσημαίνον τῇ, δικαιούται ἐκ πίστεως εἰρήνῃν ἐν ὅσῃν πρὸς τὸν Θεόν· (Ρωμ. 1.)

„Ὅσα σεμνά“.

Συλλογίζεσθε, λέγει, ἀδελφοί μου, ὅσα εἶναι σεμνά, καὶ ἄξια τῆς πῶν Οὐρανῶν Βασιλείας, καὶ ὅχι ὅσα εἶναι αἰσχρά, καὶ σιγχαμερά, τῶν γηϊνοφρόνων, καὶ σαρκικῶν ἀνθρώπων ἴδια.

„Ὅσα ἀγνά“.

Συλλογίζεσθε, λέγει, ἀδελφοί μου, καὶ ὅσα εἶναι καθαρὰ, καὶ σὰς φυλάττειν ἐν παρθε-
νίᾳ καὶ σωφροσύνῃ, ὅποια μάλιστα εἶναι ἡ νηστεία, καὶ ἡ ἐγκράτεια τῆς γαστρὸς, καὶ τῶν τρυ-
φηλῶν βρωμάτων· τὸ γὰρ φαίνεται ὅτι λέγει εἰς τὰς κοιλιόδύλας, περὶ ὧν εἶπεν ἀνωτέ-
ρω τό· „ὧν ὁ Θεὸς ἡ κοιλία“.

„Ὅσα προσφιλῆ“.

Ηγὼν συλλογίζεσθε ὅσα εἶναι ἀγαπητὰ, καὶ εὐάρεστα εἰς τὸν Θεόν, καὶ εἰς τὰς ἀνθρώ-
πους· τοῦτο δὲ εἶπε, διὰ τὰ μὴ προσκρῆν, καὶ τὰ μάχωνται οἱ Φιλιππησίοι μὲ τινὰ
ἀνθρώπον.

„Ὅσα εὐφημα· ἢ τις ἀρετὴ, καὶ ἢ τις ἔπαινος“.

Βλέπετε, ἀγαπητέ, ὅτι ὁ Ἀπόστολος θέλει τὰ προνοῦνται οἱ Χριστιανοὶ καὶ διὰ τὰς ἀν-
θρώπους; ὅχι δὲ ἀπλῶς, καὶ ὡς ἔτυχε τὰ προνοῦνται δι' αὐτὰς, ἀλλὰ ἐργαζόμενοι τὰς
ἀρετὰς, καὶ τὰ καλὰ ἔργα, τὰ ὅποια εἶναι, κοντὰ εἰς τὰς ἀνθρώπους ἐπαινετὰ, καὶ εὐφη-
μισμικά· ὥστε ὅπως, τὰ μὴ δίδων εἰς αὐτὰς αἰτίαν σκανδάλου, μὲ καμμίαν κακίαν.

„Ταῦτα λογίζεσθε“.

Οὕτω τὰ ἄνω εἰρημνικά καλὰ καὶ τὰς ἀρετὰς ἐδῶ τὰς ἀπέδωκεν ὁ Παῦλος εἰπὼν, ὅτι
ὅλα αὐτὰ τὰ συλλογίζεσθε, καὶ τὰ μελετᾶτε, ἀδελφοί μου Χριστιανοί· διὰ τί δὲ εἶπε, τὰ
συλλογίζεσθε; διὰ τί ἀπὸ τῆς καλῆς συλλογισμῆς γεννῶνται καὶ τὰ καλὰ λόγια, καὶ τὰ
καλὰ ἔργα· καθὼς ἐκ τῆς ἐναντίας, ἀπὸ τῆς κακῆς συλλογισμῆς, γεννῶνται καὶ τὰ κα-
κὰ λόγια, καὶ τὰ κακὰ ἔργα· ρίζα γὰρ εἶναι, ὁ λογισμὸς τῆς ἀνθρώπου· κλάδοι δὲ καὶ
καρποὶ, εἶναι τὰ λόγια, καὶ τὰ ἔργα (1).

9. „Ἄ καὶ ἐμάθετε, καὶ παρελάβετε, καὶ ἄδετε ἐν ἐμοί“.

Επειδὴ δὲ ἦτον δυνατόν τὰ παραγγέλλει λεπτομερῶς ὁ Παῦλος εἰς τὰς Χριστιανὰς, διὰ
τὸ κάθε εἶδος ξεχωριστὰ, πῶς τὰ ἐμβαίνειν εἰς τὸν οἶκόν τας, πῶς τὰ ἀγαίνειν ἔξω, πῶς
τὰ λαλεῖν, ποῖα σχήματα τὰ ἔχον, καὶ ἀπλῶς μὲ ποῖα χρυσὰ ἡθὴ πρέπει τὰ πολιτεύων-
ται· διὰ τὸ ταῦτα πάντα εἰς εἷς κεφάλαιον συμπεριλαβὼν ἐδῶ λέγει, αὐτὰ τὰ συλλογί-
ζεσθε, καὶ τὰ μελετᾶτε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, ὅσα ἐμάθετε, καὶ ἠκούσατε διὰ τὴν λόγῳ τῆς
διδασκαλίας μου, καὶ ὅσα παρελάβετε διὰ γραμμάτων, καὶ ὅσα εἶδετε εἰς ἐμένα διὰ τῶν ἔρ-
γων αὐτῶν· ἐπειδὴ, ὡς προείπομεν, τὸ εἶναι ἀρετὴ, καὶ ἀρετικώτατη διδασκαλία, τὸ τὰ
δείχνει ὁ Διδάσκαλος τὸν ἑαυτὸν τὰ εἰς τὰς μαθητάς τας, τύπον καὶ παράδειγμα τῆς ἀρετῆς,
διὰ τῶν καλῶν τὰ ἔργων.

„Ταῦ-“

(1) Διὰ τὸ εἶπε ὁ μέγας Βασίλειος· „πρώτως ἐν
μακαριστῶν τῶ ἐν τῇ διανοίᾳ ἡμῶν καθαρὸν· ἐπειδὴ ῥί-
ζα τῶν διὰ τὴν σῶματι ἐνεργειῶν, τὸ ἐν καρδίᾳ βέ-
λδμα· ἡ γὰρ μοιχεία ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ φιληδόνου
πρώτον ἀναφλεχθεῖσα, ἔτι τὴν διὰ τὴν σῶματι φθο-
ρὰν ἀπεργάζεται· ὅθεν καὶ ὁ Κύριος ἐδίδωκεν φησιν

„εἶναι τὰ κοινῇ τὸν ἀνθρώπον“. (Ἑρμηνεία εἰς τὸν
ἀ. φαλμόν.) Ὅρα καὶ εἰς τὰς ὑποσημασθεὶς τὰ „ποιον-
τες τὰ δειλήματα τῶν διανοιῶν“. (Ἐφ. β'. 3.)
Καὶ τοῦ „μὴ δίδωτε τόπον τῷ διαβόλῳ“. (Ἐφ.
δ'. 27.) Καὶ τὸ „ἡ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ Πιῶ-
ματος“. (Γαλ. ε'. 17.)

„ Ταῦτα πράσσετε “.

Δὲν εἶναι, λέγει, ἀρκετὸν εἰς ἐσᾶς Χερσικανοὶ τὸ νὰ συλλογίζεσθε μὲ τὸν νῦν μόνον τὰ αὐτὰ εἰρημικά καλὰ, ἕτε νὰ τὰ λέγετε μόνον μὲ τὸ στόμα, ἀλλὰ καὶ νὰ τὰ κάμνετε μὲ τὰ ἔργα.

„ Καὶ ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης ἔσαι μεθ' ἡμῶν “.

Ἡ ποὶ εἰς ταῦτα πάντα τὰ καλὰ συλλογίζεσθε, ἀδελφοί μου, καὶ λέγετε, καὶ κάμνετε, βέβαια θέλετε δρεῖσκεσθε πάντοτε εἰς εἰρήνῃ, καὶ ἡσυχίαν· δι' ὅτι, ἀνίσως εἰρηνόδωμον πρῶτον μὲ τὸν Θεὸν διὰ τῆς ἐργασίας τῶν ἀπολῶν τε, δούτερον μὲ τὸν ἑαυτὸν μας, διὰ τῆς ἀποδιώξεως τῶν παθῶν, καὶ τῆς ἡσυχίας τῆς συνειδήσεως, μὴ ἐλεγχέσης ἡμᾶς εἰς καίνονα πράγμα, καὶ τρεῖτον, εἰς εἰρηνόδωμον μὲ τὸς ἀνθρώπους, καὶ δὲν μαχώμεθα μὲ αὐτοὺς, βέβαια ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης, θέλει εἶναι μαζί με ἡμᾶς· διὰ τί, αὐτὸς ὁ Θεὸς μᾶς κωνηγὰ νὰ μᾶς πιάσῃ ὅταν φεύγωμεν ἀπὸ λόγου τε, πῶς δὲν θέλει μείνῃ με ἡμᾶς, ὅταν ἡμεῖς πλησιάζωμεν εἰς αὐτὸν διὰ τῆς τῶν ἀρετῶν ἐργασίας; Λέγεται δὲ Θεὸς εἰρήνης ὁ Θεός, διὰ τὸ αὐτοῦ, ὅχι μόνον ἔχει καθε εἰρήνῃ, καὶ ἀπαρξίαν εἰς τὸν ἑαυτὸν τε, μᾶλλον δὲ, εἶναι αὐτοπειρῶν, καὶ πέλαγος ἀπειρον εἰρήνης, ὡσαν ὅπῃ δὲν δρεῖσκεται καίνονα πάθος, καὶ ἐναντίον, νὰ τὸν ἐνοχλήσῃ ἕξωθεν· δι' ὃ καὶ „ τῆς εἰρήνης Βασιλεὺς λέγεται, καὶ ἀρχὸν εἰρήνης “· (Ἡσ. θ'. β.) ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ αὐτοῦ εἶναι ὁ αἷτιος, καὶ ἀρχηγὸς καθε εἰρήνης εἰς ὅλα τὰ κτίσματα, τόσοι αἰσθητὰ, ὅσον καὶ νοητὰ (1).

10. „ Ἐχάρην δὲ ἐν Κυρίῳ μεγάλως, ὅτι ἤδη ποτε αὐτεθάλετε εἰς τὸ ὑπὲρ ἑμῶ φρονεῖν “.

Δὲν ἐχάρηκα, λέγει, κοσμικῶς, εἰδὲ καθὼς χαίρειν οἱ βιωτικοὶ ἄνθρωποι διὰ τὰ πῦ κόσμῳ καλὰ, ἀλλὰ ἐχάρην ἐν Κυρίῳ καὶ πνευματικῶς· ὅχι διὰ τὸ ἐγὼ εὐρήκα ἀνάπαυσιν ἀπὸ τὰ χρειώδη ὅπῃ μοι ἐσείλετε, ἀλλὰ διὰ τὸ ἐσεῖς ἀδελφοί μου, ἐπροκόψετε εἰς τὴν ἀρετὴν τῆς μεταδόσεως, καὶ ἐλεημοσιύης· ὅθεν καὶ μεγάλως ἐχάρην, διὰ τὴν μεγάλῃ προκοπῇ, καὶ ὠφέλειαν σας· ἡσυχῶς δὲ, καὶ ὀλίγοντι ἐπιπληξας τὰς Φιλιππησίους ὁ Ἀπόστολος, διὰ τὸ ἐπέραςε πολὺς καιρὸς, καὶ δὲν ἐφρόντισαν νὰ τὰ σείλῃν τὰ χρειώδη, καὶ διδάξας αὐτοὺς νὰ κάμνῃσι συνεχῶς καὶ πάντοτε τῷ, καὶ νὰ μεταδίδῃσι, πάλιν ἐσουσκίασε τὴν ἐπιτίμησιν αὐτῶν καὶ ἐπίπληξιν· δι' ὃ, τι τὸ, „ ἤδη ποτε “ χρόνον φανερόντοι πολὺ καὶ τὸ, „ αὐτεθάλετε δὲ “ εἶπον εἰς αὐτοὺς, διὰ νὰ φαιερῶσιν, ὅτι καθὼς τὰ δένδρα ὅπῃ βλαστήσεν, εἴπειτα ξηρανθῇ, καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν ἀναβλαστήσεν· ἔτσι, λέγει, καὶ ἐσεῖς ἀδελφοί, ἐφανήκατε μὲν εἰς τὴν ἀρχὴν μεταδοτικοί, εἴπειτα ἐπαύσατε τὴν μεταδοσιν καὶ ἐμαραῦθητε, καὶ πάλιν ἐφανήκατε ὑστερον μεταδοτικοί, καὶ ὤξαναβλαστήσατε· ὥστε ἔπος ὁ λόγος εἶναι ἐν ταῦτῳ καὶ ἐπίπληξις, καὶ ἐπαινος· ἐπεὶ δὲ δὲν εἶναι ὀλίγον κατόρθωμα, τὸ νὰ ξαναβλαστήσῃ πάλιν τινὰς ἀφ' ἧς μαρὰνθῃ. Διὰ νὰ μὴ νομίσῃ δέ τινας, ὅτι καὶ εἰς τὰς ἄλλας ἀρετὰς ἐμαραῦθησαν οἱ Φιλιππησίους, διὰ τὸ ἀκολάθως λέγει εἰς „ τὸ ὑπὲρ ἑμῶ φρονεῖν “ Εἰς τῷ, λέγει, μόνον ἐμαραῦθητε εἰς τὸ νὰ φροντίζετε διὰ τὰς ἀναγκαίας χρείας μου. Ἀξιὸν δὲ εἶναι νὰ ζητήσῃ τινὰς, πῶς ὁ Παῦλος ὅπῃ εἶπον ἐκ μέρες τῷ Κυρίου ἐν ταῖς Πράξεσιν εἰς τὰς Πρεσβυτέρους τῆς Ἐφέσου· „ αὐτοὺς γὰρ εἶπε μακάριόν ἐστι διδόναι μᾶλλον, ἢ λαμβάνειν “· (Πράξ. κ'. 435.) καὶ πάλιν πρὸς τὰς Κορινθίους· „ καλόν μοι μᾶλλον ἀποθανεῖν, ἢ τὸ καύχημά μου, ἵνα τις κενώσῃ “· (1. Κορινθ. θ'. 15.) ἦγαν, τὸ νὰ μὴ

(1) Διὰ τὸ πᾶν πάλιν εἶπε τὸ πετεινὸν τοῦ οὐρανοῦ ὁ Ἀρεοπαγίτης Διονύσιος περὶ τῆς θείας καὶ ἀρχισυνάγωγῃς εἰρήνης· „ ἀγε δὴ τὴν θείαν, καὶ ἀρχισυνάγωγον εἰρήνῃ, ὅμοις ἐλευσάμοις ἀνδραγαθίᾳ “ αὕτη ἐστὶν ἡ πάντων ἐνωτική, καὶ τῆς ἀπάντων ὁμονοία τε, καὶ συμφύτης γεννητική, καὶ ἀπεργαστική· δι' ὃ καὶ πάντα αὐτῆς ἐφίεται, τὸ μερῶν αὐτῶν πληθὺς ἐπιστρέ-

φῆσαι, εἰς τὴν ὅλῃν ἐνότητά, καὶ τὸν ἐμφύλιον τοῦ παντὸς πόλεμον ἐνέσσει, εἰς ὁμονοίαν σωοικίαν· πρῶτον γὰρ ἐπὶ πάντι, καὶ μεταδίδωσι πᾶσιν οἰκίᾳ αὐτῶν τοῖς ἑαυτοῖς, καὶ ὑπερβλύζει περισσὴν τῆς ἐκκλησιαστικῆς γοιμότητος· καὶ μένει δι' ὑπεροχὴν ἐνώσεως, ὅλη πρὸς ὅλῃν καὶ καθ' ὅλῃν ἑαυτῇ ὑπερλωμένη “· (Κεφ. ια'. περὶ θῶν Ὀνομάτων.)

μὴ πέρνην ἐλεημοσυῶν. Πῶς, λέγω, ὁ Παῦλος ὁ ταῦτα λέγων, καὶ μὴ πέρνην ἔλεος, πᾶρα ἐδῶ εὐρίσκεται νὰ πέρνη; εἰς τὸ ἀποκρινόμεθα· ὅτι ἐκεῖ μὲν εἰς τὰς Κορινθίους, πρεπόντως δὲν ἐλάμβανε, διὰ νὰ μὴ τὸν κατηγορῶν οἱ Ἰουδαῖοι, οἵτινες ὑπεκρίνοντο πῶς δὲν πέρνην τίποτε ἀπὸ κανὲν, ἵνα εἰς αὐτὸ τὸ μὴ πέρνην, ὅπως ἐκεῖνοι ἐκαυχῶντο, εὐρεθῶν καὶ αὐτοὶ ὅμοιοι μὲ τὸν Παῦλον, ὅπως δὲν ἔπερνε· „ἵνα, ὡς φησι, καυχῶνται, εὐρεθῶσιν ὡς καὶ γὰρ“· (β'. Κορ. ια'. 12.) ἐπειδὴ, δὲν εἶπεν ἀπλῶς ἐκεῖ, ὅτι, „ἐφραγίσεται τὸ καύχημά μου, ἀλλ' ἐπρόσθεσον· „ὡς τοῖς κλίμασι τῆς Ἀχαΐας“· (β'. Κορ. ια'. 10.) (1)· δι' ὃ καὶ εἶπεν „ἀλλας Ἐκκλησίας ἐσύλησα“· (β'. Κορ. ια'. 8.) ὥστε, ἐκεῖ μὲν εἰς τὴν Κόρινθον, οἰκονομικῶς δὲν ἔπερνε ὁ Παῦλος· ἐδῶ δὲ εἰς τὰς Φιλιππύας, ἦσαν ἀγαπητοί, καὶ ἐπιπόθιοι ἐκεῖνοι οἱ Χριστιανοὶ ὅπως ἐδίδαν, διὰ τὸ καὶ ἔπερνε ἀπὸ αὐτῶν, ἐπειδὴ αὐτὸν δὲν ἔπερνε, βέβαια ἤθελε τὰς λυπήσῃ (2). Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, τὸ νὰ πέρνη ὁ Παῦλος ἔλεος, τὸ τὸ ἔκαμνε διὰ τὴν ὠφέλειαν ἐκείνων ὅπως τὴν ἐδίδαν· ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ὅπως δίδουσι, περισσώτερον ὠφελεῖνται, παρὰ ἐκεῖνοι ὅπως πέρνησι· τὸ δὲ νὰ λέγῃ ὁ Παῦλος, ἐκ προσώπου τῷ Κυρίῳ, ὅτι εἶναι „μακάριον τὸ δίδόναι μᾶλλον, ἢ λαμβάνειν“ τὸ δὲν εἶναι ἄρνησις τελεία τῷ νὰ μὴ πέρνη τινὰς ἀπλῶς, ἀλλὰ εἶναι μία σύγκρισις, ἡ ὁποία δείχνει μόνον πῶς εἶναι καλλίτερον τὸ νὰ δίδῃ τινὰς ἀπὸ τὸ νὰ πέρνη· ὅθεν, καθὼς λόγου χάριν, δὲν ἐμποδίζει τινὰς νὰ ἔχῃ ὁ ἄνθρωπος ἀσῆμι, διὰ τὸ δὲν ἔχει καὶ χρυσάφι, ὅπως εἶναι καλλίτερον ἀπὸ τὸ ἀσῆμι· ἐτὶ δὲν ἐμποδίζει τινὰς καὶ τὸ νὰ πέρνη ὁ ἄνθρωπος ἐλεημοσυῶν, διὰ τὸ δὲν ἡμπορεῖ νὰ δίδῃ ἐλεημοσύνην. Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, ὁ Παῦλος διορίζει νὰ δίδῃ ὁ Χριστιανὸς ἐλεημοσυῶν, ἵνα διὰ τὴν αἰτίαν τῆς ἐλεημοσύνης, δελεῦν ἐργόχειρον, καὶ ἀπὸ τὸ ἐργόχειρόν τε νὰ δίδῃ καὶ εἰς τὰς μὴ ἔχοντας (3). Ὅταν δὲ τινὰς δὲν διώσται, ἢ δὲν ἔχῃ καιρὸν νὰ δελεῦσῃ, μὲ τὸ νὰ ἦναι ἀσθενής, ἢ νὰ εὐρίσκεται εἰς φυλακὴν, καὶ δεσμὰ, ὁποῖος τότε ἦτον ὁ Παῦλος εἰς τὰ δεσμὰ εὐρισχόμενος, τί πρέπει νὰ κάμῃ; δὲν πρέπει νὰ πέρνη ἐλεημοσυῶν; ναὶ πρέπει νὰ πέρνη.

„Ἐφ' ᾧ καὶ ἐφρονεῖτε“.

Ητοι, εἴχετε, λέγει, εἰς τὴν καρδίαν σας ἀδελφοὶ τὴν ἐδικὴν με φροντίδα, καὶ ἐμελεμνᾶτε διὰ νὰ μοι στείλετε τὰ χρειώδη καὶ ἀναγκαῖα, ἐπειδὴ καὶ ἔχετε συνήθειαν νὰ φροντίζετε διὰ λόγον με.

„Ἡκαιρῶθε δέ“.

Δὲν ἦτον, λέγει, ἔγκλημα τῆς ἀμελείας σας τὸ νὰ μὴ στείλετε εἰς ἐμένα τὰ ἀναγκαῖα πόσον καιρὸν, ἀλλ' ἦτον ἔγκλημα τῆς ἀγάκης σας, ἦν διὰ τὸ δὲν εἴχετε τὸν τρόπον, οὐδὲ σὰς δέεισκετο εἰς τὰς χεῖρας κυβερνήσεως· τὸ γὰρ εἶναι ἡ ἀκαιρία. Λέγει δὲ τῶν τῶν λόγον ὁ Παῦλος, κατὰ τὴν πᾶν πολλῶν συνήθειαν, οἵτινες λέγουσιν ὅταν δὲν ἔχουν, σκετοχρεία, καὶ ἀνάγκη μοι ἡκολέθησεν ἀδελφέ· κακὸς καιρὸς πῶρα εἶναι εἰς ἐμέ, καὶ δὲν δύναμαι νὰ σε ἐλεήσω.

11. „Οὐχ“

(1) Ὅρα καὶ τὴν ἐρμηνείαν τῶν ῥητῶν τῶν.

(2) Ἀλλ' οὐδὲ ἐν Θεσσαλονικῇ ὅν ὁ Παῦλος ἔπερνε, ἀλλ' ἐδούλευν ἐργόχειρον, καὶ ἐκ τῶν ἐργοχείρων του ἐστρέφετο ὥστε ἡ πρώτη, καὶ κυρία αἰτία, διὰ τὴν ὁποίαν ὁ Παῦλος ἐδούλευν ἐργόχειρον, καὶ ἐκ τοῦ ἐργοχείρου ἐστρέφετο, ἦσαν διὰ νὰ δώσῃ παράδειγμα εἰς τοὺς Χριστιανούς νὰ δουλεύουν καὶ αὐτοί, καθὼς τὸ αὐτὸ σαφῶς λέγει ὁ ἴδιος εἰς τὴν πρὸς Θεσσαλον. β'. κεφ. γ'. εἰχ. 9· ὁ δὲ δυνάμει καὶ ἐπομένῃ αἰτίᾳ, διὰ τὴν ὁποίαν ἐδούλευν, ἦτον διὰ νὰ μὴ δώσῃ λαβὴν εἰς τὰς Ἰουδαῖους νὰ τὸν κατηγορῶν, ὡς ἔρηται.

(3) Διὰ τὸν λέγει Κλήμης ὁ Στρωματὴς· „οὐαὶ τοῖς ἔχουσι καὶ ἐν ὑποκρίσει λαμβάνουσιν· ἢ δυναμένους βουδῆν ἑαυτοῖς, καὶ λαμβάνειν παρ' ἐτέρων βελομένους· ὁ γὰρ ἔχων, καὶ δι' ὑπόκρισιν, ἢ ἀργίαν λαμβάνων, κατήκορθέσεται“. (Παρά τῇ σαρὰ τῷ κατὰ Ματθ. κεφ. ε'. εἰχ. 42.) Τὸ τὸ ἴδιον ῥητὸν διόρεται εὐπολεῖν ἡρμηνεύει καὶ ἐν ταῖς πᾶσι Ἀγίαις Ἀποστόλων διαπαγαῖς ἀπὸ τῶν ὁποῖας φαίνεται νὰ τὸ ἡρηνίσθη ὁ Στρωματὴς· καὶ ὅρα σοῦτο εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ ἐπὶ τῇ κοινωνίᾳ ὑμῶν εἰς τὸ Εὐαγγέλιον. (Φιλίππ. α'. 5.)

11. „Οὐχ' ὅτι καὶ ὑξέρησιν λέγω“.

Δὲν σὰς κατηγορῶ, λέγει, διὰ τὸ το, καὶ σὰς λέγω ὅτι πόσον καιρὸν δεῦν ἐφροντίσατε διὰ λόγου μου· διὰ τὸ οὐτε ἐγὼ εὐρίσκομαι εἰς εὐδαιαν, ἢ διὰ τὸ σοχάζομαι τῷ ἐδικῷ μου χρεῖαν.

„Εγὼ γὰρ ἔμαθον, ἐν οἷς ἐμὶ, αὐτάρκης εἶναι“.

Ακούεις, ἀδελφε Χριστιανέ, τί λέγει ἐδῶ ὁ μακάριος Παῦλος; ἐγὼ, λέγει, ἔμαθον ἀδελφοί, καὶ ἐγυμνάσθηκα νὰ εἶμαι αὐτάρκης εἰς ἐκεῖνο ὅπῃ ἔχω. Βλέπεις πῶς εἶναι δυσκολοκατόρθωτον τὸ νὰ χαίρῃ τινὰς καὶ νὰ εὐχαριστῇται εἰς τῷ αὐτάρκειαν, καὶ πῶς χρειάζεται διὰ νὰ μαθητεύῃ τὸ το, γυμνασθῇ καὶ πράξῃ· ὅθεν καὶ ἐσύ, εἰὰ θέλῃς νὰ ἦσαι αὐτάρκης εἰς ἐκεῖνο, ὅπερ σοι δίδσκεται, γυμνάζε, καὶ μάθαινε τῷ πιαύτῳ αὐτάρκειαν μὲ τὸ ἔργον, καὶ ὅταν σοι λείπητι χρειῶδες, μὴ γογγύζῃς, ἀλλὰ μὲν εὐχάριστος.

12. „Οἶδα καὶ ταπεινῶσθαι, οἶδα καὶ περιστάειν“.

Ητοι καὶ τὰ ὀλίγα ὅπῃ ἔχω, ἠξέυρω πῶς νὰ τὰ μεταχειρίζωμαι, καὶ νὰ ὑποφέρω πείναν, καὶ σέρησιν· καὶ πάλιν ἠξέυρω πῶς νὰ μεταχειρίζωμαι καὶ τὸ νὰ περιστεύω, ἥτοι τὰ περὶ τὰ, καὶ ὑπὲρ τῷ χρεῖαν. Καὶ ποῖα ἀρετὴ εἶναι αὕτη, ὡς μακάριε Παῦλε, τὸ νὰ ἠξέυρῃς νὰ μεταχειρίζεσαι τὰ περὶ τὰ, καὶ ὑπὲρ τῷ χρεῖαν; Καὶ πολλὰ μεγάλη ἀρετὴ εἶναι αὕτη, μὰς ἀποκρίνεται, διὰ τὸ περισσοτέρως ἀνθρώπως κηρύττει, καὶ ἀπολλύει ἡ περισσεία τῶν χρημάτων, παρὰ ἡ εὐδαιαν· ἐπεὶ καὶ εἰς περισσοτέρας, καὶ χειροτέρας ἐπιθυμίας αὕτη τὴν ἀνάπτει (1). Πῶς δέ; καὶ μὲ ποῖον τρόπον ἠξέυρων ὁ Παῦλος τὸ νὰ περιστεύῃ; διὰ τὸ ἐξῶδόν εἰς ἄλλας εὐδαιας, τὰ περιστεύοντα ἀπὸ αὐτὸν πράγματα· καὶ διὰ τὸ δεῦν ἔχαιρε διὰ τῷ περισσειᾳ ὅπῃ ἔχον, ἀλλ' ἦν ἴσος, καὶ ὁμοιος πάντοτε, πόσον εἰς τῷ περιστεύειν, καὶ πλησμονῇ, ὅσον καὶ εἰς τῷ εὐδαιαν, καὶ σέρησιν· καὶ ἔτε δι' ἐκεῖνον, ἐχαυρόνετο, καὶ ἐπλατυνέτο, ἔτε διὰ ταύτῃ ἐθλίβετο, καὶ ἐσχοχωρεῖτο.

„Ἐν παντὶ, καὶ ἐν πᾶσι μεμύημαι“.

Εἰς κάθε πρᾶγμα, λέγει, καὶ εἰς κάθε καιρὸν, καὶ εἰς ὅλα τὰ ἐναντία περιστατικά ὅπῃ ἀπολαβῇ εἰς τὴν ἀνθρώπων, ἐγὼ ἔλαβον δοκιμῇ, καὶ ἐγυμνάσθηκα.

„Καὶ χορταίνομαι, καὶ πανῶν, καὶ περιστάειν, καὶ ὑστερῶμαι“.

Οἱ μὲν παλαιοὶ Ἰσραηλῖται ἔτε ἠξέυρων νὰ πεινῶν· ἐπεὶ καὶ ἐλάλησαν ἐναντίον τοῦ Θεοῦ καὶ εἶπον· „μὴ δυνήσεται ὁ Θεὸς ἐτοιμάσαι τράπεζαν ἐν ἐρήμῳ“; (Ψαλ. 137.) ἔτε ἠξέυρων νὰ χορταίνων· διὰ τὸ ἀφ' οὗ ἐχόρτασαν, ἀπελάκτισαν ἀπὸ τὸν Θεόν, ὡς γέγραπται· „Καὶ ἔφαγον Ἰακώβ, καὶ ἐνεπλήσθη, καὶ ἀπελάκτισεν ὁ ἡγαπημένος“· (Δούτερ. 15.) ὁ δὲ μακάριος Παῦλος, καὶ οἱ κατὰ Χριστὸν ἄνθρωποι, δεῦν κάμνον ἔτι· ἀλλὰ καὶ τὸν χορτασμόν, καὶ τῷ περιστεύειν μεταχειρίζονται εἰς δόξαν Θεοῦ· καὶ τῷ πείναν καὶ ὑστερῶσιν, ὑπομύνον μετὰ εὐχαριστίας, καὶ χωρὶς γογγυσμόν. Δείχνει δὲ μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ἔτε πρότερον ἐλυπεῖτο, διὰ τὸ δεῦν τὴν ἐδίδαν οἱ Φιλιππησίοι, ἔτε

τώρα

(1) Ὁ γὰρ πλούσιος, καὶ ἡ περισσεία τῶν χρημάτων εἰς πολλὰ πᾶθη τὴν ἀνθρώπων κηρύττει· τὰς ρίπτει εἰς κενόδοξον· διὰ τοῦτο λέγει ὁ Σαρὰχ „πλούσιος δοξάζεται διὰ τὸν πλοῦτον αὐτοῦ“· (Σαρ. 1. 33.) τὰς ρίπτει εἰς σκληρότητα καὶ θυρωδίαν· ὅθεν λέγει ὁ Παροιμιαστής „ὁ δὲ πλούσιος ἀποκρίνεται σκληρὰ“· (Παρ. 10. 24.) τὰς ρίπτει εἰς τὸ νὰ νομίζων πᾶς εἶναι σοφός· δι' οὗ λέγει ὁ αὐτὸς Παροιμιαστής „σοφός παρ’

αὐτῷ ἀνὴρ πλούσιος“· (Παρ. κη. 11.) καὶ ἀπλῶς, ὁ πλούσιος τῷ σήμερον εἶναι ὑπερήφανος περισσοτέρως τῆς κακίας, παρὰ τῆς ἀρετῆς· καὶ ὅρα πᾶς ὑποσημαίωσις τοῦ „ποῖς πλουτίσις ἐν τῷ νῦν αἰῶνι παραγγέλλει μὴ ὑψοῦν“· (ἀ. Τιμοθ. 6. 17.) καὶ τοῦ „ἀπλῶς“· (ἀ. Τιμοθ. 6. 17.) καὶ τοῦ „βυδίζουσι τοὺς ἀνθρώπους εἰς ὀλεθρον καὶ ἀπώλειαν“· (ἀποθ. 9.)

τώρα ἐχάρη με ἀνθρώπινον λογισμόν, διὰ τί τῷ ἔδωκαν· ἀλλ' ἐχάρη μόνον δι' αὐτοὺς, ἐπειδὴ ὠφελάντο ἀπὸ τῷ ποιαύτῳ μεταδοσιν, ὡς προείπομεν.

13. „Πᾶντα ἰχύω ἐν τῷ ἐνδυναμῶντι με Χριστῷ“.

Επειδὴ αἰσθάνθη ὁ Ἀπόστολος ὅτι εἶπε μεγάλα τινὰ διὰ λόγους, διὰ τὸ διορθῶναι ταῦτα, καὶ λέγει ἐδῶ, δεῦν εἶναι ἐδικά μου τὰ κατ' ὀφείλημα ταῦτα ὡς ἀδελφοί, ἀλλὰ τῷ Χριστῷ, ὅς τις δίδει τῷ θυμῷ εἰς ἐμὲ, διὰ τὸ κατ' ὀφείλω παῦτα.

14. „Πλὴν καλῶς ἐποίησατε, συγκοινωνήσαντες με τῇ θλίψει“.

Εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Παῦλος ὅτι ἤχούρει νὰ ἦναι αὐτάρκης· διὰ τὸ μὴ σκανδαλισθῆναι λοιπὸν οἱ Φιλιππησίαι, ὅτι δεῦν ἐδέχθη δυνάμει τὰ παρ' αὐτῶν ἀποσπέντα, ἀλλ' ἐνόμισεν αὐτὰ ἄχρηστα (συνειδίζεν γὰρ ἐκεῖνοι ὅπῃ δίδειν νὰ σκανδαλίζονται, ὅταν ἐκεῖνοι ὅπῃ λαμβάνουν τὰ παρ' αὐτῶν διδόμενα λέγουν, δεῦν χρειάζομεθα·) διὰ τὸ ὁ Ἅγιος Ἀπόστολος ἰατροῦει τὸν λόγον τῶν ἐδῶ, καὶ λέγει· ὅμως καλῶς ἐποίησατε, ἦτοι ἀγκαλὰ καὶ δεῦν χρειάζομαι, πλὴν διὰ τῷ ἐδικῷ σας χάριν, καὶ ἀγάπῃ, ἀπεδέχθηκα τὰ ἀποσπέντα ἀπὸ λόγους φιλοφρόνους. Καὶ βλέπε, ἀγαπῆτε, σοφίαν τῷ Ἀποστόλῳ, με ποῖον τρόπον μεγαλύνει τῷ ἐλεημοσιύῳ τῶν Φιλιππησίων· ἐσυγκοινωνήσατε, λέγει, με τῷ θλίψει, καὶ με τὰ διὰ Χριστὸν δεσμά μου διὰ τῆς ἐλεημοσιύης σας, καὶ ἐγίνετε καὶ ἐσεῖς ἴσοι κατὰ τὸ με ἐμένα· διὰ τί, ἐγὼ μετὰ πάσῃ διὰ τὸν Χριστόν· ἐπειδὴ δὲ καὶ ἐσεῖς ἐφροντίσατε διὰ λόγους, καὶ με ἐπεσκέφθητε, διὰ τὸ ὁ Θεὸς συναθροίσας καὶ ἐσᾶς με ἐμένα λογίζεται. Μετὰ τὰ αὐτὰ λοιπὸν εἰρημένα, ἐταπείνωσε τὸ φρόνημα τῶν Φιλιππησίων ὁ Παῦλος, μετὰ τὰ παρόντα δὲ λόγια, τῷ προθυμίαν αὐτῶν ἐνδυναμώσας.

15. „Οἶδατε δὲ καὶ ἡμεῖς, Φιλιππησίαι, ὅτι ἐν ἀρχῇ τῆς Εὐαγγελίης, ὅτε ᾤξηντο ἀπὸ Μακεδονίας, ἔδεμίαν μοι Ἐκκλησίαν ἐκοινωνήσαν εἰς λόγον δόσεως, καὶ λήψεως, ἢ μὴ ὑμῶν μόνων“.

Επειδὴ ἀνωτέρω ἐφαίνετο ὅτι ἐπέπληξε τὰς Φιλιππησίας ὁ Ἀπόστολος, μετὰ τὸ νὰ εἶπεν εἰς αὐτὰς, ὅτι τώρα ὑμεῖς ἀπὸ πόσον καιρὸν ἀνετάλατε, καὶ ἐφροντίσατε διὰ λόγους, διὰ τὸ ἀπολογεῖσθαι ἐδῶ διὰ τὸν λόγον τῶν σοφῶν, λέγων ὅτι αὐτὸ ὅπῃ ἐφαίνετο ὅτι σᾶς ἐπέπληξα, δεῦν τὸ ἕκαστον διὰ τὸ θέλω νὰ πέρω ἀπὸ λόγους σας, ἀλλὰ διὰ τὸ ἔχω πολὺ θάρρος εἰς ἐσᾶς, καὶ διὰ τὸ ἐσεῖς οἱ ἴδιοι εἴσθε αἴτιοι τῆς ἐπιπλήξεως ταύτης, ἐπειδὴ πρῶτον ἐσεῖς ἀπὸ ἄλλων τῶν ἄλλων, ἀρχίσαστε νὰ φροντίζετε διὰ τὰ χρειώδη καὶ ἀναγκαῖά μου· ὅθεν ἀπὸ τῶν ἔλαβον παρρησίαν, καὶ ἐφαίνετο ὅτι σᾶς ἐπέπληξα, διὰ τὸ ἀφήσατε τῷ παλαιᾷ σας σωθήσασιν. Μέγα λοιπὸν εἶναι τὸ ἐγκώμιον τῶν ἐν Φιλίπποις Χριστιανῶν, καὶ διὰ τὸ εὐθύς εἰς τῷ ἀρχὴν τῆς Εὐαγγελίης, ἦσαν χωρὶς νὰ ἔχον ἄλλων Ἐκκλησιῶν παράδειγμα εἰς τὸ νὰ ἐλεῖν, αὐτοὶ ἀπὸ λόγων, καὶ ἀπὸ τῆς φυσικῆς, καὶ φιλόθεον αὐτῶν γνώμῃ παρακινέμενοι, ὡς λέγει ὁ Χρυσόστομος, ἐφροντίζον διὰ τὰ χρειώδη τῷ Παύλῳ· καὶ διὰ τὸ ἔδιδον εἰς αὐτὸν τὰ ἀναγκαῖα, ὅχι μόνον ὅταν ὁ Παῦλος εὐρίσκετο εἰς αὐτὰς, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἀνεχώρησεν ἀπὸ τῆς Μακεδονίας, ἦσαν ὅταν ἐφυγεν ἀπὸ τῆς σωφροσύνης, καὶ ἐπῆλθεν εἰς ἄλλας τόπους· ἦσαν γὰρ ἔτοιμοι τῷ σοφῷ Σεράχ λέγοντος· „μὴ ἐπιλάσῃς φίλον ἐν τῇ ψυχῇ σου, καὶ μὴ ἀμνημονήσῃς αὐτὸν ἐν χρήμασί σου“· (Σεράχ λζ'. 6.) Δεῦν εἶπε δὲ, ἔδεμίαν μοι Ἐκκλησίαν ἔδωκεν, ἀλλ' ἔδεμίαν μοι Ἐκκλησίαν ἐκοινωνήσαν εἰς λόγον δόσεως, καὶ λήψεως· ἐπειδὴ ἢ πρὸς τὰς Ἀποστόλους, καὶ πρὸς τὰς Ἁγίας Χριστιανούς ἐλεημοσύνη, κοινωρία εἶναι· καὶ σὺ ὁ ἐλεῶν αὐτὰς Χριστιανός, δίδεις σαρκικά, καὶ πέρνεις ἀπὸ αὐτῶν πνευματικά, καθὼς εἰς ἄλλο μέρος τῶν λέγει ὁ ἴδιος Παῦλος· „εἰ ἡμεῖς ὑμῖν τὰ πνευματικά ἐσπέσαμεν, μέγα εἰ ἡμεῖς ὑμῶν τὰ σαρκικά θείσομεν“; (ἀ. Κορ. θ'. 11.) Αἱ ἄλλαι λοιπὸν Ἐκκλησίαι τῶν Χριστιανῶν δεῦν ἐκοινωνήσαν εἰς τὸν Παῦλον, εἰς λόγον δόσεως, καὶ λήψεως, ἦσαν δεῦν ἠθέλησαν νὰ δώσουν σαρκικά, καὶ νὰ πάρουν πνευματικά.

16. „Ὅτι

16. „Ὅτι καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ, καὶ ἅπασι, καὶ δις ἅς τινι χρεῖαν μοι
ἐπέμψατε“.

Μεγάλον εἶναι καὶ τὸ ἐγκώμιον τῶν Φιλιππησίων, ὅτι ἡ μικρὰ πόλις τῶν Φιλίππων, ἔτρεφε τὸν Παῦλον ὅταν δρίσκετο εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, τὴν μητρόπολιν τῆς Μακεδονίας· χρεῖαν δὲ ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὰ χρεῖά δι, καὶ ἀναγκαῖα ἔξοδα διὰ τὴν ζωτροφίαν τε· ὥστε καὶ ἡμεῖς οἱ Χερσιανοὶ, καὶ οἱ τῆς Εὐαγγελίᾳ Διδάσκαλοι, τὴν χρεῖαν μας μόνον πρέπει νὰ ζητῶμεν, καὶ μόνον τὰ ἀναγκαῖα, καὶ ὅχι τὴν τρυφὴν, καὶ ἡδυστάθειαν, καὶ τὰ περιττά (1).

17. „Οὐχ' ὅτι ἐπιζητῶ τὸ δόγμα, ἀλλ' ἐπιζητῶ τὸν καρπὸν, τὸν
πλεονάζοντα ἅς λόγον ὑμῶν“.

Επειδὴ καὶ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Θεὸς Ἀπόστολος ταπεινὸν λόγον, ὀνομάσας τὴν χρεῖαν τε, καὶ μετὰ τοῦ δείξας ὅτι εἶχεν ἀνάγκην τῶν φειρομένων πραγμάτων, τότε χάριν διὰ νὰ μὴ υπερηφανώσων οἱ Φιλιππησίοι, ὅτι ἐν χρεῖᾳ ὄντα τὸν Παῦλον τρέφουσιν, λέγει ἀκολουθῶν ἐδῶ· δεῖν σὰς λέγω, ἀδελφοί μου, πῶς ἔχω χρεῖαν, διὰ τὴν ζητῶν νὰ μοι δίδετε, ὅχι· ἀλλὰ διὰ τὴν ἀγαπῶν τὸ συμφέρον σας, ἵνα ἐκ τῆς μεταδόσεως ταύτης, ἐσεῖς λαμβανέτε καρπὸν· ὁ ὁποῖος καρπὸς εἶναι εἰς λόγον ὑμῶν, ἦγεν ἐσὰς ὠφελεῖ. Βλέπετε ἐσὺ Χερσιανέ, ἅτι ὅποιος δίδει εἰς τοὺς πτωχοὺς, αὐτὸς περὶ σφόδρα ὠφελεῖται ἀπὸ τῆς δόσιν ταύτης;

18. „Ἀπέχω δὲ πάντα, καὶ περισσῶς“.

Επειδὴ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Ἀπόστολος ὅτι δεῖν ζητῶν νὰ μοι δάσετε, διὰ νὰ μὴ τὰς κάμῃ ἀμελεῖς ἅς τὸ νὰ δίδεν, (ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ὅπως ἐλεῖν, καὶ εὐεργετῶν τὰς ἄλλας, ὅσον εἶναι ἐναρετώτεροι, πῶσον περὶ σφόδρα ζητῶν νὰ τὰς εὐχαριστῶν οἱ παρ' αὐτῶν ἐλεῖσθαι, καὶ δὲν θέλουν νὰ τὰς ψυχραίνω) διὰ τὸ τοῦ λέγει ἐδῶ· ὅτι ἀπέχω πάντα, καὶ περισσῶς, ἦγεν μετὰ τὴν δόσιν σας ταύτῃ ὅπως μοι ἐσεῖλετε, ὅχι μόνον τὸ ἐλλείπον σας χρέος ἀνέπληρώσατε, ἀλλὰ καὶ υπερβάλετε αὐτό· εἶπε δὲ τὸ, ἀπέχω, ἦγεν τὸ ὀφειλόμενον εἰς ἐμὲ χρέος ἔχω, διὰ νὰ μὴν υπερηφανώσωνται οἱ Φιλιππησίοι, σοχαζόμενοι, ὅτι ὡς χρέος τὴν ἐλεημοσύνην ταύτῃ εἰς τὸν Παῦλον ἔδωκαν· εἶπε δὲ καὶ τὸ περισσῶς, διὰ νὰ τὰς γλυκαῖν πάλιν, ἐπειδὴ καὶ ἔκαμαν περὶ σφόδρα ἀπὸ τὸ χρέος των, καὶ ἐπέμψαν περὶ σφόδρα ἐλεημοσύνην.

„Πεπλήρωμαι δεξάμενος παρὰ Ἐπαφροδίτου τὰ παρ' ὑμῶν, ὅσμιον
εὐωδίας, θυσίαν δεκτικὴν, ἀάρεσον τῷ Θεῷ“.

Ω τὸ θαύματος! καὶ ἀνέβασε τὸ δῶρον, καὶ ἐλεημοσύνην τῶν Φιλιππησίων ὁ μακάριος Παῦλος; δεῖν ἔλαβον, λέγει, ἐγὼ τὸ ἔλεος ὅπως μοι ἐσεῖλετε, ἀλλὰ τὸ ἔλαβον ὁ ἴδιος Θεὸς διὰ μέσῃ ἐμῇ (2)· ὥστε, καὶ ἐγὼ δεῖν χρεῖάζομαι, τὸ ἅς μὴ σὰς μέλη· ἐπειδὴ ἔτε ὁ Θεὸς χρεῖάζεται, μὴ ὅλον τὸν, μὴ τὸ πᾶν εὐμένειαν, καὶ εὐαρέσῃσιν ἐδέχθη τὴν πρὸς ἐμὲ ἐλεημοσύνην σας, ὥστε ὅπως καὶ δι' αὐτὴν, ἐκεῖνο ὅπως λέγει ἡ Θεία Γραφή διὰ τὴν θυσίαν ὅπως ἐπρόσφερον ὁ Νῶε εἰς τὸν Θεὸν μετὰ τὸν κατακλυσμὸν· „καὶ ὡσφραίνθη ὁ Κύριος ὅσμιον εὐωδίας“, (Γεν. ἡ. 21.) ἦτοι ὡς ὁσμήν εὐωδίας, καὶ ὡς θυσίαν εὐάρεσον ἐδέχθη τὴν ἐλεημοσύνην σας ὁ Θεός. Λέγει δὲ ταῦτα ὁ Παῦλος, διὰ νὰ μὴ σοχαζώσωνται οἱ

(1) Ὅρα καὶ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ 9. στίχ. τοῦ β. Κεφ. τῆς α. πρὸς Θεσσαλονίκας, καὶ τὴν δευτέραν εἰς ἐκεῖνον ὑποσημείωσιν, ἥτις τοῦ „μνημονεύετε γὰρ ἀδελφοί τῶν κόνων ἡμῶν καὶ τῶν μόχθων“.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδώρητος· „ὑμῖς μετὰ γὰρ Ἐπαφροδίτου δέδωκατε, Ἐπαφροδίτου δὲ ἐμοί· ὁ δὲ

„Θεός, δι' ἐμὴν προσεδέξατο τὴν θυσίαν· αὐτὴν δὲ αὐτῶν τὸν ἔπαινον ἢ προσεσαπενία“· ἡ γὰρ ὑπόμνησις „ἐπεμψον, ἀλλ' ἔχαστη πένιαν σωεζόμενοι“ καὶ τῶτο „ἐμ σὴ δευτέρᾳ πρὸς Κορινθίους ἐδίδαξε“ λέγει δὲ ἔτι· „καὶ ἡ κατὰ βάθος πτωχία αὐτῶν, ἐπερὶ σφόδρα εἰς τὸν πλεονεκτήσαντος ἀπὸ τῆς αὐτῶν“ (β. Κορ. ἡ. 2.)

οἱ Χρεισῖανοι πῶς ὁ Θεὸς δοῦν χρειάζεται τίποτε, καὶ διὰ τὰ τοιαῦτα ἀμελέστεροι εἰς τὸ νὰ δίδων· ἀλλὰ σοχαζόμενοι, πῶς ὁ Θεὸς δέχεται μὲ τόσῳ εὐχαρίστησιν τὸ ἔλαός των, ἀκολούθως γένην προθυμότεροι εἰς τὸ νὰ ἐλεῶν.

19. „Ὁ δὲ Θεὸς μὲ πληρῶσαι πᾶσαν χρείαν ὑμῶν, κατὰ τὸν πλῆ-
τον αὐτῷ ἐν δόξῃ, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ“ (1).

Ἐπειδὴ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ ὑρανοβάμων Παῦλος ὅτι ἡκαιρεῖσθε, ἤκειν δὲν εἴχετε τὸν τρόπον, ἀλλ' ἐσχοχωρεῖσθε, καὶ διὰ τὰ τοιαῦτα δέν μοι ἐσείλετε τόσον καιρόν· διὰ τὰ τοιαῦτα εὐχεται εἰς αὐτοὺς, διὰ νὰ ἔχων ὅλα τὰ χρειάζόμενα ἀγαθὰ, καὶ νὰ εὐρίσκωνται εἰς ἀυτῶν· δι' οὗτο, αἰσῶς μὲν οἱ Φιλιππησίους ἦσαν φιλόσοφοι, καὶ ἀσκηταί, καὶ ἄγαμοι, δὲν ἤθελεν εὐχεται εἰς αὐτοὺς ὁ Παῦλος τὰ σωματικά ταῦτα ἀγαθὰ· ἐπειδὴ δὲ ἦτον ἀνδρωποὶ κοσμι-
κοί, μὲ γυναῖκας, καὶ τέκνα, καὶ εἶχον κάποιαν ἐπιθυμίαν πῶν παρόντων ἀγαθῶν, διὰ τὰ τοιαῦτα συγκαταβαίνει ὁ Παῦλος, καὶ εὐχεται εἰς αὐτοὺς, ὅχι νὰ ἔχων περισσεύειν, καὶ τρυφήν, καὶ τὰ ὑπὲρ τὴν χρείαν, ἀλλὰ τὸν πορισμὸν πῶν ἀναγκαίων· ἄμποτε γὰρ, λέγει, ὁ Κύριος νὰ πληρώσῃ κάθε σας χρείαν, ὥστε νὰ μὴν ἔχετε ἐνδεῖαν, καὶ ὑσένησιν. Ἐπειτα, διὰ καὶ μὴ νομίσων ὅτι θέλει τὰς ἐσχοχωρήσει ὁ Θεός, διὰ τὰ τοιαῦτα λέγει ἀκολούθως, κατὰ τὸν πλῆτον αὐτῷ, ἦτοι ὁ Θεός πλεονεξίως δύναται νὰ σᾶς δώσῃ ὅλα τὰ χρειάζόμενα, διὰ νὰ μὴ ἐσχοχωρήσθε· πλὴν ἐσεῖς εἰς δόξαν τῷ ὀνόματός τε πρέπει νὰ μεταχειρίζεσθε τὰ ἀγαθὰ, αὐτὰ, ὅπως ἔχει νὰ σᾶς χερίσῃ. Τὸ δὲ „ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ“ ἡμπορεῖ μὲν νὰ νοηθῇ, ὅτι ὁ Πατὴρ θέλει κάμῃ πᾶντα εἰς ἑσᾶς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἡγοῦν διὰ μεσιτείας τῷ Ἰησοῦ Χριστῷ· ἡμπορεῖ δὲ νὰ νοηθῇ καὶ ἑτέρι· ὅτι ἐσεῖς πρέπει νὰ μεταχειρίζεσθε τὰ ἀγαθὰ ὅπως σᾶς ἐχάρισεν ὁ Θεός, ὅχι διὰ κενοδοξίαν, καὶ ἐπαινον πῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ εἰς δόξαν, τὴν ἀναφερομένην εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν· λέγει γὰρ ἀκολούθως·

20. „Τῷ δὲ Θεῷ καὶ Πατρί ἡμῶν δόξα εἰς τὰς αἰῶνας πῶν αἰώνων.
„Ἀμήν“.

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ μακαριστὸς τ. Κυρίως Ἀπόστολος εἰς δόξαν τῷ Χριστῷ, ἀκολούθως λέγει ἐδῶ, ὅτι αὐτὴ ἡ δόξα τῷ Χριστῷ, καὶ τῷ Πατρί εἶναι δόξα (2).

21. „Ἀσ-

(1) Ὁ μακάριος Θεοδώριτος λέγει, ὅτι ὁ θεὸς Παῦλος μὲ πᾶς λόγια πᾶντα, καὶ πᾶς διλογίαν ἤσπασεν εἰς τὰς Φιλιππησίους, (δι' οὗτο καὶ ὁ Κύριος προσάγει εἰς τὸ Ἅγιον Εὐαγγέλιον νὰ ζητήσωμεν πῶν ἄρτων πῶν ἐπιπίσιν) καὶ πᾶς μέλυσαν δόξαν, πᾶς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· ἐπειδὴ ὁ Χριστός ἐστὶν δυνάστης νὰ δώσῃ καὶ ἐκείνην, καὶ πᾶντι· διὰ τὴν ἔχον τὸν πλῆτον ἀμετρήτων.

(2) Ἰσως δὲ, καὶ ἐπειδὴ ἔκαμεν ὁ Παῦλος εὐχὴν ἀνωτέρω, νὰ πληρώσῃ ὁ Θεός κάθε χρειῶδες ἀγαθὸν εἰς τὰς Φιλιππησίους, διὰ τὰς μετὰ τὸ τέλος τῆς εὐχῆς, ἀπέδωκε πᾶς δόξαν, καὶ εὐχαρίστησιν εἰς τὸν Θεόν καὶ Πατέρα· πᾶσα γὰρ εὐχὴ ἔστιν σωήθηνα νὰ ἔχῃ ποιῶν τέλος δοξολογητικὸν τοῦ Θεοῦ· ἀγαθὰ ὁ Παῦλος καὶ ἔχῃ σωήθηται, ὅχι μόνον ὅταν εὐχεται, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἐπὶ ἀπλῶς κἀνέκα λόγον μεγάλον, καὶ νόημα, καὶ τελειότην πῶν λόγων μὲ δοξολογίαν Θεοῦ, καὶ εὐχαριστίαν· καὶ ὅρα τὸ 1. κεφ. εἰχ. 36. πῶς πρὸς Ῥωμαίους· πρὶ λέγω, ὁ Ἅγιος Ἀπόστολος ἔχει ποιῶντι ἁγίαν συνήθειαν, καὶ ὅταν μόνον ὀνομάσῃ τὸ ὄνομα τῷ γλυκυτάτῳ Θεῷ καὶ Πατρί, ἀδύνατον ἀπὸ ἐκείνου εὐδοξίας κινῆται εἰς δοξολογίαν αὐτοῦ· ὁδὸν καὶ λέγει, ποτέ μὲν „τῷ Θεῷ καὶ Πατρί“ ὡς ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν“ (Ῥωμ. 1. 27.) ποτέ δὲ „ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ πᾶν“ Κυρίως ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὁδὸν, ὁ ὢν εὐλογητός εἰς

τῶν αἰώνων“ (β. Κορ. 1. 31.) Καὶ „αὐτῷ ἡ δόξα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ εἰς πάντας τοὺς γενεάς τῶν αἰώνων πῶν αἰώνων, ἀμήν“ (Ἐφ. γ. 21.) Καὶ πάλιν „τῷ δὲ Βασιλεῖ πῶν αἰώνων, ἀφ' ὧν ἀράτῳ μόνῳ σοφῷ Θεῷ, τιμὴ, καὶ δόξα, εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν“ (α. Τιμοθ. α. 17.) Καὶ πάλιν „ἐλάτρευσον τὴν κτίσιν παρὰ πῶν Κτίσεων, ὅς ἐστιν εὐλογητός εἰς τοὺς αἰῶνας“ (Ῥωμ. α. 25.) Καὶ πάλιν „κατὰ τὸ δέλημα τῷ Θεῷ καὶ Πατρί ἡμῶν ὡς ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας πῶν αἰώνων, ἀμήν“ (Γαλ. α. 4.)

Ποιῶ δὲ τοῦτο ὁ ἐνδεὸς Ἀπόστολος, διὰ νὰ διδάξῃ καὶ ἡμᾶς ὅλους, νὰ ποιῶμεν τὸ αὐτὸ καὶ ὅταν ἀναφέρωμεν εἰς τὸ σῶμα μας τὸ ἅγιον, καὶ διλογημένον ὄνομα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, ἢ τοῦ Χριστοῦ, ἢ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀδύνατον νὰ ἐπιφέρωμεν καὶ πᾶν λόγον „αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν“. Καθὼς καὶ ὁ Ἅγιος Ἐφραίμ ὁ Σύρος, εἰς μυρία πόποι πῶν αὐτοῦ Λόγων, ὅταν ἀναφέρῃ τὸ εὐδοξὸν ὄνομα τῷ Θεῷ, ἀκολούθως λέγει „αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν“, πῶν Ἀπόστολον Παῦλον ἐν τούτῳ μιμούμενος. Ἐπειδὴ καὶ τῇ ἀληθείᾳ, ὁ Θεός ἐστὶν πῶν εὐδοξός, πόσον μέγας, καὶ πόσον θαυμαστός, ὅπου ἔχει φυσικῶς, καὶ ὑψώθη πᾶς δόξαν· δι' οὗτο καὶ Θεὸς πῶς δόξης ὀνομάζεται παρὰ τῇ θείᾳ Γραφῇ, καὶ ἄλλοι δὲ πᾶν πρὶν παρὰ δο-
ξολο-

21. „ Ἀσπάσαθε παῦτα Ἅγιον ἐν Χειρῶ Ἰησοῦ “.

Δὲν εἶναι ὀλίγης ἀγάπης σημεῖον τὸ νὰ ἀσπάζεται ὁ μέγας Ἀπόστολος διὰ γραμμάτων ὅλας τὰς Φιλιππησίας Χειριαντάς· ἕως γὰρ ὀνομάζει „ παῦτα Ἅγιον “· ὁ δὲ Θεοδώρετος λέγει· „ οὐ πᾶς ὁ ἑαυτὸν Ἅγιον ὀνομάζων, Ἅγιός ἐστιν· ἀλλ' ὁ τῷ Κυρίῳ Ἰησοῦ πιστεύων, καὶ κατὰ τὰς αὐτῆ πολιτεύμενος νόμους “.

„ Ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ σὺν ἐμοὶ Ἅγιοι “.

Πολλοὶ ἀδελφοὶ ἦτον μαζί με τὸν Παῦλον· ἴσως δὲ καὶ αὐτοὶ νὰ ἦτον ἀπὸ τὴν Πόλιν τῆς Ῥώμης καταγόμενοι, πλὴν δὲν ἦτον τόσο ἀρκετοί, ὥστε νὰ ἀναλαμβάνουν ἐπιστάσιαν, καὶ φροντίδα ἀποστολικήν, ἦσαν γὰρ κυρίως Εὐαγγελιστὴν, καὶ νὰ κινδυνεύουν ὑπὲρ τῆς Πίστεως, ὡς οἱ Ἀπόστολοι· μόνος γὰρ ὁ Τιμόθεος ἦτον πιστός, τὸν ὅποιον διὰ τῆτο καὶ ἰσόψυχον ἀνόμασεν αὐτέρω· πλὴν καὶ τῆτος δὲν ἀφίνει ἀνεγκαιμιάσας ὁ θεῖος Ἀπόστολος, ὀνομάζωντας αὐτὰς ἀδελφάς.

22. „ Ἀσπάζονται ὑμᾶς πάντες οἱ Ἅγιοι, μάλιστα οἱ ἐκ τῆς Καίσαρος οἰκίας “.

Εἰ παραθάρρυνεν ἐδῶ τὰς ἐν Φιλιππῶν Χειριαντάς ὁ Ἀπόστολος, καὶ ἐνεδυνάμωσεν αὐτὰς, λέγωντας ὅτι τὸ κήρυγμα τῆς Εὐαγγελίας ἔφθασεν ἕως καὶ εἰς τὸ βασιλικὸν παλάτιον.

ἔσολογία, κράτος, αἰνεσις, καὶ ὕμνος ἀπὸ ὅλα τὰ λογικὰ κτίσματα, Ἀγγέλους τε καὶ ἀνθρώπους· καὶ ὅχι αἱ πιπερατμενοὶ διάστημα χρόνου, ἀλλ' αἱ πᾶς ἀτελεύτηται αἰῶνας τῶν αἰώνων· ὅθεν καὶ ὅποιοι ἀμελεῖ νὰ δοξολογῇ τὸν Θεόν, αὐτοὶ δὲν δέλν ἐπιτύχη τῶν μέλλουσας δόξαν, καθὼς τὸν φοβερὸν σὺντον λόγον γράφει ὁ ἱερός, καὶ δοξολογικώτατος ἐκείνος Ἰωάννης ὁ Ὀνηκαρὴς, εἰς μίαν τὴν Εὐχὴν, ὡς ἐπὶ λέξεσι λέγων· „ ὁ γὰρ ὁκῶν „ δοξολογῇ σε, πῶς μελλούσης δόξης οὐ τὸ δέξεται “.

Διὰ τῆτο καὶ πολλοὶ ἀπὸ τῶν Ἰταλῶν ἔχον μίαν καλὴν συνήθειαν, καὶ ὅταν ἀναφέρουν τὸν φοβερὸν, καὶ εὐδοξον Ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ἢ τοῦ Ἰησοῦ Χειρῶ, εὐδὺς ἐκβάλλουν τὸ καπέδον, καὶ σκέπασμα ἀπὸ τῆς κεφαλῆς, διὰ νὰ δέξων με τούτο, πρὸς Θεὸν σέβας καὶ τῶν δουλῶν, καὶ ἀπολαύσας τῶν δόξαν ὅπου πρέπει εἰς τὸ Ἅγιον τὸ Ὄνομα· Ἰσχυροὶ δὲ τινες, ὅτι καὶ εἰς ἀπὸ τῶν πτωτέρων Φιλοσόφων, καὶ Μεταφυσικῶν, ἔχε ποιῶν τὴν συνήθειαν, καὶ ὅταν ἐτύχωνεν ἐν τῇ ὁμιλίᾳ νὰ ὀνομάσῃ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ἐτρεμεν ὅλος ἀπὸ κεφαλῆς ἕως ποδῶν, καὶ πάντα τὰ μέλητα ἐσείων· διὰ τὴν μαζί με τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, εὐδὺς ἐστοχάζετο καὶ τὴν ἔπειρον τοῦ Θεοῦ δυνάμειν, καὶ σοφίαν, καὶ δόξαν, καὶ μεγαλοπρέπειαν, καὶ μὴ δυνάμενος νὰ ὑπερέβῃ μίαν πῶσιν φοβερὴν ἰδίαν, καὶ μεγαλοπρεπὴ ἐννοίαν τοῦ Θεοῦ, ὅλος ἐτρεμε. Καὶ πύστη εἶναι ἡ ἀφορμὴ, διὰ τῶν ὁποιῶν καὶ ὅλα τὰ μυριάσματα, καὶ μακάρεα πινδύματα τῶν αὐτῶν Ἀγγέλων, θεωρῶντα τῶν ἀσεκτων, καὶ ἀπρόσιτον δόξαν τῆς διαρχικωτάτης Τετραδος, ἀπὸ τῶν πολυῶν θαυμασμών, καὶ τῶν ἐκπληξιν, ἄλλο δὲν ἡμπερὶ νὰ χαίμεν, παρὰ νὰ δοξολογῶν ἀκαταπαύτως τὴν Τετραδίστην Θεαρχίαν, φωνάζοντες συμφῶνως, ποτε μὲν „ Ἅγιοι, Ἅγιοι, Ἅγιοι Κυριοὶ Σαβαωθ, πλήρεις ὁ ἕρανός καὶ ἡ γῆ τῆς δόξης σου “ ποτε δὲ „ δόξα ὁλοκλήρῃ “ ἢ δόξα Κυρίου ἐκ τοῦ τόπου αὐτοῦ “ ποτε δὲ „ ἀληθεύς, ἀληθεύς, ἀληθεύς “ καθὼς περὶ τῶν ὑμνωδῶν σὺντον ὁ Ἡσαΐας καὶ Ἰεζεκιήλ, καὶ ὁ Ἰωάννης εἰς τῶν Ἀποκάλυψιν ἀναφέρει·

Διὰ τῆτο λέγει καὶ Νικόλαος ὁ Καρβασίλας· „ ὅτι „ καὶ αὐτὴ ἡ φύσις, καὶ τὸ ἦθος τοῦ πράγματος ἐνταῦθα, πρῶτῳ ἀπαιτῇ τὴν δοξολογίαν· εὐδὺς γὰρ τῷ Θεῷ προτερήμενοι, πρὸ ἀπρόσιτον τῆς δόξης αὐτοῦ, καὶ τῶν δυνάμεων, καὶ τὸν μεγαλὸν καπνισμὸν, ὃν δαύμα, καὶ ἐκπληξιν, καὶ πᾶς ποιῶντα ἀπολαύσας τῆτο „ δὲ ἡ δοξολογία “ (Κεφ. ι. τῆς ἑρμηνείας τῆς θείας Λειτουργίας.) Καὶ διὰ νὰ εἴπω συντόμως, ὁ Θεὸς ἀπαιτῇ χρεωσικῶς, ὡς ἀπαραίτητον χρέος, καὶ δόσιμον, ἀπὸ πᾶς ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ πᾶς ἐν τῇ γῇ κτίσματι τῶν, δοξολογίαν καὶ εὐχαριστίαν· ὅθεν καὶ λέγει διὰ τοῦ Προφήτου Δαβὶδ· „ τί γάρ μοι ὑπάρχει ἐν τῷ οὐρανῷ; „ (εἰ μὴ δοξολογία δηλ. καὶ εὐχαριστία.) καὶ παρὰ σου, ἄνθρωπε, τί ἠδέλησα ἐπὶ τῆς γῆς; (εἰ μὴ „ δοξολογίαν καὶ εὐχαριστίαν;) “ Διὰ τῆτο καὶ ὁ Προφήτης Ἡσαΐας, ὅταν ἤκουσε πᾶς Σεραφίμ νὰ λέγουσι πρὸς „ ἅγιος ἅγιος ἅγιος “ ἑκατανύχθῃ, καὶ πάλιν ἀνόμασε τὸν ἑαυτὸν τῶν· διὰ τί, πᾶς μὲν Σεραφίμ πάντοτε δοξολογῶν τὸν Θεόν, αὐτοὶ δὲ δὲν ἔκαμνε πῶσιν· ἀλλὰ ἐμόλυνε πᾶς χεῖρα καὶ γλῶσσαν τῶν μετὰ ταῦτα καὶ ἀνθρώπων λόγια· ἐτζί ἐρμηνεύει ὁ μέγας Βασίλειος, „ εἰκοὶ δὲ ὁ Προφήτης, ὅτε ἠδὲ πᾶς Σεραφίμ τὴν ἐνέργειαν, ἔδεν ἄλλο ποιόντων, ἢ ἀγιαζόντων τὸν Θεόν, πότε αἱ συνήθειαι αὐτῶν ἐν τοῖς ἰδίῳι χεῖλεσιν ἀκαθαρσίας ἐληλυθεν, ὅτι καὶ ἀνθρώπων λαλῶν, καὶ ἐμόλυνεν ἐκ τοῦ τῶν γλῶσσων πολλὰς τοῖς περὶ τῆς ματαίωτος τῆς κόσμου ῥήμασι. Τῇ ἐν πρὸς ἐκείνῃ συγκρίσει καπνισμῶν, καὶ ὅτι πᾶς μὲν, ἔδεν ἐπερὶν φθέγγεται, ἢ τὸν ἁγιασμὸν τῆς Θεότητος ἐκβοᾷ, αὐτοὶ δὲ πᾶς πλῆστον τοῖς ἀνθρώπινῳι πράγμασι τῶν ἑαυτῶν φωνῶν ἀναχολομενῶν ἔχον· διὰ τῆτο ἔπεν· „ ὡς πάλαι ἐγὼ, ὅτι καπνισμῶν “! (Ἑρμηνεία εἰς τὸ 5. κεφ. τοῦ Ἡσαΐα.) Ὅθεν καὶ καδὲ Χειριαντός, ὅσας φορεῖς ἀργολογίαν, πρέπει νὰ μετανοῇ καὶ νὰ λυπηταί ὡς ὁ Ἡσαΐας, διὰ τὴν ἐμόλυνε τῶν γλῶσσων τῶν μετὰ ταῦτα ἀργολογίας, καὶ δὲν τῶν ἠγάσας μετὰ τῶν Θεῶν δοξολογίας.

τι τῷ Καίσαρι Νέρωνος, καὶ ὅτι οἱ εἰς τὰ Βασίλεια εὐρισκόμενοι, κατεφρόνησαν δόξαν, πλεον, ἡδονάς, καὶ κινδύνους διὰ τὴν Πίσιν, καὶ τὴν ἀγάπην τῷ Χριστῷ· ὅθεν αὐτοὶ οἱ εὐγενεῖς τόσον κατεφρόνησαν ταῦτα, πόσω μᾶλλον ἐσεῖς οἱ ταπεινοί, καὶ εὐτελεῖς χρεωσθεῖτε, λέγει, νὰ τὰ καταφρονῇτε διὰ τὸν Χριστόν; Δείχεται δὲ μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Παῦλος, ὅτι ἐνθυμᾶται καὶ ἀναφέρει τὴν ἀρετὴν τῶν Φιλιππησίων εἰς τὰς ἐκ τῆ βασιλικῆς παλατίης πιστεύσαντας, καὶ διὰ τὸτο ἐκεῖνοι ἦλθον εἰς τόσον πόθον τῶν Φιλιππησίων, ὥστε ὅπως καὶ νὰ ἀσπάζονται αὐτὰς, διὰ μέσων τῶ Παύλου.

23. „Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν.
„ Ἀμήν“.

Κατὰ τὴν συνήθειαν ὅπως ἔχει ὁ μακάριος Παῦλος νὰ τελειώσῃ εἰς εὐχὴν τὰς ἀγίας τῆ Ἐπιστολῆς, ἐτίζει τελειόνοι καὶ τὴν παρῶσαν Ἐπιστολήν τε εἰς εὐχὴν· ποιεῖ δὲ τοῦτο καὶ διὰ νὰ διδάξῃ τὰς Φιλιππησίδας, καὶ πάντας τὰς Χριστιανὰς, νὰ εἶναι πληροφορημέσαι, ὅτι ὅσα κατορθώματα, καὶ ἀρετὰς ἔχον, τὰς ἔχουν μὲ τὴν χάριν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐκ τῆς πληροφορίας ταύτης, νὰ μὴ ὑπερηφανώωνται· διὰ τὸ μὲ τὸν τρόπον τῶτον, θέλει εἶναι πάντοτε μὲ αὐτὰς ἡ χάρις τοῦ Χριστοῦ, εἰς δὲ δηλονότι δὲ ὑπερηφανώωνται· ἀλλὰ ἄμποτε καὶ ἡμεῖς, ὅπως ἀναγινώσκοντες τὴν Ἐπιστολήν ταύτην, νὰ ἀποκτήσωμεν κάθε ἄλλω ἀρετῇ, καὶ εὐχαρίστως τὴν ἐλεημοσύνην, μὲ τὴν χάριν, καὶ βοήθειαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα καὶ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι ὠφελέμενοι, μὲ τὸ νὰ δίδωμεν εἰς ὅλας τὰς χρεῖαν ἔχοντας ἀδελφές μας, καὶ μάλιστα εἰς ἐκείνας ὅπως πάσχον διωγμῶς, καὶ βάσανα διὰ τὸν Θεόν, καὶ διὰ τὴν τῶ Θεοῦ ἐντολήν, ἀξιώσωμεν νὰ ἀπολαύσωμεν τὸν πλεον τῆς αὐτῆς χρηστότητος, ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι· εἰς τὸν ὅποιον Θεόν ἂς ᾔναι δόξα, καὶ κράτος, νῦν, καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τὰς αἰῶνας. Ἀμήν (1).

Ἡ πρὸς Φιλιππησίδας αὕτη Ἐπιστολή ἐγράφη ἀπὸ Ῥώμης διὰ τοῦ Ἐπαφροδίτου.

ΠΑΥ-

(1) Σημειώσαι, ὅτι τὸ „ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν, ἀμήν“ εἶναι πᾶσι τοῖς ἀδελφοῖς τοῦ Παύλου, τὸν ὅποιον ἰδιοχείρως ἔγραφε· καὶ εἶναι, ἀντὶ τῆς „ἐρρώσθαι“ ὅπως ἡμεῖς τῶρα συνεδι-

ζομεν νὰ γράψωμεν εἰς τὸ τέλος τῶν Ἐπιστολῶν, κατὰ τὸν Θεοδώρητον· καὶ ὅπως εἰς τὸ τέλος τῆς πρὸς Θεσσαλονικεῖς β'.

ΠΑΥΛΟΥ

ΤΟΥ ΕΝΔΟΞΟΥ ΚΑΙ ΠΑΝΕΤΦΗΜΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΑΙ ΔΕΚΑΤΕΣΣΑΡΕΣ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

Θεοφυλάκτῃ Ἀρχιεπισκόπῃ Βουλγαρίας Ἑρμηνεία εἰς τὴν πρὸς Κολαασαεῖς, ἢ Κολοσσαεῖς
τῇ Ἀποστόλῃ Παύλῳ Ἐπιστολὴν, μεταφρασθεῖσα εἰς τὸ ἀπλὲν (1).

Ὑπόθεσις τῆς πρὸς Κολαασαεῖς Ἐπιστολῆς (2), κατὰ τὸν Χρυσόστομον,
Θεοδώριτον, Θεοφύλακτον, καὶ Οἰκουμένιον.

Καὶ ὅλαις μὲν ἡ Ἐπιστολὰς τῷ μακαρίῳ Παύλῳ εἶναι τῇ ἀληθείᾳ Ἀγίαις, καὶ Θεό-
πνοῖσαι· μάλιστα δὲ καὶ ἐξαιρετικῶς ἡ Ἐπιστολὰς ὅτῃ πέμπει ἀπὸ τῷ Ῥώμῳ, ὅταν ἦτον
δεδεμμένος διὰ τὸν Χρυσόν, καθὼς εἶναι ἡ πρὸς Γαλάτας, ἡ πρὸς Ἐφεσίους, ἡ πρὸς Φιλιπ-
πησίους, ἡ πρὸς Φιλήμονα, ἡ πρὸς Τιμόθεον δαυτέρα, καὶ ἡ παρὰ αὐτῇ ἡ πρὸς Κολασ-
σαεῖς (3). ἀγκαλὰ καὶ ἐπὶ ἐπέμφθη προτίτερα ἀπὸ τῷ δαυτέρῳ πρὸς Τιμόθεον, ὡς
λέγει ὁ Χρυσόστομος, καὶ ὁ Θεοδώριτος· δι' ὅ,τι καθὼς εἶπας Ἀρχιεπίσκοπος, καὶ νικητὴς,
ὅπῃ ἐν τῷ μεταξύ τῆς ζωῆς τε κάμει πολέμους, καὶ νίκας, καὶ ἀνδραγαθίας, φανεροὶ ταύ-
τας διὰ γραμμάτων εἰς τοὺς φίλους τε· ἐπὶ καὶ ὁ μακάριος Παῦλος ἔκαμει, καὶ διὰ τῶν Ἐπι-
στολῶν τε ἐφάνερονεν εἰς τοὺς αὐτῶν μαθητὰς, καὶ φίλους, τὰ διὰ Χρυσόν δεσμὰ ὅπῃ ἔλαβε, καὶ
τὰς ἄλλας ἀνδραγαθίας τε. Ὁμολογεῖ δὲ καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος Παῦλος πόσῳ μεγάλῳ πράγμα
εἶναι εἰς φιλοτιμίαν, τὸ νὰ φορῇ δεσμὰ διὰ τὸν Κύριον· ὅθεν καὶ γράφει εἰς τὸν Φιλήμονα
περὶ Ὀνησίμου· „ὃν ἐγκύνησα ἐν τοῖς δεσμοῖς μου“ (Φιλήμ. 10.) εἶπε δὲ ταῦτα ὁ Ἀπόστο-
λος, διὰ νὰ μὴ λυπέμεθα καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ὅταν πάσχωμεν κακὰ διὰ τὸν Χρυσόν,
ἀλλὰ μάλιστα νὰ φιλοτιμέμεθα, καὶ νὰ ἐπαινέμεθα δι' αὐτά. Καθὼς δὲ ἔγραφεν ὁ Παῦλος
εἰς τοὺς Ῥωμαίους, καὶ εἰς τοὺς Ἑβραίους, καὶ μὴ ὅλον ὅπῃ ἀκόμη δεῦν εἶχε τὰς ἰδίᾳ, ποιητοτρό-
πως γράφει καὶ πρὸς τοὺς Κολαασαεῖς τῶς, καὶ μὴ ὅλον ὅπῃ δεῦν τὰς εἶδε (4). Κοιτᾷ δὲ εἰς
τὰς

(1) Σημειῶσαι ὅτι ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη δωδεκάτη εἶ-
ναι κατὰ τὴν ἀξίαν, καὶ τὰς χρόνους, καθ' ὅς ἐγραφε
ὁ Παῦλος τὰς Ἐπιστολάς τας, κατὰ τὸν σοφὸν Θεοδώρι-
τον, δηλαδὴ μετὰ τὰς β'. πρὸς Θεσσαλονικεῖς, καὶ τὰς
β'. πρὸς Κορινθίους, καὶ τὴν πρῶτην πρὸς Τιμόθεον,
καὶ τὴν πρὸς Τίτον, καὶ τὴν πρὸς Ῥωμαίους, καὶ τὴν
πρὸς Γαλάτας, καὶ πρὸς Φιλιππησίους, καὶ τὴν πρὸς
Φιλήμονα, καὶ τὴν πρὸς Ἐφεσίους.

(2) Ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη ἐγράφη κατὰ τὸν Μελέτιον,
ἐν τῇ κζ'. μετὰ τῷ Ἀναλήφῃ τῷ Κυρίῳ. Τόμ. α'.
σελ. 41. τῆς Ἐκκλησ. Ἱστορίας.

(3) Ποία εἶναι ἡ Πόλις τῶν Κολαασῶν, ἢ Κολοσσῶν
ὅρα ἐμπροσθεν εἰς τὸ πρῶτον Κεφ. σίχ. 2.

(4) Ἄν ὁ Παῦλος εἶδε τὰς ἐν Κολαασαῖς, καὶ τοὺς
ἐν Λαοδικαῖς Χριστιανούς, ἢ δεῦν τὰς εἶδεν, ὅρα εἰς τὴν
ὑποσημείωσιν τῆς β'. Κεφαλῆς τῆς παρήσης, σίχ. 1.

πὺς Κολασσαεῖς τέως, εὐρίσκειτο καὶ ὁ Φιλήμων, καὶ Ἄρχιππος ὁ Ἀπόστολος, ὁ ὁποῖος νομίζω, ὅτι εἶχε καὶ προσασίαν Ἐκκλησίας τινός (1). Γράφει δὲ ὁ Παῦλος πρὸς τὰς Κολασσαεῖς διὰ τοιαύτης αἰτίας. Πονηρὸν δόγμα, καὶ αἵρεσιν ἔχον μερικοὶ ἀπὸ τὰς ἐν Κολασσαεῖς εὐρισκομένους Χριστιανούς· ἐπειδὴ καὶ ἐνόμιζον ὅτι δεῦν ἐπροσφέρθημεν εἰς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα διὰ μεσιτείας τῆς Τίως ἐνανθρωπήσαντος, ἀλλὰ διὰ μεσιτείας τῶν Ἀγγέλων, νομίζοντες τάχα πῶς εἶναι ἄτοπον, καὶ εὐτελὲς νὰ πιστεύωμεν, ὅτι ὁ Τίος τῷ Θεῷ ἐφάνη εἰς τὰς ἐσχάτας καιρὸς διὰ μίαν τοιαύτην μεσιτείαν, εἰς καιρὸν ὅπῃ οἱ Ἀγγελοὶ ἦσαν ἀρκετοὶ νὰ μᾶς προσφέρωμεν εἰς τὸν Θεόν, καθὼς ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ ὅλα διὰ τῶν Ἀγγέλων οἰκονομοῦντο. Ἐλέγοντο δὲ οἱ ἔχοντες τὴν αἵρεσιν ταύτην, Ἀγγελικοὶ (2)· εἶχον δὲ καὶ παρατηρήσεις πολλὰς τῶν Ἰουδαίων, καὶ τῶν παλαιῶν Νόμων, καὶ τῶν Ἑλλήνων, παρατηρούμενοι τὰς ἡμέρας, καὶ τὰς καιρὸς, καὶ τὰ φαγητά. Διὰ ταῦτα λοιπὸν ὅλα, γράφει πρὸς αὐτοὺς τὴν παρῶσαν Ἐπιστολήν, καὶ πρῶτον μὲν εὐχαριστεῖ εἰς τὸν Θεὸν λέγων ὅτι μετετέθησαν ἀπὸ τοῦ σκότους εἰς τὸ φῶς τῆς ἀληθείας· δεῦτερον ὅτι ὁ Χριστὸς, εἰς τὸν ὁποῖον ἐπίσταντο, εἶναι εἰκὼν καὶ λόγος τοῦ Θεοῦ, δι' ἃ τὰ πάντα ἐγένετο, καὶ ὅτι ἐπρεπεῖν αὐτὸς, ὅπῃ ἦσαν δημιουργός, νὰ γένῃ καὶ πρωτότοκος τῆς κτίσεως, καὶ πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν, κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, διὰ νὰ σώσῃ καὶ νὰ ζωοποιήσῃ τὰ πάντα. Πρῶτον παρακινεῖ αὐτοὺς νὰ μένωσιν εἰς τὴν Πίστιν, ἀποδείχνωντας ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Παῦλος εἶναι διάκονος καὶ ὑπρέτης τοῦ Εὐαγγελίου, εἰς τὸ ὁποῖον ἐκατηχίσθησαν. Ἐπειτα ἐρμηνεύει καὶ διὰ τὸν Νόμον, καὶ τὰ ἐν τῷ Νόμῳ φαγητά, καὶ διὰ τὰς ἡμέρας, καὶ τὰς ἐνιαυτοὺς, ἀποδείχνωντας ὅτι ἔπαυσαν τὰ παλαιὰ, καὶ ἡ περιτομή. Εἰς ὅλην δὲ σχεδὸν τὴν Ἐπιστολήν διδάσκει αὐτοὺς νὰ μὴ πλανῶνται, νομίζοντες ὅτι διὰ τῶν Ἀγγέλων ἐσώθησαν, καὶ ὅχι διὰ τοῦ Χριστοῦ· καὶ συμβουλεύσας εἰς ὅλην περὶ πολιτείας καὶ ἡθῶν Χριστιανικῶν τελειόνοι τὴν Ἐπιστολήν.

E P.

(1) Οὗτος κατὰ τὸν Θεοδώρετον ἦτον διδάσκαλος τῶν Κολασσαέων· καὶ ὅρα εἰς τὴν πρὸς Φιλήμονα, σίχ. 2.

(2) Σημείωσαι, ὅτι, κατὰ μὲν τὸν Ἅγιον Ἐπιφάνιον ἐν τοῖς Πατερικοῖς, Ἀγγελικαὶ εἰσι ὀνόμαζον τὸν ἑαυτῶντας, ἢ διὰ τὴν ὑπερηφανύοντο πῶς ἔχον τιξὴν Ἀγγέλων, κατὰ τὴν πολιτείαν, ἢ διὰ τὴν ἐφλυαροῦν, ὅτι ἀπὸ τῶν Ἀγγέλων ἐκτίσθη ὁ κόσμος· κατὰ δὲ τὸν Δαὸν Θεοδώρετον (Ἑρμην. εἰς τὴν πρὸς Κολασσαεῖς ἐπιστολήν) Ἀγγελικοὶ ἐλέγοντο διὰ τὴν ἔλεγον, ὅτι ὁ Νόμος διὰ τῶν Ἀγγέλων ἐδόθη· διὸ καὶ εἰσβόν, καὶ ἐλάτρουσαν αὐτοὺς· ὅθεν καὶ ἡ ἐν Λαοδικαῖς Σύνοδος, ἡ πλησίον ἔσα τῶν Χωρῶν καὶ Κολασσαέων, κατ' αὐτοὺς τῆς αἵρεσεως ἐξέδωκε τὸν, λ.δ. Κανόνα τῆς, ὅπως λέγονται· „Ὅτι οὐ δὴ Χριστιανὸς ἐγκαταλείπει τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀπεινᾷ, καὶ Ἀγγέλους ἐνομάζει, καὶ συναξὴς ποιεῖ, ὥστε ἀπηγόρευται. Εἴτις ἐν ὁρεθῇ αὐτῇ τῇ κεκρυμμένῃ ἡδωλοκατρίᾳ σχο- λαζών, ἔσω ἀνάδειμα, ὅτι ἐγκατέλιπε τὸν Κυρίον καὶ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Τίον τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡδωλοκατρίαν προσήλθεν“. Ἡ αἰτία δὲ διὰ τὴν ὁποίαν ἐξέδωκε τὸν Κανόνα αὐτὸν ἡ Σύνοδος αὕτη, ἔτι, δια- τί, ὡς λέγει ὁ Θεοδώρετος, ἡ αἵρεσις αὕτη ἐμάνε πολλοὺς χρόνους ἐν τῇ Φρυγίᾳ, καὶ Πισιδίᾳ, τῶν ὁποίων Μητροπόλεις ἦσαν ἡ Λαοδικαία· ἡ δὲ Λαοδικαία πάλιν ἦτον πλησίον τῶν Κολασσαέων, τῶν ὑποκαταμένων ἐς τὴν Λαοδικαίαν· διὰ αὐτοῦ καὶ ἡ Σύνοδος ἐμπόδισε νὰ μὴ ἐπικαλεσθῇ τινες τῶν Ἀγγέλων ὡς Θεοὺς, κατὰ Πίστιν λατρεύοντες.

Ὁ δὲ Νωργεῖος ἐν τῷ κατὰ Κέλσον βιβλ. ε. λέγει, ὅτι διὰ αὐτοῦ ἐπικαλεῖτο ὡς Θεοὺς τῶν Ἀγγέλων, διὰ τὴν

εὐσεβίαν αὐτῶν ὀνομαζομένους ἐν τῇδε Γραφῇ, Θείας, καὶ Θεῶν. Ὁ δὲ Κορέσιος λέγει, ὅτι μερικοὶ θρησκίαν τῶν Ἀγγέλων, τὴν ἀναφερομένην ἐν ταύτῃ ὑπὸ τοῦ Παύλου (Κολασ. β'. 18.) ἐνενοῦσι τὴν δόξαν τῶν Πλατωνικῶν, οἱ τινες ἐδόξαζον Ἀγγέλους ἀερῶν καὶ βρῆναι· ἄλλοι δὲ νοῦσι τὴν κλήσιν τῶν μάγων, οἱ τινες, κατὰ τὸν Τερτυλλιανὸν ἐν τῷ Ἀπολογητικῷ, καὶ δαίμονας, καὶ Ἀγγέλους ἐκάλεν Ἐν ταῖς μαγίαις· ὁ δὲ Κλήμης (Στρωματῶν ε.) καὶ ὁ Ἰερώνυμος (ζητήσις ε. εἰς τὴν Ἀλγαζίαν) καὶ ὁ Ἀμβρόσιος, δέλκισιν ὅτι ὁ Ἀπόστολος κατηγορεῖ ἐδὼ τὴν ἡδωλοκατρίαν τῶν Ἰουδαίων, οἱ τινες τῷ ἡλίῳ, καὶ τῇ σελήνῃ (ἢ καὶ ὀνομάζον ἐν ταύτῃ κοινήν τὸν κόσμον ὁ Ἀπόστολος) καὶ τοῖς Ἀγγέλοις, ὡς Θεοὺς ἐλάτρουσαν. Ἄλλοι δὲ θρησκίαν τῶν Ἀγγέλων νομίζουσιν τὸν Ἰουδαϊκὸν Νόμον, τὸν δοθέντα τῷ Μωϋσῇ διὰ τῶν Ἀγγέλων ἐν τῷ ὅρῳ τῷ Σινῇ. Ὁ δὲ Αὐγουστίνος (βιβλ. ἡ. περὶ Πόλεως Θεοῦ, κεφ. 18.) λέγει ὅτι ὁ Μανανδρὸς καὶ Σατορνίνος, καὶ ὁ Κίριλλος, καὶ Βασίλειος, καὶ ὁ Σηθιανός, καὶ Γαϊανός, ἐπὶ ἐσβόλῃ τινὰς Θεοὺς μικροτέρους, κτίσας τὸν ἀνθρώπων, καὶ τὸν κόσμον, καὶ διὰ τῶν Προφητῶν διαλεγόμενους, κατὰ τῶν ὁποίων φέρεται ἐδὼ ὁ Ἀπόστολος· καὶ διὰ αὐτοῦ ἀποδείχθη τὸν Χριστόν ἀνώτερον τῶν Ἀγγέλων, ὡς ἐδὼ, ὅσον καὶ ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολῇ καὶ ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους· ἐπειδὴ ἐκείνοι ἐνόμιζον τῶν Ἀγγέλων μεγαλιτέρας τῶ Χριστοῦ. Καὶ ὁ Δαὸς δὲ Ἐπιφάνιος λέγει, ὅτι οἱ Γαϊανὸς ἐκάλεσαν τοὺς Ἀγγέλους εἰς τὰς πονηρὰς αὐτῶν πράξεις διὰ νὰ τοὺς συμβουλήσων· καὶ ἀληθῶς ἡ τοιαύτη πονηρὰ θρησκία τῶν Ἀγγέλων, ἔλαβε τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῶν Φιλοσόφων.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ ΚΟΛΑΣΣΑΕΙΣ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

1. „Παῦλος Ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ θελήματος Θεοῦ“.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

Ενθὺς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς κηρύττει μὲ κρύφιον τρόπον, τὸ ποινερὸν δόγμα ὅπῃ εἶχον οἱ Κολασσαεῖς, ὅτι διὰ τῶν Ἀγγέλων ἐσαύθησαν, καὶ ὅχι διὰ τοῦ Χριστοῦ, ἐπειδὴ ὅχι Ἀγγέλων, λέγει, ἐγὼ εἶμαι Ἀπόστολος, ἀλλὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· καὶ τὸ εἶναι θελήμα Θεοῦ, τὸ γὰρ εἶναι ἐκεῖνος Ἀπόστολος, καὶ ὅχι τῶν Ἀγγέλων. Ἀνίσως λοιπὸν ἐγὼ εἶμαι Ἀπόστολος μὲ τὸ θελήμα τοῦ Θεοῦ, φανερόν ἐστίν, ὅτι καὶ ἀληθινὰ εἶναι ἐκεῖνα ὅπῃ σὰς κηρύττω, ὡς Ἀπόστολος τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ. Ποῖα δὲ εἶναι ἐκεῖνα ὅπῃ σὰς κηρύττω; εἶναι αὐτὰ, ὅτι ἀπὸ τῶν Υἱὸν ἐπροσφέρθημεν εἰς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, καὶ ὅτι ἐλάβομεν ἡμεῖς οἱ εἰς Χριστὸν πιστεύσαντες ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας, καὶ Ἑλλωικῆς παραπλήρεις. Σημειῶσαι δὲ, ὡς ἀναγιγνώσκοντες, πῶς διὰ πρόθεσιν, ἐπὶ τῷ Πατρὶ λέγομεν ἐνταῦθα, διὰ τῶν Ἀρειανῶν, οἱ ὅποιοι λέγουσιν ἐλάττωτα τὸν Υἱὸν ἀπὸ τοῦ Πατέρα· „διὰ τὸ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης εἶπεν ἡ ὅτι, ὅχι ὅτι αὐτὸς, ἀλλὰ, ὅτι δι' αὐτὸς τὰ πάντα ἐγένετο“. (Ἰωάν. α. 2.)

„Καὶ Τιμόθεος ὁ ἀδελφός“.

Λοιπὸν καὶ ὁ Τιμόθεος εἶναι Ἀπόστολος, ἐπειδὴ καὶ ὀνομάζεται κατὰ Χριστὸν ἀδελφός τοῦ Παύλου· ἦτον δὲ ἀκόλουθον γὰρ φανεράσθαι ὁ Παῦλος, καὶ τὸν Τιμόθεον εἰς τὰς Κολασσαεῖς, διατὶ ἦτον ἀδελφός τε, καὶ Συναπόστολος.

„Τοῖς ἐν Κολασσαῖς Ἀγίοις, καὶ πιστοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ“.

Αἱ Κολασσαί, ἢ Κολοσσαί (1), εἶναι Πόλις Φρυγίας τῆς Πακατιανῆς ὀνομαζομένης, αἱ ὅποιοι τὴν σήμερον ὀνομάζονται Χῶναι, ὅπερ ὁ Ἀρχάγγελος Μιχαὴλ ἐποίησε τὸ θαῦμα. Φανερόν δὲ ἐστίν, ὅτι αἱ Χῶναι εἶναι αἱ Κολασσαί, διατὶ κοινὰ εἰς τὰς Χῶνας, εἶναι καὶ ἡ Λαοδικεῖα, Μητρόπολις ὅσα τῶν Κολασσῶν. Διὰ τὸ προσάξει ὁ Ἀπόστολος τὰς Κολασσαεῖς γὰρ σείλιν τὴν Ἐπιστολὴν ταύτην διὰ τὴν ἀναγνωσθῆναι καὶ εἰς τὴν πλησίον ἔσαν Λαοδικεῖαν· „Καὶ ὅταν ἀναγνωσθῇ παρ' ὑμῖν ἡ Ἐπιστολή, ποιήσατε ἵνα καὶ ἐν τῇ Λαοδικεῖαν Ἐκκλησίᾳ ἀναγνωσθῇ“. (Κολ. β. 6.) Πόθεν δὲ λέγει ἐσεῖς οἱ Κολασσαεῖς ἐγίνεστε Ἀγιοι;

(1) Παρὰ μὲν τῷ Θεοδώρῳ Κολασσαί ὀνομάζονται, καὶ παρὰ πῶς περισσότεροι· παρὰ δὲ τῷ ἱερῷ Θεοφυλάκῳ πανταχῶς Κολοσσαί ὀνομάζονται· παρὰ δὲ τῷ Διονύσιῳ Χρυσόστομῳ, ποτὶ μὲν Κολοσσαί, ποτὶ δὲ Κολασσαί εὐρίσκονται ὀνομαζόμεναι. Γενώρια δὲ ὁ

Epistole di S. Paolo Tom. II.

Κεδρηνὸς λέγει, ὅτι ὁ μὲν ἐν τῇ Ῥόδῳ Κολοσσῶν ὀνομασθὲν ἀπὸ τοῦ μεγέθους ὅπῃ ἔχεν· ἀπὸ δὲ τοῦ Κολοσσῶν πάλιν, ὀνομασθῆσαι Κολοσσαεῖς. Γράφει δὲ ὅτι ἐν τῇ δαδελικῇ ἔτασεν ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ὁ Κωνσταντῖνος, τὸ ὅτι Ἡρακλῆος, τὸ ὅτι αὐτὸς ἰσορυμενός.

Zz

Ἄγιοι; δὲν ἐγίνετο διὰ μέσων τῶ Ἁγίου Βαπτίσματος, τῷ πλημύνει εἰς τὸν θάνατον τῶ Χριστοῦ; Πόθεν δὲ πιστοὶ ὀνομάζουσθε; δὲν ὀνομάζεσθε διὰ τὸ, διατὶ πιστεύετε εἰς τὸν Χριστόν, καὶ διατὶ ἐμπιστεύετε τὸσα μεγάλα μυήρια ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ; δι' ὅ, τι πιστοὶ ὀνομάζονται οἱ Χριστιανοί, ὅχι μόνον διατὶ πιστεύουν εἰς τὸν Χριστόν, ἀλλὰ καὶ διατὶ ἐμπιστεύονται τὸσα φοβερά μυήρια, τὰ ὅποια εὐδὲ οἱ Ἄγγελοι τὰ ἤξουν, καθὼς καὶ πιστὸς λέγεται φίλος, ἐκεῖνος, εἰς τὸν ὁποῖον ἐμπιστεύομεθα, καὶ λέγομεν τὰ μυήριά μας. Πόθεν δὲ ὀνομάζεσθε ὑοὶ Θεοῦ, καὶ ἀδελφοὶ ἀναμεταξύσας; Ἀράγε ἀπὸ τῶ ἔργασας, ἢ ἀπὸ τῶ κατρωμάτων σας; ὅχι· ἀλλὰ ἀπὸ τῶ χάριος τοῦ Χριστοῦ. Καὶ λοιπὸν πῶς ἐπιγράφετε τῶ πρὸς τὸν Θεὸν προσαγωγῶν, καὶ σωτηρίαν σας εἰς τὸς Ἀγγέλους;

„Χάρις ὑμῖν, καὶ ἐλεῶν ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν“ (1).

Τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ δὲν προσθέττει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, καὶ μ' ὅλον ὅπῃ ἔχει σωθήσαν, ὡς τὸ προσθέττει εἰς ὅλας τὰς Ἐπιστολάς· ποιεῖ δὲ τὸ, διὰ τὸ μὴ ἐναντιωθῆναι εἰς τὸς Κολασσαεῖς εὐθὺς ἀπὸ τοῦ προοίμιον τῆς Ἐπιστολῆς, καὶ τὸς κάμει νὰ ἀναχωρήσεν ἀπὸ τὴν ἀκρόασιν τῶν ἐπιλοίπων τοῦ λόγου· καὶ ἀκολουθῶν, διὰ τὸ μὴ ἀποτύχει τὸν σκοπὸν τῆς διορθώσεώς των, διὰ τὸν ὁποῖον ἐκινήθη νὰ τὸς γράφῃ. Ἄς εἰπῇ δὲ ἐδῶ οἱ πνευματομαχοὶ Μακεδονιανοί, οἱ λέγοντες πῶς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον δὲν εἶναι Θεός, πόθεν ἐγίνεν ὁ Θεὸς Πατήρ μας; δὲν ἐγινε διὰ μέσων τῶ Ἁγίου Πνεύματος; ποίος δὲ ἐχάρισεν εἰς ἡμᾶς τὰ μεγάλα καὶ ὑπὲρ πάντων ἀγαθὰ; δὲν μᾶς τὰ ἐχάρισε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον; πῶς λοιπὸν ἐσεῖς τὸ σμικρύνετε, καὶ λέγετε ὅτι δὲν εἶναι Θεός;

3. „Εὐχαριστοῦμεν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ, πάντοτε περὶ ὑμῶν προσεχόμενοι“.

Ο Ἰησοῦς Χριστός, λέγει, εἶναι ὁ Κύριος καὶ Αὐθεντίας ἡμῶν, καὶ ὅχι οἱ δέλοι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ Ἄγγελοι. Δείχνει δὲ ὁ Παῦλος τῶ ἀγάπῃ εἰς τὸς Κολασσαεῖς, ὅχι μόνον διὰ τὴν εὐχαριστίαν ταύτῃ ὅπῃ κάμνει ἐδῶ ὑπὲρ αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶ παντοτινῷ δέησιν ὅπου προσφέρει εἰς τὸν Θεὸν δι' αὐτὸς· διατὶ, καὶ ἐκεῖνος ὅπῃ δὲν ἐβλεπε σωματικῶς, νοερῶς τὸς εἶχε πάντοτε ἐμπροσθέν τε, καὶ δι' αὐτὸς προσήχετο ὁ τεισμανάριος τοῦ Κυρίου Ἀπόστολος.

4. „Ἀκόσταντες τῶ Πίσιν ὑμῶν, τῶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ“.

Εὐχαριστοῦμεν, λέγει, εἰς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, διατὶ ἠκέσαμεν ἀπὸ τοῦ Ἐπαφραῦ τῶ Πίσιν ὅπῃ ἔχετε ἐσεῖς οἱ ἐν Κολασσαῖς Χριστιανοί, ὅχι εἰς τὸς Ἀγγέλους, ἀλλὰ εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν. Προλαμβάνει δὲ καὶ πιάνει αὐτὰς μὲ τῶν λόγων· ἀλλὰ καὶ τὰ ὀνόματα ταῦτα, τὸ, Χριστός, τὸ, Ἰησοῦς, σημεῖα καὶ ἀποδείξεις εἶναι τῆς εὐεργεσίας ὅπῃ ἔκαμεν ὁ Χριστός εἰς ἡμᾶς τὴν ἀνθρώπου· διατὶ αὐτὸς ἐχρίσθη διὰ τῶ ἀγάπῃ τῶ ἐδικυῖμας, (2) καὶ αὐτὸς εἶναι ὅπῃ ἔσωσε τὸν λαόν τε ἀπὸ τῶς ἀμαρτίας των, δι' ὃ καὶ ὀνομάσθη Ἰησοῦς. (Ματθ. α. 21.)

„Καὶ τῶ ἀγάπῃ τῶ ἐς πάντας τὸς Ἁγίους“.

Ηκέσαμεν, λέγει, ἀπὸ τοῦ Ἐπαφραῦ, καὶ τῶ ἀγάπῃ ὅπῃ ἔχετε, ὅχι εἰς τὸν ὀδεῖνα καὶ ὀδεῖνα, ἀλλὰ εἰς ὅλας τὰς Ἁγίας· ὥς, τῶ αὐτῷ ἀγάπῃ ἔχετε καὶ εἰς ἡμᾶς· ὅθεν ἀκολουθῶν θέλετε ἀκούει μὲ ἡδονῇ καὶ αὐτὰ ὅπῃ σὰς γράφομεν. Μὲ αὐτὰ δὲ τὰ λόγια δείχνει ὁ Παῦλος, ὅτι ἔχει τὸς Κολασσαεῖς οἰκείους, καὶ φίλους τε· ἐγὼ δὲ νομίζω, ὅτι ἀγάπῃ ἐδῶ ὀνομάζει τῶ ἐλεημοσιῶν, καὶ τὸ μεταδοτικόν, καθὼς καὶ εἰς ἄλλα μέρη ἐτὶ ὀνομάζει αὐτῶν.

5. „Διὰ

(1) Περὶ τοῦ χάριος ὑμῖν, καὶ ἐλεῶν ἀπὸ Θεοῦ, ὅρα εἰς τὸ α. Κεφ. τῆς πρὸς Κορινθ. α. εἰχ. 3.

(2) Περὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ, ὅρα εἰς τὸ α. Κεφ. τῆς πρὸς Ρωμ. εἰχ. 1. ἐν τῇ ὑποσημείωσιν.

5. „Διὰ τὴν ἐλπίδα τὴν ἀποκαμίνω ὑμῖν ἐν τοῖς Οὐρανοῖς“.

Αγαπᾶτε, λέγει, τὰς Ἀγίας, ἀδελφοί μου, ὅχι διὰ κἀνὸς τέλος ἀνθρώπινον, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐλπίδα τῶν μελλόντων ἀγαθῶν· ἢ νοεῖται καὶ ἐτζί· ὅτι ἡμεῖς εὐχαριστοῦμεν εἰς τὸν Θεόν, διατὶ ἐσεῖς ἔχετε τὰ κληρονομήσετε τὰ ἐλπίζόμενα ἐν τοῖς ὕψουσιν ἀφ' ὧν ἀγαθὰ· ἐπειδὴ τὰ μελλόντα ἀγαθὰ, δὲν εἶναι ἐπιμασμένα εἰς τὴν γλῶσσαν, διὰ τὰ φθάρτα, ἀλλ' εἶναι ἐπιμασμένα εἰς τὰς ὕψους, διὰ τὰ εἶναι ἀφθάρτα, καὶ αἰώνια. Μὴ ἀμφιβάλετε λοιπὸν διὰ τὴν ἐλπίδα ἐπεὶ ἔχετε, ἐπειδὴ αὐτὴ εἶναι ἀσφαλὴς καὶ βεβαία· τῆτον δὲ τὸν λόγον λέγει ὁ Παῦλος εἰς ἐκεῖνας τὰς Χερσιανὰς, ὅπως εἶχον, ἢ ἔχον θλίψεις καὶ πειρασμούς, διὰ τὰ μὴ ζητῶν τὴν ἀνέσιν τῆς παρούσης ζωῆς, μηδὲ τὰ κακίζον, καὶ τὰ ἀποκάμνον εἰς τὰς πειρασμούς, ὡσὰν ὅπως ἔχον δι' αὐτὰς τὰ λαβεῖν εἰς τὰ οὐράνια μετὰ μισθὰ ποδοσίαν.

„Ἦν προηκόσασθε ἐν τῷ λόγῳ τῆς ἀληθείας τῆς Εὐαγγελίας“.

Δὲν εἶπε τῇ κηρύγματι, ἀλλὰ τοῦ Εὐαγγελίου, διὰ τὰ ἐνθυμίση τὰς Κολασσαεῖς μετὰ τὸ ὄνομα τοῦ Εὐαγγελίου τῆς εὐεργεσίας καὶ τὰ ἀγαθὰ τοῦ Θεοῦ ὅπου ἔλαβον· ἐπειδὴ τὸ Εὐαγγέλιον ἐδόθη διὰ ἀγαθὰ, καὶ εὐεργεσίας, καὶ αὐτὸ δὲ τὸ ὄνομα τὰ δηλοῖ, κατὰ μηνύματα, καὶ χαρποῖας ἀγγελίας· (ὅρα εἰς τὰς ὑποσημειώσεις ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ α'. Κεφ. τῆς πρὸς Ῥωμαίους, τί εἶναι τὸ Εὐαγγέλιον·) αἰσῶς δὲ καὶ τὸ Εὐαγγέλιον ἦναι λόγος ἀληθείας, λοιπὸν εἰς αὐτὸ δὲν εὐρίσκεται κἀνὸς ψεύδους· ὅθεν, πῶς ἐσεῖς κάμνετε ψεύδῳ τὸν ἀληθινὸν αὐτὸν λόγον τοῦ Εὐαγγελίου; ἐπειδὴ καὶ δὲν πιστεύετε, καθὼς προεδιδάχθητε ἀπὸ τοῦ λόγου αὐτοῦ, ὅτι παρὰ τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἡ σωτηρία. Ποῖος δὲ ἦτον ὅπου ἐκήρυξεν εἰς τοὺς Κολασσαεῖς τὸ Εὐαγγέλιον; ἦτον ὁ Ἀπόστολος Ἐπαφρᾶς, καθὼς παρακάτω τοῦτο φαιερὸν ὁ Παῦλος.

6. „Τῷ παρόντος εἰς ὑμᾶς, καθὼς καὶ ἐν παντὶ τῷ Κόσμῳ“.

Ωσὰν τὰ ἦν ἐμφυχον τὸ Εὐαγγέλιον, εἶπεν ὁ Παῦλος πῶς αὐτὸ ἦτον παρὲν εἰς τοὺς Κολασσαεῖς· δὲν ἦλθε, λέγει, εἰς ἐσᾶς τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ ἔπειτα ἐφυγεν· ἀλλὰ εἶναι παρὲν, καὶ κρατεῖ εἰς ἐσᾶς ἡ διδασκαλία. Μετὰ τὰ λόγια δὲ ταῦτα γλυκαίνει, καὶ ἡμερόνοι τοὺς Κολασσαεῖς· ἐπειδὴ δὲ οἱ περισσότεροι ἀνθρώποι σπείζονται καλλίτερα, ὅταν καὶ ἄλλες ἀνθρώπους ἔχουσι συγκοινωνοὺς τῶν αὐτῶν δογμάτων, καὶ φρονημάτων, διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι τὸ Εὐαγγέλιον δὲν εὐρίσκεται μόνον εἰς ἐσᾶς, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλον τὸν Κόσμον· εἰς κάθε μέρος γὰρ εἶναι τῆς οἰκουμένης, καὶ εἰς κάθε μέρος κρατεῖ, καὶ φυλάττεται ἡ διδασκαλία.

„Καὶ ἔστι καρποφορῶμενον, καὶ αὐξανόμενον“.

Καρποφορεῖται μὲν, λέγει, τὸ Εὐαγγέλιον, διὰ τὰ κατὰ ἔργα τῶν πισδόντων εἰς αὐτὸ Χερσιανῶν· αὐξάνεται δὲ, διατὶ κάθε ἡμέραν φέρει πολλοὺς ἀπίστας εἰς τὴν Πίσιν, καὶ διδασκαλίας, καὶ τοὺς κάμνει πιστοὺς· δὲν ἤθελε δὲ καρποφορῇ, οὔτε ἤθελεν αὐξάνῃ τόσοι πολλὰ τὸ Εὐαγγέλιον, αἰσῶς πρῶτον δὲν ἦν βέβαιον, καὶ ἐσχηματισμένον· διατὶ καὶ τὰ δένδρα, ὅταν σπείζονται, καὶ ρίζωθουν καλῶς εἰς τὴν γλῶσσαν, τότε κόμνουν καὶ περισσότερον καρπὸν.

„Καθὼς καὶ ἐν ὑμῖν“.

Προλαμβάνει, καὶ πιαίνει τοὺς Κολασσαεῖς μετὰ τοὺς ἐπαίνους τούτους ὁ Παῦλος, καθὼς καὶ ἀνωτέρω ἐποίησεν· ἵνα, καὶ αὐτὸς θελήσῃ, τὰ μὴν ἡμπορεῖν τὰ ἀποφύγειν τοὺς λόγους τῶν δι' ὅτι, αἰσῶς, λέγει, καθὼς εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἐτζί καὶ εἰς ἐσᾶς ἐκηρύχθη τὸ Εὐαγγέλιον, πῶς τώρα μερικοὶ ἀπὸ λόγουσας δογματίζον ἀλλοιότικα;

„Αφ' ἧς ἡμέρας ἠκούσατε, καὶ ἐπέγνωτε τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ἐν
„ἀληθείᾳ“.

Καρποφορεῖ, λέγει, καὶ αὐξάνει τὸ Εὐαγγέλιον τῷ Χριστῷ εἰς ἑσᾶς, ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκεί-
νῃς, εἰς τὴν ὁποίαν ἐγνωρίσατε τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπιστάσατε· πῶς δὲ ἐγνωρίσατε,
καὶ ἐπιστάσατε; ὅχι διὰ τὴν χάριν, καὶ μετὰ λόγια μάταια καὶ ψευδῆ, ἀλλὰ μετὰ ἀληθείαν,
ἣν καὶ μετὰ δαύματα, καὶ ἔργα ὑπερφυσικά, καὶ παράδοξα.

7. „Καθὼς καὶ ἐμάθετε ἀπὸ Ἐπαφρᾶ“.

Εἵτις, λέγει, ἐγνωρίσατε τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, μετὰ αὐτὰ τὰ ἔργα, καθὼς καὶ τὴν ἐδίδα-
ξαν εἰς ἑσᾶς ὁ Ἀπόστολος Ἐπαφρᾶς· ἐπεὶ δὲ καὶ σᾶς ἐδίδαξαν ἐκεῖνος ἄλλα, καὶ ἐσῆς ἐμά-
θετε, καὶ ἐκάμετε ἄλλα, ἀλλ' ἐκεῖνα τὰ ἴδια ὅπῃ σᾶς ἐδίδαξαν, ἐκεῖνα καὶ ἐμάθετε. Φαίνε-
ται δὲ ὅτι ὁ Ἐπαφρᾶς ἕτος, ἦτον Κολασσαεύς, ὡς λέγει ὁ Θεοδώριτος, καὶ ἐκήρυξε τὸ Εὐαγ-
γέλιον εἰς τὰς Κολασσαεῖς, ὡς εἶπομεν καὶ αἰωτέρω (1).

„Τῷ ἀγαπητῷ σωδῶλτι ἡμῶν“.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα δείχνει ὁ Παῦλος εἰς τὰς Κολασσαεῖς, πῶς ἦτον ἀξιόπιστος ὁ κήρυξ
αὐτῶν Ἐπαφρᾶς· ἐπεὶ δὲ καὶ ἠθελα ἀγαπᾶν, λέγει, ἐγὼ αὐτὸν, καὶ καὶ ἠθελα τὸν ὀνομα-
ζῶ σωδῶλτον μου, αἰσῶς καὶ καὶ καὶ ἦτον πιστὸς καὶ ἀληθινός.

„Ὅς ἐστὶ πιστὸς, ὑπὲρ ὑμῶν διάκονος τῷ Χριστῷ“.

Αντὶ διὰ λόγους, λέγει, ὑπερέβηεν ὁ Ἐπαφρᾶς εἰς πράγματα, τὰ ὁποῖα ἀνέκτισεν
εἰς τὸν Χριστόν· ἐπεὶ δὲ τὸ γὰρ ὑπάρχει εἰς τὴν Ρώμην ὁ Ἐπαφρᾶς, καὶ γὰρ παρηγορήσῃ
τὸν Παῦλον ὅπῃ ἀνέβηκε εἰς τὰ δεσμά, καὶ τὸ γὰρ φανερώσῃ εἰς αὐτὸν τὴν κατὰ τὴν
Κολασσαεῶν, αὐτὸ λέγω, ἦτον διακονία, καὶ ὑπηρεσία τῷ Χριστῷ. Αἰσῶς δὲ ὁ Ἐπαφρᾶς
εἶναι διάκονος, καὶ ὑπερέβηεν Χριστῷ, πῶς ἐσῆς λέγετε, ὅτι διὰ τῆς μεσιτείας τῶν Ἀγγέ-
λων ἐπροσφέρθητε εἰς τὸν Θεόν, καὶ ἐσώθητε;

8. „Ὁ καὶ δηλώσας ἡμῖν, τὴν ὑμῶν ἀγάπην ἐν Πνεύματι“ (2).

Αὐτὸς ὁ Ἐπαφρᾶς, λέγει, ἐφανέρωσέ μοι τὴν πνευματικὴν ἀγάπην, ὅπῃ ἔχετε εἰς ἐμέ-
να· διατὶ αὐτὴ μόνη εἶναι βεβαία καὶ ἀληθὴς ἀγάπη, ἡ πνευματικὴ καὶ κατὰ Χριστόν·
ὅλαι δὲ αἱ ἄλλαι ἀγάπαι, πῶς αἱ φυσικαί, ὁποῖα εἶναι ἐκεῖνη ὅπῃ ἔχον οἱ γονεῖς εἰς
τὰ τέκνα, καὶ αὐτιστόφως τὰ τέκνα εἰς τὸς γονεῖς· ὁμοίως καὶ αἱ ἀγάπαι ὅπῃ ἔχον οἱ φίλοι
ἀλλήλους, καὶ οἱ σὺντροφοὶ τινὲς πράγματος, ὅλαι, λέγω, αὐταί, εἶναι ἀβεβαίαι, καὶ
εἰς καιρὸν πειρασμῷ διαλύονται.

9. „Διὰ τῆτο καὶ ἡμῶν, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἠκούσαμεν, ὃ παυόμεθα ὑπὲρ
„ἡμῶν προσδύχομενοι“.

Διὰ τῆτο, ποῖον; ἐπεὶ δὲ, λέγει, ἠκούσαμεν ἀπὸ τοῦ Ἐπαφρᾶ, τὴν Πίσιν, καὶ τὴν
ἀγάπην, διὰ τῆτο ἔχομεν καλὰς ἐλπίδας διὰ τὰ μέλλοντα, καὶ προσδύχομεθα διὰ λό-
γῳ

(1) Λέγει γὰρ ἕτος ὁ Θεοδώριτος περὶ τοῦ Ἐπα-
φρᾶ· „Πολίτης αὐτῶν ἀξιόπιστος ἕτος ἀνὴρ, ὁ Ἐπα-
φρᾶς φημι· καὶ δὲ τὴν Ρώμην παραγενόμενος, ἐδί-
δαξε τὸν δῆμον Ἀπόστολον (ἦτοι ἐφανέρωσεν εἰς τὸν
Παῦλον) καὶ τὴν δὲ αὐτὴν περὶ τὸν Κύριον Πί-
στιν, καὶ τὴν γενόμενὴν παρὰ τινων ἐξαπάτην“· διὸ

καὶ γράφει ἐν τῇ Ἐπιστολῇ αὐτῇ ὁ Παῦλος „Ἀσπά-
ζεταί ὑμᾶς Ἐπαφρᾶς, ὁ ἑὸς ὑμῶν δούλος Χριστοῦ“.
(Κολ. δ. 12.)

(2) Σχῆμα ὑπερβατὸν μεταχρησίζεταί ἐδῶ ὁ Ἀπό-
στολος, ὅτι ἕως ὁμαλύνεται. „τὴν ὑμῶν ἐν Πνεύμα-
τι ἀγάπην“.

γέρας, ὅχι μίαν ἡμέραν, ἢ δύο, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡκά-
σμεν τὴν ἀνώτερον κατὰσασίν σας. Δείχεται δὲ ὁ Παῦλος μὲ τὰ λόγια ταῦτα, ὅσα μὲν, τὴν
ἀγάπην ὅπως ἔχει αὐτὸς πρὸς ἐκείνους· καὶ ἄλλο δὲ, ἡσυχίας, καὶ ἀρεπαισθήτως κατηγορεῖ
τὴς Κολασσαεῖς· διατί, μὲ ὅλον ὅπως ἐκείνοι εἰς ποῦτον καιρὸν βοηθῶνται ἀπὸ τῆς εὐχά-
ρας, ὅμως δὲν ἔκαμαν τὸν ἑαυτὸν τῆς τέλειον, ἀλλ' ἀκόμη εὐρίσκονται ἀτελεῖς. Βλέπε δὲ
ἀγαπήν, ὅτι καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ χρειαζόμεθα νὰ ἔχωμεν πολλὰς προσδύχας, καὶ παν-
τοτινάς, διὰ τὴν καὶ ὁ Θεὸς Παῦλος πάντοτε προσηύχετο, καὶ ἀγαλὰ δὲν ἑκατέρωθεν τί-
ποτε, προσδύχόμενος διὰ τῆς Κολασσαεῖς, μὲ ὅλον τοῦτο δὲν ἀφέθη ὁ φιλαδελφότητος ἀπὸ
τοῦ νὰ προσεύχεται δι' αὐτὰς, καὶ νὰ κάμνη τὸ ἐδικόν τῶν.

„Καὶ αὐτέμενοι, ἵνα πληρωθῇτε τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ Θελήματος αὐτοῦ“.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα δείχνει ὁ Παῦλος, ὅτι οἱ Κολασσαεῖς, ἔτε πάντῃ τέλειοι ἦσαν, ἔτε
πάντῃ ἀτελεῖς· ἐπεὶ δὲ αὐτοὶ ἦσαν πάντῃ ἀτελεῖς, δὲν ἤθελον εἰπῇ, διὰ νὰ πληρωθῇτε ἀπὸ
τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ Θεῖου Θελήματος, ἀλλ' ἤθελον εἰπῇ, διὰ νὰ λάβετε τὴν ἐπίγνωσιν αὐ-
τοῦ. Ἐχετε, λέγει, τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ Θεῖου Θελήματος, ἀλλὰ δὲν ἔχετε ἔλλιν, καὶ τελείαν
τὴν ἐπίγνωσιν ταύτην· καὶ ὅτι μὲν ἐπροσφέρθητε εἰς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, τῶτο τὸ γνωρίζε-
τε· ὅτι δὲ καὶ ἐπροσφέρθητε διὰ μέσου τῆς Ἰῆς, τῶτο σας λείπει νὰ μάθετε· τὸ ὅποιον τῶ-
το, παρακαλῶ τὸν Θεὸν νὰ πληρωθῇ, καὶ νὰ γένη τέλειον εἰς ἐσᾶς· Θέλημα γὰρ τῶ
Θεοῦ, καὶ εὐδοκία, ἥτοι προηγούμενον αὐτῷ Θέλημα εἶναι (καθὼς ἐρμηνεύει ὁ Δαμασκηνὸς
Ἰωάννης εἰς τὸ Θεολογικόν τῶν Βιβλ. β'. Κεφ. μς'.) τὸ νὰ δοθῇ ὁ Ἰῆς τῶ Θεῷ διὰ λόγον
μας, καὶ ὅχι τὸ νὰ δοθῇ οἱ Ἄγγελοι. Ἐπίγνωσις λοιπὸν νοεῖ πῶς εἶναι ἡ προσθήκη,
καὶ τελείωσις τῆς γνώσεως τοῦ Θεῖου Θελήματος (1).

„Ἐν πάσῃ συνέσει, καὶ σοφίᾳ πνευματικῇ“.

Επεὶ δὲ τῆς Κολασσαεῖς ἐπλάων οἱ πᾶν Ἑλλήνων φιλόσοφοι μὲ τὴν ἔξω, καὶ κατὰ σάρ-
κα σοφίαν· διὰ τῶτο λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ὅτι ἐγὼ θέλω νὰ μάθετε τὸ Θεῖον Θέλημα,
καὶ δόγμα τῆς Πίσεώς σας, μὲ σοφίαν Θεῖαν καὶ πνευματικῇ, καὶ ὅχι μὲ σοφίαν ἀνθρωπί-
νῃ, ἀπὸ τῆς ὁποίας τῶρα πλανώμενοι, νομίζετε ὅτι ἡξέστε· αὐτὸς δὲ, διὰ νὰ μάθῃ
τινάς μόνον τὸ Θεῖον Θέλημα, χρειάζεται νὰ ἔχη σοφίαν πνευματικῇ, τί πλέον ἤθελον
εἰπῇ τινὰς διὰ ἐκείνης τῆς ἀφρονίας, (ὅποιοι ἐσάθησαν οἱ Εὐνομιανοί, καὶ ἄλλοι) οἵτινες
αὐθαδῶς καὶ ἀναισχυρώς καυχῶνται, ὅτι γνωρίζουν τὴν ἐσῖαν τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τῆς ἔξω σο-
φίας; Τί δὲ εἶναι ἡ συνέσις, ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τῆς· „ὅθεν γάρ σοι ὁ Κύριος
„σύνεσιν ἐν πᾶσι“ (β'. Τιμοθ. β'. 7.) Ὁ δὲ Ἑσαῖας χαρίσματα τῶ Ἀγίου Πνεύ-
ματος ὀνομάζει, τὴν σοφίαν, καὶ τὴν συνέσιν ἐν Κεφαλαίῳ εὐδεκάτῳ, στίχῳ δέκατῳ· ὁ
δὲ Θεὸς Μαξίμος ταῦτα ἐρμηνεύων λέγει· „Συνέσεως ἴδιον ἢ πρὸς τὰ γνωσθέντα διόλου
„τῆς ψυχῆς συνδιάθεσις, σοφίας δὲ ἢ πρὸς Θεὸν ἀδιάγνωστος ἐνώσις, κατὰ τὴν πῶς ἀξίως
„ἡ ἔφεσις, ἀπόλαυσις γίνεται, μετέχει ποῖα Θεὸν τὸν μετέχοντα, καὶ τῆς Θεῖας αὐτῶν
„ὑποφῆτῳ καθιστῶσα Μακαριότης, κατὰ τὴν ἀσύνανον πρὸς τῆς θεομότης ἀνεκπρόβουλον
„προσβολῇ (ἢ προβολῇ) καὶ διέξοδον“ (Κεφ. λή. τῆς δ'. Ἐκατοντάδ. τῶν Θεολογικ.)

10. „Περιπατῆσαι ὑμᾶς ἀξίως τοῦ Κυρίου“.

Εὐχομαι, λέγει, νὰ μάθετε ἐσεῖς ὅτι ἐσάθητε διὰ μέσου τῆς μορογενεῖς Ἰῆς τοῦ Θεοῦ,
εἰς τὸ περιπατῆσαι ὑμᾶς, ἥγαν διὰ νὰ πολιτευθῇτε ἐνάρετα· δι' ὅ,τι ὁποῖος μάθῃ τὴν
φίλαν·

(1) Τί δὲ ἄλλο δηλοῖ ἡ ἐπίγνωσις, ὅρα εἰς τὴν
ὑποσημείωσιν τῶν „ὅς πάντες ἀνθρώποι θέλει σωθῆναι,
„καὶ ἡ ἐπίγνωσις ἀληθείας ἐλθῇ“ (α'. Τιμοθ. β'. 4.)
Περὶ δὲ τοῦ Θεοῦ Θελήματος, παύσα φησιν ὁ Θεὸς Ἰωάν-
νης ὁ Δαμασκηνός· „χρὴ εἰδέναι ὡς ὁ Θεὸς προηγμέ-
„νος θέλει πάντας σωθῆναι, καὶ τῆς Βασιλείας αὐτοῦ τυ-
„χεῖν“ οὐ γὰρ ἐπὶ τῷ κολάσαι ἐπλάσεν ἡμᾶς, ἀλλὰ

„πρὸς τὸ μετασχῆναι τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ· ἀμαρτάνον-
„τας δὲ θέλει κολάζειν ὡς δίκαιος. Λέγεσαι δὲ, τὸ
„μὲν πρῶτον προηγμένον θέλημα, καὶ εὐδοκία, ἔξ-
„αὐτοῦ ὅν· τὸ δὲ δεύτερον, ἐπόμενον θέλημα καὶ πε-
„ραχῶρησις, ἡ ἡμετέρας αἰτίας“ (Βιβλ. β'. Κεφ. μς'.
τῶ Θεολογικῆ)

φιλανθρωπίαν τῷ Θεῷ, καὶ ὅτι ὁ Θεὸς ἔδωκε τὸν Τύόν τε διὰ τὴν σωτηρίαν μας, πῶς αὐτὸς δὲν ἤθελεν ἐκδώσῃ τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὅλως διόλου εἰς τὰς πόδας τῆς ἀρετῆς; ἢ πῶς δὲν ἤθελε σηκώσῃ τὸν Σπαιρὸν τῷ Κυρίῳ; τὸ γὰρ περιπατῆσαι, περὶ βίβη, καὶ ζωῆς ἐναρέτου εἶπεν ἔδωκε ὁ Θεὸς Ἀπόστολος· καὶ εἰς καθὲν δὲ μέρος πῶν Ἐπιστολῶν τε, εὐόνοι τὴν Πίσιν μὲ τὴν ἐναρέτον πολιτείαν· ὅθεν ἀκολούθως καὶ ἔδωκε τὴν Πίσιν εὐόνοι μὲ τὴν καλὴν ζωὴν· καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον τῷ τοῦτο νοεῖται, ἢ γὰρ, ὅτι δὲν ἀχόμεθα μόνον διὰ τὰ μάθετε ἐσεῖς τὴν ἐπίγνωσιν τῷ Θεῷ θελήματος, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ ποιῆτε μὲ τὰ ἔργα τὸ τῷ Θεῷ θέλημα· διατί ὁποῖος ἡξιδρεῖ μόνον, καὶ δὲν κάμνει, αὐτὸς μέλλει νὰ κολασθῇ. Βλέπε δὲ, ὡ ἀναγνώστη, πῶς περιπατοῦν, καὶ εὐάταν τὴν ζωὴν καὶ πολιτείαν ὀνομάζει ὁ Παῦλος, διὰ τὰ δείξῃ μὲ τὸ ὄνομα τῷτο, ὅτι, καθὼς εἶναι ἀναγκαῖον εἰς ἡμᾶς νὰ περιπατῶμεν πάντοτε, ἐτὶ παρομοίως εἶναι ἀναγκαῖον εἰς ἡμᾶς καὶ ἡ ἐναρέτος, καὶ καλὴ ζωὴ.

„Εἰς πᾶσαν ἀρέσκειαν ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ“.

Διὰ τῷτο, λέγει, παρακαλῶ τὸν Θεὸν διὰ λόγους, ἵνα ποιητρώπως ζῆτε, ὥστε ὅπου διὰ πάντων νὰ ἀρέσκετε εἰς τὸν Θεόν· πῶς δὲ θέλετε ἀρέσετε εἰς τὸν Θεόν; ὅχι μὲ ἄλλον τρόπον βίβηαι, παρὰ μὲ καθὲν ἔργον ἀγαθόν· διατί, ὅπου γίνεται καθὲν καλὸν ἔργον, ἐκεῖ βίβηαι εἶναι καὶ ἡ τῷ Θεῷ ἀρέσκεια. Βλέπε δὲ ἀγαπητέ, πῶς εἰς καθὲν μέρος, τὸ πᾶν προσθέττει ὁ Ἅγιος Ἀπόστολος, λέγων, ἐν πάσῃ σοφίᾳ, ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ, εἰς πᾶσαν ἀρέσκειαν· καὶ παρακάτω λέγει εἰς πᾶσαν ὑπομονὴν, καὶ μακροθυμίαν· διὰ τὰ φανερώσῃ μὲ τῷτο, ὅτι οἱ Κολασσαεῖς, ἔχουσιν καὶ ἡ πόρα σοφίαν καὶ ἔργα ἀγαθὰ, καὶ θέλουν ἀρέσκεσθαι, καὶ ὑπομονὴν, καὶ μακροθυμίαν· δὲν ἔχον ὅμως ὅλῳ, καὶ τελείαν τὴν σοφίαν, καὶ τὰ ἔργα, καὶ τὴν ὑπομονὴν, καὶ μακροθυμίαν· διὰ τῷτο καὶ χρειάζονται νὰ λάβουν ἀκόμη καὶ τὸ τέλειον εἰς ὅλα αὐτὰ.

„Καρποφορῶντες, καὶ αὐξανόμενοι εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ Θεοῦ“.

Καθὼς, λέγει, ἐσεῖς οἱ Χριστιανοὶ ἐγνωρίζετε τὸν Θεὸν καθαρώτερα, καὶ σαφέστερα ἀπὸ τὰς παλαιὰς σοφίας, ἢ καὶ ἀπὸ τὰς ἐν τῷ παλαιῷ Νόμῳ Ἰουδαίας, ἐτὶ ἀκολούθως χρεωστῆτε καὶ νὰ αὐξάνετε εἰς τὴν ἐναρέτην ζωὴν, κατὰ τὸ μέτρον ὅπου ἔχετε τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ Θεοῦ· διατί ὁποῖος ἀξιοῦν νὰ γένη Τύος Θεοῦ διὰ τῷ Θεῷ Βαπτίσματος, ἔπος πόσῃν ἀρετῇ χρειάζεται διὰ τὰ ἔχει; βέβαια μεγάλῳ, καὶ ὑπερβολικῷ· ἢ νοεῖται τῷτο καὶ ἐτὶ· ὅτι πρέπει μὲν νὰ καρποφορεῖτε ἐσεῖς οἱ Χριστιανοὶ πράξεις ἀγαθὰς, ἀλλ' ὅμως μαζί μὲ τὰς πράξεις αὐτὰς, χρειάζεσθε νὰ ἔχετε καὶ τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ Θεοῦ, καθὼς πρέπει, καὶ ὅχι καθὼς πόρα νομίζετε ὅτι τὴν ἔχετε· ἐπειδὴ τί ὄφελος εἶναι τῆς καλῆς ζωῆς, καὶ πολιτείας, αἰσῶς δὲν γνωρίζετε πῶς ἐσώθητε διὰ μέσου τοῦ Τύου τοῦ Θεοῦ; Βλέπε δὲ ἀγαπητέ, πῶς αὐτῶρα μὲν εἶπεν ὁ Θεὸς Ἀπόστολος, ὅτι οἱ Κολασσαεῖς χρειάζονται τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ Θεοῷ θελήματος, ἢ τῇ τῷ Θεῷ λόγῳ οἰκονομίᾳ, διὰ τὰ περιπατῆν, καὶ νὰ πολιτευθῶνται ἀξίως τοῦ Κυρίου· πόρα δὲ λέγει, ὅτι χρειάζονται νὰ αὐξάνῃ εἰς τὰ καλὰ ἔργα, διὰ τὰ γνωρίζῃ ὅμως καὶ τὸν Θεόν. Λέγει δὲ ταῦτα ἐτὶ, διὰ τὰ δείξῃ, ὅτι ἡ γνώσις, καὶ Πίσις, ὅμως καὶ ἡ καλὴ πολιτεία, καὶ τὰ ἔργα αὐτὰ, εἶναι ὅλα τὰ ἄλλα συστατικά, καὶ ὅλα ἀπὸ τὸ ἄλλο εἶναι ἀχώριστα.

11. „Ἐν πάσῃ δυνάμει δυναμέμενοι“.

Ευχόμεθα, λέγει, ἀδελφοί, διὰ τὰ γεμίσετε ἀπὸ καθὲν δυνάμιν, δυναμέμενοι εἰς τί; εἰς τὰς πειρασμούς, καὶ τὰς διωγμούς, καὶ τὰς θλίψεις, ὥστε ὅπου νὰ μὴ ὀλιγοψυχήσετε, μηδὲ νὰ ἀπελπισθῆτε.

„Κατὰ τὸ κράτος τῆς δόξης αὐτοῦ“.

Εὐχομαι, λέγει, Χριστιανοὶ διὰ τὰ σὰς δώσῃ ὁ Θεὸς τοιαύτῳ δυνάμιν, ὅποιαν πρέπει εἰς αὐτὸν νὰ δώσῃ, ἢ γὰρ ὑπερβολικῶς, καὶ ἀνεκδήνητον· πλὴν νὰ σὰς τὴν δώσῃ, καθὼς εἶναι δυνατὸν εἰς τὸν ἄνθρωπον νὰ τὴν λάβῃ. Μεγάλῃ δὲ παρηγορία εἶναι ὁ λόγος ἔπος τῷ

τῷ Θεῷ Παύλῳ· ἐπεὶ δὲ δὸν εἶπε διψᾶμι, ἀλλὰ κράτος καὶ κράτος δόξης, τὸ ὅποιον εἶναι μεγαλύτερον ἀπὸ τῆς διψᾶμι· ὥσπερ γὰρ ἔλεγε, πανταχὴ ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ κρατεῖ, καὶ κυριεύει· λοιπὸν καὶ ἐσὶς ἀδελφοί μου ἀδυνατεῖτε, καὶ ὀλιγοψυχεῖτε εἰς τὰ κακὰ ὅπερ πάσχετε· ἐπεὶ δὲ θέλετε δυναμωθῆτε ἀπὸ τοῦ εὐδοχίου κράτος τοῦ Θεοῦ, καθὼς εἶναι πρέπον γὰρ δυναμῶνται, ἐκεῖνοι ὅπερ θαλερῶς ποιεῖτον Αὐτοσθένει κραταῖον, καὶ εὐδοχον.

„Εἰς πᾶσαν ὑπομονὴν, καὶ μακροθυμίαν“.

Εὐχομαι, λέγει, γὰρ δυναμωθῆτε ἀδελφοί μου εἰς κάθε ὑπομονήν, τῇ ὁποίᾳ ἔχετε γὰρ θέχετε εἰς τὰς ἐξω τῆς Πίστεως, ἡτοί εἰς τὰς ἀσεβεῖς, ὑπομείνοντες ὁμαλῶς τὰς πειρασμὰς ὅπερ αὐτοὶ ἤθελαν σᾶς προσενέσθαι· εὐχομαι δὲ ἀκόμη καὶ γὰρ δυναμωθῆτε εἰς κάθε μακροθυμίαν, τὴν ὁποίαν ἔχετε γὰρ δείχνετε ἀναιμεταξύως, εἰς τὰς ὁμοπίστεως, καὶ ἀδελφῶς σας· διὸ ὅτι εἰς ἐκεῖνον τὸν ἀνθρώπον λέγεται τινὰς ὅτι μακροθυμεῖ, τὸν ὅποιον ἡμπορεῖ μὲν γὰρ παιδεύειν, δὲ τὸν παιδεύει δὲ, ὥστε τὸν ἐκδικεῖται· ὑπομείνει δὲ τὰς ἀνθρώπους ἐκεῖνας, τὰς ὁποίας δὲ δύναται γὰρ παιδεύειν, καὶ γὰρ ἐκδικεῖται. Διὰ τὸ καὶ ἐπὶ τοῦ Θεοῦ δὲ λέγεται κυρίως ὑπομονή, ἀλλὰ μακροθυμία, ἐπεὶ καὶ ὁ Θεός, δύναται μὲν γὰρ παιδεύειν, καὶ γὰρ ἀφανίσαι τὰς κακὰς, μακροθυμεῖ δὲ, καὶ δὲ τὰς παιδεύει. Λέγει δὲ ὁ Ἀπόστολος, ὅτι εἰς πᾶσαν ὑπομονὴν καὶ μακροθυμίαν γὰρ δυναμωθῆτε, ἡγάρ, ὅχι τώρα μὲν γὰρ ὑπομείνετε, καὶ γὰρ μακροθυμεῖτε, ὕστερον δὲ, ὅχι· ἀλλὰ πάντοτε, καὶ εἰς κάθε πρᾶγμα. Διὰ γὰρ σωᾶσθαι δὲ τὸ νόημα ὅλα τὰ λόγια, λέγομεν, ὅτι τὸ πᾶν ἐννοεῖ ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος· εὐχόμεθα, λέγει, διὰ γὰρ λάβετε τελείαν τὴν ἐπίγνωσιν τῆς δόγματος τῆς Πίστεως, ὅχι μὲν σοφίαν κοσμικὴν, ἀλλὰ μὲν πνευματικὴν· εὐχόμεθα καὶ διὰ γὰρ ἔχετε ζωὴν ἐν ἀρετῇ, εὐχόμεθα καὶ διὰ γὰρ ἀρέσετε εἰς τὸν Θεόν· εὐχόμεθα καὶ διὰ γὰρ δουλεύετε γὰρ σαθεῖτε γοναῖσι εἰς τὰς πειρασμὰς, μὲν γὰρ γὰρ δυναμωθῆτε, καθὼς εἶναι πρέπον γὰρ δυναμωθῆτε τινὰς ἀπὸ τὸν Θεόν· εὐχόμεθα τελειοταῖον, καὶ διὰ γὰρ δείχνετε, πρὸς μὲν τὰς ἐξω, ὑπομονὴν, πρὸς δὲ τὰς ἀδελφῶς σας, μακροθυμίαν.

12. „Μετὰ χαρᾶς ὁμοφρονεῖτε τῷ Πατρὶ“ (1).

Επεὶ δὲ μέλλει ὁ Ἀπόστολος γὰρ κατηγορήσῃ τὰς Κολασσαεῖς πῶς δὲ ἐφρόνουν ὁρθῶς τὸ δόγμα τῆς Πίστεως, προμαλίζει τὸν λόγον, διὰ γὰρ μὴ φαίνεται πῶς τὰς κατηγορεῖ ὡς ἐχθρός· Ἀφ' οὗ λοιπὸν εἶπον ἀνωτέρω, ὅτι εὐχομαι εἰς τὸν Θεόν γὰρ σᾶς δοθῇ τὰ ἀνωτέρω καλὰ, καὶ ἡ ἀρεταὶς ὅπερ εἶπε (τὸ δὲ γὰρ εὐχεταί τινὰς εἰς τὸν ἄλλον, τὸ πᾶν δὲ εἶναι ἴδιον ἐχθρῶ, ἀλλὰ μᾶλλον καλοθελητῆ)· τώρα λέγει ἐδῶ, ὅτι καὶ μετὰ χαρᾶς εὐχαριστῶ τὸν Θεόν καὶ Πατέρα διὰ τὰ ἀγαθὰ ὅπερ προλαβόντως σᾶς ἐχάρισεν· ὥστε δὲ σᾶς κατηγορῶ, λέγει, ἀδελφοί μου, ἀπὸ ἐχθρῶν, ἀλλὰ ἀπὸ ἀγάπης· καὶ ἤθελα μὲν πάντοτε γὰρ σᾶς ἐγκωμιάζω, ἀπὸ τὴν ἀγάπῃ ὅμως καὶ ἀγάπῃ τῆς σωτηρίας σας, παρακινῶμαι γὰρ σᾶς κατηγορῶ. Τοιοῦτρόπως μεταχειρίζεται τὸν λόγον καὶ εἰς τὰς Κορινθίους ὁ Θεῖος Ἀπόστολος· λέγοντας δὲ, ὅτι εὐχαριστεῖ τὸν Πατέρα, μὲν τὸ πᾶν ἡσυχῶς ἐμβάζει αὐτὰς εἰς τὸν περὶ τοῦ λόγον· διὰ τὴν, ἀλλ' ἐγὼ, λέγει, μετὰ χαρᾶς εὐχαριστῶ τὸν Πατέρα, βέβαια μεγάλη εἶναι τὰ ἀγαθὰ ὅπερ σᾶς ἐχάρισε, καὶ διὰ τὸ ἐγὼ τὸν εὐχαριστῶ· ταῦτα δὲ τὰ ἀγαθὰ δὲ σᾶς τὰ ἐχάρισε διὰ μέσων τῶν δούλων Ἀγγέλων, ἀλλὰ διὰ μέσων τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ, τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ. Διὰ τὴν δὲ εἶπον ὁ Παῦλος, ὅτι μετὰ χαρᾶς εὐχαριστῶ· ἐπεὶ δὲ εἶναι δυνατόν γὰρ εὐχαριστῆναι τινὰς καὶ μὲν λύπῃ, καθὼς καὶ ὁ Ἰωβ εὐχαριστεῖ μὲν τὸν Θεόν εἰς τὰς πειρασμοὺς ὅπου ἔπαθεν, εὐχαριστεῖ ὅμως μὲν λύπῃ, καὶ πόνον δεινὸν τῆς καρδίας, ἀφ' οὗ ἔσχιτε τὰ ἱμάτιά τε, καὶ ἀφ' οὗ ἐκούσθητε τὸ κεφάλι τε, τὰ ὅποια εἶναι πόνο καὶ λύπης σημεῖα· τότε γὰρ εἶπον· „ὁ Κύριος ἔδωκεν ὁ Κύριος ἀφείλετο“· (Ἰωβ. α. 21.) διότι δὲ πρέπει γὰρ ἀφαιρῆναι τινὰς ἀπὸ τὸν Ἅγιον Ἰωβ, τὸ γὰρ λυπῆται, καὶ γὰρ ποιεῖ εἰς τοὺς πειρασμοὺς ὅπου ἔλαβεν· ἐπεὶ δὲ αὐτὸ τὸ ἀφαιρῆσαι ἀπὸ αὐτὸν, κηρύττει καὶ ἀφανίζει καὶ τὸ ἐγκωμίων αὐτῶν· διὰ τὴν μὲν τὸ ὅπερ λέγει πῶς δὲ ἐλυπείτο, καὶ δὲ ἐπόνει, δείχνει, ὅτι ὑπέμεινε τὰς πειρασμὰς, ὥσπερ ὅτι ἀνίσταται. Ἡ ἀληθεῖα

(1) Ἐν ἄλλοις „τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ“.

Θεῖα λοιπὸν εἶναι αὐτὴ, ὅτι ἐλυπεῖτο μὲν, καὶ ἐπόνει ὁ δίκαιος διὰ τὰς περασμὰς ἰδοῦ ἡδοκίμαζε, δεὺ ἐπληγόνετο ὅμως, ἐδὲ ἐφαίνετο ἀχάριτος, καὶ ἀνυπομόνητος (1).

„Τῷ ἱκανώσαντι ὑμᾶς“ (2).

Τὸσον πολλὰ, καὶ μεγάλα, λέγει, εἶναι τὰ ἀγαθὰ ὅτ' ὅσας ἐχάρισεν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ διὰ τὴν Ἰουδαίαν, ὥστε ὅπως, ὅχι μόνον ὅσας ἔκαμε πλεσίους ἀπὸ τὰ χαρίσματα ταῦτα, ἀλλὰ καὶ ἱκανώσας, καὶ δύνανται ὅσας ἔδωκεν εἰς τὸ νὰ φανῇτε ὅτι ἀξίως τὰ ἀγαθὰ ταῦτα ἐλάβετε· οἷον παραδείγματος χάριν· εἰς τὴν Βασιλείαν ἐνεπιστάθη μὲν, καὶ ἔδωκεν εἰς εἷς ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων, εἷς βασιλικὸν ἀξίωμα, δεὺ ἔδωκεν ὅμως εἰς αὐτὸν καὶ δυνάμιν ἱκανὴν, εἰς τὸ νὰ λάβῃ, καὶ νὰ οἰκονομήσῃ τὸ ἀξίωμα ἐκεῖνο, ἀξίως καὶ καθῶς πρέπει· ὅθεν καὶ πολλαῖς φοραῖς ἀκολουθεῖ, ὅτι ἡ τιμὴ ἐκεῖνη καὶ τὸ ἀξίωμα, κάμνει ἀξιογέλαστον τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον ὅτ' ἐλαβε, διὰτὶ δεὺ ἐστάθη ἱκανὸς νὰ τὸ κυβερνήσῃ καθῶς πρέπει· ὁ Θεὸς ὅμως καὶ Πατὴρ, δεὺ ἔκαμεν ἐτ' ἓν, ἀλλὰ καὶ ἀξίωμα ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς τὰς Χριστιανὰς, καὶ ἐν ταυτῷ μᾶς· ἔκαμεν ἱκανὰς καὶ εἰς τὸ νὰ οἰκονομήσωμεν τὸ ἀξίωμα αὐτὸ καθῶς πρέπει· ὥστε διπλῶν τιμῶν, καὶ διπλῶν ἀξιωμάτων ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς ὁ Θεός, καὶ τὸ νὰ μᾶς χαρίσῃ ἀξίωμα, καὶ τιμὴν, καὶ τὸ νὰ μᾶς κάμῃ ἐπιτηδεύεις εἰς τὸ νὰ λάβωμεν, καὶ νὰ οἰκονομήσωμεν καθῶς τὰν τιμὴν ταύτην, καὶ τὸ ἀξίωμα.

„Εἰς τὴν μερίδα τῆς κλήρου τῶν Ἀγίων“.

Ητοι δι' ἡμεῖς, λέγει, τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, ὅτ' ἡμᾶς ἐσωχαρίσθησαν εἰς τὴν τάξιν, καὶ τὸν χορὸν τῶν Ἀγίων· καὶ ὅχι μόνον ταῦτα, ἀλλὰ καὶ ὅτ' ἡμᾶς ἔδωκε νὰ ἀπολαύσωμεν τὴν αὐτὴν μακαριότητα μὲ τὰς Ἀγίας· ταῦτα γὰρ ἐδήλωσε διὰ τῆς μερίδος· δι' ἣν εἶναι δωατὸν νὰ συγκαταριθμηθῇ τις εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν πόλιν μὲ ἄλλας ἀρχοντας, καὶ ἀξιωματικούς, νὰ μὴν ἔχῃ ὅμως καὶ τὴν αὐτὴν μερίδα, καὶ σιτηρέσιον μὲ ἐκεῖνας· ὁμοίως πάλιν εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχῃ τις τὸν αὐτὸν κλῆρον μὲ ἄλλον, νὰ μὴν ἔχῃ ὅμως καὶ τὴν αὐτὴν μερίδα, καὶ σιτηρέσιον· οἷον ἐπὶ παραδείγματος, εἰς τὸν αὐτὸν κλῆρον τῆς Ἐκκλησίας ὅλοι οἱ κληρικοὶ δρέσκονται· δὲν ἔχουν ὅλοι ὅμως, καὶ τὸ αὐτὸ μερίδιον, ἀλλ' ἕκαστος ἔχει ἄλλο, καὶ ἄλλος, ἄλλο· εἰς τὴν Βασιλείαν δὲ τῶν Οὐρανῶν ἀξίωσεν ὁ Θεός τὰς Χριστιανὰς, νὰ ἔχουν καὶ τὸν αὐτὸν κλῆρον, καὶ τὴν αὐτὴν μερίδα. Κλῆρον δὲ ὀνομάζει ὁ Ἀπόστολος τὴν μετὰ τῶν Ἀγίων συγκαταριθμῆσιν, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι καθῶς ὁ κλῆρος δεὺ ἵσταται ἀποτέλεσμα τῆς ἀνθρωπίνης ἀρετῆς, καὶ ἀρετῆς, ἀλλὰ φαίνεται μάλλον νὰ εἶναι τυχερὸς, ἐτ' ἓν καὶ ἡμεῖς, λέγει, δεὺ ἀξιοφύμεθα τῆς Βασιλείας τῆς Θεοῦ ἀπὸ τὰ κατὰ τὸν κόσμον, καὶ τὰς ἀρετὰς μας, ἀλλὰ τὸ πᾶν εἶναι τῆς τῆς Θεοῦ χάριτος, καὶ δωρεᾶς. Διὰ ταῦτα καὶ ὁ Κύριος ἔλεγεν, „ὅταν ποιήσῃτε πάντα τὰ διαταχθέντα ὑμῖν, λέγετε ὅτι ὁ ἄλλος ἀχρεῖς ἐσμεν, ὅτι ὁ οφείλομεν ποιῆται, πεποιθήκαμεν“ (Λυκ. ιζ'. 10.)

„Ἐν τῷ φωτί“.

Εὐχαριστοῦμεν, λέγει, τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα ἐν τῷ φωτί, ἥτοι ἐν τῷ μέλλοντι φωτισμῷ τῆς ἄλλης ζωῆς, καὶ ἐν τῷ γινομένῳ εἰς τὴν παρῆσαν ζωὴν· ταῦτα εἰπεῖν εὐχαριστοῦμεν ἐν τῷ διὰ τῆς φωτισμῷ γινομένῳ γνώσει καὶ θεωρίᾳ εἰς ἡμᾶς τὰς Χριστιανὰς· ἐπειδὴ καὶ τώρα μὲν ἐφώτισεν ἡμᾶς ὁ Θεός μὲ τὸ νὰ μᾶς ἀπεκάλυψε, καὶ ἐφανέρωσεν τὰ μυστήρια τῆς Βασιλείας

(1) Ὅρα περὶ τοῦ Ἰωβ ὡς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „διὰ δυσφημίας καὶ ευφημίας“ (β'. Κορ. γ'. 8.) Συμφωνοῦν μὲ τὸν ἱερὸν Θεοφύλακτον λέγει καὶ ὁ σοφὸς Φώτιος, ὅτι δηλαδὴ ὁ Ἰωβ ἐκαπαρώθη τὴν ἡμέραν ὅτ' ἐγεννήθη, διὰ νὰ μὴ φανῇ ὅτι ἦσαν ἀνάδνητοι· ἡδὲ καὶ τὴν ἀρὰν διὰ χηλεύαν προῦχεν, ἵνα μὴ σοὶ πολλοῖς ἀναδητῶς δοξῇ τὴν φοβεράν ἐκείνου φέρειν συμφορὰν, ὡς ἐστὶν ἐννοεῖν ἀπὸ τοῦ φέρει γὰρ τὴν ἀ-

ρὰν, ὁ κατὰ τὸν ὕψιστον τρόπον πραγματος, ἀλλὰ μετὰ τοῦ γενέσθαι μηδὲν μηδ' ὡς ὕψιστος· καὶ εἴη ἂν ἡ ἀρὰ, καὶ τὸ μέγεθος τῆς πένθους, καὶ τὴν σωμαίνουσαν τὴν ἀλγύναν ἐπὶ τὸν ποιητὴν, καὶ τὸν ἐπαρῶμεν μηδ' ἐννοεῖν ἐνοχον πλουμμελῆς ἀποφάνουσα· κατὰ γὰρ τὴν ἀνυπαρξάντων ἢ αὐτῶν ἢ ἀγαθῶν· (Ἀμφιλοχίου Ζητήματα β. γ. δ.)

(2) Ἐν ἄλλοις ἡμῶν.

λαίας τῶν Οὐρανῶν, καὶ εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα δέ, καθαρώτερα θέλει ταῦτα ἀποκαλύψει εἰς ἡμᾶς (1).

13. „Ὅς ἐρρύσατο ἡμᾶς ἐκ τῆς ὄψιν τῆς σκότης“.

Δεῦν εἶναι, λέγει, τοῦτο μόνον μέγαλον, διατὶ ὁ Θεὸς ἀξίωσεν ἡμᾶς τοὺς Χριστιανοὺς πρὸς Βασιλείας τε, ἀλλὰ καὶ διατὶ ἀξίωσεν αὐτῆς ἡμᾶς, ὅπου πρότερον ἡμεῖς ἀνάξιοι, καὶ οὐδεν· ἐπειδὴ δεῦν εἶναι οὐα καὶ τὸ αὐτὸ χάρισμα, τὸ νὰ δώσῃ τινὰς οὐα ἀγαθὸν εἰς τοὺς ἀξίους, καὶ τὸ νὰ δώσῃ αὐτὸ εἰς τοὺς ἀνάξίους· τὸ ὅποιον τοῦτο ἐφανέρωσεν καὶ ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀπόστολος εἰπών· „μόλις γὰρ ὑπὲρ δικαίους ἀποθανεῖται· σωθήσονται δὲ τῶν ἐαυτῶν ἀγάπῃ εἰς ἡμᾶς ὁ Θεός, ὅτι ἀμαρτωλῶν ἔντων ἡμῶν, Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανε“ (Ρωμ. 6. 7.) Ἡμᾶς λοιπὸν ἠλοθέρωσεν, ὅπως ἡμεῖς ὑπὸ κάτω εἰς τὴν ὄψιν τῆς σκότης, ἦσαν πρὸς πλάνης, καὶ τυραννίδος τῆ σκοτεινῆς διαβόλου· δι' ὅ,τι δεῦν εἶπεν ὁ Ἀπόστολος ὅτι μᾶς ἐλοθέρωσεν ἀπὸ τῆς σκότης ἀπλῶς, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς ὄψιν τῆς σκότης· ἐπειδὴ καὶ ὁ σκοτεινὸς διάβολος πολλὰ ὄψιν τῆς σκότης, καὶ τυραννίαν εἶχεν ἐναντίον μας, καὶ κατεκυρίευσεν ἡμᾶς· (δι' ὅ,τι, κακὸν ἔμεν ἦν, καὶ τὸ νὰ ἡμεῖς ἀπλῶς ὑποκάτω εἰς τὸν διάβολον· τὸ δὲ νὰ ἡμεῖς καὶ ὑποκάτω εἰς τὴν ὄψιν τῆς σκότης, καὶ τυραννίαν τε, τῶν ἡμῶν ἀκόμη χειρότερον·) δεῦν εἶπε δὲ ὅτι μᾶς εὐγαλῶν ἔξω, ἀλλ' ὅτι μᾶς ἐλοθέρωσεν ἀπὸ τῆς ὄψιν τῆς σκότης διὰ τὴν δειξήν, ὅτι ἡμεῖς δεισκόμεθα αἰχμάλωτοι, καὶ σκλάβοι εἰς αὐτὸν, καὶ κακῶς ἐπαλαπυρόμεθα. Καὶ λοιπὸν ἡμᾶς πρὸς πόσον ὑπὸ τῆς σκοτεινῆς διαβόλου ὀφειλόμενοι ὁ Θεὸς ἐλοθέρωσας, μετέστησεν εἰς τὸ θαυμαστὸν φῶς πρὸς αὐτῆς Βασιλείας, καὶ θεωρίας.

„Καὶ μετέστησεν εἰς τὴν Βασιλείαν τῆς Γίγης τῆς ἀγάπης αὐτῆς“.

Μεγάλον μὲν εἶναι καὶ τὸ νὰ ἐλοθέρωσιν ἡμᾶς πρὸς Χριστιανὸς ὁ Θεὸς ἀπὸ τῆς ὄψιν τῆς σκότης, ὡς εἶπομεν· τὸ δὲ καὶ νὰ μᾶς ἐμβόσῃ εἰς τὴν Βασιλείαν τε, τῶν εἶναι πολλὰ μεγαλύτερον, καὶ ὅχι νὰ μᾶς ἐμβάσῃ ἀπλῶς, ἀλλὰ καὶ νὰ συμβασιλεύσῃ ἡμᾶς μαζί με τὴν Γίγην πρὸς ἀγάπης τε, ἡτοι τὸν Γίγην τε τὸν ἀγαπητὸν, ἡμᾶς, λέγω, πρὸς ἐχθρὰς τε, καὶ ἐσκοτισμένους· (2) τῶν δὲ καὶ ἀλλὰ καὶ ὁ αὐτὸς Παῦλος ἔλεγεν· „εἰ ὑπομείνομεν, καὶ συμ- βασιλεύσομεν“· (β'. Τιμοθ. β'. 12.) Δεῦν εἶπε δὲ ὁ Παῦλος, ὅτι μετέστησεν, ἡ μετέφερεν ἡμᾶς ὁ Θεὸς εἰς τὴν Βασιλείαν τῆς Γίγης (διατὶ αὐτὸς ἔλεγεν ἔτι, ἡθελε νοῦται, ὅτι ὅλον τὸ πᾶν ἦν πρὸς Θεῷ, τῆς μεταθέσαντος, καὶ μεταφέροντος ἡμᾶς ὡσαύτῃ τινὰ ἄψυχα, καὶ ὅχι καὶ ἡμῶν) ἀλλὰ εἶπε μετέστησεν, διὰ τὴν ἐννοῆται, ὅτι ἡ μεταστάσις αὐτῆς εἶναι καὶ πρὸς ἐδικῆς μας προαιρέσεως, καὶ ἀρετῆς, δι' ὅ,τι χωρὶς νὰ θέλωμεν καὶ ἡμεῖς, δεῦν ἦν δυνατὸν νὰ μετασταθῶμεν εἰς τὴν τῆς Θεῷ Βασιλείαν. Δείχνη δὲ πρὸς τῆς ὁ Ἀπόστολος μετὰ τὴν λέξιν ταύτῃ, καὶ τὴν δυνάμειν πρὸς τῆς Θεῷ δυνάμεως· ὅτι καθὼς οὐα Βασιλεὺς, ἡ Ἀρχιερατῆς, μεταβιβάζει ἀπὸ οὐα πόσον εἰς ἄλλον πρὸς στρατιώταις τε, ποικιλοτρόπως, καὶ μετὰ τὴν δυνάμειν μετεβίβασεν καὶ ἡμᾶς ὁ Θεὸς εἰς τὴν Βασιλείαν τε (3).

14. „Ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν, τὴν ἀφεσιν τῶν ἀμαρτιῶν“.

Επειδὴ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Παῦλος ὅτι ὁ Πατὴρ μᾶς ἐλοθέρωσεν ἀπὸ τῆς ὄψιν τῆς σκότης διὰ τὴν ἀφῆσιν, διὰ τὴν μὴ ἰομίσσης ἐσὺ, ὅτι ὁ Υἱὸς δεῦν ἔδειξεν εἰς ἡμᾶς κἀνὸς ἀγαθὸν, διὰ τῶν λέγει ἐδῶ, ὅτι τὸ μεγαλύτερον ἀγαθὸν, καὶ χάρισμα μᾶς ἔδωκεν ὁ Υἱός· ἐπειδὴ αὐτὸς εἶναι

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος οὕτως πρὸς ῥητὸν ἐρμηνεύει· „ὕμνομεν δὲ πρὸς φιλήνθρωπον Δεσπότην, ὅτι ἡμᾶς ἀνάξίους ὄντας, κοινωνίας ἀπέφηνεν πρὸς τῶν Ἁγίων φωτός.“

(2) Ὁ αὐτὸς Θεοδώριτος οὕτως ἐρμηνεύει· „ὅτι ἀγάπης πρὸς Δεσπότην Χριστὸν προσηγόρευσε, δι- δάσκων ὅτι ὅχι ὡς κτίσμα, καὶ δοῦλος, ἀλλ' ὡς υἱός, ἀγαπᾶται· οὐ γὰρ ἀγάπης (μόνον) υἱός, ἀλλὰ καὶ ἀγαπητός, πᾶσι γνήσιος· ὅπου γὰρ καὶ ὁ Ἰσαὰκ ὠνό- μαζεν· „λάβε γὰρ, ἔφη, πρὸς υἱόν σου πρὸς ἀγαπητὸν“

Epistole di S. Paolo. Tom. II.

ἀντὶ αὐτοῦ, γνήσιον, πρὸς τῶν ἄλλων σοὶ τιμιώτερον· Ὅρα καὶ ἐν τῇ ὑποσημασίᾳ τε „ἐν ᾧ ἔχαριτωσεν ἡμᾶς ἐν τῇ ἡγετημένῃ“· (Εφ. 4. 6.)

(3) Μὴ θαυμάσης δὲ, ὅτι ἀναγνώσας, ἀνίσως ὁ μὲν Ἀπόστολος λέγει, ὅτι ὁ Πατὴρ μετέστησεν ἡμᾶς εἰς τὴν Βασιλείαν τοῦ Υἱοῦ, ὁ δὲ Θεοφύλακτος ἐδῶ λέγει, ὅτι ὁ Θεὸς μετέστησεν ἡμᾶς εἰς τὴν Βασιλείαν τοῦ ἑαυτοῦ Πατρὸς, καὶ Υἱοῦ, καὶ Ἁγίου Πνεύματος μία εἶναι ἡ Βασιλεία.

A a a

εἶναι ὁ αἴτιος τῆ νὰ μετασφῶμεν ἡμεῖς εἰς τὴν Βασιλείαν τῆ Θεῆ καὶ Πατρὸς, μὲ τὸ νὰ ἐχάρισεν εἰς ἡμᾶς τὴν ἀπολύτρωσιν, ἤγουν τὴν ἄφεσιν πῶν ἁμαρτιῶν μας· δι' ὅ, τι αἰσῶς ἡμεῖς δεῖ ἐλυτρωνόμεθα ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας, δεῖ ἡθέλωμεν μετασφῶμεν εἰς τὴν Βασιλείαν τῆ Θεῆ· ὥστε, ὁ Υἱὸς εἶναι ὅπῃ ἐπροκατεσκεύασε, καὶ ἔκαμε σφάταν εἰς τὸ νὰ λάβωμεν ἡμεῖς τὴν δωρεάν, καὶ τὸ χάρισμα τῆ Πατρὸς. Δὲν εἶπε δὲ λύτρωσιν, ἀλλὰ ἀπολύτρωσιν, ἤγουν τελείως ὁ Υἱὸς μᾶς ἐλύτρωσεν ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας, ὥστε ὅπῃ νὰ μὴ πείσωμεν πάλιν εἰς αὐτὰς, μηδὲ νὰ γενῶμεν πάλιν θνητοί, ὡς σὺχοι εἰς τὴν προπατορικὴν ἁμαρτίαν τῆ Ἀδὰμ. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Υἱὸς μᾶς ἐλύτρωσε τελείως ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας, αὐτὸς εἶναι ὅπῃ μᾶς ἐπρόσφερε καὶ εἰς τὸν Πατέρα. Καὶ λοιπὸν πῶς ἐσθὲς οἱ Κολασσαεῖς λέγετε, ὅτι οἱ Ἄγγελοι μᾶς ἐπρόσφεραν; Σημειώσαι δὲ τὸ, ἐν ᾧ, τιθέμενον καὶ εἰς τὸν Υἱόν· διὰ τὰς πνευματομαχὰς ὅπῃ λέγουν, ὅτι, ἐπειδὴ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον σωεῖσθαι ἡ Γραφὴ νὰ δίδῃ τὴν ἐν πρόδεσιν, εἰς δὲ τὸν Υἱὸν τὴν διὰ· διὰ τὸτο τὸ Πνεῦμα, δεῖ εἶναι μὲ τὸν Υἱὸν ὁμοῖσιον· ἰδὲ γὰρ καὶ εἰς τὸν Υἱὸν δίδει ὁ Παῦλος τὴν ἐν, διὰ νὰ φανῇ ὅτι αἱ προδέσεις αὐταὶ μεταλλάττονται, καὶ δεῖ δηλοῦσι διαφορὰ φύσεως, καὶ οὐσίας ἐπὶ τῆς Θεότητος (1).

15. „Ὁς ἐστὶν εἰκὼν τῆ Θεῆ τῆ ἀοράτου“.

Τὸ σῆμα τῆς φύσεως, καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς ἀξίας τῆ μοιογενεῖς Υἱὸς γράφει ἐδῶ ὁ Παῦλος· ὁ Υἱὸς, λέγει, εἶναι εἰκὼν τῆ Θεῆ, ἤγουν ἀπαράλλακτος· ἐπειδὴ δεῖ ἡμπορεῖς νὰ εὕρῃς πόσον εἶναι μέγας ὁ Πατὴρ, διὰ νὰ εὕρῃς καὶ πόσον εἶναι κατώτερος ὁ Υἱὸς ἀπὸ τὸν Πατέρα· δι' ὅ, τι αἰσῶς ὁ Υἱὸς καθ' ὃν ἄνθρωπος, ἐλέγετο εἰκὼν τῆ Πατρὸς, εἶχες νὰ εἰπῇς, ὅτι ἡ εἰκὼν αὕτη δεῖ ὀξισθῆναι κατὰ πάντα μὲ τὸ πρωτότυπον· ἐπειδὴ δὲ ὁ Υἱὸς εἰκὼν λέγεται τῆ Θεῆ, ὡς Θεός, καὶ Θεὸς Υἱὸς, διὰ τὸτο ἀπαράλλακτος εἶναι ἡ εἰκὼν, ὡς Θεὸς τῆ Θεῆ, καὶ ὡς ἀόρατος τῆ ἀοράτου· εἰς μὲν γὰρ τὰς τεχνητὰς εἰκόνας, ἐπειδὴ ἡ ἀνθρωπίνη τέχνη ζωγραφίζει τὴν εἰκόνα, ἡ ὁποία τέχνη εἰς τὰ πολλὰ δεῖ ἐπιτυχαίνει τὴν ἀκριβῆ ὁμοίωσιν τῆ πρωτοτύπου, διὰ τὸτο καὶ ἡ ζωγραφηθεῖσα εἰκὼν δεῖ εἶναι ἀπαράλλακτος μὲ τὸ πρωτότυπον. Ἐπὶ δὲ τῆς Θεῆς φύσεως, δεῖ ἀκολουθεῖ καμμία ἀποτυχία, οὔτε σφάλμα, διὰ τὸτο καὶ ἡ εἰκὼν ἐκεῖ, ἔχει τὸ ἀπαράλλακτον μὲ τὸ πρωτότυπον (2), δι' ὅ, τι αἰσῶς ὁ ἀόρατος Υἱὸς δεῖ εἶναι ἀπαράλλακτος εἰκὼν τῆ ἀοράτου Πατρὸς, τί ἐμποδίζει νὰ εἶναι καὶ οἱ Ἄγγελοι εἰκόνες τῆ Θεῆ; διατὶ καὶ αὐτοὶ ἀόρατοι εἶναι· ἀλλ' ὅμως εἰς καθεὶν μέρος τῆς Θεῆς Γραφῆς δεῖ ὀνομάζονται οἱ Ἄγγελοι εἰκὼν τῆ Θεῆ (3). Καὶ
βλέ-

(1) Περί πῶν προδέσεων πάντων ὅρα διδασκαλίαν ἀκριβεστέραν εἰς τὴν τρίτην ὑποσημείωσιν τοῦ „ὁ δὲ αὐτὸς Θεὸς ὁ ἐνεργῶν πᾶν πάντα ἐν πᾶσι“ (α. Κορ. ιβ'. 6.) καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τῆ „ἡ χάρις τῆ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ“ (β'. Κορ. ιγ'. 13.) διατὶ ἡ πᾶσι πῶν ὀνομάτων τῆς Ἁγίας Τριάδος ἐτέρως τίθεται παρὰ τῷ Παύλῳ.

(2) Τὰ αὐτὰ φερόν λέγει καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος, διατὶ ὁ Υἱὸς λέγεται εἰκὼν τοῦ Πατρὸς, καὶ ὅρα πᾶν λόγιόν τε κείμενον εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τῆ δ'. Κεφ. πρὸς Κορινθ. β'. εἰχ. α'. Σημειώσαι δὲ, ὅτι ἡ μὲν φυσικὴ εἰκὼν παραχέσθῃ τῷ ἀρχετύπῳ κατὰ τὴν ὑπόστασιν· ἄλλην γὰρ ὑπόστασιν ἔχει ὁ Πατὴρ, καὶ ἄλλω ὁ Υἱὸς· ἡ δὲ μιμητικὴ καὶ τεχνικὴ εἰκὼν, παραχέσθῃ τῷ ἀρχετύπῳ κατὰ τὴν φύσιν· ἄλλω γὰρ φύσιν ἔχει ἡ ἀψυχὸς εἰκὼν, καὶ ἄλλην ὁ ἐκονιζόμενος ἄνθρωπος, καθάπερ λέγει τὸ Συνοδικὸν πρὸς τὴν Κυριακὴν τῆς ὀρθοδοξίας ἀναγιγνωσκόμενον. Καὶ ὁ θεὸς Θεοδώριος λέγει „ὅς ἐστιν εἰκὼν τῆ Θεῆ τῆ ἀοράτου· ἐναργὲς γὰρ φέρεται τῷ γεγεννημένῳ τῆς χαρακτῆρος· τὸτο ἐστὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν Φίλιππον ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας, „ὁ εἰσάκουσέ με, εἰσάκουσέ τὸν Πατέρα“ (Ἰωάν. ιδ'. 9.) Καὶ „Ἀδὰμ ἐγέννησε κατὰ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, πατέρι κατὰ πάντα αὐτῷ εἰκόνα“.

(3) Ὁ Ἀρεοπαγίτης ὅμως Διονύσιος ὀνομάζει εἰκόνα Θεοῦ τῆς Ἀγγελικῆς δυνάμει, διὰ πολλὰ αἰτία· ἔπε γὰρ φησὶν „εἰκὼν ἐστὶ τῆ Θεῆ ὁ Ἄγγελος“ φανερῶς σου ἀφανὲς· φῶς ἐσποτρὸν ἀκραιφνές, διαδέσπον, ἀλώβητον, ἀχραντὸν, ἀκηλίδωτον, ἡσυχόμενον ὅλῳ, ἐ δέμῳ ἐπὶ τῇ τὴν ἀραιότητι τῆς ἀγαθότητος θεοειδέας, καὶ ἀμύγῳ ἀναλάμπων ἐν ἑαυτῷ, καθ' ὅπερ οἶόν τε ἐστὶ, τὴν ἀγαθότητα τῆς ἐν αὐτῷ, σοῦ σιγῆς“ (Περὶ θείων ὀνομάτων. κεφ. δ'.) Λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Μακάριος σύμφωνα μὲ τὸν θεὸν Θεοφύλακτον „ὁμοίως σὺ καὶ περὶ τῆ ἀξιώματος τῆς ψυχῆς ἀκῶν, πῶς ἐστὶ τιμία ἡ νοερά ὁσία, καὶ συνίης, ὅτι ὅς ἐπε περὶ Ἀγγέλων, ἀλλὰ περὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως πρὸς ποιῶμεν κατ' εἰκόνα ἡμετέραν, καὶ ὁμοίωσιν“ (Γενν. α'. 26.) καὶ ὅτι ὁ ὕψιστος, καὶ ἡ γῆ παρέρχεται· σὺ δὲ εἰς ὑδασιάν ἡ, εἰς ἀδελφοτητα, εἰς νύμφην Βασιλέως· καὶ ἐν τοῖς φαινομένοις γὰρ, πάντα πᾶν τῷ νυμφίῳ τῆς νύμφης ἡσὶ, καὶ πάντα πᾶν τῷ Κυρίῳ ὅσα ἡσὶν, ἐμπισθύνει σοὶ· ἡλθε γὰρ εἰς πρεσβείαν σὺν δὲ ἑαυτοῦ, ἵνα σε ἀνακαλέσῃται· καὶ σὺ ἔδει νοῆς, ὑδὲ σωῆσθαι τὴν δύσμενάν σου“ (Ὁμιλ. ις'. κεφ. ιγ'.)

βλέπει τὴν ἀκρίβειαν τῆς Θείας Γραφῆς· τὸν μὲν ἄνθρωπον αὐτὴ ὀνομάζει εἰκόνα Θεοῦ, καὶ τὸν Θεοῦ. „Υἱὸς γὰρ φησι πρωτότοκός με Ἰσραὴλ· (Ἐξοδ. δ'. 22.) τὸν δὲ Ἀγγελον εἰς κἀνὴν μέρος δὲ ὀνομάζει εἰκόνα Θεοῦ, διατὶ τὸ ὕψος τῆς ἀγγελικῆς ἀξίας, ἥδελε ῥίφη ὀγκύωρα τῆς ἀνθρώπου εἰς ἀσέβειαν· ἐπεὶ οἱ ἄνθρωποι ἀκούοντες τὸν Ἀγγελον πῶς εἶναι εἰκὼν τῷ Θεῷ, ἥδελεν νομίσαν αὐτὸν πῶς εἶναι τῆς αὐτῆς ἀξίας, καὶ φύσεως με τὸν Θεόν· ἐπὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ, τὸ ταπεινόν, καὶ εὐτελές τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως μᾶς προφυλάττει, καὶ δὲ μᾶς ἀφίνει ἀπὸ τὸ νὰ ὑποπτευθῶμεν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχει τὴν αὐτὴν ἀξίαν καὶ φύσιν με τὸν Θεόν, ἀγκαλὰ καὶ νὰ ὀνομάζεται εἰκὼν τῷ Θεῷ. Συμπεραίνομεν λοιπὸν ἐκ τῶν εἰρημνῶν, ὅτι ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, μετὰ τὸ νὰ ἦναι ὁ αὐτὸς καὶ τὰ δῶτα ταῦτα, καὶ εἰκὼν, καὶ ἀόρατος, καθ' ὃ μὲν εἶναι εἰκὼν, διαχωρίζεται ἀπὸ τοὺς Ἀγγέλους, οἱ ὅποιοι, εἶναι μὲν ἀόρατοι, δὲ εἶναι καὶ εἰκόνες Θεοῦ· καθ' ὃ δὲ ἀόρατος, διαχωρίζεται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι καὶ αὐτοὶ, λέγονται μὲν εἰκόνες Θεοῦ, (κατὰ τὴν ψυχὴν διπλαδὴ) δὲ εἶναι ὅμως καὶ ἀόρατοι, διὰ τὸ ὑλικὸν σῶμα. Μόνος λοιπὸν ὁ μονογενὴς, εἶναι κυρίως, καὶ ἀπαραλλάκτως εἰκὼν τοῦ Θεοῦ. Εἰ δὲ καὶ ἀκόμη ἐναντιώνονται οἱ Ἀρειανοὶ, ὅτι ἡ εἰκὼν δὲν εἶναι ὁμοούσιος μετὰ τὸ πρωτότυπον, ἃς ἀκούσαν τῆς Γραφῆς πῶς ὀνομάζει τὸν Σὴθ εἰκόνα τοῦ Ἀδάμ· „ἔζησε γὰρ φησιν Ἀδὰμ τριάκοντα καὶ διακόσια ἔτη, „καὶ ἐγέννησε κατὰ τὴν ἰδέαν αὐτοῦ, καὶ κατὰ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, (καὶ ἐπωνόμασε τὸ ὄνομα „αὐτοῦ Σὴθ“· (Γεν. ε'. 3.) Ὁ Σὴθ λοιπὸν, ὅπου ὀνομάζεται εἰκὼν τῷ Ἀδάμ, αὐτὸς, δὲν εἶναι καὶ ὁμοούσιος μετὰ τὸν Ἀδὰμ· ναὶ βέβαια ὁμοούσιος εἶναι· δι' ὅ,τι, αἱ μὲν τεχνικαὶ εἰκόνες, δὲν εἶναι ὁμοούσιαι μετὰ τὰ πρωτότυπα· ἐπεὶ τὰ μὲν πρωτότυπα, οἱ ἄνθρωποι διπλαδὴ, εἶναι ἔμφυχα, καὶ ζωντανά, καὶ λογικά, αἱ δὲ εἰκόνες τῶν ἀνθρώπων, εἶναι ἄφυχα, καὶ ἄζωα, καὶ ἄλογα· αἱ δὲ φυσικαὶ εἰκόνες (καθὼς εἶναι ὅλοι οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων) αὐταὶ εἶναι ὁμοούσιαι μετὰ τὰ πρωτότυπα· κάθε γὰρ υἱὸς, εἶναι τῆς αὐτῆς φύσεως μετὰ τὸν πατέρα τῶν.

„Πρωτότοκος πάσης κτίσεως“.

Ἀφ' ὧ ἐπεὶ ὁ Ἀπόστολος ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι εἰκὼν τῷ Πατρὶ, τότε λέγει ἀκολούθως καὶ ὅτι εἶναι πρωτότοκος πάσης κτίσεως· εἰς τὰ λόγια δὲ ταῦτα σέκεν ὅλαις ἢ μηχαναῖς, καὶ τὰ σοφίσματα τῶν αἰρετικῶν Ἀρειανῶν, διὰ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι κτίσμα· ἐπεὶ γὰρ λέγῃσι, πρωτότοκος ἐδὲ ὀνομάζεται παρὰ τῷ Παύλῳ ὁ Υἱὸς πάσης κτίσεως, λοιπὸν πρῶτος τῶν κτισμάτων εἶναι· εἰς τὰ ὅποια ἡμεῖς ἀποκρινόμεθα, ὅτι δὲ ἐπεὶ ὁ Παῦλος πρωτόκτιστος, ἀλλὰ πρωτότοκος· ὥστε, κατὰ τὸν ἐδικόν σου λόγον, ὦ Ἀρειανέ, ἐσύ θέλεις δάσῃς εἰς τὸν Υἱὸν καὶ ἀδελφὴς ἄλλης, καὶ ἐτὶ θέλεις εἶναι πρῶτος καὶ ἐμὴν τῶν ἀνθρώπων, καὶ τῶν βατράχων, καὶ τῶν λίθων, καὶ τῶν ἄλλων ἀτίμων, καὶ ὀντελῶν κτισμάτων, καὶ ἀκολούθως θέλεις εἶναι καὶ ὁμοούσιος μετὰ αὐτὰ ὅλα· ἐπεὶ ὅποιος εἶναι πρωτότοκος ἄλλων, αὐτὸς εἶναι καὶ ὁμοούσιος μετὰ αὐτὰ· ἀλλ' ὅμως εἰς τὴν κεφαλῶν σου ἃς γυρίσῃ ἡ βλασφημία αὐτῇ· ἐπεὶ τὸ νὰ νοή τις αὐτὰ εὐτελῇ νοήματα, διὰ τὴν ἀσύγκριτον δόξαν τῷ μονογενὴς Υἱῷ τοῦ Θεοῦ, αὐτὸ εἶναι ἄθεον (1). Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον τῶν φαίνεται ὅτι ὁ πρωτότοκος δὲν

(1) Καὶ ὁ θεὸς Θεοδώριτος ὕψω λέγει· „ἀλλὰ τίς ἡ δὲ πρωτόκτιστος αὐτὸν εἶπεν ὁ θεὸς Ἀπόστολος, ἀλλὰ πρωτότοκον· ἀντίθετον πρῶτον· ὅπου καὶ πρωτότοκος· ἐκ τῶν νεκρῶν· πρῶτος γὰρ ἀνέστη· ὅπου καὶ Ἐκκλησίαν· πρῶτον τῶν πᾶν Ἀγίων Σύνοχον ὁ θεὸς Ἀπόστολος προσηγορεύσεν, ἐκ ἐπεὶ φύσει πάντες ἐλυοῦνται πρῶτοι πρὸς τῶν μητέρων ὡδίναν· ἀλλ' ἐπεὶ πληῶν τις ἀφώρῃται τοῖς πρωτότοις κατὰ τὸν Νόμον τιμῇ, τὸ τίμιον αὐτῶν διὰ τῆς δεξιᾶς προσηγορίας δεδήλωκεν“· Ὁ δὲ Φώτιος τὸ ῥητὸν τῶν ἐρμηνεύων λέγει, ὅτι διατὰς λεγομένης τῆς κτίσεως, τῆς μετ', γεγενημένης, τῆς δὲ ἀνακαινισμένης, πρωτότοκος λέγεται ὁ Χριστὸς τῆς ἀνακαινισμένης κτίσεως ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου· ἐπεὶ γὰρ „πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν“· ἡ δὲ ἀποφαινόμενος πρὸς τὰς αἰρετικές λέγει πάλιν·

φύρα πῦσι· „ὦ κακῆς, καὶ ἀφρονος ὑμῶν γνώμης! ἢ δὲν ὁ Χριστὸς πρὸς υμᾶς· ἐδωκεν ἡμῖν τὸ αὐτοῦ Πνεῦμα, καὶ ἀνέλαβε τὸ ἡμέτερον σῶμα· καὶ τὸ συν-ἀναίμα· προήλθε, καὶ λαβὼν τὸ φύραμα ἡμῶν, ἀνύψωσεν αὐτὸ καὶ ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς, καὶ ἡ ἀγνοουμένη τὴν εὐεργεσίαν ὑβρίζει· ἐλάβε παρ' ἡμῶν τὸ πλάσμα, καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς· ἐλάβομεν ἐξ αὐτοῦ τὸ Πνεῦμα, καὶ ὑβρίζομεν, κτίσμασι καὶ δούλοις αὐτοῦ καταλέγοντες“· (Ἀμφιλοχ. ἐπιστ. ρ π β.).

Καὶ ὁ Νύσσης Γρηγόριος εὐψω φησὶ· „Πάσης τῆς ἀρχαίας τῶν ἀνθρώπων κτίσεως παλαιωμένης τε καὶ ἀφανισμένης, καθὼς αὐτὸς ὀνομάζει, (ὁ Παῦλος δηλ.) ἄλλης δὲ καινῆς κτίσεως ἐν Χριστῷ γενόμενης, ἐδὲ πάντης ἄλλης τις καθυγήσατο· ἀλλὰ πάσης τῆς διὰ τῆς

δὲ λέγεται κοινὰ εἰς τὴν Γραφὴν ὁ ἅπαντος πρωτότοκος εἰς τὴν ἀκολούθως γεννηθείας ἀπὸ αὐτὸν ἀδελφός, ἀλλὰ λέγεται πρωτότοκος καὶ ἐκεῖνος ὅπῃ γεννηθῇ πρῶτος, καὶ καὶ δὲ ἔχει ἄλλας ἀδελφούς· ἔτσι ἡ Θεοτόκος Μαρία ἐγέννησεν αὐτὸν κατὰ σάρκα πρωτότοκον· „ἔτεκε γὰρ φησὶν ὁ Εὐαγγελιστής, τὸν Υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον“· (Λακ. β'. 6.) ὡς πρωτογενέτης, καὶ ὅχι πῶς ἔχει ἄλλας Υἱούς, ἀκολούθως ἀπὸ αὐτὸν γεννηθείας· μονογενῆς γὰρ ἔπος ἐγεννήθη ἀπὸ αὐτῆς. Καθὼς λοιπὸν ὁ Υἱὸς κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ἐκ τῆς Παρθένου Μητρός ἐγεννήθη πρωτότοκος, ἥτοι μονογενής, ἔτσι ὁ αὐτὸς κατὰ τὴν Θεότητα, ἐγεννήθη ἀπὸ τὸν Πατέρα πρωτότοκος, ὅχι σχετικῶς ὡς πρὸς τὰ ἄλλα κτίσματα, ἀλλ' ἀπολύτως καὶ ἀσχετῶς· μονογενής γὰρ εἶναι, καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν γεννήσιν. Τί δὲ εἶναι τὸ νόημα ὅπῃ λέγει ὁ Παῦλος τώρα ἐδῶ, ἀντιστοίχως εἰς τὴν προκειμένην ὑπόθεσιν, καὶ αἰατρεπτικῶς τὴν τῶν Κολασσαέων ὑπόληψιν; τίς ἐστὶν· διὰ τὸ μὴ νομίσαν οἱ Κολασσαεῖς, ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι τῶν Ἀγγέλων γεώτερος, ἐπειδὴ, οἱ μὲν Προπάτορες, καὶ Προφῆται τῆς Παλαιᾶς διὰ μέσων τῶν Ἀγγέλων ἐπροσφέροντο εἰς τὸν Θεόν, ὁ δὲ Υἱὸς ἐν τῇ χάριτι τοῦ Εὐαγγελίου, λέγεται ὅτι ἐπροσφέρειν ἡμᾶς τὴν Χριστιανὴν πρὸς τὸν Πατέρα· διὰ τὸ, λέγω, ὁ Παῦλος θέλει τὴν δέξιν, ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι προτίτερα ἀπὸ ὅλων τῶν κτίσιν, κατὰ τὴν Θεότητα· με ποιὸν τρόπον ὑπάρξεως ὦν; διὰ μέσων γεννήσεως τῆς ἐκ τοῦ Πατρὸς· ὥστε αὐτὸς ὁ Υἱὸς ἦναι προτίτερα ἀπὸ ὅλων τῶν κτίσιν, λοιπὸν εἶναι προτίτερος καὶ ἀπὸ τῶν Ἀγγέλων, καὶ ὅχι μόνον εἶναι προτίτερος, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἐκτίσεν αὐτούς· λοιπὸν καὶ αὐτὸς εἰς τινὰ πράγματα, καὶ μυστήρια ὑπηρετήσαν ἐν τῇ παλαιᾷ Γραφῇ οἱ Ἀγγελοι, τῷ Υἱῷ καὶ διὰ τὸν Υἱὸν ἦσαν ἡ ὑπηρεσία, καὶ διακονία τῶν αὐτῶν. Βλέπε δὲ, ὡς ἀναγιγνώσκων, τὴν σοφίαν τοῦ μεγάλου Ἀποστόλου· διὰ τὴν αὐτὴν ἀκρίβειαν, ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι προτίτερα ἀπὸ ὅλων τῶν κτίσιν, καὶ ἐκ τῆς νομίσῃ ὅτι εἶναι ἀναρχὸς κατὰ τὸ εἶναι, διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος διδάσκει ἐδῶ ὅτι ὁ Υἱὸς ἔχει Πατέρα, καὶ ἀπὸ αὐτοῦ ἔχει τὸ εἶναι γεννητὸς· ἐπειδὴ γὰρ καὶ αὐτὸς, καὶ ὅλα τὰ κτίσματα εἶναι ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, αὐτὸ τοῦτο, λέγω, δείχνει, ὅτι ἄλλος εἶναι αὐτὸς, καὶ ἄλλα εἶναι τὰ κτίσματα· δι' ὅ,τι, αὐτὸς μὲν εἶναι ὡς Υἱὸς, γεννητὸς ἐκ τῆς Θεῆας φύσεως, καὶ ὑποστάσεως τοῦ Πατρὸς, ἐκεῖνα δὲ εἶναι ἐκ τοῦ Θεοῦ, ὡς κτίσματα δημιουργικῶς κτισθέντα διὰ μέσων καὶ αὐτοῦ ἀκόμη τοῦ Υἱοῦ, ἥτοι κτισθέντα ἐκ μόνης τῆς Θεῆας θελήσεως, καὶ δυνάμεως, καὶ ἀγαθότητος, καὶ τὸ ὅλον εἰπεῖν, ἐκ τῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅχι ἐκ τῆς φύσεως τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅρα περὶ τούτου τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ· „τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ Θεοῦ“· (ἀ. Κορ. ια'. 12.) Λέγει δὲ ἀκολούθως ὁ Ἀπόστολος καὶ ταῦτα (1).

16. „Ὅτι

„Εὐαγγελίου τῶν ἀνθρώπων γενομένου κτίσεως, αὐτὸς „εἰς τὸν πρωτότοκον... διὰ τῆς διπλῆς παλιγγενεσίας „πῶς τε κατὰ τὸ Ἅγιον Βάπτισμα, καὶ πῶς ἐκ νεκρῶν „ἀναστάσεως, ἀρχηγὸς τῆς ζωῆς καὶ ἐκείνου ἡμῖν „γενόμενος, καὶ ἀναρχὴ καὶ πρωτότοκος“· (Λόγ. β'. κατ' Εὐνομίαν) Καὶ ἀπλῶς, ἡς τέσσαρα μέρη λεγομένη ὑπὸ τοῦ Παύλου περὶ τοῦ Χριστοῦ, ὅτι ἦναι πρωτότοκος „Πρωτότοκος πάσης κτίσεως“· καθὼς ἐδῶ· „ἡ δὲ ὦναι „αὐτὸν πρωτότοκον ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς“· (Ρωμ. ι'. 29.) „πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν“· (Κολ. α'. 18.) „ὅταν δὲ πάλιν ἐσαγάγῃ τὸν πρωτότοκον ἡς τῆς εἰκασμένης“· (Ἑβρ. α'. 6.) εἰς ὅλα τὰ μέρη πανταχῶς νοεῖται πρωτότοκος ὁ Χριστὸς καὶ ὁ ἄνθρωπος, ὡς λέγει ὁ αὐτὸς Νύκτις Γρηγόριος, καὶ διὰ τοῦτο ἔχει καὶ ἀδελφούς· καὶ ὅτι καὶ βαπτισθείς, ἀδελφούς ἡμᾶς ἐποίησε τὸς παρομοίας βαπτιζομένους· καὶ ἀναστῆναι, ἀδελφούς ἡμᾶς ἔχει, ὡς μέλλοντας ἀναστῆναι καθὼς αὐτός· καὶ ἐκ τῆς τῆς γεννήσεως εἶναι, ἡ ἀπὸ σώματος, ἡ ἀπὸ τοῦ Βαπτίσματος, καὶ ἡ ἀπὸ τῆς ἀναστάσεως, καὶ κατὰ τῆς τῆς αὐτῆς γεννήσεως πρωτότοκος ἐγένεν ὁ Χριστὸς, κατὰ τὸν αὐτὸν Γρηγόριον. (Λόγ. γ'. κατ' Εὐνομίαν.)

(1) Ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος, Λόγ. γ'. καὶ ὁ. κατὰ Ἀρμενίων, καὶ ὁ Ἀλεξανδρινὸς Κυρίλλος, Βιβλ. δ'. τῶν Θεαυρῶν, κεφ. 4. 6. καὶ 8. καὶ ὁ Θεὸς Ἀνθυσίνος, Βιβλ. α'. περὶ Τριάδος, κεφ. 12. λέγουσιν, ὅτι τὸ Ἀποστολικὸν τὸ ῥητόν, ἥτοι τὸ „πρωτότοκος πάσης κτίσεως,

καὶ τὸ τῶν Σκληρῶντος ἐκείνο“· „Κύριος ἐκτίσεν ἀρχὴν „ἐδῶν αὐτὰ, πρὸ τοῦ αἰῶνος ἐδεμελίωσέν“· παῦτε, λέγω, οἱ ἀνωτέρω θνατοὶ Διδάσκαλοι, καὶ Πατέρες, λέγουσι πῶς ἐνοούνται διὰ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ὅχι κατὰ τὴν Θεότητα, διατὶ ὡς ἄν Θεός, ὡς αὐτὸς ὁμοούσιος, καὶ σωαπίδιος μετὰ τὸν Πατέρα, αὐτὸς ἐκτίσθαι ἀπὸ τῶν Θεῶν, ὥστε εἶναι τὸ πρῶτον τῶν κτισμάτων, καθὼς ἐβλαστήσεν ὁ Ἄρμος· ἀλλὰ ἐνοούνται κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, τὴν ὅποιαν δηλαδὴ, περὶ παρὰ καθὲν ἄλλο πρᾶγμα, προσέδεν ὁ Θεός, ἀρχὴν τῶν θνητῶν αἰδίων ὁρισμῶν, πρῶτον πάντων τῶν ποιημάτων. Καὶ ὁ Ἱεροκλήριος δὲ Μανιάντις ἐν τῷ πρὸ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως Λόγῳ, ὅτω λέγει· „τὸ μέγα μυστήριον τῆς ἐνσαρκῆς Οἰκονομίας, καθὼς „εἶναι τὸ ὑψιλότερον, τὸ εὐγενέστερον, καὶ τελειότερον „ἔργον τῆς δημιουργικῆς θείας σοφίας, καὶ δυνάμεως· „ἔτσι πρῶτον ἀπὸ καθὲν ἄλλο ἐπρομελετήθη, καὶ ἐπὶ „προγνωρίσθη ἀπὸ τῶν παντεφῶρων τοῦ τοῦ Θεοῦ· πρὶν „τὴν προσέσθην ὁ Θεὸς τὴν πλάσιν τῶν Ἀγγέλων, ἡ „τῶν ἀνθρώπων, ἡ τινος ἄλλου κτίσματος, ἐπροώρισεν „εἰς τὴν αἰδίαν τὴν βαλὴν, τὴν σάρκασιν τῇ θείᾳ Λόγῳ· ὅθεν ἡ σάρκασις τῇ θείᾳ Λόγῳ λέγεται ἡ πᾶς „θείας Γραφῆς, ἀρχὴ τῶν ὁδῶν Κυρίου· καὶ αὐτὸς ὁ „σάρκασις θείος Λόγος, πρωτότοκος πάσης κτίσεως“.

Ὅτι δὲ πρὸ τῆς προγενέσεως, καὶ τοῦ προορισμοῦ πάσης κτίσεως, αἰσθητῆς, καὶ νοητῆς, ἐπρογνωρίσθη, καὶ ἐπροωρίσθη τὸ μυστήριον τῆς ἐνσαρκῆς Οἰκονομίας, ὅρα

16. „Ὅτι ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα, τὰ ἐν τοῖς ὕδασι, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς“.

Τὸ „ἐν αὐτῷ“ νοεῖται, αὐτὸ τὸ δι' αὐτῶν, καθὼς καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης λέγει· „δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο“· (Ἰωαν. α. 3.) καὶ ὁ ἴδιος ἔπος Ἀπόστολος παρακάτω θέλει εἰπῆ. Βλέπε δὲ ὡς ἀναγνώσας, ὅτι ἐκεῖνο ὅπερ ἦτον ἀμφίβολον, ἦσαν ὅτι ἐκτίσθησαν διὰ τῶν ὕδατων τὰ ἐν τοῖς ὕδασι, τὸ πρῶτον ἔβαλεν ὁ Παῦλος ἐδῶ. Ἀνίσως λοιπὸν καὶ οἱ Ἀγγελοὶ ἐκτίσθησαν διὰ τῶν ὕδατων, πῶς ἐσεῖς οἱ Κολασσαεῖς λέγετε, ὅτι οἱ Ἀγγελοὶ ἦτον πρότεροι τῶν ὕδατων, καὶ διὰ τὸ μᾶς ἐπρόσφεραν εἰς τὸν Πατέρα;

„Τὰ ὁρατὰ, καὶ τὰ ἀόρατα, ἢτε Θρόνοι, ἢτε κυριότητες, ἢτε ἀρχαὶ, ἢτε ἑξουσίαι“.

Αφίσας ὁ Παῦλος τὸ νὰ λεπτολογῇ, καὶ νὰ λέγῃ κατὰ μέρος διὰ τὰ ὁρατὰ κτίσματα, τὰ διὰ τῶν ὕδατων κτισθέντα, ὥσπερ ὅπερ τὸ εἶναι ἀναμφίβολον, μόνον περὶ τῶν ἀμφιβαλλομένων κατὰ μέρος λέγει, ἦσαν περὶ πᾶν ἀόρατον, καὶ Ἀγγελικῶν δυνάμεων· (1) δὲ ἔγραψε δὲ ὁ Ἀπόστολος ὅλα τὰ ἐννεατάγματα τῶν Ἀγγέλων χωριστὰ χωριστὰ, διὰτὶ ἀπὸ τῶν μεγαλύνσεων, καὶ ὑψηλότερων τάξεων, ἔδειξε καὶ τὰ κατώτερα τάξεων, καὶ χαμηλώτερα· ἀόρατοι δὲ βέβαια εἶναι καὶ οἱ Ἀρχαγγελοὶ, καὶ οἱ Ἀγγελοι, τὰ κατώτερα τάγματα τῶν Ἀγγέλων, ὁμοίως καὶ αἱ λογικαὶ ψυχαὶ ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων, διὰτὶ ἐκεῖνο ὅπερ εἶπεν ὁ Παῦλος περὶ τῶν Ἀγγέλων, τὸ ἐννοεῖται καὶ περὶ τῶν ψυχῶν (2).

„Τὰ

ὅρα πλατύτερον ἀποδεδειγμένον εἰς τὸ τέλος τοῦ πρὸς τὸν Ἅγιον Ἰωάννην Συμβολατικῶς, τὸ παρ' ἐμοῦ φιλοπονηθέντος, ὅπερ εἶναι ἡ ἀπολογία, ἣν ποιοῦμαι διὰ τὸ ἐν τῷ Βιβλίῳ τοῦ Ἀσράφ Πολέμου κείμενον σημειώμα μὲν· Ὁ δὲ Φῶς, ὡς προηγουμένως, πρῶτοντον ἐννοεῖται τὸν Χριστὸν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ὡς πρῶτον τῆς ἀνακατασκευῆς κτίσεως, καὶ ὡς ἀρχηγὸν γεγονότα τῆς ἡμῶν Ἀναστάσεως, καὶ τῆς ἐκ φθορᾶς εἰς ἀφθαρσίαν μεταστροφῆς. (Ἀμφιλ. ζητήματ. ρπβ.) Ὅρα περὶ ταῦτα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „τὴν δοῦσαν“ ἡμῖν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ πρὸ χρόνων αἰώνων“· (β. Τιμοθ. α. 9.) καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „ὅτι ἐν αὐτῷ εὐδόκησε πᾶν τὸ πλήρωμα κατοικῆσαι“· (Κολ. α. 19.)

(1) Ὅτι αἱ Ἀγγελικαὶ Δυνάμεις ἐδημιουργήθησαν διὰ τῶν ὕδατων καὶ Λόγῳ, μαρτυρεῖ καὶ ὁ Προφήτης Δαβὶδ λέγων· „τῷ λόγῳ Κυρίου οἱ ὕδατοι ἐσπερώθησαν, καὶ τῷ Πνεύματι τῷ σώματι αὐτοῦ πᾶσα ἡ δυνάμις αὐτῶν“· (Ψαλ. λβ.) ὅπερ ἐρμηνεύων ὁ μέγας Βασίλειος λέγει· „ἢτε ὁ λόγος ἡ κοινὴ λαλιὰ νομιζήσεται ἐξ ὀνομάτων, καὶ ῥημάτων τῶν συστάσιν ἔχοντα, ἢτε τὸ Πνεῦμα, αἰσθῆς ἢς αἶρα διαχεομένη· ἀλλὰ λόγος, ὁ ἐν ἀρχῇ ὢν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ὁ ἴδιος τῆς προσηγορίας πύτης τετύχηκε· Ἀγγέλων γὰρ, τῶν μὲν εἰς τὸ εἶναι πάροdon ὁ Δημιουργὸς τῶν ὁλῶν, ὁ Ποιητὴς λόγος παρέχετο, τῶν ἀγασμένων δὲ αὐτοῖς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον συνεπέφερε· ὁ γὰρ ἡλικίος κτισθῆναι οἱ Ἀγγελοι, ἢτα τε ληυδῶντες τῇ κατ' ἐλίγον μελετῇ, ὥστε ἀξιοὶ τῆς τῷ Πνεύματι ὑποδοχῆς γενέσθαι· ἀλλ' ἐν τῇ πρώτῃ τῇ συστάσει, καὶ τῷ οἰκονομικῷ φερόματι τῆς οὐσίας αὐτῶν

„συγκαταβληθῆσαν ἔχον τὴν ἀγιότητα· δι' οὗ καὶ δυσμενῶς παθετοῖσι πρὸς κακίαν“.

(2) Ὁ δὲ Θεὸς Θεοδόχος λέγει· „Θρόνους ἡγῶμαι καὶ Χερουβὶμ αὐτὸν λέγειν“· ὅσοις γὰρ ἔδε τὸν Θεόν ἐπὶ καίμενον Θρόνον ὁ Προφήτης Ἰεζεκιὴλ· (Ἰεζ. ι. 1.) Τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Νύκσις Γρηγόριος (Λόγ. α. κατ' Εὐνομίου)· „Κυριότητες δὲ, καὶ Ἀρχαί, καὶ ἑξουσίαι τὰς τῶν ἐδῶν πεπιδομένους τὴν ἐπιμέλειαν· Ὁ Ἀρεοπαγίτης ὁμοῦς Διονύσιος, ὁ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον πλετήσας Διδασκαλὸν, τὸν δὲ ὑπερφύον ἀρπαγῆς μέχρη τρίτου ἑξαίου ἀναβάντα, καὶ πᾶς νοεῖς διακόσμους τῶν μακαρίων Ἀγγέλων μυηθέντα, ἀλλὰ πᾶσιν παρά τῶν τῶν Χερουβὶμ, διδάσκει τῶν τῶν ὑψηλοτέρων Θρόνων· κατ' αὐτοὺς γὰρ εἰς τῆς τετραδικῆς διακοσμῆσεως πάντες οἱ Ἀγγελοι διακρίνεται, εἰς ὑπερπύλιν, μέσιν, καὶ κατωπύλιν. Καὶ ὑπερπύλιν μὲν Διακοσμῆσις εἶναι, τῶν Θρόνων, τῶν Χερουβὶμ, καὶ τῶν Σεραφίμ· μέσιν δὲ, ἡ τῶν Κυροσώτων, Δυνάμεων, καὶ ἑξουσιῶν· κατωπύλιν δὲ, ἡ τῶν Ἀρχῶν, τῶν Ἀρχαγγέλων, καὶ τῶν Ἀγγέλων. Καὶ ὅτι, αἱ μὲν ἀνώτεροι τάξεις μετέχουσιν τὰς ἐλαμψίας τῶν κατωτέρων· αἱ δὲ κατώτεροι ἡ μετέχουσιν τὰς τῶν ἀνωτέρων ἐλαμψίας· Ὅθεν ἐδὲ Σεραφίμ, καὶ Χερουβὶμ, καὶ Θρόνοι, αἱ κατώτεροι τάξεις ὀνομαζόμεναι· Αἱ μὲν ὑπερβιβηκῆαι διακοσμῆσεως, περὶ τῶν ἑχόντων καὶ τῶν ὑψηλοτέρων ἱερὰς ιδιότητας· αἱ δὲ τελευτᾶται, τὰς τῶν πρεσβυτέρων ὑπερκεμένας ὁλοήσεως ἐκ ἔχουσιν“· (Κεφ. ια. περὶ ἐκείνου Γερραρχίας.) Ὁ δὲ προρηθὲς Θεὸς Νύκσις Γρηγόριος λέγει, ὅτι ὁ Παῦλος ἐδῶ γενικοῖς τισὶ καὶ περιληπτικοῖς ὀνόμασι τῶν ἀοράτων Δυνάμεων τῶν διδασκαλῶν ἐποίησεν· (Λόγ. α. κατ' Εὐνομίου.)

„Τὰ πάντα δι' αὐτῶ, καὶ εἰς αὐτὸν ἐκτίσται“.

Ιδὲ ἐκεῖνο ὅπῃ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Ἀπόστολος, ἦγαν πό· „ὅν αὐτῶ ἐκτίσθη τὰ πάντα“ ἐδῶ πῶτο λέγει· „δι' αὐτῶ ἐκτίσθη τὰ πάντα“· καθὼς καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ἐθεολόγησεν εἰπών· „πάντα δι' αὐτῶ ἐγένετο“· (Ἰωαν. α. 3.) λέγωντας δὲ ὁ Παῦλος, καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς, ὅλα, δυνάμει συμπεριέλαβον μαζί καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, καθὼς λέγουσιν οἱ πνεύματομαχοί, ἅπασι· ἐπειδὴ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, δυνάμει εἶναι εἷς ἀπὸ ὅλα τὰ κτίσματα, ἀλλὰ εἶναι εἷς, ἀπολύτως, καὶ ἀσχετῶς, καθὼς λέγεται ἀπολύτως εἷς καὶ ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, καὶ εἷς ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός. Ὅλα λοιπὸν, ὅσα ἔγιναν, ἐκτίσθησαν διὰ τοῦ Υἱοῦ, καὶ χωρὶς αὐτοῦ καὶ ἐξ αὐτοῦ δυνάμει ἐκτίσθη, καθὼς ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης πῶτο μετ' ἐξελίξετον ἐφάνερωσε τρόπον, εἰπών· „πάντα δι' αὐτῶ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτῶ ἐγένετο“, ἐδὲ εἷς, ὁ γένονεν“. (Ἰωαν. α. 3.) Ἐπειτα διὰ τὴν μὴ νομίσει τινὰς, πῶς ὁ Υἱὸς εἶναι ὑπερβόλος τοῦ Πατρὸς, διὰ τῶτο ἐπρόσθεσεν ὁ Παῦλος καὶ τὸ, εἰς αὐτὸν, ἦγαν εἰς αὐτὸν κρέμονται τὰ πάντα· καὶ ὅχι μόνον αὐτὸς ἐποίησεν αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς εἶναι ὅπῃ τὰ συγκρατεῖ μετ' αὐτῶ πρόνοιάν τε πῶσον, ὅπῃ αὐτὰ χωρισθῶν ἀπὸ τῶ πρόνοιαν τοῦ Υἱοῦ, χαίονται, καὶ ἀφαιρίζονται. Δυνάμει εἶπε δὲ ὁ Ἀπόστολος, ὅτι αὐτὸς τὰ διακρατεῖ· ἀλλὰ εἶπε τὸ λεπτότερον, ἦγαν ὅτι εἰς τὸν Υἱὸν κεύσιν ὅλα τὰ ὄντα, καὶ ἀπὸ αὐτοῦ κρέμονται· καὶ τῶτο μοι ἀχόν τὸ ἐὰν ἴδῃ εἰς τὸν Υἱὸν τὰ κτίσματα, εἶναι ἀρκετὸν ἐὰν τὰ διακρατῇ, καὶ ἐὰν τὰ συσφίγγῃ, καὶ ἐὰν μὴ τὰ ἀφίσῃ ἐὰν χάσῃ τὸ εἶναι των (1). Τῶτο δὲ τὸ ἐὰν διακρατῇ ὁ Υἱὸς τὰ πάντα διὰ τῆς πρὸς αὐτὸν μόνης ἰδέσεως τῶτων, τῶτο, λέγω, δυνάμει εἶναι κατώτερον ἀπὸ τῶ ἐὰν τὰ δημιουργήσῃ ἐκ τῶ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι, ἢ μάλλον εἰπεῖν, (ἔσον ἀπὸ τῶ κατ' ἡμᾶς, καὶ ἀνθρώπινα πράγματα) συμπεραίνομεν, ὅτι τῶτο εἶναι ἀκόμη μεγαλύτερον καὶ ἀπὸ τῆς δημιουργίας. Διατὶ καὶ ἡμεῖς, κατ' ὑπόθεσιν, κατασκευάζομεν μὲν εἷς φόρεμα, ἢ εἷς ὁσπῆτιον, ἐὰν φυλάξωμεν ὁμῶς αὐτὸ τὸ φόρεμα, καὶ τὸ ὁσπῆτιον, ἀπὸ τῆς φθοράς, καὶ τὸν χαλασμόν, δυνάμει διωάμεθα· ὁ δὲ Υἱὸς τῶ Θεοῦ, καὶ ἐποίησεν ὅλα τὰ ὄντα, καὶ συμπερατεῖ αὐτὰ, καὶ διαφυλάττει εἰς τὸ εἶναι (2).

17. „Καὶ αὐτὸς εἰς πρὸ πάντων, καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῶ συνέστηκε“.

Συνεχῶς τὰ αὐτὰ λέγει ὁ Παῦλος, ἵνα μετ' αὐτῶ συνεχῶς πᾶν λόγον, αὐτῶ μετ' αὐτῶ συνεχῶς πληγὰς, κατακόψῃ καὶ ἀνασπάσῃ ἀπὸ τῆς ρίζας τὸ ὀλέθριον δόγμα ὅπῃ εἶχον οἱ Κολασσαεῖς, δηλαδὴ ὅτι ὁ Υἱὸς δυνάμει ἐπρόσθετον εἰς τὸν Πατέρα, ἀλλ' οἱ Ἀγγελοὶ. Βλέ-

(1) Νόων δὲ εἰς τὸν Υἱὸν καὶ Λόγον τὰ κτίσματα, διὰ τοῦ φυσικοῦ ἔρωτος, καὶ τῆς ἀγάπης ὅπῃ ἔχον πρὸς αὐτὸν, πᾶν διακρατῶνται πάντα· καθὼς λέγει ὁ μέγας Βασιλεὺς· „δι' αὐτῶ (τοῦ Υἱοῦ δηλ.) πᾶσι πᾶσιν ἡ δια-
31 μωνή, καὶ ἡ σύστασις“ δι' ὃ δὴ καὶ εἰς αὐτὸν ἐπέσραπται
32 τὰ συμπατά, ἀσχετῶ τινὶ πόθῳ, καὶ ἀρρήτῳ σοφ-
33 γῇ, πρὸς πᾶν ἀρχηγόν τῆς ζωῆς, καὶ χορηγόν ἀπο-
34 βλέποντα“. (Κεφ. ε. περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος) Καὶ
ὁ Ἀρεοπαγίτης δὲ Διονύσιος, διὰ τῶτο, λέγει, πῶς
εἶναι Παντοκράτωρ ὁ Θεός, διατὶ μετ' αὐτῶ ἀγκύνην, καὶ
πᾶν πρὸς αὐτὸν ἔρωτα πᾶν κτισμάτων, κρατῇ πάντα καὶ
τὰ συνέχει. „Λέγεται δὲ Παντοκράτωρ ἢ Θεαρχία,
31 καὶ ὡς πάντων κρατῶσα, καὶ ὁμῶς πᾶν διοικεμένη
32 ἐπ' ἀρχῇ, καὶ ὡς πᾶσιν ἐφειτῇ, καὶ ἐπ' ἐπέραιος ἔσθ, καὶ
33 ἐπιβάλλουσα πᾶσι τοῖς ἐδελούσις ζυγῶς, καὶ τὰς γλυ-
34 κῆας ὠδῖνας τῶ θείας, καὶ παντοκρατορικῆς, καὶ ἀλύ-
35 πῳ τῆς ἀγαθότητος αὐτῆς ἔρωτος“. (Κεφ. ι. περὶ
θεῶν ὀνομάτων) Λέγει δὲ καὶ ὁ θεὸς Μάξιμος, προα-
31 γωγικόν, καὶ κινητικόν πρὸς ἐρωτικῶς συναφίαν τῶ
32 ἐν Πνεύματι, πᾶν Θεὸν ἀνάμεινον νῆα· ἀπείτι με-
33 σίτῳ πάντης, καὶ πρὸς αὐτῶ συναρμοσίῳ, τοῦ ἐ-
34 ρασθῶ αὐτὸν ὑπὸ πᾶν αὐτῶ ποιημάτων, καὶ ἀγαπᾶ-

31 „θα· κινητικόν δὲ, ὡς κινῶντα ἕκαστα κατὰ τὸν οἰκόν
32 λόγον πρὸς αὐτὸν ἐπιστρέφειν“. (Κεφ. π. ἡ. π. ζ.
ἐκαστον.) Καὶ ὁ λοιπὸν ἐκ τῶ Θεοῦ ἀγαπητικὸς ἔρως
προχέεται εἰς πάντα τὰ ὄντα, κατὰ τοῦτο λέγεται ὅτι
ὁ Θεὸς κινῶνται· καὶ ὁ δὲ πάλιν ὁ Θεὸς εἶναι ἀγαπη-
τὸν, καὶ ἐρατὸν, κατὰ τῶτο λέγεται ὅτι ὁ Θεὸς πᾶν πάντα
κινᾷ πρὸς τῶ αὐτῶ ἀγάπῳ, ὡς λέγει ὁ αὐτὸς Μάξι-
μος μετὰ τοῦ θείου Διονυσίου. (Κεφ. π. ζ. αὐτόθι.)
Ὁ δὲ Θεοδώριος πῶτο πᾶν ῥητὸν ἐρμηνεύει· „πᾶν πάντα
31 δι' αὐτοῦ ἐκτίσται, τῶ πρώτῳ δημιουργίαν δηλοῖ·
32 πᾶν δὲ εἰς αὐτὸν, τῶ διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ
33 γενομένου ἐνέργησιν· „ἔστι γὰρ ἐν Χριστῷ φησι καὶ
34 ἡ κτίσις“· καὶ πάλιν „ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα
35 ἐν τῷ Χριστῷ“. Καὶ ὁ Προφήτης „ἔσται ὁ ἔρως καὶ
36 νός, καὶ ἡ γῆ καὶ ἡ θάλασσα“. (Ἠσ. ξ. ι. η.) Καὶ τὰ ἀρ-
37 χὰ παρῆλθεν, ἵδὲ γέγονε τὰ πάντα καὶ ἡ θάλασσα
38 πᾶσι δὲ ἔχομεν τῶ τοῦτων μεταβολῇ“.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „πᾶντι
31 γὰρ κινδυνεύει χαλεπώτερον εἶναι πᾶν κατὰ τὴν τὰ ἀ-
32 γὰδ, τοῦ μὴ παρόντος κτησάσθαι· καὶ ῥᾶον ἀπει-
33 ῶσαν εὐήμερον ἀνακαλέσασθαι δι' ἐπιμελείας, ἢ πᾶν
34 ὑπάρχον διασώσασθαι“. (κατὰ Ἰουλιανὸν τηλ. α.)

Βλέπε δέ, ὡ ἀναγνώσα, ὅτι δὲν εἶπεν ὁ Ἀπόστολος, πῶς αὐτὸς ἔγινε προτίτερα ἀπὸ ὅλα, ἀλλὰ πῶς εἶναι, τὸ ὁποῖον τῆτο ὑπαρκτικὸν ῥῆμα, εἶναι εἰς τὸν Θεὸν οἰκειότατον, διατὶ σημαίνει τὴν αὐτὴ αἰδιότητα. „Εγὼ γὰρ εἰμι φησιν ὁ ὦν“. (Ἐξοδ. γ'. ια.) Πού εἶναι πῶρα ὁ αἰρετικὸς Παῦλος ὁ Σαμωσατεύς, ὅπῃ ἔλεγεν, ὅτι ὁ Κύριος ἄρχισε νὰ ᾄῃ ἀπὸ τῆς Μαρίαν, καὶ προτίτερα δὲν ἦτον; ἃς ἐμφράξῃ τὸ βλάσφημον σῶματι ἀπὸ τὰ λόγια ταῦτα τῷ Ἀποστόλῃ „ἐν αὐτῷ δὲ τῷ Υἱῷ τὰ πάντα συνέσκηκεν“ ὡς οἱ τοῖχοι συνίστανται ἐν τῷ θεμελίῳ. ἔτσι γὰρ καὶ πρωτότοκος εἶναι τῆς κτίσεως, ὡς αὐτῆς θεμέλιος. τῆτο δὲ τὸ νὰ ᾄῃ θεμέλιος τῆς κτίσεως ὁ Υἱός, δὲν φανερόντι πῶς αὐτὸς εἶναι ὁμοούσιος μὲ τὰ κτίσματα, ἀλλὰ πῶς ὅλα τὰ κτίσματα φέρονται, καὶ συνέχονται ἀπὸ αὐτὸν, ὡσαύτ' ἀπὸ θεμελίον (1).

18. „Καὶ αὐτὸς ἐστὶν ἡ κεφαλὴ τῷ σώματος τῆς Ἐκκλησίας“.

Ἀπὸ τῆς Θεολογίας, μεταβαίνει πῶρα ὁ Παῦλος εἰς τὴν οἰκονομίαν. καὶ ἀφ' ἧς εἶπε διὰ τὴν φυσικὴν ἀξίαν ὅπου ἔχει ὁ Υἱός, ὡς Θεός, ἀκολούθως λέγει ἐδῶ καὶ διὰ τὴν φιλανθρωπίαν, καὶ οἰκονομίαν αὐτῆς δι' ὅ,τι ἐκεῖνος ὅπῃ εἶναι ὅλων τῶν κτισμάτων ἀνώτερος, ὁ ποιητής, καὶ συνοχδὴς τῶ πάντων, αὐτὸς ὡώσε τὸν ἑαυτὸν καὶ μὲ τὰ κάτω, ἥτοι ὡώθη μὲ τῆς ἀνθρώπου γένεσιν ἀνθρώπου. καὶ δὲν εἶπε πῶς ἔγινε κεφαλὴ τῆς πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ τῷ σώματος, διὰ νὰ δείξῃ τὴν ἀκρίβειαν τῆς πρὸς ἡμᾶς τῆς ἀνθρώπου οἰκειότητος τῷ Υἱῷ. καὶ ὅτι ἀνέλαβον εἰς τὴν ὑπόστασίν τε, σάρκα ὁμοούσιον μὲ τὴν ἐδικλῶμας ταύτην, καὶ ὅχι ἐραῖον, καὶ ὅχι ἐραῖον, καθὼς ἐφλυάρην οἱ αἰρετικοί. Ἐκκλησίαν γὰρ ἐδῶ ὁ Παῦλος ἐκλαμβάνει, ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος, ὡσαύτ' ἐλεγεν, ὅτι ὁ Υἱός, καὶ κατ' αὐτὴν τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν τε, πρῶτος ὅλων τῶν ἀνθρώπων εἶναι, ὡς κεφαλὴ.

„Ὅς ἐστὶν ἀρχὴ, πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν“.

Ἀρχὴ, λέγει, εἶναι ὁ Υἱός, καὶ πρῶτος, ὅχι μόνον κατὰ τὴν αὐτὴν ἐκ τοῦ Πατρὸς γέννησιν, καὶ κατὰ τὴν κάτω ἐκ τῆς Παρθένου, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν. ἐπεὶ δὲ ἔλυσε τὰς ὠδῖνας τοῦ θανάτου, ὡς εἶπεν ὁ Κορυφαῖος Πέτρος. „λύσας τὰς ὠδῖνας τοῦ θανάτου“ (Πράξ. β'. 24.) (2). διὰ τῆτο δικαίως λέγεται, ὅτι εἶναι καὶ πρωτότοκος ἐκ νεκρῶν. γέννησις γὰρ εἶναι καὶ ἡ ἐκ τῶν νεκρῶν ἀνάστασις (3). ἀνάστασις δὲ ὁ Χριστός ἀπὸ τῆς νεκρῆς, ὡς ἀπαρχὴ τῶν, ἔχει ἀκολουθῶντας εἰς αὐτὸν καὶ τὰς λοιπὰς νεκρὰς. ἐπεὶ δὲ ἡ ἀπαρχὴ, δὲν εἶναι ὄνομα ἀσχετον, ἀλλὰ σχετικόν, καὶ δηλοῖ, ὅτι εἶναι τινῶν ἀπαρχὴ. καὶ καθὼς εἰς τὸν παλαιὸν Νόμον, ὅταν εὐα χειρόβολον ἐπροσφέρειν εἰς τὸν Θεόν, εὐλογεῖτο δι' αὐτῆς ὅλον τὸ θένος τῶ χωραφίᾳ ἐκείνῃ ὅπῃ τὸ ἐκαρποφύρησεν.

(1) Ὁ μέγας Βασίλειος ἐρμηνεύων τὸ ῥητὸν τοῦ Ἡσαΐα πρὸς λέγον „αὐτοὶ πρῶτον πίε, ποχὺ ποιεῖ“ (Ἠσ. 51. 1.) λέγει „ὑπόδεξαι τὴν ψυχὴν τὴν ἐν σοφίᾳ σου. εὐδοκίαν πρὸς δόγμα σοφίας σοφίας, μὴ δούτερον ἀπὸ ἡγήσῃ. μὴδὲ προτιμώτερον σι τὰς νομίσεις ἐπὶ τὸν πρὸ πάντων ἐστίν. ἔτε σοῖσι πρότερον νουθετηθῇ. δυνάμει τοῦ κτισθέντος, οὐτε τῇ φύσει τιμωθῇ. ῥόντι τῶ πρωτοτόκῳ πάσης κτίσεως. πρῶτον πίε. μά. δε ὅτι ἐν ἀρχῇ ἡ ὁ λόγος. ὑδὲν πρὸ ἀρχῆς, ὑδὲν πρὸ τῆς ἐν ἀρχῇ. μὴ αἰῶνα προπῆς. μὴ διάστημα. μὴ τόπον ἐρημον τῆς τοῦ Υἱοῦ ὑπάρξεως. μὴ χρόνον, μὴ καιρὸν. μὴδὲ τῶν κατὰ φαντασίαν ματαίων. δυνάμει τῇ ψυχῇ ἐγγίνεσθαι“.

(2) Ἐν αἰῶνι δὲ ἀντιγράφοις κῆται „λύσας τὰς ὠδῖνας τοῦ θανάτου“.

(3) Τῆς γὰρ γέννησις λαμβάνει ὁ ἀνθρώπος. πρῶτον, τὴν κατὰ σάρκα ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς. δευτέραν δὲ, τὴν πνευματικὴν, ἥτοι τὴν ἐκ τοῦ Ἁγίου

Βαπτίσματος, καὶ τρίτην, τὴν ἐκ τῆς ἀναστάσεως, τὴν ὅποιαν μέλλει νὰ λάβῃ ἐν τῇ συντελείᾳ τῶ κόσμου. καὶ κατὰ τὰς τρεῖς πύτας γέννησις καὶ τόκος, πρωτότοκος λέγεται ὁ Χριστός. ὅθεν ἀφ' οὗ ἐγεννήθη ἐκ τῆς Παρθένου, μετὰ τεσσαράκοντα ἡμέρας, ἐπροσφέρθη τῷ Θεῷ εἰς τὸν Ναόν, ὡς ἀπαρχὴ καὶ πρωτότοκος, ὅτε καὶ ἐδέξατο αὐτὸν εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ ὁ Συμεὼν. ὁμοίως ἀφ' οὗ ἐβαπτίσθη, μετὰ τεσσαράκοντα ἡμέρας, ἃς ἐνητέυσεν ἐν τῷ ὄρει, ἐπροσφέρειν εἰς τὸν Θεὸν τὴν εἰς αὐτὸν τελειάν ἀγάπην, μὲ τὸ νὰ μὴ ἐνικήθῃ ἀπὸ τὴν φιληδονίαν, φιλεδοξίαν, καὶ φιλαργυρίαν, ὅπου τοῦ προσέβαλεν ὁ διάβολος. Τρίτην δὲ καὶ τελευτήαν, ἀφ' οὗ ἀνέστη, μετὰ τεσσαράκοντα ἡμέρας, ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ ἐπροσφέρθη εἰς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, ὡς ἀπαρχὴ ἐκείνων, ὅπου μέλλει νὰ ἀναστῇ, καὶ νὰ ἀναληφθῇ ὡσαν αὐτὸν.

ρησε· ποιητοτρόπως διὰ μέσου τῆς Υἱᾶς, τῆ προσφερθέντος εἰς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, ὡς αὐτὴ μία ἀπαρχὴ τῆς ἀνθρωπότητος, διὰ μέσου λέγω αὐτῆς ἐπρόσφέρθημεν καὶ ἡμεῖς ὅλοι εἰς τὸν αὐτὸν Πατέρα, καὶ ἡγιασθῆμεν, καὶ ἐπειδὴ ὅσα σῶμα ἀνέστη τῷ Χριστῷ, ἀκολούθως καὶ ὅλη ἡ φύσις τῶν ἀνθρωπίνων ἡμῶν σωμάτων ἡξιώθη τῆς ἀναστάσεως.

„Ἵνα γινῇται ἐν πᾶσιν αὐτοῖς πρωτόδων“.

Διὰ τὰς γυνή, λέγει, ὁ Υἱὸς πρῶτος εἰς ὅλα τὰ περὶ αὐτὸν δημιουργικῶς (1) θεωρούμενα, διὰ τὸ καὶ πρὸ πάντων τῶν κτισμάτων ἐγεννήθη ἀπὸ τοῦ Πατέρα κατὰ τὴν Θεότητα· καὶ πρῶτος πάντων ἀνθρώπων εἶναι κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ὡς κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας (2)· καὶ πρῶτος πάντων ἀνέστη, καὶ πλέον δυνάμει ἀπέθανε, χαριζόμενος εἰς ὅλους τὴς ἀνθρώπου τὴν ἀνάστασιν καὶ ἀφθαρσίαν, ὡς τῆς ἀναστάσεως ἀπαρχὴ (3)· διατὶ, ἀγκαλὰ καὶ ἄλλοι ἀνέστησαν προτίτερα ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ πάλιν ἀπέθανον (4)· αὐτὸς δὲ τὴν τελείαν ἀνέστη ἀνάστασιν, ἥτις καὶ ἐξωνάσασις λέγεται (καὶ ὅρα εἰς τὸ γ'. Κεφ. τῆς πρὸς Φιλιππησίους σιχ. ιι.) Βλέπε δὲ, ἀγαπητέ, πῶς ἐδῶ μὲν εἰς τὴν ἀνάστασιν, εἶπεν ὁ Παῦλος, ὅτι εἶναι ὁ Χριστὸς πρωτότοκος, ὡς ἀπαρχὴ τῆς τῶν ἄλλων ἀναστάσεως· διὰ τὴν ἡγαλιγγνεσία, καὶ ὁ παλιγγνεσία, καὶ ἡ διὰ τῆς ἀναστάσεως ἀνακαίνισις τῶν ἀνθρωπίνων σωμάτων, καὶ ὁ ἀνακαίνισις, εἶναι ἡ αὐτὴ μετὰ τῷ τῷ Χριστῷ (5)· ἐκεῖ δὲ εἰς τὴν ἀπαρχὴν γυνήσιν, δυνάμει εἶπεν ὅτι εἶναι ὁ Υἱὸς ἀπαρχὴ τῆς κτίσεως, ἀγκαλὰ καὶ τὰ ἡγαι πρωτότοκος, ἐπειδὴ ὁ τῆς ἐσίας καὶ φύσεως λόγος, καὶ τρόπος τῆς Υἱᾶς, καὶ τῆς κτίσεως, δὲν εἶναι ὁ αὐτὸς, ἀλλὰ ἀπεὶρ τῷ μέσω διάφορος· ὁ μὲν γὰρ Υἱὸς, ὁ χρόνιος ἐγεννήθη ἐκ τῆς ἐσίας, καὶ ὑποστάσεως τῷ Πατρὶ, καὶ εἶναι Κτίσις, καὶ Δημιουργός· ἡ δὲ κτίσις αὐτὸ τὸ εἶναι κτίσις, ἔγουν ἡ κτίσις ἐδημιουργήθη ἐν χρόνῳ, ἀπὸ τῆς θέλησιν, καὶ ἐνέργειαν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, καὶ τῷ Υἱῷ καὶ λόγῳ αὐτοῦ, καὶ ἐκ ἀπὸ τῆς ἐσίας, καὶ φύσιν τῷ Θεῷ, ὡς καὶ πρότερον εἶπομεν.

19. „Ὅτι ἐν αὐτῷ ἐδόκησε παῦ τὸ πλήρωμα κατοικῆσαι“.

Ηπι ἐν τῷ Χριστῷ λέγει ἐκατίκησεν ὅλον τὸ πλήρωμα τῆς Θεότητος σωματικῶς· ταῖς τῆς, εἶτι ἦτον ὁ Υἱὸς καὶ λόγος, ἐκεῖ ἐκατοίκησεν, ἐκὶ καμμία ἐνέργεια Θεῷ, ἀλλ' ἐτία· καὶ ὡς ἐρμηνεύουσιν ὅ, τε Χρυσόστομος, καὶ ὁ Θεοφύλακτος· ταῦτον εἶπεν, ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς μέινας ὅπερ ἦτον Θεός, προσέλαβε καὶ ἀνθρωπίνῳ φύσιν, καὶ ἐγένεν ἀνθρώπος, ὅθεν καὶ ἐν αὐτῇ τῇ προσληφθείσῃ φύσει τῆς ἀνθρωπότητος, ἐκατοίκει ὅλον τὸ πλήρωμα

(1) Εἶπον δὲ ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι πρῶτος τῶν περὶ αὐτὸν δημιουργικῶς θεωρούμενων, ἥτοι τῶν κτισμάτων· περὶ τὸν Θεὸν γὰρ παῦτα εἶσι, δημιουργικῶς ὅμως· καὶ ὅ, τι εἶναι καὶ ἄλλα περὶ τοῦ Θεοῦ φυσικῶς θεωρούμενα, ὅποια εἶναι αἱ φυσικαὶ τοῦ Θεοῦ ἐνέργειαι, αἵτινες καὶ θῆα προσόντα, καὶ τελειότητες κοινότερον ὀνομάζονται. Περὶ τούτων λέγει ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ἐκ ἐκ τῶν κατ' αὐτὸν, ἀλλ' ἐκ τῶν περὶ αὐτὸν (εἴτε δημιουργικῶς, μάταιον δηλ. εἴτε προσόντων φυσικῶς) ἄλλης ἐξ ἄλλων φαντασίας συλλεγομένης, ἐκ τῆς τῆς ἀληθείας ἰδύαλμα“ (Λόγ. ἐκ τῶ Πάσχ. α.).

(2) Οὐ μόνον πρῶτος πάντων ἀνθρώπων γέγονε κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα· ἀλλὰ δι' αὐτοῦ καὶ πρῶτος ἐγένεν ὅλων τῶν κτισμάτων αἰσθητῶν τε, καὶ νοητῶν· ἐπὶ γὰρ ὁ ἀνθρώπος εἶναι μία ἀνακεφαλαιώσις τῶν αἰσθητῶν, καὶ νοητῶν κτισμάτων, ὡς ἐκ τῶν συγχεόμενων· λοιπὸν καὶ ὁ Υἱὸς, ἐν ὧς τῆς ἀνθρώποις, καὶ γενόμενος ἀνθρώπος, δι' ἐαυτὸν, καὶ ἐν ἐαυτῷ ἀνακεφαλαιώσεν ὅλην τὴν κτίσιν, αἰσθητὴν καὶ νοητὴν, καὶ πάντας πρῶτος ἐγένετο.

(3) Οὐ μόνον εἰς τὴν ἀνθρώπου ἐχάραξε τὴν ἀφθαρσίαν ὁ Χριστὸς ἀναστὰς, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλην τὴν κτί-

σιν, ὡς ἀνακεφαλαιώσας αὐτῆς ἀν· „Καὶ κούτῃ γὰρ ἡ κτίσις ἐλευθερώθησεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς“ κατὰ τὸν Ἀπόστολον.

(4) Ἐπὶ ἀνάστασις ἀρτιμύνεται αἱ πρὸ τοῦ Χριστοῦ γενόμεναι αἱ ἡ τῆς Υἱᾶς τῆς χήρας, τοῦ ἀνακηδεύοντος ὑπὸ Ἡλίου. β'. ἡ τῆς Υἱᾶς τῆς Σωμαντίδος, καὶ γ'. ἡ τῆς προαποθανόντος, ὡς ἡγερν ὁ Ἐλισσαῖος· ὁμοίως καὶ τρεῖς, αἱ ἐποίησεν ὁ Χριστός, τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἰακώβου, τῆς Υἱᾶς τῆς χήρας, καὶ τοῦ Λαζάρου· ἐβδόμη δὲ ἀρτιμύνεται ἀνάστασις, ἡ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πάδους γενομένη· „πολλὰ γὰρ φησι σώματα τῶν κεκοιμημένων ἀνθρώπων ἡγέρθη“ πάντες δὲ εἶσι οἱ ἀνακηδεύοντες, πάλιν ἀπέθανον· πρῶτος δὲ ὁ Χριστὸς ἀποθανὼν, καὶ ἀναστὰς, ἐκ ἐτι ἀποδηήσκει· ὅθεν καὶ ὁ γόδος ἡ τοῦ Χριστοῦ ἀρτιμύνεται ἀνάστασις, ὡς ἀτελεύτητος, καὶ ἀδιάδοχος, ἥτοι μὴ διαδεχομένη θάνατον· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν λέγεται.

(5) Σημειώσαι, ὅτι, ἐπὶ ὁ Χριστὸς εἶναι Θεός καὶ ἀνθρώπος ὁ αὐτός, καὶ Υἱὸς Θεοῦ, καὶ ὁ ἄνθρωπος· διὰ τὸ καὶ ἡμεῖς ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ ρητὸς τούτου, ποτὲ μὲν λεγόμεν, ὁ Χριστός, ποτὲ δὲ, ὁ Υἱός· ὅθεν αἱ μὴ συγχύσει τοῦτο τὸν ἀναγνώστην.

ρωμα τῆς Θεότητος (1)· τῆς δὲ κατοικήσεως ταύτης δὲν ἔχει νὰ εἰπῇ ἄλλω αἰτίαν ὁ Παῦλος, παρὰ τὴν εὐδοκίαν, καὶ θέλησιν τῶ Πατρὸς (2), καὶ διὰ τὸ εἶπε τὸ, „εὐδόκησε“.

20. „Καὶ δι' αὐτῆ ἀποκαταλλάξαι τὰ πάντα εἰς αὐτόν“.

Δι' αὐτῆ, ἦτοι αὐτὸς ὁ Υἱὸς ἐνεργήσας πρὸ σωτηρίας ταύτης εἰς ἡμᾶς, μᾶς οἰκειοποιήσῃ· διὰ νὰ μὴ νομίσης δὲ, ὅτι ὁ Υἱὸς ἔλαβε τάξιν ὑπηρετεῖ καὶ δάλα εἰς τὴν οἰκειοποιήσιν ταύτης πᾶν ἀνθρώπων, διὰ τὸ ἐπρόσθεσεν ὁ Παῦλος τὸ, εἰς αὐτὸν, ἦτοι αὐτὸς εἰς τὸν ἑαυτὸν τὴν ἐφιλίωσε, καὶ οἰκειοποίησε τὰς ἀνθρώπους. Καὶ πᾶς εἰς ἄλλο μέρος εἶπεν ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ Υἱὸς μᾶς ἐφιλίωσε μετὰ τὸν Θεόν, καὶ Πατέρα; „ἀποκαταλλάξῃ γάρ φησι τὰς ἀμφοτέρους ἐν ἐνὶ πνεύματι τῷ Θεῷ“ (Εφ. β'. 16.) καὶ ἀποκενόμεθα, ὅτι τὸ τὸ εἶπε διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι τὰ τῶ Πατρὸς εἶναι κοινὰ καὶ τῶ Υἱῷ· ὁμοίως καὶ τὰ τῶ Υἱῷ, εἶναι κοινὰ καὶ τῶ Πατρὸς· δὲν εἶπε δὲ καταλλάξαι, ἀλλὰ ἀποκαταλλάξαι, ἦτοι διὰ νὰ ἀποπληρώσῃ ὡς χρέος παλαιὰ χρεωσθέντων, καὶ τελείως νὰ εἰρυνεύσῃ, τόσον τὰς ἀνθρώπους, ὅσον καὶ ὅλα τὰ κτίσματα ὑψαίνα, καὶ ἐπίγεια, ὥστε ὅπως αὐτὰ νὰ μὴ ἔχον πλέον ἔχθραν πρὸς αὐτόν, καὶ ἀναιμεταξύτων· δι' ὅ, τι δὲν ἐδόθη μόνον ὡς χρέος ἡ καταλλαγή, καὶ φιλίωσις πᾶν κτισμάτων ἀπὸ τὸν Υἱόν, ἀλλὰ καὶ ὁ τρόπος αὐτὸς, μετὰ τὸν ὁποῖον ἐγίνεν ἡ καταλλαγή, ἦτοι ἡ σφαγή καὶ ὁ θάνατος τοῦ Υἱῷ, καὶ αὐτὸς, λέγω, ἰσχυσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν φιλίωσιν ταύτην.

„Εἰρυνοποιήσας διὰ τῆ αἵματος τῆ Σταυροῦ αὐτῆ“.

Τὸ μὲν νὰ μᾶς φιλιώσῃ ὁ Υἱὸς, τὸ το δείχνει τὴν ἔχθραν, ὅπως ἔχομεν πρὸς τὸν Θεόν· τὸ δὲ νὰ μᾶς εἰρυνεύσῃ, τὸ το φανερώνει τὸν πόλεμον, ὅπως ἔχομεν μετὰ τὸν αὐτὸν Θεόν· ἐπειδὴ ἡμεῖς καὶ ἔχθοι εἴμεθα μετὰ τὸν Θεόν, καὶ πολέμιοι. Μεγάλον λοιπὸν χάρισμα εἶναι, τὸ νὰ μᾶς φιλιώσῃ καὶ νὰ μᾶς εἰρυνεύσῃ μετὰ τὸν Θεόν ὁ Υἱὸς· τὸ δὲ καὶ νὰ μᾶς φιλιώσῃ, ὅχι μετὰ τὴν μεσιτείαν ἄλλου τινός, ἀλλὰ μετὰ τὴν μεσιτείαν τῆς ἐδικῆς τῆς, τὸ εἶναι μεγαλύτερον χάρισμα· τὸ νὰ μᾶς φιλιώσῃ δὲ πάλιν αὐτὸς, ὅχι μόνον μετὰ τὴν ἐδικῆς τῆς μεσιτείαν, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ ἴδιον αἷμα, καὶ μετὰ τὸν θάνατόν τῆς, τὸ εἶναι ἀκόμη μεγαλύτερον χάρισμα· τὸ δὲ καὶ νὰ μᾶς φιλιώσῃ, ὅχι μόνον μετὰ θάνατον ἀπλῶς, ἀλλὰ μετὰ θάνατον, τόσον ἄτιμον, καὶ κατεφρονημένον, ὁποῖος ἦτον ὁ σταυρικός, τὸ εἶναι τὸ μεγαλύτερον χάρισμα ἀπὸ ὅλα· ἐπειδὴ δὲν εἶπε λόγια μοναχὰ, ὡς αὐτὸς πρὸς βίβλιν καὶ ἐλπίαν, καὶ ἐφιλίωσε τὰς ἀνθρώπους μετὰ τὸν Θεόν, ἀλλ' ἔδωκεν εἰς θάνατον, καὶ θάνατον τοιοῦτον, καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον ἑαυτὸν τῆς. Δὲν εἶπε δὲ ὁ Παῦλος ὅτι μᾶς εἰρυνοποίησεν ὁ Υἱὸς διὰ τῆ αἵματος τῆ σταυροῦ, καὶ ἐσιώπησεν, ἀλλὰ ἐπρόσθεσε καὶ τὸ, αὐτῆ· διὰ νὰ μὴ νομίσης ἐστὶ ὁ ἀγαπώντων, ὅτι ὁ σταυρὸς εἶχε κάποιαν δυνάμιν ἀφ' ἑαυτοῦ εἰς τὸ νὰ μᾶς φιλιώσῃ, ἐπειδὴ δὲν μᾶς ἐφιλίωσεν, ἔτε μᾶς ἔσωσεν ἀπλῶς ὁ σταυρὸς, ἀλλ' ὁ σταυρὸς αὐτοῦ τῆς

(1) Ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος πλήρωμα Θεότητος λέγει πάντα πρὸς θεῶν προσόντα, πρὸ φυσικῶς περὶ τὸν Θεὸν θεωρούμενα, καὶ αἰδώς, εἶπεν πρὸς θεῶν δυνάμεις καὶ ἐνεργείας. Καὶ ὁ θεὸς δὲ Χρυσόστομος ἐρμηνεύων τὸ „ἐξεχύθη ἡ χάρις ἐν χάρισί σου“, τὴν μὲν φησὶ λέγει· „πάσα γὰρ ἡ χάρις ἐξεχύθη εἰς τὸν Νεὸν ἐκείνον (ἡτοι εἰς τὴν ἀνθρωπότητα τῆς Χρ.)“ οὐ γὰρ ἐν μέτρῳ δίδωσιν (ὁ Θεός) ἐκείνῳ τὸ Πνεῦμα, ἀλλ' ὁλοκληρὸν τὴν χάριν ὁ Νεὸς ἔλαβεν· ἡμεῖς δὲ μικρόν τι, καὶ ῥανίδα ἀπὸ τῆς χάριτος ἐκείνης· ἔχομεν· „ἐκ τοῦ πληρώματος γάρ φησιν, αὐτῆς, ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν“ ὡς ἂν εἴποι τις, ἐκ σου ὑπερβλύζοντος, ἐκ σου περὶ τῆς χάριτος.

(2) Ἀνίσως δὲ εὐδοκία Θεῷ ἦν πρὸ νὰ κατοικήσῃ εἰς τὸν Χριστὸν πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς Θεότητος, ταύτην εἶπεν ἀνίσως εὐδοκία ἦν τῷ Θεῷ, πρὸ νὰ λάβῃ σάρκα ὁ Υἱὸς τῷ Θεῷ, ἡ δὲ εὐδοκία, πρὸ προωγμένου ἐστὶ

θέλημα τῷ Θεῷ, καθὼς ἀπορρίπτεται ὁ θεὸς Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, (βιβλ. β'. κεφ. μ'. περὶ Πίστεως.) ἀρα πρὸ μυστήριον τῆς θεῆς Ἐκκκλησιολογίας, προηγουμένου ἦτον θέλημα τοῦ Θεοῦ· διὸ καὶ προεγνώσθη, καὶ προωρίσθη, πρὸ τῆς προγνώσεως, καὶ τῆς προορισμοῦ πάντων ὁμοῦ τῶν κτισμάτων, τῶν ὑψαίων, καὶ ἀσθετῶν· καὶ δι' αὐτὸ προεγνώσθησαν, καὶ προωρίσθησαν ὅλα τὰ κτίσματα, καθὼς ταῦτα πρὸ ἰδίου λέγει καὶ ὁ μέγας τῆς Θεσσαλονίκης Γρηγόριος ἐν τῇ εἰς τὸν Θεοφάνη Λόγῳ, σωμάτων τοῦτο ἐκ τοῦ λόγου οὗ ἔπεν ὁ Πατήρ· „ὅπως· ἔστιν ὁ Υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα“. Ὅρα δὲ καὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ πρὸς τὸν Ἅγιον Ἰωάννην ἡμετέρου Συμβολοῦ· „Ὅρα καὶ πρὸς ὑποσημαίνοντες τὴν· πρὸ τῆς τοῦ Θεοῦ·“ (Κολασ. α'. 15.) καὶ τὸ „τὴν δοθῆσαν ἡμῖν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ“ (β'. Τιμοθ. α'. 9.)

Epistole di S. Paolo Tom. II.

Bbb

τῷ Χριστῷ (1), ἥτοι διὰ τὸ ἦτον σταυρὸς τῷ Χριστῷ, καὶ διατὶ ὁ Χριστὸς ἐν αὐτῷ ἔλαβε τὸν θάνατον, διὰ τὸ μᾶς ἐφιλιώσε καὶ μᾶς ἔσωσεν.

„Εἶτε τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ἢ τὰ ἐν τοῖς ὕρανοῖς“.

Τὰ μὲν ἐπὶ τῆς γῆς πρεπόντως ἐφιλιώσεν ὁ Χριστὸς διὰ τὸ αἵματός τε· ἐπεὶ δὴ καθεὺς ἀπὸ τῶν ἐπὶ γῆς ἀνθρώπων ἐμάχετο πρῶτον αὐτὸς εἰς τὸν ἑαυτὸν τε διὰ τῶν παθῶν, καὶ τῆς ἀμαρτίας, καὶ δεύτερον ἐμάχετο καὶ μετὰ τὰς ἄλλας· ἀλλὰ καὶ μετὰ τὰς ὑρανίους Ἀγγέλους πόλεμον, καὶ μάχην εἶχον οἱ ἄνθρωποι· τὰ δὲ ἐν ὕρανοῖς, πῶς, καὶ τίνι τρόπῳ ἐφιλιώσεν ὁ Χριστὸς; ἐπεὶ δὴ σχισμὴν, καὶ χωρισμὸν ἦτον καὶ τὰ ἐραῖα ἀπὸ τὰ ἐπίγεια, καὶ ἐπεὶ οἱ ἐν ὕρανοῖς Ἀγγελοὶ, εἶχον καὶ αὐτοὶ ἀντιστρόφως πόλεμον μετὰ τὰς ἀνθρώπων· διὰ τὸ ἐβλεπον τὸν ἰδικόν τε Δεσπότην Θεὸν ὑβρίζοντον ἀπὸ τὰς ἀνθρώπων, διὰ τὰς πολλὰς τῶν ἀμαρτίας, καὶ μάστιγα, διὰ τὸ ἐθεοποίησαν τὰ κτίσματα· διὰ τὸ καὶ εἰς τιμωρίαν τῶν ἀνθρώπων ἐπέμποντο, καθὼς ἐπέμφθησαν Ἀγγελοὶ εἰς τὸν καιρὸν τῷ Δαβὶδ καὶ ἐθανάτωσαν ἀπὸ πρῶτῃ ἕως μεσημβρίας ἐβδομήκοντα χιλιάδας· (β'. Βασιλ. κδ'. 15.) καθὼς ἐπορεύθησαν οἱ δύο Ἀγγελοὶ κατὰ τῶν Σοδομιτῶν· (Γεν. 19.) καθὼς ἐπέμφθη εἰς τὰς Ἰσραηλίτας Ἀγγελος, καὶ εἶπεν εἰς αὐτὰς· ὅτι, ἐπεὶ ἐσεῖς ἐπροσκυλήσατε τοὺς Θεοὺς τῶν ἐθνῶν, διὰ τὸ καὶ ἐγὼ δεῦν θέλω ἐξαλείφω τὰς ἐχθρὰς σας, ἀλλὰ θέλω τὰς ἀφήσω καὶ σὰς ἐνοχλῶν, ὡς εἶναι γεγραμμένον εἰς τὰς Κεφαλὰς ἐν Κεφ. β'. ὅτε ἀκούσαντες οἱ Ἰσραηλῖται τὰ λόγια τὰ λαλήσαντος ταῦτα Ἀγγέλου, ἔκλαυσαν μετὰ φωνὰς μεγάλας, καὶ ἐπαινόμασαν τὸ ὄνομα τῷ τόπῳ ἐκείνῳ „Κοιλὰς κλαυθμῶνος“. Ὁ Υἱὸς λοιπὸν τῷ Θεῷ, ἀφ' οὗ ἀνέβιβασεν εἰς τὰς ὕρας τὸν ἄνθρωπον, τὸν ἐχθρὸν, καὶ πολέμιον τῷ Θεῷ, καὶ τῶν Ἀγγέλων, ἔκαμε τὰς Ἀγγέλους καὶ ἴαλιν ἀπὸ τῆς χαράς εἰς τὴν γλῶσσαν, καὶ καὶ ἀκολούθῳ εἰς καθεὺν ἀπὸ τῶν βαπτιζομένων Χριστιανῶν, φυλάττοντες αὐτὰς· „οἱ Ἀγγελοι γὰρ φησὶν αὐτῶν, διαπαντὲς βλέπασιν τὸ πρόσωπον τῷ Πατρὶ μὲν τῷ ἐν οὐρανοῖς“ (Ματθ. 18. 10.) φαίνεται μοι δὲ, ὅτι καὶ ὁ Παῦλος διὰ τὸ ἀρπάχθῃ εἰς τὸν τρίτον ὕρανόν, διὰ καὶ διδασχθῇ πῶς ἡ ἀνθρωπίνη φύσις εἶναι πῶρα ἐν τῷ ἑαυτῷ, καὶ πῶς ὁ Υἱὸς τῷ Θεῷ ἐκεῖ ἀνελήφθη. Εἰς μὲν ἔν τῳ ἐπίγειῳ, ἥτοι εἰς τὰς ἐπιγείας ἀνθρώπων, ἔγινε διπλὴ ἡ εἰρήνη, μία διατὶ αὐτοὶ εἰρνώδυσαν μετὰ τὸν ἑαυτὸν τε· καὶ ἄλλη, διατὶ εἰρήνευσαν καὶ μετὰ τὰ ἐραῖα· εἰς δὲ τὰ ἐπεραῖα, ἀπλὴ ἔγινε ἡ εἰρήνη· διατὶ οἱ ἐν ὕρανοῖς Ἀγγελοὶ, εἶχον μὲν εἰρῶν ἀναμεταξύων· εἰρνώδυσαν δὲ μόνον, καὶ ἐφιλιώθησαν μετὰ ἡμᾶς τὰς ἀνθρώπων, καὶ χαίρουσι διὰ τῆς ἡμῶν σωτηρίας. Καὶ λοιπὸν, αὐτὸς ὁ Υἱὸς ἐπρόσφερεν ἡμᾶς εἰς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, καὶ μᾶς ἐφιλιώσε, πῶς ἐσεῖς οἱ Κολασσαεῖς λέγετε ὅτι διὰ μέσσω τῶν Ἀγγέλων εἰς τὸν Θεὸν ἐπροσφέρθημεν; οἱ γὰρ Ἀγγελοὶ, τόσον μακρὰν ἦτον ἀπὸ τοῦ καὶ προσφέρων ἡμᾶς τὰς ἀνθρώπων εἰς τὸν Θεόν, ὥστε ὅπως ἦτον καὶ πολέμιοι μετὰ ἡμᾶς· καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς δεῦν ἤθελε μᾶς φιλιώσῃ, ἐκεῖνοι δεῦν ἤθελαν εἰρηνόσῃ, ἕτε ἤθελαν φιλιώσῃ μετὰ ἡμᾶς.

21. „Καὶ ὑμᾶς ποτὲ ὄντας ἀπηλλοτριωμένους, καὶ ἐχθρὰς τῇ διανοίᾳ, ἐν τοῖς ἔργοις τοῖς πονηροῖς“.

Ανωτέρω μὲν εἶπεν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ἡμεῖς ἡμεῖς ὑποκάτω εἰς τὴν ἐξουσίαν τῷ σκοτεινῷ, ἥτοι τῷ σκοτεινῷ διαβόλῃ· πῶρα δὲ λέγει ὅτι ἡμεῖς καὶ ἐχθροὶ τῷ Θεῷ μετὰ τὴν διανοίαν καὶ τὸν λογισμόν· ὅχι πῶς λέγει ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ, ἀλλὰ διὰ καὶ μὴ νομίσῃς ἐσὺ, ὅταν ἀκέρως πῶς ἡμεῖς εἰς τὴν ἐξουσίαν τῷ σκοτεινῷ, πῶς ἀπὸ ἀνάγκης ἐξουσιαζόμεθα, καὶ ὅχι ἀπὸ προαίρεσίν μας· διὰ τὸ ἀκολούθως λέγει, πῶς ἡμεῖς καὶ ἐχθροὶ τῷ Θεῷ μετὰ τὴν προαίρεσίν μας· διὰ καὶ δείξῃ, ὅτι, καὶ μὲν ὅλον ὅπως ἡμεῖς ἀνάξιοι θείας φιλιώσεως, ὡς

(1) Ἐν ἄλλοις δὲ Ἀποστολικοῖς οὗτοι δόξονται· „Εἰρηνοποιήσας διὰ τὸ αἷματός τε Σταυροῦ, δι' αὐτοῦ· ἥτοι εἰρηνοποιήσας δι' αὐτοῦ· πᾶσι τὴν ἀντιλήψιν, ἥτοι εἰς τὴν ἐπὶ τῶν πραγμάτων ἀντιλήψιν τῶν ἡμῶν· πᾶσι δὲ τῶν πραγμάτων αὐτῶν ἐργάσατο; διὰ τοῦ

αἵματος φησὶ τῆς σαυρώσεως αὐτοῦ· σαυρωθὲς γὰρ ὑπὲρ ἡμῶν, εἰρνώδυσεν, καὶ κατήλασεν ἡμᾶς. Οὕτως ἐρμηνεύει ὁ Φωτιστὴς τὸ ῥητὸν. Καὶ παρὰ Θεοδώρου δὲ οὕτως ἐρμηνεύεται γεγραμμένον· „εἰρηνοποιήσας, διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Σταυροῦ αὐτοῦ δι' αὐτοῦ“.

ὡς θρησκευτικῶς πολεμῶντες τῷ Θεῷ, ὅμως καὶ ποιήτες ὄντες, ὁ Υἱὸς μᾶς ἐφιλίωσε μὲ τὸν Θεόν· ἐπειδὴ ὅποιος κατὰ ἀνάγκην πάσχει, αὐτὸς εἶναι ἄξιός νὰ ἐλεηθῇ· ὅποιος δὲ θρησκευτικῶς πάσχει, αὐτὸς εἶναι ἄξιός νὰ μισῇται. Ἡμᾶς λοιπὸν ὅπῃ ἀπεμακρυνόμεθα ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ὅχι σαρκικῶς καὶ ἀπὸ ἀνάγκης, ἀλλὰ θρησκευτικῶς καὶ ἀπὸ προαίρεσίν μας, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, ἡμᾶς ὅπῃ ἡμεῖς τελείως ἀνάξιοι, μᾶς ἐφιλίωσε μὲ τὸν Θεόν ὁ Υἱός. Λέγει δὲ ταῦτα ὁ Παῦλος, ἐπειδὴ ἀνέφερεν ἀνωτέρω τὰ ἑρᾶνια, καὶ τὰς ἐν ἑρᾶνοῖς Ἀγγέλους· διὰ τὴν δειξῆναι, ὅτι ὅλη ἡ ἐχθρα προήλθεν, ὅχι ἀπὸ τῆς αἰτίας, καὶ τὰς Ἀγγέλους, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς κατὰ ἡμᾶς ἀπὸ ἡμᾶς τὰς ἀνθρώπων εἶχε τὴν ἀρχὴν, καὶ αἰτίαν τῆς· δι' ὅ,τι οἱ μὲν Ἀγγελοι, καὶ ὁ Θεός, ἠθέλον νὰ φιλιωθῶν μὲ ἡμᾶς, ἡμεῖς ὅμως δὲν ἠθέλωμεν. Διὰ τὸ τοῦτο εἶπεν ὁ Παῦλος ἐχθραίνοντες ἀπλῶς, ἀλλὰ ἀπηλλοτριωμένους, ἡτοι τόσον, λέγει, ἡμεῖς ἡμεῖς μακρυνόμενοι ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ὥστε ὅπου μὴ εἴχομεν νὰ ἐπαναγυρίσωμεν ἄλλην μίαν φοράν εἰς τὸν Θεόν· ἐχθροὶ γὰρ, λέγει, εἴσθε τῇ διανοίᾳ, ἡτοι τῇ προαιρέσει· καὶ δὲν ἐφθασεν ὥς τούτου τὸ κακόν, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς ἐργοῖς τοῖς πονηροῖς, ἡτοι ἐχθροὶ τοῦ Θεοῦ ἦτε, καὶ τὰ τῶν ἐχθρῶν ἔργα ἐπράττετε. Μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα δείχνει ὁ Παῦλος, ὅτι οἱ Ἀγγελοι δὲν ἐδωκῆσαν, οὔτε νὰ μεταβάλλουν τὴν γιῶμίν μας ἀπὸ τῆς κακίας, οὔτε νὰ μᾶς ἐλσώσωσαν ἀπὸ τοῦ διαβόλου· ὥσπερ ὅπῃ ἡμεῖς ἡμεῖς ἐχθροὶ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὥσπερ ὅπου ὁ ἐχθιστάζων ἡμᾶς διάβολος, δὲν εἶχε δεθῇ ἀκόμη· ὁ δὲ Χριστός, καὶ τὸν διάβολον ἔδεσε, καὶ ἡμᾶς ἐπεισε νὰ μακρυνώμεν ἀπὸ αὐτόν.

22. „Νυνὶ δὲ ἀποκατήλλαξεν ἐν τῷ σώματι τῆς σαρκὸς αὐτῆς διὰ τῆς θανάτου“.

Πάλιν ἐδῶ ὁ Παῦλος λέγει τὸν τρόπον, διὰ τοῦ ὁποίου μᾶς ἐφιλίωσεν ὁ Υἱὸς μὲ τὸν Θεόν καὶ Πατέρα· ὁ τρόπος ὅπως δὲ ἦν, ὅτι μᾶς ἐφιλίωσε διὰ τῆς σαρκὸς, καὶ διὰ τῆς σαρκὸς αὐτῆς· πῶς δὲ διὰ τῆς σαρκὸς αὐτῆς; ἀρά γε μασιγῶθεις, καὶ ραπισθῆς, καὶ παθῶν μόνον; ἔχι, ἀλλὰ καὶ ἀποθανὼν μὲ τὸν πλέον ἀτιμώτατον θάνατον.

„Παρασῆσαι ὑμᾶς Ἀγίους, καὶ ἀμώμους, καὶ ἀνεγκλήτους, κατενώπιον αὐτοῦ“.

Πάλιν καὶ ἐδῶ λέγει ὁ Ἀπόστολος ἄλλω ἄεργεσίᾳ, τὴν ὁποίαν εἶπε καὶ ἀνωτέρω, ὅταν εἶλεγε· „τῷ ἰκανώσαντι ἡμᾶς εἰς τὴν μερίδα τῆς κλήρου τῶν Ἀγίων ἐν τῷ φωτί“· (αὐτόθι. σίχ. 12.) τῷτο, λέγω, καὶ ἐδῶ γράφει, ὅτι δὲν μᾶς ἠλσώθησε μόνον ὁ Υἱὸς ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας, ἀλλὰ καὶ ἀγιωσύην ἐχάρισεν εἰς ἡμᾶς, ὅχι τὴν τυχεύσαν, καὶ κατ' ὑπόκεισιν, ἀλλὰ τὴν ἐνώπιον αὐτοῦ, ἡγὼν τὴν ἀληθῆ, καὶ ἀνυπόκειτον, καὶ κατὰ Θεὸν γινομένην· καὶ πρὸς τούτους ἐχάρισεν εἰς ἡμᾶς τὸ ἁμώμον, καὶ ἀνεγκλήτον, ὥστε ὅπῃ, ἐδὲ μὲ φιλὸν λόγον νὰ κατηγορημέθα ἀπὸ τινά, πῶς ἐπράξαμεν κακῶς καὶ ἐναντία μας ἔργον.

23. „Εἴγε ἐπιμνήστε τῇ Πίσει“.

Επειδὴ ἀνωτέρω ὁ Παῦλος ὅλον τὸ παῦ τῆς ἐδικῆς μας φιλιώσεως, καὶ σωπείας τὸ ἔδωκεν εἰς τὸν Υἱόν, δι' ὅ,τι ταύτῃ αὐτὸς ἐκαπώρωσε μὲ τὸν θάνατόν τε, τότε χάριν διὰ τὴν μὴ εἰπὼν οἱ Κολασσαεῖς, ὅτι ἡμεῖς λοιπὸν δὲν εἶναι χρεῖα νὰ κοπιᾶζωμεν διὰ τὴν σωπείαν μας, μίαν φοράν ὅπῃ μᾶς ἔσωσεν ὁ Υἱός, διὰ τῆς λέγει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, ὅτι χρεῖαν ἔχετε καὶ ἐσεῖς ἀδελφοὶ νὰ ἐπιμνήστε εἰς τὴν Πίσιν, καὶ νὰ μὴ ἀμελήσετε, καὶ ἀμεμνήστε.

„Τεθμελιωμένοι, καὶ ἐδραῖοι, καὶ μὴ μετακινύμενοι ἀπὸ τῆς ἐλπίδος τῆς Εὐαγγελίᾳ“.

Επειδὴ εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιμνήσῃ μὲν τις εἰς τὴν Πίσιν, νὰ σαλεύεται δὲ, διὰ τῆς ὁ Παῦλος ἀκολούθως λέγει, νὰ εἴσθε τεθμελιωμένοι, καὶ ἐδραῖοι, ἡτοι μὴ σαλεύόμενοι,

κὴ ὄχι μόνον τῷ, ἀλλὰ καὶ μὴ μετακινέμενοι. Δὲν ζητῶ, λέγει, ἀπὸ λόγους κανὼν βαρὺ πρᾶγμα, ἀλλὰ ζητῶ τὸ νὰ μὴ μετακινήσθε ἀπὸ τὸν Χριστόν, ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς εἶναι ἡ ἐλπίδα τῆς Εὐαγγελίᾳ· καὶ ὅλοι, ὅσοι παραδέχονται τὸ Εὐαγγέλιον, εἰς αὐτὸν χρεώσθαι νὰ ἐλπίζον, ὥσπερ ὅτε αὐτὸς εἶναι ὅτε τὴν εἰρήνωποίησε, καὶ τὰς ἐφιλίωσε μὲ τὸν Θεόν· ὥστε ὅποιος ἐπιγράφει τὴν τῶν ἀνθρώπων εἰρήνην καὶ φιλίωσιν εἰς τὴν Ἀγγέλου, αὐτὸς μετεκινήθη ἀπὸ τὸν Χριστόν (1). Ἐπὶ τῆς ἀρετῆς λοιπὸν δεῖ εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ σαλεύσῃ τις, καὶ ὀλίγον, καὶ νὰ μὴ κλίνει εἰς τὸ κακόν, διὰ τὴν ἀσθενείαν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος· ἐπὶ δὲ τῆς Πίστεως, τῷ εἶναι δυνατὸν· ὥστε ὁ Παῦλος ἐδῶ, κἀνὼν φορτικὸν δεῖ ἀπαιτεῖ ἀπὸ τῶν Κολασσαεῖς, καὶ ἀπὸ ὅλης ἀπλῶς τῆς Χριστιανείας.

„Οὐ ἠκούσατε, τῷ κηρυχθέντος ἐν πάσῃ τῇ κτίσει τῇ ὑπὸ τὸν οὐρανόν“.

Αὐτὸς τὴν ἰδίαν Κολασσαεῖς φέρει μάρτυρας πρῶτον ὁ Παῦλος, ἔπειτα καὶ ὅλῳ τῷ Οἰκουμένῳ· καὶ δεῖ εἶπεν ὅτι ἠκούσατε τὸ Εὐαγγέλιον τὸ κηρυττόμενον, ἀλλὰ τὸ κηρυχθέν, ἦτοι τὸ πισθόν· πρὸ ὀλίγου ἀπὸ ὅλῳ τῷ κτίσει· ὥστε ἐτραπήτε καὶ τὸν ἑαυτὸν σας, καὶ ὅλης τῆς ἄλλης ἀνθρώπων, διατὶ ἐσεῖς πισθεύετε τώρα, ἔξω ἀπὸ ἐκεῖνο ὅτε διδάσκει τὸ παγκόσμιον Εὐαγγέλιον (2).

„Οὐ ἐγενόμην ἐγὼ ὁ Παῦλος διάκονος“.

Καὶ τῷ συμβάλλει εἰς τὴν ἀξιοπιστίαν, καὶ βεβαιότητα τῆς Εὐαγγελίᾳ, τὸ νὰ γινῇ κήρυξ αὐτῷ ὁ Παῦλος· δι' ὅ,τι μέγα ἦν τὸ ὄνομα τῆς Παύλου, καὶ πανταχῶς ἐφημίζετο, καὶ σχεδὸν εἶχε περικύβη πᾶν Οἰκουμένῳ. Λέγωντας δὲ ὁ Παῦλος τὸν ἑαυτὸν τῷ, διάκονον τοῦ Εὐαγγελίᾳ, περὶσσότερον παρακινεῖ τῶν Κολασσαεῖς νὰ πεισθῶν εἰς τὰ λόγια τῶ· λέγει γὰρ, ὅτι δεῖ σὰς λέγω ἐγὼ λόγια ἐδικά μου, ἀλλὰ ἄλλα, διατὶ εἰς ἄλλον ὑπηρετῶ, δηλαδὴ εἰς τὸν Θεόν· ὥστε, εἰς ἐκεῖνον πρέπει νὰ πεισθῆτε.

24. Νυνὶ χαίρω ἐν τοῖς παθήμασί μου ὑπὲρ ὑμῶν“.

Οὗτος ὁ λόγος τῷ Ἀποστόλῃ φαίνεται νὰ μὴ συμφωνῇ μὲ τὸν ἀνωτέρω, πλὴν ἀκριβῶς θεωρούμενος, καὶ πολλὰ συμφωνεῖ· δι' ὅ,τι, ἐπειδὴ εἶπεν ὁ Παῦλος, ὅτι ἐγὼ εἶμινα διάκονος τῆς Εὐαγγελίᾳ, ἀπὸ τοῦ ὁποῖον σὰς παρακαλῶ νὰ μὴ ξεπέσετε, διὰ τῷ δείχνει τώρα ἐδῶ, ὅτι τόσον εἶναι ἀληθινὸν τὸ Εὐαγγέλιον ὅτε κηρύττω, ὥστε ὅτε, καὶ πάσῃ δι' αὐτὸ, καὶ ὄχι μόνον πάσῃ, ἀλλὰ καὶ χαίρω διὰ τὰ πάθη ὅτε λαμβάνω ὑπὲρ αὐτῶ· τὰ δὲ παθήματα ταῦτα πάλιν, διὰ λόγους εἶναι, ἐπειδὴ ἐγὼ πάσῃ ταῦτα, διὰ νὰ διωκθῶ καὶ σὰς ὠφελήσω.

„Καὶ ἀνταναπληρῶ τὰ ὑστερήματα τῶν θλίψεων τῶ Χριστοῦ ἐν τῇ σαρκί μου“.

Φαίνεται ὅτι ὁ λόγος ὅτος εἶναι ὑπερήφανος καὶ ἀλαζονικός, δεῖ εἶναι ὅμως, ἀλλὰ εἶναι καὶ γεμάτος ἀπὸ τῷ πρὸς Χριστόν ἀγάπῃ τῷ Παύλῳ· ἐπειδὴ καὶ ὁ Ἀπόστολος θέλει μὲ αὐτὸν τὸν λόγον νὰ καταπέσῃ τῶν Κολασσαεῖς Χριστιανῶν, ὅτι ὁ Χριστὸς ἀκόμη καὶ τώρα πάσχει διὰ λόγων τῶν· καὶ δεῖ σὰς προσφέρω, λέγει, ἀμέσως ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι εἰς τὸν Θεόν, ἀλλὰ ὁ Χριστὸς εἶναι ὅτε σὰς προσφέρει, καὶ καὶ ἡμεῖς διεισπνέμεθα εἰς τὸ μέσον

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρου, ἐλπίδα τῆς Εὐαγγελίᾳ τῷ ἀνάσσειν καλῶ, καὶ τῷ ζῶν τῷ ἀθάνατον, καὶ πᾶν τῶν Οὐρανῶν Βασιλείαν“.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώρου λέγει, ὅτι ἀπὸ πᾶς λόγια αὐτῶ πρὸς Ἀποστόλου, καὶ ἀπὸ πᾶς ἀκούετα, ἦγεν τὸ „οὐ ἐγενόμην ἐγὼ Παῦλος διάκονος“· καὶ τὸ „νυνὶ

„χαίρω ἐν τοῖς παθήμασί μου ὑπὲρ ὑμῶν“ γίνεται φανερόν ὅτι ὁ Παῦλος ἔδε σὰς Κολασσαεῖς, καὶ ἐκήρυξεν εἰς αὐτὰς τὸ Εὐαγγέλιον· ἐπειδὴ, λέγει, δεῖ εἶχε λόγον νὰ ὑπομὴν παθήματα ὁ Παῦλος δι' αὐτὰς, εἰς καιρὸν ὅτε εἶδεν, ὅτε ἐκήρυξεν εἰς αὐτὰς.

σον· ὥστε, τί κάμνετε ἔτζι, καὶ μακρυώτε ἀπὸ τὸν Χριστὸν, ὁ ὁποῖος καὶ ἀφ' ἧς ἀπέθανε, δυνάμει νὰ κινδυνώσῃ διὰ λόγους; Τὸ δὲ νόημα τῶ λόγου εἶναι τοιοῦτον· αἰσῶς καὶ ὁ Χριστὸς ἐχρεώσεται νὰ πάθῃ ἀκόμη, ἀπέθανε δὲ, καὶ δυνάμει ἐπρόφθασε νὰ πληρώσῃ ὅλον τὸ χρέος τῶν παθῶν τῶ· ἐγὼ ὁ Παῦλος τῶτο τὸ χρέος τῶ Χριστῷ τὸ ἀποπληρόνω, καὶ πάσχω τὰ παθήματα ἐκείνα, ὅπερ ὁ Χριστὸς ἐχρεώσεται νὰ πάθῃ διὰ λόγους, καὶ διὰ ὅλῳ τῷ Ἐκκλησίαν τῶν Χριστιανῶν (1)· καθὼς, χάριν παραδείγματος, καὶ ὅταν λείπῃ ὁ ἀρχιερατὴς, ὑπερμαχεῖ, καὶ πολεμεῖ ὁ δοῦτερος στρατηγὸς διὰ λόγους, καὶ σταθεῖς εἰς τὸν τόπον τῶ ἀρχιερατῆρος, δέχεται εἰς τὸν ἑαυτὸν τὰς πληγὰς ἐκείνας καὶ τὰ τραύματα, ὅπερ ἤθελε δεχθῇ καὶ ὁ ἀρχιερατὴς· διὰ τῶτο γὰρ καὶ ὑπερήματα ἀνόμασεν ὁ Παῦλος τὰ πάθη ὅπου πάσχει, διὰ νὰ δείξῃ μὲ τῶτο, ὅτι καὶ μὲ ὅλον ὅπερ πάσχει τὸσα διὰ τὸν Χριστὸν, νομίζει ὁμοῦς πῶς δυνάμει ἐπαθεῖν ἀκόμη ὅλα τὰ πάθη, ὅσα χρεώσεται. Τόσον πολλὰ, λέγει, σὰς ἀγαπᾷ ὁ Χριστὸς, ὥστε ὅπερ, δυνάμει ἐσάθηνσαν ἀρκετὰ τὰ πάθη, ὅπερ ὑπέμεινε πρότερον διὰ λόγους, ἀλλὰ καὶ τώρα ἀκόμη πάσχει μυρία πάθη διὰ τὸ σῶμα τῶ ἐδικόν μου· λέγει δὲ ταῦτα ὁ Παῦλος, ὅχι διὰ νὰ ὑψώσῃ τὸν ἑαυτὸν, ἀλλὰ θέλωντας διὰ νὰ δείξῃ εἰς τὰς Κολασσαεῖς, ὅτι ὁ Χριστὸς ἀκόμη καὶ τώρα φροντίζει διὰ τὸ σωτηρίαν τῶν (2).

„Ὑπὲρ τῶ σώματος αὐτοῦ, ὃ ἐστὶν ἡ Ἐκκλησία“.

Επειδὴ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἀπόστολος ὅτι ἀγκαλὰ καὶ ἐγὼ πάσχω, τὰ παθήματά μου ὁμοῦς, εἶναι παθήματα τῶ Χριστῷ, διὰ τῶτο ἐδῶ ἀξιόπιστον καὶ βέβαιον κάμνει τὸν λόγον τῶτον, καὶ λέγει, ὅτι διὰ τὸ σῶμα τῶ Χριστῷ ταῦτα γίνονται. Μὴ νομίζετε λέγει λοιπὸν ὑπερήφανον τὸν λόγον ὅπερ εἶπα, ἀλλὰ πιστεύετε, ὅτι ὁ Χριστὸς, ὅπερ ἐκαταδέχθη νὰ σώσῃ μετὰ τὸν ἑαυτὸν τῷ Ἐκκλησίαν, αὐτὸς καὶ τώρα ἀκόμη πάσχει εἰς τὸ ἐδικόν μου σῶμα, διὰ τὴν Ἐκκλησίαν αὐτήν, ἣτις εἶναι ἐδικόν μου σῶμα. Καὶ λοιπὸν, αἰσῶς ἡ Ἐκκλησία ἦναι σῶμα τῶ Χριστῷ, καὶ ἦναι σώματι μετὰ αὐτὸν, καθὼς καὶ τὸ σῶμα εἶναι σώματι μετὰ τῷ κεφαλῷ, διὰ τί ἐσθὲς οἱ Κολασσαεῖς ἐμβάζετε εἰς τὸ μέτρον τῶν Ἀγγέλων; καὶ διὰ τί με αὐτὰς διαχωρίζετε τῷ ἄμεινον σώσει, καὶ συνάφειαν, ὅπου ἔχει ἡ Ἐκκλησία μετὰ τὸν Χριστὸν;

25. „Ἦς ἐγενόμην ἐγὼ διάκονος“.

Μετὰ τὸν λόγον τῶτον δείχνει ὁ Παῦλος ὅτι αὐτὸς δυνάμει ἐκαρκεν ἀπὸ λόγου τῶτο, ἐπειδὴ καὶ χρεωστικῶς εἶναι διάκονος, καὶ ὑπηρετῆς τῶ Χριστῷ Ἐκκλησίας· αἰσῶς δὲ, λέγει, ἐγὼ εἶμαι διάκονος τῶ Ἐκκλησίας, πῶς ἐσθὲς ἐξώθεν ἐμβάζετε τὰς Ἀγγέλους διακόνους τῶ Ἐκκλησίας, καὶ πῶς λέγετε, ὅτι αὐτοὶ σὰς ἐπρόσφεραν εἰς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα;

„Κα“

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι τὸ ληγόμενον τῶν θλίψεων τῶ Χριστῷ, ἀνεπλήρωσεν ὁ Παῦλος· ἐλάττωσεν δὲ, τὸ κηρύξαι τοῖς ἔθνεσι, καὶ δῶκεν τῶν σωτηρίας τὸν μεγαλόδωρον χορηγόν.

(2) Ὁ δὲ Φωστὸς οὕτως ἐρμηνεύει τὸ ῥητὸν τῶτο· ὁ Χριστὸς, λέγει, βαπτισθεὶς, καὶ ἐμπαυχθεὶς, καὶ μαρτυρῶν, καὶ σταυρωθεὶς ὑπὲρ ἡμῶν, ὅχι μόνον ἀπλῶς ἐπλήρωσεν ὅλα τὰ πάθη (ἢ χρεῖμας) ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν, καὶ ἀφράστῳ λόγῳ τὰ ἐξεπλήρωσε· χρεώσεται λοιπὸν ἡμεῖς ἡμεῖς ὅλοι, ἀντὶ διὰ τὰ μυρία ἐκείνα, καὶ σωστικῶς πάθῃ τῶ, νὰ ὑπομεινόμεν πάθη, καὶ θλίψεις διὰ τὸν Χριστὸν, καὶ διὰ τὸ σῶμα, ἵνα ἀντιπληρώσωμεν τὰ πάθη, ὅπερ ὁ Χριστὸς διὰ λόγους ἐπαθεῖν· ἐπειδὴ δὲ ἀδυνατοῖν ἦναι νὰ ἀντιπληρώσωμεν αὐτὰ ἴσως, καὶ ὁμοῦς, καὶ χαρὸς νὰ ἐλάττωσι τῶτο, ἀλλὰ ὅσα καὶ ἐν πάθῳ, ὑπερήματα εἶναι, συγκεκμημένα μετὰ τὰ πά-

θη, καὶ θλίψεις τῶ Χριστῷ· ἐπειδὴ πῶς ἦναι δυνατὸν νὰ ἀντιπληρωθῇ τὰ πάθη ὅπερ ὑπέμεινε ὁ Δεσπότης διὰ τὸν δῆλον, μετὰ τὰ πάθη ὅπερ ὑπομείνη ὁ δῆλος διὰ τὸν Δεσπότην; τῶτο γὰρ δυνάμει ἴσον, ὅτε ὁμοῖον, ἀλλὰ πολλὰ μακρὰν τῶ ἴσῳ, καὶ τῶ ὁμοῖον· ἢ πῶς νὰ ἀντιπληρωθῇ τὰ πάθη, ὅπερ ὑπέμεινε ὁ ἀναμάρτητος Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, διὰ τὰς ἀμαρτίας, καὶ πταίσας, μετὰ τὰ πάθη ὅπου ἤθελεν ὑπομείνη ὁ ἀμαρτωλὸς ἄνθρωπος, διὰ τὸν ἀναμάρτητον, καὶ εὐεργέτην; ἐπειδὴ, λέγει, τοῦτο ἦναι ἀδυνατόν, διὰ τῶτο, ὅσα καὶ ἐν πάθῳ τινὰς, θέλωντας διὰ νὰ ἀντιπληρωθῇ τὰ πάθη τῶ Χριστῷ, ὑπερήματα μόνον τῶν παθῶν καὶ θλίψεων τῶ Χριστῷ ἀντιπληροῖται, καὶ εὐὰ πολεσθησόμενον. (παρὰ τῷ Οἰκουμενῷ) ἐν δὲ τῷ ρ.β. ζητήματι τῶν Ἀμφιλοχίων, καὶ αὐτὰ χερόν λέγει μετὰ τὸν ἱερὸν Θεοφύλακτον.

„Κατὰ τὴν οἰκονομίαν τῆ Θεοῦ τὴν δοξαῖσάν μοι εἰς ὑμᾶς, πλη-
ρῶσαι τὸν λόγον τῆ Θεοῦ“.

Οἰκονομίαν τῆ Θεοῦ λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος ἢ πῶς ὁ Χριστός, ἀναληφθεὶς εἰς τοὺς οὐρα-
νοὺς, ἀφῆκεν ἡμᾶς τοὺς Ἀποστόλους εἰς τὸν τόπον τε, νὰ κηρύττωμεν τὸ Εὐαγγέλιόν τε,
ἵνα μὴ ἐσεῖς ἀπελπισθῆτε, ὡς ἐγκαταλειφθέντες, καὶ ἀπορρατισθέντες ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ.
ἢ λέγει, ὅτι διὰ τοῦτο οἰκονόμησεν ὁ Θεὸς νὰ διώξω ἐγὼ πρῶτον τὴν Ἐκκλησίαν περισσό-
τερον ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους Ἰουδαίους, διὰ νὰ εἶμαι ἀξιόπιστος, καὶ βέβαιος, ὅταν κηρύσσω
εἰς αὐτὴν τὸ τῆ Χριστοῦ Εὐαγγέλιον. ἢ λέγει καὶ τοῦτο, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν ἐζήτησεν ἀπὸ ἐμέ-
να ἔργα, καὶ ἀρετὰς διὰ νὰ με σώσῃ, ἀλλὰ μόνον Πίσιν, καὶ Βάπτισμα, ἥγουν τὸ νὰ πι-
σώσω εἰς τὸν διωκόμενον παρ' ἐμοῦ Χριστόν, καὶ νὰ βαπτισθῶ. καὶ τοῦτο εἶναι ἡ τοῦ
Θεοῦ μεγαλαυτὰ οἰκονομία. διὰ τὸ αὖ ὁ Θεὸς ἐζητεῖ ἔργα ἀπὸ τῆς ἀπίστεως, ποῖος ἀπὸ αὐ-
τῆς ἤθελε σωθῆναι, καὶ πισθῆναι; Βέβαια εὐδαίμων. ἢ λέγει ἀπλῶς οἰκονομίαν τῆ Θεοῦ τὴν δο-
ξαῖσάν μοι εἰς ὑμᾶς, ἥτοι εἰς ἐσᾶς τῆς Ἐθνικῆς. ταῦτόν εἶπεν, ἐγὼ ἔγινα διάκονος τῆς
Ἐκκλησίας, κατὰ τὴν χάριν, καὶ ἰκανότητα, ὅπερ ἔδωκεν εἰς ἐμὲ ὁ Θεός, διὰ νὰ φωτίσω τὰ
ἔθνη. ἐπεὶ δὲ τὸ νὰ πείσω ἐγὼ ὁ ἔθνη, καὶ ἀσθενὲς ἀνθρώπος τῆς ἐσκοτισμένης, καὶ
μυήτης, καὶ ἀπειθεῖς Ἐθνικῆς νὰ δεχθῶν ταῦτα μεγάλα δόγματα τῆς Πίσεως τῆ Χρι-
στοῦ, τὸ δὲν ἦν ἔργον, καὶ κατόρθωμα τῆς ἐδικῆς μου δυνάμεως, ἀλλὰ τῆς οἰκονομίας τοῦ
Θεοῦ. Καθώς δὲ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Παῦλος ὅτι τὰ ἐδικὰ τε παθήματα, εἶναι παθήμα-
τα τῆ Χριστοῦ, ἐτὶ καὶ ἐδῶ λέγει, ὅτι εἶναι οἰκονομία καὶ ἔργον τῆ Θεοῦ, τὸ νὰ πληρώσῃ
αὐτὸς εἰς τῆς Κολασσαεῖς τὸν λόγον τῆ Θεοῦ, καὶ νὰ κηρύξῃ εἰς αὐτὰς τὸ Εὐαγγέλιον (1).
Λέγωντας δὲ ὁ Ἀπόστολος ὅτι νὰ πληρώσῃ, καὶ νὰ τελειώσῃ εἰς αὐτὰς τὸν λόγον τῆ Θεοῦ,
φανερῶν, ὅτι οἱ Κολασσαεῖς εἶναι ἐλλειπείς, καὶ διὰ τὸ χρειαζομένους νὰ πληρωθῶν, καὶ
νὰ πελειωθῶσι. Νόησον δὲ καὶ τὸ οἰκονομίαν Θεοῦ, τὸ νὰ φανερωθῇ, καὶ νὰ λαληθῇ πῶρα
τὸ μυστήριον τοῦ Εὐαγγελίου εἰς τῆς Κολασσαεῖς, ὅταν αὐτοὶ ἔγιναν ἐπιτήδειοι εἰς τὸ νὰ
τὸ δεχθῶν, καὶ νὰ τὸ νοήσω. δι' ὅ,τι ὁ Θεός, ὅπερ κάμνει ὅλα τὰ πράγματα οἰκονομικῶς,
καὶ πρὸς τὸ συμφέρον, καὶ τὸ βέβαιον ἔκαμε κατ' οἰκονομίαν, δηλαδὴ τὸ νὰ φανερωθῇ
πῶρα τὸ μυστήριον τοῦτο, ὅταν οἱ ἄνθρωποι ἔμελλον περισσότερο νὰ τὸ δεχθῶν, καὶ νὰ
τὸ νοήσω (2). ὥστε, μάταιοι εἶναι ἐκεῖνοι ὅπερ σκανδαλίζονται, καὶ παρὰ ττοῦνται, διὰ τὸ
εἰς πύς ὑστερουνὸς καιροὺς λέγεται, ὅτι ὁ Τίς ἐπρόσφερεν ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὸν
Θεόν καὶ Πατέρα διὰ τῆς ἐνσάρκου Οἰκονομίας τῆς. ἡ αἰτία γὰρ εἶναι, διὰ τὸ τότε οἱ ἄνθρω-
ποι ἦτον ἐπιτηδείτεροι εἰς τὸ νὰ δεχθῶν, καὶ νὰ καταλάβω τὸ τῆς προσφορᾶς ταύτης τῆ
Τίς Μυστήριον.

26. „Τὸ μυστήριον τὸ ἀποκεκρυμμένον ἀπὸ τῶν αἰώνων, καὶ ἀπὸ τῶν
„γυνεῶν“.

Αφ' ὧς εἶπεν ὁ Ἀπόστολος ποῖα χαρίσματα ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ἠξιώθημεν νὰ λάβω-
μεν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, διὰ τῆς ἐνσάρκου Οἰκονομίας τῆς Τίς τε, πῶρα ἐδῶ δείχνει καὶ ἄλλω ὑπερ-
βολῶν χάριτος. ὅτι τὰ χαρίσματα ταῦτα, καὶ ἐκείνας ἀπὸ τῆς προτεινόμενης δικαίης τῆ παλαιᾶς
Νόμου, δὲν ἔμαθον. Ὀνομάζει δὲ μυστήριον, τὸ εἰς τὸ ἔθνη Εὐαγγέλιον τῆ Χριστοῦ, ἐπει-
δὴ καὶ ἐκείνας δὲν ἠξίωρε τὸ, εἰμὶ μόνος ὁ Θεός. δὲν λέγει δὲ, ὅτι ἦτον κεκρυμμένον ἀ-
πλῶς, ἀλλὰ ἀποκεκρυμμένον, ἥτοι ἦτον πολλὰ, καὶ με ὑπερβολῶν κεκρυμμένον, τὸσον ἀπὸ
Ἀγγέλων, ὅσον καὶ ἀπὸ ἀνθρώπων. Τὸ δὲ ἀπὸ τῶν αἰώνων δηλοῖ, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς ἦτον τὸ
ταῦτον μυστήριον ἀποκεκρυμμένον.

„Νυ-

(1) Καὶ ἀπὸ τῶν λόγων ταῦτα τοῦ Παύλου, λέγει ὁ
Θεοδώριτος, συμπεραίνεται πῶς ὁ Παῦλος εἶδε πρότερον
τῆς Κολασσαεῖς, καὶ ἐκήρυξεν αὐτῆς, καὶ ἐπατα ἔγρα-
ψε αὐτῇ Ἐπιστολὴν ταύτην.

(2) Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν αὐτῇ „ὅτε δὲ ἦλθε
„τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου“ (Γαλ. δ. 4.) ἐν ᾧ συμ-
φώνως με τὸ νόημα τοῦτο, ἐρμηνεύει αὐτὸ πλήρωμα τοῦ
χρόνου ὁ Θεὸς Ἀνταναστήσας.

„Νυνὶ δὲ ἐφανερώθη τοῖς Ἀγίοις αὐτῷ“.

Τῆτο εἶναι ἡ Οἰκονομία, ὅπῃ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Παῦλος, τὸ νὰ φανερώθῃ πῶρα εἰς τὰς ἐσχάτας κυρίας τὸ μυστήριον τῆτο· δὲν εἶπε δὲ, ὅτι ἐγίνε τὸ μυστήριον τῆτο, ἀλλὰ ὅτι ἐφανερώθη, ὡσαύτῃ ὅπῃ ἦτον μὲν εἰς τὰς αἰδίους ὀρεσμούς τῆ Θεῶ, ἀποκεκρυμμένον ὅμως, πῶρα δὲ ὕψερον ἐφανερώθη (1)· πλὴν καὶ πῶρα δὲν ἐφανερώθη εἰς ὅλους, ἀλλὰ εἰς τοὺς ἁγίους ἀνθρώπους τῆ Θεῶ, ὥστε καὶ πῶρα ἀκόμη κεκρυμμένον εἶναι τὸ μυστήριον αὐτὸ ἀπὸ τῆς ἄλλης ἀνθρώπων, τὰς μὴ ὄντας Ἀγίους. Λοιπὸν ἂς μὴ σὰς γελᾶν, ἀδελφοί μου, οἱ ἀπατεῶνες ἐκεῖνοι ὅπῃ σὰς λέγουν, ὅτι δὲν ἐπροσφέρθητε ἀπὸ τὸν Ἰῶν εἰς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, ἐπειδὴ ἀκάθαρτοι ὄντες, δὲν γνωρίζετε τὸ μυστήριον τῆτο.

27. „Οἷς ἠθέλησεν ὁ Θεὸς γνωρίσαι, τίς ὁ πλῆθος τῆς δόξης τῆς
„μυστηρίου τῆτος ἐν τοῖς Ἑθνεσιν“.

Διὰ τὰ μὲν ἐρωτᾶς ἐσὺ ὁ ἀκροατής, καὶ λέγεις, διατὶ τὸ μυστήριον τῆς Εὐαγγελίᾳ ἐφανερώθη εἰς μόνους τὰς Ἀγίους, καὶ ὅχι εἰς ὅλους τὰς ἀνθρώπους, διὰ τῆτο ἐξακολουθεῖ ὁ Παῦλος καὶ λέγει· ὅτι ἐφαιερῶναι τῆτο εἰς τὰς Ἀγίους ἐκεῖνας, ὅπῃ ἠθέλησεν ὁ Θεός, ἡ δὲ θέλησις τῆ Θεῶ, δὲν εἶναι χωρὶς λογαριασμὸν καὶ δικαίαν αἰτίαν· ὥστε ἐσὺ περὶ τῆτος μὴν ἐρῶντας, διατὶ εἰς τὸ θέλημα τῆ Θεῶ τίς δύναται νὰ ἀντισταθῇ; Καὶ μὲν ὅλον ὅπῃ ὁ Παῦλος ἠδυνάτο νὰ εἴπῃ, ὅτι τὸ μυστήριον αὐτὸ ἐφανερώθη εἰς τὰς ἀξίας ὄντας, ἀλλὰ δὲν τὸ εἶπε· διατὶ θέλει οἱ Κολασσαεῖς νὰ ταπεινοφρονῶν περιεσώτῃ, ὡς ὑπόδουλοι, καὶ ἀνάξιοι ὄντες τῆς χάριτος ταύτης, παρὰ νὰ ὑπερηφανώωνται, ὡς ἀξιοὶ ὄντες τῆς τοιαύτης χάριτος. Μεγαλυνεῖ δὲ ὁ Παῦλος τὸ πρᾶγμα μὲ πολλὰς λέξεις, καὶ δὲν λέγει ἀπλῶς ὅτι ἠθέλησεν ὁ Θεὸς νὰ γνωρίσῃ τὸ μυστήριον, ἡ τὴν δόξαν τῆς μυστηρίου, ἀλλὰ τὸν πλῆθος τῆς δόξης τῆς μυστηρίου, τὸ ὅποιον μάλιστα ἐγνωρίσθη εἰς τὰ Ἑθνη τὰ ἐσκοτισμένη, καθὼς καὶ εἰς ἄλλο μέρος περὶ τῆτος εἶπε· „τὰ δὲ Ἑθνη ὑπὲρ ἐλέος δοξάσαι τὸν Θεόν“ (Ρωμ. ιε. 9.) φαίνεται μὲν γὰρ μέγα τὸ μυστήριον τῆτο καὶ εἰς τὰς ἄλλας ἀνθρώπους, τὰς εἰς Ἰουδαίαν ὄντας· ἀλλὰ δὲν φαίνεται πόσον μέγα, ὅσον φαίνεται εἰς τὰς Ἑθνικὰς ἀνθρώπους, ὅπῃ ἦτον ἀναισθητότεροι καὶ ἀπὸ τὰς πέτρας, καὶ ὅπῃ ἐπροσκυῖον ὡς Θεοὺς, τὰς πέτρας, καὶ τὰ ἐρπετὰ τῆς γῆς. Ἠκολούθησε λοιπὸν τοῖς πρᾶγμα, ὡσαύτῃ χάριν παραδείγματος, νὰ ἠθέλει πάρῃ τινὰς βασιλεῖς εἰς σκύλον ψωριασμένων, καὶ ἑξηραμένων ἀπὸ τῆς πείνης, καὶ οὐδὲ δουλάμενον νὰ κινήσῃ· ἐπειτα ἠθέλε κάμῃ ἀνθρώπον τὸν τοιοῦτον σκύλον, καὶ νὰ καθίσῃ αὐτὸν εἰς τὸν θρόνον τὸν βασιλικόν· βέβαια ὁ τοιοῦτος βασιλεὺς περιεσώτῃ ἠθέλε δοξασθῇ, αὐτὸν τοιαύτῃ ἀεργεσίαν ἔκαμινεν εἰς τὸν σκύλον, παρὰ αὐτὴν ἔκαμινεν εἰς εἰς ἀνθρώπον ταπεινόν, καὶ πτωχόν· τοιαυτρόπως καὶ ὁ Θεός, περιεσώτῃ ἔδοξασθῃ διατὶ ἐφαιερῶσε τὸ μυστήριον τοῦ Εὐαγγελίᾳ εἰς τὰς Ἑθνικὰς, ὅπῃ ὁμοιάζον μὲ τοὺς σκύλους· καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος· „ἐκ ἑστὶ καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων, καὶ βαλεῖν τοῖς κυνέοις“ (Ματθ. ιε. 26.) καὶ ἐκάλεσεν αὐτοὺς εἰς τὴν Πίσιν, καὶ τὴν Βασιλείαν τῆς πατρὸς ὁποῦ ἔδοξασθῃ, διατὶ τὸ ἐφαιερῶσεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ὁποῦ ὁμοιάζον μὲ τοὺς κυνέους. Καλῶς δὲ εἶπεν ὁ Παῦλος „τῆτος τοῦ μυστηρίου“ διατὶ εἶναι καὶ ἄλλα πολλὰ μυστήρια, ἀλλὰ τοῦτο εἶναι ἀληθῶς μυστήριον, τὸ ὅποιον κἀνέσας δὲν ἤξευρε, καὶ τὸ ὅποιον ἦτον ἔξω ἀπὸ κάθε ἐλπίδα ἀνθρώπου, δηλαδὴ τὸ νὰ καλεσθῶν τὰ Ἑθνη εἰς τὴν Πίσιν, καὶ νὰ σωθῶν.

„Ὅς

(1) Διὰ τῆτος δὲ νὰ νοηθῇ καὶ ἐτῆ· ὅτι ὁ Παῦλος δὲν εἶπεν ὅτι ἐγίνε πῶρα τὸ μυστήριον τοῦτο, ἀλλὰ ἐφανερώθη, καθὼς ὅτι προλαβόντως ἐγίνε, καὶ εἰς ἔργον προέβη διὰ τῆς οἰκονομίας τοῦ Χριστοῦ· πῶρα δὲ, ἀφ' ὃ ὁ Χριστὸς ἀνελήθη, ἐφανερώθη τὸ μυστήριον αὐτὸ διὰ τῶν Ἀποστόλων κηρύγματος, καὶ μάλιστα τῷ Παύ-

λῳ, τοῦ εἰς τὰ Ἑθνη διορισθέντος· καθὼς καὶ εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσίους ἐγράφη· „ἐμοὶ τῇ ἐλαχιστοτέρῃ πάντων τῶν Ἀγίων ἐδόθη ἡ χάρις αὐτῇ, ἐν ποίᾳ Ἑθνεσιν εὐαγγελίσασθαι τὸν ἀνεξιχνίαστον πλῆθος τοῦ Χριστοῦ“ (Εφ. γ'. 8.)

„Ὅς ἐς τὸ Χεῖρὸς ὧν ἡμῖν (1) ἡ ἐλπίς τῆς δόξης“.

Εἰδὼ δὲ ἡγεῖ ποῖος εἶναι ὁ πλοῦτος, καὶ ποῖον εἶναι τὸ μυσῆριον, ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω, καὶ λέγει ὅτι εἶναι ὁ Χεῖρὸς, ἥτοι ἡ τοῦ Χεῖρὸς γνώσις, ὁ ὁποῖος Χεῖρὸς δέχεται μέσα εἰς ἡμᾶς· μετ' ἐγκώμια δὲ, καὶ ἐπαίνους λέγει τὸν λόγον τοῦτον, διὰ τὴν ἐλπίσιν εἰς τὸν Χεῖρὸν πρὸς Κολασσαεῖς περαιοτέρων· δι' ὅ,τι αἰσῶς, λέγει, ὁ Χεῖρὸς δέχεται εἰς ἡμᾶς, καὶ μέσα εἰς τὰς καρδίας μας, πῶς ἐσεῖς λέγετε δειργέτας σας τοὺς Ἀγγέλους; καὶ πῶς τὴν τῷ Χεῖρὸς δειργεσίαν καὶ λατρείαν τὴν ἀποδίδετε εἰς αὐτούς; Ἐλπίς δὲ δόξης λέγεται ὁ Χεῖρὸς, ἐπειδὴ διὰ μέσα αὐτοῦ ἐλπίζομεν τὴν ἐπιτυχίαν τὴν αἰώνιον δόξαν· ἢ λέγεται ἔτι, διὰ τὴν ὁ Χεῖρὸς εἶναι ἡ εὐδοξία, καὶ ἀκατασχιωτος ἐλπίς ἡμῶν τῶν Χεῖρ-σιανῶν· εἰς τὸν ὁποῖον ἡμεῖς ἐλπίζοντες, οὐ κατασχιωμέθα, ἀλλὰ λαμβάνομεν παρ' αὐτοῦ ὅσα ζητήσωμεν εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν, εἰς δὲ τὴν μέλλουσαν, θέλομεν κληρονομήσωμεν δι' αὐτοῦ τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν.

28. „Ὅν ἡμᾶς καταγγέλλομεν“.

Ημεῖς, λέγει, οἱ Ἀπόστολοι τοῦ Χεῖρὸς, καταγγέλλομεν, καὶ κηρύττομεν τὸν Χεῖρὸν εἰς ἐσᾶς, καὶ ὅχι οἱ Ἀγγελοι· πῶς λοιπὸν ἐσεῖς λατρεύετε τὸς Ἀγγέλους, ὡς μεσίτας, καὶ διακόνους τῆς Πίσεώς σας; ἐμφαντικῶς δὲ καὶ παρήσιαστικῶς εἶπε τὸ „καταγγέλλομεν“ ἡγὼν αὐτῶν εἰς τοὺς οὐρανοὺς δεισκόμενον τὸν Χεῖρὸν, ἡμεῖς ἀπὸ ἐκεῖ καταβιβάζομεν αὐτὸν εἰς ἐσᾶς, διὰ τοῦ κηρύγματος (2).

„Νεφετῶντες παῦται αὐθροπον, καὶ διδάσκοντες παῦται αὐθροπον“.

Δὲν προσάξομεν, λέγει, οὐδὲ ἀναγκάζομεν κανὼν αὐθροπον τὴν δεχθῆναι τὴν τοῦ Χεῖρ-σοῦ Πίσιν, καὶ τὴν σωθῆναι· ἐπειδὴ καὶ τοῦτο εἶναι ἴδιον τῆς τοῦ Θεοῦ χρηστότητος, καὶ φιλαν-θροπίας, τὸ τὴν μὴ τραβίξῃ τοὺς ἀνθρώπους τυραννικῶς, καὶ χαρεῖς τὴν θέλῃ εἰς τὴν Πί-σιν· ἀλλὰ νεφετοῦμεν καθε αὐθροπον μετ' διδασκαλίαν, καὶ συμβεβλήν τὴν πεισύνῃ. Θέλεις δὲ ιουήσεις, ὡς ἀγαθῶς, τὴν μετ' νεφείαν, ἐπὶ τῆς πράξεως καὶ τῶν ἔργων· τὴν δὲ διδασ-καλίαν, ἐπὶ τῶν δογμάτων, καὶ τῆς Πίσεως.

„Ἐν πάσῃ σοφίᾳ“.

Νεφετῶμεν, λέγει, καθε αὐθροπον μετ' καθε σοφίαν· διὰ τὴν, τὸ τὴν διωθῆναι τινὰς τὴν διδασκῆναι τοιαῦτα μεγάλα μυσῆρια τῆς Πίσεως τῷ Χεῖρ, τὸ χρειαζέσθαι τὴν ἔχει καθε σο-φίαν, ἡγὼν σοφίαν τὴν τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, σοφίαν τὴν ἀπὸ τῶν Ἁγίων Γραφῶν, σο-φίαν τὴν ἀπὸ τῶν ὀρθῶν λογισμῶν, καὶ σοφίαν τὴν ἀπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἱστοριῶν, καὶ ἀποφθεγμάτων, καθε ὅτι ὁ ἴδιος Παῦλος ἔπος ἀπὸ τῆς ἐπιγραφῆς „Ἀγνώστῳ Θεῷ“ ὅπου εἶχον οἱ Ἀθῶναιοι εἰς τὸν βωμὸν, εἰκυσεν αὐτὸς εἰς τὴν Πίσιν, ὡς εἶναι γεγραμμένον εἰς τὰς Πράξεις. (1ζ'. 23.)

„Ἴνα παραστήσωμεν παῦται αὐθροπον τέλειον ὧν Χεῖρ Ἰησοῦ“.

Τὴν λέγεις ὡς μακάριε Παῦλε; τὴν παραστήσης εἰς τὸν Χεῖρὸν τέλειον καθε αὐθροπον; καὶ, λέγει· τὸ σπεδάξω, καὶ τὸ ποθῶ, εἰ δὲ καὶ δὲν γινῇ τὸ πρᾶγμα, καὶ δὲν σωθῇ καθε αὐθροπος δι' ἐμὲ, τὸ δὲν εἶναι σφάλμα ἐδικόν μου, ἀλλὰ τὸν ἀνθρώπων, ὅπου δὲν ἠθέλησαν τὴν ἀκούσθαι τὸ κήρυγμά μου, καὶ τὴν σωθῆναι· ἐγὼ γὰρ τὸ ἐδικόν μου ἔργον ἐποίησα· τῆ.

(1) Ἐν ἄλλοις, ὑμῖν.

(2) Ἡ τὸ καταγγέλλομεν δηλοῖ, ὅτι μετ' πολλῶν παρήσιας, καὶ πολλῶν, καὶ ἐλεύθεροσμίαν κηρύττομεν

ἡμῖς τὸν Χεῖρὸν εἰς ἐσᾶς, ὡς κατὰ προθέσειν, τὸ ὅλον, καὶ ἐπίστασιν διδασκῆς.

τέλειον δὲ λέγει, ὅχι ἐν τῷ Νόμῳ, ὅχι ἐν τῇς Ἀγγέλοις, ἀλλὰ ἐν τῷ Χριστῷ Ἰησοῦ, ἦγεν μὲ τὴν ἐπίγνωσιν, καὶ Πίσιν τῷ Χριστῷ, ἐπειδὴ μὲ τὴν γνῶσιν τῷ Νόμῳ, καὶ τῶν Ἀγγέλων, δὲν ἡμπορεῖ τινὰς νὰ γνῇ τέλειος.

29. „Εἰς ὃ καὶ κοπιῶ ἀγωνιζόμενος“.

Δὲν ἠρέσθη εἰς μόνον τὸ ὄνομα τῷ κόπῃ ὁ Θεοπέσιος Παῦλος, ἀλλὰ ἐπρόσθεσε καὶ τὸ ὄνομα τῷ ἀγῶνι, διὰ νὰ δείξῃ μὲ τὴν προσθήκῃ ταύτῃ, τὰς αἰσθητικὰς, καὶ τὴν ἀκρίβειαν ὅπως εἶχον εἰς τὴν διαίτην ὅλης τῆς ζωῆς, καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ἔργα, ὅπως κάμνουν οἱ ἀγωνιζόμενοι πόσον εἰς τὰς σωματικὰς, ὅσον καὶ εἰς τὰς πνευματικὰς ἀγῶνας. „ὁ ἀγωνιζόμενος γάρ φησι, πάντα ἐγκρατεύεται“ (ἀ. Κορ. θ'. 25.) Ἀνίστως λοιπὸν ἐγὼ κοπιῶ, καὶ ἀγωνίζομαι πόσον, διὰ τὴν ἐδικύωσας ὠφέλειαν, καὶ σωτηρίαν, πόσῳ μᾶλλον ἐσεῖς πρέπει νὰ κοπιᾶτε δι' αὐτῇ, καὶ νὰ ἀγωνίζεσθε;

„Κατὰ τὴν ἐνέργειαν αὐτῇ τὴν ἐνεργουμένην ἐν ἐμοὶ ἐν δυνάμει“.

Επειδὴ εἶπεν αἰωτέρῳ ὁ Ἀπόστολος ὅτι κοπιῶ, δείχνει ἐδῶ ὅτι καὶ ὁ κόπος αὐτὸς ὅπως κάμνει, εἶναι δωρεὰ τῷ Θεῷ· διὰ τί ὁ Θεός, λέγει, ὅπως μοι ἔδωκε δυνάμιν, φανερόν εἶναι, ὅτι θέλει διὰ νὰ κοπιᾶ, καὶ νὰ μετὰχειρίζομαι τὴν δυνάμιν αὐτῇ εἰς τὸ Εὐαγγέλιον, διὰ τὸ καὶ ἀρχιῶντας τὴν Ἐπιστολὴν πρὸς τὴν εἶπε· „Παῦλος Ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ θελήματος Θεοῦ“ (εἰχ. 1.) Δείχνει δὲ μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Παῦλος, ὅπως λέγει πῶς ἐνεργεῖτο μέσα εἰς αὐτὸν ἡ ἐνέργεια τῷ Χριστῷ, δείχνει, λέγω, μὲ αὐτὰ, ὅτι πολλοὶ μὲν εἶναι ἐκεῖνοι ὅπως πολεμῶν αὐτὸν, καὶ τὸ κήρυμά, ἀλλ' εἰς μάτην κοπιᾶσιν, διὰ τί ἡ δυνάμις τῷ Χριστῷ ἀείσκειται, καὶ ἐνεργεῖ εἰς αὐτὸν, ἡ ὁποία δυνάμις, τότε μάλιστα φαίνεται, ὅταν εἶναι πολλοὶ οἱ ἐχθροὶ καὶ πολέμιοι.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Β'.

1. „Θέλω γὰρ ὑμᾶς εἰδέναι ἡλίκον ἀγῶνα ἔχω περὶ ὑμῶν, καὶ τῶν ἐν Λαοδικαίᾳ, καὶ ὅσοι ἔχ' ἐωράκασι τὸ πρόσωπόν μου ἐν σαρκί“.

Επειδὴ μέλλει νὰ ἔμβῃ εἰς τὴν προκειμένην υπόθεσιν τὸ θεῖος Ἀπόστολος, καὶ νὰ ἐλέγξῃ τὴν ποιητὴν, καὶ αἰρετικὸν δόγμα, ὅπως εἶχον οἱ Κολασσαεῖς, λέγοντες, ὅτι δὲν ἐπρόσφεραν εἰς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα διὰ μέσου τῷ Χριστῷ, ἀλλὰ διὰ τῶν Ἀγγέλων· τὸ τοιοῦτον, λέγω, θέλωντας νὰ ἐλέγξῃ ὁ Παῦλος, δείχνει πρότερον πῶς ἔχει πολλὴν φιλοσοφίαν, καὶ ἀγάπην εἰς τὰς Κολασσαεῖς, διὰ νὰ δεχθῇ τὸν λόγον τῶν δυσκολώτερων ἀγῶνα, λέγει, μεγάλον ἔχω διὰ λόγους, ὡς ἀδελφοί· οἷονοι δὲ τὰς Κολασσαεῖς μὲ τὰς ἐν Λαοδικαίᾳ Χριστιανούς, καὶ τὰς ἄλλας ἀπλῶς, διὰ νὰ μὴ παραχθῇ οἱ Κολασσαεῖς, ἀκούοντες πῶς ἔχει ἀγῶνα ὁ Παῦλος, καὶ νομίζοντες, ὅτι δι' αὐτὸς μόνης ἔλαβεν ὁ Ἀπόστολος ποσὸν ἀγῶνα. Διὰ τί δὲ ἀγῶνας, ὡς μακάριε Παῦλε; ἀράγε διὰ τί μὰς κατηγορεῖς; ὅχι, λέγει· ἀλλὰ διὰ τί δὲν εἶδετε αἰσθητῶς τὸ πρόσωπόν μου κάμμιαν φορὰν (1)· ἐπρόσθεσε δὲ τὸ „ἐν σαρκί“ διὰ νὰ δείξῃ θαυμασίως, ὅτι αὐτὸ καὶ μὲ τὸ σῶμα δὲν εἶδον τὸν Παῦλον, ἀλλὰ μὲ τὸ Πνεῦμα ἐβλεπον αὐτὸν συνεχῶς.

2. „Ἰτα

(1) Ἀπειρία γεννᾶται ὅχι ἡ τυχεύσα· διὰ τί ἐδῶ μὲν ὁ ἐρμηνεύων Θεοφύλακτος λέγει, ὅτι ὁ Παῦλος δὲν εἶδε τὰς Κολασσαεῖς, ὅτε τὰς ἐν Λαοδικαίᾳ, ἐν δὲ τῷ τετάρτῳ Κεφαλαίῳ, εἰχ. 16. λέγει· „Ποιήσατε τὴν ἐκ Λαοδικαίας Ἐπιστολὴν (ἥτις ἐστὶν ἡ πρώτη πρὸς Τιμόθεον) ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀναγνῶτε“, δι' ἧς, τι αὐτὴ ἡ πρώτη πρὸς Τιμόθεον ἐγγραφὴ ἀπὸ Λαοδικαίας, φανερόν ὅτι τὸ Παῦλος εὐρισκόμενος ἐν Λαοδικαίᾳ, ἐγράφη· πῶς ἐν λέγει ὁ ἱερός Θεοφύλακτος ὅτι ὁ Παῦλος δὲν εἶδε τὰς ἐν Λαοδικαίᾳ, καὶ τὰς ἐν Κολασσαίς, συνάγων

Epistole di S. Paolo. Tom. II.

τοῦτο ἀπὸ τὸν λόγον τῶν τῷ Παύλῳ; Ἡμεῖς δὲ λύοντες τὴν ἀπορίαν λέγομεν, ὅτι δὲν συμπεράνεται ἀναγκαίως ἀπὸ τὰ λόγια ταῦτα τῷ Παύλῳ, ὅτι δὲν εἶδεν αὐτὸς τὴν Λαοδικαίαν, καὶ τὰς Κολασσαεῖς· θέλω γάρ φησιν ὑμᾶς εἰδέναι ἡλίκον ἀγῶνα ἔχω περὶ ὑμῶν, καὶ τῶν ἐν Λαοδικαίᾳ· ὅχι διὰ τὸ δὲν εἶδετε τὸ πρόσωπόν μου ἐν σαρκί, ἀλλ' ἀπλῶς διὰ ἐστὶν ἔχω ἀγῶνα. Καὶ πρὸς πάντας, ἔχω ἀγῶνα καὶ διὰ ἐκείνους, ὅσοι ἔχ' ἐωράκασι τὸ πρόσωπόν μου ἐν σαρκί· ὥστε εἶδεν ὁ Παῦλος τὰς ἐν Κολασσαίς, καὶ τὰς ἐν Λαοδικαίᾳ Χριστιανούς,

Ccc

2. „Ἴνα παρακληθῶσιν αἱ καρδίαι αὐτῶν, συμβιβασθέντων ἐν ἀγάπῃ“.

Τώρα ἐμβαίνει ὁ Ἀπόστολος εἰς τὸ ποτηρὸν δόγμα, ὅπερ εἶχον οἱ ἐν Κολασσαῖς Χριστιανοί, καὶ ἔτε πὺς κατηγορεῖ φανερώς, ἔτε πάλιν πὺς ἀφίνει παντελῶς ἀκατηγόρητος· ἐδῶ δὲ γίνεται ἡ ἀπόδοσις τῆς ἀνωτέρας περιόδου· ἀγῶνα λέγει ἔχω μεγάλον· διὰ τὰ γυνή τί; διὰ τὰ μὴ φρονεῖν, λέγει, διάφορα φρονήματα, ἀλλὰ διὰ τὰ συμβιβασθῆναι, καὶ τὰ ἐνωθῆναι ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ εἰς μίαν Πίσιν, καὶ εἰς ἓνα δόγμα. Πῶς; καὶ τίνι τρόπῳ; ὅχι μὲ ἀνάγκῃ καὶ βίαν, ἀλλὰ μὲ ἀγάπῃ· τὸτο δὲ εἶπε, διὰ τὴν τὰ αἰρετικά δόγματα, γυνώσκει καὶ σχίσματα, καὶ χωρίζεν τὴν ἀνθρώπων ἀναμεταξύων (1).

„Καὶ εἰς πάντας πλῆτον τῆς πληροφορίας τῆς σωτέσεως“.

Ητοι ἔχω ἀγῶνα, διὰ τὰ μὴ ἀμφιβάλλειν πάντες οἱ Χριστιανοὶ διὰ κανένα δόγμα τῆς Πίσεως, ἀλλὰ τὰ ἦναι διὰ ὅλα τὰ δόγματα πληροφορημένη πλεσιώς, καὶ μὲ πολλῶν βεβαιότητι ἡ σωτέσις αὐτῶν, ἥτοι ἡ περὶ τῶν μυσηρίων γνώσις. Δὲν εἶπε δὲ εἰς τὸν πλῆτον ἀπλῶς, ἀλλ' εἰς πάντας τὸν πλῆτον· ἥτοι ἡξάτω, λέγει, ὅτι σωτέσιν, καὶ γινώσιν ἔχετε ἐσεῖς ἀδελφοί μου τὰ μυσηρία τῆς Πίσεως, ἀλλ' ἐγὼ ζητῶ τὰ δύνεισκειται εἰς ἐσας πλεσιῶς ἡ πληροφορία τῆς σωτέσεως ταύτης· ἡ λέγει καὶ ἄλλως, ὅτι ἐγὼ θέλω τὰ πληροφορηθῆτε ἐσεῖς μὲ σωτέσιν, καὶ μὲ λογαριασμόν, καὶ ὅχι ἀνόητως, καὶ χωρὶς λογαριασμοῦ.

„Εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ μυσηρίου τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς (2) τοῦ Χριστοῦ“.

Τὶ δὲ εἶναι τὸ μυσηρίον τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς; εἶναι τὸ τὰ γυνή διὰ μέσε τὴν Τίθεα, ἡ προσαγωγή καὶ σωτεία τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὅχι διὰ μέσε τῶν Ἀγγέλων.

3. „Ἐν ᾧ εἰσι πάντες οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας, καὶ τῆς γνώσεως ἀπόκρυφοι“.

Αὐτὸς, λέγει, μόνος ὁ Χριστὸς ἡξάτω ὅλα, ὡς σοφός, καὶ ὡς ἔχων εἰς τὸν ἑαυτὸν τὰ ἀποκεκρυμμένα ὅλας τὰς θησαυρὰς τῆς σοφίας, καὶ γνώσεως· αἰσίως δὲ αὐτὸς μόνος ἦναι σοφός, λοιπὸν μὲ σοφίαν ἤλθε καὶ εἰς τὰς ἐσχάτας καιρὰς, καὶ ἔγινεν ἄνθρωπος, καὶ δὲν ἤλθε προτίτερα· ὅθεν ματαίως μερικοί ἀνόητοι πιάσκει τὸτο, καὶ κατηγοροῦσι, διὰ τὴν ὁ Χριστὸς ἤλθεν εἰς τὰς ὑστερινὰς καιρὰς, καὶ ἔγινεν ἄνθρωπος. Λέγωντας μὲν ἔν ὁ Παῦλος „θησαυροὶ“ φακρόνοι μὲ τὸ ὄνομα τὸτο, τὸ πολὺ πλῆθος τῆς σοφίας καὶ γνώσεως τοῦ Χριστοῦ· ὅθεν γέγραπται· „ἐκ ἰδὲ ταῦτα συνήκται παρ' ἐμοὶ καὶ ἐσφράγισται ἐν τοῖς θησαυροῖς μου“; (Δευτ. λβ'. 34.) καθὼς καὶ οἱ αἰσθητοὶ θησαυροὶ τῶν Βασιλέων, πλῆθος πολὺ περιέχουσι χρυ-

νῶν, καὶ ἐκὼ δὲ ἀποκρίνομενος ἔγραφε τῷ πρὸς Τιμόθεον πρώτῳ· ἄλλως γὰρ ὁ δυνάμει ταῦτα συμβιβάζει, ἐν ἀντιοφανῇ ὄντι· ἐξω μόνον ἂν θέλῃ τὰ ἡπὶ τινὰς, ὅτι ἡ πρὸς Τιμόθεον ἐπέμφθη μόνον ἐκ Λαοδικείας, καὶ ἔχῃ ἐγγραφήν ἐκ ταύτης· ἀλλ' ἐν ἄλλοις τόποις τὰ Παῦλος ἀποκρίνομενος ἔγραφε, ἡ ὑπαγορεύθη παρ' αὐτῶν· ἀλλ' ἐν τοῖς τοῖς; ἀπὸ ἀπορὸν ἐμνε πάλιν ἀπορὸν· καὶ ἐξω ἂν θέλῃ τὰ ἡπὶ, ὅτι ἡ πρὸς Τιμόθεον ἐγγραφή καὶ ἐπέμφθη ἀπὸ ἄλλου τόπου. Ἐκ Λαοδικείας δὲ Ἐπιστολή, εἶναι ἡ παρὰ τῶν Λαοδικέων πεμφθῆσα πρὸς τὸν Παῦλον, ὡς λέγει ὁ Φωτίος καὶ ὁ Θεοδώριτος· ὅτι δὲ ἀληθὴ τῷ λύσιν τῆς ἀπρείας ἐπέειπα, συμμάρτυρ καὶ ὁ σοφὸς Θεοδώριτος λέγων· „Τινὲς μεντι φασι μὴ δέπω τὰς Κολασσαῖς τε δεκαμένον γράφει πρὸς αὐτὰς, τῷ Ἐπιστολῷ, καὶ τὸτο σωισάνην ἐκ τῶν ῥητῶν, ἐκείνων ἐπιχρησεῖ“· „θέλω γὰρ ὑμᾶς εἰδέναι ἡλίγον

„ἀγῶνα ἔχω περὶ ὑμῶν, καὶ τῶν ἐν Λαοδικείᾳ, καὶ ὅσοι ἔχοντες τὸ πρόσωπόν μου ἐν ταρκί“· ἐδὲν δὲ „σωισάνην τῶν ῥητῶν τῷ διάνοιαν... ὅλον σῖναι ὡς“· ὁ περὶ αὐτῶν τὸτο ἔφη, ἀλλὰ βεβαιῶσαι πρὸς αὐτὰς τὰς βουλήσεις, ἐκείνους τε δεκαμένον, ὅτι οὐ μόνον ὑμῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν μηδέπω τε δεκαμένων με πολλῶν ἔχω φροντίδα· (ἐν τῇ ὑποδείξει τῆς πρὸς Κολασσαῖς Ἐπιστολῆς) ἀλλὰ γὰρ καὶ αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων μαρτυροῦσι, ὅτι ὁ Παῦλος διήρχετο καθ' ἑξῆς τῷ Γαλατικῷ χώρῳ, καὶ Φρυγίαν, ἐπιστηρίζων πάντας τοὺς μαθητάς· (Πράξ. ιη'. 23.) ἐν δὲ τῇ Φρυγίᾳ αἱ Κολασσαῖς ἀποκρίνονται.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ἵνα παρακληθῶσιν αἱ καρδίαι αὐτῶν“, ἐκ εἰπεῖν ὑμῶν, ἀλλ' αὐτῶν τῶν μηδέπω τε δεκαμένων.

(2) Ἐν ἄλλοις, καὶ τοῦ Χριστοῦ.

χρυσίῳ, καὶ ἀργυρίῳ· λέγωντας δέ, ὅλοι, φανερόναι, ὅτι ὁ Χριστὸς ὁ ἔχων τὰς θησαυρὰς ὅλης τῆς γνώσεως, αὐτὸς κἀνέσθαι πρᾶγμα δὲ ἀγνοεῖ, ἀλλὰ ὅλα τὰ γινώσκει· ὅθεν ἔλεγε πρὸς αὐτὸν ὁ Πέτρος· „Κύριε, σὺ πάντα οἶδας“· (Ἰω. κ. α. 17.) λέγωντας δέ, καὶ ἀποκρυφοί, φανερόναι, ὅτι μόνος αὐτὸς ἤξεύρει, καὶ ὅποιος θέλει νὰ μάθῃ σοφίαν καὶ γνώσιν, ἀπὸ αὐτοῦ μόνου πρέπει νὰ τῷ ζητῇ, καθὼς τῷ ἐζήτησε καὶ ὁ Σολομών. Βλέπε δέ, ὡς ἀναγνώσας, ὅτι ἀγκαλὰ καὶ φαίνεται ὁ Παῦλος νὰ λέγῃ μεγάλαν τι νόημα περὶ τῆς σοφίας, καὶ γνώσεως τῆ Χρυσῆς, μετὰ τὸ αὐτὸ παράδειγμα τῶν θησαυρῶν ὅλων, καὶ ἀποκρύφων, ἀλλ' ὅμως καὶ τὸ το συγκαταβατικῶς τὸ εἶπε διὰ τῆς ἀπλυστέρως· ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς, δὲ ἔχει μόνον ἐν ἑαυτῷ ὅλης τῆς θησαυρῆς τῆς γνώσεως, καὶ σοφίας ἀποκρύφους, ἀλλ' εἶναι αὐτοχρημα, καὶ αὐτοσοφία, καὶ αὐτογνώσις (1).

4. „Τοῦτο δὲ λέγω, ἵνα μή τις ὑμᾶς παραλογίζηται ἐν πιθανολογίᾳ“.

Τὸ, λέγει, τὸ εἶπον, δηλαδὴ ὅτι ὁ Χριστὸς ὅλα τὰ ἤξεύρει μόνος, διὰ νὰ μὴ σὰς πλανᾷ τινὰς μετὰ τῆς πιθανολογίας καὶ τὰ σοφίσματα τα· δι' ὅ, τι ἀγκαλὰ καὶ ὁ ποιῶν πιθανὰ φαίνεται νὰ σὰς λέγῃ, ὅμως τίποτε δὲν ἤξεύρει, καὶ οἱ συλλογισμοὶ τα εἶναι ὅλης παραλογισμοὶ καὶ σοφίσματα.

5. „Εἰ γὰρ καὶ τῇ σαρκὶ ἀπαίμι, ἀλλὰ τῷ Πνύματι σωὺ ὑμῖν ἐμὶ“.

Τὸ ἀκόλουθον ἦν νὰ εἰπῇ ὁ Παῦλος, ὅτι ἀγκαλὰ καὶ μετὰ τὸ σῶμα δὲν εἶμαι παρὼν, ὅμως μετὰ τὸ Πνεῦμα εἶμαι μετὰ ἑσᾶς, καὶ βλέπω τὰς ἀπατεώνας ἐκείνας, ὅπως σὰς πλανῶν· πλὴν αὐτὸς δὲν εἶπεν ἐτῆς, ἀλλὰ ἐγύμισε τὸν λόγον εἰς ἐγκώμιον τῶν Κολασσαέων· φησὶ γὰρ (2).

„Χαίρων καὶ βλέπων ὑμῶν τῷ τάξιν, καὶ τὸ σερέωμα τῆς εἰς Χριστὸν Πίσεως“.

Εγὼ, λέγει, χαίρω, βλέπωντας τῷ ὁταξίαν ὅπως ἔχετε ἀδελφοί μου, ἐπειδὴ ἑσεῖς, ὅχι μόνον δὲν ἐπέσετε εἰς ἀπιστίαν, ἀλλ' ἐδὲ ἐσυγχύσετε τῷ τάξιν σας, καὶ τῷ σερεῶν Πί-

(1) Διὰ τοῦτο λέγει ὁ θεοπέσιος τῆς Ἀλεξανδρείας Κύριλλος· „τὸ τέλος, καὶ ὑψηλὸν ἐν σοφίᾳ, καὶ γνώσει κερδαινομένη διὰ Χρυσῆς μάθη, ἢ διὰ Μωσέως, ὁ μὲν γὰρ ἦν οἰκῆτος, καὶ παιδαγωγὸς· ὁ δέ, ὡς πᾶν ὅλον Κύριος, γνώσεως ἡμῖν τελείας πέφικε δότηρ, ἐν αὐτῷ γὰρ εἰσι πάντες οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας, καὶ τῆς γνώσεως ἀποκρυφοί, κατὰ τὸ γεγραμμένον“· (Βιβλ. β'. πᾶν Γλαφύρων.) Σημειώσαι ὅτι κατὰ τὴν Θεολόγιαν, τρεῖς γνώσεις ἔχεν ἡ θεοῦπότατος ψυχὴ τῆ Κυρίας· πρὶν μακαρίαν, διὰ μέσσω τῆς ὁποίας, καὶ ἐπὶ τῆς ὁποίας τοῦ Κυρίου, ἐβλέπε μετὰ τὸν αἰσώτατον αὐτῆς νῦν καθαρῶς καὶ ἀμέσως τὸν Θεόν, εἰς τῷ μακαρίαν δέωσαν τῷ ὁποίου πάντοτε ζευτρυθῆ καὶ ἡγαθίστη, ἀκόμη καὶ ὅταν εὐρίσκειτο μέσα εἰς αὐτὰ τα πολυπλάσια πάθη τῆ Σταυροῦ, καὶ ὁποία ἠδάνετο μόνον κατὰ τὸ αἰσθητικόν, καὶ κατώτερον μέρος· συνάγεται δὲ ἡ τοιαύτη μακαρία ὁρασις τῆ Χρυσῆς, καὶ ἐξ αὐτῆς πολλῶν, καλίστη δὲ ἐξ ἐκείνου τοῦ ρητοῦ „ἐδὲ ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανόν, εἰ μὴ ὁ Υἱὸς τῶ ἀνθρώπου ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ“· (Ἰωάν. γ'. 13.) ὅπου ἐρμηνεύεται ὁ Χριστὸς νὰ ἦεν „ἐν τῷ οὐρανῷ“, κατὰ τῷ μακαρίαν ὁρασιν πνύτῳ πᾶν ἐν τῷ ἀρχαῖν διδομένῳ· ὅθεν ἦπεν ὁ ἱερός Ἀγγέλινος· „τὸν ἀνθρώπου ἐ τῇ προσλήφῃ ὁ λόγος σὰρξ, ἐγένετο πᾶν

„λοιπῶν ἀνθρώπων διαφέρειν“ ὅτι ἐδὲν ἐν τῷ δε τῷ βίῳ δέδοται Θεὸν ἰδῆν, ὥσπερ ἐκείνῳ“· (Βιβλ. δ'. περὶ συμφωνίας Εὐαγγελισ. Κεφ. ἐχάτη) Ὅρα καὶ τὸν Ἀθανάσιον, Τόμ. α. σελ. 1037. καὶ τὸν Εὐαγγελισμὸν, καὶ τὸν Δαμασκινὸν Ἰωάννην, Τόμ. α. Περὶ διαιρηκ. ἐννεργείας. Εἶχε καὶ τὴν γνώσιν πᾶν κακεμένην θεοπνύτον, τῷ ὁποίᾳ ἔχον καὶ οἱ Προφῆται, καθ' ἣν ὁ Χριστὸς ἤξεύρε τὰ κρύφια τῶν ἀνθρώπων, ὡς γεγραπται· „αὐτὸς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐκ ἐπίσθεν ἑαυτοῦ αὐτοῖς, διὰ τὸ αὐτὸν γινώσκον πάντας“· (Ἰωάν. β'. 25.) ἔχε καὶ τῷ γνώσιν τῷ ἐπίκρητον, ἡτοι τῷ φυσικῷ πᾶν ὄντων φιλοσοφίαν, ἡ ὁποία ἦν μετὰ εἰς τῷ ψυχικῷ τῷ Χριστῷ δέωθεν ἐγκεχυμένη, ὡς καὶ εἰς τὸν Σολομῶνα· κατὰ δὲ τὸ εἶναι καὶ τῷ φύσιν τῆς, εἶναι καὶ λέγεται ἐπίκρητον, διὰ τὴν μετὰ πόνον ἀποκτάται καὶ μάθ σιν.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι καὶ ἀπὸ τῆς λόγια πύτης δείχνει ὁ Παῦλος ὅτι ἐδὲ τὰς Κολασσαῖς· διατί καθὼς γράφει εἰς τὰς Κορινθίους, ἐς ἐδεάσασθ· „ὡς ἀπὸν τῷ σώματι· παρὼν δὲ τῷ πνύματι“· (α. Κορ. ε. 3.) ἐτῆ παρομοίως γράφει καὶ εἰς τὰς Κολασσαῖς πᾶσι· „εἰ γὰρ καὶ τῇ σαρκὶ ἀπαίμι, ἀλλὰ τῷ Πνεύματι σωὺ ὑμῖν ἐμὶ“.

Πίσινσας· δι' ὅ,τι, καθὼς εἰς τὰ πολεμικὰ στρατόματα, ἡ δὴ παζία τῶν στρατιωτῶν εἶναι ὅπῃ κάμνει σφεδὸν καὶ δυνατὸν τὸ στρατόμα ἐν τῷ πολέμῳ τῶν ἐχθρῶν, ἔτσι καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῷ Χριστῷ, ἡ δὴ παζία εἶναι ὅπῃ προσκυνεῖ, καὶ τὸ σφεδῶμα εἰς τὴν Πίσιν· μαζὶ δὲ μετὰ τὴν δὴ παζίαν κατορθῶσι τὸ παῦν καὶ ἡ ἀγάπη τῶν Χριστιανῶν, ἥτις δυνάμει νὰ ᾔναι σχίσματα εἰς τὸ μέσον τῆς· ἀλλὰ καὶ ἡ Πίσιν μόνη καθ' ἑαυτὴν τῷ Χριστῷ, σφεδῶμα εἶναι, καὶ σφειγμὸς τῶν Χριστιανῶν· ἐπειδὴ αὐτὴ, δυνάμει νὰ ἔμβῃ εἰς τὴν καρδίαν λογισμοὶ ἀπιστίας καὶ ἀμφιβολίας, οἱ τινὲς ἀμφίβολοι λογισμοὶ, ὅταν προχωρήσουν εἰς τὴν καρδίαν, σαλεύουσιν τὴν πιστεύοντα.

6. „Ὡς ἔν παρελάβετε τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν τὸν Κύριον“.

Καὶ νῦν, λέγει, καινέριον κήρυγμα, καὶ δόγμα δυνάμει ἐμβαλόμενον εἰς ἑσᾶς, ὡς Κολασσαεῖς, ἀλλ' ἐκεῖνο τὸ ἴδιον δόγμα, ὅπῃ παρελάβετε πρότερον, τῆτο πάλιν ζητῶμεν τώρα ἀπὸ λόγου σας, ἥτοι τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ ὅχι τὴν Ἀγγελίαν.

„Ἐν αὐτῷ περιπατεῖτε“.

Ο Χριστὸς, λέγει, εἶναι ἡ σράτα ὅπῃ σᾶς φέρει εἰς τὸν Πατέρα· ὅθεν εἰς αὐτὴν τὴν σράταν, ἥτοι τὸν Χριστὸν, χρεωσθεῖτε νὰ περιπατεῖτε, καὶ ὅχι εἰς τὴν Ἀγγελίαν· διὰ τὴν ἡ σράτα αὕτη τῶν Ἀγγέλων, δυνάμει σᾶς φέρει εἰς τὸν Πατέρα.

7. „Ἐρρίζωμενοι“.

Η ἡτοι ἀμετάστατοι, καὶ ἀμετακίνητοι γίνεσθε εἰς τὸν Χριστὸν μόνον, ἀδελφοί, καὶ ὅχι ποτὲ μὲν νὰ σέκεσθε εἰς τὸν Χριστὸν, ποτὲ δὲ, εἰς τὴν Ἀγγελίαν· διὰ τὴν καὶ τὸ δυνάμει ὅπῃ εἶναι ἐρρίζωμενοι, δυνάμει μετατίθεται ἀπὸ τόπον εἰς τόπον, ἀλλὰ μένει ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ.

„Καὶ ἐποικοδομῶμενοι ἐν αὐτῷ“.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα δείχνει τὴν Κολασσαεῖς ὁ Παῦλος, ὅτι ἐκρημνίσθησαν ἀπὸ τὴν οἰκοδομὴν τῆς Πίσεως, καὶ διὰ τῆτο χρειάζονται ἐποικοδόμησιν, ἥγαν δευτέραν οἰκοδομὴν ἐπάνω εἰς τὸν Χριστὸν, ὡσανὶ ἐπάνω εἰς Θεμέλιον.

„Καὶ βεβαιώμενοι τῇ Πίσιν“.

Η ἡτοι βεβαίως, λέγει, κρατεῖτε τὸν Χριστὸν διὰ τῆς Πίσεως, ἀδελφοί, καὶ ὅχι διὰ τῶν ψαλδῶν συλλογισμῶν, καὶ πιθανολογιῶν· διὰ τὴν ἡ οἰκοδομὴν, καὶ ἡ γυνὴ ἐπάνω εἰς Θεμέλιον, ὅταν ὁμοῦ δυνάμει σέκη βεβαία, καὶ σφεδᾶ, σφαλερὰ εἶναι καὶ ἀποκοιμήνιστος.

„Καθὼς ἐδιδάχθητε, περισσείοντες ἐν αὐτῇ ἐν ἀρχαίᾳ“.

Πάλιν καὶ ἐδῶ λέγει ὁ Ἀπόστολος τὸ „καθὼς ἐδιδάχθητε“· ὅν τρόπον καὶ πρότερον εἶπεν· ὡς „ἐν παρελάβετε“· λέγει δὲ τῆτο, ἵνα οἱ Κολασσαεῖς, αὐτὸ ἄλλο τι δὲν ἐντραπῶν καὶ διορθωθῶν, καὶ ἐντραπῶν τὸν ἑαυτὸν τῆς· οἱ τινὲς, ἄλλως μὲν πρότερον ἐδιδάχθησαν τὴν Πίσιν, καὶ παρέλαβον τὸν Χριστὸν, ἄλλως δὲ τώρα τὸν φρονῶσι. Ὁ μὲν ἔν λόγος ἔπος, ἥτοι „τὸ καθὼς ἐδιδάχθητε“ εἶναι ὡσανὶ Θεμέλιον τῆς Πίσεως τῶν Κολασσαέων, τὸ δὲ, νὰ περισσεύον, εἶναι ἡ ἐπὶ τῷ Θεμέλιῳ τέτρω οἰκοδομὴ· ἐπειδὴ δυνάμει πρέπει τινὰς Χριστιανὸς νὰ ἀγαθὴν ἔξω ἀπὸ τὰ παραδεδομένα διδάγματα τῆς Πίσεως, ἀλλὰ μόνωντας εἰς αὐτὰ, νὰ προκόπῃ, καὶ νὰ φιλοτιμηταὶ μᾶλλον νὰ δείχνῃ καὶ κάποιαν περὶ σφειαν καὶ αὐξήσιν εἰς αὐτὰ, ἀρχαίῶν τας τὸν Θεόν, διὰ τὴν ἡξίωσιν ἡμᾶς τὴν ταπεινὰς ἀνθρώπων, τοιαύτῃ μεγάλῃ χάρι, καὶ νὰ μὴ ἐπιγράψῃ εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς τὴν προκοπὴν ταύτην, καὶ αὐξήσιν.

8. „Βλέπετε μήτις ὑμᾶς ἔσαι ὁ συλαγωγῶν“.

Βλέπετε, λέγει, καὶ προσέχετε καλὰ Χριστιανοὶ, μήπως εἰσέλθῃ τις, ὅπως νὰ σᾶς πλανήσῃ ἀπὸ τῆς Πίσεως· ὁ ποιῶν γὰρ εἶναι κλέπτης, καὶ ἔρχεται κρυφίως, καὶ σκάπτει ἀπὸ κάτω τὰς πόδας, χωρὶς νὰ τὸ ἀισθάνεσθε· καὶ ταῦτα ποιεῖ, διὰ νὰ σᾶς συλαγωγῇ, ἥτοι διὰ νὰ κλέψῃ, καὶ νὰ ἀπατήσῃ τὸν νῦν σας, χωρίζοντας αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἀλήθειαν τῆς Εὐαγγελίᾳ· προσέχετε λοιπόν.

„Διὰ τῆς φιλοσοφίας, καὶ κενῆς ἀπάτης“.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα δείχνει ὁ Παῦλος εἰς τὰς Χριστιανὰς τῆς ἐράτης, διὰ μέσου τῆς ὁποίας ἔρχεται ὁ κλέπτης, καὶ πλάνος ἀνθρώπος, ἡ ὁποία ἐράτα αὕτη, εἶναι ἡ ἑξωθεν φιλοσοφία· ἐπεὶ δὲ τὸ ὄνομα τῆς φιλοσοφίας εἶναι σεμνόν, καὶ ἐπαινετὸν κοινὰ εἰς τὰς πολλὰς, διὰ τὸ ἐπρόσθεσε καὶ τὸ, κενῆς ἀπάτης (1), δι' ὃ, τι εἶναι καὶ καλὴ ἀπάτη, περὶ τῆς ὁποίας ἔλεγε πρὸς τὸν Θεὸν ὁ Ἰερεμίας· „ἠπάτησάς με Κύριε, καὶ ἠπατήθην“· (Ἱερ. κ'. 7.) ὁποία ἦν καὶ ἡ ἀπάτη, μετὰ τὴν ὁποίαν ἠπάτησεν ὁ Ἰακώβ Ἰσαὰκ τὸν πατέρα του, καὶ ἔλαβε δικαίως τὴν εὐλογίαν, τὴν ἀρμόζουσαν εἰς τὸν πρωτότοκον αὐτοῦ ἵδὼν τὸν Ἡσαΐ, (Γεν. κζ'.) (2)· τὸ ποιῶν δὲ εἶδος τῆς ἀπάτης, δεῖν πρέπει εἰδὲ νὰ ὀνομάζῃ τις ἀπάτην, ἀλλὰ οἰκονομίαν.

„Κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν ἀνθρώπων“.

Βλέπετε, ὦ ἀγαθῶσα, πόθεν γεννᾶται ἡ ἀπάτη; διὰ τί, λέγει, ἐμβαίνει μετὰ εἰς τὴν Πίσεως, καὶ εἰς τὰ λόγια τῶν Γραφῶν, οἱ σφαλεροὶ λογισμοί, καὶ αἱ παραδόσεις τῶν ἀνθρώπων· διὰ τὰ γὰρ καὶ αἰρέσεις, αἱ αἰρέσεις ὀνομάζονται, διὰ τί εἶναι δόξα, καὶ γινώμην ἀνθρώπων· ἡ δὲ τῶν Χριστιανῶν Πίσις δεῖν εἶναι δόξα, καὶ γνώμην ἀνθρώπου· διὰ τὸ εἰδὲ τοιοῦτον ὄνομα θέλει λάβῃ, καὶ νὰ ὀνομασθῇ αἵρεσις.

„Κατὰ τὰ σοιχεῖα τοῦ κόσμου“.

Μὲ τὰ λόγια ἀρχινᾷ ὁ Παῦλος διὰ νὰ ἐλέγχῃ τὰς παρατηρήσεις τῶν ἡμερῶν, τὰς φυλαττομένας ἀπὸ τῆς Κολασσαεῖς, σοιχεῖα κόσμου ὀνομάζοντας τὸν ἥλιον, καὶ τὴν σελήνην· διὰ μέσου γὰρ αὐτῶν φαίνονται, ὅτι γίνονται αἱ ἡμέραι θερμαί, ἡ ψυχραί, ὑγραι, ἡ ξηραί, ἡ ἄλλας διαθέσεις φυσικὰς λαμβάνουσι. Δεῖν εἶπε δὲ ἡμερῶν παρατηρήσεις ξεχωριστά, ἀλλὰ ἀναφέρει ὅλον τὸν κόσμον ὅμῃ, διὰ νὰ δείξῃ ἐκ τούτων, τὴν τῶν κόσμων ὀλιτεῖαν· διὰ τί αὐτὸς ὁ κόσμος ἦναι ὀλιτελής, καὶ εἴνα εἰδὲν, πολλῶν μᾶλλον τὰ τῶν κόσμου σοιχεῖα (3).

„Καὶ

(1) Κλήμης δὲ ὁ Στρωματὴς ἐρμηνεύων τὸ Ἀποστολικὸν πᾶν· „Βλέπετε μήτις ὑμᾶς ἔσαι ὁ συλαγωγῶν“, διὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ κενῆς ἀπάτης· ἐρωτᾷ ποία εἶναι ἡ φιλοσοφία αὕτη; καὶ ἀποκρίνεται, ὅτι εἶναι ἡ Ἐπικούρειος· ἐπεὶ δὲ αὕτη ἀναρᾷ τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπαρᾷ τὴν ἡδονὴν, καὶ ὁποία ἄλλη ἀκόμη εἶναι ποιαῦτα, ἥτις ἐτίμησε καὶ σοιχεῖα, καὶ δεῖν ἔβαλεν ἐπάνω ἐς αὐτὰ, τὴν ποιητικὴν αἰτίαν (τὸν Θεὸν δηλ.) μὴτε ἐφαντάσθῃ τὸν Δημιουργόν. (Λόγ. α'. τῶν Στρωματῶν.) Ὁ δὲ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς, κενὴν ἀπάτην λέγει τὴν φιλοσοφίαν, ὅτι χηματὶ κατεπλήσθη, καὶ παιδαγῶγη λόγων, μακρὰν τῆς ἀληθείας ἀφίστηται. Τοιαύτη δὲ φιλοσοφία, καὶ κενὴ ἀπάτη εἶναι καὶ ἡ πιδανολογία τῶν νεωτέρων αἰδῶν· ὅθεν ὅσοι Χριστιανοὶ, κατὰ περιστάσιν, καὶ ἀνάγκην, τύχοι νὰ συνανασφράσσονται μετὰ τῶν ποιῶν, πρέπει πάντοτε νὰ ἔχων ἐν τῇ ἐνδυμνήσιν τὴν τῆς παραγγελίαν ταύτην τῆς Ἀπο-

στόλου, λέγοντες ὁ καθὼς ἐν ἐαυτῷ, καὶ ἐπάδοντες ὡσαν μίαν σωτήριον ἐπαγγελίαν· „Βλέπετε μήτις ὑμᾶς ἔσαι ὁ συλαγωγῶν διὰ τῆς φιλοσοφίας, καὶ κενῆς ἀπάτης“.

(2) Εἶπον δὲ, ὅτι δικαίως ἔλαβεν ὁ Ἰακώβ τὴν ἀρμόζουσαν εὐλογίαν ἐκ τῶν πρωτότοκων τῶν ἀδελφῶν Ἡσαΐ· διὰ τί προλαβὼν ὁ Ἰακώβ ἠγόρασε τὴν πρωτοτοκίαν τῷ Ἡσαΐ, δὲς εἰς αὐτὸν πηνῶντα διὰ νὰ φάγῃ, τὴν ἐφημέριον κόκκινον φακίαν· „ἀπέδωκε γὰρ φησὶν ὁ Ἡσαΐ τὴν πρωτοτοκίαν τῷ Ἰακώβ, Ἰακώβ δὲ ἔδωκε τῷ Ἡσαΐ ἄρτον, καὶ ἐφημα φακῆς, καὶ ἔφαγε καὶ ἐπὶ τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ ὡχέτω“ καὶ ἐφάδισεν Ὁσαΐ τὴν πρωτοτοκίαν“. (Γεν. κζ'. 33.)

(3) Ὅρα ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τῆς πρὸς Γαλάτας, καὶ αὐτὰ σοιχεῖα πᾶς ἐρμηνεύονται ἐν Κεφαλ. δ'. Στίχ. 3. καὶ 9. Ὅρα καὶ ἐν τῇ ὑπόθεσιν τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης ἐν τῇ ἀρχῇ, πᾶς ἐλαττοῦν τινες Ἰουδαῖοι τὸν ἥλιον, καὶ τὴν σελήνην, ὡς θεοὺς.

„Καὶ ὁ κατὰ Χριστόν“.

Καὶ αὖ, λέγει, ἦτον δυνατὸν εἰς ἐσᾶς, ὁ Κολασσαεὺς, νὰ δαλῶτε εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν, καὶ τὸν Χριστόν, καὶ τὰ σοιχεῖα τῆς κόσμου, πάλιν δεῦρ ἔπρεπε νὰ πείθεσθε, καὶ νὰ δαλῶτε εἰς τὰ σοιχεῖα, ἀλλ' ἔπρεπε μόνον τὸν Χριστόν νὰ δαλῶτε· τῶρα δὲ ὅπου καὶ τὰ σοιχεῖα παύται, καὶ αἱ παρατηρήσεις τῶν ἡμερῶν, σὰς χωρίζουν τελείως, καὶ σὰς ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὸν Χριστόν, πόσω μάλλον πρέπει νὰ μὴ ἀκολουθῆτε, καὶ νὰ δαλῶτε ταῦτα; αἱ παρατηρήσεις δὲ αὐταὶ τῶν ἡμερῶν, ὅχι μόνον ἦτον νόμιμα τῶν Ἑβραίων, ἀλλὰ καὶ τῶν Ἰουδαίων· καὶ αἱ μὲν τῶν Ἑβραίων παρατηρήσεις, εἶχαν τὴν ἀρχὴν αὐτὰν ἀπὸ τῆς φιλοσοφίας, αἱ δὲ τῶν Ἰουδαίων, ἀπὸ τὸν Νόμον.

9. „Ὅτι ἐν αὐτῷ κατοικῇ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς Θεότητος σωματικῶς“.

Τετέστιν, ὅ,τι εἶναι ὁ Θεὸς Λόγος, ἐν τῷ Χριστῷ κατοικῇ σωματικῶς (1). Ἀκούοντας δὲ ἐσὺ, ὅτι ἐκατοίκησεν εἰς τὸν Χριστόν ὁ Θεὸς Λόγος, διὰ τὸ νὰ μὴ νομίσης ὅτι ἐνεργήθη ὁ Χριστὸς μόνον ἀπὸ τὸν Θεόν, ἥτοι πῶς ἔλαβον ἐνέργειαν μόνον θείαν, καὶ χάριν, καθὼς οἱ Προφῆται, ὡς ἐβλασφήμει ὁ Νεσόριος· (ἐκατοίκει γὰρ καὶ εἰς ἐκείνους ὁ Θεός, κατὰ τὸ· „Ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐμπεριπατήσω“.) (Λόγ. κς'. 12.) διὰ τὸ νὰ μὴ νομίσης, λέγω, ἐσὺ ταῦτο, διὰ ταῦτο ἐπρόσθεσον ὁ Παῦλος καὶ τὸ σωματικῶς, ἥτοι δεῦρ εἶναι ὁ Χριστὸς μερικὴ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ὅσια καὶ φύσις Θεοῦ· καὶ λέγεται Χριστός, καθ' ὃ ἐσωματώθη ὁ Θεὸς Λόγος, καὶ ἐγένετο μία ὑπόστασις ὅμῃ μὲν τὸ πρόσλημα τῆς ἀνθρωπότητος· καὶ γὰρ ἐσαρκώθη ὅλος, καὶ μετὰ τὸ Πατρὸς ἐστὶν ὅλος, καὶ σώματι περιγραφὸς ὢν, τῇ Θεότητι ἦτον ἀπερίγραπτος· ἡ νοεῖται καὶ ἐτίθεται, κατὰ τὸν Ἁγίον Κύριλλον τὸν Ἀλεξανδρείας· ὅτι ὁ Θεὸς Λόγος ἐνοίκησεν εἰς τὸν Χριστόν, καθὼς ἐνοικεῖ καὶ εἰς τὸ σῶμα ἢ ψυχὴ· ἐνοικεῖ δὲ εἰς τὸ σῶμα ἢ ψυχὴ, ἐκὶ σχετικῶς, ἀλλ' ἐσιωδῶς, καὶ ἀδιαίρετως, καὶ ἀσυγχύτως· ἀλλὰ ἡ μὲν ψυχὴ χωρίζεται ἀπὸ τοῦ σώματος μὲν τὸν θάνατον, ὁ δὲ Θεὸς Λόγος, ἐδέποτε ἐχωρίσθη ἀπὸ τῆς προσληφθεῖσαν ἀνθρωπότητος, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν τάφον ἦτον μαζί μὲν τὸ σῶμα, καὶ ἐφύλαττεν αὐτὸ ἀδιάφθορον· καὶ εἰς τὸν ἄδην ἦτον μαζί μὲν τῇ ψυχῇ, κηρύττωντας εἰς ὅλας τὰς ἐκεῖ διεσκομμένας ψυχάς, ὡς λέγει ὁ κορυφαῖος Πέτρος· „ἐν ᾧ καὶ τοῖς „ἐν φυλακῇ πνέουσιν πορεύεσθαι ἐκήρυξε“ (ἀ. Πέτ. γ'. 19.) ἥτοι δίδωντας εἰς τὰς ἐκεῖ αἰχμαλώτους ἐλδοθερίαν, καὶ ἄφεσιν, καθὼς προσφίθευτον ὁ Ἡσαΐας· „Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμέ, ὅθεν ἐχειρῇ μου, ἀγγελίσασθαι πτωχοῖς ἀπέσταλκέ με, κηρύξαι αἰχμαλώτους ἄφεσιν“ (Ἡσα. ξα'. 1.) Καὶ διὰ τὸ εἰπῶ συνηθώς, ἑνώσις ἦτον τῷ Θεῷ Λόγῳ μετὰ τῆς Θεοῦποςάτης αὐτῆς ψυχῆς, καὶ τοῦ σώματος, ἀκόμη καὶ ὅταν αὐτὰ ἐχωρίσθησαν ἐκ ἀπὸ τοῦ ἄλλο, εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἐκείνης, καὶ τεινέμεν θανάτου· καὶ τὸ μὲν σῶμα ἦτον ἐν τῷ τάφῳ, ἡ δὲ ψυχὴ ἦτον ἐν τῷ ἄδῃ (2).

10. „Καὶ

(1) Ὅρα καὶ εἰς τὴν ἀ. Κεφαλ. τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης στίχ. 19. πῶς ἐρμηνεύεται τὸ „ὅτι ἐν αὐτῷ ἀνέκει·“ „σε πᾶν τὸ πλήρωμα κατοικῇσω“· Ὁ δὲ Θεοδώριτος οὕτως ἐρμηνεύει τὸ ῥητὸν τοῦτο· „δηλώσαι θέλων ὁ Θεὸς Ἀπόστολος τῷ Νόμῳ, καὶ τῆς χάριτος τὸ διάφορον, τῇ τῶν σοιχεῶν πτωχείᾳ παρατεθείκε τὸν Χριστόν, καὶ δὲξαι τὴν υπερβολὴν ἐκ παραλήλου βελομένου, προσέθηκεν, ὅτι ἐν αὐτῷ κατοικῇ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς Θεότητος σωματικῶς“· πετέστιν ὡς ἐν ἰδίῳ σώματι· ἡ γὰρ μερικὴν τινα χάριν φησι, Μωσὴ παραπλησίως ἐδέξατο· ὁ Θεὸς γὰρ ἐστὶν ἄνθρωπος, καὶ τὸ ὁρώμενον πᾶν, πᾶσαν ἔχει ἡνωμένῳ τῷ Μονογε- νῶς τῷ Θεότητι“.

(2) Διὰ ταῦτα, ἄλλοι μὲν ἀπὸ τῶν Θεοφόρων Πατέρων παρομοιάζουν τὴν μετὰ τῆς ἀνθρωπότητος ἐνώσιν τῷ Θεῷ Λόγῳ, μὲν τῷ ἐνώσειν τῆς πυρὸς καὶ τοῦ σιδήρου,

ὡς ὁ Βασίλειος· ὅταν δηλαδὴ ὁ σίδηρος ἕλος πυρακτωθῇ ὑπὸ τῆς πυρὸς· ἄλλοι δὲ μὲν τῷ ἐνώσειν τῶν δένδρων, καὶ τῇ ἐν αὐτῷ ἐγκυρτρίζομεν ἐκλογένῳ δένδρῳ, ὡς ὁ Θεοδώριτος· καὶ ἄλλοι, μὲν τῷ ἐνώσειν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, ὡς ὁ Ἀθανάσιος ὁ Ἀλεξανδρείας, καὶ ὁ θῆος Κύριλλος ἀνωτέρω· καὶ ἄλλοι μὲν τῷ φανῆναι τῇ σημαντικῇ ἐνώσει, ὡς ὁ ἱερός Ἀύγουστίνος· ἐδὲν ἅμῃ παραένημα, καὶ ὁμοίωμα εὐρίσκειται ἐν τῇ φύσει, ὅπου νὰ ὁμοιάζῃ κατὰ ἀκρίβειαν μὲν τῷ ἐνώσειν τῷ Θεῷ Λόγῳ, καὶ τῆς ἀνθρωπότητος· ἀλλὰ πάντα τὰ φυσικὰ ὁμοιώματα, εἶναι ἐλάττωνα αὐτῆς. Λέγεται δὲ παρὰ τῷ Οἰκουμένῳ καὶ ταῦτα· Καὶ πᾶς εἶναι δυνατὸν, καὶ εἰς τῷ σάρκα νὰ κατοικῇ ἐσιωδῶς ὁ Θεὸς Λόγος, καὶ νὰ ᾖ ἡμετέριος μὲν αὐτῇ κατ' ὑπόστασιν, νὰ εὐρίσκειται δὲ καὶ πανταχῇ, πληρῶν τὰ πάντα, χωρὶς νὰ περι- κλείεται ἐς τὴν σάρκα· Εἰς λύσιν τῆς ἀπορίας ταύτης,

10. „Καὶ ἔσε ἐν αὐτῷ πεπληρωμένοι“.

Ως καὶ τί θαυμασὸν λόγον εἶπεν ἐδῶ ὁ ἐρανοβίμων Παῦλος! δὲν ἔχετε, λέγει, ἐσεῖς οἱ ἐν Κολασσαῖς Χριστιανοὶ τίποτε ὀλιγώτερον ἀπὸ τὸν Χριστόν, ἀλλὰ εἰσθε καὶ ἐσεῖς γεμάτοι ἀπὸ τῆς χάρις τοῦ αὐτοῦ Θεοῦ· πλὴν ἐν αὐτῷ ἔχετε τὴν χάριν ταύτην, ἣν διὰ μέσας τὰ προσλήμματος τοῦ ἀνθρωπότητος· ἐπεὶ γὰρ ἡ φύσις ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων ἐνώθη κατ' ὑπόστασιν μετὰ τὸν Θεὸν Λόγον, διὰ τὸ καὶ ἡμεῖς ἐκοινωνήσαμεν ἐν αὐτῷ καὶ δι' αὐτὴν τῆς Θεῆς φύσεως, καθὼς λέγει ὁ Κορυφαῖος Πέτρος· „Ἰνα διὰ τῶν γενησθε Θεῆς, κοινωνοὶ φύσεως“· (β'. Πέτρ. α'. 4.) ἦτοι κοινωνοὶ ἐγίναμεν, ὅχι τῆς τῆς Θεῆς φύσεως, ἀπαγε! ἀλλὰ τῆς χάριτος, καὶ ἐνεργείας, τῆς ἀχωρίστως συνύστες τῇ φύσει τῆς Θεῆς· πανταχῶς γὰρ ὁ Παῦλος θέλει νὰ φέρῃ ἡμᾶς πρὸς τὸν Χριστόν· διὰ τὸ καὶ ἀλλὰ λέγει· „Συνήγειρε, καὶ συνεκάθισεν ἡμᾶς ἐν τοῖς ἐπερανίοις ἐν Χριστῷ“· (Εφ. β'. 5.) καὶ πάλιν· „Εἰ ὑπομένομεν, καὶ συμβασιλεύσομεν“· (β'. Τιμοθ. β'. 12.) καὶ ἀλλὰ τοῦ· „κληρονόμους μετὰ Θεοῦ, συγκληρονόμους δὲ Χριστοῦ“ τοὺς Χριστιανοὺς ὀνομάζει. (Ῥωμ. ἡ. 17.)

„Ὅς ἐσιν ἡ κεφαλὴ πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας“.

Δὲν λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος τὸν Χριστόν κεφαλὴν πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας τῶν ἀγγελικῶν δυνάμεων, ὡς ὁμοούσιον ὄντα μετὰ αὐτῶς κατὰ τὴν Θεότητα, ἀλλ' εἶπεν αὐτὸν κεφαλὴν τῶν Ἀγγέλων, ὡς αἰτίον αὐτῶν, καὶ δημιουργόν, καθὼς εἶπομεν ἀνωτέρω (1)· πῶς λοιπὸν, λέγει, ἐσεῖς οἱ Κολασσαεῖς ἀφήσατε τὸν Χριστόν, καὶ προσρέχετε εἰς τοὺς Ἀγγέλους, τῶν ἐποίων εἶναι κεφαλὴ, καὶ δημιουργὸς ὁ Χριστὸς κατὰ τὴν Θεότητα; Μὲν τὰ λόγια δὲ ταῦτα κηρύττει, καὶ καταβάλλει τὸ αἰρετικὸν δόγμα, ὅπως εἶχον, νομίζοντες ὅτι ἐπροσφέρθησαν εἰς τὸν Θεὸν διὰ μέσας τῶν Ἀγγέλων, καὶ ὅχι διὰ μέσας τῶν Χριστῶν.

11. „Ἐν ᾧ καὶ περιετμήθητε περιτομῇ ἀχαροποιήτω“.

Τὴν θαυμαστὴν ἐνεργεσίαν τῶν Χριστῶν λέγει ὁ Παῦλος ἐδῶ, τὴν ὁποῖαν ἐνήργησεν εἰς ἡμᾶς τοὺς Χριστιανούς· ἐπεὶ δὲ δὲν ἐνεργεῖ τὴν πνευματικὴν περιτομὴν τῶν Χριστιανῶν ἀνθρώπων χερεῖ, καθὼς ἐνήργει τὴν σωματικὴν περιτομὴν τῶν Ἰσρααλίων· ἀλλὰ ἐνεργεῖ αὐτὴν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· καὶ δὲν περιτέμνει μέρος καὶ μέρος τῶ ἐξω σώματος, ἀλλὰ περιτέμνει ὅλον τὸν ἔσω ἄνθρωπον, διὰ μέσας τῶ Ἁγίου Βαπτίσματος.

„Ἐν τῇ ἀπεκδύσει τοῦ σώματος τῶν ἁμαρτιῶν τῆς σαρκὸς, ἐν τῇ περιτομῇ τῶ Χριστοῦ“.

Εκεῖ μετὰ εἰς τὴν σωματικὴν περιτομὴν ἐκδύετο καὶ ἀπέβαλλεν ὁ περιτεμνόμενος Ἰσρααλίτης ἐν ᾧ μόνον μόνον τῶ σώματος, ἐπεὶ καὶ ἀφαιρεῖτο τὸ κάλυμμα τῆς σαρκὸς, ὅπερ

ποιῶσιν λέγει, πρέπει νὰ νοήσωμεν ὅτι ἐγένετο, ἐποῖον γίνεται καὶ ἡμεῖς τὸ φῶς τῆς ἡλίου· (ἀγκαλὰ καὶ κάθε παρὰ δόγμα ἀσθενῶν, ὡς εἶπομεν, κατωτέρω εἶναι ἀπὸ τῆς ἀληθείας καὶ τῆς θείας πράξεως) καθὼς λοιπὸν τὸ πρῶτον φῶς ἡμεῖς τῆς ἀρχῆς, ὅπως αὐτὸν τρόπον σινὰ καὶ ἀσώματον, ἐνώθη μετὰ τὸ σῶμα τῆς ἡλίου, ἥτοι τὸν δίσκον, καὶ ἐγένετο ἐνσώματον καὶ ὕλην· πλὴν καὶ εἰς τὸ σῶμα τοῦ ἡλίου εὐρεσκόμενον τὸ φῶς, δὲν περιελκνέται, οὕτως ἐμποδίζεται ἀπὸ τοῦ νὰ φωτίσῃ πᾶν· ἐπὶ καὶ ὁ Θεὸς Λόγος, ἁσάρκως πρότερον ὢν, ἀφ' ἐκείνου μετὰ τὴν σάρκα, δὲν ἐμποδίζεται καὶ ἀπὸ τοῦ νὰ ἦναι ἐνωμένος κατ' ὑπόστασιν μετὰ τῆς σαρκὸς, καὶ πάλιν νὰ μὴ περιελκνέται ἐν αὐτῇ, ἀλλὰ πᾶν πᾶν πληροῖ· διὰ τὸ νομίζω, ὅτι ὁ Κύριος ὀνομάζει τὸν αὐτὸν τῶ

φῶς· (Ἰωάν. ἡ.) καὶ ὁ Μαλαχίας διὰ τῆς πᾶν ὀνόμασεν Ἡλίον δικαιοσύνης. (Μαλαχ. δ'.)

(1) Ἦνεν εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῶ „πρωτότοκος πάσης κτίσεως“· (Κεφ. α'. σίχ. 15.) ποῖοι δὲ τῶν Θεολόγων λέγουσιν, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι κεφαλὴ καὶ τῶν Ἀγγέλων, κατὰ τὴν αὐτὴν ψυχὴν αὐτοῦ, τὴν συγγενὴ τοῖς Ἀγγέλοις κατὰ τὴν αὐτὴν αὐλίαν, καὶ ἀπλῶς, πῶς εἶναι κεφαλὴ τῶν Ἀγγέλων, κατὰ τὴν ἀνθρωπότητά τῶ, ὡς ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς, καὶ ἐξουσίας ἀναβάς μετὰ τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ πρῶτος καὶ ἡγεμὼν καὶ ἐξουσιαστὴς πάντων τῶν κτισμάτων· γενοῦς μετὰ τῶν Ἀναστάσεων καὶ ὅρα τὴν ἐρμηνείαν τοῦ· „Καὶ αὐτὸν εἶδον κεφαλὴν, ὑπὲρ πάντα τῇ Ἐκκλησίᾳ“· (Εφ. Κεφ. α'. σίχ. 22.)

ὅπερ ἦσαν ἡ ἀκροβυστία (1)· ἐδῶ δὲ εἰς τὴν πνευματικὴν περιτομὴν, ἐκδιώκεται ὅλον τὸ σῶμα τὰς ἀμαρτίας, τὰς ὁποίας πράττομεν διὰ τοῦ σώματος· τὴν τοιαύτην δὲ πνευματικὴν περιτομὴν, δυνάμει ὁ Νόμος, ἀλλὰ ὁ Χριστός, διὰ μέσου τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος, μετὰ τὴν μᾶς ἐκδιώκῃ ἀπὸ τῆς παλαιᾶς ἀμαρτωλῆς ζωῆς, τὴν οὖσαν ὅλῃν σαρκικῇ, καὶ ἐμπαθεῖ.

12. „Σωτηφέντες αὐτῷ ἐν τῷ Βαπτίσματι“.

Εκεῖνο, ὅπου ἐκάλεσεν ὁ Ἀπόστολος ἀνωτέρω περιτομῇ, τώρα ἐδῶ ὀνομάζει τάφον, φανερόντως μετὰ τὸ, εἶνα μεγαλύτερον πρᾶγμα ἀπὸ τῆς περιτομῆς· ἐπειδὴ εἰς τὸν πνευματικὸν τῶτον τάφον τοῦ Βαπτίσματος, δυνάμει ῥίπτεται τὸ ἀποτμηθέν μέλος, καθὼς ἐρρίπτεται εἰς τὴν πᾶν Ἰσδαίων περιτομῇ, ἥντιν δυνάμει ῥίπτονται εἰς αὐτὸν αἱ ἀποτμηθεῖσαι ἀμαρτίαι, ἀλλὰ φθείρονται τελείως, καὶ χάνονται εἰς αὐτὸν. Ὅποιος λοιπὸν βαπτισθῇ, αὐτὸς συζητάπεται μαζί μετὰ τὸν Χριστὸν εἰς τὴν Ἁγίαν Κολυμβήθραν, ὡσὰν εἰς τάφον, ἐκκορίζοντας τὴν τριήμερον ταφὴν τῆς Κυρίας, διὰ μέσου τῶν τελῶν καταδύσεων, καὶ ἀποθαίνωντας, ὅσον κατὰ τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, τὸν ἐμπαθεῖ, καὶ ἀμαρτωλὸν (2).

„Ἐν ᾧ καὶ σωτηγέρθητε διὰ τῆς Πίσεως τῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ τοῦ ἐγάραντος αὐτὸν ἐκ νεκρῶν“.

Τὸ Ἅγιον Βάπτισμα δυνάμει εἶναι μόνον τάφος τῶν βαπτιζομένων, ἀλλὰ εἶναι καὶ ἀνάστασις αὐτῶν. Πῶς, καὶ μετὰ τίνα τρόπον; διὰ μέσου τῆς Πίσεως· δι' ὃ, τι ἡμεῖς οἱ βαπτισθέντες Χριστιανοί, ἐπειδὴ καὶ ἐπιστάσαμεν εἰς τὴν δυνάμιν, καὶ ἐνεργεῖαν τοῦ Θεοῦ, ἡγούμενοι, ὅτι ὁ Θεὸς δυνάμει τὴν μᾶς ἀνάστη, καὶ εἰς τὸ ἐχόντες παράδειγμα τὸν Χριστὸν, τὸν ὁποῖον ἀνέστη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, ἐξῆς ἀνέστημεν κατὰ δύο τρόπους, εἴτε μὲν, διὰ τὴν πίσωμεν καὶ ἐλπίζομεν ἀνάστασιν, καὶ διὰ τῆς πίσεως, καὶ ἐλπίδος ταύτης, ἀπὸ τώρα φαινόμεθα ὅτι ἐτύχαμεν τὴν ἀνάστασιν, ἀγκαλὰ καὶ εἰς τὸ μέλλον αὐτὴ ἔχει τὴν γὰρ πρᾶγματικῶς εἰς ἡμᾶς· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν πνευματικῶς καὶ ψυχικῶς ἀπερρίψαμεν τὴν νεκρῶσιν τῶν ἔργων τῆς ἀμαρτίας, καὶ ἀνέστημεν κατὰ τὴν ἐνέργειαν ζωῆς, καὶ ἀπάθειαν· τὸ ὁποῖον τὸ φανερόν καὶ ἀπολύτως ὁ Ἀπόστολος.

13. „Καὶ ὑμᾶς νεκρὰς ὄντας τοῖς παραπτώμασι, καὶ τῇ ἀκροβυστίᾳ τῆς σαρκὸς ὑμῶν, συνεζωοποίησε σὺν αὐτῷ“.

Ο μὲν Χριστός, λέγει, σωματικὸν θάνατον ὑπομείνας, ἐζωοποιήθη, καὶ ἀνέστη ἀπὸ τὸν Πατέρα· ὅχι πῶς αὐτὸς ἦτον ἀδιώκων τὴν ζωοποίησιν, καὶ τὴν ἀνάστησιν τὸν ἑαυτὸν τε, ἀλλὰ διὰ τὴν ὅλα τὰ ἐδικά τε τὰ ἀναφέρει εἰς τὸν Πατέρα· ὅτι γὰρ καὶ αὐτὸς ἀνέστη τὸν ἑαυτὸν τε, μόνος τε τὸ λέγει· „λύσατε τὴν Ναὸν τῶτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτὴν“· (Ἰω. β'. 19.) καὶ αἱ Πράξεις λέγουσιν· „οἷς καὶ παρέστησεν ἑαυτὸν ζῶντα, μετὰ τὸ παθεῖν αὐτὸν“· (Πράξ. α'. 3.) Ἐσεῖς δὲ λέγει, οἱ Ἑθνηκοὶ Κολασσαεῖς, οἱ νεκροί, καὶ πεθανομενοί ὄντες ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας, καὶ οἱ ὄντες ἀπερίτμητοι, ἦτοι οἱ ἔχοντες πολὺ καὶ περιττὸν

(1) Ὅρα δὲ καὶ τὴν ἐρμηνείαν τῆς 25. εἰχ. πρὸς Ῥωμ. Κεφ. β'. καὶ τὴν εἰς ἐκάνον ὑποσημείωσιν. Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει· „ἀποθέσιν ἐν τῶν ἔργων τῆς σαρκὸς, συμβολικῶς ὑποσημαίνει τὸ Βάπτισμα, κατὰ τὸν Ἀπόστολον λέγοντα· „ὅτι περιετμήθητε περιτομῇ ἀκροβυστίας, ἐν τῇ ἀπεκρύψει τοῦ σώματος τῶν ἀμαρτιῶν, περὶ τῆς σαρκὸς ἐν τῇ περιτομῇ τοῦ Χριστοῦ, σωτηφέντες αὐτῷ ἐν τῷ Βαπτίσματι“· καὶ οἷον καὶ καθάριστον ἐστὶ ψυχῆς, τὸ ἀπὸ τῆς σαρκικῆς φρονήματος αὐτῇ προσγενομένη ῥύψις, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ὅτι πλουτὶς μετὰ ὑπὲρ χάριτος λαοκρανθίσματα“· (Κεφ. ιε'. περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος)

(2) Οὐ μόνον τὴν ταφὴν τῆς Κυρίας ἐκονίζετο τὸ Ἅγιον Βάπτισμα, ἀλλὰ καὶ τὴν εἰς αὐτὴν καταβάσιν· ὅθεν ἔπειτα ὁ μέγας Βασίλειος· „πᾶσι ἐν καθάρσει τῶν εἰς αὐτὴν καταβάσιν; μιμνήμενοι τῇ ταφῇ τοῦ Χριστοῦ· οἷον γὰρ ἐνθάπτεται τῷ ὕδατι τῶν βαπτιζομένων τὸ σῶμα“· Καὶ ὁ ἁγιώτατος Χρυσόστομος· „Καὶ τὸ βαπτίζεσθαι καὶ καταδύεσθαι, ἕνα ἀναγεῖναι, πᾶσι εἰς αὐτὴν καταβάσιν ἐστὶ συμβολὴν, καὶ ὅτι ἐκείθεν ἀνάσσει“· (Ὁμιλ. μ'. εἰς τὴν α'. πρὸς Κορινθ.) Ὅρα καὶ τὴν ἐρμηνείαν τῆς 4. εἰχ. τοῦ ε'. Κεφαλ. τῆς πρὸς Ῥωμαίους.

ειπόν τὸ φρόνημα τῆς σαρκός, τὸ ὁποῖον σὰς ἐνέκρουεν· ἐσεῖς, λέγω, ποιῆτοι ὄντες ἐξω-
ποιήθητε μαζί με τὸν Χριστόν· διὰ τὴν καθὼς ἐκεῖνος ἀνέστη κατὰ τὸ σῶμα, ἐτζί καὶ ἐσεῖς
ἀνέστητε κατὰ τὸ Πνεῦμα· πλὴν βέβαια θέλετε ἀνασηθῆτε καὶ μετὰ τὸ σῶμα ἐν τῇ συντελείᾳ
τῶ κόσμου (1). Ὁ δὲ μέγας Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος λέγει, ὅτι καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον δὴ-
νᾶται ἐδῶ νὰ νοῦται ἡ νέκρωσις· ἐπειδὴ διὰ τὰς ἀμαρτίας σας, λέγει, ὀρίσκεσθε ὑποκά-
τω εἰς τὴν καταδίκην τοῦ θανάτου, καὶ ἐμέλλετε ἀποθανεῖν, διὰ τὸ ἀπὸ τῆς καταδίκης
ταύτης ὁ Χριστὸς σὰς ἠλθὲν ἑρῶσεν (2).

„Χαρισάμενος ἡμῖν (3) πάντα τὰ παραπτώματα“.

Ποῖα παραπτώματα μᾶς ἐχάρισεν ὁ Χριστός; ἐκεῖνα δηλαδὴ ὅσα ἐπρόξενον τῇ νέκρω-
σιν, καὶ τὸν θάνατον εἰς ἡμᾶς. Βλέπεις Χριστιανέ, ποίων κακῶν ἐμεθὰ ἄξιοι; ἤγαν θά-
νάτου, καὶ ἄδου, καὶ πῶς ὁ Χριστὸς ἀπὸ αὐτὰ μᾶς ἠλθὲν ἑρῶσεν (4);

14. „Ἐξαλλάξας τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον τῆς δόγματος, ὃ ἡμεῖς
ὑπεναντίον ἡμῖν“.

Επειδὴ εἶπεν ἀνατέρων ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ὁ Χριστὸς ἐχάρισεν εἰς ἡμᾶς τὰ παραπτώματα
μας, διὰ νὰ μὴ νομίσῃς ἐσὺ ὁ ἀναγνώσκων, ὅτι ἀφῆκεν αὐτὰ νὰ μένῃ, καὶ νὰ φαίνων-
ται, διὰ τὸ, λέγει, ὅτι δὲν πᾶ ἀφῆκε νὰ μένῃ, ἀλλὰ τελείως τὰ ἐξάλειψε, καὶ τὰ ἐσ-
βυσε· χειρόγραφον δὲ πρέπει νὰ ἰοῦσθαι, ἢ τὸν Νόμον, καὶ τὴν ὑπὲρ τοῦ Νόμου γεννομένην
διὰ τοῦ σώματος ὁμολογίαν, τῇ ὁποίᾳ ἔκαμεν, ὡσαύτῃ αὐτὸν ἰδιόγραφον γράμμα, ὁ Ἰσραη-
λιτικὸς λαὸς πρὸς τὸν Μωϋσῆν, εἰπόντες εἰς αὐτόν· „Πάντα ὅσα εἶπεν ὁ Θεός, ποιήσο-
μεν, καὶ ἀκούσαμεθα“· (Ἐξ. 19. 8.) ἢ τῇ φοβερικῇ ἐκείνῃ συνθήκῃ, καὶ συμ-
φωνίᾳ ὅσα ἔκαμεν ὁ Θεὸς μετὰ τὸν Ἀδὰμ, ἀφ' ὧς παραβῇ τῇ ζωοποιῶν ἐντολῇ, εἶ-
πεν εἰς αὐτόν· „ἢ δ' αὖτὴν ἡμέραν ζήσῃς ἀπ' αὐτοῦ, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε“ (Γεν. β'. 16.)
(5). ταύτῃ γὰρ τῇ φοβερικῇ συνθήκῃ ἐκράτει ὁ διάβολος ὡσαύτῃ αὐτὸν χειρόγραφον,
καὶ αὐτὴ ἐναντιόνητο εἰς ἡμᾶς, καὶ δὲν μᾶς ἄφινε νὰ ἀνανδρώσθαι καὶ νὰ ἐλθὲν ἑρῶσθαι,
μετὰ τὸ ἰὰ εἶχε τὸ δίκαιον (6). τὸ λοιπὸν τὸ χειρόγραφον ἐξάλειψεν ὁ Χριστὸς μετὰ
τὰ δόγματα, ἤγαν μετὰ τὴν Πίσιν, ἐπειδὴ ὅχι μετὰ ἔργα, ἀλλὰ μετὰ τὰ δόγματα τῆς Πίσεως τὸ
πᾶν ἐλύθη χειρόγραφον (7).

„Καὶ“

(1) Διὰ τὸ λέγει καὶ ὁ μέγας Μακάριος· „ἀνά-
στασις τῶν νεκρῶν ψυχῶν ἀπὸ τοῦ νῦν γίνεται“ ἀνά-
στασις δὲ τῶν σωμάτων, ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ“.
(Ὁμιλ. λς.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος, λέγει, ὅτι ὁ Ἀπόστολος ἀ-
κροβυσίαν τῆς σαρκὸς τῇ πονηρίᾳ ἐκάλεσε, διδάσ-
κων „ὡς ἡ μετὰ τὸ σώματος ἀκροβυστία, ὡς λαβὰ-
ται ποῖς ἐχυσιν, ἢ δὲ τῆς ψυχῆς, καὶ σώματι λυ-
μαίνεται καὶ ψυχῇ“· ἐκ δὲ τούτου δέκνυται ὡς ἡ τὸ σώ-
ματος περιτομή, ὡς τὸ πᾶν περιτεταγμένη· ὁρίσθαι·
„ἢ δὲ τῆς πονηρίας ἀφάρσεις, τῇ ἀληθείᾳ πραγμα-
τεύεται σωτηρίαν“.

(3) Ἐν ἄλλαις, ὑμῖν.

(4) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „πάντας ἡμᾶς ἀ-
νῆκεν ἡ ἀμαρτία“· αὐτὴ γὰρ ἡμῖν τοῦ θανάτου τῇ
ψυχῇ ἐπὶνεύει· ἀλλ' ὁ πᾶν ὅλων Θεὸς κοινωνῶν ἡμᾶς
ἀπέφινε τῆς τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ ζωῆς, καὶ τῶν ἀμαρ-
τημάτων ἡμῖν ἄφεισιν ἐδωκεν“.

(5) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος ἐρμηνεύων τὸ τὸ Ἡσαΐα
ἐκάντο· „ὡς πᾶς γράψαι πονηρίαν“ (Ἡσ. ι. 1.)
λέγει· „ὡς ἕκαστος ἢ ὑπὲρ ἑαυτοῦ συγγράφει, καὶ
ἀγαθὰ πράσσει, ἢ καθ' ἑαυτοῦ ποίων χειρόγραφα,
καπιτίθεται πονηρά· εἰν ὅτι χειρόγραφον, καθ' ἡ-

μῶν χειρογραφούμενον ὑπὸ τῶν ἡμετέρων χειρῶν, ὅ-
ταν πράξωμεν καὶ χείρονα· καὶ ἐστὶν ὑπὲρ ἡμῶν χη-
ρόγραφον, ὅταν πράσωμεν καὶ βελτίονα“.

(6) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Ἡγῶμαι ποῖναι καὶ
τὸ σῶμα ἡμῶν (τὸ ἐμπαρές δηλαδὴ) καλεῖσθαι χη-
ρόγραφον· διὰ τὸ γὰρ πᾶσαν παράνομον πολυμέ-
πραξιν· διὰ μὲν τῶν ὀφθαλμῶν, ἀκολούτως ὁρῶντες· διὰ
δὲ τῆς γλώττης, φθεγγόμενοι καὶ μὴ δέοντα· διὰ δὲ
τῶν ἀκοῶν, βλαβεράν διδασκαλίαν δεχόμενοι· ταῖς
δὲ χερσὶ, κλοπῇ, καὶ πλεονεξίᾳ, καὶ μισοφρονίᾳ πολ-
μῶντες· Ὁ ποῖναι Θεὸς Λόγος τὴν ὑμετέραν φύσιν ἀνα-
λαβὼν, πάσῃ αὐτῇ ἀμαρτίᾳ ἐλθὲν ἑρῶσεν,
καὶ ἐξήλειψε τὰ κακὰ ὑφ' ἡμῶν ἐν αὐτῇ γενόμενα πᾶν
ὀφληματὶν γράμματι· πῦστιν δὲ συγχρησάς τῷ
σαυρῷ προσηλωθῆναι, τὸ πάντων ἡμῶν ἐξέτισε χρέος·
καὶ τὸν Νόμον πεπληρωκώς, ἐκάνον μὲν ἑαυτοῦ, ὡς
Ἰουδαίους μετὰ πάλαι μόνοις γενόμενοι χρησίμους, ἡμῖν
δὲ ἁδμαῶς ἐπιτίθει· ἔδωκε δὲ ἡμῖν τὴν εὐαγγελικὰ
δόγματι, ἐν τῇ τῶν φυλακῇ τῇ σωτηρίᾳ ἡμῖν
ἐπαγγελάμενος“.

(7) Ὅρα καὶ τὸν 15. Στίχ. τοῦ β'. Κεφ. τῆς πρὸς
Εφεσ. πῶς ἐρμηνεύεται τὸ „τὸν Νόμον πᾶν ἐντολῶν
ἐν δόγμασιν κατηργήσας“.

Ddd

Epistole di S. Paolo. Tom. II.

„Καὶ αὐτὸ ἤρεν ἐκ μέσε, προσηλώσας αὐτὸ τῷ Σταυρῷ“.

Δεὺ ἐξάλειψε, λέγει, μόνον, καὶ ἔσβυσε τὸ κατ' ἡμῶν χειρόγραφον ὁ Χριστός, ἀλλὰ καὶ ἐσήκωσε αὐτὸ ἀπὸ τοῦ μέσου, ἥτοι τὸ ἔκαμιν ὅπως μὴδὲ νὰ φαίνεται· καὶ ἔπε εἰς ἡμᾶς τὸ ἔδωκεν, ἔπε αὐτὸς τὸ ἐφύλαξεν, ἀλλὰ καρφώσας αὐτὸ εἰς τὸν Σταυρὸν, κατεξέσχισεν εἰς πολλὰ κομμάτια, τὸ ὅποιον εἶναι ἴδιον νὰ κάμῃ ἐκεῖνος, ὅπως μετὰ χαρᾶς συγχωρήσῃ τινὸς τὸ χρέος, καὶ σχίσῃ τὴν χρεωσικὴν τε ὁμολογίαν· δι' ὃ, τι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἐμεῖθα ἐνοχοὶ, καὶ ὑποκείμενοι ὑποκάτω εἰς ἁμαρτίας, καὶ παιδείας· αὐτὸς δὲ ὁ ἀνυμάρτητος Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, παιδιδόθεις ἡμῖν διὰ λόγους, καὶ σταυρωθεὶς, μετὰ τὸν Σταυρὸν ἔλυσεν τὴν ἁμαρτίαν, καὶ τὴν παιδείαν τὴν ἐδικλῶμας· ὅθεν ἐκεῖ εἰς τὸν Σταυρὸν ἐξέσχισεν καὶ τὸ ἐναντίον μας χειρόγραφον (1).

15. „Ἀπεκδυσάμενος τὰς ἀρχάς, καὶ τὰς ὀξυσίας“.

Αρχάς, καὶ ὀξυσίας λέγει ἐδῶ ὁ Θεὸς Ἀπόστολος τὰς διαβολικὰς δυνάμεις, ἐπειδὴ αὐτὰς ἐνεδύθη ἡ ἀνθρωπίνη φύσις, ὡς αὐτὴ εἶναι φόρεμα, μορφωθείσα ὅλη, καὶ ποιωθείσα ἀπὸ τὰ πάθη, καὶ τὰς κακίας αὐτῶν· ἢ λέγει πᾶς ἐνδύθη ταύτας ὁ Χριστός, ἐπειδὴ αὐτὸς ἄνθρωπος γενόμενος, εἶχεν ὡσαύτῃ μίαν λαβὴν, καὶ πιάσιμον τῆς διαβολῆς, αὐτὸ τῆτο τὸ νὰ ἦναι ἄνθρωπος, καὶ νὰ φερῇ τὴν ἁμαρτωλὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων· διὰ τῆτο καὶ ἐνδύθη τὴν λαβὴν καὶ τὸ πιάσιμον αὐτὸ τῆς ἐχθρᾶς ὁ Δεσπότης Χριστός, ἥτοι ἀπίστος ἐρέθη ἀπὸ τὰς ἀρχάς, καὶ ὀξυσίας τῶν δαιμόνων· δι' ὃ, τι, ἀγκαλὰ καὶ προσέλαβε τὴν ἁμαρτωλὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ τὴν προσέλαβε, καὶ τὴν ἐφύλαξε χωρὶς ἁμαρτίαν (2). Διψᾶσαι δὲ ὡς ἀναγνώσας, καὶ ἄλλως νὰ μάθῃς τῆτο ὅπως λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος· ὁ διάβολος κατεκράτει, καὶ ὀξυσίαζε τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν μετὰ δύο γενικά, καὶ καθολικά πάθη, ἦγεν μὲ τὴν ἡδονὴν, καὶ μὲ τὴν οὐδίαν, ἦγεν τὸν πόνον· ὁ Κύριος λοιπὸν, ἐπειδὴ διὰ τῆτο ἀνέλαβε τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν διὰ νὰ πολεμήσῃ, καὶ νὰ παλεύσῃ διὰ λόγους μετὰ τὰς ἀρχάς, καὶ ὀξυσίας τῆς διαβολῆς· ὅχι μόνον ἐξ οὗ ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς προσλήψεως τῆς ἀγίας σαρκὸς τε, ἐνίκησε τὰς δαιμονικὰς ὀξυσίας· διὰ τὴν, σωματικῶς μὲν, χωρὶς ἡδονῆς, ἥτοι χωρὶς σπορὰν ἀνδρός, ἐγεννήθη δὲ, χωρὶς οὐδίας, ἥτοι χωρὶς κοιλοποιήματα τῆς Παρθένου Μητρός τε· ἀλλὰ καὶ ἀφ' ὧς ἐγεννήθη, καὶ ἐγένεν ἀνδρὸς τέλειος, ἐπειράτῃ μὲν πρότερον ἐπάνω εἰς τὸ σατανάειον ἄρος μετὰ τὰ δολώματα τῆς ἡδονῆς, τῆς γαστριμαργίας λέγω, τῆς φιλοδοξίας, καὶ τῆς φιλοπλητίας, ὅταν αὐτοπροσώπως καὶ αἰσθητῶς ἐπρόσβαλεν εἰς αὐτὸν ὁ διάβολος· ὁ δὲ Κύριος, μετὰ τὸ νὰ μὴν ἐπιάσθῃ τελείως ἀπὸ τὰ δολώματα ταῦτα τῆς ἡδονῆς, ἐνίκησε τὸν πειράζοντα καὶ τὴν κατ' αὐτὴν νίκην ἐχάρισεν εἰς ἡμᾶς. Μετὰ ταῦτα δὲ πάλιν, ἐσπέδασεν ὁ διάβολος νὰ νικήσῃ τὸν Κύριον μετὰ τῆς οὐδίας τὰ ἄρματα, καὶ νὰ τὸν κάμῃ νὰ μισήσῃ τὰς πλησίον ἀνθρώπους· ὅθεν καὶ μὴ ὅλον ὅπως ἐπεβέβαλε τὸν Κύριον διὰ μέσου τῶν Φαρισαίων, καὶ Γραμματέων, καὶ διὰ μέτε ἐκείνων τῶν ἰδίων ἀνθρώπων, ὅπως ὁ Κύριος ἐπεργένηται, δεὺ ἐδυνήθη ὁμοῦ νὰ κατορθώσῃ τὸν σκοπὸν τε, καὶ νὰ κάμῃ τὸν Κύριον νὰ μισή-

(1) Πρέπει ὁμοῦ νὰ ἠξυμῶνται οἱ Χριστιανοί, ὅτι ἀντὶ τοῦ τοῦ χειρόγραφου, ὅπως ἐξήλθεν ὁ Χριστός τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν, αὐτοὶ ἔδωκαν ἄλλο χειρόγραφον εἰς τὸν Χριστόν· ποῖον δὲ εἶναι αὐτό; εἶναι ἡ συμφωνία ἐκείνη καὶ ὁμολογία ὅπου ἔδωκεν εἰς τὸν Χριστόν, ὅταν ἐβαπτίσθησαν, τὸ νὰ ἀποποιῶνται τὸν σατανάν, καὶ ὅλα τὰ ἔργα αὐτοῦ, καὶ ὅλην τὴν λατρίαν αὐτοῦ, καὶ ὅλην τὴν πομπὴν αὐτοῦ, καὶ τὸ νὰ σωπάζονται μετὰ τὸν Χριστόν, καὶ νὰ ζῶν, καὶ νὰ πολιτεύονται κατὰ τοὺς νόμους, καὶ τὰς ἐντολάς, καὶ κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Χριστοῦ· ὅθεν πρέπει νὰ φυλάτταν τὴν ὁμολογίαν τῆς αὐτῆς βεβήως ὡς θανάτου αὐτῶν· διὰ τί εἰναι παραβῆν καὶ τὸ χειρόγραφον αὐτό, καὶ ὁμολογίαν αὐτοῦ, ποῖος πλέον θέλει ἐξελίξῃ αὐτό; ἢ ποῖαν ἀπολογία θέλει δώσῃ ὑπὲρ πάντων εἰς τὸν Χριστόν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως; ὅθεν ἔγραψε καὶ ὁ Θεὸς Χρυσόστομος· „Ἀλλὰ γέγονεν ἕτερον χειρόγραφον πᾶ-

„λιν, οὐ ποιοῦσιν, οἷον τὸ πρότερον... μετὰ τὸ εἶπῃν „γάρ, ἀποποιῶμαι τῷ σατανᾷ, λέγουσι, σωπάζομαι“ σοι Χριστέ· μάλλον δὲ ἂν κληθῇ τὸ τοῦ χειρόγραφου, ἀλλὰ σωθῇ καὶ χειρόγραφον γὰρ εἶναι, ὅταν τις „ὀφλημάτων ὑπέδωκεν κατέχεται“ αὐτοῦ δὲ σωθῇ“ ἐστὶ... Τὸ δὲ ἀποποιῶμαι σοι σατανά δηλοῖ, ἀντὶ „τῷ, ὅπερ ἂν εἴπῃς, ἐκ ἀκρόμαί σε“· (Ὁμιλ. ζ'. εἰς τὴν πρὸς Κολασσάς.)

(2) Ὁ σοφὸς Θεοδώριτος ὕτως ἐρμηνεύει τὸ ῥητὸν τοῦτο· „ἐπειδὴ διὰ τῶν τῶ σώματος παθῶν ἔχον κατ' ἡμῶν τὴν δυνάμειν οἱ δαίμονες, αὐτοὶ δὲ σῶμα περκαμένοι κρείττων ἁμαρτίας ἐγένετο, κατέλυσε τὴν ἐναντίων τῶν δυνάμεων καὶ δὴλην αὐτῶν ἀπᾶσιν ἀνδράποισιν τὴν ἀσθενεῖαν ἔδειξε, διὰ τὴν οἴκῃ σώματος“ πᾶσιν ἡμῖν τὴν κατ' αὐτῶν χαρισάμενος νίκην.

μισήσῃ τὰς ἐπιβήλους τῶ· τέλος πάντων, ἐκίνησε κατὰ τὸ Κυρίον καὶ τὴν διωκτωτάτην μηχανὴν ὅπως εἶχεν, ἥγυν ἐκατάπεισε τὰς Ἰουδαίας νὰ σαυρώσων τὸν Κύριον· ἀλλ' ὁ Κύριος τόσον πολλὰ δυνάμει ἐκλινεν εἰς τὸν σκοπὸν καὶ θέλημα τὸ διαβόλου, ὥστε ὅπως, καὶ ἐπὶ τῷ Σταυρῷ κρεμάμενος, ὅχι μόνον δυνάμει ἐμίσσησε τὸν πλησίον, ἀλλὰ ἀκόμη προσεβόησε καὶ ἱπαρακάλει τὸν Πατέρα διὰ νὰ συγχωρήσῃ τὰς σαυρώσεις τῶ, λέγων· „Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς· οὐ γὰρ οἶδασιν τί ποιοῦσι“. (Λευκ. κγ'. 34.) (1) Μὲ τοιοῦτον τρόπον λοιπὸν, ὁ Κύριος παντελῶς ἐκδύθη τὰς δαιμονικὰς ἀρχάς, καὶ ἐξουσίας· καὶ καθὼς ἐκοινώνησε τὴν ἐδίκην μας φύτιν, ἐτίξαι καὶ ἐχάρισεν εἰς ἡμᾶς, ὅπου ἐνεδύθημεν τὰς ἀρχὰς ταύτας διὰ τῆς ἁμαρτίας, τὴν ἐκδυσιν τῶ, καὶ ἀπογύμνωσιν.

„Εἰσαγγατίσεν ἐν παρρησίᾳ“.

Ητοι ὁ Κύριος ἔκαμε, λέγει, τὰς δαιμονικὰς ἐξουσίας νὰ ἐντροπιάσθῃ, καὶ νὰ ἀσχημονήσων μὲ παρρησίαν· δι' ὅ,τι δυνάμει ἐντροπιάσθῃ ἄλλω φοράν τόσον πολλὰ ὁ διάβολος, ὅσον ἐντροπιάσθῃ εἰς τὸν καιρὸν τῆς σαυρώσεως τῶ Κυρίου· διὰ τὴν εἰς αὐτὸν καιρὸν, ὅπου αὐτὸς ἐπρόσκειν πῶς ἐκίνησε τελείως, καὶ ἐξουσίασε τὸν Κύριον, ὅχι μόνον τὸν Κύριον δυνάμει ἐξουσίασεν, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ ἔχασεν ὅσας ἄλλας πρότερον εἶχεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶ· τὸ δὲ ἐν παρρησίᾳ δηλοῖ, ἀντὶ τῆς δημοσίας, καὶ ἐμπροσθεν πάντων τῶν ὁρώντων· „εἰσὶν γὰρ, φησὶν, ὁ λαὸς θεωρῶν“· (Λευκ. κγ'. 35.) ὅθεν ὁ διάβολος μὴ ὑποφύωντας τὴν τοιαύτην ὑπερβολικὴν ἐντροπίαν, καὶ ἀφανισμόν τῶ, καὶ τὸν τρόπον δυνατὸν ἐμπεριχρίσθῃ ὑπερὸν, διὰ νὰ καταπείσῃ τὰς ἀνθρώπους, ὅτι ὁ Χριστὸς τῇ ἀληθείᾳ δυνάμει ἀπέθανεν, ἀλλὰ κατὰ φαντασίαν· ἐπεὶ δὲ τὸτο ἦτον ἡ μεγάλη τῆς νίκης, καὶ ἡ τελεία τῆς κατέρψεως, τὸ νὰ θανατώσῃ ἀνθρώπων ἀναμάρτητον· καὶ ἔπειτα διὰ τῶ θανάτου αὐτοῦ, νὰ θανατωθῇ ἀελλπίστως αὐτὸς ὁ ἴδιος ὅπως τὸν ἐθανάτωσε, καὶ νὰ μείνῃ ἀνείργητος· διὰ τὸ καὶ μυρίας αἰρέσεις ἐσήκωσε, καὶ πολλὰς αἰρετικὰς ἐπαρακίνησε νὰ εἰπῶν, ὅτι ὁ Κύριος κατὰ φαντασίαν ἀπέθανε, καὶ ὅχι κατὰ ἀλήθειαν· ἐπεὶ δὲ αὐτὸν δυνάμει ἀπέθανεν ἀληθῶς, καὶ ἀνέστη· καὶ αὐτὸν δυνάμει ἀνέστη, καὶ ἀνελήφθῃ, ἢ μάλλον εἰπεῖν, αὐτὸν δυνάμει ἀπέθανεν ὁ Κύριος, ἅρα καὶ αὐτὸς ἀνθρώπος ἦτον ἀληθῆς· εἰ δὲ μὴ ταῦτα, ἅρα καὶ Θεὸς ἦτον, ἀλλὰ πλάνος, καὶ ἀπατεῶν. Βλέπεις, ὦ ἀναγνώστα, ὅτι ὅλα κρέμονται ἀπὸ τὸν θάνατον τῶ Χριστοῦ (2)· διὰ τὸ καὶ ὁ Κύριος τὸτο προκινῶντας, ἀπέθανε μὲν φανερώς, καὶ ἐμπροσθεν πάντων, δυνάμει ἀνέστη δὲ φανερώς, διὰ τὴν τῆς μετὰ ἀνάστασώς τῶ, ἐμελλεῖ νὰ γινῇ μάρτυς, καὶ βεβαιωτὴς ὅλος ὁ μὲν ταῦτα καιρὸς (3)· τὸ δὲ θανάτου τῶ, καὶ ὁ τὸτε καιρὸς δυνάμει ἐγίνετο μάρτυς, ἄλλος καιρὸς μετὰ ταῦτα δυνάμει ἠθελε γινῇ τὸτε βεβαιωτὴς.

„Θεῖα μ-

(1) Ὅρα περὶ πούτου τὸν γ'. Συλλογισμὸν τῆς κγ'. Μελετᾶτε περὶ τῆς ζωῆς τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ γενικῶς θεωρούμενοι ἐν τῇ Βίβλῳ τῶν Πνευματικῶν γυμνασμάτων.

(2) Διὰ τὸτο καὶ ὁ Νύκτος ἦπε Γρηγόριος· „αἰχμα, ὅ, ἄντις δι' ἀκερβίας καταμαδῶν τὸ μυστήριον, δυνάμει γῶτερον ἔπει, μὴ διὰ τὴν γενεσὶν συμβεβηκεῖν τὸν θάνατον, ἀλλὰ τὸ ἐμπλεῖν τῶ θανάτου χάριν παρὰ τὴν ἡλικίαν τῶ γενεσίν· ὅ γὰρ τὸ ζῆσαι δέοντος ὁ αἰεὶ ζῶν, τὴν σωματικὴν ὑποδύεται γενεσίν, ἀπὸ ἡμᾶς ἐπὶ τῶ ὧν ἐκ τοῦ θανάτου ἀνακαλούμενος“· (Λόγ. κατηχητικ. Κεφ. λβ'.)

(3) Σημειώσατε ὅτι ὁ Κύριος δυνάμει ἀνέστη φανερώς ἐμπροσθεν πάντων ἀνθρώπων· αἰ. διὰ τὴν ἡ ἀνάστασις τῶ ἦτον μυστήριον ἀπόκρυφον, καὶ εἰς μόνον τὸν Θεὸν δυνατὸν καὶ κατηχητῶν, ὡς ὑπὲρ φύσιν ὄν· πᾶς δὲ μυστήριον τοῦ Θεοῦ, δυνάμει ἔχει φανερόν· ὡς τοῦ αἰ. ἀνθρώπου, ὡς μὴ κατακαρδίζονται δυνάμει, ἀλλὰ διὰ πίστεως μόνον δεχομένη. β'. διὰ τὴν καὶ τῶ πρώτῳ πνεύματι καὶ γενεσίν τῶ πνεύματος Ἁδὰμ, ἐμμένει ἀνθρώπου δυνάμει ἔστι ἡτοι ἀκόλουθον νὰ μὴ ἰδῇ ὁ φθαρτός ἀνθρώπου καὶ τῶ ἀνάπλεσιν καὶ ἀνάστασιν.

γενεσίν τοῦ δευτέρου καὶ νέου Ἀδὰμ, καὶ τὸ τὸ λέγει ὁ Θεσσαλονικὴς θῆος Γρηγόριος· καὶ γ'. διὰ τὴν ἀνάνηψιν ὁ Κύριος ἠδυνάμει ἀνέστη ἐμπροσθεν τῶν Ἰουδαίων, οἱ Ἰουδαῖοι ἠδυνάμει ζήτην νὰ σωτρώων, καὶ νὰ συμπίνουν καὶ νὰ σωμαναστρέφονται μὲ αὐτὸν, καὶ τὸ συναναστρέφοντο καὶ σωμάνωον μὲ τὸν ἀνέστηντα Λαζάρου, ἢ καὶ μὲ τὸν ἴδιον Κύριον πρὸς τὸ πᾶν· ἐπεὶ δὲ πᾶς σωμάνωον ἐκείνο, ἀφάρτων ὄν, δυνάμει ἐχρηάζετο τῆς πνευματικῆς τροφῆς καὶ σωμαναστροφῆς, ἐντεῦθεν οἱ Ἰουδαῖοι ἐμελλον νὰ εἰπῶν ὅτι κατὰ φαντασίαν ἀνέστη, καὶ ὅχι ἀληθῶς καὶ πραγματικῶς· καὶ ἀκολουθῶντες περισσότερον ἠδυνάμει νὰ βλαφθῶν, παρὰ νὰ ὠφεληθῶν. Διὰ ταῦτα ἐν τῶ αἰτίᾳ φανερώς δυνάμει ἀνέστη ὁ Κύριος, ἀφῆκε δὲ νὰ ἀποδυναμύων τῶ ἀνάστασιν ὡς ἀληθῆ, ὅσον καὶ θάνατον ὅπως ἐνῆργον οἱ Ἀπίστολοι ἐν τῶ ὀνόματί τῶ, ὅσον καὶ τὸ βῆσανα, καὶ οἱ θῆναι οἱ ἐλάμβανον αὐτοὶ διὰ τὸ ὄνομα τῶ· ποῖος γὰρ ποτε φρόνιμος ἀνθρώπος ἠθελε πιστεύσῃ, ὅτι νὰ αἰετὶ νεκροῦ, καὶ νὰ ἐνῆργῃ θάνατον, καὶ σημεῖα ὑπερφυσικὰ καὶ παραδόξα τὸ ὄνομα ἐνός ἀνθρώπου ἀποδυναμύωντος, ὅπου δυνάμει ἐδυνάμει νὰ ἀνάστην τὸν ἐκείνόν τῶ, ἀλλὰ ἐμελλον εἰς τῶ ἐξουσίαν τῶ θανάτου καὶ τῆς φθορᾶς, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἀνθρώποι· ἢ τίς ἠθελε πιστεύσῃ

D d d 2.

ὅτι

„Θεταμβόλας αὐτὰς ἐν αὐτῷ“.

Ητοι ὁ Κύριος, λέγει, ἔδειξε νικησύνες πρὸς δαίμονας ἐν τῷ Σταυρῷ. Θεταμβολαὶ γὰρ ὀνομάζονται, ὅταν τινὰς Βασιλεῖς, γυρίζοντας ἀπὸ τὸν πόλεμον πρὸς ἐχθρῶν τι νικητὴς, ἢ τροπαῖχος, κάμνη δημοσίαν προσημνίαν, ἢ δάχνη πρὸς νικηθέντας παρ' αὐτῷ ἐχθρῶς, δεδεμένους, ἢ ἐντροπιάσμενους ἔμπροσθεν εἰς ὅλας (1). Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Κύριος μετὰ τὸν Σταυρὸν ἐνίκησε τὸν διάβολον, ἢ πρὸς ὑπηρετάς τε δαίμονας, ἢ κατ' αὐτῶν τὸ τροπαῖον ἔστησε (2), διὰ τοῦτο, ὡσαύτ' ἔμπροσθεν εἰς πάντα δημοσίον θεάτρον Ἐκκλησιῶν σήμερον, καὶ Ῥωμαίων, καὶ Ἰουδαίων πᾶν θεωρούντων τὴν σαύρωσίν τε, ἐθεταμβόλας πρὸς δαίμονας, καὶ ἔδειξε αὐτὰς νικησύνες, καὶ δεδεμένους. Ἄν λοιπὸν οἱ Ἀγγέλοι δὲν ἀπέθανον διὰ λόγους, ἀλλὰ ὁ Χεῖρός, πῶς ἐσεῖς οἱ Κολασσαεῖς λέγετε, ὅτι ἐπροσφέρθητε εἰς τὸν Χεῖρόν διὰ μέσων πᾶν Ἀγγέλων, καὶ ὅχι διὰ μέσων τῶ Χεῖρ;

16. „Μὴ ἔν τις ὑμᾶς κενέτω ἐν βρώσῃ, ἢ ἐν πόσει, ἢ ἐν μέρῃ ἑορτῆς, ἢ νεμηνίας, ἢ σαββάτων“.

Οσα εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Θεὸς Παῦλος εἰς τὰς Κολασσαεῖς, τὰ εἶπε σιωπῶς, καὶ αἰνιγματωδῶς, καθὼς μάλιστα εἶπεν ἀνωτέρω τὸν λόγον ἐκεῖνον. „Βλέπετε μή τις ὑμᾶς ἔσται ὁ συλαγωγῶν“ (αὐτόθ. 8.) πῶς δὲ ἐδῶ φαγερώτερα λαλεῖ πρὸς αὐτοὺς, διὰ τὰς παρατηρήσεις ὅπῃ ἔχον, ἀφ' ἧς πρότερον ἀείθμισε πρὸς τὸν Χεῖρ ὁ βεργετίας. δι' ὃ, τι αἰσῶς, λέγει, ἐσεῖς ἀδελφοί, ἀπολαύσατε πιαύτας μεγάλας βεργεσίας ἀπὸ τὸν Χεῖρόν, διὰ τὴν νῦν κάμνετε τὸν ἑαυτὸν σας ὑποκείμενον καὶ δάλον εἰς τὰ ὀυτελῇ, καὶ παραμικρὰ πᾶν Ἰουδαίων παρατηρήματα; λοιπὸν μὴ ὑποκρίεσθε νῦν σὰς κατακρίνη τινας, πῶς πέχα δὲν

„Ῥο“

ὅτι οἱ Μαθηταὶ καὶ Ἀποστόλοι πρὸς ἡδὲν βασιλεύοντες, καὶ προθύμως νῦν ἀποδησάντες διὰ τοῦ φίλου ἀνδρῶν, νεκρῶν καὶ διακληρυμένων εἰς τὸν πάρον; τοῦτο γὰρ ἵνα πάντῃ ἀδωῖαται, καὶ ἀπίδανον ὅθεν καὶ ὁ Θεὸς Χρυσόστομος λέγει, ὅτι διὰ τοῦτο μετὰ τὸ Πάχα καὶ τὴν Ἀνάστασιν ἀναγινώσκονται ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων διὰ τὴν πρὸς κήρυγμα πᾶν Ἀποστόλων, καὶ πᾶς ὑπ' αὐτῶν γινόμενα θαύματα, καὶ ἐν ταῖς Πράξεσι περιεχόμενα, αὐτὴ βεβαιούσιν καὶ ἀποδεικνύσιν ὡς ἀληθῆ πᾶν τὸν Κυρίου ἀνάστασιν.

(1) Ἡ λέξις δὲ τῆς θριαμβικῆς ἐτυμολογῆται ἀπὸ τῆς θριά. θρία δὲ ὀνομάζονται πᾶν φύλα πρὸς συκὴν ὡς εἰς τρεῖς μέρη διημερῶν. ἐπειδὴ οἱ παλαιοὶ νικηταί, ὅταν ἐγύρουν ἀπὸ τὸν πόλεμον, ἦσαν σερανομένοι μετὰ τῆς θριά, ἦτοι πᾶς συκὴς φύλα (Ὁρα τὸν Βερνόν).

(2) Τρίπαλον δὲ ἦτον ὅταν τινὰς, ἀφ' ἧς ἠδὲν νικῆσεν τὸς ἐχθρῶν, ἔστην μίαν πέτραν μεγάλην, ἢ ἐκαστοκένωσαν εἰς αὐτὸν τοῖχον, ἐπάνω ἢ τὸν ὅποιον ἐγράφει πᾶν νίκην ὅπου ἔκαμε κατὰ τῶν ἐχθρῶν του, διὰ τὴν βλέπειν καὶ νῦν ἐνδυμῶνται αὐτῷ οἱ μεταγενέστεροι. Ἐλέγετο ἔν ὁ τοιοῦτος τοῖχος, ἢ ἡ πέτρα, τροπαῖον, ἐπειδὴ ἐκλύετο, καὶ ἐγύρετο ἐπὶ τῇ τροπῇ, ἢ γινετο διὰ τὴν νίκην πᾶν ἐχθρῶν (παρα τοῖς χρονίοις τῶ Ἀριστοφάνους) τοιοῦτον δὲ τροπαῖον ἔστην καὶ ὁ Χεῖρός τὸν Σταυρὸν, ἐπὶ τῇ τροπῇ καὶ νίκῃ τῶν δαιμόνων, ἐν ᾧ πραγματικῶς ἐγράφει διὰ τὸ θανάτου, πᾶν τρόπον πρὸς νίκην πᾶν ἐχθρῶν του ὅθεν ἡμεῖς, ὁσάκις βλέπομεν τὸν Σταυρὸν, ἐνδυμῶμεθα τὴν τοιαύτην τοῦ Κυρίου κατὰ τοῦ διαβόλου, καὶ τῶν δαιμόνων νίκην, καὶ εἰς τὸν κατ' αὐτῶν πόλεμον ἀνδρονόμειν. Ἀρεσκιμοὶ καὶ ἐκάνο πᾶν παρατήρημα ὅπου φέρσιν εἰς τοῦτο τινες διδάσκαλοι καθῶς, λέγουσιν, εἰς δωδεκάς,

καὶ ἔμπροσθεν παλαιότης, ὅταν παλαιὴ μετὰ τὸν ἀντίπαλον πρὸς, ὅχι μόνον ξεγυμνῶνται, καὶ ἀκρίβεται διὰ τὴν νῦν δωδεκάς μετὰ τὸν πᾶσιν ὁ ἀντίπαλος πρὸς, ἀλλὰ παρατηρῶνται πᾶσιν ὁ πᾶν, ἐκῆ ἐπάνω πᾶν ἀναβιβάζει, καὶ ἀπὸ ἐκῆ πᾶν ῥίπτει κατὰ, καὶ πᾶν σωτὴρ πρὸς. ἔστι καὶ ὁ Δεσπότης μας Χεῖρός, παλαιότης μετὰ τὸν διάβολον πρότερον ἐπὶ τῶ ὅπου, καὶ νικῆσαι αὐτὸν μετὰ τὴν ἀποστολῇ πρὸς ἡδὲν, ὅτερον ἐπάλωσεν αὐτὸν καὶ μετὰ τὴν ὁδὸν ὅθεν γυμνωθεὶς πρὸς ἡμᾶς πρὸς καὶ πιασθῆναι μετὰ αὐτὸν, πᾶν ἀνέβασεν ἐπάνω εἰς τὸν ὕψηλόν πᾶσιν τοῦ Σταυροῦ καὶ ἀπὸ ἐκῆ πᾶν ἐτίναξε κατὰ μετὰ τὴν ἡμετέραν νίκην καὶ θριαμβόν, καὶ ὅπου αὐτὸν ἐσωτὴρ πρὸς καὶ ἡμετέραν ὅθεν ἐγράφει ὁ Χρυσόστομος. „ὡσαύτ' γὰρ μονομαχίαν γέγονεν“ ἐπληξε τὸν Χεῖρόν ὁ θάνατος, „ἀλλ' ὁ Χεῖρός πληγῆς, ὅτερον αὐτὸν ἀνέλε“ νεκρῶ πᾶν, „ματὶ κατελύετο, ὁ δοκῶν ἀθάνατος ἵνα“ καὶ τοῦτο, „ἢ οἰκουμενὴ εὐρα“ (Ὁμιλ. 5. εἰς τὴν πρὸς Κολασσ.). Καὶ ἦτον νῦν ἰδὴ τινὰς παραδόξως καὶ ἀντιτροπὰ πρᾶγμα διὰ τὴν, ὁ μετὰ διαβόλος ἔκαμε κατὰ τὸν τρόπον νῦν θανάτωσιν τὸν Κύριον, ὅχι μετὰ ἄλλο ἡδὲν θάνατον, ἀλλὰ μετὰ τῇ σαυρῇ, ἵνα εἰς τὸ ὕψος τῇ σαυρῇ κρεμασμένοι, θεταμβόλῃ καὶ ἀτιμάδῃ περισσώτερον ἀπὸ ὅπου πᾶν ἐναντίον διὰ τὴν ὁ μετὰ Χεῖρός ὕψηλῃ σαυρῇ, ἐκῆθεν ἀλλοφύσεν ὅλας τοὺς κατὰ εὐσεβήσμενους εἰς τὴν αὐτοῦ ἐπίγνωσιν, καθὼς μόνος πρὸς πρὸς πρὸς, „ἐγὼ ὕψωθ' ἐκ τῆς γῆς, πᾶντας ἐκλύσω πρὸς ἑμαυτοῦ, τὸν“ (Ἰωάν. 8. 32.) καὶ ἀκολούθως περισσώτερον ἐδοξασθῇ καὶ ἐτιμῇ ὁ δὲ διαβόλος ἐκῆθεν ἀπὸ τῇ ὕψος τῇ Σταυρῇ ῥιφθῆναι καὶ πᾶσιν πᾶσιν ἐξαισῶν, μετὰ τὴν ἡμετέραν νίκην καὶ ἐδοξασθῇ, καὶ ἀτιμάδῃ ἀτιμίαν αἰώνιον.

φυλάττετε τὰς Ἰουδαϊκὰς παρατηρήσεις, εἰς φαγητὰ, καὶ ποτιὰ. Μὲ τὰ λόγια δὲ αὐτοῦ, ἐπαινεῖ τρόπον τινα τὰς Κολασσαεῖς ὁ Ἀπόστολος, πῶς δὲ ἐφύλαττον τὰς πᾶν Ἰουδαίων συν-
ηθείας· „ὅν μέρει δὲ ἑορτῆς“ εἶπε, διὰ τὸ φανερώσῃ ὅτι οἱ Κολασσαεῖς δὲ ἐτόλμων
καὶ φυλάττειν ὁλοκλήρως τὰς ἑορτὰς πᾶν Ἰουδαίων· δι' ὃ, τι ἀγκαλὰ καὶ ἐσαββατίζον, ἦτοι αὐ-
τῶν καὶ ἐφύλαττον τὰ σάββατα, ἀλλ' ὅμως μὲ τὸ καὶ ἦτον Χριστιανοί, δὲ τὰ ἐφύλαττον μὲ τὴν
ἀκρίβειαν ἐκεῖναι, ὅπως καὶ ἐφύλαττον οἱ Ἰουδαῖοι. Δείχεται λοιπὸν μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ
Παῦλος, ὅτι εἶναι ματαίᾳ ἡ τοιαύτη μερικὴ φυλακὴ πᾶν Ἰουδαϊκῶν ἑορτῶν, αἰτίως καὶ δὲ
ἦναι ἡ φυλακὴ τῶν καθολικῶν εἰς ὅλα· καὶ ὅτι, ἀπὸ τῆς μερικῆς ταύτης φύλαξης πᾶν
Ἰουδαϊκῶν ἑορτῶν, ὅχι σιωπᾶται, ἀλλὰ ἀνιέρεται τὸ ὅλον πᾶν τοιαύτων ἑορτῶν· ἐπεὶ δὲ αὐ-
τοὶ ἦτον καλὸν καὶ φυλάττωνται αἱ τοιαύται Ἰουδαϊκαὶ ἑορταί, ἔπρεπε καὶ φυλάττωνται τέλειαι,
καὶ κατὰ πάντα, καὶ ὅχι κατὰ μέρος (1).

17. „Ἀ ἐς σκιά τῶν μελλόντων“.

Μέλλοντα ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος τὰ τῆς καινῆς Διαθήκης μυήματα, τὰ ὅποια, ὅσον
πρὸς τὴν παλαιὰν Διαθήκην, ἦναι ἦτον τῷ τότε καιρῷ ἐνεστώτα, ἐμελλον καὶ γίνεσθαι, καὶ
παρόντα δὲ ἦτον.

„Τὸ δὲ σῶμα, τὸ Χριστὸν· μηδὲς ὑμῶς καταβραβδέτω“.

Αλλοι μὲν εἰς τὸ, Χριστὸν, κάμνουν τελεῖαν σιγμὴν ἔγω, καθὼς γράφεται ἐδῶ, καὶ εἶ-
ναι τὸ νόημα τῶ λόγου τούτου· καθὼς τὸ σῶμα κάμνει σκιά, ἔτι καὶ ἡ παλαιὰ Διαθήκη,
ἦναι σκιά τῶ σώματος τῶ Εὐαγγελίου· τὸ δὲ σῶμα, ἦναι τὸ πρᾶγμα καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ τὸ
Εὐαγγέλιον, εἶναι τὸ Χριστὸν (2)· ὥστε τί πρέπει καὶ κρατῆτε ἐσεῖς οἱ Κολασσαεῖς τὴν
σκιά τῶ σώματος, εἰς καιρὸν ὅπως τὸ σῶμα εἶναι παρόν; ἄλλοι δὲ ἐνόησαν τὸ σῶμα τῶ
Χριστοῦ μὲ τὸ „μηδὲς ὑμῶς καταβραβδέτω“· τότε δὲ τὸ νόημα εἶναι τῶ, ἦγουν ὅς μὴ
καταβραβδέτῃ, ἦτοι ὅς μὴ ἐνοχλῇ τινὰς ἐσθὺς ὅπως εἰσθε σῶμα τῶ Χριστοῦ· δι' ὃ, τι κατα-
βραβδέων θέλει καὶ εἶπῃ, κατὰ τὸν Φῶτιον, ὅταν ἄλλος μὲν, νικᾷ, ἄλλος δὲ, πέρνει τὸ
βραβεῖον τῆς νίκης (3). Καὶ ἐσεῖς λοιπὸν ἀδελφοί ἐνικήσατε τὸν διάβολον, καὶ ἐγίνετε τότε
ἀνώτεροι· ὅθεν διὰ τί πάλιν καὶ ὑποδεσνότες τὸν ἐχθρὸν σας εἰς τὴν ἀμαρτίαν, μὲ τὸ καὶ
φυλάττετε τὸν παλαιὸν Νόμον, ὅστις δὲ δύναται καὶ σας ἐλθερώσῃ ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας,
καὶ καὶ σας δικαιοῦσιν; Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον ἐσεῖς καταβραβδέετε, ἦναι δὲ δίδετε τὸ
βραβεῖον, καὶ σέφατον εἰς τὸν Χριστόν, ὅπως ἐνίκητε τὸν ἐχθρὸν σας διάβολον, ἀλλὰ τὸ
δίδετε εἰς τὸν Νόμον, καὶ εἰς τὸς Ἀγγέλους, οἵτινες δὲ ἐνίκησαν τὸν ἐχθρὸν· ὅθεν εἰς τὸν
νικητὴν Χριστόν πρέπει καὶ δίδετε τὸν σέφατον, καὶ εἰς τὸν ἑαυτὸν σας, ὅπως ἐνίκησατε τὸν ἐχ-
θρὸν, καὶ εἰσθε σῶμα Χριστοῦ, καὶ ὅχι εἰς τὸν Νόμον, καὶ τὸς Ἀγγέλους· φανερόν γάρ εἶναι
ὅτι, αἰτίως φυλάττετε τὸ ἔθιμα πᾶν Ἰουδαίων, ἀκόμη ἔχετε δεσπότην καὶ ἐχθρὸν σας τὸν
παλαιὸν Νόμον, καὶ ἀπὸ ἐκείνου φαίνεται ὅτι ἐτάθητε· ἐπεὶ δὲ, ὁ μὲν Νόμος ἦναι σκιά
τῶ σώματος τῶ Εὐαγγελίου, τὸ δὲ Εὐαγγέλιον καὶ τὰ τῶ Χριστοῦ, ἦναι αὐτὸ τὸ σῶμα, διὰ τῶ

το

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώριτος ἔειπε· „καλῶς δὲ προσ-
εἶδεν καὶ „ὅν μέρει ἑορτῆς“· ὅτι γὰρ ἠδύωντο
„πάντας πληρῶν“ πῶς γὰρ οἶόν τε ὡς τὸ ἐπὶ ἀπὸ
„τῆς Φρυγίας“ ἢς τὴν Ἰουδαίαν πρὸς τὴν, ἵνα ἐν ταῖς
„Ἱεροσολύμοις ἐπιστελέσῃ κατὰ τὸν Νόμον αἱ ἑορ-
„ταί“; καὶ μάλιστα τῆς Πεντηκοστῆς, πελαγοῦσης τῶ
„Πάσχα; πληρόν γὰρ εἶναι, ἢ πεντηκοντα ἡμερῶν ὁδός“.
Τρεῖς φορὶς δὲ ἐπρόσθεν ὁ Νόμος καὶ πηγάζει οἱ Ἰου-
δαῖοι ἢς Ἱεροσόλυμα διὰ τὸ ἑορταῖν τὸ Πάσχα, τὴν
Πεντηκοστήν, καὶ τὴν Σκηνοπηγίαν· „τρεῖς καιροὺς τοῦ
„ἐνιαυτοῦ ὁδησάντα πᾶν ἀρσενικόν σε ἐναντὶ Κυρίου τῶ
„Θεοῦ σε ἐν τῷ σῶμα, ὃ ἐάν ἐκλέξῃται αὐτὸν Κύ-
„ριος“ ἐν τῇ ἑορτῇ τῶν Ἀζύμων, καὶ ἐν τῇ ἑορτῇ τῶν
„Ἑβδομάδων, (ἦτοι τῆς Πεντηκοστῆς) καὶ ἐν τῇ ἑορτῇ
„τῆς Σκηνοπηγίας“ (Δόκτ. 15. 16.).

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος ὑποὶ αὐτῷ ἐρμηνεύει· „ἡ εὐαγ-
„γελικὴ πολιτεία σώματος ἐπέχει πάντων· ὁ δὲ Νόμος,
„σκιά“ προκαμβάνει δὲ ἡ σκιά τῶ σώματος, ἀνιέροντες
„τὸ φῶς“ ὡς εἶναι, σκίαν μὲν, τὸν Νόμον, σῶμα
„δὲ, τὴν χάριν, ὡς δὲ τὸν Δεσπότην Χριστόν“.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι βραβεῖον οὐ
νομαζοῦσι οὐδὲ πᾶν ἀγωνιζομένων κερτῶν, ἐπειδὴ αὐ-
τοὶ ἐδίδαν εἰς τὰς νικῶντας τὴν ἴσιν, καὶ ἀποφασί-
ναι νίκης· καταβραβδέων δὲ εἶναι, τὸ καὶ βραβεῖον τι-
νὰς ἀδίκους. Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ ἐκεῖνοι, ὅπως ἐοικέναι τὰς
νομικαῖς παρατηρήσεις μὲ τὸ Εὐαγγέλιον, ἐκρήμιζον
τὸν ἑαυτὸν τῶν ἀπὸ τῶ κακίτερον καὶ ἀνώτερον, εἰς τὰ
κακάτερον καὶ χαρότερον· διὰ τῶ λέγει πρεπόντως ὁ
Παῦλος· „μηδὲς ὑμῶς καταβραβδέτω“.

το ἔπρεπε πρότερον νὰ συμπερίστωμεν εἰς τὴν σκιά, καὶ ὕστερον νὰ δεχθῶμεν καὶ αὐτὸ τὸ ἴδιον σῶμα, ἕτινος ἦτον ἡ σκιά. Πρεπόντως λοιπὸν ὕστερον ἀπὸ τὸν παλαιὸν Νόμον ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων ἐσαρκώθη ὁ Χριστός, διὰ νὰ προσφέρῃ ἡμᾶς σεσωσμένους εἰς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα.

18. „Θέλων ἐν ταπεινοφροσύνῃ, καὶ Θρησκείᾳ τῶν Ἀγγέλων, ἃ μὴ ἔώρακεν ἐμβατδών“.

Αφ' ἧ ἐγέμωσαν ὁ Παῦλος τὰς Κολασσαεῖς ἀπὸ θυμὸν, μετὰ τὸ νὰ τὴς δείξῃ ὅτι καταβραβεύονται, καὶ ζημιούνται ἀπότινας, πότε φανερώς διηγείται τὸ αἰρετικὸν δόγμα ὅπῃ εἶχον, καὶ λέγει· ὅτι οἱ πλανῶντές σας αἰρετικοὶ ἀγγελικοὶ, θέλουν νὰ σᾶς καταβραβεύουν, καὶ νὰ σᾶς ἀποσπῶν τὴν βραβεῖον τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως, μετὰ κάποιαν φαινομένῳ ταπεινοφροσύνῳ· ἔλεγον γὰρ οἱ αἰρετικοὶ ἐκεῖνοι, ὅτι ἀνάξιον μὲν ἔργον ἦτον τῆς μεγαλειότητος τοῦ Μονογενεῖς Υἱοῦ, τὸ νὰ προσφέρῃ ἡμᾶς εἰς τὸν Πατέρα, μεγαλότερον δὲ πάλιν καὶ ἀνώτερον τῆς τῶν ἀνθρώπων εὐτελείας ἦτον, τὸ νὰ προσφέρῃ ὁ Μονογενὴς ἡμᾶς εἰς αὐτόν· ὅθεν ἐσυμπέρανον, ὅτι εἶναι εὐλογώτερον νὰ φρονέμεν, ὅτι οἱ Ἀγγελοὶ ὑπηρετήσαν εἰς τὴν ἐδικὴν μας προσφοράν, ἢ ὅτι οἱ Ἀγγελοὶ μᾶς ἐπρόσφεραν εἰς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα. Ἐκ τούτου λοιπὸν ἐμβάσαν εἰς τὰς Χριστιανὰς τὴν Θρησκείαν καὶ λατρείαν τῶν Ἀγγέλων, καὶ διὰ ταπεινοφροσύνης τάχα καὶ εὐλάβειαν τῇ νὰ ἐπικαλῶνται τὸν Χριστὸν, τὰς ἐχώριζαν ἀπὸ τὴν ὀρθὴν πίσιν τῇ Χριστῷ, καὶ ἐπειθον τὰς ἀπληστέρας νὰ προσέχουν εἰς τὰς Ἀγγέλους, καὶ νὰ λατρεύουν αὐτὰς, ὥσπερ ὅπῃ αὐτοὶ τὰς ἐσωσαν· καὶ χωρὶς ποτε νὰ ἴδωσιν Ἀγγέλους, τόσον ἐδύσχυρίζοντο δι' αὐτὰς, ὥσπερ νὰ τὰς εἶδον (1).

„Εἰκὴ φυσιδέμενος ὑπὸ τῆ νοὸς τῆς σαρκὸς αὐτῷ“.

Ματαίως λέγει ἐφυσιάθη ἀπὸ τῆς σαρκινῆς, καὶ ὄχι πνευματικῆς διάνοιάν τε, ἐκεῖνος ὅπῃ λέγει τὸ βλάσφημον τῆτο δόγμα· δι' ὃ, τι πᾶς δὲν εἶναι ἴδιον σαρκινὴ, καὶ παχυλοῦ νοὸς, τὸ νὰ ἀθετήσῃ τὰ τῇ Χριστῷ λόγια; αὐτὸς γὰρ εἶπεν, ὅτι τόσον πολλὰ ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε ὅπῃ ἔδωκε τὸν Μονογενῆ Υἱὸν διὰ τὰς ἀνθρώπους. „Οὕτως ἠγάπησεν, ὥστε ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν Μονογενῆ ἔδωκε“. (Ἰω. γ'. 16.) Καὶ πάλιν· „Καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἀγιάζω ἑμαυτόν“. (Ἰω. ιζ'. 19.) Καὶ πάλιν· „Τὴν ψυχὴν μου τίθην ὑπὲρ τῶν προβάτων“. (Ἰω. ι. 16.) Καὶ αὖθις· „Καὶ ἄλλα πρόβατα ἔχω, ἃ οὐκ εἰσιν ἐκ τῆς αὐλῆς ταύτης, καὶ ἐκεῖνά με δεῖ ἀγαγεῖν“. (Ἰω. ι. 17.) καὶ μυσία ἄλλα ὅμοια. Διὰ τί δὲ λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, πᾶς ὅποιος φρονεῖ τὸ αἰρετικὸν τῆτο δόγμα, ὅτι προσήχθημεν ἀπὸ τῶν Ἀγγέλων εἰς τὸν Θεόν, καὶ ὄχι ἀπὸ τὸν Χριστὸν, ἕως φυσιδέμεται, καὶ ὑπερηφανεύεται; Πᾶς γὰρ εἶπεν ἀνωτέρω, ὅτι ὁ ποιῆτος θέλει ἐν ταπεινοφροσύνῃ; ἐναντία γὰρ εἶναι ταῦτα. Πρὸς τὸ ὅποῖον ἀποκεινόμεθα, ὅτι ἀνωτέρω εἶπεν, ὅτι αὐτὸς θέλει ἐν ταπεινοφροσύνῃ, ὄχι ὅμως ἀληθινῇ, ἀλλὰ φαινομένῃ (2). Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, οἱ λέγοντες τῆτο, φυσιοῦνται μὲν καὶ ὑπερηφανεύονται ὡς δογματισαί, ἐνωτισμένοι, καὶ μὴ δεχόμενοι νὰ διδαχθῶσιν ἀπὸ ἄλλης τῆς ἀληθείας· σιωπῶσι δὲ τὸ ἐδικόν τε δόγμα μετὰ ταπεινοφροσύνης, ὄχι ἐκείνῳ ὅπῃ αὐτοὶ δὲ ἔχουσιν, ἀλλὰ διὰ τὴν λέγουσι τάχα, ὅτι τὸ νὰ σφαγῇ ὁ Μονογενὴς διὰ λόγους μας, τοῦτο ἦτον ἔργον μείζον τῆς εὐτελείας τῶν ἀνθρώπων, ἢ τοῦ ὑπὲρ τῆς ἀξιοῦν τῶν ἀνθρώπων.

19. „Καὶ

(1) Περὶ πάντε ὅρα εἰς τὴν ἀρχὴν ἐν τῇ ὑποσημνήσει τῆς ὑποδείσεως τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης. Λέγει δὲ ὁ Θεοδώρετος, ὅτι διὰ τούτου καὶ μέχρι τοῦ νῦν εὐκτήσασθαι τὸν Ἁγίου Μιχαὴλ παρὰ πᾶσι Λαοδικεῖσι, καὶ Κολασσαεῦσιν εὐλόγησάν τε, εἰς πᾶσι ὅποιον ἐπλήμυναν καὶ προσήχοντο, τιμῶντες λατρευτικῶς τὸν Ἀρχάγγελον, καὶ τὰς ἄλλας Ἀγγέλους.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώρετος σαφέστερον πᾶσι λέγει· „τὸ „δεγε φυσιδέμενος, τῇ ταπεινοφροσύνῃ ἐναντίον ἑκείνου“ τὴν μὲν γὰρ, ἐσκήπτωσαν, τῇ δὲ τύφῳ τὸ πάθος „ἀκριβῶς περιέκλινον“ τὸ δὲ, ἃ μὴ ἔώρακεν ἐμβατδών, ἀντὶ τούτου, λογισμοῖς αἰκίαις χρωμένους“.

19. „Καὶ οὐ κρατῶν τὴν κεφαλὴν, ὅξ οὐ παῦ τὸ σῶμα διὰ τῶν
 „ἀφῶν, καὶ σωδέσμων ἐπιχορηγούμενον, καὶ συμβιβαζόμενον, αὐ-
 „ξαι τὴν αὐξήσιν τῶ Θεῷ“.

Εκεῖνος, λέγει, ὅτε δογματίζει ταῦτα, δὲ κρατεῖ τὴν κεφαλὴν, ἥτοι τὸν Υἱόν· ὁ Υἱὸς γὰρ εἶναι κεφαλὴ τῶν Ἀγγέλων, ὡς Ποιητὴς αὐτῶν καὶ Δημιουργός· ἀλλὰ καὶ ὅλης τῆς Ἐκκλησίας αὐτὸς εἶναι κεφαλὴ· ὅχι μόνον κατὰ τὸ π, καθ' ὃ δηλαδὴ εἶναι Ποιητὴς αὐτῆς καὶ Δημιουργός, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ ἡ Ἐκκλησία, ἥτοι ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί, εἰμεθα σῶμα αὐτοῦ, καὶ μέλη, μετὰ τὸ νὰ ἐκοινωνήσῃ ὁ Υἱὸς τῆς αὐτῆς ἡμῶν φύσεως. Ἀπὸ τὸν Υἱόν λοιπὸν, ὅλον τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τὸ ἀπλῶς εἶναι ἔχει, καὶ τὸ εὖ εἶναι· καὶ ὅποιος ἐκπέσῃ ἀπὸ αὐτὸν, ἀνδρὺς χάνεται, δι' ὃ, τι καθὼς τὸ αἰσθητικόν, καὶ ζωτικὸν πνεῦμα ἀπὸ τὸν ἐγκέφαλον διαδίδεται εἰς ὅλον τὸ σῶμα διὰ μέσων τῶν νῦν· καὶ καθὼς ἀπὸ τὴν αἰσθητικὴν κεφαλὴν προέρχεται καθε αἰσθησις, καὶ καθε κίνησις ὅλων τῶν μελῶν τοῦ σώματος, ὡς λέγουσιν οἱ φυσικοί, καὶ οἱ ἰατροί, πικιοτρόπως καὶ τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας ἐπιχορηγείται, ἥγαν λαμβάνει τὸ νὰ ζῇ, καὶ νὰ αὐξάνῃ πνευματικῶς. Πότε δὲ τὴν αὐξήσιν ταύτην λαμβάνει; ὅταν συμβιβάζεται, ἥγαν ὅταν ἔχῃ συναφειαν μετὰ τὸν Υἱόν· δι' ὃ, τι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα δίδει εἰς τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας τὴν ἐπιχορηγίαν καὶ αὐξήσιν, διὰ μέσων τῶν ἀφῶν, ἥγαν τῶν σωματικῶν σωδέσμων τῆς κεφαλῆς· ἐπειδὴ αὐτὸ τὸ σῶμα γινώσκειται, καὶ δὲ συναφθῇ μετὰ τὴν κεφαλὴν, οὐ συμβιβάζεται μετὰ αὐτὴν, ἥγαν ἐὰν μετὰ αὐτὴν δὲ συμφανήσῃ, βέβαια ἔτε ἡ ἐπιχορηγία τοῦ Πνεύματος γίνεται, ἔτε ἡ αὐξήσις τοῦ Θεοῦ, ἥγαν ἡ αὐξήσις τῆς κατὰ Θεὸν ἀρετῆς πολιτείας (1).

20. „Εἰ ὅν ἀπεθαίνετε σὺν τῷ Χριστῷ ἀπὸ τῶν σοιχείων τοῦ κόσμου,
 „τί ὡς ζῶντες ἐν κόσμῳ δογματίζεσθε“;

Εσεῖς, λέγει, διὰ μέσων τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος ἀπεθαίνετε μαζί μετὰ τὸν Χριστόν, καὶ ἐνεκρώθητε εἰς ὅλῳ τὴν προτέραν ζωὴν σας, ὡς ὅτε ἄλλῳ μίαν φοράν νὰ μὴ δευδέτε πλέον τὰ σοιχεῖα τοῦ κόσμου, εἰς τὰ ὅποια πρότερον ἐδεύεσθε παρατηρῦντες ἡμέρας καὶ νομικίας, καὶ ἄλλα ὅμοια τὰ ἐκ τῶν φασήραν, καὶ σοιχείων γινόμενα. Καὶ λοιπὸν πῶς πάλιν πᾶρα δευδέτε εἰς αὐτὰ, ὡς αὐτὰ νὰ ἠθέλετε ζῆτε πάλιν τὴν προτέραν ζωὴν σας; δογματίζεσθε γὰρ, ἥγαν διδάσκεσθε, ὅτι ἡ ὁδεῖνα ἡμέρα εἶναι καλὴ καὶ δεξιὰ, ἡ δὲ ἄλλη, εἶναι κακὴ, καὶ ἀπαίσιος· τὰ ὅποια αὐτὰ, εἶναι παρατηρήματα τῶν Ἑλλήνων. Βλέπε δὲ, ὡ ἀναγνώστα, πῶς ἡσύχως περιγελαῖ αὐτὸς ὁ Ἀπόστολος, λέγωντας, ὅτι δογματίζεσθε· διὰ τὴν καθὼς τὰ παιδία, λέγει, τὰ γεομαθῇ, ἔττι καὶ ἐσεῖς κάθησθε δογματιζόμενοι, καὶ νουθετούμενοι, τί πρέπει νὰ κάμνετε.

21. „Μὴ ἄψῃ, μηδὲ γάσῃ, μηδὲ θίγῃς“.

22. „Ἄ ἐσι πάντα εἰς φθορὰν τῇ ἀποχρήσει“.

Καὶ ἄλλῳ παρατήρησιν λέγει ἐδῶ πῶς εἶχον οἱ Κολασσαεῖς, τὴν τῶν φαγητῶν, ἥτις ἦτον Ἰουδαϊκὴ, καθὼς καὶ ἡ παρατήρησις τῶν ἡμερῶν, ἥτον Ἑλληνικὴ· θέλωντας δὲ νὰ ταπεινώσῃ τὸν τύπον, καὶ τὴν ὑπερηφάνειαν ἐκείνων ὅτε ἐδογματίζον τὰ ποιαῦτα, λέγει, ὅτι ταῦτα τὰ παρατηρήματα, δὲ εἶναι μεγάλα τινα, καὶ ἀξιόλογα, ἀλλὰ τελειόνων εἰς φθορὰν κοινὰ εἰς ἐκείνους ὅτε τὰ τρώγαν· διὰ τὴν τὰ φαγητὰ φθειρόμενα καὶ χωνυρόμενα εἰς τὴν κοί-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ὡς περ ἐπὶ τῷ σώματι, ἥγαν τῆς σωτηρίας αὐτῶν ἀφορμὰς, δέχεται τῆς Ἐκκλησίας τὸ σῶμα· ὅπερ δὲ ἔστιν ἐν τῷ σώματι σωδός· ἥγαν, τὰ Ἀπόστολοι, καὶ Προφῆται, καὶ Διδάσκαλοι ἐν τῷ τῆς Ἐκκλησίας συστήματι“.

κοιλίαν, μεταβάλλονται εἰς κάρπον, καὶ ἐκβάλλονται διὰ τῆ ἀφιδρώϊνος. Τὰ τοιαῦτα λοιπὸν, ὅτε ὠφελεῖσιν αὐτὰ κατ' ἑαυτὰ, ὅτε βλάπτουσιν (1).

„Κατὰ τὰ ἐντάλματα, καὶ διδασκαλίας τῶν ἀνθρώπων“.

Δὲ εἶναι, λέγει, τὰ διδάγματα ταῦτα Θεῖα, ἀλλὰ εἶναι ἐντάλματα, καὶ διδασκαλίας τῶν ἀνθρώπων. Τί λοιπὸν; ὁ Νόμος δὲ εἶναι διδασκαλία Θεοῦ; Ναὶ διδασκαλία μετ' ἡττον Θεοῦ, ὥς ὅτε εἶχε τὸν καιρὸν· πῶρα ὁμως δὲ εἶναι Θεοῦ διδασκαλία, μετὰ τὸ νῦν μὲν ἔχει πλέον καιρὸν· ἢ λέγει τὸν νόμον διδασκαλίαν τῶν ἀνθρώπων, διὰ τὸ οἱ παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις Πρεσβύτεροι, καὶ Ῥαββίνοι ἐπαρεχάραττον αὐτὸν, παραδιδόντες ποῦντ' ἐξω τῷ Νόμῳ, καθὼς καὶ ὁ Κύριος τῶ ἐν Εὐαγγελίοις μαρτυρεῖ λέγων πρὸς τοὺς Γραμματεῖς, καὶ Φαρισαίους· „Διὰ τί καὶ ὑμεῖς παραβαίνετε τὸν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, διὰ τὸν παράδοσιν ὑμῶν“; (Ματθ. ιε. 3.) (2) ἢ λέγει ἐντάλματα τῶν ἀνθρώπων, τὰ τῶν Ἑβραίων ἔθιμα, καὶ τὰς παρατηρήσεις τῶν ἡμερῶν, τὰς ὁποίας ἐφύλαττον οἱ Κολασσαεῖς.

23. „Αὐτὰ ἐστὶ λόγον μετ' ἔχοντα σοφίας ἐν ἐδελοδρησκαίᾳ, καὶ ταπεινότητι, καὶ ἀφαιρία σώματος, ὅτι ἐν τιμῇ τινὶ πρὸς πλησμονὴν τῆς σαρκός“.

Τὰ τοιαῦτα, λέγει, παρατηρήματα τῶν φαρισηίων, λόγον μόνον, καὶ σχῆμα ἔχον σοφίας, ἀλλ' ὅχι διύαμιν σοφίας, ὅδε ἀλήθειαν. Φαίνεται γὰρ ἐκεῖνος ὅπερ δογματίζει ταῦτα, πῶς εἶναι τινὰς ἐλλαβὴς τάχα, καὶ ταπεινός, καὶ πῶς καταφρονεῖ τὸ σῶμά τε, μετὰ τὸ νῦν ἀπέχει ἀπὸ τῶ φαρισηίου (3). Καὶ μὲν ὅλον ἐπεὶ ὁ Θεὸς ἐτίμησε τὸ σῶμα, καὶ ἔδωκε τὴν φαρισηίαν, ἵνα τὸ σῶμα τρώγοντας ἀπὸ αὐτῶν, σωθῇσιν, καὶ κυριεύῃ τὴν πάσῃ δειληματικῇ. οἱ δὲ τὰ βρώματα παρατηρῆντες, δὲ μεταχειρίζονται τὸ σῶμά των μετὰ τιμῇ, διὰ τὸ ἀποστρέφουσιν αὐτὸ ἀπὸ τῶ συγκεχωρημέου φαρισηίου, καὶ τὸν ἐξουσίαν, ὅπερ ἔλαβον νῦν τρώγειν τὰ φαρισηία, τὸν σκηνοῦν ἀπὸ λόγου των, καὶ δὲ συγχωρεῖν τὸ κρατεῖν τὴν πάσῃ δειληματικῇ, ἀλλὰ σαρικῇ, διὰ τῆς ἀποχῆς τῶν βρωμάτων (4).

Κ Ε.

(1) Σημειῶσαι ὅτι ὁ μέγας Βασιλεὺς, ἐρμηνεύων τὸ πρὸς Ἡσαίου ἐκάνο· „Νηστῆαν, καὶ ἀργίαν ὑμῶν, μισθὸν ἢ ψυχὴν μου“ (Ἠσ. α. 13.) λέγει· „ὥς περ οὖν καὶ ἐπὶ πᾶσι ἀλλοῖς, ἦναι μετὰ τὸ ἀποβλητὸν, εἶναι δέ τι τὸ εὐπρόσδεκτον τῷ Θεῷ ἐδίδκην, πρὸς τὸ καὶ ἐπὶ τῆς νηστείας· πλὴν μετὰ, πρὸς ἐπίδειξιν γινόμενῳ ἀποχῇ τῶν βρωμάτων, ἐν τῷ, μὴ εἶναι, μηδὲ γλύσῃ, μηδὲ δίγῃ, πρὸς τέλος ἔχον, μισθὸν ἢ ψυχὴν τοῦ Κυρίου· τὸ δὲ, ἐπὶ τῇ δαλεωγῇ, τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς παραλαμβάνομεν, ἀγαπᾷ, διὰ τὸ πρὸς τὸν πειρασμὸν τῆς σαρκὸς τὸν ἀγιασμὸν κατορθοῦσαι· ὅθεν ἐξαρκεῖ δὲ κατ' ἑαυτὴν ἡ ἀποχὴ τῶν βρωμάτων, πρὸς τὸ ἐπαινεῖν τοῦ ποιῆσαι τὸν νηστῆαν, ἀλλὰ δὲ καὶ τὴν λοιπὴν ἀγωγὴν προσεῖναι, ὥς λόγους, καὶ ἀνατροπὰς, καὶ τῇ πρὸς τοὺς ὠφελῆς δόξαι, μενεῖς σμικρὰ“.

(2) Καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει σαφέστερα· „ἰδὲ“

φέρεισι δόγμα, καὶ οὐκ ἀκολουθεῖ τῷ τῷ Νόμῳ σκοπῷ· ἢ γὰρ ἐδελοδρησκαίᾳ τὸ πρὸς αἰνίσσεται“.

(3) Ὁ αὐτὸς Θεοδώριτος ἐπεὶ ἐρμηνεύει· „τῇ κομῇ τῶν λόγων ἐξαπατῶσι, καὶ ταπεινότητι καὶ λόγῳ τοῦ Νόμου τὸν φαρισηίου, λέγοντες, μὴ εἶναι παραβαίνον τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ δεδομένον“.

(4) Τὸ δὲ „ἐν τιμῇ τινὶ“ ὅπως ἐρμηνεύεται παρὰ τῷ Οἰκουμενικῷ· ὁ Θεός, λέγει, τιμῆσαι τὸν ἀνθρώπον, χερσὶ διέπλεσεν αὐτὸν, καὶ τὰς στροφὰς ἔχει εἰσάγει· ἐπεὶ δὲ, δὲ μεταχειρίζονται ὡς τιμῇ τὸ σῶμα τὸ δεδομένον φαρισηίαν πρὸς προφίλ, ἀλλὰ ἀποστρέφονται αὐτῇ, ὡς φθικτῇ καὶ βλαβερῇ. Καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει· „Αφαιρία σώματος καλεῖται οἱ ἀνθρώποι, ὡς τὸ μὴ πάντων ἔχειν ἀδελφῶν τὸν ἀπολαύσιν· τὰ πρὸς προφανὲς δειλῆα, καὶ τῆς τιμῆς τῆς δεδομένης ἀφαιρία· γινώμη γὰρ ἀπέχεσθαι, ὅτι ὡς βδελυκτῶν, ἀλλ' ὡς ἡδίστων“.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ.

1. „Εἰ δὲ συνηγέρθητε τῷ Χριστῷ, τὰ ἄνω ζητᾶτε, ὅ ἐστι Χριστὸς ἐν τῇ δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ καθήμενος“.
2. „Τὰ ἄνω φρονεῖτε, μὴ τὰ ἐπὶ γῆς“.

Αφ' ἧς εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ἐσεῖς ἀπεθανέτε μαζί με τὸν Χριστὸν διὰ τὴν Βαπτίσματος, καὶ ἀφ' ἧς κατὰ τὸ σιωπώμενον, ἔδωκεν εἰς τὰς Κολασσαεῖς νὰ νοήσῃ, ὅτι καὶ συνανέστησαν μετὰ τὸν Χριστὸν, (ἐπειδὴ τὸ Βάπτισμα, καθὼς εἰκονίζει τὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ διὰ τὴν καταδύσεως, ἐτὶ εἰκονίζει καὶ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ διὰ τὴν ἀναδύσεως) ἀφ' ἧς λέγω, εἶπε ταῦτα, πῶρα λέγει ἐδῶ, ὅτι ἀνίσως καὶ ἐσεῖς συνανέστητε μετὰ τὸν Χριστὸν, λοιπὸν χρεωσέτε νὰ εἰσδε καὶ ἄνω, ὅπου καὶ ὁ Χριστὸς ἀνίσταται καθήμενος ἐν τῇ δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ (1), καὶ χρεωσέτε νὰ φρονήτε τὰ ἑρᾶνια, καὶ ὅχι νὰ φρονήτε τὰ κάτω καὶ γῆινα· ἐπειδὴ τὰ παρατηρήματα τῶν φαινομένων, καὶ τῶν ἡμερῶν, εἶναι γῆινα, καὶ σωματικὰ πράγματα, καὶ καὶ πάντα ὑφ' ἡλίου, καὶ πτόματικὸν δὲν ἔχον, μετὰ τὸ νὰ εἶναι ἀνθρώπων γήινοφρόνων παραδόσεις, καὶ διδασκαλίας. Δὲν ἀρκέσθη δὲ ὁ Παῦλος νὰ εἴπῃ μόνον τὰ ἄνω, εἰδὲ νὰ εἴπῃ, ὅπου εἶναι ὁ Χριστὸς, ἀλλὰ ἐπρόσθεσε καὶ τὸ „ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ καθήμενος“ ἵνα μὴ τὴν προσθήκην ταύτην, χωρίσῃ περισσότερον τὸν νῦν τῶν Χριστιανῶν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ τὰ γῆινα.

3. „Ἀπεθανέτε γὰρ, καὶ ἡ ζωὴ ὑμῶν κέκρυπται σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ Θεῷ“.

Απὸ τὰ δύο μέρη, ἦγεν καὶ ἀπὸ τῆς νέκρωσιν, καὶ ἀπὸ τῆς ζωῆς, παρακινεῖ ὁ Ἀπόστολος τὰς Χριστιανὰς νὰ μὴ ζητῶν τὰ παρόντα τοῦ κόσμου πράγματα· ἀπεθανέτε, λέγει, ἐσεῖς ἀδελφοί, ἀπὸ τὰ κάτω καὶ γῆινα· διὰ τὴν ἐνεκρόθητε, καὶ ἐνταφιάσθητε μαζί μετὰ τὸν Χριστὸν εἰς τὸ Ἅγιον Βάπτισμα· λοιπὸν δὲν χρεωσέτε πλέον νὰ τὰ ζητῆτε· πάλιν ἡ ζωήσας εἶναι ἄνω εἰς τὰ ἑρᾶνια, διὰ τὴν συνανέστητε μαζί μετὰ τὸν Χριστὸν εἰς τὸ Ἅγιον Βάπτισμα· λοιπὸν τὰ ἄνω πρέπει νὰ φρονήτε καὶ τὰ ἑρᾶνια. Σπευδάζει δὲ ὁ Παῦλος νὰ δείξῃ μετὰ ταῦτα τὰ λόγια, ὅτι οἱ Χριστιανοὶ κέκρυπται ἄνω εἰς τὰς ἑρᾶνας, καὶ ζῶσιν ἄλλω ζωῇ τῇ ἐν τῷ Θεῷ, τῇ κρυπτῶν ἔσαν, καὶ μὴ φαινομένη· καθὼς γὰρ ὁ Χριστὸς δὲν φαίνεται, ἐτὶ εἰδὲ ἡ ζωὴ ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν φαίνεται, κρυπτῶν ἔσα καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ, καὶ τῇ ψυχῇ ἀοράτως ἐνεργουμένη (2). Καὶ λοιπὸν αὖ ἡ ζωήσας, λέγει, ἦναι κρυπτῶν, μὴ φαινομένη.

(1) Ὁ Κορίνθιος λέγει, ὅτι ὁ Χριστὸς ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς ἐνοῦν, πῶ ἰσότημον ἡμεῖς τὸν Υἱὸν μετὰ τὸν Πατέρα, συμφώνως τῷ Ἀθανασίῳ, ἐν τῷ κατὰ Ἀρχαίων Λόγῳ· ὁ δὲ Αὐγουστίνος ἐν τῷ περὶ Πίσεως καὶ Συμβόλου, Κεφ. 13. ἔπειν, ὅτι τὸ ἐν δεξιᾷ σημαίνει, ὅτι ὁ Χριστὸς ἀποκατεβάν ἑρᾶνιαν δόξαν· αἱ δὲ εἰπόντες, ὅτι ὁ Χριστὸς καθύπευθε ὡς ἀνθρώπος δεδοξασμένος, ὃν ὁ Θεὸς ὑπερύψωσε καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα πρὸ ὑπὲρ πάντων ὀνομάτων· αἱ δὲ λέγουσιν, ὅτι ἡ δεξιὰ σημαίνει τὸ παντοδύναμον, καὶ κτλ. ὡς ἡ δόξα, πᾶσι ὅποις ἔχει ὁ Υἱὸς μετὰ τοῦ Πατρὸς. Σημειώσω ὅτι τὸ „ἐν δεξιᾷ“ ποτικὸν ἐστὶν ἐπὶ ῥήματι, καὶ ὅχι ἀνθρώπινον, ἀντὶ τῆς, ὅπου ἐστὶ Χριστὸς.

(2) Ὁ δὲ αὖτε ὁ Θεὸς Μάξιμος ἐν τῷ περὶ Μοναδικῆς Πολιτικῆς Λόγῳ, ὅτι ἡ ζωὴ τῶν ἁγίων ἦναι κρυπτομένη ἐν τῷ κόσμῳ τῷ νῦν, ἦγεν εἶναι ἀγνωστὰ καὶ ἀφανῆ· ἡ δὲ τῶν ἀρχόντων καὶ πλοσίων ζωὴ, αἷμα φανερὰ ἐν τῷ κόσμῳ τῷ νῦν, διὰ τὴν τὸν κόσμον τιμὰ πᾶσι ἐγκόσμια ἀγαθὰ, πᾶσι δὲ πνευματικὰ καὶ πᾶσι ἑρᾶνια ἀποτρέφεται, καὶ ἀποκαλύπτει· ἡ κρυπτομένη ἐστὶν ἡ ζωὴ τῶν

ἀληθινῶν Χριστιανῶν ἐν τῷ κόσμῳ τῷ νῦν, καὶ ἐν τῇ θνητῇ σωματικῇ, καθὼς ὁ μακάριος ἦναι κρυπτομένης ἐν τῇ πίνῃ, καὶ τῇ ὁρῇ· ὅταν δὲ ἡ πίνῃ, καὶ τῇ ὁρῇ συντριφθῇ, ἦγεν ὅταν τὸ παπτικὸν τῆς σῶμα συντριφθῇ διὰ τὸ θάνατον, τότε φαίνεται ὁ εὖδον κρυπτομένης λαμπρότης τῆς ψυχῆς μαργαρίτης, ὡς λέγει ὁ μακάριος καὶ ὁ ἱερός Θεοφύλακτος· διὰ τὴν αἰ χάριτες τοῦ Θεοῦ, καὶ αἱ ἀρεταὶ ἦναι κρυπτομένης μέσα εἰς τὴν ψυχὴν πᾶσι ἐν ἀνθρώπῳ. Διὰ τῆς αἰτίας ὁ δὲ Θεὸς Διάλογος (ἐ. τῶν Ἡθικῶν) ὅτι ὁ νεκρωμένος ἔχων πᾶσι πάθη, αὐτὸς ἦναι ἐσβυσμένος μετὰ εἰς τὸν κάτω κόσμον αὐτόν, ἀνάπτεται δὲ, καὶ λαμπρὰ ἦναι τὸν ἄνω κόσμον· καὶ ἐν τῇ ἐξηγήσει τῆς α. τῶν Βασιλικῶν, ῥητὴ προκειμένη· „Κυεῖς θανάτου καὶ ζωογονοῦ“ λέγει ὅτι εἰάν δὲν ἀπεθανάμεν ἐν τῷ τῷ κόσμῳ, δὲν θέλομεν ζῆσαι ἐν τῷ Θεῷ διὰ τῆς ἀγάπης· ἐξῆν, λέγει, ὁ Παῦλος, ἀλλ' ὅχι μετὰ τῶν ἐγκόσμιον παυτῶν ζῶν· ἐπειδὴ ἔλεγον· „ἐμοὶ ὁ κόσμος ἐσβύρωται· ἀλλὰ ἐξῆν μετὰ τὴν ζωὴν τοῦ Κυρίου· ὅθεν ἔλεγε· „ζῶ δὲ οὐκ ἐστὶ ἐγώ, ζῶ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός“. Ἐφῆν δὲ καὶ ὁ Ἀβ-

νομίζω, διὰ τί ἐσθὺς Χριστιανοὶ νὰ ζητῇτε τὰ φαινόμενα; τὸ δὲ προλέγει ὁ Ἀπόστολος, διὰ νὰ πείσῃ ὁ Θεὸς εἰς τὸν ἡθικὸν λόγον. Συμψύχων γὰρ ἔχει ὁ μακάριος Παῦλος νὰ κατασκιάζῃ μὲν ἄλλα, νὰ μεταπιπῇ δὲ εἰς ἄλλα· καθὼς καὶ εἰς τὴν πρὸς Κορινθίους ἐποίησεν Ἐπιστολῶν, καὶ διαλεγόμενος διὰ ἐκείνας ὅπως ἐπρόλαμβανον τὰς πτωχὰς ἀδελφάς, καὶ ἔτρωγαν μόνοι τὰς ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις γινόμενάς σωματικὰς τραπέζας, ἀπὸ ἐκεῖ αἰφνιδίως ἔπεσεν εἰς τὸν λόγον περὶ τῆς πνευματικῆς τραπέζης τῶν Θεῶν Μυστηρίων.

4. „Ὅταν ὁ Χριστὸς φανερωθῇ ἡ ζωὴ ὑμῶν, τότε καὶ ὑμεῖς σὺν αὐτῷ φανερωθήσεσθε ἐν δόξῃ“.

Εἰς τὴν δευτέραν, λέγει, παρυσίαν τε ἔχει νὰ φανερωθῇ ὁ Χριστός, καὶ τότε ἔχει νὰ δειχθῇ εἰς ὅλους ὡσανὺ Θεός, ἐρχόμενος μὲ δόξαν, καὶ μετὰ τῶν Ἀγγέλων αὐτοῦ· δι' αὐτὴν τὰς τῶρα τὸσον εἶναι κεκρυμμένος, καὶ ἀφανής, ὥστε ὅπως καὶ διαβάλλεται, καὶ κατηγορεῖται ἀπὸ τῶν ἀπίστων, διὰ τί δὲν δείχνει τὴν δόξαν τε· τότε λοιπὸν, λέγει, καὶ ἐσθὺς οἱ Χριστιανοὶ θέλετε φανερωθῆτε μαζὶ μετὰ τὸν Χριστόν, ὅχι ἀπλῶς, ἀλλὰ μετὰ δόξαν καὶ λαμπρότητα· ὥστε, ἐκείνῳ τὴν ἡμέραν τῆς δευτέρας παρυσίας ζητεῖτε, καὶ ὅχι τὰς ἡμέρας τῆς παρούσης ζωῆς· πρὸς ἐκείνῳ σπευδάτε νὰ ζῆτε· τότε γὰρ ἔχει νὰ φανερωθῇ ἡ ἀληθινὴ ζωήσας· διὰ τὴν πωρινὴν ζωὴν, δὲν εἶναι ζωὴ, ἀλλὰ θάνατος, ἐπεὶ καὶ μετὰ φθορὰν σωρίζεται, καὶ ῥέει, καὶ ἀπορρέει κάθε ὥραν, καὶ κάθε στιγμήν (1). Μὴ ζητεῖτε ἐδῶ τιμὰς, καὶ δόξας, διὰ τί ἐκεῖ εἶναι ἡ ἀληθινὴ δόξα, καὶ ἡ τιμήσας· τὸ μαργαριτάρει εἶναι κρυμμένον, ἐν ὅσῳ εὐρέσκεται εἰς τὸ σείδι μέσα, ἢ εἰς τὴν πίνναν· ὅταν δὲ τὸ σείδι καὶ ἡ πίννα σωτηριωθῇ, τότε καὶ τὸ μαργαριτάρει φανερώνεται, καὶ λάμπει μετὰ δόξαν· ἔτσι καὶ ἐσθὺς οἱ Χριστιανοί, ὥστε ὅπως εὐρίσκεσθε εἰς τὸ φθαρτὸν τὸτο σῶμα, χρεώσεσθε νὰ ζῆτε ὡσανὺ κεκρυμμένοι καὶ ἀφανεῖς, καὶ νὰ μὴ ζητῇτε δόξαν· ὅταν δὲ τὸ φθαρτὸν τὸτο σῶμα διαλυθῇ μετὰ τὸν θάνατον, τότε ἔχει νὰ φαῖν καὶ ἡ δόξασας, αἰσίως καὶ εὐρεθῇτε ἄξιοι αὐτῆς διὰ τῶν καλῶν σας πράξεων.

5. „Νεκρώσατε ἔν τὰ μέλη ὑμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς“.

Δὲν εἶπον ἀπορρίψατε, ἀλλὰ νεκρώσατε τὰ μέλησας, εἰς τρόπον ὅπως νὰ μὴ ἀναστῇτεν πάλιν, καὶ νὰ πράξῃ τὴν ἁμαρτίαν· μέλη δὲ ἐπὶ γῆς, ἴσως μὲν λέγει τὰ μέλη τῆ σώματος, τὰ ὅποια, ὅταν μὲν δὲν ἐνεργῶν τὰ ὑψαῖα, καὶ πνευματικὰ ἔργα, λέγονται ὅτι εἶναι ἐπὶ τῆς γῆς· ὅταν δὲ ἐνεργῶν τὰ ὑψαῖα ἔργα, τότε δὲν λέγονται πλέον πῶς εἶναι εἰς τὴν γῆν· χάριν παραδείγματος· ὅταν οἱ ὀφθαλμοί μας δὲν βλέπουν κακῶς, καὶ μετὰ προσπάθειαν τὰ ὁρατὰ πράγματα τῆ κόσμου· ὅταν τὰ αὐτίμας δὲν ἀκούουν τὰ κακὰ, καὶ αἰσχροὰ λόγια, καὶ ὅταν τὰ χεῖρά μας δὲν κλέπτουν, εὐδὲ ἀρπάζουν, εὐδὲ κτυποῦν, τότε τὰ μέλη μας

βαῖς Ποιμῶν, ὅτι ἐκείνος ἀποθάνει εἰς τὸν κόσμον πούπον, ὅποιοι ἀποβάλλει ἀπὸ λόγου τὴν ἀνάπαυσιν τοῦ σώματος, καὶ τὴν κενοδοξίαν τῆς ψυχῆς. Ὁ δὲ μέγας Ἀντώνιος εἶπεν· ἀπέχου τῆς πρυφῆς, καὶ τῆς κακῆς ἐπιθυμίας καὶ φιλοτιμίας, ὥσαν νὰ μὴ ἦσιν εἰς τὸν παρόντα κόσμον. (παρὰ Κορινθίῳ.) Ἔως καὶ Βίας ἐκείνος, ὁ εἰς τὸν ἐπὶ Σοφῶν, ἐσυμβούλευεν ὅτι πρέπει νὰ ζῇσιν τινὰς εἰς τὸν κόσμον πούπον, χωρὶς νὰ τὸν ἡξέδωρ τινὰς, „λάθε βιώσας“.

Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἅγιος Βαρσανούφιος· „τὸ ἀμεριμνήσαι ἀπὸ παντὸς πράγματος, ποιῆσαι προσεγγίσει τῇ Πόλει, καὶ τὸ μὴ ψυχοδύναμι ἐν ἀνθρώποις, ποιῆσαι οἰκῆσαι τὴν Πόλιν· καὶ τὸ ἀποθάνειν ἀπὸ παντὸς ἀνθρώπου, ποιῆσαι κληρονομήσαι τὴν Πόλιν καὶ τὰς δεσποῦν· εἰ σωθῆναι θέλεις τὸ ἀψήφισον κράτος, καὶ τρέχε πρὸς τὸ προκείμενον“. Προτρεῖται δὲ ἄπεν εἰς τὸ ρήτον πᾶσι τῷ Ἀποστόλῳ καὶ ὁ μέγας Μακάριος· „ὡςπερ ἡ Βασιλεὺς τῆ σκότειν, καὶ ἡ ἁμαρτία κεκρυπται εἰς τὴν ψυχῇ, ὥς ἡμέρας τῆς ἀναστάσεως,

„ὅταν καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα τῶν ἁμαρτωλῶν τῷ σκότειν καλυφθῇ, τῷ ἀπὸ τῆ τοῦ κεκρυμμένου εἰς τὴν ψυχῇ· ὡς καὶ ἡ Βασιλεὺς τῆ φωτός, καὶ ἡ ἑπυράνιος ἐκείνῳ Ἰησοῦ Χριστοῦ, μυστικῶς νῦν τὴν ψυχῇ φωτίζει, καὶ βασιλεύει εἰς τὴν ψυχῇ τῶν Ἀγίων, κεκρυμμένης δὲ ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἀνθρώπων... ὥς ἡμέρας τῆς ἀναστάσεως, ὅτε καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα ἀνακαλυφθήσεται καὶ δοξασθήσεται τῷ τοῦ Κυρίου φωτί, τῷ ὅντι ἀπὸ τοῦ νῦν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ εἰς τὴν ψυχῇ· ἵνα καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα συμβασιλεύσῃ τῇ Βασιλεὺς τῆς Χρυσῆς, ἀναπαυομένη, καὶ φωτιζομένη φωτὶ αἰωνίῳ“.

(Ὁμιλ. β'.)
(1) Ὅθεν ἔγραφε πρὸς τὰς Ῥωμαῖς ὁ Θεοφύλακτος Ἰγνατίος· „Συγγνωμονεῖτε μοι ἀδελφοί· μὴ ἐμποδίσθετέ μοι εἰς τὴν φθασαί· Ἰησοῦς γὰρ ἐστὶν ἡ ζωὴ τῶν πιστῶν· μὴ θελήσητέ με ἀποθάνειν· θάνατος γὰρ ἐστὶν ἡ ἀντι Χριστοῦ ζωή“. Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημαίνωσιν τὴν „ζωὴν δὲ ἐκ ἐτι ἐγώ“. (Γαλ. β'. 20.)

μας αὐτὰ, δὲ εἶναι πλέον εἰς τὴν γλῶ. Ἰσως δὲ καὶ μέλη ἐπὶ γῆς ὠνόμασεν ὁ Παῦλος τὰ ἁμαρτήματα, ὅπῃ γίνονται εἰς τὴν γλῶ διὰ μέσε τῶν μελῶν τῶ σώματος, πλ ὅποια ἁμαρτήματα καὶ εἰς τὴν γλῶ πούτῳ μένουσι, καὶ ἐδῶ φθείρονται· ἐπειδὴ τὰ μέλη τῶ σώματος, ἀγκαλιὰ καὶ εἶναι ἀπὸ τῆς γλῶ, ὅμως δὲ μένουσι εἰς τὴν γλῶ, καὶ φθείρονται παντελῶς, ἀλλὰ ἀνασταίνονται ἀφθαρτίζομενα. Διὰ τί δὲ ἀνωτέρω μὲν εἶπεν ὁ Παῦλος ὅτι συνιέσφιτε μὲ τὸν Χριστὸν, καὶ ὅτι ἐκδύθητε τὸ σῶμα τῶν ἁμαρτιῶν τῆς σαρκὸς, τῶρα δὲ πάλιν λέγει, νεκρώσατε τὰ μέλη σας; ὅτι, ἡ μὲν προτέρα νέκρωσις, ἦτον τῆ Βαπτίσματος δωρεὰ, ἡ ὅποια ἐνέκρωσε, καὶ ἐθανάτωσε τὰς ἁμαρτίας, ὅπῃ ἐγέναν πρότερον εἰς ἡμᾶς, τὴν τε προπατορικὴν δηλαδὴ, καὶ τὰς προαιρετικὰς, ὅπῃ πρὸ τῆ Βαπτίσματος ἐπράξαμεν· ἡ δὲ πωρινὴ νέκρωσις, ὅπῃ λέγει ὁ Παῦλος, εἶναι ἔργον τῆς ἐδικῆς μας προαιρέσεως, ἡ ὅποια νέκρωσις αὐτὴ ἀφανίζει τὰς ἁμαρτίας, ὅπῃ κάμομεν ὑστερὰ ἀπὸ τῆ Βαπτίσματος· ἡ μᾶλλον εἶπεν, αὐτὴ ἡ νέκρωσις δὲν ἀφίνει τελείως ὅτε νὰ ζήσῃ ὅλως ἡ ἁμαρτία, μὲ τὸ νὰ θανατώσῃ τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς· καθὼς χάριν παραδείγματος, ἀνίσως τινὰς, ἀφ' ἧς ἀναχωρεῖται εἰς ἁλκικὸν ἀνδραγαθία, ὅπῃ ἐσκέριασε πρότερον, καὶ ἀφ' ἧς λαμπρῶν αὐτὸν, πάλιν ἤθελε συμβαλεῖν ἐκείνον, ὅπῃ ἔχει τὸν πῆκτον ἀνδραγαθία, νὰ ἀποβάλῃ τὴν σκερίαν τε, ὅχι δηλαδὴ τὴν παλαιὰν ἐκείνην, ὅπῃ εἶχε, διὰ τί αὐτὴ ἀπεβλήθη· ἀλλὰ νὰ ἀποβάλῃ τὴν σκερίαν, ὅπῃ ἤθελε γυῖν εἰς αὐτὸν μετὰ ταῦτα.

„Πορνείαν“.

Ἰδὲ ἐδῶ ἐρμηνεύει ὁ Ἀπόστολος ποῖα εἶναι τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς· πρῶτῳ δὲ ἀναφέρει τὴν πορνείαν, ἐπειδὴ καὶ τὸ πάθος αὐτὸ ἐνοχλεῖ καὶ κυριεύει τὸς ἀνθρώπους μάλιστα, καὶ περισσότερον ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα πάθη, ὡσὰν ὅπῃ ἔχει ἐν τῆς φύσεως τὴν αἰτίαν.

„Ἀκαθαρσίαν, πάθος“.

Ἀφῆκεν ὁ Ἀπόστολος τὸ νὰ εἴπῃ χωριστὰ χωριστὰ τὰ ἄλλα πάθη τῆς σαρκὸς, ἐπειδὴ δὲ δὲν ἦτον καλὸν νὰ τὰ εἴπῃ διὰ τὴν αἰσχροπῆτα· μὲ τὴν ἀκαθαρσίαν δὲ καὶ τὸ πάθος, ἐφατέρωσε καθολικῶς καὶ περιεκτικῶς ὅλα τὰ εἶδη τῶν σαρκικῶν σμίξεων (1)· τῇ ἀληθείᾳ γὰρ πάθος εἶναι ἡ λύσσα τῆς ἐπιθυμίας τῶ σώματος, καθὼς εἶναι πάθος σώματος καὶ ἡ θέρμη, ἡ μία πληγὴ, ἡ ἄλλη σωματικὴ ἀσθένεια πολυχρόνιος, καὶ αἰσχος.

„Ἐπιθυμίαν κακὴν“.

Ἰδὲ καθολικῶς καὶ ἐδῶ περιέλαβε κάθε εἶδος ἁμαρτίας σαρκικῆς, ἐπειδὴ κάθε σαρκικὴ ἐπιθυμία εἶναι κακὴ· πλὴν εἶναι καὶ ἐπιθυμία καλὴ, ἡ τῆ Θεοῦ, καὶ τῶν θείων, καὶ πνευματικῶν πραγμάτων· διὰ τὴν ὅποιαν καὶ ὁ Δανιὴλ ὠνόμασθη ἀνὴρ ἐπιθυμιῶν, (Δαν. θ'. 23.) δηλαδὴ τῶν τῶ πνεύματος ἐπιθυμιῶν, καθὼς προσθέττει ὁ Θεολόγος Γρηγόριος (Λόγ. παραμυθητικῶ εἰς τὴν ἑαυτοῦ μητέρα) „καὶ τῶν ἐπιθυμιῶν τῶν κρεττόνων“ κατὰ τὸν αὐτὸν Θεολόγον· (Λόγ. εἰς τὸν Νύκτες Γρηγόριον.) καὶ ὁ Δαβὶδ δὲ ὅλῳ τῶ ἐπιθυμίαν τε ποιήσας πνευματικῶς, ἔλεγε· „Κύριε ἐναντίον σου πᾶσα ἡ ἐπιθυμία μου“· (Ψαλ. λζ'. 9.) Περὶ τῆς κακῆς ἐπιθυμίας λέγει ὁ Παροιμιαστής· „ἀσεβῆς ἐπιθυμεῖ ὅλῳ τῶ ἡμέραν ἐπιθυμίας κακᾶς, ὁ δὲ δίκαιος ἐλεεῖ, καὶ οἰκτερεῖ ἀφειδῶς“· (Παρ. κ'. 26.)

„Καὶ“

(1) Διὰ τῆς αἰτίας καὶ ὁ μέγας Βασίλειος· „Πόσα καὶ εἶδη ἄλλα τῶν ἀκαθαρστῶν παθῶν, τὸ μὲν τῶν δαιμονίων διδασκαλῶν ἐξέρχεται, ἡ δὲ θεία Γραφὴ ἀπεσαύτισσε, τὸ σεμνὸν ἐκαστῆς παιδὸς τῶν αἰσχροῶν ὀνομασίαις, κατηρρύπτειν ἔχοντες αἰσχροῦ, ἀλλὰ γενικῶς ὀνομασίαις τῶν ἀκαθαρστῶν διέλαβεν, ὡς ὁ Ἀπόστολος Παῦλος

ῥησι· „πορνεία δὲ καὶ ἀκαθαρσία πάντα, μηδὲ ὀνομαζέσθω ἐν ὑμῖν, καθὼς πρέπει Ἀγίοις“· (Ἐφ. ε. 3.) „ἡ πόρνος καὶ τὸ παρὸν ῥητὸν τῶ Ἀποστόλου „Πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος“· τῶ τῆς ἀκαθαρσίας ὀνόματι, τῶ τῶ ἀρρέτων ἀρρησποίας, καὶ τῶ τῶν πνευματικῶν λαμβάνων“· (Ἐπιστολὴ πρὸς Διοδώρον Ἐπίσκοπον)

„Καὶ τὴν πλεονεξίαν, ἥτις ἐστὶν εἰδωλολατρεία“.

Η πρώτη θυγάτηρ τῆς κακῆς ἐπιθυμίας εἶναι ἡ πλεονεξία, τὴν ἐποίησεν ὀνόμασεν εἰδωλολατρείαν ὁ Παῦλος (1)· διὰ τὴν λατρεύει τὸ χρυσίον καὶ τὸ ἀργύριον ὡς αὐτὸ εἰδωλόν· ἐπεὶ καὶ τὰ εἰδωλά, χρυσίον ἦτον, καὶ ἀργύριον, καὶ ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων, ὡς λέγει ὁ Δαβὶδ· (Ψαλμ. ριγ'. 12.) (2)

6. „Δὲ ἃ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τῷ Θεῷ ἐπὶ τὰς ὑψὲς τῆς ἀπειθείας“.

Διὰ τὰ ποιαῦτα, λέγει, πάθη, καὶ ἀμαρτίας, καταφθαίει τὸς ἔχοντας, καὶ ποιοῦντας ταῦτα, ἡ ὀργὴ τῷ Θεῷ, ὅχι μόνον ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι· ἀπειθείας δὲ ὑψὲς ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὸς ἔχοντας τὰ ποιαῦτα πάθη, διὰ τὴν δειξῆναι, ὅτι οἱ ποιοῦντες οὐκ εἶναι ἄξιοι συγχωρήσεως, ἐπεὶ δὲ οὐ δύνασθαι εἰς τὰ πάθη ταῦτα ἀπὸ ἀγνωσίαν τῆς, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς ἀπειθείας, ὅπως ἔχοντες εἰς τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου, τὴν ὁποίαν ἀπειθεῖαν πόσον πολλὰ ἐγυμνάσθησαν, ὥστε ὅπως ἐγιναν ὡσαύτως ὑοί τῆς, καὶ τέκνα τῆς, καὶ ἀπὸ αὐτῆς γινώσκονται, καὶ σημαδύονται, καθὼς καὶ τὰ τέκνα γινώσκονται ἀπὸ τὰ φυσικὰ σημάδια, ὅπως ἔχοντες τὸ πατρός των, ἢ τῆς μητρός των (3).

7. „Ἐν

(1) Ὅθεν ἔπειν ὁ μέγας Βασιλεὺς· „ὁ ἀγαπῶν ἀργύριον ὡς, ὡς ἀγαπᾷ ὡς Κύριον τὸν Θεόν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας αὐτοῦ, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας αὐτοῦ, ὁ ποῖος ἀντὶ τοῦ θελοῦντος τῷ Κυρίῳ, θελοῦντος τῷ μαμωνᾷ, τὸ τῷ Θεῷ ἀφελόμενον τῆς ἀγάπης μέτρον, ἐπὶ τὸ ἀργύριον μετρίσει· διὰ τοῦτο γὰρ ἡ πλεονεξία εἰδωλολατρεία, ἐπὶ τὴν δὲ τῷ Κυρίῳ τῷ Θεῷ προσφερόμενα δῶρα, ἐπὶ τὰ γυναικα μετενέγκη. Προσεπίγμεθα οὖν μὴ ἀγαπᾷν τὰ δῶρα, ὡς τούτων ἐνεκα, πολλὰ τὸν ἀπηγορεύμενον συγχωρῶν τοῖς προσώποις· καθόλου δὲ, εἰς τὴν ποιαῦτα δῶρα ἀγαπᾷν ἡμῖν ὁ λόγος δίδωσιν, οὐδὲ ἐμπειρώσει διακρίσθαι περὶ αὐτῶν· ἀμύχανον γὰρ τὸ ἐξ ὅλης καρδίας ἀγαπᾷν τὸν Θεόν μερῶς μόνον εἰς ἑτέροις ἐπιδείξασθαι· ὡς γὰρ ἐν ἀγγέλιῳ πεπληρωμένον πῖνος ὕδατος, ὅσον ἂν ἐκρῇ πρὸς τὴν ἐξω, ποσὸν τὸν ἀνάγκη τῆς πληρώσεως ἀποδῆναι· ὡς καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς· ὅσον ἂν αὐτῆς κενωθῇ τῆς ἀγάπης ἐφ' ἃ μὴ προσήκει, ποσὸν ἐνδὲν ἀνάγκη πρὸς τὸν Θεόν· ὁ δὲ ἀπὸ ὁμολογίας ἀγαπᾷ ἀργύριον, πᾶσαν ἐκὴν μετρίσει τὴν ἀγάπην“· (ἐρμηνεία ἐπὶ τὸν Ἡσαΐαν, προφητείας ρητοῦ· „ἀγαπῶντες δῶρα“· (Ἡσ. α'. 23.) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „τὴν μὲν οὖν πλεονεξίαν εἰδωλολατρείαν ἐκάλεσεν, ἐπεὶ τὸν μαμωνᾶν Κύριον ὁ Σωτὴρ προσηγόρευσε“· (Ματθ. ε'. 24.) διδάσκων, ὡς ὁ τῷ πάθει τῆς πλεονεξίας δουλοῦν, ὡς Θεὸν τὸν πλεον τιμᾷ.

(2) Ὅρα τὴν ἐρμηνείαν τοῦ· „Πᾶς πλεονέκτης, ὅς ἐστιν εἰδωλολάτρης“ ἐν Κεφ. ε'. τῆς πρὸς Ἑβραίους εἰς 5· καὶ τὴν εἰς ἐκείνην ὑποσημείωσιν· ὡς δὲ καὶ ὁ μέγας Μακάριος· „ὁ Κύριος λέγει ὅτι ὁ νῦν σὺ, ἐκὴν καὶ ὁ θησαυρὸς σου· ὅτι ὁ θησαυρὸς ὑμῶν, ἐκὴν ἐστὶν καὶ ἡ καρδία ὑμῶν“· (Ματθ. ε'. 21.) εἰς ὃ γὰρ πρᾶγμα ἡ καρδία πῖνος δέδεται, καὶ ὅπως ἡ ἐπιθυμία ἔλκεν αὐτὴν, ἐκείνη ἐστὶν αὐτοῦ ὁ Θεός· εἰάν ἐπιθυμῇ ἡ καρδία πάντοτε τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς ἐστὶν Κύριος τῆς καρδίας αὐτοῦ· εἰάν δὲ τις δεῖξῃ εἰς τὴν κοσμικὴν πρᾶγμα, ἢ εἰς οἰκίαν, ἢ εἰς φίλον γονεῶν, ὅπως εἰδὼν αὐτοῦ ἡ καρδία, ἐκείνη αὐτοῦ ἐστὶ Θεός· (Ὁμιλ. μὴ. Κεφ. γ'.)

(3) Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς ἐρωτηθεὶς, κατὰ τί νόημα λέγονται μερικοὶ υἱοὶ τῆς ἀπειθείας, καὶ τέκνα ὀργῆς, ὡς ἀποκρίνεται· „τέκνα καὶ ὑψὲς τῆς ὀνομαζόμενης, οἷον ὁ Κύριος, τοὺς ποιοῦντας τὰ θελήματα ἡμεῖς ἀγαπᾷν, ἢτε κακῶς ἢ τεκνα γάρ φησι τὸ Ἀβραάμ ἡμεῖς, τὰ ἔργα τῶν Ἀβραάμ ἐποιεῖτε“· (Ἰωάν. 8. 39.) Καὶ πάλιν· „ὑμεῖς ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦ διαβόλου ἐστέ, καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θελετε ποιεῖν· ὡς καὶ ἀπειθείας ὑμεῖς, ὁ παὶς τῆς ἀπειθείας ἐργαζόμενος γίνεσθαι· πῶς δὲ, ὡς περὶ οὗ καὶ ἀμαρτωλὸς μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτομαρτωλὸς ὁ διαβόλος ὀνομαζέσθαι, διὰ τὸ ἀρχηγός, ὡς οἶμαι, γεγονέναι τῆς ἀμαρτίας, ὡς καὶ αὐτοαπειθεῖα λέγοιτο ἂν ὁ διαβόλος διὰ τὴν αὐτῶν αἰτίαν. Τέκνον δὲ ὀργῆς ἐστὶ τις καὶ ὁ ἄξιον ἑαυτὸν πεποιθεῖ τῆς ὀργῆς· ὡς γὰρ τὸς ἀξίως τὸ Κυρίου, καὶ τὸς ποιοῦντας τὰ τῶν φησὶ καὶ ἡμεῖς ἔργα, ὑμεῖς φησὶ, καὶ ὑμεῖς ἡμέρας ὁ Ἀπόστολος προσηγόρευσε· ὡς ἀκόλουθον τοῦ καὶ τοῦ, ἡμεῖς τέκνα ὀργῆς“· Εἰδέναι μέντοι γε χρὴ, ὅτι ὁ υἱὸς τῆς ἀπειθείας, ὁ αὐτὸς ἐστὶ καὶ τέκνον ὀργῆς, τὸ Κυρίῳ ἀποφηνάμενον· ὅτι ὁ ἀπειθεὶς τῷ Τίῳ καὶ ὀφείτῃ τῷ ζῶντι· ἀλλ' ἡ ὀργὴ τῷ Θεῷ μετὰ τῶν αὐτῶν· (Ἰω. γ'. 36.) (Ὁρῶ κατ' ἐπιστομ. σξη.) Ὁ αὐτὸς δὲ Βασιλεὺς προσδέττει εἰς τὸ ρητὸν τοῦτο τοῦ Ἀποστόλου καὶ ταῦτα τὰ ἀξιάγαστα· „νεκρώσατε, φησὶ ὁ Ἀπόστολος, τὰ μέλη ὑμῶν πᾶσι ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακὴν, καὶ τὴν πλεονεξίαν, ἥτις ἐστὶν εἰδωλολατρεία· δι' ἃ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ καθολικώτερον ἐπήγαγεν· „ἐπὶ τὰς ὑψὲς τῆς ἀπειθείας“· ὡς μικρότερον, μηδὲ τῆς προσκαίρου ἡδονῆς τῆς καταρρύπτουσης τὴν διάνοιαν, παρενοχλήσῃς τῷ συμφυτευθέντι τῷ Χριστῷ ἐν τῷ ὁμοιωματι τοῦ θανάτου, (ἡτοι τῷ βαπτισθέντι Χριστιανῷ) διὰ τὸ μισῆναι καὶ βδελύσασθαι πᾶσαν κακίαν, ἀχρεὶ καὶ τῆς προσπαδοῦς ἐνδυστήσεως τὸ καθαρόν τῆς καρδίας ἐνδεδυμένῳ, καθὼς φησὶν ὁ Δαβὶδ· „ἐκ ἐκκληθῆμαι καρδία σκαμβή· ἐκκλίνοντος ἀπ' ἐμῆ τῆς πονηρῆς, ἐκ ἐγνώσκον· ἐπεὶ δὲ πάντως εἰδὲ ἐγγιζόντος αὐτοῦ ἐπὶ τῇ φάσιν“· (Λογ. περὶ Βαπτίσματος)· „πῶς βαπτίζεται τις ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τοῦ Κυρίου“).

7. „ Ἐν οἷς καὶ ὑμεῖς περιπατήσατέ ποτε, ὅτε ἐζήτε ἐν αὐτοῖς “.

Μὲ ἐπαινον, καὶ ἐγκώμιον εἶναι σμιγμένα τὰ λόγια ταῦτα τῷ Ἀποστόλῃ, διὰ τὸ δὲ λέγει πῶς ἐσεῖς οἱ Κολασσαεῖς τώρα ζῆτε εἰς τὰ πάθη αὐτὰ, ἀλλὰ πῶς ἐζήτε ἐν αὐτοῖς, ὅταν δηλαδὴ ἦσθε ἄπιστοι, ἐθνικοὶ γὰρ ἦσαν· ἐτὶ καὶ πρὸς τὴν Κορινθίαν ἐγράφε· „ Καὶ ταῦτα τίνες ἦτε· ἀλλ' ἀπελύσασθε· ἀλλ' ἠγιασθήτε· ἀλλ' ἐδικαιώθητε, καὶ τὰ ἐξῆς “ (Ἀ. Κορ. 5. 1.)

8. „ Νυνὶ δὲ ἀπόθεσθε καὶ ὑμεῖς τὰ πάντα “.

Καὶ πῶς ὁ Ἀπόστολος ἀνωτέρω εἶπεν, ὅτι ἐσεῖς οἱ Κολασσαεῖς ἐζήτε ποτὲ εἰς τὰ πάθη, καὶ φανερώσας ὅτι τώρα δὲ ζῶσι, πάλιν λέγει ἐδῶ, ἀπόθεσθε καὶ ἐσεῖς τὰ πάντα; φανερόν γάρ εἶναι ὅτι εἶχον τὰ πάθη ταῦτα, καὶ διὰ τὸ λέγει εἰς αὐτοὺς νὰ τὰ ἀπορρίψουν· ἐπεὶ πῶς ἤθελε τὴν προσάξῃ νὰ ἀπορρίψουν ἐκεῖνα ὅπερ δὲν ἔχουν; εἰς τὴν ἀπορίαν ταύτῃ ἀποκρινόμεθα· ὅτι καὶ ἐκεῖνο ὅπερ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Ἀπόστολος, ἡγουν τὸ, „ ὅταν ἐζήτε εἰς τὰ πάθη αὐτὰ “ καὶ αὐτὸ, λέγω, συμμερῇ εἰς τὰ ὅπερ τώρα λέγει ἐδῶ· δι' ὅ,τι ὡσαύτ' ἡ φανερόν ἁνιγματωδὴς μὲ τὰ λόγια ταῦτα, καὶ νὰ τὴν λέγῃ· ὅτι παλαιὰ μὲν ἡ κακία ἐξαστάζον ἐσᾶς, καὶ τὴν ζωώσας ἐκράτει, καὶ κατετυραίνει, πρὸ τῆς δηλαδὴ νὰ βαπτισθῇτε, καὶ δύσκολος ἦτον εἰς ἐσᾶς ἡ ἀπὸ τὰ πάθη ἐλευθερία· τώρα δὲ, ἐπεὶ καὶ ἐνεκρώθη ἡ εἰς ἐσᾶς δεισμονικὴ ἀμαρτία διὰ μέσου τῷ Ἁγίῳ Βαπτίσματος, διὰ τὸ εὐκὸλον εἶναι νὰ ἀποβάλετε τὰ πάθη αὐτὰ, καθὼς ἀποβάλλει τινὰς καὶ ἐκδύεται τὸ ῥέχον τῆς. Καὶ δὲν ἔχετε πλέον νὰ προφασισθῇτε, ὅτι ζῆτε τώρα ὑποκάτω εἰς τὴν τυραννίαν τῆς διαβόλου, καὶ τῶν παθῶν, ἐπεὶ ἐνεκρώθητε εἰς αὐτὰ διὰ τῷ Βαπτίσματος· ὅθεν καὶ ἀλλὰ καὶ ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος εἶπεν· „ ἀμαρτία γὰρ ὑμῶν ἐκυριεύσει· ἐγάρ ἐσε ἐπὶ νόμον, ἀλλ' ὑπὸ χάριν “ (Ῥωμ. 5. 14.)

„ Ὅργην, θυμὸν, κακίαν “.

Τὴν μνησικακίαν ἐδῶ ἰδιαίτερος ὀνομάζει κακίαν ὁ Ἀπόστολος, τὴν ὁποίαν μνησικακίαν μερικοὶ ὠνόμασαν καὶ πικρίαν (1)· ὅταν δηλαδὴ τινὰς φυλάττῃ μέσα εἰς τὴν καρδίαν τῆς, τὴν κακίαν ὅπερ τῷ ἑκάμην ἄλλος, καὶ ζητῇ καιρὸν διὰ τὰ καμὴ ἐκδίκησιν κατ' αὐτὴν. Τί δὲ εἶναι ὁ θυμὸς, καὶ τί εἶναι ἡ ὀργή, ὅρα τὴν ἐρμηνείαν τῆς „ πᾶσα πικρία, καὶ θυμὸς, καὶ ὀργή, ἀρδήτω ἀφ' ὑμῶν “ ἐν Κεφ. δ'. σιχ. 31. τῆς πρὸς Ἐφεσίους.

„ Βλασφημίαν “.

Τὰς λοιδορίας, καὶ ὕβρεις, καὶ δυσφημίας λέγει ἐδῶ βλασφημίαν ὁ Παῦλος, τὰς ἐκ τῆς θυμῆς γνομενάς κατὰ τὴν λυπήσαντος ἀδελφῆς.

„ Αἰσχρολογίαν ἐκ τῆς σόματος ὑμῶν “.

Μὲ ἐμφασιν καὶ παρρησίαν εἶπεν ὁ Παῦλος ἐδῶ, τὸ „ ἐκ τῆς σόματος ὑμῶν “ ἡγουν ἀποβάλετε λέγει, ἀδελφοί με Χριστιανοί, καθε αἰσχρολογίαν ἀπὸ τῆς σόματος, ἐπεὶ τὸ σόμασας αὐτὸ, ἀγιάζεται διὰ τῆς κοινωνίας καὶ ἐπαφῆς τῆς ἀχραντοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου· ἀποποιεῖται δὲ εἶναι κατὰ ἀλήθειαν τὰ μολυμμένα μὲ βλάσφημα, καὶ αἰσχρολόγια, τὸ ποιεῖν ἅγιον σόμασας, ὅπερ δέχεται τὸν Χριστόν, τὸν Ἅγιον πῶν Ἀγίων (2).

9. „ Μὴ

(1) Περὶ τῆς μνησικακίας ταῦτα γράφει ὁ Δῆμος Ἰσίδωρος ὁ Πηλεσιώτης· „ Γενναῖας μὲν οὐκ εἰσιν ἐργαὶ ψυχῆς, ἀλλὰ σαλευσάντων, καὶ φθύνων “ (Ἐπιστολὴ ζ'. Ἀντιόχῳ) Καὶ ὁ Παροιμιαστὴς λέγει· „ ὅς μνησικακὸς, παράνομος “ (Παρ. κἀ. 24.) Καὶ ὁ Ζαχαρίας· „ κακίαν ἑκάστος τῆς ἀ-

„ δελφου αὐτοῦ μὴ μνησικακεῖτω ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν “ (Ζαχ. ζ'. 10.) Καὶ πάλιν ὁ Παροιμιαστὴς· „ ὁδοὶ μνησικακῶν εἰς θάνατον “ (Παρ. ιβ'. 29.)

(2) Ὅρα καὶ εἰς τὴν ἡμετέραν Χριστοθήκην πῶν λόγων ὅπου γράφομεν, ὅτι οἱ Χριστιανοὶ δὲν πρέπει νὰ αἰσχρολογῶν.

9. „Μὴ ψάδεσθε εἰς ἀλλήλους“.

Επειδὴ, λέγει, ἐπεὶ οἱ Χριστιανοί, ἐκεῖνοι τὸν Χριστόν, ὅπερ εἶναι ἀλήθεια, καὶ τὸ εἶπε ὁ μόνος· „ἐγὼ εἰμὶ ἡ ἀλήθεια“ (Ίω. 18. 6.) πῶς τώρα ἐκδυέσθε ἄλλω μορφῇ τὴν ψάδεσ, μὲ τὸ ἰὰ λέγετε ψάδεστας εἰς τὸν ἄλλον; φανερόν γάρ εἶναι ὅτι, λέγοντες ψάδεστας, ἐκδυέσθε ἀπὸ τῆς μορφῆς ἐκείνης καὶ τὸν χαρακτήρα τῆς ἀληθείας τοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ τὸν ὁποῖον πρότερον εἰσθε μεμορφωμένοι· καὶ εἰς ἐναντίαν ἐκδυέσθε τὴν ψεύδος, ὅς τις εἶναι μορφή, καὶ χαρακτήρ τῆς διαβολῆς, τῆς πατρὸς τῆς ψάδεσ· καὶ τὸ εἶναι γεγραμμένον· „ἐκεῖνος ἐν τῇ ἀληθείᾳ ἐχ' ἔσηκον ὅτι ψεύστης ἐστίν, καὶ ὁ πατήρ αὐτοῦ“ (τῆς ψεύδος δηλαδή.) (Ίω. 8. 44.) (1)

„Ἀπεκδυσάμενοι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ“

Διὰ ποίαν ἀφορμὴν ὁ Παῦλος ὀνομάζει μέλη, καὶ σῶμα, καὶ ἄνθρωπον τῇ διεφθαρμένῳ, καὶ ἁμαρτωλῇ ζωῇ; ὁμοίως καὶ διὰ τί ἐκ τῆς ἐναντίας ὀνομάζει σῶμα, καὶ ἄνθρωπον, τῇ ἐν ἀρετῇ, καὶ ἀγίᾳ ζωῇ; διὰ τὰ δεῖξαι μὲ τὸτο, ὅτι ἡ προαίρεσις τῆς ἀνθρώπου, διὰ τῆς ὁποίας τελείται ἡ κακὴ, καὶ ἡ καλὴ ζωὴ, αὐτὴ εἶναι κυριώτερα ἀπὸ τὴν οὐσίαν, καὶ φύσιν τῆς ἀνθρώπου· καὶ αὐτὴ εἶναι ἄνθρωπος, καὶ σῶμα καὶ μέλη ἀνθρώπου, περιεσσότερον, παρὰ ὅπερ εἶναι αὐτὴ ἡ φύσις τῆς ἀνθρώπου, καὶ τῆς σῶματος, καὶ τῶν μελῶν τῆς· καὶ ὅτι περιεσσότερον ὀνομαζόμεθα ἀπὸ τῆς προαίρεσιν, παρὰ ἀπὸ τῆς οὐσίας, καὶ φύσιν (2). Διὰ τὸτο καὶ ἡ θεία Γραφή δεῖν ὀνομάζει τῆς ἀνθρώπου ἀπὸ τῆς φύσιν καὶ οὐσίας αὐτῶν, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς κακῆς αὐτῶν, ἢ καλῆς προαίρεσιν, μὲ τῆς ὁποίας ἐμορφώσαν, καὶ ἐποίησαν τῇ φύσιν τῆς· ὅθεν ποτὲ μὲν, αὐτὴς ὀνομάζει ἵππας, καὶ ἄλογα· „ἵπποι θηλυμανεῖς ἐγενήθησαν· ἕκαστος ἐπὶ τῇ γυναικί τῇ πλησίον αὐτῆς ἐχρεμέτιζον“ (Ίερ. 8. 8.) ποτὲ δὲ τῆς ὀνομάζει σκύλας· „Πᾶντες κύνες ἐνεοί“ (Ώσ. 15. 10.) Καὶ πάλιν· „κύνες ἀναιδεῖς ψυχῇ“ (Αὐτόθ. 11.) Ἄλλοτε δὲ ὀνομάζει τῆς ἀνθρώπου λύκας· „οἱ ἄρχοντες αὐτῆς ἐν μέσῳ αὐτῆς ὡς λύκοι ἀρπάζοντες ἀρπάγματα, τῆς ἐκχέαι αἷμα, ὅπως πλεονεξία πλεονεκτῶσι“ (Ώζ. 27.) Καὶ ἄλλοτε καλεῖ αὐτὴς ἀλώπεκας· „Ἀλώπεκες διήλθον ἐν αὐτῇ“ (Θρή. 18.) Καὶ πάλιν· „Οἱ προφῆται ὡς ἀλώπεκες ἐν ταῖς ἐρήμοις“ (Ώζ. 17. 4.) Καθὼς δὲ ὀνομάζει ἡ Γραφή τῆς κατὰ φύσιν ἀνθρώπου μὲ τὰ ὀνόματα τῶν ἀνωτέρω ζώων, διὰ τὴν ὁμοιωθῆσαν μὲ αὐτὰ κατὰ τὴν κακὴν προαίρεσιν, ἐπὶ εἰς ἐναντίαν ὀνομάζει τῆς ἀνθρώπου, ὡς Θεοῦ, καὶ Θεῶς, διὰ τῇ καλῇ προαίρεσιν· „ἐγὼ γάρ φησιν εἶπα Θεοὶ ἐστέ, καὶ ὑοὶ ὕψιστε πάντες“ (Ψαλμ. 82. 6.) ἀλλὰ καὶ εἰς τῇ κόλασιν, ἢ εἰς τῇ Βασιλείᾳ τῆς Θεοῦ, δεῖν ἐμβάλλει τὸν ἄνθρωπον ἢ φύσιν καὶ οὐσία, ἀλλὰ ἢ κακὴ, ἢ ἢ καλὴ προαίρεσις. Παλαιὸν λοιπὸν λέγει ἄνθρωπον ὁ Ἀπόστολος, τῇ διεφθαρμένῳ, καὶ κακῇ τῇ ἀνθρώπου προαίρεσιν· διὰ τὸτο καὶ ἀκολῶς λέγει· „σὺν ταῖς πράξεσιν“ ἡμεῖς ἐκδυέσθε, ὡς Χριστιανοί, τῇ μετὰ τῶν πονηρῶν ἔργων διεφθαρμένῳ προαίρεσιν· ὀνόμασε δὲ ἄνθρωπον παλαιὸν τῇ διεφθαρμένῳ καὶ κακῇ προαίρεσιν ὁ Παῦλος, διὰ τὰ δεῖξαι μὲ τὸ ἔνομα τῆς παλαιῆς, τῇ αἰσχροπῳτῇ, καὶ αἰσχυρίαν, καὶ ἀσθενείαν αὐτῆς. Βλέπε δὲ, ὡς ἀναγνώσας, καὶ πῶς ἀπαρείσθησεν ὁ Ἀπόστολος τὰ μέλη τῆς παλαιῆς τῆς ἀνθρώπου. Καὶ διὰ μὲν τῆς ψεύδος, ἐφάνέρωσε τῇ διεφθαρμένῳ διάνοιάν τῆς· διὰ τῆς θυμῆς δὲ, ἐφάνέρωσε τῇ πονηρῇ τῇ καρδίᾳ, ἐν ᾗ ὁ θυμὸς κινεῖται· διὰ τῆς βλασφημίας, ἐφάνέρωσε τὸ βρομερὸν εἶδος τῆς· διὰ τῆς πορνείας, ἐφάνέρωσε τῆς πορνικῆς βλέποντας ὀφθαλμῶν τῆς· διὰ τῆς πλεονεξίας, ἐφάνέρωσε τῆς ἀδίκης χεῖρας τῆς· διὰ τῆς κακῆς δὲ ἐπιθυμίας, ἐφάνέρωσε τὰ κρυπτὰ μέλη, καὶ μάλιστα τὸ σπυγνὸν καὶ τῆς νεφρῆς τῆς, εἰς τὰ ὁποία ἐκτρέφεται ἡ ἐπιθυμία. Ὅρα καὶ τῇ ὑποσημειῶσιν τῆς 5. Κεφαλ. σίχ. 6. τῆς πρὸς Ῥωμαίους, διατὶ παλαιὸς ἄνθρωπος ὀνομάζεται (3).

10. „Καὶ

(1) Ὅρα καὶ τῇ ἐρμηνείᾳ τῆς· „διὸ ὁ ἀποδέμενος τὸν ψεύδος, λαλεῖτε ἀληθῆς ἕκαστος μετὰ τοῦ πλησίον αὐτοῦ, ὅτι ἐσμὲν ἀλλήλων μέλη“· εἰς τὸ δὲ Κεφ. τῆς πρὸς Ἑβραίους σίχ. 25. γλαφυρὰν ἔσται.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι ἐπειδὴ καὶ ἀνωτέρω ὀνόμασεν ὁ Παῦλος μέλη τῆς σῶματος, καὶ κατὰ μέρος

κακίας, πᾶσα ἐδὲ λέγει καὶ ποῖον εἶναι τὸ ὅλον σῶμα τῆς ἀνθρώπου, καὶ ὁποῖον εἶναι τὴν κακίαν τῆς μελῶν.

(3) Ὁ αὐτὸς Θεοδώριτος παλαιὸν ἄνθρωπον ὀνόμασε ἐδὲ τὴν προτέραν ζωὴν τῶν Κολασσάων, τὴν ὁποίαν ἔχον πρὸ τοῦ Βαπτίσματος, ὡς ἀνωτέρω εἰρήκεν· „ἐν οἷς καὶ ὑμεῖς, περιεπατήσατε ποτὲ, ὅτε ἐζήτε ἐν αὐτοῖς“ (Κολ. 3. 7.)

10. „Καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν νέον, τὸν ἀνακαινισμόν εἰς ἐπίγνωσιν“.

Καθὼς τὴν καλὴν, καὶ ἐφάρμακτον προαίρεσιν ἀνόμασεν ὁ Παῦλος ἀνωτέρω, παλαιὸν ἄνθρωπον· ἐτὶ καὶ νέον ἄνθρωπον ὀνομάζει ἐδῶ, τὴν καλὴν, καὶ ἐνάρξτον προαίρεσιν, ἐπειδὴ αὐτὴ δὲ παλαιότερα, ἀλλὰ πάντοτε νεάζει, καὶ ἀκαμίζει εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ Θεοῦ, καὶ τῶν θείων πραγμάτων· καὶ αἰεὶ, καὶ πάντοτε κινεῖται, καὶ δείχεται νεώτερα, χωρὶς ποτε νὰ σταθῇ, καὶ νὰ παλαιώσῃ· καὶ ὅσον λάβῃ περισσοτέραν τὴν τοῦ Θεοῦ γνῶσιν, τόσον περισσότερον δυναμόνεται, διὰ νὰ λάβῃ ἀκόμη ἀνωτέραν, καὶ τελειωτέραν τὴν τοιαύτῳ γνῶσιν.

„Κατ' εἰκόνα τῷ κτίσαντος αὐτόν“.

Ητοι ὁποῖος λέγει ἐνδύσῃ τὸν νέον ἄνθρωπον, καὶ τὴν κατὰ Θεὸν προαίρεσιν, καὶ πολιτείαν, αὐτὸς ἀνακαινίζεται εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ Θεοῦ, καὶ γίνεται νέος, καὶ ὡραίος κατὰ τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ· δι' ὃ, καὶ ὁ Χριστὸς ἦτον νέος, καὶ ὡραίος κατὰ τὴν ἡλικίαν, καὶ τὸν χαρακτῆρα τοῦ σώματος, ἐπειδὴ καὶ δὲ ἐγήρασε, διὰ νὰ γινῇ ἐκ τοῦ γήραος ἄσχημος, καὶ δυσειδής, καθὼς γίνονται ὅλοι οἱ γέροντες φυσικά· ἀλλὰ πόσον ἦτον ὡραίος, ὥστε ὅπως δὲ ἡμπορεῖ τινὰς νὰ περιγράψῃ τὴν ὡραιότητά του. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Δαβὶδ ἔλεγεν· „ὡραίος κάλλει παρά τὰς ἡγῆς τῶν ἀνθρώπων“· (Ψαλμ. μδ'. 3.) (1) ἦτον δὲ νέος, καὶ ὡραίος ὁ Χριστὸς, καὶ καθ' ὃ ἀναμάρτητος· διὰ τὸ δὲ ἔκαμν ἀμαρτίαν, ἡ ὁποία παλαιότοι, ἀσχηματίζει, καὶ φθείρει τὸν ἄνθρωπον. Καὶ ἡμεῖς λοιπὸν οἱ Χριστιανοὶ, ἐπειδὴ καὶ ἐκτίσθημεν ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, διὰ μέσος τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος, καὶ τῆς ἐναρέτου ζωῆς (ταῦτα γὰρ νόμιμα κτίσιν) (2), διὰ τοῦτο χρεώσμεν νὰ ἀποβάλλωμεν τὴν ἀπὸ τῶν ἀμαρτιῶν παλαιότητα, καὶ φθορὰν, καὶ νὰ γινώμεθα νέοι, καὶ ὡραῖοι εἰς τὴν ψυχὴν, κατὰ τὰς ἀρετάς, καθ' ὁμοίωσιν τοῦ Χριστοῦ.

11. „Ὅπως ἔκ ἐνι Ἑλλῶν, καὶ Ἰουδαίος“.

Ηγὼν εἰς τὸν κατὰ Χριστὸν νέον ἄνθρωπον, δὲ θεωρεῖται λέγει διαφορά Ἑλλῶντος προσήλυτου, ἢ καὶ τοῦ Ἑθνικοῦ, ὅπως προσέλθῃ εἰς τὴν πίσιν, καὶ Ἰουδαίου, ἢ τοῦ ἐκ προγόνων ἑξ Ἰουδαίων καταγομένου (3).

„Περὶ-

β'. 7.) Λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Μακάριος· „Ὅταν λέγῃ ὁ Ἀπόστολος ἐκδύσατε τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, σῆλμον· λέγει ὀφθαλμῶς ἔχοντα πρὸς ὀφθαλμούς, κεφαλῶν πρὸς κεφαλῶν· ὡς πρὸς ὅσα· χεῖρας πρὸς χεῖρας· πόδας πρὸς πόδας· ὅλον γὰρ τὸν ἄνθρωπον ψυχῶν, καὶ σῶμα ἐμίανεν ὁ πονηρὸς, καὶ κατέσπασε, καὶ ἐνέδυσε τὸν ἄνθρωπον, παλαιὸν ἄνθρωπον καὶ μισρόν, ἀκάθαρτον, καὶ δεομαχόν, καὶ μὴ ὑποτασσόμενον τῷ Νόμῳ τοῦ Θεοῦ, αὐτὸν τὴν ἀμαρτίαν· ἵνα μηκέτι βλέπῃ, ὡς θέλει ὁ ἄνθρωπος, ἀλλ' ἵνα πονηρὰ ὅρα, καὶ ποιῇ ὡς ἀκούῃ· καὶ πόδας ἔχῃ σπῶνδοντες ἐπὶ κακοποιίαν, καὶ χεῖρας ἐργαζομένας ἀνομίαν· καὶ καρδίαν πωνῆρὰ διαλογιζομένην. Παρακαλέσωμεν ἐν καὶ ἡμεῖς τὸν Θεόν, ἵνα ἐκδύσῃ ἡμᾶς τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, ὅτι αὐτοὶ μόνος ἄρα ἀφ' ἡμῶν τὴν ἀμαρτίαν δώσωσιν“· (Ὀμιλ. β'. Κεφ. β'.)

(1) Ὁραῖος γὰρ ἦτον ὁ Κύριος καὶ κατὰ τὸν σωματικὸν χαρακτῆρα, ὡς λέγει ὁ θῆος Χριστοστόμος, ὁ Γερωνύμος, ὁ Δαμασκηνὸς καὶ ἄλλοι· καὶ ἐπὶ τῆς σωματικῆς ὡραιότητος ἐξέλαβον τὸ ἀνωτέρω ῥητὸν τοῦ Δαβὶδ· ἄλλοι δὲ Πατέρες ἐκλαμβάνουσιν τὸ ῥητὸν τοῦτο ἐπὶ τῆς ὡραιότητος τοῦ Θεοῦ τοῦ Κυρίου, καὶ ἔχῃ ἐπὶ τῆς ὡραιότητος τοῦ σώματος αὐτοῦ, ὡς ὁ Κλημὲς ὁ Στρωμασταίτης, ὁ Ὀρηνόγειος, ὁ Κυπριανός, ὁ Βασίλειος, καὶ ὁ Αὐγουστίνος, καὶ ὁ Τερτυλλιανός.

(2) Ὅτι δὲ κτίσις ἐδῶ νοεῖται ἢ ἐπὶ τῷ κτίσαντι

μεταβολῇ, ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν σου· „ἐνι ἐν Χριστῷ καὶνὴ κτίσις“· (β'. Κορινθ. ε'. 17.) Περὶ τῆς ἀνακαινίσεως παύσης καὶ ἀναμορφώσεως τοῦ ἀνθρώπου, ταῦτα γράφει ὁ βασιλικὸς τοῦ Ἑκκλησιαίου κάλαμος· „Ἰνα, ὡς περ ἀνδράς σωτηρίας, σωθῇ σωθῆς τε καὶ ἀφανίσαις τὴν ἐνδοξὴν μορφὴν τοῦ Βασιλέως, ἀνωθεν μορφῆται ὑπὸ τοῦ σοφοῦ Τεχνίτου, καὶ ἀγαθῷ Δημιουργῇ, ἀντιποιημένοις τῆς δόξης τοῦ ἰδίου πλάσματος, καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν δόξαν ἀποκαθίσταται· ὅπως καὶ ἡμεῖς παθόντες διὰ τὴν παρανομίαν τοῦ ἐσθλῆς, καὶ πᾶσι τῷ γεγραμμένον· ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ἰὸν ἐ συνήκε, παρασυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνόητοις, καὶ ὁμοιωθῇ αὐτοῖς, ἀνακληθῶμεν εἰς τὴν πρώτην δόξαν τοῦ εἰκότος τοῦ Θεοῦ· κατ' εἰκόνα γάρ φησι, καὶ ὁμοιωσιν Θεῷ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον“· (Λόγ. α'. περὶ Βαπτίσματος, ἐν τῷ „πᾶσι βαπτίζεται τις ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τοῦ Κυρίου.“) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος ἐρμηνεύων τὸ ῥητὸν τοῦτο· „ἀνωθεν γὰρ ἡμᾶς ἐδημιούργησεν ὁ πῶν ὅλων Θεός, καὶ τὰς τοῦ θείας εἰκότος χαρακτῆρας, οὓς ἡ ἀμαρτία διέφθαρεν, ἀκρὲς ἐγενήθη, ἐν ἡμῖν ἐξέστυπωσε“· τὸ τοῦτο καὶ ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους ἐφη· „ὅς ἐκ προέγνω καὶ προέβλεπε συμμορφῆς τοῦ εἰκότος, τὸ τίς αὐτοῦ“· (Ῥωμ. ἡ. 29.)

(3) Ὅρα καὶ εἰς τὴν ὑποσημείωσιν σου· „ἐκ ἐνι Ἰουδαίος, καὶ ἐκ ἐνι Ἑλλῶν, ἐκ ἐνι δούλος καὶ ἐκ ἐκλεύθερος“· (Γαλ. γ'. 28.) πᾶσι ἐρμηνεύει ταῦτα ὁ μέγιστος Μάξιμος.

„Πειριτομή, ἡ ἀκροβυστία· βάρβαρος, Σκύθης, δούλος, ἐλεύθερος·
„ἀλλὰ πᾶν πάντα, ἡ ἐν πᾶσι Χριστός“.

Ιδὲ ἐδὼ γράφει ἡ ἄλλο ἐγκώμιον τῷ κατὰ Χριστὸν νέῳ ἀνθρώπῳ, ἥντιν ὅτι δευ-
ρεῖται εἰς αὐτὸν καμμία διαφορὰ, μήτε Ἑθνικῆς, μήτε ἀξιώματος, μήτε προγόνων, ἀλλὰ
μόνος ὁ Χριστός, ἡ κατὰ Χριστὸν πίσις ἡ πολιτεία εἶναι ὁ χαρακτὴρ, ἡ ἡ μορφή τῇ
ποιεῖται νέῳ ἀνθρώπῳ· διὰ τὴν εἰς ὅλους ἐκείνης, ὅπῃ εἶναι μεμορφωμένοι μετὰ τὴν ἐνάρτητον
ζωὴν, πᾶν πάντα εἶναι ὁ Χριστός, ἡ γένος, καὶ ἀξίωμα, καὶ ἐπάγγελμα, καὶ πᾶν λοιπὸν
ἄλλα (1)· ἡ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον νοεῖται τὸ ῥητὸν τῷτο, ὅτι ὅλοι οἱ ἀκρόβυστοι, ἥτοι οἱ
ἀπειρίτητοι Ἑλλήνες, ἡ οἱ περιεττημένοι Ἰουδαῖοι, ἡ οἱ βάρβαροι, ἡ οἱ εὐγενεῖς, ἡ
οἱ δούλοι, ἡ οἱ ἐλεύθεροι, ὅλοι λέγω, αὐτοὶ, πιστεύσαντες ἔγιναν ὡς Χριστός, μετὰ
τὸ εἶναι ὅλοι σῶμα Χριστοῦ (2).

12. „Ἐνδύσαθε ὅν ὡς ἐκλεκτοὶ τῷ Θεῷ ἅγιοι ἡ ἡγαπημένοι“.

Ο Θεὸς Παῦλος πάντοτε συνειθίζει νὰ δείχνῃ εἰς τὰς Χριστιανὰς τὴν εὐκολίαν, ὅπῃ
ἔχει ἡ ἀρετὴ· διὰ τῷτο καὶ ἐδὼ παρομοιάζει τὴν ἀρετὴν μετὰ τὸ φόρεμα, διὰ δύο αἰτία,
ὅσα μὲν, διὰ τὴν, καθὼς μετὰ εὐκολίαν ἐνδύεται τινὰς τὸ φόρεμά τῃ, ἐστὶ μετὰ πῶλυ εὐ-
κολίαν διώκονται οἱ Χριστιανοὶ εἰς τὴν τελείαν, νὰ φορέσων ἡ τὴν ἀρετὴν· ἡ ἄλλο δὲ, διὰ
τὴν καθὼς πρέπει νὰ φορῇ τινὰς πάντοτε τὸ φόρεμά τῃ, διὰ τὴν εὐκολίαν τὸ σῶμα τῃ, ἡ
νὰ μὴ φαίνεται γυμνός, ποικιλοτρόπως ἡ οἱ Χριστιανοὶ πρέπει πάντοτε νὰ φορῶν τὴν ἀρε-
τὴν, ἡ νὰ τὴν μεταχειρίζονται εὐλογισμένους· ἐπειδὴ ὅποιος τὴν ἀρετὴν δεῖ φορεῖ, αὐτὸς
φαίνεται γυμνός, ἄσεμνος, ἡ ἀσώλινος. Διὰ τῷτο ἡ ὁ Κύριος ἔλεγε τῷ Λαοδικεῖς· Ἐπισ-
κόπῳ· „Συμβελείωσαι ἀγοράσαι πορὶ ἐμὲ ἱμάτια λευκά ἵνα περιβάλῃ, ἡ μὴ φανερω-
„θῇ ἡ αἰσχυνὴ τῆς γυμνότητός σε“· (Ἀποκ. γ'. 18.) Ἡ συμβολὴ δὲ αὕτη τῷ Ἀπο-
στόλῃ

(1) Ὅτι δὲ ἡ τοῦ Χριστοῦ μορφή δὲν εἶναι σωμα-
τικὴ, ἀλλὰ ψυχικὴ, ὅρα τὸ ῥητὸν τῷ Νύσση Γρηγο-
ρίῳ ἐν τῇ ὑποσημείωσιν. (Γαλάτ. γ'. 27.)

(2) Κυρίως δὲ πότε δεῖται γενεὴ ὁ Χριστός πᾶν-
τα, ἡ ἐν πᾶσι, ὅταν πάντες ὑποταχθῶμεν εἰς τὸν
Χριστὸν, καὶ γενώμεν αὐτῷ μέλη, καθὼς ἐρμηνεύει ὁ
μέγας Ἀθανάσιος· πότε γὰρ καὶ ὁ Χριστός δεῖται ὑπο-
ταγῇ τῷ ὑποτασσέντι αὐτῷ πᾶν πάντι Πατρὶ, ὡς ἔπρε-
πε ὁ Ἀπόστολος· (ἀ. Κορινθ. ιε'. 28.) ὅθεν λέγει ἡ
ὁ Θεοδώριτος· „ἐν ἐκείνῳ ποίῳ τῷ βίῳ, τὸν νεὸν
„ἀκρόβυστον ἐνδύομεθα· ἐν ἐκείνῳ γὰρ τῷ
„φορέῳ ἀπεκατεπόμεθα, ἡ τῷ ἀφθαρτίαν ἀμνησύν-
„ου μεθα· ἐν δὲ τῷ βαπτίσματι τὸν ἐκείνῳ τῷ βίῳ τῷ
„τὸν ἀποπληρῶμεν“. Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεολόγος Γρη-
γόριος, ἐρμηνεύων τὸ ῥητὸν τῷτο· „τοῦτο ἡμῖν ὁ ἐ-
„κτενισμὸς δι' ἡμᾶς, ἡ πτωχότης Θεοῦ, ἵνα ἀ-
„ναστήσῃ τῷ σάρκα, καὶ ἀναστήσῃ τῷ ἡκόνῃ, καὶ
„ἀναστήσῃ τὸν ἀνθρώπον· ἵνα γενώμεθα οἱ πάντες ἐν
„ἐν Χριστῷ, γενώμεθα πᾶν πάντα ἐν πᾶσιν ἡμῖν τε-
„λεῖως, ὅσα τερ εἰσιν αὐτοῦ, ἀντὶ τὸν νῦν ἐν ἡμῖν ὑ-
„παρχόντων σαρκικῶν τε, ἡ ἀνθρωπίνων· ἵνα μηκέτι
„ᾤμεν ἄρρεν, ἡ θῆλυ, βάρβαρος, Σκύθης, δούλος,
„ἐλεύθερος, πᾶς τῆς σαρκὸς γνωρίσματι· μόνον δὲ φέ-
„ρωμεν ἐν ἡμῖν αὐτοῖς, τὸν θῆλον χαρακτῆρα, παρ' ἐ-
„μὲν ὅτι ἐν γενέσει· πᾶσιν ἀπ' αὐτῷ μορφωσύντες,
„καὶ τυπωσύντες, ὡς καὶ ἀπὸ μόνου γινώσκονται“.

(Λόγῳ ἐπιτεφύῳ πρὸς Καισάρην.)

Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος τοῦτο τὸ ῥητὸν τῷ Ἀποστόλῃ
προσέτις λέγει· ἀναγκαῖον, ἡ ἀκόλουθον εἶναι, ὅποιος
γεννηθῇ, αὐτὸς καὶ νὰ ἐνδύῃ· χρειαζεται ὁμοίως, ὅτι

καθὼς ἡ σανίδα, ὅπου μέλει νὰ γενῇ ἡκὼν βασιλική,
ἔτε ἀπὸ ξύλου εἶναι αὕτη, ἔτε ἀπὸ μαλαγμά, ἡ α-
σῆμι, ἡ ἄλλῃ ὕλῃ, καθὼς, λέγω, ἡ σανίδα ἐκείνη
χρηάζεται νὰ ἀποβῇ καθεστῶσα ἐννομασίαν ἡ ἀριστοσύνη με-
τὰ ζυσιμον, ἡ ἐπὶ νὰ δεχθῇ ἐπάνω καὶ νὰ ἐνδύῃ
τῷ ἡκόνῃ τοῦ Βασιλέως, καὶ πότε διαφορὰ πλέον τοῦ
ξύλου, ἡ τῷ μαλαγμάτι, ἡ τῷ ἀργύρῳ δὲν γνωρίζε-
ται· ἐπειδὴ τῷ διαφορᾷ τῆς ὕλης, σκιασθῇ ἡ ἀκρί-
βεια τῆς ἡκόνος, τῷ ὅποιον ἔχει μετὰ τὸ πρωτότυπον,
ἡ τραβίξῃ εἰς τῷ θεωρίᾳ τῆς ὁλῆς ἐκείνης ὅπου τῷ
βλέπῃσι, ἡ γίνεται τιμιωτέρα ἀπὸ καθεστῶς ἀρχῇ, καὶ
θεσσίαν· ποιουσιτρόπως καὶ ὁ βαπτισμὸς, ἔτε Ἰου-
δαῖος εἶναι, ἔτε Ἑλλήνας, ἔτε ἀνδρας, ἔτε γυναικα,
ἔτε δούλος, ἔτε ἐλεύθερος, ἔτε Σκύθης, ἔτε Βάρβα-
ρος, ἔτε ἄλλος τις ἀπὸ τὸ ὅποιον ὅποτε γένος, χρεια-
ζεται, ἀπ' ἐκείνου τὸν παλαιὸν ἀνθρώπον μετὰ τῆς πρᾶ-
ξεως, ἡ διὰ μετὰ τῆς ἐν Πνεύματι διδασκαλίας τῷ
Χριστῷ ἐνδύῃ τὸν νεὸν, τὸν κατὰ Θεὸν κτισθέντα ἐν
δικαιοσύνῃ, ἡ ὁσίῳ τῇ αἰσθησίᾳ, τὸν ἀνακαινισμένον
εἰς ἐπίγνωσιν κατ' ἡκὼνα τοῦ κτισθέντος αὐτοῦ, ἐστὶ τὸ
φθᾶσι εἰς τῷ εὐδοκίᾳ τῷ Θεῷ, ἥν ὁ Ἀπόστολος πα-
ρεῖδεν ἐπὶ τῶν· „οἱ δὲ οἱ ἀγαπᾶσι τὸν Θεόν·
„πάντι σωτηρίᾳ ἡ ἀγαθῇ, ποῖ καὶ πρὸς τὴν κλησίαν
„δοῖν· ὅτι οὗτοι προέγνω, ἡ προέβλεπον συμμόρφους τῆς
„ἡκόνος τῷ Υἱῷ αὐτοῦ· πότε γὰρ ὡς Υἱὸν Θεοῦ ἐνδυ-
„σάμενος, κατεξέστησε τὴν τελειὰν βαδισμῶν...· χῆρτι
„τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐν τῷ πρᾶσι
„εἶναι, οὔτε ἀκρόβυστία· ἀλλὰ πίστις δι' ἀγάπης ἐμερ-
„γουμένη“· (Λόγ. πρὸς Βαπτισμένους, τῆς βαπτί-
ζεται τις ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ.)

σὺν εἶναι σμιγμένη με ὑπερβολικὸν ἐγκώμιον· διὰ τὶ, πολλοὶ μὲν ἔγιναν Ἄγιοι, ἀλλ' ὅχι καὶ ἐκλεκτοί, εἰδὲ ἡγαπημένοι· ἐσεῖς δὲ, λέγει, οἱ ἐν Κολασσαῖς Χριστιανοί, ἔχετε ταῦτα πάντα.

„Σπλάγχνα οἰκτιρμῶν“.

Δὲν εἶπεν ὁ Παῦλος, ἐνδυσθῆτε ἔλεος πρὸς τὰς ἀδελφίσσας, Χριστιανοί, ἀλλὰ σπλάγχνα οἰκτιρμῶν· οὐ μὲν, διὰ τὸ μὴν ἀτιμάσθαι με τὸ ταπεινὸν ὄνομα τῷ ἔλεει τῶν πτωχῶν ἐκείνων, ὅπερ ἦτον ἄξιοι ἔλεος, καὶ οἰκτιρμῶν· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὸ δείξαι, ὅτι οἱ Χριστιανοὶ πρέπει νὰ συμπονέω, καὶ νὰ βοηθῶν τὰς χρεῖαν ἔχοντας, ὅχι ἔξωθεν, ἀλλὰ ἐσωθεν ἀπὸ τῆς σπλάγχνα καὶ τῆς καρδίας τῆς, καὶ ὅχι καθὼς οἱ ἀδελφοὶ βοηθῶν τοὺς ἀδελφούς των, ἀλλὰ καθὼς οἱ γονεῖς σπλαγχνίζονται τὰ τέκνα των. Καὶ μὴ μου εἰπῆς, λέγει, Χριστιανέ, ὅτι ὁ δεῖνα πτωχὸς ἦμαρτε, καὶ διὰ τὸ οὐκ εἶναι τὸν ἔλεος, ὅχι· ἐπειδὴ διὰ τὸ ἐγὼ ζητῶ νὰ ἐνδυσθῆς σπλάγχνα οἰκτιρμῶν, διὰ νὰ σπλαγχνίζεσθαι ὅλους ὁμίσε, καὶ νὰ μὴ κάμνης διαφορὰν ἀμαρτωλῶν, καὶ ἐναρέτης.

„Χρηστότητα, ταπεινοφροσύνη, πραότητα, μακροθυμίαν“.

Εἰς ἐκείνον, ὅπερ φορέσθαι σπλάγχνα οἰκτιρμῶν, ὡς ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Παῦλος, εἰς αὐτὸν ἀναγκαίως ἀκολουθεῖ καὶ ἡ χρηστότης, καὶ ἡ ταπεινοφροσύνη, καὶ ἡ πραότης, καὶ ἡ μακροθυμία, τὰ ὅποια ἀειθμεῖ ἐδῶ ὁ Ἀποστόλος· ἐπειδὴ ποῖος πατήρ οὐκ δείχνει χρηστότητα, καὶ ἀγαθωσύνην εἰς τὸν υἱόν του; ἡ ποῖος πατήρ οὐκ φέρεται με ταπεινοφροσύνῃ, καὶ πραότητι καὶ μακροθυμίαν εἰς τὸ τέκνον του; ἡ ποῖος πατήρ φιλονεκεῖ, καὶ οὐκ συγχωρεῖ ὅλα τὰ σφάλματα τῷ παιδί του; βέβαια καθεὶς πατήρ τοιαῦτα σπλάγχνα δείχνει πρὸς τὰ φίλτατα τέκνα του. Μάθε δὲ σὺ, ὦ ἀγαγιώτα, ἀπὸ τῶν λόγων ταῦτα τοῦ Ἀποστόλου, τίς ἐστὶν ἀρετὴν ἀρετῶν· διὰ τὶ ἡ χρηστότης (1) γονεῖ τὴν ταπεινοφροσύνῃ· ἐπειδὴ ὁποῖος ἔχει ἡθὴν χρηστὰ, αὐτὸς εἶναι καὶ ταπεινόφρων· ἡ ταπεινοφροσύνη δὲ πάλιν γονεῖ τὴν πραότητα· διὰ τὶ ὁποῖος εἶναι ὑπερήφανος, αὐτὸς εἶναι καὶ θυμωδὴς, καὶ οὐκ ἔχει πραότητα· ἡ πραότης δὲ πάλιν, γονεῖ τὴν μακροθυμίαν, ἥτις εἶναι μία ἐγκράτεια τῶν θυμικῶν μερῶν τῆς ψυχῆς εἰς τὸ νὰ κάμνη τινὰς ἐκδίκησιν· ταύτην εἰπεῖν, εἶναι μία μεγαλοψυχία (2).

13. „Ἀγε-“

(1) Τί διαφέρει ἡ χρηστότης ἀπὸ τῆς ἀγαθωσύνης ὅρα ἐν τῇ ὑποσημείωσιν τῆς „χρηστότης, ἀγαθωσύνης“ (Γαλ. ε. 22.)

(2) Περὶ τῆς μακροθυμίας λέγει ὁ Παροιμιαστής· „ἐν μακροθυμίᾳ ἐνδοξία Βασιλείου“ (Παρ. κ. 15.) καὶ ὁ Σιμὼν λέγει· „ἐν μακροθυμίᾳ φθέγγει ἀπόκρισιν“ (Σερ. ε. 13.) χρυσὰ δὲ ἀληθῶς, καὶ ἀποφασίζοντες μέλι εἶναι τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ Χρυσόστομου, μετὰ ὅποια ἐπαμύνη τοῦ μακροθύμου ἀνθρώπου τῇ ψυχῇ· ὅπου γὰρ φησὶν ἡ καλὴ ἐκκλήσις καὶ εὐλαὸς, καὶ ἀπτικήσασα γλωσσά· „ἡ τοῦ μακροθύμου ψυχὴ κορυφῇ σὶνι εἰσὶν ὅρας, λεπτήν μὲν ἔχοντας τῇ αὐραν, καθαράν δὲ πῇν ἀκτῖνα δεχομένης, διηδὴ δὲ πᾶσι τὰ μακροθύμου πρὸς πάντων, καὶ πᾶσι τῶν ἀνθρώπων, προβαλλομένης πᾶσι χάριτας, πᾶν ἐκρινὼν ὁμοίως λεπτῶν τε καὶ παραδείσων, φυτοῖς καὶ ἀνδρὶ κομώοντων, καὶ καταρρύσκει ὕδασι· ἥτις δὲ καὶ ἡχὴ γυνόιστο, λιγυρὰ, καὶ πολλὰ κατηχεύουσα τῶν ἀκούοντων τῇ ὑπόθεσιν· ἡ γὰρ ὁρμηδὲς ἀδικοῖ ἀκροῖς τῶν δεινῶν ἐφίσταται, ὡς πᾶσι πετάλοις, καὶ σέσπιγες, καὶ ἀνδρες, καὶ χελιδόνες, συμπαῖς μετὰ τῶν ἀποσταλῶν μεσιτικῇ· ἡ ζέφυρος ἡρέμα πᾶσι πετάλοις τῶν δεινῶν προσπίπτων,

πίστις, καὶ πᾶσι συρμασάς, καὶ κύκλος πολλὰς μιμνῆται· ἡ λημὼν ῥόδα προβάλλων, καὶ κρήνη ἀγέλης προσκεκλιότα, καὶ κυνίζοντα, καθάπερ πέλαγος κυμάτων, ἡρέμα κυματούμενον δάκτυλοι· μάλλον δὲ πολλὰς εἰκόνας εὐροῖς τῶν ὅταν μὲν γὰρ εἰς πᾶσι ῥόδατις ἀποβλέψῃ, τῇ ἰσὺν οἰήσεται καθαράν· ὅταν δὲ εἰς πᾶσι ἰα, θαλάσσαν κυματωμένην· ὅταν δὲ εἰς πᾶσι κρήνη, τὸν οὐρανόν· οὐ τῇ δέξαι δὲ μόνον, οὐδὲ τῇ ὀψὲς οἰοῦνται, ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα αὐτῶν, πᾶσι πρὸς τὸν λημῶνα ὁρῶντες ἐκείνον, μάλλον ἀνιῶσι τε καὶ ἀναπνέουσι ποῖα, ὡς νομίζοντες ἐν οὐρανῷ μάλλον εἶναι, ἢ ἐπὶ γῆς· ἐστὶ καὶ ἑτέρα τις ἡχὴ, ὅταν ὕδωρ ἀπὸ τῆς ἀκρωρίας διὰ χαράδρων αὐτομάτως φερόμενον, καὶ ταῖς ὑποσημειώσεσι φησὶν ἡρέμα ἐπιφορὸν, ἡσύχῃ κτύπῳ, ὅπως ἐκλήνῃ πᾶσι μέλη ἡμῶν τῇ ἡδονῇ, ὥστε καὶ σαχέως πόντου, σιμελὴ ὕπνον τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐπάγειν. Ἡδὲ οὖν ἡκούσατε τὴν διηγήμασιν· περὶ δὲ καὶ ἐρασά γεγόνατε ἐρημίας· ἀλλὰ παντοῦ τῆς ἐρημίας ἡδὼν πολλὰ τῇ μακροθυμίᾳ, ἡ ψυχῇ“ (Ὀμιλ. ε. εἰς πᾶσι Πράξεις) Ὅρα καὶ τὸ μετὰ μακροθυμίας ἀνεχόμενοι ἀλλήλων ἐν ἀγάπῃ“ (Ἐφ. δ. 2.) καὶ τὸ „ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ“ (ἀ. Κορ. ιγ. 4.)

13. „Ανεχόμενοι ἀλλήλων, καὶ χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, ἑαυτίς πρὸς τι-
να ἔχη μομφή“.

Ητοι βασάζετε, λέγει, εἰς τὸν ἄλλον, Χριστιανοί· ἐσὺ βασάζε τὸν ἄλλον, καὶ ὁ ἄλ-
λος εἰς σε βασάζῃ, καὶ μὴ πικρῶς ἐξετάζετε τὰ σφάλματα, καὶ ἐλαττώματα τῶν ἀδελ-
φῶν σας· ἀλλὰ νομίζετε αὐτὰ πῶς εἶναι μικρά, καὶ ἄξια εἰς τὸ νὰ τὰ συγχωρήτε, καὶ νὰ
τὰ παραβλέπετε. Βλέπε δὲ, ὡς ἀναγνώσα, πῶς καὶ ὁ Παῦλος ἐξουτέλισε καὶ ἔδειξε μικρά τὰ
σφάλματα τῶν ἀδελφῶν μας, μὲ τὸ νὰ ἀνόμασεν αὐτὰ μομφή, ἦσαν ὀλίγον μέμφιμον,
καὶ φιλικὴ κατηγορίαν.

„Καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἔχαρίσατο ὑμῖν, ὅτω καὶ ὑμεῖς“.

Εκεῖνο ὅπου ὁ Παῦλος συνειθίζει νὰ κάμνῃ πάντοτε, ἦσαν τὸ νὰ παρακινῇ τὰς Χρυσ-
τιανὰς εἰς τὴν ἀρετὴν, φέρωντας τὸν Δεσπότην μας Χριστὸν παράδειγμα εἰς τὸ μέσον, τὸ
κάμνει τώρα καὶ ἐδῶ, καὶ ἀπὸ τὸν Χριστὸν παρακινεῖ τὰς Κολασσαεῖς νὰ συγχωρῶν τὰ σφάλ-
ματα τῶν ἀδελφῶν σας. Χαρίζετε, λέγει, εἰς τοὺς Χρυστιανοὺς τὰ σφάλματα τῶν ἀδελφῶν σας,
καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἔχαρισε τὰ σφάλματα τὰ ἐδικά σας· ἀλλὰ, ἀνωτέρω μὲν ἔκαμεν ὁ
Παῦλος νὰ φαίνωνται μικρά τὰ σφάλματα τῶν ἀδελφῶν μας, μὲ τὸ νὰ τὰ ἀνόμασε μέμφι-
μον ὀλίγον· ἐδῶ δὲ, φέρωντας τὸν Χριστὸν εἰς παράδειγμα, παρακινεῖ ἡμᾶς νὰ συγχωρῶ-
μεν ὅλα τὰ τῶν ἀδελφῶν μας σφάλματα, καὶ ἡμεῖς μέγαλα εἶναι· καὶ ἡμεῖς εἰμεθα δερ-
γέται ἐκείνων ὅπου μᾶς ἔσφαλαν, καὶ καὶ ἡμεῖς μὲν εἰμεθα μεγάλοι, οἱ δὲ ἀδελφοὶ ὅπου
μᾶς ἔσφαλαν, εἶναι μικροὶ, καὶ ποταποὶ. Καὶ ἐ μόνον μᾶς παρακινεῖ ὁ Ἀπόστολος νὰ
συγχωρῶμεν τὰ σφάλματα τῶν ἀδελφῶν μας, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀποθνήσκωμεν δι' αὐτοὺς, καὶ ἐ
μόνον νὰ ἀποθνήσκωμεν δι' αὐτοὺς, ἀλλὰ καὶ μετὰ θάνατον ἀκόμη νὰ τὰς διεργετήμεν· διὰ
τὴν καὶ ὁ Χριστὸς ἔτρεξε ἔκαμε, καὶ ἐσυγχώρησε τὰ σφάλματά μας, καὶ ἀπέθανε διὰ τὴν σωτη-
ρίαν μας, καὶ ἀπ' ἐκείνου πάλιν μᾶς διεργετήσῃ, καὶ τώρα ὅλον ὅσον μᾶς διεργετῇ μετὰ
ἀγάπην, καὶ πρὸς τούτοις ἔχει καὶ αἰωνίως νὰ μᾶς ἐυεργετήσῃ εἰς τὸ μέλλον· δι' ὅ,τι τὸ „κα-
θὼς“ ἢτοι ἡ ὁμοίωσις τῷ Χριστῷ, ταῦτα πάντα ἀπαιτεῖ νὰ κάμνωμεν καὶ ἡμεῖς οἱ Χρυσ-
τιανοὶ, οἱ μιμηταὶ τῷ Χριστῷ, καὶ ἀκόλουθοι, καὶ οἱ καθ' ὁμοίωσιν ἐκείνου πολιτεύομενοι (1).

14. „Ἐπὶ πάνσι δὲ τούτοις τὴν ἀγάπην“.

Επειδὴ εἶναι δυνατὸν νὰ χαρίζῃ μόνον εἰς ἄλλον, καὶ νὰ συγχωρῇ τὸ σφάλμα, καὶ
ὄχι ὅμως καὶ νὰ κάμνῃ τὸ μετὰ ἀγάπην καθαρὰν, ἀλλὰ μετὰ σχῆμα μόνον καὶ ὑπόκεισιν·
διὰ τὸ ὅτι ὁ Παῦλος δείχνει ἐδῶ τὴν ἀγάπην, ὡσαύτως μίαν εἶναι, διὰ μέσου τῆς ὁποίας ἡμ-
πορῶμεν νὰ χαρίζομεθα ἐν ἀληθείᾳ, καὶ νὰ συγχωρῶμεν τὰς ἀδελφὰς μας. Καὶ πάλιν,
ἐπειδὴ καὶ εἶναι δυνατὸν νὰ φαίνεται μόνον πρᾶος, καὶ ταπεινόφρων, νὰ μὴ ἀγαπᾷ δὲ
τὸν ἀδελφόν σου· διὰ τὸ παραγγέλλει ὁ Παῦλος, ὅτι ὅσα ἀπὸ ὅλας τὰς ἀρετὰς, πρέπει
νὰ ἐνδυθῇτε τὴν ἀγάπην, διὰ νὰ δυναθῇτε μετὰ αὐτὴν νὰ κατορθώσετε καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς
ἐν ἀληθείᾳ (2).

„Ἡτις ἐστὶ σωδὲσμος τῆς τελειότητος“.

Οὅλας, λέγει, τὰς αὐτῶν εἰρημονίας ἀρετὰς ἡ ἀγάπη τὰς συσφίγγει, ὅταν ᾖ παρῶσα·
καθὼς ἐκ τῆ ἐναντίας, ὅταν ἡ ἀγάπη λείπῃ, ὅλαι αἱ εἰρημονίας ἀρεταὶ διαλύονται, καὶ δείχ-
νται ὅτι εἶναι ὑπόκεισις, καὶ σχῆμα, καὶ εἰς αὐτὴν· δι' ὅ,τι καθὼς εἰς τὴν οἰκοδομὴν
ἐνός οἴκου, αἰσῶς δὲ βαλθεὶς εἰς τὸ μέσον τῶν πύλων, αἱ ἱμαντώσεις, ἦσαν τὴν καλού-
μενα

(1) Σημειῶσαι ὅτι ἀπὸ κοινοῦ πρέπει νὰ προσυπα-
κούσῃς ἐξωθεν εἰς τὴν ῥῆσιν αὐτήν, πρὸς ἀλλήλους χαρίζε-
σθε, οἷον „καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἔχαρίσατο ὑμῖν, ὅτω
καὶ ὑμεῖς ἀλλήλους χαρίζεσθε“.

(2) Ὅτι δὲ ἀπὸ τῆς ἀγάπης γεννῶνται, καὶ κατορ-
θύνονται αἱ ἄλλαι ἀρεταί, ὅρα τὴν μαρτυρίαν τῷ Θεο-
σαλονίκῃς Γρηγορίου ἐν τῇ ὑποσημείωσιν αὐτοῦ „συγχά-
ρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ“ (α. Κορ. ιγ. 6.)

μενα ζωνάρια, καὶ δέματα, εὐκόλως κρημνίζεται ἡ οἰκία· καὶ καθὼς εἰς τὸ σῶμα, αὖ δὲ εἶναι οἱ σύνδεσμοι, καὶ τὰ ἄρθρα, εὐκόλως διαλύονται τὰ μέλη τῷ σώματι, ποικιλοτρόπως καὶ εἰς ὅλας τὰς ἀρετάς, τὰς προξενήσας τὴν τελειότητα, ἡ ἀγάπη εἶναι ὅπερ τὰς συσφίγγει, ὡσανὺς εἷς μέγαλον δέσιμον, καὶ σύνδεσμος, καὶ χωρὶς τὴν ἀγάπην καμία ἀρετὴ δὲν εἶναι τελεία, ὥστε τελείως ἡμπορεῖ νὰ γοήν τινὰς ἐν ἁρετί, ἀλλὰ καὶ ὅλας τὰς ἄλλας ἀρετὰς φαίνεται νὰ ἔχη, ἀτελής εἶναι χωρὶς τῆς ἀγάπης· καὶ διὰ τὸτο εἶπεν ὁ Παῦλος ἀλλὰ-χοῦ „ ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει“ (α. Κορ. ιγ') καὶ ὅρα τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ ρητὸς τούτου.

15. „Καὶ ἡ εἰρήνη τῷ Θεῷ βραβδέτω ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν“.

Τὸ νόημα τῷ Ἀποστολικῷ ρητὶ τέττα σαφηνίζεται μὲ πλεον τροπον· ὑβείσθῃ, καθ' ὑπόθεσιν, τινὰς ἀπὸ εἰς ἀδελφόν, καὶ ἀφ' ἑ ὑβείσθῃ, ἀγωνίζονται καὶ παλαίον δύο λογισμοὶ εἰς αὐτὸν· καὶ ὁ μὲν εἷς λογισμὸς παρακινεῖ τὸν ὑβείσθῃ νὰ κάμῃ τὴν ἐκδίκησιν κατὰ τὸν ὑβείσαντα, ὁ δὲ ἄλλος λογισμὸς, παρακινεῖ αὐτὸν νὰ δείξῃ μακροθυμίαν εἰς τὸν ὑβείσαντα, καὶ νὰ τῷ συγχωρήσῃ. Ἀνίσως λοιπὸν ἡ εἰρήνη τῷ Θεῷ εἰσθῇ μέσα εἰς τὴν καρδίαν τῷ ὑβείσθῃ, ὡσανὺς εἷς βραβδύτης, ἦγεν ὡσανὺς εἷς κριτὴς δίκαιος, καὶ ἀγωνοθέτης, καὶ δώσῃ τὸ βραβεῖον καὶ εἴφανον τῆς νίκης εἰς τὸν λογισμὸν, ὅπερ τὸν παρακινεῖ νὰ μακροθυμήσῃ, τότε θέλει παύσῃ ὁ ἄλλος ἐναντίας λογισμὸς, ὅπερ τὸν παρακινεῖ διὰ νὰ κάμῃ ἐκδίκησιν. Αὐτὴ λοιπὸν, λέγει ὁ Παῦλος, ἡ εἰρήνη τῷ Θεῷ, ἥς βραβεύῃ, καὶ ἥς νικᾷ εἰς εἰς, Χριστιανοί, καὶ ὅχι ὁ θυμὸς, καὶ ἡ φιλονεικία, ἡ καὶ ἡ διὰ τῆς ἀνθρώπων γινομένη εἰρήνη· διὰ τί, ἡ μὲν δι' ἀνθρώπων, ἡ διὰ τὴν κοσμικὸν τέλος γινομένη εἰρήνη, ὀχλίωρα διαλύεται, (πολλὰκις δὲ, καὶ ἀφ' ἑ τινὰς ἐκδικηθῇ τὸν ἐχθρόν τε, τότε εἰρηνεύει· ἥτις καὶ αὐτὴ ἀνθρωπίνῃ εἰρήνῃ λέγεται, μᾶλλον δὲ κακὴ, καὶ ψευδὴ εἰρήνη) ἡ τῷ Θεῷ ὅμως εἰρήνη, ἦγεν ἡ διὰ τὸν Θεὸν γινομένη, αὐτὴ εἶναι βεβαία, καὶ δὲν διαλύεται, διὰ τί δὲν γίνεται διὰ καὶνεία κοσμικὸν τέλος, ἀλλὰ μόνον διὰ τὸν Θεόν, καὶ διὰ τὴν τῷ Θεῷ ἐντολήν· καθὼς καὶ ἡ εἰρήνη ὅπερ ὁ Θεὸς ἔκαμε μὲ ἡμᾶς τοὺς ἐχθρούς τε, δὲν ἔγινε διὰ καὶνεία ἄλλο τέλος, πᾶρεξ διὰ μόνον τὴν εἰς ἡμᾶς φιλανθρωπίαν καὶ ἀγάπην. Διὰ τί δὲ ὁ Ἀπόστολος ἐνθυμῇ μὲν αἰωτέρω τὴν ἀγάπην, καὶ ἔπειτα ἀφίσας τὴν ἀγάπην, ἀρχιῶ νὰ λέγῃ περὶ τῆς εἰρήνης; φαίνεται γὰρ ὅτι εἶναι περὶ τῆς εἰρήνης διδασκαλία, ἐπειδὴ καὶ μέσα εἰς τὴν ἀγάπην, ἐμπεριέχεται καὶ ἡ εἰρήνη. Εἰς λύσιν τῆς ἀπορίας ταύτης ἀποκεινόμεθα, ὅτι, ἐπειδὴ πολλὰκις φοραῖς καὶ ὁ φίλος κατηγορεῖ, καὶ ταραττεται μὲ τὸν φίλον τε, καὶ ἐπειδὴ ἀπὸ τῆς πολλῆς ἀγάπης μερικαῖς φοραῖς κινεῖται φιλονεικίαι, καὶ ὕβρεις καὶ μάχαι· διὰ τὸτο λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι ἐγὼ δὲν θέλω νὰ ἔχετε, Χριστιανοί, τοιαύτην παραχοποιδὸν ἀγάπην, ἀλλὰ μαζὶ μὲ τὴν ἀγάπην, νὰ ἔχετε καὶ τὴν εἰρήνῃ τῷ Θεῷ, ἡ ὁποία ὅλα τὰ κτείνει ἡσυχῶς, ὅλα τὰ δὲτακτεῖ, καὶ ὅλα τὰ εἰρηνεύει (1).

„Εἰς τὴν καὶ ἐκλήθητε ἐν εἰρήνῃ“.

Ηπι ὁ Χριστὸς, καλῶντας ἡμᾶς τὰς Χριστιανὰς εἰς εἰρήνῃ, μᾶς ἔκαμεν ὅλας εἷς σῶμα, τὸ ὅποιον σῶμα αὐτὸς ἔγινε κεφαλὴ· ἐπειδὴ διὰ τί ἄλλο ἡμεῖς εἴμεθα εἷς σῶμα, πᾶρεξ διὰ νὰ εἴμεθα εἷς τὸ ἄλλο μέλη, καὶ ἔτι νὰ εἴμεθα μὲ τὴν κεφαλὴν μας, καὶ νὰ μὴ χωριζόμεθα ἀπὸ αὐτῆς; ἢ τοῦτο ὁ Παῦλος καὶ ἔτι, ὅτι, ἐκαλέσθητε, λέγει, εἰς εἰρήνῃ, ἀδελφοί, ἦγεν διὰ τῆς εἰρήνης ἡξιώθητε νὰ λάβετε ἀπὸ τὸν Θεὸν μετὰ ἀγαθῶν· ἐπειδὴ ἐὰν δὲν εἰρηνώσασιν πρῶτον μὲ τὸν Θεόν, δὲν ἡθέλωμεν καλεσθῶμεν ἀπὸ αὐτοῦ, εἰς τὸ νὰ εἴμεθα δελοί τε, καὶ νὰ ἀπολαμβανώμεν τὰ ἀγαθὰ τε (2).

„Καὶ“

(1) Ὅρα καὶ εἰς τὸ δ'. Κεφ. τῆς πρὸς Φιλιππησίους εἰχ. 9. διὰ τί ὁ Θεὸς λέγεται Θεὸς τῆς εἰρήνης· ὁμοίως ὅρα καὶ τὸν 7. εἰχ. Ὅρα καὶ πόσων λογίων ἦναι ἡ εἰρήνη εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τῆς „δικαιοσύνης· ἐκπί-“
„σεως, εἰρήνην ἔχομεν πρὸς τὸν Θεόν“ (Ρωμ. ι. 1.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδόθετος εἰς τὸ ρητὸν ἐρμηνεύει· „καὶ“

„σῶμα ἐκ πάντων ὑμῶν ὁ καλέσας ὑμᾶς Θεὸς συνεστή-“
„σατο· μὴ ποίνω πᾶσι μερίζετε· ἀλλὰ καὶ τις λυπη-“
„ρόν τινας παράτινος περαδῇ, ἐχέτω τὴν εἰρήνῃ ἐν“
„τῇ καρδίᾳ, ἀγωνοθετήσαντε καὶ βραβεύσαντε, καὶ τὴν“
„Θεῷ φίλῃ πραγματευομένην ὁμόνοιαν“.

„Καὶ Ὑψάριστοι γίνεσθε“.

Εὐχάριστοι, λέγει, ὦ Χριστιανοί, γίνεσθε πρὸς τὸν Θεόν· εὐχάριστος δὲ γίνεται πρὸς τὸν Θεὸν τις, ὅταν, καθὼς ὁ Θεὸς ἔαμε χάριτας εἰς αὐτὸν, ἐπὶ καὶ αὐτὸς κάμνῃ χάριτας εἰς τὰς ἀδελφούς τε· διὰ τί ὁποῖος εὐχαρισεῖ τὸν Θεόν, διὰ τί εὐχαρίστησε τὰς ἀμαρτίας του, αὐτὸς δὲ θέλει κάμῃ ἐκδίκησιν εἰς τὸν ἀδελφόν, ὅπῃ τὸ ἐσφαλὼν· ἐπεὶ δὲ ὁποῖος κάμνῃ ἐκδίκησιν, αὐτὸς ἀληθμονεῖ τὴν διεργασίαν, ὅπῃ ἔλαβον ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀκολούθως φαίνεται ἀχάριστος εἰς αὐτὸν, καθὼς ἐφαίνῃ ἀχάριστος, καὶ ὁ πονηρὸς ἐκεῖνος δῆλος, εἰς τὸν ὁποῖον ἐχάρισεν ὁ αὐθεντίας τε τὰ μυστήρια πάντα (1) ὅπῃ τὸ ἐχρεώσῃ, αὐτὸς δὲ ὡς ἀχάριστος, δὲν ἠθέλησε νὰ χαρίσῃ εἰς τὸν συώδελόν τε, εἰδὲ τὰ ἑκατὸν δυνάμει, ὅπου τὸ ἐχρεώσῃ, καθὼς ἀναφέρει ἡ ἐν Εὐαγγελίᾳ παραβολὴ τῷ Κυρίῳ. (Ματθ. ιη.) Ὡς εὐχαριστοῦμεν λοιπὸν πάντοτε, ἀδελφοί, τὸν Θεόν, εἰς ὅλα τὰ κακὰ ὅπῃ ἠθέλαμεν πάσθαι, ἢ ἐπεὶ ἀπὸ τῆς ἀνθρώπου, ἢ ἐπεὶ ἀπὸ τῶν δαίμονας, ἢ ἐπεὶ καὶ ἀπὸ τῆς διεφθαρμένης μας φύσεως· καὶ διὰ τὴν εὐχαριστίαν μας ταύτην, θέλομεν λάβωμεν μαρτυρεῖν σέφαινον (2).

16. „Ο

(1) Σημειώσω ὅτι καθὼς λέγει ὁ νεώτερος Καλμέ-
τος εἰς τὸ Λεξικὸν τῆς Γραφῆς, πρὸς καθὲν πάλαντον κάμνῃ
σχεδὸν τετρακόσια ὀγδοήκοντα ἔξ φλωρία βενέτικα· τὰ
δὲ μυστήρια πάντα, ἢτοι ἡ δέκα χιλιάδες τὰ πάντα, κα-
μνόντι σχεδὸν πεντακτὸν μυριάδας, καὶ ἑκατομμύρια ἐξήντα
χιλιάδας φλωρία βενέτικα· καὶ πᾶσα ἡ πόσις ἐκείνη ὅπου
ἐχρεώσῃ ὁ πονηρὸς δῆλος εἰς τὸν βασιλέα του, ἢτοι ὁ ἀ-
μαρτωλὸς ἀνθρώπος εἰς τὸν Θεόν· τὰ δὲ ἑκατὸν δυνά-
μει, κάμνουν οὐδὲ δύο ὁλόκληρα φλωρία βενέτικα,
κατὰ τὸν αὐτὸν Καλμέτον, καὶ πᾶσαν ὀλίγη ἡ πόσις ἐκείνη
ὅπου ἐχρεώσῃ εἰς τὸν πονηρὸν δῆλον ὁ συώδελός τε, ἢτοι
ὁ ἀνθρώπος εἰς τὸν ἄλλον ἀνθρώπον.

(2) Διὰ τὸ καὶ ἡ εὐχαλὸς γλώσσα τῷ Χρυσόστομῳ,
ἐπὶ τὸν ὅποιον ἐρανίσθῃ ὁ ἱερεὺς Θεοφύλακτος περὶ οὗ
λέγει, καὶ παύται προδίδεται· „εὐχαριστῶμεν πᾶν ἔν
πᾶσιν, ὅπερ ἂν γινώσκῃ· τοῦτο γὰρ εὐχαριστία· τὸ
μεν γὰρ ἐν εὐπραγίᾳ τοῦτο ποιεῖν, οὐ μέγα· αὐτὸ
γὰρ πᾶν πραγμάτων ἡ φύσις ἐπὶ τῷ ὡδὲ· ὅταν δὲ
ἐν ποῖς ἐσχάτοις ὄντες, εὐχαριστῶμεν, τότε ἐστὶ θαυ-
μαστόν· ὅταν γὰρ ἐφ' οἷς ἕτεροι βλασημῶσι, καὶ ἀπο-
δυσπεπῶσιν, ἡμεῖς εὐχαριστῶμεν, ὅρα πόση ἡ φιλοσο-
φία! πρῶτον, τὸν Θεὸν εὐφραναι· δεύτερον, τὸν διὰ-
βολὸν κατῆσχικαι, τρίτον, καὶ τὸ γινώσκον ἐνδεῶς
ἀπέφηναι· ὅμα γὰρ σὺτε εὐχαριστῶντες, καὶ ὁ Θεὸς τῷ
ὀδυρμῷ ὑποτέμνεται, καὶ ὁ διάβολος ἀρίσκειται“. Καὶ
πάλιν „οὐδὲν τῆς γλώττης ἐκείνης ἀγιώτερον τῆς ἐν
ποῖς κακοῖς εὐχαριστοῦσθαι τῷ Θεῷ· ὅπως τῆς πᾶν
Μαρτυρῶν εἰδὲν ἀπὸ τοῦ ὁμοίου καὶ αὐτῇ, κακῆντος
σεφαινοῦται· καὶ γὰρ καὶ αὐτῆς ἐφείσκει δῆμιος ἀναγκά-
ζων ἀρνησάμενος τὸν Θεὸν διὰ τῆς βλασημίας· ἐφεί-
σκειν ὁ διάβολος, δῆμιος λογισμοῖς καπαζιώνων, ἀ-
θυμίας σκοπῶν· ἂν ποῖναι ἐνέγκῃ τῶς ἀληθείας τῆς
καὶ εὐχαριστοῦσθαι, Μαρτυρεῖν σέφαινον ἔλαβον“. (Λό-
γος ἡ. εἰς τὴν πρὸς Κολασσ.

Διὰ τὸ καὶ αὐτὸς ὁ Χρυσόστομος, εὐχαρίσθαι πάν-
ποτε τὸν Θεόν, καὶ ὅρα ἡς τὸν β. εἰχ. τῷ δ' Κεφ. τῆς πρὸς
Φίλιππ. ἐν τῇ ὑποσημνώσει. Λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Βασι-
λῆος· „ἀφ' ὅν γὰρ εὐλογῶν μεν ἡμᾶς ἐπὶ τοῖς χριστοτέ-
ροις, σιωπῶν δὲ ἐπὶ τοῖς σκυθρωποτέροις, καὶ ἐπιτόνοις
πραγμασί· ἀλλὰ πότε, καὶ πλέον εὐχαριστῶν δὲ, εἰδὲ-
ται, ὅτι ὁ ἀγαπᾷ Κύριος παιδεύει· μασιγοὶ δὲ πάν-
τες, ὅτι ὁν παραδέχεται“. (Ἑρμηνεία εἰς τὸν γλ. Φαλ.)
Τί λέγω; ὅχι μόνον πρέπει νὰ εὐχαριστῇ τις τὸν

Θεὸν διὰ τὰς θλίψεις, καὶ περιστάσεις τῆς παρούσης ζωῆς,
ἀλλὰ ἀκόμη πρέπει νὰ τὸν εὐχαριστῇ καὶ διὰ τὴν μέλ-
λουσαν κόλασιν· ἐπεὶ καὶ ἡ κόλασις συμφέρειν ἔστιν, καὶ
ωφέλιμος εἰς τὴν κολλάζομεν· διὰ τί; διὰ τὴν ἡ κόλα-
σις ἔστιν ἐμποδιστὴς τῆς ἀμαρτίας καὶ τῆς κακῆς· ὅθεν καὶ
κόλασις ὀνομάζεται, διὰ τὴν κόλασιν, καὶ ἐμποδίζει τὸ
κακόν· καὶ ἂν κόλασις δὲν ἦν, ἡ ἀμαρτία, καὶ τὸ κα-
κόν ἠδὲν ἐκτείνεται εἰς ἀπῆρον διάστημα, καὶ ποτὲ
δὲν ἠδὲν λαβὴ τέλος. Διὰ τὸ καὶ ὁ σωτήρ Μάρ-
κος ὁ Ἐφέσις ἔπειτα τῶν παραδόξων μετ' εἰς τὴν
ἀκολῶν, ἀληθινὸν δὲ ὁμῶς λόγον, καὶ βέβαιον· „ὅτι
συμφέρει τοῖς κολλάζομενοις, ἵνα κολλάζωνται“. ὅθεν
καὶ ὁ Ὅσιος Θεόκτιστος ὁ Σταδίτης, ἐστὶν Τροπαεῖον τῷ
καὶ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν καμπυλῆσαι τὸ
νόμον αὐτοῦ, ἐπὶ λέξεως φράζει· „Καὶ ἐν τῇ κόλα-
σι, εὐχαριστῶ“ διὰ τὴν ἡ κόλασις δὲν ἔστιν κακόν
κατ' αὐτὸ, μάλλον δὲ ἔστιν καλόν, εἰς μεν, διὰ τὴν
ἐμποδίζει, καὶ συστήνῃ τῇ ἀμαρτίᾳ, καὶ δὲ ἀφίει
αὐτῷ νὰ ἐνεργῇ εἰς ἀπῆρον, ὡς ἔχομεν· καὶ ἄλλο
δὲ, διὰ τὴν ἡ κόλασις ἔστιν ποιὴν, καὶ παιδεία τῷ κακῷ,
καὶ δι' αὐτῆς ἡ τῷ Θεῷ δικαιοσύνη πληροῦται· ὅθεν, ἂν
καὶ ἡ κόλασις δὲν ἦν προηγμένην δέλημα τῷ Θεῷ,
ὁμῶς ἔστιν ἐπόμενον δέλημα αὐτῷ, κατὰ τὴν ἱερὰν Θεο-
λόγον· μόνον δὲ ἡ ἀμαρτία ἔστιν αὐτῇ κατ' αὐτῷ κα-
κόν, καὶ ὅτε κατὰ προηγμένην δέλημα τῷ Θεῷ γίνε-
ται, ὅτε κατὰ ἐπόμενον, ἀλλὰ κατὰ γινώσκον μοχθη-
ρὰν τὸ ἀνθρώπου.

Διὰ τὸ καὶ ὁ ὁσὶς Χρυσόστομος παραγγέλλει εἰς τὴν
Χριστιανὴν παύται· „τὸ πᾶν ἔργον ὑμῶν ἔστω ἐν ταῖς εὐ-
χαῖς εὐχαριστῶν, καὶ ὑπὲρ πάντων φανεῶν, καὶ ὑπὲρ πάντων
ἀφανῶν, καὶ ὑπὲρ ὧν ἐκόνται, καὶ ὑπὲρ ὧν ἀκόντας
ἐποίησεν εὐ· καὶ ὑπὲρ βασιλείας, καὶ ὑπὲρ γενέσεως, καὶ
ὑπὲρ θλίψεως καὶ ὑπὲρ ἀνέσεως· ὅπου γὰρ ἔδος ποῖς
Ἁγίοις εὐχεσθαι, καὶ ὑπὲρ πάντων κοινῶν εὐεργεσιῶν εὐ-
χαριστῶν· οἶδα ἐγὼ τινὰ Ἁγίον Ἀνδρέαν εὐχόμε-
νον· εἰδὲν πρὸ πάντων τῶν ῥήματος ἔλεγεν, ἀλλ' ὅτι·
εὐχαριστοῦμεν Κύριε ὑπὲρ πάντων τῶν εὐεργεσιῶν σου
πάντων ἐκ πρώτης ἡμέρας μέχρι τῆς παρούσης εἰς ἡ-
μᾶς τὰς ἀναξίας ἐπιδεικνυμένων· ὑπὲρ ὧν ἴσμεν
καὶ ἐκ ἴσμεν· ὑπὲρ πάντων φανεῶν, ὑπὲρ πάντων ἀφα-
νῶν, πᾶν ἐν ἔργῳ γενομένων, πᾶν ἐν λόγῳ, πᾶν
ἐκόντῃ, πᾶν ἀκόντῃ, πᾶσιν πᾶσι εἰς τὰς ἀναξίας
ἡμᾶς γεγεννημένων, ὑπὲρ θλίψεων, ὑπὲρ ἀνέσεων,
ὑπὲρ

16. „Ὁ λόγος τῷ Χριστῷ ἐνοικήτω ἐν ὑμῖν πλεσίως“.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα δείχνει ὁ Παῦλος εἰς ἡμᾶς τὰς Χριστιανὰς εὐαγγελίστριας, καὶ μέθοδον, διὰ μέσων τῆς ὁποίας θέλομεν γνῆναι πρὸς τὸν Θεὸν εὐχαρίστοι, δι' ὅ,τι, αἰσίως καποικῇ εἰς ἡμᾶς ὁ λόγος τῷ Χριστῷ, ἥτοι ἡ διδασκαλία, καὶ τὰ ὄργανα, καὶ αἱ συμβελαί τε, μετὰ τὰς ὁποίας μᾶς διδάσκει νὰ καταφρονῶμεν τὴν παρῆσαν ζωὴν, καὶ τὰ πρόσκαιρα ἀγαθὰ, αἰσίως λέγω, τὰς διδασκαλίας ταύτας τῷ Κυρίῳ ἐνδυμώμεθα, καὶ φυλάττωμεν αὐτὰς εἰς τὴν καρδίαν μας, βέβαια δὲ θέλομεν νικηθῶμεν ἀπὸ παντὸς πειρασμοῦ, καὶ θλίψεως, ἀλλὰ ὑπομνήσκοντες ὅλα τὰ δεινὰ μὲ γοναίοκαρδιαν, θέλομεν εὐχαριστήσομεν τὸν Θεόν, διὰ ὅσα μᾶς ἀκολουθεῖ. Βλέπε δὲ, ὡς ἀναγνώστα, πῶς δὲν εἶπεν ὁ Παῦλος ἀπλῶς, ὡς ἦναι ὁ λόγος τῷ Χριστῷ εἰς ἐσᾶς, ἀλλὰ ὡς καποικῇ μέσα εἰς ἐσᾶς, καὶ ὡς καποικῇ πλεσίως· ἐπεὶ αἰσίως καὶ εἰμεθα πλεῖστοι ἀπὸ τὴν γνῶσιν, καὶ διδασκαλίαν τῶν θείων Γραφῶν, βέβαια διόλως θέλομεν ὑπομνήσκοντες ὅλας τὰς συμφοράς, μὲ τὸ νὰ λαμβανώμεν παρηγορίαν ἀπὸ τῶν Γραφῶν λόγια, καὶ ρήματα· ὅθεν ἔλεγε πρὸς τὸν Θεὸν ὁ Ἱερεμίας· „καὶ ἔσται ὁ λόγος σου ἐμοὶ εἰς εὐφροσύνην καὶ χαρὰν καρδίας μου“· (Ἱερ. ιε. 16.) καθὼς καὶ ὁποῖος εἴναι πλεῖστος εἰς τὰ ἄσπρα, αὐτὸς ὑπομνήσκει τὴν ζημίαν ὅπως ἤθελε τῷ ἀκολουθεῖν, διὰ τὴν ἔχει, καὶ δίδει· καὶ ὡς ἔχασεν ὀλίγα τινα, ὅμως ἔχει ἄλλα πολλὰ ὅπως τὰ ἔμειναν (1)· ὅθεν καὶ ὁ Δαβὶδ ἔλεγε, ἐν τῇ καρδίᾳ μου ἐκρύφα τὰ λόγια σου, ὅπως ἂν μὴ ἀμάρτω σοι“· (Ψαλμ. ριη.) Τὸ πρὸ ἴδιον λέγει καὶ ὁ Θεοδώριτος, δηλαδὴ ὅτι προσάξει ὁ Θεὸς λέγων· „Καὶ ἔσται τὰ ρήματα ταῦτα ἃ ἐγὼ ἐντέλλομαι σοι σήμερον ἐν τῇ καρδίᾳ σου καὶ ἐν τῇ ψυχῇ σου· καὶ προβιάσεις αὐτὰ τὰς ἡμέρας σου, καὶ λαλήσεις ἐν αὐτοῖς καθήμενος ἐν οἴκῳ, καὶ πορεύομενος ἐν ὁδῷ, καὶ κοιταζόμενος, καὶ διανιστάμενος“· (Δατ. ε'. 7.)

„Ἐν πάσῃ σοφίᾳ“.

Ηῖτοι ὡς καποικῇ, λέγει, μέσα εἰς ἐσᾶς πλεσίως ὁ λόγος τῷ Θεῷ ὅμως μὲ καθε ἀρετῇ· ἐπεὶ καὶ μόνον τὰ λόγια δὲν εἶναι ἀρκετὰ πρὸς ὑπομνήσκον τὸν πειρασμὸν, αἰσίως δὲ εἴναι συνυπομνήσκοντα καὶ τὰ εἰσέρετα ἔργα. Σοφίαν δὲ ὀνομάζει τὴν ἀρετῇ, καθὼς τὴν ἀμαρτίαν ὀνομάζει ἀφροσύνην· ὅθεν εἶπεν ὁ Δαβὶδ· „εἶπεν ἄφρων (ἥτοι ὁ ἀμαρτωλὸς) ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, ὅτι ἔστι Θεός“· (Ψαλμ. ιγ'. 1.) Καὶ πάλιν· „προσάξουσιν, καὶ ἐσάπησαν οἱ μῦθοί μου, ἀπὸ προσώπου τῆς ἀφροσύνης μου“· (ἥτοι τῆς ἀμαρτίας μου.) (Ψαλ. λζ'. 6.) Δύναται δὲ νὰ τοιῦθι τὸ „ἐν πάσῃ σοφίᾳ“ ἀντὶ τῆς, μὲ καθε φρόνησιν, καὶ διάκρισιν, καθὼς καὶ ἐμπροσθεν λέγει ὁ Παῦλος· „ἐν σοφίᾳ περιπατεῖτε πρὸς τὰς ἡμέρας“· (Κεφ. δ'. 5.) ἥτοι μὲ φρόνησιν, ὡς ἐρμηνεύει ὁ αὐτὸς Θεοφύλακτος· πολλοὶ γὰρ ἀναγνώσκουσιν τὰς Γραφὰς, ἀλλὰ χωρὶς φρόνησιν, καὶ διάκρισιν (2).

„Διδά-“

„ὑπὲρ τῆς γενέσεως, ὑπὲρ τῆς κολάσεως, ὑπὲρ Βασιλείας τῶν οὐρανῶν“· (Ὁμιλ. ι'. εἰς τὴν πρὸς Κολασσαεῖς.) Ὁ δὲ Ἅγιος Ἰσαάκ εἶπεν· ὅτι ὁποῖος εὐχαριστῇ, παρακινῇ τὸν εὐεργέτην νὰ τῷ δίδῃ περισσότερας εὐεργεσίας· „ἡ εὐχαριστία τῷ λαμβάνοντι ἐρεδίζει τὸν δόντα τῷ δοῦναι δωρήματα μᾶλλον ὅτι τῶν προτέρων“· (Λόγ. λ'. σελ. 186.) Καὶ πάλιν λέγει ὁ αὐτὸς θείος Ἰσαάκ· „ὁ μὴ εὐχαριστῶν ἐπὶ τοῖς μικροτέροις, καὶ ἐπὶ τοῖς μὲν μὴ φοβούμενος τὸν Θεόν, καὶ ἀδικῶν“· Καὶ πάλιν· „ὁ ὁδηγῶν τὰ χεῖρματά τῷ Θεῷ πρὸς τὸν ἀνδρῶν, καὶ καρδίᾳ ἐστὶ κινεμένη πρὸς εὐχαριστίαν ἀδιάλειπτον“.

(1) Διὰ ταῦτα καὶ εἰς τὰς Μακκαβαίας· ἦναι γεγραμμένον, ὅτι τὰ βιβλία τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἦναι παρηγορία μεγάλη εἰς τὰς θλίψεις καὶ πειρασμούς· „Καὶ ἡμῖς οὖν ἀπορροῶμεν τούτων ὄντες, παρακλήσιν ἔχοντες τὰ βιβλία τὰ ἅγια τὰ ἐν ταῖς χερσὶν ἡμῶν“· (α. Μακκαβ. β'. 9.) Ὅθεν καὶ ὁ θείος Χρυσόστομος παρακινῇ τοὺς κοσμητικὸς Χριστιανούς νὰ ἀγοράζωσιν καὶ νὰ ἀποκοτῶσιν βιβλία, ἢ τὸ ὀλιγώτερον ὀλιγώτερον νὰ ἀγοράζωσιν τὰ βιβλία τῆς κατὰ Γραφῆς, διὰ νὰ ἡμποροῦν νὰ παρηγο-

ροῦνται ἀπὸ αὐτὰ εἰς τοὺς πειρασμούς τῶν· οὕτως γὰρ λέγει· „Ἀκούσατε παρακαλῶ, πάντες οἱ βιωτικοὶ καὶ κατὰ βιβλία φάρμακα τῆς ψυχῆς· ἢ μηδὲν ἔτι· ὅσον βούλεθε, τὴν γούτ· Καὶ τὴν κατὰ τὴν Ἀπόστολον, τὴν Πράξιν, τὰ Ἐυαγγέλια, διδασκαλίας διηγεῖται· ἂν λύτῃ συμβῇ ὡς εἰς ἀποθήκην φαρμάκων ἐγκυψον, λάβε παραμυθίαν ἐκασθεν τῷ θανάτῳ, ἂν ζημία, ἂν θάνατος, ἂν ἀποβολὴ οἰκίων, μάλλον δὲ μὴ ἐγκυπτει, ἀλλὰ ἀνάλαβε πάντα· ἔχει ἐπὶ τῆς διανοίας· ταῦτα πάντων αἰτίων τῶν κακῶν, τὸ μὴ εἶναι δεύει τὰς Γραφὰς· χωρὶς ὅπλων εἰς πόλεμον βαδίζομεν, καὶ πῶς ἔδει σωθῆναι; ἀγαπήσαν μετὰ ταῦτα σωθῆναι, μή τιγε χωρὶς τούτων“· (Ὁμιλ. δ'. εἰς τὴν πρὸς Κολασσαεῖς.) Πόσον ἦναι ωφέλιμος ἡ ἀνάγνωσις τῶν θείων Γραφῶν, ὅρα εἰς τὸ γ. Μέρος τῆς α. Ἀναγνώσεως τῶν Πνευματικῶν Γυμνασμάτων.

(2) Ἀνάγνωδι καὶ τὸ ρητὸν τῷ Θεοφίλῳ Ἀλεξανδρείας εἰς τοῦτο σωτήριον, ἐν τῇ ὑποσημείωσιν αὐτοῦ· „ὡς ἔρχομαι, πρόσθετε τῇ ἀναγνώσει“· (α. Τιμοθ. δ'. 13.)

„Διδάσκοντες, ἢ νουθετοῦντες ἑαυτοὺς ψαλμοῖς, ἢ ὕμνοις, ἢ ᾠδαῖς
„πνευματικαῖς“.

Επειδὴ μοναχὴ ἡ ἀνάγνωσις τῶν θείων Γραφῶν ἔχει κόπον καὶ πολὺ βάρος, διὰ τὸ
ὁ Ἀπόστολος δὲν φέρει τὰς Χρειασιὰς εἰς ἰσορείας, ἢ θέατρα, ἀλλὰ εἰς ψαλμοὺς ἢ πνευ-
ματικὰ ᾄσματα, ἵνα εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν καὶ εὐφραίνεν τὴν ψυχὴν τῶν οἱ ψάλλοντες, καὶ
κλέπτωσι τὸν κόπον τῆς ἀναγιώσεως (1). Ὑστερὰ δὲ ἀπὸ τῶν ψαλμῶν ἔβαλε τὰς ὕμνους ὁ
Ἀπόστολος, ἐπειδὴ ὁ ὕμνος εἶναι ὑψηλότερον πρᾶγμα, ἢ τελειότερον ἀπὸ τὸν ψαλμὸν, ἢ
εἰς τὰς τελειότερας ἀρμόδιον. καὶ ἐπειδὴ ὁ μὲν ψαλμὸς εἶναι ἴδιος τῶν ἀνθρώπων, ὁ δὲ
ὕμνος εἶναι ἴδιος τῶν Ἀγγέλων (2).

„Ἐν χάριτι ᾄδοντες“.

Ητοι μὲ χάριν, ἢ πνευματικῶς ἡδονῇ, λέγει, νὰ ψάλλετε, ὡ Χρειασιῶν, δι' ὅ,τι κα-
θώς τὰ ἀνθρώπινα ᾄσματα, ἦσαν τὰ σατανικά τραγῳδία, ἔχουσιν ἡδονῇ σαρκικῇ, ἢ
παρακινῶσι τὰς ἀκούοντας εἰς ἀπόπνευ, ἢ ψυχοβλαβεῖς ἔρωτας (3), ἐτὶ ἐκ τῶ ἐναντίου
τὰ θεϊκὰ ψάσματα, ἔχουσιν πνευματικῶς ἡδονῇ, ἢ ἀνάπτωσι τὰς ψυχὰς, ἢ ἀκούοντας
εἰς τὸν τῷ Θεῷ ἔνθεον, καὶ ψυχασωπτερον ἔρωτα. ἢ λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι καὶ ἀπὸ θεϊκὸν
χάρισμα ἔψαλλον οἱ τῷ τότε καιρῷ ψάλλοντες. λέγει γὰρ ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους. „ἐκα-
„τος ὑμῶν ψαλμὸν ἔχει“. (ἀ. Κορ. ιδ'. 26.)

„Ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τῷ Κυρίῳ“.

Ηγουν, ὅχι ἀπλῶς νὰ ψάλλετε ἐσεῖς οἱ Χρειασιῶν, μὲ τὸ σῶμα μόνον, ἀλλὰ ἢ μὲ τὴν
καρδίαν νοερώς, ἢ μετὰ προσοχῆς. ἐπειδὴ ὁποῖος ψάλλει ἀπροσέκπως μὲ τὸ σῶμα μόνον,
αὐτὸς ψάλλει εἰς τὸν αἶρα. ἀλλ' ὁποῖος ψάλλει μὲ τὴν καρδίαν, νοερώς ἢ προσεκτικῶς,
αὐτὸς ἀληθῶς ψάλλει εἰς τὸν Κύριον (4). Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον παραγγέλλει ὁ
Παῦλος νὰ ψάλλῃ οἱ Χρειασιῶν μὲ τὴν καρδίαν, διὰ νὰ μὴ κάμνουν τὰ πρὸς ἐπίδειξιν,
ἦσαν διὰ τὰ ἀρέσκειν εἰς τὰς ἀνθρώπους. ὅθεν καὶ, λέγει, ἐσὺ Χρειασιῶν εὐερίσκεσαι μέσα
εἰς τὸ παζάρι, καὶ ἢ κάθῃσαι εἰς τὸ ἐργαστήριόν σου δουλεύοντας τὴν τέχνην σου, ἢμπο-
ρεῖς νὰ ψάλλῃς εἰς τὸν Θεὸν μὲ τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν σου, χωρὶς νὰ σοῦ ἀκούσῃ
καρτέας (5).

17. „Καὶ

(1) Ὅθεν ἔπεν ἢ ὁ μέγας Βασιλεὺς. „ἐπειδὴ οἱ-
„δε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον δυσάγωγον πρὸς ἀρετὴν τὸ
„γενέσθαι τῶν ἀνθρώπων, καὶ διὰ τὸ πρὸς ἡδονῇ ἐπιρρε-
„πεί, τὸ ὅρθε βίαν καταμελόντων ἡμᾶς, τί ποιῇ; τὸ
„ἐκ τῆς μελωδίας τερπνὸν ποιεῖ δόγμασιν ἐγκατεμίσεν;
„ἵνα τῷ προσνῆ, ἢ λήψῃ τῆς ἀκοῆς, τὸ ἐκ τῶν λό-
„γων ἀφέλιμον λανθάνοντος ὑποδεξώμεθα, κατὰ τοὺς
„σοφίαι τῶν ἱατρῶν, οἱ τῶν φαρμάκων πρὸς αὐστηρέτερα
„πίνεν διδόντες ποῖς κακασίποις, μελίτι πολλὰς τῶ
„κύλικα περιχρίνουν“. (Ἑρμην. ἐν τῶν ἀ. Ψαλ.)

(2) Σημειώσαι ὅτι παρὰ τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ, καὶ ὁ
ὕμνος ἀντὶ ψαλμοῦ λαμβάνεται ἐκ παραλήλυ, καὶ ἐπὶ
τῶν ἀνθρώπων. „Καὶ οἱ Ἱερεῖς ἐπὶ τοῖς φυλακαῖς αὐ-
„τῶν ἐνέκοτες, ἢ οἱ Λαοῖται ἐν ὀργάνοις ᾠδῶν Κυρίου
„τῷ Δαβὶδ τῷ Βασιλεῖ, τὸ ἐξομολογήσθαι εἶπαντι
„Κυρίου. . . . ἐν ὕμνοις Δαβὶδ, διὰ χηρὸς αὐτῶν“. (β'. Παραλ. ζ'. 6.) Καὶ „ἐξερύξαντο πρὸ χιλήμου
„ὕμνον“. (Ψαλμ. ρη'. 70.) Καὶ πάλιν, „ὕμνος
„πᾶσι τοῖς Ὀσίοις αὐτοῦ, ποῖς ὑοῖς Ἰσραὴλ λαπ' ἐγγί-
„ζοντι αὐτῷ“. (Ψαλμ. ρη'. 14.)

(3) Ὅρα ἐν τῶν β'. Λόγον τῆς τῶν Χρειασιῶν Χρη-
σεως, ὅτι οἱ Χρειασιῶν δὲν πρέπει νὰ τραγῳδῶν,

ἢ νὰ παίξουν ὄργανα, ἢ νὰ χορεύων, ἢ πόσον αὐτοὶ
εἶναι κακόν.

(4) Διὰ τοῦτο λέγει ἢ ὁ Προφήτης Δαβὶδ. „Ψά-
„λατε σωετῶς“. (Ψαλ. μς. 7.) Τίπο δὲ τὸ ῥήμα
ερμηνεύων ὁ μέγας Βασιλεὺς λέγει. ἢ σωετῶς τῶν λο-
γων τῆς Ἁγίας Γραφῆς, παρομοιάζων μὲ τῶν ποιῶντων
τῶν φαγητῶν, ὅτε τρώγῃ τὸ σῶμα. ἐπειδὴ κατὰ τὸν
Γωβ. „ὅς μὲν γὰρ ῥήματα διακρίνει, λαρυγὶ δὲ σίγα
„γίνεται“. (Γωβ. ιβ'. 11.) ἔγει δὲ ἢ ὁ Σαραχ.
„φαρυγὶ γέλειται βοῶματα θήρας, οὕτω καρδία σωετῇ
„λόγους ἰδούης“. (Σαραχ λς. 19.) Ἀνίσως λοι-
πὸν ἢ ψυχῆ τινος διακρίνη τῶν διωκτῶν τοῦ καθε λό-
γου, καθὼς ἢ γεῖσι διακρίνει τῶν ποιῶντων τοῦ καθε
φαγητοῦ, οὕτως πληροῖται τῶν δαβιτικῶν αὐτῶν ἐντο-
λῶν. (ὅρ. κατ' ἐπιστομ. σοθ.) ἐγὼ δὲ προσδέσσω,
ὅτι οὗτος πληροῖται ἢ τῶν Ἀποστολικῶν αὐτῶν ἐντο-
λῶν, καὶ ψάλλῃ σωετῶς, καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ σου εἰς
τὸν Κύριον.

(5) Διὰ τοῦτο παραγγέλλει αὐτοὺς εἰς τοῖς τεχνίταις
ὁ θεὸς Χρυσόστομος. „Χερστέχνης εἶ; καθεζόμενος
„ψάλλῃ. ἀλλὰ εὐ βούλη τῷ στόματι ψάλλῃ; τῇ
„διατοῖς τοῦτο ποιεῖ. μέγας σωετῶς ὁ ψαλμὸς
„οὐδεν

17. „Καὶ παῦ, ὅ, τι αὐ ποιῆτε ἐν λόγῳ, ἢ ἐν ἔργῳ, πάντα ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ“ (1).

Αντίτως, λέγει, Χριστιανοί, τρώγετε, ἢ πίνετε, ἢ περιπατῆτε, ἢ δαλούετε, ἢ ἄλλο τι κάμνετε, ὅλα τὰ κάμνετε ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ, ἡγὼν τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν νὰ καλῆτε βοηθόν σας, προσδύχόμενοι πρότερον καὶ λέγοντες· „Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ Τίς τῶ Θεοῦ ἐλέησόν με“. „Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ βοήθησόν μοι“· καὶ τότε νὰ ἀρχίζετε τὸ ἐργόχειρον, καὶ κάθε ἀλλήλων σας ὑπηρεσίαν. Ἐπειδὴ αὐτὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια, καὶ τὰ διαώκη, πῶς δὲν θέλει δικολιώνει καὶ ὅλα τὰ ἐδικά σας πράγματα, καὶ τὰς ὑποθέσεις; ἢ λέγει τὸ Παῦλος ὅτι ἐσεῖς Χριστιανοὶ πρέπει νὰ ὀνομάζετε, καὶ νὰ λατρεύετε πάντοτε τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅπως σὰς ἐπρόσφερον εἰς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, καὶ ὅχι νὰ λατρεύετε τοὺς Ἀγγέλους.

„Εὐχαριστοῦντες τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ δι' αὐτῶ“.

Αντίτως, λέγει, ἐσεῖς οἱ Χριστιανοὶ καλῆτε τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ εἰς βοήθειάν σας, βέβαια καὶ τὸν Πατέρα καλῆτε· καὶ αὐτὸ εὐχαριστῆτε τὸν Υἱὸν, βέβαια διὰ μέσου τοῦ Υἱοῦ, εὐχαριστεῖτε καὶ τὸν Πατέρα· ἢ λέγει τὸ Παῦλος· ὅτι καθὼς ὁ Υἱὸς ἐπρόσφερεν ἡμᾶς πρὸς ἰδίους εἰς τὸν Πατέρα, ὅτι καὶ τὴν εὐχαριστίαν μας αὐτὸς τῷ προσφέρει εἰς τὸν Πατέρα· ἐπειδὴ αὐτὸς εἶναι μεσίτης καὶ ὅλων τῶν ἀγαθῶν, ὅπως ἐκ Θεοῦ εἰς ἡμᾶς καταφέρονται, καὶ ὅλων τῶν προσδύχων, καὶ εὐχαριστιῶν, ὅπως ἡμεῖς πρὸς τὸν Θεὸν ἀναφέρονται. Ὅρα καὶ τῷ ὑποσημείωσιν τῶ „δι' ἐλάβομεν χάριν, καὶ ἀποστολήν“. (Ῥωμ. α. 5.)

18. „Αἱ γυναῖκες, ὑποτάσθε τοῖς ἀνδράσιν ὑμῶν, ὡς ἀνῆκεν ἐν Κυρίῳ“.

Διὰ ποίαν αἰτίαν ὁ Θεὸς Παῦλος δὲν γράφει εἰς ὅλας τὰς Ἐπιστολάς περὶ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, καὶ γονέων καὶ τέκνων, καὶ δούλων, καὶ αὐθουπῶν, ἀλλὰ μόνον εἰς τῷ Ἐπιστολῷ ταύτῃ, καὶ εἰς τῷ πρὸς Ἐφεσίους, καὶ εἰς τῷ πρὸς Τιμόθεον, καὶ εἰς τῷ πρὸς Τίτον; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι τὸ ποιεῖ ὁ Ἀπόστολος, ἢ διατὶ εἰς τὰς πόλεις ταύτας ἦσαν διχόνοιας ἀνάμεσα εἰς τὰς γυναῖκες καὶ εἰς τὰς γυναῖκας, ἀνάμεσα εἰς τὰς γονεῖς, καὶ τὰ τέκνα, καὶ ἀνάμεσα εἰς τὰς αὐθούτας καὶ δούλους· ὅθεν καὶ ἀναγκάσθη νὰ γράφῃ περὶ αὐτῶν ὁ Ἀπόστολος· ἢ διὰ τί αἱ Ἐκκλησίαι μὲν, πρὸς τὰς ὁποίας γράφει περὶ τέκνων, ἦσαν σεραῖς εἰς τῷ Πίσιν, καὶ εἰς τὰ ἄλλα, καὶ διὰ τὸ περὶ τέκνων μόνον ἦσαν ὑπόλοιποι διὰ νὰ γράφῃ εἰς αὐτάς· αἱ δὲ ἄλλαι Ἐκκλησίαι, μὲν τὸ νὰ ἦσαν ἐλλειπείς, καὶ ἀσεβέως εἰς τὰ ὑψηλότερα δόγματα τῆς Πίσεως, διὰ τὸ ἦσαν ἀναγκασιότερον νὰ γράφῃ ὁ Παῦλος περὶ ἐκείνων, καὶ νὰ ἀμελῇ τὰς ποιαύτας ἡθικὰς παραινήσεις, ὡς κατωτέρας ἐκείνων. Πολλὴν δὲ ὁμοιότητα ἔχει ἡ παρῶσα Ἐπιστολὴ μὲν τὴν πρὸς Ἐφεσίους, καθὼς εἶναι φανερόν εἰς τὰς ἀναγινώσκοντας ταύτας· μάλιστα κατὰ τὰς ἀκολούθους ἡθικὰς παραινήσεις τῶν ἀνδρογυνῶν, τῶν γονέων,

καὶ εὐδὲν ἐντυθεῖν ὑποσημειωθὲν· ἀλλ' ὡς ἐν μονα-
„σημῶν δυνήσῃ καθεξέσθαι· οὐ γὰρ πῶς ἐπιση-
„δοῦναι, ἀλλὰ τρέπων ἀκρίβειαν τῷ ὑσυχίαν ἡμῖν
„παρέσεται“. (Ἀνδρ. κα.) Λέγουσι δὲ καὶ οἱ θεοὶ
Ἀπόστολοι πάντα εἰς τὰς Διαταγὰς τῶν· „ἐκ ἐσθ' ὡς
„πειόμενος, καὶ ἐμπεριπατῶν ἀλόγως ἐν ταῖς ῥύμαις,
„ἀκαιοποιοῦντων τῶν κακῶς ζώντων· ἀλλὰ τῷ τέχνῃ σου,
„καὶ τῷ ἔργῳ σου προσέχων, καὶ τῷ Θεῷ φίλα ἀναζη-
„τη, καὶ τῷ Χριστῷ λόγια ἀναμνησκόμενος, διη-
„νεκῶς μελέσας“. (Διαταγ. βιβλ. α. κεφ. δ.) Καὶ
πάλιν λέγει ὁ Χρυσόστομος· „οὐ χρεῖα πώπου, οὐ
„χρεῖα χροῦ, ἀλλὰ καὶ ἐν παντὶ πώπῃ, καὶ ἐν παντὶ
„καρῷ φάλλῃν ἔχει κατὰ διάνοιαν, καὶ γὰρ ἐν α-

„γορῇ βαδίζῃς, καὶ ἐν ὁδοῖς ἡς, καὶ φίλοις σωματεύῃς,
„ἔχει διεγῆραι τῷ ψυχῇ· ἔχει σιγῶντα βοᾶν· ὅτω
„καὶ ὁ Μωϋσῆς ἐβόα, καὶ ὁ Θεὸς ἤκουσε· καὶ χειροτέ-
„χνης ἡς ἐν ἐργαστηρίῳ καθεύμενος, καὶ ἐργαζόμενος,
„δωρὶ φάλλῃν, καὶ στρατιώτης ἡς, ἐν δικαστηρίῳ προσε-
„δρόων, δυνήσῃ τὸ αὐτὸ ποιῆν· ἔχει καὶ χαρὸς φωνῆς
„φάλλῃν, πῶς διανοίας ἐνδοὺς ἡχέσῃ· ὁ γὰρ ἀνθρωπῶς
„φάλλομεν, ἀλλὰ Θεῷ τῷ ὁμακρῶν πῶς καρδίας αἰ-
„κῶσαι, καὶ εἰς τὰ ἀπόρρητα πῶς διανοίας ἡμῶν ἐσελθεῖν“.
(Ἐρμηνεία εἰς τὸν ματ. φαλμόν)

(1) Ἐδὲν γῆμα ἐλλητικὸν μεταχειρίζεται ὁ Ἀ-
πόστολος· ἐλλήπῃ γὰρ πῶς ποιῆτε, ἡτοι πάντα ἐν ὀνό-
ματι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ποιῆτε.

νέων, καὶ υἱῶν, καὶ τῶν δούλων καὶ αὐθουτῶν. Τί δὲ θέλει νὰ εἰπῇ „ὦν Κυρίῳ“; ἦγουν διὰ τὸν Κύριον ὑποτάσσονται εἰς αἱ γυναῖκες εἰς τοὺς ἀνδρας σας· ἐπεὶ δὲ ἐγὼ, λέγει, δεῦν ζητῶ ὡς χρέος ἀπὸ λόγους, τὸ νὰ ἔχετε εἰς τοὺς ἀνδρας σας μόνῳ τῷ ὑποταγῶν ἐκεῖνῳ, ὅπου ἡ φύσις ἀπαιτεῖ νὰ ἔχουν αἱ γυναῖκες εἰς τοὺς ἀνδρας, ὡς κατώτεραις ἐκείνων, καὶ ὡς ἐκ τοῦ ἀνδρὸς πλασμέναις (τῆτο γὰρ δηλοῖ τὸ „ἀνῆκεν“ ὅπῃ λέγει ἐδῶ, ἥτοι καθὼς εἶναι τὸ καθήκον τῆς φύσεως) ἀλλὰ ζητῶ μάλιστα νὰ ἔχετε εἰς αἱ γυναῖκες πρὸς τοὺς ἀνδρας σας καὶ τὴν διὰ τὸν Θεόν, καὶ τὸν τοῦ Θεοῦ νόμον ὑποταγῶν, ἦγουν νὰ ὑποτάσσονται εἰς τοὺς ἀνδρας σας, διὰ τὴν ὁ Θεὸς σας εὐλόγησε διὰ τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου, καὶ σας ἐσμίξε· „Παρά Κυρίῳ γάρ φησιν, ἀρμόζεται γυνὴ ἀνδρί“ (Παρ. ιθ'. 14.) (1).

19. „Οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας, καὶ μὴ πικραίνετε πρὸς αὐτάς“.

Βλέπε πᾶς ὁ Παῦλος συμβουλεῖ τὰ πρέποντα εἰς τὸ κάθε γένος· καὶ τὰς μὲν γυναῖκας συμβουλεῖ νὰ ἔχουν ὑποταγῶν εἰς τοὺς ἀνδρας των, τοὺς δὲ ἀνδρας νὰ ἔχουν ἀγάπῳ εἰς τὰς γυναῖκας των· ἐπεὶ δὲ εἶναι πόσον ἀναγκαῖον νὰ ἔχη ἀγάπῳ ὁ ὑποκείμενος πρὸς τὸν ἄρχοντά τε, ὅσον εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἔχη ἀγάπῳ ὁ ἄρχοντας πρὸς τὸν ὑποκείμενόν τε. Ἀπὸ τὴν ἀγάπῳ λοιπὸν ὅπου ἔχει ὁ ἀνδρὲς πρὸς τὴν γυναῖκα, ἀναγκάζεται καὶ ἡ γυναῖκα νὰ εἶναι φιλική, καὶ ἀγαπητικὴ πρὸς τὸν ἀνδρα της. Καὶ πάλιν ἀπὸ τῷ ὑποταγῶν καὶ εὐπειθείαν, ὅπῃ δείχνει ἡ γυναῖκα πρὸς τὸν ἀνδρα της, ἀναγκάζεται ὁ ἀνδρὲς νὰ γίνεταί ἡμερος, καὶ πρᾶος πρὸς τῷ γυναῖκά τε· ἐπεὶ δὲ, εἶναι δυνατὸν νὰ ἀγαπᾶ μὲν ὁ ἀνδρὲς τῷ γυναῖκά τε, νὰ πικραίνεται δὲ, καὶ νὰ μάχεται πρὸς αὐτήν· (δι' ὅ,τι ἡ μάχαις ὅπου γίνονται ἀνάμεσα εἰς τὰ ἀγαπώμενα πρόσωπα, αὐταῖς εἶναι μάλιστα πικραῖς) διὰ τῆτο, λέγω, ὁ Παῦλος εἶπε, νὰ μὴ πικραίνωνται οἱ ἄνδρες, καὶ νὰ μάχωνται μὲ τὰς γυναῖκας των· ἐπεὶ δὲ καὶ τῇ ἀληθείᾳ τὸ νὰ μάχεται τις νὰς, καὶ νὰ ἔχη διχόνοιαν μὲ τὸ ἰδίόν τε μέλος, τῆτο προέρχεται ἀπὸ τῷ πολλῷ πικρίαν τῆς καρδίας, καὶ παραχλῶ.

20. „Τὰ τέκνα ὑπακούετε τοῖς γονεῦσι κατὰ πάντα· τοῦτο γὰρ ἐστὶν „ἁάρεσον ἐν Κυρίῳ“.

Πάλιν ἐδῶ ἐπρόσθεσεν ὁ Ἀπόστολος τὸ „ἐν Κυρίῳ“ ἐπεὶ δὲ δεῦν θέλει μόνον νὰ ὑπακούουν τὰ τέκνα εἰς τὰς γονεῖς των διὰ τῆς νόμου τῆς φύσεως, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἡ εἰς τῆς γονεῖς των ὑπακοή, εἶναι ἁάρεσος εἰς τὸν Θεόν, καὶ νομοθετημένη ἀπὸ τὸ θέλημα, καὶ τῷ ἐντολῷ τῷ Θεῷ τῷ λέγουν· „τίμα τὸν πατέρα σου, καὶ τῷ μητέρα σου“. (Ἐξ. κ'.) Καὶ ἐτὶ τὰ τέκνα ἔχουν καὶ μισθόν, ὥσπερ ὅπῃ κἀμινεν ὑπακούω εἰς τὰς γονεῖς των διὰ τὸν Θεόν· ὅτι, αὐ ὑπακούει μόνον διὰ τῷ φύσιν, μισθὸν δεῦν ἔχουσιν· ἐπεὶ δὲ ὁ Ἀπόστολος ὁμιλεῖ εἰς παιδία πατέρων Χριστιανῶν, διὰ τῆτο εἶπεν, ὅτι κατὰ πάντα νὰ ὑπακούουν εἰς τὰς γονεῖς των· διὰ τὴν εἰς τὰς ἀτεβῆς γονεῖς δεῦν πρέπει τὰ τέκνα νὰ ὑπακούουν κατὰ πάντα· ὅθεν ὅταν οἱ γονεῖς βιάζων τὰ τέκνα νὰ ἀρνηθῶν τῷ δόξασιν, ἢ νὰ παραβῶν καμμίαν ἐντολῶν τῷ Θεῷ, τότε τὰ τέκνα δεῦν πρέπει νὰ πείθωνται εἰς αὐτούς (2).

21. „Οἱ

(1) Βλέπε δὲ, ὃ ἀναγνώστη, ὅτι εἶπεν ὁ Παῦλος νὰ ὑποτάσσωνται αἱ γυναῖκες εἰς τοὺς ἀνδρας των, ὡς ἀνῆκεν, καὶ ἐν Κυρίῳ, ἦγουν εἰς ἐκείνα ὅπου πρέπει καὶ εἶναι νομίμα, καὶ εἰς ἐκείνα ὅπου εἶναι κατὰ Θεόν· ὥστε ἂν οἱ ἄνδρες ζητοῦν νὰ τοὺς ὑποτάσσωνται αἱ γυναῖκες των, εἰς πᾶ ἀπρεπτα, καὶ παρὰ νόμον, καὶ παρὰ φύσιν πράγματα, καὶ εἰς ἀπίστιαν, καὶ παραβάσειν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, εἰς αὐτὰς λέγω αἱ γυναῖκες κατ' οὐδένα τρόπον δεῦν πρέπει νὰ ὑποτάσσωνται, καὶ νὰ κἀμινεν τὸ κακὸν θέλημα τῶν ἀνδρῶν αὐτῶν· διὰ τὴν κολάζονται ὁμοῦ μὲ τὰς ἀνδρας των· πόσον δὲ εὐτυχῆς εἶναι οἱ ἄνδρες ἐκείνοι, ὅπῃ ἔχουν γυναῖκας καλὰς, καὶ φρονίμους, μαρτυρῇ ὁ σοφὸς Σηράχ λέγων· „μακάριοι οἱ συνιόντες γυναικὶ σωετή“. (Σηρ. κ'. 11.) Καὶ πάλιν

„γυναικὸς ἀγαθῆς μακάριος ὁ ἀνὴρ“. (Σηρ. κ'. 1.) Ὅρα καὶ τὸ ἐ. Κεφ. πρὸς Ἐφεσ. σίχ. 25. Ὅρα δὲ καὶ εἰς τὸ, ἐ. Κεφ. σίχ. 22. τῆς πρὸς Ἐφεσίους, τὰ περὶ γυναικῶν, καὶ ἀνδρῶν καθήκοντα, πλατύτερον διδασκόμενα.

(2) Ὅρα πᾶ περὶ τῶν γονέων καὶ τέκνων καθήκοντα πλατύτερον διδασκόμενα εἰς τὸ ἐ. Κεφάλαιον πρὸς Ἐφεσίους, σίχ. 1. Τῆτο δὲ προέβλεπον ἐδῶ, ὅτι παρὰ νόμον κἀμινεν ἐκείνοι οἱ υἱοί, ἢ αἱ θυγατέρες, ὅπου δεῦν κἀμινεν ὑπακούω εἰς τὰς γονεῖς των, καὶ δεῦν θέλουν οἱ υἱοὶ ἐκείνας τὰς γυναῖκας, ὅπου εὐρίσκον εὐλογον νὰ δώσουν εἰς αὐτοὺς οἱ γονεῖς των· οὐδὲ θέλουν αἱ θυγατέρες των ἐκείνας τὰς ἀνδρας, ὅπῃ εὐρίσκον εὐλογον οἱ γονεῖς των· ἀλλὰ ζητοῦν καὶ οἱ υἱοὶ των γυναῖκας, καὶ αἱ θυγατέ-

21. „Οἱ πατέρες μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἵνα μὴ ἀθυμῶσι“.

Η γὰρ ἐπεὶ οἱ γονεῖς, μὴν ἐξετάζετε, λέγει, πικρῶς ὅλα τὰ σφάλματα ὅπερ κἀμνοῦσι τὰ παιδία σας, ἀλλὰ καὶ παραβλέπετε καὶ μερικὰ σφάλματα των, διὰ τὸ μὴ τὰ κἀμετε μετὰ τὴν πικρὰν ταύτην ἐξετάσιν σας, καὶ γὰρ φιλόνεκα, καὶ ἀκολούθως διὰ τὸ μὴ προσενη-
κε λυπῶν εἰς αὐτά. Βλέπε δὲ, ὡς ἀγαθῶς, σοφίαν καὶ Ἀποστολῆς, διὰ τὸ λέγωντας εἰς τὰς γονεῖς, ὅτι καὶ μὴ λυπῶνται τὰ τέκνα σας, ἀλλὰ μετὰ τὸν λόγον τῶν, ἐξέτασεν τὴν σκληρότητα των γονέων, καὶ ἐμαλάκωσε τὰ πατρικὰ σπλάγχνα των· ἐπεὶ φυσικῶς τὰ τρόφιμα ὅλη ἢ σπουδὴ, καὶ ὁ ἀγῶνας των γονέων εἶναι, τὸ καὶ μὴ λυποῦνται τὰ τέκνα των (1).

22. „Οἱ δοῦλοι ὑπακούετε κατὰ πάντα τοῖς κατὰ σάρκα κυρίοις“.

Εὐθύς πρῶτον δικαίωμα διὰ τὸ ὑπακούειν οἱ δούλοι εἰς τὰς αὐθεντίας των, βάλλει ὁ Παῦλος αὐτὸ τὸ ὄνομα των δούλων· δι' ὃ, τι ὅποιος εἶναι δούλος, ἀπὸ αὐτοῦ μότον τὸ ὄνομα τῆς, πρέπει καὶ παρακινῆται εἰς τὸ καὶ ὑπακούειν τὸν αὐθεντία των· διὰ τὸ μὴ λυπηθῆναι δὲ οἱ δούλοι, ἐπρόσθεσε καὶ ὑποτάσσονται εἰς τὰς κατὰ σάρκα αὐθεντίας των, καὶ ὡσαύτως λέγει εἰς αὐτούς· μὴ λυπήσθε ὡς ἀδελφοὶ πᾶς εἰσθε δούλοι, διὰ τὸ καὶ κλίτερόν σας μέρος, ἦσαν ἢ ψυχῆ σας, δού εἶναι δούλοι, ἀλλὰ ἐκδοτέρας· τὸ σῶμα μότον εἶναι δούλον, καὶ ἡ δουλεία ὅπερ ἔχετε, εἶναι προσωρινή, καθὼς εἶναι προσωρινὸν καὶ τὸ σῶμά σας. Λοιπὸν ὑποτάξτε θε-
ληματικῶς καὶ τὴν ψυχὴν σας εἰς τὰς αὐθεντίας σας, διὰ τὸ ἦναι θεληματικὴ καὶ ἡ δου-
λεία σας, καὶ ἀκολούθως, διὰ τὸ ἔχετε καὶ μισθὸν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν θεληματικὴν ταύτην ὑποταγὴν σας (2).

„Μὴ

γατέρες των ἀνδρῶν κατὰ τὴν ὁρεξίν, καὶ τὸ κακόν σας θέλημα· καὶ ἐκ τούτου ἐγέμισεν ἡ ζωὴ των Χριστιανῶν ἀπὸ μετὰ ἀποπν· ὅθεν ἀπὸ πάρα καὶ ὑπερ-
αἰς ὑποτάσσονται εἰς τὰς γονεῖς των, καὶ αἱ λαμβάνουν αἰς ἡμετέρας, ἢ τοὺς ἀνδρῶν ἐκείνης, ὅτι οἱ γονεῖς των εὐρίσκουσιν εὐλογίαν. Πρέπει ὅμως καὶ οἱ γονεῖς καὶ δίδαν ἡμετέρας· ἡμετέρας, καὶ θεωροῦμεν αἰς τοὺς ἡμέτερας· ὁμοίως καὶ δίδαν καὶ ἀνδρῶν σωτηρίας καὶ φρονίμους εἰς τὰς θυγατέρας των, καθὼς τὸ συμβεβηκέναι ὁ σοφὸς Σιμὼν·
„θυγατέρες σοὶ εἰσι· προσέχε τῇ σώματι αὐτῶν, καὶ μὴ ἰλαρώσης πρὸς αὐτὰς τὸ πρὸς ὁπότεν· ἐκδοθῶ-
ν, γατέρα, καὶ εἰση τετελεσμένον ἔργον μέγα, καὶ ἀνδρῶν σωτηρίαν δώρησαι αὐτῇ“ (Σαρ. ζ'. 24.) Καὶ πάλιν· „ἐπὶ θυγατέρα σερέωσεν φυλακὴν“ (κς'. 11.) Καὶ πάλιν· „θυγατὴρ, πατὴρ ἀγρυπνία“ (μβ'. 12.)

(1) Σημαίμεν ἐδῶ ὅτι καὶ οἱ γονεῖς δὲν πρέπει καὶ λυποῦναι τὰ τέκνα των, ἀλλὰ καὶ παραβλέπουν ὅταν σφάλουσιν αὐτὰ, καί ποια τινὰ παραμικρά, καὶ ἀνθρώπινα σφάλματα· ὅταν ὅμως τὰ τέκνα σφάλουν κἀνέκα μεγάλον σφάλμα, τὸ ὅποισιν εἶναι ἐναντίον των ἐπα-
κῶν τοῦ Θεοῦ, καὶ προσενη σκάνδαλον εἰς τοὺς ἀνθρώ-
πους, ἢ ὅταν τὰ τέκνα βλασφημοῦσι κατὰ τῆς πίστεως, καὶ κινδυνεύουν καὶ πέσουν εἰς αἵρεσιν, ἢ εἰς ἀδιαφορίαν, καὶ ἀθεῖαν, τότε οἱ γονεῖς δὲν πρέπει καὶ παραβλέπουν τὰ σφάλματα πάντων των τέκνων σας, φοβούμενοι αἰσχρὰ καὶ μὴ τὰ λυπήσων, ὅχι· ἀλλὰ πρέπει καὶ ἐλέγχων τὰ πεισμένα παράνομα τέκνα των, καὶ καὶ τὰ ὑβρίζουν μετὰ αὐστηρότητι, διὰ τὸ διορθωθῆναι· εἰ δὲ καὶ δὲν διορ-
θωνται, πρέπει καὶ καὶ τὰ δέρνουν, καὶ καὶ τὰ ἐξορίζουν ἀπὸ τοῦ οἴκου των, καὶ εἰς πύργους, καὶ μοναστήρια, καὶ φυλακὰς καὶ τὰ ἐγκλείουσιν, διὰ τὸ εἰσθῆναι εἰς τὸν αἰσχύ-
νην, καὶ καὶ σωφρονισθῆναι· ἀρμόζει γὰρ εἰς τὰ πεισμένα τέκνα ἐκείνη ὅπου λέγει πρὸς τὰς γονεῖς ὁ σοφὸς Σιμὼν·

Epistole di S. Paolo. Tom. II.

„τέκνα σοὶ εἰσι· παιδεύσον αὐτὰ, καὶ κἀμνον ἐκ νεότη-
τος, καὶ τὸν τράχηλον αὐτῶν“ (Σαρ. ζ'. 23.) Προ-
τίτερα ὅμως ἀπὸ ὅλα, πρέπει οἱ γονεῖς καὶ ἐμποδίζουσιν τὰ τέκνα των ἀπὸ τοῦ καὶ σωματικῶς αὐτὰ μετὰ φου-
λοβίους ἀνθρώπων, μετὰ αἰρετικῶν, καὶ ἀδιαφορῶν, καὶ ἀθεῶν· ὁμοίως πρέπει καὶ τὰ ἐμποδίζουσιν, καὶ ἀπὸ τοῦ καὶ διαβάλλουσιν βιβλία των αἰρετικῶν, καὶ ἀθεῶν· διὰ τὸ ὡς ἐπὶ τὸ πλῆθος ἀπὸ τῶν σωματικῶν των ποιούντων πανουργίας ἀνθρώπων φθνρόνται τὰ χριστὰ ἡδὴ των νέων, καὶ καταντῶν πρὸς τὴν καλὴν Χριστιανὴν τέχνην, καὶ γίνονται κακοὶ βίβη ἀνθρώποι, καὶ αἰρετικοί, καὶ ἀ-
διαφοροί, καὶ ἀθεοί. Ἐάν δὲ οἱ γονεῖς, ἀπὸ μίαν ἀ-
λογον ἀγάπην κινούμενοι καὶ προσάδεον, παραβλέπων τὰ πεισμένα μεγάλα, καὶ θανατηφόρα σφάλματα των τέ-
κνων σας, καὶ δὲν μετὰ κηρύττουν κατ' αὐτῶν τὴν πρέ-
πυσαν αὐστηρότητα, πᾶσα διὰ τὸ μὴ τὰ λυπήσων, αἰς ἡμετέρας οἱ ποιῶντες γονεῖς, ὅτι ἔχουν καὶ πᾶσαν τὴν κατὰ δίκην ὅπερ ἐπαδεῖ ὁ Ἥλιος ὁ Ἱερὸς, ὁ ὅποιος ἡ-
λεγχε μετὰ τὰ τέκνα των διὰ τὴν παρανομίαν ὅπερ ἐκἀμνον, λέγωντας εἰς αὐτὰ· „ἵνα τί πεινῶτε κατὰ τὸ ῥῆμα τῆς-
σο, ὃ ἐγὼ ἀκῶ ἐκ σώματος παντός τοῦ λαοῦ Κυρίου; καὶ μὴ τέκνα· ὅτι ἐκ ἀγαθῆς ἢ ἀκούῃ, ἢ ἐγὼ ἀκῶ“ (ἀ. Βασιλ. β'. 23.) ἐπειδὴ δὲ, δὲν τὰ ἡλεγχε, καὶ δὲν τὰ ἐπαίδευσεν μετὰ τὴν πρέπυσαν αὐστηρότητα, ἐθα-
νατώσῃ καὶ αὐτοὺς, καὶ τὰ τέκνα των· ἐπὶ καὶ οἱ ποιῶντες γονεῖς δέλυν κολαδοῦν μαζί μετὰ τὰ τέκνα των.

(2) Τὰ περὶ των δούλων καθήκοντα ἔρα πλατυ-
περον διδασκόμενα εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσίους Κεφ. γ'. σίχ. 5. ἵνα μὴ δεύτερον πάλιν λεγόμεν πᾶσι καὶ ἐδῶ. Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „δούλος ἐκκλησίας· μήσοι με-
“, λέγει· (ἀ. Κορ. ζ'. 21.) ἵνα μάθῃς πᾶσαν λο-
γίαν εἶναι οἱ δούλοι.

G g g

„Μὴ ἐν ὀφθαλμοδουλείαις ὡς ἀνθρώποισι“.

Εσὺ, λέγει, ὅπῃ εἶσαι κατὰ νόμον ἀνθρώπινον δούλος, κάμει τὴν ἐκ τῶ νόμου δουλείαν σου νὰ γίνηται ἀπὸ τὸν φόβον τοῦ Χριστοῦ, διὰ τὴν ἐχρὴς καὶ μισθὸν ἀπὸ τὸν Χριστόν, διὰ τὴν δουλείαν σου· διὰ τὴν, ὅταν μὲν ὁ αὐθιγὴς σου δὲν βλέπῃ, ἐσὺ δὲ κάμνῃς ἀόκνως καὶ πιστῶς πρὸς ὑπηρεσίαν τοῦ αὐθιγῆ σου, φανερόν ἐστίν, ὅτι πρὸς κάμνεις διὰ τὸν ὀφθαλμὸν τοῦ Θεοῦ ὅπῃ σὲ βλέπει· αἰσῶς δὲ τότε μόνον κάμνῃς ἀόκνως πρὸς ὑπηρεσίαν, ὅταν ὁ αὐθιγὴς σου σὲ βλέπῃ, ἡξοῦρε, ὅτι εἶσαι ἀνθρωπάρεσκος· ἀνθρωπάρεσκος δὲ ὧντας, βέβαια θέλεις βλάψῃς τὸν ἑαυτὸν σου, διὰ τὴν „ὁ Κύριος διεσκόρπισεν ὡς ἀνθρωπάρεσκων“ κατὰ τὸν Δαβὶδ (Ψαλ. νβ'. 6.) (1)· καὶ δὲν θέλεις ἡμπορέσεις νὰ γνῇς δούλος Χριστοῦ, ὡς λέγει ὁ Παῦλος· „εἰ ἀνθρώποις ἡρεσκον, Χριστὸς δούλος ἐκ αὐτῶν ἡμῶν“ (Γαλ. α'. 10.) τοῦ ῥητοῦ δὲ τῆς, ὅρα τὴν ὑποσημείωσιν τὴν περὶ τῆς ἀνθρωπαρεσκείας.

„Ἀλλ' ἐν ἀπλότητι καρδίας φοβούμενοι τὸν Κύριον“.

Τὸ μὲν εἶναι τὸ νὰ φοβῶνται οἱ δούλοι τὸν Κύριον ὅταν τινὰς δὲν τὰς βλέπῃ, καὶ αὐτοὶ δὲν κάμνῃσι κατένευ κακόν· τὸ δὲ πάλιν εἶναι καὶ ἀπλότης καρδίας τὸ νὰ μὴ ἀποβλέπῃ οἱ δούλοι εἰς τὰς ἀνθρώπους, καὶ εἰς τὴν ἀρέσκειαν τῶν ἀνθρώπων. Λοιπὸν ἐκ τῶν λόγων τῶν τοῦ μεγάλου Ἀποστόλου συμπεραίνεται, ὅτι ὅποιος εἶναι ἀνθρωπάρεσκος, αὐτὸς δὲν εἶναι ἀνθρώπος ἀπλῆς, ἀλλὰ ποικίλος, καὶ πολύτροπος, διὰ τὴν κατὰ τὰς πολλὰς, καὶ διαφορὰς ἀρεσκείας τῶν ἀνθρώπων ἐστὶ μεταμορφόνηται.

23. „Καὶ παῦ ὁ ἐαυτοῦ ποιῆτε, ἐκ ψυχῆς ἐργάζεσθε, ὡς τῷ Κυρίῳ, καὶ οὐκ ἀνθρώποις“.

Μὲν τὰ λόγια ταῦτα θέλει ὁ Παῦλος νὰ εἶναι οἱ δούλοι, ὅχι μόνον ἐλδύθεροι ἀπὸ καθεὺν ὑπόκεισιν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ καθεὺν ἀργίαν· ἢ μάλλον εἰπεῖν, ὁ Παῦλος θέλωντας νὰ μὴ εἶναι οἱ δούλοι ἀνθρωπάρεσκοι καὶ ἀργοί, πρὸς κάμνει ἐλδύθερος αὐτῶν δούλων· διὰ τὴν τοιοῦτοι ὄντες οἱ δούλοι, ἐλδύθεροι δηλαδὴ ἀπὸ καθεὺν ἀργίαν καὶ ὑπόκεισιν, δὲν χρειάζονται πλέον τὴν ἐπιστάσιν, καὶ προσαγῶν τῶν αὐθιγῶν σου, ἀλλὰ ἐργάζονται τὰ πάντα ὅχι ὡς αὐτῶν δούλοι, ἀλλὰ ὡς αὐτῶν ἐλδύθεροι· δι' ὅ,τι τὸ ἐκ ψυχῆς, τὸ δὲν δούλοι, τὸ νὰ κάμνῃ οἱ δούλοι πρὸς ὑπηρεσίαν τῶν αὐθιγῶν σου, μὲ εὐνοίαν καὶ ἀγάπῃ, καὶ ὅχι μὲ δουλικῶν ἀνάγκῃ, καὶ μὲ προαίρεσιν, καὶ ἐλδύθειαν, καὶ ὅχι μὲ προσαγῶν, καὶ βίαν.

24. „Εἰδότες ὅτι ἀπὸ Κυρίου λήψετε τὴν ἀνταπόδοσιν τῆς κληρονομίας“.

Οἱ μὲν αἰθύνονται δὲν κάμνῃσι πολλάκις τὰς δέλμας τῶν κληρονόμων τῆς περιουσίας τῶν, καὶ καὶ μυριάκις τὰς δουλεύουσιν πιστὰ καὶ καλὰ, ἔξω μόνον πολλὰ σπανίως· ὁ δὲ Κύριος, λέγει, θέλει δώσει βέβαια εἰς ἑσᾶς τὰς δέλμας τὴν ἀνταπόδοσιν τῆς ἐν ἐρανοῖς κληρονομίας, αἰσῶς φυλάττετε εὐνοίαν καὶ πίσιν εἰς τὰς αὐθιγὰς σας.

„Τῷ γὰρ Κυρίῳ Χριστῷ δουλεύετε“.

Εἰς τὰς αὐθιγὰς σας, λέγει, δουλεύοντες, ἀδελφοί μου, εἰς τὸν ἴδιον Χριστόν δουλεύετε, ὅς τις ἐνομοθέτησε τὴν ὑποταγὴν· ὅτι δὲ εἰς τὸν Χριστόν δουλεύετε, φανερόν ἐστίν ἀπὸ τοῦτο, διὰ τὴν ὁ Χριστὸς ἔχει νὰ σᾶς δώσῃ τὸν μισθὸν τῆς δουλείας εἰς τὰ ἐραναία.

25. „Ὁ

(1) Καὶ ὁ Φῶτιος δὲ ἐρμηνεύων τὸ, ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, λέγει· „τὸ γὰρ ἐράντων μόνων τῶν Δεσποτῶν πράττειν πρὸς δέοντα, ἀνθρωπαρεσκείας ἐστὶ καὶ οὐ

φοβὸν Θεοῦ· ὁ γὰρ τὸν Θεὸν φοβούμενος, μετὰ ἀπλοσύῃ πάντα πράττει“.

25. „Ὁ δὲ ἀδικῶν κομιᾶται ὃ ἠδίκησε, καὶ ἔκ ἐστὶ προσωποληψία“.

Οποιος, λέγει, δῆλος ἀδικεῖ τὸν αὐθεντικῶς, ἢ μὲ τὸ νὰ τὸν δαυεῖν ὀκνηρῶς καὶ ἀμελῶς, ἢ μὲ τὸ νὰ κλέπτῃ, καὶ ἰδιοποιῇται τὰ ἄσπρα, καὶ πράγματα τὰ αὐθεντικῶς, αὐτὸς θέλει λάβῃ τὴν ἀνταπόδοσιν, καὶ καταδικῶν ἀπὸ τὸν Θεόν· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς δὲν εἶναι προσωπολήπτης, ἕτε ἀποβλέπει εἰς πρόσωπα, ὥστε ὅπως νὰ ἐλεῇ τὸν δῆλον, ὡς πᾶσα ἀσθενὲς μέρος, καὶ νὰ μὴ τὸν παιδεύσῃ· διὰ τὴν αὐτὸς ἐπρόσβαξε διὰ τὴν νόμῳ, νὰ μὴ ἐλεῇ ἀκριτῶς τὸν πτωχόν, ὅταν ἔχῃ ἀδικον· „καὶ ποιήσας ἔκ ἐλεήσεις ἐν κρίσει“· (Ἐξ. κ γ'. 3.) Καὶ πάλιν· „ἐποιήσατε ἀδικον ἐν κρίσει· ἐλήψῃ πρόσωπον πτωχῶ“· (Λευίτ. ιθ'. 15.) Ἡ νοεῖται καὶ ἄλλως τὸ ρητὸν τῆτο, ἦγεν ὁποιος Χριστιανὸς εἶναι δῆλος εἰς Ἑλλῶνα αὐθεντικῶς, καὶ ἀδικήσῃ τὸν αὐθεντικῶς, αὐτὸς ἂς μὴ νομίζῃ ὅτι θέλει γλυτώσῃ ἀπὸ τὴν κρίσιν καὶ καταδικῶν τὸν Χριστῶ· διὰ τὴν ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι προσωπολήπτης, διὰ νὰ συγχωρήσῃ μὲν τὴν ἀδικίαν εἰς τὸν δῆλον, ἐπειδὴ πᾶσα εἶναι Χριστιανὸς, νὰ παραβλέψῃ δὲ τὸ δίκαιον τὸ αὐθεντικῶς, ἐπειδὴ καὶ εἶναι Ἑλλῶνας, ὅχι· πλὴν, ἀγκαλὰ καὶ ὁ λόγος εἰς τὴν Ἀποστόλου φαίνεται ὅτι ἐρρέθη διὰ τὴν δέλως, ὅμως καὶ οἱ αὐθεντικῶς ἂς δέχωνται τὸν λόγον τῶτον καὶ διὰ λόγου τῶς, διὰ τὴν καὶ εἰς αὐτὴν ἀρμόζει· ἦγεν ὁποιος αὐθεντικῶς ἀδικήσῃ τὸν δῆλον, ἢ μὴ τρέφοντας αὐτὸν, καὶ ποτίζοντας μὲ ἀντάρκειαν, ἢ μὴ ἐνδυνάμοντας αὐτὸν μὲ ἀρκετὰ φορέματα, ἢ καὶ μεταχειριζόμενος αὐτὸν σκληρῶς καὶ μὲ τυραννίαν ὑβερίζοντας, ἐπιπλήττοντας, ἢ καὶ δένοντας αὐτὸν, καὶ αὐτὸς, λέγω, θέλει λάβῃ διὰ ταῦτα παρά Κυρίου τὴν καταδικῶν· καὶ ὁ Θεὸς δὲν θέλει κάμῃ προσωποληψίαν, καὶ νὰ τὴν ἐντραπῇ διὰ τὴν εἶναι αὐθεντικῶς, ἐπειδὴ αὐτὸς εἶναι καὶ τὸν αὐθεντικῶν αὐθεντικῶς, καὶ τὸν κυρίων Κύριος, καὶ δὲν θαυμάζει πρόσωπον δυνάσε, κατὰ τὸ γεγραμμένον· „ἐμὴ θαυμάσης πρόσωπον δυνάσε· ἐν δικαιοσυνῇ κρινεῖς τὸν πλησίον σου“· (Λευίτ. ιθ'. 15.)

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Δ'.

1. „Οἱ κύριοι τὸ δίκαιον, καὶ τὴν ἰσότητά τοῖς δούλοις παρέχεσθε“.

Τὶ θέλει νὰ εἰπῇ τὸ δίκαιον ὅπου λέγει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος; θέλει νὰ εἰπῇ τὸ νὰ ἀνταμείβουν οἱ αὐθεντικῶς πρὸς δούλους τὸν διὰ τοὺς κόπους ὅπου τὸν κάμνουν· τὸ νὰ δίδεν εἰς αὐτοὺς ὅλα τὰ ἀναγκαῖα μὲ πλουσιότητι, καὶ τὸ νὰ μὴ τοὺς ἀφίουν νὰ χρειάζωνται ἀπὸ ἄλλων. Καὶ ἐπειδὴ ἦκουσες, λέγει, ἐσὺ ὁ αὐθεντικῶς, ὅτι οἱ δῆλοι ἔχον νὰ λάβω τὸν μισθόν τῶς ἀπὸ τὸν Θεόν, μὴ πλανηθῇς ἀπὸ τῆτο, καὶ σερήσης τῶς δέλως σου, ἀπὸ ἐκεῖνα ὅπως ἐσὺ χρεωστῇς νὰ τῶς δίδῃς, ὅχι· ἀλλὰ δίδε εἰς αὐτὴν ὅ,τι εἶναι δίκαιον καὶ ἐσὺ νὰ δώσῃς, καὶ ἐκεῖνοι νὰ λάβω.

„Εἰδότες, ὅτι καὶ ὑμεῖς ἔχετε Κύριον ἐν Οὐρανοῖς“.

Καθώς, λέγει, οἱ δῆλοι ἔχον ἐσῶς αὐθεντικῶς, ἔτσι καὶ ἐσεῖς οἱ αὐθεντικῶς, ἔχετε αὐθεντικῶς τὸν εἰς τῶς ἑρανὸς Κύριον· μὲ τὸ μέτρον λοιπὸν ἐκεῖνο, μὲ τὸ ὁποῖον μετρεῖτε ἐσεῖς εἰς τῶς δέλως σας, μὲ τὸ αὐτὸ μέτρον θέλει μετρήσῃ καὶ ὁ Κύριος εἰς ἐσῶς· „ἐν ᾧ γὰρ φησι μέτρῳ μετρεῖτε, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν“· (Ματθ. ζ'. 2.) ἦγεν ὁποῖοι φαίνεσθε ἐσεῖς εἰς τῶς δέλως σας, πῶς θέλει φανῇ καὶ ὁ Κύριος εἰς ἐσῶς· ἢ λέγει τῆτο ὁ Παῦλος, ὅτι καὶ ἐσεῖς οἱ αὐθεντικῶς μαζί μὲ τῶς δέλως σας, ὅλα αὐθεντικῶς καὶ Κύριον ἔχετε, καὶ ὁμοῦλοι εἰσθε καὶ οἱ δῶ· ὅθεν καθὰ οἱ δῆλοι φέρονται εἰς τῶς ὁμοδέλως τῶν, ἦγεν πρῶως καὶ ταπεινῶς, ἔτσι καὶ ἐσεῖς οἱ αὐθεντικῶς πρῶως καὶ ταπεινῶς πρέπει νὰ φέρεσθε εἰς τῶς δέλως σας (1). Ὁ δὲ Θεοδώρητος ἐρμηνεύων λέγει· „Ἰσότητα ἐστὶν ἰσοτιμία ἐκάλουν, ἀλλὰ τὴν προσήκουσαν ἐπιμέλειαν, ἥς παρὰ τῶν δεσποτῶν ἀπολαύειν χρή τῶς οἰκέτας“.

2. „Τῇ

(1) Διὰ τῆτο καὶ ὁ Σιμὼν παραγγέλλει εἰς τοὺς αὐθεντικῶς πῶς· „μὴ ἰσθὶ ὡς λέων ἐν τῇ οἰκῇ σου, καὶ φαντασιοκοπῶν ἐν οἰκίᾳ σου“· (Σαρ. δ'. 30.) Καὶ πάλιν· „μὴ κακῶς οἰκέτις, ἐργαζόμενος ἐν

„ἀληθείᾳ· μηδὲ μίσδιον, δίδόντω ψυχῇ αὐτῶ· οἰκέτις, τὴν σωτηρίαν ἀγαπάτω σου ἢ ψυχὴν, καὶ μὴ σερήσης αὐτὸν ἐλευθερίας“· (Σιμὼν ζ'. 10.) Καὶ πάλιν· „ἢ εἴ σοι οἰκέτις, ἐστὼ ὡς σύ“· (Σαρ. λ γ'. 35.)

2. „Τῇ προσδύχῃ προσκαρτερᾶτε, γρηγοροῦντες ἐν αὐτῇ ἐν ὀχα-
„ρισίᾳ“.

Επειδὴ ὁ διάβολος ἠξίουει πόσον μέγαλον καλὸν εἶναι ἡ προσδύχῃ, διὰ τὸ μᾶς πα-
ρακινεῖ νὰ μὴ ἐπιμένωμεν πολλὴν ὥραν εἰς αὐτὴν, ἀλλὰ νὰ τὴν ἀφίνωμεν καὶ νὰ φέ-
ρωμεν· τὴν χάριν ὁ μακάριος Παῦλος μᾶς προσάξει ἐδῶ νὰ προσκαρτερῶμεν, καὶ νὰ
ἐπιμένωμεν εἰς αὐτὴν· ἐπειδὴ δὲ πάλιν ἐκεῖνος ὅπῃ ἐπιμένει πολλὴν ὥραν εἰς τὴν προσ-
δύχῃ, πολλὰκις ἀμελεῖ, καὶ νυσθάζει, διὰ τὸ ἀκολούθως μᾶς παραγγέλλει νὰ στεκόμε-
θα εἰς τὴν προσδύχῃ ἐξυπνοί, ἤγουν προσεπτικοί, καὶ νειροὶ πάντοτε εἰς τὸ ἔργον τῆς
ιεράς προσδύχῃς· καὶ ὅχι μόνον νὰ ἔμεθα ἐξυπνοί, ἀλλὰ καὶ ἐν ὀχαρισίᾳ, ἤγουν νὰ κά-
μωμεν τὴν προσδύχῃ μας μὲ ὀχαρισίαν· ἐπειδὴ αὐτὴ εἶναι ἡ ἀληθινὴ προσδύχῃ, ἐκεῖ-
νὴ ὅπῃ ἔχει ὀχαρισίαν πρὸς τὸν Θεόν, διὰ ὅλα τὰ ἀγαθὰ ὅπῃ αὐτὸς μᾶς ἐχάρισε, διὰ
ὅσα ἠξέυρωμεν, καὶ διὰ ὅσα δοὺν ἠξέδωκεν, καὶ διὰ ὅσας εὐεργεσίας ἐλάβομεν, πόσον
κοινὰς ὅλα τὰ ἀνθρώπινα γένη, ὅσον καὶ μερικὰς ἐδικὰς μας· ὁμοίως ἡ προσδύχῃ πρέπει
νὰ ἔχῃ εὐχαρισίαν καὶ διὰ ὅσας συμφοράς ἐδοκίμασάμεν· ἐπειδὴ καὶ αὐταὶ ἐσυγχαρῆθη-
σαν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ νὰ μᾶς ἔλθουν διὰ τὸ συμφέρον μας (1).

3. „Προσδύχόμενοι ἅμα καὶ περὶ ἡμῶν“.

Βλέπε, ὡ ἀγαθῶτα, ταπεινοφροσύνῃ τῷ Θεῷ Παύλῳ· ἐπειδὴ ὁ πόσον μέγας, καὶ θαυ-
μαστός τῷ Κυρίῳ Ἀπόστολος, λέγει, ὅτι χρειάζεται ἀπὸ τὴν προσδύχῃ τῶν Κολασσαέων.

„Ἰνα ὁ Θεὸς ἀνοίξῃ ἡμῖν θύραν τῷ λόγῳ λαλήσαι τὸ μυστήριον τοῦ
Χριστοῦ, δι' ὃ καὶ δεδεδεμῶν“.

4. „Ἰνα φανερώσω αὐτὸ, ὡς δεῖμε λαλήσαι“.

Ητοι προσεύχεσθε, λέγει, καὶ διὰ λόγους, ἀδελφοί, διὰ νὰ μοι δώσῃ παρρησίαν ὁ
Θεός, ὅχι διὰ νὰ ἐλευθερωθῶ ἀπὸ τὰ δεσμά, ἀλλὰ διὰ νὰ λαλήσω, καὶ νὰ παραστήσω
διὰ λόγων τὸ μυστήριον τῆς ἐνσάρκου Οἰκονομίας τοῦ Χριστοῦ, καθὼς πρέπει νὰ λαληθῇ, καὶ
νὰ παρασταθῇ, ἤγουν ὅχι μὲ συστολὴν, καὶ φόβον, ἀλλὰ μὲ τόλμην, καὶ παρρησίαν. Διὰ
τί δὲ ὁ Ἀπόστολος δεδεδεμένος ὢντας διὰ τὸν Χριστόν, παρακαλεῖ τῆς ἄλλης; καὶ διὰ τί
ἐχώντας τὸ χάρισμα τῷ νὰ λαλή μὲ παρρησίαν τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ, δέεται νὰ τῷ δο-
θῇ ἐκεῖνο ὅπῃ εἶχε; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι τὸ ποιεῖ ὁ Ἀπόστολος διὰ τέτα ἀίτια· πρῶ-
τον διὰ ταπεινοφροσύνῃ· δεύτερον διὰ νὰ δείξῃ πόσῃ δυνάμει ἔχει ἡ φιλαδέλφους προσδύ-
χῃ· ὥστε ὅπῃ δυνάται νὰ βοηθῇ καὶ αὐτὸν τὸν Παῦλον, καθὼς ποτε ἐβοήθησε καὶ τὸν Κο-
ρυθαῖον Πέτρον, καὶ ἐλύτρωσεν αὐτὸν ἀπὸ τὰ δεσμά, καὶ τὴν φυλακὴν τῷ Ἡρώδῃ, ὡς
διηγνύνται αἱ Πράξεις· (Κεφ. ιβ'.) ἐχρειάζετο γάρ καὶ ὁ Παῦλος τὴν αἰσθητὴν βοήθειαν,
τὴν ὁποίαν ἔμελλε νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν περὶ αὐτὴν καὶ πλεονεκτήσαν ἡ κοινὴ τῶν ἀδελφῶν
προσδύχῃ (2)· καὶ γὰρ διὰ νὰ παρακινήσῃ τὰς Κολασσαεῖς νὰ προσεύχωνται καὶ διὰ λόγου-
των, δι' ὅ,τι ἀνίστως ἐκεῖνοι διὰ τὸν Παῦλον προσεύχοντο, πόσω μᾶλλον ἔπρεπε νὰ προσ-
εύχωνται διὰ τὸν ἑαυτὸν τας;

5. „Ἐν

(1) Τέσσαρα γὰρ μέρη ἔχει ἡ ἀληθινὴ προσδύχῃ·
α. δεξολογίαν Θεῷ· β. εὐχαρισίαν πᾶν εὐεργεσιῶν αὐ-
τοῦ· γ. ἐξομολόγησιν πᾶν διὰ τῶν λογισμῶν, καὶ λόγων,
καὶ ἔργων γενόμενων σφαλμάτων μας· καὶ δ. αἴτησιν πᾶν
ἡμῖν συμφερόντων, καθὼς λέγει ὁ μέγας Βασίλειος,
(Ἀσκητικ. διατάξ. α.) καὶ ὁ ἁγιὸς Ἰωάννης τοῦ Κλί-
μακος. (Λόγ. περὶ Προσδύχῃς) Ὅρα καὶ ἐν τῷ προοίμιον
τῷ νεοτυπώτῃ Ἀπανδίσματι πᾶν ἱερῶν Εὐχῶν, καὶ
ἐκείνῃ περὶ αὐτῆς, ὅπῃ πρέπει νὰ ἔχῃ ἡ προσδύχῃ,
διὰ νὰ ἐσακυσθῇ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ· ὅτι δὲ πρέπει νὰ εὐ-

χαριστοῦμεν τὸν Θεόν διὰ τὰς συμφοράς καὶ θλίψεις ὅ-
πῃ ἐλάβομεν, ὅρα πᾶν πλατύναν ὑποσημειώσιν τῷ „καὶ
εὐχάριστοι γίνεσθε“. (Κολ. γ'. 15.)

(2) Ὅρα ἐν τῷ πρὸς Ἐφεσίους, Κεφ. 5'. 19. πῶς
ἐρμηνεύεται τὸ „ἵνα μοι δοθῇ λόγος, ἐν ἀνοίξῃ τοῦ
„σώματος μου“... νομίζω γὰρ ὅτι εἶναι πάντοτε ἐκείνο,
μὲ τὸ ὅπου λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος· „ἵνα ὁ Θεὸς ἀ-
νοίξῃ ἡμῖν θύραν τῷ λαλήσαι τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ“.
ὑπερβατὸν δὲ σχῆμα μεταχαρατρίζεται ὁ Παῦλος ἐδῶ,
κατὰ τὸν Φώτιον, ὅπερ αὐτὸ σωτήριον· „ἵνα ὁ Θεὸς
ἀνοί-“

5. „Ἐν σοφίᾳ περιπατᾶτε πρὸς τὰς ἔξω“.

Εκείνο ὅπῃ ὁ Κύριος παρήγγειλεν εἰς τοὺς Ἀποστόλους λέγων· „Ἴδὲ ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς, ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων· γίνεσθε ἔν φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις, καὶ ἀκέραιοι, ὡς αἱ περὶσεραί“· (Ματθ. 10. 16.) τὸ τοῦ ἰδίου παραγγέλλει καὶ ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος εἰς τὰς Χριστιανὰς λέγων· φυλάττεσθε, ὡς Χριστιανοὶ ἀδελφοί μου, καὶ μὴ δίδετε εἰς τὰς ὀφθαλμοὺς καὶ ἀπίστους καμμίαν λαβύλῃ καὶ αἰτίαν κατ' ἐπανώσας εἰς ἐκεῖνα, ὅπῃ αὐτοὶ δὲν σὰς βλάπτειν κατὰ τὴν πίσιν καὶ ἀρετὴν, καὶ μὴ σκαιδαλίζετε αὐτὰς ἀκαίρως, καὶ ἀνώφελως. Ἐξω δὲ ὀνομάζονται οἱ ἄπιστοι, ὅχι μόνον διὰ τὸ δὲν εἶναι συνήθεις, ἢ πι ὁμοίθεις καὶ ὁμότροφοι μετ' ἡμᾶς, καὶ ἔξω τῆς ἐδικῆς μας αὐλῆς καὶ τοῦ οἴκου· ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ αὐτὸ κατοικεῖν μαζί μετ' ἡμᾶς εἰς τὴν αὐτὴν οἰκον, ἢ καὶ αὐτὸν κατ' ὑπόθεσιν αὐτοὶ ἠθέλουν κατοικεῖν εἰς τὴν αὐτὴν οἰκον μετ' ἡμᾶς, ὅμως πάλιν ἔξω εἶναι καὶ λέγονται· διὰ τὸ εἶναι ἔξω τῆς Ἐκκλησίας τῆς Χριστοῦ, καὶ ἔξω τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν· διὰ τὸ μετ' ἡμᾶς φρονιμάδα πρέπει ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ νὰ φερώμεθα πρὸς αὐτὰς, ὡσάν ὅπῃ εἶναι ἔξω, καὶ ἀνόμοιοι μετ' ἡμᾶς· (σοφίαν γὰρ ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος τὴν φρονιμάδα·) ἐπειδὴ πρὸς τὰς ὁμοπίστους μας Χριστιανὰς, δὲν χρειάζομεθα νὰ ἔχωμεν πόσῳ φρονιμάδα, καὶ πόσῳ προσοχὴν, καὶ ἀσφάλειαν. Οἰονομῶντας δὲ ὁ Παῦλος ἔξω, τὰς ἀπίστους, καὶ ἑλλῶνας, παρηγορεῖ μετ' αὐτὸν τὸν λόγον τὰς Χριστιανὰς, ὅτι αὐτοὶ εἶναι ἔσω τῆς τῆς Χριστοῦ Ἐκκλησίας, καὶ ἔσω τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν, διὰ μέσῃ τῆς πίστεως, καὶ τῶν χριστιανικῶν ἔργων τῶν.

„Τὸν καιρὸν ὀφθαλμοῦν“.

Δὲν λέγει τὸ τοῦ Θεοῦ Ἀπόστολος διὰ τὸ νὰ κάμῃ ἡμᾶς τὰς Χριστιανὰς νὰ εἴμεθα πολυποίκιλοι, καὶ ὑποκεῖται, καὶ κατὰ τὸν καιρὸν, καὶ τὰς γνώμας τῶν ἀνθρώπων νὰ μεταμορφώμεθα, ὅχι· ἀλλὰ τὸ τοῦ λέγει, ὅτι ὁ καιρὸς ἔπος τῆς παρέσης ζωῆς εἶναι πῶν ἀπίστων, καὶ ὀφθαλμῶν, καὶ ὅχι τῶν Χριστιανῶν· ἐπειδὴ οἱ Χριστιανοὶ εἰς τὴν ζωὴν πύτῃν εἶναι παροικοὶ, καὶ παρεπίδημοι, καὶ ὡσάν ἐξόριστοι, οἱ δὲ ἄπιστοι, εἰς τὸν καιρὸν τῶν ἔχον νὰ κάμῃ τὰ κακά των δειλήματα. Πλὴν, λέγει, ἐσεῖς οἱ Χριστιανοὶ, ἡμπορεῖτε νὰ κάμῃτε καὶ τὸν καιρὸν τῶν ἐδικῶν σας μετ' ἄλλον τρόπον, ἢ γὰρ ἀίσως περιπατῇτε, καὶ πολιτεύεσθε μετ' ἡμᾶς· καὶ ἀίσως δὲν κάμῃτε μετ' ἡμᾶς ἀπίστους, πολέμους, καὶ μάχας ἀνώφελες, ἀλλὰ ἀποδίδετε εἰς αὐτὰς τὴν πρέπουσαν ὀφθαλμῶν τιμὴν, ὅταν εἰς τὴν ψυχὴν σας δὲν βλάπτεσθε. Θέλει, Χριστιανέ, νὰ καταλάβῃς τὸ τοῦ καλλίτερα; ἄκουσον τὸν ἰδίον τοῦτον Παῦλον τί λέγει πρὸς τὸν Βασιλεῖ Ἀγρίππαν· ὅτι καὶ καλὸν καὶ νομίζω τὸν αὐτὸν μετ' ἡμᾶς, ὡς Βασιλεῦ, διὰ τὸ σήμερον ἐνώπιον τῆς δικαίας σου Βασιλείας ἔχω νὰ ἀπολογηθῶ· „Περὶ πᾶντων, ὧν ἐγκαλέμαι ὑπὸ Ἰουδαίων, Βασιλεῦ Ἀγρίππα, ἢ γὰρ ἐμαυτὸν μακάριον, μέλλων ἀπολογεῖσθαι ἐπὶ σὲ σήμερον“· (Πράξ. 26. 2.) Μετ' αὐτὸν τρόπον ὅταν καὶ ἡμεῖς φερώμεθα εἰς τὰς ὀφθαλμῶν καὶ ἀπίστους, θέλομεν προσφέρομεν αὐτὰς εἰς τὴν Πίσιν τῆς Χριστοῦ, διὰ μέσῃ τῆς ἐπιεικειᾶς μας καὶ πραότητος (1).

6. „Ὁ λόγος ὑμῶν πάντοτε ἐν χάριτι, ἁλατι ἡρτυμένος“.

Ας ἔχη μὲν, λέγει, ὁ λόγος σας, Χριστιανοὶ, χάριν καὶ γλυκύτητα, πλὴν ὡς μὴ πίπτει εἰς ἀδιαφορίαν καὶ χαλῶσιν, ἀλλὰ ὡς ἦναι καὶ συμφέρον· τὸ γὰρ σημαίνει τὸ νὰ ἦναι μετ' ἡμᾶς ἁρτυμένος· ἐπειδὴ καὶ τὸ ἁλὸς σύμφερον καὶ συγκατατεῖ τὰ κρέατα ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὅποια βάλλεται· ὡς ὅπῃ, μήτε πολλὰ χαλεπὰ, καὶ γλυκύς πρέπει νὰ ἦναι ὁ λόγος, μήτε πάλιν πολλὰ αὐστηρός· ἀλλὰ νὰ ὁμοιάζῃ μετ' ὁ νόστιμον φαγητὸν, τὸ ὁποῖον, αὐτὸ μείνην ἀνά-

1. ἀνοίξῃ ἡμῖν θύραν τῶ λόγου, λαλῆσαι πρὸς μὴ μὴ μὴ Χριστοῦ, ὡς οἱ μὴ λαλῆσαι, δι' ὃ καὶ δέδεμαι, ἵνα φανερωσῶ αὐτό· Ὁ δὲ Θεοδωρικὸς τὸ ῥητὸν τοῦτο ἑρμηνεύων λέγει· „ἔδειξεν ὁ Παῦλος πᾶν δεινὸν τὴν αἰτίαν· πᾶν γὰρ φησὶ, ποῖα τὸ κήρυγμα φανερώτερον“· Οὕτω καὶ ἐν τῇ πρὸς Φιλιππησίους ἐφη· „ὡς οἱ δεσμοὶ μου

1. φανεροὺς γενέσθαι ἐν ὅλῃ τῇ πρακτικῇ, καὶ ποῖς λοιποῖς πᾶσιν“· (Φιλιππ. 2. 13.)

(1) Ὁρα καὶ τὴν ἑρμηνείαν τῆς „ἑξαγοραζόμενοι τὸν καιρὸν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηρᾶ εἰσιν“· εἰς τὸ ἐν Κεφαλ. τῆς πρὸς Ἐφεσίους εἰχ. 16.

ἀλάτων, εἶναι αἰόσον, καὶ πάλιν αὖ ἀλατισθῇ πολλά, δὲν ἡμπορεῖ γὰρ τὸ δεχθῇ ἡ γεῦσις τῆς σόματος· καὶ κατὰ τὰς δύο τρόπους τὸ φεγγητὸν ἐκεῖνο δὲν ἡμπορεῖ ἀπὸ κένου να φαγωθῇ (1). Δὲν βλέπεις, ἀγαπητέ, τὸν Προφήτην Δαυιδ, πῶς ὑπηρετεῖ αὐθροπὸν ἀσεβῆ τὸν Βασιλέα Ναυεχοδοσόρο; δὲν βλέπεις τὰς τρεῖς παῖδας, πῶς δὲν λέγαν κένου θρασυῶ, καὶ βαρύν λόγον εἰς τὸν αὐτὸν Βασιλέα, ἀλλὰ μόνον δείχναν αὐδεῖαν καὶ παρρησίαν; ἐπειδὴ τὸ να θρασυώται τινος μετὰ τὰ λόγια, δὲν εἶναι ἴδιον παρρησίας, καὶ αὐδεῖας, ἀλλὰ κενοδοξίας καὶ ὑπερηφανίας (2).

„Εἰδέναι πῶς δὲ ὑμᾶς ἐνὶ ἐκάστῳ ἀποκρίνεσθαι“.

Χρῶσεῖτε, λέγει, τὰ ἡζύρετε ἐσθὺς οἱ Χριστιανοί, πῶς πρέπει νὰ ἀποκρίνεσθε εἰς τὸν καθεστῶτα, ἢ γὰρ ἄλλω ἀποκριτὴν νὰ διδῶτε εἰς τὸν πλάσιον, καὶ ἄλλω εἰς τὸν πτωχόν· ἐπειδὴ, τῷ μὲν πλάσιῳ ἢ ψυχῇ, μετὰ τὸ νὰ ἦναι ἀσθενής, χρειάζεται καὶ πολλὴν συγκατάβασιν εἰς τὴν ὁμιλίαν· τῷ δὲ πτωχῷ ἢ ψυχῇ μετὰ τὸ νὰ ἦναι διωκωτέρα διὰ τὴν θλίψιν τῆς πτωχείας, διὰ τὸ καὶ δουλάται νὰ βασάσῃ, ὅταν τινὰς λαλήσῃ πρὸς αὐτὸν ἐπιπληκτικώτερον λόγον· ὅθεν ὅταν δὲν ἦναι ἀνάγκη, μὴν ὀνομάσῃς Χριστιανέ, τὸν Ἑλλῶνα μιανόν· μὴδὲ νὰ ἦσαι ὑβριτής, ἀλλὰ καὶ παρασαθῇς ἐμπρὸς εἰς ἐχθρῶν ἐξωπερικόν, ἀποδίδε εἰς αὐτὸν τὰς πρεπέσας τιμὰς· ἀνίσως δὲ ἐρωτηθῇς ἀπὸ αὐτοῦ περὶ τῆς δόξης τῆς θρησκείας, λέγε αὐτὸ μιανόν, καὶ ἀτεβές. Καὶ βλέπε τὸν Πύλλον, πῶς εἰς μὲν τὰς Ἀθηναίους, αἰμίλιτε μετὰ εὐφημῶν γλῶσσαν, (Πράξ. ιζ'.) τὸν δὲ Ἑλύμαν τὸν μάγον ἐκακολόγησε, διὰ τὴν ἡὺν ἀξίως κακολογίας, ὡς διασφύρων τὴν ὁδὸν Κυρίου τὴν δόξαν, καὶ ὡς ἐναντιόμενος εἰς τὴν τῶ Χριστοῦ Πίσιν. (Πράξ. ιγ'. 10.)

7. „Τὰ κατ' ἐμὲ πάντα γνωρίσα ὑμῖν Τυχικός“.

Καὶ τὸτο εἶναι τῆς σοφίας τῆ Παύλου ἴδιον, τὸ νὰ μὴ γράφῃ ὅλα τὰ περιστατικά καταλεπῶς εἰς τὰς Ἐπιστολάς, ἀλλὰ μόνον τὰ ἀναγκαῖα, καὶ κατεπεύγοντα· πρῶτον μὲν, διὰ τὸ νὰ μὴ γίνωνται ἢ ἐπιστολαὶ μακραις, καὶ ἐκτεταμέναις· δεύτερον δὲ, ἵνα καὶ ὁ τὰς ἐπιστολὰς βασάζων, ἔχῃ τὴν νὰ διηγηθῇ, ὅπου δὲν εἶναι γεγραμμένον εἰς τὰς ἐπιστολάς, καὶ ἔτι ἐκ τῆς διηγήσεως ταύτης νὰ γίνεταί τιμιος εἰς τὰς ἀκούσας τὰς Χριστιανὰς· καὶ τρίτον, δείχνει μετὰ τὸτο ὁ Ἀπόστολος τὴν ἀγάπην, καὶ εὐνοίαν ὅτι ἔχει πρὸς τὸν ἐπιφέροντα τὴν ἐπιστολήν· ἐπειδὴ δὲν ἠθέλων ἐμπισδύσῃ διὰ λόγους εἰς αὐτὸν τὰ ἐδικὰ τὰ πράγματα, αὐτὸν δὲν τὴν εἶχεν εἰς εὐνοίαν· καὶ τέταρτον, διὰ τὴν ἡὺν καὶ πολλὰ μουσικά, τὰ ὅποια δὲν ἔπρεπε νὰ γραφθῶν, καὶ νὰ φανερωθῶν διὰ τὴν ἐπιστολὴν, ἀλλὰ διὰ ζώσης φωνῆς τῷ ἐπιφέροντι τὰς ἐπιστολάς.

„Ο

(1) Καὶ ὁ Φῶτος δὲ λέγει· „ὡς οὐδὲν πᾶν σῶμα πρεφόντων χεδόν, χωρὶς ἀλατος ἡδύνη, καὶ εἰς τρεφλὴν εὐχόμεν ἀναδίδωται· οὕτω καὶ ὁ διδασκαλικὸς λόγος ὁ τὴν ψυχὴν τρέφων, ἀν μὴ ἢ τῇ χάριτι ἡρτυμένος, ὅτε δρέψῃ, οὕτε ἀναδοθήσεται“. Τοῦτο χάριτι λέγειν ὁ Εὐαγγεῖος· „βέλτερον λίθον βαλὼν εἰκὴ, ἢ λόγον“· καὶ ὁ Φίλων· „λέγειν αὐτὸν, καὶ ὅτε δὲ, καὶ ἐκ ἀκέραια αὐτὸν δὲ“. Ἐλεγε δὲ καὶ ὁ σοφὸς Σωκράτης πρὸς τὸν βασιλέα Ἀρκαδίον· „κρέα μὲν γὰρ οὐκ εἶναι διαρρυῖναι σφοδρῶς ἀλῶν, γνῶμην δὲ βασιλέως ὑπ' ἐξουσίας οἷον τύχῃ βαδισομένην, συνέχει λόγον ἀλήθειας“. (Λόγος περὶ Βασιλείας.) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι ἄλλας ὀνομάζειν ὁ Παῦλος, τὸν πνευματικῶς σώσειν· ὅπου καὶ ὁ Κύριος ποῖς Ἀποστόλους· „ἀλλας ἔχον πρᾶσις“ (Μάρκ. 2. 5.) καὶ ἄλλας αὐταὶ προσηγόρευσε· (Ματθ. 12.) ἐπειδὴ δὲ ὁ λόγος ὁ προφορικὸς γεννᾶται ἐκ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας, ὡς ἔπεν ὁ Κύριος, διὰ τοῦτο ὅποιοι δέ-

λαι νὰ ἦναι ὁ λόγος τοῦ ἀρτυμένος μετὰ τὴν ἄλῃ, πρέπει πρῶτον νὰ ἔχῃ ἀλατισμένον τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν ἀπὸ γνώσιν καὶ σωμάτων πνευματικῶν, καὶ νὰ μὴ ἔχῃ φρονήματα κοσμικά, καὶ ἡδονικά· ἐστὶν τὸ ἀπεφασίζεσθαι ὁ Θεωσιος Κύριος ὁ Ἀλεξανδρινὸς λέγων· „πῶς δὲ ἐκ ἐπαίνου παντὸς ἀξιώσωμεν τὸν διὰ τὴν Παύλου βοῶμενον; ὁ λόγος ἡμῶν πάντοτε ἐν χάριτι, ἀλατι ἡρτυμένος· ἀλλ' οἶμαι μὴ πρότερον διαμαρτυρῶντες ὁρθοῦν τὸν λόγον, πρὶν ἂν ἡμῖν πᾶσι κατὰ γνώμην ἔχῃ καλῶς· ἀπὸ γὰρ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας τὸ σῶμα λαλεῖ. ἀλλ' ἐδῶ ποῖν τὸν εὐσεβοῦντων ὁ νοῦς, ἀπορρήτω κατὰ τὴν περιστάσιν τὴν ἀμαρτίαν· μὴ μαλακίζεσθαι πρὸς ἐκπτώτας ῥεμβόμενος ἡδονάς“. (Ὁμιλ. β. εἰς τὸν Πάσχα.)

(2) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Συναχὴ γνωμοδοτῶν λέγων· „αὐτὸς καὶ φαλτῶν ἡδύνησι μέλη, καὶ ὑπὲρ ἀμφοτέρων γλῶσσαι ἡδύνη“. (Σαρ. μ. 21.)

„Ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς, καὶ πιστὸς διάκονος, καὶ σωδὸλος ἐν Κυρίῳ“.

Καὶ λοιπὸν, ἃν ὁ Τυχικὸς ἔπος ἦτον ἀγαπητὸς τῷ Παύλῳ (1), βέβαια ἤξελε καὶ ὅλα τὰ μυτικά τῷ Παύλῳ· ἐπεὶ δὴ ἡ ἀγάπη καὶ ἡ φιλία κοινὰ ποιεῖ τὰ πᾶν ἀγαπητῶν καὶ φίλων μυήσια· „ὁμᾶς γάρ φησιν ὁ Κύριος, εἰρηκα φίλους· ὅτι πάντα ἃ ἤκουσα παρὰ τῷ Πατρὶ μου, ἐγνώρισα ὑμῖν“· (Ἰω. ιε. 15.) ὅθεν αὖ ὁ Τυχικὸς ἦτον πιστὸς, λοιπὸν δὲν ἤθελεν εἰπῆ ψόματα, καὶ ἂν ἦτον σωδὸλος τῷ Παύλῳ, βέβαια ἐκοινώνησε καὶ ἀπὸ τῆς πειρασμῶν τῷ Παύλῳ.

8. „Ὁν ἔπεμψα πρὸς ὑμᾶς εἰς αὐτὸ τῆτο, ἵνα γνῶ τὰ περὶ ὑμῶν, καὶ παρακαλέσῃ τὰς καρδίας ὑμῶν“.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα δείχνει ὁ Παῦλος τὴν ἀγάπην ὅπως εἶχεν εἰς τὰς Κολασσαεῖς, ἐπεὶ δὴ διὰ τῆτο ἔστειλε πρὸς αὐτὰς τὸν Τυχικόν, διὰ νὰ μάθῃ πῶς ἔχουσιν τὰ κατ' αὐτὰς πράγματα, καὶ ὅχι διὰ νὰ μιλῷσιν εἰς αὐτὰς τὰ ἐδικά τε, ἀλλὰ διὰ νὰ παρηγορήσῃ ἐκεῖνες· δείχνει δὲ ἀκόμη μὲ τῆτο, ὅτι οἱ Κολασσαεῖς οὐρίσκοντο εἰς θλίψεις, καὶ πειρασμῶν, καὶ διὰ τῆτο ἐχρειάζοντο παρηγορίαν.

9. „Συνὸν Ὀνησίμῳ τῷ πιστῷ καὶ ἀγαπητῷ ἀδελφῷ, ὅς ἐστιν ἐξ ὑμῶν“.

Ο Ὀνήσιμος ἔπος εἶναι ὁ δῆλος τῷ Φιλήμονος, πρὸς τὸν ὁποῖον ὁ θεῖος Ἀπόστολος γράφει ξεχωριστῶ ἐπιστολῶν, ὡς τῷ Θαύματι· ὅτι ὁ δῆλος πρότερον ὢν, εἰς ποῖον μέγαλον ἀξίωμα ἀνέβη, ὥστε νὰ γένη καὶ ἀδελφὸς τῷ Παύλῳ κατὰ Χριστόν, καὶ ὁ μέγας Παῦλος νὰ μὴ ἐντρέπεται νὰ ᾄῃ, καὶ νὰ ὀνομάζεται μόνος τε, ἀδελφὸς τῷ δέλῳ· ἐγκώμιον δὲ εἶναι τῆς πόλεως τῶν Κολασσῶν, τὸ νὰ κατὰγεται ἀπὸ αὐτῶν ὁ Ὀνήσιμος· τῆτο γὰρ διηλοῖ τὸ, „ὅς ἐστιν ἐξ ὑμῶν“· λέγει δὲ τῆτο, διὰ νὰ καὶ πείζονται οἱ Κολασσαεῖς πῶς ἐβλάστησαν τοιοῦτον Ἀπόστολον.

„Πᾶντα ὑμῖν γνωριούσι τὰ ὧδε“.

Ο ἅλα λέγει τὰ ἐδικά τε πράγματα θέλῃ σὰς φανερώσῃν ὁ Τυχικὸς, καὶ ὁ Ὀνήσιμος, ἦγυν καὶ τὰ δεσμά, καὶ τὴν φυλακὴν, καὶ τὰ ἄλλα δεινὰ ὅπως πάσχω· ἐπεὶ δὴ αὐτὸν ἦτον ταῦτα ἐμπόδιον, ἤθελεν ἔλθαι μόνος νὰ σὰς ἰδῶ (2).

10. „Ἀσπάζεταιται ὑμᾶς Ἀρίσαρχος ὁ συνωιχμαλῶτός μου“.

Ο ὅπως ὁ Ἀρίσαρχος εἶναι ὁ ἀπὸ τῶν Ἱεροσολύμων ἀποπλεύσας εἰς Ῥώμην μετὰ τῷ Παύλῳ· λέγουσι γὰρ αἱ Πράξεις· „ὥς δὲ ἐκείθι τῷ ἀποπλεῖν ἡμᾶς εἰς τὴν Ἰταλίαν....“ ἐπὶ

(1) Ὁ Τυχικὸς οὗτος ἦτον Ἀσιανός, καὶ συνακόλουθος τοῦ Παύλου· „συνήπαντο γάρ φησιν αὐτῷ (τῷ Παύλῳ) Ἀσιανός, Τυχικός, καὶ Τρόφιμος“· (Πράξ. κ. 4.) Λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος, ἐρμηνεύων τὸ· „ἐν τῷ Κυρίῳ ἐπαινεθῆσεται ἡ ψυχὴ μου, τοῦ λογ. ψαλμοῦ· ὅρας τὸν Ἀπόστολον, πῶς σὺς συνεργοὺς τῷ Εὐαγγελίῳ ἐπαινεῖ; ὅς ἐστι σωδὸλος, καὶ διάκονος ὑμῶν ἐν Κυρίῳ· εἰ μὴ μετὰ τὴν ἐπὶ σώματος κάλῃ, ἡ γονέων περιφανεία ἐπαινεῖται, ἐκ ἐν Κυρίῳ ἐπαινεῖται αὐτοῦ ἡ ψυχὴ, ἀλλ' ἐν τῇ ματαίωστί ἐστι τῶν πλουτῶν ἕκαστος“.

(2) Σημειώσαι ὅτι ὁ Θεοδώριτος λέγει, πῶς τὸν Ὀνήσιμον πρῶτον ἔστειλεν ὁ Παῦλος πρὸς τὸν αὐθυσίῳ τῷ Φιλήμονα, ὅταν ἔγραψε καὶ τὴν πρὸς Φιλήμονα Ἐπιστολὴν, (πρότερον γὰρ ἐκείνη ἐγράφη τῆς πρὸς Κολασσαεῖς αὐτῆς) διὰ τὴν χάριν τὴν ἰδίαν τοῦ Φιλή-

μονος, δὲν ἤθελε νὰ κρατήσῃ τὸν Ὀνήσιμον, ὥς τῷ γραφῇ ἐν τῇ πρὸς Φιλήμονα· ἀφ' ἧς δὲ ὁ Φιλήμων ἀπέστειλε τὸν Ὀνήσιμον εἰς τὸν Παῦλον, τότε ἀπέστειλεν αὐτὸν ὁ Παῦλος μετὰ τὸν Τυχικόν εἰς τοὺς Κολασσαεῖς, ὅπως ἐκαστικῶς ὁ Φιλήμων, ὡς ὑπεργόν τοῦ κηρύγματος τῷ Εὐαγγελίῳ. Βλέπε δὲ, λέγει, σοφίαν τῷ Παύλῳ, ὅτι γράφει πῶς καὶ οἱ δύο μὲν, ὁ Τυχικός, καὶ ὁ Ὀνήσιμος θέλῃ φανερώσῃν εἰς αὐτὰς τὰ ἐδικά τε πάντα· τὸ δὲ νὰ γνωρίσῃ, καὶ νὰ παρακαλέσῃ τὰς καρδίας τῶν Κολασσαεῶν, εἰς μόνον τὸν Τυχικόν τὸ ἔδωκεν ὁ Παῦλος, ὑποπτεύμενος, μήπως οἱ Κολασσαεῖς, γινώσκοντες πῶς εἶναι δῆλος ὁ Ὀνήσιμος, ἤθελεν νομίσαν τῆτο βαρὺ· ὅτι ὁ χρεῖνός, καὶ προχρεῖνός δούλος, ἔγινε παρὰ τοῦ ἀξίου νὰ παρηγορῇ, καὶ νὰ διδάσκη ὁλόκληρον πόλιν καὶ Ἐκκλησίαν.

„ἐπιβάτες πλοίων Ἀδραμυττινῶ ἀνήχθημεν· ὅπως σὺ ἡμῖν Ἀριστάρχης Μακεδόνης Θεσσαλονικέως“· (Πράξ. κζ'. 1.) (1) Μεγαλότερον δὲ λόγον ἔπειν ἐδῶ ὁ Παῦλος ἀπὸ τῶν παλαιῶν Προπάτορας καὶ Προφῆτας, διὰ τὴν ἐκείνοι μὲν ἀνόμαζον τὸν ἑαυτὸν τῶν ξένους καὶ παροίκων τῶ κόσμῳ τότε· „παροίκος γάρ εἰμι ἐγὼ παρὰ σοί, καὶ παρεπίδημος, καθὼς πάντες οἱ πατέρες μου“· (Ψαλ. λή. 17.) ὁ δὲ Παῦλος δὲν εἶπε τὸν ἑαυτὸν τῶ παροίκων, ἀλλὰ αἰχμάλωτον, ἦγεν σκλάβον· ἐπεὶ δὴ ὡσαύτῃ σκλάβος ἐφέρετο εἰς τὸν κόσμον τότε, μᾶλλον δὲ καὶ χειρότερος ἀπὸ σκλάβου, ἐπεὶ δὴ, ἐκείνοι μὲν ὅπῃ νικῆσαν καὶ πάρην σκλάβους, ἐπιμελῶνται αὐτὰς ὡς ἐδικὰ τῶν πράγματα, διὰ τὰ τῶν πωλήσαν ἀκριβάτερα· τὸν δὲ Παῦλον κἀνοίας δὲν ἐπιμελεῖτο, ἀλλὰ ὅλοι εἶχον αὐτὸν ὡς ἐχθρὸν, καὶ πολέμιον. Ὁ λόγος δὲ ἔπος εἶναι καὶ εἰς τὰς Κολασσαεῖς παρηγορία, ἐπεὶ δὴ καὶ ὁ Διδάσκαλος τῶν Ἑβραίων Παῦλος, ἦτον ὡσαύτῃ σκλάβος, καὶ εἰς τοιαῦτα δύνεισκετο βάσανα.

„Καὶ Μάρκος ὁ ἀνενψιὸς Βαρνάβα“.

Καὶ τῶτον τὸν Μάρκον ἐγκωμιάζει ὁ Παῦλος ἀπὸ τὴν συγγένειαν ὅπῃ εἶχε μὲ τὸν Βαρνάβαν (2)· μέγας δὲ Ἀπόστολος ἦτον ὁ Βαρνάβας, ὡσαύτῃ ὅπῃ αὐτὸς ἦτον συνέκδημος τῶ Θεῷ Παύλῳ, καὶ αὐτὸν ἀφώρισε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον νὰ ἀποσείλῃ μετὰ τῶ Παύλῳ εἰς τὸ κήρυγμα τῶ Εὐαγγελίου· „Εἶπε γάρ φησι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· ἀφορίσατέ μοι τὸν τε Βαρνάβαν, καὶ τὸν Σαῦλον, εἰς τὸ ἔργον ὃ προσκέκλημαι αὐτὸς“· (Πράξ. ιγ'. 2.) (3)

„Περὶ οὗ ἐλάβετε ἐντολὰς, εἰς τὸ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, δέξασθε αὐτόν“.

Περὶ Βαρνάβα ἴσως ἔλαβον τὰς ἐντολὰς οἱ Κολασσαεῖς, διὰ τὰ δεχθῆν αὐτὸν μὲ τιμῇ· δυνάσται δὲ νὰ κάμῃς σιγμῇ εἰς τὸ „ἐλάβετε ἐντολὰς“· καὶ εἶπεν νὰ αἰαγιάσῃς ἀπὸ ἁλλῶ ἀρχῇ, τὸ „εἰς τὸ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς ὁ Κολασσαεῖς, δέξασθε αὐτὸν μὲ τιμῇ“· ἀγράφως δὲ ἐντείλατο εἰς τὰς Κολασσαεῖς ὁ Ἀπόστολος, ὡς λέγει ὁ Οἰκουμενικός· διὰ τὸ ἐν ἁλλοῖς ἀντιγράφοις ἔτω γράφεται· „εἰς τὸ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, δέξασθε αὐτόν“.

11. „Καὶ Ἰησοῦς ὁ λεγόμενος Ἰούδας“.

Ισως ἔπος ὁ Ἰῆσος ἦτον Κορίνθιος· λέγουσι γὰρ αἱ Πράξεις, ὅτι ὁ Παῦλος ἐν τῇ Κορίνθῳ δεισκόμενος, ἐπῆγεν εἰς τὸν οἶκον τῶ Ἰῆσου· „καὶ μετὰ τὸς ἐκεῖθεν, ἦλθεν εἰς οἰκίαν τινος, ὀνόματι Ἰῆσους, σεβομένη τὸν Θεόν, ἣ ἡ οἰκία αὐτῇ συνομορεῖσα τῇ συναγωγῇ“· (Πράξ. ιη'. 7.) (4)

„Οἱ

(1) Ὁ Ἀριστάρχης ἔπος ἦτον συνέκδημος τῶ Παύλῳ, τὸν ὅποιον ἤρπασαν ἐν τῇ Ἐφέσῳ· „ὥρμησαν γάρ φησιν ὁμοθυμαδὸν εἰς τὸ δεῖν αὐτὸν, συναρπάσαντες Γάϊον καὶ Ἀριστάρχην Μακεδόνας, συνεκδήμους τῶ Παύλου“· (Πράξ. ιθ'. 29.) Καὶ πάλιν· „συνήψατο δὲ αὐτῷ (τῶ Παύλῳ) ἀχρὶ τῆς Ἀσίας, Σώπατρος Βερροιῶς, Θεσσαλονικέων δὲ, Ἀριστάρχης, καὶ Σεκένδρος“· (Πράξ. κ'. 4.)

(2) Μήπως δὲ ὁ Μάρκος ἔπος ἦτον ὁ υἱὸς Μαρίας, εἰς τὸν ὅποιον πλὴν οἰκίαν κατέφυγεν ὁ Πέτρος, ἀπ' οὗ ἐλυτρώθη ἀπὸ τῆς φυλακῆς, καθὼς ἰσορῶσιν αἱ Πράξεις; (Πράξ. ιβ'. 12.) διὰ τὸν Μάρκον τοῦτον γράφει ὁ Παῦλος τῶ Τιμοθέῳ· „Μάρκον συμπαραλάβόν, ἄγε μετὰ σεαυτοῦ“· ἐστὶ γάρ μοι εὐχρηστος εἰς διακονίαν“· (β'. Τιμοθ. δ'. 11.)

(3) Ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει, ὅτι καὶ τοῦτο δηλοῖ, ὡς πεδεσμένος αὐτὸς ἔγραφε τῶν Ἑπιστολῶν· „μετὰ γὰρ τῶν γεγενημένων αὐτῷ καὶ τῶ μακαρίῳ Βαρνάβᾳ, περὶ τῶ Μάρκου ριλονικίαν, τῇ Φρυγίᾳ (ἐν ἣ καὶ αἱ Κολασσαεῖς δύνεισκονται) καὶ Γαλατίᾳ πλὴν διδασκα-

λίαν προσήνεγκαν· ἵκός ἐν, ὅτι σῶτε τοὺς περὶ αὐτὸν πᾶσι δέδωκεν ἐντολὰς· τῶτον κελδοὺ παραγενόμενον, διδασκαλικῆς ἀξιοῦσθαι τιμῆς“.

(4) Ἦτον δὲ καὶ ἄλλος Ἀπόστολος ἐκ τῶν ἐβδομηκοντα ἐπονομαζόμενος Ἰῆσος ὁ διαλεχθεὶς ὁμῇ μὲ τὸν Ματθαῖον ὑπὸ τῶν ἑνδεκα Ἀποστόλων· „ἐσησαν γὰρ φησὶ δύνῃ Ἰωσήφ τὸν καλούμενον Βαρσαβᾶν, ὃς ἐπὶ κλήθην Ἰῆσους, καὶ Ματθαῖον“· (Πράξ. α'. 23.) Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀρσενάκιος Διονύσιος ἐν τῷ Περὶ Θεῶς ἀρνήνῃ, Κεφ. ια'. παύσα· „περὶ μὲν οὖν αὐτοῖς ὁ, τι ποσὶ ἐστὶ τῆς Θεῶς ἀρνήνῃς, καὶ ψυχῆς, ἣν ὁ ἱερός Ἰούδας, ἀφ' ἐργῶν καλῶν· ἀλλὰ τίς ἀπὸ τῶν δύνῃ τῶν Ἰούδων λέγει τῶ, εἶναι ἀδελφόν· φαίνεται δὲ ὅτι ὁ Ἰῆσος ἔπος, περὶ οὗ λέγει ὁ Ἀρσενάκιος Διονύσιος, συνεγράφη βιβλίον, ὡς συμπεραίνει ὁ χολιαστής τοῦ Θεοῦ Διονυσίου μέγιστος Μάξιμος· τὸ ὅποιον τῶ βιβλίον νῦν οὐ σῶζεται· ἴσως δὲ καὶ ἀμείσως ἦκουσε τῶ Θεοῦ Ἰῆσου, καλῶν τε ἀφ' ἐργῶν πλὴν Θεῶν ἀρνήνῃ, ὁ συνεκράσατο τοὺς Ἀποστόλους Ἰσραήλ Διονύσιος·

„Οἱ ὄντες ἐκ περιτομῆς, ἔτοι μόνοι σωεργοὶ εἰς τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ“.

Αφ' ὧς εἶπεν ὁ Παῦλος τὸ ξεχωριστὸν ἐγκώμιον τοῦ καθ' ἑαυτοῦ, τώρα λέγει καὶ τὸ κοινόν, ἦγαν, ὅτι αὐτοὶ ὅλοι ἦσαν ἀπὸ τοῦ γένους τῶν Ἰουδαίων· μέγαλον γὰρ ἐγκώμιον ἐφαίετο τότε εἰς τὰς πολλὰς, τὸ νὰ κατάρχεται τις ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων· ἐπειδὴ δὲ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Παῦλος, ὅτι ἦσαν αἰχμάλωτος καὶ σκλάβος, διὰ νὰ μὴ λυπήσῃ τὰς ψυχὰς τῶν Κολασσαέων, τὰς παρηγορεῖ πάλιν μὲ τὸν λόγον τούτον, εἰπὼν, ὅτι αὐτοὶ σωεργοὶ μὲ ἑμῶν εἰς ἐκεῖνα τὰ μέσα καὶ αἰτία, τὰ ὁποῖα φέρουσι τὰς ἀνθρώπους εἰς τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, ἦγαν σωεργοὶ μὲ ἑμῶν, εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Ευαγγελίου, καὶ τῆς Πίστεως· ὥστε αὐτοὶ ὅπως συγκοινωνῶσι τώρα μὲ ἑμῶν εἰς τὴν σκλαβίαν, αὐτοὶ θέλουν συγκοινωνήσαν τότε μὲ ἑμῶν καὶ εἰς τὴν Οὐράνιον Βασιλείαν. Ὁ δὲ Θεὸς Χρυσόστομος ἔττι ἀνέγνωσε τὸ ρητὸν τούτο, ὅτι σκιωδῶς ἐφάνεσκον ὁ Παῦλος, ὅτι αὐτοὶ μόνοι ἦσαν ἀπὸ τοῦ γένους τῶν Ἰουδαίων, οἱ δὲ ἄλλοι ὅπως ἦσαν μαζίτε, ἦσαν ἀπὸ τῶν Ἑθνικῶν· συνάπτων δηλαδὴ τὸ „ἔτοι μόνοι“ μὲ τὸ „οἱ ὄντες ἐκ περιτομῆς“ ἦτοι οἱ ὄντες ἐκ περιτομῆς ἔτοι μόνοι· ὕστερον δὲ ἀπὸ ἄλλου ἀρχὴν ἀνέγνωσε τὸ „σωεργοὶ εἰς τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ“.

„Οἱ τινες ἐγενήθησαν μοι παρηγορία“.

Μὲ τὸν λόγον τούτον δείχνει ὁ Παῦλος δύο τινα, εἷς μὲν, πῶς αὐτὸς δούλοιοτο εἰς μεγάλας θλίψεις, καὶ κακοπαθείας, καὶ ἄλλο δὲ, πῶς οἱ ἀνωτέρω Ἀπόστολοι, ἦσαν μεγάλοι τινες, διὰ τὴν ἔγιναν παρηγορία εἰς εἷς μέγαν Παῦλον. Βλέπε δὲ, ὡς ἀναγνώσας, πῶς ὁποῖος Χριστιανὸς παρηγορεῖ ἐκεῖνος, ὅπως δούλοιοται εἰς φυλακὰς, καὶ δεσμά, αὐτὸς κηρύττεται πῶς εἶναι κοινωνὸς τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν· διὰ τὴν καὶ τὰς, ὅπως ἐπαρηγόρησαν τὸν Παῦλον εἰς τὰ δεσμάτα, κοινωνῶς ἐκήρυξεν ἀνωτέρω τῆς Βασιλείας ὁ αὐτὸς Παῦλος· ὥστε πρέπει οἱ Χριστιανοὶ νὰ περιποιῶνται ἐκεῖνος, ὅπως κακοπαθεῖν διὰ τὸν Χριστόν, καὶ νὰ τὰς παρηγορεῖ διὰ λόγον, καὶ ἔργον, καὶ ὑπηρεσίας.

12. „Ἀσπάζεταιται ἡμᾶς Ἐπαφρᾶς ὁ ὄξ υἱὸν, δοῦλος Χριστοῦ“.

Καὶ εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς Ἐπιστολῆς, καὶ τώρα πάλιν εἰς τὸ τέλος συνιστᾷ εἰς τὰς Κολασσαεῖς καὶ ἐγκωμιάζει τὸν Ἐπαφρᾶν τούτον ὁ Θεὸς Ἀπόστολος, ἵνα καὶ ὡς συμπατριώτῃ καὶ ὡς ἀγαπῶντα αὐτὸς, καὶ αὐτοὶ ὁμοίως ἀνταγαπῶσιν αὐτόν, καὶ γλυκέως ἀκέσσωσιν ἐκεῖνα ὅπως τὰς διδάσκει· δι' ὅ,τι, τὸ νὰ ἦναι αἰδέσιμος, καὶ σεβάσιμος ὁ διδάσκαλος, τούτο γίνεται ὠφέλεια εἰς τὰς μαθητάς· διὰ τὴν ἐκ τῆς σεβασμιότητος τούτης, πείθονται, καὶ ἀκέσσωσι τὰ λόγιατα· μέγαλον δὲ ἐγκώμιον εἶναι, τὸ νὰ ὀνομάζεται ὁ Ἐπαφρᾶς ἕως δούλος Χριστοῦ. Δόξα λοιπὸν λέγει εἶναι ὁ ποιῶν εἰς ἑσᾶς τὰς Κολασσαεῖς, διὰ τὴν ἀπὸ ἑσᾶς ἐγχορηγήθη, καὶ ὑψώθη.

„Πάντοτε ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ υἱῶν ἐν ταῖς προσδουχαῖς“.

Ο Ἐπαφρᾶς, λέγει, δὲν εὐχεται ἀπλῶς διὰ λόγους, ἀλλὰ ἀγωνίζεται καὶ τρέμει διὰ τὴν σωτηρίαν σας· καὶ ὅχι μόνον τώρα ἀγωνίζεται διὰ λόγους εἰς τὰς προσδουχάς, ἀλλὰ καὶ πάντοτε.

„Ἰνα ᾤητε τέλειοι“.

Εργάζει τὰς Κολασσαεῖς μὲ τὸν λόγον ὁ Παῦλος, δείχνωντας ὅτι εἶναι ἀκόμῃ ἀτελεῖς· ἐχώλαιναν γὰρ εἰς τὸ ποιεῖν δόγμα τὸ περὶ τῶν Ἀγγέλων· ἐπειδὴ δὲ εἶναι δυνατὸν, νὰ ἦναι μὲν τις τέλειος, νὰ μὴ σέκεται δὲ εἰς τὴν τελειότητα ταύτην· καθὼς χάειν λόγον, ὅταν τις ἡξέσῃ μὲν ὅλα, καὶ ἦναι τέλειος εἰς τὴν γνώσιν, δὲν σέκεται δὲ βεβαίως εἰς τὴν γνώσιν ταύτην διὰ τῶν ἔργων, διὰ τούτο λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι ἀγωνίζεται εἰς τὰς προσδουχάς ὁ ἐδικός σας Ἐπαφρᾶς, διὰ νὰ σαθῇτε ἐσεῖς τέλειοι, ἦγουν καὶ εἰς τὴν γνώσιν τῶν δογμάτων τῆς Πίστεως, καὶ εἰς τὴν ἐνάρετον ζωὴν, καὶ τὰ ἔργα.

Epistole di S. Paolo Tom. II.

H h h

„Πε-

„Πεπληρωμένοι ἐν παντὶ θελήματι τοῦ Θεοῦ“.

Ητοι διὰ τὰ μὴ κάμνετε ἄλλο θέλημα, παρὰ μόνον τὸ τοῦ Θεοῦ. τοῦτο γὰρ δηλοῖ, τὸ νὰ εἰσθε πεπληρωμένοι καὶ τετελειωμένοι. δείχνει δὲ με τοῦτον τὸν λόγον ὁ Παῦλος, ὅτι οἱ Κολασσαεῖς, ἄλλο μὲν θέλημα ἐτελείοναν τοῦ Θεοῦ, ἄλλο δὲ, δυνάμει ἐτελείοναν. καὶ διὰ τοῦτο ἐχρειάζοντο νὰ εἶναι πεπληρωμένοι εἰς αὐτὸ, καὶ τετελειωμένοι, ἥτις νὰ κάμνεσι πάντοτε, καὶ πανταχῶς μόνον τὸ τοῦ Θεοῦ θέλημα.

13. „Μαρτυρῶ γὰρ αὐτῷ, ὅτι ἔχα ζῆλον πολὺν ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ τῶν ἐν Λαοδικαῖα καὶ τῶν ἐν Ἱεραπόλει“.

Καὶ τὰ δύο ὅπου λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ὅτι εἶχεν ὁ Ἐπαφρᾶς, εἶναι ὑπερβολικά, διὰ τὸ καὶ ζῆλον, λέγει, αὐτὸς ἔχει, καὶ ζῆλον πολὺν διὰ ἐσᾶς, διὰ τοὺς Λαοδικεῖς, καὶ διὰ τὰς Ἱεραπολίτας. Σωμίζα δὲ με τὰτα πάντα λόγια τὸν Ἐπαφρᾶν εἰς τὰς ἐν Λαοδικαῖα, καὶ εἰς τὰς ἐν Ἱεραπόλει Χριστιανὰς, διὰ τὸ ὅταν ἡ Ἐπιστολὴ αὐτῇ ἔμελλε νὰ ἀναγνωθῇ εἰς τὰς Κολασσαεῖς, βέβαια ἠθέλαν ἀκούσαν διὰ τὸν Ἐπαφρᾶν, καὶ οἱ Λαοδικεῖς, καὶ οἱ Ἱεραπολίται (1).

14. „Ἀσπάζεταιται ὑμῶς Λεκᾶς ὁ ἰατρός, ὁ ἀγαπητός“.

Ο Λεκᾶς οὗτος εἶναι ὁ Εὐαγγελιστὴς, τοῦ ὁποῖου εἶναι μεγάλον ἐγκώμιον τὸ νὰ ᾔναι ἀγαπητὸς τοῦ θαυμαστοῦ Παύλου. δυνάμει ἔβαλε δὲ τὸν Λεκᾶν ὑπερον διὰ τὰ τὸν ἐξέλπιση, ἀλλὰ διὰ τὰ σεμνυνῇ τὸν Ἐπαφρᾶν εἰς τοὺς συμπατριώτας, διὰ τοῦτο ἔβαλεν ἐκείνον πρῶτον, καὶ τὸν Λεκᾶν ὑπερον. ἐνδέχεται δὲ νὰ εἶναι καὶ ἄλλοι Ἀπόστολοι ἀπὸ τοὺς ἐβδομήκοντα, οἵτινες ὀνομάζοντο μετὰ τὸ αὐτὸ ὄνομα τοῦ Λεκᾶ (2).

„Καὶ Δημᾶς“.

Επειδὴ, ὡς φαίνεται, ὁ Δημᾶς ἀκόμη δυνάμει εἶχεν ἀφήσῃ τὸν διδάσκαλόν τε Παῦλον, διὰ τοῦτο συμαρτυρεῖ αὐτὸν ὁ Παῦλος ἐδῶ μετὰ τὰς λοιπὰς Ἀποστόλους. ὑπερον γὰρ ἔπος ἐγκατέλιπε τὸν Παῦλον, καὶ ἠγάπησε τὰς ἀναπαύσεις τῆς νυκτὸς αἰῶνος. „Δημᾶς γάρ με φησὶν ἐγκατέλιπον, ἀγαπήσας τὸν νυκτὸς αἰῶνα, καὶ ἐπορεύθη εἰς Θεσσαλονίκην“ (β'. Τιμοθ. δ'. 10.) Ἐντεῦθεν δὲ γίνεται φανερόν, κατὰ τὸν Θεοδώριον, ὅτι ἐσχάτη ἀπὸ ὅλας τὰς Ἐπιστολάς εἶναι ἡ πρὸς Τιμόθεον δεύτερα.

15. „Ἀσπάζεταισε τοὺς ἐν Λαοδικαῖα ἀδελφούς“.

Βλέπε, ὡς ἀναγνώσα, πῶς ὁ Παῦλος ἐδῶ συγκολλᾷ τὰς Κολασσαεῖς μετὰ τὰς Λαοδικεῖς καὶ οἱονοὶ αὐτὰς ἀναμεταξύτων διὰ μέσου τῆς ἀσπασμῶς.

„Καὶ Νυμφᾶν, καὶ τῶν κατ' οἶκον αὐτῷ Ἐκκλησίαν“.

Μεγάλος ἦτον ὁ Νυμφᾶς ἔπος, διὰ τὸ ὅλον τε τὸ ὁσπῆτιον εἶχε μέσα πιστὰς Χριστιανὰς, ὥστε ὅπως καὶ νὰ ὀνομάζεται Ἐκκλησία ἀπὸ τὸν Παῦλον, καὶ διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην κάμνει χάριν ὁ Ἀπόστολος, καὶ χαιρετᾷ αὐτὸν μετὰ ξεχωριστὸν χαιρετισμὸν ἀπὸ τὰς ἄλλων. Κάμνει δὲ τοῦτο ὁ Παῦλος, καὶ χαιρετᾷ αὐτὸν ξεχωριστὰ, διὰ τὰ παρακινήσῃ καὶ τὰς ἄλλων Χριστιανὰς νὰ μιμῶνται εἰς τὴν δόξασιν καὶ ἀρετῇ τὸν Νυμφᾶν, αὐθιγὰ καὶ αὐτοὶ νὰ τιμῶνται, καὶ νὰ χαιρετῶνται ἀπὸ τὸν Παῦλον μετὰ ξεχωριστὸν τρόπον.

16. „Καὶ

(1) Σημειῶσαι ὅτι κατὰ τὸν Θεοδώριον αἱ πόλεις τῶν Κολασσῶν, καὶ τῆς Λαοδικαῖας, καὶ Ἱεραπόλεως, πλησιάζουσι μία μετὰ τῶν ἄλλων, καὶ αἱ τρεῖς εὐρίσκονται εἰς τὴν Φρυγίαν.

(2) Σημειῶσαι ὅτι ὁ Λεκᾶς ἔμελλεν μόνον μετὰ τὸν Παῦλον εἰς Ῥώμην, καθὼς πό λέγει μόνος ὁ Παῦλος. „Λεκᾶς ἐστὶ μόνος μετ' ἐμῶ“ (β'. Τιμοθ. δ'. 11.)

16. „Καὶ ὅταν ἀναγνωθῇ παρ' ὑμῖν ἡ ἐπιστολὴ, ποιήσατε ἵνα ἢ ἐν τῇ Λαοδικέῳ ἀναγνωθῇ· ἢ τιμὴ ἐκ Λαοδικείας ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀναγνώτε“.

Εγὼ νομίζω πῶς ἦσαν μερικὰ λόγια εἰς τὴν Ἐπιστολὴν ταύτην, τὰ ὅποια εἶχον ἀναγνῶντες οἱ Λαοδικεῖς· καὶ πάλιν ἦσαν πολλὰ γεγραμμένα εἰς τὴν ἐκ Λαοδικείας ἀποσταλθεῖσαν Ἐπιστολὴν, τὰ ὅποια ἐχρειάζοντο νὰ ἀκούσῃ καὶ οἱ Κολασσαεῖς οὗτοι· δι' οὗ, τι περὶ αὐτῶν ἀφέλεια γίνεται, ὅταν, εἰς καιρὸν ὅπῃ ἄλλοι κατηγορεῖνται, οἱ ἄλλοι γνωρίζουν τὰ σφάλματά των διὰ μέσῃ τῆς κατηγορίας ἐκείνων, καὶ διορθοῦνται, παρὰ ὅταν κατηγορεῖνται ἀμέσως οἱ ἁμαρτάνοντες· „λοιμὴ γάρ φησι μασίγῃς ἀφ' ὧν πανεργότερος ἔσαι“ (ἥτοι φρονιμώτερος.) (Παρ. 19. 25.) (1) Ποία δὲ εἶναι ἡ Ἐπιστολὴ ἡ ἐκ Λαοδικείας ἀποσταλθεῖσα; εἶναι ἡ πρὸς Τιμόθεον πρώτη· αὕτη γὰρ ἐγράφη ἀπὸ τὴν Λαοδικείαν, καὶ ἐπέμφθη πρὸς τὸν Τιμόθεον (2). Μερικοὶ δὲ, ἥτοι ὁ Φώτιος, καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγουν, ὅτι εἶναι ἡ ἐπιστολὴ, τὴν ὁποίαν ἔστειλαν οἱ Λαοδικεῖς πρὸς τὸν Παῦλον· καὶ μέσα εἰς αὐτὴν, ἀκόλουθον εἶναι, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, νὰ ἐκατηγορεῖν οἱ Λαοδικεῖς τὰ ἐν Κολασσαῖς γινόμενα, ἢ καὶ αὐτοὶ οἱ Λαοδικεῖς νὰ εἶχον τὰ αὐτὰ αἰρετικὰ φρονήματα μὲ τὰς Κολασσαεῖς.

17. „Καὶ ἔπατε Ἀρχίππῳ“.

Διὰ ποίαν αἰτίαν δὲν γράφει χωριστῶς ἐπιστολὴν ὁ Παῦλος πρὸς τὸν Ἀρχίππον τούτον, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης συμβουλεύει καὶ αὐτὸν; ἴσως διὰ τὴν αὐτὴν συνεισφέρει, καὶ ὀλίγῳ μόνῳ ἐπιθύμῃσιν ἐχρειάζεται, καὶ ὅχι γράμματα χωριστὰ τῷ Παύλῳ (3). „δίδε γάρ φησι, σοφῶ ἀφορμῶν, καὶ σοφώτερος ἔσαι“. (Παρ. 9. 8.) Καὶ πάλιν· „αἰσθησὶς δὲ παρὰ φρονίμοις ὀχρεῖς“. (Παρ. 18. 6.)

- „Βλέπε τιμὴ διακονίαν, ἣν παρέλαβες ἐν Κυρίῳ, ἵνα αὐτὴν πληροῖς“.

Ο λόγος ὅπως ὅπῃ λέγει ὁ Παῦλος εἰς πολλὰ μέρη, ἦσαν τὰ „βλέπε, καὶ βλέπετε“, εἶναι λόγος ὅπῃ φοβίζει, καὶ φέρει τὰς ἀκούοντας εἰς προσοχὴν, καὶ προφύλαξιν. „Βλέπε, πεπὲ μήτις ὑμεῖς ἔσαι ὁ συλαγωγῶν“. (Κολασ. β'. 8.) „Βλέπετε ἐν πῶς ἀπειθῶς περιπατεῖτε“. (Ἐφεσ. ε'. 15.) Βλέπετε τὰς κυίας, βλέπετε τὰς κακοὺς ἐργάτας, „βλέπετε τὴν κατατομιὴν“. (Φιλιπ. γ'. 2.) Καὶ πάλιν· „Βλέπετε μήπως ἡ ὀχρεία ὑμῶν αὕτη, πρόσκομμα γένηται τῆς ἀσθενοῦσιν“. (ἀ. Κορινθ. κ'. 9.) Ἐτὶ καὶ ἐδῶ φέρει ὁ Ἀπόστολος τὸν Ἀρχίππον εἰς προσοχὴν, καὶ φύλαξιν, μὲ τὸ νὰ τὴν λέγῃ· „Βλέπε καλὰ, καὶ πρόσεχε ὡς Ἀρχίππε, διὰ νὰ τελειώῃς τὸ ἔργον, καὶ διακονίαν, ὅπῃ παρέλαβες ἐν Κυρίῳ, ἦσαν διὰ τῷ Κυρίῳ· ἐπειδὴ ὁ Κύριος εἶναι ὅπῃ σοὶ ἔδωκε τὸ ἔργον αὐτό, καὶ ὅχι ἐγώ“. ποῖον δὲ ἦτον τὸ ἔργον καὶ ἡ διακονία τῷ Ἀρχίππῳ; τὸ νὰ προβλέπῃ, καὶ νὰ προνοῖται τὰς Κολασσαεῖς. Λέγωντας δὲ ὁ Ἀπόστολος τὸ „ἐν Κυρίῳ“ δύο πράγματα κατασκευάζει, εἴνα μὴ, διὰ τὴν κάμνει τὸν Ἀρχίππον νὰ ᾔσῃ σπευδαιότερος, καὶ προθυμότερος εἰς τὸ νὰ τελειώῃ τὸ ἔργον τῷ, ἐπειδὴ αὐτὸ εἶναι δεσποτικόν, καὶ θεῖον· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν κάμνει καὶ τὰς Κολασσαεῖς νὰ ὑποτάσσωνται εἰς

(1) Αὐτὰ πᾶσι ἴδια λέγει καὶ ὁ Φώτιος, διὰ τὰ ὅποια γράφει ὁ Παῦλος εἰς τοὺς Κολασσαεῖς νὰ εἴλιν τὴν ἐπιστολὴν ταύτην εἰς τὴν Λαοδικείαν, καὶ νὰ ἀναγνωθῇ ἐκεῖ. Σημειῶσαι δὲ, ὅτι ἡ φερομένη πρὸς Λαοδικεῖς ἐπιστολὴ τῷ Ἀποστόλῃ Παύλῳ, εἶναι νόθος, καὶ ὡς νόθον ἀπέβαλεν αὐτὴν ἡ Ἀγία καὶ Οἰκουμένη ζ'. Συνεδος ἐν τῇ ε'. Πράξις αὐτῆς.

(2) Ὅρα τὴν ὑποσημείωσιν εἰς τὸ β'. Κεφάλαιον τῆς παρῆς, σίχ. 1. ἀναγκαίαν ἔσαν εἰς τὸ παρὸν ρητόν.

(3) Ὁ δὲ Φώτιος λέγει, ὅτι ὁ Ἀρχίππος αὐτός, ἴσως νὰ ἦτον Ἐπίσκοπος, καὶ ἔχον εἰς χεῖρας τυχῶν διακονίαν· προσδέσσει ὅμως ὁ Θεοδώριτος, ὅτι δὲν ἦτον εἰς τῆς Λαοδικεῖς διδάσκαλος, καθὼς τινες ὑπέλαβον, ἀλλὰ τὸν Κολασσῶν, διὰ τὴν ὁ Ἀρχίππος ἐκαπαίκεν εἰς τὰς Κολασσάς· ἐπειδὴ καὶ ὁ Παῦλος σωματίζετο αὐτὸν μετὰ τὸν Φιλήμονα ἐν τῇ πρὸς αὐτὸν Ἐπιστολῇ (Φιλήμ. 2.) ὁ δὲ Φιλήμων ἐκαπαίκεν εἰς τὰς Κολασσάς.

εἰς τὸν Ἀρχιππον, ἐπεὶ αὐτὸς ἐνεχειρίσθη ἀπὸ τὸν Θεὸν τῷ ἐπιστάσαν τέτων· καὶ διὰ τὰ εἰπὼν με σιωπμίαν, διὰ τὸτο γράφει ὁ Ἀπόστολος εἰς τὰς Κολασσαεῖς τὰ εἰπὼν ταῦτα εἰς τὸν Ἀρχιππον, ἵνα, ὅταν ὁ Ἀρχιππος τὰς ἐπιτιμὰς, πῶς δὲ περιπατῶν καλῶς, τὰ μὲν ἔχεν τὸν κατηγορῶν ὡς πικρὸν, καὶ αὐστηρὸν, μετὰ τὸ τὰ ἡζόρην πρότερον, ὅτι ἡ ἐπιτίμησις, ὅπως κάμνει ὁ Ἀρχιππος εἰς αὐτὰς, εἶναι προσαγὴ τῷ Παύλῳ· καὶ τριαύτη προσαγὴ, ὅπως αὐτοὶ οἱ ἴδιοι, μετὰ τὸ σόματων ἐμλύσαν αὐτῷ εἰς τὸν Ἀρχιππον. Διὰ τὰ ἐπισομίσθη λοιπὸν ὁ Παῦλος τὰς Κολασσαεῖς, διὰ τὸτο μετὰ μέθοδον γράφει εἰς αὐτοὺς τὰ εἰπὼν τῷ προσαγῶν εἰς τὸν Ἀρχιππον· ἐπεὶ κατὰ ἄλλον τρόπον, ἄτοπον εἶναι οἱ μαθηταὶ καὶ διδασκόμενοι Κολασσαεῖς τὰ προλέγειν, καὶ τὰ προσάξεν τὸν διδάσκαλόν τε τῷ Ἀρχιππον.

18. „Ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χαρὶ Παύλῳ“.

Τὸ εἶναι σημεῖον γνησιότητος καὶ ἀγάπης τῷ Θεῷ Παύλου πρὸς τὰς μαθητάς τε, τὸ τὰ γράφει ὁ ἴδιος μετὰ τὰς ἀγίας τε χεῖρας τὸν ἀσπασμὸν εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς Ἐπιστολάς τε, διὰ τὰ βλέπεν οἱ λαμβάνοντες τὰς ἐπιστολάς, τὰ ιδιόχειρα γράμματα τῷ Παύλῳ, καὶ τὰ προσπάτχεν εἰς αὐτὰ μετὰ εἰς καὶ ποιοῦν πάθος ἀγάπης. Παρὰ τῷ Θεοφυλάκτῳ ὅμως, δὲ ἡζόρῳ πῶς λείπει ἀπὸ τῷ ἐπιστολῶν ταύτῳ ὁ ἀσπασμὸς εἰς τὸν Παύλῳ· ἀσπασμὸς δὲ ιδιόχειρος τῷ Παύλῳ εἶναι, τὸ τέλος τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, ὅπως γράφεται παρακάτω, ἦγεν τὸ „ἡ χάρις μετὰ ὑμῶν Ἀμὲν“· καθὼς λέγει ὁ Θεοδώριτος· ὅπερ εἶναι αὐτὴ τῇ „ἔρρωσθε“ ὅπως ἡμεῖς τώρα σιωπεύομεν τὰ γράφωμεν εἰς τὸ τέλος τῶν ἐπιστολῶν· καὶ ὅρα εἰς τὸ τέλος τῆς β'. πρὸς Θεσσαλονικεῖς.

„Μνημονεύετε με τῶν δεσμῶν“.

Ενθυμεῖσθέ με, λέγει, πάντοτε, ἀδελφοί, τὸν δεδεσμένον, καὶ κατόκειτον, καὶ εὐρισκόμενον εἰς τῷ φυλακῷ Παύλῳ. Μεγάλῃ δὲ παρηγορίᾳ ἦτον εἰς τὰς θλίψεις τῶν Κολασσαέων, τὸ τὰ ἐνθυμῶνται αὐτοὶ τὸν Παῦλον δεδεσμένον, καὶ φυλακωμένον. Τὸτο τὸ ἴδιον λέγει καὶ ὁ Φώτιος, ἐρμηνεύων τὸ ῥητὸν τὸτο· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι τὸ „μνημονεύετε με τῶν, δεσμῶν“ εἶναι αὐτὴ τῇ, ζητεῖτε, καὶ μιμῆσθε (τὰ δεσμά με), καὶ τὰ προσπίπτοντα λυπηρὰ φέρετε καρτερῶς.

„Ἡ χάρις μετὰ ὑμῶν. Ἀμήν“.

Οὕτως, λέγει, ἡ χάρις τῷ Θεῷ ἵνα με εἰσᾶς, καὶ θλίψεις ἔχετε, καὶ δεσμά φορῆτε, καὶ ὅ,τι ἄλλο πάσχετε, δὲ θέλετε νικηθῆτε, ἐπεὶ καὶ αὐτὸ τὸτο τὸ τὰ πάσχετε θλίψεις, καὶ τὰ φορῆτε δεσμά, τῆς χάριτος ἔργον εἶναι, μᾶλλον δὲ καὶ χάρις παρὰ Χριστοῦ εἶναι τὸτο· „ὑμῖν γάρ φησιν ἐχαρίσθη τὸ ὑπὲρ Χριστοῦ, καὶ μόνον τὸ εἰς αὐτὸν πιστεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν“ (Φιλιππ. α'. 29.) Καὶ πάλιν· „οἱ μὲν ἐν ἐπορεύοντο χαίροντες (οἱ Ἀπόστολοι δηλαδὴ) ἀπὸ προσώπου τῷ σιωπεύειν, ὅτι ὑπὲρ τῷ ὀνόματος τῷ Χριστῷ, κατῆξιώθησαν ἀτιμασθῆναι“ (Πράξ. ε'. 41.) Βλέπεις, Χριστιανέ, ὅτι τὸ τὰ ὑβελοθῆναι τινος, καὶ τὰ δαρθῆναι διὰ τὸν Χριστόν, εἶναι τιμὴ καὶ ἀξίωμα; Καὶ ὅπως μέγα εἶναι τὸ ἀξίωμα τὸτο. Ἀμποτε δὲ καὶ ἡμεῖς οἱ ἀνάξιοι, τὰ ἀξιωθῶμεν τῆς Θεῆς χάριτος εἰς τὰς θλίψεις μας, ἵνα μετὰ τὸ τὰ βασάζῃ, καὶ τὰ ἐνδυναμώγῃ τῷ ἀσθενείᾳ μας ἡ χάρις αὐτῇ, γινώσκοντες αἱ θλίψεις, ὅπως λαμβάνομεν, πρὸς ὠφέλειάν μας, μετὰ τὸ τὰ σφίγγεσθαι, καὶ τὰ λεπτεῖναι τὸ πολὺ πάχος τῶν ἀμαρτιῶν μας, εἰς δόξαν Πατρὸς, Υἱοῦ, καὶ Ἁγίου Πνεύματος, ὃ ἡ δόξα εἰς τὰς αἰῶνας τῶν αἰώνων Ἀμὲν.

Ἡ πρὸς Κολασσαεῖς Ἐπιστολὴ αὕτη ἐγράφη ἀπὸ Ῥώμης, διὰ Τυχικοῦ, καὶ Ὀνησίμου.

„Εἴληφε τέρμα ὧδε Δάπερος Τόμος.“

„Τῷ σιωπελεσθῇ τῶν καλῶν Θεῷ χάρις.“

ΠΙΝΑΞ ΤΟΠΟΛΟΓΙΚΟΣ

ΤΩΝ ΕΝ ΤΩ ΔΕΥΤΕΡΩ ΤΟΥΤΩ ΤΟΜΩ
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΑΞΙΟΜΝΗΜΟΝΕΥΤΩΝ
ΚΑΤΑ ΑΛΦΑΒΗΤΟΝ.

Α

Αββα ὁ Πατὴρ πῶς ἐρμηνεύεται. Σελ.	173	Ἀγαπητὸς ποῖος εἶναι, καὶ τὶ θέλει	
Ἀβραμὶ πῶς ἐφάνη ὁ διάβολος, εἰς		να εἰπῇ, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	209
τὴν ὑπόσημ.	100	Ἀγαπῶν ἀργύριον, τὴν πρὸς τὸν Θεόν	
Ἀβραὰμ διὰ πίστεως ἐδικαιώθη.	160	ἀγάπην εἰς τὸ ἀργύριον μετατίθησι,	
Τί οὗτοι αὐτῶ τίνες εἶναι.	160	εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	404
Πῶς ἐν αὐτῷ εὐλογήθησαν ὅλα τὰ		Ἀγαπῶν, δαλῶει τὸν ἀγαπάμενον.	188
ἔθνη.	161	Ὁ ἀγαπῶν τὸν Κύριον ἐν ἀφθαρ-	
Τῷ σπέρματι αὐτοῦ, καὶ ἐ τοῖς σπέρ-		σίᾳ πρέπει νὰ τὸν ἀγαπᾷ.	297
μασιν ἐδόθησαν αἱ ἐπαγγελίαι.	163	Ἀγαρ τίνος τύπος ἦτον.	180
Δύο ὑἱὸς ἔχον.	179	Ἀγγελικοὶ ποῖοι ὠνομάζοντο.	360
Αἱ γυναῖκες αὐτῶ ἡ Σάρρα καὶ Ἀγαρ		Ἄγγελοι δὲν εἶναι εἰκὼν τῷ Θεῷ.	371
τίνων ἦσαν τύποι.	180	Εἶναι, καὶ διὰ τί αἷτια.	371
Ἀβραμ τὶ θέλει νὰ εἰπῇ, εἰς τὴν γ'.		Πόλεμον ἔχον μετὰ τὸς ἀνθρώπους.	378
ὑπόσημ.	181	Εἰρήνιδυσαν μετὰ τὸς ἀνθρώπους.	378
Ἀβραὰμ ἡγάπα τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἐκεί-		Δὲν ἐπρόσφεραν ἡμᾶς εἰς τὸν Θεόν.	378
νη τὸν Ἀβραὰμ, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	278	Ἄγγελοι διὰ τί δοξολογῶσιν ἀκαταπαύ-	
Ἀγαθὰ τὰ μέλλοντα χωρὶς ἀποκάλυ-		σεως τὸν Θεόν, εἰς τὴν ὑπόσημ.	357
ψιν τῷ Πνεύματος δὲν μανθάνονται.	215	Διὰ τῷ Υἱῷ ἐκτίσθησαν.	373
Ἀγαθὸν καὶ ἀγαπητὸν τὸ αὐτὸ εἶναι, εἰς		Οὐκ ἠπίοι ἐκτίσθησαν, εἰς τὴν α'. ὑπόσ.	373
τὴν β'. ὑπόσημ.	209	Εἰς ἐννέα τάξεις διακρίνται, εἰς τὴν β'. ὑπ.	373
Ἀγαθωσύνη τὶ διαφέρει ἀπὸ τὴν χρη-		Εἰς τὸς Ἀγγέλους βραβεῖον τῆς νί-	
στότητος.	193	κης δὲν πρέπει νὰ δίδεται.	397
Ἀγάπης σημεῖον ποῖον εἶναι.	17	Θρησκεία Ἀγγέλων ποῖα ἦτον.	398
Ἀγάπην καὶ φιλίαν δὲν πρέπει νὰ ἔχη		Ἄγγελοι δὲν εὐαγγελίζονται ἔξω ἀπὸ	
ὁ Χριστιανὸς μετὰ αἰρετικὰς καὶ φαυλο-		τὸ Εὐαγγέλιον.	140
βίους, ἀλλὰ μόνον εἰρήνην.	305	Διὰ τί ἀναθεματίζει αὐτοὺς ὁ Παῦλος.	140
Ἀγάπη ποῖα εἶναι ἡ ἀληθείης καὶ βε-		Διὰ μεσιτείας τῶν Ἀγγέλων ἐδόθη	
βαία.	364	ὁ Νόμος.	165
Πῶς εἶναι σινδεδσμος τῆς τελειότητος.	410	Τειχῶς ἔλαβον τὴν χάριν παρὰ Χρι-	
Ἀγάπη μετασχοιχοῖ τὸν φιλοῦντα εἰς		στον, εἰς τὴν ὑπόσημ.	208
τὸ φιλέμενον, εἰς τὴν ὑπόσημ.	155	Κεφαλὴ αὐτῶν εἶναι ὁ Χριστὸς κατὰ τί.	211
Διὰ τὴν ἀγάπην τῷ Θεῷ πόσοι ἐ-		Καὶ ἄλλαι δυνάμεις Ἀγγέλων εἶ-	
σαυράθησαν, εἰς τὴν ὑπόσ. 155. καὶ	156	ναι, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα δὲν ἡ-	
Ἀγάπη πάντα νόμον περιέχει, εἰς τὴν		ξέδρομεν.	217
α'. ὑπόσημ.	189	Ἄγγελοι δὲν ἤξευραν τὴν δόξαν ὅπως	
Ῥίζα εἶναι τῶν ἀρετῶν, εἰς τὴν α'. ὑπ.	193	ἔμελλον νὰ λάβωσιν οἱ ἔθνηκοί.	237
Πόθεν ἐτυμολογεῖται.	193	Πῶς διὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐγνώρισαν	
Ἰδιον αὐτῆς τί εἶναι.	196	τὴν πολυποίκιλον σοφίαν τῷ Θεῷ.	237
Ἀγάπη Χριστὸς ὑπερβαίνει κάθε γνώσιν.	241	Ἀγγέλων τὰ γράμματα, διὰ τί Πατερικὰ ὀ-	
Ὡς ἱατρικὸν τῆς σωτηρίας μας πρέ-		νομάζονται.	238
πει αὐτῷ νὰ τιμῶμεν.	263	Ἄγγελος σατᾶν ποῖος ἦτον.	115

Ἀγία

Ἄγρια μὴ ῥίπτειν τοῖς κυσὶ πᾶς ἐνοεῖται, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	35	Ἄλυσις Παύλε πάσον ἦτον τιμία εἰς τὸν Χρυσόμορον, εἰς τὴν ὑπόσημ.	243	
Ἀγίως ὁ δεχόμενος μεγαλύτερον κέρδος ἔχει ἀπὸ τῆς παρ' αὐτῷ δεχομένης.	330	Ἀμαρτία διὰ τί εἶναι σκότος, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	265	
Ἡ εἰς τῆς βοήθεια, ὑσέρημα εἶναι καὶ δόσιμον χρεωσικόν.	331	Ἀμαρτία ὅταν ᾖναι σκεπασμένη, πρᾶτται ἀφ' ὧς, φανερωμένη δὲ γίνεται φῶς.	267	
Αἱ ἐπισκέψεις τῶν κινδυνολόντων Ἀγίων, μαρτυρίου εἴφανον προξενῶσιν, εἰς τὴν ὑπόσημ.	330	Ἰππος εἶναι ἡ ἀμαρτία, εἰς τὴν ὑπόσημ.	268	
Οἱ μεταχειρισθέντες δόλον καὶ ψεύδος δι' ὠφέλειαν, ἐ λέγονται ψεύσαι καὶ δολεροί, εἰς τὴν ὑπόσημ.	121	Ἀμαρτία γυμνὴ εἰς τῆς ἀνθρώπου δού δείχεται, ἀλλὰ μὲ τὸ δόλωμα καὶ τὸ μέλι τῷ καλῷ σκεπασμένη, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	286	
Διὰ τί λέγονται ὄντες, εἰς τὴν ὑπόσημ.	206	Ἀμαρτία φθορὰ εἶναι.	297	
Ἄγιος ποῖος εἶναι.	208	Ἀμαρτία διὰ τί λέγεται, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	254	
Ἀγίως κακοπαθόντες οἱ παρηγορῶντες κοιῶντο σὺν αὐτοῖς γίνονται τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν.	415	Ψεύδος εἶναι καὶ ὑπόστασιν δού ἔχει.	254	
Ἄγιοι πολλοὶ μὲν εἶναι, ὅχι δὲ καὶ ἐκλεπτοί, καὶ ἡγαπημένοι.	409	Ἀμαρτία μισουμένη εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς προσβολῆς τῷ λογισμῷ, δού ἔρχεται εἰς τὴν πρᾶξιν, εἰς τὴν ὑπόσημ.	257	
Ἀγνόως ποῖα ὀνομάζεται.	54	Δού εἶναι ἀρκετὸν μόνον τὸ νὰ κάμῃ τινὰς ἀποχὴν τῆς ἀμαρτίας.	258	
Ἀδὰμ ἐφοβεῖσθαι νὰ ἀπαθάνῃ εὐθύς ὅπως φάγη ἀπὸ τὸ ξύλον τῆς γνώσεως, καὶ ἀπέθανε δὲ, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	124	Ἡ ἀποχὴ μόνη τῆς ἀμαρτίας κολάζει, εἰὰ δού πρᾶξιν τινὰς καὶ τῆς ἀρετῆς.	261	
Ἀδὰμ ἐδύνατο νὰ κινήσῃ εἰς τὸ καλόν, καὶ ἠθέλησε δὲ, εἰς τὴν ὑπόσημ.	324	Ἀμαρτίας ἐνθύμησις, ἀνανέοι τὴν ἀμαρτίαν, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	263	
Αἰὼν πονηρὸς διὰ τί λέγεται.	137	Ἀμαρτία ἀσχημίζει τὴν ἀνθρώπον.	407	
Αἰῶνος τῆς Θεοῦ ποῖος εἶναι.	34	Φραγμός εἶναι καὶ μεσότοιχον.	228	
Εἰς τὸν αἰῶνα τοῦτον μόνον εἶναι ἄπιστοι καὶ ἄθεοι, ὅχι δὲ καὶ εἰς τὸν μέλλοντα.	35. καὶ εἰς τὴν ὑπόσημ.	227	Ἀμαρτία ποῖαι ὀνομάζονται ὄφεις, καὶ ποῖαι σκορπίαι, εἰς τὴν ὑπόσημ.	292
Αἰὼν ὁ παρὼν πῶς εἶναι τύπος τῷ μέλλοντος, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ.	48	Οἱ φεύγων τὴν ἀμαρτίαν, πρέπει νὰ φορῇ ὑποδήματα, εἰς τὴν δ'. ὑπόσημ.	291. καὶ 292	
Ἀδιαφορία πόσον κακὸν εἶναι, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	139	Ἀμαρτῶν, κοιμώμενος καὶ νεκρὸς εἶναι.	268	
Ἀδόκιμοι τί θέλει νὰ εἰπῇ.	127	Μισεῖ τὸ φῶς.	268	
Ἀδυναμίας ἡμῶν γνῶσις δύναμις εἶναι, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	116	Ποῖος εἶναι ὁ ἀμαρτῶν καὶ κοιμώμενος, καὶ ποῖος ὁ ἀμαρτῶν καὶ νεκρὸς.	268	
Αἷμα Χρυσὸς ποῖος ἔλαβον, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ.	209. καὶ 210	Μὲ τὴν νεκρὸν Λάζαρον ὁμοιάζει, εἰς τὴν ὑπόσημ.	268	
Ἀδης τόπος ἴδιος εἶναι τῆς καταδίκης τῶν δαιμόνων, εἰς τὴν ὑπόσημ.	221	Ἀμεμπτος τί διαφέρει ἀπὸ τὸν ἀνέγκλητον, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	52	
Κατώτερα μέρη τῆς γῆς εἶναι.	247	Ἀμὴν, διατὶ εἰς μόνον τὴν πρὸς Γαλάτας Ἐπιστολῇ ἔγραψεν ὁ Παῦλος.	138	
Αἵρεσις πόθεν γινᾶται.	192	Ἀμωμος ποῖος εἶναι, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	208	
Αἵχρολογία δού πρέπει νὰ λέγουν οἱ Χρειατοί.	405	Ἀνάβασις Παύλε ποῖα ἦτον, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	112	
Αἰὼν ὁ παρὼν ἐδόθη εἰς ἡμᾶς ὁδηγὸς πρὸς τὸν Θεόν.	219	Ἀνάγνωσις ποῖα ὀνομάζεται.	10	
Ἀκαθαρσία ποῖα ὀνομάζεται.	403. 123. καὶ 191	Ἀνακεφαλαίωσις ποῖα λέγεται.	211	
Ἀκρασία ποῖα εἶναι, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	191	Ἀνάληψις Παύλου ποῖα ἦτον, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	112	
Ἄλλας ποῖον ὀνομάζεται.	421. καὶ 422	Ἀναστάσεως Χρυσὸς ἀνώτερα εἶναι ἢ γυνῆσι αὐτῷ.	330	
Ἀλήθεια τί ὀνομάζεται.	291	Ἀνάστασις Χρυσὸς ὁγδόη εἶναι, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	179	
Ἀλλάξαι τὴν φωνὴν καὶ τὴν διανοή.	178			
Ἀλληγορίαν ποῖος πρῶτον ἐποίησεν εἰς τὴν παλαιάν Γραφήν, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	179			

Δυνάμεις αϊσθήσεως διὰ τί λέγεται.	179	Υπὲρ τῆς Ἀγγέλης ἐποίησεν αὐτὸν ὁ Θεός.	49
Αἰνάσεις Χριστοῦ διὰ τί δοῦν ἔγινε φανερώς, ὡς περ τὸ πάθος, καὶ ὁ τῆς θανάτου.	395	Ἀντίχριστος διὰ τί λέγεται ἡδὺς ἀπωλείας, εἰς τὴν α. ὑπόσημ.	222
Αἰνάσεις τὴν διαφέρει τῆς ὀξυαναστάσεως, εἰς τὴν β. ὑπόσημ.	337	Ἀποκαταδοκία τί εἶναι.	309
Εν τῇ ἀναστάσει δοῦν ἔχομεν νὰ γνωρίζομεθα ἀπὸ τὸν ἔξωθεν χαρακτῆρα τῆς σώματος, εἰς τὴν β. ὑπόσημ.	41	Ἀποκάλυψις τῷ Παύλῳ νόθος εἶναι.	112
Ἀπὸ τί ἔχομεν νὰ γνωρίζομεθα.	41	Ἀποκάλυψις τί διαφέρει ἀπὸ τῆς ὁπτασίας.	110
Αἰνάσεις πόσαι ἀριθμῶνται.	407	Ἀποκαλύψεις τοῦ ὅλας ὁ Παῦλος δοῦν λέγει.	110
Ἄνδρας πρώτη ἀρχὴ εἶναι εἰς τὴν οἰκίαν.	277	Ἀποκαταλλάξαι τί δηλοῖ.	230
Ὡς τὸ Βασιλεὺς εἶναι, εἰς τὴν β. ὑπ.	278	Ἀποκόφονται οἱ ἀναστατοῦντες ὑμᾶς, τί δηλοῖ.	187
Ἄνδρας ὁ ἔχων γυναῖκα φρογίμω καὶ καλῶ, μακάριος εἶναι, εἰς τὴν α. ὑπόσημ.	416	Ἀπόκριμα θανάτου, ποῖον ὀνομάζεται, εἰς τὴν ε. ὑπόσημ.	7
Πρέπει οἱ ἄνδρες νὰ μὴ πικραίνονται ἐναντίον τῶν γυναικῶν τες.	416	Ἀπόκριμα Μαυσέως τώρα δοῦν σώζονται, εἰς τὴν β. ὑπόσημ.	203
Μὲ τὴν ἀγάπην πρέπει ὁ ἄνδρας νὰ πείδῃ τὴν γυναῖκα τς εἰς τὸ νὰ τὸν ἐντρέπεται.	277	Ἀπόκριμα Ἰερεμίου νυν οὐ σώζονται, εἰς τὴν ὑπόσημ.	268
Ἄνδρας κεφαλὴ εἶναι τῆς γυναικός.	273	Ἀπολλῶς ἐπέμψθη μὲ τὸν Βαρνάβαν διὰ νὰ ὑπηρετήσῃ εἰς τὴν ἐλεημοσύνην τῶν Κορινθίων, εἰς τὴν α. ὑποσ.	78
Πρέπει νὰ ἀγαπᾷ τὴν γυναῖκα τς, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησε τὴν Ἐκκλησίαν.	274	Ἀπόστολοι συνίδεσμοι εἶναι τῆς Ἐκκλησίας, εἰς τὴν ὑπόσημ.	399
Καθὼς ἀγαπᾷ τὸ σῶμά τς, ἔτσι πρέπει νὰ ἀγαπᾷ καὶ τὴν γυναῖκα τς.	275	Οἰκοοικονομικῶς συνεχάρουν τὴν περιτομήν.	150
Πρέπει νὰ ἀγαπᾷ νὰ κάμῃ τὴν γυναῖκα τς ὡραίαν κατὰ τὴν ψυχὴν καὶ καθαράν.	275	Μεγαλύτεροι ἦσαν ἀπὸ τὸν Μαυσίω.	25
Ἄνδρας πρέπει νὰ ὑποφέρῃ τὰ ἐλαττώματα τῆς γυναικός τς.	277	Διάκοι μοῖον ἦσαν καὶ ὑπηρετοὶ Θεοῦ.	33
Ἀνδρῶν τι συντελεσθέντι καὶ ἀνακαινισθέντι πάλιν, ὁ ἄνθρωπος ὁμοιοῦται, εἰς τὴν β. ὑπόσημ.	407	Τὴν ὑπηρεσίαν ἔλαβον τῆς μετὰ Θεῷ φιλιώσεως τῶν ἀνθρώπων.	50
Ἀνέγκλητος τί διαφέρει ἀπὸ τὸν ἄμεμπτον, εἰς τὴν β. ὑπόσημ.	52	Ἀντὶ τῆς Χριστοῦ παρεκάλειν.	51
Ἀνθρώπου πότος εἶναι, εἰς τὴν γ. ὑπόσημ.	140	Διὰ τί ἤρχοντο εἰς αὐτὰς παιδείαις.	56
Πῶς ἐλδοθεροῖται τις ἀπὸ τὴν ἀνθρώπου παρέρσεως.	140	Ἀπεσάλθησαν ἀπὸ τὸν Πατέρα διὰ νὰ ἀρραβωνιάσῃ τὴν Ἐκκλησίαν μὲ τὸν Υἱόν τς.	93
Δοῦν εἶναι δῆλος Χριστός.	141. καὶ 283	Δοῦν ἐσυγχωρῶντο νὰ κάμναι θάματα ὅσα ἠθέλον, εἰς τὴν β. ὑπόσημ.	109
Ἀνθρώπος μέγας ὁ αὐτός κατὰ τὸ ὑποκείμενον, ἀποβάλλει τὴν παλαιότητα καὶ γίνεται νέος κατὰ τὴν γνώμην.	255	Πῶς ἦσαν ἀσθενεῖς ἐν τῇ Χριστοῦ, καὶ δυνατοὶ ἐν τοῖς πεισίοις.	127
Ἀνθρώπος νέος ποῖα εἶναι τὰ ἰδιώματα.	255	Πρῶτον εἶναι.	248
Ἀνθρώπος νέος μὲ τί γίνεται.	255	Ἀρεταὶ διὰ τί λέγονται χαρίσματα Θεῷ.	313
Ἀνθρώπος παλαιός ποῖος ὀνομάζεται.	406	Ἀρετῆς ἀσκησις πολλαὶς γίνεται κακία, εἰς τὴν ὑπόσημ.	323
Ποῖα εἶναι τὰ μέλη τς.	406. καὶ 254	Κεκρυμμέναις εἶναι εἰς τὴν ψυχῇ, εἰς τὴν β. ὑπόσημ.	401
Φθίρεται αὐτός ἀπὸ τῆς ἐπιθυμίας.	255	Ἀρετὴ εὐκολος εἶναι.	408
Ἀνθρώπος νέος ποῖος εἶναι.	407	Στολίζει ὡς τὸν ῥῆχον τὸν ἔχοντα.	408
Ἀνθρώπος ἔξω καὶ ἔσω ποῖος εἶναι.	40	Υπερβολαὶ καὶ ἐλλείψεις αὐτῶν, εἶναι τῶν δαιμόνων, εἰς τὴν β. ὑπόσημ.	20
Ἀνθρώπος μόνος κατ' εἰκόνα Θεῷ ἐγένετο, εἰς τὴν α. ὑπόσημ.	49	Ἀρετὰς δοῦν πρέπει τινὰς νὰ ἐπιγράψῃ εἰς τὸν ἑαυτὸν τς, εἰς τὴν α. ὑπόσημ.	22
		Τὰς ἀρετὰς ποιεῖν κατ' ἐπίδειξιν μότῳ, ἰδίωμα τῶ διαβόλου εἶναι.	100

Ἀρετῶν ἡ φανέρωσις εἰς τοὺς ἄλλους, ὑπερφηάνειαν προσενεῖ.	110
Ἀρεταὶ Θεολογικαὶ ποῖαι εἶναι.	293
Ἀρετὴ μία δὲ εἶναι ἀρκετὴ νὰ μᾶς σώ- σῃ, ἀλλὰ ὅλαι χρειάζονται, εἰς τὴν ἀ. ὑπόσημ.	226
Ἀρετὴ ἀλήθεια εἶναι, καὶ πᾶν γὰρ ὑ- φές.	254
Φῶς εἶναι, εἰς τὴν β. ὑπόσημ.	265
Ἀρετὴ ἀφθαρσία εἶναι.	297
Ἀρετὴ διὰ τί ὀνομάζεται, εἰς τὴν ἀ. ὑπόσημ.	32
Τὸ σαρικῶς γινόμενον, ἀρετὴ δὲ εἶναι, καὶ κολαβὸν ἔχει τὴν μιδόν.	82
Διὰ τί ὀνομάζεται καρπὸς τοῦ Ἀ- γίου Πνεύματος.	192
Ἀρχὴ τῶν ἀρετῶν καὶ τέλος πόθεν ἀποέρ- χεται, εἰς τὴν γ. ὑπόσημ.	192
Ἀρεταὶ κρέμονται μία ἀπὸ τὴν ἄλλω, εἰς τὴν δ. ὑπόσημ.	193
Ἀρετὰς ποῖος ἦτον.	423. καὶ 424
Ἄρματα τῆς δικαιοσύνης δεξιὰ καὶ ἀρι- στερά ποῖα εἶναι.	55
Ἀρπαγὴ θεία πῶς γίνεται, εἰς τὴν ὑπόσημ.	111
Καὶ ἀπὸ τὴν αἰσθησιν ἐξισθῇ, εἰς τὴν ὑπόσημ.	112
Οὐ φανταστικῇ δυνάμει γίνεται, ἀλλ' ἀρρήτῳ δυνάμει Πνεύματος, εἰς τὴν ὑπόσημ.	111
Εἰς τί ἀνάγει τὸν νῦν.	111
Εἰς πολλὰ ἀνανίας Ἀγίας δίδεται, εἰς τὴν ὑπόσημ.	112
Πότε τις αὐτῆς ἀξιοῦται.	112
Ἄρσεν καὶ θῆλυ ποῖα εἶναι, εἰς τὴν β. ὑπόσημ.	169
Ἀρσενίῳ πῶς ἐφάνη ὁ διάβολος, εἰς τὴν ὑπόσημ.	100
Ἀρχιερέων τῶν ἀδίκως ἐπιτιμώμετων εἰς τῆς ὁρμᾶς, δὲ συνεργεῖ ὁ Θεός, εἰς τὴν β. ὑπόσημ.	128
Ἀρχιππος τί ἦτον, εἰς τὴν ἀ. ὑπόσημ.	360
Ἀσέλγεια τί εἶναι, εἰς τὴν ἀ. ὑπόσημ.	191
Ἀσθενεία τευχῶς λέγεται.	125
Ἀσθενεία τῷ Χριστῷ, ποῖα εἶναι, εἰς τὴν γ. ὑπόσημ.	125
Ἀπειροδυνάμος καὶ θεαρχικὴ ὀνομάζεται.	125
Ἀσθενεία διὰ τῆς ἀσθενείας ὡς ὀχα- ριστή, εἰς τὴν β. ὑπόσημ.	116
Ποῖαι ἦτον αἱ ἀσθενεῖαι τοῦ Παύ- λου.	116. καὶ 117
Ἀσμοδαῖος τί θέλει νὰ εἰπῇ, εἰς τὴν β. ὑπόσημ.	58
Ἀσπασμός ἐν φιλήματι ἀγίῳ διὰ τί γίνεται.	130

Καὶ πότε ἐγένετο, εἰς τὴν γ. ὑπόσημ.	130
Ἀσπασμός ἐν ὃ Παῦλος ἔγραψεν ἱ- διοχείρως, ποῖος ἦτον, εἰς τὴν ὑ- πόσημ.	132. 297. καὶ 428
Ἀσπρα ἀρετὴ ὅλα νὰ τὰ δίδαν οἱ Χρι- στianoὶ εἰς τῆς ἀπίστας, μόνον διὰ τὰ γλυπτόσαν τὴν πίσιν τῆς.	269
Αὐγὴ διὰ τί ὀνομάζεται ὁ τῷ Θεῷ φα- τισμός.	35
Αὐθενταὶ οἱ μὴ καθῶς πρέπει τῆς δέ- λας τῶν μεταχειριζόμενοι, θέλουν λάβειν τὴν καταδίκην.	419
Πρέπει νὰ δίδουν τὸ δίκαιον εἰς τῆς δέλας τῶν.	419
Πρέπει νὰ τῆς ἀγαπῶν.	419
Κάθε αὐθεντίας πρέπει νὰ δαλῶν μὲ φόβον εἰς τὸν δούλόν του, καὶ πῶς.	284
Πρέπει νὰ μὴ τῆς φοβερίζων.	285
Αὐτομεμψία ἀρχὴ μετανοίας εἶναι, εἰς τὴν ἀ. ὑπόσημ.	266
Ἀφειδεῖα σώματος ποῖα εἶναι, εἰς τὴν δ. ὑπόσημ.	400
Ἀφροσύνη εἶναι τὸ νὰ καυχᾶται τινὰς ἀπλῶς, χωρὶς νὰ λάβῃ ἀνάγκην.	101
Ἀφορμὴ δὲ ἀρετῆς νὰ δίδῃ τινὰς εἰς τῆς θέλοντας καὶ ζητούντας ἀφορμῶν.	99

B

Βαβύλας παρήγγειλε νὰ τὸν ἐνταφιά- σων μετὰ δεσμῶν, εἰς τὴν ὑπόσημ.	243
Βάθος ποῖον εἶναι.	240
Βάπτισμα περικομὴ εἶναι ἀχειροποίη- τος, καὶ τάφος.	391. καὶ 392
Βάπτισμα εἶναι.	392
Κατὰ τὴν ψυχὴν μεταβάλλει τῆς βαπτίζομενῆς, οὐ κατὰ τὸ σῶμα, εἰς τὴν β. ὑπόσημ.	169
Πόθεν γινώσκει ὁ ἄνθρωπος ὅτι ἐβαπτίσθη, εἰς τὴν ὑπόσημ.	178
Ὅποιος βαπτισθῇ, χρεώσης εἶναι νὰ φυλάξῃ ὅλον τὸν νόμον, εἰς τὴν ἀ. ὑπόσημ.	184
Βάπτισμα διὰ τί λέγεται, εἰς τὴν β. ὑπόσημ.	245
Θεμελιῖται διὰ τῆς Πίστεως.	245
Βάρε ἀλλήλων βασάζετε, πῶς ἐρμηνεύε- ται, εἰς τὴν β. ὑπόσημ.	195
Βαρνάβας τί ἦτον.	76
Ἀπεσάλῃ μετὰ Τίτῳ διὰ νὰ ὑπη- ρετήσῃ τὴν ἐλεημοσύνην τῶν Κο- ρινθίων.	77
Ἐδωκεν δεξιὰς εἰς αὐτὸν οἱ Ἀπό- στολοι.	150

Συμπεριέθη με τὸν Πέτρον, καὶ ἐ- χωρίζετο ἀπὸ τῶν Ἑβραίων.	152
Βασιλεία τῶ φωτὸς καὶ τῶ σκοτὸς κα- κρυμμένη εἶναι τώρα εἰς τὴν ψυχὴν, καὶ τότε ἔχει νὰ φανερωθῇ, εἰς τὴν ὑπ.	402
Βασίλειος ἡ κατὰ προηγμένον σκοπὸν ἔγραφε νὰ ἀναγιγνώσκων οἱ νέοι τῶς Ἑβραϊκῆς λόγους, εἰς τὴν ὑπόσημ.	282
Ἐμποδίζει τὴν ἀνάγκωσιν πῶς Πα- λαιᾶς, καὶ διὰ τί.	282
Βασιλεὺς πῶς ὀνομάζεται καθε Χει- σιανός, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	14
Βασάσει τὸ κείμενον ὁ παράστων ὑμᾶς, πῶς ἐρμηνεύεται.	286
Βασιλογία ποία λέγεται, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ.	294
Βελλεβέλ, τί θέλει νὰ εἴπῃ, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	58
Βενιαμὴν τί θέλει νὰ εἴπῃ, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	334
Πόσαι Πόλεις ἦτον κληρονομία τοῦ Βενιαμίν.	334
Βιβλία πρέπει νὰ ἀγοράζων οἱ Χει- σιανοί, καὶ νὰ τὰ ἀναγιγνώσκων, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	413
Βιβλίον ὁ Ἀπόστολος Ἰῆσους συνῆγαγε, νυνὶ ἡ σωζόμενον, εἰς τὴν δ'. ὑπόσημ.	424
Βίβλος ζωῆς ποία εἶναι.	347
Βλασφημία τί εἶναι.	260
Βλέπε ὑπὸ τῶ Παύλου λεγόμενον, τί σημαίνει.	427
Βλεπόμενα, εἶναι πρόσκαιρα.	41
Βέλδωμα τῆς καρδίας ρίζα εἶναι τῶν ἐνεργειῶν τῶ σώματος.	189
Ὅρα καὶ εἰς τὴν λέξιν Λογισμὸς ἐν τῷ παρόντι Πίνακι.	
Βραβεῖον τῆς αἰῶς κλήσεως ποῖον εἶναι.	339
Βραβόλου ποῖοι ὀνομάζονται, καὶ κατα- βραβόλου τί θέλει νὰ εἴπῃ.	397
Βυθός, εἰς τὴν ὁποῖον ἔκαμεν ὁ Παῦ- λος, τί ἦτον.	105

Γ

Γαλάται πόθεν ὀνομάσθησαν, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	133
Τὴν πρὸς αὐτοὺς Ἐπιστολὴν ἰδιοχεί- τως ἔγραψεν ὁ Παῦλος.	134
Ἐπεριτέμνοντο, καὶ τὰς ἐορταῖς τῶν Σαββάτων, καὶ πᾶς λοιπὰ τοῦ Νόμου ἐφύλαττον νόμιμα.	133
Δὲν ἐπέειπον εἰς τὸν Παῦλον ὡς μὴ ἰδόντα σωματικῶς τὸν Χριστόν.	134
Διὰ τί ὀνομάζει ὁ Παῦλος αὐτοὺς αἰσώτες.	158

Epistole di S. Paolo. Tom. II.

Διὰ τῆς πίστεως εἶδον ἐσαυρωμένον τὸν Χριστόν.	158
Ἐδέχθησαν τὸν Παῦλον ὡς Ἀγγε- λον, καὶ ὡς Χριστόν.	175
Διεφθαρμένα ἐδέχοντο δόγματα.	189
Γάμον εἰς τὸν πνευματικὸν θάνατόν παρὰ μα ἀκολουθεῖ ἀπὸ ἐκείνου, ὅπως ἀκο- λουθεῖ εἰς τὸν σωματικὸν γάμον.	93
Περὶ τῶ ποῖοι Προφῆται λέγουσιν.	93
Διὰ τῶν γάμων ὅλη ἡ ζωὴ τῶν Ἀν- θρώπων συσπάζεται.	273
Γάμος μυστικὸν μέγα εἶναι.	276
Ποῖοι κακῶς κατηγοροῦσιν αὐτόν, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	277
Γεννήσεις τρεῖς εἶναι, εἰς τὴν ὑπόσημ.	372
Γεννήσεις Χριστοῦ ἀνώτερα εἶναι πῶς Ἀνα- στάσεως αὐτοῦ.	336
Γενόμενον ἐκ γυναικὸς διὰ δύο νη, χρειάζεται, ἢ διὰ αὐτοῦ, εἰς τὴν ὑπόσημ.	172
Γῆς κατώτερα μέρη ποῖα εἶναι.	247
Γνώσις Θεοῦ μετὰ τί ὁμοιάζει.	21
Ἡ ἐνταῦθα, μερικὴ εἶναι καὶ ὅχι τελεία.	21
Γνώσις Θεοῦ διπλῆ εἶναι, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	174
Γνώσις πόσα σημαίνοντα ἔχει, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	95
Γνώσις τῆς ἐδικῆς μας ἀδυναμίας δύ- ναμις εἶναι καὶ τελειότης, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	116
Γνώσις Θεοῦ ποία εἶναι, εἰς τὴν ὑπόσημ.	240
Ποῖον εἶναι τὸ ὕψος, καὶ βάθος καὶ μήκος καὶ πλάτος τῆς γνώσεως ταύτης.	24
Τρεῖς γνώσεις ἔχον ἡ ψυχὴ τῶ Χρι- στοῦ, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	387
Γογγυσμὸς τίνος εἶναι ἴδιον.	325
Γονεῖς δὲν πρέπει νὰ λυπῶσι τὰ τέκνων.	417
Πρέπει νὰ δίδωσι εἰς τὰ τέκνων γυ- ναικας Θεοφοβουμένας, εἰς τὴν ὑπ.	417
Πρέπει νὰ τὰ παιδεύουν αἰσθητῶς, ὅταν μεγάλως σφάλλων καὶ βλασ- φημῶν εἰς τὰ τῆς πίστεως, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	417
Οἱ γὰρ μὴ παιδεύοντες αὐτὰ, θέλουν κολασθῆναι.	417
Πρέπει νὰ θησαυρίζων διὰ τὰ τέκ- νων, καὶ ὅχι τὸ ἀνάπαλιν.	119
Γονεῖς Θεοὶ ὀνομάζονται, εἰς τὴν α'. ὑπ.	280
Πρῶτοι πρέπει νὰ ἀπολαμβάνουν πνεύ- ματι παρὰ τῶν τέκνων τες.	280
Δὲν πρέπει νὰ θυμώονται κατὰ τῶν παιδίων τες.	281
Πρέπει νὰ βάλωσι τὰ παιδιά των εἰς τὰ Σχολεῖα, καὶ νὰ μαθητεύουν τὰ ἱερὰ γράμματα, καὶ τὰς Βίβλους τῶν Ἀγίων	

Αγγίων Γραφῶν, καὶ τῶν θείων Πατέρων, καὶ ὅχι τῶν ἐξωπεικῶν Ἑλλήνων.	281	Δαίμονες τίνι τρόπῳ παλαίσαντες ἐν κήδυσιν ἀπὸ τῶν Χριστῶν, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	396
Πρέπει νὰ φροντίζεν πῶς νὰ κάμνεν τὰ τέκνων νὰ καταφρονῇ τὴν δόξαν, εἰς τὴν ὑπόσημ.	282	Δαίμονες βιαζόμενοι εἰς ποῖον εἶπον τὰ περὶ τῆ Παραδείσου, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ.	113
Πρέπει νὰ μὴ χωρίζονται ἀπὸ τῶν υἱῶν, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	278	Υποτάσσονται εἰς τὴν διάβολον νυν, ὕστερον δὲ θέλουν ὑβρίσκειν αὐτὸν, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	220
Θεοὶ ὀνομάζονται, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	280	Καὶ πῶρα εἰς τὴν αἶρα διατείνουσιν.	219. καὶ 221
Γράμμα πῶς ἀποκτείνει.	26	Ἐν τῇ ᾧ κατακλειθῆσονται, εἰς τὴν ὑπόσημ.	221
Γράμμασι πηλίοις πῶς ἐρμυνάσεται.	199	Ἀπὸ πολλὰ τὰγματα τῶν Ἀγγέλων ἐξέπεσον, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	287
Γραφῶν λόγια πρέπει νὰ κατοικῇ πλῆθια εἰς τὰς καρδίας τῶν Χριστιανῶν.	413	Μοιράζονται εἰς τὰς ἀνθρώπους ἀπὸ τῶν Ἑωσφόρων, εἰς τὴν ὑπόσημ.	288
Αἱ γραφαὶ προξενῶν ὑπομονὴν, καὶ παρηγορίαν.	413	Ἔθνος ὀπλομάχων ὀνομάζονται εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	288
Γρηγόριος ὁ Θεσσαλονίκης παύσας ὁ χαρίζει, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	272	Ἄρματα φορᾷσιν ἐναντία μὲ τὰ ἄρματα τῶ δικαίου.	288
Γυμνὰς ποίεας ὀνομάζει ὁ Παῦλος.	42	Διὰ τί λέγονται κοσμοκράτορες.	288
Γυναικες ποίαι ἐβουλόθησαν εἰς τὸ κήρυγμα τῷ Παύλῳ.	346	Κυφοὶ εἶναι καὶ ἐλαφροί.	288
Γυναικες ἢ παλαιαὶς ἐβουλόθησαν τὰς ἄλλας γυναῖκας καὶ τὰς ἀνδρας εἰς τὸ καλόν, ἢ δὲ πωρεναὶς ἀπολύουσιν.	346	Διὰ τὰ ἐπεραῖα μᾶς πολεμῶν.	289
Πῶς πρέπει νὰ ὑποτάσσονται εἰς τὰς ἀνδρας τῶν ὡσὰν εἰς τὸν Κύριον.	273	Δαίμονες πᾶ διατείνουσι, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	294
Εἰς τὰ νόμιμα μόνον, καὶ ὅχι εἰς τὰ παρανόμα καὶ παρὰ φύσιν πρέπει νὰ τὰς ὑποτάσσονται, εἰς τὴν ὑπόσημ.	274	Μαρίζονται ἀπὸ τὸ ὄνομα τῷ Ἰησοῦ.	294
Γυναικες εἰς κάθε πᾶρμα φωνάζουσι, καὶ διὰ τὸ πρέπει νὰ σκηνοθῇ ἀπὸ αὐτὰς κάθε κραυγὴ, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ.	260	Ἐξετάζουσι τὰς ψυχὰς τῶν ἀποθανόντων ἐν τῇ αἰεὶ, εἰς τὴν ὑπόσημ.	220
Γυναικὸς εἶναι ἴδιον νὰ γελᾷται.	94	Τῶν περισσοτέρων ἀνθρώπων πέρις τὰς ψυχὰς.	220
Καὶ διὰ τί.	94	Δαίμων διὰ τί λέγεται, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	58
Ἐκ γυναικὸς διὰ τί εἶπεν ὁ Παῦλος, καὶ ἔχιδι διὰ γυναικὸς.	172	Δαμασκὸς πῶς πῶρα ὀνομάζεται.	108
Ὀνομα γυναικὸς δύο σημασιόματα ἔχει, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	172	Δεξιὰ τῷ Πατρὶ πῶς ἐνοεῖται, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	401
Γυνὴ ὡς σῶμα πρέπει νὰ ὑποτάσσεται εἰς τὴν κεφαλὴν τὸν ἀνδρα της.	273	Δεσμῶν τῷ Παύλῳ ὡραῖοι ἔπαινοι, εἰς τὴν ὑπόσημ.	243
Ὡς ἡ Ἐκκλησία ὑποτάσσεται εἰς τὸν Χριστόν, ὅπου καὶ ἡ γυνὴ εἰς τὸν ἀνδρα της.	273	Δημᾶς ποῖος ἦτον.	426
Μὲ τὴν ἐντροπὴν πρέπει νὰ πείθῃ τὸν ἀνδρα της εἰς τὸ νὰ τὴν ἀγαπᾷ.	277	Δημίτερος ὁ Ἀργυροκόπος θλίψιν ἐπαρξένησεν εἰς τὸν Παῦλον, εἰς τὴν δ'. ὑπόσημ.	7
Δολιτέρα ἀρχὴ εἶναι ἐν τῇ οἰκίᾳ.	278	Δημιουργίας μεγαλότερον εἶναι τὸ νὰ διακρατῶνται εἰς τὸ εἶναι τὰ κτίσματα.	374
		Διωάριον πόσα φλωρεῖα κάμνει, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	412
		Διὰ πόδας αὐτὴ τῆς σωτῆς ἐνοεῖται, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	237
		Διάβολον εἰς τὴν ἀρχὴν πρέπει νὰ ἀποδιώκωμεν, εἰς τὴν ὑπόσημ.	257
		Μὲ τὰς λογισμὰς αὐτῶν δοκιμάζει τὴν καρδίαν, εἰς τὴν ὑπόσημ.	257
		Αἱ μεθοδεῖαι τῶ πολλὰ καὶ καὶ ποικίλαι εἶναι, καὶ δυσκολονόηται, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	286

Δὲ δείχνει φανερά τὰς ἀμαρτίας.	286	Διάκονοι διδάσκαλοι εἶναι ὡς καθαρ- τικοί.	248
Μὲ τὰ δεξιὰ πλανᾷ τὰς περισσοτέ- ρες, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	286	Διαλογισμὸς ποῖος οἰομάζεται ὑπὸ τῆ Α' ποσὸλε.	325
Δράκων εἶναι μέγας καὶ ἀρχαῖος ὄφις, εἰς τὴν ὑπόσημ.	287	Διανοίῳ ἔργα ποῖα εἶναι.	221
Διάφορα τᾶγματα ἔχει εἰς τὴν γλῶ.	287	Καὶ θελήματα τῶν διανοίῳ.	221
Καὶ ἀφ' ἧς νεκρωθῇ πάλιν ἀναζῇ.	289	Διαφορὰ ἄρρενος καὶ θήλειος περὶ τῆς πα- ραβάσεως δεῦν ἐγνωρίζετο, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	169
Τὸ τέλος τῆς πράξεως, καὶ τῆς ζωῆς τῆ ἀνθρώπου παρατηρεῖ, εἰς τὴν ὑπόσημ.	292	Διδάσκαλοι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ποῖοι εἶ- ναι, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	248
Τὴν κεφαλὴν αὐτῆς, ἥτοι τὴν προσ- βολὴν τῆ λογισμοῦ πρέπει νὰ πα- ρατηρῶμεν.	292	Διδάσκαλος πρέπει νὰ δείχνῃ τὸν ἑαυ- τὸν τε παράδειγμα εἰς τὰς ἄλλας.	350
Σαῖταις αὐτῆς ποῖαις εἶναι.	293	Διδάσκαλος καὶ ἐν εἰς μόνον ὠφελήσῃ, καὶ ἐν εἰς εἰς, τὴν μισθὸν τέλειον ἔχει νὰ λάβῃ, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ.	106
Διὰ ποῖα αἰτία ἐγινε πολυμήχανος, εἰς τὴν ὑπόσημ.	287	Πρέπει νὰ τρέφεται ἀπὸ τὰς μαθη- τὰς τε.	197
Διάβολος ἐσυντερίφθῃ μετὰ τὴν κεφαλὴν μετὰ τὴν οὐσαρτον Οἰκονομίαν, ἡ ἐράτε δὲ μόνῃ ἔμεινε σαλεύουσα, εἰς τὴν ὑπόσημ.	221	Καὶ διὰ τί.	197
Εἰς τὴν δευτέραν Παρυσίαν καὶ αὐτὴ ἡ ἐράτε νεκρωθήσεται.	221	Διδασκάλες τί εἶναι ἴδιον.	248
Ἡ ἀρχὴ τῆς περιέχεις ἦτον, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ.	220	Διδάσκαλοι δεῦν πρέπει νὰ παραδίδουν μαθήματα τῶν ἐξωπερικλῶν Ἐκκλησίῳ καὶ Ποιητῶν, εἰς τὴν ὑπόσημ.	281
Διάβολος πότε θείσκει τόπον, καὶ ἐμ- βαίνει εἰς ἡμᾶς.	257	Δικαιοσύνη εἶναι ἡ καθόλου ἀρετή.	255
Ἐχει τόπον τε τὴν καρδίαν, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	257	Δὶ ὃ λέγει· ἐγείραι ὁ καθόλου καὶ ἀνά- στα ἐκ τῶν νεκρῶν, πόθεν ἐρανίσθη ὁ Παῦλος.	268
Πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν Ἰάδαν.	257	Δόγματα ποιεῖ φθέρουσι τὴν ψυχὴν, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	189
Διάβολος διὰ τί λέγεται, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	58	Δόγματα ποῖα ὀνομάζονται.	229
Διὰ τί εἶναι ἄρχων τῆς ἐξουσίας τῆ ἀέρος.	219	Δοκῶ, πῶς τὸ ἐννοεῖ ὁ Παῦλος.	148
Ἀρχων εἶναι παντὸς ἐναερίως πνεύματος.	219	Δολιότης μισσητὴ εἶναι εἰς τὸν Θεόν, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	120
Μὲ τὰς ἐν τῇ ἀέρι φαντασίας ἀπα- τᾶ, εἰς τὴν ὑπόσημ.	219	Ποῖοι Ἅγιοι ἐμεταχειρίσθησαν αὐ- τὴν διὰ τὴν ὠφέλειαν ἑαυτῶν, ἡ ἄλλων, εἰς τὴν ὑπόσημ.	121
Παντομίμητος ζωγράφος εἶναι.	219	Δόλφ ὑμᾶς ἔλαβον, πῶς ἐρμηνεύεται, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	120
Διαβόλος αἱ μηχαναὶ αὐτῶν τὸν ἴδιον θα- νατίσσι.	308	Δόξα ἡ Θεότης λέγεται.	214
Εἰς αὐτὸν ἔβαλεν ὁ Παῦλος ὄρεα πό- σον νὰ παιδίσῃ.	115	Καὶ διὰ τί.	214
Εἰς αὐτὸν οἱ δαίμονες ὑποτάσσονται, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	220	Δόξα Θεῷ πρέπει νὰ ᾔῃ ὁ σκοπὸς ὁ- λων τῶν ἔργων τῆ Χριστιανῆς, εἰς τὴν ὑπόσημ.	307
Ἐχεν νὰ ὑβρίσῃ αὐτόν.	220	Δόξαν Θεῷ, ὅποιος ὑπερῆθῃ, ἔπος δεῦ ἡμπορεῖ νὰ θρηνηθῇ ἀξίως ἀπὸ ὁ- λῶν τῶν Οἰκουμένων.	345
Δὲ ἐξέπεσον ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῶν δαιμόνων, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν τυραννι- κὴν ἀρχὴν τῶν ἀνθρώπων, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ.	220	Δόξα πῶς γίνεται ἄρμα δεξιὸν δικαιο- σύνης.	55
Διαβόλος πλεονεξία ποῖα ὀνομάζεται.	20	Δόξαν τῇ Πνεύματος πῶς λαμβάνουσιν οἱ Χριστιανοί, καὶ πῶς δίδουσιν αὐτὴν εἰς τὰς ἄλλας, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	33
Ποῖος εἶναι ὁποῦ ἡξοῦρει τὰ νοήματά τε, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	20	Δοξολογίαν πρέπει νὰ προσφέρουν οἱ Χριστιανοί, ὅταν ὀνομάζον τὸ ὄνομα τῆ Θεῶ, ἡ τῆ Χριστοῦ, ἡ τῆ Πνεύμα- τος, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	336
Διαθήκη ἡ ἐν τῇ διαφέρει ἀπὸ τὴν πα- λαιάν.	25		
Διαθηκῶν δύο τίνες ἔχον τύπων.	180		
Διαθήκῃ ἀνθρώπου κεκυρωμένῃ εἰς ἀκυροί.	163		

Διλεία Χειρῶν καὶ ἐλδοθείας, εἶναι τιμιωτέρα.	88
Διλεία εἰς τὰς ἄλλας παρώπι εἶναι ἀγέ- νεια.	283
Διλείαν ἐνομοθέτησεν ὁ Θεός, μετὰ τὴν παράβασιν ὅμως, εἰς τὴν β'. ὑποσ.	284
Προηγουμένως αὐτὴν δὲν ἔκαμν.	285
Δέλοι πρέπει νὰ ὑπακούεν εἰς τὰς αὐ- θύντας των.	282. καὶ 417
Πρέπει νὰ δουλόουν μὲ ἀπλότητα καρδίας.	418
Δὲν πρέπει νὰ ἀδικῶν τὰς αὐθύντας των, καὶ ἢ Ἐξέως εἶναι.	419
Τάξιν ποδῶν ἔχουσιν εἰς τὴν οἰκίαν.	282
Δέλοι κυρίως ποιοὶ εἶναι, εἰς τὴν α. ὑποσημ.	282
Μὲ φόβον καὶ ἀπλότητα καρδίας καὶ εὐνοίαν πρέπει νὰ δουλόουν.	283
Θέλημα Θεῷ εἶναι νὰ ὑποτάσσωνται εἰς τὰς αὐθύντας των.	283
Εἰς τὰ καλὰ ὅπερ θέλει ὁ Θεός πρέ- πει νὰ τὰς ὑποτάσσωνται.	283
Δέλος ποῖον ἐκρίμινε τὸν αὐτὸν τὸ διὰ νὰ μὴ ὑπακούῃ εἰς ἀποκὸν παύ- μα, εἰς τὴν α. ὑποσημ.	284
Δυνάμεις ἐδικήμας ποῖα εἶναι, εἰς τὴν β'. ὑποσημ.	116
Δυνάμεις Θεῷ πῶς τελεῖται ἐν ἀδενείᾳ.	116
Δυσφημίαις διὰ τὴν φαίνονται βαρύτε- ραις εἰς τὸν ἀνθρώπον ἀπὸ τὰς ἄλ- λας συμφορὰς.	55
Ὅρα καὶ εἰς τὸ ὄνομα δύσφημα ἐν τῷ παρόντι Πίνακι.	
Δῶρα δὲν πρέπει τινὰς καὶ ἀγαπᾶ, εἰς τὴν α. ὑποσημ.	404
Δῶρα δὲν πρέπει νὰ πέρων οἱ Προεσῶ- τες τῶ λαῶ, καὶ μάλιστα οἱ ἱερωμέ- νοι, εἰς τὴν ὑποσημ.	61

Ε

Εβραῖοι πόθεν ὀνομάσθησαν, εἰς τὴν β'. ὑποσημ.	103
Εγκράτεια ποῖα εἶναι.	193
Εθελόρησκέα τι θέλει νὰ εἰπῇ, εἰς τὴν β'. ὑποσημ.	400
Εθίων ἢ κλήσις παρὰ τῶν αἰώνων προω- ρίσθη.	212
Τὸ νὰ μάθῃ τινὰς καθὼς πρέπει πῶς τὰ Ἐθνη ἐπίσδυσαν, ἀποκά- λυφιν χρειάζεται.	216
Εθνη νεκρά ἦτον.	219
Μὲ τὴν αὐτὴν δυνάμιν ὅπερ ἀνέστησεν ὁ Θεός τὸν Χριστὸν, ἀνέστησεν καὶ τὰ Εθνη, ἢ καὶ μὲ μεγαλιτέρα.	219

Εθνικοὶ ἐσώθησαν μὲ μόνον τὴν χά- ριν τοῦ Θεοῦ.	213
Ἀκροβυστία ἐλέγοντο.	226
Ἀποξενωμένοι ἦτον πῶν διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας, καὶ ἄθεοι.	227
Ἐνα ἔγιναν μὲ τὰς Ἰσραηλίτας κατὰ τὴν πίξιν.	228
Ὡς δέλοι ἐσφαλὰν εἰς τὸν Θεόν.	228
Διὰ τὴν μεγαλιτέραν ἀεργεσίαν ἔκα- μν ὁ Θεός εἰς αὐτὰς, παρὰ εἰς τὰς Ἰουδαίους.	228
Μακραὶ ἦτον τῶ Θεῷ.	231
Συμπολῖται ἔγιναν πῶν Ἀγίων.	231
Εθίων ἀναισθησία ποταπρική ἦτον.	253
Κλήσις Ἐθίων πῶς ἦτον προηγουσ- μένη, καὶ πῶς δὲν ἦτον, εἰς τὴν ὑπ.	235
Πῶς ὁ Πέτρος ἐχρημάσθη περὶ τῶν Ἐθνικῶν ἀποκάλυψιν.	235
Σύσσωμα τὰ Ἐθνη ἔγιναν μὲ τὰς Ἰουδαίους.	235
Ἡ παρὰ τὰ Ἐθνη διακονία, μεγα- λιτέρα ἦτον τῆς παρὰ τὰς Ἰουδαίους.	236
Ἡ εἰς τόσα ἀγαθὰ κλήσις τῶν Ἐθ- νῶν, μυσηλοὶ ἦτον ἀποκεκρυμμένη.	236
Εἶδος εἰς δύο διαιρεῖται.	44
Εἶδωλα μάταια ὀνομάζονται.	252
Εἶδωλόλατρες εἶναι ὁ τὰ εἶδωλα τῶν παθῶν προσκυνοῦν.	264
Εἰκὴ πῶς ἐρμηνεύεται.	159
Εἰκὴ φυσική καὶ τεχνητὴ κατὰ τὴν πα- ραλλαξίν τῶ ἀρχετύπου.	370
Εἰληκείνεια τί εἶναι, καὶ ποῦ λαμβάνε- ται, εἰς τὴν β'. ὑποσημ.	305
Εἰρήνη τῶ Θεῷ ποῖα εἶναι.	349
Ἀφθεγξία καλεῖται, εἰς τὴν α. ὑποσ.	349
Πῶς βραβύει ἐν ταῖς καρδίαις.	411
Ἐκ ζωαικός, διὰ τὴν εἶπεν ὁ Παῦλος, καὶ ἐχὶ διὰ ζωαικός.	172
Ἐκλεκτοὶ αἰώτεροι εἶναι τῶν Ἀγίων.	409
Ἐκκλησία ἀσχημος ἦτον πρότερον καὶ ἀκάθαρτος.	274
Ἐνδοξος ἔγινεν ὕστερον καὶ ἀσπίλος.	274
Ἀπὸ τὴν σάρκα καὶ τὰ κόκαλα τῶ Χριστοῦ εἶναι.	276
Ἡ μετὰ Χριστοῦ σῶσις αὐτῆς μυση- λογίᾳ εἶναι μέγα.	276
Ἐκκλησία ὅς Ἐθίων σείρα ἦτον καὶ ἐρημος.	181
Πόσα ἰδιώματα ἔχει, εἰς τὴν γ. ὑποσημ.	181
Ἐκκλησία Σῶμα εἶναι τῶ Χριστοῦ, πλή- ρωμα δὲ τῶ Πατρὸς, εἰς τὴν β'. ὑποσ.	218
Ὅλη κοινῶς ἡ Ἐκκλησία Ν. ὅς εἶ- ναι Θεῷ.	232
Διὰ μέσσω τῆς Ἐκκλησίας ἐγνώρισαν οἱ	

οἱ Ἄγγελοι τῶν πολυποίκιλον σοφίαν τοῦ Θεοῦ.	237	τοῖς ἐναρέτοις οἱ δίδοντες, συγκοινωνοὶ γίνονται τῆς ἐκείνων ἀρετῆς.	301. κ' 352
Ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ εἶται ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ.	242	Ἐλεημοσύνη ὁ λαμβάνων, πρέπει νὰ ἔχῃ χρεῖαν, εἰδὲ μὴ κατακρίνεται, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ.	352
Ἐκκλησίαι διὰ τὸ ὠνομάσθησαν ἡ Γαλατία, κ' ἔχῃ Ἐκκλησίαν.	136	Ἐλεημοσύνη κοινωνία ὀνομάζεται, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	302
Ἐκκλησία πότε ἀρχίζει τὸ Νυχθήμερον, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	36	Δὲν κάμνει διαφορὰ ἀμαρτωλῶ καὶ ἐναρέτων.	409
Ἐκκλησία πῶν Χριστιανῶν νόμφη εἶναι Χριστοῦ.	93	Ἐλεημοσύνη πῶς γίνεται ἰσότης.	75
Προίκες αὐτῆς ποῖαι εἶναι.	93	Οἱ ἐλεούμενοι πτωχοὶ περισσώτερον δίδουσιν εἰς τοὺς ἐλεῶντας, παρὰ ὅπως λαμβάνουσιν παρ' αὐτῶν.	75
Τύπος τῆς νυμφώσεως αὐτῆς. τίς ἦν.	93	Γονήματα δικαιοσύνης ἡ ἐκ τῆς ἐλεημοσύνης ἀφέλεια ὀνομάζεται, εἰς τὴν ὑπόσημ.	84
Συνήθειαν ἀρχαιοπατίαν εἶχεν ἡ Ἐκκλησία τὸ νὰ ἀπαύζωνται ἀλλήλους ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ εἰς καθ' ἑαυτοῦ λειτουργίαν, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ.	130	Καὶ ἀνεκδιήγητος δαίρεσις.	85
Ἐκλογὴ τῶν προσωρισμῶν διὰ Χριστοῦ ἐγένετο, εἰς τὴν ὑπόσημ.	208	Μετὰ πλεσιότιτος πρέπει νὰ γίνεται ἡ ἐλεημοσύνη.	81
Ἐλεγχος τί διαφέρει ἀπὸ τῶν κατὰ κεισιν.	267	Ἐλεήμων εἶναι ὀλογημένος καὶ αὐτὸς καὶ τὰ τέκνα τοῦ.	83
Ἐλεγχον δὲν πρέπει τινὰς νὰ ἀποσρέφεται, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	266	Ποῖα εἶναι ἡ δικαιοσύνη τοῦ.	83
Ὁ ἀποσπρεφόμενος αὐτὸν, ἀποσρέφεται καὶ τὴν σωτηρίαν τοῦ.	266	Εἰς τοὺς ἐλεήμονας εὐχεται ὁ Παῦλος νὰ ἔχουν τροφὴν, καὶ ὅχι τρυφὴν.	83. κ' 84
Ὁ ἐλέγχων, μὲ ἀγάπην πρέπει νὰ ἐλέγχῃ.	266	Ἐλδοθεῖα Πνύματος μὲ πόσα συνίσταται, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ.	36
Ἐλεημοσύνη προθύμως πρέπει νὰ δίδεται, καὶ πλεσιῶς.	81	Ἐλδοθεῖαν δὲν πρέπει νὰ ἔχωμεν εἰς τὰς ἐπιθυμίας τῆς σαρκός.	188
Σπόρος ὀνομάζεται.	81	Ἐλισαῖος διὰ τὸ, ψάλλοντος ἄλλου, αὐτὸς ἔλαβε Πνεῦμα Ἅγιον, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	271
Εἰς ὅλας πρέπει νὰ γίνεται, καὶ μάλιστα εἰς τοὺς πτωχοὺς.	199	Ἐλπίς δὲν πρέπει νὰ ὀνομάζῃ τινὰς μικρὸν, χωρὶς ἀνάγκης.	422
Ἐλεημοσύνη δὲν κρίνεται εἰς τὸ πλῆθος τῶν δίδοντων, ἀλλὰ εἰς τὴν ἐλδοθεῖαν τοῦ δίδοντος προαίρεσιν. 69. κ' 73	73	Ἐλπίσται ποῖοι ὀνομάζονται, εἰς τὴν ὑπόσημ.	147
Τὸ ἐλεεῖν μετὰ προθυμίας μεγαλότερον εἶναι τοῦ ἀπλῶς ἐλεεῖν, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	73	Ἐλπίς βεβαία αἰτία ἐστὶ τῶν ἀγαθῶν. Περικεφαλαία εἶναι.	309
Διὰ τοὺς ἀξιόους πρέπει νὰ ἐλεῶνται καὶ οἱ ἀνάξιοι, καὶ ὅχι τὸ ἀνάπαλιν, εἰς τὴν ὑπόσημ.	74	Ἐν, πρόθεσις, ἀντὶ τῆς διὰ ἐννοεῖται.	212 229 232. κ' 235
Κατὰ δυνάμιν πρέπει νὰ δίδεται, καὶ ὅχι ὑπὲρ δυνάμιν.	73	Εἰδύεται, εἰς τὸ μεταχειρίζεται ἡ Γραφή.	255. κ' 256
Καὶ ὑπὲρ δυνάμιν πρέπει νὰ δίδεται.	74	Ἐνδομα τῶν βαπτισμῶν ποῖον εἶναι.	168
Ἐλεημοσύνη διὰ τὸ ὁ Παῦλος ὀνομάζει χάριν. 68. 70. κ' 84	84	Ἐνθύμησις μόνη ἀναιετοὶ τὴν ἡσυχάζεσαν ἀμαρτίαν, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	263
Ἐλεημοσύνη μεγαλιτέρα χάρις εἶναι ἀπὸ τὸ νὰ ἀναιετῇ τινὰς νεκρῶς, καὶ νὰ κάμνῃ θάματα, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ.	70	Ἐντολὴ ἄλλος εἶναι ὁ λόγος, καὶ ἄλλος εἶναι ὁ τρόπος, εἰς τὴν ὑπόσημ.	235
ὑπερβολὴ εἶναι τῆς ἀγάπης.	71	Ἐντολή πρώτη ἐν ἐπαγγελίαις ποῖα εἶναι.	280
Ὁμοιοὶ τῶν ἀνθρώπων μὲ τὸν Θεόν.	70	Ἐν σοί, πῶς ἐρμηνεύεται.	161
Μακάριος εἶναι ὁ ἐλεήμων, καὶ διὰ τὸ, εἰς τὴν ὑπόσημ.	71	Ἐνυπόστατος διὰ τὸ λέγεται ὁ Θεὸς φωτισμός, εἰς τὴν ὑπόσημ.	111
Ἐλεημοσύνη καὶ τὰ χρεῖωδὴ τῆς ζωῆς		Ἐξανάστασις τί διαφέρει ἀπὸ τῶν ἀνάστασιν, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	337
		Ἐξω, ποῖοι ὀνομάζονται.	421

Ε' ὁρ-

Ε'ορτῶν ἐν τῷ καιρῷ ὅταν χαίρῃ τι- νάς, τὶ σημεῖον εἶναι, εἰς τὴν ὑπ.	178	τὸν Ἀβραάμ ἐπαγγελίας μέχρις ἃ ἐδόθη ὁ Νόμος, πῶς ἀριθμῶνται, εἰς τὴν γ' ὑπόσημ.	163. καὶ 164
Ε'παινεῖται ἐν Κυρίῳ τίς; εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	423	Εὐαγγελίᾳ βεβαίως ποῖα εἶναι.	303
Ε'παφρᾶς τί ἦτον.	364	Λόγος ἀληθείας εἶναι.	363
Πάντοτε ἀγωνίζετο ἐν ταῖς προσδύ- χαῖς διὰ τῆς Κολασαεῖς.	425	Μὲ τὴ καρποφορεῖται καὶ αὐξάνει.	363
Ε'παφρόδιτος τί ἦτον.	328	Ἀπὸ τοῦ Εὐαγγελίου ὅποιος μετασα- λῶση ὀλίγον, ἄλλο τὸ Εὐαγγέλιον ἀντρέπει.	139
Τὶ δηλοῖ ὅτι ἔπος παρεβλόσασα τῇ ψυχῇ.	330	Καὶ τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια συνάγει.	139
Ε'πίγνωσις τί εἶναι.	365. καὶ 249	Εὐαγγέλιον μὲ τί ἐγράφη.	25
Ε'πιθυμία εἶναι καλὴ καὶ κακὴ.	403	Ζωοποιεῖ.	26
Ε'πιθυμίαν σαρκὸς ποῖος δὲν πελεῖ.	189	Νοητῶ δόξαν ἔχει.	27
Ε'πιθυμία κακὴ, δαίμων εἶναι, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	190	Διακονία τοῦ Πνεύματος εἶναι καὶ δια- κονία τῆς δικαιοσύνης.	27
Ε'πιθυμίαι τῆς ἀπάτης διὰ τί λέγον- ται.	254	Μόνον εἶναι.	28
Βλασφῆα αὐτῆς ποῖα εἶναι.	263	Τί εἶναι τὸ πῶς Θεὸς Εὐαγγέλιον, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	49
Πάθη αὐτῆς ἀκαταγνώστους εἶναι ἀπὸ τῆς θυμοῦ, εἰς τὴν δ'. ὑπόσ.	262	Εὐαγγέλιον λόγος ῥητορικῶς δὲν χρειά- ζεται.	95
Ε'πίσκοποι καὶ οἱ Πρεσβύτεροι ὀνομά- ζονται.	300	Ἀλήθεια Εὐαγγελίᾳ ποῖα εἶναι.	153
Ε'πιστολὴ Χριστοῦ ποῖοι ἦτον.	25	Εὐαγγέλιον σωτηρίας διὰ τί ὀνομάζε- ται.	212
Ε'πιστολὴ ἡ ἐκ Λαοδικείας ἀποσαλεύσα, ποῖα εἶναι.	427	Δόγματα ὀνομάζεται.	229
Οἱ Λαοδικεῖς ταύτῃ ἀπέστειλαν τῷ Παύλῳ.	427	Τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον πα- ρὰ τίνος μετεφράσθη Ἑβραϊστῇ, εἰς τὴν ὑπόσημ.	146
Ε'πιστολὴ Παύλου ἡ φερομένη πρὸς Λαο- δικεῖς νόθος εἶναι, εἰς τὴν α'. ὑπόσ.	427	Εὐαγγελιστὰ ποῖοι ἦτον.	248
Ε'πιστολὴν δούτεραν πρὸς Ἐφεσίους δὲν ἐγράψεν ὁ Παῦλος, εἰς τὴν β'. ὑπ.	234	Εὐδοκῶ τί θέλει νὰ εἰπῇ.	117
Ε'πιτίμια πρέπει νὰ διορίζονται κατὰ τὴν διάθεσιν τοῦ ἁμαρτήσαντος.	18	Εὐλογία ἡ τῶν Χριστιανῶν διαφέρει ἀπὸ τῆς τῶν Ἰουδαίων.	207
Ἔργα ἀγαθὰ ὅλα πρέπει νὰ τὰ ἐργα- ζώμεθα, καὶ ὅχι συνά, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	226	Εὐνεχίζοντες ἑαυτοὺς πῶς καμνοῦνται.	188
Δι' αὐτὰ ἐκτίσθημεν.	225. καὶ 226	Εὐσέβιος οὐ καλῶς νομίζει, ὅτι ἄλλος Πέτρος ἀπὸ τῆς ἐβδόμηκοντα ἐπετι- μήθη ἀπὸ τὸν Παῦλον.	153
Χωρὶς αὐτὰ ἡ πίστις εἶναι νεκρά.	185	Εὐταξία ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, τῆς Πίστεως εἶναι σπέρμα.	388
Ἔργα ἁμαρτωλὰ διὰ τί λέγονται ἄκαρπα.	266	Εὐχαριστίας πρέπει νὰ προσφέρωμεν εἰς τὸν Θεὸν συνάς διὰ τὸν ἄλλον.	9
Ἔργα ὀνομάζονται, καὶ τὰ λόγια, καὶ οἱ λογισμοί, καὶ πάντα ἡ τὸ ἀνθρώ- που διάθεσις, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	259	Εν τῷ οἴματι τοῦ Χριστοῦ πρέπει νὰ διχαρισώμεν.	272
Ε'ρίθνα τί εἶναι, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	123	Εὐχάριστος πῶς γίνεται τιναὶ εἰς τὸν Θεόν.	412
Ε'ρεῖς τί εἶναι.	123	Πάντοτε καὶ διὰ ὅλα καὶ διὰ τὴν κό- λασιν πρέπει νὰ διχαρισώμεν.	412. καὶ 413
Ε'ρως Θεοῦ ἐκστατικός εἶναι.	46. καὶ 47	Ὁ διχαριστὴν εἰς τῆς δυσυχίας καὶ ἀσθενείας, μαρτυρεῖ λαμβάνει σέ- φανον.	412
Ποῖος εἶναι ὁ ἐκπληκτικός, καὶ ποῖος εἶναι ὁ ἐκστατικός, εἰς τὴν ὑπόσ.	111	Ἐφσος τίνας ἦτον νεκρότος.	204
Ὁ ἐκστατικός καὶ ἀπὸ τὴν αἰσθησιν αὐτῶν ὄξισα τὸν Θεοφορέμενον.	111	Δούτεραν Ἐπιστολὴν πρὸς Ἐφεσίους δὲν ἐγράψεν, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	234
Ἐρωτος Θεοῦ πόσα εἶναι τὰ ἔργα, εἰς τὴν ὑπόσημ.	155	Ἐχθραὶ τρεῖς ποῖαι ἦτον, εἰς τὴν ὑπ.	229
Διὰ τὸν Θεὸν ἔρωτα πόσοι ἐσαυρώ- θησαν, εἰς τὴν ὑπόσημ.	156	Ἐχθρὰ πᾶς ἀπέκτεινεν ὁ Χριστός.	231
Ἐπὶ τετρακόσια τελέοντα ἀπὸ τῆς πρὸς τὸν Ἀβραάμ ἐπαγγελίας μέχρις ἃ ἐδόθη ὁ Νόμος, πῶς ἀριθμῶνται, εἰς τὴν γ' ὑπόσημ.	163. καὶ 164	Ἡ πρώτη Ἐχθρὰ δὲν ζωντανά πλέον, ἀλλὰ ἄλλη.	231

Ε'χ.

Ε'χθροὺς συγχωρεῖν πρὸς καλὸν εἶναι. 261
Διὰ τὴν σαπείαν αὐτῶν πρέπει νὰ
πάσχωμεν κακὰ, καὶ νὰ ἀποθάνωμεν. 262

Ζ

Ζῆλος δύο λογίων εἶναι. 176
Ζηλοτυπία εἰς ποῖους ἀνάμεσα γονάται. 92
Ζητεῖν τὸν Θεὸν πρέπει πάντοτε, καὶ ὅχι εἰς
διωρισμένον καιρὸν, εἰς τὴν ἀ. ὑποσ. 340
Ζῶ δὲ ἐκ ἐτι ἐγώ, πῶς ἐξηγείται. 156
Τέτο χρεώσεν νὰ λέγην καὶ ὅλοι οἱ
Χριστιανοί, εἰς τὴν ἀ. ὑποσ. 156
Ζωὴ τεῖα σημαίνει. 310
Ζωὴ ἡ παρῆσα δευ εἶναι κακὴ. 310
Ἡ ἐν τῷ Κόσμῳ τέτῳ ζωὴ, ἔλεος
Θεοῦ εἶναι. 329
Ἀγαθὴ εἶναι. 329
Διὰ τί ὀνομάζεται εἰς τὴν ἀ. ὑποσ. 360
Ζωὴ Χριστιανῶν, πῶς εἶναι κεκρυμμέ-
νη ἐδῶ. 401
Ζωὴ Θεοῦ ποῖα εἶναι. 252
Ζωὴ ἀνθρώπων, ποῖα εἶναι. 252
Ζωὴ ἀμαρτωλῆ, καὶ ἐνάρετος, σῶμα καὶ
μέλη διὰ τί ὀνομάζεται. 406
Κυριωτέρα εἶναι ἀπὸ τῆς φύσιν καὶ
ἐστίαν τῶ ἀνθρώπου. 406
Ὁ καιρὸς τῆς παρέσης ζωῆς δευ εἶ-
ναι γέλωτος, ἀλλὰ καιρὸς κλαυθμοῦ. 263
Ζωὴ αὕτη πῶς ὀνομάζεται. 42
Ἐν τῇ παρέσῃ ζωῇ πρέπει νὰ κά-
μνωμεν ἀλύτως τὸ καλὸν εἰς ὅ-
λους, καὶ ὅχι εἰς τὴν ἀλλήλ. 198
Ζωὴ ἡ κατὰ Χριστὸν, πῶς ὀνομάζεται. 202
Ζωὴ τῶ Χριστιανῶ, ποῖα εἶναι. 290

Η

Η' γαπημένος ποῖος εἶναι. 209
Η' γαστρικὸς ἐκ κοιλίας μητρός των ποῖος
εἶναι, καὶ διὰ τί ἐτὶ λέγονται, εἰς
τὴν β'. ὑποσ. 142
Η' δονὴ ἡ ἀπὸ τῆς ἐπιθυμίας τῆς σα-
ρὸς γεννωμένη, φθούρως ὀνομάζε-
ται, πικρία εἶσα. 254
Η' θιγὴ, πρῶτος ἐρανὸς εἶναι. 113
Η' λῖος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῷ παροργισ-
μῷ ὑμῶν, πῶς ἐρμηνεύεται. 256
Η' μέρα ὁ γδὸν εἶσαι ἀφ' ἧς παύσῃ ὁ ἐβ-
δοματικὸς εἶπος χρόνος, εἰς τὴν β'.
ὑποσ. 36
Η' μέραν ὁ γδὸν ἄλλος ποιεῖ ἥλιος. 36
Η' μέρα διαγνώσῃ, καὶ φασφόρος ἀνα-
τείλῃ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, πῶς
ἐρμηνεύεται, εἰς τὴν ὑποσ. 111

Η' μέραν πονηρὰν ποῖαν ὀνομάζει ὁ
Παῦλος. 289
Η' μέραι καλαὶ καὶ κακαὶ δευ εἶναι. 173. καὶ 174
Η' μέραι πονηραὶ διὰ τί λέγονται. 269

Θ

Θανάτε ἀπόκρημα ποῖαν εἶναι. 7
Θάνατον ποῖον ὀνομάζει ὁ Παῦλος. 38
Θέλημα Θεοῦ ποῖον εἶναι. 51
Θέλημα Θεοῦ εἶναι τὸ νὰ ὑποτάσσονται
οἱ δέλοι εἰς τὰς αὐθεντίας των. 283
Θελήματα σαρκὸς καὶ διανοιῶν ποῖα εἶναι. 221
Θέλημα εἰς τεῖα διαιρεῖται, εἰς Θεῖον,
Φυσικὸν, καὶ Σαρρικὸν, εἰς τὴν ἀ. ὑ-
ποσ. 221. καὶ 222
Θελήματα Θεοῦ δύο εἶναι, καὶ πῶς ὀνο-
μάζονται, εἰς τὴν ὑποσ. 365. καὶ 209
Θελήσεις ἀνθρώπου ἐχωλαῖσθαι μετὰ τὴν
παράβασιν, εἰς τὴν ὑποσ. 324
Θεοὶ ποῖοι ὀνομάζονται, εἰς τὴν ἀ. ὑποσ. 280
Θεοὶ διὰ τί λέγονται. 280
Θεολογία, τρίτος ἐρανὸς εἶναι. 113
Θεὸς ἀπροσωπώλητος εἶναι. 150. καὶ 285
Ὄνομάζεται διαφόρως ἀπὸ τὰς εὐερ-
γείας ὅπως κάμνει. 4
Γνωστὸς αὐτῷ μετὰ τὴν ὁσμὴν ὁμοιάζει. 21
Ὅτι μὲν εἶναι γινώσκεται, τί δὲ εἶ-
ναι κατὰ τὴν ἐστίαν δευ γινώσκεται. 21
Θεῷ ὁ προσεδρόμων, Θεοειδὲς χαρακῆ-
ρας λαμβάνει, εἰς τὴν ἀ. ὑποσ. 33
Θεὸς ὁ κοινὸς πάντων, πότε γίνεται ἱ-
διος τῷ ἀνθρώπῳ. 59
Πῶς κατοικεῖ, καὶ περιπατεῖ εἰς ἡμᾶς. 59
Φοβερίζει μὲν νὰ κάμῃ κακὰ, ἀργο-
πορεῖ δὲ νὰ τὰ κάμῃ. 124
Δεὺ ἔχει χρεῖαν ἀπὸ δόξαν. 209
Τίνι τρόπῳ ἐχαρίτωσεν ἡμᾶς. 209
Θεὸς ἐνεργεῖ εἰς τὸν ἀνθρώπον καὶ τὸ θέ-
λειν, καὶ τὸ ἐνεργεῖν, πῶς ἐρμηνεύεται. 323
Θεοῦ εὐρέσις εἶναι τὸ αἰεὶ ζητεῖν αὐτὸν,
εἰς τὴν ἀ. ὑποσ. 340
Θεὸς εἰρήνης διὰ τί ὀνομάζεται. 351
Ζητεῖ χρεωστικῶς νὰ τὸν δοξολογῶσι
τὰ λογικὰ κτίσματα τε, εἰς τὴν ὑποσ. 357
Καὶ αὐτῷ τὴν πίσιν χαρίζει, εἰς
τὴν ὑποσ. 324
Ἐπὶ τῷ Θεῷ κυρίως ὑπομονὴ δευ
λέγεται, ἀλλὰ μακροθυμία. 367
Διὰ τί λέγεται Παντοκράτωρ, εἰς
τὴν ἀ. ὑποσ. 374
Τὰ περὶ Θεὸν θεωρούμενα, δύο λο-
γιῶν εἶναι. 376
Δεὺ ἔχει εἶδος, εἰς τὴν β'. ὑποσ. 44
Ἐχει εἶδος. 44

Θεός

Θεός ζηλοῖ τὰς ἀνθρώπους διὰ τὴν ἀγάπην.	92	Καβαλάρης εἶναι εἰς ἵππον.	260
ὑπόσχεται νὰ μᾶς ἐλεήσει διὰ τὸ ὀνομάζει καὶ δοξάζει.	213	Θυμὸς μὲ τὴν καταπαύει, εἰς τὴν γ'.	260
Θεὸς τὸν ἄνθρωπον εἶναι ἐκεῖνο ὅπως ἐπιθυμεῖ, εἰς τὴν β'.	404	Τὴν διαφέρει ἀπὸ τὴν ὀργήν.	260
Θεὸς τὸν αἰῶνος πάντες ποῖος εἶναι.	34	Τὰ τὴν θυμὸν πάθῃ δυσκαταγωνιστέον εἶναι ἀπὸ τὴν ἐπιθυμητικῆς.	262
Πῶς λέγεται ὅτι ἐτύφλωσε τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων.	35		
Θεὸς δὲ ἀκολουθεῖ εἰς τὰς ἀλόγους ὁρμὰς τῶν ἀδίκως ἐπιτιμώμενων, εἰς τὴν β'.	128		
Διὰ τὴν συνεχώρησιν νὰ προσκυνῶνται τὰ κτίσματα, εἰς τὴν ὑπόσπην.	171		
Διπλὴν ἔχει γινώσκιν, εἰς τὴν β'.	174		
Δὲν μυκηθίζεται.	197		
Θεοτόκος μήτηρ ἐνομιζέτο τῶν ἁγίων Ἰωσήφ, εἰς τὴν α'.	145		
Διὰ τὴν ἡ τὴν Ἰωσήφ θυγάτηρ, ἀδελφὴ τῆς Θεοτόκου λέγεται.	145		
Θεσσαλονίκη ἐπαινεῖται διὰ τὴν ἐλεημοσύνην, εἰς τὴν β'.	68		
Θεωρία ποῖα καλεῖται, εἰς τὴν α'.	201		
Διὰ τὴν ὀνομάζεται ἀλήθεια.	291		
Θέωσις ἀγνήτης εἶναι, εἰς τὴν α'.	49		
Θησαυρὸς τῶν Χριστιανῶν, ποῖος εἶναι, εἰς τὴν β'.	37		
Θλίψεις ὅσον περισεύειν, τόσον περισσεύειν καὶ αἱ παρηγορεῖται.	5		
Ἀλλὰ καὶ ὑπερπερισεύειν τὰς θλίψεις.	5		
Θλίψεις πότε γίνεται χειροτέρα.	20		
Αἱ θλίψεις δόξα εἶναι.	238		
Θλίψεις τὸ νὰ πάσῃ τινὰς διὰ τὸν Χριστόν, τῆς χάριτος ἔργον εἶναι, καὶ χάρις παρὰ Χριστοῦ.	428		
Καὶ ἀξίωμα.	428		
Θείαμβρος, τί θέλει νὰ εἴπῃ.	396. καὶ 21		
Θρόνοι λέγονται τὰ Χερυβίμ, εἰς τὴν β'.	373		
Χωρεῖν τὰς εἶναι ἐπὶ.	373		
Θυμίαμα τὸ εἰς τὸν Θεὸν προσφερόμενον, διὰ τὴν ἄνθρωπος δὲν ἐμεταχειρίζετο, εἰς τὴν α'.	22		
Θυμὸς, ἀπὸ τὸ φεῦδος γεννᾶται πολυλακίς.	256		
Δὲν πρέπει νὰ θυμῶνται τελείως οἱ Χριστιανοί, εἰδὲ καὶ θυμῶνται πρέπει ὀλίγῳ νὰ τὸν καταπαύσων.	256		
Ποῖος θυμὸς μόνος εἶναι χωρὶς ἀμαρτίαν.	256		
Θυμὸς δίδει τόπον εἰς τὸν διάβολον.	257		
Νεῦρον εἶναι τῆς ψυχῆς, εἰς τὴν β'.	256		
Τί εἶναι.	260		
		Καβαλάρης εἶναι εἰς ἵππον.	260
		Θυμὸς μὲ τὴν καταπαύει, εἰς τὴν γ'.	260
		ὑπόσπην.	260
		Τὴν διαφέρει ἀπὸ τὴν ὀργήν.	260
		Τὰ τὴν θυμὸν πάθῃ δυσκαταγωνιστέον εἶναι ἀπὸ τὴν ἐπιθυμητικῆς.	262
		I	
		Ἰάκωβοι πόσοι ἦσαν, εἰς τὴν α'.	145
		Ὁ Ἀδελφός Θεὸς ἐλέγετο μικρός.	145
		Ἦγιασμένος ἦσαν ἐκ κοιλίας μητρός.	145
		Τὰ εἶδη τῆς ἀσκήσεως αὐτῶν καταγράφονται.	145
		Ὁβλίας ἐπωνομάζετο, εἰς τὴν ὑπόσπην.	146
		Τὸ πέταλον ἐφόρει.	146
		Ἐχειροτονήθη ὑπὸ Κυρίου Ἐπίσκοπος.	146
		Μαρτυρικὴ τέλος ἤξιώθη.	146
		Ἐνομιζέτο σύλος.	150
		Μετέφρασαν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν τὸ τοῦ Ματθαίου Εὐαγγέλιον εἰς τὴν ὑπόσπην.	146
		Ἰάμα καταπαύσει ἀμαρτίας μεγάλας, πῶς ἐρμηνεύεται, εἰς τὴν ὑπόσπην.	257
		Ἰγνάτιος ὁ Θεοφόρος τῷ τῷ Χριστῷ ἐπυρπολεῖτο ἐρωτῇ, εἰς τὴν ὑπόσπην.	155
		Ποῖα εἶναι τὰ ἐρωτικά λόγια ὅπως ἔλεγον, εἰς τὴν ὑπόσπην.	155. καὶ 157
		Ἰερεῖς Ἀγγελοι λέγονται.	140
		Ἰερεμὴς ἀπόκρυφα τὴν ἐσφάζονται, εἰς τὴν ὑπόσπην.	268
		Ἰερεὺς πῶς ὀνομάζεται καθεὶς Χριστιανός.	14
		Ἰεροσολύμων Πατριάρχαι διὰ τὴν ἐλθούσαν, εἰς τὴν ὑπόσπην.	146
		Ἰερουσαλὴμ ἐν τῇ κληρονομίᾳ ἦσαν τοῦ Βενιαμίν.	333. καὶ 334
		Ἰερουσαλὴμ ὄνομα, πόθεν συντίθεται, καὶ τί θέλει νὰ εἴπῃ, εἰς τὴν γ'.	180
		Ἡ ἄνω Ἰερουσαλὴμ ἐλθούσα εἶναι.	180
		Ἰκανότης ἡμῶν ἐκ τῆς Θεοῦ εἶναι.	26
		Ἰκανότης, ὅπου μᾶς ἐχάρισεν ὁ Θεός, ποῖα εἶναι.	368
		Ἰσραῖλοι δὲν ἤξεραν τὴν πάτερικον γλῶσσαν τῆς τὴν Ἑβραϊκῆν.	334
		Βάλλεν σκέπασμα εἰς τὸ πρόσωπον ὅταν ἀναγινώσκον τὸν Νόμον.	30
		Ὅταν γυρίσαν εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἄγιον, τότε θέλουν ἰδεῖν ἀσκέπαστον τὸ πρόσωπον τῆς Μωϋσέως καὶ τὴν δόξαν τῆς Εὐαγγελίας.	31
		Εὐλογία αὐτῶν ποῖα ἦσαν.	207
		Κοντὰ ἦσαν εἰς τὸν Θεόν.	231
		Ἰσραῖλ εἰς ποῖα μεγαλύνει ὁ Παῦλος, καὶ εἰς ποῖα κρημνίζει.	226
		Ὡς ἡοὶ ἐσφαλαν εἰς τὸν Θεόν.	228
		Ἰσραὴλοφρονες πῶς ὀνομάζει ὁ Παῦλος.	332
		Γα-	

Γαστρίμαργοι ἦσαν ἢ τρυφίλοι :	341
Ἰῆσος ὁ Ἀπόστολος Βιβλίον συνέγραψε τὸν ἢ σαζόμενον, εἰς τὴν δ'. ὑπόσ.	424
Ἰσαὰκ διὰ τὴν περιετμήθη ἐν τῇ ὁγδόῃ, εἰς τὴν α'. ὑπόσ.	179
Θεὸς τὸ Θεὸν Λόγος τὸτον διέπλασε.	179
Ἐδίδωκε ἀπὸ τὸν Ἰσμαήλ.	182
Ἰσμαήλ διὰ τὴν δὲν περιετμήθη ἐν τῇ ὁγδόῃ, εἰς τὴν α'. ὑπόσ.	179
Κατὰ σάρκα ἐγενήθη.	179
Ἐδίδωκε τὸν Ἰσαὰκ.	182
Παῖξιμον αὐτῷ μετὰ τῷ Ἰσαὰκ τὴν ἦσαν, εἰς τὴν α'. ὑπόσ.	182
Ἰωάννη Ὁσίῳ, πῶς ἐφάνη ὁ διάβολος, εἰς τὴν ὑπόσ.	100
Ἰωάννης ὁ Θεολόγος ἐπελάττει, ἢ πῶ.	204
Ἡλάνη, ἢ ἡδὴ ζῇ, εἰς τὴν ὑπόσ.	205
Ἰωβ ἔχαρις μετὰ τὸν Θεόν, μετὰ λύπην ὅμως ἢ πόνον.	367
Ἐπίνει μὲν ἢ ἐλυπεῖτο, δὲν ἐπλη- γόνετο δὲ, ἢτε ἀνυπομόνητος ἦσαν.	368
Βαρύτεραις ἐφάνησαν εἰς αὐτὸν ἢ δυσ- φημίαις ἀπὸ ὅλας τὰς συμφορὰς.	55
Ἰωσήφ ἢ ὁ Κλωπᾶς ἀδελφοὶ ἦσαν.	145

K

Καινότης συνειδέει τὰ ἔλη τὰς ἀπ- λεστέρας, εἰς τὴν α'. ὑπόσ.	95
Καίρος ἀπορόσδεκτος ποῖος εἶναι.	51
Καίρος ὁ παρὼν μνηστῆρας καὶ ἀρραβῶ- νος εἶναι, ὁ δὲ μέλλον εἶναι τῶν γάμων.	93
Καιρῶν πλήρωμα ποῖον εἶναι.	211
Καιρὸν πῶς ὁρᾷται τὰ ἐξαγοράζον οἱ Χριστιανοί.	269
Κακία γυμνὴ εἰς τὰς ἀνθρώπους δὲν φαίνεται, εἰς τὴν β'. ὑπόσ.	286
Κακὸν κατὰ συμβεβηκὸς ἔχει τὸ εἶναι.	286
Ὡς ἀγαθὸν νομίζεται.	286
Κάλλος ἀληθινὸν ποῖον εἶναι, εἰς τὴν ὑπόσ.	27
Κανὼν τὴν εἶναι.	91
Κανὼνας δὲν διορίζεται κατὰ τὸ ἀμαρ- τημα, ἀλλὰ κατὰ τὴν διάθεσιν τῶν ἀμαρτήσαντος.	18
Καρδία εἶναι τόπος τῶν διαβόλων, εἰς τὴν α'. ὑπόσ.	257
Καρδίαι Χριστιανῶν διὰ τὴν λέγονται σάρκιναι.	25
Καρδία τῶν δικαίων μετὰ τὴν γράφεται, καὶ τῶν ἀμαρτωλῶν μετὰ τὴν, εἰς τὴν β'. ὑπόσ.	25
Εἰς τὴν καρδίαν ὁ προσέχων, διώ- κει τὰς πονηρὰς λογισμῶς.	189
Epistole di S. Paolo. Tom. II.	

Καρδίας αἰσθημα ὁφθαλμοὶ εἶναι τῆς ψυχῆς, εἰς τὴν γ'. ὑπόσ.	215
Καρδία τῶν Χριστιανῶν κατοικία εἶναι τῶν Χριστῶν.	240
Ἡ καρδία γίνεται κατοικία καὶ τῶν δια- βόλων, εἰς τὴν β'. ὑπόσ.	239
Κατάκειρις τὴν διαφέρει ἀπὸ τὸν ἔλεγ- χον.	267
Διὰ τὴν εἶπον ὁ Κύριος μὴ κείνεται.	267
Καταλαβὰ ποῖα εἶναι, εἰς τὴν α'. ὑπ.	123
Καταποθῆ ἀπὸ τὴν λύπην, τὴν δολοῖ.	18
Καταναρκῶ τὴν θέλει τὰ εἶπῃ.	97
Καταχθόνιοι οἱ τῶν Χριστῶν γόνυ κλι- νοντες, ποῖοι εἶναι.	321
Καύχησις δὲν εἶναι κατὰ Κυρίαν.	101
Εἶναι ἀφροσύνη.	101
Ἡ κατὰ κόσμον, ποῖα εἶναι.	101
Εἶναι τόλμα.	103
Κράσις τῶν Θεῶν Λόγος τὴν θέλει τὰ εἶ- πῃ, εἰς τὴν α'. ὑπόσ.	318
Κεφαλὴ δίδει καθε αἰσθησιν καὶ κίνη- σιν εἰς τὰ μέλη.	399
Κλαίειν καλῶς, ἀφροσύνης εἶναι ἀρ- χὴ, εἰς τὴν β'. ὑπόσ.	64
Κλέπτεις ὁρᾷται τὰ παύει ἀπὸ τὴν κλε- ψίαν.	258
Καὶ τὰ δολοῖ καὶ τὰ ἐλεῖ.	258
Ἡ τιμωρία τῶν κλεπτῶν ἔργον εἶναι τῶν ἐξωπεικῶν κριτῶν.	258
Κλεψίας αἰτία εἶναι ἢ ἀργία, εἰς τὴν α'. ὑπόσ.	258
Κολασαεὶς τὴν αἵρεσιν εἶχον.	360
Εἶδον αὐτὸς ὁ Παῦλος, εἰς τὴν β'. ὑπόσ.	380. 385. καὶ 386
Κολασαεὶς ποῖα εἶναι, καὶ διὰ τὴν λέ- γονται ἔτι.	361
Κλῆρος διαφέρει ἀπὸ τὴν μερίδα.	368
Διὰ τὴν κλῆρος ὀνομάζεται ἢ μετὰ τῶν Ἀγίων συναρθεῖς.	368
Πῶς λέγεται ὅτι ἐκκληρώθησαν ἐν τῶν Χριστῶν.	211
Κόλασις δὲν εἶναι κακὸν, ἀλλὰ καλὸν ἢ συμφέρον, εἰς τὴν β'. ὑπόσ.	412
Διὰ τὴν ὀνομάζεται κόλασις.	412
Κολυμβήθρα μήτρα, ἢ κοιλία εἶναι τῆς Ἐκκλησίας.	181
Κόπος δωρεὰ ἐστὶ Θεῶν.	385
Κορίνθιοι ἄδρα καὶ πλεσίαν ἐλεημοσί- νῳ ἔκαμαν.	77
Μεγαλιτέρως ἐνόμιζον τοὺς ψευδαπο- στόλους ἀπὸ τὸν Παῦλον.	118
Κορίνθιοι πολλοὶ εἰς πολλὰ εἶδη τῆς ἀσελγείας ἐδείκνυντο.	124
Δοκιμῶν ἐζήτην αὐτὸς ὁ Χριστὸς κατοι- κῇ εἰς τὸν Παῦλον.	124

Κόσμος ποῖος ὀνομάζεται.	288
Κόσμος καταβολὴ διὰ τί ὀνομάζεται.	207
Κρασί πολὺ πινόμενον πόσα κατὰ προ- ξενεῖ.	270
Κρασί καθ' αὐτὸ δὲν κατηγορεῖται, ἀλλ' ἢ τὰς ἀμετρος πύστις.	271
Κρασί ὀλίγον πινόμενον ὑγείαν καὶ δι- φροσύνῳ προξενεῖ.	271
Κραυγὴ ἵππος καὶ ἀναφίς εἶναι τῷ θυ- μοῦ.	260
Κτίσις διτπῶς λέγεται, εἰς τὴν ὑπόσ.	371
Ἐκ τῆς θελήσεως ἔρριπε τὸ Θεὸς, καὶ ἔχει ἐκ τῆς φύσεως.	372. καὶ 376
Κτίσις καινὴ ἐν Χριστῷ ποῖα λέγε- ται.	48. καὶ 202
Δύω λογίων εἶναι ἡ κτίσις, εἰς τὴν ὑπόσ.	49
Κτίσματα πῶς ὀνομαζοῦνται εἰς τὸν Υἱὸν καὶ Λόγον.	374
Τὸ γὰρ διακρατῶνται εἰς τὸ εἶναι με- γαλίτερον εἶναι τῆς δημιουργίας των.	374
Διὰ τί ἐκτίσθημεν.	225
Κυβόλυται ποῖοι εἶναι.	250
Κῶμοι τί εἶναι.	192

Λ

Λίθοι τετράγωνοι πῶς δυνάμεθα γὰρ γινώσκον ἐπιπλάσει εἰς τὴν οἰκοδο- μῶν τῶ οἴκου Κυρίου, εἰς τὴν ὑπόσ.	232
Λιμὸν διὰ τί ὁ Παῦλος ἔπασχον, εἰς καιρὸν ὅπῃ ὁ Σολομών εἶπεν ὅτι „οὐ λιμοκτονήσει Κύριος ψυχὰς δι- καίων“, εἰς τὴν β'. ὑπόσ.	106
Λογισμοὶ δειλοὶ πῶς ἐξηγεῖται, εἰς τὴν ὑπόσ.	87
Λογισμοὶ εἶναι ἡ ρίζα τῆς πονηρίας τῆς ἀμαρτίας.	189
Πῶς διάκονται.	189
Ἐκ τῶ λογισμοῦ προέρχεται τὸ κα- λὸν ἢ τὸ κακόν.	190
Λογισμοὶ ἐκ τῶν δαιμόνων πρῶτον γί- νονται προσβολαί, εἴτα πάλιν, εἴτα ὑψώματα.	88
Εἰς ὅλα τὰ πάθη πρωτοπαθὴς εἶναι ὁ λογισμὸς, εἰς τὴν δ'. ὑπόσ.	190
Θελήματα εἶναι τῶν διανοιῶν, εἰς τὴν α'. ὑπόσ.	221
Λογισμὸς κατηγορίας ἄξιός ἐστιν, ὅχι ἡ σάρκα.	221
Λογισμοὶ πονηροὶ σαίταις εἶναι τῶ δια- βόλῳ.	293
Καὶ οἱ λογισμοί, καὶ πᾶσα ἡ τῶ ἀν- θρώπου διάθεσις, ἔργα ὀνομάζον- ται, εἰς τὴν α'. ὑπόσ.	259

Λογισμὸν αἰσχροὺν καὶ πονηρὸν πρέπει ἐκ πρώτης προσβολῆς γὰρ ἀποδιώκω- μεν, εἰς τὴν ὑπόσ.	257
Μὲ τὰς λογισμὰς πρῶτον ὁ διάβολος μᾶς πολεμεῖ, καὶ μάλιστα μὲ ἐκεί- νας ὅπῃ ἔχομεν προσπάθειαν.	257
Καθὼς πολεμοῦμεν τὰ πονηρὰ ἔρ- γα, ἔτι πρέπει γὰρ πολεμοῦμεν καὶ τὰς λογισμὰς.	257
Ὁ τέως νικῶν, Βασιλεὺς εἶναι.	257
Λογισμὸς πρέπει γὰρ κρημνίζωμεν, καὶ γὰρ ὑποτάσσωμεν αὐτὰς εἰς τὴν ἀλή- θειαν.	87
Ὁμοίως καὶ καθὲς νόημά μας πρέπει γὰρ ὑποτάσσωμεν εἰς τὴν ὑποκοὴν τῆ Χρυσῆς.	87
Τὴν προσβολὴν τῶ λογισμῷ πρέπει γὰρ παρατηρῶμεν ὡς κεφαλὴν τοῦ ὄφους, εἰς τὴν ὑπόσ.	292
Λόγος πόσα σημαίνοντα ἔχει εἰς τὴν β'. ὑπόσ.	95
Λόγος σαφὲς ποῖος εἶναι.	258
Καὶ διὰ τὸν ἀργὸν λόγον ἔχομεν γὰρ κατακεῖσθαι.	259
Ποῖος εἶναι ὁ ἀργὸς λόγος, εἰς τὴν α'. ὑπόσ.	259
Ἀγαθὸς πρέπει γὰρ ἦναι.	259
Ὁ ἀγαθὸς μὲ τί παρομοιάζει.	259
Ὁ ἀργὸς λόγος λυπεῖ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, εἰς τὴν β'. ὑπόσ.	258. καὶ 259
Οἱ λόγοι εἶναι σράτα εἰς τὰ πονη- ματα.	263
Μὲ χάριν καὶ ἄλλας πρέπει γὰρ ἦναι ἀρτυμνός ὁ λόγος.	421
Ὁ ποιῶν λόγος ἀλατυμνὸν γενεῶν καὶ καρδίαν χρειάζεται, εἰς τὴν α'. ὑπόσ.	422
Τὸ γὰρ θρασύνεται ἐν λόγοις τινάς, εἶναι ἴδιον κενοδοξίας.	422
Λευκὰς τί ἦτον.	76
Ἀπεσάλη μὲ τὸν Τίπον διὰ γὰρ ὑπε- ρέστη εἰς τὴν ἐλεημοσύνην τῶν Κο- ρινθίων.	76
Δὲν ἀναφέρει εἰς τὰς Πράξεις ὅλα ὅσα ἔπαθεν ὁ Παῦλος.	104
Ἰατρὸς καὶ ἀγαπητὸς τῷ Παύλῳ ὀνο- μάζεται.	426
Λύπη ἡ περιεσπότερα πῶς καταπίνει τὰς ἀνθρώπους.	18
Λύπη ἡ κατὰ Θεὸν μετάνοιαν κατεργά- ζεται, ἡ δὲ κατὰ κόσμον, θάνατον, καὶ ποῖα εἶναι αὕτη.	64
Εἶναι καὶ λύπη κακὴ, καὶ λύπη καλὴ.	65
Λύπῳ τὴν ἐμβάλλουσιν εἰς ἀπόγνω- σιν πρέπει γὰρ ἀποδιώκῃ ὁ μετανοῶν, εἰς τὴν β'. ὑπόσ.	65

Ἡ κατὰ Θεὸν λύπη πόσα καλὰ πο- ρῶσιν.	65. καὶ 66
Ἡ λύπη πρέπει νὰ γίνηται ἀνάλο- γος κατὰ τὴν ἁμαρτίαν, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	65
Δυπεῖν τὸς ἡγαπημένους πρὸς διόρθω- σιν, σημεῖον εἶναι ἀγάπης.	17
Δυπεῖν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, πόσον εἶναι κακὸν, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	258

M

Μαθητευόμενοι τί πρέπει νὰ κάμνουν πρὸς τοὺς διδασκάλους των, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	68
Μακάριοι ἀπὸ τί ἔχουν νὰ γνωρίζουν ἀλλήλους, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	41
Μακάριοι εἶναι οἱ τὰς ἀτιμίας ὑπομέ- νορες.	55
Μακάριοι κατὰ μὲν τὴν ποιότητα καὶ τὸ εἶδος τῆς θείας δόξης καὶ τῶ φωτός, διαφορῶν δὲ ἔχον, ἀλλὰ κατὰ τὴν ποσότητα, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	345
Μακεδόνας ὑπὲρ τὴν δυνάμιν των ἠλέη- σαν.	73
Καὶ ἀπὸ τὸν ζῆλον καὶ ἔπαινον τῶν Κορινθίων παρεκινήθησαν εἰς ἐλεη- μοσύνην.	79
Μακεδονίας αἱ Ἐκκλησίαι καὶ πτωχαὶ ἔσαι, ἐπαινοῦνται ὅμως διὰ τὴν πλοσίαν ἐλεημοσύνην ὅπου ἐποί- ουν.	68 69. καὶ 70
Μακροθυμία πᾶς δείχνεται.	367
Τί διαφέρει ἀπὸ τὴν φρόνητα.	193
Μακροθυμία εἰς ποίους δείχνεται.	54
Μακροθύμου ἔπαινος θαυμασὸς, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	409
Μαμμωνᾶς ποῖος εἶναι, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	264
Μαῖνα συμμάζωξις τίνος ἦτον τύπος.	75
Μανικαῖοι ποῖα ῥητὰ ἐξήλειψαν ἀπὸ τῆς Ἐπιστολᾶς τῶ Παύλου.	335
Πονηρὰ λέγουσι τὴν ζωὴν ταύτην.	137
Μαρκιωνισαὶ εἰς Εὐαγγέλιον μόνον δέχονται.	139
Μάρτυρες τῇ προαιρέσει ποῖοι εἶναι, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ.	264
Μαρτυρεῖ νόμος ποῖος εἶναι, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	109
Μάταια ποῖα ὀνομάζονται.	252
Μάχαιρα τὸ Πνεῦμα ποῖα εἶναι. 293. καὶ 294	
Μέση πόσον κατηγορεῖται καὶ πόσα κα- κὰ πορῶσιν.	270
Τριῶν λογίων εἶναι ἡ μέση, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	270

Εἶναι καὶ μέση καλὴ ἀπὸ τὴν θείαν ἀγάπην, εἰς τὴν ὑπόσημ.	271
Μέλη σώματος δὲ λέγουσι φέματα εἰς εἰς τὸ ἄλλο.	256
Μέλη ἐπὶ τῆς γῆς ποῖα εἶναι.	402
Μέλη Χριστοῦ ἀναπληρῶνται ἀπὸ τὸν κάθε Χριστιανόν.	218
Μελίσση ποῖοι εἶναι ὅμοιοι, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	260
Μερίς διαφέρει ἀπὸ τὸν κλῆρον.	368
Μέση Χριστιανῶ μετὰ τί πρέπει νὰ ᾔηται ζωσμένη.	290
Ποῖα εἶναι ἡ μέση αὕτη.	291
Μεσίτης δύο τινῶν, ἢ καὶ περισσοτέρων πρέπει νὰ ᾔηται μεσίτης. 165. καὶ 166	
Περὶ τῆς μεσιτείας τῶ Χριστοῦ γλαφυ- ρόν παράδειγμα, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	166
Μεσότοιχον τῶ φραγμῶ ποῖον εἶναι.	228
Διπλὸν ἦτον καὶ τριπλὸν, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	229
Μεταμορφώμεθα ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν πᾶς ἐννοεῖται.	32
Μετάνοιαν πᾶς δέχεται, ὁ Παῦλος. 123. καὶ 258	
Διὰ μετανόας δύναται πάλιν τινὰς νὰ λάβῃ τὴν χάριν ὅπου ἔχατε, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	177
Μετανόας ἀρχὴ ποῖα εἶναι, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	266
Μετάνοια ὡραία κάμνει τὴν ψυχὴν.	275
Μετανοῶν ποῖαν λύπην πρέπει νὰ ἀπο- διώκῃ.	65
Μέτρον κανόνος ποῖον ὀνομάζει ὁ Πυ- λός.	91
Μῆκος ποῖον εἶναι.	240
Μικρῶν ἁμαρτημάτων καταφρόνησις γιν- νὰ τὰ μεγάλα.	139
Μηνητικακία κακία ὀνομάζεται.	405
Τίνος αὕτη εἶναι ἴδιον, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	405
Μολυσμὸς σαρκὸς καὶ πνέματος, ποῖος εἶναι.	60
Μομφὴ ποῖα ὀνομάζεται.	410
Μορφὴ τί θέλει νὰ εἴπῃ.	316
Μορφᾶται πᾶς ὁ Χριστὸς εἰς ἡμᾶς.	177
Μύρε μυσῆριον διὰ τίνων λόγων διδάσ- κεται.	22
Μυσῆρια κεκρυμμένα, φωτισμὸν καὶ ἀποκάλυψιν τῶ Πνεύματος χρειάζον- ται νὰ γνωρισθῶν.	215
Μυσῆρια οἱ μεταλαμβανόντες ποῖον χρέος ἔχον, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	47
Μυσῆριον Θεολογίας, τὴν ἀβασάνισον πίσιν ζητεῖ, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	39
Μυσῆριον τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας παρῶ- τον ἀπὸ κάθε ἄλλο κτίσμα πορ- εγνω-	

ἐγνωρίσθῃ καὶ προσερίσθῃ, εἰς τὴν α' ὑπόσημ.	372. καὶ 377	Νοήσεις ἐκ τῶν δαιμόνων ποῖαι εἶναι.	88
Προηγούμενον ἦτον θέλημα Θεοῦ καὶ δόδοκία.	377	Ταύτας πρέπει νὰ αἰχμαλωτίζωμεν εἰς τὴν Χρείαν.	88
Μὲ ποῖα παραδείγματα ὁμοιάζει, εἰς τὴν β' ὑπόσημ.	390. καὶ 391	Νόμος δὲν εἶναι ζημία, ἀλλὰ νομίζεται μόνον, καὶ διὰ τί.	335
Οὐ μόνον αὐτὸ προσερίσθῃ, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ μάθωμεν ἡμεῖς αὐτό.	210	Κέρδος εἶναι, καὶ διὰ τί.	335
Μυστηρίᾳ τῇ εἰς τὰς Ἑθnikὰς, ποῖον εἶναι τὸ βάθος, καὶ ὕψος, καὶ μῆκος καὶ πλάτος, εἰς τὴν ὑπόσημ.	240	Καὶ χάρις.	335
Μωρὸν ὁ εἰπὼν δικαίως, καὶ καταδικάζεται.	158	Σκύβαλα διὰ τὴν ὀνομάζεται.	336
Μωσέως εἰς τὸ πρόσωπον δὲν ἐδιδύαντο τὰ βλέπεν οἱ Ἰσραηλῖται.	27	Μέσος ἦτον τῆς εἰδωλολατρίας καὶ τῆς Πίστεως τῇ Χρείᾳ, εἰς τὴν β' ὑπόσημ.	336
Μεγαλύτεροι ἀπὸ αὐτὸν ἦτον οἱ Ἀπόστολοι.	25	Νόμος μὲ τί ἐγράφη.	25
Ἀπὸ τὸ κάλλος ἐμέδεξε τῷ Θεῷ, εἰς τὴν ὑπόσημ.	27	Τὶ διαφέρει ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιον.	25
Διὰ τί ἐβαλε σκέπασμα εἰς τὸ πρόσωπόν τε.	28. καὶ 29	Πῶς ἀποκτείνει, εἰς τὴν β' ὑπόσημ.	26
Μωσῆς καὶ ὁ Νόμος ὀνομάζεται.	30	Αἰσθητικὴ δόξαν εἶχεν.	27
Διὰ τί ὅταν ἐγύριζε πρὸς τὸν Θεὸν εὐχανε τὸ κάλυμμα.	31	Διακοκία ἦτον θανάτου.	27
Ἐν ποίῳ εἶδει ἐβλεπε τὸν Θεόν, εἰς τὴν β' ὑπόσημ.	44	Καὶ διακοκία τῆς κατακρίσεως.	27
Ἐνὶ μόνῳ ἐμεσίτισεν Ἐθνη, εἰς τὴν α' ὑπόσημ.	166	Καταργήματος ἦτον.	28
Μωυσέως ἐκ τῶν ἀποκρύφων ποῖον ῥητὸν ἐρανίσθῃ ὁ Παῦλος, εἰς τὴν β' ὑπόσημ.	202	Ἀδόξος ἦτον, ὡς πρὸς τὸ Εὐαγγέλιον.	28

N

Ναὸς Θεῷ καὶ κάθε Χριστιανὸς εἶναι, καὶ ὅλοι ὅμοι.	232	Πᾶ γράφει ὅτι αὐτὸς ἔχει νὰ καταργηθῇ ἐν τῇ Χρείᾳ.	30
Ναὸς Θεῷ οἱ Χριστιανοὶ εἶναι.	59	Τὸ ἐπὶ τῇ ἀναγιγνώσει αὐτῷ κάλυμμα τί σημαίνει.	30. καὶ 31
Πρέπει νὰ ἔχεν δίκτυα εἰς τὰς αἰσθήσεις των διὰ νὰ μὴ ἐμβαίεν εἰς τὸν Ναὸν αἱ ἐμπαθεῖς ἡδοναί, εἰς τὴν α' ὑπόσημ.	59	Ἐκ τῶν ἔργων αὐτῷ οὐ δικαιεῖται ἄνθρωπος.	154
Ποῖος εἶναι Ναὸς Θεῷ.	59	Ὁ φυλάττων τὸν Νόμον, παραβαίνει αὐτὸν πάλιν τὸν Νόμον.	155
Ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος τί ἦτον, εἰς τὴν β' ὑπόσημ.	204	Κατὰρας αἴτιος εἶναι.	161
Ναὶ αἰσθητῇ πᾶν φόβον φιλοῦσιν οἱ Χριστιανοί.	130	Διὰ τί προσετέθη.	165
Καὶ διὰ τί.	130	Πῶς διετάχθη διὰ τῶν Ἀγγέλων.	165
Νάρκη τί εἶναι.	97	Οὐκ ἔστι κατὰ τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ Θεοῦ.	166
Ναυατιανοί, οἱ ἀναίρετες τὴν μετάνοιαν, ἀνατρέπονται.	123 καὶ 258	Οὐ δύναται ζωοποιῆσαι, εἰς τὴν β' ὑπόσημ.	166
Νηστείαν ποῖαν μισεῖ, καὶ ποῖαν ἀγαπᾷ ὁ Θεός, εἰς τὴν α' ὑπόσημ.	400	Προσάγματα ἦτον καλὰ, ἦτοι ἀνάρμοστα τοῖς τελείοις, εἰς τὴν γ' ὑπόσημ.	166
Νικολαῖται τί ἔφαττον, εἰς τὴν α' ὑπόσημ.	267	Οὐδὲ μερικοὶ ἀπὸ τῶν δικαίων ἡδυνήθησαν νὰ φυλάξουν ὅλα τὰ τῷ Νόμῳ, εἰς τὴν α' ὑπόσημ.	167
Νόησις ἐκ καθαρότητος, καὶ ἐκ τῆς χάριτος ποῖα εἶναι.	88	Ζυγὸς δελείας εἶναι.	183
		Νόμος παιδαγωγὸς ἦτον.	167
		Καὶ διὰ τί.	168
		Δὲν εἶναι ἐναντίας μὲ τὴν Καὶνὴν διαθήκην.	168
		Ὁ ἐν τῷ Νόμῳ δικαιοσύνης ἐκπίπτει τῆς χάριτος.	184
		Εἰς πόσα μέρη διαμερεῖται ὁ Νόμος, εἰς τὴν β' ὑπόσημ.	188
		Τὸ ἡθικὸν αὐτῷ μέρος πρέπει καὶ νῦν νὰ φυλάττεται, εἰς τὴν β' ὑπόσημ.	188
		Εἰς τὸν Νόμον δὲν ὑπόκειται ὁ Πιόματι ἀγόμενος, καὶ πῶς.	191
		Φραγμὸς ἦτον.	228
		Νόμος ἐντολῶν ὀνομάζεται.	229
		Ποῖον μέρος τῷ Νόμῳ ἀνήκει ὁ Χρ.	

Χειρὸς, καὶ ποῖον ὄχι, εἰς τὴν β'. ὑπ. 229
 Νῆς ὑπὸ τῆς χάριτος ἀρπαζόμενος, κα-
 θαρὸς καὶ ἀπέραχος μένει, ὁ δὲ ὑπὸ
 δαιμόνων ἐνεργήματος παράττεται,
 καὶ πάσχει ἀλλοίωσιν εἰς τὸ χεῖρον,
 εἰς τὴν ὑπόσημ. 111
 Νῆς ἀρπαχθεὶς δὲν ἠξέδρει νὰ εἰπῇ αὐ-
 ῆναι ἐν σώματι, ἢ ἐκτὸς τοῦ σώμα-
 τος, εἰς τὴν ὑπόσημ. 111
 Χρειάζεται ὁ νῆς καὶ ὀφθαλμοῦς, καὶ
 φῶς ὑπὲρ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν, εἰς τὴν
 γ'. ὑπόσημ. 215
 Τόπος ἅγιος εἶναι, καὶ ἐν αὐτῷ ἴσα-
 ται τὸ εἶδωλον τῆς ἀμαρτίας, εἰς
 τὴν ὑπόσημ. 265
 Νυχθήμερον ἡ Ἐκκλησία πότε ἀρχί-
 ζει, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 36

Ξ

Ξυλίας διὰ τὴν πεσάραντα παρὰ μίαν
 ἐλάμβανον οἱ ξυλιζόμενοι. 104

Ο

Οὐδὴν πάθος μεταβάλλει τὸν ἔχοντα
 νὰ λέγῃ ἄλλο τε ἄλλα, εἰς τὴν α'. 175
 Οἰκηπέριον εἶναι ἑρῶν, ποῖον εἶναι. 42
 Οἰκία ἀχειροποίητος, ποῖα εἶναι. 41
 Οἰκία, μικρὰ Ἐκκλησία εἶναι, εἰς τὴν
 α'. ὑπόσημ. 278
 Πότε γίνεται ὁμόνοια εἰς τὴν οἰκίαν
 τῶν καθ' ἑκάστην Χριστιανῶν, εἰς τὴν β'. ὑπ. 278
 Τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ὁ διοικῶν, θέλει
 διοικήσῃ καὶ Ἐκκλησίαν, εἰς τὴν α'.
 ὑπόσημ. 278
 Κάθε οἰκία καὶ ὁσμήτιον εἶναι μία
 ὁλόκληρος πόλις, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 278
 Κάθε ὁσμήτιον καὶ φαμίλια Χριστιανῶν
 πρέπει νὰ ᾔσῃ κοινόν, εἰς τὴν
 ὑπόσημ. 279
 Κάθε οἰκία ὁμοιάζει μὲ τὸ στρατόπε-
 δον καὶ τὴν παρεμβολὴν τῶν στρα-
 τολογῶν. 285
 Οἰκονομία τί θέλει νὰ εἰπῇ, εἰς τὴν
 α'. ὑπόσημ. 318
 Οἶνος ὁ πολὺς πινόμενος πόσα κακὰ
 προσκεῖ. 270
 Καὶ πόσον κατηγορεῖται ἡ τῆς οἴνου
 ἀμετρος πόσις, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ. 271
 Οἰνήσιμον πρῶτον ἐσεῖλκεν ὁ Παῦλος εἰς
 τὴν αὐθιγὴν τῆς, ἔπειτα εἰς τὰς Κο-
 λασσάς, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 423
 Οἰόματα θεολογικά τί δείχνει τῶ Θεῷ,
 εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 21

Οἰόματα δύσφημα νὰ ὑπομείνηται, καὶ
 μέγα ἔργον εἶναι. 55
 Εἰς αὐτὰ μόνῃ ἡ ψυχὴ λαμβάνει τὸν
 πόνον. 55
 Ὁπτασία τί διαφέρει ἀπὸ τῆς ἀποκά-
 λυψιν. 110
 Ὁρῶν τί εἶναι. 260
 Οὐάλοσι πᾶς ἐφάνη ὁ διάβολος, εἰς
 τὴν ὑπόσημ. 100
 Οὐρανὸς τρίτος ποῖος εἶναι. 111. καὶ 113
 Ἕνας εἶναι κατὰ τὸ ὅλον, ἔχει δὲ
 μέλη πολλὰ, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ. 112
 Οἰσιότης ποῖα λέγεται. 255
 Ὁφείας κεφαλὴν διὰ τὴν ἐπροςάχθημεν
 νὰ τρωῖμεν, εἰς τὴν ὑπόσημ. 293

Π

Παγίδων εἶναι γεμάτος ὁλος ὁ Κόσ-
 μος, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ. 323
 Παθεσιν ὁ δαλδῶν τὸν Ἰησοῦν ἀρεῖται
 καὶ ἔδωκε προσκυρεῖ, εἰς τὴν γ'.
 ὑπόσημ. 264
 Πάθη προσκοῦσι μέθην, εἰς τὴν β'.
 ὑπόσημ. 270
 Πάθη ὁ νικήσας πρέπει νὰ σέκεται διὰ
 τὰ μὴ πέσῃ πάλιν εἰς τὰ αὐτὰ. 289
 Πάθη φυσικὰ ἄλλως εἶχεν ὁ Χριστός,
 καὶ ἄλλως ἡμεῖς, εἰς τὴν β'. ὑπ. 318. καὶ 319
 Πάθη δύο φυσικὰ ποῖα εἶναι. 394
 Πάθη μὴ ἐπιτιμώμενα εἰς τὴν ἀρχὴν,
 ὅλῳ κυριεύσει τὴν ψυχὴν, εἰς τὴν
 α'. ὑπόσημ. 257
 Τὰ τῶ θυμικῶν ἀκαταγωνιστέα εἶ-
 ναι ἀπὸ τῶ ἐπιθυμητικῶν, εἰς τὴν
 δ'. ὑπόσημ. 262
 Παθήματα ὅσα περὶσσεύει, πόσον πε-
 ρισσεύει καὶ ἡ παρηγορία. 5
 Ὅσα πάσχειν οἱ Χριστιανοὶ, παθή-
 ματα τῶ Χριστοῦ λέγονται. 5
 Ποῖα ὀνομάζονται. 194
 Παθοκτόνοι εἰμῶδα, ὅχι σωματοκτόνοι. 194
 Παίζειν πᾶς μετὰ χειρὸς εἶναι ἡ Γραφή,
 εἰς τὴν α'. ὑπόσημ. 182
 Παλαιὰ πᾶς ἔγνω καὶ νῦν. 48
 Παράδεισος ἄλλος εἶναι ἀπὸ τὸν Οὐρα-
 νόν. 113
 Ὁ αὐτὸς εἶναι. 113
 Τὴν λέξιν εἶναι, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ. 113
 Τὰς ἀποκρύφους λόγους αὐτῶ ἐμυήθη
 ὁ Παῦλος. 113
 Παράδοσις τῶν ἀνθρώπων κακῶν αἰτίαι
 εἶναι, εἰς τὴν ὑπόσημ. 88
 Παρακολῶ πᾶσαν πᾶς ὁ Παῦλος ἐκδι-
 κᾶσεν. 88

Πα-

Παραχάρισις Θεῷ ὡς αἰτίας ἐδικῆς μας προέρχεται.	209
Πατήρ μου πῦ Χριστοῦ ὀνομάζεται, ὁ Πατήρ, ἡμῶν δὲ Θεός, εἰς τὴν β' ὑπόσημ.	4
Ὡσαύτῃ νὰ ἔπαισεν εἰς τὰς ἀνθρώπους ὁ Πατήρ, ἔτι τὴν μεσιτείαν κάμνει ὁ Παῦλος.	50
Ἐδέχθη τὸ αἷμα τοῦ Υἱοῦ, εἰς τὴν ὑπ.	210
Τὸ νὰ δώσῃ τὸν Υἱόν τε δι' ἡμᾶς, ἀνώτερον εἶναι τῆς ὑποθεσίας.	210
Πατήρ κυρίας καὶ ἀληθῶς ὁ Θεός εἶναι, εἰς τὴν α' ὑπόσημ.	239
Πατεὶς ἑρᾶν πρέπει νὰ ἐπιθυμῇται.	343
Πατρόπτος ὄνομα ἐκ τῶν αἰῶν καὶ θεῶν ἐδόθη εἰς τὰς ἀνθρώπους, εἰς τὴν α' ὑπόσημ.	239
Παῦλος πῶς λέγει ὅτι ὁ Πατήρ ἀπεκάλυψεν εἰς αὐτὸν τὸν Υἱόν τε.	143
Δὲν ἦτον ὑπερήφανος.	144
Τίνι τρόπῳ συμβιβάζεται ἡ περὶ τῆς εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐλθούσας διαφωνία, εἰς τὴν α' ὑπόσημ.	144. καὶ 145
Παῦλος δὲν ἠγάπα ἀπλῶς, ἀλλὰ μετὰ κείσιν.	303
Δὲν νομοθετεῖ νὰ κηρύττῃ οἱ αἰρετικοὶ τὰς αἰρέσεις των.	308
Δὲν θαρρῇ τὴν σωτηρίαν τε ἐκ τῶν κατ' ἐρωμάτων τε.	308. καὶ 309
Πῶς ἐμεγαλύνετο ὁ Χριστός ἐν αὐτῷ διὰ ζωῆς, καὶ διὰ θανάτου.	309
Ποίαν ζωὴν ἔζη.	310
Ἐξουσιασὴς ἦτον τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου.	311
Κανὼν πρᾶγμα ἀντάξιον δὲν ἦτον τῆς ψυχῆς τε.	311
Ἀδύλον εἶναι αὐτὸν ἐπὶ ἡγετὸν εἰς τὰς Φιλιππῆς.	312
Ποία ἦτον ἡ χαρά τε.	314
Ἐχαιρε διὰ τὴν ἀπέθνησκον.	326
Πολλὰ λέγει κατὰ τὴν κοινὴν συνήθειαν, καὶ δὲν ἀκριβολογεῖ.	329
Πάντοτε δέξινετο εἰς λύπην.	330
Ἑβραῖος ἦτον, ἥτοι ἤξευρε τὴν Ἑβραϊκὴν διάλεκτον.	334
Υἱὸς οὐμῆς πρότερον ἦτον, εἰς τὴν α' ὑπόσημ.	334
Ποῖοι ὡς ἤλειψαν πολλὰ ῥητὰ ἀπὸ τὰς Ἐπιστολάς τε.	335
Δὲν φροντίζει νὰ διαλέγῃ τὰς Ἑλληνικὰς λέξεις, εἰς τὴν α' ὑπόσημ.	336
Δὲν ἐλογιάζον ὅτι ἔγινε τέλειος.	338
Ἀσκόπως δὲν ἔτρεχον.	339
Δὲν ἔκλαιε διὰ λόγους, ἀλλὰ διὰ τὰς ἄλλας.	341

Διὰ τί ποτὲ μὲν ἔπερνε ἐλεημοσύνην, ποτὲ δὲ δὲν ἔπερνε.	352
Διὰ τί ἐδύλασεν ἐργόχειρον.	352
Ἰσος καὶ ὁμοιος ἦτον πάντοτε.	353
Συνήθειαν ἔχει νὰ δοξολογῇ ὅταν ὀνομάσῃ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, εἰς τὴν β' ὑπόσημ.	356
Ἀσπασμός ὅπου ἔγραψεν ἰδιοχείρως ποῖος ἦτον, εἰς τὴν ὑπ. 132 358. καὶ	297
Διὰ τί ἀρπάχθη εἰς τὴν Οὐρανόν.	378
Εἶδε σωματικῶς τοὺς Κολασαεῖς καὶ ἐκήρυξεν εἰς αὐτοὺς, εἰς τὴν β' ὑπόσημ.	380
Ἐπασχον ὅσα ὁ Χριστός ἐχρεώσκει νὰ πάσῃ.	381
Ποία οἰκονομία ἐδόθη εἰς αὐτόν.	382
ὑπὸ τῆς Ἀγίας Τριάδος ἐδιωρίσθη Ἀπόστολος.	135
Παῦλος ἐπαρηγορεῖτο ὑπὸ Θεοῦ διὰ τὰ παρηγορῇ τὰς ἄλλας.	5
Περαισιόπρα παθήματα ἔπασχον ἀπὸ τὰ τοῦ Χριστοῦ.	5
Πῶς διπλῶς ἐπαρηγορεῖτο, εἰς τὴν β' ὑπόσημ.	6
Εἰς ποῖα πρᾶγματα ἐβλαύετο, καὶ εἰς ποῖα ὅχι· καὶ ὅσα ἐβουλόετο κατὰ σάρκα τὰ ἐβηλόετο, ἢ κατὰ πνεῦμα· εἰς τὴν ὑπόσημ.	12
Λόγος αὐτοῦ δὲν ἔγινε ναὶ καὶ ἔ.	13
Διὰ τί λέγει, ὅτι ἐμποδίσθη ἀπὸ τὸ Πνεῦμα, καὶ δὲν ἐπῆγεν εἰς Κόρινθον, ὕστερον δὲ λέγει, ὅτι δὲν ἐπῆγε διὰ τὴν ἐλυπεῖτο.	15
Πῶς εὐφραίνον αὐτόν ὁ λυπούμενος παρ' αὐτοῦ.	16
Διὰ τί εἰς κανὼν μέρος δὲν ὀνομάζει τὸν μητρομικτὴν, οὐδὲ τὴν ἀμαρτίαν τε.	17
Χάριν ἔκαμν εἰς τὸν μητρομικτὴν διὰ τοὺς συμπατριώτας τοῦ Κορινθίου.	18. καὶ 19
Πῶς ἦτον Χριστὸς εὐωδία.	22
Διὰ τί εἰς ἄλλους μὲν ἦτον ὁσμὴ θανάτου, εἰς ἄλλους δὲ ὁσμὴ ζωῆς.	22
Ἐπιστολὰς συστατικὰς δὲν ἐχρειάζετο.	24
Ἐπιστολαὶ αὐτῆς τίνες ἦτον.	24
Πῶς ἀλληγορεῖ τὸ κάλυμμα τὸ ἐπὶ τῷ προσώπῳ τοῦ Μωϋσέως τιθέμενον.	29
Διὰ τί ποτὲ μὲν ἔλεγε μεγάλα διὰ λόγους, ποτὲ δὲ ταπεινά.	46
Ἐξω ἑαυτοῦ ἦτον μετὰ ἑκαστὴν ἐρωτικῶς.	46
Κοντὰ εἰς τὰ κακὰ ὅπως ἔπασχον ἀπὸ τὰς ἄλλων μὴ θέλων, ἐπρωτεύει καὶ αὐτὸς ἄλλα εἰς τὸν ἑαυτὸν τε θεληματικῶς.	53

Πῶς;

Πῶς ἀνέωγε τὸ σῶμα τε εἰς τὰς Κορινθίους. 56. καὶ 57
 Εἰς τὴν καρδίαν τε εἶχε τὰς Χερσιανούς. 61
 Αἰνιγματωδῶς παρακινεῖ νὰ κάμνουν οἱ Χερσιανοὶ ἐλεημοσύνην ὑπὲρ τῶν δυνάμιν τες. 74
 Καὶ τὰς Μακεδόνας παρεκίνησε νὰ δώσουν ἐλεημοσύνην μὲ τὸ μέσον τῶν Κορινθίων, καὶ τὰς Κορινθίους μὲ τὸ μέσον τῶν Μακεδόνων. 79
 Ἡ δὲ ἑτέρα πρὸς Κορινθίους ἐγκώμιον εἶναι τῷ Παύλῳ. 85
 Τί δηλοῖ, τὸ „αὐτὸς δὲ ἐγὼ Παῦλος“. 85
 Ἐξέσταν πνευματικῶς ἔδωκεν αὐτῷ ὁ Θεὸς προηγουμένως εἰς οἰκονομίᾳ, ἐπομένως δὲ εἰς καθάρειαν. 89
 Δὲν ἐκαυχᾶτο εἰς τὰ ἄμετρα. 90
 Ἀπὸ μεγάλῃ ἀνάγκῃ ἦλθεν εἰς τὰς ἐδικὰς τε ἐπαίνας. 92
 Τὰς συγχωρηθείσας ἀμαρτίας τε ἐνθυμεῖτο πάντοτε. 92
 Νομφαγωγὸς εἶναι. 93
 Διὰ τί ἐξήλθε τὰς Χερσιανούς. 92
 Νομίζει ὅτι δὲν ἦν κατώτερος τῶν Κορυθαίων Ἀποστόλων. 95
 Ὅτι δὲν ἦν αὐτῶν κατώτερος ἀποφαντικῶς εἶπε. 95
 Ἰδιώτης πῶς ἦν τῷ λόγῳ, ἀλλ' οὐ τῇ γνώσει. 95. καὶ 96
 Δὲν ἦν ἰδιώτης κατὰ τὸν λόγον καὶ τὴν ῥητορικῇ εὐγλωττίαν, καὶ πάλιν ἦν, εἰς τὴν ἀ. ὑπόσημ. 96
 Διὰ ταπεινώσιν γράφει τὸν ἑαυτὸν τε ἰδιώτῃ. 96
 Διὰ τί ἐταπεινῶσε τὸν ἑαυτὸν τε. 96
 Στρατιώτης ἦν καὶ εἶχε δίκαιον νὰ πέμψῃ σιτηρέσιον, εἰς τὴν ὑπόσημ. 97
 Παραπῶ ἀπὸ τὴν χρεῖαν δὲν ἐλάμβανε. 98
 Διὰ τί ἀπὸ μὲν τὰς Μακεδόνας ἔπερνον ἐλεημοσύνην, ἀπὸ δὲ τὰς Κορινθίους δὲν ἔπερνον, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 98. καὶ 161
 Ἡ καύχησίς τε ὁμοίαζε μὲν μὲ ἀφροσύνην, δὲν ἦν δέ. 101
 Κατὰ τὰ φυσικὰ ὑπερημάνηται ἦν ἴσος μὲ τὰς ψευδαποστόλους· κατὰ τὰ πνευματικὰ δὲ ἦν ὑπερῷος ἀνώτερος, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ. 103
 Τὰ ἀκέραια πάθη καὶ οἱ κίβδητοι, ἐκείναι ἀρεταὶ τῷ Παύλῳ ἀριθμῶνται. 103 104 105 106 107 108. καὶ 109
 Καὶ ἐν τῇ φυλακῇ εὐευσκόμος ἀγρύ-

πνα καὶ ἐδοξολογεῖ τὸν Θεόν, εἰς τὴν ἀ. ὑπόσημ. 106
 Πειρασμός καὶ διψασμένος καὶ γυμνός ἦν. 106
 Διὰ τί ὁ Παῦλος ἔπασχε ἀπὸ τὸν λιμὸν, εἰς καιρὸν ὅπου ὁ Σόλομων εἶπεν· „ὁ λιμοκτονήσει Κύριος ψυχὰς δικαίων“. εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ. 106
 Διὰ τί δὲν εἶπε πόσα ἔθνη ἐπίστρεψεν. 106
 Τῷ μέλει μὲν εἶχε ὅλης τῆς Οἰκουμένης. 107
 Δὲν ἐσυγκοιῶναι μόνον εἰς τὴν λύπην τῶν ἀδελφῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὡς ἀσθενὴς ἦν. 107
 Διὰ τί ἔφυγεν ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ Ἐθνάρχου τῆς Δαμασκῆς. 109
 Διὰ τί δὲν ἐσύμφερε νὰ καυχᾶται εἰς τὰς ἀποκαλύψεις τε. 109 110. καὶ 111
 Δὲν ἐμελέτει τί εἶχε νὰ εἰπῇ. 295
 Παρηγορία τε ποῖος ἔγινε. 62. καὶ 63
 Παῦλος μίαν μόνην ἀποκάλυψιν ἀναφέρει. 110
 Πῶς ἠρπάγη εἰς τὸν τρίτον Οὐρανόν, εἰς τὴν ὑπόσημ. 111
 Διὰ τί εἰς τρίτον πρόσωπον λέγει ὅτι εἶδε τὴν ἀποκάλυψιν. 110
 Τί ἔμαθε, καὶ τί εἶδεν ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀρπαγῆς, εἰς τὴν ἀ. ὑπόσημ. 113
 Θεὸς ἐγένετο, καὶ ἐκαλεῖτο, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 112
 Διὰ τί ἀρπάχθηκεν εἰς τὸν Παράδεισον. 112
 Ἀποκάλυψις Παύλῳ νόθος εἶναι. 112
 Ἐμυήθη τὰς περὶ τὰ αἰσθητὰ παραδείσους ἀποκρύφους λόγους, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ. 113
 Διὰ ποίαν αἰτίαν ἠναγκάσθη νὰ εἰπῇ ὅτι ἠρπάγη, εἰς τὴν ὑπόσημ. 114
 Διὰ τί ἐσυνεχωρήθη νὰ λαλήσῃ τὰ ἄρρητα ῥήματα, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ. 113
 Σκόλοφ αὐτῷ ποῖος ἦν. 115
 Ὅταν ἠσθύνει, τότε ἦν δυνατός. 117
 Πάντα τὰ σημεῖα τὰ Ἀποστόλου ἐποίησεν. 118
 Ἐζητεῖ τὰς ψυχὰς τῶν Χερσιανῶν, καὶ ὅχι τὰ ἄσπρα. 119
 Γλυκύτατα ἐξόδοι πρὸς ἑαυτὸν τε διὰ τὰς ψυχὰς τῶν Χερσιανῶν. 120
 Πῶς λέγει ὅτι μετὰ δόξα ἔλαβε τὰς Κορινθίους, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 120
 Ἀρετὴ αὐτῷ πόσους βαθμοὺς ἔχει. 120
 Πενθεῖ καὶ κλαίει διὰ τὰς ἀμαρτίας τῶν ἄλλων. 123
 Νόμοι ἦν τὰ λόγια τε, εἰς τὴν ἀ. ὑπόσημ. 125
 Ο.

Ο Χριστός ἐλάλει ἐν αὐτῷ.	125	Μεγαλιτέραν διακονίαν εἶχε, καὶ με-	
Πῶς ἦτον ἀσθενὴς ἐν τῷ Χριστῷ, καὶ		γαλιτέραν χάριν.	236
ἐν τοῖς πιστοῖς δυνατός.	126	Τὰ γόνατα ἐκλινεν ἐν τῇ προσκυ-	
Δυνάμει ἀδόκιμος.	127	χῇ τε.	238
Υπὲρ τῆς ἀληθείας εἶχε δύναμιν, καὶ		Παῦλος δεσμὰ καὶ αἰχμαλωτίαν πόσον ἦτον τί-	
ὄχι κατὰ τῆς ἀληθείας.	128	μία εἰς τὸν Χρυσόστομον, εἰς τὴν ὑ-	
Ἐξουσίαν ἔδωκεν αὐτῷ ὁ Κύριος νὰ		ποσημ.	243
τιμωρῇ τὴν ἀδιορθώτην.	129	Ποῖον ῥητὸν ἐρανίσθη ἐκ τῶν ἀποκρύ-	
Διὰ τί ἄλλως βάλλει τὴν τάξιν τῆς		φων τῆς Ἱερουσαλῆμ, εἰς τὴν ὑποσημ.	268
Ἀγίας Τριάδος, εἰς τὴν γ'. ὑποσ.	131	Ὡς ἀνὰρχιστράτηγος διηγείται εἰς τὰς	
Ἡγιασμένος ἦτον ἐκ κοιλίας μητρός		στρατιώτας Χριστιανούς τὴν δύναμιν	
τε, εἰς τὴν β'. ὑποσημ.	142	τὴν ἐχθρῶν τὰς δαιμόνων.	287
Ἐτάλθη εἰς τὰ Ἑθνη.	150	Καὶ ἀρματόιοι αὐτῆς.	290
Εἰς τὸ κήρυγμα τὰ οἱ μεγάλοι Ἀπό-		Οἱ ἀσπασμός ὅπως ἔγραφον ἰδιοχεί-	
στολοι τίποτε δὲν ἐπρόσθεσαν.	150	ρως ποῖος ἦτον.	428
Διὰ τί ἀντιτάθη εἰς τὸν Πέτρον, καὶ		Σκλάβον ὀνομάζει τὸν ἑαυτὸν τε.	424
δὲν εἶπε τὴν οἰκονομίαν διὰ τὴν		Παχωμῖον πῶς ἐφάνη ὁ διάβολος, εἰς	
ὁποῖαν ὁ Πέτρος ἐσυγχώρει νὰ πε-		τὴν ὑποσημ.	100
ριτέμνῃται.	151	Πειρασμοῖς δὲν ὀρέγεται νὰ ἐπιρρίπτωμεν	
Διὰ τί ἔλεγε, „ζῶ δὲ ἐκ ἔτι ἐγώ,		θεληματικῶς τὸν ἑαυτὸν μας.	109
„ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός“.	156	Πρέπει εἰς τὴν πειρασμὸς τὰς συμμέ-	
Ἀκτιστος γέγονε, εἰς τὴν α'. ὑποσημ.	156	τρικὴν νὰ ἐπινοῶμεν καὶ ἡμεῖς τέχνας	
Διὰ τί εἶπεν, ὅτι ὁ Χριστός παρέδω-		διὰ νὰ γλυτώσωμεν.	109
κε τὸν ἑαυτὸν τε διὰ λόγον τε.	157	Πειρασμός, ποῖος ὀνομάζεται παρὰ	
Πᾶν τὸ παρὰ τὸ Παῦλον γινόμενον καὶ		θανάτου.	7
λεγόμενον εἰς ποῖον ἀναφέρεται,		Πότε γίνεται χειρότερος.	20
εἰς τὴν α'. ὑποσημ.	156	Πεῖσαι ψυχῇ μεγαλιτέραν εἶναι ἀπὸ	
Πρῶτος ὁ Παῦλος ἔκαμεν ἀληθοειῶς		τὸ γὰρ ἀναστήσῃ τινος νεκρὸν.	216
εἰς τὴν Γραφὴν, εἰς τὴν β'. ὑποσ.	179	Πεποίθησιν ποῖαν ὀνομάζει ὁ Παῦλος.	86
Περιτομὴ δὲν ἐκέρυττε.	186	Περίκεφαλαία τῶν Χριστιανῶν ποῖα εἶναι.	293
Διὰ τί ἐπερίτεμε τὸν Τιμόθεον, γλα-		Περιποίησις πῶς νοεῖται.	213
φυρὰ αἰτία καὶ ὁμοιότης, εἰς τὴν α'. ὑποσημ.	187	Περιτομὴ ἀληθινή, ποῖος εἶναι.	332
Διὰ τί καταρτᾶται, εἰς τὴν β'. ὑποσ.	187	Περιτομὴ τίμιον ἦτον παρὰ Ἰουδαίοις.	332
Διὰ τί εἶπεν ἀλλήλων τὰ βάρη βασά-		Τὰρα κατατομὴ εἶναι.	332
ζετε· ἐπειτα λέγει, ἕκαστος τὸ ἴδιον		Περιτομὴ ὅς τις λαμβάνει, ἀπὸ τὸν	
φορτίον βασάσει, εἰς τὴν α'. ὑποσ.	197	Χριστὸν τίποτε δὲν ὠφελεῖται.	183
Δὲν ἤξευρε νὰ γράφῃ εὐμορφα γράμ-		Ἡ τὸ τὸ πιστεῦσαι, ἔδωκεν βλάπτει.	185
ματα.	200	Πέτρος ἐπιστεύθη τὸ Εὐαγγέλιον τῆς	
Ὅλως ἔγραφον ἰδιοχείρως τὴν πρὸς		περιτομῆς.	150
Γαλατίας.	199	Στύλος ἐνομίζετο πῶς εἶναι.	151
Διὰ τί εἰς τὸν σαυρὸν ἐκαυχᾶτο.	200	Διὰ τί ἀντιτάθη εἰς αὐτὸν ὁ Παῦλος.	151
Ποῖον ῥητὸν ἐρανίσθη ἐκ τῶν ἀποκρύ-		Ἐσυγχώρει κατ' οἰκονομίαν νὰ περι-	
φων τῆς Μαυσέως, εἰς τὴν β'. ὑποσ.	202	τέμνῃται.	151
Τὰ εἴγματα τοῦ Χριστοῦ ὡς διάδημα		Διὰ τί ὑπέμεινε τὴν ἀντίστασιν Παύλου.	152
ἐβάσταζεν.	203	Διὰ τί ὁ Παῦλος ἀνέβη εἰς Ἱεροσό-	
Εἶδε τὸς Ἑφεσίους.	214	λυμα διὰ νὰ τὸν ἰσορήσῃ.	145
Διὰ ὅλης τῆς Χριστιανικῆς δὲ χαρισεῖ.	214	Οὐκ ἄλλος Πέτρος ἀπὸ τῆς ἐβδομή-	
Δέσμιος ἦτον διὰ τὰ Ἑθνη.	233	κορτα ἐπετιμήθη ἀπὸ τὸν Παῦλον.	145
Ἐπιστολὴν δειντέραν πρὸς Ἑφεσίους		Διὰ τὴν θείαν ἀγάπην ἔλεγε νὰ τὸν	
δὲν ἔγραφεν, εἰς τὴν α'. ὑποσημ.	234	σαυρώσῃν κατὰ κεφάλαιον, εἰς τὴν ὑποσ.	256
Σωθεῖν εἶχεν ἐν τῷ μυσηρίῳ τοῦ		Διὰ τί ὁ Πέτρος ἐχρημάσθη ἀποκά-	
Χριστοῦ.	234	λυφιν ἀνὰ τὰ Ἑθνη δέχεται ὁ Θεός,	
Ἐλαχιστότερον ἀπὸ ὅλης τῆς Χριστι-		εἰς καιρὸν ὅπως ὁ Χριστός εἶπε, „πο-	
ανὸς ὀνομάζει τὸν ἑαυτὸν τε.	236	„ροῦθ' ὡς, μαθητεύσατε πάντα τὰ	
		„Ἑθνη“. εἰς τὴν ὑποσημ.	235

Πικρία τί είναι.	260	Τὸ αὐτὸ δέχεται καὶ εἰς τὴν πα-	
Πικροὶ μὲ τὴν Μέλισσαν ὁμοιάζουν τὴν		λαιάν καὶ νέαν Διαθήκην.	39
ἀποθήσκουσιν μαζί με τὴν πλη-		Οἱ φορῶντες αὐτὸ, ἀφ' ἑαυτῶν φορε-	
γῶν, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	260	σι, εἰς τὴν ὑπόσημ.	43
Πίσιν ὁ Θεὸς χαρίζει.	224	Πῶς λέγεται ἐνδυμα, εἰς τὴν γ'. ὑπ.	168
Διὰ πίσεως περιπατοῦμεν, ἐξ ἑαυτῶν		Πόθεν γινώσκει τινὰς, ὅτι ἔλαβε	
δύς, πῶς ἐρμυνόεται.	44	Πνεῦμα Ἅγιον, εἰς τὴν ὑπόσημ.	178
Εἰς δύο διαιρεῖται ἡ πίσις, εἰς τὴν		Πνεύματι ὁ περιπατῶν ἐπιθυμῶν σαρ-	
β'. ὑπόσημ.	44	κὸς καὶ τελεῖ.	189
Πίσις ἀπειθέτερα βλέπει ἀπὸ τῆς σω-		Καρπὸς αὐτῶν τί εἶναι.	192
ματικῆς ὀφθαλμοῦ.	158	Διὰ τί λέγεται Πνεῦμα ἐπαγγελίας.	212
Ἐκ τῆς πίσεως λαμβάνει τὸ Πνεῦ-		Διὰ τί λέγεται ἀρραβὼν.	213
μα.	259	Ἐνέργεια Πνεύματος πῶς δέχεται	
Καὶ τὴν ἐπαγγελίαν τῷ Πνεύματος.	263	ἐν τῇ καθαρᾷ ψυχῇ, εἰς τὴν γ'. ὑπ.	215
Διαθήκη εἶναι ἀρχαιοτέρα τῷ Νόμῳ.	263	Πνεῦμα Ἅγιον ποῖος λυπεῖ, εἰς τὴν	
Ζωοποιεῖ.	267	β'. ὑπόσημ.	258. καὶ 259
Υἱὸς Θεὸς κάμνει τὴν ἀνθρώπου.	268	Δι' αὐτῶν ἐσφραγίσθημεν.	259
Πίσεως πόσα εἶδη εἶναι εἰς τὴν γ'. ὑπ.	284	Πειρασμοὶ ποῖοι εἶναι.	248
Πίσις πῶς ἐνεργεῖ δι' ἀγάπης, εἰς τὴν		Πόλεμος τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν Χρεια-	
γ'. ὑπόσημ.	184	στών τὰ ἄρματα ποταπὰ εἶναι.	87
Χωρὶς ἔργων εἶναι ἰσχυρά.	185	Ὁ κατὰ τὴν ἐχθρὴ πόλεμος, ἅγιος	
Πίσεως θυρεὸς ποῖος εἶναι.	292	καὶ ἱερὸς ὀνομάζεται.	287
Πίσις δῶρον εἶναι.	225	Πόλεμος μαθημάτων ποῖα εἶναι.	290
Διὰ τῆς πίσεως ἐσώθημεν, καὶ ὅχι ἐκ		Ποριείας ὄνομα ἐδὲ νὰ ὀνομάζεται πρέ-	
τῶν ἔργων μας, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	225	πει εἰς τὴν Χρειασμένην.	262. καὶ 263
Δόγματα ὀνομάζονται.	229	Πραιτώριον ποῖον ὀνομάζεται.	306
Διὰ τί προηγείται τῷ Βαπτίσματος,		Πρακτικὴ τῶν ὁρίων Οὐρανὸς εἶναι.	113
εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	245	Τὸ τέλος αὐτῆς τῆς ἀγαθῆς εἶναι.	291
Διὰ τῷ Βαπτίσματος τελειῖται.	245	Πράξις ποῖα καλεῖται, εἰς τὴν α'. ὑπ.	201
Πίσεως ἐνότης, ποῖα εἶναι.	249	Πρεσβύτεροι Ἐπίσκοποι ὀνομάζονται.	300
Πλαγίως σημεῖα τί διαφέρουσιν ἀπὸ τὰ		Προαίρεσις δίδει τὸ ὄνομα εἰς τὸν αὐ-	
τῆς χάριτος, εἰς τὴν ὑπόσημ.	100	θωπον περισσότερο ἀπὸ τὴν ἐστίαν	
Πλάτος ποῖον εἶναι.	240. καὶ 241	καὶ φύσιν τε.	406
Πλεονέκτης πῶς εἶναι εἰδωλολάτρης.	264	Αὐτὴ ἐμβάζει εἰς βασιλείαν, καὶ κό-	
Πλεονεξία διὰ τί λέγεται εἰδωλολα-		λασιν, καὶ ἔχει ἡ φύσις.	406
τρέα.	404	Παλαιὸς καὶ νέος ἀνθρώπος ὀνομάζε-	
Οὐδὲ πρέπει νὰ ὀνομάζεται ἀπὸ τῆς		ται.	406
Χρειασμένης.	262	Προαιρέσεως ἔργα εἶναι ἀρεταὶ καὶ κα-	
Πλήρωμα χρόνι ποῖον εἶναι.	172	κίαι.	192
Καὶ πλήρωμα καιρῶν.	211	Προζύμι ποῖον εἶναι, εἰς τὴν α'. ὑπ.	186
Πλήρωμα Θεότητος, ποῖον εἶναι.	376. καὶ 377	Προθέσεων τάξις ἐπὶ τῆς Τριᾶδος ἀδιά-	
Πλήρωμα Θεοῦ, ποῖον εἶναι.	241	φορος εἶναι παρὰ τοῦ Παύλου.	135
Πλῆτος σκορπιζόμενος μένει, συμμα-		Ἡ διὰ, καὶ ἐν, καὶ εἰς τὸν Πατέρα δι-	
ζωνόμενος δὲ, χαίεται.	83	δονται.	245
Πῶς πρέπει τινὰς νὰ τὸν μεταχειρίζε-		Προκαλέμενοι τί θέλει νὰ εἰπῇ.	195
ται.	84	Πρόνοιαν πρέπει νὰ ἔχη τινὰς ἐνώπιον	
Σπόρος πνευματικὸς γίνεται εἰς τὴν		Θεοῦ, καὶ ἀνθρώπων.	77
πρωχὲς διδόμενος.	83	Πρόδος Παύλου εἰς τὸν τρίτον Οὐρανὸν	
Πλῆτος ὑπερβάλλων τῆς χάριτος ποῖος		τί ἦτον, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	112
εἶναι.	224	Προσεσμία τῶν προεισμεσίων κεφαλὴ	
Πνεῦμα πῶς ζωοποιεῖ.	26	εἶναι ὁ Χρυσός.	210
Διὰ τί Κύριος ὀνομάζεται.	31	Προσέχῃ ποῖα εἶναι ἡ ἀληθινή.	420
Ἐλδοθερόνοι ἡμᾶς.	33	Πόσα μέρη ἔχει, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	420
Ὁμοῖοιον εἶναι μὲ τὸν Υἱόν, εἰς τὴν		Ἡ φιλάδελφος τὸν Παῦλον καὶ Πέτρον	
γ'. ὑπόσημ.	31	βοηθεῖ.	420. καὶ 8
Epistole di S. Paolo. Tom. II.		LII	Πρέ-

Πρέπει νὰ προσδωχόμεθα εἰς διὰ διὰ τὸν ἄλλον.	9. κ' 295
Μαζὶ μὲ τὸ Θεῖον ἔλεος, πρέπει καὶ ἡμεῖς νὰ προσδωχόμεθα.	9
Προσδύχῃ τί εἶναι, καὶ ἡ αὐτῆς κατὰ τὰς αἰσῶς, εἰς τὴν ὑπόσπην.	112
Προσδύχῃ τῶν τελείων τί εἶναι.	112
Διὰ πάσης προσδύχης καὶ δεήσεως πῶς ἐνοεῖται.	294
Προσδύχαις τῶν ἄλλων δεῶν πρέπει νὰ ἀφίνωμεν τὸ παῦ.	309
Προσδύχῃ πόσον καλὸν εἶναι.	189
Προφῆται ἀπεσάλθουσιν ἀπὸ τὸν Πατέρα διὰ νὰ ἀρραβωνίσαν τὴν Ἐκκλησίαν μὲ τὸν Υἱόν τε.	93
Δούτεροι εἶναι ἀπὸ τὰς Ἀπεσόλους.	248
Προφῆτης πῶς ὀνομάζεται καθε Χριστιανός.	14
Πρωτότοκος ποῖος λέγεται.	372
Πτύρεσθε τί σημαίνει.	312
Πτωχοὶ περισσότερα δίδου εἰς τὰς ἐλεῶντας αὐτὰς πλεσίως, παρά ὅπως λαμβάνουν ἀπὸ αὐτὰς.	75
Πτωχῶν τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ κοινὴν εἶχον τὴν φροντίδα ὁ Πέτρος καὶ Παῦλος.	151
Πυρᾶμαι, τί θέλει νὰ εἰπῇ.	107
Πωρεῖ τί εἶναι.	30. κ' 253

P

Ρῆμα Θεοῦ, ποῖον εἶναι.	293
-------------------------	-----

Σ

Σάββατα δεῶν πρέπει νὰ φυλάτταν οἱ Χριστιανοί.	396. καὶ 397
Σαργαὴν τί εἶναι.	109
Σάρκα καὶ αἷμα, ποῖως ὀνομάζει ὁ Παῦλος.	143
Κατὰ σάρκα ἄλλως μὲν λέγεται εἰς ἡμᾶς τὰς ψυχὰς ἀνθρώπων, καὶ ἄλλως εἰς τὸν Χριστόν.	48
Σαρκὸς μολυσμὸς ποῖος εἶναι, εἰς τὴν ὑπόσπην.	60
Σαρκὸς θελήματα καὶ ἔργα ποῖα εἶναι.	221
Σάρξ Χριστιανῶ, Χριστῶ εἶναι σάρξ, εἰς τὴν ὑπόσπην.	194
Εἰς τὴν σάρκα ὁ ἀσείρων τί θείκει.	197
Σάρξ πῶς ἐπιθυμεῖ κατὰ τὴν πνεύματος.	190
Δεῶν εἶναι ἐναντία τῆς ψυχῆς.	190
Ὅταν αὐτὴ νικᾷ τὴν ψυχὴν, τί ἀκολουθεῖ, εἰς τὴν γ'. ὑπόσπην.	190
Ἐφθάρη μετὰ τὴν παράβασιν, εἰς τὴν δ'. ὑπόσπην.	190

Οὐκ ἐστὶν ἐναντία τῆς ψυχῆς ἀμύσως, ἀλλὰ ἐμμέσως, εἰς τὴν ὑπόσπην.	191
Σάρρα καὶ γερόντια ἦσαν καὶ εἶρα, καὶ πάλιν ἐγέννησε.	179
Τίνος ἦσαν τύπος.	180
Σάρρα τί θέλει νὰ εἰπῇ, εἰς τὴν γ'. ὑπόσπην.	181
Σατανᾶς τί θέλει νὰ εἰπῇ, εἰς τὴν β'. ὑπόσπην.	58. κ' 115
Πῶς εἰς Ἀγγέλου φωτὸς μετασχηματίζεται.	100
Εἰς ποῖως ἐφάνη ταῦτος, εἰς τὴν ὑπ.	100
Καὶ οἱ διάκονοι τῷ Σατανᾷ μεταχηματίζονται εἰς διακόνους δικαιοσύνης.	100
Σιδηροποκάμισον τῷ Χριστιανῶ ποῖον εἶναι.	291
Σιλβαῖος καὶ Σίλας εἶναι καὶ ὁ αὐτὸς εἶναι, εἰς τὴν α'. ὑπόσπην.	13
Σινᾶ Ὅρος διὰ τί ὀνομάσθη Ἀγαρ.	180
Σκανδάλων αἰτίαν δυναμικοὶ νὰ διορθώσωμεν καὶ δεῶν διορθώσωμεν, κατακρινόμεθα.	45
Σκλῆραι ποῖα ὀνομάζονται.	41. κ' 42
Σκόλοψ τῷ Παύλῳ ποῖος ἦτον.	115
Σκοπὸς ὁ ὑπὸ τῷ Παύλῳ διημέμενος, τίς εἶναι, εἰς τὴν α'. ὑπόσπην.	340
Σοφίας τί εἶναι ἴδιον.	365
Σταυρὸς μέρη διὰ τίνων λόγων δηλοῦνται.	321. κ' 322
Σταυρὸς καύχημα εἶναι τῷ Παύλῳ, καὶ καθε Χριστιανῶ.	200. κ' 201
Σταυρὸς μέρη τέσσαρα διὰ τίνων δηλοῦνται.	240
Σταυρὸν ὁ Χριστὸς ποῖον ὀνομάζει, εἰς τὴν ὑπόσπην.	342
Τί εἶναι Σταυρὸς.	342
Σταυρὸς τρόπαιον εἶναι.	396
Ἐν αὐτῷ προσηλώθη τὸ χειρόγραφον ἡμῶν.	393
Ἀπὸ τὸ ὕψος τῷ Σταυρῷ ἐτινάχθη ὁ διάβολος κάτω καὶ ἠφανίσθη, εἰς τὴν β'. ὑπόσπην.	396
Σταυρὸς θάνατον πόσοι Ἅγιοι ἔλαβον διὰ τὴν θείαν ἀγάπην, εἰς τὴν ὑπ.	156
Σταυρὸς καθε ἀρετῇ εἶναι, εἰς τὴν ὑπ.	201
Μοριμώτερον εἶναι τῆς κτίσεως τὸ τῷ Σταυρῷ μυσῆλον.	201
Εἰς τὸν Σταυρὸν ὁ Παῦλος ἐκαυχᾶτο.	200
Ἡ ἀράξις αὐτῷ διπλῇ εἶναι, εἰς τὴν α'. ὑπόσπην.	201
Σταυροῖσι πῶς τινὲς τὴν σάρκα σὺν τοῖς παθήμασι, καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις.	194
Ἐμοὶ ὁ κόσμος ἐσαύρωται, καὶ γὰρ τῷ κόσμῳ, πῶς ἐρμηνεύεται.	201

Στοι-

Στοιχεῖα τῆ κόσμου ποῖα εἶναι. 389. κ	170
Στοιχεῖα δὲ εἶναι καθὼς νομίζουν τι- νές ἀνόητοι Χριστιανοί, εἰς τὴν α. ὑπόσημ.	174
Διὰ τί ὀνομάζονται πτωχὰ κ' ἀδουή. 174	
Συμεὼν τῆς Στυλῆς πῶς ἐφάνη ὁ διάβα- λος, εἰς τὴν ὑπόσημ.	100
Συναγωγὴ Ἰουδαίων διὰ τί ὀνομάζεται γυνή.	181
Συγχαρεῖν τὰ σφάλματα τῶν ἀδελφῶν πόσον καλὸν εἶναι.	261
Συνέδισμον αἰσίων πῶς ἐρμηνεύεται, εἰς τὴν α. ὑπόσημ.	73
Συνειδήσεως μαρτυρεῖα καύχησις εἶναι. Παρηγορεῖται ὁ ὁρῶν.	9 129
Συνέκλεισε πῶς ἐρμηνεύεται.	167
Συνέσεως τί εἶναι ἴδιον.	365
Συνήγειρε κ' συνεκάθισεν ἐν τοῖς ἐπε- ρανίοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ πῶς ἐρμυ- νάζεται.	223
Συνήθεια ἡ κακὴ ἀπατᾷ, εἰς τὴν ὑποσ.	88
Σῶμα τῆς ταπεινώσεως πῶς θέλει γυνή σύμμορφον τῇ σάρτι τοῦ Χρι- στοῦ.	344. κ 345
Μέλη αὐτῆ δὲ θέλουν λάβειν ἄλλω θέσει ἐν τῇ ἀνάστασι, εἰς τὴν γ. ὑπόσημ.	344
Τὸ αὐτὸ ἀνασηθίζεται, κ' ἐχί' ἄλλο.	344
Ὁ σφάκινον σκεῦος λέγεται, καὶ τὸν Θησαυρὸν ἔχει τῶν χαρισμάτων τῶ Πνεύματος.	37
Ἀχειροποίητος οἰκία ἔσται, κ' διὰ τί.	42
Διὰ τί ὀνομάζεται σκῆνος.	42
Διὰ τί τὸ φθαρτὸν σῶμα βαρυνόμεθα.	43
Ἐκδημιῶντες ἐν τῇ σάρτι, ἐκδημιῶ- μεν ἀπὸ τῆ Κυρίου πῶς ἐρμηνεύεται.	44
Ποῖον εἶναι ὅπως συγκρατεῖ τὸ φυσι- κὸν σῶμα.	244
Ποῖον εἶναι ὅπως δίδει τὴν κίνησιν κ' αἰσθῆσιν εἰς τὰ μέλη τε.	251. κ 252
Μέλη σώματος δὲ λέγουσι ψέματα οὕτως εἰς τὸ ἄλλο.	256
Σώματα πῶν ἀνθρώπων σύμμετρα ἔκαμεν ὁ Θεὸς διὰ τὰ ἀρκύνται εἰς τὰ ὀλίγα.	271
Σωπεία μετὰ φόβου πρέπει νὰ ἐργά- ζεται.	322. καὶ 323
Σωπεία μὲ τὴν ὑπομονὴν τῶν θλίψεων καυτρίζεται.	6

Τ

Τάλαντον πόσα φλωρεά κάμνει, εἰς τὴν α. ὑπόσημ	412
Ταπείνωσις θεμέλιον εἶναι καθ' ἑαυτῆς.	243

Μὲ καθ' ἑαυτὴν τρόπον πρέπει νὰ γίνε- ται.	243
Πρὸ τῆς ταπεινώσεως ἐγὼ ἐπλημ- μέλησα, πῶς ἐρμηνεύεται, εἰς τὴν ὑπόσημ.	257
Τέκνα δὲ θησαυρίζουν εἰς τὰς γονεῖς τῶν, ἀλλὰ τὸ ἐναντίον.	119
Τρίτη ἀρχὴ εἶναι εἰς τὴν οἰκίαν.	278
Πρέπει νὰ ὑπακούω εἰς τὰς γονεῖς τῶν κατὰ τὸ θέλημα τῆς Κυρίου.	278
Κατὰ τί πρέπει νὰ ὑπακούω εἰς τὰς γονεῖς τῶν.	416
Τέκνα τῶν Χριστιανῶν δὲ πρέπει νὰ παραδίδονται τῶς Λόγους τῶν ὁρῶ- ντων Ἑλλήνων, εἰς τὴν ὑπόσημ.	282
Τέλειος τίς πρέπει νὰ φρονῇ.	339
Τελειότης ποῖα εἶναι.	340
Δύο εἶναι ἡ τελειότης, εἰς τὴν α. ὑπόσημ.	340
Τέλειον ἀνδρα ποῖον ἐπιστῇ ὁ Παῦλος.	249
Δυνατὸν εἶναι νὰ γυνή τινὰς τέλειος, δύσκολον δὲ, εἰς τὴν ὑπόσημ.	250
Ὅσον κ' αὐτὴ γυνή τινὰς τέλειος ἐν αἰ- σθήσει, πρέπει νὰ νομίζῃ πῶς εἶ- ναι μακρὰ τῆς τελειότητος.	250
Τέχνῳ νὰ δαδῶν τινὰς καὶ ἐργόχειρον δὲ εἶναι κατηγορημένον κ' ἄτιμον, εἰς τὴν ὑπόσημ.	72
Τέχνῳ ἐδάδωκε κ' ὁ Κύριος.	72
Τεχνίται, ὅταν δαδῶν πρέπει νὰ ψάλ- λουν, ἢ μὲ τὸ σόμκ, ἢ μὲ τὸν ἰν.	414
Τραγῶδιαι οἱ Χριστιανοὶ δὲ πρέπει νὰ λέγουν, εἰς τὴν α. ὑπόσημ.	272
Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου διὰ τί λέγεται πρώτη ἐντολὴ ἐν ἐπαγγελίαις.	280
Τιμόθεον διὰ τί ὁ Παῦλος περιέπεσε, εἰς τὴν β. ὑπόσημ.	149
Μὲ διάφορα ὀνόματα ὀνομάζει αὐτὸν ὁ Παῦλος.	3
Τίπος κ' Ἑλλῶ ὧν διὰ τί ἐπεριετμή- θη.	148
Ἡ ὑσέρησις τότε ἐβλίβε τὸν Παῦλον, κ' ἐμπόδιζε τὸ κήρυγμα.	20
Ἡ παρυσία τότε ἐπαρηγόρησε τὸν Παῦ- λον.	62. κ 63
Δι' αὐτὴν ἐτάλην ἡ ἀρετὴ Κορινθίους β'. Ἐπιστολή, εἰς τὴν α. ὑπόσημ.	63
Ἐπαινέται παρὰ τῶ Παύλου.	70
Ἐπηρεάσθη εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς ἐλεη- μοσύνης τῶν Κορινθίων.	76
Τεράδια πῶς ἐδήλωσεν ὁ Παῦλος, εἰς τὴν ὑπόσημ.	15
Εἰς τὰς πόλεις τῆς Ἀγίας Τεράδος βαθμοὶ κ' ἀνάβασεις εἶναι.	113

Τεράδος ἐνέργεια μία δείκνυται, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	131. κ' 248
Αἱ ὑποστάσεις αὐτῆς διὰ τὴν ἐνηλλαγμένως ἀριθμῶνται ἀπὸ τὸν Παῦλον, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	131
Ἡ τάξις τῶν ὀνομάτων αὐτῆς ἐσημαίνει φύσεως ἐπερότητα.	131
Ἡ ἁσία αὐτῆς μία εἶναι.	240
Τρόπαιον τί ἦτον, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	396
Τροπάριον „Ἡ ἀπόρρητος Λόγος Θεοῦ „κατάβασις“ πῶς ἐρμηνεύεται, εἰς τὴν ὑπόσημ.	317
Τροπάριον τῆς Λιπῆς τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων πόθεν ἐρανίσθησαν, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	107
Τροπάριον „Δύμῳ φυγῆσα τῷ Θεῷ, „δαί τῇ πλαίῃ“ πῶς ἐρμηνεύεται, εἰς τὴν ὑπόσημ.	171
Τροπάριον „Ἰνα σὺ τῆς δόξης τὰ παῦ, „τα πληρώσῃς“ πόθεν ἐρανίσθη, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	247
Τρυφίλῳ καὶ γαστριμαργίαν διαφόρως οἱ Θεοὶ Πατέρες κατηγοροῦσι, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ.	342
Ἀπὸ αὐτῶν γεννῶνται ἡ περιωδέτεραι ἀσθενείαι, καὶ θάνατος.	198
Τρυφιλοὶ ἐχθροὶ τῷ Σπυρίτῳ ὀνομάζονται.	341
Καὶ ἐγγαστριμοῦθοι, εἰς τὴν β'. ὑπ.	342
Ἀδιόρθωτοι εἶναι, εἰς τὴν γ'. ὑπόσ.	342
Τὰ ἐπίγεια φρονεῖν.	343
Τυχικὰς ποῖος ἦτον, εἰς τὴν ὑπόσημ.	296

Υ

Υβρις πόθεν γεννᾶται.	260
Υιοθεσίας ποῖον εἶναι μεγαλύτερον χάρισμα.	210
Υιοὶ ἀπειθείας διὰ τὴν ὀνομάζονται.	404
Οἱ αὐτοὶ εἶναι καὶ τέκνα ὀργῆς, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ.	404. κ' 220
Υἱὸς ἀγάπης διὰ τὴν ὀνομάζεται, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	369
Ἀπαράλλακτος εἶναι Εἰκὼν τῷ Πατρί.	370
Πρῶτος ἐγένετο εἰς ὅλα τὰ περὶ αὐτὸν δημιουργικῶς θεωρούμενα.	376
Υἱὸς ἀποκαλύπτει τὸν Πατέρα, καὶ ὁ Πατὴρ τὸν Υἱόν, εἰς τὴν β'. ὑπόσ.	143
Ἐλθέτερόνοιο ἡμᾶς.	31
Διὰ τὴν λέγεται Εἰκὼν τῷ Πατρί.	36
Υἱὸς διὰ μέσου παρακαλεῖ ὁ Πατὴρ τὴν ἀνθρώπου εἰς φιλιωθῆν με αὐτόν.	5
Υἱὸς δόξα, δόξα εἶναι καὶ τῷ Πατρί, καὶ ἡ ἀτιμία αὐτῷ, ἀτιμία εἶναι καὶ τοῦ Πατρός.	322

Υπαδήματα διὰ τὴν πρέπει εἰς φορῆν οἱ Χριστιανοί, εἰς τὴν δ'. ὑπ.	291. κ' 292
Ποῖα εἶναι ταῦτα.	291. κ' 292
Υπομονὴν πᾶσαν πρέπει εἰς ἔχον οἱ Χριστιανοί.	367
Ποῖος λέγεται ὅτι ὑπομένει.	367
Υποσχέσεις τῷ Θεῷ βέβαιαι εἶναι.	13
Διὰ τὴν, καὶ πῶς αὐταὶ τελειοῦνται.	13
Υψος ποῖον εἶναι.	240
Υψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τῷ Θεῷ, τί εἶναι.	87

Φ

Φαντασία γέφυρα εἶναι τῶν δαιμόνων, εἰς τὴν ὑπόσημ.	219
Φθόρος ἐμποδιστικὸν εἶναι τῆς προκοπῆς τῷ φθονομένῳ.	158
Σατανικὸν πάθος εἶναι.	249
Φθορὰ λέγεται καὶ ἡ τῆς ψυχῆς.	297
Φίλημα διὰ τὴν κάμνουν οἱ Χριστιανοί.	130
Δὲν πρέπει εἰς ἡμεῖς αὐτὸ δουλεῖν.	130
Ἄγιον καὶ καθαρὸν πρέπει εἰς ἡμεῖς.	130
Φιλιππησιοὶ ἐπαινῶνται διὰ τὴν ἐλεημοσύνην, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	68
Οἱ Φιλιππησιοὶ ἐτρεφον καὶ ἀπέστειλαν εἰς τὸν Παῦλον τὰ πρὸς τὴν χρείαν.	98
Φιλίας ἴδιον τί εἶναι.	7
Φίλοι τῷ Χριστῷ, καὶ φίλοι τῷ κόσμῳ τί διαφέρουν.	120
Φιλονεκίαι τὰς αἰρέσεις γεννῶν.	192
Φιλοδοξία ἔσχατος χιτῶν εἶναι τῶν παθῶν, εἰς τὴν ὑπόσημ.	55
Φιλοσοφίαν ποῖαν ὀνομάζει ὁ Παῦλος καὶ ἀπάτην.	389
Φίλων ὁ Ἰεδαῖος δὲν ἔκαμε πρῶτος ἀλλοθροῦν εἰς τὴν Γραφῇ, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	179
Φίλων ἴδιον τί εἶναι.	7
Φοβερίζει ὁ Θεὸς κατὰ, ἀργοπαρεῖ δὲ εἰς τὴν κάμν.	124
Φόβος τῷ Θεῷ πῶς κατορθύεται.	322
Διαμνησκὼν ἐν τῇ χάριτι ἐργάζεται, εἰς τὴν ὑπόσημ.	323
Ποῖος εἶναι ὁ ἐχθρὸς φόβος.	323
Φορτίον ἐδικὸν τῷ κατὰ εἰς τὴν β'. ὑπόσ.	196
Φραγμὲν μεσότοιχον ποῖον εἶναι.	228
Διπλὸν καὶ τεμπλὸν ἦτον, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	229
Φυσικὴ θεωρία τῶν ὄντων δούτερος Οὐρανὸς εἶναι.	113
Φύσις ἀνθρώπου πῶς ἐναυάγησε τρεῖς, καὶ πῶς εὐχθήμερον ἐν τῇ βυθῷ ἐποίησε, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	105

Φυ-

Φυσίωσις τί είναι .	123
Φῶς τὸ διαβόλεν τί διαφέρει ἀπὸ τοῦ τῆς χάριτος φῶς, καὶ ἀνάπαλιν, εἰς τὴν ὑπόσημ.	100
Φῶς νοητὸν, ζῶν τὸν ἀνθρώπων εἶναι .	252
Φωτισμὸν τὸ Πνεύματος χρειάζομεθα διὰ να γνωρίσωμεν τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ .	215
Φωτισμὸς διαφέρει ἀπὸ τὴν ὄρασιν, καὶ ἀποκάλυψιν .	110
Φωτισμὸς ὁ ἐν καρδίᾳ διὰ τί λέγεται ἐνυπόστατος, εἰς τὴν ὑπόσημ.	111
Χωρὶς τῆς τῆς Θείας ἀρπαγῆς ἐκ ἀξιοῦται ὁ νῦς .	111
Φωτισμὸς τῆς χάριτος ὑποστατικῶς φω- τὸς ἐστὶν ἑλλαμψίς, εἰς τὴν ἀ. ὑπόσ.	37

X

Χαίρετε ἐν Κυρίῳ πάντοτε πῶς ἑρμηνεύεται .	347
Χαρακτὴρ ἀπὸ τὸν ἔξω τὸ σώματος δὲν ἔχον να γνωρισθῶν οἱ ἀναστῆσαν- τες, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	41
Χαράτξια οἱ πληρόντες Χριστιανοί, μακάριοι εἶναι, καὶ μετὰ θάνατον ἔχον να καποικήσιν εἰς φωτεινὰ πα- λάτια, εἰς τὴν ὑπόσημ.	269
Χάριν Θεοῦ πῶς διώκεται τις να μὴ δεχθῇ εἰς κενόν .	51
Χάρις καὶ δωρεὰ ἐν τῇ Τεράδι δίδεται, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	131
Ἡ χάρις ἀκτιστος εἶναι, εἰς τὴν ἀ. ὑπ.	156
Καὶ τὸ τῆς χάριτος ἀποτέλεσμα .	156
Τὶ ἐνῆργησεν .	206
Χάρις ἡ εἰς τὴς ἄλλας, εἰς τὸν ἑαυτὸν μας γίνεται .	261
Χάρις εἶναι οἱ διὰ τὸ Εὐαγγέλιον πε- ρασμοί, καὶ αἱ θλίψεις αἱ διὰ τὸν Χριστόν .	304. καὶ 428
Πῶς τελεῖται .	116
Ἀποκρίται διὰ μετανοίας ἡ χα- ρίσ, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	177
Χάρισμα μεγαλότερον ὁ λαβὼν, καὶ κό- πον ἔκαμε μεγαλότερον .	248. καὶ 249
Χαρίσματα εἰς τὰς μὴ προσέχοντας, πρὸ- ξεια γίνονται ὑπερηφανίας .	301
Οἱ μὴ μεταχειριζόμενοι ταῦτα μὲ σκοπὸν καλόν, μὲ ποιεῖς ὁμοιάζον, εἰς τὴν ὑπόσημ.	307
Χάρισμα εἶναι τὸ να πάσχη τις διὰ τὸν Χριστόν .	313
Καὶ μεγαλότερον τὸ θαυματουργεῖν .	313
Χαρίσματα διὰ τί λέγονται αἱ ἀρεταί .	313
Χάριτες τὰ σημεῖα τί διαφοράν ἔχουσιν ἀπὸ τὰ τῆς πλάνης, εἰς τὴν ὑπόσημ.	100

Χάριτος ὁ ἀπολαύσας καὶ σερνηθεὶς, ὑπὸ θύτος εἶναι τιμωρίας μεγαλιτέ- ρας, εἰς τὴν ἀ. ὑπόσημ.	160
Τίνι τρόπῳ ἐχαριτώθησαν οἱ Χρι- στοί .	210
Χάριτος πλῆτος ποῖος εἶναι .	224
Χεὶρ ὑπερηφανίας ποῖα εἶναι, εἰς τὴν ὑπόσημ.	87
Χειρόγραφον ἡμῶν ποῖον ἦτον .	393
Καὶ ποῖον δίδομεν εἰς τὸν Χριστόν, εἰς τὴν ἀ. ὑπόσημ.	394
Χειροτονίαν ἀναιρῶν πῶς ἐρμηνεύεται, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	73
Χορατῖδες τῆς πορνείας εἶναι πορτανάμ- ματα .	263
Χορατατίζῃς τί εἶναι .	263
Οἱ χορατῖδες μετὰ λόγια τῆς Ἀγίας Γραφῆς, πόσον ἀμαρτάνουσιν, εἰς τὴν ἀ. ὑπόσημ.	264
Οἱ χορατῖδες λέγοντες, χορατῖδες ἔχον να ὑπάγῃν εἰς τὴν κόλασιν .	264
Χριστός περ δέχεται .	94
Τί διαφέρει ἀπὸ τὴν ἀγαθωσύνην .	193
Χρονολογία ἀκριβῆς πόσοι χρόνοι ἐπέ- ρασαν ἀπὸ τὴν ἐπαγγελίαν τὴν πρὸς Ἀβραάμ, ἕως τῆς ἐξόδου τὸν Ἰσραηλιτῶν ἐξ Αἰγύπτου, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ.	163. καὶ 164
Χρόνος πλήρωμα ποῖον εἶναι .	172
Ὅρα καὶ εἰς τὸ, Καιρῶν πλήρωμα, σελ. 211.	
Χριστιανὸς ὅλα τὰ ἔργα τε πρέπει να τὰ κάμνη εἰς δόξαν Θεοῦ, εἰ δὲ μὴ, ἑρ- γάτης εἶναι τῆς αἰομίας, εἰς τὴν ὑπ.	307
Ποῖος εἶναι ἐκεῖνος ὅπως πολιτεύεται ἀξίως τὸ Εὐαγγέλιον .	312
Χριστιανοὶ μετὰ τὴν ταπεινοφροσύνην πρέπει να νομίζον ὡς τὸν ἄλλον μεγαλιτέρως .	315
Με φόβον καὶ τρόμον πρέπει να ἐργά- ζανται τὴν σωτηρίαν τὴς διὰ πρῶτε τινά .	322. καὶ 323
Ὡς φωστῆρες πρέπει να λάμπῃν εἰς τὸν κόσμον .	326
Περίτομή ἀληθινή εἶναι .	332
Οἱ Χριστιανοὶ οἱ διὰ τὸν Χριστόν πά- χοντες, Χριστοὶ γίνονται .	337
Ὅσοι νομίζον ὅτι ἔφθασαν τὴν τε- λειότητα, οὐ καλῶς φρονέουσιν, εἰς τὴν ἀ. ὑπόσημ.	340
Καταία πρᾶγμα δεῦν εἶναι πόσον ἀλ- λότερον τὸ Χριστιανῶν, ὡσανὺ τὸ να ζητῇ ἀνάπαυσιν καὶ τρυφλῇ .	341
Ὅποιος προσκυνεῖ τὰ πάθη, εἰδωλο- λάτρης εἶναι .	342

Χρι-

Χριστιανοὶ ὅλοι σῶας Χριστὸς εἶναι.	408	Κάθε Χριστιανὸς πρέπει νὰ εὐχαρι-	
Χριστιανοὶ πρέπει νὰ ριψοκινδυνεύουν		σῇ ὥσπερ νὰ ἤθελον ἀποθανῇ δι	
διὰ τὰς Ἀγίας.	330	αὐτὸν μόνον ὁ Χριστός.	157
Χριστιανοὶ πόθεν ὀνομάζονται.	137	Πῶς ἐνδιώκονται τὸν Χριστόν.	168
Χριστιανοὶ Ἀγιοὶ ὀνομάζονται.	3	Διὰ τί διώκονται ἀπὸ τὰς Ἰουδαίας.	182
Ἡ σωτηρία τῶν διὰ τῆς ὑπομονῆς τῶν		τίτλῳ εἶναι τῆς ἐλπίδος Σάρρας, εἰς	
θλίψεων κατορθώνεται.	6	τὴν ἁ. ὑπόσπμ.	183
Μαζὶ μὲ τὸ Θεῖον ἔλεος πρέπει καὶ		Εἰς ἐλπίδα ἐκκαλέσθην.	188
αὐτοὶ νὰ κάμνουν τὸ ἐδικόν τας, καὶ νὰ		Χριστιανοὶ διὰ λόγον Θεοῦ ἀναγκυνῶνται.	179
παρακαλῶν.	9	Διὰ τῆς ἀγάπης πρέπει νὰ δουλεύουν	
Κάθε Χριστιανὸς εἶναι Προφήτης, καὶ		σῶας τὸν ἄλλον.	188
Βασιλεὺς καὶ Ἱερεὺς.	14	Σφάλματα τῶ ἀδελφοῦ τῶν πρέπει νὰ	
Χριστιανοὶ Ἐπιστολὴ Χριστοῦ εἶναι.	25	βασάζουν.	196
"Ὅσοι πληροῦν χαράτζία μετὰ χα-		Ποῖον ῥῆτὸν πρέπει νὰ ἔχουν εἰς τὸ	
ρὰς μακάριοι εἶναι, καὶ μετὰ θάνα-		σώματος, εἰς τὴν ἁ. ὑπόσπμ.	201
τον ἔχουν νὰ κατοικήσιν εἰς φωτεινὰ		Χριστιανῶν ἡ ζωὴ καὶ κτίσις ὀνομάζε-	
παλάτια, εἰς τὴν ἁ. ὑπόσπμ.	269	ται.	202
Χριστιανοὶ πρέπει νὰ μὴ χειρίζονται		Κάθε Χριστιανὸς ἀναπληροῖ σῶα μέ-	
ἀπὸ τὰς ὑβρίων, ἀλλὰ νὰ συγκα-		λος Χριστοῦ.	218
τοικῶν ὅλοι μαζὶ καὶ γονεῖς καὶ τέκ-		Χριστιανοὶ δὲν πρέπει νὰ δίδουν ἀφορμὴν	
να, καὶ νὰ ἔχουν τὸν οἰκόν τας κοινό-		εἰς τὰ Ἔθνη νὰ βλασφημοῦν, εἰς	
βιον, εἰς τὴν β'. ὑπόσπμ.	278. καὶ 279	τὴν ὑπόσπμ.	99
Χριστιανῶν ὀφθαλμοὶ δὲν εἶναι ἀδιώα-		Χωρὶς ἀνάγκην δὲν πρέπει νὰ καυ-	
τοι, ἀλλὰ δυνατοί.	29	χῶνται.	103
Εἰς τὸ Πνεῦμα ἐπιστρέφουσι τὸ πρόσω-		Μέσα εἰς τὰς Χριστιανούς ὁ Χριστός	
πόν τας.	32	κατοικεῖ.	127
Χριστιανοὶ καθαρῶν διὰ τὸ Πνεῦ-		Χριστιανῶν ἡ καρδιά τί εἶναι, καὶ τὸ σῶμα.	130
ματος, καὶ ἀπὸ ἐκεῖνο λαμπόμε-		Χριστιανοὶ διὰ τῆς πίστεως ἀκριβέστερα	
νοι, αὐτελάμπουν καὶ αὐτοὶ εἰς τὰς		βλέπουν τὸν Χριστόν ἐσαυρωμένον	
ἄλλας.	32	ἀπὸ τῆς σωματικῶς αὐτὸν ἰδόντας.	158
Χριστιανῶν θησαυρὸς ποῖος εἶναι, εἰς		Πόθεν πρέπει νὰ γνωρίζουν αὐτὴν ἐβαπ-	
τὴν β'. ὑπόσπμ.	37	τίσθηναι, εἰς τὴν ὑπόσπμ.	178
Διὰ τὰς Χριστιανὰς εἶναι ὅλα τὰ ἀ-		Χριστιανῶν Μήτηρ ποῖα εἶναι.	180
γαθὰ.	39. καὶ 40	Χριστιανοὶ μὲ τὸν Χριστόν πῶς συνανέ-	
Ὅλοι ἔχουν νὰ φανερωθῶν ἔμπροσθεν		σῶσαν, καὶ πῶς ἔχουν νὰ καθίσουν	
τῷ Βήματι τῷ Χριστοῦ.	45	εἰς τὸν θρόνον τῶ.	223
Δὲν πρέπει νὰ σμίγουν μὲ τὰς ἀπί-		Ἐὰν εἶχον μυρίας ψυχὰς ἔπρεπε νὰ	
στας.	58	τὰς ἀποκλύουν διὰ τὴν ὑπερβολικὴν	
Ναὸς Θεοῦ εἶναι.	59	τῆς χάριτος ὅπῃ ἔχουν νὰ λάβουν.	224
Πῶς κατοικεῖ καὶ περιπατεῖ μέσα εἰς		Ἐχουν νὰ συγκαθίσουν μὲ τὸν Χρι-	
αὐτὰς ὁ Θεός.	59	στόν.	224
Τίτλῳ Θεοῦ εἶναι.	60	Οὐδεὶς συγκαθίσκει μὲ τὸν Χριστόν ἐν	
Χριστιανοὶ σωματικὰ μὲν ἀγαθὰ, ἅς		τῇ κρίσει.	224
ἔχουν αὐτάρκη, πνευματικὰ δὲ, ἅς		Διὰ τὸτο ἐκτίσθηναι, διὰ νὰ κάμνουν	
ἔχουν πλάσια.	83	ἔργα καλὰ, εἰς τὴν ἁ. ὑπόσπμ.	225
Εὐλογία αὐτῶν ποῖα εἶναι.	207	Πῶς δαύονται νὰ γένουν λίθοι τετρά-	
Κάθε Χριστιανὸς σῶα μέλος ἀναπλη-		γωνοὶ διὰ νὰ μὴ ἐκπίπτουν ἀπὸ	
ροῖ τῷ Χριστοῦ.	218	τὴν οἰκοδομικὴν τῶ οἴκου Κυρίου, εἰς τὴν	
Ποῖος θρῶν διὰ τὴν δόξαν ὅπου		ὑπόσπμ.	232
λαμβάνουν οἱ Χριστιανοὶ ἐν τῷ Βαπ-		"Ὅλοι ὁμοῦ οἱ Χριστιανοὶ Ναὸς Θεοῦ	
τίσματι, καὶ τὴν χάρισιν, εἰς τὴν		εἶναι.	232
β'. ὑπόσπμ.	32	Ποῖοι δὲν ἠξέφρουσι τὴν ὑπερβολικὴν	
Οἱ Χριστιανοὶ ὅλοι χρεώσθαι νὰ λέ-		ἀγάπην τῷ Θεῷ.	241
γουν μὲ ἀλήθειαν. „ζῶ δὲ ἐκ ἐτι		"Ἐὰν σῶμα πρέπει νὰ ᾔηται καὶ σῶα	
„ἐγὼ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός“.	156	πνεῦμα διὰ τῆς ἀγάπης.	244

Χριστιανῶν ἴδιον τὸ εἶναι.	251	"Οσοι παρηγορῶν τὴν Ἀγίαν κακοπα-	
Κάθε Χριστιανὸς νέος ἀνθρώπος πρέ-	255	θῆντας, κοινωνοὶ γίνονται τῆς Βασι-	425
πει νὰ ᾔηται.		λείας τῆ Θεᾶς.	
Ἐγενήθη διὰ τὸ βαπτίσματος, διὰ	255	Τὸ νὰ πάσχειν οἱ Χριστιανοὶ θλίψεις	
νὰ ἐνδυσθῇ τὸν νέον ἀνθρώπον.		διὰ τὸν Χριστόν, χάρις παρὰ Χρι-	428
Χριστιανὸς σῶμα σφραγισμένο εἶναι μὲ	259. καὶ 260	στὴ εἶναι, καὶ ἀξίωμα.	
τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον.		Χριστιανῶν Πατὴρ καὶ πολίτευμα πᾶν εἶναι.	343
Κάθε θυμὸς πρέπει νὰ λείψῃ ἀπὸ	260	Χρεώσῃ νὰ δοξολογῶν ὅταν ὀνομάζῃ	
τὰς Χριστιανὰς.		τὸ ὄνομα τῆ Θεοῦ, ἢ τῆ Χριστοῦ,	356
"Οσας χάριτας κάμουν οἱ Χριστιανοὶ	261	εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	
εἰς τὸν ἀδελφόν τας, εἰς τὸν ἑαυτὸν		Ὁ μὴ δοξολογῶν τὸν Θεόν, τῆς μελλέ-	357
τας τὰς κάμνεν.		σης δόξης ἐπὶ ἔξεται, εἰς τὴν ὑποσ.	
Μιμνῆται πρέπει νὰ εἶναι οἱ Χριστι-	261	Κάθε ὑπομονὴ καὶ μακροθυμίαν	367
ανοὶ τῆ Θεᾶς.		πρέπει νὰ ἔχῃ.	
Δὲν πρέπει νὰ χορατεύῃ.	263	Πρέπει νὰ γνωρίζῃ τὴν τιμὴν καὶ δ-	
Ὡς τέκνα φωτὸς πρέπει νὰ περιπατῇ.	265	γνώσῃαν τῆς ψυχῆς των, εἰς τὴν γ'.	370
Πρέπει νὰ ἐλέγχῃ οἱ Χριστιανοί, καὶ	267	ὑπόσημ.	
ὄχι νὰ κατακρίνῃ.		Ποῖον εἶναι τὸ χειρόγραφον, ὅπῃ ἔδω-	394
Χριστιανὸν διὰ τὸ ἔβαλον ὁ Θεὸς εἰς τὸν	267	σαν εἰς τὸν Χριστόν, εἰς τὴν α'. ὑπ.	
κόσμον, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.		"Οποῖος βαπτισθῇ χρεώσῃ νὰ φυ-	183. καὶ 184
Πρέπει νὰ ὁμαλοποιᾷ οἱ Χριστιανοὶ	269	λάττῃ ὅλον τὸν Νόμον.	
τὸν καιρὸν τῆς τῆς.		Χριστιανῶν ἡ ζωὴ κεκρυμμένη εἶναι εἰς τὸν	401
"Ολα τὰ ὑπάρχοντά των πρέπει νὰ τὰ	269	κόσμον τῶν.	
δίδουν, διὰ νὰ φυλάξῃ τὴν πίσιν		Χριστιανοὶ καὶ τὴν ἐμπαθὴ ἐνθύμησιν	404
τας.		πρέπει νὰ μισῶν καὶ νὰ ἀποβάλλῃ,	
Τραγῶδια δὲν πρέπει νὰ λέγῃ.	272	εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ.	408
Πρέπει νὰ ὑποτάσσονται ὅσας εἰς τὸν	272	Πῶς ὁ Χριστιανὸς γίνεται Εἰκὼν βα-	
ἀλφόν.		σιλική, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	307
Χριστιανοὶ ἔξυπνοι καὶ προσεκτικοὶ πρέ-	287	Χριστὸν διὰ τὸ τίτις ἐκήρυττον διὰ φθό-	
πει νὰ εἶναι εἰς τὸν κατὰ τὸ διαβό-		νον καὶ εἶναι.	314
λον ἀόρατον πόλεμον.		Χριστὸς καὶ χαρίζει τὸ πάσχειν, καὶ χρεώ-	316
Πρέπει νὰ εἶναι ἀρματωμένοι, διὰ	288	σεὶ μισθὸν εἰς τὸν πάσχοιτα δι'	
τὸ καὶ οἱ δαίμονες ἐχθροὶ των εἶναι		αὐτόν.	316
καὶ αὐτοὶ ἀρματωμένοι, εἰς τὴν α'.	288	Πῶς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ	
ὑπόσημ.		ἀρπαγμὸν ἠγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ.	316
Οἱ ἐχθροὶ των δαίμονες οἱ τέρας κυ-	288	Ἀποδείξῃς τὴν ὑψὺς τῆς Θεότητός τε εἶ-	316
νηγῆντες εἶναι ἐλαφροί.		ναι ἡ ταπεινότης, εἰς τὴν ὑπόσημ.	317
Εἶναι δυνατὸν νὰ νικήσῃ τὸν διάβο-	289	Καὶ ἐν τῇ ταπεινώσει τῆς ἀνθρώπινης	
λον καὶ τὰ πάθη.		φύσεως τὸ ὑψὺς ἐφύλαττε τῆς Θεό-	317
Πάντοτε πρέπει νὰ εἶναι ζωσμένοι καὶ	291	τητες, σκεπασμένοι ὁμῶς.	318
ἀρματωμένοι.		Δῦλος λέγεται προσηγορικῶς μόνον,	318
Πρέπει νὰ φορῇ σιδηροποκάμισον.	291	εἰς τὴν ὑπόσημ.	
Καὶ ὑποδήματα, εἰς τὴν δ'. ὑπ. 291. καὶ 292	292	Δεσπότης εἶναι.	
Καὶ σκεπτεῖ.	292	Πῶς λέγεται ὅτι ἐν ὁμοιώματι ἀν-	318
Καὶ περιεφαιάαν.	293	θρώπων ἐγένετο.	
Καὶ μάχαιραν.	293	Πῶς ἔχε τὰ φυσικὰ πάθη, εἰς τὴν	318
Χριστιανοὶ κατηγορεῖνται διὰ τὸ χαλῆς	294	β'. ὑπόσημ.	
ἄρματα πολεμῆν, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	294	Σχήματι δρεφθεὶς ὡς ἀνθρώπος ἐπ'	319
Τὸ πρέπει νὰ λέγῃ πάντοτε.		αὐτῷ πῶς ἐρμηνεύεται.	
Πρέπει νὰ προσδύχωνται μὲ κάθε	294	Πόσας ὑπερβολὰς ταπεινώσεως ἔδει-	320
προσδύχῃ.		ξεν.	
Μὲ φρονιμάδα πρέπει νὰ φέρωνται	421	Ποῖον εἶναι τὸ ὑπὲρ πάν ὄνομα, ὄνο-	320
πρὸς τὴν ἔξω ἀπίστη.		μα ὅπῃ ἔλαβεν.	
Πρέπει νὰ ἡσέβρουν πῶς νὰ ἀποκρί-	422	Ἡ Γέννησις αὐτῷ ἀνώτερα εἶναι τῆς	337
νωτῇ εἰς τὸν κατὰ εἶνα.		Ἀναστάσεώς τε, καὶ διὰ τί.	Κα-

Κατὰ τὶ λέγεται πρωτότοκος πάσης κτίσεως.	371	Γονεὺς πτωχὸς εἶχεν, εἰς τὴν ὑπόσ.	72
Ἡ Ἀνάσασις αὐτῆς ἐξανάσασις λέγεται.	376	Καὶ οἱ γονεῖς αὐτῆς πτωχοὶ ἦτον.	72
Πῶς εἰρήνευσε τὰ ἐπίγεια καὶ ἑρηνία.	377	Οἰκίαν αὐτῆς εἶχεν.	72
Ὁ Χριστὸς μόνον ἐπρόσφερεν ἡμᾶς εἰς τὸν Θεόν.	378	Πτωχικὰ ἐφόρει ἐνδύματα.	72
Πῶς καὶ πῶρα πάσχει διὰ λόγου μας.	380. καὶ 381	Ἐδάδα τεχνίῳ ἕως τὸς τετράκοντα χρόνους τῆς ἡλικίας αὐτοῦ.	72
Ἐπὶ τῷ Βήματος αὐτῆς ὅλοι ἔχον ἰὰ φανερῶσθαι.	45	Πῶς προεγράφη εἰς τὸς Γαλάτας ἐσαυρωμένος.	158
Ὁ Χριστὸν φιλῶν μεταμορφοῦται εἰς τὸν Χριστόν, εἰς τὴν ὑπόσχη.	155	Πῶς μορφῆται εἰς ἡμᾶς.	177
Μέλη αὐτῆς καθὲς Χριστιανὸς ἀναπληροῖ.	218	Ἐν τῇ καρδίᾳ μορφῆται ἀσωμάτως, εἰς τὴν β'. ὑπόσχη.	177
Πῶς ἔλυσε τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ.	228	Πάντοτε γεννᾶται.	177
Χριστὸς πλεῖστός ἐστι καὶ μυσηρίων.	383	Αἷμα αὐτῆς ποῖος ἐδέχθη.	209
Ἡ τῷ Χριστῷ ἐπίγνωσις καὶ πίσις τέλειον κάμνει τὸν ἀνθρώπον.	384. καὶ 385	Κεφαλὴ εἶναι τῷ προορισμῷ τῶν προωρισμένων.	210
Αὐτοσοφία ἐστὶ.	387	Κεφαλὴ εἶναι καὶ τῶν Ἀγγέλων κατὰ τί.	211
Κεφαλὴ εἶναι τῷ σώματος τῆς Ἐκκλησίας.	375	Καὶ τῶν ἀνθρώπων.	211
Καὶ πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας.	391	Αὐτὸς ἑαυτὸν ἀνέστη.	216
Πῶς ἐξεδύθη τὰς ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας.	394	Μιὰ προσκυλῆσει προσκυλεῖται ἡ Θεία φύσις αὐτῆς καὶ ἡ ἀνθρωπίνη, εἰς τὴν β'. ὑπόσχη.	217
Διὰ τὴν ἀπέθανε μὲν φανερώς ἔμπροσθεν πάντων, ἔκ ἀνέστη δὲ φανερώς.	395	Πάντα ὑπετάχθησαν εἰς αὐτόν.	217
Ἀπὸ τὸν θάνατον αὐτῆς ὅλα κρέμονται.	395	Καὶ ἐν δεξιᾷ τῷ Πατρὶ καθεμένου, εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων βλέπει, εἰς τὴν β'. ὑπόσχη.	223
Διὰ τὸν θάνατον ἔλαβε καὶ τὴν γενήσιν, εἰς τὴν β'. ὑπόσχη.	395	Χριστὸς τὴν πρᾶξιν μεσιτείας βάλλει ὁ Παῦλος.	85
Τίνι τρόπῳ ἐπάλασε τὸς δαίμονας καὶ ἐνίκησεν, εἰς τὴν β'. ὑπόσχη.	396	Ὁ Χριστὸς εἶναι ἀνὴρ τῆς νύμφης Ἐκκλησίας.	93
Εἰς τὸν Χριστόν δίδεται τὸ βραβεῖον τῆς νίκης.	397	Χριστὸς πῶς εἶναι διωκτὸς εἰς τὸς πιστοὺς.	125
Ὡραῖος ἦν κατὰ τὸν σωματικὸν χαρακτῆρα.	407	Καὶ ἔχῃ εἰς τὸς ἀπίστους.	125
Πότε θέλει γενῆ τὰ πάντα ἐν πᾶσι, εἰς τὴν β'. ὑπόσχη.	408	Πῶς ἐσαυρώθη ὡς ἀσθενείας.	125
Καὶ τὰς ὁχλεισίας μας προσφέρει εἰς τὸν Πατέρα.	415	Ἐκ τῆς κατάρτας τῷ Νόμῳ μᾶς ἠλθὲν ῥωσεν.	162
Διὰ τὴν λέγεται, ὅτι ὁ Πατὴρ τὸν ἀνέστησεν.	135. καὶ 136	Χριστὸς μεσίτης εἶναι Θεὸς καὶ ἀνθρώπων.	165
Καὶ ἑαυτὸν αὐτὸς ἀνέστησεν.	136	Καὶ ἀπὸ πότε.	166
Πόθεν ὀνομάζεται Χριστός.	137	Γλαφυρόν εἰς τὸτο παράδειγμα, εἰς τὴν α'. ὑπόσχη.	166
Ὡς δὲ ἄλλος δὲν ὑπέργησεν εἰς τὴν οἰκονομίαν.	137	Ἐν τῷ Χριστῷ πῶς δὲν εἶναι ἄρρεν καὶ θῆλυ.	169
Χριστὸς βασιζόμενος, βασιάζει τὸν βασιάζοντα.	21	Χριστὸς ποῖον μέρος τῷ Νόμῳ κατήργησε, καὶ ποῖον ἐτελείωσε, εἰς τὴν β'. ὑπόσχη.	229
Ἐλυε τὰ σάββατα, καὶ τὴν περιτομὴν.	30	Τρεῖς ἔχθρας ἔλυσεν, εἰς τὴν α'. ὑπ.	229
Πῶς ἐν αὐτῷ κατήργηθη ὁ Νόμος.	30	Πῶς ἔκτισε τὰς δύο λαοὺς εἰς εἰς αὐτὸν ἄνθρωπον.	229. καὶ 230
Πῶς πῶρα δὲν γινώσκεται κατὰ σάρκα.	48	Λίθος ἀκρογωνιαίος.	230. καὶ 232
Πῶς, καὶ διὰ τὴν ἔκαμιν αὐτὸν ὁ Πατὴρ ἁμαρτίαν.	50. καὶ 51	Πλῆθος αὐτῆς ἀντιχριστίας εἶναι.	236
Πτωχὸς ἦν κατὰ τὴν ζωὴν.	71	Γνώσεως αὐτῆς ποῖον εἶναι τὸ πλάτος, καὶ μήκος, καὶ βάθος, καὶ ὕψος.	240
		Ἀγάπη αὐτῆς καθὲς γινώσκον ὑπερβαίνει.	241
		Χριστὸς καὶ ἔλαβε καὶ ἔδωκε χαρίσματα εἰς τὸς ἀνθρώπους.	246
		Σκλάβους, ποῖους ἔκαμιν.	246

Κατέβη πρῶτον, καὶ ὑπερονανέβη. 246. καὶ 247	
Ἐπλήρωσε τὰ πάντα. 247	
Αὐτὸς διαμοιράζει εἰς ὅλους τὰ χαρίσ-	
ματα. 247. καὶ 248	
Χεῖρ τὰς ἡλικίας πρέπει νὰ περιπατή-	
σωμεν, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 249. καὶ 250	
Χεῖρ ἴδιον τί ἐστίν. 251	
Χεῖρ θυσία διὰ τί λέγεται ὁσμὴ δώ-	
δίας. 262	
Ὁ Χεῖρ εἶναι μεσίτης καὶ αὐτὸ τὸ νὰ	
εὐχαριστῶμεν τὸν Θεόν. 272	
Πόσον ἠγάπησε τὴν Ἐκκλησίαν. 274	
Ἀπὸ τὴν σάρκα, καὶ ἀπὸ τὰ κόκα-	
λα εἰμεθα τῇ Χεῖρ. 276	
Χρυσόσομος ἐδόξαζε καὶ εὐχαρίζει πάν-	
τοτε τὸν Θεόν, εἰς τὴν β'. ὑπ. 272. καὶ 348	
Εἰς τὸν Παῦλον κατέφωγε συνεχῶς,	
εἰς τὴν α'. ὑπόσημ. 125	
Ποῖα θαυμαστικά λόγια εἶπε διὰ τὴν	
ὑπερβολὴν τῆς χάριτος, ὅπερ ἔχει	
τὰ χάριση ὁ Θεὸς εἰς ἡμᾶς. 224	
Πόσους ἐπαίνους κάμνει εἰς τὰ δεισμά	
τῇ Παύλῳ, εἰς τὴν ὑπόσημ. 243	

Ψ

Ψάλατε συνεπῶς πῶς ἐρμηνεύεται, εἰς	
τὴν δ'. ὑπόσημ. 414	
Ψάλλοντες ᾠσματα πνευματικά γεμίζον	
ἀπὸ Πνεύμα Ἁγίου. 271	
Καὶ διὰ τί. 272	
Καὶ μετὰ τὸν νῦν καὶ τὴν καρδίαν ἀρέπει	
τὰ ψάλλωμεν. 272	
Ψαλμὸς ἀρέπει τὰ ψάλλον οἱ Χριστιανοί. 414	
Ψαλμοὶ διὰ τί ἐπαινοῦνται. 414	
Διαφέρειν ἀπὸ τῆς ὕμνης. 414	
Οὐ διαφέρειν, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 414	
Ψαλμὸς ἐλέως ποῖος ὀνομάζει ὁ Παῦλος. 149	
Τὸ νὰ ἐπιβελλέται τινος ἀπὸ τῆς	
φαινομένης μετὰ ἀδελφῆς, ψαλμὸς ἐλ-	
φης δὲ ὄντας, λυπηρότατον εἶναι. 105	
Ψαλμὸς ἐλέως εἰς πολλὰς τόπους ἐπηγά-	
ναν χωρὶς νὰ κηρύττειν. 91	
Τὸν ἑαυτὸν τῆς ἐξουσίας. 90	
Εἰς τῆς ξένης κόπης τῶν Ἀποστόλων	
ἐκαλλωπίζοντο. 91	
Ὡς ὁ ὄφεις ἐγάλασε τὴν Εὐάν, ἐτζί	
καὶ αὐτὴ ἐγάλασε τῆς Χριστιανῆς. 94	
Ἐκαυχῶντο πῶς ἔκαμαν περὶ αὐτῶν	
καλὰ ἀπὸ τῆς Ἀποστόλης. 94	
Μὴ περὶ αὐτῶν αὐθιγνίαν καὶ ῥητο-	
ρίαν ἐκέρυττον ἀπὸ τῆς Ἀποστόλης. 95	
Ψαλμὸς ἐλέως λαμβάνοντες ἅπαντα κρυ-	
φίως, ἐφαίνοντο εἰς τὰ ἔξω ὅτι δὲν	
λαμβάνει. 33. καὶ 99	

Epistole di S. Paolo. Tom. II.

Αἰσχροποιοὶ ἦσαν καὶ ἀκάθαρτοι. 33	
Ἐδόλυν τὸν λόγον τῷ Θεῷ. 34	
Εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς οἰκείοντο τὴν χάριν	
τῷ Θεῷ. 40	
Ἐν προσώπῳ μόνον καὶ κατ' ἐπίδειξιν	
ἐκαυχῶντο. 46	
Διέβαλλον τὸν Παῦλον ὡς ἀγράμμα-	
τον, καὶ ὡς μὴ ἔχοντα χαρίσματα	
ἀποστολικά. 85	
Ἐμεγαλύναν πῶς εἶναι μαθηταὶ τοῦ	
Χεῖρ. 89	
Ἐλεγον ὅτι ὁ Παῦλος φοβερίζει μετὰ	
τὰ γράμματα, καὶ ὅτι ἔλθῃ παρὰ,	
εἶναι ἄξιος καταφρονήσεως. 90	
Ψαλμὸς ἐλέως λέγοντες καλὰ, καὶ τὰ αὐ-	
τὰ μετὰ τῆς Ἀποστόλης, ἔσμιγον καὶ	
τὰ κακά. 95	
Ἀπροφάσιτος ἦσαν ἡ πρὸς αὐτὸς ἀγά-	
πη τῶν Κορινθίων, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ. 95	
Ἐκαυχῶντο, ὅτι δὲν ἦσαν ἰδιῶται καὶ	
ἀμαθεῖς ὡς ὁ Παῦλος, κατὰ τὴν	
ἔξωθεν ἐγγλωττίαν. 95	
Κατὰ τὴν ἀληθῆ γινώσκιν τῷ Θεῷ, ἰδιῶ-	
ται ἦσαν καὶ ἀμαθεῖς. 96	
Ἐλεγον ὅτι ὁ Παῦλος κηρύττει διὰ	
τὰ σωτήριον ἀργύριον. 99	
Μετὰ σχηματίζοντο εἰς ἀληθινὰς Ἀπο-	
στόλους Χεῖρ. 99	
Δὲν θέλουν γλυτώσκειν ἕως τέλους. 101	
Ἐπερνον ἅπαντα μετὰ ὑπερβολῇ. 102	
Ὡσὼν σκλάβους ἐμεταχειρίζοντο τῆς	
Κορινθίας. 102	
Δὲν ἦσαν διάκονοι Χεῖρ. 103	
Καὶ χωρὶς νὰ ἔχον χαρίσματα Θεοῦ	
καὶ ἐκαυχῶντο. 110	
Ἐκαυχῶντο εἰς τὰς δόξας καὶ εὐτυ-	
χίας. 117	
Ἐδίδασκον νὰ παρατηρῶν τῆς ἡμέρας	
οἱ Γαλάται. 174	
Ψεῦδος μορφή τῇ διαβολῇ εἶναι. 406	
Ψεῦδος δὲν πρέπει νὰ λέγουν οἱ Χρι-	
στianoί. 406	
Μισήτων εἶναι κοντὰ εἰς τὸν Θεόν, εἰς	
τὴν β'. ὑπόσημ. 120	
Τίνες Ἁγιοὶ μετεχειρίσθησαν αὐτὸ	
διὰ ὠφέλειαν ἐδικλῶ τῆς ἡ ἁλῶν,	
εἰς τὴν ὑπόσημ. 121	
Διὰ ποῖα αἰτία δὲν πρέπει νὰ λέ-	
γουν ψέματα οἱ Χριστιανοί. 256	
Ψευδισμὸς τί ἐστίν. 123	
Ψόγος ἡ κολάσεως, εἰς ἃς ἄξιος, ὁ μὴ	
ποιῶν, ὁ ποιεῖν ἐδιδάται, εἰς τὴν	
ὑπόσημ. 74	
Ψυχὴ ἀνθρώπου τὸ νὰ πεισθῇ νὰ ἀφή-	
σῃ τὴν πλάνην τῆς, μεγαλιτέραν δύ-	

M: m m

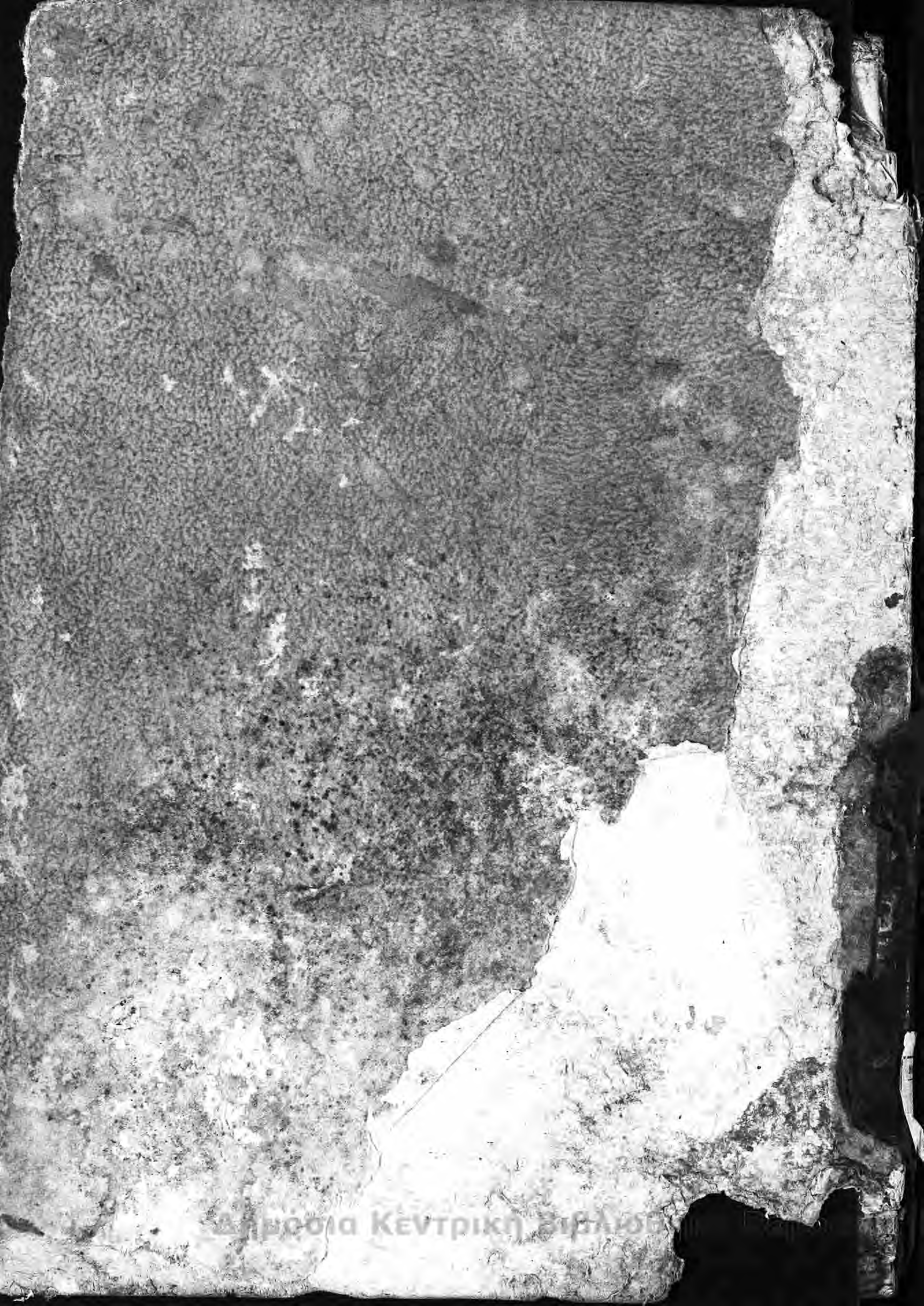
na-

ναμιν χρειάζεται ἀπὸ τὸ νὰ ἀναστή- σῃ τινὰς νεκροὺς.	216	ἡ ἐνέργεια τοῦ Πνεύματος, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ.	215
Ψυχὴ πῶς ἐπιθυμεῖ κατὰ τῆς σαρκός.	190	Ψυχῆς μακαρεῖα κατὰστασις ποία εἶναι, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	263
Δεὸ εἶναι ἐναντία τοῦ σώματος.	190	Ψυχὴ ἡ κατὰ Πνεῦμα παρθεύος, φθαί- ρεται.	297
Ὅταν αὕτη νικᾷ τὴν σάρκα, τί ἀκο- λεῖται.	190	Ψυχῆς ἀκροβυστία ποία εἶναι, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	393
Ψυχὴ ἐὰν δὲ ἔχῃ τὴν Εἰκόνα τοῦ Ἐπερα- νίου Πνεύματος, ἀπόβλητος γίνεται τῆς Βασιλείας, εἰς τὴν ὑπόσημ.	178	Ψυχῆς ποῖον εἶναι τὸ σημάδι, ὅτι συνέ- λαβε τὸν Χριστόν, εἰς τὴν β'. ὑπόσ.	177
Ἐκ ποίων φθαίρεται περιωρότερον ἀπὸ τὸ σῶμα, εἰς τὴν β'. ὑπόσ.	189	Μήτηρ παρθεύος γίνεται τοῦ Χριστοῦ. Εἰς τὴν ψυχῇ ὁ σπέρων, τί θέλει θερίσει.	177 198
Ἡ βλάβη αὐτῆς χαλεπωτέρα εἶναι τοῦ σώματος.	189	Ψυχῆς ὁφθαλμοὶ τί εἶναι, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ.	215
Ψυχὴ πᾶσα παρθεύος ἢ νύμφη Χριστοῦ εἶναι, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	93	Αὐτοὶ δὲ βλέπουν χωρὶς τὸ θεῖον φῶς.	215
Ἐξ αὐτοῦ τίκτει σπέρμα Πνεύμα- τικόν.	93	Ψυχῆς ὁσία πόσον εἶναι τιμία, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ.	370
Ψυχὴ πόρνη γίνεται, ὅταν δεχθῇ τὸν διάβολον.	93	Νύμφη εἶναι τοῦ Θεοῦ.	370
Ψυχὴ μία ἀπὸ μυρίας ἐξέρχεται ἐκ τοῦ σώματος ἐν χερσὶν Ἀγγέλων, εἰς τὴν ὑπόσημ.	220	Ψυχικὸν πνεῦμα ποῖον εἶναι. Αὐτὸ δίδει τὴν αἰσθησιν καὶ κίνησιν εἰς τὰ μέλη.	244 251. ἢ 252
Ψυχὴ ἐν τῷ Βαπτίσματι μεταβάλλε- ται, ἐν τῷ σῶμα, εἰς τὴν β'. ὑπόσ.	169		
Ψυχὴ ὑπὲρ πάντα τὰ δημιουργήματα εἶ- ναι τιμία, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	49		
Πῶς δέχεται ἐν τῇ καθαρᾷ ψυχῇ			

Ω

Ὡς εἰς τὴν δὲ ἔκαμε πρῶτος ἀλληγο-
ρίαν εἰς τὴν Γραφῇ, εἰς τὴν β'. ὑπόσ. 179

Τ Ε Λ Ο Σ.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ